

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Biblioteca "Dimitrie Stăniloae" Iași

M00208

CARTE PASTORALĂ. *107*

NIFON, *P. 1-4*

Cu mila lui Dumnezeu, smeritul episcop
al Dunărei-de-Jos.

Prea Cuvioșilor Arhimandriți și Stareți; Prea Cucernicilor Protoierei; Cucernicilor preoți și diaconi ai mei iubiți, ajutători la lucrul mântuirii; cuvioșilor monahi și cuvioaselor monahii, cari se mântuesc în sfintele noastre monastiri, cum și tuturor drept credincioșilor creștini, încredințați păstoriei mele în Domnul, har vouă și pace dela Dumnezeu Tatăl nostru; iar dela smerenia mea arhierească binecuvântare și dorire de fericire pământească și cerească.

Mulțumesc lui Dumnezeu, prin puterea căruia toate vi-ază și cu milostivire ne cercetează în toate nevoile noastre, că pe mine smeritul m'a destinat păstor acestei frumoase eparhii. Neîncetat mă gândesc la voi, iubiții mei frați și fii duhovnicești, puterea făcând rugăciuni pentru voi,—și mai ales acum în vremea sfântului și marelui post în care am intrat,—ca să propășiți din ce în ce mai mult în credința și evlavia creștină; iar dragostea voastră către aproapele să se desăvârșească prin arătarea iubirii creștine tuturor, în toate părțile și în toată vremea.

O spun aceasta, iubiții mei frați și fii duhovnicești, cu

atât mai vârtos, cu cât am avut prilejul, de aproape un an, de când Dumnezeu m'a trimis episcop al vostru, să vă cunosc în bună parte; și vă mărturisesc, că am descoperit în voi calitățile, care împodobesc pe adevăratul râvnitor al Impărăției harului lui Christos; și aceasta bucurându-mă mult, iarăș am mulțumit cu osârdie celui Atotputernic, că mi-a dăruit o episcopie ca aceasta, cu un cler și cu credincioși pătrunși de frica lui Dumnezeu.

Nu erà deci de nevoie, ca să vă îndemn la cele ce mai trebuesc făcute, pentru împlinirea datoriilor vieții creștine, cum și a slavei neamului nostru iubit, căci se urmează de voi; ci să confirm că bine faceți îndeletnicindu-vă la această muncă; de aceea mă adresez mai întâiu, vouă, vrednicilor mei colaboratori în via Domnului, cinstiților preoți! Și vă sfătuesc, că dacă este să dobândim roade grabnice și bune în urma muncii săvârșite, trebuie să o facem, aceasta, cu toată priceperea; și fiindcă e vorba de muncă în ogorul cel duhovnicesc, ajungem la bun sfârșit numai prin *știință*.

Știința luminează mintea și este calea cea mai sigură, pe care mergând, putem a ne desăvârși și a atinge astfel scopul, pentru care suntem creiați.

Voi toți înțelegeți valoarea științei. Cu prilejul studiilor ce ați făcut vi s'a spus de toți și în toate ocaziunile, cât este de folositoare știința pentru om și în special pentru preot.

Mulțimea revistelor și a cărților de tot felul ce apar, este un stăruitor îndemn la dobândirea a cât mai multor cunoștințe. Știința desăvârșită duce pe om la prea mărirea lui Dumnezeu, iar neștiința duce la tăgăduirea Lui.

Blândul nostru Mântuitor a zis apostolilor săi: *că ei sunt lumina lumii...* (Matei, V, 14). E bine și folositor, ca și noi să urmăm acestei cerințe a Domnului, de a lumina cât mai mult în întunerecul neștiinței și mai ales al necredinței în Dumnezeu, care a coprins în mare parte veacul în care trăim.

Știința voastră însă, trebuie să fie pe cât de temeinică, pe atât de felurită, având nevoie de ea în legăturile de tot felul, care vă leagă de lumea pe care o păstoriți,— și care începe dela rapoartele voastre cu păstorul vostru sufletesc, cu parohia voastră și cu Statul.

I.

In raport cu Episcopul.

Să nu uitați că, după darul preoției sunteți lui subordonați. De aceea orice povață va veni dela dânsul, fie cu privire la cele religioase și bisericesti, fie la cele cetățenești și naționale, să le îndepliniți cu toată dragostea și cu toată râvna. Sfinții părinți și dascăli ai Bisericii, în toate timpurile au îndemnat pe preoți a fi ascultători Episcopilor lor. Din mulțimea lor iată bunăoară ce zice sfântul Ciprian: «*Ceeace formează Biserica, este poporul unit cu preotul; iar turma aceasta supusă Episcopului său. Iată pentruce trebuie să știți, că Episcopul este în Biserică, și Biserică în Episcop; și astfel oricine nu mai este în comuniune cu Episcopul, nu mai este în Biserică*». (Epistola LXIX, 8).

În Biserică mai ales toți trebuie să fim *una*, căci după învățătura sfântului apostol Pavel (1, Corinteni, cap. XII) toți suntem trupul Bisericii; cu toate că trupul acesta e alcătuit din deosebite mădulări. Pe noi cei ce eram desbinați, Duhul Sfânt ne-a făcut *una*, prin acelaș Botez și prin împărtășirea dintr'unul și acelaș pahar al sfintei Cuminecături. Trebuie dar, să păzim această unire ca cei ce suntem mădulări ai aceluiaș trup, adică ale Bisericii lui Christos. Piciorul nu se poate plânge, că e rânduit în locul cel mai de jos, fiindcă așa a voit Dumnezeu, și așa e de folos. Capul iarăși nu se poate fâli, că are locul cel mai de sus, fiindcă aceasta nu este isprava sa, ci a lui Dumnezeu, carele așa a rânduit locul mădulărilor trupului.

Tot astfel a rânduit Dumnezeu și în Biserică: pe unul să fie mai jos, pe altul mai sus, pentrucă așa e de folos. Acela deci se cuvine a primi locul cel de jos fără a cârti; iar acesta a stă în locul cel de sus, fără a se mândri. Și unul și altul au atribuțiunea și grija sa, și amândouă sunt de trebuință și de folos Bisericii, care nu se poate lipsi de nici unul din ei.

Tâlcuind apostoleștile cuvinte de mai sus, Sfântul Grigore cuvântătorul de Dumnezeu, zice între altele: «*Rânduiala întărește totul. Rânduiala ține și pre cele cerești și pre cele pământești. Rânduiala întru cele înțelegătoare, rân-*

duiala intru cele necuvântătoare. Rânduiala între îngeri, rânduiala în stele și în mișcare și în mărime și în atragerea uneia de alta și în strălucire. Când domnește rânduiala, totul este podoabă și frumusețe; iar neorânduiala făptuește în aer fulgere, în pământ cutremure, în mare vijore, în cetăți și în case gâlcevi și răsboaie, în trupuri boale și în suflete păcate.

In raport cu comunitatea pe care o păstoriți.

Să știți, că împreună cu Episcopul sunteți un factor foarte important pentru propășirea și fericirea poporului. În jurul cucerniciilor voastre și cu mijloacele care vă sunt la îndemână, să lucrați ca să răspândiți lumină și credință în popor. Nu e nevoie să vă încredințez de foloasele foarte mari, ce trage un popor dela știință, căci le cunoașteți cu prisosință.

Punând înainte tăria virtuții, să vă siliți din toate puterile, ca să desrădăcinați din poporul ce vă este încredințat spre păstorie, viciile de tot soiul ca: furtul, beția, desfrânarea, lenea, injurăturile de cele sfinte, superstițiile, descântecele, ținerea sărbătorilor păgânești, ca: Joile după Paște, marțile după Rusalii, cele 12 Vineri de peste an, răpotinul, Ilie Pălie, Foca; Circovii și altele, cari sunt oprite de Biserică a se sărbători, fiind numai niște rămășițe păgânești din timpurile de idolatrie; și cari nu aduc omului nici un folos, ci numai pagubă, căci pierde zile de muncă prielnică.

Știind bine, că Patria este mama noastră comună, și că Ea numai atunci este în stare de propășire, când toți fiii ei sunt luminați; să sfătuiți deci, cu vreme și fără vreme pe părinți, că nu numai pe copiii lor să-i trimită la școală, dar și ei înșiși să caute a se lumina, având la îndemână atâtea mijloace, ca: școli de adulți, biblioteci populare, reviste științifice, economice și naționaliste, care toate luptă pentru luminarea neamului.

E bine ca cucerniciile voastre, să aduceți aminte neconținut părinților, ca să deștepte în mintea copiilor lor, încă din cea mai fragedă vârstă, sentimentele bune ale iubirii de Dumnezeu, de aproapele și de Patrie. Indemnați-i a-și vaccina copiii, spre a nu li se strică fața de vărsat, cum

și a chema medicul când sunt bolnavi și mai cu seamă când zac de boale molipsitoare. Spuneți-le, ca atât ei cât și copiii lor să se deprindă, ca să muncească în mod cinstit și harnic pentru propășirea lor economică, făcându-i să înțeleagă, că un popor bogat face o țară bogată și prin urmare prețuită de toată lumea.

Familia fiind temelie Societății, îndemnați pe tineri la întemeierea căsătoriei, binecuvântată de biserică; iar precei ce se găsesc în unire neblagoslovită, povățuiți-i și ajutați-i, să intre în căsătorie civilă și religioasă, singura plăcută lui Dumnezeu.

Pentru propășirea familiei sfătuiți pe soți, ca între ei să domnească dragoste, pace și încredere reciprocă.

Apostolul Iacob, zice: «*Buna credință cea curată și neîntinată înaintea lui Dumnezeu și Tatălui, aceasia este: a cerceta pre cei sărmani și pre văduve întru necazurile lor, păzindu-vă pe voi în totul neîntinați și nebânuiți de lume*» (Iacov I, 27). Deci, să vă îndeletniciți a vizita pe cei din temnițe, a cerceta pe cei bolnavi, a ajuta cu cuvântul și cu fapta pe sărmani și pe văduve, sfătuind și pe enoriașii voștri, să facă acelaș lucru, adică: să fie îndurători către cei săraci, să ajute pre cei nenorociți și să îndrepteze pre cei rătăciți. Iar cât de mare preț are mila către cei săraci, ne încredințează Domnul, că la a doua sa venire, când va judeca și pre cei vii și pre cei morți, va trimite în împărăția cerurilor pre cei milostivi, și va depărta de la sine pre cei împietriți la inimă și nemilostivitori.

Știți, că armata a fost și va fi scutul de apărare și de mândrie națională a țării noastre. Insuși *Majestatea Sa Regele, înțeleptul nostru Suveran*, îngrijește de soarta ei.

Cu toate acestea, mulți soldați d'ai noștri, cad în marea greșală de a dezerta. Sunt pline satele mărginașe ale Dunărei bulgare și ale Prutului rusesc de acești rătăciți. Veți săvârși faptă de buni români și de adevărați păstori, dacă înainte de-a pleca flăcăii la oaste din parohia voastră, îi veți strânge pe toți la biserică și îi veți povățui: să fie supuși, răbdători și ascultători la cazarmă, care acum ține abia 2 ani; și să i sfătuiți părintește, ca să nu cază în marea vină, de-a pleca din cazarmă fără voe, adică de-a fugi din armată, să ajungă astfel dezertori fără nici un

căpătâi, pribegind prin păduri, muritori de foame și de frig, și umplând, spre rușinea noastră, satele vecinilor, a căror limbă nu o cunosc, pe când acasă îi jelesc ca pe morți, părinții, frații, nevestele și copiii.

Așezămintele publice fiind întemeiate pentru binele obștesc al neamului, să îndemnați pe toți a le respecta, a le întări și înflori; în deosebi să lucrați din răspuțeri la înmulțirea școalelor, a spitalurilor, a caselor de binefacere pentru văduve și orfani, pentru săraci și infirmi. E multă lume doritoare de-a face binele, dar de multe ori greșesc drumul în practicarea lui.

Cred că cel mai bun sfat ce s'ar putea da celor cu dare de mână, este ca dâșii, chiar în viață fiind, să ajute și să înmulțească astfel de așezăminte, cum și de acelea prin care se poate aduce luminare poporului.

In raport cu Statul.

Datoriile cucerniciilor voastre sunt aceleași, ca ale fiecărui cetățean și tot așa și drepturile. Să le îndepliniți și să le exercitați însă, fiind călăuziți de cel mai luminat patriotism.

Societatea a îmbrăcat pe preot și pe militar în haine deosebite spre a-i distinge de ceilalți, ca pe unii cari, pe lângă datoriile și drepturile de cetățeni, au o misiune mai grea, dar cu atât mai frumoasă de îndeplinit în lume, și anume: militarul să-și verse sângele pentru apărarea Patriei, iar preotul să-și pună sufletul pentru turma ce 'i este încredințată, a o conduce la pășuni duhovnicești prielnice sufletului. De îndată ce preotul uită frumoasa datorie ce are ca păstor de suflete și se dedă la fapte, care nu pot merge alături cu slânta sa chemare, se micșorează și încetul cu încetul pierde din respectul, de care trebuie să se bucure în măsură dela toți păstoriții săi.

Oricând este oricare preot a-și exercita și îndeplină datoria de cetățean, așa cum îi dictează conștiința, întru cât legea îl îndeamnă la aceasta ca cetățean; însă, fără știrbirea demnității și atingerea prestigiului preoțesc.

Recutul glorios al neamului nostru numărăm figuri printre clerici, cari au fost mândria neamului și a țării. Vă recomand, să faceți ceea ce au făcut ei; iar

de luptele politice deșarte feriți-vă, căci trebuie să știți că acestea la nimic nu folosesc; ele aduc certuri și desbinare între frați, făcând de multe ori mai mult rău decât bine. De puteți, bine veți face, a îmblânzi raporturile între cetățeni, adunându-i ca într'un mănunchi în jurul ideii de Patrie și pentru servirea intereselor ei cu toată râvna.

Cu autoritățile comunei voastre să aveți legăturile cele mai bune și mai demne; să le ascultați spre tot lucrul bun și să le dați sprijinul în cauzele drepte (Tit. III, 1—2); iar față de stăpânire, în genere, să nu pierdeți din vedere cele ce ne povățuește sf. Apostol Pavel prin epistola către Romani, capitolul XIII, unde zice: «*Tot sufletul să se supue stăpânirilor celor mai înalte. Că nu este stăpânire fără numai dela Dumnezeu; și stăpânirile care sunt, dela Dumnezeu sunt orânduite. Pentru aceea, cel ce se împotrivesc stăpânirii, rânduelii lui Dumnezeu se împotrivesc; și cari se împotrivesc, judecată își vor lua.*

Așa dar, fără a vă sustrage dela viața publică, în măsura în care aceasta e îngăduită de sfințirea sacerdoțiului creștin, aveți datoria, de a vă exercita drepturile spre binele Patriei și folosul Bisericii. În toate acestea însă, să nu vă lipsească înțelepciunea și cuvioșia. Lucrând din răspunderi pentru dragostea și pacea ce trebuie să domnească printre păstoriți, să nu uitați, că temelia vieții publice este iubirea Suveranului, și că stimă și supunere trebuie arătată tuturor, până la cele din urmă organe ale dregătoriilor. Poporul vă va urma fapta; să nu uitați însă, că numai popoarele formate prin pilda conducătorilor lor și rezemate pe o disciplină luminată, dar hotărîtă, își pot atinge scopul lor cel mai înalt.

Cum îmi este drag din inimă scumpul nostru popor românesc, și doresc din toată curățenia sufletului, ca el să propășească cât mai repede pe tărâmul cultural, economic și mai ales religios, veți săvârși operă de adevărați preoți și de inimoși români, dacă veți trăi în cea mai strânsă armonie cu învățătorul și primarul, și în deplin acord cu dâșii întru toate, veți întemeia în comunitatea ce păstoriți, școli de adulți, cercuri de conferințe populare, bănci populare, asociații pentru ajutor mutual, magazine de consum, brutării, croitorii, țesătorii, stupării, culturi de gândaci de

mătase, grădini de legume și zarzavaturi, grădini de pomi roditori și trandafiri, stărpind salcămii, socul și bălăriile, care umplu astăzi multe din satele noastre. Astfel bărbații, femeile, fetele, flăcăii și copiii se vor lumina și se vor în-deletnici cu ceva, fără a pierde nici o zi de lucru în cur-sul anului. Să le dovedeți că numai cel ce lucrează, trebuie să mănânce, și cred că se vor pătrunde, că dacă omul are nevoie de hrană în fiecare zi, apoi în fiecare zi trebuie să și-o agonisească cu mâinile sale (II Tesal. III, 10—12).

Rezultatele activității pastorale, atârând în mare parte dela prestigiul și autoritatea păstorului, să vă siliți a căpăta această autoritate; și o veți căpăta, dacă veți urma cele ce Domnul recomandă păstorilor în sfânta Sa Evanghelie după Ioan, capitolul X, cu privire la bunul păstor.

*
* *

Stați deci neadormiți lângă turma voastră. Privegheați cu ochi vii, ca să nu se furișeze vrășmașul în staulul turmei, să împrăștie și să pustieze turma. Muriți, de va fi nevoie, în luptă cu cel ce ar dori și voi, ca să ne desființeze ca creștini și ca români! Și să fiți încredințați, că Dumnezeu vă va răsplăti pentru această virtute, iar moaștele voastre sfințite prin această jertfă, vor fienerate de urmași; dar să nu uitați, de a munci și lupta numai pentru adevăr, dreptate și cinste, cu care, ca într'un zid puternic să încingeți staulul vostru duhovnicesc.

Mult este de făcut cu adevărat în ogorul nostru bisericesc și național, mai ales în această lature a țării. *De aceea: luați toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți stă împotriva în ziua cea rea, și toate isprăvindule, să stați. Stați drept aceea, încingându-vă mijlocul vostru cu adevărul, și îmbrăcându-vă cu zăua dreptății; și încălțându-vă picioarele întru gălirea Evangheliei păcii; preste toate luând pavăza credinței, cu care veți putea stinge toate săgețile vicleanului cele aprinse. Și coiful mântuirii luați și sabia duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu. Prin toată rugăciunea și cererea rugându-vă în toată vremea întru Duhul, și la însăși aceasta priveghind cu toată răbdarea și rugăciunea pentru toată lumea (Efeseni. Cap. VI. v. 13—19).*

Onorurile dacă vă vin, dela cei puși de Dumnezeu pen-

tru chivernisirea noastră, primiți-le cu mulțumire; dar nu le căutați, știind că datoria dacă ne-o facem, nu trebuie să fie însoțită de pretențiuni, căci atunci nu putem distinge virtutea.

Pe presviterii cei mai bătrâni îi rog să păstorească turma lui Dumnezeu, purtând grije de dânsa, nu cu sila, ci de voe, nu cu agoniseli urâte, ci cu osârdie; nici ca cum ar stăpâni, ci pildă făcându-se turmei. Și când se va arăta mai marele păstorilor, veți primi cununa slavei cei neveștejite.

Asemenea vă rog și pre voi, preoți tineri, plecați-vă celor bătrâni; și fiecare unul altuia plecându-vă, smerită cugetare să agonisiți; de vreme ce Dumnezeu celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har. Drept aceea, smeriți-vă sub mâna cea tare a lui Dumnezeu, ca să Vă răsplătească pre voi la vreme (1, Petru, cap. V, vers. 1—6).

II.

Mă adresez acum și vouă, creștini buni și fi duhovnicești ai de Dumnezeu păzitei mele eparhii.

Creștinismul și-a luat începutul cu Crucea; iar virtutea de căpetenie a celui ce face parte din societatea creștină este *cumpătarea*; pe care Biserica creștină a păstrat-o cu sfințenie dela întemeierea sa și până astăzi sub forma postului. Sfinții părinți laudă foarte mult cumpătarea și postul. Insuși Mântuitorul a hotărât că unele patimi nu se pot vindeca, decât cu *postul și cu rugăciunea*. (Matei, XVII. 17—21).

Biserica, după pilda Mântuitorului, a sfinților Apostoli și învățătura sfinților Părinți, pentru a păstră necurmat în cugetul creștinului virtutea cumpătării, a legiuit acest sfânt și mare post al păresimilor, împreună cu alte 3 posturi de peste an, oprind mai ales în acest timp orice fel de petreceri și privești, pentruca creștinul să nu întrerupă nevoia cea bună a cumpătării; ci să se invețe, a se înfrâna o vreme și de cele iertate, pentruca, cu atât mai bine să se poată înfrâna de cele neiertate, și să petreacă în rugăciune și fapte de pietate. Prin *post*, iubiții mei fi duhovnicești, sfânta noastră Biserică, nu înțelege numai schimbarea bucatelor, sau înfrânarea totală or parțială de

hrană pe o bucată de vreme, ci mai ales abținerea dela orice faptă rea. Iată cum ne recomandă Biserica să postim: «*Postindu-ne fraților trupește, să ne postim și luhornicește. Să deslegăm toată legătura nedreptății, să rupem încurcăturile tocmelilor celor silnice, tot zapisul nedrept să-l spargem. Să dăm flămânzilor pâine, și pre săracii cei fără de casă să-i aducem în casele noastre*». (Triod, ediția St. Sinod, pag. 172).

Fariseul din Evanghelie a postit, dar nu i a folosit nimic; căci postul trupesc oricât de aspru ar fi, fără cel sufletesc nu aduce folosul adevărat; iar postul sufletesc fără cel trupesc este foarte anevoios. *Deci, adevăratul scop al postului este schimbarea vieții sau întoarcerea omului din calea cea rea.* Să nu postească numai pântecile, ci și celelalte organe ale trupului. Să postească ochii, spre a nu mai privi la lucruri deșarte; să postească gura, oprindu-se dela vorbe rele, injurături de cele sfinte, clevetiri și minciuni; să postească mâinile, curățindu-se de nedreptăți, răpiri și măsurătoare strâmbă; să postească picioarele ca să nu mai umble după afaceri necinstite; să postească în fine și inima, spre a nu mai dori lux, mode, jocuri de cărți, beție și altele. Căci ce-ți folosește înfrânarea de carne și de pește, dacă vei sfâșia numele cel bun sau cinstea aproapelui tău!

Cumpătarea în cugetări, dorințe și plăceri, o cere Biserica Creștină dela fi săi.

Cu cât vă veți înfrâna de cele pământești, cu atât vă veți apropia de cele cerești.

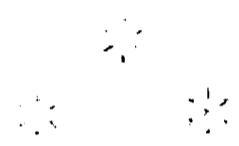
Feriți-vă deci, iubiților, de necumpătare, din care purced atâtea rele. Câte hule și blesteme nu ies din gura celor necumpătați; câte certe, dușmăanii pe viață, ba chiar loviri și omoruri vin dela îmbuibare, mai ales cu *băutura*, care înjosește pe om, îi tâmpește mintea, îi ruinează sănătatea și îi sleește punga; aruncându-l pre el și familia sa în cea mai grozavă mizerie. Și care va fi soarta acestora dincolo de mormânt? *Imbuibații nu vor moșteni Împărăția lui Dumnezeu.* (I Corinteni, VI, 10).

Din contră, cât e de frumos chipul cumpătării! Cel cumpătat e mai presus de orice slăbiciune, nu pierde nici odată din vedere datoriile sale, și mai presus de toate se bucură de liniște sufletească.

Chiar filosofi păgâni puneau cumpătarea între virtuțile de căpetenie ca una ce influențează foarte mult asupra sănătății și agerimii minții și este de neapărata trebuință la păzirea castității și stăpânirea postelor. Prin cumpătare se șterg păcatele, se înobilează cugetările și se înalță dorințele dela cele pământești la cele cerești.

Iată, iubiții mei, fericitele urmări ale cumpătării: sănătate, agerimea minții, înțelegerea deslușită, trumusețea chipului și celelalte haruri dela Dumnezeu.

Precum corăbiile ușoare străbat mările mai repede, iar cele împovărate se culundă și merg mai anevoe, tot așa și înfrânarea ajută mintea, ca să străbată cu ușurință marea vieții și să privească spre cele cerești.

Dar, iubiți creștini, postul stă în strânsă legătură cu rugăciunea; și deci vă sfătuesc, a vă îndeletnici și cu ea.

Nu este faptă mai bună, mai frumoasă, mai înălțătoare de suflet și mai de trebuință pentru om, ca sfânta rugăciune. Toate celelalte fapte bune sunt comori neprețuite, podoabe neperitoare și aripi zburătoare ale sufletului, prin care omul se apropie de Dumnezeu, *rugăciunea* însă, pune deadreptul pe om în fața Creatorului și binefăcătorului său, îl face a grăi către El, ca copilul către părintele său, și a se uni cu El, fără nici o altă mijlocire.

Rugăciunea înălțată către Dumnezeu cel închinat în Treime, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, aseamănă pe creștini cu îngerii, cari neîncetat înalță rugăciuni către tronul Celui prea înalt.

Sufletul omului care se roagă, fiind încălzit de credință, nădejde și dragoste, se desparte de cele pământești și își ia zborul către cele cerești, înălțându-și mintea și inima către Dumnezeu. Mântuitorul însuși s'a rugat nopți întregi, și ne-a învățat și pe noi, cum să ne rugăm, despre ce să ne rugăm și că se cade a ne ruga neîncetat.

Sfinții apostoli, după pilda Mântuitorului, s'au rugat asemenea dimineața, seara și la miezul-noptii, și ne-au învățat și pe noi a ne ruga necontenit: pentru toți oamenii, pentru *Rege* și pentru toate autoritățile; a ne mărturisi

pacatele și a ne ruga unul pentru altul, ca să ne mântuim; a ne ruga când suntem în suferințe, și a chema preoții Bisericii, să facă slujbe pentru noi, când suntem bolnavi; căci mare putere are rugăciunea, când se face cu credință și zdrobire de inimă. Cu toate că Dumnezeu știe de ce avem trebuință, mai înainte de a-L ruga noi; totuși noi nu trebuie a neglija rugăciunea, căci prin ea aducem lui Dumnezeu închinăciunea cuvenită, pentru atârnarea noastră de El. Chiar Biserica în postul păresimilor cântă la Liturghie mai înainte sfințită: *Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămăia înaintea ta..*

Rugați-vă deci, iubiților, atât în casa voastră cât și în sfintele biserici. Rugați-vă dimineța, ca, cum ați deschide fereastra sufletului, ca să pătrundă în el lumina cerească, și seara ca să-l feriți de negura păcatului. Rugați-vă lui Dumnezeu, ca să vă vindece de slăbiciunile voastre. Rugați-vă pentru părinții, învățătorii și binefăcătorii voștri; pentru cei sănătoși și pentru cei bolnavi; pentru cei ce vă iubesc și pentru cei ce vă urăsc, pentru cei vii și pentru cei morți. Iar în Duminici și sărbători mergeți la biserică și uniți rugăciunile voastre cu ale Ei, ascultând Sf. Liturghie și cuvântul de învățătură, cu credință, cu evlavie și respect; căci altfel ar zice Dumnezeu și despre noi, ceea ce a zis iudeilor: *«Poporul acesta numai cu buzele mă cinstește, dar inima lui departe de mine este»!*

Pe lângă rugăciunea domnească *«Tatăl nostru»*, pe care însuși Mântuitorul ne-a predat-o prin apostolii săi, cea mai potrivită rugăciune, pe care tot creștinul ar trebui s'o știe, este frumoasa rugăciune a sfântului Efrem Sirul, pe care o rostește preotul înaintea altarului în timpul păresimilor, și care este cea următoare: *Doamne și Stăpânul vieții mele: duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert, nu mi-l da mie; iar duhul curățeniei, al gândului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-mi slugii tale. Așa Doamne Impărate, dăruiește-mi, ca să-mi văd greșelele mele și să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat ești în veci, amin!*

Așa dar, iubiții mei fii sufletești, fiți cumpătați și neîncetați. Vă rugați, începând această primăvară cu bunăcuviință și râvnă creștinească. Cultivați cu sârguință atât c-

gorul vostru pământesc cât și pe cel sufletesc. Impodobiți sufletele voastre cu virtuțile creștinești și cu sentimentele iubirii de Patrie și de neam, singurele care deosebesc pe om și pe creștin de celelalte făpturi. Să nu vă apuce înainte harnica furnică, ci mai vârtos servească-vă de pildă nobila albină, a cărei curățenie și silință sunt de toți laudate.

Lucrați deci fiecare, nu numai pentru desăvârșirea voastră morală și materială, ci și pentru a aproapelui.

Iubiți-vă soțiile și creșteți copiii în frica lui Dumnezeu; căci frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii. Trimițeti copiii regulat la școală, ca să învețe carte și să ajungă oameni luminați, folositori patriei. Indemnați flăcăii voștri să se ducă cu drag la oaste, ca să-și facă datoria către țară, și sfătuiți-i să nu facă marea greșală d'a dezertă.

Păstrați-vă casele curate și bine aerisite; vitele bine îngrijite și ogoarele adânc muncite și frumos curățite, ca să dovediți că sunteți harnici gospodari. Supune-vă-ți cu sfințenie legilor țării, plătiți contribuțiunile cu bunăvoință, și respectați din toată inima autoritățile; căci numai așa dovediți, că sunteți adevărați creștini și buni români.

Când Doamne ferește, cădeți în vre-o nevoe, ori vre-o urgie vine preste voi, rugați-vă lui Dumnezeu, să vă izbăvească, făcând totodată în sufletul vostru și un legământ sau făgăduială față de Dumnezeu; că dacă Cel atotputernic vă va izbăvi de nevoe, năpaste ori urgie, veți îndeplini și voi cutare sau cutare faptă pioasă, folositoare celor nevoiași: Spre pildă, cui îi este soția ori copilașul bolnav, să cheme neapărat medicul și să părăsească descânticele, care nu sunt de nici un folos; iar dacă boala se întetește, să se roage lui Dumnezeu, pentru a lor însănătoșire și să se lege înaintea Lui, că dacă soția sau copilul se vor face sănătoși, în fiecare Duminică are să hrănească în casa sa, timp de un an, două, trei femei bătrâne, sărace și nepuținicioase, sau doi, trei copilași orfani din comuna sa.

Are cineva o judecată; să se roage lui Dumnezeu ca să lumineze mintea judecătorilor să câștige procesul; dar să se lege, că dacă Dreptul Judecător îi va ajuta, să nu-și piarză averea ori moștenirea, pentru care se judecă, va îmbracă doi copii săraci la Crăciun și doi la Paști.

Dacă holdele voastre vor fi amenințate de secetă ori

grindină, făgăduiți lui Dumnezeu, că de vi le va apăra, veți da câte un sac de bucate, la zece ori douăzeci de oameni nevoiași din satul vostru.

De este cineva stăpânit de patima *beției* să se roage lui Dumnezeu, să-i întărească puterile, ca să scape de această rușinoasă și păgubitoare patimă; dar să făgăduiască milostivului Dumnezeu, că nu va mai pune băutura pe limba sa timp de 2—3 ani; iar cu o parte din banii ce risipea pe băutura, să cumpere medicamenté pentru câțiva bolnavi din comuna sa.

De este cineva dedat la *jocul de cărți*, să facă legământ, că nu va mai pune mâna pe cărți de joc; iar timpul ce-l pierde la acest ruinator joc, îl va întrebuința în citirea cărților religioase, literare și istorice, și cu o parte din banii ce pierde, va cumpăra cărți de școală elevilor săraci.

Dacă vre-o femeie este stăpânită de dorința luxului sau a gătitului cu haine scumpe, să facă legământ înaintea lui Dumnezeu, că dacă o va scăpa de acest gust păgubitor, luminându-i mintea, va ajuta cu scule și haine, câteva fete sărace la măritișul lor; căci nu găteala de pe din afară ne pune înaintea lui Dumnezeu, ci virtuțile și faptele bune cu care ne vom împodobî sufletul.

Prin urmare, ori de câte ori vi se va părea, că Dumnezeu nu v'a împlinit rugăciunea, nu cârțiți; ci întrebați-vă conștiința: făcut-ați rugăciunea cu credință și evlavie? Ținut-ați pe deplin legământul, pe care l-ați făcut înaintea lui Dumnezeu? Căci, dacă pentru binele vostru, nu v'ați ostenit, cum pretindeți milă și îndurare dela Dumnezeu?!

III.

Cuvioșilor monahi și cuvioaselor monahii.

Nu pot a vă trece cu vederea nici pe voi, și ca părinte duhovnicesc al vostru sunt dator, a vă da vouă oarecare povețe: Nu pierdeți nici odată din inima și mintea voastră făgăduința ce ați făcut în biserică și înaintea lui Dumnezeu, când ați îmbrăcat schima monahală. Nu uitați, că lumea s'a răstignit vouă, și voi lumii. (Galateni, VI, 14).

Fii deci cumpătați, postiți, priveghiați și vă rugați neîncetat.

În ceasurile libere lucrați cu mâinile voastre asemănându-vă sfântului apostol Pavel, care câțeva vreme a lucrat în Corint, meșteșugul de a țese corturi (Fapt. apost., XVIII, 3).

Departe de zgomotul și desfătările lumești, întrebuințați timpul pe lângă citire, și la fapte de pietate și îndurare, venind în ajutorul celor suferinzi, cu însuși lucrul mâinilor voastre, ca să fiți pildă și bogaților și săracilor. Feriți-vă de scumpete, de robia pânteceleului și de plăcerile lumești. Păstrați cu credință focul cel sfânt al dragostei lui Christos Dumnezeuul nostru; și năzuiți la cele cerești, conducând și pe alții ca și sfântul cuvios Antonie; pentruca lumea văzându-vă, să se ridice cu mintea la curăția ingerilor și să dea slavă părintelui ceresc.

Voi care v'ați retras de lume și v'ați sălășluit în pozițiunile pitorești ale scumpei noastre Dobrogi, aveți un frumos rol de îndeplinit în această parte a țării, împestrițată după vreme cu neamuri diferite. Siliți-vă ca din cele trei monastiri ale județului Tulcea, să faceți nu numai locașuri de credință și pietate ortodoxă, dar și focare ale românismului; de unde ca dintr'un soare luminos, să strălucească și să străbată razele binefăcătoare ale credinței strămoșești, și să fâlfâie deapururea steagul tricolor deasupra acestei provincii, recâștigată cu mari jertfe.

Munciți zi și noapte, ca să readuceți aceste sfinte locașuri, la vechea strălucire a monastirelor străbune.

V'am înființat școală de pictură bisericească și țesătorie națională, fabrică de lumânări de ceară și fabrică de melisă, grădini de pomi fructiferi și de legume; aveți vite și vii întinse, stupării, plantație de duzi, ogoare de pământ, munciți fără preget, ca să fiți pildă locuitorilor din acele părți.

Produsul muncii voastre agonisiți-l, ca să faceți îmbunătățiri bisericilor și chiliilor voastre, care nu mai corespund timpului în care trăim. Ridicați sus turlele bisericilor voastre ca din depărtare să vază călătorii după Dunăre, că aci sunt locașuri sfinte de credință strămoșească și de gospodărie românească. Lăsați urmașilor voștri pilde

neperitoare, de ce ați gândit și făcut, cât ați fost în viața aceasta vremelnică.

Numai așa urmând, vă veți învrednici, să auziți la judecata cea de apoi, dumnezeescul glas al Dreptului Judecător: «*Bine, slugă bună și credincioasă, preste puțin ai fost credincios, preste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău!*» (Matei XXV)

IV.

Prea iubiții mei sii duhoznicești dobrogeni.

Din prima zi a instalării mele ca episcop al vostru gândul și ochii mei au fost îndreptați spre voi și spre Constanța, unde se îngrămădesc avuțiile țării; de aceea toată activitatea mea pastorală de aproape un an, cu drag am închinat-o vouă, cercetându-vă și sfătuindu-ne împreună, pentru trebuințele voastre religioase, economice și naționale.

Cu mulțumire sufletească am constatat, că sunteți harnici gospodari și buni creștini; și că din sudoarea frunții voastre pe întrecute ați ridicat în satele voastre biserici monumentale și frumoase, și multe sunt pe cale a le ridică; pentru care rog pe bunul Dumnezeu, să reverse harurile sale cele bogate peste voi toți.

Dela alipirea Dobrogei, țara noastră pentru a-și asigura pe lângă independența politică și pe cea economică, s'a gândit să aibă eșire la mare, pentruca bogățiile țării transportate pe vasele pe care fâlfâie tricolorul român, să poată merge neîmpiedicate în toate părțile lumii.

Și cum Constanța eră portul cel mai însemnat la mare, toată munca neamului nostru s'a îndreptat pentru ridicarea și înflorirea acestui port. De aci podul «*Regele Carol*» preste bătrâna Dunăre, pod ce leagă țara mamă de fica ei de azi și de altădată; de aci jertfele făcute de Statul nostru. Pentru mărirea și înflorirea portului Constanța, unde azi se îngrămădesc bogățiile țării și de sub pământ și de deasupra pământului. Este netăgăduit, că acest port este și va fi artera de viață a neamului nostru. Dar sacrificiile făcute pentru Dobrogea și Constanța, au la obârșia

lor jertfa de sânge, făcută de scumpa noastră armată pe câmpul de războiu, care în numele crucii și pentru iubirea de patrie și neam, ș'a vărsat sângele pe pământul Bulgariei, pentru dezrobirea acesteia și independența noastră.

Dacă portul Constanța este chemat, să trimiță lumii dovada hărniciei neamului românesc, și dacă aci sunt puse toate speranțele noastre, apoi se cuvine să fie în Dobrogea și cetățeni devotați și conștienți de datoriile lor, cari să iubească acest pământ, recâștigat cu atâtea sacrificii și să prețuiască și să cinstească jertfele făcute pentru ei.

Dacă turlile catedralei din Constanța, zidită pe stânca mării, vestesc din depărtare, că aci viețuește un neam mare și un popor viteaz, tot ele trebuie să vestească, că în această lature a țării sălășluiește un neam cinstitor de Dumnezeu și iubitor de pământul liberat de părinții și frații noștri. În istoria neamurilor stă scris, că popoarele, s'au apărat de dușmani, nu numai prin lupte cu arma, ci prin sufletul și inima cetățenilor, cari tari în credința în Dumnezeu și în iubire sinceră către patrie, s'au jertfit cu un sfânt entuziasm pentru legea și moșia lor strămoșească.

La opera săvârșită de M. S. Regele Carol I, Biserica are chemarea aci în Dobrogea, să cimenteze pentru vecinicie această operă, făcând ca fiii bisericii, să fie tari în credință și iubitori de neam și de pământul acestei țări; pentruca, la vreme de primejdie, să se jertfească pentru acestea, spre a dobândi cununa biruinței dela Părintele ceresc, și să asigure urmașilor lor pace și liniște pe acest pământ, pentru care s'au făcut și se fac necontenit atâtea jertfe.

Iată ce rol frumos aveți voi, iubiii mei preoți și frați din această lature a țării!

Pe lângă cele ce v'am recomandat mai sus, aceasta trebuie să vă fie busola activității voastre pastorale: să propovăduiți cu vreme și fără vreme păstoriiților voștri, că dacă Statul a făcut și face atâtea sacrificii pentru Dobrogea, spre a asigura locuitorilor ei o viață mai comodă și un trai mai liniștit, apoi ei sunt datori, a crede în Dumnezeu, și a iubi acest pământ, din care se hrănesc; fiindcă numai iubirea pornită din credință e împreunată cu jertfa.

Asemenea și pre voi, iubiii mei fi sufletești din Dobro-

gea de orice vârstă și stare, vă rog și vă îndemn, să vă pătrundeți de credința în Dumnezeu și de roadele ei pentru mântuire, năzuind din răspuțeri de a vă iubi unul pe altul și întrecându-vă a vă iubi patria și biserica; căci precum iubește Domnul pe cei drepecți, pe atât pedepsește pe cei răi și vicleni.

În măsura în care avem Biserica de mamă și pe Dumnezeu de Tată, tot în aceeași măsură cât vom viețui pe acest pământ, să avem Patria de mamă și pe înțeleptul nostru Suveran de Tată. Ascultând de ocârmuire pentru binele vostru, să ascultați cu evlavie și pe păstorii voștri sufletești, căci ei veghează pentru sufletele voastre.

Numai așa făcând, veți avea cugetul împăcat, că v'ați făcut datoria de creștini și de români.

O veste tristă, mi s'a adus însă la cunoștință despre unii dintre voi; și anume: că unele familii românești fiind amăgite de rău voitori, ar fi pe cale să-și părăsească căminul și ogorul și să se expatrieze, pribegind prin țări streine și depărtate. Îi rog și sfătuesc pe cei ce și-au pus în gând una ca aceasta, să nu plece din pământul, pe care au locuit moșii și strămoșii lor, și în care zac oasele părinților lor. Să nu lase în părăsire bisericile frumoase, pe care le au clădit din sudoarea muncii lor. Să nu zboare din căminul lor, în care și-au petrecut cei mai frumoși ani din vieță.

Să nu-și vândă ogorul, din care se hrănesc, și vitele cu care se ajută. Să nu lase cu lacrimile în ochi pe rudele, prietenii și cunoscuții lor. Să se gândească că acolo, în Manciuria, ori America, unde sunt povățuiți a merge, nu știu limbă, n'au biserică, n'au case de locuit, și toată gospodăria pe care aici voește a o risipi, acolo foarte greu e s'o strângi. Rog pe frații preoți, să lupte din răspuțeri, precum i-am obligat și prin circulara, ce am dat pe această chestie, de a întoarce pe cei amăgiți la calea cea bună, aducându-le aminte zicătoarea din bătrâni: «*Fie pâinea cât de rea, tot mai bună în țara mea*»! Spuneți-le, că nu au blagoslovenia mea să plece; și că dacă nu vor ascultă și vor plecà fără binecuvântarea păstorului lor sufletesc, Dumnezeu îi va pedepsi și nu se vor procopsi pe unde se vor duce!

Spuneți-le, că foarte mulți din cei cari au plecat, s'au întors înapoi plângând, de ciudă că au fost înșelați când au plecat și de durere, că acum la întoarcere cu anevoie își vor reface gospodăria, pe care o vânduse ca să poată pleca.

O altă veste tristă este că unii—puțini din fericire—ademeniți de niște streini de legea și neamul nostru, sunt pe cale de a părăsi legea strămoșească, în care au fost botezați și crescuți de părinții lor, și a trece la secta «*Adventiștilor*», cari propagă, să se serbeze Sâmbăta în loc de Duminecă, ca Evreii, și îndeamnă pe tineri, să nu facă serviciul militar. Arătați-le, că aceasta este cea mai mare crimă pentru români, și că ei se fac vinovați de două fapte grozave: părăsirea religiei părinților lor, cari îi vor blestemă, zguduindu-le temeliiile caselor și nemernicia de a refuză să apere țara, pentru care strămoșii lor s'au jertfit.

*
* * *

Toate cele ce v'am povățuit, iubiți frați conliturgistori și buni creștini, păstrați-le în mintea și inima voastră și puneți-le în practică, fiindu-vă folositoare pentru fericirea voastră pământească și cerească.

Rog din toată curățenia sufletului pe bunul Dumnezeu, să vă aibă totdeauna sub sfânta lui pază; iar darul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl, și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți.

Data în reședința noastră episcopală din Galați, în anul mântuirii 1910, Dumineca a II-a a sfântului și marelui post al păresimilor, 14 Martie, ziua aniversării Independenței și a Regatului Român, în primul an al păstoriei noastre.

N I F O N

Episcopul Dunărei-de-Jos.

DESPRE HOREPISCOPI.

Înalt Preasfințitul Mitropolit și Primat al României, prin ordinul No. 39, invită comitetul redactor al Revistei de a-și da părerea asupra Horepiscopilor dacă este corectă părerea Cononiștilor ruși, că adică Horepiscopii n'ar fi fost în antichitate decât numai simpli preoți. Următor acestui ordin am studiat chestiunea, din punct de vedere dogmatic, istoric și canonic, iar rezultatul îl expun în articolul ce urmează, conform probelor ce posedăm în Ortodoxism.

Motivul de a trata pe scurt despre Horepiscopi ni s'a dat de onorab. profesor părintele Econom Nazarie, care în No. 11 trecut al Revistei «Biserica Ortodoxă Română» a publicat un rezumat a doi profesori ruși canoniști. Din acest rezumat s'ar părea că Horepiscopii, în antichitatea creștină, n'ar fi fost decât numai în treapta de preoți, iar nu și Episcopi, adică n'ar fi avut hirotonia de Arhierei. Această părere a canoniștilor ruși, bazată numai pe cercetările lor asupra ritualului de hirotonie, îi duc la concluzia, că Horepiscopii nu erau decât pur și simplu preoți. Dovada puternică a lor este că n'au aflat în Orient un ritual tipic complet despre hirotonia Horepiscopilor în Arhierei; căci din descoperirile vechilor manuscrise de profesorul A. A. Dimitrievski, urmează ca probată această teză. Lucrul de fapt însă nu este așa, adică, nu s'a limpezit pe deplin chestiunea. Prin faptul că acel profesor n'a aflat între manuscrisele vechi un formular ritualistic complet despre consacrarea în Arhierei a Horepiscopilor, nu urmează de loc că ei n'au putut fi Arhierei. După părerea mea acel profesor s'a prea grăbit a formula concluzii de-

cisive, pentru simplu cuvânt că n'a aflat în vechime un ritual hotărâtor și precis. Nici nu erà nevoie de un alt ritual de hirotonie, când există cel al Episcopilor și Mitropolitilor. Cine a asistat în prezent la hirotonia unui Episcop titular zis, a văzut că acelaș ritual s'a pronunțat care-i și pentru Arhierei. Treapta erarhică este aceeași; apoi se știe că acei Herepiscopi erau candidați la Episcopatele vacante, iar prin ocupația lor ei se formau ori se pregăteau pentru administrarea Eparhiilor. Acest obicei a trecut acum la Ruși. Iată de ce concluziile formulate a fost grăbite și dar false. Nu pot avea valoare manuscriptele din sec. al XV și al XVI, când Horepiscopatul încetase din secolul VI. Această cestiune a fost foarte mult desbătută și scrutată încă din evul mediu de canoniști însemnați, cum vom vedeà. Ea nu poate fi pe deplin expusă convingător, decât consultând canoanele vechi și istoria dezvoltării Bisericii creștine din punct de vedere a instituțiilor și disciplinei sale. Dacă canoanele ni vor spune pozitiv că Horepiscopii aveau consacrarea Arhierescă, iar tradiția nescrisă din Biserica veche va probà aceasta, atunci n'au dreptate canoniștii ruși și s'au prea grăbit a formulà concluzii false.

Să aducem acum și noi probele canonice mai întâiu:

Canonul 10 din Antiohia se exprimă hotărâtor: «Τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν καὶ χώραις, ἢ τοὺς καλουμένους χωρεπίσκοπους εἰ καὶ χειροθεσίαν εἶεν ἐπίσκοπου εὐκρηφότες, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ εἰδέναι τὰ ἐναντῶν μέτρα καὶ διοικεῖν τὰς ὑποκειμένας αὐτοῖς ἐκκλησίας, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι φροντίδι καὶ κηδεμονίᾳ καθηστῶν δὲ ἀναγνώστους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἐφορικτάς, καὶ τῇ τούτων ἀρκεῖσθαι προαγωγῇ. Μήτε δὲ πρεσβύτερον, μήτε διάκονον χειροτονεῖν τοῖμαν ὄχια τοῦ ἐν τῇ πόλει ἐπίσκοπου, ἢ ὑπόκειται αὐτὸς τε καὶ ἡ χώρα. εἰ δὲ τοῖμας τις παραδῆγαι τὰ ὀρισθέντα, καθαιρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἧς μετέχει τιμῆς. Χωρεπίσκοπον δὲ γίνεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως, ἢ ὑπόκειται ἐπίσκοπου.—Românește sună așa ca-

nonul: «Cei ce să numesc Horepiscopi în sate și localități, deși ar fi luat hirotonia de Episcop, s'a părut Sfântului Sinod să'și cunoască (marginile activității lor) măsura lor și să administreze Bisericile supuse lor. Și să se mulțamească cu îngrijirea și ocupația lor, să așeze anaghoști, ipodiaconi și eforchiști și să se mulțamească cu promovarea acestora. Și să nu îndrăznească a hirotoni preot sau diacon fără voia (înscris) Episcopului din oraș, căruia este supus el și localitatea (sa). Iar de ar îndrăzni cineva să calce cele hotărîte să se caterisască și el și să se lipsască de cinstea (demnitatea) ce ocupă. Iar Horepiscopul să fie sub Episcopul cel din oraș, căruia este supus». Cred că și numai acest canon este suficient de a combate cu succes concluziile canonistului rus. În canon ni se spune precis că Horepiscopii aveau hirotonia de Episcop, că aveau reședința lor și localități pe carele le administrau, că în acele localități numeau ei pe servitorii inferiori de drept. Iar pentru hirotonia de preoți și diaconi a fost oprită, aceasta spre a nu aduce perturbări în administrația Eparhiei. Ei puteau hirotoni, dar numai cu voia Episcopului real al Eparhiei. Aceasta spre a evita abuzurile și favorurile etc. Dacă nu s'ar fi supus hotărîrii sinodului, erau caterisiți și'și perdeau locul ce-l ocupau. Dar mai citesc în comentatorul Balsamon frasa următoare: Ἐπεὶ δὲ τινες τῶν χωρεπισκόπων ἐπεχείρουν ἱερεῖς χειροτονεῖν, καὶ ἕτερα ἐπισκοπὰ δίκαια ἐνεργεῖν, καὶ αἰτιώμενοι ἔλεγον καλῶς τοῦτο ποιεῖν, διὰ τὸ δέξανσθαι χειροθεσίαν ἐπισκόπου. Adică: «Și fiindcă unii dintre Horepiscopi îndrăzneau a hirotoni preoți și a săvârși și alte drepturi episcopale și imputându-li-se ziceau că bine fac aceasta, pentru că au primit hirotonia de episcop» » ¹⁾ Acest comentator ortodox, bărbat cărturariu, cunoștea perfect instituțiile vechi din creștinism, și el ni spune

¹⁾ Consultă: Σύσταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν κανόνων de Ralli și Potli —Atena 1853. vol. III pag. 141 și 142.

negru pe alb că Horepiscopii abuzau de drepturile lor, hirotoneau preoți și efectuau și alte slujbe ne permise; și că făcându-li-se observare susțineau că și ei au primit hirotonia de Arhieriei și dar au dreptul la ceea ce fac. Omul a fostă pururea pățimaș și abuziv și așa va fi. Tot acest canonist spune: «Εχρῆν δὲ τῆν χωρεπισκοπικὴν τιμὴν, ἡγούσαν τῆν καθ' ἑδραν καὶ ταλοῖπὰ etc» —adică «au cinstea de Horepiscopi, adică catedra (scaunul de reședință) și celelalte»¹⁾. Iar Aristen, alt comentator zice: «Fiecare este dator să-și păzască măsura (atribuția) lui, și să stea în cele hotărîte. De aceea dar și Horepiscopul, dacă ar îndrăzni să hirotonească preot sau diacon, afară de cele învoite lui, adică de citeți, psalți, eforchiști și ipodiaconi să se caterisască»²⁾. Canonul 14 din Neocesaria zice: «Οἱ δὲ χωρεπίσκοποι εἰσὶν μὲν εἰς τύπον τῶν ἐβδόμηκοντα, ὡς δὲ συνλιειτουργοὶ, διὰ τῆν σπουδὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς προσφέρουσι τιμώμενοι. Adică: «Iar Horepiscopii sunt în chipul celor șaptezeci. Și ca conliturgistori se cinstesc pentru grija ce poartă pentru săraci»³⁾. În acest canon iarăși se spune clar, că Horepiscopii sunt conliturgistori cu episcopii, au dar acelaș grad de hirotonie, altfel nu se pricepe acest termin *Συνλιτουργοὶ* (împreună liturgistori). Iar în Aristen citesc pericopa următoare: «Prezviterii hirotonisiți în parohiile îndepărtate de către episcopi, nu li este permis a liturgisi într'o Biserică de oraș, când episcopul este de față și preoții de oraș. Iar dacă toți lipsesc și ar fi chemat unul dintre preoții sătești la rugă, atunci să săvîrșască și nu este împedat de a liturgisi. Inșă Horepiscopii ca *conliturgistori ai Episcopilor, și cinstindu-se pentru că țin locul celor șaptezeci*, măcar de ar lipsi Episcopul orașului și preoții ori nu, ei, Horepiscopii, liturgisesc ne'mpedicați în Biserica din o-

¹⁾ Opera citată vol. III pag. 143.

²⁾ Idem vol. III. pag. 144.

³⁾ Opul citat vol. III. pag. 92.

raș»¹⁾. Să mai cităm și canonul 13 din Anghira: Χωρεπισκόποις μὴ ἐξεῖναι πρεσβυτέρους ἢ διακόνους χειροτονεῖν, ἀλλὰ μὴν μητὲ πρεσβυτέρους πόλεως χωρὶς τοῦ ἐπιτραπῆναι ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ γραμμάτων, ἐν ἑτέρᾳ παροικίᾳ». A. dică: «Horepiscopilor nu le este permis să hirotonească preoți sau diaconi, ba încă nici preoți de oraș fără permisiunea înscris dela Episcop, în altă parohie»²⁾. Erau dar Arhierei, pentru că nu puteau fi opriți de a hirotoni, dacă n'ar fi fost Arhierei. Tot așa se exprimă și renumitul canonicist Vlastar: «Deci fiindcă Sfinții Părinți n'au socotit că-i bine ca Episcopul să fie așăzat în locuri ne'nsemnate și sate mici; au judecat că trebuie să se hirotonească în acestea Horepiscopi...³⁾.

Numai din canoanele citate se probează îndeajuns cred, că Horepiscopii erau Arhierei, de aceea încetez a mai cită canoane și trec la altă serie de argumente. Dacă n'ar fi fost Arhierei n'ar fi purtat numele de Χωρεπίσκοποι—*Horepiscopi*, care înseamnă Episcopi rurali. Dacă nu erau Arhierei n'aveau calitatea de a hirotoni în gradele Eparhice nici pe diaconi, nici pe preoți. Dacă nu erau Arhierei n'am citi în monumentele vechi, în practicele Sinoadelor că au stat alături cu Episcopii, au deliberat ș'au subscris în calitate de Horepiscopi⁴⁾. Mai aveau Horepiscopii și privilegiul de a da epistole irenice preoților, ceea ce preoții nu aveau⁵⁾, pentru că fără de carte pastorală nu erau primiți în altă Eparhie preoții străini⁶⁾. Iată și numele câtorva din cei subscriși în practice: In Conciliul I din Nicea subscriu Paladie și Eleucin ca Horepiscopi Provinciei Cellesyriei. Gherontie, Ștefan, Evfroniu, Rodon, Theofan ca

¹⁾ Idem vol. III, pag. 94.

²⁾ Opul citat vol. III pag. 46.

³⁾ Vezi Mateiu Vlastar, Opera citată vol. VI, pag. 186.

⁴⁾ Să se consulte practicele Sinodului I și al IV.

⁵⁾ Vezi canon. VIII din Antiohia *συναγμ.* vol. III pag. 138.

⁶⁾ Vezi canon. 7 din Antiohia.

Horepiscopi Provinciei Capadociei, apoi Isihic, Teodor, Anatolic etc. din Provincia Isauriei etc. etc. cred că aceștia sunt destui spre a ne convinge de adevăr ¹⁾).

Acum putem să ne întrebăm, care a fost cauza de s'a înființat în Biserică în seculii primari Instituțiunea Horepiscopilor? Cauzile sunt multiple: așa, întinderea cu repejune a Eparhiilor Episcopale, prin convertirea la creștinism a păgânilor idolatri, trăitori în sate și mici orășele, în locuri îndepărtate și greu de păstorit de Episcopul locului. Mulțimea afacerilor asociaților la creștinism, și care cesțiuni nu puteau fi rezolvate cu grabă de Episcopul Eparhiei, fiind în depărtare mare de acei creștini. Din cauza în fine a naturei ominești, care cu timpul slăbește din activitate și îmbătrânește, mai putem adăugi încă și boalele de tot felul ce vin peste oameni, vrând nevrând. Toate aceste împrejurări inevitabile au silit pe Episcopi a'și asocia ajutori, *Βοηθοί*, *Coaduitores* în afacerile lor, care cereau și grabă și îngrijire de aproape. Acești ajutori ai Episcopilor au luat numirea de *τῆς χώρας Ἐπίσκοποι*—*ruris Episcopi* — Episcopi rurali. Pentru ordine și disciplină, pentru mersul regulat și liniștit în Biserică, ca Instituție dumnezească, dela început Sfinții Părinți au stabilit în mod hotărît că într'o Eparhie nu pot fi doi Episcopi, precum nici doi Mitropoliți în o Provincie, ori capitala sa. Iar aceasta spre a se evita turburările, intrigile și fatriile. Am zis că natura ominească este abuzivă, așa și acești ajutori ai Episcopi or au abuzat de situația lor, căci văzându-se Arhieriei ca și Episcopul lor, căutau a'și adăugi tot mai multe prerogative la oficiul lor. Mulți din aceștia duși de ideia că's hirotoniți de Patriarhi ori de Mitropoliți, um-

¹⁾ Să se consulte scrierea: Iosiphi Binghami, *Origines sive antiquitates Ecclesiarum Viennae Austriae* 1786, în special cartea a doua, capitolele 8 în care se tratează pe larg tocmai cestiunea Horepiscopilor p. 331.

blau prin intrigi a neliniști pe Episcopul lor, spre a deveni mai curând locul vacant; aceste și multe de aceste au ocupat mult pe Sf. Părinți din sf. Sinoade locale și generale s'au formulat o sumă de canoane, care toate tind a pune stavilă apucăturilor abuzive ale acestor Horepiscopi, cari ajunseseră a fi o supărare mare pentru Episcopate, de aceea nici n'a durat mult această Instituție în Biserica ortodoxă. În Orient a încetat cu desăvârșire după ce a fost sancționate hotărârile sinoadelor din Laodicia, Neocesaria, Anghira și Sardica în Sinodul Ecumenic al șaselea prin canonul I. La Apus se mai mențin în unele Eparhii și în secolul al VIII-lea până la al IX-lea. Această Instituție nu s'a putut susține în Biserică, din cauza abuzurilor ce provocă, ș'a încetat cu totul cum am spus. Cerința imperioasă de a se susține cu rigoare și asprime ordinea și disciplina în Biserică, a dat naștere însă la alte servicii analoge în Biserică. Așa avem îndată pe *Περίοδεῖται* Periodevții=sau revizorii Episcopali de acum. Protoprezviteriatul cu toate anexele lui, Ecdicii etc. etc. Fiindcă la început am spus că cestiunea Horepiscopatului a fost mult scrutată și discutată în evul mediu de canoniști, mai ales de Catolici și Protestanți, de aceea pe scurt voi spune și eu istoricul cestiunii.

Trei opinii sau discutat mai ales: I) Că Horepiscopii erau numai prezviteri simpli. II) Că pe alocurea erau prezviteri, iar pe alocurea Horepiscopi—Arhieri. III) Că cu cea mai mare probabilitate s'a susținut că toți au fost Horepiscopi ori Episcopi rurali. Discuția urmată și probele aduse de deosebitele părți de canoniști reputeți au dovedit că în adevăr marea majoritate din Horepiscopi aveau hirotonia de Arhieri, dar că existau, chiar și după canoane, și preoți între ei, și cari se numeau protoprezviteri și periodevți. Exemple că preoții au fost sub diferite numiri ajutători Episcopilor avem un număr însemnat de do-

vezi. Așa știm că Sf. M. Vasilie, pe când era încă simplu preot a fost ajutor Episcopului de Cesaria Euseviu, că Sf. Grigorie Teologul a fost ajutor lui Grigorie de Nazianz, părintele lui, că preotul Hrisostom a fost ajutor lui Flavian din Antiohia etc. etc. De aici conchidem cu cuvânt că în secolul al IV împuținându-se Horepiscopii, au fost nevoiți Episcopii a apelă la oameni competenți de a-i ajuta în administrarea Eparhiilor lor întinse și mari. Prin urmare concluzia trasă de autorii ruși era prematură și necorectă istoricește, pentru că nu-i vorba strict de gradul ierarhic a Horepiscopilor, ci de persoane demne și abile în administrația ecclesiastică, care să îndeplinească cerințele populației creștine, între care sunt și de acele ce numai Arhieriei le fac. Horepiscopii ca unii ce aspirau la Episcopate, păscuiau în acest scop în administrarea eparhială, ceea ce nu convenea de loc nici Episcopului real al Eparhiei și nici Bisericii spre a-și menține prestigiul ca Instituție de ordine și disciplină. Cu timpul simțindu-se nevoie în popor de serviciu arhieresc tot mai mult, iar Episcopii neputând satisface singuri toate cererile creștinilor, Biserica orientală a trebuit se găsească un mijloc potrivit spre a răspunde și îndeplini cererile creștinilor. Cunoaștem că prin cucerirea mahometană o serie întreagă de Episcopate au fost șterse pentru vecie din Ortodoxism. Aceste se numără peste 300 de Episcopate și Mitropoliatie, după cum știu pozitiv prin cercetările proprii ce am făcut la un însemnat număr de manuscrite de drept canonic și am dat de numele lor, care azi numai sunt. Biserica din Constantinopol atunci împreună cu celelalte Patriarhate a trebuit să admită de a hirotoni Episcopi pe numele acelor Episcopate și Mitropoliatie nimicite de Turci. Pentru că după canoane-i interzis de a hirotoni o persoană fără a-i pronunța localitatea pentru care se consacră. Nu se poate hirotoni la noi fără a spune numele locului, iar

nu ca la Catolici, unde sunt gata cete de hirotoniți în abstract și când se ivește vacanța, este numit acolo imediat. Arhierii hirotonisiți astfel poartă numele localității Episcopiei desființate, și cu permisiunea Episcopului locului ei săvârșau serviciile în popor, deși aveau titlu străin. Aceasta s-a practicat de mult timp în Biserica de Orient. Aceștia astăzi îndeplinesc după analogie pe Horepiscopii vechi, deși în alt chip; nevoia dar a silit Biserica a găsi această măsură din prezent spre satisfacerea cerințelor societății creștine. *Protopopii* și la noi au fost și sunt ajutători Episcopilor în administrația Eparhiilor, care sunt unele de o întindere foarte mare, așa că Episcopul locului nu poate el singur și administra și îndeplini serviciile cerute de popor și a judeca neînțelegerile dintre creștini. Avem *Revizori*, cari iarăș nu sunt altceva decât urmele vechilor *periodevți*, avem *subprotoierei* cari ajută pe protoierei în administrația lor; avem *Defensori*, cari nu sunt decât vechii *ecdici* în mare parte. Această organizare a noastră de acum este națională și necesară pentru bunul mers al statului și liniștea Bisericii noastre Ortodoxe. Care-i concluzia la care am ajuns în cestiunea Horepiscopilor? următoarea: Instituția Horepiscopatului s'a înființat în Biserica primară din necesitate, dar din cauza abuzurilor și a tendințelor grăbite de a ajunge ale Horepiscopilor, curând a dispărut, adică din secolul al VII-lea noi și al IX-lea în Apus. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τῶν Χωρεπισκόπων ἑαθμὸς παντελῶς ἠπρόακτισε, οὐτέ ἡμεῖς ματαιοπονοῖσσι τηθελήσαμεν. Adică: «fiindcă gradul Horepiscopilor a încetat cu totul, nici noi n'am voit să muncim în zadar». Balsamon în can. 13 din Anghira așa comentează, asta înseamnă că în secolul al XI-lea numai există de mult instituția Horepiscopilor. Dar tot marea trebuință și cerințele poporului creștin a împins vrând nevrând Biserica a găsi un mijloc de a înlesni și trebuința Episcopilor Bisericii și cererile raționate ale creștinilor, de a li se pune

la îndămână în diferite împrejurări ajutorul, mângâerea și sprijinul Bisericesc. Acest loc îl ocupă astăzi în Biserica Orientală Arhieriei *titulari*, iar la noi în special Arhieriei numiți Horepiscopi, nu însă titulari, pentru că în puterea organizării noastre Bisericești naționale, ei astăzi sunt hironiți pe numele unui însemnat oraș din țară. Astfel dar cercetările profesorului A. A. Dimitrievski n'au nici o valoare reală, ci ne dau o simplă informație despre anticitatea Instituției Horepiscopatului din secolii primari ai Creștinătății.

Astfel respectatul profesor Universitar Economul Nazarie publicând acel articol ca o noutate descoperită de canoniștii Kuși, n'a făcut decât ne-a pus în curent cu progresul descoperirii unor manuscrite ritualistice, dar rezultatul la care i-a dus concluzia lor îl declarăm nedovedit pe deplin și grăbit. Horepiscopatul a fost o Instituție în Biserica primară, dar care a dispărut curând după ce s'au sancționat prin Sinodul Ecumenic al VI canoanele ce privesc pe Horepiscopi. Cestiune de anticitate, însemnată pentru protestanți, pentru noi Ortodoxii bună de știut, dar care nu ne mai interesează acum.

C. Erbiceanu.

OMUL MATERIALIȘTILOR ȘI OMUL CREȘTINISMULUI.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII, No. 12).

Salustiu nu numai era încredințat despre ființa sufletului, ci ne și spune convingerea sa prin următoarele:

Falso queritur de natura sua genus hominum, quod imbecilla atque aevi brevis, forte potius quam virtute regatur.

Sed dux atque imperator vitae mortalium animus est. Qui ubi ad gloriam virtutis via grassatur, abunde pollens po-

tensque et clarus est. Nam uti genus hominum compositum ex exanima et corpore, ita res cunctae studiaque omnia nostra corporis alia, alia animi naturam sequuntur.

Igitur praeclara facies, magnae divitiae, ad hoc vis corporis et alia hujusmodi omnia brevi dilabuntur; at ingenii egregia facinora, sicuti anima, immortalia sunt. Postremo corporis et fortunae bonorum ut initium sic finis est; omniaque orta occidunt et aucta senescunt.

Animus incorruptus, aeternus rector humani generis agit atque habet cuncta, neque ipse habetur.

Adică: în zadar se plânge genul oamenilor despre natura sa, că fiind imbecilă și de scurtă durată, se cărmuește mai mult de întâmplare de cât de virtute. Dar conducătorul și poruncitorul vicții muritorilor este sufletul. Acesta, când înaintea spre gloria virtuții, este puternic cu îmbelșugare și strălucit. Căci după cum genul oamenilor este compus din suflet și din corp, astfel și toate lucrurile și toate donațiile noastre, unele urmează natura corpului, altele natura sufletului.

Așa dar o față prea frumoasă, mari avuții, pe lângă aceasta și altele de acest fel, toate pier, dar distinsele fapte ale spiritului, ca și sufletul, sunt nemuritoare. În fine, soarta bunurilor corpului după cum are început, așa are și sfârșit și toate cele născute cad și cele crescute se slăbesc (îmbătrânesc). Sufletul, ne corupt, vecinic cărmuitor al genului uman lucrează și stăpânește toate, iar el însuși nu este stăpânit.

Da, sufletul stăpânește toate! Orice constrângere ar suferi omul, sufletul rămâne liber în forul său intern, cum știm despre Galileo, pe care inchiziția l-a silit să jure în genunche, că nu se mișcă pământul; iar el încet, când jură zicea: *e pur si moe — cu toate acestea tot se mișcă.*

Sufletul dă ordine iar corpul le execută; sufletul formează planuri, face stratageme în războaie și în alte afaceri din lume. Că sufletul este mai mare de cât corpul, cum zice Iisus Christos.

Aceasta este înțelesul a ceea ce am amintit.

În determinarea destinului, ce trebuie să ocupe omul în lume, suntem siliți să ținem seama, să ținem seama nu numai de anatomie și de fiziologie, ci și de datele filosofăriei.

Fiziologia și filosofia departe de a se exclude, ele se completează una pe alta.

Aceasta este convingerea spiritelor mari dela Aristotel până la Quatrefage în timpul nostru.

Mulți naturaliști nu vor să țină seamă de filosofare. Ei cu fiziologia și anatomia ar voi să găsească sufletul undeva în corpul omului spre a putea să-l admită în om. Dacă nu-l găsesc, nu recunosc existența lui, îl tăgăduesc ca să scape de nedomirirea lor.

Dar prin aceasta ei fac întocmai ca oamenii din poveste, cari, văzând un vițel cu capul înțepenit într'un borcan, nu se pricepeau, cum să scape vițelul și să nu strice nici borcanul. După chibzuire au găsit cu cale să taie capul vițelului.

Așa și materialistii, espeditivi în rezolvarea cestiunii sufletului, găsesc cu cale să-i nege existența. Dar sufletul se cunoaște prin efectele puterii sale în om, în lume, iar nu să-l ținem în mână!

Dacă funcțiunile fiziologice, care se găsesc și la animale și la om, nu duc la recunoașterea sufletului; sunt alte criterii, care dovedesc și diferența și existența sufletului.

Dacă se pretinde că și la animale și la om se văd, se află semne de cugetare, de sentimente; acestea sunt numai niște aparențe de cugetare, de bucurie, de ură; ele sunt la animale numai porniri instinctive pentru conservarea de sine; la om pornesc din motive superioare, nobile, pentru că sunt acte ale facultăților sufletești. Animalele numai din instinct, sau forțate fac ceva; ele nu sunt în stare să dea actelor lor vre-o valoare morală, vre un merit; ci îndeplinesc numai acte instinctive ale conservațiunii de sine și înlătură tot ce este contrariu: fug de ceva de frica vre unei bătăi, ce a suferit altă dată. Animalul nu și dă seama că actele sale ar fi contra vre unei legi, pe care nu o cunoaște, nu o știe. Nu tot așa este omul.

La om diferența este isbitoare de tot. Omul are voință liberă, care-l face răspunzător; are facultatea de a face deosebire între bine și rău, de a deosebii actele meritorii de actele ce nu merită nimic; omul știe că sunt legi; știe că păzirea legilor atrage laudă, iar călcarea impune pedeapsă. Dacă universul ar strivi pe om, universul nu știe

ce a făcut asupra omului; iar omul știe tot ce se petrece împrejurul său. De și fizicește omul este slab, ca o trestie, dar este o trestie rațională și cugetătoare.

Omul singur este înzestrat cu puteri, care-i dau simțul moral și religios. Să ne spue animalele dacă și ele au aceste caractere sufletești, căci noi spunem întregului univers. Animalele nu pot să-și formeze idei abstracte, ca ideea de datorie etc.; numai omul are facultatea ce-i dă posibilitatea de a-și forma asemenea idei.

Acestea ar fi de ajuns să ne întărească prestigiul, să ne înnalte în ochii noștri și înnaitea conștiinței noastre, că nu suntem animale. Dar să cercetăm și alte lucruri în privința superiorității omului.

În inteligența omului găsim altceva și mai înalt, care nu se găsește la nici unul din animale. Este *rațiunea*, prin care omul se înalță în cele mai de sus sfere ale cugetării. *Rațiunea* ne dă cunoștința adevărurilor necesare, a principiilor superioare, a axiomelor și a tuturor noțiunilor de *drept și nedrept*, de *moral și imoral* etc.

Actele animalelor nu dovedesc de loc că ar lua parte rațiunea la ele.

Să observăm, spre exemplu, limba. Cine nu raționează, nu vorbește. Animalele nu raționează; deci nu vorbesc și nu spun nimănui ce cugetă. Ele scot numai țipete, sbierete, semne ale durerii, sau trebuinței instinctive.

La om vedem vorbirea, limba artificială, formată din cuvinte și semne convenționale după voie, ca să exprime cugetările, raționamentele și sentimentele în mod clar. Deci această însușire o are numai omul, pentru că numai el raționează.

Dacă s'ar dresa vre unul din animale, cum este papagalul, să pronunțe, câteva cuvinte, fără legătură de idei, nu va fi nimini în stare să facă pe papagal să lege vorbele, ce pronunță, ca să exprime o idee generală, abstractă din propria sa cugetare; ci papagalul se va mărgini a repeti vorbele, ce i s'au dat prin dresare.

Animalelor, lipsindu-le rațiunea, ele n'au putut și nu pot nici să-și formeze limba lor artificială și convențională, nici chiar să învețe limba omului, ori cât ar trăi cu omul din generație în generație. Deci ele nu se pot a se pune

în relație de idei și cugetări cu omul. Nu se poate zice că nu putem pretinde celorlalte ființe să aibă aceeași limbă, ca și oamenii; căci maimuțele ar avea limba lor, ca și alte animale, limbă potrivită cu înțelesul lor. Dar atunci întrebăm: pentru ce materialistii stăruiesc a susține că omul este descendent al maimuței, care nu poate pronunța măcar un cuvânt, ca papagalul?

Să nu se obiecteze că nici surdo-muții nu pot vorbi. Este adevărat că nu vorbesc surdo-muții; am putea zice chiar că surdo-mutul organicește este inferior maimuței; căci îi lipsește auzul. Dar dacă surdo-mutul nu-i ar lipsi auzul, ar putea vorbi. Maimuței nu-i lipsește auzul, și cu toate acestea nu poate vorbi.

Ce este și mai mult. Surdo-mutul dovedește că e om, căci poate învăța să scrie și să citească, să-și exprime gândirea prin scris; ba chiar poate prin educațiune să ajungă la mare dezvoltare a inteligenței.

Dacă între maimuțe și om ar fi egalitate de natură și de facultăți intelectuale, ar trebui ca educațiunea lor să dea aceleași rezultate. Cui dar se poate atribui marea deosebire, dacă nu facultăților intelectuale, proprii numai omului?

Deci numai omul are rațiune.

Dacă maimuța ar fi strămoșul omului, ea, ca anterioară omului, n'ar fi degenerată și ar putea să ocupe locul întâiu și prin educațiune ar putea să ajungă cel puțin la dezvoltarea surdo-muților. Dar cine a putut dovedi că maimuțele de ori ce grad au putut vre-o dată să învețe a citi și scrie, a forma sate și orașe, guverne, legi, organizațiune socială, ca oamenii?

Sunt mii de ani cunoscuți de Istorie și maimuțele au rămas ce au fost; n'au putut progresa, n'au inventat nimic.

Unii materialisti, ne putând dovedi și justifica descendența omului din maimuțele actuale, spun că a fost altfel de maimuță acea, din care se trage omul, dar acum nu mai este, ci s'a stins.

Toate ipotezele sunt absurde, dar aceasta este cea mai absurdă; căci ne duce la același rezultat ca și povestea cunoscută, că dela pământ până la cer sunt atâtea mii de kilometre; *dacă nu mă crezi, măsură și vezi.*

Dacă maimuța ar avea aceeaș natură inteligentă, ca omul ar putea fi educată cel puțin, ca cel mai lipsit de inteligență dintre oameni. Dar nu este cu puțință.

Limba sau aptitudinea de a vorbi nu este o însușire ce o poate câștiga o ființă prin sine însăși, dacă nu are puțința dată firei sale de a ajunge să vorbească. Potențialitatea aceasta este dată și pusă în ființă de Creatorul tuturor: este dată numai ființei înzestrată cu rațiune, cu suflet rațional, iar nu ființelor înzestrate numai cu instinctul.

Limba este facultatea prin care omul își exprimă cugețările, raționamentele, sentimentele spre a-le comunica semenilor în mod clar; căci bucuria comunicată altora crește pe jumătate; iar întristarea se micșorează pe jumătate. Numai omul poate raționa, că două câtimi egale cu a treia câtime sunt egale între ele; că două linii paralele cu a treia sunt paralele între ele, și așa cu toate raționamentele matematice.

Acestea sunt efecte ale rațiunii, iar limba ni le spune.

N'a văzut nimini nici Aritmetică, nici Algebră, nici Istorie etc. întocmite de maimuțe, sau de oricare animal. Pentru ce? Pentru că ele sunt lipsite de rațiune și au numai instinctul de conservare al speciei lor.

Dacă străbatem Istoria veacurilor, vom vedea că numai omul a format științele, a descoperit secretele naturei, a găsit principiul de brăzdare a mărilor și de plutire în aer.

Și de ce aceasta? Pentru că numai omul are suflet rațional, are rațiune, care scapără scânteii de viață și de progres!

Pentru ce animalele nu sunt în stare de a progresa, ci ele rămân cum au fost și numai omul le mai îmbunătățește? Pentru că nu au rațiune, ca omul!

Care dintre toate celelalte ființe a putut, de când e lumea, să se înnalte în sferele înalte ale gândirii peste domeniul simțurilor, al materiei, ca să aducă lumii cunoștința despre ființa supremă, și legătura cu ea afară de om? Pentru că toate n'au rațiune!

Din aceasta a rezultat și rezultă că numai omul are în sufletul său simțul religios și simțul moral. Religiunea și Morala nu sunt facultăți ale omului, ci sunt efectul rațiunii, care stabilește adevărul existenței lui Dumnezeu și legătura ființei raționale cu autorul omului.

Dacă unele triburi de oameni de pe globul nostru, n'or fi având simțul religios și moral dezvoltat și purificat, aceasta se datorește lipsei de cultură, căci puțina știință depărtează de Dumnezeu, cum s'a zis mai sus.

Din aceasta se poate înțelege că se joacă cu vorbele și nu-și dau seama cei ce zic că religiunea și morala sunt numai pentru proști. Unii ca aceștia în mod inconștient se lovesc pe sine, socotiți ca ființe cu rațiunea întunecată și în neputință de a pătrunde adevărurile înalte. Cei mai inteligenți trebuie să fie cei mai religioși căci ei pricep mai bine adevărul. Cei ce confundă pe om cu animalele susțin că religiunea s'a dat prin educațiune. Dar atunci pentruce animalele nu și-au format religiunea prin educațiunea lor? Afară de aceasta, pentru ce oamenii cei mai religioși n'au putut face vre un animal să fie religios și moral și să-și dea seama de aceste lucruri așa de nobile?

Vedeți, că afirmațiunile materialiştilor despre om nu sunt temeinice. Ei pot, nu știm pentruce, să născocească orice argumente pentru înjosirea omului, dar adevărul creștin despre om rămâne stâncă de granit, de care se vor strivi toate frunțile materialiste, care nu vor să recunoască pe om ca creatură a lui Dumnezeu.

Sfânta Scriptură a Vechiului Testament cu mii de ani înainte de Iisus Hristos și sfânta Scriptură a Noului Testament a stabilit perfect că *omul este creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.*

Noi nu avem ochi răi asupra celor ce gândesc altfel, căci și ei pot fi buni pentru ceva. Mulți își fac o cale de urmat și de gândire în unire sau în opozițiune cu cealaltă lume. Zisei că și cei ce nu raționează ca noi pot servi la ceva.

Apostolul Pavel, având în vedere aceasta, zice: *Datumi-s'a îmbolditor îngerul Satani, ca să-mi dea palme!*

Ei bine, părerile contrare demnității omului sunt îmboldiri și fac chiar un bine. Materialiștii lucrând ori cu intenție spre a face din om un animal, spre a se folosi dela mulțimea oamenilor, cum se folosesc de animale, zicând că peștii cei mari trebuie să mănânce peștii cei mici; fie cu intențiune și dorința de știință, ei deșteaptă pe ceilalți oameni de credință opusă lor, ca și ei să-și ascuță

puterile minții pentru dovedirea greșalelor. Căci din discuțiune ese lumina și adevărul. De n'ar fi fost Arie, n'ar fi eșit în evidență Diaconul Atanasie la sinodul I cu lumini strălucitoare.

Dumnezeu a dat omului puteri sufletești, ca să caute adevărul; l-a lăsat apoi în puterea disputațiunilor, ca din discuțiune să se facă lumină și toți să venim la cunoștința adevărului în cele din lume.

Din cele ce s'au spus putem înțelege, că omul materialistilor este un animal, care prin moarte se stinge pentru vecie.

Dar, iubiți cititori, nu trebuie să ne lăsăm a fi amăgiți de vorbele și scrierile cu argumente înșălătoare; ci să ținem cu respect lumina creștină, care ne spune că omul creștinismului este ființa creată de Dumnezeu după chipul și asemănarea Creatorului prin sufletul ne muritor unit cu corpul material.

Omul creștinismului nu pierde desăvârșit prin moarte, ci va învia prin puterea lui Dumnezeu, care a făcut toate din nimic. Dumnezeu creatorul nu este Dumnezeu al morților, ci al viilor. Cei ce au făcut bine, vor învia spre a-și primi răsplata deplină; iar cei ce au făcut rele, vor învia pentru ziua judecăței. Căci Dumnezeu este îndelung răbdător și iertător; dar este și drept și nimic nu se poate ascunde dinaintea sa, ci fiecare își va purta sarcina sa; fiecare își va lua plata meritată.

Toată omenirea dorește și caută fericirea, dar deplina fericire nu o găsește până în ultimele momente ale vieții. Dar nemincinos este Dumnezeu și fericirea o va dobândi omul, când după înviere va privi pe Dumnezeu față în față; căci nu în zadar Dumnezeu a pus în firea omului dorința de fericire.

Iată caracteristica omului Creștinismului!

Dacă în lume s'ar face un *plebiscit*, ca să răspundă omenii la: Cine primește să fie oameni ai materialistilor, porțiți între animale și cine primește să fie oameni ai creștinismului înălțați la demnitatea de fii ai lui Dumnezeu, ființe raționale și libere, podoabe și cârmuitori înțelepți ai tuturor celorlalte ființe din lume? atunci s'ar vedea, care

sunt oamenii materialiştilor și care sunt oamenii creștinismului.

Până la facerea acestui plebiscit universal eu sunt de părere să rămânem *oameni ai creștinismului*, ca totdeauna cu suflet și inimă creștinească să zicem:

Sus să avem inimile!

Sus mintea omului!

Sus demnitatea omului ca creatură rațională a lui D-zeu.

Econ. Șt. Călinescu.

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE.

SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII, No. 12).

B. Biserica și cultivarea artelor.

Lăsând la o parte rolul cultural pe care l'au avut, la noi, mănăstirile, și despre care a fost vorba în cele precedente, biserica în genere a mai avut, la noi, încă un alt rol, anume: ea a fost acea instituțiune care, în trecut, a cultivat mai intens artele, aplicându-le la construirea și înfrumusețarea lăcașurilor divine (arhitectura, sculptura, pictura), la impozanța slujbei bisericesti (muzica).

Nu toate aceste arte însă au fost puse în serviciul bisericii din aceiaș vreme.

Cu privire la vechile bisericuțe de lemn, în cari în vremile îndepărtate, străbunii noștrii s'au adunat și s'au rugat lui Dumnezeu, nu poate fi vorba de un stil arhitectonic, de sculptură și de pictură—exceptând bine înțeles icoanele mobile—ci, cel mult, numai de oaricari săpături

în lemn, din cari însă nu ni s'a păstrat nimic. De pe la mijlocul secolului al XIV-lea încoace însă, începând a se construi în Țara Românească biserici de zid, acestea au trebuit să fie făcute după anumite regule arhitectonice, într'un anumit stil, cu anumite ornamente în cadrul de piatră al ușilor și al ferestrelor, cu o anumită zugrăveală în interior. Prin urmare dar, abia din secolul al XIV-lea arhitectura, sculptura și pictura sunt introduse la noi și puse totodată în serviciul bisericii. Muzica, din potrivă, cată să fie introdusă și uzitată la noi în biserică cu mult mai înainte de secolul al XIV-lea, fiindcă uzul general în biserică creștină cere ca, pe lângă partea citită, o bună parte din slujba bisericească—fie că are loc această slujbă în biserici mari de zid, fie în biserici simple de lemn, fie în case sau aiurea—să fie cântată.

Pe lângă aceasta nu toate artele pomenite au fost de o potrivă de intens cultivate de biserică. Pe când arhitectura, pictura și muzica au avut o întrebuințare mai largă, sculptura n'a fost întrebuințată în biserică noastră—ca de altfel în toată biserică ortodoxă—de cât la săparea în piatră a cadrului ușilor sau ferestrelor, la săparea inscripțiilor de biserici sau a pietrelor de pe morminte.

Eră firesc lucru ca toate aceste arte, să fie, la început, când au fost introduse la noi, de împrumut: luate dela cei cu care am venit în contact sau am avut legături. Căci tradiții artistice la noi până atunci nu existau, terenul din punctul de vedere al artei eră cu totul liber¹⁾. Și dacă în privința celor dintâi începuturi de arhitectură, sculptură și chiar de pictură dela noi, se poate vorbi cu oarecare certitudine,—multe din lăcașurile divine de atunci, cu oarecare reparații, fiind păstrate până în timpuri apropiate de noi—,nu tot așa stă lucrul însă cu privire la începu-

¹⁾ Al. Tzigara-Samurcaș: *Arta în România* București 1909 p. 10.

turile muzicii bisericești la noi, pe care teren ne conservându-ni-se și ne având astăzi nici o mărturie, sîntem siliți să recurgem la deducțiuni, să facem conjecturi.

De prin secolele X--XI, adică odată cu introducerea ritului slav în biserica noastră, și în legătură cu acest rit, cîntarea bisericească a trebuit să fie influențată de acea muzică pe care o aveau pe atunci în biserica lor Slavii de peste Dunăre, și pe care o împrumutaseră și ei dela Bizantini, dându-i însă, dela ei, un colorit, o nuanțare particulară. Prin secolul al XIV, și mai ales în secolul al XV, venind la noi, aici, numeroși clerici de peste Dunăre, fugind din naintea cuceririi turcești, aceștia au răspândit și mai mult în mănăstirile noastre,—și din mănăstiri, unde veneau să se pregătească viitorii preoți, pe la biserici—cîntarea bisericească slavă. Imputernicindu-se din acest timp și răspîndindu-se cât mai mult felul acesta de cîntare, se menținu apoi, în urmă, câteva secole în biserica noastră.

Pictura, întrebuițată la noi în biserică, a fost dela început: din secolele XIV și XV, precum și în celelalte secole următoare, pictură bizantină, luată și ea, ca și muzica, la început, tot dela vecinii slavi de peste Dunăre, cari au avut o viață bisericească dezvoltată înaintea noastră, și cu cari noi am fost, pe vremile de cari ne ocupăm, direct în contact și am avut felurite legături.

Asemenea și mult-puțina sculptură, ce se făcea pe atunci în biserică, e și ea tot de împrumut, fiind adusă în Țara Românească de peste Dunăre. În ornamentația cadrului ușilor și ferestrelor se recunoaște caracterul roman¹⁾, apusean, adus la noi dela Sîrbi, cari erau aproape și aveau legături cu Italia, în special cu Veneția.

Tot de peste Dunăre venise în Țara Românească și

¹⁾ Sp. Popescu: *Contribuțiuni la studiul istoriei artei naționale în Revista pentru istorie, arheologie și filologie* vol. X (1909) pp. 113—118.

arhitectura. Stilul, în care s'au construit dela început bisericile de aci, are tot o origină sud-dunăreană.

În secolul al XIV, cînd se zidesc cele dintâi biserici la noi, stilul care predomină, este cel bizantin, caracterizat prin prezența cupolelor, al căror număr și dispoziție variază. Acest stil însă variază, din cauza meșterilor aduși ca să facă cele dintâi biserici: e sau curat bizantin, cum a fost de pildă la biserica domnească din Curtea de Argeș, sau este stilul bizantin adoptat de Slavii de peste Dunăre, în special la Sîrbi,—la care își are acest stil și o evoluție a sa—cum a fost, de pildă, la vechile biserici din mănăstirile Vodița, Tismana și Cozia, făcute de meșterii sârbi după modelul uneia sau alteia dintre bisericile existente pe atunci la Sârbi.

Bisericile cari se construiesc în secolul al XV-lea, fie prin mănăstiri, fie prin orașe, sînt toate făcute în acest stil, fie în cel împrumutat dela Sîrbi, fie în cel curat bizantin. Aveau sau 2 cupole: una d'asupra pantocratorului și alta la clopotniță, sau 3 cupole: două d'asupra nartexului și a treia la pantocrator. Erau în formă de cruce, avînd, pe lături, la strane, 2 apside și erau împărțite în interior în pronaos, naos și altar¹⁾

Stilul acesta bizantin își ajunge apogeul, la noi, în construirea celor două biserici frumoase dela începutul secolului al XVI: biserica din mănăstirea Dealului, făcută de Radu cel Mare, și catedrala dela Argeș, făcută de Neagoe-Voevod, la cari biserici se resimte și influență orientală, precum și influență apuseană.

¹⁾ N. Iorga: *Istoria Românilor în chipuri și icoane* II, pp. 9—14. Al. Tzigara Samurcaș *Arta în România* op. cit. p. 10. N. Ghica-Budești, *Mănăstirea Probota*. București 1909 pp. 53—54. Sp. Popescu, *Contribuțiuni la studiul istoriei artei naționale*, în «Revista pentru ist. fil. și arheol.» X (1909) pp. 106—124.

PARTEA II

I. MITROPOLIA MOLDOVEI

Conflictul bisericesc, iscat între patriarhia din Constantinopol și noul principat al Moldovei, prin anii 1391—1392¹⁾, ținut până în timpul lui Alexandru cel Bun, care se urcă pe tron în anul 1400²⁾, Aprilie 23 (după cronica bistrițeană³⁾). Una din cele dintâi griji ale acestui Domn fu să aplaneze conflictul cu patriarhia, ce dură aproape de un deceniu. Deputațiunea, trimisă de el la Constantinopol, prin Iunie 1401, obținut, în Iulie⁴⁾, dela patriarhie împăcarea, cu condițiune însă ca, înainte de stabilirea definitivă a păcii, doi împuterniciți ai patriarhului să vină în Moldova și să cerceteze la fața locului, spre a vedea dacă cele spuse cu privire la mitropolitul Iosif⁵⁾ sînt într'adevăr așa, după cum susținea deputațiunea moldoveană⁶⁾. Imputerniciții patriarhali: ieromonahul kir Grigorie și Ma-

1) Asupra cauzelor și fazelor acestui conflict vezi studiul «*Intemeierea mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri din țară*» București 1906 pp. 88—108 de N. Dobrescu. (Apărut mai întâiu în revista *Biserica Ortodoxă Română* anul XXIX, No. 2—10).

2) D. Onciul, *Originile Principatelor* p. 253. G. Popovici: *Anul dela Martie* în *Convorbiri literare* anul XXXIX p. 219. N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* Gotha, 1905 pp. 297—298.

3) I. Bogdan, *Cronice inedite*, pp. 35 și 44.

4) Deciziunea sinodului patriarhal în această privință poartă data de 26 Iulie 1401. Din Iulie 1401 e și scrisoarea adresată de patriarhie Domnitorului Moldovei; cfr. Miklosich-Müller: *Acta Patriarchatus Constantinopolitani* II. pp. 528—533.

5) Numit în deciziunea sinodului patriarhal numai «*episcop*», pe când în scrisoarea adresată Domnului Moldovei e numit «*mitropolit*». Asupra întrebuițării acestor doi termeni cfr. *Intemeierea mitropoliilor* op. cit. de N. Dobrescu p. 106.

6) Cuprinsul acestor două acte—din care se văd și scuzele aduse de deputațiune în favoarea mitropolitului Iosif—a fost analizat în *Intemeierea mitropoliilor* pp. 103—106.

nuel Arhontele diacon, venind în țară, se putură lesne încredința că Iosif a fost într'adevăr sfințit episcop (pentru Cetatea Albă) de către Antonie, mitropolitul Haliciului, și că nu a venit de aiurea, precum se afirmă în sferile patriarhale. Atunci, prin August-Septemvrie 1401, se făcù împăcarea definitivă: mitropolitul Iosif fu recunoscut de patriarhie ca «adevăratul, legalul mitropolit al Moldovlahiei»¹⁾, iar biserica Moldovei recunoscù supremația bisericească a patriarhiei din Constantinopol²⁾. Cu chipul acesta fu aplanat conflictul bisericesc și se regulă pozițiunea bisericii moldovenești față de patriarhia constantinopolitană. «Luarea binecuvântării dela patriarhia dela Răsărit», după expresiunea cronicarului Ureche³⁾, avea să servească de normă și la viitoarele așezări de mitropoliți ai Moldovei.

Dar aplanarea conflictului cu patriarhia erà numai cea dintâi din măsurile luate de Alexandru cel Bun și cari aveau toate de obiect organizarea internă a bisericii moldovene, al cărei merit revine în cea mai mare parte acestui Domnitor.

Recunoscându-se mitropolitul Iosif de patriarhie, trebuia să i se stabilească acum și locul de reședință. În conformitate cu uzul, acest loc nu putea fi altul de cât reședința Domnitorului, capitala țării, care în acest timp era Suceava. Dacă până la recunoașterea formală de patriarhie mitropolitul Iosif putuse sau trebuise să rezideze la Cetatea Albă, pe numele căreia fusese hirotonisit⁴⁾, după recunoașterea sa însă, adică din anul 1401 înainte, trebuia

¹⁾ Miklosich-Müller: *Acta Patriarchatus Constantinopolitani* II. pp. 530—533.

²⁾ N. Iorga: *Geschichte des rumänischen Volkes* I, 296. D. Onciul *Din Istoria României* București 1906 p. 19.

³⁾ M. Cogălniceanu, *Letopisețele României* I, p. 137. Lămuriri asupra acestui pasagiu al lui Ureche, vezi în *Intemeierea mitropoliilor* op. cit. p. 108.

⁴⁾ Miklosich-Müller *Acta Patriarchatus Constantinopolitani*, II p. 529.

neapărat ca el să-și ia reședința în Suceava. Mutarea unui episcop sau mitropolit, care își avea sediul în apropiere și înveșmântarea lui cu demnitatea mitropolitană în capitala unui stat nou, nu e, de altfel, un fenomen neobișnuit. Își se petrecuse și în Țara Românească la 1359, când Domnitorul Alexandru aduse ca mitropolit al țării pe Iachint, mitropolitul Vicinei ¹⁾, din Dobrogea învecinată ²⁾.—Cronicarul Ureche, după ce spune că Alexandru cel Bun a luat binecuvântare dela patriarhia de Răsărit și că a făcut mi-

¹⁾ Cel dintâi care a indentificat Vicina cu Măcinul este învățatul Tomaschek, acum 20 și ceva de ani, în scrierea sa: *Zur Kunde der Hämus—Halbinsel II. (Sitzungsberichte der kaiserl. Akademie CNIII, Wien 1886 p. 302)*. Această părere a adoptat-o și profesorul din Viena, d-l K. I. Jireček: *Südslawen in Jahresberichte der Geschichtswissenschaft XX Jahrgang 1897, III p. 163*, cit. Gr. G. Tocilescu în *Analele Academiei Române* pe 1899, seria II tom. XXI, partea administrativă și debaterile p. 469. D-l N. Iorga nu admite identificarea Vicinei cu Măcinul, și o pune, după portulane, între Isaceea și Tulcea (v. *Chilia și Cetatea Albă* București 1900 p. 48).

Ocupându-mă cu cestiunea întemeierii mitropoliei Ungrovlahiei, unde, cum știm din *Acta Patriarchatus Constantinopolitani*, a fost adus ca mitropolit Iachint dela Vitzina, în opozițiune cu părerile în circulație la noi, și anume: cu părerea lui Hurmuzaki (*Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, București 1878, I p. 208), după care Iachint erà adus din Vidin, și cu părerea D-lui A. D. Xenopol (*Istoria Românilor din Dacia Traiană*, II. Iași 1889 p. 237) care spuneà că Iachint erà mitropolit al Vișinului din Albania, am susținut, în teza mea de doctorat, prezentată în 1904 Universității din Viena, după Tomaschek și după d-nul Jireček, ale căruia cursuri le audiasem, că Vicina este Măcinul de azi din Dobrogea: și pentruca părerea să aibă mai mulți sorți de a-și face drum la noi, am grupat, în traducerea românească (*Intemeierea mitropoliilor*, pp. 45—46), în jurul acestei păreri, argumentele ce am crezut că militază în favoarea ei și pe care le-am scos din *Acta Patriarchatus* și din *Zur Kunde der Hämus—Halbinsel II* a lui Tomaschek.

²⁾ D-nul profesor N. Iorga a binevoit să-mi comunice personal, acum câți-va ani, această părere a D-sale, pe care apoi a exprimat'o și în Istoria sa bisericească. Aducerea lui Iosif dela Cetatea Albă ca mitropolit al Moldovei este, după D-sa, un caz asemănător cu cel petrecut în 1359 în Țara Românească: Domnitorii români, întâmpinând, din partea patriarhiei, greutăți la creiarea de scaune mitropolitane nouă, aduceau, în capitalele lor, mitropoliți sau episcopi care își aveau sediul în apropiere.

tropolit, adaogă: «Și îi au dat [mitropolitului] scaun o sfântă mănăstire în orașul Sucevei, să fie mitropolia lângă curtea domnească»¹⁾).

Această «sfântă mănăstire» din Suceava este, după toată probabilitatea, «biserica Mirăuților»²⁾; căci atât în graiul poporului, cât și în actele cari s'au păstrat din secolele trecute, biserica Mirăuților este numită «mitropolia cea veche», cu hramul Sfântului Gheorghe³⁾. Și, din timpul lui

¹⁾ M. Cogălniceanu, *Letopisețele României* I. p. 137.

²⁾ Până acum câți-va ani la marginea din spre Răsărit a fostei capitale a Moldovei, Suceava, se aflau ruinele mărețe ale «bisericii Mirăuților». (*Analele Academiei Române*, seria II. tom. XXVI pe 1903—1904, p. 280). Biserica a fost în timpul din urmă restaurată de d-l Romstorfer (*Anal. Acad. Rom.* ser. II tom. XXVI secția istorică stampa XVI și *Calendarul școlii române pe 1905*. Suceava p. 44). Biserica Mirăuților fusese situată în marginea orașului, în dreptul cetății. Această parte a orașului poartă de asemenea numele de «Mirăuți». În privința timpului când a fost zidită această biserică și în privința persoanei care a ridicat-o, nu ni s'a păstrat nimic sigur. «Biserica din Mirăuți» sau «biserica Mirăuțului» se zice, după o tradițiune, că ar fi fost ridicată în secolul al XIV de Dragoș Vodă (cfr. Isidor de Onciul: *Biserica Mirăuților din Suceava*, Cernăuți 1892 p. 2). O altă tradițiune spune că ar fi zidit-o Iuga-Vodă (Isidor Onciul, *Biserica Mirăuților* p. 2) și anume pe locul unde înainte de aceasta a fost o biserică de lemn (*Calendar pe anul 1888*, Cernăuți p. 127). După o altă tradițiune ar fi zidit-o Petru Mușat (D. Onciul *Din Istoria României* p. 23). În fine după alții ar fi fost zidită de Iuga-Vodă în anul 1399 (*Schematismus der Bukovinaer gr. or. Archiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1894*, p. 36). Pe baza acestor date ale tradițiunii s'a crezut și se crede că biserica Mirăuților este singura biserică din Suceava, care datează din timpul de dinaintea domniei lui Alexandru cel Bun. Această părere găsește o confirmare în chiar cuvintele de mai sus ale cronicarului Ureche, care nu ne vorbește despre acea mănăstire din Suceava, în care se stabili reședința mitropolitului, ca de o mănăstire care se înființă atunci, de Alexandru cel Bun, ci ca de una care există de mai nainte vreme. Mai e de observat apoi că pe acea vreme sau că „biserica Mirăuților“ nu eră, ca mai târziu, o simplă «biserică», ci o „sfântă mănăstire“ sau că, deși eră biserică ca mai târziu, cronicarul a numit-o în limbajul timpului său — păstrat în unele locuri până azi în graiul popular—„sfântă mănăstire“.

³⁾ Isidor de Onciul: *Biserica Mirăuților din Suceava* p. 2 sequ. G. Popovici: *Index Zolkieviensis* în revista bisericească *Candela*. III pp. 550—552.

Alexandru cel Bun încoace, nu se face amintire nicăeri de nici o altă biserică mitropolitană în Suceava, până târziu de tot, în secolul al XVI-lea, când a devenit mitropolie (nu se știe în care an) biserica Sfântului Gheorghe, care fusese începută în 1514 de Bogdan III, fiul lui Ștefan cel Mare, (1504—1517), dar terminată abia la 1522 ¹⁾, de Ștefan IV (Ștefăniță) (1517—1527), fiul lui Bogdan III. Pe urmă însuș cronicarul Ureche ne spune că mănăstirea în care își luă reședința mitropolitul eră «lângă curtea domnească», Și într'adevăr biserica Mirăuților este cea mai apropiată de cetate, dar nici de curtea domnească nu este prea departe ²⁾, ci e chiar în fața ruinelor vechi ale curții domnești din Suceava.

În Cetatea Albă însă, unde residase până acum mitropolitul Iosif, se aflau și moaștele sfântului *Ioan cel Nou* ³⁾.

¹⁾ Isidor de Onciul: *Biserica Mirăuților* op. cit. p. 2 sequ.

²⁾ S. F. Marian: *Sfântul Ioan cel nou dela Suceava*, schiță istorică. București 1895 p. 31.

³⁾ Sfântul *Ioan cel Nou* se născuse, pe la finea secolului al XIII — începutul celui al XIV-lea, în orașul Trapezunt. El era negustor și ca atare întreprinse călătorii pe mare. Într'una din aceste călătorii porni odată cu corabia unui «Frânc» (adică a unui Italian) cu mărfuri dela Trapezunt la Cetatea Albă. Întră în discuție asupra religiunii cu căpitanul corăbiei, «Frâncul», care era de legea apuseană și pe d'asupra om iute la mânie. Se certară: căpitanul încercase în zadar să-l abată pe Ioan dela credința lui ortodoxă, însă fu învins și rușinat, și de aceea se jură să-și răsbune. Ajungând la Cetatea Albă, căpitanul se duse la «eparhul» cetății, care era un «Persian» (adică «Tătar»), defăimă pe Ioan innaintea lui și însinuă spunând că Ioan dorește să treacă la legea «persienească» a eparhului. Eparhul s'a bucurat de această veste și a chemat pe Ioan la sine. Acesta însă venind declară de scornituri răutăcioase cele ce aflase eparhul și la îndemnul acestuia de a îmbrățișa legea persienească, Ioan răspunse îndemnând pe eparh să treacă la legea creștinească. Eparhul caută atunci să-l constrângă cu forța să-și renege legea, însă Ioan declară că nu va face aceasta nici odată. Urmează atunci supunerea lui la diferite torturi și în fine uciderea lui de către un «jidov», care îi tăie capul, pe când eră târât de un cal, de coada căruia fusese legat. Fu apoi pus de creștini într'un sicriu în biserica din Cetatea Albă, unde stătù peste șeaptezeci de

Sub Alexandru cel Bun și mitropolitul Iosif—pe acest din urmă Grigore Țamblac, autorul biografiei Sfântului Ioan cel Nou, îl numește cu ocaziunea aducerii moaștelor sfântului Ioan, «Архієпископъ Іоанъ»¹⁾—se hotări ca moaștele sfântului Ioan să fie aduse la Suceava²⁾. Atunci un boier, însoțit de oaste, fu trimis, în acest scop, la Cetatea Albă³⁾. Cu mare pompă cei trimiși aduseră moaștele sfântului⁴⁾. Domnul împreună cu mitropolitul, curtea, clerul și poporul

ani. (Asupra vieții sfântului Ioan vezi: «Mucenicia sfântului și slăvitului marelui mucenic Ioan Novii dela Suceava» în „*Carte românească de învățătură*“ (Cazaniile Mitropolitului Varlaam), Iași 1643, partea II fil. 79—85. *Viețile Sfinților* tipărite la Neamțu în 1813 fil. 17—25 pun viața Sfântului Ioan la 2 Iunie. Apoi Melhisedec: „Martirul sfântului slăvitului martir Ioan cel Nou carele s'a martirizat în Cetatea Albă“ în *Analele Academiei Române* seria II tom. VI secția II pp. 85—100; și „Viața sfântului Ioan cel Nou dela Suceava“ de Grigore Țamblac, tradusă de Melhisedec în «*Revista pentru istorie, archeologie și filologie*» tom III, pp. 163—174. Apoi S. F. Marian, *Sfântul Ioan cel Nou* op. cit. pp. 5—8, 10—15 și 18.

Martirizarea lui Ioan avu loc cam pe la anul 1330 (sau după o altă versiune, *ms. 1269 dela Academie*, la 1332), când Tătarii stăpâneau într'adevăr Cetatea Albă (N. Iorga *Chilia și Cetatea Albă* p. 37).

¹⁾ *Analele Academiei Române* seria II tom. VI, secția II. p. 99. *Revista pentru istorie, archeologie și filologie*, III p. 173.

²⁾ *Analele Academiei Române* ser. II tom. VI secția II pp. 98—99; *Revista pentru istorie, archeologie și filologie* II, pp. 173—174. S. F. Marian, *Sfântul Ioan cel Nou dela Suceava* p. 20; *Ms. No. 1269* dela Academia Română, fil. 6 b.

³⁾ La începutul domniei lui Alexandru cel Bun, Cetatea Albă se află în mâinile Genovezilor. Mai târziu însă (după 1410) ajunse în stăpânirea Moldovei (N. Iorga: *Geschichte des rumänischen Volkes* I. p. 190).

⁴⁾ Cronicarul Ureche, vorbind despre aducerea moaștelor sfântului Ioan de Alexandru cel Bun, zice: «Și dacă s'au văzut luminat în cinstea domniei în doi ani ai domniei sale, fiind mai întreg și mai cu minte decât cei trecuți înaintea domniei lui și multe râvnind și nevoind spre cele de folos sufletului său, adus-au cu mare cheltuială din țară păgână sfintele moaște ale marelui mucenic Ioan Novi și le au pus într'u a sa vestită cetate ce este la orașul Sucevii cu mare cinste și pohvală, de fericirea domniei sale și de paza scaunului său» (M. Cogălniceanu, *Letopisețele României* I. 137).

ieșiră întru întâmpinarea alaiului la Poiana Vlădicăi, din jos de Iași, și întovărășiră apoi moaștele până la Suceava, unde fură depuse în vechea biserică a Mirăuților, sau «în prea sfânta mitropolie în luminata sa cetate Suceava», cum se exprimă biograful sfântului Ioan ¹⁾. Aceasta s'a întâmplat la 1402 ²⁾, cea ce coincide și cu spusele lui Ureche: «în doi ani ai domniei sale», cum și cu ms. 1269 de la Academia română fil. 6 b. Aducerea moaștelor la Suceava în afară de motivele de ordine religioasă: «a-l propune păzitor al Statului său» ³⁾, «de fericirea domniei sale și de paza scaunului său» ⁴⁾, stă în legătură, de bună samă, și cu mutarea mitropolitului Iosif dela Cetatea Albă la Suceava.

N. Dobrescu.

(Va urmă)

LIBERA CUGETARE ȘI CUGETAREA LIBERĂ

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII No. 12).

XIV.

În această secțiune avem a ne socoti cu altă afirmațiune a D-lui Dr. Thiron, anume că «Biserica și Religia au fost în tot decursul secolilor și la toate popoarele,—lipitoarea care s'a aninat după sau s'a cocoțat când a putut în capul tuturor instituțiilor,—fără a le da nici un contingent moral

¹⁾ *Analele Academiei Române*. ser. II tom. VI, secția II p. 99. *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* III. p. 174. și N. Iorga *Chilia și Cetatea albă* p. 79.

²⁾ S. F. Marian, *Sfântul Ioan cel Nou dela Suceava* pp. 24—29 și 37.

³⁾ *Analele Academiei Române* ser. II. tom. VI secția II p. 99 *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* III p. 174.

⁴⁾ M. Cogălniceanu, *Letopisețele României* I. p. 137.

și de virtute, ci numai în mod hipocrit a le sustrage din influență și a acapara averi.

A răspunde unei afirmări atât de false, e pentru noi foarte ușor, pentrucă există atîta material în această privință, în cit greutatea nu mai este expunerea și argumentarea, ci numai alegerea lui.

Mai nainte de toate vom spune că religiunea înseamnă pentru omul care aparține ei un fapt pozitiv a cărui prezență în sufletul lui se observă în actele vieții sale. De aceea nu e indiferent dacă cineva are ori nu religiune, fiindcă ea înseamnă o bogăție sufletească mai mare la cel care o are. Și de oarece religiunea pune pe om în legătură cu problemele cele mari ale existenței, precum viața și moartea, rostul omului pe pămînt, firea încunjurătoare, etc., ea ne pune în pozițiune de a medita asupra acestor lucruri, și meditația asupra lor are un efect salutar asupra vieții. Ea arată omului ce puțin înseamnă el pe acest pămînt, îi înfățișează lucrurile în legătură cu eternitatea, și acest fapt are puterea de a mai înțelepți și tempera pe om, a-l mai apropia de semenul său și a-l convinge de inutilitatea traiului rău cu frații săi, cînd abea o clipă are a trăi cu dînșii pe acest pămînt!

Se înțelege că Dl. Dr. Thiron mi-ar putea opune: «Se ridică oare atît de sus cu sufletul lor, și sînt atît de influențați de eternitate toți acei care se intitulează creștini, sau măcar preoții?»

Eu însă i-aș răspunde că o asemenea întrebare nu atinge esența faptului, pentrucă clipele de slăbire în viața unei instituțiuni nu înseamnă că instituțiunea e rea. Pentru literatură există epoce de decadentă, și totuși nimenea n'ar putea încheia de aici că literatura e rea și trebuie stîrpită de pe fața pămîntului. Pentru noi chestiunea e: Dat-a probe religiunea că e în stare a perfecționa pe om și a-l pune în stare să facă acte morale pe care cu zestrea lui curat materială trupească nu le poate?

Faptul acesta e evident, ba încă atît de evident, că văzându-se ce mult înseamnă lipsa religiunii din societate, cum e în timpul nostru, unii bărbați au început să se arate îngrijiți și să spuie că, perzînd religiunea, perdem un factor social important din viață, că ea își justifică existența

ei prin efectele salutare pe care le produce și că, odată ce aceste efecte există, degeaba mai discutăm dacă religia e adevărată sau nu.

Voi cita pe avocatul C. A. Popescu, citat și mai înainte, ca dovadă în această privință:

«...Noțiunea de Dumnezeu, care este singura sancțiune a conștiinței, fiind în descompunere, individul se descarcă de sarcina datoriilor sale. Cine trăiește în atmosfera Tribunalului noastre, observă că țărani au devenit foarte puțin scrupuloși, când li se cere mărturisirea conștiinței, și se lasă lesne a fi corupți, pentru a depune ca martori. Această lipsă de cinste nu se explică numai prin contactul și influența morală a avocaților... ci mai ales prin pierderea fricii de autoritatea divină, adică prin pierderea punctului lor de rezistență.

«Ca să-și poată da cineva seama de natura și puterea extraordinară a acestei autorități, trebuie să vadă -cazurile sînt așa de rare—pe omul care preferă să-și piardă dreptatea, de cît să jure; pentru el crucea e atît de sfîntă, încît e o profanare a pune mîna pe ea, chiar pentru a mărturisi adevărul. Această stare de suflet, este rezultatul unei conformații religioase seculare, și e sigur că repulsiunea pentru crimă și neadevăr—atîta cît există în oamenii cinstiți—se datorește nu educațiunii prin teama de penitenciare—ci spiritului religios, care, pe lîngă erori și superstiții, a avut și o doză de disciplină socială, pe care spiritul laic e încă departe de a o putea produce».¹⁾

Iată, deci, pe un avocat cercetînd în cercul activității lui juridice eficacitatea simțului religios și constatînd că răcirea lui e o pagubă pentru viață.

În acelaș fel vede lucrurile un bărbat care nu prea a fost prietenul doctrinelor religioase, fără a putea contesta valoarea lor pentru viață. E vorba de filozoful englez Herbert Spencer, despre care zice un autor: «...cunoștința pe care și-o dobîndise despre societățile omenești îl învățase adevărul că un cult adaptat naturii poporului și timpului care-l produce e un element progresiv în societățile omenești. Controlul exercitat asupra purtării oamenilor de credințele teologice și de Biserică, a fost binefăcător. Pro-

¹⁾ *Pentru Adevăr și Cinste*. București 1906, p. 190—191.

gresul civilizațiunii a mers paralel cu progresul unui sistem religios».

Și tot despre Spencer ceva mai departe:

«El nu crede că credința laică ar putea înlocui cu succes credința sfântă în materie de educațiune, și aceasta pentru rațiuni curat psihologice. Un învățămînt etic întemeiat pe rațiune nu poate avea efect de cît asupra naturilor deja cu totul morale. Acesta e însă numărul cel mai mic de oameni. Nu e destul numai să predici binele pentru ca oamenii să-l și îndeplinească: *Video meliora...* Rațiunea nu e o forță, e un instrument, o lumină care luminează dorințele și le duce acolo unde ele vor să fie conduse. Dar asupra dorințelor nu lucrezi de cît cu sentimentul. Credințele sînt deci cea ce e mai eficace. El spune că orice disciplină e rea și că în mod fatal face fiasco cînd se desparte de disciplina naturală a instituțiunii divine»¹⁾.

Chestiunea aceasta a religiunii ca factor social și ca izvor de multă energie pentru individ, e expusă în zilele noastre cu mult talent și adîncime de gîndire de filozoful american William James. Cartea sa *The Varieties of religious Experience* (în a XIV edițiune, Londra 1907) a făcut o întreagă revoluțiune și a întors priviri foarte favorabile asupra religiunii²⁾.

William James demonstrează adevărul religiunii prin acțiune. El zice că în toiul lucrului vād eu ce înseamnă religiunea pentru om. Dacă eu constat, dacă fac experiența personală că ea mă înarmează mai bine în lucrul meu și că printr'însa îmi îndeplinesc mai cu succes datoriile mele, urmează că într'însa nu e minciună, ci rădăcină foarte sănătoasă ale cărei efecte le constat singur. După roadă se cunoaște pomul și după roadele prețioase pe care le produce se judecă și prețul religiunii.

El arată foarte frumos cum, pe baza principiilor de morală laică se pot îndeplini frumoase acțiuni, dar că sfinții

¹⁾ Bourdeau: *Pragmatisme et Modernisme*, Paris, Alcan 1909, p. 53 și 57.

²⁾ Este tradusă și în franțuzește de Abauzit și a apărut în editura Félix Alcan, Paris 1900.

credinței creștine stau mult mai sus și față de această morală și că înălțimea lor e așa de mare, în cât și numărul de ființe omenești le-ar trebui schimbată (p. 46). Prin religie omul se ridică la o stare sufletească de un preț care nu se poate dobîndi prin nici un alt mijloc.

Iată cum e judecată opera lui James și a altora ca din-sul în Italia: «Școala americană de psihologie religioasă (W. James, Pratt, Starbuck, Leuba, etc.,) au stabilit deja mai pre sus de orice îndoială caracterul binefăcător al religiozității și capacitatea ei de a procura rezultate binefăcătoare, care pe altă cale sînt peste putință. Ea a arătat apoi efectele binefăcătoare ale rugăciunii, ale căinței, ale convertirii. Dacă voința cea mai eroică, dacă cea mai mare rodnicie în opere bune nu se poate căpăta de cât prin trecerea de la conștiința etică la cea religioasă, pentru ce ne-am feri să cultivăm spiritul în așa chip, în cât această trecere să fie cât mai deasă și mai adîncă? Pentru ce ne-am feri să admitem că rodnicia atitudinii religioase e cea mai bună probă că printr'însa omul cu adevărat intră în legătură cu Dumnezeu?».

«James arată că religiozitatea, fie veselă, fie tristă, e totdeauna mai mult sau mai puțin o stare de suflet serioasă și solemnă. Ea îmbracă în solemnitate toate acțiunile și toate clipele vieții; e întovărășită de un foarte viu sentiment de infinită răspundere; poate tocmai de asta e pentru mulți o povară. Nu e nici o îndoială însă că nu numai prosperitatea socială, ci și fericirea tuturor e mai mare și mai sigură acolo unde sentimentul de răspundere personală e mai veghetor, acolo unde fiecare lucrează ca și cum cel mai neînsemnat dintre gîndurile sale nu s'ar putea sustrage de la privirea pătrunzătoare a spiritului universal.

«Cei buni n'au nimic de temut de această credință; alții sînt acei care o pot găsi supărătoare.

«A doua caracteristică folositoare din punct de vedere social a religiozității e că ea face să primim cu entuziasm ceea ce fără ea nu se primește de cât cu resemnare. James ilustrează această deosebire comparînd atitudinea înțeleptului stoic care se inspiră din maxima lui Marcu Aureliu, cu cea a unui creștin tipic, cum e un Apostolul Paul.

Cel dintâi ia o atitudine defensivă în fața nenorocirii și ajunge la sinucidere ca la cel din urmă refugiu. Cel de al doilea merge înaintea ei, sigur de triumf.

«Sentimentul religios e un câștig absolut atit pentru individ, cit și pentru societate, pentru că mărește puterea de opunere în fața nenorocirii și puterea de a risca. Religiuinea e pentru spirit cam ceia ce e *sportul* pentru corp: în amîndouă cazurile cucerim o fericire care e mai bogată de cit acea care e numai o sumă de plăceri;... trăiești ca și cum moartea n'ar mai exista, ca și cum ea n'ar avea niciodată să fie, sau trăiești dintr'un punct de vedere mai înalt în care multe din preocupările de azi au pierit și egoismul e stins. Cine poate contesta că în măsura în care acest fapt se realizează, o binefacere neprețuită se dă societății?»¹⁾

Așa stînd lucrurile, pricepem foarte bine cită dreptate are Goethe cînd spune: «Timpurile în care credința a perit din inimile oamenilor sînt seci și nerodnice, pentru că necredința e proprietatea celor slabi, a celor mici la suflet, a oamenilor care se sprijină numai pe ei. Dimpotrivă, timpurile în care credința a înflorit, au fost mari și roditoare»²⁾.

De aci urmează că mult mai fericit va fi un stat care va avea oameni religioși în granițele sale. Pe dînșii se va putea bizui mai mult în îndeplinirea treburilor lui, din cauză că, cum spune James, omul religios are mai mult simț de răspundere. Gîndul său nu-i este numai la ceia ce-i spune prezentul, ci mai mult la eternitate.

Ajunge să citească cineva pe Apostolul Paul, îndemnările sale pline de foc creștin, peetru a înțelege ce fapte frumoase trebuiau să apară într'o societate în care ființa omenească era pusă pe un pedestal religios atit de înalt. Și istoria nu contrazice aceste lucruri, ci, dimpotrivă, ne arată că societatea creștinilor se distingea prin fapte de mare virtute, cum se poate citi în istoricul englez Gibbon pe care l-am citat mai nainte. Mari păcătoși deveneau eroi

¹⁾ *Nova et Vetera*, Roma 1908, vol. II, p. 153 și 21—22. Articolul din care scot aceste părți îl voi traduce în întregime din cauza marelui însemnătăți și-l voi publica în apendicele acestei lucrări.

²⁾ *Zur Farbenlehre* II, 163.

ai virtuții, și aceasta numai prin această pîrghie religioasă cu care bărbați ca Apostolul Paul și alții după el știau să înalțe sufletele oamenilor.

Deci dacă religiunea creștină este în stare să facă din omul natural o ființă morală atît de înaltă, urmează că cei ce se îngrijesc de bunul mers al societății să dorească a avea a face tot cu oameni religioși, știind că aceștia sînt prin excelență oamenii de conștiință și caracter. Acest lucru îl și exprimă bărbatul de stat francez Thiers care zice: «Dacă aș avea în mină adevărul credinței, l-aș revărsa peste țara mea; căci o națiune credincioasă îmi place de o mie de ori mai mult de cît una necredincioasă, și aceasta pentru motivul că cea credincioasă are mai multă însuflețire cînd e vorba de lucruri spirituale, și posedă mai mult curaj eroic cînd e de trebuință să se apere mărirea națiunii». ¹⁾

Dl. Dr. Thiron spune că religiunea nu aduce nici un bine, ci destul rău, că Francia n'a devenit mai imorală și mai criminală după ce călugării au fost izgoniți dintr'însa. Deci izgonirea s'a îndeplinit pe spinarea religiunii țării, fără ca Francia să sufere ceva.

Eu voi răspunde D-lui Doctor că lipsa religiunii se constată prin relele care rezultă de aci și anume se constată chiar de Franceji.

Se știe că Francia stă foarte rău cu populațiunea, pentru că aceasta, în loc de a se înmuți, scade. Relativ la această chestiune dau peste un articol în *Journal de Geneve* (30 Noemb. 1909), și iată ce citesc într'însul: Economistul Leroy-Beaulieu spune că, contrar celor ce se cred în general, nu alcoolismul și împărțirea actuală a impozitelor contribuie la slăbirea natalității; «din contră, tendențele ultra-democratice și mai cu seamă scăderea credinței religioase ar fi două din cauzele principale ale depopulării».

Cum vine aceasta?—Exact cum spune William James: Religiunea este starea de suflet în care omul se privește pe sine ca plin de răspundere în fața lui Dumnezeu. Scăzînd simțul religios, cum e în Francia acum, și răspunderea devine mai slabă. Omul religios este capabil de mai

¹⁾ Hettinger: *Apologie des Christentums* I, Freiburg 1871, 6; citat după Leinz: *Apologetische Vorträge*. Freiburg, 1906, p. 13.

mult spirit de sacrificiu. El privește omul ca instituția dumnezească, și greutatea legată de ea le suportă ca pe niște datorii impuse de Dumnezeu. El e răspunzător de buna rinduală și creșterea religioasă a copiilor săi.

Omul fără religie însă nu poate suporta aceste greutăți, din cauză că pentru el a dispărut motivul care-l susține la suportarea lor. De și în teorie se zice că omul poate fi moral și fără religie (ceia ce noi nu contestăm în mod absolut), în fapt însă constatăm că mulțimea oamenilor leapădă jugul disciplinei religioase, fără a mai lua altul.

Francezii lepădând în mare parte jugul religiei, s'au lepădat în mare parte și de datoriile lor. Asta e și ceea ce constată Leroy-Beaulieu ale cărui cuvinte înseamnă că, scăzând simțul religios, la compatrioții săi, a slăbit și simțul de răspundere în fața lui Dumnezeu. În familiile lor ei nu-și mai îndeplinesc cu conștiință rolul luat. În loc de a suporta greutatea a șase, șapte copii, omul se mulțamește cu unul, doi, iar zămislirea celorlalți o împedecă prin mijloace artificiale, de care există multe în ziua de azi; și așa populațiunea Franciei, în loc de a se înmulți, scade. Nu e vorba de vre-o degenerare a rasei, ci de o degenerare de natură sufletească, și anume de pierderea simțului religios.

Iată, deci, cum un fapt ca religia are un efect atât de depărtat și de negândit. Slăbind ea, slăbesc și puterile de existență ale națiunii.

De aci se vede cât interes are o țară de a sprijini acest element de întărire a sa,—și nu din altă cauză, ci din propriul său interes.

Efectul neprețuit al creștinismului în omenire îl arată într'un chip magistral alt francez, istoricul Taine. El spune: «Astăzi după optsprezece secole, pe amândouă continentele, de la Ural pînă la munții stîncoși, la țărani ruși și la coloniștii americani, creștinismul lucrează, ca și altă dată în meșteșugarii din Galileia, și în acelaș chip, așa în cât dragostea către alții să înlocuiască dragostea către sine. Nici substanța, nici întrebuițarea sa nu s'au schimbat. Sub învălișul său grec, catolic sau protestant, el este încă pentru 400 de milioane de ființe omenești, organul spiritual, marea păreche de aripi indispensabile pentru a rîdica pe

om mai pre sus de el însuși, mai pre sus de viața sa tîritoare și de orizonturile sale mărginite, pentru a-l conduce prin răbdare, resemnare și speranță, până la seninătate: pentru a-l ridica prin cumpătare, curăție și bunătate, până la devotament și sacrificiu. Totdeauna și pretutindenea, de optsprezece secole, îndată ce aripile slăbesc sau se strică, moravurile publice și private decad. Cînd ai văzut de aproape această priveliște, poți socoti ce a adus creștinismul pentru societățile moderne. Nici rațiunea filozofică, nici cultura artistică sau literară, nici chiar onoarea feudală, militară sau cavaleriească, nici un cod, nici o administrațiune, nici un guvern nu ajung pentru a-l înlocui în acest serviciu. Numai el e în stare să ne reție de pe povîrnișul spre care sîntem plecați din naștere, să puie stavilă lunecării nesimțite prin care neîncetat și cu toată greutatea sa originală rasa noastră dă înapoi spre straturile cele de jos (bas-fonds)¹⁾.

Fără a ne opri la alte religii, care își au și ele importanța lor, vom spune că creștinismul este acel care pune pe om pe propriile sale picioare și face dintr'însul ființă morală. Indreptînd atențiunea spre sufletul omului, Iisus vede în fiecare individ o persoană care trebuie prețuită, așa că Iisus Hristos este acel care pune temelia drepturilor omului.

Indemnîndu-l să se lepede de viții și în general de tot ceia ce înjosește pe om, Mîntuitorul îl pune în pozițiune să trăiască numai cu darurile sale sufletești și astfel vrea să facă din om o ființă care să se manifeste numai prin cea mai nobilă parte a sa. A face din fiecare om o personalitate morală, aceasta e ceia ce Mîntuitorul Hristos vrea să întemeieze în lume. Și cu drept cuvînt, pentru că moralitatea este într'adevăr partea specifică și înaltă a omului. «Moralitatea este puterea decisivă în viața poporului ca și într'a individului; un popor stricat moralmente e perdut. Mai sus de cît darurile intelectuale și puterea, de cît arta și știința, stă puterea morală. Apoi dacă e așa, atunci, în chip necesar, în culmea omenirii stă acel care e idealul adevăratei moralități»²⁾.

Astfel stînd lucrurile, urmează că civilizațiunea și cultura

¹⁾ Frank Thomas: *Questions vitales*, Geneva p. 56.

²⁾ Hilbert: *Christentum und Wissenschaft*, Leipzig 1908, p. 114.

au fost ajutate de creștinism, pentru că el a creat temelia pe care ele trebuiau să se înalțe. A făcut mai întâi pe om să se simtă om, și cu aceasta l-a pus în stare să-și afirme personalitatea, adică a făcut posibilă civilizațiunea și cultura, fiindcă acestea sînt operele personalității omenești emancipate de sub apăsarea materială și a împrejurărilor din afară. Într'însul a început să trăiască sufletul, și operă a sufletului e tot ce a făcut el.

«Nici nu se poate cugeta ce curent de putere și binecuvîntare a izvorît de la Iisus și izvorăște pînă în ziua de azi. Toate operele «umanității» sînt creațiunea spiritului său. Nici una din culturile necreștine nu cunoaște spitalele și azilurile de săraci, stabilimentele de salvare și adăposturile pentru cei nenorociți sufletește și trupește, școlile populare pentru toți copiii și altele multe. Hristos cel dintăi a trezit conștiința omenirii, ca ea să nu treacă rece pe lîngă acei care zăceau pe drum. E drept că stoicii de mai tîrziu au vorbit mult de iubirea către toți, dar numai prin Iisus Hristos s'a ajuns la lucru hotărît pe terenul acesta.—Și acelaș lucru și pentru individ! Chiar și dușmanii care stau printre noi datorează partea cea mai bună a caracterului lor etic influenței pătrunzătoare a lui Iisus asupra întregii noastre vieți sufletești și poporului. Nici unul din noi n'ar fi ajuns ceia ce este din punct de vedere moral, dacă ar fi crescut pe un teren care ar fi rămas neatins de spiritul creștinismului. Cine știe cum e păgînismul în realitate, vede că adevărata umanitate și noțiunea morală nu sînt un organ al omului, cum visa filozofia secolului XVIII, ci adaosul unui timp început și continuu influențat de Hristos. Eu știu că, pentru a slăbi acest argument, deseori sîntem făcuți atenți asupra lucrului că în țările creștine imoralitatea generală n'ar fi mai mică de cît în cele păgîne. Dar și de ar fi așa, un lucru ne desparte de ele: Mohamedanii și păgînii primesc răul ca ceva inevitabil, iresistibil, ivariabil; unde însă se predică Hristos, începe să fermenteze în adîncurile sufletului poporului pornirea împotriva lucrurilor josnice și a răutății; acolo există încă inimă la lupta împotriva imoralității; acolo nu poate înceta niciodată lupta împotriva desfrînării și necumpătării, împotriva nedreptății și lipsei de dragoste. Idealul moral al persoanei lui Iisus Hristos înflăcărează

continuu pe individ ca și pe popoare să poarte războiul sfânt»¹⁾)

Că într'adevăr lucrurile încep să se îndrepte unde se ivește Iisus Hristos, voi dovedi cu un tablou după natură, adică cu mărturisirea unui misionar englez care s'a dus să predice Peilor roșii din America.

El a lucrat multă vreme în Canada, în ținuturile lacului Winnipeg, și iată ce spune despre rezultatul propagării creștinismului:

«Ne aflam într'un sat creștin încunjurat de popor păgîn. Contrastul între ambele clase era foarte evident.

«Creștinii noștri, îndată ce erau în stare să zidească, trăiau în case comode, și se sileau cu toată seriozitatea să se înalțe în mijlocul societății lor. Infățișarea persoanei lor era mai bună, și curățenia era privită aproape ca și sfințenia. Duminica erau bine îmbrăcați și aveau o ținută atît de respectuoasă și pioasă în biserică, în cit erau admirați de toți cei care ne vizitau. Marea majoritate a acelor care făcuseră o mărturisire de credință trăiau onești, cumpătați, cu viață așezată, dovedind astfel realitatea schimbării operate într'înșii prin glorioasa Evanghelie a Fiului lui Dumnezeu.

«Una din cele mai delicioase și mai pipăite probe că această prefacere era adevărată și din temelie, se putea vedea în îmbunătățirea vieții familiare. O astfel de viață familiară, cu dragoste și simpatie între toți membrii familiei, era un lucru necunoscut în starea păgîncască. Pentru bărbați, și chiar pentru băieți, se privea ca un semn de curaj și de bărbăție a desprețui și a trata neomenos pe mamele, soțiile sau surorile lor. Creștinismul schimbă toate acestea, și neîncetat eram marturii schimbării totale operate în inimile și viețile acestui popor de predicarea Evangheliei. Vedeam cum femeia se rîdica din pozițiunea ei înjosită pentru a-și lua locul care i se cuvenea în casa familiei.

«Inima mea deseori suferea de ceia ce vedeam la unele din triburile sălbatece dimprejurul nostru. Cînd, vara cu barca, sau iarna cu sania trasă de cîni, cercetam pe acești oameni sălbateci, vedeam pe mîndrul vînător întorcîndu se alene în tabară cu pușca pe umeri, și cu glas poruncitor

¹⁾ Hilbert: Op. cit., p. 105—106.

strigînd cître biata lui soție, care cu multă trudă tăia lemne: Scoală, cîne, de te du înapoi pe urmele mele în pădure, și adu cerbul pe care l-am împușcat; dar iute, că mi-i foame! Pentru a-i iuți pașii, de și ea alerga cît putea, un lemn zbura după dînsa, de a cărui izbitură, din fericire, ea era destul de îndemînată să se ferească.

«Apucînd curaua cea lungă de cărat, care e o bucată de piele de mai multe picioare în lungime și al cărei mijloc mai lat este pus pe frunte cînd se întrebuintează, pleacă iute pe urma lăsată de încălțămîntea pentru omăt (zăpadă) a bărbatului său, și merge poate mile întregi, pînă la locul unde se află cerbul împușcat. Legînd un capăt al curălii de șoldurile cerbului, și pe cellalt înfășurîndu-l după gît, cu multă silință și meșteșug ajunge în sfîrșit să puie pe umeri animalul greu de la 75—100 de kilograme, sprijinit de curaua care stă pe frunte. Gîfîind de oboseală, ea sosește cu greaua sa povară și de abea o trîntește jos, cînd și răsună porunca de pe buzele despotului care se cheamă bărbatul său și care a socotit sub demnitatea sa să aducă singur cerbul, dar își închipuie că e mare lucru dacă își tratează astfel pe soția sa. Pentru el era destul să poarte pușcă. Fără a da bieteii făpturi nici o clipă de odihnă, strigă din nou cître dînsa să se grăbească; el e flămînd și vrea să mănînce.

«Biata femeie, de și aproape istovită, știe foarte bine, din experiențele amare ale trecutului, că o singură clipă de întîrziere i-ar aduce pedeapsă aspră, și așa apucă iute cuțitul, jupește animalul cu îndemîinare și umple oala cu vînatul gustos care îndată ferbe și este pus dinaintea înălțimii sale. În timp ce el, bărbații și băieții, pe care-i aduce să mănînce cu dînsul, devorează iute vînatul, biata femeie își are primele ei clipe de odihnă. Se duce de se așează unde stau femeile, fetele și cîinii, și acolo femei și cîni se luptă împreună după ciolanele pe jumătate mușcate pe care bărbații, cu rîs zgomotos, le aruncau în mijlocul lor.

«Aceasta era una din urîtele priveliști ale păgînismului, la care deseori am fost martor în cursul călătoriilor mele printre triburile care în timpul acela nu primiseră încă Evanghelia. Cînd bieteile femei îmbătrîneau sau slăbeau, condițiunea lor ajungea foarte tristă și de plîns. Cîtă vreme sînt în stare să muncească și să fie roabe, sînt tolerate

ca un rău necesar. Cînd însă au îmbătrînit și slăbit, sînt neglijate fără rușine și, adeseori, chiar omorite...

«In contrast izbitor cu aceste urîte priveliști de la de-gradatăii sălbateci din jurul nostru, stăteau drumurile bune și casele fericite ale Indienilor convertiți. La dîșii femeia își avea pozițiunea ei meritată și era tratată bine și cu dragoste. Cei bătrîni și infirmi își aveau locul cel mai bun în mica casă și cea mai gustoasă bucată la masă. Eu însumi am văzut pe îngrijitorul bisericii deschizînd larg ușa pentru ca să poată intra doi voinici tineri care aduceau pe brațe pe mama lor infirmă care-și exprimase dorința de a fi dusă la biserică¹⁾).

Ne-a ținut mult în loc această povestire a misionarului, însă a trebuit să ne oprim la dînsa pentru ca Dl. Dr. Thiron să vadă pe larg icoane vii din cîmpul de lucru al religiunii pentru a înălța pe om. Și de acestea se găsesc așa de multe, că totdeauna avem material nesfîrșit de opus afirmărilor care vin din tabăra unora ca Dl. Doctor.

În alt loc al povestirii citate se citește cum predica misionarilor lăsa pe gînduri pe unii ascultători, și apoi izbucneau în plîns. Într'însii se trezea conștiința morală adormită, și atunci îndată își vedeau starea lor plină de lipsuri sufletești pe care le plîngeau. Din această clipă ei se nășteau din nou și deveneau alți oameni.

Ei bine, în fața acestor lucruri mai merge să spui că religiunea nu aduce nici un folos și că în Franția nu sînt mai multe crime după ce călugării au fost alungați din țară? Faptele însă vin în ajutor și dau categorică dezmințire contrariilor noștri, care n'au nici un motiv să fie contrari, ci ar putea sta alătura cu noi spre a lucra la înălțarea morală a omului.

De asemenea ce cuvinte care sună a gol, fiindcă n'au nici o probă la bază, sînt afirmările următoare ale D lui Doctor: «...numai științei se datorește tot progresul civilizator și de îmbunătățire fericită a tot ce există într'o țară; niciodată religia n'a determinat progresul omenirii, de oarece pururea a fost tradițională, neschimbătoare și improductivă la ameliorările, sociale, căutînd numai agonisirea averilor, a supremației în stat și a onorurilor.

«Deci spre a ajunge la ameliorarea soartei omenești,

¹⁾ Young: *By canoe and dog-train*, Londra 1903, p. 63—66.

trebuie să apelăm numai la știință și rațiune, pe care să le organizăm în mod unitar cu existență proprie, iar nu cu dualismul religios, așa că studentul să poată avea o directivă numai științifică și cu totul neatârnată de preceptele bisericesti, învechite, inutile și dăunătoare sub toate punctele de vedere».

Zic că afirmări de acestea sună a gol, fiind lipsite de probe, căci la moment putem cita în contra lor autorități speciale în materie care se rostesc categoric împotriva vederilor D-lui Doctor. Astfel mă refer la un profesor de pedagogie de la universitatea din Zürich ale cărui numeroase scrieri fac actualmente, prin valoarea lor, mult zgomot în Europa și trezesc multă atențiune. Ei bine, în ceea ce privește conducerea studenților numai prin știință, iată ce spune el: «La sfârșitul cărții autorul se simte dator către convingerea sa să mai spuie o vorbă asupra însemnătății religiunii tocmai pentru formarea caracterului, și aceasta cu atât mai mult cu cât în anii din urmă des se poate observa că tinerii educați fără bază religioasă, cu timpul nu mai sînt mulțumiți de o morală numai naturală. Pornirile spre bine au nevoie de interpretări și perspective mai înalte pentru a putea să ție pept puterii pasiunilor și apăsării egoismului. E drept că în interiorul nostru găsim o natură înaltă, dar această parte mai bună a ființei noastre e plină încă de materii necurate și fără limpezime luminoasă. Luptătorul aleargă atunci după idealuri și pilde curățite, și tocmai cele mai bune și mai tari dintre sufletele tinere aspiră după credință într'o lume curat spirituală, după o împărăție a perfecțiunii în care tot ce aici pe pămînt e numai împrăștiat și împărțit în bucăți, ia forma unui întreg. Nu numai inima pămîntească a omului caută și are nevoie de o patrie, de un centru și punct de plecare a năzuințelor și iubirii, ci chiar natura noastră spirituală umblă după un punct în care dorința sa să-și găsească odihna, după o legătură cu izvorul primordial al vieții ei. Din această experiență adîncă a sufletului omnesc vine mărturisirea lui Augustin că inima noastră nu se liniștește pînă nu-și va găsi odihna în Dumnezeu»¹⁾.

Arhim. I. Scriban.

(Va urmă).

¹⁾ Förster: *Lebensführung*, Berlin 1909, p. 294—295.

DIN FOLOASELE RELIGIUNEI CREȘTINE.

Sentimentul religios.

Pe pământ, vedem vegetale, animale și pe om,—regele naturii și coroana creațiunii. Dacă la vegetale și animale, observăm numai o viață vegetală și animală, pentru a se înmulți și a nu li se stinge felul sau neamul, urmând calea, pe care le-o arată numai singur instinctul de nutriție, de apărare și de înmulțire; la om, constatăm pe lângă viața sa animalică cu ale ei însușiri particulare și o viață spirituală, care îl face superior și capabil de progres și civilizațiune.

Ființa omenească este compusă așa dar, afară de corp, și din suflet, care este duple chipul și asemănarea lui Dumnezeu, adică are puterea de a judecă, simți și voi, fiind mai departe nematerial și nemuritor.

Corpul are cerințele sale: a mânca, a bea, a dormi, a munci, a se odihni ș. a. Sufletul are și el cerințele sale; el are setea de a se cultivă, de a se desăvârși, de a tinde la fericire ș. a. Precum cerințele corpului trebuiesc îndeplinite ca să poată trăi, să nu se distrugă și să nu se întâmple turburări regretabile,—tot așa este și cu cerințele sufletului.

În sufletul omului, există idei și sentimente înnăscute ca: ideea de Dumnezeu, de cauză, de infinit, de bine, de adevăr, de nemurire, de recompensă; sentimentul de dreptate, de milă, sentimentul religios ș. a.. Acestea nu se datoresc învățaturii dela părinți sau tradițiunii, ori dobân-

dirii prin ajutorul simțurilor, de oarece sunt pretutindenea unele și aceleași și sigure; pe când ceea ce se capătă prin simțuri, pe cale educativă sau experimentală, adesea nu se potrivește în toate părțile; este ceva nesigur, de multe ori contrazicător, fără rezultat la cei mai mulți oameni și nu poate fi universal ¹⁾).

Sentimentul religios este principala și caracteristica parte a omului, ce-l deosebește de celelalte făpturi. Acest sentiment este o putere, ce procură omului demnitatea..... Fără această putere înăscută naturei noastre; nici o religie n'ar fi cu putință, fie și cea mai simplă închinare la idoli, a zis Max Müller ²⁾).

Sentimentul religios s'a observat în om, chiar dela ivirea sa pe pământ. Înfrâurirea sa a jucat un mare rol în dezvoltarea vieții sociale și spirituale, spre binele, fericirea și înnobilarea omenirii. Dacă omul a înălțat altare, fie cât de primitive; dacă și-a arătat închinăciunea sa, precum și micșorimea sa față cu Înaltul Creator; dacă și-a arătat ideile sale religioase, prin oarecare rugăciuni, fie cât de simple, măcar că n'a înțeles pe adevăratul Dumnezeu, de cât numai în creștinism,—când a ajuns la cel mai frumos și măreț cult și la construirea celor mai falnice biserici,—aceasta se datorește numai sentimentului religios.

Dupre cum raza de lumină și căldura soarelui atrag spre sine pe ofilita plantă din întuneric, pe care o înviorează și o împuternicesc, tot așa și căldura sentimentului religios împinge pe om către Dumnezeu, începutul și susținătorul vieții, care este adevărata lumină, ce luminează pe orice om, venind în lume ³⁾, și dela care vine tot binele și tot darul desăvârșit.

¹⁾ Les raisons de ma croyance tom. I. p. 21 Card. Manning.

²⁾ Religiuinea și Știința trad. de Drag. Demetrescu și C. Erbicănu pag. 310.

³⁾ Ioan c. I. v. 9.

Când acest sentiment își prăstează căldura sa, atunci și religiunea este în floare. Dacă s'ar înăbuși în sufletul omului acest sentiment și s'ar călca în picioare vederile religioase, s'ar ivi fatal turburări crâncene și mari nenorociri ar amenința societatea, ale cărei temelii s'ar sguđui primejdios. Ceea ce este germenul în sâmbure, pentru plantă, așa este sentimentul religios în suflet, pentru religiune. Fără acest sentiment, n'ar putea să existe o religiune și nici nu s'ar dezvoltă. Și, după cum Dumnezeu zise: «Să producă pământul iarbă, verdeață, *purtând sămânța* și pomi fructiferi, purtând fructe după felul lor, a *căror sămânță să fie într'înșii pe pământ*¹⁾, tot așa Dumnezeu a sădit în sufletul omului sentimentul religios, spre creșterea și dezvoltarea marelui arbore al religiunii, unde să se adăpostiască și răcoriască sufletele oamenilor, de viforul tuturilor fără de legilor, mâncând și din roadele sale, mâncare neperitoare, primind adică darurile Duhului sfânt.

Dacă sentimentul religios este înăscut în natura omului; dacă își are începutul său dela Dumnezeu și este universal, cum par unii oameni, fără acest sentiment?

Sentimentul religios presupune neapărat credința în o ființă superioară, înaintea căreia trebuie a ne pleca cu convingerea unei adevărate inferiorități. Dar, sunt oameni, cari, crezându-se prea mult, devin orbi, față cu altă ființă superioară și nu vor să se plece înaintea nimănui. Crezându-se ajunși la cel mai înalt punct al cugetării, se întreabă, dacă mai poate fi cineva de asupra lor. Spunându-li-se, că mai presus de orice este o Ființă Atotputernică, înaintea căreia, ei ar rămâne prea mici,—întru cât înaintea unei asemenea Ființe, trebuie să se plece tot genuchiul atât al celor pământești cât și al celor cerești, ei se supără și în mândria lor nu cred. Pentru asemenea oameni, cuvân-

¹⁾ Facerea c. 1 v. 11.

tul, Dumnezeu, este o vorbă bătrână și greoaie. Inchinătorii lui Dumnezeu ar fi protivnicii lor.

Atunci, ei declară războiu lui Dumnezeu, se încearcă a clătină altarele, înaintea cărora a îngenuchiat omenirea și schimbând adevăratul înțeles al cuvintelor: *știință, umanitate, libertate, progres*, fac din ele, idoli, la cari să se plece în viitor¹⁾. Alții caută să nu țină cont de un asemenea sentiment, pentru a nu mai avea nici un frâu, nici un control al faptelor lor; pentru a da curs liber patimilor, desfrâului, nelegiuirilor și exploatării celor slabi, mici și neputincioși.

Apoi, dacă se vede ivindu-se necredința, ca o apăsare a sentimentului religios, aceasta se întâmplă numai în epocele de decădere. Starea aceasta nu se poate socoti, de cât ca ceva contra naturei, o abatere dela regula generală, nefiind niciodată ridicată la rangul de onoare, nici recunoscută de oficialitate. A fost o încercare în sensul acesta, cu ocaziunea revoluției celei mari a Francezilor dela 1789, când s'au închis bisericile, dar imediat s'a revenit la religieuna creștină, fără de care nu se poate. De aceea bine a zis Plutarc: ²⁾. «Veți găsi cetăți fără ziduri, fără cunoștința de carte, fără rege, fără case, fără monede,..... dar nu le veți găsi nici o dată fără Dumnezeu, fără jurământ, fără rugăciuni și jertfe.... Și îmi pare, că mai degrabă ar existà o cetate în aer, de cât fără religieune.

Față cu atotputernicia lui Dumnezeu, care a creat cerul și pământul, cărora le-a pus legi neschimbătoare, ce se execută cu o siguranță și precizie uimitoare; față cu frumusețea operilor și cu înțelepciunea sa, ce se observă la orice pas și față cu inferioritatea omului, ori cât de învățat și de genial ar fi; și în deosebi, față cu unii oameni îngâmfați de pretinsa lor superioritate și de necredința lor

¹⁾ La préparation à la foi p. 24 par Maumus.

²⁾ Plutarc contr. Colotes. c. 49.

neîntemeiată decât pe rătăcirea și încăpățânarea lor, nu putem spune decât că acest soi de oameni s'au făcut vinovați de păcatul căpeteniei îngerilor căzuți, care mândrindu-se a zis: «Mă voiui sui în cer, deasupra stelelor cerului voiui pune scaunul meu... Sui-mă-voiu deasupra norilor, fi-voiu asemenea Celui prea înalt¹⁾. Pentru cei ce tăgăduesc pe Dumnezeu, trecând peste sentimentul universal al omenirii și înăbușindu-și în inimi sentimentul religios, și nerecunoscând de cât materia cu energia sau forța sa, nu putem zice decât, că au ajuns marginea cea mai de sus a păcatului, precum odinioară se scoborâse omul la cealaltă margine, prin grele păcate ce nu se pot exprima și prin închinarea la idoli, micșorându-se pe sine peste măsură: «Zicând că sunt înțelepți, fură nebuni; și schimbă mărirea neperitorului Dumnezeu, cu asemănare de chip de om peritor și de sburătoare și de dobitoace și de tărătoare»²⁾

Lipsa sentimentului religios este semnul sigur al unei minți înguste și al unei inimi strimte. Numai o minte mărginită poate fi, când cineva se mulțumește numai cu cunoștința faptelor, fără a se urca la cauza lor și apoi dela cauză la cauză, să ajungă la cauza primă. Numai un om cu inima strimtă și înghețată nu simte nici o bucurie, nici o înflăcărare, față cu cele mai presus de lume. Pentru un asemenea om, nu există dor și sete arzătoare pentru necunoscut, ideal și infinit; lui îi sunt deajuns bucuriile și bunătățile pământului, Dumnezeul lor,—fiindu le pântecele. De și se pot găsi din nenorocire asemenea ființe, totuși omenirea își urmează calea sa, rădicându-și ochii și mâinile către cer, dovedindu-se de aici, cât de universal și statornic este sentimentul religios.

Afară de aceasta, omenirea este mai mult în suferință, decât în fericire, mai mult în plâns decât în bucurie. Când

¹⁾ Isaia c. 14 v. 13.

²⁾ Romani c. 1. v. 23.

omul este coprins de necaz și de durere, numai decât izbucnește din pieptul său: «Dumnezeule, fie-ți milă de mine, ajută-mi!» Intru cât dar drumul omenirii este așa de colțuros, ea totdeauna va exclamă, avându-și privirea îndreptată către înălțimile cerului. Și cât de mare folos n'aduce aceasta sufletului strâmtorat! Prin cererea ajutorului divin, se mai îndulcește amărăciunea soartei, se vindecă ranele inimii și omul mângăindu-se, în primul loc, cu speranța, capătă întărire și scăpare; pe câtă vreme, cel cu inima pustiită și cu barca sentimentului religios și a credinței naufragiată, la o mare nenorocire își caută scăparea într'un pahar de otravă, în ștreang sau într'un glonte de revolver, ori înaintea roatelor trenului.

Intru cât sentimentul religios înalță pe om până la Dumnezeu, iar lipsa lui îl scoboară până la dobitoc; întru cât acest sentiment îi aduce mângăiere, nădejde, întărire în nevoi și vindecă ranele sufletești, a răpi omului această putere sufletească innăscută în firea sa, este a răpi omenirii cel mai mare sprijin și ajutor, fără de care, ar fi luată și înecată de valurile necredinței și nenorocirilor. Fără dezvoltarea sentimentului religios, edificiul social va fi amenințat să se prăbușiască, căci: «când se va omorî din om sentimentul religios, se va ridică și suspendă din omenire, prin acest fapt, baza datoriei; se va respinge, ca netrebnică orice cugetare ideală și sublimă; se va stinge orice speranță mai înaltă, ce dă viață omenirii: și atunci, omul ciuntit și lipsit de cele mai prețuite capacități naturale ale vieții sale spirituale, va ajunge animalul cel mai mizerabil și mai rău dintre toate făpturile de pe pământ; trecând prin lumea aceasta, fără viață, fără nici o rațiune și fără scop, numai ca să sufere pericole, să suporte greutățile vieții și să-și termine viața într'un haos și nimicire totală» ¹⁾).

¹⁾ Religiuinea și Știința. trad. de Drag. Demetrescu și C. Erbicănu pag. 317.

Deci, ce crimă poate fi mai mare, decât stingerea sentimentului religios, care este elementul de căpetenie al existenței omenirii și semnul cel mai deosebitor și mai principal între om și celelalte făpturi? Prin ștergerea lui, se surpă și religiunea, care este legea omenirii.

Pr. Nedelea Georgescu.
Alexandria.

RELIGIUNEA ȘI ȘTIINȚA

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII No. 12).

Dacă ar fi să admitem inspirațiunea în înțelesul vechiu, atunci nici n'ar mai trebui să păstrăm termenul de inspirațiune, ci ar trebui să găsim un altul care să redea exact acel pur act mecanic în virtutea căruia omul scrie întocmai cum i se dictează de Dumnezeu (sf. Duh).

Prin inspirațiune se înțelege desigur și comunicarea din partea lui Dumnezeu de idei sau noțiuni precise și înțelese, dar ea constă mai ales în luminarea în mare grad a minții și înflăcărarea inimii pentru a concepe idei mai înalte și mai curate decât ar putea concepe omul numai pe cale naturală, despre Dumnezeu și raportul său cu lumea. În acest din urmă sens se ia cuvântul de inspirațiune și în limbajul de toate zilele. Când zicem d. ex. de un articol de jurnal că este inspirat din cercurile înalte, nu înțelegem că acel articol ar fi compus de persoana sus pusă de care zicem că e inspirat și că ar fi numai semnat de acela sub numele căruia apare, ci înțelegem că numai spiritul articolului, liniamentele generale sunt date de persoana sus pusă, iar forma, redacțiunea este întru

totul a semnătorului. Acelaș lucru este în parte și cu inspirațiunea religioasă: Dumnezeu imprimă omului o nouă direcțiune în cugetare, noi gânduri și lui îi rămâne să le expună cum poate și crede el mai nimerit. În momentul când Duhul lui Dumnezeu inspiră pe un muritor, acesta se simte ca și obsedat de anumite idei, însuflețit de o putere care-l împinge într'o anumită direcțiune, pătruns de un entusiasm inexplicabil pe cale naturală.

Un exemplu analog până la un punct cu inspirațiunea dumnezeiască ne oferă inspirarea poezilor, cugetătorilor, inventatorilor și a artiștilor în genere de idealul pe care-l urmăresc. Aceste inspirațiuni au în sine asemeni ceva dumnezeesc, căci pe cale psihologică nu se pot explica îndeajuns. Mulți din cugetătorii mari ai timpurilor vechi și nouă, exprimă cu o claritate care nu lasă nimic de dorit, ideea că cele mai alese cugetări ale lor își au sorgintea în inspirațiunea dumnezească. «*Orice virtute și dexteritate, zice **Plato**, ni se împărtășește de Dumnezeu fără conlucrarea rațiunii*» «*Orice mare om are, în sine ceva dumnezeesc, se exprimă **Cicero**. «Dumnezeu trăește în noi, zice **Ovidiu**, noi avem comunicație cu cerul; din sferele eterice se coboară peste noi inspirațiunea*» «*Tot ce e mare, frumos, adevărat—zice teosoful **Buader**—își datorește ființa sa nu la aceeace numim osteneală sau reflexiune (meditațiune), ci momentelor luminoase ale entusiasmului poetic și inspirațiunii; nouă ne rămâne numai cinstea de a fi exprimat și comunicat și altora aceeace ne-a fost încredințat în secret—ego **Echo!***» **Schiller** pune în gura baronului de Habsburg următoarele cuvinte: «*Nu eu voi porunci poetului... El este obligat mai presus de toate față de Domnul, el ascultă de porunca momentului. Precum vântul vâjâie în atmosferă, fără să știi de unde vine și susflă (evanghelie), precum pârâul izvorăște din adâncimi necunoscute, tot astfel răsună din lăuntru cântecul poetului*» Și

Göthe, care numai de prea multă dragoste pentru religie nu poate fi bănuit, scrie către Eckerman. *Orice productivitate de cel mai înalt gen, orice privire mai adâncă, orice invențiune, orice cugetare înaltă, nu stă în mâna nimănui și e mai presus de orice putere pământească; astfel de lucruri trebuiesc privite ca neașteptate daruri de sus, ca adevărați fii ai lui Dumnezeu, trebuiesc primite cu mulțumire recunoscătoare și adorate. Acestea sunt înrudite cu demonicul (aluzie la demoniacul lui Socrate), care procedează cu omul cum îi place și cărui el se supune înconștient, fiind conștient că lucrează din îndemn propriu. În asemenea cazuri omul are a fi considerat ca instrumentul unei mai înalte guvernări a lumii, ca un vas ales (ap. Paul) pentru primirea înrâuririi dumnezeiești. Mai clar și mai precis nu putea fi exprimată noțiunea de inspirațiune. Și să notăm că această mărturie provine dela un bărbat care a fost considerat de mulți și cu drept cuvânt, ca revelator de idei mari în domeniul profan. Göthe declară dar fără înconjur că ceea ce el a adus omenirii e dat lui dela Dumnezeu. Fără îndoială sufletele mici nu înțeleg acest adevăr, pentru că nu vor.*

În vechime atât arta cât și artiștii în genere erau socotiți ca inspirați de Dumnezeu. Grecii numiau pe artiști «*profeți și slujitori ai muzelor*» iar celor din vremile mai demult le ziceau «*teologi*». În ochii celor vechi poetul era o persoană sfântă. Unora dintre poeții mari ca d. p. lui Omer li se da supranumele de «*dumnezeiești*». Plato numește pe poet «*lucru sfânt*». Filosofii greci și romani din diferite școale filosofice erau de acord în a recunoaște că fără inspirațiune dumnezească nu poate fi cineva poet de seamă. Cei mai mulți poeți erau conștienți de aceasta și o mărturisesc. De aci obiceiul la cei vechi ca la începutul unei opere poetice să se invoace în cele dintâi versuri ajutorul și protecțiunea zeilor și trimiterea darului lor (in-

spirațiunea), pentruca opera să reușească bine. Chiar în sf. Scriptură artiștii renumiți erau priviți ca inspirați de Dumnezeu. Astfel despre Bezaleel, cel care a lucrat și împodobit artistic cortul mărturiei, Dumnezeu zice către Moisi: *«Iată eu am chemat anume pe Bezaleel, fiul lui Urie, nepotul lui Hur, din tribul lui Iuda și l-am umplut cu duh dumnezeesc, cu înțelepciune, cu gust, cu știință și putință de a concepe tot felul de lucruri de artă, de a săpă în aur, argint, aramă și de a lucra pietrele scumpe și lemnul în toate felurile...»* (Exod. XXXI, 1 sqq.)¹⁾.

Dacă trebuie acum să recunoaștem inspirațiunea în domeniul profan—și mărturiile citate nu pot fi puse nici măcar un moment la îndoială, pentrucă acei cari le dau a fost înșiși poieți și cugetători profunzi și ei știu mai bine decât oricine ce s'a petrecut cu ei, ce au simțit în momente de entusiasm creator—atunci și inspirațiunea religioasă este pe deplin asigurată. Mai mult chiar, caracterul diferit al religiunii face ca inspirațiunea tocmai aci să fie la ea acasă, să aibă loc în proporțiuni mai considerabile, să-și desvăluie adevărata sa ființă. Și aci însă ca și dincolo este chestiunea de a o simți în inimă, de a-ți da seama de ea. Și aci ca și dincolo momentul poruncește, vrem să zicem: sunt momente în care omul are inspirațiune. În Vechiul Testament vedem că profeții erau inspirați în cea mai mare parte numai pentru un anumit timp, sau în vederea unui anumit eveniment, după care își reluau ocupațiunea lor obicinuită. În Noul Testament apostolul Paul vorbește de revelațiunile ce i s'au făcut ca întâmplare în momente hotărâte, și în baza acestor revelațiuni, cari nici într'un caz nu puteau fi simple halucinațiuni, scrie el apoi Galatenilor despre învățătura predicată de el: *«Vă fac dar cunoscut fraților, că evanghelia care a fost propoveduită de mine nu*

¹⁾ Apologetica creștină de Rojdetvenschi, traducere de Păr. Econom Const. Nazarie, vol. I, pag. 168.

este după om, pentru că nici eu n'am primit-o, nici n'am învățat-o dela om, ci prin descoperirea lui Iisus Christos (I, 11).

Când zicem dar că sfânta Scriptură este inspirată, că ea este opera lui Dumnezeu, că Dumnezeu este autorul ei și că deci ea coprinde adevărul absolut, nu trebuie să înțelegem că în sf. Scriptură trebuie să găsim, dacă căutăm, toate adevărurile științei omenești sau cel puțin germenele lor și că tot ceea ce afirmă ea despre lucrurile care cad în sfera științei trebuie să fie absolut adevărat și din punctul de vedere al științei tuturor timpurilor și să nu stea în contradicție nici odată și în nici o privință cu niciuna din ramurile științei omenești¹⁾. Ea coprinde fără îndoială și din acest punct de vedere adevărul în liniiamente generale, în trăsăturile lor caracteristice și fundamentale, dar nu trebuie să punem la presă, să cântărim cu balanța de precizie fiecare cuvânt al ei, spre a vedea dacă nu cumva e o disonanță, o contradicție între ceea ce se spune în ea și ceea ce afirmă cutare sau cutare știință specială, cutare sau cutare om—sau pretins om—de știință din cutare sau cutare școală, ori din cutare sau cutare veac. Nu trebuie să cerem aceasta dela sf. Scriptură, pentru că ea nu este o arhivă a științei omenești. Adevărul absolut îl cuprinde sf. Scriptură în materie de religie. Ea este, cum o numesc adesea sfinții părinți, o scrisoare a lui Dumnezeu creatorul către creatura sa și are în vedere edificarea religioasă și morală a omului. Din acest punct de vedere trebuie ea înțeleasă și judecată și în judecarea critică a cuprinsului ei nu trebuie să procedăm altfel decât procedăm în critica operilor de artă și de știință, a operilor generale, căutând să pătrundem spiritul care domnește în ea, iar nu oprindu-ne la literă și exercitând o critică a slovelor și cuvintelor.

¹⁾ Vezi A. Gretillat, Exposé de Théologie systématique vol. II, artic. Inspirațiunea și inspecial pag. 567—576.

Reprezentanților științei, cari caută să combată inspirațiunea sf. Scripturi, legându-se chiar de cuvinte, în timp ce ei cer dela aderenții lor credință necondiționată în ipotezele susținute de ei, acestor oameni e bine să le amintim următoarele cuvinte ale lui **Lessing**: «Când Titu Liviu, Polibiu, Dionisius și Tacit descriu acelaș eveniment, aceeaș întâmplare, aceeaș situațiune, o povestesc așa de felurit că descrierea unuia dă cu totul de minciună pe a celuilalt. Cu toate acestea a tăgăduit cineva vreodată întâmplarea descrisă de ei? Nu i-a crezut înainte de a fi găsit mijlocul să împace acele relatări contrazicătoare, să le potolească cum se potolesc țapii cari se împung între ei, închizându-i în grajduri, în care nu mai au loc de luptă?... Dacă Liviu și Dionisiu și Polibiu și Tacit sunt tratați de noi atât de nobil, că nu-i supunem la schingiuri pentru fiecare silabă, de ce nu tratăm atunci la fel și pe Mateiu și Marcu și Luca și Ioan?».

* * *

Să vedem acum și siguranța pe care o dă știința și cea pe care o dă credința. Despre aceasta nu pot vorbi decât acei cari posedă și credință și știință. Că au existat astfel de bărbați pe câmpul tuturor științelor ne-o afirmă istoria fiecăreia din ele. Cei mai mari învățați, cu toată știința lor sau tocmai pentru că au avut o astfel de știință, au fost și plini de credință. Exemplu: Newton, Kepler, Kopernic, Ampère, Pasteur ș. a. ¹⁾.

Siguranța religioasă este ceva care zace adânc în suflet. Nota ei caracteristică este o liniște profundă, liniște cerească, umilința, resignațiunea. Dar ea poate deveni în anumite împrejurări ceva expansiv, ceva care să sdruncine lumea din temelii, să înflăcăreze inimile, să trezească con-

¹⁾ Vezi «Noțiunile de Dumnezeu și suflet în fiziologie», de Dr. N. C. Paulescu.

științele și să însuflească alora convingerile sale. Să ne gândim numai la miile de martiri creștini. Siguranța credinței lor înfruntă moartea și chinurile cele mai grozave. Prin ea s'a răsturnat lumea veche și s-au atras milioane de suflete la noua credință. Ar putea aduce astfel de fructe o credință moartă, o credință în litera celor coprinse în lege sau numai în cuvintele maestrului?

Există și în știință o astfel de siguranță, o convingere atât de puternică în cât să ducă până la sacrificiul de sine? Se zice de Giordano Bruno și de Galilei, că ar fi fost martiri ai convingerilor lor științifice, voind să ni se dovedească prin exemplul lor că și siguranța rezultată din știință poate egală pe cea decursă din credință. Adevărul e însă că Giordano Bruno e martirul convingerilor sale religioase (panteiste), iar nu științifice, și că Galilei și a abjurat afirmațiunile sale privitoare la mișcarea pământului de teama condamnării la moarte: O dovadă mai mult că cineva poate muri pentru convingerile sale religioase, dar nu pentru cele științifice.

Siguranța dată de credință este dar incomparabil mai mare decât cea dată de știință. Prin urmare, departe ca știința să fie măcar în această privință superioară credinței—de vreme ce ea se referă la lucruri văzute și pipăite, în timp ce credința are de obiect transcendentul—ea stă cu mult mai pejos decât aceasta, ceea ce ne îndreptățește pe deplin să conchidem că știința și credința nu se esclud una pe alta, nu stau în opoziție una cu alta, nu sunt două genuri diferite, ci numai diferite grade de siguranță ale științei omenești aplicată la două domenii diferite: imanentul și transcendentul.

Să rezumăm în scurt rezultatele la care am ajuns examinând în mod critic credința și știința:

1. Știința se bazează pe observațiunea externă, pe legea rațiunii și pe experiența anterioară. Observarea ex-

ternă se face prin ajutorul sensurilor, care adesea ne înșală și diferă de multe ori dela un individ la altul. Legea rațiunii e valabilă numai pentru noi oamenii, probabil nu și pentru alte ființe superioare și nici chiar inferioare, de aceea nu poate fi privită ca absolut obiectivă. Iar experiența anterioară este curat subiectivă.

2. Dovada naturalistă și metoda inductivă nu conduc la siguranța absolută, obiectivă, neclintită.

3. Din aceste cauze o știință absolut sigură este imposibilă. Toată știința noastră nu se poate ridica peste un grad oarecare de probabilitate.

4. Cu credința religioasă este până la un punct tot cam acelaș lucru ca și cu știința, numai că locul observațiunii externe îl ia observarea internă, care odată făcută ne dă o siguranță cu mult mai mare decât experimentul științific.

5. Dogme există în toate domeniile cugetării omenești. În științele naturale ele poartă numele de ipoteze.

6. După cum religiunea se poate reduce în ultimă linie la noțiunile de Dumnezeu, suflet, nemurire, tot astfel și științele naturale se reduc la noțiunile de: materie, moleculă, atom, eter. Amândouă grupele de noțiuni sunt în acelaș fel și în aceeaș măsură dogmatice (se cred, dar nu se pot dovedi pe cale experimentală).

7. Există atât în religiune cât și în șt. naturale adepți convinși ai dogmelor, omul simplu însă le admite în baza afirmațiunilor unei autorități morale.

8. Unul din scopurile cele mai nobile ale vieții omenești individuale este transformarea dogmelor tradiționale în convingeri personale.

9. Un alt izvor al credinții religioase este *revelațiunea*. Există o întreită revelațiune dumnezească: în natură, istorie și persoane singurite. Dumnezeu s'a revelat omului treptat, cum ni se arată în istoria poporului israelit, care conduce către revelațiunea supremă în persoana Dumnezeu-omului Iisus.

10. Inspirațiunea mecanică a sf. Scripturi nu este admisibilă. Restrângerea inspirațiunii la faptele cu caracter religios și moral nu micșorează întru nimic autoritatea și vrednicia de credință a sf. Scripturi.

11. Activitatea creatoare a celor mai mari genii ai omenirii are—după propria lor mărturie—caracter de revelațiune dumnezească. Invățăturile religioase cuprinse în sf. Scriptură sunt însă revelate într'un chip și o măsură diferită.

12. Comparațiunea între siguranța pe care o dă știința și cea pe care o dă credința, ne arată că cea din urmă e cu mult mai mare.

I. Mihălcescu

Serviciul ce să făcea la încoronarea Domnitorilor noștri,

COMPUS DE

GHEORGHE PAPADOPOUL

Profesor școlii Domnești din București.

Tipicul bisericesc. Să pune pe Sfânta masă Corona Domnească, apoi Arhiereul îmbrăcându-se cu mantia sa, iese cu preoții, îmbrăcați cu sfințitele feloane, până la ușile de afară ale Bisericii și primește pe Domn, mergând înainte lumini aprinse și Diaconul cu cadelnița și'l tămâiază, iar Psaltul cântă: «Cuvine-se cu adevărat»... Apoi Diaconul tămâind icoanele împărătești și pe Arhiereu și pe Domnitor după obicei, zice apoi: «Bine-cuvintează Stăpâne: După aceasta Arhiereul intră în sfântul Altar și'și pune epitrahilul și omoforul, pregătindu-se la citirea rugăciunilor. Atunci Domnitorul închinându-se sărută sfințele icoane Im-

părătești, după care vine Arhierul în ușile Impărătești și îl cheamă pe Domnitor acolo, și pronunțând: «pace tuturor» începe rugăciunile cu glas înalt, pe când Domnitorul își pleacă capul.

Domnului să ne rugăm:

Doamne Dumnezeul nostru, Impăratul Impăraților, și Domnul Domnilor, cel ce ai ales prin profetul Samuel pe David credinciosul tău serv și l'ai uns pre el Impărat asupra poporului tău Istrail. Tu și acum Nemuritoare Impărate, ascultă-mă și pe mine nevrednicul tău serv, vezi din prea sfântul tău scaun asupra servului tău (cutare) căruia ai bine-voit a-i încredința frânele Domniei, după multă mila ta, ca în cuvioșie și în dreptate să stăpânească asupra sfântului tău popor, pe care l'ai răscumpărat prin scump sângele unuia născut al tău Fiiu de tirania diavolului; și'l învrednicește pre el ca să se ungă cu untul de lemn al bucuriei. Imbracă-l pre el cu putere Ta de sus. Pune pe capul lui cunună de pietre prețioase. Dăruiește-i lui zile îndelungate. Dă în dreapta lui semnul neatârării. Intărește-l pre el pe scaunul dreptății Tale. Intărește-l și'l ferește pre el cu puterea Sfântului Tău duh. Iatărește-i brațul lui și supune-i sub picioarele lui pe tot vrăjmașul și protivnicul. Insuflă în inima lui teama de Tine. Arată'l pre el păstor sfinte Tale Biserici Sobornice și Apostolice și a poruncilor Tale celor de suflet mântuitoare apărător și judecător nemitarnic al poporului Tău ales. Invrednicește'l pre el și Impărăției Tale cei cerești, că a Ta este Impărăția și puterea și mărirea, a Tatălui și a Fiiului și a Sfântului Duh. Amin.

Apoi îl bine-cuvintează și zice: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pre pământ pace și între oameni buna voire. Și luând corona o pune pe capul Domnitorului și zice: În numele Tatălui și al Fiiului și al Sfântului Duh. Apoi: «Pace tuturor». Iar Diaconul: Capetele noastre Dom-

nului să le plecăm. Și unește și această a două rugăciune.

Domnului să ne rugăm:

Ție singure Impărate al veacurilor dela care să ieau stăpâniile pământului, Ție îți plecăm capetele noastre, Stăpâne iubitorule de oameni, și chemăm mila Ta cea bogată, păzește pe Domnul nostru (cutare) sub acoperemântul sfintelor Tale aripi, iar domnia întărește-o și'l învrednicește pe el ca să fie plăcut înaintea Ta. Incununează-l pre el cu arma dreptăței, cu arma buneivoinți, pe cel ce 'l-ai găsit drept ca să domnească aicea. Adumbrește-i capul lui în ziua războiului. Întărește-i brațul lui, înalță-i dreapta lui, tine-l în pace nebântuită. Insuflă-i în inima lui în favoarea Bisericii Tale și a întregului Tău popor, ca în liniște se petrecem viață odihnită și pacinică, în toată cuviința și curăția. Căci Tu ești Impăratul păcei și Mântuitorul sufletelor noastre și Ție slavă îți înalțăm Părintelui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

De cătră diaconul al doilea să pronunță întâia ectenie, iar Arhiereul lasă cartea de rugăciuni. Ia pe Domnitor de subsuoară și'l duce pre el la tronul Domnesc zicând: «La tronul cel înalt te-a ridicat pre tine Domnul ca să fi drept în toate, în credință și în adevăr». Apoi se așază și el în tronul său. După terminarea ecteniei zice «Înțelepciune» și se face sfârșitul de Arhiereu stând în scaunul său ca de obicei; iar corurile cântă cel din dreapta salutările arhieresti, iar cel din stânga, salutările Domnului, după care ies din Biserică.

Am tradus acest serviciu din publicația Hurmuzachi vol. XIII, editat acum de Academia Română și care volum cuprinde un interesant material pentru Istoria și literatura română. Textul volumului este tot grecesc, și cuprinde documente și date de diferite materiale de interes pentru noi, pe care învățatul literat grec Papadopol Kerameus le-a cules din diferite biblioteci din Constantinopol. Acest ma-

terial important a fost cumpărat de D-nul D. A. Sturdza, pentru Academie și care acum s'a editat. Serviciul ce l'am tradus este imprimat la paginile 535 și 536 ale volumului. Cel ce a compus ori adunat acest serviciu este un fost profesor din Academia Greacă, de sigur dela Sf. Sava. Eu n'am văzut imprimat acest serviciu până acum și pentru însemnătatea sa istorică îl dau publicității spre cunoașterea tuturor istoricilor noștri. Serviciul încoronării Domnilor este egal cu cel al Regilor. Puțin se deosebește de cel al împăraților bizantini, cum să constată din Codin, ce descrie cerimoniile civile și bisericesti ale Curței din Constantinopol. Astăzi acest serviciu nu mai are valoare practică. Se vede că Domnitorii noștri cereau de a se încorona, pentru mai mare însemnătate a acestei demnități și pentru știința poporului.

Tipicul acestui serviciu este foarte simplu. Să mai constată și marea valoare ce aveă în afaceri pe atunci Mitropolității țării.

C. Erbiceanu.

MINUNEA INVIERII DOMNULUI

(Schiță apologetică).

Dintre toate minunile făcute de Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Christos în timpul celor trei ani și jumătate de propoveduire în public a dumnezeștilor sale învățături și pentru întărirea lor, cea mai mare și mai strălucită, minunea minunilor, aceea care încoronează opera sa mântuitoare și dovedește în mod peremptoriu dumnezeirea sa, este minunea învierii sale din morți.

Çestiunea învierii Domnului este pentru creștinism cheștiune de viață și de moarte. Cu ea stă în picioare sau

se prăbușește întreg edificiul creștin, pentru că ea este temelia pe care e construit întreg acest edificiu și dacă temelia e tare, neclintită, inexpugnabilă, tot astfel va fi și edificiul, iar dacă temelia e slabă, șubredă, dacă nu poate rezista loviturilor vremii, cu atât mai puțin va rezista edificiul clădit pe ea. Adevărul acestei afirmațiuni îl pune în lumină sfântul apostol Paul în următoarele cuvinte: *«Dacă n'a înviat Christos, deșartă este predicarea noastră, deșartă este și credința voastră și ne aflăm și noi mărturii mincinoase ale lui Dumnezeu, că am mărturisit contra lui Dumnezeu că a înviat pe Christos, pe care nu l-a înviat, dacă nu înviază morții; căci dacă nu înviază morții, nici Christos n'a înviat, iar dacă n'a înviat Christos, deșartă este credința voastră și sunteți încă întru păcatele voastre»*. (I Corinteni, XV, 14). Tocmai pentru că această minune este cea mai mare și de însemnătate cardinală pentru creștinism, tocmai pentru aceea s'au îndreptat împotriva ei cele mai inveninate săgeți din partea necredincioșilor. Deja în veacurile primare Valentinienii și Gnosticii învățau că cea mai mare rătăcire în care au căzut sf. apostoli a fost că au crezut și au învățat că Christos a înviat cu trupul, căci această credință a lor dovedește că ei n'au înțeles că trupul și sângele nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu. Necredința modernă, sub masca redeșteptării, a raționalismului și a criticii negative, a dat cel mai disperat asalt împotriva minunii învierii. Credința în învierea reală a Domnului este ghimpele din ochiul necredinții, ghimpe pe care ea cu toate eforturile nu l-a putut și nu-l va putea înlătură.

Să vedem pe scurt: Cum se susține învierea? Ce obiecțiuni ridică împotriva ei necredința? și cum se pot răsturna?

Pentru a se putea dovedi învierea reală a Domnului, trebuie să se dovedească mai întâi că el a murit în realitate.

Moartea reală a lui Christos se dovedește prin următoarele:

a) Sfinții evangheliști mărturisesc unanim că Domnul Iisus, fiind răstignit, și-a dat duhul pre cruce (Mateiu XXVII, 50; Marcu XV, 37; Luca XXIII, 46; Ioan XIX, 30).

b) Ostașii, primind poruncă dela procuratorul roman, Pilat ca să sfărâme fluierile picioarelor lui Iisus și ale ce-

lor 2 tâlhari răstigniți împreună cu el, pentru ca trupurile lor să nu rămână pe cruce și a doua zi, căci era Paștele Ebreilor, au sfărâmat într'adevăr fluierile picioarelor celor 2 tâlhari, «iar dacă au venit la Iisus și au văzut că murise, nu i-au mai sfărâmat fluierile, ci unul din ostași cu sulita în coastă l-a împuns și îndată a curs sânge și apă». (Ioan XIX, 34).

3) Sutașul însărcinat cu executarea răstignirii a mărturisit lui Pilat că Iisus a murit într'adevăr (Marcu XIV, 44). Numai în urma acestei mărturisiri Pilat a dat voie lui Iosif din Arimateia să ia de pe cruce trupul lui Iisus, spre a-l îngropa. Dacă Iisus n'ar fi fost mort în realitate, sutașul n'ar fi îndrăznit să raporteze un neadevăr superiorului său, soldații n'ar fi permis luarea lui de pe cruce nefiind încă mort, ori dacă ar fi voit s'o facă, Judeii, cari erau în mare număr de față și cari doriseră și obținuseră condamnarea lui la moarte, ar fi protestat. Nimic din toate acestea nu se petrece însă.

4) Nobilii Iosif din Arimateia și Nicodim, luând trupul Domnului de pe cruce, l-au uns cu aromate și l-au înfășurat cu giulgiuri, după obiceiul Ebreilor și apoi l-au pus într'un mormânt de piatră. (Mateiu XXVII, 60; Marcu XV, 46; Luca XXIII, 53; Ioan XIX, 40—41). Chiar dacă Mântuitorul n'ar fi fost mort în momentul când a fost luat de pe cruce, El ar fi murit în urma operațiunii ungerii cu aromate, a înfășurării în giulgiuri și a punerii în mormânt, pentru că din cauza aromatelor giulgiurile se lipiau așa de tare de trup încât nu se mai puteau desface decât odată cu pielea, iar punerea în mormânt de piatră aveà să cauzeze moartea sau prin răceala prea mare a mormântului, sau prin lipsa de aer, ori prin istovirea provocată de emoragia din rănille nelegate.

5) Chinurile pe care le-a îndurat Domnul în timpul răstignirii și înainte de răstignire trebuiau să-i cauzeze neapărat moartea. Singură pedeapsa biciuirii după obiceiul roman aduceà după sine moartea în cele mai multe cazuri. Că iui Iisus i s'a aplicat în toată asprimea ei această pedeapsă (Ioan XIX, 1) ne-o garantează întâi setea de răzbunare a Judeilor, cari cereau moartea Domnului, sete pe care Pilat a crezut c'o poate satisface poruncind bi-

ciuirea lui Iisus și al doilea, cruzimea soldaților romani, cari maltratau în persoana Mântuitorului pe regele Iudeilor și deci pe un răsvrătit împotriva puterii Romei (Luca XXIII, 36-37; Ioan XIX, 3, 12, 13). Că această cruzime s'a deslănțuit în toată furia ei, ne-o dovedește limpede încununarea cu spini, pe care soldații au făcut-o dela ei, fără nici o poruncă superioară. (Mateiu XXVII, 27-31; Marcu XV, 16-20; Ioan XIX, 2-4). Din cauza acestor torturi Domnul ajunge pe jumătate mort la locul de execuțiune. Dujmanii săi se temeau chiar că el va muri pe drum, deoarece căzu de mai multe ori sub greutatea crucii. Deaceea ei și siliră pe un ebreu să-i ducă crucea (Mateiu XXVII, 32; Marcu XV, 21; Luca XXIII, 26).

Răstignirea făcu să se producă noi răni la mâini și picioare, cari pe lângă cele produse de coroana de spini și biciuire, provocară puternice emoragii, așa că e de mirare cum a putut Domnul trăi chiar și cele 3 ceasuri cât a stat pe cruce. La toate acestea se adăogă în sfârșit împunsătura în inimă cu sulița. (Ioan XIX, 34) care singură ar fi fost deajuns să-i cauzeze moartea, chiar dacă n'ar fi fost mort până atunci.

6) Fariseii n'au nici cea mai mică bănuială că Domnul n'ar fi în realitate mort și că prin urmare ar putea să se deștepte, din păruta sa moarte și să continue a trăi; unica lor grijă e acum ca nu cumva cadavrul adversarului lor să fie furat de ucenici sau de prietenii lui și să producă astfel în spiritele nedumerite o confuziune mai mare decât cea pe care a produs-o prin învățătura și minunile sale (Mateiu XXVII, 63-64). Deaceea ei cer lui Pilat să pună strajă de soldați la mormânt. Chiar după înviere nimănu-i trece prin minte să pună la îndoială realitatea morții Domnului și să susțină că El numai s'a deșteptat din păruta sa moarte, ci cu toții socotesc că singurul mijloc de a înăbuși adevărul e de a da bani soldaților însărcinați cu paza mormântului, ca să declare că, pecând dormiau ei, ucenicii au furat trupul celui răstignit (Mateiu XXVIII, 12-15).

Este dar înafară de orice îndoială că Domnul Iisus a murit în realitate.

Invierea reală a Domnului se adeverește prin următoarele:

1) Iisus se arată după învierea sa diferitor persoane,

în mai multe rânduri și în diferite locuri. Astfel s'a arătat întâi și îndată după înviere femeilor cari veniau la mormânt, ca să ungă cu mirezme trupul său, (Mateiu XXVIII, 9-10; Marcu XVI 9; Ioan XX, 14) apoi celor 2 învățăcei ai săi: lui Luca și lui Cleopa, care mergeau înspre Emaus (Marcu XVI, 12; Luca XXIV, 13-35) după aceea la 10 din apostolii săi încuiați într'o casă de frica Judeilor, (Ioan XX, 19-23) din nou apoi acelorași și lui Toma, care nu crezuse spuselor celorlalți apostoli că au văzut pe Domnul, (Ioan XX, 26-29) tot astfel s'a arătat apostolilor în Galileia pe țărmul lacului Tiberiadei (Mateiu XXVIII, 16-20; Marcu XVI, 14-18; Luca XXIV, 36-49; Ioan XXI) și la mai mulți de 500 de frați deodată (I Corinteni XV, 6), și în cele din urmă lui Saul în drumul spre Damasc, operând în sufletul lui acea minunată schimbare în virtutea căreia el din cel mai înverșunat prigonitor al creștinilor s'a făcut cel mai zelos apostol al Domnului (Faptele Apostolilor IX, 4-6).

2) Apostolii, cari la început se arătau neîncrezători în înviere, se conving pe urmă, după ce li se arată Domnul, așa de adânc de aceasta, că fac din învierea Domnului argumentul cel mai puternic și mai cu efect al predicii lor. În viața lor sufletească se produce în urma învierii o totală schimbare.

3) Unii dintre soldații cari strejuseră mormântul Domnului au venit în oraș și au spus mai marilor preoților că cel pe care'l păziau ei în mormânt a înviat (Mateiu XXVIII, 11).

4) Dujmanii Mântuitorului au după învierea sa o astfel de purtare că dovedesc prin aceasta că ei înșiși erau convinși de realitatea ei. Astfel ei dau bani soldaților ca să spună că pe când ei dormiau, apostolii au venit și au furat trupul Domnului din mormânt. Dacă aceasta ar fi fost adevărat, mai marii preoților ar fi reclamat pe soldați la superiorii lor ca să-i pedepsească, iar nu i-ar fi plătit să spună un neadevăr, care se cunoaște dela distanță, căci dacă ei au dormit într'adevăr pe când erau de gardă—ceea ce nu e de crezut—de unde și cum au putut ști că apostolii au venit și au furat trupul Domnului? Față de sfinții apostoli mai marii preoților nu iau de asemeni

nici o măsură, nu-i urmăresc, nu caută să-i pedepsească. ceeace ar fi trebuit neapărat să se întâmple, dacă aceia ar fi fost convinși că ei au sfărâmat pecetiile puse cu autorizația stăpânirii și au furat trupul celui mort, spre a putea întreține în popor mișcarea căreia preoții crezuseră că îi vor pune capăt prin condamnarea la moarte a Domnului.—Totasemeni nu încearcă ei să combată faptul învierii în ziua cincizecimii și după aceea, când sfinți apostoli au propoveduit învierea Domnului și au întărit-o și adevărit-o prin minuni, ci se mărginesc numai la a le interzice să mai vorbească și învețe în numele lui Iisus.

5) Mântuitorul însuși prezisese învierea sa și aceasta eră cunoscut preoților, cum se vede din faptul strejuirii și al sigilării mormântului și din cuvintele cu care motivează aceste măsuri de siguranță: «*Adusu-ne-am aminte că amăgitorul acela a zis încă fiind viu, după trei zile mă voi scula...*» (Mateiu XXVII, 63).

Aceste fapte dovedesc că Iisus a înviat într'adevăr din morți, dupăcum a și murit într'adevăr, și s'a arătat de mai multeori sf. săi apostoli în timpul celor 40 de zile, după trecerea cărora s'a înălțat la ceruri ca Dumnezeu adevărat.

Adversarii creștinismului au încercat să nimicească minunea învierii Domnului—știind că dacă ar isbândi s'o facă, ar dărîmă prin aceasta dintr'o lovitură temelia religiei creștine, căutând să explice învierea Domnului prin diferite ipoteze, cari îi tăgăduesc caracterul supranatural.

Din aceste ipoteze trei sunt mai însemnate și anume: ipoteza înșelăciunii, a morții părute și a viziunilor.

1) *Ipoteza înșelăciunii* susține că apostolii au furat trupul Domnului din mormânt și după aceea au propoveduit tuturor că Iisus a înviat. Am văzut pe preoții Ebreilor făcând uz de această ipoteză îndată după înviere. Și până azi cei mai mulți Ebrei cred că pot fi dispensați de a admite minunea învierii Domnului, luându-și refugiul la această minciună pusă în circulație de preoții lor acum 19 veacuri. Unii dintre dușmanii creștinismului primitiv ca Celsus, Porfiriu și Iulian—neputând găsi alte argumente mai puternice împotriva învierii—au susținut tot această ipoteză. În timpul mai nou a reluat această ipoteză teologul german protestant *Reimarus* (1698—1769).

Netemeinicia acestei ipoteze e ușor de dovedit.

1) Mai întâiu sfinții apostoli n'ar fi putut fură trupul Domnului, chiar dacă ar fi vrut s'o facă. Nu l-ar fi putut fură, pentrucă mormântul erà păzit de soldați romani puși de dujmanii Mântuitorului tocmai pentruca apostolii să nu cumvã să fure trupul Domnului. In asemenea împrejurări altcineva poate că s'ar fi putut apropiã de mormânt, sfinții apostoli însă nu. Exactitatea cu care soldații romani își făceau datoria nu ne poate îndreptăți să admitem că ei au adormit în timpul când făceau de gardă, ca astfel apostolii sau altcineva să poată fură trupul Domnului. Pentru a se fi putut întâmplã aceasta, ar fi trebuit ca soldații să doarmã aproape ca morții, căci altfel nu s'ar fi putut să nu audã zgomotul ce l-ar fi produs rostogolirea blocului de piatră prãvălit la intrarea scobiturii în stâncã, care serviã de mormânt Domnului, și să nu se fi deșteptat și împiedicat săvârșirea furtului.

2) Dacă soldații strejuitori ar fi adormit într'adevăr și în timpul somnului s'ar fi furat trupul Mântuitorului, ei ar fi trebuit pedepsiți cu asprime pentru neîmplinirea datoriei lor de strejari. In loc să fie reclamați și pedepsiți, ei sunt dimpotrivã plătiți ca să spună că pe când dormiau, apostolii au furat trupul lui Iisus. Aceasta însemnează că soldații își făcuserã datoria, nu dormiserã și văzuserã pe Domnul înviind, iar preoții ebrei, ca să închidã gura acestor prețioși martori ai învierii, îi cumpără cu bani și-i învață să mințã, că Christos n'a înviat, ci i s'a furat trupul din mormânt. Dar chiar dacă am admite că soldații au dormit, ce preț am puteã pune în acest caz pe mărturia unor oameni, care fac depoziții pentru un fapt petrecut în timpul când ei dormiau? Mărturia soldaților pentru furarea trupului nu poate aveã nicio valoare. căci: *Sau* ei n'au dormit și și-au făcut datoria, nelăsând să se fure trupul; *sau* au dormit și atunci n'au de unde ști că trupul s'a furat. Ceeace rămâne în picioare și într'un caz și într'altul, e că după trei zile mormântul a fost gol și ei au mărturisit aceasta. Și dacă trupul n'a fost furat, atunci el n'a dispãrut din groapã decât prin minunea învierii.

3) Preoții nu încearcã și nu cer lui Pilat să ia nicio măsurã împotriva sfinților apostoli, pentrucă ar fi furat

trupul Domnului și nu le fac niciodată această imputare. Dimpotrivă, celebra dilemă în care Gamaliel pune pe membrii Sanhedrinului (Faptele apostolilor V, 38--39), dovedește că cel puțin el—dacă nu și alții—avea în suflet temerea că se poate totuși ca Iisus să fi înviat într'adevăr și că nimeni din Sanhedrin nu credea în zvonul răspândit tot de ei, că sfinții apostoli ar fi furat trupul Domnului, căci atunci Gamaliel n'ar fi cutezat să ia așa de pe față apărarea sfinților apostoli, sau cel puțin cuvântarea lui ar fi făcut să se ridice proteste puternice din partea celorlalți membrii ai marelui tribunal judaic.

4) Este o imposibilitate psihologică a admite că sfinții apostoli au furat trupul Domnului, deoarece ei: *Sau* credeau că Mântuitorul va învia și atunci e absurd a admite că ei s'ar fi gândit să-i fure trupul; căci pentrucă s'ar fi expus la primejdiile săvârșirii acestui act, când n'aveau decât să aștepte trei zile, pentrucă credința lor să se adeverească?

Sau nu credeau că Iisus va învia și atunci trebuia să recunoască că toate nădejdiile lor s'au îngropat dimpreună cu învățătorul lor, care i-a amăgit cu făgădueli mincinoase și nu le rămânea altceva de făcut decât să plece din țară, pentru a scăpa de batjocura preoților, sau să-și mărturisească înaintea acestora rătăcirea de care au fost prinși și să spună urbi et orbi că rabi Iisus din Nazaret a fost un înșelător, un Pseudo Mesia, iar nicidecum să alerge să-i fure trupul, care nu le putea servi la nimic;

Sau, în fine, nu erau siguri, se îndoiau, dacă Iisus va învia sau nu, și în acest caz singurul lucru ce le rămânea de făcut era, nu să-i fure trupul, ci să aștepte 3 zile, să vadă, dacă Iisus va învia, cum făgăduise și atunci să creadă în El și mai departe, sau nu, și atunci să se lepede de El.

Curajul și entuziasmul de nedescris cu care sfinții apostoli au predicat învățătura și faptele Domnului, al căror punct central este minunea învierii, sunt dovada cea mai strălucită că învierea lui Christos nu e o minciună, ci cel mai înalt și mai dătător de viață adevăr. Căci ce ar fi făcut pe sfinții apostoli să predice lumii, că Iisus a înviat, dacă El n'ar fi înviat cu adevărat? Ce i-ar fi îndemnat să pună o minune în locul unei minciuni și amăgiri ordi-

nare? Dragostea față de Invățătorul lor nu, pentru că ori cât de mare ar fi fost aceasta cât timp El era în viață, ea trebuia să înceteze, să se prefacă chiar în ură înverșunată, după moartea Lui, când făgăduiala că va învia și va dovedi astfel în chip strălucit dumnezeirea sa, nu s'ar fi realizat. Foloase materiale iarăș nu, pentru că propoveduind învierea lui Christos, mai ales dacă ea nu era adevărată, sfinții apostoli știau prea bine că se expun la ura și răsbunarea preoților și învățătorilor de lege ai Ebreilor, căreia căzuse victimă Mântuitorul însuș. Singurul lucru ce ar fi trebuit să facă sfinții apostoli, dacă ar fi urmărit interese materiale, ar fi fost să se ducă la arhieriei și să declare că Invățătorul lor n'a înviat și pentru aceasta ar fi primit, desigur, și ei, ca soldații, bani și ar fi fost după aceea binevăzuți și îmbrățișați de toți.

Dar în loc de acestea ce vedem? Sfinții apostoli încep chiar din ziua cincizecimii să predice Iudeilor, veniți din toată lumea la Ierusalim cu prilejul acestei sărbători, despre Iisus cel răstignit de preoți și arhieriei și înviat a treia zi prin puterea dumnezeirii sale. Atâta putere de convingere aveau predica lor, că Petru singur, prin 2 cuvântări ținute în acea zi, converti ca la 8000 de oameni, între care erau și mulți preoți. Inspăimântați de aceste succese neașteptate, membrii Sanhedrinului se întrunesc, discută ce măsuri să ia spre a împiedica răspândirea învățaturii lui Christos și propoveduirea învierii sale. În mai multe rânduri chiamă pe sfinții apostoli, 'i amenință, 'i închid, 'i bat, (Faptele Apostolilor IV, 18; V, 18-40), dar ei în loc de a se înfricoșă, prind mai mult curaj; înloc de a se simți umiliți că au fost închiși și bătuți, din contră se țin fericiți, că au putut suferi pentru Domnul (Ibidem V, 41); în loc de a încetă predicarea, propoveduesc cu mai mult zel. Prigonirile se întetesc, sângele sfinților apostoli și al celor dintâi creștini curge în șiroaie (Ibidem VI, 57-60; XII, 2), dar ei nu dau înapoi. În mijlocul chinurilor morții, ei nu se leapădă de Acela pentru mărturisirea numelui căruia sunt trimiși la moarte. ci 'i mulțănesc cu fruntea senină că i-a învrednicit să-și verse sângele pentru iertarea păcatelor lor, după cum El și-a vărsat sângele pentru curățirea de păcat a întregii omeniri. Câtă deosebire între

apostolii de după ziua cincizecimii și apostolii din timpul patimilor și după învierea Domnului până în ziua cincizecimii! Când soldații și trimișii arhierilor vin și prind noaptea pe Iisus în grădina Getsimani toți apostolii fug, părăsesc pe Învățătorul lor. Numai Petru opune o slabă rezistență, dar chiar în aceeași noapte, înainte de cântatul cocoșului, se leapădă de El de 3 ori cu jurământ, zicând; «*Nu cunosc pe omul acesta*» (Mateiu XXVI, 74). În ziua învierii 10 din ei stau închiși într'o casă, cu ușile zăvorite de frica Iudeilor, și când Domnul, cel înviat din morți, intră prin ușile încuiete și li se arată, ei se înspăimântă, nu mai cred ochilor și li se pare că văd duh. Acelaș lucru pe țărmurile lacului Tiberiadei: până nu mănâncă cu ei, nu cred că e Domnul. Și acum? De unde atâta curaj, de unde atâta siguranță că El a înviat din morți? Din fricos cum eră mai nainte, Petru e acum un erou al convingerilor sale și nimic nu-l poate înfricoșa. Atunci se teme de slugile arhierelui să spună că cunoaște pe Domnul, iar acum declară cu curaj înaintea întregului Sanhedrin: «*Judecați, dacă este drept înaintea lui Dumnezeu, să ascultăm mai mult de voi decât de Dumnezeu; căci noi nu putem să nu vorbim cele ce am văzut și auzit*» (Faptele Apostolilor VI, 19-20). Atunci se teme să nu fie biciuit și el ca Învățătorul său, iar acum cere schingiuitorilor săi, să nu-l răstignească cu capul în sus, ca pe Domnul, ci cu capul în jos, și moare mulțămît că a suferit acelaș fel de moarte ca Domnul și Dumnezeuul său. Acelaș lucru cu toți ceilalți sfinți apostoli, care înfruntă cu curaj fără margini toate primejdiile, toate chinurile și primesc moarte mucenicească, numai ca să facă cunoscut până în cele mai retrase colțuri ale lumii vieța și învățătura Celui răstignit și înviat.

Încă odată: de unde atâta curaj și entuziasm? De unde atâta lipsă de egoism și nobilă lepădare de sine? De unde atâta zel pentru propoveduirea Evangheliei, dacă Domnul n'a înviat în realitate, dacă sfinții apostoli i-au furat corpul? Se poate cineva expune pentru un neadevăr până în așa grad, cum au făcut-o sfinții apostoli? Se poate entuziasma pentru o minciună? E cu puțință ca o minciună să aibă urmări atât de binefăcătoare pentru omenirea întreagă

și timp de atâtea veacuri neîntrerupt? Oricine judecă cu nepărtinire, va răspunde că nu.

Alți adversari ai minunii învierii Domnului, convingându-se de slăbiciunea ipotezei aceștia în forma expusă și combătută până aci, au susținut că trupul Domnului a fost sustras, dar nu de sfinții apostoli, ci de însuș Sanhedrinul. În această formă, ipoteza e însă și mai șubredă. Mai întâi nu se găsește niciun text, niciun fapt sau aluziune în evanghelii, sau la scriitorii contemporani cu Mântuitorul, ori măcar din primele veacuri, care să poată servi ca punct de plecare acestei ipoteze. Apoi nu se vede ce socoteală și-ar fi făcut sinedriștii, ce ar fi urmărit ei sustrăgând trupul Domnului din mormânt. În interesul lor erà tocmai ca trupul Mântuitorului să rămână în mormânt, pentru a putea desminti oricând pe sfinții apostoli, dacă ar fi continuat să predice că Domnul a înviat.

Dar chiar dacă am presupune că sinedriștii au luat trupul Domnului, ei ar fi trebuit neapărat să l scoată, să spună unde e, sau să declare că l-au distrus—în cazul când ar fi făcut aceasta—pentru ca astfel să poată pune o stavilă predicii sfinților apostoli și trecerii în masă a Iudeilor la creștinism. Așa ceva nici nu trece măcar prin gând sinedriștilor, pentrucă dacă le-ar fi trecut, desigur că ei, cari au recurs la toate mijloacele spre a distruge creștinismul în fașă, ar fi încercat și acest mijloc care erà foarte ușor și care ar fi avut, poate, oarecare efect.

(Va urmà).

I. Mihălcescu

PREDICĂ LA 10 MAIU

Fraților Iubiți,

Sărbătoare mare și zi sfântă prăznuim noi Români astăzi. Se cuvine cu zmerenie să ne plecăm genuchii în fața lui Dumnezeu cel puternic, care ajută celui trudit să-și ducă povara și celui căzut să se ridice. Pentru că noi Români trudiți am fost de povara cea multă și Dumnezeu ne-a ajutat s'o ducem până la sfârșit, și căzuți eram în țărână și El ne-a prins de mână și ne-a ridicat. Sărbătoare mare de mulțumire lui Dumnezeu este pentru noi ziua de astăzi, și zi sfântă de mândrie pentru neamul și pe pentru țara noastră.

E sărbătoare mare, și nu e legiuită de cărțile sfinte ale credinței creștinești, și e zi sfântă și nu o cunosc ceilalți creștini, nimeni afară de noi Români. E sărbătoare numai a noastră, sărbătoare românească, de aceea îi zicem națională, pentru că vorba națiune însemnează neam, și vrea să zică sărbătoare a neamului nostru cel românesc. Și nici nu e sărbătoare veche, din strămoși, ci numai de acum de câțeva vreme, pentru că bătrânii dintre D-voastră, fraților creștini, n'au cunoscut-o în zilele tinereții lor, și știu că numai de atunci o avem, de când am scăpat de robia Turcului. Și cu adevărat așa este, că serbarea zilei de 10 Maiu își are temeiul ei cel mai adânc în aducerea aminte de ziua când ne-am mântuit de

stăpânirea Turcului. Iar ziua de când suntem scăpați de jugul păgânilor pe vecie, este ziua de 10 Maiu 1877, anul în care am purtat războiul împreună cu Rușii împotriva Turcilor, și prin vitejia noastră i-am învins și am dobândit înapoi drepturile pe care ni le luaseră. Acesta e, cum am zis, temeiul cel mare al sărbătorii dela 10 Maiu. - E cel mai mare, dar nu e numai el singur, ci mai sunt și alte două, unul înaintea lui și altul după el, în scurgerea vremei, și toate trei la un loc fac mărirea și strălucirea serbării de astăzi. Și potrivit este timpul, fraților, să vi le arăt pe toate aceste trei pricini, ca să le vedeți lămurit, și să fie spre bună știință cât de mult avem să mulțumim lui Dumnezeu pentru cele ce ni le-a dat el din mare mila Lui în trei răstimpuri de vreme și în toate trei răstimpurile tot în aceeași zi: în ziua de 10 Maiu.

Mai întâiu, fraților creștini, să înălțăm ruga noastră către Dumnezeu pentru sănătatea Aceluia care ne-a dat prilejul cel dintâiu pentru întemeierea și așezarea serbării de 10 Maiu. Eu înțeleg pe bătrânul și gloriosul nostru Domn, pe Majestatea Sa Regele Carol, căruia Dumnezeu să-i dea mulțumire și pace ca să ne păstorească neamul în îndelugi bătrânețe. Spre binele și spre odihna noastră ni l-a trimis Dumnezeu ca stăpânitor, chemat de noi prin obștească voință în ziua de 10 Maiu 1866. Noi singuri l-am dorit să ne fie Domn, și Dumnezeu ne-a dat îndemnul să-l chemăm. Om cu minte și chibzuit, din viță mare și împărătească, bun ostaș și meșter cârmuitor de treburi obștești, El ne-a așezat țara și ne-a fost stăpân adevărat și părinte bun, și acum, în zilele bătrâneței Sale, se uită cu drag înapoi pe drumul ce l-a făcut cu noi împreună, cu noi cari l-am urmat

ca pe un povățuitor rânduit de Dumnezeu, și în vreme de războiu și în zile liniștite de pace.

În aducerea aminte a alegerii lui ca Domn al nostru serbăm, așa dară, dragi creștini, ziua de 10 Maiu. Și dacă ar fi numai atât, și tot ar fi lucru mare pentru noi ziua de 10 Maiu, pentru că într'aceasta am săvârșit noi înșine un lucru mare, am adus adică în scaun pe omul de care neamul nostru va fi mândru cât vor dăinui prin veacuri nepoții și strănepoții noștrii, și cât vor trăi Românii, pe lume. Și cu El deodată am așezat și moștenirea scaunului domniei românești. Pentru că noi Românii așa am știut dintru început, că după tată să urmeze fiul în scaunul domniei, și după el fiu-său, și tot așa din tată în fiu. Așa a fost multă vreme în cele două scaune domnești ale noastre, și în Muntenia și în Moldova, și apoi s'au stricat lucrurile, și s'a pierdut așezământul vechiu, mai ales după ce am scăpătat în puterea Turcului, că venea domn în scaun când de ici când de colo cine știe cine, și de multe ori streini cari nici nu știau românește, și puși de Turci în scaun peste voia noastră. Și erau tot neînțelegeri și războaie și țara era tot împărțită din pricina celor ce năzureau să ajungă și ei Domni. Și mult amar a adus acest lucru neamului românesc. Dar cu venirea în scaun a Domnului Carol am intrat iarăși pe drumul cum era din strămoși, așa ca scaunul să rămâe din tată în fiu, și să avem pace și odihnă, și să știm cine are să ne fie stăpân mâine și poimâine, nu ca în vremurile acelea când nu știu nimeni pe ale cui mâini vor încăpea scaunul și țara.

Când s'a urcat pe scaun Domnul Carol, țara ne era una cum e și astăzi, adică se uniseră cele două țări Moldova și Muntenia, era una cum una să ne-o

ție Dumnezeu, dar eră încă tot sub mâna Turcului. Și unsprezece ani a mai fost așa, până la anul 1877. Dar în anii aceștia ne-am întărit bine, ca într'o țară ce se așeza povățuită de un Domn cuminte, și ne făcurăm oaste bună—căci Domnului Carol i-au fost dragi lucrurile ostășești—și așa ne-am simțit în putere să-i spunem Turcului că nu-l mai cunoaștem stăpân, și că ne smulgem de sub mâna lui, și dacă nu se poate cu bună înțelegere, atunci ne smulgem cu silnicia războiului. Și a trebuit să facem războiu, și l-am bătut pe Turc acasă la el, la Plevna, și ne-am făcut stăpâni singuri pe ursita noastră. Aceasta se cheamă că ne-am cucerit libertatea și neatârnairea. Și acum, țineți bine minte, că ziua cea mare, în care i-am trimis Turcului vorbă că ieșim de sub porunca lui, a fost tot o zi de 10 Maiu. Și așa acesta e lucru al doilea pe care ni-l aducem aminte, și pentru care mulțumim lui Dumnezeu în ziua de astăzi.

Iar după ce am isprăvit războiul cu bine și cu mare cinste, și ne-am arătat vrednicia în războiu, au văzut și celelalte neamuri că suntem și noi vrednici să stăm în rând cu ele, și că țara noastră, cu toate că e mică, dar e vitează. Și atunci, celelalte stăpâniri mari, împărații și regii, ne-au făcut cinstea să ne primească între ei. Și așa s'au învoit să fie țara noastră ridicată în treapta măririi și a locului ce i se cuvine în sfatul stăpânirilor, să fie regat, iar Domnul nostru, care până atunci eră numit Prinț și Vodă și, potrivit numelui, avea și treaptă mai joasă în rândurile stăpânirilor, să fie deacum înainte Rege. Acest lucru se numește prin cărți înălțarea României la treapta de Regat, iar vestea acestei înălțări s'a făcut cunoscut lumii întregi tot într'o zi de 10 Maiu, în anul 1881.

Și așa, fraților creștini, ziua aceasta ne aduce aminte trei lucruri mari din viața neamului nostru, chemarea pe scaunul țării a Domnului Carol, smulgerea noastră de sub stăpânirea Turcilor, și înălțarea României la treapta de Regat. Mari fapte și înălțătoare pentru sufletele noastre, și cu adevărat putem zice și noi cu vorbele sfinte: *Accasta este ziua care a făcut-o Domnul ca să ne bucurăm și să ne veselim într'însa*. Se cuvine să ne bucurăm, precum cel lipsit și ajuns în necazuri se bucură de ziua în care i-a venit ajutorul dumnezeesc; se cuvine să ne bucurăm precum bolnavul de multă vreme se bucură de ziua în care și-a dobândit iarăș sănătatea ca printr'o minune, și se cade să ne bucurăm precum omul vrednic și cinstit se bucură de ziua în care i s'a adus vestea că a fost poftit, pentru vrednicia lui, la masa împărătească. Pentrucă așa s'a întâmplat cu neamul nostru, că necăjit a fost și i-a venit ajutorul, și bolnav a fost și i-a venit tămăduirea și apoi, ca unui vrednic de cinste, și mai mare cinste i s'a făcut în sfatul stăpânilor.

De aceea, fraților iubiți, ne-am făcut noi Români din ziua aceasta o sărbătoare. De aceea, nu e dintre cele legiuite pentru toți creștinii, pentrucă ea nu ne aduce aminte lucruri ce sunt deopotrivă de sfinte pentru toată creștinătatea, cum e Invierea Domnului și Înălțarea Lui la cer, ori cum e Pogorîrea Duhului sfânt peste apostoli și războiul ce l-a dat Sf. Gheorghe cu balaurul, și altele multe. Nu, ci ne aduce aminte fapte sfinte numai pentru noi Români, ne aduce aminte numai învierea noastră din somnul cel asemenea cu moartea, numai înălțarea noastră la vrednicie și la cinste și numai războiul nostru cu acei cari ne țineau robi. Și Duhul sfânt, care po-

goară în toate inimile curate și în toate sufletele cer- cer cu zmerenia plăcută lui Dumnezeu, a scoborît în inimile noastre într'o zi de 10 Maiu, și când am fost cu toții de un gând să chemăm ca Domn al nostru, pe cel ce și astăzi ne e Domn și Rege lău- dat, și când am rupt lanțurile robiei noastre și ne-am hotărît să mergem cu sabia în mână asupra păgâ- nului. Da, fraților, a fost o pogorîre a Duhului sfânt în inimile noastre, și Dumnezeul cel sfânt care e stăpânul tuturor să ne ajute și să se coboare sfân- tul Duh în inimile noastre și de acum, ori de câte ori neamul nostru va aveà zile de cumpănă și de grea încercare. Și deapururi să ne fie pildă și nouă și celor ce vor veni după noi, faptele mari pe cari ni le aduce aminte 10 Maiu. Și deapururi să fie lă- udați și prea măriți cei de înaintea noastră, cari au făcut acele fapte. Dumnezeu să dea ani de bătrâ- nețe fericită scumpului nostru Rege, care ne-a fost începătorul faptelor ce le serbăm la 10 Maiu; să dea neamului nostru veacuri de odihnă și de mărire, și țării noastre pace și belșug în vecii vecilor. Să strigăm din tot sufletul acum, fraților, să strigăm din toată inima: să trăiască Regele Carol și familia regală! Să trăiască România!

M. P.

MIȘCAREA CĂTOLICĂ ÎN REGATUL ROMÂN.

I.

În seara slăbștiului lunei Martie din anul acesta, s'a petrecut în viața noastră bisericească un fapt de cea mai mare grație. Cu din senin, pe neașteptate, canonicul *Iosif Bani*, preot paroh al bisericii catedrale catolice din București și în acelaș timp și locțiitor al arhiepiscopului său dus în concediu, publică în ziarul "Geara" din 23 Martie următoarea scrisoare:

Domnule Director,

Citesc în stimabilul dv. ziar No. 70 de Duminică 21 a. c. că «un înnalt prelat» v'a spus că clerul catolic ar răspândi vestea că răposatul Mitropolit Iosif Gheorghian, ar fi trecut în ceasul morții la Catholicism.

Cum I. P. S. S. Iosif Gheorghian în timpul vieții sale ne-a arătat multă simpatie; cum personal am fost cinstit de prietenia I. P. S. Sale, țin a Vă declară că este absolut neexact că I. P. S. S. Iosif Gheorghian a trecut la catholicism și că nimeni absolut nu a afirmat acest lucru».

Adevărul este însă că I. P. S. S. Calinic Miclescu pe patul de moarte a mărturisit credința catolică și a fost deslegat de I. P. S. Iosif Palma; și despre acest fapt cert există documente.

Profit de această ocazie ca în calitate de ocărmiilor al eparhiei Bucureștilor; în lipsa I. P. S. meu arhiepiscop D. D. Raymond Netzhammer, care acum se găsește în călătorie în Asia-mică, să dau o categorică și absolută desmin-

lire a zgomotelor ridicule, relative la amestecul catolicismului în certurile intestinale din sînul Bisericii ortodoxe».

Mulțumindu-vă pentru ospitalitatea ce veți da acestor rînduri, vă rog să primiți d-le Director, asigurarea deosebitei mele stime și considerațiune.

Canonicul Iosif Baud.

protonotar apostolic.

*

Toată lumea a rămas uimită la citirea acestei scrisori! Cum se poate ca un preot catolic, să-și permită asemenea afirmațiuni despre un fost Mitropolit Primat al țării Românești? Și cum se poate ca asemenea afirmațiuni să le facă un preot catolic ca părintele Baud, cunoscut de altfel ca un bărbat cult și prudent în acelaș timp? Răspunsul nu putea fi altul decât acesta: Sau că părintele Baud numai eră momentan în stare normală intelectuală, sau că s'a lăsat să fie instrument inconștient al unor agenți fanatici de propagandă catolică. Vom vedea îndată care din aceste două ipoteze e cea adevărată.

*

Toți cari au stat în apropierea fostului Mitropolit Primat *Calinic Miclescu*, cum și acei, cari i-au urmărit de aproape întreaga lui activitate bisericească știeau ce suflet are el pentru binele bisericii ortodoxe străbune și cât a lucrat în această direcțiune. Sub păstoria lui s'a căpătat definitiv autocefalia Bisericii Ortodoxe Române; în timpul lui s'a sfințit pentru prima dată sf. mir; în timpul lui s'au trimis cei dintâi bursieri ai statului român la facultatea de teologie ortodoxă din Cernăuți; în timpul lui s'a întemeiat facultatea de teologie, cea mai înaltă instituțiune de cultură teologică; el s'a luptat pentru dobândirea unui credit de 5 milioane pentru înălțarea unei catedrale mărețe în capitala Regatului Român. Mai mult: în anul 1883 se vorbea de întemeierea unei arhiepiscopii catolice cu reședința în

București. Calinic Miclescu îngrijit mare, scrie deapre această răposatului Mitropolit al Moldovei Iosif Nădărescu și răposatului Melchisedec, Episcopul Romanului.

În urma acestei scrisori răposatului Melchisedec pregătește eruditul său studiu intitulat „Papismul în România”, pe care l-a citit în trei ședințe consecutive ale Sf. Sinod din sesiunea din Maiu 1883. După terminarea citirii acestui studiu, Mitropolitul Calinic Miclescu ca președinte al Sf. Sinod grăiește în ședința din 19 Maiu 1883 următoarele: „Mulțumesc din tot sufletul P. S. Episcop al Romanului și cred eu împreună cu mine de uneste și întreg Sf. Sinod într-o bună mulțumirile voastre pentru dificila și valoroasa muncă pe care o faceți în interesul sfintei noastre biserici autocefale ortodoxe române.” (Aprobat).

Cu un recunoscător sozot de datoria mea a informă pe Sf. Sinod pentru creșterea sa ca eu, din motivul celor publicate în jurnale, respectiv de impunerea unei jurisdicțiuni papale în capitală, sub titlul de Arhiepiscopat în contra tratatelor străvechi și a uzului țării, am abordat pe D-nul ministru Președinte al Consiliului, i-am expus drepturile sfintei noastre biserici autocefale ortodoxe Române apărute energic chiar și de Sultanii imperiului Otoman și l'am rugat să-mi dea informațiune, dacă este vre-ô stăruință oficială în această afacere și dacă nu cumvâ guvernul ș'a luat vreun angajament. D-nul ministru m'a asigurat că nu este nimic și că nu se face nimic. Tot astfel am fost asigurat și de către D-nul ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, că nu este nici o amenințare în contra drepturilor noastre ecclesiastice și nici se poate să fie.

Nu m'am mărginit aci. Temându-mă să nu se fi luat vreun angajamânt mai dinainte, am rugat pe D-nul V. Boerescu, fost ministru de externe, să-mi dea cuvenitele informațiuni; de către domnia sa numai puțin am fost asigurat, că deși s'a făcut oarecari încercări în această privire,

totuși guvernul n'a putut și nici nu poate lua vreun angajament, căci asemenea chestiune nu poate fi tratată decât de către puterile centrale ale Statului, adică de către adunările țării în unire cu guvernul, deși asigurat astfel, totuși n'am socotit de prisos a scrie particular și a preveni asupra acestei afaceri pe I. P. S. Mitropolit al Moldovei și pe P. S. Episcop al Romanului»¹⁾.

*

Un asemenea bărbat conducător al bisericii noastre ortodoxe putea el să fie inclinat spre altă confesiune creștină? Nu e un act din activitatea sa pastorală, care să îndreptățească o așa presupunere! Din contra, totul ni-l arată ca un luptător pentru înălțarea și binele bisericii noastre ortodoxe autocefale.

II.

Dacă Mitropolitul Calinic ar fi murit mai de mult și n'ar mai fi rămas nimeni în viață din acei cari au stat aproape de el, de sigur că afirmațiunea Canonului Baud ar fi avut crezare ici și colo. Așa e spiritul omenesc. Când se face o afirmare, se caută toate mijloacele spre a o întări, sau cel puțin să-i dea aparența de probabilitate. Sunt însă persoane în viață, cari au stat în apropierea răposatului mitropolit; cari i-au fost colaboratori; cari i-au cunoscut viața lui sufletească până la cea din urmă suflare.

Toate aceste persoane afirmă cu cea mai mare tărie, că Mitropolitul Calinic, a trăit ca un bun și drept credincios creștin ortodox; că și-a dat obștescul sfârșit, fiind împărtășit cu sf. Cuminicătură de preotul duhovnic al catedralei mitropolitane.

Reproduc aici câteva răspunsuri la scrisoarea canonicului Baud, căci sunt mărturisiri oculare și istorice și ele aduc deplină lumină chestiunii ce ne preocupă.

¹⁾ Sumarele ședințelor Sf. Sinod din sesiunea de Maiu 1883, pag. 584. Vezi și *Biserica Ortodoxă Română* anul VII No. 6.

*

A doua zi după apariția scrisorii Canonicalui Baud în ziarul «Seara» D-nul Ioan Cornoiu, fostul director al cancelariei mitropolitane, în ultimii ani de viață ai mitropolitului Calinic, trimite aceluiași ziar următoarea scrisoare:

Domnule Director,

Surprins de declarațiile ce le face părintele Iosif Baud prin ziarul «Seara» cu privire la repauzatul Mitropolit Primat Calinic Miclescu că în ultimile sale momente ar fi trecut la catolicism, știu să asigur pe toată lumea că repauzatul întru fericire mitropolit Calinic a săvârșit o viață pătrunsă de cea mai curată credință ortodoxă și de fapte creștinești.

Luptând cu succes în dobândirea autocefaliei Bisericii române, este legată această măreață operă de numele său ilustru, ca și sfințirea mirului pentru prima oară, în țară la noi. Tot dânsul a fost și întemeietorul Facultății de teologie. Iar pe patul de moarte fiind mai multe persoane de față între cari domnul Dimitrie Sturdza, răposatul Colonel Obedcanu, subsemnatul, cum și alte rude, după ce a fost împărtășit de preoții Sf. Mitropolii cu o zi înainte, și-a dat obștescul sfârșit închinându-se lui Dumnezeu care-i tuă atunci sufletul său îmbunătățit, ca să-l preamărească.

Astfel a fost sfârșitul unuia din cei mai mari amici ai Țării și ai Bisericii.

Dr. **Cornoiu.**

Preoții catedralei mitropolitane, cari au slujit sfânta Liturghie în paraclisul palatului mitropolitan la 13 August 1886 și în urmă au împărtășit pe fostul mitropolit Calinic trimit și ei ziarului «Seara» această declarație:

Declarație.

Văzând în ziarul «Seara» No. 72 an. I, publicată scrisoarea canonicului Iosif Baud Protonotar

apostolic, prin care afirmă că fostul Mitropolit Primat, răposatul întru fericire, I. P. S. S. Calinic Miclescu pe patul de moarte a mărturisit credința catolică și a fost deslegat de Iosif Palma Arhiepiscop Romano-Catolic;

Subscrișii Arhimandriți: Valerian Kirită Eclesiarh al Sfintei Mitropolii, Theodosie Cherciulescu preot și duhovnic al Sf. Mitropolii și Justin Săvulescu ca preot al catedralei mitropolitane, declarăm pe a noastră conștiință și pe ființă de adevăr, că în ziua de 13 August 1886 fiind slujitori tot la această sfântă Mitropolie, am slujit cei doi dintâiu ca preoți, iar cel din urmă ca arhidiacon în paraclisul palatului mitropolitan sfânta Liturghie, pentru însănătoșirea răposatului I. P. S. S. Calinic Miclescu și apoi cu toții trecând în apartamentul I. P. S. Sale, l-am împărtășit cu sfintele Taine, după care în urmă la 14 August 1886 a încetat din viață.

Arhimandritul Eclesiarh,
Valerian Kirită

Arhimandrit duhovnic,
Teodosie Cherciulescu

Arhimandrit,
Justin Săvulescu

*

I. P. S. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, aflându-se la Iași în timpul când a apărut în ziarul «Scara» scrisoarea canonicului Baud, ca membru al Senatului român a trimis următoarea telegramă președintelui înaltului corp legislativ:

D-nul Președinte al Senatului,

Într-o zi din ziua trecută, în noaptea am citit o epistolă a canonicului Baud de la biserică catolică din București, prin care anunță că Mitropolitul Calinic Miculescu, pe patul de moarte al n trecut la catolicism. Această afirmațiune a canonicului catolic, este o îndrăzneată calomnie adusă memoriei unei Mitropolit pe care l'am cunoscut de aproape și am fost lângă patul lui de moarte.

Ca numele Moldovei, omul care Mitropolit a păstorit mai mulți ani, protestez cu cea mai mare energie contra străimii papistaș, care cu mare îndrăsneală se amestecă în activitatea bisericii noastre naționale și bârbește contra religiei noastre strămoșești, cu gândul de a aduce neliniște în sufletul poporului nostru.

Imediat ce voiu termină afacerile de serviciu ale episcopiei, venind la Senat, voiu anunța o interpelare.

Telegrama aceasta a fost citită de D-nul Președinte al Senatului în ședința publică. Adaog că I. P. S. Pimen e unul din acei, cari au cunoscut de aproape pe răposatul Mitropolit Calinic, fiind slujitor al catedralei mitropolitane.

A protestat de asemenea și nepotul Mitropolitului Calinic d-nul Miculescu, avocat în Iași pentru insulta ce se aduce memoriei unchiului său, bun creștin ortodox și amintește între altele și frumoasele cuvinte pe care răposatul le-a adresat M. S. Regelui, pe patul de moarte și cu câteva momente înainte de ași da obștescul sfârșit. Iată acele cuvinte: «N'am nici o avere. Testamentul meu e dragostea pentru țară și religiunea strămoșească. Mor mângâiat putând să vă spun aceasta».

III.

Chestiunea aceasta, după cum erà și natural, a venit și în fața Camerii deputaților. D-nul deputat *D. P. Moruzzi*, fost prefect al poliției capitalei în 1886, adică în anul morții Mitropolitului Calinic, a citit scrisoarea canonicului Baud, publicată în «Seara» și întreabă pe

D-nul I. I. C. Brătianu, președintele consiliului de miniștri, dacă are cunoștință de ce se uneltește prin acea scrisoare. D-nul Moruzzi adaugă între altele: Vă afirm că eram eu prezente împreună cu mulți funcționari la I. P. S. Mitropolit Calinic Miclescu, când au venit preoții dela Mitropolie și i-au dat grijania ca la toți creștinii ortodoxi. Prin urmare este o calomnie ceea ce afirmă domnul acesta aici sau este o intențiune tendențioasă, ale cărei scopuri nu voese să le discut aici....»

D-nul I. I. C. Brătianu, președintele consiliului de miniștri și ministru de interne, răspunde următoarele: Domnilor deputați sunt convins de adevărul celor pe care le-a vorbit d. Moruzzi în ceea ce privește pe răposatul Mitropolit Calinic și nu pot considera afirmațiunile din ziarul citat decât ca povești fără fond.

Eu cred că ele nici nu s'ar fi putut produce, dacă nu ar fi adevărat ceea ce se spune de acelaș ziar, că arhiepiscopul catolic în momentul de față e absent, pentru că dânsul, ca om foarte serios, cred că ar fi împiedicat asemenea afirmațiuni. În ceea ce privește declarațiunea, că biserica catolică nu are a se amesteca în afacerile bisericii ortodoxe, *aceasta e un adevăr, pe care dacă acei cari nu sunt în biserica ortodoxă nu l'ar înțelege, am ști noi să-i facem ca să-l înțeleagă*».

IV.

Ce trebuiă să facă canonicul Baud, în urma afirmațiunilor sale imprudente? Sau să dovediască cu acte cele afirmate; sau.... să spună că a fost indus în eroare; sau... că a fost, după cum am mai spus, într'un moment de întunecare a minții.

Canonicul Baud n'a putut să dovediască cele afirmate, fiindcă n'a putut să producă nici un act. Și atunci adresează unei persoane cunoscute și cu înaltă pozițiune socială următoarea scrisoare:

Prea onorate Domn,

Vă mulțumesc de bună-voință. Bolnav de 8 zile, eu am fost influențat să scriu ceea ce nu voiam în acea nenorocită scrisoare».

Eu nu voiam să vorbesc de loc de defunctul Mitropolit Calinic, neavând probe în mână.

Vă rog să credeți că numai boala m'a făcut victima unei greșeli așa de mare, care nu cauzează decât rău tuturor și bine nimănui.

După treizeci de ani trăiți onorabil aici, nu-mi era permis să fac nimic care ar fi putut displace.

Boala care m'a doborât este singura cauză a acestei lipse de inteligență și voință.

Bine-voiți a primi omagiul respectuoaselor mele sentimente.

Ch. Iosef Baud.

*

Ce rezultă din această scrisoare? Rezultă că părintele Baud n'a putut să dovedească ce a afirmat și că tot ce a făcut nu se datorește decât lipsei de *inteligență* și de *voință*. Era prin urmare bolnav în acel moment.

Șederea Canonicului Baud în țara românească în urma unui atare fapt necugetat deveni imposibilă. De aceea părăsește îndată capitala regatului român și se duce în sudul Franței, locul său de origină. Înainte însă de a părăsi țara românească mai trimite o scrisoare unui cunoscut al său, scrisoare pe care am văzut-o și eu. În acea scrisoare accentuă, că regretă foarte mult că părăsește țara unde a petrecut 30 de ani și unde s'a simțit destul de bine și a făcut multe legături. Adăogă însă, că cine l'a îndemnat să facă pasul nenorocit au fost *D-nii Vladimir Ghica* și *Mariu Teodorian*, doi renegați ai bisericii noastre străbune. Vom vedeà în numărul viitor, dacă odată cu plecarea canonicului Baud s'au liniștit sufletele turburate ale bunilor români și creștini ortodoxi.

G...

(Va urmà).

ORIGINA RĂULUI ÎN LUME.

Există răul în lume, care este contrar binelui, virtuții, probității și onoarei. Vedem aici o mare neorânduială, fie în înțelesul fizic, sau în cel moral. Este locul comun asupra căruia stăruiesc ateii, blestemătorii și sufletele slabe. Sau Dumnezeu, zice Epicur, poate împiedica răul și nu vrea, sau vrea și nu poate. Dacă nu vrea, în ce constă bunătatea sa? Dacă nu poate, unde este puterea sa? Astfel este greutatea, care a indeletnicit sufletul omenesc în toate timpurile și în toate veacurile.

Răspundem mai întâiu, că sunt rele, pe cari Dumnezeu nu poate, altele pe cari El nu vrea să le împiedice și nu urmează nimic în contra puterii sale, nici în contra bunătății sale. Este vorba de a arăta dreptatea acestui răspuns. Dumnezeu zice lui Ciru, prin profetul Isaia: «*Eu sunt, care produce lumina și întunericul, care dă pacea și care face relele*». El osândește astfel greșala vechilor Perși, predecesori manicheilor, cari primeau două principii, unul al binelui și altul al răului.

Se deosebesc trei feluri de rele: răul numit metafizic, imperfecțiuni ale creaturilor, rău nedespărțit al unei naturi întâmplătoare și mărginită; răul fizic, sau durerile cărora sunt expuse toate ființele simțibile; răul moral sau păcatul, consecință tristă a ființelor mărginite, inteligente și libere. După descoperire acesta este în privința naturii omenesti, izvorul răului fizic: omul este osândit a suferi și a muri în pedeapsa păcatului lui Adam. Fără această greșală originală, omul nevinovat și virtuos ar fi fost neconținut fericit.

Se află răul în lume, dar cum este prețuită cantitatea? Unii susțin, că este mai mult rău decât bine. Aceasta era părerea manicheilor, și Bayle a luat apărarea ei. Mai este încă părerea celor melancolici, a mizantropilor și a mai multor

atei. Alții mai cu bun simț și în mai mare număr recunosc, că există mai mult bine, decât rău, că nici o creatură simțitoare nu se află pe pământ în chip absolut nenorocit. Un filosof modern se silește a proba, că suma relelor este cu desăvârșire deopotrivă cu aceea a bunurilor, că această potrivire este o urmare trebuincioasă a naturei și a ființelor create și mărginite, pe cari Dumnezeu cu toată puterea sa, nu a putut face altfel, că binele curat și absolut nu se poate găsi decât în ființa nemărginită. În sfârșit optimiștii au luat ca deviză a lor—*totul este bine*.

Și după această părere, nu se află în lume nici un rău, din care nu rezultă un bine; ceea ce este rău pentru o ființă deosibită, este un bine în privința totalității ființelor. Această lume este cea mai bună a lumilor posibile. Dumnezeu cel atotputernic n'a putut crea o lume mai desăvârșită.

Această deosebire de păreri printre filosofi, este mai puțin o probă de întunecime a chestiunii, decât o dispoziție ciudată a deosebitelor spirite, cari au cercetat-o. Nu este negreșit arătat, că o lume mai bună decât aceasta să fie cu neputință. Descoperirea ne face să înțelegem, că înainte de păcatul lui Adam, lumea era o reședință mai fericită. Dacă Dumnezeu a făcut neapărat lucrurile astfel după cum sunt, nu-i datorăm nici o recunoștință și suntem sub imperiul fatalității.

Este încă mai puțin probat, că în această lume există mai mult rău, decât bine; contrariul ar fi mai lesne de arătat, dar aceea nu este trebuincios, spre a deslega chestiunea. Este vorba numai de a ști dacă amestecul bunurilor și relelor, astfel după cum le probăm, poate sau nu poate a se împăca cu bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu.

Bayle, însetat de paradoxe, s'a silit a proba, că această împăcare este cu neputință; că sistemul manicheilor, care priimește două principii: unul autorul binelui și altul pricina răului, este singurul care poate ușura judecata noastră. Atacat de deosebiți protivnici, după multe dispute și contradicții, a fost silit a se învoi, că această supoziție a două principii, considerată în ea însăși, este nechibzuită, nesustținută, contrară ideilor ordinei, supusă șireteniei și nu va înlătura greutatea. Tertulian a probat-o în cartea sa contra lui Hermoghen.

Este învederat, că nu pot fi două ființe neapărat trebuincioase sau existând prin ele înșile; că existența necesară coprinde suverana desăvârșire. Este așa dar nechibzuit de a primi două ființe, din care una să fie prin ființă rea.

Sau bunul principiu a putut împiedeca pe protivnicul de a produce răul, sau nu a putut. Dacă a putut, el este asemenea răspunzător de producerea răului, ca și când l-a făcut el însuși. Dacă nu a putut, puterea sa este mărginită; puțin interesează că ea ar fi, sau prin natura lucrurilor, sau prin răutatea principiului rău. Argumentul lui Epicur revine în toată puterea lui, și supoziția manicheilor nu poate sluji a o deslega.

Cele două principii au lucrat, prin neapărată trebuință sau fără înconjur. În cazul întâiu totul este trebuincios, acesta este sistemul fatalității. Că lucrurile să fie astfel după cum sunt prin trebuința naturei lor sau prin natura cauzelor lor celor dintâi, nu prezintă nici un motiv de preferință. În al doilea caz, Dumnezeu trebuiă mai degrabă a se feri de a produce creaturi, decât a consimți ca răul principiu să le facă rele și nefericite.

În zadar Bayle a dat presupunerii sale toate dispozițiile închipuite. El a presupus mai întâi, că bunul și răul principiu au făcut împreună o învoire, ca să înceteze haosul, unde unul nimicează ceea ce facea celalt. I s'a arătat că, când haosul nu ar mai fi o nechibzuință, ar fi încă un mai mic rău; decât existența atâtor creaturi, cari sufer prin greșala lor sau a altuia.

El a presupus în urmă, că cele două principii lucrează neapărat și în chip neatârnat unul de altul. Așa dar ele au lucrat din toată eternitatea; nu a mai fost haos și totul este trebuincios. Dar cum se găsește deosebirea și nepotrivirea între creaturi? Două cauze trebuincioase lucrând din toată puterea lor, nu pot produce efecte nepotrivate; a zice, că această nepotrivire este un efect al trebuinței, sau că el vine dela întâmplare este acelaș lucru. Bayle nu a recurs la presupunerea manicheilor, decât spre a explica originea răului moral; în sistemul trebuinței, nu mai este răul moral; nimic nu este în mod pozitiv nici bine, nici rău.

Așa dar, presupunerea celor două principii, ori cum ar

privi-o cineva, este nechibzuită și nu dă loc la nici o greutate. Esențialul este spre a se vedea, că observările manicheilor, a lui Bayle și materialiştilor nu probează nimic, în contra dogmei despre existența unui singur Dumnezeu nemărginit, atotputernic și bun, creatorul tututor lucrurilor.

De unde vine răul, ce încercăm? Răul moral provine din libertatea omului, cel fizic din condițiunea sa, iar cel metafizic din partea ființei sale. Dumnezeu nu poate împiedeca acest din urmă rău; toate creaturile sunt neapărat nedesăvârșite, binele ce există în ele este foarte mult mărginit; această mărginire care le termină, această nedesăvârșire a ființei lor este răul metafizic.

Dacă Dumnezeu, zic adversarii, trebuie să iubească creaturile sale deopotrivă, a le da toate desăvârșirile, ce li se potrivesc, a nu sprijini unele ființe mai mult decât pe altele, pentru această preferință oarbă și nedreaptă?

Spre a cântări valoarea acestei obiecțiuni, trebuie a se ști, pentru ce desăvârșirea se potrivește la o speță de ființe sau la o persoană. Dumnezeu, stăpân de a crea ființe, sau a le lăsa în neant, nu datorează nimic la ceea ce nu există. Existența ce le dă este o binefacere fără plată. Fiecare grad de desăvârșire și de bună stare, ce El le împarte, este o favoare și un act de bunătate, acest atribut li se potrivește, pentru că Dumnezeu a voit, nici un alt argument.

În totalitatea creaturilor, Dumnezeu, fără a schimbă bunătatea sa nemărginită, a putut produce specii nepotrivite, spirite curate mai desăvârșite decât omul, ființe curat simțitoare, cari 'i sunt inferioare, ființe neînsuflețite de o natură mai nedesăvârșită. Nu este nici una din aceste specii, căreia Dumnezeu nu a putut să dea mai multă desăvârșire, pentru că El este atotputernic, dar a putut asemenea să dea mai puțin, pentru că este stăpân pe darurile sale și o binefacere primită, nu este un drept, spre a cere mai mult.

Dacă speța umană este mai nedesăvârșită decât a îngerilor, ea este mai desăvârșită ca aceia a ființelor simțitoare și a corpurilor neînsuflețite. Așa dar nimic nu este desăvârșit sau nedesăvârșit, bine sau rău, decât prin comparație; nu este rău absolut. Dumnezeu, deși atotputernic, nu poate crea decât ființe mărginite.

De asemenea Dumnezeu, fără a schimba bunătatea sa nemărginită, a putut crea specii nepotrivite, astfel a putut, fără a vătăma nici un drept, să pună nepotrivire între individe de aceeaș speță. Ar fi putut crea deosibite specii de oameni, după cum a creat deosibite specii de animale, ale căror facultăți sunt nepotrivite. Dacă am drept a mă plânge, pentrucă am mai puțină putere, înțelegere, sănătate de cât vecinul meu, acesta din partea sa se va plânge, că nu are vederea pătrunzătoare ca a vulturului, puterea elefantului, iuțeaala cerbului, al șaselea simț și toate cunoștințele ce-i lipsesc. Aceia va merge drept la nesfârșit, pentrucă Dumnezeu putea înmulți până la nesfârșit facultățile fiecărei specii și fiecărui individ. Filosoful, care a scris, că o ființă atotputernică și bună, nu trebuie să facă și să îngăduie decât binele nesfârșit, nu se înțelegea el însuși; nesfârșitul bine la o creatură, un efect deopotrivă la puterea nesfârșită este o contradicere. Dacă toți oamenii erau șășii sau șchiopi, nu ar mai fi o lipsă, nici un rău; aceasta nu este unul în starea de față a lucrurilor, decât prin comparație.

În zadar ar zice cineva, că Dumnezeu ne datorează toate desăvârșirile, ce se potrivesc naturei noastre, cari sunt o proprietate sau un venit a speciei noastre; nici un grad de desăvârșire nu ni se potrivește, decât numai că Dumnezeu l'a voit; el ne putea da mai mult și putea asemenea să ne dea mai puțin. Ceeace Dumnezeu a împărtășit unuia, nu'l datorează altuia; totul este curat binefacere din partea sa, fie în privința spețelor, fie în socoteala individelor.

C.

(Va urmă)

CRONICA BISERICEAȘĂ INTERNĂ.

I. P. S. Mitropolit Primat a adresat P. P. C. C. protoieri următoarele două circulări:

Prea Cucernice Părinte,

1. Legea clerului mirean în vigoare se ocupă în deosebi în art. 16 al. II și 50 al. VII de conducătorii de coruri de pe la biserici, arătând anume chipul cum se va urmări la numirea lor și cine este obligat cu întreținerea corurilor bisericești. Prin aceasta s'a consfințit legal însemnătatea corurilor la dumnezeieștile servicii întrucât netăgăduit ele contribuie în mare măsură la strălucirea tuturor serviciilor religioase.

S'a observat însă că multe din coruri nu corespund, după cum se cuvine, scopului pentru care ele funcționează la unele biserici, nici prin alegerea bucăților muzicale, nici prin execuțiune și nici prin disciplină, astfel că produc un efect neplăcut asupra ascultătorilor credincioși turburându-i în momentele cele mai sublime din dumnezeieștile servicii.

Bucățile muzicale nu sunt dintre ale compozitorilor și aranșatorilor cunoscuți în biserica română, așa că uneori se întâmplă ca cea mai neînsemnată încercare a unui începător să fie executată în biserici, mai ales la nunți și înmormântări.

În ce privește execuțiunea ea se face fără simț și fără căldură, pentru care cuvânt vocele nu au sonoritatea clară și timbru intens, ci sunt slabe, și silite trădând o lipsă totală de mișcare sufletească. Din această pricină nu-i atențiune deci nici execuțiune la timp, întâmplându-se ca la aceeași partidă vocele să se urmărească unele pe altele.

Apoi se observă că unele coruri cu personal puțin din pricina mijloacelor modeste se încearcă a cânta bucăți grele pentru 4 și 8 voci, așa că ajung la un ce care supără în mod revoltător auzul transformând sfintele cântări în producțiuni vocale, care numai muzicale nu pot fi cu ori și câtă bunăvoință ar fi tratate.

Disciplina nu-i observată în deajuns. Suișul în cafas se face cu zgomot în răsete și vorbe. După fiecare bucată executată se produce mișcare și aparițiune în grilajul podului, apoi semne cu cei din biserică. De aci urmează lipsă de atențiune deci greșeli nenumărate. Se cuvine prin urmare ca toți coriștii, cu D-nii dirijori în frunte să fie cuprinși de un adânc simț religios și să pătrundă solemnitatea Sfintelor momente din biserică păstrând în tot timpul serviciului o tăcere religioasă, fiind mai vărtos cu băgare de seamă la lucrările sfințiților slujitori din alta spre a nu greși și produce neorândueli în serviciu.

Pentru acestea Vă invit să puneți în vedere D-lor dirijori de coruri ca să execute la toate serviciile dumnezești, bucăți muzicale din repertoriile religioase atât de cunoscute ale lui Gavriil Musicescu, D. G. Chiriac, I. Bunescu, Ion Cart, N. Podoleanu, G. Ionescu și I. Popescu Pasărea. Din aceștia să aleagă acele bucăți ce le va putea executa cu personalul de care dispune. Să se silească a face repetiție cât trebuie pentru ca fiecare voce să cunoască ceea ce se cântă, spre a o executa cu drag și simț. Să observe o riguroasă disciplină așa că credincioșii să audă numai cântările, iar nu alte zgomote care turbură liniștea adâncă ce este de dorit să domnească în biserică, pentru ca în sunetele duiosale ale cântărilor să se descopere tainile sufletești ale credincioșilor spre a fi aduse ca jertfe alese la altarul Dumnezeirei, pentru izbăvire, curățire și iertare.

Să cunoască D-nii dirijori de coruri, că de voiu mai priimi de la credincioși reclame în privința aceasta, fie direct, fie prin ziare, adică despre executări de bucăți noi muzicale—lucrări nereușite și nepotrivite cu diferitele momente ale serviciului dumnezeesc, despre lipsă de disciplină și altele, atunci îi voi face răspunzători și la rigoare se va aviza la îndepărtarea D-lor.

Prea Cucernice Părinte,

2 Este poruncă apostolească ca fiecare creștin să nu uite în rugăciuni pe stăpânitorii lumești și povățuitorii duhovnicești, cum și pe toți acei ce în mai mare ori mai mică măsură au sarcina de a îngriji de bunul mers al treburilor de obște. Ea este dată cu înțeleptul scop de a chezașului cinstea, supunerea și dragostea tuturor către căpeteniile lor conlucrându-se prin aceasta la pacea, buna stare și propășirea Societății către țalurile ei de slavă.

În legătură cu aceasta mai ales preoții trebuie să meargă cu pilda înainte, așa ca și în tot ceea ce înlesnește o bună stare morală. Neîncetat în diferite momente ale vieții creștine, când sunt chemați în popor sau când slujesc la altar, se cuvine a înălța rugăciuni și pentru stăpânitori.

Urmările îndeplinirii unei astfel de îndatoriri pastorale nici că se pot socoti, căci glasul blând și îndemnător al preoților va disciplina și schimbă firele aspre ale unora până la a le aduce acolo, că vor respecta ordinea și implicit pe cei ce sunt puși a o menține și apăra; mândrindu-se fiecare de a se socoti ca făcând parte din o mare familie, între ai cărei membrii sălășluște dragostea, stima și pacea, arvune sigure ale propășirii pe căile desăvârșirii.

În dumnezeștile liturghii pentru aceasta se găsește la sfârșitul vecerniei, utreniei și liturghii prevăzut de a se rosti „*Mulți ani*“ pentru Rege, Episcop și celelalte autorități. Sunt informat că nu în toate bisericile se observă această rânduială—după cum însumi de altminteri am constatat la întrunirea preoților din județul Ilfov din biserică catedrală a Sfintei Mitropolii, cu prilegiul venirii lor la conferință.

Spre a fi o uniformitate în această privință, vă invit a pune în vedere tuturor cucernicilor preoți din acel județ, ca totdeauna să termine vecernia, utrenia, dacă nu se slujește sfânta liturghie, când atunci se va face la sfârșitul ei, cu cuvenitul polihroniu rostit după otpust de cântăreț în chipul cum se arată în formularul tipărit, aci anexat.

POLIHRONIU

La sfârșitul vecerniei, utreniei și sfintei liturghii

După otpust cântărețul, iar la M-ri Eclesiarhul rostește:

Pe Prea Înălțatul și de Hristos iubitorul Domnul nostru CAROL I Rege al României, cu toată curtea și ostașii Lui, Doamne păzește-L întru mulți ani, mulți ani, mulți ani.

Pe Prea Sfântul Arhiepiscopul și Mitropolitul nostru ATANASIE, Doamne păzește-L întru mulți ani, mulți ani, mulți ani.

Pe ctitorii, epitropii, slujitorii și enoriașii sfântului locașului acestuia, Doamne păzește-i întru mulți ani, mulți ani, mulți ani.

O, Prea Sfântă Doamnă, Fecioară de Dumnezeu Născătoare, ajută-ne nouă și tuturor ortodoxilor creștini și ne mântuește pre noi. Amin.

După care preotul zice: *Pentru rugăciunile.....* iar cântărețul: *Amin.*

G...

CRONICA BISERICESCĂ EXTERNĂ.

A). DIN LUMEA ORTODOXĂ.

Criza din Patriarhatul Ierusalimului. Spre o soluție. Am văzut, în numărul trecut, că sărbătorile Paștelor (1909) și revolta armatei din Constantinopol, ca și neînțelegerea dintre patriarhul Ioachim III și sinodul său, au făcut ca sinodul patriarhiei din Constantinopol să nu poată rezolvă, într'un fel sau altul, cestiunea ierusalimiteană, până în Mai 1909, când începe iar să se vorbească de această cesiune. În această lună patriarhul Ierusalimului Damian se află în următoarea situație: împăcat încă din Februarie

1909 cu sinodul său, care îl detronase la finea anului 1908. Damian nu se mai află în legături bisericești cu patriarhul Constantinoplei; Ioachim III și cu al Alexandriei: Fotie, și nici nu dispunea de metocul sfântului mormânt în Constantinopol, la care se refugiaseră mulți din clericii săi, cari nu voiau să știe de el.

În Mai 1909 patriarhul Ierusalimului Damian scrie o scrisoare lui Ioachim III, patriarhul Constantinoplei. În această scrisoare Damian—pornind dela acele cuvinte ale evanghelistului Ioan, în care acesta vorbește despre «unitatea duhului în legătura păcii—scrie despre reluarea legăturilor frățești din trecut cu bisericile surori, atrăgând tot deodată atenția patriarhului din Constantinopol asupra necesității de a ridica oarecare piedici pentru a apăra afacerile bisericești. Damian, nedându-și demisia, cum i se ceruse mai înainte vreme din Constantinopol, îndeamnă, cu dulceață, biserica din Constantinopol ca să recunoască definitiv schimbarea petrecută la Ierusalim încă din Februarie, adică împăcarea și recunoașterea lui Damian de sinodul său. În urmă Damian observă că întârzierea împăcării între cele două biserici nu poate decât să vătăme interesele comune. În consecință, pentru a nu mai zăbovi multă vreme restabilirea păcii, patriarhul Ierusalimului, Damian, după ce s'a consultat și cu sinodul său, roagă în mod deosebit pe marea biserică din Constantinopol să reia legăturile de bună frăție din trecut cu biserica Ierusalimului. Pe lângă acestea, lupta pe care această biserică a trebuit să o ducă în timpul din urmă pentru a păstra neatins patrimoniul secular, ar fi de asemenea un motiv pentru a încheia cât mai curând un acord.

Scrisoarea lui Damian cu un atare cuprins și cu atare considerente fu adusă în discuția sinodului patriarhal din Constantinopol, abia în Iulie. În ziua de 23 Iulie 1909 are loc un schimb de vederi între patriarhul Ioachim III și între ambasadorul Rusiei la Constantinopol, Ciaricof. A doua zi, la 24 Iulie, este adusă în discuția sinodului patriarhal. Unii dintre membrii sinodului sunt de părere ca să ia lucrurile dela început, adică de prin Dechemvrie 1908, când Damian fusese detronat. Alții sunt de părere că e suficient să se ia în considerație numai ultimile scrisori ale patriarhului Damian. În cele din urmă, după lungi desbateri se opriră la propunerea mitropolitului Nicomediei și se decise ca să recunoască pe Damian ca patriarh legitim al Ierusalimului, odată ce sinodul său s'a împăcat cu el și l'a recunoscut din nou ca atare. Indată după aceasta marele arhidiacon primi ordinul de a înscrie numele lui Damian în diptice, iar lui i se trimise o telegramă, prin care i se făcea cunoscut că sinodul marelui biserici din Constantinopol a hotărât reînscrierea numelui său în diptice, ca unul ce se află în mod canonic în posesiunea scaunului său. Bucuria patriarhului Damian la primirea acestei vești este foarte mare. Ea se vede din telegrama pe care el o adresa la 27 Iulie patriarhului Ioachim III; căci spune că «cu o profundă emoție am citit astăzi în ședința sinodului telegrama Sanctității Voastre și am mulțămuit lui Dumnezeu dătăto-

rul de pace pentru restabilirea legăturilor mântuitoare, prin care a unit bisericile noastre... rugăm pe Dumnezeu să întărească aceste legături de frăție cari unesc bisericile noastre pentru întărirea lor durabilă, pentru înălțarea lor, pentru gloria lui Dumnezeu și pentru binele întregii ortodoxii».

Mai trebuia de obținut și adesiunea patriarhului Alexandriei Fotie. Sinodul acestuia a răspuns la început în mod negativ. După ce însă i s'a trimis o scrisoare explicativă din Constantinopol, și renunțând la speranța ce nutria de a ajunge el patriarh în Ierusalim, Fotie trebui să se plece înaintea faptului îndeplinit.

Condițiunile, în care Damian devine din nou în mod oficial patriarh al Ierusalimului, nu sunt încă precizate. La propunerea a însuș patriarhului, cu data de 28 Iulie, o comisie compusă din arhimandriții Iosif și Iacob, și din arhidiaconul Dositei, din Constantinopol avea să lucreze cu membrii sinodului din Ierusalim pentru ca să stabilească acele condițiuni. Să fie oare vorba și de concesiuni ce se vor face Arabilor? E foarte probabil acest lucru, mai ales că în principiu s'au și admis concesiuni, rămânând să se determine numai cari și cât de departe să meargă acestea. Pe acest teren însă nu are să lucreze numai comisiunea bisericească. În afară de ea mai e și o comisie civilă, compusă din Greci și Turci, numită de guvernul turcesc, care se ocupă tot cu acest lucru, și a cărei validitate a și fost recunoscută de patriarhul Damian, spre marea părere de rău a patriarhului Ioachim III, care vede în aceasta o violare formală a legilor canonice.

La baza acestei înțelegeri fuseseră puse condițiunile pe care urmă să le fixeze comisia. Dar un acord între Damian și comisie nu se putu face cu privire la concesiunile ce urmă să se facă Arabilor indigeni și de aceea conflictul între Arabi și confrăția sfântului mormânt se reîncepù. Arabii cereau mănăstirile și școalele. Cearta potolită de câteva luni amenință să se aprindă din nou. Patriarhul de Constantinopol, Ioachim III, oferì intervenția sa, dar Damian al Ierusalimului o înlătură în mod politic, spunând că nu refuză să asculte orice sfat bun, dar se opune la trimiterea oricărei comisiuni, sau a oricărui delegat, deci și la intervenția unei biserici dinafară în afacerile bisericii sale. De altfel sinodul patriarhal din Constantinopol înclină spre o neintervenire în afacerile bisericii din Palestina.

Un incident vine, pe neașteptate, să precipite evenimentele. Arhimandritul Meletie Metaxakis, fost prim secretar al sinodului din Ierusalim dar care trebuise să părăsească Palestina, încă din Februarie 1909, a compus o broșură—care într'o traducere franceză a fost dată reprezentanților puterilor europene,—asupra conflictului care divizează biserica din Ierusalim de mai bine de un an. Acì se găseau expresiuni așa de nenorocite, în cât a fost nevoie ca autorul să dea explicațiuni guvernului turcesc, spunând—chiar în mai multe rânduri—că Grecii menționați în broșura sa nu erau supușii regelui George I, deci nu erau supușii regatului grec, ci Grecii din

imperiul otoman supuși turci, cari aveau drepturi asupra sanctua-relor din Ierusalim și din Palestina. Dacă declarația aceasta putea să satisfacă guvernul turcesc, ea nu putea decât să nemulțamească pe ortodoxii indigeni din Palestina, că numai creștinii de rasa și limba greacă, fie și supuși turci, să poseadă sanctuarile contestate, cu excluderea tuturor celorlalți. Și pentru a protesta în contra unei asemenea interpretări, Duminică 22 Noemvrie (5 Dech.) 1909 între 8—10 a. m. Arabii ocupară toate mănăstirile mici din Ierusalim 7—8 la număr. Cei câțiva călugări greci cari se găseau în ele fură alungați, iar poliția când sosi, găsi lucrul îndeplinit.

Călugării alungați nu putură obține imediat satisfacție completă dela patriarhul Damian, care totuș le făcu promisiuni, interzise în acelaș timp răspândirea broșurii cu pricina și semnă o hârtie în care atestă că el și membrii confrăției erau loiali supuși turci, și n'aveau nimic comun cu Grecii din Elada. În Constantinopol noutatea tentativei din 22 Noemvrie (5 Dech.) provocă o mare mișcare și la 26 Noemvrie (9 Dech.) o telegramă anunță patriarhului Damian—din partea patriarhului Ioachim III și a Sf. Sinod—trimiterea unei comisiuni, compusă dintr'un cleric și un laic, care să examineze și, dacă ar fi cu putință, să tranșeze diferendul.

Oferta fu declinată de patriarhul Ierusalimului, în răspunsul său telegrafic dela 14 Decemvrie rămânând la soluția propusă. El vrea mai bine să se înțeleagă el singur cu consiliul din Constantinopol dar nu îngăduie sub niciun motiv trimiterea la Ierusalim a unei comisiuni, care ar constitui un amestec din afară în conducerea patriarhatului său. Și pentru a convinge pe Ioachim III de inutilitatea demersului său, îi scrise la 7 20 Decembrie că situația s'a ameliorat, că efervescenta arabă s'a potolit și că în dorința de a pacifica sangiacul său, guvernatorul din Ierusalim a hotărît să subvenționeze școlile ortodoxe, ca școli otomane, să le reorganizeze la trebuință și să le supună inspecției ministerului turcesc de instrucție.

Grecii din Constantinopol au căutat însă să facă să triumfe cauza Grecilor palestineni, printr'o scrisoare adresată ministrului de justiție al Turciei și publicată în; *Εκκλησιαστικὴ ἀλήθεια* dela 21 Oct. 1909; prin trimiterea avocatului Gheorghiadis la Ierusalim și Alexandria, în cursul lui Octombrie, și printr'o scrisoare sinodală adresată patriarhului de Ierusalim și publicată în, *Εκκλησιαστικὴ ἀλήθεια* dela 9 Decemvrie 1909. În aceasta din urmă, după ce dojenește biserica sionită din cauza dorinței ce avea de a se înțelege cu comisia guvernului, preconizează această soluție: «În starea actuală a lucrurilor, e necesar și urgent, pentru a salva drepturile bisericii și ale națiunii, de a ajunge la un acord direct cu Arabii creștini, înainte ca comisia guvernamentală să ia o decizie». Această idee însă nu se putu realiza. Turburările au reînceput în Palestina, cu toate că guvernatorul Ierusalimului a fost destituit, și comandantul militar al orașului însărcinat ad-interim cu guvernarea. De altfel în scrisorile sale către patriarhul din Constantinopol, Damian anunță când, că liniștea continuă, când, că persecuțiile Arabilor cresc, și

că intervenția Grecilor din Constantinopol, e necesară. Guvernatorul militar a informat și el, la rândul său, pe ministrul de interne, că, calmul domnește așa de mult în sangiacul său, în cât el nu vede care ar fi dificultatea ca fostul schevoitlax al sfântului mormânt, arhimandritul Eutimie,—cauza principală a acestui conflict, să se întoarcă înapoi. Se vede că comandantul nutrește iluzii frumoase: căci se știe că atunci, când de curând Eutimie a încercat să debarce la Iaffa, mulțimea ortodoxă a Arabilor și-a făcut manifestație ostilă și el n'a putut să debarce.

Ce va eși din toate acestea? Lucruri mari nu, dacă guvernul vrea să păstreze cu orice preț, *statu-quo*. Arabii se lăudau că înainte de Crăciunul anului 1909 vor ocupa bisericile, mănăstirile și școlile confrăției. Oricum, o înțelegere între Arabi și Greci trebuie făcută, ținându-se socoteală și de unele din cererile lor, și mai lăsând și Grecii unele din privilegiile lor de până acum.

N. D.

BI DIN LUMEA ETERODONĂ

1) *Glasuri pentru divorț în papistășism*.— Se știe că Biserica papistă nu admite căsătoria a doua, pentrucă de fapt ea nu admite divorțul, ci numai separațiunea de bunuri și de traiul laolaltă al soților, cari nu se mai pot înțelege între ei spre a duce împreună viață conjugală. Din această pricină s'au ridicat neconținut plângeri din toate părțile și s'a cerut ca Biserica să admită divorțul și să se dea voie celor divorțați să se recăsătorească. Neajunsurile ce decurg din actuala stare de lucruri sunt multe și de multe feluri. Bărbații și femeile papistașe din Viena, care sunt divorțați (în înțelesul cum văzurăm că se ia acest cuvânt în Biserica lor), sunt grupați într'o societate, care are de scop să lupte pentru obținerea desfacerii totale a căsătoriilor nenorocite și pentru dreptul de recăsătorire. La o ședință de acum câteva zile a acestei societăți, în care s'a ales un nou comitet de acțiune, mai mulți membrii au adus la cunoștința generală situațiunea lor tristă și nenorocită din cauza neadmiterii divorțului și recăsătorirei. Un nobil a declarat că el a fost căsătorit numai 8 ceasuri. După trecerea acestui scurt interval de timp dela celebrarea căsătoriei, soția lui l-a părăsit zicându-i: «Nu pe tine te-am voit, ci titlul tău de nobleță». O doamnă a ținut o energică cuvântare declarând că dorința tuturor femeilor austriace cinstite, care sunt divorțate, e de a se putea căsători din nou. Ea a spus că trebuie luptat cu mult curaj în această direcțiune, căci dacă nu se va putea câștiga dintr'odată aceasta, cel puțin se va obține «căsătoria civilă de nevoie», cum i-a promis cândva președintele Consiliului de miniștri, baronul Beck, într'o audiență în această chestiune. Un alt domn a propus să se înmâneze petițiuni în acest sens guvernului, Camerii și Senatului,

cluburilor tuturor nuanțelor politice din parlament, Camereii avocaților și Curții Imperiale. Un altul în fine a propus că, dacă nu își va putea ajunge ținta pe altă cale, să afișeze placate uriașe pe toate străzile orașului, și să descrie în colorile cele mai vii mizeria divorțaților. Aceste câteva date dintr'o singură ședință a unei singure societăți ne arată cât de grele sunt urmările, cât de mari sunt suferințele, și cât de însemnate pot fi pagubele morale ce se pricinuesc de rigorismul Bisericii papistașe în materie de divorț.

2) *Conflictul dintre Roosevelt și Vatican.* Jurnalele ne-au adus știrea că secretarul de stat al scaunului papal, dintr'un esces de zel și din lipsă de tact, a impus fostului președinte al Statelor Unite, d-lui Roosevelt—care venia dintr'o călătorie prin Egipt și solicitase o audiență papii—condițiunea ca el să nu viziteze biserica Mormonilor tot timpul cât va sta în Roma. Aceasta a indignat și revoltat atât de mult pe mândrul Yankeu, că el n'a voit să mai primească cu niciun preț să viziteze pe papă. Toate scuzele primului sfetnic al papii n'au putut servi la nimic. Indignarea lui Roosevelt era cu atât mai îndreptățită cu cât el nici nu se gândia să viziteze biserica Mormonilor. Presa Statelor Unite a împărtășit indignarea fostului președinte și a înfierat purtarea puțin diplomatică a diplomaților sfântului scaun. Se zice că Vaticanul va plăti scump acest pas greșit al cardinalului secretar de stat prin faptul că indignarea Yankeilor va face să scadă în chip simțitor colosalele sume ce se trimeteau pe fiecare an în mod benevol sfântului scaun sub numele de „*dinarul sfântului Petru*“. Cât de mari trebuie să fi fost în trecut aceste sume care se vărsau în tezaurul Vaticanului se poate vedea din următorul fapt. Acum de curînd jurnalele ungu-rești înregistrau știrea că episcopul ungar din Peci, Iuliu Zichy, a fost în audiență la papă și i-a înmănat suma de 40.000 de lire în aur ca produs al ofrandei benevole numită „*dinarul sfântului Petru*“. Dacă un singur episcop a putut aduna pentru sfântul scaun o sumă așa de frumoasă cel mult în câțiva ani câți trec dela data unei visitatio ad liminum până la alta (dacă nu cumva o fi fost strânsă într'un singur an, pentrucă amănuntele lipsesc), și dacă această sumă s'a colectat în Ungaria, cât de mari trebuie să fie sumele care se adună pe fiecare an de episcopi în țara miliardelor și cât de însemnate vor fi pierderile ce le va avea tezaurul Vaticanului din pricina înstreinării simpatiei Yankeilor—atât de susceptibili și de solidari—numai din cauza unei lipse de etichetă!

M.

LITERATURĂ BISERICESCĂ.

1. *Monografia parohiei Pazarlia din județul Constanța de preotul Gheorghe I. Grigoraș, Constanța 1909.*

Am mai vorbit aici de monografiile parohiilor întocmite de preoți de ai noștri. Amintesc și pe a părintelui Grigoraș și nu știu cu ce cuvinte ași ruga și pe alții să întocmiască la fel. Avem la țară preoți licențiați în teologie și cu diplomă de capacitate a seminariilor. Să lucreze și în această direcțiune, căci monografia parohiei e o oglindă în care vezi trecutul și prezentul. Din puținele monografii apărute până acum, am aflat lucruri interesante din toate punctele de privire. Dea Dumnezeu să avem cât mai multe, căci numai astfel ne putem lumina asupra trecutului nostru și asupra vieții morale, intelectuale și materiale a poporului român.

2. *Veniamin Costache, curs popular ținut în aula liceului «Carol I» din Craiova de Pr. Gr. Popescu-Breasta, profesor, Craiova 1910.*

Cursurile acestea populare se țin de un număr de profesori secundari din Craiova și ele sunt un mijloc de cultură pentru elemente din toate clasele sociale și de toate vârstele din acest oraș. Ne bucurăm că și preoții noștri iau parte la asemenea mișcări și nu stau locului. Câștigă moral și biserica și preoțimea!

3. *Buletinul comisiunii monumentelor istorice, anul II-lea 1909, București, Tipografia Carol Göbl-Rasidescu.*

Doi ani s'au împlinit de când apare această importantă publicațiune. E o arhivă pentru vechea noastră artă bisericescă! S'au publicat aici studii istorice serioase asupra vechilor noastre monumente religioase; s'a arătat marea lor importanță artistică; s'au publicat releveuri, planuri, fotografii și altele. După știința mea o asemenea publicațiune n'a apărut până acum în graiul nostru. Mulți specialiști străini primesc această publicațiune, cum și multe reviste de artă. Această publicațiune e și cel mai de seamă omagiu ce se aduce trecutului nostru bisericesc!

P. G...

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțumiri d-lui Costică Gh. Capetis care a binevoit a dărui bis. din com. Poiana de Vărbilău jud. Prahova suma de lei 300 în scop de a se repara.

Se aduc mulțumiri din partea epitropiei bis. din com. Blejoiu, jud. Prahova pentru următoarele donațiuni făcute la acea bis. și anume: Onor. Administrațiunei Cassei Bisericeii pentru donarea unui rând de cărți pentru ritual. Pentru construirea clopotniței de zid din fața bisericeii parohiale: Onor. Administrațiunea Cassei Bisericeii a donat lei 500. Onor. Domnul C. Costescu-Comăneanu, Vice-președintele Senatului și proprietarul moșiei Blejoiu a donat lei 1000. Obștea locuitorilor Blejoiu a donat lei 1900 D-nul Inginer L. F. Grașoschi, a donat pietrișul pentru beton. Locuitorii din cătunul Cocoșești pendinte de parohia Blejoiu au donat lei 74. D-nul V. Metaxa, arendaș lei 200. D-nul G. Ghiță epitrop lei 100. D-nul A. G. Nuțulescu, primar lei 100. Preotul paroh lei 100.

Se aduc mulțumiri D-lui Anghel Dumitrescu inginer domiciliat în parohia Popa Tatu, care a binevoit a dărui bis. respective, una sf. cruce de argint suflată cu aur pe alocurea și D-nei Zoe Hagi Paudele, care a îmbrăcat în argint două iconițe alipite la tâmplă pe lângă icoanele mari: Domnul Iisus Christos și Maica Domnului.

Se aduc mulțumiri D lui Ioan Andronescu, proprietar, domicialiat în strada Principatele Unite, care a binevoit a durui bis. Sf. Ioan Nou (gura pieței București), o pereche sfeșnice noi de alamă, pentru iconostas.

Se aduc mulțumiri publice Domnului Prefect al jud. Prahova, C. D. Anghel care împreună cu fica D-sale D-ra Andreea C. D. Anghel, a ținut loc ca Naș cunusând 10 perechi de locuitori din comuna Haimanalele, jud. Prahova, care trăiau în concubinaj, dăruiind bisericeii respective o pereche de cununii în valoare de 60 lei precum și două făclii mari de ceară cu care s'au servit la cununie.

Se aduc mulțumiri publice persoanelor mai jos notate, cari au binevoit a dărui diferite obiecte bis. Sf. Vineri Nouă (Herasca) și anume: D-lui Tănase și Ecaterina Ionescu, cari au dăruiit o față de masă în val. de 15 lei, d-lui Marin Neculae, care a plătit 13 lei pentru 10 papuri, d-lui Ștefan Lăscăreanu, care a dăruiit o candelă de argint în val. de 60 lei. D-lui Ioan I. Popescu, șef de birou în Ministerul Domeniilor, care a plătit 30 lei pentru o pereche de cununii. D-nei Chira Dobre,

care a plătit 35 lei, pentru un Sf. Potir mic, de metal alb argintat și aurit. D-lui Ioan și Ana Vasilescu, care a dăruit o poală la iconostas. D-lui Ioan și Ana Ștefănescu care a dăruit două scuiători. D-nei Stancea I. Nica, care a dăruit o sf. linguriță de argint în val. de 10 lei, și d-lui Radu și Bălașa Ionescu, care a dăruit o față pentru Sf. Masă în val. de 20 lei.

Se aduc mulțumiri publice pioșilor creștini amintiți mai jos, care au binevoit a face bis. Sf. Niculae Șelari (București) diferite donațiuni și anume: D-nei Elena Dalis cu fiul său Ioan Dalis cari au îmbrăcat în argint proba 12, două icoane mari a sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din ușile laterale ale Sf. Altar în valoare de lei 2400. D-nei și D-lui Ștefan Traian Ionescu, cari au îmbrăcat tot în argint proba 12 patru icoane mari împărătești adică: Maica Domnului, Domnul Iisus Hristos, Sf. Niculae și Sf. Andrei în val. de peste 5000 lei și D-nei Elena Hagi Vasile Tabacciu, care a îmbrăcat în argint proba 12, icoana Sfântului Spiridon făcătorul de minuni în val. de lei 1000.

Se aduc mulțumiri D-lui Costică Dimitrescu, comerciant din orașul Pitești, care a binevoit să îmbrace în argint, icoțele: Domnul nostru Iisus Hristos și Maica Domnului, din fata celor mari, din biserica schitului Trivalea, acelaș oraș, în val. de 120 lei.

Se aduc mulțumiri publice D-lui Niță (Pavel) Dimitrescu din orașul Pitești care a binevoit să îmbrace în argint două icoane mari și două mici, în val. de 2500 lei ale bis. Mavrodolu din acelaș oraș.

Se aduc mulțumiri d-lui Ioan Tiboldi și soției sale Gheorghita din București cari au donat bisericii Sf. Gheorghe din comuna Cucueți jud. Teleorman următoarele obiecte: Un rând de veștminte preoțești, trei sfeșnice mari de lemn lucrate în strung, una candelă de argint, o față de lână pentru masă, o față nouă de catifea pentru iconostas, 3 kg. lumânări de ceară pentru policandru, 2 kg. unt-de-lemn și a poleit cu aur sf. Potir pe dinăuntru.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane, care au făcut donațiuni bisericilor din parohia 'otopănești județul Suceava și anume: Pentru biserica parohială. D-lui Gh. Iacoboaia care a donat o dveră în valoare de 25 lei. I. Fetica un rând complet vestminte 230 lei. D-na Safta Gh. Leonte un rând sf. vase aurite 100 lei. Gh. și V. Iacoboaia un sacaluș de tun metal 65 lei. Gh. Andrieș Chiticariu un sfeșnic de plache 45 lei. Preotul H. Teodoriu paroh cu 28 lei 30 b. V. Mihai și Gavril Axinte câte 10 lei. V. Ștefanovici T. Dorneanu și alții câte 5 lei pentru procurarea unui chivot de plache. La acoperirea bisericii, facerea ușelor, ferestrelor și alte mici reparații au contribuit Preotul H. Teodoriu cu 80 lei. C. a Botezoaei cu 100 lei. G. Goilav cu 60 lei. Marcu Chilalbovici și M. Hadzi 50 lei. T. Radovici 20 lei. Gr. Tănasă 15 lei. D. Chiticariu și Gh. Ichim câte 10 lei. Alexandru Savin 8 lei. Gh. Hreamată, Lupu Ieremia, Luca Pânzariu, Gh. Gr. Popa,

V. Gr. Toader și alții câte 5 lei fiecare și mulți alții cu sume mai mici. Pentru biserica filială: Dl. T. Doroftei un rând vestminte de lână în valoare de 120 lei. N. Luncănița, una cruce de argint de 30 lei. C. a Botezoarei una candelă de plache de 18 lei și o cristelniță de fer rusească de 15 lei. V. T. Tănasă a văpsit tabla de pe acoperemântul bisericii cheltuind 70 lei, iar pentru procurarea unui sf. Chivot au contribuit Preotul H. Teodoriu cu 80 lei. Teod. Dorneanu 12 lei și alții cu sume mai mici de 2 lei. Asemenea D-lui N. Ionescu din comuna Liteni, care a donat bisericii parohiale Sfinții Voevozi din Icușeni un rând vestminte preoțești și un rând acopereminte pentru sf. vase în valoare de 250 lei.

Se aduc mulțumiri publice D-lui C. Perju, care a bine-voit a dărua un rând vestminte plisă neagră, în valoare de 70 lei bisericii parohiale sf. Voevozi din orașul Botoșani.

Se aduc mulțămiri publice onoratei primării din com. Salcea din județul Botoșani, care a contribuit cu suma de 200 lei și d-lui Gh. Vasiliu cu 100 lei pentru împrejmuirea bisericii și cimitirului din parohia Plopeni.

Se aduc mulțumiri publice Prea Cucernicului Econom. Alexandru Soficu parohul bisericii din com. Voinești jud. Iași, care a dăruit 250 lei, precum și mai multor locuitori din aceea comună, cari au dăruit 100 lei pentru cumpărarea unui clopot la biserica din acel sat.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor de mai jos cari au venit în ajutorul bisericii sf. Ioan Botezătorul din Brăila și anume: D-na Ana G. Popovici proprietăreasă 2000 lei, D-l D. Ionescu actual Primar Brăila 1000 lei, D-na V. Ganea tablă înveliș biserica 1500 lei, Dimitrie A. Perșoiu comerciant 500 lei, Gh. Eremia proprietar fost senator 500 lei, Preoteasa V-vă Simion Budeanu 400, V. G. Nicolae Magheară 400 lei, Preotul Radu Ionescu preot parohul bisericii 100 lei, V. G. Ana Gr. Pirpiliu 100 lei, D-l Tudor Ștefan 100 lei, D-l Vasile Dramba crucea de la turlă din față 100 lei, D-l Iancu Stătescu & Nicolescu crucea dela cupolă 150 lei, V. G. Maria Ștefan crucea de la o turlă 100 lei, D-l I. G. Cantacuzino un vagon de țiment 600 lei D-l Mihalache D. Bărdescu cu ceata lui de lucrători în port au donat 16 fereste de fier pentru cupolă 470 lei.

Se aduc mulțumiri D-lui Ioan Deleanu, din orașul Pitești, care a binevoit să contribue, cu suma necesară la îmbrăcarea în argint, a două icoane de sub cele împărătești: Sf. Treime și Sf. Voevozi, din biserica Mavrodolu, acelaș oraș.

P. I-4

INV: 208

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCURINII
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILĂ" Secția Teologică

BISERICĂ

COTA: PI-4

ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL:

- I. P. S. Mitropolit Primat. Cuvântare ținută la deschiderea sesiunii de primăvară a Consistoriului Superior Bisericesc.
- C. Erbiceanu. Documente de mare însemnătate politică și religioasă.
- C. (Urmare). Origina răului în lume.
- N. Dobrescu. (Urmare). Din Istoria Bisericii Române sec. al XV-lea.
- Arhim. I. Scriban. (Urmare). Libera cugetare și cugetarea liberă.
- I. Mihălcescu. (Urmare). Minunea Invierei Domnului.
- Pr. Nedelea Gergescu. Din foloasele Religiei creștine.
- M. P. (Urmare) Depunerea lui Hrisostom.
- G... Mișcarea catolică în Regatul Român.
- Acte oficiale. Propunerile Sf. Sinod din ședința dela 14 Mai a. c.
- I. P. S. Pimen, Mitropolit al Moldovei. Catolicii în România.
- St. G. Brănișteanu. Scriitorii păgâni din primele secole și creștinismul.
- G... Cronica bisericească internă.
- Adm. Căseii Bis. Mișcarea în personalul clerical din țară.
- Idem. Rectificare.
- Stefan Popescu. Polileu. Dedicat I. P. S. Pimen, Mitropolit al Moldovei.
- Oficiale. Donățiuni.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1910.

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „Biserica Ortodoxă Română” se compune din: P. S. Arhiepiscopul Calistru Bârlădeanu, D-nii, C. Eribicoviciu, Dr. Petru Gârboviceanu, Dr. Mih. Popescu.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanu, Directorul Tipografiei și Revistei „Biserica Ortodoxă Română”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe câte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulate, vor reclama de-a dreptul P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanu, Directorul Tipografiei
Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista „Biserica Ortodoxă Română” se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vânzare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei

Istoria Bisericească de Socrate, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcopul de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindând pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffrinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere. Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericești*». Prețul 1 leu.

Evanghelia sau Viața și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Căluza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. I, II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Cane. Prețul 15 lei.

Noul Testament, partea I, Evangheliile, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

Sesiunea de primăvară a Consistoriului Superior Bisericesc.

Cuvântarea de deschidere a I. P. S. Mitropolit
Președinte.

*Înalt Prea Sfințite Stăpâne,
Prea Sfințiți și Prea Cucernici Părinți.*

Deschizând această sesiune ordinară a Consistoriului Superior Bisericesc, exprim întâi bucuria mea, de a ne vedea iarăși adunați la sfat, spre folosul sfintei noastre Biserici, pe care totdeauna trebuie să o punem întru începutul bucuriei noastre, cum zice psalmistul despre Ierusalim.

Constat cu bucurie, că diferitele propuneri ce s'au făcut în sesiunea trecută a acestui Consistoriu, au fost aduse la îndeplinire.

S'a sancționat Regulamentul interior pentru lucrările Consistoriului Superior Bisericesc. S'au prevăzut prin anume lege oarecari înlesniri pentru preoții cari slujesc și în parohii vacante. S'a votat o lege prin care se dă drept preoților a cumpăra pământ pentru cultură în loturi mici. S'au luat dispozițiuni ca plata salariului să se facă preoților direct, iar nu prin epitropii ca până acum. În sfârșit

am asigurarea că în curând se va începe clădirea unui local propriu, pentru Consistoriul Superior și Sf. Sinod. Avem deci cuvânt să aducem ale noastre mulțumiri Onor. Guvern și în deosebi D-lui Ministru al Cultelor.

Prea Sfințiți și Prea Cucernici Părinți,

Isprăvile propagandei străine din ultimul timp și mai ales scrisoarea prin care vicarul comunității Catolice din Capitală aduce ofensă memoriei reposatului Mitropolit Calinic Miculescu, au provocat impunătoare mișcări de protestare din partea preoțimei și a credincioșilor, iar în deosebi din partea doamnelor române din Capitală și din provincie.

Ca români ortodoxi, fără a uita că suntem de origine Latină, rămânem în convingerea că, un popor creștin, care și părăsește religiunea, și pierde și naționalitatea. Tocmai pentru aceasta ne opunem hotărâtor oricărei propagande ce tinde a centraliza puterea bisericească în afară de hotarele Țării și ai face credit printre creștinii de alte rituri. Stă în duhul ortodoxiei, ca Biserica fiecărei țări să se cărmuiască de Episcopii săi cu neatarnare de Guverne sau de vre-o ierarhie străină, ceea ce o scutește de a face vre-o propagandă.

Autocefalia Bisericii este o însemnată cucerire datorită silinților Augustului nostru Suveran, și ale sfetnicilor săi, o cucerire pe care pentru nimic în lume nu voim a o micșora.

Propagandei papiste îi amintim ce-i zicea acum 15 ani una din Bisericile surori cu a noastră: «Cât timp soarele își va urma cursul său, cât timp creștinii răsăriteni vor avea scaun la minte, nu-și vor îndrepta privirile spre Roma papistă». Totuși, mai ales în împrejurările de față, ni se impun urgente și însemnate datorii pastorale. Drept este că, Biserica noastră prin organizațiunea ei n'are trebuință

să facă propagandă în afară. Dar cu atât mai vârtos e necesar a face propaganda înlăuntru, adică a întări pe credincioșii săi, în învățătura și viața cea adevărat creștinească. A nu ne da toată silința de a face aceasta, sau chiar a o face fără tragere de inimă și fără duh de jertfire, cum se cere dela păstorul cel bun, care-și pune sufletul pentru oile sale, ar însemna să ne dăm singuri pe mâna celor străini de legea și de neamul nostru, să ne tăgăduim noi singuri rostul nostru de slujitori ai sfintei Biserici strămoșești. Căci învederat o primejdie ne amenință, primejdie ce poate să crească așa, în cât să ni se zică și nouă ceea ce zicea Profetul Ioil poporului ales: «Neam tare și nenumărat să sue pe pământul meu, dinții lui ca dinții leului și măselele lui ca ale puiului de leu. Pus-au via mea întru pustiire și smochinii mei întru dărâmare, cercând, o au cercat pre ea și o au desrădăcinat, albit-au ramurile ei».

Trebue deci a lua din bună vreme măsuri pentru înlăturarea primejdiei, și anume măsuri ce intră în sfera noastră de lucrare curat bisericească. În această privire, iată ce zicea fericitul întru pomenire Silvestru, Episcopul Hușilor: «Agenții bisericeii papale sunt neastâmpărați și întrebuințează ori și ce fel de mijloace, fără alegere de bune sau rele, căci în doctrina bisericeii Catolice, scopul justifică mijloacele. De aceea preoțimea trebue să fie mai cu luare aminte, mai vigilantă, mai prevăzătoare. Trebuie să se înarmeze astfel cu știința și cu prudența în cât să nu i se poată răpi nici un miel din turmă, cu toate undițele de aur ce se aruncă pe nesimțite..... Planul lor este acum de a atrage prin școli tinerimea inocentă, pe copii și copile, detragându-le prin diferite momeli încetul cu încetul, inima dela părinți, dela credința lor religioasă și dela patrie.

«Astfel fiind lucrul, preoțimea trebue să prevină pe părinți și pe mame ce li se pregătește, dacă și vor dà copii-

în acele școale. Trebuie a le spune lucrul precum este: că ei au să fie lipsiți de dragostea și simpatia filor și a fiicelor lor, că țara, pământul pe care s'au născut, are să fie de asemenea lipsit de iubirea lor, căci în școalele catolice se învață *ubi bene ibi patria* (unde-i bine acolo e patria), iar vechii și marii Voivozi ai Țării, se prezintă nu ca buni patrioți ci ca niște bandiți; credința Bisericii ortodoxe și sentimentele religioase conforme cu ea, au să fie prezentate filor și fiicelor lor ca niște rămășiți ale schismei orientale, așa că ei când vor veni pe acasă, nu are să le mai placă nici casa nici biserica la care se duceau cu drag mai înainte, și care-i făcută de moșii și strămoșii lor, nici slujba ce se face în ea, nici preotul parohiei, care are să fie acum mult mai prost ca înainte neavând mânuși ca abatele cutare.

Organizațiunea generală, întregul aparat de cultură și educațiune în orice școală catolică dela noi din țară, este îndreptat spre aceasta. Pentru aceasta preot ortodox care să predea religiunea la elevii și elevele de rit ortodox din școalele lor nu se află, profesor român care să predea istoria patriei și chiar universală, nu se află în școalele catolice. Față deci de toate acestea, preoțimea să fie cu băgare de seamă, și să nu negligeze datoria adevăratului preot al Bisericii ortodoxe Române, adevăratului păstor al turmei lui Hristos.....».

Aceste măsuri indicate acum 10 ani de vrednicul Ierarh, au încă interes de actualitate. De sigur trebuie a interveni pe lângă autoritatea școlară să rânduiască la toate școalele catolice din Țară profesori de religie ortodoxi și anume preoți. Trebuie a stăruî ca copiii și copilele ortodoxe din acele școli, să fie duse în Duminici și sărbători la biserica ortodoxă. Trebuie preoțimea noastră a se îndeletnici cu catehizarea copiilor de ambe sexe, sădind în sufletul lor din cea mai fragedă vârstă idei religioase și în inima lor

sentimente morale în duhul ortodox—iubirea de Dumnezeu, de părinți, de aproapele, de patrie, iubirea adevărului și binelui, supunerea și ascultarea de cei mai mari etc... Spre atingerea acestui scop, va trebui alcătuit de către Consistoriu, un Catehism, care să serviască de normă pentru toată preoțimea la catehizarea pruncilor ortodoxi. În sfârșit, trebuie să se înființeze școale de model, în cari fetele din familiile românești să poată găsi o instrucțiune și educațiune îngrijită și în duh ortodox, ca părinții să nu mai simtă trebuința a le duce în școalele străine, ce sunt infipte în inima orașelor mari ale noastre. Această idee a fost îmbrățișată cu însuflețire de doamnele române și nădăjduim că ea se va realiza curând.

În diferite părți ale Țării se simte mare trebuința de preoți. Multe parohii rurale sunt fără preoți, de mai mult timp. Această lipsă are rele urmări pentru starea religioasă și morală a populațiunii noastre rurale. Ca o primă măsură spre îndreptare, trebuie a se curmă obiceiul ce au mulți candidați de preoție, să nu se hirotonisească până nu obțin anumite parohii, chiar de ar fi să aștepte mai mulți ani. Un atare obicei este împotriva duhului apostolatului, ce trebuie să însuflețiască pe viitorul preot. De aceea candidații de preoție, cari nu se vor fi hirotonisit după trecere de un an dela eșirea din seminar sau facultate, să fie obligați a trece un examen parohial—analog cu examenele de capacitate pentru învățători și profesori, și dacă nici după depunerea unui atare examen, nu s'ar hirotonisi un anumit timp, să fie supuși din nou la examen. Această măsură ar avea și avantajul de a ține pe candidați în curent cu materiile teoretice și practice cerute viitorului preot.

Aceea ce sunt examenele parohiale pentru candidații la preoție, trebuie să fie conferințele pentru preoți. După cât sunt informat, în mai toate Eparhiile se țin conferințe pas-

torale. Ele sunt bine frecventate și foarte instructive pentru preoțime, cum arată dările de seamă făcute asupra lor. În interesul ordinii în care trebuie să se țină aceste conferințe atât ce privește materia cât și conducerea lor, va trebui să se stabilizească modul ținerei lor prin un anume Regulament, ce urmează a fi discutat în sesiunea prezentă.

Numai puțin se simte trebuință pentru întărirea poporului în ideile religioase și morale, de a se respândi cât mai mult în enorii cărțicele de conținut religios și moral, precum și iconițe. Vom chibzui deci și asupra modului în care trebuie a se alcătui și răspândi atari cărțicele și iconițe.

Fie ca Mântuitorul, Cel ce după înviere s'au arătat Apostolilor și ucenicilor Săi, dăruindu-le pacea care covârșește toată mintea, să ne însufletească pre toți cu această pace sfântă spre a umbla în casa lui Dumnezeu, cu un gând și a lucra cele de folos pentru Biserică și poporul bine credincios. În această dorință vie, vă întimpin și eu, Prea Sfințiți și Prea Cucernici Părinți, cu închinarea creștinească: *Hristos a înțiat*.

Documente de mare însemnătate politică și religioasă,
privitoare la românii din amândouă Principatele
de altă dată, Moldova și Valahia.

I.

Prea piosului și prea strălucitului Domnului Mihail (Viteazu) Voevod, fu dorit în Domnul, har, milă și pace dela Domnul Dumnezeu, și Mântuitorul nostru Iisus Hristos).

Smerenia noastră dorește și binecuvintează pe Domnia ta rugând neîncetat pe Dumnezeu ca să păzască pe Domnia ta în pace, voinic și sănătos sub acoperemântul ha-

rului seu dumnezeesc, Mihaile fiule dorite. Ceeace dorim este să avem pace și dragoste ca și cei săraci să nu aibă ispite nesuferite și țările să nu se jefuiască și să'și piardă sufletele, această dorință ne nevoește pe noi ca să mijlocim totdeauna la prea străluciții mai mari din această Impărăție a noastră și să scriem către Domnia ta, ca să căutați a păzi pacea, duple cum și această mare Curte și mult înzilitul nostru împărat făgăduiește. Și nădăjduesc și mă rog ca să se păstreze de amândouă părțile nestrămutată și neamenințată. Căci așa nici lumea nu va cădea în peire și se va prea mări cel întru tot bun Dumnezeu. Cauza pentru care noi n'am venit este, că prea luminatul generalism, Sardarul, așteptă ca să cunoască a doua scrisoare a Domniei tale și îndată să ne trimată pe noi, după cum am scris și mai înainte. Iar tu nu te îndoii despre pacea către tine a prea puternicului Impărat; dar nici armatele (zic armatele despre care ai auzit că s'au adunat în părțile despre Dunărea) să nu-ți inspire teamă de loc. Căci eu plecând am întrebat îndată ce am auzit aceasta, adică în ziua Marelui (mucenic) Gheorghe 23 Aprilie, că ceauș împărătesc s'a trimis la Domnul Ieremia ca să adune armată, (adică armate). Prin urmare m'am dus la prea luminatul Sardar, Setregi Mehemet pașa, ca să văd nu cumva s'a zguduit pacea, și mi-a spus mie: «Că noi pacea, după cum am așezat'o, o păzim ș'o vom păzi-o și numai acela să nu facă vre-un lucru necuviincios; dar cauza pentru care a dat hotărîre despre armate aceasta este: Domnul Ieremia ni-a referat că Craiul Ardealului amenință de a'l dea afară (alungă din scaun) pe el și s'a rugat de ajutor și ș'a dat cuvântul ca să se adune armate acolo și numai să fie gata de ajutor, dacă Craiul Ardealului ar încercă». Și acest cuvânt l'am judecat și înțelept și de credință și m'am liniștit. Acestea scriu Domniei tale ca să nu te scandalizez. Căci bine și prudent este ca fiecare să

fic gata ca să se păzască pe sine, nu spre vătămarea celuilalt. Cunoașteți că războiul nu este după voința lui Dumnezeu, ci mânia și urgia lui Dumnezeu este. Iar pacea este dragostea lui Dumnezeu și cei ce o păzesc, vor fi păziți de Dumnezeu, a căruia har și îndurare să fie cu Domnia ta, fiule prea dorite. Amin.

Mai 23 anul 1597, în Constantinopol.

Notă. Această scrisoare a Patriarhului de Alexandria Meletie Piga este scrisă din Constantinopol, unde a fost chemat, din lipsă de oameni demni, ca locotenent la Patriarhatul din Constantinopol la 1597, ș'a stat până la 1599, când demisionând s'a retras la Patriarhia sa. El era om foarte cult, după ce studiasă la vestitul călugăr Vlaslo, în Creta patria sa grecește și latinește, el s'a dus în Patavia și ș'a desăvârșit studiile. Era un mare orator și s'a făcut cunoscut în tot Orientul ca om politic și diplomat. Era zelos apărător al Ortodoxiei contra latinilor. Epistola-i scrisă după ce Mihai Bravu bătusă cumplit pe Turci în țară, la Călugăreni și peste Dunărea și virăsă frica în Turci, pentru care Turcii au încheeat pace cu Mihai spre a fi liniștiți la malul Dunărei. Meletie Piga'i scrie această scrisoare ca răspuns la alta a sa cu consentimentul Turcilor. Pe când Mihai știă că are pace cu Turcii și și îndreptase priverile sale asupra Transilvaniei, aude însă că Turcii strâng armate la dreapta Dunărei, și pentru a cunoaște cauza, scrie lui Piga și'l întreabă, pentru ce Turcii adună armate la Dunărea? Și Piga-i spune categoric, că armatele nu's adunate acolo contra lui, ci-s după cerirea Domnului Moldovei, ce era amenințat de cătră Craiul Ungariei de a fi alungat din scaun, și dar în acest scop s'au adunat armatele la Dunărea spre a sprijini la nevoie pe Domnul Moldovei. Cum și de unde a legat atâta prietenie Mihai cu Meletie Piga? Nu știu pozitiv, presupun însă că Mihai fiind ortodox, el apăra pe ortodoxii persecutați în Ardeal, Pocuția și Polonia de cătră lezuiții papistași, voind aceia prin silă a-i converti spre papistășie; apoi Meletie Piga fiind iarăși un înfocat apărător al Ortodoxiei, scriind și combătând inovările papei și ciuntirile în dogmele credinței, s'au înțales ușor a-

mândoi, când urmăreau acelaș scop, combaterea întinderii puterii papale spre strâmtorarea Ortodoxismului, plus persecuțiile asupra Bisericii orientale. Această cestiune i-au făcut strâns legați în prietenie, după cum declară Piga în altă scrisoare a sa, că-i este devotat și'l roagă să-i asculte sfaturile. Piga a scris și o epistolă creștinilor din Pocuția și Polonia, încurajându-i în suferințele lor din cauza papistașilor, ce căutau a-i detrage dela Ortodoxie și a-i face uniți cu papa. Mult sânge s'a vărsat creștinesc ortodox de către alți creștini, papistași, pentru a aduce sub stăpânirea papală pe popoarele mici din Pocuția și Polonia, sub nume de Unire cu Biserica Romei de o camdată. Până astăzi urmăresc papistașii această politică la noi la Români, mai ales după ce atraseră prin promisiuni false o parte de Români din Transilvania! Au înșelat pe frații noștri! ș'a cum uneltesc diabolic a ne atrage și pe noi.

II.

Prea piosului și prea strălucitului Ieremia Domnul Metodolachiei, siu prea dorit în Domnul har, mila și (pace) etc.

Din scrisorile Domniei tale am cunoscut foarte precis opinia prea bună ce strălucirea ta are despre noi, întristându-vă că ați fost împedat de a veni la noi, duple cum și noi ne-am mâhnit (știe Dumnezeu), rugându-vă să nu încetați, ci să reveniți iarăși pe calea aceasta. Dar și din prea marea iubire promite Domnia ta că ne veți da ajutor și mulțime de bărbați conducători, cari ne vor conduce în părțile cele mai îndepărtate, în care mândria și invidia a năvălit la ai noștri; apoi ambiția nemăsurată pentru papa al bătrânei Rome, a numiților Iezuiți, cari în loc ca se predice pe Iisus, predică pe papa cel înveșmântat în blănuri moi, înălțându-l mai presus de orice autoritate. Căci aceasta dovedesc silaburile (decretele), acele de semi-deificare ce ar fi zis ei, este just că-i contra Dumnezeirei; în care binevoitoarele diplome hotărît zic..... căci voesc (și acesta este un capitol acelor ce se înstreinează dela calea cea

dreaptă admitând bătrâna Români, că-i cu puțință lui nu numai a supra-dogmatiză, ci și din contră a dogmatiză, cum se pare, și însăși a sfinților Apostoli, ba acum și chiar a Mântuitorului Hristos. Dar aceste și în alte cestiuni. Iar strălucirea ta mi-a promis ajutor ca să pot să mă duc acolo, unde asupra adevărului Ortodoxilor, spun în adevăr a Bisericii Orientale, că cei dela nord și dela apus revoltându-se fără milă o tulbură, detragând mult prezența ei (Bisericii) dela fata Mântuitorului. Pentru acestea noi vă ferim pentru piositatea ta, cunoscându-vă zelos *apărător* al bunei credinți și a ortodoxiei, a învățătorei cea nefalsificate, a sfintei Evanghelii. Pentru aceasta noi mulțămim strălucirii tale, și Dumnezeu, știa bine, va da celor vrednici cununii de laudă, ca marelui Constantin și celorlalți bărbați iubitori de Dumnezeu, cari au luptat pentru dreapta credință. Noi în Constantinopol suntem oprți dela toate cerințele și plângerile Bisericești, ba încă avem și porunci împărătești, mai ales ca se mijlocim pentru pace între prea Înaltul Sultan și între Domnii (îngâmfați) mândri ca Mihai și alții. Din cauza aceasta nu putem să venim cătră prea luminarea ta și să vă bine-cuvintez, precum cereți voi toți și de acolo să pornesc unde se desfășură lupta, unde s'au adunat puterea celor ce luptă contra Ortodoxiei și unde sprijinitorii bunei-credințe sunt foarte puțini și slabi. Dar «pe cele slabe ale lumii, zice Pavel, le-a ales Dumnezeu, ca să rușineze pe cele puternice». Și noi cu toții suntem prezenți cu duhul la luptele acelora, deși patimile variate și marele nevoi ale Bisericii ne țin pe toți pe loc, și stăm în Constantinopol lipsiți de orice ajutor și plini de toată nevoia și scârba, flămânzi și goi (căci nu avem nici casă de locuit) încărcăți de datorii, primejdii și întristări. Iar Dumnezeu ocrotind pe ai sei îi scapă de multe supărări, duple cum scrie și-i așază în corturile vecinice, ne va imputernici și pe noi a suportă suferințele și ne va scăpa de răle,

mai ales ca popor a lui Dumnezeu, precum despre Moisi zice Apostolul, ca să avem scăpare temporală, căci cele ce se văd, zice Scriptura, sunt vremelnice, iar cele ce nu se văd vecinice. Rugăm dar pe Domnul ziua și noaptea ca să păzască pe Domnia ta întru sănătate, în zile bune, în pace în liniște și mântuirea sufletului, adumbrat cu harul lui Dumnezeesc. Amin.

In Constantinopol 14 Iunie 1597.

Notă. Ieremia Movilă era bine cunoscut în Polonia și avea relațiuni cu oamenii mari din acea țară, știu dar pozitiv suferințele ortodoxilor și sila întrebuintată de Iezuiți de a-i converti pe Ortodoxi la papistașie. Astfel Meletie Piga legând prietenie cu Ieremia îi descrie, că el trebuie să-i ajute pe Ortodoxi, că altfel Papa cucerește prin influenți civile o parte din Ortodoxie și aceasta-i în desavantajul său chiar ca ortodox; pentru că Iezuiții aveau ațintiți ochii ca de vulpe și asupra Moldovei întregi, sub diferite metode machiavelistice. S'au și încercat chiar, cum vom vedea, pe vremea Metropolitului Gheorghe Movilă, dar n'a reușit, că Meletie Piga le-a dejucat planul lor, dând în vileag șarlatănia lor. Era dar Meletie Piga un om politic bisericesc, lovind prin cuvânt și faptă încercările Iezuiților ca și Petru Movilă; acia erau agenții cei mai înfocați ai răspândirii inovărilor papistașești. Tot pe aceste timpuri a fost și Ciril Lucaris, care iarăși le-a stat în cale prin scrierile lui, dar influința lor fiind mare la Constantinopol, l'au dat de 7 ori jos din patriarhat și în fine l'au înecat în mare spre a scăpa de el! Tot în acest timp a existat și Petru Movilă, care în toată viața lui a purtat lupta victorioasă contra Iezuiților și la urma urmei i-a invins. Altfel astăzi Rusia în mare parte ar fi Uniată! Dacă pentru unele persoane politice s'ar părea că puțin importă de a fi unit ori ne unit cu Papa, pentru oamenii profunzi în cunoștinți politice lucru este absolut imposibil. Pe lângă absurditățile dogmatice ale lor cu care ar dori a ne îndoctrina, apoi ne-ar mai aduce și despotismul papal și toate influințele nefaste în politică ș'am ajunge a ne perde ca Polonia și naționalitatea și independența noastră sfântă. Constituționalismul s'ar duce. Să nu ni se pară șagă, unirea noastră cu papalitatea, este moartea noastră sigură ca popor. Unde au intrat papistașii sau adus întuneric! s'a distrus tot.

III.

Către *Mihail Vodă* (Viteazul)

Ne-ați scris nouă că pașa a nedreptățit pe oameni în două rânduri în timpul păcei, acela care se află în hotarele acelea, și că ai auzit că tătarii au trecut prin țara ta și ceri ca noi să referim aceasta prea înălțatului Vizir Ibraim Pașa. Așa am făcut și s'a supărat prea înălțatul Vizir. Căci nu este voia mult inzilitului Marelui Domn Sultan Mehmet ca să se nedreptățească noroadele. Căci nu numai ca împărat guvernează lumea lui Dumnezeu, ci și ca părinte iubește poporul. Tot astfel și prea înălțatul Vizir care cu atâta dreptate și umanitate guvernează norodul împăratului și tot imperiul, că noi toți suntem în pace și mulțumim lui Dumnezeu. Indată a poruncit prea înaltul Vizir, după voia ta, ca să fie acel pașa distituit din funcția sa, și că tătarii să nu treacă mai mult prin confiniile tale. Aceste dar se vor face într-un chip cuviincios, și așa nădăjduim cu Dumnezeu. Rămâne dar, ca și tu să perziști în pace și în supunerea mult inzilitului împărat, și nu din cauza servitorilor neumani ai Impăratului să calci supunerea către Impărat, mai ales că împăratul n'are voință și nici pornire spre rău.

Cunoaște că Dumnezeu iubește pacea, (căci războiul este mânia lui Dumnezeu, pe care ceice iubesc pe Dumnezeu datoresc să-l înlăture) și astfel ne rugăm și tu să faci și să îndemni și pe toate neamurile să facă duple cum am mai scris de demult și adese și Vă mulțumim că ne-ai ascultat până acum și-ți pretindem să ascuți până la sfârșit, ca și noi să avem pace sub adumbrirea mult inzilitului Impărat ș'a prea înălțatului Vizir, care vă iubește. Și Domnul cu tine.

5 August 1597, în Constantinopol.

Notă. Prin această scrisoare Meletie Piga încunoștiințează pe Mihai că a făcut tot ceiace i-a spus, că acel Pașa

a fost distituit, pentrucă a îndrăznit a-ți călcă hotarele fără știrea Sultanului, pentrucă era încheiată pacea între Turcia și Mihaiu. După aceea l'asigură că din partea Turciei să fie sigur Mihaiu că va fi liniștit, numai și el să se țină strâns de condițiile păcei.

IV.

Mitropolitului Ungrovlahiei Evtimie.

Sfințenia ta mi-ați trimis două scrisori, prin una ni mulțumiți că am primit hirotonia ta ca frate și vă socotim conliturgisitor. Și despre acestea am judecat duple cum am cunoscut, considerând și nevoia timpului, căci în mijlocul luptelor nu eră ușor să vestești despre hirotonie în Constantinopol, duple cum este și drept. Și despre aceasta vom scrie mai frumos, când cu Dumnezeu, vom primi cele privitoare la scrisorile tale despre hirotonie. Cealaltă scrisoare tratează despre unele vini a unora de acolo, cari nu se supun sfințeniei tale, și se poartă necuviincios, pe carii prin scrisori îi afurisim dela Biserica lui Hristos și hotărâm: cu toți să se supue cu bine și ascultători la poruncile tale. Rugăm și pe sfințenia ta, ca în tot chipul să te lupți ca să fii și prin cuvânt și cu viață lumina lumii și care duple cum a poruncit Mântuitorul (Mat. 5. 13. 14) toate făcând și pururea predicând câte și ție îți vor aduce mântuire și poporului lui Dumnezeu; căci aceasta este treaba bunului păstor. Dar și timpul și zilele rele cer o trezvie mai îngrijită, ca în frică și cu teamă să săvârșim mântuirea noastră, după porunca scripturei. Acestea făcând și pe Dumnezeu îl vei aveà de ajutor și dela toți laudă, și pe noi la toată cerirea ta iubitore de oameni. Trimitem ție sfânta scriptură deși cu multe greutate, nu numai că se găsește greu și cu multe cheltueli, iar mai ales și astfel corectată; dar și pentru răutatea zilelor acestora. Nomocanonul l'am dat să se prescrie, neavând al

doilea, cuprinde toate canoanele tuturor sinoadelor, dar fără explicări. Vom face și această cheltuială pentru dragostea ta, deși sunt în mare lipsă. Facem cunoscut sfințeniei tale, că în Constantinopol s'au vândut două mănăstiri, Marele Dimitrie și Panaghia lui Balinu la Xiropoarta. Noi le-am cumpărat acestea ca să nu intre în mânilor necredincioșilor, dar datorim încă și acum banii, și dacă sfințenia ta voește să ajute la una din două sau la amândouă, este treaba voastră. Plata o cunoști. Pe lângă toate acestea gândește-te și despre frații ce sunt în sclavie și amintește-i și prea piosului Domn și celorlalți boeri. Că nu-i cu puțință să trăim noi și să ținem și bisericile lui Dumnezeu, în mijlocul necredincioșilor, fără ajutor. Și Domnul cu voi.

7 August 1597, în Constantinopol.

Notă. Meletie Piga răspunde la o scrisoare a Mitropolitului Ungro-Vlahiei Evtimie, prin care îi dă povețe cum trebuie să se poarte ca Metropolit. Apoi îi spune că a a-furisit pe toți cei răsvrățiți, ce nu se supun autorității lui, îi mai spune că-i trimite sfânta scriptură cerută și că i-a dat să-i decopieze și dreptul canonic cerut, dar că toate se fac cu cheltuială. În fine că s'au vândut două Mănăstiri la mezat și el le-a cumpărat spre a nu cădea în mânilor necredincioșilor. Dar îi cere și bani, că el nu a plătit prețul Mănăstirilor.

V.

*Preasfințitului Metropolit al Moldo-vlahiei Gheorghie
și conliturgisitor prea iubit în Domnul Iar, milă și
(pace dela Mântuitorul Hristos).*

Ni scrii despre oarecari cărți pentru iertarea păcatelor și iată vă trimitem. Iară poala (μυρόβα) ce o ceri, după o sfătuire cu arhieriei dacă să vă trimitem, o trimitem. Nu o trimitem cu arhieriu, neîngăduindu-ne timpul acum, fiind greu. Iar tu primind-o cu rugăciune și binecuvântare cinstește darul, păzind tezaurul Credinței Ortodoxe nestrămu-

tat. Căci poți ajutând Dumnezeu și conlucrând și prea pi-osul tău frate, Domnul Moldovei, să păstorești poporul lui Dumnezeu în cuvioșie și dreptate, nutrindu-l cu ortodoxia. Să fii mulțumit cu cele de trebuință, nu fii sgârcit de cele ce se strică pentru cele veșnice. Fă-te econom credincios și disprețuește stările trecătoare, urmând părinților ortodoxi, ca împreună cu ei să te faci împreună clironom vieții de veci. Inovările mai cu seamă dela Roma veche, să le arunci, căci acelea turbură undele credinței ortodoxă, pe care ceice se înfrumusețază cu fapte bune se vor încunună de Dumnezeu. A căruia este mărirea și puterea în veci și care ne va păzi pururea în bune zile, adică sănătoși.

In Constantinopol. 7 Septembrie 1597.

Notă. Prin această epistolă Meletie Piga răspunde la alta scrisă de mitropolitul Gheorghie și prin care-i cere niște cărți de iertarea păcatelor, apoi el își arată dorința sa de a se egală în totul cu Patriarhii și că Piga să-i înlesnească puțința. Piga îi trimite Poala de cârjă cu patru râuri, ca cârjă patriarhală, dar a îndeplini toate formalitățile legale, lucrul este și greu și cere și timp îndelungat. Se vede că Ieremia Movilă Domnul, care era fratele său, i-a cerut lui Piga aceasta. Se vede că pe atunci se svedneà ceva despre Unirea cu papa, altfel nu se pricepe frasa «Inovațiile mai cu seamă de'a Roma veche să le arunci, căci acelea turbură undele credinței ortodoxe». Se pare că Iesuiții îi promisese Mitropolitului că dacă va trece la Unirea cu papa i se va da titlul de patriarh, ca răsplată. Dar Piga li a contrariat în planurile lor. Așa s'a înșelat Atanasie din Transilvania la 1700 ș'a crezut cuvintelor papistașești, dar cu ce s'a ales la urmă, cu un lanț de gât cu care îi poartă până astăzi pe unde le place papistașilor, plus că au pierdut indepedența Mitropoliei ș'au cășunat atâta rău fraților lor ortodoxi. Dacă nu se iveà un Șaguna și alți atleți convinși, creștinii ortodoxi din Ardeal n'ar mai fi poate astăzi ortodoxi.

VI.

Către Ieremia Movilă Domnul Moldovei.

Cu cinstitul Domn Comis Panu, prea strălucite Domn și fiu prea dorit al smereniei noastre, am primit și mila dragostei tale, în vreme de mare nevoe, când facem cheltueli zilnic multe, pentru multe afaceri de religiozitate. Domnul să-ți dea ție însutit pentru iubirea ta de oameni și împărăția cerurilor, pentru care ne rugăm să vă luptați și evsevia ta, lucrând cu frică și cu cutremur pentru mântuirea ta. Am scris Domniei tale și iarăș vă scriu să vă îndepărtați de creștinii sângerilor și să nu vă înfricoșați de nici o spaimă, având de ajutor pe Dumnezeu. Așa fă. Pentru că aud că ortodoxii sunt persecutați în Polonia. Luptă-te cu prea strălucitul Craiu prin comisari și scrisori, pentru ca să lese pe ortodoxi a trăi în dogmele și în tradițiile bisericii orientale, pe care le-au întărit sfinții părinți răsăriteni și apuseni prin cele șapte sinoade ecumenice, și pe care să le urmeze cu siguranță și piositate. Căci a ascultă or a se supune inovărilor papei Romei vechi este greșit și dăunător.

Intervină și pentru Nicifor, să nu arăți că s'a stins Nicifor în timpul războiului turburării asupra noastră, zic a ortodoxilor. Pe Elgiul Engliterei cultivă-l cu seriozitate, căci mult poate, și timpul este nestatornic. Ascultă de cuvintele mele, căci eu iubesc pe Domnia ta în Hristos Iisus și te sfătuesc de cele ce te interesează, ba și ajut unde se întâmplă la urechile mai marilor împărăției, și te voi ajuta pururea cu ajutorul lui Dumnezeu și acăruia har fie cu Domnia ta. Amin.

In Constantinopol 7 August 1598.

Notă. Prin această scrisoare Piga îi mulțumește cu recunoștință pentru ajutorul bănesc ce i-a trimes. Apoi îl roagă cu insistență să intervină pe lângă Regele Poloniei

ca să înceteze persecuțiile asupra ortodoxilor din Polonia, unde Ieremia avea trecere și cunoștinți, că ei sunt la mare nevoie. Este lucru dăunător ceea ce fac lezuiții. După aceea îi spune că el îl iubește și a făcut și va face mult pentru el prin oamenii mari din Turcia și că-l va ajuta pururea. «Căci a ascultă or a se supune inovărilor Papei Romei vechi este și greșit și dăunător». Este caracteristică expresiunea lui Piga. «Să vă îndepărtați de creștinii singeriilor», aicea are în vedere Piga pe lezuiții papistași, carii sunt instrumente oarbe ale Papei, spre a supune stăpânirii lui spirituale pe toate popoarele ortodoxe. Ortodoxia a fost, este și va fi ghimpele ascuțit, ce impunge ziinic în conștiința Papei, care a făcut din creștinism un instrument de teroare spirituală și un mijloc de bun traiu pământesc. Cine are minte înțelege ce spun. De aceea să fugim de papistașie, ca dracu de tămâe, că-i mai ră decât o sclăvie, egală cu o tiranie.

C. *Erbiceanu.*

ORIGINA RĂULUI ÎN LUME.

(Vezi Biserica Ortodoxă Română - Anul XXXIV, No. 1).

Bayle, renumitul scriitor francez, a fost nevoit să recunoască acest adevăr; el mărturisește că Dumnezeu nu este îndatorat a împărți deopotrivă darurile sale. Că nepotrivirea nu va schimba nici decum unei bunătăți și unei puteri nemărginite, dacă fiecare creatură simțitoare eră mulțumită de condițiunea și de partea de bunuri, ce i s'a dat. Prin această mărturisire, bunătatea lui Dumnezeu este îndreptată în privința nedesăvârșirilor creaturilor. Va fi mai greu a face apărarea în privința răului fizic de nemulțumirea ființelor simțitoare, de ceea ce se numește fericire și nenorocire?

Este adevărat, că în general oameni să fie nemulțumiți de soarta lor? Un materialist a dovedit contrariul. Să pre-

supunem, zice el, că cineva propune unui om oarecare de a schimba existența sa, în contra aceluia a unui altuia, după alegerea sa. Înțeleg prin existență tot ceea ce îl constituie astfel după cum este, facultățile sale naturale și câștigate, cunoștințele sale, ideile sale, inclinațiile sale, felul său de a vedea și simți. Este a pune prețul a o sută contra unuia, că nici un om nu ar fi destul de îndrăzneț, spre a voi să se expună schimbării, cu un individ oricare ar fi el. Orașiu a făcut aceiași reflecțiune. Autorul Sistemului Naturii zice, că dacă aruncăm o căutătură de ochiu nepărtinită asupra rasei omenești, vom găsi un mai mare număr de bunuri decât rele; că nici un om nu este fericit în masă, dar că este îndeosebi. Nu este nimeni, care să nu fie mulțumit de sine, și cum ar putea fi nemulțumit de Dumnezeu?

Chestiunea nu este a se ști, dacă sunt nemulțumiți, ci dacă au dreptate de a fi astfel. Bayle se învoește, că ei sunt nedrepti. «Din toate desăvârșirile lui Dumnezeu, zice el, bunătatea va fi cea mai văzută, dacă oamenii ar reflecta. Un învățat a zis, că suntem mai simțitori de întristare și de durere, decât de plăcere. Aceasta nu este adevărat. Plăcerile, de cari ne bucurăm provin din legile, ce a pus Dumnezeu în natură. Din contra, cea mai mare parte din întristările noastre provin din reaua întrebuințare, ce facem a judacăței noastre. Este nerecunoștința noastră, mândria noastră, dispoziția noastră nesățioasă, care ne îndeamnă a zice împreună cu Salustiu: «*Falso queritur de natura sua genus humanum*». Astfel el combate, ceea ce a zis în altă parte, că în această lume se află mai mult rău, de cât bine.

Spre a se ști, dacă creaturile simțibile au loc de a fi mulțumite, ar fi trebuit să se însemneze gradul de bună stare dincolo, de care omul nu poate nimic pretinde și dincoace, de care el are drept a se plânge. Dacă dintre cei doi oameni deopotrivă sprijiniți de Providență în toate privințele, unul este mulțumit de soarta sa și altul nemulțumit, urmează că bunătatea lui Dumnezeu este greșită în privința celui de al doilea, pentru că el este mai puțin supus, mai puțin recunoscător, cu mai puțină judecată decât cel dintâi?

Luăm noi ca regulă a bunătății Dumnezești nerecunoștința și dorințele nesimțitorilor?

Dreptul Iov șezând culcat pe gunoiu binecuvântă pe Dumnezeu. Alexandru, stăpânitorul unei împărății întinse, nu era mulțumit. Sunt oameni așa de rău organizați, zic materialistii, cari nu sunt fericiți, decât prin crimă, va trebui ca Dumnezeu să dea o formă nouă caracterului lor, sau a le îngădui crime, spre a-i face fericiți?

Dacă avem dreptul să cerem un grad sau altul de fericire, pe cât timp avem ideea sau plăcerea, acest principiu merge drept până la nesfârșit.

Pentru că asupra chestiunii binelui și răului fizic, fericirii și nenorocirii filozofii susțin pentru și contra, ne vom silii a ne face noțiuni mai exacte decât ale acestor filozofi.

Fericirea cere două lucruri: a fi scutită de toată simțirea dureroasă și a avea un sentiment de plăcere, cel puțin în gradul cel mai slab. Așa dar, a fi nenorocit, în chip absolut vorbind, este a încerca un sentiment continuu de durere, fără nici un timp scurt de plăcere.

Am zis, absolut vorbind, pentru că fericirea și nenorocirea, fie pentru grad, fie pentru durată, nu constă într'un punct neîmpărțit. Acestea sunt două stări obicinuite, priimitoare de mai mult și de puțin și nu judecăm decât prin comparațiune. Sofizma lui Bayle și a copiștilor săi este a le lua totdeauna într'un înțeles absolut. Dacă un om în toată viața sa a suferit de podagră, sau de rinichi și nu s'a bucurat, decât numai de câteva momente de odihnă, nu zicem că acest om a fost fericit, dar dacă s'a bucurat de o sănătate și bună stare statornică optzeci de ani și n'a încercat, decât numai câteva minute de durere ușoară, va putea susține cineva, că el a fost nenorocit? Aceasta ar fi un joc de cuvinte. El este mai puțin fericit, dacă el nu a suferit niciodată și că dacă a încercat plăceri mai vii și mai durabile, dar el este mult mai fericit, decât bolnavul, de care am vorbit.

Singurul principiu este, că nu se află fericire absolută, decât fericirea eternă, nici nenorocire absolută, decât soarta celor osândiți. Existența lor este mai puțin dorită, ca neantul. Dar între aceste două margini, se află un număr nesfârșit de grade, cari nu sunt fericire sau nenorocire, de

cât prin comparație și în cari Dumnezeu a putut să ne așeze, fără a lipsi unei bunătăți nemărginite.

De asemenea, desăvârșirea și nedesăvârșirea sunt idei curat relative, tot astfel ca și fericirea și nenorocirea. Nu este nici o creatură căria Dumnezeu nu i a dat oarecare grad de desăvârșire și nu este nici una pe care Dumnezeu să nu fi înzestrat-o cu vre-un grad de fericire și bună stare. Ceea ce numim nedesăvârșire, nu este decât lipsirea de un grad mai înalt de desăvârșire și ceea ce numim nenorocire, nu este decât lipsirea de un grad mai mare și mai trainic de fericire. Nu avem loc a fi nemulțumiți de gradul de fericire, de care ne bucurăm, decât de gradul de desăvârșire ce avem. Starea noastră astfel precum este, nu se poate arăta nenorocită, decât la aceia, cari nu nădăjduesc nimic după această viață. Potrivirea de fericire și desăvârșire între oameni ar face societatea cu neputință; ei nu sunt legați, decât prin trebuințele lor.

Așa dar este un neadevăr, ca omul să fie nenorocit pe pământ. De asemenea este un singur grad de răutate, care strică una sută de grade de bunătate; că un singur minut de durere aci pe pământ, să fie o obiecțiune nedescompusă în contra bunătății dumnezeiești, mai cu seamă când durerea este o ispășire a păcatului și mijlocul de a merita o fericire vecinică. Toate aceste maxime nu sunt întemeiate, decât pe o noțiune greșită a fericirii și pe o idee încă mai greșită a bunătății nemărginite a lui Dumnezeu.

Neconținut se compară bunătatea dumnezească cu cea omenească, ființa nemărginită cu ființa mărginită, izvor necat de sofisme. Un om nu se socotește bun, decât numai după voința sa, de a face binele după puterea sa, care este prea mărginită. El trebuie să facă mai mult binele ce poate, a' l dărui mai repede unui mare număr de persoane, mai mult timp, cât îi este prin putință. Nici unul din aceste caractere nu se reduce la Dumnezeu. Oricine cade în contradicere, câtă vreme cere, ca să facă atât bine cât poate, el ar putea face la nemărginit; ca el să facă aceasta cât mai repede, el l a putut din toată eternitatea; ca el să l facă la un mai mare număr de creaturi posibil, el poate crea la nemărginit; ca el să l facă mai mult timp, ar pu-

teă urmă în toată eternitatea. Chiar bunătatea sa către cei fericiți, nu împlinește toate aceste condițiuni Dumnezeu poate adăoga până la nesfârșit fericire sfinților și el a putut face să înceapă cu mulți ani mai degrabă; această fericire nu este nesfârșită, decât în durata sa, este nesfârșitul în putere, dar niciodată nu va fi nesfârșitul actual.

Chiar Bayle a fost silit să se invoiască, că ideile noastre naturale, nu pot fi măsura comună a bunătății și sfințeniei dumnezeiești și a bunătății și sfințeniei omenești, că nu este proporție între sfârșit și nesfârșit și nu trebuie a îngădui de a măsura purtarea lui Dumnezeu și purtarea oamenilor. Iată cu toate acestea ceea ce el a făcut în toate cărțile sale și copiii săi nu încetează de a le repetă; spre a dovedi în contra bunătății Dumnezeiești, ei se întemeiază pe exemplele unui părinte, unei mame, comparațiune greșită, care nu dovedește nimic.

Să punem ca principiu, că bunătatea lui Dumnezeu, deși nemărginită, este voința a face bine, mai mult sau mai puțin și totdeauna într'un grad mărginit; că în deosebitele grade, de cari bunurile create sunt primitoare, nu este nici unul, cât de mărginit ar fi, ce ar putea să fie privit ca nevrednic bunătății lui Dumnezeu. Dacă cineva nu ar voi să numească bine, decât ceea ce este mai bun posibil, nu ar mai fi bine în univers; mai bun, cel mai bun este nesfârșitul.

Deci, în marele număr de creaturi simțitoare, ce Dumnezeu a format, va fi una singură, căria el nu a făcut bine, mai mult sau mai puțin și existența căria nu este mai preferabilă decât neantul? Iată unde este redusă chestiunea. Dacă el a dat la toate creaturile fără deosebire oarecare grade de bună stare, el a fost așa dar bun în privința lor; orice grad, ce el le-a acordat, ar fi putut totdeauna să le facă mai mult, pentru că puterea sa este nemărginită; marginile binefacerilor sale, ori cât de restrânse ar fi ele, nu probează nimic în contra bunătății sale. Maximile adversarilor nu sunt decât cuvinte cu două înțelesuri.

Bayle întreabă: Puterea suverană, adăogată la o bună-tate nemărginită, nu va încărcă de bunuri atât, cât Dumnezeu poate să dea și creatura poate primi, aceia merge la nesfârșit; a'l cere, aceasta este a voi nesfârșitul creat, nesfârșitul actual și este a cădea în contradicții.

O bunătate nemărginită, urmează Bayle, trebuie să dea bunurile noastre curate, fericirea noastră neîncetată. Ea nu poate face creaturile sale nenorocite. Un bine curat, un bine fără lipsă, este un bine nesfârșit, fie în cățătime, fie în durată; Dumnezeu nu'l poate da, pentru că puterea sa este nemărginită și bunătatea sa neseacă. Am arătat, că nimeni nu este nenorocit în chip absolut. Dumnezeu, mai zice el, putea să mântuiască pe om, sau să'l facă vecinic fericit, fără a'i face nici un rău temporal. Dacă el este în chip nesfârșit bun, 'l datorează. Maximă greșită. Cât timp bunătatea este alăturată la o bunătate nesfârșită, este nechibzuit a zice, că ea datorează tot ce poate. Bayle a fost nevoit să mărturisească aceasta.

Dar aceasta este de căpetenie în contra răului moral, în contra păcatului și urmărilor sale, ce el a întors observările sale.

Dacă Dumnezeu, zice el, a prevăzut păcatul omului, sau dacă 'l a judecat cu puțință, a trebuit să'l previe; el a trebuit să hotărască pe om la binele moral, după cum 'l a hotărât la binele fizic. Astfel judecau manicheii.

Aceasta este o contradicere. Omul hotărât la binele moral, ca la binele fizic, nu ar mai fi liber; nu ar mai fi nici bine, nici rău moral, nici crimă, nici virtute, unul și altul nu ar mai fi imputabile.

Dumnezeu putea preveni păcatul, așa dar el datoră aceasta; greșită consecință, căci este nechibzuit a reduce bunătatea dumnezească, alăturată la o putere nemărginită, a face tot ce ea poate.

Puterea de a face răul, mai zice el, este rău în sine însuși. Dumnezeu nu trebuie să'l acorde omului.

Noțiune greșită a liberului arbitru. Bayle a fost îndatorat a o retrage. Libertatea este puterea dată omului de a face binele sau răul moral, după alegerea sa. Puterea de a face binele singur ar fi în ființa sa urît, dar el aduce desgust, astfel răul nu va mai fi moral nici imputabil.

Puterea de a face binele singur în o stare de fericire desăvârșită, este dreptul fericitorilor în ceruri, dar acesta numai este un merit. Această stare este fără îndoială mai bună și mai folositoare, decât aceia în care ne aflăm; liberul arbitru al omului este un mai puțin bine, decât ha-

rul ce nu se pierde al sfinților, dar este asemenea un mai mare bine, decât starea animalelor, nevrednice a face binele, nici răul moral. Bayle se învoește la aceasta. Așa dar nu este rău în el însuși și numai este rău absolut; nu este un prea mare folos pentru om, de a putea să fie vecinic fericit, dacă el voește, prin practica binelui?

A da omului liberul arbitru, zice el, într'un moment, în care cineva ar prevedea, că el ar face rea întrebuințare de dânsul, este a-i face un dar primejdios.

Nu este adevărat. Prevederea relei întrebuințări, ce omul ar face de judecata sa, de libertatea sa, de cunoștințele sale și de talentele sale corporale, nu schimbă nicidecum natura acestor daruri. Ea nu înrăurează întru nimic asupra relei întrebuințări, ce ar putea face omul.

Dumnezeu, urmează Bayle, ar trebui mai bine să ridice omului liberul arbitru, decât a-i îngădui reaua întrebuințare. Nouă greșală. Lipsirea liberului arbitru nu este un bine, decât atunci când este alăturată la grația, ce nu se pierde. Deci, omul nu eră în această stare; liberul arbitru nu-i este dat negreșit pentru împrejurarea, în care reaua întrebuințare eră prevăzută, ci pentru toată viața sa. Dumnezeu nu i-l a dat spre a abuză, ci pentru a se sluji, spre a se face în chip statornic fericit.

Nu ar fi mai bine, zice sofistul, a înlănțui un om, de cât a-i lăsa libertatea de a se omorâ?

Indoită greșală de logică. Ar fi mai bine. Așa dar Dumnezeu datorează aceasta. Consecința este greșită, pentru că duce la nesfârșit. Un om trebuie a o face în asemenea caz. Așa dar Dumnezeu o datorează asemenea. Comparațiune greșită și Bayle se învoește la aceasta.

Un dar, zice el, nu poate fi privit ca o binefacere, de cât numai când i se adaogă arta de a se sluji de dânsul.

Negreșit. Dumnezeu a dat cu îmbelșugare lui Adam arta de a se sluji de liberul său arbitru, toate cunoștințele și ajutoarele trebuincioase; Adam nu a păcătuit, nici prin neștiință, nici prin neputința de a face mai bine, ci prin alegere și din plină libertate. Este asemenea în proporție cu toți aceia ce păcătuiesc.

Nu se potrivește decât unui vrăjmaș, conchide el, de a face daruri, ce el prevede, că ar fi periculoase acelor ce li se dau.

Altă comparație sofistică. Aceia poate fi adevărat, vorbind despre oameni, dar Bayle trebuie să-și aducă aminte, că nici un exemplu al binefăcătorului, al prietenului, al vrăjmașului, nu poate fi redus la Dumnezeu.

Pentru ce, zice Fericitul Augustin, Dumnezeu nu ar fi creat pe om, cu toată știința de mai înainte, ce el avea despre păcatul său? El era gata a-l încoronă, dacă el stăruia în nevinovăția sa, a-l povățui după căderea sa, a-l ajuta spre a-l ridică, totdeauna deopotrivă minunat prin bunătatea sa, prin dreptatea sa, prin milostivirea sa. El prevedea asemenea, că din această rasă slabă și muritoare, va naște un popor de sfinți. În orice chip s'ar conduce omul, are totdeauna deopotrivă a se lăuda de Providența Dumnezeiască, de răsplățile sale, dacă el face binele, de pedepsele sale drepte, dacă a păcătuit, de milostivirile sale, pe când se pocăește și se întoarce la fapta bună. Tertulian a răspuns acelaș lucru lui Marcion.

C.

(Va urmă)

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE. SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 1).

În legătură cu aducerea moaștelor sfântului Ioan, Alexandru cel Bun făcù două donațiuni mitropoliei din Suceava. Documentele originale ale acestor donațiuni nu s'au păstrat, sau nu au ieșit până astăzi la lumină¹⁾. Știre

¹⁾ „Un *ispisoc* (fără leat și lună) dela Alexandru Vodă Bătrânul ce dă mitropoliei danie poiana Vlădicenilor» a existat totuș, căci este pomenit într'un „Perilips“ despre scrisorile de moșii ale sfintei mitropolii a Moldovei. Vezi *Revista Teologică*, IV, No. 14 p. 111; Cfr. și C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovii*, București 1888 p. 22.

despre ele avem numai din niște confirmări ulterioare. Așa: în documentul de întărire dela Radu Mihnea din 1624 citim că teritoriul sau moșia numită «Poiana Vlădicăi»¹⁾ «a fost dăruită mitropoliei din Suceava de către Alexandru-Vodă cel Bătrân ca să fie de pomenire și anume când a ieșit el cu boerii săi și cu întregul popor la sus pomenita Poiană pentru a întâmpina pe sfântu Ioan cel Nou»²⁾, iar din confirmarea, din 1625, dela acelaș Domn Radu Mihnea a vechiului așezământ al bătrânului Alexandru Voevod vedem că Alexandru cel Bun instituisese ca să se dea mitropoliei din Suceava, unde se aflau moaștele sfântului Ioan, vin, tămâie și cele necesare pentru iluminat³⁾. Aceste donațiuni dintâi, fiind făcute în legătură cu aducerea moaștelor sfântului Ioan, trebuie să se fi efectuat tot în acelaș an, în care s'au adus și moaștele, adică în 1402.

Și cronicarul Ureche, în legătură cu așezarea scaunului mitropolitan în mănăstirea din Suceava, știe să ne povestească despre Alexandru cel Bun că: «au dat multe sate și ocini să fie de poslușanie sfintei mitropolii»⁴⁾. Afirmarea lui Ureche, a cărei informațiune din acest timp începe a fi mai sigură, se găsește confirmată de documente emanând direct dela Alexandru cel Bun.

Intr'adevăr acest Domn nu se opri la cele două donațiuni pomenite mai sus. El făcu în 1403 o altă danie mitropoliei. Un document al lui, din 6911 Ianuarie 7, ne spune că a dăruit «sfintei episcopii» din țara Moldovei două sate: Avereștii pe Suceava și Hărcica (azi Greața sau Hreățca) lângă Suceava, «pentru sănătatea noastră și pentru sufletele celor de mai nainte sfânt—răposaților domni»⁵⁾. Docu-

¹⁾ Numită „Boyana Vladyka“ de funcționarul austriac Manowarda care în 1783 a alcătuit „Indicele dela Zolkiew“.

²⁾ G. Popovici, *Index Zolkieviensis* în *Candela* III, pp. 547—549.

³⁾ *Ibid.* pp. 550—551.

⁴⁾ M. Cogălniceanu *Letopisețele României* I. 137.

⁵⁾ I. Bogdan, *Un document dela Alexandru cel Bun din 1403* în *Convorbiri literare* XXXV pp. 353—369. In regist la G. Popovici, *Index Zolkieviensis* în *Candela* III. p. 550 și C. Erbiceanu, *Perilips*, în *Revista Teologică* IV. No. 14. p. 112, și în *Istoria Mitropoliei Moldovii*, op. cit. p. 23.

mentul acesta prezintă o particularitate ce trebuie relevată în deosebi. El numește mitropolia Moldovii numai episcopie. Că aci e vorba într'adevăr de mitropolia Moldovii și nu de vre-o altă episcopie se vede din faptul că dintr'un document dela anul 1434 se constată că satul Averești este al mitropoliei din Suceava¹⁾, iar nu al vreunei alte episcopii; iar că mitropolia Moldovii erà într'adevăr mitropolie în sensul obicinuit al acestui cuvânt, și nu o episcopie simplă, ne-o spun nu numai «Acta Patriarchatus Constantinopolitani». (II, 530—533), ci și biograful contimporan al sfântului Ioan cel Nou, care numește pe Iosif «arhiepiscop». Pe urmă procedeul înființării întâi a unei mitropolii nu erà nou: și în Țara Românească se începuse cu înființarea unei mitropolii, și lucrul căpătase deplină recunoaștere din partea patriarhiei din Constantinopol. În fine, în anul 1407, adică 4 ani după data documentului în chestiune, Iosif este numit, într'un document dela el, «mitropolit al Moldovlahiei»²⁾. Va fi aci o scăpare din vedere din partea diacului, va fi, poate, luarea unui cuvânt într'o accepțiune mai largă, sau va fi aci întrebuintat cuvântul «episcopie» pentruca să ni se spună că mitropolia Moldovii nu erà deplin organizată pe acea vreme, cum a observat și D-nul I. Bogdan³⁾—în orice caz, un lucru rezultă clar din acest document, și anume: că în 1403 nu există în Moldova de cât o *singură*⁴⁾ eparhie sau dieceză, aceea căreia Alexandru cel Bun îi dăruie cele două sate pomenite.

Cu privire la cel dintâiu mitropolit al Moldovei, cunoscut istoricește⁵⁾, în afară de cele spuse despre el cu o-

¹⁾ *Candela* III p. 690 și *Revista Teologică* IV, No. 14, p. 110; C. Erbiceanu *Istoria mitropoliei Moldovii* op. cit. p. 20.

²⁾ Hasdeu: *Arhiva istorică* I. 1, 140.

³⁾ *Un document dela Alexandru cel Bun din 1403*, în *Convorbiri literare* XXXV, p. 364.

⁴⁾ *Ibid.*

⁵⁾ „Pomeinicul Preaostințitor mitropoliți ai Moldovei” cunoaște pe „Iosaf Mitropolit” „Acesta a fost întâi mitropolit țării Moldovei”. C. Erbiceanu. *Istoria mitropoliei Moldovei*, op. cit. p. LV.

cazia conflictului bisericesc dintre Moldova și patriarhie, și în afară de cele spuse mai sus, se mai poate adăoga toarte puțin. Dela el avem cel dintâiu document (7 Ianuarie 1407—6915), care emană dela un mitropolit moldovean ¹⁾. Din acest document vedem că mitropolitul Iosif se interesă de aproape de soarta mănăstirilor de atunci din Moldova: Neamțul și Bistrița, «fiind ambele aceste mănăstiri ale Vlădiciei mele», ceea ce înseamnă că, pentru Moldova, rolul, avut de Nicodim în Țara Românească, revine mitropolitului Iosif. Știm într'adevăr că Nicodim a introdus viața mănăstirească în Țara Românească, și a contribuit la ridicarea celor dintâi mănăstiri, devenite apoi focare de învățatură slavonă.

Afirmațiunea mitropolitului Iosif că mănăstirile Neamțu și Bistrița sunt ale «Vlădiciei sale» ne îndreptățește a-i atribui, nu numai meritul de a fi contribuit—pe lângă colaborarea Domnitorului țării, care aducea mijloacele materiale—la zidirea acestor dintâi mănăstiri moldovenești, dar încă și pe acela de a fi dat îndemnul ²⁾ la răspândirea învățurii de carte slavonă în și din aceste mănăstiri.—Pentru ultima dată când se face amintire despre mitropolitul Iosif este într'un document din 1408 Septemvrie 16 ³⁾. Câtă vreme a mai trăit după acest din urmă an și unde a fost înmormântat, nu se poate ști cu siguranță. Probabil că a fost înmormântat într'una din mănăstirile Vlădiciei sale ⁴⁾. El

¹⁾ Originalul slavon la *Arhivele Statului*, secția istorică, fost Sf. Saba-Iași, pachetul 230 No. 1; publicat de Hașdeu: *Arhiva istorică* I, 1, 140.

²⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii religioase*, București 1904 p. 13.

³⁾ Originalul slavon la *Academia Română, Peceți 137*; în traducere *ibid.* pachet 63 No. 33 și pachet 65 No. 62; a fost publicat de Melhisedec, *Cronica Romanului* I p. 101—104.

⁴⁾ La mănăstirea Boiștea, pe care Domnul Moldovii Ștefan, după un document din 6 Iunie 1446 (v. I. A. Grigoriu, *Notițe istorice asupra lui Iosif I Mușat*. București 1898 p. 85) o dăruie mănăstirii Neamțului, eră „Chilia Vlădicăi Iosif“ (cfr. *Analele Academiei Române* seria II. tom. VI secția II p. 60). Se poate ca mitropolitul Iosif să-și fi aflat aci locul de odihnă.

a încetat din viață, după toată probabilitatea, în anul 1415 ¹⁾, în care an el și avu succesori. Căci iată ce găsim la Silvestru Syropulos, scriitorul din secolul al XV-lea al istoriei sinodului florentin ²⁾: un mitropolit, nenumit însă, al Moldovlahiei ³⁾ vine la Constantinopol; patriarhul Eutimiu refuză să-l primească ca mitropolit al Moldovei și să recunoască ceea ce acesta făcuse, ba nu-i dădu nici măcar voie ca să intre în capitală ⁴⁾. Patriarhul Eutimiu fu așa de neclintit în hotărârea sa, încât nici chiar împăratul bizantin Manuel Paleologul (1391—1423) ⁵⁾ nu isbuti să exopereze recunoașterea noului titular decât după înmormântarea patriarhului, adică după 31 Martie 1416 ⁶⁾. Acest mitropolit al Moldovii rămase în Constantinopol până către începutul anului 1418, când împăratul Manuel, întorcându-se din Peloponez, făcu să fie întărit ca mitropolit de noul patriarh Iosif, și apoi îl trimise în Moldova ⁷⁾.

¹⁾ Către această dată, însă numai în mod aproximativ, ne-ar duce și cele spuse în *Acta Patriarchatus Constantinopolitani*. II, p. 224, la anul 1395, despre Iosif și Meletie că erau deja „bătrâni“ la această dată. Cel mult 15—20 de ani, după 1395, mai puțin vârsta Iosif.

²⁾ K. Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, München, 1897, p. 121.

³⁾ Sylvester (Sguropulos) Syropulos: „Vera historia unionis non verae inter Graecos et Latinos sive concilii Florentini“, ed. Robert Creighton, Hagae MDCLX p. 1 scrie: *πρὸς τὸ δεχθῆναι ὡς Μολδοελλαχίας, τὸν δεηλωθέντα ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν καὶ εὐρισκε...*

⁴⁾ E. Golubinski, *Istoria bisericii bulgare, sârbe și române* (în limba rusă) Moscva 1871; în traducere românească de I. Caraciovăanu, *Privire scurtă asupra istoriei bisericii române ortodoxe*, Iași 1879 p. 37. Ch. Auner, în studiul: *La Moldavie au concile de Florence*, p. 11 sequ.

⁵⁾ H. Gelzer în Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Litteratur*, op. cit. p. 1061.

⁶⁾ In Du Cange: *Glossarium mediae et infimae Graecitatis* MDCLXXXVIII p. 1191, la verbul *ποιεῖν* se află epitaful patriarhului Eutimiu cu data de 6924 Martie 31.—Asupra stabilirii datei de 1416 și nu 1406 (6914) dela G. Phrantzes, (ed. Bonn p. 108) cfr. nota 4 dela pag. 11 a studiului: *La Moldavie au concile de Florence* de Ch. Auner.

⁷⁾ Syropulos *op. cit.* p. 3: *καὶ τὸν εἰρημένον μητροπολίτην εἰς τὴν Μολδοελλαχίαν ἀπέλθειν κατασκόλασας*. — G. Phrantzes ed. Bonn p. 110.—Golubinski *op. cit.* p. 37 și Ch. Auner *op. cit.* p. 12—13.

Cum se numiã acel nou mitropolit al Moldovei, care din 1416 până în 1418 se aflã în Constantinopol?

În documentele interne, cunoscute până acum, nu e pomenit numele a nici unui mitropolit moldovean în tot rãstimpul dela 1408 ¹⁾ până «pe la 1454» ²⁾, sau mai drept, până în anul 1455, când este pomenit mitropolitul Teoctist ³⁾. Asemenea și cronicile nu ne spun numele a nici unui mitropolit al Moldovei până în timpul domniei lui Alexandru (1451—1455) ⁴⁾, când pomenesc tot pe Teoctist ⁵⁾. Inscriptiile iarãș nu ne dau nimic în această privință. Nici pomelnicul mitropoliților Moldovei ⁶⁾ nu cunoaște nici un mitropolit dela «Iosaf» cel dintâiu până la Teoctist. Pentru o jumătate de secol aproape, nu găsim deci, în starea de azi a lucrurilor, în *actele interne* ⁷⁾, nimic privitor la numele unui mitropolit moldovean ⁸⁾.

Totuș o notiță istorică despre un epitaf ne pune în pozițiune de a admite că numele mitropolitului, care a întâmpinat dificultăți la recunoașterea sa de patriarhie pe

¹⁾ Melhisedec, *Cronica Romanului* I, p. 102.

²⁾ Melhisedec, în *Analele Academiei Române*, seria II, tom. VII secția II p. 217 și în *Revista pentru istorie, arheologie, și filologie* I p. 254.

³⁾ Uljanicky, *Materialy*, Moscva 1887 p. 84 și Codrescu, *Uri-car* XI p. 10.

⁴⁾ Cronologia Domnilor e luată, peste tot, din N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* II, p. 534—535.

⁵⁾ I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* pp. 144 și 194 și *Cronice inedite atingătoare de Istoria Românilor* pp. 96 și 102.

⁶⁾ „Sinodicul mitropolitului Iacov I Putneanu“ la C. Erbiceanu, *Istoria mitropoliei Moldovii* op. cit. p. I.V.

⁷⁾ Accentuãm *acte interne*, pentru că lucrul acesta, cum vom vedea îndată, își are explicarea sa.

⁸⁾ Știrea dată de „Sbornicul dela Neamțu“ (Melhisedec *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* II p. 137) și de „Cronica sârbo-moldovenească“ (*Cronice inedite* op. cit. p. 96 și 101) despre un mitropolit al Moldovii Iosif în 1453, a rezultat, precum s'a arătat (N. Iorga *Studii și documente* VI, 619) dintr'o confuzie în așezarea datelor. Acel Iosif din 1453 nu este altul decât mitropolitul din timpul lui Alexandru cel Bun.

la 1416, și care se află la Constantinopol încă în 1418, eră *Macarie*. Acest nume este dat de notița aflată într'un cronograf bizantin ¹⁾, supt anul 1429 ²⁾, notița de bună samă marginală, și reproducând un antimis al acestui mitropolit al Moldovei. Titlul care se dă aci mitropolitului de: «al Moldovlahiei și al părților de lângă mare», corespunde, întru toate, cu epoca lui Alexandru cel Bun, când Moldova eră numită bisericește: «Moldovlahia» ³⁾. Și, odată ce notița e sigură și ne putem bază pe ea, nimic nu ne împiedică să admitem că acest Macarie din 1429 poate să fie acelaș mitropolit care în 1416—1418 se află în Constantinopol. Deci numele urmașului mitropolitului Iosif este, după cele spuse, *Macarie* ⁴⁾.

¹⁾ Melhisedec ne spune (*Analele Academiei Române* seria II tom. VI secția II p. 45 nota 1) că a aflat această notița într'un cronograf bizantin tradus în românește și scris la 1723 de Gavriil Dascălul. Acel cronograf a fost depus, ne asigură dânsul, în biblioteca seminariului din Huși, unde Melhisedec, între 1856—61, se află ca rector.

²⁾ La această dată 1429 (6937) se făcea mențiune și despre mitropolitul Moldovei Macarie și despre epitaful pe care îl făcuse în anul 1428 (6936). Melhisedec ne dă (*Analele Academiei Române* seria II, tom. VI, secția II, p. 46 notă) și cuprinsul acelu epitaf.

³⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I p. 66—67.

⁴⁾ Grigorie Mammas—un partizan al unirii făcute la Florența, ridicat în anul 1445 pe scaunul patriarhal din Constantinopol, pentruca mai pe urmă să-l părăsească, și, neajungând la nici un rezultat cu străduințele sale unioniste să se ducă la Roma, unde a și murit în 1459 (cfr. Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur* p. 119)—face mențiune, în apologia în contra mărturisirii de credință a lui Marcu Eugenicu (Τοῦ μακαρίου Γρηγορίου πατριάρχου Κωνσταντινόπολεως, τοῦ ὁμολογίου, ἀπολογία εἰς τὴν τοῦ Ἐφέσου ὁμολογίαν, publicată în Migne, *Patrologiae graecae* tom. CLX, col. 99 și 100), de un mitropolit al Mavrovlahiei, Antim (τοῦ Μαυροβλαχίας Ἀνθίμου ἐκείνου), despre care adaogă imediat că a primit haina călugărească, însă în urmă îndemnat de sinod, a revenit la exercitarea îndatoririlor arhieresti. Această mențiune a dat prilej lui Le Quien, *Oriens Christianus*, Parisiis MDCCXL p. 1251), să designe ca episcop al Moldovei pe un „Anthimius“ sau „Anthemius“. Urmând lui Le Quien, Golubinsky pune (cfr. traducerea, menționată a cărții lui, de I. Caraciovianu p. 37), în șirul mitropoliților

De ce rămase acest mitropolit al Moldovii doi ani în Constantinopol?

Din refuzul patriarhului Eutimiu d'a recunoaște pe noul mitropolit al Moldovei—refuzase, cum am văzut, să-l primească ca mitropolit al Moldovei, să recunoască aceea ce acesta făcuse, ba ce este și mai mult, îi interzisese chiar intrarea în capitală—se poate deduce că, cu ocaziunea ocupării scaunului mitropolitan vacant, prin moartea lui Iosif, patriarhia din Constantinopol provocase un nou conflict cu biserica Moldovii, la fel cu acel care izbucnise în timpul mitropolitului Iosif. Poate că cei dela patriarhie voiau din nou să impună țării un Grec; probabil însă că procedeul întrebuintat în conflictul precedent, când se numise de patriarhie un alt mitropolit, pe lângă cel ales de țară, nu s'a aplicat din nou acum; căci dacă s'ar fi procedat și acum la fel, ca atunci, patriarhul Eutimiu nu ar fi lipsit de ași fi făcut un drept din acest fapt și de a-l fi adus, ca argument, în discuția pe care Syropulos, de altfel, o povestește cu multe detalii ¹⁾ Experiența de altădată probase indestul celor dela patriarhie că e zadarnic a mai numi un alt mitropolit pentru Moldova, pe lângă cel ales de țară; căci și cu acesta s'ar fi ajuns, la urma urmei, tot la acelaș rezultat, ca și cu primul: patriarhia ar fi recunoscut adică, în cele din urmă, pe mitropolitul ales de țară. Poate că și participarea Moldovii la sinodul din Constanța—cum

Moldovei, imediat după cel dintâi, Iosif, pe un Anthim, despre care adaogă că nu se știe când a urmat lui Iosif—Dar, în loc de a scoate din spusele lui Grigorie Mammas un episcop sau mitropolit al Moldovii, e cu mult mai natural a bănui că memoria a înșelat pe Grigorie Mammas (cfr. Ch. Auner, *La Moldavie au concile de Florence* p. 12) și că a scris Μωρο—in loc de Οὐγγρο-ἑλλαχία și atunci acel Antim pomenit de Mammas nu ar fi altul de cât Antim mitropolitul „unej părți a Ungrovlahiei“ și apoi și al „Ungrovlahiei“, despre care vezi *Intemeierea mitropoliilor*, op. cit. p. 47 și 57 și partea I a acestui studiu pp. 7—10; 12—13.

¹⁾ Ch. Auner, *La Moldavie au concile de Florence* op. cit. p. 12.

vom vedea imediat—să ti fost un îndemn pentru patriarhie ca să recunoască pe mitropolitul ales de țară și să nu impună ea pe un altul, de teamă de a nu-și înstreina simpatiile în această țară, fapt care ar fi putut să ducă și la îndepărtarea bisericii Moldovii de sub jurisdicțiunea bisericii patriarhale.

Despre Mitropolitul Macarie nu se mai știe încolo nimic; el nu mai apare de loc. Până în ce an anume a păstorit, asemenea nu se poate ști.

Despre fapte însă, petrecute în timpul păstoriei lui, avem știri sigure, ca, de pildă, despre reprezentarea Moldovii la sinodul din Constanța (1414—1418), unde, cum s'a spus mai sus¹⁾, pe lângă curmarea schismei din biserica catolică, pe lângă introducerea reformei și extirparea ereziei din această biserică, se urmăreă și realizarea unirii între biserica greacă și romană. La 19 februarie 1418 veni în Constanța o deputațiune a împăratului și patriarhului din Constantinopol, compusă în afară de mulți civili, din 19 episcopi ortodoxi, în fruntea cărora se află mitropolitul dela Chiev²⁾, *Grigorie Țamblac*³⁾.

¹⁾ Cfr. p. 24 a acestei lucrări.

²⁾ Carl Joseph Hefele, *Conciliengeschichte*, Freiburg im Breisgau 1869 tom. VII pp. 342—343.

³⁾ Grigorie Țamblac s'a născut în Târnova din părinți bulgari, câțiva ani înainte de 1370 (căci în 1379, când mitropolitul Moscovei Ciprian, mergând la Constantinopol pentru hirotonisire, vizită în Târnova pe patriarhul bulgar Eutimiu, Țamblac ne spune că era copil). A fost discipol al renumitului patriarh bulgăresc Eutimiu. Trăi însă și în marea școală a călugărismului ortodox: muntele Atos. Probabil că el este acel Grigorie Preotul trimis în 1401 de patriarhie în Moldova, ca să facă cercetare în privința mitropolitului Iosif. În Moldova a rămas mai multă vreme, indeletnicindu-se cu ținerea de cuvântări bisericesti, cum au făcut, mai târziu, atâția prelați greci, cari s'au abătut prin țările noastre. Chemat, se duse apoi, apucând mai întâiu, probabil, tot calea Constantinopolei, în Rusia. Acî prin stăruințele marelui principe al Lituaniei, Vitold, care rupse legătura bisericească dintre Moscova și Chiev, Țamblac ajunse, în 1415, mitropolit al Chievului, stîntit de episcopii ruși, în contra voinței patriarhiei constantinopolitane. În 1418 el participă la sinodul din Constanța, unde îl trimesese principele litvan, pentruca să trateze

La acest sinod a fost reprezentată, cum am spus, și Moldova¹⁾. E probabil că Polonia a exercitat toată influența sa, spre a hotărî pe Moldoveni să ia și ei parte la sinod, căci, în Mai 1415, pe când regele Poloniei, Vladislav, se află la Snyatin și primiă cu pompă pe Alexandru cel Bun cu Doamna sa, sosiau și trimiși ai împăratului și patriarhului din Constantinopol cu epistole către rege, cerând ajutor în contra Turcilor²⁾.

Este sigur că aci s'a tratat și chestiunea unirei, în vederea conciliului deja început³⁾ și, cum delegații împăratului primiră ajutoare dela regele polon și plecară înainte de concedierea Domnului Moldovei, nu este exclusă posibili-

chestiunea unirii bisericilor. Muri, după date mai sigure: din cronicile rusești și mai ales după inscripția de pe manuscrisul unei evanghelii găsit în mănăstirea Sf. Paul dela Sfântul Munte, în anul 1420. (Cfr. Jireček, *Geschichte der Bulgaren* p. 446; E. Kaluzniacki, *Aus der panegyrischen Litteratur der Südslawen*, Wien 1901 pp. 16—17, unde se dă și bibliografia rusească: N. Iorga, *Istoria literaturii religioase* p. 13—14). Într'o lucrare rusească, apărută în timpul de urmă, consacrată lui Țamblac și datorită lui Iațimirski se emite părerea că Țamblac ar mai fi trăit și după 1420, câte-va decenii, retras ca călugăr într'o mănăstire din Moldova.—Rolul pe care i l'a atribuit Melhisedec acestui prelat la noi a fost exagerat (Cfr. „Viața și scrierile lui Grigorie Țamblac” în *Analele Academiei Române* 1884 ser. II tom. VI secția II pp. 1—109; în *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* vol. II (1884) p. 1—64; în *Biserica ortodoxă română* VIII pp. 410—435; 475—542). Grigorie Țamblac nu a fost mitropolit al Moldovei. Nici un document nu atestă acest lucru, iar acel Grigorie „arhiepiscopus Moldoblachiae”, despre care pomenesc două acte papale din 1436, cum vom vedea, nu poate fi Țamblac, care, după toată probabilitatea, murise în 1420. Pe urmă Țamblac însuș nu s'a intitulat de cît „călugăr și preot al bisericii din Moldovlahia” (Cfr. Ch. Auner, *La Moldavie* op. cit. p. 13), sau «călugăr și egumen al mănăstirii Pantocratorului», care poate fi tot așa de bine și mănăstirea Neamțului din Moldova și mănăstirea Deciani din Serbia (Cfr. E. Kaluzniacki, *Leben und Werke des Patriarchen von Bulgarien Eutymius*, Wien 1901 p. XXIV).

¹⁾ N. Iorga, *Studii și documente* I—II, p. XXXIII.

²⁾ Ioannis Dlugossi, *Historia polonica*, Lipsiae MDCCXI vol. I, an. 1415 col. 367.

³⁾ Ch. Auner, *La Moldavie au concile de Florence* p. 7.

tatea ca, la tratarea chestiunii unirii, să fi luat parte și Alexandru cel Bun, care mai târziu se și conformă angajamentului, ce își va fi luat aci, trimițând reprezentanți la conciliul din Constanța. Sau, se poate ca Alexandru cel Bun să fi fost poftit a trimite delegați la sinod de Sigismund, regele Ungariei ¹⁾. Oricum, delegați ai Domnitorului moldovean sînt atestați—de raportul lui Richental ²⁾—la acest sinod. După acest raport mai participară, între alții, la sinod și delegații a zece orașe din Moldova (« Klein Walachey »), și anume din partea acelor orașe, care aveau și locuitori catolici, ca: Suceava, Romanul, Iașii, Hirăul și Bârladul, și încă alte 5 târguri, cari fiind scrise prea sucit ³⁾ nu se mai pot recunoaște ⁴⁾. Pentru un alt oraș din Moldova și anume: pentru Chilia ⁵⁾, avem atestată participarea și din altă sorginte ⁶⁾. Delegații împăratului avînd în frunte pe Grigorie Țamblac, sosiră, cum spuserăm, în Constanța, la 18 Fevruarie 1418. Dar la această dată mitropolitul Moldovei, care zăboviă în Constantinopol încă din 1416, abia obține confirmarea. E evident deci, că Alexandru cel Bun, trimițînd delegații săi la sinod—poate și ca o manifestare în contra patriarhiei din Constantinople, care tot zăboviă

¹⁾ N. Iorga. *Istoria bisericii românești* I. p. 64.

²⁾ *Das Concilium so zu Constantz gehalten ist worden* etc. publicat în Augsburg 1536 de Heinrich Steyner (p. VI b și LXXXVII). Este ediția întâia (se află și a doua ediție la Academie, cfr. mai sus p. 25 n. 1) a raportului sau croniceii scrise în 1417 de Ulrich von Richental. (Vezi „Cronica lui Ulrich de Richental asupra conciliului de Constanța” de D. A. Sturdza, în *Analele Academiei Române* ser. II, tom. XVI, partea administr. pp. 97--106.

³⁾ „Moderland“, „Mayda“, „Herat“, „Mentz“, „Molga“.

⁴⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I p. 64.

⁵⁾ Chilia eră atunci a Moldovei (N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* I. 301.

⁶⁾ Nu e vorba de un deputat „Kirila Moldaviae“, cum a crezut N. Densușianu (Hurmuzaki, *Documente* I, partea 2, p. 497), ci de orașul Chilia (N. Iorga, *Studii și documente* I-II p. XXXIII nota 3; Th. Auner, *La Moldavie au concile de Florence* p. 7 și *Ungarisches Magazin* t. IV. Presburg 1787 p. 254).

recunoașterea mitropolitului Moldovii—a trebuit să însărcineze cu reprezentarea bisericii din Moldova pe altcineva de cât pe mitropolitul său aflător la Constantinopol, probabil pe Grigorie Țamblac, care îi era personal cunoscut din vremea când fusese în Moldova și care, în drumul spre Constanța, va fi trecut, poate, puțin timp înainte de Februarie 1418, și prin Moldova. Alexandru cel Bun a trebuit să-i dea lui delegația bisericească a Moldovei¹⁾ și pentru cuvântul că, în timpul trecerii lui Țamblac spre Constanța, mitropolitul Moldovei încă nu obținuse confirmarea dela patriarhie, și ne aflându-se în țară, nu putea fi trimis să reprezinte biserica Moldovei la sinodul din Constanța.

Sinodul dela Constanța însă având de rezolvat chestiuni importante, cari interesau de aproape întreg Apusul, proiectata unire a bisericii ortodoxe cu cea catolică rămase la o parte, iar Moldovenii, ca și cei din Țara Românească, cu toate că avură delegați la sinod, nu se uniră cu biserica romană.

În prima jumătate a secolului al XV-lea imperiul bizantin fiind din zi în zi mai amenințat de Turci, împărații greci căutau ajutor în Apus. Așa Ioan VIII Paleologul

¹⁾ Și cronicarii moldoveni știu să ne povestească despre o participare a Moldovei la un sinod apusean pe vremea lui Alexandru cel Bun, însă ei întortochează și amestecă lucrurile. Așa Ureche (*Letopisețele României* I p. 139) vorbește de „soborul ce s'au adunat în Florentina„ la anul 6940 (1432), „în zilele lui Alexandru cel Bun“, la care sinod între alte persoane bisericești „și den țara noastră încă au fost trimis pre Grigore Țamblac“. Ureche însă, cu toate că confundă sinodul de pe vremea lui Alexandru cel Bun,—care este cel dela Constanța (1414—1418)—cu cel dela Florența, și cu toate că schimbă și data acestui din urmă—care e 1439—în 1432, spre a-l aduce în vremea lui Alexandru cel Bun (I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* p. 25 și 249), știe totuși că, la acel sinod din vremea lui Alexandru cel Bun, Țamblac a fost reprezentantul bisericesc al Moldovei. Acelaș lucru îl spune și Miron Costin: „Trimis-au și Alexandru Vodă cu voia țării soli cu Grigore Țamblac“ (*Letopisețele României* I p. 140).

(1423—1448)¹⁾ porni, chiar în anul suirei sale pe tron, după ajutor în Apus²⁾. La întoarcerea sa de acolo trecu prin Moldova, ajungând, în Octomvrie 1424, la Chilia, de unde apoi triremele grecești, cari îl așteptau aci, îl duseră la Constantinopol³⁾. Probabil cu această ocaziune⁴⁾ dădu împăratul bizantin lui Alexandru cel Bun diadema regală și titlul de despot, despre care amintește Dumitru Cantemir⁵⁾. Tot în legătură cu trecerea împăratului bizantin prin țară, știe și tradițiunea moldovenească⁶⁾ să ne povestească că s'ar fi mai dat mitropolitului Moldovei sacos și mitră, că împăratul și împărăteasa ar fi trimis apoi două icoane: una a sfintei Fecioare pentru mitropolit, alta a sfintei Ana pentru Doamna lui Alexandru cel Bun; ba că s'ar fi redactat chiar un act prin care biserica Moldovei ar fi fost declarată autocefală. În afară de chestiunea din urmă: declararea autocefaliei bisericii moldovenești⁷⁾, încolo toate celelalte lucruri, relatate de tradițiune, sînt admisibile⁸⁾. Ele ne arată că pe acea vreme, vremea păstoririi mitropolitului Macarie, se încheiaseră strânse legături bisericești între Moldova și Constantinopol⁹⁾.—Cât timp a mai trăit după 1429 mitropolitul Macarie nu se poate ști¹⁰⁾.

(Va urma)

N. Dobrescu.

¹⁾ Gelzer, *Abriss der byzantinischen Kaisergeschichte* în Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Litteratur* p. 1063—1065.

²⁾ Ch. Auner, *La Moldavie au concile de Florence*, p. 14.

³⁾ G. Phrantzes, ed. Bonn p. 119.

⁴⁾ Nu pe vremea sinodului florentin,—care nu cade în timpul lui Alexandru cel Bun—cum spune Cantemir.

⁵⁾ *Descriptio Moldaviae*, București MDCCCLXXII p. 36 (după Leunclavius, *Pandect* c. 71).

⁶⁾ Consignată pentru prima oară către începutul secolului al XVIII-lea de mitropolitul Grigorie (1723—1728). Vezi *Minunile Maicii Domnului* tipărite la Neamțu în 1847 fila 148—149 și Melhisedec *Cronica Romanului* I p. 87—88.—Cfr. și Codrescu *Uricar* I, p. 237 sequ. ediția veche, p. 399 sequ. ediția nouă.

⁷⁾ Melhisedec, (în *Cronica Romanului* I pp. 91—100) a dovedit că act de declararea autocefaliei bisericii moldovenești nu s'a făcut.

⁸⁾ Melhisedec, *Cronica Romanului* I, p. 91.

⁹⁾ Ch. Auner, *La Moldavie au concile de Florence* p. 14.

¹⁰⁾ Melhisedec crede că Macarie a arhipăstorit până pe la anii 1430—1431, sau până la finele domniei lui Alexandru cel Bun (*Analele Academiei Române* ser. II t. VI secția II p. 45—46).

LIBERA CUGETARE ȘI CUGETAREA LIBERĂ

Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 1.

...lata, dar pe un învățat care vorbește în propria lui materie și se pronunță altfel de cît doctorul în medicină Thiron care vorbește în materie străină. Și nici nu studiază cu seriozitate omului de știință care nu are alt interes de cît al adevărului, ci plin de ură și dușmănie. De și afirmă neîncetat că universitatea este locașul cercetării libere și fără nici un amestec străin, vedem totuși că Domnia Sa e cu totul stăpînită de ură, și deci cercetarea sa, în loc de a fi liberă, e sub presiunea amestecului străin al dușmăniei, cu alte cuvinte nu îndeplinește condițiunile unei cercetări universitare.

Așa dar în paralela pusă noi știm de cine să ne conducem mai mult, de pedagogul Förster ori de doctorul în medicină Thiron.

Cum vedem, școala nu se poate izola de influența religiei, pentrucă face aceasta numai în paguba ei. Religiuinea se arată eficace și în școală și nu se găsește mai bună fundamentare a tuturor îndrumărilor care se dau unui om care se pregătește pentru viață de cît tocmai prin religie. Tot Förster spune în privința aceasta:

Cu cît mai mult, sub influența necredinței în creștere, școala laică se va desface de legătura cu religiuinea în ceia ce privește cultivarea sufletului, și va deveni numai școală pentru intelect, cu atît mai mult corpul didactic laic va simți că, fără mari inspirațiuni etice, munca și ordinea școlară ajung numai un mecanism care se crapă trosnind și care la sfîrșit trebuie să înceteze cu totul din lipsa de putere sufletească în stare de a-l mișca. Se va începe a se lucra cu multă intensitate la cultura puterilor etice, și apoi se va observa cu *sin cea mai proprie psihologie a sa*

cultura etică cere fundamentare și întărire *religioasă*. Noi am atras de mai multe ori atențiunea, privitor la propunerile de *morală pedagogică* ale scrierii de față, că în acest domeniu religiunea nu poate fi înlocuită prin nimic; vom dedica acestei probleme încă un studiu special. Expunerile de mai nainte pot servi ca o introducere la o asemenea lucrare de principii, întru cât, plecînd *inductiv* de la problemele cele mai proprii ale vieții de școală, duce pas cu pas, mai întâi la necesitatea unei culturi sufletești mai adînci, și ajunge apoi la constatarea că perfecționarea religioasă a acestei culturi sufletești e indispensabilă. De aci se revarsă o lumină asupra problemei separațiunii «Bisericii de Stat». *In principiu*, amîndouă tot atît de puțin se pot separa, după cum se pot separa trupul și sufletul în viața pămîntească. Toată lucrarea comună a oamenilor în viața de stat și toată educațiunea spre viața de stat au nevoie de cultura conștiinței—nu există însă nici o cultură a conștiinței de lungă durată, fără cultul tainelor religioase în care sufletul omenesc, pe baza celor mai sublime mărturii și evenimente, se trezește la conștiința destinațiunii lui suprapămîntești. Numai religiunea vorbește limba primitivă a sufletului—cine vrea suflet și însuflețire a vieții, nu poate eși din cercul religiunii» ¹⁾.

Iată, Onorate Domnule Doctor, cît de folositoare e religiunea pentru școală, și deci pentru viața socială, și cît de puțin societatea se poate dispensa de ea. Să fie deci înțelept a da studentului «o directivă numai științifică și cu totul neatîrnată de preceptele bisericesti»?

D-nul Doctor își închipuie că va fi de ajuns să apelăm la știință și rațiune pentru a îndrepta omenirea, că studențimea își va putea avea o directivă în viață numai prin mijloacele științifice. Dar aceasta înseamnă a eși din cercul propriu zis al științei, a ignora că directivele și prefacerile morale n'au venit de la știință, și că mulțimea cunoștințelor de ordin științific nu fac pe om de loc mai bun.

«Dacă știința vrea să înlocuiască religiunea, trebuie să-și ia asupra și îndatoririle ei, și dacă reclamă vreun merit pentru dînsa, e obligată în acelaș timp să procure ome-

¹⁾ *Schule und Charakter*, Zürich 1909, p. 205 --206.

nirii mijloace mai puternice, să-i arăte un drum prin care ea ar putea ajunge mai iute la îndeplinirea scopurilor vieții de cît a fost cu putință prin religiune. Cu conștiință de sine știința se declară capabilă să facă asta. Ea vestește triumfător că numai știința poate călăuzi pe oameni spre un viitor mai bun: «Dacă voim să facem pretutindenea cunoscute condițiunile de care atîrnă progresul civilizațiunii nouă», zice Buckle, «trebuie să le căutăm în istoria acumulării și răspîndirii științei intelectuale. Fără îndoială că aparițiunile fizice și principiile morale produc uneori o mare confuziune în progresul general al lucrurilor, dar în cursul timpului ordinea și echilibrul se restabilesc iarăși, și astfel legile intelectuale își recapătă libertatea acțiunii, independent de puterile inferioare, subordonate». O afirmare atît de hotărîtă se sprijină pe ideea că toată dezvoltarea colosală care are loc în civilizațiunea noastră ar fi mai cu seamă o mișcare intelectuală, și că progresul moral al societății ar sta în directă atîrnare de creșterea cunoștințelor. Dar o asemenea judecată înseamnă o necunoaștere a inimii omenesci, o greșită înțelegere a rolului pe care îl are știința și a ceea ce ea poate oferi. Domeniul științei e întins, ba chiar nemăsurat; problemele ei sînt mari. Ea a făcut atîta și va mai face încă atîta pentru omenire, în cît și numele ei trebuie socotit ca sfințit de orice om care cugetă. Totuși puterea care mișcă înainte progresul cultural nu e intelectul, și cultura *singură* nu îmbunătățește moravurile. Știința lărgește orizontul spiritual al omului, îi dezvoltă puterile intelectuale, mărește puterea noastră asupra naturii. Dar a renaște pe om spiritual, a-l înălța moralmente—la asta ea e incapabilă fără cooperarea religiunii. Lăsăm drumul explicărilor lungi și ne referim, numai ca la un exemplu, la afacerea «Panama»: Intr'însa se aflau senatori, membri ai parlamentului, redactori la ziarele cele mai influente—tot oameni cu distinse cunoștințe și cu mare capacitate, și totuși (luați unul cu altul) o grămadă de șarlatani ¹⁾. E întristător, dar fi-

¹⁾ Unul dintre panamiști se exprima astfel despre religiune, pentru că pretențiunile ei și răspunderea pe care o aruncă asupra omului, îl supărau în operațiunile sale: „Sînt o sută de ani de cînd oamenii predică libertatea spiritului, nu cred nici în Dumnezeu

resc. Inima omenească e mișcată de aceleași pasiuni, e diferent dacă ea bată într'un cugetător progresist ori într'un lucrător simplu. Pescarul din Galileia care nu știe nici să citească nici să scrie, poate sta moralmente mai sus de cit o duzină de filozofi și de luceferi ai științei. Să comparăm, de exemplu, tabloul etic al lui Bacon de Verulam, părintele științei empirice, cu sclavul negru care e descris în «Coliba lui Moș Toma», și va trebui să ne încredințăm că cultura poate modifica formele răului, le poate face mai fine, dar nu-i e dat ei să distrugă răul, să inobileze moravurile. Nu e rolul științei de a călăuzi pe oameni prin înnoirea inimii pe drumul realizării împărăției lui Dumnezeu»¹⁾.

Chiar unde nici nu ne gândim găsim constatarea că religiunea este pentru sufletul omului o temelie puternică cu care el își poate afirma mai bine personalitatea sa și să-și îndeplinească mai cu succes îndatoririle sale. Cei care au a conduce mase de oameni știu totdeauna ce factor puternic este religiunea și cită garanție este pentru dînșii că toate datoriile vor fi împlinite mai bine când vor avea a face cu oameni îmboldiți de simțul religios.

Dacă școala nu se poate dispensa de religiune, nu mai puțin nici armata. Într'însa găsim șefi care constată puterea religiunii și ce înseamnă ea pentru generalul care are a lucra cu o armată de oameni credincioși.

Locotenentul-Colonel Georgescu-Christodulo declară că prezența sentimentului religios la o armată e un factor de

nici în dracu, și apoi se încurcă în ițele unor idei învechite de onoare și de prejudeții ridicule. Azi dogmele sînt un lucru biruit; de ce n'ar fi și morala care urmează din ele; cu pretinsele sale rele sau păcate? Dacă voim paradisul pe pămînt, ne trebuie și religiunea corespunzătoare, aceea a *eului* suveran. E adevărat că eu nu sînt filozof, pentru că nici filozofia acuma nu mai produce ea pe timpul lui Voltaire și al lui Rénan; dar sînt un sfînt al acestei religiuni fără a fi teolog al ei. Și Panamiștii? Panamiștii nu sînt de cit martirii acestei religiuni". Aceste lucruri le spunea Corneliu Herz într'o convorbire cu redactorul unui ziar suedez.—Vezi A. Pavissich: *La Question sociale*, Treviso 1902, p. 44—45.

¹⁾ *Pilde și Invățăminte din războiul ruso-japonez*, Iași 19—90. Vezi și Colmar von der Goltz: *Conducerea Războiului și conducerea trupelor*, trad. de Colonelul Averescu, București 1901, p. 471.

întărire a ei. Acea armată are spiritul de jertfă mai viu, pentru că omul religios nu trăiește numai în materialismul vieții prezente, ci viața lui se hrănește și cu alte orizonturi pe care i le asigură religiunea ¹⁾.

Deci zădarnică va fi trudă D-lui Dr. Thiron și a celor de o asemănare să îndrepteze țara prin libera cugetare, căci raiul în România noastră de sigur nu-l vor aduce. Va fi o însuflețire (la noi și asta lipsește) și amețeață cităva vreme, iar apoi totul va amuți. Am arătat mai înainte cită lipsă de entusiasm și incapacitate de a înjgheba ceva domnește în unele cercuri ale liberei-cugetări. La noi sîntem siguri de același rezultat, ba și mai rău, pentru că nici entusiasmul inițial nu-l vedem. În ciuda laudei ei cu știința și rațiunea, libera-cugetare nu va putea face mare lucru pentru educațiune, ci numai va ameți lumea. Mai puțin va putea face încă pentru progresul moral al omenirii, pentru că nu e în rolul ei aci, cum am arătat cu profuziune prin mijlocul a multor mărturii.

Mă voi referi tot la Förster pentru a arăta ce va ajunge omul cu etica rațiunii în care nu vor mai intra motive religioase. Tabloul e înfricoșat și de natură a tăia oricui pofta de a mai umbla să «regenereze» lumea prin libera-cugetare.

«E posibil ca istoria lumii să înregistreze, cel puțin pe scurtă vreme, următoarea experiență salutară: Știrbirea și desprețuirea influenței religioase mai întăi vor crește înfricoșat, subiectivismul fără frîu al unei așa zise morale «autonome» își va arăta tot mai limpede adîncile sale urmări și va disolva toate adevărurile decizive pentru morală. În legătură cu aceasta o grozavă degenerare se va vedea întinzîndu-se; vițiul și perversitatea nu se vor mîrgini la grupe hotărîte, ci vor umbla neîmpedecate, călcînd în picioare cele mai cinstite tradițiuni, după cum odinioară Iulia, fata împăratului, a eșit din palat pentru a lua parte la prostituțiunea de pe stradă. Atunci se va vedea că omul are nevoie de așa numita sa rațiune numai spre a fi mai animal de cît oricare animal, *dacă* sufletul ome-

¹⁾ Petrow: *Das Evangelium als Grundlage des Lebens*, Hamburg. 1905, p. 21—23.

nesc nu e scos din slujba sensualității și trezit spre adevărata lui viață de sublima spiritualitate a religiei»¹⁾.

Deci dreptate avea Fouillée cînd spunea: «trebuie să recunoaștem că religiunile sînt un fruct moral de rangul întâi». Dreptate, de asemenea, avea Goethe cînd spunea și el, făcînd apologia moralei creștine: «Poate să se întindă cultura spirituală oricît de departe, pot crește științele naturale oricît în întindere și adîncime, iar spiritul omenesc să-și lărgească marginile cît va voi, peste înălțimea și cultura morală a creștinismului, așa cum scînteiază și luminează el în evanghelie, nu va trece niciodată»²⁾.

Acum judece și D-nul Dr. Thiron cine nu are dreptate, dacă aceștia au dreptate și cine a spus cu ușurință neadevărul că religionea nu aduce nici un contingent moral pentru omenire, ci numai înșală lumea?

La cele de pînă aci mai avem de adăugat încă cîteva considerațiuni.

D-nul Dr. Thiron zicînd că numai știința determină progresul omenirii și că religionea dă numai «rezultate dezastruase», le privește pe amîndouă că pe niște ființe în luptă, care nu se pot împăca și din care una trebuie să plece, cînd apare cealaltă. În acest caz rezultatul cercetărilor ar trebui să fie așa ca la adevărații savanți și luceferi ai științei să se observe totdeauna contrastul între știință și religione. Reprezentînd știința, acest fapt ar trebui să implice în sine și înlăturarea religiei din toate preocupările și acțiunea lor.

Cercetarea dă însă rezultate negative. Unde e temeinicie științifică nu se observă respingerea religiei; dimpotrivă.

Iată ce ni se spune în această privință:

«Dar dacă nu știința în general, ajuns-au măcar științele naturale la rezultate care dărîmă cu totul credința creștină? Atunci în mod necesar toți naturalisții ar trebui să cugete în chip ateist și anticreștin. S'a susținut aceasta, în realitate însă lucrurile stau cu totul altfel. Un naturalist, Doctorul Dennert, a găsit spre surprinderea sa, că din

¹⁾ *Sexualethik und Sexualpädagogik*, München 1909, p. 235—236.

²⁾ Citat după Jordan: *Jesus und die modernen Jesusbilder*, Gr. Lichterfelde-Berlin 1909, p. 14.

300 de renumiți naturaliști și medici din toate timpurile numai cinci au fost pe față dușmani ai creștinismului, 20 au fost indiferenți în ceia ce privește religionea sau necredincioși, iar 242 credeau în Dumnezeu. Despre 38 nu s'a putut preciza ce atitudine aveau față de religione. Deci majoritatea zdrobitoare, 92%, au mărturisit credința în Dumnezeu! Din aceștia aproape 39% aveau o atitudine strict bisericească! Privind pe acești bărbați din punctul de vedere al însemnătății lor, din 32 de stele de prima mărime doi erau atei, și anume Lavoisier și Laplace, doi erau indiferenți, A. von Humboldt și Darwin; ceilalți 27 erau teiști hotărâți, și cel puțin 12 din din aceștia stăteau pe punctul de vedere pozitiv creștin, între ei Kopernic, Galilei, Kepler, Newton, Leibniz, Boyle, Euler, v. Haller, Cuvier și Faraday, deci tocmai bărbații care au creat temelia științelor naturale moderne! În timpul de față numărul indiferenților în materie religioasă de sigur că a crescut; cei mai mulți naturalaliști trebuie să se declare agnostici, adică de părerea că peste ceia e dat în experiența sensibilă, deci în special despre ființa lui Dumnezeu, nu se poate ști nimic» ¹⁾).

Astfel cercetarea nu verifică pretențiunile D-lui Dr. Thiron, și în cel mai rău caz omul de știință spune că nu se poate pronunța acolo unde aparatele sale nu-l ajută.

Noi știm că chiar învățații care au trăit în timpul nostru sau foarte aproape de noi n'au fost atei. Astfel Darwin, «omul pe ale cărui cercetări se întemeiază dușmanii credinței», a spus: «În cele mai extreme cazuri de șovăială niciodată n'am fost ateu pînă acolo în cît să neg existența unui Dumnezeu». Iar Pasteur spunea: «Eu mă rog în timpul lucrului meu din laborator».

Prin urmare, fără a mai trage vre-o concluziune deosebită, observăm că terenul D-lui Dr. Thiron e foarte șubred și că e combătut chiar de ai lui.

XV.

În acest capitol voim să ne ocupăm puțin de toleranța religioasă. Am fi trecut cu vederea această chestiune, cum

¹⁾ Hilbert: *Christentum und Wissenschaft*, Leipzig 1908, p. 4—5.

trecem alte mărunțișuri mai neînsemnate din broșura D-ului Dr. Thiron, dacă n'ar fi lucruri proaspete de opus Domniei Sale în această privință și dacă toleranța religioasă n'ar fi pusă în discuțiune chiar în timpul de față.

D-nul Doctor zice că principiile raționaliste asigură «unul din cele mai însemnate drepturi ale omului: libertatea de conștiință și toleranță religioasă». Domnia Sa vrea să spuie că prin religiune acestea nu se pot avea, pentru că «Îndată ce religia creștină, catolică, ortodoxă, protestantă, etc.—una din ele a devenit preponderantă în un stat, a început persecuțiile și crimele contra celorlalte rituri și religii».

Noi nu negăm că mulți din cei ce au avut a servi religiunea creștină au înțeles-o greșit, că au ajuns la concluziuni contrare spiritului îngăduitor al lui Hristos, și aceasta s'a întâmplat mai cu seamă în Biserica catolică. Negăm însă că s'ar fi întâmplat cazuri de această natură în Biserica Ortodoxă și poftim pe D-nul Dr. Thiron să vie cu probe, dacă are. Altfel vom considera că a spus un neadevăr, motivat de ura care-l stăpânește la fiecare rind pe care-l scrie. Il poftim să ne răspundă precis la acest punct, pentru că Domnia Sa ne tot declară prin scrisori că ne va răspunde la toate, nouă și tuturor celor ce l-au combătut.

Din partea noastră vom arăta acum D-lui Doctor că dacă în trecutul întunecat au fost oameni care au înțeles rău spiritul lui Hristos și au fost intoleranți, n'au lipsit în creștinism voci care au protestat contra intoleranței precum am arătat la începutul acestei lucrări.

Nu mai intru în discuțiunea faptului că ideia toleranței, de și existentă în creștinism, lumea n'a înțeles-o de odată. Creștinismul apare într'o lume care își avea deja ideile sale vechi; moștenirea sa sufletească, și cu care el avea să se lupte multă vreme pînă să învingă. Impărăția lui Dumnezeu crește treptat, ca aluatul și ca grăuntele de muștar, cum spune parabola, pînă să dopească toată făina și să aducă paserile cerului să se adăpostească în arborele eșit din sămînță.

Spiritul toleranței apare limpede în cuvintele Mintuito-
rului spuse în împrejurarea următoare: Voincl el odată să

între într'un oraș al Samarinenilor, aceștia nu l-au primit. Atunci apostolii Iacob și Ioan, supărați, i-au cerut să-i lase să pogoare foc din cer asupra orașului, ca odinioară Ilie. Iar Iisus întorcându-se, i-a certat și a zis: Nu știți al cărui spirit sînteți; că Fiul omului n'a venit să peardă sufletele oamenilor, ci să le scape¹⁾.

Ei bine, ideea aceasta intrată în mijlocul unei lumi cu o cultură străină de spiritul creștin, a trebuit să lucreze încet. Lumea cu ideile sale a continuat cu multă îndărătnicie să existe. Creștinismul a strălucit cu adevărata sa lumină la începutul existenței sale, dar masele mari de popor aduceau treptat treptat și materialul păgîn cu care crescuseră, și astfel ideile vechi nu puteau să dispară într'un moment. Unele n'au putut ajunge la biruință de cît în timpul nou, de și creștinismul le stabilește de la început.

Va zice cineva că creștinismul nu combate robia din pricină că această moștenire a trecutului ajunge să fie desființată abea sub ochii noștri? De sigur că nu, pentrucă și această biruință a spiritului umanității și a dragostei de aproapele e pornită tot de creștinism. Tot ființele încălzite de spiritul creștin au luptat în America pentru desființarea comerțului cu robii de rasă neagră.

E greșit a se crede că toleranța e o idee născută din spiritul laic. Puterea laică a persecutat libertatea conștiinței tot așa de rău ca și Biserica catolică. Astfel vedem că se persecută nu numai din motive religioase, ci și din motive politice. Ideile politice care nu convin sint înădușite, întocmai cum cu ochii noștri am văzut petrecîndu-se în Rusia. Și chiar aiurea, nu orice idee e lăsată liberă să se manifeste. Funcționarii cu convingeri socialiste nu vor fi tolerați pretutindenea, așa că nu se poate pretinde că spiritul laic a produs toleranță, pentrucă nici spiritul laic n'o admite pretutindenea, chiar în zilele noastre. Mult cîntata libertate a conștiinței nici acum n'a ajuns să fie statornică pe deplin, pentrucă în principiu a fost admisă, dar la aplicarea ei practică se găsesc greutăți. Chestiunea mai importantă e chestiunea existenței, și cînd ea e periclitată de prea marea răspîndire a unor idei, se înțelege că se va cere

¹⁾ Luca. IX, 53—57.

restringerea toleranței. Cine se va împăca cu anarhismul în țara sa pe baza ideiei de toleranță, când vede că rezultatele sînt rele în țară? Credem că nimenea.

Deci libertatea conștiinței e un lucru cîștigat numai în domeniul religios. În domeniul laic ea nu e absolută, ci se restrînge după împrejurări, pentru că într'o țară sînt trebuințe poate tot atît de mari ca libertatea de conștiință și toleranță, și nu se poate admite toleranța pînă la neglijarea altor interese ale țării. Nu se poate admite ca ideile imorale să fie lăsate să circule slobode prin țară, prin scris sau prin cuvînt, pentru că țara are nevoie de moralitate mai mult de cît orice și nu merge să cochetăm cu niște idei care ne perd.

Prin urmare nu ni se poate opune nouă ideia toleranței ca o sperietoare în fața căreia oamenii Bisericii rămîn muți. Toleranța nu e produsul societății laice, pentru că într'însa ea e încă și mai puțin realizată de cît în religiune. Să ne gîndim că oridecîteori se întîmplă vreo nenorocire de caracter general, precum fu revoluțiunea din 1907, lumea e foarte pornită la acte de intoleranță. Se cere închiderea cutăruia și uciderea celui alt, pentru că la cutare vreme ziseseră și ei o vorbă care suna a libertate și iubire de oameni. Atunci era timpul cînd se zicea că toți preoții și profesorii trebuiesc prizoniți.

Tot religiunea era de vină pentru asta?

Adevărul este că însuși spiritul omului e intolerant și nu se împacă ușor cu ceia ce nu se potrivește cu vederile și interesele sale. Pentru aceasta afirmăm încă odată că toleranța nu e opera spiritului laic. Acest spirit contrazice toleranța, cum au contrazis-o cei ce conduceau marea revoluțiune franceză, care au tăiat și spînzurat într'un chip sălbatec. Toleranța e afirmată ce e drept cu tărie în timpul nostru, și ca atare se privește ca produs al timpurilor moderne. În realitate însă ideia e cea veche a Mîntuitorului Hristos. Nu a produs-o omul modern, pentru că pe dînsul îl vedem tot intolerant, și puțini sînt cei cu adevărat toleranți.

Aici trebuie să afirmăm însă că o toleranță fără limită nu există, fiindcă asta ar însemna să dai pe cei buni și pașnici pradă în mîna celor răi și zurbagii. O asemenea

toleranță nu-și merită numele, și Biserica nu se poate împăca cu ea. Toleranța religioasă se admite cu restricțiunea ca morala publică să nu fie jignită. Toleranța de altă natură e și mai mărginită, pentrucă ea se acordă pe măsură ce omul devine om.

Pină aici am stat în defensivă, căutînd a dovedi că ideea toleranței e de origină creștină și că nimenea nu are dreptul a se lăuda cu ea în fața noastră, pentrucă societatea laică e plină de barbarie și de intoleranță pînă în ziua de azi, chiar în domenii cu totul străine de religiune, cum am văzut și cum se poate vedea și în proporțiuni și mai mari de cine vrea să cerceteze.

Acum trecem la ofensivă, pentru a arăta că în unele ramuri ale Bisericii creștine a domnit într'adevăr intoleranța, dar acum a încetat și acolo. În cîmpul liber-cugetător însă, care se tot laudă cu toleranța, ea lipsește uneori cu desăvîrșire, cum vom arăta îndată.

E vorba de persecuțiunile contra religiunii săvîrșite de administrațiunea Republicei franceze din insula Madagascar.

De cînd a venit acolo ca guvernator liber-cugetătorul Augagneur, au început a se întrebuița tot felul de șicane pentru ca cultul să fie cît mai îngreuiat în exercițiul său. Astfel Uniunea tineretului creștin din Tananariva care exista de mult, din 1898, a fost disolvată în 1905 pe motivul că «j'ai décidé d'interdire formellement toute association entre Malgaches» (am hotărît să interzic formal orice asociațiune între Madagascarieni). În acelaș timp însă se permitea pentru locuitorii aceleiași insule crearea de grupări liber-cugetătoare.

Unei societăți de ajutor pentru orfani i s'a refuzat în 1908 autorizarea, pînă atunci totdeauna acordată, de a da un concert public în folosul orfanilor. Motivul a fost că acest concert se orînduise într'o școală misionară, și nu la teatrul municipal.

Nu se permite construirea unei case de rugăciune fără autorizare administrativă. Această autorizare însă e refuzată sistematic. Codul nu spune în ce condițiuni ea trebuie acordată. Deci refuzul se face pur și simplu fără nici o motivare.

Pe de altă parte reunirea pentru exercițiul cultului nu e permisă de cît în casele de rugăciune, de oarece însă acestea nu se pot construi, fiindcă nu se dă autorizare, urmează că de fapt exercițiul cultului e suprimat în Madagascar.

Iată un exemplu:

În localitatea Ambakirano se construiește o biserică în 1905, în urma autorizării următoare:

«Numitul Bamarokoto (hova) e autorizat să deschidă o biserică la Ambakirano.

Semnat: Locotenentul Scherer.

Madagascarienii din diferite triburi vin la această biserică. Dar la 10 Octombrie 1907 administratorul Barraliet constată că autorizarea n'a fost dată de guvernatorul general, și, în consecvență, închide biserică. Ceva mai târziu el dă ordin să se rîdice părății de trestie ai bisericii (construcțiunile se fac în chip simplu, de lemn), pentruca vagabonzii să nu găsească adăpost acolo. Credincioșii au făcut atunci la locul superior o cerere de autorizare. Ea rămîne fără răspuns. O fac din nou la 18 Martie 1909, sub iscălitura a 80 de persoane. O repetă apoi la 11 Iunie. Așa la 4 Septembrie 1909 sosește răspunsul. El e negativ și nemotivat. Comunitatea cuprinde 179 de persoane, din care 33 părinți de familie.

Cazuri ca acesta multe. Unele biserici sînt vechi și au nevoie de reparațiuni. Nu se dă autorizarea și se dărîmă. Multe sînt deschise cu o autorizare declarată neîndestulătoare sub guvernarea lui Augagneur, cum am văzut în cazul de mai sus, și se închid.

În ceea ce privește înmormîntările, o circulară din Noiembrie 1908 aproape le suprimă. Ea spune:

1. La înmormîntări *publicul* n'are voie nici să cînte, nici să reciteze rugăciuni liturgice.

2. Cîntările religioase sau rugăciunile liturgice nu pot fi rostite de cît de oficiantul european.

3. La cimitir nimenea n'are voie să pronunțe vreun discurs fără autorizare prealabilă...»

Oficiantul european însă nu există de cît unul la 30—35 de comunități împrăștiate pe un teritoriu foarte întins. Deci nefiind unul din ei de față pentru îndeplinirea cere-

moniei religioase și neputînd fi săvîrșită de un indigen, urmează că de fapt ceremonia înmormîntării nu poate avea loc. O simplă rugăciune ca *Tatăl nostru* nu poate fi pronunțată la mormînt de un indigen!

Această stare de lucruri din Madagascar e comentată astfel de *Journal de Genève* (1 Decembre 1909):

«De patru ani libertatea conștiinței și a cultului nu mai există în Madagascar de cît cu numele. Există deci în plin secol XX un teritoriu francez în care înflorește un regim care nu se deosebește de cît prin ceva mai puțină violență și prin mult mai multă fățarnicie de regimul întronat de Ludovic XIV pentru a stîrpi din regatul său erezia protestantă. La prima privire această apreciere poate părea excesivă. Dar o simplă expunere a situațiunii actuale din Madagascar va permite cititorului s'o judece. Chestiunea e de toată actualitatea, pentru că creatorul acestui regim reînnoit din secolul XVII, D-nul Victor Augagneur, a debarcat de curînd în Franca și a încercat imediat să-și justifice politica sa religioasă prin cîteva cuvinte de o imperială scurtime.

Gubernatorul general al Madagascarului și-a tradus însuși în chip excelent starea sa de spirit punînd într'o circulară emisă de curînd acest frumos principiu: «Cînd e vorba de poliția cultelor, nu se pot *stabili* destule garanții pentru libertatea conștiinței». Aceste garanții au fost așa de ingenios *stabilite* pentru libertatea conștiinței, că într'o mare parte din Madagascar exercițiul atît public cît și privat al cultului e suspendat cu totul. Iată cît e de simplu:....

«Intr'o seară, pe la cinci ceasuri, șase indigeni, cinci bărbați și o femeie, se întruniseră pentru a se ruga împreună în casa unuia din ei. Aveau dinainte două Biblii, o carte de rugăciuni și o istorie sfîntă. De odată casa e năpădită de administrator, subadministrator și un sergent. «Sînteți aici cinci bărbați, zise administratorul, n'aveți dreptul să țineți întruniri; e oprit de guvern. Dacă continuați, veți fi puși la închisoare pentru ca lumea să vadă și să știe...»

Și încheie cel ce scrie aceste rînduri:

«Eu nu sînt singurul Francez care simte o adîncă tris-

teță constatînd opera nefastă și ridiculă care se săvîrșește acolo sub îndoiturile steagului francez. Atît cît Dl. Clemenceau a stat la putere, toate protestările au rămas zadarnice. Sîntem în drept să sperăm că Dl. Briand, care a dat destule probe de liberalismul său în materie religioasă și căruia chestiunea îi va fi supusă, va ținea să puie capăt unei stări de lucruri care constituie un adevărat scandal. Anglia a crezut că trebuie să semnaleze bunului simț al D-lui Pichon apăsările al căror obiect sînt supușii săi. Oare Francejii care la Madagascar și în Francia protestează contra călcării sistematice a libertății conștiinței nu vor isbuti să se facă ascultați? Mi se spune, și sînt foarte dispus să admit, că D'. Augagneur face în Madagascar o operă economică și financiară excelentă. Dar ar fi cu adevărat o proastă glumă, la care Dl. Briand nu s'ar putea preta, a voi să justifiți fantaziile anahronice ale guvernatorului general în domeniul religios prin meritele gestiunii sale financiare».

Așa stînd lucrurile cu libertatea conștiinței și toleranța religioasă în Madagascar, Adunarea generală a protestanților franceji (protestanții se rîdică, din cauză că mulți din locuitorii Madagascarului sînt creștinați și deveniți protestanți) a votat următoarea rezoluțiune în ședința de la 28 Octobre 1909:

Adunarea generală a protestanților din Francia, adînc întristată de călcările sistematice ale libertății conștiinței și cultului în Madagascar, constatînd că această stare de lucruri e în contradicțiune formală cu principiile unei democrații eșite din 1789, ca și cu toate declarațiunile Guvernului, doritoare de a vedea răspîndindu-se dragostea de țara noastră printre Madagascarieni, geloasă de reputațiunea Franciei în lume;

Decide că faptele citate în raportul D-lui Allier ¹⁾, și toate faptele de acelaș fel care nu sînt menționate întrînsul, vor fi aduse la cunoștința D-lui Ministru al Coloniilor și a D-lui Prezident al Consiliului de Miniștri;

Insărcinează pe D-nii Lacheret și Allier să facă pe lîngă Guvern, în numele său, un demers oficial, în care vor fi însoțiți de un membru din direcțiunea Societății misionare, rugat să procure toate datele necesare;

Dă Mandat reprezentanților săi să exprime dureroasa uimire și

¹⁾ E raportul din care am luat exemplele și actele citate.

emoțiunea adincă a poporului protestant, care totdeauna a dat exemplul supunerii către toate legile votate de Parlament și care nu înțelege restricțiunile tot mai mari ale libertății religioase într-o țară cu totul pacificată.

Crede că trebuie să ceară fără întârziere să se stabilească în Madagascar un regim de garanții legale pentru libertatea de conștiință și în special, sub forma unui regulament de administrațiune publică, aplicarea principiilor înscrise în legea din 1905, care regulează în Franția condițiunile exercițiului public al cultului.

Ordin de zi.

Adunarea generală

Face o datorie tuturor protestanților din Franția de a nu neglija nimic din ce este în puterea cetățenilor pentru a dobîndi organizarea în Madagascar a unui regim demn de țara noastră:

Primește cu mulțămire înființarea unui Comitet pentru apărarea libertății de conștiință și cult în Madagascar, și-și exprimă către acest Comitet încrederea că el va ști, prin toate căile legale, să facă operă folositoare, fie pe lângă puterile publice, fie pe lângă Biserici¹⁾.

Acum aș întreba eu pe Dl Dr. Thiron: Oare așa știu să respecte libertatea conștiinței și a cultului oamenii însuflețiți de libera-cugetare ca Domnia Sa!... Și cînd asta? Cînd toți au pe buze vorba de toleranță religioasă pe care o opun Bisericii, imputîndu-i că ea o calcă și că Domniile Lor se închină la dînsa!...

E o ironie a soartei că asemenea acte se petrec în Franția, țara tuturor libertăților, țara care poartă numele Marei Revoluțiuni în analele sale! E o ironie ca tocmai către guvernul ei să se rîdice glasuri atît de numeroase cerînd să se păstreze bunul nume al țării prin intoleranța care o compromite.

Din toate însă se vede că libera-cugetare cînd ajunge la putere caută să se răzbune. Nu vrea să lupte cu arme leale, ci umblă pe de lături și cu fățarnicie.

Atunci pentru ce se laudă față de Biserici? Pentru ce Dl Dr. Thiron spune cu emfază că «principiile raționaliste» asigură libertatea de conștiință și toleranța religioasă?

Mie mi se pare că Domnia Sa singur nu cunoaște li-

¹⁾ Pentru chestiunea aceasta m'am servit de revista franceză *Le Semeur*, Paris 1 Dec. 1909, și de *Journal de Geneve* cu aceeași dată.

bera-cugetare cu toate păcatele ei. Pentru aceia nici nu este armat cum se cade în discutarea acestei chestiuni.

Noi, cei care servim Bisericii cunoaștem și părțile bune și cele slabe ale Bisericii și singuri ridicăm glasul cînd ni se pare că ceva nu merge bine ori că cutare nu e în felul în care Biserica cere să fie servitorii ei. Și cu aceasta ne arătăm oameni corecți, oameni care dorim cît mai mult bine în cercul nostru, fără a fi fățarnici și a ne arăta lumii altfel de cum sîntem. Dacă Dl Dr. Thiron ia criticele pe care noi înșine ni le facem și ne arată pe baza lor ca oameni plini de păcate, procedează rău, pentru că se văd păcatele, dar se vede și cinstea noastră și lupta spre mai bine.

Nu trebuie să uite însă că păcate le putem arăta și noi de ajuns la Domniile lor. Vorbind de libera-cugetare, dacă sînt oameni corecți ca și noi, se cere să-și vadă propriile lor păcate și să nu aștepte să li le spunem noi. Și cunoscînd păcatele de care s'a făcut vinovată libera-cugetare tocmai contra principiilor ei, să nu mai facă atîta zgomot împrejurul acestei mișcări, pentru că nu merg toate ca lumea nici la ei, oamenii viitorului și apostolii științei!

Iară dacă cumva Dl Dr. Thiron nu știe păcatele liberei-cugetări așa cum le știm noi, și dacă crede că zeița îi e mai frumoasă de cît e în realitate, să stea liniștit și să nu mai apară în public, căci în fața lumii trebuie să te înfățișezi cu lucruri pe care știi sub toate fețele lor.

Credem că din exemplul Madagascarului Dl Doctor a putut vedea de ce sînt capabili Augagneur-ii liberei-cugetări, și credem, de asemenea că Domnia Sa n'a cunoscut aceste lucruri. Noi însă ținem să ne cunoaștem pe noi, dar și pe adversari.

Arhim. I. Scriban.

(Va urmă).

MINUNEA INVIERII DOMNULUI

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 1 .

II) *Ipoteza morții părute*. După această ipoteză Iisus n'a murit în realitate, ci numai a căzut în sincopă, și deci nici n'a înviat în realitate, ci numai s'a trezit din leșin, a revenit la viață, care nu-l părăsise de tot.

Cel care a formulat întâia oară această ipoteză a fost exegetul protestant *Gottlob Paul*, fost profesor în Heidelberg, pe la începutul veacului trecut.

În susținerea acestei ipoteze, Paulus și alții după el, se întemeiază pe faptul că s'a întâmplat adesea ca să fie înmormântați oameni cari n'au fost morți în realitate. Iisus n'a putut să moară în realitate din cauza micii cantități de sânge ce i s'a scurs din rănilor produse de cue în mâini și în picioare, iar împungerea cu lancea, după unii, n'a avut loc, iar după alții nu numai că nu i-a pricinuit nici un rău, ci dimpotrivă i-a adus o ușurare, făcând cu puțință scurgerea lichidului, care se 'ngrămădise în jurul inimii,—din cauza ținutei nenaturale a corpului, impusă de crucificare—.Răcoarea mormântului, aromatele cu care a fost uns trupul Domnului și repausul deplin, timp de circa 40 ore, au avut de efect deșteptarea Mântuitorului din sincopă. Că cei răstigniți nu muriau în totdeauna ne-o spune și Iosif Flaviu, zic susținătorii acestei ipoteze, căci el ne vorbește de răstigniți, a căror liberare a obținut-o el dela Titus, prin intervenirile sale și dintre cari unul a trăit mai mult timp, mulțumită îngrijirilor medicale, ce i s'au dat.

Am văzut dovezile sigure pe care se întemeiază credința în moartea și învierea reală a Domnului. În fața lor pretinsele dovezi despre moartea numai părută a Mântu-

itorului, pălesc ca lumina lămpii în fața razelor soarelui.

Dacă e adevărat că se întâmplă ca să fie și morți aparente și că nu e niciun motiv de a pune la 'ndoială celece relatează Iosif Flaviu despre răstigniți, cari au supraviețuit acestui grozav supliciu, nu urmează decât că Iisus n'a murit în realitate, că a supraviețuit răstignirii, pentru că astfel de cazuri sunt numai excepții, cari trebuiesc dovedite suficient, spre a putea fi crezute.—O dovadă convingătoare despre moartea aparentă a lui Iisus nu s'a adus însă și Iosif Flaviu, care vorbește despre răstigniți cari au trăit și totodată și despre răstignirea Domnului, nu numai că nu spune că Iisus n'a murit într'adevăr, dar nici nu lasă măcar loc pentru o astfel de bănuială, ceea ce e o dovadă puternică că pe timpul său nimeni nu se gândise să inventeze o astfel de obiecțiune în contra învierii.

Ipoteza morții părute a Domnului nu se poate susține singură. Pentru a sta pe picioare, ea are nevoie de cea precedentă, de a înșelăciunii sau furtului, căci chiar dacă Iisus n'ar fi murit în realitate în urma chinurilor îndurate înainte de răstignire și în timpul răstignirii și s'ar fi deșteptat din sincopă în mormânt, cum a putut ieși din mormânt? Eră El în stare să răstoarne piatra dela intrarea mormântului, întărită cu peceti, numai prin propriile sale puteri fizice? Nu eră nevoie de neapărata intervenire a prietenilor și binevoitorilor săi, ca să-i înlesnească ieșirea din mormânt prin înlăturarea pietrii dela intrare?

Acestea și alte imposibilități de cari se lovește și compromisuri de cari are trebuință ipoteza de față, pentru a putea fi susținută, au făcut pe un teolog reformat contemporan, adversar și el al credinții în înviere, să se exprime astfel: «*Această ipoteză a lui Paulus, care și a avut cinstea ei în veacul trecut, e o țesătură de neverosimilități materiale și morale. Materialmente, fără greș, se poate socoti imposibil ca un om rupt de osteneală, istovit de torturi, ținut pe cruce timp de mai multe ceasuri, dat jos, îngropat și părăsit într'un mormânt închis, să fie fizicește în stare de a ieși singur (din mormânt), după un interval de trei-trecizeci și șase de ceasuri și să facă îndată după aceea micile și marile călătorii pe cari le presupun povestirile e-*

evangelice. Răstignirea și efectele sale fiziologice se opun în această în mod absolut»¹⁾.

La aceste imposibilități de ordin material se adaugă altele de ordin moral, tot așa de puternice cași acestea.

Ce impresiune putea face Mântuitorul asupra apostolilor săi, dacă într'adevăr ceea ce noi numim înviere ar fi constat numai în deșteptarea sa din sincopă? Infățișarea sa suferindă și umilită nu le-ar fi putut niciodată însufla acea adevărată convingere despre adevărata sa înviere, cum o dovedesc toți în propovăduirea Evangheliei, ci dincontră i-ar fi deprimat, descurajat și făcut să'si piardă pentru totdeauna nădejtile ce 'și puseseră în El. Această parte slabă a ipotezei morții aparente a dat-o pe față necredinciosul *David Friedr. Strauss* în cuvinte care merită să fie ținute minte: «*È imposibil, zice el, ca un om care a ieșit din mormânt pe jumătate mort, care a trebuit să se târască slab, bolnav și lipsit de îngrijiri medicale, care avea nevoie de bandaje, întărire și indulgență și care în sfârșit a cedat suferințelor, să fi putut face apostolilor impresiunea că El era cuceritorul morții și al mormântului, prințul vieții, impresiune care stă la temelia viitoarei lor predicări. O asemenea sculare n'ar fi putut decât să slăbească impresiunea pe care El o făcuse asupra lor în timpul vieții și al morții: cel mult le-ar fi putut da o senzațiune poetică, niciodată însă nu le-ar fi schimbat întristarea în entusiasm, sau să fi înălțat respectul lor pentru El până la adorațiune»²⁾.*

La aceasta un alt teolog protestant, Karl Hase, răspunde că oricât de palid, slab și bolnav ar fi fost Mântuitorul, era de ajuns ca El să se arate din nou apostolilor săi după înviere pentru ca ei să creadă că El a înviat cu adevărat și să-L proclame prinț al vieții, după ce a murit în realitate.

Dacă lucrul ar fi așa, atunci cum s'ar explică că sfinții apostoli au crezut în chip unanim că dumnezeescul lor Învățător s'a sculat din morți cu trup schimbat, spiritualizat? Care ar fi atunci baza acestei credințe? Au inventat-o ei? Dar ce le-ar fi servit? Ea nu putea să le producă decât încurcături, să facă mai grea de înțeles și admis minunea învierii.

¹⁾ J. Reville, Jésus de Nazareth, vol. II, pag. 455.

²⁾ Viața lui Iisus, p. 298.

Hase și *Schleiermacher* tăgăduiesc că Mântuitorul a avut după înviere trupul transformat. Pentru a putea susține aceasta cu mai mult succes, ei au emis și o ipoteză aparte asupra învierii Domnului. Ei zic: Iisus Christos n'a murit deloc, ci a rămas în El viu un organ oarecare (inima sau plomunii) care a făcut posibilă întoarcerea lui la viață prin puterea lui Dumnezeu; corpul său n'a intrat în descompunere, în putre, așa că, după înviere El, a avut întocmai același trup ca înainte de moarte și viața sa a fost și acum cași mai înainte viață normală, firească. Numai mai târziu a murit El în realitate și atunci a murit de moarte naturală. În ce fel anume puterea dumnezeiască a săvârșit învierea Domnului, *Schleiermacher* nu ne-o spune. *Hase* însă zice că Iisus a înviat în virtutea acelei puteri de vindecare, cu care El a săvârșit atâtea minuni de însănătoșiri de bolnavi și învieri de morți, după care apoi adaugă: «*De această putere a avut El nevoie și pentru ca să răstoarne piatra dela ușa mormântului cu mâinile-i pătrunse de cue și ca să meargă cu picioarele-i (probabil) găurite și ele*». În altă parte el spune că Iosif din Arimateia și cu Nicodem au încercat să readucă la viață pe Mântuitorul, după ce i-au luat trupul de pe cruce și poate că au și isbutit și că Mântuitorul a putut privi cu drept cuvânt această deșteptare din somnul morții ca o rânduială a Tatălui ceresc¹⁾.

Despre ieșirea din mormânt a Domnului, *Schleiermacher*, susține că ea se datorește întâmplării, că servitorii necunoscutului stăpân al mormântului în care fusese pus sfântul trup, au dat la o parte piatra de pe ușa mormântului numai pentru că ei știau că acel mormânt era gol. Aceasta s'a făcut tocmai la timpul potrivit, când Iisus se trezise din amorțeala, vecină cu moartea, în care căzuse după răstignire.

Cu drept cuvânt necredinciosul *Strauss* a obiectat la aceasta, că atunci învierea Domnului, nașterea creștinismului și schimbarea care s'a produs prin el în istoria omenirii atârnă de o întâmplare așa de puțin însemnată în sine și fără intervenirea căreia Mântuitorul ar fi trebuit

¹⁾ Geschichte Jesu, pag. 602.

să moară astixiat în mormânt, în cât simțui nostru de pietate se revoltă. Aceasta ne dovedește în chip strălucit că chiar un om adânc religios, cum era Schleiermacher, păcătuște grav și ajunge la concluziuni ridicule, când nu vrea să admită minunea învierii tale quale, cum o povestesc sfintele evanghelii, ci se încearcă să explice învierea pe cale naturală.

Contra acestei interpretări a lui Schleiermacher se poate obiecta mai departe—ceeace tot Strauss a obiectat—că, dacă Mântuitorul s'a sculat din mormânt cu trupul cu care a fost răstignit, fără să fi fost schimbat sau spiritualizat întru nimic, atunci El s'a arătat sfinților săi apostoli numai de câteva ori după înviere, pentruca să-i inducă în eroare și să-i facă să creadă că El nu mai e acum om ca toți oamenii, ci are însușiri dumnezeiești. Aceasta ar fi o grea învinuire, care s'ar aduce Domnului, pentrucă ea ar arunca o pată urâtă asupra prea curatului său caracter moral.

Contra ambelor ipoteze, și a lui Hase și a lui Schleiermacher, se ridică în sfârșit cu putere obiecțiunea cuprinsă în întrebările: Când a murit într'adevăr Iisus? Unde a fost îngropat? Cum l-au putut socoti și numi sfinții apostoli «prinț al vieții», dacă El a murit ca toți oamenii și trupul său a putrezit în mormânt? Cum au mai putut ei crede în dumnezeirea lui, când învierea a fost numai de paradă, iar moartea de după aceea adevărată? Pentruce nu pomenește niciunul din ei de acest obștesc sfârșit al Invățătorului lor?

La toate acestea Hase răspunde printr'o frază care, ca și învinuirea de mai sus, aruncă o întunecoasă lumină asupra caracterului moral al Domnului. El zice: *Simțind că are să moară, Iisus s'a despărțit în chip misterios de ucenicii săi, și 'și a căutat un mormânt retras și necunoscut de ei, așa în cât ei au putut crede că El s'a înălțat la ceruri și au fost de bună credință așteptându-L să vină a doua oară*¹⁾.

Cam în acelaș fel explică învierea Domnului și un alt teolog protestant raționalist din întâia jumătate a veacului trecut, *Gfrörer*.

¹⁾ Lucrarea citată, pag. 610.

El zice: Mântuitorul câştigase în timpul activităţii sale de partea sa şi pe câţiva dintre căpeteniile Ebreilor. Aceştia voiau cu orice preţ să-l scape de moarte. Pe cale legală nu o putem face, cu forţa şi mai puţin. Recurseră deci la viclenie şi la puterea de convingere a banului. Pilat nu pronunţase bucuros sentinţa de moarte a lui Iisus. O înţelegere cu el n'ar fi fost dar peste putinţă, dar el era totodată general roman şi procurator al Palestinei şi ca atare nu putea lucra cu uşurinţă. Aceşti adepţi ai Mântuitorului făcură dar ce putură şi cum se pricepură şi obţinură dela Pilat trupul Lui, fără ca să fi fost cutotul lipsit de viaţă. Femeile fură îndepărtate, ca nu cumva prin limbuşa lor să dea pefaţă secretul, care putea face cel mai mare rău mai ales lui Iosif şi lui Nicodem, dar ele fură întrebuinţate ca să trâmbiţeze învierea, care de fapt era deşteptarea din letargia produsă de băuturi narcotice. Mântuitorul nu ştia nimic de acest plan şi de mijloacele tainice, pe care distinşii şi devotaţii săi adepţi le inventaseră, pentru a-l scăpa. El vrea să pecetluiască cu moartea învăţătura pe care o propoveduise şi dacă aceştia i-ar fi spus planul lor, desigur că El n'ar fi convenit să joace rolul ce i se da, ci ar fi peferat să moară. De aceea se arată El, după deşteptarea din letargie, numai de câteva ori apostolilor săi, spre a-i mângâia şi încuraja. De spus nu mai aveă să le spună nimic nou. Le recomandă numai să propoveduiască învăţătura sa în toată lumea şi să-i rămână credincioşi până ce se vor întâlni din nou în casa Tatălui ceresc şi se despărţi de ei pentru totdeauna. Restul zilelor şi l-a petrecut în singurătate, ori în mijlocul Esenilor, ca necunoscut. Arătarea lui Iisus, după scularea sa din mormânt, părù apostolilor săi ca o strălucită confirmare a dogmei fariseilor despre învierea morţilor. Aceasta stă la rândul ei în strânsă legătură cu o mulţime de alte învăţături fariseice, ca d. p. despre Mesia ca împărat pământesc al Ebreilor, despre împărăţia sa de o mie de ani, despre a doua venire a lui, despre judecata de apoi etc. cari, sprijinite acum pe înviere, înţeleasă în sensul fariseic, pătrunseră în creştinism şi-i turburără seninătatea şi înjosiră spiritualitatea lui originală ¹⁾.

¹⁾ Geschichte des Urchristentums, vol. III, citat după E. G. Steudte, Evangelische Apologetik.

Cu toate artificiile și născocirile acestei, în aparență, simple și verosimile ipoteze, autorul ei nu poate evita extremele în cari se cade și a înlătură toate obiecțiunile cari fatalmente se ridică împotriva tuturor construcțiunilor minții omenești, oridecâte ori se caută a se înfățișa învierea Domnului ca ceva firesc, ori chir artificial, iar nu ca o minune.

E cu neputință de crezut că acei cari—după ipoteza lui Gfrörer—au pus la cale și adus la îndeplinire înscenarea în virtutea căreia Mântuitorul a făcut ucenicilor săi impresiunea că El a înviat cu adevărat și în chip supranatural din morți, să nu fi căutat a restabili adevărul, atunci când au văzut că sfinții apostoli propoveduiesc urbi et orbi că Invățătorul lor a înviat din morți, când au văzut că ei fac din acest neadevăr ideea centrală și argumentul cel mai de efect al predicii lor. Dacă ei n'au putut-o face fiind în viață, de teama de a nu fi pedepsiți pentru sustragerea dela moarte a unui condamnat, au putut mărturisi însă pe patul de moarte, sau a lăsa consemnat în scris delictul săvârșit de ei cu cele mai bune intențiuni și numai din spirit de adevărată prietenie, dar care fusese pe urmă rău înțeles și exagerat apreciat. Ca oameni luminați și cu un simț moral atât de dezvoltat, cum o dovedește purtarea lor—descrisă de sfințele exanghelii—față de trupul neînsuflețit al Domnului (și cu atât mai mult dacă ar fi adevărat ceea ce le atribue Gfrörer), ei nu puteau îngădui ca prin vina lor un neadevăr să treacă și să fie exploatat ca cel mai înalt adevăr, pe care să se întemeze o nouă religione, ca un fapt care n'avea nimic supranatural în el să fie îmbrăcat în haina supranaturalului, să ia caracterul de nemai auzită minune. Și totuși istoria nu pomeneste de o astfel de restabilire a adevărului, ceea ce e dovada cea mai puternică că ei n'au făcut-o, pentru că n'aveau de ce s'o facă, pentru că lucrurile nu s'au petrecut așa cum le înfățișează fantazia lui Gfrörer, a cărui ipoteză se reduce în fond la înșelăciune. Intr'adevăr, dacă Iosif și Nicodim au readus la viață prin mijloace medicale pe Mântuitorul și au lăsat totuși ca sfinții apostoli să propoveduiască lumii că Mântuitorul a înviat din morți, atunci nu e la mijloc decât o înșelătorie grosolană. Dar nu nu-

mai atât, Gfrörer pretinde că chiar unii din sfinții apostoli știau de misterul care învăluia pretinsa înviere a lui Iisus. Așa d. p. după el, sfântul evanghelist Ioan avea cunoștința de mai multe arătări ale Domnului către ucenici, însă el trece pe unele din ele sub tăcere, de teamă ca nu cumva să se întrevadă adevărul că Christos n'a înviat în realitate.

Dar să ne înțelegem. De cine vrea să ascundă sfântul evanghelist Ioan adevărul asupra învierii ireale a Mântuitorului, cum zice Gfrörer? De sfinții apostoli? Nu, pentru că ei văzuseră pe Domnul tot de atâtea ori și în aceleași împrejurări ca și el, și dacă el nu crede în învierea sa reală și ca fapt supranatural, nu credeau nici ei. De creștini și de cei cărora li se predică de sfinții apostoli cuvântul Domnului, pentru a fi atrași la creștinism? Atunci sfântul evanghelist Ioan, și cu el împreună toți sfinții apostoli au fost niște înșelători, cari au propovedit lumii prin viu graiu, prin scris și prin jertfa vieții lor, un neadevăr, o minciună, un fapt despre al cărui caracter ei aveau cu totul altă părere decât cea pe care o predicau lumii. Iată-ne dar ajunși la ipoteza înșelăciunii cu toate absurditățile și imposibilitățile ei.

Și această a doua ipoteză—a morții părute—în toate formele ei, rezistă dar tot atât de puțin în fața criticii severe ca și ipoteza întâi.

III) *Ipoteza viziunilor.* După această ipoteză apostolii au fost sinceri în convingerea lor că Christos a înviat, dar învierea n'a fost reală, ci numai rezultatul unei vedenii.

În vechime Celsus, iar în timpurile moderne: Holsten, Lang, Ewald, Strauss, Hausrat, Pflöiderer, Arnold Meyer ș. a. dintre teologii germani protestanți, Renan, Sabatier, Reville (Jean) și alții, dintre cei francezi, au susținut această ipoteză.

Să vedem susținerile câtorva din ei, exprimate cu propriile lor cuvinte.

«Impresiunea produsă—zice Reville—asupra inimii apostolilor și a prietenilor lor, prin traiul lor la un loc cu un învățător ca Iisus era neștearsă. Aceștia aveau inimi simple, dar calde și devotate. Catastrofa, care așa de crud înșelase nădejțile lor cele mai scumpe, îi zdrobise, dar toți ar fi putut zice ca Petru: «Doamne! tu știi că te iubim!»....

Nu erà deci posibil ca după câțva timp să nu-și revină în entuziasmul lor și ca sentimentele exaltate, care făcuseră să le bată inimile, să nu lucreze iarăși contra abaterii pricinuite de o crudă decepțiune»¹⁾.

După Renan, Maria Magdalena, femeie cu imaginațiunea puternică, cu nervii supraescitați și cu inima plină de iubire către Domnul, a dat lumii—in baza unei halucinațiuni—un Dumnezeu înviat.

«Entuziasmul și iubirea—continuă el în expunerea ipotezei sale - - nu cunosc situațiuni din care nu se poate ieși. Ele fac imposibilul și mai degrabă forțează realitatea decât să renunțe la nădejile lor. Mai multe vorbe ale Invățătorului puteau fi interpretate în înțelesul că el se va scula din mormânt. O astfel de idee erà cu atât mai firească, cu cât singurà credința apostolilor ar fi fost de ajuns ca s'o creze. Dreptul Enoch și proorocul Ilie n'au gustat și ei moartea? Aceeace li s'a întâmplat lor, trebuia să se întâmple și lui Iisus.... Moartea este un lucru așa de absurd, când lovește pe omul de geniu sau o inimă de înaltă simțire, că poporul nu poate crede în posibilitatea unei astfel de erori a naturii. Eroii nu mor.... Adoratul lor Invățător (al apostolilor) a umplut cerul—al cărui centru erà—cu bucurie și nădejde, puteau ei oare să se mulțumească a-l lăsa să putrezească în mormânt?»²⁾.

Sub imperiul acestor simțiri, strigătul Mariei, că Christos a înviat, fu primit de apostoli cu entuziasm. Unora din ei li se părù că L'au și văzut. Cu toții se așteptau să-l vadă dintr'un moment într'altul. În astfel de împrejurări Iisus trebuia să se arate, dar arătarea sa nu erà reală, ci numai creațiunea imaginațiunii lor aprinse, a nervilor lor escitați, căci așteptarea creiază deordinar obiectul său. Și într'adevăr în seara aceleeaș zile, pe când apostolii, stăpâniți de aceste gânduri și sentimente, stau încuiați într'o casă de frica Judeilor «într'un moment de liniște, o suflare ușoară trecù peste fețele lor. În asemenea ceasuri hotărâtoare un curent de aer, o fereastră care scârție, un mic zgomot întâmplător, hotărâsc credințele popoarelor pentru veacuri. În a-

¹⁾ Jesus de Nazareth, vol. II.

²⁾ Les Apôtres pag. 2.

celas timp cu suflarea se simți, se crezù că se aud sunete. Unii ziseră că au distins cuvântul «șalom», fericire, pace. Eră salutul obicinuit al lui Iisus și cuvântul cu care El semnală prezența sa. Nicio îndoială nu mai e posibilă. Iisus e de față, El e între ei. Glasul său sfânt îl recunoscuse fiecare. Această închipuire eră cu atât mai ușor de primit cu cât Iisus le zisese că oridecâteori se vor adună în numele lui, va fi și El în mijlocul lor. Fu deci, un lucru admis de toți că Duminică seara Iisus se arătase ucenicilor săi adunați la un loc. Unii pretinseră că au observat în mâinile și picioarele sale semnul cuelor și în coastă semnul împunsăturii cu sulita.... Părerea că Iisus a înviat se întemeie în chip irevocabil»¹⁾.

Strauss și Pfleiderer pun cele dintâi viziuni în Galileia. Iată cum o descrie Pfleiderer pe cea dintâi: *«In fața unui fapt așa de straniu (a mormântului gol), cei unsprezece nu se mai putură opri și cu inima împărțită între nădejde și îndoială, plecară în Galileia. La urma urmei nu spusese El oare că are să-i întâlnească acolo? Și pe măsură ce vedeau din nou locurile unde petrecuseră cele mai plăcute ceasuri ale vieții lor, nădejdea îi stăpâniă tot mai mult. Ici e lacul pe țărmul căruia Invățătorul desvelă mărgăritarele comorii sale în fața unei mulțimi jermecate. Dincolo e muntele pe care, cu cuvinte de neuitat, propovedui împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui. Viziunea se formează, se precizează: par'că ar fi dinnou în fața lor. In zadar unii mai greoi șovăesc înainte de a se pătrunde cu totul de această fericită convingere»²⁾.*

Holsten și Strauss pornesc la explicarea viziunilor sfinților apostoli dela viziunea sf. Paul în drumul spre Damasc, spre a le tăgădui și acestora ca și aceleea orice realitate obiectivă. Dela faptul necontestat și confirmat de însuși sf. apostol Paul, că el aveà adesea viziuni, Holsten și Strauss conchid numaidecât că viziunile lui erau pure halucinațiuni, și de aci merg mai departe afirmând acelaș lucru și despre arătările Domnului apostolilor săi.

Această ipoteză are mai mult decât celelalte două a-

¹⁾ Les Apôtres pag. 18--19.

²⁾ Das Urchristentum pag. 3.

parentă științifică și are încă și în zilele noastre mulți aderenți, dar nici ea nu poate rezista unei critici serioase și confruntării cu istorisirile evanghelice despre învierea Domnului.

Prima piedică care stă în calea acestei ipoteze este «mormântul gol». Cum se explică că mormântul în care a fost îngropat Domnul a rămas gol? Ce s'a făcut trupul său, dacă El n'a înviat în realitate? Pentru a se înlătura această obiecțiune, trebuie să se recurgă la una din cele două ipoteze precedente, cari am văzut că nu se pot susține, și fără ele nici această obiecțiune nu poate stă în picioare.

Apoi amănuntele din istorisirile biblice despre înviere nu se potrivesc cu afirmările susținătorilor acestei ipoteze. Fiecare din ei prezintă lucrurile într'o anumită formă și cade în contradicere cu relatările evanghelice într'un punct sau altul. Renan susține de acord cu sff. Evangheli că Maria Magdalena a văzut înaintea tuturor pe Domnul înviat, dar tăgăduște că mormântul a fost pecetluit și strejuit. Pfleiderer afirmă că cel dintâi care a văzut pe Domnul, după înviere, a fost Simon Petru și dimpreună cu Strauss pun, contrar de ceace spun sff. Evanghelii, Galileia iar nu Ierusalimul, ca loc unde s'a arătat Mântuitorul mai întâi sff. săi apostoli după înviere etc. etc. Intre afirmările îndrăznețe ale unor teologi necredincioși din veacul XIX și celece ne spun sff. evangheliști, ca martori oculari, în sff. evanghelii, desigur că nici nu rămâne loc de alegere: relatările sff. evangheliști trebuie crezute necondiționat.

Elementele cari pot da naștere și explică producerea de viziuni sau halucinațiuni lipsesc cu desăvârșire la apostoli și la ceilalți martori oculari ai învierii Domnului.

Pentru ca să se poată produce un astfel de fenomen sufletesc, trebuie să avem mai întâi de a face cu un organism bolnav, cu nervi zdruncinați sau cel puțin momentan supraobosiți, sau supraescitați dintr'o cauză oarecare, așa încât simțurile să nu mai poată funcționa în chip moral.

La această stare organică anormală trebuie să se adauge apoi un efect puternic, ca d. p. teama că un anume lucru se va întâmpla, dorința vie ca să se întâmple etc. și ideea aprăape fixă că obiectul afectului va avea loc negreșit.

La martorii învierii Domnului nu întâlnim aceste condițiuni împlinite, pentruca halucinațiunea să fi putut avea loc.

Despre Maria Magdalena s'a zis că eră isterică, că nervii îi erau deci bolnavi și că prin urmare îndepliniă una din condițiuni pentru a putea avea viziuni. Dar ea nu îndepliniă pe cea de a doua. Ea nu eră stăpânită de gândul că Iisus va învia și ca atare nu așteptă cu siguranță sau cu mare nerăbdare realizarea acestui fapt, pentru ca să poată avea iluziunea că a văzut pe Domnul înviat. Desigur că va fi fost auzit și ea de prezicerile Mântuitorului despre scularea sa din morți a treia zi după îngropare, dar acestea n'au lăsat impresiune adâncă în sufletul ei, s'au șters cutotul la vederea patimilor și a morții lui, căci ea e nemângâiată, a pierdut orice nădejde de revenirea lui la viață, dovadă că nu se duce cu mâna goală să iscodească pela mormânt, dacă nu cumva Invățătorul a înviat sau va învia, ci se duce încărcată cu aromate, ca să-i ungă trupul Duminică dimineața, pentrucă Vineri seara îmbălsămarea se făcuse în grabă, din cauza sărbătorii Paștelui de a doua zi. Gândul de care ea eră preocupată în drumul către mormânt nu eră dacă Invățătorul cumva va fi înviat, pentrucă eră dejă a treiazi după îngropare, ci numai că s'ar putea să n'ajungă ași realiza dorința de a-i unge trupul cu aromate, pentrucă piatra dela intrarea mormântului eră mare, ea n'o putea rostogoli și n'avea pe nimeni care ar fi putut-o face.

Această stare de suflet nu eră întru nimic prielnică unei viziuni, care să aibă de obiect pe Domnul înviat.

Ajunsă la mormânt, Maria e preocupată de alt gând, inima ei sângerează de o durere, care este iarăș cutotul contrară producerii unei halucinațiuni în care să vadă pe Iisus înviat.

Ea găsește piatra răsturnată și mormântul gol și în noua durere, care-i copleșește acum ființa, exclamă: «*Au luat (au furat) pe Domnul*». Tot gândul ei este stăpânit acum de faptul disparițiunii trupului lui Iisus. Cine să-l fi luat? Unde să-l fi ascuns? Cum să afle ea unde se găsește, ca să-și poată îndeplini ultima datorie către trupul neînsufletit al Invățătorului? Durerea ei e nemărginită că nu găsește un

răspuns la aceste întrebări. În astfel de împrejurări cum putea să-i apară înaintea ochilor imaginea lipsită de realitate a Domnului, ca triumfător asupra morții, ca înviat? După legile psiho-fiziologice ale producerii halucinațiilor, starea sufletească și împrejurările în care se găsea acum Maria Magdalena, ea putea vedea în halucinațiune trupul Domnului ascuns în cine știe ce loc, ars sau distrus prin vr'un mijloc oarecare, așa cum rezultă din ideea de profanare, de care ea era stăpânită, dar nicidecum nu putea vedea pe Domnul înviat, dacă El nu se înfățișa aveau ochilor ei.

Renan, neținând seamă de starea de suflet și împrejurările în care în deosebi sf. evanghelist Ioan istorisește că Maria Magdalena a văzut pe Domnul înviat, zice că Maria Magdalena era stăpânită de o așa de mare iubire către Domnul și atât de convinsă că El va învia, în cât în fața mormântului gol, gândul că El a înviat 'i trecu ca un fulger prin minte și la el se asociă îndată viziunea care avu de obiect pe Invățătorul înviat.

Chiar dacă am admite ceea ce susține Renan până aci, vom vedea, îndată ce vom face un pas mai departe, că afirmațiunile lui se contrazic și se doboară unele pe altele.

Dacă Maria era stăpânită de ideea învierii Invățătorului iubit în așa grad în cât o halucinațiune trebuia neapărat să aibă loc, pentru ce nu-l vede pe El dela început în halucinațiune, ci 'i se pare mai întâi că vede pe grădinar și numai când Iisus 'i vorbește, îl recunoaște că este El? Faptul trebuia să se petreacă contrariu, chiar dacă cel pe care Maria l-a luat drept Iisus înviat, ar fi fost într'adevăr grădinarul. Cum s'ar putea apoi ca Maria să vadă pe grădinar și să susțină că a văzut pe Domnul înviat? Ea spune că a vorbit cu Domnul, pe care l-a recunoscut numai după glas, că a voit să-i îmbrățișeze picioarele, dar El n'a lăsat-o. Dacă cel cu care Maria a vorbit și de ale cărui picioare a voit să se apropie, n'a fost numai o fantomă, o vedenie, o închipuire a minții ei aiurânde, ci un grădinar în carne și oase, poate chiar cu o sapă sau hârleț în mână, se poate ca acesta să nu fi căutat să aducă la realitate printr'o vorbă drastică, un gest, o lovitură, sau o stropitoare de apă rece turnată în cap, pe această femeie exaltată, care 'i

vorbiã cuvinte fără rost și vreã să-i îmbrățișeze picioarele? Dece acest grădinar n'a dat apoi pe față absurditatea credinței în învierea Domnului, întemeiatã în prima linie pe afirmațiunile unei femei exaltate, care l-a luat pe el drept Iisus înviat?

Din Relatările evanghelice reese contrariul de ceea ce susține această ipoteză. Starea ei sufletească erã neprielnicã producerii unei halucinațiuni, căci ea nu numai că nu se așteptã la învierea lui Christos, ci chiar și când 'L vede înviat nu crede că este El până nu-i aude glasul. Vizionarii nu mai stau la îndoialã, nu cautã să se convingã prin mai multe simțuri sau probe, că ceea ce văd ei este părere sau realitate. Starea lor de spirit nu le mai permite aceasta și ceicari o fac, dovedesc prin aceasta că sunt în deplinãtatea minții, că au destulã voință de a nu se lãsã ademeniți de efectul înșelãtor al unei trecãtoare indispozițiuni a spiritului lor, și că prin urmare nu sunt vizionari.

I. Mihãlcescu

Va urmã.

DIN FOLOASELE RELIGIUNEI CREȘTINE.

Despre Religione.

Religiunea este legãtura spiritualã între Dumnezeu și om. Este legea lui Dumnezeu,—datã fãpturii sale, înzestratã cu suflet rațional, liber și simțitor,—cãrei lege trebuie sã se supuie omul, recunoscând pe Dumnezeu de creator a tot ce existã; supunându-i-se Lui, cu iubire și pietate, ca unui pãrinte și slujindu-l ca unui stãpân. Omul stã în legãturã sau unire cu Dumnezeu, când tinde cãtre Dãnsul: *prin mintea sa* ca, cãtre adevãrul cel mai înalt, *prin voința sa* ca, cãtre binele eel mai desãvârșit și prin *inima*

sa ca către fericirea cea mai mare; ¹⁾ cu alte cuvinte, când întreaga natură sufletească este pusă în serviciul dumnezeirii. Pentru cunoașterea mai bine, pentru întărirea și dezvoltarea legăturii dintre om și Creator, Dumnezeu s'a și descoperit omului, pogorându-se la el, spre a-l înălța la sine; dar și omul trebuie să lucreze, în mod inteligent și liber, în vederea acestui scop, prin credința, iubirea și nădejdea în Dumnezeu.

Și, întru cât omul are corp și este o ființă, care trăiește în societate, trebuie să arăte această legătură a sa cu Dumnezeu sau aceste virtuți și în afară, prin rugăciuni, adică prin cultul sau serviciul divin. Acest cult divin se numește *intern*, când legătura sufletească cu Dumnezeu, când adorarea și sentimentele omului de iubire, de cerere, de mulțumire și recunoștință sunt nevăzute, sau se petrec numai în sufletul nostru; și *extern*, când aceste sentimente și închinăciune sunt arătate în afară, prin semne văzute. Pentru aceasta, din cele mai vechi timpuri, oamenii se închinau lui Dumnezeu, pe câmpii, pe munți înalți, de unde să părea a fi mai aproape și mai bine văzuț de Creator, fie și pentru curățenia locurilor; iar mai pe urmă, pentru a nu fi expuși fenomenelor atmosferice, își clădiră localuri, din ce în ce mai potrivite cu scopul religios, neapărat și după puterile lor.

Tendința aceasta, de a sta omul în atârnare de o ființă prea înaltă și atotputernică, se observă la toți oamenii și în toate timpurile; deci este înăscută în sufletul omului, este ceva sădit de Dumnezeu în firea omenească, așa cum a sădit în firea animalului, instinctul de a mânca, când îi este foame; de a bea, când îi este sete; cum puiul de abia ieșit din ghioace, caută cu ciocul mâncare și apă; cum animalul alege buruenile bune de cele rele ș. a.

Această unire sau legătură cu Dumnezeu, omul o primește, o simte, dar în acelaș timp, trebuie să o și voiască

¹⁾ Dogmatica Ort. p. 9 de Comoroșanu și cea de Macarie.

și să fie liberă. Dacă nu ar fi liberă și ar rezultă dintr'o neapărată nevoie, care ar fi atunci mărirea lui Dumnezeu? Dacă omul ar fi numai un rob, sau o uneltă oarbă în mâna Creatorului, unde ar fi atunci adevărata închinăciune, datorită cu dreptate lui Dumnezeu? Intr'un asemenea caz, nu s'ar cuveni omului, nici o răsplată pentru faptele lui bune și rele; și n'ar putea zice, că fericirea de care eu mă bucur, sau pedeapsa, care mi s'a aplicat, le-am meritat, ele sunt rezultatul silințelor mele.

Dacă capacitatea și înclinarea omului de a fi crescut și educat în sens religios este naturală și înnăscută și dacă omul trebuie să lucreze cu toate puterile sale, în direcțiunea aceasta, urmează, că nu sunt întemeiate părerile celor, cari susțin, că religiunea ar fi: o născocire a preoților, sau a politicianilor și legiuitorilor, sau s'ar datori fricei ori binefacerii fenomenelor naturale.

1) Religiunea nu se poate datori născocirii preoților, de oarece ea este mult mai veche decât preoții și filozofii și ceea ce eră cunoscut înainte de dânșii, nu poate fi născocit de ei.

În timpurile patriarhale, la toate popoarele, găsim religiune, fără a fi însă preoți. Capul familiei sau tribului îndepliniă datoriile religioase. Și în timpul de față, la sălbateci, nu sunt preoți, dar se găsesc idei religioase. Dacă religiunea este o trebuință, un sentiment al omenirei, căruia nu i se poate împotivi nimeni, cum ar fi ea produs al omului? Oare oamenii au creat iubirea părintească, pietatea și respectul fiilor și alte sentimente ale inimii noastre?

2) Tot așa se poate zice și despre legiuitori sau politicieni. Aceștia au venit în urma religiunii. Și, întru cât religiunea aveà putere dumnezeiască, eră respectată și ascultată,—politicianii și legiuitorii s'au alipit de ea, au îmbrățișat'o și s'au servit de ea, împrumutându-i chiar învățăturile sale în legiuirile lor. A zice dar, că sentimentul

religios s'ar datorî înrăuririi din afară, este ca și când s'ar zice, că pasările sboară în urma nevoiei sau influenței aerului; dar se uită, că nu funcțiunea face organul, ci organul este făcut în vederea funcțiunii. Ele sboară din instinct, sau având putere innăscută pentru așa ceva, de oare ce aripile formează organul creat pentru a sburà mai târziu, după ce s'au născut și imputernicit ¹⁾).

3) Iar în cât privește, că religiunea s'ar datorî sentimentului de frică, sau recunoștință, față cu fenomenele naturei sau cu corpurile cerești, nu ne arată izvorul primitiv al religiunii, ci numai condițiunile dezvoltării sentimentului religios. Dacă la vederea fulgerilor sau la auzul tunetelor și trăznetelor, s'a deșteptat în om frica, s'a deșteptat frica în general, dar nu o frică religioasă. Și animalele se înfricoșează înaintea fenomenelor naturei, dar la nici unul din ele, această frică nu se praface în o frică religioasă ²⁾). Tot asemenea privirea frumuseței corpurilor cerești și a plantelor și a animalelor de pe pământ, admirarea întregului univers, precum și cugetarea la binefacerea sau folosul, ce trage omul din lumea înconjurătoare. conduc la cunoașterea *Cauzei*, care a făcut acestea, la înțelepciunea neîntrecută, la bunătatea fără pereche a unui Creator atotputernic și la mărirea sa uimitoare, căci: «Cerurile spun

¹⁾ Tot așa se petrec lucrurile și cu celelalte organe, de pildă: *ficatul și pancreasul*, organe, care ajută la mistuirea alimentelor, ale căror celule se diferențiază chiar din primele zile ale vieții embrionare, nu vor funcționa, decât *mai târziu*, după naștere; *celulele corneei și cele ale cristaliniului* devin transparente înainte de nașterea copilului, ca *mai târziu*, după naștere, lasă să treacă razele luminoase și să se producă vederea; *organele genitale* nu vor îndeplini rolul lor, decât foarte târziu; *fișele* ale căror celule sunt diferențiate de asemenea înainte de naștere, nu vor intra în funcție, decât în urma unei sarcini. Vezi: Noțiunile „Suflet și Dumnezeu“ de Dr. N. C. Paulescu, profesor de Fiziologie la Facultatea de Medicină pag. 9.

²⁾ Apologetica creștină tom. I p. 190—194, trad. de Icon. C. Nazarie.

mărirea lui Dumnezeu și lucrul mâinilor lui vestește tăria»²⁾. Deci, natura, fiind condusă numai de sentimentul religios înăscut, numai așa poate duce la cunoștința lui Dumnezeu. Unde cercetarea și cunoașterea naturei nu are călăuza sau căldura sentimentului religios, se observă rezultatul contrar, devenind omul—materialist sau ateu.

Omul religios trage mari foloase din religione; roadele sale sunt nenumărate și foarte mult binefăcătoare. Intru cât Dumnezeu este binele cel mai înalt și izvorul desăvârșirii, omul fiind pus în legătură sufletească, prin religione, cu binele suprem, cu desăvârșirea și cu izvorul a toată frumusețea, urmează dela sine, că omenirea trebuie să se schimbe mult în bine și să se folosească nemăsurat de această alianță. Dacă adunarea sau contactul cu oamenii înțelepți și bine crescuți folosește mult în bine, oare relațiunea cu Dumnezeu va rămânea fără rezultat? Nu trebuie ca efectul să corespundă cauzei sale? Oamenii mari și geniali au constatat, că religionea este marea roată mișcătoare a omenirii pe calea binelui, a fericirii și progresului, duple cum zice Cicerone: «Totul se mișcă prin religione»²⁾.

Scopul religionii este a cunoaște, a iubi și a cinsti pe Dumnezeu, făcând fapte vrednice de om și de mărirea lui Dumnezeu. Religionea este de două feluri: *naturală* și *supranaturală*, duple cum adică Dumnezeu se arată omului, indirect, prin priveliștea naturei și în marginile priceperii noastre; și, direct, în mod văzut și minunat, ce întrece puterile noastre.

Religionea suprafirească sau dumnezeiască este a Vechiului Testament, dată de Dumnezeu prin proorocul Moisi, ca o pregătire și preînchipuire a adevăratei religionii, care este *Religionea Creștină*, dată de însuși Dumnezeu-Omul,

¹⁾ Psalmul 19.

²⁾ Faut-il une religion: p. 4. A. Guyot.

Iisus Hristos, și care este coprinsă în Noul Testament, adică în: sfintele Evanghelii, în Faptele și Epistolele Apostolilor și care este religiunea cea mai sfântă și perfectă, ce a schimbat fața omenirii, îmblânzindu-o—din sălbatecă, și civilizându-o—din barbară; îndrumându-o pe adevărata cale a progresului, procurând mijloacele pentru mântuirea sufletului, pentru binele și fericirea de aici și dând garanții despre dobândirea adevăratei fericiri din viața viitoare.

Intru cât o lege omenească este trebuincioasă și folositoare oamenilor, pentru asigurarea vieții, a onoarei, a averii, a bunului traiu și a propășirii individului și societății, dar religiunea creștină, fiind legea cea mai desăvârșită a omenirii, dată pentru toți oamenii din toate timpurile și locurile de către însuși Dumnezeu, Creatorul omului, ca legea sufletului, a conștiinței, care pregătește pe om, în școala vieții pământești, pentru viața cea veșnică de dincolo de mormânt, cât va fi ea de folositoare și de necesară? Neapărat, având în vedere origina sa, sau pe legiuitorul, care a dat'o, precum și scopul său: de a cunoaște, iubi și cinsti pe Dumnezeu, de a fi fericit pe cât posibil aici și a moșteni viața de veci,—cei, ce vor îndeplini conștiincios prescripțiunile sale, vor culege cele mai plăcute și sănătoase roade.

Religiunea creștină îmbrățișează pe om, dela naștere și până la moarte, până când dă corpul pământului, din care a fost luat și sufletul în mâinile lui Dumnezeu, dela care și-a primit ființa, luându-și neapărat răsplata meritată. Ea îl îmbrățișează în toate vârstele și sub orice condiție socială s'ar găsi: bogat sau sărac, mare sau mic, liber sau supus, puternic sau slab, ca individ și în societate, fiindu-i neapărat trebuincioasă religiunea, ca și aerul, care îl respiră.

Pr. Nedelea Georgescu.
Alexandria.

(Va urma).

DEPUNEREA LUI HRISOSTOM

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII No. 11.)

Se apropiau Paștele, cum am arătat, și era obiceiul ca în ziua învierii să meargă împăratul la biserică cu tot alaiul impunător, ca să se arate poporului. Dușmanii lui Ioan se temeau că împăratul, cu această ocaziune, se va convinge de vaza și de iubirea ce o are Ioan din partea poporului, și că va vedea că toate cele spuse contra lui Ioan au fost intrigi și bârfeli. Deci aceștia, dușmanii lui Ioan, și mai ales Acaciu, trebuiau cu orice preț să înlăture pe Ioan, ca să nu fie de Paști împreună cu poporul său. Ei hotărâra pe împăratul să trimeată lui Ioan o poruncă, să părăsească numai decât biserica și să se considere scos din scaunul său. Aceasta a fost Marți sau Miercuri, în săptămâna patimilor (12 sau 13 Aprilie). Ioan a răspuns, că el a primit episcopatul și biserica dela Hristos, Dumnezeuul lui, și nu o poate părăsi, căci n'ar avea nici o scuză.

Împăratul numai știa ce să facă: Joi a fost de părere că Ioan trebuie să rămâe, convins de partizanii lui Ioan că, pentru liniștea poporului, el trebuie să predice de Paști, dar Vineri iarăși au învins dușmanii lui Ioan, și el a trimis al doilea ordin lui Ioan să părăsească biserica. Ioan a dat acelaș răspuns.

Eră acum Sâmbătă, ajunul Paștelor, și Acaciu cu ai săi vedea bine, că dacă nici astăzi nu vor isprăvi cu Ioan, lucrurile se pot întoarce spre răul lor, și că totul poate fi

pierdut. Trebuie să facă astăzi ceva, chiar cu risicul de a ieși lucrurile unde o vrea întâmplarea.

Bisericile în noaptea spre Paști erau pline de lume. Poporul se adunase de cu seară, cum era obiceiul, ca să petreacă noaptea întreagă cântând și rugându-se lui Dumnezeu. La biserica lui Ioan erau adunați peste 15 mii de oameni, cari așteptau cântarea cocoșilor în zori, când aveau să urmeze o ceremonie neobicinuit de solemnă: botezarea a trei mii de persoane. Abia înserase, când de odată această mulțime se văzu ca din senin atacată de o trupă de soldați din Tracia. Aceștia împrăștiară mulțimea cu săbiile, tăind și străpungând. Femeile cari așteptau să fie botezate, nebune de spaimă, fugiră desbrăcate, umplând orașul de țipete; multe fură ucise în biserică, și baptisteriul se umplu de sânge, și pardoseala bisericii era plină de cadavre și de răniți. Preoții fugiră în grabă. Soldații începură să răstoarne stranele în biserică, să spargă icoanele, și apoi năvăliră în altar stricând tot și bajocorind lucrurile sfinte. Sgomotele și vaetele au umplut numai de cât cetatea întreagă. Acum toate se amestecară și se învălmășiră; toate bisericile au rămas pustii: din unele, cari erau ale adeptilor lui Ioan, preoții și poporul a fugit de spaimă, din cele ce erau ale dușmanilor lui Ioan preoții fugiră—spre rușinea creștinătății—cu veșmintele preoțești pe ei, ca să ia parte la zarvă, și să întărâte mulțimea contra lui Ioan. Prin case, pe strade, prin piețele publice, pretutindeni era urlet și vaet și spaimă; o noapte de rușine și de nespusă jale.

Mulțimea împrăștiată de pretutindeni de soldații, cari cutreeră orașul, se adunase mai de către ziuă într'un loc din marginea orașului, într'o baie încăpătoare, numită a lui Constantin. Dar și de aici a fost alungată, acum însă îndărăt spre biserică. Pentru că Acaciu și cei cu el se aflau în mare încurcătură: s'apropia zioa, și ei se temeau că

împăratul va afla biserica goală, și aceasta va fi semn că poporul e cu Ioan. De aceea soldații alergaseră la baea lui Constantin, goniseră mulțimea de acolo și o siliră să vie la biserica unde aveà să servească Acaciu, și unde voeau să aducă pe împăratul.

Acum soldații începură goana într'un sens contrar: să aducă cu puterea pe creștini la biserica lui Acaciu. Târau pe creștini de gât, aducându-i înapoi, îi băteau, îi îmbrânceau și îi sileau cu sabia în coaste să vie la rugăciune. Pe unul dintre fruntașii cetății l-au văzut poporul cum îl târau în furia lor de picioare spre biserică. Soldații aici au făcut o devastare de nedescris: au spart potirile, au lovit diaconii și pe unul l-au ucis, mulți dintre preoți s'au ales cu capetele sparte și plini de sânge; au jefuit biserica; au alungat cu săbiile pe catecumeni, și pe unii dintre preoți i-au pus în fiare și i-au dus în temnițe.

Bisericile au rămas goale și nici într'una nu s'a oficiat în noaptea aceasta. A doua zi mulțimea s'a adunat afară din cetate, într'un loc destinat de Constantin cel mare să fie circ. Acì voi poporul să serbeze Invierea, dar soldații năvăliră și aici, și încă cu mai multă barbarie decât în noaptea trecută. Acum ei numai puseră nici un frâu violențelor și jefuiră după plac: rupeau de pe bărbați hainele scumpe, și se făceau stăpâni pe ele, iar femeilor le smulgeau cerceii cu urechi cu tot. Temnițele, în zioa aceasta sfântă a Paștelor, se umplură de creștini, pe cari soldații îi torturau și-i sileau să renunțe și să se lepede de Ioan.

În toată vremea aceasta Ioan stete închis în reședința episcopală păzit de popor. Aici a stat el două luni. Dușmanii săi se temeau să-l scoată cu puterea din casă, fiindcă în toate aceste două luni o imensă mulțime încunjurà reședința, ca o credincioasă gardă a lui Ioan, și aveau arme, astfel că o ciocnire cu trupele ar fi fost inevitabilă. Și de

această ciocnire se temeau dușmanii lui Ioan. Au încercat de două ori să-lucidă mișelește. Odată un ticălos care se prefăcuse îndrăcit, a voit să înjunghe pe Ioan, dar a fost prins de mulțime înainte de a făptui ceva. Altă dată un servitor al presbiterului Elpidiu a năvălit fără de veste, ca un nebun furios, în curțile episcopoești, ucizând cu pumnalul pe cel dintâiu ce-l întrebase unde aleargă așa, iar dintre alți doi cari văzuseră aceasta și alergară după el, pe unul l-a rănit rău, iar pe altul l-a omorât. La sgomotul ce se produse un altul 'i sări în cale să-l prindă, dar îl ucise și pe acesta, apoi mai rani pe trei până ce fu prins de mulțime.

Vremea până la Rusalii a trecut într'o liniște relativă. Ciocniri sângeroase n'au fost, dar cearta continuă, gata să izbucnească. Acaciu și Antioh, și mai cu tărie Eudoxia împărăteasa, stăruiau de împăratul să gonească pe Ioan din cetate, căutând să-l convingă că numai absența lui poate da cetății liniște. Și așa a cincea zi după Rusalii (Joi la 9 Iunie) împăratul a trimes pe notarul său să ducă lui Ioan ordinul de exilare, și a poruncit prefectului Luciliu să execute ordinul cu putere armată. Ioan a primit de odată amândouă înștiințările, și temându-se de o luptă sângeroasă între ostași și poporul ce-l păzeă, s'a decis să se predea lui Luciliu numai decât. A dat deci de știre acestuia să-l aștepte la poarta de către răsărit a bisericii, unde nu păzeă poporul; apoi a lăsat să-i aducă la această poartă cântarul pe care aveă el obiceiul să iasă prin oraș. În urmă adunând în biserică pe episcopii și preoții câți mai erau cu el, le-a spus că e decis să se predea mâine lui Luciliu, deci îi roagă să se închine imprenă cu el pentru cea din urmă oară. Ingenuchind cu toții, s'au rugat puțin: «Să ne luăm rămas bun dela îngerul acestei biserici» zise el, apoi sculându-se i-a îmbrățișat. Ei plângeau. Apoi rugându-i să-l aștepte, căci are nevoie de puțină odihnă, s'a dus în bap-

tisteriu unde erau adunate diaconesele—Olimpiada, Pentadia, Procla și altele, văduve avute, cari își daseră bisericii enormele lor averi—și le ținu o scurtă cuvântare, foarte duioasă, rugându-le la sfârșit să-și aducă aminte de el în rugăciunile lor. Lăsându-le acum și pe ele, fără a se mai întoarce la episcopi, se duse singur la poarta unde îl așteptă Luciliu, și i se predete.

Acesta îl duse în grabă la port, unde așteptă o corabie, care plecă numai decât spre Bitinia. Astfel nici poporul, nici episcopii, nici diaconesele n'au știut că el numai este între ei. După ce l-au așteptat multă vreme să se reîntoarcă, s'au neliniștit cu toții, neștiind ce i-s'a întâmplat; unii din mulțime au alergat la port să-l afle, alții au spart ușile bisericii, intrând cu puterea în ea, iar o seamă apucaseră armele. Însă aflându-se cum au urmat lucrurile, mulțimea, parte temându-se de armată, parte deprimată de plecarea cea repede a lui Ioan, s'a potolit.

Astfel reacțiunea biruise. Împărăteasa Eudoxia și Teofil din Alexandria—două persoane pe cari amintirea istoriei îi va păstră deapururi pe paginile ei ca pe doi oameni dintre cei mai ticăloși pe cari i-au născut timpurile—și-au ajuns scopul, și bărbatul integru și neprihănitul suflet a lui Ioan, care sta în drumul ambițiunilor lor meschine, a fost înlăturat. Eudoxia, e drept, a pierit în urgia lui Dumnezeu, după cum credeă și poporul, căci chiar în toamna aceluiaș an și-a găsit moartea în cumplite dureri, neputând să nască.

Ca să tae orice posibilitate a reîntoarcerii lui Ioan în scaun, Eudoxia și episcopii dușmani ai acestora au stăruit să fie ales numai decât alt patriarh în scaunul care de drept nu eră vacant. A fost numit Arsaciu, un bătrân de vr'ò optzeci ani, frate al fostului patriarh Nectarie, om fără nici o pregătire pentru un atât de înalt oficiu. Dar fiindcă eră blând și iubit de popor, dușmanii lui Ioan cre-

deau că prin alegerea lui vor domoli spiritele tulburate: iar bătrânețea lui le da speranță că în scurtă vreme vor avea iarăși vacant scaunul, în care vor putea apoi pune un om de a lui Teofil.

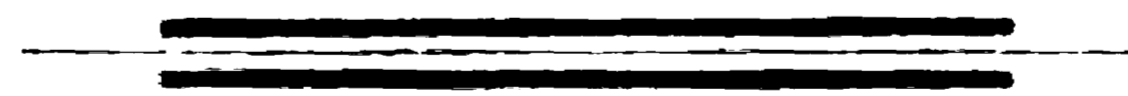
Spiritele însă nu s'au domolit, și poate și Arsaciu a fost de vină, căci fiind prea slab, a fost condus de alții.

Furia contra partizanilor lui Ioan a devenit o adevărată vânătoare, și primul prilej pentru răsturnare a fost dat de incendiul ce pornind dela biserica Sf. Sofii a nimicit mai multe palate din Constantinopol, între cari și palatul senatului. Cauza incendiului nu se știe. Partizanii lui Ioan însă susțineau că incendiul ar fi fost o bătae a lui Dumnezeu pentru nelegiuirea făcută cu Ioan; guvernul însă, sprijinit de clerul dușman lui Hrisostom, îl privea ca o răzbunare a acestora. De aici începe goana. O mulțime de adepți ai lui Ioan, aflați în cetate, preoți, călugări și călugărițe, laici fruntași, toți fură interogați cu bătai și ținuți în lanțuri, din cauza cărora mulți rămaseră ologi și schilozi. Lectorul Eutropiu a murit în mijlocul bătăilor, un presbiter Tigrins, aproape mort din cauza torturilor a fost exilat. Insuși Hrisostom fu ținut ca prizonier, cu toți din suita sa, în Bitinia, câteva zile, și fu interogat. Dar în urmă, neputându-se dovedi nimic, împăratul după o lună dăde un edict, prin care declară afacerea ca închisă, și da drumul tuturor celor de prin închisori, bănuți de complicitate.

Persecuțiunea îndreptată contra partizanilor lui Ioan a continuat însă, căci aceștia nu voeau nici să se roage pentru Arsaciu, nici să stea în comuniune cu el. Ei refuzau să intre prin biserici și se închinau sub cerul liber, pe câmp sau prin case, prin suburbii. Arsaciu văzând bisericile goale și temându-se poate și de o ruptură în biserică, a împrăștiat cu putere armată adunările partizanilor lui Hrisostom. Aceasta a îndârjit și mai rău poporul. Guvernul a început

să fie brutal, să închidă pe unii, iar pe cei streini să-i gonească din cetate. Răul însă se întinsese în tot imperiul și împăratul a intervenit cu edicte, amenințând pe toți cei ce nu recunosc pe Arsaciu—se înțelege mai ales pe episcopi—cu amenzi grele bănești, cu alungarea din scaun, cu temniță, și chiar cu bătăi corporale. Serapion, fostu arhidiacon a lui Ioan și acum episcop în Heraclea Traciei, a fost alungat din scaun, și a pribegit murind în mizerie; episcopul Efesului, Heraclide, a stat patru ani în închisoare. Mulți, foarte mulți presbiteri, au fost goniți, iar în locurile lor veneau oameni de ai lui Teofil și de ai guvernului. Anarhia erà în deplină stăpânire, și toate erau așa de amestecate în cât unii episcopi, păstori adevărați și fără patimă, au scris episcopului Inochentie al Romei să intervie, căci altfel întreg creștinismul în Orient e în pericol și că totul e pierdut. Intreaga lume creștină se alarmase, și a intervenit chiar împăratul Onoriu al Apusului, dar toate au fost de geaba. Epidemia devenise generală și numai Dumnezeu o mai putea stârpi. Astfel erà starea bisericii răsăritene într'acest nefericit an 404, și atât de aproape de marginea prăpăstiei o adusesse Eudoxia și Teofil prin nebunia deșartă a lor.

M. P.

MIȘCAREA CATOLICĂ ÎN REGATUL ROMÂN.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 1.)

V.

I. P. S. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și-a dezvoltat interpelarea anunțată în Senat în privința acestei mișcări și în deosebi asupra cazului Baud și răposatul mitropolit Calinic. Numai revin asupra acestei interpelări, căci se va publica în întregime în revistă. Țiu numai să adaug, că I. P. S. Sa a respins cu temei și în chip strălucit afirmațiunea Canonicului Baud.

D-nul I. I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de miniștri a răspuns I. P. S. Sale și a arătat care sunt vederile Guvernului în această chestiune și cum privește rostul bisericii noastre ortodoxe în statul român și ce trebuie să facem pentru această biserică.

*

În urma acestei interpelări și a răspunsului Șefului Guvernului cunoaștem care sunt părerile țării și ale bisericii noastre naționale în chestiunea propagandelor religioase în România. Ținem la biserică noastră națională, căci ea a fost sprijinul neamului nostru în trecut și că va fi și în viitor. Biserica e una cu sufletul poporului și că au trăit așa de strâns împreună în cât ar fi un dezastru național, orice încercări pentru slăbirea acestei biserici.

VI.

Preoțimca noastră de mir a ținut să protesteze și ea alături de Chiriarii ei contra afirmațiilor canonicului Baud și contra propagandelor religioase cu scop de a slăbi biserica noastră națională, făcând conversiuni și producând turburări și neliniște în sânul ei. Preoții din București au ales și o comisiune dintre ei, care să meargă la Primul ministru, la ministrul cultelor și al instrucțiunii și la alte persoane politice și cu greutate în țară, ca să-i roage să sprijine acțiunea preoțimei, căci nu poate fi de cât spre binele poporului și al țării.

Comisiunea aceasta se compunea din P. P. C. C. preoți C. Ionescu, G. Gibescu și D. Popescu-Moșoaia. În marea întrunire preoțească, ținută Duminică 4 Aprilie la sediul Societății clerului român «Ajutorul» sub președenția pâr. Ec. Ilie Teodorescu, comisiunea a făcut o dare de seamă despre rezultatul întrunirilor făcute. Pâr. Ec. C. Ionescu spune că membrii comisiunii au fost la D-nul *I. I. C. Brătianu*, președintele Consiliului de miniștri, la D-nul *Sp. C. Haret*, ministru cultelor și al instrucțiunii, la D-nul *G. Gr. Cantacuzino* și la D-nul *Tache Ionescu*. Pâr. Ec. G. Gibescu comunică rezultatul audienței și spune, că ori unde au fost au primit asigurări, că biserica noastră va fi apărată de orice atingere străină și vrăjmașă.

Cu prilejul acestei întruniri, preoții noștri, după serioase și amănunțite discuțiuni au votat și o moțiune, în care spun între altele: — Cerem cu toată căldura sufletului și cu «toată credința în legea strămoșească, ce ne-a apărat neamul de veacuri,—ca Onorabilul Guvern să ia măsuri pentru canonicul Baud și preotul I. Bălan ¹⁾, ca să fie expulsați după toate formele legale».

¹⁾ Numele pâr. Bălan, preotul bisericii uniata din București a fost alăturat la al canonicului Baud, pentru că a fost dovedit prin anume scrisori, că face propagandă de prozelitism.

La această mișcare s'a asociat preoțimea din toate centrele mari din țară. Așa, preoțimea din Iași a trimis următoarea telegramă pâr. Ec. Ilie Teodorescu din București: «*Clerul Ieșan asociindu-se la mișcarea confrăților din București protestează alături cu ei contra pornirilor răutăcioase îndreptate asupra bisericii noastre ortodoxe române, precum și a Ierarhilor ei și le exprimă cele mai sincere sentimente de solidarizare și încurajare*».

În acelaș sens au protestat și preoții din Craiova, Ploești, Botoșani, Târgoviște, Huși, Giurgiu etc..

La această mișcare s'a mai asociat, după cum erà ușor de înțeles și studențimea facultății noastre de teologie. Iată protestul:

«Citind scrisoarea canonicului Iosif Baud, publicată în No. 72 al ziarului «Seara», prin care afirmă că răposatul întru fericire I. P. S. S. Calinic Miclescu a trecut pe patul de moarte la credința romano-catolică și a fost deslegat de arhiepiscopul papistaș Iosif Palma;

Știind că răposatul Mitropolit, în toată viața sa a dat dovadă de cel mai înalt zel și devotament pentru biserica strămoșească,

Luând cunoștință și de declarațiunile pe care le-au făcut persoane înalte din imediata apropiere a I. P. S. Sfințitului răposat și cari au fost de față în ultimele sale momente;

Văzând și nouile declarațiuni publicate în No. 74 al ziarului «Seara» din partea canonicului Baud, prin care dânsul menține cele afirmate, dar crede că dovada lor, prin publicarea documentelor ce pretinde că le posedă, o poate întârziă până ce i se va cere de guvern, sau până ce se va înapoiă în țară arhiepiscopul catolic Netzhammer;

Noi studenții teologi, surprinși de îndrăzneala cu care se profanează memoria marelui nostru Mitropolit, neliniștiți peste măsură în așteptarea publicării așa ziselor documente pe care se sprijină protonotarul Baud în afirmările sale.

Somăm din parte-ne pe acest papistaș, strein de Bise-

rica și Neamul nostru, să le dea la lumină numai decât. Protestăm cu cea mai mare indignare contra tuturor celor ce, cu tendinți răutăcioase și scopuri ascunse, voiesc să aducă neliniște în sufletele drept credincioșilor din sânul Bisericii noastre românești.

Rugăm pe onor. Guvern și pe înalții reprezentanți ai Bisericii să ia cele mai energice măsuri.

G.

Propunerile Sf. Sinod din Ședința dela 14 Maiu a. c.

I.

Fapte ajunse în cea de obște cunoștință și provocată de o înțelegere greșită a modificărilor ce au avut loc de curând cu privire la legea sinodală, și anume prin înființarea Consistoriului Superior Bisericesc neliniștesc societatea creștină din România. Cea ce întreține agitația prin acte îndrăznețe și lipsite de buna cuviință și respectul autorității Sf. Sinod, cea mai înaltă autoritate cărmuitoare în Sf. Biserică ortodoxă din România, este P. S. Episcop al Romanului, D. D. Gherasim.

P. S. Sa socotindu-se pe sine centrul întregii cugetări și doctrine ortodoxe nu s'a mulțumit a combate în chipul cunoscut proiectul de lege pe care înaltul guvern, după ce a consultat P. P. S. S. Chiriarihi, l'a depus la Senat, ci din ambițiune și o încredere în sine peste margini s'a interpus cu autoritatea demnității sale episcopale, silindu-se a împiedica lucrările Sf. Sinod, a mers cu semeția până la cea mai neauzioasă declarație citită în ședința Sf. Sinod dela 12 Octomvrie 1909, care va rămâne în analele bisericesti ca document de încredere în sine, de răsturnare de principii canonice și de tâlcuiri sui generis a sfintelor canoane și textelor scripturistice.

Pilda de nesupunere la legea sus zisă și la hotărârile Sf. Sinod, a avut din nenorocire urmări primejdioase pentru buna ordine bisericească și demnitatea sf. Biserici. Broșuri, ziare, pamflete inundă piața publicisticii din țară. Invinuiri insultătoare ridicate împotriva Ierarhilor Bisericii se înmulțesc cu o iuteală uimitoare. În acest curent de uri deslănțuite, și necuviinți aruncate asupra Ierarhilor au fost luate și unele spirite rătăcite dintre preoții de mir.

Este cunoscut însă, că ceea ce dă viață unei instituții este faptul când între membrii ei viază cea mai desăvârșită disciplină, ca astfel în totul și în parte să se simtă unul și acelaș duh, una și aceeaș acțiune, care să armonizeze toate mișcările individuale și să le îndrumeze către scopul dorit; drept aceea, pentruca să se poată pune bună rânduială în tot ceea ce privește mersul normal al afacerilor bisericești, turburat de P. S. Episcop al Romanului prin atitudinea sa, se cuvine ca și Sf. Sinod, să uzeze de sancțiunea canoanelor față de P. S. Sa.

Prin urmare:

Având în vedere că prin legea votată de Corpurile legiuitoare și sancționată de M. S. Regele, pentru înființarea Consistoriului Superior Bisericesc, onor. guvern n'a voit decât să cheme și să angajeze mai de aproape pe preoții de mir de a participa la afacerile administrative și mai ales de regulamentarea datoriilor preotești, ca unii ce stând în nemijlocită atingere cu populația creștină sunt mai în măsură a simți și cunoaște diferitele nevoi bisericești, ca apoi să li se poată da și soluția cea mai nemerită;

Având în vedere că, după art. 9 din legea sinodală, stă în căderea Sf. Sinod de a păstra unitatea în privința dogmelor și canoanelor, cum și unitatea administrativă disciplinară; și deci, hotărârile sale luate numai cu majoritatea de voturi sunt obligatorii pentru singuriții săi membri ale căror păreri individuale în acest chip nu pot avea lucrare în vederea interesului capital ca buna rânduială să stăpânească pretutindenea în biserică;

Având în vedere că, Sf. Sinod, eșirea surprinzătoare a P. S. Episcop de Roman, din capul locului a judecat-o cu îngăduință, considerând-o ca un mod de primire sin-

gular și pripit, și în durerea ce a simțit că P. S. Sa se deosibește de punctul de privire a imensei majorități, nu i-a aplicat ipitimiile canonice ci frățeste l-a sfătuit să vină în Sf. Sinod din care plecase în chip așa de ostentativ.

Considerând că Sf. Sinod a uzat de îngăduire și frățescă atențiune când a admis, în urma aderării d-lui ministru de culte, că ceea ce cu timpul, din aplicarea Consistoriului superior bisericesc, se va găsi că trebuie modificat se va modifica. Și când l'a ales pe P. S. Sa în comisiunea pentru cercetarea și corectarea textului Bibliei, la care însă n'a luat parte decât la două ședințe;

Considerând că după Sf. Scriptură mărturia multora dă garanția adevărului, de aceia și judecarea cuiva nu e lăsată în seama unuia, ci a multora, cum în specie este Sf. Sinod, care până acum nu s'a asociat la părerea P. S. Episcop de Roman, și deci P. S. Sa trebuie să fi înțeles că nu stă în adevăr;

Considerând că de dumnezeasca dragoste cea atât recomandată de Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, în cât o ia ca semn după care lumea va cunoaște pe ucenicii săi, P. S. Episcop de Roman nu a făcut uz în referințele sale cu membrii Sf. Sinod, tratând chiar pe Mitropolii țării cu dispreț și cu lipsa celei mai elementare bune cuviințe;

Considerând că socotița, că numai P. S. Sa singur stă pe temelia adevărului, iar Sf. Sinod se află în rătăcire, desvăluie o trufie și o lipsă totală de smerenie contrară însușirilor unui adevărat Episcop, care se cuvine a fi smerit și umilit cu inima;

Considerând că legea pentru înființarea Consistoriului Superior Bisericesc răspunde unei nevoi simțite în biserică, ea este corolarul legiuirilor bisericești dela 1893 încoace și care toate țintesc de a pune clerul Sf. Biserici ortodoxe române la înălțimea împrejurărilor în care viețuim. A se admite părerea P. S. Episcop de Roman ar fi să închidem ochii la nevoile religioase care sunt la ordinea zilei și care nu îngădue întârziere, ci cere imediat o soluție, întrucât am rămâne în urmă cu Sf. Biserică cum s'a întâmplat și în alte împrejurări istorice din veacul trecut.

Considerând în fine că ținuta, felul de a cugeta și a simți a P. S. Episcop de Roman este stranie și constituie o jignire la adresa Sf. Sinod care nu trebuie până în sfârșit a fi îngăduitor, căci atunci s'ar da prilej spiritului de anarhie să cuprindă pe mulți dintre clerici;

Subscrișii socotind că vremea este de a se face judecată și dreptate cu P. S. Episcop D. D. Gherasim al Romanului pentru a se curmă vrajba, neliniștea și turburarea din sânul Sf. Biserici ortodoxe române, și deci ținând în seamă canonul 20 (19) al sinodului din Sardica, care depune pe clericul nedisciplinat și turbulent, și al cărui cuprins sună așa: «Gaudentiu Episcopul a zis: Aceste hotărâți spre mântuire și urmare și de cuviință pentru pedepsirea noastră a clericilor, plăcute și lui Dumnezeu și oamenilor, nu vor putea să aibă putere și tăria lor dacă nu va urma și frica de hotărârile aduse. Căci știm și înșine că adese ori din nerușinarea unora a venit la desprețuire Dumnezeescul și respectatul nume al preoției. Deci dacă cineva a îndrăzni afară de cele ce se par tuturor, căutând prin mândrie mai ales și prin îngânfare (fanfaronade) decât a plăcea lui Dumnezeu să săvârșească altceva.

Să cunoască de acum că s'a făcut pe sine răspunzător de a se apăra de vina (crimă) și să piardă cinstea și vrednicia (demnitatea) Episcopiei. Cu toții a răspuns, se cuvine și ne place și nouă astfel de socotință».

Acest canon disciplinar condamnă și înfrânge îngânfarea și mândria făloșilor și perturbătorilor ordinei publice dintre Biserici, și pe episcopi îi lipsește de orice treaptă ar fi mai ales pe episcopii abuzivi.

Mai văzând și cuprinsul canonului 37 apostolic; 5 al Sinod. 1; 19 al Sinod. IV; 6 al Sinod. VII; 20 al Sinod. din Antiohia și 18, 83, 86, 87 și 95 al Sinod. din Cartagina, că un episcop nu poate lipsi dela ședințele Sinodului fără cauze canonice, iar P. S. Sa a lipsit fără nici un motiv canonic, venind la Senat. De asemenea canoanele 13, 14 și 15 al Sinod. ecumenic I, II, după care este depus episcopul ce n'ar pomeni numele mitropolitului său la Sf. Liturghie, și canoul 18 al Sinodului din Calcedon, după care este depus episcopul care este amestecat în fratrie;

canonul 31 apostolic, după care orice episcop, care ar rupe relațiile cu mitropolitii săi este depus, canonul 55 și 56 apostolice prin cari sunt condamnate calomniile și insultele, de toate acestea s'a făcut vinovat P. S. Episcop al Romanului, și deci propunem:

Pentru asta și ultima dată Sf. Sinod să dezaprobe cu energie atitudinea și purtarea P. S. Episcop al Romanului D.D. Gherasim, pentrucă astfel P. S. Sa intrând în vederea legii sinodale art. 9 și ale canoanelor, care prevăd: Că episcopul să nu facă nimic fără știrea mai marilor săi ierarhi, să se restabilească pe deplin buna rânduială și liniște în biserică, și Sf. Sinod să-și continue fără zădărnire lucrările sale.

14 Maiu 1910.

Meletie, Calist, Sofronie, Nicodim, Teodosie.

II.

Văzând campania pătimașă și nedemnă ce dela o vreme s'a început în contra Sfintei noastre Biserici ortodoxe române și a ierarhilor ei;

Observând cu mare mâhnire că și unii dintre preoții noștri nedându-și bine seama de marea greșală ce făptuesc, asociindu-se la uneltirile vrăjmașilor Bisericii noastre.

Și considerând că dacă această contagiune morală s'ar întinde, ar fi un pericol pentru Sfânta noastră Biserică ortodoxă autocefală română, producând perturbații în sufletele drept credincioșilor creștini.

Noi, membrii Sfântului Sinod al sfintei noastre biserici autocefale ortodoxe române, conștienți de dreptul și datoria ce avem ca reprezentanți ai bisericii și pătrunși de răspunderea ce avem înaintea lui Dumnezeu și de jurământul ce am depus că vom păstra neștirbită credința creștină ortodoxă de răsărit; pe deoparte, exprimăm deplina încredere ce avem în Inalt Prea Sfinția Sa Președinte al Sf. Sinod, D.D. Athanasie Mironescu, Mitropolit Primat al României și veștejind campania pătimașă și nedemnă ce au deslănțuit asupra Inalt Prea Sfinției Sale vrăjmașii ascunși și vădiți ai Bisericii; iar pe de altă parte îl poftim atât pe Inalt Prea Sfinția Sa cât și pe ceilalți PP. SS. Chiriarhi

să oprească pe cale disciplinară din lucrarea celor preoțești pe toți acei preoți cari au aderat și vor adera pe viitor la asemenea răsvrătiri contra șefilor lor legiuți, până vor da probe de îndreptare și se vor căi de fapta lor nechibzuită.

1910, Maiu 14.

Arhiereul Calistrat Bârlădeanu.

Pimen, Mitropolit al Moldovei.

Ghenadie, Episcop al Râmnicului-Noului-Severin.

Dionisie, Episcopul Buzăului.

Conon, Episcopul Hușilor.

Gherasim, Episcop al Argeșului.

Nifon al Dunărei-de-Țos.

Arhiereul Valerian Râmnicianu.

Arhiereul Calist Botoșeneanu.

Arhiereul Sofronie Craioveanu.

Arhiereul Teodosie Ploșteanu.

Arhiereul Nicodim Băcăoanul.

CATOLICII IN ROMÂNIA

INTERPELAREA I. P. S. PIMEN, MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI.

D. Președinte, General C. Budișteanu: Intrăm în ordinea zilei. I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei are cuvântul.

I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei: D-lor senatori, sunt câteva zile de când într-o gazetă din București s'a publicat o scrisoare de căm. o față bisericească dela biserica catolică. Această scrisoare poartă iscălitura canonicului Baud, și se aduce o gravă și îndrăzneată calomnie unuia dintre foștii Mitropoliți ai țării, Mitropolitului Calinic Miclescu.

Gravitatea acestei calomnii a făcut ca poporul nostru românesc să fie cu sufletul turburat, ca un Mitropolit, care a păstorit biserica peste 20 de ani, la sfârșitul vieții să se facă catolic.

Scrisoarea, din însăș cuprinsul ei, se vede că e tendențioasă și autorul urmărește turburări religioase în țara noastră, în biserica noastră, ca astfel să poată pescui.

Iată acea scrisoare:

CATEDRALA SF. IOSEPH

BUCAREST

20 Martie 1910.

Domnule Director,

„Citesc în stimabilul d-voastră ziar *Seara*, No. 70, de Duminică a. c., că „*un Înalt prelat*” v'a spus că clerul catolic ar răspândi vestea că repauzatul Mitropolit Iosif Gheorghian ar fi trecut în ceasul morții la catolicism. Cum I. P. S. S. Iosif Gheorghian în timpul vieții sale ne-a arătat multă simpatie, cum personal am fost cinstit de prietenia I. P. S. Sale, țin a vă declara că este absolut neexact că I. P. S. S. Iosif Gheorghian a trecut la catolicism „și că nimeni absolut nu a afirmat acest lucru”.

Adevărul este însă că I. P. S. Calinic Miclescu, pe patul de moarte, a mărturisit credința catolică și a fost deslegat de I. P. S. Iosif Palma, și despre acest fapt cert există documente.

Profit de această ocazie ca, în calitate de ocărmitor al eparhiei Bucureștilor, în lipsa I. P. S. meu arhiepiscop D. D. Raymond Netzhammer, care acum se găsește în călătorie în Asia-Mică, să dau o categorică și absolută desmințire a zgomotelor ridicule relative la amestecul catolicismului în certurile intestine din sânul bisericii ortodoxe”.

Mulțumindu-vă, etc.

Canonicul, *Ioseph Baud*, protonotar apostolic.

D-lor senatori, la citirea acestei scrisori, făcută de mâna unui canonic papistaș, care are o pozițiune însemnată la biserica catolică din București, desigur că mulți sau turburat și s'au amărît dintre cari unul am fost și eu.

Când mi-am dat socoteala despre gravitatea faptului, pe care acest preot papistaș îl ridică în biserica noastră și când mi-am adus aminte de ospitalitatea pe care toți străinii o găsesc în țara românească, și despre toleranța religioasă care se dă tuturor veneticilor și refugiaților, ca și isgoniților din alte țări, vă mărturisesc că am rămas foarte indignat de această îndrăsneată calomnie ridicată cu atâta curaj contra memoriei Mitropolitului Calinic Miclescu. (Aplauze).

Indignarea a fost cu atât mai puternică în sufletul meu, cu cât am cunoscut personal, ba! pot zice mai mult, sunt unul dintre cunoscătorii vieții Mitropolitului Calinic Miclescu, în decursul a multor ani și am fost martor ocular a tot ce s'a petrecut în cele din urmă zile pământești ale acestui Mitropolit.

D-lor senatori, astăzi am citit o altă scrisoare adresată unui domn și iscălită tot de acest canonic. Această scrisoare are următorul cuprins:

„Foarte onorate domn,

„Mulțumesc pentru bunavoință a d-voastră. Bolnav de 8 zile, am fost influențat pentru cecece nu voiam în acea nefericită scrisoare.

„Nu voiam de loc să vorbesc de defunctul Mitropolit Calinic, neavând probe în mână.

„Credeți-mă că numai boala m-a făcut victima unei erori atât de mari, care nu cauzează decât grave nemulțumiri la toți și bine nimănui.

„După 30 de ani trecuți, în mod onorabil aici, nu mi-aș fi permis să fac orice ar fi putut face neplăcere.

„Răul de care am suferit este singura cauză a acestei lipse de voință și înțelepciune”.

Binevoii, etc.

Joseph Baud.

Această scrisoare, am citit-o în gazetele cari au ieșit azi dimineață.

S'ar părea că, în urma acestei a doua scrisori, interpelarea mea pe care am avut onoarea ca s'o anunț ieri, n'ar mai avea loc s'o dezvolt azi.

Da, așa ar fi dacă am avea a face cu oameni sinceri! Cu acești oameni, lucrul se schimbă. Căci, mă întreb: ce s'ar fi întâmplat dacă acest obraz bisericesc papistaș n'ar fi făcut această răutăcioasă ieșire acum, după 25 de ani, dela moartea Mitropolitului Calinic Miclescu, când încă sunt în viață mulți dintre acei cari erau lângă patul de moarte, ce s'ar fi întâmplat, zic, când un alt tovarăș de complicitate al acestui canonic papistaș ar fi scris această scrisoare tendențioasă după 60—70 de ani, mai târziu când n'ar mai fi fost nimeni dintre acei cari l-au cunoscut? De sigur că atunci faptul ar fi rămas dubios, ba poate pentru unii aproape adevărat, neavând cine să-l desmință.

Și eră fatal lucru, ca istoria noastră bisericească să păcătuiască și istoricul să devie complice cu canonicul papistaș Baud, afirmând că un Mitropolit ieșit din o veche familie boierească din Moldova, pe patul său de moarte a trecut la catolicism. Nu este așa că acesta ar fi fost un fapt foarte grav nu numai pentru biserica noastră, dar și pentru poporul nostru și pentru credința și religia noastră strămoșească?

Eram în fața unei chestiuni grele.

Am controlat să văd dacă Mitropolitul Calinic Miclescu în decursul vieții sale ar fi lăsat o umbră de îndoială despre respectul și despre devotamentul ce el a avut pentru credința în care el s'a născut și a trăit. Și cercetările mele sau întins și în timpul când a fost Mitropolit la Iași și în timpul când a fost Mitropolit în București. Vă afirm, că spre a lui fericită memorie, pe care o cinstesc, Mitropolitul Calinic, a fost unul dintre cei buni ierarhi ai bisericii române. El a luptat cu energie în contra tuturor atacurilor cari s'au adus bisericii și religiei noastre strămoșești. Și această luptă, bătrânul Mitropolit Calinic a dus-o și în timpul cel din urmă al vieții sale, și chiar și în contra arhiepiscopului Palma, căruia canonicul Baud, a îndrăsnit a afirmă în fața lui, că Mitropolitul Calinic ar fi abjurat la credința sa.

În timpul arhipăstoriei dela Iași, Calinic Mitropolitul, s'a îngrijit de educația poporului, și în deosebi de instrucția și educația fetelor române, căci, și atunci ca și azi, multe din familiile mari, le da spre a-și face cultura și educația în institutele confesionale de călugărițe, străine și de religie și de neam. În acest scop, Mitropolitul Calinic, a înființat o școală, Sfânta Maria, similară cu institutul catolic de călugărițe din Iași. În această școală au fost multe fete, mai ales din elita Moldovei.

Nu numai atât.

Mitropolitul Calinic a stăruit ca la institutul confesional de călugărițe din Iași, învățământul religios să se predea în limba românească și de către un preot român. Pare-mi-se că cel dintâiu profesor a fost preotul Știubei, pe care mulți dintre d-voastră îl cunosc. Vrea să zică, în cei dintâiu ani ai tinereții Mitropolitului Calinic, când de... mintea omenească la mulți e zburdalnică și nehotărîtă, dacă, în acel timp, Mitropolitul Calinic se îngrijea cu atâta sârguință pentru toate atribuțiile ce cad în sarcina păstoriei lui, apoi de sigur că după trecerea sa în București ca Mitropolit Primat, această sârguință trebuie să fi fost și mai mare. Aici în București, d-lor, între alți mulți, am avut și eu partea ca să fiu protejat și ajutat de acest prelat. Mai mulți dintre noi cei ce suntem pe această bancă am fost ajutați în timpul studiilor ce am făcut și în țară și în străinătate.

Mitropolitul Calinic Miclescu, ca fiu de boier, avea casa deschisă. Cine nu știe din cei din vremea aceea că la palatul mitropolitan se dau prânzuri diplomatice pentru că la palatul mitropolitan erau primiți toți miniștrii, reprezentanți ai Statelor străine; cum se și cuvine să fie la un reprezentant al bisericii dominante în Statul românesc.

D-lor senatori, că poate să se ridice obiecțiuni față de unele momente din viața Mitropolitului Calinic.

Da, cred, pentru că și atunci ca și astăzi, *patimile omenești sunt și rămân tot patimi și vor rămâne veșnic patimi*. Da, viața mitropolitului Calinic n'a fost cruțată de multe critici din partea neprietenilor, cari adesea, pentru un motiv sau altul, sunt foarte mulți. De altfel aceasta este soarta și răsplata tuturor acelor cari sunt puși în fruntea unor instituțiuni, mai ales de natură morală sufletească, și unde nu există alt mijloc și altă armă decât deplină libertate și convingere. Și se știe că libertatea nu de toți este înțeleasă așa precum trebuie a fi, de aceea e greu a împacă toate aspirațiile omenești eșite din libertatea rău înțeleasă.

În deosebi de înfrumusețarea bisericilor și a serviciului bisericesc, cum și de păstrarea neștirbită a dreptei credințe ortodoxe strămoșești, eră foarte preocupat Mitropolitul Calinic.

Dacă la Iași, precum v'am spus, s'a ocupat de educația și instrucția ce se da fetelor noastre în școlile de călugărițe, apoi aici în București această chestiune a urmărit-o și mai mult.

Mi-aduc aminte, eră ministru al cultelor d. Dimitrie A. Sturdza,

când Mitropolitul Calinic a cerut cu cea mai mare insistență, ca la școalele de călugărițe străine, în care până atunci învățământul pentru fete se făcea de o călugăriță, să se facă de un preot.

Aci este locul, peste care n'aș putea trece fără să constat, că cele ce se urmărea de către Mitropolitul Calinic în această privință, să realizase în anii trecuți de către d. Haret, ministru al cultelor. D-sa reușise în rândul trecut al ministeriatului său, ca învățământul religios, în școalele din țara românească, să se predea de către preoți români.

Mitropolitul Calinic înțelegea prea bine cât de primejdios lucru este pentru societatea noastră, ca fetele române, să fie crescute și educate de către călugărițe străine.

El știa, că pe această cale, se face un primejdios prozelitism, și cazuri n'au lipsit, ca unele din tetele noastre ortodoxe, după îndemnul călugărițelor și a unor obraze bisericești, sus puse, să-și părăsească religia părinților și să se facă călugărițe papistașe. O! de câte ori nu s'a văzut lacrimi, în multe familii din această cauză.

Apoi el își da seamă că ce fel de *mame și românce* vor deveni fetele noastre, când ele nu vor simți dragoste de țară și de legea noastră strămoșească. (Aplauze).

Aceasta a fost, d-lor, viața pentru neamul lui, și aceasta a fost credința pentru biserica și religia creștină ortodoxă pe care a servit-o Mitropolitul Calinic. Și n'am dreptul de a mă ridică cu toată energia față de nepomenita îndrăzneală a unui preot al unei biserici străine, care trăește în cea mai mare libertate și se bucură de desăvârșita ospitalitate în țara românească? Oricine ar fi acel preot, nu aveă nici un drept de a face această acuzație infamă, unui mitropolit al țării românești care a lucrat cu toată inima pentru biserica și religia lui, pentru țara, pentru neamul lui. (Aplauze).

Canonical Baud a avut curajul să spue cum că acest fapt este cert; că există documente prin care ar dovedi că Mitropolitul ar fi făcut mărturisirea sa de credință pe patul morții, înaintea fostului arhiepiscop catolic Palma.

Este absolut inexact.

Am aci documentele cele mai puternice cari trebuie să convingă pe oricine despre modul cum Mitropolitul Miclescu a știut să apere biserica sa contra atacurilor străine.

Arhiepiscopul Palma a publicat în 1886 o enciclică către credincioșii bisericii catolice din București, în care, și acolo a găsit de cuviință să facă învinuiri grave și nemeritate bisericii noastre naționale. Intre altele, pe cât mi-aduc aminte, spuneă că biserica noastră ortodoxă este o biserică care nu are energie, este o biserică care nu intră în vederile și cerințele progresului, cum că ortodoxia a fost o piedică pentru luminarea poporului, și multe învinuiri de felul acesta.

Mitropolitul Calinic, indignat de aceasta, prin o carte pastorală scrie că arhiepiscopul Palma, deși merită laudă pentrucă se îngrijește de educațiunea credincioșilor catolici, totuși merită o aspră

dojană, întrucât se amestecă în mod neînțeleptesc și se atinge de biserica și religiunea ortodoxă a României, care este dominantă a Statului român. În acea carte pastorală Mitropolitul se exprimă cam așa:

Vă laud că vă îngrijiți de credincioșii voștri, căci este datoria fiecărui ierarh de a se îngriji de păstoriții lui: nu vă aprob însă, din contră vă desaprob, că vă amestecați în afacerile bisericii noastre, care este biserica dominantă a Statului și care se compune dintr'un popor din fire ospitalier, de vreme ce se dă cea mai mare libertate tuturilor culturilor, fără a se da loc la cea mai mică tulburare.

Biserica noastră, prin autocefalia recunoscută de către cei în drept, prin îngrijirea înțeleptului nostru Rege, care, precum prin război, condus în Bulgaria, s'a căpătat independența țării, tot așa prin înțelepciunea Sa, a lucrat ca biserica noastră națională să-și capete independența. Și tot prin osârdia M. S. Regelui bisericile vechilor voievozi: ai Munteniei și ai Moldovei, cari căzuse prada ruinei, și-au căpătat strălucirea lor de odinioară.

Nu este bine, zicea Mitropolitul Calinic, către arhiepiscopul Palma, ca să vă amestecați în credințele noastre religioase și bisericești, căci acestea sunt niște moșteniri scumpe pe care poporul român le păstrează cu sfințenie dela strămoșii lui.

Cam acesta eră răspunsul pe care Mitropolitul Calinic i-l dă arhiepiscopului Palma, despre care abatele Baud, în aceasta scrisoare a sa, ne face nouă amărăciune, cum că înaintea morții, Mitropolitul Calinic ar fi renunțat la credință, și ar fi primit o altă credință, adică cea papistașe.

Voiu citi numai câteva puncte din enciclica Mitropolitului Calinic, ca răspuns la cea a arhiepiscopului Palma:

„Cu ocaziunea postului Sfințelor Paști, Monseniorele Palma, arhiepiscop latin din București, a adresat duhovniceștei sale turme o epistolă, pentru a-i da oarecare povețe spre fapte bune și pentru a o întări în credință.

„Nimic mai lăudabil, decât faptul unui îndreptător al cuvântului adevărului, care caută să propage principiile salutare ale creștinismului și să convingă pe credincioșii săi, că mântuirea stă în tăria credinței“.

„Noi n'am avea nimic de zis în această privință, căci nu ne este dat a ne amestecă în conducerea turmei încredințată păstoriei Monseniorului Palma. Dar nu putem trece cu vederea acele puncte ale epistolei menționate, în care se ating interese ale bisericii ortodoxe române“.

«Pentru a întări pe credincioșii bisericii papale din România, Monseniorele Palma a crezut de cuviință, nu numai a lăuda în mod excesiv biserica latină, ci a o arăta creștinilor ca singura biserică adevărată, ca singura biserică care poate da mântuirea, ca singura biserică întemeiată pe baze solide, fiindcă este întemeiată de apostolul Petru: de unde se deduce că toate celelalte biserici,

„... nu recunosc această supremație și dominațiune, se ată în ră-
tăcire, sunt departe de adevărata credință, și prin urmare, nu pu-
tea da mântuirea credincioșilor lor”.

Pentru a susține aceste aserțiuni, Monseniorele Palma se sprij-
ină pe argumentele cunoscute ale bisericii latine, despre creați-
unea și întâietatea apostolului Petru la episcopatul Romei și despre
supremația Papei».

„Noi știm și cunoaștem, am putea zice cu lumea întreagă; fap-
tele și tradițiunea istorică”.

De aici înainte discută chestiunile... și la sfârșitul acestei enci-
clice pastorale a Mitropolitului Calinic, citim:

„Poate biserica latină să creadă în sânul ei, despre puterea pa-
pală ce va voi: dar credem că nu este o faptă creștinească când
conducătorii acestei biserici ating celelalte biserici, care și ele, și
poate într-un grad mai mare, se sprijinesc pe evanghelie, fiindcă
recunosc numai un domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și
tată al tuturor, care este peste toate și prin toate, și între noi toți”.

„Dar adevărurile și faptele se zdruncină încă mai tare, când
Monseniorele Palma, pentru a întări în credință turma sa cea du-
boynicească, susține că cultura și deșteptarea simțimântului națio-
nal în România a venit dela biserica catolică prin Uniații din Tran-
silvania».

Aserțiunea aceasta este o dovadă că Monseniorul Palma nu cu-
noaște istoria românească, și numai de aceea a putut înainta lu-
cruri, care nu corespund cu faptele istoriei.

„Adevărul netăgăduit și care lucește cu tărie, este, că biserica
ortodoxă a fost totdeauna pentru români scutul cel mai puternic
al naționalității, că românii ortodoxi au stăut ei cu umărul piept
cotropirei Europei de către musulmani, apărând cu vitejie credința
creștinească”.

Mai departe:

Monseniorul Palma a mai arătat în epistola sa pastorală și o ne-
cunoaștere a stării actuale de lucruri stabilită în România prin Con-
stituția noastră (art. 21), care zice: Religiuinea ortodoxă a României
este religia dominantă a Statului român, și că libertatea tuturilor
cultelor este garantată, în cât celebrațiunea lor nu aduce o atin-
gere ordinii publice sau bunelor moravuri”.

Și, în fine, terminând, zice:

„Monseniorul Palma ar face bine să-și aducă aminte că biserica
latină a trăit și trăește în România nesupărată de nimeni, numai
grație spiritului de toleranță, adevărat creștinească a creștinilor or-
todoxi”.

Am citat toate aceste locuri din enciclica Mitropolitului Calinic,
ca să puteți a vă face o idee cât mai clară despre modul cum
știa el să apere religia și biserica pe care o păstorea.

Din această atitudine hotărâtoare a Mitropolitului Calinic, oare
se poate vedea, că el era unul din aceia, cari ar fi stăpânit de ușu-
rință și nestatornicie, ca să-și schimbe credința religioasă?

De sigur ca nu.

Eu cred că însuși autorul scrisorii Baud a gândit că și-a scris și nu a avut decât acel gând rău, adică: de a aduce turburări în sânul bisericii noastre.

Această epistolă pastorală a Mitropolitului Calinic a fost dată de el către sfârșitul lunii Iunie 1886, și după șase săptămâni, a murit. Se poate oare admite ca Mitropolitul Calinic, pe patul de moarte, să dea în scris la mâna unui străin că și-a schimbat religia? Doamne ferește. Această afirmațiune este o nebunie, și cel ce a spus-o este un nebun. Cei din jurul mitropolitului știu că nu a avut puțința de a primi vizita nimănui, decât a rudelor sale, a surorilor, a fraților săi; a medicilor cari îl îngrijeau, a miniștrilor, dintre care Dl. Sturdza era foarte des, a D-lui Moruzi, deputatul de astăzi, pe atunci prefect al Capitalei și a personalului mitropolitan.

O persoană străină nu s'a văzut.

M. S. Regele a venit anume de la Sinaia, ca să vadă pe Mitropolitul Calinic, care era pe patul de moarte. Mi aduc aminte de puternica reculegere din prada morții, ce s'a produs în sufletul Mitropolitului când a auzit că Majestatea Sa a sosit. Iși iscălise testamentul și, prin viu graiu, spune Majestății Sale: «greșelile se iartă!» Era o aluzie la un fapt. «Totdeauna am avut --zicea Mitropolitul Calinic credință nestrămutată pentru religia și biserica mea». Iubire pentru țară și neam, și devotament pentru Tron și Majestatea Voastră. În așa fel am propovăduit și am învățat pe toți cari au fost sub oblăduirea mea în timpul vieții mele. „Acum mă duc”. Puterile m'au părăsit.

Aceasta este o prețioasă mărturisire de credință. Este o spovedanie, făcută pe patul de moarte, a unui prieten către prietenul său!

M. S. Regele, foarte mișcat de aceasta; după cuvinte de mângâiere s'a retras, și Mitropolitul Calinic, împărtășit de un preot care trăește și azi, făcându-și ultima cruce ortodoxă după care căzându-i mâna pe piept, și-a dat sfârșitul.

Iată, D-lor senatori, ceeace vă pot spune despre viața și activitatea Mitropolitului Calinic și de modul cum el a știut să apere credința ortodoxă-pravoslavnică.

Intreb: permis era unui obraz bisericesc, străin, slujbaș al unei biserici străine, să aibă acea îndrăzneală ne mai pomenită în analele bisericii, să săvârșească un atentat, pot zice, la adresa memoriei unui Mitropolit, care, după ce a păstorit cu vrednicie biserica sa, să fie ponegrit de un străin!, și în chip așa de infam!

Aceasta nu trebuie tolerată.

Purtarea necuviincioasă a canonicului papistaș Baud, cu tot dreptul poate fi considerată ca un atentat la adresa bisericii noastre și a neamului nostru românesc?

Eu protestez cu cea mai mare indignare contra acestor apucături ale agenților de propagandă, care turbură liniștea țării noastre și am siguranță că toți d-Voastre și tot neamul nostru, protestează cu energie.

D-lor, plecarea din țară a acestui papistaș, eu cred, că e și trebuie să fie definitivă.

Voci: Nu se poate altfel.

I. P. S. Mitropolit Moldovei: Insuși el mărturisește că a stat în țara noastră treizeci de ani, bucurându-se de ospitalitatea noastră, și dacă cel puțin de aceasta, va ține socoteală, nu va îndrăzni să mai vie la noi, spre a vedea nici crucile bisericilor românești, întru cât cu gând rău, a adus ponos unui Mitropolit, care a păstorit aceste biserici.

La noi, în totdeauna au trăit în cea mai mare liniște sufletească orice străin. Nimeni din ai noștri nu s'a gândit să aducă cea mai mică jignire bisericilor sau confesiunilor cari trăesc pe pământul blagoslovitei noastre țări.

Care dintre străini au a se plânge de vre-o neliniște sau pene-grire din partea românilor ortodoxi?

Nimeni.

Al d-lor, se gândesc la cuceriri religioase, la schimbări de credințe!

Acei ce fac aceste cercări să știe că *biserica noastră strămoșască ortodoxă este și biserică națională.*

Caracterul de naționalitate, biserica noastră îl va păstră cât timp va fi și ortodoxă. Da, este atât de strâns *legat neamul de lege*, în cât se confundă între ele și se zice totdeauna: *biserica românească* sau *moldovenească*, înțelegându-se neamul sau nația românească.

Această legătură este nu numai pentru noi cei d'aici, ci și pentru toți românii, cari trăesc aiurea.

Prin biserică să cristalizează neamul; în biserică s'a găsit limanul național ca și isvorul, și putere de viață și de luptă.

Cu nedrept s'a spus că credința ortodoxă a poporului român ar fi o piedică către progres, după cum a îndrăznit a afirma și repausatul arhiepiscop Palma, Dumnezeu să-l ierte.

Afirmațiunea se desminte prin fapte. Și apoi, după doctrina sfintei noastre credințe ortodoxe, suntem deprinși, ca de cei morți să nu vorbim, decât de bine, sau, să păstrăm tăcere.

Să nu uităm un lucru. Să nu uităm că oștenii lui Ștefan și ai lui Mihai au fost pravoslavnici ortodoxi, și cu ortodoxia lor au apărat neamul și legea. Au pus piepturile lor ca ziduri contra năvălirii zdrobitoare pentru toată creștinătatea amenințată a occidentului catolic.

Cu această credință pravoslavnică au trăit strămoșii noștri, și în aceasta vom trăi și noi și urmașii noștri pentru vecie.

Toți bărbații neamului nostru; dar absolut toți, începând din timpurile cele mai vechi până astăzi; toți au pus cel mai mare temeliu pe ortodoxia poporului român, și au păstrat-o neatinsă și neștirbită, fiind convinși că prin ea se păstrează naționalitatea.

Voevozii cei vechi, ca și Majestatea Sa Regele Carol, au arătat nețărmurită dragoste pentru biserică și legea strămoșească.

Cine nu-și aduce aminte de memorabilele cuvinte spuse de Majestatea Sa cu ocaziunea târnosirii celei mai frumoase biserici din

țara noastră — Curtea-de-Argeș — a spus: că prinosiacta poporului român este cea mai mare garanție pentru înstăbilitatea, întărirea și trăinicia lui, *va fi un popor viguros*.

D-lor, la Mitropolitul Calinic am văzut pe cei mai mari truntași, am văzut pe Lascăr Catargiu și I. Brătianu; pe Kogălniceanu și pe Vasile Boerescu, și pe toți cei ce formează pleiada cea mare de bărbați ai generației trecute, cari au luptat și au muncit pentru țara aceasta și au ridicat-o la starea în care se găsește de Stat modern.

Toți au fost buni creștini ortodoxi, sprijinind și ajutând biserica în care ei au trăit și au adormit.

Satisfacțiunea cea mai mare ce am putut avea e declarațiunea canonicului Baud care o face în scrisoarea ce a trimis unui cunoscut al său, în momentul plecării din țară. El declară că a fost victima unei erori.

Biserica noastră ortodoxă ne învață să ne rugăm pentru vrăjmași ca și pentru păcătoși. A mărturisit păcatul: ierte-l Dumnezeu, dar să nu mai păcătuiască. A plecat din țara noastră, fie păcat pentru totdeauna.

Cât pentru mine, am mângâierea că am făcut un serviciu istoriei noastre bisericești, și tuturilor colegilor mei după această bancă: căci, nu eră nici drept, nici bine ca să rămână un ponos așa de uricios aruncat cu răutate în amintirea unui Mitropolit al bisericii noastre, de către un oarecari papistaș.

Cu aceasta, terminând interpelarea mea, vă mulțumesc de atenție, și am credința că onoratul guvern va lua măsurile ce comportă această gravă chestiune. (Aplauze).

D. I. I. C. Brătianu, președintele consiliului: D-lor senatori, am ascultat cu tot respectul ce se cuvine I. P. S. Sale și unei chestiuni care este în legătură cu interesele religioase ale neamului nostru. Un incident regretabil a dat naștere unei legitime emoțiuni. Ea și-a găsit expresiunea vie în inima Înaltului Prelat, care, precum a spus, nu este numai unul din cei mai înalți reprezentanți ai bisericii noastre, dar care se consideră și ca fiu sufletesc al aceluia a cărui memorie putea să fie atinsă prin fapta necuviincioasă asupra căreia a purtat interpelarea I. P. S. Sale.

D-lor, a fost o greșală culpabilă comisă de acela care el singur recunoaște că a fost victima unei erori. Că afirmațiunea eră nefondată, nu făcuse îndoială pentru nici unul din noi, și eră de ajuns să se reamintească viața reposatului Mitropolit și, în special, să se reamintească ultimele sale momente, la care au asistat atâția oameni de seamă, la cari a asistat însuși M. S. Regele, și a căror relatare s'a făcut în jurnalele de atunci și s'a reproduș în cele de astăzi, fără ca nimeni să fi putut desmînți nimica din ele.

Dar, pe lângă această desmînțire generală, afirmațiunea se constată azi a fi desmînțită chiar de autorul ei...

Astfel că reiese din tot acest incident, în ce privește memoria reposatului Mitropolit, o clarificare definitivă contra oricăror feluri de insinuațiuni și de acuzațiuni.

Eu cred că autorul acestei greșeli culpabile a fost în adevăr victima unei stări bolnave și victima unor agitari cari nu înțeleg adevăratele condițiuni de traiu ale unei biserici pe care cred că o servesc. (Aplause).

Nu se cuvine însă să confundăm pe asemenea oameni cu reprezentanții oficiali ai bisericii dela Roma, care este prea înțeleaptă pentru a nu-și da seama că prima condițiune a bunei existențe a acestei biserici în regatul român este ca să respecte ospitalitatea pe care o primește, abținându-se dela orice fel de propagandă și de agitațiune. (Aplauze).

D-lor, constat acestea în interesul pașnicei existențe a bisericii catolice în regatul român și în interesul continuării simțimântului de ospitalitate și de toleranță pe care totdeauna l-a găsit între noi. Nu mă preocup de ele, pentru că mi-ar fi venit, vreun moment în gând, că orice fel de încercări și ori de unde ar veni, din afară, din sânul bisericii noastre, poate să primejduiască într-o ceva biserica ortodoxă în regatul României. Nu, d-lor, sunt legături prea trainice și prea vechi între acest popor și această biserică, pentru ca năzuințele oricărui străin să poată să le primejduiască. (Aplauze).

S'au plămădit din viața trecutului, între neam și legea sa, așa trainice și indisolubile legături! Le-au plămădit mângâierile pe cari în restriște, neamul nostru nu le-a găsit decât în biserică (aplauze); le-au plămădit îmbărbătările pe cari, în timp de descurajare, neamul nostru nu le-a găsit decât în biserică: le-au plămădit faptul că adesea existența noastră națională ar fi fost primejduită, dacă neamul nostru, luptând pentru lege, câte odată chiar inconștient a luptat pentru existența sa etnică și națională. (Aplauze).

Când în trecutul istoric există între o biserică și un neam asemenea legături, nu pot fi ele primejduite de îndrăznelile și de încercările nimănui din afară. Dar nu numai din trecut isvoraște hotărîrea neamului nostru de a stă legat de această biserică, ci și din nevoile prezentului, pentru că în ochii oricărui român conștient răsare clar că buna stare a bisericii e nu numai o necesitate sufletească individuală, dar e totdeodată o necesitate esențială de Stat, (Aplauze).

În dezvoltarea, în trainica organizare a instituțiilor noastre bisericesti, orice om luminat trebuie să vază una din condițiunile esențiale ale întregii noastre dezvoltări sociale.

De aceea, zic, de nici o primejdie din afară nu ne putem teme. Dar cu atât mai mult să impune unirea tuturor oamenilor cu conștiință pentru apărarea și dezvoltarea organică a instituțiilor noastre bisericesti.

Și grea și mare vină asumă cei cari nu sunt pătrunși de acest adevăr și cari încearcă pe fiece cale să turbure și să slăbească forțele acestei instituții.

Ni se impune tuturor unire și iubire în fața organizației oficiale a bisericii române, și într-o cât mă privește pe mine, mai culpabil cred pe aceia cari, la orice faptă,—eu ași zice chiar, la orice gând,

cu un senin și linpede înaintea omilor, ce păcat mare e ca în orice chestiuni, și oricare ar fi pașimile momentului să uite că de cele sfinte nu trebuie să se atingă. (Aplauze), pe aceia care însă ca, de asupra noastră a tuturor trebuie să vegheze trează conștiința că suntem datori să întărim organizația instituțiilor bisericești și că respectul pe care îl dăm acelor care reprezintă aceste instituții e prima întărire a însăși bisericii noastre. (Aplauze prelungite).

I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei: D-lor senatori, în urma unui răspuns atât de categoric al D-lui prim-ministru sunt dator să aduc mulțumirile mele personale și ale întregii bănci a prelaților de modul cum D-sa înțelege rolul bisericii noastre în Stat și chemarea ei în mijlocul națiunii noastre. (Aplauze).

Scriitorii păgâni din primele secole și Creștinismul.

Religiunea creștină a avut dela început un caracter universal. Ea s'a adresat nu numai iudaismului, ci întregii lumi. Lumea acelor timpuri eră lumea imperiului roman. În acest uriaș imperiu, ajuns în culmea dezvoltării sale, trebuia să se hotărască soarta, viitorul noiei credințe. Și s'a hotărât! Evangelia creștină a învins în chipul cel mai strălucit și a desființat cu totul păgânismul, deși acesta reprezentă credința oficială a Statului roman și deși s'au făcut toate sfortările omenești spre a-l menține și a împedca mersul victorios al noiei credințe. Adevărului dumnezeesc nu-i poate sta nimic împotriva!

Până la cucerirea deplină a imperiului roman însă, Biserica creștină a trebuit să înfrunte, timp de 300 ani, urgia Statului roman. Sângele filor ei a curs de multe ori în valuri. Cum s'au purtat imperatorii romani cu creștinismul și ce anume i-a motivat la aceasta, vom avea ocazie să vedem altădată.

Afară de persecuțiile sângeroase îndreptate contra creștinilor, păgânismul a dus contra religiei lui Christos o însemnată luptă literară spre a o discredită mai ales în fața oamenilor culți. De multe ori s'au repetat prin scris sau dela tribuna oratorică cele mai odioase calomnii, răspân-

dite în popor de către inimizii creștinilor: iudeii ¹⁾, preoții păgâni, neguțătorii de idoli etc. Ele însă n'au prins, fiindcă nu se bazau pe adevăr.

Cu toate acestea, părerile scriitorilor păgâni asupra creștinismului sunt foarte interesante, chiar dacă ele sunt, în mare parte, superficiale și se reduc numai la judecăți disprețuitoare sau invective fraseologice. Din ele vedem, ce idei aveau despre creștinism oamenii culți păgâni. Atară de aceasta, ele au ocazionat o bogată și strălucită literatură creștină.

Intr'adevăr, dacă la persecuții Biserica a răspuns cu eroismul sfânt al martirilor ei, apoi la calomniile poporului și la acuzațiunile scriitorilor, ea a răspuns admirabil prin apologetii ei, sfărâmând toate calomniile și prezentând creștinismul în lumina sa atât de frumoasă și înălțătoare, care atrăgea cu putere de magnet sufletele tuturilor celor ce îl cunoșteau mai de aproape.

Cele dintâiu notițe asupra creștinismului le găsim abia la scriitorii păgâni dela începutul secolului II, adică la un timp cam îndepărtat de clipa când noua religie pornise procesul ei de cucerire în lumea largă a imperului roman.

Spre a putea înțelege și scuză oarecum judecățile grecilor și ale romanilor și deci și ale scriitorilor păgâni asupra creștinismului, e necesar să spunem câteva cuvinte despre modul, cum erau priviți și judecați iudeii în imperiul roman, deoarece era în deobște cunoscut că religionea creștină ieșise din mijlocul iudeilor.

E absolut stabilit istoricește, că iudeii erau priviți ca un popor cu totul deosebit de celelalte popoare. Cultul lor fără statui și fără icoane și refuzarea cultului Statului (*ἀθεότης*), precum și exclusivitatea lor (*ἀμιξία*) i-au făcut să fie priviți ca o națiune foarte ciudată ²⁾. Particularismul acesta a fost adus la cunoștința generală prin legislația lui Cesar. Cultul imperatorului de obicei nu era cerut dela iud^d ..

Astfel formau iudeii, și numai ei singuri, un popor cu totul deosebit de toate celelalte popoare, pe cari le cuprindea imperiul roman sau cu cari era în alianță. For-

¹⁾ Tertulian numește sinagogeale iudaice: fontes persecutionum.

²⁾ La acestea se mai adaugă obiceiurile lor particulare: circumcisia, oprirea mâncării cărnei de porc, sabbatul etc. Acestea nu însă erau așa de decisive ca *ἀθεότης* și *ἀμιξία*.

mula «Noi și iudeii» nu se găsește în literatura greco-romană, dar faptul în sine nu poate fi contestat. În toate provinciile și orașele, iudeii se deosebiau de toate celelalte naționalități prin situația lor față cu dreptul public și prin purtarea lor cetățenească. Tocmai acest particularism le-a fost însă interpretat ca lipsă de patriotism și de sentiment social, ca necinste și infamie. Astfel îi privesc scriitorii păgâni, începând cu Molon și Posidonius și sfârșind cu Plinius, cu Tacitus și cu scriitorii de mai târziu. Se găsesc însă și câțiva scriitori, cari nu neagă caracterul oarecum «filosofic» al iudeilor.

Când a apărut creștinismul, romanii și grecii știeau, că el își trage origina din poporul iudeu. Unele particularități, cari produceau desgust față de iudei, lipsiau aci, dar ceeace eră mai scandalizator pentru păgâni, apărea într'o formă și mai potențată: *ἀθεότης* și *μισία* (*μισανθρωπία*). Înțelegem deci, ce rea impresie a făcut chiar dela început creștinismul asupra păgânilor.

Istorisiri mincinoase și răutăcioase la adresa creștinilor încep imediat să circule. Desigur, dacă ar fi fost adevărate, creștinii trebuiau să fie un fel foarte ciudat de oameni. Acuzațiile de superstiție, de nemai pomenită credulitate și de totală lipsă de judecată, de «contemptissima inertia» și de «infructuositas in negotiis» erau cele mai mici. Se răspândise svonul, că doctrina și etica creștină coprind absurdități și sentințe barbare și fanatice, cari nu sunt demne de un om liber și bine educat. În secolul al II, masa poporului a devenit și mai dușmănoasă pentru creștini. Adepții creștinismului sunt acuzați chiar de incest (vițiile oedipeice) și antropofagie (mesele thyesteice). Curg apoi acuzațiile de moravuri streine, ateism și înaltă trădare. Poporul pretindea, că creștinii sunt magi¹⁾, că fac farmece, scot ciumă, foamete, cutremur, vânt, timp urât, că influențează în rău sacrificiile etc. În spinarea creștinilor erau aruncate toate calamitățile publice. Aceasta eră deajuns spre a aprinde furia poporului, care nu găsiă altceva mai bun de făcut decât să recurgă la violențe și să

¹⁾ Iisus Hristos eră privit de mulți ca mag (fermecător). Mărturiile avem destule cu începere dela Justin până la Commodian.

strige: «Creștinii la lei»! (Christianos ad leonem¹⁾). «Nu-și dă nimenea osteneală, se plâneau apologeții, ca să stabilească ce e creștinismul» (Tertull. Apol. 1).

Una din cele mai bizare acuzații eră aceea, că creștinii adoră un zeu cu cap de măgar²⁾, soarele etc. Chiar pentru cei cari nu credeau în astfel de calomnii, totuș părăsirea religiunii strămoșești și trecerea la creștinism erau privite ca o curată nebunie. Păreri mai prietenești erau rare. Așa se puteau auzi fraze de acestea: «Gajus este un excelent bărbat, păcat că este creștin» Sau «Mă mir, că Lucius Titus, un înțelept bărbat de altfel, a devenit deodată creștin» (Tert. Apol. 3). Tot dela Tertulian aflăm, că pe la anul 200 după Christos, creștinii erau numiți de păgâni «genus tertium» chiar în circuri se strigă: «Usque quo genus tertium?» (Scorpiace, c. 10). După cercetările științifice, denumirea se raportează la felul cum ei își reprezentau și adorau divinitatea. Ca «genus primum» erau considerați romanii, grecii și celelalte popoare, întru cât își recunoșteau și își onorau zeii în mod reciproc, aveau apoi la fel sacrificii, statui și icoane și se supuneau cultului imperatorului. «Alterum genus» erau iudeii (dumnezeu național, sacrificii, lipsă de icoane și exclusivitate). «Genus tertium» îl formau creștinii (dumnezeu spiritual, înlăturarea sacrificiilor și a icoanelor). Că așa trebuie inter-

¹⁾ Tertulian revine de 4 ori asupra acestui groasnic strigăt: în Apol. 40, de spect. 27, de exhort. 12, de resurr. 23.

²⁾ Origina calomniilor e ușor de recunoscut. Se zicea că se închină la soare, fiindcă se rugau stând cu fața către răsărit. Batjocura, că adorau un măgar (Asinariii) apăsă la început asupra iudeilor. Aceștia căutară să o arunce asupra creștinilor. Tertulian istorisește, că în Carthago eră expus în public un tablou, care reprezintă pe un bărbat îmbrăcat în togă cu urechile și copita de măgar, ținând o carte în mână, iar jos eră semnătura: Deus christianorum Onocoetes (asinarius sacerdos). Un corolar la aceasta pare a fi descoperirea făcută la 1857, când s'au dezgropat ruinele școalei palatului imperial pentru sclavii din Roma. Pe un perete s'a găsit un tablou, gravat probabil pe la începutul sec. III, care reprezintă un om cu cap de măgar spânzurat pe cruce. Alături e o caricatură în poziție de rugăciune cu cuvintele scrise școlărește: «Alexamenos se roagă lui Dumnezeu» (Α. αλεξμενος [=ελεεται] σθεου). În general s'a admis, că e vorba despre batjocorirea unui școlar creștin de către un camarad păgân (F. Kraus, Das Spottkruzifixus von Palatin și Edwin Hatch, Griechentum und Christentum).

pretate lucrurile, reiese și din shema, pe care au întrebuințat-o Celsus, Porfirius și Iulian în scrierile lor contra creștinilor. Ea este următoarea: Judeii se deosebesc de toate celelalte popoare și, de când au părăsit pe egipteni, formează o urâtă și exclusivă speță de oameni. Din mijlocul iudeilor s'au separat și au ieșit creștinii, păstrând tot ce e mai rău din iudaism și adăogând lucruri și mai grețose, și mai respingătoare. Cu alte cuvinte, după păgâni, creștinismul e cea mai detestabilă religie, mai puțin rea este iudaismul și singura bună este păgânismul! Cam de la jumătatea secolului al III imperatorii și imperiul au învățat să cunoască mai bine și să se teamă mai mult de acest «al treilea neam», de acest «nou popor», de acest «stat în stat». Religionea creștină este prezentată tot în culori foarte urâte, dar de acum înainte păgânismul vede în ea o mare putere. Puterii însă nu-i lipsește niciodată succesul! După aceste considerațiuni generale asupra modului, cum eră privit creștinismul de către păgânism, putem trece la examinarea părerilor scriitorilor păgâni.

St. G. Brădișteanu.

(Va urma)

CRONICA BISERICICEASCĂ INTERNĂ.

1. *Punerea temeliei localului Sf. Sinod și al Consistoriului Superior Bisericesc.*

Mercuri 12 Maiu c. ora 4 p. m. s'a pus această temelie, pe locul din curtea bisericii lui *Antim Ivireanul* din București. Serviciul religios a fost oficiat de I. P. S. Atanasie, Mitropolitul Primat. După terminarea serviciului religios I. P. S. Sa a rostit următoarea cuvântare:

«N'a trecut o jumătate de an de când am fost față la binecuvântarea noului local al Cassei Bisericii și iată că avem astăzi fericirea de a lua parte la punerea temeliei unui local al Sfântului Sinod și al Consistoriului superior bisericesc.

Acest local se înalță pe terenul ce încunjură fundațiunea nemuritorului mitropolit Antim Ivireanu și de sigur va avea menirea să păstreze vie în amintirea clerului activitatea acestui mare erarh, plină de folos pentru biserică, și dorința de a-i urma.

Căci instituțiile nu pot aduce roade bune și corespunzătoare scopului pentru care sunt înființate, decât numai prin o conștiință și bine cumpănită administrație a lor.

Și precum Cassa Bisericii nu mai puțin de zece ani pe lângă asigurarea în mare parte a stărei materiale pentru biserică a ajuns în măsură să aibă și localul ei propriu și să găsească așa de curând alte mijloace spre a clădi un local propriu pentru Sf. Sinod și Consistoriu, tot astfel aceste instituții prin o înțeleaptă și zelosă activitate vor ajunge în măsură de a înzestra biserică cu multe alte așezăminte de cari se simte încă trebuință pentru buna ei stare.

Aci stă însemnătatea frumoasei serbări la care cu plăcere am venit. Este, deci, o datorie de recunoștință pentru noi ca cu acest fericit prilej să ne înălțăm inimile către augustul nostru Suveran, înțelepciunii căreia se datorește stabilitatea de care ne bucurăm în toate ramurile vieții publice, știut fiind că fără stabilitate nu se poate închipui nici un fel de propășire.

Rog deci pe Dumnezeu ca precum a făcut să se poată începe această clădire, să dea ea să se și sfârșească potrivit scopului - cu bună liniște și pace în țară.

Mulțumind d-lui Ministru al Cultelor pentru grija ce are ca Sf. noastră Biserică să fie în măsură de a-și împlini tot mai lesne menirea sa ca cea care este un temelnic sprijinitor al societății și al Statului, chem smerit binecuvântarea Domnului peste M. S. Regele și Augusta Familie regală și strig din adâncul inimei:

Trăiască M. S. Regele.

Trăiască M. S. Regina.

Trăiască Sfântul Sinod și Consistoriul Superior Bisericesc.

Trăiască guvernul și toți cei ce doresc și lucrează pentru binele Bisericii și Patriei.

După I. P. S. Mitropolit Primat a vorbit D-nul Sp. Haret, ministrul Cultelor și Instrucțiunii. Domnia Sa a spus între altele, că se simte fericit că ia parte la această serbare, căci prin punerea temeliei acestei clădiri se așează pe baze trainice cea mai însemnată instituție bisericească a noastră. Sunt 45 de ani de când Sf. Sinod a fost recunoscut în mod oficial și această instituție până acum nu-și avea localul ei propriu. Imprejurările și lipsa de mijloace nu permisesse statului să dea Sf. Sinod instalația de care avea trebuință, așa că se mută din loc, în casă la urmă cu chirie, ceea ce era foarte prejudiciabil pentru prestigiul acestui înalt corp. Ridicarea acestei clădiri pe locul, unde în trecut și ridicase ctitoria sa fericitul întru pomenire Mitropolitul Antim Ivireanul, eu cred că va fi de bun augur pentru viitorul Sf. Sinod și al Consistoriului superior bisericesc. Am credința că de aci înainte biserică va străluci din ce în ce mai mult spre binele țării și al neamului nostru. Urez să puneți în curând o temelie mai puternică: Să ridicați puterea și prestigiul bisericii, acolo unde cu toți o dorim. Am avut prilejul să constat la fiecare pas rolul frumos și înălțător al bise-

ricii. De azi înainte rămâne biserica un rol și mai mare. Dacă în trecut a luptat pentru scăparea neamului de invaziile barbare și de toate nenorocirile, de aci înainte va trebui să lupte pentru ca neamul nostru să ajungă la însemnătatea ce i se cuvine.

D-nul P. Garboviceanu, administratorul Cassei Bisericii a citit apoi actul de fundație, care sună astfel:

«Cu vrerea Tatălui, cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, Troiță sfântă și nedespărțită, începutu-s'a zidirea acestui lăcaș al Sfântului Sinod al sfintei Biserici autoceale ortodoxe române și al Consistoriului superior bisericesc, instituțiune întemeiată sub glorioasa în război și bogata în organizare Domnie a M. S. Regelui Carol I, pentruca din îndurarea și oerotirea Celui Atot puternic Dumnezeu să se păstreze și să se păzească din veac în veac statornic și neclintit dreapta credință creștinească și mântuitoarea lege străbună a părinți de părinților noștri.

«Și s'a pus piatra de temelie azi 12 Maiu, anul Domnului 1910, al 45-lea a slăvitei stăpâniri a M. S. Regelui Carol I și a prealuminatelor Sale Doamne M. S. Regina Elisabeta. Moștenitori fiind AA, LL, RR. Principele Ferdinand și Principesa Maria, păstorii neorodului creștinesc I. P. S. D.D. Atanasie Mitropolit Ungro-Vlahiei și Primat al României, I. P. S. D.D. Pimen Mitropolit Moldovei și Sucevei, Episcopi țării: P. S. Ghenadie Episcopul Râmnicului Nou și Severin; P. S. Gherasim Episcopul Romanului; P. S. Conon Episcopul Hușilor; P. S. Dionisie Episcopul Buzelui; P. S. Gherasim Episcopul Argeșului; P. S. Nifon Episcopul Dunărei-de-Jos; președintele consiliului de miniștri și ministru de Interne Dl Ian I. C. Brătianu, ministru al Cultelor și Instrucțiunii Dl Sp. Haret; administrator al Cassei Bisericii D. Petru Garboviceanu; autorul planului arhitectul N. C. Mihăescu și constructor Șt. Catzian.

Actul acesta a fost semnat, înainte de a fi zidit în temelie de toate persoanele invitate și de față. Amintesc pe II. PP. SS. Mitropoliți și pe PP. SS. Episcopi și Arhierei, membri ai Sf. Sinod și toți membri aleși ai Consistoriului superior bisericesc. D-nul Sp. Haret, ministrul Cultelor, înalții funcționari ai ministerului Cultelor și Instrucțiunii, mai mulți profesori ai facultății de teologie și ai Seminarului Central, D-nul I. Procopie Dumitrescu, primarul capitalei etc., etc..

La urmă, s'a servit, potrivit obiceiului Șampanie. Au vorbit II. PP. SS. Mitropoliți, D-nul Sp. Haret, D-nul P. Garboviceanu și P. C. Preoți Ec. Ilie Teodorescu, Ec. C. Dumitrescu și Ec. Șt. Călinescu.

Urăm și noi din adâncul sufletului, ca mărețul local ce se va înălța, să fie izvor de bine pentru sfânta noastră biserică străbună și pentru poporul și țara noastră. Așa să dea Dumnezeu!

2. *Preoții rurali și cumpărarea de pământ rural.*

În sfârșit s'a făcut dreptate preoțimei noastre rurale. I s'a dat voie să poată cumpăra pământ rural. Iată legea votată de corpurile legiuitoare și sancționată cu decretul regal din 6 Aprilie a. c. și promulgată în Monitorul oficial No. 6 din 7 Aprilie 1910.

„Prin cuvântul sătean prevăzut la art. 7 din legea dela 1864 și «cultivatori săteni» dela alin. 2 de mai sus, se înțeleg și învățătorii și preoții și servitorii bisericești. Toate actele făcute în favoarea lor sunt și rămân valabile».

3. *Parohiile rurale vacante și suplinirea lor.*

În legea Clerului s'a introdus de corpurile legiuitoare un articol nou 42 bis cu următorul cuprins: «Dacă o parohie este lipsită de preot, până se va numi un titular, serviciul ei religios îl va face un preot dintr'o parohie vecină, numit de către chiriarhul respectiv în înțelegere cu ministrul Cultelor. În acest caz, preotul suplinitor va avea dreptul la jumătate din leafa de paroh a parohiei suplinite pe lângă leafa parohiei sale, iar dacă distanța dintre bisericile parohiale ale amânduror parohiilor este mai mare de 8 km., preotul va lua leafa întreagă a parohiei suplinite».

G...

Mișcarea în personalul clerical din țară.

N U M I R I.

Preotul Dumitrescu I. supranumerar în parohia Sf. Voevozi din urbea Ploești, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Decembrie 1909.

Nou hirotonitul în preot Andreescu Dumitru, se numește paroh al parohiei Pueni din jud. Dorohoi, pe ziua de 1 Decembrie 1909.

Preotul Marinescu Teodor supranumerar în parohia Conțești din jud. Teleorman se numește paroh al parohiei Bragadiru, pe ziua de 1 Decembrie 1909.

Preotul Sorescu Radu supranumerar în parohia Răsuceni din jud. Vlașca se numește paroh al parohiei Rușii lui Asan din acelaș județ, pe ziua de 15 Decembrie 1909.

Nou hirotonitul în preot Rădulescu Ioan se numește paroh al parohiei Teișu din jud. Dâmbovița, pe ziua de 15 Decembrie 1909.

Nou hirotonitul în preot Rudeanu St. Petru se numește preot ajutor la biserica parohială Drujești din Urbea Curtea de Argeș, pe ziua de 15 Decembrie 1909.

Nou hirotonitul în preot Constantin Vasiliu se numește preot-ajutător la biserica filială Sf. Gheorghe parohia Adormirea Maicii Domnului din urbea Târgu-Neamțu pe ziua de 15 Dec. 1909.

Nou hirotonitul în diacon Chiriță Cernescu se numește diacon pe seama bisericii parohiale Sf. Gheorghe (Ionașcu) din Slatina, pe ziua de 15 Decembrie 1909.

Pr. D. Drăgușenescu supranumerar în parohia Urlueni din jud. Teleorman se numește paroh al parohiei Tomești, același județ, pe ziua de 15 Decembrie 1909.

Nou hirotonitul în preot Popescu Gh. Ioan se numește paroh al parohiei Rătești-Furduești din jud. Argeș, pe ziua de 15 Decembrie 1906.

Pr. Minculescu N. supranumerar în parohia Glavacioc din jud. Vlașca se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Ian. 1910.

Pr. Rădulescu Gh. supranumerar în comuna Cornul de Jos, din jud. Prahova se numește paroh al parohiei Podul-Vadului același județ, pe ziua de 15 Ianuarie 1910.

Pr. Atanasiu C. Dumitru supranumerar în parohia Bușteni jud. Prahova se numește paroh la Azuga, același județ, pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Ilarion Gh. Dudu, se numește paroh al parohiei Drujești din jud. Tutova, pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Gh. Sachelarie se numește paroh al parohiei Adormirea Maicii Domnului din urbea Drăgășani pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu Gh. Alexandru se numește paroh al parohiei Valea Boului din județul Prahova, pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Teodor C. Popovici se numește paroh al parohiei Bârzești din județul Vaslui, pe ziua de 15 Ian. 1910.

Pr. Alex. P. Popescu supranumerar în parohia Frasinu din jud. Dâmbovița se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 15 Ianuarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Ioan Stănciulescu se numește paroh al parohiei Cerașu din jud. Prahova, pe ziua de 1 Februarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu A. Constantin se numește paroh al parohiei Ghimpați din județul Dâmbovița, pe ziua de 1 Februarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Fântâneau I. Dumitru se numește paroh al parohiei Cioara din jud. Teleorman pe ziua de 1 Febr. 1910.

Nou hirotonitul în preot Gherasim V. Constantin se numește paroh al parohiei Calu din jud. Mușcel, pe ziua de 1 Febr. 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu C. Stan se numește paroh al parohiei Beleți din jud. Muscel, pe ziua de 1 Februarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu A. Stelian se numește paroh al parohiei Salcia din județul Prahova, pe ziua de 1 Febr. 1910.

Preotul Ionescu Nicolae ajutător la biserica parohială Sf. Treime din urbea Slatina, se numește paroh al acelei parohii în locul preotului Pretorian N. care trece ca ajutător în locul său pe ziua de 1 Februarie 1910.

Pr. Cruțeru I. Dumitru supranumerar în parohia Gura Sutei din jud. Dâmbovița se numește paroh al parohiei Uești-Goleasca din jud. Vlașca pe ziua de 1 Februarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Ioachim C. Stănescu se numește paroh al parohiei Luciu din jud. Buzău pe ziua de 1 Februar. 1910.

Nou hirotonitul în preot Matei I. Pâslaru se numește paroh al parohiei Urzica din jud. Romanați, pe ziua de 1 Februarie 1910.

Nou hirotonitul în diacon Nicolae Pietraru se numește pe ziua de 1 Februarie 1910 diacon la mănăstirea Horezul.

Nou hirotonitul în preot Popescu D. Alexandru se numește paroh al parohiei Vărăști din jud. Ialomița pe ziua de 15 Februarie 1910.

Preotul Constantinescu V. supranumerar în parohia Negustori din Capitală se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Februarie 1910.

Nou hirotonitul în diacon Ionescu I. Gheorghe se numește diacon pe seama parohiei Sf. Ioan Botezătorul din urbea Focșani pe ziua de 1 Februarie 1910.

Pr. A. Ban supranumerar în parohia Brânceni din județul Teleorman se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Februarie 1910.

Pr. Gh. Cilianu supranumerar în parohia Râioasa din jud. Teleorman se numește paroh al parohiei Pleașov din acelaș județ, pe ziua de 15 Februarie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu Haralambie se numește paroh al parohiei Cioroboreni din jud. Mehedinți pe ziua de 1 Martie 1910.

Nou hirotonitul în preot Roșescu Constantin se numește paroh al parohiei Galata din jud. Iași, pe ziua de 1 Martie 1910.

Preotul Ghițescu Dimitrie supranumerar în parohia Ciorâca din jud. Argeș se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Februarie 1910.

Preotul Gănescu Nicolae supranumerar în parohia Frecăței din jud. Tulcea se numește paroh al parohiei Lascar Catargi din acelaș județ, pe ziua de 15 Martie 1910.

Nou hirotonitul în preot Albeanu Constantin se numește paroh al parohiei Călești din jud. Gorjiu, pe ziua de 1 Martie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu R. Teodor se numește paroh al parohiei Ghizdaru din jud. Vlașca pe ziua de 15 Martie 1910.

Pr. Ioan Florescu fost paroh al parohiei Dudu din jud. Olt, se numește paroh al parohiei Crețești din acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Nou hirotonitul în preot Scărlătescu B. Gh. se numește paroh al parohiei Mărculești din jud. Ialomița pe ziua de 15 Aprilie a. c.

Pr. Dumitrăchescu Ioan supranumerar în parohia Dobrești jud. Muscel, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Aprilie a. c.

Pr. Gervescu C. Alex. fost supranumerar în parohia Roznov din jud. Neamțu se numește paroh al parohiei Slobozia din acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Mănescu Nicolae supranumerar în parohia Spineni din jud.

Olt, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Aprilie a. c.

Nou hirotonitul în preot Nicolai de Bracle se numește paroh al parohiei Bairamdede din jud. Constanța pe ziua de 15 Aprilie a. c.

Nou hirotonitul în preot Dolinescu Alex. se numește preot ajutător pe seama bisericii catedrale Adormirea Maicii Domnului din urbea Dorohoi pe ziua de 15 Aprilie 1910.

Pr. Iorgulescu I. supranumerar în parohia Batoși din jud. Mehedinți se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 15 Aprilie a. c.

TRANSFERĂRI.

Preotul Sachelarie Gheorghe, parohul parohiei Vărăști din jud. Ialomița se transferă la parohia Luica din jud. Ilfov, pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Preotul Popescu Gheorghe parohul parohiei Gargalac din jud. Constanța, se transferă la parohia Ercheseș din acelaș județ, pe ziua de 15 Decembre 1909.

Pr. Anastasie Popovici parohul parohiei Galata din jud. Iași, se transferă la parohia Golăești, acelaș județ pe ziua de 1 Ianuarie a. c.

Pr. Teodor Macovei parohul parohiei Herăstrău din jud. Putna, se transferă la parohia Letea II din jud. Bacău pe ziua de 15 Decembrie 1909.

Preotul Lapteș Mihai parohul parohiei Bereasa din județul Vaslui se transferă la parohia Telejna acelaș județ, pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Pr. Simionescu Alex. parohul parohiei Podoleni de Jos din jud. Fălciu se transferă la parohia Podoleni de Sus, acelaș județ, pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Pr. Bocănescu Constantin parohul parohiei Pietraru din jud. Buzău se transferă la parohia Grăbicina din acelaș județ, pe ziua de 15 Ianuarie 1910.

Preotul Gh. Moiescu parohul parohiei Colți din județul Buzău, se transferă la parohia Petraru din acelaș județ pe ziua de 15 Februarie a. c.

Preotul Petre Nicolae parohul parohiei Cornățelu din jud. Putna se transferă la parohia Adjudu-Vechiu din acelaș județ, pe ziua de 1 Februarie 1910.

Pr. Ionescu Bucur parohul parohiei Enichioi din județul Tulcea, se transferă la parohia Calfa din acelaș județ, pe ziua de 1 Martie 1910.

Preotul Bușilă Constantin parohul parohiei Băbicieni din jud. Botoșani se transferă la parohia Drișlea acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Preotul Giuculescu N. parohul parohiei Spineni din județul Olt, se transferă la parohia Comani acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Preotul Cristea Stoian, parohul destințatei parohii Cărnicieni din jud. Iași, se transferă la parohia Probota din acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Preotul Ioan Minea parohul parohiei Prigoreni din județul Iași,

se transferă la parohia Mădârjești acelaș județ, pe ziua de Aprilie 1910.

Preotul Ioan Teodorescu parohul parohiei Rădești din județul Olt, se transferă la parohia Beria din acelaș județ, pe ziua de 1 Martie 1910.

Pre. Alex. Vasiliu parohul parohiei Tețcani din jud. Bacău, se transferă la parohia Văsiești acelaș județ, pe ziua de 1 Apr. 1910.

Preotul Procopie I. Nicolae, parohul parohiei Boțești din județul Bacău, se transferă la parohia Tețcani din acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Bart Ioan ajutător în parohia Adormirea Maicei Domnului din urbea Dorohoi se transferă la parohia Șendriceni Gherghel din jud. Dorohoi, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Ionescu Gh. parohul parohiei Batoși din jud. Mehedinți se transferă la parohia Scăpău din acelaș județ pe ziua de 15 Aprilie 1910.

Preotul D. Dobângeac paroh al parohiei Gârlița din jud. Constanța se transferă la parohia Caranlâc acelaș județ, pe ziua de 1 Mai 1910.

Pr. Gh. Rădulescu paroh al desființatei parohii Răchițelele din jud. Argeș se transferă la parohia Bărbătești, acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Preotul Ioan Popescu parohul parohiei Cămpeni din jud. Romanați, se transferă la parohia Ciocănești acelaș județ, pe ziua de 1 Mai a. c.

Pr. Popescu Pârvu parohul parohiei Noapteșă din jud. Mehedinți, se transferă la parohia Ciovârnășani din acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Grigore Lascu parohul parohiei Rusănești din jud. Vâlcea se transferă la parohia Turcești din acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Dădulescu Gh. supranumerar în parohia Morărești din jud. Argeș, se transferă la parohia Ioanicești acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Const. Cfasniuc parohul parohiei Bâsnoasa din jud. Botoșani se transferă la parohia Zlătunoaia acelaș județ, pe ziua de 1 Mai a. c.

Pr. Mitru Vasile supranumerar în parohia Înălțarea Domnului din urbea Huși se transferă la parohia Sfântu Dimitrie aceeași urbe, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

PUȘI ÎN RETRAGERE DIN OFICIU

Pr. Ștefan Popescu parohul parohiei Urzica din jud. Romanați se pune în retragere din oficiu pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Preotul Ștefan Popescu supranumerar în parohia Glodeni din jud. Dâmbovița, se pune în retragere din oficiu, pe ziua de 1 Februarie a. c.

Preotul Locusteanu C. parohul parohiei Murta din jud. Doljiu se pune în retragere din oficiu, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Ștefănescu Gh. parohul parohiei Prundu din jud. Ilfov, se pune în retragere din oficiu pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Nicolae Negură parohul parohiei Stănița din jud. Roman, se pune în retragere din oficiu pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Preotul Ștefan Dumitrescu supranumerar în parohia Grojdibod. din jud. Romanați, se pune în retragere din oficiu, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

R E I N T E G R A Ț I.

Pr. Nicolae Pretorian fost paroh al parohiei Țânțăreni din jud. Doljiu se reintegrează în postul de paroh al acelei parohii, pe ziua de 1 Mai a. c.

D E M I S I O N A Ț I.

Pr. Ionescu Radu parohul parohiei Frasinu din jud. Dâmbovița a demisionat pe ziua de 1 Decembrie 1909.

Preotul Nicolaescu M. parohul parohiei Adormirea Maicei Domnului din urbea Drăgășani, a demisionat pe ziua de 15 Decembrie a. c.

Pr. Dimitrie Mihăilescu parohul parohiei Calu din jud. Neamțu, a demisionat pe ziua de 1 Ianuarie a. c.

Preotul Dumitrescu Petre parohul parohiei Grecești din jud. Doljiu a demisionat pe ziua de 1 Ianuarie 1910.

Pr. N. Pretorian parohul parohiei Țânțăreni din jud. Doljiu a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Ioan Păunescu parohul parohiei Glogova din județul Mehedintți, a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Lianu Dimitrie parohul parohiei Hotini din județul Gorjiu, a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Vasile Arsenescu parohul parohiei Dealu Mare din jud. Argeș, a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Gheorghe Nițu parohul parohiei Borșani, din jud. Putna, a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

D E C E D A Ț I.

Pr. Nichita Sava supranumerar în parohia Hagilar din jud. Tulcea, a încetat din viață în ziua de 15 Noembre 1909.

Pr. Bodescu Gh. parohul parohiei Adjudu Vechi din jud. Putna a încetat din viață în ziua de 4 Decembre 1909.

Pr. Mazeescu Ioan parohul parohiei Raci din jud. Gorjiu, a încetat din viață în ziua de 28 Decembrie 1909.

Preotul Ioan Todică parohul parohiei Docăneasa din jud. Tutova a încetat din viață în ziua de 29 Decembre 1909.

Pr. Udeanu Mihail parohul parohiei Ciorâca din jud. Argeș, a încetat din viață în ziua de 8 Ianuarie 1910.

Pr. Georgescu Alexandru supranumerar în parohia Jilava din jud. Ilfov, a încetat din viață în ziua de 24 Ianuarie 1910.

Pr. Popescu Gh. dela biserica Sfintei Mănăstiri Precista Mare din Roman, a încetat din viață în ziua de 3 Februarie 1910.

Pr. Căpraru Chiriac parohul parohiei Bairamdede din jud. Constanța a încetat din viață în ziua de 24 Ianuarie a. c.

Preotul Ban Stănescu parohul parohiei Brănceni din jud. Teleorman a încetat din viață în ziua de 29 Ianuarie 1910.

Preotul Sachelarie Stoică supranumerar în parohia Gorneni din jud. Vlașca a încetat din viață în ziua de 21 Ianuarie 1910.

Pr. Grigoriu Vasile parohul parohiei Dagâța din jud. Roman. a încetat din viață în ziua de 12 Decembre 1909.

Pr. Dinescu Iordache parohul parohiei Dichiseni, din jud. Ialomița. a încetat din viață în ziua de 18 Decembre 1909.

Pr. Busuiocescu Gh. supranumerar în parohia Davidești din jud. Mușcel, a încetat din viață în ziua de 24 Decembrie 1909.

Pr. Vasilescu Ștefan parohul parohiei Slonu din jud. Prahova a încetat din viață în ziua de 19 Decembre 1909.

Pr. Georgescu Nicolae, parohul parohiei Vălcănești din jud. Prahova, a încetat din viață în ziua de 22 Decembre 1909.

Pr. Ionescu Atanasie parohul parohiei Valea Mare II din județul Mușcel, a încetat din viață în ziua de 6 Ianuarie 1910.

Preotul Ionescu Zamfir parohul parohiei Podenii Vechi din jud. Prahova, a încetat din viață în ziua de 5 Ianuarie 1910.

Preotul Anghel Ioan, parohul parohiei Cioara din județul Teleorman a încetat din viață în ziua de 17 Decembrie 1909.

Preotul Dimitrie Stamate ajutor al bisericii parohiale Uspenia din urbea Botoșani, a încetat din viață în ziua de 4 Ianuarie 1910.

Pr. Stoica Constantinescu supranumerar în parohia Mărunțișu din județul Buzău, a încetat din viață în ziua de 22 Dec. 1909.

Pr. Pantelimon Popescu supranumerar în parohia Orlești din jud. Vâlcea, a încetat din viață în ziua de 5 Februarie 1910.

Preotul Abrămescu M. I. dela biserica filială Lemnul, parohia Mitropolia din urbea Târgoviște, a încetat din viață în ziua de 11 Februarie 1910.

Pr. Marin Dumitrescu parohul parohiei Enoșești din jud. Romanați, a încetat din viață în ziua de 21 Februarie 1910.

Preotul Drăghici T. Popescu parohul parohiei Glodeanu Seliște din județul Buzău, a încetat din viață în ziua de 18 Februarie a. c.

Pr. Ștefan I. Popescu ajutor în parohia Piatra din jud. Teleorman a încetat din viață în ziua de 25 Februarie 1910.

POLIELEU

EHUL AL 7-lea VARIS, ZIS (BESTINGHEAR)

Lucrat mai pre scurt, in 16 Stihiri: din cei mai aleși; de Stefan Popescu, fost profesor de Musica Bisericească la Seminariile Central și Nifon.

DEDICAT

Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei

D. D. Pimen Georgescu

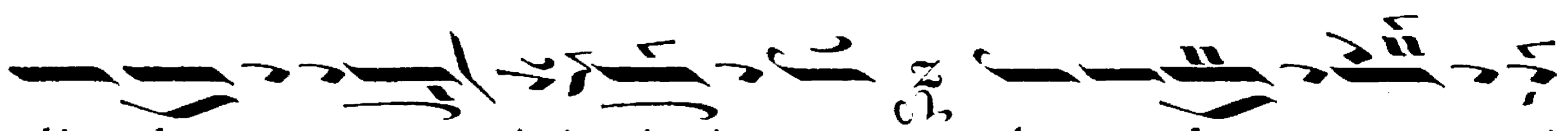
Fost elev al subsemnatului: in semn de respect, stimă, iubire și amintire. (Autorul)

EHUL III, Varis $\overline{c\bar{v}}$ Zo.

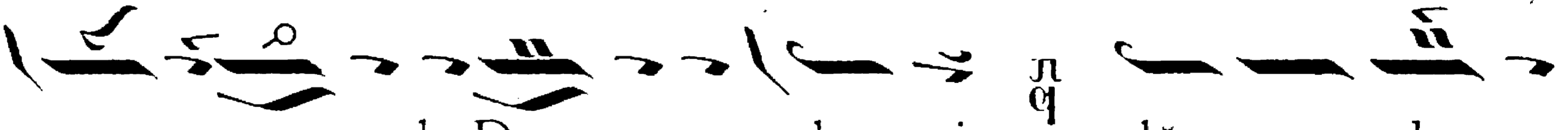
1

Ro o bi i ro bi i Do o om nu u u lui A

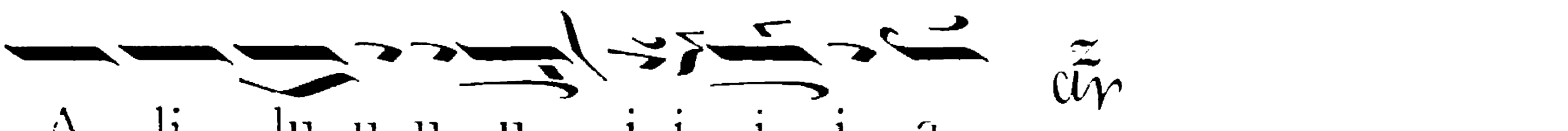
li lu u u u i i i i a lă u da a a a ați

nu u u mele Dom nu u lu ui lă u da a

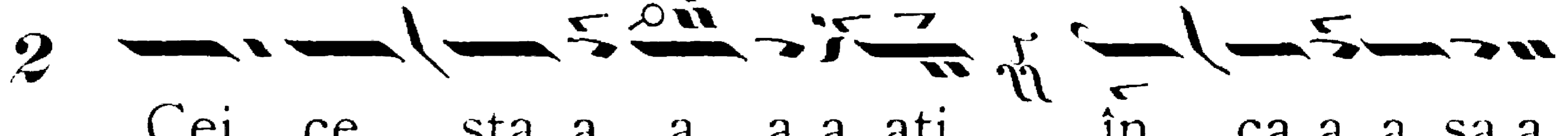

ați slu ugi pre e e do o om nu u u u u u u u ul

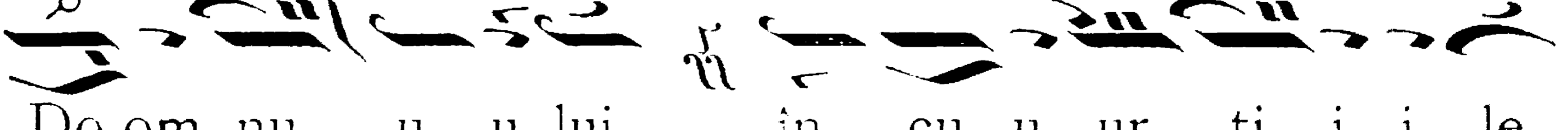

A li lu u u u i i i i a

2

Cei ce sta a a a a a ați în ca a a sa a

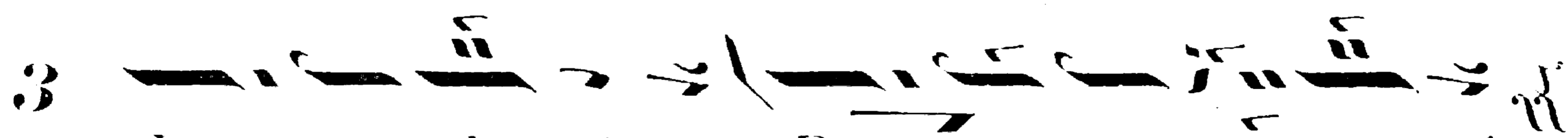

Do om nu u u lui în cu u ur ț i i i le

ca a a sii Dum ne ze e u lui no o o o stru u

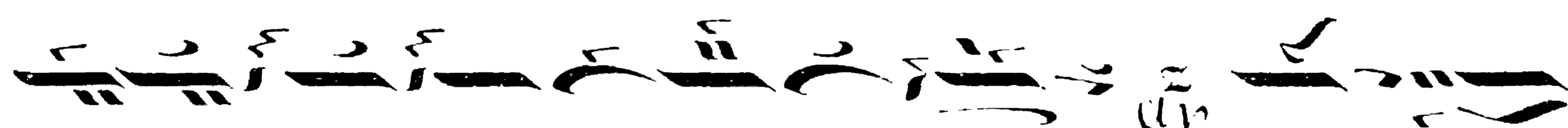

u u u u u u u u u u Ali lu u u u

i i i i a

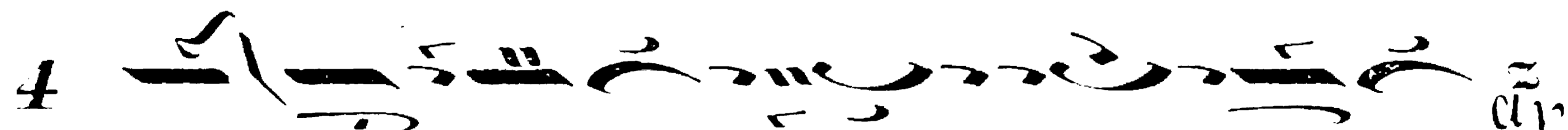
3
Lă u da ați pre Do o o o om nul

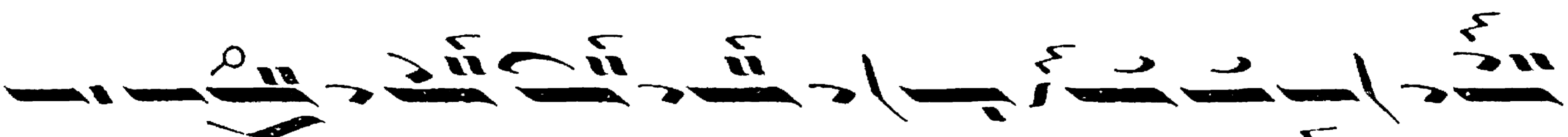

că ă ă e e e ste e bu u u u un Do o om

nu u u u u u u u u u u u u u u u

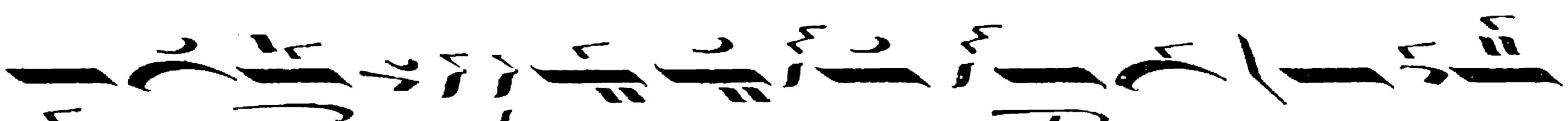

u u u u u u u u u u ul Ali i lu

u u i i i a

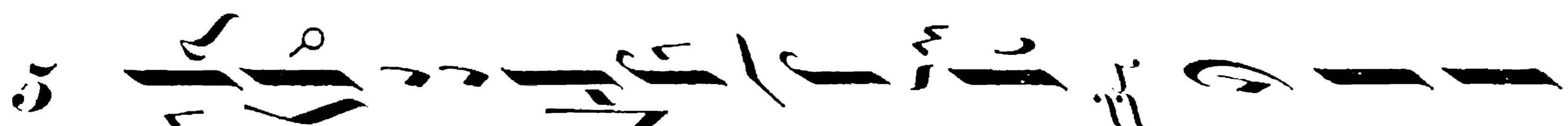
4
Cân ta a a a a a câ ă ă n ta a a a ți

nu u u u u me e le e lu u ui că ă ă ă

ă e e e ste e e bu u u u u u u u u u

u u u u u u u u u u u u u u u u

u u u un Ali i lu u u u i i i i a

5
Că e e e e e e e e cu am cu no

8

In mă a a î î î î î în mă a ari și

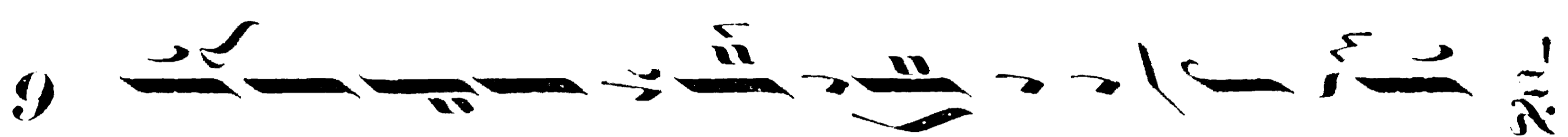
în tru toa a a a a a te a a dă a a

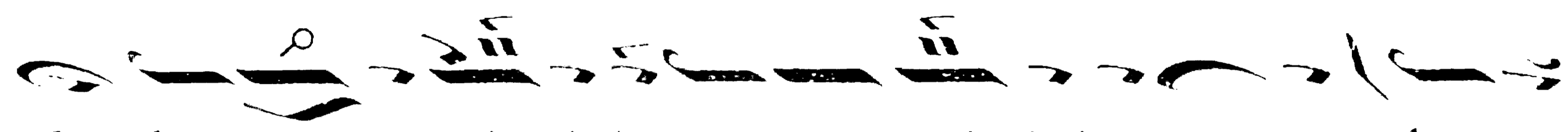
ă a a a a a dă a a în cu u u ri

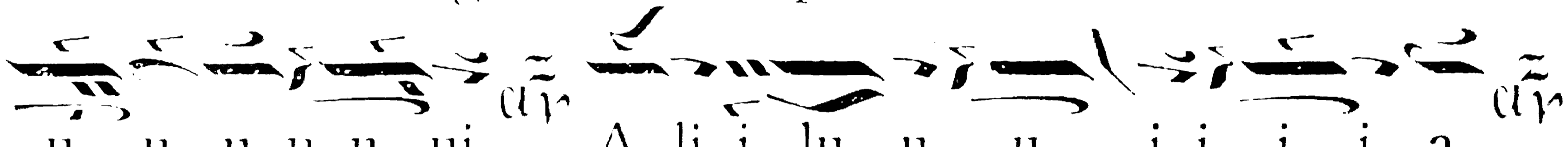
i i le e e e Ali lu u u u i i i i a

9

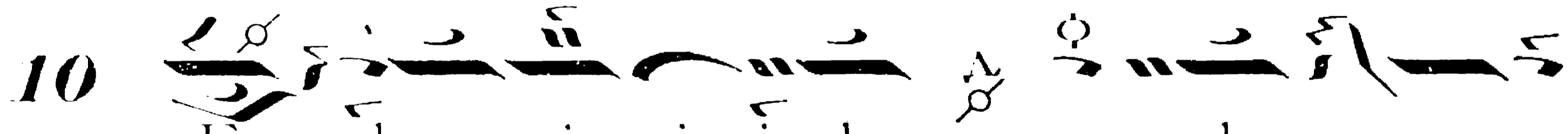
Râ di i i câ â â â âând no o ori

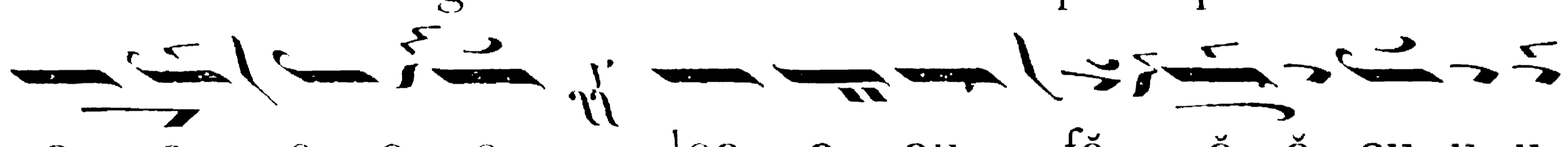
de la ma ar gi i i nea pă mâ â ân tu u lu u

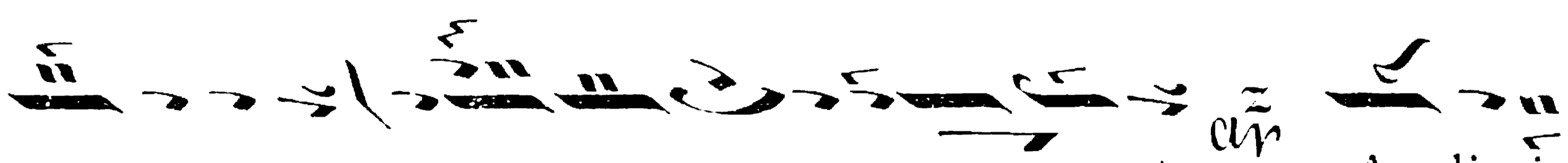
u u u u u ui Ali i lu u u i i i i a

10

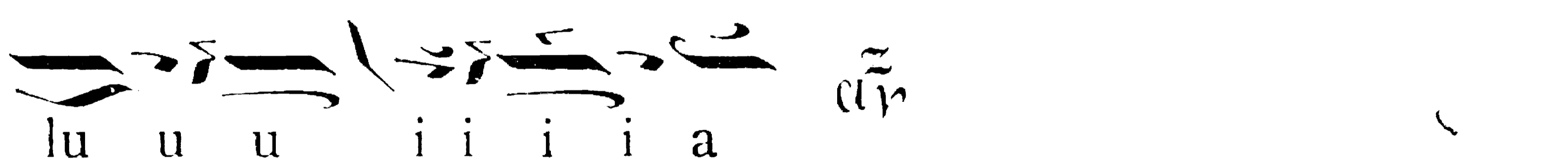
Fu u ul ge ri i i le spre e ploa a a a

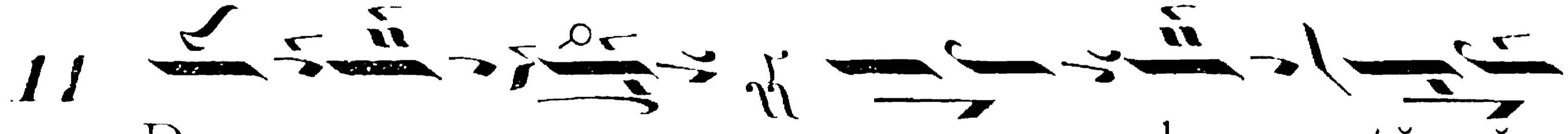
a a e e e lea a au fă a a cu u u

u u u u u u u u u u u ut Ali i

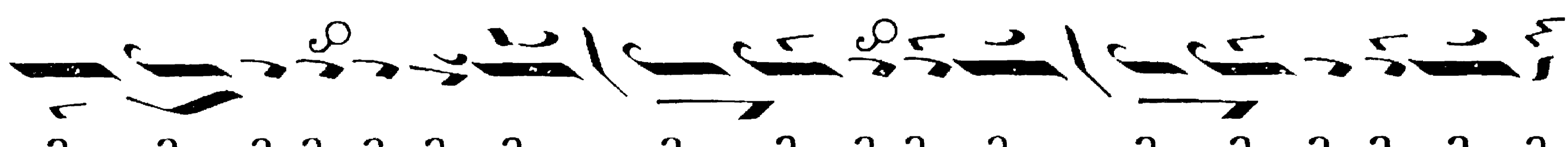
lu u u i i i i a

11

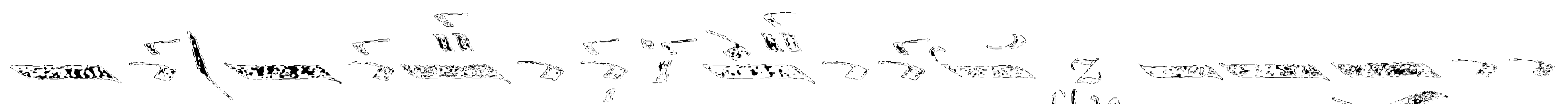

Doa a a a am ne nu u me le e tă a

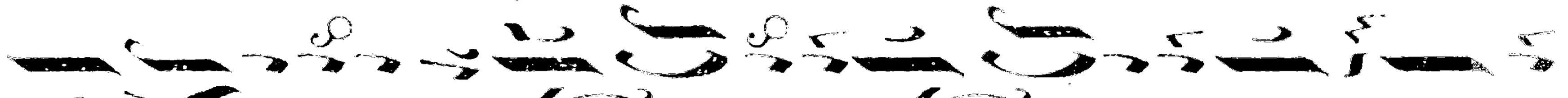
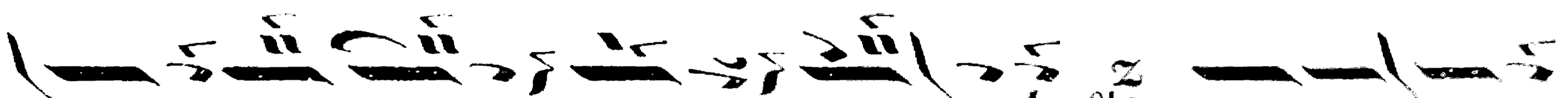

ău e e e ste în vea a a a a a a a

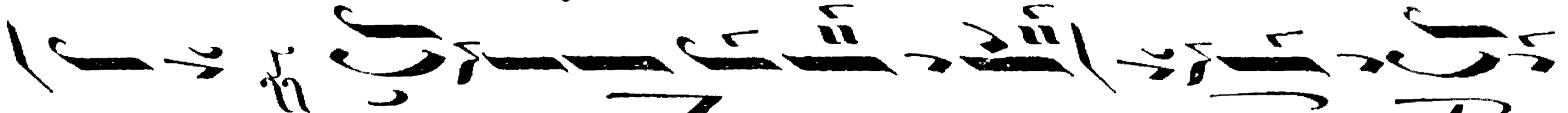

a a a a a a a a a a a a a a a a

 a a a a a a a a a ac A li lu uu

 u i i i i a

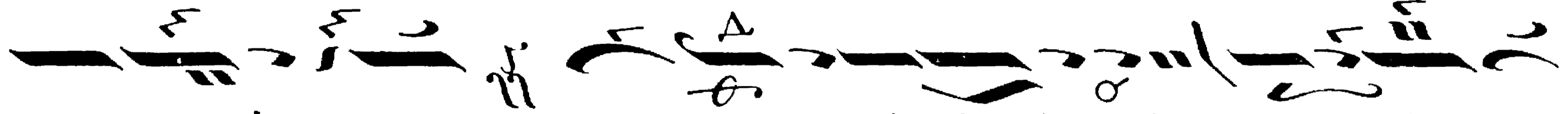

12
 Și po me ni i i re a a a a sa a

 î în nea a a am și i i î în nea a a a a a

 a a a a a a a a a a a a a a a a

 a a a a a a a a a a a am A li lu u

 u u u u i i i i a

13
 Că ă ă vă ju u de e ca a Do o o o om

 nu ul pre e po po o o o o ru u u sá ă

 ă ă ă ă ă ă ă ă ă ă ă ă

 ă ă ău A li lu u u i i i i a

14
 Și spre slu u u u gi i le e sa a a a

 a a le e e se va u mi i i i i i i i se

 va a a u u u u mi i i i li i i i i

 i i i i i i i i i i i i A li lu u

u u u u i i i i a

15 Cei ce vă te e e e e e e e e me eți

de e e e e Do o o omnul bi ne cu u

u u vân ta ați pre e Do o o omnu u u u u u u

u u u u u u u u u u u u u u

u u u u u u u u u u u u u u u u

uu u u u u u ul A li lu u u u u u

i i i i a

16 Bine este cu vân ta a a a at Do o o o omnu

u u ul din Si i o on ce el ce e lo cu

e e e e ște în I i e e e ru sa a li i i

i i i i i i i i i i i i i i i i i i

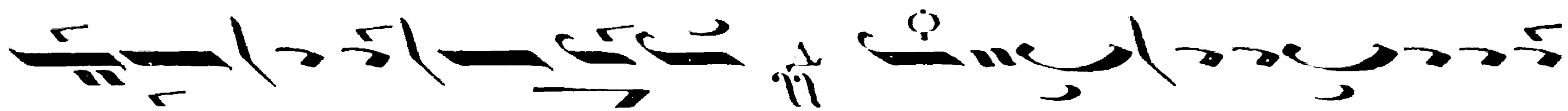
i i i i i i i i i i i i i i im A li i

lu u u i i i i a

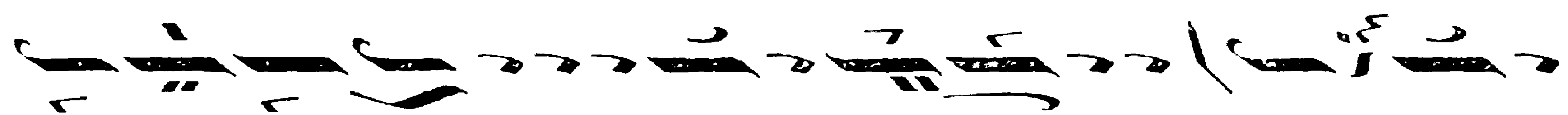
SLAVA *Op.*

Slava a a a a a a a a a a a a
Op. a va Sla va a ta ta a lu i si fi i i i i
 lui si sfa a a a a a a a a a a a a lu
 u ni Duh *Op.*

Si a cu n u n u m si pu n u ru n u rea si
 in ve ce ci ii ve ce ce ci i i i i i lo
 ora a a mi i i in zi i i ca and
 Pri i me ce ce ste ce ce pri i i me
 e e ste ce sta a pa a a a a a
 a a sta a pa a a na a ru ga a cu n u
 un u n u n u n u n u n u n u n u
 un u n u n u n u n u n u n u n u
 o o o bi ro o o bi i i lo or ta ai
 si ne iz ba ve e e e e e e e e e

 e e ște e e e e pre e no o o o o o o

 o o oi din tru toa a a a a a a tă

 ne vo o o o o o o o o o o o o o o

 o o o o o o o o o ia și i scâ â â â â

 ăr bă â ă ă ă ă ă ă ă

RECTIFICARE.

În Decretul No. 500 dela 10 Februarie cu care s'a promulgat «Regulamentul Interior al Consistorului Superior Bisericesc», transcriindu-se greșit aliniatul 11 al art. 32 de sub Cap. IV, se rectifică acest aliniat în chipul următor:

«Comisiunile dela literile *a, b, c* și *d*, se vor alege dintre membrii întregului Consistoriu Superior Bisericesc, iar Comisiunile dela literile: *e, f, g, h*, și *i*, se vor alcătui numai dintre cei 21 membri aleși».

DONAȚIUNI

Sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce mulțumire publică Onoratei Administrațiuni a Domeniilor Coroanei, care a binevoit a dărui bisericii din parohia Drăceni jud. Suceava un rând de vestminte preoțești, precum și materialul necesar pentru împrejmuirea acelei bis.

Se aduc mulțumiri d. Irimia Constantinescu din Ploești oferindu-se cu a sa cheltuială, să lege un rând de cărți de ritual ale bis. Sf. Treime din Azuga.

D-nii Dimitrie Oglan din Rouhan Sask. Canada în America, binevoind a donă 20 dolari, asemenea d nii Nicolai Avram și Ghiță Sasu câte 5 dolari, toți din acea localitate, pentru procurarea de vestminte preoțești, menite bisericii ortodoxe române din localitate, li se exprimă mulțumiri publice.

Se aduc mulțumiri cucernicului preot paroh Petre Filioreanu din parohia Sbereni (Iași), care a binevoit să dăruiască o sumă de 300 lei pentru cumpărarea unui policandru la biserica parohială Duminica Tuturor Sfinților din parohia Scobinți, comuna Bădeni (Iași).

Se aduc mulțumiri Onor. Eforie a Așezămintelor Brâncovenesti, care a binevoit a dărui bis. Sf. Niculae din parohia și comuna Dăbuleni (Romanați) un lustru în bronz, fost al bisericii Domnița Bălașa, 42 tocure cu resort pentru pus lumânările, 5 bare de fier pentru suspendarea lustrului precum și suma de 2000 lei.

Se aduc mulțumiri cucernicului preot I. Moisescu dela bis. din parohia Dediulești, comuna Băbeni (Râmnicu Sărat) care a binevoit să hărăzească bisericii Sfântu Niculae din parohia și comuna Vișani, un chivot în val. de 100 lei.

Se aduc mulțumiri D-lui Teodor Harnagea și d-lui I. Enăchescu, cari au dărui bisericii Sf. Dumitru din urbea Huși cel dintâiu un lăvicer de lână, iar cel d'aldoilea două scaune.

Se aduc mulțumiri D-nei Valeria Alex. Emil Pangăl, care a dărui bisericii din parohia Pângălești, jud. Vlașca un rând complet de Sf. Vestminte; un rând acopereminte pentru sfintele Vase și 8 kgr. lumânări, toate în val. de 500 lei.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București.

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Bisericii Autocefale Ortodoxe Române

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și piază.		Cheltuieli de transport.	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
1	Acatister	1	50	4	50	8	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
3	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu.	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Arheologia biblică de Is. de Onciul	15	—	—	—	—	—	—	80
7	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	—	50
8	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	—	1 30
9	Canonul, Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	50
10	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
11	Cărțe de Rugăciuni, ediție de lux, din 1899	1	—	3	—	2	—	—	50
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
13	Cuvinte pentru săptămâna întâia a Postului Mare	1	—	—	—	—	—	—	60
14	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	8	—	—	60
15	Didahii (Invățăturii) de Ilie Meniat	3	—	9	—	5	50	—	80
16	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
17	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
18	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
19	Id. în Test. Vechi de Is. de Onciul	10	—	—	—	—	—	—	80
20	Înălțarea creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
21	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
22	Liturgierul.	4	—	9	—	6	50	—	80
23	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
24	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
25	Monastirile și Bisericile din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
26	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	80
27	Octoihul cel mare.	18	—	25	—	21	—	—	1 30
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	—	1 30
29	Orologiu cel mic	3	50	6	50	5	30	—	80
30	Panibidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
31	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
32	» Sf. Dumitru Isvorătorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	50
33	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
34	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
35	» Sf. Paraschiva	—	30	—	—	—	—	—	50
36	Penticostar	6	—	11	—	8	50	—	80
37	Predicator (fragment) de In. Moisiu	—	50	—	—	—	—	—	50
38	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
39	Psaltirea mică,	1	—	3	—	2	—	—	60
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	30
41	Slujba Invierei	2	—	5	—	8	80	—	60
42	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	8	80	—	60
43	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
44	Șeșze-zeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

MITROPOLIA A UNGRO-VARIEI

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în ploie.		Legată în ploie și plumb.		Cheltueli de Transport	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
45	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
46	Tipic bisericesc	8	50	7	50	6	—	—	80
47	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
48	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
49	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	180
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Evangelisti pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
53	Pânză de ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registrelor pentru contabilitatea epitropiilor bisericesti se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, si se trimet franco. O coală buget sau cont, cerute în plus, costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu **5 lei suta.**

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime* și *Sf. Gheorghe* mare și mic, lucrate artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu **30 bani** cele mari și **20 bani** cele mici. Cererile să-se adreseze acelei Librării.

Cheltuelile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericesti dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, *cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți*, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericești,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, *fără cheltueli de transport.*

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhierelui Melehe Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

De luat în seamă

P. 5-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

INV: 208

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILGAE"
Secția Teologică

CUPRINSUL COTA: PT-4

Acte Oficiale. Carte Pastorală.

Oficiale. Ședințele Consistoriului Superior Bisericesc.

C. Erbiceanu. Documente de mare însemnătate politică și religioasă.

C. (Urmare). Origina răului în lume.

Arhim. I. Scriban. (Urmare). Libera cugetare și cugetarea liberă.

G... Miscarea catolică în Regatul Român.

M. P. (Urmare). Depunerea lui Hrisostom.

St. G. Brădișteanu. Scriitorii păgâni din primele secole și creștinismul.

G... Cronica bisericească internă.

Arhim. I. Scriban. Cronica bisericească externă.

Oficiale. Donațiuni.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1910.

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*” se compune din: *P. S. Arhieru Calistrat Bârlădeanu*, D-nii, *C. Erbi-ceanu*, *Dr. Petra Gârboviceanu*, *Dr. Mih. Popescu*.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhieru Meletie Constanțeanul*, Directorul Tipografiei și Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe cîte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama de-a dreptul P. S. *Arhieru Meletie Constanțeanul*, Directorul Tipografiei.

Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf Sinod, în Revista „*Biserica Ortodoxă Română*” se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrat, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0.50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprinzînd pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu.

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericești*». Prețul 1 leu.

Evanghelia sau Viața și Invățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călduza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. I, II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Canev. Prețul 15 lei.

Noul Testament, partea I, *Evangheliile*, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mibălcescu. Prețul 2 lei 50 bani

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1.50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1.50. Se află de vînzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CARTE PASTORALĂ.

SFÂNTUL SINOD

AL

SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

Prea cuvioșilor arhimandriți și stareți, prea cucernicilor preoți și tuturor binecredincioșilor creștini din păzitul de Dumnezeu Regat al României, har, pace și mântuire dela bunul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, iar dela smerenia noastră arhierască binecuvântare.

Valurile ispitelor ce de câțeva vreme s'au ridicat asupra noastră, ne îngrozesc și ne turbură inimile.

Abia trecuse furtuna care pusese în primejdie siguranța scumpei noastre patrii, și iată acum vrăjmașii se năpustesc cu furie împotriva Bisericii, lovind cu mare cruzime în capul ei, crezând că se vor împlini cuvintele: «Bate-voiu păstorul și se vor risipi oile turmei».

Dar păstorul cel bun sufletul își pune pentru oi.

Cei dela cârma Bisericii, cu toată furia valurilor, priveghează neconținut ca să păzească corabia de primejdie și cu multă chibzuință cârmuesc ca să o scape de valuri primejdioase și să o ducă la liman. Vrăjma-

șul, ca un leu răcnind, caută pe cineva să înghită.

Pe deoparte străinii întrebuițează toate mijloacele și-și dau multă osteneală ca să ne înstrăineze de legea strămoșască, iar pe de alta, cu durere trebuie să o spunem, că chiar unii dintre ai noștri se fac unelte și servesc interesele străinilor.

Măhnire ne-au coprins pentru un frate al nostru, care, sub cuvânt că apără canoanele, a aruncat anatema asupra confrăților săi, cari au lucrat pentru binele Bisericii.

Datu-ș'au seama de ceeace face, când știe bine că doi din actualii membri ai Sfântului Sinod au luat parte la hirotonia sa și au ascultat cu multă luare aminte mărturisirea sa de credință, rugând pe Dumnezeu ca cu harul Său să-l întărească în toate zilele vieții sale?

Desigur, când a rostit anatema împotriva tuturilor ereticilor nu i-a trecut prin minte că va rosti cândva cuvântul acesta și împotriva celui ce l-a hirotonit și care i-au făcut și cel mai mare bine.

Noi cu toții am jurat înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor că vom păzi neștirbite învățăturile Bisericii noastre ortodoxe și vom lupta din răputeri, ba chiar la trebuință, ne vom jertfi viața pentru legea strămoșască. Cum a putut îndrăzni să presupue măcar un moment că ne-am abătut din cale și am călcat jurământul nostru, răsturnând temelia așezământului nostru bisericesc?

Ne prinde mirarea că acel care a declarat solemn înaintea lui Dumnezeu și a servitorilor săi, că va păzi pacea și se va supune hotărârilor Sf. Sinod, s-a vină acum și să turbure liniștea și conștiința credincioșilor, aruncând invinuiți fără teme împotriva Președintelui Sf. Sinod, pentru cari nu-și ia răspunde

rea. Oare mai poate cineva arunca vina de erezie împotriva acelor cu cari a făcut pace și au fost în cele mai bune legături frățești până mai deunăzi?

Ce noimă pot să aibă cuvintele acelor preoți cari au căzut în cursă și cari, umblând după lumină, au căzut în rătăcire? Oare ei nu-și amintesc de cuvintele Sfintei Scripturi: «Ascultați de mai marii voștri și vă supuneți lor, căci vor da seamă pentru sufletele voastre?» Poate că intenția lor să fi fost bună, căci voceau să se curme mai curând o stare de lucruri care numai bine nu aduce. Dar atunci, pentru ce se cere judecata aceluia, pentru care au deosebită stimă și deplină convingere că nu este vinovat nici de erezie, nici de alte învinuiri? Singuri declară că au luat informații dela alții și că nu au dovezi. O asemenea învinuire nu este serioasă. Sfântul Sinod nu poate pune temei pe asemenea născociri, și potrivit can. 134 Cart., învinuirea de erezie neputându-se dovedi, celelalte cad de la sine. De altmintrelea este cu neputință de a se ține seamă de învinuirile aduse de un membru al Sinodului, al cărui trecut n'a fost scutit de unele prihăniri foarte grele. Nimeni altul din membri Sfântului Sinod nu împărtășește vederile sale și, potrivit învățaturii Sf. Scripturi, mărturia unuia nu se primește.

Dar lumea noastră este cu drept cuvânt alarmată, mai ales că un cleric inferior, neputând fi mutat în capitală, drept răsbunare, a publicat mai multe calomnii. Indignarea s'a manifestat prin mai multe proteste, atât din partea preoților cât mai ales a doamnelor din starea cea mai înaltă a societății, care au cerut să asigure pe vrednicul Arhipăstor de toată respectul și iubirea tuturor celor ce țin la legea noastră și să cunoască.

Poate să fie vorba de erezie, când prin nimic nu se poate dovedi că s'ar fi atins s'au călca vreun articol al credinței, sau ar fi învățat în public vre-o învățătură nouă? Din potrivă, Chiriarhii au dat dovezi că luptă cu bărbăție, ca niște adevărați păstori, împotriva celor de alt neam cari se încearcă să turbure conștiința creștinilor ortodoxi.

Biserica noastră se mândrește că până astăzi a ținut și păstrat cu scumpătate sfântul odor al învățaturii creștine, așa precum l-a primit dela Sfinții Apostoli și precum au învățat Sfinții părinți și așa precum s'au hotărît în sfintele Sinoade cele de a toată lumea.

Strămoșii noștri cu fală s'au luptat pentru lege și țară, vărsându-și sângele ca niște adevărați martiri, apărând cu pieptul și vitejia lor lumea creștină amenințată oarecând de necredincioși.

Dacă cineva ar îndrăzni să facă cea mai mică schimbare în simbolul credinței, acela cu drept cuvânt se poate numi eretic; dar când noi luptăm pentru binele Bisericii și propășirea națiunii, învățând dogmele credinței așa cum au învățat Sfinții Părinți, îndrăzneala acelor calomniatori este prea mare!

Prin legea pentru înființarea Consistoriului Superior Bisericesc nu s'au adus nici o vătămare așezământului fundamental al Sfintei Noastre Biserici, căci știut este, și nimenea nu contestă, că ea este așezată pe temelia Apostolilor, fiind piatra cea din capul unghiului însuși Domnul și Mântuitorul Nostru Iisus Hristos, care după făgăduința sa este pururea cu Noi, învățându-ne și povățuindu-ne spre tot lucrul bun prin ucenicii săi, cari sunt urmași ai Apostolilor și chivernisitori ai Tainelor.

Autoritatea cea mai înaltă bisericească în rega-

tul României, potrivit Constituției, este și rămâne pentru totdeauna Sfântul Sinod. Legea nu a încredințat Consistoriului superior conducerea Bisericii, care ca și mai înainte este păstorită de chiriarhi cu ajutorul preoților. Sfatul preoților este absolut trebuitor și, conform canoanelor, prin ei se împărtășește poporului învățământul religios și ei ne sunt ajutoare prețioase, atât în săvârșirea erurghiilor, cât și în administrația bisericească. Deși în trepte mai inferioare, ei sunt păstorii și învățătorii poporului, cari lucrează fără preget în împlinirea misiunii lor. Trebuie dar să li se dea cinstea cuvenită: Țara noastră nu poate să rămâe în urma altor națiuni.

Dacă în privința fondului este neîntrecută, căci a păstrat învățătura creștină în toată curăția ei, în privința formii nu trebuie să lase de dorit. Lumea merge înainte și se cuvine cu toții să luptăm pentru o stare mai bună, căutând mijloacele cele mai nemerite de a întări poporul în legea strămoșească și a-l povățui pe o cale mai bună pentru buna stare sufletească și trupească. Cine turbură biserica pe asemenea învinuiri nedrepte, este un vrăjmaș al ei, căci porunca cea mai mare este a dragostei: «Acestea poruncesc vouă ca să vă iubiți unul pe altul». Cine nu iubește pe aproapele, și pe Dumnezeu urăște. Cine urăște pe fratele său, nu este ucenic al Mântuitorului. Cine ar crede că el judecă mai bine decât toți frații săi, acela suferă de păcatul îngrozitor al mândriei, care a făcut să cază unii îngeri din slava lor.

Tot mândria și neascultarea au alungat pe strămoși din Rai, și a trebuit ca Mântuitorul să-și verse prea curatul său sânge pe cruce, pentru a spăla neamul omenesc de vina acelei greșale cumplite și a-l scăpa din ghiarele morții. Dacă nu s'ar fi îndurat bu-

mul Dumnezeu de noi, și astăzi am fi sub jugul greu al păcatului și instrăinați de mila și bunătatea lui Dumnezeu. Dar ne-am curățit, și avem credința ne-strămutată că făcând voia lui, ne vom mântui și ne vom bucura de bunătățile gătite aleșilor săi.

Să nu credeți tot ce se scrie și se spune, căci nu toate duhurile sunt dela Dumnezeu; cercetați mai întâi dacă la umbra acestor învinuiri nu se ascunde patima răzbunării. Stânta scriptură ne învață să nu răsplătim răul cu rău, ci să ne îngrădim cu duhul răbdării și al temerii de Dumnezeu. *A mea este răsplătirea.* Eu voi răsplăti zice Domnul. Fiecare va primi răsplată la judecata cea de apoi, când va da seama de ceea ce a lucrat.

Harul Domnului Nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl și împărtășirea Sf. Duh să fie cu voi cu toți.

- † *Athanasie, Mitropolit Primat.*
- † *Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.*
- † *Ghenadie, Episcopul Râmnicului Noului-Severin.*
- † *Dionisie, Episcopul Buzăului.*
- † *Conon, Episcopul Hușilor.*
- † *Gherasim, Episcopul Argeșului.*
- † *Nifon, Episcopul Dunărei de Jos.*
- † *Arhiereul Valerian Râmniceanu.*
- † » *Calistrat Bârlădeanu.*
- † » *Meletie Constăneanu.*
- † » *Calist Botoșeneanu.*
- † » *Sofronie Craioveanu.*
- † » *Theodosie Ploșteanu.*
- † » *Nicodim Bacăoanu.*
- † » *Evghenie Piteșteanu.*

CONSISTORIUL SUPERIOR BISERICESC.

SESIUNEA EXTRAORDINARĂ

Ședința din 18 Decembrie 1909.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat.

Se citește apelul nominal. Prezenți 35 membri, absent P. S. Episcop al Romanului.

Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă cu rectificarea cerută de P. S. Episcop al Hușilor, că P. S. Sa când a ridicat chestiunea pentru suplinirea parohiilor vacante a venit la concluziunea: că ar fi bine să se înființeze Seminariile Eparhiale ca mijloc de a preîntâmpina lipsa de preoți și în seminar să se primească concurenți din toate eparhiile; și cu rectificarea cerută de P. S. Episcop al Argeșului ca la art. 17 să se zică: «2/3 din membrii aleși»; asemenea și cu rectificarea cerută de Păr. Econom C. Ionescu, că art. 7 din regulament s'a primit cu o modificare de redacție și anume: «iar în lipsa amândorora de către P. S. Episcop cel mai vechiu în hirotonie».

Părintele Icon. Ilie Teodorescu citește o petițiune semnată de Icon. Dr. Const. I. Popescu, Icon. Ștefan Călinescu, și Pr. I. Constantinescu-Lucaci, prin care cer ca comisiunea pentru cercetarea manualelor de învățământ religios să fie permanentă și să aibă dreptul a da aprobarea cerută. Se primește, însă comisiunea va aduce spre aprobare referatele sale în sesiunea Consistoriului Superior Bisericesc.

Părintele Icon. N. Gheorghiu exprimă dorința ca la sfârșitul acestei sesiuni să se fotografieze toți membrii Consistoriului Superior Bisericesc, ca amintire.

Părintele Icon. Dobre Ghinescu citește o propunere semnată de cinci membri prin care se cere a se institui o comisiune pentru redactarea unor broșurele cu conținut moral și religios, scrise într'un stil ușor, atrăgător și plăcut spre a se răspândi în popor, la toate școalele și parohiile. Această propunere se primește.

Părintele Icon. Cosma Petrovici face o respectuoasă rugăciune D-lui Ministru, ca preoții noi hirotoniți să-și primească salariile integral chiar de la început. Cucernicia sa prezintă o propunere în această chestiune semnată de cinci membri.

În urma lămuririlor date de D-nul Ministru, că cererea deși este întemeiată însă neajunsul provine din cauză că la facerea bugetului nu se poate prevedea cifra exactă și primul an merge după cifra înscrisă în buget, după cum se face și la profesori și la gradații.

Se ia act și propunerea se va înainta D-lui Ministru cu rugămintea de a se satisface.

Păr. Icon. Ilie Didicescu roagă să se aleagă comisiunea pentru modificarea costumului preoților, după cum s'a decis în ședința precedentă.

Păr. Icon. Nicolae Iancu roagă a se lămuri dacă și sesiunea aceasta extraordinară este socotită în cei trei ani pentru cei 10 membri eșiți la sorti.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte spune că Consistoriul Superior Bisericesc a intrat în funcțiune chiar în această sesiune, care intră în cei trei ani, pentru membrii care au eșit la sorti.

Păr. Icon. Pavel Savin zice, că D-nul Ministru a încurajat în totdeauna meritul și munca preoților și învățătorilor. Domniei Sale și Sf. Sinod se datorește venirea preoților în Consistoriul Superior Bisericesc și asigură pe P.P. S.S. Kiriarihi că preoții vor păstra totdeauna respectul cuvenit șefilor lor și-și vor face datoriile cu cel mai mare zel. Avem o frică, zice Cucernicia Sa, că au mai fost preoți într'un Consistoriu și din imprudența unora s'a desființat. Făgăduiește că preoții vor fi prudenți și vor lucra cu pricepere sub conducerea P. P. S. S. Chiriarihi pentru binele și tericirea bisericeii și a țării. Cucernicia sa arată, că preoții întâmpină greutăți la primirea salariilor și unii epitropi

ii șicanează. Pentru a se evita asemenea neajunsuri, roagă pe D-nul Ministru să binevoiască a încuviința, ca preoții să-și primească salariile ca și învățătorii, pe semnătura lor. Arată apoi că bisericile au nevoie de reparații și roagă ca venitul din pământurile care se arendează de stat să servească la reparațiile necesare bisericii respective. Arată asemenea că Protoiereii și Revizorii bisericești au salarii prea mici, și ca să fie la înălțimea chemării lor roagă pe D-nul Ministru a-i avea în vedere ca să le îmbunătățească salariile, căci ei sunt mâna dreaptă a Chiriarhilor; să fie cel puțin egalați în salariu cu revizorii școlari.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei zice că făcându-se această rugămintă D-lui Ministru, îl roagă și I. P. S. Sa ca în bugetul viitor să sporească și fondul pentru preoții invalizi; căci preoții murind lasă în urma lor soție și copii, cari ajung în mizerie, neputând să se bucure de pensie decât în marginile legii și Societățile Clericale de ajutor, care s'au înființat pe alocurea sunt la începutul existenței lor, au capitaluri mici și nu au mijloacele trebuitoare ca să poată ușurâ suferințele și mizeria văduvelor și copiilor rămași în urma preoților decedați.

D-nul Ministru exprimă bucuria că instituțiunea Consistoriului Superior Bisericesc a început să-și dea roadele, și-i pare bine că cei dela centru sunt puși în cunoștință de cele ce se întâmplă afară. D-sa dă lămuriri asupra celor zise de Păr. Icon. Savin și promite că va ridica greutatea ce întâmpină proții la primirea salariilor și că a luat chiar oarecari măsuri în această privință.

În ceea ce privește întrebuințarea venitului provenit dela închirierea pământurilor, D-sa arată că ar fi greu a se ține o comptabilitate aparte de toate aceste venituri mici și a se da în parte fiecărei biserici și nici n'ar fi de mare folos, dar tot pentru bisericii se întrebuințează și duple cum se face pentru școale tot astfel se va face și pentru biserici, de oarece adunându-se toate fac un fond din care se pot reparâ și restaurâ bisericile. În ce privește salariile Protoereilor și Revizorilor bisericești promite că le va ameliorâ treptat și pe cât vor permite mijloacele budgetare. D-sa zice că Protoiereii pot trimite să tipărească circulările la tipografia cărților bisericești prin Administrația Casei

Bisericii. În ceea ce privește sporirea fondului pentru ajutorarea preoților invalizi D-sa promite că se va spori pe cât va fi cu putință, dar preoții se pot înscrie ca membri la Casa de Economie, credit și ajutor a corpului didactic, de unde pot căpăta ajutoare familiile lor, după cum fac și învățătorii și profesorii, fiind prevăzute în lege.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte zice că se iea act cu mulțumire de declarațiunile D-lui Ministru.

Se intră în ordinea zilei.

Păr. Icon. Const. Nazarie raportor, citește art. 31 devenit 32 din proiectul de regulament interior al Consistoriului Superior Bisericesc.

Păr. Icon. D. Lungulescu, zice că acest articol are o deosebită importanță și pentru că unii din membrii Consistoriului Superior Bisericesc n'au rutina parlamentară, roagă cu mult respect pe I. P. S. Președinte a fi îngăduitor cu dânșii spre a-și putea arăta fiecare părerea sa în deosebite chestiuni care vin în discuțiune. Cucernicia sa compară această înaltă instituțiune bisericească, unde sunt adunați la un loc P.P. S.S. Chiriarhi cu preoții, cu un sobor de Arhieriei și preoți ce slujesc în Casa Domnului. Și după cum în biserică fiecare slujitor este lăsat să-și citească cuvenita rugăciune în toată liniștea, negrăbit, spre îndeplinirea datoriei lui în conștiință și folosul credincioșilor, tot astfel și aici unde sunt chemați să-și îndeplinească o sfântă datorie către Biserică și Țară roagă a se îngădui fiecăruia să-și prezinte cunoștințele așa cum poate. Noi preoții, zice *Păr. Lungulescu*, suntem cărătorii la arie, aducem grâul cu paele și pleava și-l treerăm, iar P.P. S.S. Chiriarhi vor alege grâul cel bun, iar pleava și paele le vor da la o parte. Amintește că D-nul Ministru în foarte importanta cuvântare ținută în prima ședință a deschiderei acestui Consistoriu Superior a spus între altele că actualii membri ai Consistoriului Superior Bisericesc au marele rol de a arăta și urmașilor ce au de făcut și e foarte adevărat aceea ce a spus D-nul Ministru pentru că după cum la începutul unei clădiri se întrnbuiează mai mult timp cu studierea și facerea planului spre a asigura trănicia clădirii, punându-i temelie solidă, tot asemenea și la o clădire morală cum este această instituțiune se cuvine a lucra

cu multă chibzuință și cumpăneală. Cu privire la art. în discuțiune Cucernicia Sa face o respectuoasă întrebare: Dacă toți membrii aleși ai Consistoriului au aceleași drepturi sau unora le sunt mărginite? Al doilea crede, că ar fi bine să se știe, care este norma sau criteriul în alegerea membrilor în diferite comisiuni, de oarece în comisiunile actuale, unii membri au fost aleși în câte două sau chiar trei comisiuni, iar alții deși cu deosebire competenți n'au fost aleși în nici una. Roagă ca și comisiunea pentru cântările bisericești să fie declarată permanentă, dar spre a nu se crede că această cerere ar fi făcută în vederea diurnelor, propune ca membrilor comisiunilor permanente să nu li se dea diurne. În fine Cucernicia sa roagă a se lămuri cum stă acest art. față de art. 20 din legea clerului, unde se prevăd anumite condiții pentru membrii Consistoriilor eparhiale. Între aceste două articole Cucernicia Sa găsește că ar fi o contradicție și spre a nu se întâmpină greutăți la aplicarea regulamentului, crede că ar fi bine să se lămurească bine toate aceste chestiuni.

P. S. Episcop al Dunărei-de-jos crede că ar fi bine ca și comisiunile dela lit. *e* și *i* să se aleagă din toți membrii Consistoriului Superior, ca și cele dela lit. *a*, *b*, *c* și *d* sau să se prevadă ca în aceste comisiuni să fie și unul sau doi membri din Sf. Sinod, spre a nu se face două lucrări, adică una de Consistoriu și alta de Sf. Sinod, de oarece acele lucrări urmează să fie ratificate în urmă de Sf. Sinod.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei, crede că este bine să se revadă redacția acestui articol. *I. P. S.* Sa propune să se zică: «*se alege*» iar nu «*se institue*»; în loc de «*instituțiuni culturale clericale*» să se zică: «*așezăminte clericale*» și să se zică «*programele de studii*» iar nu «*programe*».

În ce privește numărul comisiunilor, crede că este bine să rămână așa după cum s'au prevăzut în proiect, căci fiecare comisiune are mult de lucru. În special comisiunea pentru parohii va avea mult de lucrat, ca să clasifice parohiile spre a se da preoților celor mai meritoși parohiile cele mai bune, spre a-i încuraja, sau se va putea da prin concurs. Tot asemenea comisiunea pentru Monastiri, zice *I. P. S.* Sa mă întreb, nu ce are să lucreze, dar ce nu are să lucreze? Monastirile noastre sunt așezăminte

vechi, mai vechi decât statul nostru, care ne-au adus multe și mari foloase culturale și naționale și de ele trebuie să ne preocupăm mai mult spre a le face să producă roade potrivit cu timpul în care trăim. Nu mă gândesc, zice Înalt P. S. Sa, să le schimbăm fundamentul pe care sunt înființate, dar să le dăm o direcțiune potrivită cu timpul, ca să corespundă cerințelor de azi. Să avem tot respectul pentru aceste vechi și însemnate așezăminte religioase și să păstrăm aceea ce strămoșii noștri ne-au lăsat. J. P. S. Sa conchide că este bine să rămână comisiunile așa după cum s'au prevăzut în proiect.

D-nul Ministru al Cultelor lămurește rostul și scopul legii pentru înființarea Consistoriului Superior Bisericesc. Principiul legii, zice Domnia Sa, a fost ca să se mențină organizațiunea bisericeii pe baza canoanelor și Sf. Sinod ca autoritatea bisericească cea mai înaltă să rămână cu atribuțiunile sale potrivit canoanelor, care zic, că dreptul Sf. Sinod este a se pronunța asupra chestiunilor dogmatice, administrative și disciplinare. În special explică D-sa sensul art. 18 din lege, din care rezultă că Consistoriul Superior Bisericesc are în cădere sa unele chestiuni, care vin la Sf. Sinod spre ratificare și hotăririle ce se vor lua, cu privire la acele chestiuni, nu pot avea tărie decât după ce vor fi ratificate de Sf. Sinod. D-sa zice, că comisiunile așa cum s'au prevăzut în proiectul de regulament sunt în conformitate cu legea. Că comisiunea pentru construcții și zugrăviri de biserici e bine să se aleagă dintre cei 21 membri aleși, căci se poate găsi printre ei și din aceia cari să aibă cunoștințe tehnice de arhitectură sau pictură și pot aduce tributul cunoștințelor lor. Dar chestiunea privind ritualul și cultul trebuie să se revadă de Sf. Sinod, Consistoriul Superior Bisericesc, dându-și numai avizul în această privință. Tot asemenea și cu comisiunea pentru cărțile de ritual. Observă după aceea D-nul Ministru că la programe să se specifice că comisiunea se ocupă numai cu programele pentru învățământul religiei în școli, iar în ceea ce privește numărul membrilor în comisiune, Domnia sa crede că este bine a se restrânge dela 5 la 3, fiindcă este observat din experiență, că mai bine lucrează comisiunile cu mai puțini membri.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte zice cu privire la întrebarea făcută de Păr. Lungulescu, că toți membrii Consistoriului Superior Bisericesc au aceleași atribuțiuni, așa după cum sunt prevăzute în lege și Sf. Sinod a rămas cu atribuțiunile care le-a avut și până acum, neștirbite și nepline, în conformitate cu Sf. canoane. *I. P. S.* Sa zice, că nu este nici o contradicere cu art. 20 din legea clerului, care cere titluri, pentru că membrii aleși ai Consistoriului Superior Bisericesc au titlul, că ei sunt aleșii clerului în întreaga țară. *I. P. S.* Sa dorește ca această instituțiune să dureze cât va dura și Țara noastră și să fie în totdeauna în cel mai perfect acord și armonie între preoțime și Ierarhii Bisericești spre binele și fericirea Țării și a bisericești noastre.

Art. 31 devenit 32 se votează cu modificările propuse de D-nul Ministru și *I. P. S. Mitropolit al Moldovei*.

Art. 32 devenit 33 se primește nemodificat.

Art. 33 devenit 34 se primește cu modificarea propusă de Păr. Icon. C. Ionescu ca și comisiunea pentru Monastiri să fie permanentă.

Art. 34 devenit 35 se primește cu modificarea propusă de D-nul Ministru ca comisiunile să fie compuse din câte trei membri.

Părintele Icon. C. Ionescu propune ca în comisiunea pentru Monastiri, cel puțin prin excepție să fie 5 membri, ca să poată fi aleși în această comisiune doi P. P. S. S. Chiriarhi, cei doi stareți și un preot.

P. S. Episcop al Dunărei de jos spune că după regulamentul Monastirilor și după legea sinodală, Monastirile și schiturile atârnă numai de P. P. S. S. Chiriarhi, și crede că este bine să fie și pe viitor tot astfel și în comisiunea pentru Monastiri să fie tot trei membri, care vor fi cei doi stareți și un Ierarh.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte zice că Monastirile rămân, după cum au fost și până acum sub dependența canonică a Chiriarhilor și când s'a prevăzut în lege ca să se ocupe Consistoriul Superior Bisericesc și de Monastiri, nu s'a avut în vedere de a se atinge în ceva drepturile canonice ale Chiriarhilor. Singurul considerent, zice *I. P. S.* că ce s'a avut în vedere când s'a pus în lege să se ocupe Consistoriul Superior Bisericesc și de Monastiri, a fost ca

să fie consultați, când e vorba de organizarea Monastirilor și Stareții care fac parte din Consistoriul Superior Bisericesc, căci ei cunosc mai bine nevoile ce se simt în Monastiri.

P. S. Arh. Calist Botoșeneanu, întreabă dacă membrii C. S. bisericesc pot să meargă în Monastiri ori când vor voi fără știrea Kiriarhilor.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte zice că urmează să ceară permisiunea Chiriahilor.

Cu aceste lămuriri art. 34 devenit 35 se primește.

Articolele 35 devenit 36 până la art. 42 devenit 43 se primesc nemodificate, numai la art. 37 rămâne în loc de «*propuneri scrise*» numai «*propuneri*», ștergându-se cuvântul «*scrise*».

Art. 43 devenit 44 se primește cu adăogirea următorului aliniat:

«In caz de paritate de voturi și în cazul când I. P. S. Președinte s'ar abțineà dela vot, paritatea de voturi înseamnă căderea propunerii».

Art. 44 devenit 45 se primește nemodificat.

Punându-se la vot regulamentul în total s'a primit în unanimitate.

Părintele Econ. Ilie Teodorescu, citește o propunere semnată de 20 membrii, prin care roagă a se trimită și membrilor aleși ai Consistoriului Superior Bisericesc Monitorul oficial. S'a primit.

Părintele Econ. C. Ionescu citește raportul asupra memoriului profesorilor de religie din Țară privitor la egalizarea salariilor.

Părintele Econ. Ilie Didicescu, observă că raportul conchide la sporirea salariilor numai pentru profesorii de religie cari au numărul de ore complet, dar mai drept ar fi să se bucure toți profesorii de religie de același salariu, completându-li-se orele dela alte materii, cum s'a făcut deja pentru unii, căci toți doresc să muncească; sau să se prevadă la toți acelaș salariu, fie chiar de 300 lei, dar să nu mai fie atâtea categorii de salarii pentru profesorii de religie, cum este în prezent.

Se aprobă a se înaintă D-lui Ministru raportul comisiunii spre a regulă Domnia Sa cele de cuviință.

Acelaș raportor, citește raportul privitor la cursurile li-

lere de Duminică și sărbători. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se alege o comisiune ad-hoc care să studieze chestiunea din toate punctele de vedere, să alcătuiască un proiect de regulament și o programă anuală, pe care să le supună aprobării Consistorului Superior Bisericesc, spre a deveni obligatoriu în toată țara.

Părintele Econ. Pavel Savin citește raportul comisiunii de petițiuni asupra cărții intitulată: «Viața creștină (predici) de preotul I. Grigoriu din Vaslui. Se aprobă concluziunile raportului și se va înainta la Sf. Sinod spre ratificare.

Părintele Econ. Pantel. Procopiescu citește raportul comisiunii pentru cercetarea regulamentului și programei școlilor de cântăreți din țară. Se primesc concluziunile raportului sub rezerva aprobării Sf. Sinod.

Acelaș raportor, citește raportul privitor la manuscrisul intitulat: «Câteva răspunsuri liturgice», pe notațiunea literară alcătuite de domnul învățător diriginte al școlii din com. Poroschia, jud. Teleorman.

Se aprobă concluziunile raportului cari sunt de a se aduce laude aceluia domn învățător pentru năzuința și îndelungă și îndelungă cu cântările bisericești, dar întru cât lucrarea înaintată este incompletă după cum însuși recunoaște, să nu se aprobe de cât când va fi prezentată în întregime spre cercetare.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, zice că cu ajutorul lui Dumnezeu votându-se astăzi regulamentul interior al Consistoriului Superior Bisericesc, urmează ca acum să fie supus și Sancționării M. S. Regelui, spre a avea deplină putere. I. P. S. Sa mulțumește venerabililor membrii ai Consistoriului Superior Bisericesc pentru râvna și munca ce au depus în rezolvirea chestiunilor venite în discuțiune și roagă pe Dumnezeu ca să-i îndrumeze a făptui tot ce este bine și folositor pentru Biserică și până la Sesiunea viitoare, fiecare să pregătească tot ce crede de bine pentru Sf. noastră Biserică.

I. P. S. Sa declară că Consistoriul Superior Bisericesc, și-a terminat lucrările sale.

Domnul Ministru exprimă mulțumiri Consistoriului Superior Bisericesc, care deschide o eră nouă în viața bise-

ricească, și declară că e deplin mulțumit pentru modul înțelept cu care au lucrat în această sesiune. Domnia sa urează ca în totdeauna să fie însuflețiți de acciași dragoste, râvnă și prudență în lucrările ce vor avea de făcut în viitor pentru binele, gloria și înălțarea Țării Românești.

Așa să vă ajute Dumnezeu.

După aceasta, Domnul Ministru, citește Mesagiul Regal de închiderea sesiunii.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat*

Secretar (ss) *Econom Ioan Mălăescu.*

SESIUNEA ORDINARĂ DE PRIMĂVARĂ

Sedința din 26 Aprilie 1910.

Sesiunea ordinară de Primăvară a Consistorului Superior Bisericesc s'a deschis în ziua de 26 Aprilie a. c. oficiindu-se sf. liturghie în capela seminarului Central și sfințirea apei în sala de ședințe la ora 10 dimineața, la care au asistat D-nul Ministru al Cultelor, d. Administrator al Casei Bisericii, Inalt Prea Sfințitii Mitropoliți, Episcopii și Arhieriei precum și Preacucernicii preoți, membrii ai acestui Consistoriu.

Domnul Ministru, citește Mesagiul Regal de deschiderea sesiunii.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte citește discursul de deschiderea sesiunii, în care exprimă mai întâiu bucuria că reprezentanții clerului, adunați iarăș la sfat, vor lucra pentru binele și folosul sf. noastre Biserici, pe care totdeauna trebuie să o punem întru începutul bucuriei noastre, cum zice psalmistul despre Ierusalim.

I. P. S. Sa, constată cu bucurie, că diferitele propuneri ce s'au făcut în sesiunea trecută au fost aduse la îndeplinire precum: Sancționarea regulamentului interior, votat de Consistoriu; s'a prevăzut prin anume lege oarecare înlesniri pentru preoții cari slujesc și în parohii vacante; s'a votat o lege prin care se dă drept preoților a cumpăra pământ pentru cultură în loturi mici; s'a luat dispozițiuni

ca plata salariilor să se facă preoților direct, iar nu prin episcopii ca până acum, în sfârșit I. P. S. Sa are asigurarea că în curând se va începe clădirea unui local propriu pentru Sf. Sinod și Consistoriul Superior Bisericesc. Pentru toate acestea se cuvine să aducem mulțumiri Onor. Guvern și în deosebi D-lui Ministru al Cultelor.

Mai departe I. P. S. Sa zice, că isprăvile propagandei streine din ultimul timp și mai ales scrisoarea prin care vicarul comunității catolice din Capitală aduce ofensă memoriei răposatului Mitropolit Calinic Miclescu, au provocat impunătoare mișcări de protestare din partea preoțimei și a credincioșilor, iar în deosebi din partea doamnelor române din Capitală și din Provincie.

Ca Români ortodoxi, fără a uita că suntem de origină latină, rămânem în convingerea că un popor care își părăsește religiunea își pierde și naționalitatea. Tocmai pentru aceasta ne opunem hotărîtor oricărei propagande ce tinde a centraliza puterea bisericească în afară de hotarele țării și a-i face credit printre creștinii de alte rituri. Stă în duhul ortodoxiei ca Biserica fiecărei Țări să se cărmuiască de Episcopii săi, cu neatârnavă de Guvern sau vr'o ierarhie streină, ceea ce o scutește de a face vr'o propapandă.

Autocefalia Bisericii noastre, zice I. P. S. Sa este o însemnată cucerire datorită silințelor Augustului nostru Suveran și ale sfetnicilor săi, o cucerire pe care pentru nimic în lume nu voim a o micșora.

Cu privire la uneltirile propagandei papiste, I. P. S. Sa arată că acum 15 ani, una din Bisericile surori cu a noastră zicea: «Cât timp soarele își va urma cursul său, cât timp creștinii răsăriteni vor avea scaun la minte, nu-și vor îndrepta privirile spre Roma papistă».

În împrejurările de față I. P. S. Sa arată, că ni se impun urgente și însemnate datorii pastorale pentru a întări pe drept credincioșii noștri creștini, fi ai țării acesteia și ai bisericii ortodoxe în învățătura și viața cea adevărat creștinească. A nu ne da silința de a face aceasta, sau chiar a o face fără tragere de inimă și fără duh de jertfire, cum se cere dela păstorul cel bun, care-și pune sufletul pentru oile sale, ar însemna să ne dăm singuri pe mâna celor streini de legea și de neamul nostru; să ne

răgăduim noi înșine rostul nostru de slujitori ai sf. Biserici strămoșești, căci învederat o primejdie ne amenință, primejdie ce poate să crească așa în cât să ni se poată aplica și nouă aceia ce zicea profetul Ioil poporului Ebreu: «Neam tare și nenumărat se sue pe pământul meu, dinții lui ca dinții leului și măselele lui ca ale puiului de leu. Pus-au via mea întru pustiire și smochinii mei întru dărâmare, cercând o au cercat pre ea și o au desrădăcinat, albit au ramurile ei». Trebuie deci a lua din bună vreme măsuri pentru înlăturarea primejdiei și anume măsuri ce intră în sfera noastră de lucrare curat bisericească.

I. P. S. Sa reamintește și înțeleptele cuvinte ale repauzului întru fericire, vrednicul ierarh al eparhiei Hușilor Silvestru, carele iată cum se exprimă despre propagandiștii Bisericii papiste: «Agenții Bisericii papale sunt neastâmpărați și întrebuintează orișice fel de mijloace fără alegerea de bune sau rele, căci în doctrina Bisericii catolice scopul scuză mijloacele. De aceia preoțimea trebuie să fie mai cu luare aminte, mai vigilentă, mai prevăzătoare. Trebuie să se înarmeze astfel cu știința și cu prudența în cât să nu i se poată răpi nici un miel din turmă, cu toate undițile de aur ce se aruncă pe nesimțite. Planul lor este acum de a atrage prin școli tinerimea inocentă, pe copii și copile, detragându-le prin diferite momeli, încetul cu încetul, inima dela părinți, dela credința lor religioasă și dela Patrie».

Astfel fiind lucrul, preoțimea trebuie să prevină pe părinți și pe mame ce li se pregătește, dacă își vor da copii în acele școale. Trebuie a le spune lucrul precum este: căci ei au să fie lipsiți de dragostea și simpatia fiilor și a ficelor lor, că țara, pământul pe care s'au născut, are să fie de asemenea lipsită de iubirea lor, căci în școalele catolice se învață: *ubi bene, ibi patria*, (unde e bine acolo e patria), iar vechii și marii voevozi ai Țării se prezintă nu ca buni patrioți ci ca niște bandiți; credința bisericii ortodoxe și sentimentele religioase conforme cu ea au să fie prezentate fiilor și ficelor lor ca niște rămășițe ale schismei orientale așa că ei, când vor veni pe acasă, n'are să le mai placă nici casa, nici biserica la care se duceau cu drag mai înainte și care e făcută de moșii și

strămoșii lor, nici slujba ce se face în ea, nici preotul parohiei, care are să fie acum mult mai prost ca înainte, ne având mânuși ca abatele cutare.

Organizația generală, întregul aparat de cultură și educațiune în orice școală catolică dela noi din țară este îndreptat spre aceasta. Pentru aceasta, preot ortodox, care să predea religiunea la elevii și elevele de rit ortodox din școlile lor, nu se află; profesor român, care să predea istoria patriei și chiar universală nu se află în școlile catolice. Față deci de toate acestea, preoțimea să fie cu băgare de seamă și să nu neglijeze datoria adevăratului preot al Bisericii ortodoxe române, adevăratului păstor al turmei lui Hristos.

Aceste măsuri indicate acum zece ani de vrednicul ierarh, zice I. P. S. Sa, au încă interes de actualitate. Pentru aceasta trebuie a interveni pe lângă autoritatea școlară să rânduiască la toate școlile catolice din țară profesori de religie ortodoxi și anume preoți. Trebuie a stăruii ca copiii și copilele ortodoxe din acele școli să fie duși în duminici și sărbători la biserica noastră. Trebuie preoțimea noastră a se îndeletnici cu catehizarea copiilor de ambele sexe, sădind în sufletul lor, din cea mai fragedă vârstă, idei religioase și în inima lor sentimente morale în duhul ortodox—iubirea de Dumnezeu, de părinți, de aproapele, de patrie, iubirea adevărului și a binelui, supunerea și ascultarea de cei mai mari, etc. Spre atingerea acestui scop, va trebui alcătuit de către Consistoriu un catehism care să servească de normă pentru toată preoțimea la catehizarea pruncilor ortodoxi. În sfârșit trebuie să se înființeze școli de model, în care fetelor din familiile românești să li se dea o instrucțiune și educațiune îngrijită și în duh ortodox, ca părinții să nu mai simtă trebuința a le duce în școlile streine, ce sunt înfipite în inima orașelor mari ale noastre. Această idee a fost îmbrățișată cu însuflețire de doamnele române și nădăjduim că ea se va realiza în curând.

Mai departe I. P. S. Sa arată, că în diferite părți ale țării se simte mare trebuință de preoți. Multe parohii rurale sunt fără preoți de mai mult timp. Această lipsă are rele urmări pentru starea religioasă și morală a populațiunii noastre rurale. Ca o primă măsură spre îndreptare, trebuie

a se curmă obiceiul ce au mulți candidați de preoție să nu se hirotonisească până nu obțin anumite parohii, chiar de ar fi să aștepte mai mulți ani. Un atare obicei este împotriva duhului apostolatului ce trebuie să însuflețească pe viitorul preot. De aceea candidații de preoție, cari nu se vor fi hirotonisit după trecerea de un an dela eșirea din seminar sau facultate, să fie obligați a trece un examen parohial analog cu examenile de capacitate pentru învățători și profesori, și dacă nici după depunerea unui atare examen nu s'ar hirotonisi un anumit timp, să fie supuși din nou la examen.

Această măsură ar avea avantajul de a ține pe candidați în curent cu materiile teoretice și practice cerute viitorului preot.

Aceea ce sunt examenile parohiale pentru candidații de preoție, trebuie să fie conferințele pentru preoți, despre care I. P. S. Președinte zice, că este informat că se țin în toate eparhiile; că sunt bine frecventate și sunt foarte instructive pentru preoțime, după cum se vede din dările de samă făcute asupra lor. În interesul ordinei în care trebuie să se țină aceste conferințe, atât în ce privește materia cât și conducerea lor, I. P. S. Sa zice că va trebui să se stabilească modul ținerii lor printr'un anume regulament ce urmează a fi discutat în sesiunea prezentă.

Nu mai puțin se simte trebuință pentru întărirea poporului în ideile religioase și morale de a se răspândi cât mai mult în enorii cărțile de conținut religios și moral precum și iconițe.

Vom chibzui deci, zice I. P. S. Sa, și asupra modului în care trebuie a se alcătui și răspândi atari cărțile și iconițe.

I. P. S. Președinte termină discursul de deschidere zicând: «Fie ca Mântuitorul Celce, după înviere, sau arătat Apostolilor și ucenicilor Săi, dăruindu-le pacea, care covârșește toată mintea, să ne însuflețească pe toți cu această pace Sfântă, spre a umbla în Casa lui Dumnezeu cu un gând și a lucra cele de folos pentru biserică și poporul binecredincios. În această dorință vie, zice I. P. S. Sa, vă întâmpin și eu, Prea Sfințiți și Prea cucernici părinți, cu închinarea creștinească: «Hristos au înviat».

P. Cuc. Icon. Ioan Măbăescu, secretar, citește apelul nominal. Prezenți 34. Absenți P. S. Episcopul Romanului și P. S. Arhiereu Nicodim Băcăoanul.

Se citește sumarul ședinței ultime din sesiunea extraordinară din Decembrie 1909 și, punându-se la vot se aprobă.

Prea Cuc. Icon. Dimitrie Lungulescu, secretar, citește următoarele comunicări:

Telegrama P. S. Arhiereu Nicodim Băcăoanul prin care roagă a i se acordă concediu dela primele ședințe ale Consistoriului Superior Bisericesc, fiind reținut de starea sănătății tatălui P. S. Sale. Se acordă concediul cerut.

Adresa Ministerului Cultelor—Administrația Cassei Bisericii—cu care înaintează în original adresa Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei cu No, 1327 din 22 Martie a. c. împreună cu raportul spiritualului consistoriu al acelei Sf. Mitropolii cu No. 312 din 20 Martie a. c. prin care roagă a se supune desbaterilor Consistoriului Superior Bisericesc propunerea referitoare la restrângerea martorilor la procese și a propune Onor. Minister o soluțiune.

Idem, a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează în original petițiunea primită din partea cântărețului Ioan Bordianu dela parohia Crivești, com. Strunga județul Roman, prin care roagă a se lua măsuri pentru îmbunătățirea soartei cântăreților bisericești.

Idem a aceleiași Sf. Mitropolii cu care înaintează petițiunea dată de patru seminariști absolvenți ai seminariului cu patru clase, fost în Buzău, cari cer să fie admiși la hirotonie.

Idem a Sf. Episcopiei a Hușilor cu care înaintează în copie petițiunile date de preoții din orașul Huși prin care cer a li se îmbunătăți salariile, fiind cu totul neîndestulătoare pentru susținerea traiului mai ales în timpul de față.

Sf. Episcopie roagă a se interveni cu toată stăruința la Onor. Minister spre a satisface cererea dreaptă a preoților precum și pentru regularea suplinirii parohiilor vacante din comunele rurale.

Memoriul comisiunii aleasă de preoții din județul Gorj întruniți în conferință generală pastorală, în zilele de 18 și 19 Noembrie 1909 în capitala județului, prin care roagă a se satisface dorința unanimă a preoților Gorjeni, pe baza

motivelor și argumentelor expuse în memoriul alcătuit, ca farmaciile din comunele rurale să fie administrate de preoți, dar să se țină tot la primărie.

Cererea învățătorului școlii rurale din Boroșteni-Peștișani, jud. Gorjiu, cu care înaintează două exemplare din revista «Amicul Poporului» An. III, No. 1, în care se cuprind statutele societății moralizatoare: «Impăciuirea sătenilor». D-nul învățător arată că numărul proceselor a devenit foarte mare precum și numărul jurămintelor false și roagă a se găsi o modalitate de a se pune stavilă abuzului ce se face cu jurămintele de către martorii de meserie.

Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni care se va alege.

Adresa Sf. Episcopii a Hușilor prin care comunică că i s'a raportat de Protoiereul jud. Fălciu, că Icon. stavrofor Spiridon Popa, parohul parohiei Bozia din acel județ i-a adus la cunoștință cu privire la activitatea cercului cultural din Berezeni, cum că copiii din școala primară sătească nu știu nici măcar rugăciunile începătoare și nici în cărțile de școală nu se cuprind. Pentru aceasta roagă a se interveni la Onor. Minister ca să ia dispozițiunile convenite spre a se pune în cărțile de școală rugăciunile obișnuite spre a se învăța de copii, fiind necesare pentru buna educațiune a tinerimei de ambele sexe.

Cererea preotului Icon. I. Popescu paroh al parohiei Balta județul Mehedinți, învățător pensionar, cu care înaintează 17 exemplare din broșura: «Doctorul săteanului» și roagă a se încuviința tipărirea acestei lucrări în a II ediție în Tipografia Cărților bisericesti, pentru a se folosi de paroh și de bibliotecile parohiale. Acestea se trimit la comisiunea pentru programele de studii în ceea ce privește învățământul religios, care se va alege.

Petiția Icon. Dr. Const. I. Popescu și preotul I. Constantinescu Lucaci cu care înaintează manuscrisul intitulat: «Dogmele religiunii creștine ortodoxe» și roagă a fi cercetat și aprobat ca manual didactic, pentru clasa IV secundară, fiind aprobat și de Onor. Minister.

Idem a Icon. V. Pocitan, profesor la liceul Mihai Viteazul din Capitală, cu care înaintează spre cercetare și aprobare ca manual didactic pentru clasa IV secundară, manuscrisul

intitulat «Dogmele religiunii creștine», aprobate și de Onor. Minister.

Idem a Dr. D. Boroianu și V. Oiaga cu care înaintează două manuscrise intitulate: «Istoria Sfântă și explicarea evangheliilor» pentru clasa I și a II. secundară și roagă a se cerceta și aproba.

Acestea se trimit la comisiunea pentru cercetarea cărților didactice de învățământ religios.

Suplica D-lui V. Soloveanu profesor de Muzică la liceele Sf. Sava și Matei Basarab cu care înaintează trei manuscrise pe note muzicale occidentale cuprinzând: Axionul «De Tine se bucură», crezul și Tatăl nostru și roagă a se cerceta și aproba.

Suplica dirigintelui școlii mixte din comuna Poroschia jud. Teleorman cu care înaintează un manuscris pe note muzicale intitulat: «Răspunsuri liturgice» și roagă a se cerceta și aproba ca să le cânte cu elevii acelei școli în biserica din acel sat.

Acestea se trimit la comisiunea pentru cântările bisericesti.

Adresa Ministerului Cultelor—Administrația Cassei Bisericii, prin care răspunde la adresa No. 342/909 că proiectul de regulament interior al Consistoriului Superior Bisericesc a fost sancționat de M. S. Regele și promulgat prin Monitorul oficial.

Idem a aceluiași Minister prin care răspunde la adresa No. 340/909 că a intervenit la Direcțiunea Monitorului Oficial ca să trimită cu începere dela 15 Ianuarie a. c. fiecărui membru ales al Consistoriului Superior Bisericesc câte un exemplar din Monitorul Oficial.

Idem, a aceluiași Minister prin care răspunde la adresa No. 316/909, cu care s'a înaintat propunerea Consistoriului Superior Bisericesc, că atât legea comptabilității cât și motivul de a nu încărcă budgetul în mod inutil, impune ca în budget să se înscrie leafa cea mai mică, până la venirea titularului, așa că noii hirotonisiți în cursul unui exercițiu își primesc leafa gradului de studii ce au, numai dela 1 Aprilie al exercițiului viitor. De acestea s'a luat act.

Suplica semnată de cinci preoți din orașul Slatina, jud. Olt, absolvenți a patru clase seminariale prin care cer a li se egală salariile preoților din comunele urbane, fără

a se mai ține seamă de titlurile de studii, având deopotrivă aceleași datorii de împlinit și aceleași greutăți. Se decide a se înainta Onor. Minister.

Raportul P. C. Revizor eclesiastic al Eparhiei Dunării de Jos, prin care supune la cunoștința Consistoriului Superior Bisericesc foloasele ce aduc în Rusia fabricile de lumânări de ceară curată de albine, care sunt conduse de preoți și crede că ar fi de mare folos și pentru biserica noastră, dacă s'ar înființa asemenea fabrici, de oarece s'ar redă bisericii acest firesc drept de a-și fabrica lumânări pentru cult, asigurându-i prin aceasta și un nesecat izvor de venituri. Se decide a se trimită P. S. Chiriarh respectiv.

I. P. S. Mitropolit al Moldovii, luând cuvântul spune că mai ales acum în împrejurările de față privirile tuturilor celor cari se interesează de mersul Bisericii și credinței noastre sunt îndreptate spre noi. Dela sesiunea trecută și până acum, când începem a doua sesiune, multe evenimente au intervenit. I. P. S. Președinte n'a uitat a menționa pe lângă celelalte și pe acela privitor la tihna Bisericii noastre, amenințată de propaganda catolicilor. I. P. S. Sa zice că amintind acestea nu se gândește ca să completeze pe I. P. S. Președinte, ci ca să-și facă datoria către onoratele doamne din Iași care, ca și cele din București unite într'un avânt nobil, în număr de peste 150, i-au înaintat o adresă semnată de domniele lor. Prin această adresă protestează cu energie în contra propagandei catolice și a vicarului arhiepiscopiei catolice Baud din București, când acesta se încearcă prin știuta sa scrisoare să atingă memoria unui fost Mitropolit al Țării, Calinic Miclescu.

I. P. S. Sa spune că întru cât această adresă a doamnelor din Iași a fost motivată de protestul ce I. P. S. Sa a făcut prin președintele Senatului ca și pentru interpelarea ce a făcut în Senat contra calomniei adusă de canonicul Baud, deci prin ea se răsplătește vigilența pe care toți slujbașii bisericii datori sunt a o avea, iar nu pentru o interpretare de doctrină pe care e în drept a o face numai Sf. Sinod; de aceea depune această adresă aci în Consistoriu Superior Bisericesc și roagă pe I. P. S. Pre-

sedinte ca să dispună să se păstreze în Arhivă, considerat fiind ca un document doveditor de patriotismul și devotamentul doamnelor din societatea înaltă a Moldovei pentru Biserica și credința ortodoxă strămoșească.

I. P. S. Sa mai adaugă că dela o vreme s'au ivit în țara noastră și alți propagandiști numiți adventiști sau po-căiți. Acești sectari sunt mai ales români veniți din Ardeal. Ei propagă idei protivnice Sf. noastre Biserici și primejdioase chiar ordinii de Stat, de aceea crede că este de datoria Consistoriului Superior Bisericesc să ia în deaproape băgare de seamă de a preîntâmpina tendințele acestei secte. Preoțimea și din orașele și din satele noastre să fie vigilantă, apărând fiecare turma ce-i este încredințată, până când se vor lua măsuri mai eficace contra lor.

I. P. S. Sa aduce mulțumiri D-lui Ministru că în legea învățământului secundar modificându-se unele articole, a prevăzut obligația ca profesorii dela seminarele clericale să fie toți de religiunea ortodoxă, iar cei de științele religioase să fie clerici hirotoniți.

I. P. S. Președinte zice, că se ia act cu mulțumire și adresa citată se va depune spre păstrare în arhiva Consistoriului Superior Bisericesc.

P. S. *Episcop al Argeșului* zice, că acum urmează a se proceda la alegerea secretarilor biuroului și a comisiunilor prevăzute de regulament.

P. C. *Econ. Ilie Teodorescu* zice că conform. art. 9 din regulamentul interior urmează să se aleagă mai întâi secretarii biuroului, cât privește alegerea comisiunilor, P. C. nu crede că ar fi bine să se amâne alegerea pentru ședința viitoare spre a se putea consfătuți, așa în cât comisiunile să fie bine și potrivit alcătuite.

P. C. *Econ. Dobre Ghinescu*, zice că și P. C. Sa crede că ar fi bine să se consfătuiască membrii Consistoriului și să fie aleși în diferitele comisiuni toți membrii spre a fi puși toți la muncă.

I. P. S. *Mitropolit Primat Președinte* zice că propunerea păr. icon. Ilie Teodorescu colaborată cu a păr. icon. Dobre Ghinescu o găsește și I. P. S. Sa bună. Punând-o la vot, se aprobă în unanimitate.

Ședința se ridică la orele 12 și se decide ședința viitoare pentru Vineri 30 Aprilie curent, ora 9 dim.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Econom M. Iliescu.*

Ședința din 30 Aprilie 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat. Prezenți 33 Membri. Lipsește P. S. Episcop al Romanului. În concediu P.P. S.S. Arhieriei Teodosie Ploeșteanu și Nicodim Bacaoanu. Este de față D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice și D-nul Administrator al Cassei Bisericii.

Se citește sumarul ședinței precedente, care, punându-se la vot, se aprobă cu rectificarea cerută de I. P. S. Mitropolit Primat.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte aduce vestea de bucurie, că D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, a informat pe I. P. S. Sa cum că s'a ținut licitație pentru clădirea unui local propriu Sfântului Sinod și Consistoriului Superior Bisericesc. Se iâ act cu mulțămire.

La ordinea zilei alcătuirea comisiunilor prevăzute de Regulamentul interior al Consistoriului Superior Bisericesc și alegerea Secretarilor. Se hotărăște ca alegerea atât a Secretarilor cât și a membrilor comisiunilor să se facă prin vot secret. Se suspendă ședința 5 minute în vederea alegerilor. La redeschidere se procedează mai întâi la alegerea Secretarilor. Rezultatul alegerilor este: Votanți 32. Au obținut unanimitatea voturilor P.P. C.C. Economi: I. Mălăescu, Marin Iliescu, N. Jingoiu și D. Lungulescu, cari sunt proclamați Secretari ai biuroului.

Se procedează la alegerea comisiunilor.

În comisiunea de petițiuni se proclamă aleși cu unanimitatea voturilor (32) P. S. Arhieriu Valerian Râmniceanu și P.P. C.C. Economi Nicolae Iancu și Cosma Petrovici.

În comisiunea pentru așezămintele clericale, programele de învățământ ale acestora precum și aceloralte școli, în ceea ce privește învățământul religios, se proclamă a-

leși cu unanimitatea voturilor (32) P. S. Arhiereu Nicodem Bacaoanul și P.P. C.C. Economi Constantin Nazarie și Pavel Savin.

În comisiunea pentru parohii sunt proclamați aleși cu unanimitatea voturilor (32) P. S. Calist Botoșeneanu și P.P. C.C. Economi Dobre Ghinescu și C. Ionescu.

În comisiunea pentru monastiri se proclamă aleși cu unanimitatea voturilor (32) P. S. Episcop al Dunărei de jos și Prea Cuvioșii Arhimandriți Dionisie Simionescu și Veniamin Piticar.

Urmând a se alege comisiunea pentru construcții și zugrăviri de biserici și recompensarea preoților meritoși, P. S. Episcop al Râmnicului face întrebarea, dacă la alegerea acestei comisiuni precum și la acelorlalte, care după art. 32 alin. ultim din regulamentul interior al Consistoriului Superior Bisericesc se alcătuesc numai din cei 21 membri aleși, pot să ia parte la vot toți membrii sau numai aceia din care se alcătuesc aceste comisiuni.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte spune că și la alegerea acestor comisiuni iau parte toți membri, de oare ce faptul că nu se aleg în comisie nu e un motiv ca să nu voteze pe cei ce alcătuesc comisiile.

P. S. Episcop al Argeșului este de părere că la alcătuirea acestor comisiuni să voteze numai membri care pot fi aleși, întru cât există un principiu, că alegătorul are și dreptul de a fi ales. Conform acestui principiu crede că nu poate vota pe membrii comisiunelor în chestiune.

P. S. Episcop al Hușilor spune, că întru cât lucrările comisiunelor în discuție vin la Sfântul Sinod, Membrii Sfântului Sinod nu pot vota. Darea votului pentru comisiune înseamnă că întru câtva s'ar fi pronunțat asupra lucrărilor ce ea are a îndeplini.

D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, având cuvântul spune că la alegerea acestor comisiuni este aceeași normă ca și la alegerea comisiunelor pentru legiuirile civile, se aleg membri speciali pentru fiecare comisie, dar toți votează pentru membrii fiecărei comisii.

În urma lămuririlor date de D-nul Ministru al Cultelor și de către I. P. S. Președinte, P. S. Episcop al Râmnicului declară că va vota, asemenea și ceilalți P.P. S.S. Membri ai Sf. Sinod.

Procedându-se la votare, se proclamă aleși cu unanimitatea voturilor (32) P.P. C.C. Economi Ilie Didicescu, N. Filip și N. Gheorghiu.

În comisiunea pentru judecata preoților și diaconilor se proclamă aleși cu unanimitatea voturilor (32) P.P. C.C. Economi I. Teodorescu, Marin Iliescu și D. Popescu.

În comisiunea pentru cântările bisericesti, se proclamă aleși cu unanimitatea voturilor (32) P.P. C. C. Economi Dimitrie Lungulescu, Panteleimon Procopiescu și N. Jingoiu.

În comisiunea de cercetarea cărților didactice pentru învățământul religios în școale se proclamă aleși cu unanimitatea voturilor (32) P.P. C.C. Economi I. Antonovici, Ioan Mălăescu și Ioan Gotcu.

În comisiunea pentru privigherea imprimării, cercetării și îndreptării cărților de ritual, se proclamă aleși cu unanimitatea voturilor (32) P.P. C.C. Economii C. Nazarie, C. Ionescu și Ilie Teodorescu.

P. C. Econom N. Jingoiu Secretar, citește comunicările venite la ordinea zilei și anume:

Adresa Ministerului Cultelor, Administrația Cassei Bisericii, cu care înaintează adresa No. 1199/1909 a Sfintei Episcopii de Huși, și în copie referatul D-lui Administrator al Cassei Bisericești, privitoare la preoții Mihai Lapteș din Bereasa și Dimitrie Galaction din Laza, județul Vaslui cărora li s'a oprit salariul de opt ani, fiind condamnați de instanțele judecătorești la amendă de 300 lei și în baza art. 35 din legea clerului mirean, modificată în 1909, se intervine de a li se ridica pedeapsa opririi salariului.

Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Petiția preotului V. Patron, fost paroh al parohiei Ciurghi-Iași, prin care arată că a fost judecat de Duhovnicescul Consistoriu al Sfintei Mitropolii al Moldovei și Sucevei și pedepsit cu suspendarea pe timp nelimitat, pentru care face recurs la Consistoriul Superior Bisericesc. Se trimite la Comisiunea de petițiuni.

Petiția preotului Anghelache St. Radu din comuna Nisipurile jud. R.-Sărat prin care arată că a învățat în Seminar cursul de arpentaj, dar cu mâhnire vede că nu sunt primiți și preoții cum sunt învățătorii, la concursul pentru

obținerea diplomei de geometru arpentor, și roagă a se mijloci locului competente, ca să li se dea și preoților acest drept. Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Parohul parohiei Tutana din Jud. Argeș înaintează un memoriu în privința cărților cu conținut moral, ce ar fi nemerite a se răspândi în popor. Se trimite la comisiunea de cercetare a cărților pentru învățământul religiunii în școale.

Adresa Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, cu care înaintează petiția D-lui Al. Filoreanu, maestru-diriginte al Corului bisericii Manea-Brutaru din Capitală, însoțită de o leturghie și alte lucrări muzicale elaborate de D-sa și roagă a fi aprobate, permițându-i-se de a executa cântările liturgice cu corul în biserica Sfântu Gheorghe Nou, spre a fi audiate și apreciate dacă merită a se da aprobarea cerută.

Se trimite la Comisiunea pentru cântările bisericesti.

Adresa Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Administrația Cassei Bisericii cu care se înaintează un manuscris coprinzător de «Predici la Duminici și Sărbători alcătuite de persoane însărcinate de Minister, și roagă a se cerceta și aproba, ca în urmă să se tipărească pe socoteala Administrației Cassei Bisericii. Se trimite la comisiunea pentru cărțile de ritual.

Adresa direcțiunii Liceului Lazăr din Capitală cu care înaintează Doxologia alcătuită de părintele Simion Popescu, profesor de religie la acel liceu, pentru serbarea a 50 ani dela înființarea liceului și roagă a i se da aprobarea și binecuvântarea. Se trimite la comisiunea pentru cercetarea cărților de ritual.

I. P. S. Președinte, aduce la cunoștință că P. S. Arhiepiscopul Teodosie Ploșteanu roagă a i se aproba concediul cerut pentru ședința de astăzi, 30 Aprilie. Se aproba.

P. C. Econom C. Ionescu, citește o propunere prin care se exprimă dorința ca să se mijlocească la Onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii Publice spre a se lua măsuri ca și preoții ce servesc la bisericile particulare să aibă pensie.

I. P. S. Președinte crede că este bine a se trimite D-lui Ministru de Culte, spre a dispune cele de cuviință.

D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice zice că trebuie a se face o lege. În principiu admite propunerea fiind dreaptă, însă trebuie a se consulta cu *D-nul Ministru de Finanțe*, în vederea legii ce ar urma să se facă. Se decide a se înainta *D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice*.

P. C. Econom C. Ionescu citește o propunere să se dea însărcinare comisiei pentru parohii ca să vină cu un proiect modificator al tuturor regulamentelor Sfântului Sinod și pe care să-l pună în acord cu toate legile și regulamentele posterioare, elaborate de corpurile legiuitoare și *Onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii Publice*.

P. S. Episcop al Hușilor, crede că trebuie să se amâne pe altă dată luarea în considerare a acestei propuneri. Că trebuie să primeze chestiunea culegerii și publicațiunii în volum a tuturor lucrărilor Sfântului Sinod, chestiune ridicată de *P. S.* Sa și adusă înaintea Sf. Sinod acum 2 ani printr'o propunere de retipărirea complectă într'o ediție oficială a tuturor lucrărilor Sfântului Sinod dela începutul înființării sale și până în prezent, care au devenit acum foarte rari și puțin cunoscute. La acea colecție, zice *P. S.* Sa, să se mai adauge și toate legiuirile relative la interesele bisericesti, care să fie ca normă de conducere la lucrările posterioare ale Sf. Sinod.

Acea colecțiune, revizuită și adnotată de o comisiune dintre Membrii Sf. Sinod, să se tipărească urgent și să se comunice tuturor instituțiilor bisericesti și bibliotecilor parohiale din țară. Propunerea adusă atunci, admisă de toți *P.P. S.S. Membri ai Sf. Sinod* și de *D-nul Ministru al Cultelor, Spiru Haret*, a determinat alcătuirea unei comisiuni, în care s'au ales *P. S. Arhiepiscop Meletie Gălățeanu*, actualmente *Constănțeanul*, *D-nul Dr. I. Cornoiu* și *D-nul P. Gârboviceanu*. Dar incendiul întâmplat anul trecut la Cancelaria Sf. Sinod, a paralizat întrucâtva lucrarea; ea totuși se va putea continua și numai după săvârșirea acestei absolut necesare lucrări, Sfântul Sinod și Consistoriul Superior Bisericesc va vedea ce încă mai rămâne de făcut, în această privință.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei, spune că e bine ca să se amâne luarea în considerare a propunerei

până ce comisiunea alcătuită și din persoane în afară de Sf. Sinod, va prezenta lucrarea la care s'a însărcinat.

P. C. Econom Const. Nazarie, ca unul care a semnat propunerea spune, că nu a fost în cunoștință despre existența unei Comisiuni pentru o asemenea lucrare. Se declară mulțumit și e de părere să se aștepte rezultatul comisiunii respective.

Se hotărăște amânarea luării în considerare a propunerii.

Păr. Econom I. Antonovici citește o propunere pentru alcătuirea unei comisiuni care să prezinte un proiect de regulament pentru conferințele preoțești.

Se aleg membri susținători ai propunerii.

P. C. Econom. N. Gheorghiu propune să se numească un Inspector al așezămintelor clericale.

P. S. Episcop al Argeșului cere să se amâne această chestiune. De aceiaș părere este și *I. P. S. Președinte*.

Se hotărăște amânarea chestiunii.

I. P. S. Președinte spune că Luni se va pune în discuție proiectul de regulament pentru conferințele pastorale, în care discuții vor lua parte numai P.P. C.C. Membri aleși, iar P.P. S.S. Membri ai Sf. Sinod nu vor lua parte la acele ședințe, conform art. 17 alin. 2 din regulamentul respectiv.

Ședința se ridică la ora 12, anunțându se cea viitoare pentru Luni 3 Mai, ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat*.

Secretar (ss) *Econom D. Lungulescu*.

Ședința din 3 Mai 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Păr. Econ. D. Lungulescu secretar, citește apelul nominal al membrilor întruniți în ședință conform art. 17 din Regulamentul Consistoriului Superior Bisericesc. Prezenți 22. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice și D-nul Administrator al Cassei Bisericii.

Se dă citire sumarului ședinței precedente.

Păr. Econ. Ilie Didicescu cere cuvântul asupra sumarului

și roagă a se rectifica o greșală strecurată la numele membrilor din comisiunea pentru construcții și zugrăviri de biserică și pentru recompensarea preoților merițoși.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte dispune a se face rectificarea cuvenită. Ne mai cerând nimeni cuvântul asupra sumarului, se pune sumarul la vot și se primește cu rectificarea cerută.

Păr. Econ. D. Lungulescu secretar citește următoarele comunicări;

«Căminul cultural» înaintează un apel privitor la buna educație creștinească pe care este bine să o primească fiicele Românilor, pentru care s'a înființat în anul 1908 Căminul Cultural. Se trimite la comisiunea pentru așezămintele clericale etc.

Memoriul Pr. G. Chirică și D-lui I. Andreiu, profesori de religie la Liceul din Ploești, prin care aduce la cunoștință uneltirile propagandiștilor streini de religia și neamul nostru, prin care atrag pe creștinii români ortodoxi.

Pe lângă acest memoriu înaintează și câteva broșuri din ale propagandiștilor străini și roagă a se lua măsurile, ce se vor crede de cuviință în contra acelor uneltiri dăunătoare bisericii și statului.

Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Liga Culturală a Românilor—Secțiunea Ploești—roagă a se da gratuit pentru biblioteca acelei secțiuni Revista «Biserica Ortodoxă română» cum și alte scrieri cu conținut istoric, moral și religios, proprietatea Tipografiei Cărilor Bisericești. Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Locuitorii din comuna Tatomirești, jud. Dolj se plâng că n'au preot la parohiile Tatomirești și Răcariu de trei ani și roagă a li se da voie să aducă preot un ieromonah din chinoviile din Sf. Munte Athos. Se decide a se înainta P. S. Chiriarh respectiv.

Păr. Econ. C. Nazarie întreabă dacă sumarul unei ședințe compusă din toți membrii Consistoriului Superior Bisericesc se poate ceti într'o ședință compusă numai din membrii aleși și dacă nu va mai fi nevoie a se mai citi încă odată când vor fi de față și membrii Sf. Sinod spre a i se da aprobarea cuvenită.

Asemenea întreabă în privința comunicărilor dacă se

pot face în orice ședință sau numai când Consistoriul Superior Bisericesc este alcătuit din toți membri săi.

Păr. Econ. Ilie Teodorescu întemeiat pe art. 18 din Regulamentul Consistoriului Superior Bisericesc susține că sumarul e bine votat.

D-nul Ministru luând cuvântul spune că este de părere ca atât sumarul cât și comunicările să fie în genere citite în ședințe de acelaș fel cu acelea în care a avut loc discuțiunea, pentrucă e posibil ca membrii Sf. Sinod, cari lipsesc dela unele ședințe ale Consistoriului Superior Bisericesc să aibă de făcut oarecare observațiuni asupra sumarului; de asemenea comunicările ar fi mai bine să se facă în ședințe plenare pentruca întregul corp să decidă la care din comisiunile Consistoriului se vor deferi. Instituția Consistoriului Superior Bisericesc, zice *D-nul Ministru*, fiind nouă eră și natural să se ivească astfel de incidente. Toate observațiunile acestea însă trebuiesc adunate, pentruca la o nouă revedere a regulamentului să se introducă într'însul. Se ia act și se decide a se urmâ pe viitor în vederea observărilor făcute de *Păr. Nazarie* și *D-nul Ministru*.

Păr. Econ. D. Lungulescu cere cuvântul și mulțumește *D-lui Ministru* în numele preoților Craioveni pentrucă a luat dispozițiunea ca pe viitor Clerul dela orașe să fie plătit prin Ministerul de Finanțe.

D-nul Ministru răspunde *Păr. Econ. D. Lungulescu*, adăogând că de și măsura e bună, dar e posibil ca la aplicarea ei să se întâmpine oarecare neajunsuri cum s'a întâmplat și cu subvențiunile învățătorilor din comunele rurale. Să sperăm însă că cu timpul se vor înlăturâ toate neajunsurile ce s'ar întâmplâ să se ivească.

Păr. Econ. C. Nazarie dă citire raportului comisiunei pentru cercetarea cărților de învățământ religios, privitor la manualul de Morală creștină elaborat de *D-nul Moise Pacu*. Se pun la vot concluziunile raportului și se primesc.

Păr. Econ. I. Antonovici dă citire raportului comisiunei pentru cercetarea cărților de învățământ religios asupra manualului Istoria Sfântă a Noului și Vechiului Testament de *Econom Dr. C. I. Popescu* și *Econ. I. Constantinescu*.

Se pun la vot concluziunile raportului și se primesc.

Păr. Econom I. Gotcu dă citire raportului comisiunii pentru cercetarea cărților de învățământ religios asupra lucrării *Păr. Econom C. I. Popescu: Istoria Sfântă a Noului Testament pentru seminarii*. Lucrarea este în manuscris. Se pun la vot concluziunile raportului comisiunii și se primesc.

D-nul Ministru luând cuvântul spune că de oarece Casa Școalelor a întreprins să tipărească unele cărți pentru seminarii roagă să se trimită și manuscrisul acesta spre a se tipări cu observațiile făcute de comisiune.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte răspunde că după ce conform legii lucrarea va veni mai întâiu la Sf. Sinod pentru ratificare, se va înainta Casei Școalelor spre tipărire.

Păr. Econom P. Procopiescu citește raportul comisiunii pentru cercetarea cărților de învățământ religios asupra lucrării *D-lui Moise Pacu: «Explicarea Evangheliilor»*. Se pun la vot concluziunile raportului comisiunii și se admite cu modificările făcute de comisiune.

Păr. Econom C. Ionescu citește raportul comisiunii pentru întocmirea proiectului de regulament pentru conferințele preoțești.

Păr. Econom C. Nazarie luând cuvântul spune că chestiunea conferințelor preoțești este de mare însemnătate și trebuie studiată temeinic pentruca rezultatul să corespundă cât mai mult așteptărilor.

Însă în privința practicelor liturgice, ce proiectul prevede a se face în conferințele preoțești, crede că n'ar fi necesar să se pogoare prea mult în amănunțimi atât pentru respectul ierurgiilor bisericesti cât și pentru demnitatea preoților conferențieri. Roagă ca proiectul de regulament să se tipărească cu observările făcute de C. Sa în privința practicelor liturgice și să se împartă la timp spre a se putea studia.

Păr. Econom I. Gotcu declară că se unește la observațiile făcute de *Păr. Econom Nazarie*.

Păr. Econom P. Savin întemeiat pe experiența ce s'a făcut cu conferințele didactice, își exprimă temerile ca nu cum-va să se ceară prea mult dela conferințele preoțești și este de părere ca proiectul să fie mai restrâns cu privire la chestiunile ce au să se trateze în conferințe.

Păr. Econom C. Ionescu raportor al proiectului de regulament pentru conterințele preoțești adaogă că a dat o estindere mai mare și o atențiune deosebită chestiunii practicilor liturgice motivat de oarecare lipsă de unitate în săvârșirea unor ierurgii bisericești ce a observat pe ici pe colea în timpul când Cucernicia Sa a îndeplinit serviciul de protoereu. Convine însă și C. Sa ca în proiectul ce se va tipări să se mai reducă această parte.

D-nul Ministru este de părere că discuțiunea aceasta să se amâne, ca proiectul de regulament să se tipărească și să se distribuie, căci în ședință când se va pune în discuțiune poate ca și Domnia Sa va avea ceva de zis.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte zice că se ia act și dispune ca proiectul cu observațiunile făcute să se tipărească de urgență și să se distribuie.

Ședința se ridică la orele 11 și se anunță cea viitoare pentru Miercuri 5 Maiu orele 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Econ. N. Jingoiu.*

Ședința din 5 Maiu 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat.

Prezenți 22 membri, neluând parte la ședință P. P. S.S. Membri ai Sf. Sinod, în conformitate cu art. 17 alin. 2 din regulamentul interior al Consistoriului.

Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și D-nul Administrator al Cassei Bisericii.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă cu rectificările cerute de Păr. Econom Const. Nazarie.

P. C. Econ. I. Mălăescu citește raportul comisiunii pentru cercetarea cărților de învățământ religios prin care roagă a se interveni la Onor. Minister, ca în conformitate cu art. 40 din regulamentul interior al Consistoriului să dispună a se pune la dispozițiunea comisiunii următoarele acte:

a) Lista de cărțile didactice pentru învățământul religiei în școalele secundare, aprobate ori respinse de Onor. Mi-

nister al Instrucției în anul 1909-1910 și 1910-11; cum și programele de studii și regulamentul cărților didactice.

b) Câte o copie după deciziunile Consiliului permanent prin care se aprobă sau se respinge orice carte de învățământ religios.

c) Câte o copie după referatele făcute asupra fiecărei cărți de religie de către referenții speciali, însărcinați cu cercetarea fiecărei cărți de religie în parte; cum și întâmpinările făcute de autorii cărților respinse. Se aprobă a se interveni la Onor. Minister spre a se satisface cererea comisiunii.

P. C. Icon. Ilie Teodorescu citește raportul comisiunii pentru privegherea imprimării, cercetării și îndreptării cărților bisericesti de ritual prin care roagă a se aprobă să se tipărească în Tipografia cărților Bisericești, în număr cât de mare spre a se răspândi în popor pe un preț scăzut, cartea intitulată: «Evanghelia și Apostolul fiecărei Dumineci și Sărbători anuale pentru trebuința credincioșilor, tipărită la Roman în anul 1872.

Se primesc concluziunile raportului și se va înainta la Sf. Sinod spre ratificare.

P. C. Iconom C. Ionescu citește raportul aceleiași comisiuni privitor la doxologia trimisă de Direcțiunea Liceului Lazăr din Capitală, făcută de Păr. Simeon Popescu, profesor de religie la acel liceu, pentru sărbătorirea a 50 ani dela înființarea acelui liceu. Se aprobă concluziunile raportului comisiunii care sunt, ca să nu fie aprobat acest formular de doxologie.

Păr. Icon. D. Lungulescu citește raportul comisiunii pentru cântările bisericesti, prin care roagă a se acorda comisiunii, pe baza considerentelor expuse în raport, îngăduința ca să-și prezinte rapoartele privitoare la lucrările ce i s'au trimis spre cercetare, în sesiunea de toamnă a anului curent. Se aprobă concluziunile raportului,

P. C. Iconom I. Mălăescu roagă a se decide dacă proiectul de regulament pentru conferințele pastorale trebuie a se discuta și vota în ședință plenară a Consistoriului, întru cât în art. 18 alin. 2 din legea din 1909 se prevede între altele și alcătuirea regulamentelor, iar în alin. 3 al acestui art. nu se află că Sf. Sinod urmează să ratifice și regulamentele votate de Consistoriu.

I. P. S. Președinte zice, că în alin. 2 al art. 18 este vorba de regulamentele privitoare la biserici și monastiri, în ce privește buna lor funcționare, iar prin acest regulament al conferințelor se stabilește ce trebuie a se face pentru înălțarea culturai intelectuale și morale a clerului. Chestiunea aceasta fiind din acelea, care depind de P.P. S.S. Chiriarhi, urmează ca Sf. Sinod să se rostească asupra lucrării făcută de Consistoriu.

I. P. S. Sa conchide că regulamentul în chestiune trebuie a fi discutat și votat mai întâiu de membrii aleși și apoi a se aduce la Sf. Sinod spre ratificare. În urma explicațiunei dată de *I. P. S. Președinte*, se intră în discuțiunea generală a regulamentului pus la ordinea zilei.

P. C. Iconom D. Lungulescu în discuțiune generală a proiectului asupra conferințelor pastorale, zice că după cum i se pare *P. C.* Sale proiectul prezentat are în unele părți caracterul de forțare, de aceea roagă a se ține seamă la discuția pe articole de propunerile ce se vor face.

P. C. Iconom Ilie Teodorescu zice că chestiunea conferințelor pastorale este foarte importantă și se cuvine a fi studiată cât se poate de bine. Proiectul alcătuit, în mare parte crede că este bun, în unele părți numai îl găsește prea amănunțit, întru cât cuprinde o programă analitică, aproape ca cele școlare, și crede că acea parte ar fi bine să se mai reducă. *P. C.* Sa își rezervă dreptul ca să-și facă observările ce are, la discuția pe articole.

P. C. Iconom I. Gotcu zice că este necontestat că omul învață în toată viața și tot are nevoie de a mai învăța, de aceea crede că conferințele pastorale sunt necesare și foarte folositoare clerului. Trebuie să recunoaștem, că dacă starea actuală a clerului nostru este așa cum se găsește, aceasta se datorește faptului, că după ieșirea din școală și intrarea în cler, cei mai mulți părăsesc aproape cu desăvârșire orice ocupațiune intelectuală și se dedau numai grijilor vieții și activității liturgice, așa în cât cunoștințele căpătate în școală se uită cu timpul. Din lipsa unei continue desvoltări intelectuale, isvorăsc multe rele dăunătoare, care țin preoțimea pe loc și ne apasă pe toți greu. Dacă s'ar întreține cultivarea intelectuală a preoților s'ar face mult, probă este un bun număr de preoți, cari deși poate n'au

diplome, ocupându-se neîncetat a progresat și fac admirabilă figură în biserică, în societate și în sufletele credincioșilor.

Arată că din punctul de vedere cultural oamenii meniți pentru cler au căpătat o instrucțiune relativ superioară, altorora meniți pentru alte instituțiuni. Așa de pildă pe când candidatul de preoție i se pretindea într'un timp patru clase seminariale, învățătorii erau admiși numai cu un curs preparator de șase luni peste cel primar. Totuși s'a întâmplat că preoții cei pregătiți mai bine au rămas în urma învățătorilor nepregătiți, din pricină că aceștia din urmă s'au ocupat posterior, pe când cei mai mulți din preoți odată fiind hirotoniți au curmat orice îndeletnicire intelectuală. Apoi știm că preoților bătrâni nu le lipseă Psaltierul, Cărțile Sfinților părinți traduse, Patericu și alte cărți folositoare din care scoteau învățături bune creștinești, pe când astăzi nu se găsește în casa unora din preoți nici Sf. Scriptură. Să nu se creadă deci că chemarea la muncă ar fi o rușine. Chiar dacă starea de cultură a clerului nu este înapoiată, tot suntem datori ca să ne instruiem continuu. Prin conferințele pastorale putându-se a se da o atare îndeletnicire intelectuală preoților, se va realiză progrese mari în cler. Proiectul prezentat îl găsește bun, însă în unele părți prea cu amănunțimi în ceea ce privește programa activității clerului și a conferințelor pastorale. Crede că amănunțimile sunt de prisos, și ar fi destul dacă s'ar reuși a se face să se nască dorința în inimă. Crede că promovând această dorință și această activitate, s'ar face mare lucru, de oarece preotul prin caracterul misiunii și al îndeletnicirilor sale, primind pe om dela naștere și purtându-l până la mormânt, poate influență într'un mod incomparabil mai complect decât învățătorul. O direcție spre care ar trebui îndrumată activitatea clerului, crede că ar fi bine să fie aceea a instruirii poporului nu numai spre buna stare cea sufletească ci și spre cea trupească, într'u cât una fără alta nu se poate. Găsește impropriu termenul de activitate extrabisericească, într'u cât orice propășire fie morală, fie materială, trebuie să fie ținută activității preotului în parohia sa. P. C. Să crede nemerit ca să fie și pentru preoți oarecare recompense.

măcar morale dacă nu și materiale pentru încurajarea și răsplata unei activități spornice pastorale. Ca un criteriu după care să se aprecieze activitatea pastorală a preoților crede că ar fi: ca preoții să facă statistici atât pentru progresul moral cât și pentru cel material al parohiei. Acestea ar fi documente din care s'ar constată ce poate să facă un preot pentru propășirea poporului.

P. C. Iconom Pant. Procopiescu zice că regulamentul conferințelor pastorale e una din cestiunile cele mai însemnate pentru progresul clerului. Că P. C. Sa în timp de 32 ani a lucrat și ca preot și ca învățător, a condus cercuri culturale și a putut să constate că unii învățători slabi au câștigat foarte mult, au devenit buni învățători, fruntași chiar prin influența cercurilor culturale. Că mulți preoți au venit de bună voie la cercurile culturale și puțini sunt aceia cari n'au voit să se folosească de ele. Că mulți preoți harnici și devotați căutau să întrecă chiar pe învățători. Cunoscând așa dar cât de binefăcătoare sunt cercurile culturale pentru învățători, nu se îndoiește că tot așa de bune rezultate vor da și conferințele pastorale.

D-nul Ministru zice, că cu multă dreptate se atribue acestui proiect al conferințelor pastorale o așa de mare importanță. D-sa spune că atunci când autoritatea școlară s'a gândit ca să miște pe învățători și pe preoți spre cercuri și activitatea extrașcolară și extrabisericască, a început lucrul acesta cu o oarecare lipsă de încredere. Dar D-sa și-a zis: Dacă din 5000 de învățători câți sunt, numai 500 mă vor înțelege și-și vor face datoria tot este destul; a avut însă satisfacția să constate că aproape toți au răspuns la apelul ce li s'a făcut. Tot așa crede că va fi și cu conferințele preoților, că și preoții vor face mult. Ba încă, cât privește acțiunea clerului, pe care actualul proiect e menit să o reguleze și să o desvolte, o privește cu mai multă încredere și nu se îndoiește, că bine îndrumați preoții, pot da un ajutor în desvoltarea morală și economică a poporului; nu egal cu al învățătorilor ci de o sută de ori mai mare, dată fiind situațiunea și considerațiunea pe care misiunea lor le o dă. Că preoții au autoritate mare față de popor, pe care învățătorii nu o au; că preoții dispun de mai mult timp. Apoi prezența preo-

tului în casele credincioșilor are totdeauna un rost și e considerată totdeauna ca binevenită, pe când rolul învățătorului e mărginit mai mult în școală. Elementele bune nu lipsesc și un enorm contingent de activitate pot să aducă preoții și învățătorii. Că multe forțe s'au ruginit, s'au anihilat nefiind întrebuințate. Inceputul în totdeauna este greu. E destul să se dea preșilor îndemnul și puțința de a lucra și D-sa crede că este bine a se lăsa loc prin prezentul regulament și inițiativei preșilor. De folos mare este să se caute a se convinge preotul, că el trebuie să fie un element indispensabil în viața poporului, mai ales la țară. Țăranul nu trăește decât pur materialicește, de aceea activitatea mai ales a preotului este necesară pentru luminarea poporului. D-sa zice că speră mult dela această acțiune și e îndreptățit a spera, atât din experiența dela noi, cât și din cele ce a avut ocaziune să vadă la Români din Bucovina și Transilvania. Acolo preoții prin forța împrejurărilor s'au convins de importanța lor și și-au luat rolul în serios și cu mult succes. Aceleași sentimente D-sa dorește să le vadă și la clerul nostru.

În ce privește regulamentul în sine D-nul Ministru zice, că ar fi bine ca să fie numai spre îndrumare, iar nicidecum de forțare. Așa a procedat D-sa cu învățătorii la îndrumarea spre activitatea extrașcolară și rezultatele au fost destul de bune. Asemenea s'a făcut și cu cantinele școlare. E destul ca regulamentul să dea îndrumarea, căci orice lucru făcut de silă e mai inferior aceluia care se face de bună voie și totodată nu trebuie a uita că puterea de imitare a binelui este mare lucru. Toate acestea se vor putea preciza mai bine la discuția pe articole,

P. C. *Iconom C. Ionescu*, raportor, zice că dacă se găsesc în acest proiect oarecare părți slabe sau lipsuri, aceasta provine și din cauză că a fost făcut într'un timp scurt și de S-Sa singur, ceilalți fiind bolnavi; dar se va putea ameliora la discuția pe articole. La cele zise de P. C. *Icon. D. Lungulescu*, răspunde că nu s'a avut în vedere de a se forța preoții, ci de a stimula mai mult și pe cei cari ar fi mai greoi.

Asemenea răspunde P. C. *Icon. Ilie Teodorescu*, că cele zise de P. C. *Iconom Ioan Gotcu* sunt tocmai spre a se lămurii ceea ce se urmărește prin acest regulament.

P. C. Icon. N. Jingoiu zice că de oare ce s'a adus de anii din cei cari au vorbit mai nainte, ca de pildă de *P. C. Icon. Pantel. Procopiescu* prea aspre acuzațiuni unor din preoți că n'ar fi dispuși la o activitate mai dezvoltată, după cum sunt învățătorii. *P. C.* Sa susține că și preoții au lucrat și lucrează mult pentru buna stare intelectuală, morală și economică a poporului; că e recunoscută influența moralizatoare pe care preoții au exercitat-o de secole în poporul nostru românesc; că preoții în totdeauna au insuflat credincioșilor învățăturile sfinte și morale ale religiei. Asemenea că preoții au servit ca o bună pildă credincioșilor în ceea ce privește gospodăria și căsnicia. Multe locașuri Dumnezești monumentale și costisitoare, s'au ridicat pe pământul țării românești prin stăruința și îndemnarea modeștilor și neajutorăților noștri preoți. În timpul de față s'au asociat cu dragoste la mișcarea culturală și economică la care iau parte și învățătorii. Alături de cei 3700 învățători cari conduc băncile populare se află și vre-o 3000 de preoți și multe bănci sunt înființate chiar de ei. Este drept așa dar a se recunoaște că și preoții, nu numai învățătorii au desfășurat o activitate deosebită pentru luminarea, moralizarea și buna stare a poporului nostru. Și dacă până acum au desfășurat o astfel de activitate, putem să sperăm că fiind și mai bine îndrumați prin regulamentul de față, activitatea lor va fi și mai rodnică.

Inchizindu-se discuțiunea generală și punându-se la vot luarea în considerare, s'a primit în unanimitate.

P. C. Iconom C. Ionescu raportor citește art. 1.

În urma discuțiunei urmată s'a primit redacțiua propusă la acest articol de *P. C. Iconom I. Antonovici*, în cuprinderea următoare:

Art. 1. «Preoții și diaconii de mir din Regatul Român, în conformitate cu art. 19 alin. 5 din legea clerului mirean și Seminariilor, se vor întruni în fiecare an, în conferinți pastorale, potrivit dispozițiunilor din prezentul regulament».

Se citește art. 2.

În urma discuțiunei urmate, s'a primit următoarea redacțiune propusă de *P. C. Iconom Ilie Teodorescu* semnată de încă cinci P.P. C.C. Membri.

Art. 2. «Scopul acestor conferințe este ca preoții și diaconii să se poată instrui și educa reciproc spre a corespunde deplin cu misiunea lor pastorală, atât în ceea ce privește săvârșirea diferitelor servicii religioase, cât și în ceea ce privește împlinirea frumosului rol de luminători și conducători spre tot lucrul bun și de folos ce au în mijlocul poporului și anume:

- a) A întări și îmbogăți cunoștințele căpătate în școli.
- b) A-i desăvârși la îndeplinirea diferitelor ierurgii ce se oficiază în biserică și popor.
- c) A cultiva și întări legătura dragostei și colegialitatea frățască între membrii clerului, spre a fi pildă vie păstorilor lor.
- d) A-i pregăti în fine ca să dea răspuns, să combată, să înlăture și să risipească orice idee rătăcită, care ar aduce vătămare sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române și bunei rândueli obștești.

Se citește *art. 3* și se primește nemodificat.

Idem *art. 4* se primește modificat astfel:

Art. 4. «Conferințele generale se vor ține odată pe an, în prima jumătate a lunii lui Noembrie, în orașul de reședință al fiecărui județ, cu preoții și diaconii din județul respectiv și sub președenția Kiriarhului sau a delegatului său special».

Se citește *art. 5* și se primește nemodificat.

Idem *art. 6*. În urma discuțiunii urmate s'a primit modificat astfel:

Art. 6. «Conferințele pastorale pe circumscripții se vor ține în mai multe centre ale județului, ce se vor fixa în conferințele generale și aproba de Chiriarh. Tot cu această ocazie se vor hotărî și zilele.

«Aceste centre vor fi așa alese, ca toți preoții circumscripției să poată veni cu înlesnire, iar unul din centre să fie orașul de reședință al Județului făcându-se rotație.

«Conferințele pe circumscripții se vor ține cel puțin de două ori pe an sub președenția Protoiereului județului.

«Când Protoiereul ar fi împiedecat, din cauze neprevăzute și n'ar putea să prezideze o conferință va delega cu încuviințarea Chiriarhului pe Subprotoiereu, dacă nu e diacon, sau pe unul din preoții circumscripției respective sau și pe altul de aiurea.

«Durata conferințelor pe circumscripții va fi de o zi, dela orele 8—12 și dela 2—6 p. m.

Se citește *art. 7* și se primește cu suprimarea cuvintelor: «cum și timpul când se vor ține conferințele» și a se zice: Revizorul eclesiastic.

Se citește *art. 8* și se primește nemodificat.

Idem *art. 9* se primește cu modificarea de a se zice la începutul alin. 1 și 2 în loc de: «când se vor ține conferințele să se zică: «La deschiderea conferințelor»; și în loc de: «în prima zi se va oficia» se va zice: «se va oficia mai întâiu».

Idem *art. 10* se primește modificat astfel: «Dela biserică preoții și diaconii merg în sala ședințelor, unde Președintele va ține cuvântarea de deschidere și va desemna prin tragere la sorti pe membrii cari vor trebui să desvolte subiectele date».

Se citește *art. 11* și se primește nemodificat.

Idem *art. 12* se primește cu modificarea, de a se zice în loc de: «a o scrie curat pe o jumătate de coală și a o depune» se va zice: «a o scrie curat pe coale întregi și a le depune».

Idem *art. 13* și se primește nemodificat.

Se citește *art. 14*, care se primește cu modificarea de a se zice la alin. 2: «și va fi considerat» în loc de «și considerat».

Art. 15, 16, 17, și 18 se primesc nemodificate.

Art. 19 se primește modificat astfel la alin. 2: «În caz de nemulțumire, preotul care a absentat va avea dreptul» etc.

Art. 20 se primește modificat astfel la început: «Preoților și Diaconilor profesori» etc.

Ședința se ridică la orele 12^{1/2} și se decide ședința viitoare pentru Joi 6 Maiu curent la ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Econom M. Iliescu*

Sedința din 6 Mai 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 22 membrii, în conformitate cu art. 17 alin 2. Este de față și D-lul Administrator al Cassei Bisericii.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă cu rectificarea cerută de P. C. Econ. Ilie Teodorescu.

La ordinea zilei fiind continuarea discuțiunii și a votării regulamentului pentru conferințele pastorale;

P. C. Econ. Const. Ionescu, raportor, citește art. 21 din proiect. În urma discuțiunii urmate, la care au luat parte P. C. Icon. D. Lungulescu, P. C. Icon. Ilie Teodorescu și P. C. Raportor, se primește cu modificarea propusă de P. C. Icon. Ilie Teodorescu ca să se zică la alin. 2: «să facă întreruperi sau să ție dialoguri etc.» la alin 3: «Ținuta membrilor în sala de ședințe etc.» și la alin. 4 să se suprimе cuvintele dela sfârșit: spre mai mult folos al lor.

Se citește art. 22 și se votează în urma discuțiunii urmate la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi Ilie Teodorescu, D. Lungulescu și P. C. Raportor, cu următoarele modificări: la alin. 1 s'au suprimat cuvintele «cadru», «chestiuni» și «în fine», rămânând astfel: «Conferențiarilor în tratarea subiectelor, n'au voie să iasă din chestiunea dată, să facă personalități s'au să vorbească despre fapte și lucruri, care ar jigni Biserica și pe preoți, confrății săi». La alin. 2, la început, să se zică: «Dacă au să semnaleze» etc. și la aliniatul 4 la început să se zică: «Celui ce se va abate» etc. și s'au suprimat cuvintele dela sfârșit, «și-l supune certării frățești, spre îndreptare».

Se citește art. 23. S'a primit, înlocuindu-se cuvintele: «și franțuzismele» prin cuvintele «sau streine».

Se citește art. 24. În urma discuțiunii urmate, la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi Ilie Teodorescu, I. Gotcu și D. Lungulescu, s'a primit modificat astfel: La alin. 1 să se zică: «sau înscriși ca să vorbească»... și mai departe: «sau dacă mai trebuiă ceva de adăogat etc. La alin. 2 să se zică: «În cazul când nici unul din membrii conferinței etc. și s'au suprimat cuvintele dela sfârșit: «spre complectarea edificare a celor de față asupra chestiunii».

Se citește art. 25. S'a primit cu suprimarea cuvintelor dela alin 1: «au îndoială sau.....»

Se citește art. 26. In urma discuțiunii urmate la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi D. Lungulescu, C. Nazarie, Ilie Didicescu și P. C. raportor, s'a primit modificat astfel: La alin. 1 să se zică: în loc de intră în cadrul.... «intră în cuprinsul». La alin. 2, în loc de «...și observă să fie ordine în discuțiuni, să se zică: «și observă să se păziască rânduială în discuțiuni etc.

Se citește art. 27. In urma discuțiunilor urmate, la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi I. Gotcu, Ilie Didicescu, D. Lungulescu, P. Procopiescu, C. Nazarie și P. C. raportor și a lămuririlor date de I. P. S. Președinte, s'a primit modificat astfel: La începutul alin. 1, în locul cuvintelor: «După terminarea lucrărilor....» să se zică: «Inainte de închiderea lucrărilor conferinței etc.

Se citește art. 28 și se primește nemodificat.

Se citește art. 29. In urma discuțiunii urmate, la care au luat parte P. C. Icon. Ilie Teodorescu, N. Iancu, I. Gotcu, M. Iliescu, Cosma Petrovici și a lămuririlor date de I. P. S. Președinte, s'a primit modificat astfel: la alin 1 în locul cuvântului «posesorilor» să se zică «autorilor». La alin. 2 să se suprimă cuvintele: «Ce le vor ține» rămânând acest aliniat redactat astfel: «La acest dosar se vor alătura toate predicile, discursurile și conferințele ținute în decursul activității lor pastorale». Alin 3 se suprimă.

Se citește art. 30. Se primește modificându-se alin. 2 astfel: «Asemenea dări de seamă vor face și președinții conferințelor generale. Se citește art. 31. In urma discuțiunii urmate la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi P. Procopiescu, D. Lungulescu, N. Jingoiu, Ilie Teodorescu, I. Gotcu, I. Antonovici și P. C. Raportor și a lămuririlor date de I. P. S. Președinte, se primește redactat astfel: «Atât la conferințele generale cât și la acelea pe circumscripții, vor putea fi admise și persoane în afară de cler, a ține conferințe, în urma unei prealabile învoiri a președintelui; însă numai de oameni speciali. Alin 2 astfel: «P. S. Kiriarhi, dacă vor găsi cu cale vor trimite în conferințe conferențieri speciali, oricând și ori de câte ori vor găsi cu cale.

Se citește art. 32 și se primește nemodificat.

Se citește art. 33. În urma discuțiunii urmate, la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi D. Lungulescu, C. Nazarie, Ilie Teodorescu, I. Antonovici, I. Gotcu, Ilie Didicescu. P. C. Raportor și a lămuririlor date de I. P. S. Președinte, s'a primit să fie redactat astfel: «Subiectele practice vor avea de scop cunoașterea deplină și practicarea după tipic a sf. Liturghii, a sfintelor Taine și a tuturor serviciilor religioase ce se săvârșesc de preot în biserică și popor spre a se ajunge astfel la uniformitatea lor dela o margine până la cealaltă a țării».

Se citește art. 34. Se decide a se suprima acest articol.

Asemenea se suprimă și articolele 35, 36, 37 și 38.

Se citește art. 39 devenit 34. În urma discuțiunii urmate la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi Ilie Teodorescu, D. Lungulescu, I. Gotcu, Dobre Ghinescu, P. C. Raportor și în urma lămuririlor date de I. P. S. Președinte, se primește a fi redactat astfel: «În conferințe după ce se va trata teoretic subiectul și se va complectă de Președinte, se va procede la descrierea practică a lui, în mod oral, spre a se stabili norma de urmat pentru toți preoții. Alin 2: Atât protoereul cât și delegatul Chiriarhiei găsind că unele practice locale sunt de un folos moral, le va supune Chiriarhiei, spre a dispune cele ce va găsi cu cale.

Alin. 3. Așa se va urmă cu toate subiectele de cuprins liturgic.

Se citește art. 40 și se decide a rămâne ca aliniat la art. 39 devenit 34. Se citește art. 41 și se decide a fi suprimat.

Se citește art. 42 devenit 35 și se primește nemodificat

Se citește art. 43 devenit 36. În urma discuțiunii urmate, la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi Ilie Teodorescu, I. Antonovici, P. Procopiescu și în urma lămuririlor date de I. P. S. Președinte, se primește a fi redactat astfel: «Subiectele teoretice vor avea de scop: pregătirea preoților spre a fi buni predicatori, sfătuitori, cunoscători ai învățaturii creștine ortodoxe, îndrumători către o viață mai fericită cum și cunoașterea tuturor chestiunilor practice, privitoare la activitatea pastorală și cele sociale și economice cu aplicări luate din doctrina religiunii creștine».

Se citește art. 44 devenit 37. Se primește cu modificarea în loc de: daeă au învoirea etc. să se zică: «cu învoirea».

Se citește art. 45 devenit 38. Se primește nemodificat.

Se citește art. 46 devenit 39. În urma discuțiunilor urmate la care au luat parte P.P. C.C. Iconomi N. Jingoiu I. Antonovici, P. Procopiescu, M. Iliescu și în urma lămuririlor date de I. P. S. Președinte, se primește cu modificarea ca în loc de «fiind obligați a ține» să se zică «putând a ține» etc.

Se citește art. 47 devenit 40. În urma discuțiunii urmate se primește cu suprimarea următoarelor cuvinte dela sfârșitul alin. 2: «conform cu gravitatea greșalelor lor».

Se citește art. 48 și se decide a fi suprimat.

Se citește art. 49 devenit 41. Se primește modificat astfel: «Acest regulament se poate modifica oricând ar cere aceasta 10 membrii prin propunere scrisă și votată cu 2/3 din numărul membrilor prezenți ai Consistoriului Superior Bisericesc, aleși» Alin 2: «Prezentul regulament s'a votat de Consistoriul Superior Bisericesc în ședințele din 5 și 6 Maiu 1910.

Punându-se la vot în total, s'a votat prin aclamațiune cu unanimitate.

P. C. Icon. C. Ionescu citește o propunere prin care se cere a se face o carte de rugăciuni pentru copii.

P. C. Icon. Ilie Teodorescu zice că de oarece s'a admis ca comunicările să se facă în ședință plenară, crede că ar fi bine să se urmeze tot astfel și cu propunerile. Se primește părerea *P. C. Icon. Ilie Teodorescu*.

Ședința se ridică la ora 12 și se decide ședința viitoare pentru Sâmbătă, 8 Maiu curent, la ora 9, când va fi ședință plenară.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Ioan Mălăescu.*

Ședința dela 8 Maiu 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața, sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat. De față D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice și D-nul Administrator al Casei Bisericii.

P. C. *Icon. I. Mălăescu* secretar, face apelul nominal: răspund 32. În concediu P. S. Episcop al Romanului și P.P. S.S. Arhierei Sofronie Craioveanu, Calist Botoșeneanu și Teodosie Ploeșteanu.

P. C. *Icon. D. Lungulescu* secretar, citește sumarul ședinței plenare dela 30 Aprilie.

P. S. *Episcop al Hușilor* aduce câteva complectări pe lângă cele spuse în ședința dela 30 Aprilie, asupra culegerii regulamentelor.

I. P. S. *Președinte* spune că aceasta ar constitui o propunere a parte.

D-nul *Ministru al Cultelor* spune că lucrarea este în curs. Se pune la vot sumarul și se aprobă.

P. C. *Icon. I. Mălăescu* secretar, citește sumarul ședinței dela 6 Mai, care se aprobă. Citește apoi comunicările ordinii de zi și anume:

Adresa P. S. Episcop al Romanului, prin care comunică, că fiind indispus nu poate lua parte la lucrările Consistoriului Superior Bisericesc. Se ia act și se consideră în concediu dela 30 Aprilie.

Petiția P. C. *Iconom N. Filip*, prin care roagă a i se acorda concediu pentru ședința din 8 Maiu, fiind chemat urgent la parohie. Se acordă concediul cerut.

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, cu care înaintează în original petiția preoților și diaconilor dela bisericile cu avere proprie, din Capitală, prin care roagă a se prevedea și pentru dânșii dreptul la pensie. Se va înainta D-lui *Ministru al Cultelor*.

Adresa D-lui *Ministru al Cultelor*, Administrația Cassei Bisericii, prin care comunică că publicându-se greșit alin. 11 al art. 32 din regulamentul interior al Consistoriului Superior Bisericesc, a dispus să se publice prin Monitorul Oficial cuvenita rectificare, așa că aliniatul va fi astfel: «Comisiunile dela literele *a, b, c, și d* se vor alege din membrii întregului Consistoriu Superior Bisericesc; iar comisiunile dela literile *e, f, g, h și i* se vor alcătui numai dintre cei 21 membri aleși». Se ia act, introducându-se în regulament această rectificare.

Idem a aceluiași *Minister*, prin care comunică, că pentru anul curent, suma prevăzută în budget ca diurne ale

membrilor Sfântului Sinod și Consistoriului Superior Bisericesc precum și personalului Cancelariei este de 25.000 lei din care 840 sunt prevăzuți pentru servitorul cancelariei Sf. Sinod, pe întregul an financiar curent. Se ia act.

Suplica P. C. Iconom I. Mălăescu cu care înaintează (40) patruzeci exemplare din «Darea de seamă» despre starea materială și religioasă morală a parohiei Sfinții Voevozi din Il-jiu, spre a se distribui membrilor Consistoriului Superior Bisericesc și bibliotecii. Se ia act cu mulțămire și se vor distribui.

Adresa Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, cu care înaintează mai multe propuneri, prezentate în conferințele pastorale din județele Ilfov, Muscel și Vlașca, spre a se supune chibzuinței Consistoriului Superior Bisericesc. Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Petiția D-lui Albert Baer din București, cu care înaintează o icoană reprezentând pe «Sf. Gheorghe» și roagă să se da încuviințare să o reproducă pe cale cromolitografică și să o vândă în țară pe preț redus. Se trimite la comisiunea pentru construcții și zugrăviri de biserici.

Idem a D-lui M. Lăzărescu din comuna Măneștii, jud. Dâmbovița, prin care cere a i se da voie să picteze biserici. Se trimite aceleiași comisiuni.

Idem a preotului Iconom N. Roșescu dela Biserica Sf. Gheorghe din urba Piatra-Neamțu, prin care cere a se face parohie acea biserică, având o numeroasă enorie și fiind admisă de Sf. Sinod încă din anii trecuți.

Se trimite la comisiunea pentru parohii.

Idem a locuitorilor din satul Vișina-Nouă, comuna Vișina, județul Romanți, prin care cer a li se face parohială biserica din satul Vișina-Nouă. Se trimite aceleiași comisii.

Petiția D-lui Constantin Rusescu, prin care cere a i se de post la șef-farmacist la spitalul Brâncovenesc și redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română» obligându-l că dacă i se vor satisface aceste două cereri, cu a sa cheltuială va înființa o farmacie la Societatea Clerului Român «Ajutorul» unde toate familiile de preoți vor avea aceste medicamente cu 25—30% „reducere, iar restul va fi împărțit cu societatea, al cărei venit va crește considerabil. Se va trimite Chiriarhului respectiv.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicăeanu, aduce la cunoștință cererea *P. S. Arhiereu Sofronie Craioveanu*, de a i se acordă concediu pentru ședința de 8 Mai. Asemenea *I. P. S. Mitropolit Președinte*, pentru *P. P. S. S. Arhierei Teodosie Ploșteanu* și *Callist Botoșeneanu*. Se acordă concediile cerute.

P. C. Iconom D. Lungulescu roagă a nu se închide actuala sesiune, până ce nu se va aduce în discuție chestia propagandelor religioase streine, care s'a accentuat puternic chiar în discursul de deschidere al *I. P. S. Președinte*, și roagă a i se da cuvântul când chestiunea va fi adusă la ordinea zilei.

P. C. Iconom Ilie Teodorescu zice că și *P. C.* Sa se înscrie pentru această chestiune.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicăeanu spune că este chiar un raport referitor la chestiunea propagandelor de rit strein.

I. P. S. Președinte spune că chestiunea se va aduce în discuție într'una din ședințele acestei sesiuni.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicăeanu citește raportul comisiei de petițiuni, relativ la cererea ligei culturale din Ploști.

P. S. Episcop al Hușilor găsește bună cererea ligei culturale din Ploști și cere a se da la toate secțiile ligei culturale cele cerute de liga din Ploști.

P. C. Iconom C. Ionescu se unește cu părerea *P. S. Episcop al Hușilor*.

I. P. S. Președinte găsește bună propunerea *P. S. Episcop al Hușilor*; dar întru cât celelalte secțiuni n'au făcut nici o cerere e de părere să se aprobe concluziile raportului comisiei.

Se pune la vot concluziunile raportului și se aprobă.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicăeanu citește raportul comisiei de petițiuni asupra cererei cântărețului Ioan Bordeanu din jud. Roman, relativ la îmbunătățirea soartei cântăreților bisericești.

Se aprobă concluziile raportului de a se trece la ordinea zilei.

P. C. Iconom N. Iancu raportor, citește raportul comisiei de petițiuni asupra cererei învățătorului Gh. Popescu din comuna Peștișanii, jud. Gorjiu, prin care propune înființa-

cea unui juriu impaciutor a diferite pricini ivite între săteni. Motivează aceasta de înmulțirea martorilor de meserie în acea comună.

P. C. Iconom Paulel. Procopiescu spune că propunerea învățătorului e bună și roagă a se aproba concluziile raportului.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei spune că de sigur trebuie să bucare pe toți faptul că în Consistoriul Superior Bisericesc vin propuneri așa de însemnate chiar dela învățători, ca dovadă că cunosc părți slabe din viața poporului, arătând și mijloace de îndreptare. Se bucură de legătura ce observă că se întărește între preot și învățător și de rezultatele frumoase ce se așteaptă. Impărtășește propunerea pentru înființarea unui juriu de împăciuire în comune, dar acesta ar fi un mijloc fără o bază legală: hotărârea Consistoriului Superior Bisericesc ar trebui să se adreseze la Inaltul Guvern spre a avea putere, altfel ar fi numai un deziderat. Crede că ideea propusă de învățător ar fi bine să se sprijine prin conferințele pastorale, pentru că acolo se vor discuta toate mijloacele pentru îndreptarea tuturor relelor ce bântue societatea noastră. Conferințele preoțești au menirea a pregăti în mod desăvârșit pe preoți, cari lucrând împreună cu învățătorii, vor da rezultatele dorite. Subiectele conferințelor pastorale nu vor fi luate mai cu folos, decât din viața practică și părțile slabe ale poporului. Ele vor aduce balsamul vindecător al relelor sociale, lăsând și guvernului liniștea a se ocupa cu atâtă alte chestiuni de mare importanță. Propunerea e bună, dar nu vede necesitatea unei hotărâri din partea Consistoriului Superior Bisericesc, prin vot.

P. C. Iconom C. Nazarie e de părere deosebită de a *I. P. S. Mitropolit al Moldovei*. Chestiunea aceasta nu poate fi legiferată ci numai convingându-se Consistoriul Superior Bisericesc că trebuie aprobată, se va dobândi mai multă tărie prin Sfântul Sinod. Circulări date de către P.P. S.S. Episcopii și Ghiriarhi în acest sens vor ajuta mult. E de părere să se admită concluziunile raportului.

D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii spune că e încântat de propunerea venită. Consideră lucrul de cea mai mare importanță. Compară chestiunea cu aceea a Băncilor

Populare, care a venit tot pe calea încurajării, țară să fie lege. Rezultatele sunt cunoscute. S'a încurajat ideea unui învățător din Gorjiu prin Aprilie 1901, și la 1 Septembrie acelaș an erau 256 Bănci Populare cu un capital de 4 milioane și jumătate. Dacă s'ar fi făcut întâi o lege, poate nu erau rezultatele de astăzi, când Băncile Populare mănuesc un capital de peste 65 milioane. Ideile bune eșite la iveală e bine să fie încurajate; nu trebuie forțare care adesea ori strică. Ideia înființării unui asemenea juriu, a emis-o pentru prima dată un învățător din Muscel, Luca Paul; ea acum revine prin învățătorul din Peștișani. Roagă a nu se lăsa jos. E de părere a se trimite o mulțămire învățătorului. Declară că va ajuta cu multă stăruință la realizarea acestei idei, de a se moraliza poporul dela sate prin juriu. Propune a se publica prin Revista «Biserica Ortodoxă Română» că s'a înființat un asemenea juriu. D-sa promite că va da circulară învățătorilor și crede că va vedea înființarea cu repeziciune a unor asemenea jurii, în care preotul va avea locul de frunte, și pe care și-l va câștiga și mai bine în popor prin acest mijloc. Pentru aceasta nu e nevoie de lege. Necesitatea, înmulțirea aduce legiferarea. Lucrul să se facă; îndemnul să fie. La început nu vor intra mulți—poate—dar fără îndoială, în curând rezultatele vor fi frumoase.

P. S. Episcop al Hușilor spune că chestiunea e foarte importantă. Că a primit o mulțime de plângeri contra celor ce jură strâmb. Ideia juriului de împăciuire nu e nouă. În trecut eră sfatul sătesc; preotul sfătuiă chiar în biserică pe oameni la pace. E de părere să se treacă această chestiune în regulamentul conferințelor pastorale, și astfel să se admită.

P. S. Episcop al Dunărei de jos, felicită pe D-nul Învățător pentru ideia salutară. Societatea noastră dela o vreme suferă de multe. Altă dată, când preotul eră conducătorul sufletesc real al poporului, multe pricini erau împăciuite de Duhovnicul satului. Dela un timp, fie scrieri subversive, fie idei noi au făcut ca preotul să fie discreditat. Propunerea e bine venită, din toate punctele de vedere. Tot această idee s'a urmărit și de D-nul Ministru al Justiției cu judecătorii ambulanti

P. S. Sa a scris în cartea pastorală ce a dat, asupra acestor rele, arătate în propunerea ce se discută. Aduce exemple cu dezertorii din armată cum s'ar putea sfătui la dragoste pentru țară; cum pe când eră Vicar al Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei, vedeă mulțime de săteni perzând zile întregi în procese chiar cu preoții, fie la judecata civilă, fie la Consistoriu. Spune că P. S. Sa, de când s'a dus Episcop la Dunărea de jos, pe calea sfătuirii părintești aproape a stins procesele preoțești. Același lucru s'ar face pe calea unui juriu. Citează un caz când un țăran pentru un lucru ce prețuia cinci lei, a cheltuit numai din ambiție, pe calea judecăței 70 lei, nevoind a primi valoarea oferită de bună voie de cel ce greșise. Judecata a obligat la despăgubirea pentru obiect. Aceste porniri se pot înfrâna mult pe calea unui sfat sătesc. Mulțamește D-lui Ministru al Cultelor, care cu patriotismul cald și luminat îmbrățișază și această chestiune ca și pe toate. Roagă pe I. P. S. Mitropolit al Moldovei a accepta propunerea. Bine cuvintează pe învățătorul care a adus'o înaintea Consistoriului Superior Bisericesc.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei spune că nu s'a gândit să se ajungă la deducțiunea cum că Consistoriul Superior Bisericesc nu ar putea să hotarască favorabil propunerei. Dar pentru că chestiunea e de așa fel că tinde la înlăturarea tuturor metehnelor ce bântue societatea noastră, e de ordin pastoral, pentru ca să aibă mai multă tărie, necesită o lege de sprijinire. Spune că D-nul Ministru ne-a adus ca exemplu Băncile Populare, care au ajuns la o înflorire; dar se știe că pentru aceste instituții preoții au lucrat foarte mult și totuși, din cauza unei nepregătiri speciale, unii au fost târați înaintea judecătorilor.

P. S. Episcop al Argeșului zice că nu cunoaște nici un caz.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei își exprimă dorința de a se înființa cât mai neîntârziat asemenea jurii și că le va da tot sprijinul, dar preoții să caute a se pregăti și formă bine în această direcțiune pe calea conferințelor pastorale. La exemplele aduse: că învățătorii au eșit înaintea preoților, I. P. S. Sa spune că reușita învățătorilor se datorește conferințelor, cum și cauza rămânerei preoților, este lipsa de conferințe.

P. S. Episcop al Huşilor spune că cunoaşte preoţi mulţi mai buni ca învăţătorii.

I. P. S. Mitropolit al Moldovii: Incontestabil—zice—dar sunt mulţi nepregătiţi. Doreşte înfiinţarea juriilor care să fie prezidate de preoţi, dar e bine ca să se discute şi în conferinţele pastorale.

P. C. Econom N. Gheorghiu, spune că în Evanghelie se află: «De-ţi va greşi ţie fratele tău mergi şi-l ceartă între tine şi el singur; de nu te va ascultă mai ia cu tine unul sau doi; de nu va ascultă nici de aceia, spune-l soborului; iar de nu va ascultă nici de sobor să-ţi fie ca un păgân şi vameş». Că prin aceasta Mântuitorul a avut în vedere binele şi fericirea lumii. Nu voeşte să facă istoricul, prin câte a trecut, ţara noastră, dar condusă de oameni mari—bisericeşti şi laici—pe principiile evanghelice a scăpat din toate nevoile şi a ajuns aci. Legile se fac bune şi se vor face. Preoţii şi dascălii au fost îndeplinitorii preceptelor morale şi ale legilor. Ideia juriilor e bine venită. Se uneşte cu părerile vorbitorilor precedenţi şi ale D-lui Ministru. Citează cazuri, cum a făcut, prin sfat părintesc, pe soţii împlicinaţi să renunţe la divorţuri dela 1-a şi chiar dela ultima instanţă. Juriile ar ajuta mult în această privinţă.

I. P. S. Preşedinte spune că discuţia a luat o întindere destul de mare asupra acestei chestiuni, de a cărei importanţă suntem cu toţi convinşi. Sfânta Evanghelie zice: «Fericiti făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chemă».—Noi toţi tindem către pace—zice *I. P. S. Sa.* Mijlocul e propus; el face o parte integrantă din activitatea preotului. Preotul e chemat a curmă toate neînțelegerile dintre oameni.

Prin aceasta s'ar da un răspuns de valoare streinilor, ce fac propagandă religioasă, adoptându-se mijlocul acesta de aleşii preoţilor din întreaga ţară. Modalitatea propusă de D-nul Ministru e bună de a mulţumi învăţătorului şi a publică statutul; a recomandă învăţătorilor să dea tot concursul împreună cu preoţii. *P.P. S.S. Chiriarhi* ca un fel de sancţiune să spună *P.P. C.C. Protoerei* ca în inspecţiile ce vor face în judeţe să se intereseze şi de acest lucru, făcând dare de seamă în rapoarte. În acest fel crede că s'ar putea primi conclusiunile raportului.

D. C. Popoviciu (de *Diăcescu*) cere lămurirea: dacă Consistoriul Superior Bisericesc aprobă propunerea D-lui Invățător, aprobă și statutul?

I. P. S. Președinte spune că se aprobă numai ideea exprimată în raport.

În urma discuțiilor și a lămuririlor date de D-nul Ministru al Cultelor și I. P. S. Președinte se aprobă concluziunile raportului cu explicațiunile următoare: 1) Că se găsește bună propunerea făcută de D-nul Invățător pentru înființarea juriilor împăcuitoare și se ia act cu mulțumire de dănsa; 2) Se vor îndemna preoții ca să dea tot concursul lor pentru realizarea acestui scop; 3) Că o sancțiune se va pune în vedere P.P. C.C. Protoerei ca în aspectiile ce fac prin județe să se intereseze dacă preoții creează pentru curmarea certurilor și proceselor dintre enoriașii lor; și Protoerei vor referi și despre aceasta în dările ce seamă ce fac P.P. S.S. Chiriarii.

P. C. Leon. N. Iancu citește raportul relativ la memoriul înaintat de preotul G. Chirică și D-nul I. Andrei profesori în Ploești cu mai multe broșuri de propagandă papistașă și adventistă din acele localități.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei având cuvântul spune că de bună seamă această chestiune este una din cele mai principale; pentru aceasta trebuie să ne ocupăm de mijloacele ce se pot întrebuiți spre a pune stavilă uneltirilor de propagandă streină. Pericolul cel mai mare la care trebuie să ne gândim mai mult îl prezintă adventiștii sau pocăiții. E pericol, căci e adus de frații noștri români de peste munți și se întinde cu putere unde activitatea industriei este mai dezvoltată și se fac adepți lucrătorii. Cea dintâiu cucerire s'a făcut în Dobrogea, în fabricile dela Cernavodă, Constanța și Tulcea prin mijlocul diferitelor naționalități. De acolo au trecut în țară și s'au înmulțit apoi pe valea Prahovei. Au casele lor de rugăciune în București, Ploești și alte orașe. Cei ce predică această sectă nu sunt streini, sunt unii chiar români, iar cei streini vorbesc tot românește. Bine au făcut profesorii din Ploești că au încunoștințat despre existența și progresul acelor secte și în timpul acela. Se știa că sunt în țară. Chestiunea s'a adus și în parlamentul Țării și în Sf. Sinod. Pro-

pune a ne servi de același arme de care se servesc ei pentru înlăturarea răului. Predicatorii lor cunosc Sfânta Scriptură; iau Vechiul Testament, îl citesc însă îl interpretează cum voesc. Critică sarcinile ce au pus preoții, cum de exemplu în părțile Caransebeșului pe țărani, îi cheamă și le spune că aci n'au să dea nimic. Fac propagandă contra serviciului armatei: ar fi o nenorocire de s'ar strecură mulți tineri din această sectă, în armată, pe care de altfel nici nu vor s'o facă. Spune cum la Seghedin au fost vre-o 400 tineri unguri cari au preferat să stea 4 ani închiși numai să nu facă serviciul armatei. I. P. S. Sa zice că nu găsește cauza desvoltării acestor propagande în lipsa de învățământ religios în școale. Până anii trecuți învățământul religios eră numai în patru clase iar acum e în șase. Mijlocul practic de combatere e contactul preotului cât mai des cu păstoriții lui și silința de a-i ține în credința strămoșească. Recomandă șezătorile satești. Își exprimă dorința ca P.P. S.S. Chiriarhi să fie puși în curent de tot ce se petrece. Trebuie un devotament apostolic și pastoral pentru atingerea scopului urmărit, încheie I. P. S. Sa.

I. P. S. Președinte spune că foarte bine a vorbit I. P. S. Mitropolit al Moldovei și în vederea deosibitei însemnătăți ce prezintă chestiunea aflându-ne la sfârșitul ședinței, ora fiind 12, crede că e bine a se amâna discuțiunea pentru ședința viitoare. Se aprobă.

I. P. S. Sa apoi roagă pe P.P. S.S. Episcopi și Arhiepiscopii și poftește pe P.P. C.C. Membri aleși ai Consistoriului Superior Bisericesc ca pentru sărbătoarea de 10 Mai, zi de cea mai mare însemnătate pentru poporul Român, să ia parte la Te-Deumul ce se va oficia în Sf. Mitropolie la ora 10^{1/2} de dimineață.

Ședința se ridică la ora 12, anuntându se cea viitoare pentru Marți 11 curent ora 9 dimineața

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Econom D. Lungulescu.*

Documente de mare însemnătate politică și religioasă,
privitoare la românii din amândouă Principatele
de altă dată, Moldova și Valahia.

— — —
[Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 2].

VII.

Lui Mihail Voevodul (viteazul).

Despre afacerile publice lumești, adică despre pace și liniște, ce am făcut cu prea ingeniosul Vizir Ibraim-pașa, și că a fost suspendat din oficiu pașa, ce te necăjă și că n'a lăsat pe Sciți să treacă prin hotarele tale, v'am spus prin scrisorile, ce vi le aducea Ioan strălucirei tale, deși v'am scris pe scurt atunci; și că nimic altă nu trebuie de adaus, decât aceasta, că este nevoie ca să arătați și Domnia voastră un semn de dragoste, trimițind cu nume de haragiu ceea ce ai putea. Cu chipul acesta ar scăpa apoi lumea de sclăvirile Scitice. Iar acum, fiindcă prin scrisorile tale te rogi ca să ajutăm pe ortodoxi ce sunt combătuți de vechiă Romă, ceea ce n'ar trebui, în Polonia, respundem și la aceasta. Și mai întâiu mulțămim Mântuitorului Dumnezeu că a insuflat în sfințitul tău suflet și în inima ta zelul sfințit al mărireii Mântuitorului Hristos. Căci slava lui Hristos, adevăratului Dumnezeu este cunoștința, religiozitatea, ortodoxia, cari lipsește la câți nu persistă în dogmele și tradițiile sfinților părinți și rog pe Dumnezeu cel în trei ipostasuri să ți păstreze acest foc al religiozității, că de acolo, dela Dumnezeu este acest dar, nu dela noi, după

zicerea lui Pavel (Efes. 2. 8). Într-ău aceasta, Al doilea rog pe strălucirea și buna ta cinstire să se întindă mai ales asupra cugetărei Ortodoxiei care-i lipsită de credință: căci știu că fără credință (zice Apostolul) nu este cu putință a plăcea lui Dumnezeu (Evrei 11. 6). Este credința cea adevărată pe care o falsifică inovările și ciuntirile oamenilor; deși-mi propun înțelepciunea lor, care este nebunie la Dumnezeu, înțelepciunea oamenilor, să ascultăm pe Pavel (1. Corint. 1. 3. 19). Și dacă ne pun înainte filozofia—mama inoirilor și inovărilor, Pavel zice că filozofia este înșălăciune deșartă (Colos. 2. 8). Căci nu în înțelepciunea oamenilor sau prin filozofia lumii ni-a descoperit Dumnezeu taina *bunei cinstiri* ci prin Sfântul Duh în Scripturile de Dumnezeu insuflăte, explicându-le acestea sfinții părinți, cari ni le-au predat în cele șapte Sinoade, pe care le ținem și le predicăm. Și al treilea cunoaște că ceea ce ne rogi să facem, am făcut și adese și prin multe scrisori, de pe care și piosității tale trimitem copii, ca să cunoști câtă grijă am pus, câtă osteneală și anevoință ne-am dat pentru religiozitate. Dumnezeu știe numai, că nouă nu ni sunt de ajuns nici zilele, nici noaptele ca să lucrăm, să vorbim și să scriem cele de interes îndeobște. Mie-mi vin tulburările poporului, mie judecățile și toate certile, mie necazurile Bisericești, nevoile, zidirile din nou ale templelor, grijile despre Ortodoxie, pe care și scriindu-le și vorbindu-le și celor de departe și celor de aproape, pe unii muștrându-i, pe alții sfătuindu-i, pe unii corectându-i, iar altora li negociem și oarecare pază, înferbântându-mi-se și mintea și sufletul și inima. Nouă ni vin și datoriile episcopatelor Bisericești și mizeriile celor săraci. Și toate acestea cu harul lui Dumnezeu și ajutorul lui le lucrăm sau întreprindem a le lucră, după cum mai bine sau cunoaștem sau putem, singur, lipsit și bolnav. Și nici cei ce pot să ajute măcar cu cuvântul și cei pierduți (stricați) prin

banii nuși dau obolul datorit. Are Dumnezeu ochii răsplător. Va îngriji Dumnezeu și de noi. Mai rog pe piositatea voastră ca să găsiți pe cineva bine studiat în latinește ca săți explice ție cele cătră autocratorul și neinvinsul Rudolf, ca să vezi ce scriu și să trimeti ce scriu, dar și pentru scrisorile tale să bun și ascultă ceririle noastre. Am înlăuntru scrisorii grecești cea latinească, ia-o și o copiază; apoi purînd'o pe cea latinească în cea grecească trimete-o, iar celelalte pe care noi le trimitem în Polonia, trimite-le după cum vei socoti căți conține. Și nu uită și cele ce ne privesc pe noi. Dar fiindcă ai scris ca să scriu și scrisori, le voi trimite cătră piositatea ta printr'un om credincios al nostru și va fi un ajutor mare și de folos, iată și ție îți trimit pe omul nostru, pe cinstitul Chir Teodosi; căci n'am bisericesti și mai ales pentru turburarea din timpurile prezente. Va trimite și scrisorile, fă ca un *apărător al religiosității* (ortodoxiei), iar Domnul îți va răsplăti în ziua judecâței munca, când va da fiecăruia după vrednicia lui, a cărui har să fie cu religiositatea ta și acelor ai tăi.

Cestiunea Metropolitului am făcut'o cum ai voit; am socotit deci să fim umani, mai ales că cere nevoea. Scrisorile ce v'am scris sau vom scrie Domniei tale, să știi că le-am tradus în turcește și le vede Pașa și Impăratul și pe unele din scrisorile tale. Cu cei una sută de galbeni am făcut o pateriță (cârjă) spre pomenirea ta. Amin.

In Constantinopol 29 August 1597.

Notă. Această Epistolă este de o mare valoare istorică, pentrucă prin ea se declară Mihail Bravul de *Apărător al Ortodoxiei*, ceea ce până acum nu știam. După ce-i spune Piga ce a făcut la curte pentru pace și cum că acel Pașa a fost suspendat din slujba sa, în urmă i mulțamește pentru sentimentul său religios în favoarea Ortodoxismului suferind. După aceasta i arată cât a lucrat el zi și noapte și

cât se ocupă de a combate influințele îndrăznețe ale le-
suiților de a zeifica pe Papa și a converti prin silă și pe
ortodoxi la Unirea cu Biserica papistășască. Arată că a
scris în Polonia și lui Sigismund de a lăsa în pace pe or-
todoxi. Mai spune că-i trimite copii de pe epistolile lui
și-i trimite și scrisori în latinește pe care'l roagă să le tri-
mită celor în drept. De bună seamă că Mihaiu eră spre Tran-
silvania când îi trimite scrisorile. Spune în fine lui Mihaiu
că cu suta de galbeni ce i-a trimis a făcut o pateriță spre
vecinica lui pomenire. Eră dar Mihaiu considerat în Orient
ca un Apărător al Ortodoxiei! Eră om voinic în războaie,
mare în politică și credincios, puternic apărător al Religiei
țării lui strămoșești.

VIII.

*(Preasfințitului Gheorghe Movilă Metropolit Moldovlahiei)
Preasfințitului Metropolit al Moldovlahiei, Chir Gheor-
ghie Movilă dorite frate și conliterator în Domnul, har,
milă și pace dela Mântuitorul Hristos.*

Ni mulțămesci pentru darul spiritual de care ni scrieți,
pe care l'am trimis preasfințitului scaun al Moldovlahiei,
pentru multa dragoste și pentru ne'ntrecuta religiositate
către Dumnezeu cel iubitor de oameni și pentru noi pă-
cătoșii a prea respectatului și prea ortodoxului Domnului
fratelui tău, și pentru cinstea preasfințeniei tale. Noi, mul-
țămirea o primim și vom căuta ca și mai mult să ne o-
stenim pentru iubirea voastră de ceace cere prea luminatul
Domn și fiu al nostru. Dar cestiunea are nevoie de jude-
cată ca să găsim modul, cum sinodal să votăm Metro-
polia Arhiepiscopie. Iar mantia înfrumusețată cu patru
rîuri (dungi) este stabilită ca ornament numai pentru tronurile
patriarhilor apostolici, iar ceilalți arhieriei poartă mantii în-
semnate cu două rîuri. Iar scaunul vostru ca ridicat acum
la arhiepiscopat, pentru demnitatea aceasta are din partea
noastră aceste decorații și mantia patriarhală și cărja pa-

triarhicească. Deci pentrucă prea piosul Domn din tot sufletul *sprijină ortodoxia*, este vrednic și de domnia lumescă, pe care Dumnezeu să i-o întărească din fi în fi în veci, și demnității politice are a-i urmă măreția bisericească. Despre mine nenorocitul nu plângeți că am plecat din Constantinopol, ci plângeți împreună cu mine de agitația Bisericeii și compătimiți pentru mama bolnavă pentru dragostea celui ce ne dorește pe noi: căci așa se va glorifica împreună întru Impărăția cerurilor. Amin.

Vă trimitem (scrisoarea) cum ni-ați pretins preainvățatului Arhiepiscop de Liow latinește, duple cum și el ni-a trimis; socot că și el va ajuta puțin la ai noștri, deși este de aceeași curte, de unde se nutresc în lume scandalele. Epistola este trebuitoare și înțelepților și bărbaților indulgenți. Domnul cu noi. 3 Noembrie 1598.

Notă. Prin această scrisoare îl vestește că i-a trimis poala cu patru riuri, care-i rezervată numai celor patru patriarhi apostolici. Acum Piga este în Alexandria și-i spune că îndeplinirea formalităților pentru patriarhat cer și timp mult și cheltueli nu puține. Declară însă că la ocazie va îndeplini și formalitățile și-i făgăduște că-i va realiza cerirea, dar îi spune că așteaptă epistola sa, ca să-i spună dacă i dispus a face cheltuelile necesare. Mai trimite o scrisoare în latinește Arhiepiscopului de Liow și speră că acesta poate influența în câțva pe lângă cei puternici de a lăsa pe ortodoxi în liniște și pace. Mult a suferit ortodoxismul dela papistași, din timpul chiar a disbinărei, de pe timpul lui Fotie. Iar dela Cerularie pe față, papa ș'a trimis agenții săi vicleni și abili în tot Orientul și mai ales în Constantinopol. Turcia din cauza influenței Franței a cedat mai totdeauna propagandiștilor papali de a face proseliți dintre ortodoxi și a-și introduce doctrinele sale false și ereticești între ortodoxi. Aceasta a fost pricina de ură ne împăcată între Greci și Latini, iar ura a mers până la persecuții violente făcând mii de martiri în ortodoxie. Franța pe atunci eră protectoarea papalității în Orient, s'a cauzat mult rău ortodoxiei. Rusia eră slabă pe

atunci și nu putea să sprijine pe ortodoxi, cu timpul însă a luat și ea rolul Franței, după ce a slăbit prin războaie pe Turci, declarându-se de protectoarea ortodoxismului, dar sub care pretext se ascundeau planurile politice pan-slavismului. Politica inaugurată de papa, că prin silă, violenți și persecuții să aducă pe ortodoxi la Unirea lor cu Papa, a fost o politică fastă și imorală. A slăbit forța creștinismului, pentru că lumea a înțeles ce urmărește papa—puterea asupra Regilor și Impăraților, ceea ce nu le convenea de loc. A dat naștere la revolta religioasă Luterană și Calvină. din cauza abuzurilor clericilor, a stârnit și aprins ura între creștini în genere, pentru că s'a constatat că unde ei au influență, acel popor zace în ignoranță și superstiție și este nerușinos exploatat în favoarea papalității și bunul lor traiu etc. Când popoarele civilizate s'au convins de fatala influență papală în poporul lor atunci i-au alungat și expulzat din Occident, ș'au năvălit în Orient, spre noi, unde, cred ei, c'au găsit popoare barbare spre ale exploata. Să ne ferim dar de tot ce-i papistășie, că-i otravă și venin pentru popor, în orice națiune. Să-i videm ce fac în Orient. Mare parte din Bulgari sunt papistășiți, pe Sârbi i au slăbit și aproape i-au desființat ca popor, pe Greci i-au sfâșiat; iar pe noi ne-a desbinat ca naționalitate și Unitate etnică. Sunt culți și se educă bine în arta de propagandă, au școala lor specială la Roma—Propaganda fidei.—Ei n'au patrie, nu recunosc popoare, ci le sufăr până când zice că-i vor converti la o turmă și un păstor. Toate mijloacele sunt permise pentru a reuși în planul lor. Lumea astăzi îi cunoaște și noi am făcut mare greșală primindu-i între noi. Sunt un element foarte periculos și politicește și bisericicește privindu-i. De aceea afară și dela noi, dacă nu voesc să fie alungați cu forța. Sunt contra noastră.

IX.

Domnitorului Ieremia al Moldovlahiei.

Cu lacrimi am citit epistolile Domniei tale pentru întristarea pe care voi ați suferit'o plecând din Constantinopol și că s'a schimbat Domnia ta părerea ca să zidească

acolo Patriarhia. Dar nu, prea luminate Domn și prea do-rite fiu, nu trece cu vederea rămășițele Bisericii lui Hristos pentru dezordinele unora, să nu ne învingem de rău, ci să învingem răul cu binele, după porunca Dumnezeescului Pavel (Romani 12. 21). Este nevoie, după cum zice Domnul în Evanghelii, că vor veni scandale, dar vai omului aceluia prin care va veni scandalul. (Mat. 18. 7). Sămânța Evangheliei nu cade toată pe pământ bun ci și în (pământ) pietros și pe cale și în spini, dar cade și în pământ bun (Luc. 8. 11—15). De aceea puțini sunt cei ce să mântuesc (Luc. 13. 23. 24) între cari mă rog să vă aflați și Voi, vă veți afla de bună samă dacă bunurile pământestești le veți cheltui pentru câștigarea bunurilor vecinice. Despre mine nu vă întristați, întristați-vă pentru Biserică și pe aceasta o ajutați pentru dragostea lui Hristos. Despre Arhiepiscopie mai întâi mă bucur, că s'a hirotonit și alt Episcop, precum voiam. Al doilea mantia patriarhală cu patru imprimate și cu patru rîuri (căci acelorlalți arhieriei mantiile au două imprimate numai). De aceea am trimis ca să fie semn și simbol de mai înaltă onoare, ce o cere Domnia ta pentru Mitropolie; pe care o vom și isprăvi cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru piositatea ta și zelul Dumnezeesc. Dar este nevoie să se facă Sinod și despre aceasta ne vom gândi, cum să chemăm pe ceilalți preasfințiți Patriarhi. Este trebuință și de osteneala multă și de timp îndelungat și de cheltueala nu mică, ca toți adunându-se în Egipt sub pretext de alte cestiuni, pentru teama celor de afară, în realitate însă să întărească dorința Voastră și dăruirea noastră, ca să fie Arhiepiscopie Mitropolia voastră pentru iubirea Domniei și piositatea Ortodoxului tău norod. Și despre aceasta vestiți-ne socotința voastră; căci noi putem și singuri să facem această binefacere și ne vom gândi despre aceasta până când vor sosi epistolile voastre. Vă trimitem sfântul Mir Domniei tale și inmulțască-l preasfințitul Mitropolit. Trimetem

și prin protosinghelul nostru și preotul spiritual chir Maxim cu suita lui. Mărilor sale Doamnelor, mamei și soției și prea piosului Domn, Domnul Constantin, rugăciuni și binecuvântări (martur Domnului) ne'ncelat. A căruia har și nesfârșită milă să fie cu voi cu toții. Amin.

In Alexandria 1598 Noemvrie 7.

Notă. Patriarhia nu aveà casă în care să locuiască. Ieremia Domnul Moldovei i a promis că-i va clădi o casă proprie. Cine știe ce împrejurări au intervenit nefavorabile pentru Domnitor, că el ș'a schimbat părerea, lucru de care s'a întristat mult Piga și'l roagă pe Ieremia a reveni asupra ideii și a clădi casa. Apoi spune că-i pare bine că s'a mai hirotonit un Episcop în Moldova. Vine apoi la cestiunea patriarhatului și-i spune că lucrul cere întârziere și cheltueli multe, că poala și cârja trimise sunt semne patriarhale. Că în fine pentru a realizà dorința sa trebuie să convoace Sinod în Egipt și să cheme pe toți patriarhii și atunci indirect va rezultà și recunoașterea Mitropoliei Moldovei de Patriarhat. Trimite și sf. Mir cerut și arată binecuvântări familiei Domnitorului. Schimbându-se curând lucrurile în Moldova și cestiunea patriarhatului n'a mai fost urmărită de alți Mitropoliți. De sigur că Iezuiții au montat capul Mitropolitului Gheorghe Movilă de a se gândi la patriarhat, escitându-i ambiția ca adică de va primi Unirea cu Biserica papală, ca recompensă i se va recunoaște titlul de Patriarh al Moldovei de către Papa. Papalitatea a mai precupețit lucrurile acestea și în alte părți în Orient.

Nota II. Am tradus aceste IX documente importante pentru noi din volum. XIII intitulat: «Documente privitoare la Istoria Românilor, publicate sub auspiciile Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice și ale Academiei Române, culese de Papadopulos Kerameus. Texte Grecești în tot volumul. Documentele aceste sunt publicate dela pagina 346—352 a acestui volum. De altfel cum am mai spus tot volumul acesta cuprinde numai material privitor la Istoria Românilor și în special a Domnilor Fanarioți mai cu samă.

C. Erbiceanu.

ORIGINA RĂULUI ÎN LUMEA

Act. Bisericii Ortodoxă Română. An. XXXIV. Nr. 2.

„Dumnezeu nu poate să facă o faptă bună care să fie mai rău decât o faptă răutăcioasă care să fie mai bună decât o faptă răutăcioasă.”

Dumnezeu poate, zice el, să prevină păcatul omului prin a-l lasa să se aleagă între bine și rău liber și arbitrar. El nu poate să-l împiedice să facă rău, dar să-l ajute să facă bine și să-l ajute să se aleagă între bine și rău. Așa că Dumnezeu nu poate să facă rău decât un ajutor nepotrivit, de care Dumnezeu prevede ne folosința aceasta eră, ca să-l facă mai mult rău decât bine.

Acest argument și multe altele asemenea se reduc la trei presupuneri greșite. Cea dintâi, că o mică binefacere, comparată cu una mai mare, nu mai este un bine, ci un rău. A doua, că din două binefaceri nepotrivite, Dumnezeu și datorează lui însuși de a da totdeauna pe cea mai mare. A treia, că întru cât Dumnezeu prevede împotrivire din partea omului, cu atât este îndatorat a mări harul său. Aceste trei nechibzuințe nu au trebuință de o mai întinsă dovedire.

Un dar fără tărie, sau un dar, despre care Dumnezeu prevede lipsa de energie, este fără îndoială o mai mică binefacere, de cât un dar, despre care prevede tăria, dar este greșit, că cel dintâiu să fie un rău, un dar nefolositor sau primejdios, o cursă întinsă omului. Un ajutor care dă omului toată puterea trebuincioasă, spre a-l face stăpân pe alegerea sa și lucrarea sa, nu poate în nici o parte să fie privit ca un rău.

În privința lui Dumnezeu, urmează Bayle, a îngădui păcatul și a-l voi, este același lucru, pentru că el poate totdeauna a-l împiedeca; Dumnezeu nu poate prevedea păcatul viitor, decât în hotărârea sa; câtă vreme el a prevăzut că Adam va păcătui, el amestecă contradicție că Adam nu va mai păcătui.

Această părere este greșită, căci în care înțeles Dumnezeu voește păcatul în momentul chiar, ce el dă darul trebuincios spre a-l înlătura? Ori cine nu poate judeca mai bine despre voința lui Dumnezeu, de cât prin efectul imediat ce ea lucrează. Deci, efectul său imediat este darul său ajutorul ce dă ea, pentru a face binele. Ea voește așa dar binele pentru că darul este hotărât a-l produce. Dar Dumnezeu lasă omului puterea de a se opune. El îngăduie opunerea și nu o oprește; aceasta nu mai este efectul darului, ci voința omului. Dumnezeu nu dă darul, ca această opunere să se întâmple, ci pentru un sfârșit contrariu. Este nechibzuit de a judeca voința lui Dumnezeu prin efectul, ce produce voința omului.

Înainte de a da darul, Dumnezeu prevede dacă omul va conlucra sau dacă va rezista, dar evenimentul prevăzut nu mai este în privința lui Dumnezeu, îndemnul de a da un dar sau altul. În primul caz, darul nu mai este dăruit, el va fi răsplata consimțământului prevăzut; în al doilea caz ar fi o pedeapsă a rezistenței prevăzute. Deci, un dar un ajutor, o binefacere, nu poate niciodată să fie o pedeapsă.

Dumnezeu nu ia nici o hotărîre, nici o hotărîre mai dinainte a păcatului; el nu are trebuință spre a cunoaște viitorul, nici cele putincioase, cel puțin această hotărîre nu este un articol de credință. Pentru a dovedi în contra bunătății Dumnezeiești este înjositor a se îngâmfă de un sistem după voință și nesigur, de o dispută scolastică, la care oricine poate prea bine a fi scutit de a lua parte.

Se știe, că trebuința de fapte rezultă din sași cunoștința Dumnezească, și este decît o trebuință de consecință sau presupunere, care departe de a nimici libertatea omenească, presupune existența ei.

Materialiștii au repetat dovezile lui Bayle și au crezut a le întări prin frase pompoase.

Iată întâia observare: Omul nu este fericit, bucuriile sale trainice, plăcerile sale sunt amestecate de osteneți, puțini oameni sunt mulțumiți de soarta lor; mașina omenească, pretinsă cap de operă a industriei, în multe chipuri se poate strică. O bunătate nemărginită nu poate fi mărginită, nici parțială, nici respingătoare. Dacă Dumnezeu este nemărginit bun, el datorează fericirea la toate creațiile sale: un animal, o mică insectă, cari sufer sunt un argument nebiruit în contra Providenței Dumnezeiești și în contra bunătăților sale nemărginite.

Răspunsul la această observațiune este, că omul nu este în chip absolut, nici cu totul fericit, aceasta este lămurit, el nu poate să fie pe pământ, dar nu este greșala bunătății Dumnezeiești, dacă atei nu voesc fericirea, ce ea le dă într'o altă viață. Ei voesc fericirea prezentă, fără merit și fără virtute, fericirea dobitoacelor; Dumnezeu nu ar fi nici drept, nici bun, nici înțelept dacă ar face aceasta.

Omul nu este nici decum nenorocit în chip absolut, pentrucă el are bucurii și plăceri, deși amestecate cu osteneți; nici un om nu moare decît cu părere de rău, nimeni nu ar voi, după mature reflexiuni, să schimbe existența sa cu a altuia; fiecare este mulțumit de sine, prin urmare de soarta, ce'i a făcut bunătatea Dumnezească; dorința oarbă și nesigură de o soartă mai bună, nu însemnează nimic. Nerecunoștința omului de bună voe, nu trebuie pusă în socoteala Providenței.

Dumnezeu nu a voit ca mașina omenească să fie nemuritoare, nici nevătămată. Chiar prin aceasta ne-a făcut

să cunoaştem, că suntem destinaţi pentru altă viaţă. Aceasta nu împiedică, ca această maşină să nu fie un cap de operă de industrie, pentru că lucrătorul a socotit cu cea din urmă precizie momente duratei, ce a voit să-i dea şi este nechibzuit de a o compara cu lucrarea unui mecanic, căci acesta este interesat a face maşina sa trainică; Dumnezeu nu are nici un interes a ne face să vieţuim mai mult sau mai puţin timp.

Un filozof nu se înţelege pe sine, când zice, că o bunătaie nemărginită nu poate fi mărginită în efectele sale; efectele sale pot fi nesfârşite ca şi dânsa? Ea nu este parţială, pentru că darurile sale sunt curat dăruite, nici neţinute în seamă, pentru că ea face bine la toţi mai mult sau puţin. Un animal, o mică insectă, cari sufer, nu probează nimic, dar un înţelept, un creştin care laudă pe Dumnezeu în suferinţe, procură un răspuns nebiruit la toate frazele pompoase ale ateilor.

A doua observare. Sunt unii, cari ne mângâie zicând, că această lume nu este decât o trecere şi un loc de încercare, dar existenţa unei alte vieţi nu are ca garant, decât dorinţele şi părerea netemeinică a oamenilor. Dumnezeu, care ştie tot, nu are trebuinţă a ne încerca; o încercare, care durează dela creaţiune, poate să ne insufle încredere? Fără a ne da aci pe pământ o fericire nesfârşită, Dumnezeu putea să ne dea cel puţin fericirea de care fiinţele mărginite sunt primitoare. Dacă el nu poate sau nu voeşte, cum ştim noi, că o va putea sau o va voi într'o altă viaţă, despre care nu avem cunoştinţă? De aproape două mii de ani spiritele bune aşteaptă o deslegare potrivită acestor greutăţi.

La această observare se răspunde: Spiritele bune au primit această deslegare dela începutul lumii; pentru spiritele cârtitoare şi încurcate sau nedestoinice, ele vor discuta până la sfârşitul veacurilor. Noi le cerem să ne spue,

dacă zbućiumarea lor în contra Providenćei și lepădarea de o fericire viitoare slujăște mult a ușurā nenorocirea prezentā.

Această fericire viitoare are ca garanćie, nu dorinća sau închipuirea, ci sentimentul intern al destinaćiei noastre, noćiunea învederată și neștearsā a dreptāței Dumnezeesti, care mângāe pe cel drept și face să tremure pe necredincios, nechibzuinća sistemului fizic sau moral al ateilor.

Dumnezeu nu ne încearcā, spre a ști ceea ce suntem și ceea ce facem, El știe aceasta din eternitate, dar spre a ne judecā prin mărturia conștiićei noastre, spre a ne duce la virtute, suntem noi, cari avem trebuinća de această încercare și această trebuinća chiar este temelia ordinului moral și al societāții. Lungimea acestei încercāri este ceea ce ne însuflećește încrederea, pentru cā Dumnezeu, care nu poate aveā nici o raćiune de a fi nedrept sau rāu, nu poate lāsā virtutea fārā rāsplatā și vićiul fārā pedeapsā.

Pentru cā ateii nu sunt mulćumići de māsura fericirei, de care se bucurā aci pe pāmānt, le cerem a hotārī această māsurā, a ne spune care grad și care duratā de fericire cred ei, cā pot aveā dela bunāitatea dumnezeescā. Este necuviincios de a o acuzā totdeauna, fārā a hotārī cu precizie. În ce a păcāțuit și pānā la ce punct este ea în greșalā în privinća necredincioșilor.

Dela creaćiune cineva nu este încredinćat, cā fericirea lumii aceștia contribue a face pe om mai bun; este o prejudecatā supārātoare în conta întāriri titlurilor, asupra cārora el cere această fericire. Dacă cineva ar rāsponde, cā Dumnezeu puteā asemenea cu înlesnire să facā pe om virtos prin binefaceri, decāt prin pedepse, putem încredinća, cā atārñā asemenea dela om, spre a se lāsā să fie de cele dintāiu de cāt de cele de al doilea. Dacă el lucreazā contrariul, este greșala sa, iar nu a lui Dumnezeu.

Altă obiecțiune. Oricine nu poate judecă despre natura unei cauze, decât după efectele ei, pentrucă există binele și răul în lume, avem atâta dreptate a conchide, că Dumnezeu este rău, decât a adeveri că este bun. Nu putem judecă despre înțelepciunea Dumnezească, decât prin potrivirea mijloacelor, ce ea întrebuintează cu scopul ce'și propune. Deci acest scop nu este niciodată împlinit. Dumnezeu a făcut pe oameni pentru mărirea sa și el nu este nicidecum mărit, pentrucă toți oamenii îl supără; El a făcut lumea pentru fericirea omului, și omul nu este fericit; el voește să pedepsească vițiul și să răsplătească virtutea. Cu totul din contră, vițiul biruește, pe când virtutea este nenorocită. Este așa dar în contra învederării faptelor, că atribuim lui Dumnezeu înțelegerea, providenta, înțelepciunea, bunătatea și dreptatea.

Iată răspunsul. Este greșit, că cineva trebuie să judece despre natura cauzei celei dintâi prin efectele sale; acestea sunt neapărat mărginite și prin noțiunea ființei trebuincioase, este învederat că această cauză nemărginit desăvârșită și toate atributele sale sunt asemenea nemărginite. Binele, care se află în lume are neapărat o cauză și această cauză nu poate fi decât bunătatea lui Dumnezeu; acest bine fiind neapărat mărginit, răul nu este decât marginea chiar, care'l sfârșește, sau lipsa de un mai mare bine; acest rău așa dar are drept cauză, nu răutatea lui Dumnezeu, dar chiar natura sau esența ființelor întâmplătoare și mărginite. Este absurd ca un bine creat să nu aibă margini și să nu fie astfel amestecat cu răul.

Este cu totul greșită, părerea, că noi putem să judecăm despre înțelepciunea Dumnezească prin asemănarea mijloacelor, ce ea întrebuintează în scopul său; în ordinul moral nu cunoaștem cu deamăeuntul mijloacele, de cari Dumnezeu se slujește și suntem siliți a zice împreună cu Sfântul Pavel: «O altitudo»!

De asemenea este greșit, că scopul său general să nu fie niciodată împlinit. Mărirea lui Dumnezeu, nu constă într-o primă laudă și adorațiune dela toți oamenii, dar în aceasta că fericirea lor atârnă de credința lor întru împlinirea acestei datorii. Deci, acest scop al lui Dumnezeu, nu este niciodată fără efect. El a făcut creaturile pentru om și fericirea lui nu astfel precum doresc desfrânați și toți cei răi, ci astfel cum se cuvine unei ființe cu judecată, creată pentru virtute și răsplățile sale vecinice.

Dumnezeu nu răsplătește în de comun virtutea aci pe pământ, pentru că bunurile acestei lumi sunt prea mărginite, pentru a o face fericită. Nu este mai puțin adevărat, că a socoti totul, omul este mult mai fericit aci pe pământ prin virtute, decât prin viciu. Ateii se învoesc pre când ei întemeiază morala lor pe interesul vremelnic al omului și pe acest principiu, că chiar virtutea în această lume aduce cu ea răsplătirea sa și viciul pedeapsa sa. Ei au astfel dreptul de a se contrazice, când le place.

Pentru că noi atribuim lui Dumnezeu înțelegerea, înțelepciunea, bunătatea și dreptatea, necredincioșii ne acuză de a face pe Dumnezeu după chipul nostru și a-i lăsa totdeauna un scop de auzul omenească. Spre a atacă bunătatea lui Dumnezeu, o aseamănă bunătății omului, prescrie lui Dumnezeu aceea ce trebuie să facă prin purtarea, pe care un om trebuie să o țină. Această contrazicere este un scop de auzire, care nu este al urechei omenești.

Altă obiecțiune. Este cu neputință a împacă bunătatea Dumnezească cu credința de un infern. După cunoștințele teologiei moderne, Dumnezeu nu a creat cel mai mare număr de oameni, decât în vederea de a-i pune a se primejdui la chinuri vecinice. Un Dumnezeu îndestul de vicel și îndestul de rău, spre a crea un singur om și spre a-l lăsa în urmă expus a se pedepsi, nu poate fi privit decât ca un monstru lipsit de judecată, de nedreptate, de răutate și de cruzime.

lucru în punctul în această obiecțiune.

Beneficiile unui munte de necuratul, nu sunt demonstrații. După cunoștințele acestei teologii moderne, care este aceea a Sfântului Pavel: *«Dumnezeu voește ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului»*. Așa dar, este greșită părerea, că Dumnezeu a creat un singur om, în vederea de a-l pune a se primejdui în chinuri vecinice. Scopul contrariu al lui Dumnezeu este dovedit prin binefaceri și daruri, ce Dumnezeu împrășteie tuturor fără deosebire, prin făgăduințele ce le-a făcut, prin pedeapsa cu care 'i amenință, prin muștrarea ce 'i însuflețește, prin răbdarea cu care 'i suferă și de care necredincioșii se scandalizează.

«Va urma»

LIBERA CUGETARE ȘI CUGETAREA LIBERĂ

«Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 2.

CONCLUZIUNE.

Cu cele de pînă aici pot zice că am terminat cu examinarea chestiunilor mai însemnate ridicate de D-nul Doctor Thiron.

Mai sînt și alte chestiuni mai mărunțele pe care le-aș putea cerceta. Dar scopul meu n'a fost să intru în cercul tuturor considerațiilor emise de D-nul Doctor, ci să mă mărginesc la faptele de ordine mai generală și de caracter științific. Relativ la faptul dacă trebuie sau nu să se facă sfeștanie la universitate, dacă un Stat ortodox trebuie s'au nu să aibă și acte prin care să-și afirme caracterul său declarat ortodox, nu voi spune nimic. Chestiu-

nile acestea au fost tratate și de alții care chiar dela început au răspuns D-lui Doctor, încît pot spune că Domnia Sa n'a rămas fără răspuns, și eu sint scutit să mai intru în ele. Cel mai potrivit rol al meu era poate tocmai de a răspunde la cele ce alții n'au răspuns.

Afară de acestea însă mai rămâne un lucru de făcut. De oarece chestiunea aceasta a liberei-cugetări vrea să-și capete cetățenie la noi, trebuie să facem mai de aproape cunoștință cu oamenii care o reprezintă și cu procedurile lor. În acest scop mă simt dator a publică într'un apendice un număr de articole din diferite ziare străine. Dintr'însele vom vedea mijloacele uneori necinstite cu care lucrează libera-cugetare, precum și practicile ridicule introduse de ea pentru a imita practicile religioase—dovadă că ritul se găsește fixat chiar în natura religiunii și că libera cugetare, cu toată batjocura, nu poate face nimic mai bun de cît să-l imiteze.

Deci sfîrșitul acestei lucrări va fi format de apendice. Nici cu aceasta însă opera noastră nu e terminată, căci dacă D-nul Dr. Thiron afirmă necesitatea vulgarizării diferitelor scrieri dușmănoase nouă, pentru răspîndirea liberei-cugetări, datori sîntem să facem și noi acelaș lucru, pentru a expune și noi temeurile noastre și a arăta apoi, în fel de fel de amănunte și aspecte, ce este libera-cugetare și cum lucrează ea.

Va trebui să traducem și noi scrierile care reprezintă punctul nostru de vedere și să punem lumea să aleagă între libera-cugetare și noi. Pentru aceia, dacă acest răspuns se încheie cu apendicele, lucrarea va continua încă prin traducerea de cărți referitoare la această chestiune, pentru ca publicul să fie luminat și să nu rămîie expus a primi drept bun tot ceia ce se declară ca avînd etichetă științifică. Știm că în lume mulți prind din cauza tupeului pe care și-l arată. Mulți au venit și s'au declarat că vorbesc cel mai curat glas al științei, iar lumea, văzându-i vorbind atît de apăsător și de încrezuți, i-a luat drept vestitori ai adevărului. Ei bine, această mască trebuie s'o zmulgem noi, și aceasta o vom face traducînd scrierile de care am amintit.

Deci vulgarizeze-se libera-cugetare cît îi va plăcea, căci o vom vulgariza și noi în ființa ei adevărată.

APENDICE.

LIBER-CUGETĂTORI.

(Traducere din *Le Elsäusser*, Strassburg, 17 Noembre 1908)

Unele întâmplări din capitala provinciei¹⁾ au atras iarăși și aici atențiunea asupra așa numiților Liber-cugetători, care și nu tocmăi în chipul în care ar fi dorit ei. Într-un număr din aceste zile există în Alsacia-Lorena niște organizații neînsemnate care într-o citva dau lumii de vorbă, și se ocupă prin agitațiune contra școlii confesionale, când prin gromot mare pentru arderea cadavrelor sau pentru desființarea Bisericii de Sânt. Cu o mare aderenții lor s'au manifestat și la ultimele alegeri parlamentare, și dacă liberalii din Strassburg au avut de semnalat atunci o neînțelegere, cauza este că liber-cugetătorii au plictisit și supărat lumea cu obiceiul lor de a se băga în sufletele oamenilor. Se pare că s'a observat aceasta și că s'a tras învățătura necesară; cu ocaziunea ultimelor alegeri comunale organul socialist *Freie Presse* imputa unui candidat din Strassburg că s'a despărțit oficial de «Liber-cugetători».

De obicei «liber-cugetătorii» umplu lumea cu vorbe late despre toleranță; în presa lor se împodobesc bucurosi cu această virtute. Dar cînd îi vezi la lucru, altele ies la iveală. Ne amintim de întâmplările dela ultimul congres al liber-cugetătorilor din Austria unde «eroii cugetării» au provocat public pe un preot să vorbească, iar cînd acesta se apucă într'adevăr să vorbească, tot ei începură să strige împotriva lui. Ne referim în special la tristele acte eroice din Franca, unde «toleranța» «liber-cugetătorilor» constă în a alunga multe mii de călugări din locuințele lor, din patria lor, pentru că acești călugări cugetau *altfel* de cît călăii lor.

Pentru a arăta din ce spirit își iau naștere «liber-cugetătorii», ce plănuesc și ce uneltesc ei, vom da cuvîntul în cele ce urmează unei persoane care aparține altei confesiuni:

Strassburg, capitala Alsaciei.

Onorată Redacțiune! Zilele acestea se va face din nou încercarea de a împodobi cu nobleță și idealism scopurile așa zisilor „liber-cugetători”. Ca următor al confesiunii protestante, căruia îi e scumpă menținerea păcii, aș fi recunoscător redacțiunii dacă ea ar voi să comunice lumii ceia ce unul din tovarășii mei de credință, cunoscutul publicist von Gerlach a scris asupra acestui obiect cu ocaziunea marelui congres al liber-cugetătorilor care s'a întrunit la Paris în timpul expozițiunii universale de la 1900. Aci vine relatarea dată în raportul citit de D-nul Von Gerlach în foaia protestantă *Geilenkirchener Zeitung* din luna Octombrie a aceluiași an.

„Iată ce spune el:

«Societățile liber-cugetătoare, care stau în cea mai strînsă legătură cu francmasoneria, au oarecare influență, pentru că ele stau *în fruntea mișcării anticatolice*. Informațiunile despre dinsele mi le formasem numai din ziarele francezești și, potrivit acestei surse, judecata mea le era favorabilă. Totuși știam, de exemplu, că ei dau banchet în fiecare Vinere din săptămâna Patimilor, pentru a batjocori Sfînta Cină, și că la această împrejurare țintuesc pe cruce un porc. Dar ceia ce am auzit acum cu propriile mele urechi, *m'a umplut de scîrbă contra acestor societăți*. Orice ateu *cuvincios* trebuie să se rușineze de asemenea oameni care *în numele liberării spiritului mențin aservirea într'un chip monstruos*.

«Congresul avu loc la «Grand Orient» în locuința somptuoasă a prea cunoscutei loje masonice. Lume foarte puțină. Intr'o sală colosală se perd vreo 70 de delegați, printre care poate zece străini.

«Pentru a caracteriza spiritul adunării, voi cita cîteva din hotărîrile luate:

«Să se puie în fiecare țară un om de încredere al ligei liber-cugetătorilor, *cu îndatorirea de a comunica organului central toate scandalurile în care sînt amestecați preoți*, pentru ca să poată fi comunicate în toate țările. (Cloacă internațională).

«Orice preot care înființează societăți *politice* sau *sociale*, ori cursuri *social-politice* sau alte lucruri de acest fel, să fie reclamat la autoritățile administrative spre a fi pedepsit. (Sistemul de denunțare obligator).

«Preoții n'au voie să poarte pe stradă *costumul lor oficial*. (Regulament polițienesc pentru îmbrăcăminte).

«Libertatea *înzățămintului* trebuie desființată. Tot omul să poată învăța, *numai preotul nu*. (Crearea de parias moderni).

«Hotărîre după hotărîre urmă în sensul acesta. Numai de cîteva ori se păru unor străini că e prea prea. Astfel cînd se propuse să se trimeată o adresă de felicitare primarului din Lyon, pentru că a dispus ca *nimenia să nu poată fi numit funcționar în administrațiunea comunală dacă a frecventat o școală confesională*. Deputatul socialist Furnement din Belgia a protestat cu energie împotriva acestei propuneri. Asta ar însemna, spunea el, ca liber-cugetătorii să susție existența păcatului original. Căci ce ar fi de vină copilul dacă părinții lui l-au trimis la o școală confesională? Nu trebuie să proscriem în veșnicie pe oameni pentru faptele părinților lor. De altfel, *dacă liber-cugetătorii procedează atît de intolerant, cu aceasta justifică orice intoleranță din partea administrațiilor comunale «clericale»*.

«Ura și nerodnicia, acestea au fost cele două semne caracteristice ale congresului. Un fost preot, Boullier, merse atît de departe în acuzările sale contra catolicismului, în cît declară: «Oricine a frecventat o școală protestantă, ori evreiască ori budistă, poate fi om normal. *Cine însă a urmat la o școală catolică, își are spîritul degenerat pe totdeauna*» Nerodnicia se arată în faptul că ei nu se mai săturau de atacurile contra maicelor catolice care îngrijesc de bolnavi, contra societăților catolice de muncitori, contra universităților populare catolice, a căror apăsare o cereau continuu; *pe de altă parte însă nu erau în stare să arăte care sînt fundațiunile contrare ale liber-cugetătorilor*. Se voia distrugerea a tot ce a clădit Biserica. *Se părea însă că socotesc de prisos discuțiunea asupra celor ce trebuiesc puse în loc*.

«Am socotit de prisos să mai ieu parte la aceste discuțiuni. Despre oameni știam destul. Intr'adevăr, ar fi fost să perzi timpul. Și pentru a gusta puțin contrastul, o pornii spre partea expozițiunii unde se aflau «*Misiunile catolice*» — cele protestante nu erau reprezentate acolo. Pentru mine

a fost ca și cum *aș fi ieșit de-odată din regiunea gheței și mi-aș fi transportat într-o țară rodnică*. Valuri de iubire de oameni vijliau împrejurul meu. Ici misionarul care prin noapte și gheață eternă duce mîntuire bolnavului Eschimos, colo maica pioasă care leagă rănile Indienilor care sufăr de grozavă lepră. Dacă domnii liber-cugetători sînt în stare să organizeze în congresele lor o expozițiune la fel, poate am să mai vin pe la ei. Pînă atunci sînt siguri de mine. *Din roadele lor îi veți cunoaște pre dînșii!*

Cel ce ne trimete aceste rînduri zice că el nu mai are, de sigur, nimic de adăuga, și cititorii noștri vor fi de acord.

ORGII ANTICLERICALE.

(Din ziarul *Alsace*, Strassburg, 29 Iulie 1908)

De ani de zile loja masonică se resfață în Franția în adevărate orgii. Cărți chiar umplea dacă s'ar însemna toate negliobiile de care fanatismul lojei se face acolo zi cu zi vinovat. Spre a arăta cititorilor acestui ziar pînă unde merge pornirea dușmănoasă religiunii, le vom înfățișa un mănunchi de flori culese din grădina acelor fanatici. Firesc să ne alegem terenul școlar, căci școala e în minile lojei marea unealtă de luptă împotriva Bisericii.

Cuvintele «Dumnezeu», «suflet», «cruce» sînt cu multă îngrijire date afară din gramatici și înlocuite cu altele mai puțin «suspecte». Unele grupe de cuvinte sînt schimonosite într'un chip prostesc sau nebunesc. Astfel *les croix des tombeaux* («crucile de morminte») se prefac în *les feux des fourneaux* («focurile cuptoarelor»), *le temps pascal* («vremea Paștelui») în *le canal lateral* («canalul lateral»), etc.

Nici chiar clasicii francezi nu's scutiți de stropșiri tendențioase. Astfel în edițiunea școlară a vestitei cărți *Paul et Virginie* de Bernardin de Saint Pierre găsim pasagiul: *Jamais Dieu ne laisse un bien sans récompense* («Niciodată nu lasă Dumnezeu binele nerăsplătit») prefăcut în *Jamais le bien ne reste sans récompense* («Binele nu rămîne niciodată nerăsplătit»). În «Don Quixote» de Cervantes Sancho nu se mai zice *Dieu le veuille* (Dea Dumnezeu), ci *Je le souhaite* (Doresc).

În cărțile didactice de istorie (de Bonniot, Payot, etc.) cu aceeași hotărâre se predă ura împotriva lui Dumnezeu și a religiunii. Astfel se zice într'o prefață:

«Socotim nefolositor să accentuăm punctul de vedere în care ne punem în cartea noastră față de religiune. Ne-am hotărât să eliminăm din învățămîntul istoriei tot ceea ce știința și rațiunea au dovedit că nu mai poate sta în picioare. În evenimentele istorice ne-am mărginit a expune și a admite numai ceea ce e *bun și mărinimos, drept și cuvios, adevărat și cinstit*, cu un cuvânt ceea ce e *lumesc și republican*. Tot ce privește religiunea e numai *tărărnice, rătăcire și nedreptate*».

Conform spiritului acestei prefete, se consacră celor opt cruciate, care umplu două sute de ani din istoria Franței, *numai un sfert de pagină*. În acelaș timp însă nici un act al Bisericii nu e trecut fără comentariile obișnuite și pline de răutate despre fanatismul, prostia și viclenia preoților. În descrierea luptei contra Albigenzilor nu se uită nici cel mai mic amănunt. În expunerea luptelor contra Hughenoților Carol XI e numit un «imbecil», Ludovic XIV «un vaniteux et fainéant» («trîntor și plin de deșertăciune»). În cartea de educațiune morală, civică și socială (Manuel d'Education morale, civique et sociale) de Prot și Deret se zice într'un loc:

«Chipul și obiceiurile omului primitiv erau ca și a animalelor, mai cu seamă ca și a marilor maimuțe din pădurile noastre. Pentru el nu era nici morală, nici lege, *era o vită...* Mai este mult încă pînă să fim noi scăpați cu totul de animalitatea primitivă. Totuși un progres colossal s'a îndeplinit din vremea veche și pînă acum, cu toată oprirea în loc *provocată de învătăturile întunecoase ale preoților care au stăpînit tot evul mediu*».

În «Manuel de La Morale à l'École» (Manual de morală școlară) de Payot se zice într'un loc:

«Rațiunea e o lumină mică pe care toți oameni o au într'o măsură egală. Această egalitate a rațiunii e esența și baza *Republicei* care se compune din cetățeni egali între dînsii și cu drepturi egale. Deosebiri de inteligență sînt produse numai de *pasiuni* și de *lenea* noastră. Nu există *suflet*, cum *preoții* numesc inteligența».

În al său «Manuel de Morale» Albert Bayet citează în lecțiunea a douăsprezece următorul Pasagiu din Jean Jacques Rousseau:

«Un rentier care trăește din dobânzi ca să nu facă nimic, în ochii mei nu se deosebește de loc de un *pungaș de stradă* care trăiește pe spinarea trecătorilor».

Așa predică morala oficială predată în școală, alternându-și fătarnicile doctrine egalitare cu disprețul dreptului de proprietate, ne mai punând la socoteală negarea lui Dumnezeu și terfelirea religiunii.

Intr'un «Curs de Educațiune» se citește:

«Mai mult de cât edifică, educațiunea *distruge*. Copilul nu vine la școală deplin curat. El aduce cu sine *prejudițiile părinților săi*: frica înrădăcinată, ca roadă a *apăsării religioase...* Conștiința nu e o lumină lăuntrică, ci o tradițiune. Din cauza asta trebuie să ne păzim *de conștiință*».

Cititorul se va apuca de cap și-și va pune întrebarea dacă acei educatori ai tinerimii nu-și dau cumva seama de nenorocirea pe care asemenea învățături o vor aduce asupra societății. Cititorul nici nu bănuiește însă cit de adâncă e prăpastia infamiei; la această întrebare a dat răspuns însuși autorul acelei tipice cărți, căci scrie el:

«Toată silința întrebuițată pînă acuma de a predică morala, o vom întrebuița de acum înainte la aceia că nu vom predică nici o morală. *Ce va ajunge însă societatea cu o asemenea morală?* se va întreba lumea. Ei bine, *va ajunge tocmai ceia ce poate ajunge...*»

Acuma se va pricepe îngrijirea părinților care se indignază față de asemenea învățături și se îndreaptă cu plîngerii la justiție contra ei. Se va pricepe de asemenea și indignarea oamenilor de cuviință contra ministrului de culte care s'a pus să asigure prin lege aceste doctrine de distrugere socială față de dreptele plîngerii ale oamenilor. Căci, precum se știe, ministrul de culte Briand a făcut o propunere în acest sens și fără îndoială că va răzbi cu ea. Drept e că se zice într'un răspândit ziar, și anume în «Echo de Paris» (21 Iuli 1908):

Nu există învățămînt neutral. A crede că un învățător poate preda istoria sau morala fără a introduce ceva din propriile sale vederi, ar fi să crezi că el n'are nici o pri-

vire proprie despre istorie și morala. Acesta însă nu mai e învățător. Învățămîntul neutral nu e învățămînt.

Nu vreau să spun că *guvernul* n'ar putea fi neutru în chestiuni de învățămînt. Poate și trebuie să fie. Vorbesc însă nu despre guvern, ci despre școală, și ea nu poate fi astfel. Pentru a fi neutru nu rămîne guvernului de cît un singur drum: să lase școala în pace, să respecte libertatea învățămîntului și să lase *părinților alegerea școlii*, cu singura condițiune ca școala să rămîie sănătoasă și onorabilă.

Astfel vorbi Briand. Mai trebuie mult însă pînă ce guvernul și ciracii săi să se decidă a lucra după asemenea principii. Asta ar însemna să dea o nouă întorsătură ideilor și pornirilor lor, și un asemenea sacrificiu e greu.

Numai după ce steagul revoluționar va deveni indestructibil, va veni și pătura conducătoare franceză la mai bună socotință. Pînă atunci însă buruiana va fi mare, și opera de curățire va trece peste puterile omenești.

RELIGIUNEA LIBEREI-CUGETĂRI.

Ziarele lor. (Din „Journal de Genève”, 7 și 14 Octobre 1907).

Opera Liberei-Cugetări parisiene nu se mărginește numai la propaganda materialistă pe calea conferențelor regulate sau extraordinare, pe calea cursurilor pseudo-științifice sau a broșurilor și revistelor. Ea se urmărește și prin ajutorul ziarelor zilnice care stau de partea ei sau care-i sînt cîștigate în parte printr'un număr de redactori. În prima linie a acestor ziare (înțeleg prima linie ca organ aproape oficial al școlii) trebuie să numim pe *Action*.

Cînd *Action* a apărut întâia oară, cuprindea și pe *Raison*, condus de abatele de odinioară Charbonnel. *Raison* era săptămînal. Avea un succes incontestabil. Mi s'a afirmat deseori, din izvor de obicei bine informat, că uneori se tipăreau dintr'insul pînă la 90.000 de exemplare și că în medie se tipăreau de la patruzeci pînă la cincizeci de mii, din care se pare că vreo treizeci de mii pentru abonați. Această revistă nu era de cît antireligioasă. Practică ateismul brutal și cu un haz grosolan. Ideia de Dumnezeu (în concepțiunile copilărești și apropiate de legendele absurde) dădea bun material pentru sarcasme. La acestea se adăugau, după rețeta clasică, batjocurile întrebuintate pînă

la extrem care (pentru profani) ajung ușor la diferite trăsături biblice. Ce mai rămânea din spațiul liber pentru batjocuri era rezervat pentru cler și congregațiuni. Apoi se ofereau cititorilor reproduceri de opere catolice de teologie practică rezervate pentru preoți, în care se ocupau amănunțit de materiile ușoare de exploatat (*croustilleuses*) care se tratează în «tribunalul penitenței», adică la confesional. Dări de seamă despre întruniri, făgăduințe, povestiri despre manifestațiuni încheiau numărul din *Raison*.

Astfel s'a născut ideea să se scoată un organ zilnic ca *Action*, condus de Charbonnel și ajutat de Henry Bérenger. Dezacordul între cei doi colaboratori se născu într'o seară, după care Henry Bérenger păstră direcțiunea ziarului *Action*, în timp ce colaboratorul său lucra la *Raison* care-și încetă aparițiunea la un an după separațiune. Redactorii săi se gândiseră însă să scoată zilnic și pe *Raison* și să-l facă rival al ziarului *Action*. Lucrurile ajunseseră pînă acolo că materialul și mașinele fuseseră cumpărate și numărul gata să apară. Se făcuse chiar și corectura materiei.

În ultimul moment se renunță la proiect. Ce se petrecuse? Mister și combinațiuni. Fapt este că *Raison*, după o eclipsă destul de lungă, chiar ca organ săptămînal, a apărut iarăși acum citva timp ca revistă lunară, în format bibliografic, de o sută de pagini aproape, director fiind Victor Charbonnel; tipografia E. Arrault et C-ie, Tours (Indre et Loire).

Mă întorc la ziarul cotidian *Action*. El are ca sub-titlu, «anticlerical, republican socialist». La început grupase împrejurul său colaboratori anticlericali de toate nuanțele, printre care figura cutare om politic care ani de zile își dăduse concursul talentului său oratoric la diferite opere creștine. Lucrul n'a ținut. Azi *Action* e curat anticlerical și antispiritualist, cu deviza (arborată deja în zilele vechilor colaboratori) și cu un plural mai lămurit: *Ńos toate tichiile* (A bas toutes les callottes)¹⁾! Să precizăm metodele sale printr'un exemplu sugestiv.

Arhim. I Scriban.

(Va urma).

¹⁾ Așa se numește la catolici un învăliș al capului pe care preoții îl poartă pe sub pălărie.

MIȘCAREA CATOLICĂ ÎN REGATUL ROMÂN.

(Vezi «Biserca Ortodoxă Română», Anul XXXIV No. 2).

VII.

Cea mai frumoasă manifestație au făcut-o cu acest prilej însă, doamnele române. Inițiativa au luat-o doamne din înalta societate. Ni se umple sufletul de bucurie constatând aceasta, fiindcă nimeni nu poate să lucreze mai mult în această direcțiune ca femeia. Ea este în primul rând depozitara sentimentului religios!

Să arătăm însă lucrurile cum s'au petrecut:

Doamnele române din București au întocmit un protest, care a fost acoperit în cel mai scurt timp cu sute de semnături. Protestul acesta a fost prezentat I. P. S. Mitropolit Primat în ziua de 28 Martie a. c. ora 6 p. m. în palatul mitropolitan de un comitet în frunte cu doamnele Anastasia Gr. Filipescu și Alexandrina Gr. Cantacuzino. D-na Anastasia Gr. Filipescu s'a adresat I. P. S. Mitropolit cu următoarele cuvinte:

Inalt Prea Sfinte,

Viu împreună cu doamnele române a Vă prezentă adâncul nostru devotament și protestul nostru împotriva uneltirilor catolice, căruia îi va da citire doamna Cantacuzino.

D-na Alexandrina Gr. Cantacuzino citește apoi următorul protest:

Înalt Prea Sfinte,

Adânc îndurerate în sufletele noastre de turburările periodice pe care le stârnesc împotriva Sfintei noastre Biserici ortodoxe naționale, uneltirile mărturisite și nemărturisite ale propagandei papistașe, care prin acea din urmă delatiune infamantă a Vicarului Episcopiei papale din București, asupra scumpei amintiri a fericitului întru pomenire al nostru Arhipăstor Calinic, Mitropolit Primat, a depășit marginele cele mai îndelung răbdătoare îngăduințe omenești.

Subsemnatele fiice duhovnicești, ale Sfintei Biserici Ortodoxe Române, aducem prin aceasta înaintea Înalt Prea Sfinției Voastre, expresiunea adâncii noastre indignări cu respectuasă rugăciune, să binevoiască a lua cele mai energice măsuri, pentru suprimarea unor asemenea atentate, împotriva bisericii ortodoxe a Statului Român; cum și pedepsirea îndrăznețului calomniator, prin retragerea ospitalității țării de care s'a făcut atât de nevrednic.

Este vremea credem Înalt Prea Sfinte să se arate lumii odată pentru totdeauna, că Românii înțeleg să rămâe până în sfârșitul veacurilor credincioși legii strămoșești a bisericii ortodoxe, care a fost și va rămâne cetatea nebiruită a neamului românesc.

Binevoiți vă rugăm Înalt Prea Sfinte a primi încredințarea înaltei noastre considerații.

*

După aceea a vorbit d-na *Mariana Măldărescu* în numele doamnelor din Oltenia. Domnia Sa a spus următoarele frumoase cuvinte și pline de simțire înaltă și de adevăr.

Sunt larg deschise îngăduitoarele porți ale acestei țări, însă acei ce intră își închipuesc că suntem o turmă fără păstor.

Dar se înșală. Românul are o fire deosebită: cine nu-l cunoaște bine îl crede fatalist, un fel de arab care ar zice: așa a fost scris la toate nevoile ce au dat peste el.

El nu este decât omul cu minte; mintea lui s'a copt la flacăra strașnicilor întâmplări, ce au dat peste capul

lui e răbdător pentru că a fost statornie în tomo și a văzut că toate au trecut și el a rămas.

Și e mai ales blajin cu toată vitejia lui—priviți amestecătura ce prididește populația orașelor noastre și ve-ți recunoaște numai de cât românul cu ochiul liniștit și pătrunzător deosebit de streinul cu privirea curioasă, avidă, ori rea; acest popor atât de hulit are religia sufletului său. Pașnică și blândă, caritabilă îngăduitoare.

Vedeți-l la țară: Toaca de lemn vestește sf. slujbă; în biserica săracă în care rusticul preot cu pletele pe umăr ca mântuitorul zugrăvit pe boltă, aruncă norul sfânt al tămăiei, el intră smerit cu fața pătrunsă de o dulce evlavie; femeile au adus din rodul binecuvântat al pământului jertfa ce vor împărți mai întâiu de «sufletul morților» și apoi o vor gustă cei vii.

Pioasă amintire, prinos de iubire și de grije peste marginile acestei viețe, pioasă legătură între viața pământească și cea cerească.

Și astfel a trăit de secole în blânda lui credință ce i-a făurit nobilul lui suflet cu care azi și în totdeauna a primit în pragul casei lui ca și la granița țarei nenorociții și oropsiții, flămânzii, și goniții de răutățile și sărăcia altor țări! Dar când această credință fu vre-o dată jignită, când «legea» lui, pe care n'a căutat nici odată s'o impue nimănuia, fu amenințată, din sufletul blajin și omenos scăpară strajnica și dreapta mânie a răzbunării lui.

De acum vor învăța mai bine a ne cunoaște și prețui cei ce au mers cu îndrăsneala până a-și închipui că se pot atinge și de «cele sfinte ale noastre!»

Dacă s'au găsit «fete nebune» care au văzut că schimbându-și «legea» vor îndestulă curiozitatea lor religioasă, dacă vre-un «slab de minte» și-a închipuit că va ajunge mai lesne prin catolicism, fericirea eternă, dacă unele femei găsesc slujba religioasă mai civilizată la catolici sunt liberi, dar să nu se facă «coadă de topor» în mâna propagandei de desbinare morală, de vrajbă în familie, de dezordine nelegiuită în țara aceasta, căci blândul popor își va aduce aminte de timpurile când își apăra sfânta lege!

Profesorii catolici pe cari împrejurările vieței lor ce i-au făcut să-și găsească pâinea cea de toate zilele în această

țară, să nu turbure conștiința copiilor noștri exaltând meritele catolicismului în orele de clasă, să nu mai furișeze în sufletele lor o nelcală propagandă; nimeni nu le-a cerut să ne schimbe credința pentru pâinea și cinstea ce li se dă! Dacă în adevăr au o conștiință superioară să nu fure ce ne este mai scump: mintea copiilor noștri.

Legea ne-a fost sprijinul statornic, legați de ea am biruit, ne am făurit caracterul, judecata, desvoltarea morală; vrășmași de moarte ne vor fi acei cari vor încercă să schimbe rostul vieții noastre!

Religia ortodoxă, pavăza sfântă a trecutului nostru, va încălzi inimile noastre, le va deschide milei, dreptăței sfinte în gravele chestiuni sociale, cari mai deunăzi amenințară existența noastră de Stat. Va îmblânzi inimile oțelite, va sădi răbdarea, va vindecă rănille însângerate ale celor nedreptățiți; preoții noștri vor ști să vorbiască limba sufletească a poporului nostru!

De ce catolicismul n'a fost în stare, în țările ce au condus mii de ani să înlătore crimele revoluțiilor din calea progresului? De ce n'au făcut educația popoarelor în timpuri prielnice lor, cum ne cred destul de nevolnici pe noi care ne împărtășim de cultura țărilor ce i-au izgonit, că ne vom da în mâna lor!

Pățania catolicului Baud să le fie veșnic în minte și să nu creadă «dacă au furat oaia rătăcită» că păstorul nu veghiază! El așteaptă răsplata vieții de trudă și de statornicie, izbânda nădejdirilor lui: este sufletul însă-și al acestui neam înțelept și conștient de drepturile lui și în stare a și le apăra.

Inalt Prea Sfinte,

Femeile române statornee în sfânta noastră credință ortodoxă, moștenită dea dreptul dela Mântuitorul lumii prin străbunii noștri, ne-am adunat în preajma prea sfințitului nostru ierarh pentru a-i mărturisi credința noastră ortodoxă și nețarmurita noastră venerație.

*

A mai vorbit apoi D-na Alexandrina Gr. Cantacuzino. Domnia Sa a citit și un apel adresat I. P. S. Mitropolit

Primat și Sf. Sinod ca să ia măsuri în contra uneltirilor preoților papistași în contra bisericii noastre. Iată frumosul și inimosul apel:

Inalt Prea Sfinte,

Înaintându-vă în numele a 800 de doamne române acest apel și în numele doamnelor din Ploești, Vă rog stăruitor a lua toate măsurile pentru a aduce liniștea în inimile noastre îndurerate de atentatele, cari periodic vrăjmasii Sf. noastre biserici ortodoxe le stârnesc împotriva religiei noastre.

Cred de datoria mea, I. P. Sfinte a Vă spune că liniștea și pacea nu o vom putea dobândi până ce uneltirile viclene ale papistașilor nu vor înceta și abatele Baud nu va părăsi cu desăvârșire scumpa noastră țară».

*

În urma citirii protestului și a apelului făcut, I. P. S. Mitropolit Primat a răspuns următoarele:

Pilda ce dați astăzi tuturor credincioșilor, o, pioase fice ale sfintei noastre Biserici ortodoxe naționale, este din cele mai întăritoare și mai vrednică de laudă.

Biserica creștină încă din leagănul ei, care este crucea, a găsit în femei un sprijin puternic. E măreața privese de pe Golgota!. Alături cu gloata, care batjocorează pe Mântuitorul înălțat pe cruce, se vede ceata sfintelor femei, care prin a lor durere mărturisesc o neclintită statornicie în Cel ce pare de toți părăsit! Inima lor nu le înșelase cinstind până în sfârșit pre cel ce era socotit între făcătorii de rele.

De atunci chipul femeii este nelipsit de lângă crucea Domnului! Și cu drept cuvânt. Ca mamă creștină femeia nu încetează a da Bisericii fii și a păstra în vatra ei căldura credinței, precum odinioară vestalele păstrau focul sacru.

Dacă femeia trebuie să stea departe de alte indeletniciri obștești, cu atât mai mult are chemarea de a se interesa

de religie, ce pune pecetea stințeniei pe toate legăturile sociale și caritabile, al căror suflet e femeea.

În această privire Sfântul Ioan Gură de Aur scriea unor înalte doamne următoarele frumoase cuvinte: Bărbatul și femeea în lucrurile lumești ca și prin însăși firea lor au o chemare aparte și un cerc de lucrare deosebit.

Femeea va căută de casă, bărbatul de treburile din afară și de interesele obștești, dar în lucrurile ce se rapoartă la Dumnezeu, în apărarea Bisericii, deosebirea se șterge, ba adesea se întâmplă ca femeea să covârșească pe bărbat prin curagiu în luptă cum și prin o sfântă statornicire în osteneți. De aci laudele cu care în cartea sa către Romani Sfântul apostol Pavel încarcă pe un număr de femei, mărturisind că ele nu puțin au conlucrat la răspândirea creștinismului.

Cuvintele sfântului părinte au găsit o nouă și strălucită confirmare în generoasa d-voastre mișcare din împrejurarea de față.

Nu este deci luptă mai sfântă și mai potrivită cu firea femeii ca cea pentru apărarea Bisericii și a vetrei sale. Pro aris et facis. Și nici o laudă nu e de ajuns acelor care iau parte la această luptă!

Sufletul fericitului întru pomenire Mitropolit Calinic, a cărui memorie au cercat să o prihănească vrăjmașii bisericii noastre, se bucură de prinosul venerațiunii ce-i aduc astăzi iubitele sale fiice duhovnicești.

Mă bucur și eu smeritul său următor în scaunul acesta, că văz atâtea fiice pioase ale sfintei noastre biserici ortodoxe naționale mărturisind cu bărbăție dragostea lor pentru credința strămoșească.

Protivnicii bisericii noastre și ai păstorilor săi, vor trebui să înțeleagă acum chiar fără voia lor că nu mai pot urzi nepedepsiți planuri viclene spre surparea religiei noastre, care e cetatea nebiruită a neamului precum prea bine ziceți în adresa d-voastră!

În cinstea femeilor române, care ca muma și soția rezvrătitului Coriolan în frunte scăpară patria de peire, s'a ridicat odinioară un templu măreț. D-voastre v'ați ridicat înșivă temple nefăcute de mâini în milioanele de suflete creștine ortodoxe, căror le-ați redat liniștea și pacea.

Fiți deci binecuvântate pioase fiice ale Bisericii străbune. Fie binecuvântate casele cu soții, cu fiii și toate rudeniile d-voastre!

Din parte-mi reînnoesc în această frumoasă zi făgăduința ce am dat în ziua alegerii smereniei mele la scaunul mitropoliei; că vom fi straja neadormită a sîntei noastre biserici ortodoxe naționale, împotriva tuturor uneltirilor mărturisite și nemărturisite ale protivnicilor, și vom lucra cu osârdie și fără șovăire pentru întărirea și înflorirea ei.

Vă mulțumesc cu căldură pentru sprijinul ce dați sîntei noastre biserici ortodoxe naționale, și în amintirea frumoasei d-voastre mișcări vom dispune ca să se scrie numele d-voastre pe table, care se vor așeza la jertfelnic în toate bisericile, spre a se pomeni la Sfânta Proskomidie.

Vă mulțumesc încă odată și vă binecuvintez.

*

Manifestarea aceasta plină de însuflețire pentru sfânta noastră biserică ortodoxă națională s'a terminat cu vizitarea paraclisului mitropolitan, unde se îmbisericesc copiii, A. S. R. Prințului Moștenitor.

VIII.

Nici Doamnele din Iași n'au stat pe loc; și ele au făcut o mișare în acelaș sens ca și surorile lor din București. În fruntea acestei mișcări stau în primul rând Prințesa Maria Moruzi, doamnele Lucia M. Cantacuzino, Lucia D. Greceanu și Aglaia A. D. Holban. Ele ăau înaintat I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei următoarea adresă semnată de sute de iscălituri:

I. P. Sfinte

Subsemnatele fiice duhovnicești ale Sfintei Biserici ortodoxe române, aducem prin aceasta prinosul nostru de recunoștință, pentru mângâierea adusă sufletelor noastre prin atitudinea atât de energică, luată de I. P. S. V., față de dușmanii bisericeii noastre.

Calomnia adusă memoriei Mitropolitului Calinic Miclescu,

fostul nostru Mitropolit, merită să aducă turburări printre binecredincioșii români, a fost nimicită, și încrederea noastră în Arhipăstorul nostru care veghează cu atâtă neadormire la menținerea credinței noastre strămoșești, s'a întărit încă mai mult.

Primiți, vă rugăm, I. P. S. încredințarea sentimentelor noastre de fiice devotate bisericii ortodoxe române.

La această adresă Înalt Prea Sfinția Sa a răspuns în chipul următor:

Răutăcioasa calomnie a vicarului papistaș Baud din București, adusă memoriei Mitropolitului Calinic, cu drept cuvânt a produs o revoltă sufletească. Dacă Eu am protestat, n'am făcut altceva, decât mi-am îndeplinit datoria; iară manifestarea de recunoștință ce d-voastră ați binevoit a-mi face împreună cu celelalte doamne din Iași, o primesc cu mulțumire și o consider ca o vădită probă că femeea româncă are nețărmurită evlavie pentru credința ortodoxă care a fost, în vremuri grele, pavăza naționalității poporului nostru.

Mulțumind tuturor onorate doamne, le rog să primească din parte-mi binecuvântări și asigurarea că voi ruga pe Dumnezeu pentru binele și fericirea lor și a familiei lor.

*

Adaog că, aceleași sentimente au însuflețit și pe doamnele din Bârlad și din alte centre însemnate ale țării. A fost o mișcare cum nu s'a văzut la noi și a umplut sufletele tuturor de mari speranțe pentru viitor.

(Va urmă).

G...

DEPUNEREA LUI HRISOSTOM

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 2).

Să ne întoarcem la Ioan și să povestim pe scurt cele ce țin de exilul lui. El fu dus mai întâiu în Niceea Bitiniei. Aici a stat mai bine de trei săptămâni. Soldații cari aveau să-l escorteze până la locul hotărît—care de altfel nu se știa care este—s'au purtat foarte bine cu el, așa că în scrisorile sale Ioan îi laudă «că îmi făceau servicii de servitori, și se țineau fericiți că mi le pot face». În Niceea soldații primiră ordin să'l ducă la Cesarea din Capadocia, de unde aveau să-l transporte mai departe într'un loc care li se va arăta mai târziu ¹⁾. Călătoria până la Cesarea, prin Phrigia, Galatia, Cilicia și Armenia, pe căldurile verii (în Iulie) și pe drumuri rele, prin locuri aproape nelocuite, au istovit puterile lui Ioan, mai ales că el eră foarte slab, și trebuie să doarmă pe pământul gol în corturi, și de multe ori să n'aibă nici hrană. Îl apucaseră frigurile și,

¹⁾ Svonurile erau felurite. Unii credeau a ști că va fi exilat într'un loc pustiu în Sciția de jos (în Dobrogea noastră) de aceea diaconița Saviniana, deși foarte bătrână și slabă, se pregătea să meargă cu el ca să-l îngrijească acolo prin pustietate. Alte dăți se svonea că va fi exilat în Sebastia, oraș frumos în Armenia; din cauza aceasta unul dintre oamenii avuți din Constantinopol, Arabios, foarte bogat, și cu moșii în toate părțile imperiului, dete poruncă administratorului său din Sebastia să fie gata o locuință comodă pentru Hrisostom.

fără doctor, fără nici o îngrijire, fără odihnă, a trebuit să urmeze drumul. Sufletul îi era și mai amărit, din cauza clerului, pentru că ori pe unde ajungea preoții îl dușmăneau, episcopii nici nu voeau să știe despre el, când el sosea prin orașele de reședință. Brutal s'a purtat mai ales episcopul Leontie din Ancyra, care l-a alungat din cetate. Dar avu și o mângâiere, că numai clerul îi este dușman, nu și poporul. Caravanele de călători de prin toate ținuturile Asiei Mici se opreau pe loc, când auzeau cine este, și-i îngenucheau în față, și i arătau toate semnele de iubire. Mulțime de bărbați și de femei, de călugări și călugărițe, îi ieșeau în cale, și-l petreceau și plângeau de suferințele lui.

În Cesarea credeă că se va odihni în pace, și va fi bine primit de episcopul Faretrie, despre care i-se spuneau multe lucruri bune. Într'adevăr acesta până acum nu dase nici un semn de dușmănie față de Hrisostom. Dar s'a înșelat amar în Faretrie. Sosind mai mult mort decât viu în Cesarea, Ioan n'a găsit nimic pregătit pentru el, ca și când nici n'ar fi venit, așa că a fost bucuros să găsească o biată locuință într'o mahala a orașului. Toată vremea cât a stat în Cesarea, episcopul n'a voit să știe nimic de Ioan. Dar în schimb locuitorii orașului i-au arătat multă dragoste, și cei de jos și fruntașii, și mai ales medicii cari se întreceau să-l îngrijească, iar unul dintre ei s'a oferit cu drag să-l înscească la Cucuz ¹⁾, și să stea cu el acolo.

Prin îngrijirea lor, Ioan s'a restabilit bine în Cesarea și tocmai se pregătea să plece mai departe, când o întâm-

¹⁾ Abea în Cesarea s'a știut că locul exilării lui va fi Cucuzul. Prietenii săi au stăruit destul pe lângă împăratul să-l exileze într'un loc mai potrivit. Ura și furia Eudoxiei a contribuit ca să fie trimis într'acest oraș depăriat de lume, pustiu și urit, sub munți, la hotarele dintre Cilicia, Isauria și Armenia, într'un ținut cu climă foarte aspră.

plare neașteptată îl opri. Anume o ceată de Isaurieni — un popor sălbatic din munți, care scoborâ adeseori să jefuească șesurile — năvăliseră în împrejurimile Cesarei aprinzând și jefuind satele. Prefectul cetății sosise cu armată ca să-i alunge, și spaima eră generală. Se înțelege, că Ioan nu putea ieși din cetate, căci eră cu puțință să cadă în mâna acelor bandiți. Deci rămase. Dar a douazi, până în ziuă, o ceată de călugări fanatici — negreșit instigați de Faretrie — i-au înconjurat locuința, cu strigăte mari, amenințându-l că-i aprind casa pe el, dacă nu părăsește numai decât cetatea. Soldații, pe cari Ioan îi aveă ca pază, n'au putut liniști pe acești nebuni. Ioan amărit peste măsură, voia să plece, zicând că mai bine vrea să cadă în mâna tâlharilor isaurieni, decât într'ale «acestor dobitoace sălbatice». A intervenit însuși guvernatorul provinciei, dar nici el n'a putut astâmpără pe călugări. Guvernatorul neștiind ce să facă, a rugat pe episcopul Faretrie să-i îngăduie lui Ioan să mai stea în cetate câteva zile; dar nici aceasta n'a ajutat, căci a douazi călugării veniră și mai turbați, așa că Ioan n'a avut ce face și a plecat.

L'au petrecut mulți cetățeni, cari de altfel au fost destul de lași că n'au apărat cu puterea pe Ioan. Caracteristice sunt vorbele pe cari i le-au spus un preot, dintre mulți cari îndrăsniră să treacă peste voința episcopului, și să petreacă pe Ioan până afară din cetate. Acesta-i zise: «Du-te, Ioane, te rog, dute și cazi în mâinile Isaurienilor, numai mântuește-te de noi; pentru că ori unde vei ajunge, tu vei găsi siguranță, dar să scapi cu orice chip din mâinile noastre». O femeie bogată din Cesarea, una Seleucia, care avea un palat și un castel întărit, nu departe de oraș, a trimis la Ioan să-l roage să vie să locuiască câtăva vreme în castelul ei. Ea adusesese chiar și țărani de prin sate cari să-l apere, dacă l-ar fi atăcat călugării. Aici el stete câteva zile, dar biata femeie, mereu a-

menințată de călugari și de episcop, a șovăit în urmă și voea să scape de Ioan, dar negăsind felul în care să-i spue să plece, a alergat la o viclenie: într-o noapte a alarmat castelul că o bandă de Isaurieni vin să-l atace. Ioan, la miezul nopții, aproape desbrăcat, a fugit călare pe cătărul său, însoțit de un singur preot credincios, rătăcind pe poteci de munte, fără făclii, pe cari nu le putea aprinde de teama bandiților, și toată noaptea a mers mai mult pe jos decât călare, și uneori dus în brațe de acest preot.

În sfârșit, după multă trudă, în cele din urmă zile ale lunii lui August, a ajuns la Cucuz. Locuitorii de aici l-au primit cu dragoste. Guvernatorul Armeniei i-a făcut toate înlesnirile ce-i stă în putință. Astfel Ioan era aici mulțumit. Administratorii prietinelor săi din Constantinopol, de pe moșiile învecinate, îi ofereau tot ce se putea să-i facă plăcere. Episcopul micului oraș Cucuz îi era foarte binevoitor. Prietini din Constantinopol îl cercetau adesea, și dacă n'ar fi fost clima aceea aspră, și dacă el n'ar fi fost de firea sa bolnăvicios, viața de aici și-ar fi putut-o face, până la un punct, destul de plăcută.

Afară de activitatea sa neobosită, în cei trei ani petrecuți de el la Cucuz, nu s'a petrecut nimic ce ar putea fi povestit într-o biografie. Suferea mult și mai toată vremea o petrecea în pat. Vara în călduri arzătoare, și iarna în cumplite geruri. Era slab, cum însuși o spune «ca o pânză de păiajăn». Pe lângă neplăcerile climei, mai avea să sufere și de năvălirile Isaurienilor. De mai multe ori aceștia au năvălit fără veste în oraș, și odată erau aproape să-l prindă. Altă dată, în iarna anului 406, a trebuit să fugă din oraș pe un ger cumplit, prin zăpadă, dintr'un sat în altul, și să se ascundă prin peșteri cu o mulțime de fugari, până ce găsiră un adăpost în cetățuia Arabissum, unde el a zăcut toată vremea de friguri și de grele reumatisme.

Activitatea lui însă, cu toate acestea, nu s'a întrerupt de loc. E prodigios de mare numărul scrisorilor scrise într'acești trei ani de Ioan, și mai fără importanță și de mare preț unele, când la cei din Antiochia, când la cei din Constantinopol, Cesarea, Roma și alte cetăți. Biserica sa din Constantinopol i-a stat mereu la inimă și se ocupă de aproape de mersul ei.

Foarte mult s'a ocupat el în exil cu chestiunea misiunilor. Am arătat într'alt loc ¹⁾ ce a făcut Hrisostom pentru misiunea între Goți, între Perși, între Fenicieni. Chiar cu bani proprii, pe cari îi căpătă dela prieteni, susțineă aceste misiuni, și eră promotorul lor. Mulți bani a dat și pentru clădirea de biserici. Ajută și lumea laică, făcând spitale prin orașele mai apropiate ale Capadociei, și ajută săracii. Astfel Sozomen, care nu-i eră tocmai prieten, zice în istoria sa că Ioan a devenit mai renumit în exil decât eră în Constantinopol.

M. P.

¹⁾ La sfârșitul capitolului IV.

Scriitorii păgâni din primele secole și creștinismul.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 2).

Primele notițe păgâne, cu adevărat istorice, despre creștinism le găsim în corespondența¹⁾, pe care a purtat-o *Plinius*, ca guvernator al Bitiniei, cu imperatorul Trajan (*Plinius jun. ep. X, 96 (97) sq.* scrisă aproximativ pe la anul 109—110). Autenticitatea ei este suficient stabilită, cu atât mai mult, că nu e păstrată numai în scrierile creștine, ci și împreună cu celelalte scrisori ale lui *Plinius*. Pentru scriitorul roman religia creștină este «*superstitio prava, immodica*». În acelaș timp însă arată, că la interogatoriile ce a făcut creștinilor n'a putut să dovedească nimic criminal sau vițios. Din contră, întrunirile lor sunt ținute în scopul, ca să se întărească și mai mult în conștiințiozitate și virtute. *Plinius* era convins că această «superstiție» va dispărea în curând. Scurt timp după aceasta, *Tacitus* în ale sale *annales* (XV, 44) vorbește despre creștini într'un mod, care ne arată, că el știe mai mult despre origina lor. El spune, că numele de creștini e în legătură cu *Christos* și că acesta a fost răstignit sub *Pontius Pilatus*. Creștinismul este caracterizat ca «*exitiabilis superstitio*». Cum vedem, el dă religiunii creștine aceleași predicate ca și iudaismului (*hist. V*), lucru de altfel foarte natural pentru cei ce nu erau introduși în creștinism și pentru cari creștinismul sta în strânsă legătură cu iudaismul. În tot cazul e sigur, că *Tacitus* a cunoscut deosebirea dintre iudaism și creștinism. Cum și-a imaginat el legătura dintre ambele religiuni, aceasta nu se poate stabili. Creștinii sunt numiți «*per flagitia invisi*» și le este imputată «*odium generis humani*». Religia iubirii apără Romanilor ca religie a urei! Vorbind în aceiaș chestiune (arderea Romei

¹⁾ Asupra acestei corespondențe voi reveni pe larg, atunci când voi vorbi despre „Imperatorii romani și creștinismul“.

sub Nero), *Suetonius* amintește, că Nero a ordonat pedepse contra creștinilor din cauza superstiției lor noi și vătămătoare: *superstitio nova et malefica* (Nero, 16). Se știe, că creștinii au fost acuzați, cum că ar fi dat foc Romei în timpul lui Nero. În urma anchetei făcute, s'a constatat absoluta lor nevinovăție în această chestiune. Cu toate acestea au fost condamnați la moarte, fiindcă au fost găsiți «vinovați, de ura contra întregului neam omenesc». Religia lor eră «o superstiție foarte periculoasă»!

Nu este absolut sigur, dacă *Suetonius* se gândește la creștini, când vorbește despre tumultele, ce au avut loc între iudei «impulsore Chresto» (*Claudius* 25). E probabil însă că acest Chrestus nu e altul decât *Christos*, care a dat prilej de ceartă între iudeii și creștinii din Roma.

Sub Hadrian scrie *Epictet*, în ale cărui *Dissertationes* IV, 7, 6 sunt iarăș amintiți creștinii. El îi numește Galileieni și îi dă ca exemplu de curaj față de amenințările «tiranilor»¹). El cunoștea deci eroismul creștinilor, care, în timpurile persecuțiilor, eră fatal să atragă atențiunea chiar a aceluia ce stau departe de creștinism.

Despre *Phlegon* știm, că s'a ocupat cu creștinismul. El a făcut acest lucru după cum atestă *Origen* în cartea 13 sau 14 a cronicei sale (*Contra Cels.* II, 14, 33). Nesiguranța numărului cărții provine din aceea, că *Origen* n'avea cronica la îndemână, ci cită din memorie sau din auzite. Confuzia ce face *Phlegon* între *Petru* și *Christos*, arată că scriitorul n'a știut mult despre creștinism. Totuș îi atribuie lui *Christos* știința prezicerii viitorului, deoarece cuvintele sale s'au îndeplinit. După *Origen*, *Phlegon* a vorbit clar despre moartea lui *Christos* în legătură cu eclipsa soarelui și cutremurul pământului. *Eusebiu* citează acest loc direct din cartea 13 a cronicii lui *Phlegon*, care este amintit și de *Jeronim*.

Filosoful *Crescens*, un cinic, atacă pe *Justin* și pe creștini în public. Pare însă, că a repetat numai acuzațiunile, cari circulau în popor. Pe acelaș teren se mișcă atacurile lui *Fronto*, dacă este adevărat, că păgânul *Caecilius* (al lui *Minucius Felix*) a împrumutat dela el o parte din argumen-

¹) Καὶ ὑπὸ μανίας μὲν δόναται τις οὕτω διατεθῆναι πρὸς ταῦτα καὶ ὑπὸ ἔθους (ὡς) οἱ Γαλιλαῖοι.

tele sale. Activitatea oratorului Fronto din Cirta (Numidia) cade sub domnia lui Pius († probabil pe la 166). Scrierile sale sunt cu totul pierdute. Cum că el a ridicat acuzațiuni contra creștinilor, reiese din dialogul «Octavius»¹⁾ al lui Minucius Felix, în care păgânul Caecilius se reazimă pe mărturiile lui Fronto: Et de convivio notum est passim omnes locuntur, id etiam Cirtensis nostri testatur oratio (cap. 9). Aceste cuvinte se raportă la acuzațiile, cum că creștinii ar săvârși crime groaznice la agapele lor. În una din cuvântările sale trebuie să fi făcut uz Fronto de aceste calomnii. Octavius revine asupra acestui punct în cap. 31.²⁾ După toate probabilitățile, orațiunea retorului din Cirta a dat autorului dialogului mai mult material pentru partea păgână. Admițând, că amintita cuvântare a lui Fronto cuprindea atacuri contra creștinismului, atunci putem privi în el pe cel dintâiu luptător literar contra religiei creștine. De aci înainte începe perioada, când religia creștină și-a atras și mai mult asupra-și atenția lumii romane. Chiar oamenii cei mai culți văd în ea un pericol pentru stat. Păgânismul se înarmează, ca să lupte contra-i nu numai cu sabia calâului, ci și cu puternica sabie a polemicii literare.

Numai doi mari dușmani literari a avut creștinismul: pe Celsus și pe Porphyrius, dar acești doi țin locul unei armate întregi. Amândoi se aseamănă în serioșitatea, cu care au tratat această temă, precum și în marele lor talent de a scrie.

Celsus este cel dintâiu scriitor, care a voit să învingă și să zdrobească creștinismul cu arma polemicii literare. Asupra timpului, când a trăit și a scris n'avem puncte sigure de reazăm și de aceea părerile istoricilor variază. Lightfoot este pentru timpul dinainte de 161; Neumann pune scrierea sa între 177—180. Celsus a compus o mare lucrare contra creștinilor «λόγος ἀληθείης». Scrierea s'a per-

¹⁾ Această prețioasă scriere este admirabil tradusă în românește, ca teză de licență, de către d. N. Dobrescu, actualul profesor dela facultatea de teologie.

²⁾ Et de incesto convivio fabulam grandem adversum nos daemonum coitio mentita est... Sic de isto et tuus Fronto non ut adfirmator testimonium fecit, sed convicium ut orator adpersit.

dut, dar din combaterea ce i-a făcut Origen în 8 cărți (contra Celsus), se poate restabili nu numai mersul său de gândire, ci în cea mai mare parte textul întregii lucrări¹⁾. Origen identifică pe autor cu acel Celsus, căruia Lucian i-a dedicat mica scriere «Pseudomantis sau Alex. de Abonoteichos».

În această scriere, filosofia lui Epicur este atât de mult lăudată, că ar urmări, ca Celsus să fie un ucenic al lui Epicur. Din contră punctul de vedere filosofic al lui Celsus de care ne ocupăm, e mai mult platonian. În general însă concepția sa despre lume e greu de determinat. Ea scânteiază în multe culori, dar nu din acelea ale lui Cicero sau Seneca. Înainte de toate ar putea fi numit «agnostic»²⁾ și de aceea alături cu idealismul prețuște de asemeni religia națională, ba chiar mitul.

Celsus n'a găsit în religia creștină nimic bun. El ne dă punctul de vedere al adversarului din sec. II. Totuși atât de drept și de distins este, ca să nu mai repete acuzațiile de incest și antropofagie. Interesul său ultim este statul roman. Religios este numai întru atât, întru cât statul are nevoie de religie și fiindcă un om cult trebuie să fie pentru religie. El trebuie să aparțină birocrației romane, care ne e puțin cunoscută, dar care era cinstită, luminată și patriotă.

Scriererea lui Celsus era foarte periculoasă pentru creștinism. Aproape tot ce s'a putut spune până azi contra istorisirii evanghelice, contra credinței, vieții și speranței creștine, se găsește în «λόγος ἀληθείης», dezvoltat cu putere și agerime originală, însuflețită de o ură înfocată și presărată din belșug cu sarcasm, batjocură și ironie. La început autorul ne înfățișază un judeu, care, utilizând răspânditele calomnii iudaice, prezintă pe Iisus ca un vrăjitor, vagabond și înșelător, pe mama sa ca o adulteră,

¹⁾ Aceasta a și făcut-o teologul elvețian Theodor Keim în lucrarea sa publicată în limba germană sub titlul: „Celsus Wahres Wort“ (Zürich, 1873).

²⁾ Cam aceeași poziție o ia păgânul Caecilius la Minucius Felix. El vrea să existe religia (cap. 5), dar ca sceptic are mare îndoială în privința unei providențe divine. «De aci, cel mai bun și mai demn lucru e să ținem la religia strămoșească» (cap. 7). „Prin ea a câștigat Roma imperiul lumii“ (c. 6).

minunile și învierea sa ca povești mincinoase. În partea a doua apare pe scenă, un filozof păgân, care prezintă atât iudaismul, cât și creștinismul ca ceva absurd. De aceea este cu mult mai pios, de a ține cu tărie la religia strămoșilor. În sfârșit scriitorul desvoltă condițiunile, sub care creștinii ar putea cere toleranță: să renunțe la exclusivitatea lor față cu religia Statului și să dovedească aceasta prin participarea la sacrificiile ordonate de Stat.

Pentru Celsus creștinismul, acest bastard al celei mai inferioare religii naționale, al religiei iudaice, a fost chiar dela începutul său o tragedie absurdă, vrednică de plâns. Celsus de altfel citise toate cărțile creștine, pe care le găsisese, vizitase întrunirile creștinilor și cunoștea deosebiriile dintre Biserică, gnostici și Marcion. El pune să vorbească sectele contra Bisericii cea mari, timpurile de mai înainte contra celor mai din urmă, pe Hristos contra apostolilor, recenziunile biblice contra vredniciei de credință a textelor. Chiar Hristos nu e cruțat. Ceea ce este bun în cuvântările sale, este împrumutat dela filozofi. Restul, aceea ce-i este propriu, nu-i decât eroare și șarlatanie: un mit nedemn. Apostolii, înșelători înșelați, au găsit numai lumea proastă, care le-a dat crezare. Pe mărturia unei femei nebune se bazează credința în înviere. Creștinismul este așa dar un mit antropomorfistic de cea mai rea speță. Credința creștină în providență e o nerușinare față de divinitate: un cor de broaște stă în mocirlă și orăcăie: «**Pentru noi a fost făcută lumea**».

Cu toate acestea Celsus nu poate să contrazică morala lui Hristos în mare parte. Neavând în cotro, aleargă la scăparea atât de ușoară: ceea ce este bun, a fost furat dela Greci. Pe urmă este de acord cu creștinii în privința concepției, că Logos e fiul lui Dumnezeu.

☞ Potrivit scopului urmărit, scrierea lui Celsus este mai mult o scriere politică. De aceea se și termină cu un cald apel către creștini, ca să nu se sustragă ordinei generale, ci să dea tot concursul lor, pentruca imperatorul să poată menține în putere imperiul cu toate bunurile sale ideale. Se poate citi printre rânduri: vă cerem doar să nu fiți exclusiviști. Atunci vă vom tolera și pe voi și religia voastră.

Cam în acelaș timp cu Celsus scrie *medicul Galenus*, ale cărui opere sunt interesante și prețioase. El amintește de creștini și vorbește despre Christos în legătură cu Moisi (de puls. diff. II, 4 și III, 3). În scrierea sa: de sententiis politiae de Platonicae, care s'a păstrat în fragmente în limba arabă, celebrul doctor prea înalță în deosebi castitatea creștinilor, pe cari îi pune pe aceeaș treaptă cu filosofi¹⁾. Fără a fi filosofi, ei posedă și exercită prescripțiile filosofice. Mai puternică și mai strălucită mărturie pentru moralitatea creștinilor nici nu se poate gândi. Celsus însuș recunoște, că creștinii au viață morală. Natural și Galenus condamnă credința creștinilor ca încăpățânare de a susține sus și tare, aceea e absolut neprobat (περί διαφορᾶς σφυγμῶν II, 4)

Marcus Aurelius, ca scriitor se pronunță asupra creștinilor în Monologurile sale²⁾. El recunoaște curagiul creștinilor în fața morții, dar zice că e făcut din spiritul de pradă, ca ostentație. În timpul domniei acestui imperator au trăit cei mai mulți scriitori păgâni, cari amintesc de creștinism. *Apuleius*, compatriotul lui Tertulian, atacă și el religiunea creștină în *Metamorph.* XI, 14.

Foarte prețioase notițe asupra vieții comunității creștine ne dă *Lucian de Samosata* în al său «Peregrinus Protens». El s'a jucat mai mult cu chestiunea creștinilor. De altfel marele Satiric eră un fel de ziarist nepăsător, dar foarte pătrunzător și spiritual. Satira sa «De morte Peregrini» (cap. 11 și urm.), îmbracă forma unei scrisori, a unui raport al lui Lucian către prietenul său Kronios asupra arderii de sine a cinicului Peregrinus Protens în timpul jo-

¹⁾... Videmus homines illos, qui Christiani vocantur, fidem suam e parabolis petiisse, hi tamen interdum talia faciunt, qualia qui vere philosophantur: nam quod mortem contempnunt, id quidem omnes ante oculos habemus; item quod verecundia quadam ducti ab usu rerum venerarum abhorrent; sunt enim inter eos et feminae et viri, qui per totam vitam a concubitu abstinerint; sunt etiam qui inanimis regendis coercendisque et in acerimo honestatis studio eo progressi sint, ut nihil cedant vere philosophantibus. (Historia anteislamitica, ed. Fleischer, pag. 109).

²⁾ Τὸ δὲ ἑτοιμον τοῦτο, ἕνα ἀπὸ ἀδικίης κρίσεως ἔρχεται, μὴ κατὰ φιλήν παράταξιν, ὡς οἱ χριστιανοί, ἀλλὰ λελογισμένως καὶ σεμνῶς καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πείσαι, ἀτραγώδως (Monolog XI, 3).

curilor olimpice în anul 165, al căror martor pretinde să fi fost. Peregrinus e descris ca un om care, fiind vinovat de adulter, pederastie, excese și paricid, fuge din țară și se alătură pe lângă creștinii cari adorau pe un răstignit. La creștini învață el a lor *δουραστή σοφία*, devine profetul lor, thiasarh (șef de comunitate) și sinagogeus. Ca atare declară scrierile lor de sfinte și însuș a compus multe altele. Asemeni a adresat scrisori cu noi legi și orândueli către cele mai renumite orașe grecești. Aruncat în închisoare a fost subiectul celor mai excesive venerări din partea creștinilor: ale lor *γραῖδια* și *χίμαι* (diaconițe) îl îngrijeau cu cea mai mare sârguință, și țineau apoi *δειπνα ποικίλα* și *λόγοι ἱεροί* (agape) în închisoarea sa, îl îngrămădeau cu daruri etc. Totuș, liberat din închisoare, fu exclus din rândurile lor din cauză că gustase din o mâncare oprită (carne sacrificată idolilor)? El călătorește apoi ca apostol al cinismului prin întreaga lume și și sfârșește viața pe un rug, din propria sa alegere setoasă de glorie. Lucian face gluma de a povesti câtorva superstițioși, că atunci a avut loc un cutremur de pământ și că din cenușa sa s'ar fi înălțat un vultur (corb), care a țipat: «Pământul îl părăsesc, către cer mă grăbesc». Povestea a fost crezută. În curând se istorisează, că Peregrinus a fost văzut în portic ca spirit în haină albă.

Că a existat un cinic Peregrinus și că a trăit în acel timp, este fără îndoială stabilit atât prin Aulus Gellius, care îl numește «vir gravis et constans», cât și prin Tațian, care ridiculizează în el pretinsa lipsă de orice nevoi a filosofilor păgâni. Despre creștinismul său, precum și despre moartea prin foc nu știu ambii nimic. Imaginabil ar fi, ca Peregrinus să fi stat un timp oarecare în relațiune cu creștinismul. Chiar și fără această supoziție, se înțelege dela sine, că Lucian, care voia să execute cinismul în persoana lui Peregrinus (în special cinismul lui Theagenes), a introdus în satira sa, măcar în treacăt, și creștinismul, care cu al lui dispreț de lume și cu a sa lepădare de sine putea să apară scriitorului nostru ca o nouă formațiune de cinism. Câteva trăsuri din ale lui Peregrinus par a fi împrumutate din viața, activitatea și moartea apostolului Paul, precum și din martiriile lui Ignatius și

Policarp. Mult timp s'a crezut, că această istorisire, a fost compusă numai ca să-și bată joc de creștinism. I. Bernays (Lucian und die Cyniker) a demonstrat, că nu poate fi vorba de așa ceva. Ceeace spune Lucian despre creștinii e numai un episod, fără intenție polemică și de aceea foarte prețios, fiindcă ne arată aproximativ, ce puteau ști despre creștinism cercurile culte păgâne din acel timp. El mai amintește creștinismul de două ori în scrierea sa: *Alexander sive pseudo proph.* cap. 25 și 38. Pentru Lucian creștinii sunt niște fanatici foarte creduli, cari se lasă păcăliți de șarlatani. Ca oameni duc o viață foarte curată, sunt dispuși la sacrificii și curagioși în fața morții. Orfanii și văduvele stau la ei în primul rând. Cel dintâiu legislator al lor i-a adus la convingerea, că sunt între ei frați.

Cu mult necaz scrie contra creștinilor oratorul *Aelius Aristides*. În orația 46 apără «naționalitatea greacă contra cosmopolitismului creștin-filozofic». Creștinii, după acest scriitor, disprețuesc ființa greacă, ei cari sunt demni de disprețuit, se laudă cu virtutea și nu o practică, predică abstenența și înnoată în viții etc. Creștinismul e menționat și de către filozoful pythagoreic *Numenius*, de către alexandrinul *Boethus* și cinicul *Kynulkos*. Părerile lor nu prezintă importanță. În timpul imediat următor cade activitatea cunoscutului jurisconsult *Ulpianus* († 228). Lactantius ne spune, că Ulpian, în scrierea sa «de officio proconsulis», volumul VII, ar fi publicat edictele împărătești privitoare la creștini. Scrierea sa însă, din nefericire, s'a pierdut.

Dio Cassius († după 229), vorbind despre executarea lui Flavius Clemens și despre exilarea Flaviei Domitilla, impută creștinilor *ἀθεότης* și adoptarea de obiceiuri iudaice. Notițe în treacăt asupra creștinismului găsim și la *Amelius*, *Longinus* și neoplatonicul *Plotin*. Cel din urmă combate pe creștini, fără să-i numească, în scrierea sa contra gnosticilor.

Cel mai mare și mai periculos adversar literar al creștinismului este însă marele filozof al vremurilor de atunci, *Porphirius*¹⁾, care scrie în jumătatea doua a secolului al III († pe la 300). Elev al lui Plotin și Longin. Porphirius

¹⁾ S'a născut la Tyr. Numele său original era Malchus (deci semit).

este un cugetător profund, un critic eminent, un strălucit filozof platonice, o natură adânc religioasă, pentru care toată cugetarea tinde la cunoașterea lui Dumnezeu și și găsește finalul în această cunoaștere. El nu este un om politic, cum a fost Celsus, și nici nu cunoaște idealurile politice.

Ideea de Stat însuflețită prea puțini în acel timp. Filosofia religioasă, căreia aparține Porphirius, trăiește într'un stat, pe care abia are de gând să-l întemeieze în viitor. O sută de ani trecuseră dela scrierea lui Celsus. Lucrurile se schimbaseră mult. Creștinismul devenise o însemnată putere și își dezvoltase mai departe învățătura sa despre Creator și creatură, Dumnezeu și natură, întruparea lui Dumnezeu, peirea lumii și înviere (lucruri paradoxale în special pentru filozofii păgâni). Filozoful nostru neoplatonic a viețuit mulți ani în Roma și a stat în relațiuni cu învățătorii Bisericii creștine și cu gnosticii, având convingerea intimă, că aci e vorba despre ceva suprem, despre un adevăr dumnezeesc, revelat omenirii. În acest interval a făcut Porphirius studii temeinice asupra Sf. Scripturi. Mai în urmă se retrage în Sicilia. Acolo a scris marea sa operă polemică în contra creștinilor: *Περὶ τῆς ἐκ λόγιων φιλοσοφίας κατὰ Χριστιανῶν λόγοι ἐέ.*

Lucrarea aceasta este cea mai bogată în idei din cele cari s'au scris vreodată contra creștinismului. Pericolul constă tocmai în aceea, că autorul se bază pe studii biblice și a căutat să combată totul numai din punct de vedere religios. Cu acră sudoare trebuie să fi lucrat acest idealist, convins, că tot ce e combătut trebuie să piară. Opera sa a fost combătută de 4 însemnați scriitori bisericesti: Methodius, Eusebius, Apollinarius și Philostorgius. Cea mai însemnată combatere este a lui Apollinarius.

Porphirius este numit de scriitorii creștini: «Πάντων ἑσμενέστατος καὶ πολεμιώτατος», hostis dei, veritatis inimicus, sceleratarum artium magister ¹⁾ etc. Atât scrierea sa, cât

¹⁾ Augustin totuși îl numește „philosophus nobilis, magnus gentiliū philosophus. doctissimus philosophorum, quamvis Christianorum accerimus inimicus“ (De civitate Dei, XIX, 22). Hieronymus are pentru el cele mai urâte titluri: stultus, impius, blasphemus, vesanus, impudens, sycophantes, calumniator ecclesiae, rabidus adversus Christum canis.

și contra-scrierile creștine s'au pierdut. În urma victoriei Bisericii și după un edict împărațesc s'a ordonat căutarea și arderea exemplarelor, ce mai existau din lucrarea lui Porphyrius (Edict. cod. Theodos. l. 3, l. 1). Aceasta are loc la anul 448. O serie de fragmente s'au păstrat la diferiții scriitori creștini, în special la Hieronymus și au fost strânse cu sârguință de către Lardner. Materialul acesta a fost completat prin descoperirea (1879) a unei scrieri « Ἀποκρισις » a lui Macarius Magnes (Episcop din Magnesia, care pe la anul 400 a scris contra unui filozof, pe care nu'l numește).

Potrivit cercetărilor științifice, renumitul filozof combătut de Macarius trebuie să fie Porphyrius. În deosebi atacurile privitoare la critica biblică sunt luate vorbă cu vorbă din scrierea sa, dacă nu cumva din aceea a plagiatorului său Hierocles.

Un fragment din scrierea: *Κατὰ γροιστιανῶν* ni-l dă Eusebiu în istoria sa bisericească, c. VI, 19. E vorba de Origen. Porphyrius recunoaște gloria lui Origen și spune, că celebrul scriitor creștin cugetă asupra lucrurilor și asupra lui Dumnezeu întocmai ca filozofii, însă adaogă la cugetările elene unele fabule streine.

Opera filozofului nostru se poate reduce la 4 puncte decisive. În primul rând se îndreaptă contra « miturilor » creștine, pe care vrea să le distrugă. El arată, că istorisirile miraculoase, bazate pe cele două testamente, nu se pot menține istoricește, întru cât aceste isvoare sunt turburi și pline de contradicții. Porphyrius însă nu leapădă biblia în întregime ca o carte a minciunii. Din contra, multe părți din ea le prețuiește ca adevărate și dumnezeiești. Face apoi deosebire între Christosul evangeliilor și Christos cel istoric. Pentru cel din urmă are o înaltă stimă, care merge până la venerațiune.

Critică apoi relațiunile evanghelice, cari distrug și falsifică chipul lui Hristos. Ele nu pot fi privite ca istorice sau autentice. Se ridică după aceea contra interpretațiunei alegorice a Vechiului Testament. Dovezile creștinilor întemeiate pe profeții sunt nule. Profeția lui Daniel e declarată (după mărturia lui Ieronim) ca « vaticinia post eventum ». A patra evanghelie e în contradicție cu celelalte trei. Paul

propagă altă religie decât Hristos. Partea cea mai interesantă este critica, pe care o face acestui apostol. Cunoaște și exploatează conflictul dintre Petru și Paul. Porphyrius, acest elenist de primul rang, nu simte față de nimeni o așa de puternică antipatie ca față de marele apostol al neamurilor. Dialectica acestuia îi e neînțeleasă și de aceea îi pare sofistică și mincinoasă. Dovezile lui Paul se disolvă pentru Porphyrius în curate contradicții. În propriile mărturii ale apostolului, filozoful nu vede decât un retor nerușinat, barbar și nesincer, inamic al oricărei educații nobile și libere.

După ce face această critică negativă asupra caracterului istoric al religiunii creștine, Porphyrius trece la combaterea învățăturilor bisericești despre creațiunea lumii, întruparea lui Hristos și învierea. Acestea sunt pentru el cele 3 mari erori, cari trebuiau distruse.

Învățătura creștină despre creațiune, separând lumea de Dumnezeu și susținând origina ei în timp, împedecă orice concepție pioasă și religioasă asupra universului. Ideea despre peirea lumii este apoi ceva nerațional și nereligios¹⁾. După aceasta se îndreaptă contra doctrinei despre întruparea lui Hristos. Creștinismul separă lumea de Dumnezeu, în mod fals, prin învățătura despre creațiune în timp și apoi o unește cu el, iarăș în mod fals, prin învățătura despre întrupare. În fine combate ideea despre înviere. În acest punct este neînduplecat și luptă contra Creștinismului, ca în contra inamicului celui mai rău.

În toate celelalte idei, Porphyrius este de acord cu filozofia religioasă creștină²⁾ și e totodată conștient de acest acord. Cât de aproape au stat inimizii! Tocmai aici stă însă marele pericol! Se pare, că marele filozof, către sfârșitul vieții sale, s'a întărit și mai mult în punctele, cari îl legau cu speculațiunea creștină.

Scrisoarea către soția sa Marcella ar putea aproape să fie scrisă de un creștin. Porphyrius vorbește despre creștini și în scrierea sa «Vita Plotini» (16), dar numai în treacăt.

¹⁾ Pentru Porphyrius ideea de nerațional implică pe cea de nereligios și viceversa.

²⁾ Neoplatonismul e apropiat de creștinism, dela care a împrumutat multe elemente.

În opera cea mare a celebrului filozof și-a scris Hellenismul testamentul său cu privire la creștinism. Chiar scrierea polemică a lui Iulian este față cu ea un mare regres. Biserica a lăsat testamentul să peară, după ce l-a combătut de 4 ori.

Asupra efectului acestei lucrări, n'avem alte știri decât cele ce găsim la părinții bisericești. De sigur, chiar o lucrare literară perfectă, n'ar fi putut avea succes. Religia Bisericii devenise religie universală, când scria Porphyrius. Acest fel de religii nu pot fi combătute de un profesor sau filozof, chiar dacă, pe lângă condei, ar avea și sabia reformatorului.

Către finele secolului al treilea și începutul celui al patrulea Statul își ridică din nou brațul spre a da ultima lovitură creștinismului. Cu siguranță trebuie să fi avut loc o nouă luptă literară. Lactantius (Instit. V, 2) vorbește de doi adversari, al căror nume nu'l spune. Unul este amintit ca «antistes philosophiae». Se credeă într'o vreme, că sub acest nume e înțeles Porphyrius. Lucrul e nesigur. Celălalt e prezentat ca «judecător», care a scris două cărți «ad christianos» în care caută să abată pe creștini dela superstiția lor. Sub acest al doilea trebuie să înțelegem pe *Hierocles* «qui auctor et consiliarius ad faciendam persecutionem fuit» (Lact. de morte persec. 16). În adevăr Hierocles, care, ca guvernator în Bitinia și apoi în Egipt, a luat parte zeloasă la persecuția galeriană, a scris două cărți contra creștinilor pe la anul 305 (λόγοι φιλική-θεις), care asemeni s'au pierdut. Contra-scrierea lui Eusebiu se mărginește numai în a combate egalarea lui Hristos cu Apolloniu din Tiana. Dacă titlul nu se depărtează de acela al scrierii lui Celsus, apoi coprinsul, potrivit mărturiei lui Eusebiu, este plagiat după cei 2 mari predecesori ai săi,

Cu Hierocles punem punct scriitorilor păgâni din primele secole, cari au vorbit despre creștinism sau au luptat contra lui. Dela Constantin cel Mare, fiul lui Constantius Chlorus, persecuțiile încetează¹⁾. După ce el, sub stindardul crucii, a smuls Italia din mâinile uzurpatorului Maxen-

¹⁾ Kirchengeschichte de R. Sohm.

țiu, publică în anii 312 (Roma) și 313 (Milan) renumitele sale edicte de toleranță. În tot imperiul roman s'a dat creștinilor libertatea cultului. Timpurile grele trecuseră. Biserica respiră în libertate. După noaptea întunecoasă a urmat deplina și strălucitoarea lumină a zilei! Ura și scrierea lui Julian contra creștinismului n'au fost, după cum prevăzuse marele Atanasie, decât un noruleț, care a întunecat numai câteva clipe soarele, ce strălucește de astă dată cu atâta putere pe cerul creștinilor.

De altfel, spre a încheia nu trebuie să ne închipuim, că păgânii și creștinii au stat în tot timpul la cuțite. Avem numeroase locuri, de unde se vede, că, în afară de timpurile de persecuții, păgânii și creștinii steteau în relațiuni mai mult sau mai puțin bune. Așa trăiau în pace, vindeau și cumpărau unii dela alții, se invitau reciproc, ba găsim chiar căsătorii mixte. Cu timpul, în viața zilnică, eră greu să deosibești pe creștini de necreștini. Numeroși creștini aparțineau apoi societății înalte. Numărul celor ce simțeau aversiune pentru creștinism a devenit din ce în ce mai mic. Julius Africanus eră prietenul lui Alexandru Sever și al lui Abgar; Hippolyt aveă corespondență cu împărăteasa; Origen stă în republică învățaților și se bucură de mare stimă și întinsă celebritate, Paul episcopul de Samosata, eră în Antiochia personalitatea cea mai cunoscută și mai influentă; Cyprian, după cum ne istorisește biograful său, aveă ca prieteni pe cei mai nobili păgâni din Cartagina și eră vizitat de ei chiar în închisoare; Arnobius, Lactantius și alții erau stimați ca învățători și filosofi etc.

P. S. În alcătuirea celor mai de sus m'am servit în deosebi de următoarele trei lucrări: 1) *Geschichte der altchristlichen Litteratur bis Eusebius* (Leipzig, 1893), 2) *Mission und Ausbreitung des Christentums in den ersten drei Jahrhunderten* (Leipzig, 1906) ambele de prof. A. Harnack și 3) *Kirchengeschichte* (Leipzig, 1906) de Ioh. Heinr. Kurtz.

St. G. Brădișteanu.

CRONICA BISERICIASCĂ INTERNĂ.

Un nou arhieru al bisericii noastre.

I.

În sesiunea sf. Sinod din Mai anul acesta s'a ales și guvernul a aprobat ca arhieru cu titlul de Piteșteanul pe Păr. Arhimandrit *Evghezie Humulescu*. Hirotonisirea Sf. Sale ca arhieru s'a făcut în ziua de 21 Maiu în catedrala Sf. Mirtropolii de către I. P. S. Atanasie Mitropolit Primat și de către P.P. S.S. Gherasim Timuș, Episcopul Argeșului și Nifon Episcopul Dunării de Jos.

După terminarea sfintei slujbe, noul arhieru a ținut în palatul Mitropolitan o prea frumoasă cuvântare, pe care o publicăm aici. Adaog că atât la serviciul religios cât și la recepția din Palatul Mitropolitan a luat parte și M. S. Regele.

Iată cuvântarea P. S. Humulescu Piteșteanul:

Sire,

Înalt Prea Sfinte Stăpâne,

Cât este de slăvită și mult prăznuită această sfântă zi din anul mântuirii 1910 când întreaga creștinătate se bucură și se veselește întru pomenirea celor întocmai cu Apostolii Impărați Constantin și Elena, au doară numai noi n'am simți mângâierea?

Dacă sunt momente de durere, ceasuri de întristare, zile de grije și nevoi sunt și tot atâtea momente de bucurie duhovnicească cari vin în urma îndeplinirii datoriilor noastre în conștiință.

Jertfirea pentru binele obștesc, pacea sufletului, liniștea conștiinței, în urmarea unui apostolat plin de nevoi dar curat, sincer și sfânt, ne îndrituesc a fi părtași vrednici mângâierii sufletești care ne adumbrește dintru înălțime!

Ceasurile cari se schimbă, anii cari se înnoiesc, veacurile cari

urmează și se înlocuiește, aduc cu sinele, rând pe rând, una după alta, lumină și întuneric, senin și furtună, întristare și... mângâiere.

Dumnezeu plin de vecinică dragoste a făcut lumea: de aceea El nu poate fi izvorul necazurilor și al plângerii. Dânsul voește fericirea noastră și de aceea nu putem ține ca greșală *bucuria* pe care mâna Prea Vecinicu ui Părinte ne-a pregătit-o într'această zi măreață.

Ceia ce am fost până acum, cea ce suntem și ce vom fi, dovedesc că Pronia Dumnezeiască ne ține: toate probează că și Serafimul dintru înălțimea cerurilor ca și omul din țărână (microcosmos) trebuie să strige: *Pentru slava și lauda Ta suntem O! Doamne!*

Dar a ne bucura cu duhul și a slăvi pe Dumnezeu însemnează pe țărâmul cuvântării de Dumnezeu «pururea fiți virtuoși, curați cu inima, destoinici în îndeplinirea datoriilor voastre înaintea Lui Dumnezeu și a aproapelui vostru unul pre altul ca cinstea și vrednicia întrecându-vă».

În adevăr, toată truda și silințele noastre către ce țintesc? Binele și fericirea noastră și alor noștri. Pentru ce îndurăm povara lucrului fie mintal fie material, de ce suferim zădeful și greutatea zilelor? Neapărat că cu atât mai mult să ne bucurăm de rodul ostinelilor noastre.

De ce chibzuim mai întâiu... plănuim și apoi începem munca de orice fel ar fi ea... ca să eșim la bun sfârșit și să secerăm bucuria cea de-a pururea.

Adesea sufletul și curajul omului sub sarcina îndatoririlor ce-i stau înainte s'ar împușină, dacă n'ar avea prilej să capete prin mijlocirea rugăciunilor bisericii mângâierea și bucuria cea într'u Dumnezeu.

Creștinul însă într'armat cu morala evanghelică este gata și mai aplecat decât oricare altul la orice fel de muncă, în urmarea căria el are dreptul într'un chip cuvios a se bucura de rodul ostinelilor lui. Insu-și Mântuitorul a cărui viață pre pământ nu respiră decât o desăvârșită întristăciune pentru nevrednicia în care căzuse firea omenească nu s'a sustras bucuriilor legiuite firii omenești cu care s'a îmbrăcat. (*Cana Galileei*).

Dar precum în toate împrejurările vieții purtarea omului înțelept și măsurat se deosibește de a celor protivnici lui, așiderea și în chipul de a gusta fericirea—cea de aici relativă—se deosibește de mulțimea acelor cari sunt învăluiți în întunerecul egoismului și în ochii cărora toată religiuina stă în forme dinafarice.

Ce e mai frumos a privi astăzi aici? și un suveran după chipul Marelui Constantin care proteje biserica noastră ortodoxă română, și păstori duhovnicești după chipul ce arătai și dregători politicești în cinstea vredniciei creștinești și cetățenești, așa precum a dorit-o Sfântul și Marele Împărat Constantin. Oh! dacă toate oile cuvântătoare din această mare turmă românească, ar fi pentru păstorii lor, aceia ce sunt după cum văd cele întrunite în acest moment în jurul Inalt Prea Sfinției Voastre. O! dacă în acelaș timp oile

ca să le dăruie viața și să le dăruie viața lor în această lume și după moarte și să le dăruie viața pentru le dăruie viața în celălalt viață. Că pământul nostru nostru Iisus Hristos și apoi să dăruie viața păstor așezat de El în Sfânta Biserică Sa.

De la Sfânta Evanghelie Matei: *«Doctore vindecă-te pre tine însuși»*. Pentru că și în noi stăruie căci recunosc slăbiciunile lui omenești și mai știu că rămânem cu binefacerea foarte rar se întâlnește, rar în viața, cu omnia nicio dată. Caut deci vindecă-te în visteria cea doctoricească a învățăturilor Mântuitorului. Că de vreme ce este știut și cunoscut că chiar acei cari sunt așezați în lume ca să îngrijească de tămăduirea oamenilor, nu se pot curași prin ei înșiși, eu voi alege în această privință ca doctor pe cel tuit de Mântuitorul pe Sfântul împărat Constantin protegiitorul creștinătății, ca prin mijlocirea lui să fiu păzit atât eu cât și cei ce vor fi împrejurul meu, de a cădea în calea rătăcirii celei mult neputincate care duce la pierzanie.

Astfel în primul rând Mântuitorul se zugrăvește pre sine ca păstor împreună cu oile sale în cuvintele cari glăsuiesc așa: «Oile mele glasul meu ascultă și Eu le cunosc pre ele și Eu le dau lor viața vecinică. Așa se zugrăvește adevăratul păstor și păzitor al sufletelor noastre și modelul tuturor păstorilor duhovnicești, arătând fiecăruia cum se cade să fie păstorul față de oile sale și în ce legătură trebuie în acelaș timp să se găsească oile cu stăpânul lor.

Și când zice „Eu le cunosc pre ele” arată că însușirea de căpetenie a unui duhovnicesc păstor, este de ași cunoaște oile cuvântătoare. Ori, într-o cât desăvârșita cunoștință nu o are decât numai Domnul nostru Iisus Hristos, care printr'aceasta este singurul Mare Păstor, în păstoria Căruia toți duhovniceștii păstori de pre pământ nu sunt decât conlucrători, totuși păstorul adevărat, care se silește să fie după chipul Lui, trebuie să-și dea toate silețele ca să cunoască bine oile turmei și starea lor lăuntrică sufletească. La din contra, lesne poate greși să dea mieilor în locul laptelui duhovnicesc și curat, care după cum zice Sfântul Apostol Petru—îi face să crească spre mântuire (I Petru II, 2—3) o hrană tare, vârtuoasă; ușor îi va fi să alunge dela stau pe cele însetate, să ridice toiagul asupra celor bolnave și nu va căuta cu duioșie să le înlesniască repausul prin glasul fluierului celui păstoresc (I. Petru II, 2. Evrei 5, 14).

Mulți nu recunosc aceasta ca o însușire pastorală de mare preț. Intemeindu-se pe chibzuri deosebite ei aleg fiecare în parte și susțin câte o însușire pastorală ca ceia ce ar fi mai de seamă.

Unii aleg mijlocul cel mai bun pentru mântuirea turmei și îndeplinirea datoriilor lor, calea cuvintelor de suflet folositoare, alții socotesc că toată slujba păstorului consistă într-o săvârși sfintele ierurghii, cei mai mulți dau mare preț și nu fără cuvânt mijlocului de a propovădui, alții nădăduesc să-și mântuiască turma prin singura putere de a lega și a deslega.

Nu mă împotivesc nici unora. Toate sunt trebuincioase și mân-

uitoare, dar toate la un loc cer mâini vrednice, minte destoinică și nu unul sau altul în parte din mijloacele înșirate ci toate într-un tot pot duce pe creștin către mântuire.

La ce am ajunge noi când ne-am mulțumi numai cu toiagul de păstor, iar neîngrijire oile ar flămânzi și însetoși. S'au chiar dacă am vrea să le dăm hrană și de n'ar găsi pe masa noastră decât fire de paie seci, ori flori frumoase nu însă hrănitore:—dacă am amenința cu toiagul tocmai când ar fi nevoie să mângiiem și am deslegă, când s'ar simți trebuința să le insuflăm frica de legăturile cele vecinice!

Așisderea când Mântuitorul zice «*Și Eu le voi da lor viață vecinică*» întărește cuvintele ucenicului său (Ioan) care se rostește «că la Dânsul sunt cheile vieții și ale morții» (Apoc. 1, 18). Neapărat că nimeni altul decât numai Iisus Hristos putea rosti cuvintele acestea; dar pentru că Mântuitorul în tot ce a grăit ca și în tot ce a săvârșit, ni s'a dat pildă de urmat, apoi în măsura darului ce ni s'a dat și în cercul lucrării ce ni s'a încredințat, datori suntem la rândul nostru să ducem oile cuvântătoare către țelul cel dorit, „*viața vecinică*“. Aceasta să ne înflăcăreze în rugăciune să ne insuflă în propovăduire, să ne cărmuiască în purtare.

Aceasta să fie scopul păstorului cu privire la turma duhovnicească, fie că-i grăește în biserică, fie că sfătuește în deosebi, ori o mângăie în necazuri și nevoi, cari în sfârșit leagă ori desleagă păcatele; și în această din urmă împrejurare amenințând cu moartea vecinică, să aibă în vedere viața de veci.

Dar și turma nu poate rămâne de capul ei fără a vroi să știe ce are și ea la rândul său de făcut.

«*Oile mele glasul meu ascultă și vin după mine*». Așa zice Iisus Hristos. Drept aceea iată și datoria oilor a asculta glasul păstorului lor. Intr'adevăr dacă oile nu ascultă de păstor, aceasta e tot una că nu vor să aibu păzitor. Să răsune glasul fluerului celui păstoresc, să se ridice toiagul ca să le îndrepteze în cale, totul va fi în zadar dacă ele îndărătnicindu-se nu vor ascultă de păstor.

O astfel de turmă este cu siguranță prada fiarelor.

Staulul și stâna duhovnicească în care se aude fluerul cel păstoresc al cuvântării de Dumnezeu este Biserica—Casa de rugăciune. Glasul păstorului răsună în rugăciune, în învățături și în săvârșirea Sfintei Taine. Toiagul său se ridică la ocărmuire și îndemnuri de suflet folositoare. Dacă unii cari de altfel cu numele de creștin se depărtează de biserică, apoi nu fac altceva decât aleargă eu pași pripiti în calea rătăcirii, lăsându-se a fi învăluiți și purtați de tot vântul învățaturii și prin amăgirea oumenilor (Efes. IV. 14).

Ascultare deci și supunere cu credincioșie pin partea *turmei*, grijă, trudă și jertfire din partea *păstorului*:

Cu o orânduială ca aceasta și în astfel de simțiminte cu privire de biserică învățătoare și biserică ascultătoare, mă înfățișez eu smeritul acum înaintea Inalt Prea Sfinților Voastre. Ascultare și frățietate între credincioși, unire, dragoste, pace și respectul cuvenit între păstori după treptele întru care se găsesc,

Intru aceasta îi va cunoaște lumea că sunt ucenicii Domnului.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Crescut din frageda'mi copilărie (1882) în această casă sub călăduirea Fericitului Mitropolit Calinic Miculescu am slujit Sfântului locașului acetsuia ca anagnost, diacon, predicator și preot. Astăzi se împlinesc tocmai zece ani de când am fost hirotonisit preot de către fericitul Iosif Gheorghian. Va fost dat Inalt Prea Sfinției Voastre distinsul lor urmaș ca să mă sfințiți în arhieriu împreună cu doi vrednici ucenici tot de ai lor P.P. S.S. Episcopi al Argeșului și al Dunării de jos. Adânc mișcat de stântul și mărețul act ce ați săvârșit cu smerenia mea depun la picioarele Inalt Prea Sfințiilor Voastre și a P.P. S.S. Episcopi toată recunoștința și devotamentul meu, însoțit de cele mai vii și călduroase mulțumiri. Așijderea țiu de cea mai sfântă a mea datorie a face o mărturisire obștească vestind aici nețărmurita mea recunoștință plină de un neșters devotament, Inalt Prea Sfântului Arhiepiscop și Mitropolit D.D. Pimen energicul succesori al nemuritorului Calinic Miculescu în scaunul Moldovei.

Inalt Prea Sfințiile Voastre ambii Mitropoliți ai Țării împreună cu Preasfântul Episcop al Argeșului mi-ați fost profesori la facultatea Teologică; iar P. S. Episcop al Dunării de jos D. D. Nifon încă de pe când eram diacon mi s'a arătat protector și sprijinitor fără șovăire. Se bucură sufletul meu și se veselește inima mea de încrederea ce cu toții a-ți binevoit a aveă în mine. Credeți-mă mărturisesc scurt, că voi căută să corespund dorințelor I. P. S. Voastre aducând la îndeplinire și în totul și în parte și în mare și în mic și în mult și în puțin orice mi se va încredința de lucru în smeritul meu cerc.

Dau încredințare că voi fi un element de ordine și de pace în rândurile P. S. Membri ai Sf. Sinod cărora le închin toată ființa mea pentru dragostea cu care m'au înconjurat și buna vrere ce au avut întru a mă alege.

Mulțumesc în acelaș timp cu adânc respect și desăvârșită recunoștință Inaltului Guvern pentru faptul recomandării și întăririi mele în această înaltă vrednicie bisericească.

Și de vreme ce ca români cu iubire de neam și dor de țară în toate momentele solemne gândul nostru trebuie să se îndrepte către Acel care a întemeiat regatul scumpei noastre Români îngăduiți-mi a strigă:

Trăiască Majestatea Sa Regele și Majestatea Sa Regina d'impreună cu toată Augusta Lor familie.

Să trăiți I. P. S. Președinte al Sf. Sinod d'impreună cu toți P.P. S.S. Membrii.

Trăiască, crească și înflorească în vecii vecilor scumpa noastră Românie!!!

*

M. S. Regele a părăsit Palatul Mitropolitan foarte mulțăm, că a luat parte la această serbare. După plecarea

M. Sale au mai vorbit ambii I.I. P.P. S.S. Mitropoliți și D-nul I. I. C. Brătianu, Președintele Consiliului de miniștrii. S'au făcut urări călduroase pentru binele sfintei noastre biserici și al servitorilor ei.

II.

Când s'a prezentat pentru prima dată în Sf. Sinod, P. S. Evghenie Piteșteanul a rostit următoarele frumoase cuvinte de mulțumire:

*Inalt Prea Sfințite Președinte și
Prea Sfințiți Părinți!*

Un moment de o mai mare emoțiune ca cel în care mă aflu acum. încă n'am avut în viață. Adânc convins de greaua sarcină a Arhieriei ce cu încredere a-ți pus pe umerii mei, plin de recunoștință pentru bunavoința părintească cu care m'ați înconjurat intru cu tot respectul și frică de Dumnezeu în această sfântă incintă.

Dacă ziua aceasta este pentru mine de cea mai mare însemnătate, este în acelaș timp și ziua intru care „*temere și cutremur a căzut asupra mea*”.

Scumpă zi, dar înfricoșată prin faptul îndatoririlor și al jertfiei ce mi se impun în urmarea hirotoniei mele ca Arhieriu.

Am însă nădejde vie că într'armat cu toate armele duhovnicești pe cari Iesus Hristos le împarte ostașilor Lui voi răspunde așteptărilor I. P. Sfințiilor Voastre, și dorințelor Inaltului Guvern.

Fie care zi va adaoge mai mult la munca ce se cuvine să depun într'u susținerea dreptei credințe; fiecare an ce Bunul Dumnezeu mi va mai dărui va mări în sufletul meu dragostea de neam și Țară, iar solitudinea părintească cu care ați sădit în mine simțimente frumoase de credincioșie și râvnă va păstră deapurura nestinsă în mintea mea pomenirea recunoștinței nețermurite ce Vă port.

Unii dintre I. P. S. Voastre mi-ați fost profesori la Facultatea Teologică, alții pedagogi la Seminar, iar alții protectori și sprijinitori.

Element de ordine am fost și vreau să rămân în Biserica noastră națională.

Crescut din mica copilărie pe piatra bisericii am învățat să'mi susțin chiar cu prețul vieții scumpul odor al legii strămoșești și m'am întărit în dragostea cea desăvârșită a românului adevărat către scumpa noastră Țărișoară.

Nu vederi răslețe mă vor călăuzi căci ar fi să rătăcesc între cele neumblate și nu în cale dreaptă: ci voi merge pe drumul mare bătătorit de vremuri pe care merg mână în mână și unul după altul, toți oamenii cu minte, cari voesc și doresc să facă o călătorie sigură prielnică și folositoare.

Sfaturile, îndemnul și vederile Sf. Sinod vor fi și ale mele. Dorința Inaltului Guvern va fi și a mea, căci așa înțeleg eu rostul Bisericii în Stat și așa pricep eu să'mi slujesc națiunea.

Mă închin deci și slăvesc pre Dumnezeu pentru îndurările Sale ce a revărsat asupra mea; 'L rog cu căldură să Vă dăruiască I. P. Sfinților Voastre în locul celor pământești cele cerești, în locul celor vremelnice cele vecinice, în locul celor trecătoare cele nepieritoare.

Inalț glasul meu și strig: Trăiască M. Sa Regele Carol I dimpreună cu toată Augusta Sa Familie.

Mulțumesc cu recunoștință și asigur de nețărmuritul meu devotament pe Inaltul Guvern în deosebi; aduc prinos de credincioșie Onor. Domnului Ministru Cultelor Spiru Haret. Iar ca bun român încheiu cu urarea: Trăiască scumpa noastră Românie! Trăiască Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române!

*

Urăm și noi P. S. Evghenie Piteșteanul spor la muncă în serviciul sfintei noastre biserici și al poporului și țării. Avem destule nevoi și nu e vreme de odihnă. Dumnezeu să-L ajute și să-L sprijine.

G...

CRONICA BISERICESCĂ EXTERNĂ.

DIN LUMEA ETERODONĂ

Inaintea creării noilor cardinali.—In numărul din Ianuarie a. c. al revistei am vorbit despre marele număr de vacanțe între cardinali și despre trebuința de a umplea mai curând golurile care se înmulțesc. In numărul acesta vom vorbi despre unul din viitorii cardinali, despre actuala sa pozițiune în Biserica catolică franceză și despre rolul cardinalilor în Biserica catolică.

Traduc după ziarul *Figaro*.

„Nu se știe încă la ce dată Papa va ținea un consistoriu, nici căror arhiepiscopi și episcopi le va acorda pălăria de cardinal. Totuși golurile numeroase, pe care moartea le-a făcut de curînd în Sfîntul Colegiu, permit să ne gîndim că Suveranul Pontifice nu va mai întîrzia mult să creeze cardinali.

„Mai mulți din confracții noștri, judecînd fără îndoială după dorința unanimă a episcopatului francez, au crezut că pot să anunțe că Monseniorul Amette, arhiepiscopul Parisului și Monseniorul de Cabrières, episcop de Montpellier, vor intra de sigur în numărul de cardinali care va fi să se creeze în curînd. Dar Vaticanul s'a grăbit să declare că nimic nu e hotărît în privința aceasta. Astfel intențiunile Romei în această materie sînt supuse firește la oportunități schimbătoare.

„Dar, fiind vorba de oportunitate, putem observa cel puțin pînă la ce grad împrejurările actuale obligă într'un chip oarecare ca arhiepiscopul de Paris să fie ridicat la purpura romană. Sînt în măsură de a afirma că cardinalul Lecot în ajunul acelei călătorii *ad limina* din care trebuia să se întoarcă într'un sicriu, avea de gînd să se explice respectuos, dar temeinic, cu Sfîntul Părinte. Ba chiar fu acesta unul din motivele principale ale călătoriei sale spre Roma, după cum însuși a dat să se înțeleagă destul de lămurit mai multor persoane din intimitatea sa în timpul ultimei și prea scurtei opriri pe care o făcu în Paris.

„Deci Cardinalul Lecot își propunea să arăte Papii că sub regimul separațiunii e potrivit ca arhiepiscopul Parisului să fie în oarecare chip capul Bisericii franceze, sau, dacă se vrea așa, mijlocitorul autorizat, oficial, între Sfîntul Scaun și ceilalți membri ai episcopatului. Cînd Papa are instrucțiuni de dat episcopilor Franciei, și asta se întîmplă des, el le trimete de obicei arhiepiscopului de Paris, cu însărcinarea de a le comunica și titularilor celorlalte diocese din Franca. Această misiune, întru cît ea e întemeiată pe situațiunea politică a capitalei, implică, la acel care e regulat investit cu dînsa, un fel de primat asupra colegilor săi. Ea reclamă mai cu seamă ca nici unul din ei să nu-i fie superior din punct de vedere ierarhic. Alți arhiepiscopi, sau și simpli episcopi fiind cardinali, demnitate pe care Arhiepiscopul de Paris încă n'o are, rezultă o situațiune falsă și pentru dînsul și pentru ceilalți.

„Această situațiune devine foarte jenantă cînd arhiepiscopul de Paris asistă cu vreunul dintr'înșii la o ceremonie religioasă, pentru că se găsește obligat să cedeze pasul, cum s'a întîmplat nu de mult la funeraliile arhiepiscopului de Bordeaux. Ea ar fi încă și mai supărătoare dacă Papa ar permite episcopatului francez să se întrunească în adunare plenară, căci arhiepiscopul Parisului ar ocupa un loc potrivit ca gradul său în ierarhie, totuși foarte nepotrivit față cu calitatea și cu demnitatea sa reală.

„ată considerațiunile pe care Cardinalul Lecot își propunea să le expue înaintea Suveranului Pontifice, independent de meritele personale, universal recunoscute ale Monseniorului Amette și de importanța istorică a scaunului Sfîntului Dionisie. Și-a realizat acest plan? Cred că da. A izbutit să convingă pe Piu X? Nu știu“.

*

Pentru noi ortodocșii chestiunea cardinalilor nu prea e lămurită. Pentru aceasta trebuie să dăm noi cîteva lămuriri.

În Biserica catolică pe lîngă fiecare scaun episcopal sau arhie-

piscopal se află un consiliu de preoți care se cheamă *capitul*, iar preoții care-l compun *canonici*. Fiind și scaunul Romei scaun episcopal, are *capitul*, însă unul cu mult mai strălucit de cât al scaunelor episcopale obișnuite. Acest *capitul* îl formează cardinalii.

Din cauză însă că sînt consilieri ai Papii, vaza lor e cu mult mai mare de cât a celorlalți consilieri, ba încă așa de mare, că se ridicară peste episcopat.

Actualmente cei mai mulți cardinali au hirotonie de arhieru, iar unii de preot, de și ajunge să aibă numai gradul de diacon sau subdiacon. Altă dată vaza lor însă era și mai mare; acum a mai scăzut ceva. „Oricît de mare poate fi astăzi sfera de influență a unor cardinali, ca corporațiune Sfîntul Colegiu de mult nu mai este atît de însemnat ca altă dată, abstracțiune făcînd de timpul cînd scaunul papal e vacant. De cînd adevăratele adunări consistoriale au fost aproape desființate, a încetat și influența acestui colegiu asupra treburilor bisericești“¹⁾.

Ca cinste însă cardinalii au rămas în Biserică îndată după Papă. Ei poartă la ceremonii haine roșe, iar în zilele ordinare negre cu margina roșă. Pentru cardinalii călugări există alte colori. De la Urban VIII cardinalii poartă și titlul de «Eminență».

Se naște acum întrebarea: Intre cardinali fiind și unii numai cu hirotonia de preot, cum stau ei cu rangul față de episcopii care nu sînt cardinali? E de sine înțeles că stă mai sus cardinalul episcop față de colegii săi care nu sînt cardinali. Ba, cum am văzut mai sus cu arhiepiscopul de Paris, care nu e cardinal, un arhiepiscop cedează pasul și unui episcop, dacă acela e cardinal.

Dar cum rămîne cu preotul cardinal?

Aci se petrece un fapt care mie mi se pare cu totul pe dos într'o orînduire bisericească care cinstește hirotonia drept taină. Preotul cardinal trece înaintea episcopului necardinal. Din momentul ce cineva e cardinal, are toate onorurile, fie el preot, diacon ori subdiacon, onoruri care și în Biserică și în Statul italian sînt mai mari pentru cardinali, apoi mai mici pentru arhiepiscopi și mai mici pentru episcopi.

Chestiunea însă ar veni așa: Un preot cardinal are față de un episcop superioritatea cinstei de consilier al Papii. Episcopul însă are superioritatea hirotoniei, și hirotonia fiind taină, urmează că considerațiunea aceasta trebuie să biruie orice altă considerațiune care isvorăște din orînduirea bisericească. Calitatea de cardinal izvorăște din organizarea bisericească, nu e de drept divin.

Prin urmare, în chestiunea cardinalilor, dreptul divin se găsește știrbit în Biserica catolică. Nu hirotonia e cea mai înaltă considerațiune în ceia ce privește gradele, ci sînt considerațiuni care trec înaintea acesteia, de și nu sînt de aceeași origină augustă.

Ideia că așa trebuie să fie merge atît de departe la catolici, în cât ei mai discută faptul dacă, într'un caz de unire cu Biserica ortodoxă, Patriarhii ortodocși trebuie să treacă înaintea cardinalilor!

¹⁾ Baumgarten: *Verfassung und Organisation der Kirche*. München 1906, p. 18.

Revue catholique des Églises zice: „Chestiunea întâietății va trebui de asemenea regulată în ziua când ne vom ocupa serios de o unire eficace și durabilă. Cei patru patriarhi din Orient pretind că au dreptul să treacă imediat după papă, chiar înaintea cardinalilor, atît din punctul de vedere istoric, cât și în virtutea decretului de unire de la conciliul din Florența care declară că al doilea după papă este patriarhul de Constantinopol, al treilea patriarhul de Antiohia, etc. Mai cu seamă le este penibil să suporte la Roma ca egali ai lor niște patriarhi latini curat titulari și care n'au nici o jurisdicțiune efectivă“¹⁾.

Prin urmare numai despre patriarhi poate fi vorba dacă să treacă înaintea cardinalilor. Mitropoliții ortodocși vor trebui să rămână în urma cardinalilor, chiar în urma cardinalilor preoți și diaconi!

Iată lucruri cu care nimenea nu se va împăcă, pentrucă subordonează dreptul divin considerațiunilor omenești papale: Faptul de a fi consilier al Papii prețuește mai mult decît a fi investit cu darul Sfântului Duh?

Chestiunea aceasta eu am mai discutat-o în revista *Viitorul* (1—15 Ianuarie 1909). Aduceam acolo cazul că Patriarhul unit de Antiohia a trecut la Roma, cu ocaziunea sărbătorilor în onoarea Sf. Ioan Gură de Aur, în urma cardinalilor. Deci nu s'a ținut seamă de hirotonia sa de arhiereu nici de celelalte considerațiuni, precum că era patriarh, adică avea jurisdicțiune asupra altor episcopi.

Aminteam acolo și de *Dreptul Canonic* al D-lui Teodorian care (vol. I, p. 164) atinge această chestiune și spune că nu e nici o călcare din faptul că un cardinal diacon, de ex., (cum era Antonelli, secretarul de Stat al lui Piu IX), are o vază atît de mare și trece la ceremonii înaintea episcopilor.

La acestea D-nul Teodorian mi-a răspuns în *Vestitorul* (22 ianuarie 1909) spunând că nu e nimic anticanonic în acest fapt, servindu-se și de oarecare analogii din Biserica română. Domnia sa spune că anticanonicitate ar fi în cazul când la liturghie cardinalul cu hirotonie inferioară ar trece înaintea unui episcop.

Eu chiar de atunci (un an în urmă) am vrut să răspund din nou D-lui Teodorian, dar am fost luat la vale de alte chestiuni, și așa discuțiunea n'a mai continuat. Venind însă acum vorba de chestiunea cardinalilor, găsesc ocaziunea să revin asupra celor ce doream să spun mai de mult.

Eu nu mă pot mulțami cu aceia că nu e caz de anticanonicitate, din cauză că la liturghie nici un cardinal preot sau diacon nu trece peste un episcop. Ce? numai liturghia trebuie să fie locul unde să se afirme superioritatea sacramentală a cuiva? Și dacă se afirmă în actul solemn al liturghiei, cu atît mai mult trebuie să transpire în acte mai puțin solemne. Degeaba îmi răspundea

¹⁾ Citat după *Revue du Clergé Français* din 15 Iunie 1908, p. 757.

D-nul Teodorian cu cazul Prea Sfințitului Calist Botoșăneanu că Prea Sfinția Sa stă în urma protoiereului sub a cărui administrație se află. Mai întâi cazul acesta e cu totul excepțional, nu e din cele prevăzute de Dreptul Canonic, cum sînt cazurile din Biserica romană, și deci nu poate servi ca o analogie de drept; al doilea, la nici o ceremonie protoiereul nu va îndrăzni să iee pasul asupra Prea Sfințitului Calist. Să-i observăm cînd se vor duce să se închine în Biserică și să vedem care va trece mai înainte: să-i observăm cînd se vor afla la vre-o ceremonie la Mitropolie și să vedem care va păși mai întâi și va face loc celuilalt? Chiar și în tablourile de fotografii cu clerul capitalei Vlădica Calist nu se află la rînd cu ceilalți preoți, ci la rînd cu vicarul.

Deci la noi nu se calcă pozițiunea și cinstea care decurge pentru cineva din hirotonie. Tot ce mi se va putea aduce contra este numai excepțional și trecător, nu ca normă de drept, ba poate împotriva ei.

Din Biserica ortodoxă catolicii citau cazuri petrecute în Rusia, precum că un arhimandrit însărcinat cu cenzura cerceta și lucrările episcopilor, dacă pot trece la tipar sau nu.

Că eu am dreptate în ce susțin, se vede și din ceia ce am dat mai sus din *Figaro*. Cel ce scrie acolo e un catolic, un cronicar bisericesc ale cărui articole deseori le întilnesc prin *Journal de Genève*. El se miră de lucruri mai puțin grave de cit cele de care mă mir eu. Căci eu mă alarmez că nu se respectă regulele de drept divin, pe cînd scriitorul acela are în vedere numai partea omenească din Dreptul Canonic. El zice că arhiepiscopul din capitala Franciei trebuie să fie primatul celorlalți episcopii ai țării, și totuși la înmormântarea arhiepiscopului de Bordeaux el a trebuit să cedeze pasul față de un cardinal care nu era arhiepiscop, ci numai episcop. Dacă deci chiar catolicii observă că se pot produce încurcături cu cardinalii și acolo unde hirotonia este egală, cum nu ne-am mira noi de cazurile cînd întîlnim și diferența în hirotonie! Și cred că după Dreptul Canonic hirotonia trebuie să înlătore orice considerațiune de ordin mai puțin însemnat de cît cel sacramental. Prețuiască oricît va prețui rangul de cardinal, după toate regulele însă el ar trebui să dea întâietate numai față de cei cu aceiași hirotonie.

Se naște acum întrebarea: Cum au ajuns cardinalii la atîta vază în Biserică în cît să treacă episcopatul pe al doilea plan?

Lucrul se explică prin puterea tot mai mare pe care și-a căpătat-o scaunul roman. Concentrînd în sine toată puterea Bisericii, a ajuns ca un soare care umplea de strălucire tot ceia ce venea în legătură cu dînsul. Deci consilierii acelu scaun, prin faptul numai că erau ai acelu scaun și nu ai altuia, au ajuns, pe baza acestei considerațiuni și a acelei că din rîndul lor se alegea Papa, să-și capete această pozițiune și să scoboare pe al doilea plan alte oficii¹⁾.

¹⁾ Vezi Baumgarten: Op. cit. p. 20.

Caracterul imperial al Bisericii romane face ca, pe lângă capul instituției, să fie la mare vază toți cei mai apropiați de el și mai cinstiți cu încrederea sa. Cardinalii joacă rolul principilor de pe lângă casele domnitoare, și aceasta e ceia ce se cere în cazul când vre-o împăcare ar interveni între Vatican și Statul italian. Se pretind pentru Papă onoruri ca și pentru rege, iar pentru cardinali ca pentru ceilalți principii.

Deci ceia ce prevalează în judecarea rangurilor nu este considerațiunea divină teologică, ci mai mult acea lumească, după felul de organizare al statelor.

Arhim. I. Scriban.

DONAȚIUNI

Se aduc mulțumiri direcțiunei școalei profesionale „Sf. Spiridon” din urbea Botoșani, care a donat bisericii Sf. Spiridon din localitate o față de masă bogat brodată pentru iconostas lucrată de elevele școalei.

Se exprimă mulțumiri D-lui Dumitru Pantazică primarul comunei Tichiriș (Putna) care a dăruit bisericii parohiale Adormirea Maicei Domnului din parohia și comuna cu acelaș nume una bederniță în valoare de 80 lei.

Se exprimă mulțumiri persoanelor mai jos notate cari au binevoit să dăruiască bisericii parohiale cu hramul Sf. Nicolae, parohia Pietroasa, comuna Găgești (Putna) diferite obiecte ale cultului și anume: Enoriașul epitrop Banu M. Dumbravă, un rând de vestminte bisericesti în valoare de 250 lei; un clopot în val. de 200 lei și două felinare în val. de 16 lei, D-nul Andrei Păun, un prapur în val. de 100 lei, D-nul Ioan Soare, un sfeșnic de alamă cu opt lumini în val. de 110 lei, D-nul Ion Partenie, un epitrahil în val. de 50 lei, Cântărețul Manolache I. Tănase, o față de pluș pentru Sf. Masă, în valoare de 65 lei.

Se aduc mulțumiri d. Dr. Chiriac D. Druțu, inspector agronom din București care a binevoit a donă bisericii parohiale din parohia Cornetu jud. Dâmbovița, un rând de vestminte preotești și un rând de acoperăminte pentru Sf. Vase, asemenea banca populară „Inălțarea” din acea comună donând aceleiași biserici o evanghelie și un catavasier legat în piele.

Se aduce mulțămiri d-lui Radu Mitică din urbea Bârlad, care a binevoit a donă bisericii Sfântul Spiridon din acea urbe o cruce procesională zugrăvită și poleită în valoare de lei 50.

Se aduce mulțămire publică D nului Pavel Teodoru și soției sale Eugenia Teodoru, care au binevoit a dărui un rând de S-te vestminte de matasă bisericii S ții Voevozi din orașul Botoșani.

Se aduce mulțămire publică D-lui Gh Greșanu, care a binevoit a oferi o sobă de tuciu în valoare de 35 lei bisericii filiale din Folticeni-vechi, parohia „Adormirea Maicei Domnului“ din urba Folticeni.

Se aduce mulțămire publică Onor. Administrații Domeniilor Coroanei, care a binevoit a oferi un baptister de aramă și lemnele necesare pentru încălzitul bisericii parohiale Drăceni comuna Mălini, jud. Suceava.

Se aduce mulțămire publică D-rei Natalia Izmirliu, care a binevoit a dărui un rând de sfinte vestminte noi preoțești în valoare de 178 lei bisericii „Vovidenia“ din Iași.

Se aduce mulțămire publică D-nei Elena Dimitriu și locuitorilor din satul Dângeni pentru că prin stăruința D-sale s'au adunat dela enoriașii parohiei Dângeni județul Botoșani suma de 168 lei 90 bani, cu care s'au cumpărat un rând de sfinte vase necesare bisericii din acea parohie.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane, care au făcut donațiuni bisericii parohiale din parohia Verpolea jud. Dorohoiu: Petru Vicol și soția sa Nimfodora au donat două cruci de lemn. Un sfânt epitaf a fost donat de Artemie și Domnica Gh. Ilisoi, Petru și Nimfodora Vicol, Filimon Malos, Spiridon și Ana Buligat, Pavel și Rahila Mirăuță, Gh. și Maria Ilisoi, Maria I. Bordei, Vartolomei și Elena Hâj, Constantin și Raveca Coca, Ifrim și Anghelina Ilisoiu, Platon și Platonica Coca, Pintilii și Magdalena Olariu, Vasile și Ana Vicol, Ioan și Paraschiva Hîj, Ignat și Paraschiva Coca, Clement și Domnica Coca, Ștefan și Ecaterina Ilisoi și Casian Antonovici: Două uși laterale la sf. Altar și un rând de vestminte complete donate de Artemie și Domnica Ilisoiu. Doi serafimi, 4 sfeșnice, din care două de argint și 2 de lemn donate de locuitorii din Voloveț. O icoană Maica Domnului donată de Nichifor și Ecaterina Lupășteanu. 2 sfeșnice de lemn de Petrea Vicol. O cruce mare donată de Efrem și Ioana Robu. O cruce mare donată de Gavril Robu și C. Păliucă. Un prapor donat de Victor și Maria Chilan. Un serafim și o cruce de cătră Grigore și Niftode Velacic și o cruce dată de Clement și Domnica.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Ūnite No. 60. Bacurești.

CATALOG

De Cărtile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

CĂRȚILE A UNGRO-VLAHIEI, tipărite în mai multe culori, și se vinde cu 6 lei suta de cărți postale.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pinză.		Cheltuieli de Transport.	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
1	Acatister	1	50	4	50	8	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
3	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apōstol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Arheologia biblică de Is. de Onciul	15	—	—	—	—	—	—	80
7	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	—	50
8	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1	30
9	Canonul Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	50
10	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
11	Carte de Rugăciuni, ediție de lux, din 1899	1	—	3	—	2	—	—	50
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
13	Cuvinte pentru săptămâna întâia a Postului Mare	1	—	—	—	—	—	—	60
14	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	8	—	—	60
15	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	8	—	9	—	5	50	—	80
16	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
17	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
18	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
19	Introd. în Test. Vechi de Is. de Onciul	10	—	—	—	—	—	—	80
20	Invățătura creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
21	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
22	Liturgierul.	4	—	9	—	6	50	—	80
23	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
24	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
25	Monastirile și Bisericile din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
26	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	80
27	Octoiubul cel mare.	18	—	25	—	21	—	1	30
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	1	30
29	Orologiu cel mic	8	50	6	50	5	30	—	80
30	Panibidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
31	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
32	» Sf. Dumitru Isvorătorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	50
33	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
34	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
35	» Sf. Paraschiva	—	80	—	—	—	—	—	50
36	Penticostar	6	—	11	—	8	50	—	80
37	Predicator (fragment) de In. Moisiu.	—	50	—	—	—	—	—	50
38	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
39	Psaltirea mică,	1	—	3	—	2	—	—	60
40	Rânduiala Proskomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	30
41	Slujba Invierei	2	—	5	—	8	80	—	60
42	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	8	80	—	60
43	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
44	Șease-zeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și piază.		Cheltueli de Transport	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
45	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
46	Tipic bisericesc	3	50	7	50	6	—	—	80
47	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
48	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
49	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	130
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Evangelisti pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
53	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registrelor pentru contabilitatea epitropiilor bisericesti se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, si se trimet franco. O coală buget sau cont. cerute în plus. costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu **5 lei suta.**

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime* și *Sf. Gheorghe* mare și mic, lucrate artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu **30 bani** cele mari și **20 bani** cele mici. Cererile să se adreseze acelei Librării.

Cheltuelile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericesti dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, *cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți*, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Casei Bisericești, — lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, *fără cheltueli de transport.*

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Odată cu efectuarea comandai, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat: Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhierem Melește Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

De luat în seamă

PI 4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFANTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL

INV: 208

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILCĂ" Serie teologică

COTA: PT-4

- Aote Oficiale.** Traducerea actului și corespondența oficială privitoare la hotărârile sinodului dela Iași din anul 1642.
Oficiale. Sumarele ședințelor Sfântului Sinod.
M. P. (Urmare). Depunerea lui Hrisostom.
G. Mișcarea catolică în regatul Român.
O. (Urmare) Origina răului în lume.
Arhim. I. Scriban. (Urmare). Libera cugetare și cugetarea liberă.
I. Mihălcescu. (Urmare) Minunea Invierei Domnului.
O. Erbiceanu. Conduca Sfântă.
M. Cronica bisericească internă.
N. D. { Cronica bisericească externă.
M. {
G. Bibliografie.

BUCUREȘTI

—
TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1910.

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „Biserica Ortodoxă Română” se compune din: P. S. Arhiepiscopul Calistrat Bârlădeanu, D-nii, C. Eribiceanu, Dr. Petru Gârboviceanu, Dr. Mih. Popescu.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanul, Directorul Tipografiei și Revistei „Biserica Ortodoxă Română”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe cîte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulate, vor reclama de-a dreptul P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanul, Directorul Tipografiei. Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista „Biserica Ortodoxă Română” se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrat, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindînd pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu.

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere. Prețul 0,75 bani.

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe o plăci. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericești*». Prețul 1 leu.

Evanghelia sau Viața și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutice Biblică, ed II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călăuză Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. I, II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Constantin. Prețul 15 lei.

Noul Testament, partea I, Evangheliile, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Prețul 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani.

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

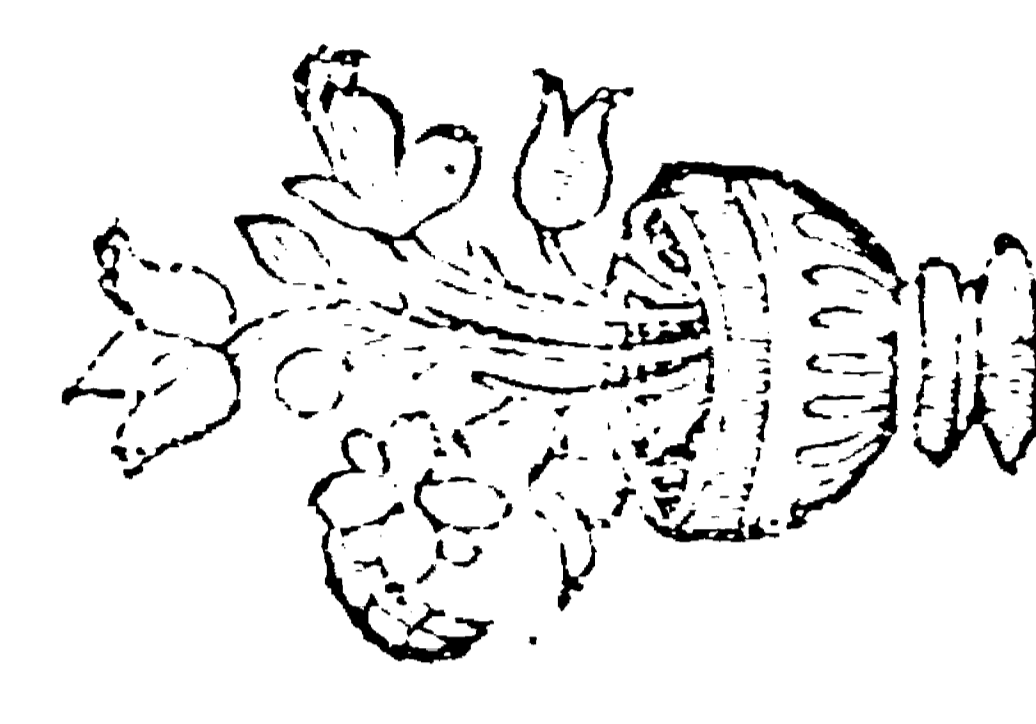
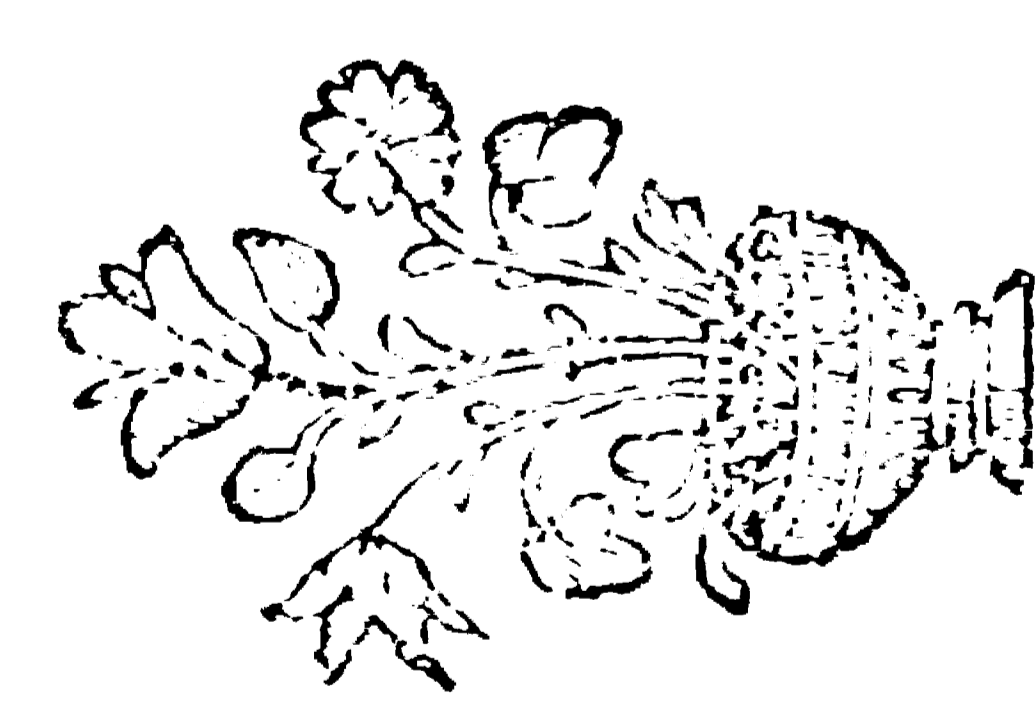
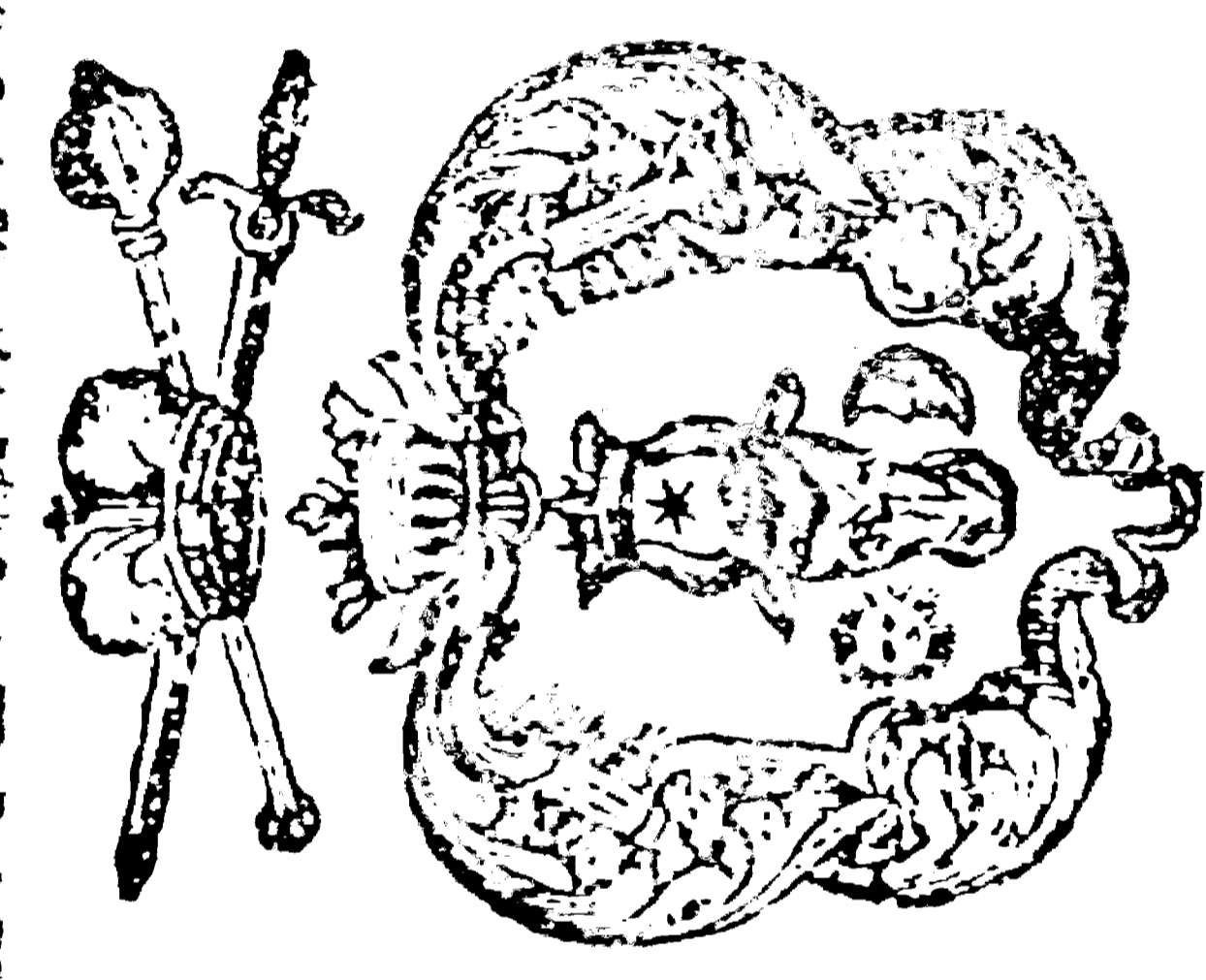
Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

ο φιλιώπων Γεράσιμ^ο. ο φιλίππου πόλεως γαβριήλ.
 ο Χίς, Ιερεμίας.
 Βαρθολομαίος Σοτζάβας κη πάσης Μολδο-
 Βλαχίας κη Ξεσφχ^ο Πλασγιανών.
 Ευλόγι^ο επίσκοπ^ο ζωμάνς,
 Άναςάσ^ο επίσκοπ^ο ραδουτζίς.
 Γεώργι^ο επίσκοπ^ο χεσπίς.
 Σωφρόνι^ο ιερόμναχ^ο κη καθηγητής τος ήγουμενικῆς
 μονῆς των Ξεσφχ^ο των εν Γιασ^ω Μολδοβλαχίας.
 ο κηρυξ τῆ δούβελίς Μελέπος σωρίγος, ιερόμναχος,
 ο μέγας αρχιμανδριτης τῆς μέγλης εκκλησίας φιλόθεος.
 ο μέγας επροποσύργιλος τῆς μέγλης εκκλησίας νικηφόρος.

ο σακελλίς τῆς μέγλης εκκλησίας Γεώργι^ο.
 ο πρωτεκδικ^ο τῆς μέγλης εκκλησίας θωμάς.
 ο πρωτοτοτάρ^ο τῆς μέγλης εκκλησίας φιλιώπ^ο.
 ο μέγας παρμιχιρί^ο τῆς μέγλης εκκλησίας φιλιώπ^ο.
 ο διεσφούλας τῆς μέγλης εκκλησίας Μιχαήλ.
 ο μέγας διεμπανδύτης τῆς μέγλης εκκλησίας ζήλς.
 ο λογοδίτης τῆς μέγλης εκκλησίας Νικόλα^ο.
 ο ανθρωποπατογράφ^ο τῆς μέγλης εκκλησίας Κωνσταντῆος.
 ο πρωτοπροσελάρ^ο τῆς μέγλης εκκλησίας Κωνσταντῆος.
 ο λογοδίτης τῆς γενικῆς χρυσόσκυλ^ο.
 ο νοτάρι^ο τῆς μέγλης εκκλησίας Δημήτρι^ο.

ΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΜΕΓΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ

ΟΙ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΜΕΓΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ

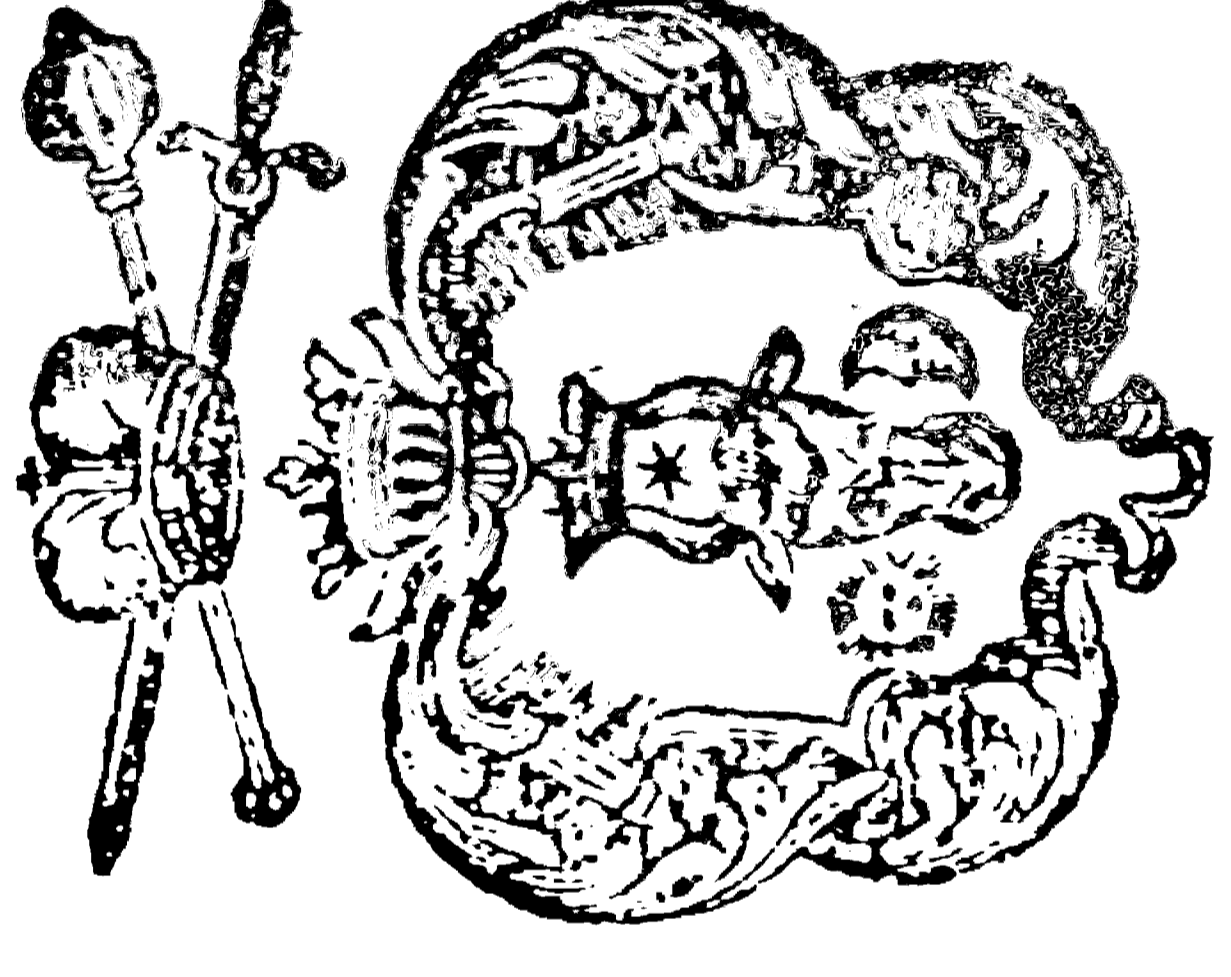
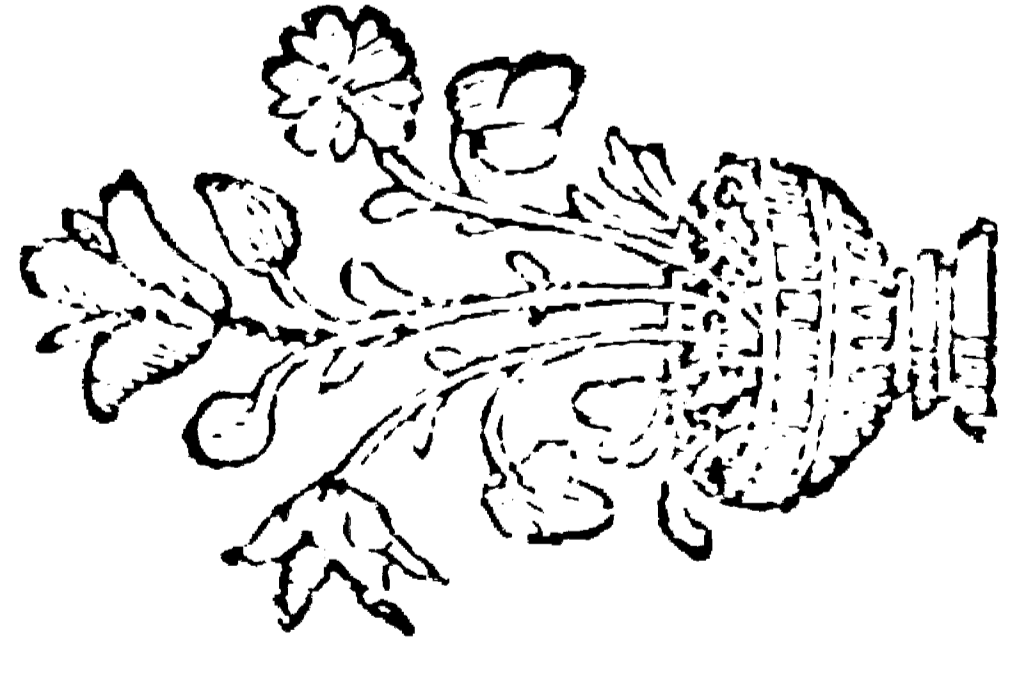
ΤΩ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΣΤΑΤΩ ΔΟΤΙΚΙ.
 Σεοφρεάτη αυδύτη, κη ηγουμενικῆς Μολδοβλαχίας. Κυρίω, Κυρίω.
ΙΩΑΝΝΗ ΒΑΣΙΛΕΙΩ ΒΩΙΒΟΝΔΑ
 Σ Ω Τ Η Ρ Ι Α Ν Π Α Ρ Α Θ Ε Ο Τ.

ΝΟΝ ὡς ἀληθῶς Διεξ μεγαλοφρεπέατε, τύποις ἐκδύνη κη πελοδια κ ταυτὶ γράμματα. ἐπεδὴ γρ^ο σοι τὸ σωδῆμα ἀνδρῶν ὅτις, ἐπεὶ ὅτις
 τῆς εκκλησίας αὐτῆς εὐχόμενος, κη τὸν ἀρέσκων γενναίον καταλύτα, σὲ μόνον ἐκ πάντων πᾶν ἐπὶ γῆς ἠγόμενος, ὡς εὐχόμενος αὐτῶ ἐκλεμμενῶν, τῶν
 ἄλλων ἐπὶ τὸν κακοδοξίας σκλητύσαι, ἐμὴ ἀεὶ τῆ σῆ θεοσεβείατη μεγαλονοία; ὡς ἰδὸν τὰς τῆ χυ^ο εκκλησίας ταρρατομίνας, ἐκ τὸς τῶν
 ἀραφανεῖς καληνικακῶς κερπάλαις, διατηνομένους ημετέροις κη. ὁ ἐπληροφύξ, ἀνατολικὴ ὁμολογία τῆς χριστιανικῆς πίστεως. ἠδὸ τῶν κερπῶν ἐκ
 πάντων κάλων ληνήσαι, ἐκ ἀσείκης. ἔως ἂ μετ' ἐπιμνήσθη^ο τοσοτηρητάς τῆ ἀγιωπάτη κη Αποστολῆς θρόνῃ τῆς οὐκ ἐμμενικῆς, κη ἀπείσεως τῆς τῶν αὐτῶν
 ἱερα^ο σωλῶδς, κη ἀπὸ Ρωσίας λεγᾶται τῆς ἐκδύθεν εκκλησίας, οὐκ αὐτοῖς πάντες τῆ νενοδωδύς κατέρραξας δόγματα. ἀπιστίας Ρίσιος ἐκνηνῶν κη οὐκ ἐκνηνῶν

Λαζαριου, Γρηγοριου, Δαβιθα.
 οἱ ἄγιοι τῆς σωζης.
 ο Κυζικη, Ἀνθιμ.
 ο πρων Νικαιας, πορφυριος, ο Πρεσβυς, χρυσανθ.
 ο Κορινθ, Γρηγορι.
 ο φιλιππων Γεωργι.
 ο Χις, ιερεμιας.
 Βαλααμ Μρωπολιτης Σοτζαβας κη πασης Μολδο-
 Σλαχίας κη Ἐξαρχ.
 Ευλογι.
 Αμασια.
 Γεωργι.
 Σωφρονι.
 μονης των ρων ιεσρχων της εν Γιασ.φ Μολδοσλαχίας.
 ο κηρυξ πε δαυγελις Μελεπος σφεργος, ιερμοναχος,
 ο μεγας αρχιμανδριτης της μεγαλης εκκλησίας φιλοδεις.
 ο μεγας πρποσυγγελος τ μεγαλης εκκλησίας νικηφορος.

τε παρσις ποιμενος ημψ Παζιαρχης Κων-
 στατινπολεως, συμφωνη εν σασι κη σωμι-
 νων, εγω Πετς.
 σκοσα Μητροπολιτης Κιοβς κη Αλικίας.
 κη πασης Ρωσίας, εξαρχ.
 λιχη θορη της Κωνσταντινπολεως, αρχιμαν-
 δριτης της λάρυρας Πιετςαρις, πρπορχαφ.
 ρια χηρι διεμεπε, κη εκ πρποσυπε πασης
 της εν Χω εκκλησίας τ ορδουδεις κη καθο-
 λικης, της εσης εν τη μικρα Ρωσία.
 Αθωνιας.
 κη Οσργις.
 Αρσενιος Ζελιβοροκιος ἄπκοσος Λεωσολε-
 ως Αλικίας κη Καμινικιας της Ποδαλιας.
 Σιλβεργς ελεβιτζιος Ιωακινκιος ἄπκο-
 π.
 Σιλβεργς Κόσσοφ.
 ας Ορσις, κη Μωγιλσβίας.

ο μεγας οκτόμο.
 ο μεγας σακελλαρι.
 ο μεγας χαρτοφυλαξ.
 ο μεγας εκκλησιάρχης τ μεγαλη εκκλησίας Μιχαηλ.
 ο νομοδολαξ τ μεγαλη εκκλησίας Περσικώας ιερδς.
 ο σακελλις τ μεγαλη εκκλησίας Γεωργι.
 ο πρποτεχδουκ τ μεγαλης εκκλησίας Θωμάς.
 ο πρποτροταρι τ μεγαλη εκκλησίας Φιλιππ.
 ο μεγας πριμιμικρι τ μεγαλη εκκλησίας Φιλιππ.
 ο δεσφορδαξ τ μεγαλης εκκλησίας Μιχαηλ.
 ο μεγας Διερμνδουτης τ μεγαλης εκκλησίας ξελης.
 ο λογοδέτης τ μεγαλης εκκλησίας Νικολα.
 ο πρπομνημαπτοργαφ τ μεγαλη εκκλησίας Κωνσταντινος.
 ο πρποπαπορσελαρι τ μεγαλη εκκλησίας Κωνσταντιν.
 ο λογοδέτης πρνευκ χρυσουκκαλ.
 ο νοταρι τ μεγαλης εκκλησίας Δημητρ.

ΤΩ ΕΚΑΜΠΡΟΤΑΤΩ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΣΤΑΤΩ ΔΟΤΚΙ,
 Θεοσεβέτατ π αυδύτη, κη ηγμνιπιάσκις Μολδοσλαχίας, Κυριε, Κυριε.
ΙΩΑΝΝΗ ΒΑΣΙΛΕΙΩ ΒΩΙΒΟΝ ΔΑ
 Σ Ω Τ Η Ρ Ι Α Ν Π Α Ρ Α Θ Ε Ο Τ.

Ουκ εν ως αληθως Δεξ μεγαλοπρεπέατε, τυποι ενδυναμ κη πασιωδικα ταυτι γράμματα. επειδη γρσοι το σωθημα λδωκεν ο πς τς ες
 τ εκκλησίας αυτς πρμαχοι, κη των αρέσεων γυνάκων καταλύτα, σε μόνον εν πάντων των εθνη γης ηγμνιων, ως ευχεσθον αυτψ ελεξαμεν, τινι
 α αλλω επεκτότες κκοδοξίας ζηλιτδσαι, αμη αρα τη εθ θεοσεβέτατ μεγαλοροια; ος ιδων τας τς χυ εκκλησίας ταφαττομένης, εκι τοις νωτι

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE.

Iată traducerea actului care este de o mare însemnătate pentru istoria patriei noastre:

Parthenie cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop Constantinopoli, Roma Nouă și Patriarh Ecumenic.

Smerenia Noastră, sinodicește fiind Președinte, Ne-am adunat împreună cu Prea Sfințitii și Prea respectații Arhierei, frații noștri iubiți în Sf. Spirit și coliturgisitori și cu Prea respectații clerici ai mării noastre Biserici a lui Hristos, s'au adus în mijloc aceste capitole având titlu ale bătrânului nostru fost Patriarh Chir Chiril, despre care s'a cercetat, dacă trebuie acestea să le ținem și să le socotim ca efsevioase (pioase) sau ca streine de Biserica noastră a lui Hristos, răsăriteană și apostolică, sau să le aruncăm. Pentru accia tot acest Sf. Sinod, fiecare din Membrii lui, examinându-le și judecându-le înțelesul celor ce sunt scrise le-au aflat pe toate acestea (exceptând pe cel al VII-lea) cuprinzând eresul calvinic și ca îndepărtându-se foarte mult de religia creștină răsăriteană.

Căci întâiul capitol presupune că purcederea eternă și substanțială a Sf. Spirit ar proveni și dela Tatăl și dela Fiul, contrarie hotărârei Bisericii Orientale.

Iar în al doilea capitol, primind Sf. Scriptură desbrăcată de explicările Sf. Părinți ai Bisericii, defaimă cele cuprinse în ea, ca prin inspirație divină de către sinoadele Ecumenice și leapadă tradițiunile ce dela început și succesiv

s'a ținut de toată lumea, fără de care predicarea noastră s'ar reduce la un nume gol, după cum zice Sf. Vasile.

Iar în al treilea, presupune pe Dumnezeu foarte nedrept, servindu-se de autoritate tiranică; de oarece Ciril zice: Că prin singura voința lui pre unii i-au destinat spre glorie, iar pe alții îi aruncă în pedeapsă, neprivind de loc la faptele lor, ce lucru poate fi mai nepios decât acesta?

Al patrulea capitol este opus celui precedent, căci, dacă nu este Dumnezeu cauza relelor, cum prin propria voință conduce pe cei neexperimentați la facerea de rău?

Al cincilea capitol interpretează fals providența divină, însușindu-i în ideie și în faptă cele ce se săvârșesc de către oameni răi și demoni, cu permisiunea ei, ca și cum s'ar fi convins Ciril din mărturiile ce aduce. Aceasta întrece toată blasfema.

Al șaselea cuprinde sub păcat toată firea omenească, nu numai sub cel strămoșesc precum mărturisește și Biserica noastră, dar și sub cel derivat din acesta, adică: voluntar și mortal pe care le numește fructe ale aceluia. Și de oarece pe nimenea nu exceptează de acesta, (adică de cel mortal, care atrage condamnarea celui ce'l practică) nici pe cel mai mare dintre cei născuți din femei, nici pe cea mai bine cuvântată dintre femei adică: pe neîntinată și pururea fecioară Maria, nici pe oarecare strămoși ori profeți și apostoli, de aceia se condamnă ca streini credinței noastre.

Al optulea suspendă ori anulează intervenirea sfinților și protecțiile îngerilor, cum și rugăciunile și mijlocirea preoților pentru toată lumea, prin care credem că se conservă Biserica.

Al noulea presupune că credința desbrăcată de fapte mântuie, și că aceasta nu e lucru nostru, ci numai a lui Hristos, care fără conlucrarea omului îl justifică prin viața și moartea sa, pentruca astfel omul să nu pară că ar contribui cu ceva la mântuirea sa.

Al zecilea, confundă biserica pământească cu cea cerească, suspendă păstoria ierarhică și prin ea tot Clerul Bisericii. Ce lucru ar fi mai urât decât acesta.

Al unsprezecelea, voește ca membrii Bisericii să fie numai cei aleși (predestinați) și nu în general cei ce se co-

munică și participă cu credință cu tainele ei; precum Pavel, când persecută Biserica era membru a acelia, pentru că era consacrat din pruncie. Iar Iuda, săvârșind minuni asemenea celorlalți apostoli, n'au fost membru al ei pentru aceasta.

Al doisprezecilea capitol, anevoindu-se scriitorul a aruncă învățăturile părinților zice: Că Biserica se învață (conduce) de Sf. Spirit care lucru fiind adevărat, el îl introduce cu scop rău. Se învață în adevăr Biserica noastră de Sf. Spirit, dar nu direct, ci Spiritul servindu-se de limbi și de mâini omenești. Căci oameni au fost și Profeții și Apostolii cari au predicat cuvântul Domnului dar cuvintele predicate de aceia erau a Sf. Spirit și divine, pentru că se inspirau de acolo și care n'aveau nimic omenească. Deci și Biserica învățându-se prin cuvinte inspirate ale Părinților, nu se zice că se învață de către oameni ci de către Sf. Spirit. Pentru că aceia mișcându-se de către Spiritul divin, ne învață nu după om, ci după inspirațiunea ce au luat dela Sf. Spirit, care (lucru) se dovedește din concordanța ce au între dânșii. Iar a opină că Biserica poate să păcătuiască, și aceasta având învățător pe Sf. Spirit și cap pe Hristos, despre care s'a zis că n'are întinaciuie nici pată, ci că toată este frumoasă și curată, să condamne această doctrină ca impioasă.

Al treisprezecilea aruncă faptele bune, respectiv de mântuirea oamenilor, suspendând prin aceasta, în cât depinde de noi, nu numai toată virtutea și viața îndumnezeită, dar și toată Sf. Scriptură, care îndeamnă pe toți la fapte bune pentru care să ale mântuire.

În al paisprezecilea, luptându se contra liberului arbitru încearcă a distruge natura omenească, ca una ce și are substanța sa în minte și liberul arbitru.

În al cincisprezecilea, neagă cele cinci mistere: Preoția, Sf. Maslu, Sf. Mir, Mărturisirea prin penitență și respectata nuntă, pe care toată vechea tradiție ni le a lăsat ca sfinte și transmitătoare grații divine.

Al șaisprezecilea și celelalte două mistere mărturisind în cele două capitole ce urmează nu expun îndeajuns puterea lor, căci în cel al botezului, așa socotesc că să mântue cel ce se botează încât nu e cu puțință prin nici un

chip să se piarză, uitând pe cei ce nu-l păzesc neîntinat și nu țin nici credința până la sfârșit, de aceia nu se folosesc întru nimica de baia aceasta, ci se condamnă pe depsii veșnice.

Al șaptesprezecilea, iar Dumnezeiasca Euharistie așa o sfâșie în cât nu rămâne din ea nimic altceva de cât un tip gol ca și cum am adora încă umbra legii vechi. Căci nu zice că trupul lui Hristos cel adevărat este pâinea cea văzută și cea mâncată, consacrată acum, ci cel înțeles cu spiritul sau mai ales a zice ceva închipuit, ceea ce este plină de toată impiositatea.

Al optusprezecilea iar în urma tuturor sub pretext de a atacă purgatorul (focul curățitor) se încearcă a ne aruncă pomenirile (amintirile) legitime despre cei adormiți, prin care sperăm a li se trimită repaus și ușurare dela Dumnezeu pentru întinăciunile de care au fost atinși.

Pe lângă acestea ni s'au prezentat și întrebările adăogite la capitole și s'au făcut cunoscute la tot Sf. Sinod, care nu conține nimic mai bun de cât capitolele. Căci respinge, ca și mai nainte, nu numai interpretările Scripturi făcute de părinții noștri, dar încă leapădă și pe unele din cărțile ei, pe care sfintele Sinoade ecumenice le-au admis ca canonice. În fine resping închinarea relativă a veneratelor și sf. icoane, pe care le-au confirmat Sf. Sinod ecumenic al VII-lea.

De aceia și capitolele acestea și întrebările cu vot unanim le respingem cu totu (zice acest Sf. Sinod) și le aruncăm din staolul nostru ca pline de erezii și cu totul streine de credința noastră ortodoxă și pe autorii lor. Le considerăm streine de religiunea noastră făcând cunoscut tuturor, că autorul acestora spune neadevăr (mințește) în ce ne privește pe noi. Pretinzând că credința sa proprie este mărturisirea ortodoxă a credinții creștine a grecilor, pe când ea este calvină și nu a noastră. Lepădăm dar din adunarea credincioșilor pe acei ce le citesc și țin aceste capitole, ca cum ar fi adevărate și pioase și le apără ori prin cuvinte ori prin scrieri ca pe unii ce sunt de o idee și participă la ereziile aceluia, ca corupători Bisericii lui Hristos. Pe aceștia îi respingem dela adunarea credincioșilor și ordonăm a'i socoti ca pe păgâni și vameși,

neavând nici o comunicație cu noi, de orice stare socială ar fi; să fie supuși anatimii veșnice și excluși dela Părintele, Fiul și Sf. Spirit, unul singur Dumnezeu după natură, neertați, nedeslegați după moarte și părtași muncii eterne. Căci nici odată Biserica noastră nu s'a supus unor asemenea dogme, nici pe viitor nu va cădea în o așa stare, grație spiritului ce o conduce și o guvernă. Apoi spre confirmarea și autenticitatea (actului prezent) s'a înscris prea sfânta lucrare (actul sinodal) în condica sfințită, a mării noastre Biserici a lui Hristos. Subscris cu propriile mâini ale P.P. S.S. Arhieriei și prea învățați clerici.

In anul mântuirii 1642 în luna Maiu indictionul al X-lea:

Parthenie cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop Constantinopolului, Romei Nouă și Patriarh Ecumenic.

Ioanichie al Ieraciei. Grigorie al Larisii. Pahomie al Haledonului. Daniel al Serelor.

Epitropii Sinodului: Antim al Chizicului. Porfirie al Nicei. Porfirie fost al Nicei. Hrisant al Brusii. Grigorie al Corintului. Sofronie al Vidinului. Gerasim al Filipilor. Gabriil al Filipopolii. Irimia al Hiului. Ignatie al Limnului.

Varlaam, Mitropolit al Sucevei și a toată Moldova și Exarh al plaiurilor. Evloghie Episcopul Romanului, Anastasie, episcop Rădăușului. Gheorghie, Episcop Hușiului. Sofronie, Ieromonah și epumen al Monastirii Domnești Trei Ierarhi din Iașul Moldovei.

Melctie Sireg Ieromonah predicator al Evanghelii. Filoteiu Marele Arhimandrit al Bisericii mari.

Nichifor, Marele Protosinghel al Bisericii mari.

Concedând și consimțind în totul cu această epistolă sinodală. Prea Sfântului Părinte și Păstor al Nostru, Patriarhul Constantinopolului eu Petru Movilă smerit Arhiepiscop și Mitropolit Chierului și Galiții și Exarh a toată Rosia, a sf. tron Apostolic a Constantinopolului.

Arhimandritul Lavrei Percesca, subscrise cu propria mea mână și pentru mine și ca reprezentant a toată Biserica Ortodoxă și Catolică a lui Hristos, ce este în Rosia mică.

Athanasie Puzin Episcop Lucepriei și Ostrogului. Arsenie Zelvorschi, episcop Leopoli din Galiția și Camenița Podolschei. Silvestru Ulerici, Viotinschi Episcop Premislavei și Șamvoriei.

Silvestru Cosov episcop Mixislavii, Orsii și Moghelavii.

Lascar Marile Logofăt a Bisericii mari.

Hristodul preot Marele Econom a Bisericii Mari.

Teolog preot marele Sachelare a Bisericii mari.

Eustatie preot, marele hartofilax a Bisericii mari.

Mihail marele eclesiarh a marii Biserici.
Parăcschev preot nomofilax Bisericii mari.
Gheorghie Sacheliul Bisericii mari.
Toma Protecđicul marii Biserici.
Filip Protonotarul Bisericeii mari.
Filiþ marele primietur a Bisericii mari.
Mihail Dicheofilaxul Bisericeii mari.
Rale marele interpret a Bisericii mari,
Nicolae marele logofăt a Bisericii mari.
Constantin ipomnimatograful Bisericii mari.
Constantin prot-apostolarul Bisericeii mari, Hrisoschol, logo-
fătul naþiunii. Dimitrie notarul Bisericeii mari.

Prea Strălucitului și Prea Marelui Duce iubitorului de
Dumnezeu și Egemon al toată Moldo-Vlahia, Domn Domn
Ioan Vasilie Voevod, mântuire dela Dumnezeu.

Ție ți-a fost dat cu adevărat, Duce Preamăreț, a răs-
 pândi prin tipar și aceste scrisori sinodice, fiindcă Ție ți-a
 oferit Domnul semnul de a fi sprijinitorul Bisericii Sale,
 și brav nimicitor a ereziilor; pe tine numai dintre toți he-
 gemonii pământului alegându-te ca bine plăcut lui, cui al-
 tuia i s'ar cădeà a prescrie și stigmatizà opiniile false,
 dacă nu în adevăr minții tale geniale, cei iubitoare de
 Dumnezeu. Care văzând Bisericele lui Hristos turburate
 din cauza capitolelor de curând ivite, cu cuprins calvinic,
 pretizând a fi ale noastre, «*Mărturisirea Orientală a cre-*
dinții creștine». Nu te-ai lenevit de loc, ci făcând toate
 chipurile, nu te-ai lăsat de osteneală până a nu chemà lo-
 coțiitori a Prea Sfântului și Apostolicului tron ecumenic
 și a întregului Sf. Sinod de pe lângă el, cum și din Rosia
 reprezentanți ai Bisericii de acolo. Și așa cu aceștia ai
 sfășiat toate dogmele lor false, admitând și întărind prin
 cărți publice dogmele curate ale Bisericeii Orientale, și așa
 descoperind veninul cel ascuns din acele capitole tuturor
 fiilor ortodoxi ai creștinilor, ai ordonat a se face cunoscut
 în public socotința ce o are despre aceste dogme Bise-
 rica noastră cea Mare a lui Hristos. Pentru că așa să poată
 cunoaște oile Domnului de pretutindenea de care mân-
 cări trebuie a se ferì și spre ce pășuni sigure a se apropia
 de aceia mulțamind lui Dumnezeu de cele economisite nouă
 prin tine de El îl rugăm din tot sufletul a-ți dărui viață

prezentă îndelungată și pașnică, înfrumusețând cu harul său tronul hegemonii până la sfârșit și a te permută în viața viitoare dela cele pământești la Impărăția cerească.

Legății și Exarhii Patriarhali din
Constantinopol.

Porfirie fost al Nichei.

Meletie Sirig Ieromorah

și predicator al Evanghelii.

Și legații din Rosia.

Isaia Trofim. Iegum. Sf. Neculae

*Ignatie Exenoviciu, predicatorul
Evanghelii.*

*Iosif Canonoviciu, Iegumenul a-
rătărilor sfinților.*

S'a imprimat în Iașul Moldo-Vlahii în respectata și Domneasca Mănăstire a Sf. Trei-Ierarhi în anul 1642 al Mântuirii, luna Decemvrie 20.

Corespondența oficială privitoare la hotărârile sinodului dela Iași din anul 1642, după cari s'a găsit un exemplar original în Biblioteca națională din Paris.

*Adresa Academiei Române către I. P. S. Mitropolit
Primat.*

ACADEMIA ROMÂNĂ.
No. III. 6479.

Înalt Prea Sfințite Părinte,

La 1642 Biserica Ortodoxă de Răsărit eră foarte agitată din cauza unei publicații făcute la Geneva de Patriarhul Constantinopolitan Ciril Lucaris, care afirmă și susține unele puncte de credință asemănătoare cu cele susținute de Reforma Luterană. Un sinod s'a adunat la Iași compus din «Legății» Bisericilor ortodoxe de sub Patriarhia de Constantinopol, din Moldova și din Rusia. Acest Sinod a luat hotărâri prin cari se afurisiau Capitolele Patriarhului Ciril ca făcând parte din Erezia Calvină.

Vasile Lupul Voevod, a procurat atunci o mică tipografie grecească în care s'au tipărit la Iași hotărârile Sinodului scrise în limba greacă și au fost publicate în numele și sub autoritatea Domnului Moldovei. Publicarea s'a făcut pe o foaie înaltă de 92 cm. și lată de 32 cm. Din ediția originală a acestei foi se cunoaște un singur exemplar aflat în Biblioteca Națională din Paris.

Acest act prezintă o mare însemnătate pentru istoria patriei noastre și în special pentru istoria statornicului sprijin de tot felul dat de țările noastre în secolii trecuți Bisericii ortodoxe de răsărit și reprezentanților ei, Academia a procurat de pe el câteva reproduceri fotografice spre a se păstra ca amintire în cele mai de frunte instituții bisericești ale patriei noastre.

Avem onoare a înainta odată cu aceasta Inalt Prea Sfinției Voastre 10 (zece) exemplare cu rugarea să binevoiți a dispune ca ele să fie împărțite și păstrate precum urmează:

Unul la Inalt Prea Sfinția Voastră,

- » » Sfântul Sinod,
- » » Facultatea de Teologie,
- » » Mitropolia din Iași,

Șase la cele șase Episcopii ale țării.

Tot deodată înaintăm alte 8 (opt) exemplare cu rugarea să binevoiți a dispune să fie trimise însoțite de cuvenitele explicații:

Unul Patriarhiei din Constantinopol,

- » Sinodului patriarhal din Constantinopol,
- » » din Atena,
- » » » Belgrad,
- » » » St. Petersburg,
- » Academiei Teologice din Kiev,
- » Mitropoliei din Cernăuți,
- » Facultății de Teologie din Cernăuți.

Primiți, Inalt Prea Sfințite Părinte, expresiunea simțimentelor noastre de cel mai profund respect.

Președintele, *A. I. Saligni.*

p. Secretarul General,

V. Ștefănescu.

Adresa Sfântului Sinod către Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic al Constantinopolului.

1910 Fevruarie 22.

Sanctității Sale Prea Fericitului Patriarh ecumenic al Constantinopolului D.D. Ioachim IV.

Academia română din București aflând în biblioteca națională din Paris un exemplar din edițiunea originală a ho-

tărilor luate de Sinodul ținut la Iași în anul 1642 și procurând după acel exemplar câteva reproduceri fotografice, a înaintat și Sfântului nostru Sinod un număr oarecare dintr'însele.

În vedere că acest act are o deosebită însemnătate pentru Sfânta Biserică Ortodoxă, întru cât prin hotărârile luate de Sinodul ținut la Iași, în anul 1642, la care au participat «Legatii» Bisericilor Ortodoxe dela Patriarhia de Constantinopole, din Moldova și din marea Impărăție a Rusiei, s'au apărat credința ortodoxă propovăduită de Sf. Biserică drept măritoare de Răsărit, afurisindu-se prin acele hotărâri Capitolele aflate într'o scriere atribuită Patriarhului Ciril Lucaris, publicată la Geneva, în care se afirmă și se susține unele puncte de credință asemănătoare cu cele susținute de Reforma Luterană și Calvină.

Cu cea mai desăvârșită dragoste întru Domnul înaintăm și Sanctității Voastre două exemplare—din care unul pentru Sf. Patriarhie, iar cellalt pentru Sf. Sinod al Sfintei Patriarhii,—din mai sus pomenitul act, rugându-vă cu tot respectul și venerațiunea să binevoiți a le primi ca semn de sollicitudinea ce poartă Sf. Sinod precum și înalta instituțiune de cultură din țara noastră—Academia Română, pentru păstrarea Sfintei credințe ortodoxe neclintită și neabătută dela teșneiturile puse de către Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și de Sfinții și Dumnezeuștii săi Apostoli și care s'au apărat de Sfinții Părinți în Sfintele Sinoade și pe care și noi smeriții lor următori le păstrăm și le cinstim cu toată cuviința și evlavie.

Recomandându-mă împreună cu Sfântul Sinod rugăciunilor Inaltei Voastre Sanctități, prea respectată și venerată de noi, sunt și rămân cu toată dragostea cea întru Hristos Domnul, al Sanctității Voastre prea plecat și mai mic frate în Hristos.

Președinte.

Câte o adresă cu acelaș cuprins s'a trimis și:

I. P. S. Mitropolit al Athenei D. D.

I. P. S. Mitropolit al Belgradului și Președinte al Sf. Sinod al Bisericii Sârbe.

I. P. S. Arhiep. și Mitrop. al St.-Petersburgului.

P. S. Rector al Academiei Teologice din Kiev.

I. P. S. Mitropolit din Cernăuți.

D-lui Decan al Facultății de Teol. din Cernăuți.

*Adresa Sfântului Sinod către D-nul Ministru
de Externe.*

Am onoare a înainta Domniei Voastre pe lângă aceasta șapte anexe, care cuprind actul reprodus de Academia Română după exemplarul aflat în biblioteca națională din Paris, care conține hotărârile luate de Sinodul ținut la Iași în anul 1642 cu privire la apărarea credinței ortodoxe față de o scriere atribuită Patriarhului de Constantinopole—Ciril Lucaris, în care se afirmă și se susține unele puncte de credință asemănătoare cu cele susținute de Reforma Luterană.

Aceste anexe fiind adresate 1) Sanctității Sale Prea Fericitului Patriarh de Constantinopol; 2) I. P. S. Mitropolit al Athenei; 3) Inalt P. S. Mitropolit al Belgradului; 4) I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit al St. Petersburgului; 5) P. S. Rector al Academiei Teologice din Kiev; 6) I. P. S. Mitropolit din Cernăuți și 7) D-lui Decan al Facultății de Teologie din Cernăuți.

Vă rugăm, D-le Ministru să bine-voiți a dispune să fie înaintate locurilor respective.

Primiți etc.

*Adresa Sfântului Sinod către D-nul Președinte al
Academiei Române.*

Primind adresa Dv. No. 6479 no. III din 30 Ianuarie a. c. precum și anexele despre care să vorbește într'însa, avem onoare a vă comunica, că pe deoparte s'au înaintat la destinație, potrivit menționatei Dv. adrese, câte un exemplar din însemnata lucrare pe care ne-ați trimis-o, iar pe de altă parte, ne facem o plăcută datorie de a vă exprima în numele Sf. Sinod cele mai călduroase mulțumiri pentru me-

ritoria și vrednica de toată lauda lucrare pe care Academia Română a găsit de cuviință să o facă, reproducând hotărârile luate de Sinodul ținut la Iași în anul 1642, pentru apărarea și susținerea credinței ortodoxe propovăduită de Sfânta Biserică drept măritoare de Răsărit.

Primiți etc.

Răspunsul Sanctității sale Patriarhului ecumenic al Constantinopolului.

Αριθ. Πρωτ.
3674.

No. Protocolului
3674.

† Πανιερότατε καὶ Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Οὐγγροβλαχίας καὶ ἔξαρχε πάσης Ρουμανίας, Πρόεδρε τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς ἁγίας ὀρθοδόξου Ἀυτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητέ καὶ περιπόθητε ἀδελφέ καὶ συλλειτουργε τῆς ἡμῶν Μετριότητος κύριε Ἀθανάσιε, τὴν φίλην ἡμῖν σεβασμίαν Ἀυτῆς Πανιερότητα ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπασόμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορεύομεν.

Ἄσμενοι ἐν καιρῷ ἐδεξάμεθα τὴν ἀδελφικὴν ἐπιστολὴν τῆς περισπουδάστου ἡμῖν σεβασμίας Ἀυτῆς Πανιερότητος, δι' ἧς ἀνήγγελλεν ἡμῖν τὴν φιλόφρονα ἀποστολὴν, χάριν τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχείου καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, δύο ἀντιτύπων τοῦ φιλοκάλω προνοία τῆς αὐτόθι Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας καταρτισθέντος φωτογραφικοῦ ἀποτυπώματος τοῦ ἐν τῇ Ἐ. Βιβλιοθήκῃ Παρισίων

Prea Sfințite și Prea Venerate Mitropolit al Ungro-Vlahiei, Exarh al întregii României, Președinte al Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române, Prea iubite în Hristos Dumnezeu, Prea scumpe frate și conliturghisitor al smereniei noastre, Domnule Athanasie, frățeste îmbrășșându-vă întru Domnul, cu multă plăcere vă salutăm.

Cu bucurie am primit la timp frățasca epistolă a Prea Sfinției Voastre celei mult dorate nouă, prin care ne-ați adus la cunoștință plăcuta trimiterere—pentru Patriarhie și* pentru Sf. Sinod de pe lângă noi,—a două exemplare din copia fotografică făcută prin îngrijirea cu mult gust a Academiei Române, după exemplarul edițiunii prototipe a hotărîrelor Sinodului din Iași

ὕπαρχοντος ἀντιτύπου τῆς πρω-
 ττύπου ἐκδόσεως τῶν ἀποφά-
 σεων τῆς ἐν Ἰασίῳ Συνόδου τοῦ
 1642, ἅπερ ἀντίτυπα ἐπίσης ἀ-
 σφαλῶς παρελάβομεν. Ὑπερβαλ-
 λόντως δὲ ἠσθέντες καὶ πολλὴν
 σχόντες τὴν χάριν ἐπὶ τῇ ἀδελ-
 φικῇ ταύτῃ φιλοφροσύνῃ, ἡδέως
 πάνυ, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἔ-
 ναγχος καὶ ἐν σημεδίᾳ τῆς περὶ
 ἡμᾶς Ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνό-
 δου τῆς ἀδελφικῆς Αὐτῆς ἐπισ-
 τολικῆς, προαγόμεθα νῦν ἐκφράσαι
 τῇ σεβασμίᾳ Αὐτῆς Πανιερότητι
 ἀπαντητικῶς, συνοδικῇ διαγνώ-
 μη, τὰς ὀφειλομένας θερμὰς εὐ-
 χαριστίας ἡμῶν. Τὰς εὐχαρισ-
 τίας δὲ καὶ τὰ ἐγκάρδια ἡμῶν
 συγχαρητήρια ἐκφράζοντες καὶ
 πρὸς τὸ ἀνώτατον αὐτόθι καὶ
 περιφανὲς ἐπιστημονικὸν ἴδρυμα,
 τὸ οὕτω φιλοκάλως καὶ ζηλωτῶς
 μεριμνήσαν περὶ τῆς ἐμπρεπού-
 σης ἀνατηπώσεως καὶ διαδό-
 σεως κειμηλίου ἱεροῦ, πολλὴν
 ἔχοντος τὴν σπουδαιότητα ἐν τῇ
 ἱστορίᾳ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ὁρθο-
 δόξου Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ
 Ἐκκλησίας, ἣς τρανῶς δι' ἐκη-
 ρύχθη καὶ ἐπροστατεύθη ἐν και-
 ρῷ δυσχειμέρῳ ὑπὸ τῆς εἰρη-
 μένης ἐν Ἰασίῳ Συνόδου ἡ ἁ-
 μῶμος διδασκαλία καὶ παράδο-
 σις, χαίρομεν ἰδιαζόντως οὕτω
 πολλαπλῶς ὑπὸ τε τῶν τοῦ κλή-
 ρου καὶ ὑπὸ τῶν τοῦ λαοῦ. ἐκ-
 φαινομένην ἐν τῷ θεοσώστῳ
 Βασιλείῳ βλέποντες τὴν πρὸς
 τὴν ἁγίαν ἡμῶν ὀρθόδοξον πί-

dela 1642,—aflat în Biblioteca
 națională din Paris, pe care
 exemplare le-am primit în bu-
 nă regulă.

Mulțamiți și încântați peste
 măsură de această amabilitate
 frățască, venim acum cu cea
 mai mare plăcere, după cetirea
 decurând a frățeștei Voastre
 epistole în Sf. Sinod cel de
 pe lângă noi, a exprimă ca
 răspuns Prea Sfinției Voastre
 —cu părerea sinodului—căl-
 duroasele noastre mulțamiri
 ce vă datorim. Mulțamiri și
 felicitările noastre din inimă
 exprimând și cătră înalta și
 însemnata instituțiune științi-
 fică de acolo, care s'a îngrijit
 cu atât bun gust și rîvnă pen-
 tru cuvenita reimprimare și
 publicare a sacralui odor, ce
 are multă importanță în isto-
 ria Sfintei noastre Biserici Or-
 todoxe de răsărit, ale căria
 neprihănite învățături, și pre-
 danii au fost proclamate și a-
 părate de cătră menționatul
 Sinod în timpuri grele, ne bu-
 curăm în deosebi văzând ex-
 primată atât de mult și de
 clerul și de poporul din de
 Dumnezeu păzitul Regat, a-
 tențiunea; cinstea și atașamen-

στιν προσοχήν καὶ τιμὴν καὶ ἀφοσίωσιν.

Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ αὖθις ἐν φιλήματι ὁ ἰψὸς τὴν περισωρόταστον ἡμῶν σεβασμίαν Ἀὐτῆς Πανιερότητα κατασπαζόμενοι καὶ διαβεβαιούμενοι περὶ τῆς βαθείας ἡμῶν ἀγάπης καὶ τιμῆς πρὸς τὰ τῆς αὐτόθι ἀδελφῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὴν περιπόθητον ἡμῶν σεβασμίαν Ἀὐτῆς Πανιερότητα καὶ πρὸς πάντα τὸν εὐσεβῆ τοῦ θεοσώστου Βασιλείου λαόν, διατελοῦμεν.

1910 Ἀπριλίου κς.

(scris cu propria mână)

Τῆς ὑμετέρας περιποθήτου ἡμῶν καὶ περικενδίστου πανιρότητος καὶ Σεβασμιότητος ἀγαπιτὸς ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ καὶ ὅλως πρόθυμος
† ὁ Κωνσταντινωπόλεως Ἰωακίμως.

tul către Sfânta noastră credință ortodoxă.

Cu acestea deci venim din nou întru sărutare sfântă a îmbrăçoșă pe Prea Sfinția Voastră cea mult dorită nouă, asigurând-o de adâncă noastră iubire și cinste către Biserica soră de acolo, către Prea Sf. Voastră cel mult dorit, și către tot poporul evsevios din de Dumnezeu păzitul Regat, remânând al Prea Sfinției Voastre frate prea iubit în Hristos și întru toate binevoitor.

Al Constantinopolului
Ioachim.

1910 Aprilie 27.

Răspunsul I. P. S. Arhiepiscop și Mitropolit al Bucovinei și Dalmației.

Presidiul Consistoriului
arhiep. ort. or. al Bucovinei.
No. 78,

Cernăuți în 2/15 Aprilie 1910.

Inalt Prea Sfințite!

Cu multă bucurie am primit prin consulatul general român de aici reproducerea fotografică care ați avut bună-tatea a mi-o trimite de pe exemplarul din edițiunea originală a hotărîrilor luate de sinodul ținut la Iași în anul 1642, procurată prin îngrijirea Academiei Române din București și a sf. Sinod al bisericeii ortodoxe române.

Vă rog, Inalt Prea Sfințite, ca să binevoiți a primi pentru aceasta cea mai sinceră a mea mulțămită, și recomandându-mă rugăciunilor Inalt Prea Sfinției Voastre rămân cu dragoste frățescă al Inalt Prea Sfinției Voastre frate în Domnul.

Arhiepiscop și Mitropolit
Vladimir.

*Răspunsul Decanatului Facultății de Teologie din
Cernăuți.*

No. 425.

Cernăuți, în 12/25 Aprilie 1910.

*Înalt Prea Sfinția Voastră Domnule Președinte al
Sfântului Sinod al Sfintei Biserici Autocefale
Ortodoxe Române!*

Înalt Prea Sfinția Voastră, condus fiind ca în totdeauna de zăl viu pentru păstrarea neclintită și neabătută a Sfintei credinți ortodoxe a-Ți binevoit de a donă bibliotecii facultății de Teologie de aici o reproducere fotografică a edițiunii originale a hotărîrilor luate de Sinodul ținut la Iași în anul 1642, ce s'a aflat în biblioteca națională din Paris.

Pentru acest dar de mare valoare științifică Decanatul facultății de Teologie din Cernăuți se simte plăcut îndătorit de a Vă exprima, Înalt Prea Sfinției Voastre, mulțămitele sale cele mai călduroase.

Cu asigurarea celei mai destinse stime, ce Vă păstrăm, și cu dorința fierbinte, ca Sfintele Sărbători ale Invierii Domnului să Vă afle cu bine și ca bunul Dumnezeu să Vă susție încă prin mulți ani spre binele și prosperarea Sfintei noastre biserici ortodoxe române mă subsemn cu profund devotament.

Gheorghiu

h. t. decanul facultății de Teologie.

Răspunsul Onor. Minister al Afacerilor Străine.

Ministerul Afacerilor străine
No. 8110.

Înalt Prea Sfințite,

Referindu-mă la adresa Înalt Prea Sfinției Voastre No. 33 din 22 Februarie trecut, am onoarea a Vă informa că plicul adresat de Sfântul Sinod al României, Sanctității Sale Mitropolitul Atenei, a fost transmis la înalta sa destinație prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine din Atena.

Sunt al Înalt Prea Sfinției Voastre supus fiu sufletesc,

p. Ministru, *M. Burghela.*

Director, nedescifrabil.

SUMARELE ȘEDINTELOR SFÂNTULUI SINOD.

Ședința din 13 Ianuarie 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat.

Se citește apelul nominal al P.P. S.S. Membri. Prezenți 15. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

P. S. Episcop al Romanului citește o propunere prin care arată că, de oarece Sf. Sinod însuși prin moțiunea sa dela 21 Decembrie 1909 recunoaște că Consistoriul Superior Bisericesc nu trebuie și nu poate să aibă decât atribuțiuni pur consultative, în toate cestiunile care, după apostolicul așezământ icumenic al sfintei noastre Biserici, sunt de căderea Chiriarhilor. Și de oarece în legea sinodală din 1909 sunt dispozițiuni contrare așezământului nostru bisericesc, contrare chiar principiului cuprins în amintita moțiune a Sf. Sinod, căci Consistoriul Superior Bisericesc nu dă avizuri, ci ia hotărâri, chiar asupra unor cestiuni de competență canonică Chiriarhală sau Sinodală; P. S. Sa declară că de îndată ce acele dispozițiuni vor fi modificate sau se va hotărî acum de Sf. Sinod intervenirea pentru modificarea lor, este gata cu cea mai mare bucurie să reia, pe baza sf. canoane legăturile canonice, căci n'a urmărit și nu urmărește nimic în contra cuiva, ci numai ca legea sinodală să nu dea Consistoriului Superior Bisericesc alte atribuțiuni decât cele curat consultative în limitele dictate de caracterul apostolic al așezământului sfintei noastre Biserici.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte zice, că constată cu bucurie sufletească, că actul acesta pe care l-a citit P. S. Episcop al Romanului e pătruns de un spirit măi pașnic, ceea ce nu se vede în actele sale precedente. În acest act P. S. Sa indică cum s'ar putea ajunge la restabilirea păcii turburată dela 12 Octombrie 1909.

Ce zice P. S. Sa. în actul de față? Zice că legea sinodală dela 1909 conține dispozițiuni contrare așezământului apostolic bisericesc. Să lămurim această cestiune. În toate cestiunile bisericesti, care sunt de competența Chiriarhilor, legea dă Consistoriului Superior Bisericesc caracterul consultativ.

Dar P. S. Sa pare a nu fi satisfăcut ca nu numai în acele cestiuni care sunt de competența Chiriarhilor și a Sf. Sinod să aibă caracterul consultativ, ci ar voi ca și în cestiunile cuprinse în alin. II al art. 18 din lege, Consistoriul Superior Bisericesc să aibă tot caracterul consultativ. Dacă ar consimți Guvernul la aceasta, I. P. S. Sa declară că n'ar avea nimic de zis. Dar trebuie să luăm bine aminte cum stă chestiunea. În acest alin. al II dela art. 18 sunt o mulțime de cestiuni care nu sunt de competența exclusivă a Chiriarhilor. Din broșurile P. S. Episcop al Romanului se vede că P. S. Sa se referă la Monastiri, că adică dându-se Consistoriului Superior Bisericesc atribuțiunea sau dreptul de a lua măsuri pentru Monastiri ar fi o călcare a drepturilor Chiriarhilor. Dar nu e astfel. De oarece din art. 38 se vede că Monastirile stau sub dependența exclusivă a Chiriarhilor. Deci, ce se poate și ce trebuie a se înțelege din alin. 2 al art. 18 cu privire la dreptul Consistoriului Superior Bisericesc de a se ocupa și de Monastiri, decât numai că Consistoriul Superior Bisericesc în care se află reprezentate și Monastirile prin cei doi stareți, se va ocupa ca să arate ce îmbunătățiri s'ar putea aduce Monastirilor noastre, pentruca să corespundă mai bine scopului pentru care sunt înființate. Ceeace va hotărî Consistoriul Superior Bisericesc în această privință, depinde însă de Guvern de a aproba și a face să se îndeplinească, așa că în această cestiune Consistoriul Superior Bisericesc dă mai mult un aviz, iar nu o hotărîre în adevăratul înțeles al cuvântului. Și oare noi Chiriarhii, făcând abstracție de Consistoriul Superior Bisericesc, ar trebui să ne mulțumim că în monastiri se dă 30 de bani pe zi hrană pentru un monah? Oare noi trebuie să luăm măsuri în această privire? Nu. Ci cred că e bine să se ocupe cu astfel de cestiuni Consistoriul Superior Bisericesc, iar hotărârile ce se vor lua, vor fi aduse la cunoștința Guvernului, și spri-

pinite de Chiriarhi, vor avea mai mare șansă de a fi aprobate. Dar aceasta înseamnă a lua monastirile de sub autoritatea Chiriarhilor? Nu. Dacă ar fi fost așa, nu m'ași fi învoit la aceasta. Tot asemenea și în privința programelor învățământului religios.

De multă vreme, adică chiar mai înainte de legea Sinodală din 1872 nu s'a lăsat purtarea de grijă pentru învățământul religios Sfântului Sinod, și-a însușit Statul dreptul acesta, întru cât Statul e autoritatea cea mai înaltă cu privire la întreg învățământul public din Țară și atunci, când s'a făcut legea pentru învățământ, la renașterea sa adică la 1864, Statul a luat purtarea de grijă și pentru învățământul religios, ca și pentru întreg învățământul. Acum când avem un organ bisericesc mai numeros, în care se află și membrii cari fac parte ca profesori din învățământul religios, se vor putea da lămuriri mai bune care vor fi de folos în această chestiune.

În ce se vatămă cu aceasta drepturile Chiriarhilor sau ale Sf. Sinod? Dacă s'ar fi considerat ca o atingere a drepturilor Chiriarhilor sau ale Sf. Sinod, trebuie să se vadă aceasta dela început. Deci, nu pot, după toată judecata dreaptă și equitabilă să zic că și în această chestiune s'ar atinge drepturile Chiriarhilor prin faptul că Consistoriul Superior Bisericesc ia hotărâri în chestiuni de învățământ religios. Din potrivă ar trebui să ne bucure aceasta, pentru că ne dă prilej ca să putem și noi să ne ocupăm de această chestiune mai de aproape. Dar poate se va pune întrebarea aceasta: Dacă se va întâmpla vreodată ca la un vot să rămână Chiriarhii în minoritate? Nu știm dacă se va întâmpla aceasta; dar să presupunem că ar fi preoți în parlament, dupre cum au și fost altă dată, oare noi Chiriarhii în chestiuni, care nu sunt de competența noastră exclusivă, dacă ei ar vota altfel, am putea zice că se aduce prin aceasta o jignire demnității noastre de Chiriarhi? Nu. Astăzi, se găsesc între preoți persoane bine pregătite și ca intelect și ca moralitate și din aceștia sunt și acei cari s'au ales membrii în Consistoriul Superior Bisericesc. Și dacă s'ar întâmpla vreodată ca în chestiuni de acestea să ne majoreze, trebuie oare să conchidem de aici că se ating drepturile Chiriarhilor, când aceasta n'ar fi decât rezultanta

unei experienți îndelungate? Să presupunem că Consistoriul Superior Bisericesc ar da numai avizuri sau ar avea atribuțiuni pur consultative în aceste cestiuni, iar avizul lui nu s'ar aprobă de Sf. Sinod, oare n'ar fi un motiv mai mult ca să se zică că Sf. Sinod nu ține samă de avizele Consistoriului Superior Bisericesc? Dar până acum distanța dintre noi și preoți nu eră rău văzută de ei? Nu se zicea de mulți că Chiriarhii nu fac nimic pentru biserică? Și totuși numai Dumnezeu știe cât muncim fiecare în sfera noastră de activitate pentru folosul Sfintei noastre Biserici! Până când deci această neîncredere a preoților către Chiriarhii lor? Care numai folositoare Bisericii nu poate să fie! Dealtminteri trebuie să spunem că situațiunea noastră nu e pe flori; e mai grea decât acum 30 de ani. Sunt atâtea legi de care ne isbim la fiecare pas. Apoi chiar defectele pe care le avem și pe care nu le avem se dau în vileag oricând se ivesc între noi astfel de neînțelegeri.

Am spus, zice I. P. S. Sa, că eu nu bănuiesc buna credință a P. S. Episcop al Romanului; dar să nu mi se bănuiască nici buna mea credință în toate actele mele de 15 ani de când sunt arhieru. Eu cred că cu bună credință spune P. S. Sa că se atacă canoanele. Dar putem oare să cerem aplicarea canoanelor în litera lor? Să ne uităm peste graniță la alte biserici ortodoxe să vedem dacă acolo se păstrează strict dispozițiunile canoanelor. Știe bine P. S. Sa că chiar în centrul ortodoxiei se fac oarecare pogorăminte dela dispozițiunile canoanelor. Am spus și în Senat că în Grecia este considerat Regele de cap văzut al Bisericii. Apoi în Biserica Munte-Negrului sunt preoți și arhimandriți chiar în Sinod. Asemenea au fost preoți și arhimandriți în Sinod și în Serbia dela 1882 până la 1900. În Biserica rusă, la începutul organizării ei, erau în Sinod 9 preoți și 3 episcopi și nimeni n'a pretins că se desorganizează Biserica. În Sinodul Bisericii ruse, chiar astăzi sunt 3 preoți. Dacă în acele țări ortodoxe sunt chiar în Sinod preoți alături cu episcopii, fără a se pretinde că se surpă Biserica de pe bazele ei dogmatice și canonice, cu atât mai puțin se poate zice la noi, cari din fericire avem Sf. Sinod așezat pe baze canonice și dogmatice, cum la rari biserici ortodoxe se vede și ale cărui atribuțiuni așa

dupre cum au fost stabilite la 1872 nu s'au atins întru nimic. E logic oare să susținem cu atâta tenacitate și cu așa de grave sancțiuni că se dărâmă Biserica de pe bazele ei canonice și dogmatice? Nu voesc să jignesc în nimic meritul P. S. Episcop al Romanului că și-a făcut datoria, și-a spus cuvântul său în această cestiune, așa după cum a crezut că este drept, fiind de bună credință.

Nu numai P. S. Sa își face însă datoria în conștiință. Il asigurăm pe P. S. Sa că și noi asemenea ne-o facem și ținem să se respecte așezământul dogmatic și canonic al Bisericii. Sf. Sinod, căruia suntem datori să ne supunem, s'a rostit prin votul său că nu s'a urnit Biserica de pe bazele ei canonice și dogmatice. Liber este fiecare să-și spună cuvântul său, fără să pretindă că toți sunt datori să împărtășească vederile sale și dacă nu le împărtășește să dea sancțiuni pe care numai Sf. Sinod le poate da. Ne aducem cu toții aminte cum răposatul Mitropolit, de fericită memorie Iosif Naniescu, acea figură blândă și venerabilă, neîncetat, aproape în toate sesiunile Senatului se ridică și zicea cu privire la dărâmarea Bisericii Sărindarul din Capitală. «Ați dărâmat bisericile, ați luat averile bisericilor și acum nu îngrijiți de biserică». Cine poate să-l învinuiască că făcea rău. Nimeni. Își făcea datoria, pentru care laudă și se cuvine în vecii vecilor. Dar nu întrebuițăm blesteme și noi cu dragoste și venerațiune păstrăm pomenirea lui. Slujască-ne deci și nouă exemplul său și chiar dacă vede cineva dintre noi în Consistoriul Superior Bisericesc oarecare dispozițiuni ce s'ar părea că jignesc în ceva unele prerogative Chiriarhale, să avem răbdare, că ne vor îndreptă toate.

Eu cred, zice I. P. S. Sa, că aceasta e procedarea cea mai bună, cea pașnică pe care trebuie să o urmăm.

Consistoriul Superior Bisericesc l-am putea numi un sinod mixt compus din Ierarhii, cari sunt și membrii Sf. Sinod și din preoți, pe când în alte țări omodoxe sunt și laici și încă în majoritate. În Sibiu 2 Episcopi și 4 preoți au toate măsurile privitoare la învățământul religios. Tot asemenea în Biserica din Carlovitz și nu se strigă cu atâta alarmă că se strică Biserica. Poate să vie vremea când ne vor introduce în Consistoriul Superior Bisericesc și laici

și poate că mai mult se vor interesa de bunul mers al Bisericii, după cum s'au introdus în alte țări cu biserici omo-doxe și nu s'a contestat că n'ar fi ortodoxe. Poate că s'ar zice că la aceia s'ar putea îngădui, întru cât sunt subju-gați, pe când la noi, cari suntem independenți și biserica noastră se bucură de cea mai bună considerațiune să se lase biserica pe bazele ei canonice și dogmatice. Dar n'avem noi Sf. Sinod, care a rămas neatins, unde fiecare Chiriarh poate să-și spună cuvântul său, după cum poate să facă aceasta și în Senat și suntem în adevăr fericiți că avem Sf. Sinod, care reprezintă Biserica în cea mai înaltă accețiune a canoanelor și a dogmelor.

Se vorbește de alin. 1 al art. 18? Dar acolo nu este de cât o enunțare a atribuțiunilor care s'au dat Consisto-riului Superior Bisericesc și dacă s'a zis cuvântul «va sta-tuà», care poate n'a fost bine ales, totuși se explică în art. următor și cu timpul se va îndreptă și ceeace s'ar părea că nu e. canonic cum e art. 19 și art. 21 din a-ceastă lege.

Și D-nul Ministru a explicat că nu este nimic în contra Sf. Sinod, că prin tot ce se zice de ex. în alin. 1 și 2 al art. 18 nu se jignește drepturile Chiriarhilor și conlucra-rea preoților cu noi nu poate să fie de cât folositoare, întru cât preoții cunosc tot ce se simte de trebuință din punct de vedere religios în popor, fiind zilnic în mijlocul poporului. Noi voim să fie pace în biserică și să aplicăm legea, pentru ca din experiență să vedem dacă are ceva rău într'însa și dacă vom constată ceva rău, să cerem gu-vernului modificarea ei.

Iată motivele pentru care eu cred că declarațiunea fă-cută de P. S. Episcop al Romanului, concepută în do-rința de a fi pace în biserică, trebuie să o primim asigu-rând însă pe P. S. Sa că nu se jignește prin dispozițiile legii, atribuțiunile Chiriarhilor sau ale Sf. Sinod nici nu se calcă canoanele.

D-nul Ministru, I. P. S. Mitropolit al Moldovei și P. S. Episcop al Argeșului, zic, că în urma vorbirei I. P. S. Președinte nu mai au nimic de adăogat și se unesc cu cele zise de I. P. S. Sa.

P. S. Episcop al Hușilor zice că și P. S. Sa se unește

cu cele zise de I. P. S. Președinte, care a arătat foarte bine scopul legii și a înlăturat temerile P. S. Episcop al Romanului. Eu găsesc, zice P. S. Sa, defecte în legea dela 1894, de atunci se simte mai mult lipsa de preoți prin sate, dar și aceste lipsuri credem că cu timpul se vor îndreptă. Acum fiind lămurit destul de bine care este scopul legii, atât din cele ce s'au zis de către I. P. S. Președinte cât și de către D-nul Ministru și noi având convingerea că legea nu este nici antidogmatică nici anticanonică credem că este destul cele ce s'au zis și să terminăm astăzi cu discuția aceasta.

P. S. Arhiereu Callist Botoșeneanu zice că și P. S. Sa vede că s'a lămurit destul care este scopul legii, că nu este spre răul Bisericii ci spre binele ei. Că și P. S. Sa a rugat pe D-nul Ministru în sesiunea de Primăvară ca să binevoiască a aduce oarecare modificare legii și D-nul Ministru a fost binevoitor atunci, și dupre cum s'au făcut modificări în legea Școalelor crede că se vor face și în aceasta. Noi aici suntem un corp duhovnicesc și dacă vom vedea care sunt părțile necanonice ale legii, vom cere strânși la o laltă modificările care trebuiesc a se face. Rugăm pe P. S. Episcop al Romanului să creadă că nici noi nu vom sdruncinarea Bisericii de pe temeliă ei dogmatică și canonică și nu ne vom pune juguri pe care să nu le putem purta.

P. S. Episcop al Romanului zice: «Eu credeam că Sf. Sinod o să primească propunerea de împăcare, pe care am făcut-o, pentrucă toți vă gândiți că legea are trebuință de modificări. Ca să ne liniștim fiecare conștiința ce urmează? Ca să se facă modificarea legii. Acum cine este mai în măsură de a face guvernului propunerea aceasta? Sf. Sinod, de sigur. Eu cer așa dară ca Sf. Sinod să uzeze de dreptul său și să facă intervenire la Onor. Guvern ca să modifice legea în părțile în care se lovește în drepturile Chiriarhilor și ale Sf. Sinod. ***Dar nici eu nu cer nici Sf. Sinod nu cere să se facă modificarea chiar acum*** In guvernul Țării sunt români, oameni înțelepți, primind propunerea Sf. Sinod se va lua act de dânsa și Guvernul va aduce modificarea cerută—desigur că nu peste nouă ani.—Eu cer așa dar ca Sf. Sinod să facă.

această intervenire la Onor. Guvern. I. P. S. Președinte a dat mai multe lămuriri în cuvântarea I. P. S. Sale cu privire la Consistoriul Superior Bisericesc pe care eu nu'l atac; dar am susținut numai că așa cum este făcut, cu atribuțiunile care i s'au dat prin lege, încalcă în drepturile Chiriarhilor și pentrucă încalcările sunt de natură dogmatică și canonică, de aceea am susținut ca să convenim cu toții și să recunoaștem că acolo unde se zice «că va statuà», adică preoții vor regulă împreună cu P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod, de pildă cele ce privesc Monastirile și alte cestiuni privitoare la biserică precum parohiile și altele, este o încălcare a drepturilor Chiriarhilor. Căci, ce va să zică a statuà? Va să zică că preoții deliberează împreună cu membrii Sf. Sinod, iau măsuri, votează una și una cu membrii Sf. Sinod, li se dă deci un drept, pe care, după Sf. Canoane, nu-l au, pentrucă în lege nu se specifică că au acest drept numai în ce privește partea economică a Monastirilor, ci e în general. Azi, suntem noi, care suntem cu toții animați de sentimente de pace împreună cu D-nul Ministru, dar noi o să ne ducem și alții vor veni în locul nostru și se poate ca să se țină strict de litera legii, care lasă multe lucruri nelămurite bine și care trebuiesc neapărat lămurite toate. Noi o să lucrăm cât Dumnezeu ne va da viață, să lucrăm cu înțelepciune, fără gălceavă, dar este bine ca și cei cari vor veni după noi să găsească lucrurile lămurite. În lege se zice că Consistoriul Superior Bisericesc are să facă regulamente pentru monastiri, în general, iar în art. 33 se lasă la Chiriarhi. Să băgăm de seamă că acest articol lasă la cârmuirea Chiriarhilor Monastirile, dar Chiriarhii trebuie să se supună unei legi sau unui regulament care, după art. 18 se face de preoți împreună cu Chiriarhii, cu vot deliberativ, și alta este a cârmui, a execută și alta a statuà, a face regulamente. Iată pentru ce eu susțin să se precizeze că Consistoriul Superior Bisericesc și aici se cuvine să aibă numai vot consultativ, trebuie să recunoaștem aceasta cu toții. Nu fac pe nimeni vinovat; eu nu impui, ferească Dumnezeu, dar să ia act Onor. Guvern și să facă modificările convenite când va crede de cuviință. Pe nedrept mi s'a atribuit că eu nu pot să sufer pe preoți; ce, nu știu eu că la

sinod VII ecumenic au avut vot consultativ ieromonahii și arhimandriți? Aceasta o știm cu toții. Eu nu cer ce nu e drept; mi-e rușine să cer ce nu e drept, pentru că sunt om bătrân. Rôg dar pe Sf. Sinod să primească propunerea ce am făcut de a se interveni la onor. Guvern să binevoiască a face modificările care se vor găsi cu cale legii. pentruca să fie în conformitate cu canoanele și dogmele Bisericii ecumenice

P. S. Episcop al Argeșului zice că P. S. Sa crede că în urma declarațiunei ce a făcut P. S. Episcop al Romanului trebuie să fim mulțumiți cu aceasta, pentruca pacea să fie restabilită în Biserică. P. S. Sa cere să se modifice legea, aceea ce și D-nul Ministru a făgăduit și Sf. Sinod în moțiunea ce a votat a recunoscut, că nimeni n'a zis că legea e perfectă și, ca orice altă lege, se va modifica când se vor cunoaște părțile rele.

P. S. Episcop al Dunării de Jos zice că în urma lămuririlor date de I. P. S. Președinte și a declarațiunei făcută de P. S. Episcop al Romanului crede că nu mai este nevoie de a se mai lungi discuțiunea, fiind cu toții convinși că legea este făcută cu bune intențiuni pentru biserică și nu este exclusă modificarea ei, când vom constată că are ceva rău într'însa. Se va modifica și această lege cum s'a modificat și legea clerului de patru ori până acum. Cu bucurie vedem că și P. S. Episcop al Romanului nu cere ca să se modifice imediat, ci când va găsi de cuviință Onor. Guvern. P. S. Sa roagă însă pe P. S. Episcop al Romanului să-și retragă ceea ce s'a zis în acele broșuri, pentruca să se vadă că în adevăr dorește pacea Bisericii după cum și noi o dorim cu toții. Și când noi toți vom vedea că trebuie a se face oarecare modificări în lege, vom ruga și vom stăruî pe lângă guvern, oricare ar fi, ca să se facă modificările convenite și credem că vom fi ascultați. Dacă prin lege s'a înființat Consistoriul Superior Bisericesc, în care preoții lucrează împreună cu noi în folosul Bisericii, aceasta nu este rău; din contră este bine ca să avem și concursul preoților, căci ei trăesc în mijlocul poporului și ne pot folosi în toate chestiunile privitoare la Biserică. Această convingere declară P. S. Sa că a avut-o de când a terminat Facultatea de Teologie și o va avea cât va trăi.

P. S. Sa conchide rugând pe P. S. Episcop al Romanului să declare că-și retrage toate cele ce s'au zis prin acele broșuri, asigurându-l că P.P. S.S. Membri vor cere modificarea legii când se vor vedea părțile ei rele.

Domnul Ministru zice că e foarte mulțumit de turnura pe care vede că o ia discuțiunea, pentrucă după cele de până acum, greu se putea să sperăm aceasta.

Când intră discuțiunea pe calea liniștită se poate ușor ajunge la buna înțelegere. Fac respectuoasele mele complimente, zice D-nul Ministru, pentru prea frumoasa cuvântare a I. P. S. Mitropolit Primat prin care a dat multe lămuriri folositoare. Asemenea și P. S. Episcop al Romanului a spus lucruri cari sunt acceptibile în generalitatea lor. În ce privește canonicitatea legii, s'a spus atât în cât n'ar mai trebui să se zică nimic, dar de oarece Sf. Sinod a făcut rezerve, sunt dator să spun că, după cum s'a zis de atâtea ori, nu poate fi vorba de canonicitatea Consistoriului Superior Bisericesc, pentrucă dacă ne-am pune pe acest teren, s'ar vedea că toată biserica ortodoxă a făcut oarecare lucruri care nu sunt strict după canoane. Asemenea lucruri se văd în Biserica din Grecia, din Rusia, din Munte-Negru și în cea Sârbă din Carlovitz.

Prin art. 14 din lege, care este fundamental, s'au menținut toate atribuțiunile Sf. Sinod fără nici o schimbare, iar celelalte articole nu fac altceva decât explică ceea ce este în art. 14. În special art. 18 foarte bine a lămurit I. P. S. Mitropolit Primat, care este iconomia acestui articol.

P. S. Episcop al Romanului s'a formalizat de cuvântul «va statua» care n'are alt sens decât că Consistoriul Superior Bisericesc se va ocupa și studia toate acele chestiuni care, după lege, i se vor da să le studieze și va propune soluțiunile pe care le va socoti bune. De pildă: Consistoriul Superior Bisericesc are să se ocupe de chestiunea învățământului religios, care este un lucru important și pentru care în alte țări s'au făcut lupte. Așa în Franța lupta e dată pe chestiunea învățământului, pentrucă cine are învățământul stăpânește nu prezentul ci viitorul. La noi, în legea dela 1872, seminarele erau puse sub oblăduirea morală a Chiriarhilor; dar Chiriarhul nu putea să facă nimic în contra unui profesor care s'ar fi făcut vinovat de

ceva. Așă, s'a întâmplat ca un profesor dela Seminariul din Iași a atacat pe Mitropolitul și Mitropolitul a venit la Dnul Ministru și i-a rugat să ia măsurile ce le va crede de cuviință. Acum, s'a dat prin lege Consistoriului Superior Bisericesc atribuțiunea de a se ocupa și de cestiunea învățământului religios în Seminarii și în celelalte școale. Dar tot ce face Consistoriul Superior, ca să aibă putere, trebuie să se aprobe sau de Sf. Sinod sau de Minister. Și dacă P. S. Episcop al Romanului se formalizează de aceasta, atunci ar trebui să se formalizeze mai mult că și ce face Sf. Sinod trebuie să se aprobe de Minister. Și în cazul când s'ar cere modificarea alin. 1 și 2 dela art. 18, D-sa poate să ceară și desființarea lor. D-sa zice că a fost foarte clar și în Cameră și în Senat și în Sf. Sinod a repetat că va modifica aceea ce se va constată că nu este bun; dar până când nu se va constată aceea ce este rău nu poate să o modifice. Orice lege, cât de bună ar fi pentru timpul de față, pentru viitor poate să nu mai fie bună, din momentul ce nu mai corespunde necesităților sociale, de oarece societatea se schimbă, nu stă pe loc, și atunci când legea nu mai corespunde necesităților sociale, trebuie să se modifice. Dar nu se poate schimba mereu, ci atunci când s'a experimentat și s'au adunat toate observațiunile privitoare la îmbunătățirea ei. Trebuie să se constate din practică aceea ce e rău și apoi să se modifice, căci dacă s'ar modifica fără a se vedea părțile rele, se va face și mai rea decât a fost la început. M'am opus să declar că voi schimba legea imediat, pentru că nu este vorba numai de prestigiul corpurilor legiuitoare, ci e cestiunea de prudență, pentru că eu nu m'am convins că legea este rea. De altminteri se știe că orice lege, cât de bună ar fi ea, dacă nu se aplică cu bună credință, dă rezultate rele. Nu socotesc că P. S. Sa ne presupune pe noi de rea credință. Să fie sigur P. S. Sa că vom aplica legea cu bună credință, pentru ca să fie spre binele Bisericii. Să vedem în liniște la aplicarea ei ce este rău, pentru ca să știm ce trebuie să modificăm. P. S. Episcop al Romanului a zis: eu nu mă împac cu legea și mă leapăd de frații mei. Dar este oare drept ca unu să impună tuturor? Nu știe P. S. Sa că astăzi se guvernează.

în baza principiului majorităților? Altfel este tiranie și aceasta nu trebuie să fie. Cei puțini trebuie să se supună celor mulți. Rog dar pe P. S. Episcop al Romanului să lase lucrurile să meargă pe calea normală. Nimeni n'a zis că legea nu se va modifica, dar trebuie să se vadă mai întâiu părțile rele. D-sa declară că respectă convingerile P. S. Episcop al Romanului, dar și Sf. Sinod are convingerile sale pe care este dator să le respecte și P. S. Episcop al Romanului. Prestigiul și demnitatea Sf. Sinod trebuie să fie respectate. Sf. Sinod a lucrat cu cea mai mare prudență și blândețe de care P. S. Episcop al Romanului nu poate să se plângă, de aceea se cuvine ca și P. S. Sa să dea dovadă de spirit de frățietate și să-și retragă broșurile pentru ca pacea să fie restabilită în Biserică.

P. S. Episcop al Romanului zice, că P. S. Sa a făcut propunerea de împăcare pe care a citit-o cu inima curată și a arătat ce este cu puțință să se facă pentru ca să fie pace în Biserică. Temerile care se arată, că va zice lumea ceva de anatemă, erau șterse prin aceste cuvinte din propunerea P. S. Sale, «că e gata să reia cu cea mai mare bucurie legăturile canonice». Că P. S. Sa n'a cerut lucruri imposibile, crede că nu se strânge niminea de gât când propune Sf. Sinod ca să ceară onor. Guvern modificarea legii și socotește că acum este timpul să se facă această intervenire din partea Sf. Sinod.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, zice că din cele ce s'au spus și s'au făcut până acum, se vede că Sf. Sinod a declarat că modificarea legii nu este exclusă și se va putea face când se vor adună elementele trebuitoare pentru aceasta. Acum nu este încă constatat că legea ar cuprinde ceva în contra canoanelor și a dogmelor. Așa în art. 18 P. S. Episcop al Romanului crede că se jignește drepturile Chiriarhilor, dar Sf. Sinod nu vede aceasta. Că cunoaște și I. P. S. Sa dogmele și canoanele pe care le-a studiat și le-a aplicat ca profesor la Facultate, ca arhieru, și episcop și nu vede că în lege ar fi ceva în contra dogmelor și a canoanelor. Dogmă e că sunt trei grade ierarhice și că episcopul hirotonisește pe preot. Sf. Ioan Gură de Aur zice: «În ce se deosebește preotul de episcop? În aceasta că episcopul hirotonisește pe preot».

I. P. S. Sa roagă pe P. S. Episcop al Romanului să-și retragă broșurele pentru că prin ele a aruncat anatema și aceasta nu poate să rămână neretrasă, pentru că să se vadă că împăcarea s'a făcut și nu mai este nici o urmă de turburare a conștiinței bunilor creștini, căci în ce ne privește pe noi, se știe că Sf. Sinod a infirmat-o chiar de la 12 Octombrie 1909. I. P. S. Sa conchide că de vreme ce Sf. Sinod a declarat prin moțiunea votată că legea se va modifica când se va dovedi că are părți rele, urmează ca și P. S. Episcop al Romanului să declare că revine asupra actelor P. S. Sale, că ridică anatema și toate învinuirile cuprinse în ele și reia relațiunile canonice cu Sf. Sinod și cu I. P. S. Mitropolit al Moldovei Chiriarhul său canonic.—Ședința se suspendă pentru cinci minute.

La redeschidere. *I. P. S. Mitropolit Primat Președinte*, zice că în urma explicațiunilor ce s'au dat P. S. Episcop al Romanului cu bucurie vede că P. S. Sa a consimțit să retragă în mod formal anatema și învinuirile aduse în precedentele sale acte, dacă Sf. Sinod va primi să se facă intervenirea către Onor. Guvern de a se modifica legea în părțile în care s'ar jigni drepturile canonice ale Chiriarhilor și ale Sf. Sinod.

P. S. Episcop al Dunărei de jos, secretar, citește declarația scrisă a P. S. Episcop al Romanului în următoarea cuprindere:

«Sf. Sinod însuși, prin moțiunea sa dela 21 Decembrie 1909 recunoaște că Consistoriul Superior Bisericesc nu trebuie să aibă și nu poate să aibă decât atribuțiuni pur consultative, în toate cestiunile, cari, după apostolicul așezământ icumenic al Sf. noastre Biserici sunt de cădere Chiriarhilor.

Totuși, în legea sinodală din 1909, în articolele amintite atât în actul meu dela 12 Octombrie 1909, cât și în răspunsul meu dela 14 Decembrie 1909, sunt dispozițiuni contrarii așezământului nostru bisericesc, contrare chiar principiului cuprins în mai sus amintita moțiune a Sf. Sinod, căci Consistoriul Superior Bisericesc nu dă avizuri, ci ia hotărâri chiar asupra unor cestiuni de competența canonică chiriarhală sau sinodală.

«De îndată ce acele dispozițiuni vor fi modificate s'au se va hotărî acum de către Sf. Sinod intervenirea pentru mo-

«dificarea lor, ca în adevăr Consistoriul Superior Bisericesc «să nu aibă decât atribuțiuni pur consultative, sunt gata «cu cea mai mare bucurie să reiau, pe baza sf. canoane le- «găturile canonice, și revin asupra epitemiei de afurisanie «și anatema, cuprinsă în actele mele anterioare; căci n'am «urmărit și nu urmăresc nimic în contra cuiva, ci numai «ca legea sinodală să nu dea Consistoriului Superior Bi- «sericesc alte atribuțiuni decât cele curat consultative în «limitele dictate de caracterul apostolic al așezământului «Sf. noastre Biserici».

(ss) † Gerasimu Episcop al Romanului și Membru al Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

Punându se la vot această declarațiune a P. S. Episcop al Romanului s'a primit în unanimitate.

I. P. S. Președinte zice că în baza votului dat de Sf. Sinod, se va face intervenire la onor. Guvern ca să se modifice legea și crede că acum și P. S. Episcop al Romanului consimte a se declară incidentul închis și să ne ocupăm cu alte cestiuni însemnate cum este revizuirea textului Bibliei. Să ne îndeplinim datoria noastră de Chiriarhi pentru slava lui Dumnezeu și pentru binele vremelnic și veșnic al drept credincioșilor noștri fii duhovnicești. *I. P. S.* Sa mulțumește P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod pentru înțelepciunea și răbdarea cu care au lucrat în această cestiune.

P. S. Episcop al Dunării de Jos mulțumește *I. P. S. Președinte* pentru înalta prudență și tactul cu care a prezidat lucrările Sf. Sinod, care a făcut totul spre a se redă Bisericii pacea și liniștea. Mulțumește și P. S. Episcop al Romanului pentru că a venit la această dragoste frățească, care trebuie să ne unească totdeauna. Tot odată P. S. Sa roagă pe Sf. Sinod să binevoiască a-l scuti de a mai luă parte în comisiunea pentru revizuirea textului Bibliei, fiind suferind și propune a se alege în locul P. S. Sale, dacă Sf. Sinod încuviințează, pe P. S. Episcop al Romanului care este un bun elenist și cunoscător adânc al scrierilor Sf. Părinți.

P. S. Episcop al Romanului declară că primește cu mare plăcere această însărcinare, dar și P. S. Sa este slab și roagă să fie păsuț câtăva vreme.

Punându-se la vot propunerea P. S. Episcop al Dunării

de Jos de a fi ales în comisiunea pentru revizuirea textului Bibliei, P. S. Episcop al Romanului, s'a primit.

P. S. Arhiereu Calistrat Bârlădeanu roagă a fi reintegrat în postul de redactor la revista Sf. Sinod, atât P. S. Sa cât și D-nul Dragomir Demetrescu, care a dovedit prin scrisoarea S.S. Patriarhul de Constantinopol că n'au fost adevărate învinuirile ce i s'au adus.

I. P. S. Președinte, zice că acum Sf. Sinod fiind la sfârșitul sesiunii, roagă pe P. S. Arhiereu Calistrat să mai aibă puțină răbdare și toate se vor regulă cu bine.

Domnul Ministru citește mesagiul regal de închiderea sesiunii.

Ședința se ridică la orele 12^{1/2}.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Nifon al Dunării-de-Jos.*

Ședința din 12 Mai 1910.

Sesiunea de primăvară a Sf. Sinod s'a deschis în ziua de 12 Mai cu solemnitatea obicinuită.

La ora 10 dimineața s'a oficiat Te-Deum în catedrala Sf. Mitropolii, la care au asistat D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și P.P. S.S. Membri ai Sf. Sinod, iar la ora 10^{1/2} s'a făcut sfințirea apei în sala de ședințe a Sf. Sinod, după care D-nul Ministru a citit Mesagiul Regal de deschiderea Sf. Sinod în sesiune de primăvară.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte citește discursul de deschiderea sesiunii, în care mai întâiu salută pe P.P. S.S. Membri adunați și de astă dată în Sf. Sinod ca cea mai înaltă începătorie a sfintei noastre biserici, cu închinăciunea creștinească «Hristos a înviat».

I. P. S. Sa amintește, că mersul regulat al Sf. noastre biserici se vede și din armonia ce există între păstorii și păstorii ei.

Cât privește pe păstori avem o dovadă recentă despre mersul regulat al lor în lucrările Consistoriului Superior Bisericesc din sesiunea care s'a deschis zilele acestea și convocarea Sf. Sinod în sesiune de primăvară. Aseme-

nea și credincioșii sf. noastre Biserici ne dau frumoase dovezi despre mersul regulat al ei. Aceasta se vede din mărețele lor manifestări de venerație către păstorii bisericești și de tărie în credința strămoșească ce au avut loc în ultimul timp, când cu încercarea cutezătoare a unor indivizi streini de legea noastră,—de a discredită ca nestatornic în credința sf. noastre biserici pe un Arhipăstor, care a stat în fruntea acestui înalt și sfânt corp, peste unsprezece ani. În Camera deputaților ca și în Senatul Țării de către însuși I. P. S. Mitropolit al Moldovei s'au făcut întâmpinări energice contra unei asemenea încercări sacrilege și s'au dat asigurări tot atât de energice din partea înaltului Guvern, despre curăția credinței răposatului întru fericire Mitropolit Calinic Miclescu, veștejind tot odată și pe cleveitorii săi. Tot acest rost avută și cucernica mișcare a doamnelor române din Capitală, din Iași și din alte părți ale Țării. Aceste frumoase dovezi de dragoste către Sf. noastră Biserică, zice I. P. S. Sa, ne vor întări față de repetitele atacuri din partea protivnicilor și ne vor servi ca un nou îndemn a pune în serviciul ei toată inima noastră și tot devotamentul nostru. Mai departe, I. P. S. Sa aduce la cunoștința Sf. Sinod, cu deosebită mulțumire sufletească, că decisiunea luată în sesiunea de toamnă relativ la legea repausului de Duminică a avut urmare bună, căci Corpurile legiuitoare au votat repaus pentru ziua întreagă în Duminici și sărbători. Rămâne acum Sfântului Sinod a lua cuvenitele dispozițiuni ca credincioșii să întrebuițeze acest repaus spre cel mai mare folos sufletesc al lor și să cinstască sărbătorile după cuviință.

Asemenea Onor. Minister al Domeniilor a dispus a se spori locul de hrană pentru Monastiri, dându-li-se înapoi vechile vetre, ceea ce va ajuta mult la o mai bună stare economică a lor. Apoi prin modificarea legii pentru Seminarii în sensul ca profesorii de științele umane să fie toți ortodoksi, iar cei de științele religioase toți clerici hirotoniți, s'a dat o mai bună garanție, că viitorii clerici vor fi instruiți cu mai multă îngrijire în duhul Ortodoxiei. În sfârșit chiar astăzi, zice I. P. S. Sa, vom lua toți parte la punerea temeliei palatului Sf. Sinod și a Consistoriului Superior Bisericesc.

De aci se vede că atât cetățenii cât și Guvernul dau sfintei Biserici cuvenita cinste și purtare de grije, pentru care se cuvine a le arăta mulțumirea noastră.

Mai departe, arată I. P. S. Sa, lucrarea de revizuire a Bibliei, începută, sunt aproape doi ani, a înaintat bine, mulțumită cu deosebire P. S. Episcop al Argeșului, care prin regulata participare și stăruință la lucru a dat mult îndemn și celorlalți P. P. S. S. Membri ai comisiunii de revizuire.

În această sesiune Sf. Sinod între alte lucrări în curs va procede și la alegerea unui Arhiepiscop cu titlul de Pitesteanu în locul rămas vacant prin încetarea din viață a fratelui Arhiepiscop Melhisedec. Tot odată va da și aprobarea lucrărilor Consistoriului Superior Bisericesc relativ la cărțile de învățământ religios și la conferințele pastorale.

I. P. S. Sa termină discursul de deschiderea sesiunii, cu îndemnul Apostolului: «Luați aminte de voi și de toată turma întru care Duhul Sfânt v'au pus pre voi Episcopi». Mai ales în împrejurările de față, zice I. P. S. Sa, să luăm aminte la acest îndemn apostolesc, ca prin vegherea noastră stăruitoare să nu poată prinde rădăcini printre noi și printre credincioșii sfintei noastre Biserici zizania ce după cuvântul Evangheliei, vrăjmașul încearcă să semene din timp în timp.

În virtutea înaltului Decret Regal, citit de către D-nul Ministru, I. P. S. Sa declară deschisă sesiunea de primăvară a Sfântului Sinod.

P. S. Episcop al Dunărei de jos, secretar citește apelul nominal al P. P. S. S. Membri. Prezenți 15.

Se citește sumarul ultimei ședințe din sesiunea extraordinară din Decembrie 1909 și Ianuarie 1910 și se aprobă cu următoarele rectificări cerute de către P. S. Episcopi al Romanului și al Hușilor:

P. S. Episcop al Romanului zice, că asupra cuvântului, că nu acuma să se intervină la Onor. Guvern pentru modificarea legii Sinodale nu mai revine, pentru că din actele anterioare cum și din sumar se vede cum a înțeles P. S. Sa și pentru ce a zis că nu cere să se facă numai decât, dar a rămas mirat pentru altceva. P. S. Sa zice, că știe cum că în ședința Sfântului Sinod dela 13 Ianuarie a citit

o pâră în contra a trei P.P. S.S. Membri și despre aceasta nu se pomenește nimic, de aceea cere voie a reveni asupra acestei chestiuni și voește să citească o hârtie; dar în urma observării ce i s'a făcut de către I. P. S. Președinte, că acum trebuie să se mărginească asupra sumarului. P. S. Sa declară că ține să se facă rectificarea ce a cerut.

P. S. Episcop al Hușilor cere să se completeze în sumar cuvântarea P. S. Sale astfel: Că P. S. Sa a susținut în ultima ședință a sesiunii de astă iarnă, că legea Sinodală privitoare și la Consistoriu nu atacă dogmele, tainele și morala Ortodoxă, pentru că ea are un caracter mai mult administrativ și disciplinar, iar ca atare este supusă schimbărilor după trebuințele ce se vor ivi în decursul aplicării ei practice. Așa că, având în vedere folosul ce ar aduce la Sf. Sinod luminele preoției aleasă în Consistoriu, va folosi foarte mult interesele pastorale de pretutindeni și ca atare este bine venită. 2) Cuvântului Anatemizare, răspândit în public prin publicațiunile ușoare, nu trebuie a se da însemnătate, cum că el ar constitui o adevărată aforisanie din partea cuiva; căci P. S. Episcop al Romanului întrebuițând acest cuvânt în broșura dela 12 Octombrie trecut, a citat primul canon al sinodului al șaptelea nu ca o aforisanie, pe care nu era în drept unul singur a o pronunța la adresa întregului Sf. Sinod, ci P. S. Sa a citat acest canon, așa cum este el, numai ca o redeșteptare și ca o atragere de atențiune asupra cui s'ar face vinovat în adevăr. Ca redeșteptare deci eu cred, că nu trebuie s'o privim din partea P. S. Episcop al Romanului decât ca un rezultat al dragostei frățești și al zelului pentru păzirea nevătămată a străbunelor noastre așezăminte bisericesti—lucru ce fieștecare din noi, ca membri ai Sf. Sinod îl putem face, atrăgându-ne unii asupra altora atențiunea asupra vreunor scăpări din vedere, care nu ar avea aerul nici de muștrare, nici de amenințare, ci de consfătuire frățească. Așa dar nu se poate vorbi de o anatemizare adevărată, aceea ce n'a putut și nici poate a'și avea locul mai ales în cazul de față. Acestea cere P. S. Sa a se rectifica în sumarul de astăzi.

I. P. S. Președinte zice că acum urmează să se aleagă secretarii biuroului și comisiunile.

Se suspendă ședința pentru cinci minute.

La redeschidere, se procedează la alegerea secretarilor prin vot secret.

La despoierea scrutinului se constată: Votanți 14. Un vot nul.

Au întrunit unanimitatea de treisprezece voturi și au fost proclamați secretari ai biuroului: P. S. Episcop al Dunărei de jos și P. S. Arhiepiscop Callist Botoșeneanu.

Se procedează la alegerea comisiunilor asemenea prin vot secret și au fost aleși și proclamați:

În comisiunea de petițiuni: P.P. S.S. Arhiepiscop Sofronie Craioveanu, Teodosie Ploeșteanu și Nicodim Bacăoanul, cari au întrunit unanimitatea de cincisprezece voturi, fiind 15 votanți. În comisiunea pentru cercetarea cărților de învățământ religios: P. S. Episcop al Râmnicului și P.P. S.S. Arhiepiscop Meletie Constanțeanul și Callist Botoșeneanu, cari au întrunit unanimitatea de 14 voturi, fiind 14 votanți.

În comisiunea pentru Revistă și Tipografie: P.P. S.S. Arhiepiscop Valerian Râmnicianu, Sofronie Craioveanu și Teodosie Ploeșteanu, cari au întrunit unanimitatea de 15 voturi, fiind 15 votanți.

La alegerea comisiunii pentru cercetarea lucrărilor de cântări bisericești. Votanți 15. Au întrunit P. S. Episcop al Dunărei de jos 14 voturi. P. S. Episcop al Argeșului 8; P. S. Episcop al Romanului 12; P. S. Episcop al Buzăului 9 și P. S. Arhiepiscop Sofronie Craioveanu 2 voturi. Au fost proclamați aleși: P.P. S.S. Episcopi al Dunărei de jos, al Romanului și al Buzăului.

I. P. S. Președinte zice că orele fiind 12 și pentru că după amiază avem să luăm parte cu toții la punerea temeliei palatului Sf. Sinod și al Consistoriului Superior Bisericesc; ședința se ridică și se anunță cea viitoare pentru Vineri 14 Mai curent ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Callist Botoșeneanu.*

Ședința din 14 Mai 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 15 P.P. S.S. Membrii. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă cu rectificarea cerută de către P. S. Episcop al Romanului ca să se menționeze, că P. S. Sa a cerut cuvântul imediat după discursul de deschiderea sesiunii al I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, și că nu'i s'a dat atunci cuvântul.

După aprobarea sumarului, I. P. S. Președinte dă citire următoarelor telegrame.

«Alteței Sale Regale Principesei Maria a României. Sinaia. Pătruns de întristare, depun respectos, în numele Sf. Sinod condoleanțe din adâncul sufletului pentru încetarea din viață a Augustului Vostru unchiu, Majestatea Sa Regele Eduard al Angliei. Athanasie Mitropolit Primat.

Alteța Sa Regală Principesa Maria a binevoit să răspundă prin următoarea telegramă:

«I. P. S. S. Athanasie Mitropolit Primat.

Mulțumesc din inimă I. P. S. Voastre pentru partea ce luați la doliul meu.

Marie

Sf. Sinod ia act cu mulțumire.

P. S. Episcop al Romanului cere cuvântul în chestie de regulament.

I. P. S. Președinte zice că a cerut cuvântul mai întâiu *P. S. Arhiereu Valerian Râmniceanul* tot în chestie de regulament.

P. S. Episcop al Romanului zice că *P. S. Sa* n'a auzit când a cerut cuvântul *P. S. Arhiereu Valerian*.

I. P. S. Președinte zice că *P. S. Arhiereu Valerian* nu face gălăgie când cere cuvântul.

P. S. Episcop al Romanului protestează că nu'l lasă să'și facă datoria și declară că se retrage din ședință. *P. S. Sa* venind la biuro, zice că a cerut cuvântul pentru ca să citească o hârtie prin care acuză de erezie și imoralitate pe *I. P. S. Președinte*.

D-l Ministru zice că și D-sa acuză pe *P. S. Episcop al Romanului* de imoralitate pentru că a fost dat afară din directoratul Seminarului de Vâlcea pentru imoralitate și

cere ca sf. Sinod să ia act de aceasta. Sf. Sinod ia act.

P. S. Episcop al Romanului depune hârtia la biurou și iese din ședință. Hârtia depusă, nefiind semnată de trei P. S. S. Membri, se consideră ca nulă și neavenită.

P. S. Episcop al Dunărei de jos. Secretar, citește următoarele comunicări:

Adresa Academiei Române cu care înaintează 18 exemplare din actul care cuprinde hotărârile luate de Sinodul ținut la Iași în anul 1642, care act a fost reprodus de Academie după un exemplar aflat în biblioteca Națională din Paris și roagă a se înainta câte un exemplar: Sanctității Sale Patriarhului de Constantinopol și Sinodului Patriarhiei; I. P. S. Mitropolit al Petersburgului, al Athenei al Belgradului, al Cernăuților; Academiei teologice din Kiev, Facultății de Teologie din Cernăuți precum și sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, a Moldovei și Sucevei, celor șase sf. Episcopii din România și Facultății de Teologie din București, iar un exemplar să se păstreze în arhiva Sf. Sinod.

Adresa Sanctității Sale Patriarhul de Constantinopol D.D. Ioachim prin care răspunde că a primit pentru Patriarhie și Sinodul Patriarhal două exemplare din copia fotografică făcută prin îngrijirea Academiei Române după exemplarul edițiunii prototipe a hotărârilor Sinodului din Iași dela 1642, aflat în bibliotecă națională din Paris, și exprimă călduroase mulțumiri.

Adresa I. P. S. Mitropolit al Bucovinei D.D. Vladimir, prin care mulțumește pentru actul ce i s'a trimis, care cuprinde hotărârile Sinodului ținut la Iași în anul 1642.

Adresa Ministerului Afacerilor streine cu referire la adresa Sf. Sinod No. 33 din 22 Februarie 1910 cu care trimite în traducere română, nota verbală No. 2262 din 20 Martie a. c. ce Patriarhia Ecumenică a adresat Legațiunii noastre din Constantinopol și prin care mulțumește pentru trimiterea publicațiunii făcută de Academia Română cuprinzând hotărârile Sinodului ținut la Iași în anul 1642.

Idem, a aceluiaș Minister cu care înaintează în original o scrisoare primită dela D-nul Decan al Facultății de Teologie din Cernăuți prin care mulțumește pentru trimiterea unui exemplar din copia fotografică a edițiunii origi-

nale a hotărârilor luate de Sinodul ținut la Iași în anul 1642 ce s'a aflat în biblioteca națională din Paris.

În urma lămuririlor date de I. P. S. Președinte, se primește propunerea făcută de către P. S. Episcop al Hușilor de a se publica în revista «Biserica Ortodoxă Română» și în broșură aparte, care să se trimită tuturor bibliotecilor parohiale atât actul și adresa Onor. Academiei Române, cât și adresa cu care s'a trimis actul în cestiune Patriarhiei de Constantinopole, Sinodului Patriarhal, Bisericilor Autocefale omodoxe, Academiei teologice din Kiev și Facultății de Teologie din Cernăuți, precum și răspunsurile primite în original și în traducere.

Se citește scrisoarea I. P. S. Patriarh de Constantinopole prin care roagă a i se răspunde la mai multe întrebări privitoare la căsătoria civilă și gradele de înrudire obligatoare la căsătoria civilă și cununia religioasă.

P. S. Episcop al Argeșului zice că P. S. Sa este de părere a se da Sanctității Sale Patriarhului informațiunile pe care le cere.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei zice că și I. P. S. Sa ar fi de părere să i se dea numai ca simple informațiuni de bunăvoie, iar dacă este vorba că se pretind a i se da obligator, atunci este de părere să nu se dea, întru cât Biserica noastră e autocefală și noi ne conducem atât după legiurile bisericești cât și de legile Țării noastre, și n'are nimeni dreptul de a se amesteca în afacerile interne ale Bisericii noastre.

P. S. Episcop al Dunării de Jos zice că I. P. S. Patriarh de Constantinopole a mai făcut o asemenea cerere și anul trecut și atunci Sf. Sinod a însărcinat pe I. P. S. Președinte ca să'i facă răspunsul cum va crede I. P. S. Sa de cuviință; aceea ce s'a și făcut. Acum însă vedem că I. P. S. Patriarh nu s'a mulțumit cu acel răspuns, ne pune întrebări precise și categorice, care au aerul că suntem datori să răspundem la toate aceste întrebări. Dar aceasta este a se trece peste dreptul nostru de Biserică Autocefală pe care îl avem. Pentru aceste considerațiuni, P. S. Sa este de părere ca, dacă se va găsi de cuviință, să i se răspundă la această scrisoare, să i se răspundă că noi urmăm după Sf. Canoane, în concordanță cu legile Statului Român.

P. S. Episcop al Huşilor zice că chestiunea armonizării legilor civile cu cele bisericeşti în ce priveşte căsătoriile civilă şi religioasă merită toată atenţiunea noastră, pentru că este bine constatat că există mari deosebiri, care trebuiesc a fi aplanate, cât mai curând. Aşa de pildă la căsătorie după codul civil se ţine seamă numai până la gradul al IV de înrudire, pentru că codul nostru civil este întocmai după cel francez (Napoleon) unde ţara şi religionea fiind catolică, gradele de înrudire de sânge sunt respectate numai până la al IV-lea iară nu ca la noi ortodoxii până la al VII-lea. De multă vreme s'a simţit nevoia la noi a armonizării legilor de căsătorie civilă cu cea religioasă, şi pentru aceasta s'a prevăzut în constituţie chiar (dacă nu mă înşel), cum că căsătoria religioasă este obligatorie şi dacă nu s'a făcut în această privinţă şi legiuirea necesară, din care cauză adeseori născându-se conflicte pentru căsătorii, avem chiar preoţi condamnaţi foarte nedrept şi aspru de tribunalele civile pentru refuzul drept al efectuării căsătoriei religioase între rude apropiate. Din care cauză chiar Sf. Sinod, sunt acum câţi-va ani, ca să curme răul, a luat un vot duple carele desleagă, ca acolo unde căsătoria civilă se va fi efectuat şi se vor prezentă acte în regulă cu dispensa Kiriarhului, preotul va trebui a efectua pe cea religioasă, iar la cazuri contrarii, nu. Expri-mându-şi dorinţa Sf. Sinod de a se armoniza legile căsătoriiilor şi a se respectă gradele de înrudire admise de Biserica Ortodoxă. Drept care s'au şi făcut încercări anii trecuţi ca să se armonizeze codul civil cu legile bisericeii, dar chestiunea fiind tratată superficial şi fără avizul Sf. Sinod nu s'a ajuns la nici un rezultat şi pentru aceia Sf. Sinod a decis să se facă oarecare pogorăminte în această privinţă prin votul de mai sus citat. *P. S.* Sa conchide că este de părere că n'ar trebui să se răspundă la întrebările puse de I. P. S. Patriarh, de către Sf. Sinod, ci numai de către I. P. S. Preşedinte, însă nu în numele Sf. Sinod, şi în legătură cu răspunsul anterior.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicianu este de părere a nu se răspunde acum la acele întrebări, ci numai dacă I. P. S. Patriarh va mai repetă această cerere, atunci se va vedea cum să i să răspundă.

Domnul Ministru zice că chestiunea aceasta are o însemnătate mai mult politică decât religioasă, căci ce interes ar avea patriarhul ca să repete mereu această chestiune. Se vede că Patriarhul voește să aibă dela Sf. Sinod al nostru o hârtie pentruca să uzeze de ea cum îi va conveni. De aceea Domnia Sa crede, că este bine ca Sf. Sinod să fie cu multă precauțiune în această privință, având în vedere că biserica noastră este autocefală și nimeni n'are dreptul a se amesteca în afacerile noastre interne și cu atât mai puțin a da porunci, căci aceasta nu-i conform nici cu protocolul privitor la relațiunile dela biserică la biserică.

P. S. Episcop al Dunărei de jos este de părere a se înainta scrisoarea în chestiune D-lui Ministru de Externe.

D-nul Ministru zice că dacă se admite aceasta, crede că e bine să i se trimită D-sale o copie după această scrisoare spre a se consultă cu D-nul Ministru de Externe și cu D-nul Prim-Ministru.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei zice că de vreme ce Inalt P. S. Patriarh a repetat această cerere, căci a mai făcut-o încă odată anul trecut și i s'a trimis răspuns de către Inalt P. S. nostru Președinte, este de părere a se aduce răspunsul care i s'a trimis atunci, spre a se citi în Sf. Sinod și se va vedeă dacă mai trebuie a i se da un alt răspuns. Se primește propunerea aceasta a I. P. S. Mitropolit al Moldovei și se decide a se aduce pentru ședința viitoare răspunsul ce s'a trimis anul trecut I. P. S. Patriarh de către I. P. S. Mitropolit Primat dela Sf. Mitropolie potrivit însărcinării dată de Sf. Sinod.

P. S. Episcop al Dunărei de jos secretar, urmează citirea comunicărilor.

Se comunică petiția P. S. Arhiereu Callistrat Bârlădeanu prin care roagă a i se redă locul de redactor în comitetul revistei Biserica Ortodoxă Română. În vederea cererii P. S. Arhiereu Callistrat s'a intervenit la Onor. Minister al Cultelor—Administrația Cassei Bisericeii—să fie reintegrat pe ziua de 1 Aprilie 1910 sub rezerva aprobării ulterioare a Sf. Sinod. Onor. Minister a răspuns că aprobă reintegrarea P. S. Callistrat ca membru redactor la revistă cu începere dela 1 Aprilie a. c.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei crede că este bine a se reintegră P. S. Callistrat la revistă.

P. S. Episcop al Hușilor zice că dacă se reintegrează P. S. Callistrat să fie reintegrat și D-nul Dragomir Demetrescu, fiind suspendarea lor dela revistă tot în aceeași împrejurare.

Se admite reintegrarea P. S. Callistrat și P. S. Sa mulțumește Sf. Sinod.

P. S. Episcop al Dunărei de jos roagă pe D-nul Ministru și pe Sf. Sinod că, având în vedere că P. S. Callistrat este în strâmțorare de mijloace materiale, să binevoiască a încuviința să i se dea onorarul de membru redactor și pe lunile în care a fost suspendat. Se aprobă propunerea P. S. Episcop al Dunărei de jos de a se interveni către D-nul Ministru al Cultelor cu rugămintea de a încuviința să se dea P. S. Callistrat onorarul de membru redactor la revistă și pe lunile de când a fost suspendat.

P. S. Episcop al Dunărei de jos mulțumește Sf. Sinod că a binevoit să primească propunerea P. S. Sale.

Se comunică raportul comisiunei Consistoriului Superior Bisericesc pentru proiectul de regulament al conferințelor pastorale împreună cu regulamentul votat de Consistoriu spre ratificare.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei este de părere că acest regulament să se trimeată la o comisiune specială care să vină cu raportul său la Sf. Sinod.

D-nul Ministru dă lămuriri cum se face în corpurile legiuitoare și crede că ar fi bine să se împartă regulamentul în chestiune P.P. S.S. Membrii spre al studiă și apoi într'o ședință viitoare să fie pus în discuțiune.

P. S. Episcop al Argeșului crede că este bine a se trimite la comisiunea de petițiuni. Se decide a se trimite la comisiunea de petițiuni, care va aduce raportul său la ședința viitoare, când se va pune la ordinea zilei această chestiune.

Se comunică: Adresa Ministerului Cultelor—Administrația Cassei Bisericești—prin care răspunde la adresa Sf. Sinod No. 13 din 15 Ianuarie a. c, că legea sinodală din 1909 împlinește condiția ce se cere prin acea adresă, adică de a avea Consistoriul Superior Bisericesc atribuțiuni

pur consultative în toate chestiile care, după apostolicul așezământ ecumenic al Sf. noastre Biserici sunt de cădere Chiriarhilor.

Totuși, dacă această lege va avea nevoie de îmbunătățiri ele se vor aduce, după ce se vor cunoaște imperfecțiunile legii, prin o practică mai îndelungată, spre a se putea realiza cât mai bine scopul ei, care este de a face ca întregul cler să fie chemat a colabora la binele statului și al Bisericii.

Scrisoarea Sanctității Sale Patriarhul Antiohiei D. D. Grigorie IV prin care răspunde la adresa Sf. Sinod No. 222/909 prin care i s'a comunicat că Onor. Minister al Cultelor a încuviințat primirea în Seminarul Central a Diaconului Iosif Abu Tabar, considerat cu gradul de pedagog.

Sanctitatea Sa mulțumește călduros că i s'a îndeplinit dorința și mijlocirea ce a făcut pentru numitul Diacon.

De acestea se ia act.

Adresa Ministerului Cultelor—Administrația Cassei Bisericii—prin care răspunde la adresa Sf. Sinod No. 175/1909 că Guvernul a propus și corpurile legiuitoare au votat proiectul de lege prin care interpretează art. 7 din legea pentru regularea proprietății rurale și art. 1 din legea dela 13 Februarie 1879 pentru menținerea și executarea art. 7 din legea rurală dela 1864, în sensul că, prin cuvântul «sătean» și «cultivatorii săteni» se înțeleg și învățătorii, preoții și servitorii bisericesti din comunele rurale precum și femeile sătence. Această lege s'a sancționat cu Inalt Decret Regal dela 6 Aprilie a. c. și s'a publicat în Monitorul Oficial No. 6 dela 7 Aprilie.

Mai multe doamne ortodoxe din orașul Bârlad protestează în contra încercărilor de propagandă catolică făcute de rău voitorii credinței noastre ortodoxe.

De acestea se ia act cu mulțumire.

Adresele Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a fraților: Ștefan Ostășescu, Niță Anghel, Partenie Benga, Dobre Barbu și Gheorghe Petre din sf. M-re *Cernica*, și ale surorilor: Paraschiva D. Gonțea și Maria I. Radovici din M-rea *Samurcășești*; Safta Ștefan Hanciu din M-rea *Susana*; Anica N. Niță, Ecaterina Andrei Iancu, Gherghina

C. Nedea, Gherghina P. State, Ileana Gh. Ghețu, Elena Schweder, Florica G. Gheorghe, Maria Anghel și Elena Pr. C. Vasilescu din M-rea *Pasărea*; Anica D. Dumitru, Magdalena Bănescu și Ana G. Petrescu din M-rea *Viforîta*; precum și pentru recunoașterea călugăririi făcută în caz de boală a surorilor Sița Șuța și Maria Dan din M-rea *Tigănești*.

Idem ale Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei cu care înaintează dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a fraților: Nicolae Prisăcariu din M-rea *Râșca*; Gheorghe Chiruță din M-rea *Secu*; Ioan Obaziu, Petru Dumbrăveanu și Dimitrie Coadă-Lată din M-rea *Vorona* și ale surorilor: Alexandra Ștefanovici și Marghioala I. Cârjă din M-rea *Văratice*; Elena I. Botez și Maria Iordachi Zavală din schitul Almaș; precum și pentru recunoașterea călugăririi făcute în caz de boală a fratelui Ioan Buzdugan din M-rea *Neamțu*.

Idem ale Sf. Episcopii a Râmnicului cu care înaintează dosarul cu actele privitoare la cererea de călugărire a fraților: Radu Marin Stoica Diaconescu din schitul Cioclovina, Ioan Cârstea Șurlin din M-rea *Bistrița*.

Idem ale Sf. Episcopii a Buzăului cu care înaintează dosarele cu actele privitoare la cererile de călugărire a surorilor: Elena C. Foia, Păuna R. Enache, Alexandrina Cățoiu, Iudita Severin, Elena Bădău, Ecaterina Dumitrescu, Filofteia Moldoveanu, Vinețica C. Barbu și Maria Secuiu din M-rea *Rătești*; Steliana T. Manolescu, Luxița Marinescu, Elena Ignat Margarit și Anastasia F. Petrescu din M-rea *Cotești*; Elena C. Găitănanu și Steliana Pr. Rusu din M-rea *Rogozu*.

Idem ale Sf. Episcopii a Hușilor cu care înaintează dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a surorilor: Maria V. Ioan, Sofia G. Babă, Ioana T. Enciu, Ioana I. D. Epuraș, Profira I. Talpău, Nița N. Lungu, Bița N. Lungu, Eufrosina C. Christodorescu, Ecaterina Patrichi și Ruxandra V. Mocanu din M-rea *Adam*.

Idem ale Sf. Episcopii a Argeșului cu care înaintează dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a fratelui Alexandru Anghel Nițu din M-rea *Robaia* jud. Argeș; Iordan Fuiorea din M-rea *Turnu*, și a surorilor: Susana

G. Banciu, Elisabeta Ene Bără, Margareta I. Vasiliu, Sofia Dumitrescu și Neacșa G. Neamțu din M-rea *Văleni* jud. Argeș.

Idem ale Sf. Episcopii a Dunărei de jos cu care înaintează dosarele cu actele de călugărire a surorilor: Sofia Nicolaide, Catinca Costache Neculai, Harpina P. Iacob, Domnica Teodosiev, Ana M. Mișcof, Maria Borisov, Stipanida Chirilov, Paraschiva Mihailov, Maria Teodot Teresco, Evdochia Dumitrieva Iachinencov, Domnica M. Iosanu, Ana Chirilă Andreev, Tatiana Ivanov, Maria I. Iosanu, Ioana P. Ioan, Maria Toma Tăbăneț, Daria Toma Tăbăneț, Gherghina M. Popa, Vasilica St. Icacicov, Maria Stipan Mișcal, Stipanida Raicov, Pelaghia Ivanov, Evdochia F. Ivanov, Ana I. Grigore Mocanu și a surorii Irina Nasul călugărită în caz de boală, toate din Sf. M-re *Celic-Dere*.

Idem a Sf. Episcopii a Romanului cu care înaintează în copie adresa onor. Minister de Culte—Administrația Cassei Bisericii—împreună cu o anexă, relative la participarea preoților la cercurile culturale ale învățătorilor.

Cererea parohului parohiei Ionești din județul Vâlcea prin care roagă a se schimba numirea parohiei din Ionești în «Marcea» pe motivul că populațiunea acelei parohii o formează în mare majoritate locuitori din com. Marcea.

Idem a preotului Ioan Penescu din com. Vișina, județul Vlașca cu care înaintează o cerere a locuitorilor din comuna Vișina, jud. Vlașca și a Primăriei acelei comune, prin care roagă a se da voie numitului preot să slujească cele preoțești chiar fără leafă la biserica din cătunul Hanul lui Pală, pendinte de comuna Vișina.

Idem, a mai multor cântăreți bisericești din T.-Severin cu care înaintează un memoriu pentru îmbunătățirea materială și morală a soartei cântăreților bisericești din T.-Severin și din întregul județ Mehedinți.

Toate acestea se trimet la comisiunea de petițiuni.

Raportul comisiunei Consistoriului Superior Bisericesc pentru cercetarea cărților de învățământ religios, privitor la manualul intitulat «Explicarea Evangheliilor» de Moise N. Pacu din Galați—înaintat spre ratificare.

Idem al aceleași comisiuni, privitor la manualul intitulat «Elemente de Morală Creștină» de Moise Pacu din Galați, înaintat spre ratificare.

Idem al aceleiași comisiuni privitor la manualul intitulat «Istoria Sfântă a Vechiului și Noului Testament» de Ec. Dr. C. I. Popescu și Ec. I. Const. Lucaci—înaintat spre ratificare.

Idem al aceleiași comisiuni relativ la manualul intitulat «Istoria Bisericii Creștine» pentru clasa V de liceu, elaborată de preotul Icon. C. Ionescu profesor în București, spre ratificare.

Idem al aceleiași comisiuni privitor la manualul intitulat «Istoria Sfântă a Vechiului și Noului Testament» pentru seminarii de Econ. Dr. C. I. Popescu, trimis de Administrația Cassei Școalelor, spre ratificare.

Suplica Econ. Dr. Const. I. Popescu prin care roagă a i se aprobă manuscrisele de Vechiul și Noul Testament pentru clasa I și II de seminar așa cum sunt elaborate de P. C. sa, fiind reproduse aproape întocmai după altele deja aprobate în anii trecuți de Sf. Sinod.

Idem a D-lui Dr. D. Boroianu și V. Oiaga prin care supune la cunoștința Sf. Sinod, că au înaintat Consistoriului Superior Bisericesc două manuscrise pentru clasa I și II de învățământ religios spre a se cercetă și aprobă și văd că nu au fost cercetate și aprobate, ceea ce le aduce pagube morale și materiale.

Acestea se trimet la comisiunea pentru cercetarea cărților de învățământ religios.

Suplica P. S. Arhiereu Sofronie Craioveanu cu care înaintează manuscrisul care cuprinde partea II din Noul Testament și roagă de a i se dà înalta binecuvântare de a-l tipări.

Idem a D-lui Dr. Drag. Demetrescu, prof. la Facultatea de Teologie, prin care roagă a fi reintegrat ca membru redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română».

Idem a D-lui Dr. D. Boroianu, prof. la Facultatea de Teologie, prin care supune la cunoștința Sf. Sinod, că fiind numit membru redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română» de către Sf. Sinod, a fost descărcat de această atribuțiune de Administrațiunea Cassei Bisericii fără să primească din partea Sf. Sinod vre o încunoștințare despre această desărcinare.

Idem a D-lui I. Mihălcescu, prof. la Facultatea de Teo-

logie prin care roagă a i se dà un post de redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română».

Idem a D-lui Nicolae Dobrescu, prof. agregat la Facultatea de Teologie, prin care roagă a i se dà un post de redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română».

Idem a P. S. Arhiereu Sofronie Craioveanu cu care înaintează în manuscris Calendarul Bisericesc Ortodox pentru anul 1911, pentru foaie volantă și broșură și roagă a i se dà aprobare spre a putea fi tipărită, nu de Cassa Bisericii, care s'a desistat în doi ani trecuți dela aceasta, ci de către P. S. Sa, mai cu seamă cel în broșură.

Raportul comisiunei pentru privigherea imprimării, ceretării și îndreptării cărților bisericești de ritual—prin care roagă a se aprobă să se tipărească în Tipografia Cărților Bisericești, în număr cât de mare, și să se vândă în popor pe preț scăzut cartea intitulată: «Evanghelia și Apostolul fiecărei Duminici și sărbători anuale pentru trebuința credincioșilor.

Suplica D-lui C. Marinescu, institutor pensionar din T. Severin, cu care înaintează un manuscris intitulat: «Epopoe simbolică sau epoca renașterii religioase a omenirii» și roagă a se aprobă să o tipărească spre a fi citită de credincioși.

Acestea se trimet la comisiunea pentru revistă, Tipografie și revizuirea cărților de ritual.

Epitropia parohiei Căciulătești din com. Dobrești, jud. Doljiu, roagă a se dăruî bisericei filiale cu hramul Cuv. Paraschiva cărți de ritual, neavând mijloace să și le procure.

Locuitorii satului Crihalma din jud. Făgărașului, Transilvania, cer a li se da gratuit cărți de ritual din Tipografia Cărților Bisericești.

Acestea se vor trimite la Minister cu rugăminte de a se satisface dacă va fi cu putință.

Invățătorul Cristian Stănculescu din com. Cucuruzu jud. Vlașca, cere a i se dà voie să urmeze cursul seminarului începând cu clasa a IV-a.

Se va înaintă D-lui Ministru spre a dispune cele ce va crede de cuviință.

Adresa Sf. Episcopii a Argeșului prin care comunică că s'a aprobat, prin Decret Regal, modificarea parohiilor:

Richițelele, Bărbătești, Spirești, Negulești și Dealu-Mare, toate din județul Argeș.

Idem a Sf. Episcopii a Buzăului prin care comunică, că prin Înaltul Decret Regal s'a înființat pe ziua de 1 Noiembrie 1909 parohia Săhăteni-de-jos, comuna Găgeni-Vintileanca jud. Buzău, compusă din Săhăteni de jos și Săhăteni de sus din parohia și comuna Găgeni-Vintileanca, având ca biserică parohială Biserica Sf. Voevozi din Săhăteni de jos.

De acestea se ia act.

Idem a Sf. Episcopii a Râmnicului Noul Severin cu care înaintează o listă de numărul cererilor privitoare la procurarea Pravilei Mari și Pidalionul. Se va înscrie în tabloul respectiv.

Cercul comercial și industrial din Giurgiu înaintează recipisa Administrației Financiare de Vlașca sub No. 9684 în valoare de lei 237 depuși ca ajutor pentru construirea bisericii române dela Ierusalim.

Se va păstră în casa de fier care se află la Sf. Mitropolie.

Suplica Econ. Alex. Popescu Cernica cu care înaintează 17 exemplare, «Prohodul Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos» tipărit cu aprobarea Sf. Sinod spre a se distribuî P.P. S.S. Membri ai Sf. Sinod și bibliotecă. Se vor distribuî P.P. S.S. Membri și bibliotecii.

Idem a D-lui Const. Ruscescu prin care cere să fie numit redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română» și profesor de limba ebraică la Facultatea de Teologie. Se decide a se pune la dosar.

Referatul Directorului Cancelariei Sf. Sinod privitor la două petițiuni înaintate de preotul Const. D. Vasilescu, parohul parohiei Surani-Prahova, care din cauza motivelor arătate în referat, nu s'au înregistrat și roagă a se decide dacă trebuie să se înregistreze.

Suplica Preotului Stancu C. Păunescu, parohul comunei Didești, jud. Teleorman, prin care declară că își însușește în totul acuzațiile aduse I. P. S. Mitropolit Primat de către preotul C. Vasilescu din com. Surani.

Mai mulți P.P. S.S. Membri cer ca aceste hârtii să se considere nule și neavenite.

D-nul Ministru zice că e necontestat că este o pornire pătimășe și netrebnică în contra Bisericii, că sunt

dovezi că e o pornire în afară de Biserică și contra Bisericii; că datoria Bisericii este să fie strâns unită, pentru că dacă este atacat de vrășmașii Bisericii I. P. S. Mitropolit Primat, care a fost ales Mitropolit Primat într'un timp de criză prin care a trecut Biserica noastră, ori care altul ar fi fost ales în locul I. P. S. Sale, tot așa eră să fie, și trebuie să se știe că în persoana I. P. S. Sale este atacată Biserica.

Fiind deci o campanie organizată în contra Bisericeii, datoria Sf. Sinod este să apere Biserica. D-sa zice că nu face deosebire între ceia ce face preotul Vasilescu și P. S. Episcop al Romanului cu știință sau cu neștiință; de aceea datoria Sf. Sinod este să pună capăt acestor porniri. În ceia ce privește hârtiile venite dela acei preoți, D-sa zice că e de părere să fie respinse ca neavenite; că și acum doi ani a venit tot așa o hârtie în contra răposatului Mitropolit Primat Iosif Gheorghian și D-sa și atunci a fost de părere de a fi respinsă, căci nu este de demnitatea Sf. Sinod să se ocupe cu astfel de netrebnicii.

Se decide în unanimitate ca aceste hârtii să se considere nule și neavenite.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicianu citește o propunere și un proiect de regulament privitor la cazuri de afurisanie și anatema semnat de patru P.P. S.S. Membri.

Se decide a se citi încă în două ședințe viitoare consecutive.

P. S. Arhiereu Valerian citește raportul comisiunii pentru revizuirea cărților de ritual cu care înaintează statele de diurnele P.P. S.S. Membri ai acelei comisiuni și 37 procese verbale relative la lucrările făcute.

P. S. Episcop al Argeșului zice că în privința concluziunilor raportului n'are nimic de zis, într'u cât comisiunea și-a făcut datoria și este drept să se bucure de remunerarea cuvenită, dar P. S. Sa are de observat că deși s'a ales o comisiune din Consistoriul Superior Bisericesc pentru revizuirea cărților de ritual, totuși Comisiunea aleasă de Sf. Sinod fiind permanentă, lucrează în tot timpul anului, pe când comisiunea cealaltă urmează să aducă lucrarea sa la Sf. Sinod spre ratificare, aceea ar împiedica într'u câtva continuarea lucrărilor; pentru aceea P. S. Sa

este de părere ca Sf. Sinod să dea însărcinarea tot comisiunii care a revizuit până acum cărțile de ritual ca să continue revizuirea lor, care deja sunt în curs de tipărire cum sunt Mineele. Asemenea este de părere să se mențină și comisiunea pentru revizuirea textului Bibliei, pentru că această comisiune a revizuit deja până acum mai multe cărți din Biblie și crede că este bine a se continua această însemnată lucrare tot de comisiunea care a fost aleasă de Sf. Sinod anul trecut și care a lucrat și până acum. Dar pentru ca să aibă de lucru și comisiunea aleasă din Consistoriul Superior, să i se dea și acelei comisiuni alte lucrări, cum e de pildă revizuirea Pidalionului.

P. S. Arhiereu Meletie Constanțeanu aduce mulțumiri P. S. Episcop al Argeșului că a propus să rămână tot comisiunea care a fost aleasă de S-tul Sinod ca să revizuiască cărțile de ritual de oarece P. S. Sa, ca Director al Tipografiei Cărilor Bisericești, își dă seama de greutatea lucrării, că pe măsură ce se revizuește să și pun sub tipar, așa că nu este împiedicată nici odată continuarea lucrării de retipărire. P. S. Sa conchide că este de părere și roagă a se primi de Sf. Sinod propunerea făcută de P. S. Episcop al Argeșului.

P. S. Președinte zice că propunerea făcută de P. S. Episcop al Argeșului este în adevăr foarte bine cugetată, pentru că se știe că o lucrare începută de cineva, este bine a fi dusă până la sfârșit, ca să aibă omogenitate. Pentru aceasta I. P. S. Sa se unește cu propunerea P. S. Episcop al Argeșului și mulțumește că a ridicat această chestiune. Tot odată I. P. S. Sa crede că este bine a se lua o hotărâre ca să se împartă obligator tuturor bibliotecilor parohiale cărțile care se află în mare număr în depositul Tipografiei, pentru că sunt cărți care este bine să se afe în bibliotecile parohiale. Cu chipul acesta s'ar ușurâ și depositul din Tipografie și în schimb se vor tipări alte cărți.

I. P. S. Sa crede că este bine ca toți P.P. S.S. Chiriarhi să ia măsuri în sensul acesta iar Protoiereii, când fac inspecții la parohii să observe dacă s'au procurat cărțile recomandate pentru bibliotecă.

Punându-se la vot concluziunile raportului cu propunerea

făcută de P. S. Episcop al Argeșului s'au primit în unanimitate.

P. S. Arhiereu Meletie Constanțeanu citește o propunere semnată de încă patru P.P. S.S. Membri prin care se arată abaterile săvârșite de către P. S. Episcop al Romanului D.D. Gerasimu dela Sf. Canoane și dela toată rânduiala stabilită prin legi precum și nesocotința și nesupunerea la autoritatea Sf. Sinod stăruind în răsvrătire și nesupunere; lipsind dela Ședințele Sf. Sinod fără nici un motiv canonic, venind la Senat; nepomenind numele Mitropolitului său la Sf. Leturghie și rupând relațiunile cu I. P. S. Sa; întrebuițând calomnii și insulte în broșuri publicate, la adresa șefilor săi ierarhici; pentru aceste abateri se propune ca pentru aceasta și ultima dată Sf. Sinod să desaprobe cu energie atitudinea și purtarea P. S. Episcop al Romanului D.D. Gerasimu, pentruca astfel P. S. Sa intrând în vederile legii sinodale (art. 9) și ale canoanelor care prevăd: că episcopul să nu facă nimic fără știrea mai marilor săi ierarhi; să se restabilească pe deplin buna rânduială și liniștea în Biserică și Sf. Sinod să-și continue fără zăticnire lucrările sale.

P. S. Episcop al Râmnicului crede ca o imperioasă datorie să susțină această propunere, pentrucă P. S. Sa a făcut parte din comisiunea însărcinată de Sf. Sinod în sesiunea extraordinară din iarna trecută ca să trateze cu P. S. Episcop al Romanului și să-l aducă la sentimente mai bune.

Sf. Sinod, în dorință de a fi pace și liniște în Biserică, a consimțit să primească propunerea făcută de P. S. Episcop al Romanului ca să se facă mijlocire la Onor. Guvern de a modifică legea. D-nul Ministru în înalta sa înțelepciune și dragostea ce poartă Sf. noastre Biserici a declarat că va modifică legea, după ce se vor constată lipsurile pe care le are. Tot atunci și P. S. Episcop al Romanului a declarat că se unește ca să se modifice legea când va găsi guvernul de cuviință. Credeam că dragostea de Biserică îl animează, dar azi vedem că voește să dea altă turnură, vedem că nu binele și liniștea Bisericii o urmărește ci alte scopuri, de aceea P. S. Sa îl desaproabă cu toată energia sufletului P. S. Sale, se unește cu propu-

nerea citită de către P. S. Arhiereu Meletie și este de părere că dacă P. S. Episcop al Romanului nu va voi să țină seamă de această chemare la datorie, care i se face, Sf. Sinod va aviză la alte dispozițiuni, fiind toți P.P. S.S. Membri uniți în cugete și în simțiri cu I. P. S. Președinte.

Domnul Ministru zice că la 13 Ianuarie, când D-sa a declarat că așteaptă să vază ce lipsuri are legea ca să o poată modifică, a fost de perfectă bună credință, dar P. S. Episcop al Romanului n'a voit să aștepte și a venit în Senat cu o adevărată somațiune ca să modifice legea. Că chiar forma în care i s'a făcut somațiunea nu-i convenea; că Guvernul și corpurile legiuitoare nu pot să cedeze la somațiunea unei singure persoane; că chiar dacă ar fi avut elementele necesare pentru modificarea legii tot nu o făcea, după somațiunea care i s'a făcut. D-sa roagă pe Sf. Sinod să aibă încredere în buna sa credință, dacă nu în înțelepciunea și capacitatea D-sale; că au fost două sesiuni ale Consistoriului Superior și nu s'a dovedit nimic rău; că nimenea nu dorește să-și lege numele de o lege rea. Când se va dovedi care sunt părțile rele ale legii, atunci sigur că chiar D-sa va veni cu modificarea ei.

Punându-se la vot propunerea citită de P. S. Arhiereu Meletie se primește în unanimitate.

P. S. Arhiereu Calistrat Bârlădeanu citește o propunere semnată de încă 12 P.P. S.S. Membrii prin care pe deoparte se exprimă deplina încredere ce au P.P. S.S. Membri în I. P. S. Președinte al Sf. Sinod, că veștejesc campania pătimasă și nedemnă ce au deslănțuit asupra I. P. S. Sale vrăjmașii ascunși și vădiți ai Bisericii; iar pe de altă parte poftesc pe toți P.P. S.S. Chiriarhi să oprească din lucrarea celor preoțești pe toți acei preoți care au aderat și vor mai aderă pe viitor la asemenea răsvrătiri contra șefilor lor legiuitori, până vor da probe de îndreptare și se vor căi de fapta lor nechibzuită.

Se primește în unanimitate și se va comunica P.P. S.S. Chiriarhi.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicăeanu roagă a-i acordă concediu pentru patru zile, având să se ducă la Roman pentru parastasul fratelui P. S. Sale, răposatul întru fericire Episcopul Melchisedec.

Se acordă concediul cerut.

P. S. Arhiereu Sofronie Craioveanu propune a se face în această ședință alegerea de arhiereu pentru locul vacant cu titlul de Piteșteanu. Se primește.

Se suspendă ședința pentru 5 minute.

La redeschidere, *P. S. Arhiereu Callist Botoșeneanu*, secretar, citește articolele din regulament relative la alegerea de Arhiereu.

P. S. Episcop al Dunării de Jos secretar, citește lista candidaților propuși de către I. P. S. Mitropolit Primat și de către I. P. S. Mitropolit al Moldovei.

Se procedează la vot cu bile.

Au întrunit:

1) Prea Cuviosul Arhimandrit Evghenie Humulescu dela Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei 10 bile albe și patru negre.

2) Prea Cuviosul Arhimandrit Gerasim Miron profesor în Iași 7 bile albe și 7 negre, având bilă albă și din partea I. P. S. Președinte, al cărui vot, conform regulamentului, prevalează.

3) Prea Cuviosul Arhimandrit Teofil Mihăilescu dela Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei, 11 bile albe și 3 negre.

Se proclamă aleși P.P. C.C. Arhimandriți Evghenie Humulescu, Gerasim Miron și Teofil Mihăilescu.

Ședința se ridică la ora 12¹/₄ și se decide ședința viitoare pentru Luni 17 Maiu ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Nifon al Dunării de Jos.*

Ședința din 17 Maiu 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 13 P.P. S.S. Membri, 1 în concediu și 1 absent. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă cu rectificările cerute.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei propune ca să se publice prin Monitorul Oficial în întregime cele două propuneri votate de Sf. Sinod în unanimitate în ședința trecută.

Se aprobă.

P. S. Arhiereu Callist Botoșeneanu zice că D-nii D. Boroianu și V. Oiaga profesori, au înaintat o cerere Sf. Sinod prin care arată că Consistoriul Superior Bsericesc nu s'a ocupat de manuscrisele de cl. I și a II pe cari D-lor le-au înaintat spre a se cercetă și aprobă și că aceasta le aduce pagube morale și materiale. P. S. Sa crede că Sf. Sinod nu poate să dea nici o urmare acestei cereri, întru cât după lege manualele didactice de religie trebuesc a fi cercetate și aprobate de Consistoriul Superior Bisericesc și apoi se înaintează Sf. Sinod spre ratificare.

Se dă citire următoarelor comunicări:

Chinoviul românesc cu patronul «Botezul Domnului» din Sf. Munte Atos roagă a se pune în Mineiu după serviciul sfinților din 12 Iulie și serviciul sfintei icoane a Maicii Domnului «Prodromița» din acea mănăstire, înaintând și textul acelei slujbe.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei, crede că este bine a se admite cererea întru cât este vorba de o mănăstire românească din Sf. Munte, unde se află icoana Maicii Domnului a cărei slujbă se cere a se introduce în Mineiu la 12 Iulie.

În urma discuțiunii urmate la care au luat parte I. P. S. Președinte, P.P. S.S. Episcopi al Argeșului, al Hușilor, al Râmnicului și P. S. Arhiereu Callist Botoșeneanu, s'a primit propunerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei de a se introduce în Mineiu la 12 Iulie, când se va retipări Mineiul pe această lună, cu observațiunea făcută de P. S. Episcop al Argeșului, ca să se tipărească după ce va fi citită de I. P. S. Mitropolit Primat Președinte.

O petiție semnată de preotul Florea A. Drăghici, parohul comunei Principele Ferdinand și pr. Stancu C. Păunescu, parohul com. Didești, jud. Teleorman prin care se plâng, că Sf. Sinod în ședința din 14 curent, a votat o moțiune de a-i pedepsi și cer a fi citați la judecată. Se decide și asupra acesteia ca și asupra celorlalte de acelaș fel, de a fi nulă și neavenită, agravându-li-se pedeapsa.

Se citește răspunsul trimis de I. P. S. Mitropolit Primat la scrisoarea I. P. S. Patriarh ecumenic de Constantinopol privitoare la gradele de înrudire la căsătoria civilă și religioasă.

În urma discuțiunii urmată la care au luat parte I. P. S. Mitropolit al Moldovei, P.P. S.S. Episcopi al Dunării de Jos, al Hușilor, al Râmnicului, P. S. Arhiepiscopul Callist Botoșeneanu și D-nul Ministru al Cultelor, cari au arătat că răspunsul trimis de către I. P. S. Mitropolit este foarte bun și n'ar mai fi trebuință să se mai dea alt răspuns. Biserica noastră este autocefală; a păstrat și va păstra totdeauna sfintele așezăminte dogmatice și canonice, ținând, se înțelege, seamă și de legile statului. I. P. S. Patriarh ecumenic de Constantinopol să fie asigurat că în nici o țară ortodoxă nu se respectă mai mult ca în țara și Biserica românească sfintele așezăminte dogmatice și canonice.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, zice că I. P. S. Sa a ținut și va ține și în viitor să păstreze cele mai bune relațiuni de cuviință și de politeță cu toate bisericile; așa că chiar acum de sfintele sărbători ale Invierei a felicitat pe toți P.P. S.S. Chiriarhi ai bisericii ortodoxe din afară de regatul român. I. P. S. Sa spune că a citit în revista «*Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια*» un articol în care este un studiu temeinic și savant despre dreptul matrimonial în Biserica Ortodoxă, adică despre căsătorie și celelalte în legătură cu ea. Se poate ca comitetul redactor al acestei reviste să fi rugat pe I. P. S. Patriarh ca să intervină la celelalte biserici ortodoxe să-i dea un răspuns autorizat în privința modului cum se face căsătoria. Că I. P. S. Patriarh a mulțumit I. P. S. Sale pentru răspunsul pe care i l-a trimis la prima scrisoare. Pentru aceste considerațiuni, I. P. S. Sa crede că este bine a se înainta o copie după scrisoarea I. P. S. Patriarh, D-lui Ministru al Cultelor, ca D-sa să ia și părerea onor. Guvern în această chestiune și după ce vom primi răspunsul dela D-nul Ministru, Sf. Sinod va decide cum va crede de cuviință.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei declară că se unește cu părerea I. P. S. Președinte, dar că-și menține totuși vederile I. P. S. Sale, întru cât biserica noastră ortodoxă română are tot dreptul de a se conduce singură de sine.

Se primește propunerea I. P. S. Președinte la care se asociază și I. P. S. Mitropolit al Moldovei.

Se comunică adresa Sf. Mitropolii a Moldovei cu care înaintează dosarele cu actele de călugărire a fraților: Ioan.

Maria Preotu Gavriil, Constantin N. Todiraș, Ioan N. Volinschi, Mihai Glavan, Dimitrie Berendei, Gheorghe Țimpău, Mihai T. Radu, Dimitrie Gafencu, Ioan Mandinescu, Ioan I. Jingău, Ioan Pantelimon și Constantin Urmă din Sf. M-re Neamțu; a fratelui Ioan Fecioru din M-rea Gorovei, și a surorilor: Anica V. Ioniță, Maria C. Gâscă, Eleonora I. Rusu și Zamfira Ipati din M-rea Agapia.

Idem, a Sf. Episcopii a Hușilor cu care înaintează dosarele cu actele de călugărire a fratelui Pavel P. Corciovă din schitul Rafailă, jud. Vaslui.

Petiția D-lui Ștefan Dinulescu, Dr. în Teologie, prin care roagă a fi numit membru redactor, în comitetul revistei «Biserica Ortodoxă Română».

Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Cererea comitetului pentru strângerea de mijloace bănești spre a se zidi o biserică ortodoxă română la Ierusalim, de a i se da din recipisele depuse suma de 300 lei pentru cumpărarea locului necesar clădirii bisericii. Se decide a se liberă D-lui Teodor Burada, președintele comitetului recipise în valoare de 3000 lei, din recipisele depuse la Sf. Sinod în scopul de a se zidi o biserică ortodoxă română în sfânta cetate Ierusalim.

P. S. Arhiereu Sofronie Craioveanu citește pentru a doua oară proiectul de regulament pentru cazuri de afurisenii și anatema.

Acelaș *P. S.* Raportor citește raportul comisiunii de petițiuni relativ la suplica Preotului Simion Popescu, cu care a înaintat broșura cucerniciei Sale intitulată: «Intâmpinare la referatul D-lui Profesor Dr. I. Cornoiu și al Păr. I. Popescu-Mălăești» privitor la o altă broșură a C. Sale intitulată: «Septuaginta și textul evreesc în Biserica Ortodoxă». Se aprobă concluziunile raportului cari sunt de a se trece la ordinea zilei.

Idem privitor la Manualul de predici înaintat de Econ. Ioan Grigoriu, parohul bis. Sf. Ioan din Vaslui, care manual a fost cercetat de Consistoriul Superior Bisericesc. Se aprobă concluziunile raportului cari sunt de a se da înalta binecuvântare și aprobare a Sf. Sinod, cu observarea făcută de *P. S.* Episcop al Hușilor de a nu fi impusă bibliotecilor parohiale.

Idem relativ la adresele Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu cari s'au înaintat dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a fraților Niță Anghel, Partenie Benga, Dobre Barbu, Ștefan Ostășescu și Gheorghe Petru din M-rea Cernica, și a surorilor: Ecaterina Iosif Gheorghe Luca din M-rea Nămăești; Magdalina Bănescu, Anica D. Dumitru și Ana G. Petrescu din M-rea Viforâta; Safta Ștefan Stanciu din M-rea Susana; Gherghina Cânea Nedea, Gherghina P. State, Ileana G. Ghețu, Elena Schweder, Florica G. Gheorghe, Maria Anghel, Elena Preotul C. Vasilescu, Ecaterina Andrei Iancu și Anica N. Niță din M-rea Pasărea; Maria P. Rađovici și Paraschiva D. Gonțea din M-rea Samurcăsești; precum și recunoașterea călugăririi săvârșite în caz de boală a surorilor: Sița Șuță și Maria Dan amândouă din M-rea Țigănești.

Se primesc concluziunile raportului comisiunei cari sunt de a se aprobă tunderea în monahism a numiților frați și surori din mânăstirile arătate, precum și recunoașterea călugăririi săvârșită în caz de boală a numitelor surori.

Idem, relativ la adresele Sf. Episcopii a Râmnicului cu care s'au înaintat dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a fraților: Radu M. Stoica Diaconescu din schitul Cioclovina și Ioan Christea Șurliu din Mânăstirea Bistrița.

Se primesc concluziunile raportului comisiunei cari sunt de a se aprobă tunderea în monahism a numiților frați.

Idem relativ la adresele Sf. Episcopii a Buzăului cu cari s'au înaintat dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a surorilor: Elena C. Toia, Păuna R. Enache, Alexandrina Cățoiu, Iudita Severin, Elena Bădău, Ecaterina Dumitrescu, Filofteia Moldoveanu, Venețica C. Barbu și Maria Secuiu din M-rea Rătești; Steliana T. Manolescu, Luxița Marinescu, Elena Ignat Mărgărit și Anastasia F. Petrescu din M-rea Cotești; Elena C. Gaitănarul și Steliana R. Rusu din M-rea Rogozul.

Se primesc concluziunile raportului comisiunei cari sunt de a se aprobă tunderea în monahism a numitelor surori.

Idem, relativ la adresa Sf. Episcopii a Argeșului cu care s'a înaintat dosarul cu actele privitoare la cererea de călugărire a fratelui Iordan Fuiorea din M-rea Turnul, jud. Argeș.

Se primesc concluziunile raportului comisiunii cari sunt de a se aprobă tunderea în monahism a numitului frate.

Idem relativ la adresele Sf. Episcopii a Dunării de Jos cu cari sau înaintat dosarele cu actele privitoare la cerea de călugărire a surorilor: Sofia Nicolaide, Catinca Costache Nicolae, Harpina P. Iacov, Domnica Teodosiev, Ana M. Miscof, Maria Borisov, Stipanida Chirilov, Paraschiva Mihailov, Marta Teodot Teresco, Evdochia Dimitriev Iachimencov, Domnica M. Iosanu, Ana Kirilă Andreef Tatiana Ivanov, Maria T. Iosanu, Ioana P. Ioan, Maria Toma Tabaneț, Daria Toma Tabaneț, Gherghina M. Popa, Vasilina St. Scaciocov, Maria Stipan Mișcal, Stipanida Raicof, Pelaghia Ivanov, Palașca F. Ivanov, Ana Ioan Gr. Mocanu și Irina A. Nasulea, călugărită în caz de boală dându-i-se numele de Inochentia, toate din M-rea Celic-Dere.

Se primesc concluziunile raportului comisiunii cari sunt de a se aprobă tunderea în monahism a numitelor surori, precum și călugărirea săvârșită în caz de boală a menționatei surori.

Ședința se suspendă pentru 5 minute.

La redeschidere P. S. *Episcop al Dunărei de jos* citește raportul comisiunii pentru cercetarea manualului de cântări bisericești, relativ la manuscrisul care cuprinde «Slujba Adormirea Maicii Domnului» înaintat de monahia Epiharia Moiescu.

În urma discuțiunii urmate se primesc concluziunile raportului, cari sunt de a i se da înalta binecuvântare și aprobare ca să tipărească menționatul manuscris cu condițiunea ca corecturile pe spalt și coale să se facă cu multă îngrijire ca să nu se strecoare erori fie în text, fie în psaltichie.

Acelaș P. S. Raportor citește raportul relativ la raportul comisiunii Consistoriului Superior Bisericesc privitor la proiectul de regulament al școalelor de cântăreți bisericești și programa analitică a acestor școale, alcătuit de o comisiune întocmită de onor. Minister al Cultelor.

P. S. Raportor dă explicațiuni, că acest proiect de regulament și programă analitică a școalelor de cântăreți bisericești au fost întocmite de D-nii I. Popescu-Pasăre și Mih. Tănăsescu profesori și inspectori de muzică; că

proiectului făcut de D-lor s'au făcut mai multe modificări atât de comisiunea Sf. Sinod cât și de comisiunea aleasă de Consistoriul Superior Bisericesc, așa că acum ar trebui să se prefacă ținându-se seamă de toate acele modificări și dacă Sf. Sinod va crede de cuviință a-l însărcina pe P. S. Sa, va face această lucrare și o va prezenta la sesiunea viitoare. P. S. Sa spune că a făcut un regulament pentru școala de cântăreți bisericești din Galați, care are semi-internat și speră a-l face internat. Că P. S. Sa a decis ca elevii acestei școale să meargă în ultimul an de școală la M-rea Cocoșu ca să învețe bine rânduiala și tipicul bisericesc și să se deprindă și cu smerenia vieții monahilor din mănăstire.

P. S. Episcop al Hușilor zice că necesitatea școalelor de cântăreți bisericești după desființarea seminariilor eparhiale s'a simțit foarte mult, drept care P. S. Sa încă dela 1902 a reformat elementara școală de cântăreți practici aflată la Huși. S'a dat un program după care se învață:

1) Cântările bisericești în toată întinderea lor teoretică și practică pentru a forma buni cântăreți bisericești atât pentru orașe cât și pentru sate.

2) Muzica vocală cât se poate mai întins teoretică și practică, spre a forma atât coriști pentru corul Sf. Episcopii cât și buni ajutători pe la sate, cu care învățătorul respectiv ajutându-se să poată forma coruri de copii țărănești, lucru la care s'a reușit foarte bine.

3) Toate obiectele de citire, tipic, predici după carte, elemente de liturgică, catehism, istoria sfântă, noțiuni de morală și noțiuni de igienă practică și de dreptul civil.

4) Obiecte de manufactură precum: împletituri din lozie pentru panere, papură pentru rogojini și potnogi în biserici, lucrarea paelor pentru pălării etc.

Toate acestea puse și studiate bine după program analitic, pe timp de 4 ani, formează un adevărat seminarium de cântăreți bisericești. Urmărind scopul ca prin cântărețul cult să se formeze la țară cu deosebire, un al treilea element cultural pe lângă preotul și învățătorul satului, de oarece bunul cântăreț dotat cu cunoștințele de mai sus va putea servi bine pe preot în biserică, va putea ajuta pe învățător în școala satului și va putea fi un bun con-

silier sau fruntaș între sătenii săi. Drept care P. S. Sa dorește ca comisunea ce se va ocupa cu regulamentul școalelor noastre de cântăreți bisericești să țină socoteală de practica celor de mai sus arătate cari la Huși au dat foarte bune rezultate, având o asemenea secție și în Bârlad.

Se primesc concluziunile raportului comisiunei, cu propunerea P. S. Episcop al Hușilor în sensul de a se potî toți P.P. S.S. Chiriarhi ca să binevoiască a trimite la Sf. Sinod regulamentele școalelor de cântăreți de pe la Eparchiile respective.

Ședința se ridică la ora 12 și se decide ședința viitoare: pentru Miercuri 19 Mai curent ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Callist Botoșeneanu.*

Ședința din 19 Maiu 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 14 P.P. S.S. Membri, 1 absent.

Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunei.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă.

Se citesc următoarele comunicări:

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează dosarele cu actele privitoare la tunderea în monahism a surorilor: Irina N. Ciobanu, Maria Stănescu și Rada Costache N. Dinu din M-rea Nămăești jud. Muscel și a surorii Elena I. Gologanu din M-rea Țigănești. Se trimit la comisiunea de petițiuni.

Raportul P. S. Director al Tipografiei Cărților bisericești prin care arată că are în depozitul Tipografiei peste 5000 exemplare Mărturisirea Ortodoxă și mai mult de 7000 Noul Testament și roagă a se aduce la cunoștința Sf. Sinod. despre aceasta spre a mijloci la Onor. Minister să binevoiască a face să se distribue aceste cărți bibliotecilor parohiale. Se trimit la comisiunea pentru Revistă și Tipografie.

Petiția D-lui Alexandru Ionescu din Iași prin care roagă a i se comunica dacă s'a aprobat sau nu manuscrisul în-

titulat: «Acatistul, prohodul și paraclisul Sf. Alexandru» pe care l-a înaintat cu petiția înreg. la No. 256 din 23 Octombrie 1909. Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Idem a P. S. Episcop al Romanului prin care aduce la cunoștință, că sfințele canoane obligă pe Episcopi să ia parte la Sinodul cel de peste an și dacă P. S. Sa nu vine la Sf. Sinod, aceasta este pentru motive îngăduite de Sf. Canoane, că la 14 Mai 1910 a depus pe biuroul Sf. Sinod pâră împotriva I. P. S. Mitropolit Athanasie Mironescu și a declarat verbal în Sf. Sinod că așteaptă în București chemarea ca să stea la judecată în Sf. Sinod cu I. P. S. Mitropolit Athanasie Mironescu.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicianu zice că această hârtie nefind în condițiunile cerute de regulamentul Sf. Sinod e de părere că nu se poate lua în considerație și să se considere ca și celelalte ca neavenită, făcându-i-se cunoscut P. S. Episcop al Romanului să vină la ședințele Sf. Sinod.

De această părere este și P. S. Episcop al Dunărei de jos și D-nul Ministru al Cultelor. Se decide a se considera și această hârtie nulă și neavenită nefind semnată de trei P.P. S.S. Membri și a se trimite în copie P. S. Episcop al Romanului propunerea votată de Sf. Sinod în ședința dela 14 curent.

D-nul Ministru comunică că din cei trei candidați aleși de Sf. Sinod pentru vacanța de Arhiereu cu titlul de Pitesteanu, Consiliul de Miniștri a ales și Majestatea Sa Regele cu înaltul Decret No. 1825 a binevoit să întărească spre a fi hirotonit Arhiereu pe P. Cuv. Arhimandrit Evghenie Humulescu licențiat în Teologie. Se ia act.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicianu citește pentru a treia oară proiectul de regulament pentru cazuri de afurisanii și anatema.

P. S. Episcop al Argeșului propune să se tipărească și să se împartă P.P. S.S. Membri. Totodată este de părere ca să se aleagă o comisiune care să studieze acest proiect de regulament și dacă nu va fi timp să se ocupe Sf. Sinod cu el în această sesiune, s'ar putea amâna pentru sesiunea viitoare.

P. S. Episcop al Hușilor este de părere că ar trebui

ca acest proiect de regulament să se mai completeze, servind spre orientare aceea ce s'a făcut în alte țări ortodoxe în această privință și sprijinindu-se dispozițiunile regulamentului în chestiune pe dispozițiuni prevăzute în Sf. Canoane și pe învățurile cuprinse în Sf. Scriptură. Astfel se va face o lucrare bine cumpănită și temeinică, care va putea servi spre orientare și altora.

Se primește propunerea făcută de către P. S. Episcopul Argeșului de a se tipări proiectul de regulament și a se distribui P.P. S.S. Membri, precum și de a se alege o comisiune care să studieze acest proiect de regulament.

Se aleg prin aclamațiune P.P. S.S. Episcopi al Argeșului, al Râmnicului și P. S. Arhiepiscopul Valerian Râmniceanu membri în comisiunea pentru studierea proiectului de regulament pentru cazuri de afurisanii și de anatemă.

P. S. Arhiepiscopul Valerian Râmniceanu citește raportul comisiunii pentru Revistă și Tipografie privitor la raportul comisiunii Consistoriului Superior Bisericesc prin care se prezintă spre aprobare și tipărire cartea intitulată *Evanghelia și Apostolu* fiecărei Duminici și sărbători anuale pentru trebuința creștinilor, tipărită la Roman în anul 1872.

Se primesc concluziunile raportului comisiunii de a se aproba tipărirea menționatei cărți avându-se în vedere de către comisiunea care va supraveghea tipărirea și cartea de acelaș cuprins tipărită în București la 1861 și a se pune textul după Noul Testament ediția oficială a Sf. Sinod.

Idem relativ la suplica P. S. Arhiepiscopul Sofronie Craioveanu cu care a înaintat manuscrisul intitulat: «Calendarul bisericesc Ortodox în foaie de perete și în broșură. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se da înalta binecuvântare P. S. Arhiepiscopul Sofronie pentru imprimarea acestui Calendar pe care comisiunea l-a cercetat și l-a găsit bun de imprimat.

Idem, relativ la suplica P. S. Arhiepiscopul Sofronie Craioveanu cu care a înaintat manuscrisul intitulat: *Faptele Sfinților Apostoli, Trimiterile Sf. Apostol Pavel, epistolele sobornicești și Apocalipsul*. Se aprobă concluziunile raportului Comisiunii, care sunt de a se da P. S. Arhiepiscopul aprobarea cerută de a tipări manuscrisul înaintat.

P. P. Arhiepiscopul Nicodim Bacsoanul citește raportul Co-

misiunii de petițiuni privitor la adresele Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei relative la cererea de tundere în monahism a fraților: Nicolae Prisăcaru din M-rea Râșca; Ioan Obaziu, Petru Dumbrăveanu și Dimitrie Coadă-lată din M-rea Vorona; Gheorghe Chiruță din M-rea Secu; Ioan Fecioru din M-rea Gorovei; Ioan M. P. Gavriil, Constantin N. Todiraș, Ioan N. Volinschi, Mihail T. Radu, Dimitrie Gafencu, Ioan Mandinescu, Ioan I. Jigău, Ioan Pantelimon și Constantin Urmă din M-rea Neamțu și a soroților: Alexandra Ștefanovici și Marghioala I. Cârja din M-rea Văratecu; Elena I. Botez și Maria Iordache Zavate din schitul Almaș; Anica V. Ioniță, Maria C. Gâsca, Eleonora I. Rusu și Zamfira Ipate din M-rea Agapia și recunoașterea călugăriei săvârșită în caz de boală a fratelui Ioan Buzdugan din M-rea Neamțu. Se primesc concluziunile raportului, care sunt de a se admite tunderea în monahism a numiților frați și surori.

Idem relativ la adresele Sf. Episcopii a Argeșului cu care s'au înaintat dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a fratelui Alexandru Anghel Nițu din M-rea Robaia jud. Argeș și a soroților: Susana Gh. Banciu, Elisabeta Ene Bârsa, Margareta I. Vasiliu, Sofia Dumitrescu și Neacșa Gh. Neamțu din M-rea Văleni jud. Argeș.

Se primesc concluziunile raportului care sunt de a se admite tunderea în monahism a numitului frate și a numitelor surori.

Idem relativ la adresele Sf. Episcopii a Hușilor cu care s'au înaintat dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a soroților: Maria I. Ioan, Sofia Gh. Babă, Ioana T. Enciu, Ioana I. D. Epuraș, Profira I. Tâlpău, Niță N. Lungu, Bița N. Lungu, Eufrosina C. Hristodorescu, Ecaterina Patrichi și Ruxandra V. Mocanu, toate din M-rea Adam, precum și a fratelui Pavel P. Corciovă din Schitul Rafailă. Se primesc concluziunile raportului care sunt de a se admite tunderea în monahism a numitelor surori și a numitului frate. Se suspendă ședința pentru cinci minute.

La redeschidere *I. P. S. Președinte* spune că în urma comunicării făcută de D-nul Ministru că s'a confirmat să fie hirotonit Arhiereu cu titlul de Piteșteanu P. Cuv. Arhimandrit Evghenie Humulescu, *I. P. S.* Sa comunică că

hirotonia noului Arhiepiscop se va face Vineri 21 curent când se serbează și hramul Sf. Mitropolii și roagă pe P.P. S.S. Membri să binevoiască a asista la această sărbătorire, la care va oficia I. P. S. Sa împreună cu P.P. S.S. Episcopii al Argeșului și al Dunărei de jos.

P. S. Episcop al Dunărei de jos secretar citește comunicarea că D-nul Brășoveanu din Buzău aduce la cunoștință că D-nul Ialomiteanu, proprietar în Buzău are copii nebotezați. Se decide a se înainta P. S. Chiriarh respectiv.

P. S. Arhiepiscop Nicodim Bacaoanul citește raportul privitor la regulamentul conferințelor pastorale.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei luând cuvântul, în discuție generală, arată importanța conferințelor pastorale pentru clerul bisericii noastre, spre a-l face cât mai bun pentru conducerea poporului în toate cerințele vieții. Cel întâiu ierarh care a priceput și a încurajat întrunirile preoților în conferințe, zice I. P. S. Mitropolit, a fost răposatul întru fericire Mitropolit Calinic Miclescu, căruia i se datorește și înființarea Societății Clerului român «Ajutorul». Un alt ierarh vrednic de pomenit, care a introdus conferințele în chip mai sistematic, a fost răposatul Episcop Silvestru al Hușilor, ca și răposatul Episcop al Râmnicului Ghenadie Enăceanu. Fără a acuza pe cineva, ci numai a constata, voi spune că au fost unii din ierarhi, cari nu numai că nu îngăduiau adunările preoților în conferințe, ci din potrivă, le împedicau, căci le erau groază de așa ceva.

Acum, au trecut acele vremi. Acum slavă Domnului, spre lauda Clerului, a sosit vremea, că preoțimea, nu numai că nu mai este împedicată, ci este îndemnată; mai mult, acum este obligată de a se întruni și a se consfătuși luminându-se neconținut prin conferințe pastorale. Ce sunt conferințele pastorale? Ele sunt întrunirea preoților la un loc și într'un număr cât mai mare, spre a discuta în mod sistematic diferite chestiuni date, privitoare la cerințele vieții morale ca și a celor economice, culturale și sociale ale poporului, pe care-l păstoresc. Cu alte cuvinte conferințele sunt ca o școală practică a preoților prin care ei pot să se pregătească în așa fel ca să devie un conducător luminat și harnic pentru ridicarea morala și înăvuierea economică a poporului.

Școalele teologice din țară prin instrucție pregătesc pe viitori candidați la preoție; dar prin conferințele pastorale întemeiate pe cunoștințele din școală și prin experiență, se pregătește cât mai bine pentru activitatea pastorală. Conferințele complectează ceia ce nu se poate face în școală. Dacă conferințele vor avea darul de a înmulți cunoștințele și educația clerului, apoi reputația clerului este asigurată.

Asupra proiectului de regulament votat de Consistoriul Superior Bisericesc și adus acum în discuția Sf. Sinod, I. P. S. Sa Mitropolitul zice, că pe lângă cele două feluri de conferințe, s'ar mai putea adăoga încă un al treilea și anume Conferințele protopopești. În aceste conferințe se vor aduce și discuta mai ales chestiuni privitoare la administrația bisericească ca și la lecuirea părților slabe pe care le vor observa protopopii în inspecțiunile ce le fac în județe. În legătură cu acestea sunt și întrunirile protopopilor eparhiali cu revizorii școlari de județe, precum I. P. S. Sa a făcut propunere în sesiunea trecută, de a înfrăți cât mai mult și cât mai bine pe preoți cu învățătorii sătești. D-nul Ministru a primit acea propunere și I. P. S. Sa are convingerea că acele conferințe vor da rezultate bune. Conferințele pastorale vor da prilej preoților să se ocupe mai mult să-și îmbogățească cunoștințele; îi vor face mai îndemnatici în tratarea chestiunilor, după cum tot prin conferințe au câștigat foarte mult învățătorii sătești a căror vrednicie e azi bine cunoscută. I. P. S. Sa arată, că în primul an al episcopatului său la Dunărea de Jos a introdus conferințele și cu mândrie a constatat rezultatele cele mai bune pentru preoții de acolo.—Mulți din preoții dela Dunărea de Jos, prin conferințe au devenit cei mai buni conducători ai poporului. Și ca Mitropolit, zice I. P. S. Sa, că a avut cea mai mare satisfacțiune că introducând conferințele pastorale în clerul Mitropoliei Moldovei, a putut să salute pe toți preoții întruniți în capitalele județelor, i-a văzut și a observat și mulțumirea lor sufletească de a se vedea și cunoaște unii cu alții. Mai departe observă că P. S. Raportor a arătat modificările ce ar fi de adus proiectului votat de Consistoriul Superior.

În ce privește prezidarea conferințelor, crede că ele vor fi prezidate de protopopi. Protopopii însă nu pot da ultimile:

concluzii ale discuțiunilor ce se fac în conferințe, de aceea este bine ca să fie orânduit un delegat al Kiriarhului, care de cuvreme fiind numit, el va luà parte în conferințele protopopești, în care toate tezele de conferințe vor fi discutate pe larg sub președenția Kiriarhului. Așa va ști delegatul modul de dezvoltat al oricărei teze. Și prin delegați se va păstra și o unitate de tratare a tezelor în toate județele, căci ei au luat cunoștință în conferința protopopească.

I. P. S. Sa propune ca toate tezele să fie înaintate Kiriarhului, care de către o Comisiune să fie citite și notate trecându-se în foaia personală a fiecărui preot nota tezei, ca așa la vreme să fie răsplătit fiecare după meritul său. Ar fi de dorit ca pentru tezele bine lucrate să se dea premii și să se publice în revista «Biserica Ortodoxă».

În ce privește timpul cel mai potrivit pentru ținerea conferințelor, I. P. S. Sa crede că ar fi în a doua jumătate a lunii August și începutul lui Septembrie, adică: între Sfântă-Mării.

P. S. *Episcop al Dunării de Jos* zice că chestiunea conferințelor pastorale e foarte importantă. Că P. S. Sa face respectoase complimente I. P. S. Mitropolit al Moldovei că le-a introdus în Eparhia Dunării de Jos. P. S. Sa recunoaște că conferințele pastorale sunt foarte folositoare. Împărtășește părerea de a se pune și a treia serie de conferințe despre care a vorbit I. P. S. Mitropolit al Moldovei. P. S. Sa e de părere a se schimbă numirea de conferințe generale și a se zice «Conferințe pe județe». Se unește cu părerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei, de a nu se ține în Noiembrie, pentru că atunci este vremea aspră și ziua mică, să se pună mai bine în August, căci atunci este vremea bună, și preoții pot să vină mai cu înlesnire. P. S. Sa zice că a ținut conferințele cu preoții în Aprilie, că le-a dat singur subjectele și a avut rezultate frumoase.

I. P. S. *Mitropolit Primat Președinte* zice că e necontestat că și până acum s'au ținut conferințe pastorale aproape în toate Eparhiile, dar n'a fost obligativitatea lor determinată. Să ne bucurăm astăzi că se recunoaște necesitatea conferințelor și se declară obligatorii, pentru ca pe viitor să se țină în toată țara și să se păstreze unita-

tea sau uniformitatea lor peste tot. Potrivit dispozițiilor legii Sinodale în vigoare, a urmat ca regulamentul acesta să se discute mai întâiu în Consistoriul Superior și acum a fost adus în discuția Sf. Sinod. Din acest punct de vedere se poate vedea grija ce s'a avut de a se respecta atribuțiunile Kiriarhilor și ale Sf. Sinod.

I. P. S. Sa crede, că ar fi bine ca să nu-l complicăm acest regulament, ci dacă e posibil să-l mai simplificăm. Asa crede că ar fi bine să se lase conferințele cu Protoereii, pentru că pe protoerei poate să'i convoace Chiriarhul oricând va crede că trebuie, pentru a lua dispozițiuni privitoare la bunul mers al Bisericii. Tot asemenea și Conferințele protoereilor cu revizorii școlari. Se unește cu părerea P. S. Episcop al Dunărei de jos de a se zice: Conferințe pe județe, în loc de conferințe generale, și a se trimite un delegat al Chiriarhului. În ce privește timpul este de părere să se lase așa cum a pus Consistoriul Superior și dacă se va dovedi că nu este bine, se va putea modifica. Se pune la vot luarea în considerație a proiectului și se primește.

P. S. Raportor citește art. 1.

În urma discuțiunii urmate se primește nemodificat.

Se citește art. 2 și se votează cu modificarea de a se adăogi la finitul aliniatului b cuvintele: »Conform tipicului bisericesc».

Se citește art. 3 și se votează cu modificarea de a se zice în loc de: «generale și pe circumscriptii» «pe județe și pe cercuri».

Această modificare se va face peste tot.

P. S. Episcop al Hușilor a fost de părere să se zică, «pe județe și pe conferințe».

Se citește art. 4 și se primește nemodificat.

Se citește art. 5 și se primește cu modificarea de a se zice: «Dela orele 9—12 și 2—5».

Se citește art. 6 și se votează cu modificarea ultimului aliniat în care se va zice: «Dela orele 9—12 și dela 2—5».

Se citește art. 7 și 8 și se votează nemodificate.

Se citește art. 9 și se votează cu modificarea, a se zice: «După care» în loc de: «iar la sfârșit».

Se citește art. -10, 11 și 12 și se votează nemodificate.

Se citește art. 13, și se votează cu suprimarea aliniatului ultim.

Se citește art. 14 și se votează nemodificat.

Ședința se ridică la orele 12 și se decide ședința viitoare pentru mâine Joi 20 Mai ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Nifon al Dunării de Jos.*

Ședința din 20 Mai 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția l. P. S. Mitropolit Primat.

Prezenți 14 P.P. S.S. Membri; 1 absent. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă cu rectificările cerute de către P. S. Arhiereu Valerian și de către P. S. Episcop al Hușilor.

Se citesc următoarele comunicări:

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează un dosar cu actele privitoare la tunderea în monahism a fratelui Toma Culoiu din sf. M-re Căldărușani, care a fost călugărit în caz de boală, spre a se recunoaște. Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Raportul preotului paroh al bisericii Sf. Nicolae din Țuțueni Tg.-Neamțu, cu care înaintează 30 exemplare de o petițiune adresată Corpurilor Legiuitoare, prin care se cere sporirea salariilor preoților cu patru clase de seminar. Se decide a se distribui P.P. S.S. Membri, iar raportul parohului să se înainteze la onor. Minister.

O petiție cu No. 665/910, trimisă de către P. S. Episcop al Romanului, prin care aduce la cunoștința Sf. Sinod că adresa P. S. Sale cu No. 664 din 18 Mai curent, pe care P. S. Sa o numește petițiune, trebuie să fie luată în considerație de Sf. Sinod, întru cât ea nu întrunește condițiunile unei propuneri, care trebuie semnată de trei membri, ci este o simplă petițiune care, după ce se anunță dela biurou, trebuie să se trimită la o comisiune, care să o cerceteze și să-și spună opinia sa prin raport, iar Sf. Sinod să decidă.

D-nul Ministru se miră că P. S. Episcop perzistă în calea greșită în care a intrat și nu și dă seama că prin aceasta aduce o turburare în Biserică și în Țară, care este foarte păgubitoare.

I. P. S. Președinte arată, că Sf. Sinod are căderea de a hotărî asupra comunicării care s'a făcut.

P. S. Episcop al Dunării-de-jos zice, că este aproape un an de zile de când P. S. Episcop al Romanului a adus neliniște în sânul Sf. Sinod prin cunoscutele P. S. Sale broșuri și petițiuni. În sesiunea de toamnă a Sf. Sinod după ce dă anatema pe întreg Sf. Sinod prin memoriul ce a citit în ședința dela 12 Octombrie, văzând că acei membri din Sf. Sinod, cari n'au participat la votarea legii s'au alarmat, prin a doua broșură ce a tipărit și trimis la Consistoriul Superior Bisericesc, restrânge anatema numai asupra I.I. P.P. S.S. Mitropoliți și P. S. Episcop al Hușilor. Sf. Sinod știind ce urmărește P. S. Sa, n'a dat nici o atențiune memoriilor P. S. Sale și din spirit de frăție și dragoste, ce trebuie să ne unească pe toți, m'a delegat împreună cu P. S. Episcop al Râmnicului ca mergând la P. S. Sa, în mod frățesc să-l sfătuim și să i arătăm calea greșită pe care a apucat. Mare bucurie a fost în Sf. Sinod când P. S. Sa a venit în mijlocul nostru; și socoteam că P. S. Sa Episcopul Romanului a venit la sentimente mai bune. Nu mult însă după așa zisa împăcare, s'a răspândit vorba că Sf. Sinod ar fi dresat un proces-verbal iscălit de toți membrii săi, prin care se recunoștea că P. S. Sa a avut dreptate, și că deci legea sinodală este anticanonică și antidogmatică. Unde este acest proces-verbal? Cum se putea ca un întreg Sf. Sinod să capituleze înaintea unui singur membru? Ce, oare P. S. Sa e mai ortodox decât noi? Oare noi n'am jurat că vom păstră până la suflarea cea mai de pe urmă neștirbită credința creștină, ortodoxă de răsărit? V'aduceți aminte, că P. S. Sa a venit cu o propunere, în care stă scris, că P. S. Sa dorește modificarea legii sinodale, însă nu acum, ci când se va crede de cuviință, și pe baza căreia s'a admis reluarea de către P. S. Sa a relațiilor canonice cu Mitropolitul său, pe care nu-l mai pomenea la Sf. Slujbe, și atunci, eu, dacă nu mă înșel, nu am admis aceasta, până ce P. S. Sa n'a decla-

rat înscris că-și retrage memoriile, prin care aduceă învinuiri ambilor Mitropoliți și P. S. Episcop al Hușilor, lucru care l-a și făcut, căci hârtia P. S. Sale scrisă și subscrisă de mâna sa proprie, există la dosar. Acum părăsește legea sinodală și ortodoxia, pe care susține că le apără și făcându-se ecoul a unor rău voitori ai I. P. S. Mitropolit Primat, vine din nou cu petițiuni și turbură liniștea Sf. Sinod acuzând pe Președintele său de erezie și imoralitate și cerând a fi chemat la judecată față în față cu P. S. Sa. Noi, pătrunși iar de duhul păcii și al dragostei frățești, am respins ca neavenite petițiunile P. S. Sale, mai ales că, în cea dintâiu spune că nu-și ia răspunderea învinuirilor, dar cere să se facă lumină, având grijă însă ca, hârțiile care le trimite la Sf. Sinod, să le publice prin gazete, spre a discredită pe Sf. Sinod în frunte cu Președintele său. Dar oare acum doi ani, când venise la Sf. Sinod niște pamflete prin care se atribuiă decedatului Mitropolit Iosif Gheorghian, mie și D-lui Cornoiu lucruri ce nici nu ne trecuseră prin minte, n'a fost P. S. Episcop de Roman acela care s'a ridicat și a protestat cu energie contra unor asemenea îndrăsneli? Și n'a cerut atât P. S. Sa cât și P. S. Episcop al Argeșului ca asemenea pamflete nici să nu se înregistreze, și Sf. Sinod să treacă la ordinea zilei? Ei bine, de ce tocmai P. S. Sa vine cu asemenea lucruri și nu lasă pe Sf. Sinod să-și vadă de lucrările sale, și-i turbură liniștea cu pretinsele învinuiri de erezie și imoralitate ce aduce Președintelui său. Iată la ce consecințe a ajuns P. S. Sa, căci prin eșirea necumpănită de astă toamnă a asvârlit sămânța răsvrătirei în preoțimea noastră care eră atât de liniștită. Dar fiindcă P. S. Sa, prin suplica-adresă ce ne-a trimis astăzi—și care s'a comunicat dela biurou, susține că trebuie a se dà curs cererilor P. S. Sale și deci dar să fie trimise la o comisiune spre cercetare, eu găsesc de data aceasta că P. S. Sa are dreptate. În consecință propun Sf. Sinod ca adresele-petițiuni ce a trimis în sesiunea actuală P. S. Episcop al Romanului să se trimită de urgență la comisiunea de petițiuni a Sf. Sinod spre a le cercetă și raportă. Am zis să se trimită la comisiunea de petițiuni și nu la o comisiune specială, pentru două motive: 1) Dacă s'ar trimite peti-

țiile P. S. Sale la o comisiune specială, s'ar obiecta poate că a fost aleasă acea comisiune pe sprinceană și 2) fiindcă comisiunea de petițiuni a fost votată și de P. S. Sa în prima ședință din sesiunea actuală, când a participat la lucrările Sf. Sinod și la care comisiune s'au trimis toate hârtiile înregistrate în sesiunea aceasta la Sf. Sinod. Și ca chestie de precauție, rog pe Sf. Sinod să admită ca comisiunea de petițiuni să nu lucreze în incinta Sf. Sinod, spre a nu se zice că a fost influențată de cineva să-și facă raportul într'un fel sau într'altul, ci să se pogoare jos în casa P. S. Arhiepiscop Sofronie Craioveanu, unul din membrii comisiunii de petițiuni și acolo să cerceteze petițiile P. S. Sale în liniște și deplină conștiință și să vină de urgență cu raport, iar Sf. Sinod să-și continue până atunci lucrările sale ce sunt înscrise la ordinea zilei.

P. S. *Episcop al Argeșului* este asemenea de părere a se trimite la comisiunea de petițiuni.

Se primește propunerea P. S. Episcop al Dunărei de jos și al Argeșului, pe care o împărtășește și D. n. l. Ministru de a se trimite la comisiunea de petițiuni, care va veni cu un raport asupra ei.

Se suspendă ședința pentru zece minute.

La redeschidere, se continuă discuția și votarea regulamentului pentru conferințele pastorale.

Se citesc și se votează art. 15 până la 23 nemodificate.

Se citesc art. 24 și 25 și în urma discuțiunii urmate, se votează nemodificate.

Se citesc art. 26 și 27 și se votează nemodificate.

Se citește art. 28 și se votează suprimându-se dela sfârșit cuvintele: «și toți aci de față».

Se citește art. 29 și în urma discuțiunii urmată, se primește cu modificarea propusă de comisiune la alin. 1, care se votează astfel: «Art. 29. Manuscriptele conferințelor se vor viză de Președinte și se vor înainta Chiriarhiei, care va regulă ca ele să fie citite și apreciate din punctul de vedere al valorii lor, iar aprecierea aceasta se va notă într'un registru special și se va avea în vedere la acordarea de distincțiuni și la avansări.

După aceia, manuscriptele se vor înapoia autorilor, spre a-și formă un dosar al activității fiecăruia.

Alin. 2 se primește nemodificat.

Se citește art. 30 și se primește nemodificat,

Se citește art. 31 și în urma discuțiunii urmate, s'a primit cu suprimarea alin. 1 întreg, rămânând acest art. astfel:

Art. 31. P.P. S.S. Chiriarhi, dacă vor găsi cu cale vor trimite în conferințe conferințieri speciali ori când și ori de câte ori vor găsi cu cale.

Se citește art. 32 și se primește cu modificarea propusă de comisiune astfel:

Art. 32. Subiectele care se vor trata în conferințe vor fi practice și teoretice și se vor alege mai cu seamă dintre chestiunile care răspund la nevoile zilei.

Se citește art. 33 și în urma discuțiunii urmată, s'a primit nemodificat.

Se citește art. 34 și se primește nemodificat.

Se citește art. 35 și se primește cu modificarea propusă de comisiune astfel:

«Președinții conferințelor vor avea deosebita grije să insufle preoților convingerea, că săvârșirea diferitelor servicii religioase în biserică și în popor nu trebuie să o facă în mod mecanic, rece și monoton, ci să dea și fastul cuvenit prin mișcări îngrijite și ținută demnă, cuviincioasă și cu-cernică».

Se citește art. 36 și se primește astfel modificat:

Art. 36. Subiectele teoretice vor avea de scop: pregătirea preoților spre a fi buni predicatori, sfătuitori, cunoșcători ai învățătorei creștine ortodoxe, îndrumători către o viață mai bună, cum și cunoașterea tuturor chestiunilor practice, privitoare la activitatea pastorală și a celor sociale și economice cu aplicări luate din doctrina religiei creștine și din viața de toate zilele a poporului.

Se citește art. 37 și se primește nemodificat.

Se citește art. 38 și, în urma discuțiunii urmată, se primește, suprimându-se cuvântul «toate» dela începutul articolului.

Se citește art. 39 și 40 și se primesc nemodificate.

Se citește art. 41 și în urma discuțiunii urmată, se primește cu suprimarea cuvântului «aleși» dela sfârșitul primului aliniat și cu suprimarea alin. II întreg.

Punându-se la vot în total, s'a primit cu unanimitate.

P. S. Arhiereu Nicodim Băcăoanul, raportor, citește raportul comisiunii de petițiuni privitor la petiția-adresă cu No. 665 a P. S. Episcop al Romanului.

P. S. Episcop al Hușilor arată că, de oarece se publică prin jurnale fel de fel de articole alarmante cu titluri ca acestea: Scandalul dela Sf. Sinod, scandalul bisericesc, scandalul cu Mitropolitul Primat, fără ca în realitate să fie vre-un scandal adevărat, pentrucă Sf. Sinod fiind un corp deliberativ, ca și Camera și Senatul, când un membru are o părere deosebită, e în minoritate, fără să fie un scandal, și ca dovadă că nu e în adevăr nici un scandal decât opinia unei minorități infime, din Sf. Sinod, opiniune reprezentată de către unul la 15 din membrii acestui corp deliberativ, poate servi ca drept dovadă, că însuși P. S. Episcop al Romanului revenind la alte sentimente mai drepte, după eșirea din Octombrie, a reintrat în Sf. Sinod la 13 Ianuarie trecut. Iar dacă acum, prezentându-și din nou o declarație a P. S. Sale, aceasta se pare a avea un caracter mai mult de nemulțumire personală. Dar pentrucă vrăjmașii Bisericii caută înadins să alarmeze opinia publică, P. S. Sa crede că ar trebui ca Sf. Sinod să ia măsuri pentru liniștirea opiniei publice, adică să se facă o enciclică sinodală, subscrisă de toți P.P. S.S. Membrii ai Sf. Sinod, prin care să se desmintă toate sgomotele răspândite de rău voitori; să se arate că nu este și nu poate fi nici un scandal cu opinia minorității, și totul se reduce la o campanie pățimașă, născocită de vrăjmașii Bisericii și vrăjmașii personali ai I. P. S. Mitropolit Primat Președintele Sf. Sinod care, precum se vede, se bucură de cea mai desăvârșită încredere a Sf. Sinod, carele urmărește pacea Bisericii.

P. S. Sa conchide că primește concluziunile raportului comisiunii de petițiuni și e de părere a se face o enciclică sinodală duple cum s'a arătat mai sus.

Sf. Sinod, în vederea celor arătate în raportul comisiunii:

Că vina de erezie, cu care P. S. Episcop al Romanului acuză pe I. P. S. Mitropolit Primat Athanasie Mironescu nu este justificată întru nimic și nu reese nici din contextul legii sinodale, nici din broșurile I. P. S. Sale ce a

imprimat, căci erezie se chiamă atunci când se falsifică ori se trunchiază un articol expres din simbolul credinței, ori din învățătura Sf. Părinți.

Că actele de imoralitate ce se pun în sarcina, I. P. S. Mitropolit Primat Athanasie sunt niște simple născociri, cari dela o vreme se pun în sarcina, când a unuia, când a altuia dintre membrii Sf. Sinod, spre a-i discredită și a se arătă prin aceasta: iată ce fel de păstori are Biserica Română și religia ortodoxă, în statul român, dominantă.

Că de asemenea născociri n'au fost scutiți nici răposaii Mitropoliți ai Țării, căroră de asemenea li s'au atribuit de răii voitori ai bisericii fel de fel de lucruri; de care însă Sf. Sinod n'a ținut nici odată seamă;

Că nici P. S. Episcop al Romanului, Gerasimu, n'a fost scutit de fel de fel de ponoase, ca cel pentru care a fost înlăturat din direcția Seminariului R.-Vâlcea;

Că P. S. Sa a mai fost pilduit de Sf. Sinod pe când eră simplu arhimandrit, pentru fapta sa semeață de a fi dat o enciclică preoților din țară, îndemnându-i să nu se supună regulamentului costumului preoțesc, votat de Sf. Sinod și sancționat de M. S. Sa Regele;

Că P. S. Gerasimu Episcopul Romanului, prin felul P. S. Sale de a conduce Eparhia adică de a se oprî muzicile să cânte la înmormântarea militarilor de grade superioare decorați cu înalte ordine, care prin legea înființării lor impun asemenea ceremonii la înmormântare; de a caterisi de odată pe patru preoți, cari, potrivit votului Sf. Sinod relativ la stârpirea concubinagiului, oficiase căsătoria religioasă a unor tineri cununați civil și trăitori deja de mai multă vreme împreună având și copii; de a oprî pe preoții spitalului din Focșani din slujbă, lăsând ca bolnavii spitalului să moară neîmpărtașiți și să fie îngropați de preoții de alte confesiuni a dat loc la nemulțumiri, care fiind aduse la cunoștința Sf. Sinod, a fost desaprobat;

Că P. S. Episcop al Romanului când se încearcă prin raport-petiție No. 645 a. c. să aducă învinuiri I. P. S. Mitropolit Primat Athanasie Mironescu, când însuși fiind prihănit și admonestat de Sf. Sinod, nu eră în cădere să aducă învinuiri altuia, de care zice că nu-și ia răspunderea,

dar cere numai să se facă lumină, Sf. Sinod a socotit ca neavenite petițiile, rapoartele și broșurile sale;

Că Sf. Sinod a fost foarte îngăduitor față de P. S. Sa, tratându-l cu frățiască dragoste și blândețe, iar P. S. Sa pe vreme ce vedeà că e tratat cu blândețe, cu atât mai mult se încumetă, punând ambiția sa mai presus de interesele bisericii și ale neamului și făcându-se ecoul nemulțumirilor și ai vrăjmașilor personali ai I. P. S. Mitropolit Primat;

Că prin atitudinea P. S. Sale de aproape un an de zile, dând pildă urâtă de răsvrătire, a făcut ca și trei preoți licențiați în teologie, să se răsvrătească împotriva șefului lor, ceea ce constituie un grav act de anarhie;

În vederea acestor considerațiuni cuprinse în raportul comisiunei, Sf. Sinod a primit în unanimitate concluziunile raportului comisiunei cari sunt acestea:

«Comisiunea, pe temeiul desideratelor și considerațiilor expuse, desaprobă pe P. S. Episcop al Romanului și propune ca actele înaintate de P. S. Sa Sf. Sinod să se pună la dosar și Sf. Sinod să treacă la ordinea zilei și să ia în consecință măsurile ce va crede de cuviință.

P. S. *Episcop al Dunării de Jos* zice, că P. S. Sa găsește bună și întemeiată propunerea făcută de P. S. Episcop al Hușilor de a se face o enciclică sinodală, dar crede că nu trebuie să se pună în enciclică și desideratele din raportul comisiunei, întru cât enciclica se face pentru liniștirea opiniei publice a credincioșilor.

Punându-se la vot propunerea P. S. Episcop al Hușilor de a se face o enciclică sinodală pentru liniștirea opiniei publice, s'a primit în unanimitate.

Se aleg prin aclamațiune membrii în comisiunea care să alcătuiască enciclica sinodală P.P. S.S. Episcopi al Hușilor, al Argeșului și al Râmnicului.

P. S. *Episcop al Râmnicului* mulțumește cu recunoștință Sf. Sinod că l-a ales în această comisiune și declară că va căuta să-și facă datoria.

P. S. *Arhiepiscop Valerian Râmniceanu*, raportor, citește raportul privitor la proiectul de regulament pentru cazuri de afurisanii și anatema.

Punându-se la vot concluziunile raportului, s'au primit în unanimitate.

Se citește art. 1 și se primește cu modificarea de a se zice «bisericesc» în loc de «eclesiastic».

Se citește art. 2 și se primește nemodificat.

Se citește art. 3 și se primește înlocuindu-se cuvântul «utilizat» prin «întrebuințat» de la alin. 1, iar alin. 2 se primește cu modificarea de a se zice: «adus la cunoștința Sf. Sinod», în loc de «adus la Sf. Sinod».

Se citește art. 4 și se primește astfel:

Art. 4. Nimenea n'are drept să rostească afurisanie sau anatema asupra membrilor Ierarhiei bisericești în toate treptele ierarhice. Contravenitorii se vor face vinovați de caterisire.

Se citește art. 5, 6 și 7 și se primesc nemodificate.

Punându-se la vot în total regulamentul pentru cazuri de afurisanii și anatema, s'a primit în unanimitate.

P. S. *Arhiepiscopul Sofronie Craioveanu* citește raportul privitor la lucrarea făcută de comisiunea aleasă de Sf. Sinod pentru revizuirea textului Bibliei.

I. P. S. Mitropolitul al Moldovei cerând cuvântul asupra discuțiunii privitoare la revizuirea și retipărirea Bibliei, zice:

Dacă sf. nostru Sinod, în decursul lungei sale activități de aproape o jumătate de veac, s'a îngrijit, dându și toată silința de a satisface nevoile Bisericii noastre naționale și de a îndrumă viața credincioșilor pe calea cea neșovăitoare a ortodoxiei, pentru care țara trebuie să-i fie recunoscătoare, apoi fără îndoială că hotărârea ce a luat în timpul din urmă de a revedea și revizui Biblia sau Sf. Scriptură, răspunde unei nevoi foarte însemnate, atât în ce privește publicarea unui text oficial al Bibliei, cât și tipărirea ei într'o limbă îngrijită și pe deplin înțeleasă de popor.

Revederea textului Bibliei și retipărirea ei însemnează săvârșirea unui însemnat monument în viața noastră literară-națională.

Această însemnătate nu poate fi de mai puțină importanță ca a celorlalte edițiuni ale Bibliei, scrise în graiul românesc și mai ales a primei ediții din 1688, care, cu drept cuvânt, se socotește ca cel dintâiu și cel mai însemnat monument al literaturii noastre naționale.

Revederea textului și retipărirea Bibliei, este o lucrare

așteptată cu multă nerăbdare de întregul neam românesc, căci, precum în trecut, tot așa și în viitor, Biblia va păstră unitatea și uniformitatea graiului nostru românesc pentru toți românii, din toate localitățile, unde i-a orânduit Dumnezeu să trăiască.

Biblia dar fiind pentru noi nu numai temelie credinței, dar și izvorul cel nesecat al graiului și naționalității, de aceea lucrarea ei este cea mai mare lucrare ce o desăvârșăște Sf. Sinod.

Fără îndoială că dacă această lucrare este importantă tot așa este ea și de grea. Greutatea acestei lucrări, precum și munca depusă de către comisiunea însărcinată cu îndeplinirea ei, se întrevide foarte bine din cuprinsul frumosului raport ce ni s'a citit de către P. S. Raportor Sofronie Craioveanu, pe care l-am ascultat cu cea mai mare atențiune.

Primele întruniri pentru desăvârșirea acestei lucrări și-a avut loc în această sală, în toamna anului 1908, sub președenția repauzatului Mitropolit al Moldovei, Parthenie, de oarece Președintele Sf. Sinod, neuitatul Iosif Gheorghian, pe atunci era bolnav; iar după focul întâmplat la acest local comisiunea s'a întrunit în palatul Mitropolitan, unde a lucrat până în timpul din urmă, așa după cum s'a descris de către Onor. raportor.

I. P. S. Athanasie Mitropolit Primat, a depus foarte multă muncă și a arătat un deosebit interes pentru care i se cuvine recunoștința noastră a tuturor, a zis I. P. S. Mitropolit al Moldovei.

P. S. raportor a omis a comunica Sf. Sinod că pe lângă membrii comisiunii de revizuire care, fiecare își avea sarcina sa la această grea lucrare, apoi au fost chemați și au luat parte Directorul Cancelariei Sinodului și alți doi și câte odată 3 copiiști cari au avut însărcinarea de a transcri și copia lucrările comisiunii.

Cu așa atenție a lucrat comisiunea aleasă de Sf. Sinod pentru revizuirea și retipărirea Bibliei și în așa mod și-a împlinit datoria, față de această grea și însemnată sarcină.

Acum, zice I. P. S. Mitropolit al Moldovei, rămâne a se hotărî de către Sf. Sinod condițiunile și modul de continuare a acestei lucrări până la sfârșitul ei; cu alte cu-

vinte, Sf. Sinod trebuie să se rostească dacă tot aceeași comisiune va fi însărcinată ca să meargă înainte cu lucrările.

O foarte grea și însemnată lucrare va fi și supravegherea ce se va depune la tipărirea Bibliei, căci nu este er-tat ca în timpul tipăriturei să se strecoare erori: la o Bi-blie nu încap erată.

Știu, zice I. P. S. Mitropolit al Moldovei că de către I. P. S. Președinte s'a făcut mijlocire către onor. Minister spre a pregăti materialul trebuitor pentru tipărirea Bibliei, și pe cât sunt informat D-nul Ministru, prin onor. Administrație a Cassei Bisericeii a și dispus pregătirea materia-lului necesar ca: hârtie, literă, etc. Aci este locul să spun, zice I. P. S. Mitropolit al Moldovei, că dacă posteritatea își va aduce aminte de numele membrilor Sf. Sinod, în timpul cărora s'a săvârșit această lucrare literară biseri-cească și națională, cu același drept își va aduce aminte și de D-nul Ministru, Spiru Haret, al cărui nume va fi strâns legat de această însemnată operă de literatură bi-sericească și națională și de interesul pe care D-sa l-a purtat pentru Biserică și Clerul nostru românesc.

Știut este că zilele trecute, zice I. P. S. Mitropolit al Moldovei, prin sollicitudinea ce D-nul Haret poartă inte-reselor Bisericii și așezămintelor ei, s'a pus temelia zidirei unui măreț palat pentru ședințele Sinodului și Consisto-riului Superior.

Acestea vor rămâne niște mărturii ale timpului nostru al tuturor și al Ministeriatului D-lui Spiru Haret.

P. S. Episcop al Hușilor zice că revizuirea și imprima-tul Sf. Scripturi (Biblia V. și N. Testament) este cea mai însemnată lucrare din toate imprimatele cărților bisericesti, făcute de Sf. Sinod până acuma.

Este adevărat că textul Noului Testament s'a regulat odată când Sf. Sinod a fost admis ca text oficial, textul Noului Testament imprimat la Sf. M-re Neamțu în anul 1818, după care apoi se copiase și în Biblia de Peters-burg; iar mai anii trecuți, după propunerea P. S. Sale s'au admis și s'au publicat în zece mii de exemplare și este o coincidență minunată că tot D-nul Ministru Haret s'a obligat atuncea și după ideia propunătorului s'a impri-mat în 10.000 exemplare ca să fie ajungător pentru școli,

bibliotecile parohiale și familii. Așa că cu ocaziunea revizuirii Vechiului Testament, Noul Testament așa imprimat este un câștig pentru mai curândă terminare a Bibliei aflătoare în curs de revizuire.

P. S. Sa crede că și mai departe să continue cu lucrările tot aceiași comisiune ca și până acum, pentruca să avem o unitate de stil în text, și de vederi, asupra aranjamentului general. Conchide ca să rugăm deci pe actuali membri ai comisiunei ca să-și continue lucrarea în liniștei. Iar dacă va simți necesitate, Sf. Sinod îi poate autoriza ca să-și cheme între dâșii și pe alți membrii ajutători.

Totodată P. S. Sa crede că este bine a se începe imprimatul lucrării cât mai curând, publicându-se întâiași dată Pentateuhul, după care să urmeze celelalte. Hârnia însă pentru imprimat să fie hârtie de pânză, fiindcă este mai trainică, iar în ce privește formatul cărții și dacă trebuie să fie într'un volum sau mai multe, este bine să se lase la chibzuința comisiunei de revizuire.

P. S. Sa însă crede că ediția oficială, cel mai potrivit ar fi, să constee ori dintr'un singur codice, precum este prima ediție din 1688, ori, la caz că s'ar părea prea voluminos, să fie împărțit numai în două volume, adică: Vechiul Testament deoparte și Noul Testament de altă parte, tot în același format. Iar după acest codice oficial, într'o edițiune posterioară să se imprime într'un format mai mic și mai portativ, împărțit după cărțile ce conține Biblia, unindu-le pe cele mai mici câte una sau două, pentru asemănarea mărimii volumurilor. Și această ediție populară să se distribue pretutindenea cu un preț foarte redus, iar pe unele locuri chiar și gratuită.

Totodată P. S. Sa este de părere ca imprimatul Pentateuhului să se înceapă cât mai curând, dacă D-nul Ministru și Tipografia Cărților Bisericești ar fi pregătiți pentru aceasta, duple cum sperăm.

I. P. S. Președinte mulțumește I. P. S. Mitropolit al Moldovei pentru bunele cuvinte ce le-a avut pentru însemnata lucrare care se face cu revizuirea textului Bibliei; că I. P. S. Sa a lucrat împreună cu ceilalți membri ai comisiunei și mulțumirea se resfrânge asupra tuturor membrilor comisiunei din care face parte și I. P. S. Mi-

tropolit al Moldovei, care a participat la lucrare și prin prezența I. P. S. Sale a îndemnat și încurajat și pe ceilalți membri la lucru. Asemenea se cuvine a se recunoaște, că P. S. Episcop al Argeșului a fost nelipsit și foarte sârguitor la această lucrare, contribuind foarte mult cu luminile și cunoștințele P. S. Sale la această însemnată lucrare. Că și I. P. S. Sa crede că este bine să rămână aceiași comisiune și mulțumește Sf. Sinod pentru încrederea ce o are în comisiune, care și de aci înainte va lucra cu toată sârguința, rugând pe Dumnezeu care a binecuvântat începutul lucrării să binecuvinteze și sfârșitul ei. Că se va comunica D-lui Ministru, rugându-l să ia măsurile convenite pentru tipărire și să aibă în vedere și pe ostenitorii la această lucrare.

D-nul Ministru zice că e încântat de cele ce aude pentru tipărirea Bibliei și e fericit că se face această importantă lucrare în timpul Ministeriatului D-sale.

D-sa promite că va da tot concursul pentru tipărire și pentru tot ce privește partea materială. Rămâne ca Sf. Sinod să decidă în ce format, cu ce literă, în câte volume și exemplare să se tipărească. Cât privește chestia procurării materialului necesar, D-sa promite că s'au luat dispozițiuni de Administrația Cassei Bisericii și se va pune sub tipar chiar în anul acesta.

Sf. Sinod ia act. Comisiunea rămâne aceiași. Procesele-verbale se vor înainta Onor. Minister împreună cu în copie raportul comisiunii și cu rugămintea de a dispune în privința a tot ce privește partea materială a lucrării.

Ședința se ridică la ora 12 și se decide ședința viitoare pentru Luni 24 Maiu curent, orele 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Nifon al Dunării de Jos.*

DEPUNEREA LUI HRISOSTOM

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 3).

Am arătat mai sus cum ambele partide, și partizanii lui Hrisostom și dușmanii săi, s'au adresat episcopului Inochentie al Romei, arătându-i faptele, și cerându-i intervenirea. Inochentie dela început a recunoscut că Ioan are dreptate și de aceea a scris lui Teofil că el Inochentie, recunoaște și după depunere pe Ioan ca episcop, pentru că comedia jucată în Constantinopol el nu o poate privi ca o depunere legală. Indemnat de mai mulți episcopi din Apus, el a cerut convocarea unui conciliu ecumenic într'un oraș dintre Orient și Occident, ca de exemplu Tesalonicul. Insuși împăratul Onoriu a atras cu vorbe foarte grele, atențiunea fratelui său Arcadiu asupra nelegiuirilor ce le face din cauza unei femei. În anul 406 au venit solii lui Inochentie cu scrisoarea episcopului lor și a împăratului, dar dușmanii lui Hrisostom orbiră pe împăratul Arcadiu astfel, ca solii, după felurite maltratări, să fie izgoniți în mod rușinos din cetate. Firește, Inochentie a început acum să agite și mai energic. Dușmanii lui Ioan însă găseau tocmai într'aceste interveniri armele lor cele mai a-

scuțite. Ce aveà Inochentie, ziceau ei, să se amestice nechemat în afacerile altui imperiu? Dar le erà teamă că la urmă tot va birui Ioan, de aceea trebuia ori ucis, ori despărțit cu totul de lume, izolat undeva cu totul de comuniunea creștină, și astfel hotărâra pe Arcadiu să deà nefericitului Ioan alt loc de exil, anume la marginea imperiului, la Pityus în Colchida (astăzi Drandar în Mangrelia) pe malul mării negre, între popoare absolut barbare.

Il scoaseră deci din Cucuz, și escortat numai de doi soldați îl porniră spre noul loc de osândă. Un soldat se purtă foarte bine cu el, celalt îi făcea toate neajunsurile cu puțință, căci așa aveà poruncă, zicea el. Au fost cele din urmă suferințe ale acestui mare martir.

După o foarte ostenitoare călătorie ajunseră până la orașul *Comana în Pont*, și aici, la o milă și jumătate departe de oraș, se opriră să petreacă noaptea în biserica în care erà îngropat sfântul mucenic Vasilisc. Peste noapte, în vis, îi apărù lui Ioan sfântul Vasilisc și-i zise: «Mângâe te, frate Ioane, că mâine vom fi împreună». Sufletul lui s'a umplut de mângâere, căci își presimțea sfârșitul. Soldații l-au sculat de cu noapte să plece; el s'a rugat să mai întârzie, căci doreà să moara în biserică. A trebuit însă să plece, dar Ioan erà atât de slab încât n'a putut să meargă decât vre-o 2000 de pași și au trebuit să se întoarcă la biserică.

Aici Ioan, vesel și în plină conștiință a trecerii lui într'o lume mai bună, și-a desbrăcat hainele murdare și rupte din cauza îndelungatei călătorii și a îmbrăcat haine curate, și toate celelalte haine ce i-a mai prisosit, le-a împărțit celor de față. Apoi s'a împărtășit cu sfintele taine, s'a rugat puțin, și rostind cuvintele pe care le spusese în toate luptele vieței sale: «Lăudat fie Dumnezeu pentru toate» a închis ochii, și căzând pe scaun, și-a dat cea din urmă

sufare, și a rămas ca adormit. Zioa morții lui e 14 Septembrie 407.

Astfel a murit cel mai mare orator al antichității creștine, păstor credincios și episcop al celei mai mari biserici creștine din Orient. L'au îngropat acolo. Dar sub împăratul Teodosiu II, fiul lui Arcadiu, la anul 438, la 23 Ianuarie, trupul lui fu adus în Constantinopol cu mare cinste, iar împăratul plângea îngenunchiat înaintea sicriului, și cerea ertare pentru păcatele părinților săi, mai ales pentru ale mamei sale. Astfel Ioan, după 31 de ani dela moarte a fost primit iarăși în toată mărirea și dragostea de poporul său, pentru care s'a rugat în toate rugăciunile sale. Trupul i-a fost înmormântat în biserica sfinții Apostoli; iar partizanii lui s'au împăcat iarăși cu biserica, de care au stat departe până acum.

M. P.

MIȘCAREA CATOLICĂ IN REGATUL ROMÂN.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română», Anul XXXIV No. 3).

IX.

Doamnele române nu s'au mulțumit numai cu asemenea manifestări. Ele au ținut să aducă laude și mulțumiri lui Dumnezeu, carele a scăpat sfânta noastră biserică ortodoxă de loviturile ce i le pregăteau vrăjmașii și îndeosebi papistașii. In scopul acesta, s'a oficiat Duminică 4 Aprilie ora 11 a. m. în catedrala mitropolitană din București, un *Te-Deum* de către însuși I. P. S. Mitropolit Primat. Au asistat I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei, mai mulți P. P. S. S. Episcopi și Arhieriei, multă preoțime și multă lume craștină ortodoxă. Erau de față sute de doamne române din toate clasele Societății.

După săvârșirea *Te-Deumului*, I. P. S. Mitropolit Primat a rostit o înălțătoare cuvântare, pe care o publicăm aici. Iată ce a spus I. P. S. Sa:

„De câte ori venim la casa Domnului, de câte ori stăm în locul cel sfânt al Lui, să fie bine știut că ne aflăm lângă tronul Împăratului Slavei și al Împăratului Durerei care, ocărându-se împotriva, nu a ocărît, pătimind nu a îngrozit, ci dă celui ce judecă cu dreptul că drept este Domnul și drepte sunt judecățile Lui. Mântuitorul nostru ne-a dat această pildă ca precum a făcut El, și noi să facem.

El ne-a învățat apoi că nu este primită ruga noastră, mulțumita noastră sau orice jertfă duhovnicească am voi să aducem lui Dumnezeu, dacă suntem în dușmănie cu cineva. Că trebuie mai întâi, să iertăm ca să fie auzită rugăciunea noastră. „De îți vei aduce darul tău la altar, zice, și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva asupra ta, lasă acolo darul tău, înaintea altarului, și mergi mai întâi de te împacă cu fratele tău, și atunci viind,—adu darul tău“.

Se cuvine deci să venim în Casa Domnului cu frunte senină, cu inima smerită și să ne rugăm cu pace. Și atunci rugăciunea noastră se va îndreptă înaintea Domnului, ca tămâia ce umple de mireasma sa cerul și pământul.

Adunatu-ne-am aci deci, nu ca să urzim niscai planuri pentru izbândire. Cei ce au voit să samene zizanie în țara Sfintei noastre Biserici drept măritoare, singuri și-au mărturisit păcatul, singuri și-au rostit osânda.

Și apoi nu ne învață cuvântul cel sfânt? «A mea este răsplătirea, eu voiu izbândi»—zice Domnul. Dar dacă sunt unii cari merg încă pe urmele acelora, să-și aducă aminte de marele învățământ al înțelepciunii din psalmi că «răul ce voesc a face altora va cădeă mai curând asupra lor. Intoarce-se-va durerea lui la capul lui și pe creștetul lui nedreptatea lui se va pogori».

Ne-am adunat aci ca s'aducem Domnului mulțumire că mâna Lui a făcut putere și va face încă. S'aducem Domnului laudă că dreapta Lui s'a proslăvit întru tărie și se va proslăvi încă. Să slăvim azi pe Domnul, Cel ce ne-a făcut nouă bine și să cântăm numele Celui prea Înalt.

Ne-am adunat încă spre a serbă după cuviință mișcarea patriotică, cea cu totul spontană și din toate părțile țării a ficelor Sfintei noastre Biserici ortodoxe naționale, ce va rămâne de-apururea spre aducere aminte pentru noi și ca o minunată cheazășie pentru credința noastră, nu mai puțin și ca o nouă dovadă că femeia română ca mamă și soție, a fost și va fi pentru toate timpurile păzitoarea cea mai credincioasă a religiei și a tradiției neamului nostru.

Să știe deci cei de altă lege că în România nu-și vor putea găsi pământ priincios pentru a face proselitism, abuzând în acest chip de ospitalitatea ce li se dă. Să știe că românul creștin ortodox nu vrea să-și plece capul înaintea nici unei stăpâniri străine, fie ea chiar bisericască după ce, prin sângele generos al fiilor și fraților săi, și-a câștigat, în ultimul războiu, neatârhnarea sa de orice stăpânire politică din afară. Să știe acum pentru totdeauna că noi dorim și voim hotărâtor a fi scutiți de amestecul străin în trebile noastre religioase ca și în cele politice.

Nu voim nici azi, cum n'au voit prodecesorii noștri nici odinioară—martor e Vodă Cantemir—a primi încălcita învățătură scolastică ce a produs desbinare în indivizi, căutând a depărtă mintea lor dela descoperirile științei, a subjugă inima lor spre a o face unealtă pentru scopuri de predominare nelegiuită și a depărtă conștiința lor de învățăturile adevăratei morale creștinești, prinzând-o în cătușele unei cazuistice elastice. Noi voim a crede numai în a Evangheliei simplitate și în învățăturile Sfinților Părinți din timpul celor șapte sinoade ecumenice, când Biserica sta în clasică Ei unitate și de când am început a ne organiza și noi ca popor.

Să ne ferim deci de învățăturile străine ce vără vrajba chiar în familie—prin direcția necreștinească ce propovăduitorii lor pretind

a dà soției împotriva bărbatului cu disprețul învățături Sf. Apostol Pavel către Efeseni: „Femei, plecați-vă bărbaților voștri ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii precum Hristos Bisericii“. Cele ce se petrec în familiile, unde femeia are asemenea povățuitori sufletești—sunt în adevăr, un scandal, zice un scriitor apusan. Ori trebuie ca bărbatul având credința sa deosobită, să se lepede de ea pentru placul femeii și ca să pună capăt certelor casnice, ori să se despartă.

Să ne ferim de asemenea învățături a căror preponderență desbină chiar pe copii de părinții lor—nu numai răpindu-i dela sânul lor, câte odată chiar cu sila, dar încă dând copiilor, pe cari unii părinți naivi îi trimit în școlile acestor propoveditori streini, o creștere ce, după afirmarea aceluiaș autor apusean, este în ființa sa curat o emancipare culpabilă a copiilor, mai ales a celor ce au să moștenească o însemnată avere în folosul acelor propoveditori și în dauna drepturilor sfinte ale părinților.

A venit vremea ca părinții români ortodoxi, în vederea acestei primejdii naționale, să nu-și mai trimită copiii și mai ales copilele în școlile streine dela noi căci în ele copilele nu învață altceva mai bine decât a disprețui religia părinților și—după ce se mărită—pe cea a bărbaților. A venit vremea, credem, iubiții mei fi și fiice, să ne gândim serios la creșterea tuturor fiilor țării în spiritul religiei noastre ortodoxe și a tradițiunii noastre naționale, căci numai așa vom putea păstră unitatea etnică a poporului și a Statului nostru. Că zice un filozof: „Cine are în mână creșterea tinereții—are și puterea în Stat“. Numai așa vom lăsa și noi urmașilor religia strămoșească a Răsăritului ca religie dominantă a Statului român cum ne-au lăsat-o și nouă, prin Constituțiune, bărbații generațiunii trecute, din cari—vai! azi puțini au mai rămas, parcă ar fi niște stejari bătrâni într'o rariște de pădure.

Numai astfel vom păstră omogenitatea noastră ca popor cu aceeași limbă și aceeași lege precum și tăria patriei noastre.

„Mare lucru este, zice unul din acei bătrâni oameni de Stat ai noștri ce sunt încă în viață (mă refer la d. Dimitrie Sturdza), mare lucru este, zice d-sa, când națiunea se reazămă și se întărește de o biserică care e națională, care viază în popor ca o instituțiune proprie a lui. Aceasta este cauza că poporul român nu s'a plecat spre catolicism, care își are centrul de gravitate în afară de popoare și de State... Biserica ortodoxă, prin însăși organizarea ei, se identifică mai tare cu o națiune decât cea catolică... De aceea să vă spun drept că chiar dacă n'ași fi creștin și creștin ortodox din convinșiune, totuși ași apăra biserica ortodoxă ca o instituțiune națională din punctul de vedere politic, ca om de Stat“. Până aci bătrânul om de Stat.

Noi însă vom apăra Sfânta noastră Biserică ortodoxă națională și pentru cuvântul că suntem tare încredințați cum că ea este singura adevărată Biserică a Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, întru care ne vom mântui noi, cum s'au mân-

tuit cei mai înainte de noi, părinți și frați ai noștri—și întru care voim a trăi și a muri cum au trăit și au murit ei.

Sfârșind, iubiții mei, vă îndemn împreună cu Sf. Apostol Petru, să fim toți într'acest gând, să fim încă milostivi, iubitori de frați, îndurători, blânzi, smeriți; nerăsplătind rău pentru rău, sau ocară pentru ocară ci, din potrivă, binecuvântând, știind că spre aceasta suntem chemați ca să moștenim binecuvântare și vecinica fericire.

Fie ca toți să ne învrednicim de aceasta prin Iisus Hristos, căruia împreună cu Tatăl și cu Sf. Duh se cuvine toată slava,—cinstea și închinăciunea—acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

*

În urmă a fost recepție în Palatul mitropolitan. Mulți domni și doamne au ținut de datorie să exprime omagii I. P. S. Mitropolit Primat și să-l roage respectos să ducă lupta sfântă pentru binele Bisericii noastre naționale.

X.

În aceeași zi la ora 5 p. m. s'au întrunit în localul societății clerului român «Ajutorul» preoții din București spre a chibzui mai de aproape asupra măsurilor ce ar trebui să fie luate contra acelor, cari turbură liniștea bisericii noastre. Cu acest prilej Părintele *Simion Popescu*, profesor a ținut o interesantă conferință asupra Unirii unei părți a Românilor de peste munți cu biserica Romei. Cine dorește să cunoască cuprinsul acestei conferințe, îl poate găsi în revista «Amvonul», organul societății clerului român «Ajutorul». După terminarea acestei conferințe și în urma mai multor discuțiuni, s'a votat o *moțiune*, prin care se cere în primul rând, ca Guvernul să ia măsuri pentru canonicul *Baud* și preotul unit *I. Bălan*, ca să fie expulzați după toate formele legale.

XI.

Toată suflarea românească ortodoxă din această țară a rămas indignată de îndrăsneala propagandiștilor papistași. S'a dat expesiune acestei legitime indignări după cum

am văzut în Cameră, în Senat, în Consistoriul Superior Bisericesc¹⁾ și în Sf. Sinod. Pe lângă aceasta nu e gazetă politică, de orice nuanță care să nu fi condamnat această ieșire nesăbuită a propagandiștilor catolici. S'a turburat pacea bisericească, fără nici un folos real pentru nimeni. Ba poate s'a adus inconștient apă la moara necredincioșilor și a indeferenților religioși!

Voiu reproduce câteva citate din două din gazetele noastre politice pentru deplina convingere a cititorilor. Iată ce spune ziarul «Viitorul»²⁾: «Propaganda catolică dă din nou de vorbit. Scrisoarea canonicului Baud—care constituie nu numai o imprudență, dar și o necuviință—a produs cum eră și de așteptat o vie emoție în toate straturile societății. Nu numai clerul nostru de toate treptele s'a alarmat de această incalificabilă încercare de a turbura conștiința drept credincioșilor, dar întreaga opinie publică a fost mișcată și revoltată.... Suntem ortodocși și vom rămâne ortodocși. În sânul bisericii ortodoxe au trăit și au murit înaintașii noștri; de această biserică este legat trecutul nostru secular; cu voia ori fără voia noastră, sufletul însuși al neamului nostru e plămădit din credința pe care unii din noi pot să n'o mai aibă, dar care a lăsat urme adânci ca una ce e în sângele nostru. Această credință nu o putem lăsa la voia oricărui vântură-țară, care setos de prozelitism, își închipuiește că ne poate trata ca pe sălbatecii din Africa. Nu o putem lăsa numai pentru motive de conștiință și de demnitate, dar și pentru oricari rațiuni de ordine națională și socială.

Nu admitem și nu putem admite ca în mijlocul popoului nostru să se arunce tăciunile discordiei. Avem marea fericire de a fi o națiune unitară și din punct de ve-

¹⁾ Să se vadă pro esele verbale ale Consistoriului din sesiunea de primăvară din anul acesta.

²⁾ Viitorul din 27 Martie 1910.

dere etnic și din punct de vedere religios. Nu vom renunța la această fericire de dragul unor propagandiști, cari, în loc să se mărginească la o operă de convertire și deci de civilizație printre neamurile primitive, găsesc că este comod să încerce a converti la o altă credință un popor, a cărei întreagă cultură istorică e legată de biserica din care face parte.

În această privință, întreg poporul nu are de cât unul și același simțământ, pe care partidele politice îl împărtășesc și sunt decise să-l facă a fi respectat».

Ziarul «Seara»¹⁾ la rândul său spune următoarele: «Țara aceasta trebuie să fie ferită de luptele religioase ce învrăjbesc adânc și istovesc cumplit puterile de rezistență ale poporului în sânul căruia se produc.

Să nu uităm nici un moment situația pe care o are regatul acesta în mijlocul neamului românesc.

Unitatea de limbă și de credință fac puterea rezistenței noastre și sunt cimentul unirii noastre vecinice.

Catolicismul nu este azi numai dușmanul credinței noastre, dar și al naționalismului nostru.

El ar pune în primejdie viitorul neamului românesc și de aceia suntem datori să-l combatem cu cea din urmă energie.....»

G...

(Va urmă).

¹⁾ Și așa scriu toate celelalte gazete.

ORIGINA RĂULUI IN LUME.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 3).

Spre a se ști, dacă osânda unui singur om poate sau nu poate a se potrivi cu bunătatea nesfârșită a lui Dumnezeu, ar trebui să potrivească grozăvia pedepsei cu cătățimea ajutoarelor ce Dumnezeu a dat, și gradul de rezistență pe care păcătosul a opus: necredincioșii sunt ei în stare a face această socoteală? Că ei se răzvrătesc în contra dogmei unui infern, care'i spăimântă, aceia nu este de mirare; că ei blesteamă în contra lui Dumnezeu, pentru că el pedepsește cu asprime crima, ei au dreptatea lor; că ei voesc cu îndărătnicie fericirea fără virtute și fără merit, este socoteala și aprecierea lor, dar în sfârșit o va primi? Iată unde stă chestiunea.

Altă obiecțiune. Dacă ordinea fizică a universului probează o Providență înțeleaptă, puternică și plină de bunătate, ce nesiguranță nu trebuie să arunce asupra acestei probe dezordinea morală și politică și această chestiune este un teatru continuu? Ordinea morală ar fi făcut ea mai puțină cinste Divinității, ca mișcarea regulată a stelelor, ca întoarcerea periodică a timpurilor? Dumnezeu ar fi el mai puțin bine arătat de suveranii drepti și buni, decât de tiranii nemilostivi, de sultanii nesățioși, de cuceritorii sălbatici? Nu ar fi fost mai folositor omului de a fi hotărât la virtute, în fiecare moment al duratei, de cât a se bucura de nenorocita sa libertate a păcătui și a se pedepsi?

Iată răspunsul la această obiecțiune. Totdeauna aceiași sofismă. Aceia ar fi fost mai bine, cel puțin, ni se pare. Așa dar Dumnezeu a trebuit să o facă. Aceia ar fi fost mai folositoare omului. Așar dar el are dreptul de a cere

dela bunătatea lui Dumnezeu; necredincioșii nu pot eși din aceia. Afară de necuviința ce există, de a reduce bunătatea lui Dumnezeu, a face nu numai binele, ci mai bine, care este nesfârșitul, este arătat, că ceea ce se pare mai bine în privința lui Dumnezeu și în privința universului întreg?

În judecata sufletelor drepte și ale inimilor virtuose, *mai bine* este, că Dumnezeu a alăturat la virtute fericirea desăvârșită, ce nu se poate pierde, că virtutea atârnă de noi prin mijlocul liberului arbitru și daruri, ce Dumnezeu ne acordă, că astfel fericirea să fie răsplata faptelor noastre libere și meritorii. Astfel este după noi ordinea morală. Ce fac necredincioșii? Ei numesc ordine morală un sistem, în care voința omului ar fi hotărâtă virtuții în toate momentele duratei sale, unde prin urmare omul nu ar păcătui niciodată. Ei nu voesc, că acest ordin pretins moral să fie curat fizic, ca astfel virtutea și fericirea să fie o trebuință. Nu avem altă noțiune despre trebuință și cauzalitate fizică, că împreună existența statornică a unui fenomen cu un altul și prin aceia judecăm, că unul este cauza fizică și mecanică a celuilalt.

În ce atinge în fond polilogia necredincioșilor? A voi să probeze, că Dumnezeu prin bunătatea sa nemărginită, a trebuit să ne acorde o fericire statornică, desăvârșită, neperitoare, fără a cere dela noi virtutea, pentru că aceia ar fi fost mai bine. Incepem prin a tăgădui acest mai bine pretins, pe care ei nu'l pot arăta niciodată, și adăogăm că acesta când ar fi invederat mai bine, ar fi încă necuviincios a'l cere dela Dumnezeu, pentru că mai binele este nesfârșitul; chiar fericirea sfinților în ceruri nu este absolut mai binele, ce Dumnezeu poate face.

Pentru că necredincioșii consideră din această chestiune o afacere de gust și temperament, întrebăm cine trebuie a'l aduce, cei ce iubesc virtutea cu toate piedicile și pericolele sale, sau cei ce nu voesc, pentru că este obositoare; întâia părere a fost aceia a tuturor sfinților, cari sunt în ceruri; a doua fu aceia a tuturor osândiților, cari sufer în infern.

Teologii, zice un materialist, aruncă asupra demonului răul moral, care este în lume; dar pentru că Dumnezeu

este, care a creat pe demon, este așa dar Dumnezeu cauza răului. De altă parte, Dumnezeu fiind stăpânul a ocărmui, după cum 'i place lui, liberul arbitru al omului, el trebuie să împiedice pe demon de a fi cel mai tare.

Dar, ori cât de tare ar presupune cineva pe demon, el nu va fi niciodată îndeajuns în stare spre a nimici liberul arbitru. Dumnezeu nu va îngădui niciodată o silnicie, care va da păcatul fără voință, prin urmare neimputabil. Cum autorul probează el, că Dumnezeu trebuie să ocărmuiască totdeauna spre bine liberul arbitru al omului? De exemplu al unui rege. Astfel este logica necredincioșilor. Ei aseamănă pe Dumnezeu cu omul, puterea nemărginită cu puterea mărginită, în urmă ne acuză de această sofismă.

Cu toate acestea, această părere rătăcită li se pare de ajuns, spre a face scuzabil ateismul. Dacă agentul universal, zic ei, nu este înțelegător, cineva nu 'și poate închipui, că el poate avea aci ordine în lume; dacă este înțelegător cum există rău fizic și moral? Judecata plutind între aceste două prăpăstii nu se poate hotărî prin ea însăși; ea nu găsește nici probă, nici inducțiune; tot omul simțitor ar rămâne în îndoială, dacă inima sa, nerăbdătoare a alege, nu o va hotărî. Temperamentul său singur hotărăște despre alegere.

Că alegerea ateilor să fie hotărâtă de un temperament supărător și vine dela o inimă rău organizată, o recunoaștem fără osteneală; dar că credința unui Dumnezeu și unei Providențe pleacă dela acelaș izvor, este un neadevăr.

Această credință este aceia a marei mulțimi a neamului omenesc. Atei nu sunt unul la douăzeci de mii. Dacă ea vine din inimă și din temperament, ea este altoită pe constituția omenirii. Să luăm ca particularitate de temperament sentimentul tuturor oamenilor, în rezerva unuia al douăzeci miilea? Dacă acest mic număr se crede mai bine organizat și mai bine cugetat, decât restul speciei, această mândrie este atât de bine întemeiată, ca aceia a unui locuitor de case mici, care are milă de nebunia neamului omenesc.

Este greșit, că rațiunea nu are nici probă, nici inducțiune, spre a hotărî între două preținse abisuri. Este încredințat, că se află o Ființă trebuincioasă și este o contra-

zicere de a o presupune mărginită. Aceasta este o alta de a presupune ființe întâmplătoare, create fără greșeli. Ele ar fi nemărginite; de altfel ordinea fizică a lumii este învederată. Așa dar este arătat cu asprime, că întâia cauză este inteligentă. Nu este îndestul a zice, că cineva nu'și închipue cum această ordine poate fi lucrarea întâmplărei sau a materiei oarbe. Ne închipuim în mod vădit că aceia este cu neputință și nechibzuit.

Dar este arătat de asemenea, că răul, care nu este de cât lipsa unui mai mare bine, este nepotrivit cu natura celei dintâi cauze; că un grad mărginit de bine, astfel după cum îl vedem, nu este îndestul de mare, spre a fi lucrarea unui Creator înțelept și bun? Nici un grad, ori care ar fi el, nu poate fi împotrivirea unei puteri nemărginite. Aci nu este rațiunea care judecă și care sfârâmă abisul, este gustul și caracterul, pentru că un mare număr de oameni judecă contrariul.

Pentru ce dăm osteneală a ne închipui, că atât de rău fizic și de pedeapsă răului moral poate fi îngăduit de un Creator Atot puternic și nemărginit bun? Pentru că potrivim bunătatea sa cu aceia a ființelor întâmplătoare și mărginite. Neștiința noastră așa dar, nu este întemeiată, decât pe o potrivire greșită și a cării absurditate izbește în ochi.

Este necuviincios a conchide că, dacă Dumnezeu a voit să fie cunoscut, ne ar fi dat lumini, cari ne lipsesc; că îndoiala nu'l poate supăra. Pentru că el însuși ne oprește fără voia noastră. Chestiunea este a se ști, dacă aceasta este lumina, care lipsește ateilor, sau dacă este voința. Dacă este Dumnezeu care le o refuză, sau dacă sunt ei cari nu o primesc. Pentru că ei sunt în îndoială, de ce născocesc ei a dogmatiză?

Dacă teismul sau ateismul sunt un curat efect de temperament, este necuviincios a dovedi pentru sau contra. Ateii nădăjduesc a ne da temperamentul lor prin observațiuni filozofice? Ei se acoper de necinste mărturisind, că nu este rațiunea, ci gustul care le hotărăște.

Am întins pentru ei blândețea, până unde ea putea să meargă, am combătut obiecțiunile lor prin propriile lor mărturii, prin principiile lor, prin contrazicerile lor, dar este de însemnat a nu pierde din vedere axiomele inve-

derate, cari slujesc a lămuri discuțiunea asupra originei răului, chestiune pe care necredincioșii o privesc ca nedeslegată. Tertulian s'a slujit de dânsa altădată în contra lui Ermoghen și Marcion, Fericitul Augustin contra manicheilor și Theodoret în cuvântările sale despre Providență.

Dumnezeu nu poate face nemărginitul actual; lucrările sale, darurile sale, binefacerile sale sunt neapărat mărginite. El nu poate așa dar niciodată a avea potrivire între atributele sale nemărginite și efectele ce ni le închipuim.

C.

(Va urmà)

LIBERA CUGETARE ȘI CUGETAREA LIBERĂ

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 3).

Știți că s'a făcut un moment ceva zgomot împrejurul unei experiențe de laborator încercate de Dr. Ștefan Leduc, profesor la facultatea de medicină din Nantes. Se spune că acest savant izbutise să fabrice pe cale chimică o celulă vie care erà, după *Action*, «în totul ca și celulele animale care se culeg în fundul mărilor». Mai mult încă: D-l Leduc putuse fabrica, cu grăunțe chimice, plante care încolțesc, dau rădăcini, trunchi, foi. Profesorul din Nantes erà asemănat cu îngerii, și *Matin* (21 Decembre 1906) publica despre dînsul un articol de fond împodobit cu întreitul titlu care urmează:

„Se va creà vieață?”

Minuni

Cum un savant crează ființe vii“

Lumea nu mai este modestă. D-l Leduc scrie:

«Prin forțe fizice am putut reproduce formele a diferite țesuturi celulare din care sunt alcătuite ființele vii, și ce-

lulele astfel căpătate au funcțiunile principale ale celulelor vii. Semănând picături de soluțiune de ferocianură de potasiu 5 sau 10⁰/₀ în soluțiuni de gelatină de 5 sau 10⁰/₀, se capătă un țesut celular. Fiecare celulă își are membrana sa pentru învâliș, protoplasma și nucleul său. Intrebuintând ca plasmă numai apă sărată și ca picături aceiași apă sărată colorată cu altă concentrare, se capătă celule cu totul licide. Se pot căpăta toate formele celulare.

«Dar apucându-mă să imitez condițiunile fizice ale vieții, am fabricat grăunțe artificiale formate dintr'o treime de sulfat de cupru, din două treimi zahăr și din apă pentru granulațiune. Semăn aceste grăunțe într'o plasmă artificială formată din apă, gelatină, ferocianură de potasă și din puțină sare. Grăunțul se încunjură de o membrană de sulfat de cupru, permeabil la apă și la sare, dar impermeabil la zahăr, care produce în interiorul său o puternică presiune osmotică, datorită căreia grăunțul se umflă, încolțește și crește, dând rizome și rădăcini, apoi tulpine verticale care se pot ridica până la 30 de centimetri de înălțime.

Triumf liber-cugetător! In sfârșit o aveau, taina tainelor «suflarea de vieață» a Genezei, și nu eșea din gura antropomorfică a lui Dumnezeu, ci din retortele unui chimist. Dar trebuise un chimist și retorte? Și când nu sunt nici retorte nici chimiști? Cel care-și ia vînt nu mai vede obstacolul. Din faptul că teoriile fecundațiunii sunt adeseori fixate incomplet, iar pentru unii nesigure; din faptul că se ajunge la rezultate curioase care contrazic mai cu seamă inducțiunile, și care în fond nu creează, ci dezvoltă niște evoluțiuni cu ajutorul agenților neobișnuiți, se strigă îndată că s'a realizat ipoteza dorită, uneori împotriva rezervelor precise ale inițiatorilor conștiincioși. S'a văzut ieri, se va mai vedea și mâine. Neantul creator nu este documentat pentru că el este în sine o absurditate și efectul inteligent nu iese din cauză fără inteligență, pentru că nu se poate.

In cazul de față D-l Leduc pronunțându-se, *Action* se grăbi să întoneze imnuri de laudă pentru memorabila biruință. La 13 Decembre 1906 ea strigă:

Intr'un cuvânt omul creează vieața, ființa. Origina creațiunii este acum prinsă, înțeleasă și experimentată. Nu mai este trebuință de asistența părintelui etern, a demiurgului

întreit a cărui posibilitate în zadar se cercă a se proba de trei mii de ani! Ceia ce căută *Faust* în laboratorul său, *homunculus* e pe cale de a realiza!...

...Am voi să știm cine a făcut pe cel întâi om sau, pentru a nu fi șicânați de darvinieni, cine a făcut cea dintâi celulă din care puțin câte puțin a eșit omul.

Acum știm: o simplă reacțiune chimică.

Dar în mulțime se aflau recalitrânți care nu erau tocmai convinși de această revoluțiune a locașurilor cerești. Ei aveau îndrăzneala să riposteze că «reacțiunea chimică» nu era tot atât de «simplă» ca și creațiunea inițială și tradițională. Pentru a ajunge scopul indicat de *Action* învățatul profesor din Nantes trebuise să se servească de multe corpuri existente: gelatină, ferocianură, potasă, sulfat de cupru, zahar, sare, materii colorante, apă, ne mai socotind uneltele de laborator, toate lucruri (cum observă unul din confrății noștri) rare pe vremea când nu era nimic și când răsună cuvântul care «la început», după vechea vorbă pe care înțelepții n'au atins-o «creă cerul și pământul». Și-și aminteau o conferență asupra «vieții» ținută acum douăzeci și cinci de ani în sala Capucinilor de profesorul Appia care arăta vieța ca existând pretutindenea, până și într'un gavanoș (borcan) cu dulceață fermentată fără ca pentru aceasta bucătarii noștri să fi crezut un singur minut să înlocuiască pe Dumnezeu.

De altfel specialiștii ripostau cu tărie. Și iată că Academia de științe se ocupă de chestiune. S'o ascultăm după darea de seamă a ziarului *Matin* care nu poate fi suspect față de un colaborator (nr. din 21 Februarie 1907):

«Cu săruri de cupru, de zahăr, într'un mediu care conține materii minerale, adică cu corpuri lipsite de orice vieță, D-l Leduc obține plante artificiale. Aceste experiențe au provocat o mare emoțiune, pentru că în legătură cu ele s'a vorbit de nutrițiune, de creațiunea ființei vii.

«D-l d'Arsonval a comunicat o notă a D-lor Charrin, profesor la Collège de France, și Goupil care, bazându-se pe experiențe, afirmă că alimentele puse la dispozițiunea acestor plante artificiale nu variază: greutatea nu se schimbă, și zahărul cântărit înainte și după formarea acestor plante nu prezintă modifițiuni. Deci după părerea lor,

nu există nutrițiune, act vital. Trebuie renunțat la concepțiuni îndrăznețe care nu au decât defectul de a nu fi în acord cu faptele».

De unde rezultă că profesorul Leduc n'a creat absolut nimic. Ceeace *Action* proclama ca «origină a creațiunii surprinse, înțelese și experimentate», nu este după părerea savanților care compun areopagul ilustru al Institutului, și după examenul profesorilor erudiți și calificați, decât una din acele «concepțiuni... care n'au decât defectul de a nu fi în acord cu faptele».

N'am văzut ca autorul articolului din *Action* să se fi crezut dator de a informa pe public despre supărătoarea constatată. Nepărtinirea mă obligă să mărturisesc că *Matin* care dăduse locul de onoare (primele coloane din pagina întâia) *Minunilor* D-lui Ștefan Leduc, pentru deliberarea Academiei de științe n'a putut găsi decât niște litere mici pe care le-a așezat într'un colț perdut din pagina a patra. **Independență științifică!**

Și iată cum se luminează masele.

*

Libera cugetare pariziană militantă care nu este, după cum am văzut, decât sistematizarea unui ateism deprins a dezlega greutățile de care se izbește în fiecare clipă prin belșug de glume, e susținută încă și de ziarul *Lanterne*.

Acest ziar care a avut cândva multă trecere, se ocupă azi numai de politică, și anume de politică antireligioasă. În coloanele sale se maltratează tot ce privește religiu-ne. Puține ziare însă se ocupă atâta de chestiunile religioase într'o formă care amintește adeseori pe cea a lui Léo Taxil, inventatorul celebrelor înșelăciuni cu dracul și cu preoteasa lor Diana Vaughan.¹⁾

Totuși câteodată *Lanterne* își ia aierul că studiază pro-

¹⁾ Léo Taxil a fost un șiret fracmason care s'a dat drept convertit la catolicism și a început a scrie o mulțime de născociri contra fracmasonilor. Timp de 12 ani a scos la volume întregi pe această temă. Catolicii jubilau și ziceau că toate tainele fracmasonilor sunt descoperite. Într'o adunare însă Léo Taxil spuse pe față că a organizat cea mai monstră înșelăciune, bătându-și joc de catolici.—N. Tr.

bleme de critică biblică și de cristologie într'un stil mai puțin viu. Acestui ziar datorim noi o consultare generală asupra cazului lui Iosua care a oprit soarele. El inseră comunicări extraordinare în această privință, fiecare fiind invitat să-și dea părerea asupra acestei «minuni» negate sau oprite,—fiecăre, natural, afară de principalul interesat, despre care se discuta numai pe baza legendei sau a spusii altuia, fără a consulta povestirea. Dacă s'ar fi făcut aceasta, și ar fi evitat discursurile bizare, de oarece cartea lui Iosua nu spune nimic despre lucrurile pe care un literalism ignorant i le pune în spinăre.

A publicat apoi o încercare asupra morții aparente și a isteriei lui Iisus, lucrare cu aiere științifice care, în ceia ce privește nebunia isterică, avea greșala de a nu se potrivi cu știința medicală în aplicațiunile făcute la Hristos și care, în ceia ce privește moartea aparentă pentru a explica convingerea discipulilor despre înviere, relua o veche teză brăzdată de obstacole logice, pe care Strauss n'a șovăit a o declara ca cea mai grea de susținut dintre toate. După aceia avurăm un foileton, *Iisus în istorie*, anunțat cu mare zgomot, dar care nu avu de cât șase ori șapte numere și dădea impresiunea că a fost mult scurtat în cursul publicării. Autorul părea puțin familiarizat cu întrebuințarea Scripturii Sfinte, ceia ce-i cauza greșeli mari în domeniul exactității. Se referea la școala din Tübingen, fără a fi totdeauna în acord cu dînsa, și, în rezumat, acest *Iisus în istorie* (am spus-o atuncea) ar fi câștigat mult dacă ar fi fost pătruns mai bine de istoria lui Iisus.

De atunci n'au mai apărut astfel de articole de exegeză. Totuși *Lanterne* își continuă acțiunea sa specială care constă în a face zilnic, în cinci sau șase articolașe din pagina întâia, precum și în faptele diverse din provincie, un anticlericalism turbat care nu e totdeauna mare lucru în ceia ce privește valoarea argumentelor sale. Cum a spus-o mai nainte într'un număr ilustrat cu colori și destinat a comemora a treizecea sa aniversare, «ea de la început și-a îndreptat cele mai strașnice atacuri contra Bisericii, centru și nod al tuturor reacțiunilor». Dar dacă *Lanterne* ar exercita puterea supremă, aceste «atacuri» ar fi fără îndoială ale unui Torquemada invers, ceia ce s'a numit «clericalism în sens contrar».

În felul spiritelor celor mai înguste cu care se războește în fiecare dimineață, *Lanterne* a păstrat mentalitatea pseudo-posesiunii «adevărului integral» pe care-l aplică la negațiune, după cum alții la afirmațiune. Ea anatematizează judecă și condamnă tot așa de subiectiv ca și pontificii cei mai intalibili, și dacă odinioară cei care nu voiau să iee parte la liturghie erau arși, *Lanterne*, dacă ar fi logică și în situațiunea de a o putea face, nu prea ar fi mai duioasă față de acei care doresc această ceremonie. Ea proclamă acest lucru foarte limpede în numărul festiv de care am pomenit mai sus în acești termeni categorici:».... ori ce s'ar zice, lupta nu e isprăvită. Ea nu se poate isprăvi de cît prin înfrîngerea totală, prin peirea desăvîrșită a Bisericii catolice...»

Adaog încă că nici o biserică, afară probabil de cea numită Biserica Liberei-Cugetări și pe care mai nainte o lua în rîs D-nul Urbain Gohier în consultațiunea religioasă a revistei *Mercure de France*, nici o Biserică nu găsește grație în ochii *Lanterne-i*. Ea a descoperit chiar un «papism protestant, în revista sa festivă în care se ocupă de anticlericalism în străinătate și în care figurează aceste rînduri neașteptate: «Olanda a suferit de curînd urmările papismului protestant, mai puțin periculos, dar nu mai puțin intolerant de cît cellalt». Se pare că *Lanterne* care vrea «peirea» Bisericii catolice, nu este intolerantă; totul este să ne înțelegem: ne-am înțeles.

Arhim. I. Scriban.

(Va urmă).

MINUNEA INVIERII DOMNULUI

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 2).

Și mai puțin decât Mariei Magdalena se poate aplica teoria aceasta apostolilor. Ei erau descurajați cu desăvîrșire prin moartea Mântuitorului și pierduseră orice nădeje în înviere. Prezicerile Domnului despre învierea sa le dispăruseră din minte, s'au dacă și le mai amintiau, desi-

gur că ele le sporiau descurajarea și desnădejdea. Că lucrurile s'au petrecut astfel ne o dovedesc până la evidență o mulțime de fapte și episoade povestite în sff. evanghelii. Astfel, când Maria Magdalena aduce sff. apostoli vestea că a înviat Domnul și că ea L-a văzut, ei n'o cred¹⁾. Luca și Cleopa, cărora li se arată Domnul în calea spre Emaus necunoscându-L, îi spun că ei nădăjduiau că Iisus Nazarineanul va mântui pe Israel, dar mai marii preoților l-au osândit la moarte, l-au răstignit și au trecut trei zile de când s'au făcut acestea. Ei n'au niciun cuvânt de mângâere și prin nimic nu ne lasă să înțelegem că ar fi nădăjduit că El va învia. Mai mult chiar, ei adaogă că vr'o câteva femei, ducându-se la mormânt, l-au găsit gol și că ingerii le-au spus că El e viu, că ele comunicând aceasta apostolilor, unii dintre ei s'au dus la mormânt și au aflat așa precum au spus femeile și totuș aceste fapte atât de extraordinare n'au deșteptat în sufletele acestor 2 ucenici — după propriile lor cuvinte — decât uimire²⁾. Se pot cugeta dispozițiuni sufletești mai neprielnice pentru halucinațiune decât cea pe care o întâlnim la acești 2 ucenici? Și totuș peste câteva sferturi de oră după exprimarea acestor gândiri și sentimente, Luca și cu Cleopa recunosc în persoana celui cu care vorbeau pe însuș Domnul. Se poate să fi fost o simplă halucinațiune, că ei au mers pe drum și au vorbit cu o a treia persoană, pe care în urmă o recunosc drept Iisus? Cum s'ar fi putut produce în sufletul lor o astfel de halucinațiune, când ei nu voiau să creadă ceea ce auziseră dela femeile mironosițe și dela sff. apostoli? Când acești 2 ucenici (în aceeaș seară) se întoarseră la Ierusalim și spuseră celorlalți apostoli cele ce li s'au întâmplat pe cale, sff. apostoli nu-i crezură³⁾ și, când îndată după aceea Domnul stătù în mijlocul lor și le zise «*Pace vouă*», ei iarăș nu crezură că e El, ci se înspăimântară și înfricoșară, gândind că vād duh⁴⁾. Domnul îi liniști cu cuvinte blânde și pentru a-i convinge, că El este în realitate, îi îndeamnă să-l pipăe. Dar ei nici acum nu credeau⁵⁾. În sfârșit Domnul le cere mâncare și mă-

¹⁾ Marcu XVI, 11; Luca XXIV, 11.

²⁾ Luca XXIV, 22.

³⁾ Marcu XVI, 3.

⁴⁾ Luca XXIV, 37.

⁵⁾ Luca XXIV 41.

năncă înaintea lor, spre a-i convinge că El e. Aci sf. evangelist Luca care ne relatează aceste fapte, nu ne mai spune dacă sff. apostoli s'au convins s'au nu că au în fața lor pe Domnul în persoană, dar despre convingerea lor nu mai poate rămâne îndoială.

Cazul sf. apostol Toma e și mai elocvent în această privință. El nu crede numai din auzite că Domnul a înviat, ci abia după ce 'L vede cu proprii săi ochi și 'L pipăe cu mâinile¹⁾. Tot așa de puțin crezători se arată sff. apostoli și față de arătările Domnului în Galilea²⁾.

Greutatea cu care sf. apostoli se conving de învierea Domnului ne dovedește mai întâi că ei nu așteptau învierea și al doilea că erau și sufletește și trupește foarte sănătoși și că deci nu îndeplineau niciuna din cele două condițiuni cari se cer neapărat pentru realizarea unei halucinațiuni. Atât de robustă era constituțiunea psiho-fizică a sff. apostoli, în cât ei nu numai că nu suferă de halucinațiuni, nu li se pare că văd ceeace nu e, ci dimpotrivă se îndoesc chiar de realitatea care contrazice așteptările lor și o socotesc halucinațiune. Pe când partizanii acestor ipoteze susțin că o halucinațiune a condus pe sff. apostoli la credința în realitatea învierii Domnului, noi putem cu tot dreptul inversa raționamentul și zice: realitatea învierii a făcut pe sfinții apostoli să creadă în halucinațiune.

Că sff. apostoli au fost pedeplin sănătoși și sufletește și trupește, e foarte firesc s'o presupunem, pentrucă ei au trăit în mijlocul naturii, în bogata și frumoasa Galilee, ocupându-se cei mai mulți din ei cu pescuitul, care cu greu poate da naștere la boale nervoase. Seninătatea de cuget și sângele rece cu care ei examinează mormântul gol, precum și giulgiul și mahrama aflate în el, refuzul de a crede afirmațiunile Mariei Magdalenei că a văzut pe Domnul înviat, îndărătnicia de a nu se încrede nici chiar ochilor și urechilor—cari după cum spune Psihologia, ne pot înșelă mai ușor—și a așteptă s'au a pretinde ca să fie invitați să pipăe trupul Domnului—căci pipăitul este mai sigur decât văzul și auzul—sunt dovada cea mai puternică

¹⁾ Ioan XX, 24—29.

²⁾ Mateiu XXVIII, 17.

despre sănătatea lor trupească și sufletească și stânca de care se sfărâmă aserțiunile ipotezei viziunilor.

Atitudinea sff. apostoli față de arătările Domnului după învierea sa din morți și până la înălțarea la cer rămâne și cealaltă afirmațiune a susținătorilor acestei ipoteze, că adică a fost destul ca cineva, ca unul singur să aibă o halucinațiune—indiferent de cine a avut mai întâi, dacă adică a avut Maria Magdalena, cum susține Renan, ori Simon-Petru, cum susține Pfleiderer, sau oricine altul—pentru că halucinațiunile de acest fel sunt molipsitoare și deci au cuprins îndată pe sff. apostoli și pe toți acei cari cunoscuseră mai deaproape și iubiseră pe Iisus.

Mântuitorul se arată apoi de mai multe ori și în locuri, împrejurări și la persoane sau grupe de persoane diferite. Odată s'a arătat, după spusele sf. apostol Paul, la mai mulți de 500 de oameni adunați la un loc¹⁾.

Dacă El s'ar fi arătat numai o singură dată, acel s'au acei cari l-ar fi văzut, ar fi putut mai târziu să se îndoiască de realitatea propriei lor vederi; dar El se arată de mai multe ori, ca astfel orice îndoială să fie înlăturată; se arată la intervale mai mult sau mai puțin lungi, așa că fiecare are timp suficient și pentru a auzi dela alții că și ei L'au văzut și că deci el nu s'a înșelat, și pentru a reflecta asupra arătării Domnului, ași fixa bine în minte cele ce a observat și ale controla și corobora la o a doua arătare, când dispozițiunea sufletească va fi alta.

Dacă s'ar fi arătat numai la un anumit timp s'au într'un singur loc, s'ar fi putut zice că ideea apriorică că va fi văzut la acel ceas și în acel loc, a făcut pe cei ce susțin că L'au văzut, să li se pară că L'au văzut, dar Domnul se arată dimineața ca și seara și în timpul zilei, și aci în casă, aci pe cale, aci pe munte, aci pe mare, aci în Ierusalim, aci în Galileia.

Dacă s'ar fi arătat numai într'o anume împrejurare, iarăși s'ar fi putut zice că oridecâte ori s'a repetat acea împrejurare a trebuit să fie văzut, deși în realitate nu eră nimic de văzut; dar El se arată atât pe neașteptate cât și când e așteptat în urma unei promisiuni formale din partea sa că se va arăta, se arată unuia ca și mai multora,

¹⁾ I Corinteni XV, 16.

când se îndeletnicesc cu munca fizică s'au când stau pe gânduri, în casă, pe drum, seara ziua etc.

În asemenea împrejurări eră imposibil ca sff. apostoli să nu se convingă de obiectivitatea arătărilor Domnului și prin aceasta de realitatea învierii sale și să se facă astfel deprisos acea molipsire de halucinații, de care vorbesc partizanii acestei ipoteze. Psihiatria citează într'adevăr cazuri de molipsire în materie de halucinațiune, că adică după ce un individ a avut o halucinațiune, o mulțime de alți indivizi, cari au auzit de halucinațiunea lui, au avut și ei aceeaș halucinațiune. Inspecial superstițioșii, ignoranții și fanaticii religioși sunt expuși acestei molipsiri.

Dacă halucinațiunile și molipsirea de ele sunt posibile, nu urmează decât că sff. apostoli și cei dintâiu creștini au ajuns prin halucinațiuni și molipsire de ele la credința în învierea Domnului, căci pentru a pretinde aceasta, trebuie mai întâi să se dovedească că a fost într'adevăr așa. Văzurăm însă că nu se poate dovedi cu nimic că sff. apostoli erau susceptibili de halucinațiuni.

Între viziuni îngenere și vederea de lucruri reale este apoi următoarea deosebire fundamentală: Dacă căutăm să ne dăm seama cu toată serioșitatea și facem cercetări cu toate mijloacele ce ne stau la dispozițiune asupra obiectului viziunii, ajungem în cele din urmă la constatarea și convingerea că viziunea sau n'a avut niciun obiect, ci a fost o simplă amăgire a simțurilor și atunci viziunea ia numele de halucinațiunc, sau a avut un obiect, dar acela a fost cu totul altceva decât ceea ce ni s'a părut că e și în acest caz viziunea se numește iluziune. Dacă facem cercetări și asupra obiectului vederii de lucruri reale, constatăm că am văzut într'adevăr ceea ce am avut impresiunea că am văzut și nimeni și nimic n'ar fi în stare să ne convingă de contrariu. Se poate câte odată să ni se pară că avem de a face cu o viziune, dar dacă cercetăm lucrurile mai deaproape, observăm că în fond avem de a face cu o realitate, după cum în viziuni ni se pare din contră că avem înainte o realitate, ceva obiectiv, iar dacă cercetăm cu atențiune, ne convingem că e o simplă amăgire a simțurilor, o închipuire seacă, lipsită de fond.

În cel dintâiu din aceste două cazuri s'au găsit sff. apostoli față cu arătările Domnului după înviere: la început:

n'au crezut nici spuselor Mariei Magdalenei nici propriilor lor ochi și urechi, ci au crezut că e numai o vedenie, că văd duh, dar pe urmă s'au convins că erà într'adevăr însuș Domnul pe care'l vedeau și această convingere s'a înrădăcinat atât de adânc în sufletul lor, că nici chinurile celor mai crunte morți nu i-a putut face să creadă sau să zică altfel și convingerea aceasta nu 'și ar fi putut-o ei formă, dacă nu li s'ar fi arătat într'adevăr Domnul.

O dovadă mai mult că sff. apostoli n'au avut halucinații, ci au văzut în realitate pe Domnul, e că ei văd și pipăe rănile trupului, 'i cunosc figura, glasul, mișcările, cu un cuvânt îl recunosc, se conving că este El, Invățătorul lor, îmbrăcat în acelaș trup cu care a pătimit, a murit și s'a îngropat și totuș mai presus de legile obicinuite ale existenței pământești, mai presus de timp și spațiu, pentru că străbate prin ușile încuete, se arată și dispăre într'o clipă etc.

Dacă starea sufletească a sff. apostoli ar fi fost anormală și predispusă spre halucinații, dacă deci n'ar fi văzut pe Domnul în realitate, ci ar fi avut numai vedenii lipsite de obiect real, atunci ei n'ar fi putut inventa aceste două categorii de însușiri pe care le atribue Domnului și pe care mintea sănătoasă recunoaște că a trebuit să le aibă în unul și acelaș timp.

Strauss a persiflat acest amestec de însușiri firești și suprafirești în trupul Domnului după înviere. El zice: «*Un trup care poate fi pipăit, adică care are putere de rezistență, nu poate pătrunde prin ușile încuete, adică nu poate în acelaș timp să nu aibă putere de rezistență; precum și viciversa: un trup care poate trece fără piedică prin scânduri, nu poate avea oase și stomac, pentru a digera pâine și pește prăjit. Acestea nu sunt însușiri de cari le poate întruni o persoană reală, ci sunt de așa fel că numai o fantastică putere de reprezentare le poate asocia*»¹⁾).

Obiecțiunea lui Strauss exprimată în aceste cuvinte, pare a avea ca punct de plecare termenii în cari sf. evanghelist Luca vorbește despre trupul înviat al Domnului. Mai mult decât toți ceilalți evangeliști, sfântul Luca înfățișează pe Mântuitorul ca având după înviere întocmai acelaș trup

¹⁾ Leben Jesu p. 295.

cu aceleași însușiri, ca mai nainte de moarte și înviere. Pentru a ne explica aceasta nu este nevoie să admitem—ceea ce susțin unii teologi protestanți—că sf. Luca avea o concepțiune cu totul materială despre înviere, așa cum se întâlnește nu arareori în istoria bisericii creștine și cum se crede și azi în genere de toți cei inculți și de cei cari n'au pătruns adevăratul spirit al creștinismului. Faptul că sf. Luca eră ucenicul sf. Paul și că s'a servit la compunerea evangheliei sale și de evanghelia sf. Marcu, ne împiedică să admitem aceasta, deoarece atât sf. Paul cât și sf. Marcu înfățișează învierea ca ceva spiritual. Ceea ce a determinat pe sf. Luca să descrie trupul Domnului după înviere ca trup material, a fost un motiv apologetic. Intemeerea pe simplele arătări ale Domnului după înviere nu eră de ajuns ca să convingă pe Iudei și păgâni că El a înviat cu adevărat. Aceștia obiectau că asemenea arătări nu dovedesc nimic, căci eră o credință generală a timpului de atunci că spiritele morților petrec sau vin din când în când prin locurile pe unde au fost când erau în trup și se arată celor vii. «A fost o fantomă, un duh fără carne și oase», eră răspunsul pe care 'l primiau adesea creștinii la predicile lor despre învierea Domnului, sprijinită pe arătările sale, după înviere. În fața unei astfel de întâmpinări singurul argument, care se putea și trebuia să se aducă, eră că trupul Domnului, după scularea sa din morți, eră trup adevărat de carne și oase, cu aceleași însușiri și trebuințe, ca mai nainte de moarte. Intr'adevăr așa și argumentează sfinții evangeliști Ioan și Luca. Cel dintâiu istorisește că Mântuitorul a convins pe sf. apostol Toma despre realitatea trupului său, punându-l să pipăie rana provenită din împusătura cu sulița și semnele cuelor, iar cel de al doilea istorisește că El a și mâncat dimpreună cu sfinții apostoli pește fript și miere de fagur. Deasemeni Evanghelia după Ebrei pune în gura Mântuitorului cuvintele: «*Puneți mâna și pipăiți-mă, căci nu sunt demon fără trup. Și îndată se atinseră de El și crezură, căci pipăiseră carnea și sângele Lui*», iar în Evanghelia coptică citim: «*Noi însă socoteam că e fantomă și nu credeam că ar fi Domnul. Atunci zise către noi: Veniți... Eu sunt care V'am grăit de trupul și de moartea și de învierea mea, ca să știți că eu sunt. Petre pune degetele tale în semnele cuelor din mâinile mele, și tu,*

Tomo, puneți degetele în împunsătura de suliță din coasta mea, iar tu, Andree, pipăie picioarele mele». Toate aceste istorisiri sunt o dovadă evidentă că păgânii și Iudeii tăgăduiau realitatea arătatărilor Domnului și cu aceasta și învierea sa și că sfinții evangeliști trebuiau să răspundă astfel. Atribuind trupului Domnului după înviere, însușiri firești și suprafirești, sfinții evangheliști le împacă foarte bine unele cu altele și sunt lămurii pedeplin asupra chipului cum stau unele lângă altele în una și aceeaș persoană, pentrucă ei privesc însușirile supranaturale ca o urmare firească a puterii Domnului de a face minuni, sau a dumnezeirii sale.

I. Mihălcescu

(Va urmă).

CONDICA SFÂNTĂ.

A Metropoliei de Iași. câtă ș'a conservat.

Mult am umblat de a vedeà această condică cât am stat în Iași, dar n'a fost posibil pentrucă foștii Metropoliți țineau la ea ca la ceva sfânt și n'o arătau nimărui. Anul acesta trecând pe la mine I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei D.D. Pimen Georgescu vrednicul administrator, spre a mă vedeà fiind eu bolnav, aveà cu sine și condica sfântă pentru trebuințele I. P. S. Sale. Eu văzând condica și cunoscând'o, pricepându-i și importanța sa istorică bisericească, l-am rugat pe I. P. S. Sa să-mi lase câteva zile condica spre a o studià, a o transcrie și apoi a o publicà arătându-i și însemnătatea istorică a condicei. I. P. S. Sa cu amabilitate mi-a lăsat condica spre a o citi. Este scrisă cu litere cirilice până la 1862 și cu iscălituri întortocheate de ale timpului, unele dintre acte sunt în grecește însoțite și de traduceri de pe atunci în românește. Eu am mulțămît respectos I. P. S. Sale, care a binevoit a'mi îngădui de

a o citi, transcrie și publică, pentru că I. P. S. Sa este de o bunătate și amabilitate neîntrecută ce-i o notă caracteristică a I. P. S. Sale și care-i face mare onoare și pentru care amabilitate îi sunt profund recunoscător. Având dar sub ochi condica dorită, am studiat-o și am transcris-o toată, cu toată boala mea, pentru că am dat în ea peste acte și documente necunoscute mie și nici istoricilor țării. Condica începe dela anul 1750, cu dimisionarea Mitropolitului Nichifor, grec de neam, dar român cu inimă și care a fost în două rânduri Mitropolit 1729—1730 și 1740—1750. Știm cu toții că țările noastre Moldova și Valahia au suferit din vechime tot felul în invazii, devastări, jafuri, rezmerițe, băjării, așa că abea ni s'a putut strecură câteva hrisoave or documente însemnate pentru istoria țării. După vechia datină păstrată cu sfințenie în Biserica ortodoxă, fiecare Mitropolie are Condica sa sfințită, în care se transcrie mărturisirea credinței noului ales Episcop, forma alegerii și învoirea patriarhală (Ecdosul) de a se hirotonisi noul ales, cum și Biserica în care se săvârșă hirotonia, precum și persoanele ce au luat parte la hirotonie. Cu multă părere de rău constat că vechia Condică nu mai există de mult, după cum vedem din alte izvoare istorice și din declarațiile reposatului Mitropolit Iacob Putneanu, și care văzând lipsa unui catalog complet a Mitropoliților el atunci a format o listă a Mitropoliților și pe care listă am publicat-o și eu în Ist. Mitropoliei Moldovei și Sucevei, publicată de mine, după documentele păstrate în Arhiva Mitropoliei. De sigur că vechea Condică începând cu Iosaf dela 1402, sub Alexandru cel bun a fost luată, presupun, de Dositeiu Mitropolitul, când a fost fără voia sa luat în Polonia de către Sobieschi și când el a luat cu sine multe onoare și documente de ale Mitropoliei și Țării, și care acte cum știm sau ierosit prin țări streine ne mai rămânându-ne decât o listă necompletă din acele documente și pe care am publicat-o tot în opera mea citată.

Dela acest timp dar numai noi posedăm date certe și sigure. Numai prin publicarea documentelor și cu timpul se va putea forma o listă precisă a Mitropoliților țării Moldovei cu date certe. Public acum dar ceea ce avem și repet mulțămirea mea către I. P. S. Sa că mi-a pus la îndemână acest material valoros pentru Istoria Bisericească a țării.

Iată acum public restul ce posedăm din Condica Sfântă existentă în sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei:

Prea Înălțate Doamne,

«Vrâsta s'au învechit, virtutea au slăbit. A-l mai chivernisi scaunul puțință n'au rămas. Pre cine dar Dumnezeu a lumină pre măria ta cu sfatul Domnealor boerilor, fă Măria ta din pământeni Mitropolit că așa am cunoscut și drept și de lauda măriei tale și de folosul a toată țara. Și blagoslovenia lui Dumnezeu și a smereniei noastre să fie asupra măriei tale».

Acest Mitropolit după documente se constată că a fost în două rânduri Mitropolit, la 1729—1730, când găsim pe Antonie în 1730. El era grec de origină ș'a fost călugărit în Moldova, fusese mai înainte și Mitropolit Siriei, apoi fiind om foarte cult a venit din nou în țară ș'a fost profesorul lui Grigorie Ghica, și pentru învățătura lui la ales Domnul Mitropolit. Apoi după ducerea lui Antonie în Rusia cu Rușii el a fost numit Mitropolit a doua oară de Domn 1740—1751 când a dimisionat de bună voie. Cunoștea perfect limba română. Chiar din dimisia lui se vede judecata lui profundă. Stilul laconic, cuvintele măsurate, ideile sănătoase. Era filo-român.

leat. 7259, Octomv. 27.

Iscălit: *Nichifor Mitropolit Moldovei.*

Actul este în grecește și alături există traducerea română.

«Mare este cu adevărat stăpâna Arhieriei și foarte trebuincioasă(ă) celor ce se laudă cu numele creștinesc. De vreme că prin Arhierie se săvârșesc toate tainele bisericesti, cu aceasta adăpându-se creștinii de dumnezeestele și sfintele izvoare a creștinătății, mântuirii sufletești să învrednicesc și moștenitori lui Dumnezeu să fac. Pentru

aceasta dumnezeestele și sfintele canoane a Bisericii poruncesc ca să nu rămâe nici o Eparhie fără de păstor duhovnicesc, adică fără de Arhiepiscop. De vreme (ce) dar și preasfânta Mitropolie aceasta a Moldovei au rămas văduvind și lipsită de acel adevărat al ei purtător de grijă și duhovnicesc păstor și Arhiepiscop, făcând paretisis de Eparhia aceasta, iar Arhiepiscopul ce a fost mai înainte întru dânsa Chir Nichifor, de a sa voie, nesilit, precum să arată din prijmă întru această sfântă Condică scrisă și cu pecetea domnească pecetluită, cea de voie și cu a sa mână iscălită a sfintei sale paretisis. Pentru aceasta Prea Înălțatul și prea blagosistivul și creștinescul nostru Domn și stăpânitor a totă Moldovi, Io Constantin Mihail Cihan Rahoviță Voevod, den dumnezeasca râvnă fiind pornit și vrând să se păzească neclintite hotarele și canoanele Bisericii, au adunat pre de Dumnezeu iubitorii Episcopi, ce sunt întru această dumnezească Țară, fiind supuși scaunului preasfintei Mitropolii aceștia, dând poruncă și slobozenie și prea cinstiților boeri și Măriei Sale, din preună cu preacuvioșii Egumeni acestor de aicea sfinte și cinstite Mănăstiri și celuilalt bisericesc cin, ca să se facă alegere canonică și să se găsească obrază vrednic și cinstit, să priimească scaunul acesta a preasfintei Mitropolii a Moldovei. Și dar trei obraze vlădicești socotindu-se s'au ales vrednic și iscusit de Dumnezeu pre iubitorul Episcopul Rădăuțului Chir Iacov ca un cucernic, blagocistiv și cinstit și cu sfințire încuviințat, carele și sau dovedit a fi întru acest chip cătră blagocistiva înălțime a prea înălțatului nostru Domn și de cătră preasfințitul și de Dumnezeu dăruitul Chir Nichifor ce au fost Mitropolit Moldovei, și așa sau învrednicit mai sus pomenitul Chir Iacov de au luat toiag a preasfintei Mitropolii aceștia, făcându-se prin alegere deobște, după bisericescul așezământ și canonicăscă orânduială, și cu hotărârea legiuitei mutări, s'au pus Mitropolit adevărat și legiuit, și canonicăscă Eparhiei și Mitropoliei aceștia a Moldovei. Pentru care sau scris pomenire(a) aceasta în această sfântă Condică a preasfintei Mitropolii a Moldovii.

Anul dela Hristos 1750. luna lui Noemv. 13.

Iscăliți: *Inochentie Episcop Romanului, Ierotheiu Episcop Hușilor*

Se arată prin acest act din cine se compuneă Colegiul Electoral pe atunci.

Despre Mitropolitul Antonie nici urme nu exist în Con-dica sfântă, dar se amintește de el în documentele Mi-tropoliei ș'a Monastirei Neamțului. Iacob Mitropolitul a fost ales din Episcop al Rădăușului Mitropolit Moldovei, se mai constată că și pentru alegerea de Mitropolit candidau trei Episcopi adică toți și din ei se alegea unul. Acest Mitro-polit a adunat sobor în Iași la 1752 prin care s'a hotărît a nu se mai alege Mitropoliți din alt neam decât Români. Ac-tul este publicat în Biserica Ortodoxă etc. etc. Era dar Iacob un bun Român, apărând din răspuțeri independența Bisericii Naționale. El a fost Mitropolit între 1750—1758. Este renumit prin îngrijirile sale economice și prin com-pătimirea sa pentru starea înjosită a țăranului Român. Ac-tul său de alegere este formularul admis după care se aleg Mitropoliții. De aceea nu voi publică actul ale-gerei celorlalți pentru că este absolut indentic cu acesta.

«Preasfânta Episcopie a Rădăușului rămâind fără Arhiereu, de vreme ce Arhiereul ce a fost mai înainte întru dînsa Chir Iacov s'au înălțat, după socoteala mutărei în scau-nul Preasfintei Mitropolii a Moldovei, Noi cari ne aflăm a-icea dimpreună frați Arhieriei, prin voea și porunca și în-demnarea și slobozenia prea înălțatului, prea blagocestivului și prea creștinescului nostru Domn și stăpânitoriu a toată Moldavia, Io Constantin Matei Cihan Voevod adunându-ne întru preasfânta Biserică Domnească a preasfintei și de o ființă Troițe, în curtea Domnească și hotărâri canonicesti puind înainte spre aflarea și alegerea Episcopului și vredni-cului obraz ce ieste să primească duhoviceasca ocârmuire a Eparhiei a Episcopiei aceștia, întâiu dar am pus pe pre-cuviosul Egumen a sfintei și cinstitei Monastiri a Putnei; întru Ieromonah Chir Dositheiu, al doilea pre ieromonahul Chir Lazăr, și al treilea ieromonahul Chir Ghedeon. Și s'au scris numele lor în această Sfântă Condică a sfintei Mitro-polii a Moldovei.

La anul dela Hristos 1750 Noemvrie Idiction 13.

Subscriși: *Iacov Mitropolit Moldovei.*

Inochentie Episcop Românnului.

Ierotheiu Episcop Hușilor.

Notă. Prin acest act se constată că în 1750 a fost ales ca Episcop al Rădăușului vestitul literat Dositheiu, fost Egumen al Monastirei Putnei.

«Preasfânta Episcopie a Huşilor rămâind fără de Arhiepiscop de vreme că Arhiepiscopul ce au fost întru dânsa Chir Ierotheiu, din pricina bătrâneţilor şi pentru cea trupească a sa boală au făcut paretisis Eparhiei Sale, de a sa voie şi ne silit precum se arată din preajmă întru această Sfântă Condică scrisă, iscălită şi cu pecete domnească pecetluită a cea de voie şi cu a sa mână iscălită a sfinţiei Sale paretisis. Noi carii ne aflăm aicea dimpreună fraţi Arhiepiscopului, prin voia şi porunca şi îndemnarea şi slobozenia a prea Înălţatului, prea blagocestivului şi prea creştinescul nostru Domn şi Stăpânitor a toată Moldavia Io Constantin Mihail Cihan Racoviţa Voevod adunându-ne întru sfânta Biserică domnească a presfintei şi de Dumnezeu Troiţe în curtea domnească şi hotărârii duhovniceşti puind înainte spre aflarea şi alegerea cinstului şi vrednicului obraz ce iaste să primim duhovniceasca ocărmuire a Eparhiei şi a Episcopiei aceştia, întâiu dar am pus pe preacuviosul între ieromonahi Chir Inochentie, duchiul sfintei şi cinstitei Episcopii Rădăuţilor, al doilea pe Ieromonahul Chir Orest şi al treilea pe ieromonahul Chir Ghedeoan, şi s'au scris numele lor întru această sfântă Condică a presfintei Mitropolii a Moldaviei».

Anul dela Hristos 1752. Maiu 26.

Subscrişi: *Nicodim Mitropolitul Sardelor*, având şi votul lui Ioanichie al Romanului.

Al Iracliei Maxim, având şi votul celui al Rădăuţilor Dositeiu.

C. Erbiceanu.

(Va urmă).

CRONICA BISERICĂ INTERNĂ.

1. *Cuvântare* rostită de I. P. S. Mitropolit Primat Athanasie la punerea temeliei bisericii Sf. Visarion din Bucureşti, ce se reînălţă de doamna Elena Eraclide, născută Stârcea. 20 Iunie 1910:

Fraţilor şi Fiilor,

Cu multă bucurie şi mulţumire sufletească iau parte la această pioasă serbare ce ne-o dă astăzi binecredincioasa şi buna creştină, D-na Elena Eraclide. Serbarea de faţă este nu numai pricină de veselie pentru tot creştinul iubitor de Casa Domnului, ci şi prilej de folositoare înălţături duhovniceşti.

Ea ne aduce aminte de acel învățământ al înțelepciunii pogorâte de sus, dela Părintele luminilor, că pentru orice hotărîre ce voim a lua, orice lucru ce voim a începe, să chemăm pe Dumnezeu în ajutor. Că fără de El nu putem isprăvi nimic. Domnul nostru Iisus Hristos a zis ucenicilor și tuturor următorilor săi: «Fără de mine nu puteți face nimic... iară de veți rămâne intru mine și cuvintele mele vor rămânea întru voi, orice veți vrea veți cere și se va face vouă». Dreptaceea și o cântare a Bisericii zice cu psalmistul: „De n'ar zidi Domnul casa bunătăților, în zadar ne-am osteni“. Deci pe cât este de nevoie să ne silim înșine spre tot lucrul bun, să facem întrebuințare bună de puterile și mijloacele noastre, pe atât nu trebuie să uităm o clipă că nu ne-am dat singuri ființa, ci întru Dumnezeu viem, ne mișcăm și suntem, întru Cel ce dă tuturor viață și mișcare și toate; deaceea să nu ne bizuim în singure puterile noastre, ci să-L chiemăm în ajutor la toate lucrurile noastre, făcând semnul crucii și zicând: „Doamne ajută“. Atunci lucrul nostru va spori și vrăjmașul nu va îndrăzni să-l împedecă. Atunci dobândim întărire și curaj a merge înainte spre sfârșitul lucrării noastre, că Dumnezeu este cel ce lucrează întru noi și „ca să voim—zice Apostolul—și ca să lucrăm cu bunăvoință“.

Sărbătoarea de azi, iubirii mei, ne dă încă fericitul prilej a ne aminti că temelia vieții noastre creștinești este Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Christos, Fiiul lui Dumnezeu, unul născut din Tatăl, ca lumina din lumină și chipul ipostasului Lui, carele a venit în lume să mântuiască pe cei păcătoși și să arate tuturor calea către viața și fericirea cea adevărată. Sf. Apostol Pavel învață că noi creștinii suntem zidiți pe temelia Apostolilor și a Proorocilor, adică avem a ne călăuzi în viața și lucrarea noastră creștinească de învățăturile pe cari le-au propovedit Sf. Apostoli—ca cei ce au fost înșiși văzători Cuvântului și slugi, precum și de învățăturile Proorocilor cari, luminați de Duhul Sfânt, au văzut și vestit mai înainte cele ce s'au săvârșit la plinirea vremii. Dar temeiul cel cel mai adânc al acestor învățături este Mântuitorul însuș, piatra cea din capul unghiului, întru care toată zidirea împreună alcătuită crește întru locaș al Domnului, căci după dumnezeescul Pavel, altă temelie nimeni nu poate pune afară de cea ce este pusă, care este Iisus Christos. De aici naște pentru noi creștinii statornică îndatorire a ne forma și a ne purta, adică a vieții potrivit cu prototipul nostru, cu piatra de temelie pe care suntem zidiți duhovnicește și care este Domnul nostru Iisus Christos. O zidire—fie ea biserică sau orice casă—e cu atât mai trainică și mai frumoasă cu cât este alcătuită din material mai bun și mai curat. Așa este și cu casa sufletului nostru. Dacă ea se reazimă statornic pe temelia credinței în Christos, este neclătită de viforul ispitelor și al necazurilor acestei vieți pământești. Deaceea și zice o cântare a Bisericii: „Pre piatra credinței întărește, Doamne, inima mea ceace se clătește, că singur ești sfânt și drept“. Intemeindu-ne pe această piatră duhovnicească—adică pe Hristos—suntem ca și casa cea cu temelie tare; să pogoară ploi, vin râuri, suflă vânturi asu-

pra ei, dar nu cade, căci are temelie puternică. Noi suntem, iubiții mei, după cuvântul Apostolului, biserica lui Dumnezeu, locașul Duhului Sfânt și ca atari avem datoria a ne forma potrivit prototipului nostru Iisus Christos, întru carele sălășluește plinirea Dumnezeirei trupește; să ne împodobim deci cu tot felul de fapte bune, cu înțelepciune, cu bărbăție, dreptate, cumpătare în viață, iar mai presus de toate cu dragoste către Dumnezeu și către aproapele, care rămâne în vezi prin faptele caritabile și filantropice ce răsar din ea, ca rodirile din flori. Deaceia și Sf. Apostol Pavel ne învață să zidim locașul sufletului nostru cu aur, argint și pietre scumpe, adică cu fapte bune, ce ne aduc laudă și cinste, ca unele ce sunt plăcute lui Dumnezeu și oamenilor, iar nu cu lemne, paie sau trestie, adică cu tot felul de lucruri deșarte și pierzătoare ce ne agonisesc osândă în gheena focului.

Să ne slujască de pildă cu ce fel de fapte se cuvine a ne împodobii locașul nostru sufletesc, fapta pioasei creștine și bunei românce, doamna Elena Eraclide, care ridică azi un monument al dragostei către Dumnezeu și către aproapele în lăcașul sfânt ce începe a zidi, unde veacuri întregi se vor aduce laude și mulțumiri lui Dumnezeu pentru binefacerile ce reversă asupra fapturilor sale, și unde atâtea suflete de creștini ortodoxi români vor afla lumină sufletească și mângâierea vieții prin ascultarea cuvântului dumnezeesc și a sfințelor slujbe ce se vor săvârși aici.

Drept aceea, smerenia mea îi mulțumește din tot sufletul pentru frumoasa Domniei sale faptă, și rugând pre Dumnezeu să-i ajute a sfârși în deplină sănătate și bucurie lucrul ce-l începe astăzi, o binecuvintez ca pe un chip de fapte bune, vrednice de urmare pentru slava lui Dumnezeu, întărirea sfintei noastre Biserici ortodoxe române și binele sufletesc al tuturor binecredincioșilor creștini.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh, fie cu voi cu toți. Amin.

2. *Un apel al soc. „Tinerimea Română”.*—*Cum trebuie a se face o bună propagandă pentru religia creștină ortodoxă.* (După ziarul „Viitorul” din 11 Iulie c.).

Religia creștină este adevărul absolut superior cuprinzând cea mai înaltă formulă de împreună-viețuire a oamenilor pentru toate timpurile. Revelată omenirii prin întruparea cuvântului dumnezeesc în Iisus Christos, ea nu poate fi întrecută de iscodiri omenești. Ea este eternă, întru cât mărginirea noastră ne face să rămânem cu mult mai prejos de înțelesul adânc al învățăturilor ei, mai prejos mai ales, de aplicarea lor între noi. În tot cazul, religia creștină e adevărul cel mai nestrămutat al poporului românesc, care prin credința lui s'a păstrat în curs de atâtea secole, și care e în sufletul său și astăzi profund religios. Este dar o crimă a ne atinge de acest izvor de mângâeri și virtuți, atunci când nu este în puterea noastră să-l înlocuim cu nimic.

Considerăm dar de cea mai sfântă datorie a noastră să apărăm ca cel mai scump patrimoniu, religiunea noastră ortodoxă.

Păstorii sufletești ai neamului trebuie să dea poporului învățăturile pe cari le răspândesc printre slujitorii altarului și păstătorii credinței. Aceste învățături căzând ca sămânța bună pe pământ rodnic sunt menite a trezi o nouă viață luminată în vremile acestea ale noastre, cari tind să devie din ce în ce mai întunecate și mai apăsătoare.

Poate că sfaturi și învățături nu vor fi de ajuns, și este timpul să se pornească o hotărâtă și stăruitoare lucrare de îndreptare pentru înălțarea Bisericii noastre ortodoxe la marele ei rol în viața poporului.

Ridicarea mănăstirilor noastre, păstrătoare de credință și de documente ale trecutului nostru, la o stare mai conformă cu spiritul omenesc și culturii mai înalte a veacului, este o datorie de îndeplinit.

Ridicarea întregului cler de mir la înălțimea cerințelor vremii este cea mai de căpetenie dorință a noastră, căci numai un cler pătruns de menirea lui va avea acea putere morală spre a fi primit cu acel respect cuvenit de către păstoriții lui, putându-și îndeplini marea, hotărâtoarea lui înrâurire și menire la viața poporului. Destrăbălarea sufletească nu poate fi ținută în frâu de nici o putere fizică, ea duce fără greș și fără putința de împotrivire la pieire un popor asupra căruia nu ar mai putea lucra *puterea morală*. Numai un cler luminat va putea fi povățuitorul sufletesc al unui popor chibzuit, moral și pătruns adânc de îndatoririle cași de drepturile lui.

În această privință să luăm exemple dela frații noștri de peste munți. Acolo clerul are o mare înrurire asupra vieții naționale a poporului.

Cît de înălțătoare este priveliștea aceea a unei legături morale dintre popor și Biserică, care dă aceluia sprijinul cel mai puternic întru apărarea și afirmarea existenței lui.

Foarte bine au înțeles frații noștri pe peste munți însemnătatea ridicării și întăririi Bisericii ortodoxe și de aceea fără încetare au năzuit și muncit în acest scop. Să o înțelegem și noi în felul în care are să ne fie de folos și de ajutor și să muncim și noi spre acest sfârșit.

Să apărăm acest patrimoniu sfânt contra tuturor aceluia cari abuzând de marea toleranță religioasă dela noi, își permit a discredită instituțiunile noastre bisericesti; contra tuturor aceluia cari urmăresc ponegrirea și compromiterea tuturor căpeteniilor noastre bisericesti; contra aceluia cari prezintă preoțimea noastră într'o stare de decadență, de înjosire și necultură.

Toate acestea sunt efectele unei propagande religioase streine care se accentuează din zi în zi la noi, care devine din ce în ce mai îndrăzneată și care pare că cuprinde pe nesimțite, grație sistemului lor ademenitor, pe cei mai slabi.

Este vorba de un atac care se dă, de mai multă vreme, contra Bisericii noastre, fără ca noi să simțim și să ne preocupăm de el.

Astăzi însă propaganda nu s'a sfiit a afirmă că mântuirea noastră ar fi numai în unirea cu Biserica catolică întrebuițând nenumărate mijloace spre a lăți propaganda catolică. Sistemul urmărit de această propagandă a fost și este de a defaimă ponegri, înjosi Biserica ortodoxă și pe reprezentanții ei, pentruca băgând îndoiala și neîncrederea în suflet, să faciliteze astfel calea pentru unirea cu Biserica catolică.

Această propagandă religioasă este din cele mai periculoase, pentrucă, făcând o spărtură confesională în România, va adăoga pe lângă multele și marile noastre greutăți și lupte, încă una, pe cea confesională, nenorocire de care suferă Românii de peste munți; pentrucă se va introduce în afacerile noastre o formidabilă putere dinafară, puterea papală, care va căută să se amestece și să'si spună și ea cuvântul în trebile Bisericeii din România, și nu ne vom mai putea conduce noi, ca până acum, trebile noastre bisericești, fără vre-un amestecal nimănuui din afară. Prin subminarea Bisericeii ortodoxe se va distruge unul din patrimoniile sufletești, moștenite dela străbuni, o pârghie din trecut a susținerii neamului, o instituție, care, în urma unei practice de mai multe ori seculară, e os din oasele Românului și carne din carnea lui.

Trebue să ne ridicăm ca un singur om și să spunem propagandei că nu'i mai permitem a se ocupa de Biserica ortodoxă și poporul român; că nu vom mai lăsa copiii noștri a fi crescuți de ei și că vom opune rezistență, demnă de trecutul nostru, la orice mijloc de a ne răpi credința strămoșească din inimile noastre.

Cea mai imediată măsură ce vom luă va fi aceea de a lupta ca dorința I. P. S. Mitropolit Primat, de a se ridică o catedrală măreață în capitală, să devie o realitate cât de curând. In urmă vom stăruii din toate puterile noastre pentru o bună stare a locașurilor bisericeii și mănăstireii, având slujitori demni și cunoscători de datoriiile lor. Vom căută mijloacele pentruca toți copiii noștri, băeții și fetele, să nu mai fie crescuți în școlile streine de lege și neam. In fine prin conferințe populare vom combate imoralitatea și ireligiositatea.

M.

CRONICA BISERICESCĂ EXTERNĂ,

A). DIN LUMEA ORTODOXĂ.

1. *Infiițarea unei „case a bisericeii” în Grecia; atribuțiile și veniturile ei.* Incă din numărul 9 al acestei reviste pe luna Decembrie 1909 s'a spus că e vorba să se infiițeze o «Casă a bisericeii» și în Grecia. Astăzi, putem—după elaborarea, aprobarea

și publicarea regulamentului respectiv—să dăm câteva din dispozițiile fundamentale ale acestei instituții, care, deună samă, însemnează o reorganizare, o îmbunătățire, sub raportul financiar, a bisericii din Grecia.

Scopul acestei «Case a bisericii» din Grecia este:

1) Ca această instituție, recunoscută persoană morală și cu sediul în Atena, să aibă grija de a salaria pe episcopii regatului, aflați în exercițiul funcțiunii lor, și de a subvenționa pe membrii sinodului.

2) Ea susține, întreține pe episcopi ajunși infirmi din cauză de boală sau de bătrânețe.

3) Ea plătește lefuri predicatorilor și profesorilor dela școlile bisericesti.

4) Ea își plătește pe funcționarii atașați în mod exclusiv serviciului ei

5) Plătește personalul Sfântului Sinod și în genere toate cheltuielile Sfântului Sinod, precum și călătoriile clericilor pentru slujbe liturgice.

6) Intreține diferite școale ortodoxe și fondează școale pentru pregătirea clericilor. Plătește pe preoții din parohii, întreține pe cei pe cari boala sau bătrânețea îi a făcut infirmi. Fondează școli și biblioteci în mănăstirile mari. Dă burse pentru studenții în teologie.

Veniturile acestei case a bisericii sunt:

a) O parte din veniturile mănăstirilor.

b) Veniturile din vânzarea cerei, al cărei monopol îl va avea numai Casa bisericii.

c) Jumătate din moștenirea episcopilor răposați, scoțându-se datoriile de plătit, cealaltă jumătate dându-se moștenitorilor firești sau designați.

d) Jumătate din moștenirea ieromonahilor, eșiți din mănăstirile lor și îndeplinind slujbe de parohi, de predicatori, de profesori și alte funcții bisericesti în afară de mănăstire.

e) Jumătate din moștenirea celorlalți călugări; cealaltă jumătate revenind mănăstirii în care ei au fost.

f) Ofrandele sau legatele creștinilor credincioși.

g) Reduceri făcute asupra lefurilor tuturor acelor cari sunt plătiți de această casă.

h) In fine amenzile și diferitele pedepse bănești puse asupra clericilor și călugărilor.

Administrarea acestei case, pusă sub supraveghierea ministrului de Culte, este încredințată unui consiliu compus din 5 membri: președinte e mitropolitul Atenei, apoi 2 membri ai sinodului fixați după rangul lor de ordinațiune, pe urmă e reprezentantul consiliului regal și directorul afacerilor bisericesti.

2. *O măsură luată în Rusia pentru Evreii cari se botează.* Nu de mult s'a luat în Rusia măsura ca iudeii cari voesc să se facă creștini ortodoxi, să fie trimiși mai înainte de a fi botezați la o mănăstire spre a fi cercați, și a se vedea dacă din inimă și cu curget curat doresc să se facă creștini ortodoxi. Această măsură s'a luat din cauză că până acum nu li se făcea o cercare deosebită

Iudeilor cari doriau să se facă creștini ortodoxi și apoi cei mai mulți dintre ei se botezau numai din cauza sau în vederea unor interese materiale, nu din convingere.

3. *Biblioteci în contra socialiștilor.* Tot în Rusia s'a luat de curând măsura ca în fiecare eparhie să se facă biblioteci deosebite pentru preoți, în care să se afle cărțile acelea cari combat socialismul, pentruca astfel să aibă toți preoții posibilitatea d'a fi în curent și d'a scoate din capetele păstoritorilor, învățăturile socialiste.

N. D.

B). BISERICILE ETERODOXE.

1. *Reprezentarea patimilor Domnului în Oberammergau.* Spre retrasul și modestul sat bavarez Oberammergau călătoresc în cursul acestei veri sute de mii de oameni din tot apusul Europei și chiar din răsărit și din America, spre a lua parte la istorica reprezentare teatrală a patimilor Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Christos. Nu maeștri ai scenei, artiști cu studii înalte și cu experiență îndelungată, nu actori de profesie reprezintă în Oberammergau pioasele și zguduitoarele acte ale dramei divine, ci simpli țărani, oameni cari tot restul anului și nouă ani întregi de-a rândul, (căci aceste reprezentări se dau numai din 10 în 10 ani) muncesc din greu fie la munca câmpului, fie la sculptarea lemnului, care se practică pe o scară întinsă în acest sat, fie la vr'o meserie oarecare. Dacă actorilor le lipsește școala, în înțelesul strâns al acestui cuvânt, ei au în schimb cu prisosință în suflet focul sacru, acea chemare de sus și dragoste fără margini pentru ceea ce vor să reprezinte. Credința că, jucând pe scenă, îndeplinesc cea mai pioasă datorie, aduc cel mai sfânt prinos de închinăciune Acelui care a pățimit pentru mântuirea lumii și că totodată îndeplinesc un vot, o juruință a strămoșilor lor, cari în vremuri de grea cumpănă (în timpul războiului de 30 de ani când flagelul ciumii bântuia cumplit în toată țara) au făgăduit lui Dumnezeu că vor reprezenta în fiecare an patimile Domnului, această credință face din bunii țărani bavarezi din Oberammergau artiști cari rivalizează adesea cu actorii celebri ai marilor scene din metropolele apusului. Un Anton Lang, muncitorul care a reprezentat în 1900 pe Mântuitorul și care eră destinat să-L reprezinte și acest an, dar care a încetat nu de mult din viață, merită să stea în istoria teatrului alături de cei mai iluștri actori. Naturalitatea cu care el jucă cu greu va găsi imitatori pe scenele teatrelor și vocea lui, cum nu se poate mai potrivită cu rolul ce avea de jucat, va rămâne fără pereche; totuș în restrânsul cerc al țăranilor din Oberammergau i s'a găsit un succesori și se vor găsi în totdeauna bărbați cari să reprezinte pe Mântuitorul în mod demn pe scenă. Corul compus asemeni numai din țărani e la înălțime. Reprezentațiile sunt calculate să se dea numai Duminică, din cauza afluenței de lume însă se dau și în cursul săptămânii, Luni și Joia. În totul se dau toată vara 60 până la 80 de reprezentații. Durata unei reprezentații este de 8 cea-

suri
2—6
iurile
fără
preze
spirit
Desig
ajuns
încep
ficare
și im
să in
urma
rol în
ameți
prea
tațun
Obe a
un ve
Obera
aceea
ților,
tare,
binevo
zentar
dorit.
reprez
și pe
lor de
nare a
ea, de
besc e
2. E
ea. Ar
de sfâ
hiepisc
Biseric
Actual
a pun
porunc
serica
pul po
Ioan C
pril. j
care în
In a
rile în
jurările
tolic. S
în prez

suri cu o singură pauză de 2 ceasuri (dela 8—12 a. m. și dela 2—6 p. m.). Localul în care se dau reprezentațiile nu e ca locațiile obicinuite de teatre, ci o hală imensă, parte acoperită, parte fără coperiș, iar băncile sunt dispuse în formă de amfiteatru. Reprezentațiunile religioase în felul celei din Oberammergau sunt în spiritul catolicismului. Evul mediu a fost timpul lor de înflorire. Desigur că ele au existat de mai nainte, dar în evul mediu au ajuns la deplină dezvoltare, căci cronicile pomenesc de ele pe la începutul veacului XII. Cu timpul ele au degenerat; în loc de edificare religioasă și morală, ele răspândeau în mare parte impietate și imoralitate, nesocotirea și derâdarea celor sfinte. Poliția trebuie să intervină adesea spre a pune capăt petrecerilor sgomotoase ce urmau după reprezentație, să oprească pe țărani cari jucaseră vr'un rol în piesă, de a repeta rolul prin cârciumi în aplauzele mulțimii amețite de băutură, să interzică cântarea pe scenă a unor melodii prea lumești etc. Din aceste cauze, una după alta aceste reprezentațiuni au trebuit să înceteze pentru totdeauna, singură cea din Oberammergau a rămas până azi. Tocmai acest an se împlinește un veac de când guvernul bavarez interzisese și reprezentația din Oberammergau pe motiv de „mare necuviință». Au trebuit după aceea mari sforțări din partea municipalității și mai ales din a preoților, cum și o severă revizuire și prefacere a felului de reprezentare, pentru ca să fie din nou îngăduită și să atragă iarăși privirile binevoitoare ale tuturor păturilor sociale. În timpul de față reprezentarea apatimilor Domnului din Oberammergau nu lasă nimic de dorit. Prin absoluta ei simplitate și lipsă de sensațional artificios, reprezentația impune și mișcă adânc nu numai sufletele pioase, ci și pe cele streine de religie, dar cari sunt sătule de arta teatrelor de azi. Nimic frivol sau care să aibă mă. ar aparența de profanare a celor sfinte, nimic ce ar putea jigni simțul religios nu e în ea, de aceea înșiși protestanții, al căror cult e foarte sobru, vorbesc elogiios de această reprezentațiune.

2. *Enciclica papală „Editae saepes“ și mișcarea produsă de ea.* Anul acesta s'au împlinit 300 de ani dela canonizarea (declararea de sfânt) a lui Carol Boromeu (1538—1504), fost cardinal și arhiepiscop al Milanului și un bun administrator și organizator în Biserica sa, cum și un aprig luptător împotriva protestantismului. Actualul papă, Piu X, care n'a lăsat să scape nici un prilej fără a pune în practică deviza sa „*de a reinnoi toate în Christos*“, a poruncit să se serbeze aniversarea acestui eveniment în toată Biserica catolică cu o deosebită solemnitate, cum s'au serbat în timpul pontificatului său și centenarele sfinților Grigore cel mare (1904), Ioan Gurădeaur (1907) și Anselm de Canterbury (1909). Cu acest prilej papa a dat în ziua de 26 Maiu a. c. o enciclică ocazională, care începe cu cuvintele „*Editae saepes*“.

În această enciclică, Piu X pune în paralelă timpul și împrejurările în cari a trăit și a lucrat Carol Boromeu cu timpul și împrejurările de astăzi, în cari are să și desfășure activitatea clerul catolic. Se iau pe rând neajunsurile mai mari de cari suferă Biserica în prezent și contra cărora clerul, dela papă până la cel din urmă.

paroh sătesc sau membru de congregațiune, trebuie să lupte cu abnegațiune și din toate puterile, și se pun față în față cu neajunsurile de cari suferă Biserica pe vremea lui Carol Boromeu; se arată cum a luptat el cu cuvântul și cu fapta pentru înlăturarea acestor neajunsuri; se citează foarte adesea din cuvintele lui și din ale papei Paul V, care l-a canonizat; se recomandă tuturor clericilor și chiar laicilor să urmeze întru totul pilda lui Boromeu și se exprimă nădejdea că Dumnezeu nu va părăsi Biserica sa, ci o va face să triumfe și împotriva dușmanilor ei de azi și să își redobândească vechea ei putere și mărire.

Comemorarea canonizării lui Boromeu și elogiile ce papa îi aduce în enciclica sa sunt însă o simplă platformă, pe care Piu X se sprijină, spre a arunca din nou câteva săgeți veninoase împotriva modernismului, contra căruia este îndreptată defapt enciclica sa. Nimic nu amenință mai mult existența Bisericii papistașe și nu turbură în mai mare grad liniștea papii, ca acest nou duh bisericesc, care a pus stăpânire pe cea mai aleasă parte a clerului catolic din toate țările și care se numește «Modernism». Piu X a început lupta pe față și prin toate mijloacele împotriva modernismului. Prin decretul »*Lamentabili*» din 3 Iulie 1907 și prin enciclica »*Pascendi*» din 7 Septembrie acelaș an, el a condamnat toate realele și pretinsele rătăcirii ale moderniștilor, fără ca totuș să fi ajuns la vr'un rezultat mulțămitor, căci modernismul câștigă din ce înce mai mult teren, iar toate măsurile luate de Vatican împotriva-i nu fac decât să înăsprească spiritele.

Știind acestea înțelegem pentrue și enciclica de față se ocupă mai mult de moderniști, de cari se exprimă în termeni ca aceștia: «Ei subminează învățătura, legile și așezămintele bisericești, având totdeauna pe buze cuvintele «cultură» și «civilizație», nu pentrucă aceasta le stă la inimă, ci pentrucă cu astfel de cuvinte pompoase pot să acopere mai ușor depravațiunea gândurilor lor. Ce fac ei însă în realitate, ce plănuiesc, pe ce căi merg și ce scop urmăresc, le știți cu toții, căci noi (papa) le-am dat pe față și le-am osândit (în decretul și enciclica mai sus pomenite. Nota traducăt.). Urmăresc adică lepădarea tuturor de credința și disciplina bisericească și această apostasie e cu atât mai rea decât cea veche, care amenință cu primejdie veacul lui Boromeu, cu cât în chip mai rafinat stă, ca să zicem așa, ascunsă în însuș sângele Bisericii și ea știe să tragă cu mai multă finețe consecințele cele mai extreme din premise absurde». In alt loc se zice iarăș: „Pentrucă deci aceștia atacă credința ca pe citadela noastră, sau tăgăduind-o pe față, sau combătând-o pe ascuns, sau pervertind învățături fundamentale.... trebuie să opunem învățătura cea sănătoasă aluatului stricăciunii eretice, care, dacă n'am luă măsuri, ar strică toată dospeala, înțelegem adică prin aceasta părerile stricate, cari se strecoară sub aparențe false și cari sunt profesate în întregime de modernism» etc.

Numai deformă, ca să nu se pară adică că modernismul e în prezent singurul adversar de care se teme și se cutremură Curia romană, se pun alături de el, sau se fac aluziuni la: liberalism, raționalism, protestantism și socialism. Toate aceste direcțiuni religi-

oase, politice, economice și de cugetare sunt cuprinse sub numele generic de „eretici” sau „reformatori falși”.

Această denumire, cum și faptul că papa s'a servit în enciclica sa de calificative prea aspre la adresa reformatoilor și a protestanților, au stârnit energice protestări din toate părțile. Înainte de a trece la protestările ce s'au ridicat și la urmările ce au avut, e bine să vedem coprinsul pasagiului încriminat. Iată traducerea lui textuală:

«Față de această dominațiune a patimilor (e vorba de timpul lui Boromeu. Nota traducăt.), cunoștința adevărului fiind sdruncinată și întunecată, trebuiă luptat neconținut împotriva rătăcirilor, și socie'atea omenească, afundându-se din ce în ce mai rău, părea că se prăbușește în abis. *In mijlocul acestor rele se ridicară niște oameni îndrăsneți și răsvrătitori „dujmani ai crucii lui Christos, cari cugetă cele pământești și al căror Dumnezeu este pântecelul,” (Filipeni IV, 18). Gândul lor nefiind ca să îndrepteze moravurile, ci ca să tăgăduiască dogmele fundamentale ale credinței, amestecară toate, își croiră lor și altora un drum larg de destrăbălare, sau nesocotind autoritatea și sfatul Bisericii împinseră cu deasila spre pieire—după placul principilor sau al popoarelor celor mai corupte—invățătura, constituțiunea și disciplina Bisericii. Imitând pe acei nelegiuți pe cari îi privește amenințarea: „Vai vouă cari numiți răul bine și binele rău” (Isaia V, 20), numiră „reformă” această răsvrătire de rebeli și pervertire a credinței și a moravurilor, iar pe sine se numiră restauratori ai vechei discipline sau reformatori. De fapt ei însă fură coruptori, pentru că, puterile Europei fiind slăbite prin certuri și războaie, ei grăbiră desbinările și apostasia timpurilor moderne, în cari se concentrară într'un singur atac acele trei feluri diferite de luptă de mai nainte, din cari Biserica ieșise totdeauna învingătoare, adică: persecuțiunile primelor veacuri, apoi flagelul intern al ereziilor și în sfârșit, sub masca luptei pentru sfânta libertate, acea stricăciune a vițiilor și acea răsturnare a disciplinei, pe cari evul mediu nu le cunoscuse în așa grad”.*

De coprinsul acestui pasagiu se scandalizară nu numai credincioșii protestanți, ci și diplomația și oamenii politici și chiar mulți catolici. Ieșirea aceasta a papii fu privită de toți ca o nesocotită și inoportună provocare la luptă. Protestanții germani au ținut numeroase întruniri de protestare, iar primul ministru prusian și cancelarul imperiului german a trebuit să intervină pe cale diplomatică la Vatican pentru retragerea enciclicei. În ziua de 6 Iunie aceasta trimise ambasadorului prusian depelângă Vatican următoarea notă diplomatică, spre a o transmite cardinalului secretar de stat al sfântului scaun:

«În numărul 9 al revistei oficiale „Acta Apostolicae Sedis” s'a publicat cu data de 26 Maiu o enciclică „Editae saepe dei,” în care în alineatul al nouălea se coprind aprecieri asupra reformatoilor și a principilor și popoarelor cari au primit reforma. Aceste aprecieri nu se mărginesc numai la opozițiunea dogmatică și disciplinară dintre confesiuni, ci se extind și asupra domeniului mo-

ral. A fost peste putință ca aceste aprecieri să nu stârnească o adâncă iritare în toate cercurile protestante din Prusia, cari s'au simțit adânc jignite în sentimentele lor religioase, morale și politice, toate legate inseparabil de istoria reformei. Guvernul regal prusian se simte dar motivat, să protesteze contra acestor aprecieri trimise și episcopatului prusian. În acelaș timp atrage luarea aminte că răspunderea pentru turburarea păcii confesionale cade numai asupra acelu factor dela care a pornit provocarea. Guvernul prusian—care, în interesul bunelor relațiuni dintre stat și Biserică, are un reprezentant diplomatic pe lângă Scaunul Apostolic—crede că poate spune aceasta prin reprezentantul său cu atât mai mult drept cu cât el din parte-i, credincios prescripțiunilor Constituțiunii, se silește în chip serios și în toate felurile să păstreze și să întărească bună înțelegere între populațiunea protestantă și catolică a statului».

Ambasadorul german depelângă sfântul scaun transmitând, în ziua de 8 Iunie, această notă secretarului de stat al Vaticanului, a adăugat—potrivit instrucțiunilor primite din Berlin—că nădăjduște că Curia papală va găsi mijlocul de a face să se evite complicațiunile ce ar putea urma din publicarea enciclicei și că în special așteaptă ca enciclica să nu fie citită de preoți depe amvon în bisericile catolice din Prusia și să nu se publice în jurnalele și revistele bisericesti ale dieceselor germane.

Sfântul Scaun a trebuit să se execute, căci nu putea altfel. și în ziua de 11 Iunie a comunicat oficial ambasadorului prusian, că *Papa a și dat ordin episcopilor germani să nu se citească enciclica depe amvon și să nu se publice prin presa bisericască;* iar la 13 Iunie a înmănat ambasadorului german următoarea adresă, semnată de Secretarul de Stat al Vaticanului, ca răspuns la nota diplomatică dela 8 Iunie:

«Subsemnatul cardinal Secretar de Stat are onoarea de a încunoștiința pe Escelența S. S., Domnul Ambasador prusian de primirea grățioasei note dela 8 c. privitoare la turburarea ce s'a produs prin publicarea enciclicei „Editae saepes“. Sfântul Scaun crede că origina acestei turburări se reduce la faptul că nu s'a cunoscut bine scopul pe care-l urmărește enciclica și deaceea s'au interpretat unele propozițiuni din ea într'un sens, care este cu totul strein de intențiunile sfântului Părinte. Subsemnatul cardinal se crede deci dator să declare că, Sanctitatea Sa a primit cu adevărată părere de rău veștile despre o astfel de turburare—cum s'a declarat deja public și formal—și că orice intențiune de a jigni pe necatolicii germani sau pe suveranii lor, a fost cu totul departe de gândul său. De altfel sfântul Părinte n'a lăsat să treacă nici un prilej, spre a da pe față stima și simpatia sa pentru națiunea germană și chiar acum de curând a avut plăcerea să arate din nou aceste sentimente. Subsemnatul cardinal profită de această ocaziune, spre a reînoui expresiunea distinsei sale stime către Escelența S. S.».

Din această corespondență se vede limpede ca lumina zilei că Sfântul scaun a fost adânc umilit, silit să ceară scuze și să își re-

tragă enciclica, căci nepublicarea ei în chip oficial în Germania și necitirea de pe amvon de către preoți, însemnează că ea nu e în vigoare în Germania.

La acest succes al diplomației prusiene, sau mai exact al protestantismului german, căci el este care triumfă, au contribuit în mare măsură și catolicii înșiși. Astfel curtea regală bavareză și regele Saxoniei chiar personal, deși catolicii au protestat cu energie împotriva insultelor ce se aruncau prin enciclică fraților lor de sânge și suveranilor germani protestanți. În unele cercuri catolice enciclica a făcut impresie atât de urâtă, că mulți preoți și sute de familii catolice au crezut că nu pot da mai bine expresiune revoltei lor sufletești decât ieșind din sânul Bisericii papistașe și trecând la protestantism. Protestanții iarăș—cum ușor se poate înțelege—sunt în culmea indignării. Pe cei mai mulți din ei nu i-a mulțumit succesul repurtat pe cale diplomatică, ci continuă cu agitațiile. Italienii protestanți au hotărât chiar să adune un mare fond din care să construiască o biserică monumentală în Roma, în semn de protestare în contra intolerantei enciclice «*Editae saepes*».

Umilirea pe care a suferit-o Curia papală și căreia până acum nu i s'a găsit pereche în istoria Bisericii papistașe, trebuie să servească de lecție Sfântului Părinte și sftenicilor săi, să le mai potolească zelul de propagandă și de provocare, amintindu-le adevărul zicătoarei: «Tot nașul își are naș».

M.

BIBLIOGRAFIE.

I.

A apărut în Biblioteca societății «Steaua» viața și faptele lui «*Antim Ivireanul*» Mitropolitul Ungro-Vlahiei de N. Dobrescu, profesor la facultatea de teologie.

În această broșură de 119 pagini și care costă numai 15 bani se află expusă în chip minunat întreaga viață și bogata activitate a acestui mare mitropolit al Țării românești. Nu cunosc o monografie bisericească mai bine alcătuită ca aceasta și de aceea o recomand cu toată căldura sufletului meu. Să nu se găsească preot, călugăr și teolog, care să n'o aibă. Dar nu numai atât: Să se facă propagandă pentru răspândirea ei ca să poată pătrunde în cât mai multe case creștine. Prin citirea unor asemenea

monografii se formează și se cultivă mândria pentru trecutul nostru bisericesc și venerațiunea pentru conducătorii bisericii străbune. În această direcțiune, lucrarea d-lui Dobrescu ne încălzește sufletul, ne înalță și ne entusiasmează.

Încheiu aceste puține cuvinte cu frumoasele cuvinte cu care d-nul Dobrescu își încheie lucrarea sa: «Dacă biserica română va canoniza vreodată și va pune între sfinți pe unii dintre martirii neamului nostru, să nu se uite, că locul de frunte s'ar cuveni lui Antim Ivireanul».

II.

Epitropia bisericii *Călești* din județul Gorjiu a publicat o monografie asupra acestei biserici, întreținută din veniturile ei proprii. Istoriicul bisericii și documentele ei sunt publicate de d-nul *Alexandru Ștefulescu* și urmat de o dare de seamă sumară asupra stării ei materiale și religioase-morale întocmită de păr. *Icon. Ioan Mălăescu*, profesor.

Biserica aceasta e construită și înzestrată de Vistierul Gh. Zagorianu și soția sa Smaranda. Ea are o moșie de 274 pogoane și un capital în numerar de peste 100.000 lei.

Biserica din Călești a fost reconstruită între anii 1903—1908 și înzestrată cu toate cele necesare. S'a cheltuit cu aceasta peste 20.000 lei. Biserica contribuie din bugetul ei și la întreținerea școlii din localitate, cumpărând cărți școlarilor silitori și săraci și mai ajută câte un școlar sau doi în școlile de meserii și agricultură.

Epitropia biserici e preocupată ca în anul viitor să facă și un local de școală cu două săli, o casă parohială și o cramă în dealul bisericii, care s'a desfundat peste tot, s'a plantat cu pomi și vie și s'a dat spre muncă la oameni. Epitropia ne comunică, că în scurt timp toate aceste așezăminte vor lua ființă reală pentru cel mai mare folos al locuitorilor din Călești și din împrejurimi și spre amințirea vecinică a fericiților ctitori.

Recomandăm și această lucrare cititorilor revistei, pentru că multe lucruri interesante și folositoare vor găsi în ea.

G...

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București.

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele la ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Bisericii Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pânză.		Cheltuieli de Transport.	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
1	Acatister	1	50	4	50	3	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
3	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu.	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Arheologia biblică de Is. de Onciul	15	—	—	—	—	—	—	80
7	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	—	50
8	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1	30
9	Canonul, Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	50
10	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
11	Carte de Rugăciuni, ediție de lux, din 1899	1	—	3	—	2	—	—	50
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
13	Cuvinte pentru săptămâna întâia a Postului Mare	1	—	—	—	—	—	—	60
14	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	3	—	—	60
15	Didahii (Invățăturii) de Ilie Meniat	3	—	9	—	5	50	—	80
16	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
17	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
18	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
19	Introd. în Test. Vechi de Is. de Onciul	10	—	—	—	—	—	—	80
20	Invățătura creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
21	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
22	Liturghierul.	4	—	9	—	6	50	—	80
23	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
24	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
25	Monastirile și Bisericele din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
26	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	80
27	Octoiubul cel mare.	18	—	25	—	21	—	1	30
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	1	30
29	Orologiu cel mic	3	50	6	50	5	30	—	80
30	Panahidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
31	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
32	» Sf. Dumitru Izvorătorul de Mir	1	—	—	—	—	—	—	50
33	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
34	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
35	» Sf. Paraschiva	—	80	—	—	—	—	—	50
36	Penticostar	6	—	11	—	8	50	—	80
37	Predicator (fragment) de In. Moisiu.	—	50	—	—	—	—	—	50
38	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
39	Psaltirea mică,	1	—	3	—	2	—	—	60
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	80
41	Slujba Invierei	2	—	5	—	3	80	—	60
42	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	3	80	—	60
43	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
44	Șeșe-zeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

Se aduce la cunoștință, că în atelierile acestei tipogra. a apăr. în format: **CĂRȚI POSTALE „VEDELEA ȘTEIN”** și se vinde cu 6 lei suta de cărți postale.
MITROPOLIA A UNGRO-VLAHIEI, tipărită în mai multe culori, și se vinde cu 6 lei suta de cărți postale.

trecu-
cătorii
ui Do-
nează.
nte cu
bise-
sfinți
te, că

ublicat
veni-
i sunt
de o
religi-
ofesor.
stierul
șie de
00 lei.
1903
heltuit
udge-
părând
n șco-

ă facă
ă și o
ot, s'a
ameni.
ste a-
folos
amin-

i, pen-
în ea.

No. curei	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de Transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și plină.			
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
45	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
46	Tipic bisericesc	8	50	7	50	6	—	—	80
47	Triod	18	—	25	—	21	—	—	1 30
48	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
49	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	1 80
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Evangelisti pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
58	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registreele pentru contabilitatea epitropiilor bisericești se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, și se trimet franco. O coală buget sau cont, cerute în plus, costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu 5 lei sută.

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime* și *Sf. Gheorghe mare* și mic, lucrate artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu **30 bani** cele mari și **20 bani** cele mici. Cererile să se adreseze acelei Librării.

Cheltuielile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericești dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, *cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți*, este scutită de cheltuielile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericești,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, *fără cheltuieli de transport*.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, oa plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhieru Melețe Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București

nu poate în sumă

P. T-4

BISERICA ORTODOXA ROMANA

REVISTA PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFANTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMANE.

CUPRINSUL:

INV: 208
MITROPOLIA MOLDOVEI SI BUCOVINEI BIBLIOTECA "DUMITRU STANILCAE"
Secia Teologică
COTA: PT-4

I. P. S. Mitropolit-Primat. Carte Pastorală.

Acte Oficiale. Regulament pentru conferințele pastorale ale preoților și diaconilor din România.

C. (Urmare) Origina răului în lume.

Arhim. I. Scriban. (Urmare). Libera cugetare și cugetarea liberă.

Icon. I. Popescu-Mălăești. Comentarii și reflexii Scripturistice.

C. Influența Moralei creștine asupra fericirii societății.

M. P. Fabula și Parabola în Vechiul Testament.

Icon. Ilie Theodorescu. Prețul și săracul.

G... Conferințele Pastorale.

N. Dobrescu. Din Istoria Bisericii Române.

C. Erbiceanu. Condica Sfântă.

I. Mihălcescu. (Urmare) Minunea Invierei Domnului.

M. Cronica bisericească internă.

N. D. Cronica bisericească externă.

Oficiale. Donațiuni.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1910.

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*” se compune din: *P. S. Arhiepiscopul Calistru Bârlădeanu*, D-nii, *C. Erbitceanu*, *Dr. Petru Gârboviceanu*, *Dr. Mih. Popescu*.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantinianul*, Directorul Tipografiei și Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe cîte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama de-a dreptul *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantinianul*, Directorul Tipografiei
Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista «*Biserica Ortodoxă Română*» se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei

Istoria Bisericească de Socrate, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindînd pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețu. 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericești*» Prețul 1 leu.

Evanghelia sau Viața și Invățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călduza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. I, II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Canev Prețul 15 lei.

Noul Testament, partea I, *Evangheliile*, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani.

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CARTE PĂSTORALĂ.

ATHANASIE

*Cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit al
Ungro-Vlahiei, Primat al României.*

Prea Cuvioșilor Arhimandriți și Stareți, cuvioșilor monahi și monahii, Prea Cucernicilor Protoierei, cucernicilor preoți, întregului cler de pe la monastiri și bisericile parohiale și tuturor iubiților creștini ortodoxi din această de Dumnezeu păzită Eparhie a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, har vouă și pace dela Dumnezeu și Tatăl prin Domnul nostru Iisus Hristos întru Duhul Sfânt.

Una din datoriile cele mai de căpetenie a unui Stat bine întocmit este negreșit instrucțiunea și educațiunea tineretului, ca cel ce are menirea să ducă mai departe firul neamului său. De aceia nu vom găsi în istoria nici unui popor din lume, fără ca să nu ni se spună, în același timp, și de sisteme și grade de educațiune ale sale proprii.

Astăzi mai ales, când toate popoarele se strâng și se unesc în jurul steagului lor național și când instrucțiunea și educațiunea tineretului se face în direcție curat națională, datoria unui popor conștient de menirea sa stă în aceia de a se îngriji cu tot dinadinsul de educațiunea tineretului în genere și în special de educațiunea fetelor, a căror chemare este de a fi mamele copiilor de mâne,

«Părinții să-și crească pre copii, zice Sf. Apostol Pavel, întru învățătura și certarea Domnului» (Efes. 6, 4). Iată bazele pe care le pune Sf. Scriptură la instrucțiunea și educațiunea copiilor. Invățătura și certarea Domnului, sau frica de Dumnezeu, trebuie a fi temelia pe care să se așeze educațiunea copiilor, fiindcă dupre cuvântul nemincinos al Sf. Scripturi «începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu» (Pild. Solomon 1, 7). A crește pe copii întru învățătura și certarea Domnului, este mai cu seamă cea mai principală datorie a unei mame creștine, iar aceasta o vedem din însușirile pe care le cere Sf. Apostol Pavel dela o femeie văduvă: «Văduva, zice, să fie mărturisită întru fapte bune, adică dacă a crescut fi..... că dacă cineva nu poartă grijă de ai săi, și mai vârtos de ai casei sale, de credință s'a lepădat și este mai rău decât cel necredincios» (1 Timoth. 5, 9. 10. 8).

Educațiunea religioasă și națională, deci, în primul loc este datoria mamei. Ea, pentru prima dată, infiltrează în inima copilului ideia de Dumnezeu și de patrie, și tot ea este care, în anii cei fragezi ai copilăriei, cultivă și dezvoltă aceste idei, imprimându-le cu atâta putere în inima copilului, în cât, că după aceia, nici o putere omenească nu va fi în stare de a le desrădăcină în trecerea timpului.

«Când ogorul inimei copilului este ușor de lucrat, zice Sf. Ioan Chrisostom, adresându-se mamei, atunci tu trebuie a smulge spinii și buruenele ce răsar, căci atunci le vei putea smulge cu ușurință, pentru care și zice înțeleptul: «De ai feciori, învață-i și pleacă din pruncie grumazul lor» (Sirah 7, 24).

Casa părintească deci, trebuie să fie pentru copii, ceiace pentru plante este stratul cald în care s'au pus semințele.

De aici dară se poate vedeâ cât de îngrijită și cu câtă băgare de seamă trebuie a se face educațiunea fetelor mai ales, educațiunea viitoarelor mame ale fiilor acestei țări.

Așă au făcut fericiții noștri strămoși, și de aceia, cu tot puhoiul de horde barbare ce s'au revărsat asupra acestei țări, în timpurile de restriște, Românul a rămas același. Religiunea creștină ortodoxă, pe care a primit-o direct de la Apostolii Domnului, el a păstrat-o cu cea mai mare sfințenie până în ziua de astăzi, și a legat-o, așă zicând, atât de strâns împreună cu naționalitatea sa, în cât că nici nu poate fi vorba de una fără de cealaltă.

Din nenorocire însă, în timpurile de față, se dă cam puțină luare aminte la creșterea religioasă națională a tineretului nostru, și cu deosebire a fetelor, viitoarele mame ale filor acestei țări. De aici apoi și cauza pentru care, în scumpa noastră țară, au năpădit atâtea școli, așă zise de creșterea fetelor, școli de unde fetele noastre vor căpăta și învăța de sigur, multe de toate, nu însă și dragostea de religiunea noastră ortodoxă și de naționalitatea noastră Română, ceiace este principalul în educațiunea fetelor.

Dar aceasta este o adevărată primejdie națională, pentru a cărei combatere este chemat tot *Românul creștin ortodox* de orice sex și etate și de orice condițiune socială, cu dragoste de legea și neamul său.

Strigătul de alarmă l-au dat Doamnele Române din Capitală, care s'au constituit într'o societate, sub numele de «Societatea ortodoxă națională a femeilor române în capitală, cu scopul hotărît «pentru desvoltarea culturii și educațiunii copiilor români, din punctul de vedere religios și național, așă precum cere interesul patriotic», având în acest scop și un statut.

Inființarea acestei Societăți ortodoxe naționale de către femeile române au umplut de bucurie inimile tuturor Românilor cu dor de țară și de neam, pentru care mai ales în Capitală, s'au și grăbit cea mai mare parte a se înscrie în rândurile luptătorilor pentru biserică și națiune, făgăduind

tot sprijinul lor material și moral pentru atingerea scopului societății.

Sfânta noastră Biserică ortodoxă română, cu deosebire, se simte nespus de mândră și veselă, când vede că adevăratele fiice ale Sionului Românesc s'au ridicat dela un capăt al țării până la celălalt, pentru apărarea religiunii și naționalității noastre, precum se ridică leoaica spre a'și apăra puii săi primejduiți, și de aceia binecuvântările sale vor întovărăși pentru totdeauna năzuințele și ostenelele Doamnelor din societatea ortodoxă națională română, ce le depun spre binele bisericii și al neamului.

Nu cunoaștem din Istorie un exemplu atât de măreț și înălțător, ca mișcarea spontană a femeilor române, dela un capăt la celălalt al țării, atunci când au văzut cum ni se atacă religiunea și naționalitatea de cei streini de neam și de lege.

Istoria noastră națională și bisericească va vorbi de sigur cu drag de acest eveniment înălțător, și-l va da de pildă generațiunilor viitoare, ca să se știe că femeia română, dela începutul veacului al 20-lea, cu nimic n'a fost mai pre jos de matroanele romane, pe care anticitatea le dă ca pildă de evsevie și virtuți cetățenești.

Acestea zise, pentru scopul măreț ce îl urmărește «Societatea ortodoxă a femeilor române»—cu căldură îndemn pe toți fiii Bisericii noastre ortodoxe naționale din cuprinsul de Dumnezeu păzitei Eparhii a Ungro-Vlahiei, de orice condițiune socială, de orice sex și vârstă, să se grăbească de a se înscrie printre membrii acestei Societăți, și a da tot sprijinul lor moral și material duple putere, fiind bine încredințați că nu poate fi o altă virtute mai mare, ca aceia de a fi cineva apărătorul lezei și al neamului său.

Dat în reședința Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei din Capitala București în anul mântuirii una mie nouă sute zece, luna Iulie 6.

ACTE OFICIALE.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunii sub No. 17.870;

Văzând jurnalul consiliului de miniștri sub No. 914, încheiat în ședința sa dela 11 Iunie 1910,

Am decretat și decretăm:

REGULAMENT

PENTRU

CONFERINȚELE PASTORALE ALE PREOȚILOR ȘI DIACONILOR DIN ROMÂNIA

Votat de Consistoriul Superior Bisericesc în ședințele dela 5 și 6 Maiu 1910 și de Sf. Sinod în ședințele dela 19 și 20 Maiu 1910.

CAP. I

Scopul și felul conferințelor pastorale.

Art. 1. Preoții și diaconii de mir din regatul român, în conformitate cu art. 19, alin. V din legea clerului mirean și seminariilor, se vor întruni în fiecare an, în conferințe pastorale, potrivit dispozițiilor din prezentul regulament.

Art. 2. Scopul acestor conferințe este ca preoții și diaconii să se poată întruni și educa reciproc, spre a corespunde deplin cu misiunea lor pastorală, atât în ceea ce privește săvârșirea diferitelor servicii religioase, cât și în ceea ce privește împlinirea frumosului rol de luminători și conducători spre tot lucrul bun și de folos ce au în mijlocul poporului, și anume:

a) A întări și îmbărbăta cunoștințele căpătate în școale;
b) A-i desăvârși la îndeplinirea diferitelor ierurghii ce se oficiază în biserică și popor, conform tipicului bisericesc;
c) A cultivă și întări legătura dragostei și colegialitatea frățească între membrii clerului, spre a fi pildă vie păstorilor lor.

d) A-i pregăti, în fine, ca să dea răspuns, să combată, să înlătore și să risipească orice idee rătăcită, care ar aduce vătămare Sfintei noastre Biserici ortodoxe române și bunei rândueli obștești.

Art. 3. Conferințele pastorale sunt de două feluri:
Pe județe și pe cercuri.

CAP. II.

Modul ținerii conferințelor.

Art. 4. Conferințele pe județe se vor ține odată pe an, în prima jumătate a lunii lui Noembrie, în orașul de reședință al fiecărui județ, cu preoții și diaconii din județul respectiv și sub președinția Chiriarhului sau a delegatului său special.

Art. 5. Conferințele pastorale generale se vor ține în două serii, fiecare serie durând 2—3 zile și lucrând delorele 9—12 și 2—5. Dacă va trebui, se va putea prelungi ședința.

Unde vor fi doi sau mai mulți preoți într'o parohie, unul va rămâne în parohie, iar ceilalți vor lua parte la conferința din prima serie.

Dacă în parohie va fi numai un preot, atunci se va orându-i așa ca la două parohii să rămână un preot, care să îngrijească de trebuințele religioase ale locuitorilor din ambele parohii, iar celalt preot să ia parte la conferință.

Se va căuta, pe cât posibil, ca jumătate din numărul preoților și diaconilor din județ să ia parte la conferința din prima serie și jumătate în a doua serie.

În fiecare an se va schimba rândul seriei.

Art. 6. Conferințele pastorale pe cercuri se vor ține în mai multe centre ale județului, ce se vor fixa în conferințele pe județe și aprobat de Chiriarh.

Tot cu această ocazie se va hotărî și zilele.

Acceste centre vor fi aşã alese ca toţi preoţii cercului să poată veni cu înlesnire, iar unul din centre să fie oraşul de reşedinţă al judeţului, făcându-se rotaţie.

Conferinţele pe cercuri se vor ţine cel puţin de două ori pe an, sub preşedinţia protoiereului judeţului.

Când protoiereul ar fi împiedicat, din cauze neprevăzute, şi n'ar putea să prezideze o conferinţă, va delega, cu în-cuviinţarea Chiriarhului pe subprotoiereu, dacă nu e diacon, sau pe unul din preoţii cercului respectiv sau şi pe altul de aiurea.

Durata conferinţelor pe cercuri va fi de o zi, dela orele 9—12 şi dela 2—5.

Art. 7. Subiectele conferinţelor, fie pe judeţe, fie pe cercuri, se vor fixa de Chiriarh împreună cu protoiereii epahiei şi revizorul eclesiastic.

Protoiereii vor comunica preoţilor din judeţele lor respective, cu trei luni de zile înainte, locul, zilele şi subiectele conferinţelor.

Art. 8. Conferinţele, atât pe judeţe, cât şi pe cercuri, se vor ţine totdeauna în zilele de lucru din cursul săptămânii şi niciodată în zilele de sărbători.

Art. 9. La deschiderea conferinţelor pe judeţe se va oficia mai întâi, la biserica catedrală sau în biserica care va fi mai aproape de sala şedinţelor, Sf. Liturghie în sobor, după care se va oficia un Te-Deum.

La deschiderea conferinţelor pe cercuri se va oficia numai un Te-Deum.

Art. 10. Dela biserică, preoţii şi diaconii merg în sala şedinţelor, unde preşedintele va ţine cuvântarea de deschidere şi va desemna prin tragere la sorţi pe membrii cari vor trebui să dezvolte subiectele date.

Art. 11. Atât în conferinţele pe judeţe, cât şi în cele pe cercuri, înainte de a se da cuvântul conferenţiarului, se aleg câte doi secretari, spre a lua note şi a redacta actele.

Art. 12. Fiecare preot şi diacon este obligat a pregăti conferinţa fixată, a o scri curat pe coale întregi şi a le depune la biurou în ziua deschiderii conferinţelor.

Membrii conferinţei cari vor avea etatea dela 60 ani în sus, vor fi scutiţi de a scri conferinţa. Insa, dacă vor vrea, pot să o facă.

Art. 13. Toți preoții și diaconii sunt obligați să ia parte atât la conferințele pe județe, cât și la cele pe cercuri, fiecare în circumscripția din care face parte.

Art. 14. Preoții și diaconii sunt datori a se prezenta la conferințe în ținută oficială.

Neobservarea acestei îndatoriri va atrage după sine depărtarea celui abătut din ședința conferinței și va fi considerat ca lipsind nemotivat.

Art. 15. Conferințele pastorale se vor ține într'un local de școală; iar în lipsă, într'un local potrivit scopului, și în lipsa acestuia, conferințele se vor ține într'o biserică.

Protoiereul județului respectiv va avea grijă a hotărî acest lucru mai din vreme.

Art. 16. Ședințele conferințelor sunt intime.

Când însă se vor discuta chestiuni de interes general, sau când se vor ține conferințe de cuprins religios dogmatic, moral, liturgic, istoric, național sau economic, președintele cu consultarea membrilor conferinței, poate să declare ședințele publice.

Art. 17. La începutul și sfârșitul ședințelor se face apelul nominal de către secretari, notându-se cei absenți.

Art. 18. Preotul și diaconul care va lipsi nemotivat de la ședințele conferințelor pastorale se va considera ca unul ce a lipsit dela îndeplinirea datoriilor sale pastorale și va fi tratat în consecință.

Dacă a absentat din cauză de forță majoră, atunci, pe lângă motivarea absenței sau absențelor, va prezenta protoiereului și tratarea subiectului dat, scris conform dispozițiilor art. 12 din acest regulament.

Art. 19. Totdeauna președintele conferinței va aprecia valabilitatea motivelor invocate pentru motivarea absenței.

În caz de nemulțumire, preotul care a absentat va avea dreptul să apeleze la buna chibzuință și clemența Chiriarhului, care va hotărî.

Art. 20. Preoților și diaconilor: profesori, institutori și învățători, când vor lipsi dela școală, pentru a lua parte la conferințele pastorale, acele absențe să le fie motivate și considerate ca făcând parte din acelea prevăzute la art. 243, alin. V din regulamentul școalelor secundare din 1908.

CAP. III.

Ședințele.

Art. 21. Indată după alegerea secretarilor, prevăzuți la art. 11, și după facerea apelului nominal, președintele dă cuvântul pe rând preoților conferențieri cari au fost desemnați, sau acelora cari au cerut învoire să vorbească.

În tot timpul cât vorbitorii vor dezvoltă subiectul conferinței, nimeni n'are dreptul să facă întreruperi, sau să ție dialoguri cu vorbitorii. Obiecțiunile și observațiunile se fac la urmă.

Ținuta membrilor în sala de ședință să fie demnă și cuviincioasă.

Toți membrii sunt datori a urmări cu cea mai mare atențiune toate lucrările conferințelor.

Art. 22. Conferențierii, în tratarea subiectelor, n'au voie să iasă din chestiunea dată, să facă personalități, sau să vorbească despre fapte și lucruri cari ar jigni Biserica și pe preoți, confrății săi.

Dacă au să semnaleze un rău, o lipsă oarecare, să se mărginească a arătă răul și a propune mijloace de îndreptare.

Grija de căpetenie a fiecărui conferențiar să fie nu numai a constată starea lucrurilor ci și, cum s'ar face mai bine, ce mijloace să se întrebuițeze în de comun acord, de toți, dela un colț până la altul al țării, spre îndeplinirea cu succes a înaltei și sfinte misiuni a preoției în mijlocul poporului.

Celui ce se va abate dela aceste îndatoriri președintele îi ridică cuvântul.

Art. 23. Tratarea subiectelor să se facă prin cuvinte simple românești, evitându-se vorbele radicale sau străine. Ținuta și vorbirea conferențiarului să fie plină de demnitate și bunăcuviință.

Art. 24. După ce s'a terminat trararea unui subiect de toți sau o parte din cei desemnați sau înscriși ca să vorbească, președintele va provoca pe ceilalți preoți cari n'au vorbit, ca fiecare, dacă s'ar putea, să-și dea părerea asupra celor expuse, arătând dacă subiectul a fost bine și complet tratat, sau dacă mai trebuiă ceva de adăogat sau a fost ceva de prisos.

În cazul când nici unul din membrii conferinței nu se va ridica să vorbească, atunci președintele este obligat a face aceasta.

Art. 25. După ce se va termina tratarea subiectelor din program, membrii conferinței mai pot discuta și orice alte chestiuni privitoare la îndeplinirea datoriilor lor pastorale, însă numai cu învoirea președintelui și dacă mai este timp, și a cere deslușiri asupra lucrurilor despre cari nu sunt destul de lămurite.

În nici un caz nu se vor discuta chestiuni de interes personal și străine de biserică și chemarea preoțească.

Art. 26. Când un membru va pune o chestiune oare care în discuție, președintele cu consultarea adunării, hotărăște dacă chestiunea intră în cuprinsul art. 25.

În caz când chestiunea nu se poate discuta, se înlătură; iar când se poate discuta cu folos, președintele declară discuțiunea deschisă, dând cuvântul la vorbitori pe rând după ordinea de înscriere și observă să se păzească rânduala în discuțiuni, spre a da un rezultat practic și a se evita discuțiuni zadarnice.

Președintele poate lua cuvântul unui vorbitor când s'a abătut dela subiectul în discuțiune.

Art. 27. Înainte de închiderea lucrărilor conferinței, președintele face rezumatul discuțiunilor urmate și stabilește regula de urmat în viitor.

Iar când conferința va exprima deziderate, președintele va fi dator a le aduce la cunoștința Chiriarhului, care va decide cele de cuviință.

Art. 28. Atât în timpul tratării subiectelor, cât și a discuțiunilor generale, secretarii iau note.

Pentru fiecare ședință, secretarii fac câte un proces-verbal, în care se va consemna pe scurt subiectul chestiunilor tratate, precum și discuțiunile urmate și care se vor semna de biurou.

Art. 29. Manuscriptele conferințelor se vor viză de președinte și se vor înainta Chiriarhiei, care va regula ca ele să fie citite și apreciate din punctul de vedere al valorii lor, iar aprecierea aceasta se va nota într'un registru special ce se va avea în vedere și se va avea în vedere la acordarea de distincțiuni și la avansări. După acea manu-

scriptele se vor înapoià autorilor, spre a-si formà un dosar al activității fiecãruia.

La acest dosar se vor alãturà toate predicile, discursurile și conferințele ținute în decursul activității lor pastorale.

Art. 30. Dupã fiecare serie de conferințe pe cercuri, protoiereul va face Chiriarhiei o dare de seamã amãnunțitã asupra mersului conferințelor, recomandând pe preoții cari se vor fi distins prin muncã, pricepere și devotament pastoral.

Asemenea dãri de seamã vor face și președinții conferințelor pe județe.

Art. 31. P. S. Chiriarhi, dacã vor gãsi cu cale, vor trimite în conferințe, conferențieri speciali, ori când și ori de câte ori vor gãsi cu cale.

CAP. IV.

Subiectele conferințelor.

Art. 32. Subiectele cari se vor tratã în conferință vor fi practice și teoretice, și se vor alege mai cu seamã dintre chestiunile cari rãspund la nevoile zilei.

Art. 33. Subiectele practice vor aveã de scop cunoașterea deplinã și practicarea dupã tipic a Sf. Liturghii, a Sfințelor Taine și a tuturor serviciilor religioase ce se sãvârșesc de preot în bisericã și popor, spre a se ajunge astfel la uniformitatea lor dela o margine pânã la cealaltã a țării.

Art. 34. În conferință, dupã ce se va tratã teoretic subiectul și se va complectã de președinte, se va procede la descrierea practicã a lui în mod oral spre a restabili norma de urmat pentru toți preoții.

Atât protoiereul, cât și delegatul Chiriarhiei, gãsind cã unele practice locale sunt de un folos moral, le va supune Chiriarhiei spre a dispune cele ce va gãsi cu cale.

Așã se va urmã cu toate subiectele de cuprins liturgic.

Art. 35. Președinții conferințelor vor aveã deosebitã grijã sã însufle preoților convingerea cã sãvârșirea diferitelor servicii religioase în bisericã și popor nu trebuie sã o facã în mod mecanic, rece și monoton, ci sã deã și fastul cuvenit prin mișcãri îngrijite și ținutã demnã, cuviincioasã și cucernicã.

Art. 36. Subiectele teoretice vor avea de scop: pregătirea preoților spre a fi buni predicatori, sfătuitori, cunoscători ai învățaturii creștine ortodoxe, îndrumători către o viață mai bună, cum și cunoașterea tuturor chestinuilor practice privitoare la activitatea pastorală și a celor sociale și economice cu aplicări luate din doctrina religiunii creștine și din viața de toate zilele a poporului.

CAP. V.

Dispozițiuni generale

Art. 37. Membrii Consistoriului Superior Bisericesc, cu învoirea specială a Chiriarhilor respectivi, pot merge să ia parte la orice conferință.

Art. 38. Conferințele, cari vor fi bine și cu competență tratate, se vor publica în revista «Biserica Ortodoxă Română», în urma aprobării și intervenției Chiriarhului.

Art. 39. Preoții sunt datorii să ia parte la cercurile culturale din localitatea respectivă, putând a ține și conferințe, pentru a învăța și întări credința, iubirea și dragostea de muncă în popor.

Art. 40. Preoții cari se vor distinge în aplicarea și îndeplinirea diferitelor îndatoriri din acest regulament, vor fi recomandați Chiriarhiei pentru a fi recompensați.

Tot asemenea și cei ce vor neglija și nu vor îndeplini îndatoririle din acest regulament, vor fi raportați spre a fi supuși certării canonice.

Art. 41. Acest regulament se poate modifica oricând ar cere aceasta 10 membri prin propunere scrisă și votată cu $\frac{2}{3}$ din numărul membrilor prezenți ai Consistoriului Superior Bisericesc.

Președinte, † *Athanasie Mitropolit Primat.*

Dat în Castelul Peleş, la 22. Iunie 1910.

CAROL

Ministrul Cultelor și Instrucțiunii,
SP. HARET.

No. 2.160.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate:

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul Cultelor și Instrucțiunii sub. No. 17.555/910.

Văzând jurnalul No. 841 al consiliului de miniștri, încheiat în ședința sa dela 10 Iunie 1910,

Am decretat și decretăm:

REGULAMENT

pentru

CAZURI DE AFURISANII ȘI ANATEME.

Art. I. Niminea din toate treptele clerului din Biserica Autocefală Ortodoxă Română a României nu va putea aplica această extremă măsură de blestem bisericesc oricui, fără autorizația înaltă prevăzută de acest regulament, art. 3, alin. b.

Art. II. În cazuri de abatere a vreunui din credincioșii creștini ortodoxi sau clerici, cari ar cădea în vre-o abatere dela prescrierile religioase și evanghelice, așa că ar scandaliza pe alți credincioși, i se va aplica măsurile duhovnicești prescrise de Mântuitorul, Domnul nostru Iisus Hristos: a-l sfătui în particular, apoi împreună cu două sau trei persoane, de cari neascultând, îl va arăta Sf. Sinod prin Chiriarhul respectiv. Sfântul Sinod, tot după iuvățătura Domnului, îi va face sfătuirea cuvenită. Dacă nu va ascultă nici de Sf. Sinod, acesta îl va putea declara ca pe un păgân, cum învață Sf. Evanghelie.

Art. III. Dacă s'ar întâmplă cazuri extrem de scandaloase, precum acelea de cari pomenește Sf. Apostol Pavel, atunci, după ce se va fi întrebuintat mijloacele descrise și răul ar fi tot neîndreptat, Sf. Sinod va fi sesizat, prin Chiriarhul Eparhiot, spre a decide.

Sf. Sinod, deliberând asupra cazului adus la cunoștința sa și neaflând alt mijloc de întoarcere și îndreptare, va putea da autorizare de anatema și afurisanie, cu rezervă

de a se putea primi în adunarea credincioșilor cel blestemat, dacă se va pocăi deplin.

Art. IV. Nimenea n'are dreptul să rostească afurisanie sau anatema asupra membrilor Ierarhiei bisericești în toate treptele ierarhice. Contravenitorii se vor face vinovați de caterisire.

Art. V. Afurisanie, anatema sau orice alt blestem nu este permis nici unei persoane bisericești a aplica fără de regula prescrisă prin acest regulament.

Art. VI. Dacă cineva din clerul inferior sau superior ar aplica astfel de epitemii fără autorizarea Sf. Sinod, va fi dat în judecata bisericească, în care, constatându-se intenția abătută și nevrând a revoca acea epitemie, va fi caterisit.

Art. VII. Acest regulament se va aplica cu începere de la data sancționării sale de M. S. Regele.

Acest regulament s'a votat în unanimitate de Sf. Sinod, în ședința din 20 Maiu 1910.

Președinte, † *Athanasie Mitropolit Primat.*

Dat în Castelul Peleş, la 14 Iunie 1910.

CAROL

Ministrul Cultelor și Instrucțiunii,
SP. HARET.

No. 2.075

ORIGINA RĂULUI IN LUME.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 4).

Pentru că puterea sa este nemărginită, lanțul fapturilor posibile și darurile, ce el le poate da, formează o scară foarte mare, a le cărei grade cu totul mărginite, variaza la nemărginit. Nici unul din aceste grade, cât de mărginite ar fi, nu este nevrednic de bunătatea Dumnezească, altfel ea nu ar putea da nici unul.

Aceste grade deosebite, nu sunt un bine sau un rău, o desăvârșire sau nedesăvârșire, o fericire sau o nenorocire decât prin potrivire. Tot gradul este un bine sau un folos în privința gradelor inferioare; este un rău sau fără nici un folos în privința gradelor superioare, pentru că cuprinde o lipsă. A lua acest bine sau acest rău relativ pentru un bine sau rău absolut și a judeca asupra acestui fundament, este un joc de termeni, este a reînoi sofisma stoicilor, cari susțineau că suferințele nu sunt un rău.

De aci urmează, că nu cunoaștem nemărginirea atributelor Dumnezești prin efectele lor sau prin creaturi, nu este proporție între mărginit și nemărginit; noi o ținem din noțiunea Ființei trebuincioase, pentru că se află contradicere, că trebuința absolută a ființei să fie mărginită. A dovedi asupra măsurii mărginite binefacerile lui Dumnezeu, a conchide, că bunătatea sa nu este nemărginită este o sofismă grosolană.

Urmează de asemenea, că toate comparațiunile și exemplele împrumutate dela bunătatea creaturelor, dela un tată, dela o mamă, dela un binefăcător, dela legiuitor, dela un rege, dela doctor, dela un prieten, nu conchide nimic. La creaturi bunătatea se măsoară prin efecte, pentru că și u-

nele și altele sunt mărginite; în privința lui Dumnezeu, măsura este greșită, proporția nu'și are locul.

Dacă ar conchide cineva, că nu știm, în care înțeles Dumnezeu este bun, este o greșală. Dumnezeu este bun în înțelesul, că face bine la toți, nu deopotrivă, nu atât cât poate el, nici atât cât voim noi, dar atât cât el judecă de cuviință și fără nici un merit din partea noastră; aceasta nu este deajuns, spre a mișcă în noi recunoștința, dragostea sau iubirea, încrederea, religiunea?

Urmează în sfârșit, când cineva zice: Nu se află rău în lume, aceia însemnează, că nu se află atât bine, cât ar putea avea. Un moment de durere ni se pare un rău pozitiv și absolut, dar cercetându-l asupra totalității vieții, nu este decât lipsa unei bune stări continue. De asemenea păcatul este un rău pozitiv, dar el vine dela om, iar nu dela Dumnezeu. Aceasta este reaua întrebuințare a unei facultăți bune și folositoare, deși nedesăvârșită. O voință totdeauna hotărâtă la bine, ar fi un dar mai bun, decât libertatea; dar aceasta nu este un rău, pentru că este puterea de a merita o fericire eternă; ea este în chip nemărginit superioară dobitoacelor. Opusul mai binelui, nu este răul, ci binele. Dumnezeu ajută această facultate a omului prin ajutoare mai mult sau mai puțin puternice, mai mult sau mai puțin îndestulătoare; acestea sunt totdeauna binefaceri; reaua întrebuințare, ce face omul adesea ori, nu schimbă natura lucrurilor. Nu trebuie a confunda ajutorul cu abuzul, pentru că acesta este liber și voluntar.

Pentruce obiecțiunile trase din existența răului, par ele la început grele de deslegat? Pentru mai multe rațiuni. În-tâia este, că cineva argumentează asupra nemărginitului, noțiune, care duce cu înlesnire în greșală, cu atât mai puțin că cineva nu privește de aproape. A doua, că ele sunt propuse în limbajul ordinar, ce toată lumea înțelege sau crede a înțelege, dar acest limbajiu este un abuz continuu de termeni: bine, rău, bunătate, fericire, nenorocire; pentru a le lămurii, trebuie a le reduce la precizia limbajului filozofic, la care puține persoane sunt obicinuite și din care necredincioșii au mare grije a se scuti. În al treilea loc, cineva ar voi să dea un răspuns direct, tras de noțiuni a bunătății omenești și aceasta este într'adevăr a-

plicația, ce face cineva din aceste noțiuni la bunătatea Dumnezeuască, care produce sofisme. Astfel a fost deja izvorul vechilor dispute între stoici și ceilalți filozofi, asupra naturei binelui și răului.

Este cu totul singular, că două sofizme altoite una asupra alteia ar fi deajuns, spre a răsturnă toate capetele filozofice, dela Iov până la noi și că aceasta ar fi încă acolo temelia tuturor sistemelor de necredință.

C.

LIBERA CUGETARE ȘI CUGETAREA LIBERĂ

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 4).

Am spus mai sus că polemica anticlericală a ziarului *Lanterne* (susținută de altfel în cele mai multe din articole și în notele care emană de la direcțiunea ziarului) lua de preferență forma de mici articole pe pagina întâia. În fruntea lor se pune o rubrică scrisă cu litere italice și intitulată *Micul război*. Cuprinde de obicei trei reflecțiuni al căror material se scoate din presa catolică, documentele episcopale, etc. Publicațiunile asumpțiونیștilor de la *Casa Presei Bune* (rue Boyard 5) sînt cercetate cu de amănuntul, fie sub numele lor, fie sub o poreclă. *Croix*, de exemplu, de obicei e numită *Oie* (gîsca), lucru de care de altfel ea nu prea are aierul a se întrista. Iată în privința aceasta un specimen din *Lanterne* (7 Februarie 1907):

«Duminică a fost hirotonit în capela din rue Lhomond un oarecare Derouet episcop de Camaque și de Loango.

«Și *Oie* zice în această privință:

«Monseniorul Derouet e misionar în Gabon, unde a adus mari servicii, mai cu seamă prin contribuțiunea sa la studiul boalei somnului».

«Nu e de mirare: Nu e nimic care să adoarmă mai bine pe oameni de cît o predică de șobolan».

Uneori documentarea lasă de dorit ca în rîndurile (*Lanterne*, 10 Februarie 1907):

«La 10 Iunie trecut, Piu X a beatificat pe un văduv care chiar în noaptea nunței a fost atît de elocvent, vorbind tinerei sale soții despre virginitate, încît cei doi soți și-au făgăduit s'o păstreze.

«Nu e nici o pedecă în faptul că evanghelia zice: Creșteți și vă înmulțiți!»

Evident *Lanterne* citează evanghelia fără a o cunoaște, căci altfel n'ar confunda-o cu cartea Facerii—ceia ce expune la aventuri în domeniul științei.

După *La petite guerre* mai este *Les propos du Lanternier*. Iată începutul uneia din ele (*Lanterne*, 3 Febr. 1907):

«Sînt o mulțime de oameni care ar dori mai degrabă să fie Părintele Ceresc de cît redactori la *Lanterne*.

«Ce voiți? Toate gusturile există în natură. În tot cazul eu nu-l am, și asta pentru mai multe motive, mai cu seamă pentru două. Cel dintăi este că eu nu țin de loc să fiu etern. Plăcerea pe care ți-o procură existența te scutește cu adevărat de dorința de a o mai vedea prelungită. Cu cît viața mea va avea mai curînd un sfîrșit, cu atîta voi fi mai liniștit, și aceasta va fi mai bine și pentru mine și pentru alții. Al doilea motiv este că, dacă ar fi să cred pe amicii și cunoștințele mele, Părintele Etern e obligat să fie în aceeași clipă pretutindenea să vadă totul, să reguleze totul. Bună treabă, dacă ne gîndim că mai sînt poate miliarde de planete populate cu ființe tot așa de plictisitoare și de apăsătoare ca noi. Eu, din contra, cînd am isprăvit treaba la *Lanterne*, mă gîndesc fără nici o păsare că locuitorii din celelalte planete pot crăpa și-mi mîncînc supa mea cu cea mai mare poftă!»

Contrarii ar fi replicat degeaba către autor că, dacă cineva dorește atît de viu sfîrșitul vieții sale, fiindcă pentru el legea dumnezească nu există, e foarte simplu să-l grăbești. Sîntem oare siguri că cei cu asemenea vederi asupra existenței n'au recurs niciodată la doctor cînd a venit poate boala potrivită a aduce deznodămîntul fatal atît de mult invocată? N'am putea-o afirma. Să se puie la probă «supa mîncată cu cea mai mare poftă» și destinată totuși să întreție «viața» cea atît de detestată! Și idealul despre

un Dumnezeu care are grijă de locuitorii a «miliarde de planete» e în toate împrejurările de o ordine mult mai înaltă ca altruism de cît cugetarea că «pot să crăpe» — care într'adevăr n'are ce face cu darul ubicvității.

Cît despre libertate, în felul celor mai de plîns tiranii clericale, *Lanterne* n'o vrea de cît pentru partidul său. Dacă e vorba de cortegii liber-cugetătoare, autoritatea trebuie să le ocrotească. «A dori platonice suprimarea procesiunilor, iată ceia ce nu e de ajuns; ceia ce ne trebuie e de a ajunge să le putem suprima prin autoritățile competente» (*Lanterne*, 5 Iunie 1907). Și în discuțiunile asupra situațiunii episcopilor *Lanterne* (19 Ianuarie 1907) scria:

«Episcopii sînt agenți ai străinului, agenți în stare a face orice. După părerea noastră adevăratul lor titlu ar trebui să fie «organizatorii revoltei religioase în Francia».

«Deci pentru ce să mai întîrzi a retrage calitatea de Franceji acestor oameni care sînt servitori ai unui străin, dușman al Franciei?»

«Pentru ce să nu-i alungi din țară?»

Cam tot așa era raționamentul lui Ludovic XIV relativ la protestanții din vremea Revocării edictului din Nantes. Dacă regele-soare ar putea citi ziarul *Lanterne*, azi ar fi foarte surprins în fața acestei comunități de păreri, de a se vedea anticlerical și republican.

RELIGIUNEA LIBEREI-CUGETĂRI

LITURGHIIILE LOR.

(Articol în *Journal de Genève* de la 25 Noembre 1907).

Am avut ocaziunea să înfățișez cititorilor lui *Journal de Genève* eminentele ciudățenii ale unui ritual de botez, de înmormîntare, etc., etc., vîndut la librăria liber-cugetătoare pe care o girează Victor Charbonnel. Unele amănunte tipice din această lucrare au plecat chiar din aceste coloane pentru a face, nu fără plăcere, o călătorie europeană prin «ecourile» ziarelor. Dar atunci n'aveam de cît niște simple pagini datorite poate în toate cazurile unui simplu particular. Astăzi sîntem mai bine înzestrați. Avem o *culegere*

de cîntece, propusă de ziarul-revistă *Raison* (Aprilie 1907), cu muzică în mai multe voci și acompaniament. Bine înțeles, «culegere de cîntece» e o expresiune a mea. *Raison* o intitulează:

Pentru sărbătorile laice

IMNE ȘI CÎNTECE

ale

REVOLUȚIUNII FRANCEZE.

Totuși sînt cîntece, căci sînt destinate să înalțe strălucirea solemnităților consacrate căsătoriilor, înmormîntărilor, inițiatorilor, cînturilor simbolice, etc., etc.. De altfel fascicula din Martie 1907 cuprindea mărturisiri reale. Mă mărginesc să citez pe următoarele: «..... Noi—scrie Charbonnel într'un bogat studiu asupra *Sărbătorilor civice*—avem Separarea dogmei și a spiritelor, a Bisericilor și a Statului. Dar să știți că asta nu va însemna nimic, dacă noi nu ajungem să separăm de tradițiunea veche imaginațiunea și inimile» (p. 7). Și ce să faci pentru a determina această ultimă separațiune? Charbonnel răspunde: «Să-ți împrăștii practica religioasă însăși, gestul religiei, și să le înlocuiești prin alte gesturi» (p. 8). Traduceri: Să facem ceia ce fac acei pe care îi atacăm, dar s'o facem în folosul nostru. Apoi a înlocui «gestul religiei», «practica pioasă» a cîntecelor Bisericii cu «gestul» cîntecelor liber-cugetătoare, nu ar însemna oare să clericalizezi pentru a face anticlericalism? Logica sănătoasă nu-și pierde niciodată drepturile ei.

*

Colecțiunea amintită cuprinde unsprezece bucăți, a căror nomenclatură iat'o:

1) *Ah! ça ira!* (Ah! o să meargă!) zicere populară pe aria lui Bécourt intitulată: *Carillon national* (1790), acompaniament de André. de la Académie Royale.

2) *La Carmagnole* (1792).

3) *Air des Marseillais* pentru tabăra Federațiunii, 10 August anul 11 (1793). Armonizat de Gossec, Cuvintele de Varon, muzica de J. Rouget de Lisle.

- 4) *Imnul Rațiunii* (1793), publicat în 1794 sub titlul de *Imn Patriotic*; cuvintele de M. J. Chénier, muzica de Méhul.
- 5) *Imnul zilei de 10 Germinal*, sărbătoarea tinerimii (1796) cuvintele de Th. Desorgues, muzica de J. Hadin.
- 6) *Imn pentru sărbătoarea Tinerimii*, 10 Germinal (1799), cuvintele de Parny, muzica de Cherubini.
- 7) *Imn pentru sărbătoarea soților*, 10 Floréal (1798), cuvintele de Ducis, muzica de Méhul.
- 8) *Imn pentru sărbătoarea agriculturii*, 10 Messidor; cuvintele de François de Neufchateau, muzica de Lesueur.
- 9) *Cântec pentru sărbătoarea bătrâneței* (1796), cuvintele de Desorgues, muzica de Gossec.
- 10) *Imn pentru sărbătoarea bătrâneței*, 10 Fructidor (1799); cuvintele de Arnault, muzica de Lesueur.
- 11) 18 Fructidor (1798); cuvintele de Lebrun-Fossa, muzica de Méhul.

*

Imi închipui că aici nu e de cât o probă, ceia ce în tehnica dramatică se cheamă «un monstru» din culegerea dorită, căci în introducere citesc: «Noi voim la funeraliile morților noștri... imne eșite din sufletul Națiunii» (p. 8) — și mi se pare că tocmai morții sînt neglijați în tabla de mai sus. Dar, să mă ierte Libera-Cugetare, mi se pare că și alte neglijențe, și neglijențe pe care în curînd lumea nu va șovăi să le declare vinovate, îndoliază din leagăn pe melodicul nou-născut. Căci chiar în primul cuplet găsim cuvîntul *Aliluia*. Astfel pentru a arăta oamenilor că trebuie să ne lepădăm de Dumnezeire, atei de la revista *Raison* vor cînta în cor: *lăudați pe Domnul*, căci asta înseamnă *Aliluia*!

Dar culmea incoerenței atee se găsește în *Imnul pentru sărbătoarea soților* (p. 37) pe care *Raison* ar voi să-l puie în «programul căsătoriilor civile». Astfel citim:

Dumnezeule care ai făcut inimile noastre...

Noi îți sîntem datori dragostea, cea mai dulce din înclinări.

Un «șef de cor» adaugă:

Da, Dumnezeu a fost auzit; și minile sale părintești.

Au populat prin dragoste aierul, pămîntul și apele.

Dar ceia ce se învață aici e curata dogmă creștină—și acești oameni se intitulează «Liber-cugetători și atei»!

Din datorie către adevăr trebuie să adaug că însuși directorul revistei *Raison* a presimțit pericolul. De aceia în glosa care împodobește această compozițiune el spune: «dacă unele cuvinte vor fi cumva rău înțelese, pot fi înlocuite» (p. 37). Minunat condițional!

În comentariul lui Charbonnel asupra *Imnului bătrâneții* găsesc aforisma: «Credința în omenire înlocuiește credința în Dumnezeu» (p. 51). Ei bine, dacă a lăuda pe Dumnezeu (*aliluia*), a proclama că Dumnezeu «creează inimile», că Lui îi sîntem «datori dragostea», că «mîinile sale părintești» au populat totul, că El a făcut «stelele și anotimpurile»,— e a înlocui credința în Dumnezeu prin credința în omenire, conjur Academia de a se grăbi cu alcătuirea viitoarei edițiuni a dicționarului pentru a ne spune, cu autoritatea care îi aparține, dacă cuvintele și-au schimbat cumva însemnarea sau dacă ochelarii Liberei-Cugetări au comun cu scolasticii din evul mediu faptul că pot vedea ameaza la paisprezece ceasuri și luna în plină amează.—STHÉNO..

DUMNEZEUL SOARE ¹⁾.

RELIGIUNEA LIBEREI-CUGETĂRI.

(Dintr'un articol din *Journal de Genève* de la 18 Ian. 1908)..

Demnitarul scoate din Tabernacol pe Sfîntul Soare (imagina lui, încunjurată de șapte planete) și, precedat de subdemntiari și de slujitori, precum și de steagul solar, merge după procesiune ducînd pe Sfîntul-Soare înăuntrul Templului, în mijlocul credincioșilor care stau în genunchi confundăți în gînduri pioase.

La întoarcerea lor la altar oficiul începe cu cîntece în-

¹⁾ Autorul art. de mai sus critică cartea de astronomie a lui Louis Panafieu care vrea să înlocuiască cultul Dumnezeului cel viu cu cultul soarelui. Se vedă cum liber-cugetătorii imitează servil practicele religiunii. Dar cultul lor se mișcă pe baze cu totul păgînești, fără nici o inspirațiune, precum adorațiunea soarelui, ceia ce de sigur, e un mers înapoi și nu departe de adorarea petrelor.

tovărășite de orgă sau altfel de muzică care exprimă invocări către Sfântul-Soare, pentru ca el să trimeată fără încetare ocrotirea și binefacerile sale.

Apoi se înalță cîntece în onoarea Pămîntului, pentru ca el să ne dea în toate zilele pînea trebuincioasă vieții noastre..

După cîntări se va ținea o predică pentru a arăta credincioșilor limpede că Dumnezeu-Soarele e adevăratul nostru Dumnezeu, că noi trăim prin el; sîntem sub puterea și stăpînirea sa; că nimic nu e mai presus de Dumnezeu-Soarele care cîrmuește singur toate elementele Universului nostru.

După predică Demnitarul se suie la altar, ia pe Sfântul-Soare și-L prezintă credincioșilor. Sub-demnitarul sau slujitorul tămliază pe Sfântul-Soare. În tot timpul prezentării se întonează o cantată în onoarea lui, și în acest timp credincioșii stau căzuți la pămînt. Ca sfîrșit al oficiului credincioșii și slujitorul cîntă un imn în lauda Dumnezeului-Soare. Duminica nu vor mai fi alte servicii religioase (p. 121—122).

* * *

Cum am văzut mai înainte, în formularul semnat Lux; cum am arătat prin «culegerea de cîntece» a revistei *Raison*, botezul, mir-ungerea, căsătoria, înmormîntarea nu sînt uitate de regulatorul Religiei universale. El are pentru asta motivele pe care le aduc toți novatorii rituali ai liberei-cugetări:

Moravurile și deprinderile înrădăcinate prin prejudițiile noastre nu se pot desface deodată de principiile noastre religioase din trecut.

Nu putem rupe cu obiceiul fără a jigni conștiințele (p. 123).

De aci imitațiunea proastă a ceremoniilor principale din cultul catolic, acel pe care-l cunoaște Panafieu. Botezul, ca și ungerile sînt luate după tiparul acestei Biserici. Confirmațiunea de asemenea. Căsătoria tot așa, cu inelul și medalia; dar e precedat de întrebări către soți:

— Credeți că Dumnezeu-Soarele este Dumnezeul Universului nostru?

— Da.

— Credeți că nu mai este alt Dumnezeu mai pre sus de Dumnezeu-Soarele ?

— Credem.

— Veniți plini de credință, cu toată sinceritatea sufletului vostru, fără nici un gând ascuns, să cereți de la Dumnezeu-Soarele binecuvîntarea pentru sfințirea căsătoriei voastre ?

— Da!

* * *

În ultimă analiză, Religiunea universală prevede celebrarea diferitelor sărbători a anotimpurilor, a naturii, etc. etc., și declară (p. 154) că:

... cea mai mare sărbătoare e 21 Iunie, Sărbătoarea Soarelui, cînd el ajunge la solstițiul de vară.

*

Autorul acestui articol arată apoi ce lipsit de orice bază rațională e stabilirea unui cult al soarelui, cînd știm că alături de soarele nostru sînt atîția sori mai mari în univers. Și apoi chiar față de soarele nostru astronomul Flammarion zice că mai pre sus de tot ceia ce vedem în univers, în care intră și soarele, există o cauză inteligentă, etern activă.

Acestui articol îi răspunde prezidentul asociațiunii liber-cugetătoare din Geneva în următoarea scrisoare apărută în *Journal de Genève* de la 25 Ianuarie 1908:

«Domnule Redactor,

În numărul de azi al prețiosului D-Voastră ziar a apărut un articol intitulat: «*Dumnezeu-soarele. Religiunea Liberei-Cugetări*», care rezumă o lucrare a unui domn L. Panafieu. Sub titlul: *Astronomia creează*, etc. autorul trîmbează stabilirea unui cult nou, cultul soarelui socotit ca Dumnezeu.

Imi voi permite să observ autorului articolului în chestiune că libera cugetare nu admite *nici o dogmă*, ci își rezervă dreptul de a le studia pe toate și a le critica, dacă sînt arbitrare și vătămătoare pentru progresul intelectual al omenirii. Deci nu este mai logic a atribui liberei-cugetări elucubrațiunile filozofice ale unui autor oarecare, decît a atribui «creștinismului» teoriile Mormonilor sau ale

cutării și cutării șarlatan american, întemeietor al unei secte excentrice oarecare.

În speranța că veți binevoi să deschideți coloanele D-Voastră acestei scurte rectificări, vă prezint, etc.

Pentru Libera-Cugetare din Geneva,
Prezidentul: *Ch. Fulpius*.

La acestea răspunde *Journal de Genève* în acelaș număr.

Am comunicat scrisoarea de mai sus colaboratorului nostru Sthéno, autorul articolului *Dumnezeu-Soarele*, și el ne răspunde prin cele ce urmează:

Numai două cuvinte:

1) O dogmă—de la grecescul *dokeo*, învăț—e un învățămînt pe care cel care-l enunță îl socotește incontestabil. Scriind că «libera-cugetare nu admite nici o dogmă», Dl Fulpius învață un punct pe care-l socotește în afară de discuțiune; deci Dl Fulpius dogmatizează și el și pune libera-cugetare în pozițiune de a dogmatiza—ceia ce este, cred eu, aproape contrarul argumentării sale.

2) Comparațiunea nu e rațiune. Pentru a atribui ceva «creștinismului», ca doctrină, nu trebuie să ne referim la cutare sau cutare «șarlatan american», și nici chiar la Mormoni. Singura doctrină «logică» constă în a consulta izvoarele care fac autoritate, adică documentele apostolice unite sub titlul de Noul-Testament. Și, din contra, pentru a ști ce predică libera-cugetare, nu e alt mijloc de cît a asculta pe liber-cugetătorii care vorbesc prin cărțile sau ziarele lor. Recunosc bucuros față de Dl Fulpius că «elucubrațiunile»—după propria sa expresiune—nulipsesc. Tocmai asta e ceea ce eu pun în lumină, întemeindu-mă pe probe, în cronicile mele din *Journal de Genève*, după cum am mai scos în relief acestea în volumul meu *Biserica și Libera-Cugetare* (Paris, librăria Delessert). Onoratul meu corespondent contribuie a proba că am reușit. Li sînt foarte recunoscător.—*Sthéno*.

Arhim. I. Scriban.

(Va urmă).

COMENTARII ȘI REFLEXII SCRIPTURISTICE.

CÂTEVA PARABOLE.—(Urmare).

II Sam. 14₆ sq.

«Fericit bărbatul care rabdă ispita» căci ispita nu este dela Dumnezeu. Domnul nu este ispititor spre rău, El nu ispitește pe nimeni, «ci fiește carele se ispitește, de a *sapoftă* fiind tras și amăgit». Iar pofta zămislind naște *păcatul*; iar păcatul săvârșindu-se naște *moartea* (Apost. Iacob).

Nicăeri nu putem vedeà mai deslușit cât sunt de adevărate aceste cuvinte ale Apostolului, decât în viața lui David, proorocul și împăratul.

Scris erà în legea lui Moise (Exod 20₁₇): «Să nu poftești femeia aproapelui tău»! Și el luă femeia celui mai credincios slujitor al său—a lui Uria, omorându-l și pe el.—

Scris erà în legea lui Moise (Dt. 17₁₇) ca regele «să nu ție mai multe femei, ca nu cumva să își întoarcă inima»! —Dar el avu un harem întreg.—«Pofta zămislind naște păcatul».

Păcat nepedepsit nu rămâne (Comp. Gen. 9₅ sq. 42₂₂ sq. etc). Pedepsa se întinde până la al treilea și al patrulea neam (Exod. 20₅ sq. 34₇; Deut. 5₉ sq).—Istoria poporului ebreu este plină de asemenea mărturii—. Păcatul săvârșit naște moartea (Prov. 8_{35, 36}; 12₂₈; 22₈).—«Căile păcătoșilor sunt întunecate, nu știu când se împiedică» (prov. 4₁₈).

* * *

David făcuse pocăință pentru adulterul comis. I se vestise iertarea.—Dar această iertare schimbase numai ca-

acterul pedepsei. Suferințele prin cari a trecut, de atunci, nu mai sunt pornite dela Dumnezeu ca dela un judecător, ci ca dela un părinte, care iubește pe fii săi și vrea să îi crească pe căile cele bune.

În viața lui David erau fapte, care probau că nu este încă destul de tare spre a rezista păcatului. Aceste pedepse aveau să servească lui spre întărire în credință și curățire; iar urmașilor spre pildă.

* * *

Pofta trupească îl făcuse pe David să își ia mai multe femei.

Pe lângă alți copii, dela celelalte femei, dela o Israelită—Ahinoam—avù pe fiul său Amnon.

Dela Maacha—fica regelui Talmai din Geșur—un mic regat la nord-est de Basan—avù un fiu, pe Abesalom și o fiică, Tamar, care era foarte frumoasă.

Fapta lui David de a-și fi luat mai multe femei; nu putea rămâne nepedepsită. El primi pedeapsa prin copiii săi.

Amnon fu cuprins de dragoste pentru sora sa Tamar. Prin vicleșug o atrase în casa sa și o necinsti. Dar David, tatăl lor, nu întrebuițea asprimea legii mozaice față de Amnon. Abesalom, însă, fratele ei bun, văzând jalea și starea tristă în care se afla sora sa, o luă în casa sa și se hotărî, în tăcere, să o răsbune.

După trecere de doi ani, la o mare petrecere, Abesalom puse de ucise pe fratele său Amnon.—De frica regelui, tatăl său, fugi la Geșur, la bunicul său, regele din Geșur. — Acolo a stat trei ani.

* * *

Timpu micșorează și la urmă șterge toate. Când Ioab, general al lui David, observă că regele său nu mai era

aşa de tare pornit spre mânie contra fiului său Abesalom, se gândi cum ar putea îndupleca pe David să dea voie fiului său să se întoarcă la casa sa.

Şi iată ce făcu: Chemă o femeie isteată din Tekoa—astăzi Tekua, 2 ore departe, la sud, de Betlehem—pe care o învăţă ce să facă, şi o trimise la rege.—Femeia făcu, aşa cum i se spusese.

«Şi venind femeia din Tekoa la rege a căzut pre faţa sa la pământ, s'a închinat lui şi zise: Ajută-mi, O împărate, ajută!. Regele zise ei: Ce ai?; iar ea răspunse: «Ah! «da! sunt femeie văduvă căci bărbatul meu a murit.—Şi «roaba ta aveà doi feciori, care s'au sfădit amândoi în ţară şi nefiind cineva să îi despartă a lovit unul pre cel-lalt frate al său şi îl a omorît.—Şi iată s'au sculat tot «neamul contra roabei tale şi a zis: Dă pre cel ce a lovit pre fratele său, şi îl vom omorî pre el pentru sufletul fratelui său, pe care îl a omorît şi vom pierde pe urmaşul său—. Astfel voesc să stingă cărbunele, care îmi «a rămas ca să nu rămână pe pământ nici numele nici «urmaşi bărbatului meu.—Atunci zise regele către femeie: «Mergi la casa ta, şi voiu da poruncă pentru tine».

* * *

Cu aceasta s'a sfârşit parabola. Cazul istorisit de această femeie este într-o câţva deosibit de al lui Abesalom.—El omorâse pe fratele său nu pe ţarină în aprinderea certei, ci cu precugetare—. De altfel şi gândul lui Ioab fusese de a da povestirii o astfel de formă în cât David să nu străvadă intenţiunea lor. Le trebuià mai întâiu hotărârea lui într'un caz asemănător. La fel cum a făcut profetul Nathan.

* * *

În această întâmplare din viaţa lui David se vede lămurit cât de orbit este omul în judecata sa când este el singur în joc. Pentru altul este cu totul altceva.

Ca și atunci când veni Nathan la el, așa și acum planul isbuti. David avu milă de această sârmană văduvă. Nu îi treceà prin minte că femeea aceasta se gândeà chiar la el. Și promise ajutorul său.

Dar nu erà de ajuns promisiunea că nu i se va întâmplà nimic.

Văduva vorbise de o omorâre fără precugetare. Abesalom omorâse însă după un plan făcut din nainte. Erà deci o vină vădită. Erà posibil ca David să își ia vorba înapoi. Atunci femeea zise: «Peste mine, o regele meu, «și peste casa tatălui meu, să fie fărădelegea, regele însă, «și tronul său, este fără vină».

Adică deși crima este fără precugetare, totuș dacă este vre o vină să cadă asupra ei nu asupra regelui, care lasă crima nepedepsită.

Regele zise: «acel, care vorbește cu tine adu-l la mine, «nu trebuie să se mai atingă de tine».

Până aici planul reușise. Dar tot nu erà destul. Trebuià ca regele să se lege prin jurământ.

Atunci șireata femeie adăogă: «Aducă-și regele aminte «de Domnul, Dumnezeuul său, ca răzbunătorul sângelui să «nu facă rău mai mare și să nu piarză pe fiul meu. Atunci zise el: «*viu este Domnul*, nu are să cadă pe pă-mânt nici un păr (din capul) fiului tău».

Cu aceasta femeea își ajunsese o parte din plan. Regele se obligase prin jurământ că nu va lăsà să se pedepsească omorâtorul.—Nu erà însă mulțumită pe deplin. Totuși nu puteà trece direct la scopul ei, căci se temeà să nu îl supere. Spre a-i arătà respect și supunere își ceru voie să îi mai vorbească. Dar nu spuse despre ce anume și zise: «N'ar puteà roaba ta să grăiască un cuvânt Domnului meu, regele? El răspunse: grăește. Femeia zise: «pentruce cugeți acestea asupra poporului lui Dumnezeu «—și vorbind regele cuvântul acesta, este el însuși ca u-

«nul ce greșește—de oarece regele nu lasă pe cel gonit «al său să se întoarcă? Căci noi murim și suntem ca apa, «care se varsă pe pământ și nu se mai adună, și Dumnezeu nu ia un suflet, ci va socoti ca să nu arunce dela «el pe un gonit».

Aceste cuvinte deși sunt zise în general totuși se vede îndată că sunt zise cu privire la alungarea lui Abesalom. Eră una din cele mai grele imputări pentru David. Ele îi arată că de oarece singur își a dat hotărârea, în purtarea față de fiul său, a mărturisit fără voie că nu judecă totdeauna la un fel, nu este în totdeauna drept și nepărtinitor. Femeea îi spune că murim toți și cu moartea s'a sfârșit totul. Când el se va gândi la chemarea fiului său să nu fie prea târziu. Iar Dumnezeu nu face așa. El socotește și chibzuește că nu trebuie să ia viața unui om, care a greșit, ci este milostiv și pentru vecie nu aruncă pe nimeni dela fața Lui. Pare că femeea îi zice indirect: Dumnezeu nu te a aruncat pe tine, regele meu dela fața Lui, când a-i săvârșit păcate grele. De ce tu acum nu ești milostiv?

* * *

Și acum pentru a face pe rege să creadă că numai supărarea și grija pentru fiul ei a adus-o la el, se întoarce la plângerea ei și îl roagă să îi asculte rugăciunea și să o scape de urmărirea aceluia, care voește să o nimicească pe ea și fiul său.

* * *

Pentru David eră însă acum clar scopul venirii ei. El și dăte ordin ca Abesalom să se întoarcă la casa sa.

Ioab venise de mai multe ori (comp. II Sam. 14₂₂) și rugase cu căldură pe David pentru aceasta, dar nu reușise. Acum prin o istorisire inventată, în formă de parabolă, făcu pe rege să se gândească la fapta sa și să vie la realitate.

* * *

Cum întunecă păcatul mintea omului! Adulterul său îi fu pus înaintea de Nathan, în mod cât se poate de dureros, căci el singur își dicta pedeapsa. Acum o femeie isteată și vorbăreață îl făcu să cugete mai temeinic la căile Domnului și la legile lui.

Adevărate și sfinte sunt cuvintele scripturei! «Supărări și necazuri sunt în calea celor ce se abat dela legea lui. «Din roadele căilor lor vor mânca» (prov. 1₃₁). Dar cel ce ascultă pe Domnul, «va locui în siguranță și liniștit fără trică de orice rău» (prov. 1₃₃).

«Multe sunt durerile celui păcătos» (ps. 32₁₀ 31). «Ziua și noaptea mâna Domnului apasă greu asupra lui și se usucă, cum apa se usucă (se evaporează) vara la căldură (ps. 32₄).

Dar «fericit este omul căruia Domnul nu are a-i socoti nici un păcat» (p. 32). Acela «de jur împrejurul său va vedea numai milostivire» (ps. 32), căci «pământul este plin de mila lui Dumnezeu» (ps. 33₅).

«Cutremurați-vă dar și nu păcătuți» (ps. 4₅).

Econ. I. Popescu-Mălăești.

Influența Moralei Creștine asupra fericirii societății.

Vițiile și patimile omenesci nu sunt negreșit lucrarea moralei evanghelice. Aceasta le înfrânează, dacă a fost urmată. Ele provin dela natură și sunt atât de vechi, ca și omenirea și vor dăinui cât va exista și ea. «*Vitia erunt donec homines*» ¹⁾. A presupune, că o morală este greșită, pentru că cineva are neplăcerea de a o urma și că ea nu împiedică toate crimele, aceasta nu este o dreaptă judecată. Poate fi o morală, care să aibă puterea a schimba pe om și a-l face nepăcătos.

Sunt aproape trei mii de ani, de când filozofii judecă asupra moralei, ei au întors-o în toate înțelesurile, au căutat sprijinul din orice parte, au desfășurat cu râvnă deosebite argumente vrednice a o împuternici. În care parte a lumii a făcut-o ei mai prielnică, după cum ea este între noi? Poate cineva să-și închipuiască una, despre care oamenii n'au auzit niciodată vorbindu-se, sau a'i atribui o temelie, despre care n'a cugetat încă? Când aceasta ar fi cu puțință, ce încredințare vom avea despre puterea ei, după șase mii de ani de nenorociri și de crime? Iată trei chestiuni asupra cărora necredincioșii n'au răspuns încă și vom aștepta multă vreme deslegarea lor.

Prin comparația națiunilor creștine, cu cele necreștine, se poate dovedi, că niciodată nu a existat nici într-o parte a lumii o morală mai rațională, mai statornică, mai populară, care să producă cele mai mari și mai bune efecte, de

¹⁾ Tacit. Ist. 1. IV.

cât morala evangelică. Aceia a necredincioșilor, nu este o nouă creațiune, ei au primit-o dela Epicur cu oarecari lucruri ascunse; ea este greșită și stă pe temelie ruinată. Grecii și Romanii, cari au urmat-o, au alergat repede la distrugerea lor. Istoria dovedește aceasta și faptul este netăgăduit. El arată, că în timpul când această morală ne-religioasă ar avea mai mare însemnătate astăzi, ar produce negreșit în societate aceleași efecte ca altădată. Omul din al optsprezecelea secol nu este frământat din aceeași tină, ca cei ce viețuie acum două mii de ani.

Tot ce se poate găsi ca bun în morala epicuriană, nu este osândit de morala evangelică. Ni se zice, că morala umană, trebuie să fie bazată pe natura omului și pe interesul său actual și consimțind la aceasta, mai cu osebire, că acest interes să fie bine înțeles și socotit în chipul cel mai înțelept. În fond zicem altceva, pe când bazăm morala pe voința lui Dumnezeu bun, tată ceresc și binefăcător al creaturilor sale, pentru că El ne-a dat ființa, spre a ne face binele, fără îndoială el voește ca legile sale să se întoarcă în folosul nostru, pe când vom cântări interesul nostru fără patimă și fără prejudiciu, simțim că nu avem nimic mai bun a face, chiar pentru această viață, de cât a urma preceptele coprinse în sfânta Evangelie.

Dar Dumnezeu nu este îndatorat a face, să ne găsim totdeauna în lucrarea virtuții un folos real și simțitor. Sunt fapte eroice, neștiute, necunoscute, pedepsite chiar ca crime; speranța creștină poate singură să ne îndemne a le săvârși.

Este o defăimare a afirmă, că Domnul nostru Iisus Hristos dându-ne reguli de morală, nu a ținut nici o socoteală de interesele noastre pentru această lume, că El ne-a poruncit d'a renunța în mod absolut, că a ținut seamă de aceasta, este a pierde meritul virtuții și răsplătirile altei vieți, nimic nu este mai greșit.

Domnul nostru Iisus Hristos începând predica de pe munte, zice: «*Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor*» ¹⁾. El presupune așa dar, că nădejdea împărăției cerurilor este mai vrednică a face fericirea noastră pe pământ, decât înclinarea către bogății. Se poate îndoii cineva, când consideră micul număr dintre aceia, ce le stăpânesc, neliniștea care 'i turbură, întâmplările nenorocite la cari sunt expuși în totdeauna.

Domnul Hristos adaogă: «*Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul*». Adică, că ei vor stăpâni sufletele și inimile prin blândețe. «*Impacă-te îndată, zice El, cu vrăjmașul tău cât ești pe cale, de temere să nu vestească pe judecător, să nu vă pue la închisoare și a plăti până la cel din urmă obol*». El ne învață a cere dela Dumnezeu pâinea noastră cea spre ființă. El făgăduiește acelora ce caută în cel dintâi loc, *împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și toate celelalte se vor adăoga lor*.

«*Invățați-vă dela mine, zice Domnul în altă parte, că sunt blând și zmerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre, că jugul meu este bun și sarcina mea ușoară este. Dați și vi se va da vouă; vi se va da o măsură plină, încărcată, cu îmbelșugare. Cu ce măsură veți măsură, cu aceia vi se va măsură vouă*. El oprește ipocrizia, pentrucă nu este nimic ascuns, care să nu vie la arătare; avariția, pentrucă bogățiile nu pot să ne păstreze viața; mândria, pentrucă cei trufași sunt totdeauna umiliți. Reprezintă pe fiul risipitor, pedepsit pentru necinste, mustrare de conștiință și sărăcie. Iată într'adevăr argumente prezente și simțitoare, pedepse și răsplătiri pentru această viață, fără prejudiciu de cele ale vieții viitoare. Un amănunt mai lung, ar fi nefolositor.

De asemenea Sfinții Apostoli nu au vorbit în chip

¹⁾ Evang. Mat. c. V.

mai deosebit. «*Pedepsele dinăuntru și muștrările*, zice Sf. Apostol Pavel, *domnesc în sufletul oricărui om, care face răul, fie iudeu sau păgân; mărire, cinste și pace celui ce face bine*, de orice națiune ar fi el. Dumnezeu nu respinge pe nimeni. Și pentru aceia El poruncește credincioșilor a nu se lăsa niciodată a fi biruiți de rău, ci a birui răul prin bine; a se supune stăpânirilor, pentru că ele sunt înarmate de sabie și au dreptul a răzbună crimele; a face binele pentru că ele sunt statornicite spre a'l răsplăti. El nu defaimă pe un părinte care mărită pe fiica sa, spre a înlătură necinstea de a o ține într'o vârstă înaintată. Dacă sfătuește înfrânarea și răbdarea în stare de văduvie, aceasta pentru că cineva este scutit de pedepse, îngrijiri de întristările măritişului, el adaogă, zic aceasta pentru binele vostru, această stare este cea mai fericită. El sfătuește pe credincioși a nu vătămă nici pe iudei, nici pe păgâni, nici biserica lui Dumnezeu, dându-se pre sine pildă. După drept ce înfrânează greșelile Corintenilor, 'i laudă pentru virtuțile lor; 'și face o mărire spre a'i încurajă la cinste, îndemnându-i a se face neînvinuiți. El se slujaște de un argument de îndemnare, spre a'i face milostivi. El zice Efezenilor, că cel ce 'și iubește femeia sa pe sine se iubește; îndeamnă pe copii a cinsti pe părinții și mumele lor, din pricina răsplăților timporale, alăturate la această poruncă. El îndeamnă pre Filipeni a face tot, ce'i poate arătă iubiți și respectați și a le da un bun renume; toți credincioșii să păstreze buna înțelegere, prietenia, dragostea frățească, bucuria, mulțumirea unei conștiințe curate. El scrie lui Timoteu, că cucernicia este folositoare tuturor, că ea are răsplățile acestei vieți și a celei viitoare.

În acelaș înțeles Stântul Apostol Petru îndeamnă pe credincioși, a păstră o purtare fără dojană printre păgâni, ca aceia cari ar fi ispitiți a'i vorbi de rău, să fie siliți a mări pre Dumnezeu, văzând faptele lor cele bune. El 'i

îndeamnă la supunerea către puterile pământești, pentru că Dumnezeu voește ca făcând binele, reduc la tăcere pe cei neștiutori și oamenii fără judecată.

Domnul nostru Iisus Hristos și sfinții săi Apostoli n'au trecut în tăcere nici un argument tras de interesul nostru personal și prezent, spre a ne conduce la virtute. Liniștea patimilor, stăpânirea asupra inimilor, pacea cu semenii noștri, odihna conștiinței, temerea de necinste, muștrările, imputările, răzbunările, respectul ce însuflă virtutea, protecțiunea legilor, principiile de cinste și de îndemn, dragostea de noi înșine bine regulată, blândețea societății, sunt într'adevăr foloase temporale și simțitoare. Indrăznim a nu crede puterii predicatorilor moralei naturale, filozofice, epicuriane, de a produce ceva mai grabnic și mai statornic.

Sfânta Evanghelie nu ne poruncește a închide ochii asupra argumentelor omenești și de a ne împotrivi, decât numai când pot fi pentru noi o ispită de a face răul și a vătăma datoriile noastre, pericol prea repetat în societățile stricate, unde viciul puternic este lăudat și virtutea aproape redusă a se ascunde, materialistii chiar au fost siliți a recunoaște aceasta.

Dacă se găsesc și oameni răi în creștinism, provine din aceia, că religiunea le interzice, bine înțeles, argumentul interesului lor. Nici o religiune nu face oamenilor mai bine simțit acest interes. Și aceasta din cauza unei organizări vițioase și patimi mai puternice, prin cari judecata 'i orbește, și 'i făc să uite interesele acestei vieți și a celei viitoare, care din nenorocire le este comună cu a necredincioșilor.

Să presupunem pentru un moment, că suflete fără judecată sau rău instruite se înduplică a crede, că interesele acestei vieți snt totdeauna în contra mântuirii vecinice, că trebuie în chip absolut a fi nenorociți în această lume,

spre a merita a fi fericiți în cealaltă. Religiunea va fi ea răspunzătoare de această greșală și de înțelesul neîntemeiat și greșit, ce acești oameni dau unor învățături ale Evangheliei?

A încredința asupra acestui înțeles nechibzuit, asupra purtării acelor ce'l primesc, a conchide că această morală este primejdioasă pentru că cineva se amăgește, este a fi lipsit de judecată. Se află vre-un principiu al unei morale oarecare, al cărei un spirit greșit nu se poate înșelă? Așa dar, trebuie a dovedi înșelăciunea, iar nu a critica legea sau principiul.

Autorul Tabloului Sfinților încheie două volume pline de injurii în contra religiunii prin expuneri de răni, pe cari morala creștină a făcut societății. Este o defăimare cinică și amară a moravurilor noastre, și se poate vedea planul în Sistemul naturei, în creștinismul descoperit și în altă parte. Se poate împotrivi la aceasta tabloul pe care Cicerone, Lucian, Quintilian au descris pe filozofii din timpurilor, dojenile, ce face Plutarh epicureilor; decretul magistratilor, cari i-au gonit din orașele, în cari ei corumpeau tinerimea; moravurile Romei epicuriane, zugrăvite în satirile lui Juvenaliu și Petroniu. De asemenea este cunoscut tabloul următorilor noiei filozofii, produs de căpeteniile sectei. Această paralelă nu este de temut pentru noi, în nici una din părțile sale. Dar este mai bine a răspunde în mod direct la toate defăimările lor.

Partizanii moralei creștine sau sfinții, după criticul nostru, se pot împărți în două clase: Unii au fost căpeteniile părții, întemeetorii sectelor; scopul lor neschimbat era, de a stăpâni și a trăi din munca acelor, cărora ei le vesteau Evanghelia. Ceilalți au fost admiratori de bună credință, cari amăgiți prin înșelători, au devenit în mâinile lor instrumentele patimilor lor și a politiceii lor interesate. Nici unii, nici alții n'au fost oameni folositori. Dacă înșelătorii,

după ce au câștigat partizani, au găsit secretul a tiraniza și a trăi în socoteala lor, fanatici neprefăcuți, admiratorii străbătând bunătății cauzei lor, consultând luminile conștiinței lor greșite, n'au făcut mai mic rău societății prin turburările și pustiirile, ce ei au făcut să se nască, de unde cineva vede, că cucernicul ipocrit și cel de bună credință au fost ființe prea vătămătoare.

Fondatorii sectei, pe cari autorul voește a-i numi, sunt cunoscuți. Este Iisus Hristos și Sfinții săi Apostoli. Intr'alt loc el n'a îndrăznit să arate, că Iisus Hristos a fost un înșelător ipocrit, el a zis, că acesta a fost un vizionar sau un amăgitor neîndemănatic. În o altă lucrare el zice: «Că este prea cu puțință, ca omul nostru fără căpătâiu, să fi ajuns a se crede într'adevăr trimis de Dumnezeu, că el să fie un visător și să găsească oameni destul de simpli, spre a se încrede în visurile sale. El conchide, că un amestec destul de statornic de entusiasm și înșelătorie, pare să constituie caracterul lui Iisus». La care din aceste judecăți să ne oprim? Această amestecare atât de greșită este absurdă și cu neputință.

Aceleași variațiuni de judecăți și asupra caracterului Apostolilor. Adesea autorul 'i învinuiește, că au fost neînvățați, simpli, crezători; altă dată 'i respinge ca martori interesați și înșelători. El zice, că a putut să se găsească printre ei oameni simpli, crezători, de bună credință, alții erau mai vicleni și mai îndemănatici, cari s'au făcut stăpânii celorlalți; el judecă că un om, care ar fi început prin a fi înșelător, va sfârși prin a fi visător de bună credință. Nu știm dacă autorul a simțit în sine această amestecare, dar negreșit, că el nici nu a început, nici n'a sfârșit prin bună credință.

Domnul nostru Iisus Hristos nu a căutat nici a stăpâni, nici a viețui prin osteneala partizanilor săi, nici a tiranisi pe cineva, nici a face din apostoli instrumentele politice

sale. El neconținut a prevenit și a prezis moartea sa de necinste. El a zis, că prefacerea lumii nu va fi lucrarea sa, ci a Sfântului Duh. El a oprit Apostolilor săi spiritul de stăpânire, de interes, intrigă ambițioasă; El nu le-a făgăduit decât suferințe în această lume. Nu este acesta prețul, făcând cineva înșelăciuni. El a făcut cel mai mare bine la toată lumea. Sfântul Apostol Petru a luat de martori pe locuitori Iudeei. Ucenicii săi au făcut același lucru. Este o nebunie a susține, că virtuți atât de curate, atât de statornice, atât de populare au fost nefolositoare sau vătămătoare societății.

Ei au pricinuit turburări. Fie. Filozofii au pricinuit asemenea și ar fi făcut mai mult, dacă erau atât de puternici și aveau un renume ca apostolii. Popoare hrănite în greșală și obicinuiți la crimă, nu erau destul de ascultătoare, spre a îmbrățișa fără rezistență o religie atât de sfântă ca aceea a Domnului nostru Iisus Hristos. Voesc ei mai bine a lăsa pe oameni în neștiință și vițiu, decât a se expune a'i răzvrăți instruindu'i? De ce și închipuesc necredincioșii a învăța pe alții o doctrină mincinoasă sub cuvânt a'i instrui? Dacă ei cred, că învățătura lor este destul de minunată, spre a stăpâni lumea îtreagă fără opunere, se înșală; stăpânirile lor nu sunt prea strălucite. Ei n'au luat religiei, decât pe fugarii aceia, cărora vițiul 'i stricase de mult timp. Ei zic, că sistemele lor nu sunt făcute pentru comunitatea oamenilor și ei le propoveduesc la toată lumea.

Cât despre turburările și pustiirile, ce ei atribuesc greșit creștinismului, ar fi adevărat, ar trebui încă a-i ține socoteală virtuților pacifice și sociale, ce el a practicat, civilizarea barbarilor, foloasele de cari ne bucurăm și astăzi. Pentru unul sau doi oameni din fiecare secol, cărora protivnicii noștri le impută fanatismul, se află milioane de cetățeni cinstiți, caritabili, binefăcători neînvinuiți, cari au pătruns și au cunoscut virtuțile lor în morala creștină.

Tabloul, ce face autorul sfinților de toate vârstele, este lucrare de o inimă îndărătnică, care nu mai crede în virtute. După el, propoveduitorii Evangheliei sunt oameni, cari se propoveduiau ei însuși și voiau să stăpânească; sfinții doctori, căpeteniile partidelor, puțin simțitori asupra mijloacelor a face să biruiască cauza lor; sfinții mucenici sunt sau înșelători, cari au perit în osteneala de a statornici învățatura lor, sau nesimțitori, ai căror conducători entusiasmați sau înșelători au turburat creerul; sfinții împărați, înșelăciunile clerului, sau politicianii răi, totdeauna gata a vărsa sângele lor, spre a face să domnească preoții lor; sfinții călători, oameni de nimic lor înșile și nefolositori societății, sfinții monahi, robii periculoși ai superiorilor lor, sau fințe părăsite, cari s'au hrănit din munca altora.

Așa dar este în destul de a fi fost sfânt, spre a nu avea nici o calitate bună. Acela care nu este ateu, păgân sau lepădat de credință, nu poate fi un om de bine. Dar se află sfinți, cari nu au fost nici apostoli, nici învățați, nici martiri, nici regi, nici călători, nici monahi; ei au viețuit în statele societății civile, și au împlinit toate datoriile, nu au făcut de cât bine semenilor lor și nu au turburat liniștea nimănui. Ei sunt în cel mai mare număr, cine îi au format? Ei au crezut în Dumnezeu și în Iisus Hristos; ei au urmat Evangheliei după literă. Dacă morala este atât de urâcioasă, cum ar fi putut exista un singur suflet cinstit în creștinism?

Dacă cu o pană muiată în fiera necredinciosului am avea de gând să înegrim pe toți oamenii mari, despre cari se vorbește în Istorie, a calomniă intențiunile, faptele, talentele și virtuțile lor, necredincioșii ar fi cei dintâi, cari ne-ar blestemă.

Este cunoscut, ce rezultat au avut la popoarele barbare, predicatorii Evangheliei; chiar necredința a fost silită să aducă laude curățeniei zelului lor. Cu toate acestea ei au

luat pe apostoli de exemplu. Un model atât de periculos ar fi putut produce copii atât de respectuoase? Niciodată. filozofia nu a executat nimic, nici chiar ispitită ca asemănare.

Păgânii însuși se mirau de statornicia martirilor. Cels. mărturisea, că este o laudă a muri pentru apărarea adevărului. Iulian, nu mai cuteză a reînoi spectacolul, de temerea a nu muri acolo. Înțelepții noștri moderni judecă, că ar fi fost mai bine a adora pe Jupiter sau Venus, decât a mărturisi pe Iisus Hristos. Dacă propoveduitorii cei mai bine instruiți ar fi fost înșelători sau învățați puțin îndemănatici asupra mijloacelor, spre a face să învingă învățătura lor, nu ar fi ținut de cât la ei de a scăpa de pedeapsă; câteva bucăți de tămâie aduse idolilor, 'i ar fi liberat ertăți de greșalele lor.

Am dori să știm, întru cât un rege oarecare, cu caracter bun și înțelept ar fi înșelat de cler, unde este sângele ce a răspândit spre a face să domnească preoții. Legiutor, înțelept, războinic mărinimos, soț credincios, tată duios, prietenul supușilor săi, arbitru respectat de vecinii săi. El n'ar călca nici o datorie, nu ar părăsi nici o virtute. Niciodată un asemenea suveran nu s'ar bucura de o glorie mai curată, mai strălucită, mai durabilă ca a lui și nu ar fi nici un popor din Europa întreagă, care să nu dorească a'l avea de stăpân.

Exemplul călătorilor și al monachilor a dat naștere la mai multe virtuți creștinești, decât toate maximile lui Socrate și Zenon. Dacă oameni, cari au rodit pustietățile, au mântuit sfărâmăturile științelor, au civilizat nordul, au hrănit poporul, desbrăcat sau prădat de cei mari și puternicii au întemeiat colonii, au pregătit un azil copiilor tratați rău de părinții lor, au fost nefolositori sau periculoși lumii, ce serviciu deopotrivă au adus vreodată filozofii omenirii întregi?

C.

(Va urma).

FABULA ȘI PARABOLA IN VECHIUL TESTAMENT.

E un lucru demn de remarcat că în biblie nu găsim întrebuițată fabula. Intru cât fabula e o pildă, una dintre mijloacele cele mai intuitive de a arăta un adevăr, și intru cât patria pildelor este Orientul, e de mirare că scriitorii iudaici n'au întrebuițat de loc mijlocul acesta de intuițiune. Evangeliile sunt pline de pilde, pe care clasifică genurilor literare le numește parabole; testamentul vechiu e sărac chiar și în parabole, înțelegem că e sărac în comparație cu evangeliile, căci de altfel are destule, mai ales în proroci.

In tot testamentul vechiu se găsesc numai două fabule, și e destul de interesant faptul că persoanele acțiunii nu sunt animale, ci plante, într'amândouă fabulele. Una e în Cartea Impăraților IV c. 14 v. 9. Faptul istoric e acesta: Amesia, fiul lui Ioas, ajunge după moartea tatălui său rege în Iudeea. După ce și-a întărit tronul, și după ce a purtat cu noroc un războiu împotriva Edomiților, provoacă la războiu pe regele lui Israel, pe Ioas. Însă acesta era mai puternic, și primind războiul bate pe Amesia și-l prinde, îi intră în capitală, în Ierusalim, îi dărâmă o mare parte din zidurile cetății și-i pradă vistieria și templul. Acum, fabula de care vorbim formează răzpunsul lui Ioas către Amesia, la provocarea acestuia. Iată cum zice biblia:

Atunci a trimis Amesia soli la Ioas, feciorul lui Ioahaz al feciorului lui Iu, împăratul lui Israel, zicând: Vino să ne vedem față cu față ¹⁾. Și a trimis Ioas împăratul lui Israel la Amesia împăratul Iudeei, zicând: acanul ²⁾ cel din

¹⁾ Adică să ne măsurăm puterile. E formula de provocare la războiu.

²⁾ Acanul, un fel de spin.

Livan a trimis la chedrul cel din Livan zicând: dă fata ta fiului meu, să-i fie femeie și au trecut hiarele țarinii cele din Livan și au călcat acanul.

Atâta e toată fabula. Iar explicarea ei urmează numai decât în versetul următor, căci Ioas continuând zice: Ai bătut Edomea, și te-a înălțat inima, mărește-te șezând în casa ta, că pentruce să faci războiu cu răul tău? Ca să cazi și tu și Iuda cu tine?

A doua fabulă, cu mult mai complectă și mai frumoasă, o găsim în Cartea Judecăt. C. IX v. 7—15. Murind judecătorul Gedeon, care se numește și Ierovaal, lasă în urma sa 72 de fii, între cari și unul Abimeleh, copil nelegitim, născut cu o femeie din cetatea Sichem ¹⁾. Acesta vrea s'ajungă singur stăpânitor, înlăturând pe toți frații săi. De aceea pe ascuns pleacă la Sichem, unde trăiau rudele mamei sale, cu ajutorul cărora câștigă pe toți cei din Sichem. «Ce vă este mai bine vouă? Să vă stăpânească toți feciorii lui Ierovaal, ori să vă stăpânească un singur bărbat?» Acestea sunt vorbele lui. La răspunsul lor că vreau, ca și până acum, să fie stăpâniți de un singur bărbat, Abimeleh pune întrebarea: dar care dintre atâtea feciori ai lui să vă fie stăpân? Fiind că el după maică era din Sichem, și acum vorbea celor din Sichem, le zice: Nu uitați că osul vostru și carnea voastră sunt eu! Iar bărbații din Sichem răspund: da, fratele nostru este. Sicheimiții îi dau deci bani, ca să-și tocmească bărbați săraci și fără de lăcaș. Cu aceștia Abimeleh pleacă la Efrata, unde era palatul lui Gedeon, surprinde și omoară pe toți frații săi, afară de unul numit Ioatam, care a putut să scape. După uciderea lor, «s'au adunat toți bărbații Sicheimiților..... și mer-

¹⁾ Scriem numele acesta așa, fiindcă este cel mai obicinuit și pare-se a fi și mai corect. În biblia noastră (Vezi Biblia de Buzeu vol. II p. 68—70) numele e scris într'o mulțime de feluri, când Cixem, când Cixim, când Cikum și chiar Cixim.

gând au pus pe Abimeleh împărat la stejarul care era lângă Sichem.

Ioatam, cel scăpat de moarte, avea și el partidul său, și se vede că avea partizani chiar și în Sichem, pe cei nemulțumiți cu această usurpare și cu crima fratricidului. Merge deci și el la Sichem; nu îndrăznește însă să intre în cetate, ci adună poporul pe dealul din fața cetății, pe Garizin. Aici s'a și ridicat glasul său, și a plâns, și le-a zis lor: ascultați-mă bărbați din Sichem, ca și Dumnezeu să vă asculte pe voi.

Mergând au mers lemnele,

Să-și ungă peste dânsele împărat.

Și au zis către măslin: împărățește peste noi.

Răspuns-a lor măslinul: Să las grăsimea mea.

Pentru care mă preamăresc zeii și oamenii

Și să merg să stăpânesc peste lemne!

Și au zis lemnele către smochin:

Vino și împărățește peste noi

Răspuns-a lor smochinul: să las dulceața mea

Și rodul meu cel plin de preț

Și să merg să stăpânesc peste lemne!

Și au zis lemnele către viță:

Vino și împărățește peste noi.

Răspunsu-le-a lor vița:

Să las eu vinul meu,

Cel ce înveselește și zeii¹⁾ și oameni

Și să merg să stăpânesc peste lemne!

Și au zis lemnele către spin:

Vino și împărățește peste noi.

Răspuns-a spinul către lemne:

¹⁾ Originalul are zeii (Elohim), biblia noastră traduce și aici cu *Dumnezeu*. Sunt reminiscențe din cultul babilonean; oșpețele zeilor, cum le aflăm și în mitologia greacă.

De vreți într'adevăr să mă ungeți împărat

Veniți și vă nădăjduiți sub acoperirea mea.

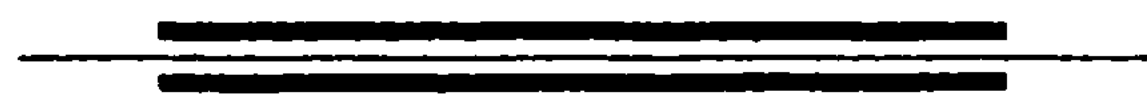
Dacă nu, ieși-va foc din spin și va mistui chedrii Livanului.

In fabula aceasta, frații cei uciși sunt măslinul, smochinul și vița, iar spinul Abimeleh. Ioatam vrea să arate ce rău au lucrat Sichiemiții, impunând poporului pe Abimeleh, și că ei au să sufere din cauza asta, căci Abimeleh le va face mult rău, ceea ce într'adevăr s'a și întâmplat. Ioatam a fugit apoi și Abimeleh a domnit trei ani «și a trimes Dumnezeu duch rău între Abimeleh și între Sichiemiți» a izbucnit o ceartă adică între ei, și Abimeleh a venit cu oastea și a aprins Sichemul și a ucis pe bărbații din el, apoi a cucerit alte cetăți protivnice lui, dar la asediul uneia a fost lovit de-o femeie de pe zid cu o bucată de piatră de râșniță, și i-a spart capul. Iară el a poruncit slugii sale: scoate sabia și mă ucide ca să nu se zică că o femeie m'a omorât. Și astfel a perit.

Amândouă aceste fabule, precum se vede, au o tendință poetică, și sunt oarecum polemici de partid.

Parabole sunt multe în testamentul vechiu și, precum am spus, cele mai multe sunt în proroci, însă acestea nu se pot compară cu cele din testamentul nou. Parabolele prorocilor sunt pline de avânt poetic, și tocmai de aceea mai grele de înțeles; ale evangheliilor sunt simple și luate din viața de toate zilele. Apoi, evangheliile în parabolele lor, potrivit scopului moral, au fondul și forma de un desăvârșit acord, pe când la proroci adese ori e o disonanță: subiectul lor e în multe cazuri aproape obscen, fiindcă aveau o predilecție de-a luă subiectele din viața desfrânată a adulteriului.

M. P.

PREOTUL ȘI SARACUL,

„Că am flămânzit și 'mi-ați dat de
„am mâncat; însetat-am și mi-ați
„dat de am băut; strein am fost
„și m'ați primit; gol și m'ați îm-
„brăcat; bolnav am fost și m'ați
„cercetat pe mine; în temniță am
„fost și ați venit la mine“.

(Math. XXV. 36).

Săracul este întâlnit foarte adesea de preot. El trebuie să-l intereseze prin urmare și să ocupe în viața și preoția sa un loc de frunte. Săracul se găsea în starea cea mai de plâns la venirea Domnului nostru Iisus Hristos, atunci când el s'a pogorît în mijlocul omenirii spre a o scoate din fundul prăpăstiei în care căzuse. Știm ce au în vedere aceia, cari pentru a ajuta pe sărac pun la cale tot felul de sisteme pe cari le aplică apoi în afară de influențele și de acțiunea evanghelică. Sclavia și rușinea, acestea sunt cele două rezultate obținute de păgânism în antichitate și de filantropie la moderni, când a fost vorba de sărac.

*
* *

Sclavia, așa se numea sărăcia înainte de Creștinism. Da, în acel timp nu există propriu vorbind săraci, dar iată ce se petrecea în lume. Câțiva oameni, un număr destul de mic, comparați cu populația pământului, ajunși stăpâni ai pământului, ai banilor și a tot ce întreține viața, își atribuiseră, pentru a zice astfel, monopolul vieții, pe care o distribuiau sau o refuzau după caprițele lor. Nevrând, sau neputând să înțeleagă că toți oamenii au o aceeași origine și un acelaș scop, în trufia lor, ei își închipuiseră nebunește că erau de o fire superioară nenorocitelor creațiuni.

cari se târau la picioarele lor. Și groaza, foamea și superstiția întărind această părere de sălbatec, îi dăduse puterea unei legi formulată prin aceste cuvinte: «*Sclavul este o ființă mai ieftină decât un lucru de nimic*». Ajunsă la acest punct soarta sârmanilor sclavi ne apare sub un aspect care aduce indignare și lacrimi. Inchiși ca turmele în ocoalele caselor, sau înghesuiți în pivnițele palatelor care răsunau de strigăte de bucurie, de zgomotul dansului și al serbărilor date de stăpânii lor; scoși de acolo ca să se frângă în două de o muncă niciodată recompensată și în totdeauna pedepsită, sau ca să se sfășie unii pe alții într'o sală îmbălsămată, sub ochii oaspeților voioși; biciuiți până la sânge și adesea omorâți pentru vre-un vas spart; aruncați în pișcine ca să îngrășe peștii vre unui stăpân lacom; duși la târg ca animalele, nedemn precupețiți și vânduți pe un preț de nimic. Iată soarta celor mai mulți oameni în păgânism. Da, cei mai mulți, căci este probat că sclavii întreceau cu mult, ca număr, pe stăpânii lor, căci istoria spune celui care vreă să o auză, că un singur oraș, Athena, n'a avut niciodată mai mult de 20000 de cetățeni, dar numără 400.000 de sclavi; că un singur oraș, Corintul, numără 500.000. Istoria ne spune că la Sparta, a cărei libertate este atât de lăudată, erau 40000 de cetățeni cel mult și 200.000 de iloți; că la Roma în sfârșit, metropola sclaviei, un om care posedă 400 de oameni, din cari putea să facă ce'i plăcea, avea o avere mică.

Iată în ce stare eră lumea veche. Dar lumea modernă, ne oferă oare un spectacol mai mângâitor?

Găsind incompletă revoluția operată de Creștinism, s'au găsit oameni cari, după ce au discutat serios opera divină, au lucrat cu sânge rece și pe acelaș plan ca să obție rezultate mai bune. Aceste spirite nobile, înzestrate cele mai multe cu intenții excelente, au fost numite pompos filantropi, ceea ce înseamnă până aici sistem nerealizabil sau foarte incomplet. Filantropul are nenorocirea, că face constatări asupra mizeriei, dar stă departe de ele. El își dă cel puțin în fiecare dimineață o idee sau două despre îmbunătățirea socială, dar nu le traduce în acțiune o singură dată în viața lui; muncește într'un cuvânt cu spiritul acolo unde ar trebui să fie în joc numai inima. Toate sforțările

filantropiei, toate lucrările ce-a scris, toate sistemele ce-a aplicat, toate încercările de ameliorare, la ce rezultate au dus? La rezultate foarte puțin fericite. Au făcut să cază sărăcia într'un dispreț la care suntem martori în fiecare zi și din care nu se va ridica decât atunci când ea va fi iarăși pusă sub acțiunea singurei autorități care poate s'o facă respectată și iubită, sub acțiunea Bisericii. Intr'adevăr cauza acestui dispreț este numai în deplasarea regulei comune stabilită la început între bogat și sărac. Astfel baza raporturilor omenești, după Creștinism, este iubirea.

Evanghelia zice că bogatul va veni în ajutorul săracului, pentru că ca frați, ei trebuie să se iubiască. Pe când baza raporturilor omenești, după filantropie, e folosul reciproc, interesul personal, adică egoismul. Filantropia spune în fiecare zi: «Bogatul trebuie să ajute pe sărac, pentru că e vorba de interesul său, căci dacă n'ar fi ajutat, săracul ar putea să se revolte, ar putea să jefuiască, ar putea să se facă ucigaș; interesul personal al bogatului cere deci ca el să ajute pe sărac». Morala aceasta s'o spunem iarăși, a produs sisteme, legi, mașini minunate cari dezvoltând industria, trebuiau, se zice, ca să mărească și bunul trai. Ea a produs *asistența publică* și împărțiri legale; ea a produs chiar și serbări cu dans în folosul celor săraci, dar închis'a ea rana? Nu, ea n'a închis-o. A o ascunde cu grije, a o încungiură cu flori, a jucă sau a râde înaintea ei nu înseamnă a o închide. Ar trebui ceva mai mult. Dumnezeu și-a luat sarcina s'o închidă intervenind el însuși, știm noi cum.

* * *

Pe un munte din Iudeea, o mulțime mare se îngrămădește. Va vorbi acela care se manifestase prin lucrările și minunile sale, dar care nu începuse încă cursul predicărilor sale. Ce va spune? Voind să expue o religie și o morală completă, negreșit el va defini exact pe Dumnezeu și raporturile care trebuie să existe între om și Dumnezeu; el va..... dar să-l ascultăm: «*Fericiți cei săraci cu duhul că acelora este împărăția cerurilor. Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia etc.*»¹⁾ Să ne închipuim mișcarea

¹⁾ Mat. V, 3 și urm.

mulțimi care aude aceste cuvinte. Dar la ce bun să explicăm ceea ce este cunoscut de toți și ceea ce mai urmă; aceste cuvinte ce cuprindeau în ele revoluția cea mai mare de pe pământ, produsă la moment efectul lor. Doisprezece lucrători, auzindu-le, se depărtară îndată de ai lor și găsiră pe cel care le pronunțase. Ei îl întrebară de fericirea promisă de el. În sfârșit, el însuși, deși fiu al lui Dumnezeu, nu era bogat.

Născut dintr'o zmerită fecioară, logodită cu un simplu lucrător prin cele mai caste legături, el avu leagăn o mână de paie. El crescuse sub acoperișul unei case foarte modeste, simplu dulgher, el lucrase până la 30 de ani, apoi lăsându-și uneltele sale de muncă, își zisese că a venit ciassul să înceapă opera de altfel foarte importantă a răscum-părării lumii. Și acum acestei lumi care nu visă decât glorie, lux și bani; acestei lumi care credeă sincer că tot ce era în zdrențe, tot ce era sărac, n'avea fire de om; acestei lumi îmbătată de plăceri, venea el să strige: «*Fericiți cei săraci*». Apoi după pronunțarea acestor cuvinte, după ridicarea gloriosului stindard al sărăciei, așteaptă să se strângă cineva în jurul lui. Și n'avu să aștepte mult. Chiar după această primă predică și cum se pogorî de pe munte, el se văzù împresurat. La cei 12 cari veniseră cei dintâi și cari fură așezați căpetenii săracilor, se adăogară și alții în număr mare și cortegiul se puse în mișcare. Timp de trei ani fù văzut străbătând drumurile Iudei, până când Regele săracilor, părăsit de data aceasta de armata lui săracă, fù arestat ca un rău făcător, judecat și condamnat ca turburător al ordinii publice și doritor de o putere pe care contemporanii săi o lăsaseră să le fie rușinos răpită. Unele din chinurile cari au precedat moartea sa au avut o însemnare misterioasă. Pe cap i se puse o cunună de spini, simbol al durerii, care este spre a zice așa, diadema săracului; pe umeri petice vechi, cum sunt vestmintele săracului; în mână o trestie, sceptru așa de slab și așa de batjocoritor, ca puterea săracului; în sfârșit fù pironit pe o cruce, care fusese adesea ori ultimul pat al sclavului sărac și se credeă că s'a isprăvit cu învățăturile ciudate pe cari le proclamase. Dar tocmai atunci aceste învățături, după asigurarea pe care o dăduse el într'o zi: «*Și eu îndată ce*

*voiu fi înălțat de pe pământ voiu trage pe toți la mine»*¹⁾. produsera efectele anunțate. Coborât din acea spânzurătoare rușinoasă, șezând trei zile într'un mormânt de unde ieși biruitor, trăind încă câțva timp cu discipolii săi, el îi binecuvântă pentru ultima oară înainte d'a se înălța la cer și îi împrăștie prin lume.

Săraci în totdeauna, nepregătiți și fără cultură aproape toți, dar transformați de Duhul Sfânt, ei întâmpinara cu curaj lumea aceea pe care erau chemați s'o cucerească. Ei nu umblara numai prin sate, ci au pătruns în orașele cele mari. În areopagul din Athena și în academiile din Corint și din Roma ei se prezintă fără îndrăzneală, dar și fără frică. Ei vin într'o zi și arborează alături de sceptrul Cezarilor, crucea, acest semn de rușine și de dezonoare până atunci și de atunci înainte destinat să lumineze ca un far, să ajute ca cel mai puternic sprijin, să fie cea mai frumoasă recompensă a bravurei și a curajului. Trei veacuri de lupte, de devotament, de sânge vărsat, de virtuți practicate, cum nu mai cunoscuse anticitatea, aduc în sfârșit biruința acestei cruci binecuvântate și într'o zi în această capitală a lumii, unde primele ei cuceriri fură negreșit câteva servitoare sărace, sărăcia luând locul lui Jupiter și al lui Cezar, restabilă curentul victorios al crucii.

* * *

Așa se întemeiază pe pământ această nobleță nouă ieșită din cuvântul Mântuitorului: «*Fericiti cei săraci*». Așa se înalță alături de aristocrația numelor și a banului, aristocrația separări de bunăvoie, ai cărci primi reprezentanți au fost sfinții Apostoli și discipolii lor, cari nu posedau nici un bun, sau cari se lipsiau de el din iubire pentru frații lor și pentru goliciunea sfântă a crucii. În curând după aceasta, începura depărtările din partea a tot puternicilor veacului. Nume respectate, glorioase chiar, trecura în registrele ignorate încă ale Bisericei.

Mai mult, s'au văzut bogați coborându-se din palatele lor mărețe ca să fie arși pe rug de vii; femei cari făceau

¹⁾ Ioan XII. 32.

bucuria și mândria lumii aruncase podoabele lor, și sărăcicios îmbrăcate, se condamnă la o văduvie vecinică; filozofi distinși părăsiră școalele lor și veniră să buchi-sească legea nouă la picioarele săracilor doctori. Tinerețea fugi din cetăți, frumusețea se ascunde în umbră. Și spectacolul acesta a străbătut vârstele, chiar și până azi se văd persoane cu situațiuni strălucite, moștenitoare a cine știe ce nume mare, tinere având la dispoziție tot ce le poate amăgi dorința de a se arăta și de a fi așa cum place lumii, își iau rămas bun dela ai lor și aleargă spre cel răstignit, care singur a putut să promită, care singur a putut să dea fericirea și îmbrățișând picioarele lui sfâșiate și pline de sânge, îi zic cu patimă: «Numai tu Dumnezeu meu, numai tu și nimic alt ceva decât tu pe acest pământ și în cer».

Iată ce a făcut Domnul nostru Iisus Hristos din sărăcie, și până unde a ridicatu-o, până la adevărata noblețe. A înălțatu-o până la el însuși și aicea e cuprins secretul iubirii sfinților pentru sărac, prin urmare secretul dragostei pe care trebuie să i-o arătăm noi înșine. Noi cunoaștem cuvintele celebre prin care Mântuitorul a arătat clar acest mister. Atunci în ziua judecării—va zice împăratul celor d'a dreapta sa:—«*Veniți binecuvântații Părintelui meu de moșteniți împărăția gătită vouă dela întemeerea lumii, că am flămânzit și mi-ați dat de am mâncat; însetat-am și mi-ați dat de am băut; strein am fost și m'ați primit; gol și m'ați îmbrăcat, bolnav am fost și m'ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la mine. Atunci vor răspunde lui dreptii zicând: Doamne când te-am văzut flămând și te-am hrănit, sau însetat și ți-am dat de ai băut, sau când te-am văzut strein și te-am primit, sau gol și te-am îmbrăcat, sau când te-am văzut bolnav și am venit la tine? Și răspunzând împăratul le va zice lor: Adevăr zic vouă, întru cât ați făcut unuia din acești frați mai mici ai mei, mie ați făcut»¹⁾ Și după acestea, cine ar putea să se mire de minunile făcute de caritate și mai ales de caritatea venită prin Biserică. Iată cuvintele cari au făcut să se nască toată acea pleiadă de episcopi, de preoți, de simpli călugări, cari*

¹⁾ Mat. XXV 36—41.

fără alte mijloace în afară de cuvântul lui Dumnezeu, au ajuns să acopere regate întregi cu azile pentru orfani și bătrâni, cu spitale pentru bolnavi, cu dumnezești locașuri retrase în munți pentru căințe și rugăciuni.

* * *

Aceste opere mari negreșit sunt fructul unei vocațiuni speciale. Noi nu putem să aspirăm toți la realizarea lor.

Ar fi, să observăm în trecere, ar fi imprudent să pretindem lucrul acesta, chiar într'o măsură restrânsă, dar și aceasta ne aduce la considerațiuni particulare proprii pentru toate situațiunile în cari ne pune misiunea preoțească. Ceiace trebuie să facă orice preot și mult mai mult decât simplul credincios, e să cinstească pre sărac, să-l iubească, să-l ajute în măsura facultăților sale, să'și aplice proverbul cunoscut: că nici odată mila n'a ruinat pe nimeni, și mai ales cuvântul sf. evanghelii: «*Dați și se va da vouă*»¹⁾).

De sigur, dacă în fața evenimentelor actuale cari întristează atât de mult inima Biserici, am plecă urechea la sfaturile prudenței omenești, noi ne-am crede scutiți d'a practică această sărăcie evanghelică, așa precum divinul Mântuitor o cerea a lor săi; am găsi că credința fiind mult slăbită, noi nu mai putem nici chiar spera să ni se ofere ceeace mulțumea pe Apostol: «*Având hrană și cu ce să ne îmbrăcăm, suntem mulțumiți*». Dar dacă popoarele nu mai au credința de altă dată, e un motiv oare ca a noastră să se micșoreze? Din potrivă, ea trebuie să crească pe măsura slăbirei ei din societate. Și apoi nu suntem noi datori să punem în practică învățămintele mari și plăcute ale Mântuitorului: «*Nu vă grijiti cu sufletul vostru ce să mâncați și ce să beți, nici cu corpul vostru cu ce să vă îmbrăcați. Au nu este sufletul mai mult decât hrana și corpul decât îmbrăcămintea? Căutați la pasările cerului că nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în grânar și Tatăl vostru cel ceresc le hrănește pre ele. Au nu sunteți voi cu mult mai aleși decât acelea?*»²⁾)... «*Când v'am trimis*

¹⁾ Luc. VI. 38.

²⁾ Mat. VI 25—26.

pre voi fără de pungă și fără de traistă și fără de încălțăminte, au avut-ați lipsă de ceva? Iar ei ziseră: de nimic»¹⁾

Iată cine condamnă preocupările prea mari ale viitorului și rezervele făcute mai ales cu fructele preoției și grija excesivă pentru o moștenire dela strămoșii venerabili, care se cuvine ca să rămâie neatinsă. Și de ce am strânge noi așa de mult? De ce atâtea griji și atâtea supărări? Istoria este martoră, că moștenirile foarte adesea cad în mâini lacome, ajung prada rudelor mojice, adesea lipsite și de religione, cari aleargă ca pasările de pradă să se năpuștească pe rămășițele pe cari ar fi trebuit să le respecte și cari s'au văzut—profanare grozavă—uneori vândute cu toba. Ce spectacol ne dau acești hrăpareți răscolind mobilele unei case în care erau streini, violând toate secretele, dând curiozității și uneori spre batjocura oamenilor de afaceri, hârtii intime, corespondențe pioase. Apoi când tot a fost grămădit, împachetat, vândut, neîngrijindu-se de nimic din ceea ce a fost scump răposatului, nici chiar de cimitirul unde nici o piatră nu este pusă spre a arăta locul în care zac rămășițele lui; ce spectacol, mai ales în ce privește pe preot, văzându-i cum pleacă veseli dar blestemați de poporul care strigă: «Noi i-am îmbogățit». Iată ce ne descoperă istoria și iată ce trebuie să știe fiecare din noi preoții.

Preotul prieten al săracului se cuvine să fie și caritatea nici odată să nu fie despărțită de dânsul.

La moartea unui astfel de preot cortegiul îi va fi ca o mireasmă plăcută lăsată ca o amintire copiilor și familiei sale. Atunci caritatea lui, sfânta caritate îi va însufleți moartea, după cum i-a însuflețit și viața; îi va acoperi mormântul și-l va face să trăiască în vorbele sale, în mersul său, în operele sale.

Și de câte ori n'am văzut noi acest spectacol edificator? Câți preoți dându-și ultima suflare, n'au lăsat după dânsii nici cu ce să fie îngropați? Totuși poporul, săracii lui, prietenii și toți câți l-au cunoscut apostol și ajutor milos, se vor îngriji de lucrul acesta. Oamenii cari până atunci nu pătrunseseră la el, ies edificați, când venind să-l

¹⁾ Luc. XXII, 35.

vadă pentru cea din urma oară, aruncă o privire în acea casă modestă pe acele mobile simple și fără nici o strălucire și pe toată acea bunăcuviință și nebăgare în seamă, singurul lux pe care l-a dorit și l-a făcut în toată viața.

Câte lacrimi în acel pelerinaj care se face pe dinaintea mesei pe care se află așezat! Și ce durere când e dus la ultimul său locaș! Ce edificare mai ales, când aflăm că în afară de bunele exemple pe cari le-a dat și de purtarea lui sfântă nu va rămâne după urma lui altceva decât o familie îndurerată și cinstită. Atunci sunt desvăluite secretele carității pământești, atunci se dau pe față toate actele cari formează la un loc viața cea plină de fapte bune a bunului păstor sufletesc. E o răsplată scumpă și tot preotul se cuvine să ambiționeze ca să o dobândească la trecerea din această lume trecătoare și rea.

Să iubim pe sărac, el știe că noi nu putem mai mult pentru el. Ușa noastră să nu stea închisă cu îndărătnicie niciodată când va trece săracul. Vom fi înșelați adesea. Dumnezeu însă a văzut și a binecuvântat intențiile noastre curate. El ne va răsplăti cu prisosință deci. Să n'așteptăm ca săracul să vie la noi, ci să ne ducem noi la el. În orașe mai ales, săracul neîndrăzneț și smerit trebuie să ne atragă privirile. Să fim iscușiți, delicați în pomana pe care o dăm. Chiar de ar fi nerecunoscător, să nu încetăm de a-l ajuta; mai ales să nu-l umilim amintindu-i ce facem pentru el, căci o binefacere reproșată, este o ofensă. Uneori se va întâmpla să dăm ultimul ban; să nu ne arătăm triști, descurajați și să ne aducem aminte de cuvântul cel plin de farmec al Sf. Ioan Milostivul care zice: «*Să vedem, Doamne, cine se va osteni mai mult: tu care 'mi dai, sau eu care împart ceea ce 'mi dai tu*». Apostolatul carității birue astăzi apostolatul cuvântului. Cuvântul nu este în totdeauna primit; el e discutat, tăgăduit, respins de altminteri în toate diminețile de teribila iscoadă care pătrunde pretutindenea și e cunoscută sub numele de presă. Caritatea scapă de aceste lovituri mortale și va fi foarte cu greu să faci pe cititorii unui ziar rău, să creadă că un preot care se lipsește de tot pentru săraci, un preot care-i vizitează, care nu se teme a stă lângă ei, care le plătește

unele datorii, chiriile rămase în urmă etc. nu și face datoria.

Totuși din partea preotului se cere ca să fie cu oarecare prevedere și când face pomana. Preotul care vine regulat într'o casă, chiar pentru a ușura direct mizeria, se poate ca să fie bănuț și să închidă în acest chip drumul unor suflete. E bine dar ca să întrebuițeze la pomana ce vrea să facă și alte mâini potrivite unor asemenea acte. Sunt creștine pioase care și iau sarcina d'a lucra pentru săraci, d'a-i ajuta, nu de departe, ca și cum s'ar întinde ajutoare unor ciumați, ci vizitându-i, nesfîndu-se să stea lângă ei, mângâind copilașii și încurajând pe mamele părăsite sau pe soțiile victime. Aceste femei generoase când își îndeplinesc bine misiunea lor, și e de datoria preotului să le ajute la aceasta, pot fi ajutoarele cele mai puternice ale activității sale și ca îngeri ai grației harului care va încolți în inimele unor necredincioși, formează curente în familii cari nu cunoșteau această grație. Lucrul acesta devine posibil pretutindenea până și în sate și una din cele mai plăcute amintiri din apostolatul nostru va fi de sigur amintirea acelor doamne miloase născute în bogăție, locuind palate mărețe și cari se văd emoționate vizitând pe săracii din mahalale mărginașe, luând cu ele pe copilași și lăsând la plecare, cu mâinile lor curate și nevinovate banii de dat pe masă sau pe sobă, vorbe bune pentru bolnavi și haine pentru orfani sau pentru bătrânii săraci. Privește demnă de admirația îngerilor cari servește la predicarea evangheliei lucrătorului și nenorocitului mult mai bine decât toate teoriile și toate sistemele a căror neputință și nimicnicie o constatăm din ce în ce mai mult.

Icon. Ilie Teodorescu.

CONFERINȚELE PASTORALE.

I.

În numărul acesta se publică regulamentul pentru conferințele pastorale ale preoților și diaconilor din România, întocmit și votat de Consistoriul Superior Bisericesc în sesiunea de primăvară 1910 și apoi ratificat de Sf. Sinod în aceeași sesiune.

Salutăm cu cea mai vie bucurie acest regulament, pentru că prin aceasta s'a realizat o sfântă dorință a clerului bisericii noastre naționale. Asociațiunile de tot felul și în deosebi cele culturale sunt o adevărată binefacere și pentru instituțiunea pe care o reprezintă și pentru individ. Un singur exemplu. Cât n'a profitat școala și învățătorii din întrunirile lor, în cercuri culturale și în conferințe didactice! Numai acei, cari n'au urmărit mai de aproape asemenea întâlniri, nu pot să-și dea seama de marea lor importanță. Dar întâlnirile profesorilor secundari pe specialități?... Din discuțiunile tovarășilor cu aceeași chemare în societate iese lumină și se dobândește dragoste la muncă și devotament pentru instituțiunea pe care o reprezintă. Se dobândește credința în bine și încrederea în sine! Numai pe calea aceasta se produce acea puternică solidaritate de care au nevoie oamenii de muncă și de bine.

Prin asemenea întâlniri culturale se pun în evidență capacitățile distinse și se apreciază forțele intelectuale și morale. Nu'mi închipuesc că poate există un alt mijloc mai puternic pentru înălțarea sufletească și morală a preoțimei noastre ca acesta!

II.

Dorința de a se ține conferințe pastorale, ba și congrese preoțești, s'a manifestat de multă vreme. S'a ținut chiar un cónGRES preoțesc, însă în afară de voia chiriarhilor și prin urmare cu înfrângerea sfintelor canoane. Ideea conferințelor pastorale a fost îmbrățișată cu toată căldura de unii din P. P. S. S. Chiriarchi. Amintesc cu toată venerațiunea pe neuitatul episcop de Huși, P. S. Episcop *Silvestru* Bălănescu. P. S. Sa întruneă în conferințe pastorale pe județe pe preoții și diaconii Eparhiei Sale. Mai mult: P. S. Sa prezidă adesea în persoană aceste conferințe. Se desvoltau și se discutau cu asemenea prilej chestiuni religioase și bisericesti de tot soiul, date în studiu preoților mai dinainte. Am citit multe din temele puse în discuțiune, cum și hotărârile luate în conferințe, căci P. S. Sa a avut framosul gând să pună să se dea publicității într'o lucrare destul de voluminoasă. Lucrarea aceasta e de altfel cunoscută tutulor preoților, cari se ocupă mai de aproape de viața noastră bisericească. Nu pot să nu reproduc aici câteva cuvinte din cele publicate în ziarul «Constituționalul» din 31 Maiu 1894.

Iată aceste cuvinte: «In conferințele pastorale din anul acesta (1894) au luat parte aproape toți preoții din Eparhia Hușilor. Toți, cu un viu interes, cu mulțumire și satisfacere au ascultat îndemnurile, povețele, învățăturile superiorului lor, toate referitoare la pozițiunea, la îndeplinirea cu sfințenie a sfintei lor misiuni, la supunerea legilor țării și la conducerea credincioșilor pe calea mântuirii. Toți s'au reîntors mulțumiți și entusiasmați de bunile învățături ce au primit pentru viața lor și conducerea poporanilor. Așa face păstorul cel bun, cu duhul blândeței, cu sfaturi bune, cu povețe părintești și cu dragoste îndreaptă pe toți pe calea cea bună.

Pentru conducerea clerului, credem noi, nu este alt mijloc mai nimerit, mai educativ și mai puternic decât *conferințele pastorale* și vizitele *canonice*.

În viață preotul prin pozițiunea și chemarea sa este părintele, învățătorul și conducătorul poporanilor săi. Din conferințele pastorale el capătă toate povețele trebuitoare pentru viață și toate învățăturile și mijloacele necesare pentru conducerea poporanilor săi pe calea mântuirii. În aceste conferințe mai au ocaziune preoții din diferitele unghiuri ale Eparhiei a se vedeà, a convorbì, a se consfătui despre tot ce se referă la viața și la îndeplinirea misiunii lor. Conferințele acestea ar fi de nevoie să se țină cât s'ar puteà mai des...»

Nici nu se poate cuvinte mai frumoase despre importanța conferințelor pastorale ca acestea. Și ele nu sunt spuse decât în sentimentele răposatului Episcop Silvestru, pentru că sunt reproduse și în lucrarea despre care am vorbit. Nu greșesc dacă afirm, că Episcopul Silvestru e adevăratul părinte al conferințelor pastorale în țara noastră.

*

În acelaș timp se dezvoltă aproape aceeași activitate pastorală și în Eparhia Râmnicului Nou-Severin. Răposatul episcop *Ghenadie Enăceanu* a introdus conferințele pastorale în Eparhia sa și ele se țineau din timp în timp, în anumite centre, sau pe județe, sub conducerea protoereilor respectivi.

Cine a citit broșura părintelui *C. Ionescu*, profesor și fost protoiereu al județului Doljiu și a părintelui *N. Georgescu*, fost protoiereu al aceluiași județ își poate da seama despre chestiunile ce se tratau și discutau în aceste conferințe. Trebuie să amintesc, că aceste conferințe s'au ținut și în tot timpul și al urmașului răposatului *Ghenadie Enăceanu*, *I. P. S. Athanasie Mironescu*.

Cu căldură a îmbrățișat ideea conferințelor pastorale

și *P. S. Gherasim*, Episcopul Argeșului. Rând pe rând, dela ocuparea scaunului episcopal s'au ținut conferințe în ambile județe ale eparhiei P. S. Sale.

Credința desăvârșită în marea importanță a conferințelor pastorale a avut și I. P. S. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei. Dela alegerea P. S. Sale ca Episcop al Dunării de jos a strâns în jurul P. S. Sale pe preoții fiecărui județ și i-a îndrumat la muncă pentru binele poporului și al țării. I-a întrunit chiar și într'o societate culturală și economică cu numele de «Solidaritatea» și cu secțiuni pe fiecare județ. A fost mișcare dătătoare de viață!

*

Dacă nu s'a organizat conferințe în toate eparhiile, pricina a fost, că unii Chiriarhi doriau și țineau ca ele să fie regulamentate de cea mai înaltă instituțiune a bisericii noastre naționale, de Sfântul Sinod. Acum ele s'au regulamentat cu toate formele legale! Acum vom vedea plină mișcare culturală în întreaga noastră biserică! De acum înainte vom vedea preoții și diaconii bisericii noastre întrunindu-se în Cercuri locale și în conferințe generale pe județe sub conducerea chiriarhilor sau a delegaților lor spre a discuta despre tot ce privește viața religioasă a poporului român și binele bisericii noastre ortodoxe naționale.

Se vor trata în aceste conferințe subiecte și teoretice și practice. Subiectele teoretice după articolul 36 din regulament au de scop să pregătiască pe preoți să fie buni predicatori, sfătuitoari, cunoscători ai învățaturii creștine ortodoxe, îndrumători către o viață mai bună, cum și cunoașterea tuturor chestiunilor privitoare la activitatea pastorală și a celor sociale și economice cu aplicări luate din doctrina religiunii creștine și din viața de toate zilele a poporului.

Subiectele practice după articolul 33 au de scop cunoașterea deplină și practicarea după tipic a Sf. Liturghii,

a sfintelor Taine și a tuturor serviciilor religioase ce se săvârșesc de preot în biserică și în popor.

Iată un câmp vast de chestiuni ce interesează biserica și poporul!

Inimă să fie și în scurtă vreme vom vedea progrese uimitoare. Vom vedea biserica noastră luminând și îndrumând viața poporului român. Așa să dea Dumnezeu să fie!

G...

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE. SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 2).

În anul 1436 e vorba de un mitropolit al Moldovii *Grigorie* în două scrisori papale. Întâia, din 10 Martie 1436, este o scrisoare pe care o adresează papa Eugeniu IV către «Gregorius arhiepiscopus Moldoblachiae» și din care vedem că Grigorie făgăduise papei că va ține învățătura bisericii catolice, la care trecuse, că papa îi dăduse împuternicirea de a predică această învățătură la ortodocșii din Moldova, Țara Românească și din alte părți ¹⁾.

¹⁾ În extract această scrisoare e publicată, în traducere românească, de Șincai *Cronica Românilor* I București 1886 p. 624 sub anul 1435. În întregime și în text latin la: Caesaris Card. Baronii *Annales ecclesiastici* ab Augustino Theiner. Barri Ducis 1874, tom. XXVII p. 220 No. 27 la anul 1436. Asupra datei de 1436 (și nu 1435 cum e la Le Quien, *Oriens Christianus* I, 1252) cfr. Ch. Auner, *La Moldavie au concile de Florence* p. 13 nota 2.

Câte-va pasagii interesante din această scrisoare papală sunt: «...novissime te qui retroactis temporibus ipsius Romanae Ecclesiae ritum in cunctis articulis expresse professus et per chrismatis (nu schismatis) unctionem quam ad praesentiam nostram veniens devote suscepisti, in nostra et dictae Romanae Ecclesiae obedientia confirmatus existis, benignius complexi sumus.... omnes et singulos Graecos utriusque sexus cujuscumque ordinis, prae-

A doua, din 11 Martie acelaș an, e un salv-conduct pe care acelaș papă îl dă mitropolitului Grigorie, care își propusese să se ducă «în oarecare părți ale lumii» tot pentru scopurile unirii ¹⁾.—Acest cleric pribeag, Grigorie,—nu se poate ști sigur dacă erà român sau de alt neam—venise la Roma, unde, trecând la biserica catolică, fusese hirotonisit de papă ca «arhiepiscop al Moldovlahiei» de bună seamă însă al Moldovii latine ²⁾, catolice, sau al celei ce se va catolicizà; căci i se dăduse însărcinarea de a aduce la catolicism nu numai pe Moldoveni, cum se vede din scrisoarea papală de mai sus, ci și pe Românii și Bulgarii, cari se află în regatul sau la hotarele Ungariei. Din Roma, unde se află în Martie 1436, acest Grigorie aveà să plece, cu salv-conductul dat de papă, «în oarecare părți ale lumii». Cari sunt aceste părți, nu ni se spune: se poate să se fi înțeles mergerea lui la sinodul de unire ³⁾, care fusese convocat tocmai pe acel timp și urmă să se deschidă; dar se poate să se fi înțeles și plecarea lui spre Moldova. Fie una, sau alta, despre acest Grigorie nu se mai știe mai departe în colo nimic: nici o mărturie istorică nu mai face mențiune despre el.—Aparițiunea lui se pare că stă în legătură cu devenirea vacantă a scaunului mitropolitan al Moldovii, prin moartea mitropolitului Macarie, întâmplată, prin urmare, nu multă vreme înainte de Martie 1436. Numirea lui de papă ca arhiepiscop al Moldovii, acordată în urma trecerii lui la catolicism, va fi fost de sigur, un îndemn pentru ortodoxii din Moldova și dela Constantinopol ca să se ocupe cât mai repede scaunul vacant al mitropoliei Moldovii, cu un ortodox, ceea ce s'a și făcut. Căci, în anii 1436—1437,

minentiae vel dignitatis existant Valachos, Vulgaros et Moldov(l)achos, in regno seu confinibus Hungariae in praesentiarum existentes.... (Baronius, *Annales ecclesiastici* tom. XXVIII p. 220).

¹⁾ Augustin Theiner: *Vetera monumenta Slavorum meridionalium* Roma 1863 t. I p. 374, și Hurmuzaki, *Documente* I, 2 p. 599—600.

²⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I p. 76.

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente* I-II, p. XXXIII.

spune cu siguranță că acești doi din urmă reprezentanți ai Domnului și ai bisericii moldovene, veniseră cu gândul și cu împuternicirea dată lor de acasă, de a merge la sinodul de unire, ci e mai probabil, mai admisibil, că ei veniseră la Constantinopol pentruca să trateze în privința noului mitropolit al Moldovii, numit de patriarhie, și că aci în urma stăruințelor patriarhului și împăratului n'aură ce face și trebuiră să plece și ei în Apus, la sinodul de unire ¹⁾. Plecarea lor avu loc la 27 Noemvrie 1437²⁾, când împăratul, patriarhul, dimpreună cu o suită numeroasă de laici și clerici, plecară spre Italia. Cu ei s'a imbarcat și mitropolitul Moldovii, căci Syropulos ne spune că între alți prelați aleși de patriarh pentru a merge la sinod eră și ὁ Μολδοβλαχίας³⁾.

Sinodul s'a deschis, la 10 Ianuarie 1438, la Ferrara, dar orientalii nu sosiră decît pe la începutul lui Martie. Cu ocaziunea așezării membrilor sinodului la locurile ce se designaseră, în sala de ședințe, fiecăruia în parte, aflăm dintr'o scriere contemporană ⁴⁾ că mitropolitul Moldovei se numiă Damian, că țineă locul sau eră titular al scaunului de Sebastia, și că aveă să ocupe, între mitropoliții așezați după delegații patriarhali, locul al optulea, îndată după Iosif al Amasiei ⁵⁾. În timpul cît sinodul își ținu ședințele la Ferrara, mitropolitul Moldovii este pomenit de Syropulos de două ori. Odată ca făcând parte din delegațiunea care merse la împărat spre a-i spune că papa îi îndeamnă să ia parte la ședințe și să nu steă neactivi, cum și spre a-i comunică că prelații greci sînt lipsiți de mijloace, că nu li se dă întreținerea etc.⁶⁾. A doua oară, către

¹⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I, p. 76.

²⁾ G. Phrantzes, ed. Bonn. pp. 176—177.

³⁾ Syropulos, op. cit. p. 59.

⁴⁾ Este scrierea favorabilă unirii făcute la Florența: Ἡ ἀγία καὶ οἰκουμένη ἐν Φλωρεντία σύνοδος, atribuită (Krumbacher, *Geschichte der byz. Litteratur* pp. 121—122) mitropolitului de Mitilene, Dorotei.

⁵⁾ Mansi, *Amplissima collectio conciliorum*, tom. 31^A ann. 1431.—1440, Paris et Leipzig 1906. H. Welter col. 475—476.

⁶⁾ Syropulos op. cit. p. 147.

finea anului 1438, când erà vorba ca să se mute sinodul la Florența. Prelații greci se adunaseră la patriarh și discutaseră asupra situației. La urmă se alese o delegație care să meargă la împărat și să-i comunice că unire cu Latinii nu se poate face, de vreme ce aceștia nu lasă nimic din socotințele lor, că ei nu văd pentruce ar mai rămâne mai departe, mai ales acum, când capitala ar putea să cadă, în absența căpeteniilor, în mâinile Turcilor. Intre cei pe cari patriarhul Iosif îi designă ca să facă parte din această delegațiune importantă este și mitropolitul Moldovii¹⁾.

Cu începutul anului 1439 sinodul, din motive financiare sanitare și militare, fu mutat la Florența. Și aci mitropolitul Moldovii e pomenit în trei rânduri de Syropulos. Odată ca făcând parte din delegația care aveà să comunice împăratului lipsa de mijloace a prelaților ortodoxi și imposibilitatea unei înțelegeri cu Latinii, și să-i amintească de întoarcerea în patrie²⁾. A doua oară, pe când se discută asupra formulei purcederei sfântului Duh, pe lângă Syropulos și episcopul Anhialului, fu și mitropolitul Moldovii, care nu se învoi cu formula propusă³⁾. A treia oară ni se spune că mitropolitul Moldovii fu acela, care dimpreună cu al Târnovei și cu al Amasiei a votat, la 30 Mai 1439, în contra adaosului *filioque*. Lucrul acesta le-a atras muștrări din partea patriarhului. În urmă prelații s'au scuzat și patriarhul i-a îndemnat să fie de părerea lui⁴⁾. Se vede din acestea că mitropolitul Damian a avut oarecare rol între membrii sinodului și că a ținut, pe cât îi a fost posibil, la învățătura ortodoxă. Ca și el, și delegatul principelui Moldovii nu înclină spre unire. Totuș grație stăruințelor împăratului se hotărî și acesta, în cele din urmă,

¹⁾ Syropulos op. cit. p. 189.

²⁾ Syropulos op. cit. p. 227.

³⁾ Syropulos op. cit. p. 242.

⁴⁾ Syropulos op. cit. pp. 260—261.

pentru unire. La întrunirea dela 3 Iunie ¹⁾, ținută la împărat, se declară pentru unire, după ceilalți delegați, și «Neagoe ca deputat al voevodului Moldovlahiei ²⁾». Neagoe «deputatul voevodului Moldovlahiei» a și existat într'adevăr. Un boier moldovean cu acest nume și având funcția de logofăt este pomenit în mai multe documente interne din acest timp ³⁾, unele chiar din vremea sinodului florentin ⁴⁾.

După discuții îndelungate, dar mai ales în urma presiunilor făcute de împărat, se iscălește, la 5 Iulie 1439, de 115 Latini și 33 de Greci, decretul pentru unirea bisericilor. Intre iscălituri găsim două cari ne privesc, una: «Smeritul mitropolit al Moldovlahiei, și ținând locul celui al Sevastiei, Damian, mulțumit am scris» ⁵⁾ și alta: «Protopopul Constantin, și vicar al mitropolitului Moldovlahiei am scris» ⁶⁾. Abia cu această ocaziune aflăm că proto-

¹⁾ Asupra datei cfr. Ch. Auner op. cit. n. 1 dela p. 19.

²⁾ Syropulos, op. cit. p. 268: „Εἶτα ἠρωτήθησαν οἱ πρέσβεις καὶ ἔδωκαν γνώμας στέργειν τὴν ἔνωσιν, πρῶτος μὲν ὁ Μενόνοσ ὡς ἀπὸ τοῦ δεσπότη κυροῦ Θεοδώρου καὶ ὕστερον ὁ Νεαγώγησ ὡς ἀπὸ τοῦ βοεβόδα τῆσ Μολδοβλαχίας“.

³⁾ Hurmuzaki, *Documente* I partea 2: într'un document din 1434 pp. 850—851; într'altul iarăș din 1434, pp. 852—853; într'altul tot din 1434 pp. 853—855. Aceste documente emană dela Domnitorul Ștefan. Intr'altul din 1436 dela Iliăș voevod, *Ibidem* pp. 869—871. Tot dela Iliăș din 1438 Wickenhauser, *Bohotin*, Wien 1874 p. 65. Tot dela Iliăș din 1439 Hurmuzaki, op. cit. pp. 876—877. Din 1442 dela Iliăș, *Ibidem*, pp. 878—879; din 1443 dela Ștefan, *Ibid.* pp. 880—882.

⁴⁾ Dacă e menționat ca mărtor și în documente din 1438 și 1439, când se află la sinod, apoi aceasta se facea, fiindcă așa eră formula documentului: de a înșiră pe toți boierii din divan, uneori, cum e și cazul de față, chiar când nu erau prezenți la redactarea actului.

⁵⁾ Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἐν Φλωρεντία σύνοδος, apud Mansi, *Amplissima collectio conciliorum* tom. 31 A. col. 1036: „Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης Μολδοβλαχίας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Σεβαστείας, Δαμιανός, ἀρεκτὸς ὑπερέγραψα“.

⁶⁾ *Ibidem* col. 1040: „Ὁ πρωτοπαπᾶσ Κωνσταντῖνοσ καὶ τοποτηρητῆσ τοῦ Μολδοβλαχίας“. Iscăliturile au fost reproduse în *Arhiva* dela

popul care venise la sinod cu mitropolitul Damian se numia Constantin.

Dar nu numai din izvoare de proveniență grecească, ci și din documente de origină latină căpătăm știre despre participarea Moldovii la sinodul din Florența. In arhivele din Roma au fost găsite, nu de multă vreme, trei mandate de plată, achitate de vistieria papală, pentru niște sume ce fuseseră date în deosibite timpuri delegaților moldoveni prezenți la sinod¹⁾. In cel de al treilea dintre ele, cu data de 24 Octomvrie 1439²⁾, ni se spune că se dăduse suma de 138 de florini de aur lui Neagoe (numit în mandat Nagor) pentru a se întoarce el și tovarășul său, dimpreună cu servitorii: șapte persoane la număr, dela Florența la Veneția. La această sumă li se mai adăogase ceva pentru întreținere, în total 162 de florini³⁾. Din acest mandat vedem că pe lângă Neagoe se mai află un atașat: «socius» și cinci servitori.—Intr'un alt document emanînd din cancelaria papală, însuș papa Eugeniu IV, într'o scrisoare din 1439 către Friedrich de Austria⁴⁾, confirmă participarea Românilor (moldoveni) la sinodul din Florența.

In privința sinodului dela Florența, precum și în privința unei participări a Moldovii la el, au știri, însă necomplete,

Iași, anul V p. 557 sequ. In *Biserica ortodoxă română* anul XIII pp. 140—151, pe lângă iscălituri, se află și deciziunea sinodului florentin, publicate de d. C. Erbiceanu după o ediție veche (din 1577 de Zanetti) a scrierii 'H ἁγία' etc.

¹⁾ N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-ème siècle*, 2-série pp. 9—10: «oratoribus Blachorum pp. 12—13: ambassiatoribus Blachorum».

²⁾ Suma nu s'a dat de vistieria papală delegaților moldoveni în mână, ci aceloră cari plătiseră la timp pe delegați, și cari acum își ridicau numai banii dela tezaurul papal; de aceea data de 26 Octomvrie, adică după închiderea sinodului.

³⁾ N. Iorga, *Notes et extraits* op. cit. 599.

⁴⁾ Hurmuzaki, *Documente*, I partea 2 pp. 661—663.

sau întortoachind și schimbând fapte și date, și cronicile¹⁾ și tradiția moldoveană²⁾.

După ce fu semnată unirea făcută la sinodul din Florența, delegații orientali atât cei bisericești, cât și cei civili, au trebuit să se întoarnă acasă, în patrie. Reprezentanții moldoveni la acest sinod s'au întors și ei acasă. Logofătul Neagoe, care, la Florența, se declarase pentru unire, se întâlnește într'adevăr în câteva documente interne și după anul 1439³⁾. Cu el odată, sau îndată după el, a trebuit să se înapoieze și mitropolitul Damian⁴⁾ și protopopul Constantin, oricare ar fi fost impresia pe care ar fi produs-o în țară aderarea lor la unire. Și suntem îndreptățiți să pre-

¹⁾ „Cronica și analele putnene“ (în I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenesti* pp. 148 și 194) au și ele știri despre «soborul din Florantia» unde „se duse împăratul grecesc și patriarhul Țarigradului și mare mulțime de mitropoliți“ „la papa vechiului Râm“—însă îl pun pe vremea lui Alexandrel 1449—1455). Ureche (*Letopisețele* I p. 139) pune în anul 1432 (6940), adică în timpul lui Alexandru cel Bun, „soborul ce s'au adunat în Florentina“. El nu știe să ne spună cari au fost delegații Moldovii la acest sinod. În locul acestora însă pune pe „Grigorie Țamblic“ care a fost într'adevăr la un sinod apusean, dar la cel din Constanța, nu la cel din Florența, și care a murit, cum am văzut, în 1420.

²⁾ Consignată de Cantemir (*Descriptio Moldaviae* pp. 146 și 158 partea II). După această tradiție, la sinodul din Florența a fost și mitropolitul de atunci al Moldovii, care a și scris—cu toată opunerea solilor lui Alexandru cel Bun, spune Cantemir, după tradiție—acte ale acelui sinod. Că tradiția s'a născut și păstrat într'o mănăstire ortodoxă ne-o spune felul în care vorbește de mitropolit: „un om simplu“ „care s'a lăsat a se amăgi prin promisiunile papei“. Decretele sinodului erau „mincinoase și caprițioase“, iar solii—cari nu sunt ai lui Alexandru cel Bun mort în 1432, ci ai fiilor săi—nu puteau decât să protesteze în contra subscrierii, lucru care nu a avut loc, precum am văzut, ci, dimpotrivă, delegatul Moldovii, Neagoe, a primit unirea.

³⁾ Hurmuzaki, *Documente* I, 2 pp. 878—879 într'un document din 1442 dela Iliș și Ștefan. *Ibidem* pp. 880—882 într'un document din 1443 dela Ștefan Voevod. *Ibidem* pp. 882—884 într'un document din 1443 dela Ștefan Voevod. *Ibidem* pp. 884—886 într'un document din 1443 dela Ștefan Voevod.

⁴⁾ Afirmațiunea contrară, făcută de Dimitrie Cantemir *Descriptio Moldaviae* pp. 144 și 158), s'a dovedit (Golubinski-Caracicoveanu op. cit. p. 38 și Ch. Auner, op. cit. p. 24) că nu e întemeiată.

supunem că și clericii moldoveni s'au întors acasă, căci atât în anii 1439—1440, ca și în anii 1436—1437, când plecaseră din țară, pe scaunul Moldovii se aflau tot aceiași Domni: Iliăș cu fratele său Ștefan ca coregent¹⁾. Presupunerea aceasta găsește o confirmare în spusele unei vechi cronice moldovenești, cea dela Putna, care vorbind de întoarcerea celor cari participaseră la sinodul din Florența, spune despre cei ce au fost ademeniți la acest sinod de Latini că «s'au întors cu bărbile tunse»²⁾, cuvinte cari nu se pot raportă, pentru Moldova și de o cronică scrisă în Moldova, decât la mitropolitul Damian și la protopopul Constantin³⁾, cari subscriseseră într' adevăr actul de unire, dar despre cari e greu să admitem că s'au întors Latini curați și în port: cu bărbile tunse, mai ales când știm lupta dusă de Damian în sinod pentru apărarea învătăturii ortodoxe.

Ne pornind din convingere intimă, și fiind bazată numai pe combinațiuni politice nerealizate⁴⁾ și nerealizabile⁵⁾, unirea făcută la sinodul din Florența, nu avu urmări în lumea ortodoxă. De ea se leapădă mai întâiu (în anul 1441) Rusia⁶⁾. În 1443 se lepădară de ea și cei trei patriarhi orientali⁷⁾. Văzând că nu capătă așteptatele mijloace pentru salvarea statului său, împăratul Ioan VIII Paleologul nu mai ajută, în străduințele lor unioniste, pe patriarhii favorabili unirei: Mitrofan de Cyzic (1440—1443)

¹⁾ N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* II. p. 534.

²⁾ I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* pp. 144 și 194.

³⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii române* II p. 535.

⁴⁾ Trimiterea de ajutoare din Apus prin stăruințele papei.

⁵⁾ Cu armata regelui Ungariei și Poloniei, Vladislav avea să coopereze și o flotă burgundă-papală (cfr. W. Norden, *Das Papsttum und Byzanz* op. cit. p. 720). Vladislav însă este bătut și ucis în 1444 la Varna, cfr. H. Gelzer, *Abriss*, în *Krumbacher Geschichte der byz. Litteratur* p. 1064.

⁶⁾ Th. Fromman: *Kritische Beiträge zur Geschichte der Florentiner Kircheneinigung*. Halle 1872 pp. 124 sequ. și 186 sequ.

⁷⁾ W. Norden, op. cit. p. 717.

și Grigorie Mammas (1445—1450)¹⁾, și cu toate că nu a publicat decretul de unire,²⁾ fiindu-i teamă de deslănțuirea unei furtuni prea violente din partea ortodoxilor, totuș împăratul, ca unul care făcuse unirea, a menținut-o, cel puțin de formă, până la moartea sa, întâmplată în 1448 Octomvrie 31³⁾.

Legăturile bisericesti cu Bizanțul ale împăratului Ioan VIII pe deoparte, iar pe de alta relațiunile politice de atunci ale Moldovii cu Polonia catolică—în atârnarea lor de Polonia, Domnitorii Iliăș și Ștefan se înglodaseră adânc⁴⁾—au fost cauzele pentru care socotim că nu s'a putut produce imediat și în Moldova o mișcare antiunionistă, o lepădare de această unire, cum s'a întâmplat, de pildă, în Rusia. La câți-va ani în urmă însă, și anume, în 1444, un act papal ne spune că și pușinii Moldoveni, cari îmbrășisaseră unirea nu de mult, începuseră a o părăsi⁵⁾. Mitropolitul Damian, cu toate că semnase actul de unire în Florența, a rămas și mai departe mitropolit al Moldovii: Domnitorii de atunci, instrumente docile ale Poloniei catolice, neputând să ia măsuri în contra lui personal, sau în contra unirii primită de însăș patriarhia constantinopolitană. Că Damian a rămas și mai departe mitropolit al Moldovii, ne o spun actele sinodului ținut în Constantinopol la 1450, unde el apare tot ca mitropolit al Moldovii⁶⁾. Mărturia aceasta însă ne interesează, nu numai pentru că adeverește faptul că Damian a rămas mitropolit al Moldovii până în 1450, ci și pentru cuvântul că ea e în acelaș timp și o lepădare a lui de unirea iscălită la Florența, care lepădare,

1) W. Norden, *Das Papsttum und Byzanz*, op. cit. p. 718—719.

2) Baronius, *Annales ecclesiastici* tom. XXVIII p. 549.

3) G. Phrantzes, ed. Bonn. p. 203.

4) N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* I p. 311.

5) Hurmuzaki *Documente* I partea 2 p. 700.

6) Leo Allatius, *De ecclesiae occidentalis atque orientalis perpetua consensione*, Colonia 1648 col. 1387. Patriarhul Dositei al Ierusalimului: *Τόμος καταλλαγής*, Iași 1692 p. 520.

întocmai ca și primirea unirei, a fost pricinuită de legăturile bisericești cu Bizanțul. După moartea lui Ioan VIII Paleologul, urmă pe tron fratele său Constantin XI (1448—1453¹⁾), ultimul împărat bizantin. Schimbarea aceasta la tron făcù posibilă o mișcare a contrarilor unirei, cari formau majoritatea clerului și întreg poporul. Patriarhul unionist Grigorie Mammias este alungat în 1450, an în care se ținù în Constantinopol un sinod²⁾, care se pronunță în contra unirei dela Florența. Fie din cauză că nu i-a îngăduit Domnitorul,—și Domn în Moldova erà în acest timp Bogdan II, tatăl lui Ștefan cel Mare, care Domn, cu Polonia, numai în bune legături nu se află³⁾—fie din cauză de boală sau de bătrânețe, mitropolitul Damian nu participă în persoană, la sinodul din Constantinopol. El însărcină însă pe mitropolitul Nicomidiei, Macarie, să iscălească în numele lui, deciziunile sinodului⁴⁾. Abia acum, după ce și Bizanțul se lepădase de unire și după ce și Domnul rupsese legăturile cu Polonia, a putut, pe lângă desertiunile particulare, de care pomenirăm mai sus, să aibă loc, și în Moldova, o lepădare formală de unire, și chiar să se țină un sinod⁵⁾ pe la anul 1451⁶⁾.

Mitropolitul Damian încetează din viață sau părăsește scaunul în anul 1451⁷⁾. El fusese discipol al patriarhului

¹⁾ Gelzer, *Abriss* în Krumbacher *Geschichte der byz. Litteratur* p. 1065—66.

²⁾ Asupra acestui sinod cfr. Frommann, op. cit. p. 201. Norden, op. cit. p. 779 și Ch. Auner, op. cit. p.p. 24—25.

³⁾ N. Iorga, *Geschichte der rum. Volkes* I pp. 322—323.

⁴⁾ Allatius op. cit. col. 1387 și patriarhul Dositei op. cit. p. 520: 'Ο ταπεινὸς μητροπολίτης Νικομηδείας Μακάριος, ἔχων καὶ τὸν λόγον τοῦ Δαμιανοῦ Μολδοβλαχίας“.

⁵⁾ Patriarhul Ierusalimului Dositei e drept că vorbește despre un asemenea sinod (în *Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων*, București 1715 p. 910 și indicile dela p. 568; pasajul respectiv în traducere franceză la Ch. Auner op. cit. p. 28), care s'ar fi ținut în Moldova, dar el trăește și scrie peste două secole și jumătate mai târziu de cât evenimentele despre care vorbește.

⁶⁾ Ch. Auner op. cit. p. 38.

⁷⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii române* II. 535. *Istoria bisericii românești* I. 81.

constantinopolitan, Iosif care semnase unirea la Florența, căci este numit «un om al lui», «din chilia lui», «dintre slujitorii lui»¹⁾). Asupra naționalității lui Damian nu se poate, cu toate acestea, spune nimic sigur; se poate să fi fost Grec, dar iarăș se poate să fi fost și de alt neam: și în primul rând Moldovean.

În anul 1452 pe scaunul mitropolitan al Moldovii se află *Teoctist I.*—Pomelnicul mitropoliei Moldovii îl face slav de origine²⁾; aceasta însă provine de sigur din faptul că Teoctist și-a primit hirotonia, precum vom vedea, dela un patriarh «sârbesc»³⁾). E cu mult mai admisibil că Teoctist a fost Moldovean, rudă cu familia domnitoare sau chiar din această familie⁴⁾, căci, la aceasta ne îndreptățește faptul că el, la moartea sa, fu înmormântat în mănăstirea zidită de curând de Ștefan cel Mare, Putna, care servì pe timpul său de cavou domnesc. Este probabil ca Teoctist să fi ajuns pe scaunul mitropolitan al Moldovii, venind din mănăstirea Neamțu⁵⁾, sau din egumenia acestei mănăstiri. Pentru întâiaș dată mitropolitul Teoctist se întâlnește în două documente interne din anul 1455 Iulie 20⁶⁾. Toțuș el trebuie să se fi urcat pe scaunul mitropolitan încă din anul 1452; căci o versiune inedită a cronicei lui Ureche, semnalată de curând⁷⁾, spune că Teoctist a stat în scaunul mitropolitan douăzeci și cinci de ani⁸⁾, și odată ce știm

¹⁾ Syropulos, op. cit. pp. 260—261 și N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I p. 76.

²⁾ Sinodicul lui Iacob Putneanu, la C. Erbiceanu, *Istoria mitropoliei Moldovei* p. LX.

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente* VI p. 618.

⁴⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I p. 83.

⁵⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii religioase* p. 14—15.

⁶⁾ Uljanickij, *Materialy* p. 84, și Codrescu, *Uricar* tom. XI p. 10 și 80.

⁷⁾ De D-nul N. Iorga, *Istoria literaturii române* II p. 536.

⁸⁾ „Văleato рѣшѣе ное прѣтвѣтѣ-с'ау Теoctist mitropolitul de Suceava carele а ținut scaunul к е de ani“ (Ms. 174 dela Academia Rom. fila 37 h).

sigur data morții lui, care e anul 1477, cum o să vedem mai jos, anul 1452 trebuie luat ca an al suirei lui pe scaunul mitropolitan.

Cronicile moldovenești (și cea putneană și cea moldopolonă și cea sârbo-moldovenească, precum și adnotațiunea lui Eustratie Logofătul la cronica lui Ureche) sunt unanime în a ne spune că Teoctist a fost sfințit mitropolit pe vremea lui Alexandru Voevod ¹⁾ de către patriarhul «sârbesc» Nicodim ²⁾. Acest patriarh «sârbesc» nu este însă cel sârbesc propriu zis, cel din Ipek: scaunul său pierduse însemnătatea de altă dată, rolul său fusese luat de mitropolitul Belgradului,—ci cel din Ohrida, care ajutat de politica turcească, câștigase acum iarăș mare însemnătate în Balcani, își întisese jurisdicțiunea până la Dunăre și i se supusese chiar și patriarhia de Ipek, ce se află în decadență ³⁾ Și într'adevăr în anul 1452 este constatată existența unui patriarh al Ohridei, care se numea Nicodim ⁴⁾. Ceeace a determinat pe Moldoveni să se îndrepteze acum în 1452, pentru sfințirea mitropolitului Teoctist, spre Ohrida eră starea precară a împărăției bizantine și cu aceasta și a patriarhiei constantinopolitane. Partea cea mai mare a teritoriului european din împărăția bizantină eră cuprinsă deja de Turci la 1451, când ajunge sultan Mahomed II. În anul 1452, Sultanul se hotărî să pună capăt imperiului bizantin și începù chiar din acelaș an pregătirile. Un castel fu zidit atunci de Turci la un loc potrivit, așa că

¹⁾ Este Alexăndrel, fiul lui Iliăș, Domn al Moldovei între 1449—1455. Asupra-i vezi lucrarea *Alexăndrel-Vodă și Bogdan-Vodă* de V. Pârvan, București 1905.

²⁾ I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* pp. 144 și 149, 174 și 224. Acelaș, *Cronice inedite* pp. 96 și 102. M. Cogălniceanu, *Letopisețele* I. p. 147 n! 1.

³⁾ Jireček. Recensiune asupra cărții lui Gelzer, în *Byzantinische Zeitschrift* XIII p. 198.

⁴⁾ H. Gelzer, *Das Patriarchat von Achrida*, Leipzig, 1902 p. 15.

orice comunicațiune cu nordul eră cu desăvârșire întreruptă¹⁾. În astfel de împrejurări e foarte explicabil că Moldovenii au trebuit să-și îndrepteze aiurea privirile lor, când aveau nevoie de a li se sfinți mitropolitul. Se va fi dus, poate, o delegațiune moldovenească și la Constantinopol, —precum ne spune intortochind și schimbând însă faptele, adnotațiunea lui Miron Costin²⁾ la cronica lui Ureche,—dar nefiindu-i posibil să răsbată în capitală, a trebuit să se îndrepteze aiurea.

În astfel de împrejurări înțelegem de ce delegația Domnului moldovean, neputând obține dela Constantinopol «gramate» de întărire pentru noul mitropolit, s'a dus la Ohrida, care eră acum, după patriarhia constantinopolitană, cea mai indicată și dela care s'a și obținut sfințirea, «binecuvântarea» mitropolitului Teoctist: patriarhul Ohridei Nicodim neavând nici un motiv ca să o refuze. Pe lângă sfințirea lui Teoctist de patriarhia din Ohrida—ce-eece ne arată că acum se încheiaseră legături cu această patriarhie—și corespondența, de bună seamă născocită în

¹⁾ H. Gelzer, *Abriss* în Krumbacher op. cit. p. 1066.

²⁾ M. Cogălniceanu, *Letopisețele* I p. 140 nota.—Miron Costin vorbește aci de o solie, care având în frunte pe Grigorie Țamblic, a fost trimisă de Alexandru cel Bun în anul 1437 la Constantinopol, ca, de acolo, să plece la sinodul de unire. „N'au aflat solii lui Alexandru Vodă nici pre patriarhul nici pre împăratul la Țarigrad; ce iar se întorceau neisprăvind nemica, nu le-au părut a fi cu cale, ce s'au dus la Ohrida și dându-și solia la dânsul, că erau trimiși pentru învățătura legii, luat-au de acolo și preoți și cărți sârbești de toată orânduiala besericii». Solia aceasta însă e pusă de Miron Costin în legătură cu sinodul de unire la care ar fi fost trimis Țamblac, care murise în 1420, și la care Moldovenii nu ar fi participat, fiindcă n'au ajuns la timp la Țarigrad, pe când noi știm pozitiv că au ajuns la timp și au luat și parte la sinod. Miron Costin confundă aci două solii: una pentru participarea la sinod, alta pentru sfințirea lui Teoctist; căci Dumitru Cantemir, consignând (*Descriptio Moldaviae* pp. 144 și 152) o tradițiune de sorginte bisericească, cum am arătat mai sus, atribue lui Teoctist, aceeace Miron Costin atribuiă lui Țamblac, adică legături bisericești cu Ohrida și aducerea de preoți și cărți slave, făcând din aceasta un eveniment, care are loc nu înainte, ci după sinodul din Florența (cfr. și Ch. Auner, op. cit. p. 26).

a doua jumătate a sec. XV, dintre Ștefan cel mare și Dorotei al Ohridei, ne poate servi ca dovadă de apropierea, de legăturile bisericești dintre Moldova și Ohrida în și după acest timp,—apropiere pe care Moldovenii o luară dela cei din Țara Românească (cfr. mai sus la mitropolia Țării Românești), legături pe cari cei dela Ohrida, născocind corespondența, voiau să le întemeieze mai statornic.

Cronicile moldovenești, punând urcarea mitropolitului Teoctist pe vremea lui Alexandrel-Vodă, par a ne spune în acelaș timp, prin aceasta, că acest Domn l-a pus pe scaun sau îi a înlesnit urcarea: după uciderea lui Bogdan II la Reuseni (16 Octomvrie 1451) își dispută domnia Moldovii Petru Aron, ucigașul lui Bogdan II și Alexandrel, fiul lui Iliăș, până ce, în cele din urmă (1455), Alexandrel e bătut de Petru Aron și alungat¹⁾. Atunci boerii țării în frunte cu mitropolitul Teoctist, trec în partea învingătorului Petru Aron. În documente (publicate²⁾ întâlnim pentru întâiaș dată pe mitropolitul Teoctist, făcând parte din sfatul lui Petru Aron și fiind pus înaintea tuturor boerilor și imediat după Domn, în două documente din 20 Iulie 1455³⁾. Tot în anul 1455 și anume la 23 August și la 29 August întâlnim pe mitropolitul Teoctist în alte două documente⁴⁾. În anul următor 1456 mitropolitul Teoctist figurează, în fruntea boierilor ce compun sfatul lui Petru Aron, iarăș în două documente, amândouă din 13 Iunie: prin cel dintâiu se răscumpără Moldova dela

¹⁾ D. Onciul, *Geschichte der Bukovina* p. 27.—N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* I 323.—V. Pârvan *Alexandrel-Vodă* op. cit. pp. 65—81.

²⁾ Într'un regist făcut de răposatul profesor V. A. Ureche de pe un document ce ar fi existând la Creditul rural (cfr. V. Pârvan *Alexandrel-Vodă* p. 82, 83, și 93) mitropolitul Teoctist e pomenit pentru prima oară la 5 Iunie 1455, într'un document ce emană dela Petru Aron, în împrejurimea căruia se află deja la această dată.

³⁾ Uljanickij, *Materialy* p. 84. Codrescu, *Uricar* XI, p. 10 și 80.

⁴⁾ Academia română mns. 123/LXXVI și Peceți 158.

Turci, plătind anual 2,000 de ducăți¹⁾; căci sultanul Mahomed II, cerând dela Petru Aron haraciu, fricosul Domn întrebese pe mitropolitul Teoctist și pe boieri, cerându-le sfatul²⁾ și se învoise a-i plăti amintită sumă; cel de al doilea era o donațiune făcută mănăstirii Moldovița de Petru Aron³⁾. Când în April 1457⁴⁾ Ștefan-cel-Mare bătù și alungă pe ucigașul părintelui său, luându-i domnia, mitropolitul Teoctist dimpreună cu boerii, clerul și poporul se întruniră la locul ce se chemă «Direptate» pe Siret, «și cu voia tuturor l'au ridicat Domn și l'au pomăzuit de Domnie Teoctist mitropolitul»⁵⁾.

Incepând chiar din anul ce urmă suirei lui Ștefan-cel-Mare pe scaunul Moldovii, mitropolitul Teoctist se întâlnește în numeroase documente, ce emană dela Ștefan-cel-Mare. Așa în 1458 (la 13 Martie⁶⁾ și la 8 Iunie⁷⁾, în 1460 (la 23 Aprilie⁸⁾, la 12 Iunie⁹⁾ și la 5 Decembrie¹⁰⁾, în 1461 (la 12 August¹¹⁾ și la 5 Octombrie¹²⁾, în 1462 (la 2 Martie¹³⁾ și la 15 Mai¹⁴⁾, în 1463 (la 12 Septembrie¹⁵⁾, în 1464 (la 11 Iunie¹⁶⁾, în 1468 (la 28 Iulie¹⁷⁾, în 1470 (la

¹⁾ Uljanickij *Materialy* pp. 86—88. Hurmuzaki, *Documente* II² pp. 669—671.

²⁾ N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* I, 324.

³⁾ Melhisedec, *Cronica Romanului* I p. 114.

⁴⁾ N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* I 326, II, 535.

⁵⁾ M. Cogălniceanu *Letopisețele* I p. 152 și I. Bogdan *Vechile cronice moldovenesti* pp. 144 și 194

⁶⁾ Arhivele Statului (secția istorică); documentul a fost publicat de curând de St. Nicolaescu, *Documente slavo-române* p. 116.

⁷⁾ Academia română mns. 32/VII.

⁸⁾ *Arhiva istorică* I, 2 p. 6 și St. Nicolaescu, *Documente slavo-române* pp. 145—146.

⁹⁾ Hurmuzaki, *Documente* II² pp. 685—686.

¹⁰⁾ *Arhiva dela Iași* anul XV p. 252.

¹¹⁾ Codrescu, *Uricar* VI p. 84.

¹²⁾ G. Ghibănescu, *Surete și Isoade* I p. 91,

¹³⁾ Hurmuzaki, *Documente* II² 146 și 697—698.

¹⁴⁾ Codrescu, *Uricar* X p. 147 și XXIII p. 1.

¹⁵⁾ Wickenhauser, *Bisthum Radantz*, p. 6—7.—N. Iorga, *Studii și documente* V 385—386.

¹⁶⁾ Melhisedec, *Cronica Hușilor* II p. 8 sequ.

¹⁷⁾ Uljanickij, *Materialy* p. 107 și Hurmuzaki, *Documente* II² pp. 705—707.

7 Mai ¹⁾, la 10 August ²⁾, la 10 Septembrie ³⁾ și fără indicarea lunii ⁴⁾, în 1472 ⁵⁾, și în 1475 (la 27 Octombrie ⁶⁾). Aceasta ne arată că mitropolitul Teoctist s'a bucurat de încrederea lui Ștefan cel Mare, figurând în fruntea boerilor ce alcătuiau sfatul Domnitorului. Ba jurământul de fidelitate al Moldovii către regele Poloniei, Cazimir, este prestat la 2 Martie 1462, de mitropolitul Moldovii, Teoctist, în fruntea tuturor slujbașilor bisericești și civili ai țării ⁷⁾.

Dela Alexandru cel Bun ⁸⁾ încoace donațiuni s'au făcut puține mitropoliei Moldovii. În afară de satul Avereștii, hărăzit mitropoliei de Ștefan Vodă la 1434 Aprilie 11 ⁹⁾—care pare a fi mai mult o confirmare—; în afară de privilegiarea și acordarea de scutiri poslușnicilor mitropoliei, la 8 Aprilie 1444, tot de Ștefan Voevod ¹⁰⁾; în afară de confirmarea niștor țigani dăruiți de Iliăș Voevod mitropoliei și întăriți de fiulsău Alexăndrel la 5 Martie 1453 ¹¹⁾, nu se mai cunosc alte danii făcute mitropoliei Moldovii până la Ștefan cel Mare. Nu se împlinise încă nici un an dela urcarea lui Ștefan cel Mare pe tronul Moldovii, și vedem pe acest Domn că confirmă, la 12 Martie 1458, stă-

¹⁾ *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* an. VII p. 377.

²⁾ Uljanickij, *Materialy* p. 108 și Hurmuzaki, *Documente* II² pp. 707—708.

³⁾ Codrescu, *Uricar* XI p. 92.

⁴⁾ *Analele Academiei Române* seria II tom. VII secția II pp. 250—251.

⁵⁾ *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* an. VII pp. 374—375.

⁶⁾ Wickenhauser, *Humor* p. 86.

⁷⁾ Hurmuzaki, *Documente* II² pp. 146 și 697—698.

⁸⁾ Pe lângă donațiunile amintite mai sus, Alexandru cel Bun mai dăruise mitropoliei din Suceava și satul Grecii la Siret, sub târgul Siretului (cfr. N. Iorga *Studii și documente* V p. 211).

⁹⁾ „Index Zolkieviensis“ în *Candela* III p. 690. *Revista Teologică* IV, 14 p. 110.

¹⁰⁾ „Index Zolkieviensis“ în *Candela* III p. 687.

¹¹⁾ „Index Zolkieviensis“ *Candela* III p. 690.

pânirea mitropoliei Moldovii peste toate moșiile, ce le aveau până atunci, fiind parte dăruite, parte cumpărate și parte schimbate¹⁾. Acestea erau Vlădenii cu mori, Sârbii pe apa Siretului, Avereștii cu mori, Mihăeștii cu mori și apartenențele, Vereșcecarii cu mori pe Siret, Ungurenii, o prisacă, viile dela Uhrilov, Jicovul mic. Confirmând stăpânirea mitropoliei preste toate acestea, Ștefan cel Mare mai adăogă dela sine șase sălașe de țigani pe care el îi dăruiește mitropoliei²⁾. După toată probabilitatea, confirmarea acestor proprietăți ale mitropoliei, ca și sporirea lor, se datorește influenței sau stăruinței mitropolitului Teoctist; căci la 12 Martie 1458 se face de Domn această confirmare și adăogire de proprietăți, iar a doua zi, la 13 Martie, avem primul act dela Ștefan-cel-Mare, în care mitropolitul Teoctist e pus în fruntea boerilor din sfatul Domnului³⁾. Ștefan-cel-Mare face și mai târziu alte donațiuni mitropoliei din Suceava, probabil tot la îndemnul, stăruința sau influența mitropolitului Teoctist. Așa, mai întâiu, la 1 Iulie 1460, Ștefan-cel-Mare orânduiește ca țiganii poslușnici ai mitropoliei din Suceava să fie întrebuințați numai la slujbele mitropoliei⁴⁾; se vede că acești țigani se mai întrebuințau și la alte servicii, ceea ce va fi îndemnat pe mitropolit să intervină la Domn spre a lua o astfel de hotărâre. După aceasta la 15 Ianuarie 1465 Ștefan-cel-Mare dăruie mitropoliei o prisacă⁵⁾; la 11 Aprilie 1465 dăruie satul Mihăeștii cu mori⁶⁾. La îndem-

¹⁾ *Revista teologică* IV, 14 p. 110; Wickenhauser, *St. Onofrei* p. 197.—N. Iorga, *Studii și documente* V pp. 385—386.

²⁾ „Index Zolkieviensis“ în *Candela* III p. 551 și *Revista teologică* IV. 14 p. 110.

³⁾ Arhivele Statului, secția istorică, publicat de St. Nicolaescu, *Documente slavo-române* p. 116—121.

⁴⁾ „Index Zolkieviensis“ în *Candela* III, p. 552.

⁵⁾ «Index Zolkieviensis», *Candela* III p. 550, și *Revista teologică* IV, 14 p. 111.

⁶⁾ *Ibidem* p. 552.—*Ibidem* p. 110.

nul mitropolitului Teoctist a început Ștefan-cel-Mare, în 1466, zidirea mănăstirii Putna¹⁾, care fu sfințită cu mare pompă de mitropolitul Teoctist și de mulți alți clerici²⁾, la 3 Septembrie 1469. Tot prin îndemnul lui Teoctist va fi construit Ștefan cel Mare și acele numeroase biserici și mănăstiri, cu cari acest Domn învingător a acoperit pământul Moldovii³⁾. Mitropolitul Teoctist moare în anul 1477 Noembrie 18 și este înmormântat în mănăstirea Putna⁴⁾. Pe mormântul mitropolitului Teoctist, Ștefan-cel-Mare a pus piatră mormântală, cu inscripție, păstrată⁵⁾. Pe lângă rolul politic însemnat ce pare al fi jucat mai ales pe vremea lui Ștefan cel Mare—căci aceasta înseamnă desigur, aparițiunea lui în numeroasele documente ale acestui Domn—mitropolitul Teoctist a mai avut și o influență culturală în Moldova. Din timpul păstoriei lui încep să înflorească studiile de slavonește în Moldova. La îndemnul lui mulți călugări din mănăstiri consacră acestor studii viața lor liniștită și singuratică; un șir neîntrerupt de cărturari pornește din timpul păstoriei sale; cei dintâi dintre aceștia au fost discipoli ai acestui mitropolit⁶⁾. La promovarea acestei mișcări culturale nu puțin a contribuit și lunga și glorioasa domnie a lui Ștefan-cel-Mare, la a-

1) N. Iorga *Geschichte des rumänischen Volkes* I 337.

2) I. Bogdan *Vechile cronice moldovenești* pp. 175, 225. N. Iorga, *Istoria lui Ștefan-cel-Mare* p. 126—127 și 325 cu privire la dată. M. Cogălniceanu, *Letopisețele* I p. 157.

3) N. Iorga, *Istoria literaturii române* II p. 536.

4) I. Bogdan, *Vechile cronice* pp. 146 și 196; 252; *Cronice inedite* 96 și 102. M. Cogălniceanu, *Letopisețele* I p. 165. N. Iorga, *Studii și documente* VI p. 618. Kozak, *Inschriften aus der Bukovina* p. 76. *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* an. II vol. III p. 137.

5) Melhisedec în *Analele Academiei Române* seria II, tom. VII, secția II p. 217 și în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* an. I vol I pp. 253—254.

6) *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, an. II vol. II p. 133.

dăpostul căreia se află răgazul și liniștea trebuitoare pentru o asemenea mișcare. În acelaș timp—tot la îndemnul mitropolitului Teoctist și prin învățătura de carte slavonă răspândită de el—un călugăr, necunoscut, în ce privește numele ce purtă, începù să scrie slavonește în mănăstirea Putna cronică Țării Moldovii¹⁾.

Urmaș al răposatului Teoctist, pe scaunul mitropolitan, fu mitropolitul *Gheorghe*. «*Și au stătut mitropolit în locul lui [Teoctist] altul numit Gheorghe*» zice versiunea inedită a cronicei lui Ureche²⁾ Acest Gheorghe fusese călugăr în mănăstirea Neamțul, din care cauză i s'a zis mai târziu «Nemțanul»³⁾. «Rugătorul și părintele nostru Kir Gheorghe mitropolitul Sucevei» este atestat documentar abia în 1490, și anume într'un document din 15 Martie 1490⁴⁾. cum și într'un alt document tot din 1490, dar fără indicarea lunii⁵⁾. Mitropolitul Gheorghe apare apoi în tractatul de pace și alianță încheiat între Ștefan cel Mare și Albert, regele Poloniei, la 12 Iulie 1499⁶⁾. De asemenea e pomenit mitropolitul Gheorghe într'un document din 1502⁷⁾; în însemnarea de pe un manuscris, în anul 1503⁸⁾.

¹⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii române* II 536; Acelaș *Istoria literaturii religioase* p. 14. Acelaș, *Geschichte des rum. Volkes* I pp. 337—338.

²⁾ Mns. 174, la Academia Română, fila 37 b.

³⁾ *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, an. II vol. III p. 137 și N. Iorga, *Istoria literaturii religioase* p. 15.

⁴⁾ Wickenhauser, *Bisthum Radantz* p. 131: Codrescu *Uricar* XVIII pp. 59 și 64.—D. Dan, *Mănăstirea și comuna Putna* pp. 20—23.

⁵⁾ Melhisedec în *Analele Academiei Române* ser. II tom. VII secț. II p. 250. Nu putem ști dacă acest document, indicat numai de Melhisedec, e tot cel de mai sus sau un altul.

⁶⁾ Hurmuzaki, *Documente* II² pp. 439—444 și 714—724.

⁷⁾ Nu din 1501 cum dă Melhisedec, *Analele Academiei Române* ser. II tom. VII secț. II p. 250.

⁸⁾ *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, an. II vol. III p. 133.

Și când pe lângă acestea mai citim și adaosul la cronica sârbo-moldovenească¹⁾, care spune: «In anul 7019 (=1510—1511) răposă preasfințitul mitropolit Kir Gheorghe cel Bătrân, și dela moartea preasfințitului Teoctist mitropolit până la Gheorghe mitropolitul sunt 34 de ani»²⁾, aproape suntem tentați a susține că mitropolitul Gheorghe a păstorit în tot decursul celor 34 de ani, câți și sunt într'adevăr dela 1477, data morții lui Teoctist I, până în 1511. Cu toate acestea, un document al lui Ștefan cel Mare din 26 Octomvrie 1491³⁾, ne spune că în acest an era ca mitropolit al Moldovii un altul cu numele de Teoctist. De o greșeală de dată neputând fi vorba⁴⁾ urmează atunci că avem aci un nou mitropolit al Moldovii, în anul 1491, pe care trebuie să-l numim *Teoctist II*⁵⁾. După toată probabilitatea, el pare a fi fostul egumen al mănăstirii Pobrata, atestat ca atare în anul 1471⁶⁾. Numele ce poartă asemenea pare a fi un indiciu că el a fost discipol al mitropolitului Teoctist I⁷⁾. Nu trebuie însă să scăpăm din vedere că atât în anul 1490, cât și în anul 1499 e atestat ca mitropolit al Moldovii tot Gheorghe, căruia, atât adaosul expus al cronicei sârbo-moldovenești, cât și însemnarea de pe manuscrisul dela Neamțu⁸⁾, îi fac socoteala păstoriei prin anii trecuți dela moartea lui Teoctist I și până la moartea

1) I. Bogdan, *Cronice inedite* pp. 96 și 102.

2) Acelaș cuprins îl are și o însemnare de pe un manuscris dela mănăstirea Neamțul, cfr. Melhisedec, Catalog în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* an. II vol. III p. 137.

3) Publicat de Uljanickij, *Materialy* p. 118 în regist și fără citirea zilei. Data completă a lui mi-a fost comunicată de D-nul I. Bogdan, care'l va publica între documentele lui Ștefan cel Mare.

4) N. Iorga, *Istoria literaturii religioase*, p. 15 n. 2 și *Istoria literaturii române* II p. 540 n. 1.

5) I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* p. 252.

6) Hasdeu, *Arhiva istorică* I 1 p. 115.

7) N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, I. p. 88.

8) Aceasta din urmă greșind însă cu 4 ani, din cauza lăsării afară a țifrei unimilor.

sa și pe care îl denumesc «Gheorghe cel Bătrân», prin aceasta pare a ni se indica că păstoria lui Teoctist II,— atestat în mod documentar în anul 1491, cum văzurăm, și apărând ca mitropolit al Moldovii și la 14 Noemvrie 1497¹⁾, cu ocazia sfințirii bisericii din mănăstirea Neamțul —, aveà mai mult un caracter provizoriu, durând numai câți-va ani: poate în timpul vreunei boale de care apoi va fi scăpat mitropolitul Gheorghe, sau poate în timpul retragerii de pe scaun a aceluiaș mitropolit și a ducerii lui în vre-o mănăstire, din cauza vre-unei disgrății, pe urma vre-unei fapte a mitropolitului, disgrăție asupra căreia se va fi revenit mai pe urmă.—Inclinăm a face o întrerupere în păstoria mitropolitului Gheorghe și nici de cum a face din mitropolitul Gheorghe din 1490 și din cel din 1499, 1502 și 1503 două persoane deosibite; căci notița amintită, făcând, cu ocazia morții acestui mitropolit, socoteala anilor trecuți dela moartea lui Teoctist I până la moartea mitropolitului Gheorghe, îi adună pe toți la un loc, vrând prin aceasta să ne spună că în tot sau în mai tot acest timp a păstorit acelaș mitropolit Gheorghe pe care, probabil, și din cauza vârstei sale înaintate în anul în care a murit, îl numește cel «Bătrân». În timpul din urmă al păstoriei mitropolitului Gheorghe, Ștefan cel Mare aproape de capătul zilelor sale, hărăzește, la 26 August 1503, mitropoliei Sucevei satul Mihăeștii dimpteună cu mori și atenanțe²⁾—Mitropolitul Gheorghe moare, după pomenita notiță, în anul 1510—1511. Ca și precedesorul său,—al cărui discipol, desigur erà,—mitropolitul Gheorghe a avut și el la rândul său, discipoli, a făcut școală de cărturari, contribuind la mișcarea literară a aceluï timp;

¹⁾ Codrescu, *Uricar* I p. 236 (ediția veche); p. 398 (ediția nouă).

²⁾ «Index Zolkieviensis» în *Candela* III p. 689. După „Perilipsul“ din *Revista teologică* IV 14 p. 110 e vorba numai de o întărire a stăpânirii mitropoliei preste satul Mihăești.

căci «cu porunca și cu cheltuiala lui se scrie Pravila Sfinților Apostoli, ca să-i fie lui de vecinică pomenire»¹⁾. Mitropolitul Gheorghe pare a fi și cel ce a schimbat titlatura mitropolitului, zicându-și «Mitropolit de Suceava și al Țării Moldovei»²⁾.

EPISCOPIILE MOLDOVENEȘTI.

A. Episcopia Romanului.

În orașul Roman, înființat de Domnul Moldovii Roman-Vodă (1393—1394), se află o biserică, cu hramul sfânta Paraschiva, ridicată, de bună seamă, de întemeietorul orașului. În această biserică a fost înmormântată Doamna Anastasia, soția lui Roman Vodă. Fiul lui Roman-Vodă și al Anastasiei, Alexandru cel Bun, înzestră această biserică,—devenită mai târziu catedrala episcopiei de aci—dăruindu-i două sate: Leucușenii și al Bratului cu mori și vaduri pe Moldova, din jos de târgul Romanului, în anul 1408 Septembrie în 16³⁾.

La această dată «episcopie» nu există în Roman; căci Alexandru cel bun face donațiunea sa «bisericii» de aci. Grija acestui Domn însă pentru biserica din Roman ar

¹⁾ Melhisedec «Catalog» *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* an. II. vol. III p. 137.

²⁾ Hurmuzaki, *Documente* II² p. 718.—Lui Teoctist I i se zisesse de cei ce scriseseră documentele în cancelaria domnească sau „mitropolitul nostru“ (Hurmuzaki, *Documente* II² p. 669), sau «mitropolitul din Suceava» (*Ibid.* p. 707 și Wickenhauser, *Woronetz und Putna* p. 153 sq). Teoctist I se intitulase el însuși, în 1462, «mitropolit moldovenesc» (*Ibid.* p. 697); iar pe piatra de pe mormânt i s'a zis «Mitropolit sucevean sau de Suceava», Kozak, *Inschriften aus der Bukovina* p. 76). Numai mitropolitul Gheorghe are în titlu (cfr. și N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I p. 87) și numele capitalei și al țării.

³⁾ Documentul în original la Academia Română, ms. Peciți 137. Tot la Academie, în traducere însă, la ms. Pachet 63 N. 33, și pachet 65 No. 62. Publicat de Melhisedec, în *Cronica Romanului* I 101—104.

putea servi ca indiciu că el s'a interesat și mai departe de așezămintele bisericesti din acest oraș, întemeind, mai târziu, și episcopia de aci. Este drept că în documente emanate dela Alexandru cel Bun nu găsim nimic cu privire la înființarea episcopiei din Roman, în timpul acestui Domn. Găsim însă într'un document de confirmare dela Ștefan cel Mare, din anul 1488, că dania făcută în 1408 de Alexandru cel Bun era a scaunului vlădicesc din Roman, căruia i se zice «sfânta noastră biserică a mitropoliei din târgul Romanului»¹⁾. Documentul acesta al lui Ștefan cel Mare ne arată pe Alexandru cel Bun ca întâiul ctitor al «mitropoliei» din Roman²⁾.—În tradiție)³⁾, din potrivă găsim urme despre înființarea episcopiei Romanului pe vremea lui Alexandru cel Bun și de către acest Domn. Și merită crezare spusele tradiției, mai ales când știm că Alexandru cel Bun e acel Domn care consolidează principatul Moldovii, în ce privește organizațiunea internă, din care face parte și cea bisericească.

Jurisdicțiunea episcopului din Roman se întindea preste partea de jos a Moldovii: episcopia Romanului fiind numită și «a țării de jos»⁴⁾, și chiar târgului Roman i s'a zis, în documentele slave, «târgul de jos»⁵⁾.

Episcopia Romanului era, după toată norma de organizare bisericească, subordonată mitropoliei din Suceava. Cu toate acestea de multe ori, în documentele timpului, s'a zis episcopiei din Roman și mitropolie: «mitropolia

¹⁾ Melhisedec, *Cronica Romanului* I p. 147.

²⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I p. 70.

³⁾ Consignată de cronicarul Ureche. (*Letopisețele* I p. 137), unde ni se spune: «Mai făcut-au și al doilea episcop după mitropolit, la sfânta mănăstire în oraș în Roman și îi dete eparhie o parte de ținuturi pe sub munte în gios».

⁴⁾ I. Bogdan în *Convorbiri Literare* a. XXXV p. 353.

⁵⁾ N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes* I p. 160. Melhisedec, *Cronica Romanului*, I. 112.

Țării de jos»¹⁾ «mitropolia din târgul Romanului»²⁾; iar episcopului de aci : s'a zis și «mitropolit»³⁾. Titulatura aceasta însă nu trebuie să ne facă să credem că avem într'adevăr a face, aci la Roman, cu o mitropolie. Nu! S'a zis mitropolit și mitropolie, din cauză că pe acele timpuri terminologia bisericească nu erà pe deplin lămurită celor ce scriau, în Moldova, actele ce eșiau din cancelaria domnească. Așa am văzut mai sus că pe vremea lui Alexandru cel Bun s'a zis mitropoliei Moldovii și «episcopie». Ce ar împedecă atunci, ca după Alexandru cel Bun, să se zică și unei episcopii mitropolie?!? Sau cel mult dacă s'a zis episcopului Romanului și mitropolit, aceasta s'a făcut numai în semn de cinste, ca distincțiune: episcopia Romanului fiind, în Moldova, cea mai veche eparhie, după a mitropoliei.

Cel dintâi episcop al Romanului, atestat în mod documentar⁴⁾, este *Calist*, care se întâlnește într'un document

1) I. Bogdan, în *Convorbiri literare* XXXV p. 364.

2) Melhisedec, *Cronica Romanului* I p. 118.

3) Melhisedec, *Cronica Romanului* I p. 112

4) Odată ce am admis că episcopia Romanului a fost înființată de Alexandru cel Bun, trebuie să admitem în acelaș timp că încă de pe vremea lui a fost pus și cel dintâi episcop al Romanului. Firește că nu putem ști sigur, nepăstrându-ni-se actul de întemeiere, nici în ce an a înființat el această episcopie, nici cum se numia cel dintâi episcop al Romanului. Totuși un fragment dintr'un hrisov al mănăstirii Bogdănești, publicat—fără dată și fără să indice cuprinsul întreg al documentului—de I. Grigoriu, *Notițe istorice asupra lui Iosif I Mușat*, București 1898 p. 45, după cece el ar fi văzut la arhierul Narcis Crețulescu, sună: „*Vlădica Macarie dela mitropolia din jos de târgul Romanului*“. Dacă la citirea datei nu se va fi greșit cu un secol,—autorul pune pe acest vlădică Macarie pe vremea lui Alexandru cel Bun—și dacă în acel hrisov, care poate să existe, nu va fi vorba de episcopul Romanului Macarie, dela începutul secolului XVI, atunci am avea un episcop al Romanului Macarie, pe vremea lui Alexandru cel Bun, care episcop se poate să fie și cel dintâi al Romanului. Tot el se poate să fi fost și mitropolitul Moldovii, Macarie, din prima jumătate a secolului al XV: venind adică pe scaunul mitropolitan din cel episcopal dela Roman.

din 30 Septembrie 1445, dat de Ștefan Voievod. Acest Domn, fecior al lui Alexandru cel Bun, vizitând orașul Roman, dăruiește «preasfințitului mitropolit Kir Calist al Romanului» un Tătar, numit Pașcu, din Tătarii domnești dela Cetatea Neamțului ca să-i fie de serviciu: atât Tătarul, cât și familia lui ¹⁾.

Un document dat de Ștefan cel mare, la 12 Aprilie 1458, pentru confirmarea posesiunilor episcopiei Romanului ne face să întrezărim și felul cum eră organizată în acel timp episcopia, anume: ea își avea pământurile sale: moșii, sate, cu mori și vaduri, dăruite de Domni. Locuitorii din satele episcopiei erau scutiți de vamă, de dările și zilele de lucru, pe care altfel le-ar fi datorit Domniei, dar pe care acum le dau sau le făceau episcopiei. Judecarea oamenilor dependenți de episcopie, inclusiv locuitorii satelor episcopiei, n'aveau s'o facă nici șoltuzii, nici pîrgarii, ci numai episcopia; de asemenea și pe săracii din Roman, care alcătuiau, de altfel, breasla lor aparte, îi judecă tot episcopul, sau, în locu-i, protopopul lui, sau un dregător orânduit de episcop²⁾. Cum vedem deci episcopia își avea averea și privilegiile sale, își avea administrația și jurisdicția sa, întinsă chiar și peste civili, își avea funcționarii, dregătorii ei, în fruntea cărora stătea episcopul.

După Calist, un alt episcop al Romanului, atestat în mod documentar,—în a doua jumătate însă a secolului al XV—este *Tarasie*. Pentru prima oară când îl întâlnim este într'un document, din 12 Septembrie 1463, dat de Ștefan cel Mare, care îi zice «Episcopul nostru chir Tarasie din Târgul de jos»³⁾. Dacă el apare în documente numai în 1463, aceasta nu vra să zică de loc că el numai

¹⁾ Melhisedec, *Cronica Romanului* I p. 112.

²⁾ Documentul în originalul slavon la Academia română LXIV/3 Publicat de Melhisedec, în *Cronica Romanului* I p. 118—121.

³⁾ N. Iorga, *Studii și Documente* V, pp. 385—386 și *Geschichte des rum. Volkes* I. p. 337.

din acest an eră episcop, ci, de sigur cu unul sau și mai mulți ani înainte de această dată¹⁾. De sigur la stăruințele lui Tarasie, Ștefan cel Mare întări, în 1465 Decembrie 13, stăpânirea «mitropoliei din Târgul de jos» peste niște țigani și copiii lor;²⁾ iar în 1466 Martie 13 Ștefan cel Mare scutește pe timp de 5 ani, de toate dările, pe toți cei ce se vor așeză în satul Negoeștii al episcopiei Romanului, unde este, ne spune textual documentul, «al nostru mitropolit Tarasie dela târgul Romanului»³⁾. Episcopul Tarasie mai este apoi pomenit—alături de mitropolitul Teoctist I—și cu ocazia sfințirii mănăstirii Putna, la 3 Septembrie 1469⁴⁾. De asemenea mai este pomenit și în anul 1470 de două ori⁵⁾, precum și în anul 1472⁶⁾. Ultima dată, când îl găsim atestat în documente, e la 7 Mai 1473⁷⁾. Cât s'a mai întins, după această din urmă dată, păstoria lui Tarasie— a cărui obârșie ne este, de altfel, necunoscută—nu se poate ști. Poate că tot el să fi păstorit—dacă cumva nu va fi făcut deja loc urmașului său—și în 1477/78, când Ștefan cel Mare dăruie episcopiei Romanului un clopot, care se păstrează până astăzi⁸⁾.

¹⁾ Melhisedec; în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* VII p. 375, admite că Tarasie a păstorit la Roman «de pe la anul 1460».

²⁾ Academia română Ms. Peceți 133 și pachetul 64/5.

³⁾ Academia română Ms. Pachet 64 No. 6.—*Arhiva istorică* I, No. 161. Melhisedec, *Cronica Romanului* I p. 126.

⁴⁾ I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* p. 145 și 175. E de observat că confuzia terminologiei bisericești, făcută de cei ce scrieau actele cancelariei domnești, nu eră comisă și de călugării scriitori de cronici din mănăstiri, cari făceau deosebirea convenită între demnitatea „preasfințitului mitropolit Kir Teoctist și a episcopului Tarasie“.

⁵⁾ Intr'un document din 10 August 1470 (Hurmuzaki, *Documente*, II² pp. 707—708) și într'altul din 10 Septembrie 1470 (Codrescu, *Uricar*, XI p. 92).

⁶⁾ O danie făcută mănăstirii Putna la 25 Aprilie 1472 (Wickenhauser, *Woronetz und Putna* p. 159).

⁷⁾ N. Iorga, *Studii și documente* V, 394, unde i se zice: «Tarasie episcopul de Roman, mitropolit de jos».

⁸⁾ Inscripția clopotului este publicată de Melhisedec în *Cronica Romanului* I p. 133.

Urmaşul lui Tarasie este episcopul *Vasilie*. Nu se poate stabili în ce an se urcă acest nou episcop pe scaunul episcopal din Roman. Pentru prima oară numele lui se întâlneşte într'un document dat de Ştefan cel Mare, cu data de 1488 Aprilie 20, prin care confirmă bisericii «mitropoliei» din Roman, şi «rugătorului nostru Kir Vasilie episcopul» dania moşului său Alexandru cel Bun, adică Leucuşenii şi Dragomireştii, la care el mai adaogă, pentru slujba episcopiei, 2 Tătari şi 4 Țigani¹⁾. În legătură cu ceea ce spuneam mai sus, în privinţa nedistingerei clare a terminologiei bisericeşti din partea celor ce scrieau atunci actele în cancelaria domnească, şi ca o dovadă a acestei afirmări ne serveşte şi documentul de faţă, care pe Vasilie îl numeşte «episcop» dar bisericii catedrale îi zice a «mitropoliei» în loc de a episcopiei Romanului. Episcopul Vasilie se întâlneşte apoi într'un document al lui Ştefan cel Mare cu data de 15 Octomvrie 1488, prin care Domnul cumpără şi dăruieşte episcopiei, satul Negoeştii cu iazuri şi mori, jumătate din satul Gostileşti, satul Poiana, Ciorsăceşti şi Câmpul-părului, exprimându-şi dorinţa ca atâta vreme cât va mai fi el în viaţă să se facă rugăciuni pentru el în fiecare săptămână: Joia seara, paraclisul Maicii Domnului, iar Vinerea, liturghie; iar după ce va încetă din viaţă să se facă în toate Vinerile parastas, iar Sâmbetele liturghie²⁾. După aceste două documente din 1488 episcopul Romanului Vasilie mai apare încă în alte două documente din 1499, anume: odată în tractatul de pace şi alianţă încheiat la 12 Iulie 1499 între Ştefan cel Mare şi

¹⁾ Academia română Ms. Pachet 8 No. 86 şi Pachet 64 No. 8. Publicat în *Cronica Romanului* I. p. 146.

²⁾ Originalul slavon la Academia română Ms. Peceţi 135; Academia are şi 2 traduceri în Pachet. 65 No. 1 şi pachet 74 No. 161. O traducere-copie se află şi la Arhivele Statului, *Episcopia Romanului* pachet 6 No. 1. A fost până acum publicat de 3 ori: odată în *Cronica Romanului* I p. 134 şi de două ori de Codrescu *Uricar* în vol. XVI p. 285—291 şi în vol. XXV pp. 1—5.

Albert, regele Poloniei, unde i se zice «Vasilius, episcopus de Romanoforo» și «Vasilius, episcopus inferioris dioecesis Romanae»¹⁾; iar a doua oară într'un document al lui Ștefan cel Mare, cu data de 31 August 1499, prin care Domnul, cumpărând satul Muntenii-Scutași, îl dăruiește «rugătorului și duhovnicului nostru Kir Vasilie episcopul dela mitropolia din jos, dela Târgul Romanului»²⁾. Cât a mai trăit sau păstorit după 1499 episcopul Vasilie,—despre a cărei viață, anterioară suirii lui pe scaunul episcopal, nu avem nici o știre—nu se poate ști sigur. Ori în ce caz mai mult ca anul 1502 el nu a păstorit în Roman, din cauză că în acest an și anume la 17 Noemvrie 1502, avem atestată existența unui alt episcop al Romanului, *Teoctist*, căruia i se zice «ķir Teoctist, episcopul mitropoliei de jos, din târgul Romanului»³⁾. Acest Teoctist după cum ne indică numele eră negreșit și el discipol al mitropolitului Teoctist I. și fusese mai întâi egumen al mănăstirii Neamțul unde se întâlnește atestat ca atare în anul 1496⁴⁾. De pe scaunul episcopal al Romanului Teoctist va ajunge mai târziu mitropolit al Moldovii.

B) Episcopia Rădăuților

În Rădăuți există, încă de pe vremea lui Bogdan I, întemeietorul principatului moldovenesc, o biserică—firește de lemn—în care au fost îngropați Bogdan I, precum și fiul și urmașul său Lațco-Voevod. Tot aci au fost înmormântați Ștefan I, feciorul lui Petru Mușat, Roman Voevod,

¹⁾ Hurmuzaki, *Documente* II³ p. 439—444 și 714—724.

²⁾ Academia Română Ms. Pachet 64 No. 10.

³⁾ *Analele Academiei Române* seria II vol. VII secția II pp. 250—251. Wickenhauser *Bisthum Radantz* p. 7 și *Geschichte des Klosters Putna* p. 183.

⁴⁾ Manuscrisul No. 1269 p. 23 b, dela Academia română. cfr. și Melhisedec, *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* I. p. 140 și I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* pp. 251—252.

tatăl lui Alexandru cel Bun, și alții, precum și fiica lui Lațco-Vodă, Doamna Anastasia, soția lui Jurg Coriatovici. Această biserică, servind, cum vedem, încă din cele dintâi timpuri de existență ale Moldovii, de gropniță domnească, a devenit poate chiar dela început, mănăstire; pentru că a trebuit ca mai mulți clerici-călugări să locuiască aci și pentru paza mormintelor domnești, dar și pentru săvârșirea slujbelor bisericesti la aceste morminte. «Acest lăcaș» fu înzestrat apoi de fiica lui Lațco, Anastasia, care îi dăruie, înainte de moartea ei, întâmplată la 26 Martie 1420, satul Coțmani, din ținutul Sepenicului, adăogat de curând la Moldova. Biserica fu prefăcută pe vremea lui Alexandru cel Bun, care o făcù din zid de piatră, și fu înnoită de Ștefan cel Mare, care puse lespezi de marmoră, frumos lucrate, pe mormintele Domnilor îngropați aci. In forma în care se vede astăzi această biserică: n'are turn sau cupolă și e acoperită cu șindilă, datează de pe vremea lui Alexandru Lăpușneanu, care îi adăogì, în 1559, pridvorul¹⁾—In fruntea mănăstirii de aci, din Rădăuți, se află un egumen care în protiva sau în necunoștința rânduelilor canonice ale bisericii, aveà și oare care autoritate peste unele din bisericile din aceste părți ale țării. Și lucrul acesta se adeverește dintr'un document dat de Ștefan cel Mare, în 15 Martie 1490, în care ne spune că, încă de pe vremea moșului său, Alexandru cel Bun, au fost supuse «acestui lăcaș», «mănăstiresc» 50 de biserici «cu preoții lor», din ținutul Sucevii²⁾.

De când datează episcopia Rădăuților?

¹⁾ *Analele Academiei Române*, seria II tom. VII secția II p. 272. *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* I, 60. N. Iorga *Studii și Documente* VI, 627. Kozak, *Inschriften aus der Bucovina* Wien. 1903. N. Iorga, *Istoria literaturii române* II p. 532 și *Istoria bisericii românești* I, pp. 89—90.

²⁾ Wickenhauser, *Das Bisthum Radautz*, pp. 131 sequ. și Codrescu *Uricar* XVIII pp. 58—71

Două sunt părerile cari s'au emis până acum în această privință. Una, cea veche, tradițională, pornind dela spusele cronicarului Ureche, care pune înființarea episcopiei Rădăuților pe vremea lui Alexandru cel Bun¹⁾. Alta, mai nouă, emisă de D-nul N. Iorga, după care episcopia Rădăuților este înființată pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare și de acest Domn, aducând ca argument în favoarea acestei păreri faptul că numai după anul 1472 se constată episcopi la Rădăuți, precum și pe acela al așipirii statornice la Moldova a pământului polon luat atunci, prin legarea lui cu ierarhia bisericească a țării²⁾.

Este drept că în nici unul din documentele cunoscute până azi și anterioare anului 1472, nu se întâlnește numele a nici unui episcop al Rădăuților; dar iarăș nu se poate tăgădui că egumenul dela Rădăuți nu a avut, încă din timpul lui Alexandru cel Bun, și unele prerogative episcopale, cum eră acea, despre care am vorbit, de a-i fi supuși preoți și biserici din împrejurimi. Așa stând lucrul, pentru împăcarea acestor două fapte, nouă cel puțin ni se pare că o cale de mijloc între cele două păreri trebuie adoptată: Ștefan cel mare a desăvârșit ceea ce începuse moșul său Alexandru cel Bun. Acesta din urmă a pus sâmburile pentru înființarea episcopiei Rădăuților, când a supus egumenului de aci 50 de biserici, când a creat egumenului de aci o situație deosebită de a unui simplu, obicinuit egumen: o *situație quasi-episcopală*. Această situație însă a egumeniei dela Rădăuți, nu puteă să dureze, din punctul de vedere al rânduelilor canonice bisericești: ea trebuia

¹⁾ M. Cogălniceanu *Letopisețele* I, 137: «Mai făcut-au [Alexandru-Vodă] și al treilea episcop la mănăstirea Rădăuți și eparhie îi au dat ținuturile din partea de sus despre Țara Leșească». De unii se dă ca dată a înființării episcopiei anul 1402, cfr. «*Schematismus der Bucovinaer gr. or. Archiepiscopal-Diöcese für das Jahr 1886* p. 3.

²⁾ N. Iorga *Studii și documente* VI p. 627. *Geschichte des rum. Volkes* I p. 336 și *Istoria bisericii românești* I p. 91.

sau să înceteze, sau să facă un pas mai departe, prin ridicarea egumenului-arhimandrit de aci la rangul de episcop. Cea de a doua alternativă a și avut loc: situația egumenului dela Rădăuți s'a lămurit: punându-se în concordanță cu prescripțiunile canonice, pe vremea lui Ștefan cel mare, între anii 1469¹⁾—1472, când prin urmare se face încă un pas mai departe în consolidarea ierarhiei bisericești, adăogindu-se o nouă eparhie canonică la cele două de până atunci. Nu mai încape îndoială, că Ștefan cel mare, pe lângă înzestrarea Moldovii cu o nouă eparhie canonică, va fi urmărit și statornicirea temeinică a stăpânirii moldovenești peste pământurile luate în aceste părți dela Poloni, sau pe care el tindea să le ia, legându-le cu ierarhia bisericească a țării sale. Episcopia Rădăuților aveă prin urmare jurisdicțiune bisericească peste partea de nord al Moldovii, vecină cu Polonia, și, în conformitate cu orânduiala bisericească, eră subordonată mitropoliei țării.

Cel dintăi episcop al Rădăuților, atestat în mod documentar este *Ioanichie*, care apare într'un document, din 25 Aprilie 1472, dat de Ștefan cel Mare mănăstirii Putna ²⁾. Se întâlnește apoi într'un alt document al lui Ștefan cel Mare din 7 Mai 1473 ³⁾; într'un document din 1479—80 episcopiei Rădăuților i se zice «mitropolie» iar ierarhului «episcopul Kir Ioanichie» ⁴⁾; aceeași confuziune a terminologiei bisericești din partea scriitorilor de hrisoave din cancelaria domnească, aceeași nedeosebire între cuvintele «mitropolie» și «episcop» ⁵⁾, pe care am constatat-o și mai sus, la episco-

¹⁾ Anul sfințirii mănăstirii Putna, când ar fi putut să apară, dacă ar fi fost un episcop al Rădăuților.

²⁾ Wickenhauser *Bisthum Radautz* p. 7. *Kloster Putna* p. 56 și 159.

³⁾ N. Iorga *Studii și documente* V, 394,

⁴⁾ *Analele Academiei Române* seria II tom. VII, secția II, p. 250—251.

⁵⁾ Ceva și mai mult, episcopului de Rădăuți i se zice cu împerecherea curioasă a acestor cuvinte «episcop la mitropolia noastră din Rădăuți». (Wickenhauser, *Bisthum Radautz* p. 12 *St. Onofrei* p. 50.).

pia Romanului.—Episcopul Ioanichie apare și într'o inscripție pusă de Ștefan cel Mare, în 1480, la Rădăuți ¹⁾; se întâlnește apoi și într'un document din 15 Martie 1490 dat de Ștefan cel Mare episcopiei Rădăuților ²⁾. Apare de asemenea și în tractatul din 1499 Iulie 12 încheiat între Ștefan cel Mare și Albert, regele Poloniei, unde i se zice: «Ioanisius episcopus Radowocziensis» sau «dioecesis Radoviciensis» ³⁾. Ultima dată când îl întâlnim pe Ioanichie e într'un document din 17 Noemvrie 1502 ⁴⁾. A murit în anul 1503 și a fost înmormântat în biserica din Rădăuți. Inscripția de pe mormântul lui s'a păstrat, însă este ștearsă, așa că nu se poate descifra în întregime ⁵⁾. În timpul păstoriei lui Ioanichie, Ștefan cel Mare—poate și la îndemnul episcopului—puse în 1479—1480, lespezile de marmoră cu inscripții peste mormintele domnești din biserica din Rădăuți.

Episcopia Rădăuților eră, de bună seamă, organizată, și ea, în felul în care am văzut că eră organizată episcopia Romanului, adică: își aveà și ea posesiunile, privilegiile sale, administrația, jurisdicțiunea sa, dregătorii săi, cu episcopul în frunte.—Aveà, cum am văzut, încă din timpul lui Alexandru cel Bun, satul Coțmani. Ștefan cel Mare dădù, în 1479 August 30, episcopului din Rădăuți, dreptul de judecată asupra locuitorilor de pe moșiile mănăstirii Putna; ⁶⁾ iar, în 1481 August 23, Ștefan cel Mare scutește de toate robotele pe supușii mănăstirii Putna, punându-i supt jurisdicțiunea e-

¹⁾ Melhisedec, *Analele Acadmii Române* VII p. 267. Kozak, *Inschriften* p. 104.

²⁾ Wickenhauser *Bisthum Radautz* p. 131. Codrescu *Uricar* XVIII p. 58 seq.

³⁾ Hurmuzaki, *Documente* II 2 pp. 439—444 și 714—724. Uljanicky. *Materialy* 176.

⁴⁾ Wickenhauser, *Putna* p. 183. *Analele Academiei Române* VII, 250—251.

⁵⁾ Wickenhauser, *Bisthum Radautz* p. 11. Kozak, *Inschriften* 111.

⁶⁾ D. Dan, *Mănăstirea și comuna Putna* p. 87.

piscopului din Rădăuți ¹⁾. In 1486 Noemvrie 13, Ștefan cel Mare dădù, pentru serviciul episcopiei, trei familii (sălașe) de țigani ²⁾. In 1490 Martie 15, Ștefan cel Mare ia 6 din cele 50 de biserici din ținutul Sucevei,—dăruite egumeniei dela Rădăuți încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun,—și le dă mănăstirii Putna, fiindcă, după întemeierea și înzestrarea acestei mănăstiri, cele 6 biserici cădeau pe pământurile dăruite de Ștefan mănăstirii sale. In schimb însă, pentru aceste 6 biserici din ținutul Sucevii, Ștefan cel Mare dă episcopiei din Rădăuți alte 6 biserici, «cu șase popi» în stărostia Cernăuțului și anume: două biserici în Cernăuți, două în Cuciur și două în Mihalcea. Aceste 6 biserici împreună cu celelalte 44 din ținutul Sucevii cari îi rămâneau, și împreună cu celelalte biserici din ținutul Cernăuțului, cari nu aparțineau mănăstirii Putna, aveau să ațârne de episcopul din Rădăuți, «cu darea, cu poclonul și cu toate pricinile și cu toate veniturile bisericesti». ³⁾.

N. Dobrescu.

(Va urmà).

CONDICA SFĂNTĂ.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română», Anul XXXIV No. 4).

La 1752 este ales Inochentie Episcop Hușilor, din Di-chiu al Episcopiei Rădăuțului. De aici se văd subscriși și participând la alegerile Ierarhiei noastre și persoane streine de naționalitate, mai ales grecii de pe la Mănăstirile grecești, cari adesea erau Arhieriei și serveau la chemarea creștinilor, ca astăzi Arhieriei titulari. Intre aceștia

¹⁾ D. Dan, *Mănăstirea Putna* op. cit. p. 88.

²⁾ Wickenhauser *Bisthum Radantz* p. 11 și 131; Oreste Popescu *Câteva documente moldovenești* p. 18—20.

³⁾ Wickenhauser, *Bisthum Radantz* p. 131. Codrescu, *Uricar* XVIII p. 58 sequ.

vom întâlni mai adese pe Egumenul Spitalului Sf. Spiridon din Iași.

1753 Septembrie 15. Gherasim Egumenul Goliei se hirotonisește Arhiepiscop titular, cu titlu Sevastias.

1754. Decembrie 26. Ioanichie Egumenul Monastirei Dancul se hirotonisește Arhiepiscop, cu titlu Sardeon.

Mulți dintre Egumenii Monastirelor grecești luau prin chipuri cunoscute învoirea patriarhală și cu ecdosul acela se hirotoniseau aici în țară Arhiepiscopii. Ca Arhiepiscopii aveau și onoare mai mare și apoi câștigau nu puțin din popor.

După retragerea de bună voie din Episcopat a lui Ieroteiu vacanța a fost îndeplinită prin numirea unui Ieromonah Inocenție, ce a fost dichis Episcopiei Rădăușului. Știu că acest Episcop a fost om de ispravă și a înflorit Episcopia Hușilor sub el. Să se consulte și descrierea Episcopiei de Huși de preasfințitul Melchisedec, care l-a descris foarte bine.

Prasfânta Mitropolie a Sevastiei rămânând fără de Arhiepiscop de vreme că Arhiepiscopul ce au fost întru dânsa mai înainte chir.... au răposat și către Domnul au mers. Noi care în Eparhia Moldovei ne aflăm frați Arhiepiscopii prin voia și îndemnarea preasfințitului Stăpânului nostru Patriarhului Țarigradului chiriu, chir Paisie după scrisă carte și iscălită, ce să chiamă ecdosis, patriarșicească ce au trimis preasfinția sa către noi, și cu voia și știrea prea înălțatului, preablagocestivului și preacreștinescul nostru Domn, Noi Constantin Mihai, Cihan V.V. adunându-ne întru preasfânta Biserică a sfintei Mitropolii unde se prăznuiește întâmpinarea Domnului nostru Iis. Hristos și hotărâri canonicesti punând înainte spre aflarea și alegerea cinstitului și vrednicului obraz ce este să primească duhovnicească ocârmuire a Eparhiei aceștia, întâiu dar am pus pe preacuviosul între Ieromonah: Chir Gherasim Egumen sfintei Monastiri Golii și al doilea pe Dositheiu și al treilea pe Procopie. Și s'au scris numele lor întru această sfântă condică a preasfintei Mitropolii a Moldovei.

Vleat. dela Hristos 1752. Septem. 15.

Iscăliți: *Iacob Mitropolit Moldovei*
Fost al Distrei Gherasim (grecește)
Dionisie Apamias (grecește)
Nicodim al Sardelor (idem)

Incetând din viață Arhiereul titular de Sevastia, un doritor de a fi Arhiereu cere un ecdos patriarhicesc spre a se hirotonisi cu un titlu strein, în sfânta Mitropolie a Moldovei. Intre candidații de Arhieriei sînt trei Egumeni de pe la monastirile grecești. Acești Arhieriei titulari greci luă treapta Arhieriei numai pentru ambiție și măreție, căci nu puteau avea drepturi ierarhice în țară. Serveau însă cu binecuvântarea Mitropolitului, când erau chemați de creștini. Mai observăm că formalitățile canonice au fost îndeplinite de alți trei greci. Aceste's neregularități canonice în ierarhia noastră.

«Smeritul Ierotheiu cu mila lui Dumnezeu Episcop Hușului

«Căutând și socotind să pociu cunoaște ce este omul, și alt n'am socotit, niçi am cunoscut fără cât praf și cenușă și am întrebat și de Eclesiastul și tot aceea socoteală mi-au a deverit. Drept aceasta am socotit să nu mor, ci să înviez și am socotit să mă duc la pocăianie, fiind cuprins de slăbiciune și neputință. Am închinat omoforul pe preasfântul prestol și paterița întru mâinile prealuminatului și de Dumnezeu încoronatului și preainălțatului Domn Io Constantin Mihail Cihan Racoviță Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn țarei Moldovei, cu știrea și blagoslovenia sf. Sale părintelui Chir Iacov Mitropolitului și a tot sfințitului sobor, și cu voea a tot blagorodnicului sinod a Măriei Sale Domnului și mila lui Dumnezeu să fie cu toți. Și mă rog a tot norodul creștinesc pravoslavnic să mă ierte și Dumnezău să-i ierte pre toți. Amin».

Dimisia or paretisul Episcopului Ieroteiu al Hușului din cauza bătrâneței la 7260=1752 Maiu 10. dimisia, zic, o înmânau Domnului timpului.

Vleat. 7260 Maiu 10.

Subscris *Ierotheiu Episcop Hușilor.*

Paretisul or dimisia Episcopului de Huși Ieroteiu pe care o motivează că-i bătrân, slab și neputincios și că restul vieții voește al sacrifică pentru pocăința sa. In acest scop se roagă de Domn și de Mitropolitul Iacov de a-i încu-

viință retragerea Sa. Declară că a depus omoforul și paterița (cârja pastorală) în mâinile Domnitorului. Curios, înțelegem să depue toiagul pastoral, pentru că i-a fost dat de Domnitor la instalarea de Episcop, pe când omoforul aparține Ierarhiei sale ca Arhiereu. I s'a dat la consacrare în Arhiereu, și nu i se poate lua decât prin condamnare pentru vini grave și moarte. Se vede că în trecutul nostru erau mai riguroși Episcopii noștri, pentru că atunci când ajungeau la o vristă prin care el nu mai putea administra Eparhia sa dimisiona și se retrăgea la o mănăstire pentru restul vieții.

Sfintele și duhovniceștile pravile hotărăsc și aevea arată ca să nu rămâe vre-o Eparhie cu îndelunga necăutare a păstoriei și lipsită de paza cea duhovnicească și ocârmuire arhierescă, ca nu cumva turma lui Hristos cu îndelungata neocârmuire a acei Eparhii și nepurtarea de grije arhierescă, să rămâe stinghirită de improtivnicile îmboldiri a vrăjmașilor celor nevăzuți și lunecată spre cumpăna primejdiei sufletești. Drept aceea dar și obsăduitorii cei credincioși de pretutindinea nu cu puțină purtare de grije se osârduesc, ca să nu rămâe pravoslavnicile Eparhii ce sunt sub ocârmuirea lor stingherite și lipsite de duhovniceasca căutare și oblăduire. Care văzând cât este de mare și trebuincios darul Arhieriei de către acei ce se laudă cu numele creștinesc, că prin darul Arhieriei se săvârșesc toate tainele dumnezești ai Sfintei Biserici ale lui Hristos și a tuturor creștinilor celor credincioși și a acelora ce sunt vădiți moștenitori ai lui Dumnezeu, până și afară purtători de grije și adevărați păstori duhovnicești și Arhiereu la pravoslavnică Eparhie ce ar fi ajuns a rămâne văduvă, urmând asemenea după dumnezeștile pravile. Deci de vreme că această Sfântă Mitropolie a Moldovlahiei au rămas văduvind de Arhieriasca căutare și duhovniceasca ocârmuire de Arhiereul ei chir Iacov, după paretisis ce a făcut nesilit și de a sa bună vrere și voia lui după cum se vede aicea în cea de față pecetluită. Aceasta cu a lui bună vrere și paretisis și prea credinciosul și iubitorul de Hristos al nostru Domn și Egegon a toată Moldovlahia Chirios Chirios Ioanis Theodoru Voevodas, ca un următor

și foarte păzitor a sfințelor praveli și a canoanelor și poruncilor celor bisericesti, care dela Dumnezeu fiind rânduit și cu domneasca ocârmuire a acestei de Dumnezeu păzite țări, nu puțină silință au pus ca să nu rămâe această sfântă Mitropolie cu îndelungata nepurtare de grije, cu nepăstorie și lipsită de păstoria Arhierescă și de ocârmuirea duhovnicească. Și așa adunând pre toți iubitorii de Dumnezeu Episcopi ce se află sub această sfântă Mitropolie și împreună cu dânșii și pre toți vestiții și cinstiții boeri ai Înălțimei Măriei Sale și pe prea cuvioșii Egumeni de pe la Sfintele Monastiri și cu tot clirosul bisericesc și mirenesc. Datu-le-au lor voe ca după canoane să facă psitos, adică alegere și să aleagă obraz vrednic și cinstit și trebuincios ca să primească această purtare de grije și ocârmuire arhierescă a acestei de Dumnezeu păzite țări. Și dar trei obraze arhieresti cinstite socotiți și arătate fiind sau ales vrednic și mai iscusit preasfințitul Mitropolit proin Thesalonichis Chirio chir Gavriil, ca un cucernic, cinstit și cu sfințire incuviințat și foarte împodobit și bine învățat (în) cele Dumnezeesti și bisericesti, după cum s'a arătat la cea de mai nainte Eparhie a Thesalonichis. Pe carele întru acest chip toți mărturisindu-l către blagocestiva Înălțimea măriei Sale, și de către preasfințitul Chir Iacov ce au fost Mitropolit Moldovlahiei. Sau ales de toți și așa s'au învrednicit de au luat prin luminată mâna Înălțimei Măriei Sale păstorescul toiag al preasfintei Metropolii aceștia, făcându-se alegere de obște după bisericescul așezământ și canonicăscă orânduială și hotărâre legiuită metathesis, adică mutare, și s'au pus Mitropolit adevărat și legiuit al Eparhiei aceștia. Ce dar spre cea deapaură a adevărire sau făcut și s'au scris pomenirea aceasta bisericească întru această sfântă condică a preasfintei Mitropolii aceștia a Moldovlahiei.

1760. Luna lui April.

Iscăliți: *Inochentie Episcop Romanului*
Dositheiu Episcop Rădăutzului
Episcop Hușului

Dimisionând din Metropoliat preasfințitul Iacov, se provoacă alegerea pentru Mitropolit. Apoi pentru că Domnul aveă un frate Mitropolit la Salonic, om cult și versat în

ale Bisericeii a făcut tot chipul al aduce în Moldova ca Mitropolit. El era român de origine dar educat grecește, era religios; lui se datorește clădirea vechii Mitropolii cu hramul Sf. Gheorghe ce există și astăzi. A lăsat urme frumoase în Mitropolie.

Preasfânta Episcopie a Romanului rămânând fără de Arhiepiscop de vreme că Arhiepiscopul ce au fost într'însa Chir Ioanichie s'a săvârșit întru Domnul. Noi cari ne aflăm aicea împreună cu frații Arhiepiscopiei prin voia îndemnarea și blagoslovenia blagocestivului iubitorului de Hristos Domnului nostru și stăpânitor a toată Moldavia Io Grigorie Ioan Calimah V.V. adunându-ne în biserica preasfintei Mitropolii, unde se amintește și se prăznuiește hramul Stretenia Domnului nostru Iisus Hristos. Și hotărâri canonicești puind înainte spre aflarea și alegerea preacinstului și vrednicului obraz ce iaste să primească duhovniceasca ocârmuire a Eparhiei și Episcopiei acestia. întâiu am pus pe preacuviosul între Ieromonahi Chir Leon protosinghelul sfintei Mitropolii și al doilea pre ieromonahul Antonie Egumen de Moldovița și al treilea pre ieromonahul Veniamin proegumen de Sa(o)lca. Și s'au scris numele lor întru această sfântă condică a preasfintei Mitropolii a Moldaviei.

Anul 1769 Februar 2.

Subscriși: *a Euvripului Chesarie?*
Al Iracliei Sofronie
Inochentie Episcop Hușului

Incetând din viață Inochentie Episcopul de Roman s'au ales Leon ce era protosinghel în Mitropolia Moldovei. El a fost numit la Huși, iar cel de Huși a trecut la Roman. Aceasta-i ordinea de succesiune regulată. Sunt însă și excepțiuni.

Preasfânta Episcopie a Hușului rămânând fără Arhiepiscop, de vreme ce arhiepiscopul ce au fost întru dânsa Chir Inochentie s'au săvârșit întru Domnul. Noi cari ne aflăm aici împreună frații Arhiepiscopiei, prin voia, îndemnarea și slobozenia Iubitorului de Hristos Domnului nostru și stăpâ-

nitor a toată Moldavia. Io Alexandru Constantin V.V. adunându-ne în Biserica preasfintei Mitropolii unde să cinstește și să prăsnuește hramul sfântului Marelui Mucenic și purtător de biruință Gheorghie și hotărâri canonicești puind înainte spre aflarea și alegerea cinstului și vrednicului obraz ce este să primiască duhovniceasca ocârmuire a Eparhiei și a Episcopiei aceștia, întâiu am pus pe precuviosul între ieromonași Chir Iacov Dichiul Sfintei Mitropolii Moldovei, al doilea pe Ieromonahul Macarie Egumenul sfintei Monastiri Slatina și al treilea pe ieromonahul Iorest Dichiul sfintei Episcopii Hușului, și s'a scris numele lor întru această sfântă Condică a preasfintei Mitropolii a Moldaviei.

Anul dela Hristos 1782 Dechemv. 9.

Iscăliți: Nume grecesc nediscifrabil.

Leon Episcopul Romanului

Antonie Episcop Rădăuțului

Incetând din viață Inocenție fost ales Episcop Hușilor, să alege Iacob Dichiul Sf. Mitropolii. Acesta-i vestitul Iacob Stamati ce ajunge Mitropolit mai în urmă la 1792.

Prea sfințita Episcopie a Romanului rămâind fără de arhieru de vreme ce Arhierul ce au fost într'însa Chir Leon sau suit la scaunul Sfintei Mitropolii a Moldovei, noi cari ne aflăm aicea dimpreună cu frații Arhieriei, prin voia îndemnarea și slobozania iubitorului de Hristos Domnului nostru și stăpânitor a toată Moldavia, Io Alexandru Ioan Mavrocordat V.V. adunându-ne în Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil la Mănăstirea Dancul și hotărâri canonicești puind înainte spre aflarea și alegerea cinstului și vrednicului obraz ce iaste să primească duhovniceasca ocârmuire a Eparhiei și Episcopiei acesteia, întâiu am pus pe Cuviosul Arhimandrit Chir Iacov și Egumen Sfintei Monastiri Barnovski, al doilea pe precuviosul Arhimandrit Chir Venedict Egumenul Monastirei Râșca și al treilea pe Ieromonahul Iorest dichiul sfintei Episcopii Hușului. Și s'au scris numele lor întru această sfântă Condică a preasfintei Mitropolii a Moldovii.

Anul 1786. Martie I.

Iscăliți: *Gherasie*

Irinupoleos Sofronie

Iacov Episcop Hușului.

Leon Episcopul de Roman alegându-se mitropolit, Episcopia Romanului devenind vacantă este ales un Iacov.

Actul ce s'au scris către puternica Impărăție pentru alegerea la Mitropolia Moldovii a preasfințitului Mitropolit Leon, ce au fost Episcop Romanului.

«Noi preaplecații și credincioșii boeri și toți câți ne aflăm locuind în pământul Moldovei, cu acest smerit Arzahal în chip de mahzar înștiințăm la pragul preainălțatului scaun al preaputernicei Impărății, de unde se revarsă izvoarele tuturor mililor și pe care atot țiitorul să-l întărească întru toată strălucirea și să-l păzească neclătit în veci. Că întâmplându-se acum de curând moartea Arhierelui nostru Chir Gavriil, după vechiul și nestrămutatul obicei a pământului nostru acestuia, toți cu un glas am rugat pe Domnul nostru ca să aleagă și să așeze Mitropolit al nostru pe Episcopul Romanului, fiind om înțelept vrednic de evlavie, în vrâstă, cunoscut în pământul nostru de atâtea ani și ispitit la cuvioasă petrecere a vieții sale, la care din început s'au urmat și s'au păzit, ca să se aleagă de Domnul țării și să se așeze Mitropolit acela pe care pământul l'ar voi și l'ar cere. Primind Măria Sa această a noastră rugăciune ca un vechiu obicei și pronomion al pământului nostru, au așezat prin alegere pe acesta, Mitropolit al nostru, trimetându-se de către Măria sa înștiințare și la Patriarhul de alegerea și așezarea ce s'au făcut după a pământului obștească cerire și rugăciune, ca să fie cunoscut și la patriarșie, după legi și după vechiul obicei cea după pravila cuviincioasă alegere și așezare a acestui nou Arhieriu al nostru. Acum Domnul nostru ni-au arătat că Patriarhia n'au vrut să-l recunoască de legiuit Arhieriu al nostru, fiindcă până a nu veni răspunsul Patriarhului sau așezat și s'au făcut mitropolit al țării și prin arzahal au arătat pricina această la preainaltul prag al împărăteștei măririi, neștiind obiceiul pământului nostru. Noi știm că din vechi și din început de când este țara noastră sub umbra prea puternicei Impărății, și din vremea strămoșilor noștrii rânduiala și obiceiul pământului iaste acesta. Alegerea și așezarea Arhierelui nostru se face de către Domn după rugăciunea și cererea pământului, pentru aceasta dar

când se întâmplă moartea Mitropolitului, alegând pământul un obraz cinstit și cuvios roagă pe Domn să-l protomisască ca pre un ales dintre alții de către obștie și Domnul după obșteasca cerere și rugăciunea pământului îl așează Mitropolit și făcând înștiințarea Patriarhului de alegere și așezare. Atuncea se trimite de acolo carte patriarhicească spre arătarea alegerii cei după pravilă, a numirei și așezării noului Mitropolit ce s'au făcut de Domnul țării și nici odată aicea în pământul nostru la atâtea Mitropoliți ce s'au făcut după cum știm și am apucat dela părinții și strămoșii noștrii, nu s'au întâmplat ca să se aștepte voe dela Patriarhul, ca să poată Domnul și pământul alege, și așeză Mitropolit, ci după ce se făcea și se așeză se dădea știre Patriarhului. Făr decât la așezarea Mitropolitului Gavriil ce au murit fiindcă se află Mitropolit Thesalonicului a fost trebuință de a scrie fratele sau Domnul de atuncea, cum și el însuși la Patriarhul; că au făcut paretisis Eparhia ce au avut și să facă Patriarhul cerșind și el voe ca să facă Mitropolit Moldovei, făcând asupra lui Gavriil paretisis Iacob Mitropolitul de atuncea al țării. Inșă aceasta de acum nu are asemănare cu cea de atunci. Fiindcă după moartea Mitropolitului, Domnul cu obșteasca cerire și rugăciune a pământului, după privilegiile țării și cel vechiu al pământului obicei au așezat Mitropolit pe acesta ce pământul l'au cerșut drept legiuit Arhieru al său, după cum asemenea s'au urmat și la alți Mitropoliți ai Moldovei, ce s'au făcut înaintea acestuia ce au murit, Gheorhie, Antonie, Iacov și alții de mai înainte. Și Patriarhul înștiințându-se de Domnul țării cine s'au ales și s'au așezat trimetea carte spre arătarea alegerii și a așezării cei după pravila ce s'au făcut al noului Mitropolit. Iar nu să arate că nu este după pravilă făcut și legiuit Mitropolitul nostru ce s'au ales și așezat prin alegerea Domnului nostru cu obșteasca cerire și rugăciune, după vechiul obicei al pământului, numai pentrucă nu s'au cerșut întâiu voe dela Patriarhul și apoi să se facă așezare. Cerire cu totul împotriva obiceiului pământului nostru. Iar la Gavriil de sau și întâmplat, pricina iaste după cum am pomenit, pentrucă s'au aflat Mitropolit al Tesalonicului și el eră dator ca să o facă. Deci prin ferbinte rugăciunea noastră ne rugăm

și cădem la mila preaputernicei Impărății precum până acum deapururea prea puternica împărăție și fericirii întru pomenire strămoși împărăției tale, din nesfârșita către noi milostivire ocrotindu-ne sub umbra preaputernicului și nebiruitului acoperământ și purtării de grijă, ne-au miluit să ne adăpăm întoată îndestularea cu milele sale, păzindu-se privilegiile și obiceiurile pământului nostru, cu care au miluit țara aceasta. Miluindu-ne după toate acestea și cu Domnia Înălțatului Domnului nostru de acum, pentru care nu suntem vrednici să mulțămim prea puternicului nostru Impărat pentru mila aceasta ce au făcut și să face în pământul nostru prin povățuirea cea plină de înțelepciune a Măriei Sale, prin buna legiuire și prin cea cu dreptate rânduială ce păzește la toate spre ocrotire și bună stare a săracei acestei raeli. Asemenea dar și acum ne rugăm ferbinte și cădem la mila prea puternicei Impărății, ca niște credincioase raele și supuși robi a prea puternicei Porți și la acest vechiu obicei al pământului nostru, după care s'au făcut și acum alegere și așezare, cea după vechiul obicei a Mitropolitului țării de către Domnul nostru să avem musarde și merhamet să se păzească și acest obicei ca o veche privileghie a pământului și să nu fim supărați de ale Bisericei noastre, care de atâtea ani la atâtea așezări a Mitropoliților de mai nainte s'au păzit, învrednicindu-ne și la aceasta milei și milostivirei prea puternicei Impărății, precum și la toate celelalte privileghii și obiceiuri a pământului nostru deapururea, prin mila cea nemărginită ce să revarsă asupra noastră ne-am învrednicit să dobândim apărare cu musardea și să ne îmbunătățim cu mila și înaltul cel deapururea nesfârșit folosindu-ne pe lângă altele și cu aceste bunătăți și faceri de bine a păzirei cei neclătite prevelegionuri și obiceiurilor celor vechi a pământului nostru, cu care prea puternica împărăție ne miluește ca să avem deapururea pronomiile pământului nostru nemicșorate și neclintite, cădem și ne rugăm ca și la aceasta să rămânem ne supărați.

1786 Martie 25.

Firmanul Impărătesc ce au venit ca răspuns.

«Creștetul Egemonilor a Neamului creștinesc Scarlat zade Alexandru V.V. ect. Ajungând această înaltă împărătească

poruncă, știut să-ți fie și întrecutele zile înștiințându-se patriarhul Țarigradului pentru moartea lui Gavriil Mitropolitul Moldovei și că în locul lui s'au rânduit prin alegere Mitropolit pe Episcopul Romanului Leon. Numitul Patriarh împreună cu Soborul Arhierilor ce se află în Țarigrad au dat tacris la împărătescul meu prag, arătând pe larg, că a se face și orându-i Mitropolit Moldovei cu acest chip, fără a nu se alege de către Patriarh și de către sobor, fiindcă iaste cu totul împotriva atât a vechiului obicei, cât și a dogmelor sale; s'au rugat ca să se desfacă psifosul (votul) și așezarea aceasta a numitului Mitropolit. Deci cercetându-se caidurile atât a beratului, ce este dat în mâna Patriarhului, cât și a sureturilor țării Moldovei și a țării Muntenesti s'au fost trimis înalta împărătească poruncă către Domnul Moldovei, ca să nu dai voie la urmări ca acestea împotrivoare sureturilor și călcătoare dogmelor. Ci urmând vechiului obicei să fii cu luare aminte a nu se întâmpla la această pricină vre-o împotrivire. Acum ajungând la împărăteasca mea Poartă scrisorile tale împreună cu magzar despre partea pământurilor, întru care fiindcă arăți că după moartea numitului Mitropolit, viind înaintea ta toți boerii mici și mari ai pământului și rugându-se cu un glas ca să se păzască în neștrămutare vechiul pământesc obicei la aceasta și să se rânduiască prin alegere Mitropolit Moldovei Episcopul Romanului, ca un înțelept, ajuns la vrâstă și de atâtea ani ispitit vrednic, după a lor obștească cerire ai făcut Mitropolit pe numitul Episcop, înștiințând după obicei și Patriarhia. Arătând și aceasta că la asemenea obiceiuri vechi a bisericestelor pricini, o obștească a locului cerire și regulament a se pune în lucrare și a se păzi este datoria fiește cărui Domn. Și că Mitropolitii Moldovei nu iaste obicei să se aleagă și să se rânduiască de către Patriarh, după cum ceilalți Arhierii, ci Domnul după vreme, după ce așază prin alegere Mitropolit, pe acela care locul îl va cere, atuncea după acea alegere și așezare sub chip de înștiințare scrie către Patriarh după acea înștiințare obicinuită să trimită și cartea Patriarhului, iar nu se așteaptă răspuns dela Patriarh pentru ca să facă Mitropolit. Și fiindcă arăți prin măritele tale scrisori că aducând înaintea ta și de al doilea pe toți boerii pământ-

tului și ceretând cu amănuntul pricina ș'au arătat că cu asemenea pricinuri nici odată nu s'au întâmplat o cerire ca aceasta dela Patriarhie. Și de vreme că te rogi să nu se asculte o asemenea greșită înștiințare a Patriarhului pentrucă atârnă spre a face stricare vechiului obicei, ce se urmează dintr'un început, ci să păzască numitul pă-mântesc obicei nestrămutat. Osebit arătându-ne și Capi-chihaelele tale prin tacirul lor că mai înainte cu opt zile ți s'au trimis și obicinuita carte a Patriarhului și nu s'au urmat cea mai mică împotivnică umare la vechiul obicei. Toate acestea trecându-se la Caidul ce-i de mai înainte date împărătești porunci spre înștiințarea ta; iată ți se trimite această înaltă împărătească poruncă. Incredințându-te dar după cum mai sus să arată, ca toate noimile atât a scrisorilor tale cât și a Magzarului și tacirul capuchihalilor s'au trecut la Caidul ce-i mai înainte trimasă înaltă poruncă. Vei urmâ după vechiul obicei ce se păzăște, fără a nu se supără întru nimic numitul Mitropolit. Arătând și la aceste pricini credința și înțelepciunea ce nădăjduște împărăția mea dela tine la toate altele.

Din Țarigrad cel de Dumnezeu pazit

Anul Othomanic 1200

Luna la sfârșitul lui gemazeel ahîr.

Metropolitul Moldovei Leon reclamă împreună cu sfatul țării la Poartă de a nu se mai alege mitropoliți streini la Metropolia Moldovei ci să se păzască datinele și obiceiurile străvechi de a se alege din persoanele Bisericești locale. Acest protest este îndreptat contra Mitropolitului Gavriil Calimah. La acest protest vine deslegare dela Poartă prin care li se acordă cerirea de a se alege dintre clericii țării Mitropoliți. Cu toate aceste chiar după Leon la 1788 vine Amvrosie Arhiepiscopul de Pultava și se așază ca Mitropolit Moldovei. Ocupase Rușii țara și'l alungase pe Leon. Iar la 1792 vine Mitropolit Gavriil Bănulescu, român de naștere, dar rusificat.

C. Erbiceanu.

MINUNEA INVIERII DOMNULUI

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 4).

Cum se vede, sfinții evangeliști au formulat și susținut această concepțiune despre trupul Domnului după înviere având în vedere împrejurările de atunci. De vreme ce ei, chiar și în această concepțiune, recunosc că trupul Domnului are însușiri suprafirești, obiecțiunea lui Strauss n'are înțeles și putere decât pentru necredincioși, cari nu admit supranaturalul, întimpce pentru credincioși e absurdă, de oarece are pretenția ca supranaturalul să se conformeze legilor cărora e supus ceea ce e natural, ca Dumnezeu să nu facă nimic ce nu poate face omul. Ceva mai absurd decât aceasta nu se poate cugeta. Dumnezeu a dat spiritului omenesc. între alte însușiri inerente firii lui, și pe aceea de a putea străbate neîmpiedicat spațiul și timpul. În virtutea acestei însușiri a spiritului său, omul străbate cu gândul într'o singură clipă distanța dela pământ la soare sau la cea mai depărtată stea, se cufundă cu mintea în nesfârșirea timpului și privește urzirea lumii, vede cum se desface pământul de soare, uscatul de apă, cum apar viețuitoarele, cum se plăsnuește Adam din pământ și cum petrece el în paradis, cum cade în păcat etc. sau ia parte la înfricoșata scenă a sfârșitului lumii și la judecata de apoi, vede și gustă fericirea dreptilor și se îngrozește de chinurile păcătoșilor, se înalță până la tronul Celui Prea Înalt și se închină cu umilință înaintea Lui etc. etc. Și când omul, o mână de pământ și o singură scântee de duh, o faptură slabă și neputincioasă, poate săvârși lucruri atât de mari și minunate, când pentru mintea sa spațiul și timpul se reduc la nimic, Cel Atotputernic, Duhul absolut, Făcătorul atoate—al omului cași al spațiului și al timpului, al trupului cași al duhului—să nu poată să îmbrace trup

omenesc și îmbrăcându-l să nu poată intra printr'o ușă încuiată, să nu poată străbate în câteva clipe mai multe leghe și să fie totodată în cer și pe pământ! O asemenea pretențiune este ridiculă și absurdă și ne înfățișează într'o lumină tristă pe ceicari o ridică în numele rațiunii.

Ce privește însăși punctul de plecare al acestei ipoteze, analogia pe care Strauss și Holsten o stabilesc între minunea din drumul Damascului și învierea Domnului și concluziunea că cea dea doua e cași cea dintâi o simplă halucinațiune, acest e iarăș greșit din temelie și nedemonstrat, căci pentru a fi îndreptățiți să ajungă la această concluziune, cei doi fruntași ai raționalismului trebuiau mai întâi să dovedească că arătarea din drumul Damascului a fost într'adevăr o halucinațiune. Ei n'au reușit însă și nimeni nu va reuși să dovedească că minunea înurma căreia Saul, fanaticul prigonitor al creștinilor, s'a schimbat în cel mai fervent propoveditor și apărător al învățăturilor creștine, în marele Paul, apostolul neamurilor, a fost o simplă viziune. Nu putem intra aci în analiza amănunțită a tuturor momentelor acestei strălucite minuni și a desfășurării toate dovezile ce se pot aduce în susținerea ei. Pentru deplina convingere de caracterul ei supranatural este destul să accentuăm faptul că însuș sfântul Paul face deosebire între arătarea din drumul Damascului pe care o numește categoric «*arătare a Domnului*» și «*vedere reală*» și o pune pe aceeaș treaptă cu arătările Domnului către ceilalți apostoli și între viziunile sale interne, curat subiective, de care el a avut mai multe ¹⁾.

O altă formă a acestei ipoteze, numită «*ipoteza viziunii obiective*» — spre deosebire de forma expusă până aci și numită «*a viziunii subiective*» — susține că arătările Domnului după înviere n'au fost pure halucinațiuni, dar nici n'au avut de obiect trupul Domnului, ci au fost viziuni produse în sufletul sfinților apostoli de Dumnezeu Tatăl sau de Mân-

¹⁾ Asupra acestei chestiuni vezi interesanta teză de licență în teologie a D-lui Gr. Pișculescu, intitulată: «*Minunea din drumul Damascului*», București, 1903; iar asupra ipotezii lui Holsten vezi „Biserica Ortodoxă Română“ anul XXV, No. 3, articolul „Invierea lui Christos“.

tuitorul glorificat, spre a-i convinge despre înviere. Și a-nume, după unii, aceste viziuni au fost numai interne, adică Dumnezeu Tatăl sau Domnul Christos a deșteptat în sufletul sfinților apostoli convingerea că Iisus cel răstignit, mort și îngropat nu e mort, ci trăește în ceruri alături de Tatăl și de Duhul sfânt, fără ca pentru atingerea acestui scop să se fi servit de ceva extern, mai mult sau mai puțin material, sau numai aparent; iar după alții, Dumnezeu Tatăl sau Domnul Christos au înrâurit asupra simțurilor și a minții sfinților apostoli în așa fel încât li s'a părut că văd într'adevăr pe Domnul în trup, deși defapt nu erà nimic real în ceea ce li se părea că văd.

În această formă ipoteza este apărată de teologii protestanți din lagărul semiraționalist, cari nu vor să admită minunea în genere ca ceva obiectiv-extern, ci numai ca un fapt intern, sufletesc și cari resping învățătura despre învierea trupurilor ca ceva necompatibil cu spiritualitatea creștinismului.

Nici în această formă însă ipoteza nu se poate susține.

Mai întâi a admite că Dumnezeu a exercitat asupra simțurilor sfinților apostoli o astfel de înrâurire ca să li se pară că văd pe Mântuitorul în trup, când în realitate ei nu vedeau nimic, este a face pe Dumnezeu autorul unei viziuni fără realitate, al unei înșelăciuni. Oricât s'ar pune înainte înaltul scop moral și religios ce se urmărește printr'această viziune (formarea convingerii că Christos a înviat cu adevărat) și oricât s'ar căuta să se stabilească o analogie între această viziune și alte vedenii sau arătări din Vechiul și Noul Testament, nu se va putea justifica această ipoteză. Dumnezeu putea găsi un alt mijloc mai corespunzător cu adevărul—cum a și găsit—ca să convingă pe sfinții apostoli despre realitatea învierii Domnului. Cât despre diferitele vedenii din istoria sfântă, toate persoanele biblice, cari le au avut, au fost pedepin convinse de caracterul lor simbolic, pecând în învierea Domnului sfinții apostoli au văzut și crezut din primul moment un fapt real de ordine supranaturală. Ar fi fost cu neputință ca sfinții apostoli să creadă că au văzut pe Învățătorul lor în persoană, dacă El nu li s'ar fi arătat într'adevăr în trup, pentru că ei 'i cunoșteau prea bine și figura și graiul și ținută

din timpul celor trei ani și jumătate de conviețuire cu El.

Apoi sfinții apostoli n'au crezut și predicat numai că au văzut pe Domnul în trup schimbat, spiritualizat, ci ei au mărturisit că El avea însuș acel trup cu care se născuse, pătimise și fusese îngropat, trup cu care inviase din morți. Cum puteau ei ajunge la această convingere, dacă în toate arătările Domnului nu era nimic real?

Două răspunsuri s'au dat la această întrebare și ambele se pun înainte de ambele forme ale ipotezei.

Cel dintâi sună: Credința apostolilor în învierea Domnului se bazează pe credința Ebreilor în înviere. Ebreii credeau că sufletele celor drepti petrec în paradis îmbrăcate într'un trup luminos, ceresc. Potrivit acestei credințe, apostolii socotind pe Mântuitorul de Mesia, trebuiau în chip fatal să creadă că sufletul său nu va rămâne în Șeol, ci se va înălța la Dumnezeu Tatăl, unde—ca orice drept—va avea și un trup ceresc ¹⁾.

Câtă distanță este însă de aci și până la credința în învierea Domnului cu însuș trupul cu care fusese îngropat? Și pentrucă ar fi crezut sfinții apostoli că Mântuitorul a înviat cu trupul pe care'l avusese în viața pământească, când după credința obștească a poporului iudeu El n'avea nevoie nici de înviere nici de trupul purtat în viață, pentrucă, fiind drept, se ducea îndată după moarte de dreptul în sânul lui Abraam și primiă eo ipso trup ceresc? Pentrucă ar fi crezut mai departe că El li s'a arătat după înviere în trup, când petrecerea sa în paradis îi da putința—după aceeaș credință a Iudeilor—să se arate alor săi în starea de glorie în care se află?

Aceste două considerațiuni ne arată că credința ebraică în înviere înloc de a veni însprejiniul ipotezei viziunii și a depune încontra învierii Domnului, dimpotrivă depune încontra ipotezei care o invoacă și întărește credința creștină în învierea Dumnezeu-omului Iisus.

Nici credința Ebreilor în metempsichoză nu explică—cum susține Hausrath ²⁾ geneza credinței sfinților apostoli în învierea Domnului, pentrucă—după această credință—nu

¹⁾ Strauss, *Leben Jesu*, pag. 307,

²⁾ *Neutestamentliche Zeitgeschichte*, apud Steude op. cit.

trupurile morților înviau, sau se arătau, ori trăiau dinnou pe pământ, ci numai sufletele unora dintre ei își alegeau ca locuință sufletului câte unuia din cei vii și activă prin el. Prin urmare între asemenea cazuri și învierea creștină nu e nicio asemănare.

Nici învierile de morți săvârșite în momentul morții pe cruce a Domnului și cele de cari se vorbește în Apocalips (XI, 3—12) nu au asemănare și nu explică—cum crede acelaș teolog—credința creștină în învierea Mântuitorului, pentru că aci învierea este înălțare la o viață desăvârșită, spirituală cutojul deosebită de cea pământească. Din acest punct de vedere credința creștină în înviere se deosebește fundamentul de a Ebreilor, căci după aceasta din urmă trupurile înviate sunt după materia și organizațiunea lor de aceeaș constituțiune ca cele pământești. Omul înviază' cu toate defectele și infirmitățile pe cari le a avut în viață: cel orb ca orb, cel surd ca surd, cel olog ca olog etc. numai că acestea se vindecă îndată. După credința Ebreilor învierea constă așadar în nădejde transpușnerii omului în starea normală, am putea zice originală, de sănătate și bunăstare sufletească și trupească, viața de dincolo de mormânt este aproape întotul asemănătoare cu cea de pe pământ, iar nemuirea numai relativă ¹⁾. Invierea creștină și viața viitoare, cum o găsim descrisă în cap. XV din epistola I către Corinteni de către celebrul discipol al lui Gamaliel, și cum a fost mărturisită întotdeauna în creștinism, e antipodul celei ebraice. Spiritualitatea cea mai curată transpiră aci din fiecare cuvânt. De unde această deosebire fundamentală, dacă credința Ebreilor despre înviere ar fi baza celei creștine? Pentruce sfântul Paul combate și osândește ca falsă învățătura părinților săi și cum astfel s'a convins el de aceasta decât prin învățătura primită dela Anania și dela ceilalți sfinți apostoli, cari auziseră dela însuș Domnul cum vor fi trupurile după înviere și se întăriseră în credința lor prin vederea trupului Domnului înviat?

Ceeace Hausrath susține mai departe, că adică credința sfinților apostoli în înviere se explică și deduce din credința lor în apropiata venire a Domnului (parusia), este

¹⁾ Weber, System der altsynagogalen palästin. Theologie, p. 353.

tot așa de șubred cași punctul său de plecare și de rezim. Să admitem un moment cu el că «dacă Iisus avea să vină din nou ca judecător la apropiata înviere a morților, atunci desigur El nu putuse rămâne în mormânt». Reese de aci că El înviase cu trupul? Nicidecum. De aceea cu multă dreptate un alt teolog protestant opune lui Hausrath următoarele: «Când Iuda Macabeul văzù într'o vedenie pe Ieremia în chip preaslăvit (II Macabei XV, 12 sq.); când se arătară Moisi și Ilie la schimbarea la față (Marcu IX, 1 sqq.) a socotit oare Iuda pe Ieremia, au socotit apostolii pe Moisi și Ilie drept înviați?» ¹⁾ De asemeni altul zice: «Paul povestește mulțimii din Ierusalim istoria convertirii sale (Faptele apostol. XXII 5 sqq.); a douazi Fariseii se referă la aceasta într'o ședință a sinedriului, spre a susține față de Saducei cari tăgăduiau existența îngerilor și a spiritului, că lui Paul i s'a arătat un spirit sau un înger (Ibid. XXIII, 9 sqq.), totuș ei sunt departe ca pentru acest cuvânt să cugete la învierea lui Iisus. Totastfel și creștinii de mai târziu, cari au avut vedenii, n'au gândit că persoanele ce li s'au arătat înviaseră, ci s'au mărginit la a crede că li s'au arătat spirite» ²⁾.

Putem dar inversa afirmațiunea lui Hausrath și să zicem: Nu credința în parusie a produs și condiționat în sufletul sfinților apostoli credința în învierea Domnului, ci dimpotrivă, căci dacă Christos n'a înviat într'adevăr, atunci El nu este Dumnezeu și prinurmare nici judecătorul tuturor oamenilor la judecata de apoi și parusia nu va mai avea loc.

Al doilea răspuns este că credința sfinților apostoli în învierea Domnului își are sorgintea în mormântul gol. Aflând mormântul gol, apostolii au conchis numaidecât că Invățătorul lor trebuie să fi înviat.

Fără'ndoială mormântul în care fusese pus trupul Domnului a fost gol după învierea sa, pentrucă Mântuitorul înviind cu trupul transformat, n'a mai rămas nimic în mormânt. E asemeni sigur că sfinții apostoli îndată ce au aflat dela femeile mironosițe vestea despre înviere, au cău-

¹⁾ Gebhardt, Die Auferstehung Christi und ihre neuesten Gegner, apud Steude op. cit.

²⁾ K. Hase, Geschichte Jesu pag. 596.

tat să se convingă despre aceasta, vizitând mormântul. Dacă ei n'ar fi găsit mormântul gol, n'ar fi putut crede că Invățătorul a înviat. Nici arătările sale nu i-ar fi putut convinge că El a înviat, dacă mormântul n'ar fi fost gol, căci ei ar fi crezut cel mult că e spiritul Invățătorului lor care li se arată, dar nicidecum Invățătorul însuș. Fără mormântul gol predica sfinților apostoli despre învierea Domnului ar fi fost cu neputință, căci preoții și mai marii poporului evreu, prin ale căror uneltiri fusese osândit la moarte Mântuitorul, ar fi putut în orice moment deschide mormântul și arată în el trupul Celui răstignit. Din toate aceste rezultă că mormântul gol are o foarte mare însemnătate în chestiunea învierii și că fără el credința în învierea Domnului nu s'ar fi putut încheșa. Totuș, dela recunoașterea acestui adevăr neîndoios și pânăla afirmațiunea că unica sorginte a credinții în învierea Domnului este constatarea că mormântul a fost gol, este o distanță ca dela cer pânăla pământ. Credința sfinților apostoli în învierea Domnului a fost prea hotărâtă și neștrămutată, ca să se poată susține că ea s'a întemeiat pe o simplă concluziune logică, pe silogismul: *Iisus a fost pus mort în mormânt; dar mormântul e gol, deci dar Iisus a înviat.*

Pe silogisme nu se pot întemeia credințe și convingeri cari să fie apărate chiar cu prețul vieții, cari să se impună spiritului tuturor veacurilor, să cucerească întreaga lume și să dea aderenților lor puterea de a învinge orice piedică ce li s'ar pune în cale, orice atac ce s'ar îndreptă împotriva. Astfel de credințe și convingeri trebuie să se întemeieze pe ceva mai sigur, pe realitatea faptelor. Fără învierea reală a Mântuitorului nici mormântul n'ar fi fost gol nici credința în învierea sa n'ar fi putut luă ființă și dăinui.

Imposibilitatea de a explica mormântul gol altfel decât prin învierea Domnului—cum am văzut mai sus la ipoteza înșelăciunii—face ca să se prăbușească și a doua coloană pe care se sprijină ipoteza viziunii și cu aceasta se înmormântează și ipoteza însăș.

* * *

Examenul critic căruia am supus învierea Domnului, răspunzând ipotezelor care-i neagă caracterul supranatural, a

arătat că și rațiunea vine în ajutorul credinței și întărește în sufletul celor îndoelnici convingerea că Mântuitorul a înviat cu adevărat. Desigur învierea Domnului este și rămâne și mai departe cea mai mare și mai strălucită minune, pe care—ca pe orice minune—mintea omenească n'o va putea pricepe și explica niciodată, căci singura ei explicațiune trebuie căutată în atotputernicia dumnezească; dar totuș examinând faptul învierii, împrejurările în care a avut loc, urmările lui, personalitatea Mântuitorului și a sfinților apostoli, martorii nemincinoși ai învierii etc. ne întărim în convingerea că ne aflăm într'adevăr în fața minunii celei mai minunate și mai bogate în urmări. Un șir nesfârșit de minuni, unele mai mari decât altele a decurs din această minune. Înarmați cu credința în învierea Domnului, sfinții apostoli, oameni din clasa de jos a disprețuitului popor ebru, au cucerit și adus la picioarele lui Iisus, culta și semeața lume greco-romană, ceea ce după expresiunea unui filosof contemporan (Friedr. Paulsen) este «cel mai uimitor eveniment înregistrat de istoria lumii». Când Roma și Atena căzură sub stăpânirea hordelor de barbari năvălitori, revărsate asupra Europei ca un potop cotropitor de către bătrâna Asie, învingătorul învingătorilor fu Răstignitul de pe Golgota. Credința în învierea Lui îmblânzi spiritul războinic al barbarilor, 'i făcù să se stabilească la un loc și să-și însușească încetul cu încetul cultura greco-romană. Mândrul Sicambri, care nu 'și ar fi plecat capul înaintea niciunei puteri omenești, se pleacă cu umilință în fața unui smerit servitor al Domnului, sângerosul Clovis se îmblânzește primind botezul și însuși fiorosul Atila, biciul lui Dumnezeu, se dă cu sfială și respect înapoi din fața episcopului și clerului roman, și cruță «cetatea eternă» care n'avea altă apărare decât rugăciunile Bisericii Celui răstignit și înviat. Înalta treaptă de cultură la care s'au ridicat popoarele din apusul Europei și din America de Nord se datorește în cea mai mare parte urmării învățăturilor lui Christos. Nesocotirea lui Iisus ca Dumnezeu, ura împotriva lui au făcut să se verse sângele a zeci și sute de milioane de oameni, dela martirii primelor veacuri ale erei creștine și până la misionarii din ținuturile sălbaticilor din timpul modern și din zilele noastre, cum

și al tuturor ostașilor creștini căzuți în luptele cu popoarele necreștine și de mulțori chiar în războaiele dintre popoare creștine, căci—cum a observat Göthe—aproape n'a fost și nu va fi războiul care să nu fie cel puțin până la un punct oarecare și religios. Toate popoarele necreștine din zilele noastre se opun din răspuțeri primirii credinței în Iisus Christos, ba uneori le vedem dedându-se la escese sângeroase împotriva creștinilor din mijlocul sau din vecinătatea lor și totuș încetul cu încetul sute și mii de suflete din sânul lor sunt cucerite de sublima învățatură și personalitate a Fiului omului. Nu mai puțină osteneală și au dat și și dau necredincioșii și ateii sub masca liberei cuceriri, a francmasonismului, socialismului, anarhismului, spiritismului etc. ca să șteargă din vocabularul limbei vorbite numele lui Iisus. Dar toată lupta e în zadar. Cum se explică că «mortul Iisus» este atât de iubit și de urit ca nimeni altul dintre cei morți și dintre cei vii? Care alt mort de atâta amar de vreme ține atât de strâns legată de el întreaga omenire, fie prin ura neîmblânzită împotriva-i, fie prin dragostea neșarmurită pentru El și învățătura sa? Pentru cine altul ar fi în stare oamenii veacului XX să și sacrifice viața, cum și o sacrifică cetele de misionari creștini din centrul Africei și insulele Oceanului pacific, din China și Indistan? Dece sfortările necredincioșilor tuturor veacurilor de a trece peste El la ordinea zilei, cum s'a trecut peste mii și milioane de morți iluștri, au rămas zadarnice, iar El e recunoscut dintr'o zi într'alta mai mult ca centrul de gravitațiune al întregii istorii a lumii?

Istoria creștinismului și a omenirii e o enigmă de nedeslegat, dacă Christos n'a înviat. Toate evenimentele istorice ne strigă: *Iisus Christos nu e mort, ci trăește; El a înviat, El e Dumnezeu.* La acest strigăt sufletul creștin de pretutindeni și de totdeauna a răspuns și va răspunde cu entuziasm: «*Adevărat a înviat!*»

I. Mihălcescu.

CRONICA BISERICESCĂ INTERNĂ.

1. *O scrisoare a I. P. S. Mitropolit al Moldovei.*—Inalt Prea Sfințitul Mitropolit al Moldovei și Sucevei, D. D. Pimen a petrecut, ca în toți anii, câteva zile din vacanță în satul său natal, Provița, din județul Prahova, lângă bătrâna sa mamă. În liniștea acestui sat pitoresc, Inalt Prea Sfinția Sa a citit, între altele, broșura nesocotită a D-rului Thiron, profesor la facultatea de medicină a universității din Iași, intitulată: „Libera cugetare monistă haeckeliană“, care e plină de înjurii la adresa religiunii. Inalt Prea Sfinția Sa ca un zelos apărător al adevărilor religiunii creștine, pe care a jurat, când a primit arhieria, că le va apăra și propovedui, întocmai cum le învață și propoveduește Sfânta noastră Biserică și pe cari le a profesat mai mult de un deceniu de pe catedra facultății de teologie ca profesor de Teologia dogmatică și apologetică, s'a umplut de scârbă la citirea acelor pagini, și râvna pentru Casa Domnului s'a aprins în Inalt Prea Sfinția Sa și l-a determinat să scrie în această chestiune o frumoasă și instructivă scrisoare, pe care a adresat-o vicarului său, Prea Sfințitului Nicodem Bacaoanul. Iată (după Universul din 7 August c.) textul scrisorii:

„*Prea Sfințite și scumpul meu Vicar,*

«Sunt în Provița.

«Aici, în satul meu de naștere, petrec, în mijlocul familiei și între săteni, din cari pe mulți i-am avut tovarăși de copilărie. Și cât de bine mă simt pe frumoasele plaiuri pline cu păduri și cu pomi roditori, pe care altădată, mă suiam și mă coboram cu ușurință. Acum le privesc cu drag și îmi aduc aminte de demult.

«Aici sunt oameni buni: cei tineri păstrează aceleași deprinderi frumoase cași părinții lor: cinstiți, muncitori, deștepți și buni gospodari. Toți au case frumoase, încăpătoare și foarte curate. Simți o adevărată mulțămire sufletească, când îi vezi cu familiile lor Duminica și sărbătorile mari la biserică. Au banca satului cu un mare capital. Certuri, neînțelegeri rar s'aud, deaceea procese mai nu sunt. Din acest sat, care numără peste șase sute de familii, rar s'a întâmplat a fi cineva închis pentru furt sau crimă. Ascultă de povețele preotului; căci lor—preoților—cari i-au păstorit, se datorează mai în totul numele cel bun al satului.

„Ocupația principală la cei bătrâni era lemnăria, din care făceau lucruri casnice; acum însă mai toți oamenii, în putere de muncă, sunt sondori în marile schele petrolifere dela Câmpina, Buștenari,

Băicoi și Moreni Incep cu leafa de 60 lei și cei ce știu carte ajung până la 300 lei lunar. Muncesc pe întrecute la lucrări tehnice mecanice, că-i admiri. Cu adevărat, râvnești la ei și zici: O, Doamne, cât de dulce e viața țăranilor cuminți, și cât de mult greșesc acei oameni—preținși și învățați—cari-și fac o misie de a le strică roștul vieții și a'i împiedecă de a merge pe urmele lui Christos.

„Așa se întâmplă la Iași.

„Da, la Iași, în a doua Capitală a țării, unde s'au dospit ideile mari pentru țară, lege și neam. Acolo, unde Dumnezeu a ridicat acele suflete mari, cari au muncit și s'au jertfit pentru desrobirea țăranului și pentru îndrumarea lui către lumină, de către unii profesori, se fac azi încercări de-a zăpăci mintea poporului—mai ales a celui țăranesc—răzlețindu-l dela credința și moravurile lui strămoșești.

La noi, o ieșire violentă contra bisericii și clerului ei, nu este justificată, ca în Apus. Acolo, biserica catolică, prin însăși organizația ei, este în afară de aspirațiunile poporului. Ea își are de urmat politica ei, care nu coincide niciodată cu a Statului. Din potrivă, ea este contrară Statului. La noi nimic de felul acesta.

„Atunci pentruce această pornire sălbatică din partea unora contra bisericii și a clerului nostru?

„Pentruce profesorul de Universitate din Iași, d. Dr. Thiron, într'o broșurică intitulată: „*Libera cugetare monistă haeckeliană*„, este așa de violent?

„Lucrarea aceasta pare a nu fi alcătuită de un profesor de universitate, și încă, pe cât aud, d-sa a fost și medic în armată din care la vreme a eșit cu gradul de medic-colonel!

„Ar fi de necrezut și sub demnitatea unui profesor și medic-colonel, ca să prezinte publicului o lucrare cu expresiunile cele mai josnice, care nu se pot găsi decât în gura unui om, care n'are nici un respect de sine. În prima pagină întâlnești cuvinte și insulte grosolane la adresa preoțimei; ridiculizează în termenii cei mai triviali sfânta noastră biserică, ca și întreaga credință strămoșească a poporului românesc. Am rămas încremenit, când am început a citi această broșură și am aruncat-o jos, ca pe o lucrare plină de insulte și de netrebnicii.

„Adevărata știință împodobește lumea cu cunoștinți folositoare, cu manieri frumoase, cu cuvinte și expresiuni alese, iar nu ceeace lumea cultă deja demult a lepădat și d. profesor universitar din Iași găsește bun și potrivit pentru cititorii d-sale de azi. Nu este ertat unui profesor de universitate, ca depe înălțimea catedrei universitare, să imiteze pe cel mai de jos om al societății, nici să arunce duhul anarhiei în popor.

„A! dacă autorul ar fi fost numai dr. Thiron, de sigur că nimeni nu și-ar fi bătut capul cu această lucrare; dar este vorba de lucrarea unui profesor de universitate, pe care țara-l plătește, nu să insulte lumea, nici să-și bată joc de tot ceeace poporul nostru are mai scump și mai sfânt.

ce
bu
tu
pr

fle
nă
că
tra
no
di
ro
st
pe
tri
în

d
b
și
ti
ra
b
în
B
n
c
n
ti

R

„Dacă broșura d-lui dr. Thiron va ajunge în satele Moldovei, ce folos poate ea aduce bietului țăran? Nimic altceva, decât turburare sufletească, duh de anarhie și destrăbălare morală. Și atunci, care va fi sfârșitul? La aceasta nu vrea să se gândească profesorul universitar ieșean?

«N'am găsit altceva mai bine de făcut în această mahnire sufletească, provocată de ceice turbură pacea Bisericii și a Țării din năuntru și din afară, decât a vă face această scrisoare, d'aici, din căminul meu părintesc, protestând cu cea mai mare indignare contra îndrăznețului fapt săvârșit de Dr. Thiron, prin care atacă sfânta noastră credință și Biserica ortodoxă; iar preoțimei noastre iubite din cuprinsul arhidiecesei metropolitane a Moldovei și Sucevei, vă rog să-i comunicați din parte-Mi expresiunea sentimentului, de stimă și deosebita Mea considerațiune ce am pentru ea, rugând pe Dumnezeu s'o lumineze, ca tot mai bine să conducă bunul nostru popor, pe calea binelui, și asigurând-o că o consider cu totul în afară de cea mai mică jignire.

(ss) *Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.*

Provița-Câmpina, 29 Iulie 1910.

M..

CRONICA BISERICESCĂ EXTERNĂ.

A) DIN LUMEA ORTODOXĂ.

1. *Din biserica română din Basarabia.* După luarea Basarabiei dela Moldova, în 1812, se dădu acestei provincii o nouă organizație bisericească: episcopia de Hotin fù ridicată la rangul de mitropolie și mutată în Chișinău, dându-i-se titlul de „a Chișinăului și Hotinului“. Mitropolia aceasta cu credincioșii ei: Români, fù încorporată la biserica rusească, subordonată sinodului rusesc din Petersburg, dimpreună cu toate mănăstirile și schiturile existente atunci în Basarabia: cu moșiile și averile lor. Moșiile pe cari le aveau în Basarabia mănăstirile din Moldova fură luate de Ruși; de aceea mănăstirea Neamțului ca să nu și le piarză întemeie în Basarabia o colonie a ei: Noul Neamț. În afară de mitropolitul Chișinăului se mai institui în Basarabia încă un scaun episcopal, ca vicar al mitropoliei Chișinăului, cu titlul de „al Akermanului și Benderului“.

Mitropolit al Chișinăului fù numit în 1812 Gavriil Bănulescu, Român din părțile Câmpulungului din Bucovina, dar care trăia de

mai multă vreme printre Ruși. El păstori până în 1821, când muri și îi urmă vicarul său, Dumitru Sulima, rus de origine. În timpul păstoriei lui Gavriil Bănulescu se făcù o tipografie duhovnicească în Basarabia și se tipăriră cărți de slujba bisericească în românește (Liturghie, Ceaslov, Molitvenic, Rânduiala sfințirii bisericii etc.); se institui în Chișinău un consistoriu, se făcù seminar.

Mitropoliții cari s'au trimis pe urmă în Basarabia au fost cu toții Ruși; unii din ei nici nu au știut măcar limba română. Dori-tori de a veni ca mitropoliți la Chișinău, erau mulți; căci, eparhia fiind bogată, se putea face avere. Supt acești mitropoliți ruși nu s'au mai tipărit cărți românești în Basarabia; iar cele tipărite în Moldova nu au fost lăsate să pătrundă peste Prut: se urmăria rusificarea bisericii române din Basarabia.

Această rusificare se făcù în jumătatea a doua a secolului al XIX. Limba românească fù scoasă mai întâi din seminar, ca să poată fi astfel scoasă mai târziu și din biserici. Totuș prin cărțile bisericești strecurate pe furiș din Moldova, prin sprijinul ce-l găsiă, în mod firesc, la episcopia românească din Ismail (a Dunării de jos), limba română se mai menținu în unele biserici din Basarabia până pe la 1870. Venind însă ca mitropolit în Chișinău *Paul Lebedev* (1871—1882), acesta scoase, chiar dela începutul păstoriei sale, slujba românească de peste tot: din bisericile și mănăstirile în cari rămăsesse până atunci. Câtă-va vreme Românii basarabeni au refuzat să mai vină prin biserici, dar, neavând ce face, au trebuit în cele din urmă să vină din nou, cu toate că acum slujba o auziau într'o limbă neînțeleasă lor slavona. Cărțile românești sunt acum scoase din biserici și din școli, iar în locul lor fură aduse cărți rusești. Mitropolitul Paul constrânse chiar pe călugării bătrâni de prin mănăstiri să învețe rusește. Mitropoliții următori ai Chișinăului urmară tot în direcția aceasta de rusificare violentă a bisericii române din Basarabia. De aceea se ajunse la finea secolului al XIX aproape la o rusificare completă a bisericii române din Basarabia. Cărți românești, fie chiar de cele bisericești, pătrundeau cu foarte multă greutate sau aproape de loc în Basarabia; conștiința națională românească, ne mai fiind hrănită cu cărți românești, adormise.

Speranța unei ere nouă pentru biserica română din Basarabia se deschise prin manifestul Țarului Nicolae II, din 17 Octomvrie 1905.

Norocul Românilor din Basarabia a fost ca în acest timp să fie mitropolit în Chișinău P. S. *Vladimir* (1904—1908), care, deși Rus de origine, dar, fiind creștin adevărat și pios, eră animat de cele mai bune și mai curate sentimente de dragoste față de turma sa românească. Incă dela începutul păstoriei sale în Basarabia a învățat românește și chiar destul de bine. A luat pe lângă sine pe toți acei preoți și călugări cari doriau să se introducă din nou limba română în bisericile și școalele din Basarabia. A introdus apoi limba română în slujba bisericească din Basarabia; a tăcut ca limba română să fie predată ca obiect de studiu la seminarul din Chișinău, plătind din banii săi pe profesorul de românește adus din Iași.

A întemeiat revista bisericească românească: „Luminătorul“ care apare și astăzi în Chișinău; e tipărită cu litere chirilice și mulțămitor de bine redactată. Din îndemnul P. S. Vladimir, mănăstirea, „Dobrogeana“ (de lângă Chișinău) dăruie niște case ale ei din Chișinău pentru tipografie, care se instalează și se inaugurează, la 26 Octombrie 1906. Începând îndată să lucreze cărți bisericești în românește, în special de cele pentru slujba bisericească. Așa apărură în anii 1907—1908: „Psaltire“, „Ceașlov“, „Slujba și acatistul la icoana Născătoarei de Dumnezeu“, „Pomelnicul pentru vii și morți“ etc. Apărură și cărți de citit cu un cuprins tot bisericesc: „Viețile Sfinților“ în mai multe volume. Toate aceste cărți fură apoi răspândite pe la bisericile din cele 1000 de sate ale Basarabiei. Cei mai de samă clerici români, conducători ai tipografiei și revistei bisericești românești sunt: preotul Const. Parteniu și ieromonahul, fost misionar, Gurie Grosu. Prin îndemnul și sprijinul P. S. Vladimir preoții români din Basarabia fonda societatea bisericească și culturală: „Frățimea Nașterii lui Hristos“ cu scop de a da Românilor din Basarabia cărți de citit în românește, ceea ce s'a și făcut, tipărindu-se în românește diferite predici traduse din rusește.

În urma unor intrigi însă P. S. Vladimir este îndepărtat din Basarabia în 1908, fiind mutat la Rostov pe Don.

În locul lui, la Chișinău, fu trimis în același an mitropolitul Serafim, care păstorește și azi în Basarabia. Acesta se trage dintr'o familie nobilă rusească scăpătată, și a fost mai înainte vreme ofițer de dragoni. Venind la Chișinău Serafim a inaugurat o eră diametral opusă celei preconizate de P. S. Vladimir: în locul direcției românești, dată bisericii din Basarabia de predecesorul său, Serafim reia direcția anterioară, a rusificării violente a bisericii române din Basarabia. Cărțile românești sunt oprite d'a se mai tipări și răspândi; în ultimul timp traducătorii și tipăritorii lor sunt alungați, exilați; așa, de pildă, ieromonahul Gurie, chiar anul acesta: în Iulie 1910, este exilat din Basarabia de mitropolitul Serafim.

La începutul anului 1910 pe lângă episcopul vicar al mitropoliei, care poartă, cum am văzut titlul de al Akermanului și Benderului, Sinodul bisericii rusești, de sigur pentru o consolidare și mai mare a direcției de rusificare a bisericii române din Basarabia de supt Serafim, a mai înființat un al doilea scaun episcopal în Basarabia, cu titlu de episcop vicar al mitropoliei și cu reședința în Ismail, unde dela 1864 până la 1879 a fost reședința episcopiei Dunării de jos. Ca episcop al episcopiei rusești de curând înființată în Ismail a fost ales archimandritul Gavriil (născut la 1874 la Cherson) și hirotonisit episcop al Ismailului, la Chișinău în 17 Ianuarie 1910.

N. D.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțumiri persoanelor mai jos notate pentru donațiunile făcute și anume: Tuturor poporenilor Bisericei „Sfintei Treime“ din Tg. Ocna jud. Bacău, cari au contribuit la strângerea sumei de 385 lei și 30 bani care sumă s'a întrebuințat la reparația menționatei biserici, Parascheva Bucur care a dăruit o cristelniță în valoare de 15 lei, D. tru Mihăilă, care a dăruit un acoperământ de mătase pentru iconostas în valoare de 10 lei. La biserica filială „Sfântu Gheorghe“ s'au făcut următoarele donațiuni: Ghiță Tiutiu, cu soția sa Marghioala, au dăruit o sf. Evanghelie îmbrăcată în pluș și ornată cu argint plaquē în val. de 120 lei, Ioan Lupașcu—actual episcop—cu soția sa Elena, au dăruit un garderob pentru păstrarea vestmintelor preoțești precum și a cărților de ritual, în valoare de 45 lei, Ioan I. Moisă, a dăruit o pereche de cununii de argint plaquē în val. de 30 lei, Costachi Butnaru cu soția sa Tinea, au dăruit un rând complet de vestimente preoțești în valoare de 180 lei, precum și o frumoasă sveră de atlas în val. de 20 lei, Iancu Moisă cu soția sa Anica, au dăruit un acoperământ pentru tetrapod în valoare de 17 lei și 50 bani. Asemenea pentru servirea la ambele Biserici ale parohiei, s'au mai dăruit un rând de vestimente preoțești—fără stihar—în valoare de 200 lei de către cântărețul Ghiță Goagă;—iar stiharul care completează acest rând de odăjdii, în valoare de 130 lei s'a făcut cu cheltuiala următorilor enoriași cari au contribuit astfel: Costea Goagă 10 lei, Dumitru Mihăilă 10 lei, Lupu Moraru 10 lei, Dumitru Eni Mihăilă 10 lei, Dumitru Olariu 10 lei, Dumitru Negoită 10 lei, Dumitru Părăoanu 6 lei, Andrei Moisoiu 6 lei; iar următorii: Ghiță Onea, Dumitru Lazăr, Neculai Anghel. Dumitru C. Goagă, Vasile Manole. Ioan Butnaru, Manole Mușăț, Pavă, Goagă, Costică Mihăilă, Costachi Bejenaru, Iancu Părăoanu, Gheorghe Bucur Grosu, Ioan Gherasim, Gheorghe Butnaru, Ștefan Pascalin, Parascheva Bucur și Dumitru Șerbu, cu suma de 5 lei și sub 5 lei.

Se anuc mulțumiri publice pioșilor creștini amintiți mai jos cari au binevoit a subscrie suma de lei 1480. costul unui Iconostas pentru bis. Sf. Voevozi din com. M-rea Cașin jud. Bacău și anume: N. Ghețu, Dimitrie Mănicăță, Manoil Ghețu, Gh. Iordachi, Ghiță Iordachi, Alexandru Iordachi, N. Văcărași, N. Văcariu, Dobre Văcariu, I. D. Marcu, N. Morariu, Mateiu Tălpău, Gh. Daileț, Ghiță N. Tudorachi, Stan Comanac, V. Basingec, I. N. Bițoiu, I. R. Mircea, N. Manea, Gh. Simion, N. Băzu, Gh. Șt. Ilie, Radu Mirica, N. R. Mircea, N. J. Gașpeiu, I. Artan, R. Artan, Gh. Furtună, Ghițe R. Mircea, Samson Folea, V. G. Todurachi, Gh. I. Gașpeiu, Gh. Basingec, I. Gh. Basingec, D. tru Nevăstuică, Catina și Stanca Ghițeluș, Nicu Arbănașu, R. Mocanu, R. Simion și N. Bârlă.

De Că
de rit

No. curent.	
1	A
2	A
3	A
4	A
5	A
6	A
7	A
8	Bi
9	Ca
10	Ca
11	Ca
12	Ca
13	Cu
14	Cu
15	Di
16	Ev
17	Ex
18	Ico
19	Intr
20	Inv
21	Leg
22	Litu
23	Litu
24	Măr
25	Mon
26	Nou
27	Octo
28	Orol
29	Orol
30	Pani
31	Para
32	
33	
34	
35	
36	Penti
37	Predi
38	Proh
39	Psalti
40	Rând
41	Slujba
42	Slujba
43	Studi
44	Șease

No. C. Titl.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de Transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și piază.		L.	B.
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
45	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
46	Tipic bisericesc	8	50	7	50	6	—	—	80
47	Triod	18	—	25	—	21	—	—	1 30
48	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
49	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	1 80
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Evangeliiști pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
53	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registrelle pentru contabilitatea epitropiilor bisericesti se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, si se trimet franco. O coală buget sau cont, cerute în plus, costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu 5 lei suta.

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime, Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați și Maica Domnului*, format, mare și mic, lucrare artistică. Se vînd de Librăria Națională din București cu 30 bani cele mari și 20 bani cele mici. Cererile să se adreseze a celei Librării.

Cheltuelile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal și numai pentru persoanele particulare, care doresc să-și cumpere cărți bisericesti dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericești,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, fără cheltueli de transport.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhierelui Melele Constantinul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

De vînd în sumă

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „Biserica Ortodoxă Română” se compune din: *P. S. Arhiepiscopul Calistru Bărlădeanu*, D-nii, *C. Eribiceanu*, *Dr. Petru Gârboviceanu*, *Dr. Mih. Popescu*.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiepiscopul Meletie Costănțeanul*, Directorul Tipografiei și Revistei „Biserica Ortodoxă Română”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe cîte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulate, vor reclama de-a dreptul *P. S. Arhiepiscopul Meletie Costănțeanul*, Directorul Tipografiei.

Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf Sinod, în Revista «Biserica Ortodoxă Română» se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrate, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0.50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindînd pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericesti*». Prețul 1 leu.

Evanghelia sau *Viața și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos*; după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călduza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Canev. Prețul 12 lei.

Noul Testament, partea I, *Evangheliile*, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diculescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1.50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu Prețul 1.50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

VIAȚA UNEI MAME CREDINCIOASE.

de Dr. IOAN LUPAȘ.

I.

De câte-ori auzim sau cetim despre viața și faptele vreunui bărbat vrednic—totdeauna cercetăm, care este izvorul vredniciei lui. Și în rândul întâi ne întrebăm, din ce părinți, din ce familie a răsărit bărbatul acela, ce moștenire sufletească a adus cu sine în lume, de ce fel de creștere și îngrijire s'a bucurat mai ales din partea mamei sale.

E un adevăr vechiu și lămurit, că toți oamenii mari au avut în copilăria lor parte de cele mai vrednice, mai bune și mai credincioase mame, cari prin îngrijirea deosebită, ce le-au dat, au deschis cărarea spre glorie, au așezat întâia rămurea în cununa cea neveștejită a măririi fiilor lor.

Mamele iubitoare și înțelepte își dau toată silința, ca în sufletul copilașilor mlădios, ca o ceară moale, să sădiască din cea mai fragedă vârstă toate aplecările cele bune și de folos: cuviința și buna rânduială, credința, dreptatea și dragostea creștinească.

Este știut, că omul va urmări în vârsta bărbăției și la bătrânețe calea, pe care apucă din tinerețe.

Deaceea mamele vrednice pe lângă dragostea, ocrotirea

și paza cea neadormită, cu care veghiază ziua și noaptea la căpătâiul copiilor lor, pe lângă hrana trupească și îmbrăcămintea trebuitoare, să îngrijesc să le dea și hrana sufletească a credinții și a luminii, fără de care nici un om nu poate ajunge mare în viața și faptele sale.

Poporul nostru știind bine, cât de scumpă și de hotărîtoare este grija mamei pentru viața ori și cui, când vrea să laude pe un om vrednic, să mulțamește a-i zice în graiul său pilduitor: «Fericit pântecule, care te-a purtat și binecuvântat sânul, ce ai supt». Vrea să zică Românul prin pilduirea aceasta, că sămânța cea bună a tuturor pornirilor și învățăturilor folositoare se revarsă asupra oamenilor vrednici mai cu samă din îngrijirea aleasă a unor mame înțelepte.

Căci e foarte adevărat, că învățăturile, pe cari le sădește mama în sufletul copilului, sunt cu mult mai trainice, decât cele câștigate prin școli. Pe când din acestea multe se șterg și se scutură de pe noi deodată cu praful școalei, celelalte rămân adânc întipărite în mintea noastră și fiind împreunate cu amintirile dulci și curate dela vatra părintească, niciodată nu se pot șterge cu totul din sufletele noastre.

*

Despre mama unui om mare vrem s'aducem acum vorba: despre Anastasia Șaguna, care a dat poporului nostru pe unul din cei mai luminați povățuitori, iar bisericei noastre strămoșești pe cel mai mare mitropolit al ei: pe *Andreiu baron de Șaguna*.

II.

Mulți Români din Macédonia și-au părăsit în veacurile trecute vetrele părintești din cauza prigonirilor cărmuirii turcești, care le amără traiul și nu-i îngăduia nici să se roage lui Dumnezeu în limba lor strămoșească. Fiind

oameni harnici și pricepuți, acești Români dreptcredincioși, după ce au luat toiagul pribegiei în mână, se așezară cu familiile lor prin orașele mai mari din Ungaria și Austria, începură a purta negoț întins și ajunseră astfel la bună stare materială.

Dar ori unde ar fi fost ei așezați și ori cât de bine le-ar fi mers, nu-și uitau niciodată de frații lor, pe cari i-au lăsat în suferință, sub ploaia de asuprelă a păgânilor. Din prisosul agonisitei lor trimiteau și acestor oameni năcăjiți ajutoare de bani.

Pe de altă parte cei plecați de acasă trăiau pretutindeni în cea mai bună înțelegere și dragoste frățiască unii cu alții. După ce apucau mai multe familii într'un oraș la oarecare stăricică materială, cel dintâi lucru al lor eră, că strângeau bani și-și făceau o biserică, în care să se poată rugă lui Dumnezeu așa, cum au pomenit ei din moși-strămoși.

Astfel se așezară și în orașul Mișcolț (în nordul Ungariei, comitatul Borșod) pe la anul 1606 câteva familii de Români macedoneni, cari cu timpul se sporiră binișor așa, încât pe la anul 1728 erau vre-o 300 de negustori români cu familiile lor. După ce biserica, făcută de Români macedoneni la începutul așezării lor în Mișcolț, s'a învechit și s'a stricat, ei se gândiră să-și facă una nouă, mai frumoasă și mai încăpătoare, căci acum le dădea mâna mai bine. Înaintară deci rugăminte către milostivul împărat Iosif al II-le, care iubea mult pe Români și voiă să le facă și lor dreptate. Acest împărat, care a dat voie să-și zidească și Români dreptcredincioși biserici frumoase de piatră, cum au zidit pe vremea lui în Săliște, (Biserica cea mare) în Făgăraș, în Oradea Mare și în alte părți, a încuviințat și cererea Românilor din Mișcolț. Astfel ei se apucară și zidiră, în timp de vre-o 20 ani una din cele mai frumoase biserici ortodoxe-române câte se află în Țara Ungurească. Multă osteneală, mari greutateși și cheltueli se cer la zidirea

unei astfel de biserici și în ziua de azi! Dar în vremea veche se cereau și mai multe...

După ce-și văzură bunii credincioși isprăvită frumoasa lor biserică, în semn de amintire pentru viitorime puseră de săpară pe un părete al ei în slove grecești, rândurile următoare: «Această biserică a sfintei Treimi s'a întemeiat pe timpul puternicului împărat Iosif al II-le regele Ungariei, și s'a isprăvit în anul 1806 pe timpul puternicului împărat Francisc II-le regele Ungariei, cu *cheltuiala fraților Români din Macedonia*».

Intre acești *frați Români*, cari n'au pregetat a-și deschide punga și a jertfi din avutul lor pentru a înălța un frumos altar de închinare Domnului, se găsește și unul cu numele *Anastasiu Mihail Muciu*.

Acesta e *tatăl Anastasiei* și deci *bunicul mitropolitului Șaguna*.

III.

Anastasia s'a născut la anul 1785. Părinții ei s'au îngrijit să-i dea o creștere aleasă, în frica lui Dumnezeu, în cinstea și tăria credinței strămoșești. Fata aceasta frumoasă și cuminte crescù repede, spre bucuria părinților săi, cari aproape pe nesimțite se pomeniră de odată cu fată mare la casă. Și câtă grije, câtă zbuciumare, câte nopți nedormite pe bieții părinți, când văd, că fetei lor i se apropie timpul de măritat!... Numai bunul Dumnezeu știe, ce-i atunci la inima lor. Li apucă par'că un fel de părere de rău, că fetița ș'a ridicat așa repede, ar vreă s'o știe iarăși mică, s'o mai poată aveă multă vreme pe lângă dânsii, în casa și la masa lor, căci în casă străină nu pot ști, ce soartă o așteaptă.

De asemenea gânduri și îndoeli se neliniștiau în inimile lor și părinții Anastasiei, când ea trecuse de 16 ani și intrase în al 17-lea. Pe la casa lor începură a se ivi peți-

torii mai prea de timpuriu. Pe de o parte bunii părinți n'ar fi fost bucuroși, să-și înstrăineze odorul lor de fată, dar de altă parte se gândiau, că norocul e pleșuv și dacă nu-l prinzi, când ți se dă prilej, l-ai scăpat pentru totdeauna. Mai știau apoi dânșii, că așa e rânduiala fetelor, să se mărite, când le vine vremea, căci așa a lăsat Dumnezeu, ca bărbatul să fie cap muerii și amândoi fiind un trup să viețuiască împreună «păzind hotarele legii». Înainte de a li se închide ochii pe veci din cauza bătrânețelor sau a vreunei boale neașteptate, voiau să-și vadă și ei fata așezată într'un fel, ca să nu rămână singurică în cărările acestei vieți grele și vijelioase. Căci «omul singur e ca trestia, care bătută de vânturi din toate părțile, nu scoate decât sunete plângătoare».

Tatăl Anastasiei, Mihail aveâ un prietin, pe Evreta Șaguna, om cum se cade și neguțător fruntaș, pe care credința sa dreaptă și tare îl îndemnase să dăruiască și el sume frumoase pentru zidirea bisericii din Mișcolț. Acest Evreta aveâ un fecior cu numele Naum, care deși tânăr, erâ văduv căci soția lui cea dintâi Ecaterina Magiaro din Perlepe a murit, după ce îi dăruise un copil, Gheorghe, tatăl lui Constantin Șaguna, care este actualmente general în retragere la București. După împărtășirile d-lui general, părintele său Gheorghe făcù studii de arhitectură, fiind apoi chemat de T. Balș în țară se căsători la Galați cu Anica Pantazoplu Costandache, o nepoată de vară a mamei lui Cuza.

Nădăduind părinții Anastasiei, că Naum va fi om de treabă, cu frica lui Dumnezeu cu purtări cuviincioase și cu prindere bună la trebile sale neguțătorești, ce făcură, ce se socotiră, destul, că s'au simțit înduplecați să-și mărite fata după el. Anastasia, ca o fată cuminte și ascultătoare, ce erâ, n'a stat nicidecum la îndoială, să urmeze sfatul părinților săi. Să va fi simțit și ea atrasă încâtva de

frumusețea bărbătească a lui Naum. Astfel într'un vechiu «protocol al cununaților» din Mișcolț găsim o însemnare, în care să spună, că la «1 Maiu 1802 Naum, fiul lui Evreta Șaguna, după a 3-a vestire în biserică a luat în a doua căsătorie de muiere legitimă pe Anastasia, fica lui Mihail Muciu, și s'au cununat prin mine preotul Constantin. Naș a fost Atanasiu, fiul lui Adam Gherga».

IV.

Nu trecuse tocmai un an, când Anastasia,—deși atât de tânără, abia împlinise 18 ani,—eră mamă fericită. Dumnezeu o dăruise cu un fecioraș, căruia în botez i s'a dat numele Evreta ¹⁾ ca să-i facă bunicului o bucurie. După alți 3 ani la 1806, în anul când s'a isprăvit frumoasa biserică din Mișcolț familia lui Naum să mai spori și cu o fetiță, căreia îi puseră numele Ecaterina (născ. în 27 August 1806 și botezată în 2 Septembrie acelaș an).

Iar sfârșitul anului 1808, pe lângă bucuria, pe care o aduce la casa oricărui bun creștin sfânta sărbătoare a «Nașterii Domnului», lor le-a mai adus și alt dar nespus de mare. Cu cinci zile înainte de Crăciunul românesc Anastasia cea credincioasă și statornică în legea părinților săi, născu un băiat zdravăn și frumos, căruia în botez i s'a dat

¹⁾ Născ. în 11 Februarie 1803. Atestatul lui de botez, păstrat într'o copie latinească, e de următorul cuprins: Vigore praesentium testor, quod *Evreta*, filius Naum Sagona et Anastasiae legitimae consortis illius, utriusquae Graeci Ritus Non Uniti, baptizatus sit et myro unctus sit iuxta canones Sanctae Ecclesiae nostrae orientalis hic Miskoltzini per me Constantinum Vulco anno 1803 mense Februarü 15-a, natus autem 11-a eiusdem mensis (Cuius Patrinus fuit Athanasius, filius Adami Gerga) in nostra Ecclesia nomine Sanctissimae Trinitatis existente. Hoc his meis Testimonialibus litteris certifico conscientia mea corroboratis subscriptione et Usuali Sigillo. Signatum Miskoltzini Anno 1820 mensis Februarü 26-a, Parochus Ecclesiae Gr. R. non uniti orientalis Miskoltziensis, Constantinus Vulco m. p. (L. S.).

numele de Anastasiu, după al mamei sale și după al bunicii.

În «protocolul botezaților» din Mișcolț s'a păstrat despre nașterea acestui minunat copil următoarea însemnare: «Anastasiu, fiul lui Naum Evreta Șaguna și a soției sale Anastasia s'a născut în 20 Decembrie și s'a botezat și miruit în 28 Decembrie 1808 prin mine preotul Constantin. Nașul lui a fost Anastasiu, fiul lui Adam Gherga» ¹⁾.

Anastasiu, care era acum al treilea copil la casa lui Naum, a vrut bunul Dumnezeu să fie cu timpul bucuria cea mai aleasă a mamei sale Anastasia și binefăcătorul cel mai mare al poporului român și al bisericii noastre dreptcredincioase.

Lângă leagănul lui au străjuit ursitoare și bune și rele. Acestea din urmă și-au întins mai întâi păinjinișul de ițe și mreje lacome asupra lui. Și era cât p'aci să ni-l răpiască.

Să vede, că dela o vreme norocul nu l-a mai ajutat pe Naum Șaguna în întreprinderile sale neguțătorești, cum ajutase pe alți Români așezați în părțile acestea. Și felul lui de viață cam neregulată a fost vina scăpătării lui. Bunăstarea familiei lui era cam zdruncinată, când numărul membrilor ei se spori cu al treilea copil—o greutate pentru omul scăpătat, un dar și o binecuvântare cerească pentru o fe-

¹⁾ Iar într'o copie latinească din 1820 s'a păstrat și mai completă înștiințare despre nașterea și botezul lui Anastasiu: „Vigore praesentium testor, quod Anastasius, filius Naum Sagona et Anastasiae legitimae consortis illius, utriusque Graeci Ritus noui uniti natus sit Anno 1808 mensis Dec. 20-a eiusdem anni et baptizatus et myro unctus iuxta Canones Sanctae Ecclesiae orientalis hic Miskoltzini per me Constantinum Vulco Anno 1808 mense eodem nempe Decembri 28-a. Cuius patrinus fuit Athanasius, filius Adami Gerga, in nostra Ecclesia nomine Sanctissimae Trinitatis existente, ac usque 1816 Annum sacram coenam comunicavit in Eadem Ecclesia nostra, hoc his testimonialibus Litteris certifico, conscientia mea corroboratis subscriptione et usuali sigillo. Signatum Miskoltzini Anno 1820 mense Februarū 26-a. Parochus Ecclesiae Graeci Ritus n. u. orientalis Miskoltziensis Constantinus Vulco m. p. (L. S.).

mea credincioasă ca Anastasia! Și mai mult pentru o biserică disprețuită și nedreptățită ca a noastră, căreia în acest copil i s'a născut un mântuitor....

Anastasia priveghiă ziua și noaptea și se da osteneții în toate felurile, ca să-și poată crește bine frumoasele sale odrasle. Avea să lupte cu multe greutăți. Norocul îi era însă, că bunul său părinte Mihail, bunicul copilașilor, îi mai dădea câte un ajutor, căci dela bărbatul său Naum puțin sprijin mai putea aștepta, după ce acesta săracise și scăpătase cu totul.

Și fiindcă sărăcia și năcazurile nu prea sunt totdeauna sfătuitoare bune, adeseori răpun pe cei slabi de înger ori îi îndeamnă la fapte neiertate și urâte, așa s'a întâmplat și cu Naum, că pierzându-și tăria sufletească de a mai lupta cu năcazurile și speranța de a le putea învinge, făcù un pas foarte greșit.

Când era copilul Anastasiu de 5 ani, Naum, cu gândul de a-și ușura soarta sa și a copiilor săi, se lăsă la tocmeală cu arhiepiscopul romano-catolic din Agria (Eger) *Stefan Fischer*, care-l îndemnă să-și părăsească pentru anumite foloase materiale, credința strămoșească și să treacă la biserica romano-catolică. Naum așa și făcù. Dar o greșală și un păcat ca acesta era să aibă urmări triste pentru familia întreagă, căci el s'a învoit, ca toți trei copilașii lui să fie socotiți ca romano-catolici și să fie crescuți, cu cheltuiala arhiepiscopului din Agria în această credință străină.

Aici se începe lupta frumoasă și înălțătoare a Anastasiei, care-și apără copiii, ca o leoaică puii săi, cu toată îndrăzneala și vitejia, și veghiază, ca sufletele lor să nu se despartă nicidecum de credința strămoșească, fiind adânc pătrunsă de adevărul, că credința cea mai sfântă și mai curată este aceea, în care s'au închinat și au răposat părinții și strămoșii noștri.

V.

Deci Anastasia se împotrivi soțului său Naum cu toată hotărîrea și-l mustră pentru tânguiala, ce a cercat să facă cu sufletele copiilor săi. Rugă apoi pe tatăl său Mihail, să-i stea în ajutor, ca să poată împiedeca înstrăinarea copiilor săi de credința străbună. Bunicul, om de ispravă și cu inimă miloasă, ia copiii la sine, ca să le dea însuș o creștere bună și îngrijită, cum părintele lor Naum, din pricina sărăciei și a slăbiciunii sufletești, nu mai eră în stare a le-o da.

Arhiepiscopul romano-catolic însă nu se mulțamește cu această schimbare a lucrurilor, ci face arătare la «locurile mai înalte». Scrie palatinului (vornicului) țării despre înțelesul, ce l-a avut cu Naum Șaguna pentru creșterea celor trei copii în legea catolică. Fiindcă împotrivirea mamei și a bunicului e în stare să zădărnicească acum planul lui de cucerire a acestor suflete tinere, roagă pe palatin, să binevoiască a da poruncă diregătorilor din Mișcolț, ca cei doi copii mai mărișori ai Anastasiei: Evreta și Ecaterina să fie luați cu sila dela bunicul lor, ca să-i crească arhiepiscopul catolic cu cheltuiala sa, iar pe cel mai mic, pe Anastasiu, să-l lase deocamdată în grija mamei sale și a bunicului, până la vârsta de școală, iar atunci să fie luat și el și crescut în religia catolică.

Palatinul și sfatul țării au împlinit rugămintea arhiepiscopului catolic, dând porunca cerută. Împotriva acestei porunci nedrepte și nelegiuite bunicul copiilor s'a dus cu jalbă până la împăratul. Așa îndepărtate valuri aruncase această afacere, ca o prevestire, că unul din cei trei copilași va aveà în viața sa mult de lucru cu împăratul. În jalba sa spuneà Mihail, că lui, ca unui bunic i se rupe inima de durere pentru cele ce vede, că se întâmplă cu fica și cu nepoții săi. Mai departe, arată că ginerele Șa-

guna prin felul său de traiu neregulat a cheltuit toată zestrea Anastasiei, chiar și darurile ei de mireasă și ajutoarele, ce i le-a mai dat din timp în timp, a început să se poarte aspru și furios cu Anastasia, așa, încât aceasta a trebuit să se adăpostească dimpreună cu copiii la casa părinților săi.

Deși îngrijirea acestora l-a costat multe mii, el, adică bunicul Mihail n'a cruțat nici o cheltuială, ca să-i poată crește potrivit cu starea lor, precum i-a și crescut și hrănit până acum. Iar ginerele după ce a rămas lipsit de mijloacele de traiu, ca să-și verse tot năcazul asupra socrului și a soției sale, a mijlocit la arhiepiscopul catolic, ca să li se ia copiii și să fie creșcuți în credința catolică. Dar în nici o lege nu stă scris, că copiii născuți înainte de trecerea tatălui la catolicism, ar fi datori să urmeze credința tatălui rătăcit. Este chiar împotriva legii firăști a-i silii pe copii să-și părăsească credința numai, fiindcă tatălui lor rătăcit îi place cutare ori cutare religie. Chiar dacă s'ar face vre-o asemenea lege siluitoare, precum nu este încă, aceea ar privi numai pe copiii, ce se vor naște după trecerea tatălui, iar la cei născuți înainte de trecere nu s'ar putea aplica. Căci din mila lui Dumnezeu și a glorioșilor înaintași ai împăratului au trecut acele timpuri grele, când libertatea credinții și a cugetării eră împiedecată, învinsă și surghiunită. Imprăștiindu-se norii aceia întunecoși, să dă voie liberă oricui a să închină lui Dumnezeu și a crede, cum îi poruncește inima, mai ales acum după ce pățaniile timpurilor trecute au dovedit, că în lucruri de credință libertatea, cu cât i se pun mai multe piedici, cu atâta crește mai tare, și în multe țări din Europa siluirea, ce s'a făcut cugetelor, a adus cu sine urmări triste. Bunicul Mihail spune mai departe împăratului, că îngrijirea arhiepiscopului catolic pentru acești trei copilași este de prisos, căci are cine îngrijii de creșterea lor. Iar Anastasia,

dacă i s'ar luà copiii cu pũterea, ar muri numai decãt de o moarte groaznicã, pe care este o datorinãã creștineascã. a o împiedecã.

Dupã zugrãvirea durerii sale și a Anastasiei, bunicul își încheie jalba cu urmãtoarele cuvinte duiioase: «Toate acestea numai pãrinții și le pot închipui și le pot simți în adevãr, dar Majestatea Voastrã preaslãvitã este ca un pãrinte și adecã un pãrinte al tuturor popoarelor rãnduite de Dumnezeu sub strãlucita cãrmuire a Majestãții Voastre, cel mai bun pãrinte al lor. De aceea mã mângãie nãdejdea cea mai hotãritã, cã Majestatea Voastrã veți ascultã pãrintește plãngerile cele drepte ale unui pãrinte și nu veți îngãdui, ca acum la bãtrãnețe, dimpreunã cu soția și cu fica mea, sã ne prãpãdim de durerea, ce ne va pricinui rãpirea copiilor. Intemeiat pe nãdejdea aceasta, mã închin ocrotirei preaslãvitei Majestãții Voastre mult milostive, pe mine și pe nepoții mei, și plecãndu-mi genunchii și înãlțãndu-mi mânilor, iarã și iarã rog pe Majestatea Voastrã preaslãvitã, sã se îndure a porunci comitatului Borșod, ca pe copilașii amintiți sã-i lase sub îngrijirea mea pãrinteascã pãnã vor ajunge mai în vãrstã, cãnd, dacã le va plãceã, sã poatã trece la religia catolicã fãrã nici o împotrivire din partea mea, cãci eu nu le voi pune piãdecã. In sfãrșit atãt pe mine, cãt și întregã familia mea, dar mai ales pe desnãdãjduita mamã a copiilor desamintiți o încredințez ocrotirii Majestãții Voastre preaslãvite și mult milostive și așteptãnd din partea Majestãții Voastre preaslãvite o hotãrire mângãitoare cu supunere adãncã, rãmãn pãnã la moarte al Majestãții Voastre preaslãvite cel mai umilit și totdeauna supus: Mihail Muciu, neguțãtor grecesc (adecã gr. oriental sau ortodox) din Mișcolț. («Viena în 27 Fevr. 1815»).

Iatã, cãt de frumos și cu cãtã înțelepciune știa sã vorbiascã neguțãtorul Mihail din Mișcolț cãtrã împãratul, apãrãnd sufletele nepoților și legea strãmoșilor.

Așà luminează Dumnezeu mintea și întărește inima tuturor celor ce îndrăznesc să-și apere credința, în care s'au născut și care trebuie să fie mai scumpă decât viața!

VI.

Deși atât de frumoase și mișcătoare, cuvintele bunicului nu s'au învrednicit de răspunsul mângăitor așteptat dela prea înaltele locuri. Ci preste câteva zile s'a dat poruncă înscris (3 Martie 1815), ca el să fie silit a-și da nepoții să fie crescuți în legea catolică. Porunca a mers la diregătoriile comitatului Borșod, dar acestea n'au putut s'o ducă la îndeplinire, căci atât Anastasia cât și Mihail s'au împotrivit pe toate căile.

De aceea arhiepiscopul Fischer trimite în aceeași lună (Martie 1815) palatinului o scrisoare, în care să plânde, că pe copiii convertitului Șaguna i-au ascuns mama și bunicul lor dinaintea preotului catolic din Mișcolț, căruia îi încredințaseră înaltele porunci, și i-au dus pe furiș în Pesta la neguțătorul ortodox Grabovsky.

Acest Atanasie Grabovsky, unchiul Anastasiei, erà om cu stare bună: neguțător fruntaș cu legături întinse, având însă mare atragere pentru toate trebile bisericesti-școlare și culturale, din care motiv a fost distins de cătră împăratul în semn de recunoștință cu titlul: «nobil de Apadia». El dădeà multe ajutoare celor doritori de învățătură și înaintare. De aceea erà numit «patronul Românilor» și învățătorul Ștefan Popovici îl laudă pentru dărnicia și zelul său binecuvântat zicându-i:

«Unde pentru neam să cere
Lucrezi fără întârziere».

Căutând Anastasia cu copilașii săi adăpost la el, lui Grabovsky i s'a făcut milă de ea, ca de o nepoată, care erà în acelaș timp mamă îngrijorată de soartea și sufletul co-

piilor săi. Acî a venit Anastasia cu copiii în Martie 1815.

Astfel diregătoriile din Mişcolţ nu putură duce la îndeplinire porunca de a luà copiii Anastasiei cu sila, ci să mulţămiră cu o declaraţie din partea bunicului Mihail, care spunea, că nu poate să aducă copiii din Pesta, ci dacă e vorba, ca ei să fie crescuţi cu orice preţ în religia catolică, aceasta să poate întâmpla şi în Pesta, unde sunt preoţi şi şcoli catolice. Dupăce a sosit această declaraţie la sfatul ţării (Consiliul locţiitor), fu îndrumat (în 30 Ianuarie 1816) consiliul oraşului Pesta, să cerceteze, care e starea adevărată a lucrurilor. De aci se exmite senatorul Ioan Boráros, care împreună cu preotul şi abatele catolic Pffingstel săvârşesc cercetarea la casa lui Grabovsky. Rezultatul acestei cercetări îl comunică consiliul în 24 Iunie 1816 palatinului, constatând, «că copiii se află în Pesta, unde au petrecut cu totul vre-o 5 luni de zile, căci în două rânduri au mai fost în Mişcolţ şi odată în Viena, că ei cercetează şcoala grecească şi biserica «greco-valahă». Deci cresc în religia ortodoxă, în care s'au născut şi de care tatăl lor numai înainte cu 2 ani s'a desfăcut, îmbrăţişind pe cea romano-catolică. Dar mama copiilor împreună cu toate rudeniile ei se roagă, să fie lăsaţi copiii în grija lor, să înveţe religia, în care s'au născut, până când împăratul va luà în afacerea aceasta o hotărîre definitivă.

Încă înainte de această cercetare Anastasia se adresase şi ea cu o rugare cătră consiliul orăşenesc din Pesta (24 Martie 1816), în care lămurià adevărata stare a lucrului spunând, că dacă ea a venit cu copiii săi la Pesta, aceasta n'a făcut-o nicidecum cu intenţia de a eludà, «poruncile prea înalte» («altissima jussa»), ci numai în convingerea, că creşterea copiilor ei pe ea ca pe o mamă, o priveşte mai deaproape decât pe oricine («has proles me, matrem proxime respicere») şi că aici are rudonii de sânge, de ajutorul cărora se pot bucurà copilaşii ei în aşâ măsură, în.

cât stăruința arhiepiscopului catolic se poate socoti, ca fiind cu totul de prisos («ut adeo merito superflua censeri debeat harum prolium Suae Excellentiae D-no Archi-Episcopo Agriensi instituenda resignatio».)—De aceea cu toată sinceritatea declară, că copiii ei n'au cercetat până acum în Pesta biserica și școala catolică nici n'au fost crescuți după principiile religiei catolice. Dar cutează a nădăjdui, că pentru această faptă cu tot dreptul va dobândi iertare, căci ea ca o mamă, s'a simțit în mod firesc obligată a încerca toate mijloacele iertate pentru a asigura perseveranța copiilor săi în religia, în care s'au născut și astfel a-i păstră lângă sine («cum memet naturaliter obligatam esse crederem, *nihil liciti intentatum relinquere*, quo mearum prolium in ea, qua natae sunt, Religione perseverantiam, sic que harum apud me veluti matrem retentionem firmare possim»). De aceea s'a hotărît a merge dimpreună cu copiii la Majestatea Sa preaslăvită spre a îngenunchia înaintea Lui și a-i așterne rugămintea, că ceea ce nu permite asprimea legii, să-i permită îndurarea Lui de principe («ut quod rigor Legis vetat, Clementia Principis concederet»).

Dar fiindcă sosirea Majestății Sale s'a amânat peste așteptare, nu este vina ei, dacă neputându-și duce la îndeplinire această intenție de mamă, nici copiii ei n'au putut fi instruiți până acum în principiile religiei romano-catolice. Și acum nu așteaptă nimic mai cu dor, decât ca îndată ce va afla despre sosirea Majestății Sale la Viena, fără amânare să meargă acolo spre a încerca și cel din urmă mijloc. («Et nunc nihil avidius exspecto, quam ut, ubi suam Majestatem Sacratissimam Viennam pertigisse comperero incunctanter horsum proficiscar, ultimum tentatura remedium»).

Dacă cea mai umilită a sa rugare nu s'ar putea împărtăși de mila regească, atunci se declară învoită, ca copiii ei să cerceteze școala și biserica romano-catolică și să fie ins-

tr
eilip
zi

în

m

fi

lu

în

al

ar

(«

gi

fo

sc

m

ti

vo

ur

m

cl

ne

nu

na

N

și

—

nu

truiți în principiile acestei religii, dar să rămână sub grija ei de mamă. («Sub materna sollicitudine constitutae»).

Căci copiii aceștia în afară de educația religioasă mai au lipsă și de alte lucruri, așa în rândul întâi de educația fizică, pe care mai cu samă iubirea de mamă le-o poate da înainte de toate, doar aceasta nu se poate aștepta în asemenea măsură dela nici un institut de educație oricât ar fi de bun. A smulge copiii dela sinul ei de mamă, câtă vreme lucrul acesta nu e absolut necesar, ar fi atât de grozav, încât ea ca o mamă îngrijorată de copiii săi, și care de altfel n'are în lume altă mângăiere decât pe acești copii, ar trebui să se prăpădească sub povara acestei nenorociri. («e sinu enim matris proles avellere, dum id spectata religionaria institutione necessarium non est, adeo acerbum foret, ut prolium sollicita mater, omnibus alioquin orbata solatiis sola prolium consolacione relictă, hisce calamitatibus merito succumbere debeam»...—)

Nădăjduiește, că i se va da voie să facă și această ultimă încercare, căci ca unei mame, care în această convorbire personală cu Majestatea Sa își află unicul și cel din urmă remediu, trebuie să-i fie iertat a-și lua refugiul la cea mai înaltă căpetenie a țării. Pentru aceasta o va scuză declarația, că după această ultimă încercare se va supune neamânat poruncilor date în afacerea copiilor săi. (*Semnata: cea mai umilită slujnică: Anastasia Șaguna*¹⁾).

VII.

În timpul acestor lupte frumoase, pe cari le purtă Anastasia cu atâta eroism pentru mântuirea copiilor săi, Naum cel scăpătat atât în privința situației materiale, cât și a religiei străbune nu se mai interesă de familia sa. El

¹⁾ Pesta 24-a Martii 1816, humillima auscilla *Anastasia Șaguna nata Mutsu*.

întrase la miliție părăsindu-și soția și copiii și ne mai purtând grije de soarta lor.

Dar Anastasia, rămasă acum văduvă, se vede, că eră o femeie plină de energie și virtute creștinească, pe care nici cele mai înalte porunci nu o putură înduplecă a se deslipi de copilașii săi iubiți. Prin stăruința ei admirabilă și cu ajutorul rudeniilor miloase și iubitoare, izbuti a se împotrivi la început unor porunci atât de neumane. Iar când nu s'a mai putut nicidecum împotrivi a fost totuș atât de iscusită și înțeleaptă, că prin binefăcătoarea sa influință de mamă să poată zădărnici toate planurile și uneltirile păcătoase ale unor infatigabili vânători de suflete. Anastasia a și călătorit în Iunie 1816 la Viena, ca să vorbească cu împăratul în afacerea copiilor săi. Dar încercarea ei de a se prezentă în audiență privată la împăratul, a rămas fără rezultat. Rugămintea ei nu putu să obțină rezultatul dorit, fiindcă sftnicii împăratului, îi stăteau împotriva. Astfel din sfatul țării s'a trimis Majestății Sale (în 23 Iulie 1816) în afacerea aceasta un raport accentuând că împrejurimea, în care trăesc cei trei copii nu e potrivită pentru înrădăcinarea principiilor catolice în sufletele lor tinere, și că din întreagă purtarea Anastasiei se vede, că ea stăruiește cu tot dinadinsul, ca copiii ei să rămână în religia, în care s'au născut. Pe de altă parte acești sftnici înalți și înțelepți temându-se, că chiar dacă li s'ar da acestor copii acum educația catolică, uneltirile de mai târziu ale mamei și bunicului lor ar putea se zădărnicească această educație, roagă cu supunere pe Majestatea Sa, ca respingând cererea Anastasiei, să binevoiască a porunci ca cei 3 copii să fie dați arhiepiscopului romano-catolic din Agria, spre educație și îngrijire pastorală («hinc ne Benignae Resolutionis Regiae effectus per ulteriores avi et matris prolium technas irritus reddatur, idem hoc regium Locumtenentiale Consilium Majestatem Vestram Sacratissimam demisse exo-

Rezoluția Domnească.

Noi Ioan Sandu Sturdza V.V. cu mila lui Dumnezeu Domn țării Moldovei.

«Înfățișându ni-se anaforaua aceasta a Preasfințitului Mitropolit al țării și a D-sale boerilor și pătrunzindu-ne de cunoștința ei găsim de cuviință și de toată lauda, atât socotința mutărei iubitorului de Dumnezeu Episcop Meletie dela Huși la văduvita Episcopie a Romanului, cât și alegerea noului Episcop pantru Eparhia Hușului a cuviosiei sale Ieromonahului Sofronie din părinții călugări ai Mănăstirei Neamțului pe încredințarea dată de preosfinția Sa părintele Mitropolit Chiriu Chir Veniamin de areti și de destoinicia pomenitului Ieromonah spre însărcinarea și păstoria aceștei Eparhii a Hușului, drept aceea și unindu-ne cu această socotință, hotărîm atât mutarea Teofiliei sale Episcopului de Huși la Roman, cât și hirotonia și rânduirea Cuviosiei Sale ieromonahului Sofronie la Episcopia Hușului, spre care să și întărește anaforaua aceasta cu însuș a noastră iscălitură și pecete. 1826.

(L. Sig.).

Iscălit: *Noi Ioan Sandu V.V.*

Vel logofăt procet.

Prea Înălțate Doamne!

După luminata domneasca țidulă din 26 a următoarei luni în pricina văduvitei Episcopii a Romanului, ne-am adunat la Sfânta Mitropolie și socotind mai întâiu de cuviință chemarea iubitorului de Dumnezeu Episcop a Hușului Chir Meletie la văduvita Episcopie a Romanului pe lângă altele mai cu dinadins pentru înfășoșata iconomicasca sa petrecere la Episcopia ce au fost, care cea mai cu dinadinsul o cere acum nevoea acestialalte Episcopii a Romanului, după povoara datoriei în care se află din întâmplări și peristășurile trecute, sau și făcut această chemare, prin preasfinția sa părintele Mitropolitul, întru care unindu-ne și primind teofilia sa Chir Meletie întru făgădă sirguintei plăței și a răfuirei a toată datoria la care este supusă această Episcopie prin cele mai iconomice și osirdnice chipuri a teofiliei sale, cu cât va putea fără pre-

lungire, urmează cu întărirea Înălțimei Voastre mutarea sa la Episcopia Romanului.

Am intrat apoi și în cealaltă socotință și alegere de trebuitorul nou Episcop a Eparhiei Hușului și în tot felul chibzuind ne-am mărginit după încunjurarea lucrului a se aduce din părinții călugări ai Mănăstirei Neamțului pentru această însărcinare și păstorie pe care preosfinția sa îl va socoti enaretos și destoinic învrednicirii aceștia și așa socotind și alegând preosfinția sa pe sfinția sa ieromonahul Sofronie, întru toată încredințarea, potrivire și a destoiniciei primirei locului mutatului Episcop de Huși la Roman. Ne-am unit și noi în socotință preosfinției sale, întru a se rânduî Episcop de Huși pe pomenitul mai sus ieromonah Sofronie, de care și facem cunoscut prin a noastră plecată anaforă, spre a Înălțimei Voastre hotărîre și întărire.

1826 Iunie 1.

Ai Înălțimei Voastre cătră Dumnezeu smerit rugător,
Veniamin Mitropolit Moldovei.

Subscriși: Vasilie Roset Vel Log., Constantin Catargiu Logof., Andronic Donici Log., Iordachi Catargiu Vistern., Neculai Dimachi Vornic, Vasilie Miclescu Vel Vorn. Petrachi Sturdza Vist., Alecu Calimah Vorn., Constantin Catargiu Vornic, imitri Plagino Vornic.

• Să alege Episcop la Huși Ieromonahul Sofronie, călugăr în Mănăstirea Neamțului, trecând Meletie al Hușului la Roman.

Prin voia, îndemnarea și slobozenia iubitorului de Hristos Domnului nostru Ioan Sandu Sturdza V.V. Cu blagoslovenia preasfințitului Mitropolit a toată Moldavia Chiriu Chir Veniamin și cu sfatul tuturor aleșilor de bun neam boieri patrioți. De vreme că eu smeritul Episcop al Hușului Meletie am fost chemat și mutat la sfânta Episcopie a Romanului, văduvind de păstorul ei, fericitul întru pomenire Episcop Gerasim, și prin urmare, asemenea prin voia, îndemnarea și slobozenia Înălțimei Sale și a preosfinției Sale și asemenea cu sfatul a tuturor aleșilor de bun neam boieri patrioți sau hotărît chemarea și rânduirea de

alt Arhiereu în locul meu la sfânta Episcopie a Huşului. Drept aceea smeritul eu Episcopul Romanului Meletie împreună cu ceilalți frați Arhieriei, asemenea cu voia, îndemnarea Înălțimei Sale, cu blagoslovenia preosfinției Sale, și cu tot sfatul boierilor patrioți adunându-ne în paraclisul Sfintei Mitropolii, unde se cinstește și să prăznuește hrămul tuturor sfinților și hotărâri canonicești puind înainte spre aflarea și alegerea cinstului și vrednicului obraz ce iaste să primească duhovniceasca ocărmuire a Eparhiei și a Episcopiei aceștia, am pus pe Cuviosul între ieromonahi Chir Sofronie Miclescul și s'au scris numele lui întru această Sfântă Condică a preasfintei Mitropolii a Moldovei.

1826 Iunie.

Subscriși: *Meletie Episcop Romanului.*
Inochentie Iliupoleos.
Varlaam al Sardelor.

La 1832 Septemvrie 3. Să face Arhiereu Arhimandritul Atanasie cu titlu Sevastias.

La 1834 Ianuar 20. Se face Arhiereu Meletie pentru Sf. Spiridon cu titlu Sardeon.

Cu ordinul Domnesc No. 10. Meletie Episcopul de Roman este numit președinte la alegerea de Mitropolit, ce dimisionasă la 1842 Ghenar 18. Și la vot iese el ca Mitropolit; există în original actul alegerii cu sute de boieri subscriși; iar Mihai Sturdza pune apostilul următor scris cu mâna sa pe actul de alegere, care apostil zice: «Să întărește de Mitropolit a acestei de Dumnezeu păzite țări preosfințitul Chirio Chir Meletie și acest act să va depune în arhiva Sfintei Mitropolii, în 2 Februar 1844». Urmează iscălitura sa scurtă.

La 3 Februar 1844. Domnul trimite decretul său No. 12 Mitropolitului Meletie, prin care'l recunoaște de Mitropolit al țării.

La 1844 Februar 5. Se alege de Episcop Romanului Arhimandritul Veniamin Egumen M-rei Doljeștii.

La 3 Februarie Mitropolitul primește îndatorirea de a prezidă alegerea de Episcop la Roman, iar rezultatul voturilor au ales de Episcop pe Arhimandritul Veniamin Roset și Mitropolitul referează cazul prin anaforă că s'a ales

Veniamin Roset. Iar Domnul iar cu mâna lui pune apostilul: «Să întărește dar Episcop al Eparhiei Romanului Cuviosul Arhimandrit Veniamin Roset și acest act se va depune în Arhiva Sfintei Mitropolii». In 5. iscălit scurt.

Anaforaua Mitropolitului către Domn.

Prea Înălțate Doamne!

Adunarea întrunită astăzi spre alegire de Episcop Eparhiei Romanului după Art. 411 din Cap. IX a organicescului Regulament, înaintând cuvenita lucrare, în urma legiuirii statornicite de obșteasca obicinuită adunare și întărită de Înălțimea Voastră, s'au ales după mulțimea glasurilor Episcop Eparhiei Romanului Preacuvioșia sa Arhimandritul Veniamin Roset, pentru care Adunarea după datorie cu supunere aduce la știința Înălțimei Voastre, ca după ce va lua înalta întărire să se deplinească lucrările cerute de pomenitul mai sus articol a Regulamentului.

Al Înălțimei Voastre către Dumnezeu smerit rugător.

Iscălit: *Meletie Mitropolit Moldovei.*

Și prea plecate slugi: urmează peste 100 de iscălituri boierești.

După trebuința ce au urmat aicea în Capitalia Principatului de Arhieriu titularnic fiind lipsă de Arhieriei spre întimpinarea sufletestelor datorii a pravoslavnicilor creștini, Înalt Preosfințitul Stăpân și Mitropolit a toată Moldavia Chiriu Chir Meletie, având bunăvoință a alege la tréapta titularnicească a Arhieriei pe prea Cuvioșia Sa Arhimandritul Chir Mardarie duhovnicul Sfintei Mitropolii..... este hirotonisit cu titlul de Apamias la 1845 luna Maiu. 19.

1845 Maiu 23. Este făcut Arhieriu Arhimandritul Chir Irinarh cu titlul de Dioclias.

1846 Maiu 26. Se hirotonisește Arhieriu titular proto-singhelul Nectarie cu titlul Tripoleos.

1847 luna Maiu 14. Să face Arhieriu titularnic Arhimandritul Chir Chesarie cu titlul Sinadon.

1847 Iunie 21. Se hirotonisește Arhieriu titularnic proistosul Iustin cu titlul Edesis.

Preasfințita Episcopie a Hușului rămâind fără Arhiereu, de vreme ce Arhiereul ce au fost într'însa Preasfințitul Stăpân Chiriu Chir Sofronie s'a suit la înaltul scaun al Sf. Mitropolii a Moldovei, după a căruia voie și slobozanie, Noi cari ne aflam aicea împreună frați Arhieri adunându-ne în Biserica prea sfintei Mitropolii, unde se cinstește și să prăznuește hramul întâiului Mare Mucenic Gheorghe, după hotărârile canonicești am chemat pe prea Cuvioșia sa Arhimandritul Meletie Egumenul Mănăstirei Slatina alesul de obștescul Divan împreună cu celelalte mădulari, ce au complectat adunarea alegătorilor, ca pre un cinstit și vrednic bărbat, de a primi duhovniceasca cărmuire a Eparhiei și a Episcopiei Hușului, a căruia nume s'au scris în această Condică a Sfintei Mitropolii.

1851 Fevruarie 12.

1848 April 22. Se face Arhiereu titular Arhimandritul Ghenadie cu titlul Tripoleos.

Prea Înălțate Doamne!

Această adunare convocată cu ofisul Înălțimei Voastre din 31 Ghenar No. 7 spre alegerea preasfințitului Mitropolit a țării, astăzi înaintându-se cuvenita lucrare, în urmarea principiilor a curentului ofis și a instrucțiilor înfățișate de D-lui președentul Adunării, s'au ales Mitropolit al țării preasfinția sa Chiriu Chir Sofronie, ce să află Episcop Eparhiei Hușii și care au unit majoritate, iscălită de douăzeci și cinci glasuri (25), pentru care încheindu-se jurnal de cătră adunare acest rezultat din partea ei, cu supunere 'l aduce la cunoștința Înălțimei Voastre.

Mădularile adunării alegătoare.

No. 2. 1851 Fevruar 10. Ai Înălțimei Voastre smeriți rugători și plecate slugi. Urmează iscăliturile a 10 Arhieri, apoi boerii. Pe acest rezultat Domnul Ghica pune rezoluția următoare cu mâna sa.

C. Erbiceanu.

Influența Moralei Creștine asupra fericirii societății.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 5).

Tabloul sfinților nu erà încă destul de încărcat. Iată și alte trasuri mai puternice. «Nu este tâlhar, nici omorător, care a făcut să piară atâtea oameni, ca regii persecutori, cari au lucrat adesea ori, ca să se sugrume mii de supuși, spre a sprijini și propovedui credința. Nici turburători, cari au pricinuit atâtea pustiiri, ca sfinții fanatici sau înrăutățiți, cari au propoveduit revolta și netoleranța; nici vreun făcător de rele, care a jefuit cu energie națiunea sa, ca sfinții întemeetori ai monahilor, nici scriitor, care să fi corupt moravurile cu mai multă izbândă, ca învățații bisericii, ale căror lucrări sunt pline de principiile cele mai distrugătoare ale moralei sănătoase și numai rațiunii se datorește a face pe oameni mai buni».

Să cercetăm prin această tiradă, întru cât rațiunea unui filozof este lesnicioasă, spre a'l face înțelept, cinstit, moderat, drept prețuitor al meritului și al virtuții.

Spre a vorbi de rău, cu puțină bunăcuviință, autorul trebuià să arate pe vreunul din regii cinștiți ca sfinții, cari au făcut să sugrume mii de supuși, pentru sprijinirea și propoveduirea credinței. Cunoaștem un mare număr de împărați și principii, cari au vărsat torente de sânge, spre a'l stinge, dar cineva nu este ispitit, spre a'i canonizà. În catalogul sfinților nu vedem nici unul, căruia să i se poată atribui aceiași purtare.

De asemenea căutăm în zadar înșelători fanatici sau răutăcioși, cari au propoveduit revolta și netoleranța. Sfinții,

din cele dintâi veacuri, prigonii de păgâni, propoveduiau răbdarea, supunerea, curagiul martirului, dându-se drept pildă. Episcopii, goniți din scaunele lor, surghiuniți, întemnițați de principii arieni, propoveduiau statornicia în credință, iar nu turburarea. În ce constă netoleranța bisericii creștine? A învăța, că în timpul când necredincioșii și ereticii sunt pacinici și blânzi, trebuie a'i instrui cu dragoste și fără amărăciune, și când sunt neliniștiți și întreprinzători, trebuie a'i înfrâna prin legi, și că dacă sunt înșelători și turburători trebuie a'i pedepsi. Dar astfel este dreptatea necredincioșilor; pre când martirii s'au lăsat a fi sugrumați, fără a se plânge, erau fanatici neghiobi, amăgiți de înșelători; când ei au cerut drepturile omenirei, erau turburători.

Intemeetorii monachilor au ajutat popoarele prin faptele lor, prin milostenia lor, prin slujbele lor în timpuri prea nenorocite. Cea mai mare parte dintre ei poartă încă pe hainele lor semnele carității, cari au dat naștere insituitiei lor. Dacă aceștia sunt niște făcători de rele, apoi filozofii, cari adesea ori, încărcăți de binefaceri din partea suveranilor, erau tâlhari. Aceștia de astăzi, ale căror năzuințe sunt cunoscute, aspiră din partea lor a jefui popoarele. Niciodată ei nu le-au făcut atâtea slujbe însemnate ca monachii.

Comparând morala filozofilor vechi și moderni, cu aceia a părinților bisericești, oricine poate vedea, cari sunt adevărații conrumpători ai popoarelor; confruntând starea actuală a națiunilor, cari urmează învățăturile părinților bisericești, cu aceia a popoarelor instruite de filozofi, astfel precum sunt Indianii și Chinezii, va putea judeca, care din cele două morale este mai bună. Dacă se observă, că arătăm numai pe filozofii răi, unde se pot vedea cei buni?

Este supărător, că în ocările lor, în contra sfinților, învățații noștri necredincioși, nu fac decât a arunca veninul, de care sunt adăpați în scrierile protestanților.

«Credința, urmează mâniașul nostru critic, nu va face niciodată decât sclavi, nebunește încăpăținați de păreri preoților lor. Tiranii cugetărei, în stăpânirea dreptului de a regulă purtarea, destind totdeauna frâul patimilor favorabile intereselor lor proprii, pe cari ei cu dibăcie le confundă cu ale celui Prea Înalt. Precum înșelătorii nu se pot învoi între ei, când este vorba de a împărți imperiul și prăzile, ce au făcut lesne crezătorilor, va fi totdeauna răzvrățitori, părți, intrigi, desbinări, erezii între căpeteniile creștinilor; fiecare visător entusiasmă, sau fiecare înșelător îndărătnic va găsi în Scriptură, la Părinți, în explicatori din ce să prețuiască păreri cele mai contrazicătoare. Nimeni nu va avea neliniște a tăgădui, a vorbi de rău, a uză de înșelăciuni și fraude, spre a sprijini partea sa, atât cât va fi mai slabă, astfel de a face silnicie protivnicilor săi, de a'i prigoni peste măsură, de a'i nimicî când vor avea puterea».

Dacă am fi așa de supărăcioși ca protivnicii noștri, am putea să le trimitem toate trasurile acestui tablou, nu profetizând ca ei, ci dovedind asupra faptelor.

Acești tirani ai cugetărei, cari se cred în drept de a subjugă pe oameni, prin un ton de oracol, voesc a ne împiedecă de a crede în Dumnezeu și confundă, nu cu dibăcie, ci în chip prea grosolan interesele omenirei, cu acelea ale mândriei lor. După cum înșelătorii nu se pot învoi între dânșii, când este vorba de a împărți domeniul părerilor, unul predică deismul, altul materialismul, altul pironismul, acesta morala cinicilor, acela a stoicilor. Visători entusasmați și înșelători îndărătnici, ei găsesc nu în Scriptură, ci în creerul lor judecăți, spre a face să prețuiască sistemele cele mai contrazicătoare. Dacă nu au format încă desbinări strălucite, cel puțin ei s'au sfășiat cu milă unii pe alții. Nici unul dintr'înșii nu îngrijaște a vorbi de rău pre cei vii și pre cei morți, a întrebuiță înșelă-

ciuni, fraude, citațiuni greșite, minciuni istorice, explicații nechibzuite, spre a înegri pe partizanii religiunii. Dacă ei erau stăpâni de a face silnicii, a persecută, a nimici pe protivnicii lor, aceasta se poate judecă din cele scrise de dânșii. Pre când este de interesul lor a crede fabule, credința lor este mai oarbă decât a creștinilor, tonul lor mai poruncitor, decât al părinților bisericei, veninul lor mai amar și mai înveninat, decât al contrazicătorilor. Prin învățăturile lor turburătoare, prin ura, care'i revoltă în contra stăpânirii, ei vor fi atrași de pedepse, dacă magistrații nu ar fi judecat înțelepțește, că un adânc dispreț este o armă destul de tare, spre a nimici asemenea vrăjmași.

Dar să lăsăm imputările personale pe seama acelor, cari nu au drept a le face.

Aci autorul învinuiește pe capii religiunii, de a tiraniza cugetarea, a domni asupra credinței și a moralei popoarelor, mai adăogând, că un teolog, ca un laic, este silit a renunța la propria sa judecată, de a primi sistemele, ce le găsește așezate și a le prețui, deși el le osândește în interiorul său, fie că le desaprobă, sau că le înțelege, sau că nu pricepe nimic. Deci, un ministru al religiunii nu este mai puțin îndatorat de a se conforma moralei bisericei, decât credinței sale. Biserica nu osândește mai puțin greșalele în fapt de morală, decât ereziile asupra dogmei. În ce înțeles, miniștrii săi pot ei a tiranisi cugetarea; dacă ei cei dintâi sunt siliți a îndurà jugul, ce'l impun credincioșilor?

Este încă nechibzuit a zice, că ei confundă interesele lor, cu ale celui Prea Inalt. Ei n'au putut aveà nici un interes, de a introduce pentru învățătură, un metod care'i supără și nu le mai lasă nici un drept ca laicilor. S'a probat îndestul, că este o instituție a Domnului nostru Iisus Hristos. Ei nu sunt scăpați cu totul, citând Scriptura, pe părinți și explicatori, precum fac ereticii, ci trebuie a con-

sultă și urmă tradițiunea generală, totdeauna vie, totdeauna supraveghetoare și înarmată de autoritate, spre a osândi pe contrazicători. Nici un șef al religiunii nu poate așeză după părerea sa vre-o biserică, fie chiar și în țările cele mai depărtate.

Cu toate acestea va fi totdeauna erezii, pentru că totdeauna vor fi filozofi, răzvrățiți în contra acestei autorități supărătoare, care nu lasă nici un loc păreri particulare și care osândește îndărătnicia.

Cât despre învinuirile de înșelăciuni, silnicii, trebuiesc probate prin fapte; vorbind astfel, când facem protivnicilor noștri imputări personale; defăimări fără probă nu merită, decât un adânc dispreț.

«Credința, zice mâniașul critic, supune pe om orbește preotului său. Acesta 'l oprește a judecă și prin aceasta se asigură de a face dintr'însul tot ce voește. Pietatea singură se bucură de dreptul, a face să se săvârșască cele mai mari crime, fără temere și rușine. Propune la tot omul simțitor de a omorî pe un alt om, d'a sugrumă pe prietenul său, a se răsculă în contra suveranului său, a împlântă pumnalul în sânul regelui său; îndată îl veți vedeà stând la îndoială și coprins de spaimă. Propuneți unui cucernic și supus, spuneți lui, că Dumnezeu poruncește, că propășirea bisericii atârnă de aceasta; arătați lui cerurile deschise și dumnezeirea, gata a încunună curagiul său, îndată crimile cele mai feroase i se vor părea legitime și dacă el are sufletul destul de tare și destul de crunt, departe de a roși, își va face cinste de a fi fost ales de Providență, spre a săvârși marele sale planuri»..

După însăși propria mărturisire a autorului și după dreptate, însuși preotul este supus ca și laicul învățătorei universale a bisericii și nicidecum la cuvântul preoților ne supunem la această regulă. Rătăcirile criticilor, absurditățile necredincioșilor, înlănțuirea arătată a greșalelor în

fapt de religiune, ne face să simțim înțelepciunea și neapărata trebuință a instituțiunei Domnului nostru Iisus Hristos. Ne este atât de puțin oprit de a judecă, că, după materialști chiar noi judecăm mai bine și mai în consecință ca deștii.

A propune o crimă oricărui om simțitor, evlavios sau neevlavios, creștin sau ateu, fără îndoială se va da înapoi; propunând aceasta unui nesimțitor, unui suflet tare și crud, oricare ar fi credința sa, va putea să o săvârșască și a se lăuda. Spuneți lui, că trebuie a liberă patria sa de un tiran, că natura și judecata poruncēște și propășirea statului atârnă de aceasta; arată-i coroanele și statuetele ce-l așteaptă; faceți să înțeleagă el strigările de bucurie ale concetățenilor săi și aprobările cu strigări ale filozofilor; inbibați-l cu principii greșite, de cari cărțile lor sunt pline; acest suflet tare și crunt își va face o cinste, că a fost ales de soartă, spre a execută această lovitură de stat. Acestea au făcut asasinii renumiți în istorie.

Nu prin pietate Catilina conspiră în potrive patriei sale, că Sila îl a scăldat în sânge, că Brutus înfipse pumnalul în Cezar binefăcătorul său, că treizeci și doi împărați romani fură măcelăriți în mai puțin de un secol. Autorii acestor crime grozave nu roșesc, ei nu erau nici creștini nici evlavioși. Așa dar este greșită părerea, că evlavia singură are dreptul, de a face să se săvârșască cele mai mari crime, fără a roși; toată patima zmintită este vrednică de aceasta și cucernicia nu se amestecă, decât numai când judecata este rătăcită; necredința nu este o contra otravă mai sigură împotriva nebuniei patimilor omenești.

Pentruca batjocura autorului să dovedească ceva, trebuie să arate, că un evlavios este neapărat un nesimțitor și un suflet crud, este învederat aceasta? Când va fi adevărat, că o greșită evlavie poate aprovizionă pricini nechibzuite, spre a săvârși o crimă, nu însemnează nimic. Rătăcirile

evlaviei sunt chiar acestea ale judecăței; ele provin dintr'un creier rău organizat și despre cari protivnici se învoesc. Că sunt mai mult sau mai puțin cucernici în lume, nu va fi un nesimțitor mai mult, căci este natura, iar nu religiunea, care populează casele mici.

«Interesul mântuirii, interesul bisericeii, zice acel critic, sunt singurile reguli, după cari religiosul judecă taptele. Aceste interese cer, ca el să fie turburător, înșelător, răzvrătitor? Preotul 'i va insuflă zelul propriu a'l înflăcăra, a'l arăta fieros și crud, 'i va porunci sub pedeapsa de blestem și osânda iadului, a nu avea pentru vrăjmașii Dumnezeului său, nici crutare, nici evlavie, nici dreptate, nici bună credință. Ii va arăta în Biblie crimile grozave ale lui Abraam, Finees, Aod, ale profeților, exemplele glorioase ale martirilor, principiile greșite și adesea periculoase ale sfinților părinți. În puterea exemplelor și locurilor, îngrijitorul sufletesc va aprinde creierul pocăitului său. Dacă acesta moare, el se va mângăia, încredințându-se, că este un sfânt prigonit, un mărturisitor, un martir, că el va avea în cer răsplata nebuniilor, de cari s'a făcut vinovat aci pe pământ».

Este bine probat prin aceia, că un preot căzut în nebunie sau în nelegiuire iscusită, poate reuși să arză un creier slab, dar cineva poate fi nebun și rău, fără a fi preot; un filozof poate să fie fără minune, și el nu va avea trebuință, nici de Biblie, nici de martiri, nici de sfinții părinți, spre a turbura creierul unui partizan sărac cu duhul sau criminal îngrozitor. Ii va fi de ajuns a repeți învățăturile tabloului sfinților, spre a încredința, că trebuie a nu cruța asupra preoților, monachilor, evlavioșilor, magistraților și regii, cari apără religiunea.

Experiența ne asigură despre orice pericol din partea preoților, dar nu știm încă ceea ce pot face necredincioșii. Câteva săvârșiri de crime ale ucenicilor lor, înălțimea cu

care filozofii noștri au luat apărarea, necinstirile ce au făcut magistraților, pot să ne sperie, dacă nu suntem asigurați de înțelepciunea guvernului. Un filozof, care se poate cunoaște boalelor sectei, zice, că fanatismul este o boală a sufletului, care se capătă ca vărsatul mic; că cărțile îl comunică cu mult mai puțin, decât adunările și cuvântările. Deci, a judecă după cărțile necredincioșilor, adunările lor și cuvântările lor, nu pot fi nici prea plăcute, nici prea simțitoare; el poate ajunge mai curând sau mai târziu la sfârșit înfricoșat.

Cu puțin de a avea creierul turburat cu desăvârșire, un evlavios nu se va încredința, că interesul mântuirii și al bisericii cere, ca el să fie înșelător sau făcător de rele, lipsit de dreptate și bună credință. Aceste crime sunt osândite de Evanghelie, în care cetim, că nu trebuie a face rău, ca să ajungă binele. După cărțile și principiile necredincioșilor aceasta este altceva. Interesul omenirii cere, ca să goniască din univers ideea nenorocită a unui Dumnezeu; preoții sunt cei mai răi dintre oameni, monachii jefuitori și regii, cari lucrează a sprijini și propovădui credința, sunt tâlhari și omorâtori. Supușii sunt datorii a se înarmă în contra guvernămintelor nedrepte. Un rob al despotismului, după ce a căpătat libertatea, va fi silit a măcelări pe tiranul său, a nimici rasa și pe urmași, a schimba forma guvernământului, din cauza căruia el a fost victimă.

Nu se datorește adevăr tiranilor săi; într'un stat despotice nu poate avea loc crime. Iată principii mai proprii, spre a forma înșelători, răzvrătitori, criminali, ca exemplele Bibliei, martirii și morala sfinților părinți.

«Dacă un evlavios, zice autorul, nu și găsește curajul de a juca un mare rol, se va mulțumi a nutri tristeța sa, zicându-i a imita pre sfinții cei mari, cari au câștigat raiul, viețuind în singurătate, fugind de o lume rea, postind, rugându-se neîncetat; și sfântul nostru se încredințează, că

este o ființă, cu atât mai cinstită în ochii lui Dumnezeu, că el va fi mai nefolositor, mai batjocorit, mai desprețuit în ochii persoanelor cu bun simț. Fanatismul religios nu va produce în partea lor, decât evlavioși ciudați, dar periculoși pentru societate sau mizantropi vecinic în luptă cu ei însuși, fără nici un rod pentru ceilalți. Supunerea tinde învederat a deslipi pe om de familia sa, de rudeniile sale, spre a' l alătură numai părții aceloră, cari au fost însărcinați a conduce sufletul său».

Prin chipul cu care necredincioșii se zugrăvesc în scrierile lor, se pare că tristeța lor este mai întunecată, decât a supușilor, visurile lor mult mai nefolositoare și patimile lor mai periculoase pentru societate.

Sfânta Evanghelie ne propovăduiește o morală diametral opusă acelia, pe care autorul o împrumută evlavioșilor. Ea oprește pe copii a respinge ajutoarele către părinți și mame sub pretext de evlavie, bărbaților a gonî pe femeile lor sau a dori femeia altuia, ea poruncește a face binele la toți, de a iubi chiar pe vrăjmași, a da Cezarului ceea ce este a Cezarului. Sfântul Apostol Pavel poruncește bărbaților să'și iubiască femeile sale, părinților luarea aminte și blândețe către copiii lor, femeilor grija familiei; el oprește de a întoarce pe văduvele tinere dela măritiş, îndeamnă pe credincioși a fi blânzi, răbdători, milostivi, drepti, îngăduitori pentru greșalele altuia, zugrăvește milostenia cu trăsurile cele mai plăcute și propune ca model pe aceea a Domnului nostru Iisus Hristos. Noi judecăm, că adevărata supunere și evlavia constă în a observă cu bună credință toate aceste principii; întru cât privește însă greșita supunere, ea provine din acelaș izvor ca greșita filozofie, neștiință, îndărătnicie dintr'un creier rău construit.

Intr'adevăr, Domnul nostru Iisus Hristos a cerut dela Sfinții săi Apostoli părăsirea familiei lor și de toate datoriile vieței civile, spre a le încredința propoveduirea E-

vangheliei și aceasta trebuiă, căci schimbarea lumii nu se putea face în alt chip. Dar Iisus Hristos nu impune la toți oamenii însărcinările de apostol. Epicur sfătuiă pe înțelept să renunțe la căsătorii și afaceri și nu i s'a făcut o crimă. Iisus Hristos nu a poruncit decât miniștrilor săi, și bârfesc în contra lui. Mulți filozofi s'au retras din lume, spre a medita în liniște și nu ia desaprobat nimeni. Câțiva evlavioși fac asemenea și ațâță în contra lor ura publică. Ciniicii, critici ursuzi, mușcau pe trecători, înălțând prin laude virtuțile lor, iar dacă un evlavios își îngăduie un cuvânt de critică, este o crimă neertată. Mare parte din filozofi a fost oameni prea supărători în societate, ce are a face, ei sunt persoane respectabile; adevărații evlavioși sunt cumpătați și îngăduitori, aceia nu fac nimic, căci acelea sunt ființe de batjocoră și despreț. Ce le pasă desprețul necredincioșilor?

C.

(Va urmă).

RAPORTUL DINTRE RELIGIUNE ȘI ARTĂ.

Dintre toate domeniile vieții spirituale cel mai de aproape înrudit cu religiunea este arta. Această înrudire este așa de strânsă încât unii dintre iubitorii de artă și dintre artiști socotesc că ea poate îndeplini întru totul rolul pe care'l are religiunea în viață și că deci ar putea-o înlocui cu succes. Părerea aceasta, isvorâtă pedeparte dintr'o apreciere exagerată a efectelor binefăcătoare pe care arta le are asupra sufletului omenesc, iar pe de alta din necunoașterea deplină a fondului religiunii și a firii influenții

exercitate de ea asupra întregii ființe omenești, este răspândită astăzi mai mult decât oricând și e pusă în practică de foarte mulți cari nici habar n'au de raportul principal dintre artă și religie. Indiferentismul religios, de care este bătută societatea contemporană, îndepărtează pe mulți de Biserică și i împinge să caute satisfacerea setei religioase a sufletului lor în gustarea artei ca d. p. în vizitarea teatrelor, a muzeelor de artă, în ascultarea concertelor, în citirea de cărți frumoase, în dans și în contemplarea frumuseților naturii, făcându-i astfel susținători cu fapta ai ideii, că arta poate ține locul religiei. Câți apoi din ceicari se duc mai mult sau mai puțin regulat la biserică, în orașe mai ales, se duc pentru a se ruga lui Dumnezeu, pentru a asculta sf. Evanghelie, predica și cuvintele înălțătoare de suflet ale sublimelor rugăciuni și imne bisericesti, iar nu pentru a și desfătă pur și simplu urechea de armonia corului s'au de melodiile plăcute ale unui preot, diacon s'au cântăreț, sau la papistași și protestanți, pentru a visă câteva clipe în accentele orgii, sau a fi transportați în alte sfere de muzica unui oratoriu! Adversarii religiei contribue din răspuțeri la generalizarea acestui obicei și a acestui greșit fel de a concepe raportul dintre artă și religie, din care se scot concluziuni și se ajunge la practici dăunătoare religiei.

Pentru a ne putea da bine seama de raportul ce trebuie să existe între religie și artă, e deci necesar să vedem mai întâi punctele în care religia și arta sunt într'adevăr înrudite, apoi punctele de deosebire și în urmă care e pozițiunea uneia față de cealaltă și ce urmări practice decurg din aceasta.

* * *

Că între religie și artă e o mare asemănare, acesta e un fapt de mult observat și semnalat.

a). La origina lor, în germene, religia și arta sunt ne-

despărțite și numai pe o treaptă mai înaltă de dezvoltare se diferențiază. Penele de pasări, ghiarele, cozile, pieile de animale, florile cu cari se împodobeste sălbatecul, figurile sau semnele pe cari și le 'ntipărește pe corp cu ajutorul substanțelor caustice (tetovarea), chipurile de animale sau de oameni pe cari le sgârie pe bucăți de os sau de piatră, toate aceste manifestări artistice ale sălbatecului sau ale omului preistoric stau în strânsă legătură cu credința lui religioasă, căci sunt mijloace de protecțiune împotriva ființelor misterioase cari populează natura, așa cum își o închipuește el, sunt amulete. Cele mai vechi danțuri sunt deasemeni religioase: danțul de bucurie la sărbători, danțul în formă de horă la aduceri de jertfe, Israel joacă împrejurul vițelului de aur, David înaintea chivotului legii, hierodulii fenicieni jucau în reprezentațiunile lor teatrale ce dau din localitate în localitate, bacantele grecești în procesiunile bachice, iar Saliinii Romanilor în procesiunile marțiale etc. Mână'n mână cu danțul religios merge muzica și poezia, care la 'nceput erau subordonate danțului. Cei dintâi prooroci ai lui Israel se arată 'n public în sunete de harfă, timpane, fluer și țiteră; (I Samuel X, 5) sub a căror influență se coboară Duhul lui Dumnezeu și asupra lui Saul; la Greci, Apolo, Pan, Minerva etc. Poezia se dezvoltă din formulele magice. Artele plastice și arhitectura încep tot dela ideia religioasă: cele dintâi pentru a înfățișa pe Dumnezeu într'o formă concretă, cea de a doua în clădirea de monumente funerarii, piramide, obeliscuri, temple. Însăș arta dramatică 'și a luat începutul tot din religione, căci ea s'a născut la Greci din ditiramba sau imnul cântat în cinstea lui Dionysos de cor și de un cântăreț. Cântărețul luă mai târziu rolul de povestitor epic, iar din dialogii dintre el și cor se dezvoltă acțiunea dramatică.

Dar nu numai la origină, ci și în dezvoltarea ei, arta a

stat în strânsă legătură cu religiunea, ceea ce este iarăși o dovadă de înrudire și apropiere între firea amândorora.

În serviciul ideii religioase, arhitectura a înălțat cele mai mărețe monumente cu cari ea se poate fâli ca: obeliscurile, sfincșii, templele și piramidele egiptene, pagodele indiene, turnul lui Bel și Esagila, taurii aripați și sfincșii Asirobabilonienilor, templu lui Solomon la Ebrei, Panteonul, Partenonul, templul lui Tezeu etc. la Greci, Capitoliul la Romani, numeroasele biserici creștine monumentale începând cu sfânta Sofia lui Justinian și până la San Marco din Veneția, San Pietro din Roma, domurile din Milan, Florența, Colonia, Strassburg, Trier, Berlin, catedrala din Sevilla, Madeleine din Paris, sf. Paul din Londra, sf. Ștefan și Votiv-kerche din Viena, Curtea de Argeș, Stavropoleos, Trei Ierarhi dela noi, monumentalele biserici din Chiev, Moscova și St. Petersburg în Rusia etc. etc.

Din religiune s'au inspirat toți sculptorii mari în vechime ca un Bezaleel și Oholiab la Ebrei, Praxiteles și Fidias la Greci, marii sculptori ai renașterii ca: Mihel Angelo, Benvenuto Celini și mulți dintre sculptorii moderni.

Numai sub influența religiunii pictura a putut atinge înălțimile amețitoare la care s'au ridicat Rafael Sanzio, Titian, Leonardo d'Avinci, Rubens, Rembrandt, Murillo, Albrecht Dürer ș. a. Mulțumită religiunii muzica religioasă și a atins apogeul cu Palestrina și Bach și a putut da naștere muzicii simfonice a lui Haydn, Mozart, Bectoven.

Fără religiune n'am fi avut poemele indice Baghavad-Gita, Mahabharata și Ramaiana ale Indienilor, Iliada și Odissea lui Omer, Eneidele lui Vergilius, Divina comedie a lui Dante, Paradisul pierdut a lui Milton, Faust al lui Göthe, Mesia al lui Klopstock ș. a.

Desigur că nu trebuie a deduce din toate acestea că arta nu s'ar fi născut sau n'ar fi realizat nici un progres, dacă n'ar fi fost religiunea, sau că origina și dezvoltarea ei

trebuie puse exclusiv în religione, căci arta este un produs spontan al sufletului omenesc, ci constatăm numai un fapt, stabilim adevărul că arta a stat întotdeauna în deaproape legătură cu religionea, i-a priit și mers bine în tovărășia ei, ceea ce însemnează că în fond ele se aseamănă una cu alta, au ceva comun între ele.

b) Ideea de revelațiune dumnezească, de inspirațiune este comună și religiunii și artei. Precum toți profetii, toți întemeetorii de religiuni au lucrat, sau cel puțin au crezut că lucrează sub influența inspirațiunii dumnezești, totastfel și artiștii în genere și mai ales poeții au fost considerați de mulți ca inspirați de Dumnezeu. Astfel vechii Greci numiau pe artiști *μουσῶν προφῆται καὶ θεράποντες* = profeti și slujitori ai muzelor, iar celor din vremile mai de demult le dau numele de teologi. Poetii—în însemnarea generică de artist—erau pentru ei ceva sfânt, dumnezeesc, *ἱερόν πρᾶγμα* sau *χρῆμα*, cum le zice Plato. Credința generală era că fără inspirațiune dumnezească nu poate fi cineva artist. De aceea poeții și obicinuiau să invoace ajutorul zeilor în cele dintâiu versuri ale operilor lor poetice, iar unii dintre ei atribue deadreptul inspirațiunii dumnezești frumusețea versurilor lor. «*Insuflarea lui Apollo*—zice Horatius—*mi-a dat arta de a face poezii și numele de poet*». «*Dumnezeu trăește în noi*—zice Ovidiu—*avem părtășie cu cerul; din sferele eterice ne vine inspirațiunea*». Când Haydn auzi executându-se fraza muzicală: «*Și se făcù lumină*», din celebrul său oratoriu «*Creațiunea*», ridică mâna către cer și zise: «*Nu dela mine vine aceasta, ci de acolo*» (din cer). Carlyle spune că «*vates*» însemnă la origină atât poet cât și profet, pentrucă, după el, și unul și altul au chemarea de a ne face cunoscută ideea dumnezească a lumii care stă la baza oricărui fenomen, cu deosebire numai că cel dintâiu ne o face cunoscut din punct de vedere estetic, iar cel de al doilea

din punct de vedere moral. Unul ne descopere ce trebuie să iubim, cellalt ce trebuie să facem.

c) Religiunea și arta corespund aspirațiilor idealiste ale sufletului omenesc. Omul nu este făcut ca să trăiască numai pentru prezent, să se mulțamească când trebuințele sale materiale sunt satisfăcute, iar dacă totuși aceasta se întâmplă, atunci e un neisprăvit sau urf decăzut. Sufletul său purtat pe aripile unui dor, ale unei presimțiri vagi și nehotărâte, care-i aduc aminte de origina sa cerească, sboară departe peste marginile timpului și ale spațiului, se ridică mai presus de realitatea care-l inconjoară, plutește în sfere ideale, în cari numai caută mulțămirea până ce o găsește. Cele două aripi cari-i fac cu puțință înălțarea din sfera realului într'a idealului, pătrunderea din domeniul imanenței într'al transcendenței sunt arta și religiunea. Făcând abstracțiuni de toate imperfecțiunile realității, arta și creează singură un ideal de frumusețe, de perfecțiune—care seamănă cu realitatea, e extras din ea, dar e cu mult mai presus de ea—și în apropierea căruia omul se simte și el mai presus de lume, mai liber, mai puternic mai bun. Totastfel și religiunea, propoveduind existența unui Dumnezeu atotputernic, infinit de înțelept, de bun, creator al întregii lumi și înălțând pe om cu mintea până la Dumnezeu, îl face să se simtă pe deplin fericit în apropiere de izvorul a toată viața și fericirea, să trăiască pe pământ o viață cu adevărat cerească, ideală.

d) Adevărata religiositate ia întotdeauna în manifestările sale elementare expresiunea artistică. Profetii tuturor religiunilor vorbesc și scriu ori în versuri, ori în proză poetice, însăși gesturile lor iau de regulă formă artistică, cu toatăcă niciodată preocuparea lor nu e de a produce opere de artă. La toate popoarele, dacă nu cele mai de seamă, dar în orice caz cele mai vechi produse artistice sunt izvorâte din religiune. Unde lipsește forma artistică.

avem de a face numai cu manifestări secundare ale religiei, cu filozofări asupra religiei sau cu imitări papagalicești. În special cultul nu poate exista fără artă: în religiunile inferioare fără danț și muzică, în cele superioare fără muzică, poezie și mișcări artistice.

e) Cine iubește cu adevărat arta iubește și religia și viceversa. Religiunile cele mai spirituale au produs arta cea mai desăvârșită și artiștii mari au avut întotdeauna o religie foarte înaltă. Faptul că în Creștinism au fost și vor fi și pe viitor cei mai mari artiști ai lumii nu e ceva întâmplător și desigur că sublimitatea și ca formă, nu numai ca fond, a cultului și doctrinei creștine datorește ceva și concepțiunii artistice. Obiecțiunea ce se ridică împotriva acestei aserțiuni din faptul că primii creștini respingeau arta, este fără valoare. Primii creștini urau într'adevăr și combăteau arta din vremea lor, dar o făceau tocmai pentru că ea nu eră adevărată artă, pentru că se pusese în serviciul religiei păgâne și eră imorală ca și ea. Nu mai puțin imorală și decăzută eră și arta profană. Se știe ce grozave focare de corupțiune erau teatrele, amfiteatrele, circurile, gimnaziile și palestrele la Greci și Romani. E cunoscut de asemeni la ce grad de moleșire și decădere ajunsese arta decorativă, sculptura, pictura, muzica și poezia în cele dintâi veacuri dinnainte și după ivirea Creștinismului. De aceea cu drept cuvânt primii creștini nu puteau privi cu ochi buni arta. Când ea însă apucă pe calea cea adevărată, fu primită în Biserică și sub aripa ei protectoare se dezvoltă în cel mai înalt grad.

O pozițiune identică cu cea luată de primii creștini față de artă avusese și Plato. El condamnă cu desăvârșire, în ultimile sale scrieri, arta pe care o apăraseră și susținuseră cu o deosebită căldură în primele scrieri. În republica sa aveă să fie interzis orice joc, orice distracție, până chiar și muzica. Plato ajunsese la această părere extremă numai

din cauză că arta timpului său eră aproape totașă de decăzută ca și cea din primele veacuri ale erei creștine. De fapt Plato a fost cel mai mare admirator al frumosului. In el 'și a găsit ideea Grecilor de *Καλοκαγαθία* cel mai luminat susținător. Ceeace este într'adevăr bun aceea este —după el—și frumos. Iubirea (eros) este puterea creatoare, care reprezintă binele sub forma frumosului. Dumnezeirea, care este binele în sine, este totodată și frumosul însuș (*αὐτὸ τὸ καλόν*). Entuziasmul de care el eră pătruns pentru frumos și pe care l'a inspirat tuturor partizanilor filozofiei sale din toate timpurile, este tot atât de religios pecât este și de artistic. Din filozofia sa s'au adăpat Neoplatonicii și unii din scolastici și misticii evului mediu, după care Dumnezeu este binele și frumosul suprem, căruia se cuvine tributul celei mai înalte și mai curate iubiri din parte-ne, în vreme ce frumosul din natură și artă nu satisfac pedeplin setea noastră de frumos.

f) Religiunea și arta—privite din punct de vedere sufletesc, ca acte sufletești—se reduc în ultima linie la sentiment. Artă se mărginește într'adevăr aproape exclusiv la sentiment. Din celelalte funcțiuni ale sufletului 'i mai vine într'ajutor numai fantazia. Religiunea este sinteza tuturor funcțiunilor sufletesti și se 'ntinde peste filozofie, morală și artă, cum se 'ntinde cerul peste pământ. Totuș privită mai deaproape, religiunea rezidă mai mult în sentiment decât în voință și intelect și e prinurmare mai înrudită cu artă decât cu filozofia și morala ca științe ale adevărului și binelui.

g) Religiunea se servește pentru exprimarea adevărurilor sale mai mult de simboale, de imagini create de fantazie, decât de noțiuni abstracte. Symbolismul este nedespărțit de ființa sa. Acelaș lucru e și cu artă. Ea exprimă în forme concrete ideea abstractă, simțimântul indescriptibil, aspirațiunile vagi și inexprimabile ale sufletului și

chiar când reproduce ceva după realitate, ea redă în cuvinte, în culori sau în sunete numai ceea ce este mai caracteristic, mai propriu pentru a ne înfățișa cât mai viu ceea ce ea 'și propune să reprezinte, concretizând astfel și mai mult realitatea. «*Dacă aș putea să spun ce reprezintă* —răspunde un mare pictor unui prieten care'l întrebă ce reprezintă un tablou al său—*n'aș fi recurs la penel, pentru a-i da expresiune*».

În sfârșit punctele cari dau pe față asemănarea dintre religie și artă s'ar putea îmulți ad libitum. Înloc de a mai enumăra altele de mai puțină importanță decât cele expuse, cred mai potrivit să citez un cuvânt al lui Goethe, care arată mai bine decât discursuri întregi afinitatea strânsă ce există între religie și artă. «*Oamenii sunt numai atât timp productivi în poezie și artă—zice el—cât sunt religioși*».

II) Cu toate numeroasele asemănări dintre religie și artă, asemănări cari ne ar face la prima vedere să credem că religia și arta se confundă una cu alta, există și deosebiri însemnate.

a) Mai întâi religia operează cu lumea transcendentă în care ea înalță sufletele, ca cu o realitate absolut obiectivă. Afirmațiunile ei despre existența reală a lumii spirituale n'au evidența logică a axiomelor, căci se întemeiază în cea mai mare parte pe credință, totuși ele nu sunt mai puțin sigure și dacă religia ar stă măcar o clipă la îndoială, dacă obiectele credinței sunt reale sau nu, ea n'ar mai putea dăinui. Artă dimpotrivă nu se 'ntreabă, dacă ceea ce ea reprezintă e real sau nu. Ea este iluzionistă. În aceasta stă farmecul ei, ca să ne facă a crede a ceea ce nu e în realitate, să idealizeze realitatea în așa fel și grad încât să ne facă impresia că e realitate fără a fi. Aceasta este cu neputință în religie. Cum ne am putea noi, cum s'ar putea cineva ruga unui Dumnezeu, care să aibă numai o existență imaginară, iar nu obiectivă?

Când oamenii au înțeles că divinitățile păgâne înfățișate sub forme omenesti și animalice, sunt simple produse ale fantaziei poetice, atunci n'au mai putut crede în ele, iar religiunile cari se bazau pe ele au trebuit să înceteze. O religie este cu atât mai înaltă, mai desăvârșită, cucât noțiunile ei sunt mai admisibile din punct de vedere logic, mai vrednice de crezut. La spatele simboalelor religioase se ascunde întotdeauna o lume de realități pozitive. Artă nu pierde nimic din valoarea sa, dacă ceea ce ea reprezintă n'are existență reală, religia nu poate exista fără realitatea obiectului ei. Pecând religia operează cu o realitate obiectivă de un ordin mai înalt, artă se mulțamește cu iluziunea. Astfel se poate formulă primul punct de deosebire dintre ele, punctul fundamental.

b) Artă se adresează părții emotive a sufletului și scopul ei este pe deplin atins, dacă creațiunea sau gustarea unei opere de artă naște în suflet un sentiment de mulțamire și fericire pe care nu-l poate da nici știința nici activitatea practică. Religia nu se mulțamește numai cu aceasta. Ea vreă să influențeze și asupra voinții și să determine o anumite categorie de fapte, fără cari ea n'are viață adevărată. O religie care nu influențază asupra vieții morale și nu se manifestă printr'un anumit cult e un misticism bolnav. Nu religia însă e morala și cultul, ci ea crează dispozițiunea sufletească care vine la expresiune în morală și cult.

S'a zis că și artă poate influența asupra voinței și a o determină la săvârșirea de fapte morale. Pentru întărirea acestei afirmațiuni s'au adus numeroase exemple de puternica înrăurire pe care o exercită îndeosebi muzica asupra sufletului omenesc. Se știe că un marș războinic, bine compus și bine executat, înflăcărează și 'ndeamnă la fapte eroice și pe cel mai fricos om. Instituțiunea muzicilor militare și punerea lor în fruntea armatei în timp de răz-

boiu se bazează pe observațiunea psihologică, că muzica marțială sporește entuziasmul și îndoește cūrăjul războinicilor. Cântecelē pe cari le cāntau și strigātele pe cari le scoteau hordele neamurilor germanice în luptă, aveau nu numai scopul de a îngrozī pe dușman, ci în prima linie, pe cel de a înflăcārā pe luptātorii lor. În cartea lui Iosua se spune că puternica cetate a Ierihonului a căzut în mâinile fiilor lui Israel în mijlocul sunetelor de trāmbiță și al strigātelor. Un marș funebru înmoae și dispune spre fapte de caritate și pe cele mai împietrite inimi. Accentele săltārețe ale unei muzici de danț, venite dela o bună orchestră îndeamnă la joc și pe cel care n'a jucat niciodată în viață. Pe aripile sublimilor armonii ale unui concert religios de Bortnianschi, Palestrina, Bach sau Beethoven, sufletul se înalță mai ușor către Dumnezeu decât prin orice meditațiune și bāerile pungilor se deschid cu mai multă dārnicie în scopuri de binefacere decât în urma celei mai strălucite predici. O muzică cu adevārat artistică poate face din ascultātori ce va voi. Să ne amintim numai de acel frumos episod din viața lui Alexandru cel Mare pe care 'l citează sf. Vasile în scrierea sa «Πρὸς τοὺς νέους» și care, dacă nu va fi coprinzând un adevār istoric, coprinde cel puțin un mare adevār psihologic. Un vestit muzicant contimporan cu Alexandru cel Mare, anume Timoteu, i-a cāntat acestuia odată, pe când erā la un ospăț, un cāntec războinic, care l-a înflăcārat pe Alexandru atāt de mult încāt s'a sculat dela masă, și a luat armele și voiā să încalece pe cal, pentru a pornī la luptă. Timoteu însă schimbā cāntecul, cāntă ceva liniștit, duios și Alexandru își leapādă armele și se așază dinnou la masă. Nu ni s'a întâmplat poate și fiecāruia din noi să trecem dela o veselie sgomotoasă la o întristare în care să vārsām lacrāmi, pentrucā ne-am găsit în fața unuia sau mai multor muzicanți care au trecut în cāntecul lor dela o muzică veselă.

la una tristă, sau pentrucă în mijocul muzicii vesele de danț din sala în care noi ne distram au pătrus accentele dureroase ale unui marș, sau imn funebru dela muzica sau corul procesiunii funebre ce treceà în acele clipe pe stradă?

Intr'un cuvânt puterea pe care o are arta în genere și mai ales muzica asupra sufletului omenesc este mare și din ea poate rezultă o întreagă serie de acte mărețe, dar această putere nu rezidă în artă ca atare, ci în fondul religios sau moral ascuns în ea. Arta dă numai atunci impuls către acțiune, când artistul urmărește prin opera sa artistică în mod special acest scop și pentru atingerea lui, prelucrează în opera sa motive religioase sau morale. Religionea însă coprinde întotdeauna și în mod necesar impulsul către activitatea morală, ea se adresează întotdeauna deopotrivă și sentimentului și voinței.

c) In legătură cu aceasta stă o altă deosebire. Simțul frumosului sau gustul estetic este pe deplin satisfăcut numai cu contemplarea frumosului, căci de îndată ce el ar tinde să intre în posesiunea lucrului care i-a făcut impresia de frumos, acesta încetează de a fi frumos. «Schön ist das was interesselos gefählt», au zis Schiller, Kant. Religionea însă nu se mulțamește numai cu contemplarea frumuseților -firii, ci caută motivele satisfacțiunii sale mai presus de acestea în ideea de un Dumnezeu atotbun, atotputernic, atotdrept, creator și pronietor al lumii. Numai convingerea că Dumnezeu există, că soarta omului e în mâinile sale, convingere la care ajungem în mare parte dela contemplarea frumuseții, ordinii și armoniei din lume, dă sufletului religios deplină mulțămire. Cu alte cuvinte satisfacțiunea ce o dă religionea decurge dintr'o posesiune reală, din stăpânirea unei idei și a unui sentiment, cari stau în centrul vieții sufletești, pe când satisfacțiunea ce o dă arta pornește numai din contemplațiune. Din această deosebire reese o alta:

d) Mulțămirea sufletească ce o avem gustând frumosul e ceva trecător și superficial față cu mulțămirea permanentă și profundă pe care ne o dă religiunea. Acî avem de aface cu sentimentul de fi ai lui Dumnezeu, cu încredințarea că asupra soartei noastre veghiază un ochiu neadormit, acolo cu o senzațiune plăcută de câteva momente; acî avem conștiința, că ne aflăm în posesiunea unui inalienabil bun suprem, acolo plăcerea de ceva închipuit; aci bucuria care alungă orice grijă și întristare, acolo bucuria câtorva momente fără griji etc. Arta poate în unele cazuri să ne ajute să uităm durerea și suferința; religiunea ne învață întotdeauna și ne dă puterea de a le 'nvinge.

e) Religiunea stă în legătură nedespărțită cu o anumite concepțiune despre lume, pe care o spiritualizează și desăvârșește. Ea e totodată și o explicațiune dată lumii. Arta e cu totul independentă, nu stă în niciun fel de raport cu concepțiunea despre lume. Dacă exista și concepțiuni estetice despre lume, acestea sunt opera artiștilor, iar nu a artei, căci nu rezultă din ființa ei. Cu un cuvânt în religiune este și o trăsătură intelectuală, speculativă, în artă nu.

f) În sfârșit religiunea este un puternic factor social în sensul că ea duce neapărat la încheierea de societăți, de comunități, în care numai se poate ajunge pe deplin ținta ei. Arta n'are nevoie să creeze societăți, pentru a'și ajunge scopul, și dacă ar voi, n'ar putea-o face, pentru că n'are în ea puterea care să apropie sufletele și să le contopiască în vederea atingerii aceluiaș scop. Ea este individualistă, separatiștă, în timp ce religiunea e agregationistă.

Ca și punctele de asemănare totastfel și punctele deosebire dintre religiune se pot înmulți după plac. Cele arătate de noi sunt suficiente spre a ne dovedi că religiunea nu se poate confundă cu arta și că, precum este o greșală de a duce apropierea dintre ele așa de departe în-

cât să le contopim într'una, totastfel este greșit a le îndepărtă atât de mult una de alta încât să tăgăduim orice afinitate dintre ele.

Greșala dintăi au comis-o unii filozofi și artiști ca D. Fr. Strauss, Schopenhauer, Schiller, Nietzsche, Richard Wagner ș. a. cari au vrut să înlocuiască religiunea prin artă, iar pe cea de adoua au comis-o spiritele rigoriste în materie de religiune și unii raționaliști (Calvinii, multe secte protestante, Edvon Hartmann), cari nu vor să audă de o apropiere între artă și religiune și mai ales de primirea artei în serviciul religiunii.

I. Mihălcescu

MIȘCAREA CATOLICĂ ÎN REGATUL ROMÂN.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 4).

XII.

Trebue să amintim aici și despre frumosul articol publicat de dl. C. I. Băicoianu în revista «Economia Națională» No. 4 anul XXXIV sub titlul: *Biserica Română*. E o mare bucurie pentru noi, când vedem că bărbați ca dl. Băicoianu, mare proprietar și distins economist se ocupă de aproape și de Biserică și de însemnătatea ei sufletească și națională. Și bucuria noastră e cu atât mai mare cu cât glasul d-lui Băicoianu face răsunset adânc și deșteaptă și mișcă!

Dl. Băicoianu, după ce vorbește despre atacul contra bisericii noastre străbune de papistașii inconștienți și de renegații Bisericii noastre adaogă că «conștiința noastră

religioasă, manifestată impunător cu această ocaziune și demnitatea Bisericii noastre naționale apărată cu energie au arătat însă că pe viitor nu mai este cu putință repetarea celor întâmplate și că încercările papistașilor și afiliaților lor vor fi calificate așa cum trebuie și au făcut pe mulți dintre acei cari socoteau pe Români indiferenți în materie de religie să se pătrundă de gândul că nu sunt de loc accesibili pentru propaganda religioasă a vreunei alte biserici streine». Și în urmă, după ce arată tot ce s'a petrecut cu prilejul incidentelor cunoscute cu canonicul Baud și celelalte atacuri contra Bisericii noastre și a conducătorilor ei, dl. Băicoianu susține că Biserica română fiind o organizație de stat, se cuvine și ca această organizație, deopotrivă ca celelalte, să fie păzită. De aceea lepădarea de ea este și lepădarea de neam, de interesele mari naționale și nu mai poate fi socotit român, cu drept la aspirațiuni dregătorești de ale statului, cel ce numai face parte din ea. Dl. Băicoianu ca bun român și creștin ortodox în acelaș timp își dă foarte bine seama despre importanța Bisericii ortodoxe străbune pentru țara și poporul Român, cum și dureroasele consecințe ce ar rezultă din slăbirea acestei Biserici și înlocuirea ei încetul cu încetul prin alta streină. Luăm act cu cea mai mare mulțumire sufletească de asemenea vederi și dorim ca ele să fie îmbrățișate cât mai mult în cercul din care face parte dl. Baicoianu. Numai când vom avea pe întinsul întregii țări un singur suflet românesc, numai atunci putem privi cu drag în viitor!..

XIII.

În urma mișcării întreprinsă de doamnele ortodoxe române și condusă cu mult tact și înțelepciune, avem astăzi o societate cu numele: «Societatea Ortodoxă națională a femeilor române», pusă sub președenția de onoare a I.I.

P.P. S.S. Mitropoliți ai țării. De sigur că această Societate constituie un mare eveniment în țara noastră. Și aceasta din două puncte de vedere: mai întâiu pentrucă nu se putea mai bine altcineva ca femeia să ia inițiativa în această privință. Religiunea e cel mai scump patrimoniu al ei și nimeni nu-l poate apăra mai bine ca ea, chiar contra tuturor. Și al doilea s'a dat o dovadă strălucită că, Românul nu e așa de indiferent în cele religioase, după cum credeau unii și alții.

*

Să vedem acum, care e scopul acestei Societăți.

Scopul societății este dezvoltarea culturii și educațiunii copiilor români, din punctul de vedere religios și național, așa precum cere interesul patriotic.

Mijloacele pentru realizarea acestui scop sunt următoarele:

a) Organizarea de conferințe religioase, de istorie, literatură națională și igienă, cu ajutorul clerului, membrilor corpului didactic de toate gradele și al medicilor, după programul ce se va stabili printr'un regulament special. •

b) Înființarea de grădini de copii, școale și internate pentru elevi și eleve, treptat după mijloacele materiale de care va dispune Societatea.

În aceste școale se vor predă cursurile învățământului primar și secundar, în conformitate cu programele statului, sau la cerere și după programe speciale.

Toate școalele Societății vor stă sub imediata ei privityghere.

c) Înființarea de cursuri de adulți.

d) Încurajarea bibliotecilor populare existente și înființarea de noi biblioteci populare.

e) Încurajarea autorilor de scrieri educative și patriotice, pentru copii și tinerime.

f) Incuragiarea asociațiunilor de foști elevi și eleve ale școalelor primare, întru cât vor permite mijloacele Societății.

*

Atât scopul cât și mijloacele tind în ultima analiză la o educațiune și instrucțiune religioasă și națională a tineretului și a adulților de ambele sexe. Și cu drept cuvânt se cere aceasta, pentru că o adevărată educațiune nu poate fi întemeiată decât pe religiune și anume pe cea creștină ortodoxă. Pe lângă aceasta educațiunea să fie și națională, după cum a fost și este religiunea noastră creștină ortodoxă. Biserica noastră în toate vremurile a fost una cu aspirațiunile țării și ale poporului, de aceea a fost și este națională. Nu putem să facem deosebire între una și alta. Biserica noastră e sufletul poporului și temelie țării. De aceea n'avem cuvinte să felicităm pe doamnele române pentru întemeierea acestei societăți cu un scop așa de mare pentru popor și țară și dorim din suflet ca această societate, prezidată de matroana femeilor române, de doamna *Anastasia Gr. Filipescu* să se dezvolte și să înfloriască. Rugăm cu toată căldura pe toți Români ortodoxi și patrioți să sprijinească această Societate pentru realizarea scopului ei, fiindcă fac un mare serviciu țării și poporului Român. Rugăm în deosebi pe preoți să fie neadormiți în sprijinirea acestei Societăți, pentru că reușita ei însemnează întărirea Bisericii străbune și revărsarea binefacerilor ei asupra poporului Român. Dorim din suflet ca această Societate să fie streajă puternică întru apărarea intereselor naționale și religioase ale neamului românesc!

*

Nu pot să trec la încheierea acestui scurt articol, fără să nu reproduc aici și chemarea pe care Societatea a făcut-o tuturilor bunilor români.

iată cum sună această chemare:

«Doamnele române, văzând cu mâhnire neajunsurile creșterii ce se dă ficelor Patriei, din punctul de vedere religios și național, și simțind pericolul de care țara și neamul sunt amenințate prin aceasta, cum și prin faptul că copilele noastre se încredințează în parte unor institute streine,—au crezut de datoria lor a înființa o Societate, în scopul de a cultivă în tinerime sentimentele religioase și naționale, cari sunt și trebuie să fie temelia educațiunii patriotice și podoaba neamului.

Strâns unite, într'un gând și suflet, pentru întărirea credinței strămoșești și a conștiinței naționale, chiemăm pe toți bunii Români a da sprijinul lor operei într'adevăr românești ce s'a făcut prin întemeierea «*Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române*». Obolul fiecăruia, cât de mic, va fi primit cu recunoștință, pentru că va contribui la înființarea de *grădini de copii, de școale și a unui institut de creștere a ficelor române*, care va fi pus sub privigherea imediată a Doamnelor din Societate.

Sus inimile, femei române! Cu inimă și cu stăruință să lucrăm, mână'n mână pentru aducerea la îndeplinire a frumoaselor scopuri ce urmărește această Societate, chemată la viață de o necesitate atât de adânc simțită».

XIV.

Am rezumat în scurt tot ce s'a petrecut cu ultimile incidente, când catolici nesăbuiți au căutat să sape la temelia Bisericii noastre ortodoxe străbune, lovind în conducătorii sufletești ai acestei Biserici. Regretăm din tot sufletul o asemenea acțiune din partea catolicilor, căci nimeni nu le-a dat privilegiu la aceasta. Am spus tot în această revistă, că țara românească e țara toleranței religioase. Ori și cine a putut și poate să-și profeseze credința sa în pace, nesupărat de nimeni. La noi nu există vre-o instituțiune, vre-o asociațiune cu scopul de a atrage la credința noastră creștină ortodoxă pre cei de altă credință. Istoria ne e martoră că acesta e curatul adevăr ¹⁾.

¹⁾ Vezi Biserica Ortodoxă Română an. XXVII, 1904—1905.

Catolicii 'și profesează credința lor în deplină libertate, fără ca cinevâ să-i împiedice sau să le facă vre-un neajuns. Atunci de ce năzuința de convertire și de atac în contra credinței noastre ortodoxe? De ce preoții și călugărițele catolice ies în afară de cercul credincioșilor bisericii lor? De ce o asemenea îndrăsneală?... Noi ținem la biserica noastră străbună și n'o vom părăsi pentru nimic în lume, pentrucă pe lângă că e legea noastră de veacuri și o credem de cea mai curată și apostolică dintre legile creștine, dar e și cel mai puternic scut al naționalității noastre. Legea noastră creștină ortodoxă e sufletul neamului nostru; ea formează tăria țării și a poporului român. Tăria poporului român stă în unitatea limbii și a credinței lui.

Cunoaștem în deajuns neajunsurile de care suferă frații noștri din Transilvania și Ungaria din pricina unirei unora dintre ei cu biserica papală. Cât n'ar da Românii de dincolo să fie uniți între ei și prin aceeași credință! Suspină numai, căci nu pot face nimic! Ei bine, astăzi nu voim să se mai repete ce s'a făcut la începutul veacului al XVIII-lea. Și de aceea considerăm ca cei mai mari dușmani pe acei dintre noi, cari ne părăsesc și cari vor să strice unitatea noastră națională, a cărei temelie e legea ortodoxă. Vom duce lupta cu toate mijloacele legale și bătuți nu ne vom da. Statul însuși va veghiâ, căci e vorba de legea lui sfântă.

G...

FABULA ȘI PARABOLA IN VECHIUL TESTAMENT.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul. XXXIV, No. 5).

Cele mai frumoase două parabole ale Testamentului Vechiu se găsesc în cartea a doua a Impăraților. Una este cea spusă de profetul Natan, regelui David, în care 'l mustră pentru păcatul ce l-a făcut regele răpindu-i lui Urie Heteul nevasta. Negreșit această faptă a lui David n'a fost demnă de un rege înțelept și ea a vătămat adânc sentimentul de dreptate al poporului, așa în cât, ori cât de mult a fost slăvit David de poporul lui Israel, după moartea sa, totuș această faptă a rămas vie în amintirea mulțimii ca o pată neștearsă, și de aceea cronica de mai târziu (Cartea Impăraților II. cap. 15 v. 5) zice despre David: Că a făcut David ce este drept înaintea Domnului și nu s'a abătut dela nimic câte i-a poruncit lui în toate zilele vieței sale, afară de faptul cu Urie Heteul.

Intâmplarea de care vorbim, e descrisă pe larg în Cartea Impăraților în cap. 11. David de pe acoperișul palatului său «vede pe o femeie scaldându-se, și femeia erà la chip frumoasă foarte». Erà nevasta lui Urie. David a trimis oameni să i-o aducă în palat și în urmă a trăit cu dânsa; iar ca să scape de bărbatul ei, de Urie. a poruncit

comandantului armatei sale Ioav să așeze Urie, la asediul unei cetăți, în locul cei mai expus, ca să piară. Și a perit. Versavia și-a plâns bărbatul perit, dar, spune biblia: «după ce a trecut plânsul, a trimis David și a adus-o pe ea în casa sa, și i s'a făcut femeie, și i s'a născut lui fiu, și rea s'a arătat fapta care a făcut-o David întru ochii Domnului».

Aici intervine parabola. Natan prorocul ca să arate lui David ce rău a făcut, răpind lui Urie pe Versavia, vine la el și vorbește: Rege, te rog, decide tu în cazul ce ți-l povestesc:

Erau doi oameni într'o cetate,
Unul bogat, iar celalt sărac.
Bogatul aveà turme și multe cirezi
Iar cel sărac nimic decât o singură mioară,
Pe care o cumpăruse și o crescuse
Și'n casă și-o ținea cu el și fiii săi
Mânca din mâna lui, și bea din cupa lui
Și'n sânul lui dormea, și-i fu ca și o fică.
Venì însă un drumeț la omul cel bogat
Și nu s'a îndurat să ia din turmele și cirezile sale
Ca să facă mâncare streinului sosit la el,
Ci a luat mioara bietului sărac
Tăind-o pentru omul ce sosi.

Aceasta este parabola. Bogatul erà David, regele, iar săracul Urie, și mioara cea dragă lui erà soția sa Versavia. Purtarea bogatului e, firește, revoltătoare, și David neînțelegând de ce e vorba «s'a mâniat cu iuțime foarte pe omul bogat, și a zis către Natan: viu este Domnul, că fiul morții este omul care a făcut aceasta. Va plăti și mioara înșeptit, pentrucă a făcut nedreptatea aceasta și că n'a avut milă», David deci, crezând că e vorba de un caz real, judecă faptul și condamnă la moarte pe făptuitor.

Dar, spre mirarea sa, Natan îi răspunde: «Tu ești omul care ai făcut aceasta». Și după ce îi face regelui o morală aspră (v. 7—12) îl face să se căiască de păcatul său, căci Urie numai poate învia, iar regele continuă a trăi cu Versavia, cu care a avut doi fii, unul mort de mic, iar al doilea e însuși Solomon.

Cu mult mai interesantă și mai fin dezvoltată, și care a avut un rezultat practic imediat, e adoua parabolă din cartea II a Impăraților (cap. 14). Avesalom, un fiu al lui David, ucide pe Amon, frate al său, dar numai după tată, și fuge apoi, trăind izgonit și în disgrația tatălui său, în Gedsur unde a trăit trei ani. În vremea aceasta «a încetat împăratul David a gonii pe Avesalom, căci se mângăiasse de moartea lui Amon». Regele însă nu voiă să cheme pe Avesalom acasă, ci așteptă să vie singur să ceară iertare, iar Avesalom se temeă să vie singur nechemat. Ioav, comandantul oștilor, a încercat să vede să înduplece, însă fără succes, pe David să-și recheme fiul. Atunci el recurge la o stratagemă. Plătește unei femei istețe să meargă la rege și să facă înaintea regelui tot ce o va învăța el. Biblia zice că a trimis Ioav în Tecoe, și a luat de acolo pe o femeie înțeleaptă, și a zis către ea: «fă-te că plângi, și te îmbracă cu haine de jale, și fi ca o femeie care jălește pe mort întru multe zile. Și să mergi la împăratul și să grăești către dânsul după cuvântul acesta. Și a pus Ioav cuvintele în gura ei».

Femeea aceasta, ca o adevărată actriță, și-a jucat perfect rolul ei. De aici Biblia ne arată o scenă vie și un dialog de toată frumusețea între David și femeie.

«Și venind femeia la împăratul, a căzut pe fața ei la pământ, și s'a închinat lui și a zis: Apără-mă, împărate, apără-mă. Și a zis împăratul către ea: Ce-ți este? Iar ea:

Femeie văduvă sunt eu, că mi-a murit bărbatul
 „Și roaba ta avut-a doi feciori,

Și odată ei au gălcevit în țarină.
 Și n'a fost cine să-i despartă,
 Și unul a lovit pe celălalt și l-a ucis.
 Și iată s'a sculat întreagă familia asupra roabei tale
 Zicând: Dă-ne pe cel care a ucis pe fratele său
 Și să stărpîn pe moștenitorul tău.
 Și așa ei vreau să-mi stingă și cărbunele ce mai mi-a
 rămas
 Ca să nu rămâe nici nume după bărbatul meu,
 Nici rămășiță după el pe fața pământului.

Înțelesul parabolei e limpede: Prin femeia văduvă se înțelege poporul israelit, cei doi fi sunt Amon și Avesalom; după ce Avesalom ucide pe Amon și fuge, acum împăratul—familia din parabolă—vrea să ucidă și pe Avesalom, ca să nu rămâe rămășiță pe pământ din casa lui David pentru poporul lui Israel.

David dă dreptate femeii; fiul ucigaș nu trebuie ucis, deci îi zice: mergi sănătoasă la casa ta; și eu voi purta grijă de acest lucru. Atunci femeia îi dă în mod foarte fin să înțeleagă, că nu e vorba de o cauză a ei, ci de a însuși împăratului, căci zice: «cadă peste mine fărădelegea mea, iar împăratul să fie nevinovat». Vrea să zică: dacă ar fi vorba de mine, întâmple-se și această fărădelege, dar bagă de seamă împărate, să nu fie vorba de tine. David însă n'a înțeles așa, ci i s'a părut că femeia îi spune că familia tot îi va ucide fiul, fiindcă știe că regele n'o va apăra. De aceia răspunde el: Cine este care peste voia mea să-ți faci răul? Adu-l la mine pe omul acela, și apoi vom vedea de se va mai atinge de tine. Femeia a răspuns: bine, împărate, dar te rog să nu uiți ce mi-ai făgăduit, atunci când voiu veni la tine cu toată familia să ne judeci. Impăratul se jură pe Dumnezeu, că nici un fir de păr nu va cădea din capul fiului ei, și cere femeii să vie cât de curând cu familia ei la judecată. Femeia, de

îndată ce a luat jurământul împăratului, i-a răspuns: Dacă ni-ascuți, împărate, sunt aici cu familia întreagă și judecă-ne chiar acum. Și în uimirea regelui, ea zice: Jurământul tău l-ai făcut ca un vinovat, de oarece de tine e vorba, de fiii tăi, și femeia văduvă e neamul lui Israel «că murim și suntem ca apa ce cade pe pământ și nu s'adună, fiindcă nu aduci îndărăt pe cel gonit». Apoi femeia vorbește multe și explică multe lucruri, și astfel regele e silit prin jurământul său, și prin cele câte i-le impută femeia, să recheme din exil pe Avesalom. Cu toate acestea un necaz tot i-a rămas în suflet, că a fost dejucat așa de fin, și întreabă pe femeie: Spune-mi drept nu Ioav te-a învățat toate acestea? Și ea n'a negat că «Ioav mi-a poruncit mie, și el a pus în gura mea toate cuvintele acestea». Întâmplarea lui David cu femeia din Tecoe e una dintre cele mai frumoase pagini ale Vechiului Testament.

Parabole puternice și frumoase se găsesc, apoi, la profeții Isaia și Ezechiel, toate având un caracter politic. Foarte frumoasă în avântul ei poetic este parabola vulturului, la Ezechiel (cap. 17) pe care însă, pentru lungimea ei, nu o putem reproduce. Înțelesul parabolei e acesta: Nabucodonosor bate Ierusalimul, și duce cu el în robie pe toți fruntașii regatului lui Iuda dimpreună cu regele Ioachim și cu fiul său Zedechia. Pe acest Zedechia, apoi, Nabucodonosor îl face rege al Ierusalimului, dar nu independent ci un vasal al său. Zedechia, ca să scape de robia regelui babilonean, face o legătură cu regele Egiptului contra lui Nabucodonosor. Ezechiel însă desaproabă această legătură și o numește trădare, față de Nabucodonosor, căruia Zedechia i-a jurat credință, și o desperată încercare fără noroc, pentru că regele Egiptului nu se va bate cu Vavilonul de dragul Iudeii, și chiar de se va bate, va face numai ca să pue ei mâna pe Ierusalim, și astfel poporul lui Israel va cădea din rău în mai rău.

În parabolă Nabucodonosor e închipuit ca un vultur mare, care vine la Liban și rupe toate vârfulile codrilor (frunțașii neamului) și le duce cu el în țara negustorilor. El mai ia și sămânță din țara Israeliților (aluzie la fiul regelui, Zedechia) pe care o seamănă lângă ape multe, și din care iese o viță de vie. Aceasta crește, dă frunze. Dar iată alt vultur mare (regele Egiptului) spre care își întinde vița de vie rădăcinile, voind ca acesta s'o adape și «nu pământul în care e sădită», Și, așa zice Iehova: Fi-va asta bine? Nu-i va smulge (Nabucodonosor) rădăcinile, nu-i va tăia rodul, ca să se usuce și să-i sece toate foile câte le are?

M. P.

Documente de sprijin pentru Religione contra Liberei Cugetări.

INTRODUCERE.

Lucrarea intitulată «*Libera Cugetare și Cugetarea Liberă*» s'a terminat. Ea nu s'a încheiat însă cu «Sfârșit», ci purta încă pe «Va urma».

N'a fost o greșală, pentru că ea continuă, într'adevăr, în lucrarea care urmează. Dar aceleia a trebuit să-i pun punct, de oarece paginile care vor urma intră sub un nou punct de vedere și pot sta ca un lucru cu ființa sa proprie.

Relativ la atitudinea noastră, a celor ce servim religiei și lui Hristos, am ajuns la constatarea următoare:

Din cîmpul advers ni se dau ca axiome științifice multe lucruri care în știința actuală au încetat de a mai fi privite ca atare și care, în cel mai bun caz, stau cu titlul de ipoteze. În țara noastră însă n'a ajuns răsunetul glasului bărbaților care cîntă lauda unei concepțiuni religioase a vieții și care arată că multe date, socotite ca ultimul cuvînt al științei, n'au această calitate și numai pe nedreptul au putut fi întrebuițate ca adevăr absolut în contra religiei.

În țara noastră materialismul se resfață și privește doctrina religioasă ca un cuceritor care se uită mulțămît la rezultatul vitejiei și priceperii sale. Ideile contrare sînt privite de materialisti ca supușii țării cucerite și care temporal sînt tolerați, pînă ce va ajunge să se termine procesul în curs al desnaționalizării.

Așa e considerată religionea noastră.... lucru trecător.... cucerirea e un fapt îndeplinit și definitiv.

În străinătate nu e așa. Acolo religionea învie. Din în-

suși cîmpul științific se rîdică acei care spun că materialismul și-a trăit traiul. Și aceștia nu sînt X sau Y, ci regii cugetării și ai științei.

Ideile lor sînt comentate, răspîndite în opere de vulgarizare.... Materialismul își perde din teren.

Poate că liber-cugetătorii de la noi nici ei nu știu asta și trăiesc în ideile curente de acum 20—30—40 de ani.

Ce facem noi, servitorii religiunii, în fața acestui fapt?

Părerea mea este că trebuie să observăm tot ce apare ca rezultat al științei în favoarea religiunii și în genere în favoarea unei concepțiuni antimaterialiste a vieții și de afirmare a domeniului spiritului peste cel al materiei.

Afară de cărțile voluminoase și grele de citit, în străinătate apar broșuri, articole de revistă, etc. care se ocupă de aceste chestiuni și care, dacă ar fi cunoscute la noi, ar face lumea să înțeleagă că temeiurile religiunii nu sînt zdruncinate și că zdruncinătura începe să se simtă aiurea.

Ei bine, socotesc că e de datoria servitorului religiunii de a folosi aceste mijloace prin care să arăte lumii că «Dumnezeul cel viu» e tot Dumnezeuul *cel viu*.

Acest lucru trebuie făcut în România.

Ca cel ce posed mult material de reviste și broșuri în această privință, material la care deseori m'am uitat cu tristeță cum stă închis și nefolosit, mi-am propus să mă apuc eu de acest lucru. Voi începe să traduc articole, broșuri, crîmpeie din opere mai mari și le voi pune, prin publicitate, la dispozițiunea celor ce au trebuință de ele pentru a le înfățișa publicului românesc care trebuie renăscut în cele spirituale.

Se va vedea cum a fost nimicit de mari bărbați ai științei monismul care îndrăznește să-și rîdice capul la noi și să ne privească de sus; se va vedea cum Libera Cugetare, în sensul dogmatic al cuvîntului, a fost o operă negativă care sună a gol și care n'a putut da lumii ce-i trebuie.

Monismul la noi urmează drumul pe care noi îl declaram necesar aici; el traduce și-și dă afirmațiunile ca singurele valabile științific.

Trebuie să arătăm noi lumii ce e cu adevărat valabil, și acest lucru se începe aci.

RENAȘTEREA SPIRITUALISMULUI.

Articol din revista *Fede e Vita* (Iulie 1910) care apare în Roma.

Nu e un studiu al chestiunii, e un răspuns la o întrebare. Întrebarea, formulată cu precizie, pentru ca în răspuns să nu ne abatem de la subiectul discuției, ci pur și simplu să fie demonstrată cu fapte, e următoarea: «*Ce fapte reflectate în literatura modernă ne arată că ne aflăm într'un timp de trecere de la materialism la spiritualism?*»

Seculul XIX n'a murit cum a trăit. Prea obsedat de ideea marii sale valori, din cauza triumfului științei materialiste, își încheia drumul, gânditor asupra unor simptome nouă. Acesta fusese secolul în care se lăudase pînă în ceruri atotputernicia metodei științifice, în care se înalță cîntarea măririi sale și prevestirea viitoarelor sale cuceriri¹⁾. Auzise pe Ernest Renan afirmînd că supranaturalul nu e adevărat și că ceia ce nu e adevărat trebuie să moară. Văzuse pe Stuart Mill acordînd divinității un certificat de existență provizorie sau care poate fi revocat de progresele științei. Și în timp ce doctrinele lui Darwin și ale lui Spencer, ajunși să-și întemeieze fiecare școala sa, întregeau opera distructivă în mijlocul oamenilor de gîndire și de studiu, teoriile lui Büchner, vulgarizate la timp, deveneau evanghelia materialismului popular.

Se iviră apoi, ici și colo, semne singuratece și sfioase ale unei schimbări. Frederic Delpino, botanist ilustru, inaugurîndu-și anul academic în 1888—1889 la universitatea din Bolonia, îndrăzni să-și afirme concepțiunea sa idealistă despre viață, după cum cîțiva ani mai nainte făcuse și în cartea sa *Pensieri di biologia vegetale* (Cugetări din biologia vegetală). Lui Büchner îndrăzni să-i răspundă un învățat matematic care voi să-și ascundă numele sub două inițiale²⁾. Dar aceștia nu erau de cît precursori. Luptătorii neașteptați ai acestei bătălii nouă sosiră mai tîrziu, dar din toate părțile și în număr mare.

¹⁾ Achille Loria: *La Crisi della Scienza*. Turin, 1909.

²⁾ S. S.: *Del Numero Infinito*, Lettere al Dr. Büchner. Milan, Hoepli, 1882.

În ultimul deceniu am avut, în câmpul filozofiei și al științei, elemente pregătitoare pentru o renaștere a spiritualismului. După un lung timp de părăsire, se observă, în Italia și aiurea, o minunată înflorire a studiilor hegeliane. În ultimii ani, prin munca mai cu seamă a lui Benedetto Croce și a lui Raffaele Mariano, s'au putut semnala însemnate publicațiuni de filozofie, precum *Enciclopedia delle scienze filosofiche* (Enciclopedia științelor filozofice), tradusă de Croce și *dall' Idealismo nuovo a quello di Hegel* (de la Idealismul nou la acel al lui Hegel) de Mariano. Și aceste publicațiuni nu sînt sporadice și ocazionale, ci, împreună cu multe altele, fac parte dintr'o primăvară care trece dincolo de hotarele Italiei. Și în timp ce filozofia lui Hegel, afirmînd domeniul idealismului, pregătea calea spiritualismului în câmpul speculațiunilor, în acel al științei se începea o operă de revizuire prin studii nouă de fizică și chimie și prin descoperirea radiului. Cădeau aserțiunile cele mai îngîmfate: *Nemurișea materiei e astăzi un fapt definitiv stabilit de știință, atomul e cea mai mică parte din materie care nu se poate împărți mai departe*¹⁾. În ochii savantului atomul dispărea în *electroni*, de sute de ori mai mici de cît atomul, iar materia se disolva în energie. Cărți, broșuri, reviste împrăștiară atunci teoriile nouă, în fondul cărora se năștea necesitatea de a înlocui interpretarea curat mecanică și materialistă a vieții cu o nouă interpretare. Gura unui fizician distins pronunță cuvîntul înțelept, dar sugestiv: «*Noua teorie ar putea să-și dobîndească cu timpul o nu mică importanță, chiar din punctul de vedere filozofic*»²⁾. Mai hotărîtoare și preponderantă fu influența scrierilor lui Sir Oliver Lodge, marele fizician englez, ale cărui cărți îndată fură răspîndite și traduse, din cauza autorității numelui său și a setei ferbinți care cuprinsese sufletele. Acele cărți³⁾ deschideau orizonturi nouă și cuprindeau afirmațiuni care uimeau pe cei deprinși cu vechile

1) Büchner: *Forță și Materie*, cap. II și IV.

2) Augusto Righni: *La moderna teoria dei fenomeni fisici*. Bologna, Zanichelli, 1904.

3) *The substance of faith allied with the science; L'Uomo e l'Universo*, etc.

formule în care îi legănase materialismul. Astfel la părerea lui James ¹⁾ se adăuga autoritatea lui Lodge care afirma că nu e necesar nici inevitabil conflictul dintre știință și credință, pentru că «*sfera religiunii adevărate și a științei celei mai complete e una singură*».

Astfel, precum în filozofie se afirma idealismul, în fizică își luă locul concepțiunea nouă despre natură care păru mistică (Loria) și e spiritualistă. În științele biologice tendența spiritualistă se manifestă curînd într'o înlănțuire de mărturii tot mai îndrăznețe și mai explicite.

În mijlocul uimirii colegilor și discipulilor săi, Delpino își formulaze crezul său filozofic, după lungi și savante observațiuni care îi câștigaseră faima de maestru: «*toate formele corpurilor organizate au apărut sub acțiunea predominantă a unei cauze inteligente, libere, arbitrare, teleologice, care alege și înlătură...*»

Aceste afirmațiuni spiritualiste n'au fost onorate atunci de nici o discuțiune sau combatere. Chiar și acei care recunoșteau în Delpino o autoritate indiscutabilă ca maestru în biologia vegetală, tăcură, ca înaintea descoperirii neașteptate a unor *slăbiciuni* la persoana pe care o iubești și stimezi... Dar în deceniul acesta cugetarea spiritualistă a lui Delpino a fost luată în considerațiune ²⁾ și urmată de alți autorizați maestri în biologia animală. Cine nu-și aduce aminte de discursul profesorului Grassi, «*Viața*», citit la «Academia dei Lincei» acum patru ani? Ilustrul zoolog stîrni pretutindenea discuțiuni prin îndrăznețele sale afirmațiuni și tot discursul său fu o dărămare a vechilor idei materialiste ³⁾. Profesorul Loria în discursul său pronunțat un an după aceea la inaugurarea anului academic în Turin, relevează cu melancolie și cu o amărăciune rău ascunsă că în discursul lui Grassi se află «*începuturi fricoase de metafizică în fașă care mîne, lăsînd la o parte afirmațiunile sfioase, ne va vorbi mai hotărît despre ordinea divină și despre sufletul nemuritor*» Dar ce va zice astăzi

¹⁾ „Conștiința Religioasă“.

²⁾ Interesante sînt studiile lui Geremicca asupra cugetării științifice și filozofice ale lui Delpino.

³⁾ Vezi textul discursului în *Rivista d'Italia*, Iunie 1910.

profesorul Loria cînd după alți patru ani, alt profesor, Fano, a afirmat în aceeași Accademia dei Lincei, unde se țin cele mai solemne ședințe ale științei italiene, că «*biologul trebuie să primească concepțiunea teleologică despre viață ca o ipoteză de lucru necesară*».¹⁾ Toate implorările materialiste n'au putut opri afirmarea continuă a spiritualismului în cugetarea modernă. Și acest fapt devine și mai simptomatic cînd îl punem alătura de alte fapte, precum lucrările critice și de revizuire care se îndeplinesc neîncetat relativ la teoriile darwiniste, modificîndu-i temeliile și atenuîndu-i pretențiunile²⁾. Alt semn despre renașterea spiritualismului îl avem în *dezvoltarea studiilor psihice* care au atras în Italia și în străinătate atențiunea celor mai iluștri savanți. Și aceștia, la rîndul lor, întrebuițînd cu precauțiune metoda științifică, au constatat seriozitatea acelor cercetări care atîta timp fuseseră numai un mijloc de distracțiune pentru oamenii ușor crezători sau pentru șarlatani. Astfel, în timp ce lumea fizică dădea la iveală orizonturi nouă, viața spiritului apărea profund misterioasă, și din fondul necunoscut săreau fășii de lumină orbitoare. Ce trezire minunată pentru acei care iscăliseră dogma materialistă afirmînd în chip irevocabil că *creierul secretează cugetare, după cum ficatul secretează fiere; că cugetarea și conștiința sînt mișcări ale materiei...*

Intre alții fură atrași în Italia la studiul fenomenelor psihice și profesorii Morselli și Lombroso. Lombroso, care în Italia era recunoscut drept cel mai autorizat contrar al spiritualismului, scrise apoi admitînd că *fenomenele spirituliste, de și datorite în mare parte influenței mediului, trebuiesc atribuite, după toată probabilitatea, influenței unor ființe extra-terestre*³⁾. Și mai tîrziu intră în polemică cu Morselli care își «*chinuia spiritul său viguros pentru a proba că nu sînt adevărate nici probabile lucrurile pe care el însuși de-*

¹⁾ *Homo sapiens*, Accademia dei Lincei, 5 Iunie 1910.

²⁾ Interesante studii relativ la această chestiune au fost publicate *Revue Générale* pe 1906, în *Nouvelle Revue* și în *Nuova Antologia* pe 1909,

³⁾ *Grand Magazine*, Ianuarie 1907.

clara că le-a văzut și că i-au reușit într'adevăr...» ¹⁾ Astfel avem o întoarcere totală a cugetării, care merge, de la speculațiunile filozofice, la experiențele fizicei și ale chimiei, de la biologie la psihologie.

Dacă acum, trecînd peste chestiunea nouăi atitudini a cugetării moderne, căutăm împrejurul nostru mărturii și probe despre renașterea spiritualismului, găsim o mulțime de fapte cărora li se poate atribui cel puțin valoarea de semne.

Modernismul cu multele sale reviste ²⁾ îndrăznește în programă și cu viața furtunoasă..., a adus pe tapet discuțiuni mai nainte neglijate și a aprins dezbateri în niște medii care mai nainte păreau cu totul refractare oricărei influențe religioase. *Socialismul* a suferit aceiaș criză a materialismului: teoriile marxiste au fost și ele supuse la un studiu critic de revizuire ³⁾, și dogmele lor: materialismul istoric, concentrarea bogățiilor și catastrofele, lupta de clasă, care împinseseră la exagerări foarte ridicule, se socoti de trebuință să fie cernute din nou... Astfel lumina oarbă a materialismului istoric cu care se explica orice fenomen în viața socială, precum religiunea, revoluțiunea, distrugerea Troiei și chiar fazele lunii, fu înlocuit cu un spirit critic al cărui ager campion fu Sorel care făcu să se admită, cel puțin ca posibilitate, și existența altor factori și motori în viață. Astfel în marea masă proletară fu ruptă încrederea care o făcea să se deție departe de orice influență a unor cugetări străine, și fu pregătit sufletul să deie ascultare și acelor care veneau la luptă cu o mentalitate deosebită. În chipul acesta se făcu posibilă primirea binevoitoare a elementelor nouă care mai nainte erau privite cu spirit de dușmănie.

Și în democrația republicană a avut loc o trezire a ideiei religioase. Giuseppe Renzi a spus deja în *Vita Italiana* pentru ce el e idealist. G. B. Pirolini, suflet mîndru de

¹⁾ *Luce e Ombra*, Iulie 1908, în recenziunea operei *Psicologia e Spiritismo* de Morselli.

²⁾ *Rinascimento, Nova et Vetera, Commento*, ect.

³⁾ În Italia sînt importante lucrările publicate de profesorul Antonio Labriola și de B. Croce.

mazzinian, a străbătut Romagna, ținut care, din ură veche contra clericalismului apăsător, era protivnic oricărei idei religioase. Dar cu o propagandă îndrăzneată, care păru uitator de nouă, Pirolini întări din nou vechea programă a Maestrului, întregind-o cu uitata și desprețuita idee religioasă. Și propaganda, înaltă, onestă și ferbinte e continuată ca adevărată misiune educatoare de *Fede Nuova* (Credința nouă) ¹⁾, cuvânt plăcut și îndrăzneț al unei grupe de femei care în asprile luptelor zilnice nu perd din vedere principiile veșnice ale spiritului.

Astfelă s'a făcut posibil înmulțirea revistelor care pe diferite trepte și cu programe diferite împlinesc cerințele conștiinței moderne. Afară de revistele moderniste deja citate, mai sînt și altele la care ajunge să observăm cuprinsul, pentru a le cunoaște caracterul și direcțiunea.

Coenobium, marea revistă din Lugano, a publicat articole de Angelo Crespi care afirmă că viața se răspîndește și se îmbogățește prin creșterea și intensitatea credinței cu care ea intră în domeniul necunoscutului și se încrede în el afirmîndu-l... ²⁾ *Rinnovamento* a publicat o polemică a profesorului Varisco cu Benedetto Croce asupra naturii și rațiunii de a fi a dogmei; și chiar reviste pedagogice au primit articole în apărarea ideiei despre divinitate ³⁾. *Rivista Popolare* condusă de Colajanni a publicat în numărul de la 10 și 31 Mai din acest an o scrisoare a lui G. N. Bresca în apărarea *cugetării laice* și afirma: «*nu trebuie confundat laic cu antireligios. Asta produce o dezordine intelectuală, morală, politică care strică viața publică și privată... Chiar și termenul «liberă cugetare» nu trebuie înțeles ca aver-siune contra religiunii, cum pretind creerile obtuze sau politicienii în luptă?»*,.. «*Și cu toate acestea e o mare greșală, împărtășită de mulți, de a face din laic sinonimul lui ireligios și antireligios. A vorbi de școală laică, stat laic, loc de recreare laic, pentru ca prin ele să ajungi a decreta*

¹⁾ *Fede Nuova*, Ziar femeesc de propagandă Mazziniană, Religioasă, Politică, Socială—Roma, Viale Manzoni 13.

²⁾ *Coenobium*, Mai 1908.

³⁾ *Veltro*, Rivista di studi psichici. Sampierdarena; *Hermes*, Rivista di liberi studi. Ferrara; *Ultra*, Rivista Teosofica, Roma.

ateismul obligator, e un lucru rău și care nu trebuie să se facă. Libera cugetare adevărată respinge clericalismul și tirania ateistă». Afirmățiunile de felul acesta nu sînt nouă, dar sînt însemnate, avînd în vedere revista care le publică și oamenii autorizați care colaborează la ele.

Lupte crîncene împotriva materialismului sînt purtate de publicațiunile de *studii psihice și teozofice*¹⁾. Și ca și cum asta n'ar fi fost de ajuns, un fenomen cu adevărat nou am avut în căutarea de conferențieri de valoare și competenți, ca Fradeletto și profesorul Giacosa, care au adus înaintea celor mai aleși auditori din Italia tratarea chestiunii religioase și a drepturilor spiritului.

Chiar și în viața noastră parlamentară, atît de des săracă și stearpă, am avut o manifestare spiritualistă în lunga discuțiune asupra școalei laice. La ordinea zilei Bissolati luînd atitudine antireligioasă și materialistă, s'au opus cu discursuri foarte savante oameni cu încercată credință liberală, precum Martini, Guerci, Fradeletto și mulți alții, nu pentru a apăra școala confesională, ci pentru a salva drepturile spiritului.

Nu e nevoie să mai continuăm cu enumerarea acestor lucruri pe care eu le numesc semne de spiritualism în viața modernă. Altfel ar trebui să vorbesc de numeroasele publicațiuni italiene și străine citite cu multă lăcomie de toate categoriile de persoane. Ajunge să observăm cum cei mai înțelepți dintre editorii noștri se grăbesc să publice cărți și să întemeze colecțiuni care tratează diferitele chestiuni care agită spiritul din zilele noastre. Și ei mărturisesc pe față, că cel mai mult vînd din cărțile care tratează chestiuni de natură religioasă, filozofică, științifică sau literară în legătură cu spiritualismul.

O ultimă constatare. *Coenobium* din luna Ottobre a

¹⁾ Amintire numai din fugă: G. Pisa: *Il problema religioso: e testamentul său moral*; Fogazzaro: *Ascensioni umane și Il Santo*; Colajanni: *Preti e socialisti contro Mazzini*. Să se adauge la acestea imensa popularitate a scrierilor lui Tolstoi, producțiunea literară idealistă a lui Alfred Oriani. și, din contra, critica și condamnarea lui D'Annunzio ca «estet al materiei și literat prins de amețeala sexuală, incapabil de a birui criza pozitivistă și materialistă»!

anului trecut a publicat rezultatul concursului fixat asupra temei: «*posibilitatea de a împăca într'o sinteză superioară știința cu credința*». Premiul învingătorului era o sumă însemnată, de sigur însă nu la înălțimea muncii grele pentru tema propusă. Ei bine, la închiderea termenului pentru concurs au sosit la revista *Coenobium* 82 de manuscrite în diferite limbi, manuscrite pe care unul din membrii comisiunii de cercetare, ilustrul Alexandru Chiappelli, le-a numit seceriș foarte bun, fiindcă între concurenți unii s'au semnalat prin agerime de analiză și prin înălțime de vederi, și apoi aproape toți prin conștiința gravității și a actualității problemei critice. Din lista concurenților pe care o am sub ochi văd că, afară de mulți italieni, sînt încă și franceji, germani, engleji, ruși, spanioli, americani: aproape toți reprezentanții popoarelor celor mai civilizate și mai înaintate. Lucrul acesta e cu adevărat întăritor și minunat. Spiritualismul continuă triumfal mersul său prin mijlocul neamului omenesc, afirmînd geniul lui, drepturile sale cele mai auguste, suirea neîncetată spre sfere tot mai curate și mai luminoase.

De data asta profesorul Loria va putea scrie cu îndoită rațiune plîngerea sa tristă și dezolată; numai, pentru a fi mai precis, va trebui să n'o mai numească *criză a științei*, ci «criză a materialismului». *Vincenzo C. Nitti.*

Arhim. I. SCRIBAN.

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE. SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 5).

3. MĂNĂSTIRILE.

Viața mănăstirească, călugărișmul a fost introdus mai întâiu, precum am văzut mai sus, în Țara Românească de Nicodim, în jumătatea a doua a secolului al XIV-lea. Din Țara Românească, discipoli de ai lui Nicodim, trecură, chiar pe timpul lui, și în Moldova, aducând cu ei organizarea dată de Nicodim mănăstirilor din Țara Românească.

Lăsând la oparte mănăstirea din Rădăuți, din care, cum am văzut, s'a dezvoltat episcopia Rădăuților, lăsând la oparte și pe cea din Mirăuți, unde și-a stabilit reședința mitropolitul Moldovii, la începutul secolului al XV-lea existau în Moldova două mănăstiri organizate, după cele din Țara Românească: Neamțul și Bistrița, întemeiate pe vremea Domnitorului Petru Mușat, la îndemnul mitropolitului Iosif. Ca și cele din Țara Românească, erau așezate în pozițiuni întărite și apărate de natură, servind, la vremuri de grea cumpănă, de adăpost, refugiu. În ele se stabiliseră călugări deprinși cu practicile cultului divin, și călugări deprinși cu meșteșugul condeiului, cu cărturăria slavonă. Acești din urmă erau desigur discipoli ai lui Nicodim, do-

vada
dint
In
dova
lui
cel
In
ființ
poa
mol
L
pete
stre
tări
țile
este
noa
se
ave
gun
rile
de
nici
boe
din

I
Mo
ziți
din

1
mic
în
2
Sfă
Iste

vadă e aflarea în mănăstirea Neamțul a corespondenței dintre Nicodim și patriarhul bulgar, Eutimiu¹).

În secolul al XV-lea numărul mănăstirilor crescuse în Moldova prin înființarea a mai multor mănăstiri pe vremea lui Alexandru cel Bun, și mai ales pe vremea lui Ștefan cel Mare.

Înainte însă de a vedea cari sunt aceste mănăstiri înființate în secolul al XV-lea, să vedem mai întâiu ce se poate spune, în acest secol, despre cele două mănăstiri moldovenești mai vechi.

Din capul locului trebuie să spunem că izvoarele de căpetenie pentru reconstituirea trecutului mănăstirilor noastre sunt în prima linie documentele de danii sau de întăriri; la unele se mai adaugă și mici însemnări pe cărțile de slujba bisericească și inscripții. Așa stând lucrul, este evident că în privința vieții launtrice a mănăstirilor noastre pe vremuri se poate spune foarte puțin. Ceea ce se poate însă ști și spune e cu privire la înzestrarea lor cu averi: moșii, sate, privilegii, slugi etc.; sau cu privire la egumenii, care, pe vremuri, au stat în fruntea lor. Mănăstirile fiind la început numai domnești, adică fiind întemeiate de Domni, și averea lor provine în primul rând din dărnicia și evlavia Domnilor noștri vechi, iar mai târziu, când boerii s'au luat după urmele sau exemplele Domnilor, și din a boerilor.

Referitor acum la cele două mănăstiri mai vechi din Moldova, întâlnim, la începutul secolului XV-lea, o dispozițiune care le privește pe amândouă. Prin documentul său din 1407 (ianuarie 7²), mitropolitul Iosif încredințează a-

¹) E. Kaluzniacki, *Werke des Patriarchen von Bulgarien Euthymios* Wien 1901, pp. 205—220, 221—224 și Melhisedec, Catalog, în *Revista pentru Istorie Archeologie și Filologie* II pp. 130, 139.

²) Originalul slavon, la Arhivele Statului (secția istorică), fost Sfântul Saba-Iași, pachet 230 No. 1. Publicat de Hasdeu, *Arhiva Istorică* I, 1. 140.

mândouă aceste mănăstiri ale «Vlădiciei Sale» conducerii egumenului «popei Kir Domentian», care aveà să primească din mâinile unui boier, Petru Ureche, delegat în acest scop, toată averea acestor două mănăstiri, fie cărți, odăjdii, vase, fie oi, boi, cai, albine etc. Am văzut că în Țara Românească Vodița erà unită cu Tismana; Cotmeana cu Cozia, și, în unirea celor două mănăstiri moldovenești, trebuie să recunoaștem influența organizării lui Nicodim în Țara Românească. Pe lângă aceasta și Domentian, ca și Nicodim, sau ca și egumenii dela Cozia sau Snagov, capătă dreptul de a alege el singur pe urmașul său în egumenie, fără vre-un amestec din partea autorității lumești sau bisericesti.

Mănăstirea Neamțul primì, în secolul al XV-lea, mai multe donațiuni. Așa Alexandru cel Bun îi dăruì mai întâi iazărul Luciul la Prut¹⁾, pe urmă două sate: Buzăștii și Siliștea Nenavice (acest din urmă numit apoi Gemenești²⁾, apoi alte două sate: Crăstienești și Timișești «pentru sufletele celor cu sfințenie odihniți părinților mei și pentru sănătatea și sufletul domniei mele și a doamnei mele Marinii și a fiilor domniei mele»³⁾; pe urmă tot el mai dăruì o baltă la Nistru, ce se numià Zahorna și 12 boloboace cu vin pe fiecare an din zeciuiala Neamțului⁴⁾. La acestea

¹⁾ Academia Română Mns. 1269 p. 7. Documentul erà din 1409 Noemvrie 7.

²⁾ Documentul din 1422 Martie 2. Arhivele Statului, Mănăstirea *Vărațic* pachet 16, No. 1. și Academia română Mns 1269 p. 7—8.

³⁾ Academia română Mns. 318 p. 2 b. și Mns. 1269 p. 8b.—9b. și Arhivele Statului (secția istorică), fost mănăstirea Neamțul pachet 21 No. 2; document din 14 Sept. 1427.

⁴⁾ Documentul erà din 1429 Septemvrie 1; Academia română Mns. 1269 p. 10. Făceà danie „pentru sănătatea noastră și pentru pomenirea născătorilor noștri, celor ce cu sfințenie s'au odihnit și încă am voit și am ales pentru noi două zile ca să cânte nouă dumnezeasca liturghie întru toate săptămânele domniei mele Joi, iar doamnei Marinii Marți, și întru acele zile să se dea fraților la tra-

adaogă, în sfârșit, Alexandru cel Bun, trei mori¹⁾). Iliăș feciorul lui Alexandru cel Bun, confirmând donațiunile părintelui său, și regulând hotarul munților dimprejurul mănăstirii Neamțul, adaogă și el altele nouă și anume: satul Savcauții, o prisacă și o moară «pentru sufletele celor cu sfințenie adormiți născătorilor noștri, și pentru sufletul celui cu sfințenie adormit duhovnicescului nostru părinte *Iosif mitropolit* și pentru sănătatea noastră și pentru sănătatea doamnei noastre Marinii și pentru sănătatea iubiților noștri fii»²⁾). Pomnirea mitropolitului răposat Iosif între membrii familiei domnești e o dovadă mai mult că el făcea parte din această familie.—Ștefan Voevod, fratele lui Iliăș, confirmă mai întâiu toate daniile de până atunci ale mănăstirii Neamțul³⁾; satele erau 7 la număr⁴⁾). Pe locuitorii din aceste sate Domnul îi scutește de orice dări și angarale față de domnie și de dregătorii domnești, având să le dea numai egumenului mănăstirii, care va avea dreptul să pronunțe și judecată asupra lor. Domnul adaogă câte 2 maje de pește pe an și câte 3 cîntare de icre negre, dela Chilia⁵⁾). În fine întărește dania unui particular

peză câte o cupă din vinul acel mai sus zis. Și până când vom fi în viață acestea să se cânte pentru a noastră sănătate, iar după a noastră moarte pentru a noastră mântuire“.

¹⁾ Academia română Mns. 1269 p. 10 b. Documentul din 1430 Decembrie 23.

²⁾ Documentul lui Iliăș-Voevod din 1436 Noembrie 30, Arhivele Statului (secția istorică) Mănăstirea *Neamțul* pachet 21 No. 3. Academia română Mns. 1269 p. 12b. Documentul aceluiaș Voevod din 1437 Martie 12. Academia română Mns. 1269 p. 13. Documentul din 1438, Februarie 23. Arhivele Statului *Neamțul* pachet 30 No. 1. Academia Română Mns. 1269 p. 13b—14b.

³⁾ Documentul lui Ștefan Voevod din 1446 Martie 11. Arhivele Statului (secția istorică), fost mănăstirea Neamțul pachet 21 No. 4 și Acad. rom. Mns. 1269 p. 15b.

⁴⁾ Unele erau din daniile anterioare, altele erau schimbate sau cumpărate de mănăstire: Timișești, Dvorinești, Crăstienești, Baloșești, Bașotești, Dragomirești și Tebelnițele.

⁵⁾ Documentul era din 1440. Cfr. Academia română Mns. 1269 pp. 15a.—15b.

«Dumnealui Cristea» care dăruise mănăstirii satul Fântărele¹⁾, e întâiul caz ce cunoaştem de înzestrarea unei mănăstiri domneşti în Moldova de altcineva decât de Domni, înzestrare, care, precum vedem, are nevoie de confirmarea domnească.

Dela acest Domn, Ştefan Voevod, mănăstirea Neamţul are un document, cu data de 6 Iunie 1446, prin care Domnul supune mănăstirii Neamţul «o mănăstire la Boişte, unde au fost chiliile Vlădicăi lui Iosif», asemenea îi supune şi bisericile «cu toţi popii» din satele mănăstirii, «ca să asculte de mănăstire cu toate veniturile»²⁾. Documentul acesta ne arată că nu numai mănăstirii din Rădăuţi îi erau sobordonate biserici cu preoţii lor, ci şi mănăstirii Neamţul; pe urmă ne arată că chiar şi o mănăstire, de bună samă, mai mică, era supusă uneia mai mare, cum e cazul acestei mănăstiri de călugăriţe din Boişte, pe care Domnul o supune mănăstirii Neamţul; în fine ne arată şi pe cea dintâi mănăstire de călugăriţe din Moldova: cea dela Boişte. Petru Voevod, fiu şi el al lui Alexandru cel Bun, confirmă posesiunile anterioare ale mănăstirii Neamţul³⁾, regulează hotarele munţilor⁴⁾ şi adaugă pentru slujba mănăstirii nişte Țigani⁵⁾.

Dela Domnii următori, până la Ştefan cel Mare, întâlnim puţine donaţiuni. Aşa Bogdan, tatăl lui Ştefan cel Mare, dă mănăstirii Neamţul nişte Tătari⁶⁾; Alexandrel nişte Ți-

¹⁾ Documentul din 1446 Iulie 20. Arhivele Statului (secţia istorică). Mănăstirea *Neamţul* pachet 21 No. 5 şi mănăstirea *Pobrata*, pachet 11 No. 1, asemenea şi la Academia română Mns. 1269 p. 15 b.

²⁾ Arhivele Statului (secţia istorică), fost mănăstirea Neamţul pachet 21 No. 7; *Condica mănăstirii Neamţul* p. 276 şi Mns. 1269 (la Academie) p. 15b.

³⁾ Document din 22 August 1447. Academia română Mns. 1269 p. 16 şi Arhivele Statului, Mănăstirea *Neamţul* pachet 21 No. 6. Publicat de St. Nicolaescu, *Documente slavo-române* pp. 221—225.

⁴⁾ Document din 15 Septembrie 1447, Mns 1269 (la Academie) p. 16.

⁵⁾ Document din 3 Septembrie 1448. Ibidem p. 16.

⁶⁾ Document din 1451 Iulie 31. Ibidem p. 16.

gani¹⁾); iar Petru Aron îi confirmă posesiile de până atunci²⁾. Alexandrel îi mai dă moșia Covasma, o prisacă, o bucată de loc lângă mănăstire, hotărînd și munții³⁾.

În fine Ștefan cel Mare confirmă daniile de până atunci ale mănăstirii Neamțul și adaogă și el 3 măji de pește, o prisacă, satele Băiceni și Mogoșești, precum și o altă prisacă la Bohotin⁴⁾. Aci, în mănăstirea Neamțul, Ștefan cel Mare făcù, ca mulțămită lui Dumnezeu pentru victoria sa în contra lui Albert, regele Poloniei, biserica cea mare care fu târnosită la 14 Noemvrie 1497⁵⁾.

Cu privire acum la egumenii mănăstirii Neamțul în acest secol⁶⁾, cunoaștem pe lângă *Domențian*, cel despre care ne vorbește mitropolitul Iosif în documentul său din 1407, și pe *Siluan* care este atestat, de mai multe ori, în documente între anii 1422 și 1430⁷⁾. El apare ca egumen și pe evanghelia slavonă scrisă pe pergament și purtând data de 1436 Februarie 3⁸⁾. Și tot din vremea egumeniei lui este și un aer de urășnic, împodobit la chipuri cu multe mărgăritare și purtând data de 1437⁹⁾. După acesta pare a fi fost egumen *Teoctist*¹⁰⁾ acel care ajunse apoi mitropolit al Moldovii (1452—1477), iar înainte de

1) Documente din 1453 Ianuar 22 și Iulie, Acad. r. ms. 1269. p. 17 și 17 b.

2) Document din 1453 Dechemvrie 8. Arhivele Statului, pachet 21 No. 7 și Academia română Mns. 1269 p. 17 b. *Neamțul*

3) Document din 1454 Ianuarie 1. Decem. 8; din 1455 Febr. 3, și 8, Academia română Mns. 1269 p. 17b.—18 și pachet XXX N. 88.

4) Documente din 1470, April 1, Mai 7, din 1482 Mai 9. Arhivele statului (secția istorică), fost Neamțul pachet 21 No. 8; pachet 21 No. 1. Academia Română Mns. 1269 pp. 18b.—19; 23, 24—26; *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* VII, 377.

5) Melhisedec, *Notițe istorice și archeologice* București 1885 p. 1.

6) Iațimirski, pune ca egumen al mănăstirii Neamțul între anii 1403—1406 pe Grigorie Țamblac.

7) Cfr. mai sus. documentele din acest timp.

8) și 9) Academia română Mns. 1269 p. 12b.

10) Academia română Mns. 318 p. 4b.

Teoctist¹⁾, alții zic că după el, a fost egumen *Simeon*²⁾. La 1470 avem iarăș un egumen cu numele *Siluan*³⁾ în 1482 este *Pimen*⁴⁾, în 1495 *Ilarie*⁵⁾, în 1496 *Silvestru*⁶⁾, iar în 1496—97 *Teoctist*⁷⁾, acel care ajunge apoi episcop al Romanului

Mănăstirea Bistrița se bucură de o îngrijire deosebită din partea lui Alexandru cel Bun, care o înnoie, făcând totdeodată și biserica din această mănăstire, în care el avea să fie înmormântat. Domnul îi făcù apoi mai multe donațiuni. Așa în 1422, el îi dăruie vama dela Bârlad⁸⁾, unde eră probabil atunci hotarul sudic al țării; în 1428 dăruie pentru serviciul mănăstirii 31 de sălașuri de Țigani, și 12 bordeie de Tătari⁹⁾; în 1431 îi dăruie încă o altă vamă: cea dela «Tazlau, care se ține de vama Bacăului», dimpreună cu un sat, o moară, o săliște și 4 prisăci. Odată cu acestea Alexandru cel Bun dă mănăstirii Bistrița o altă mănăstire, anume: «mănăstirea Sfântului Nicolae, unde a fost Huba»¹⁰⁾. Tot în 1431 el îi mai dăruie două prisăci și o casă¹¹⁾. În biserica acestei mănăstiri Alexandru cel Bun

¹⁾ *Scurtă istorie pentru egumenii și stareții sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu* tipărită la Neamțu în 1858 p. 1.

²⁾ Acad. rom. Mns. 1269 p. 17.

³⁾ Arhivele Statului (secția istorică), fost Neamțul pachet 21 No. 8 și *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, VII p. 377 și *Scurtă istorie* op. cit. p. 1.

⁴⁾ Arhivele Statului (secția istorică), fost Neamțul p. 21 No. 1.

⁵⁾ Arhive, *Condica Neamțului* p. 272.

⁶⁾ *Ibidem* p. 99.

⁷⁾ Cfr. mai sus p. 117 Nota 4.

⁸⁾ Documentul e din 20 August 1422; Arhivele Statului, *Galata* pachet 2 No. 1 și pachet 11 (Inventar) No. 1 Publicat de Hasdeu, *Arhiva istorică* I. 1. 132.

⁹⁾ Documentul din 8 Iulie 1428, Arhivele Statului Sf. Saba-Iași pachet 29 (Inventar) No. 1. Wickenhauser, *Solka* p. 9 Hasdeu *Arhiva istorică* I. 1. 121.

¹⁰⁾ Arhivele Statului, *Sf. Saba-Iași*, pachet 34 bis (Inventar) No. 1. Hasdeu, *Arhiva Istorică* I 1, 122.

¹¹⁾ Arhivele Statului *Sf. Saba-Iași* pachet 23 No. 1 și 2.

îngropă rămășițele pământești ale soției sale, Doamna Ana, la 2 Noemvrie 1418¹⁾. Tot aci fu îngropat și el la moartea sa, și anume în partea dreaptă a despărțiturii ctitorilor.

Dela urmașii lui Alexandru cel Bun, mănăstirea Bistrița—în afară de dania lui Alexăndrel, în 1452, care îi dăruî pescuirea în niște bălți la Nistru și o prisacă²⁾—nu obținù decât confirmarea posesiunilor ce aveà anterior³⁾. Asemenea și Ștefan cel Mare nu face altceva decît să întărească, prin mai multe documente date de el⁴⁾, donațiile sau posesiunile anterioare ale mănăstirii. Numai către sfârșitul vieței sale, Ștefan cel Mare face o danie mănăstirii Bistrița, anume: în 1501, cumpără satele Sinești și Onicicanii (pe Cârligătură) și le dăruiește mănăstirii Adormirii Maicii Domnului (dela Bistrița) «pentru sufletele adormiților părinți și moși pentru sănătatea și mântuirea noastră și a Doamnei...»⁵⁾. În mănăstirea Bistrița a fost înmormântat și Alexandru, feciorul lui Ștefan cel Mare, în camera ctitorilor la dreapta, alături de strămoșul său Alexandru cel Bun.

¹⁾ N. Iorga, *Inscripții din bisericile României* I. p. 38.

²⁾ Documentul din 24 Februarie 1452. Arhivele Statului *Galata* pach. 11 No. 2 (Inventar) publicat de Hasdeu, *Arhiva Istorică* I. 1. 141.

³⁾ Documentul lui Iliăș Voevod, din 13 Semptembrie 1438. Arhivele Statului (secția istorică). Documentul din 6 Iunie 1455 dela Petru Aron. Arhivele Statului *Galata*, pach. 11 și 4 (Inventar).

⁴⁾ Document din 8 Sept. 1457, *Arhiva Istorică* I. 1. 154. Document din 10 Octombrie 1457, Arhivele Statului, *Vărativ* pachet 18. Document din 10 Aprilie 1458, Arhivele Statului *Galata* pachet 11 No. 6 și No. 5 (Inventar), acum în secția istorică. Document din 20 Mai 1459 Arhivele Statului, *Bistrița* pachet 3 (Inventar) No. 1; *Condica Asachi* p. 318. *Arhiva Istorică*, I. 1. 113. Document din 23 Aprilie 1460, Arhivele Statului, Sft. Saba-Iași, pachet 34 bis (Inventar) No. 2 Hașdeu, *Arhiva Istorică* I, 2, 6, St. Nicolaescu *Documente slavo-române* p. 145—146. Document din 1486 Noemvrie 1, Arhivele Statului. secția istorică (sigilii). Documentul din 13 Noemvrie 1497. Arhivele Statului, *Bistrița* pachet 1 No. 1. (Inventar). Document din 26 August 1503, N. Iorga, *Studii și documente* V, 387.

⁵⁾ *Revista Teologică* din Iași IV No. 34 p. 266.

Moartea acestui fiu al lui Ștefan cel Mare avu loc în 1496, Iunie 26¹⁾. În mănăstirea Bistrița Ștefan cel Mare făcu «pentru rugăciunea sa și a Doamnei sale Maria și a copiilor lor» paraclisul Sfântului Ioan cel Nou și clopotnița, în 1498²⁾. Ștefan mai dăruî Bistriței și un clopot în 1494³⁾.

Egumenii Bistriței care apar în documente sunt: *Vasilie* (1431 Iulie 31)⁴⁾, *Eustație* (între anii 1455—1460)⁵⁾, *Paisie* (în 1486 Noemvrie 1)⁶⁾, *Grigorie* (în 1491 Octomvrie 15)⁷⁾, *Paisie* (în 1501 Dechemvrie 14)⁸⁾ și *Ioasaf* (în 1503 August 20)⁹⁾.

*

Trecând acum la mănăstirile care se înființează în secolul al XV-lea în Moldova, avem de făcut, în deosebire de cele din Țara Românească, următoarea observațiune: numărul mănăstirilor înființate în Moldova în secolul XV-lea nu este așa de mare ca al celor înființate în acelaș timp în Țara Românească. În schimb însă, mănăstirile moldovenești sunt toate mănăstiri mari, de prima mână, și înzestrate precum se va vedeà destul de bogat; pe când între cele din Țara Românească sunt și mănăstiri mici și nu tocmai așa de bogat înzestrate. Pe urmă aproape toate mănăstirile moldovenești înființate în acest secol sunt mă-

¹⁾ I. Bogdan, *Cronice inedite* pp. 44, 58; *Vechile cronice* pp. 147 și 197. N. Iorga, *Inscripții* I, 37.

²⁾ Melhisedec, *Notițe istorice și arheologice* p. 65. Iorga, *Inscripții* pp. 41—42.

³⁾ N. Iorga, *Inscripții* p. 42.

⁴⁾ *Arhiva Istorică* I, 1. 122.

⁵⁾ Codrescu, *Uricar* XI p. 10 și 80. (Document din 20 Iulie 1455). Arhivele Statului, *Văratice* p. 18. (Document din 10 Oct. 1457). *Arhiva Istorică* I, 1. 113 și *Condica Asachi* (Document din 20 Mai 1459) și *Arhiva Istorică* I, 2 6. (Document din 23 April 1460).

⁶⁾ Document la Arhivele Statului secția istorică (sigilii).

⁷⁾ Arhivele Statului *Condica Asachi* p. 15.

⁸⁾ *Revista Teologică* IV, No. 34 p. 266.

⁹⁾ N. Iorga, *Studii și documente* V, 387.

năstiri fondate de Domni, și numite, din această cauză, domnești, pe când între cele din Țara Românească sunt unele cari au fost întemeiate, cum am văzut, și de boieri.

Luându-le în ordinea vechimei, avem, mai întâi, *Mănăstirea Moldovița*.—Dacă merge cineva cu trenul pe cursul râului Moldovița, în Bucovina, ajunge la locul numit azi «Vatra Moldoviței». Aci, la poalele unei limbi de munte ce se întinde dela Nord pe țărmul drept al râului Cernerna, se află mănăstirea Moldovița, înconjurată de un zid pătrat, astăzi însă în cea mai mare parte dărăpănat. Biserica ei însă—lângă care se mai poate vedea și casa de locuit—servește ca biserică parohială.

Mănăstirea Moldovița a fost întemeiată de Alexandru cel Bun¹⁾, chiar la începutul domniei sale, prin anii 1401—1402, în amintirea unei bisericuțe din valea Moldoviței, arsă de Tătari²⁾. Biserica zidită de Alexandru cel Bun, cu hramul Buna-Vestire, nu se află pe locul unde se găsește biserica de astăzi, ci ceva mai departe, spre Răsărit de pomenita limbă de munte³⁾.

Cel dintâiu document referitor la mănăstirea Moldovița datează din 1402 Oc. mbrie 31, când Alexandru cel Bun dăruie acestei mănăstiri două mori și patru case de «Tătari» în Baia. Alexandru cel Bun mai dădu apoi, în 1409, Moldoviței eleștae la Nistru, pentru pescuit, scutirea de vamă la aducerea peștelui, apoi satul Myto numit apoi Vama. În 1411 doi munți: Suchardul mare și mic⁴⁾. În anul 1415 soția lui Alexandru cel Bun, Doamna Ana, cu întărirea soțului ei însă, dădu satul Văculinți și o slobozie, iar, în 1418, Moldovița primi dela boierul Berlici satele

¹⁾ Aron Pumnul: *Fund relegiunariu*, Cernăuți 1865 p. 21.

²⁾ Wickenhauser, *Geschichte der Klöster Homor, St. Onufrei, Horodnik und Petrauz*. Cernăuți 1881 p. 7.

³⁾ Kozak. *Inschriften aus der Bucovina* cap. Moldovitz.

⁴⁾ Wickenhauser, *Moldowitza*, Wien 1862 p. 55.

Provorotia și Oprosinți¹⁾.—Fii și urmașii lui Alexandru cel Bun îngrijiră de mănăstirea Moldovița. Confirmând posesiunile anterioare, Ștefan Voievod dă în 1434 două familii de țigani, în 1442 două care cu pește la hram, 1443 un sat cu moară, 1446 niște bălți la Dunăre, etc.; Iliăș Voievod dădù 1439 o posadă și 10 buți cu vin; Petru Voievod, în 1448, o casă în Suceava. Alexăndrel și Petru Aron, confirmând, adaogă și ei sate, scutiri de vamă etc.²⁾ Ștefan cel Mare confirmă și el daniile anterioare ca, de pildă, «ceara» dela toți cârciumarii din Baia, pe care, încă de supt Ștefan Vodă aveà să o ia mănăstirea, apoi adaogă, în 1458, satul Borghinești pe care îl scutește de toate dăjdiile și angaralele față de domnie, lăsând ca veniturile satului și jurisdicția asupra lui să o aibă mănăstirea³⁾. În 1488, Ștefan cel Mare cumpără jumătate din satul Dvoriște, pe Siret, cu mori, și-l dăruì mănăstirii Moldovița pentru ca călugării de aici să'i facă în tot timpul vieții sale, Luni seara paraclis și Marțea liturghie, iar după ce va încetă din viață, Luni seara parastas, iar Marțea pomenire; adaogă apoi o prisacă, niște vii la Hârlău și câte-va sate⁴⁾. Un boier al lui Ștefan, vistiernicul Iuga, dăruì pe la 1473

¹⁾ Wickenhauser, *Moldowitza*, p. 15 și 58—59. Cfr. și Aron Pumnul, *Fund relegiunarii* pp. 43—46.

²⁾ Wickenhauser, *Moldowitza* 60—65. Cfr. și Document din 29 Noemvrie 1433 la Acad. rom. pachet LXXXIV n. 119. Document din 12 Martie 1439, Academia română pachet 19 No. 27 și Codrescu, *Uricar* XVIII p. 13. Document din 1442 Noemvrie 29, în Codrescu *Uricar* XI p. 51. Document din 26 Mai 1449 Original și traducere la Academia română pach. LXVII No. 118. Document din 13 Septemvrie 1450 la Oreste Popescu, *Câte-va documente moldovenești* p. 5. Document din Ianuarie 1453 Academia română pach. XIX no. 52 și *Uricar* XVIII p. 21. Document din 25 August 1454 Oreste Popescu *op. cit.*, p. 8—10. Document din 13 Iunie 1456. *Arhiva dela Iași* XV p. 201.

³⁾ Document din 31 August 1458, Academia română pach. XIX/51 și pachet LXXXIV/151. Codrescu *Uricar* X p. 126 și XVIII p. 26.

⁴⁾ Document din 12 Martie 1488, Academia română pach. XL/9 și Wickenhauser, *Moldowitza* p. 20 și 71.

mă
văt
și
sluj
M
Bur
fen
apu
înt
sta
cut
I
Va

înfr
Bis
bis
din
nai
Sire
Ma
făc
din
în
și-a
146
sta
la

1
2
3
149
4
N.
Buc

mănăstirii Moldovița 3 dvere (perdele de uși), un proco-văț, o pereche de mânicițe, o cădelniță de argint, un cal și 25 de galbeni, pentru ca să i să facă și lui după moarte, slujbe bisericesti ¹⁾).

Mănăstirea Moldovița așa cum o făcuse Alexandru cel Bun, dură până la începutul secolului al XVI-lea, când un fenomen al naturii: prăvălirea unei părți a muntelui dela apus de mănăstire, o îngropă sub masa sa, prefăcându-o într'o ruină, din care, părți se mai pot vedeâ și azi. Restaurarea mănăstirii, dar nu pe locul celei vechi a fost făcută de Petru Rareș.

Egumenii Moldoviței, cari se întâlnesc în documente sunt: *Vasilie* la 1415 Aprilie 14²⁾ și *Anastasiu* la 1488 și 1490³⁾.

Mănăstirea Pobrata, (slavonește «pobrata» însemnează înfrățire, frăție) în județul Suceava. Azi i se zice Probota. Biserica fostei mănăstiri slujește, astăzi, satului Probota, de biserică parohială. În forma ei cea dintâiu mănăstirea dată din timpul lui Alexandru cel Bun (sau poate și de mai înainte); i se zicea «mănăstirea sfântului Nicolae din Poiana Siretului» și avea o bisericuță făcută din lemn de stejar. Mai târziu însă, pe vremea lui Ștefan cel Mare, a fost refăcută, ceva mai la răsărit, fiind construită de data aceasta din zid de piatră. poate că ruinele ce se mai văd și azi în sat să provină dela construcția lui Ștefan cel Mare, care și-a îngropat aci pe mama sa, Doamna Oltea, moartă în 1465. Pe vremea lui Petru Rareș mănăstirea ajungând într'o stare rea, acest Domn o părăsi de tot și o construi, în 1530, la o mică depărtare, pe locul pe care se vede și astăzi⁴⁾.

¹⁾ Wickenhauser, *Moldowitza*, p. 20 și 70.

²⁾ Kozak, *Inschriften* p. 185.

³⁾ Document din 1488 Martie 12. Academia română p. XL/9. În 1490 acelaș Anastasiu apare la Wickenhauser *op. cit.* p. 20.

⁴⁾ Melhisedec, *Notițe istorice și archeologice* *op. cit.* p. 150—151. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României* I. p. 37—38. N. Ghika Budești și G. Balș, *Mănăstirea Probota*, București 1909 p. 4.

Cel dintâi Domn care a înzestrat această mănăstire, și dela care ni s'au păstrat documente, este Alexandru cel Bun. El îi dăruì, în 1404, două sate¹⁾, în 1409, tot el dădù «mănăstirii sfântului Nicolae din Poiana Siretului» dreptul de a pescui numai mănăstirea în balta Șomuzului, precum și un loc în care aveà să sădească vie²⁾; iar în 1410 îi dădù 5 case de Tătari temirtășeni dela Șomuz. pentruca să fie de serviciu mănăstirii³⁾. Fii și urmașii lui Alexandru cel Bun se îngrijiră de asemenea de această mănăstire. Dela ei avem 9 documente date mănăstirii Pobrata: două dela Iliăș Voevod trei dela Ștefan Voevod și patru dela Petru Voevod, prin cari confirmă stăpânirea mănăstirii preste ceeace posedà până atunci, apoi adaogă și dela ei câte ceva. Așà: ei dau mai multe sălașe de Țigani pentru serviciul mănăstirii, apoi Tătari, în acelaș scop; câte-va sate, pe lângă cele avute de mai nainte; le scutesc pe toate de ori-ce dări sau obligațiuni fiscale ori judecătorești, față de domnie, având să le deà numai mănăstirii; o prisacă la Bohotin și înfine, prin documentul lui Petru Voevod (din 5 Octomvrie 1448), 6 buți cu vin dela Hârlău sau dela Cotnari, «pentru sufletul sfânt-răposaților părinți ai noștri Alexandru Vodă și mamei noastre Marina», darea numită «ceară» dela Târgul-Frumos, obligând în acelaș timp pe călugări să slujească «pentru mântuirea veșnică a sufletului domniei mele» în toata Miercurea seara câte un paraclis și în

¹⁾ Document din 20 Iulie 1404. Arhivele Statului, *Mănăstirea Pobrata* pachet 1 (Inventar). Actul nu'l am văzut; mi s'a spus că e la Ministerul Domeniilor.

²⁾ Document din 18 Aprilie 1409. Arhivele Statului, *Pobrata* pachet 8 No. 1 (Inventar) acum în secția istorică (sigilii), Publicat de Hasdeu, *Arhiva istorică* I. 2. 11.

³⁾ Document din 22 Septemvrie 1410: Arhivele Statului *Sf. Saba-Iași* pachet 32 No. 1. Publicat de Hasdeu *Arhiva Istorică* I, 2. 12. G. Ghibănescu *Surete și izvoade Iași* 1906 vol. I p. 1. *Arhiva dela Iași* XIV p. 465.

toată Joia câte o liturghie, iar la prânz să se dea fraților câte un adaos de băutură. ¹⁻⁹⁾0.

După fiu lui Alexandru cel Bun, fac danii mănăstirii Pobrata nepoții acestui Domn. Așa mai întâi Alexăndrel Voevod prin cele 4 documente, date de el Pobratei, și păstrate sau numai menționate, îi dădă «ceara» dela Târgul-Creasna, confirmă «ceara» dela Târgul-Frumos, dată de tatăl său Iliăș Vv. și altele, apoi adaogă dijma dela moara Sașilor din Baia, o moară, o poiană, câți-va Țigani și Tătari ¹⁰⁾0. Pe

¹⁾ Documentul lui Ștefan Vv. din 1434 Iunie 26, pentru 3 sălașuri de țigani, la Arhivele Statului, secția istorică (sigilii).

²⁾ Documentul lui Iliăș și Ștefan Vv. din 1437 Oct. 5 pentru satele avute anterior și altele adăogate acum. Arhivele Statului *Pobrata* pachet 10 No. 2.

³⁾ Documentul lui Ștefan Vv. din 1439 Mai 10 pentru prisaca dela Bohotin, Codrescu *Uricar* XVIII p. 17 sequ.

⁴⁾ Documentul lui Iliăș Vv. din 1440 April 23 pentru 4 sălașe de țigani, Arhivele Statului, Sf. Saba-Iași pachet 35 No. 1.

⁵⁾ Documentul lui Ștefan Vv. din 1442 Mai 8 pentru 9 Tătari, *Arhiva Istorică* I, 1, 123.

⁶⁾ Documentul lui Petru Vv. din 1444 Aprile 26, pentru 4 sălașe de țigani, *Arhiva Istorică* I. 1, 123.

⁷⁾ Documentul lui Petru Vv. din 1448 Aprilie 5, pentru scutirea satelor mănăstirii de dări și de judecata față de domnie și oameni domnești.

«Toți cojocarii și meșterii din aceste sate să fie venit al mănăstirii».

«Nici judecătorii dela Hărlău să-i judece, ci în orice treabă să-i judece numai călugării». (Arhivele Statului, secția istorică (sigilii); *Arhiva Istorică* I. 1, 153.

⁸⁾ Documentul lui Petru Vv. din 5 Oct. 1448 prin care dă 6 buți de vin dela Cotnari sau dela Hărlău, Arhivele Statului secția istorică (sigilii); *Arhiva Istorică* I, 1, 113.

⁹⁾ Documentul lui Petru Vv. din 5 Aprilie 1449 scutind satele mănăstirii de bir și podvezi. Arhivele Statului, *Pobrata* pachet 10 (Inventar) No. 3.

¹⁰⁾0 a) Document din 1449 April 8 pentru ceara dela Creasna. Arhivele Statului *Galata* pachet 10 No. 1 (Inventar).

b) Document din 1452 April 8 pentru confirmarea cerei dela Târgul-Frumos, în *Arhiva Istorică* I, 1, 101.

c) Document din 1453 Ianuar 26, confirmare și adăogirea dijmei dela moara săsească din Baia, Tătari, Țigani, poiana. Arhivele Statului *Galata* pachet 12 No. 2 (Inventar) publicat în *Arhiva Istorică* I, 1, 102.

d) Document din 1453 April 3 pentru niște Tătari, *Arhiva Istorică* I, 1, 142.

urmă Ștefan cel Mare, prin 6 documente ale sale, confirmă daniile vechi și face altele nouă. Așa el întărește mai întâi stăpânirea mănăstirii peste satul și moara dela Jijia, dăruite mănăstirii de Onica. Apoi scutește și el satele mănăstirii de dajdii; îi dă 2 maje de pește și 10 buți cu vin, scutește de vamă veniturile mănăstirii, când și le va aduce dela Cotnari sau dela Chilia; scutește trei sate ale mănăstirii de dajdii și pune pe locuitori sub jurisdicțiunea egumenului, înfine întărește stăpânirea mănăstirii peste satele Verejaniei și Ciulinești, donate de altcineva, sau, poate, cumpărate de mănăstire ¹⁾

Egumenii Pobratei, menționați în documente sunt: *Eustatie* în 1444 și 1453 ²⁾, *Stahie* în 1464 ³⁾, *Silvestru* în 1466 ⁴⁾ și *Teoctist* în 1471 ⁵⁾.

N. Dobrescu.

(Va urmă)

¹⁾ a) Document din 1458 Iunie 8 pentru întărirea stăpânirii peste satul și moara dela Jijia (Academia română pachet VII/32).

b) Document din 1459 Februarie 6, pentru scutirea satelor de dajdii, Arhivele Statului, *Galata* pachet 12 No. 3 (Inventar).

c) Document din 1466 Iulie 9, pentru 2 maje de pește și 10 buți cu vin, Arhivele Statului, *Pobrata* pachet 1 (Inventar). Actul la Domenii. *Arhiva Istorică* I. 1, 114.

d) Document din 1471 August 15, pentru scutirea de vamă la aducerea veniturilor mănăstirii. Arhivele Statului *Galata* pachet 13 No. 2 (Inventar). *Arhiva Istorică* I. 1, 115.

e) Document din 1472 August 19, pentru scutirea de dajdii a 3 sate ale mănăstirii. Arhivele Statului, secția istorică, fost *Pobrata* pachet 1 No. 3, publicat în *Arhiva Istorică* I. 1, 124.

f) Document din 1500 Martie 30, pentru întărirea stăpânirii peste satele Verejaniei și Ciulinești, Arhivele Statului *Pobrata* pachet 1. (Inventar) Actul la Domenii.

²⁾ *Arhiva Istorică* I. 1, 123 și I. 1, 102.

³⁾ N. Iorga *Geschichte des rumänischen Volkes* I. p. 337 și *Studii și documente* V 385—386.

⁴⁾ *Arhiva Istorică* I. 1, 114.

⁵⁾ *Arhiva Istorică* I. 1, 115

CRONICA BISERICIASCĂ EXTERNĂ.

DIN LUMEA ETERODOXĂ.

1) *Urmările separațiunii Bisericii de Stat în Franța.* Se știe că primul impuls pentru denunțarea concordatului încheiat de Napoleon cu scaunul papal a fost dat de guvernul francez, ai cărui membri erau în mare majoritate liber-cugetători, și cari se sprijiniau pe concursul liber-cugetătorilor din parlament și din toată țara. Atotputernicia liberei-cugetări este un fenomen obicinuit în țările a căror populațiune e în majoritate catolică. Amestecul Bisericii în toate afacerile publice și private și tendința ei de a avea stăpânire deplină asupra sufletelor păstoriților conduc cu necesitate la acest rezultat, căci toți acei cari nu se împacă cu acest rol hipertrofic al Bisericii, ies din sânul ei și trec în lagărul dușman al liber-cugetătorilor. Aceștia n'au făcut altceva, cerând și aducând la îndeplinire separațiunea Bisericii de stat, decât să aplice și generalizeze la ei ceea ce însăși Biserica catolică cere în localitățile în care membrii ei sunt în minoritate, cum e d. p. în Geneva și Basel, pentru a putea obține astfel aceleași privilegii caș' membri confesiunii, cari formează majoritatea. Liber-cugetătorii au măsurat dar Bisericii catolice cu aceeaș măsură cu care ea a măsurat—sau mai exact ar vroii să măsoare, căci nu întotdeauna și-a putut realiza dorința—celorlalte confesiuni. Pecând însă celelalte Biserici pot trăi și a înflori chiar și separate de stat, Biserica catolică e lipsită de artera vieții, când e separată de stat. A tinde sau a realiza separarea Bisericii de stat în țările catolice, însemnează a tinde sau a realiza înlăturarea religiei, căci pentru Biserica papistașă, care are pretenția că afară din sânul ei nu este mântuire (extra ecclesiam nulla salus), religiunea e identică cu Biserica romană. Impulsul pentru separațiune pornind dar din partea dușmanilor Bisericii, era de așteptat ca atât formularea cât și aplicarea legii separațiunii să se facă în chip dușmănos religiei.

Lucrurile nu s'au petrecut însă așa, spre marea deziluziune a Vaticanului, care ar fi dorit ca legea să fie cât de draconică și aplicarea cât de arbitrară și silnică, pentruca să poată să și scuizeze

totala lipsă de tact și de pricepere, cu care a procedat în această afacere, și să pozeze în victimă. Legea a fost moderată, iar aplicarea blândă și umanitară. Pentru moderațiunea legii vorbesc mai multe fapte. Astfel, averile bisericilor se cedează comunităților religioase, cari pentru funcționarea lor vor cere outorizațiunea statului; preoților rămași fără biserici li se dă de stat—după o normă foarte dreaptă și înțeleaptă—un ajutor bănesc etc.. Atât de mult conveniau dispozițiunile legii intereselor Bisericii franceze, că, înainte ca Vaticanul să se pronunțe cu încăpățănare contra, 58 de episcopi (contra a 18) cer papii să admită legea și aristocrația intelectuală înfrunte cu Bourget, Brunetière, Vogué ș. a. se asociază la cererea majorității episcopatului și o sprijine prin presă cu cuvântul ei autorizat. Dacă legea n'a fost și mai largă în vederile ei, vina este în cea mai mare parte a Curiei romane, care a poruncit clericalilor din parlament să facă obstrucție prin tăcere. Din această cauză nu s'a putut ști, cari erau adevăratele nevoi ale clerului și nu s'a putut aduce legii, în forma cum eră propusă, niciun amendament. La persistarea cu îndărăjire în vederile sale înguste a contribuit în cel mai înalt grad, cum zice un ilustru scriitor și adânc cunoscător al chestiunii religioase (Paul Sabatier) nu atât demult reaua voință, cât nepriceperea, necunoașterea adevăratei stări de lucruri din Franța. «Pentru Piu X—zice Sabatier—Franța este o noțiune geografică foarte vagă. E țara acelei înfricoșătoare erezii a drepturilor omului. De ea nu vrea el să audă nimic. Cu prilejul sărbărilor în cinstea Ioanei d'Arc, când câțiva episcopi francezi voră să vorbească cu el asupra situației, el (papa) le tăe repede vorba. El nu vrea să'nțeleagă că Franța de azi nu numără mai mult de 3 până la 4 milioane de catolici sinceri. Părerea sa despre lucrurile din Franța nu se întemează pe rapoartele episcopilor, ci pe spusele câtorva laici..»

Această totală nesocotire a intereselor și a demnității mândrei Biserici galicane din partea Sfântului Scaun redeșteptase în sufletul multor deputați și senatori din sânul partidului clerical conștiința vechilor drepturi și privilegii ale Bisericii lui Bossuet și dorința de ași avea Biserica lor națională autocefală. Aceștia erau dispuși s'o rupă cu Roma și votară legea separațiunii, însă lipsa de tact a liber-cugetătorilor—cari interpretară votul lor ca anticlerical—i făcū să treacă după aceea de partea adversarilor legii.

Aceste greșeli și dintr'o parte și dintr'alta sunt cauza pentru care în chestiunea separațiunii nu se poate vorbi de o victorie completă nici pentru papalitate nici pentru liber-cugetători.

Când a fost ca să se pună legea în aplicare, Vaticanul a făcut o încercare mai serioasă și în acelaș timp desperată, pentru că jucă cea din urmă carte, încercarea de a împiedică intrarea în vigoare a legii. Pretextul a fost găsit în inventarierea averilor bisericesti, pe care statul trebuiă s'o facă în vederea unei bune ordini și administrațiuni. Comform instrucțiunilor venite dela Roma și transmise prin preoți și călugării tuturor ordinilor, populațiunea in-

cultă și fanatică s'a opus în multe locuri la facerea inventarului. Scopul urmărit era ca să se împingă poliția și armata la măsuri severe și chiar la vărsări de sânge, pentruca să poată fi în urmă exploatate ca persecuțiuni religioase. Procedul acesta și a atins ținta în câteva localități. O bucată bună de vreme, Europa a crezut, mulțămită presei catolice, că în Franța creștinii sunt persecutați ca pe timpul lui Neron și al lui Deciu. Incetul cu încetul însă lucrurile s'au potolit. Rebelii au trebuit să se supună, puterea polițienească și armată a învins și legea s'a aplicat. În acest punct papalitatea a suferit o înfrângere umiltoare, iar liber-cugetarea a triumfat, datorită numai primitivelor arme de luptă alese de papalitate.

Cari au fost acum urmările separațiunii Bisericii de stat? Imprejurările și condițiunile în cari s'a conceput și adus la îndeplinire separațiunea ne indică cu precisiune cari trebuiau să fie urmările: pierderi morale și materiale pentru papalitate și pentru Biserica franceză și câștig moral pentru liber-cugetători.

Papalitatea pierde moralmente foarte mult de pe urma separațiunii, pentrucă ea a fost învinsă într'o luptă fățișă cu necredința. Pierderea e cu atât mai regretabilă cu cât ea provine din felul greșit în care Vaticanul și a apărat cauza, iar nu din faptul că cauza sa ar fi fost nedreaptă, și ia proporții uriașe când ne gândim că ea nu se resfrânge decât într'o mică măsură asupra vinovatului și în măsură neasemănat mai mare asupra religiunii în genere. Că autoritatea morală a Curiei papale a scăzut foarte mult, cum ne o arată umilirea ce a suferit din cauza enciclicei „*Editio saepes*” și conflictul dela ordinea zilei cu Spania—care dupăcum se poate prevedea depe acum, se va sfârși tot în paguba Curiei—e foarte firesc și poate fi privit ca o pedeapsă cerească pentru nesocotința cu care Sfântul Scaun procedează în actele sale și din cauza căreia religiunea în genere are să sufere foarte mult. Materialmente papalitatea are deasemeni pierderi, pentrucă veniturile, pe cari le incasă până acum dela Francezi sub diferite nume și forme, se vor împușina simțitor, pedeoparte din cauză că purtarea Sfântului Scaun în chestia separațiunii, a indignat pe mulți dintre credincioși și le-a răcit sentimentele față de Roma, iar pedealtăparte veniturile bisericilor abia vor putea acoperi trebuințele acestora, lipsind din partea statului orice fel de ajutor. Aceste pierderi ale papalității sunt totuș compensate în parte printr'un câștig, dealtfel mai mult formal, pe socoteala Bisericii franceze: puțința de a numi episcopi pe cine va voi, fără ca statul să mai aibă vr'un amestec.

Pierderile pe care le-a suferit Biserica franceză sunt cu mult mai mari. Mai întâi ea a intrat în rivalitate și dujmănie cu statul. Apoi a pierdut pe mulți dintre fiii săi și vede cu durere cum pe alocurea se ceartă și sfâșie între ei cei rămași. Din cauza dujmăniei cu statul, ea are de înregistrat procedarea vitrigă a acestuia în tot ce privește religiunea. Astfel se știe că învățământul religios a fost scos din toate școlile statului, iar sf. cruce și icoanele sfinte au fost date afară din toate clădirile publice. Statul precum nu dă

niciun concurs moral, ci dimpotrivă, totastfel nu dă niciun ajutor material Bisericii. S'a zis și se zice de mulți că prin separațiunea de stat, Biserica a câștigat foarte mult, pentru că statul, în schimbul ajutoarelor ce'i da, se amestecă în afacerile ei și mai mult îi strică de-ât îi folosiă și s'a adus în sprijinul acestei afirmațiuni faptul că bisericile sunt vizitate acum mai mult decât înainte de separațiune. Ceeace ar însemnă o redeșteptare și întărire a sentimentului religios. După noi susținătorii acestei afirmațiuni prea s'au grăbit să ia ca fapt pozitiv că sentimentul religios s'a deșteptat și întărit prin separațiune, căci pentru a ști aceasta în chip exact trebuie să treacă mai mult timp și să se observe evenimentele ce se vor desfășura în acest timp. Singur faptul că bisericile sunt mai cercetate acum ca înainte de separațiune, nu e suficient pentru aceasta, căci acest fenomen poate avea și alte explicațiuni. Pierderea cea mai simțită pe care a suferit-o Biserica franceză depe urma separațiunii este pierderea ultimelor privilegii pe cari ea le avea de veacuri față de Curia papală, și cari făceau din ea aproape un fel de Biserică autocefală. Azi ea a căzut cutotul în mâinile papii și e la discreția Sfântului Scaun mai mult decât Biserica oricărui alt stat catolic. Papa numește acum pe episcopi, fără ca să mai aibă nevoie să întrebe pe cineva, s'au să ceară și aprobarea statului, ceeace nu se petrece în niciun alt stat. Și dacă ar face-o cel puțin așa cum e mai bine pentru Biserică! În cazuri de vacantare a scaunelor episcopale, papa a întrebat câtva timp după separațiune pe episcopii celorlalte eparhii, fără ca să fi numit măcar o singură dată pe cel recomandat de ei, mai pe urmă însă a nesocotit și această formalitate goală, numind după bunul său plac, sau cum sună eufemistica formală a autocratismului papal „*ex informata conscientia*”. Ceeace hotărăște alegerea nu sunt calitățile morale și intelectuale, nici pietatea candidatului, ci ortodoxia lui (sub care se înțelege recunoașterea necondiționată a autorității papale și supunerea orbește în fața ei), facerea de politică clericală și recomandațiunea vreunuia dintre fruntașii partidului clerical francez. Cu episcopii astfel recrutați se înțelege desine că Biserica franceză nu va putea face nici măcar un pas înainte, ci va da veșnic înapoi, căci ce încredere ar putea avea guvernele în acești capi bisericesti, cari pun politica de opoziție mai presus de religiune și ce bine poate rezultă pentru Biserică din continua ciocnire dintre ea și stat?

Singurii cari au profitat din separațiune sunt liber-cugetătorii. Ei au isbutit să umilească mândria Scaunului roman și să dea religiunii o lovitură, care se va resimți multă vreme.

Acestea sunt urmările separațiunii Bisericii de stat din Franța. Dacă ne întrebăm acum: Cine e marele vinovat, asupra cui cade răspunderea funestelor urmări ale separațiunii, răspunsul nu poate fi altul decât că Scaunul papal poartă toată vina Liber-cugetătorii nu puteau și nu pot face decât să caute pe toate căile și prin toate mijloacele să distrugă religiunea. Aceasta este deviza lor și ținta urmărită de ei, după cum deviza oricărei Biserici este dimpotrivă, de

a susține și apăra religiunea pe toate căile și prin toate mijloacele. Pecând însă liber-cugetătorii s'au conformat devizei lor, și au făcut datoria, Biserica papală, autoritatea supremă a acestei Biserici, papa și tot imensul aparat de demnitari din juru-i, a lipsit dela datorie, sau ceeace e și mai rău, a sacrificat interesele religiunii și ale Bisericii franceze ambițiunii sale deșerte. Căci situațiunea în care se află Scaunul papal la începutul crizei provocată de legea separațiunii atunci când legea era numai în stare de proiect era următoarea: Ori admitea legea, ceeace era o mică știrbire a autorității sale, dar totuș nu un dezastru, nicio nenorocire; ori o respingea, ceeace aducea după sine o rană adâncă religiunii, și imense pierderi morale pentru Biserica și credincioșii din Franța. Oricine va recunoaște că prima alternativă trebuia să fie aleasă, dar Șeful suprem al Bisericii catolice a ales pe cea de a doua, pentru că convenia mai bine intereselor papalității, pentru că așa este tradițiunea în Biserica sa, care a sacrificat întotdeauna cele mai mari interese ale Bisericii spre a salva unul oricât de mic al papalității, pentru că puțin îi pasă papii dacă zeci de milioane de credincioși sufer din cauză că Sanctitatea sa nu cunoaște adevăratele lor nevoi și nu știe să le satisfacă. Ceeace a făcut altădată mărirea și puterea papalității și ceeace azi îi pricinuește toate înfrângerile și umilirile este nășățioasa sa poftă de stăpânire lumească, politica de care nu vrea să se lase cu niciun preț. Catholicismul nu este numai o religiune, o confesiune, ci un sistem politic, care variaza dintr'un loc într'altul după timp și împrejurări (în Franca antirepublican, în Germania antiimperialist, în Spania antidinastic etc), dar care este pretutindeni și întotdeauna adversarul cel mai de temut al oricărui partid politic și sistem de guvernământ, care nu e dispus să facă pe placul autocratului din Roma și al sateliților săi, cari nu vrea să admită supremația puterii spirituale asupra celei temporale. Sanctitatea sa uită că Mântuitorul Christos a încredințat sfinților apostoli și urmașilor lor sarcina de a îngriji de sufletul, iar nu de trupul oamenilor, uită că El a spus că împărăția sa nu este din lumea aceasta, cum vor s'o facă papii, uită că trăim în alte vremuri decât în cele medievale și că altul e spiritul vremii în care trăim. Această îndepărtare de spiritul evangelic și vânare a celor pământești, precum și neînțelegerea spiritului vremii de față sunt cauzele cari au făcut și vor face să se grămădească asupra catholicismului atâtea nenorociri, cari se resimt însă—ca reumatismul—mai mult în membre decât în cap, care e singur vinovat de ele.

2. *Câte zile din an postesc papistașii.* În jurnalul bisericesc „*L'Ami du Clergé*”, (din 9 Iunie c.), jurnal care apare sub supravegherea episcopului papistaș din Langres (Franța), găsim următoarele date prețioase despre numărul zilelor anului în cari postesc papistașii țărilor din apusul Europei și despre felul cum e privit postul de Curia papală. Cităm textual: «*Spaniolii își pot procura, plătind sume foarte mici (sic), diferite sumare, care 'i scutesc de*

post afară de cincisprezece zile pe an și anume: Miercurea cenușii (Miercurea din prima săptămână a postului mare) cele șase Vineri din timpul postului mare, cele patru zile din urmă ale săptămânii patimilor, și cele patru sau cinci ajunuri ale sărbătorilor mari. *In Franța* avem în genere 74 de zile de post și anume: cele 52 de Vineri ale anului, 6 Miercuri ale postului mare, trei Miercuri și patru Sâmbete dela începutul fiecărui anotimp, cele din urmă patru zile ale săptămânii patimilor și patru sau cinci ajunuri ale sărbătorilor mari. Mâncarea de dulce care este permisă tuturor în cea mai mare parte din diecese și numai celor nevoiași într'unele, este permisă și mai mult oamenilor din popor. Concesiunile Bulei Cruciatei (bula papală care dă voie să mănânce carne în post celor ce plătesc o sumă oarecare de bani) sunt valabile numai un an pentru particularii cari profită de ele, în înțelesul că adică ei trebuie să și reînnoiască permisiunea în fiecare an și să verse fiecare dată suma hotărâtă. La început sumele adunate pe urma Bulei Cruciatei aveau de scop să ajute pe regii catolici în războiul împotriva Mahomedanilor. Astăzi, după Bula actuală, aceste sume se dau Bisericilor Spaniei, atât de încercate de nenorocirile vremii și ale căror venituri au scăzut simțitor. Cu aceste sume se întrețin cheltuelile cultului divin și se preîntâmpină necesitățile ce se ivesc atât de des.—*In Germania* e deosibire dela diecesă la diecesă, în trăsături generale însă deosibirea nu e mare. In diecesele provinciei renane, în Colonia și în Trier, în diecesele Westfaliei, în Paderborn și Münster, zilele de post sunt numai Vinerea, Miercurea cenușii, ajunul Crăciunului și al Rusaliilor, cele trei zile din urmă ale săptămânii patimilor (s'a suprimat prin urmare postul din Miercurea patimilor și din cele trei Miercuri dela începutul fiecărui anotimp). În Hildesheim, în Hanovra, mâncarea de carne e permisă și în Miercurea cenușii. În Fulda se postește și în primele Miercuri ale celor patru anotimpuri. În Germania e apoi regulă că oricine mănâncă în restaurant e scutit să mai postească. Sunt de asemeni scutiți de post ceicari mănâncă la necatolici. În Osnabrück sunt scutiți chiar cei cari sunt numai invitați la necatolici. Totuș în postul cel mare nu sunt scutiți de legea care oprește mâncarea de carne și de pește la aceeaș masă. În Paderborn, soțul catolic din căsătoriile mixte, este scutit dacă nu se pot servi două rânduri de mese, în Hildesheim, dacă postirea este împreună cu greutatea domestice". Morala: Dacă ai bani, plătești Bisericii și poți mânca oricând dulce, dacă n'ai, nu ți e permis să mănânci carne când întâmplarea a făcut să ai sau să ți se dea în zi de post.

3. *Primul congres internațional al protestanților sociali, din Besançon.* În vara aceasta s'au ținut o mulțime de congrese religioase cu scopuri diferite în întreg apusul Europei. Un loc deosebit între ele îl ocupă acele cari au avut caracter internațional, cum au fost al protestanților sociali, în Besançon, al misionarilor, în Edinburg și cel pentru creștinismul liber și pentru progresul religios, în Berlin.

Congresul internațional al protestanților sociali, ținut în Besançon în zilele de 14 și 15 Iunie c. a fost pregătit de un comitet de elvețieni și de francezi. Chestiunile cari s'au discutat au fost formulate din vreme de consilierul comunal Aug. de Morsier, sub formă de teze, și s'au publicat prin jurnalul „*Le Christianisme sociale*”, organul protestanților sociali din Franța, ceea ce a înlesnit și scurtat foarte mult desbaterile. Au luat parte la congres, pelângă mulți păstori și profesori de teologie și câțiva economiști dintre cari merită să fie numit Charles Gide, profesor de economia națională în Paris, care a și presidat ședințele congresului. Toate tezele au fost grupate în jurul următoarelor două chestiuni: 1) Ce trebuie să facă Creștinismul social pe tărâmul dreptului cetățenesc, al moralei sociale și internaționale și al economiei naționale? și 2) Ce trebuie să facă și ce pozițiune trebuie să ia Creștinismul social față de conflictele dintre capital și muncă? În legătură cu acestea s'a discutat și despre obligativitatea aceluiași precepte de morală pentru bărbat ca și pentru femeie, despre literatura pornografică, despre desarmarea generală, despre legi de protecțiune pentru cei slabi și neînzestrați în lupta pentru existență etc etc. Toate reformele propuse, dorite și urmărite sunt în spirit creștin, căci iată ce zice congresul în încheierea sa: «Insuflețiți de dorința de a trage în spiritul Mântuitorului Christos toate concluziunile coprinse în Evanghelie și cu gândul de a face aceasta în deplină armonie cu ceea ce prezentul are mai bun pe tărâmul social, ne ridicăm împotriva acelei stări sociale în care dictează spiritul de concurență și egoismul. Mărturisim credința noastră într'o nouă ordine de lucruri și voința fermă de a ne pune toate puterile în serviciul fraților noștri, spre a întronă noua eră». Cosmopolitismului socialist congresul 'i opune patriotismul luminat, căci într'una din rezoluțiuni zice: „Fiecare patrie este o forță morală, destinată să reprezinte o anume parte a sufletului omenesc și prin urmare o cugutare dumnezească, de aceea ea este sfântă. Fiecare popor are dreptul la autonomie“. Războiul, ca unul ce nu este în spiritul creștinismului, trebuie să înceteze: «În rezolvirea complicațiunilor internaționale singura metodă de rezolvit, corespunzătoare idealului creștin, este hotărârea unui arbitru. De aceea trebuie formată opiniunea publică, pentru ca să se institue alianțe internaționale, a căror urmare treptată va fi desarmarea generală». Față de raportul dintre capital și muncă, congresul stabilește următoarea normă de conduită: „Creștinul trebuie să condamne cu toată energia orice întreprindere de violență pentru atingere de scopuri personale, orice pricinuire de pierderi materiale, orice provocare la ură și răsvrătire, provină ele fie din partea capitalului, fie dintr'a muncii“. Congresiștii socotesc că n'au atins idealul cu măsurile luate și propuse de ei, ci „se simt obligați prin voința lui Dumnezeu Tatăl să lupte neîntrerupt pentru reînnoirea individului și a societății și pentru întronarea ordinii sociale a libertății și frăției, în care ei văd împărăția lui Dumnezeu“. Cu acest program de muncă și cu aceste

vederi creștinii sociali protestanți din Franța Elveția, Italia, Germania și Anglia lucrează paralel cu creștinii sociali catolici—cari au o organizațiune mai veche și mai unitară—la îndulcirea suferinții celor mulți, la traducerea în faptă a principiilor umanitare din sfânta Evanghelie și la combaterea socialismului, care în apus a otrăvit sufletul muncitorimii întregi.

4. *Congresul din Edinburg al misionarilor creștini.* Intre 14—25 Iunie s'a ținut în Edinburg al III congres internațional al misionarilor (primul s'a ținut în 1888 în Londra și al doilea în 1900 în New-York). S'a ales un oraș englez pentru ținerea congresului din cauză că cel mai mare număr de misionari e dintre englezi și americani și s'au ales Edinburgul ca un omagiu adus frumoasei capitale a Scoției, fiindcă ea a făcut foarte mari sacrificii pentru misiuni. Au luat parte la congres 1200 de delegați din partea diferitelor societăți și școli misionare; cum și din a misiunilor din diferite părți ale lumii, oameni din toate neamurile și de toate rasele, pelângă care mai trebuie adăogați numeroși oaspeți, persoane cari se interesează deaproape de mersul misiunilor. Discuțiunea s'a ținut numai asupra celor opt rapoarte prezentate de comitetul pregătitor al congresului. Fiecare raport coprindește sute de pagini și totuș nu eră decât un rezumat foarte succint a mii de alte rapoarte făcute de misionari. Maximul de timp acordat pentru o cuvântare a fost de 6 minute. Numai în cazuri excepționale s'a mai acordat un minut în plus. Discuțiunile au fost de două feluri: unele pentru specialiști și altele pentru profani și s'au ținut în localuri diferite. Concluziunea tuturor a fost creștinarea în timp de o generațiune a întregii lumi păgâne, care numără peste o mie de milioane de suflete, concluziune care cu toată însuflețirea și jertfele misionarilor trebuie privită ca o simplă dorință pioasă, ca un ideal a cărui realizare va avea loc într'un viitor îndepărtat, căci cu toată superioritatea Creștinismului, cu toată puterea sa de prefacere a spiritelor, asemănată de Mântuitorul cu aluatul, nu e ușor lucru să convertești milioane de suflete atât de deosibite unele de altele, când ai de luptat cu atâtea piedici, cum s'a arătat în rapoartele oficiale citite în congres, și nu e mai puțin greu să păstrezi pe cei convertiți, când misionarii mahomedani fac serioasă concurență celor creștini și au din anume cauze mai mulți sorți de izbândă. Nu mai vorbim că va trebui timp îndelungat, chiar veacuri întregi, pentru a face ca populațiunile sălbaticе, convertite de misionari, să înțeleagă și să practice Creștinismul în adevăratul lui spirit. Sarcina misionarilor e îngreuiată și perspectiva misiunii e întunecată, mai ales față de populațiunile de rasă neagră din interiorul Africei—cum mai amintirăm în treacăt—de concurența misionarilor mahomedani. Faptul că Islamismul popular se apropie foarte mult prin animismul și prin învățăturile sale dogmatice și morale, puțin spirituale, de religiunile acestor neamuri, toate cu un pronunțat caracter animist, și împrejurarea că misionarii mahomedani nu fac parte din sânul vre-unui popor cu întinse mijloace și

tend
mai
față
peric
tru
siun
fecti
bice
nism
mați
tul
păgă
verti
șile,
iar r
creș
și p
con
poa
rica
etni
deo
nism
con
e c
într
dep
să
și a
5
și p
pro
cios
nisi
vea
mei
nisi
li s
mo
De
din
a e
rez
ori
roa
răș
tor

tendințe de cucerire, cum e cazul cu misionarii creștini, deschid mai ușor inimile negrilor către primirea Islamismului și le închid față de Creștinism. Spre a putea lupta cu succes împotriva acestui pericol, congresul a hotărât ca să nu se cruțe niciun sacrificiu pentru convertirea negrilor. S'au arătat și discutat apoi greutățile misiunii printre negri, greutăți cari decurg din necunoașterea în perfecțiune de către toți misionarii nu numai a religiei, limbii și obiceiurilor poporului sau tribului căruia 'i se propovăduiește Creștinismul, ci și a limbii și științei arabe și indiene cu cari sunt înarmați misionarii mahomedani. Nu s'a trecut cu vederea nici spiritul adevărat creștinesc în care trebuie să se tindă la convertirea păgânilor, adică ca prin creștinare să se ridice toate neamurile convertite la o viață mai demnă, mai bună și mai folositoare lor înșile, să li se împărtășească adevăratele binefaceri ale Creștinismului, iar nu să li se pregătească calea pentru supunerea lor de popoarele creștine. S'a accentuat apoi, în concordanță cu datele etnografice și psihologice, că nu trebuie să se tindă a se impune neamurilor convertite Creștinismul în forma cum e înțeles și practicat de popoarele culte și demult creștine ca d. p. de Englezi, Germani, Americani, Olandezi etc., ci potrivit gradului lor de pricepere și firii lor etnice, pentru că gradul lor de cultură și factura sufletească fiind deosebită de a noastră și felul cum vor înțelege și practica Creștinismul, mai ales îndată după convertire, va fi deosebit. La urmă congresul a ales un comitet permanent numit de continuare, care e compus din 35 de membri, luați din sânul tuturor națiunilor cari întrețin misionari, cu însărcinarea de a lucra pentru aducerea la îndeplinire a hotărârilor congresului și a forma unitatea centrală care să conducă în chip uniform acțiunea tuturor societăților misionare și a ramificațiilor lor.

5. *Congresul internațional din Berlin pentru creștinismul liber și progresul religios (5—10 August st. n.)*. În Germania, patria protestantismului, există demult numeroși teologi și simpli credincioși cari și dau numele de creștini liberali și socotesc că Creștinismul așa cum e profesat azi și cum a fost profesat în decursul veacurilor de diferitele Biserici, nu e adevăratul Creștinism înțemeiat de Mântuitorul Christos. În forma cum se prezintă azi Creștinismul chiar și în scrierile multor teologi protestanți raționaliști, lor li se pare că văd ceva învechit, demodat, care nu se poate acomoda cu cultura vremii în care trăim și cu aspirațiunile viitorului. De aceea ei vor și preconizează un Creștinism sau mai exact o credință nouă, liberă, fără dogme, fără recunoașterea dumnezeirii și a existenței istorice a Mântuitorului și dau acestui amestec deerezii și absurdități numele de „*Creștinism liber*” sau „*Creștinism ori idealism german*”. Aderenții acestei rătăcirii religioase au numeroase organe de publicitate și desfășură o mare activitate pentru răspândirea ideilor lor prin viu graiu și prin scris. Lor li se dătoarește și ținerea congresului de care ne ocupăm aci.

Convocarea congresului s'a făcut printr'un apel semnat de 700

de persoane din toate ramurile de activitate din Germania și printre congresiști au figurat persoane din aproape toate țările Europei, din America, Asia și Australia, teologi, preoți, profesori, gazetari, economiști, politicieni, protestanți din toate direcțiunile, catolici-moderniști, evrei, mahomedani, buddhiști, atei, liber-cugetători etc. etc. S'a vorbit în acelaș timp în mai multe săli și în limbi diferite și s'au exprimat vederi diferite, așa că un cronicar al unei reviste teologice protestante s'a exprimat cu drept cuvânt că congresul a oferit o fidelă icoană a turnului Babel și a amestecului limbilor. Publicul a urmărit în mare număr desbaterile congresiștilor, dar nu din interes pentru cauză, ci din spirit de curiositate, căci aveă ocaziunea de a ascultă conferințe frumoase ale multor celebrițiți din lumea întreagă și a vedea figuri exotice de Chinezi, Japonezi, Australieni etc. Plictiseala multora însă a fost fără pereche, când s'au văzut siliți să asculte ceasuri întregi cuvântări în limbi străine, pe cari nu le înțelegeau, s'au știința răsuflată a câte unui reclamagiu, care ținuse să și lege numele—fie și în rău—de congres.

De rezultat nu prea sunt mulțumiți nici chiar organizatorii congresului. Mai întâiu s'a vorbit prea mult dela tribună, s'a ținut prea multe discursuri pregătite acasă și nu s'a discutat deloc. Fiecare orator și a pronunțat discursul său și a citit conferința, după care a fost aplaudat și altul i-a luat locul la tribună, pentru a face acelaș lucru, și nimic mai mult. Subiectele puse în discuțiune au fost așa de multe și variate și fără nicio legătură logică între ele, încât a trebuit să fie desvoltate în acelaș timp două sau trei în locuri diferite. Din această cauză nimeni n'a putut urmări totce s'a vorbit în congres; abia dupăce se vor publică toate discursurile și conferințele ținute, se va putea ști și aprecia valoarea fiecăruia în parte și a tuturor la un loc și a se vedea, dacă congresul a avut într'adevăr succes s'au nu și întrucât. Inoportunitatea acestei pletore de chestiuni tratate în congres a fost semnalată de spiritualul modernist francez *Paul Sabatier*, care cu o fină ironie a rugat pe organizatorii congresului ca în viitoarele congrese să pună în discuțiune mai puține chestiuni și să le discute într'adevăr.—Un alt neajuns și mai mare a fost că păreri și dezideratele exprimate au fost tot atât de multe și variate ca și subiectele, mai mult chiar: au fos literalmente atâtea păreri câți vorbitori, și cum discuțiunea asupra părerilor și propunerilor emise a lipsit cu totul, fiecare a venit cu părerea sa și s'a întors acasă cu ea neîncercată. În lupta piept la piept cu păreri opuse. Astfel niciunul din cei cari țin la păreri lor n'a suferit nici o înfrângere, n'a avut nici o pierdere, dar nici n'a repurtat victorii, n'a câștigat nimic. Congresul n'a folosit dar în această privință nimănui nimic, el n'a fost decât un fel de biuro de înregistrare, în care s'a luat cunoștință în mod pasiv de cele mai variate păreri și propuneri, fără a se face măcar un singur pas pentru unificarea și aducerea lor la îndeplinire. În sfârșit multe din cele ce s'au spus în congres nu meritau să răpească în zadar timpul pierdut pentru a le ascultă, fie-

din cauză că erau lucruri deja cunoscute și nu avea nimic nou în ele, fie că erau curate ineptii sau pedanterie goală, de care s'au rușinat înșiși organizatorii congresului.

Dacă aruncăm acum o privire asupra conținutului și a spiritului în care s'au ținut conferințele, constatăm următoarele:

Seria coferințelor a fost deschisă de ilustrul istoric bisericesc, profesorul *Adolf Harnack*, din Berlin. Un congres pentru creștinismul liber și progresul religios", nici nu se putea fără leaderul teologiei protestante liberale de azi. Harnack a vorbit despre „*Dubla Evanghelie în Noul Testament*“, sau, mai pe românește, despre îndoitul înțeles al cuvântului Evanghelie în N. Testament, adică despre Evanghelie ca învățătura despre Mântuitorul Christos, și despre Evanghelie ca învățătura Mântuitorului Christos. El arată origina îndoitului înțeles al cuvântului Evanghelie, întrebuițarea ambelor sensuri de Mântuitorul însuș, îndreptățirea lor și necesitatea de a le păstră pe amândouă, pentru că cel dintâi coprinde adevărul, cel de al doilea calea către adevăr și amândouă aduc viața. În desvoltarea acestor idei, Harnack accentuiază existența istorică a persoanei Mântuitorului, aruncă învățătura despre cele două naturi în persoana sa, afirmând că El a fost un simplu om pe care Dumnezeu L'a făcut însă Domn și Mântuitor al omenirii, că credința în El a făcut și face încă din oameni fii ai lui Dumnezeu și că credința în Iisus ca Mântuitor al lumii nu datează numai dela sf. apostol Pavel.

Aceste afirmațiuni ale lui Harnack au bucurat și întristat în acelaș timp atât pe raționaliști cât și pe ortodocșii protestanții. S'au bucurat raționaliștii că maestrul lor persistă în ideea că Mântuitorul Christos e om ca și ei, și s'au întristat amarnic, pentru că a afirmat cu tărie existența istorică a Mântuitorului și pentru că nu mai susține astăzi ceea ce a căutat să dovedească cu mutlă cheltuială de erudițiune în manualul său de Istoria Dogmelor, că adică învățătura sau credința în Iisus Christos ca Mântuitor este un produs al influenței filozofiei și mitologiei grecești asupra Creștinismului și ca atare n'are nicio importanță din punct de vedere dogmatic. Ortodocșii s'au bucurat că intransigentul raționalist a început să părăsească unele din susținerile sale extrem de raționaliste de mai nainte exprimate în Istoria Dogmelor și cursurile sale despre Ființa creștinismului și că a făcut un pas la dreapta. S'au întristat însă, pentru că în fond tot departe de ei și de credința Bisericii a rămas acest mare învățat, căruia i-ar fi stat foarte bine în rândurile lor și care face prea multă cinste raționalismului cu numele și reputația sa europeană.

În general se poate zice că conferința lui Harnack a fost o mare decepțiune pentru partizanii Creștinismului liber și că ea a contribuit în mare măsură și a făcut chiar dela început ca congresul să nu aibă rezultatul dorit de organizatorii lui. Prin pasul ce a făcut către ortodocși, Harnack a tăiat curajul și a scăzut mult entuziasmul liberarilor. De altfel liberalii trebuiau să se aștepte la așa ceva din

partea leaderului raționalist, pentru că în congresul evanghelico-social ținut în Chemnitz între 17--19 Maiu a. c. el a răspuns următoarele la propunerea pastorului Traub, de a se crea un nou Creștinism: «Eu, după mature chibzueli, mi-am format convingerea că trebuie să păstrăm credința așa cum ne-a fost transmisă. De un an s'au doi se tot vorbește că, pe baza științei istorice, figura lui Iisus Christos a devenit dince înce mai nesigură, mai nedeslușită. Am rămas credincios acestei științe timp de 30 de ani, dar n'am observat deloc că în ultimii ani s'ar fi ivit ceva, față de care să fim îndreptățiți a zice: Azi stăm, în ce privește viața lui Iisus, mult mai nefavorabil ca înainte. Astfel de susțineri le tăgăduesc în mod absolut în virtutea studiilor mele. Să nu ne uităm la fantasmagoriile și combinațiunile necoapte ale unora. S'ar putea zice, că azi prea vrem să trăim din speculațiuni. Inapoiia speculațiunilor trebuie să stea realități, pentruca să putem trăi din ele. Realitățile istorice cari admit o cercetare critică, sunt infinit mai puternice decât simplele idealuri, de cari avem nevoie și cari se schimbă cu fiecare generațiune. Se poate trăi un timp oarecare din mirosul unei sticle goale, se poate trăi un timp oarecare cu speculațiuni, dar nu se poate trăi fără istorie, fără personalitățile concrete, cari stau la spatele speculațiilor abstracte. Dacă timpul nostru neo-romantic susține că, poate merge înainte, înlăturând istoria și trăind numai cu idei, se înșală amar. Trebuie să ne'ntoarcem la istorie». Aceste declarațiuni atât de categorice erau de natură de a face pe liberali să despere și dacă ei n'au prevăzut și nu s'au așteptat la celece a vorbit Harnack în congres, însemnează că nu cunosc sufletele omenesti făcute dintr'o bucată, căci marele istoric nu putea decât să fie consecvent cu sine însuș și să continue a merge pe drumul pe care a apucat acum spre bătrânețe.

Din conferințele celorlalți universitari germani, (singurele cari au fost până acum publicate în rezumat) au mai prezentat interes general științific următoarele:

«*Legitimitatea și limitele evoluționismului în morală*» de profesorul *Artur Titius* din Göttingen. Titius spune că morala dacă nu vrea să piardă contactul cu știința, nu trebuie să renunțe la ideea de evoluțiune, care este atât de bine întemeiată pe istorie și biologie. Prin aceasta morala se îmbogățește și adâncește, dar în acelaș timp multe din problemele morale se complică foarte tare. Intr'adevăr—continuă el—ideea de evoluțiune îmbogățește morala stabilind un raport între faptele morale și restul evenimentelor cosmice. Astfel ea o pune în contact cu biologia, antropologia, sociologia și istoria civilizațiunii și o scapă de unele greutăți cunoscute (ca: conștiința rătăcită, multiplicitatea și contradicțiunea principiilor morale, incapacitatea de a săvârși binele etc.), concepând morala până în elementele sale fundamentale (ca conștiința, legea morală și libertatea), ca ceva evolutiv, adică care se formează și dezvoltă cu timpul. Dar totodată ea amenință să distrugă morala din temelie, reducând a) motivul său la un egoism rafinat, b) absolu-

tismul idealelor, datoriilor și scopurilor sale la simple relativități și c) libertatea la legi necesare. Acest pericol se înlătură neadmițând în domeniul moralei niciuna din teoriile evoluționiste, cari pretind să deducă din principii ne-morale nu numai condițiunile acțiunii motivelor morale, ci chiar și pe acestea. Originalitatea elementelor moralei trebuie recunoscută neapărat. Dispozițiunea morală se diferențiază și se desfășură în activitatea morală, dar nu și are origină în ne-moral. De acest fapt se isbesc și sfărâmă, cum ne dovedește intuiționismul etic, toate teoriile existente de morală evoluționistă, oricari ar fi ipotezele cu cari ele operează, adică fie ele naturaliste, utilitariste sau sociologice și oricare ar fi partea de adevăr ce ele copriind. Evoluționismul moral este dar de admis numai dacă se unește cu susținerea intuiționistă a unui apriorism moral și prin urmare cu o concepțiune idealistă despre lume. O astfel de legătură nu este posibilă întru totul decât pe tărâmul Criticismului, aplicând lumii fenomenelor relativismul evoluționist și interpretând în sens idealist realitatea esențială. Evoluționismul moral nu tăgăduiește însă existența stărilor imorale și darea lor în forme rigide și stabile (vițiul). Astfel înțeles, evoluționismul nu stă în contradicție cu morala creștină și cu învățătura ei despre conștiința de păcat și grație. El nu contrazice conștiința despre grație, pentru că evoluțiunea conștiinței și a puterii binelui poate fi concepută ca un act al grației, care și are obârșia în cauza ultimă a lumii, adică în Dumnezeu. Nu contrazice nici conștiința despre păcat, pentru că opozițiunea față de bine poate fi subordonată acestei concepțiuni evoluționiste. Se poate zice chiar că evoluționismul moral dă o expresiune mult mai adecvată cugetării creștine despre păcat decât învățătura tradițională, pentru că el a) întărește mai bine optimismul conștiinței despre grație b) face mai înțeles pesimismul conștiinței despre păcat și ajută la înlăturarea exagerărilor, c) stabilește dualismul etic dintre spirit și corp, dintre egoism și interesul general, fără să aibă nevoie să-i pună baza într'un dualism metafizic sau să-l reducă la o simplă aparență. Cu chipul acesta el face cu puțință o concepțiune unitară a realității, în deplină armonie cu monoteismul și fără să treacă cu vederea adevăratele contraste din viață.

Conferința moralistului și dogmatistului din Göttingen a fost ascultată cu multă luare-aminte și poate fi socotită cu drep cuvânt ca un succes pentru congres. Conferențiarul a făcut știință pură și a evitat să se pronunțe pentru sau contra temei pentru discutarea căreia fusese convocat congresul, adică dacă e cu puțință un Creștinism liber sau nu.

O altă conferință de interes mai mult local, dar care coprinde și câteva priviri generale, și care ne arată iarăși atmosfera morală a congresului, a fost a profesorului *H. Weinel* din Jena. El a vorbit despre „*Studiul Teologiei și Biserica*“. Oratorul spune că uniunea funcțiunii bisericesti cu studiile universitare este în general o fericire dar totodată și o problemă care privește Biserica, știința și

statul. *Biserica ar trebui să se uite, când își recrutează pastori, nu la studiile candidaților, nici dacă sunt raționaliști sau ortodocși, ci la sentimentele lor pentru misiunea ce îmbrățișează, dacă au adică chemare de sus către preoție.* Știința nu trebuie să se simtă jignită în expunerile ei de faptul că studenții sunt membrii ai unei anume Biserici, *totuș ea trebuie să păstreze contactul cu Biserica, pentru că investigațiunile din afară de Biserică nu garantează o mai mare serioșitate științifică; teologul trebuie să stea întotdeauna în raport neîntrerupt cu viața religioasă.* Statul garantează ordinea și siguranța cercetărilor și a învățământului universitar, dar din cauză că universitățile sunt școli de stat și statul are o însemnată parte în numirea profesorilor, *se poate ca acest drept al statului să fie dăunător pentru Biserică, căci pot fi numiți profesori la facultățile de teologie, din acei cari învață de pe catedră altfel de cum învață Biserica. Ar fi de dorit ca profesorii să fie numiți numai de senatul universitar.* În ce privește învățământul teologic, conferențiarul cere să se mai reducă din studiile de istorie bisericească și de exegeză în folosul apologeticii, moralei, istoriei religiunilor, psihologiei și filosofiei religiunii, istoriei filosofiei, economiei politice, teologiei practice și al exercițiilor de seminar.

Parte din ideile expuse de Weinel au fost un al doilea duș rece pentru visătorii unui Creștinism liber. Weinel este liberal, ca și Harnack, și face parte dintre fruntașii școalei istorico-religioase. În scrierile sale, el pune foarte mult preț pe cercetările din domeniul istoriei religiunilor, cari sunt în mâna sa un puternic disolvant al ideilor creștine. Totuș el a spus în congres, cum văzurăm mai sus, că cercetările științifice nu trebuie să submineze învățătura Bisericii, că între catedra universitară pentru teologie și între amvon trebuie să domnească o deplină unitate de vederi etc., ceea ce e tocmai contrariul de scopul urmărit de preconizatorii Creștinismului liber și al progresului religios, căci unul din ei (pastorul Traub) s'a exprimat nu de mult cu emfază, că „cine vrea să facă servicii Bisericii în ziua de azi, să nu lucreze pentru Biserică, ci în lume“, și alții dintre ei duc războiul cel mai crâncen împotriva oricărei Biserici, pentru că le stă în calea către realizarea întemeerii unui Creștinism liber.

A treia conferință importantă a fost a profesorului *Wilhelm Bousset* din Göttingen, care a tratat despre: „*Importanța personalității lui Iisus pentru credința timpului prezent*“ Bousset spune că cercetările istorice contemporane cu privire la viața lui Iisus apasă asupra teologiei sistematice și îi crează greutăți de neînving, nu pentru că istoria moderată ar putea duce vrodată la tăgăduirea realității istorice a Mântuitorului, ci pentru că progresul cercetărilor istorice pare a reduce din ce în ce mai mult și a face de nerecunoscut viața lui Iisus. Aceste dificultăți sunt comune diferitelor încercări de a întemeia religiunea creștină numai pe revelațiunea dată în persoana Mântuitorului Christos. O întoarcere dela istoris-

mul unilateral la raționalismul lui Lessing și Kant se impune deci. Religiunea și are temelia sa neclintită în firea rațională a omului. Ea nu-i este deci impusă din afară printr'o revelațiune supranaturală, ci numai desfășură o dispozițiune originală a firii omenești. Ideile religioase au autonomia și siguranța lor proprie. Ele n'au trebuință de autoritatea istoriei, ci dimpotrivă constituie criteriul adevărat pentru judecarea fenomenelor istorice. Ideile religioase constituie, din punctul de vedere al cunoștinței, fondul esențial al tuturor religiunilor, dar ele sunt prea abstracte, pentru ca credința să poată trăi numai din ele, deaceia se îmbracă în simbolism. Credința trăește din imagini și din simboale. Istoria este câmpul pe care s'a creat imaginile și simboalele religioase de către fantazia creatoare cu o claritate din ce în ce mai mare. Eroii istoriei religiunilor sunt creatorii acestor imagini și simboale și în această calitate ei exercită din trecut asupra prezentului o înrâurire foarte puternică. Pe punctele culminante ale istoriei religiunilor creatorul simboalelor devine el însuș un simbol pentru adepții săi. Așa s'a întâmplat cu Moisi, Zoratuștra, Congfuce, Buddha, Mahomed și Iisus.

Bousset este tot teolog liberal din școala istorică și un scriitor de talent pe tărâmul psihologiei și filosofiei religiunii. Din această conferință a sa se vede mai mult decât din celelalte scrieri ale lui că el însuș nu este destul de luminat asupra chestiunilor pe cari le atacă. Concepțiunea sa despre rostul istoriei față de ideile religioase este falsă. El n'a prins și expus decât o față a adevărului; că ideile religioase au o autonomie și siguranță a lor. Afirmățiunea că ele n'au trebuință de autoritatea istoriei, o contrazice el însuș mai jos, când spune că sunt prea abstracte și că pentru a nutri credința trebuie să se îmbrace în simbolism, care nu e altceva decât un produs al istoriei, pe care un Bousset nu l-a înțeles destul de bine când la împrumutat dela Auguste Sabatier. Cât despre raționalismul (mai exact intelectualismul) lui Lessing și Kant, el uită că tocmai aceasta este partea slabă a acestor doi mari cugetători, că au făcut construcțiuni metafizice, abstracte fără a se orienta și după realitatea istorică. E desigur de preferat spuselor lui Bousset ceea ce spune Harnack, cu autoritatea și experiența lui, despre baza istorică a credințelor religioase.

Dacă conferința lui Bousset va fi mulțumit cumva pe partizanii Creștinismului liber, aceasta se datorește desigur confuziunii de idei din ea, care a putut avea aparența că e ceva înalt de tot, și punerii alături de numele Mântuitorului Christos a numelor lui Buddha, Zoratuștra, Congfuce și Mahomed, care iarăș a putut face să se creadă că conferențiarul lărgeste atât de mult cadrul Creștinismului său, că poate pune în altarul Bisericii alături de dumnezeescul întemeetor al religiunii creștine și pe ceilalți întemeetori de religiunii. Am amintit totuș această conferință și am numit-o importantă, pentru că Bousset este unul dintre fruntașii teologiei liberale și conferința sa este un document pentru slăbiciunea congre-

sului și sărăcia de partizani și lipsa de entuziasm în rândurile celor cari visează un Creștinism nou.

Singura conferință în struna Creștinismului nou a fost a profesorului *Troeltsch* din Heidelberg, care a tratat despre: «*Posibilitatea unui Creștinism liber.*» Troeltsch pornește dela termenul «creștinism liber.» Prin Creștinism liber înțelege el o transformare liberă a ideii creștine, independent de dogma și instituțiunile bisericesti, în raport cu totalitatea mișcării vieții contimporane. E cu putință un astfel de Creștinism? Conferențiarul împarte chestiunea în patru părți: 1) *Teismul și personalismul creștin* se poate susține în fața tendințelor moniste moderne și a metafizicii antipersonalismului, pentru că ideea că viața personală are o valoare absolută se poate admite numai dacă luăm în ajutor teismul judeo-creștin; 2) *O credință oarecare în Iisus Christos* este compatibilă cu critica istorică și cu imensitatea trecutului și a viitorului, pentru că trăsăturile religioase fundamentale ale învățaturii și operii sale se pot recunoaște și este posibil de a se raportă la El, ca isvor și centru, viața religioasă care emană dela El, *fără ca totuș să I se atribue predicătele absolute și universale ale christologiei bisericesti;* 3) *Morala creștină, morala renașterii și a dragostei* se poate armoniză cu imanentismul modern și cu cunoașterea condițiunilor reale ale vieții sociale, pentru că ea trebuie privită ca un grad superior al unei morale devenită interioară și personală, alături de care poate și trebuie să existe întotdeauna și un grad inferior de morală mai realistă; 4) *Un protestantism liber* va ajunge, față de subiectivismul religios și de autonomia cugetării critice a omului modern, să stabilească această societate cultică, plină de putere și de unitate, care este indispensabilă pentru o acțiune durabilă, pentru că astăzi sociologia individualistă a veacului XVIII dispăre puțin câte puțin. Se poate nădăjdui deci că individualismul religios și abstract va dispăre și el dinnou și că ideea de societate va suferi un fel de renaștere, produsă de consecințele individualismului însuș. În ceea ce privește punerea în practică, în actuala stare de lucruri din Europa, Creștinismul liber este obligat să nu iasă din marginile vechilor Biserici protestante. Acestea pot și trebuie să-i facă loc, dar și el, din partea sa, trebuie să le respecte tradițiunile și istoria. Mulțămită noilor regulamentări inevitabile ale raportului dintre Biserică și stat, trebuie să ne așteptăm în viitor la mari înnoiri și prefaceri, al căror caracter și mers nu se poate prevedea în timpul de față. Suntem înajunul unor mari prefaceri religioase și bisericesti și e bine să fim pregătiți lăuntric. Putem, de altfel, să fim siguri că civilizațiunea europeană nu va putea subsistă fără o temelie zidită pe forțele religioase ale Creștinismului. Se poate zice asemeni că, orice civilizațiune viitoare, în măsura în care va avea profunditatea și maturitatea ce o dă religiunea, în acea măsură va coprinde în sine vitalitatea cea mai profundă a Creștinismului: renașterea și sfințirea individului prin Dumnezeu.

Bătrânul și gălăgiosul teolog din Heidelberg a ținut să fie mai

radical decât toți colegii săi, cari au vorbit în congres. El 'și a ales subiectul care formă inima ideilor pentrucare fusese convocat congresul și desigur că felul cum l-a tratat a mulțămît pe partizanii mai puțin înfocați ai Creștinismului liber, dar n'a putut mulțămî pe cei mai radicali și pe reprezentanții religiunilor necreștine, afară de Evrei, al căror teism l-a pus pe aceeaș treaptă cu cel creștin.

Intr'adevăr, cum putea el mulțămî pe directorul revistei „Protestantenblatt“, R. Emde, din Brema, care a salutat pe congresiști cu cuvintele: „Bine ați venit! *Credința noastră este că există o comunitate a tuturor spiritelor libere și religioase din lumea întreagă*; căci adevărul dumnezeesc suflă în toată lumea, și la toate popoarele setea de Dumnezeu îndeamnă inimile omenești către un sbor liber înspre cer. Fiți bineveniți, *toți cari voți a trăi din credința individuală, care isvorăște din interiorul sufletului nostru*“.

Cum putea mulțămî pe *pastorul berlinez Fischer*, care scria: „Orice Biserică este nedespărțită de dogma despre dumnezeirea lui Christos. Oriunde se ține această dogmă, fie și în cea mai slabă formă, acolo e și Biserică. Sau: Unde este Biserică, acolo trebuie să fie susținută și această dogmă. *Libertatea noastră stă în disolvarea acestei dogme, până în cele dinurmă resturi ale ei*“, cum și pe evreul *Cohen* și budistul *Iayatilaka*, cari cereau acelaș lucru.

Cum eră să mulțămească pe *Horneffer*, fanaticul discipol al lui Friedrich Nietzsch, care a încheiat vestitul cartel, zis religios din München, cu membrii comunităților religioase libere și cu moniștii lui Häckel și Molnar, pentruca să lucreze la o renaștere, „în care omul dinăuntru să poruncască omului dinafară“ și să clădească „un nou edificiu, potrivit spiritului religios al timpului de față“.

Cum putea mulțămî pe *Schian* și *Baumgarten* și toată ceata lor, cari au atacat cu furie și au eliminat din sânul pretinsului Creștinism liber pe liber-cugetătorul pastor Frenssen, numai pentrucă în romanele sale a pus în gura eroilor săi unele cuvinte sau idei, cari miros a creștine.

Cum să mulțămească pe *Friedrich Reinhard* și pe ceilalți colaboratori statornici s'au de ocazie dela „*Christliche Welt*“ cari condamnă deosibirea dintre „credință și necredință“, îndeamnă „să nu se dea numele de drac la tot ce nu se poate numi Dumnezeu“, găsesc „mișcarea care preface lumea, și care a pornit dela Iisus, mai mult în sferile necreștine decât în cele creștine“, și «divinul adevărat în necredință, care trebuie întărită și răspândită, pentru a-i putea deschide drum liber, ca să triumfe în lume» etc. etc.

Cum i-r fi putut mulțămî pe toți aceștia și pe mulți alții cu pretențiuni unele mai mari și mai ridicole decât altele, când el—Troeltsch—a spus că s'ar putea găsi un modus de a pune pe Mântuitorul Christos pe un pedestal ceva mai jos decât cel pe care'L pune Biserică, dar a nu'L degra detot și când a adăogat către sfârșit că Creștinismul liber nu va putea depăși în Europa limitele Bisericilor vechi protestante? Cu astfel de jumătăți de soluți-

uni, cu propaganda în toată forma pentru protestantismul liber care trăește în mintea lui Troeltsch, nu se puteau mulțămii partizanii Creștinismului liber, pe care mai bine decât organizatorii congresului l-a definit congresistul anticatolic *Loyson* în cuvintele; «Sunt mai multe religii dar Dumnezeu este mai presus de toate», ceea ce însemnează că și creștin și ebru și mahomedan și buddhist și fetișist etc toți pot fi membri ai marelui (?) Creștinism liber, sau că Creștinismul este o religie tot așa de bună sau de rea ca și oricare alta, cum a zis unul dintre profeții noii religii *Lhotzky*: «Nici o religie nu duce deadreptul la Dumnezeu, după cum niciuna nu ne pune piedici în drumul către Dumnezeu».

Atacuri mai vehemente împotriva Creștinismului ca cele din acest congres, poreclit pentru Creștinism liber și progres religios, n'a mai avut istoria de înregistrat din cele dintâi veacuri ale erei creștine, când păgânii și evreii și au dat mâna și s'au năpustit cu furie mai turbată decât a fiarelor din circuri, cărora le erau aruncați creștinii, asupra Bisericii lui Christos și nebunia că toate religiunile au o egală valoare morală și intelectuală și sunt deopotrivă de dumnezeiești n'a bântuit așa de grozav mințile preinșilor înțelepți nici în vechime, pe vremea presumțiosului Neopitagoreism și Neoplatonism. De această nouă formă de nebunie s'au alarmat și unele din marile ziare politice, pătura într'adevăr cultă și diplomația germană și însuș împăratul. Astfel ziarul: „*Reichsbote*“ vorbește despre congres în următorii termeni:

«Chiar cel mai simplu om înțelege, că persoanele cari se înfrățesc cu păgânii și pun religiunile păgâne pe aceeaș treaptă cu creștinismul, nu mai pot fi socotite în chip serios de creștine. A socoti Creștinismul de aceeaș valoare și deopotrivă de îndreptățit cu păgânismul—și aceasta o face acest congres—este a tăgădi de fapt întreg creștinismul și însemnătatea lui pentru mântuire».

Un alt ziar «*Kreuzzeitung*» se exprimă astfel:

«O religie întemeiată numai pe rațiune este apă pictată, care nu poate potoli setea. A întemeia o Biserică pe un astfel de sistem este joc de teatru. Biserica trebuie să aibă ca bază o reală descoperire dumnezească și cine face parte din Biserică, trebuie să recunoască și admită revelațiunea întrutotul, altfel este un parvenit și un trădător. În congres s'au ridicat glasuri, cari au propus ca, cei cari nu recunosc tradițiunea pe care se întemeiază Biserica, să rămână în sânul Bisericii, pentru a o reînvi dinnăuntru, dupăcum într'o societate pe acțiuni minoritatea dă uneori afară din societate majoritatea. Dacă teologii liberali au acest gând, atunci laicii trebuie să și îndrepte privirile spre dreapta, căci Biserica nu este numai a teologilor sau a clericilor».

Societatea luterană „August-Konferenz“, care numără printre membri ei persoane din cele mai înalte trepte sociale a adresat de asemeni publicului următorul apel:

„Pentru întâia oară se ține pe tărâmul protestantismului german congresul pentru Creștinismul liber. Raportul autentic asupra ulti-

mei
gres
în
dis
iubi
larg
luat
cest
mit
mai
Cre
blin
gres
tutu
vor
soc
și s
pre
pe
sup
ces
stos
ace
gus
pâr
de
geli
tua
Tre
fesc
stră
fi:
care
mai
Vie
tătc
sau
sau
cea
mu
și p
mat
cu
în C
L
imp
con
cu

mei lui întruniri din Boston lămurește origina și ținta acestui congres. Chemat în viața de Unitari, congresul vrea acum să salute în sânul său chiar și pe reprezentanții celorlalte religii, cari sunt dispuși să recunoască acel spirit al credinței în Dumnezeu Tatăl, iubirea de aproapele și libertatea religioasă, care este ținta acestui larg la inimă Creștinism al libertății și al dragostei. La congres au luat parte mai nainte creștini, evrei, mahomedani. Pentru anul acesta în Berlin va veni și un reprezentant al religiei indiene numită Brahma-Samaj. Avem de a face cu o instituțiune care nu numai că jertfește credința în Sfânta Treime, sâmburele și temelia Creștinismului, ci care pune în discuțiune și superioritatea și sublimitatea absolută a Creștinismului față de celelalte religii. Congresul este dar o provocare și o jignire fără pereche nu numai a tuturor partizanilor confesiunii protestante, ci a tuturor acelor cari vor să fie cu adevărat creștini. Regretăm din adâncul sufletului că societăți religioase germane sunt de acord cu ideile fundamentale și scopurile urmărite de urzitorii congresului atât de mult că au pregătit terenul pentru ținerea congresului pentru Creștinism liber pe pământul Germaniei. Faptul acesta aruncă o lumină tristă asupra gândurilor și intențiunilor liberalismului teologic și bisericesc. Creștinii germani ar trăda Cauza Domnului nostru Iisus Christos, dacă ar tăcea față de acest congres. Suntem însă siguri că aceasta nu se va întâmpla. Conferința luterană din Prusia („August-Konferenz“), care de patru decenii; decând s'a înființat, a apărat bunurile spirituale întotdeauna când au fost atacate și a ferit de mâinile profanatorilor moștenirea reformațiunii în Biserica evangelică luterană, va trata la 1 Septembrie, acest an, în vederea situațiunii, în care ne găsim, mai întâi tema: *«Dumnezeu cel în Treime închinat este Dumnezeul nostru»*, despre care va vorbi profesorul Grützmacher din Rostock, dela care se așteaptă o mărturie strălucită, în această luptă, pentru Sfânta Treime. A doua temă va fi: *„Insemnătatea Vechiului Testament pentru credința creștină”*, care este atât pentru Biserică cât și pentru școală de un foarte mare și real interes și despre care va vorbi profesorul Wilke din Viena. De aceea rugăm pe toți partizanii vechei și totuși singurei dătare de viață Evanghelii, fie ei teologi sau neteologi, luterani sau afară de Biserica Prusiei, sau din orice altă direcțiune pozitivă sau înrudită cu aceasta, să ia parte la conferințele noastre. Cu aceasta se va face dovada că în Germania și în Berlin sunt încă mulți cari au puterea și plăcerea de a lupta pentru Sfânta Treime și pentru evanghelia Bibliei și a reformațiunii, așa cum e exprimată în Catehismul cel mic al lui Luter. Conferințele se vor ține, cu ajutorul lui Dumnezeu, în zilele de 31 August și 1 Septembrie în Casa Societății evangelicice din Berlin, Oranienstrasse No. 106.

La acest apel a aderat în principiu și împăratul, pentrucă el, în impulsivitatea care-l caracteriză, a trimis papei în ziua deschiderii congresului pentru Creștinismul liber un om al său de încredere cu o scrisoare autografă prin care asigură pe papă că nici el nici

poporul german nu aprobă atacurile congresului contra caracterului divin al Mântuitorului Christos (Universul din 20 August).

Actul împăratului Germaniei este o mare mângâere pentru bunii creștini, și o garanție că apelul Conferinței luterane din Prusia nu va rămâne fără efect, dupăcum este și o aspră, dar meritată palmă dată organizatorilor și susținătorilor congresului pentru Creștinism liber. O asemenea palmă, care trebuie să fi usturat cumplit, a fost dată congresiștilor și de către bătrânul profesor de filozofie dela Universitatea din Berlin, *Adolph Lasson*, care ca un al doilea Atanasie a apărut în strălucita sa cuvântare, ținută la congres, credința în Sfânta Treime, în Mântuitorul întrupat pentru mântuirea noastră și în veșnicia descoperirii dumnezeiești din Sfânta Scriptură.

I. Mihălcescu.

A) DIN LUMEA ORTODOXĂ.

1. *Din patriarhatul Alexandriei.* Supt actualul patriarh al Alexandriei, Sanctitatea Sa Fotie, se observă un progres continuu în acest patriarhat, progres recunoscut și apreciat chiar de contrarii ortodoxiei: catolicii în primul rând. Iată câte-va fapte cari ne pun în evidență progresul bisericesc din acest patriarhat. Către finea anului 1909 patriarhul Fotie trimite în Abisinia o misiune, cu un mitropolit în fruntea ei, pentruca să organizeze o comunitate bisericească ortodoxă acolo. Tot în anul 1909 se reorganizează și organul administrativ bisericesc al patriarhatului, stabilindu-se ca cinci mitropoliți să formeze—și formează actualmente—sfântul Sinod. Tot acei cinci mitropoliți formează și consiliul patriarhului. Prin stăruințele patriarhului Fotie se ridicară numeroase școale, biserici și spitale în cuprinsul patriarhatului. Revistei oficiale a patriarhiei îi revine meritul de a fi denunțat opiniei publice exploatarea criminală pe care o făceau oameni fără scrupule și fără conștiință cu fetele de nație grecească, venite după lucru în Egipt, dar care împinse de acei oameni ajungeau în casele de toleranță. Pe lângă acest curent de înviore și însănătoșire morală ce suflă în patriarhatul Alexandriei, adăogăm că clerul acestui patriarhat ia parte întinsă la mișcarea intelectuală. Cele două reviste publicate de clerul acestui patriarhat: „Farul bisericesc“ (lunar) și «Pantainos» (săptămânal) sunt redactate destul de bine.

§

2. *Din Grecia.* Până la începutul acestui an, în Grecia, la bisericile de mir din sate și orașe, puteau să slujească și au slujit, nu numai preoți de mir, ci și călugări, fie eșiți din mănăstiri, adică preoți călugări, fie tineri cari, având studii teologice și în așteptarea intrării lor în ierarhia înaltă, se călugăriseră. Producându-se însă în unele locuri oarecare inconveniențe, lesne de înțeles, printr'o lege nouă, pusă în aplicare dela începutul anului 1910,

s'a hotărît ca preoții călugări să se întoarcă în mănăstiri, iar la bisericile de mir să nu mai poată servi de acum înainte decât preoți căsătoriți.

§
3. *Din peninsula balcanică.* Cu toată independența politică și ridicarea statului la rangul de regat, Bulgarii păstrează și azi organizația bisericească anterioară anului 1908, adică un exarh la Constantinopol, șef al Bulgarilor din Turcia, dar și al Bulgarilor din noul regat. Aceasta din cauză că Bulgarilor le convine mai bine exarhatul, prin care se înfăptuiește oarecum o unire a Bulgarilor de preste tot locul, supt forma bisericească. Dacă Bulgarii ar fi desființat exarhatul din Constantinopol ei ar fi pierdut de sigur rezultatele propagandei bulgărești pe care o fac de 40 de ani încoace în Macedonia. Pe lângă acestea ei ar rupe în două corpuri pe Bulgarii: cei din imperiul turcesc și cei din regatul bulgăresc. De aceia Bulgarii până acum au rămas, din punct de vedere bisericesc, tot în starea în care se aflau, când țara lor eră vasală imperiului turcesc; din motive politice și naționale ei nu-și au dat încă organizația pe care și-au dat-o Românii, Sârbii, Grecii, după ce și-au făcut Statele lor independente.

În Bosnia și Herzegovina Austria păstrează de asemenea starea de lucruri bisericească de dinaintea anexării acestor provincii; adică, și până azi Austria menține în aceste provincii dependența bisericească de patriarhia din Constantinopol. La finea anului 1909 când a fost vorba să se ocupe scaunul mitropolitan din Zvornic, sinodul patriarhiei din Constantinopol a numit pe candidatul prezentat de guvernul austriac prin ambasadorul său la Constantinopol. Aceasta provine din cauză că Habsburgii nu au hotărît până acum, dacă vor încorpora Bosnia și Herzegovina Ungariei sau Austriei. Dacă ar încorpora provinciile anexate Ungariei, atunci patriarhul sârbesc din Carloviț ar revendica pentru el pe ortodoxii din cele două provincii; dacă le-ar încorpora Austriei poate că ar trebui să le grupeze cu biserica din Dalmația (Zara și Cattaro) și în acest caz s'ar schimba actuala organizație a mitropoliei Bucovinei. Ori și cum atâta vreme cât nu e tranșată din punct de vedere politic chestia provinciilor anexate, din punct de vedere bisericesc chestia va rămâne mereu pe planul al doilea.

Sârbii sunt pe punctul de a mai căpăta încă o mitropolie în Turcia, a treia prin urmare, și anume: la Dibra, cele două pe cari le au deja sunt la Uscüb și Prizrend. E vorba anume ca să se dea mitropolitului grec din Dibra un auxiliar sârb în persoana unui vlădică oarecare și îndată ce mitropolitul grec din Dibra va muri s'au va fi transferat, atunci vlădica sârb să-i ia locul și astfel mitropolia să ajungă în mâinile Sârbilor. Proiectul acesta a fost negociat între patriarhul Constantinopolului Sanctitatea Sa Ioachim III și între ambasadorul rus și sârb din Constantinopol, dar nu a căpătat până acum aprobare din partea Sinodului patriarhiei Constantinopolitane.

În afară de Bulgari, Greci, Sârbi și Arominii, s'au mai ridicat, în Turcia europeană și Albanzii ortodoksi cerând recunoașterea naționalității lor. Ei cer școli albaneze, preoți și episcopi albanezi, cari să slujiască în biserică în limba albaneză. Ei sunt susținuți în cerințele lor de Albanzii musulmani. Se poate cu timpul să li se dea și lor ceva din ceea ce cer.

§

4. *Din Rusia.* Pentru cei ce ar dori să știe cât e de mare numărul sectelor religioase din imperiul rusec, putem, după cea mai nouă statistică, să le împărțăm că acest număr este de 150, adică o sută cincizeci de secte religioase. Ar fi să împingem lucrul prea departe căutând să le înșirăm pe toate dela cele mai vechi până la cele mai nouă. Menționăm numai, ca curiozitate, că în Petersburg a început să se zidească și o biserică budistă, la care se vor aduce, ca să slujească, preoți din Iaponia.

N. D.

BIBLIOGRAFIE.

1. *Ziaristica bisericească la Români, studiu istoric de Onisifor Ghibu, Sibiu 1910.*

Iată o lucrare, care trebuiă și care merită să fie citită de toți acei cari doresc să cunoască spiritul public în treburile bisericii ortodoxe române de pretutindeni, ba chiar și în biserica unită română. E o lucrare a unui tânăr cult și înzestrat cu mult spirit critic. Desigur că aproape toate revistele bisericești, afară de revistele oficiale «Biserica Ortodoxă Română» și «Candela» au o viață mai mult sau mai puțin îndelungată. Ele apar din timp în timp și reprezintă anumite curente și tendințe. Cu toate acestea ele trebuiesc cunoscute, fiindcă numai așa ne putem da seama lămurit despre starea bisericii noastre ca instituțiune dumnezească și națională.

2. *Câteva observațiuni referitoare la decadența catolicismului și la uneltirile lui în România de diaconul Ștefan I. Popescu. Craiova 1910.*

Broșura aceasta cuprinde articolele mai dezvoltate, pe care autorul le-a publicat în revista bisericească «Luminătorul» sub titlul: «Decadența Catolicismului». Ceea ce a făcut pe autor să publice acest studiu nu pornește din dorința autorlăcului, ci dintr'o îndreptățită revoltă sufletească contra tendințelor papistășești și ale tuturilor renegaților.

Titlul lucrării arată cuprinsul ei. Stilul însă e cam violent ici colea și nu se explică decât din pricina indignării autorului pentru ultimile ieșiri violente contra bisericii noastre străbune și a conducătorilor ei.

3. Din teascurile tipografiei dela Vălenii de munte a d-lui N. Iorga au ieșit două lucrări de cea mai mare importanță și pe care le recomandăm cetitorilor cu toată căldura. Ar trebui să se cumpere pentru toate bibliotecile parohiale. Aceste lucrări sunt: a) «Învățăturile bunului și vrednicului Domn al Țării Românești Neagoe Basarab către fiul său TeodosieVv» și b) Cuvântări de înmormântare și pomenire (din veacul al XVI-lea până la 1850) retipărite și întovărășite de note de N. Iorga.

Lucrările acestea sunt de cea mai mare importanță și din punct de vedere educativ religios și din punct de vedere al limbii. Limbă frumoasă românească și sfinte vederi religioase asupra vieții omenești!

Din învățăturile lui Neagoe Basarab adresate fiului său Teodosie se pot formulă minunate principii de o adevărată educațiune pentru ori și ce om. Vrei vieață fericită?... Călăuzește-ți pașii după asemenea învățături!

G...

Mișcarea în personalul clerical din țară.

NUMIRI.

Pr. Boțescu N. supranumerar în parohia Flămânda din Capitală, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Rădulescu Ioan supranumerar în parohia Cuv. Paraschiva (Domneasca) din urbea Focșani se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Claru Ioan parohul parohiei Tuzla din jud. Constanța, se numește în mod provizoriu preot deservent al bisericii bulgare din urbea Constanța.

Nou hirotonitul în preot Marin P. Ionescu se numește paroh al parohiei Gargalâcu Mic din jud. Constanța pe ziua de 15 Martie 1910.

Nou hirotonitul în preot Cunescu Dimitrie se numește paroh al parohiei Enoșești din jud. Romanați, pe ziua de 15 Martie a. c.

Nou hirotonitul în preot Pavlov Dimitrie se numește paroh al parohiei Dângeni, din jud. Botoșani pe ziua de 1 Aprilie a. c.

Nou hirotonitul în preot Leontescu Teodor se numește preot ajutor pe seama parohiei Mavrogheni din Capitală pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Nou hirotonitul în preot Diaconul G. Georgescu dela parohia Silvestru din Capitală, se numește preot ajutor al acelei parohii pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Mitrican Ilie supranumerar în parohia Perieți din jud. Olt, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Preotul Haralambie Marin supranumerar în parohia Slobozia din județul Ialomița, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Ioan D. Petrescu dela Capeia Penitenciarului Doftana, se numește paroh al parohiei Moara Săracă din jud. Ilfov, pe ziua de 15 Aprilie 1910.

Preotul Grigore Ionescu dela Mănăstirea Rătești, se numește paroh al parohiei Vernești din jud. Buzău, pe ziua de 1 Mai 1910.

Nou hirotonitul în preot Ioan Stoicescu se numește paroh al parohiei Grecești din jud. Doljiu, pe ziua de 1 Mai 1910.

Pr. Mihălcescu D. Constantin se numește ajutor în parohia Manga din jud. Dâmbovița, pe ziua de 15 Mai 1910.

Pr. Ilie I. Cercel se numește paroh al parohiei Valea Mare II din jud. Mușcel pe ziua de 15 Mai 1910.

Pr. Ștefan Arșic se numește preot ajutor pe seama bisericii parohiale Sfinții Impărați din urbea Galați, pe ziua de 1 Mai a. c.

Preotul Vărgolici Temistocle, supranumerar în parohia Vârlezi II din județul Covurlui, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Mai 1910

Pr. Ioan Runceanu, se numește în mod provizoriu paroh al parohiei Colțea din jud. Brăila, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu M. Vasile se numește paroh al parohiei Gurueni din jud. Vlașca, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu Gh. Andrei se numește paroh al parohiei Colanu din jud. Dâmbovița, pe ziua de 15 Iunie 1910.

Preotul Const. Nedelcescu supranumerar în parohia Vânători Mari din jud. Vlașca, se numește paroh al parohiei Corbii-Ciungi din acelaș județ, pe ziua de 1 Iulie 1910.

Preotul Dimitrie Marin supranumerar în parohia Ghindăoani din jud. Neamț, se numește paroh al parohiei Coroiu-Călugăreni din acelaș, județ pe ziua de 1 Iulie 1910.

Preotul Adam Baligan fost paroh al fostei parohii Lăzăreni din județul Iași, se numește paroh al parohiei Golăești, acelaș județ, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Nou hirotonit în preot Gheorghe Ardari se numește paroh al parohiei Ivănești din jud. Vaslui pe ziua de 15 Iunie 1910.

Nou hirotonitul în preot Dumitru P. Nițulescu se numește paroh al parohiei Tăncăbești (Ilfov) pe ziua de 15 Iulie 1910.

Non hirotonit în preot Constantin Anastasiu se numește paroh al parohiei Călărașii-Vechi (Ialomița) pe ziua de 15 Iulie 1910.

Nou hirotonit în preot Popescu C. Constantin se numește paroh al parohiei Saxoni (Ilfov) pe ziua de 1 August 1910.

Preotul Onofrei Zugravu, fost superior în parohia Țuțcani (Covurlui) se numește paroh al parohiei Sipeni din acelaș județ, pe ziua de 1 Iulie 1910.

Nou hirotonitul în preot Victor Ulmeanu se numește preot ajutor pe seama parohiei Piatra din județul Teleorman pe ziua de 1 August 1910.

Nou hirotonitul în preot Grigore Rășcanu se numește paroh al parohiei Stoenesti (Fălciu) pe ziua de 1 August 1910.

Nou hirotonitul în preot Mihăilescu C. Ioan se numește paroh al parohiei Băbiciu (Romanai) pe ziua de 1 August 1910.

Preotul Ștefan Andronescu, supranumerar în parohia Biliești din județul Putna, se numește paroh al parohiei Dumbrăvița din acelaș județ, pe ziua de 1 August 1910.

Nou hirotonitul în preot Ioan I. Brezeanu se numește paroh al parohiei Slonu din județul Prahova, pe ziua de 15 August 1910.

Nou hirotonitul în diacon Const. Brăileanu se numește diacon pe seama bisericii parohiale Nașterea Sf. Ioan Botezătorul din urbea Focșani, pe ziua de 1910.

Nou hirotonitul în preot Enășescu Dimitrie se numește paroh al parohiei Bârnoasa din județul Botoșani, pe ziua de 1 August 1910.

Nou hirotonitul în diacon Rădoescu Grigore se numește diacon la biserica catedrală a Sf. Episcopii a Râmnicului Noului Severin pe ziua de 1 August 1910.

Preotul Necșulescu Gh. se numește paroh al parohiei Izvorul de jos din județul Argeș; pe ziua de 1 Octomvrie 1910.

Preotul Sima Predescu supranumerar în parohia Valea Satului din județul Argeș, se numește paroh al parohiei Lunca, acelaș județ pe ziua de 1 Octomvrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Marin Dragnea se numește paroh al parohiei Perii-Râioși din județul Teleorman, pe ziua de 1 Septemvrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Eugeniu Zaharescu se numește paroh al parohiei Dumbrăvițele din județul Suceava, pe ziua de 1 Septemvrie 1910.

Preotul Const. Popescu supranumerar în parohia Dracea din județul Teleorman se numește paroh al acelei parohii, pe ziua de 15 August 1910.

Nou hirotonitul în preot N. C. Armășescu se numește paroh al parohiei Tomșani din jud. Vâlcea, pe ziua de 15 August 1910.

Nou hirotonitul în preot Iordănescu N. Nicolae, se numește paroh al parohiei Ciupa din jud. Dâmbovița, pe ziua de 1 Septemvrie 1910.

Preotul Spiridon Borș, fost supranumerar în parohia Sipeni din jud. Covurlui se numește paroh al parohiei Vădeni din jud. Brăila, pe ziua de 1 Septembrie 1910.

Preotul ajutor Victor Banu dela biserica parohială Săpunariu din urbea Focșani, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 15 August 1910.

Nou hirotonitul în preot Gh. Ciocă se numește paroh al parohiei Milești din județul Bacău, pe ziua de 1 Septembrie 1910.

Preotul C. Bârsan fost preot deservent la Monastirea Agapia, se numește paroh al parohiei Schitu-Hangu din județul Neamțu, pe ziua de 1 Septembrie 1910.

TRANSFERĂRI.

Preotul Sava Ionescu parohul parohiei Opăriți din jud. Prahova se transferă la parohia Podenii-Vechi acelaș județ pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Mera Teodor parohul parohiei Țibănești-Buhli din jud. Vaslui se transferă la parohia Vulturești acelaș județ pe ziua de 1 Martie 1910.

Pr. Dumitrescu Ioan parohul parohiei Livezile din jud. Dolju, se transferă la parohia a II-a Cetatea din acelaș județ, pe ziua de 15 Martie 1910.

Pr. Păunescu R. Gheorghe parohul parohiei Perii Râioși din jud. Teleorman, se transferă la parohia Vânători din acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Petre Popescu parohul parohiei Moara Săracă din județul Ilfov, se transferă ca preot ajutor la parohia Olari din București, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Vasile Ghițescu parohul parohiei Bărbătești din jud. Argeș, se transferă la parohia Groși acelaș județ, pe ziua de 1 April a. c.

Pr. Rădulescu Ioan parohul parohiei Titu Nou din jud. Dâmbovița, se transferă la parohia Goleștii-Badii din jud. Mușcel, în locul preotului paroh Teodor I. Mateescu, care trece în locul său, pe ziua de 1 Aprilie a. c.

Pr. Marin Anghelescu parohul parohiei Crunți din jud. Ialomița, se transferă la parohia Glodeanu-Siliștea din jud. Buzău, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Tudor D. Nicolae parohul parohiei Cracu Muntelui din jud. Mehedinți se transferă la parohia Busești, acelaș județ, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Alexe Tănăsescu dela parohia Adormirea Maicei Domnului, din jud. R. Sărat, se transferă la parohia Cuvioasa Parascheva aceeași urbe, pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Popescu C. Stan, parohul parohiei Buleți din jud. Mușcel, se transferă la parohia Goleștii-Badii din acelaș județ în aceeași calitate pe ziua de 1 Mai a. c.

Pr. Popescu Gr. Ioan parohul parohiei Pârlita II din jud. Ilfov, se transferă la parohia Prundu, acelaș jud. pe ziua de 1 Mai a. c.

Pr. Gh. Tomescu parohul parohiei Dumbrăvița din jud. Putna se transferă la parohia Precista din urbea Focșani, în calitate de preot ajutor, pe ziua de 15 Mai 1910.

Pr. Vasile Savinescu parohul parohiei Dumbrăvițele din județul Suceava, se transferă la parohia Grumăzești din jud. Neamț, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Pr. Constantin Preoteșcu parohul parohiei Orăști din jud. Ilfov, se transferă la parohia Dudești acelaș județ, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Preotul Turcan Toma, parohul parohiei Eschibaba din jud. Tulcea se transferă la parohia Carmen Sylva din acelaș județ pe ziua de 1 Iunie 1910.

Pr. Const. Șovărescu, parohul parohiei Vineți de Sus, jud. Olt se transferă la parohia Milcovu, acelaș județ, pe ziua de 1 Mai 1910.

Preotul Nepotescu Gh., parohul parohiei Hănești din jud. Dorohoi se transferă la parohia Sf. Trei Ierarhi din urbea Botoșani pe ziua de 1 Iunie a. c.

Pr. Mihăilescu Marin, parohul parohiei Tângăbești-Filitis, județul Ilfov, se transferă la parohia Hagiești din acelaș județ, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Preotul Sălăgeanu Ioan parohul parohiei Schitu-Hangu din jud. Neamț, se transferă la parohia Văleni-Stănișoara din jud. Suceava pe ziua de 1 Iunie 1910.

Preotul Pârligras St., parohul parohiei Gemeni din județul Mehedinți se transferă la parohia Vânju-Mare, acelaș județ, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Preotul Ioan Oprescu, parohul parohiei Priboiu din jud. Dâmbovița, se transferă la parohia Ghinești, acelaș județ, în locul preotului Haralambie Oprescu care trece în locul său pe ziua de 1 Iulie a. c.

Preotul Stan Dimitrie, parohul parohiei Vovriești din jud. Roman se transferă la parohia Stănița, acelaș județ, pe ziua de 1 Iunie a. c.

Preotul Anastasiu Vasile, parohul parohiei Tămășeni din județul Fălciu, se transferă la parohia Găgești, acelaș județ pe ziua de 1 Iulie 1910.

Preotul Gh. Constantinescu, parohul parohiei Cornu din județul Dolj, se transferă la parohia Prisăceana din județul Mehedinți, în locul preotului paroh Iorgu Firulescu, care trece în locul său, pe ziua de 15 Iunie 1910.

Pr. Alex. Popescu, parohul parohiei Vărăști din jud. Ialomița, se transferă la parohia Popești-Leurdeni din jud. Ilfov, în locul preotului paroh Gh. Păunescu, care trece în locul său pe ziua de 1 Iulie 1910.

Preotul Vasile Comănescu, parohul parohiei Pușcași din județul Vaslui se transferă la parohia Moara Domnească, acelaș județ, pe ziua de 1 Iulie a. c.

Preotul Ioan Zbera, parohul parohiei Tângujei din jud. Vaslui se transferă la parohia Țibănești-Buhlei, acelaș județ, pe ziua de 1 Iulie 1910.

Preotul Ioan Tănăsescu, parohul parohiei Tetoiu-Șerbănești din județul Vâlcea se transferă la parohia Laloșu din acelaș județ, pe ziua de 1 Iunie 1910.

Preotul Const. Șovănescu parohul parohiei Milcovu din județul Olt se transferă la parohia Vineți de sus, din acelaș județ, în locul preotului Toma Vitănescu care trece în locul său, pe ziua de 1 August 1910.

Preotul Ioan Hârțescu, parohul parohiei Săpunariu din urbea Focșani, se transferă ca preot ajutător la parohia Domneasca din aceeași urbe, pe ziua de 15 August 1910.

Preotul Ionescu R. Petre, parohul parohiei Popești-Gălășești din județul Argeș, se transferă la parohia Fata din jud. Olt pe ziua de 1 Octombrie 1910.

Preotul Vișinescu D. parohul parohiei Izvorul de Jos din județul Argeș, se transferă la parohia Popești-Gălășești din acelaș județ pe ziua de 1 Octombrie 1910.

Diaconul Popescu N. Dumitru dela Mănăstirea Viforâta, se transferă la parohia Mitropolia din urbea Târgoviște pe ziua de 1 Septembrie 1910.

Preotul Ionescu Alex. parohul parohiei Poenii-Prundu din jud. Vlașca se transferă la parohia Dichiseni din jud. Ialomița, pe ziua de 1 Septembrie 1910.

Preotul M. Marinescu, parohul parohiei Moreni din jud. Dolj se

transferă la parohia Fântâna-Banului din acelaș județ, pe ziua de 1 Octomvrie 1910.

Pr. Ioan Tigheciu, parohul Parohiei Stoesești (Fălciu) se transferă în aceeași calitate la parohia Tămășeni (Fălciu) pe ziua de 1 Iulie 1910.

Pr. V. Vasilescu, ajutor al bis. Sf. Apostoli din urbea Măcin (Tulcea) se transferă avansat fiind ca paroh al parohiei din urbea Hârșova (Constanța) pe ziua de 1 August 1910.

Pr. Toma Protopopescu paroh al parohiei din Hârșova se transferă în aceeaș calitate la biserica Adormirea din Constanța pe ziua de 1 August 1910.

Preotul Toma Vitănescu, supranumerar la parohia Coteana (Olt) se transferă avansat paroh, la parohia Vineții-de-Sus (Olt) pe ziua de 15 Iulie 1910.

Pr. Emanoil Iorgulescu paroh la parohia Cetățenii-din-Deal (Muscel) se transferă în aceeaș calitate la parohia Văleni-din-Deal, acelaș județ, pe ziua de 15 Iulie 1910.

Pr. Ion Decuseară, paroh, al parohiei Blânzi (Muscel) se transferă în aceeaș calitate la parohia Țigănești-Vechi, acelaș județ, pe ziua de 1 Iulie 1910.

Pr. Const. Pricopescu paroh al parohiei Țigănești-Vechi se transferă în aceeaș calitate la parohia Țigănești-Noi, pe ziua de 1 Iulie 1910.

Pr. Const. Apostolescu paroh al parohiei Călugăreni (Prahova) se transferă în aceeaș calitate la parohia Salcia, acelaș județ, pe ziua de 1 Aug. 1910.

Pr. Stelian Popescu, paroh al parohiei Salcia (Prahova) se transferă în aceeaș calitate la parohia Călugăreni, acelaș județ, pe ziua de 1 August 1910.

Pr. N. Ionescu paroh la parohia Frunzănești (Ilfov) se transferă în aceeaș calitate la parohia vacantă Orăști, acelaș județ, pe ziua de 1 Aug. 1910.

Pr. Eugeniu Stroescu, paroh al parohiei Coțofenii-din-Dos (Dolj) se transferă în aceeaș calitate la parohia vacantă Livezi, acelaș județ pe ziua de 1 Iulie 1910.

Pr. Ion D. Fărtat parohul parohiei Tereuja (Vâlcea) se transferă la parohia Tețoiu-Șerbănești, acelaș județ, pe ziua de 1 Aug. 1910.

Pr. Botez Dumitru parohul parohiei, Fundu-Herții (Dorohoi) se transferă la parohia Hănești, același județ, pe ziua de 1 Aug. 1910.

DEMISIONAȚI

Pr. Constantinescu Ioan parohul parohiei Flămânda din capitală a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Popovici Anastasie parohul parohiei Golăești din jud. Iași a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Ioan Popescu parohul parohiei Gratiu Mare din jud. Vlaşca, a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Popescu Petre supranumerar în parohia Sf. Dumitru din urbea R. Sărat, a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Preotul Șt. Diaconescu, parohul parohiei Popânzălești din jud. Romanați, a demisionat pe ziua de 1 Mai 1910.

Preotul Tomescu Manole supranumerar în parohia Sf. Gheorghe din urbea Târgoviște, a demisionat pe ziua de 1 Iunie 1910.

Pr. I. Rădulescu, parohul parohiei Goleștii-Badii din jud. Mușcel, a demisionat pe ziua de 1 Aprilie 1910.

Pr. Corciovă Ioan supranumerar în parohia Sfinții Impărați din urbea Galați, a demisionat pe ziua de 1 Mai 1910.

Preotul Gh. Constantinescu parohul parohiei Prisăceana din județul Mehedinți, a demisionat pe ziua de 1 Septembrie 1910.

Pr. Ursache Ion, parohul parohiei Cucorani (Botoșani), a demisionat pe ziua de 1 August 1910.

D E C E S E.

Pr. Toma Ionescu supranumerar în parohia Popa Soare din București a încetat din viață în ziua de 22 Martie 1910.

Preotul Fuică Nicolae supranumerar în parohia Sfinții Apostoli din Focșani a încetat din viață în noaptea de 16 spre 17 Martie a. c.

Pr. Procopie I Nicolae parohul parohiei Văsiești din jud. Bacău a încetat din viață în ziua de 17 Martie a. c.

Pr. Constantiniu Gh. parohul parohiei Sf. Trei Ierarhi din urbea Botoșani a încetat din viață în ziua de 29 Martie a. c.

Pr. Casian Nicolae, supranumerar în parohia Sfântu Spiridon din orașul Bârlad a încetat din viață în ziua de 7 Februarie a. c.

Pr. Gh. Popescu parohul parohiei Crețești din jud. Olt a încetat din viață în ziua de 16 Martie a. c.

Pr. Niculae Tătărăscu supranumerar în parohia Ciorani de Jos din jud. Prahova, a încetat din viață în ziua de 26 Martie a. c.

Pr. D. Golică parohul parohiei Scăpău din jud. Mehedinți, a încetat din viață în ziua de 23 Martie 1910.

Pr. Constantin Chiriță supranumerar în parohia Țifești, din județul Putna a încetat din viață în ziua de 30 Martie 1910.

Preotul Ioan Herăscu parohul parohiei Tomșani din jud. Vâlcea a încetat din viață în ziua de 29 Martie a. c.

Preotul Constantinescu Const. parohul parohiei Milcovu din județul Olt, a încetat din viață în ziua de 22 Aprilie 1910.

Preotul Radu Balaban, parohul parohiei Pantelimon din județul Constanța, a încetat din viață în noaptea de 3—4 Mai 1910.

Preotul Gh. Gomoiu parohul parohiei Vânju Mare din jud. Mehedinți a încetat din viață în ziua de 16 Mai 1910.

Preotul Dimitrie Gheorghiu supranumerar în parohia Opișeni din jud. Iași, a încetat din viață în ziua de 25 Mai 1910.

Preotul Vasile Lupan parohul parohiei Stănuești din jud. Tutova, a încetat din viață în noaptea de 9—10 Mai 1910.

Preotul Pandele Măngescu, parohul parohiei Băbicieni din jud. Romanați, a încetat din viață în ziua de 19 Mai a. c.

Pr. paroh Ion Dinescu, din parohia Făcăeni (Ialomița) a încetat din viață la 1 Iunie 1910.

Pr. supranumerar Stan Duhovnicu, din parohia Văleni (Olt), a încetat din viață la 18 Iunie 1910.

Pr. supranumerar Gh. Constantinescu, din parohia Mihăești (Vâlcea), a încetat din viață la 11 Iulie 1910.

Pr. supranumerar Gh. Stoicescu, din parohia Curtea-Veche (București), a încetat din viață la 11 Iunie 1910.

Pr. paroh Gh. Serpoianu, din parohia Breaza (Buzeu), a încetat din viață la 9 Iunie 1910.

Pr. paroh Mihalache Ion, din parohia Vultureni (Tecuci), a încetat din viață la 4 Iulie 1910.

Pr. supranumerar Gr. Andreescu, din parohia Udupu (Teleorman), a încetat din viață la 13 Iulie 1910.

și se vinde cu 6 lei sută de cărți postale.
 No. curent.

De
de 1

No. curent.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44

No. curc.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de Transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și plază.			
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
45	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
46	Tipic bisericesc	3	50	7	50	6	—	—	80
47	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
48	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
49	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	180
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Evangelisti pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
53	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registreele pentru contabilitatea epitropiilor bisericești se pot procura **NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE**. Costul unei serii mici este de 1.60; iar al unei serii duble 2.50. și se trimite franco. O coală buget sau cont. cerute în plus, costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu **5 lei sută**.

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime, Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului și Sfinții Voevozi*, format mare și mic, lucrate artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu **30 bani** cele mari și **20 bani** cele mici. Cererile să se adreseze acelei Librării.

Cheltuielile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericești dela această tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, cerute sau comandate numai de *P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți*, este scutită de cheltuielile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Casei Bisericești,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, *fără cheltuieli de transport*.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din străinătate.

Mărci postale și timbre fiscale nu se primesc.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe couponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa **P. S. Arhiereu Meletie Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.**

INV: 208

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILGAE"
Secția Teologică

BISERICĂ COA: PT-4

ORTODOXA ROMÂNĂ

REVISTA PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL:

- Acte Oficiale. Autocefalia Bisericii Române.
 P. S. Episcop al Dunării de Jos. Carte pastorală.
 Dr. Ioan Lupaș. Viața unei mame credincioase.
 O. Erbiceanu. Condica Sfântă.
 Icon. I. Popescu-Mălăești. Comentarii și Reflexii Scripturistice.
 C. Influența Moralei creștine asupra fericirii societății.
 G. . Preoții și Învățătorii.
 M. P. Elementele Ebraice în limba Noului Testament.
 I. Mihălcescu. Dumnezeuirea Sfintei Scripturi probată în viață.
 Arhim. I. Scriban. Documente de sprijin pentru religione contra Liberei
 Cugetări.
 N. Dobrescu. Din Istoria Bisericii Române.
 G...
 I. Mihălcescu } Cronica bisericească externă.
 Arhim. I. Scriban }
 Econ. Coman Vasilescu. Raport adresat P. S. Episcop al Hușilor.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1910.

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*” se compune din: *P. S. Arhiepiscopul Calistru Bârlădeanu*, D-nii, *C. Eribiceanu*, *Dr. Petru Gârboviceanu*, *Dr. Mih. Popescu*.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantin*, Directorul Tipografiei și Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe cîte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulate, vor reclama de-a dreptul *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantin*, Directorul Tipografiei

Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista «*Biserica Ortodoxă Română*» se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei

Istoria Bisericească de Socrat, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindînd pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericești*». Prețul 1 leu.

Evangelia sau Viața și Invățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călduza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Căner. Prețul 12 lei.

Noul Testament, partea I, *Evangheliile*, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librari nu beneficiază de rabat

ה' ע"ג ואלהיו י"א

ה' ע"ג ואלהיו י"א

ה' ע"ג ואלהיו י"א

ה' ע"ג ואלהיו י"א

χ'α.ο.ζω' ο'ιταροοτοζω' ο'υδομοζω' ω'ερε

Handwritten signature or text in a cursive script, possibly containing the name 'Αθανάσιος'.

Handwritten signature or text, possibly containing the name 'Αθανάσιος'.

Handwritten signature or text, possibly containing the name 'Αθανάσιος'.

Handwritten signature or text, possibly containing the name 'Αθανάσιος'.

μεροζωα? ωρεωδωα
κατα' αυτα διαβιων εωρεωδωα

1 wyl, ney amoguryns
Hedley
Kad

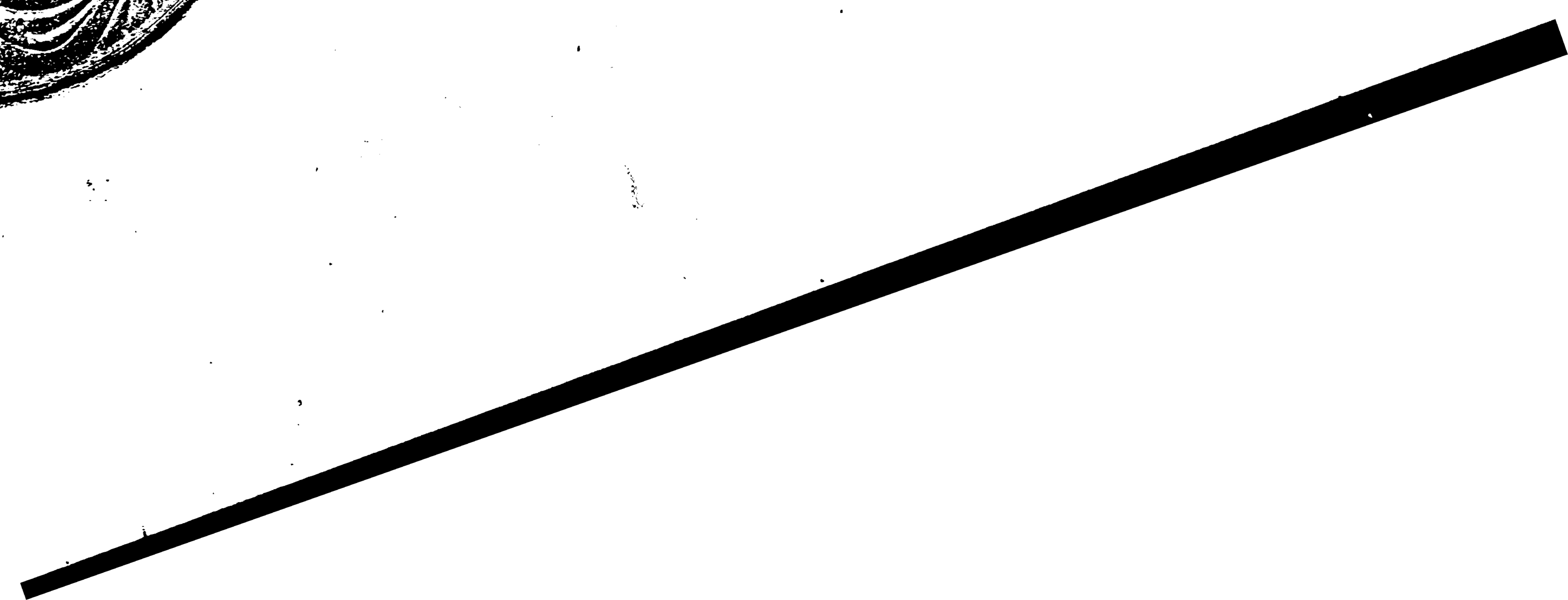
1
w

1
wyl
Kad

1
wyl
Kad

1
wyl
Kad

per'ocae 17'

in' xuy ruy euy aooe'veng

mguyms Nungap

M. J. J.

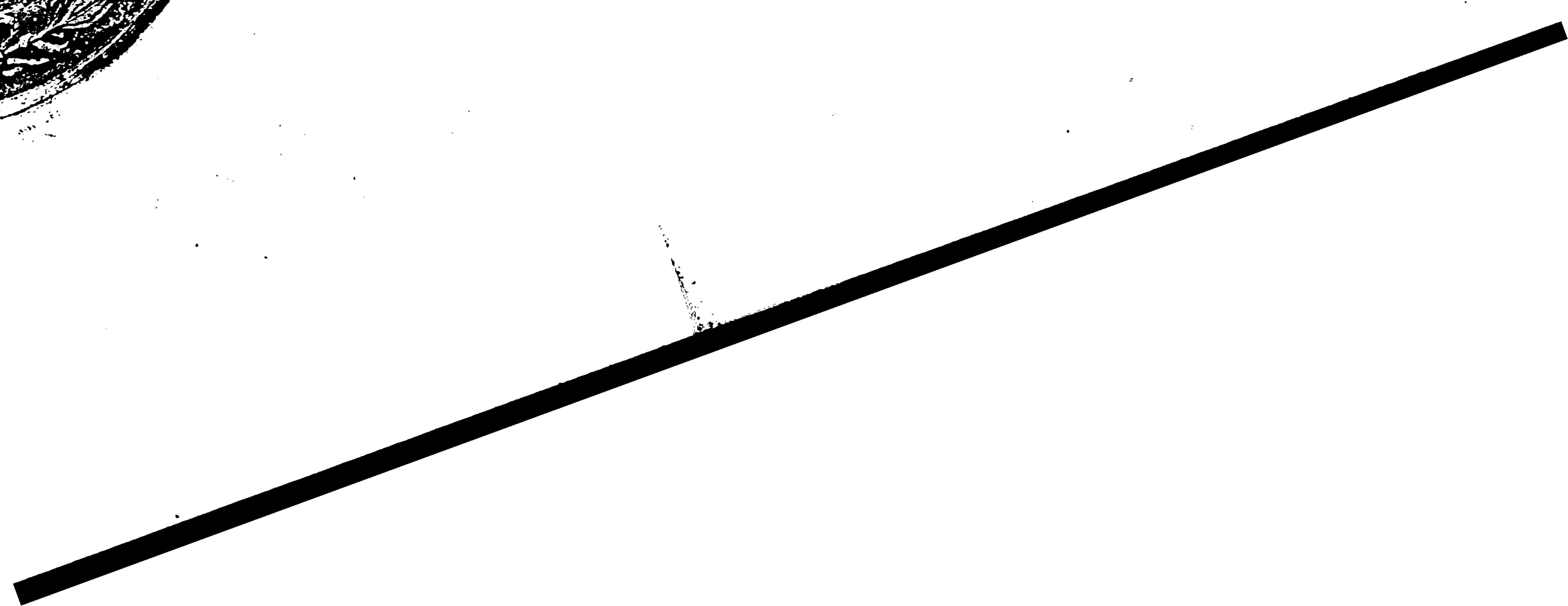
Ναί πάντα διαπίστων εἰς τὴν ἐπίστασιν 17'

Handwritten signature or scribble in the upper left quadrant.

Handwritten text in the upper right quadrant, possibly a date or reference.

Handwritten signature or scribble in the middle left quadrant.

Handwritten signature or scribble in the middle right quadrant.

7 *no longer*

no longer

[Faint, illegible handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.]

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

AUTOCEFALIA BISERICII ROMÂNE.

Odată cu arderea arhivei sfântului Sinod s'a crezut un moment, că a fost nimicit și tomosul patriarhal, prin care s'a recunoscut autocefalia bisericii noastre. Din fericire acel act a scăpat neatins. Potrivit hotărârei sf. Sinod se publică aici în original și în traducere română.

In numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

«*Nimene nu poate pune altă temelie*» zice Marele Apostol al neamurilor «*decât cea așezată, care este Iisus Hristos*».

Deci pe această una și singură, tare și neclătită temelie fiind totdeauna așezată Biserica lui Hristos, cea una, Sfântă, Catolică și Apostolică, conservă nedesolubilă unitatea credinței întru legătura dragostei. Și astfel această unitate rămânând neatinsă și neclătită în toate veacurile, afacerile de administrație ecclesiastică și de ordinea demnităților se pot modifica în vedere cu pozițiunea Țărilor. De aceia și prea Sfânta, Marea lui Hristos Biserică, aprobând cu toată bunavoință, și recunoscând cu duhul păcii și al dragostei schimbările necesare administrației duhovnicești din Sfin-

tele Biserici locale, le binecuvintează și le hotărăște spre mai bună zidirea comunității credincioșilor.

Și fiindcă Înalt Prea Sfințitul și prea Stimatul Mitropolit al Ungro-Vlahiei, D. Callinic, în urmarea motivelor pe atât de drepte, pe cât și legitime, în numele Sfântului Sinod al Prea Sfințiților Arhieriei ai României și cu consimțământul Majestății Sale Regelui României și al Guvernului Său regal, a cerut dela Biserica Noastră prin epistola înaintată și recomandată prin Escelența sa Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii publice a României, D. Dimitrie Sturdza, binecuvântarea și recunoașterea Bisericii Regatului României ca autocefală,—smerenia Noastră a primit această cerere și dorință ca dreaptă și conformă cu așezămintele bisericesti. Așa dar, după ce am deliberat cu Sfântul Sinod cel de pe lângă Noi, al Prea iubiților noștri frați în Sfântul Duh și coliturgisitori, declarăm, ca Biserica ortodoxă din România să fie și să se zică și să se recunoască de către toți neatârnată și autocefală, administrându-se de propriul și Sfântul său Sinod, având de Președinte pre Înalt Prea Sfințitul și prea Stimatul Mitropolit al Ungro-Valahiei și Primat al României, cel după vreme, nerecunoscând în propria sa administrațiune internă nici o altă autoritate bisericască, fără numai pre capul Bisericii ortodoxe celei una, sfântă, catolică și apostolică, pre Mântuitorul Dumnezeu-omul, carele este singura temelie și piatra cea din capul unghiului, și întâiul, și supremul și vecinicul Arhiepiscop și Arhipăstor. Și așa, Biserica ortodoxă a Regatului României, fiind tare întemeiată pe piatra cea din capul unghiului a credinței noastre și pe învățătura cea sănătoasă, pre carea ne-a transmis-o nouă părinții neatinsă și fără inovațiune, o recunoaștem prin acest sfânt, patriarhicesc și sinodal Tom, autocefală și de sine administrată întru toate, și proclamăm pe Sfântul ei Sinod frate în Hristos prea iubit, bucurându-se de toate prerogativele, și de toate

și
și în-
a de
itropo-
us mo-
letie Is-
polie a
unjurat
at spre
opolitul
p, unde

AUTOCEFA

IA BISERICII ROMÂNE

drepturile chiriar
în cât, în toată
celelalte icon
conducă de
form cu
catolic
cele
alte
cu nu
truc
D

licești, inerinte unei
podoaba bisericesc
mii bisericesti să
sine, neîmpiedecat
adițiunea contin
ortodoxe, și tot
Biserici ortod
mele Sfântulu
a legătura ur
umnezeu B
ne-am înv
Sfântul
în s
s:

și
în
a de
itropo-
ms mo-
letie Is-
ppolie a
unjurat
ut spre
opolitul
unde

Biser.

al României, sfintele daruri și harurile din isvoarele cele nescutate ale Părintelui ceresc, invocând atât pentru dânșii, cât și pentru fiii lor din neam în neam, tot binele și amândouă mântuirile. Iar Dumnezeu păcei, cel ce a sculat din morți pre Marele Păstor al oilor întru sângele Testamentului celui vecinic, pre Domnul Nostru Iisus, să desăvârșiască pre această sfântă Biserică în tot lucrul bun, spre plinirea voiei lui, făcând în ea ceea ce este plăcut înaintea lui prin Iisus Hristos, căruia se cuvine mărire în vecii vecilor. Amin.»

În anul mântuirii, una mie opt sute optzeci și cinci, luna Aprilie, indicțiunea XIII.

† IOACHIM, *cu mila lui Dumnezeu, Arhiepiscop Constantinopolei, Romei nouă și Patriarh icumenic, adevărate în Hristos Dumnezeu.*

† Al Cizicului, NICODIM.

† Al Halchedonului, CALINIC.

† Al Adrianopolei, NEOFIT.

† Al Amasei, SOFRONIE.

† Al Melenicului, PROCOPIE.

† Al Aritimnei, NICHIFOR.

† Al Moglenei, KERASIE.

† Al Debrei și Velizei, ANTIM.

† Al Samosului, GAVRIL.

† Al Lititei, IGNATIE.

Maicei Domnului
Iisus Hristos,
cu două brațe. Deasupra
inscripțiunea:
M. S. O. I. S. X. S.

Sigiliu de argint
atârnat de șnur
roș și alb.

Insigniile patriarhiei de Constantinopol: Acvila bizantină cu coroana imperială, îndreapta crucea, în stînga globul; dedesupt inscripțiunea:
Ioachim. *cu mila lui Dumnezeu Arhiep. Constantinopolei, Romei nouă, Patriarh icumenic,*
1884.

De
noastră
drept a ce
autocefale. Iar
mâniei, la insta
nodale necesar
către ceilalți F
Bisericile orto
drept a prim
Sfânta și Ma
ză din ac
aut.

CARTE PASTORALA

ADRESATĂ

Preoților și creștinilor din Eparhia Dunărei de Jos

CU PRIVIRE LA SECTA

«**ADVENTIȘTILOR**» sau «**SABATIȘTILOR**».

Cucernice Părinte și Iubiți Creștini,

Dela o seamă de vreme, s'a încuibat la noi în țară niște streini de legea și neamul nostru, cari adresându-se muncitorilor, lucrătorilor de fabrici, meseriașilor și soldaților, propagă o nouă învățătură religioasă, numită «*a Pocăiților*» sau «*a Luminăților*» și care în deobște este cunoscută sub numele de secta «*Adventiștilor*» sau «*Sabatiștilor*».

Această sectă își are obârșia și leagănul în orașul Hamburg din Germania și este însuflețită și susținută pe sub mână de alianța și finanța jidoviască din streinătate. Evreilor tineri din streinătate, părându-li-se greu de îndeplinit cultul și obiceiurile legii mozaice și doritori de a cuceri lumea și sufletește, după cum au cucerit-o în parte și economiceste, s'au gândit să înființeze o nouă *religiune modernă*, prin care să producă perturbație în lume.

Trebuia dar, să împrumute fondul și formele unei religiuni oarecare. De religia ortodoxă și de cultul ei, evreul se ferește ca de foc; căci în cultul religiunii noastre strămoșești, fiind obligator semnul sfintei Cruci, pe care a fost răstignit Domnul nostru Iisus Hristot, evreul poate auzi orice, numai de sfânta cruce nu; și motivele se știu.

Confesiunea protestantă neavând în cultul ei, nici sfânta cruce, nici sfintele icoane, a fost mai ușor evreilor tineri din streinătate, de a și-o apropia. Și luând de bază formele cultului protestant, prin explicațiuni cu totul depărtate de învățătura statornicită de Biserica creștină orto-

doxă, propoveduesc adeptilor lor: *Serbarea Sâmbetei în loc de Duminică, resping cultul sfintelor icoane, opresc jurământul de credință, pe care orice funcționar și orice ostaș trebuie să-l depună către Tron, Stat și Patrie, și turbură prin idei subversive și păgubitoare mințile celor lesne crezători, pe care îi adună într'o anumită casă, unde un predicator le cântă la orgă câteva imne muzicale monotone, și le împarte cărțicele tipărite și trimise din Hamburg; având grijă predicatorul, ca la despărțirea lor din adunările ce țin, să spue fiecăruia în parte: Să nu destăinuiască nimănui nimic, din cele ce se petrec între ei, până ce nu vor fi stăpâni și bine convinși de noua credință; căci vor fi luați în răs de necredincioși.*

Ca Episcop al acestei de Dumnezeu păzite Eparhii, care sunt dator a mă îngriji de mântuirea sufletelor iubiților mei fi duhovnicești și de îndrumarea lor pe adevărata cale evanghelică, aflând că prin orașele unde sunt fabrici și căzărmi, și mai ales prin Dobrogea, secta aceasta face prozești printre cei necărturari și lesne crezători, am început să vizitez acele orașe și sate unde s'a încuibat această sectă.

La *Cernavodă* mergând cu d. Primar și d. Polițai respectiv, în casa de rugăciune a acestor rătăciți, am rămas uimit și îngrozit de îndrăsneala predicatorului, care în fața atâtor persoane oficiale a declarat că adeptii sectei adventiste sunt opriți: *de a depune jurământul de credință către Tron și Patrie, când vor fi chemați la oaste, spre a'și face datoria către țară.*

Înțelegeți foarte bine cucernice părinte și iubiți creștini, ce intențiuni rele au propagatorii acestei secte, către țară și neamul nostru, și ce dezastru grozav ar fi, când această molimă ar coprinde tineretul muncitor, *care la un moment dat ar refuză, în gloate mari, să'și facă datoria către țară, apărând-o de furia dușmanului cutropitor, care ar îndrăsnă să ne calce legea și moșia strămoșească.*

Comuna Harabagi din jud. Constanța, fiind lipsită câțeva vreme de preot ortodox, s'a molipsit aproape toată, de această boală otrăvitoare și numai grație vrednicului preot Terentie Tudoran, venit din Banat,—unde este un mare cuib al Adventiștilor—parohienii din Harabagi, prin predi-

cile și sfaturile lui au fost readuși aproape toți la credința strămoșescă.

Vă fac deci atenți pe voi cucernici preoți, să priveghiați cu ochi neadormiți asupra turmei ce vă este încredințată spre păstorie, ca prin predicile și sfaturile voastre s'o feriți de a se molipsi de învățăturile rătăcite ale acestei secte, cunoscând că, am scris pe această chestie atât D-lui Prim-Ministru și Ministru de Interne cât și D-lor Miniștri de Culte și Răsboi, ca să ia măsurile cuvenite contra aceluia cari, vor să îndepărteze pe blândul nostru popor dela legea strămoșească; ca astfel alianța cosmopolită din străinătate, care aproape ne-a cucerit economicște, să nu ne cucerească și sufletește.

Asemenea vă rog și vă sfătuesc și pe voi iubiții mei fi duhovnicești din această Eparhie, care v'ați botezat și ați crescut în legea strămoșească, să nu vă lăsați nici pe voi, nici pe copiii voștri a fi amăgiți de propoveditorii acestei secte, care în cuvintele plăcute ce vă grăesc și în tâlcuirile din sf. Scriptură făcute în mod greșit, după cum le convin lor, pun otrava cea mai grozavă, care nu după multă vreme, va aduce moartea voastră sufletească; căci dacă ei propoveduesc *să se prăsnuiască Sâmbăta în loc de Duminică, să se înlătore, și să se ardă sfintele icoane și să se oprească jurământul ce fiecare din noi suntem dator să-l depunem, fie când suntem numiți într'o slujbă, fie când suntem chemați a ne face datoria către Patrie*, înțelegeți foarte bine că alianța streină, după ce ne va stăpâni și sufletește, atunci îi va fi foarte ușor să fie stăpână și pe casa și moșia noastră.

Avem o religiune, cum nu se poate mai curată, mai frumoasă și mai liberală, care nu constrânge conștiința nimănui, ci lasă pe fiecare să îndeplinească după putință, cerințele ei—Streinii știu, că în trecutul nostru glorios național, Biserica creștină ortodoxă a fost singura pavăză de apărare și limanul de scăpare al strămoșilor noștri; și că, numai grație credinței lor statornice și iubirei de neam și țară, s'au luptat cu vitejie ca niște eroi, spre a ne lăsa nouă ca moștenire această religiune atât de folositoare și această țară atât de mănoasă, la care mulți răvnesc; și de aceia se silesc ca să ne înstreineze dela dânsa.

Fiți dar cu luare aminte și de îndată ce se pripășește prin comuna voastră vre-un învățator mincinos al acestei secte, alungați-l cu dispreț dintre voi, după cum au fost alungați acești predicatori periculoși și din alte țări ortodoxe vecine cu noi.

Dați de veste păstorului vostru sufletesc și primarului comunei, când se ivesc în turmă asemenea lupi îmbrăcați în piele de oaie.

Numai așa urmând, veți avea binecuvântarea mea și Dumnezeu va revărsa milele sale cele bogate peste voi și coprișul vostru.

Data în reședința episcopală din Galați în anul mântuirii. 1910 luna Septemvrie ziua 1.

† N I F O N
Episcop al Dunărei de Jos.

VIAȚA UNEI MAME CREDINCIOASE.

de Dr. IOAN LUPAȘ.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 6).

Ce să facă acum biata femeie? Sufletul ei de mamă iubitoare și creștină virtuoaasă s'a cutremurat de gândul, că ar fi cu puțință, să i se smulgă cele trei odrasle cu forța dela sinul ei de mamă și să se pomenească dintr'odată lipsită de copilașii, cari erau singura mângăiere a văduviei sale. Ca un junghiu al morții a străbătut prin inima ei gândul acesta îngrozitor.

Primejdia era acum mare și aproape inevitabilă. Anastasia se hotărăște totuș a mai face o încercare. Dacă nu poate cu desăvârșire înlătură pericolul, ce amenință cu sfășiere inima ei de mamă duioasă, cel puțin să-l micșoreze!

În 13 Septemvrie 1816 înaintează cătră palatinul țării.

o nouă rugămintă, în care prin cuvinte simple, dar mișcătoare declară, că se va supune ordinului prea înalt și va plecă cu copiii la Mișcolț, numai să nu fie despărțită de dânsii. («*modo caedem-sc. proles-maternalae curae, virgilantiae ac sollicitudini subsint*»).

Spune, că dânsa ca o femeie necunoscătoare a legilor, dar mamă iubitoare a copiilor săi («*infrascripta, iurium ignota, prolium amans mater*») și-a pus toată stăruința și a încercat toate mijloacele, ca să-și salveze copiii pentru religia, în care s'au născut. Dar acum după ce vede, că toate stăruințele și încercările ei au rămas zadarnice, iubirea de mamă o îndeamnă să se învoiască la orice, numai să poată rămâne lângă copiii săi, căci altfel ar muri de durerea ce i-ar cauza-o înstrăinarea lor. («*Maternus amor cunctis postulatis subscribet, modo retentionem prolium consolidet, ne secus easdem resignare cogerer, ad desperationem conjiciar, mortem que obeam funestissimam orbata proli'bus, materna sollicitudine egentibus*»). Se mângâie, că palatinul va fi atât de bun și milostiv, să înțeleagă durerea ei, și fiindcă copiii nu pot exista fără mama lor, să-i încuviințeze această rugămintă, aplicând mijloace mai blânde și respingând pe cele aspre, care nu sunt nici în conglăsuire cu legea, nici cu simțul omenesc, nici cu dreptul natural. («*quum media duriora, praexistentibus ad consequendum finem lenioribus, rejicit, nec rigori legis convenientia, nec a humanitate probata, jure naturali amoris materni respectu domnato, quod matris existentiam prolium praesentia requirat*»...)

Tot atunci au dat și rudeniile Anastasiei, Gheorghe și Naum Muciu o declarație de felul acesta, în care promet, că nu vor mai cercă să împiedece educația, ce eră acum definitiv hotărât a se da acestor copii în religia romano-catolică. Ei se obligă totodată, că vor ajuta pe Anastasia cu bani, ca să poată îngriji însăși de hrana copiilor săi,

dar pretind, ca copiii să nu fie duși la Agria, ci să rămână deocamdată în Pesta.

Sfatul țării (consiliul locțiitor) hotărăște însă (în 17 Sept. 1816), ca ei să nu rămână în Pesta, ci să meargă la Mișcolț sub grija preotului local și sub controla arhiepiscopului romano-cotolic din Agria, dar mama lor să aibă dreptul a îngriji acasă de hrana și trebuințele lor («non quidem Pestini, sed Miskoltzini sub cura localis sacerdotii et vigilantia arhiepiscopali *catholice quidem omnino educandae, at sub matris domestica alimentatione et provisione relinqui valeant*».)

Copiii ajung deci toți trei în mreșile catolicismului cuceritor, după cum eră planul arhiepiscopului Fischer, și cum va fi fost, în niște clipe de sărăcie și slăbiciune, intenția tatălui lor, a nefericitului Naum.

Dar Anastasia ca o mamă înțeleaptă și eroică, a știut să exercite asupra educației copiilor săi,—fiind împreună cu dâșii—o influință statornică și cu mult mai hotărîtoare, decât s'o fi putut alteră rezultatul oricăror sfortări și măestrii pedagogice a catolicilor, recunoscuți de altfel ca foarte iscușiți în materie de proselitism religios. Mitropolitul Șaguna își aduceă și la bătrânețe cu drag și recunoștință aminte, cum în copilărie, pe vremea, când umblă el la școala catolicilor din Mișcolț, mamă-sa îl învăță acasă învățăturile sfintei noastre biserici strămoșești, și cum îl trimiteă Dumineca și în zile de sărbători mai mari cu prescuri la biserica românească, pentru ridicarea căreia au ostenit și au jertfit amândoi bunicii lui și Evreta Șaguna și Mihail Muciu.

Așa dară spiritul de jertfire pentru biserică și neam, care aveă să-și ajungă culmea în epocala activitate bisericească și națională-politică a mitropolitului Șaguna, eră adânc înrădăcinat în tradiția familiară. Singur Naum a rătăcit de la calea cea bună și plină de virtute a înaintașilor.

Este cu atât mai mare meritul Anastasiei, că întru împrejurări atât de grele și neprielnice a știut să-și apere copiii de a cădea în păcatul tatălui lor și a știut sădî în sufletele lor tinere, cu un rezultat atât de strălucit, credința și virtutea strămoșilor!

VIII.

Rezultatele bune ale educației religioase, de care a știut Anastasia să facă părtași pe copiii săi, n'au întârziat a se anunța la vreme. Dupăce a îndeplinit băiatul cel mai mare vârstă legală de 18 ani, a declarat, că dânsul nu vreă să mai rămână credincios al bisericii romano-cătolice, ci se întoarce la credința lui strămoșească, la cea greco-orientală.

În această afacere s'a exmis o comisie, care să cerceteze, ce motive îndeamnă pe tânărul Evreta a părăsi religia catolică, ori nu cumva îl seduce la acest pas cineva dintre credincioșii bisericii greco-orientale. În raportul său înaintat (la 29 Decembrie 1821) către palatinul țării, comisia constată, că Evreta n'are nici un motiv special de a părăsi credința catolică, ci rămâne în religia mamei sale, în care s'a născut, s'a botezat și a fost instruit; la aceasta îl îndeamnă mai ales *amintirea binefacerilor mamei sale*, cum și împrejurarea, că nu vreă să se lase ademenit, a mărturisi credința catolică; iar spre credința bisericii răsăritene nu l-a sedus nimenea, ci numai propria convingere îl îndeamnă s'o prețuiască pe aceasta în inima sa mai mult («perdemisse referimus adolescentem nullo speciali motivo a Catholica Fide avocari, verum Religionem matris, in qua natus, baptizatus et institutus est *reflexione etiam maternorum Beneficiorum amplecti et ideo* professionem fidei catholicae se elicere nolle; ad amplectendam Religionem orientalis Ecclesiae per neminem allectum esse, verum *propria convictione orientalem Religionem praeligere in animo constituisse*»).

Intr'o hârtie, scrisă ungurește (12 Ianuarie 1822) și adresată palatinului, Evreta declară din nou, că vrea să rămână în religia, în care s'a născut, căci deși a fost împărțit de instrucție catolică, nu simte nici o înclinație pentru această religie («most is a katholika oklatás után koránt sem őrzek hajlandóságot római katholika hit általmenetelére»). Speră, că în viitor va fi cruțat de orice siluire în privința convingerilor sale religioase, și cere protecția palatinului, ca să poată rămâne și pe mai departe în credința sa strămoșească.

În timpul acesta Evreta era aplicat la neguțătorul sârb Dumitru Diamandy din Buda. Diregătoriile au mai cercat ele să-l sucească și să-l încurce. Dar văzând, că nu mai e nici un chip de a-l abate dela hotărîrea sa, sfatul țării într'un raport către domnitor își exprimă părerea, că ar fi bine să i se dea lui Evreta libertatea exercițiului religios. («eidem Liberum Religionis Exercitium Clementer *adplacidandum esse* demisee censeat»). Ceea ce s'a și întâmplat în 26 Aprilie 1822 (No. 5486).

IX.

La 15 Noemvrie 1823 încearcă și sora lui Evreta, Ecaterina, a se întoarce la religia ortodoxă. Intr'o petiție adresată din Mișcolț către protopopul catolic Barkóczy de acolo spune, că nu de mult i s'ar fi dat ocazie să se mărite după un om cu stare bună, dar acesta aflând nesiguranța și încurcăturile, în care a fost ea adusă în urma apostasiei tatălui său Naum, s'a retras («allapotomnak velejét megértoén, hogy görög hitem miatt, melyben születtem sorsomnak kimenetele bizonytalan avagy, hogy e miatt küzköduöm kellene, szeretetétől elállván, magát visszahuzta») Voind ea să rămână în credința, în care s'a născut și apropiindu-se de vârsta obicinuită de 18 ani, roagă pe protopopul să binevoiască a lua asupra-și instrucția obicinuită.

de 6 săptămâni. Legile de pe atunci adecă cereau, ca cine vreà să treacă dela religia romano-catolică la alta, să învețe șase săptămâni principiile credinței dela un preot catolic, apoi să se supună unui examen, spre a dovedi, că le cunoaște pe toate, dar deși le cunoaște nu vreà să le urmeze.

Protopopul a cercat s'o împiedece dela pasul acesta. De aceea se adresează și ea cătră palatinul țării și provocându-se la cazul fratelui său Evreta, căruia i s'a îngăduit să rămână în legea strămoșească, nădăjduște, că și ea se va putea împărtăși de grația Majestății Sale. De altfel nu tăgăduște inclinația inimii sale de a rămâne în credința, în care s'a născut. Care va fi rezultatul examenului de 6 săptămâni? Se va vedeà la urmă. («non diffiteor, me hucdum religionem, in qua nata sum, praeligere velle; quid effectus uberior praescripta 6 Hebdomadum institutio productura sit? eventus docebit; me tamen, si mentem meam, quoad praeligendam Graecam Religionem declaravero, eiusdem, quo Frater Franciscus gaudet, favoris e clementia Suae Majestatis Sacratissimae participem reddi sperare sustineo.»)

Sfatul țării a înaintat petiția Ecaterinei la împăratul cu propunerea, ca să fie respinsă, căci Ecaterina va împlini vârsta legală de 18 ani numai în 27 August 1824. Din Viena a și urmat în 23 Ianuarie 1824 o hotărîre în sensul acesta. Cu trei zile mai târziu, vicarul general din Agria, se adresează cătră palatinul cu o pâră, în care arată, că Anastasia și rudeniile ei au încercat să seducă pe Ecaterina, contrar declarației lor din 1816 («mater et consanguinei puellae in obversum datarum altissimo loco Reversalium *seductionem eius attentaverunt*») cere deci, ca aceștia să fie admoniați; Ecaterina, spre a scăpa de astfel de ademeniri ulterioare, să fie dusă în Agria («puella ulteriori seductioni eripienda *Agriam transponatur*», iar bu-

nicul să fie constrâns a plăti spesele de întreținere, spre a se da prin aceasta exemplu folositor și altora («ad salutare aliorum etiam exemplum.») Anastasia și Mihail au fost admoniați, dar Ecaterina a rămas tot în grija lor.

În 26 August 1824, deci cu o zi înainte de a împlini vârsta de 18 ani, Ecaterina înaintează din nou rugare către palatinul țării, sperând, că acum, după ce motivul, pentru care a fost respinsă întâia ei rugare a dispărut, i se va îngădui și ei libertatea de a și mărturisi credința așa, cum o îndeamnă inima, după cea mai intimă convingere a ei («polliceor me *juxta intimam convictionem mentem meam declaraturam esse*»...)

Această rugare a Ecaterinei fu înaintată (în 31 August 1824) acum la împăratul cu propunerea de a se încuviința Ecaterinei instrucția religioasă de șase săptămâni și examenul cerut («siquidem recurrens 18^{mm} aetatis annum jam compleverit, eandem ad subendam sex hebdomada-lem instructionem clementer admittendam existimari.»)

Ecaterina începuse a lua instrucție dela parohul orășenesc din Mișcolț, baronul Barkóczy. Dar acesta după câțva timp pretinde, ca fata să fie luată dela mama sa și dusă în Agria, căci altfel toată instrucția lui va rămâne fără rezultat. «Sicque ipse institutionis suae fructibus carere debeat». Anastasia se împotrivește, scriind (la 27 Martie 1825) palatinului, că dânsa nu poate să-și lase fata sa *frumoasă* în grija altora, în care nu se poate încrede, de și îi venerează de altfel. («quod filiam, 18 annos suae aetatis superantem, *formosam* aliis concedere debeam, a quibus non abstante omni veneratione confidere nequeo»). Dar, ca să înlătore orice bănuială, că dânsa ori rudeniile ei ar încerca să abată pe Ecaterina dela religia catolică, are de gând s'o ducă la Pesta într'o mănăstire de călugărițe, să învețe acolo între persoane de sexul său, («*inter sui sexus personas.*») Dela catichetul Augustin Megele, fiind

departe de oameni greco-orientali, ca în chipul acesta să fi și mai vădit, că ea, Anastasia, sau rudeniile ei nu voiesc să pună nici o piedecă, nici să restrângă libertatea Ecaterinei («ut ita tam ego, quam caeteri consanguinei, non obstante religionis difformitate clare luculentum de eo praebeamus testimonium: *nos nullum prorsus obicem ponere, aut filiae libertatem restringere velle*»...)

În sfârșit la 11 Aprilie 1825 și-a început Ecaterina instrucția de șase săptămâni. În ziua primă, după ce i s'a explicat scopul acestei instrucții, fiind întrebată din ce motiv vreă să-și schimbe religia, Ecaterina a răspuns: «Eu nu vreau să-mi *murdăresc apa sfințită din botez* m'am născut în legea grecească (adică ortodoxă-răsăriteană) *în aceeași lege vreau să și mor*. Dacă până acum am fost crescută în religia catolică și am urmat-o, la aceasta m'a silit porunca principelui; acestei porunci am fost datoare a mă supune. Acum însă ca maioreană, am scăpat de sub legea aceea și mi s'a dat voie să aleg între cele două religii. Deci eu aleg pe cea grecească, doar numai în privința limbii ne deosibim de cea papistașă.

«După aceea i s'a spus, care este temelia de căpetenie a religiei, adică Dumnezeu, și după ce i s'au explicat ființa și însușirile lui, punându-i-se întrebarea: «*Ce este Dumnezeu?*» Ecaterina a răspuns: «Înțeleg ce este Dumnezeu, dar nu-l pot explica, nici însușirile nu i le pot număra; nici să nu poftescă cinstitul domn (adică preotul examinator), ca eu să le învăț acestea și întreg catechismul din cuvânt în cuvânt, caci de așa ceva nu sunt în stare».

La celelalte întrebări câte i s'au mai pus, 42 de toate, în fiecare zi o întrebare a răspuns pe scurt, sau simplu cu «nu știu»!

După terminarea examenului capelanul din Mișcolț, Gașpar Vezerle, îi dă un atestat (30 Mai 1825) în care a-

rată, că Ecaterina, deși a trecut prin examenul cerut, a rămas totuș firm decisă a urmări principiile religiei grecești neunite, fiindcă așa îi dictează conștiința și îndemnul lăuntric al inimii sale. Deaceea nu vreă să se abată dela felul de a se închină lui Dumnezeu întocmai ca și strămoșii săi nădăjduind, că fericirea cea vecinică a vieții viitoare o va găsi în religia, în care a fost născută și botezată. («cum tamen ex *dictamine conscientiae suae, interna-que animae persuasione* ad recipienda sacra Graecorum non unitorum, in quarum Religione primam lucem intuita, coe-tuique eorum per sacramentum Baptismatis adlecta fecit, ungeretur, firmiter sibi proposuit se *a modo colendi Deum ab avis suis usuato* recedere nolle, aeternam que beatam futuram sortem in ea religione speraturam, in qua nata et baptizata exstitit»).

Deși atestatul acesta eră favorabil pentru cauza Ecaterinei, vicarul general din Agria, Iosif Nováky a mai încercat totuș înc'odată, să împiedice trecerea ei în sânul bisericii strămoșești. In 29 Iunie 1825 scrie palatinului, rugându-l să respingă cererea Ecaterinei, căci aceasta n'are nici un motiv de a părăsi religia romano-catolică, decât doar speranța că trecând la religia gr. neunită se va putea mărită mai ușor. («neque aliud Religionem Graeci non uniti ritus amplectendi motivum haberet, quam quod in *hac se facilius sponsum nacturam speret*») Dacă s'ar împlini dorința Ecaterinei, scrie vicarul, această soluție ar fi păgubitoare pentru credința catolică («fidei catholicae preiudiciosa esset»...) Consiliul locțiitor însă nu ține samă de cererea aceasta a vicarului catolic, ci în raportul său către rege (12 Iulie 1825) face propunerea să i se dea și Ecaterinei libertatea exercițiului religios («eidem dictae Religionis, in qua nata et enutrita fuit, liberum exercitium benique concevendum esse existimet»).

Prin decretul din 3 Sept. 1825 propunerea aceasta a consiliului locțiitor a fost confirmată și de regele.

Așa dar după lupte și stăruinți îndelungate și Ecaterina este redată acum bisericii ortodoxe și credinții sale strămoșești.

Despre soarta ulterioară a vieții sale, în lipsa de documente, nu se mai poate spune nimic sigur. Numele ei dispare de aci încolo din documente, pe când cu fratele ei, Evreta, care ajunge negustor cu stare bună și cu vază în Pesta, ne întâlnim și mai târziu: în 18 Ianuarie 1848, îl vedem ajutorând pe fratele său, atunci vicar în Ardeal, cu suma de 1000 fl., iar într'un manifest din 21 Mai 1848 îl găsim iscălit ca deputat al orașului Pesta. La 1849 însă nu mai trăia nici el, nici Ecaterina. Aceasta se știe cu siguranță.

X.

Copilul cel mai mic, Anastasiu, care avea să devină mai târziu episcopul și mitropolitul Andreiu și a cărui soartă ne interesează mai deaproape, își începù studiile elementare în școala grecească din Mișcolț, făcù apoi tot acolo și cursul secundar în gimnaziul catolic și-l termină la vârsta de 18 ani cu succes eminent în gimnaziul călugărilor piașiști din Pesta. În atestatul lui de încheiere a studiilor secundare se spune, că Anastasiu Șaguna e, după religie: *romano-catolic*, iar după națiune: *Ungur* («*Hungarus*»), că a cercetat în mod cuviincios școala și biserica («cele sfinte»), că a obținut la studiul religiei nota eminent, iar în limba maghiară, precum și în litere și științe a fost al 17-le eminent între 103 conșcolari ai săi, dintre cari 32 erau eminenți ¹⁾.

¹⁾ Acest atestat poartă datul: Pesthini apud Sch. P. Anno 1826 mensis Decembr-26-a și e semnat de „*Glycerius Aigle*“ e Sch. Piis m. p. Director Gimnasii și de *Constantinus Eschner* m. p. e Sch. P. 2-ae Humanitatis Professor et Eshortator Gimnasii.

Acest rezultat, atât de frumos, erà chemat a determinà pe cei ce se interesau de soarta escelentului tânăr, îndeosebi pe bunul său protector Atanasie Grabovsky, care-i erà acum ca un părinte, să nu cruțe nici o jertfă, ci să-i deà tot ajutorul posibil și trebuitor la continuarea studiilor. Ceea ce se și întâmplă. După terminarea studiilor secundare Anastasiu urmează la «universitatea crăiască» din Pesta, timp de 3 ani cursul de filozofie și drepturi, făcând studii serioase, a căror temeinicie se resimte mai târziu adeseori în scrierile lui, ca și în discursurile politice și în diferite acte, chiar și în cele oficiale.

Tocmai la începutul studiilor sale universitare a făcut și el pasul însemnat, pe care-l făcuseră și fratele său Evreța și sora sa Ecaterina. Ca ascultător de filozofie în anul întâi, la 9 zile după ce a împlinit vârsta legală de 18 ani, s'a întors și el în sinul bisericii strămoșești, dând o declarație foarte categorică, în care spune, că studiind cu succes eminent în gimnaziile catolice din Mișcolț și Pesta, și ocupându-se în mod sârguincios cu studiul religiei, cunoaște din fir în păr principiile religiei romano-catolice; cu toate acestea convingerea intimă sau inspirația lui îl indeamnă, să urmeze sfintele precepte ale bisericii greco-orientale («me iuxta intimam meam convictionem aut influxum *Sacra Graeco-orientalis Ecclesiae sequi velle, hisce declaro*»). Aceasta e cea mai firmă hotărîre a lui («*ut firmissimi mei propositi clarum praebeatur testimonium*»). Și fiindcă din studiul religiei a obținut nota eminent, se roagă a fi dispensat de obicinuital examen de 6 săptămâni prevăzut în lege, pe care în cazul de față îl află de prisos. («*et cum in scholis publicis Religionis Romano-catholicae Doctrinam solerter exceperim calculumque eminentiae emeruerim, prescriptam secus 6 Hebdomadarum institutionem superfluum esse censendo, una me ab hac dispensari orando, protegi demisse supplico*») ¹⁾.

¹⁾ Declarația aceasta e datată: *Pesthini 29-a Decembris 1826 și semnată, «Anastasius Şaguna m. p. Philosophiae in Regia Universitate I-um in annum Auditor».*

Această declarație o trimite palatinului și consiliului locțiitor al țării însoțită de o petiție, în care pe lângă motivele înșirate mai sus, amintește și împrejurarea, că dânsul a aparținut de fapt bisericii gr. ort. până la vârsta de 8 ani, până la anul 1816 («*me usque annum 1816 in Ecclesia Miskoltziensi Graeco orientali Sacram coenam communicavisse*»).

Consiliul locțiitor a exmis o comisie de 3 inși să cerceteze cazul. Această comisie raportează în 20 Februarie 1827, că înainte de toate au încercat cu tot dinadinsul să-l înduplece pe Anastasiu a rămâne și mai departe în religia romano-catolică («*a folyamodól elsóben is a Catholica Hitben való további megmaradásra hathatósan megjutettük*»). Dar observând că această stăruință nu are nici un rezultat, l-au luat cu severitate la întrebări («*szoras kérdőre vettük*») să afle cine sau ce îl îndeamnă a se întoarce la legea gr. neunită, nu cumva niște promisiuni sau ademeniri din vre-o parte. Anastasiu a declarat înaintea comisii, atât cu graiul cât și în scris, că dânsul nu se crede chemat a judecă, dacă religia gr. orientală este mai bună și mai mântuitoare, ori cea catolică, ci el are o singură dorință: *să poată trăi și muri în religia în care s'a născut* («*csak egyedül azon kívánság buzditja ötet, hogy azon válsban élhessen és halhasson meg, a melyben született*»).— La această hotărîre nu l-a îndemnat nici un fel de silă sau ademenire sau promisiune din partea rudeniilor («*quin e parte consanguineorum seu persuasiones, coactiones aut minimus influxus intercessisset, sed proprio meo motu, ex intima convictione Religionem eam in qua natus et baptizatus sum... sequi desidero*»). Și de aceea roagă pe Maiestatea Sa, cu cele mai umilite rugăciuni, să se milostivească a-i îngădui și lui să-și urmeze libertatea conștiinții fără nici o siluire («*de genu Suam Majestatem Sacratissimam imis orando precibus, quatenus mihi Libertatem conscientiam*

meam citra coactionem sequendi clementissime concedere dignaretur. Pesthini 17-a Februarii 1827-a Anastasius Şaguna m. p.).

Declarațiile lui Şaguna și raportul comisiei de investigație le înaintează consiliul locțiitor, în 1 Mai 1827 regelui cu propunerea, că fiind Anastasiu Şaguna deplin versat în principiile și dogmele credinței catolice, să i se îngăduie și lui libertatea exercițiului religios, precum s'a îngăduit și fratelui său Evreta, fără a mai pretinde să se supună obicinuitei instrucții catolice de 6 săptămâni («a paritate fratris Francisci, *cui absque praevia sex hebdomadarum cath. Institutione liberum Religionis exercitium concessum est*»).

Din Viena s'a dat însă ordin (*la 13 Iulie 1827*), că înainte de a trece la religia gr. orientală, Anastasiu Şaguna să urmeze obicinuita instrucție catolică la vestitul orator și savant Augustin Popol și despre rezultatul acestei instrucții să se facă raport la timpul său. («per constitutum ad universitatem Pesthanam Sacrum oratorem Augustinum Popol, virum ab eruditione et discretione commendatum consueta normalis institutio impertiatur et super resultado huius Institutionis Relatio suo tempore praestetur»).

Acest ordin îl comunică (în 8 August 1827) consiliul locțiitor senatului universitar și vicarului general romano-catolic din Agria.

Instrucția aceasta s'a început în 5 Noemvrie și a durat până în 18 Decemvrie 1827. Ea ar fi trebuit făcută în prezența a cel puțin doi martori, dar profesorul Popol spune într'o declarație a sa din 23 Decemvrie 1827, că având a face cu un student universitar, n'a aflat de lipsă a mai chema și martori, ci a considerat cazul acesta ca fiind excepțional. Consiliul universitar aduce această împrejurare și la cunoștința palatinului prin hârtia sa din 4 Martie 1828 («Exhortatorem Academicum Augustinum Popol ad institutionem sex hebdomadalem *requisitos secus atti-*

ssimo jussu testes ideo non odhibendos censuisse, quod in hoc casu exceptionem subversari praetendat») semnat rectorul universității *Ladislau Wass* m. p. *Historiae Ecclesisticae Professor*).

În atestatul dat de Augustin Popol în 27 Aprilie 1828, asupra acestui examen, se constată, că Șaguna a ascultat cu atențiune și cu modestie, cum se cuvine unui student universitar, explicarea întregii doctrine religioase, ceea ce fusă nu l-a împiedecat a declară la sfârșitul celor 6 săptămâni că dânsul vreă să rămână statornic în religia mamei sale, mai ales fiindcă e convins că rămânând în această religie, care-și trage originea dela Christos, va dobândi fericirea cea vecinică (*«se penes maternam Religionem perseverare velle, cum praesertim censeat se etiam penes hanc, cum pariter a Christo originem trahat, salutem aeternam consecuturum esse»*).

Pe baza acestui atestat înaintează în 6 Mai 1828, consiliul locțiitor raportul său către rege, propunând, că precum s'a dat fratelui Evreta și surorii Ecaterina libertatea a se întoarce la religia gr. ortodoxă, tot astfel să i se dea și lui Anastasiu Șaguna voie a-și urmări convingerea sa (*«dictae Religionis exercitium pari benignitate in salvo relinquendum esse censeatur»*).

Regele a confirmat propunerea aceasta prin hotărîrea din 25 Iulie 1828¹⁾, care s'a comunicat în 2 Sept. 1828 prin consiliul locțiitor, arhiepiscopului romano-catolic din Agria, consiliului universitar și comitatului Pesta, pentru a înștiința despre ea și pe cel mai deaproape interesat, pe eminentul tânăr universitar Anastasiu Șaguna și pe cei mai deaproape ai săi.

XI.

Aici se curmă drama familiară, care îngrozise atât de mult între anii 1814—1816 inima Anastasiei și o va fi.

¹⁾ Semnată de comitele Adam Reviczky și Stefan Géczy.

zbuciumat și mai târziu, în toată curgerea celor 12 ani, cât timp și-a știut pe scumpul ei Anastasiu ca fiind, oficial, de altă lege decât dânsa.

Se cuvine să accentuăm cu toată stăruința meritul deosebit al acestei femei, pe care neamul românesc și sfânta noastră biserică strămoșească va trebui s-o așeze de acum înainte în șirul celor mai luminoase icoane de femei și mame românce, din trecut. Impreună cu a acestora și amintirea Anastasiei trebuie păstrată și venerată cu sfințenie. Căci fără rolul ei de veghe neadormită, fără îngrijirea ei de inger păzitor, e întrebare, dacă biserica română, ortodoxă-răsăriteană din Ardeal ar fi putut să aibă între cărmuitoarii săi un mitropolit mare ca Șaguna. S'ar fi putut prea lesne, să-l piardă pentru totdeauna, după ce cu sila fusese trecut din copilărie la catolicismul stăpânitor, care timp de mai multe secole a luat Românilor ardeleni mulți bărbați de valoare, le-au smuls destule talente, lăsându-i orfani de cei ce prin iscusința minții și prin mărimea inimii ar fi putut să dea traiului lor chinuit din trecut forma superioară a unei vieți sufletești mai dezvoltate.

Ar fi fost pentru catolicism un câștig însemnat de sigur, dar pentru biserica noastră strămoșească o nespusă pierdere, dacă o soartă vitregă ar fi voit să o lipsiască de acest mare binefăcător, pe care catolicii voră să i-l smulgă cu sila în persoana lui Șaguna. Și, fără el unde ar sta biserica națională-română din Ardeal astăzi? Dacă ar fi lipsit lucrarea mântuitoare a acestui arhieru, «puternic în faptă și în cuvânt», cine ar mai fi putut «goni pe cei fără de lege, certându-i», cine ar fi putut să adune, «pe cei risipiți peirei,» să-i organizeze și conducă la limanul izbăvirii? Anevoie s'ar fi putut află altul, în stare să îndeplinească în mod atât de strălucit o misiune istorică, religioasă, culturală politică așa însemnată și providențială cum a fost a mitropolitului Șaguna.

Amintirea recunoscătoare va trebui deci să pună icoana acestei *mame credincioase și eroice*, care a fost *Anastasia Șaguna*, alături ori chiar mai presus de a vestitei Doamne Despina, soția lui Neagoe Basarab. Căci, dacă aceasta a fost creștină bună și mamă duioasă, tot asemenea era și Anastasia. Dacă legenda ne spune despre Despina, că sentimentul ei religios era atât de adânc și puternic, încât a fost în stare a se lipsi de podoabele și scumpeturile sale, numai ca să facă posibilă punerea sub coperiș a mănăstirii dela Argeș, în schimb despre Anastasia faptele ei și mărturiile istorice ne dau cea mai frumoasă și sigură dovadă, că și-a jertfit toată tihna vieții, și-a pus tot sufletul, ca să salveze pe sama bisericii ortodoxe-române pe fiul său, care avea să înceapă și să ducă la bun sfârșit opera de organizare și desrobire a acestei sfinte biserici și a credincioșilor ei, încătușați de veacuri.

XII.

Ziua de 29 Decembrie 1826, când a declarat Șaguna cu toată hotărârea dorința sa de a se reîntoarce în sinul bisericii strămoșești, este tot atât de memorabilă ca și ziua nașterii lui (20 Dec. 1808). Declarația latinească scrisă de el în această zi nu are numai o importanță biografică, ci și una religioasă-națională, întru cât printr'însa, după ce în decurs de aproape 2 ani se împliniră toate formalitățile birocratice seci și obositoare, autorul este redat, acum definitiv și în mod oficial, Bisericii strămoșești, căreia își va închină toată munca vieții și întreg restul zilelor sale.

De acum înainte soarta lui e aproape hotărâtă, schimbându-se spre bine și rămânând statornică în această întorsătură.

Rugăciunile neîntrerupte ale Anastasiei n'au rămas fără ascultare, căci pentru sufletele bune și evlavioase a lăsat.

Dumnezeu bucuria izbânzii. Țesătura ițelor și a mrejilor viclene, ce întinseseră din pruncie ursitoarele rele asupra copiilor ei, o vede acum căzând destrămată. În sufletul ei ușurat încep să răsară nădejdi mari, mai ales cu privire la viitorul talentatului său Anastasiu, nădejdi, pe cari acesta în laborioasa și strălucita sa carieră de mai târziu nu numai le-a împlinit, ci a și trecut, probabil, departe peste marginile lor. Căci ursitoarele bune, luându-l acum în paza lor, au început ai toarce cu iscusință firul vieții. Și l-au tors mereu și cu spor, până când acesta a început a se împleti și înodă cu firele vieții noastre naționale-bisericești ca un fir al Ariadnei, merit să arate cărările de scăpare, pe cari înaintând românimea Ardeleană a izbutit să iasă din labirintul întunecimei și sclăviei seculare, și să-și îndrepte destinele spre un viitor mai bun, pe care după atâtea veacuri de patimi și asupriri îl merită acum cu prisosință.

Și purtarea copiilor mai mari, a lui Evreta și a Ecaterinei, mângâiau în măsură însemnată văduvia Anastasiei. Dar inima ei săltă de bucurie, când vedeă din zi în zi deșteptăciunea, cuviința, ascultarea și sporul, ce-l făcea iubitul ei Anastasiu în învățăturile cele mai înalte și mai grele.

După terminarea studiilor universitare, în anul 1829, Anastasiu Șaguna, urmându-și îndemnul inimii, dar de sigur ascultând și de sfatul mamei sale, plecă la *Virșeț*, ca să învețe teologia, să se facă cu vremea slujitorul acelei biserici și credințe a lui Hristos, pentru care s'a luptat, cu o îndărătnicie atât de sfântă, statornica sa mamă, Anastasia.

Aci fu primit în casa episcopului Maxim Manuilovici, care eră și el Român de origine și cu bune sentimente românești. Studiile teologice le isprăvi repede și cu rezultat strălucit. Prin deșteptăciunea și frumoasele sale cunoștințe s'a distins atât de mult printre colegii și chiar

profesorii săi, încât îndată ce a isprăvit cursul teologic din Virșeț, mitropolitul sârbesc de pe atunci, Ștefan Stratimirovici fără întârziere l-a chemat ca profesor de teologie la Carloviț, unde pe lângă profesură avea să îplinească și slujba de secretar al mitropolitului.

Și din Virșeț, ca și din Carloviț scria adeseori bunei sale mame, Anastasia, totdeauna în cuvinte pline de mângâiere, de dragoste și recunoștință fiască.

Tocmai când era de 25 de ani—vârsta patimilor—s'a hotărît să renunțe la plăcerile ispititoare, pe cari viața le îmbie cu prisosință mai ales unui tânăr inzestrat cu atât de frumoase însușiri trupești și sufletești, cum era *Anastasiu Șaguna*.

Ca să nu-l poată copleși valurile lumești și «desmierdările cele grele de purtat», ca să-și poată pune toate puterile în slujba cea sfântă a bisericii și a credinței strămoșești, la 1 Noembrie 1833 a intrat în cinul călugăresc, luându-și în călugărie numele de *Andreiu*, adică «întâi chematul».

În pasul acesta însemnat l-a însoțit, pe lângă binecuvântarea mamei sale, credința puternică într'un ideal religios-național și convingerea, că numai pe această cale, renunțând adică la plăcerile lumești trecătoare, va putea să îndeplinească chemarea cea sfântă a vieții sale.

De mare însemnatate ni se pare și numele pe care Șaguna și l'a ales în călugărie.

Ceice se hotărăsc a face pasul acesta nu numai de dragul de a fi călugări și a rămâne, între zidurile vreunei mânăstiri, la adăpost de luptele și amărăciunile vieții sbuciumate, ci fiindcă se simt chemați, ca tocmai în haina călugărească, îmbrăcați ca «cu zava dreptății și cu pavăza credinții»—să pășească pe arena luptelor aprinse ale neamului și bisericii lor, nu vor lua la întâmplare orice nume călugăresc, ci își vor alege unul în legătură cu ținta vieții lor și care să arate în câtva scopul acestei vieți.

Astfel socotim, că Șaguna,—care în toate lucrările sale-

căută mai ales legătura cu vechimea cea bună și frumoasă a vremilor apostolești—când și-a ales numele Andreiu, se va fi gândit la apostolul cu acelaș nume, despre care cărțile cele vechi ne spun, că a propovedit el, cel dintâiu. cuvântul Evangheliei în aceste părți răsăritene, ajunse mai târziu în stăpânirea neamului nostru.

Și sburând cu gândul pe aripa frumoaselor sale speranțe, tânărul de 25 de ani va fi întrezărit atunci, ca-ntr'o licărire îndepărtată a viitorului, lumina de vrajă, ce avea să împodobească, odată și odată, în amintirea recunoscătoare a unui întreg popor, acest nume de o îndoită însemnătate: creștinească și românească!

Evlavioasa Anastasia își simțea acum inima plină de secerișul celei mai curate bucurii, văzând pe iubitul său fiu, călugărul Andreiu închinat cu întreagă ființa și viața sa bisericești strămoșești, pe sama căreia isbutise a-l salva, prin lupte atât de grele pentru ea, dar frumoase și înălțătoare pentru toți ceice vor să înțeleagă sfințenia lor.

În vârstă de 51 ani, cu sufletul împăcat se mută virtuasa Anastasia la cele vecinice și fu înmormântată în ziua de *17 Ianuarie 1836* de vestitul preot *Ioan Teodorovici* în cimitirul «Kerepesi» din Pesta, în cripta familiei *Grabovsky* de Apadia, unde peste câțiva ani se sălășluiră și rămășițele pământești ale lui *Evreta* și ale *Ecaterinei*.

Ca un fiu credincios și frate iubitor, episcopul Șaguna așeză în anul 1849 la mormântul lor o cruce de piatră cu această frumoasă inscripție:

M U L T I U B I T E I
S A L E M A M E
A N A S T A S I A
P R E A P R E Ţ U I T U L U I S Ă U F R A T E
V R E T A
Ș I D U L C E I S A L E S U R O R I
E C A T E R I N A
R Ă D I C Ă M O N U M E N T U L A C E S T A
A N D R E I U Ș A G U N A
E P I S C O P U L A R D E A L U L U I
1 8 4 9

Săliște, Maiu 1910.

Dr. Ioan Lupaș.

CONDICA SFÂNTĂ.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 6).

La anul 1822 în vremea turburărilor ce s'au întâmplat în pământul acesta al Moldovei, lipsind cei mai întâiu dintre patrioți pentru groaza întâmplărei, și eu aflându-mă în sfânta Episcopie a Romanului, unde eram slujitor ieromonah, năvălind oștele împărătești în pământ și aflându-mă pe mine în Episcopie, lipsind părintele Episcop la ape, m'au silit ca să primesc hirotonia arhierescă pentru Episcopia Romanului și așa cu grăbire m'au și trimis peste Dunăre la Târnov, unde fără știrea preasfințitului Patriarh am fost hirotonisit Arhieriu, de trei părinți Arhieriei pe numele Episcopiei Romanului; apoi viind la Episcopie am stătut prea puțină vreme și pe urmă am fost lipsit, viind legiuitul Episcop în scaunul său și am fost oprit și de sfânta lucrare a Arhieriei, ca un peste canoane hirotonisit. Deci mai în urmă după ale mele rugăminți ce am făcut către prea înaltul Domn, și către preasfințitul Mitropolit al Moldoviei a mijloci la preasfințitul Patriarh și împreună la preasfântul Sobor al Bisericii răsăritului slobozire a lucrării Arhieriei, Biserica îndelung socotind au economisit și au făcut pogorământ a slobozi mie această voie prin preasfințitul Mitropolit, însă sub nume numai de Meletie Arhieu; pentru aceea dar eu dela sinemi am hotărît pentru toată viața mea a fi și a mă socoti strein de pământean, fără a putea vreodată sub orice cuvânt a cere la pământeni la vreo întâmplare de schimbări vre o Episcopie a locului și nici a cuvânta măcar.

Deci spre obșteasca știință a acestei de însumi făcută

vecinică hotărâre, dau aceasta în scris, întru care făgăduiesc că voi rămâne până la cea mai de pe urmă a mea răsufare liniștit și mulțămît, pentru mila ce s'au arătat către mine.

1826 Noemv. I.

Iscălit: *Meletie Arhieru*

Altă iscălitură: *Meletie Stavropoleos Episcopos.*

Notă. Luând noi în băgare de seamă nedumerirea norodului în deosibirea lui proin Roman Chir Meletie și acestui de acum canonicesc Episcop chir Meletie, că poate naște pricină de turburare între ei și între cuvântătoarea turmă a Episcopiei aceea, am făcut'o cunoscută înălțimei sale aceasta ca să scrie înălțimea sa Presfințitului Patriarh Chirio Chir Agatanghel, și înălțimea sa Domnul Ioan Sturdza Voevod scriind acesta a trimis Preasfinția sa alăturata ecdosis patriarhicească, duple a căreea cuprindere s'au trecut numele pomenitului mai sus în această sfântă condică de ipromnima (amintire) și s'au încredințat și de către Noi.

Anul 1827 Iunie 2 zile.

Subscriși: *Veniamin Mitropolitul Moldovei.*

Dioclias Sinadon întărește

Varlaam Sandeon. Acesta-i din familia *Cuza.*

În urma intervenirii Domnului, Patriarhul a trimis un Ecdos Mitropolitului Veniamin prin care 'i spune să îndepliniască formele canonice și să 'l scrie în condică pe numele de Stavropoleos, nume abstract pentru Români, dar care a fost odată Episcopie în Orient. Astfel s'au împăcat lucrurile ș'a rămas Meletie cu dreptul de a săvârși cele sfinte ca Arhieru. Ecdosul poartă data de 1827 Dechemvrie I.

Paretisul Mitropolitului Veniamin Costache către Domn.

Prea Înălțate Doamne!

Ingrijindu-mă pentru mântuirea sufletului meu (decât care ce este mie mai scump duple cuvântul Domnului ce zice: ce va dobândi omul... de își va păgubi sufletul său)

și cunoscând că se apropie și ceasul sfârșitului meu, aducându-mi aminte și de răspunsul ce sunt dator a da în ziua îfricoșatei judecăți; mi-am adunat gândul meu și ma-m cercetat în sine-mă pre mine însu-mi și am zis: oare plăcută e lui Dumnezeu slujba mea, oare sunt vrednic de deregătoria ce port, oare potrivită cu sfintele apostoliceștile și soborniceștile canoane au fost alegerea mea? și hirotonisirea mea? Și uitându-mă în sfintele canoane, ca într'o oglindă, mi-am văzut sluștea păcătoșiei și m'am încredințat c'am fost cu totul dimpotrivă¹⁾. Biruindu-mă dar de iubirea de sine-mi, am căutat să aflu mângâere și am zis: că deși nu am fost ales de Dumnezeu, dar am fost ales de oameni, mă văd însă întru aceasta amăgit și osândit, nefăcându-se și aceasta după sfintele așezămături.

Incredințez pre Înălțimea Voastră și pre toți iubiții simpatrioți, că dela anul 1806, viermile acesta (adecă cugetarea judecății) mă roade. Mă măguleam că poate cu îndreptarea altora mi se va face și mie poate oarecare ușurare; și la aceasta m'am amăgit, căci la agerimea oamenilor de astăzi ar trebui nu un prost Veniamin, ci un Hrisostom, un Grigorie Teologul, un Marele Vasilie, ca și cu cuvinte de Duhul Sfânt însuflăte să i învețe și cu faptele lor cele lui Dumnezeu plăcute să-i înduplece ca să vieze, dupre Dumnezeiasca plecare.

Pentru aceasta dar prin smerita mea scrisoare (aicea alăturată) cătră prea înaltul Patriarh și cătră Sfințitul Sinod, mărturisindu-mă nevrednic, mă paretisesc și de astăzi înainte mă numesc monahul Veniamin. Vă rog dar și vă jur pe ce aveți mai iubit, să nu mă siliți mai mult întru aceasta, ca să nu mă întimpine sfârșitul, că veți greși lui Dumnezeu cunoscătorul inimilor, carele știe că nu mințesc. Căci după dragostea care deapururea am cunoscut

¹⁾ Mitropolitul Veniamin își amintește c'a fost hirotonisit Episcop la vrâsta prea tânără, c'a fost ales mitropolit prea de curând, că boerii din partida rusească îl calomniase că n'are experiență în deajuns, că nu servește pompos, că în fine a venit a doua oară ca mitropolit, dupăce demisionase. Toate acestea l'au făcut a se gândi ajungând la bătrânețe; apoi constrâns de politica personală a lui Mihail Sturdza care voiă a'l îndepărtă spre a aveă mână liberă în averea bisericească, aceasta l'a silit a demisionă și a scrie acestea.

din partea Înălțimii Voastre și după sentimentul care mă alăturăază către strălucita Voastră persoană, negreșit nu aș fi făcut asemenea cerire tocmai în epoca înfloririi Patriei noastre surpt înțeleapta Voastră oblăduire. Dacă învins de înalta voință a proriei și îmboldit de o nebiruită dorință a sufletului meu, nu aș fi luat această desăvârșită hotărîre spre repausul cugetului meu și acea prin pocăință mântuire, făgăduință a Domnului nostru Iisus Hristos.

Mai îndrăznesc a Vă ruga, să mă iertați și să-mi hărăziți precum și părinții Înălțimii Voastre împreună cu ceilalți de bun neam patrioți meu hărăzit Mănăstirea Slatina cu veniturile ei, ca să mă liniștesc în puține zile ce mă va iertă Dumnezeu a fi între cei vii pre pământ. Binevoind a încuviință de Egumen la această Mănăstire Slatina pe Ierologhia Sa Arhidiaconul Metropoliei Meletie Istrati, pe care voesc totodată a-l hirotoni preot și Arhimandrit. Iară după trecerea mea din viață, Egumenia să va mărgini în cuprinderea așăzământului.

Al Înălțimii Voastre smerit
cătră D-zeu rugător

Iscălit: *Veniamin Mitropolit Moldovei* ¹⁾.

1842 Ghenar 18.

Eu n'am cunoscut acest paretisis până acum, este un act nou prin care se caracterizează marea calitate a Mitropolitului Veniamin; căci ajungând la adânci bătrânețe și ne mai fiind în stare de a conduce independent ca în trecut și a administra Mitropolia Moldovei el ca stăpân în totul,

¹⁾ Eu am studiat în amănunt viața acestui mare Mitropolit patriot și știu că rudele lui au voit a-l readuce ca Mitropolit în teresul lor, iar Domnul spre a i-se admite cu grabă dimisi patriarhat, a dat nu puține sume la Constantinopol; dar Mitropolitul fiind bătrân n'a mai voit să revină la scaun, ci a rămah la Slatina. punând Egumen pe Arhidiaconul său Matei, iar el eră sub ascultarea sa. Când a ieșit din Mitropolia împărțit tot avutul cel mai aveà la săraci și după ce de trei ori Mitropolia zidită de el, dar neterminată, a fost zidită la Slatina. Oasele lui fiind la Slatina au fost aduse de Iosif Naniescu și depuse în interiorul Mitropoliei răsărite sau stau până astăzi.

mai considerând și multele intrigi mai ales dela Domnie, care voiă să dicteze în afaceri bisericesti, cu deosebire în cestiunea moșiilor Mitropoliei și a veniturilor ei, pe care Mitropolitul le împarte la săraci. Nemulțămît până în suflet se hotărăște a se retrage din scaun lăsând locul altuia mai tânăr și mai energetic, aceasta vrea și Domnul. Se retrage la Slatina unde a și încetat din viață. Un fapt se constată; că Mitropolitul Veniamin fiind din clasa boerească a îndemnat pe mulți dintre fiii de boeri a intră în Ierarhie, așa a fost un Sofronie, un Varlaam Cuza etc. etc. Eu am cunoscut mulți din fiii de boeri călugăriți pentru a intră în Ierarhie.

Eu am apucat ca călugări tineri pe Meletie Istrate, pe Varlaam, Sofronie, Calinic, Sion etc. etc. mulți din ei însă sau călugărit în speranța de a intră în Ierarhia superioară, ca Egumeni pe la monastirile avute, ca Episcopi și Mitropoliți, dar după moartea mitropolitului Veniamin, protectorul lor, mulți dintre ei au lăsat călugăria. Mitropolitul Veniamin fiind boer de neam îndemnă pe fiii de boer a intră în monahism, pentru ași putea ajuta familiile lor scăpătate apoi a aveă mai mare influență în societate și a se consideră de Guvern cuvântul lor. Această politică o duce și catolicismul astăzi, recrutând prinți și oameni din vițe nobile și îi introduce în Ierarhie și în posturile de însemnătate.

Dela Mitropolitul Veniamin a încetat la noi acest sistem de a se introduce în cler feciori de boeri, cu știuta intențiune, nu găsesc bun acest sistem, pentrucă la înaintările în Ierarhie, nu trebuie să se uite societatea la nobleța originii individului, ci la valoarea și meritile lui intelectuale și morale înainte de toate.

C. Erbiceanu.

COMENTARII ȘI REFLEXII SCRIPTURISTICE

CÂTE-VA PARABOLE.

Isaia 28₂₄—28

Profetul Isaia a trăit în una din epocile cele mai însemnate din istoria Orientului vechiu. În acea vreme poporul assirian întemeie un imperiu, care se întindea de la munții Iraniei până la marea Mediterană și din pustia Arabiei până la munții Armeniei. Sub conducerea vestiților regi Tiglat-Pilesar, Sargon și Sancherib (sec. VIII-lea până la sfârșitul sec. VII-lea a. Christos) Assirienii au produs o mare fierbere în toate popoarele Orientului de atunci. Arătarea fiecărui din acești regi se aseamănă cu o vijelie grozavă, care pătrunde în toate colțurile și pune totul în mișcare.

Faptele acestor mari cuceritori au avut o mare înrâurire asupra proorocului. Proorociile sale au de obiect, sau punct de plecare, faptele lor sau pe acelea cari stau în legătură cu activitatea lor. Aceste proorocii au fost și vor rămâne pururea mărturia cea mai vădită de chipul cum un suflet datat cu totul lui Dumnezeu înțelege și urmărește mersul evenimentelor istorice, în cari se arată limpede mâna conducătoare a lui Dumnezeu.

* * *

Poporul israelit, subjugat și apăsător, caută în tot momentul prilej a se liberă de asupritori. Mereu însă mai marii poporului alergau când la vecini după ajutor, când la Egipțeni, făcând fel de fel de planuri nechibzuite.

Traiful lor în țară eră cât se poate de immoral. Jertfe Domnului aduceau cu grămada, dar numai pentru a che-
fui. Petreceri de tot felul, beții fără număr și tot soiul de
păcate. «Mâine suntem morți» (Is. 22₁₃) eră cuvântul de
scuză. Popor, preoți și prooroci (mincinoși), cu toți abia
se țin pe picioare, sunt zăpăciți de vin; judecătorii la da-
rea hotărârilor erau amețiți, nici pleopele ochilor nu le mai
pot ține (Is. 28₇).

Isaia se ridică contra acestei purtări și îi sfătuește să
facă pocăință și să se încreadă în Domnul. Altfel vor pieri
cu toții. «Ca o furtună cu grindină, ca o vijelie ce aduce
nenorocire, ca un potop de apă multă îi va aruncă la pă-
mânt; cu picioarele se va călcă cununa semeției, cei ame-
țiți de vin ai lui Efraim» (Is. 28₂).

Erau însă prea mult depărtați de Dumnezeu și cuvîn-
tele lui nu mai le ascultau. Il luau chiar în răs. «Pe cine
nvață el știința și pe cine să înțeleptească cu vestea sa?
pe cei înțărcați dela lapte, cei smulși dela țâțe?» (Is. 28₉).
«Noi am încheiat legătură cu moartea» (v. 15). Și altele
de felul acesta.

Il luau în răs cu atât mai mult cu cât nu pricepeau în
ce chip le vorbește proorocul de dreptatea și bunătatea lui
Dumnezeu, de planurile și scopul Lui pe cari nu le înțe-
legeau de loc. Atunci se hotărăște Isaia să le explice a-
cest plan divin. Se temeă însă că nu va fi ascultat. De
aceia își îmbracă gândurile în haină parabolică.

* * *

«Băgați în urechi și auziți glasul meu!

«Luați aminte și ascultați cuvintele mele!

«Au doară toată ziua ară plugul spre a semănà?

«Desfundă și grăpează pământul său?

«Nu așa?! când netezește fața lui

«Imprăștie chimion negru¹⁾ și seamănă chimen²⁾,
 «Și pune grâu [în rând] și orz [la locul hotărît],
 «Și alac³⁾ la marginea sa.

«Și el l'a docănit spre ce este drept,

«Dumnezeul lui îl învață.

«Căci nu cu sania se treeră chimionul negru.

«Și nici cu roata de căruță se calcă chimenul,

«Ci cu nuiua se bate chimionul negru,

«Și chimenul cu bățul.

«Se strivește oare pâinea?,

«Nu! nu în totdeauna treeră el,

»Și apasă roata căruței sale și cailor săi!

«Nu o sfărâmă!

«Aceasta chiar dela Domnul Sabaot a eșit,

«Minunat este sfatul (său); mare este

înțelepciunea (sa).

* * *

Cu aceasta s'a sfârșit parabola. N'are nici o explicare în text, și nu este nici ușor de înțeles. Dar după locul pe care îl ocupă în proorocie se vede îndată că are de scop să facă poporul să înțeleagă purtarea lui Dumnezeu față de tot neamul lui Israel.

Vedeau desfrânările poporului (c. 7sq. și 28, sq); auzeau cuvintele proorocului că toți vor fi pedeșiți. Dar aceste pedepse li se părea că întârzie, de aceia strigau: de grab să se apropie cele ce face pentru ca să vedem, și să se apropie, să se îplinească sfatul sfântului lui Israel ca să-l cunoaștem» (V₁₉).

1) Numele unei plante cu sămânța neagră, care se seamănă pe acolo și astăzi.

2) Cuminum cyminum, o plantă cu sămânța mirositoare pe care Arabii o numesc Kammûm.

3). Un fel de grâu.

Profetul le răspunde: Dumnezeu nu pedepsește într'una. Nu vreă, ca, nimicind Samaria, să distrugă îndată și Iuda și Ierusalim; nu s'a purtat față de cei beți din Iuda la fel ca și față de cei beți din Etraim. În această purtare nu este nimic rău, nimic ce ar fi motiv de batjocură. Domnul își aduce planul la îndeplinire uitându-se la timp, împrejurări și oamenii pe cari voește ai învăța.

Uitați-vă la plugar!; ară, desfundă și grăpează pământul. Aceste lucrări sunt grele, dureroase pentru pământ. După aceea seamănă cu mare grije semințele fiecare la locul convenit. Plin de răbdare așteaptă să vie timpul liniștit și plăcut al semănatului. Deci după timpul de suferință urmează, și pentru om și pentru pământ, cel de liniște și belșug.

Poporul Israel, este pământul lui Dumnezeu. Pedepsele divine sunt plugul sapa, grapa cu cari se desfundă, se răscolește și curăță acest pământ.

Aceste pedepse fac pe oameni să își revină la sine și să stea fiecare la locul lui îndeplinind cele ce trebuie să facă fiecare după locul pe care îl ocupă.

Aceste lucrări—aceste pedepse—nu durează pururea.

Acel, care a învățat pe plugar să facă așa este Dumnezeu. El l'a docănit; l'a învățat să facă ceea ce este drept, ceea ce trebuie și se potrivește.

Și să nu știe Dumnezeu să se poarte cu poporul său?!

* * *

Poporul Israel este asemenea și cu semănătura pe arie. Dumnezeu pune să treere această semănătură și chiar o bate cu bățul ca să se scuture sămânța bună și să o despărță de coji.

Ca și treerătorul are însă în vedere felul de semănătură ce are pe arie. Una o treeră, alta o bate cu bățul, alta o

alege cu mâna. Chimionul negru se bate cu nuiua; chimenul se bate cu bățul

Dumnezeu nu pedepsește toate popoarele în același fel: pe unele mai aspru, pe altele mai ușor, după felul și greutatea greșalelor lor. Pe unele le bate cu bățul, pe altele cu nuiua.

Pedepsele însă nu se țin șir, fără întrerupere. El muștră cu un scop, ca și acel ce treeră semănătura, adică de a curăța sâmburele, sămânța de coajă. De îndată ce pleava, cojile—adică păcatele, greșalele, oamenilor împreună cu toți cei răi din mijlocul poporului, cari nu se mai îndreptează—au fost date la o parte de ce este bun, nu se mai treeră. Se strivește oare pâinea?—Nu!..—De asemenea nici cei buni nu se mai pedepsesc.

Dumnezeu pedepsește dar numai pentruca să poată avea asupra cui să reverse binecuvântările sale; El vântură, cerne, dar nu nimicește, nu pierde; bate, treeră pe ai săi, dar nu îi sfărâmă. Pedepsele date de el sunt unelte ale curățirii, nu ale distrugerii. De aceea nu distruge poporul său de odată și nici nu îl pedepsește mereu fără întrerupere. Lasă timp fiecăruia, doară se va întoarce la calea cea adevărată.

* * *

Acestea toate dela Domnul Sabaot a eșit. El a zis: «Și voi întoarce mâna mea contra ta și voi curăți, ca cu leșie, zgura de pe tine, și voi depărta tot plumbul de pe tine» (Isaia 1₂₅).

Toți acei, cari nesocotesc voința Domnului vor fi pedepsiți, dar acei, cari se întorc la căile cele drepte nu vor mai avea să sufere. «Căci așa zice Domnul, care a mântuit pe Abraham, casei lui Iacob: acum nu se va mai rușina Iacob, nici va mai înălbi fața sa. Dacă el, dacă copiii săi vor vedea lucrurile mâinilor mele în mijlocul lor,

vor sfinți numele meu, și vor sfinți pe sfântul lui Iacob, și de Domnul Dumnezeu lui Israel se vor teme. Și cei ră-tăciți la duh vor căpăta înțelegere și cei ce cârtesc vor învăța a ascultă» (Is. 29₂₂sq).

Acesta este sfatul Domnului și este minunat; aceasta este înțelepciunea sa și cât este de mare!

El zice astfel: «în întoarcere (căință) și în liniște stă mântuirea voastră» (Is. 30₁₅). Fiți curați și drepti! «Calea celor drepti este netedă», căci Domnul le-o pregătește (Is. 26₇). El «este Dumnezeu dreptății. Fericiți toți acei, cari petrec întru dânsul» (Is. 30₁₈).

* * *

I Regi XX₃₉sq.

Prin o parabolă asemănătoare cu a profetului Natan un alt profet a făcut pe regele Achab din Israel să pronunțe singur pedeapsa ce merită pentru călcarea poruncilor Domnului.

* * *

Eră prin secolul al 9-lea înainte de Christos. În Israel domnea regele Achab a cărui viață a fost plină de neglijiuri. În regatul vecin—în Siria—domnea Benhadad I (900—880). Acesta răpise mai multe orașe dela Israeliti încă de pe timpul regilor din nainte de Achab. Pe timpul acestuia năvăli din nou în regatul lui Israel, dar fu învins. Indemnat de ai săi se hotărî să atace din nou pe Achab, dar și de astădată fu bătut și luat chiar prizonier.

Achab însă nu numai că îi dăruî viața, dar a încheiat și alianță cu el.

Purtarea lui Achab față de Benhadad nu plăcù Domnului. Benhadad eră păgân cunoscut prin cruzime, dușman neîmpăcat al credinței în un singur Dumnezeu. Domnul Dumnezeu lui Israel îl dăduse în mâna lui. El trebuia să

îl omoare. Dându-i libertatea a făcut rău mare și poporului său și credinței în Dumnezeu. Este aceeași greșală pe care ar comite-o un stat când din milă și bunătate ar lăsa libertatea unor hoți, sau criminali vestiți. Aceștia ar face mult mai mari rele ca înainte.

Că Benhadad a făcut mai în urmă mult rău poporului Israel se vede din cele ce se istorisesc mai târziu despre el.

* * *

Achab trebuiă pedepsit pentru această slăbiciune. Unul dintre profeți primii dela Domnul porunca să'i vestească pedeapsa. Știa însă că Achab nu va ascultă cuvintele lui, căci era depărtat de credința în Domnul și aplecat către închinarea la idoli.

Atunci profetul prin o parabolă îl face să își hotărască singur pedeapsa.

Se duse de stătù în drumul pe unde știa că are să treacă regele.

«Și când regele trecù pe aproape, a strigat către el zicând: servul tău a eșit în toiul luptei și iată un om a fugit și a adus la mine pe alt om zicând: păzește omul acesta; dacă va scăpa sufletul tău va fi pentru sufletul lui, sau vei plăti un talant argint. Și când servul tău aveà de lucru ici sau colea, iată acela nu mai erà. Și a zis către el regele din Israel: «iată hotărîrea ta, tu însuși ai dat-o».

Și în grabă luă legătura de pe ochii săi și îl recunoscu regele din Israel că erà dintre profeți. Iar (profetul) zise către el (rege): așa a zis Domnul: pentru că tu ai lăsat din mână pe omul dat morței, va fi sufletul tău pentru sufletul lui și poporul tău pentru poporul lui.

* * *

Cu alte cuvinte Dumnezeu dăduse pe Benhadad în mână lui. El trebuiă să îl piardă. Acum pentru că a lucrat con-

tra ordinului Domnului va avea să sufere el ceea ce trebuia să i se întâmple lui Benhadad.

Regele auzind acestea înțelese greșala ce a făcut și plecă trist și supărat spre casă.

* * *

Câți-va ani mai în urmă Achab primi pedeapsă pentru faptele sale; muri în o luptă cu Sirienii. Astfel plăti cu viața sa, viața lui Benhadad pe care îl cruțase.

Pr. Econ. I. Popescu-Mălăești.

Influența Moralei Creștine asupra fericirii societății.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 6).

Dupăce leapădă morala preoților, care se schimbă după interesul lor, autorul voește să ne dea legiuiri de morală naturală, filosofică, universală, neschimbată, desăvârșită, socotite pe interesele adevărate și neîntrerupte ale neamului omenesc.

Iată ce zice acel autor: «Omul 'și datorește lui însuși a se păstră și a'și face plăcută existența sa. Presupunind un Dumnezeu binefăcător, nu poate cineva a intră în vederile sale, necăjindu-se ca un călător, expuindu-se la pedeapsă și moarte ca un martir, care amândouă necinstesc bună-tatea dumnezească, crezând că'i place a vedea priveliștea grozavă a omului suferind și nenorocit. Astfel, înțeleptul cumpătat în întrebuințarea plăcerilor sale, 'și va îngădui tot ceea ce nu vatămă lui însuși, nici celorlalți, nemijlocit sau prin consecințele lor, că judecata este de ajuns pentru el a presimți».

Toate aceste principii sunt ele netăgăduite?

Omul 'și datorește lui însuși a se păstra. Antâia erezie filosofică. El datorește atât de puțin, că 'i este îngăduit a se omori, când nu se poate face fericit, este hotărârea canonică a celor mai mari filosofi vechi și moderni.

El 'și datorește lui însuși a'și face existența plăcută. Dar aceiași filozofi au băgat de seamă înțelepțește, că sunt oameni alcătuiți astfel, că existența nu le poate fi plăcută decât prin crimă, fericirea cărora crima este neapărat trebuincioasă. Așa dar ei 'și datoresc crima lor însuși, aceia este lămurit, societatea se va afla cum va putea.

Călătorii de asemenea 'și datoresc lor însuși a'și face existența plăcută, deci ei se împotrivesc, că tăcerea, retragerea, asprimile, rugăciunea, produc asupra lor acest rezultat. Pitagoreii, următorii sărbătorilor în cinstea lui Bacchus, stoicii și chiar câțiva epicurieni au avut asemenea plăcere. Ei n'au avut nimic a imputa lui Dumnezeu și ar fi pe nedrept desaprobați de oameni. Dacă în puterea moralei filosofice este îngăduit a se face fericit prin crimă, cu atât mai mult prin faptele, cari nu vatămă pe nimeni.

Martirii din partea lor, voiau a'și face existența plăcută, sau cel puțin înlăturând a se face nenorociți și nesuferiți. Ei judecau, că rușinea lepădării de credință, necredința în Dumnezeu și mustrarea conștiinței, erau chinuri mai rele ca martiriul. Ei nu se împotriveau lui Dumnezeu, ci 'l binecuvântau, pentru că le-a dat curajul a suferi. Păgânii se mirau, tiranii se cutremurau, calăii încurcați, credincioșii biruiau, filosofii necăjiți, și sunt încă, este plăcerea lor, ei voiau mai bine jurământul nedrept în locul morții, defăimarea mărireii, lepădarea de credință în locul credinței, spre ași face existența plăcută.

Omul suferind și nenorocit este o priveliște rușinoasă. Da, în ochii filosofilor și pentru aceia ei nu intră în spitale, la bolnavi, la săraci, în locurile, unde domnește mähni-

rea și întristarea. Ei se tem prea mult a se mișcă de lacrămile și suspinurile nenorociților, acelea ar turbura plăcerile existenței lor. Ceice cred în Dumnezeu, judecă în chip deosebit; ei caută sufletele suferinde, spre a avea mulțumirea a le mângâia, a le ajuta și îmbărbăta, ei 'și câștigă astfel o existență plăcută în această lume și o viață mai fericită în cealaltă.

Dacă judecata este de ajuns, spre a presimți consecințele în plăcerile nemărginite, este spăimântător, că mulți lacomi se omoară, că atâți desfrânați se cangrenează și mulți nesimțitori se ruinează, și nu fac aceasta prin exces de religione. Aceia pare a dovedi, că morala naturală, rațională, socotită, rafinată a filosofilor, nu este destul de puternică. Dacă rațiunea și religiunea neunite, se găsesc încă adesea ori prea slabe, este învederat, că singură rațiunea nu va fi prea prielnică.

«Omul, urmează învățatul nostru moralist, datorește societății luminile sale, talentele sale, industria sa, spre a conlucra la scopul societății. El datorează semenilor săi dreptate, binefaceri, bunătate, dragoste, toate virtuțile, de cari el însuși are trebuință, pentru propria sa fericire».

În chip formal se tăgăduște această datorie, căci după aceste principii orice filosof nu le poate dovedi. Scopul societății este fericirea mea, nimic mai mult. Nu'i datorez decât serviciile neapărat trebuincioase, spre a dobândi fericirea. Dacă o găsesc, fără a face vre-o slujbă asociaților mei asupra-i chiar și turburându-i, sunt răfuit, și nu au a-mi cere nimic.

Este neîntemeiat, că datoresc dragoste către ceilalți; sunt dator a mă iubi mai presus de toate lucrurile, și a nu iubi nimic, decât în raport cu mine. Dacă dragostea altuia nu 'mi este trebuincioasă, dacă găsesc fericirea mea a fi temător, a sluji și supune, ce are a face de a iubi pe cineva?. Voiu face cel mult o prefacere și plăcerea a înșelă pe cei simpli va adăoga la fericirea mea.

Le datoresc încă mai puțin dreptate, binefaceri, îngăduință, când sunt destul de puternic, spre a-i silii să fie sclavii mei. Astfel judecă sultanii pe tronul lor, turcii pe servitorii lor și mulți filosofi în adâncul inimii lor.

Dar ești un sângeros și te va năbuși. Se poate. A năbuși nu este a încredința. Dacă pot urmări a fi fericit, năbușind pe alții, am drept, mă supun naturei mele, caut fericirea și o găsesc și nu'mi trebuie nimic mai mult.

Interesul neamului omenesc. Ce mă folosește neamul omenesc? Poate perii, având în vedere, ca eu să fiu fericit. Astfel este strigătul naturei, ce tot omul aude în adâncul inimii sale, astfel este prin urmare legea naturală, încredințează mulți filozofi.

În oarecari privințe morala filozofică poate fi bună, pentru cei slabi, pentru săraci, pentru oameni cu un caracter blând, pentru cei ce au trebuință neîncetată de dragostea și compătimirea semenilor săi. În privința celor mari, suveranilor, oamenilor puternici sau din natură cumpliți și fără milă, ea este grozavă, ea trebuie a'i schimba în tigri.

De altă parte, neînvățații și spiritele mărginite, nu sunt în stare a socoti și cântări neîncetată consecințele și efectele faptelor lor; oamenii nebăgători de seamă nu au timp, inimile pătimase nu au sângele rece. Trebuie pentru toți o morală pozitivă, legi izvorâte din puterea dumnezească, cari să fie aceleași pentru toate condițiunile, pentru toate caracterele, pentru toate popoarele, cari ne conduc la virtute, prin nădejdea unei fericiri mai desăvârșite, mai sigure, decât aceia din lumea aceasta, prin temerea de o nenorocire vecinică și neînlăturată. Socoteală greșită a intereselor vremelnice și izvorul tuturilor crimelor.

«După oracolul nostru, omul care nu are ideea despre Dumnezeu, sau care tăgăduiește existența sa, nu poate cel puțin a se opri, de a avea ideea de oameni, de propria sa natură, de trebuințele sale, de foloasele vieții sociale,

de ceea ce trebuie să facă, pentru păstrarea ființei sale și spre a se face iubit de rudele sale, prietenii săi, conținenții săi, de ființe trebuincioase la propria sa fericire. Un ateu, prin singurele sale reflexiuni asupra naturii lucrurilor, poate să-și facă o morală mai bună, ca aceea a evlavioșilor, cari nu au altă regulă, decât scrieri periculoase, descoperiri înșelătoare, învățături schimbătoare și adesea ori contrazicătoare și hotărârile interesate ale conducătorilor sufletești.

Am văzut ce idee poate să-și formeze un ateu despre oameni și de natura sa proprie și ce consecințe morale poate să tragă. Ateii, neîncetat ne desfătează, prin minunile ce pot lucra, prin reflexiunile lor și nu ni le arată nici într-o parte. În ce loc al universului și au făcut ei o morală mai bună ca acelor evlavioși, unde este societatea, care o urmează, minunile ce a produs? Nu există un singur filozof, care, vorbind despre natura sa proprie, asupra trebuințelor sale, nu a aiurat în fapt de morală și nu a aprobat neorânduelele cele mai rușinoase. Poate cineva răstălmăci înțelesul Sfintei Scripturi, dar este mai puțin plăcut a cerceta natura curmeziș? Aristotel, judecând asupra naturii lucrurilor, a probat cu ghibăcie, că dintre oameni, unii sunt născuți pentru libertate, alții pentru robie; Platon, că nu se află dreptul ginților între greci și barbari; Solon, că este drept a omorî pe copiii rău formați; că faptele înjositoare nu sunt o crimă.

Cine oprește de altă parte pe evlavioși sau credincioși, de a judeca tot așa de bine, ca atei asupra naturii lucrurilor, pentru că morala înălțată este întemeiată chiar asupra naturii însăși? S'a dovedit, că religiunea ne conduce la virtute prin aceleași argumente ca religiunea și filozofia, dar că ea îndreptează aceste argumente, prevenind abuzul, adăogând pe cele mai sublime și mai tari. Este o sofismă grosolană a presupune totdeauna contrariul și a con-

chide, că morala ateilor poate fi mai bună și mai bine întemeiată ca morala religioasă.

Cea dintâi, pe care unii o pretind neschimbată, cu toate acestea a deosebit. Stoicii privesc în natura omului mândria sa și destinația sa, epicurienii nu văd decât câștigarea calităților substanțelor animale și morala lor nu era nici decum aceeași. Când cei moderni erau dești, inclinau la stoicism, ei laudau morala evanghelică, deveniți atei pronunțau blestem școalei lui Zenon și evangheliei și merg să studieze morala în ocoalele lui Epicur, în urmă vin a ne încurcă cu o morală neschimbată întemeiată pe natură. Ei încep, spre ași forma despre natură o idee neschimbată.

«Un ateu, zic ei, nu poate a nu cunoaște, că vițiul se întoarce mai curând sau mai târziu în vătămarea acelor, cari se dau la dânsul și nu atrage asupra lor ura și desprețul celorlalți oameni, că în lipsă de lege, natura nu se răsbună de insultele, ce i se fac prin oarecari excese».

Toate acestea sunt neadevărate, căci un ateu nu numai poate a nu le cunoaște, dar poate fi încredințat de contrariu, după cum sunt toți aceia, pe cari patimile 'i orbesc. Crimile ascunse, faptele bune necunoscute nu se refrâng, nici în paguba, nici în folosul celor ce le făptuesc. În societățile stricate sunt viții cinstite și virtuți desprețuite; oamenii puternici nu se tem de ură, nici de desprețul nimănui; bogăția, puterea, locurile, stăpânirea acoperă toate nedreptățile. Protivnicii nu încetează a repetă, că astfel se petrece și între noi. Natura tare și puternică biruește excesele: exemplul unui desfrănat, ajuns la bătrânețe, dă voce la mulți alții a nădăjdui aceeași soartă. În sfârșit, când aceste reflecțiuni ale ateilor vor fi mai tari, pot face mai multă întipărire asupra unui suflet religios, decât asupra lor.

Autorul susține din contra. «Toate aceste argumente, zice el, au fost din toate timpurile călcate în picioare, de

oameni prea religioși, cari, îmbătați de ideile lor fanatice, nu au găsit nimic sfânt pe pământ, au turburat națiunile, nu au putut fi ținuți de frica de moarte. Fanatismul religios singur are puterea a orbi pe om, în timpul când se laudă de răul ce a făcut».

Această ocară nu este decât o vorbire de rău, dar să o socotim adevărată pentru un moment. Chiar aceste argumente nu au fost ele niciodată călcate în picioare de atei? Cei ce au făcut crime mari, prin o dragoste neregulată a patriei lor, prin o dorință neînfrănată a mărireii, prin o furie răsbunătoare, nu au fost mai mult opriți de frica morții de rușine, de strigătul conștiinței ca fanaticii. Este dar greșit, că singur fanatismul are puterea a face să se săvârșească răul fără muștrare. Insuși fanatismul este un efect al patimilor zămintite, punctul de căpetenie este a proba, că un ateu mai la adăpostul patimilor neînfrănate ale omenirii, decât un om religios și până acum atei nu ne-au invederat aceasta.

«Strigătul naturei, după ei, este înăbușit în sufletul unui sfânt prin învățături religioase, că nu se află decât un lucru trebuincios; că trebuie a se despărți de astă lume, că un Dumnezeu răvnitor nu voește împărțirea cu creaturile sale, că spre a-l urma, trebuie a părăsi totul și a nu privi înapoi, că desăvârșirea constă în o lepădare totală de obiectele cele mai vrednice a ne alătură la viață, că un creștin este un călător pe pământ, că el n'are mai mare interes, precum zice Tertulian, decât a ieși îndată». Strigătul naturei este asemenea înăbușit în sufletul tuturor aceloră, cari sunt turburați de o patimă neînfrănată, martori toate crimele, despre cari se vorbește în istorie și nu este dovedit, că cei ce le-au săvârșit au fost cu totul prea alăturați la religiunea lor.

Dar învățăturile evangelice sunt ele într'adevăr izvorul răului? Mai nu este nici unul, ca cineva să nu poată găsi

în scrierile stoicilor, cari le întemeiau chiar asupra naturei omului. Sunt mulți, ba chiar și Epicur a sprijinit pe socoteala intereselor și asupra noțiunii de fericire. Nu intrăm în această discuțiune și nu este vorba, decât a lua adevăratul înțeles al evangheliei.

Un singur lucru este trebuincios, mântuirea și o poate lucra, împlinind toate datoriile naturei și vieții sociale. Această iuvățătură, departe de a ne înapoiă, ne alătură mai drept.

Trebue a se despărți de lume, adică, de viții, de greșeli, de nebuniile lumii, astfel că necredincioșii chiar le expun în învățatele lor satire. Nu urmează, că un tată de familie, un cetățean folositor patriei sale, un om însărcinat de afacerile publice, să fie îndatorat a fugi în pustietăți. Evangelia prescrie reguli, pentru deosebite stări ale vieții, chiar pentru vameși și Sfântul Apostol Pavel poruncește la fiecare a rămâne în alegerea sau în starea, în care a fost chemat.

Un Dumnezeu răvnitor nu voește împărțirea și aceia este drept. Când trebue a alege între ceea ce Dumnezeu poruncește și ceea ce oamenii doresc sau prescriu, nu este a șovăi sau a sta la gânduri. Dar pentrucă acest Dumnezeu răvnitor poruncește omului a iubi pe femeia sa, fiii săi, rudele sale, prietenii săi, concetățenii săi și chiar pe vrăjmașii săi, nu este o împărțire, decât a săvârși ceea ce El poruncește.

Trebue a părăsi totul, spre a sluji lui Dumnezeu, când ne cheamă la o stare, o însărcinare, la funcțiuni, cari cer un om întreg, astfel a fost însărcinarea apostolilor, dar trebue ca această chemare să fie sigură. Dumnezeu oprește pe ambițioși a se amesteca. Asemenea-că desăvârșirea unui militar este a expune viața sa totdeauna, când este în binele statului, aceea a unui ministru al religiunii pe a sa, pentru izbânda evangheliei, aceea a creștinului este

a fi gata a o părăsi îndată, decât a se lepădă de credință, sau a călca o datorie de căpetenie a milosteniei. Se știe de altă parte, că frică de moarte fără margini, nu slujește, decât a pune mai mult viața în pericol.

Creștinul este așa dar un călător pe pământ, pentru că el nădăjduște o viață mai bună decât aceasta. Astfel judecau stoicii, a nume Epictet. Dar este îngăduit unui călător a îngriji de trebuințele zilnice ale călătoriei sale, de a se așeză liniștit la gazda sa, de a viețui pacinic cu cei ce urmează aceiași cale și a nu'i jigni sau supără sub cuvânt, că el trebuie îndată a-i părăsi.

Intr'un timp de persecuție, astfel ca acela, în care sciea Tertulian, un creștin totdeauna nehotărît între viață și moarte, între temerea de pedeapsă și pericolul lepădării de credință, nu datorează a găsi starea sa prea fericită, el poate fără crimă a dori să iasă cât mai curând.

Poate va zice cineva, că adesea ori moraliștii nu'și dau osteneala a deosebi și desfășură toate acestea: că prefacerea a duce prea departe, asupra tuturor acestor principii, pricinuesc supărătoare consecințe, că suflete arzătoare le pot luă pieziș, spre a hrăni urâciunea lor de oameni. Fie. Neîngrijirea sau greșelile moraliștilor, capriciile sufletelor arzătoare, nu trebuiesc a fi atribuite moralei, ci naturei. Nu este nici o învățătură a moralei ateilor, prin care cineva nu poate amăgi mai în tihnă.

«Dacă un necredincios, zice el, un ateu, nu voesc a cunoaște adevărurile cele mai curate; dacă legături obicinuite le dau vițiile lor prea scump, spre a se despărți, dacă iuțeala patimilor lor 'i opresc a presimți răul, ce fac lor însuși și celorlalți, cine 'i va întoarce? Religiunea? Nu.»

Și noi zicem: dacă un creștin, prin aceleași cauze abuzează de morala evanghelică, cine va putea să'l întoarcă? Ateismul? Nu, negreșit. Acest minunat sistem nu a avut niciodată darul de a vindecă patimile inimii, nici capriciile sufletului.

Dar iată o mărturisire prea însemnată. Autorul se învoește poate fi rău moralist, rău prețuitor, rău cetățean; unde este așa dar minunea moralei naturale și filozofică, pentru care el laudă însemnătatea asupra moralei evanghelice? Iată minunea dispărută.

Este iuțeala patimilor, care lucrează tot răul la un ateu, știm aceasta, dar pentruce la un creștin nu este această mai multă iuțeală a patimilor, care păcătuiește mai de grabă ca morala?

Pentruce încă religiunea nu va putea îndrepta un ateu? Aceasta este, ziceți voi, că printre sfinți, unii au fost înșelători, criminali, neîngăduitori; alții melancolici, nefolositori sau supărători; că morala religioasă nu pedepsește vițiile, nici ale suveranilor, nici celor mari, nici ale oamenilor însemnați, nici ale păstorilor, nici ale particularilor.

Încă odată, ocările și vorbirile de rău nu sunt probe. Că sfinții au fost tot ce voiți, dar este vorba a arăta întâi: că atei nu au putut avea aceleași viții, pe când mărturisiți, că pot fi înfuriați de iuțeala patimilor; și al doilea, când sfinții au păcătuit, nu era iuțeala patimilor, care 'i atrăgeau, ci morala care 'i conduceau; că din contră, pe când un ateu este vițios, nu este morala, care păcătuiește, ci iuțeala patimilor. Intru cât nu veți proba în chip doveditor aceste două puncte, va fi invederat, că chiar prin vorbirile de rău, sunteți lipsiți de dreapta judecată.

S'a observat de multe ori, că pre când un om este vițios, și rău, oricare ar fi credința sa, calcă în picioare totodată și motivele moralei naturale și pe ale moralei înălțate. Așa dar este nechibzuit a susține, după cum fac cei protivnici, că singură morala naturală prețuește mai mult și va fi mai prielnică, când este întărită prin îndemnul religiunii.

Convenim, că chiar în cazul, când ea este nebiruită, pentrucă patimile înălțate prin laude, răstoarnă toate hotarele, urmează din aceia, că nu trebuie oamenilor, nici morală

naturală, nici morală creștină? Urmează dinpotrivă, că dacă cineva poate să închipuiască o atreia, ar trebui adăogată la cele două dintăi.

Este un neadevăr, că morala religioasă nu lucrează adesea ori ceea ce morala filozofică nu a putut face. Pre când ateii se întorc la credință, devin mai puțin vițioși, ei se împacă în acelaș timp cu religiunea și cu virtutea. Căutăm în zadar un corupt și rău, care îmbrățișând ateismul să devie un om de bine. Nu se cufundă în acest sistem nechibzuit, decât spre a cletină jugul moralei creștine: două fenomene arată, că acesta este mai supărător și are mai multă putere ca morala filozofică. Multele cuvântări pompoase, nu probează nimic în contra faptelor.

C.

(Va urmă).

PREOȚII ȘI INVATAȚATORII

I.

În nenumărate rânduri am arătat în coloanele acestei reviste, că preoții și învățătorii trebuie să meargă mână în mână în munca pentru binele poporului și al țării. Biserica și școala trebuie să fie nedespărțite în acțiunea lor. Biserica la noi a fost în trecut singura instituție de cultură și educație. Ea ne-a păstrat limba, ea ne-a păstrat naționalitatea. Nu știu ce s'ar fi întâmplat cu noi ca neam, dacă n'am fi avut biserica noastră ortodoxă, înjurul căreia să ne fi grupat și care să ne fi servit ca izvor de cultură și lumină. Nu există țară, unde biserica să fi dat așa ajutor moral poporului ca țara românească. Noi tot ce avem ca

artă și cultură nu datorim decât bisericii. Afară de aceasta biserica noastră e cu totul națională. Ea nu urmărește alte interese decât binele și fericirea poporului. Ea ține seama de timp și împrejurări și lucrează la menținerea unității neamului prin cultivarea limbii și a bunelor și frumoaselor moravuri străbune.

Școala pe de altă parte urmărește și ea luminarea poporului și înarmarea lui cu diferite cunoștințe trebuincioase în viață. Prin școală învățăm și ne luminăm asupra rostului nostru ca popor în lume și cum să ne îmbunătățim viața materială. Prin biserică ne îmbunătățim sufletul și 'i dăm energia trebuincioasă pentru viață. Ce alte învățături pot să fie mai folositoare pentru o bună și sănătoasă educațiune ca învățăturile bisericii noastre naționale? Cea mai puternică pârghie pentru trăinicia poporului nostru în viitor e o educațiune armonică căpătată prin biserică și școală. O luptă între aceste două instituțiuni de cultură și educațiune ar fi cea mai mare nenorocire națională.

II.

Ministerul Cultelor și al instrucțiunii a recunoscut în diferite ocaziuni însemnătatea bunelor relațiuni dintre preoți și învățători și a unei conlucrări armonice. I.I. P.P. S.S. și P.P. S.S. Chiriarhi au accentuat de asemenea marea însemnătate pentru popor a unei frățești înțelegeri și conlucrări dintre preoți și învățători.

Și deoparte și de alta s'au luat măsuri în direcțiunea aceasta. Ministerul a hotărît ca cercurile culturale învățăto-rești să fie prezidate de un preot, când se fac discuțiuni publice pentru popor. S'a reglementat în timpul din urmă după cum am arătat în numărul trecut și conferințele generale și cercurile preoțești, care tind spre acelaș scop ca și cercurile culturale învățăto-rești.

Pentru stabilirea unui plan armonic de lucrări, d-nul

Sp. Haret, a hotărît ca revizorii școlari să se întrunească cu P.P. C.C. Protoerei sub Președenția P.P. S.S. Chiriarhi la reședința chiriarhiei, fiind de față și un delegat al Ministerului. Iată deciziunea luată în această privință:

«Noi, Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Cultelor și Instrucțiunii,

Având în vedere nevoia ce este ca învățătorii și preoții să conlucreze și să-și dea sprijin reciproc pentru ridicarea stării culturale, morale și economice a satelor;

Având în vedere că un plan de activitate al acestor factori culturali se poate mai bine stabili prin consfătuiri periodice între revizorii școlari și Prea Cucernicii Protoerei;

Având în vedere votul Sf. Sinod, dat în ședința dela 21 Octomvrie 1909, relativ la întrunirea în conferință a revizorilor școlari și a Prea Cucernicilor Protoerei din cuprinsul unei Eparhii, la reședința chiriarhiei, sub președenția P. S. S. Chiriarhului respectiv sau a delegatului său, în interesul propășirii poporului pe calea binelui;

Decidem,

Art. 1.—In fiecare județ, revizorii școlari de clasa I și de clasa II și Prea Cucernicii Protoerei se vor întruni odată pe an pentru stabilirea în comun a planului de activitate extrașcolară a învățătorilor și de lărgire a activității pastorale a preoților ținând seamă de nevoile speciale ale localităților.

Art. 2.—Intrunirile se vor ține anual în luna August, în capitalele județelor.

Art. 3.—Programele stabilite potrivit împrejurărilor locale, se vor înainta Ministerului spre aprobare, după ce se va luă consimțământul prealabil al I.I. P.P. S.S. L.L. Mitropoliți și P.P. S.S. L.L. Episcopi ai eparhiilor respective.

Art. 4.—Odată pe an, între 20 și 30 Mai, revizorii școlari de clasa I și Prea Cucernicii Protoerei din cuprinsul unei eparhii, se vor întruni în conferință la reședința Chiriarhiei, sub președenția P. S. S. Chiriarhului respectiv sau a delegatului său, și vor constata ce s'au putut realiza din programul de activitate stabilit la începutul anului școlar, și vor aviza la noi mijloace.

La aceste conferințe vor lua parte și câte un delegat al Ministerului.

Rezultatul dezbaterilor se vor aduce la cunoștința direcțiunii învățământului primar de către delegatul Ministerului și la cunoștința Cassei Bisericii de către autoritatea bisericească locală.

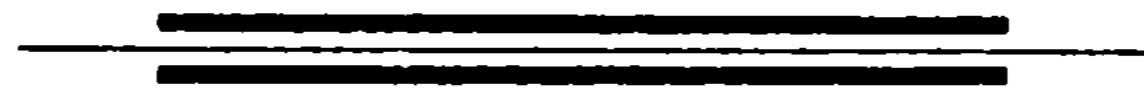
Art. 5 și cel din urmă.—D-nul Director și inspector general al învățământului primar și normal primar și D-nul Administrator al Cassei Bisericii sunt însărcinați cu aducerea la îndeplinire a deciziunii de față».

III.

La toate reședințele Chiriarhale s'au adunat revizorii școlari împreună cu P.P. C.C. protoerei și revizorii bisericești sub președinția înalților Chiriarhi. S'a discutat mult și s'au luat importante hotărâri pentruca preoții și învățătorii să lucreze pentru binele poporului. Am citit aceste hotărâri și mi s'a umplut sufletul de bucurie, pentrucă în unirea preoților și a învățătorilor văd eu cel mai fericit mijloc spre a transformă viața satelor noastre din punct de vedere cultural, moral și material. În unirea dintre școală și biserică văd eu simbolul a tot ce e bun și folositor pentru neamul nostru.

Dea Dumnezeu ca hotărârile luate acum de mai marii bisericii și ai școalei să fie apreciate și ținute în seamă pentru totdeauna, fiindcă aci stă mântuirea și puterea noastră. Am convingerea că Consistoriul Superior Bisericesc și Sf. Sinod vor apăra cu toată energia hotărârile luate și vor lucra pentru deplina lor realizare.

G...

ELEMENTELE EBRAICE ÎN LIMBA NOULUI TESTAMENT

(«Vezi Biserica Ortodoxă Română», Anul XXXIII No. 12).

Σάτον, o măsură pentru cereale la Mateiu 13, 33. Traducătorii noștri, dela început chiar, au tradus-o cu simplul cuvânt măsură. Asemenea este împărăția cerurilor aluatului, pe care luându-l muerea l'a ascuns în trei măsuri de făină etc....

σατανᾶς, duhul rău, diavolul. Mateiu 4, 10: Atunci a zis Iisus lui: mergi înapoia mea, Satano! În c. 12 v. 26. Și dacă Satana pe Satana scoate, între sine s'au împerechiat deci cum va sta împărăția lui?

Tot așa la Marcu 1, 13: Și eră acolo în pustie patruzeci de zile ispitindu-se de către Satana etc. și 3, 23: Și chemându-i la sine le ziceă în pilde, cum poate Satan să scoată afară pe Satan? Vechile traduceri au și Satana și drac. Așa Coressi traduce versetul de mai sus a lui Mateiu: Și de va goni dracul pe drac, de ei-și se au împărțit, cum amu stava împărăția lui?

De acest cuvânt au făcut mult uz și scriitorii bisericești și hagiografii, precum și cărțile cultului nostru, astfel că el e în deobște cunoscut. Se întrebuințează și în forma Satan, și în forma Satană, după cum și în grecește cuvântul ebraic eră și σατανᾶς și σατανᾶ.

B. Construcții sintactice.

1. *Pleonasme*. Se găsesc în Noul Testament foarte adeseori fraze în cari se repetă de prisos un adverbial oare

care, mai ales după pronumele relative și cele demonstrative. Uneori aceste pleonasmе par a da o mai mare claritate înțelesului, dar de multe ori nu mai îngreunează construcția frazei. D. e. Marcu 6. 55: Au început pe paturi a aduce bolnavii, unde auzeau că este el *acolo*. Așa cum e construită fraza, adverbul *acolo* e de prisos. Dacă s'ar fi zis: *acolo unde este el*, adverbul ar fi la locul său, fiindcă ar determina verbul din prima propoziție (aduceau *acolo, unde...*), dar așa cum e pus, el determină pe verbul *este*. Acesta e un fel de a construi al limbii arameice și exemplul tipic al construcției ar fi: au început a aduce bolnavii în locul în care auzeau că este el în locul acela.

Ioan, Apoc. 17, 9: Cele șapte capete sunt șapte munți unde șade muerea *peste ei*. Construcția ar fi: sunt șapte munți peste care șade muerea. Inșă dacă ar fi fost fraza construită astfel, limba arameică și atunci ar fi trebuit să repete adverbialul: sunt șapte munți, pe cari șade muerea *peste ei*.

Fapt. Ap. 15, 17: Ca să caute ceilalți din oameni pe Domnul, și toate neamurile peste cari s'a chemat numele meu *peste ei*. Aici «peste ei» e absolut de prisos în grecește, și tot așa în limba noastră.

Marcu 7, 25: ἀλλ'εὐθὺς ἀκούσασα γυνή, περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον.

Dăm acest exemplu în original fiindcă din traducerea românească nu se vede ebraismul. Biblia de Buzău zice: că auzind o muere pentru (!) dânsul a cărea fiică aveà duh necurat. In Tetravânghelul lui Coressi zice: Auzì amù o muiare de el, ce fata-i aveà duh necurat. Ebraismul s'ar puteà redà cam așa: Căci auzind despre el o femeie care aveà fata *ei* duh necurat, sau: a cărei fată *a ei* aveà duh necurat.

In Apoc. 13, 12. Traducerea românească păstrează ebraismul: Și făceà pământul și pre cei ce locuesc pre dâ-

sul, ca să se închine fiarei, cei dintâiu, ai căria s'a vindecat rana morții *ei*. (οὐ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ).

Marcu, 13, 19. Traducerea românească nu numai că redă ebraismul, dar mai încurcă și dela ea construcția, încât ne dă un model clasic, cum *nu* trebuie să traducem: «Că va fi în zilele acelea necaz ca acela, care n'a fost din începutul zidirii, care a zidit Dumnezeu până acum, și nici va mai fi».

2. *Lipsă conjuncțiunii «că»*. Inceputul capitolelor sau al versetelor, cari încep un episod nou, se face în Noul Testament de cele mai multe ori cu καὶ ἐγένετο, pe care traducătorii romani îl exprimă cu «Și a fost». După acest «și a fost»—fiindă introduce o povestire—ar trebui să urmeze o propoziție începătoare cu «că». Inșă că lipsește totdeauna, astfel că fraza pare ciuntită din. cauză că propoziția introductivă n'are nici o legătură cu ceea ce urmează. De multe ori în locul unde aștepti un *că* te pomenști cu un și (καὶ) ceea ce dă construcțiunii o fisionomie și mai bizară. Să arătăm câteva exemple:

a) *fără și*. Luca 6, 1. Și a fost într'o Sâmbătă, trecea el prin semănături, și smulgeau ucenicii spice.

Luca 2, 1. Și a fost în zilele acelea, eșit-a poruncă dela Chesarul August să se scrie toată lumea.

Luca 6, 6. Și a fost și într'altă Sâmbătă, a intrat el în sinagogă și învăță.

Luca 6, 12. Și a fost în zilele acestea, a eșit la munte să se roage.

Luca 7, 11. Și a fost după aceea, mergea într'o cetate ce se chema Nain.

Luca 3, 21.—6, 1—6, 12.—9, 18.—9, 37.—11, 1.—11, 27.—19, 29.—20, 1.

Marcu nu are acest fel de construcție.

La Matei se găsesc numai câteva exemple:

11, 1. Și a fost când a săvârșit Iisus, poruncind celor doisprezece ucenici ai săi.

13, 53. Și a fost după ce a săvârșit Iisus pildele acestea, a trecut acolo.

19, 1. Și a fost când a sfârșit Iisus cuvintele acestea, a trecut din Galileea și a venit în hotarele Iudei.

26, 1. Și a fost când a săvârșit Iisus toate cuvintele acestea, și a zis ucenicilor săi.

Ioan, care scrie grecește cel mai bine dintre evangheliști, nu cunoaște de loc construcția aceasta. În faptele apostolilor se găsesc de asemenea câteva exemple:

10, 25. Și a fost când era Apolos în Corint, Pavel trecând prin țările cele de sus....

22, 17. Și a fost mie, când m'am întors din Ierusalim și mă rugam în biserică, m'am făcut într-o uimire.

9, 37. Și a fost în zilele acelea, bolnăvindu-se ea, a murit.

b) *Cu «și»*. Luca 8, 1. Și a fost după aceasta, și el umblă prin cetăți și prin sate.

Luca 8, 22. Și a fost într-una din zile, și el a intrat în corabie cu ucenicii lui.

Mateiu 9, 10. Și a fost când a șezut el în casă, și iată mulți vameși.... etc.

Marcu 2, 15. Și a fost când a șezut Iisus în casa lui, și mulți vameși și păcătoși ședeau împreună cu Iisus... etc.

Faptele Ap. 4, 5. Și a fost a doua zi de sau adunat boerii și bătrânii și cărturarii în Ierusalim.

Faptele Ap. 5, 7. Și a fost după ce a trecut ca trei ceasuri, și femeia lui, neștiind ceea ce se făcuse, a întrebat.

Faptele Ap. 9, 33. Și a fost, Petru trecând pe la toți, a venit și la sfinții ce lăcuiau în Lidda.

c) *Frase ale căror părți sunt legate în mod arbitrar*. Așa de exemplu:

Mateiu 18, 21. Doamne, de câte ori va greși mie frațele meu și voi iertă lui? (ποσάκις ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ?) Corect românește cred că am putea zice: De câteori trebuie să-mi greșească fratele meu ca să-l iert.

Mateiu 7, 9. S'au care om este dintre voi, dela care de va cere fiul lui pâine, au doară piatră îi va da lui? Cred că corect ar fi: Care om va da piatră fiului său, când îi va cere pâine?

Abuzul conjuncțiunii «și», în două feluri: ori punându-o în locul altor conjuncțiuni—mai ales în locul celor adverbiale: *dar, însă* și acelor finale: *fiind-că* etc—ori întrebuintându-o prea des din cauza stilului simplu și narativ. Această întrebuintare e abuzivă numai din punct de vedere al stilului clasic, dar altfel dă limbii biblice o culoare proprie și e de nespusă frumusețe.

Dacă deschidem evangelia lui Luca și vedem d. e. în cap. I, cum toate versetele 58—67 încep uniform: și a rămas, și a auzit, și a fost, și a răspuns, și au zis, și au făcut, și a cerut, și s'a deschis, și s'a făcut, și au pus. Iar în capitolul 2 dintre 52 de versete numai 11 încep cu altă vorbă, iar 41 încep cu *și*. Și așa este întreg Luca, și întregi evangeliile sinopticilor.

M. P.

DUMNEZEIREA SFINTEI SCRIPTURI PROBATĂ IN VIAȚA.

M'am plimbat odată cu un prieten al meu până noaptea târziu», scrie un cunoscut scriitor german. «Șoseaua frumos pietruită, rămăsese departe în urmă, întimpce noi ne depărtaserăm în pădurea deasă. Știam că dacă vom ține numai spre dreapta, nu vom putea rătăci. Meraserăm numai spre dreapta, dar cărarea destul de pronunțată la început, se pierdeă dintr'o clipă într'alta mai mult în întunerecul pădurii. Când ieșirăm dintre arborii cei înalți și ne infundarăm în niște lăstari de fag, cari ne ajungeau până la piept, băgarăm de seamă că rătăciserăm.—Insfârșit, după ce străbăturăm lăstarul ajunserăm în vârf. In acea clipă rămăserăm lipiți locului. Ce să fie? Ascultă! Un sunet ca de harfă răsună de departe pe deasupra pădurii. Ce freamăt tainic, ca șoapta unor duhuri, acum în miez de noapte! Desigur, zise prietenul meu, care cunoșteă mai bine locurile pe unde ne aflam—e harfa vremii! Stăpânul acestui pământ a întins coardele ei între două stânci sau în deschizătura unei stânci. Zefirul trece printre stânci, atinge coardele, ele vibrează și astfel se produce acest minunat și tainic sunet. Acum știu și unde ne aflăm. Șoseaua e colo.

Tăcuți și gânditori meraserăm mai departe până ce dădurăm de șosea.

Știi tu, ziseiu eu, cu ce pot asemăna sunetul harfei vremii? Cu glasul *Sfintei Scripturi*. Ea este marea *harfă spirituală*, întinsă deasupra întregii lumi civilizate din apusul Europei și din nordul Americii. Fiecare coardă a ei e u-

nul din spiritele mișcate de degetul lui Dumnezeu. Sfinții oameni ai lui Dumnezeu, mișcați de Sfântul Duh, răsună de lauda harului și a judecății lui Dumnezeu. Fiecare servește totul în felul său, după pozițiunea sa și după darul ce a primit, după cum fiecare din coardele harfei munților sună în felul său. Și acest sunet conduce dela rătăcire către calea cea dreaptă pe neamurile rătăcite».

Rochol, Einsame Gänge, II.

* * *

Romancierul *Riehl*, într'o nuvelă a sa intitulată «*Mângâiere pentru mângâiere*», pune în gura unei bătrâne și nobile dame ruse, care a fost exilată din ordinul împărătesei Elisaveta, următoarele cuvinte:

«Pecând mă duceau către închisoare și treceam printr'o stradă îngustă, în care sania trebuì să oprească din cauza mulțimii trecătorilor, un lucrător se apropiè de mine și'mi aruncă în sanie o Biblie. Căutam mângâiere și această carte mi-a adus-o. Din copilărie aproape nu mai citisem în Sf. Scriptură. Cărțile libercugetătorilor francezi și englezi erau pentru mine, ca și pentru mulți alții, Evanghelia oamenilor culți. Despre Sfânta Scriptură credeam că e destul de bună pentru cei lipsiți de cultură. Totuș cartea aceasta 'mi făcù o mare bucurie, mai întâi pentrucă erà un semn de dragoste din partea unui necunoscut. Nu știți cât bine mi-a făcut compătimirea necăutată și neașteptată a acestui necunoscut în acele momente [în cari mă vedeam părăsită de toți cunoscuții! Multă vreme m'am uitat la carte numai pe dinafară, fără s'o deschid, și am ținut-o în mână ca pe nu dar scump, care'ți aduce aminte de cel care ți l-a dat, fără ca să'ți dai bine seama ce poți face cu el. Să mă uit prin ea nu prea 'mi venià. Mi-ar fi plăcut mai mult să fi fost vreo operă de ale lui Locke, Shaftesbury sau Voltaire. Prigonitoarea mea, împărăteasa Elisaveta, se

arăta în vorbă așa de credincioasă și de pioasă și în fapte eră așa de puțin pioasă, că orice cuvânt pios îmi eră de nesuferit. Apoi nu mi se da voie să citesc altă carte decât Sfânta Scriptură și este știut că ceea ce nu ne este îngăduit ne place, ne atrage mai mult decât ceea ce ne este îngăduit. Atunci m'am răsgândit și 'mi am zis: Atâtea milioane de oameni au găsit mângâere și alinare în această carte, atâtea milioane au învins frica de moarte prin credința în această carte, trebuie dar să fie o carte minunată. Mă gândiiu să citesc dinnou toată Sfânta Scriptură în acelaș fel în care o citisem în copilărie și să mă adâncesc în sufletul acelor milioane, pentru cari ea a fost și este adevărul indiscutabil. Nu putui ajunge la aceasta așa de ușor cum îmi închipuisem, căci duhul contrazicerii se opuneà în mine necontentit. Totuș o citiiu și o începui iarăș d'acapul și în cei douăzeci și cinci de ani de închisoare am citit-o de mai mult de o sută de ori, așa că ceea ce este mai însemnat știu pe dinafară, acum când mi-am stricat ochii, că nu mai pot citi literă mică; pe o altă Biblie cu litere mai mari n'aș citi însă, fiindcă pentru mine e numai o sfântă Scriptură, cea mică și învechită, pe care am avut-o în închisoare».

«Și ai găsit într'adevăr mângâere în această carte?» o întrebă prietena sa.

«Am găsit la început, cutoatecă n'o căutam, iar mai târziu, pentrucă am căutat-o, căci mi-am redobândit credința statornică în înțelepciunea, bunătatea și dreptatea lui Dumnezeu. A trebuit să stau închisă un sfert de veac, ca să învăț cum se citește sfânta Scriptură. Greu lucru, dar o mărturisesc, că în închisoare am fost mulțamită, veselă chiar, numai din cauza îndeletnicirii mele cu citirea Sfintei Scripturi».

Riehl, Aus der Ecke...

*
* *

Un preot creștin dintre Japonezi dăruî într'o zi un Nou Testament unui director de închisoare. Acestuia nu-i făcù nici o plăcere darul ce primî. El își aduse aminte că un deținut, osândit la închisoare pe viață pentru omor, citià bucuros orice. Acesta citi într'adevăr Noul Testament, păstră în minte ce putù și dete cartea și altora s'o citească. La câtva timp după aceea izbucni un foc în închisoare. Deținuții nu se folosiră de acest prilej ca să evadeze, ci se străduiră din răsputeri, alături de pompieri, ca să stingă focul. Când focul fu stins, nu lipsià niciun deținut. Autoritățile japoneze se mirară de acest lucru ne mai pomenit și deschiseră o anchetă, ca să afle cauzele. *Rezultatul anchetei fu că purtarea mai mult decât corectă a deținuților se datorà citirii Noului Testament dat de director aceluî deținut.* Drept recompensă deținutul fu grațiat, dar el nu primî să iasă din închisoare, ci preferă să rămână mai departe în închisoare, spre a îndemnà și pe alți deținuți, ce vor fi aduși pe viitor în închisoare, ca să citească și ei acea carte.

Raportul misionarului Reusch din China, 1884.

*
* *

Sunt oameni cari zic: Sfânta Scriptură sau Biblia e bună, dar sunt și alte cărți tot așa de bune. Ea este inspirată, dar inspirați au fost și Plato și Socrate, chiar și calendarul e inspirat. La urma urmei totul e inspirat: Cartea Mormonilor, coranul Mahomedanilor, cărțile sfinte ale Indienilor și Chinezilor. Toți aceștia 'și au bibliile lor, toate sunt bune, una cam deopotrivă de bună ca alta. Shakespeare, Göthe și Schiller au fost inspirați, Milton și Thomas Paine au fost de asemeni inspirați, totul și toți sunt inspirați.

Nu merită să ne pierdem timpul cu concluziunile false.

In cărțile lui *Shakespeare* nu e scris: «*Așa zice Domnul oștilor cerești*», în *Plato* nu găsesc propozițiunea: «*Ascultați cuvântul Domnului*». Când iau *Calendarul* în mână nu găsesc cuvintele: «*Și a fost cuvântul Domnului către mine și mi a zis*». Din acestea urmează că această carte trebuie judecată din alt punct de vedere decât celelalte cărți. Neconținut se zice în Biblie: «*Ascultați cuvântul Domnului*» *Această veste trebuie să fie ori cuvântul lui Dumnezeu, ori minciună. Ori este cuvântul lui Dumnezeu cel veșnic, cum se pretinde, ori este amăgire și înșelătorie.*

Hastings. Inspirațiunea Bibliei.

* * *

Să ne închipuim că în satul sau orașul D-voastră s'ar înfățișa un oarecarele, care se dă drept fiul unui nobile. Imbrăcămintea lui e elegantă, bani are din destul, are trecere la toți și se simte ca la el acasă. După puțin timp însă se află că el e fiul bătrânului cismar din cutare orașel. E de prisos să mi mai spuneți acum cât de bine e îmbrăcat, cât de bine se poartă și ce bine cunoaște regulile bunei cuviințe, căci pentru mine el e un mincinos, un înșelător, un om de nimic. E marfă falsă sub etichetă streină, s'a introdus în lumea bună dându-se drept ceea ce nu era și cu cât îmi veți vorbi mai mult bine de el, cu atât mai puțin îl voiu prețui, căci dacă ar fi într'adevăr binecrescut, cum ziceți voi, ar fi făcut altceva mai bun decât să caute să'nșele lumea. *Intocmai la fel este cazul cu Iisus din Nazaret: Ori credem întru totul în El și în cele ce a învățat El, ori aruncăm toată Evanghelia, ca cea mai mare înșelătorie și minciună, pe care a cunoscut-o lumea.—Nu vă amețiți de vorbele celor cari zic că Biblia e o carte bună, tot așa de bună ca multe alte cărți. Nu e pe lume nici altă carte, care să 'i poată fi pereche.*

Hastings. Inspirațiunea Bibliei.

* * *

Renumitul predicator și misionar german *Dr. Christian Barth*, având odată să țină o cuvântare în Londra la o serbare dată de societatea biblică britanică, scoase din buzunar un jurnal american din care citi următoarele: «Aducem la cunoștința prietenilor noștri trista veste, că scumpul și mult stimatul Dr. Cristian Barth a murit». După ce citi aceasta, adăogă: Acela, mortul sunt eu. Prin urmare nu e adevărat că D-rul Chr. Barth a murit, căci iată-l trăește încă și vă vorbește.

Iubiții mei! zise el mai departe, așa am auzit eu de mii și mii de ori despre Sfânta Scriptură că a murit. Aceasta e însă așa de puțin adevărat, cum e că a murit D-rul Chr. Barth. Zicând acestea, el scoase Sfânta Scriptură din Buzunar și începù să predice.

Desigur, el aveà dreptate. Decâteori s'a spus că Sf. Scriptură e moartă. Cu ea se petrece acelaș lucru, care s'a petrecut cu Fiul lui Dumnezeu în trup. Și despre ea se zice ca despre pruncul Iisus: «Au murit cei cari căutau sufletul pruncului». *Sfânta Scriptură 'și are istoria patimilor, dar și a învierii ei. E răstignită și îngropată, dar înviază. Așa dar, Sfânta Scriptură trăește.* E întrebarea numai: Trăește ea și în noi? Trăește în tine și cu tine?

E. Frommel, Am Baseler Bibelfest. 1891..

* * *

O bătrână femeie, vânzătoare de fructe într'un mare oraș, primise cum se cuvine cuvântul Domnului în inima sa și citiă adesea în Sf. Scriptură. «Ce citești acolo, femeie? o întrebă într'o zi un domn, care se oprise dinaintea ghereței ei, ca să cumpere fructe. «*E cuvântul Domnului*», fu răspunsul. «Cuvântul Domnului! Cine 'ți a spus?» — «El însuș» — «Ai vorbit D-ta vre-o dată cu Dumnezeu?» în-

trebă batjocoritor cumpărătorul. Femeea 'și pierdù deo-
camdată cumpătul și tăcù, dar îndată își veni în sine, ri-
dică capul în sus și zise: «Mi-ai puteà dovedi D-ta, Dom-
nule, că e soare pe cer?»—«Să-ți dovedesc?» întâmpină
mirat cumpărătorul, «nu e destulă dovadă că el încâlze-
ște și luminează?»—«Acelaș lucru este cu mine» zise ea
veselă. «*Dovadă că această carte este cuvântul lui Dumne-
zeu, e că ea încâlzește și luminează sufletul meu*».

Stuttgarter Sonntagsblatt, 1885, No. 26.

* * *

La serbarea dată de Societatea biblică din Basel în 1891,
scriitorul elvețian *Emil Frommel* a spus între altele și ur-
mătoarele:

Noi ne pierdem prea mult timpul citind cărți cari nu ne
sunt de niciun folos. Intr'o conferință de preoți se discută
—sunt mulți ani de atunci—asupra Vieții lui Iisus de Re-
nan. Impotriva acestei cărți vorbi cu multă căldură și un preot
bătrân. Un altul mai tânăr îl întrebă: Ai citit Sfinția ta
cartea lui Renan? Da, răspunse el.—Toată?—Nu, nu toată
—Cât dar?—O pagină.—Atunci nu te poți pronunța a-
supra ei, zise cel de al doilea.—Cum nu? întâmpină cel
dintâi. Acea pagină 'mi 'a fost prea deajuns ca să știu ce
se coprinde în toată cartea. Căci să vezi: Dacă mă cobor
în pivniță ca să beau vin și scot un pahar dintr'un butoiu,
pe care gustându-l văd că e oțet, iar nu vin, e oare ne-
voe să beau tot butoiul, ca să știu că în el e oțet? Un
pahar 'mi e deajuns.

Dimpotrivă: *O singură pagină din Sfânta Scriptură e
de ajuns ca să-ți dovedească ce fel de duh se coprinde în
ea. Aceea te îndeamnă să citești mai departe, să nu te
lași până nu vei citi-o toată și atunci știi tot ce e în ea.*

Pe toate celelalte cărți, oricât ar fi de frumoase, poți

scri
rea
cuv
Pet

M
toa
Un
fiul
din
a
ma
cit
La
caz
i-o
câ
o
rul
do
ce
tal
pr
ut
Ce
Ta
iul
de
ta
nu
pi
m

scri: Tot trupul e ca iarba și toată frumusețea lui ca floarea ierbii, uscatu-s'a iarba și floarea ei a căzut. Despre cuvântul Domnului însă s'a zis: «*El rămâne în veac*» (I Petru I, 24).

E. Frommel. An Baseler Bibelfest.

* * *

Nu de mult un jurnal din America a publicat următoarea istorioară, intitulată «Scrisoarea nedeschisă»: Un tânăr olandez, de bună familie apucă calea greșită a fiului celui pierdut din Evanghelie. Ca și acela el ajunse din ce în ce mai mult. Și dacă n'a ajuns să păzească porcii, a ajuns totuș între soldații indieni, ceea ce pentru el a fost mai rău decât dacă ar fi păzit porcii. Din India, nenorocitul tânăr scrisese tatălui său rugându-l să-i trimită bani. La câteva luni după aceea, într'o zi, pe când se află în cazarmă cu camarazii săi, 'i se aduse o scrisoare, pe care i-o trimesese tatăl său. El luă scrisoarea cu grabă, dar când nu văzù în ea nici bani în hârtie, nici vre'un cec, o mototoli și o aruncă mânios în raniță. Mai târziu tânărul se bolnăvi greu. Zile și nopți întregi le petrecù nedormind, chinuit de durere și de friguri. Intr'una din aceste nopți de nedormire 'i veni în minte scrisoarea dela tatăl său, pe care n'o citise și o dorință puternică 'l coprinsese, că să știe ce erà în ea. Rugă pe infirmier, să caute scrisoarea și să 'i o citească. Dorința'i fu împlinită. Ce credeți că coprindea scrisoarea? In scurt următoarele: Tatăl scria fiului său, că el și mama și frații și surorile lui îl iubesc și'l doresc foarte mult și nimic n'ar voi mai mult decât ca el să se întoarcă acasă. Dacă va face aceasta tatăl 'i va cumpără și dăruì o moșie. El rugase pe căpitanul X al vaporului Y, care se află într'un port din apropiere de orașul în care erà tânărul, ca să-l scoată din armată și să'l aducă acasă în clasa I-a a vaporului său. El

(tânărul) să scrie numai câteva rânduri căpitanului. Acesta eră coprinsul scrisorii. O astfel de scrisoare o lăsase necitită nenorocitul tânăr! Spaima morții se desenă acum pe fața lui, și sudoarea 'i curgea de pe frunte. «Puteam avea de toate și le-am pierdut pe toate... Acum e prea târziu!», își zicea el, suspinând încet. Da, eră prea târziu, căci aceste suspine fură cele din urmă.

Evanghelia nu e și ea o scrisoare venită din cer, o scrisoare a lui Dumnezeu către fiii săi rătăciți pe pământ? Ei trăesc în mizerie și vor ajutor. Această scrisoare le oferă ajutorul dorit, ea le făgăduiește de mii de ori mai mult decât îndrăsnesc ei să nădăjduiască. Dar vai! Cei mai mulți oameni aruncă cu dispreț scrisoarea cerească înlături. Pentru că ea nu le aduce ajutorul, așa cum socotesc ei, de aceea ei o socotesc ca o bucată de hârtie de niciun preț. Numai prea târziu recunosc mulți că au alungat singuri în chip criminal și cu ingraturdine fericirea lor vremelnică și veșnică.

O. Funcke. Wie der Hirsch schreiet.

(Va urmă)

I. Mihălcescu

Documente de sprijin pentru Religione contra Liberei Cugetări.

Câteva idei ale lui William James asupra nemuririi.

(Dintr'un articol din *Journal de Genève* de la 11 Sept. 1910).

.....Ne vom mărgini să expunem aici în ce chip William James răspundea la unele obiecțiuni curente împotriva credinței în nemurire.

Lăsăm la o parte tendența manifestată de el în anii din

urr
po
fen
sp

tr'
zol
pri
lu
im
for
ve
sil
no
int

ce
ac
sa
cî
ex

ur
țu
tr
te
pr
ru
ch
to
ca
pu
ti

B
19

ch

urmă ai vieții sale, de a se interesa foarte mult de unele povestiri despre halucinațiuni telepatice și chiar de unele fenomene de ordine mai strict «spiritistă», din care multe, spune el, i se pare că-și au rădăcinile în terenul realității¹⁾.

Ieu numai cărticica sa *Human Immortality*²⁾ și scot dintr'însa câteva idei. În toată viața sa de savant și de filozof (înainte de a scrie opere de filozofie se distinsese deja prin însemnate studii de fizică și fiziologie) W. James a luptat din toate puterile împotriva înșelăciunii cuvintelor, împotriva ipotezelor curat raționale și a sistemelor închise formulate de marii constructori de idei, împotriva tăriei verbale a scolasticilor. El avea (în caracterul său, și s'a silit s'o introducă și în filozofia sa) pasiunea *realității*; ce noroc deci de a-l putea întreba pe el relativ la credința într'o viață viitoare!

*

Autorul «Pragmatismului» se arată foarte prudent în această conferință asupra supraviețuirii, pe care a rostit-o acum zece ani într'o adunare de intelectuali. Soluțiunile sale față de dificultățile propuse el nu le înfășișează de cât ca ipoteze. Totuși independența științifică cu care se exprimă atinge cu atât mai direct pe cititor.

Prima obiecțiune studiată de el împotriva posibilității unei vieți viitoare e următoarea: Este cugetarea o funcțiune a creierului? Cum va exista cugetarea în cazul distrugerii creierului? W. James primește fără nici o restricțiune temeinicia acestei obiecțiuni. El presupune demonstrată propozițiunea următoare: Cugetarea e o funcțiune a creierului. Dar această afirmare nu-i pare de natură a distruge, chiar după legile logice, speranța noastră într'o viață viitoare. Căci, zice el, e funcțiune și funcțiune. Sînt funcțiuni care s'ar putea numi de *producțiune* și altele pe care le-am putea numi de *transmisiune*. Ei bine, nu e dovedit științific că creierul *produce* cugetarea. Se poate foarte bine ca

¹⁾ *Philosophie de l'Expérience*, p. 304. Trad. franceză de E. Le Brun și M. Paris. Bibliothèque de philosophie scientifique. Paris 1910.

²⁾ *Human Immortality*, de William James, ed. 6, Londra, Archibald Constable and Co. 1906.

el să nu fie de cît organul de transmitere, ca un tub de orgă care transmite «vîntul» și-i dă o vibrațiune specială. Cugetarea, conștiința *pot* să-și aibă origina primă aiurea de cît în creerul persoanelor și al conștiințelor omenești. Știința actuală nu constată de cît un fel de concomitență între starea fizică a creerului și cutare sau cutare atitudine mentală. De la această constatare e cu neputință să te oprești la altceva de cît la acest paralelism pur și simplu. Mai mult, aburul produs de apa ferbinte e compus din elemente de aceeași natură ca și apa, în timp ce creerul fizic și fenomenul cugetării conștiente cuprind, după tot ceia ce știm despre materie, elemente absolut eterogene. W. James adaugă că generațiunea spontană a conștiinței din creer ar fi o minune tot atît de necrezut ca și generațiunea spontană a cugetării din nimic.

Intre alte foloase, teoria funcțiunii de transmitere cuprinde pe acela că nu ne obligă să ne închipuim o serie nesfîrșită de minuni locale fixate în materia creerului, caz care ar avea loc cînd am cugeta că conștiința trebuie creată *din nou* oridecîteori se formează un creer. Ea se acordă mai ușor cu principiile idealismului și ale simțului comun care presupun că dindărătul vîlului fenomenelor sensibile se află o rezervă imensă de forțe sau conștiințe necunoscute.

*

Altă greutate, zice W. James, se mai rîdică la multe spirite față de credința în nemurire. E ideia despre numărul înfinit de ființe care ar trebui să se bucure de nemurire, în cazul cînd ea ar fi adevărată. (Personal această obiecțiune nu m'a atins niciodată; dar e fapt că ea turbură pe un mare număr de oameni).

Universul nostru e cu mult mai populat de cît al celor vechi. El e mai viu și mai bogat. Însăși omenirea noastră se rîdică pînă la epoca terțiară. Cei vechi își formau o idee ceva mai aristocratică despre prea fericita nemurire. Numai o mică elită trebuia s'o cunoască cîndva. Dar astăzi spiritul nostru, fățuit de teoriile evoluționiste, nu poate fi indiferent la soarta primilor noștri părinți care, abea treziți la viața spiritului, își duceau existența cu greu în sînul naturii. Ca învăluiți în întunerec și totuși deja mai pre-

sus de simpla animalitate, acățindu-se în chip desperat de ideia că existența, oricât de grozavă, prețuește mai mult de cât neexistența, au ținut aprinsă pe pământul nostru făclia vieții omenești, și numai grație ei ne-am putut bucura la rîndul nostru de lumina care astăzi luminează lumea. În ciuda ignoranței, a vieții mizerabile și a greșalelor lor, ei au trăit o viață eroică. O nemurire de la care aceste milioane și milioane de ființe ar fi excluse, astăzi ne pare de neînchipuit nouă, celor credincioși. Și pe de altă parte, în fața acestei mulțimi nenumărate de ființe nemuritoare, imaginațiunea noastră uneori șovăiește. Mulți par gata să renunțe la propria lor nemurire, cînd e vorba să admită și pe a tuturor ființelor cu chip omenesc care ne-au precedat pe pământ. Dar, continuă filozoful nostru, a măsura posibilitățile vieții universale după mizerabila noastră capacitate de simpatie, e evident o eroare de judecată. În natura cunoscută de noi nimic nu ne îndreptățește să admitem temerea de o pletoră, de o suprasaturațiune. Viața nemuritoare nu seamănă cu o odaie care n'ar cuprinde de cât un stabilit număr de locuri. Fiecare ființă «aduce cu dînsa propria sa edițiune din universul spațial». Spațiul în care se mișcă imaginațiunea mea n'o supără pe a ta. Cînd unul se naște, nimenea nu e silit să moară, după cum cînd unul se trezește, cellalt nu e silit să doarmă. Căci în univers nu e nicăieri obligațiunea ca suma tuturor conștiințelor să nu mai crească niciodată și să fie o cantitate constantă de conștiință. Celebrul fizician și psiholog din Leipzig, Wundt, a formulat (*System der Philosophie*, p. 515) o lege despre creșterea energiei în lume, pe care el o opune cu hotărîre celei despre simpla conservare a energiei.

Deci nu trebuie să privim ca admisibilă pentru rațiune ideia despre un cer suprapopulat. A ne opri dinaintea unor asemenea obiecțiuni, nu probează de cât sărăcia simpatiei și slăbiciunea imaginațiunii noastre.

*

Ideile lui James exprimate în *Human Immortality* și rezumate aici pe cât se poate de fidel, nu vor părea nouă în toate amănuntele lor. Dar valoarea lor e hotărîtă de spiritul care le-a cugetat și care, cu toată voința și cu o curăție îndărătnică, a fost un spirit științific sincer. Ei bine,

în starea actuală a cunoștințelor noastre el n'a găsit motive pentru a respinge credința în nemurire,

Cei la care această credință e tot atît de firească ca și propria lor respirațiune și care s'au îndoit de viața viitoare tot atît de puțin ca și de existența lor actuală, nu vor avea mare folos din reflecțiunile ilustrului filozof american. Sînt însă alții (și cît de numeroși astăzi) care nu mai cred și pe care lucrările unui William James ar putea cel puțin să-i facă să se îndoiască. Atunci toată concepțiunea lor despre viață se va schimba.

Urmările sociologice ale Religiei.

(Articol din revista «Nova et Vetera» din Roma dela 15—20 Iulie 1908).

...Nu există de cît un criteriu obiectiv pentru a judeca despre caracterul normal sau anormal al religiei: acel al rezultatelor sociale bune sau rele date de dînsa. Pomul se judecă după roadele lui. Noi sîntem gata să admitem că atît în istorie cît și în viața actuală religia se înfățișează legată și de rezultate bune și de rezultate rele. Acelaș lucru se întîmplă însă cu dreptul, cu arta și cu politica. Toate funcțiunile normale ale vieții sînt susceptibile de alterări patologice. Pentru a avea adevărata natură a lor nu e alta de făcut de cît să considerăm ca normal tot ceia ce dă rezultate bune. Prin urmare pentru a avea adevărata natură a religiozității, trebuie s'o studiezi în geniile religioase, în acei în care ea s'a descoperit în toată plenitudinea ei și de la care s'a întins, degenerînd și slăbind apoi, în acei care erau mai mediocri din punct de vedere spiritual. Ei bine, aceia n'ar fi fost divinizați, considerați ca sfinți, numiți profeți, n'ar fi făcut să înflorească în jurul numelui lor mituri și legende, dacă oamenii n'ar fi văzut în ei niște binefăcători. De ce natură sînt binefacerile aduse de religiozitatea activă? James notează că religiozitatea, fie veselă, fie tristă, e totdeauna, mai mult sau mai puțin, o stare de suflet serioasă și solemnă. Ea îmbracă în solemnitate toate acțiunile și toate momentele vieții; e întovărășită totdeauna de un foarte viu sentiment de infinită responsabilitate; poate din pricina aceasta e

pentru mulți o povară. Dar nu e îndoială că nu numai înflorirea socială, ci și fericirea tuturor e mai mare și mai sigură acolo unde sentimentul de responsabilitate individuală e mai treaz, unde fiecare lucrează ca și cum cel mai neînsemnat dintre gândurile sale n'ar putea să scape de pătrunderea spiritului universal.

Cei buni n'au nimic de temut din partea acestei credințe; alții sînt acei care o pot găsi supărătoare.

A doua caracteristică a religiunii, folositoare din punct de vedere social, este că ea ne face să primim cu entuziasm ceea ce, fără ea, nu se primește de cît cu resemnare. James ilustrează această deosebire comparînd atitudinea înțeleptului stoic, care se inspiră din maxima lui Marcu Aureliu, cu cea a unui creștin tipic, cum e apostolul Paul. Cel dintâi ia în fața nenorocirii o atitudine de apărare și ajunge la sinucidere ca la ultimul refugiu. Cel din urmă merge înaintea ei, sigur de triumf.

Pentru indivizi izolați e, de sigur, posibil să fie eroici chiar și fără credința în viața de dincolo de mormînt. Dar tot atît de sigur e că o atitudine nu poate ajunge normală și că mult mai ușor e făcută normală pe calea credințelor colective care fac pe individ să simtă că, în culmea nenorocirii sale și chiar în fața morții, depărtarea între el și idealul său nu e cea mai mare, ci cea mai mică și că moartea e calea spre biruință. Sentimentul religios e un câștig absolut, atît pentru individ cît și pentru societate, pentru că mărește puterea de a risca și de a te împotrivi la nenorocire. Religiunea e pentru spirit cam ceea ce e *sportul* pentru corp: în ambele cazuri noi cucerim o fericire care e mai bogată de cît cea care e o simplă sumă de plăceri. După cum în cazul *sportului* plăcerea noastră ultimă e în proporțiune cu ostenele îndurate și cu riscurile înfruntate și se hrănește cu amintirea lor, tot așa, în cazul religiozității, avem o fericire care se hrănește prin mijlocul aceluiasi sacrificiu; prin sentimentul curățirii prin durere, și se câștigă convingerea că sîntem mai pre sus de atîtea nenorociri. Trăiești ca și cum moartea n'ar mai exista, ca și cum puterea ei ar trebui să dispară, sau trăiești dintr'un punct de vedere mai înalt, în care multe din preocupările actuale au dispărut și egoismul s'a stins.

Cine poate nega că, în măsura în care lucrul acesta se petrece, se formează o binefacere neprețuită pentru societate?

Ceva mai mult. În cazul acesta, ca și în cazul *sportului*, se formează treptat deprinderea și trebuința constantă de triumf asupra noastră înșine. Pe măsură ce luarea aminte se concentrează progresiv asupra acestui exercițiu de atletism spiritual, ea se desface de privityrea invidioasă a inegalităților soartei în însuși momentul în care le distruge. Căci departe de a considera sfortșarea ca un mijloc de cucerire a bunurilor materiale, religiozitatea face din ea un mod de cucerire a unui mai înalt tip de personalitate. În felul acesta creșterea și împărțirea bogăției sînt expresiunea capacității de a le întrebuința bine, a puterii de stăpînire asupra sa din partea unei societăți date. Risipa scade atît de mult față cu cazul opus, cînd creșterea mijloacelor de desfătare precedînd capacitatea de a le întrebuința bine, avem un period de risipă, datorit trebuinței de a învăța să stăpînim pornirea spre fapte fără măsură¹⁾.

Putem spune, împreună cu James, că lumea e cu mult mai bogată prin faptul că cuprinde și pe diavol, dacă știm să-l ținem subjugat; și, în orice chip, rămîne în afară de îndoială că religiozitatea face ușor și vesel ceia ce în orice caz e necesar. Din aceste caracteristice ale religiozității și din altele peste care trecem, derivă mai multe urmări foarte însemnate. Mai nainte de toate nu e posibilă o societate ireligioasă. Să presupunem, într'adevăr, că într'o societate dată religiozitatea scade neîncetat și că ireligiozitatea crește. Va veni o clipă în care amîndouă se vor cumpăni. În fața unei aceleiași greutăți vitale, celelalte elemente fiind egale, partea religioasă a acelei societăți va avea un motiv mai mult, pe cel religios, pentru a păși cu încredere împotriva greutății. Pentru aceasta oamenii îndrăzneți vor fi mai numeroși în partea religioasă a societății; ei îi va reveni cîntea biruinței și după dînsa se va

¹⁾ Această acțiune a credinței asupra economiei, de și impalpabilă și de și lucrează dinnăuntru în afară, nu e mai puțin reală. Ea nu se studiază în statistici, ci în biografii, și, de sigur, se cîntărește mai greu de cît acea a altor factori pe care ea totuși îi controlează.

îndrepta din nou opiniunea publică, care totdeauna judecă adevărul ideilor după expresiunea lor practică.

Altă urmare sociologică foarte însemnată, deja revelată de Goethe, Carlyle, Mazzini și de Auguste Comte e superioritatea societăților religioase asupra celorlalte, pentru că totdeauna, în fața altor împrejurări egale, ele dispun de mai multă coeziune și de o inițiativă mai pătrunsă de încredere; ele îndrăznesc mai mult și seceră mai mult; simt Universul întreg dindărătul lor. Anglia culege roadele puternicului sentiment religios care trăiește într'însa. Ea are asociațiuni înfloritoare al căror scop e de a împrăști și hrăni credința că poporul englez, descendent, după ele, din tribul israelit Efraim, e continuarea poporului ales căruia Dumnezeu i-a făgăduit să înflorească și să stăpânească pe pământ toate națiunile, și să fie fericit în cer! Nici o idee ebraică nu e mai întipărită în creierul Nonconformiștilor (din care fac parte cei mai mulți din clasele mijlocii, coloana vertebrală a Angliei), de cât acea care constă în a privi înflorirea indivizilor și a națiunilor ca o măsură a virtuții lor, iar mizeria ca o măsură a păcatului lor.

Ideia aceasta poate părea de rîs, dar are funcțiunea folositoare de a concentra atențiunea asupra *caracterului* ca asupra temeliei măririi naționale, și asupra educațiunii religioase ca la o unealtă de formare a voinței stăpînitoare și pline de încredere.

A treia urmare sociologică e aceea a perioadelor critice și organice ale vieții religioase. După ce aceasta a ajuns într'un period istoric dat *maximul* intensității sale, merge, așa zicînd, slăbindu-se, ajungînd, din poezie ce era, proză, superstițiune care te ține în loc, expunîndu-se astfel criticei negative, pînă ce opera disolvantă și omorîtoare a spiritului critic se întoarce din nou spre a-i da iarăși conștiința despre adevărata sa funcțiune vitală și a-i inocula nouă putere de organizare.

A patra urmare sociologică e că, cu complicarea vieții sociale, viața religioasă devine mai intensă. Nimenea nu poate pune la îndoială că creștinismul a cultivat și educat părți din natura omenească pe care religiunea curat estetică a Greciei și cea curat formală și cetățenească a Romei au neglijat-o. Și nimenea nu poate pune la îndoială că emoțiunea religioasă pe care o găsim în *Faust* sau

În anumite lirice din *Shelley* sau în *In Memoriam* de Tennyson sau în imnurile sacre ale lui Manzoni sau în muzica lui Handel e mai bogată și mai plină de cât cea din unele perioade ale evului mediu, și că ea e întovărășită de opere practice mai folositoare. Dar afirmațiunea aceasta e adevărată și sub alt aspect. Pe măsură ce viața socială se face mai complicată și mai iute și pe măsură ce se mărește doza de risc în fiecare din cele două alternative, cel puțin, pe care le găsim la fiecare pas în orice problemă practică, în aceeași măsură crește încă și trebuința de a fi capabili de convingeri tot mai puternice și mai iuți, și, prin urmare, de un temperament tot mai optimist și totdeauna mai puțin apt a fi paralizat de îndoiala critică. Căci dacă critica e gloria cugetării, credința e gloria acțiunii: Iată pentru ce totdeauna popoarele cele mai mari sînt popoarele religioase. Cauza e că sfortarea creatoare la cîmp, în atelier, la bancă, pe corabie, în colonizare presupune înainte de toate o atitudine generală cu încredere în viață. Din punct de vedere practic omul nu poate fi de cît antropocentric și să se privească ca centrul universului întreg care, dacă nu există numai pentru el, există însă și pentru el ¹⁾. Acei care explică măreția imperială a Angliei prin cărbune și fer uită că ea era mare înainte încă de revoluțiunea industrială. Măreția imperială engleză, expansiunea sa industrială și comercială e un efect, cum Englezii cu multă dreptate spun, a marii lor energii de caracter, datorită unei dezvoltări istorice naționale în care credința și-a avut o largă parte. Respingînd pe Spania și Franca în Europa, America, Asia, ne arată prin succesele ei măsura credinței care a inspirat o. Liberul schimb al ei nu e un produs întîmplător al unor simple cauze economice, ci un produs al unor forțe economice care lucrează la un nivel neajuns încă de nici o altă țară, și care

¹⁾ Omul politic practic absorbit de problemele momentului are tendința, în calcularea eficacității unei reforme date, de a nu ținea socoteală de cât de efectele sale materiale obiective și de a neglija partea cea mai însemnată a ei efectul său stimulator și educator asupra voinței și inteligenței. (Dintr'un discurs al lui Haldane, ministru de război englez, avocat și filozof hegelian).

de asemenea sînt expresiunea unei încă neîntrecute energii morale.

A cincea urmare sociologică a religiozității, și care ar putea să se deducă din cea de mai nainte, e aceasta: Dacă superioritatea în lupta pentru înțaietate aparține societății care-și face ideia cea mai stimulentă despre viață și despre lume pentru fiecare din membrii săi, religiozitatea este în acelaș timp instinctul de conservare și energia inițitoare prin excelență a progresului omenesc; e conștiința pe care specia și-o face despre ea însăși în forme tot mai înalte, și în forme mai mult sau mai puțin înalte în diferitele societăți. Tocmai aci acea concepțiune filozofică despre viața socială, care a părut cam mistic *Criticei Sociale*, își arată tot caracterul său pozitiv. Intr'adevăr, dacă e posibil de demonstrat că acțiunea conformă cu interesul colectiv permanent aduce cu sine niște efecte folositoare pentru individ *în general*, nu există nici un raționament care să poată demonstra fiecărui individ *în particular* că interesul său e în *totdeauna* de acord cu cel colectiv și istoric al țării sale, ci adeseori e foarte posibil să probezi contrariul

Prin urmare justificarea logică a sacrificiului individului pentru societate, care e indispensabil pentru viața permanentă a ei, nu se poate găsi în societatea însăși, ci trebuie căutată într'o interpretare a vieții și a lumii, care din devoțiunea spre scopuri mai înalte de cît interesul personal în spațiu și timp face o datorie sau o chemare absolută, o funcțiune prin împlinirea căreia numai omul începe a-și ajunge perfecțiunea.

Caracterul pozitiv al acestei concepțiuni despre viața socială stă în aceia că, în timp ce se poate demonstra insuficiența oricărei alte concepțiuni, nu se poate demonstra insuficiența acesteia. Din contră, se poate demonstra că, dacă ne conformăm ei în viața practică, urmările nu pot fi de cît bune, în timp ce lucrarea pe baza considerațiunii dacă un lucru convine sau nu individului ori clasei sale, poate avea și urmări rele. Caracterul pozitiv al concepțiunii religioase stă în faptul că ea poate fi urmată fără teamă de efecte rele și că istoria s'a desfășurat ca și cum această concepțiune ar fi adevărată. Nu numai nu avem în istorie nici un exemplu de societate ireligioasă,

ci avem experiența repetată a societăților care decad politic și social, paralel cu slăbirea credințelor în jurul cărora s'au organizat. Avem, de asemenea, organizarea Europei pe temelii religioase nouă la începutul evului mediu, iar în timpul modern constituirea, sub auspiciile idealismului religios, a Olandei și Statelor-Unite, acestea din urmă ca efect și fapt al puritanismului, care a făcut din primele colonii engleze din America adevărate teocrații democratice.

E limpede, deci, că, privit după exterior, în efectele sale sociale, factorul religios are o valoare care, departe de a autoriza Să-l considerăm ca bolnav, ne duce să vedem într'însul ultima pîrghie a întregii evoluțiuni sociale. Faptul acesta se întemeiază pe o concepțiune despre viață și despre lume care face din societate un mijloc pentru dezvoltarea personalității, singura care are o valoare absolută, și, prin urmare, care privește și mai departe de interesele sociale și istorice, nu însă invers.

Arhim. I. SCRIBAN.

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE.

SECOLUL AL XV-lea.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 6).

Mănăstirea Humorului. În Bucovina există astăzi un orașel, numit «Gura-Homora», așezat la nord de revărsarea gârlei «Homora» în râul Moldova. Din acest orașel plecând în sus, pe valea gârlei «Homora», după o jumătate de ceas se află satul numit «Mănăstirea Humorului», după mănăstirea de altă dată de aici, a cărei biserică acum servește

de
măi
măi
Ale
mir
pes
Ac
vat
pro
nev
gur
fii
cur
ne
par
ne
nea
mo
dru
mă
năs
me
nie
adu
giu
Ar
Slo
1
2
3
mie
4
LX

de biserică parohială satului, ce s'a format în jurul vechii mănăstiri. Intâiaş dată când apare în documente această mănăstire dela Humor e în anul 1415 Aprilie 13, când Alexandru cel Bun întăreşte stăpânirea mănăstirii Adormirea Maicii Domnului dela Humor, a lui Ivan Dvornicul, peste un sat numit Părteştii şi peste seliştea Deanişava¹⁾. Aceasta ne arată că mănăstirea se află pe proprietatea privată a dvornicului Ivan, care o făcuse nu de multă vreme, probabil; ne arată că chiar aşă fiind, mănăstirea avea nevoie de întărire domnească, spre a i se respecta şi asigura dania. Mănăstirea trece apoi dela Ivan Dvornicul la fiii săi, dimpreună cu moşiile pe care se află; căci un document, din 1428 Dechemvrie 28, dela Alexandru cel Bun ne spune că moşia Dobriin, pe care se află mănăstirea, aparţineâ la trei fii ai lui Ivan Dvornicul²⁾. Toate acestea ne arată că mănăstirea Humorului, nu e o fundaţiune domnească, ci una boierească: e făcută de un boier, şi se află pe moşia urmaşilor lui. Dela Ştefan Voevod, feciorul lui Alexandru cel Bun, sunt 2 documente, din 1445,³⁾ date pentru mănăstirea Humorului: printr'unul confirmă stăpânirea mănăstirii preste 3 sate dăruite de boieri, prin celălalt document, Ştefan Voevod îi acordă un privilegiu din partea domniei, scutind de vama domnească 2 care cu peşte ce ar aduce dela Galaţi sau de aiurea. Acest din urmă privilegiu este confirmat şi de către Petru Aron⁴⁾. Tot Petru Aron scuteşte satele mănăstirii Humorului, anume: Părteşti, Slobozia şi seliştea Deanişava de toate dăjdiile şi servi-

1) Academia română, pachet LXXXV/41 original slavon.

2) Wickenhauser *Solka* p. 212.

3) Unul din 18 Februarie 1445 în *Condica Humorului* la Academia română p. 42; al doilea din 23 Septemvrie 1445 *Ibid.* p. 81.

4) Document din 1453 Octomvrie 10, Academia română pach. LXXXV/44 original slavon.

ciile, având să dea dare și să siujească numai mănăstirii¹⁾. De mănăstirea dela Humor se îngrijă mai mult Ștefan cel Mare. El îi dăruie în 1459 câte 5 boloboace de vin pe an²⁾. Tot el întăre dăruirea unui loc de prisacă de către o familie boierească, care făcuse dania, pentru aceleași motive ca și Domnii: «pentru sufletul părinților săi, ca să fie acei mănăstiri, pentru mântuirea lor, a copiilor lor, și a tot neamul lor»³⁾. În 1475 prin 2 documente ale sale Ștefan cel Mare întăre stăpânirea mănăstirii Humorului preste toate satele ce aveau și la care mai adăogă și el altele⁴⁾. În 1490 Ștefan cel Mare cumpără și dăruiește Humorului satul Glodeni, în schimbul siliștei numită Poiana, pe care apoi el o dăruie mănăstirii Voronețului⁵⁾. Ștefan cel Mare mai dăruie, în 1473, mănăstirii Humorului, un tetravanghel, în limba slavonă, scris pe pergament, din ordinul lui Ștefan cel Mare de un călugăr, Nicodim. În această evanghelie, care se află astăzi la mitropolia din Cernăuți, se vede și chipul lui Ștefan cel Mare. Cartea a fost apoi, în 1487, prevăzută cu o bogată și frumoasă legătură. Cu ocazia dăruirii ei, în 1473, este amintit și cel dintâi egumen, cunoscut nouă, *Gherontie*⁶⁾ care mai apare apoi și în documentele citate din anii 1475 și 1490.

Mănăstirile Ițcani și Horodnic. Vorbind de mănăstirea Neamțul (mai sus la p. 126), am constatat aparițiunea și a

¹⁾ Document din 1456 Ianuarie 20. Academia română, *Condica Humorului* p. 81.

²⁾ Document din 30 August 1459. Academia rom. pach. LXXXV/45 și *Condica Humorului* p. 81.

³⁾ Document din 11 Septembrie 1467, Academia română pecete. 159. Codrescu, *Uricar* XVI, p. 282—285. Ziarul «*Românul*» din 29 August 1886.

⁴⁾ Unul din 25 Aprilie 1475; altul din 27 Octombrie 1475 publicate de Wickenhauser *Homor* p. 84—87.

⁵⁾ Academia română *Condica Humorului* p. 42—43 și Codrescu *Uricar* XI, p. 94—95. Documentul are data 26 Noembrie 1490).

⁶⁾ Wickenhauser. *Homor* p. 11—12. *Analele Academiei române* IV, p. 18—22.

unei
bord
ocup
călug

U
ne a
ceav
prob
lexa
dă v
nia,
ce s
nie

T
o al
Răd
stiri
sie p
Ant
scuti
juris
un a
călug
năst
în P
călug

M
rat c
Fiinc
mult

1)
Publi
docu

unei mănăstiri de călugărițe, cea dela Boiște, în 1446, subordonată mănăstirii Neamțul. Tot în secolul de care ne ocupăm, mai constatăm existența a altor două mănăstiri de călugărițe: Ițcani și Horodnic.

Un document al lui Alexandrel Vodă, din anul 1453, ne atestă existența mănăstirii de călugărițe, de lângă Suceava, a lui Iațicu, sau *mănăstirea dela Ițcani*, înființată, probabil, ca și cea dela Boiște, încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun. În documentul din 1453 Alexandrel Vodă dă voe mănăstirii, care aveà ca stariță pe maica Fevronia, să întemeieze un sat la hotarul moșiei, scutind, pe cei ce se vor așeză în acea slobozie, de ori ce dări către domnie și punându-i sub jurisdicțiunea mănăstirii¹⁾.

Tot din vremea lui Alexandru cel Bun mai există încă o altă mănăstire de călugărițe, la *Horodnic*, spre apus de Rădăuți. Alexandru cel Bun însuș dăruise acestei mănăstiri satul Balasinovici, numit mai târziu Balasinești, posesie pe care o confirmă, în 1439 Iulie 15, stariței de aci, Antoniadă, Iliăș și Ștefan Vv., fiii lui Alexandru cel Bun, scutind satul de dări față de domnie și punându-l sub jurisdicțiunea mănăstirii. Ștefan Voevod, în 1445, îi mai dă un alt sat. În 1490 însă, starița de atunci dela Horodnic și călugărițele de aci dăruiră mănăstirii Putna, biserica, mănăstirea, satul și moara, iar ele se duseră și se așezară, în Putna, unde se făcuse pe acea vreme și o mănăstire de călugărițe.

Mai mult decât această mănăstire dela Horodnic, a durat cea dela Ițcani, care căpătă apoi daruri, odăjdii, sate. Fiind însă în apropiere de Suceava îi împărtăși de mai multe ori soarta, la năvăliri streine, la răsboaie, ca, de pildă,

¹⁾ Original slavon și traducere la Academia română pach. XL/3. Publicat, Codrescu, *Uricar* XX, p. 98—100. N. Iorga, *Studii și documente* V, 393—394.

la năvala regelui Poloniei, Albert. Cu timpul s'a desființat și această mănăstire dela Ițcani ¹⁾).

*Mănăstirea Putna*²⁾ în Bucovina. Cu linia ferată, care merge astăzi pe valea Sucevii în sus, și apoi cu alta pe valea râului Putna, se poate ajunge la localitatea Putna, înconjurată de păduri. În alte vremuri toată liniștea și singurătatea de aci nu o turbură decât toaca bisericii și sunetul melodios al clopotelor mănăstirii; astăzi însă șuieratul ascuțit al fabricilor de ciment, ferestreae, instalate aci, șgomotul înăbușit al locomotivelor turbură liniștea și singurătatea atât de mult căutată de călugării de altă dată. Satul Putna, ce se întâlnește mai întâiu, s'a născut din așezarea pe pământul mănăstirii a oamenilor dependenți de mănăstire. Ceva mai sus, pe țărmul stâng al râului Putna și la capătul de apus al satului, se ridică, ca o fortăreață, *mănăstirea Putna*, care se recunoaște după crucile strălucitoare de pe acoperișul bisericii și de pe turn. Aceasta este marea fundațiune a lui Ștefan cel Mare;

¹⁾ Wickenhauser, *Horodnik* p. 67—69. *Petrantz* p. 74—79.

²⁾ Indicăm aici, odată pentru toate celelalte dați, izvoarele, bibliografia referitoare la mănăstirea Putna, asupra căreia s'a scris, relativ, mult.

I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești* (cronica și anale'e putnene) pp. 145, 147, 175, 195, 197, 225, 265. M. Cogălniceanu, *Letopisețele* (Cronica lui Ureche), I p. 153, 157 și «O samă de cuvinte» din fruntea cronicei lui Niculcea. Daniile făcute mănăstirii Putna se găsesc în diferite publicații de documente, ca: Codrescu, *Uricar* XI, 92, 94. Oreste Popescu *Câteva documente moldovenești* p. 10, 13, 14, 15, 16, 17, 18. N. Iorga, *Studii și documente*, V, 211, 394; VI 73—74. *Revista teologică* IV, 268. G. Ghițănescu, *Surete și isvoade* I, p. 53. *Arhiva dela Iași* XV, 22, 203, 221, 262—263. *Analele Academiei Române* VII, p. 213, 226, 296. *Inedite*. Arhivele Statului *Condica I a mitropoliei Moldovei* p. 3, 6. Academia română pach. IV/33. Apoi lucrările lui Wickenhauser, *Geschichte des Klosters Woronetz und Putna*. D. Dan *Mănăstirea și comuna Putna*. Kozak *Inschriften aus der Bukovina* p. 60 sequ. K. A. Romstorfer: *Das alte griechisch-orthodoxe Kloster Putna*. Cernowitz 1904. N. Iorga. *Istoria lui Ștefan cel Mare* pp. 125—127: și *Istoria bisericii românești*, I pp. 92—94.

aci, după dorința lui, i s'au îngropat rămășițele pământeste, la moarte.

După luarea Chilie, în 1465, Ștefan cel Mare se gândi să mulțamească lui Dumnezeu, dătătorul biruinței, prin ridicarea unei mănăstiri, care să întrecă pe toate celelalte cari împodobiau pământul Moldovii. Indemn va fi venit, de sigur, și dela mitropolitul Teoctist I. Zidirea mănăstirii se începe la 4 Iunie 1466—după alte versiuni la 10 sau 20 Iulie, acelaș an,—și este încredințată unui arhitect grec, Teodor, care a lucrat timp de 3 ani la ea; căci Domnul îi ceruse să-i facă o clădire măreață. Așa stă, istoricește, lucrul.—Tradițiunea însă, povestea de mai târziu,—consignată, în «O samă de cuvinte», de cronicarul I. Niculcea,—ne spune că locul pistolului a fost indicat de vârful săgeții Domnitorului, trasă de pe o înălțime apropiată; că poarta și clopotnița au fost acolo așezate, unde au aruncat săgețile lor vătaful copiilor de casă și unul dintre copii de subt porunca lui, și că un al doilea copil de casă, care la aruncarea săgeții, întrecuse pe Domn, și-a pierdut viața chiar pe locul, de unde aruncase săgeata. De bună samă însă că aceasta nu este decât o înfloritură a povești. Ștefan nu ar fi răpus nici decum pentru o așa faptă, care nu eră nici măcar o greșală; pe urmă nu arcașii aveau să arate unde să fie intrarea, turnul, altarul etc.. Totuș în această veche povestire se află și un sâmbure de adevăr, anume: că săgeata a hotărît la punerea temeliei mănăstirii Putna, dar nu cea de întrecere, ci cea biruitoare, trasă de subt zidurile Chilie, săgeata sau lupta aceea care aduse în stăpânirea lui Ștefan cel Mare cetatea Chilia. Ca mulțămită, pentru această isbândă, el zidește mănăstirea. S'a lucrat, cum am spus, 3 ani; clădirea a fost gata în anul 1469. În acest an, în August, Ștefan cel Mare avusese să respingă o invazie a Tătarilor, pe cari îi zdrobi în ținutul Sorocei (în Basarabia de azi) într'o

dumbravă de lângă satul Lipia (Lipnik). Intors dela luptă, Ștefan luă parte la sfințirea mănăstirii Putna, cu hramul Adormirea sfintei Fecioare. Sfințirea avu loc la 3 Septembrie 1469, și se făcù de un mare număr de clerici moldoveni, 64 la număr, în frunte cu mitropolitul Teoctist I, și cu Tarasie, episcopul Romanului. Intre egumenii cari luară parte fu și Ioasaf dela mănăstirea Neamțul, care, probat ca bun conducător de mănăstire, trecù acum la ctitoria domnească dela Putna, lăsând, în locu-i, la Neamțul, pe Silvan. Putna deveni acum una din cele dintâi mănăstiri ale țării. Ștefan cel Mare o înzestră cu mai multe sate, cari ajunseră cu timpul la 20¹⁾: documentele păstrate, sau despre cari se face numai mențiune, ni le înșiră; aproape toate sunt în Bucovina. Unele moșii vin și dela boieri; acestea trebuiau recunoscute, întărite de Domn. Mănăstirea fu înzestrată apoi cu obiecte și odoare scumpe: clopote, odăjdii, aere, procovețe, cruci, ripide, dvere, un evangheliar etc.. I se dădură apoi și felurite privilegii: fu scoasă de sub jurisdicțiunea mitropoliei, avându-și conducerea ei de sine însăș; fu scutită de orice dare sau bir; primi sare în mod gratuit dela Ocnele țării. Preoții și locuitorii din satele mănăstirii erau puși sub ascultarea și jurisdicțiunea egumenului mănăstirii. Mănăstirea ridică, în folosul său, birul dela unele comune, și locuitorii din satele mănăstirii lucrau boierescul mănăstirii, iar țiganii dați erau robi întrebuințați pentru serviciul mănăstirii. Cei refugiați între zidurile mănăstirii erau apărați în contra prigonitorilor și nu erau extrădați. Luă vamă în târgul Siret, luă vama mică dela Suceava, iar în Galați aveà 10 pescari.

¹⁾ Cităm câteva din aceste sate: Vicovul de sus, Vicovul de jos, Cosmin, Frătăuți, Botușenița, Climăuți, Cliscăuți, Braniștea, Voitinclul, Vicșanii, Balcautul, Grecii, Ostrița, Măscătești, Măneuții. Tarnauca, Ștubeenii, Frumșița, Ezerul-roș, Balintești, Siliștea-Manii, Frincenii, Scheia, Sinești, Onicițanii.

Zidul dimprejurul mănăstirii, ca și turnul de pază, fu făcut ceva mai târziu, anume în 1481. După vre-o 18 ani, dela începerea ei, mănăstirea luă foc, în noaptea de 15 Martie 1484, și arse până în temelie. A fost însă din nou restaurată de întemeietorul ei.

Egumenul cel dintâiu al mănăstirii Putna, a fost după cum am văzut, *Ioasaf*, care a fost adus de Ștefan cel Mare dela mănăstirea Neamțul, fiind destul de probat în conducerea duhovnicească a unei mănăstiri. Dimpună cu el veniră la Putna și alți câțiva călugări cunoscători ai practicii cultului divin, dar mai ales cunoscători ai cărturăriei slavone, făcând din această mănăstire un centru de cultură slavonă. Ioasaf rămase la conducerea mănăstirii până în anul 1485, când muri¹⁾.

Al doilea egumen al Putnei este arhimandritul *Paisie cel scurt*, pus de Ștefan cel Mare, în 1486. Acestui Paisie, i se zice cel mic, scurt, sau mărunț, din cauză că era mic de statură. Se întâlnește, de altfel, ca și predecesorul său, în mai multe documente contimporane. Moare în anul 1502.

Al treilea egumen al Putnei, amintit în documente, este *Spiridon*, care conducea mănăstirea Putna la moartea lui Ștefan cel Mare (1504).

În mănăstirea Putna a fost îngropat, precum am văzut, mitropolitul Teoctist I, la moartea sa, întâmplată la 18 Noemvrie 1477. Tot la Putna a fost înmormântată a doua soție a lui Ștefan cel Mare, Maria din Mangup, moartă la 19 Dechemvrie 1477. Mormântul ei se vede și până astăzi²⁾. Tot în mănăstirea Putna au fost înmormântați și

¹⁾ În notița de pre moartea lui Ioasaf, cronistul îl numește Iosif. Aceasta sau că provine din cauza copistului care a scris *Ioсiφz* în loc de *Ioаcaφz* sau că provine din cauză că Ioasaf arhimandritul, înainte de moartea sa, poate cu ocaziunea îmbrăcării schimei celei mari, va fi luat numele de Iosif, în loc de cel de până atunci.

²⁾ Acoperământul lui împodobit cu fir o înfățișează în veșminte lungi și scumpe, iar pe cap purtând o cunună păzită de vulturul

doi feciori ai lui Ștefan cel Mare: Bogdan, mort în 1479 și Petru, mort în 1480. Mormintele lor, ca și cel al Doamnei Maria din Mangup, se află în despărțământul pentru ctitori. În acest despărțământ, față în față cu al Doamnei Maria, se află și mormântul a însuș ctitorului mănăstirii, al lui Ștefan cel Mare, mort la 2 Iulie 1504, după ce domnise «patruzeci și șapte de ani, două luni și trei săptămâni». Preste mormântul lui se află pusă o piatră de marmoră, pe care și-o pregătise el singur, încă de pe când era în viață. Inscripția slavonă săpată pe ea sună în românește astfel: «Evlaviosul Domn Io Ștefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domn al țării moldovenești, fiul lui Bogdan-Voevod, ctitor și ziditor al acestei case sfinte; carele zace aici, trecu în lăcașurile vecinice în anul 7 . . . luna și domni ani». Pregătindu-și-o încă de pe când era în viață, lăsă loc liber pentru săparea anului, lunii morței și a anilor de domnie, dar, la moartea lui, locurile lăsate albe nu s'au complectat și așa au rămas până astăzi. Ștefan murise în Suceava și fu adus în mănăstirea fondată de el cu mare, dar tăcută și tristă pompă religioasă. Sicriul însoțit de boierime și ostași fu primit de soborul bisericesc întreg al Moldovii: mitropolitul, cei 2 episcopi, egumenii dela mănăstiri și preoțime, spre a zice cu toții: «Veșnică pomenire» aceluia pe care neamul românesc întreg aveà și are să-l pomenească pe veci!

Mănăstirea Voronețului. Dela orașelul din Bucovina, Gura Humorului, în spre sud se întinde valea râului Voroneț. Pe această vale în sus, și anume la locul unde râșorul Maghernița dă în Voroneț și rezemată de un colț al muntelui Brusturoasa, se află vechea mănăstire a Voronețului,

împărătesc cu două capete, stema strămoșilor ei Comneni. Ea venise în Moldova din Crimeia, unde mai există pe acea vreme un mic ținut neatârnat, al Mangupului, ai cărui stăpânitori erau descendenți ai Comnenilor.

numită după râul lângă care era așezată. Mănăstirea azi este desființată, numai biserica ei mai există și servește ca biserică de mir.

Intemeietorul mănăstirii Voronețului a fost Ștefan cel Mare, care, în anul 1488, făcu biserica ¹⁾, și chiliile din împrejurul ei, pe locul unde fusese umila chilie de lemn a sihastrului Daniil, cel ce îndemnase pe Ștefan să reînceapă lupta cu Turcii după învingerea dela Răsboieni ²⁾, pe acelaș loc se află, la 1472, mănăstirea Voronețului făcută din lemn însă, și având în frunte pe egumenul Misail. Prin urmare, aci existase de mai înainte o comunitate mănăstirească, a cărei întemeiere se datoră pustnicului Daniil, care, ca călugăr și numindu-se David, fusese în fruntea ei. Imbrăcând însă apoi el schima cea mare, lăsând în locu-i ca conducător pe Misail și schimbându-și numele din David în Daniil, se retrase din fruntea comunității, trăind singur izolat ³⁾. E probabil că acestui cucernic pustnic să-i fi cerut Ștefan sfatul în împrejurările grele prin care trecea, și în urmă ca mulțămită să fi ridicat biserica mănăstirii de aci. Că mănăstirea, simplă de lemn, există într'adevăr înainte de a-i face Ștefan cel Mare, în 1488, biserica de zid, ne-o atestă chiar un document al lui Ștefan cel Mare, cu data de 22 Ianuarie 1472, prin care Domnul acordă scutire de vamă mănăstirii Voronețului pentru 22 maje de pește, pe care le ar aduce, pentru hrana călugărilor, dela Chilia sau dela Iazer ⁴⁾. Egumen al mănăstirii era la această dată Misail, acel care urmase la conducere, după ce David-Daniil devenise mare schimnic și se retrăsese din mănăstire. Biserica cea veche, de lemn, a

¹⁾ Kozak, *Inscripfen aus der Bukovina*. cap. Woronetz.

²⁾ M. Cogălniceanu, *Letopisețele* («O samă de cuvinte» dela cronicarul Niculcea) II, p. 180—181.

³⁾ Wickenhauser, *Woronetz*, p. 7.

⁴⁾ Uljanicky, *Materialy*, p. 109. Codrescu, *Uricar*, XI, 93: S. F. Marian, *Condica Voronețului*, p. 78.

mănăstirii, existentă aci înainte de 1488, avea hramul sf. Gheorghe, în primul rând, iar în al doilea rând pe sf. Daniil, în cinstea întemeietorului acestui modest lăcaș călugăresc. În locul bisericii simple de lemn, în 1488, Ștefan cel Mare construiește biserică de zid, mare, frumoasă, în formă de cruce, la cari se adăogă apoi chiliile și zidul înconjurător al mănăstirii. Astăzi însă chiliile, ca și zidul dinprejurul mănăstirii, sunt în ruină; numai un turn cu 2 clopote, date de Ștefan cel Mare, se mai menține. În biserică, la intrarea din pridvorul adăogat mai târziu în pronaos, se află inscripția bisericii zidită de Ștefan cel Mare¹⁾. Din inscripție vedem că biserica a fost începută la 26 Mai 1488 și a fost gata la 14 Septembrie acelaș an; că biserica a fost zidită «în mănăstirea Voroneț». Ștefan îi dăruie în acelaș an (1488) 2 clopote. În naosul bisericii pe perete, e portretul lui Ștefan cel Mare, ctitorul bisericii, care pare a fi cel mai bun, cel mai autentic chip al lui Ștefan cel Mare. Domnul se îngrijă de mănăstire, dăruindu-i cărți, odăjdii, vase, mai multe proprietăți, cum e moșia satului Stulpicani, dată în 17 Ianuarie 1488, satul Vlădeni cu mori, la Siret, în Martie 1489, cumpărat în acest scop de Ștefan; asemenea îi dăruie o seliște, Poiana, în anul 1490²⁾, iar, în anul 1497 Ianuarie 22, o prisacă (la Cârlițura) și o bucată de pământ³⁾. În biserica mănăstirii Voronețului a fost înmormântat, la moarte sa, pustnicul Daniil⁴⁾. Anul morții sale nu este cunoscut. S'a distins în viață printr'o ascesă severă și mai ales prin evlavie, pietate. A fost considerat ca sfânt, după moarte.

Egumenii Voronețului, cari apar în documente sunt: *Misail*, în documentul citat din 1472; *Efrem* în 1488 și 1489⁵⁾ *Ghenadie* în 1490⁶⁾ și *Macarie* în 1497⁷⁾.

(Va urmă).

N. Dobrescu.

¹⁾ Kozak,, *Inschriften* op. cit. p. 202—203.

²⁾ Vezi mai sus p. 138, la mănăstirea Humorului.

³⁾ Wickenhauser, *Woronetz* pp. 10—11, 87, 101. Codrescu, *Uricar* XIV, p. 63—66 și S. F. Marian, *Condica Voronețului* p. 6, 27—28 și 46—47.

⁴⁾ Kozak. *Inschriften* p. 205.

⁵⁾ Wickenhauser, *Woronetz* p. 8 și 102.

⁶⁾ *Ibid.* p. 10.

⁷⁾ Codrescu, *Uricar* XIV, p. 63—66.

CRONICA BISERICIASCĂ EXTERNĂ.

A) DIN LUMEA ORTODOXĂ.

Serbarea religioasă din Suceava în Bucovina. În ziua de 19 Septembrie a. c. s'a redeschis cu mare solemnitate biserica Sf. Gheorghe din Suceava, vechea mitropolie a Moldovei. Biserica aceasta a fost frumos restaurată și redată serviciului dumnezeesc. A slujit însuși I. P. S. Mitropolit al Bucovinei D.D. Vladimir de Repta, înconjurat de numeroși preoți.

A fost invitat la această serbare și I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei, mitropolia Moldovei având patronatul asupra acestei biserici din Suceava. I. P. S. Sa fiind împiedecat să meargă, a trimis ca reprezentanți ai săi pe P.P. C.C. Protoerei ai județelor Dorohoiu, Botoșani și Suceava. Iată ce au raportat P.P. C.C. Protoerei I. P. S. Mitropolit Pimen despre această serbare.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Conform însărcinării date de Inalt Prea Sfinția Voastră, prin Inaltul ordin Chiriarhic No. 3673 din 9 Septembrie a. c. de a Vă reprezenta la Solemnitatea sfințirii bisericii sfântului M. M. Gheorghe, din Suceava, (Bucovina) foastă vechea reședință a Mitropoliei Moldaviei, cu cel mai profund respect am onoare a Vă raportă următoarele:

În urma înțelegerii luate cu Prea Cucernicii Protopopi Alexandru Simionescu al Județului Botoșani și Valeriu Iordăchescu al Județului Suceava, în ziua de 18 Septembrie am plecat la Suceava. Pe la orele 4 p. m. ne-am prezentat Prea Cuviosului Arhimandrit Mitrofor Ghedeon Balmoș, Egumenul sfintei și vechei Mitropolii din Suceava, comunicându-i, că avem însărcinarea de a reprezenta pe Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscopul și Mitropolitul Moldovei și Sucevei Dr. Pimen, la Solemnitatea sfințirii bisericii sf. M.M. Gheorghe din Suceava, oferindu-i în acelaș timp scrisoarea și fotografia I. P. S. Voastre în semn de dragoste și atențiune. Prea Cuvioșia Sa

părintele Arhimandrit Mitrofor Ghedeon Balmoș, ne-a primit în mod foarte cordial, și a mulțumit foarte frumos I. P. S. Voastre pentru deosebită atențiune, ce i-ați arătat, invitându-ne de a lua parte la toate sărbările și a fi găzduiți în sf. Mănăstire.

La orele 6 seara am luat parte la întâmpinarea Excelenței Sale Arhiepiscopului și Mitropolitului Dr. Vladimir de Repta din partea clerului la portalul triumfal al Mănăstirei.

La orele 7 seara la recepțiunea reprezentanților corporațiilor și a societăților am salutat în numele I. P. S. Voastre pe Excelența sa Mitropolitul Dr. Vladimir de Repta, prezântând, scrisoarea și fotografia I. P. S. Voastre, făcându-i urări de bine și sănătate.

Esceleța sa Mitropolitul Dr. Vladimir de Repta primind scrisoarea și fotografia I. P. S. Voastre, a mulțumit în termeni foarte călduroși: arătând că ia-ți procurat foarte mare plăcere și că ar fi fost foarte fericit de a Vă vedea la această solemnitate. În urmă am fost invitat de Esceleța sa de a liturghisi a doua zi și a lua parte cu Prea Cucernicii Protoerei asistenți, la cină și prânzul festiv.

A doua zi după întâmpinarea Esceleței sale Mitropolitului Dr. Vladimir de Repta la intrarea în capela Mitropoliei, din partea clerului și a comitetului festiv; și a încunjurării bisericești cu sfințele moaște; dela orele 9—1 p. m. au urmat sfințirea bisericești sfântului Gheorghe și liturghia săvârșită de Esceleța sa Mitropolitul în mare sobor. La această solemnitate a asistat și Esceleța sa Președintele țării Dr. Octavian Cav. de Blejlebeu; iar răspunsurile la liturghie, au fost date de bine apreciatul cor al reuniunii de cântare „Ciprian Porumbescu.

Foarte multe corporațiuni și societăți, aproape toată înțeleghința Bucovinei și un număr considerabil de credincioși a luat parte la această serbare.

A fost o serbătoare impunătoare, cu adevărat demnă și înălțătoare pentru neamul românesc. Eminentul predicator preotul Dumitru Cărbune în predică ocazională astfel s'a exprimat: «Astăzi prin restaurarea și sfințirea acestui binecuvântat de Dumnezeu sfânt locaș, să reînvie credința și dragostea în Dumnezeu a strămoșilor noștri Voevozi Bogdan și Petru Rareș ctitori și a nemuritorului Mitropolit Veniamin Costache, cel mai mare ierarh al bisericii Ortodoxe de răsărit, care a restaurat și îngrijit de acest sfânt locaș. Această solemnitate e cu atât mai înălțătoare, cu cât se săvârșește în prezența Prea Cucernicilor protopopi din România, care reprezintă pe Inalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit al Moldovei și Sucevei Dr. Pimen, patronul acestei sfinte Mănăstiri, foastă pe vremuri vechia reședință a Mitropoliei Moldovei; și terminând roagă pe Dumnezeu să dăruiască Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Pimen ani mulți și sănătate. pentru binele și prosperarea bisericești române.

Înainte de prânzul festiv am fost prezentanți Esceleței sale Dr. Octavian Cav. de Blejlebeu Președintele țării Bucovina și tuturor

reprezentanților corporațiilor, a societăților și a autorităților administrative și școlare.

E plăcut și instructiv lucru, mai ales pentru noi; să te afli în o societate Bucovineană și mai ales festivă, ca în ocaziunea de față, unde se aflau reprezentanții tuturor naționalităților, a tuturor confesiunilor și a administrațiilor. Rămâi foarte plăcut impresionat, când vezi câtă armonie și amabilitate domnește între toți în asemenea ocaziuni; iar când e vorba de interese fiecare luptă după puterile sale pentru existența lor.

E de notat acest lucru, căci în societatea noastră în asemenea ocaziuni, rar să poate vedea atâta armonie și intimitate deși nu sunt așa de impestrițate cu atâtea naționalități și confesiuni (și cu deosebire între clerici).

În tot timpul șederei în Suceava cu această ocaziune, am fost primiți cu deosebită atențiune, și înconjurați cu multă dragoste de frații noștri Bucovineni. Fiecare aproape au adus elogii Înalt Prea Sfinției Voastre și au rugat să vă exprim mulțămiri și urări de sănătate; între alții ca Dr. Aurel Onciu, Arhiprotopresviterul Calistrat Coca, Ecsarhul Sarbu, Dr. V. Tormavschi etc.

La plecare mulțămind pentru atențiunea și dragostea cu care am fost primiți, Escelența sa Mitropolitul Dr. Vladimir de Repta și Prea Cuviosul Egumen Mitrofor Ghedeon Balmoș a mulțămit din nou Înalt Prea Sfinției Voastre și ș'au exprimat dorința de a Vă vizita în Iași cât de curând, urându-Vă ani mulți și sănătate.

Nu am vizitat Cernăuțul, de oarece după program Escelența sa Mitropolitul avea a rămâne până la 4 Octomvrie st. nou în Suceava, spre a vizita școlile și împrejurimile Sucevei, și apoi și Prea Cucernicii Protopopi s'au grăbit a se reîntoarce, având cercurile culturale în județe.

Aceste cu cel mai profund respect le supun cunoștinței I. P. S. Voastre spre cele de cuviință.

Protoereu (ss) *Econ. Dr. D. Grigorescu*

Publicăm aici și frumoasa predică ce a ținut cu prilejul acestei serbări Vicarul parohial din Suceava și profesor D. Cărbune.

*Înalt Prea Sfințite Stăpâne,
Escelența Voastră, Domnule Guvernator al țării,
Mult iubitorilor creștini și frați în Hristos.*

Pătrunși de adâncă evlavie și bucurie sufletească, cu toții am grăbit astăzi la acest locaș măreț al legii noastre dreptmăritoare, pe care înainte de secolii ni l'a rădicat strămoșii noștri cei fericiți în Domnul drept locaș de luminare și mântuire pentru noi. Într'un gând și într'un cuget, mărturisind pe Dumnezeuul părinților noștri, ne-am înfățișat în această sfântă și de Dumnezeu binecuvântată

casă, căci mireasa lui Hristos din nou s'a împodobit, ca să reînnoască legătura cea de dragoste cu mirele ei ceresc, legătura ce-a păstrat-o cu credință neclintită din neam în neam și până în zilele noastre. Căci cu 400 ani în urmă au glăsuț cu Psalmistul prea fericiții ctitori acestei sfinte biserici: Voevozii Bogdan al III și apoi urmașul seu Ștefăniță evlavioasele cuvinte: „Cât sunt de iubite locașurile tale, Doamne; sufletul meu dorește și sfârșăște spre curțile Domnului, scutitorul nostru“. Și pătrunși de credință vie, dragoste fiească și speranță creștinească, au întemeiat această sfântă biserică «Domnului mărirei» drept o stâncă neclintită și o sentinelă neadormită în contra valurilor și năvălirilor turbate de pe acele vremuri, ce amenințau legea lui Hristos. Au întemeiat-o ca pentru lume să fie «stâlp și întărire a adevărului», iar pentru aceste părți ale ei, care cu umilință și dor ferbinte au îmbrățișat legea lui Hristos, ea să fie un far luminos, care într'una până în curțile celor mari și puternici și în bordeele celor umiliți și săraci să răspândească lumina și mărire a lui Hristos. Ingrijită ca o maică prea iubită de credincioșii săi fii și înzestrată cu podoabele cele mai scumpe și alese, această casă a Domnului a fost sfințită cu cântări de laudă și cu rugăciuni ferbinți de Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist în ziua Sfinților Arhangheli a anului 1522... „Și Dumnezeu a căutat din ceriu, și a văzut și a cercetat viea aceasta, pe care a plantat-o dreapta sa“, căci cu revărsarea darului lui Dumnezeu peste ea, strălucirea și mărire a ei într'una crește și sporește; ea primește men rea înaltă a fi maica celorlalte locașuri de mângâere și întărire creștinească și în curând stringe în brațele sale pe unul din cei mai credincioși fii ai săi, pe sfântul și marele mucenic Ioan cel Nou, ale cărui sfinte moaște cu duiosie și dragoste de maică le primește la sinul seu.

Apoi un veac întreg această sf. Mitropolie, la care grăbesc lipașii lui Hristos dela răsărit și dela apus, dela meazăzi și meazănoapte, este un isvor cu apă vie, un al doilea Siluam al Ierusalimului pentru toți, cari cu credință, cu dragoste și cu frica lui Dumnezeu intră în locașurile sale.

Dar atot puternicul Dumnezeu, al cărui sfat și înțelepciune este taină înaintea oamenilor, cearcă adesa și pe cei drepiți și cuviosș Se ivesc vremuri grele.....

Falnica cetate a lui Ștefan cel mare și sfânt, apărătorul înfocat al creștinismului de pe aceste plaiuri, e bătută cu înverșunare de dușmanii Crucei și bătrâna Suceava și cu ea și sf. Mitropolie este pustiiată și părăsită....

Sub domnia Voevodului Alexandru Lăpușneanu Scaunul mitropolitan este strămutat la noua reședință domnească Iași și dimpreună cu el—după unele mărturii—și moaștele Sfântului mare mucenic Ioan cel Nou dela Suceava.... Numai din vreme în vreme vin preoți și închinători evlavioși la această veche Mitropolie, înălțând rugi ferbinți și nutrind în inima lor dorul și speranța pentru vremuri mai fericite..... Ele și vin, căci cuviosul Mitropolit Iacob

Putneanu aduce multe și mari jertfe pentru acest preamărit locaș al Domnului, și împodobindu-l și înzestrându-l cu cele trebuincioase ale cultului divin îl minește drept locaș de luminare și sfințire pentru credincioșii din loc și împrejurime.

O întâmplare de tot norocită îi dă iarăș acestei sfinte biserici vaza și strălucirea, ce a avut-o pe vremuri. Sosind adică marele, neuitatul și fericitul Impărat Iosif al II în țărișoara noastră, împreunată cu glorioasa Monarhie Austro-Ungară, primește la acest loc de închinare, la care grăbise, lămurirele cerute despre moaștele sfântului mare Mucenic, care din cauza vitrigiei vremurilor de pe atunci fură strămutate în anul 1686 la Mănăstirea din Zolcva în Galiția. La rugămintea ferbinte a Prea Sfințitului Episcop al Rădăușilor Dositeiu, a bisericei și cetățenimei, acest mare binefăcător și ocrotitor al bisericei noastre dreptmăritoare orânduiește ca sfințele să se aducă iarăș în țară și să se așeze cu evlavia cuvenită în vechea Mitropolie din această cetate.

Acest semn de prea înaltă grație împărătească umple de bucurie nespusă întreaga țară și la 28 Iunie st. v. a. 1783 sfințele moaște se aduc în țară și se așază cu ceremoniile cele mai alese și strălucite ale cultului nostru Dumnezeesc cu una zi înainte de Înălțarea Prea cinstitei și de viață făcătoarei Cruci într'acest loc bine plăcut lui Dumnezeu. E o serbare mare și neobișnuit de strălucită pentru întreaga țară, dar vrednică de marele Mucenic, care, vărsându-și sângele său pentru legea lui Hristos, însuși a mărturisit: «Mulțumescu-ți Ție Doamne că m'am învrednicit a'mi spăla păcatele mele cu sângele meu». Și iarăș ca odinioară în vremele cele strălucite perigrinează cele nenumărate de creștini evlavioși cu rugile și dorințele lor la acest locaș ales al legii noastre drept măritoare. Se află și mulți binefăcători, care cu inimă milostivă înalță jertfa lor pe altarul Domnului, și între acești adăugători mai ales fericitul și Prea Sfințitul Mitropolit al Iașilor Veniamin Costache, care ca un al doilea ctitor grijaște de această de Dumnezeu scutită biserică.

După moartea acestui adevărat părinte și mare Arhipăstor al Răsăritului, această biserică a petrecut și zile senine, dar și multe zile grele, mai ales din cauza sărăciei credincioșilor, cărora li se impusă datorința de a grijă pentru trebuințele ei. În toate împrejurările însă, cele bune și cele grele, această biserică strămoșască a fost în totdeauna și a rămas și acum pentru toți creștinii cei dreptmăritori un locaș ales și binecuvântat de luminarea creștinească,

Iubiților creștini! Toată lumea năzuește după lumină, mai ales însă lipașii lui Hristos, care o caută în locașurile sale sfinte, și aceasta cu adevărat, căci în aceste locuește El, care însuși se numește «lumina lumii ce luminează pe tot omul ce vine în lume». Și numai El este „lumina lumii; cel ce-i urmează, nu va umbla în întunec, ci va aveà lumina vieții“.

În lume sufletul nostru nu va află lumina adevărată, căci lu-

mina lumii e slabă, de abea licărește și ușor se stinge. Numai în biserica cea adevărată a lui Hristos, pe care a întemeiat-o cu prețul sângelui său, ca pentru toți să păstreze lumina cea vecinică și netrecătoare, ne putem încălzi inima noastră și lumina minții noastre, ca să pătrundem tainele lumii și să aflăm acea armonie sfântă în ea, care ne face blânzi și umiliți la inimă și-i dăruiește sufletului nostru pacea și mulțămirea cea adevărată.

Numai în ea ne putem bucura cu toții de lumina lui Hristos, căci păcătosul se va întoarce și va fi viu, dreptul se va întări și cu ușurință va birui ispitele lumii trecătoare, săracul va afla ușoară crucea vieții sale, auzind că Mântuitorul lumii n'auz măcar unde să-și plece capul său, iar cel binecuvântat de Dumnezeu cu bogățiile lumii aceștia se va face îndurat și milostiv, ascultând aici cuvintele Invățătorului său: „Ce folos de-i dobândi lumea întreagă, iar sufletul tău vei pierde“.

Numai în casa Domnului lucește deci acea lumină, ce ne arată în totdeauna calea cea adevărată, care trebuie să urmărim în viața noastră pământească, ca odinioară să vedem deapurarea fața Cieluia, ce ni-a creat după chipul și asemănarea lui. Dar biserica aceasta a fost și a rămas și pentru noi un locaș de mântuire. Cu toții, iubitorilor creștini, privim casa lui Zacheu, vameșul cel urgisit din Sf. Evanghelie de o casă a cărei i s'a făcut mântuire, cu toate că fiul lui Dumnezeu a petrecut în ea poate numai puține ceasuri! Cu cât mai mult vom privi noi bisericile noastre de adevărate locașuri de mântuire, căci în ele pe Sf. altar, deapurarea să jertfește melul lui Dumnezeu, cel ce rădică păcatele lumii și într'una revărsă, din darurile sale îmbelșugate mântuire și sfințire peste fiii moștenirii vecinice.

Numai în sfintele noastre biserici aflăm toate darurile lui Dumnezeu, de care avem lipsă în viața noastră, dela leagăn și până la mormânt.

Prea fericiți sunt deci acei creștini, cari în toate Duminicile și sărbătorile anului cu credință și cu evlavie petrec în locașurile lui Dumnezeu, căci ei sunt martorii cei vii ai jertfei celei mari, prin care se dobândește împăcarea între ceriu și pământ, între Creator și făptură, între vecinicie și lumea trecătoare și fără care nu este nici o mântuire și nici viață fără de sfârșit! Numai întru împărăția lui Hristos de pe acest pământ ne putem deci renaște, trăi cu adevărat după legea lui și ajunge la acea desăvârșire ca să nu trăim numai cu spiritul legii lui Hristos ci și cu trupul nostru slab și trecător și așa să ne mântuim, aflând și pacea sufletelor noastre. Ales de bine putem săvârși aceasta în acest locaș al Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care astăzi se înoeste în strălucire și mărire, căci în martorul său, Sfântul m. m. Ioan cel Nou, aflăm nu numai o pildă vie și măreață, dar și un mijlocitor puternic înaintea lui Dumnezeu pentru noi, ca luminați de darul cerească să prețuim acest locaș de ceea ce a fost în totdeauna pentru

neamul nostru dreptmăritor dela întemeerea lui și până în zilele noastre.....

Iubiților creștini! Dacă în această zi de sărbătoare, măreață și strălucită pentru toată creștinătatea dreptmăritoare cu adevărat ne putem veseli în legea Domnului în acest sf. locaș al Lui, atunci într'un gând și într'un cuget vom înălța inimile noastre cu dragoste și mulțămită fie scă cătră ocrotitorul și apărătorul bisericii dreptmăritoare din țara noastră, prea luminatul și prea iubitul nostru Impărat și Domn Francisc Iosif, care a fost și este scutul și paza legii noastre strămoșești. Căci augustul nostru Domn călcând cu vrednicie și tărie în numele marelui seu străbun fericitul Impărat Iosif al II a orânduit ca un bun și grijiliu părinte ca această veche și sf. Mitropolie să se înoească și din nou să se înzestreze în acelaș chip, în care au întemeiat-o fericii ei ctitori, strămoșii noștri.

Dăruște Doamne, lungime de zile și tărie ca întru numele tău să-și plinească misiunea providențială, spre mântuirea sufletului său, spre mărirea și binele bisericii noastre și fericirea tuturor popoarelor sale!

Aceeași dragoste, venerațiune adâncă și supunere fiească nutrim noi credincioșii bisericii dreptmăritoare din această țară și pentru prea bunul și prea scumpul nostru Arhipăstor, care conducând turma sa cuvântătoare cu toată dragostea și îngrijirea părintească și cu tot zelul isvorît din credința cea vie în atot puternicul Dumnezeu, însuși a grăbit în această zi mare la mireasa lui Hristos ca să implore cu rugăciuni ferbinți darul și binecuvântarea Domnului peste via aceasta, pe care a plantat-o dreapta Sa. Atot milostivul Dumnezeu să-Ți dăruască, drept răsplată, I. P. S. Stăpâne, tărie trupească și sufletească ca cu mână tare încă mulți ani să cărmuești nava bisericii la limanul Domnului, drept îndreptând cuvântul adevărului său.

Pătrunși de distinsă și profundă stimă față de ilustru Guvernator al țării noastre, îi aducem excelenței Sale și dela acest loc mulțămirele noastre cele mai sincere, nu numai pentru că a binevoit a onora această sărbare cu prezența sa, ci și fiindcă cu toată prevenirea a stăruit ca moaștele sf. m. m. Ioan cel Nou, patronul țării noastre, să se așeze într'un locaș vrednic de acela sub al cărui scut se află întreaga țară.

Din inimă ne bucurăm că această sărbare, de mare însemnare pentru întreaga biserică dreptmăritoare a răsăritului se săvârșăște în prezența venerabililor delegați ai Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Moldovei și Sucevei patronul acestei sf. biserici. Înălțând rugi ferbinți cătră atot bunul Dumnezeu pentru a I. P. S. Sale sănătate și îndelungă viață. Il rugăm ca și pentru viitor să ne facă părtași de valorosul seu ajutor, ca acest locaș să rămână neîncetat un izvor de mângâere, întărire și mântuire în Domnul și pentru vremurile strănepoților noștri.

Și acum iubiților creștini și frați în Hristos, cu toții să dăm

laudă și mărire bunului Dumnezeu; care ni-a dăruit un locaș din nou împodobit și înzestrat. Să grăbim la el ca la o maică duioasă, grijulie și înțeleaptă și să învățăm a plini datorințele noastre de creștini și lipași adevărați ai lui Hristos, datorinți ce izvoresc din dragostea cea adevărată către Dumnezeu și aproapele nostru.

La moaștele sf. m. Mucenic să rădicăm astăzi mânele noastre cele slăbite și să plecăm genunchile noastre neputincioase; să înălțăm inimile și să întărim sufletele noastre, hotărându-ne cu tărie nestrămutată a păzi în toate zilele vieții noastre numai voința lui Dumnezeu și poruncile sale mântuitoare. Să îndrăznim numai și vom birui!

Și cel ce luptă bună va lupta până în sfârșit se va încunună cu cununa cea neveștejită a mării; iar la capătul veacului vom auzi cu sf. Ioan glasul din ceriu: „Iată cortul lui Dumnezeu cu oamenii. Și va locui cu ei și ei vor fi lui popor, iar Dumnezeu va fi lor Dumnezeu. Și va sterge Dumnezeu toată lacrima din ochii lor, și nu va mai fi moarte, nici plângere și nici durere, ci viața cea de veci“. Amin.

(ss) *D. Cărbune.*

*

Ne bucurăm foarte mult că vechea catedrală a Mitropoliei Moldovei și-a căpătat strălucirea de altă dată. Dea Domnul ca acest monument să țină strâns unit poporul român din aceste părți și să-l întărească în veci de veci.

— G...

B) DIN LUMEA ETERODOXĂ.

1. *Congresul Luteranilor din Prusia.* În cele dintâiu zile ale lunii Septembrie s'a ținut în Berlin, cum am anunțat în numărul trecut—congresul Societății luterane «August-Konferenz» din Prusia. Congresul din acest an al societății luterane — societate care are de scop păstrarea curată a învățăturilor protestante, așa cum au fost date de Luter—a avut o importanță deosebită prin faptul că a luat pozițiune hotărâtă împotriva „Congresului pentru Creștinism liber și propășire religioasă“, ținut în August în Berlin, și a rătăcirilor emise în acel congres și propoveduite mai departe de către adepții așa zisului creștinism liber. Au luat parte la congres luterani ortodocși din întreg imperiul german și chiar din alte țări și contrar de cece s'a petrecut în congresul pentru Creștinism liber, unde au fost atâtea păreri câți participanți, aci a domnit cea mai deplină armonie și unitate de vederi. Mulți consideră acest congres ca un pas înainte spre unirea tuturor societăților, cari urmăresc păstrarea vechei credințe—a așa ziselor direcțiuni pozitive, cum le numesc ei—spre a putea opune astfel un mai puternic zid

de rezistență raționalismului religios, care a atins în ideia de Creștinism liber culmea înfloririi sale, dar totdeodată și a nebuniei.

Punctele înjurul cărora s'au învârtit toate dezbaterile congresului au fost cele două conferințe ale celor doi profesori de Teologie *Grützmacher din Rostock* și *Wilke din Viena*.

Tema conferinței lui *Grützmacher* a fost: „*Dumnezeu cel în Treime închinat este Dumnezeul nostru*“ Cele spuse de el se reduc la următoarele:

1) Concepțiunea creștină despre Dumnezeu se cristalizează în învățătura despre Sfânta Treime, față de care celelalte deosebiri dintre Creștinism și alte religii sunt mai puțin însemnate.

2) Credința Creștină în Sfânta Treime nu stă în nicio legătură de cauzalitate sau analogie cu ideile despre trinitate din alte religii.

3) Credința creștină în Sfânta Treime se explică pedepplin din întreita descoperire dumnezească personală în istoria economiei dumnezești pentru mântuirea omului, ca Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. În acest punct descoperirea dumnezească își atinge culmea.

4) Conștientă de acest lucru, Biserica a pus o deosebită greutate în mărturisirile ei pe credința în Sfânta Treime și a respins toate încercările unitare de a nega într'un fel sau altul Treimea persoanelor dumnezești.

5) Credinței în Sf. Treime 'i stă la bază faptul religios supus experienței și întărit de descoperire, că Dumnezeu ca Tată a făcut lumea, ca Fiu în Iesus Christos stă în centrul istoriei omenirii și a împăcat pe om cu sine, și ca Duhul Sfânt renaște pe oameni și 'i unește cu Christos.

6) În câte trele persoanele se manifestă întreaga ființă a Dumnezeirii ca personalitate absolută și iubire sfântă și în așa fel că acțiunea uneia din persoane privește și pe celelalte două.

7) Dumnezeu nu s'ar fi manifestat în istorie ca trei persoane, dacă n'ar fi astfel în ființa sa, pe care n'o putem cunoaște numai cu ajutorul minții, dar spre care trebuie să tindem din toate puterile, admitând fără discuție ceea ce ne spune descoperirea dumnezească.

După mici discuțiuni asupra conferinței, care a fost în general foarte bine primită, congresul a luat următoarea hotărâre:

«Conferința luterană din Prusia declară:

Mărturisirea Bisericii luterane este și rămâne mărturisirea lui Dumnezeu în Sfânta Treime, care ca Tată a făcut lumea, ca Fiu a mântuit-o și ca Duh Sfânt o sfințește.

O Biserică, care s'ar abate dela această mărturisire, încetează de a mai fi Biserică creștină.

De aceea noi protestăm cu energie împotriva încercării „Congresului pentru Creștinism liber și propășire religioasă“, care tinde să târască viața religioasă la o credință în Dumnezeu necreștină și Teologia la raționalism.

Socotim ca o datorie sfântă pentru orice creștin luteran să rămână la această veche și veșnic vie mărturisire și să strângă din ce în ce mai mult rândurile pentru apărare.

Socotim deasemeni că e o datorie a organelor bisericesti să apere și să susțină această mărturisire în școală și în Biserică».

Tema celei de a doua conferințe, a profesorului *Wilke*, a fost: „*Insemnătatea Vechiului Testament pentru credința creștină*”. Punctele dezvoltate de conferențiar au fost acestea:

1) Canonul Vechiului Testament a fost Biblia Mântuitorului și a celei mai vechi creștinătăți în întinderea pe care o are și astăzi.

2) Imprejurarea că ni s'au păstrat manuscrise ebraice numai de proveniență mai nouă nu ne îndreptățește să ne 'ndoim câtuș de puțin de autenticitatea textului V. Testament, pentru că toate manuscrisele ebraice sunt copii după alte manuscripte foarte vechi și masoreții au păstrat cu sfințenie textul sfânt.

3) Prin celece însăși cărțile V. Testament spun despre proveniența lor nu se știrbește întru nimic vrednicia de credință a V. Testament ca izvor istoric, pentru că aceste spuse se întemeează parte pe o tradițiune mai târzie, parte pe o formă literară obicinuită mai nainte.

4) În aprecierea vredniciei de credință a relatărilor V. Testament trebuie altfel judecate relatările singurite, tradițiunile populare și însemnările istorice.

5) Concepțiunile V. Testament sunt într'adevăr din punct de vedere religios și moral inferioare celor ale N. Testament, pentru că V. Testament este față cu cel Nou, numai o treaptă inferioară a descoperirii dumnezeiești, totuș ele sânt expresiunea clasică și pentru noi creștinii a mântuirii pe treapta de desfășurare a descoperirii dumnezeiești din V. Testament.

6) Vechiul Testament este foarte instructiv, întrucât ne dă sfaturi și ajutor împotriva păcatului și servește ca dovadă a Dumnezeirii lui Christos.

7) Imprejurarea că însuși Mântuitorul se consideră împlinitor al mântuirii vechi testamentare, îndreptățește susținerea că în V. Testament se coprinde o specială descoperire dumnezească.

Discuțiunea asupra acestei conferințe a fost mai vie, pentru că mulți din congresiști nu împărtășiau vederile conferențiarului că S. Testament este într'adevăr în întregime inspirat și deci de origine dumnezească.

În legătură cu această conferință, congresul a luat următoarea hotărâre:

„Devremece din Sfânta Scriptură a Noului Testament reese că Dumnezeu a vorbit în multe rânduri și în multe chipuri părinților prin prooroci, deaceea și noi vedem în V. Testament descoperirea Dumnezeului celui viu, prin care s'a pregătit descoperirea deplină făcută de Iisus Christos.

Pentru aceasta protestăm împotriva înlăturării Vechiului Testa-

men
de c
S'
înco
triv
să j
Scri
virtu
rea
Reic
C
und
Cres
2.
papa
cest
depr
func
unil
„
înpe
resc
mur
tăci
M
șitu
chip
lucr
dov
In
cop
dint
rigi
ca
nilo
A
pres
rit,
vieț
iera
A
cun
mit
dan
mel
un
cep
cul

ment din școală și din Biserică, pentru ca poporul să nu fie lipsit de o parte esențială a descoperirii dumnezeiești“.

S'a protestat deasemeni împotriva insultelor îndreptate de Papă în contra reformatorilor, în enciclica „*Editae saepe*“ cum și *împotriva revistelor umoristice, cari iau în derâdere s'au își permit să facă spirite pe socoteala cuvintelor împrumutate din Sfânta Scriptură*. Fiindcă în legile statului nu se găsește niciun articol în virtutea căruia să se poată cere instanțelor judecătorești pedepsirea acestui fapt, congresul și a exprimat speranța și dorința ca Reichstagul să introducă în codul penal un articol în acest sens.

Congresul s'a încheiat cu o întrunire în biserica misiunii interne, unde s'a ținut mai multe cuvântări în contra „Congresului pentru Creștinism liber și propășire religioasă“.

2. *Un nou decret papal în contra Modernismului*. Nu demult papa a dat *motu proprio* un decret împotriva Modernismului. Acest decret constă dintr'un formular de jurământ, pe care trebuie să-l depună toți profesorii de teologie, preoții și candidații de preoție, funcționarii depela mitropolii și episcopii precum și ai congregațiilor romane. Iată cum sună acest jurământ:

„Eu (cutare) mărturisesc că cred cu nestrămutare toate și fiecare în parte din adevărurile pe cari le definește Biserica prin învățătorescul ei oficiu nesupus greșelii, pe cari ea le a statornicit și lămurit îndosebi acei stâlpi ai învățăturii, cari o susțin împotriva rătăcirilor vremii de acum.

Mai nainte de toate mărturisesc că Dumnezeu, începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor, poate fi cunoscut și deci și a fi dovedit în chip sigur cu ajutorul luminii naturale a rațiunii, prin mijlocirea lucrurilor făcute, adică prin lucrurile văzute ale creațiunii, cum se dovedește cauza prin efectele ei.

În al doilea rând primesc și recunosc dovezile dinafară ale descoperirii dumnezeiești, adică faptele dumnezeiești, dintre cari cele dintâiu sunt minunile și proorociile, ca semne foarte sigure ale originii dumnezeiești a religiunii creștine. Aceste dovezi le socotesc ca o eflorescență a inteligenței tuturor timpurilor și tuturor oamenilor și potrivite și cu vremea de acum.

Al treilea, cred cu tărie că Biserica a fost așezată în chip expres ca păzitoare și învățătoare pentru noi a cuvântului descoperit, de către ad. v. v. și istoricul Christos în persoană în vremea vieții sale; cred că această Biserică este zidită pe Petru, căpetenia ierarhiei apostolice și pe urmașii săi până la sfârșitul veacurilor.

Al patrulea primesc cu sinceritate învățătura de credință, așa cum ne-au predat-o apostolii și dreptcredincioșii părinți și o admit în acelaș înțeles și în acelaș fel explicată ca ei. De aceea condamn în chip absolut susținerea eretică despre evoluțiunea dogmelor, după care dogmele și ar schimba înțelesul, spre a primi un altul, care e diferit de acela pe care i l'a dat Biserica dela început. Condamn asemenea orice rătăcire, care tinde să pună în locul vistieriei dumnezeiești a credinței, cei dată în grija Bisericii și

a neadormiților ei păzitori, o ficțiune filosofică sau o plăsmuire a minții omenenești, încheșată prin treptate străduințe omenești și care ar putea să se desolte la nesfârșit în viitor.

Al cincilea, țin cu toată siguranța și mărturisesc sincer, că credința nu e nicidecum un simț religios, orb, *isvorit din adâncimile întunecoase ale „Supraconștiinței“* (sic), primind caracter moral sub presiunea inimii și impulsul voinței, ci cred și mărturisesc că ea este o adevărată recunoaștere din partea minții a adevărului aflat din învățătura primită (ex auditu), o recunoaștere prin care noi—întemeiați pe autoritatea lui Dumnezeu, a cărui vrednicie de credință este absolută—ținem de adevărat tot ce s'a spus, s'a mărturisit și s'a descoperit personal de Dumnezeu, Făcătorul și Stăpânul nostru.

Mă supun cu toată stima și recunosc din tot sufletul toate condamnările, lămuririle și prescripțiunile cuprinse în enciclica *Pascendi* și în decretul *Lamentabili*¹⁾, îndeosebi pe acelea cari se raportă la așa zisa Istorie a dogmelor. Totodată condamn rătăcirea acelor cari susțin, că învățătura propoveduită de Biserică ar fi protivnică istoriei și că dogmele catolice, cum sunt înțelese astăzi nu pot fi puse în concordanță cu originile autentice ale religiunii creștine.

Condamn asemeni și lepăd vederile acelor cari vor să dedubleze personalitatea criticului creștin prin aceea a credinciosului și a istoricului, ca și cum istoricul ar avea dreptul să păstreze ceea ce e contrazice credința, sau ca și cum i-ar fi îngăduit—cu unica condițiune de a nu tăgădui vre-o dogmă—să formuleze premise, din cari să decurgă că dogmele ar fi false sau îndoelnice.

Totastfel condamn metoda de a judeca și explica Sf. Scriptură contrariu tradițiunii Bisericii, analogiei credinței și regulilor scaunului apostolic, acea metodă care se sprijină pe metoda de cercetare a raționaliștilor și care admite cutot atâta îndrăzneală cât și neobrăzare ca singura și cea mai înaltă regulă critica textelor.

Afară de acestea, condamn rătăcirile acelor cari susțin, că învățatul, care discută chestiuni istorice sau teologice, sau oricine se ocupă cu acestea, trebuie mai întâiu să se desbrace de orice părere preconcepută, fie cu privire la origina supranaturală a tradițiunii catolice, fie cu privire la ajutorul dumnezeesc, făgăduit pentru păstrarea fiecărui punct din adevărul descoperit, cum și părerea acelor cari susțin că scrierile oricăruia dintre părinții bisericești trebuie socotite ca neavând nicio autoritate sfântă și a fi comentate numai după principiile științei și cu acea independență de cugetare, de care se face uz în studiul unui document profan.

Insfârșit mărturisesc că voiu fi cutotul departe de acea rătăcire a Moderniștilor, care susține că în Sfânta Tradițiune nu e nimic dumnezeesc, sau, ceea ce este și mai rău, că e ceva dumnezeesc în înțelesul panteistic, așacă există numai adevăruri pure și goale,

¹⁾ Ambele îndreptate de asemeni în contra Modernismului.

asemenea adevărilor istorice, adică adevărul că oamenii, prin munca, prin dibăcia, prin talentul lor au dus mai departe în curgerea anilor școala începută de Christos și de apostolii săi.

Pentru a încheia, țin cu cea mai mare tărie și până la ultima suflare credința părinților despre criteriul sigur al adevărului, care este și va fi întotdeauna „*păstrat în episcopat ca moștenire dela apostoli*“ (Irineu) care nu este de așa fel că trebuie păstrat numai ceea ce se potrivește mai bine cu gradul de cultură și vârsta fie căruia, ci care glăsuiește că *adevărul absolut, predicat la început de apostoli, nici n'a sporit, nici nu poate fi luat în alt înțeles.*

Toate aceste lucruri mă oblig să le observ cu credință, în chip sincer și netrunchiate, să le păstrez neatacate și să nu mă depărtez de ele nici în învățământ, nici în vr'un alt chip, prin viu graiu ori prin scris“.

Decretul de față este, după declarațiunea unui personaj din cercurile Vaticanului și cum de altfel ușor se poate vedea de oricine, o urmare la enciclica Pascendi. În enciclică papa a căutat—după expresiunea aceluiaș personaj oficios—să arate și să'nfiereze greșelile teoretice ale Modernismului, iar prin acest decret pune în mâna autorităților bisericești arma cu care să-l combată. Desigur numeroșii moderniști cari se ascund, necunoscuți sau numai bănuți, în toate instituțiunile clericale ale papistășismului, văzându-se constrânși să depună jurământul de mai sus, care le răpește orice libertate de cugetare, *sau* se vor da pe față, refuzând depunerea jurământului și ieșind din sânul Bisericii papistașe, *sau* vor depune jurământul și atunci, ori că vor alungă din inimă în mod sincer orice convingeri moderniste, orică vor minți, vor căuta să se înșele pe ei înșiși și pe autoritățile bisericești, ascunzându-și convingerile până la un moment mai priincios. În cazul întâi și în cel din urmă papistășismul nu va câștiga nimic, ci va spori și îndărji și mai mult numărul dușmanilor dinnăuntru și dinafară ai autocratismului papal și ai spiritului medieval de care e stăpânită această Biserică.

Această nouă ieșire a papei împotriva Modernismului și încătușarea și mai mult a libertății de conștiință a teologilor, libertate de altfel destul de restrânsă și mai înainte, a umplut de indignare și de revoltă pe cei mai mulți dintre teologii germani papistași, cari și fără aceasta aveau destule motive de a fi nemulțumiți de păstoria lui Piu X. Unul dintre aceștia scrie anonim un lung articol în chestia decretului *motu proprio*, articol în care între altele găsim următorul pasagiu:

„Nu mai merge. Decretele curg unul după altul, iar lumea trece dintr'o emoție într'alta.

Cu fiul de țăran din Riese se pare că a pătruns în locuința papilor nervositatea, care eră necunoscută aristocraților diplomați de pe scaunul sfântului Petru. La aceasta se adaogă înclinarea, care se

observă foarte adesea la oamenii ieșiți de jos, de a confunda ceea ce e mare cu ceea ce e mic și a aplică Bisericii internaționale măsuri, cari ar fi poate foarte bune într'o parohie sau într'o eparhie", (Neue Freie Presse, 17 Septembrie a. c.).

Acelaș teolog face mai departe în articolul său apel la oamenii de stat germani, ca să nu îngăduie să fie prefăcută în iloți o întreagă categorie de supuși ai statului, o clasă de funcționari, a căror activitate este de cea mai mare importanță pentru stat, adică întreg clerul, toți funcționarii bisericești și profesorii de teologie. Pentru reușita unei opoziții în acest sens din partea statului el amintește cuvintele renumitului Döllinger, unii din capii și intemeetorii Catolicismului vechiu: *Dacă întâmpină opoziție energică, Roma poate și altfel decât cum vrea*. Ultimele evenimente au dovedit aceasta.

Vom avea deci încurând de înregistrat noi frământări și fierberi în sânul Bisericii papistașe, din cauza recentului decret papal. Modernismul amenință serios viața papistașismului și Piu X vrea să treacă în istorie de învingătorul Moderniștilor. De aci pusderia de enciclici, decrete și rescripte papale îndreptate de câțva timp împotriva Moderniștilor. Numai că lupta nu pare egală. Papa tună și fulgeră din înălțimea scaunului său, iar Moderniștii răspund cu sânge rece dintr'un colț sau altul, într'o revistă sau broșură modestă, pe un ton și mai modest. Și totuș ei par a avea mai mulți sorți de izbândă, deși puterile le sunt mai mici și armele mai puțin periculoase, parcă au să iasă învingători, pentru că nu și pierd sângele rece, în vreme ce papa, în furia luptei, sau îmbătat de victoria, de care se crede sigur, și a pierdut capul

Intr'adevăr, Piu X spune în partea finală a decretului său lucruri cari vor trebui să umple de grijă pe partizanii convinși ai infalibilității papale și ai susținerii că Biserica papistașă este singura Biserică adevărată a Domnului Iisus Christos, dacă cumva mai sunt astfel de partizani. Vorbind despre criteriul sigur al adevărului (religios), papa Piu citează cuvintele sfântului Irineu, după care un astfel de criteriu „a fost, este și va fi întotdeauna păstrat în (sau de) episcopat”, adică de sinodul episcopilor, de mai mulți episcopi iar nu numai de episcopul Romei, de papă, „ca moștenire dela apostoli”. Cum rămâne atunci cu primatul papal, dacă garanția păstrării adevărului curat în Biserică ne o dă sinodul episcopilor? Dar cu infalibilitatea? Căci, sau papa a spus adevărul și atunci niciun papă n'a fost infalibil și șef suprem al Bisericii, sau spune un neadevăr și atunci cum se împacă aceasta cu însușirea, pe care de altfel numai Dumnezeu o are, dar pe care și o atribue și papii, de a nu greși niciodată nimic?

Mai departe papa Piu scrie textual: *Adevărul absolut predicat la început de apostoli, nici n'a sporit, nici nu poate fi luat în alt înțeles*. O înfierare mai categorică a tuturor ereziilor și inovațiilor pe cari le a introdus Biserica papistă în decursul vremii în învățătura Domnului și a sfinților apostoli și o osândire mai fățișă.

a învățaturii rătăcite că papa poate expune și dezvoltă dogmele aflate în stare rudimentară în tezaurul Bisericii, nici nu se poate.

Vorbească dar, scrie și decreteze cât mai des *proprio motu* pretinsul infalibil din Roma, pentru ca lumea papistașă să se convingă mai curând și pedepșită de imensitatea nebuniei de a proclama de nesupus greșelii, de infalibil, pe un om păcătos, ca toți oamenii.

Morală. Arma pe care papa a crezut că o pune în mâna zeloșilor săi subalterni, spre a distruge Modernismul, pe care de altfel noi ortodocșii nu-l putem aproba, se întoarce în contra papei însuși și a Bisericii sale, din cauza nepriceperii lui.

I. Mihălcescu.

3. *Acțiunea laică în Biserica catolică.* Mare lucru este a găsi echilibrul între individualism și autoritate, adică între cele două laturi care trebuie să existe într-o instituțiune. Autoritatea trebuie să fie destul de tare și respectată pentru ca să poată menține unitatea și continuitatea principiilor; individul trebuie să rămână în deplinul exercițiu al puterilor sale sufletești și să nu fie înădușit de autoritate.

Autoritatea are rolul de a lua și unifica tot ceea ce diferiții indivizi din sânul ei produc, a elimina părțile care nu convin, a imprima un caracter unitar părților admise și a le pune în serviciul așezămîntului. Cu alte cuvinte rolul ei e regulator; și nu în mod indiferent, ca în fața unui material care și se înfățișează de aiurea spre a fi prelucrat de tine. Nu, ci trebuie să fie cu sollicitudine față de cel care produce și să-l îndrumeze, să-l pună în pozițiune de a fi cât mai folositor pentru instituțiune.

Lucrul acesta există într'un fel în Biserica catolică, în altfel în protestantism. La acest din urmă individualismul e prea mare. Prin aceasta însă e și foarte rodnic. Ideia religioasă lucrează la protestanți sub fel de fel de forme, fie căruia individ îi spune ceva și pe fiecare îl pune în pozițiune de a deveni un factor activ. Din cauza aceasta se și vede la ei multă muncă și producțiune care uimește prin varietatea și bogăția ei. Dar lipsind aparatul regulator, autoritatea, aceste silințe merg pe drumuri deosebite. Ele nu se întrunesc pentru a forma un puternic organ de acțiune. În diferitele silințe individuale este o parte comună, dar este și o parte deosebită a fiecăruia, care împedecă topirea tuturor într'un corp. Ne-fiind autoritatea, lipsește putința de a utiliza toate eforturile într'un scop comun.

Invers la catolici. Aici autoritatea e în culmea strălucirii și acțiunii ei. Dar această acțiune e așa de apăsătoare, că individualismul nu poate crește ca lumea. Omul care vrea să lucreze, de multe ori înădușă și se simte stîngherit în lucrul său. Silințele sale ar produce ceva pentru Biserică, dar autoritatea i se pune în cale și-l oprește. Ea este atît de rigidă în aplicarea acțiunii ei, că nu

te lasă cu nici un chip să lucrezi după niște vederi în care intră și o parte a ta personală.

Ea nu are numai principii de credință la ascultarea cărora te cheamă, cu toate că și aci poate intra partea ta personală, fără a altera ceva, ci se ține și de vederi politice. Te pui rău cu dînsa nu numai schiopătînd de la punctele de credință ci urmînd și alte căi politice de cît cele plăcute ei. Astfel prin 1908 preotul Gradinger din Bavaria a intrat în ceartă cu arhiepiscopul său din cauză că a candidat în partidul liberal pentru un scaun de deputat. Și nu candidatura la deputăție o osîndea arhiepiscopul, căci ar fi primit-o dacă preotul ar fi candidat în partidul catolic, ci candidatura la liberali. De asemenea în Italia Romolo Murri s'a pus rău cu scaunul roman din cauza atitudinii sale politice.

Un preot catolic osîndit, spre sfîrșitul vieții sale, ca modernist, iar acum mort, arată cît de rea e înădușirea sistematică a individului și încovoierea lui totdeauna sub pretențiunile autorității. El arată că paguba e a așezămîntului însuși, pentru că individul e împedecat de a utiliza puterile lui pentru așezămînt.

El zice, polemizînd cu Cardinalul Primat al Belgiei, arhiepiscopul Mercier:

„Eu nu ignorez faptul că varietatea fără unitate poate fi un rău tot atît de grav ca și unitatea fără varietate; că unde consensul general nu e sfîrșitul tuturor silințelor individuale și unde diversitatea e primită ca definitivă și satisfăcătoare, nu poate fi progres, ci numai o destrămare haotică. Pentru acest motiv avem nevoie de o instituțiune bisericească, în cuprinsul căreia toate varietățile experienței și reflecțiunii personale să fie contopite una în alta și cenzurate mai curînd sau mai tîrziu să caute o sinteză. Numai cu condițiunea asta ele pot deveni rodnice spre folosul tuturor. Dar uniformitatea militară a unei mulțimi, a cărei datorie ar fi numai aceea de a nu poseda nici o idee a sa proprie, ci numai de a primi pe acele ale conducătorului ei, după cum ceara primește întipărirea unui sigil, nu are nimic comun cu unitatea spirituală.....

„Și cum ar putea fi altfel? Spuneți laicului, cum face Enciclica, că cugetarea sa religioasă nu contribuie cu nimic la împrăștierea și mai buna înțelegere a credinței creștine; că el n'are nici un titlu de a se ocupa să cerceteze o chestiune care privește numai pe episcopi sau mai bine, pe papa; adăugați-i că nu există nici un progres real în cunoștința religioasă; că plenitudinea adevărului catolic a fost fixat odată pentru totdeauna acum două mii de ani, și că e depozitat în arhivele secrete ale Vaticanului; că îndoielile nu trebuiesc rezolvate cu silința mentală, ci cu o simplă referire la sus numitele arhive; spuneți-i, dacă vă place, toate acestea, și atunci, în numele lui Dumnezeu, pentru ce și-ar mai rupe el capul cu religiunea mai mult de cît cu tabla lui Pitagora? De cînd am învățat-o interesul nostru pentru ea e mort“¹⁾.

¹⁾ Tyrrell: *Medioevalismo*, Roma 1909, p. 12—14.

Cuvintele acestui modernist nu trebuiesc luate ca cuvînt din evanghelie, căci are extremitățile lui care nu ne convin nici nouă. Constatăm însă de la dînsul existența în Biserica catolică a unei autorități care nu mai lasă pe nimenea să exploteze cîmpul religios cu înțelepciunea pe care i-a dat-o Dumnezeu, ci înădușă totul și nu lasă individualismului să trăiască, atît cît e necesar.

Intre extrema protestantismului și a catolicismului, calea de mijloc și cea mai înțeleaptă e a ortodoxismului. Și el are principiul autorității pe care nu-l poate părăsi fără a se abate de la normele sale fundamentale, dar nu duce lucrurile pînă la forma absolutistă a catolicismului, cum se vede și în organizarea sa sinodală. Cu aceasta și individualismul e mai garantat, fără a putea ajunge și el la exagerările pe care le-a primit în protestantism. Deci în ortodoxism se găsește realizată sinteza cea mai rațională a unei organizări bisericesti menite să fie seamă de trebuințele ei și de puțința de a și le satisface.

Am spus că catolicismul nu numai în materie de doctrină bisericască, ci chiar și în acțiunea politică nu lasă pe individ să lucreze, dacă nu face așa cum i se pare lui că e bine, sau dacă acțiunea, de și catolică, se pare prea liberă și în puțină dependență de episcopat.

O acțiune de natura aceasta în Franția e aceea întreprinsă de grupul catolic cunoscut sub numele de *Le Sillon* (brazda). Aceasta e o asociațiune foarte puternică, în cea mai mare parte laică, al cărei scop e de a infiltra ideile creștinismului în păturile sociale ale Franciei. Ea lucrează destul de liber, cum crede, pentru a dobîndi acest rezultat, fără a părăsi însă terenul catolicismului ¹⁾.

La început s'a bucurat de favoarea clerului. Răposatul Cardinal Richard a binecuvîntat-o, Sf. Scaun a lăudat-o cu ocaziunea unui pelerinagiu în Roma. Astăzi însă are mulți dușmani care par a găsi un puternic sprijin în Cardinalul Merry de Val. În Franția a fost atacată de Episcopul de Nancy, Turinaz și de Episcopul de Toul.

E întrebarea acum dacă această operă privată și laică pentru a sprijini creștinismul va fi tolerată de Sf. Scaun. E o întreprindere individualistă, care caută să folosească Bisericii într'un mod independent. Biserica însă nu e deprinsă să se lase servită în felul acesta, și de aceea se poate să intervie contra *Sillon*-ului. Ideile sale fiind nu totdeauna acele ale Sf. Scaun, ciocnirea e ușoară.

Cu această chestiune se ocupă *Journal de Genève* [9 și 14 Aprilie 1910) în două articule pe care i le trimete corespondentul său catolic din Paris. Cred acum că ele vor fi înțelese destul de bine după introducerea făcută de mine.

Iată-le:

„Va osîndi Roma *Sillon*-ul?

¹⁾ Vezi Geisendorf: *L'Action de la Libre-Pensée de l'Anarchie et du Catholicisme au sein de la jeunesse française*, p. 44—51.

„Aceasta e întrebarea pe care și-o pun acuma în Franca toți cei care, fie și din simplă prevedere, se interesează de evenimentele religioase. Privind lucrul în sine și timpul prin care trecem, faptul că o asemenea osîndire ar fi improbabilă, nu e un motiv suficient de a nu ne gândi la eventualitatea ei. Intr'o astfel de materie totul a ajuns posibil și aș vrea mai cu seamă să spun care ar fi lucrul cel mai nebucesc de prevăzut într'o epocă mai puțin extraordinară ca a noastră.

„Ce e deci acest *Sillon* față de care, cum voi arăta îndată, episcopatul francez e atît de împărțit și pe care Piu X pare că nu-l mai iubește ca mai nainte?

„Propriu vorbind *Sillon*-ul nu e o asociațiune. Aderenții săi de preferență îl definesc „o mișcare...“ Dar definițiunea aceasta e prea exclusivă și subiectivă. Mai potrivit este să definim *Sillon*-ul prin obiectul său: „o operă de educațiune populară pe terenul dublu politic și social“. Cred că această operă ar putea fi caracterizată cu exactitate, precizînd că scopul ei principal e de a creștina democrația. Ea cuprinde deci un element religios prin care atîrnă în oarecare chip de ierarhia catolică. Prin partea aceasta adversarii ei din stînga ca și cei din dreapta, și aceștia cu mai multă înverșunare și perfidie de cît aceia, se silesc s'o rănească de moarte. Stînga tratează pe sillonisti de clericali. Prin vorba aceasta ea trage nădejde să împedec propaganda ideilor *Sillon*-ului în mijlocul lucrătorilor și să paralizeze deci o acțiune în care sectarismul lor nu vede de cît un fel de concurență nesinceră. În dreapta sillonistii sînt numiți catolici suspecti de oameni (din care mulți nu sînt nici catolici cum trebuie) care, nevizînd de cît să răstoarne Republica, nu sufăr ca cineva să se silească s'o îndrepte, sau care, socotind că sistemul capitalist funcționează minunat pentru asigurarea intereselor lor de clasă, nu admit să li se aducă vre-o atingere, și sînt, din principiu, opuși tuturor reformelor sociale. Aceștia fac politică pe ideia contra-revoluțiunii, apar ca apărători ai abuzurilor sociale și au izbutit să atragă în partea lor și un număr dintre episcopi.

«*Sillon*-ul numără în episcopat adversari care merg uneori pînă la persecuțiune, și amici din care unii au avut de curînd destul curaj pentru a rîdica glasul în favoarea sillonistilor acuzați pe nedrept. Poate că adversarii au cu dînșii numărul. E posibil, de și nu e sigur. Albert Monniot de la ziarul *Libre Parole* i-a învitat acum cîteva luni să se numere. În chipul acesta a căpătat cinzeci și două de «consultațiuni» episcopale din care cea mai mare parte nu prea strălucesc printr'o mare limpezime. E, de exemplu, un adversar ori un amic al *Sillon*-ului acel care a răspuns la ancheta lui Monniot prin rîndurile care urmează:

„Sentimentul simțit în fața *Sillon*-ului e foarte complex. Intre binele pe care-l știm și răul de care ne temem, mi se pare greu încă să mă opresc la o judecată definitivă, dreaptă din toate punctele de vedere și fără apel.»

„In eparhia mea am foarte puține grupări silloniste. Atitudinea lor este excelentă. Știu două sau trei care sînt focare de zel arzător în parohiile care le posedă și în care viața catolică este intensă. Nu pot să nu mă gîndesc la ele cînd îmi ceri părerea asupra *Sillon*-ului.

«Poate trebuie să-i fim recunoscători pentru energiile și devotamentele pe care le-a produs, pentru puterile de apostolat pe care le-a pus în lucru, într'o vreme în care oamenii de bunăvoință din Franca par atinși cu toții de boala somnului.

„Și totuși n'am voit să autorizez *Sillon*-ul să se recomande cu sprijinul meu. Mai degrabă m'am preocupat să-i restrîng propaganda. Am dat ordin conducătorilor tinerimii noastre să vegheze ca el să nu pătrundă în casele noastre de educațiune... etc.

„Acele rînduri sînt ale Monseniorului Henry, episcop de Grenoble.

„Dacă se poate contesta că *Sillon*-ul are în rîndurile episcopatului mai mulți dușmani de cît prieteni, pe de altă parte e sigur că episcopii favorabili lui aparțin elitei intelectuale a episcopatului. In capul lor e eminentul episcop de Albi, Monseniorul Mignot care a scris acum cîteva zile către Marc Sangnier, întemeietorul și președintele *Sillon*-ului:

„Nu mă pot opri de arăta meritele *Sillon*-ului pentru intențiunile generoase și sincere de care el mi-a părut totdeauna însuflețit.

„A rupe prejudiciile care despart catolicismul de masele republicane, a birui anticlericalismul care se laudă cu îndrăzneală că el are monopolul zelului democratic, a distruge deplorabilele asociațiuni de idei care au părut că în țara noastră își leagă soarta de progresul social al ireligiunii, a da acestei cauze toate energiile sufletului său, a-și păstra inima curată și a o umplea de iubirea lui Iisus Hristos spre a rămînea vrednic să muncești pentru dreptate și pentru adevăr,—nu e acesta, Domnule, idealul sillonismului? Cum să nu-l aplaud? In Franca nu prea sînt multe devotamente dezinteresate. Deci felicitez mișcarea care a rîdicat devotamente atît de numeroase și atît de arzătoare.

„Cum ar putea fi întunecată Biserica de această viguroasă sillonistă încercată în zilele noastre pentru ca influența socială a creștinismului să radieze prin generozitate și abnegațiune pînă în mijlocul mulțimilor necredincioase?

„.. Dezaprobarea mișcării silloniste, foarte mult dorită și de mai multe ori vestită de dușmanii Bisericii, ar acredita pentru mult timp încă în masele populare încredințarea că catolicismul e incompatibil cu actuala formă de guvern.—

„Monseniorul Mignot a adresat cîtorva din colegii săi un memoriu justificativ asupra *Sillon*-ului. Monseniorul Fuzet, arhiepiscop de Rouen; Mons. Chapon, episcop de Nizza; Mons. Gibier, episcop de Versailles; Mons. Eyssautier, episcop de la Rochelle; Mons. Belmont, episcop de Clermont au fost cei dintâi care au aderat la dînsul. Arhiepiscopul de Albi va primi de sigur și alte

adeziuni; acele pe care le numii vor ajunge să contrabalanseze „consultațiunile“ episcopale hotărît ostile *Sillon*-ului, dacă cel puțin se consimte să se aplice și unora și altora vechiul adagiu: „*non numerantur sed ponderantur*“.

«Imi ramîne să spun în ce chip se manifestă, în afară de „consultațiunile“ date presei, dușmănia unei fracțiuni a episcopatului în contra *Sillon*-ului, și a stabili (ceia ce acum a bea am indicat) raportul dintre această dușmănie și politica bisericească care tinde din ce în ce mai mult să ocupe terenul sub pontificatul actual. Asta e ceea ce voi încerca să fac într'un articol următor“.

Iată-l și pe acela:

„S'a crezut cîtăva vreme că *Sillon*-ul nu e de cît o operă de înaltă moralitate creștină, și în special episcopatul fu surprins cînd Marc Sangnier declară că el e republican și că pentru dînsul datoria cea mai urgentă din vremea de azi e, -nu de a răsturna Republica, ci de a o evangheliza. De odată o mulțime de scuturi se rîdicară, etc“.

„Aceste rînduri sînt extrase dintr'o foarte interesantă și sugestivă broșură pe care canonicul Frémont a publicat-o de curînd sub titlul: *la Grande Faute politique des catholiques de France* (marea greșală politică a catolicilor franceji), și în care, cu o mîină foarte sigură, cu cea mai nobilă independență și cu cel mai meritos curaj, el stabilește gravele responsabilități ale coreligionarilor săi în criza religioasă actuală.

„Dar pasagiul pe care-l citai mai sus nu-mi pare cu totul exact. E sigur că *Sillon*-ul, întemeiat în 1894 de Marc Sangnier, a evoluat în sensul că la început, pe cît se pare, n'a avut de obiect de cît acțiunea populară creștină pe terenul social, pe care mai apoi a strămutat-o, pe riscul său, pe terenul politic. Dar această evoluțiune era deja în natura lucrurilor. Era prea ușoară de prevăzut pentru ca să producă atîta surprindere. Acțiunea populară creștină pe terenul social implică urmărirea unui număr de reforme în relațiunile dintre capital și lucru, din care multe nu pot fi realizate în principiu, de cît pe cale legislativă, iar practic prin intervenirea Statului. Prin urmare e cu neputință să te ocupi de acțiunea socială fără ca într'o zi sau în alta să ajungi a face acțiune politică. Cu *Sillon*-ul s'a întîmplat ceea ce nu putea să nu se întîmple.

„Ca niște episcopi pentru care acțiunea politică înseamnă numai (se știe cu ce îndemînare și cu ce succes) să facă opozițiune guvernului țării, și pe care de altfel chestiunea socială propriu zisă nu-i interesează de cît mediocru, să fi fost cu adevărat surprinși de evoluțiunea *sillonistă*, pot admite. Dar aceasta n'a putut fi cazul totalității, nici a episcopatului, nici a clerului.

„Adevărul e ceva mai complicat. Dacă episcopatul și clerul au avut pînă mai dăunăzi atîta încredere în *Sillon* și dacă însuși Piu X s'a arătat la începutul Pontificatului său atît de favorabil lui Marc Sangnier și operei sale („Urmați pe viteazul vostru căpitan“, spunea el atunci către tinerii *sillonisti* pe care acesta din urmă a-

vusese onoarea să i-i prezinte), e că pe de o parte ei aveau iluziunea de a crede că *Sillon*-ul va fi în fiecare diocesă în mâinile episcopului; în fiecare parohie în mâinile parohului, și deci că ierarhia va conduce după gustul său această „mișcare“; pe de altă parte e că mișcarea de care e vorba era încă, atât în tendințele sale politice, cât și în acțiunea sa socială, în plină armonie cu îndrumările din Roma. Piu X nu închisese era alăturării către Republică și a genialei enciclice *Rerum novarum* a lui Leon XIII.

„Trebuie să spun că atitudinea generală a lui Marc Sangnier era așa în cât putea să întrețină în personalul bisericesc iluziunea de care vorbii. Oamenii aceștia au multă greutate de a înțelege că credința arzătoare, practica statornică a tuturor virtuților creștine și supunerea totală către Biserică în materie religioasă, nu implică în mod necesar o încredere fără margini și o supunere fără rezervă la direcțiunea dată de cler în chestiuni de ordin material, și nici o renunțare absolută, în folosul ierarhiei, la orice inițiativă personală și libertate individuală.

„Dar de câțiva ani, dacă se poate pe dreptul susținea că *Sillon*-ul, evoluând, cum am spus, a rămas credincios origini sale (pentru că a evoluat în sensul cerințelor naturii lui), e evident că orientarea politică și socială a Bisericii în Franca a fost modificată din temelie.

„Din punct de vedere social se pare că preocuparea lui Piu X a fost mai cu seamă de a înregimenta, a ierarhiza, a clericaliza devotamentele și a descuraja pe acei care nu se pot acomoda cu această direcțiune. Din ordinul său Cardinalul Merry del Val a scris această frază monumentală: „E mai bine ca o lucrare să nu se îndeplinească, de cât să fie făcută în afară de episcop“. Și pentru a plăcea Romei, unii se sileau printr'o campanie savantă să discrediteze în Franca pe toți preoții democrați a căror acțiune se exercita în afară de cea a clerului parohial. Va fi suficient să citez pe excelentul abate Lemire, deputat în Camera franceză, care călătorind la Roma cu scopul de a vorbi Papii de o chestiune care interesa în cel mai mai înalt grad Biserica Franciei, văzu că i s'a refuzat audiența la Părintele tuturor. Vom cita încă pe prea elocventul și piosul abate Naudet, și pe Dabry, abatele cu caracter apostolic, care, fără explicațiuni, și de altfel în contra voinței arhiepiscopului lor, venerabilul Cardinal Richard, fură somați să suspende publicarea ziarelor lor. Nu mai vorbesc de persecuțiunile îndreptate contra mai multor catolici sociali.

Din punct de vedere politic Leon XIII făcuse o datorie pentru toți credincioșii săi din Franca de a sta pe terenul constituțional pentru a lupta contra abuzurilor legislațiunii. Acest teren a fost părăsit. Piu X nu vrea să se mai audă vorbindu-se de cât de unire pe terenul religios, și se înțelege foarte bine ce înseamnă asta când știm pe de altă parte că Vaticanul a retras lui Piou investitura de preșident al «Acțiunii liberale» pentru a o conferi regalistului Keller,

căruia nu-i mai lipsesc acuma de cît soldații pentru a duce la asalt contra guvernului republican.

De sigur, nici unul din lucrurile acestea nu e conform idealului Sillon-ului, și pentru acest motiv au rupt cu dînsul un număr destul de mare de episcopi. Știu pe unul care a adunat la episcopie pe toți sillonistii din orașul rezidenței sale și le-a pus verde această întrebare: „Dacă v'aș da în vremea alegerilor un cuvînt de ordine, deosebit de acel primit de la Marc Sangnier, cui v'ați supune, lui ori episcopului vostru?“ Și toți au răspuns cu o frumoasă sinceritate: „Lui Marc Sangnier“. Acest episcop e, din aceea zi, unul din acei care nu mai iubesc Sillon-ul. Tot el însă mai acum cîțiva ani prezida bucuos întrunirile silloniste. Ba încă la eșirea de la una dintr'însele în care Marc Sangnier care e un orator admirabil, rostise unul din cele mai vibrante discursuri, puțin a lipsit să nu fie lovit cu petre de apași—de apașii stîngii bine înțeles ¹⁾.

Poate, de asemenea, că schimbarea de atitudine a unei părți din episcopat față de Sillon a fost determinată întru cîtva de o vorbă a lui Piu X, mai recentă de cît cea pe care o citai mai sus. Acest papă care spusese sillonistilor: „Urmați pe căpitanul vostru“, a declarat în urmă unui episcop că sillonistii urmau calea perzării. *Viam sequuntur damnosam*. Și se știe cu ce rivnă fiască episcopii noștri știu să renunțe, cînd trebuie, la propriile lor idei pentru a adopta cu încredere ceia ce li se spune că este cugetarea lui Piu X.

Oricum ar fi, Sillon-ul nu se mai bucură de o situațiune privilegiată în fața autorității religioase, de și, din toate grupările tineretului catolic, el n'a încetat să fie acela care întrunește pe tinerii cei mai curați, cei mai tari în credințele lor religioase, cei mai dezinteresați și cei mai generoși; guparea, de asemenea, care pătrunde cel mai adînc în popor pentru a produce în sînul său, cu un maximum de eficacitate, divina radiare a evangheliei. Mi se pare că pierderea favorii nu e un rău atît de mare, cu condițiune numai că, lipsind bunăvoința, cel puțin să nu se refuze sillonistilor dreptatea comună (osîndindu-i, de exemplu, fără a spune pentru ce, și stigmatizînd „erorile“ lor, fără a le arăta precis) și să nu fie excluși de la sfînta libertate care aparține tuturor fiilor lui Dumnezeu.

Arhim. I. Scriban.

¹⁾ Apașii sînt pungășii din Paris. Aici se întrebuintează în sens figurat, înțelegîndu-se anticlericalii, pe care autorul i-a numit mai sus «partidul stîngii».—N. Tr.

Copie de pe Raportul P. C. Revizor Bisericesc al Eparhiei Huşilor No. 34, înregistrat la No. 899 din 1909; relativ la mersul părţilor: Administrativă şi Judiciară al acestei Eparhii, pe timpul dela 1 Aprilie 1908 şi până la 1 Aprilie 1909.

Prea Sfinţite Stăpâne,

Conform prescripţiunilor art. 64 cu aliniatele respective, din Regulamentul legii Clerului Mirean, subsemnatul cu cel mai profund respect îmi permit a Vă prezintă raportul coprinzător de situaţiunea administrativă şi judiciară a întregii Eparhii pe 1908—1909 (adică dela 1 Aprilie 1908 şi până la 1 Aprilie 1909) raport pe care, potrivit sus menţionatului ordin din Regulament, l-am împărţit în două părţi şi anume:

Partea I, privitoare la administraţia generală a Eparhiei şi Partea II-a privitoare la procesele ce s'au prezentat la Spiritualul Consistoriu Eparhial spre judecare, precum şi la cauzele sau motivele ce au provocat aceste procese.

Deci în prima parte voi arată modul îndeplinirii datoriilor Prea Cucernicilor Protoierei respectivi, referitor la afacerile de cancelarie şi la inspectarea bisericilor coprinzătoare în judeţele Fălciu, Tutova şi Vaslui—pendinte de această Eparhie; numărul bisericilor parohiale şi filiale, atât urbane cât şi rurale; starea lor materială—ca construcţie; felul întreţinerii lor cu cele necesare ale cultului; numărul personalului bisericesc deservent, adică a Preoţilor, Diaconilor, precum şi a celorlalţi clerici—Cântăreţi şi paracliseri; titlurile ce fiecare posedă; ordinile circulare, emanate dela înalta Chiriarchie, însoţite de instrucţiunile necesare, referitoare la buna stare morală şi materială a bisericeii şi a enoriaşilor, şi în sfârşit, situaţia şcoalei de Cântări Bisericeşti secţia Huşi şi Bârlad.

În partea a doua voi arată procesele ce s'au prezentat spre judecare la spiritualul Consistoriu Eparhial, precum şi cauzele ce le-au determinat, sfârşind apoi cu câteva

modeste propuneri și observațiuni constatate fie cu ocazia anchetelor locale orânduite de Prea Sfinția Voastră—delegându-mă sau pe mine singur, fie împreună cu Prea Cucernicii Protoierei respectivi, observațiuni ce se resfrâng atât asupra ținutei și demnității clericilor—Preoți, Diaconi, Cântăreți și Paracliseri, în și afară de biserică, cât și a îngrijirii lor de sfintele locașe și a odoarelor, precum și a administrării propriu zis a Parohiatului, în special de către Preotul paroh.

I.

Prea Sfințite Stăpâne,

Referindu-mă la prescripțiunile art. 63 din Regulamentul legii Clerului mirean, cu respect îmi permit a Vă supune la cunoștință următoarele: inspectând cancelariile Protoieriilor pendinte de această Eparhie, am constatat că afacerile privitoare la Cancelarie au urmat regulat și la timp, păstrându-se și arhiva în bună orânduială și îmbunătățindu-se pe alocurea mobilierul strict necesar Cancelariei.

Tot odată am constatat că Prea Cucernicii Protoierei au inspectat bisericile parohiale și filiale din județele ce aparțin cu tot timpul anevoios și ploios din vara trecută, și despre a căror stare (materială) a bisericilor ca și cea (morală) a clericilor și a enoriașilor creștini ortodoxi, vi s'au comunicat la timp, dispunându-se la măsurile convenite.

Luându-se ca punct de plecare bisericile coprinzătoare în această de Dumnezeu păzită Eparhie,—afară de Catedrala Sf. Episcopii (Huși), Monastirea Adam (Tutova) și schitul Rafaila (Vaslui), căci acestea nu intră în prevederile legii a Clerului Mirean, sunt în număr de 247, specificându-se precum urmează:

75 (biserici) în județul Fălciu, din care 6 urbane și 69 rurale; 87 în județul Vaslui, din care 2 urbane și 85 rurale; 85 în județul Tutova din care 7 urbane și 78 rurale.

Toate aceste biserici sunt parohiale; iar cele filiale sunt în număr de 216, din care: 51 (biserici) în județul Fălciu, 110 în județul Tutova, 55 în județul Vaslui, deci în total 463 de Biserici.

În privința stărei lor materiale aceste Biserici—în ma-

joritatea lor, sunt bune, ca construcțiune și bine îngrijite—pe cât posibil, de către epitropiile respective; aceasta se constată de pe rapoartele inspecțiunilor făcute de către Prea Cucernicii Protoierei și prezentate înaltei Chiriarhii în cursul anului cum și aceea a deservirei actualmente în ele cu cele religioase de către sfinții slujitori și ceilalți clerici.

Acele Biserici însă cari s'au găsit în stare rea de funcționare—deci dar nu se poate continua mai departe cu deservirea în ele a Dumnezeuștilor ierurghii, au fost aduse la cunoștința Prea Sfinției Voastre și în consecință s'au luat măsurile necesare pentru repararea celor mai multe din ele.

Cât pentru întreținerea cu cele necesare ale cultului în special Bisericile parohiale și filiale rurale, lasă mult de dorit; nu mai puțin și unele Biserici urbane, întru cât sumele prevăzute în lege, la cea mai mare parte, nu se dau complet de către comunele respective, ceea ce iarăși e o pricină că nu rezultă nici excedente așa de vădite, care în unire cu alte venituri ordinare sau extraordinare, prevăzute în bugetele anuale, să poată servi la formarea unui fond necesar spre a lor îmbunătățire (adică a Bisericilor); ba ce este și mai mult că la cele mai multe Biserici rurale nici pangarul nu s'a putut înființa conform dispozițiunilor luate de către Onor. Administrație a Cassei Bisericii.

Aceasta din pricina lipsei de fond, Bisericile fiind sărace.

Bisericile puse mai înainte în construcție și acum sfințite și predate cultului public, sunt: Biserica parohială din Delenii de jos (Județul Vaslui) și cea filială din comuna Albești (Județul Fălciu).

Bisericile proiectate a se construi din nou sunt:

Biserica din târgușorul Răducăneni (Județul Fălciu) asigurată pentru fondare prin generoasa donațiune a Doamnei Anna general G. Catargi, proprietara moșiei (aceasta datorită stăruințelor Prea Sfinției Voastre), donație ce constă atât din terenul necesar pentru construirea Bisericii proiectate acolo, cât și pentru fondarea cimitirului ortodox, în care scop numita Doamnă donatoare a și pus la dispozițiune câteva obiecte de mare valoare pentru des-

chiderea unei loterii iarăși proiectată și aprobată de Minister, în scopul formării fondului necesar.

Tot zelului și stăruinței Prea Sfinției Voastre se datorește construirea din nou a Bisericii din târgușorul Murgeni (Județul Tutova); de asemenea și aceea din târgușorul Negrești (Județul Vaslui) deja în continuare.

Nu voiui pregeta iarăși a vă supune la cunoștință faptul îmbucurător și anume acela, că mai toate cimitirele dela sate—în urmarea ordinilor speciale ce s'au dat de înalta Chiriarchie, s'au împrejmuit cu zaplaz de scânduri și s'au făcut plantații de arbori, iar la orașe, vorbind de cel din orașul Huși, faptul este și mai îmbucurător, căci s'au întocmit și s'au aprobat planul și devizul de către Prea Sfinția Voastră și Onor. Minister de Culte pentru construirea nouiei Biserici; anume prin bine voitorul concurs al Domnului Toma Chisachof, bunul cetățean și creștin (ortodox), pentru care s'a adunat cea mai mare parte din materialul necesar zidăriei, nădăjduindu-se că, cu ajutorul lui Dumnezeu, se va pune temelia acestui sfânt locaș chiar în decursul lunei Iunie (1909).

Nu cred de prisos a vă supune la cunoștință și aceea că mare parte din bisericile proiectate a se repara s'au readus în anul acesta în stare de a funcționa, predându-se solemn cultului religios.

Preoții parohi slujitori la bisericile comunale din orașe sunt în număr de 15, specificându-se astfel: 6 în orașul Huși, 7 în Bârlad și 2 în orașul Vaslui.

Preoți supranumerari sunt iarăși 15 și anume: 5 în orașul Huși și 10 în Bârlad, iar Diaconi sunt 9, din cari: 4 în orașul Huși, 3 în Bârlad și 2 în orașul Vaslui.

Preoți parohi rurali sunt în număr de 214 din cari: 64 în județul Fălciu, 72 în județul Tutova și 78 în județul Vaslui; iar preoți supranumerari sunt în număr de 31 și anume: 12 în județul Fălciu, 15 în județul Tutova și 4 în județul Vaslui.

În ce privește partea culturală acest personal bisericesc se specifică astfel: 10 preoți licențiați în Teologie, din care 1 preot e slujitor la Catedrala sf. Episcopii (Huși) iar 9 (preoți) sunt parohi și anume: 2 în orașul Huși și unul la țară (județul Fălciu); 4 în orașul Bârlad, din care unul e onorific; 2 în județul Vaslui, din cari unul în orașul Va-

slui și unul la țară — același județ, — precum și 3 preoți pensionari, cărora li s'au dat permisiunea de a oficia cele religioase, în caz de trebuință, atât în biserică, cât și în popor.

Preoți parohi rurali cu curs seminarial complet sunt în număr de 20 din cari: 9 în județul Fălciu, 3 în județul Tutova și 8 în județul Vaslui.

Preoți supranumerari cu curs inferior seminarial sunt în număr de 239, iar 10 preoți sunt cu curs catehetic.

Nu mai puțin și diaconii sunt (toți) cu curs inferior seminarial, afară de unul, care e grămatic (curs catehetic).

Cântăreții bisericești, slujitori la bisericile parohiale și filiale—urbane și rurale, sunt parte absolvenți ai școalei de cântări de pe lângă sf. Episcopie de Huși și secția Bârlad, parte absolvenți veniți dela alte școli și din alte Eparhii, parte vechi practiciani și în fine un număr foarte mic de cântăreți absolvenți a 4 clase seminariale, dar cari nu s'au făcut încă preoți.

Toți acești cântăreți sunt în număr de 463, din cari: 42 la parohiile urbane, specificându-se astfel: 12 în orașul Huși, 26 în orașul Bârlad și 4 în orașul Vaslui; iar restul cântăreți rurali și anume: 130 în județul Fălciu, 149 în județul Tutova și 142 în județul Vaslui.

Paracliseri—afară de câțiva de pe la bisericile întreținute din fond particular, sunt în număr de 22 și anume: 6 în orașul Huși, 14 în Bârlad și 2 în orașul Vaslui.

Cu referire la buna orânduială ca și pentru menținerea continuă a afacerilor administrative bisericești, Prea Sfinția Voastră ați binevoit a da următoarele ordine circulare prin Prea Cucernicii Protoierei respectivi:

1). Ordin circ. No. 561, 562 și 563 din 8 Aprilie a. c. referitor la strângerea de ofrande bănești dela pioșii creștini necesar pentru înființarea unui sanatoriu al tuberculoșilor, datorită inițiativei A. S. R. Principesa Maria a României.

2) Ordin circ. No. 433, 598 și 599 din 19 Aprilie a. c. motivat de adresa Onor. Minister de Culte No. 8225, referitor la participarea preoților când vor fi chemați la ședințele Consiliilor comunale spre a-și da avizul lor asupra dispozițiunilor prevăzute la art. 37 din legea de organizare a comunelor rurale.

3) Ordin circ. No. 305, 653 și 654 din 26 Aprilie a. c. motivat de adresa Onor. Ministru de Culte No. 5174 referitor la condițiunile ce trebuie să întrunească purtătorii de condici de milă—din afară de Regat, respectiv de strângerea de ofrande bănești dela pioșii creștini, în scopul meremetisirii sau construirii din nou de biserici (Muntele Atos și Ierusalim).

4) Ord. circ. No. 705, 828 și 829 din 30 Mai a. c. motivat de adresa Onor. Minister de Culte No. 14410, referitor la introducerea de Coruri vocale în școalele rurale pentru învățarea rândueleur slujbei Sf. Liturghii pe note liniare al cărui efect este salutar.

5) Ordin circ. No. 830, 831 și 832 din 30 Mai a. c. adresat direct către Domnii Revizori școlari din județele Fălciu, Tutova și Vaslui, tot în acelaș scop—spre știință și orientare.

6) Ordin sau încunoștințarea circulară No. 953, 1048 și 1049 din 15 Iulie a. c. referitoare la răspunsul mulțamitor al A. S. R. Principesa Maria a României pentru buna reușită—pe cât posibil, a sumelor adunate și trimise în scopul fondării sanatoriului de tuberculoși.

7) Ordin cir. No. 474, 475 și 476 din 14 Mai 1908, referitor la regulata funcționare a registrelor de inspecțiune la Cancelariile Protoiereilor, de către Revizorul Eparchial respectiv.

8) Ordin circ. No. 1068, 1091 și 1092 din 24 Iulie a. c. motivat de adresa Onor. Minister de Culte No. 20107, referitor la gradația preoților slujitori la parohiile rurale, Monastirilor și Bisericilor întreținute de Stat după 1 Septembrie 1907, precum și a cântăreților absolvenți a 4 clase seminariale sau a școlii de Cântăreți.

9) Ordin circ. No. 1093, 1094 și 1095 din 24 Iulie a. c. referitor la înlocuirea Sf. Antimise, vechi, ponosite sau prea uzate și înlocuirea acestora cu altele anume pregătite, și sfințite, cu ocazia serbării hramului Catedralei Sf. Episcopii dela 29 Iunie (1908).

10) Ordin. circ. No. 1288, 1306 și 1307 din 22 Septembrie a. c. motivat de adresa Onor. Minister de Culte No. 26750, referitor la dispozițiunile luate ca Prea Cucernicii Protoierei respectivi să aibă autorizație de a viză chitanțele de plata salariului personalului bisericesc—deservent la parohiile rurale.

vrie
Sin
tele
nul
Bib
sen
vrie
27
tur
bui
ma
em
url
co
Pr
și
vrie
Sin
vâ
pr
cu
că
pe
vr
Si
ac
pi
în
m
fe
p
T
ir
p

11) Ordin circ. No, 1498, 1532 și 1533 din 10 Noembrie a. c. motivat de adresa I. P. S. S. Președinte al Sf. Sinod No. 224 din 25 Octomvrie, referitor la abonamentele preoților pentru publicarea unei noi ediții a Pidalionului și a Pravilei celei Mari și deci pentru necesitatea Bibliotecilor parohiale, urbane și rurale, de a posedă asemenea codici de Legi bisericesti.

12) Ordin circ. No. 1552, 1553 și 1554 din 17 Noembrie a. c., motivat de adresa Onor. Minister de Culte No. 27292, referitor la asistența preoților la Conferințele Culturale ale Corpului Didactic primar, dându-și sprijinul trebuitor întreprinderilor care tind la buna stare morală și materială a poporănilor satești.

13) Ordin circ. No. 1560. 1561 și 1562 din 17 Noembrie a. c. referitor la înzestrarea Bibliotecilor parohiale urbane și rurale cu cărți, cât se poate mai numeroase de conținut dogmatic, moral, istoric pastoral etc. de pe care Preoții să poată întocmi predice pentru edificarea morală și materială a enoriașilor.

14) Ordin circ. No. 1497, 1635 și 1636 din 4 Decembrie a. c. motivat de adresa I. P. S. S. Președinte al Sf. Sinod No. 212 referitor la înființarea unei acțiuni pentru vânzarea odăjdiilor (vestmintelor) și odoarelor Bisericești prin intermediul societății cooperative «Librăria Națională» cu sediul în București și deci procurarea lor în viitor de către Preoțime sau Epitropii dela acea societate prin colportorii ei respectivi.

15) Ordin circ. No. 1395, 1631 și 1632 din 4 Decembrie a. c. motivat de adresa I. P. S. S. Președinte al Sf. Sinod No. 148 referitor la lămuririle necesare Preoților, adică cum trebuie să servească ei slujba Prohodului la copiii născuți din părinți creștini ortodoxi, dar cari mor mai înainte de a putea fi botezați.

16) Ordin circ. No. 77, 78 și 79 din 19 Ianuarie 1909, motivat de adresa Onor. Minister de Culte No. 1227, referitor la sărbătoarea jubilară de 50 ani a unirei Principatelor, cu servirea în Biserică a Sf. Liturghii cu facerea Te-Deumului și ținerea predicei ocazionale și patriotice, în toate Bisericile Eparhiei.

Parohiile actualminte devenite vacante de Preoți, fie prin permutare, fie prin deces, sunt în număr de 18 și

anume: 4 în județul Fălciu, 4 în județul Tutova și 10 în județul Vaslui.

În cursul acestui an au încetat din viață 8 Preoți rurali din cari: 6 parohi și 2 supranumerari.

Transferări sau permutări (voluntare) de Preoți au fost 2 în comunele rurale, ambele în județul Vaslui.

Tot în cursul acestui an au trecut la ortodoxism 9 Prozeliti, conform orânduielelor de Catehizare prescrise în cărțile de ritual Bisericesc, din care 4 Mozaici, 2 Mahomedani, 2 Romano-Catolici și 1 de rit Gregorian.

ȘCOALA DE CÂNTĂRI BISERICESTI

a) Iată situația școlii de Cântări Bisericești, secția Huși de finea anului școlar 1907 și 1908:

În clasa I au fost înscriși 26 elevi din care: 12 au fost promovați, 5 corigenți iar 9 s'au retras. În clasa II au urmat cursurile școlii 19 elevi din care: 9 au fost promovați, 3 corigenți, 5 retrași iar 2 au rămas repetenți. În clasa III-a au urmat 10 elevi din care: 4 au fost promovați, 5 corigenți iar unu s'a retras. În clasa IV-a au urmat 10 elevi, din care: 7 au absolvit cursul școlii iar 3 au rămas repetenți.

b) La școala de Cântăreți Bisericești—secția Bârlad:

În clasa I au fost înscriși 30 elevi, din care: 12 au fost promovați, 9 corigenți iar 9 s'au retras. În clasa II-a au urmat 19 elevi din care: 9 au fost promovați, 2 corigenți, 2 repetenți iar 5 retrași. În clasa III-a au urmat 10 elevi, din care: 4 au fost promovați, 5 corigenți iar unul s'a retras. În clasa IV-a au urmat 10 elevi din care: 5 au absolvit, iar 5 au rămas repetenți.

Deci în total numărul elevilor școlii de cântări, secția Huși, au fost de 65, din cari: 32 promovați, 13 corigenți, 5 repetenți și 15 retrași; iar în secția Bârlad au fost 69, din cari: 30 promovați, 16 corigenți, 7 repetenți și 15 retrași.

Se notează că această școală de Cântări Bisericești, secția Huși, în anul acesta ca și în anii trecuți, a funcționat foarte regulat dând rezultatele cele mai satisfăcătoare, conform reorganizării ei din 1902; Profesori au fost 7, din care 2 s'au oferit a predă cursurile în mod gratuit, subvențiunea pentru întreținerea acestei școli s'a dat parte

de Onor. Minister de Culte iar parte de județ și comună, la care nu puțin a-ți contribuit și Prea Sfinția Voastră, mai cu seamă cu încălzitul saelilor de clasă, luminatul și alte mici cheltueli.

II.

Trecând la partea a II-a, respectiv de procesele ce s'au ținut la Spiritualul Consistoriu Eparhial, adică la administrația Juridică a Eparhiei, cu multă smerenie îmi permit, Prea Sfințite Stăpâne, a Vă supune la cunoștință că în cursul acestui an (1 Aprilie 1908—1 Aprilie 1909) s'au prezentat 19 cazuri de procese spre judecare la Spiritualul Consistoriu Eparhial, din care 1 la cel Apelativ, procese ce au fost date parte de Prea Sfinția Voastră în număr de 14, iar parte de Onor. Minister de Culte în număr de 5; la care (proces) s'au dat și hotărârile cuvenite, în conformitate cu Sfintele Canoane, Legile și Regulamentele Bisericești.

În ce privește motivele pentru care persoanele inculpate, adică Preoții și Diaconii și câțiva Cântăreți, au fost traduși înaintea instanțelor de judecată Bisericească, se rezumă în: amestecul în afacerile lumești respectiv de arendare de moșii și pronunțare de cuvinte înjurioase către enoriașii reclamânți; ținuta necuviincioasă a costumului Preoțesc regulamentar; nerespect către Sfintele Odoare și curățenia Bisericii lăuntrică și dinafarică; abus de putere către inferiori; insubordonarea către autoritățile civile și Bisericești; comiteri de fapte necuviincioase ca beția și alte scandale publice; oficierea tainei Căsătoriei fără actul stărei civile contrar prescripțiunilor Regulamentului Legii Clerului Mirean; nepricepere și neglijență în conducerea afacerilor de Cancelarie ale parohiatului; în fine lăcomie, gâlcevi și alte dezordine și neorândueli.

Iar cât pentru pedepsile aplicate de Spiritualul Consistoriu Eparhial persoanelor inculpate și dovedite ca vinovate se rezumă în: patru cazuri pedeapsă cu dojene și staturi Arhieresti; 2 cazuri pedeapsă cu canonisirea la reședința Catedralei Sf. Episcopii, cu serviciul a câte 3 și 4 săptămâni; cinci cazuri cu suprimarea lefei și oprirea de serviciu pe timp de 1 lună; 3 cazuri cu suprimarea

lefei și oprirea de serviciu pe timp de 3 luni; 2 cazuri pedeapsă oprirea lefei și de serviciu bis. pe timp de 4 luni; un caz: cinci luni oprire de serviciu și suprimarea lefei cu drept de apel, conform prescript. art. 268 și 270 din Regulamentul Legei Clerului Mirean; un caz: depărtarea cu totul din serviciul Preoțesc și oprirea de a mai purta culionul în și afară de Biserică.

III.

PROPUNERI ȘI OBSERVAȚIUNI

Prea Sfințite Stăpâne,

Referitor la prescripțiunile aliniatului 3 de sub articolul 64 din Regulamentul Legei Clerului Mirean, cu multă smerenie îmi permit a Vă releva următoarele:

I) Rolul Preoțesc fiind de natură curat spirituală, în ce privește serviciile religioase în și afară de Biserică, și întru cât prin Legea actuală în vigoare a Clerului Mirean s'a îmbunătățit pe cât posibil soarta lui, urmează ca sfințiii slujitori să tindă la aceia de a nu fi prea dedați urâtului câștig de avuții, de unde să iscă patima lăcomiei, așa de mult desprețuită de Sfintele Canoane și așezămintele bisericesti cari în această privință rostesc: «Clericul nu trebuie să părăsească Altarul și serviciul, ci să se ocupe zi și noapte cu lucrurile cerești și spirituale».

De aceia: Preoții dela sate ca și cei dela orașe, în urmarea serviciilor religioase efectuate de dânșii în și afară de Biserică, să lase la bunăvoința acelora cari le-au pretins serviciile respective, de a fi remunerați cu plata cuvenită, ținându-se seamă și de obiceiul locului; și numai atunci, când din neștiința sau reaua voință a acelora, căroro li s'au făcut serviciile, ar fi vr'un motiv de trăgănare, sfințitul slujitor să fie îndreptățit a pretinde ceva mai mult, în deosebi acolo, unde serviciile bisericesti se fac cu ceva deosebită pompă.

Aceasta zic întru cât poporării ar dispune de mijloace; iar cât pentru cei săraci să se facă gratis adică botezurile, cununiile și înmormântările, conform spiritului Legei și Regulamentului Clerului Mirean.

II) Rolul păstorilor de suflet fiind iarăși nu numai acela de conducători și povățuitori ai poporului ci și de administratori ai Tainelor bisericesti, potrivit învățăturai Sfântului Apostol Pavel care zice:

«Așa să ne socotească pre noi lumea ca pre niște servitori ai lui Dumnezeu și slujitori ai Tainelor cerești» urmează ca: preoții atât în serviciile religioase ce dâșii efectuează în și afară de Biserică, când și atunci când sunt chemați mai mulți deodată spre a oficii unele servicii ca înmormântări, litanii, cununii, etc. să fie cât se poate la înălțimea chemării lor, nepermițându-și glume sau vorbe ușoare, tachinări sau orice alte schime cari le-ar compromite ținuta lor la asemenea ocaziuni.

Nu mai puțin și cântăreții, în slujba cea către Dumnezeu, având rolul moral și chiar educativ, urmează ca citirile să se facă de către dâșii cu voce respicată, deslegat și pronunțând cuvintele deplin; de asemenea cântarea trebuie să fie armonioasă, cu tact regulat și fără grăbire, bine pregătindu-și în cursul săptămânei cântările pe psaltichie, rânduiala după tipic precum și citirea predicei pe cărți.

III) Ordinea și disciplina fiind calea cea mai bună pentru menținerea armoniei și bunei orândueli de pretutindena ca și în Biserică, urmează ca Preotului în oficiul său proțesc, subalternii săi, Diaconul, dacă este, și ceilalți clerici cântăreți și paraclisieri, trebuie a-i da ascultare și cuvenitul respect conform principiului: «Dacă toți soldații Domnului (Regelui sau Impăratului) trebuie să asculte de ordinile comandantului, apoi cu atât mai vârtos se cere Preoților și Diaconilor, de a urmă prescripțiunile Arhierului (Episcopului), pentrucă și dâșii au depus un anume jurământ la hirotonie». De aceia orice abatere dela datoriile lor, fie provenite din neglijența în serviciu sau din orice altă cauză, care ar aduce tulburare și neliniște în Biserică asemenea făptași și provocători de dezordine să fie pedepsiți conform Sfintelor Canoane Legilor și regulamentelor bisericesti.

Pe lângă acestea rolul parohului în special fiind cu îngrijirea și păstrarea avutului Bisericesc anume prevăzut în inventarul parohial și cu sporirea lui fie prin economiile Bisericeii, fie prin ajutorul benevol al pioșilor creștini, ur-

mează încă a fi cu cea mai mare îngrijire la cele ce urmează:

a) Lumânările destinate pentru cult ca și cele pentru pangarul bisericesc să fie fabricate din ceară curată de albine având stampila fabricii și expuse vânzării numai în prăvăliile românești;

b) De asemenea și iconițele fie pictate pe lemn fie în foi volante și expuse credincioșilor spre vânzare, să fie iarăși cu autorizația Sfântului Sinod și numai acelea din țară;

c) Frecventarea la Biserică a copiilor școlari în zilele de Duminici și sărbători anuale fiind obligatorii, urmează ca epitropiile atât dela Bisericile urbane cât și dela cele rurale, să aibă grija de a avea în Biserică o sobă fie de tuciu fie de cărămidă și să facă foc în timpul iernei.

d) D-nii Invățători să fie obligați a țineă singuri predicile întocmite sub privigherea parohului respectiv, în zilele de Duminici și sărbători anuale, mai cu seamă acolo unde e un singur preot deservent, predici de conținut moral și social economic, întocmite pe înțelesul tuturor ascultătorilor;

e) Un serios control e încă de dorit din partea păstorilor de suflete, ca cărțile, menite pentru edificarea morală a credincioșilor, și care mișunează printre ei să fie alcătuite de persoane apte în cunoștințele teologice și nu mai acelea cu aprobarea Sfântului Sinod.

Deci comunicându-Vă cele precedente cu multă umilință Vă rog, Prea Sfințite Stăpâne, să binevoiți a dispune cele ce veți crede cu cale în această privință.

Sunt cu cel mai profund respect.

Prea Sfințite Stăpâne,

Al Prea Sfinței Voastre prea supus
și devotat serv,

Revizor Eparhial

(ss) Econ. Stavrofor Coman Vasilescu.

INȘTIINȚARE

Aduc la cunoștința întregului cler al Bisericii Ortodoxe Române, că m'am hotărît să dau o dezvoltare și mai mare, Atelierului meu de Croitorie de VESTMINTE BISERICESTI și HAINE PREOȚEȘTI din București. În acest scop, am adus în atelierul meu un mare asortiment de stofe, din calitățile cele mai fine, ca: *Stofe de mătase simple și ornamentate, cum și țesute cu fir aurit și argintat, pentru odăjdii bisericesti. Stofe fine de lână, de culoare neagră garantată, pentru haine preoțești, alese din fabricele cele mai renumite din Europa, ca: Auspitz, Lion, Sedan, Petersburg, Azuga, etc. și pe care le ofer cât se poate de efin.*

În atelierul meu se găsesc și Odăjdii bisericesti gata, confecționate, pe care le vând cu prețurile cele mai reduse, începând dela 100 lei în sus.

Reputațiunea atelierului meu fiind îndeajuns de cunoscută, în întreaga țară, prin buna croială de haine preoțești, odăjdii bisericesti și arhieresti, asigur pe Onor. clienți că și pe viitor voi da aceeași atențiune comenzilor cu cari voi fi onorat. Inștiințez de asemenea pe distinsa mea clientelă ca să nu se încreadă în unele persoane din alte ateliere, care uzează de numele meu și înșeală pe cumpărători cu haine ce nu sunt lucrate de mine.

Cei care nu pot veni la București pentru confecționarea hainelor, sunt rugați a-mi scrie o carte postală, și eu le voi da toate deslușirile în ceea ce privește măsura, stofa, costul hainelor, etc.

Eu lucrez singur și n'am nici o legătură cu vr'un alt atelier din țară. Toate hainele făcute în atelierul meu sunt marcate cu numele:

DUMITRU POPESCU

Croitor de haine Preoțești, Vestminte Bisericești și Arhieresti.

Calea ȘERBAN-VODĂ No. 23, București.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltueli de Transport	
		Broșată.		Legată în pleo.		Legată în pleo și pânză.		L.	B.
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
46	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
47	Tipic bisericesc	8	50	7	50	6	—	—	80
48	Triod	18	—	25	—	21	—	—	1 30
49	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
50	Cele patrusprezece trimeri ale sf. Apostol. Pavel, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	1 30
51	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
53	Evangeliiști pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
54	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registreele pentru contabilitatea epitropiilor bisericești se pot procura **NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE**. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50. și se trimet franco. O coală buget sau cont. cerute în plus. costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu **5 lei suta**.

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime, Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului și Sfinții Voevozi*, format mare și mic, lucrate artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu **30 bani** cele mari și **20 bani** cele mici. Cererile să se adreseze acelei Librării.

Cheltuelile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit arifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericești dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, *cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți*, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericeii,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, *fără cheltueli de transport*.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Mărci postale și timbre fiscale nu se primesc.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa **P. S. Arhierelui Melehe Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.**

De luat în seamă

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „Biserica Ortodoxă Română” se compune din: P. S. Arhieru Calistrat Bârlădeanu, D-nii, C. Erbi-ceanu, Dr. Petra Gârboviceanu, Dr. Mil. Popescu.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: P. S. Arhieru Meletie Constanțeanul, Directorul Tipografiei și Revistei „Biserica Ortodoxă Română”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe câte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama de-a dreptul P. S. Arhieru Meletie Constanțeanul, Directorul Tipografiei.

Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf Sinod, în Revista «Biserica Ortodoxă Română» se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vindare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același, Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrat, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindând pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu.

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere. Prețul 0,75 bani

De același: «Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «Slavoslovia» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «Culegere de cântări bisericești». Prețul 1 leu.

Evanghelia sau Viața și Invățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călăuza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Cane. Prețul 12 lei.

Noul Testament, partea I, *Evangheliile*, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani

Viața religioasă a Românilor D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «Din corespondențele Episcopului Melchisedec» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păcii No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE.

CONSISTORIUL SUPERIOR BISERICESC.

Ședința din 11 Mai 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat.

De față, D. nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și Dl. Administrator al Casei Bisericii.

P. C. Iconom D. Lungulescu, secretar, citește apelul nominal. Prezenți 35 membri; în concediu P. S. Episcop al Romanului.

Se citește sumarul ședinței precedente dela 8 Mai și se aprobă, cu rectificarea cerută de P. C. Icon. N. Gheorghiu, că să se zică N. Gheorghiu, iar nu I. Gheorghiu, unde se dă cuvântarea P. C. sale, și cu rectificarea cerută de P. C. Ion. C. Ionescu, că P. C. sa deși respectă părerea P. S. Episcop al Hușilor, dar se deosebește de acea părere și a zis că, întru cât liga dela Ploești are scop cultural, este de părere ca să i se dea și cărți din Tipografia Cărilor Bisericești, pe lângă cele care s'au propus în raportul comisiunei.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, comunică că eri, la felicitările ce a adresat în palatul Mitropoliei M. S. Regelui, cu ocazia sărbătorii de 10 Mai, M. Sa a binevoit a răspunde în termeni călduroși și a accentuat solitudinea ce a avut și va avea totdeauna pentru întărirea Bisericii noastre strămoșești.

Icon. D. Lungulescu, secretar, citește următoarele comunicări:

Scrisoarea I. P. S. Mitropolit al Moldovei, cu care înaintează 40 exemplare din lucrarea d-lui Meissner intitulată: «Copiii cu rele porniri și școalele de îndreptare», spre a se distribui membrilor Consistoriului. I. P. S. Sa înaintează această lucrare din partea societății școlii de corecție a copiilor cu rele porniri, de curând înființată la Iași, al cărei Președinte este.

Se mulțumește I. P. S. Sale și broșurile se vor distribui.

Suplica seminaristului de 4 clase, D. Popescu din com. Dara, jud. Buzău, prin care roagă a se acorda și absolvenților de patru clase seminariale dreptul de a fi hirotoniți preoți la biserici din comune rurale. Se trimite la comisiunea de petițiuni, spre a se avea în vedere când va face raport asupra cererilor de același fel.

Terminându-se comunicările, se intră în ordinea zilei.

P. C. Icon. Ilie Teodorescu, arată că propaganda papistă în țara noastră este o chestie însemnată. Am fost martori la recente turburări provocate de către misionarii străini în țara noastră, și am văzut protestarea generală a poporului, în frunte cu doamnele române, pentru apărarea limbei, a religiunii și a naționalității noastre.

Noi, zice P. C. Sa, suntem ospitalieri, toleranți, se cuvine deci ca și străinii, cari vin în țara noastră să nu turbure pacea Bisericii și a Țării. Propaganda papistă, care se face la noi, a devenit periculoasă și noi suntem datori să arătăm tuturor Românilor pericolul ce ne amenință prin neglijența și nepăsarea pe care le arătăm, când e vorba de apărarea religiunii și a naționalității noastre.

P. C. Sa arată, că la noi încercările de propagandă papistă durează de mult și s'au făcut încercări chiar dela întemeierea Principatelor Române. Așa, Alexandru Basarab, la întemeierea Principatelor, a avut de soție pe doamna Clara, care era catolică. Nestrămutată în credința ei, Doamna Clara era în corespondență cu papa Urban, care-i mulțumește de sprijinul dat bisericii catolice și o rugă să stăruiască în această credință, spre a se câștiga cât mai mult teren. Tot așa în Moldova Alexandru cel Bun a avut cinci soții, dintre care două au fost catolice. Incercări mai stă-

ruitoare s'au făcut de pe la mijlocul secolului al XVII-lea. Misionari calvini și romano-catolici au început să introducă, prin catehismuri, învățături de ale lor eretice. În Moldova și în Muntenia, Domnitorii Vasile Lupu și Matei Basarab au luat măsuri în contra acestor propagande. În Transilvania, pe la finele secolului al XVII-le, o parte dintre Români au fost seduși prin înșelăciune ca să primească uniunea cu Roma, recunoscând numai șefia duhovnicească; adică în loc să recunoască autoritatea superioară a Patriarhului de Constantinopol, au recunoscut pe Episcopul de la Roma. Au fost îndemnați la aceasta de promisiunile că vor fi sprijiniți în revendicările lor asupra drepturilor politice, iar pe de altă parte de acelea, că vor avea o stare înfloritoare din toate punctele de vedere.

În Muntenia și Moldova, propaganda a început prin înființarea de școli confesionale particulare de băieți și de fete, în care sub aparența instrucțiunii și educațiunii, nu se face decât propagandă religioasă. La noi, aceste școale n'au urmărit, după cât se vede, decât ca din femeia româncă să facă o armă în mâna misionarilor, cu care să se lovească în limbă, religiunea și naționalitatea noastră.

În ce privește limba română, inspiratorii și conducătorii acestor școale au înlocuit-o cu alte limbi străine și părinții s'au bucurat că copiii lor învață limbi străine. Dar limba fiind un element însemnat pentru apărarea naționalității, ne întrebăm ce iubire pot avea copiii aceia pentru limba lor națională? De sigur, că ei ne iubindu-și limba națională, nu vor pune nici un interes pentru păstrarea și apărarea ei, de oarece din familie și din școală n'au moștenit decât dispreț pentru dânsa. Dar direcțiunea aceasta tinde ca prin desprețuirea limbei să ajungă la desprețuirea religiei și chiar a naționalității.

În ce privește religia, se întrebuițează mai multe mijloace de către conducătorii școlărilor romano-catolice spre a face pe fiii și ficele românilor să-și urască religia lor. Între acele mijloace pe care ei le întrebuițează, remarcăm: 1) Că separă pe copii de părinții lor și 2) că-i deprinde cu cultul romano-catolic.

Ca să separe pe copii de părinții lor, părinții nu sunt primiți ca să-și vază pe copii decât rareori; acasă li se dă

voie foarte rar, sub pretextul că nu s'au purtat bine, sau că n'au învățat bine. Când părinții vin să-și vadă copila în pension, odată pe lună, aceasta e prezentată însoțită de una din surorile sau maicile acelei școale, și vizita e foarte scurtă. Astfel se ajunge a se slăbi legătura dragostei dintre copii și părinți. Când copila nu se mai duce nici de vacanță acasă, toți o îmbrățișază, o mângâie, și-i dă tot ce cere. Atunci se aruncă sămânța prozelitismului.

2) Ca să le deprindă cu cultul catolic chiar în pension.

Pentru aceasta se dă copilelor, pe lângă costumul școalei, și o cruciuliță; li se face câte o pregătire specială, și le obligă ca să asiste la rugăciune dimineața și seara, în zile de sărbători și la prânz. Dacă unele mame reclamă că nu voiesc să ducă copilele la biserica catolică, atunci pe acelea nu le mai duc, dar, pe când pe acelea care merg la biserică le menajează, le numesc inteligente și silitoare, le dă câte o carte; pe cele care nu merg la biserică le numesc leneșe, crescute rău, etc. Astfel acele copile, văzând că din cauza aceasta nu sunt și ele bine văzute, se hotărăsc să meargă la biserică, fără știrea părinților lor. După terminarea școalei cele mai sărace servesc a propaga în familie disprețul către limbă, religia și naționalitatea noastră, iar pe multe din cele bogate, le călugăresc, le trimit în țări depărtate spre a-și face noviciatul, după ce și-au trecut averea pe numele unei maici sau a unei surori oare care, și apoi le întrebuintează tot în scopul propagandei. Lucrul acesta s'a petrecut cu multe fete dela noi din țară și de multe ori părinții s'au plâns de răpirea fiicelor lor autorităților superioare. Dar în aceste școale nu se lovește numai limba și religiunea noastră strămoșască, se lovește și naționalitatea noastră. Se știe că sentimentul național nu se moștenește, ci el se formează prin cunoștințe, prin contact și prin deprindere. În școalele confesionale romano-catolice pe lângă cunoștințele și contactul cu străinii, se deprind copilele românce cu tot felul de obiceiuri străine neamului nostru. Stând în contact cu călugărițele ramanocatolice, copilele ajung să le iubească mai mult pe ele decât pe părinții lor.

În privința instrucțiunii, li se dau cunoștințe care tind tot la înstrăinarea de neamul și religia noastră. Nu învață

limba română, nici istoria Românilor, nici geografia României, dar învață limbi străine, istoria altor popoare, geografia tuturor statelor afară de a României. Învață ce a făcut Albert, Regele Poloniei, dar nu știu ce au făcut Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Când e vorba despre cei mai însemnați domnitori ai noștri, aceștia sunt reprezentați ca niște șefi de bandiți. Iată ce instrucție li se dă fiicelor Românilor în școalele acestea, pentru ca să poată servi mai târziu misionarilor papistași ca o armă cu care să loviască în limba, în naționalitatea și în religia noastră.

Mai departe P. C. Sa zice, că cei ce caută să ne facă nouă turburări și neliniște în țară, au crezut că a sosit momentul să pornească o mișcare pe față în contra Bisericii noastre. Pentru aceasta au început să atace Biserica și pe Ierarhii noștri fie direct prin ei înșiși, cum e cazul cu îndrăzneța ieșire a canonicului Baud, fie prin unii cari se fac uneltele lor, sau coadă de topor. Cazul recent al canonicului amintit a fost adus și în Senat și s'a tratat despre el și prin presă cu mult bun simț de naționalitate și religiozitate de toți aceia cari își iubesc neamul și biserica strămoșască,

Un alt exemplu este cazul doctorului Bălan care și-a permis prin scrisori ca să anatemizeze pe două călugărițe înșelate de dânsii și revenite în sânul ortodoxiei.

P. C. Sa conchide rugând pe D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, care a dovedit că este un om de inimă, patriot convins și că în D sa este viu și tare sentimentul ridicării noastre naționale, ca să ia măsuri în această chestie atât de importantă pentru vitalitatea noastră națională. Roagă pe D-nul Ministru ca în mijlocul acestei instituții să facă declarațiuni dacă nu crede că este bine ca în interesul pazii liniștei Bisericii și a Țării noastre, să pună odată capăt tendințelor prozelitiste ale acestor școli numindu-se acolo câte un preot care să predeâ cursul de religie ortodoxă. În prezent religia se predă în aceste școale de persoane care nu fac parte din cler. Așa este în Iași D-nul Oiaga, la Galați D-nul Pacu, la București D-nul Dinulescu, cari, deși buni profesori nu sunt cu toate acestea preoți. Aceasta s'ar putea face de către D-nul Ministru, iar în ceiace privește pe preoți, ei de sigur că vor ști să-și facă

datoria, mai cu seamă acum, când am văzut de unde vine pericolul, spre a le pune o rezistență energică și eficace.

P. C. Iconom D. Lungulescu zice că amănuntele date de pâr. Iconom Ilie Teodorescu în ceea ce privește căile pe care merg papistașii ca să-și îndeplinească propaganda lor, trebuie ca să intereseze pe toți cu drept cuvânt.

P. C. Sa va privi chestia din alt punct de vedere și anume: 1) care ar fi cauzele care contribuiesc ca această propagandă să se lățească în țara noastră? 2) Ce pericol prezintă propaganda papistă și adventistă pentru Biserica și Statul nostru? 3) Care sunt mijloacele de îndreptare?

Cu privire la acestea își va da părerea ce măsuri ar trebui să se ia de Sf. Sinod și de către Guvern.

S'a arătat foarte bine, zice P. C. Sa, că papistașii prin mijlocul școalelor reușesc să ademenească la dâșii copilele clasei inteligente, clasei superioare. E un scop adânc pe care îl urmăresc papistașii; prin aceasta ei și-au ales partea de sus, unde lucrează cu stăruință și, după cum a spus pâr. Teodorescu, recurg la toate mijloacele, insultând chiar pe un mitropolit primat decedat, crezând că nu poate să se apere. Răspunsul pe care l-au dat doamnele române din societatea înaltă, ne va servi mult timp ca pildă și va rămâne scris cu litere de aur în istoria noastră națională. Dar ce trebuie se tragem noi de aci? Dacă prin mijlocul școalelor, papistașii reușesc astfel pentru un scop care, conform principiilor noastre evangelice, se înțelege că nu e acela care l-a vizat Mântuitorul Iisus Hristos, cum se face că în țara noastră, cu toate sacrificiile, nu suntem în stare să facem pe copiii noștri, ai Țării noastre, să-și apropie inima de părinții cari i-au crescut? Pentru ce fug de școalele noastre?

Aici e chestia de organizarea fundamentală a școalelor.

Pe când papistașii lucrează la clase superioare, alți propagandiști străini, numiți adventiști, caută să atragă poporul de jos, criticând pe preoții noștri, spre a câștiga forța reală.

Care ar fi pericolul pentru Stat din partea papistașilor, lucrul e știut. Ce urmăresc papistașii? Să luăm un exemplu. În Spania, la 18,000,000 locuitori se găsesc 8 Arhiepiscopi, 47 episcopi, fără vicari, 32000 preoți fără cape-

lani, 26000 călugări fără ajutoarele lor. Intreținerea preoților și a călugărilor costă 316000000 lei anual, deosebit de întreținerea a vre-o 65 catedrale, 30 seminarii și 18564 biserici. Aplicând această socoteală la țara noastră, care are o populațiune de 6000000 locuitori, ar trebui să coste, dacă papistașii ar fi în locul nostru, cam 110000000, de unde se vede că ceea ce cheltuește astăzi Statul pentru Biserică și clerul nostru nu s'ar putea zice că constituie un pericol pentru tezaur.

Din acest exemplu se vede că scopul propagandiștilor papistași este adunarea de averi colosale, în interesul castei și al altor interese ce nu corespund caracterului creștin, și aduc puternice conflicte între Biserică și Stat.

Cum noi trebuie să lucrăm contra propagandiștilor străini, se va discuta în conferințele pastorale. Dacă noi până acum n'am lucrat în destul în această direcțiune, a venit timpul să vedem că trebuie să lucrăm mai stăruitor spre a înlătura pericolul ce ne amenință din partea propagandiștilor romano-catolici și adventiștilor. Pe lângă aceasta însă se cuvine ca și școalele noastre să fie organizate mai bine și studiului religiunii să i se dea mai mare importanță. Ca mijloace de îndreptare P. C. Sa arată apoi, că ar trebui să se facă și o îndreptare a situațiunii clerului nostru. Clerul se găsește umilit și față de clasa superioară și față de clasa inferioară a poporului. Față de cea superioară este umilit pentrucă mulți nu știu cum să se prezinte și cum să susțină o discuțiune în materie religioasă, iar față de clasa inferioară, pentrucă sunt nevoiți să le ceară sprijinul material în schimbul serviciilor religioase, neputând să se susțină numai din micul salar pe care îl are. Dacă păstorii nu sunt bine ținuți, ei nu pot să apere bine turma.

Reorganizarea școalelor și mai cu seamă a seminarelor se impune.

P. C. Sa se referă la frumosul exemplu pe care l'au dat doamnele române prin manifestul lor, care ne-a arătat că ele reprezintă chintezența societății noastre atât de credincioasă credinței strămoșești. E înălțătoare, zice P. C. Sa, cuvântarea doamnei Măldărescu, în care, între altele spune că preotul cu pletele lungi ne-a păstrat credința

noastră, iar nu preotul cu manieri elegante de salon. Acestui preot cu plete lungi să i se cultive conștiința și să i se înlesnească mijloacele de existență, pentruca el să știe și să poată să-și facă mai bine datoria, și atunci dușmanii noștri nu vor putea a ne mai ataca și a intra în turma noastră, ci vor fugi singuri peste hotare.

D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii zice, că discuțiunea de astăzi a luat o deosebită însemnătate de care D-sale nu-i pare rău, mai întâiu din cauza evenimentelor din timpul din urmă, și al doilea îi pare bine pentrucă această discuțiune s'a ridicat tocmai în Consistoriul Superior Bisericesc.

D-sa spune că nu se unește în totul cu temerile păr. Ilie Teodorescu și ale păr. D. Lungulescu, că ar fi un mare pericol pentru Biserica noastră propaganda catolică. Biserica ortodoxă a fost pusă la încercări lungi și grele și a ieșit învingătoare. Că atunci când Statul nostru nu era încă bine format, catolicii aveau instituțiuni stabile în țară și se delegase chiar ordinul Ioaniților ca să convertească țările noastre la catolicism. Care a fost rezultatul? Nul, deși atunci n'aveam mijloacele de luptă de astăzi, nici situațiunea pe care o avem astăzi și nici conștiința națională pe care o avem astăzi. Cine a salvat țara? Ne-a salvat poate în prima linie un fel de instinct național, care ne făcea să ne dăm bine seama ce ar rezulta pentru neamul românesc din o unire cu biserica catolică. Nu vreau să zic nici un rău despre biserica catolică, spune D-nul Ministru, pentrucă fiecare Biserică trăește cu principiile ei și are dreptul să trăiască, însă e incontestabil că în evul mediu mai ales, Biserica catolică a avut tendințe politice și atunci când regii Ungariei și ai Poloniei împingeau înainte pe preoții catolici, era că la spatele lor aveau regimentele de soldați. Când ne-au atacat militărește, au fost învinși și nici astăzi nu se va fi uitat lecțiunile pe care străbunii noștri le-au dat în trecătorile munților, acelora cari căutau să ne subjuge. Asemenea și încercările de propagandă au fost respinse; lecțiunile ce li s'au dat, au fost tot așa de sensibile, pentrucă se știe cum s'au sfârșit acele încercări.

Domnul Ministru zice, că păr. Teodorescu a vorbit de

domnii din trecut, care aparțineau Bisericii catolice, și care ca atare lucrau în sensul ideilor lor religioase. Nu e de loc de mirare acest lucru, zice D-nul Ministru, precum nu va fi de mirare ca și un domn ortodox chemat să domnească într'o țară catolică, să tragă mai mult de Biserica lui decât de cealaltă. Au fost însă chiar domni români, cum a fost Lascu, domn al Moldovii care se convertise el personal la religia catolică și care a lucrat cu puterea lui de domn și rezultatul a fost nul.

Eu sunt convins, zice D-nul Ministru, că și aceste încercări de astăzi, mari sau mici, cum sunt vor duce exact la acelaș rezultat; nu se va schimbà religia țării, de aceasta sunt absolut convins. Nu se poate închipui ca cele 7 milioane de români, dintre care 6 milioane sunt țărani, ca într'o bună dimineață să treacă la altă religie. Dar e altceva și aceia e real. E că ne neliniștește, e o stare de nemulțumire, care ni se creiază de către acei cari n'au dreptul s'o facă, pentrucă nimeni n'are dreptul să turbure liniștea altei țări, nici pe tărâmul religios nici pe cel politic, mai ales în țara aceea care te adăpostește în acest mod larg și frumos, cum știe românul s'o facă. Și e lucru cert, că atunci când s'ar începe ceeace nu e de admis, convertirea Țării Românești la o altă religie s'ar produce cu siguranță o stare de turburare așa de mare, în cât ar constitui un adevărat pericol pentru existența Statului nostru.

Nu se poate contestà nimănui dreptul de a avea credința ce voește; sunt și catolici cari se convertesc la religiunea noastră, și cu atât mai mult cu cât toți ierarhii constată pe toată ziua că numărul conversiunilor de acest fel e mai mare decât al conversiunilor în sens opus, ceeace dovedește că nu avem să ne temem de efectele propagandei catolice. Inșă dacă fiecare om are dreptul să creadă cum voește, D-sa, ca om de Stat, are dreptul a se întrebà: ce se va întâmplà în ziua când în țara aceasta ar deveni considerabil numărul oamenilor de altă credință? Ce va fi când bărbatul va fi ortodox, iar femeea catolică? Ce se va întâmplà cu copiii unor astfel de părinți? Iată de ce, acum câțiva ani au luat măsuri cu privire la școlile streine, dar cei dintâiu cari s'au ridicat în contra mă-

surilor luate au fost chiar părinții pe ai căror copii voiă să-i scape din acele școale și pentru că n'au înțeles scopul măsurilor luate de Guvern, nu s'a putut ajunge la rezultatul dorit. În timpul din urmă, cu drept cuvânt, s'a indignat lumea de încercările unora de a lovi în religia noastră. Acestea au făcut să se producă mișcarea femeilor române. Dar trebuie să lucrăm în acest scop, să nu ne mulțumim numai cu vorbele. Trebuie schimbata mentalitatea oamenilor, cari nu înțeleg pericolul la care se expun, când își dau copiii pe mâinile streinilor. Pentru aceasta trebuie să lucreze clerul din țara întreagă. Asemenea să lucreze și doamnele române, fiecare în cercul său de cunoștințe, să convingă pe acei părinți care-și trimit copiii să primească educație în școalele streine, cât e de rău acest lucru, ca să-și înstreineze copiii de sufletul lor.

Ceiace a spus pâr. Teodorescu e real, că sunt școale unde limba română e proscrisă cu totul și aceasta se vede nu numai în școalele catolice, ci chiar în unele școli ținute de Români, cari pretind că părinții cer ca copiii lor să nu învețe românește, că Ministerul a luat măsuri în această privință, dar trebuie ca și părinții să înțeleagă că nu este bine să caute ca copiii să nu învețe limba românească.

Pâr. Lungulescu a vorbit de organizarea școalelor. Dar școalele sunt foarte bine organizate și ar putea să dea rezultate foarte bune cu condiție ca să le ținem pe calea pe care sunt așezate.

Domnul Ministru conchide, că îndreptarea răului nu se poate face numai de unii. Toți trebuie să lucrăm și clerul și doamnele din societate, și oamenii de Stat și părinții și toată lumea. Trebuie asemenea ca instituțiunile bisericesti superioare, adică Sf. Sinod și Consistoriul Superior Bisericesc să se ocupe de mijloacele pentru păstrarea religiunii poporului și pentru întărirea moralului lui, iar Guvernul va da tot sprijinul necesar, pentru îndeplinirea măsurilor bune ce se vor crede că trebuiesc a se lua în această privință.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că în urma celor spuse asupra fondului chestiunii, cum și din frumoasa cuvântare a D-lui Ministru, suntem pe deplin lumi-

nați asupra discuțiunii. Acum trebuie să ne gândim la mijloacele la care a făcut aluziune D-nul Ministru, pentruca să știm ce avem de făcut pe viitor, în această privință. Deja din lucrările anterioare ale Consistoriului Superior Bisericesc s'a avizat la unele mijloace foarte salutare. P. C. Icon. Lungulescu zicea în cuvântarea sa că ne-am cam desinteresat de datoriile noastre preoțești ca propoveditori ai credinței noastre strămoșești în poporul nostru românesc. Deci dar unul din mijloacele de căpetenie va fi să ne interesăm mai mult și să ne dăm mai mare silitință de a propovedui, după evanghelicăsa poruncă a Domnului nostru Iisus Hristos, învățăturile Bisericii ortodoxe în poporul nostru. Conferințele preoțești care sau relementat în această sesiune a Consistoriului Superior Bisericesc și care în una din cele mai apropiate ședințe ale Sf. Sinod, vor avea consacrarea lor, sunt un mijloc.

Un alt mijloc este ca noi preoțimea, și de jos și de sus în relațiunile noastre aproape zilnice cu credincioșii de toate stările și condițiunile se cuvine să le atragem luare aminte asupra urmărilor vătămătoare ce vor avea pentru desvoltarea noastră firească ca popor creștin ortodox, silitințele streinilor prin școli, prin educațiune, de a ne înstreină, de a ne atrage pe copii, în deosebi pe copilele noastre către credința lor. Deci la propagandă care se face din partea streinilor, să opunem și noi o contra propagandă.

Un alt mijloc ar fi să ne îndreptăm mai mult ca până acum atențiunea asupra copiilor, căci cum se va forma, cum se va pregăti inima copilului din cea mai fragedă vârstă, așa va fi el și când se face mai mare. Aci este și chestia tineretului, care n'a avut prilej să învețe carte. Asupra copiilor sau tineretului fără școală, se cuvine să ne îndreptăm luare aminte și să le dăm îndrumare sănătoasă.

Încă un mijloc ar fi, și aci voi împărăși, zice I. P. S. Sa, părerea emisă de P. C. Icon. Ilie Teodorescu că, în școlile streine, să rugăm pe D-nul Ministru să se învețe românește, să se învețe istoria noastră națională și, în acelaș timp să fie garanții îndestulătoare că copilele vor învăța dela profesorii clerici ortodoxi religiunea și morala noastră ortodoxă.

Pe lângă aceste mijloace a căror eficacitate nu poate fi pusă la îndoială, ar mai fi și acesta ca Consistoriul Superior Bisericesc să ia deciziunea de a delega din sânul său un membru care să supravegheze mersul învățământului religios în aceste școli, să vină cât mai des în contact cu profesorii respectivi și să le atragă luarea aminte asupra marelui datorii ce au de a fi propagatorii și apărătorii poporului nostru creștin ortodox de toate tentativele ce se fac pentru a-l abate dela credința și legea noastră strămoșască.

Acestea ar fi mijloacele, zice I. P. S. Sa, cari puse în lucrare, vor da rezultatul pe care îl dorim cu toți pentru întărirea credinței și a Sf. Biserici strămoșești.

Venind la raportul comisiunii respective în ce privește propaganda adventistă, și la care s'a alipit în mod foarte firesc și observațiunile făcute de Păr. Ilie Teodorescu, pune la vot concluziunile raportului, care sunt: A se publica petițiunea preotului Gh. Chirică și Ioan Andrei, profesori de religiune la liceul din Ploești, în revista «Biserica Ortodoxă română spre a se informa tot clerul de încercările ce fac propagandiștii în detrimentul religiunii noastre ortodoxe și a deșteptă pe cei credincioși să fie cu luare aminte asupra curselor ce li se întind; a vedea și conducătorii superiori ai școalelor noastre naționale, lipsurile și defectele care trebuiesc îndreptate în predarea studiilor religioase, prin regularea programelor ce ar tinde la ameliorarea studiului religios.

Apoi a se atrage luarea aminte asupra acestor cestiuni în conferințele preoțești, ce urmează în curând a se introduce în toate Eparhiile Țării.

În fine a se trimite cele 7 broșuri alăturate de petiționari, prin care propagandiștii streini își strecoară ideile lor înșelătoare și depărtate de principiile Bisericii ortodoxe, comitetului redactor al revistei Sf. Sinod, spre a le studia și a scrie articole întemeiate pe învățăturile și principiile Bisericii noastre naționale, pentru respingerea afirmărilor cuprinse în numitele broșuri și apărarea celor binecredincioși. În acelaș timp, a îndatora pe parohii respectivi a deșteptă poporul la cursele ce streinii propagandiști îi întind.

Aceste concluziuni s'au primit împreună cu propunerile făcute: 1) Ca preoțimea să lucreze pentru luminarea poporului, spre a nu-și mai da copiii în școalele care urmăresc propagandă contra Bisericii noastre; 2) Ca să formeze pe copii printr'o educație bună; 3) Să se intervină la onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii ca, în școalele streine, să se învețe limba română, istoria patriei și religiunea ortodoxă, predată de un preot precum și ca, în zilele de sărbători și Duminicile, copiii să fie duși la biserică ortodoxă, ca să asculte serviciul Sf. Liturghii, și 4) Să se aleagă un membru din Consistoriul Superior Bisericesc, care să supravegheze ce se face în școale la învățământul religios. Acestea se vor comunica D-lui Ministru și P.P. S.S. Chiriarhi, spre a lua măsurile ce vor crede de cuviință.

P. C. Icon. I. Gotcu, citește o propunere în sensul ca activitatea preoțească să devină reală, pentruca astfel cunoștințele preotului să fie puse în practică, în mijlocul poporului. În urma discuțiunii urmată, s'a primit amânarea propunerii.

P. C. Icon. I. Antonovici, citește propunerea de a se alege o comisiune care să întocmească un catehism elementar pentru învățământul Sf. noastre Religii de către popor în genere și în deosebi de către copiii din afară de școală. În urma discuțiunii urmată, s'a primit să se întocmească un astfel de catehism elementar de către comisiunea-pentru programele de învățământul religiei în școale, pe baza învățătorei cuprinsă în Mărturisirea Ortodoxă.

P. C. Icon. Ilie Teodorescu, roagă a se admite a se ține ședință astăzi după amiazi, fiind multe lucrări care urmează să fie rezolvate.

Se decide a se procede la alegerea unui inspector, pentru învățământul religios, prevăzut de art. 18 din lege.

Se suspendă ședința pentru 5 minute.

La redeschidere, se procede la alegerea, prin vot secret, a unui inspector pentru învățământul religios secundar. Rezultatul votului este: votanți 34 și unul alb. A întrunit 33 voturi P. S. Arhiereu Calist Botoșăneanu, și este proclamat ales pentru trei ani.

P. S. Arhiereu Calist Botoșăneanu zice, că unanimitatea voturilor ce i s'au dat alegându-l ca inspector, al Invățământului religios secundar, îl obligă ca P. S. Sa să întrebuințeze toate puterile spre a-și face datoria, lucrând cu duhul păcei, cu drag și cu supunere autorităților noastre superioare, școlare și bisericești.

P. S. Sa mulțumește Consistoriului Superior Bisericesc pentru încrederea ce i-a arătat, alegându-l inspector al învățământului religios din Țară.

Se intră la' ordinea zilei

P. S. Arhiereu Calist Botoșăneanu citește raportul comisiunii pentru cercetarea manualelor de învățământ religios, privitor la manualul intitulat: «Istoria Bisericii Creștine» pentru clasa V de liceu, înaintat de P. C. Icon. C. Ionescu, profesor în București. În urma discuțiunii urmată, s'au primit concluziunile raportului, care sunt de a se aproba menționatul manual, cu condițiunea ca autorul să introducă modificările arătate în raportul comisiunii.

P. C. Icon. I. Gotcu citește raportul privitor la manualul intitulat «Istoria Sf. a Noului Testament», lucrat de P. C. Icon. C. Popescu pentru seminarii și trimis spre cercetare de onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii, Administrația Cassei Școalelor. S'au primit concluziunile raportului care sunt de a se aproba menționatul manual, cu condițiune ca autorul să introducă modificările arătate în raportul comisiunii.

P. C. Icon. Cosma Petrovici citește următoarele rapoarte ale comisiunii de petițiuni:

Raportul privitor la adresa onor. Minister al Cultelor cu care s'a trimis adresa P. S. Episcop al Hușilor și referatul D-lui Administrator al Cassei Bisericii în cestiunea preoților parohi M. Lapteș din comuna Bereasa, județul Vaslui, și D. Galaction din comuna Laza, acelaș județ.

În urma discuțiunii urmată, se decide a se înainta și a se recomanda spre satisfacere D-lui Ministru raportul comisiunii, în care opinează pentru reabilitarea acestor doi preoți, redându-li-se salariul cu începere dela 1 Aprilie 1910.

Idem relativ la cererea făcută de patru absolvenți ai seminarului cu patru clase, fost în Buzău, de a se mijloci

să se modifice legea spre a se acordă și seminariștilor cu patru clase dreptul de a putea fi hirotoniți preoți ajutători în parohiile unde se simte trebuință. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt pentru respectarea art. 15 alin. 2 din legea clerului mirean și seminariilor.

Idem relativ la cererile preoților cu patru clase de seminar din orașul Huși, de a li se îmbunătăți soarta, înaintate de către P. S. Episcop al Hușilor. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt pentru satisfacerea cererii petiționarilor, pentru care să se facă mijlocire la onor. Minister.

Idem relativ la suplica preotului Anghelache St. Radu din comuna Nisipurile, județul R.-Sărat prin care cere a se mijloci a se primi și preoții la concursul pentru obținerea titlului de geometru arpentor. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de trecere la ordinea zilei.

P. C. Icon. N. Iancu citește următoarele rapoarte ale aceleiași comisiuni:

Raportul privitor la memoriul înaintat de comisiunea preoților din județul Gorjiu, relativ la încredințarea farmaciilor comunale pe seama preoților sătești. În urma lămuririlor date de D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, că a luat înțelegere cu Consiliul sanitar și s'au făcut circulări preoților și învățătorilor pentru aceasta, se aprobă să se intervină la onor. serviciu sanitar prin D-l Ministru al Cultelor, spre a se satisface cererea.

Idem relativ la suplica preotului V. Patron, fost paroh la parohia Ciurchi-Iași, prin care face apel contra sentinței spiritualului Consistoriu al Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei, fiind condamnat la suspendare pe timp nelimitat. În urma discuțiunii urmată, se primește părerea P. C. Icon. Ilie Teodorescu de a se trimite suplica numitului preot I. P. S. Chiriarih respectiv.

P. C. Icon. Pavel Savin citește următoarele rapoarte ale comisiunii pentru așezămintele clericale și programele de studii ale acestora:

Raportul privitor la suplica preotului Ioan I. Popescu, parohul parohiei Balta, din județul Mehedinți, pe lângă care înaintează o broșură intitulată: «Doctorul Săteanului». Se aprobă concluziunile raportului, care sunt ca înainte de

a se luà în discuțiune cererea suplicantului ca să i se imprime cartea în Tipografia Cărilor Bisericești, trebuie să fie trimisă în cercetarea unui specialist.

Idem relativ la memoriul înaintat de parohul Sava Costinescu dela parohia Tutana, județul Argeș prin care arată pericolul ce amenință populațiunea creștină ortodoxă răspândirea cititului de cărți cu conținut imoral. Se aprobă concluziunile raportului care sunt de a se alege o comisiune care să se ocupe pe deoparte cu alegerea și recomandarea de cărți imprimare sau în manuscris, ce s'ar prezentă comisiunii, spre a fi aprobate pentru tipărirea și răspândirea lor în popor, iar pe de altă parte să se ocupe cu căutarea mijloacelor celor mai lesnicioase atât pentru imprimare cât și pentru răspândirea lor.

Idem relativ la adresa P. S. Episcop al Hușilor prin care arată că în cărțile de școalele primare nu se cuprind rugăciunile obișnuite începătoare, și aceasta fiind în dauna educațiunii morale a poporului, roagă a se mijloci către D-l Ministru al Cultelor să binevoiască a luà convenitele dispozițiuni ca autorii de cărți didactice pentru cursul primar să pună în manualele respective toate rugăciunile începătoare precum și simbolul credinței. Se aprobă a se interveni la onor. Minister spre satisfacere.

Idem relativ la adresa D-nei Directoare a căminului cultural «Educația Integrală a fetelor» pe lângă care înaintează un apel în scopul de a se ajută această instituțiune, de către acei cari se îngrijesc de educațiunea fetelor, ca viitoare mame. Se aprobă concluziunile raportului ca prin preoți să fie îndemnați părinții să-și trimită copilele spre deplinirea educațiunii și instrucțiunii în această instituțiune.

P. C. Icon. N. Filip citește raportul comisiunii pentru construire și zugrăviri de biserici și pentru recompensarea preoților meritoși, relativ la suplica D-lui M. Lăzărescu din comuna Mănești, cât. Gheboeni, județul Dâmbovița, prin care roagă a i se da voie să zugrăvească biserici. Se aprobă concluziunile raportului care sunt, a se înaintă suplica I. P. S. Chiriarh respectiv, spre a dispune cele ce va găsi cu cale.

P. C. Icon. C. Ionescu citește propunerea semnată de 8 PP. CC. Membri cari pe baza votului dat de Consistoriul

Superior în ziua de 18 Decembrie 1909, prin care se aprobau concluziunile raportului comisiunii de petițiuni, ca să se aleagă o comisiune care să elaboreze un regulament asupra cursurilor libere din Duminici și sărbători, roagă a se alege acea comisiune sau a se trimite la o comisiune permanentă. Se aprobă ca comisiunea pentru așezămintele clericale, programele de studii ale acestora precum și ale celorlalte școale, în cece privește învățământul religios, să se ocupe de această chestiune.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că Consistoriul Superior Bisericesc terminându-și lucrările sale din această sesiune, exprimă mulțămiri călduroase tuturor membrilor săi, pentru asiduitatea, interesul și dragostea de Biserică cu care au lucrat și în această sesiune, și roagă pe Dumnezeu ca tot așa să lucreze și în viitor.

I. P. S. adaugă că mâine, după amiază, urmând a se pune piatra fundamentală pentru începerea noului local al Sf. Sinod și al Consistoriului Superior Bisericesc, pofteste pe toți Prea Sfinții și Prea Cucernicii Membri să asiste la solemnitatea începerii acestui nou local, care se face în curtea bisericii Antim.

D-nul Ministru zice că se asociază și D-sa la mulțămirile *I. P. S. Președinte* și aduce mulțămirile D-sale Consistoriului Superior, care ș'a împlinit datoria cu prisosință.

Apoi, D-sa citește Mesagiul Regal de închiderea sesiunii. Ședința se ridică la orele 12.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar; (ss) *Econ. N. Jingoiu.*

SESIUNEA DE TOAMNĂ 1910.

Ședința din 11 Octombrie 1910.

Sesiunea de toamnă a Consistoriului Superior Bisericesc s'a deschis în ziua de 11 Octombrie a. c. oficiindu-se cuvenitul serviciu religios în Capela Seminarului Central la ora 10 dimineața, la care au asistat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat, P.P. S.S. Episcopi și Arhieriei și PP. C.C. Preoți membri ai acestui Consistoriu, precum și D-nul

Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și D-nul Administrator al Casei Bisericii.

După terminarea serviciului religios, trecând în sala cea mare a Seminarului, D-nul Ministru citește Mesagiul Regal de deschiderea sesiunii.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, citește discursul de deschiderea sesiunii, și apoi declară sesiunea deschisă.

P. C. Icon. Ioan Mălăescu Secretar, citește apelul nominal. Prezenți 34 și absenți 3.

P. C. Icon. Nicolae Jingoiu, Secretar, citește sumarul ultimei ședințe a sesiunii de Primăvară, care se aprobă cu rectificările cerute de către *P. C. Ionom Dimitrie Lungulescu*.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, arată, că acum urmează a se alege secretarii biuroului. Se aleg prin aclamațiune aceiași Secretari, cari au fost și în sesiunea trecută. *I. P. S. Președinte* proclamă aleși Secretari, pe Prea Cucernicii Economi *Dimitrie Lungulescu*, *Ioan Mălăescu*, *Marin Iliescu* și *Nicolae Jingoiu*.

Se procede la alegerea Comisiunii de petițiuni. Se aleg prin aclamațiune aceiași membri cari au fost în sesiunea trecută.

I. P. S. Președinte, proclamă membri aleși în Comisiunea de petițiuni pe *P. S. Arhiereu Valerian Râmnicăeanu* și *Prea Cucernicii Economi Nicolae Iancu* și *Cosma Petrovici*.

Asemenea se aleg prin aclamațiune aceiași membri în Comisiunea pentru așezămintele clericale, programele de studiu ale acestora, precum și ale celorlalte școli în cece privește învățământul religios. Se proclamă aleși membri în această Comisiune. *P. S. Arhiereu Nicodim Bacăoanul* și *Prea Cucernicii Economi Const. Nazarie* și *Pavel Savin*.

Idem în Comisiunea pentru parohii. Se proclamă membrii, *P. S. Arhiereu Callist Botoșăneanu* și *Prea Cucernicii Economi: Dobre Ghinescu* și *C. Ionescu*.

Idem, în Comisiunea pentru Monastiri. Se proclamă aleși membri: *P. S. Episcop al Dunărei de Jos* și *Prea Cuvioșii Arhimandriți: Dionisie Simionescu* și *Veniamin Piticariu*.

Idem, în Comisiunea pentru construire și zugrăviri de

biserici și recompensarea preoților meritoși. Se proclamă aleși membri: Prea Cucernicii economi Ilie Didicescu, Nicolae Filip și Nicolae Gheorghiu.

Urmând a se alege Comisiunea de judecată a preoților și a diaconilor, P. C. Econom Teodor Teodorescu a exprimat dorința, ca P. C. Sa să nu fie ales în această Comisiune. În urma discuțiunii urmată la care au luat parte D-nul Ministru, Prea Cucernicii Econom C. Ionescu și Ilie Teodorescu, P.P. S.S. Episcopi al Argeșului și al Dunării de Jos, P.P. C.C. Econom C. Nazarie și I. Gotcu, P. S. Episcop al Hușilor și I. P. S. Mitropolit Președinte, dintre cari unii au propus să se aleagă alți membri în această comisiune, iar alți ca să se realeagă aceeași comisiune. S'a admis să se facă alegerea acestei comisiuni prin vot secret. Procedându se la alegere, rezultatul votului a fost: Votanți 31. Majoritate 16. Au întrunit majoritatea voturilor Prea Cucernicii Econom: Marin Iliescu și Nicolae Gheorghiu, care se proclamă aleși; rămânând ca al treilea membru să se aleagă în ședința viitoare.

Se continuă mai departe cu alegerea celorlalte comisiuni.

Se aleg prin aclamațiune în comisiunea pentru cântările bisericesti aceiași membri cari au fost și în sesiunea trecută. Se proclamă aleși Prea Cucernicii Econom: Dimitrie Lungulescu, Pantelimon Procopiescu și Nicolae Jingoiu.

Idem în Comisiunea de cercetarea cărților didactice pentru învățământul religiei în școale. Se aleg prin aclamațiune aceiași membri cari au fost și în sesiunea trecută. Se proclamă aleși Prea Cucernicii Econom: Ioan Antonovici, Ioan Mălăescu și Ioan Gotcu.

Idem în comisiunea pentru privegherea imprimării, cercetării și îndreptării cărților bisericesti de ritual. Se aleg prin aclamațiune aceiași membri cari au fost și în sesiunea trecută. Se proclamă aleși Prea Cucernicii Econom: Constantin Ionescu, Ilie Teodorescu și Const. Nazarie.

P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu, roagă a i se acordă concediu pentru ziua de 13 Octomvrie. Se acordă concediu cerut

Ședința se ridică la orele 12 $\frac{1}{2}$ și se decide ședința viitoare pentru Miercuri 13 Oct. curent la ora 9 dimineața.

Președinte (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Econom M. Iliescu.*

Ședința din 13 Octombrie 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 30 membri; 7 în concediu.

Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și D-nul Administrator al Cassei Bisericii:

P. S. Episcop al Argeșului, arată, că P. C. Icon. Dobre Ghinescu având hramul Bisericii a plecat la parohie și l-a rugat pe P. S. Sa să comunice Consistoriului despre aceasta cu rugămintea de a-i motiva absența dela această ședință. Se ia act și se motivează absența.

P. C. Icon. Marin Iliescu citește sumarul ședinței precedente, care punându-se la vot se aprobă.

P. S. Episcop al Argeșului arată, că regretă că în ședința precedentă s'a deschis incidentul privitor la chestiunea judecării apelurilor venite dela preoții și diaconii caterisiți, pentru că ar fi fost mai bine să nu fi avut loc acel incident. Pentru a se lămurii însă această chestiune roagă a-i se da voie să citească o propunere. P. S. Sa citește propunerea semnată de mai mulți P.P. S.S. și P.P. C.C. membri prin care se arată, că potrivit art. 30 din legea Sf. Sinod și a Consistoriului Superior Bisericesc din 1909 și potrivit Sf. Canoane apelurile preoților și diaconilor caterisiți urmează a veni la Sf. Sinod, care le cercetează și dacă va găsi că la judecata Consistoriului eparhial s'a făcut vre-o greșală de procedură sau se află vre un vițiu de formă, le va trimite să se judece din nou de către Consistoriul Superior Bisericesc, urmând aceeași procedură ca și la Consistoriul eparhial.

I. P. S. Președinte dă lămuriri, că propunerea citită de către P. S. Episcop al Argeșului este dreaptă și întemeiată pe lege și pe Sf. Canoane care sunt categorice. Punându-se la vot, s'a primit în unanimitate, stabilindu-se în privința apelurilor de caterisiri următoarea normă:

1) Apelurile de caterisire a preoților și diaconilor vor veni la Sf. Sinod, conform art. 30 din legea din 1909 și potrivit Sf. Canoane.

2) Când Sf. Sinod va găsi că la judecata Consistoriilor eparhiale s'a făcut vre un vițiu de formă, se va trimite cazul să se judece din nou de către Consistoriul Superior Bisericesc.

3) Sentința Consistoriului Superior Bisericesc va veni spre ratificare la Sf. Sinod și nu va deveni definitivă după aprobarea Sf. Sinod va fi definitivă.

P. C. Icon. D. Lungulescu citește următoarele comunicări:

- Adresa I. P. S. Mitropolit al Moldovei prin care comunică, că fiind reținut în Iași de afaceri ale Arhidiecesei Moldovei nu poate să vină a lua parte la lucrările Consistoriului Superior Bisericesc decât după sărbătoarea sfintei Prea Cuvioasei Parascheva.

Idem P. S. Episcop al Romanului prin care aduce la cunoștință că fiind indispus, nu poate lua parte la ședințele Consistoriului Superior Bisericesc.

Idem P. S. Episcop al Buzăului roagă a i se acordă concediu pentru zilele de 13, 14 și 15 ale curentei, având servicii în Eparhie.

Idem P. S. Arhiepiscopul Nicodim Bacăoanul roagă a i se acordă concediu pentru ziua de 13 ale curentei având servicii religioase la Sf. Mitropolie din Iași.

Idem P. C. Iconom Pavel Savin arată că fiind chemat de interese familiare pentru ziua de 13 curent, nu poate să ia parte la ședință și roagă a i se motivă absența.

Idem a P. C. Iconom N. Jingoiu prin care roagă a i se acordă concediu pentru zilele de 15 și 16 ale curentei fiind nevoit a se duce la parohie pentru servicii religioase și interese familiare. De acestea se ia act și se acordă concediile cerute.

Adresa Ministerului Cultelor—Administrația Cassei Bisericii—prin care comunică, că M. S. Regele prin Înaltul Decret No. 2160 din 22 Iunie a. c. a binevoit să aprobe întocmai regulamentul pentru Conferințele Pastorale, votat de Consistoriul Superior Bisericesc în ședințele dela 5 și 6 Mai a. c. și de Sf. Sinod în ședințele dela 19 și 20 Mai a. c.

Idem a aceluiaș Minister prin care comunică că a aprobat cererea cucernicilor preoți M. Lapteș din comuna Bereasa și D. Galaction din comuna Laza, județul Vaslui, cu începere dela 1 Aprilie a. c. pentru care s'a făcut intervenire prin adresa No. 75/910. Se ia act cu mulțămire.

Idem a aceluiaș Minister prin care înaintează 32 (treizeci și două) exemplare din lucrările «Biserici cu averi proprii» și «Schitul Crasna» cum și 35 exemplare din Regula-

tul Conferințelor Pastorale spre a fi distribuite P.P. S.S. și P.P. C,C. Membri ai Consistoriului Superior Bisericesc.

Se ia act cu mulțumire și se vor distribui P.P. S.S. și P.P. C.C. Membri ai Consistoriului.

Idem a aceluiaș Minister cu care înapoiază petiția D-lui Cristian Stănculescu învățător în comuna Cucuruzu, județul Vlașca, prin care cere a fi primit să urmeze clasa IV în Seminar. Onor. Minister comunică că cererea numitului învățător nu se poate admite din cauza diferenței de programă și din cauza etății.

Idem a aceluiaș Minister prin care răspunde la adresa No. 94/910, că egalizarea de lefuri, cerută de preoții din orașul Huși, nu se poate admite, nefind dreaptă, nici conformă cu legea clerului.

Idem a aceluiaș Minister prin care răspunde la adresa No. 95/910 privitoare la propunerea făcută de preoții din județul Gorjiu de a se încredința farmaciile din comunele rurale preoților, că a făcut mijlocire la Direcțiunea Generală a Serviciului Sanitar.

De aceasta se ia act.

Adresa Ministerului Cultelor și Instrucțiunii—Direcțiunea învățământului primar și normal primar—cu care înaintează în copie raportul D-lui revizor școlar de clasa I al județului Gorjiu, prin care arată că pricina pentru care juriul de împăciuire înființat de învățătorul Gh. Popescu în 1901 în comuna Pestișani, acel județ, n'a putut funcționa decât o jumătate de an, a fost între altele, că a avut împotrivă pe fruntași și pe preotul local.

Se va înainta P. S. Kiriarh respectiv spre cele de cuviință.

Idem a aceluiaș Minister—Direcțiunea învățământului secundar și superior cu care trimite actele cerute prin adresa No. 50/910 și anume:

1) O listă de cărțile didactice de învățământ religios aprobate și respinse de Minister în 1909 și 1910.

2) Dosarul cercetării cărților didactice de religie al Consiliului Permanent în sesiunea din 1909.

3) Un exemplar din regulamentul Ministerului pentru cercetarea cărților didactice secundare.

4) Câte un exemplar din programele școalelor secundare de fete și băieți în uz.

Se ia act și se vor păstra în arhivă, iar dosarul c... e va fi văzut de comisiunea respectivă se va înapoia... r. Minister.

Idem a aceluiaș Minister—Administrația Cassei Bisericești—prin care răspunde la adresa No. 118/910 că, cu părere de rău nu poate dispune facerea Decretului Regal pentru confirmarea P. S. Arhiepiscop Calist Botoșeneanu în postul de inspector al Seminarilor clericale, până nu se va prevedea acest post în budget. Se ia act și se va interveni la D-nul Ministru spre a se prevedea în budget postul de inspector al învățământului religios în școli și a se confirma prin Decret Regal P. S. Arh. Calist Botoșeneanu, ales de Consistoriul Superior Bisericesc în acest post.

Suplica P. S. Arhiepiscop Calist Botoșeneanu cu care înaintează 36 exemplare din lucrarea P. S. Sale: «Flori culese din grădina unui păstor sufletesc» spre a se distribui Membrilor Consistoriului Superior Bisericesc.

Adresa Episcopiei parohiei Călești din Jud. Gorjiu cu care înaintează 38 exemplare din lucrarea «Biserica satului Călești» spre a se distribui membrilor Consistoriului Superior Bisericesc și Bibliotecii.

De acestea se ia act cu mulțumire, iar exemplarele înaintate se vor distribui P. P. S. S. și P. P. C. C. Membri ai Consistoriului.

Idem a băncii populare «Dumbrava» din Com. Dumbrăveni, Jud. Botoșani cu care înaintează un exemplar din monografia prin care se arată începutul, dezvoltarea și mișcarea fondurilor sale în timp de 10 ani de când ființează. Se ia act.

Idem, a Direcțiunii Seminarului «Sf. Apostol Andrei» din Galați cu care înaintează 37 exemplare din situația generală a aceluia Seminar la finele anului școlar 1909/910, pentru cunoștința P. P. S. S. și P. P. C. C. Membri ai Consistoriului Superior Bisericesc. Se ia act și exemplarele înaintate se vor distribui.

Suplica P. S. Arhiepiscop Sofronie Craioveanu, cu care înaintează 37 exemplare din «Micul Catehism Ortodox» tipărit cu aprobarea Sf. Sinod, alcătuit pe baza învățăturii cuprinsă în Mărturisirea ortodoxă, și roagă a se cerceta de comisiune și a se primi ca lucrare corespunzătoare propunerii aprobată în sesiunea trecută.

La Comisiunea respectivă.

Adresa Sf. Mitropolii a Ungrovlahiei cu care înaintează în original raportul primit din partea D-lui învățător Gh. Gh. Popescu dela școala rurală din Boroștenii-Pestișani, Jud. Gorju, prin care face propuneri privitoare la înființarea Juriilor sătești de împăciuire.

Suplica P. C. Econom D. Angelescu, profesor de religie la Liceul din Pitești, prin care cere a se respecta legea în privința scoaterii la pensie a clericilor.

Idem, a aceluiaș P. C. Econom prin care roagă a se pune în acord dispozițiunile art. 44 din legea clerului cu art. 352 din regulamentul acelei legi în sensul ca preoții profesori de religie eșiți la pensie să fie lăsați în drepturile preoțești până la vârsta de 70 ani.

Idem, a D-lui Grigorie Petrescu și Economul I. Ștefănescu, profesori de religie, prin care arată că noul regulament pentru numirea profesorilor de științele religioase la seminarii este neechitabil față de ceilalți profesori de religie dela școlile secundare și roagă a se face dreptate.

Idem, a D-lui Gh. Gh. Popescu, învățător în comuna Pestișanii-Boroștenii din jud. Gorju prin care roagă a se publică un statut tip pentru înființarea sfaturilor s'au juriilor de împăciuire în comunele rurale și a se numi un conferențiar cu însărcinarea de a merge ori unde va fi nevoie în țară pentru acest scop. Mai roagă a se aduce chestia aceasta și la cunoștința D-lui Ministru de Justiție și dacă o va găsi bună din punct de vedere juridic să se înființeze ca instituție legală.

Idem, a cântăreților bisericești din orașul Vaslui cu care înaintează un memoriu privitor la îmbunătățirea materială a soartei lor.

Idem, a cântăreților bisericești din jud. Mehedinți cu care înaintează un memoriu prin care cer îmbunătățirea soartei lor.

Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Suplica P. C. Icon. Al. Popescu-Cernica, cu care înaintează un proiect din statulul pentru înființarea unei ligi a Bisericii noastre, sub numele de «Liga Apostolică» împreună cu un memoriu și roagă a se cerceta de către Consistoriul Superior Bisericesc.

Se trimite la comisiunea pentru așezămintele clericale.

Idem, a obștii locuitorilor din Cătunul Liliești, comuna Țintea, jud. Prahova prin care roagă a se face parohie în acel cătun având 400 capi de familie și biserică solidă.

Idem, a locuitorilor din satul Vișina nouă, com. Vișina, jud. Romanați, prin care arată că au biserică mare și frumoasă cu trei sute (300) locuitori-enoriași și că au și preot, dar făcându-li-se multe neajunsuri de către Epitropii și Parohul din comuna Vișina de care aparțin, roagă a se declara parohie și biserica din satul Vișina, cu hramul Adormirea Maicei Domnului.

Idem, a parohului P. Ionescu dela parohia Ionești, jud. Vâlcea, prin care roagă a se schimba numele parohiei din Ionești, în Marcea, pe motivul că majoritatea populației acelei parohii o compun locuitorii din comuna Marcea.

Acestea se trimit la comisiunea pentru parohii.

Idem, a D-lui Pană C. Brăneanu din Capitală, cu care înaintează trei manuscrise de cântări bisericesti pe psaltichie, și roagă a-i da binecuvântare de a le tipări.

Idem, a D-lui Dimitrie C. Popescu, cântăreț la biserica Sf. Ilie din Craiova, cu care înaintează un manuscris intitulat «Grădina Muzicală», spre cercetare și aprobare.

Idem a D-lui Terențiu Buga din Temișoara, cu care înaintează un manuscris de cântări bisericesti pe notațiunea liniară spre cercetare și aprobare.

Acestea se trimit la comisiunea de cântări bisericesti.

Idem, a D-lor D. G. Boroianu și V. Oiaga cu care înaintează un manuscris: «Morală Creștină» pentru clasa III secundară și roagă a se cerceta și aproba.

Se trimite la Comisiunea de cercetare a cărților didactice pentru învățământul religiei în școale.

Idem a P. C. Iconom G. Berdan din Com. Rușețu, jud. Brăila și V. Coman, cântăreț la biserica Sf. Ilie din Brăila cu care înaintează un manuscris intitulat: «Calendar bisericesc» spre cercetare și aprobare.

Idem a Pr. Ioan C. Beldie, parohul comunei Fărtănești din jud. Covurlui, cu care înaintează un manuscris intitulat. «Dicționar canonic» sau Cheia Pidalionului și roagă a se cerceta și aproba.

Idem a cucernicului Diacon T. V. Stupcanu—maestru

de cântări bisericești la Seminariul «Veniamin» din Iași, cu care înaintează un manuscris intitulat «Tipic pentru rânduiala bisericească, privitor pe preot și cântăreț» și alt manuscris intitulat «Metoda pentru a învăța psaltichia după notațiunea orientală» spre cercetare și aprobare.

Acestea se trimit la comisiunea pentru privegherea cercetării și îndreptării cărților bisericești de ritual.

Adresa Sf. Episcopii a Argeșului, cu care înaintează un exemplar din regulamentul pentru școala de cântări bisericești din jud. Argeș însoțit de o copie de pe raportul P. C. Director al acelei școale.

Se trimite la Comisiunea respectivă.

Idem a Primăriei com. Vișina din Județul Vlașca, cu care înaintează petițiunea locuitorilor din acea comună, prin care cere a se da învoire Preotului Ioan Penescu să servească cele preoțești la Biserica Cătunului Pala.

Se va înainta I. P. S. Kiriarih respectiv spre a dispune cele ce va crede de cuviință.

Suplica preotului M. Popescu din parohia Poiana, jud. Olt prin care face apel în contra sentinței cu No. 66 pe care o înaintează în copie, pronunțată de Spiritualul Consistoriu al Eparhiei Argeșului și prin care este condamnat la dojană aspră. La dosar.

P. C. Icon. Dimitrie Popescu arată că din oarecare împrejurări n'a putut să ia parte la ședința din 11 Oct. și roagă a i se motiva absența. Se aprobă.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că în această ședință urmează a se alege al treilea membru în comisiunea de judecată a preoților și diaconilor.

P. S. Episcop al Argeșului propune a se alege prin aclamațiune P. C. Iconom I. Antonovici. Se aprobă.

Se proclamă ales P. C. Iconom I. Antonovici membru în comisiunea de judecată a preoților și diaconilor.

P. C. Icon. Marin Iliescu citește propunerea semnată de mai mulți membri prin care roagă pe D-nul Ministru al Cultelor să încuviințeze a se arenda preoților fără licitație pământurile bisericilor, dacă oferă prețurile stabilite de comisiunile regionale.

D-nul Ministru zice, că propunerea aceasta se poate satisface întru cât tot astfel se procedează și cu învăța-

torii Dacă până acum nu s'a arendat peste tot preoților acele pământuri, cauza a fost că mulți preoți n'au voit să le ia ei în arendă și spre a nu se arendă altor străini, au fost preferați învățătorii. D-nul Ministru promite că va face tot ce se va putea spre a se satisface propunerea aceasta pe care D-sa o admite. Punându-se la vot propunerea citită de P. C. Icon. M. Iliescu, s'a primit în unanimitate și se va înainta D-lui Ministru cu rugămintea de a o satisface.

P. C. Icon. Nicolae Jingoiu citește propunerea semnată de mai mulți membri prin care roagă pe D-nul Ministru al Cultelor să încuviințeze a se lăsa preoților supranumerarii pământurile bisericilor filiale pe care le servesc acei preoți, spre a le veni în ajutor pe lângă modestul salariu pe care-l au, de 37 lei lunar.

Punându-se la vot, s'a primit spre a se înainta D-lui Ministru cu rugămintea de a o satisface.

P. C. Icon. I. Antonovici citește propunerea semnată de mai mulți membri, prin care arată, că este necesar, ca preoții de garnizoană, să se ocupe într'o măsură mai mare de soldați, cu privire la educația lor religioasă și roagă a se alege o comisiune, care să se ocupe cu întocmirea unui proiect de regulament privitor la îndatoririle preoților de garnizoane, pe care să-l prezinte la sesiunea viitoare.

D-nul Ministru zice, că în privința aceasta va face și D-sa demersuri și va pune în cunoștință și pe D-nul Ministru de Răsboi spre a se ajunge la un rezultat favorabil.

Punându-se la vot propunerea, s'a primit în unanimitate.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că această propunere este foarte bună și urmează a se alege comisiunea, din care va face parte de drept și propunătorul.

P. S. Episcop al Dunărei de jos propune a se alege prin aclamațiune membri în această comisiune pe lângă propunător, P.P. C.C. Iconomi Ilie Teodorescu și C. Ionescu. S'a primit.

I. P. S. Președinte proclamă aleși membri în comisiune, care să întocmească un proiect de regulament privitor la îndatoririle preoților de garnizoane pe P.P. C.C. Iconomi I. Antonovici, Ilie Teodorescu și C. Ionescu.

P. S. Arhiepiscop Meletie Constanteanu roagă a'i se acorda

concediu pentru ziua de 15 Oct. Se acordă concediul cerut.

Ședința se ridică la ora 10 și jumătate și se decide ședința viitoare pentru Vineri 15 curent la ora 9 dimineața.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar: (ss) *Iconom D. Lungulescu.*

Ședința din 15 Octomvrie 1910.

Ședința se deschide la ora 9¹/₂ dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 30 membri, 7 în concediu.

Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și D-nul Administrator al Cassei Bisericești.

I. P. S. Președinte, comunică că P. S. Arhiepiscop Teodosie Ploieșteanu nu poate să veni la această ședință. Se ia act.

P. C. Iconom D. Lungulescu, secretar citește sumarul ședinței precedente care punându-se la vot se aprobă.

P. C. Iconom I. Mălăescu, secretar, citește următoarele comunicări:

Telegrama P. C. Icon. Dobre Ghinescu, prin care roagă să i se acorde concediu pentru zilele de 13—16 Oct. curent, fiind reținut la parohie de servicii religioase. Se acordă concediu cerut.

Mai mulți profesori de religie arată, că este nedrept ca să fie mai multe categorii de salarii pentru profesorii de religie și roagă să se intervină la Onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii cu rugămintea de a face să fie egale salariile tuturor profesorilor de religie.

Memoriul cântăreților bisericesti din orașul Alexandria jud. Teleorman, prin care cer îmbunătățirea morală și materială a soartei lor.

Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Agentul sanitar al cercului Cislău din jud. Buzău, reclamă în contra preotului G. Ionescu, pentru afaceri bănești.—Se trimite P. S. Kiriarih respectiv.

P. S. Arhiepiscop Callist Botoșăneanu, zice, că în calitate de Inspector al învățământului religios în școli, dorește să facă o respectuasă întrebare D-lui Ministru, dacă are

cunoștința că în unele școale s'a recomandat un manual de morală de un autor I. B. M., care nu este aprobat de Consistoriul Superior Bisericesc și de Sf. Sinod. Pentru aceasta P. S. Sa roagă pe D-nul Ministru să ia dispozițiunile ce va crede de cuviință.

P. S. Episcop al Argeșului, zice, că acel manual a fost recomandat la Institutul Constantinescu din Ploești; roagă și P. S. Sa pe D-nul Ministru să interzică acel manual în școale.

Domnul Ministru, zice, că n'are nici o cunoștință de această întrebare pe care a făcut-o P. S. Arhiepiscopul Botoșăneanu, dar i s'a spus chiar acum de D-nul Gârboviceanu, că acel manual a fost tipărit cu vre-o 15 ani în urmă cu cheltuiala Ministerului și că se află în depozit la Minister, dar cum a fost luat de acolo și introdus în școale nu se știe.

I. P. S. Președinte, roagă pe D-nul Ministru să binevoiască a lua dispozițiuni să se interzică de a se recomanda în școale, acel manual neaprobat.

Domnul Ministru, promite că va lua dispozițiuni în acest sens, deoarece Ministerul nu permite a se recomanda în școale cărți neaprobate.

P. S. Arhiepiscopul Botoșăneanu, zice că în sesiunea trecută s'a primit o propunere a se face o carte de coprinis religios și moral pentru copii și pentru popor.

S'a aprobat a se face un Catehism scurt în acest scop și pentru că se află un atare Catehism lucrat de către P. S. Arhiepiscopul Sofronie Craioveanu și aprobat de Sf. Sinod în anul 1905, crede că ar fi nimerit a se primi acest Catehism, care este destul de bine tratat, așa ca să corespundă scopului.

În urma discuțiunii următoare, la care au luat parte P. C. Econom C. Nazarie, P. S. Arh. Calist Botoșăneanu, P. S. Arhiepiscopul Sofronie Craioveanu, P. C. Icon. C. Ionescu, care citește și o propunere privitoare la facerea Catehismului, și în urma lămuririlor date de I. P. S. Președinte, s'a aprobat a se lăsa ca să vină comisiunea cu lucrarea sa după cum s'a stabilit.

P. C. Icon. C. Ionescu, citește propunerea prin care roagă pe D-nul Ministru să binevoiască a lua dispozițiunile

ce va crede de cuviință în înțelegere cu Domnul Ministru de Interne și de Finanțe, pentru a se respecta legea repausului Duminical, de către arendași și proprietari, de Primării, de cârciumari, de perceptori și judecători în comunele rurale. Se decide a se comunica D-lui Ministru cu rugămintele de a o satisface.

P. S. Arhiepiscopul Callist Botoșeneanu, citește raportul Comisiunii pentru parohii, relativ la stabilirea normei de urmat în privința cererilor care vin de modificări și înființări de parohii.

În urma discuțiunii urmată și a lămuririlor date de către Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți, de D-nul Ministru și de P. S. Episcop al Hușilor, s'a admis: că comisiunea are să primească numai cereri de modificări și înființări de parohii, care i se vor trimite de către Consistoriul Superior Bisericesc și chiar la acestea să țină seamă de cercetările făcute atât de către P.P. S.S. Chiriarhi, cât și de Onor. Minister, și numai când poporenii nu vor fi mulțumiți de aceste cercetări se va face descindere în localitate de comisiunea respectivă, încunoștințând și pe P. S. Kiriarh respectiv, potrivit Sf. Canoane.

P. C. Icon. Ilie Teodorescu, citește propunerea, semnată de mai mulți membri, prin care roagă a se face de către Sf. Sinod un regulament privitor la procedura de urmat în cazurile de judecată trimise Consist. Sup. Bisericesc în conformitate cu art. 18, 20 și 30 din legea Sf. Sinod și a Consist. Sup. Bisericesc.

În urma discuțiunii urmată, la care au luat parte P. C. Iconomi C. Nazarie și Ilie Teodorescu, P.P. S.S. Episcopi al Dunărei de Jos și al Argeșului, și în urma lămuririlor date de către I. P. S. Mitropolit Primat Președinte s'a admis a se înainta Sf. Sinod spre a decide cele de cuviință cu privire la această propunere.

P. C. Iconom C. Ionescu citește propunerea semnată de mai mulți membri, privitoare la programele pentru învățământul religios în școli. Se decide a se trimite la comisia respectivă.

Același P. C. Iconom citește propunerea semnată de mai mulți membri, privitoare la facerea picturii în Biserici de către pictorii angajați cu asemenea lucrări, executând

lucrarea dupre schițele prezentate și în conformitate cu orânduirea stabilită de către Sf. Sinod, iar tablourile murale precum și toate icoanele să poarte semnătura pictorului angajat. În urma discuțiunii urmată, la care au luat parte P. S. Episcop al Hușilor, P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu, P. C. Iconom C. Ionescu și D-nul Ministru și în urma lămuririlor date de către I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, ca să se țină seamă la zugrăvirea bisericilor și de mijloacele materiale ale credincioșilor și să se observe ca pictura să se facă în duhul Bisericei noastre, de către pictorii recunoscuți și autorizați de către P.P. S.S. Chiriarhi, s'a admis propunerea cu lămuririle date de către I. P. S. Președinte și se va înainta D-lui Ministru spre cele de cuviință.

P. C. Iconom I. Antonovici citește propunerea relativă la alegerea unei comisiuni care să se ocupe cu modificarea regulamentului privitor la costumul preoțesc. Se decide a se amâna pentru ședința viitoare,

P. C. Iconom D. Lungulescu zice, că în această ședință discutându-se chestiunea privitoare la zugrăvirea bisericilor și fiindcă în strânsă legătură cu aceasta este și chestiunea icoanelor, care se cumpără de credincioși pentru casele lor, P. C. Sa roagă a se lua măsuri spre a se înlesni poporului de unde să cumpere icoane în stilul bisericei noastre și cu prețuri moderate. În urma discuțiunii urmate, la care au luat parte P.P. S.S. Episcopi al Argeșului, al Hușilor și al Dunărei de Jos, P.P. C.C. Iconomi Nicolae Iancu, Ioan Gotcu și Dimitrie Lungulescu și în urma lămuririlor date de către Inalt Prea Sfințiții Mitropoliți și D-nul Ministru s'a decis ca P. C. Iconom D. Lungulescu împreună cu P.P. C.C. Membri, cari fac parte din comisiunea pentru construiți și zugrăviri de biserici, să vină în una din ședințele viitoare, la care vor lua parte numai membrii aleși, cu o propunere în care să se arate ce măsuri ar fi necesar să se ia pentruca credincioșii să poată a-și procura icoane în stilul Bisericei noastre ortodoxe și cu prețuri moderate, avându-se în vedere lămuririle date în această ședință de către Inalt Prea Sfințiții Mitropoliți și Episcopi și de D nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Ședința se ridică la ora 12 și se decide ședința viitoare pentru Luni 18 curent, la ora 9 dimineața, la care vor lua parte numai membrii aleși.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar: (ss) *Icon. N. Jingoiu.*

Ședința din 18 Octomvrie 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat.

P. C. Icon. M. Iliescu, secretar, citește apelul nominal. Prezenți 21 membri, în concediu 1, ținându-se această ședință în conformitate cu art. 17 al. II, din Regulamentul interior al Consistoriului Superior Bisericesc.

Este de față D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii și D-nul Administrator al Cassei Bisericii.

P. C. Icon. Ilie Didicescu arată că din cauza unor împrejurări urgente roagă a'i se da voie să se retragă din ședință. Se aprobă.

D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii comunică, că i s'a înaintat de către preotul român din Viena, Victor Ciobanu, o notă asupra activității preoților de garnizoană și o depune spre a se avea în vedere de comisiunea aleasă pentru elaborarea unui proiect de regulament privitor la preoții de garnizoană. Se ia act și se va trimite la comisiune.

P. C. Icon. I. Gotcu citește raportul comisiunii pentru cercetarea manualelor de învățământ religios relativ la manuscrisele: «Istoria Vechiului și Noului Testament pentru clasa I secundară și «Învățătura Mântuitorului pentru clasa II secundară, alcătuite de către D-nii Dimitrie G. Boșoiianu și V. Oiaga, profesori. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se aproba amintitele lucrări ca cărți didactice pentru învățământul religios în clasa I și II secundară.

P. C. Icon. I. Antonovici citește raportul aceleiași comisiuni relativ la manualul intitulat: «Dogmele religiunii creștine ortodoxe» întocmit de *P. C. Iconom Dr. C. I. Popescu* și *I. Constantinescu-Lucaci*. Se aprobă concluziunile

raportului, care sunt de a se aproba menționatul manual ca carte didactică pentru clasa IV secundară, cu condițiune ca autorii să facă îndreptările semnalate în raport. Tot de odată comisiunea dorește ca autorii de cărți didactice religioase să prezinte pe viitor lucrările în dublu exemplar și să fie scrise cu mai multă îngrijire.

P. C. Icon. I. Mălăescu citește raportul aceleiași comisiuni relativ la manuscrisul intitulat: «Dogmele religiunii creștine» pentru clasa IV secundară, elaborat de P. C. Icon. V. Pocitan. Se aproba concluziunile raportului, care sunt: de a se înapoiă autorului menționata lucrare ca să se conformeze cu observațiunile făcute atât de comisiunea Onor. Minister cât și a Consistoriului Superior Bisericesc.

Acelaș P. C. Iconom citește raportul aceleiaș comisiuni relativ la manuscrisul intitulat: «Morală Creștină» pentru clasa III secundară, elaborat de D-nii Dr. D. G. Boroianu și V. Oiaga profesori. Se aproba concluziunile raportului care sunt: de a se înapoiă autorilor menționatul manuscris spre a-l supune cercetării și aprobării mai întâi a Onor. Minister și numai după aprobarea definitivă dată de Minister în ce privește forma, metoda și limba să se prezinte Consistoriului Superior Bisericesc.

P. C. Icon. N. Filip citește raportul comisiunii pentru construire și zugrăviri de biserici relativ la icoana Sf. M.M. Gheorghe, înaintată de firma Albert Baer spre a i se da încuviințare să o reproducă în cromolitografie și a o desfăce în țară. Se aproba în unanimitate concluziunile raportului, care sunt: de a nu se aproba pentru motivele arătate în raport și întru cât se află în depozitul tipografiei Cărților Bisericești icoane lucrate după regulile stabilite pentru pictura noastră bisericească și este bine a se procura de credincioși acele icoane.

P. C. Icon. C. Ionescu roagă a se interveni la Onor. Minister ca să pună în vedere comisiunii însărcinată cu cercetarea cărților de învățământ religios de a nu se respinge cărțile de religie pentru motivul că cuprind texte scripturistice.

P. C. Icon. I. Gotcu arată, că ar fi bine să se atragă atenția autorilor de cărți didactice religioase ca să înainteze lucrările la Consistoriu în dublu manuscris spre a se

putea controla la timp dacã autorii au introdus modificãrile cerute de comisiune. In urma lãmuririlor date de I. P. S. Președinte, care gãsește cã sunt îndreptãtite observațiunile fãcute de P. C. propinenți se aprobã propunerile fãcute de P. C. Iconom C. Ionescu și I. Țotcu.

P. C. Icon. C. Ionescu roagã a se întrebuiñã în cãrțile didactice religioase termenul de «Bisericã apuseanã» în loc de «Biserica romano-catolicã. In urma lãmuririlor date de I. P. S. Președinte cã se va aduce chestiunea la Sf. Sinod spre a hotãri asupra nomenclaturei ce se va întrebuiñã în manualele didactice religioase relativ la diferitele confesiuni creștine. Se ia act.

P. C. Icon. N. Țingoiu, citește raportul comisiunei pentru cãntãri bisericești relativ la manuscrisul intitulat: «Rãspunsuri liturgice» înaintat de D-nul M. R. Oprescu învățãtor în com. Poroschia Jud. Teleorman. Se aprobã concluziunile raportului care sunt de a se aprobã menționatul manuscris și a se da alcãtuitorului încuviințarea de a executa acele cãntãri cu elevii școalei în biserica din localitate.

P. C. Iconom N. Filip citește propunerea de a se interveni cãtre D-nul Ministru cu rugãm'ntea ca exedentele provenite din veniturile bisericilor sã se capitalizeze de Onor. Administrația Cassei Bisericei și sã împrumute cu procente mici epitropiile bisericilor care ar aveã nevoie de a se împrumutã pentru reparațiuni de biserici.

P. C. Icon. C. Ionescu aratã cã s'a luat o hotãrire în sesiunea trecutã ca propunerile sã se facã în ședințe plene. In urma lãmuririlor date de I. P. S. Președinte cã în cazuri de reparațiuni și chiar construi de biserici gãsește cã este bunã propunerea P. C. Icon. N. Filip întru cât se știe cã multe din bisericile mai cu seamã dela țarã au trebuiñã de îmbunãtãțiri, totuși crede cã este bine a nu se pãrãsi datina strãmoșeascã de a se face apel la evlavie și caritatea credincioșilor. Se decide cã propunerea sã se facã din nou în ședințã plenarã.

P. C. Icon. D. Lungulescu zice cã ar fi bine sã se simplifice diferitele formalități care se fac pentru strângerea ofrandelor necesare la reparãri și construi de biserici. P. C. Sa propune înființarea prin biserici a unei cutii pe care sã se scrie: «fond pentru buna întreținere a bisericii»,

I. P. S. Președinte zice că se va avea în vedere și aceasta când se va discuta propunerea.

P. C. Icon. Ilie Teodorescu citește raportul comisiunii relativ la manuscrisul de predici înaintat de Onor. Minister, Administrația Casei Bisericii. În urma discuțiilor urmate la care au luat parte *P. C. Icon. N. Gheorghiu* și *I. Gotcu* și a lămuririlor date de *I. P. S. Președinte* s'au aprobat concluziunile raportului care sunt: de a se aproba ca să se tipărească de către Onor. Adm. Casei Bisericii predicile pe care comisiunea le-a găsit bine făcute, iar celelalte de a se reface și prezentă din nou spre cercetare.

Ședința se ridică la orele 11 și se decide ședința viitoare plenară pentru Miercuri 20 ale curente orele 9 dimineața.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar: (ss) *Icon. N. Jingoiu.*

CONDICA SFANTĂ.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 7).

«Să întărește de Mitropolit a țării Moldovei pe Prea Sfințitul Chirio Chir Sofronie și acest Act să va depune la Arhiva Sfintei Mitropolii.

10 Februar 1851.

Iscălitura Domnească și Sigilul.

La 1851 Mart 1 se trimite ecdosul Patriarhicesc.

La 1851 Februar 11, Domnul prin decret întărește pe Sofronie în Scaun «Intărim pe Preasfinția Voastră în Scaunul Mitropoliei țării și în driturile duhovnicești a acestui de mare cuviință Arhipăstoresc loc.....»

Jaloba obștiei Târgului Galați ce au dat, una Inalt Prea Sfințitului Stăpân și alta prea Înălțatului Domn cu cerire

de a li se hirotonisi Arhiereu pe prea cuvioşia sa Arhimandritul Chir Iosif Râşcanu, Egumenul Mănăstirei Mavromol, recomandată fiind Inalt Prea Sfinţiei Sale la 4 Maiu anul curgător sub No. 748 cu înalta următoare rezoluţie: «Prea Sfinţiei Sale Mitropolitului vi se recomendeşte această jalubă a obştiei din Târgul Galaţi spre a se luă în deaproape privire.» Să hirotoneşte Arhiereu cu titlul Evhaiton.

1851 Dechemvrie 11.

1862 Ghenar 20. Se hirotoneşte Arhiereu titular Iosif Bobulescu cu titlul Sevastias. (Acesta a fost Episcop de Râmnic Noul Severin înainte de Ghenadie Enăceanu, care îmbolnăvindu-se a încetat din viaţă la Botoşani, a fost filantrop. ucenic a lui Filaret Scriban şi rudă cu el).

Prea Înălţate Doamne,

Noi iscăliţii supuşii Înălţimei Voastre, de aicea din oraşul Galaţiei, fiindcă mai avem trebuinţă aicea în oraş de un Arhiereu, am găsit de vrednic pe Cuvioşia sa Arhimandritul Iosif Râşcanul Egumenul Mănăstirei Mavromol, carele să găseşte acum împreună cu noi petrecător de zeci de ani de zile, şi fiindcă este cu bune purtări şi cu frica lui Dumnezeu şi dovadă ne este şi aceasta că este râvniitor cătră cele sfinte, că au făcut multe lucruri cu a sa cheltueală. Pentru aceasta întru tot plecat ne rugăm Înălţimei Voastre, binevoîţi a porunci Preasfinţitului Mitropolit a ne hirotonisi Arhiereu pe prea Cuvioşia sa Arhimandritul Iosif, pentru oraşul Galaţiei, pentru care veţi aveà vecinica pomenire. Urmează sute de iscălituri, iar pe jalubă stă rezoluţia citată.

14 Mai 1851.

Mai există şi o altă jalubă tot în sensul celei de sus.

Prea Înălţate Doamne!

Adunarea Intrunită astăzi pe temeul ofisului Înălţimei

Voastre din 31 a trecutei luni Ghenar No. 7 spre a alege de Episcop Eparhiei Huşului, în urmarea instrucţiilor înfăţoşate şi D-lui preşedentele adunării înaintând cuvenita lucrare s'au ales după mulţimea glasurilor de Episcop Eparhiei Huşului, pe prea Cuvioşia sa Arhimandritul Meletie Istrati, pentru care adunarea după datorie cu supunere aduce la cunoştinţa Înălţimei Voastre.

Mădulările adunării alegătoare

Ai Înălţimei Voastre smeriţi rugători şi plecate slugi.

Urmează iscăliţi boerii toţi etc.

Domnul pune rezoluţia pe act «Să întăreşte de Episcop Eparhiei Huşului pe prea cuviosul Arhimandrit Meletie şi acest act se va depune la Arhiva Sfintei Mitropolii.

10 Fevruarie 1851.

Iscălitura Domnească şi sigilul.

1851 Dechemvrie 31. Să hirotoniseşte Arhiereu titular Filaret Scriban Arhimandrit cu titlul Stavropoleos. La 1851 Dechemvrie 14 vine eclosul patriarhal. (Acesta a fost Rector Seminariului pe tot timpul cât am fost elev în Seminariul Socola 1852—1858, a încetat din viaţă la 1873 şi înmormântat la Burdujeni, locul naşterii sale în Biserica făcută de el).

1852 Ghenarie 13. Să face Arhiereu titular Nectarie Hermeziu cu titlul Sotiriopoleos. (Acesta a murit dement).

1855 Fevruar 1. Să face Arhiereu titular Calinic Miclescu Egumen Monastirei Slatina. (Acesta din Egumen al Monastirei Slatina, apoi Locotenent şi Mitropolit cu decret domnesc a Domnului Ioan Cuza, apoi Metropolit canonic şi Primat României).

1855 Fevruar 12. Să face Arhiereu Arhimandritul Marchian cu titlu Ierapoleos. (Acesta a încetat din viaţă la Botoşani ş'a făcut o şcoală ce-i poartă numele până astăzi).

Preasfinţite!

Boalele şi vrâsta răpind mare parte din Arhieriei cari făcă podoaba clerului nostru Român, ne videm astăzi sim-

ținând nevoia acestuia de multă cuviință și însemnat oficiu, pentru că totodată au trecut ani la mijloc de când nu s'au făcut din ieroarhimandriții țării vre unul la această treaptă, prin urmare trebuință cerând de vre unul sau doi Arhiepiscopii, ca să mai fie în Capitalie, am luat îndrăzneală a mijloci către preosfinția Voastră să puneți în lucrare prin chipurile ce cunoașteți mai legiuit această trebuință și vom rămâne ai preosfinției Voastre, fii duhovnicești și slugi.
(Fără dată).

Această cerire are rezoluția următoare: «Va sta aceasta în Conдика Sfântă.»

Iscălit: *Chesarie Sinadon.*

Este foarte mare numărul cetățanilor din Iași cari cer să li se hirotonisească Arhiepiscopii.

1862. Ghenar 27. Isaia Vicol este hirotonisit Arhiepiscop titular cu numele Dioclias. (Fost eclisiarh la Socola, profesor de tipic și în urmă Episcop Romanului. El a făcut și casele Episcopiei de astăzi, prin stăruința rudei sale Floru, și acesta apoi a fost episcop acolo).

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Prin ordinul preasfinției Voastre, dela 15 a încetatei Ghenarie, prin care mă chemați la Iași pentru hirotonia de Arhiepiscop, am cerut îndată și voia și binecuvântarea dela Preasfințitul Mitropolit al României, spre a veni la Iași pentru acest scop, carele prin porunca din 22 Ghenar îmi dă această voce, și atât cerirea cât și voia priimită se alătură pe lângă aceasta No. 1 și No. 2.

1862 Februar 3.

Al Inalt Preasfinției Voastre plecat serv,

Isc. Dionisie Arhimandrit.

1862 Februarie 3. Arhimandritul Dionisie Romano este hirotonisit Arhiepiscop cu titlul Traianupoleos (Acesta-i Dionisie fostul Episcop al Buzăului).

1862 Martie 3. Arhimandritul Neofit Scriban este hirotonisit Arhiereu cu titlul Edesis. (Fost Episcop cu decret domnesc la Episcopia Argeşului).

1862 Dechemv. 29. Arhimandritul Melhisedec Ştefănescu este hirotonisit Arhiereu cu titlul Tripoleos. (Acesta-i învăţatul Episcop al Romanului, fost episcop la Ismail şi locotenent la Huşi).

1865 Iulie 4. Domnul Alexandru Cuza întăreşte pe Presfinţitul Calinic Hariopoleos de Arhiepiscop şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, primind Inalt Presfinţia Sa Pastorescul Toiag din luminata mână a Măriei Sale şi așa în patru a lunei curente, conform așezământului bisericesc de către subscrișii, împreună cu întregul cler asistat de mulțimea poporului și s'au făcut cu toată cinstea și buna cuviință suirea pe Inaltul Scaun al preasfintei Mitropolii a Înălțatului nostru părinte și stăpân Calinic Miclescu. Pentru care spre cea mai deapururea adevărire și știință sau scris serbarea aceasta bisericească, în această Sfântă Condică a preasfintei Mitropolii.

Subscriși: *Vladimir Irinupoleos Suhopan*
Isaia Dioclias Vicol.

1865 Iulie 10. Presfânta Episcopie a Romanului prin trecerea din viață a Arhiereului ei frăția sa D. Veniamin Roset, rămânând văduvă, Prea Înălțatul Domn Stăpânitor al Principatelor Unite Române, Moldova și Valahia, Alexandru Ioan Cuza după legile acestei de Dumnezeu păzite țări, prin Inalta Diplomă cu No. 2 au încredințat cârma acestei preasfinte Episcopii alesului de Dumnezeu D. Atanasie Troados și prin cartea noastră cu No..... sau întărit și din partea acestei presfinte Mitropolii pe preasfinția sa în această sfântă diregătorie, pentrucare spre știință sau trecut în această sfântă Condică.

Iscălit: *Calinic Mitropolit Moldovei.*

1865 Iunie 10. Preasfânta Episcopie Dunărea de Jos, înființându-se în timpul Domniei preainălțatului nostru stăpânitor al Principatelor Unite Moldova și Valahia, Alexandru Ioan Cuza la anul 1864, administrându-se până astăzi ca îndeplinitor de către frăția sa Arhiereul Melhisedec Tripoleos, Înălțimea sa prin înalta diplomă cu No. 5 au încredințat desăvârșit pastoria duhovnicească a acestei sfinte Episcopii frăției Sale Arhiereului Melhisedec, care prin cartea noastră No... sau întărit în această înaltă demnitate bisericească și de către această sfântă Mitropolie, sub a căreia jurisdicțiune se găsește. Drept care spre știință se înseamnă în această Sfântă Condică.

Subscris: *Calinic Mitropolit Moldovei.*

1865 Iulie 10. Preasfânta Episcopie a Hușului rămând văduvă prin trecerea către Domnul a Arhiereului ei D. Meletie Istrate și la care până acum trebuințele s'au îndeplinit prin locotenențe. Noi carii ne aflăm aicea frați arhieriei din ordinul și binecuvântarea Inalt Preasfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevei adunându-ne în biserica Preasfintei Mitropolii unde se cinstește și se prăsnuește hramul sfântului Mucenic Gheorghie, după hotărârile canonicești am chemat pe prea cuvioșia sa Arhimandritul Iosif Gheorghian, superiorul Monastirii Popauții întărit conform legilor țării și de către binecredinciosul Domn Stăpânitor al Principatelor Unite Române Alexandru Ioan I. ca pre un cinstit și vrednic bărbat de a primi duhovniceasca cârmă a păzitei de Dumnezeu Eparhii Hușilor. Pentru care dar s'au și scris numele său în această Sfântă Condică a preasfintei Mitropolii Moldovei. (Acesta-i fostul primat al României).

Subscriși: *Chesarie Sinadon*
Vladimir Irinupoleos Suhopan.

1874 Dechemvrie 21. Arhimandritul Calinic Dima este hirotonisit Arhiereu titular cu numele Sardeon. (A fost E-

episcop al Huşului ş'a murit în Iaşi îndepărtat pentru rele purtări).

În ziua de 5 a lunii Mai săvârşindu-se din viaţă fericitul întru pomenire Mitropolitul Nifon al Ungro-Vlahiei, Primat al României, Marele colegiu au ales la 31 Maiu 1875 la scaunul primaţial pe Înalt Preasfinţitul D.D. Calinic Miclescu, Mitropolitul Moldovei şi Sucevei şi s'a numit în acest scaun primaţial al Ungro-Vlahiei cu Înaltul Decret Domnesc No. 954/75. Iar la scaunul rămas vacant al Mitropoliei Moldovei şi Sucevei marele colegiu a ales în ziua de 10 Iunie 1875 pe preasfinţitul Episcop al Argeşului D.D. Iosif Naniescu, carele sau instalat în acel scaun Mitropolitan al Moldovei în ziua de 10 Iulie acelaş an.

Datele respective fiind luate din actele oficiale aflate în cancelaria Sfintei Mitropolii Moldovei şi Sucevei, am încheiat prezentul proces verbal în această condică spre ştiinţă şi regulă.

Subscris: Şeful Cancelariei: *Economul Stavrofor Ştefănescu*
1902 Maiu 15.

1879 Octomvrie 27. Se recomandă de Sf. Sinod a se hirotonisi Arhieriei Prea cuviosul Arhimandrit Callistrat Orleanu cu titlu de Bârlădeanu locotenent al Eparhiei Huşului, iar prea cuviosul Arhimandrit Valerian Ştefănescu cu titlul de Piteşteanu. (Sunt în viaţă şi P. S. Calistrat este membru la Revista «Biserica Crtodoxă»).

1881 August 15. Se hirotoniseşte Arhieriu Arhimandritul Narcis cu titlul de Botoşăneanu. (Acesta s'a retras la Monastirea Neamţului unde timp îndelungat s'a ocupat cu descrierea monumentelor şi documentelor Monastirei, scriind şi istoria acei lavre după monumentele păstrate).

1886 27 Dechemvrie se hirotoniseşte Arhieriu Arhi-

mandritul Dositeiu Periețianu cu titlul de Botoșeneanu. (A încetat din viață și s'a înmormântat la Cernica).

După încetarea din viață în anul 1886 August în 14 zile a fericitului întru amintire D. D. Calinic Miclescu Mitropolit Ungro-Vlahiei și Primat al României, marele Colegiu a ales în ziua de 22 Noemvrie 1886 la scaunul primațial al Ungro-Vlahiei pe Prea Sfințitul D. D. Iosif Gheorghian, Episcop Dunărei de jos, alegere, care s'a confirmat prin Inaltul decret Regal No. 2970/86, iar investitura a avut loc la 30 Noemvrie acelaș an.

În locul vacant la Episcopia Dunărei de jos, marele Colegiu a ales în ziua de 10 Dechemvrie 1886 și Majestatea Sa Regele a numit prin Inaltul Decret regal No. 3007, din 13 Decemvrie acel an pe Preasfințitul Arhiereu D. D. Dr. Partenie S. Clinceni, Episcop al Dunărei de jos. (Persoană cunoscută de toți. Lui se datoresc palatele Episcopiei de Dunărea de jos și a Metropoliei Moldovei, prin stăruința sa s'a rădicat).

Investindu-se de Majestatea Sa Regele în ziua de 14 Decemvrie acel an.

Datele respective fiind luate din actele oficiale a Cancelariei Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei, am încheat prezentul proscript-verbal în această Condică Sfântă spre știință și regulă.

1886 Dechemvrie 31. Arhimandritul Ioanichie (Floru) este hirotonisit Arhiereu cu titlul Băcăoanul. (Acesta a fost profesor ș'apoi Episcop Romanului după Isaia Vicol).

1897 Iulie 5. Arhimandritul chir Conon Aramescu Donici este hirotonisit Arhiereu cu titlul de Băcăoanul. (Actualul Episcop de Huși, călugăr din Monastirea Neamțului și fost profesor).

1898 Maiu 30. Arhimandritul Varlaam Răileanu este hirotonisit Arhiereu cu titlu de Craioveanu. (A încetat din viață în București și s'a înmormântat la Cernica).

1899 Iulie 3. Cucernicul preot ieromonah Calist Ialomițeanu este hirotonisit Arhiereu cu titlul de Botoșeneanu. (Este în viață și e profesor).

PROCES-VERBAL.

După încetarea din viață în ziua de 26 Ianuarie 1902 a fericitului întru pomenire a Mitropolitului Moldovei D. D. Iosif Naniescu, Majestatea Sa Regele nostru Carol I prin Înaltul Decret No. 318 a. c. luni a numit pe subscrisul Dr. Partenie S. Clinceni pe atunci Episcop al Dunărei de jos Locotenent-Mitropolit, iar la 8 ale luni Fevruarie a. c. Marele Colegiu alegându-ne de Mitropolit al Moldovei și Sucevei în locul vacant, prin Înaltul Decret regal No. 538/902 am fost confirmat în scaunul acestei de Dumnezeu păzite Eparhii și în ziua de 14 ale aceleași luni Fevruarie investit de Majestatea Sa Regele odată cu preasfințirii Episcopi sufragani jurisdicțiunii acestei Sf. Mitropolii D. D. Dr. Aramescu Donici și D. D. Dr. Pimen Georgescu, cel întâi ales de marele Colegiu în ziua de 8 Fevruarie a. c. și confirmat cu înaltul decret regal No. 539/902 în locul rămas vacant la scaunul Sfintei Episcopii a Hușilor, prin încetarea din viață a fericitului întru pomenire Episcop Silvestru Bălănescu, pe care l'a succedat ca Locotenent Preasfințitul Arhiereu Callistrat Orleanu Bârlădeanu până la alegerea Preasfințitului Dr. Conon Aramescu.

Iar cel al doilea Sufragan Preasfințitul Dr. Pimen Georgescu, ales Episcop al Eparhiei Dunărei de jos în locul nostru în ziua de 11 Fevruarie 1902 și confirmat în scaunul acelei de Dumnezeu păzite Eparhii prin înaltul decret Regal No. 563 din 12 Fevruarie acel an, Instalarea noastră în scaunul Metropolitan făcându-se astăzi 24 Fevruarie 1902 de către D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice Spiru Haret, am încheat prezentul proces-verbal în această Condică Sfântă spre știință și vecinică amintire.

Iscălit: *Parthenie Mitropolitul Moldovei și Sucevei.*

1902. Prea cucernicul Econom Gheorghe Gheorghiescu numit apoi Ghenadie s'a hirotonisit Arhiereu cu titlu de Băcăoanu. (Actualul Episcop al Râmnicului Noul Severin).

1909 Maiu în 23. Arhimandritul Nicodim Munteanu este hirotonisit Arhiereu cu titlu Băcaoanu. (Acum este vicarul Mitropoliei Moldovei).

Cu această hirotonie se încheie Condica Sfintei Mitropolii de Iași, câtă ni s'a păstrat.

Aicea se termină Condica hirotoniilor de Arhieriei a Sf. Mitropolii de Iași. Condica este în folio, legată în piele și bine conservată. Până la 1862 este scrisă cu buchi, iar de atunci cu litere. Mai adaug, că până în timpurile noastre erau înscrise în Condică numai Actul alegerilor, nu și mărturisirea de credință a nou alesului, pe când în timpurile de acum sunt transcrise și mărturisirea lor de credință cu subsemnătura proprie a alesului.

- C. Erbiceanu.

DUMNEZEIREA SFINTEI SCRIPTURI PROBATĂ ÎN VIAȚA.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 7).

După mărturia ziarelor, *Petru Impăratul Braziliei*, a zis despre Sfânta Scriptură:

«*Eu iubesc Sfânta Scriptură. În fiecare zi citesc ceva din ea și cu cât citesc mai mult, cu atât o iubesc mai mult. Sunt oameni cărora nu le place Sfânta Scriptură. Eu nu-i pot înțelege*».

* * *

Cunoscutul botanist și paleontolog elvețian *Oswald Heer* scria tatălui său în tinerețe, când nu se hotărâse încă dacă trebuie să studieze științele naturale sau teologia.

«Niciodată nu voi părăsi nici natura nici Sfânta Scriptură. Chiar dacă natura va fi aceea asupra căreia mi voi îndrepta toată gândirea și simțirea mea în tot timpul vieții, totuși niciodată nu voi lăsa neîntrebuințate celelalte izvoare sfinte. Foarte adesea, mai ales când pașii mi vor începe să șovăiască sub greutatea vieții, mă voi apropia de acel izvor—de Sfânta *Scriptură—și voi scoate din el curaj și puteri nouă. Dacă dimpotrivă chemarea mea va fi să conduc pe oameni către cuvântul lui Dumnezeu, niciodată nu voi uita natura, ci voi asculta adesea cu luare aminte cum ea mi descoperă în șoapte tainice puterea înțelepciunea și bunătatea lui Dumnezeu».

*Justus Heer. Osw. Heer, Lebensbild eines
schweizerischen Naturforschers.*

* * *

«Cartea cărților, Sfânta Scriptură», scrie marele pictor german *Julius Schnorr* «este nesecată și în ceea ce privește arta». Descriind în trăsături mari începutul istoriei omenirii și luminând desfășurarea ei, aruncând raze de lumină asupra lucrurilor viitoare și a sfârșitului, și îmbrățișând astfel întreagă istoria omenirii, ea dă artei în orice clipă prilejul și îndemnul să coloreze lucrurile cu colorile ei. Și dacă această carte ne conduce și ne nvață și totodată ne dă istoria fiecărui om în parte și a inimii sale și îi pune în față oglinda adevărului, atunci vine și arta cu umbre și lumini și își depune contribuția ei, pentru ca omul să se poată cunoaște pe sine însuși. Nicio altă istorie nu ne arată cu o atât de plastică limpezime, ce e cu omul; niciuna nu ne pune înainte ca ea plăcerea și fericirea paradisiului, împăcarea și păcatul, pedeapsa, frica și moartea. Niciuna nu dă îndemnuri mai puternice și pilde mai frumoase pentru orice împrejurare din viața omenească. Nicio altă carte nu oferă o expunere așa de pilduitoare, ca Biblia, așa de potrivite obiecte, cu fețe deapauri nouă, pen-

tru acele plastice. Deaceea arta se apropie neconținut de acest isvor nesecat și se adapă din el».

Christoterpe 1887.

* * *

La intrarea ilustrului scriitor francez *Pierre Loti* în Academie, ca membru ordinar, directorul Academiei—*Mezières*—i a adresat între altele și următoarele cuvinte:

D-ta ne-ai descris într'o carte impresiunile din copilărie. Citind această carte ni se pareă că te vedem în mijlocul alor D-tale, înconjurat de o iubire fragedă, ferit de cele dintâiu lovituri ale vieții de dragostea unei mame și a două mătuși scumpe, având înaintea ochilor numai scene plăcute, verdeață și flori și totuș adânc pătruns de durerosul sentiment al realității, care te-a însoțit mai târziu pe întinsul mărilor. Poate că precocitatea simțirilor D-tale seriozitatea și profunditatea celor dintâi impresiuni ale D-tale, se datoresc educațiunii religioase ce ai primit. *Sf. Scriptură este o mare carte poetică.* Câte icoane frumoase, câte gândiri puternice au trebuit să pătrundă în sufletul D-tale, fără ca să-ți fi dat seama, în fiecare seară, când tatăl D-tale pronunță rugăciunea cu glas tare în numele și în față întregii familii! La treizeci de ani după aceea ți-ai adus aminte, fără să vrei și ai pus în operele D-tale versuri din Biblie. Ai șovăit la alegerea între două cariere: Dacă nu te-ai fi făcut marinar, te-ai fi făcut desigur preot, și în orice caz tot poet erai, precum ești.

Semaine religieuse.

* * *

Un misionar englez istorisește următoarea întâmplare din timpul misiunii sale printre păgâni:

Odată predicam într'un loc deschis. Ascultătorii mei erau în cea mai mare parte tineri. Unul dintre ei mă întrerupse. Mă întorseiu atunci către unul din ajutoarele

mele și 'i făcu-i semn ca să procedeze cu tânărul turburător, așa cum procedă în totdeauna în asemenea cazuri. Acesta dete roata cetei de ascultători, pânăce descoperi pe cel cu pricina. Intră în vorbă și'l trase deoparte, așa ca conversația lor să nu mă mai poată stânjeni. Vedeam cum el căută în Noul Testament un pasagiu după altul și le arată păgânului. Aceasta dură un ceas întreg, după care păgânul se depărtă foarte gânditor. Când întrebaiu pe ajutorul meu, ce a făcut, el îmi răspunse foarte vesel: «Am avut o convorbire foarte interesantă. Tânărul păgân 'mi a pus tot felul de întrebări și a ridicat tot felul de obiecțiuni, iar eu i-am răspuns la toate cu pasagii din Sfânta Scriptură, pânăcând el a răspuns mirat: *«Aceasta e o carte minunată. Ea răspunde la cele mai tainice dorinți ale sufletului meu înainte chiar de a le fi exprimat»*.

Mai târziu am primit din partea acestui tânăr o scrisoare în care mă rugă să-l învăț mai multe despre creștinism. Acum el e botezat demult și e unul din cei mai luminați creștini.

Calwer Missionsblatt. Aprilie 1900.

* * *

Un vânzător de Biblii se duse odată în portul Breinei și văzù un vapor plin de emigranți, cari plecau în America. Când se urcă pe vapor fu rău primit. Un bătrân cu părul alb nu știà cum să-și bată joc mai rău de Sfânta Scriptură, iar un tânăr 'i băgă sub nas o pungă plină cu bani de aur și argint, pe care'i sună într'una și ziceà: «Aici înăuntru e Dumnezeuul nostru». Vânzătorul de Biblii părăsi vaporul adânc mâhnit. În ziua următoare, când se duse dinnou în port, vaporul eră tot acolo. El vru să treacă mai departe, căci se gândià: Cu oamenii aceștia nu se poate face nimic. Totuș o mână nevăzută 'l împingeà spre vapor. Se urcă deci în vapor și acum găsi lucrurile

cu totul altfel. Călătorii stau toți liniștiți. Niciun cuvânt de batjocură nu se aude. Mai mulți chiar cumpără câte o Biblie. Mirat, vânzătorul întreabă: «Cum se face că azi sunteți cu totul altfel decât ieri? Călătorii 'i arătară pe bătrânul care în ziua precedentă 'și bătea joc de Biblie. El stă înghemuit într'un colț și pe față-i se citiă o adâncă durere. Călcase greșit, pe când umblă pe cuverta vaporului și căzuse înăuntrul vaporului. Viața nu'i eră în primădie și nici vre-un membru nu'i eră sfărâmat, dar simția o durere vie în tot trupul și 'i perise cutotul pofta de luat în răs. Despre cellalt care zicea că 'și are Dumnezeu în pungă, călătorii povestiră că se dusesse seara într'o cărciumă din port, băuse mult și 'i se furaseră banii. Acum eră la poliție, ca să vadă nu 'și o găsi Dumnezeu. *Nu e de mirare că după o astfel de certare dumnezească, nu numai că luarea în răs încetase, ci că unii dintre ei 'și veniseră în minți și simțiau trebuința de a avea cuvântul lui Dumnezeu.*

Victor. Erinnerungen aus seinem Leben.

* * *

Misionarul englez *Young*, care a predicat peste 30 de ani Indienilor din Canada, vorbește cu multă căldură de respectul pe care acești sălbateci, trecuți la Creștinism, îl poartă Sfintei Scripturi. Iată un exemplu:

Un indian creștin veni cu fiul său din depărtare ca să pescuiască pe țărmul marilor lacuri. Pescuitul le isbuti. După ce puseră peștele bine, adică după ce 'l așezară pe niște lemne sus, ca să nu fie mâncat de vulpi și de lupi, tatăl zise fiului: «Băete, mâine ne'ntoarcem acasă. Pune în legătura ta și *Cartea cerească* (Sfânta Scriptură), ca s'o avem pe drum înapoi». Băiatul își făcù legătura și se pregăti de drum, când iată că veni un unchiu al lui și 'i zise: «Nepoate, împrumută'mi Cartea cerească a ta, ca să

citesc ceva în ea, căci pe a mea am împrumutat-o cuiva și nu'mi a mai adus-o». Tânărul își desfăcù legătura, luă Sfânta Scriptură din ea și o dete unchiului său, care o luă la el în cort. În ziua următoare tatăl și fiul porniră la drum disdedimineată. Iși puseră patinele (ski) în picioare și merșeră douăzeci de ceasuri fără întrerupere. Seara 'și făcură o bortă în zăpadă, fripseră un iepure, mâncară, se închinară și se culcară. În ziua următoare merșeră încă douăzeci de ceasuri și ajunseră acasă. Acum tatăl vrù să citească ca de obicei o bucată din Sf. Scriptură și zise fiului său s'o scoată din legătură. Acesta însă 'i spuse că a dat-o unchiului său, care nu 'i a înapoiat-o. Tatăl se întristă, dar nu zise nimic, ci se culcă. A doua zi se sculă până'n ziuă, își luă ceva merinde în legătură și porni la drum înapoi. Seara târziu ajunse la locul unde dormise împreună cu fiul său cu două nopți mai înainte. În ziua următoare merșe încă douăzeci de ceasuri, luă Sf. Scriptură dela fratele său și se 'ntoarse acasă cu această neprețuită comoară a sufletului său. *Iată un sârman Indian, care merge optzeci de ceasuri cu patinile prin zăpada pădurilor seculare din nord-vestul Canadei, pentru a'și lua Biblia. Cine dintre noi ar fi în stare să facă așa ceva?»*

Monatsblatt für Missionsstunden. Ianuarie 1896.

*
* *

În scrierea festivă asupra jubileului de 50 de ani al unui institut de epileptici, citim următoarele cu privire la însemnătatea ce are Sfânta Scriptură pentru învățarea acestui fel de nenorociți:

«*Mai presus de toate obiectele de învățământ stă religiunea creștină, care exercită cea mai adâncă și mai simțită influență asupra sufletelor în cari e primită, fiindcă ea e pentru omenire o realitate istorică. Ea deschide inima*

către iubire, o scapă astfel din cătușele egoismului și întemează în ea un cer de pace și de iubire. E mai presus de orice îndoială, că idioții, ca și copiii, sunt în stare să asculte nu numai de glasul conștiinței, ci și de părțasia cu Dumnezeu și prinurmăre și ei pot lua parte la împărăția cerească. *Cine nu'și dă osteneală să conducă pe idioți la comunitatea cu Dumnezeu prin mijlocirea istoriei biblice, acela neglijează să întrebuinteze cel mai înalt mijloc de învățatură, cea mai puternică pârghie, pentru a-i ridică din imbecilitatea lor sufletească. Experiența a arătat că acei idioți, cari se tem de Dumnezeu și 'L caută, cari iubesc pe Mântuitorul, se vindecă mai repede de suferința lor».*

*Denkschrift zur Feier des fünfzigjährigen
Bestehens der Anstalt Stetten.*

* * *

Marele predicator englez *Spurgeon* zicea despre Sfânta Scriptură ca carte de predică:

«Predic despre Evanghelie de 40 de ani. De mai mult de 36 de ani îmi tipăresc predicile. Cele cari apar săptămânal au ajuns acum la 2200. Am prinurmăre dreptul să vorbesc de bogăția Sfintei Scripturi ca carte pentru predicatori. Fraților, ea e nescabilă. Nu e greu să găsești în ea neconținut subiecte de predică cu totul nouă, căci variațiunea ei e tot așa de mare ca și bogăția. O viață lungă e deabia de ajuns, ca să ajungem la țărnițele acestui pământ plin de lumină. În cei 40 de ani ai preoției mele am atins numai ciucurii dela haina adevărului dumnezeesc, și ce putere a isvorit din ei! *Cuvântul dumnezeesc, este, cași autorul său, nesfârșit, nemăsurat. Dacă ați fi chemați să predicați în veci, Sfânta Scriptură v'ar fi de ajuns pentru vecie».*

L. Oehler, Spurgeons Leben.

* * *

Bătrânul pastor elvețian *A. Strauss*, un renumit predi-

cator, a spus într'o predică: «*Când voiuri murii să-mi puneți această Biblie sub cap*». Zicând acestea ridică în sus Biblia ce ținea în mână. «Pe acest cuvânt voiuri eu să mor și cu el să mă înfățișez la poarta cerului. Și când Sfântul Petru mă va întrebă: Cine e acolo? eu voiuri răspunde: «Un biet păcătos, bătrânul Strauss, pastorul din Iserlohn care a fost fericit pe pământ mulțămiiă acestui cuvânt». O fată de doisprezece ani, care a auzit aceste cuvinte ziceă că nu va uită în veci gestul cu care bătrânul pastor a ridicat Biblia în sus și fericirea cerească ce se citii pe fața lui, când vorbiă de Biblie.

A. Strauss von E. Frommel.

* * *

Gladstone, marele bărbat de stat al Angliei, scrie în prefața unei ediții populare a Sfintei Scripturi următoarele:

«In ce criză, nevoe sau încurcătură din viață s'a arătat sau se va arăta fără efect această comoară neseacăă? Care misiune, care situațiune din viață nu câștigă în fiecare zi, în fiecare ceas prin aceste cuvinte, cari nu pierd din putere repețindu-se, cari au în ele și azi, cași în ziua în care au fost pronunțate întâia oară, frăgezimea tinereții și a nemuririi? Dacă cercetătorul tăcut își deschide inima sa, lor, pentru a le primi în ea, osteneală sa nu va fi în zadar. In singurătatea unei odăițe, în liniștea nopții, pe patul de suferință și în fața morții, pretutindeni Sfânta Scriptură stă alături de noi, cuvintele ei vindecă și alină, îndreptează și'ndrumează, întăresc și dau îndemn spre tot ce e bun. Mai mult chiar: în învălmășala sfatului comunei, a tribunalului, a străzii sau a pieții, când deșteptarea pornirilor egoiste, a afacerilor sau a poftelor pare a pune stăpânire deplină pe orice gând al oricărui suflet, chiar și atunci, tocmai atunci, se aude glasul Sfintei Scripturi, dulce și potolitor și unul sau altul din cuvintele ei dă aripi sufletului, încât el își ia sborul ca o porumbiță și'și găsește pacea».

Kirchenfreund, 1898.

* * *

In Paris se formase cam pe vremea revoluției celei mari o societate, în care se adunau odată pe săptămână cei mai mari necredincioși de atunci, pentru a da pe față—cum ziceau ei—«prostiile Bibliei» și a lua în răs Sfânta Scriptură. Intr'o seară însă, pe când acești oameni erau ocupați cu lucrul lor și pentru ajungerea scopului lor drăcesc citiseră o bucată din Evanghelie, se sculă deodată filosoful *Diderot*, care până aci nu fusese cel din urmă, nici cel mai puțin vorbăreț dintre ei, și cu o mină serioasă, cum nu avusesse până atunci niciodată, zise: «Domnilor! Poate să fie cu această carte oricum, dar *respectul pentru adevăr mă face să mărturisesc fără pornire și fără părtinire că nu știu pe nimeni, nici în Franția nici altundeva în lume, care ar fi în stare să scrie sau să vorbească cu mai multă măiestrie și talent decât pescarii și vameșii, cari au scris aceste istorii. Indrăsnesc chiar să zic, că niciunul din noi n'ar fi în stare nici măcar pedeparte să scrie o istorioară, care să fie așa de simplă și totodată așa de sublimă, așa de frumoasă, de mișcătoare, de un efect așa de puternic asupra inimii și care să exercite o înrâurire, pe care veacurile n'o pot slăbi, cum exercită fiecare și chiar cea mai neînsemnată istorisire a patimilor și morții lui Iisus Christos». Când isprăvi el de vorbit, râsul, de care o clipă mai înainte răsunase sala, încetă deodată și o tăcere adâncă și generală 'i luă locul. Se simți adevărul cuvintelor sale și chiar ceva mai mult decât aceasta. Toți plecară acasă tăcuți și nu după multă vreme societatea se descompuse.*

Krummacher, Passionspredigten.

* * *

Tot cam pe vremea revoluțiunii celei mari un consul strein mîncă la masă într'un restaurant cu mai mulți liberquetători. Aceștia luau în răs Sf. Scriptură și nu'i re-

cunoșteau nici o valoare, nici din punct de vedere moral, nici istoric, nici poetic. Intr'o zi, după masă, consulul zise:

«Domnilor! Tot umblând pela anticvari am găsit un manuscris vechiu, din care am citit azi dimineață o pagină, care m'a încântat prin puterea și frumusețea ei poetică. Imi veți dà voie să vă fac să fiți și D-voastră încântați o clipă.

După aceea citi o pagină din profetul Abacuc și toți fură transportați de majestatea cuprinsului și a formei. După ce pasagiul citit fu lăudat pe toate tonurile, consulul zise:

«Domnilor! Ceeace v'am citit este numai o pagină din această Biblie, despre care vorbiți mereu, fără s'o cunoașteți și în care eu cred. Restul cărții e la aceeaș înălțime cu această pagină, care v'a umplut de uimire».

L. Pestalozzi, Die christliche Lehre in Beispielen.

* * *

Un Olandez din Colonia Capului, văzând într'o zi pe un Hotentot citind din Biblie, 'i zise cu dispreț: «Această carte nu este pentru dealde tine». — «Ba e pentru mine», răspunse Hotentotul. — «De unde știi?» — «Pentru că în ea am întâlnit numele meu» — «Numele tău! Unde? Cum?» — «Iată-l», zise Hotentotul arătând pasagiul: *«Iesus Christos a venit în lume, ca să mântuiască pe cei păcătoși. «Păcătos, acesta e numele meu, de aceea cartea e pentru mine».*

E. Frommel, Fest und Fastenzeit.

* * *

Episcopul și renumitul predicator *Seiler* erà în tinerețe îndoelnic în chestiuni de credință. Un American 'i istorisi însă despre călătoriile sale misionare. *Seiler* ascultă cu multă luareaminte și crezù totce 'i spuse misionarul. Dar deodată misionarul 'i zise: *«Așa. Pe mine mă crezi, dar*

cuvintele Domnului nu le crezi!» Seiler fu sguduit până în adâncul sufletului de această observațiune. Increderea în cuvântul lui Dumnezeu prinse dinnou rădăcini în inima sa și el ajunse un erou al credinței.

L. Pestalozzi, Die christliche Lehre in Beispielen.

* * *

Evlaviosul și plinul de duh poet olandez *Da Costa*, care a trăit multă vreme orb, anunță o conferință pe vremea când necredinciosul teolog german David Friedrich Strauss făcea mult sgomot cu scrierea sa «Viața lui Iisus». Conferențiarul făcuse cunoscut că va vorbi împotriva lui Strauss. În ziua hotărâtă sala gemea de credincioși și de necredincioși. Da Costa se urcă pe tribună cu Sfânta Scriptură 'n mână, citi versetele 13—15 din cap. XII al Faptelor Apostolilor și ținu o predică mișcătoare despre «Roza sau trandafirul din Ierusalim», adică despre acea tânără fată cu numele Roda, despre care se vorbește în acele versuri, că de bucurie că Sf. Apostol Petru scăpase din închisoare, a uitat să-i deschidă poarta și l'a lăsat să aștepte afară, cutoatecă spunea celor din casă că a venit Sf. Petru. În toată predica nu s'a pomenit și nu s'a făcut nicio aluziune la Strauss și la scrierea lui. Ascultătorii răpiți de frumusețea cuvântării, uitaseră despre ce anunțase Da Costa că va vorbi. Când isprăvi, el începù să suradă ascultătorilor săi și zise: «*O așa de mică, dar credincioasă roză, cum e Roda Sfintei Scripturi, prețuește mult mai mult decât necredinciosul Strauss*».

Quelwasser, anul VI.

* * *

După cum cineva, deșteptându-se dimineața se simte amorțit din cauza aerului închis și stricat din cameră, dar dacă deschide fereastra și respiră aerul curat al dimineții

se simte înviorat; sau după cum acelaș om sau altul se duce la munte și se înviorează, întărește și însănătoșește trăind în aerul de munte, care purifică sângele și întărește nervii, totastfel *cuvântul lui Dumnezeu înnoește și întărește, prin duhul care se revarsă din el, gândul și inima celui care'l citește sau ascultă cu luare aminte. Ce mare pierdere este că atâți și atâți oameni nu deschid fereastra sufletului lor aromaticului aer de dimineață al cuvântului lui Dumnezeu și nuși aerisesc gândul și inima săptămâni, luni sau ani întregi, ori chiar toată viața!* Când ne îmbolnăvim de piept, de nervi, sau de stomac ori de altceva, câte sacrificii de timp și de bani nu facem ca să ne vindecăm, dar la vindecarea sufletului prin cuvântul lui Dumnezeu prea puțini ne mai gândim, deși toți suntem bolnavi sufletește!

Zeller, Monatsblatt, 1853.

* * *

Acum câțva timp se scufundase o corabie cu mărfuri în Oceanul Pacific. Matrozii cari scăpară cu viață debarcară într'o insulă, pe care știau că locuiesc antropofagi. Cum se dădură jos din bărci, alergară și se ascunseră într'un tufiș de frică să nu fie mâncați de locuitorii insulei. Foamea însă 'i. făcù să-și părăsească deși cu multă frică, ascunzătoarea lor. Unul dintre ei se duse mai departe în recunoaștere. Ceilalți îl auziră strigând deodată plin de bucurie: «Veniți, veniți să mergem fără frică». El dăduse peste o Biblie și erà încredințat că nici o primejdie nu'i amenință, căci știà, că, *unde pătrunde Biblia, acolo antropofagia încetează.*

Basler Fest. 1879.

* * *

In viața lui *James Garfield*, fost președinte al Statelor Unite din America, citim următoarele:

«Vechea Biblie a casei erà obiectul înjurul căruia se:

adunau Duminica toți membrii familiei Garfield. *Ea erà pentru această familie, în timpul copilăriei lui Garfield, ceea ce este constituția pentru un stat și caracterul pentru fiecare om.* În lipsa lor de cărți, profesori, bani și altele de acest fel, Biblia erà pentru ei *un izvor nesecat de plăceri sufletești și o bogată despăgubire pentru tot ce n'aveau.* *E cu totul imposibil să se descrie măcar cât de searbăd, ce nespusă fericire a gustat această familie din citirea Sfintei Scripturi.* Atât numai se poate spune, că înțeleptele ei învățături s'au întipărit adânc în inima lui James Garfield și că la vârsta de 40 ani el cunoștea așa de bine Sf. Scriptură că mai toate cuvântările sale erau presărate cu nume, pilde și maxime din ea, ceea ce da cuvântării lui un deosebit farmec și mișcă pe ascultători».

Thayer, James Garfields Leben.

I. Mihălcescu.

Soborul mai marilor Voevozi Mihail și Gavriil și ale celor fără de trupuri și cereștilor cete îngeresti.

Cuvântul înger, derivat din grecescul ἄγγελος, înseamnă vestitor, trimis și arhanghel, dela Ἄρχάγγελος, (ἀρχή, ἄγγελος) cel dintâiu înger, sunt creaturi spirituale, inteligente, nemuritoare, neademenite și mijlocitoare între om și Dumnezeu. Datoriile îngerilor în general sunt a preamări pe Dumnezeu și a cânta laudele sale.

Sfânta Scriptură a Vechiului și Noului Testament, precum și Sfânta Tradițiune primesc existența duhurilor bune și rele, a îngerilor și demonilor, având personală existență și create de Dumnezeu.

Despre timpul creaţiunii îngerilor, Sfânta Scriptură nu aminteşte nimic. Unii însă din Părinţii Bisericii primesc creaţiunea îngerilor, înainte de creaţiunea lumii văzute, precum sunt: învăţatul Origen, sfântul Vasilie cel Mare şi Sfântul Grigorie din Nazianz. Alţii, după aceea şi alţii într-un acelaş timp, precum de această părere este fericitul Augustin. Dintre aceste păreri, cea mai probabilă pare a fi cea de a treia, în care îngerii au fost creaţi în timpul creaţiunii lumii văzute. Cei ce sunt de această părere, se deosebesc iarăşi între dânsii, pentru ziua creaţiunii îngerilor, în cât unii din ei primesc ca ziua creaţiunii lor pe cea dintâi, iar alţii în ziua a patra.

În cât priveşte natura îngerilor, Sfânta Scriptură şi Sf. Tradiţiune ne învaţă, că îngerii sunt duhuri nemateriale şi netrupeşti, însă unii din Părinţii Bisericii, dând îngerilor un trup oarecare de natura eterului şi duhovnicesc, precum sunt Sfântul Vasilie, Grigorie şi Ioan Damaschin. Deşi fără de trupuri, îngerii se găsesc în loc, Dumnezeu fiind singur pretutindenea de faţă, cu toate acestea, din cauza mişcărei lor lesnicioase, se strămută uşor şi repede dintr'un loc în altul.

Toţi îngerii au fost creaţi de Dumnezeu buni, întru cât bunul Dumnezeu numai îngeri buni a putut să creeze, însă au fost creaţi liberi, putând să rămână şi să înainteze în bine şi să se întoarcă spre rău. Unii dintre îngeri, din cauza mândriei deşarte, s'au depărtat dela Dumnezeu şi astfel din buni au devenit îngeri răi, demoni. În chipul acesta îngerii buni, creaţi de Dumnezeu, s'au împărţit după aceea în buni şi răi.

Îngerii buni sunt cei rămaşi credincioşi lui Dumnezeu. Îngerilor acestora chemaţi spre bine rămăind statornici, acum nu mai pot să păcătuiască.

Lucrările îngerilor buni sunt: Să laude şi să se închine lui Dumnezeu, îndeplinind poruncile lui, cele ce se reduc

mai cu seamă în cârmuirea lumii și în parte la întemeierea împărăției cerurilor. Să apere pe cei buni. În îngrijirea lor sunt copiii. Fiecare om născându-se primește de la Dumnezeu un înger păzitor, orânduit a-l îndemna spre bine și a nimici puterea demonului. Sunt îngeri protectori ai națiunilor și popoarelor. Să pedepsească pe necredincioși.

Se află deosebite cete ale îngerilor. Astfel Sfânta Scriptură amintește despre scaunele, domniile, începătoriile și așa mai departe. În scrierile atribuite lui Dionisie Ario-pagitul, îngerii cei buni se împart în trei întreite întocmiri sau rândueli, adică: I Serafimii, cheruvîmii, scaunele; II Domniile, puterile și stăpâniile și III Începătoriile, arhanghelii și îngerii.

Origen primește, că natura îngerilor și ființa este una și același a deosebitelor cete, provenite din deosebita întrebuințare a libertății. Biserica arată, că primește deosebirea ființei a diferitelor cete ale îngerilor și luminarea ceteror mai de jos, de cele de sus. Nominal în Sfânta Scriptură se amintește Mihail, Gavriil și Rafail, din cari cei doi dintâi sunt arhangheli.

Fiindcă îngerii se roagă lui Dumnezeu pentru noi și ne apără, mijlocind înaintea lui Dumnezeu pentru noi, urmează că trebuie să-i cinstim pre dâșii. După ce rugându-se unii pentru alții suntem încredințați, că rugăciunea dreptului înrăurează, trebuie să primim, că și rugăciunile îngerilor pentru noi înrăurează și pentru aceasta să-i rugăm pre dâșii, ca și ei să se roage pentru noi.

Sinodul al VII-lea ecumenic observă: «*Plăcut este înaintea lui Dumnezeu icoanele zugrăvite ale cinstiților îngeri și ale tuturor sfinților, a ne închină lor și ale sărută*». Acelaș Sfânt Sinod deosebește între cinste și adorațiune accentuând, că adorațiunea se cuvine numai lui Dumnezeu. Întru aceasta cinstim pe îngeri, neadorându-i pre ei, 'i rugăm însă, ca să se roage pentru noi și să ne apere.

Îngerii sunt înfăţişaţi sub nişte trasuri omeneşti. pentru că ei adesea ori se arată astfel la aceia, către cari Dumnezeu i-a trimis. Li se dau aripi, spre a însemna graba, rezecţiunea sau iuţeala, cu care ei se supun lui Dumnezeu şi ocrotirea, cu care înconjoară pe cei ce le este păzirea încredinţată. Vestimentul ce acoperă pe îngerii este uşor şi luminos; ei sunt totdeauna impresuraţi de un nor alb. Cam astfel este înfăţişat Gavriil, vestind Sfintei Fecioare Maria întruparea Cuvântului, Rafail conducând pe Tobia, Mihail aruncând la pământ pe lucifer.

Câte odată îngerii se zugrăvesc sub trasuri de copii mici, goli şi înaripaţi, embleme ale nevinovăţiei, altă dată ei sunt arătaţi în mod simplu, înconjuraţi de două aripi.

Invăţătura îngerilor vine dela Iudei. Ea este răspândită între Perşi şi Babiloneni. Se pare, că Iudeii pe timpul captivităţii Babilonice cunoscuseră numele îngerilor. Părinţii Bisericii nu sunt de acord în mod complet asupra naturei lor.

Sfânta Scriptură aminteşte în multe locuri despre Arhanghelul Mihail, socotindu-l ca îngerul protector al popoului iudaic. În deosebi vrednic de luare aminte este următorul loc din Apocalipsul, Sfântului Ioan Teologul: «Şi s'a făcut războiu în cer: Mihail şi îngerii lui au dat războiu cu balaurul; şi balaurul a dat războiu şi îngerii lui.—Şi nu au biruit; nici loc s'a aflat lor mai mult în cer. Şi s'a aruncat balaurul cel mare, şarpele cel vechiu, care se chiamă Diavolul şi Satana, celce înşală toată lumea: s'a aruncat pre pământ şi îngerii lui cu el s'au aruncat¹⁾).

Mulţi din Părinţii Bisericii, întemeindu-se pe acest loc din Sfânta Scriptură, primesc, că atunci, când îngerii s'au ridicat din mândrie împotriva lui Dumnezeu, arhanghelul Mihail conducând pe îngerii săi, a biruit pe cei răzvrătiţi aruncându-i din ceruri şi pentru iubirea sa către Dumne-

¹⁾ Apocal. Sf. Ioan Teologul. Cap. XII; vers. 7—10.

zeu, s'a învrednicit de un loc deosebit de cinste asupra îngerilor, cari au rămas credincioşi lui Dumnezeu. Unii dintre Sfinţii Părinţi mai ales, primesc şi aceea, că şi însuşi numele îngerului Mihail care înseamnă, *cine este ca Dumnezeu*, a fost semnalul luptei, ce s'au dat contra demonului şi a îngerilor săi, de către luptătorul Mihail, carele socotea pre Dumnezeu mai presus de toate şi îndemna pre îngerii la luptă contra diavolului şi a îngerilor săi, cari din cauza mândriei lor voiau să micşoreze mărirea lui Dumnezeu.

De asemenea vrednic de luare aminte este şi locul următor din epistola lui Iuda: «Iar Mihail arhanghelul, când cu diavolul pricindu-se, graiă pentru trupul lui Moisi» ¹⁾. Unii din Părinţii Bisericii întemeindu-se pe acest loc primesc, că între arhanghelul Mihail şi Satana s'a făcut luptă din cauza trupului lui Moisi, vrând ca Satana să ia acest trup.

Biserica, întemeiată pe părerile Părinţilor, zugrăveşte şi pe arhanghelul Mihail, purtând în mână sabie de foc şi la picioarele lui stând Balaurul. Considerând astfel pe arhanghelul Mihail, ca apărător şi ocrotitor al sufletelor de înşălăciunile demonului, şi câte odată 'l zugrăveşte ţinând o balanţă, în care deoparte este sufletul şi de cealaltă parte demonul.

Sfânta Scriptură aminteşte în mai multe părţi şi despre arhanghelul Gavriil, privindu-l ca pe îngerul înomenirii Domnului nostru Iisus Christos. După Sfânta Scriptură, Gavriil a tâlmăcit lui Daniil vedenia despre împăraţi, prevestindu-i viitoarea venire a Domnului Christos, după şaptezeci săptămâni de ani. El vesteşte lui Zaharia naşterea lui Ioan şi Preasfintei născătoarei de Dumnezeu naşterea Domnului nostru Iisus Christos. După unii Părinţi ai Bisericii el s'a arătat păstorilor, carii petreceau noaptea la câmp; tot el la nunţi; el s'a arătat lui Iosif, îndemnân-

¹⁾ Epist. Iuda. Cap. 1, vers. 9.

du-l să meargă în Egipt; el a întărit pre Domnul Christos rugându-se în grădina Ghetsimani; și el a răsturnat piatra de pe ușa mormântului Domnului Christos.

Biserica noastră prăznuește Soborul mai marilor Voevozi Mihail și Gavriil și a celor fără de trupuri și cereștilor cete la 8 Noemvrie ¹⁾. Intre acestea la 8 Noemvrie se prăznuește de Biserica noastră, nu numai soborul arhanghelului Mihail, după cum se amintește în Mineiul din Noemvrie, nici soborul arhanghelilor, ci Soborul Mai Marilor Voevozi Mihail și Gavriil și al celor fără de trupuri și cereștilor cete. Sobor în limba Bisericeii însemnează adunarea credincioșilor în cinstea și amintirea unui sfânt oarecare. Așa dar Soborul Mai Marilor Voevozi Mihail și Gavriil și ale celor netrupești și cerești cete, însemnează adunarea credincioșilor în cinstea și amintirea mai marilor Voevozi Mihail și Gavril și a celor fără de trupuri și cereștilor cete. Cu toate acestea nu se arată ciudată părerea, că aci sobor însemnează adunarea cetelor îngeresti de Mai Marii Voevozi, pentru izgonirea lui Satana și a urmașilor lui.

Biserica noastră, cu ocaziunea acestei sărbători, cântă următorul tropar:

«Mai Marilor Voevozi ai oștilor cerești, rugămu-vă pre voi noi nevrednicii, ca cu rugăciunile voastre să ne acoperiți pre noi, cu acoperemântul aripilor voastre cei netrupești, păzindu-ne pre noi cei ce cădem cu deadinsul și strigăm: Izbăviți-ne din nevoi ca niște mai mari peste cetele puterilor celor de sus».

Sărbătoarea aceasta se vede, că s'a introdus prea de timpuriu în Biserică. Din cea mai veche epocă Biserica a cinstit amintirea cetelor îngerilor și mai cu seamă a arhanghelului Mihail. Deja Marele împărat Constantin zidise

¹⁾ Biserica apusului prăznuește această sărbătoare la 29 Septembrie. Iar protestanții nu primesc cultul îngerilor.

în Bosforul din Constantinopole Biserică în cinstea arhanghelului Mihail, iar după aceea Iustinian, în dreptul acestei Biserici, pe coasta Asiatică, a zidit o Biserică închinată arhanghelului Mihail. După științele date nouă de renumitul scriitor francez Du Gange, se aflau în veacul de mijloc în Constantinopole și împrejurimi, mai mult de 15 Biserici închinată arhanghelului Mihail. Și în Roma chiar foarte de timpuriu a fost zidită o Biserică în cinstea arhanghelului Mihail. În epoca lui papa Simahu (498—514) se amintește, că prin îngrijirea lui s'a înfrumusețat și mărit Biserica arhanghelului Mihail din Roma, care invederează, că a fost zidită cu mult mai înainte de această epocă.

Și în altă parte se aflau Biserici, în mai multe părți, în amintirea arhanghelului Mihail, și mai renumită este aceea din Hones în Frigia.

De asemenea în România sunt zidite mai multe Biserici în orașe și monastiri în cinstea arhanghelilor Mihail și Gavriil, din cari unele sunt foarte vechi, făcând parte din monumentele istorice. Așa Biserica numită Stavropoleos din București, cu hramul Sfinții Voevozi, despre care se știe numai, că a fost restaurată în anul 1724, de ctitorii Nicolae A. Mavrocordat, Ioanichie Archiereul, Eustație și Aspria. Această Biserică se restaurează acum din nou și în mod radical, atât pictura în interior, cât și construcția în exterior, cu mari sacrificii, ce se fac de Onor Minister al Cultelor și Instrucțiunii Publice, prin Administrația Casei Bisericii și se crede, că această restaurare în scurt timp va fi terminată și Biserica sfințită.

Nu de mult s'a restaurat, înfrumusețat și sfințit Biserica Sfinții Voevozi din Calea Griviței în București, prin stăruința epitropilor acelei biserici. În orașul Ploești, se află zidită o Biserică în cinstea Sfinților Voivozi. Biserica din monastirea Văratecul tot în cinstea Sfinților Voivozi este zidită.

Afară de sărbătoarea amintită mai sus, Biserica noastră mai serbează anual și alte sărbători în cinstea arhanghelilor Mihail și Gavriil. Astfel în cinstea celui dintâiu, în zilele de 6 Septembrie, 8 și 18 Iunie, iar în a celui de al doilea, la 26 Martie, 11 Iunie și 13 Iulie.

Precum vedem creștinii mai în toate timpurile, din evlavie au zidit și împodobit biserici în cinstea Sfinților arhangeli Mihail și Gavriil și a tuturilor sfinților, rămași credincioși și supuși păzind și împlinind poruncile lui Dumnezeu.

C.

COMENTARII ȘI REFLEXII SCRIPTURISTICE

Fabule și ghicitori

Fabula este o poveste în care minerale, plante sau animale sunt socotite ca având calități și însușiri omenești ca: putința de a vorbi, conștiința de sine, voință etc.

La Ebrei fabula este întrebuințată mult mai puțin de cât parabola și alegoria. În Vechiul Testament nu avem decât două locuri în cari ni sunt păstrate 2 fabule. *Una* în cartea Judecătorilor cap. IX v. 8—16, care de sigur că nu a fost inventată atunci ad-hoc, ci a existat de mult în popor. *Alta* în II Reg. 14₁₀, care este mult mai mică.

* * *

De pe la finele sec. 15-lea a. Chr., timp de peste 300 de ani, Ebreii au trecut prin grele suferințe. După moartea lui Iosua adesea ori s'au arătat necredincioși Domnului. Pedeapsa nu a întârziat a veni peste ei pentru abaterile lor dela legea Lui. Popoare păgâne i-au subjugat și apăsă.

Suferințele grele ce îndurau, sub apăsarea acelor nea-

muri, îi făceau să-și aducă aminte de Dumnezeu. Iar Domnul, în marea lui îndurare, le trimetea, din când în când, conducători aleși și viteji, cari îi scăpau de tirani. Acești conducători temporari se numeau judecători. Fiecare dintre ei conducea poporul numai până când îl scăpa de sub jugul apăsătorilor. În urmă se retrăgea iarăși la căminul lui.

Unul din acești conducători a fost și Ghideon—numit și Ierubbaal=luptător contra lui Baal. Acesta liberă pe Israeliti de sub jugul Midianiților. La moartea lui lăsa 70 de copii din femeile lui legitime și unul anume Abimelech dela o țitoare¹⁾.

Deși pe vremea aceea în Israel nu era rege, totuși acest Abimelech voeste să domnească peste tot poporul.

Cu acest gând «s'a dus Abimelech, fiul lui Ierubbaal, la Sichem—locul de naștere al mamei lui (8₃₁)—la frații mamei sale și a grăit către ei și către toate rudele casei tatălui mamei sale, astfel: Vorbiți în auzul tuturor bărbaților din Sichem așa: ce vă este mai bine? Să vă stăpânească 70 de bărbați—toți feciorii lui Ierubbaal—sau să vă stăpânească unul singur? și vă aduceți aminte că osul vostru și carnea voastră sunt eu!»

Nu că doară fiii lui Ghideon ar fi avut vre-un drept de moștenire a se ridica pe tronul tatălui lor! Pe vremea aceea nici nu era rege în Israel, cu atât mai mult nu putea fi vorba de moștenire. Abimelech numai pentru a câștiga pe bărbații din Sichem atribuiă fraților lui vitregi astfel de gânduri.

«Și au grăit, în locul lui, frații mamei sale, în auzul tuturor bărbaților din Sichem, toate cuvintele acestea și-au plecat inimele lor după Abimelech, căci ziceau: este fratele vostru. Și i-au dat 70 de arginți din templul lui Baal-berit²⁾ și Abimelech a plătit cu ei bărbați ușurei și fără

¹⁾ Obiceiul de a lua și alte femei, decât cele legitime, era răspândit în Orient.

²⁾ În vechime se păstrau în temple comori mari. Acestea se întrebuințau și pentru scopuri politice.

de Dumnezeu, cari au mers după el. Și au venit la casa tatălui său, la Ofra, și a omorît pe frații săi, fiii lui Ierubbaal, 70 de bărbați, pe o piatră, rămânând numai Iotam, fiul cel mic al lui Ierubbaal, căci se ascunsese»¹⁾).

În urmă s'au adunat toți bărbații din Sichem și au declarat pe Abimelech rege.

Iotam auzind de această faptă a celor din Sichem, s'a suit pe muntele Garizim—așezat în partea de miazăzi a orașului Sichem—și a grăit așa către bărbații din Sichem: «Ascultați-mă, bărbați din Sichem, și să vă asculte și pe voi Dumnezeu: «Au mers lemnele să'și ungă rege și au zis măslinului: «fi rege peste noi!» Dar măslinul le-a răspuns: Să las eu să înceteze grăsimea mea pentru care mă cinstesc și Dumnezeu și oamenii și să mă duc să plutesc pe d'asupra lemnelor?! Și au grăit lemnele către smochin: aide! fi tu rege peste noi! Și a răspuns smochinul: Să las eu să înceteze dulceața mea și rodul meu cel bun și să mă duc să plutesc peste lemne?! Și au zis lemnele către vița de vie: aide! fi tu rege peste noi! Și le-a răspuns vița: am să las să înceteze mustul meu, care veselește și pe Dumnezeu și pe oameni și să mă duc să plutesc peste lemne?!—Și au zis lemnele către măcăcine: aide! fii tu rege peste noi! Și a răspuns măcăcinele: de vreți cu adevărat să mă ungeți rege peste voi, veniți și căutați scăpare sub umbra mea, iar de nu, să iasă foc din măcăcine și să nimicească cedrii Libanului».

Cu aceasta s'a terminat această fabulă—cea mai veche din câte cunoaștem.

* * *

Înțelesul ei este lămurit: *Măslinul, smochinul și vița de vie* sunt persoanele însemnate, de valoare, cari îndeplinesc

¹⁾ În istoria Orientului se găsesc numeroase cazuri de crime de felul acesta. La mahomedani chiar până în zilele noastre.

cu sârguință și multă luare aminte toate lucrările, cari stau în legătură cu ocupațiunea și pozițiunea lor, fără să se muncească cu gândul după alte ocupațiuni și pozițiuni deosebite, sau să ia în seamă strigătele mulțimei doritoare de neorândueli. Asemenea persoane sunt o binecuvântare pentru locul și pozițiunea ce ocupă. Munca lor este pururea de folos și la toți.

Ce fericită ar fi și țărișoara noastră dacă am avea mulți oameni de aceștia! Untdelemn ar izvorî din faptele lor și ar vindecă ranele ei; dulceață cu care s'ar îndulci suferințele poporului ei; și vin cu care s'ar împrosătă forțele acestui popor mult îndurător!

Și aci în fabula noastră untdelemnul, smochinele și vinul sunt cele mai plăcute și mai de folos fructe.

Mărăcinele însă nu este bun decât la foc. Fructul lui de asemenea nu este bun la nimie.

Mărăcinele reprezintă pe oamenii de nimic. Aci în fabula noastră pe Abimelech, Mărăcinele n'are cel puțin umbră sub care să se adăpostească cineva; numai înțeapă și rănește pe cel ce se apropie de el. Cuvintele «căutați scăpare supt umbra mea» sunt o ironie. Cât adevăr se cuprinde în aceste vorbe locuitorii din Sichem au văzut mai târziu. De pe urma domniei lui Abimelech n'au avut nici un bine.

«Să iasă foc din mărăcine și să nimicească toți cedrii Libanului» sunt iarăși pline de adevăr. Mărăcinele ia foarte lesne foc (Exod. 22₅) și focul se și întinde ușor dela el.

Omul de nimic—mărăcinele—poate să facă mult rău. Chiar cei mai de valoare oameni—aci simbolizați prin cedri Libanului—sufer din cauza celor răi.

Aceste adevăruri le-au experimentat atunci locuitori din Sichem și le-a experimentat de atunci până acum și de aci înainte toată lumea.

* * *

Iotam terminând de spus fabula mai adaogă: Dacă voi, omorînd pe cei 70 de fii ai tatălui meu—Ierubbaal,—care v'a scos din ghiarele Midianiților, ați lucrat, față de el, în curățenie și dreptate, să vă bucurați de Abimelech și el de voi. Dacă nu, să iasă foc dela Abimelech și să mistuiască pe locuitorii din Sichem și pe însuși Abimelech.

Isprăvind de vorbit Iotam a fugit și s'a ascuns la loc sigur.

Abimelech însă, după trecere de 3 ani, a intrat în ceartă cu locuitorii din Sichem. În lupta dela orașul Tebeț fu lovit de o femeie cu o piatră în cap și i-a strivit capul. De rușine ca să nu se zică că a fost omorît de o femeie a pus pe servul său să'l străpungă cu sabia. Ce sfârșit!!

* * *

Iată o fabulă plină de învățături frumoase și de preț în toate vremile și pentru toți oamenii.

Puțini sunt oamenii, cari se pot asemăna cu măslinul, smochinul sau vița de vie din fabulă! Câți nu sunt, cari se pot asemăna cu măracinele; tind acolo unde nu sunt vrednici. Acolo ajunși foc iese din ei și pârlește ce este împrejur; fac mult mai mult rău decât bine. Dar zis'a Domnul: «Cei înțelepți vor moșteni slavă»,

Iar cei necredincioși înalță ocară» (proverbi 3₃₅) și cuvintele Domnului nu trec, ci se împlinesc.

* * *

A doua fabulă. Eră pe vremea lui Amația, rege din Iuda și Ioăș din Israel. Amația în urma unei victorii asupra Edomiților se credeà tare și de neînvins. Mândru de victoria sa provocă la războiu pe Ioăș din Israel cu cuvintele: aide! să ne vedem fața! (II Reg. 14₈), adică să ne măsurăm în războiu.

La această provocare, nemotivată și foarte îndrăzneată, Ioaş răspunde cu *următoarea fabulă*: «A trimis măcăcinele din Liban la cedru din Liban zicând: dă pe fica ta fiului meu de soție! Dar fiarele câmpului de pe lângă Liban au trecut pe acolo și au turtit măcăcinele».

În această fabulă măcăcinele ar fi Amația și cedrul Libanului Ioaş. Dar nu este spusă cu gândul acesta. Versul următor, 10 (II Reg. 14), ne și spune ce a avut Ioaş în minte când a întrebuițat această fabulă. Bătând pe Edomiți te-ai mândrit, îi zice Ioaş, fii onorat, adică mulțamește-te cu cinstea, care ți se cuvine pentru victoria asupra Edomiților și stai acasă! de ce să te mășori cu nenorocirea—aci nenorocirea este cugetată ca un dușman—și să cazi și tu și Iuda cu tine!. Cu acest gând a întrebuițat Ioaş fabula:— Să arate că *mândria nu îl poate duce la nici un bine*.

Sfărămarea măcăcinului de o fiară sălbatecă înseamnă că se poate îutâmpla ca Amația și regatul său, tocmai când se credeà mai tare și făcea planuri mai mari, să cadă fără de veste și fără nădejde de a se mai sculà. Poate că Ioaş s'a gândit la Sirieni, cari fiind aliații lui, ar sfărâma regatul lui Amația:

Propunerea măcăcinului ca fiul lui să ia în căsătorie pe fica Cedrului simbolizează supunerea regatului de nord—Israel—celui dela sud—Iuda. Amația consideră regatul Iuda ca fiul său și Ioaş pe Israel ca fica sa.

Libanul pe care se află și măcăcinele și cedrul se poate luà ca simbol al vremilor vechi când Iuda și Israel formau un singur regat, sub un singur conducător.

* * *

Ghicitoarea este descrierea unui obiect așa fel în cât cititorul sau ascultătorul să nu înțeleagă imediat de ce este vorba, ci să ghicească. Descrierea trebuie să fie așa făcută în cât să desemneze exact obiectul. De altfel cu cât ex-

presiunile sunt mai întunecate și au mai multe înțelesuri cu atât o ghicitoare este mai frumoasă.

În Vechiul Testament sunt urme că acest fel de descriere a avut partea ei și la Israeliți, ca și la celelalte popoare ale Orientului.

Ghicitoarea cea mai cunoscută este cea pusă de *Simson*.

* * *

Eră pe vremea Judecătorilor. Poporul Israel, din pricina greșalelor lui, gemea sub jugul Filistenilor. Un înger al Domnului apare unei femei, din tribul lui Dan, a unui oarecare Manoah, și îi spuse că va naște fiu. Fiul acelei femei este *Simson*.

El începe să scape pe Israeliți de sub jugul Filistenilor. Este unul dintre judecători. Dar un altfel de judecător, nu ca ceilalți de cari se vorbește în cartea Judecătorilor. Nu este conducătorul vre unui trib. Pururea se arată singur în lupta contra Filistenilor. În același timp este un Nazireu¹⁾, un închinat Domnului, și chiar dela naștere.

Iată cu ce ocaziune a formulat ghicitoarea, care va urmări. Ducându-se, din când în când, la Filistenii văzù odată o fată în Timna—astăzi Tibne—care îi plăcù, și rugă pe părinții săi să'l lase să o ia în căsătorie. După multă șovăire părinții lui se înduplecă și pleacă cu el la Timna. Lângă viile, cari erau împrejurul acestui oraș, le ies înainte un leu tânăr. Simson îl omoară cu mâinile ca pe un ied²⁾. Părinții săi nu l'au văzut și nici el nu le-a spus.

Ajungând la Timna, după ce termină ce avea de făcut se întoarce cu părinții săi acasă. Peste puțină vreme pleacă iarăși către Timna. Pe drum vrea să vadă ce s'a făcut cu

¹⁾ Se numeau *Nazirei* acei, cari făgăduiau că nu vor bea nici un fel de băutură tare, nu vor mânca ceva necurat și nu se vor tunde.

²⁾ Lei a omorât și David și Benaja (I Sam. 17 v. 34 sq. II Sam. 23₂₀) Arabii și astăzi omoară câte odată lei cu un ciomag.

stărvul leului. Ducându-se la locul unde îl ucisese, găsi în el un roi de albine, cari făcuseră și miere ¹⁾.

Simson luă din miere, dete tatălui și mamei lui să mănânce, fără să spună că este din stărvul leului.

Ajunși în Timna au făcut masă mare pentru nuntă. La masă, în mijlocul veseliei, Simson dete prietenilor să deslege următoarea ghicitoare:

«Din cel ce mănâncă a eșit mâncare,
«Și dulceată din cel tare»,

Ca răsplată celui ce o va deslega îi da 30 de cămăși și 30 de mantale. Ghicitoarea trebuia dezlegată în 7 zile.

Trecuseră 6 zile și nici unul nu o putuse dezlega. Atunci s'au rugat de femeea lui Simson ca ea să o afle de la el. Altfel ei îi vor da foc casei. Femeea de frică, prin lingușiri, află, dela Simson, dezlegarea ghicitoarei și le o comunică.

La ziua hotărâtă vin commesenii și răspund așa:

«Ce este mai dulce ca mierea?
«Și ce este mai tare ca leul?»

Astfel ghicitoarea era dezlegată. Simson pierduse prisoarea. Indată a ghicit însă că numai femeea l'a trădat și răspunde prin o frumoasă figură:

«Dacă n'ați fi arat cu vițelul meu,
«N'ați fi dezlegat ghicitoarea mea.

* * *

Aceasta este singura ghicitoare—în adevăratul înțeles al cuvântului—care ni s'a păstrat în Vechiul Testament. Mai sunt și alte locuri, ca sp. ex. Prov. 6₁₆₋₁₉, 30₁₅ sq și altele, în cari găsim însă numai ceva asemănător cu ghicitoarea.

Pr. Econ. I. Popescu-Mălăești.

¹⁾ Cercetătorii Orientului spun că „în pustia Arabiei arșița tare a soarelui usucă în timp de 24 ore ori și ce umezeală de pe un corp mort și îl poșmogește fără să dea în putrezeală și să producă miros“. Il face ca și pe o mumie și așa se păstrează vreme îndelungată.

Al. Ștefulescu și lucrările lui istorico-bisericești.

I.

Pe la sfârșitul lunii lui Octomvrie a. c. s'a stins din viață Al. Ștefulescu, un distins scriitor, un bun român și un devotat fiu al bisericii noastre străbune. Răposatul era originar din județul Gorjiu. Terminase 4 clase în Seminariul din Râmnicul Vâlcei și cele 3 clase superioare ale Seminariului Central din București. Prin concurs ajunsese institutor și director de școală primară în Târgu-Jiu și a fost câțva timp și revizor școlar al județului Gorjiu. Ștefulescu nu s'a mulțumit însă numai cu cultura necesară chemării lui de institutor, ci a muncit și în alte direcțiuni. Luând pildă dela fostul său profesor dr. Barbu Constantinescu, care învățase pe cale particulară limba țiganilor și a făcut o gramatică a acestei limbi, Ștefulescu s'a ocupat singur cu studiul vechii limbi slavone, pe care o învățase în perfecțiune. Cunoștea încă foarte bine limbile latină, elină și ebraică, cum și câteva limbi moderne.

Ștefulescu a fost un autodidact pe acest teren, cum rari bărbați am avut în țara noastră. O dată stăpân pe cunoștința limbilor clasice și în deosebi pe limba veche slavă, Ștefulescu a făcut studii istorice și a publicat lucrări pe acest teren de cea mai mare însemnătate. Așa el a publicat un studiu istoric asupra Târgu-Jiului și altul asupra Gorjului; a publicat documente slavo-române asupra Gor-

jului. Cele mai însemnate lucrări însă, care ne privesc pe noi ca biserică sunt asupra mănăstirii Tismana, asupra Strâmbei, asupra schiturilor Polovraci și Crasna, toate din județul Gorjiu. Lucrarea asupra Tismanei a fost publicată în a III-a ediție de către administrația Cassei Bisericii, iar cele trei din urmă au fost publicate toate în editura administrației Cassei Bisericii. În luna lui Septemvrie a. c. fusese însărcinat de Administrația Cassei Bisericii să facă o lucrare asupra mănăstirii Govora, una din cele mai vechi și în acelaș timp și cu un renume cultural, pentru că aci a fost prima tiparniță românească în Muntenia. Lucrarea aceasta 'i sta foarte mult la inimă și doriă s'o publice în cele mai îngrijite condițiuni. Posed dela Ștefulescu câteva scrisori foarte duioase în această privință. Se plângea în cele din urmă, că nu se restabilește ușor de boala de răceală ce căpătase, pentru ca să poată veni la București și să-i desăvârșiască cercetările la Arhiva Statului și la Academie. Moartea nemiloasă însă l-a săcerat spre finile lui Octomvrie, fără să-și poată vedeà dorința împlinită și spre marea pagubă a literaturii noastre bisericești.

Ștefulescu împreună cu prietenii săi Iuliu Mosil, V. Rola Pickarschi și Aurel Diaconovici a întemeiat în Târgu-Jiu și un muzeu local, în care au strâns cu cea mai mare pietate toate resturile istorice ce se mai puteau găsi în coprinsul județului Gorj. Ștefulescu erà un pasionat pentru orice rămășiță istorică și căută s'o păstreze ca cel mai sfânt patrimoniu. Ce am aveà noi, Doamne, dacă în toate orașele țării s'ar fi găsit oameni ca Ștefulescu?....

Ștefulescu n'a fost un om care a făcut numai umbră pământului, ci a muncit din greu cu o răbdare adevărat stoică și a lăsat lucrări care vor trăi. Biserica noastră străbună 'i va fi în deosebi recunoscătoare, pentru că a pus în evidență o părțică din trecutul ei de slavă. Să-i fie țărâna ușoară!

II.

Am vorbit în această revistă despre lucrările lui Ștefulescu asupra Tismanei, Strâmbei și Polovracilor. N'am vorbit însă despre lucrarea asupra schitului Crasna, căci abia apăruse și o isprăvisem de citit, când am primit știrea dureroasă despre moartea lui. Imi împlinesc acum această pioasă datorie, căci toți oamenii de carte, cari se gândeau la Gorj, nu se putea să nu 'și amintească și de Ștefulescu.

*

Lucrarea coprinde, pe lângă câteva note introductive, următoarele capitole: 1) Date istorice asupra satului Crasna, 2) Schitul Crasna și al 3) Documente și registre. Pe lângă aceasta coprinde și 12 ilustrațiuni în text.

Schitul Crasna se află în cătunul Crasna-Ungureni, Comuna Drăgoești, județul Gorj. Acest schit a fost întemeiat la început ca mănăstire și anume în prima jumătate a secolului al XVII-lea (1636) de marele pitar *Dumitru Filișianul*. Acest Dumitru Filișianul era văr cu Dragomir Crețulescu, fratele Doamnei Stanca a lui Mihai Vodă Viteazul și marele ban al Craiovei în timpul lui Matei Vodă.

Dumitru Filișianul a fost și un bun prieten de arme și de pribegie al lui Matei Vodă.

Mănăstirea, iar mai în urmă din pricina vitregiei vremurilor a decăzut în stare de schit și apoi în 1752 a devenit metoh al Episcopiei Râmnicului, a fost înzestrată cu multe moșii și venituri. Lipsa de îngrijire a ierosit multe și veniturile nu ajungeau s'o țină ca mănăstire.

Ctitori ai Crasnei mai sunt și boerii Crăsnari, nepoți ai lui Filisianu; Țundreștii și Dumitrache Ursache, căpitan al plaiului Novaci. Atât Ioan Țundrea cât și D. Ursache sunt înmormântați în biserica schitului.

Biserica este în curat stil bizantin, așa cum se construia în veacul al XVII-lea. Din vechile chilii n'a mai rămas

decât partea unde locuiau egumenii și unde astăzi e locuința preotului și unde se află și școala satului Drăgoești. Ce merită o deosebită atențiune e însă Catapeteasma bisericii, care e de o rară frumusețe. Reproduc aici aceeaș spune Ștefulescu despre această Catapeteasmă.

Intre naos (ναός) și altarul bisericii se află un giuvaer de catapeteasmă, cap de operă a sculpturii și a picturii românești din veacul al XVII-lea.

O floare uimitoare de jos și până sus plină de măreție și gust împletită cu o abilitate și eleganță neîntrecută, săpată cu o daltă măestră umplută cu iconițe artistice, încinsă cu brâne de o fineță admirabilă și sus, sus de tot încoronată cu o maiestooasă dar dureroasă răstignire, ce tronează peste simpaticile chipuri ale lui Matei Vodă Basarab și Mitropolitul Ștefan, neuitatul arhipăstor al Munteniei din timpul tălmăcirii cărților de pe slavonește în românește și al tipăririi bogate de cărți de ritual în slavonește, românește, etc. Totul e lucrat cu artă și îmbelșugare ce face admirațiunea tuturor vizitatorilor Crasnei. Materialul, forma și inscripțiunile înfățișează în toată splendoarea ei viața religioasă a Românilor din veacul al XVII-lea epoca prin excelență a clădirii mănăstirilor. Inscripțiuni evanghelice în limbile ebraică, greacă și latină, texte întregi slav ce însoțite de emblemele evangeliștilor decorează cu mult gust catapeteasma, putem zice foarte rară în felul său. Mândria Crasnei, podoaba neîntrecută a bisericilor Gorjiului, ea este exemplul cel mai strălucit al dărniceii religioase a strămoșilor noștri. Numai o inimă eminentemente pioasă, un suflet generos ca al pitarului Dumitru Filișianul putea să dăruiască Crasnei o așa bogată, artistică și măreață catapeteasmă, ce cu greu își poate găsi rivala sa în țară și pe care stă zugrăvit chipul marelui Domn Matei Basarab chip de mare viteaz, de dibaciu politic și al Mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei, ierarhul cel mai demn și potrivit cu Domnia unui așa mare Voevod. De sute de ani ea povățuește poporul gorjan la fapte mari patriotice ce istoria țării dovedește că n'au rămas fără roade. Chipul dulce al lui Crist sublimul și divinul martir, ce îndură de bună voie moartea cea mai atroce pentru salvarea lumii, exemplu fără pereche de abnegațiune și sacrificiu, suferințele îngrozitoare ce i se zugrăvesc pe față, capul său plecat cu resemnare spre dreapta, surâsul divin ce i-a rămas pe buze cași cum și-ar arată mulțumirea că a murit de moartea cea mai infamantă rezervată criminalilor; corpul său depins în mărime naturală și sfâșiat de cue și de lancea centurionului inspiră sentimente ce încălzesc inima făcându-o capabilă de acțiuni generoase și înalță spiritul în regiunile senine ale idealului. Nu știi ce să admiri mai întâi: materialul ales din care e făcută, ori arta ce se închiagă în sculptura și pictura acestui giuvaer național, dărnicie, în adevăr,

domnească. Seninătatea feții sf. Fecioare, îngereasca sa privire veșnic blândă și dulce, chipurile apostolilor, profeților ce transpiră o liniște cerească neturburată vădesc cu tărie sufletul nobil și iscusit al artistului. Deasupra capului Mântuitorului stă scris motivul osândirii sale în limbile ebraică, greacă și latină: **ישוע הנצרי מלך היהודים** = Ἰησοῦς ὁ Ναζοραῖος ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων = Iesus Nazarenus rex Iudaeorum; adică: Iesus Nazarineanul regele Iudeilor (Ion IX, 19). Mai jos sub picioarele lui Crist stă în genunchi de partea stângă Matei Vodă cu coroana pe cap și în mantie domnească cu mâinile rugătoare, având inscripția: **ΙΩ ΜΑΤΙΑ ΒΑΣΙΛΑΒΑ ΒΟΓΚΟΔΑ** = Io Matei Basarab Voevod, iar de cea dreaptă se află tot în aceeași pozițiune, Mitropolitul Ștefan în sacos cu mitra pe cap și cu omoforul pe umeri cu inscripție tot în slavonește: **Кер Стефан Митрополит и архиепископ всеи земли Угро-Влахіенскіа** = Chir Ștefan Mitropolit și arhiepiscop a toată țara Ungro-vlahiei. Mitropolitul ține în mână o evanghelie slavonă deschisă la Evangelistul Luca XXIII, 46: **И ВЗГЛАВИ ГЛАГОЛИ КЕАНЕМН НЕ: РЧЕ: О ТЕ, КЪ РВЦѢ ТВОИ ПРДАЮ АХ. МОИ И СІЬ РЕК НЗДЪЩЕ** = și strigând cu glas mare, Iesus zise: Părinte în mâna ta îmi dau duhul meu și aceasta zicând, își dete duhul. Intre Domn și Mitropolit puțin mai sus se vede emblema evangelistului Luca, un taur înnaripat, care ține evangelia dela Luca deschisă la cap. XXIII, 34: **И. же глагоше, оче о грѣсѣхъ нмѣхъ не вѣдетъ во что творетъ раздѣляюще жъ оныи ево метавъхъ прѣвѣіа. и стоиавъ людіе (зрѣише)** = Iai Iesus zicea, Părinte iartă-le ior că nu stiu ce fac; împărțind hainile lui au aruncat sorț. Și stă poporul (privind)...

*

Biserica aceasta e declarată monument istoric și desigur că se vor lua măsuri pentru întreținerea ei în bună stare. Păcat că n'avem mai multe mijloace materiale ca să ne îngrijim mai deaproape de aceste monumente de slavă pentru neamul nostru. Sunt multe peste tot locul și nu avem mijloace. Ne mângâiem însă cu ideea, că în timpul din urmă iarăși s'a întors inimile către monumentele noastre bisericesti. E semn bun...

III.

E un material bogat în această lucrare. Note interesante despre ctitori și despre averea bisericii. Se vorbește aici amănunțit și despre episcopul Gr. Socoteanu, cel care a făcut paraclisul episcopiei Râmnicul-Noul Severin.

și care e un străbun al Lahovareștilor. Și se vorbește despre Socoteanu, fiindcă se află și portretul lui în biserică.

O lipsă are numai această lucrare a lui Ștefulescu. N'are destul sistem în tratare. Prea se repetă și prea sunt chestiunile amestecate. Ce să faci, dacă omul n'a avut cum să-și însușească metoda științifică? Cu toate acestea, tot ce spune e întemeiat pe documente și poți să alegi ce'ți trebuie.

G...

Starea și ținuta din afară cu care trebuie să se înfățișeze un monah.

Traducerea care urmează cuprinde învățături pentru monahi și e luată din cartea «*Instrucțiunile Sfântului Dorotei, Părinte al Bisericii grecești și abate a unei mânăstiri din Palestina, traduse din grecește în franțuzește*», Paris 1685. Cartea a fost arătată traducătorului de posesorul ei, Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat Athanasie, din al cărui îndemn s'a făcut și traducerea.

Sfaturile sau instrucțiunile acestea ale Sfântului Dorotei se pot socoti, într'adevăr, ca scoase din psihologia stării monahale. Stînd cineva și socotind temeiul lor, găsește că cele mai multe sînt regulele firești care, din lucrul însuși, în chip logic, se impun stării monahale. Pentru aceia însemnătatea lor e mare și trebuiesc aduse la cunoștința celorla pe care-i privesc.

Urmează traducerea:

Iată care trebuie să fie ținuta unui om care-și duce traiul în singurătate, pentru a fi modestă și a sluji altora spre edificare.

Inainte de toate el nu trebuie să dea prea multă liber-

tate ochilor săi, nici să-i întoarcă cînd într'o parte cînd într'alta, ci să se mulțamească a privi numai ce este înaintea lui.

Să se ferească de a spune lucruri deșarte sau curioase, și să nu vorbească de cît pentru a spune lucruri trebuincioase.

În ceia ce privește îmbrăcămintea îi ajunge atîta cît îi face trebuința.

Să nu mănînce de cît atît cît trebuie trupului, nu pentru a-și mulțami poftele. Să mănînce din toate fără deosebire. Să nu respingă carnea sub cuvînt că ar fi lucru josnic și comun, pentru a avea alte mîncări mai delicate, nici să mănînce peste măsură din cele dintăi.

Să știe că paza cuvintelor încredințate e lucru esențial între virtuți.

Nu bea vin de cît numai la masă, dacă neputința sau slăbiciunea nu te silește.

Nu tăia niciodată vorba celui care vorbește. Nu răspunde niciodată ca un om fără îndemînare și fără socoteală, ci ca un om înțelept.

Fii tare și statornic.

Oriunde te-ai afla, privește-te ca sluga fraților tăi.

Nu-ți descoperi niciodată vreo parte a corpului tău înaintea nimănui. Nu atinge niciodată pe nimenea fără o trebuință adevărată. De asemenea nu îngădui ca alții să te atingă, fără o cauză dreaptă și legitimă.

Fugi de îngîmfare ca de moarte.

Fii cu multă cumpătare și modest. Veghează asupra ta ca să fii exact în tot ce faci și nici în somn să nu scapi de sub propria ta priveghere. Dacă se poate, nimenea să nu știe nici să vadă cum te culci.

Nu tuși și nu stupi (scuipa) înaintea altuia. Dacă tusea te apucă în timpul mesei, întoarce-te și stupește cu toată modestia posibilă.

Și la mîncare și la băutură fii așa cum trebuie să fie un servitor al lui Dumnezeu.

Să nu ai niciodată nerușinarea de a lua ceia ce e înaintea fratelui tău.

Dacă un străin e la masă cu tine, poștește-l și îndeamnă-l să mănînce.

Cînd masa e gata, așează-te la ea cu modestie, mîrginindu-te la locul tău și fără a isca neorînduială.

Nu-ți descoperi niciodată capul sub cuvînt că e prea cald.

Dacă-ți vine să caști, nu deschide niciodată gura înaintea nimăru, silește-te, ține-ți răsufierea, căci totul trece iute.

Dacă ești în chilia Starețului tău, ori a unuia din prietenii tăi, ori a unuia din ucenicii tăi, nu te uita cu curiozitate, căci acel care în acestea se poartă cu neînțelepciune, tăgăduște sfințenia vestmîntului pe care-l poartă și jignește pe Iisus Hristos, din mila căruia l-a primit.

Inchide fără zgomot ușa chiliei tale sau cea a fratelui tău.

Nu intra niciodată fără socoteală în chilia nimăru. Bate la ușă și intră numai după ce ți s'a spus dinnăuntru.

Nu umbla înapoi și încolo fără trebuință.

Fă fără silă tot binele care se va dori de la tine.

Nu căuta niciodată vorba cu cei care trăiesc în bogății și în belșug, nici cu oamenii de lume, ca nu cumva să lași intrarea slobodă diavolului și să te faci să cazi în păcat.

Vorbește blînd cu toată lumea. Fii cu rezervă și modestie în privirea ta. Totuși, de oarece nu trebuie să arăți că nu vezi pe acei cu care vorbești, tot așa nu trebuie să-i privești în așa chip, ca și cum ai vrea să-i mănînci cu ochii.

Cînd umbli cu cineva, să nu umbli niciodată înaintea

Băt
întă
nu-
fără
știe
înto
ten
I
ște
M
fere
în
căz
I
josi
I
des
din
I
la
ruși
înti
can
ar
de
S
dra
prir
F
ai f
S
de
să
dar

Bătrînilor tăi. Iar dacă tu ești cel care trebuie să mergi întâi, așteaptă pe acel care trebuie să te însoțească, și nu-l întrece cu mult, căci acel care face altfel lucrează fără înțelepciune și este asemenea unui purcel care nu știe nici de rînduială nici de ordine. Dacă acel care te întovărășește se oprește pentru a spune o vorbă unui prieten al său, așteaptă-l și nu-l grăbi să-l părăsească.

Dacă tu ești sănătos, nu îndemna pe cel bolnav să aștepte ceasul obștii ca să mănînce.

Nu mustra pe acel care a căzut în vreo greșală, ci te ferește să nu prea te încrezi în tine. Teme-te să nu cazi în păcat și te socotește drept cauza păcatului în care a căzut fratele tău.

Imbrățișează cu bucurie și umilință lucrările cele mai josnice și de desprețuit.

Dacă ceva te face să rîzi, să nu treacă peste un modest surîs, și fă asta cu atîta stăpînire de tine, în cît dinții să-ți rămîie ascunși și să nu poată fi zăriți.

Dacă ești nevoit să vorbești cu vreo femeie, nu te uita la dînsa; fugi de cele care nu trăiesc în destulă cinste și rușine ca de foc și ca de cursa diavolilor. Ferește-te de întîlnirea lor, de vederea lor, de vorbirea cu ele, ca nu cumva sufletul tău să fie prins de necurăție. Chiar cînd ar fi vorba de propriile tale surori, ferește-te de ele, fugi de ele, ca și cum ar fi persoane necunoscute.

Să nu ai multe legături cu neamurile tale, ca nu cumva dragostea pe care o datorești lui Dumnezeu să slăbească prin aceste legături dese.

Fugi de vorbirea și obiceiurile celor tineri, ca și cum ai fugi de prietenia diavolului.

Să nu ai de cît un singur prieten care să aibă temere de Dumnezeu și căruia să-i poți vorbi cu încredere. El să fie sărac în bunuri de ale acestei lumi, dar bogat în daruri sufletești și în virtuți.

Nu spune nici unuia din frații tăi taina inimii tale, nici ispitele, nici amănuntele purtării tale.

Nu te așeza pe scaun înaintea nimărui, afară numai dacă nu ești poftit.

Păstrează-ți toată modestia cu putință cînd te duci după trebuințele naturii.

Cinstește în toate faptele tale pe îngerul care este pus pentru paza ta.

Lucrează în toate cu temere de Dumnezeu și ai grijă să te îndemni la gîndire către cele dumnezeiești și la rugăciune.

Mai bine este să mănînci lucruri care să-ți aducă moartea de cît să mănînci cu o femeie, chiar de ar fi ea sora sau mama ta.

E mai puțin periculos să locuești cu un șarpe de cît să stai la un loc cu o femeie, a cărei viață nu e curată, chiar de ar fi ea propria ta soră.

Dacă superiorii tăi îți spun să cînti psalmi cînd ești pe drum cu ei, supune-te lor. Dacă nu-ți spun nimic, rămîi în tăcere și mulțamește-te de a lăuda pe Dumnezeu prin pornirea tainică a inimii tale.

Nu te sfădi niciodată cu nimenea pentru nici un lucru, ca nu cumva să aduci oarecare turburare sau neorînduială, sau pentru ca să nu ajungi la minciună și jurămînt.

Nu desprețui și necinsti pe nimenea, ci numai pe tine.

Mai bine este ca toate lucrurile văzute să peară cu trupul tău de cît ca un suflet să fie rănit oricît de puțin.

Nu vorbi niciodată împotriva nimărui, și dacă se întîmplă să fii osîndit, chiar pe nedreptul, rămîi în tăcere.

Nu iubi în tine nimic din ce vine de la omul cel vechi.

Supune-te superiorilor tăi și ferește-te de orice familiaritate cu ei, pentru că ea este o cursă care duce la prăpastie pe cei mișei și neluători aminte.

Voi, cei care sînteți robi ai lăcomiei pîntecelui, mai

bine v'ar fi dacā ați înghiți cărbuni aprinși sau hîrburi și vetre de bucătărie, de cît să vă umpleți pîntecele în așa chip.

Deprinde-te să fii milos către toată lumea. Cu toate acestea ține-te de-o parte cu scumpătate în toate împrejurările și nu te amesteca cu nimenea.

Vorbește puțin, căci cuvîntările lungi înădușă cugetările bune și sfinte care ating inima.

Ia seama să nu faci pe învățatul față cu Prelații Bisericii, și mai cu seamă în public.

Dacă vezi oameni care se sfădesc și se aprind de mînie, treci înainte fără a te opri să-i privești, ca nu cumva inima ta să fie învăluită în întunecime.

Nu avea nici o legătură cu omul mîndru, ca nu cumva Duhul Sfînt să te părăsească și astfel fiind lipsit de El, sufletul tău să se umple de patimi tari și neorînduieli.

Dacă vei ținea aceste învățături și dacă te vei sili fără încetare să cugeți la Legea lui Dumnezeu cu inima curată și neîncurcată de nimic, Iisus Hristos va lumina asupra ta lumina care nu se stinge niciodată. Lui fie-I mărirea și puterea în vecii vecilor.

Tradus de
Arhim. I. SCRIBAN.

Intervenirile împăraților bizantini în afacerile religioase.

După constituțiunea imperiului roman, Cesarul întrunea în sine *suprema potestas* în triplă direcțiune, în cea politică, în cea militară și în cea religioasă. Împăratul era suveranul legiutor al provinciilor sale. Dar totdeodată și absolutul judecător, pentru că dreptul bizantin confundă într'aceeași persoană, a împăratului, legislațiunea și jurisdicțiunea. Toate atârnavă de împărat; prerogativele lui erau nelimitate, așa că în imperiul bizantin cuvintele «L'etat c'est moi» ale regelui Ludovic XIV al Franciei, aveau valoare absolută și perpetuă. În imperiul apusean se păstrase, deși numai de formă, o autoritate care era colaboratoare a împăratului, și care îi putea opune acestuia o rezistență. Vorbim de senatul roman. Însă această autoritate atât de mult își pierduse din putere, chiar dela al doilea Cesar al Romei, dela Tiberiu, încât în cursul vremii ajunsese o bătaie de joc a împăraților, o ficțiune, care se mai păstrase prin tradiție, fără nici o altă însemnătate. Constituțiunea imperiului oriental, al Bizanțului, n'a admis această ficțiune, n'a recunoscut nici un senat, dând nelimitate puteri unei singure persoane, întronând cu aceasta absolutismul în înțelesul modern al acestui cuvânt.

Creștinismul a trebuit să vie, chiar din început, în conflict cu acest absolutism din imperiul bizantin. Însă și îna-

inte de aceasta, dela ivirea sa, creștinismul erà în luptă cu ordinea de stat a imperiului roman, și această ordine de stat cereà distrugerea creștinismului. Împăratul erà capul statului; el erà și Marele Preot în chestii religioase—căci dacă Pontifex maximus erà altă persoană, ea nu erà decât un locțiitor, un delegat al împăratului—tot el erà și supremul judecător. Creștinii însă cunoșteau de cap al lor numai pe Hristos și pe apostoli, adică, dacă putem să zicem așa, pe delegații săi. Ei prin organizațiunea lor, formau o putere nouă în stat, cu o proprie legislațiune, care aveà în vedere numai chestiunile religioase, dar fiindcă viața primilor creștini erà absolut reglementată de religia lor, toate afacerile zilnice ale vieții creștine erau supuse legislațiunii bisericești.

Aici e germenele conflictului. În fața legislațiunii statului se ridică o nouă legislațiune, a «acelei secte urgisite, adusă din Iudea», care cereà egalitatea tuturor, proclamă inviolabilitatea conștiinții și, mai ales, stăruieà pentru separațiunea puterii politice de puterea spirituală a bisericii. Acum, egalitatea tuturor erà o primejdie incalculabilă într'un stat aristocrat, o crimă contra societății; inviolabilitatea conștiinții erà o răsvrătire pe față în contra puterii absolute a autocrației Cesarului, deci o crimă contra împăratului, iar a separa puterea bisericească de cea politică dând-o pe cea dintâi creștinilor, însemnă a despuià pe împăratul de jumătate din puterea sa, a-i pune alături o putere egală, suverană și, făcând prin aceasta stat în stat, însemnă a da puțința de a nimici unitatea statului, așa dar o crimă politică.

Din punctul lor de vedere, împărații romani, cari prevedeau că această nouă religie le este un dușman natural, nu puteau să stea indiferenți în fața ei, și trebueau să caute mijloace s'o distrugă. Persecuțiunile lor se explică, prin faptul acesta, în mod cât se poate de firesc.

Ei nu persecutau religia creștină, fiindcă eră o religie nouă¹⁾. căci de dogmele ei se interesau foarte puțin și le ignorau, ci pentrucă eră o religie care tindeă să răstoarne ordinea existentă a Statului. Alte religii, a lui Mitra, a lui Serapis, și câte altele de prin toate provinciile vastului imperiu, erau nu numai suferite, dar și încurajate oficial—și nu numai din perversitatea împăraților, cum se credeă, ci mai ales din interese de stat—pentrucă toate acestea se conformau în totul ordinii existente și măguleau și vanitățile Cesarilor. Religia creștină însă nu voiă să se conformeze întru toate nici cu una nici cu alta. Nu puteă să se conformeze. De sigur creștinii erau cei mai credincioși supuși ai împăratului, erau buni cetățeni, buni militari, slujbași cinstiți și oameni fără pată, cari niciodată nu s'au răsvrătit contra instituțiilor și legilor statului, și pentru cari supunerea și ascultarea de poruncile Cesarului erau legi supreme. Așa îi învață apostolul lor Pavel: «nu este nici o stăpânire decât dela Dumnezeu, și toată puterea de pe pământ prin El este rânduită. Cine nu se supune stăpânirii, se împotrivește întocmirii lui Dumnezeu». Inșă Cesarii vreau ascultare orbească; absolutismul cere supunere necondiționată. Aceasta creștinii nu o pot face. Nu-i lăsau conștiința lor, pentrucă este un stăpân mai mare și decât Cesarul, un stăpân care vede sufletele și pătrunde gândurile. Creștinii nu pot să-și calce pe conștiință; oricât de ascultători sunt împăratului, ei nu pot face ceeace conștiința îi oprește. Iar conștiința nu e sub stăpânirea împăratului. Inșuși capul bisericii îi învață: «Dați Cesarului ce este al Cesarului și lui Dumnezeu ce

¹⁾ Pe timpul republicei ar fi prigonit-o numai pentrucă eră religie nouă. Romanii erau foarte geloși de religia lor *ab antiquo*, în cât se făcuseră legi aspre contra ori cărei inovații și introduceri de zei străini. Singur cultul zeilor grecești a prins rădăcini fiindcă eră foarte apropiat de al Romanilor.

este a lui Dumnezeu»; și de aici începe toată ruptura în inimile lor, pentru că «nu pot sluji la doi stăpâni deodată, și lui Dumnezeu și lui Mamona».

Dar cât ai să dai lui Dumnezeu și cât „Cesarului? Cine are să judece acest lucru? Conștiința. Dar conștiința fiecăruia este alta, ca ori și care altă putere sufletească, și ceea ce unuia i se pare rău, altuia i se pare bun, sau cel puțin indiferent. A fi devotat Cesarului, a-i sluji cu credință, a nu lua parte la nici un complot în contra lui, e lucru creștinesc și conform preceptelor Sf. Pavel; dar de ce se opun atunci creștinii a cinsti statuile Cesarului? Nu le cere nimeni să sacrifice statuelor, să le adore; ci numai să nu le aibă în dispreț. Statuea reprezintă pe împărat; acesta reprezintă stăpânirea, iar stăpânirea reprezintă după sf. Pavel, pe Dumnezeu. Nu se contrazic creștinii în faptul acesta? Nu, e răspunsul, căci Dumnezeuul creștinilor e altul de cât al stăpânirii, adică al statului. Dar atunci creștinii adoră un Dumnezeu care e dușman statului, și asta e crimă politică. Iar dacă nu îi e dușman, atunci presupunem că sunt amândoi unul și același, atunci și creștinii ori își desprețuesc propriul Dumnezeu, ori sunt absurzi, ori presupunem că se pot confunda, și atunci nu e o greșală a-i adora la fel.

Conștiința zice să te ții de porunca lui Dumnezeu: să nu ucizi. Legea civilă îți impune să fii soldat și în războiu să ucizi. Creștinul ce are să facă? Sute și sute de astfel de chestiuni nășteau conflicte în conștiința individuală a creștinilor și apoi conflicte între creștini și puterea constituită a statului. Un lucru era limpede: în chestiunile cari privesc religia lor, creștinii trebuie să refuze ascultarea de împăratul, dacă poruncile lui nu sunt conforme cu ale religiei creștine. Zicem că era limpede, dar numai în teorie, căci în practică lucrurile se amestecau: creștinii priveau o chestiune oarecare ca religioasă, pe când puterea

statului o privea ca politică sau civilă. Iar de altă parte puterea executivă era în mâna statului, și statul refuză să execute sentințele unei justiții care nu era a statului, și nu emană dela împăratul. Cum putea statul să recunoască legiurile creștinilor, când ele nu emanau dela stat, care singur e putere legiuitoare? Cum putea împăratul, suveranul absolut, să aibă alături un Patriarh, cu care să împartă de bună voie atribuțiunile și prerogativele sale?

Aceste încurcături s'au ivit, precum am spus, deodată cu nașterea creștinismului; ele însă au continuat până la apunerea imperiului bizantin. Cari au fost frământările între aceste două puteri, a bisericii și a statului, și cum ele au fost cauza cauzelor că religia creștină s'a rupt în două, în apuseană și răsăriteană, făcând să biruească în Roma puterea spirituală, iar în Bizanț puterea împăratului, acestea le vom arăta în viitoarele articole.

M. P.

cl
tr
fl
pr
d
cu
m
ca
su
ce
te
de
ch
jir
lu
tir
se
în
cu
m
a

DIN FOLOASELE RELIGIUNEI CREȘTINE.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 2).

Religiunea este necesară și folositoare omului.

Omul, prin firea sa, are nevoie de o serioasă îngrijire, chiar din minutul, ce vine în lume. Marea îngrijire și pază trebuie să i se dea, atât în privința corpului, cât și a sufletului. Dupre cum la început, corpul îi este absolut neputincios și expus la toate nenorocirile și chiar la peire, dacă nu ar fi îngrijit, tot așa îi este și sufletul. Și, dupre cum o mare pază și îngrijire îl ferește de orice și din mic și nevoiaș, poate ajunge un voinic puternic și falnic, ca un brad, tot așa prin o bună supraveghiere și creștere, sufletul poate fi ferit de răutăți și poate fi împodobit cu cele mai frumoase virtuți, devenind un om bun, un cetățean meritos și vrednic, precum și un bun creștin, demn de numele de om și de creștin, ce le poartă, spre cinstea chipului lui Dumnezeu, după care este creat. Singurul sprijin și puternica armă de apărare ale nevinovăției sufletului copilului nu sunt decât religiunea. În religiunea creștină în deosebi, găsește copilul mângâierea și bucuria, veselia și fericirea sa. Și ce vistierie mai prețioasă se poate încredința unui copil, decât învățăturile creștine, învățate cu convingere și practicate cu sinceritate, întâi de mai marii lor și apoi de către ei înșiși?

Diderot, unul din fruntașii Francezilor din sec. al 18-lea a zis: «Pentru buna creștere a scumpei mele copile, eu

n'am găsit după lungi cercetări—o altă carte mai bună decât catechismu.... Orice creștere bine făcută se întemeiază pe religiune» ¹⁾. Nu simțim fiecare o mulțumire în sufletul nostru, când ne aducem aminte de sfaturile religioase, auzite în casa părintească sau învățate în școală, din religiune? Cât bine nu au adus ele copilăriei noastre și ce arvună pentru o purtare cu minte în viitor! Ce pildă mai frumoasă poate fi pentru purtarea copiilor, decât purtarea lui Iisus, când era copil, duple cum citim în sf. Evanghelie: «Și plecă împreună—cu părinții săi dela Ierusalim—și veniră la Nazaret și el era supus lor și mama lui păstră toate cuvintele în inima ei. Și Iisus sporiă în înțelepciune și vârstă și în bunavoință la Dumnezeu și la oameni» ²⁾.

În copilul Iisus,—copiii văd modelul neîntrecut de bunătate, de blândețe, de supunere, de ascultare, de nevinovăție, de iubire și respect către părinții lor. Ce exemplu mai vrednic de urmat am avea? El este singurul ideal, către care trebuie să îndrumăm mintea și inima fragedă a copilașilor și numai voința Lui s'o îndeplinească. Și, aceasta cu atât mai mult, cu cât Dumnezeescul Mântuitor îi chemă la sine, cu blânda sa voce, zicând: «Lăsați copiii să vină la mine și nu-i opriți, căci împărăția cerurilor este a unora ca aceștia» ³⁾. Iisus îi iubește și prețuește foarte mult, necăutând, că sunt desculți, și cu capetele descoperite și că un serviciu bun făcut copiilor este neprețuit: «Și cine va fi primit pe un copil, ca acesta, în numele meu, pe mine mă primește». Și din contră, osândește foarte aspru, pe cei ce s'ar purtă rău cu ei, sau le-ar da pilde rele: «Iar cine va fi zminteală unuia din acești neînsemnați, cari cred în mine, mai de folos îi este

¹⁾ A quoi sert la religion? p. 11 Th. Delmont.

²⁾ Luca c. 2 v. 51—52.

³⁾ Matei c. 19 v. 14.

să se atârne de gâtul lui, o piatră de moară și să fie afundat în adâncul mării» ¹⁾).

Dacă un copil, crescut după învățătura religiunii, în iubirea de Dumnezeu, își păstrează nevinovăția sa îngerească, ce va deveni oare cel ce va fi lipsit de religie? Neapărat va avea însușiri și apucături cu totul contrarii celor văzute la copiii religioși. Va fi arțagos, neascultător, neșupus, înclinat spre furtișaguri, spre pungășii; va înjură și desprețui lucrurile sfinte, nu va respecta pe mai marii săi; va fi leneș, rău și stricat până în măduva oaselor.

În Paris, unde este minte multă, dar stricăciune și mai multă, s'a constatat, că din 25 de copii, cari se purtau sălbatic cu părinții lor, 24 erau crescuți fără religie. Iar din o statistică, făcută asupra copiilor din închisorile de corecțiune, s'a constatat, că din 100 de copii, 87 erau din școalele, unde nu se învăța religie și numai 11 erau din școalele, unde se predă studiul religiunii creștine ²⁾. Deci, aceste țifre arată în chipul cel mai lămurit, că unde nu este religie, se înmulțește tot mai mult numărul celor răi și criminali. Iar la 1802, în urma marelui revoluționi francez, când se închiseseră bisericile și nu vrea să se mai știe de religie creștină, învățatul Portalis putea să zică: «Pentru că în mod neînțelept, s'a vestit, că nu trebuie niciodată a se vorbi de religie, în școale, copiii sunt fără idee de Dumnezeu, fără idee de dreptate și nedreptate. De aci, obiceiuri barbare și sălbatic; de aci un popor dedat la cruzimi».

Și, Napoleon cel Mare, înființând Universitatea din Franța, scrise cu mâna sa articolul 38 al legii din 17 Martie 1808: «Temelia învățământului în Universitate o formează învățăturile Religiunii creștine.» ³⁾ Deci, îndepărtarea religiunii,

¹⁾ Matei c. 18 v. 5—6.

²⁾ Revul des Deux Mondes, 15 Janvier 1899.

³⁾ Th. Delmont, lucrare citată p. 13.

făcută într'un moment de nebunie a avut urmări nenorocite, de cari s'au plâns învățații și a trebuit ca însuși împăratul să deschiză ușile bisericilor închise de liber-cugetători și să porunciască cu autoritatea lor, învățarea religiunii creștine.

Întru cât copiii sunt un odor scump și sfânt, pe care părinții îi primesc dela Dumnezeu și despre care au să dea seama odată, atențiunea lor, în creșterea morală și religioasă a vlăstarilor lor, trebuie să fie așa de mare, ca și când cineva ar umblă cu foc pe lângă paie sau gaz. Cum ferește paietele și gazul de flacăra focului, așa să ferească copiii de exemple rele și de atingerea sau petrecerea cu copiii nereligioși ¹⁾.

Dacă este neapărată nevoie de creșterea religioasă a copiilor, nu trebuie a uită, că religiunea este de mare folos *tinerilor*, pentru purtarea lor cinstită, pentru ferirea de viții și pentru a nu încolți în ei patima desfrânării, a beției, a furțișagului, a înșelăciunii și crimei. După cum frâul domolește niște cai înfuriați, așa religiunea stăpânește natura tinerilor. Și un tânăr între 17—20 de ani, ce voce mai autorizată ar ascultă oare, decât pe cea a religiunii, care e cuvântul lui Dumnezeu? La această vârstă, el merge pe marginea prăpăstiei, unde nu mai este nici un pas, până a cădea și a-și găsi peirea. Echilibrul pentru a nu cădea i-l dă numai religiunea. Este sigur, că derbedeii, pungășii, vagabonzii și criminalii nu-și datoresc meseria lor regretabilă și nenorocită decât lipsei de creștere religioasă și creștine, lipsei de frica de Dumnezeu.

Pr. Nedelea Georgescu
Alexandria

(Va urmă),

¹⁾ Teologia Morală pag. 649 de Dr. Alexandru Mironescu, azi, Mitropolit Primat al României.

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE.

SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 7).

Mănăstirea Taslău datează din timpul lui Ștefan cel Mare. Eră situată într'o vale strimță între munți pe malul râului Taslău (din județul Bacău), dela care râu și-a luat numele. Timpul când s'a întemeiat nu se poate preciza mai de aproape: nu ni s'a păstrat nimic în această privință. În anul 1481 mănăstirea există, căci în acest an Ștefan cel Mare printr'un document al său dăruiește satele Borilești și Dragotești, «sfintei noastre mănăstiri dela Taslău»¹⁾. În anul 1491 Ștefan îi mai dăruie o jumătate de sat și o braniște, împrejurul mănăstirii²⁾. Tot în 1491 îi mai dă niște poieni un sat cu moară, fiind egumen al mănăstirii *Timotei*³⁾. Ștefan cel Mare face apoi biserica din mănăstirea Taslău: se începe la 1496 și este gata în 1497⁴⁾. Din mănăstirea de altă dată se păstrează numai biserica. Incolo zidurile cari ocoleau mănăstirea s'au dărâmat, numai un turn, cu o tainiță subt el se mai ține drept, dar și el în stare de decadență.

Schitul dela Pătrăuți, pe Suceava, azi comună în districtul Suceava din Bucovina. A fost făcut de Ștefan cel Mare în anul 1487. Era, din început, un schit de călugărițe; cu vremea însă s'a desființat, iar azi biserica servește ca biserică de mir⁵⁾. Inzestrat fusese de Ștefan și acest schit.

¹⁾ Arhivele Statului, *Mănăstirea Doljești* pach. 30, No. 73 și *Arhiva istorică* I, 1, 75.

²⁾ Arhivele Statului, *Condica Asachi* p. 14—14 a. N. Iorga, *Studii și documente* VII, 284—285.

³⁾ Arhivele Statului, *Condica Asachi* pp. 17—18.

⁴⁾ Melhisedec, *Notițe istorice și arheologice* p. 89. N. Iorga *Inscripții* II, p. 220.

⁵⁾ Vladimir Mironescu, *Mănăstirile și bisericile întemeiate de Ștefan cel Mare*. Cernăuți 1908, p. 8—9.

• *Mănăstirea sf. Ilie*. Zidită de Ștefan cel Mare în 1479; eră mănăstire de călugări la început. A fost înzestrată de acest Domn cu moșiile învecinate: Gropile, jumătate din Costina cu Florinta, jumătate din Mileșăuți, Satul-mare, Hodera și Julești¹⁾. Mănăstirea s'a desființat apoi; numai biserica ei s'a păstrat servind ca biserică parohială în satul sf. Ilie, la o jumătate de ceas dela Suceava în spre sud-vest.

Cele din urmă mănăstiri zidite pe vremea lui Ștefan cel Mare sunt:

Mănăstirea Popăuți, de călugări, făcută în anul 1496 de Ștefan cel Mare²⁾. Astăzi e biserică de mir, în orașul Botoșani. Pe lângă biserică se mai păstrează și o clopotniță izolată și foarte mare.

Mănăstirea Dobrovăț, în județul Vaslui, făcută de Ștefan cel Mare anterior anului 1499, căci în acest an, Ștefan cel Mare dăruiește 3 sate: Rușii, Călugărenii și Dumăștii, «mănăstirii dela Dobrovăț» unde eră egumen «Kir popa Ioanichie»³⁾. Iar în 1502 tot Ștefan îi mai dăruiește 5 sate, egumen eră la această dată *Pahomie*⁴⁾. Din vechea mănăstire astăzi nu se mai păstrează decât biserica, care a fost zidită în anii 1502—1504 și a fost gata cu 2 luni înainte de moartea marelui ctitor⁵⁾. Zugrăveala dinlăuntru e făcută pe vremea lui Petru Rareș.

* * *

Aruncând acum o privire retrospectivă asupra mănăstirilor moldovenești o constatare se impune, anume: situația lor, din cauza numeroaselor și însemnatelor dării,

1) Kozak *Inschriften* p. 127—128. V. Mironescu, *op. cit.* p. 8—9.

2) Codrescu, *Uricar* VIII, p. 19. V. Mironescu *op. cit.* p. 12—13.

3) Arhivele Statului *Condica Asachi* p. 29.

4) N. Iorga, *Studii și documente* VI, 55.

5) Melchisedec *Notițe istorice și arheologice* p. 136.

ce li se fac, este cu mult superioară celor din Țara Românească, cari nu au așa de multe proprietăți și nu se bucură de așa de mari privilegii.—Am văzut cât de multe sate și moșii au fost dăruite mănăstirilor moldovenești, și de ce mari privilegii se bucurau acestea. Pe moșiile și în satele mănăstirilor, întocmai ca pe ale episcopiiilor, strângerea veniturilor, a dijmelor o aveă numai mănăstirea; tot ei i se dau și dările de orice fel. Slujitorii Domnului, oricare le-ar fi fost slujba: dregători, dijmari, pripășari, globnici, vameși etc. n'aveau ce să caute pe moșiile și în satele mănăstirilor. Unele mănăstiri primesc scutiri de vamă, sau de alte dăjdii; altor mănăstiri li se acordă venitul unor vămi, sau al altor dări domnești, ca «ceara» de pe cârciumi. Egumenilor li se dă dreptul de a judecă pe oamenii din satele mănăstirii. Ba ceva și mai mult: lor le sunt supuse bisericile dimpreună cu preoții de pe satele mănăstirii.

În întemeierea și înzestrarea mănăstirilor se disting în prima linie «evlavioșii și binecredincioșii» Domni, Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare: evlavia și credința lor mare deci, sunt isvorul, îndemnul înființării și înzestrării mănăstirilor cu atâtea averi și privilegii, cari în decursul timpului sporesc treptat, treptat. Ctitorii de mănăstiri și de biserici, se bucurau și la noi,¹⁾—ca și în Bizanț,—de unde prin Slavii de peste Dunăre, ne venise monahismul, viața călugărească—de oarecare prerogative. Așa: se făceau rugăciuni pentru ei, erau trecuți în pomelnice, li se zugrăvia chipul pe perete într'un anumit loc, li se scria numele în inscripția mănăstirii sau bisericii respective, erau îngropați: ei sau urmașii lor, în biserica mănăstirii făcută de ei, ca, de pildă, Alexandru cel Bun la Bistrița, Ștefan cel Mare, Doamna sa Maria din Mangup și fiii săi la Putna.

¹⁾ N. Cotlarciuc, *Stiftrecht und Kirchenpatronat in Fürstenthum Moldau und in der Bukowina*. Stuttgart 1907 p. 5 sequ.

4. BISERICA ȘI CULTURA ÎN MOLDOVA

A). Mănăstirile ca centre culturale.

În Moldova, întocmai ca și în Țara Românească, instituțiunea, care a desfășurat un însemnat rol cultural a fost biserica. Și în Moldova, ca și în țara-soră, oamenii bisericii, fie simpli călugări în mănăstiri, fie demnitari mari ai bisericii, s'au îndeletnicit, în trecut, cu meșteșugul condeiului, cu cărturăria, firește slavonă pentru timpul de care ne ocupăm. Și în Moldova, ca și în Țara Românească, în instituțiuni bisericești, în special în mănăstiri, avem cele dintâi centre, focare, de unde au pornit primele raze de lumină.

Vorbind despre Țara Românească, am spus că Nicodim nu este numai introducătorul vieții călugărești și întemeietorul celor dintâi mănăstiri în Țara Românească, ci el este, în acelaș timp, și cel ce a dat direcție cărturărească în mănăstirile de aci, lucrând el însuș în această direcție, învățând sau punând și pe alții să lucreze, așa că în scurt timp mănăstirile din Țara Românească ajung locul de refugiu, adăpostul culturii slavone fugărite de peste Dunăre. Din cauza însă a decăderii politice a Țării Românești în secolul al XV și a altor împrejurări neprielnice, cultura slavă nu putu să se desvolte, să înflorească în mănăstirile din Țara Românească. Ea trebui deci să pornească de aci, să se refugieze aiurea.

Loc favorabil pentru o desvoltare, pentru o înflorire, i se oferea, în primul rând, în Moldova, în bogatele și marile mănăstiri de aci, întemeiate și înzestrate de Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, dintre care unora li se lăsase conducerea în mâinile lor proprii, fără a se mai putea amesteca cineva de afară, fie autoritate bisericească, fie lumească. Nu mai puțin și domniile lungi, pașnice sau glorioase al pomeniților Domni dădeau răgazul și liniștea trebuitoare unei desvoltări culturale.

Cum că într'adevăr cultura slavă s'a și refugiat din mă-

mănăstirile Țării Românești în cele din Moldova, lucrul acesta ni-l spune—pe lângă faptul că într'o mănăstire moldovenească și anume: la Neamțul, s'a găsit corespondența lui Nicodim cu patriarhul bulgar Eutimiu, adusă de sigur, de un discipol al lui Nicodim, cărturar de slavonește,—și dezvoltarea ce o ia îndată cărturăria în Moldova, și pe care o vom constata imediat.

În mănăstirile de frunte ale Moldovii: Neamțul, Putna, Bistrița etc., s'au scris de călugări, în secolul al XV, multe cărți bisericești-religioase. Unele din aceste cărți se află și azi pe la mănăstiri, altele au ajuns în posesia Academiei române, sau la Muzeu, iar altele au trecut, în diferite timpuri și împrejurări, hotarele țării. Străbătând listele acestor cărți, sau mai bine zis manuscrise slavone, vedem că cele mai multe dintre ele sunt cărți de slujbă bisericească, de ritual. Dintre cărțile de ritual scrise, în secolul XV, în mănăstirile moldovenești, se află la Academia română o *Psaltire*, un *Ceastov*, două *Tetravanghele*, și două *Octoice*. La Muzeul din București se păstrează două *Octoice*, *Minee* pe trei luni (Dechemvrie, Martie și Iunie). La mănăstirea Aroneanu din Iași se află un *Triod*. La mănăstirea Agapia (din județul Neamțu) se află un *Tetravanghel*, un *Minei* (pe Februarie).¹⁾ În biblioteca mănăstirii Neamțul se află și mai multe. Așa e: o *Psaltire*, un *Tetravanghel* mare scris pe pergament în anul 1436 de Gavriil Monahul, fiul lui Urie; este ilustrat cu inițiale frumoase și ferecat peste tot cu table de argint aurite; apoi alte două *Tetravanghele*; un *Apostol* din 1500 scris de un Teodor din porunca lui Ștefan cel Mare, și dăruit mănăstirii Neamțul; un alt *Apostol* din 1500; *Octoih* scris de Gavriil (în 3 exemplare); *Minee* scrise tot de Gavriil (pe

¹⁾ Iațimirski, *Manuscrise slave și rusești în bibliotecile românești* (în limba rusă). Petersburg 1905, *passim*.

lunile Octomvrie, Februarie și Martie) în anii 1445, 1447 ¹⁾.

În biblioteca mănăstirii Putna s'au păstrat, scrise din vremile de cari vorbim, două *Evangelii* pe pergament, una scrisă de călugărul tahigraf Paladie în 1489, ²⁾ alta din 1503—1504, amândouă cu legături grele aurite; două *Minee* scrise în anul 1467 de călugărul Cassian; un *Minei* pe Noiembrie, scris de popa Ignatie în 1503—1504. ³⁾ Asemenea este și *Evangelia* dela Humor, dăruită de Ștefan cel Mare, în anul 1473, mănăstirii Humorului. Dintre cărțile de ritual scrise în secolul XV în Moldova, dar cari au trecut peste hotare sunt: o *Evangelie* dela mănăstirea Neamțul, care a trecut prin mâna mitropolitului Petru Movilă și se află azi în biblioteca regală din München; ⁴⁾ un *Tetravanghel*, scris de Filip Monahul, a fost dăruit de Ștefan cel Mare mănăstirii Zograful, dela Atos, în anul 1502. ⁵⁾

Cărțile acestea pentru slujba bisericească, scrise de călugări, ne arată cu prisosință că mănăstirile erau centre, unde se cultivă meșteșugul condeiului, cărturăria. Acei cari se îndeletniceau cu transcrierea, cu copierea cărților, erau călugări, meșteri îndemânatici în mânuirea condeiului, lucrând unii chiar destul de repede: li se zicea: «taha», «tahigrafi». Munca depusă de ei la transcrierea cărților li se plătea; odată ni se spune că s'a plătit o asemenea muncă cu 6 sloți și 6 aspri: altă dată cu un cal. În unele mănăstiri ca Neamțul, Putna, Bistrița, meșteșugul acesta al condeiului se transmitea dela o generație de călugări la alta, și formă un fel de școală tradițională de cărturărie slavonă.

¹⁾ Melhisedec, «Catalogul manuscriptelor dela Neamțu» în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* III pp. 135, 138, 141, și Iașimirski, *op. cit. passim*.

²⁾ *Arhiva dela Iași* XV, p. 202.

³⁾ Kozak, *Inschriften* *op. cit.* p. 71.

⁴⁾ N. Iorga, *Istoria literaturii religioase* p. 10.

⁵⁾ „*Biserica Ortodoxă Română*“ X, p. 970.

Găsindu-se numai în mănăstiri călugări mânuitori ai condeiului și cunoscători ai limbei slavone, mănăstirile au mai servit, în acelaș timp, și ca niște școli în cari se pregăteau viitorii clerici, precum și viitorii scriitori de acte în cancelariile domnești. Însă pentru aceasta nu trebuie să ne închipuim că eră o școală sistematică, ci acei cari doriau să învețe să citească și să scrie această limbă, se alăturau, pentru o vreme mai mult sau mai puțin lungă, pe lângă un călugăr cunoscător al limbii slavone, pe care îl răsplăteau cu câte ceva, fie în bani, fie în natură.

În mănăstirile moldovenești însă se scriu, în secolul XV, nu numai cărți pentru slujba bisericească, precum văzurăm, ci și altfel de cărți bisericești-religioase, anume: se scriu cărți în cuprinsul cărora se dădeau norme pentru viața călugărească, sau se expuneau vieți de sfinți. Așă sunt, de pildă, *Lestavițele* (κλόμαξ=scară) sfântului Ioan dela Sinai; *Sbornicile* cu vieți de sfinți, de obicei călugări, ca: Pahomie, Macarie cel Mare, sau cu cazanii, păstrate azi la Academia română, la Muzeu, sau aflătoare prin mănăstiri ca: Agapia, Neamțul, Putna.¹⁾

În deosebire însă de mănăstirile din Țara Românească cari au dat și ele cărți de slujbă bisericească și cărți cari cuprindeau norme, îndreptări pentru viața călugărească, mănăstirile din Moldova au dat, în acest timp, în plus, și altfel de cărți, cu un cuprins teologic mai variat și mai înalt și anume: cărți pe terenul exigetic și canonic. Așă e: *Tâlcul evangheliei lui Marcu și Ioan* de Teofilact arhiepiscopul Bulgariei, manuscrisul păstrat la mănăstirea Neamțul; sunt apoi sbornice cu felurite cuvântări, unele exigetice, ale sfântului Ioan Chrisostom, Atanasie cel mare, Grigorie Teologul, Efrem Sirul, tot la mănăstirea Neamțul; o tâl-

¹⁾ Melhisedec, «Catalogul manuscriptelor dela Neamțu» în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* III. 140, 142 și Iațimirski, *Manuscrise slave și ruse în bibliotecile românești*, passim.

cuire a sfântului Ioan Chrisostom la cartea Iob, scrisă, de Visarion, din porunca mitropolitului Gheorghe în anul 1503; se află în mănăstirea Zografu. Un *Mărgărit* din 1443, scris de Gavriil, se află la mănăstirea Neamțu. Dintre cele canonice avem un *Nomocanon* din anul 1474, cuprinzând canoane bisericești și legi împărătești, scris de ieromonahul Gervasie pentru mănăstirea Neamțu, în anul 6982 (1474) April 28. *O pravilă* a sfinților Apostoli este scrisă din porunca și cu cheltuiala mitropolitului Gheorghe ¹⁾. Aceste din urmă două feluri de cărți ne arată că nivelul mănăstirilor din Moldova era mai sus ca al celor din Țara Românească; că în Moldova se găseau prin mănăstiri, călugări cari simțeau nevoia de a ști cum trebuie înțeleasă sfânta Scriptură și cari sunt normele de organizare bisericească, lucruri la cari nu se gândeau călugării din mănăstirile Țării Românești în timpul de care ne ocupăm.

Mănăstirile moldovenești din secolul de cari ne ocupăm se mai disting de cele din Țara Românească și prin aceea că în ele s'au scris și cele mai vechi însemnări istorice, cronice, referitoare la trecutul Moldovii. În mănăstirile din Țara Românească asemenea lucruri sau nu s'au scris, sau nu au ajuns până în zilele noastre. Așa, într'o mănăstire moldovenească, și anume: la Bistrița a fost scris cel mai vechiu *pomelnic al Domnilor și familiilor domnești*, începându-se pela anul 1407 ²⁾. Acest pomelnic a dat cele dintâi elemente scrise pentru istoriografia noastră indigenă. În mănăstirea Bistrița a fost scrisă și cea mai veche cronică moldovenească, cunoscută supt numele de *Le-topisețul dela Bistrița* ³⁾, care în forma lui primitivă cuprin-

¹⁾ Melhisedec, „Catalogul manuscriptelor dela Neamțu” în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* anul III pp. 133, 137, 140.

²⁾ Se găsește la Academia română, în secția manuscriselor, sub No. 79.

³⁾ Publicat în textul original și în traducere română de I. Bogdan în *Cronice inedite*. București 1895.

de la începutul principatului Moldovii și până la Petru Rareș (1527); noi azi însă îl avem numai până în anul 1506; căci, în sbornicul din biblioteca clubului bulgar din Tulcea, unde a fost găsit, lipsesc ultimele două file. S'a început să se scrie în mănăstirea Bistrița pe vremea fiilor lui Alexandru cel Bun și a fost continuat treptat, treptat de alți călugări până în 1527. Avem după aceea *Letopisețul dela Putna*¹⁾, în două redacții: una slavonă, se află într'un sbornic dela Kiev, care emană dela mănăstirea Slatina; alta polonă făcută în anul 1566 de Nicolae Brzeski. Acest letopiseț a fost scris în mănăstirea Putna, după anii 1469—1470, căci până la această dată întâiul călugăr autor a utilizat «letopisețul dela Bistrița», iar de aci înainte se vede că a însemnat evenimentele contemporane până în anul 1527, urmându-se, bineînțeles, în notarea faptelor petrecute în acest interval de timp, 2 sau 3 călugări scriitori. Versiunea polonă continuă însă și după 1527, venind până în anul 1546, adică până la moartea lui Petru Rareș.

B). Biserica și cultivarea artelor.

Ca și în Țara Românească, și în Moldova, biserica—pe lângă rolul cultural, despre care a fost vorba și care a fost îndeplinit mai ales de niște instituțiuni bisericesti, ca mănăstirile—a fost și acea instituțiune care a cultivat mai intens artele, aplicându-le, fie la construirea și înfrumusețarea lăcașurilor divine (arhitectura, sculptura, pictura), fie la impozanța slujbei bisericesti (muzica), fie la înfrumusețarea manuscriselor, cu litere inițiale artistic lucrate, sau la legătura și împodobirea cărților, cu gravuri executate cu măiestrie. Aceste arte au fost puse în serviciul bisericii, ca și în Țara Românească, în diferite timpuri. Muzica

¹⁾ Publicat în text original și traducere, la I. Bogdan, *Vechile cronice moldovenești*. București 1890.

cată să se fi introdus mai întâi, fiindcă o bună parte din slujba bisericească, din timpuri destul de vechi, trebuie cântată în biserica creștină. Pictarea icoanelor mobile iar trebuie să fie introdusă din vremi mai îndepărtate, fie că aceste icoane au fost aduse de aiurea, fie că au fost făcute și la noi. De arhitectură, adică: de construirea bisericilor după un stil arhitectonic, nu poate fi vorba decât dela finea secolului al XIV și începutul secolului al XV¹⁾, când se construiesc în Moldova cele dintâi biserici cu ziduri de piatră, sau de cărămidă. Odată cu aplicarea arhitecturii la construirea bisericilor cu ziduri, se introduse și zugrăvirea pereților cu chipuri de sfinți, cum și săparea în piatră a cadrului ușilor și ferestrelor. Impodobirea manuscriselor cu litere inițiale mari și frumoase, legătura artistică, ca și gravarea lor, n'a putut fi introdusă în Moldova decât în secolul XV, adică în timpul când avu loc dezvoltarea culturală, despre care fu vorba mai sus. Neapărat că toate aceste arte, la început, când au fost introduse în Moldova, au fost, ca și în Țara Românească, de împrumut, luate dela vecini. Trebuie însă să notăm că dacă la unele din ele obârșia din care se trag, sau centrul de unde s'a exercitat influența, ca și timpul introducerii lor, se potrivesc, sunt la fel ca în Țara Românească, la altele însă obârșia este diferită, sau centrul de unde se exercită influența este diferit de cel din Țara Românească, fiindcă și vecinii Moldovii erau alții decât ai Țării Românești.

Nu mai încapă îndoială că vechea cântare bisericească la Moldoveni, ca și la cei din Țara Românească a fost, odată cu ritul slav, luată dela Slavii de peste Dunăre, cari, și ei la rândul lor, o luaseră dela Bizantini. În secolul al XV, când sălășluiau prin mănăstirile Moldovii atâți cărturari de slovenie—Slavi unii din ei, alții numai cu simpa-

¹⁾ N. Ghica Budești, *Mănăstirea Probota*, București 1909 p. 48-49.

tii slave—a fost firesc ca cântarea slavă să se răspândească și mai mult, mai ales că acum viitorii preoți veneau la mănăstiri ca să se pregătească, ca să învețe citirea și cântarea slavă, absolut trebuincioase mai târziu când erau făcuți preoți la o biserică sau alta.

Pictura, întrebuințată în bisericile din Moldova, a fost, ca și în Țara Românească, pictură bizantină ¹⁾.

În legătură cu zugrăvirea chipurilor de sfinți pe pereții bisericilor, stă și împodobirea manuscriselor din aceste timpuri cu chipuri de sfinți sau și de Domni, înfrumusețarea scrisului cu litere inițiale făcute cu aur și chinovar, încadrarea paginilor cu chenare sau punerea unor frontispicii, cari aveau linii sau motive din cusături țărănești. Manuscrisele, cuprinzând astfel și manifestațiuni artistice, mai au pe lângă însemnătatea lor culturală generală și una specială: artistică. Multe din ele se pot da ca exemple de artă caligrafică, de miniaturistică, de ornamentică. *Evangelia dela Humor*, de pildă, este unul din cele mai frumoase manuscrise din trecut; are chipul lui Ștefan cel Mare, are miniaturile celor 4 evangheliști, vignete și inițiale înflorate la începutul celor 4 evanghelii, chenar destul de interesant pe margini, o legătură de argint aurit, împodobită în față cu 4 pietri ovale, iar în dos cu 4 cuie de argint ce slujiau de postament. Scoarța din față are icoana Înălțării Domnului cu monograma Ic. Xp., cea din dos are icoana sfintei Fecioare ²⁾.

Legătura artistică a cărților vechi, gravarea sau turnarea chipurilor de pe scoarțe sau coaserea lor pe epitafe, o făceau tot călugării în mănăstiri ³⁾.

¹⁾ Ghica-Budești, *Mănăstirea Probota*, p. 31, 32, 35.

²⁾ I. Bogdan *Evangelia dela Humor* în «Analele Academiei Române» seria II, tom. 29, secția ist. p. 645. Cfr. și Melhisedec despre aceiaș carte tot în *Analele Academiei Române*, seria II, tom. IV, pp. 18—22.

³⁾ Melhisedec „Catalog“ *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* II, 134. Melhisedec, *Notițe* p. 8.

Sculptura în Moldova, ca și în Țara Românească, a fost puțin cultivată de biserică, întrebuintând'o mai mult la săparea în piatră a cadrului ușilor și ferestrelor, a capiteliurilor stâlpilor, a ornamentației și literilor de pe morminte. E de observat însă că, în Moldova, la toate acestea, se simte o influență apuseană, și anume: gotică¹⁾, venită din Polonia ve. ină sau din Ardeal, unde se aflau Sași.

(Va urmà).

N. Dobrescu.

CRONICA BISERICIASCĂ EXTERNĂ.

A) DIN LUMEA ORTODOXĂ.

1. *Din biserica Rusiei.* — Acum 2—3 ani se formase în Rusia un curent pentru convocarea unui sinod general al bisericii din Rusia, pentru ca să se aducă schimbări, îmbunătățiri pe un teren sau pe altul în această biserică. Astăzi însă, curentul acesta slăbind în opinia publică rusească, care obicinuise deja ierarhia înaltă și pe Sf. Sinod al bisericii rusești cu o asemenea idee, nu se știe dacă se va mai convoca un asemenea sinod, rămânându-se deocamdată la starea de până acum a lucrurilor. Cevă din acel curent, din mișcarea de atunci, a rămas totuș în biserica Rusiei: căci, văzându-se atunci că în organizația interioară a acestei biserici sunt lipsuri, scăderi, că se întâlnește slăbiciune, desordine chiar, s'a ajuns la nevoia unei îmbunătățiri, care erà pasul ce urmà imediat după constatarea lipsurilor. S'a ventilat chiar ideia unei reforme organice, care să suprima Sf. Sinod actual și să restabilească patriarhatul de altă dată. Aceasta însă nu ar putea-o face decât un sinod general al bisericii rusești, și tocmai ideia convocării unui asemenea sinod, fiind acum înlăturată, cu ea s'a înlăturat și posibilitatea unei reforme organice în biserica rusească. Rămâne atunci să se facă numai reforme, îmbunătățiri parțiale, fragmentare, cari se pot face pe cale administrativă, cari sunt de competența administrației: lucruri cari se și fac acum în biserica rusească.

În congresul general al misionarilor bisericii rusești, ținut la Chiev, în Iulie 1908,—congres asupra căruia s'a și vorbit în această revistă (cfr. No. 9, anul XXXIII, Dechemvrie 1909, pp. 1072—1075),

¹⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri și icoane* II, p. 20 sequ.

—s'au fixat numeroase puncte, s'au luat diferite măsuri (bine înțeles pe hârtie deocamdată) referitoare la îmbunătățirile de adus în biserica rusă. O parte din acele măsuri, din acele puncte au fost date uitării, altă parte au fost puse în studiu, iar o altă parte, cea mai mică, a fost realizată de atunci până azi. Așa, de pildă, primul punct din programul congresului: «Nevoia d'a întări și dezvoltă în popor spiritul național și ortodox și pentru aceasta nevoia de a deșteptă interesul pentru amintirile și tradițiile trecutului» a fost urmărit, a fost pus în practică în decursul anului acestuia și al anului trecut.

Așa, pentru a reînvia în popor credința, pentru a deșteptă interes pentru ortodoxie, s'au organizat procesiuni populare în jurul amintirii persoanelor distinse de altădată, care au murit și au lăsat în urma lor o aureolă de sfințenie, ori s'au organizat asemenea procesiuni sau sărbători chiar și în jurul persoanelor răposate de curând, dar cari s'au bucurat de un nume de sfințenie. În cazul din urmă a fost celebrul preot Ioan din Cronstadt, care a încetat din viață la 7/20 Dechemyrie 1908. Moartea lui a dat ocazie bisericii rusești de a reînsufleți credința în popor, de a redeșteptă interesul pentru ortodoxie. Preotul Ioan din Cronstadt, care se bucurase, în timpul vieții sale, în toată Rusia, de un renume excepțional, a fost confirmat într'un chip aproape oficios, imediat după moartea sa, dându-i-se titlu de «om al lui Dumnezeu și de taumaturg» titlu pe care evlavia poporului i-l desemnase de mai nainte vreme. Evident că aceasta nu e încă canonizarea oficială, ci formează numai preliminariile, pregătirea canonizării. Ioan din Cronstadt a fost îngropat, după cererea sa, în mănăstirea de călugărițe, făcută de el în Petersburg, și care eră una din fundațiunile lui preferate. Din Cronstadt, unde a murit, și până în Petersburg, unde a fost înmormântat, pe tot drumul parcurs de cortegiul funebru, a fost o mulțime extraordinară de popor, care se îngrămădeă, spre a luă astfel parte la ceremonia înmormântării lui. În zilele ce urmară după îngroparea lui, mii și mii de oameni defilă pe la mormântul lui; bolnavii și infirmii se apropiau de mormântul lui cu nădejdea de a obține vindecare, alinare. În cercul devotaților și al admiratorilor lui se povesteau numeroasele daruri spirituale sau temporare cari fuseră căpătate de diferiți oameni prin mijlocirea lui. Pelerinagiile la mormântul lui nu au încetat nici până acum; sunt oameni cari vin și azi din cele mai îndepărtate colțuri ale Rusiei. În scurte cuvine deci, un adevărat cult popular s'a organizat în jurul mormântului lui. Mai mult încă! În urma unui rescript imperial dela 12/25 Ianuarie 1909, Sf. Sinod a fost invitat să perpetueze amintirea răposatului. Atunci s'a hotărât ca, în fiecare an, aniversarea morții lui să fie prăsnuită cu servicii funebre în toate bisericile și capelele imperiului rus; portretul preotului Ioan din Cronstadt a fost pus la locul de cinste în toate instituțiile școlare dependente de Sf. Sinod; iar în seminarii s'a dispozat să se facă mențiune specială despre viața lui, despre acti-

vitătea sa pastorală. Amintirea lui este înconjurată de aureola binelui făcut de el, de influența salutară exercitată de el asupra a mii și mii de credincioși. Bunătatea lui, simplitatea lui, tonul convins al rugăciunii sale, credința lui sinceră și simplă a fost ceea ce a plăcut Rușilor în acest om. La acestea se adăugă și credința în minunile săvârșite prin rugăciunile sau la intervenția lui.

Pentru reînvierea în sufletul credincioșilor a interesului pentru lucrurile religioase, biserica rusească a căutat să organizeze manifestațiuni publice, procesiuni și în jurul amintirilor pioase ale trecutului. Așa au fost sărbătorile ce au avut loc la Cașin, cu ocazia reluării cultului fericitei Ana Cașinsca. Aceasta a trăit în jumătatea a doua a secolului al XIII-lea. Prin naștere aparține liniei principilor din Rostov; a fost apoi măritată cu Mihail Iaroslavici, vărul lui Alexandru Nevschi considerat de Ruși ca sfânt. Bărbatul ei, mai întâi principe al Tverului, apoi mare duce, fu omorât de Tătari în anul 1318. Marea ducesă îmbracă atunci pentru totdeauna doliul și se închise într-o mănăstire fondată de ea la Cașin, orașul ei natal. După mulți ani de viață mănăstirească, muri bucurându-se de un nume de sfințenie și având imediat un cult popular care se păstră timp de trei veacuri. În anul 1649 avu loc recunoașterea rămășițelor ei, cari fură găsite nealterate. Tot în acest an un sinod ținut la Moscova pentru a revizui și complectă calendarul sfinților din biserica rusească, o puse în numărul fericitorilor și sărbătoarea ei fu fixată la 21 Iulie și fu ținută până în anul 1677, când un nou sinod, prezidat de patriarhul Ioachim—din cauza divergențelor ce se iviseră cu privire la viața ei—revocă decretul de canonizare și suspendă cultul instituit pentru amintirea ei. Numai în regiunea în care se odihneau rămășițele ei se mai păstră cultul privat dat amintirii ei. În jumătatea din urmă a secolului al XIX însă fură adresate diferite petiții autorității bisericești pentru ca să se restabilească cultul ei public. În anul 1908 mitropolitul Antonie al Petersburgului, supuse chestia aceasta episcopilor întruniți la Chiev, în număr de 30, cu ocazia împlinirii a opt sute de ani dela fondarea mănăstirii sf. Mihail de aci. Adunarea episcopilor aprobă restabilirea cultului public al acestei fericite și adresă o petiție în acest sens Sf. Sinod. La această cerere a episcopilor se asocie și congresul misionarilor ținut în acelaș an și tot la Chiev; asemenea se asocie și clerul și credincioșii din Tver. La 7 Noemvrie 1908, Oberprocurorul Sf. Sinod supuse Țarului o decizie a Sf. Sinod prin care se restabileă cultul public în cinstea fericitei Ana Cașinsca și se fixă data acestei solemnități pentru ziua de 12 Iunie 1909. Decizia fu comunicată la 11 Aprilie, arhiepiscopului Alexe al Tverului, în eparhia căruia se găsește Cașin, apoi printr'o epistolă circulară a Sf. Sinod lucrul fu adus la cunoștința tuturor credincioșilor. Sărbătoarea avu loc la timpul fixat de mai nainte, în prezența a o mulțime de episcopi, numeroși clerici, și a mii și mii de credincioși. Guvernul a fost reprezentat prin autoritățile locale și prin armată, iar familia imperială prin marea ducesă Elisabeta Feodorovna.

Sunt în timpul de față în Rusia regiuni, în cari, dela edictul Țarului din 1905, ortodoxia a scăzut, prestigiul ei a suferit. În primul rând aceste regiuni sunt provinciile de Vest, cari altădată fuseseră centrul unirii cu Roma, unire care în cursul secolului al XIX, fusese suprimată oficial. În aceste părți unirea lăsase însă amintiri profunde, căci cum s'a proclamat, în 1905, libertatea conștiinței, mii de vechi uniați sau urmași ai uniaților cerură să revină la credința anterioară, și cum ritul tradițional nu se putea relua de acolo de unde fusese lăsat în secolul al XIX, din lipsa de biserici și preoți anume, trecură la catolicism. Atunci s'au văzut sate întregi în aceste părți, în cari poporul părăsind în întregime biserica respectivă, preotul ortodox a rămas singur în biserica părăsită de credincioși. Desigur că un asemenea fapt nu putea decât să neliniștească pe ortodoksi. În unele locuri se răspândi printre țărani, cari erau puțin informați de ceea ce se petrecea în Petersburg, zvonul că s'a isprăvit cu ortodoxia, că Țarul a trecut la catolicism, și că și supușii lui trebuie să treacă. Adăogând la aceasta turburarea cauzată în suflete de ideile propagandei revoluționare, bănuelile ridicate contra clerului și bisericii ortodoxe de judei sau de necredincioși, țăranul rus, accesibil, din cauza ignoranței lui, la ideile subversive, începu să se îndoiască de soliditatea ortodoxiei. În timpul din urmă însă, agitațiunile revoluționare s'au potolit, emoția, mare la început, cauzată de treceri în masă la catolicism, s'a calmat, viața religioasă a poporului rus și-a luat din nou cursul ei normal. Cu toate acestea clerul rusesc și-a dat sama că în aceste părți de Vest ale imperiului ortodoxia nu era așa de tare precum se credea în urma măsurilor luate în secolul trecut; aici catolicismul sau unirea se arată protivnic ortodoxiei și de aceea la congresul misionarilor ținut la Chiev în Iulie 1908, chestiunea luptei în contra catolicismului în părțile de Vest (și anume în provinciile: Rusia albă, Rusia mică, Polonia orientală) a ținut un loc de frunte a fost desbătută în deosebi de congresiști, propunându-se diferite măsuri. Unele din măsurile preconizate de congres ca: unirea provinciei poloneze a Chelmului cu Rusia, reorganizarea vechilor confrății ortodoxe ale regiunii, împuternicirea vieții parohiale, mărirea numărului misionarilor sunt în studiu sau pe cale de realizare. Congresul misionarilor și-a exprimat dorința ca în aceste părți, cu ocazia transferării moaștelor fericitei Eufrosina din Polosk să se organizeze mari manifestațiuni religioase și populare. Lucrul acesta a și fost realizat în prima jumătate a anului curent în condiții cari merită să fie cunoscute. Dar mai întâi câteva cuvinte asupra acestei fericite. Ea a trăit în secolul al XIII în principatul Polosk, care era apanajul tatălui ei, Gheorghe Vseslavici. Făcându-se mare, ea refuză pe toți, cari îi cereau mâna și merse de se închise într'o mănăstire, condusă de una din mătușele ei. După câtvă timp de viață comună aci, ceru voie episcopului Ilie de a se închide într'una din celulele de lângă catedrala Sf Sofii din Polosk, pentru ca să poată duce aci o viață cu totul izolată, între-

buințându-și timpul în rugăciune și în lucru (transcrierea manuscriselor). Astfel petrecu mai mulți ani. Pe urmă se retrase și de aci lângă o veche biserică de lemn dintr'o localitate situată la oarecare distanță de Polosk. Aci ea puse temelia unei mănăstiri, care supt conducerea ei deveni înfloritoare, încât trebuî să-i facă și sucursală. Înainte de a muri ea voi să se ducă la locurile sfinte. Cu toate rugăciunile clerului și poporului care se temeă că nu are s'o mai vadă, plecă cu un frate și cu o soră a ei deasemenea călugări. Trecând prin Constantinopol fură primiți cu cinste de patriarh și de împăratul Manuel Comneanul. Ajunsă la Ierusalim, nu mai voi să se întoarcă în Rusia și muri acolo în anul 1173, depunându-i-se corpul în mănăstirea sf. Teodosie. După luarea Ierusalimului de Saladin dela Cruciați în 1187, corpul ei fu transportat de aci la Chiev de niște călugări ruși cari se întorceau în patria lor. Timp de mai bine de șapte sute de ani, rămășițele ei stătură într'o biserică a lavrei din Chiev. De multă vreme Polosk revendică drepturile sale asupra acestor moaște și cereă să fie mutate acolo. În fine hotărându-se să fie mutate, au fost pornite dela Chiev la 19 Aprilie 1910 dupăce avură loc procesii, litanii, slujbe de noapte, liturghii solemne etc. Se hotărî ca moaștele să facă popasuri în cât mai multe locuri, pentruca în cât mai multe părți să reînsuflețească entuziasmul religios, mai ales că prin aceste locuri tocmai avuseră loc părăsirile în masă a ortodoxiei.

În Chiev moaștele au fost însoțite de mulți episcopi și clerici de foarte mulți credincioși de prin împrejurimi și de vreo 20—30.000 de pelerini. Solemnitatea desfășurată în Chiev a avut un caracter oficial; au participat autoritățile orașului, provinciei, delegații ministerului de interne, trupe, marele duce Constantin Constantinovici reprezentând familia imperială. La 22 April 1910 au fost imbarcate la Chiev pe un vapor, care însoțit de altele, a mers pe Dnipro până la Orșă (în gubernia Mohilev), oprindu-se în mai multe locuri, pentru a oferi astfel unui număr cât mai mare al populației ocazia să venerateze moaștele ce se mutau. În Mohilev (capitala guberniei) s'au oprit 2 zile, în mijlocul unor mari ceremonii, procesiuni, pelerinagii din partea locurilor vecine. Dela Orșă până la Polosk drumul s'a făcut pe uscat prin guberniile Mohilev și Vitebsk, cortegiul fiind peste tot însoțit de clerul și poporul locurilor pe unde trecea. La 7 Mai a ajuns la Vitebsk, poposind aci până la 16 Mai, organizându-se și aci mari solemnități, venind și aci foarte mulți pelerini. Abia la 23 Mai luară sfârșit aceste ceremonii, când ajunseră și fură stabilite definitiv la Polosk moaștele fericitei Eufrosina în mănăstirea întemeiată de ea încă de pe când era în viață. Prin toate aceste ceremonii, slujbe, procesiuni, cari au însoțit mutarea acestor moaște biserică rusească a căutat să întărească ortodoxia în aceste părți, unde în secolele al XVIII și XIX, au fost lupte între ortodoxi și uniți, unde oficial unirea nu mai există la începutul secolului al XX, dar unde s'a vădit, în urma proclamării libertății de conștiință, că ea trăia latent.

La ordinea zilei, acum, este, în biserica rusească, reorganizarea, îmbunătățirea monahismului. O îndreptare a vieții mănăstirești pare că e cu totul urgentă, fiindcă în Rusia călugărismul a căzut în discredit; fiindcă se găsesc mulți pravoslavnici Ruși, zeloși creștini cari critică ignoranța, trândăvia din mănăstiri, cerând o îndreptare. În afară de excepții laudabile, e lucru sigur că, cu toate mijloacele considerabile de cari dispun mănăstirile rusești, călugării de prin mănăstiri nu aduc foloase nici bisericii nici societății; ei nu exercită în jurul lor acea influență binefăcătoare de a îndrepta lumea către evlavie, pietate, către viața petrecută în rugăciuni; ei nu dau exemplu de lucru, de abstenență, de renunțare la plăceri etc. Celor mai mulți călugări slujba bisericească le pare ca o corvoadă pe care o fac de nevoie, ca să poată căpăta astfel dreptul de a trăi în mănăstire. Numai în câteva mănăstiri se practică lucrul manual, meșteșugurile, agricultura etc. Mănăstirea Valaam, de pildă,—situată pe o insulă a lacului Ladoga—are ateliere de tot felul, în cari lucrează călugării. În mănăstirea din Archangel (la Marea Nordului) călugării se ocupă cu pescuitul și fac astfel o industrie destul de înfloritoare. Acestea sunt excepțiile; căci în cele mai multe mănăstiri lucrul manual este părăsit. Asemenea sunt părăsite și lucrările intelectuale, studiul, fiindcă în cea mai mare parte călugării sunt simpli țărani și nu au nici pregătire, nici gust pentru atari ocupațiuni. Lenea, trândăvia fac să apară și alte vici, între cari beția, care bântue mult poporul rus, e cea mai frecventată.

Pentru a remedia o asemenea stare de lucruri s'a întrunit anul trecut (1909) în Iulie, un congres de călugări, în lavra Troiska-Sergievskaja, (aproape de Moscova). Congresul s'a adunat în urma inițiativei luate de episcopul Nikon al Vologdei, dar, bine înțeles, cu aprobarea Sf Sinod. La congres au luat parte 100 de membrii: egumeni, arhimandriți, ori alți demnitari ai clerului monastic. Episcopul Nikon care presidă congresul supuse deliberării adunării o programă de reforme redijată de el, și cuprinzând 22 de puncte diferite, cari ne arată destul de lămurit în ce hal sau la ce nivel se află viața mănăstirească în Rusia. Aceste puncte, rezumate în *Échos d'Orient*, sunt următoarele:

1). Considerând că viața în comun a format în totdeauna idealul superior al vieții mănăstirești, prin faptul că ea favorizează mai mult observarea voturilor de sărăcie și de ascultare, precum și pe acela ale lucrului și rugăciunii în comun, nu ar fi mai potrivit a introduce acest fel de viață în toate mănăstirile de călugări și de călugărițe? Sau dacă e dificil a-l introduce imediat și în toată deplinătatea lui în toate mănăstirile, atunci cum s'ar adapta la el în mod progresiv organizațiunea și viața interioară și în ce măsură, așa ca să nu aducă vătămare mănăstirilor astfel reorganizate? și cum să fie ferite aceste mănăstiri de influența celor nereformate încă?

2). Ce măsuri să se ia pentru ca să împuternicească influența educativă a serviciului divin asupra vieții spirituale a călugărilor, introducând mai multă pietate și devoțiune în executarea slujbelor,

a citirilor, cântărilor și favorizând usajul cotidian al lecturilor edificatoare și al operilor sfinților părinți?

3). N'ar fi oare mai potrivit de a suprima cu totul prin mănăstiri cântarea pe voci, pentru a evita astfel să adune copii la coruri și să atragă, sub pretext de studiu al cântării, novici vagabonzi, bețivi și nedesciplinați în cea mai mare parte a cazurilor? Nu e oare timpul de a suprima de asemenea corurile profesionale?

4). N'ar trebui fixat în fiecare mănăstire un număr de slujbe liturgice proporționale cu personalul sacerdotal; și aceasta pentru ca să se evite astfel intrarea în clerul officiant a celor nepregătiți în mod suficient?

5). Nu trebuie, pentru a păzi pe călugări de scandalul beției și de vițiile ce o însoțesc, să se introducă între voturile pe care trebuie să le dea un călugăr la intrarea în tagma monahală și pe acela al abstenenței dela orice băutură alcoolică, vot care e formulat și acum în principiu, dar care nu e explicat într'un chip suficient, vot care să devină obligator pentru cei simpli mai ales? Dacă aceasta e imposibil de făcut, nu ar fi oare mai nemerit de a se interzice să se mai bea vin la masa comună și în apartamentele superiorilor; și în general ce măsuri trebuiesc luate pentru a inspira călugărilor aversiune față de acest vițiu rușinos și periculos?

6). Ce ar trebui să se facă pentru a desvoltă și întări obiceiul—istoricește vorbind, destul de eficace ca mijloc de formare—al supunerii călugărilor tineri față de cei bătrâni?

7). Cum ar trebui suprimată practica așa de periculasă pentru călugări, și mai mult încă pentru novici, și așa de contrară de altmintreli spiritului mănăstiresc, a permutărilor arbitrare și nemotivate dintr'o mănăstire?

8). Ignoranța în ale religiei destul de regretabilă la laici e neadmisibilă la călugări. Nu e trist și rușinos de a întâlni călugări, cari sunt incapabili să dea cel mai mic răspuns la chestiunile religioase cele mai elementare privitoare la credința ortodoxă și la viața mănăstirească pe care ei o practică? Asemenea nu ar fi potrivit de a stabili pentru novici cursuri și lecții de catehism în limitele programului școalelor elementare și de a institui, înainte de facerea votului, un examen asupra acestor chestiuni? Nu s'ar conveni, pentru atingerea unui astfel de scop, să se stabilească o listă de opere ascetice sau patristice, care să figureze în mod obligatoriu în biblioteca fiecărei mănăstiri?

9). Pentru ridicarea nivelului intelectual al monahismului nu ar fi potrivit de a atrage în mănăstiri preoți văduvi, liberi, cari au gust și aptitudini pentru viața monastică?

10). Un punct în deosebi defectuos al vieții mănăstirești e chestiunea acelor călugări, cari călcându-și de mult voturile ce au făcut și trăind într'un chip scandalos, nu acceptă din disciplina monastică decât ceiace este absolut indispensabil pentru a putea să rămână în mănăstire, ca să trăiască și să se hrănească aci. Cum trebuie tratați aceștia? Nu ar fi nemerit de a-i goni pur și simplu.

pe unii ca aceștia, fără a mai fi obligatoare trecerea prin formalitățile interminabile ale admonestațiunilor și ale sentinței tribunalului consistorial, mai ales când e vorba de oameni cari nu țin la haina monahală, de oameni cari au încetat de mult timp de a mai trăi ca călugări?

11). Nu ar fi timpul ca să se supprime pentru călugării vițioși acele bilete cari le permit să iasă dintr'o mănăstire și să fie admiși într'alte mănăstiri? Iar când un călugăr va fi trecut dintr'o mănăstire într'alta, aceasta n'ar trebui făcută decât în urma înțelegerii prealabile a superiorilor respectivi și pe baza unei atestări dată de superiorul mănăstirii din care pleacă călugărul?

12) Ar trebui să se obțină o strictă aplicare a legii care interzice purtarea hainei călugărești de acei cari nu sunt călugări și această pentru a-i împedica să mai înșele poporul prin mijlocul acestei haine.

13). Ce se poate face actualmente pentru a îndepărta din mănăstirile de bărbați personalul feminin (spălătorese etc.), iar din mănăstirile de femei personalul bărbătesc (portari, păzitori, oameni de serviciu etc.)?

14). Nu e timpul de a organiza un control serios asupra gestiunii economice a mănăstirilor și de a încredința revizuirea socotelilor mănăstirilor la membri ai clerului de mir designați în mod special pentru aceasta de către episcop?

15--17). N'ar trebui să se stabilească ca regulă ca blagocinii (cari vizitează, inspectează mănăstirile) să aparțină clerului monahal și nu celui mirean? Cât despre superiorii mănăstirilor să nu mai fie îngăduit să se mai aleagă dintre cei cari nu au făcut de loc noviceatul, și n'au trăit de loc în mănăstire.

18). În ce măsură să se permită călugărilor să circule cu icoane, să facă colecte? Asemenea în ce măsură să se permită acelor cari sunt preoți să administreze—fie chiar provizoriu—parohii, înlocuind pe preoții de mir?

19). A organiza în mănăstiri operă de misiune internă: dând directivă credincioșilor, ținând conferințe, întruniri, luptând contra Rascolnicilor și a tuturor celorlalți ere ici, răspândind tipărituri cu conținut apologetic și moral, organizând pelerinagii, acolo unde ele se obicinuesc.

20) O chestiune privind în mod special organizarea internă a mănăstirilor de femei: necesitatea de a introduce peste tot în aceste mănăstiri dacă nu viața comună complectă, cel puțin masa comună. Nu ar fi potrivit să se țină strict regula ca preoții dela mănăstiri și blagocinii cari vin la mănăstirile de călugărițe, să aparțină clerului monahal?

21). Ce serviciu, ce rol folositor societății ar putea să aibă în timp de războiu, sau de turburări interne, călugării și toți cei de prin mănăstiri?

22) N'ar fi timpul de a studia chestia organizării într'un grup al tuturor mănăstirilor, într'un fel de societate de ajutor mutual de

ordine spirituală, care nu ar viză nici organizarea administrativă, nici gestiunea materială a mănăstirilor, ci numai pentru ca să se poată restabili în ele adevăratul spirit monastic, aducând astfel iarăși în cinste disciplina, ascultarea, evlavia, buna îndeplinire a slujbelor, păzirea strictă a regulii și tradiției din timpul de înflorire al călugărismului. Unindu-se mănăstirile ar putea, ajutându-se reciproc între ele, să realizeze acest program de reforme.

Programul acesta, constând, cum văzurăm din 22 de puncte, a fost supuș congresului. Ce s'a hotărât în congres nu se știe încă, nu a transpirat în public. Dar, după șvonurile ce circulă în public, se pare că planul de reformă a mănăstirilor, plan propus de episcopul Nikon, nu a fost bine primit de majoritatea participanților la congres, cari au fost cu toții mari demnitari de prin mănăstiri, și cărorora le venea greu să stârpească abuzuri, să îndrepteze lipsuri, scăderi, în care poate că erau și ei amestecați.

Ne putându-se îmbunătăți așa ușor mănăstirile vechi, se înființează însă altele noi, în cari dela început se introduce cu totul un alt duh, decât cel ce suflă în mănăstirile vechi. Așa este de pildă, mănăstirea fondată de curând de tot în Moscova de marea ducesă Elisabeta, soția marelui duce Sergiu, ucis, cum se știe, acum câți-va ani, la Moscova. Dela moartea soțului ei, marea ducesă a trăit retrasă complet de lume, dedicându-se operilor de binefacere. În jurul ei a strâns, pentru ca să o ajute în planurile ei pioase, un număr oarecare de doamne sau de fete tinere, scutite de orice altă obligație. După cât-va timp de încercare, marea ducesă simți nevoie de a așeza pe baze mai temeinice gruparea în formație. Atunci ea se hotărî să fondeze o adevărată comunitate de surori de caritate, dar pe alte principii decât cele cari erau aplicate până atunci în Rusia. În această țară există, e drept, numeroase grupări femești, organizate în comunități, care își iau titlul de surori de caritate și împlinesc serviciile ce se cer. Aceste surori au un costum anume și mai mult sau mai puțin o regulă cu viață comună, dar în condiții de viață și de independență cu totul diferite de călugărițele catolice îngrijitoare ale bolnavilor sau făcând alte opere de binefacere. La Ruși fetele tinere cari intră între surorile de caritate nu se angajează pe toată viața, și nici pe un timp bine determinat; căci ele se pot retrage ori-când le place, fie pentru a se căsători, fie pentru a se dedica altor ocupațiuni. Și chiar în timpul când sunt între surorile de caritate se bucură de o mare libertate în ce privește cheltuelile lor personale, eșirea lor în lume, legăturile lor personale etc.

Marea ducesă voind să organizeze mănăstirea sa, cu surori de caritate, nu îi dădu organizarea celorlalte comunități de surori de caritate rusești, ci ea studie organizația congregațiilor religioase catolice de femei, se informă asupra regulilor de viață ale acestor congregații, asupra vieții fondatoarelor acestor congregații, și apoi, fără a întârzi, începù să organizeze noua comunitate pe care o

doreă, pe care o visă ea; cu vieață comună, cu voturi călugărești, cu reguli, cu spirit călugăresc, cu practice, cu costum anume: totul aproape fu inspirat, în această interesantă fundațiune, de congregațiile catolice de femei. Autoritatea bisericească a sancționat oficial această inovație în ortodoxie; admițând pe religioasele de aci să pronunțe voturile lor în public. Insuș mitropolitul Moscovei a presidat ceremonia și a instalat printr'o binecuvântare specială pe fosta mare ducesă în calitatea de superioară a acestei comunități religioase cu scop umanitar.

N. D.

B) DIN LUMEA ETERODOXĂ.

Voci din sânul clerului catolic contra celibatului preoților.— Celibatul, adică dispozițiunea ca preoții să trăiască necăsătoriți și în castitate, apasă dintr'o zi într'alta mai greu asupra clerului papistaș. Voci numeroase s'au ridicat în ultimul timp din toate părțile împotriva celibatului. Chestiunea a fost discutată și în multe jurnale și reviste bisericești cu mai multă sau mai puțină libertate și sinceritate. Incheerea a fost mai totdeauna că celibatul e foarte bun, că trebuie păstrat și mai departe, căci el e unul din factorii cari contribuie în mare măsură la menținerea pretensei superiorități a clerului papistaș față de clerul celorlalte confesiuni. Un preot slav din Carintia (Anton Vogrinec), într'o carte a sa, care a făcut mult sgomot,¹⁾ a tratat între altele și această chestiune cu o competență și sinceritate, care'i face mare cinste. În cele ce urmează voi da un rezumat pe cât se va putea de fidel al părerilor exprimate în acel capitol de spiritualul preot. Pentru ca efectul să nu fie micșorat voi lăsa să vorbească pe cât posibil autorul însuș, reducând numai unele pasagii mai puțin însemnate din lunga sa expunere.

Autorul arată mai întâi că celibatul nu constă numai în măsura ca preoți să trăiască necăsătoriți, cum susțin unii clerici papistași în cercuri de laici, ori când sunt prinși sau bănuți că au călcat promisiunea dată la intrarea în preoție, că vor rămâne toată vieața celibatari, ci celibatul constă în a trăi în castitate. După aceasta continuă: Celibatul nu e dogmă, ca să nu poată fi discutat, ci e o simplă poruncă bisericească. Sinodul din Trident zice: „Clericii cari fac parte din ordinele monahale, sau clericii de mir cari au făgăduit solemn să trăiască în castitate, se pot căsători și căsătoriile lor sunt valide, legea bisericească și făgăduiala lor neopunându-se la aceasta“.

Să examinăm temeiurile ce se aduc pentru și contra celibatului și să vedem cari din ele cântăresc mai greu.

1. Celibatul în Biserica latină se poate întemeia sau numai pe introducerea lui în vechimea bisericească, sau și pe aceasta și pe

¹⁾ Cartea este intitulată: «Nostra maxima culpa».

alte temeuri valabile și acum. Tot asemeni și căsătoria preoților în Biserica ortodoxă de răsărit se întemeiază fie pe îngăduirea din vechime ca preoți să fie căsătoriți, fie pe această veche îngăduire și pe alte temeuri valabile și în prezent. Este știut că Biserica de apus s'a unit cu o parte din cea de răsărit și au acum aceeași credință. Când s'a făcut unirea, Biserica de apus a concedat celei de răsărit căsătoria clericilor. Ce temeuri au determinat pe Biserica de apus să facă acea-tă concesiune? *Dacă vechea practică a Bisericii de răsărit a fost motivul concesiunii, atunci motivele Bisericii apusene pentru celibat nu sunt așa de puternice și constrângătoare, ca celibatul să apară ca un postulat absolut necesar; căci unde sunt motive puternice și constrângătoare nu se poate admite practica opusă. Dacă iarăș alte motive au determinat pe Biserica de apus să concedă Bisericii de răsărit căsătoria preoților, însemnează că motivele pentru căsătoria preoților sunt cel puțin tot așa de puternice ca cele pentru celibat, și că deci acesta nu e mai presus de căsătorie și nu poate fi cerut cu imperiositate.*

2. *Temeiurile pe care le invoacă Biserica latină pentru celibat nu sunt atât de convingătoare ca să motiveze celibatul pentru toate timpurile, unele din ele sunt chiar neadevărate.*

Mai întâi nu se poate dovedi cu deplină siguranță că celibatul a fost introdus dela început în Biserică ca ceva obligator și esențial; dimpotrivă, pare a fi fost un sfat bun, recomandat îndeosebi din cauza împrejurărilor de atunci. Preotul sta atunci față'n față cu păgânismul, nu era atât păstor de suflete creștine, cât vânător de suflete omenești, gata în orice clipă de a fi trimis în cele mai depărtate țări, la cele mai sălbatice neamuri spre a vâna suflete și a le aduce la Christos. El era în orice clipă în primejdie de ași pierde capul și ași lăsa familia nemângăiată și țără cele trebuitoare pentru traiu. Timp de 300 de ani cât a durat războiul spiritual și sângeros între Creștinism și păgânism, ofițerii credinței creștine nu se puteau gândi la căsătorie, dupăcum și astăzi nu se permite ofițerilor să se căsătorească în timp de războiu. Azi t'ăm însă în timpuri mai umane, luminate de Creștinism, timpuri în cari nu se mai osândesc la moarte cei cari au alte idei decât majoritatea oamenilor. Și noi preoții suntem părtași la aceste avantagii; prinurmăre celibatul nu e în această privință așa de întemeiat ca în vremea dedemult. Motivarea că Mântuitorul și apostolii au fost necăsătoriți, este schioapă, ca să nu-i zicem ireligioasă. „Cine dintre voi mă poate învinui de păcat?” a zis El și a postit 40 de zile în pustie. Să poftească să încerce aceasta apărătorii celibatului! Apostolii apoi n'au fost toți necăsătoriți. Sfânta Fecioară era căsătorită, pentru ca să aibă un ocrotitor în viață. Preotul are și el nevoie de o „ajutătoare“.

Se invoacă mai ales faptul că abstenența deplină, adică fecioria e mai bună decât căsătoria și că cel necăsătorit poate sluji lui Dumnezeu mai lesne și mai bine decât cel căsătorit. Îndeosebi preo-

tul ar trebui să urmeze acestui principiu și să nu se căsătorească. Se citează sf. apostol Paul: „Doresc ca să fiți fără grijă. Cel necăsătorit îngrijește de ceea ce este al Domnului, cum să placă Domnului. Cel căsătorit însă îngrijește de ale lumii, cum să placă femeii. Femeea nemăritată și fecioara se gândește la ceea ce este al Domnului, ca să fie sfântă cu trupul și cu sufletul; cea măritată însă se gândește la ceea ce este al lumii, cum să placă bărbatului. Deci dar cine își mărită fecioara bine face, iar cine nu, face și mai bine,” (I Corint. VII. 32—34). Mai târziu zice iarăși „Zic celor necăsătorite și văduvelor: E bine, dacă rămâneți ca mine“. La acest al doilea citat se recurge de obicei și se trece sub tăcere ceea ce urmează mai departe: „*Dar dacă nu se pot înfrâna să se căsătorească, căci mai bine este a se căsători decât a se aprinde*“. Cât de înțelepte sunt cuvintele apostolului! Din ele rezultă:

a) Că viața celibatară este într-adevăr mai bună pentru aceia cari simt în ei destula putere de a se înfrâna, și cari preferă acest fel de viață, spre a servi mai cu înlesnire lui Dumnezeu. Că cei cari se căsătoresc n'ar putea duce o viață plăcută lui Dumnezeu, nu reese din cuvintele apostolului, căci el zice: „Cine se căsătorește, face bine“. Propozițiunea: „Cel căsătorit îngrijește de ale lumii“, nu trebuie înțeleasă exclusiv, căci atunci ar urmă să nu fie nici un sfânt din rândurile celor căsătoriți, și totuș avem pe sfânta Monica, pe sfânta Elisaveta ș. a. Deasemenea nu se poate admite că Simon, fiul lui Ionă (apostolul Petru) ar fi avut gânduri prea lumești, înainte de chemarea la apostolat, când trăia ca familist. Nici contrariul nu este de admis, că adică cei necăsătoriți se îngrijesc toți cu multă râvnă de ceea ce este al Domnului. Cuvintele sfântului Paul trebuie înțelese astfel: *Acei cari se devotază serviciului Domnului și rămân necăsătoriți numai din acest motiv și din propria lor hotărâre, iar nu din constrângere, aceia duc de regulă mai bine și mai lesne o viață plăcută lui Dumnezeu, dacă au în ei destulă putere de a se stăpâni*.

b) Mai departe rezultă din cuvintele apostolului că *căsătoria este mai bună pentru aceia cari nu simt în ei puterea de a trăi necăsătoriți, pentru ași îndrepta gândurile lor cu folos numai la Dumnezeu*. Și ei slujesc lui Dumnezeu, cutoatecă de regulă nu isbutesc să atingă acea treaptă de desăvârșire, către care tind acei cari nu simt așa de tare ca ei imboldul trupului și cari suportă ușor și cu folos celibatul. Apostolul zice: „Mai bine este a se căsători decât a se aprinde“, adică decât a fi chinuit sau, poate, și învins de poftă arzătoare. Apostolul nu zice că e mai bine a se căsători decât a păcătui, ci că e mai bine a se căsători decât a se aprinde, pentru că aprinderea nu duce numai la păcatul trupesc, ci poate pricinui și pagube sufletești și a împuțina energia fizică și iubirea de muncă, împiedicând astfel împlinirea voei lui Dumnezeu cu noi. Dumnezeescul Mântuitor zice în deplină armonie cu cele expuse aci: „Cine poate înțelege, să înțeleagă“.

c) In sfârșit mai rezultă din cuvintele apostolului că *celibatul*

este numai relativ mai bun și că dorința apostolului („doresc“) e numai un sfat bun, la urmarea căruia sunt îndemnați numai aceia cari nu se tem de aprinderea din suflet. Noi preoții, procedăm dar foarte rațional, când, la taina mărturisirii, dăm sfaturi să se căsătorească acei cari se plâng că nu se pot abține, căci pentru aceasta s'a instituit căsătoria, ca să se evite păcatul neînfrânării sexuale. În baza celor spuse și cu ajutorul minții sănătoase vom argumenta astfel:

1) Nu se poate dovedi că preotul face excepție dela regula de mai sus, că el singur trebuie să ia sfatul apostolului ca o lege, pe care trebuie neapărat s'o îndeplinească. Prin hirotonie se primește un har special, totuș nu se garantează de nimeni și experiența nu ne dovedește că preotul nu suferă de aprinderea instinctului sexual întocmai cași laicii. Unei părți din cler trebuie dar să i se aplice sfatul apostolului: „Mai bine este a se căsători decât a se aprinde“.....

Se va zice: „Cei cari se dedică preoției își cunosc puterile și numai astfel își iau obligațiunea de a purta această povară și a se îmbrăca cu un fel de cămașă de forță pentru toată viața... Numai aceia să se facă preoți, cari simt în ei această putere“ La aceasta răspund: E nesocotită fapta acelor cari depun jurământul că se vor supune în toată viața lor și vor îndeplini o lege constrângătoare, și nu e corectă purtarea acelor cari îngăduie un astfel de jurământ. Tinerețea și necunoașterea sarcinii ceși au asupra și scuză pe candidații la preoție.—Pentru ce felul de procedură al ambelor părți nu e corect? Pentru că nimeni nu poate ști, că nu se vor ivi mai târziu vijelii pustiitoare și aprinderi mistuitoare, cari vor pricinui pagube sufletului și îl vor împiedica în acțiunile sale, și că nu se va produce, poate, mai târziu acea stare la care se referă sfatul apostolului: „E mai bine a se căsători decât a se aprinde“. A face un astfel de jurământ este tot atât de nesocotit, cași a făgădui să îndeplinești toată viața un act, pe care nu'l poți îndeplini decât în timpul făgăduelii. Sfânta Scriptură zice: „Celce stă, să ia seama să nu cadă“. Prin urmare e foarte nedrept a depune un jurământ, care trebuie îndeplinit cu orice preț și a cărui greutate se cunoaște abia mai târziu și care—după cuvintele apostolului—poate fi mai păgubitor decât contrariul. Totașă de nedrept este și de-a îngădui sau a cere un astfel de jurământ.

2) Cu susținerea, că ceva care îngenral e numai un sfat bun și practica îl adeverește ca perfect, nu poate fi obiect de constrângere, când e vorba de acte morale, cade justificarea obligativității celibatului. Judecata firească a întregii lumi confirmă aceasta. Lumea e mulțumită, dacă oamenii pot face ceea ce este bun și nu pretinde ceea ce e perfect.

Că celibatul vrea să înfățișeze un studiu de perfecțiune și că la unele persoane și înfățișează într'adevăr, este netăgăduit. Lumea cu minte osândește însă orice constrângere care se aplică întru totul și în orice împrejurări unei clase de oameni, îndată ce e

vorba de acte de perfecțiune morală. Niciunui stat nu'i trece prin minte să introducă legi prin cari să se oblige fiecare cetățean să nu bea alcool, să nu pună mare preț pe îmbrăcăminte, pe mâncare etc. Toate acestea ar fi perfecțiuni, cari s'ar putea îndeplini cu mult mai ușor decât celibatul, al cărui scop este de a înfrâna o pornire firească, iar nu de a stăpâni o patimă dobândită prin obișnuință. Dacă Biserica ar cere dela servitorii ei abținere de băuturile alcoolice, ar stă cu mult mai bine în fața lumii decât cu impunerea celibatului. Acest vot (juruință) ar fi observat cu mai multă conștiințiositate, dacă n'ar fi obligator. Un adevărat abstinent nu poate înțelege, că cineva ar putea dori alcool. Atât de ușoară 'i se pare abținerea de alcool! Tot așa de ușor 'i se pare și preotului celibatul?!...

3. Susținerea că aceste slăbiciuni sunt proprii numai laicilor, dar nu și preoților, este fără temei, pentru că excepțiunea ce se face cu preoții nu se poate dovedi cu nicio dovadă convingătoare. Sau poate că da? Intr'o revistă pentru clerul catolic al Austriei s'a deschis în anul 1903 o discuțiune asupra celibatului. S'au adus dovezi pentru și contra. Am pierdut numerile cu discuțiunea, dar țin bine minte coprinsul lor, pe care'l dau aci. Se zicea: Numai prin celibat mai impunem oamenilor! Preotul trebuie să stea mai presus de pornirile josnice ale trupului, pentru a putea fi învățător și conducător al poporului. El trebuie să fie un urmaș al lui Christos, un „al doilea Christos”.—Aceasta e o sofistică meșteșugită, care la 'nceput poate impresiona și pe un gânditor. Da, preotul trebuie să se ridice mai presus de înclinările josnice ale cărnii, pentru ca să se poată ridica mai presus de ceilalți oameni prin abținerea sa. Această țintă trebuie el s'o urmărească pecât 'i stă în putință, totuș ridicarea sa mai presus de ceilalți oameni nu trebuie să fie un obiect de constrângere. Preotul este la fel cu toți ceilalți oameni, un ușor de spart vas de pământ, este supus mizeriei omenești ca orice om. Trebuie dar să-l constrângem să ducă vieață îngerească, când lui îi lipsește puterea sufletească, voința trebuitoare la aceasta? E apoi căsătoria o piedică absolută, încât preotul căsătorit să nu se poată ridica la înălțimea cerută și deaceea să fie silit a trăi necăsătorit? Prin vieața sa cel batară, el poate îndemna cel mult pe tineri la castitate, pecând celor căsătoriți nu le poate servi de model printr'o virtute, pe care aceștia nu sunt dator să o practice. Dealtfel nimeni nu va putea face dovada că celibatul preoților ar avea de urmare o mai mare curăție morală în popor decât căsătoria lor. La popoarele de neam slav, cari s'au unit cu Biserica romană, ca și la cele ortodoxe, moralitatea poporului în privința sexuală e pe o treaptă cu care puține din țările catolice se pot măsura; și totuș clerul e căsătorit la popoarele slavice. Chiar și comparațiunea între țările catolice și cele protestante dovedește că celibatul preoților nu are vr'o deosebită valoare morală.

Eu aș propune, ca, dacă voim să ne apropiem de idealul Mântuitorului, ceea ce e o datorie pentru noi, să începem cu ceea ce e :

mai ușor și dela aceasta să pâșim la mai greu, la celibat. Drumul firesc către desăvârșire trece mai întâi prin lucruri ușor de străbătut, pentru ca cel care merge pe acest drum să se întărească și să poată învinge piedicile grele ce se vor întâlni mai departe. Dacă suntem conducători ai poporului și îi cerem să ne urmeze, trebuie să-l conducem pe astfel de drumuri pe cari ne poate urmări cu înlesnire, nu pe drumuri pe cari știm de mai nainte că nu ne poate urmări, vreau să zic să nu dăm poporului ca cea dintâi pildă celibatul nostru, ci alte virtuți. Să ne abținem dela alcool, acest «mare dușman» al omenirii, să renunțăm la orice avere, potrivit cuvintelor Domnului. «Iar dacă vrei să fii desăvârșit, mergi de-ți vinde averea și vino de-mi urmează mie». Să nu facem cum au făcut chiar unii papi, cari și au pus rudele în cele mai înalte funcțiuni și au construit muzee în orașele lor natale, pentru ca să fie pomeniți de lume, ci să ne lepădăm de orice legătură de rudenie. Dacă ne va lovi cineva peste obrazul stâng, să-l întoarcem și pe cel drept. Pentru ce atât lux și eleganță la cler? Pentru ce clericii să locuiască în palate și să treacă în echipage prin mulțimea care e lipsită de pâinea zilnică? Să începem dar cu ceea ce este mai ușor și când vom fi făcut aceasta, atunci numai să luăm asupra-ne și sarcina celibatului.

I. Mihălcescu

(Va urmă)

1. *Un calugăr catolic contra catolicismului.* Revista *La Civiltà Cattolica*; care în toate corespondențele din Rusia se laudă cu progresele catolicismului în acea țară, publică totuși și cazuri din care se vede că opoziția catolicismului se ridică chiar din sânul său.

În No. de la 18 Iunie a. c. ne spune că Antonie Wislouch, călugăr polonez din ordinul capucinilor, s'a adresat cu un apel către conaționali săi din Rusia, îndemnându-i să se lepede de catolicism.

Acest bărbat, cunoscut sub pseudonimul de Antonie Szech, își câștigase de câțiva timp o mare celebritate prin elocvența sa de tribun și prin mai multe publicațiuni în care propaga așa numitul socialism creștin. Cu fraze care semănau cu versetele psalmilor Szech proclama necesitatea reformelor sociale. Combătea indiferentismul bogaților și fariseismul clerului.

Nemulțămît din ce în ce mai mult de catolicism, se lepădă de dînsul. Scrise atunci o lucrare cu titlul *Dlaczego* (Pentru ce), în care își arăta motivele sale. Cinci mii de exemplare se vîndură în două luni.

Acestei opere îi urmară alte două: *Am să vă chem la judecată* și *Religiunea umanității*, iar spre sfîrșitul anului 1909 publică o broșură plină de atacuri în contra catolicismului, intitulată *Catolicismul și polonismul* (*Katolicyzm a polskosc*). Într'însa arată el că Polonii se țin de catolicism nu pentru alt motiv, ci pentru că văd într'însul sprijinul naționalității lor. Dar necesitatea catolicis-

mului pentru naționalitate, spune autorul, e o mîncună, de oarece catolicismul e internațional. „Toată politica Vaticanului față de chestiunea ruso-poloneză constă în sacrificarea brutală și sistematică a intereselor poloneze în scopul de a converti pe Ruși la catolicism“.

Deci catolicismul nu-și servește cum se cade nici pe propriii săi fii și e foarte semnificativ că chiar din rîndurile clerului se rîdică acei care arată acest lucru.

2. *Certurile dintre Biserica rusească și „Vechii credincioși“.* Biserica soră a Rusiei are mari dureri în sînul său, pentru că o mare parte din populațiunea rusă a imperiului e de mult despărțită de dînsa și nici nu vrea să audă de vre o reintrare în sînul Bisericii. Acești ruși separați sînt așa numiții *Vechi credincioși* (staroverti) care numai ignoranței dătoresc ruperea lor de Biserica mamă.

Cauza despărțirii sînt cărțile liturgice care prin sec. XVI ajunseseră foarte stricate și pline de tot felul de erori din pricina copierii neîngrijite.

Firese a fost ca de la o vreme greșala să se observe și să se caute îndreptarea.

Cel întăi care s'a apucat de această operă a fost monahul Maxim Grecul care și-a plătit zelul cu închiderea sa pe rînd în mai multe mînăstiri. Totuși stăpînitorul de pe atunci, Ivan cel Groaznic, l-a înțeles. El a adunat la anul 1551 un sinod care, între alte lucruri, a orînduit și corectarea cărților. Au lipsit însă cei destoinici care să poată întreprinde această lucrare și astfel cărțile au continuat să apară cu greșeli. Deosebirea eră că acum eșeau tipărite frumos din teascurile tipografiei înființate la 1564 de Ivan cel Groaznic în Moscova.

O sută de ani a trecut așa fără ca o îndreptare reală să se aducă. Apea după trecerea acestui timp se ivi un bărbat care se apucă serios de această operă: Patriarhul Nikon. El puse să se studieze temeinic la Constantinopol chestiunea izvoarelor Sf. Scripturi și a liturghiei, și cînd fu sigur de el însuși, se puse în capul mișcării.

La 1654 se adună un sinod în care părerile lui Nikon fură susținute de o mare majoritate. Un al doilea sinod ținut la Constantinopol aprobă pe cel dintăi.

Publicul și clerul incult nu pricepu rațiunea celor întreprinse de Nikon. Ei se ținură cu îndărătnicie de erorile pe care le venerau și împrășcară pe Nikon cu numirile „Domnul ereticilor, inaintemergătorul lui Antihrist, amicul diavolului“.

La 1658 Nikon părăsește scaunul. Un mare sinod adunat la 1667 și compus din 10 mitropoliți, 8 arhiepiscopi și 6 episcopi îl declară depus pentru că și-a părăsit scaunul, dar afurisește pe acei care nu vor să primească îndreptările lui.

Data aceasta de 13 Mai 1667 e data mării separațiuni. Cei care țineau morțiș de erorile vechi au rămas despărțiți pînă în ziua de azi și aduc multă supărare Bisericii oficiale. Ei se numesc „vechi credincioși“.

De ădarece statul i-a persecutat continuu, ei urăsc acum și Biserica oficială ca cea care este legată de stat. Toate amănuntele vieții bisericești serveșc ca motive de izbucnire a furiei, fie dintr' o parte, fie dintr' alta.

Lung motiv de ceartă a fost validitatea ierarhiei Vechilor credincioși.

Despărțiți de Biserica mamă, ei și-au avut o bucată de vreme preoții lor. Dar de la un timp au trebuit să rămîie fără preoți. Episcopul care trecuse de partea lor, Paul Kolomenski, muri în închisoare, fără a avea timpul să hirotonească alți episcopi. Vechii credincioși au început atunci să primească pe preoții care se despărțeau de Biserica oficială, cu condițiune ca să fi primit botezul înainte de Nikon, căci de la Nikon încoace, pretindeau ei, Biserica nu mai avea botez adevărat. De la un timp însă a trebuit ca nici acești preoți să nu se mai poată găsi. Astfel Vechii credincioși au trebuit să rămîie fără ierarhie și să încredințeze conducerea comunităților în mîna laicilor. O mare ramură dintr'înșii au și rămas fără preoți și stau așa pînă azi.

În asemenea împrejurări nu e de mirare că au apărut episcopi falși: monahul Iacoblev (1725) care făcu să fie hirotonit pe baza unor scrisori falșe, și ierodiaconul Amvrosie (1750) care, în loc de sfințire, își luă un nume fals. Dar unul a fost prins, iar cellalt a fugit în Polonia unde a murit ca general.

Vechii credincioși au fost nevoiți, deci, să se servească cînd de laici dintre dînșii, cînd să atragă în partea lor preoți ortodocși. Astfel au continuat să atîrne pe de o parte de laicii lor, pe de altă parte de ortodocși.

Statul, după ce i-a persecutat o bucată de vreme, a venit la ideia că e mai bine să-i cîștîge prin mijloace pașnice. La începutul sec. XIX, le-a dat preoți care să officieze după vechile rituri. Acești Vechi credincioși s'au numit *edinovierți*, adică uncredincioși. Bisericile lor erau deschise ortodocșilor ca și Vechilor-credincioși. Încercarea aceasta a avut un succes parțial: n'au putut fi cîștigați cu toții pentru această legătură cu Biserica.

Trebuința de a avea o ierarhie adevărată și legitimă Vechii-credincioși o putură împlini abea mai tîrziu.

Un bărbat întreprinzător și energic, Petru Velidokvorskii, devenit apoi călugăr cu numele de Pavel, izbuti la 1839 să treacă granița austriacă și să stabilească la 1844 o comunitate de Vechi-credincioși la mînăstirea din Bielocrinița (Bucovina) sau, pe romînește, Fîntîna-Albă.

În 1846 comunitatea aceasta putu aduce aci pe fostul mitropolit grec de Seraievo (Bosnia), Amvrosie, care trecu de partea Vechilor-credincioși.

Doi ani după acest fapt, la stăruințele Rusiei, Austria îl expulză. Dar Mitropolitul Amvrosie apucase să hirotonească deja mai mulți episcopi. Vicarul său, Ciril, îi urmă în scaun, iar ceilalți luară conducerea eparhiilor de Vechi-credincioși din Rusia.

Cu toate acestea lucrurile nu se îndreptară de cât în parte. Cei mai mulți din noii episcopi, luați dintre negustorii din Moscva, nu aveau nici măcar formațiunea unui diacon. Rușii ortodocși batjocoresc această ierarhie numind-o ierarhie austriacă, din cauza originii austriace prin sfințirea episcopilor de Amvrosie la Bielorcrinița. Ortodocșii mai privesc această ierarhie și ca fără valoare dogmatică: hirotonia lor e socotită nevalidă.

Acest punct e un vechi motiv de ceartă și apare din când în când.

Pe vremea când Pobiedonosțiev era a-tot-puternic se căuta ca și alte Biserici ortodocse să declare fără validitate această ierarhie. Patriarhul de Constantinopol însă n'a consimțit niciodată să declare fără validitate hirotonia episcopilor Vechilor-credincioși.

Și catolicii privesc ca validă această hirotonie. Preotul vechi-credincios Eustațiu Suzalev convertindu-se la catolicism în anul 1908, a fost primit în Biserica catolică cu calitatea de preot de ritul oriental. Aceasta s'a admis pe baza faptului că Mitropolitu Amvrosie de la care derivă hirotoniile de episcopi și apoi de la ei hirotonia preoților, era arhieru ortodox și deci hirotonia dată printr'însul e validă; chiar în cazul când n'ar fi trebuit s'o facă.

Această primire din partea catolicilor a bucurat mult pe Vechii-credincioși, după cum au arătat în organul lor, Țercov (Biserica) din Moscva, care apare din 1908 și s'a făcut cunoscut prin polemicile sale cu teologii Bisericii mame.

Astăzi ambele tabere nu stau pe un picior prietenesc. Se privesc rău unii pe alții și sînt gata să izbucnească în atacuri.

Vechii-credincioși izbutesc uneori să cîștige pentru ei membri destul de valoroși din clerul ortodox. Astfel în ciocnirile dintre curentul liberal și cel autocrat care au avut loc după izbucnirea revoluțiunii rusești în urma războiului cu Japonia, au căzut jertfă mai mulți preoți. Unul a fost Petrov, cel prea cunoscut nouă din traduceriile Prea Sfințitului Arhieru Nicodem Băcăoanu. Biserica cu caracterul ei conservativ l-a socotit prea înaintat în vederile sale și l-a caterisit, sub învinuirea că ar fi socialist. Alt bărbat însemnat, cunoscut în lumea bisericească diu Rusia, și mai cu seamă din Petersburg, era Arhimandritul Mihail, profesor la Academia spirituală din acel oraș. Făcîndu-i-se și lui pozițiunea grea ca lui Petrov, a părăsit ortodoxismul și a trecut la Vechii-credincioși, unde îndată a ajuns episcop. Astăzi se află în această calitate.

Numărul Vechilor-credincioși, și în genere a tuturor celor derivați de la desfacerea din timpul lui Nicoș (cunoscuți sub numele generic de *rascol*) e nesigur. Cifrele oficiale declară că tot *rascolul* e în număr de 3,500,000. Statisticile private vorbesc 15,000,000. După statistica lui Iusov ei ar fi împărțiți astfel:

Vechii-credincioși cu ierarhie.	3,500,000
Vechii-credincioși fără ierarhie	7,000,000
Secte mistice (oameni ai lui Dumnezeu și scapeți), peste	60,000
Secte raționaliste (duhoborți, molocani, etc.).	2,000,000 ¹⁾ .

¹⁾ Toate datele istorice și statistice din această cronică sînt luate din cartea *L'Avenir de l'Eglise russe* de Wilbois, Paris, Bloud, 1907, p. 232—242.

Nu credem că vor stărui cu toții pînă la sfîrșit în starea aceasta de schismă. E de sperat că cultura va aduce mai multă lumină și înțelegere. Cei despărțiți de Biserica mamă vor ajunge să vadă că reforma Patriarhului Nikon nu era un motiv de a se rupe de Biserică, ci din contra. Opera lui a fost bună și despărțirea s'a datorit numai ignoranței care n'a putut înțelege că corectarea cărților era ceva necesar.

Nu trebuie să ne ascundem însă că astăzi nu mai este în discuțiune numai chestiunea reformei lui Nikon. Certurile continui dintr'o parte și alta au înăsprit raporturile și au adus în discuțiune lucruri care îngreuiază împăcarea. Legarea strînsă a Bisericii oficiale de autocrație și întrebuițarea forței în contra Vechilor-credincioși și a tuturor celor despărțiți de Biserica mamă, au făcut ca toate aceste lucruri să se impute de către disidenți. Orice act al Bisericii care nu e în totul cel dictat de dragostea creștină și principiile evanghelice, servește ca motiv și armă de lovire în Biserica oficială.

Din dușmănia prezentă nu se poate prevedea o îmbunătățire a raporturilor viitoare. Totuși ea e de dorit și toți ceilalți fii ai Bisericii ortodoxe să rugăm pe Dumnezeu s'o aducă și să stîmpere neînțelegerea din sînul ortodoxiei.

Arhim. I. SCRIBAN.

De Că
de rit

No. curent.	
1	A
2	A
3	A
4	A
5	A
6	A
7	A
8	E
9	C
10	C
11	C
12	C
13	C
14	C
15	I
16	E
17	E
18	I
19	I
20	I
21	I
22	L
23	L
24	M
25	M
26	N
27	C
28	C
29	O
30	P
31	P
32	
33	
34	
35	
36	P
37	P
38	P
39	P
40	B
41	S
42	S
43	S
44	S
45	S

apă
plet

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie cele de ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pânză.		Cheltuieli de Transport.	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
1	Acatister	1	50	4	50	8	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
8	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Arheologia biblică de Is. de Onciul	15	—	—	—	—	—	—	80
7	Autocefalia Bisericii Romine	—	50	—	—	—	—	—	50
8	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1	30
9	Canonul, Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	50
10	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
11	Carte de Rugăciuni, ediție de lux, din 1899	1	—	3	—	2	—	—	50
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
13	Cuvinte pentru săptămâna întâia a Postului Mare	1	—	—	—	—	—	—	60
14	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	8	—	—	60
15	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	8	—	9	—	5	50	—	80
16	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
17	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
18	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
19	Introd. în Test. Vechi de Is. de Onciul	10	—	—	—	—	—	—	80
20	Invățătura creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
21	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
22	Liturgierul.	4	—	9	—	6	50	—	80
23	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
24	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
25	Monastirile și Bisericile din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
26	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	80
27	Octoihul cel mare	18	—	25	—	21	—	—	1 80
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	—	1 30
29	Orologiu cel mic	8	50	6	50	5	30	—	80
30	Panihidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
31	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
32	» Sf. Dumitru Isvorătorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	50
33	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
34	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
35	» Sf. Paraschiva	—	80	—	—	—	—	—	50
36	Penticostar	6	—	11	—	8	50	—	80
37	Predicator (fragment) de In. Moisiu.	—	50	—	—	—	—	—	50
38	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
39	Psaltirea mică,	1	—	3	—	2	—	—	60
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	80
41	Slujba Invierei	2	—	5	—	8	80	—	60
42	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	8	80	—	60
43	Slujba Sfințirii Steagului unei Corporațiuni	—	50	—	—	—	—	—	35
44	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
45	Șeșe-zeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

233 apărut Mineele ediția II-a. Se vând cu 100 lei un corp complet nelegat. Legat în piele 160 lei; iar în piele și pânză 130 lei. Un volum separat costă 10 lei, nelegat.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pluză.			
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
46	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
47	Tipic bisericesc	3	50	7	50	6	—	—	80
48	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
49	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
50	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teoflact	6	—	—	—	—	—	—	180
51	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
53	Evangheliști pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
54	Pâinea spre ființă	—	25	—	—	—	50	—	35

Registreele pentru contabilitatea episcopilor bisericești se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, și se trimet franco. O coală buget sau cont. cerute în plus, costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu 5 lei sută.

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime, Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului și Sfinții Voevozi*, format mare și mic, lucrate artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu 30 bani cele mari și 20 bani cele mici. Cererile să se adreseze acelei Librării.

Cheltuelile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru persoanele particulare, care doresc să-și cumpere cărți bisericești dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericești,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, fără cheltueli de transport.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Mărci postale și timbre fiscale nu se primesc.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhieru Meleie Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

De luat în seamă

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „Biserica Ortodoxă Română” se compune din: P. S. Arhiepiscopul Calistru Bărlădeanu, D-nii, C. Eribiceanu, Dr. Petru Gârboviceanu, Dr. Mih. Popescu.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantin, Directorul Tipografiei și Revistei „Biserica Ortodoxă Română”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe cîte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama de-a dreptul P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantin, Directorul Tipografiei.

Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista «Biserica Ortodoxă Română» se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrat, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindînd pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffrinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu.

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere Prețul 0,75 bani.

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericeii lui Hristos*», disertație. 10 b.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericești*» Prețul 1 leu.

Evanghelia sau Viața și Invățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călduza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. 5 l.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

De același: *Duminica, Botezul și Ierarhia Bisericească după Adventiști*. Prețul 0,80.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Cane. Prețul 12 lei.

Noul Testament, partea I, Evangheliile, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani.

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Libera Cugetare și Cugetarea liberă. De Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 1 leu.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE.

SUMARELE ȘEDINTELOR SFÂNTULUI SINOD.

Ședința din 24 Maiu 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 15 P.P. S.S. membri, absent P. S. Episcop al Romanului. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și punându-se la vot, se aprobă.

I. P. S. Președinte, comunică, că în ziua de 21 Mai c. serbându-se hramul Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei, s'a săvârșit și hirotonia noului Arhiereu Evghenie Piteșteanu. Această sărbătorire a fost onorată și cu prezența Majestății Sale iubitului și înțeleptului nostru Suveran, care a binevoit să adreseze cuvinte încurajatoare noului hirotonit Arhiereu precum și pentru propășirea Sf. Sinod. Se ia act cu mulțumire.

P. S. Arhiereu Evghenie Piteșteanu, zice: că fiind introdus cu atâta bunăvoință părintească în această sfântă incintă a Sf. Sinod, va servi și de acum înainte cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste, închinând întreaga sa viață și activitate Sfintei Biserici Autocefale Ort. Române și scumpei noastre Patrii. Mulțumește cu tot respectul M. S. Regelui care l'a întărit și a onorat cu prezența sa actul hirotoniei P. S. Sale în înalta treaptă a Ar-

hieriei; mulțumește asemenea Sf. Sinod și înaltului Guvern și în special D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Spiru Haret, care a binevoit a face recomandarea pentru smereniasa. Că va urmări în totdeauna vederile și hotărârile Sf. Sinod și va fi devotat înaltului Guvern și țării. Va urmări sfaturilor I. P. S. Președinte, va fi în totdeauna un element de ordine—și închină toată ființa și vieța sa Sfintei biserici Autocefale Ort. Române, Sf. Sinod și Țării Românești al căreia fiu credincios și devotat este.

P. S. Episcop al Dunărei de jos zice, că se simte obligat să exprime P. S. Arhiepiscop Evghenie Piteșteanu vii mulțumiri pentru cuvintele așa de călduroase pe care le-a exprimat cu această ocaziune în Sf. Sinod. Că făgăduințele ce a făcut, cu mâna pe conștiință și în frica lui Dumnezeu, să le urmeze și să fie duple cum a zis un element de pace și de ordine, pentru că Biserica are nevoie de vâslași pacinici cumpăniți. Pentru aceasta te primim cu dragoste și îți zicem: Fii bine venit în mijlocul nostru.

P. S. Arhiepiscop Calist Botoșăneanu—Secretar—citește următoarele comunicări:

Petiția semnată de preoții Florea A. Drăghici din Comuna Principele Ferdinand, jud. Teleorman, Stancu C. Păunescu din Comuna Didești, Jud. Teleorman și Const. D. Vasilescu din Com. Surani, Jud. Prahova, prin care cer a fi judecați pentru acuzațiile aduse I. P. S. Mitropolit Primat, declarând că dacă nu se va judeca de Sf. Sinod cauza lor, vor apela la scaunul cel mai înalt.

I. P. S. Președinte zice, că acești trei preoți, cari vin cu amenințări, că vor reclama afară din țară, dovedesc că nu urmăresc decât scandalul, pentru că ei, dau publicității reclamațiile lor și apoi le aduc aci, știut fiind că ședințele Sf. Sinod nu sunt publice și cece se face în Sf. Sinod nu se poate da publicității înainte de a se fi rostit Sf. Sinod. Acum Sf. Sinod va vedea ce trebuie să hotărască în această chestiune. I. P. S. Sa întreabă ce hotărăște Sf. Sinod?

P. S. Episcop al Hușilor luând cuvântul zice: Cred, fiindcă ei se laudă că vor apela la o autoritate mai înaltă, dar altă autoritate mai înaltă nu este decât Sf. Sinod; și dacă acești preoți se gândesc afară, peste hotarele țării noastre

se înșală amar, căci voesc și tind spre anarhie și aceasta nu le-o va tolera nu numai Biserica, dar nici țara. Iar dacă voesc să treacă peste hotar, ori în care parte, atunci va fi cu mult mai bine de ei ca să se tot ducă.

Deci P. S. Sa crede, că această petițiune amenințătoare și așa de necuviincioasă, va fi bine ca să se trimită la comisiune, tocmai pentru ca, comisiunea studiind amenințările, să aibă ocazia a se pronunța asupra ei, pentru ca toată țara să știe despre măsurile luate contra unor anarhiști bisericești și toți partizanii lor să știe, că nimeni nu le poate aproba tendinți anarhice și compromițătoare intereselor patriei noastre. Țara și Biserica noastră sunt independente, aici se pot rezolva toate chestiunile și peste hotar nimeni n'are ce căută, fără a nu cădea în vinovăția trădătorilor de patrie. Deci pe scurt, să caute a se astâmpără acești clerici rătăciți, cari nu'și dau socoteala de răul pe care-l fac, luându-se după alții, cari poate că anume îi îndeamnă spre a le face rău lor însăși.

D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunei zice, că n'are nimic de zis în privința celor exprimate de către P. S. Episcop al Hușilor, dar crede că nu este de demnitatea Sf. Sinod să stea de vorbă cu acești năimiți, care prin faptul că Sf. Sinod s'ar ocupa de ei, s'ar încuraja mai mult în apucăturile lor nemernice. Unul din ei nici nu mai are calitatea de preot, iar pentru ceilalți doi s'a dat deja un vot de Sf. Sinod de a fi pedepsiți, și tot deodată, pentru că unul din aceștia e și învățător și s'a dovedit că a săvârșit o escrocherie de câteva sute de lei, va fi pedepsit și pentru aceasta de către autoritatea școlară superioară.

I. P. S. Președinte, zice că potrivit votului dat de Sf. Sinod de a fi opriți acești doi preoți de lucrările preoțești, s'au și dat ordinele în consecință, și pe baza raportului primit dela Protoereul respectiv, prin care se arată abaterile săvârșite de ei, au fost trimiși în judecata Consistoriului. Acum dacă Sf. Sinod încuviințează ca să se trimită la comisiune petiția lor, se va trimite spre a veni cu un raport asupra ei.

P. S. Episcop al Dunărei de jos, luând cuvântul declară, că este în contra părerei P. S. Episcop al Hușilor, fiindcă după votul Sf. Sinod dat în urma unei propuneri, care s'a

primit în unanimitate, acei doi preoți sunt opriți din serviciu. Apoi este canon care zice, că clericul care clevește pe Episcopul său e de fapt caterisit. Dacă s'a trimis la Comisiunea de petițiuni petiția-adresă a P. S. Episcop al Romanului, aceasta s'a făcut pentru că P. S. Episcop al Romanului e membru al Sf. Sinod, dar a se trimite la Comisiune și petiția preoților în cestiune, aceasta nu trebuie, pentru că asupra lor s'a dat deja un vot de Sf. Sinod.

P. S. Episcop al Argeșului este de părere ca petiția acelor preoți să se considere ca neavenită.

P. S. Episcop al Hușilor, răspunzând zice, că dacă a ridicat chestiunea aceasta, a făcut-o pentru că s'a alarmat de amenințarea acestor preoți, cum că ei vor alerga spre a fi satisfăcuți de peste hotarul țării. Deci crede că tot ar fi bine să se trimeată la Comisiune spre liniștirea opiniei publice, iar nu pentru dâșii. Cât pentru acești trei preoți anarhiști, dacă stăruie în amenințarea lor ca să se ducă, apoi o repet că este bine să se tot ducă până se vor sătura de streini. Pentru tot cazul autoritățile datoare cu privigherea aplicării legilor asupra unor tendințe vătămătoare țării trebuie să'i aibă în supraveghere, și la caz de trebuință să'i urmărească cu pedeapsa legilor civile ca compromițatori bunului nume al Țării și al Bisericii noastre naționale române.

Se decide a se considera ca neavenite.

Se comunică adresa cercului studentesc Gorjan prin care arată, că admite vederile studenților teologi de a se face lumină în chestiunile bisericesti la ordinea zilei și cere pedepsirea vinovaților.

D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, roagă a i se trimită D-sale această hârtie, care este venită dela un cerc studentesc, și ca atare aparține Ministerului de a lua convenitele măsuri cu privire la acel cerc studentesc. Se decide a se înaintă în original D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Suplica semnată de cinci doamne din București prin care cer închiderea nenorocitelor întâmplări, care compromit demnitatea st. noastre Biserici și a se pedepsi cei vinovați.—Se decide a se pune la dosar.

Idem a Ieromonahului Teodosie Soroceanu, starețul Co-

munității române, sf. Ioan Teologul, Chilia-Cucuvinu (Provata) din sf. Munte Athos, cu care înaintează 20 exemplare din lucrarea: «Acatistul sf. Apostol și Evanghelist Ioan», spre a se distribui P.P. S.S. Membrii și Bibliotecii. Se vor distribui.

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează dosarul cu actele de călugărire a bătrânei Floarea P. Grigore din M-rea Zamfira.—Se trimite la Comisiunea de petițiuni.

Suplica D-lui T. Burada prin care aduce la cunoștință, că după informațiunile ce a primit din Ierusalim, unii din călugării de acolo sunt hotărâți să vină în România spre a aduna bani pentru zidirea unei biserici ortodoxe române în Ierusalim. D-sa în calitate de Președinte al Comitetului instituit pentru zidirea unei biserici ortodoxe române în Ierusalim, roagă a se face cunoscut P.P. S.S. Kiriarihi, ca în caz când vre unii din călugări se vor prezenta cu condici de pantacuză spre adunare de bani, să nu li se învoiască aceasta decât când vor arăta învoirea Comitetului respectiv.

Se ia act și se va comunica P.P. S.S. Kiriarihi și D lui Ministru spre cele de cuviință.

Terminându-se comunicările *P. S. Arh. Callist Botoșeanu* citește următoarele rapoarte ale Comisiunei pentru cercetarea manualelor de învățământ religios:

Raportul privitor la manualul intitulat: «Istoria Sfântă a Vechiului și Noului Testament» pentru clasa I secundară, elaborat de Ec. Dr. C. I. Popescu și I. Constantinescu Lucaci, cercetat și de Onor. Minister și Consistoriul Superior Bisericesc.—Se admit concluziunile raportului, care sunt de a se aproba menționatul manual cu condiția de a se pune în vedere autorilor să se conformeze observărilor cuprinse în rap. Comisiunei Consistoriului Superior Bisericesc.

Idem relativ la manualele intitulate: Istoria sfântă a Vechiului și a Noului Testament pentru clasa I și II de Seminarii, elaborate de Economistul Dr. Const. I. Popescu trimise spre cercetare de Onor. Minister — Adm. Cassei Școalelor.

Se primesc concluziunile rapoartelor Comisiunei, care

sunt de a se aprobă menționatele manuale cercetate și de Consistoriul Superior Bisericesc, cu condiție ca autorul să se conformeze observărilor făcute în raportul Comisiunii Consist. Sup. Bisericesc.

Idem relativ la manualul intitulat: «Explicarea Evangheliilor» pentru clasa II secundară, elaborat de D-l Moise N. Pacu, profesor pensionar din Galați, cercetat și de Onor. Minister și Consist. Sup. Bisericesc. Se primesc concluziunile raportului, care sunt de a se aprobă acest manual cu condiția ca autorul să se conformeze observărilor făcute în raportul Comisiunii Consist. Superior Bisericesc.

Idem relativ la manualul intitulat: «Morală Creștină» pentru clasa III secundară, înaintat de acelaș autor, cercetat și de Onor. Minister și Consist. Sup. Bisericesc. Se primesc concluziunile raportului, care sunt de a se aprobă acest manual cu condiția ca autorul să se conformeze observărilor făcute în raportul Comisiunii Consist. Sup. Bisericesc.

Idem relativ la petițiunea D-lor profesori Dr. D. Boroianu și V. Oiaga prin care arată, că Comisiunea respectivă a Consist. Sup. Bisericesc nu le-a cercetat și supus spre aprobare manuscrisele de clasele I și II secundară. Se primesc concluziunile raportului, care sunt: ca pe viitor Comisiunea Consist. Sup. Bisericesc să-și accelereze lucrările spre a se evită plângeri de asemenea natură.

P. S. Arh. Meletie Constanțeanu, citește raportul aceleiași Comisiuni privitor la manualul intitulat: «Istoria Bisericii Creștine» pentru clasa V-a de liceu, elaborat de Ec. C. Ionescu, cercetat de Onor. Minister și de Consist. Sup. Bisericesc. Se primesc concluziunile raportului, care sunt de a se menține în totul concluziunile raportului primit din partea Consist. Sup. Bisericesc, cu observațiunile ce s'au făcut, de a se îndreptă în text, toate locurile arătate în raportul acelei Comisiuni, de oarece nu trebuie a se introduce în școale pentru învățătura copiilor, idei care nu sunt în conformitate cu Sf. Scriptură și cu învățătura sfintei noastre Biserici.

P. S. Arh. Valerian Râmniceanu, citește raportul Comisiunii pentru Revistă și Tipografie privitor la petițiunile înaintate de D-nii Dr. Dragomir Demetrescu, Dr. D. Bo-

roianu, Dr. Șt. Dinulescu, Ioan Mihălcescu și N. Dobrescu, prin care solicită fiecare locul care se află vacant în Comitetul redactor al Revistei Sf. Sinod: «Biserica Ort. Română». Se primesc concluziunile raportului care sunt, de a se urmări mai departe regula stabilită de Sf. Sinod, adică a se împărți salarul vacant la toți cari vor alimenta revista cu articole, pe care Comitetul redactor actual le va aprecia ca meritorii a figura în revista Sf. Sinod.

Idem relativ la raportul P. S. Director al Tipografiei Cărților Bisericești prin care arată, că în depozitul acelei tipografii se află mai mult de 7000 exemplare «Noul Testament» și peste 5000 exemplare «Mărturisirea Ortodoxă», ambele ediții ale Sf. Sinod și roagă a se mijloci la D-l Ministru al Cultelor și Instrucțiunii spre a dispune, ca aceste cărți să fie luate pentru bibliotecile parohiale și școlare din țară. În urma discuțiunii urmată se primesc concluziunile raportului, care sunt de a se interveni la Onor. Minister de Culte să oblige parohiile a le cumpăra spre a fi în fiecare bibliotecă parohială precum și școlară și a publică și prin Monitorul Oficial ieșirea de sub presă a citatelor cărți spre a lua cunoștință publicul doritor de a le avea.

Idem relativ la suplica cântărețului Al. Ionescu, fost în serviciul bisericii Sf. Prooroc Ilie din Iași, însoțită de un manuscris ce cuprinde slujba Sf. Ierarh Alexandru, care se prăznuște la 30 August, spre a se cerceta și aproba să se tipărească. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se trimite manuscrisul menționat I. P. S. Mitropolit al Moldovei, Kiriarhul locului, spre a dispune să se înapoieze autorului în cestiune, punându-i-se în vedere că Sf. Sinod n'a aprobat manuscrisul, pentru considerațiunile cuprinse în raportul Comisiunei.

P. S. Arh. Sofronie Craioveanu, citește rapoartele Comisiunei de petițiuni privitoare la cererea de călugărire a sursorilor Irina N. Ciobanu, Maria Stănescu și Rada Costache Dinu din M-rea Nămăești; Elena I. Gologan din M-rea Țigănești și Floarea P. Grigoriu din M-rea Zamfira, precum și pentru recunoașterea călugăririi săvârșită în caz de boală a fratelui Toma Culoiu din M-rea Căldărușani. Se aprobă concluziunile rapoartelor, care sunt de a se admite călu-

gărirea numitelor surori precum și recunoașterea călugăriei numitului frate, săvârșită în caz de boală.

P. S. Arhiereu Teodosie Ploșteanu citește următoarele rapoarte ale comisiunii de petițiuni.

Raportul privitor la adresa Sf. Episcopii a Romanului, cu care s'a înaintat în copie adresa D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii împreună cu proiectul de decisiune Ministerială în privința participării preoților la cercurile culturale în unire cu învățătorii sătești și roagă de a se pronunța Sf. Sinod, ca astfel să se stabilească o normă generală pentru toată țara. Se aprobă concluziunile raportului care sunt: că potrivit mijlocirei P. S. Episcop al Romanului, Sf. Sinod în decomun acord cu Dl. Ministru să stabilească norma generală pentru participarea clerului la cercurile culturale de prin județe, în unire cu învățătorii.

Idem relativ la suplica cântăreților bisericești din jud. Mehedinți însoțită de un memoriu, prin care se roagă de a li se îmbunătăți soarta lor materială și morală. Se aprobă concluziunile raportului care sunt: că suplica menționată împreună cu memoriul anexat la ea, să se înainteze D-lui Ministru al Cultelor spre a o avea în vedere la formarea bugetului pe anul viitor.

Idem relativ la cererea făcută de preotul P. Ionescu de la parohia Ionești, jud. Vâlcea. de a se schimba numele parohiei Ionești în Marcea pe motivul că cea mai mare parte din populația acelei parohii o compune locuitorii din comuna Marcea. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se trimite cererea numitului preot la Consistoriul Superior în conformitate cu legea.

Idem relativ la suplica preotului Ioan Penescu, hirotonit în anul 1893 pentru biserica din comuna Făgărașul Nou, jud. Constanța, prin care roagă a i se da voie să servească la biserica din cătunul Hanul lui Pală, pendinte de com. Vișina, jud. Vlașca. În urma discuțiunii urmată se aprobă propunerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei de a nu se primi cererea acelu preot, ci a se respecta legea.

P. S. Episcop al Argeșului citește Enciclica făcută de comisiunea aleasă de Sf. Sinod, spre liniștirea opiniei publice a dreptcredincioșilor creștini față de știrile răspândite prin ziare cu privire la turburările ivite în biserică

În urma discuțiunii urmată, se subscrie de către toți P.P. S.S. Membri, se votează în unanimitate și se decide a se publica în Monitorul Oficial și în foaie volantă spre a se citi în biserici.

I. P. S. Președinte arată, că Sf. Sinod ș'a terminat lucrările sale din această sesiune și exprimă mulțumiri călduroase Sf. Sinod pentru modul înțelept cu care a rezolvit diferitele chestiuni care au venit în această sesiune. Unirea și solidaritatea, zice I. P. S. Sa, de care Sf. Sinod a fost însuflețit în lucrările sale va servi ca o binefăcătoare pildă drept credincioșilor, spre a nu da crezământ svonurilor ce se răspândesc de către rău voitorii, ci să aibă deplină încredere în Ierarhii Bisericii, cărora Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos au încredințat păstorierea și conducerea sfintei sale Biserici până la sfârșitul veacurilor.

I. P. S. Sa mulțumește și D-lui Ministru pentru bunăvoință și stăruința ce a depus, ajutând pe Sf. Sinod ca să rezolve lucrările sale pentru binele și propășirea Sf. Biserici și a poporului român drept credincios.

D-nul Ministru mulțumește Sfântului Sinod pentru atitudinea sa fermă și înțeleaptă, lucrând în împrejurări grele deplin uniți toți P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod. Această unire deplină a Membrilor Sf. Sinod este cel mai puternic răspuns ce se poate da pentru apărarea Bisericii. Față cu campania care dela o vreme se duce în contra I. P. S. Mitropolit Primat, D sa zice că este convins, că persoana I. P. S. Sale este numai un pretext al celor cari voesc răul bisericii noastre, dar că dupre cum în trecut Biserica a ieșit triumfătoare din lupta împotriva vrăjmașilor și astăzi va ieși tot astfel. D-sa declară că are încredere în patriotismul tuturor oamenilor de stat, cari vor ști să pună mai presus de ori ce alte interese apărarea Bisericii noastre naționale, și că niciodată ei nu se vor uni cu vrăjmașii Bisericii, a căreia apărare și înălțare este apărarea și înălțarea a însăși patriei noastre. D-sa termină rugând pe Dumnezeu să aibă pe Sf. Sinod în sfânta sa pază.

Apoi citește Mesagiul Regal de închiderea sesiunii. Ședința se ridică la orele 12.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar (ss) *Nifon al Dunărei de jos.*

Ședința din 22 Octomvrie 1910.

Sesiunea de toamnă a Sf. Sinod s'a deschis în ziua de 22 Octomvrie curent, cu solemnitatea obicinuită. La ora 10 dimineața s'a oficiat Te-Deum în Catedrala Sf. Mitropolii la care au asistat P.P. S.S. Membri ai Sf. Sinod și D-^l Ministru al Cultelor și Instrucțiunei, iar la ora 10¹/₂ s'a făcut sfințirea apei în sala de ședințe a Sf. Sinod, după care D-nul Ministru a citit Mesagiul Regal de deschiderea Sf. Sinod în sesiune de toamnă.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, citește cuvântarea de deschiderea sesiunii, anunțând lucrările cele mai însemnate cu care se va ocupa Sf. Sinod în această sesiune și în virtutea Mesagiului Regal, citit de D-nul Ministru, I. P. S. Sa declară sesiunea deschisă.

P. S. Episcop al Dunărei-de-jos, Secretar, citește apelul nominal al P.P. S.S. Membri. Prezenți 14, în concediu 1, absent 1.

Se citește sumarul ultimei ședințe din sesiunea de primăvară a anului curent și punându-se la vot se aprobă.

Se aleg prin aclamațiune aceiași P.P. S.S. Secretari, cari au fost și în sesiunea trecută. Se proclamă aleși Secretari P. S. Episcop al Dunărei de jos și P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu.

Asemenea se aleg prin aclamațiune membri în comisiunea de petițiuni: P.P. S.S. Arhieri Sofronie Craioveanu, Teodosie Ploeșteanu și Nicodim Bacaoanul.

Idem în comisiunea pentru cercetarea cărților de învățământ religios: P. S. Episcop al Râmnicului și P.P. S.S. Arhieri Meletie Constanțeanu și Calist Botoșeneanu.

Idem în comisiunea pentru cercetarea lucrărilor de cântări bisericești: P.P. S.S. Episcopi al Buzăului și al Dunărei de jos și P. S. Arhiereu Evghenie Piteșteanu.

Idem în comisiunea pentru Revistă și Tipografie și cărțile de ritual: P.P. S. S. Arhieri Valerian Râmniceanu, Sofronie Craioveanu și Teodosie Ploeșteanu.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, proclamă aleși membri în comisiunile arătate pe P.P. S.S. Membri, cari au fost aleși prin aclamațiune.

P. S. Arhiereu Callist Botoșeneanu, Secretar, citește următoarele comunicări:

Adresa P. S. Episcop al Râmnicului prin care roagă a i se acordă concediu până la 26 Oct. 1910 fiind reținut în eparhie de ocupațiuni importante și urgente. Se acordă concediul cerut.

Idem a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează dosarele pentru călugărirea fraților: Ștefan Saitoc, Ioan Opriș, Cristea Bălăceanu, Constantin Curelea și Ioan Lăzăroe din sf. M-re Cernica; a fratelui Costache I. Ciornohac din sf. M-re Cheia Teleajen și a soriei Maria Simionescu din sf. M-re Nămăești.

Idem a sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei, cu care înaintează dosarele de călugărire a fratelui Dimitrie Dragomir din sf. M-re Râșca; a fratelui Gheorghe V. Crăsmăreanu din schitul Cozancea; a surorilor: Valentina D. Popovici din M-rea Agapia, Polixenia Maria Brandabur din schitul Almaș, pendinte de M-rea Văratic; Sultana Moldoveanu, Profira I. Avram, Natalia Iordan, Ana Gh. C. Liciu, Natalia Chiriac, Ioana F. Dominte, Ana P. Popovici, Ecaterina N. Melinte, Ecaterina Hulpoi, Anica I. Pădurariu, Ana M. Ștefănescu, Leonora C. Stamate și Maria Iacob Cosău din sf. M-re Văratec, precum și dosarele pentru recunoașterea călugăriei făcută în caz de boală a fraților: Nicolae Popescu din M-rea Durău, Constantin Văleanu din M-rea Secu și Vasile Iftodi Dascălul din M-rea Slatina.

Idem a Sf. Episcopii a Râmnicului cu care înaintează dosarul cu actele pentru tunderea în monahism a fratelui Ioan Oprea Enea din comuna Braniștea, jud. Mehedinți, acum petrecător în sf. schit Ezerul din jud. Vâlcea.

Idem a Sf. Episcopii a Argeșului cu care înaintează dosarul pentru călugărirea fratelui Șerban Petre din M-rea Turnu.

Idem a Sf. Episcopii a Dunărei de jos cu care înaintează dosarul relativ la cererea de călugărire a fratelui Iustin Zlatan din Sf. M-re Cocoș—Șaun din jud. Tulcea și dosarul cu actele privitoare la recunoașterea călugăriei săvârșită în caz de boală a fratelui Dimitrie I. Anghel din aceiaș M-re.

Idem a Sf. Episcopii a Dunărei de jos cu care înaintează în original cererea cântăreților bisericesti din orașul și județul Tulcea pentru îmbunătățirea soartei lor.

Raportul Parohului din comuna Țiu, jud. Dolju prin care roagă a se spori salariile preoților și a'i obliga să facă serviciul la biserică în toate zilele spre a cultiva credința și moralitatea credincioșilor.

Cererea Societății Cântăreților bisericești din Târgoviște cu care înaintează un memoriu prin care roagă a li se îmbunătăți soarta.

Idem a D-lui Alexandru Bujor, delegatul Cântăreților din Urbea și jud. Roman, cu care înaintează un memoriu privitor la îmbunătățirea soartei lor.

Idem a D-lui Mihail D. Botez, absolvent diplomat al școlii de arte și meserii, prin care roagă a i se încuviința să facă îmbrăcăminte de argint sau aluminiu pentru icoane aprobate de Sf. Sinod, pentru care înaintează două modele și se obligă a le vinde cu preț moderat. Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Raportul comisiunii Consistoriului Superior Bisericesc pentru cercetarea cărților de învățământ religios, înaintat spre ratificare, relativ la manualul: Dogmele religiunii creștine ortodoxe elaborat de P.P. C. C. Iconomi Dr. C. I. Popescu și I. Constantinescu-Lucaci.

Idem al aceieași comisiuni înaintat spre ratificare, relativ la manuscrisele: Istoria Vechiului și Noului Testament și «Invățătura Mântuitorului» elaborate de D nii profesori D. G. Boroianu și V. Oiaga. Acestea se trimit la comisiunea pentru cercetarea cărților de învățământ religios.

Raportul comisiunii Consistoriului Superior Bisericesc pentru cântările bisericești relativ la manuscrisul intitulat: «Răspunsuri liturgice» înaintat de învățătorul M. R. Opreșcu din comuna Poroschia jud. Teleorman, spre ratificare.

Idem al aceleiași comisiuni înaintat spre ratificare, relativ la manuscrisul intitulat: «Grădina Muzicală» pe psaltichie, lucrat de D-nul Dimitrie C. Popescu, cântăreț la biserică Sf. Ilie din Craiova.

Idem al aceleiași comisiuni înaintat spre ratificare, relativ la manuscrisul de cântări pe notațiune liniară, înaintat de D-nul V. Soloveanu, profesor în București.

Petiția D-lui M. Severeanu, profesor la liceul Hajdeu din Buzău, prin care roagă a se interzice de către Sf. Sinod de a nu se mai tipări cărți de cântări bisericești fără a-

probarea Sf. Sinod, arătând că D-nul Popescu-Pasărea ar fi tipărit astfel de cărți.

Acestea se trimit la comisiunea pentru cercetarea lucrărilor de cântări bisericești.

Adresa Sf. Episcopii a Râmnicului Nou Severin cu care înaintează în copie regulamentul școalei de cântări bisericești de pe lângă acea Sf. Episcopie.

Idem a Sf. Episcopii a Hușilor cu care înaintează un dosar care cuprinde planul și programul școalei de cântări bisericești a Sf. Episcopii de Huși cu secția Bârladu precum și diferite corespondențe relativ la acea școală. Acestea se trimit P. S. Episcop al Dunărei de jos, însărcinat în sesiunea trecută cu cercetarea și alcătuirea regulamentului pentru școlile de cântări.

Propunerea aprobată de Consistoriul Superior Bisericesc prin care roagă a se face de către Sf. Sinod un regulament privitor la judecarea apelurilor de caterisire trimise Consistoriului Superior Bisericesc, de către Sf. Sinod. Se trimite la comisiunea adhoc.

Petiția Ierodiaconului Iosif Cosmovici din Sf. Monastire Neamțu prin care roagă a fi grațiat de pedeapsa ce i s'a dat de Consistoriul Sf. Mitropolii a Moldovei, care l-a pedepsit cu excluderea din cinul monahicesc. Se va înainta I. P. S. Kiriarih respectiv.

Adresa Ministerului Cultelor—Administrația Cassei Bisericii—prin care comunică, că a dispus să se trimită P. C. Iconom Al. Petrescu, confesorul garnizoanei Craiova, câte un exemplar din cărțile ce are în depozit, pentru care s'a făcut mijlocire de Sf. Sinod prin adresa No. 47/909.

Idem prin care comunică că a luat înțelegere cu P. S. Director al Tipografiei Cărților bisericești, pentru ca tipărirea Bibliei să înceapă cât mai curând.

Idem cu care înaintează un exemplar de Tabloul istoric al sfințirii bisericei episcopale dela Curtea de Argeș. De acestea se ia act cu mulțumire.

Idem prin care comunică, că prin Inaltul Decret cu No. 2077 din 14 Iunie a. c. Majestatea Sa Regele a binevoit a sancționa și promulga modificarea art. 301 și 302 din regulamentul legii Clerului și Seminariilor, privitoare la studenții Facultății de Teologie bursieri și solvenți.

Idem prin care comunică, că prin Inaltul Decret cu No. 2075 din 14 Iunie a. c. Majestatea Sa Regele a binevoit să sancționeze și să promulge regulamentul pentru cazuri de afurisanii și anateme, așa cum s'a votat de către Sf. Sinod în ședința dela 20 Mai a. c.

Idem prin care comunică că împărtășește părerea emisă de Sf. Sinod și consimte ca locul vacant din Comitetul de redacție al revistei «Biserica Ort. Română» să continue a rămâne neocupat de un titular, iar salariul convenit pentru acest post, să se împartă tuturor acelor cari vor alimentă revista cu articole pe care comitetul redactor actual le va aprecia ca meritorii a figură în revista Sf. Sinod.

Idem a Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează un tablou de modificări și înființări de parohii în Eparhia Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Idem a Sf. Episcopii a Romanului prin care răspunde la adresa No. 104/910 că pe lângă acea sf. Episcopie nu există nici o școală de cântăreți.

Idem a Sf. Episcopii a Argeșului prin care comunică, că prin Inalt Decret Regal s'a aprobat deslipirea satului Zănoaga dela parohia Gustăvăț, jud. Olt și alipirea lui la parohia Dăneasa, iar dela aceasta din urmă să se deslipescă cătunul Pestrea și să se alipească la parohia Gustăvăț.

Idem, a Sf. Episcopii a Hușilor prin care comunică spre știință că s'a modificat parohia Rădăești din jud. Tutova dela care s'a deslipit cătunul Hupea și s'a alipit la parohia Untești, același județ.

Idem a Direcțiunei Seminarului «Sf. Apostol Andrei» din Galați cu care înaintează 20 exemplare din situația generală a acelu Seminar la finele anului școlar 1909/910 pentru cunoștința P.P. S.S. Membri ai Sf. Sinod. De acestea se ia act.

Idem a Procurorului general pe lângă Inalta Curte de Casație și Justiție cu care înaintează în original petiția semnată de O. Brașoveanu, domiciliat în Buzău, prin care arată că P. S. Kiriarch respectiv a hirotonit Diacon pe teologul Octav Ialomiteanu care ar fi nebotezat.

In urma discuțiunei urmate și a lămuririlor date de către P. S. Episcop al Dunărei de jos, care arată că afirmațiunile cuprinse în suplica înaintată de D-l O. Brașoveanu

D-lui Procuror general nu sunt juste și întemeiate de oarece diaconul Octav Ialomițeanu i-a prezentat P. S. Sale actul de botez și tatăl său, decedat acum de curând, a fost un bun și evlavios creștin, aceea ce se dovedește chiar prin faptul că a dăruit un clopot mare și de valoare Bisericii Catedrale din Tulcea, de aceea P. S. Sa este de părere a se trece la ordinea zilei asupra acestei suplici.

Asemenea și P. S. Episcop al Buzăului dă lămuriri că numitul O. Brașoveanu n'are dreptate în cele ce spune în suplica sa, de oarece P. S. Sa a făcut cercetare asupra acestui caz pentru care a venit la Sf. Sinod o suplică în sesiunea trecută și acea suplică i s'a trimis P. S. Sale.

P. S. Sa a cercetat și rezultatul cercetării este că nu sunt adevărate cele arătate de numitul în suplica sa.

I. P. S. Președinte, zice că după ce P. S. Episcop al Buzăului va înainta Sf. Sinod rezultatul cercetării făcute, avându-se în vedere și lămuririle date de către P. S. Episcop al Dunărei de jos, se va răspunde la adresa primită dela D-l Procuror General. Se aprobă.

Idem a ministerului Cultelor—Adm. Casei Bisericii—cu care înaintează în original petițiunea D-lui Profesor secundar B. Mangâru prin care cere să i se încredințeze unul din posturile de redactori la Revista «Biserica Ort. Română» spre a decide Sf. Sinod cele ce va crede de cuviință. La acte.

Se suspendă ședința pentru 5 minute.

La redeschidere, urmează a se alege Comisiunea, care să elaboreze proiectul de regulament pentru procedura care se va urma de Consistoriul Superior Bisericesc la judecarea apelurilor făcute de preoți și diaconi caterisiți, care i se vor trimite de către Sf. Sinod.

P. S. Episcop al Hușilor, propune a se alege în această Comisiune P. S. Episcop al Argeșului și P.P. S.S. Arhierei Valerian Râmnicăneanu și Callist Botoșeneanu. Se primește propunerea P. S. Episcop al Hușilor.

I. P. S. Președinte proclamă aleși în această comisiune pe P. S. Episcop al Argeșului și P.P. S.S. Arhierei Valerian Râmnicăneanu și Callist Botoșeneanu.

Ședința se ridică la orele 12 și se decide ședința viitoare pentru Luni 25 curent la ora 9 dimineața.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat*

Secretar: (ss) † *Callist Botoșeneanu*

Ședința din 25 Octombrie 1910.

Ședința se deschide la ora 9¹/₂ dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat.

Prezenți 12 P.P. S.S. Membri, 3 în concediu, 1 absent. Este de față și D-1 Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și punându-se la vot se aprobă.

Se citește următoarele comunicări:

Telegrama I. P. S. Mitropolit al Moldovei prin care comunică, că este reținut de servicii la Iași până la 26 curent. Se ia act și se aprobă concediul cerut.

Adresa Ministerului Afacerilor Streine cu care se înapoiază scrisoarea trimisă de către I. P. S. Arhiepiscop al Carlovitzului D.D. Luchian, Patriarh și Mitropolit Sârb, cu traducerea ei în limba română, înaintată cu adresa Sf. Sinod No. 179 din 16 Iunie a. c. Se decide a se citi într'o ședință viitoare când Sf. Sinod va fi în complet.

Idem a Sf. Episcopii a Buzăului pe lângă care înaintează dosarele cu actele privitoare la cererea de călugărire a fraților: Nicolae Blendea, Ioan Florea, Dimitrie I. Pană, din M-rea Dălhăuț și Nicolae Păvălucă din M-rea *Vărzărești* și a fratelui Grigore Duță din M-rea *Ciolanu*, călugărit în caz de boală.

Idem a Sf. Episcopii a Argeșului pe lângă care înaintează dosarele cu actele relative la cererea de călugărire a fraților Toma Oprescu, Ilie Ionescu, Constantin Beu, Nicolae Andrițoiu din M-rea Stănișoara, jud. Argeș.

Referatul Directorului Cancelariei Sf. Sinod, relativ la apelul făcut de preotul Constantin D. Vasilescu din Com. Surani, jud. Prahova, în contra sentinței de caterisire dată de Spiritualul Consistoriu al Eparhiei Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Idem relativ la apelul făcut de Preotu Stancu C. Păunescu din Com. Didești, jud. Teleorman, în contra sentinței de caterisire pronunțată de Spiritualul Consistoriu al Eparhiei Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Idem relativ la apelul făcut de preotul Florea A. Drăghici din Com. Principele Ferdinand, jud. Teleorman, în contra sentinței de caterisire pronunțată de Spiritualul Consistoriu al Eparhiei Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei.

Petiția monahiei Epiharia Moiescu din M-rea Țigănești, actualmente Directoare a institutului Societății «Leagănul Sfânta Ecaterina» din București, cu care înaintează un memoriu privitor la educația și cultura necesară monahiilor noastre române, precum și o broșură intitulată «O chestie de interes moral». Acestea se trimit la Comisiunea de petițiuni.

Adresa Sf. Episcopii a Buzăului pe lângă care înaintează în copie regulamentele școalelor de cântăreți bisericești din acea Epărhie. Se trimite la Comisiunea respectivă.

Idem a aceleiași Sf. Episcopii pe lângă care înaintează în copie raportul P. C. Revizor eparhial relativ la cercetarea făcută asupra celor denunțate de D-l O. Brașoveanu din Buzău prin petiția înaintată Sf. Sinod în sesiune de primăvară. Se ia act și se va răspunde la adresa D-lui Procuror General, comunicată în ședința trecută, relativ tot la această chestiune, avându-se în vedere și lămuririle date de P. S. Episcop al Dunărei de jos.

Raportul P. S. Director al Tipografiei Cărților Bisericești prin care roagă a se dispune să se retipărească într'o nouă edițiune cartea de rugăciuni și a se decide în ce număr de exemplare să se scoată noua ediție. Se trimite la Comisiunea respectivă pentru cărțile de ritual.

Adresa Ministerului Cultelor—Adm. Cassei Bisericii pe lângă care înaintează petițiunea D-lui Dr. Dragomir Demetrescu, profesor Univèrsitar, prin care cere să fie reîntegrat în postul de redactor al revistei «Biserica Ort. Română».

Petiția D-lui Dr. Ștefan Dinulescu, prin care roagă a i se da un loc ca membru redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română». Acestea la acte.

Petiția monahiei Veniamina Zlate din M-rea Sămurcăsești prin care se plânge că a fost surghiunită la M-rea Susana. Se trimite I. P. S. Kiriarih respectiv.

Adresa P. S. Episcop al Dunărei de jos pe lângă care înaintează 30 exemplare din pastorala P. S. Sale, dată cu privire la uneltirile pe care le fac propagandiștii sectei adventiștilor. Tot cu această adresă înaintează și mai multe acte precum și 7 broșuri din acelea pe care le răspândesc

în popor propagandiștii sectei adventiștilor. În urma discuțiunii urmată, la care au luat parte I. P. S. Mitropolit Primat Președinte și P.P. S.S. Episcopi al Dunărei de jos și al Hușilor, arătând că secta aceasta este vătămătoare atât din punct de vedere că lucrează în contra Sf. noastre Biserici cât și din punct de vedere al statului și al naționalității noastre. De aceea este bine a se lua măsurile care se vor crede de cuviință, atât de Sf. Sinod cât și de Onor. Guvern. Sa ia act de adresa P. S. Episcop al Dunărei de jos, exemplarele din pastorală se vor distribui P.P. S.S. Membri, iar broșurile și actele înaintate se trimit la Comisiunea de petițiuni.

P. S. Arh. Sofronie Craioveanu, zice: că în sesiunea de primăvară Sf. Sinod a aprobat calendarul lucrat de Prea Sfinția Sa pentru anul viitor 1911 și tot odată s'a aprobat ca să-l tipărească cu mijloacele Prea Sfinției Sale. Dar pentru că Prea Sfinția Sa nu dispune de mijloace ca să-l poată tipări și fiindcă s'a dat un vot de către Sf. Sinod în sesiunile trecute ca să se tipărească de Onor. Administrația Cassei Bisericii în Tipografia Cărților Bisericești, roagă a se tipări tot de Onor. Administr. a Cassei Bisericii în Tipografia Cărților Bisericești, avându-se în vedere că P. S. Sa nu pretinde nici o răsplată pentru oste-neala ce și-a dat și acum ca și în anii trecuți ca să lucreze acest calendar Ortodox în foaie și în broșură. În urma discuțiunii urmate la care au luat parte D-l Ministru și P. S. Arh. Meletie Constanțeanul și în urma lămuririlor date de către I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, care roagă pe D-l Ministru să binevoiască a încuviința să se tipărească și pe viitor în Tipografia Cărților Bisericești, Calendarul ortodox lucrat de către P. S. Arh. Sofronie Craioveanu. Se aprobă a se mijloci către D-l Ministru să binevoiască a încuviința să se tipărească în Tipografia Cărților Bisericești, Calendarul ortodox lucrat de P. S. Arh. Sofronie Craioveanu în foaie de perete și în broșură.

P. S. Episcop al Dunărei de jos, citește raportul, proiectului de regulament și programa analitică a școalelor de cântăreți bisericești. În urma discuțiunii urmate la care au luat parte I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, P.P. S.S. Episcopi al Argeșului și al Hușilor, se aprobă că dezide-

ratele să se pună la sfârșit; ca elevii școalelor de cântăreți să aibă voie a se duce în vacanțe acasă la părinții lor, unde pot să facă practică de cântări la bisericile din Comunele respective, fiind obligați să aducă adevăruri dela preoți, că au urmat la biserică și au făcut practică; și să se pună în loc de ateliere de ferărie, să învețe croitoria de haine preoțești și legătoria de cărți. Acest regulament împreună cu programa analitică se va înainta D-lui Ministru cu mijlocire ca regulamentul să fie supus Sancționării M. S. Regelui, iar programa analitică să fie aprobată de Onor. Minister și să se publice în Monitorul Oficial.

P. S. Arh. Sofronie Craioveanu, citește următoarele rapoarte ale comisiunii de petițiuni:

Raportul privitor la cererile de tundere în monahism ale fraților: Costache I. Ciornohac din M-rea Cheia Teleajenu, Ștefan Saitoc, Ioan Opreș, Ioan Lăzăroie, Constantin Curelea și Hristea E. Bălăceanu din M-rea Cernica; Gheorghe I. Crășmăreanu din Schitul Cozancea; Dumitru Dragomir din M-rea Râșca; Ioan Oprea Ene din Schitul Ezerul, Șerban Petru din M-rea Turnu; Iustin Zlatan din M-rea Cicoș-Saon; precum și pentru recunoașterea călugăriei săvârșită în caz de boală a fraților: Vasile Iftodi Dascălu din M-rea Slatina; Nicolae Popescu din M-rea Durău; Constantin Văleanu din M-rea Secul și Dumitru I. Anghel din M-rea Cicoș-Saon. Se aprobă concluziunile raportului Comisiunii, care sunt de a se admite tunderea în monahism a numiților frați precum și recunoașterea călugăriei săvârșită în caz de boală a numiților frați.

Idem relativ la cererile de tundere în monahism a sursorilor: Maria Simionescu din M-rea Pasărea; Sultana Moldoveanu, Profira I. Avram, Natalia Iordan, Ana Gh. C. Liciu, Natalia Chiriac, Ioana T. Dominte, Ana P. Popovici, Ecaterina N. Melinte, Ecaterina Hulpoi, Anica I. Păduraru, Ana M. Ștefănuță, Leonora C. Stamate și Maria Iacov Cosău din M-rea Varatecu. Se aprobă concluziunile raportului Comisiunii care sunt de a se admite tunderea în monahism a numitelor surori.

P. S. Arh. Teodosie Ploșteanu citește următoarele rapoarte ale Comisiunii de petițiuni:

Raportul privitor la cererea parohului bisericii Sf. Nico-

lae din Com. Tiu-Dolj de a se îmbunătăți salariile preoților spre ași putea îndeplini mai bine datoriile lor. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de trecere la ordinea zilei.

Idem relativ la cererile cântăreților și paracliserilor din orașul și județul Tulcea, din orașul Târgoviștea și județul Dâmbovița, din orașul și județul Roman de a li se îmbunătăți soarta lor materială. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de a se înainta D-lui Ministru al Cultelor cererile acestea spre a le aveà în vedere la formarea bugetului pe anul viitor 1911—1912.

Idem relativ la manuscrisul intitulat: *Vicleimul sistematic* înaintat de D-l Nae Ionescu din Comuna Slobozia, Jud. Ialomița. Se aprobă concluziunile raportului, care sunt de trecere la ordinea zilei.

P. S. Episcop al Dunărei de jos zice: că o bună și pioasă creștină Sevastia Costescu, care în viața sa a făcut multe fapte de caritate creștinească, a lăsat prin testamentul său Societății Clerului Român din București suma de 75000 lei pentru cumpărarea unui teren și facerea unui azil în care să se primiască femeii văduve și sărace, precum și suma de una sută mii lei din venitul căreia să se întrețină acele femei sărace, care vor fi primite în azil. *P. S.* Sa spune, că a îndeplinit dorința pioasei donatoare, azilul s'a făcut și acum urmând a se inaugura această instituție, care este una din faptele creștinești de caritate ale pioasei donatoare, roagă pe P.P. S.S. Membri și pe D-l Ministru să binevoiască a asista la serbarea de inaugurare, care va aveà loc Joi 28 curent la orele 3 după amiază.

I. P. S. Președinte mulțamește *P. S. Episcop al Dunărei de jos* pentru osteneala ce și-a dat făcând să se îndeplinească dorința pioasei donatoare și crede că toți P.P. S.S. Membri vor bine voi a onora cu prezența P.P. S.S. Lor această solemnitate pioasă.

P. S. Episcop al Dunărei de Jos roagă a i se acordă concediu pentru Joi 28 curent. Se acordă concediul cerut.

Ședința se ridică la orele 12 și se decide ședința viitoare pentru Joi 28 curent ora 9 dimineața.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar: (ss) *+ Callist Botoșeneanu*

Ședința din 28 Octombrie 1910.

Ședința se deschide la ora 9 $\frac{1}{2}$ sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 14 P.P. S.S. Membri, 1 în concediu și 1 absent.

Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și punându-se la vot, se aprobă.

Se citește în întregime, după traducerea făcută la Ministerul Afacerilor străine, scrisoarea I. P. S. Arhiepiscop al Carlovițului D. D. Luchian, Mitropolit-Patriarh Sărbesc, relativ la cestiunea dacă preoții văduvi se pot recăsători. În urma discuțiunii urmate la care au luat parte:

I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei, arătând că în cestiunea aceasta există o hotărîre luată de un sinod ecumenic și că cestiunea în sine este de drept dumnezeiesc, fiind prevăzută în Sf. Scriptură. Părerea I. P. S. Sale este ca Sf. Sinod să ia act de scrisoarea I. P. S. Arhiepiscop al Carlovițului, așteptând să se pronunțe mai întâi bisericile cele mai vechi. P.P. S.S. Episcopi al Argeșului și al Hușilor arată că o asemenea chestiune nu se poate rezolvă de către un sinod național, ci numai un sinod ecumenic ar putea lua o hotărîre asupra acestei cestiuni.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, crede, că se cuvine să dăm la această scrisoare un răspuns întemeiat pe dispozițiunile categorice al Sf. Scripturi și pe hotărîrile luate de Sf. Sinoade și după cum a zis și I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei că cestiunea este de drept divin. Se aprobă ca să se răspundă I. P. S. Arhiepiscop al Carlovițului la scrisoarea I. P. S. Sale de către I. P. S. Mitropolit Primat, în sensul arătat mai sus.

Se citește comunicarea făcută de către P. S. Episcop al Romanului prin adresa-petițiune a P. S. Sale, că fiind bolnav nu poate să ia parte la ședințele Sf. Sinod, până când nu se va lua o hotărîre în chestia rădicată de P. S. Sa în sesiunea de primăvară și a fi chemat în judecata Sf. Sinod.

P. S. Episcop al Argeșului zice, că e dureros că P. S. Sa Episcop al Romanului stăruiește pe calea ce a apucat.

Sf. Sinod s'a rostit deja în enciclica dată în sesiunea de primăvară, de aceea acum Sf. Sinod este bine să țină seamă de declarațiunea pe care o face P. S. Episcop al Romanului că este bolnav și să treacă la ordinea zilei.

D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, zice că cazul cu P. S. Episcop al Romanului nu este numai o chestie bisericească ci și de Stat, pentru că e vorba de liniștea țării și de raporturile dintre Biserică și Stat. D-sa arată că în toate timpurile raporturile dintre Biserică și Stat s'au ținut în cea mai bună armonie. Din cele ce vedem că se petrece în alte țări se poate judeca la ce dezastru poate să ducă înrăirea raporturilor dintre Stat și Biserică. Ce intenții deci poate să aibă cel care lucrează să provoace asemenea stare de lucruri? S'a făcut legea sinodală din 1909 prin consimțământul tuturor, afară de unul singur. Sf. Sinod, Guvernul, Corpurile legiuitoare găsesc că legea aceasta nu atinge prerogativele Bisericii sau ale Sf. Sinod, și numai unul găsește că legea nu este bună și voește ca toți să capituleze înaintea sa. Chiar dacă ar avea P. S. Episcop de Roman o vârstă și mai înaintată și o autoritate mai mare tot nu ar avea drept să pretindă aceasta. În cele din urmă P. S. Sa a ajuns să facă chestie personală cu I. P. S. Mitropolit Primat, de când I. P. S. Sa a declarat în Senat, duple cum s'a zis și în Sf. Sinod, că legea se va putea modifica când se va putea constata că are părți, care nu sunt bune. Datoria tuturor, și a Statului și a Bisericii este ca să aducă ordinea în locul turburării. E trist că un ierarh aduce neliniște în Biserică. Exemplul P. S. Sale a fost imitat de trei preoți, cari, după ce au nescotit autoritatea Chiriarhului lor și a Sf. Sinod, au făcut apel afară din țară, la Biserici străine. Asemenea lucruri nu se pot tolera sub nici un motiv. Dacă lucrul acesta s'a întâmplat din cauza P. S. Episcop al Romanului, ce trebuie să facem când vedem că P. S. Sa nu dă semne de a voi să fie pace și liniște? În ce privește pe preoți se va ocupa Sf. Sinod, iar în ce privește pe P. S. Episcop al Romanului, crede că este bună părerea P. S. Episcop al Argeșului; totuși trebuie ca să se pună capăt acestei stări de lucruri; trebuie ca P. S. Sa ori să revină în Sf. Sinod și să se împace, ori să lase locul altuia și dacă nu vrea

de voie să fie silit s'o facă. Aceasta este părerea Guvernului. Ca să se ridice cineva să detroneze ps șeful Bisericii nu se poate tolera, trebuie să-i iasă din minte aceasta. Dacă P. S. Episcop al Romanului declară, că nu vine în Sinod cât timp va fi prazidat de I. P. S. Mitropolit Primat, arată că trebuie a se aviză la lăsarea scaunului P. S. Sale.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, mulțamește D-lui Ministru și P. S. Episcop al Argeșului pentru cuvintele sănătoase ce au rostit. I. P. S. Sa arată că până la 13 Ianuarie erau acuzați mai mulți de către P. S. Episcop al Romanului. Dela 13 Ianuarie, P. S. Sa a luat raporturile de frățietate cu toți P.P S.S. Membri ai Sf. Sinod afară de I. P. S. Sa. E bine deci să arăt, zice I. P. S. Sa, pentru liniștirea conștiinței drept credincioșilor creștini ce cauză l-a făcut pe P. S. Episcop al Romanului să vină în sesiunea de Maiu a Sf. Sinod cu pări în protiva I. P. S. Sale. Cauza este poate, că I. P. S. Sa a fost de altă părere când P. S. Episcop al Romanului a făcut în Senat, la 3 Februarie, cererea ca Guvernul să modifice imediat legea Consistoriului Superior Bisericesc. Se știe că la 13 Ianuarie Sf. Sinod îndemnat de duhul păcei și al dragostei frățești, a admis să se facă mijlocire la Guvern pentru modificarea legii, când va crede Guvernul de cuviință și așa a declarat în Sf. Sinod chiar P. S. Episcop al Romanului. Deci cererea P. S. Sale de la 3 Februarie în Senat, nu eră în armonie cu ceea ce a declarat în Sf. Sinod la 13 Ianuarie. Dar P. S. Sa nici n'a întrebat pe nimeni dacă e bine sau nu să vină atunci cu acea cerere, și a făcut aceasta contravenind canonului 34 al Sf. Apostoli, care îndatorează pe Episcop să nu facă nimic fără știrea Mitropoliților și a întortochiat chiar votul dat de Sf. Sinod.

La 13 Ianuarie P. S. Episcop al Romanului zicea: «N'am urmărit și nu urmăresc nimic în contra cuiva» și tot atunci mai zicea: «Nu fac pe nimeni vinovat». După trei luni însă, P. S. Sa ridică împotriva mea învinuiri culese cele mai multe din pamflete și broșuri anonime. I. P. S. Sa zice, că nu și-a schimbat părerea în privința modificării legii, potrivit cu moțiunea Sf. Sinod din ședința dela 22 Decembrie și cu votul dat de Sf. Sinod în ședința din 13 Ianuarie. Însă aceasta nu însemnează că legea ar fi anti-

dogmatică și anticanonică, ci numai că în ea sunt unele părți ce vor trebui lămurite și unele asperități ce vor trebui îndulcite. Dar P. S. Episcop al Romanului cerând în mod imperios Guvernului să modifice legea a căzut în contradicere cu sine însuși, căci iată ce zicea P. S. Sa în ședința dela 13 Ianuarie: «Eu nu impui, ferească Dumnezeu; dar să ia act onor. Guvern și să facă modificările cuvenite, când va crede de cuviință».

Dacă deci P. S. Sa la 13 Ianuarie zicea, că lasă onor. Guvern să modifice legea când va crede de cuviință, de ce la 3 Februarie, cere Guvernului numai decât aceasta. Pentru aceste contradicții cu sine însuși, I. P. S. Sa l-a dezavuat în Senat, și lasă să judece oricine dacă P. S. Sa are drept să se ridice împotriva I. P. S. Sale cu niște învinuiri așa de n serioase, ca cele ce-i aduce, și să declare că nu numai că nu va mai veni în Sf. Sinod, câtă vreme va avea I. P. S. Sa Președinția, dar că nu va ține seamă de nici o hotărîre a Sf. Sinod.

Iată două noi greșeli ale P. S. Episcop Gherasim Safrin, greșeli ce ar putea să-i atragă aspră certare canonică, dacă ar fi sănătos și nu bolnav, precum însuși declară. Una din aceste noi greșeli ce face acum P. S. Sa este nesocotirea dispozițiunii canonice, după care Președintele Sinodului unei Biserici autocefale nu poate fi înlăturat din locul său de cât după ce va fi judecat în toată regula pentru fapte necanonice și cu aprobarea Guvernului respectiv. Așa spune Balsamon în tâlcuirea canonului 12 din Antiohia, după cum arată și Zismann în scrierea sa: «Die Synoden und die episcopal änter in d. Morg. Kirh. Vien 1867 p. 23 și nota 5—6.

A doua noastră greșală a P. S. Episcop Safrin este declararea, că nu va recunoaște nici o hotărîre a Sf. Sinod, neținând sama de can. 14 și 15 al Sinodului I-II care zice: că nu se poate rupe fără pedeapsa caterisirei comunicația cu un Episcop sau cu mai mulți, deci cu Sinodul, înainte de orice hotărîre judecătorească, decât numai pentru vina de erezie, iar nicidecum pentru alte vinovății, chiar când ele ar fi cu totul vederate. Dar s'ar putea aplica P. S. Sale pentru această nouă greșală,—de va stăruî într'insa—și can. 19 al Sinodului din Sardica, care încheie: «Că dacă

ineva ar îndrăzni altceva a face afară de cele socotite de toți, sărguindu-se a plăcea mai mult mândriei și trufiei decât lui Dumnezeu, de acum să știe că se face pre sine vinovat crimenului dărei de seamă și va perde cinstea și vrednicia Episcopiei». Din acestea se vede că n'are nici o îndreptățire noua eșire a P. S. Episcop al Romanului, ci dinprotivă îl face vrednic de certare pentru nesocotirea Sf. Canoane și pentru că nu încetează a turbura pacea Bisericii și a călca legile țării.

I. P. S. Sa conchide că este consecvent votului dat de Sf. Sinod la 13 Ianuarie și deplânge pe P. S. Episcop al Romanului, că fiind bolnav se face culpabil de așa grave înfrângeri a sf. canoane, pentru care se cuvine să fie chemat la răspundere după ce se va însănătoși; iar Sf. Sinod rămâne în cele ce a stabilit în enciclica sa dela 24 Mai a. c.

Sf. Sinod aprobă propunerea P. S. Episcop al Argeșului de a se trece pur și simplu la ordinea zilei asupra adresei petițiunii a P. S. Episcop al Romanului, pentru că singur spune că e bolnav; rămânând de a se lua alte dispozițiuni care se vor găsi de cuviință, când P. S. Sa se va face sănătos.

Se comunică raportul preotului Gh. Săvoiu, parohul bisericii din com. Drăgotești Motru, jud. Mehedinți prin care declară, că se asociază la acuzațiunile aduse de P. S. Episcop al Romanului și de preoții Vasilescu, Păunescu și Drăghici.

P. S. Episcop al Râmnicului zice: Țiu să declar în fața Sf. Sinod că regret din tot sufletul meu că în Eparhia Râmnicului-Noul-Severin unde s'a plămădit și s'au săvârșit cele mai mari fapte istorice și religioase, se găsește un preot care să se răsvrătească, să dea probe de nesupunere în loc să fie pildă de supunere poporenilor săi. A măsurat deci votului dat de Sf. Sinod, chiar azi voi telegrafia Protoiereului respectiv, să pună în vedere acelui preot că este oprit de lucrarea celor preoțești, conform votului Sf. Sinod.

Se ia act de cele zise de P. S. Episcop al Râmnicului.

Se comunică adresa Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei, cu care se înaintează un dosar cu actele privitoare la

călugăria, în caz de boală, a fratelui Gheorghe I. Nichifor, din M-rea Gorovei, jud. Dorohoi.

Idem a Sf. Episcopii a Râmnicului cu care înaintează un dosar cu actele privitoare la cererea de călugărire a soarei Profira Florea Avram din Sf. M re Dintr'unlemn, jud. Vâlcea.

Referatul Directorului Cancelariei Sf. Sinod relativ la apelul făcut de preotul Ioan Murăraș din satul Dracsini, jud. Botoșani, în contra sentinței de caterisire pronunțată de Spiritualul Consistoriu al Eparhiei Sf. Mitropolii a Moldovei și Sucevei. Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Raportul Direcțiunii Tipografiei Cărților Bisericești cu care înaintează 17 corpuri de Minee, legate, pentru P.P. S.S. Membrii și bibliotecă. Se ia act cu mulțămire și se vor distribui.

I. P. S. Președinte zice că acum ar fi bine să se înceapă și tipărirea Bibliei.

P. S. Arh. Meletie Constanteanu Directorul Tipografiei, zice că se va începe și tipărirea Bibliei în Ianuarie viitor.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei aduce la cunoștința Sf. Sinod că M. S. Regina i-a trimis la Iași niște odoare foarte prețioase pentru împodobirea bisericilor Sf. Trei Ierarhi, a lui Vasile Lupu, și Sf. Nicolae Domnesc. Aceste prețioase odoare s'au sfințit în ziua de Sf. Dumitru, și *I. P. S.* Sa aduce mulțămiri în Sf. Sinod M. S. Reginei. Tot cu această ocaziune, zice *I. P. S.* Sa, s'a pus la Iași temelia Societății pentru îngrijirea copiilor cu rele apucături și roagă pe toți P.P. S.S. Membrii ai Sf. Sinod ca să ia act de aceasta și atunci când societatea va face apel, să-i dea sprijinul P.P. S.S. Lor. Se ia act cu mulțămire.

P. S. Arhiepiscopul Callist Botoșeneanu, citește raportul comisiunii însărcinată cu facerea unui proiect de regulament privitor la judecarea cazurilor de caterisire a preoților și a diaconilor, care se vor trimite Consistoriului Superior Bisericesc, precum și pentru judecarea membrilor aleși ai Consistoriului Superior Bisericesc.

Se dă citire proiectului de regulament și punându-se la vot luarea în considerare, se aprobă.

Se citește art. 1 și se votează nemodificat.

Art. 2 se votează modificat astfel: «Apelul se face în termen de o lună de zile, socotindu-se dela înmânarea sentinței».

Art. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 și 12 se votează nemodificate.

Art. 13 se votează modificat astfel: «Reformarea opiniunii din prima instanță prin Consistoriul Superior Bisericesc nu atrage nici o responsabilitate asupra primilor judecători».

Art. 14, 15, 16 și 17 se votează nemodificate.

Art. 18 se votează modificat astfel: «Pârâțul se poate apăra singur s'au printr'un apărător cleric hirotonit, care nu face parte din Consistoriul Superior Bisericesc».

Art. 19, 20, 21, 22, 23 și 24 se votează nemodificate.

Se introduce un art. nou, care va fi al 25-lea în cuprinderea următoare: La proces Kiriarhul să fie reprezentat prin Revizorul Eparhiei sale și Ministerul prin Defensorul Ecclesiastic.

Art. 25 devenit 26, art. 26 devenit 27, art 27 devenit 28, 28 devenit 29, 29 devenit 30, 30 devenit 31, 31 devenit 32, 32 devenit 33, 33 devenit 34, 34 devenit 35, 35 devenit 36, 36 devenit 37, 37 devenit 38, 38 devenit 39, 39 devenit 40, se votează nemodificate.

Art. 40 devenit 41 se votează modificat astfel: «Acestă acțiune se va judeca imediat de Comisiunea de judecată, care va hotărî asupra cazului, cu aprobarea Președintelui Consistoriului Superior Bisericesc, sub rezerva ratificării ei de către Sf. Sinod.

Art. 41 devenit 42, 42 devenit 43, 43 devenit 44, 44 devenit 45 și 45 devenit 46, se votează nemodificate.

Art. 46 devenind 47 se votează modificat astfel: Acuzarea în fața comisiunii de judecată se va face de reprezentantul Chiriarhului sau al Ministerului.

Idem art. 47 devenit 48 se votează modificat astfel: Persoanele date în judecata Comisiunii de judecată, atât în prima instanță cât și în apel, pentru cazurile prevăzute la art. 27 din acest regulament, vor putea fi asistate de un apărător cleric.

Idem art. 48 devenit 49 se votează modificat astfel:

Acest apărător va fi cleric hirotonit și va fi ales de către pârât din membrii clerului, nu însă dintre membrii Consistorului Superior Bisericesc.

Art. fost 49 și 50 se desființează.

Art. 51 devenit 50, 52 devenit 51, 53 devenit 52, 54 devenit 53, 55 devenit 54, 56 devenit 55 și 57 devenit 56, se votează nemodificate.

Art. 58 devenit 57 se votează nemodificat însă cu următorul nou aliniat: În caz când ar fi nevoie de un supliment de anchetă, se va putea citi un număr restrâns de martori.

Art. 59 devenit 58, 60 devenit 59, 61 devenit 60, 62 devenit 61, 63 devenit 62, 64 devenit 63, 65 devenit 64, 66 devenit 65, se votează nemodificate.

Art. 67 devenit 66 se votează astfel: Deciziunile comisiei de judecată, după ce vor fi aprobate de Consistoriul Superior Bisericesc, vor fi înaintate Sf. Sinod, spre ratificare.

Ele vor fi ratificate, dacă nu vor contrazice sf. canoane și legiurile bisericești azi în vigoare.

Art. 68 devenit 67, 69 devenit 68, 70 devenit 69 se votează nemodificate.

Art. 71 devenit 70 se votează nemodificat însă cu următorul nou aliniat: Clericii caterisiți rămânând simpli mirenii, cad sub prevederile legii recrutării în armată.

Art. 72 devenit 71 se votează nemodificat, însă cu următorul nou aliniat: În acest caz, Președintele Consistoriului Superior Bisericesc va delega pe unul din membrii aleși pentru complectarea comisiei de judecată.

Punându-se în total la vot, s'a primit în unanimitate. Ședința se ridică la orele 12^{1/2} și se decide ședința viitoare pentru mâine Vineri, 29 curent, orele 9 dimineața.

Președinte: (ss) *Athanasie Mitropolit Primat*

Secretar: (ss) *+ Callist Botoșeneanu*

UN RĂSPUNS

Hotărîtor dat D-lui Max Principe de Saxa asupra articolului său publicat în Revista Roma și Orientul No. 1, anul I-ii și care articol poartă titlul «**Cugetări asupra chestiei unirei Bisericii**».

Citind articolul D-Voastre înțelegându-i cuprinsul și apreciindu-i valoarea, am exclamat din adâncul sufletului meu și am zis: Iată omul ce caută pe Domnul spre ai mari și glorifică împărăția lui, care astăzi este micșurată și împrăștiată peste toată suprafața pământului de către oameni interesați, vicleni și intriganți, numai spre a-și satisface plăcerile lor intelectuale și morale. Intenția D-Voastre scriind aceste pagine a fost în adevăr inspirată de o suflare curat dumnezeiască, pentru că în ele ați spus multe adevăruri, dureroase chiar pentru papizm. Vă arătați prin aceasta și caracterul nobil și cavaleresc, cum și dorul ferbinte de care sunteți predominant, dorind unirea Bisericilor dezbinată de nouă secole în Apus și Răsărit. Religia sfântă a lui Hristos este numai una o știm cu toții, iar patimile omenești a rupt'o în două, ba și în nouă, deși Hristos este unul și învățătura lui una. Cum s'au separat în două cunoaștem, este treabă curat omenească păcătoasă. Felicitându-vă cu iubirea adevărată creștină pentru frumoasa inițiativă ce ați reluat acum, ași dori și eu cu dor sincer să aveți și reușita în întreprinderea voastră. Eu însă cunoscând poate cași D-Voastră trecutul istoric a cestiunei, apoi cugetându-mă că oamenii nu s'au schimbat în mai bine de atunci, ci poate au progresat în rău, în apucă-

turile lor interesate individuale, apoi mai considerând faptele zișilor creștini în prezent și mai ales ale reprezentanților Creștinismului, mi să întărește încă mai mult convingerea că nu se va putea realiza visul dulce și plăcut ce ați avut, când ați conceput ideea măreață de a se uni Bisericele de Răsărit și Apus, și a fi una cum a format-o Hristos—împărăția sa pe acest pământ. Această nereușită ați prevăzut-o și D-Voastră, cu dreaptă judecată apreciind împrejurările prin care s'a format ruptura, apucăturile haine, violente de ambele părți, una de a se apăra, alta de a predomină, a stăpâni, teroriza și tiranisi. Această luptă violentă s'a continuat secolii întregi și n'a încetat decât prin slăbirea, demoralizarea și îngenucherea uneia din părți, adică a Bisericii Orientului! În acest timp cea rămasă tare și victorioasă ș'a luat lumea în cap, cum să exprima Românul. N'a mai ținut seamă de cuviință, modestie și legile bisericești, s'a erijat în cap și stăpân al Bisericii universale. A transformat aproape tot din Creștinism, a schimbat Dogme, a adaus Dogme, a explicat și interpretat greșit după plăcere și în interesul său textele biblice, a inovat și în ierarhia Bisericeii și în administrarea ei. Pe când Biserica Răsăritului smerită, umilită, săracă, ba și persecutată încă de cetele intrigante ale iezuiților și ale altor ordine din Apus în tot chipul, apoi stăpânită de Turci și amenințată în cultul ei chiar de acești barbari, a suferit viață martirică mii de ani, ș'a vărsat mult sânge martiric pe altarul lui Hristos. Martiriologiile dela 1000—1910 Orientale enumără multe mii de soldați devotați credinței lui Hristos. În acest timp Biserica Occidentală a papistașilor se îmbuibă în binele de tot felul, ș'a format imperiul său, s'a făcut stăpână prin pretext religios peste Regi și Impărați, a astupat gura celor ce o huleau prin foc și sabie, a supus examenului și cugetarea internă a credincioșilor ei, a dictat și în politică cași în dogme. Totul s'a

făcut cum i-a plăcut, vieață desfătă și pântece bine nutrit!

Dar a venit și ceasul ei să dea seamă de abuzurile și arbitraritățile sale, și de unde eră stăpână, a ajuns desprețuită, batjocorită, alungată de pretutindene și din tronul Impărătesc — lăsată pradă judecății pornite omenesti. Aceste zise pe scurt privesc la viața dusă de nouă secole a Bisericii papale. Să venim acum la doctrina lui Hristos așa cum ni-a dat-o el. Terenul religios este teren sfânt și numai cei curați cu inima au puterea sufletească să-l priceapă și să-l cultive. Omul pururea a fost om, cu lipsurile naturei lui, altfel n'ar avea rațiune religia; absolut sfânt nu-i decât Dumnezeu. Religia i s'a dat de Hristos spre a-l îndemna tot mereu de a-și corecta erorile, a-și îmbunătăți vieața, a progresa în bine. Minte cel ce spune că-i fără păcat, dar a se ridica din păcat este datoria omului creștin, a se îmbunătăți, a se face tot mai bun urmând preceptelor sfinte Evanghelice, este datoria omului creștin. Toată învățătura Creștinismului nu-i decât povața dată, de a-l scăpa de păcat. Cu cât scapă mai mult cu atât mai bine pentru el.

Acum putem atinge și cestiunea spinoasă a dezbinării Bisericilor creștine! Tot din cauza abuzurilor, a arbitrarului, a violenței ș'a mândriei, avem astăzi atâtea Biserici creștine, care toate se bazează zic, pe aceeaș carte, pe Evanghelie. Care este oare cea adevărată dintre toate? Răspunsul este ușor și clar: Acea care se ține mai aproape de textul Evangeliului, de ceea ce a zis Hristos: Orice îndepărtare dela text, constituie o dezbinare, o erezie ori schizmă. În cestiuni religioase trebuie absolut să predomine *credința*, fără ea orice teorie este o greșală. «Cu inima se crede spre dreptate». Religia ți se dă și tu n'ai dreptul să o interpretezi altfel, ori leapăd'o. Religia își are sediul în inima omului, și-și justifică creștinul credințele sale după gradul cultivei prin minte. Unde nu-i bună credința, sinceritate

și curățenie de păcate, acolo nu căută unire, dragoste curată, fericire și mulțămire. Cum dar putem noi intra în discuția unirei Bisericii noastre Răsăritene, cu Biserica papistăscă, plină până în urechi de toate răutățile și doctrinele false și imorale? Noi acum suntem membrii a unei Biserici curate, sfinte, este o doctrină la noi neatinsă de păcătoșia omenească, este o piatră de diamant nelucrată, dar să sperăm că se vor ivi bărbați vrednici, lucrători pricepuți, carii se vor apuca de a lucra diamantul acest atât de prețios și pe care nu-l putem lăsa la discreția oamenilor pătimași. Noi nu cerem unirea cu papistașii, pentrucă oare o cer ei? Trebuie să fie o cauză care-i silește la aceasta. Noi am putea ghici cauza. Este strâmtorarea autorității papale, este prevederea zilei de mâine mai rele, este reclama puternică a papiștilor de a li se procură pășuni tot mai întinse, în care să poată tunde, mulge și junghia fără teamă oaea din turma cea nouă câștigată, este în fine dorul lor de a reveni la timpurile trecute pe care le deplâng. Apoi nouă încă nu ni s'a istovit usturăturile din trecut ce-am suferit dela diferite tagme monahale, trimise de papi spre a ne schingiui și a ne supune la unirea silită cu papa. Noi avem încă proaspătă știința în mintea noastră că la fondarea Statelor noastre Române au fost trimise două Cruciate conduse de Regii ungurești spre a ne papistași prin foc și sabie. Pe aceste hoarde barbare de călugări desfrânați a trebuit noi să-i alungăm cu pari și ciomege spărgându-le capetele chiar, a trebuit să-i dăm cu ho și cu teo peste hotar. Ce să mai spunem despre frații noștri Români din Transilvania, pe care prin viclesug și false făgăduințe i-au deslipit barbar dela sânul-mamei comune Române, și carii la urmă sau ales cu singura prerogativă, ura contra fraților lor, întetită de clericii lor și din carii cu timpul papistașii au făcut catolici curați mai fanatici decât catolicii vechi. Acum clerul lor este absolut

catolic, fanatic și înverșunat asupra Ortodoxilor, ca tot rene-
gatul. Prin acest act au înfipt cuțitul adânc în inima întregu-
lui neam românesc. Această barbară și urîță faptă noi n'o
vom uita nici odată. Cum dar să auzim cu plăcere de uni-
rea cu Biserica papală, când ea ne-a făcut o rană atât de
adâncă și dureroasă în corpul și sufletul nostru, cărui pen-
tru noi, cât vor fi ei uniți, sunt considerați ca deslipiți
dela totalitatea neamului nostru! Nu, nu vom erta papi-
stașilor loviturile mortale ce ne au dat. Chiar în zilele de
acum tot intrigile papistașești au sămănat vrajbe de tot
felul, publicând minciuni și falșuri asupra tuturor Arhie-
reilor și preoților noștri Români, atribuindu-le pe te ce nu-
mai din mintea lor le-au scormonit, în urmă constatându-se
falsă și mincinoase spusele lor, a trebuit să fie excluși cu
totul din țară intriganții. Așa se lucrează pentru a ajunge
la unirea Bisericilor? Ca probă de ceea ce urmăresc ei
este, ca pentru păstoria creștinilor catolici din România
ș'au format pe furiș și ca în taină ierarhie în ierarhia noa-
stră, au Metropolit (Arhiepiscop îi zic) au catedrală, ba
peste toate acestea au fondat în Capitală și o Biserică unită,
pentru Românii uniți ce trăesc în Regat. Asta întrece orice
urmă de îndrăzneală! Consideră papistașii oare că Biseri-
cile Ortodoxe nu sunt îndestulătoare și pentru cultivarea
sentimentului religios la Românii Uniți! Aceștia sunt in-
triganții de papistași. Cum voiți D-Voastră, D-le Principe
că noi Românii să nu ne turburăm la auzul unirei! Acestea
și multe de acestea am pățit noi din partea acelor viperi
otrăvitoare, ce caută a ne distruge neamul atacându-ne
Religia și moravurile strămoșești! Nu, și de mii de ori nu,
nu vrem unirea cu papalitatea eretică și falșă. Apoi credeți
că Grecii au uitat nămolul de persecuții ce a-ți pornit a-
supra lor, calomniile, intrigile și schingiuirile săvârșite în
tot Orientul? D'apoi barbariile săvârșite și jafurile făptuite
la ocuparea Constantinopolului de cruciați? Numai amin-

tesc de isprăvile făcute în muntele Atos. Ele întrec orice fapte hunice, pradă, jaf, arderi și martirii câte voești.

Despre cele lucrate de papistași în Rosia, prin Polonia și provinciile lăturașe știm că dacă nu eră bravul metropolit Român ortodox, Petru Movilă, astăzi de bună seamă că mai toată Rosia ar fi uniată, supusă la picioarele tiranului din Vatican. Petru Movilă prin activitatea lui energetică și prin abilitatea lui politică, a scăpat Rosia din lanțurile iezuitice ale papistașilor. Ce să mai spun despre Peninsula Balcanică, unde Iezuiții mișună ca vermi în rană, spre ai atrage pe simplii ortodoxi la papistașie. Și pentruce oare această urită purtare a catolicilor? Iată cauza: Ortodoxia fiind o învățătură curată, așa cum a dat-o Christos, este și va fi pururea un ghimp ce împunge în conștiința oricărui papistaș luminat. Apoi li trebuesc oi de muls, tuns și jupuit, la Apus numai merge, li s'a închis calea. Văzând noi înoirile, schimbările și prefacerile făcute și dogmele credinței și în cult și în administrația Bisericii sale, ortodoxul se miră, nu înțelege rațiunea lor de a fi, și le leapădă, ori este indiferent față de ele. «N'au trebuință cei sănătoși de Doctor, ci cei bolnavi», căci Christos zice: «N'am venit să chem pe cei drepți, ci pe cei păcătoși la pocăință» (Luc. c. V 30, 31, 32). Christos zice «Milă voesc și nu jartfă» (Mat. cap. IX v. 13 consultă), Noi ortodoxii nu bolim de boală sufletească, ci catolicii, de aceea puneți-vă voi sac și cenușă pe cap spre a vă curăți păcatele făptuite asupra ortodoxilor timp de nouă sute de ani trecuți. Dupăce am schițat în linii generale istoricul dezbinării Bisericilor, acum să-mi dați voe-D-le Principe să spun sincer și clar ce cugetă Biserica Ortodoxă despre Papa și cum s'ar puteă face unirea ce o doriți. Noi nu suntem așa de veseli de a se face, pentrucă un proverb român zice: «Cine-i mușcat de șarpe se teme și de șopârlă».

Pentru Noi Papa este o groază, o spaimă, o oroare, o

tiranie, pentru că videm că ori unde ș'a întins papa capcanele sale, sub forma sfântă a religiei lui Christos, acel popor a dat tot înapoi ca racul, ș'a pierdut curând cultura liberă ș'a pierdut independența politică, pentru că cea religioasă acel popor o pierduse dela început, ș'a pierdut libertatea, ba câte odată și Țara sa, chiar s'a supus tiraniei papale, a devenit din liber sclav, din cetățean liber un vasaal al călugărilor, expus la toate mizeriile și destrăbălărilor omenești.

Pentru ce a-ți introdus celibatul, care-i direct contra naturii, a-ți voit să faceți din preoți soldați devotați, carii bine nutriți și bine plătiți, să lărgească marginile stăpânirii papale? A-ți făcut din popi samincerii societății, urmărind exemplul păstorilor din lume; cărora li place, n'au decât să-i țină. Aceasta-i doctrina lui Christos? Pentru ce a-ți declarat pe papa preste Sinod și infailibil? Nu este aceasta contra învățătorei lui Christos? «Nimeni nu este fără de păcat, fără numai tu Doamne». Nu putem noi suferi mândria papistășască, iubire de întâetate, nu a spus Christos «că celce voește să fie mai mare să fie tuturor slugă»

Pentru ce a-ți adaus la simbolul credinței filioque? Textul este precis și clar în Sf. Evangelist Ioan. Pentru ce a-ți introdus dogme noi ca Purgatoriul, prin care smulgeți ca în codru, pe naivi de parale; apoi imaculata concepțiune, indulgențele etc. etc. Pentru ce a-ți schimbat ritualul, formând din cuvioșia preotului un fel de paiț, spre a amuză mai mult, decât a atrage spre pocăință și rugăciune pe credincioși?

Concluzia noastră dar, este în scurt aceasta: Lepădați toate inovările făcute în dogme și ritual, a căror catalog fiind prea mare și eu nu l'am alăturat aicea. Veniți la noi cu inimă curată sinceră și creștină, iar nu cu vechile obiceiuri cu care vă știm, schimbați-vă deprinderile rele toate și atunci putem vorbi; iar dacă căutați unirea Bisericilor

tot cu firea voastră de până acum, în zădar veniți la noi. Noi n'avem nimic absolut de lepădat. Ținem doctrina creștină a lui Christos curată, ne'ntinată de adausuri și explicații false jezuitice așa cum a eșit din cele șapte Sinoade Ecumenice. Lepădați toate cele ce ați adaus în credință dela disbinare până în prezent. Vă convine această condiție, atunci veniți la noi, că vă primim cu bucurie, dând laudă lui Dumnezeu, că oaea cea pierdută s'a aflat.

Altfel orice încercare veți face va fi zadarnică.

C. Erbiceanu.

Influența Moralei Creștine asupra fericirii societății.

(«Vezi Biserica Ortodoxă Română», Anul XXXIII No. 7).

Evanghelia, zice autorul nostru, propoveduește pe rând vrajba și pacea, sabia și dragostea către Dumnezeu și aproapele, îngăduința și neîngăduința, constrângerea și libertatea de a cugeta, această morală supranaturală, cu două înțelesuri, contrazicătoare nu impune la nimeni.

Un alt învățat de aceeași categorie, a întins această observare, în chipul următor: «Se poate îndoii cineva, zice el, că filozofii, cari au căutat îngăduința în Evanghelie, au crezut a o găsi într'ânsa: ea este în general în contra spiritului de prozelitism, care domnește în toate legiurile religioase. Creștinismul nu este mai puțin neîngăduitor, ca toate celelalte secte. Deși întemeietorul său a propoveduit pacea cuvântului și a pildei; deși cineva poate deduce îngăduința, din mai multe locuri ale Evangheliei, răspunsuri pe cari Iisus le-a dat judecătorilor săi la înterogatoriu, tăcerea chiar ce el păstră, când fu întrebat în public, ce este

adevărul, deși în sfârșit purtarea și viața sa, par a învăța pre oameni să susțină cu râvnă lipsurile și prin urmare greșalele lor: aceste învățături generale, cari înclină către bunăvoință, către îngăduința universală, sunt adesea ori desmințite, când este vorba despre învățătura sa deosebită, dela alegerea îndărătnică ce ea cere, dela împărțirea dinlăuntru, ce ea pune între urmașii săi și păgâni, între membrii chiar ai aceleiași cetăți și aceleiași familii. Acela, care se numește el însuși Dumnezeuul păcei, vine să aducă sabia, neprimind pe cei ce nū vor să-l asculte, socotește de vrăjmașul său pe oricare nu este pentru dânsul, dând în sfârșit celor ce îmbrățișază Evanghelia sa dreptul sau pricinuirea de a prigoni, pe cei ce nu se vor supune ei. Este așa dar o nălucire a crede acestei Evanghelii, cu nepăsare pentru celelalte legiuri. In materie de religiune oamenii nu știu a iubi, fără a urî și poate ei știu mai mult ceea ce urăsc, decât cei ce iubesc».

Cu prigonitorii încăpățânați, nu se sfârșăște nici odată, căci o dovadă combătută de mai multe ori, revine totdeauna.

Nu este adevărat, că Domnul nostru Hristos propoveduește pe rând neînțelegerea și pacea. El poruncește necontentit înțelegerea, răbdarea și iubirea către Dumnezeu și aproapele, dar prevede și prezice neînțelegerea și sabia; a prezice și a propovedui, nu sunt unul și acelaș lucru. Intrebăm pe necredicioși și cerem să ne arate vre un loc, unde Iisus Hristos a poruncit sau a sfătuit să întrebuițeze spada, silnicia, prigonirea, spre a silii pe cineva să îmbrățișeze Evanghelia.

Neîngăduința, termen de care protivnicii nu încetează a face rea întrebuițare, este foarte mult alăturată, nu numai la toată religiunea, ci la toată sistema, la toată părerea, când se arată sau se pare însemnată, o vedem la materialisti, ca și la deiști; cu toții se învoesc, că cineva se supără cu înlesnire, pentru un obiect judecat ca

prea însemnat. S'a văzut adesea ori chiar la învățații de astăzi, supărându-se pentru chestiuni, cari sunt de puțină însemnătate. Tot filosoful, pretențios pentru părerile sale arzătoare și îndărătnice, suferă cu nerăbdare contrazicerea, nu iubește, dar nici nu iartă pe protivnicii săi. Interesul, zice un scriitor învățat și cunoscut, este totdeauna o pricină ascunsă a prigonirei. Deci, nu este un interes mai viu, decât acela al mândriei. De almintrelea, râvna pentru adevărul real sau închipuit este în natura omului; proselitismul nu este altceva, decât dorința de a face cunoscut adevărul; singuri pironienii trebuie să fie îngăduitori și nu sunt, mai mult decât alții. Așa dar este necuviincios a presupune, că neîngăduința este o lipsă proprie a religiunii, ea este consecința omenirii și poate proveni din caracter național sau personal.

Milostenia, blândețea, răbdarea nebiruită a Domnului Iisus Christos, sunt mărturisite de protivnicii noștrii, aceasta este de ajuns, alții însă nu se învoesc la aceasta, pentru că nimic nu este statornic între dânșii. Domnul nostru Iisus Christos cere o alegere deosebită, pentru învățătura sa. El are dreptul. Această învățătură eră și este singură adevărată, pe care a probat-o îndeajuns. Coborât din cer spre a învăța pe oameni, putea El să le lase alegerea liberă între adevăr și greșală? Dumnezeu nu poate să ne învețe, fără să ne impună îndatorirea de a crede în cuvântul Său. Chiar după adevărul este totdeauna folositor omului. A prefera în locul său greșala, după proprie hotărîre, este a iubi răul pentru rău.

Această învățătură nu putea lipsi, să producă împărțire între oameni. Iisus Christos știa aceasta și a prezis-o, dar n'a adăogat, că El venea să o vestească cu dinadinsul, spre a pricinui această împărțire, pentru a face necredincioși o parte din ascultătorii săi, pentru a'i îndârji să prigonească pe apostoli. Nimeni nu poate dovedi vreodată,

că Dumnezeu trebuie să lase pe oameni mai degrabă a sta în greșală și în neștiință, decât să le dea prilejul a se împărți, învățându-i adevărul; dacă erau înțelepți și ascultători, nu 'i-ar fi împărțit nici odată.

Iisus Christos, zice, că a venit să aducă nu pacea, ci sa-
bia. Negreșit, El nu a pus-o în mâna apostolilor săi, El nu a dat-o încă Iudeilor și celorlalți prigonitori, decât crucea, pe care ei l'au spânzurat. Nu este o nebunie a presupune, că Iisus Christos a îndemnat pe tirani, să verse sângele apostolilor săi? El respinge pe aceia, cari nu voesc a-l ascultă, ca să zic mai bine, el înștiințează, că acești orbi de bună voie, vor fi goniți de Tatăl său Cel din ceruri și chiar el însuși, nu'i va cunoaște la judecata lui Dumnezeu. Necredința îndărătnică este o crimă; așa dar este vrednică de pedeapsă, și prin aceeași judecată el arată, că oricine nu este pentru el, este împotriva lui. Cu toate acestea el a avut îndurare a plânge necredința Iudeilor și a cere ertare pentru dânșii, când era pus pe cruce.

Dorim să știm, în care parte Iisus Christos dă apostolilor sau credincioșilor dreptul sau pricinuirea, de a prigoîni pe cei ce nu vor îmbrățișa învățătura sa? El a propovedit și învățat fără voia Iudeilor; El a osândit și înlăturat pe necredincioși, a descoperit și încurcat pre învățătorii cei mincinoși, a îndemnat pe apostolii săi, ca să înfrunte amenințările și chinuirile; se înțelege, că el le-a dat dreptul de a face asemenea. Cât despre pricinuirile a face silnicie cuiva, oamenii știu bine, să le găsească în patimile lor proprii; necredincioșii nu merg să găsească în Evanghelie pricină a batjocori, a vorbi de rău, a necinsti pe propoveditorii, miniștrii, apărătorii religiunii.

Prin aceia suntem încredințați, că protivnicii noștri știu mai bine a urî, decât a iubi și nu țin la dânșii, ca să ne dea probe încă mai izbitoare.

Ei n'au adus la lumina zilei contrazicerile, ce impută moralei creștine. Ea propune chinuri, hotărâte crimei, și răsplătiri păstrate virtuței, amenințări, spre a înfricoșa pe păcătoși, făgăduințe, spre a încuraja pe cei dreپți, adevăruri înspăimântătoare pentru sufletele nesimțitoare, dogme mângâitoare pentru inimile recunoscătoare, sunt acestea contraziceri? Este adevărat, că morala ateilor nu este așa de prevăzătoare și că autorii săi nu au știut atât de bine, să prețuiască trebuințele omenirii.

Morala creștină, zic ei, supusă intereselor Bisericeii, urmează capriciile miniștrilor săi; ea se micșorează în folosul celor mari și al regilor. Se văd adesea ori oameni supuși la viții grosolane, păstrând cucernicia și căutând a liniști mustrarea lor de cuget. Intoarcerile la credință nu ajung de obicei, decât a face să urmeze o întristare înîntunecoasă și o dispoziție supărătoare veseliei. Pretinșii convertiți nu sunt mai regulați, întru a împlini datoriile naturei și ale societății.

Când această defăimare ar fi punctual adevărată, nu ar urmă încă nimic împotriva moralei evanghelice; ea nu este răspunzătoare, nici de ciudățenia acelora, cari o înțeleg rău, nici de vițiile acelora, cari o calcă. Ateii au făurit vre-o morală, care să aibă puterea a da o formă nouă omenirii, a desrădăcină patimile, a preîntâmpina toate greșalele, a hotărî negreșit spre bine o ființă așa slabă și așa de nestatornică ca omul? Dacă ei sunt siliți a mărturisi, că morala lor nu are această putere, la ce slujește a impută moralei evanghelice o pretinsă lipsă, ce poate cineva să întoarcă în contra lor cu desăvârșire?

Dar învinuirile lor sunt încă greșite. Dacă morala creștină a fost vreodată supusă la capriciile miniștrilor bisericeii, ei nu ar fi lăsat în Evanghelie învățături atât de aspre pentru dânșii, cari 'i osândesc sus și tare, când sunt necredincioși slujbei lor. Această observație a făcut-o un

englez necredincios. Nu atârna de dânșii a îndulci celor mari și regilor legile cari 'i privesc. Evanghelia este propovăduită public în toată Biserica.

Pre când un creștin, turburat în moravurile sale, păstrează cu toate acestea credința și evlavie sa, acest fenomen nu este mai spăimântător, decât a auzi pe un ateu vițios, vorbind totdeauna de morală; unul pe altul se osândesc, simt că fac rău, mor în patimile lor, cu toată reclama conștiinței. Nu se află aci o minune? Cel dintâi este negreșit mai puțin criminal, decât un tâlhar, care aduce blestem în contra Evangheliei, pentru că el nu are curagiul a urmări legilor și împotriva lui Dumnezeu, pentru că el nu voește a i se supune. Nu este adevărat, că în acest caz un creștin caută a liniști muștrările, ci dimpotrivă, el caută mijlocul a le înrăuțați, este mai cu seamă ateul, care lucrează nebunește a înăbuși pe ale sale, printr'o necredință sistematică, prin sofisme, prin vorbirile de rău și care alătură astfel reaua credință la celelalte viții, de cari este vinovat.

Sunt evlavioși sau întorși la credință cu o dispoziție supărătoare, care provine din temperamentul lor, iar nu din supunere. Această boală le este încă comună, cu cea mai mare parte a necredincioșilor. Nu vedem în scrierile acestora, nici tonul veseliei, nici simptomele unei inimi liniștite, nici răceala încredințării, ci toate caracterele mizantropiei. Autorul Tabloului Sfinților, adăogând că tristețea este tatăl și neștiința muma cucernicieii, face mai degrabă genealogia ateismului.

Pacea internă, zice el, nu este decât o nălucire pentru un creștin, care trebuie să lucreze mântuirea sa cu temere și tremurare, care nu știe, dacă este vrednic de iubire sau de ură, care nu poate fără presupunere să se laude a merita bunătățile lui Dumnezeu.

Necredinciosul este un rău judecător, despre ceea ce

se petrece în inima unui creștin. Noi știm, că temerea și tremurarea, de care vorbește Sfântul Apostol Pavel nu au nimic împotriva păcei dinlăuntru a creștinului.

Cât despre învățătura: omul nu știe, dacă este vrednic de iubire sau de ură, ea poate însemna, că atunci când ni se întâmplă norociri sau întristări, nu știm dacă am meritat pe cele dintâi prin faptele noastre cele bune, sau pe cele din urmă prin păcatele noastre, ce urmează de acolo împotriva păcei interne, ce ne dă încrederea în Dumnezeu? Luând chiar învățătura în înțelesul, ce i se dă de obicei, ce dovedește ea? Că trebuie a înlătura presupunerea, nu este întemeiată nădăjdea mântuirii noastre pe meritele noastre, ci pe milostivirea lui Dumnezeu și pe aceea a Domnului nostru Iisus Christos; aceasta este învățătura Sfântului Apostol Pavel.

Asemenea vedem obicinuit, urmează autorul, multă mândrie în cei supuși, asigurați de dragostea Dumnezeului lor, luând un despreț suveran pentru creaturile sale.

Frumoasă concluzie! Evlavioșii trebuie totdeauna să tremure, asemenea ei sunt toți mândri. Temerea insuflă ea mândria?

Nu răspundem nimic reflecțiilor criticului asupra evlaviei femeilor, asupra mirărei lor, asupra trândăvirei sufletului, asupra intrigilor, asupra vițiilor ascunse sub vălul pietăței. Această defăimare este mai îndemănată în scrierile unui învățat, decât în Tabloul sfinților. Nu este evlavie, ci natura, care dă femeilor și oamenilor lipsurile, ce ei amestecă la evlavie. Necredința va fi o rea doctorie, pentru că insuflă atâta răutate, ură și îndărătnicie părtașilor ei.

Autorul nu a uitat pe preoți, episcopi, predicatori, cazuiști; ocaziunea de a evaporă veninul său eră prea frumoasă spre a'i lipsi. Dacă eră numai pe jumătate adevărat tabloul ce face, clericii adevărați demoni, eșți din iad,

spre a conrupe pre oameni. El susține, că credința, nădejdea, milostenia, umilința, evlavia; râvna pentru religie nu sunt virtuți. Acestea sunt numai niște păreri cu totul neîntemeiate.

O altă imputare este și aceea, că oratorii creștini nu învață pe ascultătorii lor virtuțile omenești și sociale; ei vorbesc prea rar despre datoriile tatălui, soțului, copiilor, prietenilor, supușilor, omului public, și membrului societății; ei nu fac a se simți însemnătatea unirei, buna înțelegere, îngăduință. Un predicator, care ar cuteză să sprijinească îngăduința, ar fi izgonit după amvon.

Dacă lucrul s'ar petrece astfel, trebuie să ne învoim la aceasta, că oratorii creștini nu mai propoveduesc Evanghelia. Această carte sfântă nu poruncește decât dragostea către Dumnezeu și aproapele, blândețea, pacea, milostenia, îngăduința pentru lipsurile altuia, serviciile și ajutoarele mutuale, orânduiala, supunerea legilor. Domnul nostru Iisus Christos și Sfinții săi apostoli au sprijinit aceste învățături prin pildele vieții lor. Sfânta evanghelie expune prea bine datoriile deosibitelor stări ale vieții omului, chiar bogații și soldații găsesc într'însa reguli de bună purtare.

Mărturisim că, spre a face această morală mișcătoare, patetică, populară, simțitoare la tot felul de ascultători, trebuie mari talente, adică: să fi cetit cu străduință Sfânta Scriptură și părinții bisericei, să fi studiat pe oameni și moravurile lor, a fi studiat în adâncime asupra tuturor împrejurărilor vieții. Poate că cuvântările creștinilor ar fi mai tari și mai desăvârșite, dacă gustul ascultătorilor eră mai puțin ușuratec.

Cât despre îngăduință, adică nepăsarea religiunilor, predicatorii sunt scutiți a o recomanda. Intr'aceasta numai filo-

zofii sunt interesați. Ei sunt datori să dovedească, că pentru cel mai mare bine al omenirii, ateii, deiștii, scepticii, necredincioșii de tot felul, trebuie să aibă deplină putere a blestemă, a sporovăi, a vorbi de rău pre cei vii și pre cei morți; ei fac aceasta cu îndrăsneală fără vre-un amestec din partea predicatorilor.

C.

(Va urmă)

Judecata și condamnarea la răstignire a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos de către Iudei.

Pentruca persoana lui Iisus Hristos mai mult să ne impresioneze, și măreția lui mai mult să apară cugetărei și considerațiilor noastre religioase, cred că-i bine a-i descrie și ultimile Lui suferinți, insulte, ocări și batjocuri, ce au premers crucificării lui. Dumnezeu-omul, care n'a socotit înjosire să îmbrace firea noastră cea plină de lipsuri și a ne da exemplu însuș de răbdare și ca natura noastră să se poată renaște și îmbunătăți, numai dacă noi vom voi și-i vom urmă Dumnezeștile sale învățături. Eră o cerință a dreptăței Dumnezești de a se prezentă cel ce voiă să rădice păcatul strămoșesc deasupra omului, să se îmbrace sub forma omenească, pentruca să se probeze pe deplin că omul căzut s'a renăscut de asemenea prin om, luând asupra'și răscumpărarea păcatului ca Dumnezeu-om. Trebuiă a se dà satisfacere justiției divine, trebuiă să sufere neajunsurile firei omenești acea persoană, ceea ce a și făcut Iisus Hristos în cursul vieței sale pe pământ! A flămâzit, a însătat, a ostenit, a dormit, a mâncat, a băut, a umblat zi și noapte predicând învățătura sa, a vindecat surzi, muți și suferinzi, a izbăvit ori îndreptat toată boala

și toată neputința din norod. Iar ca răsplată de faptele lui, El a fost insultat de oameni, lovit peste obraz, bătut și încununat cu cununi de spini! Pentruca Evangelia sa, vestirea bună a învățătorei sale să prindă rădăcini în popor, El întăreă învățătura sa prin minuni în prezența poporului, vindecând tot felul de boale prin un singur cuvânt pronunțat, sau prin impunerea de mâni asupra celor bolnavi. Cât belșug de bunătăți a revărsat asupra poporului Iudeu, este cu neputință a-l descrie. Și cu ce i s'a răsplătit? Cu condamnarea la moarte pe Cruce, moarte rezervată numai sclavilor și criminaliștilor celor mai mari și mai rău urgisiți! Ce învață cel răstignit pe poporul Iudeu? Aceasta ne-o spune clar Evangelistul Mateiu cap. XIX v. 17—25: «Iară de voiești să întri în viață, păzăște poruncile. Zis'a lui, care? Iar Iisus a zis: Să nu ucizi, să nu preacurvești, să nu furi, să nu fii mărturie minciunoasă. Cinstește pre tatăl tău și pre mama ta, și iubeste pre vecinul tău, ca pre tine însuși.... De voești să fii desăvârșit, mergi, vindeți averile tale și le dă săracilor și vei aveă comoară în ceriu și vin'o și urmează mie». Aceste și alte multe precepte învață în public. Consultă și Omilia de pe Munte. (Mateiu cap. 5 și 6). Iisus umblând predică zilnic: «Și a străbătut Iisus toată Galilea, învățând întru adunările lor și propoveduind Evangelia Impărăției și vindecând toată boala și toată neputința din popor». (Mat. cap. IV. v. 23 și 24). Aceste învățături ale sale au adus rod mult curând, chemând pe mulți în jurul său care i ascultau învățăturile: «Și a ieșit vestea lui în toată Siria, și aduceau cătră dânsul pre toți cei ce se află cu feluri de boale și pre cei ce se țineau de chinuri și pe cei lunatici și pre slăbănogi și-i vindecă pre ei. Și au mers după dânsul popoare multe, din Galilea și din Decapol, și din Ierusalim și din Iudea și de cea parte de Iordan» (Mat. v, 24 și 25). Foate aceste fapte le săvârșă în cea mai

mare liniște și cu blândeță arătându-se umilit și smerit și declarând în auzul tuturilor: «Să nu socotiți că am venit să stric legea sau profeții, n'am venit să stric, ci să îndeplinesc». (Mat. c. V. v. 17). Apoi le spune pe față: «Că de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a Cărturarilor și Fariseilor, nu veți intra întru împărăția cerurilor». (Mat. V. 20). Pentru ca publicul să priceapă cine este El și ce misiune s'a încredințat zice: «Toate mi sunt date mie, și nimeni nu cunoaște pe Fiul, fără numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-l cunoaște nimenea, fără numai Fiul, și căruia va voi Fiul să-i descopere. Veniți cătră mine toți cei osteniți și îusărcinați și eu vă voi odihni pre voi. Luați jugul meu preste voi și vă învățați dela mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre. Că jugul meu este bun, și sarcina mea ușoară» (Mat. cap. XI. 27, 28, 29). Cu altă ocazie le spune Iisus care era situația omului înainte de El. «Și a fost când a șazut El în casă și iată mulți vameși și păcătoși viind șadea cu Iisus și cu ucenicii lui. Și văzând Fariseii a zis ucenicilor lui: pentru ce cu vameșii și cu păcătoșii mănâncă și bea învățătorul vostru? Iar Iisus auzind a zis lor: «N'au trebuință cei sănătoși de doctor, ci cei bolnavi». (Mat. cap. 9, vers. 10, 11 și 12).

Iar la Evangelistul Luca să spune și câtă valoare să pune pentru cel ce să corectează de păcatele sale: «Că așa va fi bucurie în ceruri, de un păcătos ce să pocăește, decât de nouăzeci și nouă de dreți, căroră nu le trebuiește pocăința». Și apoi adauge: «Că bucurie să face înaintea îngerilor lui Dumnezeu pentru un păcătos ce să pocăește». (Luc. cap. XV. vers. 7 și 18).

Pentru a nu îngreuiă pe cititor cu texte cunoscute din Noul Testament, voi înceta aicea cu citațiile, pentru cuvântul că tot Noul Testament nu-i decât sentinți și învățături morale predicate de Iisus Hristos. Cum puteau dar suferi Cărturarii, Fariseii și celelalte secte religioase din

Iudea, pe Iisus Hristos să-și răspândească Dumnezeuasca sa învățătură și să prindă rădăcină în inima poporului, când toate acele secte trăiau din specule religioase, din tălmăcirea pe dos a preceptelor Vechiului Testament, din menținerea poporului în ignoranță, superstiții, bigotism, spre a trage foloase dela ei în profitul lor? Puțin înainte de venirea lui Iisus Hristos Palestina era divizată în foarte multe secte religioase, care i-au grăbit căderea și robia sub Romani. Nu era dar în ea o școală cu principii înalte, ci o școală de speculație; iar sectele să combăteau între ele care să aibă mai multă influență în popor, ca apoi să câștige, să stoarcă cât mai mult. Fariseii cultivau cu explicațiile lor curioase, bigotismul și ignoranța și erau partida cea mai numeroasă, iar Saducheii erau un fel de indiferenți în ale religiei interpretau larg și greșit legea, erau un fel de raționaliști etc. Fariseii patrioți, Saducheii oportuniști. Fariseii vedeau cu ochi răi pe Romanii ce-i stăpâneau și-i subjugase cu totul. Saducheii mai toleranți se supuneau Romanilor, neputându-le opune o rezistență reală.

După ce am văzut, descrierea persoanei lui Iisus Christos, scrisă de cel mai mare apologist al timpului nostru, după ce am spus pe scurt și noi care era misiunea lui Iisus Christos, adică renașterea or mântuirea omului prin Christos; acum putem încerca a descrie și judecata și condamnarea lui numai după textele Scripturei, fără nici o patimă sau ură etnică. Nu puteau, este ceva parcă natural să suporte sectanții Iudei, privind cu ochii lor cum le fuge autoritatea și influența lor din popor prin răspândirea și înrâurirea ce producea în mulțime învățăturile lui Iisus Christos. De aceea ei s'au unit pentru moment de a ridică ori nimici din mijlocul lor și distruge cu violența chiar pe Iisus. Sf. Evangelist Luca ne descrie în cap. 20 planul ce ș'au făcut sectanții de a prinde și învinui pe Is. *ca răsvrățitor al poporului.* «Și căutau Arhierii și Cărtu-

rari ca să-și pue mâinele pre el într'acel ceas și sau temut de popor, căci înțeleseră că către dânșii au zis pilda aceasta. Și pândindu-l au trimis iscoade, carii se prefăceau pe sine a fi drepți, să l prinză pe el în cuvânt, ca să-l dea pre el stăpânirei și puterei dregătorului. Și l'au întrebat pre el zicând: Invățătorule, știm că drept grăești și înveți, și nu alegi fața, și întru adevăr calea lui Dumnezeu înveți. Cade-se nouă a da dajde Ceserului sau nu? Iar el pricepând vicleșugul lor a zis: Ce mă ispitiți? Dați cele ce sunt ale Cesarului, Cesarului și cele ce sunt ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu. Apoi apropiindu-se către el Saducheii care grăesc împotrivă, că nu este Inviere, cărora li răspunde combătând dilema lor. (Vezi Luca cap. 20 v. 19, 39). Și numai îndrăzneau d'acia să-l mai întrebe pe el nimic» (v, 40). Cum vedem îi puneau întrebări capțioase, dileme, spre a-l prinde în cuvinte și al denunța autorității ca *revoluționar al poporului*, dar, Iisus răspunzându-le le răsturnă dilemele lor cu autoritatea sa. Văzând sectanții că nu reușesc în planul lor de al prinde, atunci s'au refugiat la un alt mijloc, la *înșelăciune* or *trădare* pentru că trebuia să'l extermină cât mai curând, ori ei trebuieau să fie demascați înaintea poporului de faptele lor neumane și apăsătoare pentru norod, că sunt niște porniți asupra Lui și pătimiși contra lui Iisus Christos. Sf. Evangelist Ioan iată cum ne descrie și acest mijloc de al prinde așa: «Deci sfat făcând Arhierii și Farisei grăiau: Ce vom face? Că omul acesta multe semne face. De îl vom lăsa pre El așa, toți vor crede, într'însul, și vor veni Romanii și vor luă locul nostru și neamul. Iar unul dintre dânșii Caiafa, Arhieriu fiind al anului aceuia, a zis lor: Voi nu știți nimica, *Nu gândiți că de folos este nouă să moară un om pentru popor și nu tot neamul să piară*. Și aceștea nu dela sine a zis, ci Arhieriu fiind al anului aceuia a proorocit că vreă Iisus să moară pentru popor» (Ioan cap. XI.

v. 47—52). Caiifa era Arhiepiscopul anului și dar el nu trebuia să acuze la moarte pe Iisus, ci să se abțină, așa e drept. Sf. Evangelist Mateiu ne istorisește foarte clar această manoperă a Sectanților Iudei zicând: «Atunci s'au adunat Arhiepiscopii și Cărturarii și bătrânii poporului în curtea Arhiepiscopului ce se chema Caiafa. Și sfat au făcut să prinză pe Iisus cu viclesug și să-l omoare. Și ziceau: nu în ziua sărbătorii, ca să nu se facă turburare în popor» (Mat. cap. XXVI v. 3, 4 și 5). Prin urmare moartea lui Iisus era mai dinainte hotărâtă de vrăjmașii săi, de Arhiepiscopii, de Farisei și Saduchei și de cei cu ei. Văzând că nici acest plan nu le reușește după planul lor, cu grabă au alergat la trădare și au pactizat între ei preoții învoindu-se cu Iuda trădătorul ca el să-l trădeze lor noaptea prin sărutare—*sărutarea Iudei*. A rămas în omenire ca proverb pentru omul trădător semenului său. Convenția a fost să-i dea Iudeii 30 de arginți și el să-l predea servitorilor. În acest scop s'au adunat un număr mai mare de gloate pentru acea noapte. N'a fost miliție romană regulată la prinderea lui Iisus, ci numai adunătură de derbedei, de slugi de ale Arhiepiscopilor, chiar Malch careuia i-a tăiat Petru urechea era servitorul lui Caiafa. Pilat guvernatorul Palestinei încă nu știa până acum nimica despre uneltirile lor, urmărirea și prinderea lui Iisus. Vânzarea a avut loc înainte de celebrarea Cinei, pentrucă cu ocazia instituirii Sf. Euharistiei Iisus Christos le-a spus ucenicilor lui că unul dintre voi va să mă vândă. Mântuitorul lumii se va da să se răstignească, dar vai aceluia prin care vine vânzarea.

Era sara târziu, după ce au stat la Cină, când Iisus ridicându-se de la masă s'a dus împreună cu ucenicii săi în muntele Maslinilor ca să se roage, și despărțindu-se puțin de ucenici i a rugat să privegheze, iar ei osteniți și oboseți au fost cuprinși de somn. Dar să lăsăm pe Sf. E-

vangelist Ioan să ne spună în simplitatea sa măreția descrierii sale această împrejurare, prinderea insultile și legarea lui Iisus Christos. «Acestea grăind Iisus a ieșit împreună cu ucenicii săi de cea parte de râul Chedrilor, unde eră o grădină în care a intrat El și ucenicii lui. Și știeă și Iuda cei ce la vândut pre El locul; căci de multe ori se adună Iisus acolo cu ucenicii lui. Deci Iuda luând oștire dela Arhierei și dela Farisei slugi, a venit acolo cu felinare și cu făclii și cu arme. Iar Iisus știind toate, cele ce erau să vie asupra lui, ieșind înaintea lor a zis: pre cine căutați? Răspunsau lui: Pre Iisus Nazarineanul! Zisa lor Iisus: *Eu sunt* și stă și Iuda cel ce'l vânduse pre El împreună cu dânșii. Și după ce a zis că *Eu sunt* sau întors ei înapoi și s'au închinat lui. Și iarăși ia întreat pre ei pre cine căutați? Și au zis: pe Iisus Nazarineanul. Răspunsa Iisus și a zis: am spus vouă că *Eu sunt*. Deci de mă căutați pre mine, lăsați pre aceștia să se ducă. Ca să se plinească cuvântul care zice: pre care i-ai dat mie, n'am pierdut dintru dânșii nici pe unul. Iar Simon Petru având sabie, o a scos pre ea și a lovit pre sluga Arhiereului și i-a tăiat urechea lui cea dreaptă, și numele slugei eră Malh. Și a zis Iisus lui Petru: bagă sabia ta în teacă, păharul care mi-a dat mie Tatăl, au nu-l voiu bea pre el? Deci oștirea și căpitenia cea preste o mie și slugile Iudeilor au prins pre Iisus și l'au legat pre El. (Ioan cap. XVIII v. 1—13).

Deși poate abuzez de răbdarea cititorului proaducând atâtă citații scripturistice, dar pentru cunoașterea și limpezirea adevărului voiu aduce în acest loc toate textele Evangeliilor privitoare la prinderea și legarea lui Iisus Hristos. Rog să mi se îngădue aceasta. Așa Mateiu Evangelistul zice: «Și luând pre Petru și pe cei doi fii a lui Zevedei, a început a se întristă și a se mâhni. Atunci a zis lor Iisus: întristat este sufletul meu până la moarte!

Rămâneți aicea și priveghiați împreună cu mine. Și mergând puțin mai înainte a căzut pre fața sa, rugându-se și zicând: Părintele meu! de este cu puțință treacă dela mine paharul acesta: însă nu precum voesc eu, ci precum tu. Și a venit către ucenici, și ia aflat pre dânșii dormind, și a zis lui Petru: așa n'ați putut un ceas a priveghea împreună cu mine? Privegheați și vă rugeți ca să nu intrați în ispită: Că duhul este osirduitor, iar trupul neputincios. Iarăș a doua oară mergând s'a rugat zicând: Părintele meu! de nu poate trece acest pahar dela mine ca să nu-l beau pre el, fie voia Ta. Și venind ia aflat pre dânșii iarăș dormind, că erau ochii lor îngreueați. Și lăsându-i pre ei, mergând iarăș s'a rugat a treia oară, acelaș cuvânt zicând. Atunci a venit la ucenicii săi și le-a zis lor: dormiți de acuma și vă odihniți; iată s'a apropiat ceasul și fiul omului se va da în mâinile păcătoșilor. Sculați-vă să mergem, iată s'a apropiat cel ce m'a vândut. Și încă El grăind, iată Iuda unul din cei doisprezece a venit și împreună cu el popor mult, cu săbii și cu fuști (ciomege) trimiși de Arhierei și bătrânii poporului. Iar cel ce'l vânduse pre El li-a dat lor semn, zicând: pe care voiu saruta acela este, prindeți-l pre El. Și îndată apropiindu-se de Iisus a zis: Bucură-te învățătorule și l'a sărutat pre El. Iar Iisus a zis lui: Prietene, pentru ce ai venit? Atunci apropiindu-se ei au pus mâinile pe Iisus și l'au prins pre El. Și iată unul din cei ce eră cu Iisus întinzându-și mâna ș'a scos sabia sa și lovind pre sluga Arhiereului ia tăiat urechea lui. Atunci Iisus a zis lui: Intoarce sabia ta în locul ei, că toți cei ce scot sabie, de sabie vor muri. Au și se pare că nu pociu rugă pre Tatăl meu și a'mi pune mie înainte mai mult decât doisprezece legeoane de Ingeri? Dar cum să vor umplea Scripturile, care zic că așa să cade să fie! În acelaș ceas a zis Iisus gloatei, ca către un tâlhar ați ieșit cu săbii și cu ciomege să mă prindeți pre mine, în

toate zilele la voi șadeam învățând în Biserică, și nu m'ați prins pre mine. Inșă toate acestea s'au făcut ca să se plinească Scripturile prorocilor. Atunci toți ucenicii lăsându'l pre El au fugit. Iar ei prinzând pre Iisus l'au dus la Caiafa Arhiereul, unde Cărturarii și bătrânii erau adunați» (Mateiu cap. XXVI v. 37—57). Să vedem acum și locul paralel din Sf. Evangelist Marcu «Și luând pre Petru și Iacov și pre Ioan cu sine, a început a se spăimânta și a se mâhni. Și a zis lor: Intristat este sufletul meu până la moarte, rămâneți aicea și priveghiați. Și mergând puțin mai înainte, a căzut pre pământ și se ruga de este cu putință să treacă dela El acel ceas. Și zicea: Abba Părinte! Toate sunt cu putință Ție, treci dela mine paharul acesta; dar inșă nu ceea ce voiesc Eu, ci ceea ce Tu voești. Și a venit și ia găsit pre ei dormind. Și a zis lui Petru. Simone, dormi? Nu putuș un ceas să privighez? Privighiați și vă rugați ca să nu intrați în ispită, că duhul este osirduitor, iar trupul neputincios. Și iarăș mergând s'a rugat, acelaș cuvânt zicând: Și întorcându-se ia aflat pre dânșii iarăș dormind, că erau ochii lor îngreuiati și nu știeau ce vor răspunde lui. Și a venit a treia oară și a zis lor: Dormiți de acuma și vă odihniți, destul ieste, a venit ceasul. Iată să dă Fiul omului în mâinile păcătoșilor. Sculați-vă să mergem: iată cel ce m'a vândut s'a apropiat. Și numai decăt, încă grăind el a venit Iuda, unul din cei doisprezece și cu el gloate multe cu săbii și cu ciomege dela Arhierei și dela Cărturari și bătrâni. Și a dat cel ce-l vânduse pre El semn lor zicând: pre care voiu sărută, acela este; prindeți-l pre El și duceți-l cu pază. Și viind, îndată s'a apropiat de El și i-a zis lui: Bucură-te Invățătorule și l-a sărutat pre El. Iar ei au pus mâinile pre El și l'au prins. Iar unul oarecare ce stă lângă El, scoțând sabia a lovit pre sluga Arhiereului și ia tăiat urechea lui. Și răspunzând Iisus a zis lor: ca la un tâlhar ați ieșit cu săbii și

cu ciomege să mă prindeți. În toate zilele am fost la voi în Biserică învățând și nu m'ați prins, ci ca să se plinească Scripturile. Și lăsându-l pe El toți au fugit». (Marcu Cap. XIV, v. 33—51). Unitatea descrierii între acești doi Evangheliști probează că faptul pe care-l istorisesc este purul adevăr, așa cum s'a petrecut. Este probat că Evangheliștii nu s'au decopiat, critica scripturistică a dovedit suficient aceasta.

Acum să aduc și ultima pericopă ce descrie tradarea și prinderea Mântuitorului lumii—a mielului celui nevino-
vat, ce a ridicat păcatul lumii. Sf. Evanghelist Luca zice: «Și sosind la loc a zis lor: rugați-vă să nu intrați în ispită. Și El s'a depărtat dela dânșii ca de o aruncătură de piatră și îngenunchind se rugă. Zicând: Părinte! de voești să treacă paharul acesta dela mine, însă nu voia mea, ci a Ta să fie. Și i s'a arătat lui înger din cer întărindu-l pe El. Și fiind întru nevoință, mai cu deadinsul să rugă, și se făcuse sudoarea lui ca picăturile de sânge ce pică pre pământ. Și sculându-se dela rugăciune și viind către ucenici ia aflat pre ei dormind cu întristare. Și lea zis lor: ce dormiți? Sculați-vă și vă rugați ca să nu intrați în ispită, iar încă grăind El, iată venea mulțimea și cel ce se chema Iuda, unul din cei doisprezece, mergea înaintea lor și s'a apropiat de Iisus ca să-l *sărute* pre El. Pentrucă acest semn dăduse lor: pe care voiu sărută eu, acela este; iar Iisus a zis lui: Iudo, cu *sărutare pre Fiiul omului vinzi?* Și văzând cel ce era lângă El, ceace vreă să fie, ia zis lui: Doamne! lovi'lvom cu sabia? Iar unul dintre dânșii a lovit pre sluga Arhiereului, și ia tăiat lui urechea cea dreaptă. Iar Iisus răspunzând a zis: lăsați până aicea. Și atingându-se de urechea lui la vindecat pre el. Și a zis Iisus celor ce veniseră la dânșul, Arhiereilor și Voevozilor Bisericeii și bătrânilor: Ca la un tâlhar ați ieșit cu săbii și cu ciomege. În toate zilele fiind Eu cu voi în Biserică n'ați

întins mâinile asupra mea, ci aceasta este ceasul vostru și stăpânirea întunerecului. Și prinzându-l pre El, l'au adus și l'au băgat în casa Arhiereului, iar Petru ședeà departe după dânsul». (Luca, Cap. XXII, v. 30—56). Aducând textele paralele din Sf. Evanghelii or ce ași adăugi eu va fi mult inferior cuvintelor simple și populare ale Sf. Evangheliști și tocmai asta-i farmecul prin care se smulgvrând nevrând lacrimi din ochii creștinilor. Pentru acest cuvânt mă abțin de a mai face reflecșiunile mele asupra acestor pericope. Inocența victimei de răzbunare a Iudeilor se vede cu claritate de ori cine. Pentruce a fost răstignit Hrisios? Pentrucă a adus adevărul în lume, pentrucă învățătura sa și morala sa a renăscut lumea, a civilizat'o, a îndemnat'o spre practica virtuților sociale și casnice. Compare cineva lumea veche până la Hristos cu lumea nouă de dupre Hristos și va află adevărul adevărat. Au răstignit pe Hristos pentrucă a adus idei noi umanitare ș'a mântuit lumea de păcatul din trecut. «Pentrucă Dumnezeu voește ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului». (1. Epist. sf. Ap. Pavel cătră Timoteiu cap. XI, v. 4). Pentrucă Hristos a declarat «că ori căți întru Hristos v'ați botezat, întru Hristos v'ați îmbrăcat Nu este Iudeu, nici Elin, nu este rob, nici slobod, nu este parte bărbătească, nici femească că voi toți unul sunteți întru Iisus Hristos». (Epist. cătră Galaleeni cap. III, v. 27 și 28). Apoi adauge Sf. Ap. Pavel: «Că voi toți fii a lui Dumnezeu sunteți prin credința întru Hristos Iisus (idem v. 26). A venit dar Hristos pe pământ să desființeze sclăvia din popoare, robia și deosebiriile din clasele sociale, a venit să proclame libertatea în omenire. «Deci voi, fraților, spre libertate sunteți chemați». (in libertatem vocati estis fratres) (idem v. 13). Iată dar pentruce L'au răstignit pe Hristos. Pentrucă a proclamat egalitatea între oameni, dreptatea și pacea perpetuă, dacă cineva urmează.

conștiincios învățătura sa. De aceea omul după Hristos se numește *om nou*, renăscut prin baia nașterii de a doua, prin Botez ori prin credința în învățătura lui Hristos. Puteau oare Iudeii, cari erau niște speculatori religioși să sufere mai mult între ei pe Hristos, care le dezvălează în public vicleniile și păcătoșiile lor, care prin predica și minunile lui arată pe față că traiul celor încărcăți de vicii trebuie să înceteze? Dar să ne întoarcem acum la cestiunea noastră, la continuarea procesului urmărit cu patimă de Iudei contra lui Iisus Hristos.

C. Erbiceanu.

(Va urmă).

Un moment cultural la Administrația Cassei Bisericii.

I.

Marți 23 Noemvrie a. c. a fost la Cassa Bisericii o frumoasă și înălțătoare serbare. D-l Sp. C. Haret, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii a declarat deschise publicului colecțiile de icoane, de vechi obiecte bisericesti, de fotografii ale monumentelor bisericesti istorice etc.. La această serbare a luat parte un număr restrâns de persoane. Cităm pe I.I. P.P. S.S. Mitropoliți, P.P. S.S. Episcopi de Argeș, Râmnic, Dunărea de jos, Buzeu și P.P. S.S. Arhierei Calistrat Bârlădeanu, Meletie Constanțianu și Teodosie Ploșteanu, D-nul Sp. C. Haret cu d-na, D-nul I. Kalinderu, D-nul Dr. Istrati cu d-na, d-na Disescu, d-na Dr. Râmniceanu, d-na General Perticari, d-nul Pangrati cu d-na, I. Bogdan, Ioan Bianu cu d-na, d-l An. Simu cu d-na, D-l Onciul, d-na Dr. Proca, d-ra Miller Vergy, I. Stambulescu, Consilier la

Casație, Sărățeanu, membru la curtea de apel, Tanoviceanu, profesor universitar, Păr. C. Nazarie, Mihălcescu, Boroianu, Arhim. Iul. Scriban, directorul Seminariului Central, Pr. Dr. C. Popescu directorul Seminariului Nifon, Badea Cireșianu; funcționarii superiori ai ministrului Instrucțiunii, mulți pictori, arhitecți, ziariști etc., etc.,

II.

Cu acest prilej D-nul P. Garboviceanu, Administratorul Cassei Bisericii a ținut următoarea cuvântare:

*Inalți Prea Sfințiți,
Prea Sfințiți,
Domnule Ministru,
Doamnelor și Domnilor,*

V'am rugat să binevoiți a veni astăzi la Administrația Cassei Bisericii spre a vedea un modest început de colecționare și bună păstrare a unor prețioase produse ale vechii noastre culturi naționale, mărturii și resturi istorice și artistice ce au mai putut fi mântuite de vitregia vremurilor trecute. Înainte însă de a face această vizită Vă rog să binevoiți a'mi îngădui câteva cuvinte prin care să arăt gândul cu care am început, condițiunile în care am întreprins și scopul ce urmărim cu această colecționare de vechi obiecte bisericesti.

Inițind în anul 1902 Administrația Cassei Bisericii, Domnul Ministru Sp. C. Haret a făcut dintr'o simplă direcțiune a Cultelor în Minister, o adevărată instituțiune de consolidare și progres, sub raport material și moral a Bisericii noastre naționale. Chemat fiind în fruntea acestei instituțiuni nouă, ca unul ce am avut marea fericire să fiu în apropierea șefului meu și să cunosc deci gândurile și năzuințele sale, mi-am alcătuit un întreg program de lucrări și pe care am căutat să-l îndeplinesc pe cât mijloacele și împrejurările mi-au permis.

Unul din punctele acestui program, îndeplinit astăzi în cea mai mare parte, a fost o mai mare îngrijire pentru

conservarea și buna întreținere a monumentelor noastre istorice, căci în această privință se făcuse prea puțin.

Comisiunea monumentelor istorice, instituită prin legea din 1892, nu mai lucră de mulți ani. M'am gândit deci s'o rechem la muncă, solicitând-o pe lângă Administrația Cassei Bisericii. Și am marea mulțumire să constat astăzi că prin conlucrarea plină de interes și de râvnă a membrilor acestei comisiuni și în special a D-lui Ioan Kalinderu, care a fost și este *spiritus rector* al ei, s'a întemeiat ca să zic așa o adevărată operă culturală la Cassa Bisericii. Spre a învedera aceasta n'am de cât să vă spun că la 1904, când această comisiune, care nu'și găseă locul în Minister, a fost așezată pe lângă administrația noastră, ea nu aveă nici măcar o masă în jurul căreia să se întrunească și nici măcar un funcționar cu cunoștințe speciale care s'o poată servi.

Astăzi, după 7 ani, din care 2 când comisiunea a fost din nou deslocată dela Cassa Bisericii, nu trebuesc socotiți, ea are la dispozițiune un local frumos și încăpător și un întreg serviciu sub conducerea unor funcționari pricepuți și bine pregătiți a servi lucrările ei. Acest serviciu se compune din un birou pentru lucrările de cancelarie ale Comisiunei și pentru publicațiile sale; un birou pentru lucrările de conservare și restaurare și un bogat arhiv și un frumos început de colecțiuni istorice și artistice.

Dar numai în ce privește organizarea din lăuntru a lucrărilor s'a stăruit, ci și în ceea ce privește efectuarea lucrărilor din afară, de reparări, conservări și restaurări, căutând prin toate mijloacele a obține credite necesare pentru atari lucrări. Și cu stăruința nețărmurită a D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii, cu buna voință a D-lui Ministru de finanțe și a D-lui Președinte al Comisiunei Monumentelor Istorice pot arăta, că în interval de 7 ani numai s'a putut acorda suma de aproape 2 milioane, din care s'a efectuat și se efectuează lucrări mari de restaurare la Mănăstirea Hurezi din Vâlcea, la mănăstirea Căldărușani din Ilfov, la biserica Domnească din Târgoviște, la biserica Stavropoleos din București, la biserica Albă din Baia, la biserica Sf. Gheorghe din Botoșani, la biserica Golia din Iași; lucrări de renovare la biserica Zlătari din

București și la Mitropolie. Continuarea de restaurare a bisericilor lui Ștefan cel Mare dela Hârlău, Popăuți și Sf. Nicolae din Dorohoiu; lucrări de conservare la Snagov, la biserica Bucur, la Cotroceni, la Căluș, Borzești, Gura Motrului, Schitul Topolnița, Govora, mănăstirea Dintr'un lemn, Arnota, Mamu, Sărăcinești, bolnița dela Cozia, biserica din Ostrovul Oltului, Aroneanu, Hlincea, Cetățuia, Cașin, Agapia, Văratec și în sfârșit un mare număr de lucrări mărunte de reparațiune. Și suma aceasta e în afară de suma de 237.500 lei, ce de doi ani se dă anual pentru lucrările de sub conducerea D-lui Lecompte de Nouy.

În efectuarea acestor lucrări am avut de luptat cu greutățile începutului, lucru de care trebuie să se țină seamă. Că ceice vor lucra în viitor vor lucra în condiții mult mai favorabile: cu un serviciu bine organizat, cu oarecare tradiții, cu mai multă experiență și cu bărbați special pregătiți pentru lucrările ce vor fi chemați a îndeplini. Aceștia vor putea aprecia atunci mai bine greutatea lucrărilor noastre de astăzi. Totuși Înalte Prea Sfințiți, Prea Sfințiți, D-le Ministru, doamnelor și domnilor s'a făcut tot ce s'a putut face mai bine, cu mijloacele ce am avut și în condițiile în care ne-am aflat și mulțumirea ne este, că totul a isvorit din gând bun și patriotic.

În urma acestor lucrări de restaurări, conservări și reparații de monumente istorice, grija a fost îndreptată în a se alcătui colecții de studii a monumentelor: fotografii, planuri, desemnuri, acvarele, copii de picturi, mulaje de sculpturi, releveuri, planuri și altele, precum și a se publica un buletin special pentru lucrările comisiunii și diferite monografii ale monumentelor. Și colecțiile și buletinul și chiar monografiile merg spre cea mai mare mulțumire a noastră și a tuturilor cari apreciază munca serioasă, pricepută și corectă.

Mai era totuși de îndeplinit un lucru, care multă vreme a rămas în stare de proiect: colecționarea de elemente pentru studiul vechei noastre picturi bisericești reclamate de interesul nou ce se manifestă de o bucată de vreme pentru această artă din partea harnicilor și talentaților noștri pictori. Câtă vreme n'am avut un local propriu, n'am putut face nimic, deși știam și cunoșteam din călătoriile mele

prin întreaga țară de existența și cea mai desăvârșită uitare, părăsire și neîngrijire a unui bogat și prețios material artistic de acest soi. Când însă am avut acest local la dispoziție am căutat să traduc gândul în fapt. Și de prin poduri, pivnițe, camere mucigăite și magazine am scos la lumină, am adus, am curățit și am așezat aci, în acest local al Cassei Bisericii sute de vechi și frumoase exemplare de produse artistice ale vechei noastre culturi, pe care v'am rugat să ne faceți onoarea a le vizita. Țin însă să adaug că aceste exemplare sunt numai dintr'o mică parte a țării. Ce va fi când le voi aduna și aduce pe toate ?...

Tot în această direcție, pentru studiul vechei noastre picturi bisericești, Administrația Cassei Bisericii a creat în urma intervenției Comisiunii monumentelor istorice și în deosebi a președintelui ei acum doi ani două burse pentru studiul picturii bizantine, burse acordate la doi tineri și talentați absolvenți ai școlii noastre de arte frumoase, cari au lucrat până acum la Veneția și Ravena și vor continua încă în Italia și Sf. Munte și din ale căror lucrări de până acum veți avea prilejul să le vedeți tot astăzi.

Și tot în legătură cu acestea, Administrația Cassei Bisericii a mai întemeiat acum doi ani și o secție de iconografie pe lângă Tipografia Cărilor Bisericești, ca să putem cu chipul acesta trimite în satele noastre icoane litografiate mai frumos și bine lucrate și cu un preț cât mai redus.

Am crezut încă că e bine să se cunoască în cercuri cât mai largi neprețuitele tezaure dela Mănăstirile Neamțu și Secu și de aceea am luat măsuri să se fotografieze toate obiectele ce compun acele tezaure și să publicăm un album într'o mie de exemplare, executat în cele mai artistice condițiuni. Și așa vom continua și cu celelalte tezaure ce se găsesc pe la Mitropolii și pe la unele Episcopii.

Iată I. P. Sfințiți, P. Sfințiți, d-le Ministru, doamnelor și domnilor, care a fost gândul cu care am început și condițiile în care am întreprins lucrarea de colecționare, de vechi obiecte bisericești la Cassa Bisericii.

Acum câteva cuvinte asupra scopului. El este, precum

am spus a aduce la un loc elemente pentru studiul vechei picturi bisericești care să stea la îndemâna d-lor pictori și artiști ai noștri; este apoi de a mântui de nimicire și de a păstra cu bună îngrijire niște prețioase resturi istorice și artistice, mărturii ale vechei noastre culturi, până ce Statul nostru, căruia ele aparțin, va întemeia acel mare muzeu al neamului, în care să se oglindească întreaga viață din trecut a neamului românesc. Atunci ele își vor găsi așezare definitivă, alcătuind cred una din podoabele cele mai scumpe ale viitorului muzeu. Și când se va îndeplini aceasta, eu voi fi unul din cei mai mulțumiți, că în marginile putinței mele voi fi contribuit într'o măsură oarecare la înzestrarea marelui muzeu național prin lucrarea de azi, cu tot interesul și dragostea, cu toată râvna și stăruința de care am fost capabil. Am datoria însă a mărturisi că în această lucrare am secondat în sus și am fost secondat în jos de persoane, fără de care cu greu, dacă nu chiar de loc, s'ar fi putut ea îndeplini. Amintesc mai întâi pe D-nul Ministru Haret, cu a cărui încredere am fost deosebit onorat și al cărui sprijin larg l'am avut în tot momentul și dela care m'am luminat și încălzit în această lucrare. Amintesc pe D-nul I. Kalinderu, care prin îndemnul binevoitor și sfatul său m'a încurajat a stăruii la lucru. Amintesc pe domnii membri ai Comisiunii monumentelor istorice, care mi-au dat prețiosul lor concurs. În sfârșit nu pot uita pe funcționarii din serviciul comisiunii cari au stat alături de mine pentru înjghebarea și buna îndrumare a lucrării, cum și pe d-nul profesor și pictor Costin Petrescu. Tutulor le mulțumesc cu adâncă recunoștință.

Mai am încă o datorie de îndeplinit și cu aceasta încheiu: mulțumesc din tot sufletul înalților Ierarhi ai Bisericii noastre, cari mi-au îngăduit cu toată bună voința să adun din aceste scumpe relicve, care vor pune în lumină trecutul cel plin de slavă al Bisericii strămoșești. Privindu-le, ne vom înălța cu inima la vremurile de credință adâncă, de pietate și caritate ale neamului nostru!

III.

D-nul Sp. C. Haret, ministrul Cultelor și al Instrucțiunii a răspuns următoarele:

*I.I. P.P. Sfințiți Părinți,
Doamnelor și Domnilor,*

Avem foarte rar ocazia de a asista la asemenea serbări artistice. Să mulțumim dar D-lui Administrator al Cassei Bisericii că ni-a dat prilej să vedem astăzi întrunită aci, atâtă lume aleasă și distinsă; Mitropoliți și Episcopi ai țării, membri ai înaltei societăți, reprezentanți ai intelectualității române, artiști de merit și talent și atâți iubitori ai artelor și ai trecutului nostru artistic.

Preocupările de ordin curat artistic au fost, până de curând, mult reduse la noi. De câțva timp însă, se manifestă din toate părțile un interes deosebit pentru lucrări de artă și pentru colecționare de vechi resturi și obiecte artistice aparținând trecutului nostru.

Cu mare mulțumire constatăm această schimbare, căci aceasta, însemnează că am început a prețui după cum se cuvine valoarea monumentelor și resturile artistice ale vechii noastre culturi naționale. Și cum să nu fie așa, când avem una din țările cele mai bogate în astfel de monumente și în astfel de resturi, provenite dela cele mai vechi timpuri preistorice până în zilele noastre, interesând pe istoric ca și pe arheolog și pe artist. Avem monumente și rămășițe ale civilizației romane de cel mai mare interes sufletesc pentru noi Români și de cea mai mare valoare pentru învățații arheologi. E plină țara, dela un capăt la altul, de atari monumente și resturi. N'am decât să vă amintesc castrul Drobetae de lângă Turnu-Severin și cetatea Tropaeum dela Adam-Klissi; sunt urme de întocmiri și așezări romane, săpate și desgropate în parte, asemenea celor din Italia și din alte țări ale fostului imperiu roman. Sunt rămășițe asemenea acelor dela Pompei și din alte locuri vestite pentru arheologi și artiști.

Dacă acum trecem la începuturile noastre românești după fondarea Principatelor, avem o sumedenie de monumente din toate timpurile,—cele mai multe: Biserici și Mănăstiri,—căci din vechile cetăți, castele, palate, curți domnești și alte monumente ale vieții profane ne-au rămas prea puține; totuși zelul ce se pune pentru cercetarea și cunoașterea lor ne dă rezultate interesante și prețioase. Față de biserici și mănăstiri însă,—cu toate podoabele

lor artistice de sculpturi, picturi, odoare și tot felul de obiecte bisericesti—se concentrează astăzi atențiunea noastră mai mult ca oricând. Majestatea Sa Regele, care a stăruit și a contribuit pentru restaurarea monumentelor, Curtea de Argeș, Trei-Ierarhi și Sf. Nicolae Domnesc din Iași și Sf. Dumitru din Craiova, a dat îndemn și a fost exemplu în această privință. Cu întemeierea Administrației Cassei Bisericii și cu reactivarea lucrărilor comisiunii Monum. Istorice s'a început, am putea zice, o eră nouă pentru conservarea monumentelor trecutului nostru. Din cele arătate de D-nul Administrator al Cassei Bisericii ați putut vedea ce s'a făcut în cei câțiva ani din urmă în această privință. Și nădăjduim că și de aci înainte se va lucra cu acelaș interes, din ce în ce mai mult pentru întreținerea și conservarea vechilor noastre Biserici și Mănăstiri.

Dar nu numai pentru monumentele însăși s'a lucrat și se lucrează, ci și pentru resturile istorice și artistice ce ele cuprind, cari, cum ziceam mai înainte, au început a se colecționa și îngriji cu cea mai mare scumpătate. Astfel, după colecțiunea bisericească, întocmită mai de mult la muzeul național de antichități, D-nul Garboviceanu, după o lucrare stăruitoare de câteva luni numai, vine acum să ne prezinte o nouă colecțiune de astfel de obiecte bisericesti, la Casa Bisericii tot atât de bogată, de frumoasă și de prețioasă ca și cea mai veche a Muzeului, cu deosebire însă că colecția Cassei Bisericii e alcătuită mai ales din icoane, pe cari văzându-le vă veți minuna de simțul artistic și dibăcia de lucru a vechilor noștri zugravi și pictori.

Colecțiunea ce veți vizita este, cum s'a exprimat D-nul Garboviceanu, numai un început. Un lucru început este însă, după un proverb pe jumătate făcut. Și în cazul nostru s'a făcut mai mult de jumătate, s'a asigurat sfârșitul, pentru că împrejurul acestei lucrări sunt grupați oameni pricepuți și dornici de muncă pentru propășirea culturii noastre naționale.

Vi s'a spus în ce condițiuni și cu ce scop s'a întocmit la Administrația Cassei Bisericii, pe lângă Comisiunea Monumentelor Istorice acest început de muzeu iconografic.

Fie ca el să grăbească cu un ceas mai înainte înălțarea

acelui mare muzeu al neamului de care pe zi ce merge se simte mai mult necesitatea de a-l avea. Căci nevoia de a strânge în acelaș loc, în acelaș palat, toate rămășițele trecutului nostru, până aci împrăștiate, prin forța împrejurărilor, în toate părțile, se impune din ce în ce mai mult. Cultul trecutului este una din virtuțile cardinale ale popoarelor. Țări mult mai tinere ca a noastră își au deja muzeele lor naționale. Nu mai putem deci rămâne indiferenți față cu gândul imperios de a ne înălța și noi muzeul cel mare al neamului românesc.

Și fiindcă văd aci reprezentanți ai națiunii, accentuez că e o datorie de onoare pentru dânșii să lucreze și să stăruiască pentru înfăptuirea ocestei mari opere, căci numai în un astfel de muzeu se va putea oglindi în adevărata ei valoare vechea noastră cultură națională.

P. G.

(Va u mă).

DOCUMENTE ȘTIINȚIFICE CONTRA NECREDINȚEI.

*Darwinismul*¹⁾

(Din «Religion und Naturwissenschaft. in Kampf und Frieden» de Pfannkuche. Berlin, 1906).

...Dacă privim atitudinea naturaliștilor de azi, și în special a celor din generațiunea tânără, față de teoria selecțiunii naturale a lui Darwin, ni se pare că darwinismul stă într'adevăr pe patul de moarte și că sîntem marturi la prăbușirea acestei teorii care odinioară a fost predicată și primită cu atîta însuflețire. Nu un teolog, ci unul din cei mai însemnați zoologi germani, *Driesch*, a fost cel care deja în anul 1896 a rostit aspra judecată: «Darwinismul

¹⁾ Din aceste pagini se va vedea pe ce baze stă darwinismul și cît de mult a pierdut din terenul de odinioară.

aparține istoriei ca și altă curiozitate a secolului nostru, filozofia lui Hegel: amîndouă sînt variațiuni asupra aceleiași teme: Cum poți duce de nas o generațiune întregă, fapt nu tocmai potrivit de a rîdica vaza secolului nostru, care merge spre sfîrșit, în ochii generațiunilor viitoare». (Biologische Zentralblätter. 1896, p. 16).

Cu totul la fel judecă filozoful *Adikes*: «A crede în atotputernicia selecțiunii naturale a lui Darwin și în posibilitatea unei explicări curat «mecanice» a dezvoltării organice, a crede în ele cu toate serioasele obiecțiuni ale lui Naegeli, ale lui G. Wolff și ale altora, avînd în vedere iarăși că variațiunea, adaptarea și ereditatea sînt orice mai degrabă de cît procese mecanice, — a crede asemenea lucruri, numai un suflet credul ca al lui Haeckel e în stare. Noi ceilalți nu putem să nu admitem, în ceia ce privește selecțiunea naturală, că, pe lîngă influențele externe ale ei, mai trebuie să lucreze și un principiu intern, numească-se el putere organică sau, după expresiunea lui K. E. von Bär, tendență spre scop, sau oricum altfel vom voi. Acele influențe externe sînt numai cauze momentane, ocazionale, în virtutea cărora cele mai deosebite feluri de puteri organice ies la iveală și intră în acțiune. Despre acestea din urmă, teoria descendenței știe tot atît de puțin ca și cel ce se ocupă cu genealogiile unui neam despre puterile tainice care au produs generațiunile al căror arbore genealogic el îl desemnează». (Kant contra Haeckel p. 105).

Hesse zice, mai rezervat: «Selecțiunea naturală nu are, de sigur, putere în proporțiunea în care Darwin credea. E greu de hotărît pînă unde se întinde puterea ei». («Aus Naturund Geisteswelt» vol. 39).

Tot asemenea *Kurt Grottewitz* în «Sozialistischen Monatsheften IX, 12: «Fără îndoială că un șir de considerațiuni darwiniste, care astăzi sînt răspîndite pretutindenea, s'au scoborit la rangul de mituri care nu mai pot sta în picioare... Partea rea în toate doctrinele darwiniste e că ele nu se pot demonstra precis și să facă cu neputință o combatere a lor. Origina unei specii din alta, menținerea formelor folositoare, existența a numeroase membre intermediare, toate acestea sînt afirmări care niciodată nu se pot sprijini pe cazuri concrete în lumea reală».

Chiar exploratori care, ca zoologul Dr. von Wagner, mai încearcă să susție teoria selecțiunii, mărturisesc, în fața opozițiunii în creștere, care în anii din urmă se arată în cercurile exploratorilor, «că în timpul de față darwinismul se află într'o criză al cărei sfârșit aproape nici nu mai poate fi pus la îndoială», anume în defavoarea teoriei darwiniste. Pe de altă parte găsim cercetători care, ca Wigand și K. E. von Bär, de la început au fost contrari darwinismului. Ei au părut dați uitării o bucată de vreme în lumea științifică, acum însă din nou se vorbește de ei. În același timp alți exploratori, precum Fleischman, Hamann, Haake, J. von Sachs, Goette, Hertwig și nenumărați alții care decenii întregii au fost adepți ai darwinismului, au devenit contrari hotărâți ai lui.

Caracteristic e că paralel cu această mișcare antidarwinistică din câmpul științific, merge și o hotărâtă respingere a concepțiunii materialiste despre formarea și existența lumii. În acelaș timp se observă o nouă prețuire a vechilor puteri religioase. Așa scrie, ca să cităm numai un glas, un vechiu discipul al lui Haeckel, anatomul și fiziologul berlinez *Oskar Hertwig*, (după ce el a respins încercările de a explica procesul vieții drept o problemă fizico-chimică și mecanică, ca «exagerări nepotrivite și fantastice ale unei priviri unilaterale»): «Pe cînd pînă mai acum cîteva zeci de ani o concepere naturalistă-materialistă a lumii, dintr'un punct de vedere unilateral și neistoric, nu recunoștea însemnătatea puterilor religioase și etice în dezvoltarea omenirii, a puterilor ajunse istorice, astăzi se observă o schimbare și în această direcțiune».

Ar trece mult peste limitele acestei cărți dacă am căuta să urmărim istoria teoriei darwiniste și mai în amănunțimi. Trebuie să renunțăm și la o expunere mai amănunțită a motivelor pro și contra. Putem și trebuie să ne mulțămim cu citarea cuvintelor celor mai însemnați exploratori din ambele tabere și a da astfel o privire pe cît posibil obiectivă asupra stării de lucruri actuale. Invățații citați pînă acum sînt îndestulători pentru a constata faptul că astăzi nu mai poate fi vorba despre o valabilitate generală a darwinismului, că un cerc în continuă creștere

de specialiști în știința naturii sînt de acord ce e dreptul a respinge darwinismul.

Partea cea mai însemnată însă pentru chestiunea noastră e că critica noilor exploratori antidarwiniști începe tocmai la punctul care pentru cugetarea religioasă părea cel mai lovitor, anume la conceperea curat mecanică a proceselor vieții. La explicarea acestora se citează acum iarăși existența cauzelor *interne*, se vorbește de o oarecare «înclinare spre un scop» care zace în organisme (precum afirmă K. E. von Bär), de o «tendență spre progres» care stă fixată într'insele (precum la botanistul Korschinsky), de «puteri conducătoare interne» sau «dominante» (precum la botanistul J. Reinke). Că prin aceasta se procură privirii religioase asupra lumii «posibilitatea, libertatea și ajutorul de a explica natura în sensul său», în mult mai mare măsură de cît prin teoria selecțiunii, e ușor de priceput.

Unii învățați merg încă și mai departe. Călcînd pe urmele lui K. E. von Bär, unul din întemeietorii teoriei derivațiunii speciilor, caută ca, din cunoașterea științifică naturală, să deducă direct o idee religioasă despre lume. După Bär științele naturale servesc la împăcarea științei cu credința, de oarece în înlanțuirea neștirbită a lucrurilor ele arată unitatea lumii. El înțelege întreaga natură însuflețită, numai ca un sistem de scopuri, armonic ordonat, a cărui dezvoltare se manifestă în progresiva învingere a spiritului asupra materiei. Baza acestui sistem el o vede într'o inteligență a lumii și într'o voință a ei, înaltă, inteligentă și care stăpînește totul. Orice lucru se îndeplinește în lume prin legile naturii; totuși pentru Bär aceste legi ale naturii sînt permanente manifestări de voință ale unui principiu creator sau ale lui Dumnezeu. Astfel, după Bär natura se descopere pentru observatorul care cugetă drept opera unui spirit dumnezeesc care stă și la baza cerințelor noastre morale și asigură sufletului omenesc viață eternă. Pentru aceasta lui i se pare imposibil ca științele naturale să ducă la ateism. Cugetări la fel a arătat botanistul din Kiel, J. Reinke, în valoroasa sa operă «Lumea ca faptă»¹⁾.

¹⁾ Berlin 1899.

E ușor de priceput că cugetări de asemenea natură, precum le găsim la Bär și mai de curînd cu deosebită tărie la Reinke, sînt salutate cu plăcere în tabăra religioasă. Și aceasta nu numai la teologii cu o direcțiune strict bisericească, ci și la unii teologi liberali care, precum Otto și Troeltsch, pășind mai departe de Kant, cred că din nou trebuie să fundamenteze și să sprijine religiunea nu numai pe cale etică, ci și filozofică...

CE E OMUL ?¹⁾

(Din același volum).

«...In veșnicia existenței lumilor ființa omului nu înseamnă nimic mai mult de cît o trăsătură mică, neînsemnată, o singură bătae de puls a naturii de veacuri active».

Acest rezultat e incontestabil. El se impune numai de cît îndată ce privim pe om în marginile înlanțuirii naturale. Această idee e foarte veche. In chip mișcător e exprimată ea în psalmul opt: *Cînd privesc cerurile tale, lucrul degetelor tale, luna și stelele, pe care tu le-ai așezat—ce este omul de-ți amintești de el și fiul omului de iei seama la el?*

E ca un fir de praf în nemărginirea universului! Aici însă religiunea și credința strigă cu tărie: *Și totuși!* «*Cu puțin mai mic de cît îngerii l-ai făcut, cu mărire și cu cinste l-ai încununat*».

Dar strigătul cel plin de credință «Și totuși!» se arată ca o așa de adevărată realitate în sufletul omenesc, în cît

¹⁾ Din acest crîmpei se va vedea cum pretențiunea unor naturaliști de a explica pe om numai pe cale naturală, în limita puterilor fizico-chimice și mecanice, e nedreaptă. O parte din ființa omului intră în cadrul științelor naturale și întru cît ele se ocupă de om atîta cît el intră în sfera lor, rezultatul științelor naturale e adevărat. E adevărat că el are o structură fizică ca și celelalte ființe materiale, că are aceleași trebuințe materiale și că față cu imensitatea naturii nu e de cît un fir neînsemnat. Asta însă nu e totul. Pe altă cale se stabilește că omul e mult mai mult de cît cu funcțiuni numai materiale. In el se îndeplinesc fenomene de ordin supramaterial care nu sînt mai puțin reale de cît cele materiale. In nici un caz, deci, la întrebarea: „Ce e omul?” științele naturale nu ne dau un răspuns întreg și care ar termina chestiunea. Ele răspund, dar numai pe cît chestiunea intră în sfera lor.

nici un geniu n'ar fi în stare să l nimicească. De sigur, răspunsul științelor naturale nu e fals, dar nu e întreg. Dacă am pretinde totuși că răspunsul acestor științe e deplin, am proceda ca un om care ar scrie note și pe urmă ar spune: aceste note sînt muzica. Notele de sigur, pot fi cum trebuie, mai lipsesc însă tonurile.

Natura nu cunoaște scopuri și intențiuni. Viața omului însă se scurge cu ele.

Natura nu cunoaște răul și binele, vinovăția și mustrarea conștiinței, bucuria și pacea sufletului, aprobarea și dezaprobară, lupta pentru libertate și perfecțiune morală. Toate acestea însă există, și abea într'însele își ia ființă viața omenească în adevăratul sens al cuvîntului. Domeniul conștiinței morale există alături de domeniul înlănțuirii cauzale și al necesităților naturii, și pînă la un oarecare grad sînt independente unul de altul. Abea în acest domeniu și în cele ce se leagă de dînsul se hotărăște chestiunea religiei. Faptul acesta e arătat de Iisus cu singura dovadă pe care el o expune în sprijinul adevărului învățaturii sale: «De voiește cineva să facă *voia* lui Dumnezeu, va cunoaște din această învățătură».

Goethe spunea cîndva: «Omul se cunoaște numai în om». Din punct de vedere științific acesta e singurul drum posibil. Fiecare lucru nu se pricepe de cît din el însuși. Dacă însă lucrul este așa, atunci adevărata ființă a omului nu se poate vedea și cunoaște numai în limitele înlănțuirii fenomenelor naturale, ci în omul însuși, adică în viața sufletului său. Să ne uităm în viața spirituală a eroilor spiritului din neamul omenesc, să ne strămutăm într'o hală prin care ar străbate tonurile grave ale unei arii din Bacch, să ne adîncim în ochii Maicii Domnului cu pruncul Iisus de Rafael, să ne cutundăm în viața sufletească a lui Iisus din Nazaret, să cercetăm propriul nostru interior și vom vedea că nu putem să ne ascundem simțirea: aici se descopere o lume nouă, o lume spirituală internă, plină de zări nemăsurate, plină de nemărginite posibilități, plină de o sublimitate necuprinsă cu mintea, cu neputință de prins și de priceput prin științele naturale, și care totuși e cel mai real adevăr și realitate. Aci se deschide drumul care, pri-

vit în istorie, e singurul care în ultima linie a călăuzit spre religiune și va călăuzi totdeauna.

Ce este omul? La dezlegarea acestei întrebări drumul religiunii și al științelor naturale se desparte. Din discuțiunea acestei întrebări însă se vede atît *necesitatea*, cît și (cînd se păzesc bine hotarele amîndurora) *posibilitatea* unei *pașnice vecinătăți*.

Arhim. I. Scriban.

(Va urmă).

PREOTUL ȘI COPILUL.

„Lăsați pruncii să vie la mine“.
(Mat. X. 14).

Aceste cuvinte binecuvântate au fost pronunțate de dumnezeescul nostru Mântuitor atunci cînd copiii veseli se îngrămădeau împrejurul lui și cînd Apostolii căutau să-i îndepărteze, ca nu cumva aceștia să-l supere.

Ce este copilul, o șim cu toții. Sf. Evanghelie în altă parte îl numește «*asemenea înșerilor*» și «*predestinat cerului*». S'au văzut genii mari, cari s'au arătat fericiți putînd să-și amestice ultimile raze ale inteligenței lor cu primele licăriri ale acestor spirite plăpânde.

Mi-amintesc cu plăcere și azi de sfaturile pline de înțelepciune pe cari ni le dă cu atîta bunăvoință acum 27 de ani în urmă, un venerabil preot cunoscut multora, Veniamin Catulescu. Eră bolnav internat într'un spital de bătrâni de lângă București și ne primiă cu multă dragoste și prietenos, simțindu-se satisfăcut nespus de mult că poate să ne împărtășească câte ceva din lumina înflăcărutei sale inteligențe. Istoria apoi e plină de asemenea frumoase exemple.

Și ca Catulescu câți alți bătrâni din Occidentul luminat și câți catiheți și dascăli dela noi, n'au chemat copiii la dînșii spre a le dă învățătura pe plata unei mici dovezi

de recunoștință pe care le-o dă prin rugăciunea pe care îi puneau să o rostească în fiecare zi: «*Doamne ai milă de sârmanul tău servitor dascălul nostru*» Preotului în particular îi stă foarte bine învățând pe copii. Sufletele curate și nevinovate ale copiilor, sunt tezaure recomandate grijei preotului; iar atențiunea încordată și privirile drăgălașe ale lor sunt dovada răsplatei sale.

* * *

Biserica Creștină întemeiată pe învățătura și îndemnul Domnului nostru Iisus Hristos, a socotit cu tot dreptul că este obligată ca să poarte grije în deosebi de copil și de toată starea copilăriei. Prin cele ce urmează voi încercă ca să expun pe cât va fi cu putință, clar, această obligațiune a Bisericei, fără ca să intru totuși, în fondul chestiunii.

Biserica întotdeauna a avut conștiință de dreptul său d'a se interesă de copil, dar de cele mai multe ori a fost împiedicată în exercitarea acestui drept de partizanii și susținătorii așa numitelor drepturi ale omului în opunere cu drepturile lui Dumnezeu.

Cu toate aceste piedici însă, lucru constatat este, că sufletul copilului aparține exclusiv Bisericei. Dacă s'ar admite altă învățătură, atunci cu părere de rău ar trebui să primim păgânismul cu toate imoralitățile și ororile lui de cari martoră ne este istoria. La promiscuitatea, care va face o necinste veșnică legilor dela Sparta, de vom adăoga numa: omorurile dela Roma și dedarea infanticidă din China de azi și va fi îndeajuns pentru dovedirea spuselor noastre.

Când a apărut Creștinismul și când Biserica și-a făcut intrarea în lume, ce devenise oare familia? Dintre toate popoarele antichității, acela pe care-l laudă mai mult modernii protivnici ai Bisericei, e poporul Spartan. Câte disertații asupra libertății, asupra puterii morale, asupra cumpătării Spartanilor! Ei bine acești mari admiratori ai acestui popor, nu știu tocmai ce e mai important, negreșit nu știu cum era tratat copilul la Sparta. Plecând dela principiile laudate așa de mult, că copilul nu aparține fa-

miliei, ci Statului, Statul într'adevăr îl cerea dela ieșirea din sânul mamei sale. Și primul drept pe care'l exercită era să se scape de el dacă nu oferea oarecari asigurări de utilitate fizică. Da, istoria neclintită ne e martoră. La Sparta, când copilul se naște frumos, robus, era păstrat; iar când se naște slab, suferind, diform era aruncat în băltoacele dela poalele muntelui Tayget. Și educațiunea dată de Stat copiilor păstrați nu era de loc un bine mai mare ca această moarte prea timpurie. E destul să spunem că furtul era primul lucru pe care îl învățau copii la Sparta. A fură cu dibăcie era o virtute. Era admis să nu se mănânce decât fructul jafurilor și bătaia crudă așteptă seara pe micul rău făcător dacă era prins. Rușinea nu există în această țară ciudată, nici pentru copii, nici pentru tineri și se știe bine cum putea să se formeze caracterul lor, dacă ne gândim numai la acest detaliu că le era îngăduit să omoare pe nenorociții Iloți cum se omoară azi animalele răufăcătoare.

Toate aceste nelegiuiri și multe altele ce nu se pot povesti, smulgeau lui Platon acel strigăt care a ajuns până la noi: «*Legile lui Licurg pot foarte bine să facă oameni sălbateci; oameni drepti și cinstiți niciodată*». În Egipt la Cartagina, la Numizi, soarta copilului era tot așa de plâns. În Africa scria Tertulian «*s'au sacrificat public copii lui Saturn până în ultimile timpuri*».

La Roma, nu Statul, ci tatăl avea dreptul de viață și de moarte asupra copilului. Indată ce se naște era depus pe genuchii tatălui. Dacă îl luă în brațe, copilul trăia; dacă-l respingea, era scos din casă și aruncat în Velabru, acea prăpastie rușinoasă care a primit în fața cerului și în această Romă, metropola civilizațiunei antice atâtea mii de creaturi din cari biserica ar fi făcut îngeri, dacă ar fi existat pe atunci.

În câteva cuvinte aceasta este istoria copilăriei în antichitate, istoria scrisă cu lacrimi și cu sânge. O imagină grozavă o rezumă exact. La hotarele țării Chanaan, nu prea departe de locul unde trebuie să fie Ierusalimul, orașul ucigaș de Dumnezeu, un popor crud prin actele sale, înălțase o statuie de aramă colosală numită Moloch. Ea era încălzită în unele zile, transformată în coș incandescent și

i se aruncau copii spre a împlânzi—așa se zicea—divinitatea mâniată. Barbarul sacrificiu se făcea în sunetul tobei și al altor instrumente destinate a înăbuși strigătele acelor victime mici.

Aceasta este antichitatea păgână în aproape toată lumea de atunci, devorând copilăria și făcând să răsune sgomote de cuceriri, de victorii, de virtuți omenești, cari n'au împiedicat istoria acestor grozăvii d'a ajunge până la noi. Omenirea părea totuși că a avut presimțirea că educația copilului mai bine s'ar potrivi reprezentanților divinității. Profetul zisese: «*Că buzele preotului vor păzi știința și legea vor cercă din rostul lui, că îngerul Domnului atotțitor lui este*»¹⁾. Grecia chiar când a apărut în sânul ei cele mai mari genii, se obișnuise să le vază ieșind din școalele ținute de servitorii cultului. Homer, Licurg, Solon, Pithagora, Platon, Thales au ieșit din aceste școale. Roma a desprețuit mult timp strălucirea literilor. Ea se credea chemată la destine mai înalte și ar fi zis bucuros cu marele său poet: «*Alții vor turnă mai natural statui de aramă pline de viață, alții vor fi oratori mai buni, tu Rome, adu-ți aminte că trebuie să conduci popoarele*»²⁾.

Cu toate acestea la Roma s'a promulgat celebra maximă de educațiune: «*Față de copil se cere cel mai mare respect*»³⁾ principiu pe care religiunea Creștină trebuiă să-l înalțe așa de sus cum l-a înălțat și să-l pue în practică.

Educația trecu apoi prin mai multe faze. S'au văzut împărați, când ca Domițian gonind din Roma pe filozofi, când ca Alexandru Sever înmulțind școalele, când ca Iulian fixând arbitrar probele acelora cari se deservu învățământului, pentru a îndepărtă pe creștini. Absolutismul Imperiului de Răsărit rămase credincios acestor tradițiuni.

Școala din Constantinopol fu întărită cu monopolul educației și în afară de ea Impăratul nu acordă libertatea învățământului decât în casă. Astfel influența Statului deveni încetul cu încetul preponderantă și exclusivă. Spiritul acesta de centralizare se siliă să pătrundă în Galii după

¹⁾ Malach. II. 7.

²⁾ Virgil Aeneide VI.

³⁾ Juvenal Sat. XIV.

cucerirea lui Cezar. Dar aici, pe acest pământ, care indică a fi pământul clasicismului, dete peste forța Bisericii. Strabon s'a făcut istoricul academiilor locale și al școalelor municipale cari înfloreau în aproape toate cetățile Galilor, când Impăratul Constantin fondă aci *auditorii*, cari deveniră germenul școalelor publice în cari instrucțiunea se da în numele Impăratului și pe cheltuiala sa. Rivalitatea întâi apoi opoziția și în fine războiul pe față începù între aceste două instituții. Biserica puse școala în mijlocul satelor și de aci a aruncat valuri de lumină și a produs acele mari genii de cari Istoria amintește cu respect și admirațiune și cari vor rămâne aceea ce sunt cele mai strălucitoare glorii ale Creștinătăței. Tot astfel s'a petrecut lucrul în toate țările din Occident, pe unde a pătruns lumina Creștinismului și tot așa s'a petrecut lucrul și la noi. Alături de biserică școala se înființă și se păstră de preot care se făcù învățator. Lângă biserică deci și prin preot școala trăi mult timp modestă, cinstită și triumfătoare prin rezultatele ce a dat.

*
* * *

Dacă ne întrebă cineva unde erà izvorul acestor sentimente ale Bisericii pentru copilărie, sentimente admirabil interpretate de școala condusă de preoți, e ușor să răspundem: *în Evanghelia*. Intr'adevăr, evanghelia ne arată pe copil într'o perfecție admirabilă lângă casa simplă din Nazaret și în sânul modestei familii a lui Iosif lemnarul.

Când privim însă acest tablou încântător, prima trăsătură ce se observă în el e un foarte mare respect. Respectul se poate spune, vine aici înaintea iubirei, căci Maria și Iosif, pe Iisus mic mai mult îl adorau decât îl iubeau. De aici se poate lua cunoștință de ce trebuie în prima linie unei familii. Pentru a potoli neînțelegerile casnice, pentru a inspira chibzuială și bunăcuviință, ce trebuie unei familii? Prezența unui copil. Cuvântul pronunțat în această privință de Mântuitorul nostru acum 19 secole pare scris pe zidurile ori cărei case și azi: «*Iar cine va zminti pre unul dintre acești mici, cari cred întru mine, mai bine este lui să se spânzure o piatră de moară de grumazul lui și să se înnece întru adâncul mării*». ¹⁾

¹⁾ Mat. XVII 6.

Admirabilă învățătură! Ea fu repede înțeleasă și dacă păgânismul în ce privește copilăria se rezumă în acel Moloch care înghițează în toate zilele creaturi nevinovate, Creștinismul se rezumă în acel tată care descoperează ușor noaptea sânul copilului său adormit și care-l sărută cu respect ca fiind sanctuarul divinității.—Creștinismul se mai rezumă în această închipuire fermecătoare a unui înger despre care poetul zice: «Un înger cu fața strălucitoare aplecat pe marginea unui leagăn, părea că și contemplă chipul ca în unda unui râu»¹⁾).

Copilul deci aparține puteri care a primit de sus oarecari drepturi, nu asupra corpurilor sau bunurilor sale, ci asupra sufletului său, și această putere este Biserica. «*Mergând învățați toate neamurile*» «și iată eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului».²⁾ Copilul aparține nu inovatorilor și făcătorilor de experiențe și de sisteme, cari se pretind creatorii lumii moderne; el aparține Bisericii, care formează pe creștin și pe sfânt, prin urmare pe cei mai buni cetățeni. Copilul într'un cuvânt, aparține înainte de toate, mamei sale, și pe mama oricărui om născut în lumea aceasta din sângele creștin, cine n'o cunoaște? E tot de una Biserica.

Și acum cine mai cutează ca să se mire de grijele ei de sfortările ei statornice și de dorința ei d'a nu fi lipsită cu totul de copilul creștin? Intr'adevăr Biserica renunță cu bunăvoință la comorile lumii și la toate bunurile materiale, numai la grija de sufletul copiilor săi nu renunță niciodată. Ea este mamă cu totul în altfel de cum sunt mamele de azi în majoritatea lor, acele femei moderne, cari socotesc ca prea grele sarcinele maternității.

Biserica e mamă curagioasă și tare în iubirea sa pentru fructele măruntaelor sale. E vrednic de amintit trecutul în care în jurul unei mese de lemn pusă în tinda bisericii, fratele și sora învățau ceea ce înaintașii noștri numiau așa de creștinește *crucea*, trecutul în care copilul nu roșea știind că are un tată în cer și în care primea învățământul credinței odată cu cel al rațiunii. Iată ce a făcut Biserica pentru copil și iată ce poate să facă încă ea pentru fericirea națiunii.

¹⁾ Reboul.

²⁾ Mat. XXVIII. 20.

* * *

Deși intitulat studiul acesta «preotul și copilul», n'am spus până acum ce este copilul și ce trebuie să fie el pentru preot. De altfel dacă știm că preotul e forma adevăratei generațiuni a lui Dumnezeu, care e pornită din adevărații fii ai patriei noastre scumpe, atunci înțelegem cu ușurință legătura stabilită între copil și preot.

Să nu spunem că vremurile sunt rele căci se poate ca să devie și mai rele. Și să fim siguri că nimeni nu ne va ajuta ca să le înfruntăm.

Asemenea să nu spunem că ni se refuză copiii, cari sunt la rândul lor incuți, nesupuși, fără respect și chiar batjocoritori... «*Au doară va uita femeia pe pruncul său? Sau nu-i va fi milă de fiii pântecelui său? Și de va și uita femeia pe aceștia, dar eu nu te voi uita pre tine, zice Domnul*»¹⁾. Domnul nostru Iisus Hristos ne-a dat puterea ca să naștem pe prunci prin sfântul Botez și avem datoria ca cel puțin să continuăm a-i forma și a le da viața mântuirii, preparându-i pentru sfintele taine.

Instrucția, mărturisirea deasă, răbdarea la orice încercare, devotamentul în orice moment sunt mijloacele cele mai potrivite pe cari trebuie noi preoții să le întrebuițăm în această grea obligațiune ce avem. Toate acestea însă se fac într'un chip liniștit și fără contraziceri, dificultăți și nerecunoștințe.

Preotul trebuie să aibă în vedere în totdeauna pe mama iubitoare și devotată fericirii copilului și să și formeze inima după inima sa.

Mamele nasc pe copiii lor în dureri grozave și cu toate acestea nu încetează un minut de a-i iubi și d'a se devota lor. Copilul acesta care o costă atâtea suferințe pe biata mamă, are și el o primă perioadă de viață îndurerată. Ziua, noaptea cine-l păzește, cine-l îngrijește dacă nu mama? Abia o mai țin picioarele, dacă i-l iei și de 'i se aplică un sistem de educație pe care ea nu-l vrea, crezându-l chinuitor pentru acest fruct al pântecelui ei, ea nu se descurajază de a zădărnici prin influența ei impresiunile sale

¹⁾ Isaia XLIX, 15.

pe cari copilul ar putea să le primească. Mai târziu când îl vede schimbat, puțin respectuos, nemulțumit de toate, fără delicateță, fără inimă, nu desnădăjduște, ci mereu se gândește la el și mereu își făurește planuri spre a-l întoarce din calea pierzării. Blandă, resignată, devenită din mamă veselă, mamă a durerii, ea nu-și părăsește nici un moment rolul său. Când 'i se contestă dreptul de a da sfaturi, de a face observații, ea se roagă, pune în joc iubirea și lacrimile sale. Nimeni nu poate ca să zmulgă din inima ei pe acel fiu ingrât, mizerabil, ajuns poate monstru.

Așa trebuie să fie preotul. Toate eforturile, toate sacrificiile, toate mijloacele e obligat să le întrebuițeze. Mai întâi el trebuie să hotărască pe părinți și să forțeze pe vrăjmașii moralității și deci ai Bisericii și ai Patriei, ca să 'i respecte dreptul pe care-l are asupra sufletului copilului. În virtutea acestui drept apoi, să creeze aziluri, săli de lucru și de lectură, pe cari să le întrețină cu ultima sa lăscăe și cu aceea ce vor da prin stăruința sa bogății, făcuți să înțeleagă că aci se găsește viitorul societății și al țării întregi. Când bogății se vor face creștini, adică caritabili, adică gata să 'și deslipească sufletul de averi, adică crezând că religiunea nu stă numai într'o liturghie ascultată în grabă și cât mai rar, într'o subscriere de câțiva lei cu pompă făgăduiți pentru vre-o înfrumusețare la una din bisericile centrale—multă izbândă va avea preotul în delicata și anevoioasa sa misiune.

Pentru convertirea acestor bogăți însă, preotul are o mare îndatorire. Cine le va predică lor adevărata religiune, cum făceau sfinții părinți și cine le va da sfaturi în ce privește prisosurile bogățiilor și nevoile săracilor? Cine va spune proprietarilor bogăți, industriașului milionar, burghezului satisfăcut, dar. fără nici un avânt, că pentru apărarea palatelor sale, fabricelor sale, lăzilor sale, trebuie să pue baza învățământului creștin în orașe și în sate? Cine va îndemna poporul ca să păzească poruncile Bisericii și cine este dator ca să ceară ca învățământul religios în școale să fie ridicat la locul ce 'i se cuvine? Cine, dacă nu preotul? Se cere totuși ca acestea să le facă fără aprindere, demn și cu toată stăruința.

În aceste îndatoriri stă apostolatul preotului față cu copilul.

Preotul n'are o libertate deplină în îndeplinirea acestei îndatoriri, e adevărat, să folosească totuși de cea pe care o are, punând în învățământul și în sfaturile și în zelul său, toată ardoarea posibilă și mijloacele cele mai recomandabile. Va întâmpina cele mai mari obstacole, va găsi părinți cari să oprească copiilor orice învățământ religios; va găsi apoi copii cu o creștere lăsând de dorit, care să fie nerespectuoși și batjocoritori cu dânsul. El nu va părăsi pe acești copii fără nici un ajutor; îi va cere mamei când tatăl se va împotrivi, va păstra față cu părinții protivnici cea mai mare politeță și ori de câte ori va întâlni pe copil îl va opri, îi va spune un cuvânt prietenesc și se va sili a-l captivă sufletește. La Biserică când vine școala din parohie, va observă dacă sunt toți elevii, și se va îngrijii de cei ce lipsesc, de bolnavi și de cei rău nărașiți, spre a se vedea că preotul este îngrijat, turburat chiar de lipsa lor. Va pătrunde în familii și va aminti părinților de marea obligație ce au de a-și crește copiii creștinește, din care iese buna purtare și paza în prezent și viitor.

Un lucru iarăși nu trebuie să uite preotul. Odată cu propoveduirea cu zel a învățământului religios, el trebuie să arate blândețe și multă răbdare. Să fie mai mult decât un dascăl de religie, să fie ca și o mamă, necunoscând ce e descurajarea și desgustul. El va distribui cu băgare de seamă laptele și pâinea adevărului sfânt, unuia picătură cu picătură, fărimitură cu fărimitură și în bucățele mici din pricina inteligenței și a priceperii lui slabe; altuia mai din belșug pentru că are un spirit mai viu, o pătrundere mai ageră. Simplu și înțeles de toți, evitând cu grije d'a sta prea sus, dar coborându-se la detalii, uzând după exemplul Mântuitorului nostru de parabole, de imagini. Cu un cuvânt, să facă învățătura sa așa de dorită și de simțită în cât capetele să rămână nemișcate, privirile fixe, buzele deschise, gata s'o soarbă. Așa făcând Domnul nostru Iisus Hristos și toți până și cei mai simpli oameni pricepeau acest cuvânt și pentru a-l auzi, mulțimea părăsea cetățile și târgurile, umpleau deșerturile și se îndestulau ca de o hrană minunată.

*
* *

Prin învățătura religioasă se deschide și se întoarce spre cer inteligența copilului. Mai mult, sufletul lui se face locaș

al Domnului, templu strălucitor în care prin grația sfințitoare și prin taine Domnul se sălășluiește într'însul și nu-l mai părăsește niciodată. «*Aceasta este odihna mea în veacul veacului, aicea voiu locuî, că t-am ales pe el*»¹⁾.

Dar ca să-l formeze în acest chip, preotul are ca mai potrivită taina mărturisirii. Am zis cu privire la instrucție că se cuvine ca preotul să aibă devotament și răbdare; relativ de mărturisire adaug că'i trebuie tact, prudență și rezervă. Un pic de praf dacă s'a pus pe floarea a cărei frumusețe o admirăm și al cărei parfum îl respirăm, trebuie să-l ștergem cu multă precauțiune și delicateță. Tot așa trebuie să lucrăm ca să ștergem pata păcatului din sufletul copilului. Și grija aceasta preotul trebuie să o aibă în totdeauna. Să presupunem că un copil este în pericol, expus într'un mediu vătămător, putând să ia mai ușor decât alții obiceiuri rele; de ce să nu-l cheme și de ce să nu-l cârmuiască către bine? Să'i spue chiar, că nu e cu minte, să-l facă atent că trebuie să se mărturisească și punându-l în fața icoanei Mântuitorului să caute a'i deschide cu precauțiune sufletul său în care a fost poate un germen al morții.

Iată opera la care ne-a chemat supremul Păstor al sufletelor când ne-a încredințat păstoria acestor suflete: «*Fiii mei, pe cari iarăși cu durere vă născ, până ce se va închipui Hristos întru voi*»²⁾. Această formare a lui Hristos în suflet, se face mai ales în copilărie, la această vârstă, când firea omenească se poate frământa ca și o ceară moale. În copilărie întipărirea este mai ușoară, mai târziu însă se face mai cu anevoință și chiar va deveni peste putință. Atunci se întipărește ușor și așa de adânc, că patimile, crimele, necredința pe deasupra, numai pot prinde loc. Și dacă într'un caz extrem vreuna din aceste rele stăpânește pe un om crescut creștinește, figura vie și sfântă a Mântuitorului apare curată și strălucitoare ca în primele zile și-l curăță de toată întinăciunea întocmai după cum sub acțiunea unui val puternic sunt luate toate resturile cari acoperiseră o marmură frumoasă de pe țărnm.

¹⁾ Ps. 131. 14.

²⁾ Galat. IV. 19.

Preotul e primul părinte al sufletului omului și de aceea el trebuie să fie de față înaintea oricărei existențe liniștită sau chinuită, și înaintea oricărei fericiri sau nenorociri. Este căutat de unul ca să'i se spue că a rămas statornic în credință și de altul ca să'i descopere grave abateri de la credință și dela morală. El a rămas prima și cea mai seducătoare imagină a bunătății și a dragostei Mântuitorului nostru, așa după cum s'a format în primăvara vieții, în copilărie.

Se mai cere în sfârșit ca preotul să nu se dezguste de nimic nici chiar de unele apostasii. Intre miile de oameni cari se nasc pe fiecare zi, se vor găsi de sigur și de aceia cari să nu recunoască puterea lui Dumnezeu și cari să mărească rândurile așa de înțesate ale nelegiuitorilor, necredincioșilor, criminalilor de tot felul etc. Preotul să fie față de toți ca un adevărat părinte, iar de copil în particular să se intereseze ca de ceeace Biserica are mai de valoare.

Prin acestea va contribui la micșorarea zilnică a supărărilor pe cari uneori le suferă Biserica și va face din ea o mamă fericită, cu copii mulți și credincioși, «mamă voioasă de copii».

Icon. Ilie Teodorescu

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 8).

Cu privire acum la arhitectură avem de observat că stilul în care se construiesc, în secolul al XV-lea, bisericile din Moldova, este, în fond, tot un stil bizantin, dar cu o deosebire, și anume: pe când bisericile construite în acest stil în țările sudice se întind în lungime și lățime și nu sunt înalte mult, bisericile din Moldova se întind în lun-

gime și înălțime, dar sunt înguste. Deosibirea aceasta provine și din cauza influenței stilului gotic, adus din Polonia și Ungaria¹⁾, de unde veneau meșterii-constructori de biserici, dar și din cauza unor împrejurări locale: clima, supravegherea și apărarea vecinătății etc. Despărțiturile bisericii moldovenești din acest timp sunt trei: pronaosul, rezervat femeilor, naosul, destinat bărbaților și altarul, pentru preoți. Intre aceste trei despărțituri erau ziduri până sus, dându-le aspectul a trei camere, care comunicau prin câte o ușă practică în mijlocul zidului despărțitor²⁾. Intrarea în pronaos se făcea printr'o ușă laterală; ferestrele erau mici, înguste, înalte.³⁾

Caracteristic bisericii moldovenești este piciorul care rezimă zidurile pe dinafară și se numește contrafort; este apoi un soclu pe dinafară, precum și un rând de fride (ocnițe), cari ocolesc biserica la o oarecare depărtare de acoperiș. Acoperișul bisericii era făcut de șindilă sau de olane, și avea, pentru a da o scurgere repede apei sau zăpezei, o pantă înclinată mult. D'asupra acoperișului se ridică un singur turn subțire, înalt și împodobit și el cu mai multe rânduri de fride; unele biserici nu au turn. Din cauză că stilul bizantin adoptat în Moldova a căpătat modificări și influențe străine, în Moldova, i s'a zis, stil «bizantin moldovenesc»⁴⁾; i s'a zis și stilul bisericesc al lui Ștefan cel Mare, din cauză că pe timpul lui își ajunge apogeul²⁾; căci stilul acesta al bisericii moldovenești își are evoluția sa. Când s'au construit cele dintâi biserici de zid în Moldova, în ultimile decenii ale secolului al XIV, acestea au fost făcute sau în stil apusean, având dispozițiunea basilicii ro-

¹⁾ *Ibidem* p. 15 sequ.; cfr. Vladimir Mironescu, *Bisericile și mănăstirile întemeiate de Ștefan cel Mare*, Cernăuți 1908, p. 29.

²⁾ N. Ghica-Budești, *Mănăstirea Probota*, p. 40.

³⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești* I. 93.

⁴⁾ K. A. Romstorfer, *Die moldauisch-byzantinische Baukunst*. Wien 1896, p. 3, 10 sequ. cfr. și *Kirchenbauten der Bukowina* de același.

mane, cum e biserica din Rădăuți, sau în stil curat bizantin, cum e biserica sfânta Treime din Siret, sau într'un stil mixt, care întruniă, pe bază bizantină, elemente apusene, cum a fost biserica sfântului Ioan din Siret, prototipul bisericii moldovenești, născut din înrâurirea reciprocă a elementelor apusene și bizantine, predominind, în elementele apusene, cel gotic.¹⁾ În acest stil mixt cată să se fi construit bisericile din timpul lui Alexandru cel Bun, ca: cea din mănăstirea Bistrița, cea din mănăstirea Pobrata și Moldavița, cum și biserica din Baia, făcute din materiale tari și nu cu multă ornamentație la uși și ferestre. Ruinele bisericii din Baia se văd până astăzi²⁾. La deplina lui dezvoltare ajunge stilul acesta de construire a bisericilor moldovenești pe vremea lui Ștefan cel Mare (1457—1504), când sunt întrunite toate condițiunile sau caracterele bisericii-tip, de care vorbirăm mai sus. Materialul de construcție devine pe vremea lui Ștefan cel Mare din ce în ce mai ales; piatra este cioplită la colțuri, la soclu și la contraforturi; arcul gotic se vede d'asupra ușii și ferestrelor; chenarele ferestrelor sunt sculptate; cărămidă aparentă pe din afară, unele cărămizi sunt smălțuite în culori alese: verde, galben și puse în lung, în lat sau oblic ca să dea diferite desenuri, cari impresionează plăcut ochiul. La îmbinarea arcelor dela fride (ocnițe) se pun discuri de teracotă, câte unul sau câte trei, colorate și ele diferit și înfățișând pe ele animale fantastice: lei, balauri, cerbi, zimbri.³⁾ Uneori în locul fridelor se află numai un șir de aceste discuri, care împresoară de jur împrejur biserica; alteori aceste discuri împodobesc turnul, care e așezat cu măestrie arhitectonică pe bolta de deasupra pronaosului, strânsă de niște patrate cari merg îngustându-se. La multe

¹⁾ N. Ghica-Budești. *Mănăstirea Probota* p. 49—50.

²⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri și icoane* II p. 15 sequ.

³⁾ N. Ghica-Budești, *Mănăstirea Probota* p. 51.

din aceste biserici, clăpotnița nu face corp comun cu biserica, ci e zidită la câțiva pași de biserică, e făcută în acelaș stil și din aceleași materiale, ca și biserica, și are aceiaș înfățișare.¹⁾

În stilul acesta Ștefan cel Mare «a zidit 44 de mănăstiri și biserici», ne spune cronică²⁾.

E puțin probabil că Ștefan cel Mare să fi construit biserici și în primii săi ani de domnie, când preocuparea lui de căpetenie trebuie să fi fost îndreptată la păstrarea și asigurarea tronului; așa că biserica din mănăstirea Pângărați (județul Neamțu), care după unii ar fi fost făcută în anul 1461³⁾, poate să dateze de mai târziu, fiindcă biserica de aci nu are inscripție⁴⁾; pe urmă aci la Pângărați—până în vremea războiului lui Ștefan cel Mare cu Turcii, la Valea Albă—eră numai o sihăstrie, întemeiată, pe la 1432, de un călugăr Simeon, care se retrăsese din mănăstirea Bistrița. Pe vremea războiului dela Valea Albă (1476), sihăstria dimpreună cu bisericuța ei de lemn a fost prădată și arsă de Turci⁵⁾. Din acestea urmează, deci, că tot 1) *Mănăstirea Putna* (din Bucovina de azi) e cea dintâi clădire religioasă a marelui Domn al Moldovii. A fost începută, precum am spus, în anul 1466, ca mulțămintă lui Dumnezeu pentru luarea Chilieii⁶⁾ și a fost sfințită, cu mare pompă, la 3 Septembrie 1469, dupăce Ștefan alungă o invazie tătarască⁷⁾. Biserica are hramul Adormirea Sfintei Fecioare. Din vechea clădire a lui Ștefan cel Mare poate

¹⁾ N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, I, p. 93.

²⁾ M. Cogălniceanu, *Letopisețele* I, 178.

³⁾ C. Istrate, în *Analele Academiei Române* tom. XXVI p. 282 și V. Mironescu, *Mănăstirile și bisericile întemeiate de Ștefan cel Mare*, op. cit. p. 6.

⁴⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri și icoane* II, p. 19.

⁵⁾ Gr. Mușceleanu, *Calendar antic pe anul 1863* p. 70 și V. Mironescu, *Mănăstirile* op. cit. p. 7.

⁶⁾ Cogălniceanu, *Letopisețele* I, 153.

⁷⁾ *Ibid.* p. 157 N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*. București 1904 p. 126.

doar zidurile și proporțiile să se fi păstrat; încolo totul a fost modificat, schimbat în decursul timpului, până la ultima ei restaurare făcută între anii 1899—1904 de Romstorfer. 2) *Biserica sf. Gheorghe din Baia* (județul Suceava) zidită de Ștefan cel Mare, în 1467, în amintirea înfrângerii lui Matei Corvin, regele Ungariei¹⁾. A fost biserică domnească dintru început. Lăsată apoi în părăsire ajunse în ruine. Acestei biserici i s'a zis și «biserica Albă»²⁾, Acum se află în curs de restaurare. 3) *Biserica Adormirii sf. Fecioare* din satul Chiprieni (în Basarabia de azi), a fost făcută de Ștefan în anul 1470. Se află în stare bună și astăzi și servește ca mănăstire de călugări³⁾. 4) *Biserica sf. Ioan Botezătorul* din Iași, făcută, în 1472, de Ștefan cel Mare, în amintirea învingerii lui Radu cel Frumos, Domnul Țării Românești, la Soci⁴⁾. S'a numit apoi și «biserica Albă»; a fost și mitropolie. Azi nu mai există. 5) *Biserica sf. Gheorghe* din mănăstirea Humorului (în Bucovina) făcută de Ștefan cel Mare, în anii 1472—73, în amintirea învingerii lui Radu cel Frumos⁵⁾. Astăzi mănăstirea nu mai există; biserică însă servește ca biserică parohială⁶⁾. 6) *Biserica sfânta Paraschiva* din orașul Râmnicul-Sărat făcută, în anul 1474, iarăși în amintirea învingerii lui Radu cel Frumos. A fost la început mănăstire de călugări; și, fiind făcută din piatră, i s'a zis și «Piatră» sau «Domnească». Astăzi nu mai există⁷⁾. 7) *Biserica sf. Du-*

¹⁾ V. Mironescu. *Mănăstirile și bisericile întemeiate de Ștefan cel Mare*, p. 7.

²⁾ N. Iorga. *Sate și mănăstiri* p. 105. C. Istrate în *Analele Academiei Române*, tom. XXVI p. 289 și *Dicționarul geografic al României* I, 197.

³⁾ Z. Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei*. București 1904, p. 55—56 și Mironescu *op. cit.* p. 6—7.

⁴⁾ Mironescu, *op. cit.* p. 6—7.

⁵⁾ *Ibid.* p. 6—7.

⁶⁾ Cfr. mai sus, p. 137 (în această lucrare).

⁷⁾ V. Mironescu *op. cit.* pp. 8—9.

mitru din Suceava, zidită de Ștefan cel Mare, între anii 1475—97, lângă palatul său domnesc, și sfințită, după ce fu învins Albert regele Poloniei ¹⁾. A fost biserică domnească, astăzi servește ca biserică de mir.²⁾ 8) *Biserica sf. Ioan* din Chilia, făcută, în anul 1478, cu ocazia zidirii cetății Chilia de către Ștefan cel Mare. Azi nu mai există ³⁾. 9) *Biserica sf. Ilie*, din fosta mănăstire sf. Ilie din Bucovina, făcută în anul 1479. Astăzi servește ca biserică de mir ⁴⁾. 10) *Biserica sf. Ilie* din comuna Florești (județul Tutova) făcută în anul 1480. A servit la început ca schit de călugări; astăzi e biserică de mir ⁵⁾, 11) O biserică—al cărei hram nu se știe—în Cetatea Albă, făcută, prin anii 1481—82, sub pârçalabul Duma Hrăman. Azi e în ruină ⁶⁾. 12) O biserică—iarăș cu hramul necunoscut—lângă Roman, zidită, în anul 1483, în cetatea Smeredova, ca paraclis pentru curteni. Azi și cetatea și biserica sunt nimicite ⁷⁾. 13) *Biserica sf. Nicolae* din satul Scheia (județul Vaslui) făcută, în anul 1486, în amintirea învingerii și uciderii lui Hromot, pretendent la tronul Moldovii. A servit la început ca mănăstire. Azi nu mai există, căci locul pe care se află a fost surpat de apa Siretului ⁸⁾. 14) *Biserica sf. mucenic Procopie* din satul Rădăuți (în Bucovina), zidită, în anul 1487, după ce Ștefan cel Mare învinse la Râmnicul-Sărat pe Domnul Țării Românești, Basarab, zis

¹⁾ Cogălniceanu, *Letopisețele* I 162—163 și 173.

²⁾ Mironescu, *op. cit.* p. 8—9.

³⁾ *Ibid.* p. 8—9. După C. Istrate, (*Biserica și podul din Borzești. Analele Academiei Române*. XXV p. 290) ar fi avut hramul sf. Nicolae.

⁴⁾ *Ibid.*

⁵⁾ *Ibid.*

⁶⁾ Z. Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei* *op. cit.* p. 3. Mironescu *op. cit.* p. 8—9.

⁷⁾ Mironescu, *op. cit.* p. 8—9.

⁸⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 8—9.

și Țepeluș¹⁾). A servit la început ca mănăstire de călugări; azi fiind restaurată servește ca biserică de mir²⁾. 15) *Biserica Înălțării sf. Cruci* din satul Pătrăuți (în Bucovina) zidită, în anul 1487, în amintirea unei alte învingeri a lui Hromot la Schei³⁾. La început a fost schit de călugărițe; astăzi servește ca biserică de mir⁴⁾. 16) *Biserica sf. Gheorghe* din mănăstirea Voronețului (în Bucovina), zidită de Ștefan cel Mare, în anul 1488, în urma alungării Turcilor din Moldova după lupta dela Răsboieni, și la îndemnul sihastrului Daniil⁵⁾. Biserica există și azi și slujește ca biserică de mir⁶⁾. 17) *Biserica tăerii capului sf. Ioan Botezătorul* din orașul Vaslui, zidită, în anul 1490⁷⁾, în amintirea învingerii Turcilor la Rahova și a lui Radu Vodă al Țării Românești la Râmnic⁸⁾. A fost la început biserică domnească; azi servește ca biserică catedrală⁹⁾. 18) *Biserica Precista* din orașul Bacău, cu hramul «Adormirea Maicii Domnului» a fost zidită, în anul 1491, de Alexandru, feciorul lui Ștefan cel Mare¹⁰⁾. La început a fost mănăstire de călugări; astăzi servește ca biserică de mir¹¹⁾. 19) *Biserica sf. Nicolae* (domnesc) din Iași, zidită de Ștefan cel Mare, în amintirea unei victorii asupra Cazacilor, în anul 1491¹²⁾. A fost la început biserică domnească; pe

¹⁾ Cogălniceanu, *Letopisețele* I, 166. *Arhiva* (dela Iași) VI, 475; VII 112.

²⁾ Mironescu *op. cit.* pp. 8—9.

³⁾ N. Iorga, *Studii și documente* VI, 615. Wickenhauser, *Pe trautz* p. 74.

⁴⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 8—9.

⁵⁾ Cfr. mai sus, pp. 145—146 din această lucrare.

⁶⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 10—11.

⁷⁾ Melhisedec *Notițe istorice și archeologice*. București 1885 p. 133.

⁸⁾ Cogălniceanu, *Letopisețele* I. 162.

⁹⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 10—11.

¹⁰⁾ Melhisedec, *Notițe istorice* p. 128. N. Iorga, *Inscripții* II p. 25.

¹¹⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 10—11.

¹²⁾ Melhisedec, *Notițe* p. 250. *Câteva cuvinte asupra bisericilor sf. Nicolae domnesc și Trei-Ierarhi* (de A. Lăpădatu dela) Adm. Cassei Bisericii, București 1904 p. 10. N. Iorga, *Inscripții* II p. 135. Cogălniceanu, *Letopisețele* I p. 162—163, 169.

urmă a slujit și de catedrală mitropolitană și anume din a doua jumătate a secolului al XVI până în anul 1682¹⁾. Astăzi, fiind cu totul prefăcută, slujește ca biserică de mir²⁾. 20) *Biserica sf. Gheorghe din Hârlău* (jud. Botoșani), făcută, în anul 1492, de Ștefan cel Mare, care își avea aci curte domnească, reședință de vară³⁾. A fost biserică domnească la început; astăzi este biserică de mir⁴⁾. 21) *Biserica din* (satul) *Borzești* (jud. Bacău), cu hramul «Adormirea Maicii Domnului», este zidită prin anii 1493—1494⁵⁾. În acest sat se crede că a fost născut Ștefan cel Mare. Biserica a slujit la început ca biserică a schitului de călugări, existent aci; astăzi servește ca biserică de mir, fiind de curând reparată⁶⁾. Înainte de această reparațiune era în ruine. 22) *Biserica sf. Arhangheli Mihail și Gavriil* din satul Schinteia (județul Vaslui), făcută, în anul 1494, după lupta și victoria dela Rahova⁷⁾. A servit la început ca schit de călugări, iar azi servește ca biserică de mir⁸⁾. 23) *Biserica sf. Nicolae* din orașul Dorohoi, zidită, în anul 1495⁹⁾, în amintirea unei victorii câștigate asupra Polonilor. A fost la început biserică domnească, fiind lângă curțile domnești, făcute aci de Ștefan cel Mare. Astăzi, restaurată în mod radical, servește de biserică catedrală¹⁰⁾. 24) *Biserica sf. A-*

¹⁾ (A. Lăpădatu). *Câteva cuvinte asupra bis. sf. Nicolae domnesc*, op. cit. p. 12.

²⁾ Mironescu, op. cit. p. 10—11.

³⁾ Melhisedec, *Notițe* p. 287. *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* I, 179 și VI, 134. Codrescu, *Uricar* VIII, p. 20. N. Iorga *Sate și mănăstiri* p. 16—18 și *Inscripții din bisericile României* I. p. 5. Cogălniceanu, *Letopisețele* I, 169.

⁴⁾ Mironescu, op. cit. pp. 10—11.

⁵⁾ Melhisedec, *Notițe* p. 125. N. Iorga. *Sate și mănăstiri* p. 53 și *Inscripții* I. p. 26. C. Istrate, *Biserica și podul din Borzești*. București 1904 în *Analele Academiei Române* XXVI, p. 261.

⁶⁾ Mironescu, op. cit. pp. 10—11.

⁷⁾ *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* an. II, vol. III, p. 717.

⁸⁾ Mironescu, op. cit. pp. 10—11.

⁹⁾ *Arhiva* dela Iași XV, pp. 280—281.

¹⁰⁾ Mironescu, op. cit. pp. 12—13.

postoli Petru și Pavel din Huși zidită, în anul 1495, de Ștefan cel Mare, care avea aci, într'un punct strategic, un castel). A fost la început biserică domnească; iar dela înființarea episcopiei Hușilor: finea secolului al XVI, servește de catedrală episcopală²⁾. 25) *Biserica sf. Nicolae* din Poiana Siretului, lângă mănăstirea Pobrata (județul Suceava), zidită în anul 1495. A fost mănăstire de călugări și a încetat d'a mai exista, după 80 de ani dela fondarea ei de Ștefan cel Mare³⁾. 26) *Biserica sf. Nicolae* din mănăstirea Popăuți (în orașul Botoșani) făcută în anul 1496⁴⁾. A servit dela început ca mănăstire de călugări⁵⁾. 27) *Biserica dela Războeni* (județul Neamțu) cu hramul sf. arhanghel Mihail, zidită, în anul 1496, «pentru pomenirea și de sufletul tuturor binecredincioșilor creștini cari au pierit aci»⁶⁾. Se păstrează și până astăzi, fiind reparată, și servește ca biserică de mir⁷⁾. 28) *Biserica sf. Paraschiva* din Cotnari (județul Iași) zidită, în anul 1496, de Ștefan cel Mare, care își avea aci curte domnească⁸⁾. Există și astăzi și servește ca biserică de mir⁹⁾. 29) *Biserica din mănăstirea Taslău* (județul Bacău), cu hramul «Nașterea Maicei Domnului», zidită în anii 1496—1497¹⁰⁾. A servit dela în-

1) Melhisedec *Notițe istorice și arheologice*, op. cit. p. 140 *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* II p. 191. Cogălniceanu, *Letopisețele* I, 169.

2) Mironescu, *op. cit.* p. 12—13.

3) *Dicționar geografic al județului Suceava*, pp. 255—256 și Mironescu, *op. cit.* pp. 12—13.

4) *Analele Academiei Române* VIII p. 125 *Arhiva dela Iași* XV p. 202 și N. Iorga, *Inscripții* I, p. 1.

5) Mironescu, *op. cit.* p. 12—13.

6) Melhisedec în *Analele Academiei Române* VII p. 171 sequ. N. Iorga, *Inscripții* I, pp. 43—44.

7) Mironescu, *op. cit.* pp. 12—13.

8) N. Iorga, *Sate și mănăstiri* pp. 27—28.

9) Mironescu, *op. cit.* pp. 12—13.

10) Melhisedec, *Notițe* op. cit. p. 89. N. Iorga, *Inscripții* II pp. 220—221.

ceput ca biserică în mănăstirea de călugări cu acelaș nume; astăzi servește ca biserică de mir ¹⁾. 30) *Biserica* (mare) *din mănăstirea Neamțul* cu hramul «Inălțarea Domnului», zidită, în anul 1497, în amintirea biruinței asupra lui Albert, regele Poloniei, în codrul Cosminului²⁾. A fost sfințită în ziua de 14 Noiembrie 1497 și a servit și servește și azi ca biserică în mănăstirea de călugări în care se află³⁾. 31) *Paraclisul sf. Ioan cel Nou dela Suceava*, alipit de clopotnița mănăstirii Bistrița, a fost zidit de Ștefan cel Mare în anul 1498⁴⁾. 32) *Biserica sf. Ioan din Piatra-Neamțu*, zidită în anii 1497—1498⁵⁾. Cruțată în decursul timpului de ruinare, dar și de reparări radicale, ea este cea mai bine păstrată dintre toate bisericile lui Ștefan cel Mare, dându-ne mai bine ca orice altă biserică tipul bisericilor zidite de Ștefan cel Mare⁶⁾. Clopotnița acestei biserici este izolată de biserică, formând corp a parte, și a fost zidită în anul 1499⁷⁾. A servit la început ca biserică domnească, astăzi este biserică catedrală⁸⁾. 33) *Biserica din mănăstirea Bisericiani* (județul Neamțu) cu hramul «Buna-Vestire» a fost începută în anul 1498, dar a fost terminată abia sub Bogdan-Voevod, feciorul lui Ștefan cel Mare⁹⁾. A servit dela început schitului de călugări de aci, devenit apoi mănăstire mare și bogată¹⁰⁾. 34) *Biserica din mănăstirea Zo-graful* dela muntele Atos, cu hramul sf. Gheorghe, făcută

¹⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 12—13.

²⁾ Melhisedec *Notițe* p. 1. N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri și icoane* II, 16. Manuscrisul 1269 la Academia Română p. 22—23.

³⁾ Mironescu *op. cit.* pp. 14—15.

⁴⁾ Melhisedec, *Notițe* pp. 65—66, Mironescu, *op. cit.* pp. 14—15.

⁵⁾ Melhisedec *Notițe* p. 74—75.

⁶⁾ N. Iorga, *Sate și mănăstiri* p. 79.

⁷⁾ Melhisedec, *Notițe* p. 75.

⁸⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 14—15.

⁹⁾ Arhimandritul Partenie, *Ochire istorică asupra mănăstirii Bisericiani* București 1803 passim.

¹⁰⁾ Mironescu, *op. cit.* pp. 14—15.

în anul 1502¹⁾. Aci, la această mănăstire, Ștefan cel Mare mai făcuse în anul 1475 un turn pentru corăbii; în 1495 o trapeză; iar în 1502, pe lângă alte odoare, Ștefan cel Mare îi dădù și un steag²⁾. 35) *Biserica dela Volovăț* (în Bucovina) cu hramul «Inălțarea sf. Cruci», zidită, în anul 1502, pe locul bisericii de lemn a lui Dragoș-Vodă. Despre acea biserică de lemn se spune că ar fi fost mutată de Ștefan cel Mare la Putna³⁾. La început a servit ca schit de călugări; astăzi este biserică de mir⁴⁾. 36) *Biserica Tăierii capului sf. Ioan* în satul Reuseni (Bucovina), zidită de Ștefan cel Mare, în anii 1503—1504, în amintirea tăierii capului tatălui său Bogdan Voevod de către Petru Aron în acest sat⁵⁾. A fost la început schit de călugări; astăzi servește ca biserică de mir⁶⁾. 37) *Biserica din mănăstirea Dobrovăț* (județul Vaslui) cu hramul sf. Treime a fost terminată cu două luni înainte de moartea marelui Voevod⁷⁾. A fost dela început schit de călugări aci⁸⁾.

Cu privire acum la celelalte 7 biserici, zidite de Ștefan până la numărul de 44, dat de cronică, observăm că nu se știe anul în care au fost construite, și aceasta, sau din cauză, cum e la unele, că nu li s'a păstrat inscripția, sau, cum s'a întâmplat cu altele, din cauză că ele nu mai există de multă vreme. Acestea sunt: 1) Un paraclis pentru curteni în Cetatea Neamțul, nu mai există astăzi; 2) O biserică în satul Ștefănești (județul Botoșani) există și azi, dar nu are inscripție; 3) Un paraclis în curtea domnească din Suceava, neexistent azi; 4) O biserică în Burdujeni, neexistentă;

1) Th. Burada, *O călătorie la muntele Atos*, Iași 1884, p. 27—40. *Revista pentru istorie, arheologie și filologie* I 1, p. 401.

2) Mironescu, *op. cit.* pp. 14—15.

3) Kozak, *Inschriften* p. 199. Cogălniceanu, *Letopisețele* I p. 133.

4) Mironescu, *op. cit.* pp. 14—15.

5) Kozak, *Inschriften* pp. 116—119.

6) Mironescu, *op. cit.* p. 16—17.

7) Melhisedec, *Notițe* p. 136. N. Iorga, *Inscripții* II p. 206.

8) Mironescu, *op. cit.* p. 16—17.

- 5) O biserică în satul Fântânele (județul Tecuci) neexistentă¹⁾;
 6) Biserica sf. Dimitrie din satul Pângărați (județul Neamțu) nu mai există nici biserica și nici inscripția nu se păstrează;
 7) Biserica sf. Maria în satul Putna (Bucovina), există dar n are inscripție²⁾.

Nu mai înșirăm și bisericile cari au fost reparate de Ștefan cel mare³⁾.

În afară de acestea trebuie să adăogăm că în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, se întâlnesc și boieri cari, luându-se după exemplul Domnului lor, construira și ei biserici, de bună samă, tot în stilul în care construiseră Ștefan cel Mare. Așa e, de pildă, biserica din Bălinești (județul Dorohoi), făcută de logofătul Tăutu la 1499⁴⁾; biserica dela Arbore (în Bucovina) zidita în 1502 de Luca Arbore⁵⁾.

BISERICI, PREOȚI.

Mănăstirile, având pe timpul de care ne ocupăm, un câmp de activitate destul de larg, ocupându-se mai mult cu interese generale în organismul bisericesc, se deosibeau de simplele biserici, prin aceea că o biserică servea ca centru religios numai pentru un număr mai mic sau mai mare de credincioși grupați în jurul ei. Bisericile erau zidite unele de Domni—din care cauză acestea se numiau *domnești*—altele de boieri. Cele domnești, ca, de pildă, cele făcute de Ștefan cel Mare, sunt în cea mai mare parte prin orase; ele au fost înzestrate de Domn sau de membrii ai familiei sale cu cele necesarii pentru cult și subsistența servitorilor altarului; de aceea a putut mai târziu să pornească dela unele din ele și o oarecare mișcare cul-

¹⁾ Ibid. p. 16—17.

²⁾ Mironescu *op. cit.* pp. 6—7.

³⁾ Ibid. p. 18.

⁴⁾ Melhisedec *Notite*, p. 292.

⁵⁾ Kozak *Inschriften* p. 41—42.

turală. Bisericile zidite de boieri se aflau, în cele mai multe cazuri, prin satele de pe moșiile lor. Ceea ce îndemna atunci pe boieri să facă aceste biserici era grija pentru credința și moralitatea locuitorilor de pe moșiile și din satele lor. Când nici dela Domni, nici dela boieri nu primeau ajutor pentru ca să-și facă biserică, atunci sătenii, prin propriile lor mijloace și puteri, își făceau ei biserică în sat, firește, în acest caz, construită din lemn, fiindcă astfel era și mai ieftină și mai lesne de construit.

La toate aceste biserici slujeau *preoți*, cari își făcuseră mult-puțina lor cărturărie slavonească prin mănăstiri, pe lângă vre-un călugăr cunoscător al acestei limbi, și cari hirotonisiți de episcopul respectiv, erau trimiși pe la una sau pe la alta din aceste biserici. Despre activitatea preoților din această vreme avem prea puține știri. Cronicele vorbesc despre ei mai numai la ceremonii mari ca, de pildă, la intrarea triumfală a Domnului victorios în capitală, când ni se spune că preoții îi ieșau înainte cu evanghelia și apoi săvârșiau slujba cuvenită în atari ocaziuni¹⁾. Nu aflăm însă prin izvoarele timpului știri referitoare la numărul acestor preoți dela biserici. Presupunem însă—pentru secolul al XV, când soarta țăranilor nu era așa de grea, ca mai târziu și când, prin urmare, numărul celor doritori de a intra în cler nu era așa de mare, ca mai târziu—că de fiecare biserică, sau de fiecare sat va fi fost câte un preot. Pe cei dela țară mai ales nu trebuie să ni-i închipuim că se deosibiau mult, prin port și prin vorbă, de sătenii în mijlocul cărora trăiau. Își susțineau viața lor și a familiilor lor, din ofrandele credincioșilor, conform uzului străvechiu, și, de sigur, dintr'o bucată de pământ, mai mare sau mai mică, care sau aparținea bisericii, ca la Românii din Galiția, și pentru folosința căreia preoții trebuiau să dea o dare oare-

¹⁾ I. Bogdan, *Cronice inedite* pp. 37, 52; 40, 54; 55, 57, și M. Cogălniceanu, *Letopisețele* 1, 162—163.

care¹⁾, sau se da personal preotului, ca și celorlalți săteni. Se găsesc însă și cazuri, când un preot sau altul, sau mai de grabă un protopop, pentru servicii aduse Domnului, sau pentru meritul său personal, primea dela Domn, ca răsplată, și posesiuni mai mari. Așa, Alexandru cel Bun dăruiește, în 1424, unui preot, pe care documentul îl numește: «popa Juga», satul Buciumenii (lângă Baia), fiindcă îl slujise cu credință²⁾ Preotul acesta, popa Juga, pare chiar a fi fost un personaj însemnat la curtea lui Alexandru cel Bun și a fiilor și urmașilor săi, servind ca duhovnic.³⁾ Tot Alexandru cel Bun, și tot pentru merite reale sau pentru servicii aduse lui, dăruiește unui preot: popa Andrei, cum și lui Filip și Mihul, feciorii protopopului Simion, stăpânirea peste siliștea Micova⁴⁾. Către sfârșitul domniei sale, și anume: în 1431, Alexandru cel Bun mai dăruiește «preotului nostru Juga» două sate în Tutova⁵⁾; și posesiunea lor este întărită și de fiul său Ștefan, în 1434, adăogind și el altele⁶⁾. Acest Juga protopopul a trăit până după 1447⁷⁾. Pe vremea lui Petru Aron, și anume: în anul 1456, acest Domn întărește protopopului Ioil și fiului său pan Giurgea «slujindu-ne,—zice Domnul—cu dreptate și credință», stăpânirea peste satul Onești la Cârlișătură și peste o prisacă și «peste mănăstirea lor» și peste alte posesii⁸⁾.

Daniile acestea mai mari, mai însemnate, făcute unor preoți, sau mai de grabă unor protopopi, formează, de bună samă, excepția; căci marea majoritate a preoților, trăiau

¹⁾ R. Roseti. *Pământ, săteni și stăpâni*, București 1907, p. 71.

²⁾ G. Ghibanescu *Surete și isvoade* I, p. 14. Codrescu *Uricar* XIV, p. 58 Academia română, Document 38/24, și *Condica Hanguului* (Mns 1446) p. 332.

³⁾ Codrescu, *Uricar* XVIII, p. 4—8.

⁴⁾ Academia română. Document 37/5.

⁵⁾ Hurmuzaki, *Documente* I², p. 838.

⁶⁾ Hurmuzaki, *Documente* I², p. 868, 876.

⁷⁾ Codrescu, *Uricar* XI p. 67.

⁸⁾ Academia română Documentul Peceți 179.

din mijloacele pomenite mai sus. Din veniturile lor, mici sau mari, preoții trebuiau să dea episcopului respectiv o dare și un plocon; așa ne spune un document al lui Ștefan cel Mare din 1490 Martie 15¹), fără a ne preciza mai deaproape în ce constă pe atunci această dare și acest plocon: mai târziu știm că darea era un galben anual și ploconul o piele de vulpe sau de jder. Pentru supravegherea preoților, episcopii se serviau de protoșopii cari vor fi fost câte unul de fiecare ținut; jurisdicție deplină asupra preoților, dreptul de a pronunța judecată asupra lor îl avea numai episcopul, cum ne spune acelaș document din 15 Martie 1490. De cele mai multe ori preotul lăsa, la moartea sa, ca preot la biserica la care slujise și el, pe fiul său.

N. Dobrescu.

(Finit).

DUMNEZEIREA SFINTEI SCRIPTURI PROBATĂ ÎN VIAȚA.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 8).

După moartea scepticului și immoralului, dar genialului poet englez, Lord Byron, s'au găsit în Biblia sa următoarele cuvinte, scrise cu propria lui mână:

«In această prea sfântă carte se copride taina tuturor tainelor. Fericiți sunt acei muritori, cărora Dumnezeu le-a dat darul de a auzi, de a citi, de a rosti la rugăciune și a primi cu umilință cuvintele acestei cărți. Fericiți cei cari sunt în stare să deschidă poarta și să merge cu hotărâre pe calea arătată de ea. Iar cei cari o citesc, numai ca să se îndoiască de spusele ei, sau să le disprețuiască, aceea mai bine nu s'ar mai fi născut».

¹) Wickenhauser, *Bisthum Radantz* pp. 131 sequ. Codrescu *Uricar* XVIII pp. 78—71.

* * *

Dickens, marele romancier englez, care în toată viața sa a combătut cu înverșunare formalismul sec și fățarnicia religioasă, dă o mărturie strălucită despre dumnezeirea Noului Testament și despre valoarea rugăciunii. Într'una din scrisorile adresate celui mai tânăr din copiii săi, când părăsi patria, el zice următoarele:

«Scriu azi această scrisoare, pentru că plecarea ta îmi mișcă sufletul până în adâncul lui și pentru că doresc ca să ai dela mine câteva cuvinte de despărțire, la cari să cugeți din când în când în momente de liniște. N'am nevoie să'ți spun că te iubesc din inimă și că mă doare în suflet că trebuie să mă despart de tine, căci jumătate din această viață constă din despărțiri și aceste dureri trebuie suportate. E mângâerea și convingerea mea sinceră, că vei căuta să duci un fel de viață, care'ți va părea mai potrivită..... Te sfătuesc dar să rămâi la hotărârea fermă de a face toate ce vei avea de făcut, atât de bine cât poți. Eu nu eram încă în vârsta ta, când a trebuit să'mi câștig singur existența..... Nu căută niciodată să înșeli pe cineva și tratează în totdeauna cu blândețe pe oamenii cari atârnă de tine. Caută să te porți cu alții cum ai dori să se poarte ei cu tine și nu te descurajă, dacă încerci deziluzii. E mai bine pentru tine ca ei să păcătuiască împotriva celei mai mari porunci a Mântuitorului, decât să păcătuești tu. Îți pun între cărți un Nou Testament, din aceleași motive și cu aceleași nădejdi cari m'au călăuzit ca să scriu pentru tine, când erai copil, o prescurtare după el, ușoară și înțeleasă, pentru că aceasta e cea mai bună carte pe care a avut-o și o va avea lumea și pentru că îți dă cele mai bune reguli de cari se poate conduce o ființă omenească, care încearcă să fie sinceră și conștientă de datoria sa. Când au plecat ceilalți frați ai tăi, am scris pentru fiecare din ei cuvinte, cum scriu acum pentru tine,

și i-am rugat pe toți să se conducă după această carte, fără a ține seamă de îndreptările și născocirile omenești. Ți aduci aminte că acasă n'ai fost plictisit cu practici religioase și cu formalități seci. Intotdeauna am avut grijă ca copiii mei să nu fie munciți în zadar cu asemenea lucruri, până ce n'au fost destul de mari, ca să poată judecă singuri. Vei înțelege dar cu atât mai bine acum adevărul și frumusețea religiunii creștine, așa cum provine dela Christos însuș și neputința de a te abate dela adevărata religiune, dacă o prețuești cu smerenie și din inimă. Incă o observațiune asupra acestui subiect. Cu cât sentimentele noastre religioase sunt mai serioase, cu atât suntem mai puțin dispuși să vorbim despre ele. Nu părăsi niciodată frumoasa obicinuință de a te ruga în liniște dimineața și seara. Eu n'am uitat aceasta niciodată și știu câtă mângâere aduce. Nădăjduesc să poți zice oricând în viața ta de mai târziu, că ai avut un bun tată. Nu'ți poți arăta mai bine iubirea ta pentru el, nici a-l mulțami mai bine decât făcându-ți datoria».

L. Pestalozzi. Die christliche Lehre in Beispielen.

* *

Renumitul medic Heim scrie în memoriile sale: «Doamne Dumnezeule, cât de mult îți mulțumesc că m'am născut într'o vreme în care pot citi Noul Testament».

Idem. Ibidem.

* *

«Biblia e cea mai bună carte din toate câte există și așa dori s'o văd în mâna fiecăruia», zicea un fost președinte al Statelor Unite, Taylor. «Ea este indispensabilă pentru siguranța și dăinuirea instituțiilor noastre de stat. Un stat nu poate exista fără religiune și morală; nu există morală fără religiune, nici religiune (adevărată) fără Biblie. Biblia trebuie pusă îndeosebi în mâna tinerimii. Ea este cea mai bună carte de școală din lume».

Idem. Ibidem.

* * *

«Abecedarul cuvântului lui Dumnezeu» zice un mare predicator din zilele noastre, «se potrivește pentru orice treaptă de cultură. Se zice că celui care învață abecedarul 'i stă deschisă toată literatura, din nenorocire însă unii par a fi învățat abecedarul pentru a citi orice altă carte, numai Sfânta Scriptură nu. Dacă ești naturalist, privește și admiră câte grămezi, straturi, scoarțe sunt în Sfânta Scriptură unele peste altele până la coaja subțire care poartă în ea hrana credinței! Ce grămezi imense de bunătate dumnezească, ce stele ale milostivirei lui Dumnezeu, ce legi și puteri morale, nu mai puțin puternice și mai puțin inflexibile ca mult lăudatele de tine legi ale naturii! Ești filosof, ce adâncuri ale înțelepciunii cerești și se deschid aci în privința raportului lui Dumnezeu cu oamenii și al oamenilor între ei, ce dovezi și convingătoare gânduri de pace, ce cunoștință a inimii omenești și mai ales ce privire în viața și dezvoltarea popoarelor! Ești om politic, învață ce e scris și prescris aci: îmi plac mărturiile tale, ele sunt sfetnicii mei. Frica de Dumnezeu este începutul înțelepciunii și sfârșitul neroziei. Ca negustor învață socoteala și contabilitatea: aceasta e comoara mea, ca să știu poruncile tale. Pleacă inima mea spre mărturiile tale, iar nu spre lăcomie. De ești soldat și David a fost soldat, de ești meseriaș și Paul a fost țesător de covoare și totuș amândoi au fost totdeodată și servitori și tălmăcitori ai cuvântului lui Dumnezeu. Regi și stăpânitori ai popoarelor! citiți psalmul 107. Supuși și servitori! citiți întâia epistolă a sf. Petru II, 18. Patroni! puneți la inimă cele ce zice sf. Iacob V, 4. Lucrători! citiți cele spuse în I Timoteiu VI, 12. Toți citiți întreaga Sf. Scriptură și nu vă rușinați de o carte, care a fost pentru Fiul lui Dumnezeu laptele de mamă și distracția tinereței, vatră părintească.

și patrie, mijloc de adevărare și mângâiere la moarte, pentru El, care a fost mai mult decât Ioan și decât Solomon.»

Kögel Aus dem Vorhof ins Heiligtum II.

* * *

Genialul poet german *Goethe*, care n'a stat întotdeauna în cele mai bune raporturi cu Biserica, scrie următoarele despre Sfânta Scriptură:

«Acea mare venerațiune care se dă Bibliei de multe popoare și neamuri ale pământului, o datorește ea valorii sale lăuntrice. Ea nu este numai o carte populară, ci cartea tuturor popoarelor, printrucă ea face din soarta unui popor simbolul tuturor celorlalte, leagă istoria aceluia de începutul lumii și conduce printr'un șir de trepte de dezvoltări pământești și spirituale, de întâmplări necesare și fortuite până în regiunile cele mai îndepărtate ale veșniciei».

Materialien zur Geschichte der Farbenlehre, pag. 42.

«Sunt încredințat că Biblia e cu atât mai frumoasă cu cât o citești mai mult».

Sprüche in Prosa, VI.

«Eu socotesc câte patru Evangheliile de absolut autentice, printrucă în ele vine la expresiune strălucirea unei suveranități, care și are punctul de plecare în persoana lui Christos, și care e așa de dumnezească, cum numai odată s'a arătat Divinul pe pământ».

Eckermann, Gespräche mit Goethe.

«Poate propăși cultura spirituală oricât, pot să se extindă științele naturale oricât de departe și de adânc, și spiritul omenesc să și lărgască oricât demult orizontul, nu vor întrece niciodată sublimitatea și cultura morală a Creștinismului, cum strălucește și luminează în Evanghelii».

Ibidem.

* *

Marele poet și critic german *Lessing*, se exprimă astfel despre critica pătimașă care se face Sfintei Scripturi:

«Dacă Liviu și Dionisiu și Polibiu (istorici romani n. tr.) sunt tratați de noi atât de bine și de nobil, că nu-i tragem pe roată pentru fiecare silabă, pentruce nu tratăm tot astfel și pe Mateiu și pe Marcu și pe Luca și pe Ioan?»

Lessings Sämtliche Schriften, edit. Lachmann, vol. X, 52.

* *

Renumitul astronom *von Mädler*, când se mută odată într'o altă casă, și luă Sfânta Scriptură în mână și zise:

«Această carte trebuie să intre în casa mea înaintea tuturor celorlalte».

Pestalozzi, Die christliche Lehre in Beispielen, p. 53.

* *

Rudolf Wagner, un renumit anatom și fiziolog, scrie într'una din operele sale: «Desigur, cea mai minunată însușire a Sfintei Scripturi, e că ea întărește în chip neclintit convingerea despre origina ei dumnezească în sufletul aceuia care se adâncește în ea cu adevărată serioșitate și umilință și care și cercetează gândurile și faptele sale la lumina ei».

R. Wagner, Der Kampf um die Seele, p. 124.

* *

Medicul, naturalistul, filosoful, psihologul și scriitorul *G. Heinrich von Schubert* se exprimă astfel despre «cuvântul lui Dumnezeu»: «Acest cuvânt»—neluat în seamă de cei neînțelepți—coprinde în sine, cum zice un vechiu cântec «cel mai înalt grad de înțelepciune». Adevărata, adânc cercetătoarea știință a naturei (cum e d. p. Geognozia), pătrunderea mai adâncă în mitologia și istoria popoarelor, în cele din urmă și mai de seamă rezultate la

cari au ajuns, nu ne spun nimic altceva decât ceea ce spune vechea Biblie. Nu e nici o trebuință, nici o putere în firea noastră spirituală, cea cu atâtea fețe și trebuințe, nu e nimic din ea care să nu poată fi deșteptat, desăvârșit și satisfăcut prin studiul serios al acestei cărți. Tocmai o astfel de multilaterală emulațiune a puterilor omenești pare a fi scopul de căpetenie al cuvântului, descoperit: de a lumina adică nu numai regiunea sentimentelor întunecoase, ci și a limpedei, adâncii cunoștințe».

Altes und Neues aus dem Gebiete der inneren Seelenkunde pag. 124.

*
* *

Cunoscutul naturalist contemporan *Fr. Bettex*, din Stuttgart, în cartea sa despre «Biblie ca Cuvânt al lui Dumnezeu» scrie între multe alte cuvinte frumoase și acestea:

«Biblia! O carte într'adevăr cum nu e alta! Urâtă și prigonită ca nicio alta, ea e totuș indistructibilă. Ea e în unul și acelaș timp disprețuită și venerată, luată în răs și foarte stimată, declarată moartă și totuș plină de viață. Impărați, regi și pontifici puternici n'au cruțat nicio ostenală, și nu s'au dat înlături dela nimic, ca ș'o poată nimici. Înțelepți și învățați au combătut-o cu sudoarea pe frunte și acum când știința și critica cred că au distrus-o, ea se răspândește cu o iuțeală uimitoare în sute de limbi, în milioane de exemplare în lumea întreagă, se citește și propovăduiește dela un pol al pământului pânăla cellalt și în puterea sa, pentru credința în ea Negrii primesc să fie arși de vii și Armenii și Chinezii să fie torturați până la moarte. E! voi toți învățaților și criticilor, scriți o carte ca aceasta și atunci vom crede în voi».

«Biblia este un pom al vieții, printre ale cărui uriașe și veșnic verzi ramuri, acì adie dulce, acì suflă cu putere vânturi cerești; un pom cu roade cari aduc sfințenie, putere, sănătate și viață de veci celor atinși de otrava pă-

catului. Ea este o carte îngrozitoare și plăcută, plină de o pace cerească care întrece orice cugetare, plină de tunetele și trăsnetele atotputernicului Dumnezeu, cari sfărâmă popoare, cum sfărâmă olarul oalele sale, și înaintea căruia ele sunt ca o picătură de apă pe peretele unei găleți; plină de cele mai delicate și mai plăcute mângâeri și făgădueli ale unui Dumnezeu, care hrănește păsările văzduhului, numără perii capului nostru și dă sănătate copilului pentru care se roagă cu lacrimi o sărmană mamă; o carte care desleagă cu vorbe simple cele mai adânci întrebări cari au frământat omenirea decând există, care dă răspunsuri copilului și se joacă cu înțelepciunea înțelepților; o poezie și o epopee impunătoare, care coprinde totul în sine, atât de înaltă și atât de profundă, cum nu e nimic din totce s'a scris de oameni».

Die Bibel Gottes Wort, p. 43.

* * *

Istoricul elvețian *Iohannes von Müller* scria unui prieten al său din Geneva:

«Nu știu cum mi-a venit în minte acum două luni să mi arunc ochii în Noul Testament. Cum să-ți descriu ceeace am găsit în el? Nu mai citisem în el de mai mulți ani și înainte de a pune mâna pe el eram pornit încontra-i. Lumina care orbî pe Paul în drumul către Damasc, n'a putut fi pentru el lucru mai minunat, mai surprinzător, decât fu pentru mine descoperirea neașteptată că: Evanghelia este împlinirea tuturor nădejdlor, cea mai înaltă filosofie, explicarea tuturor revoluțiunilor, cheea tuturor părutelor conțraziceri dintre lumea fizică și cea morală, viața și nemuirea. Văzuiu săvârșit lucrul cel mai minunat prin cele mai neînsemnate mijloace. Imi dăduiu seama de raportul dintre toate revoluțiunile Asiei și ale Europei împotriva nenorocitului popor, căruia 'i s'au dat:

făgăduințele, cum se încredințează documente prețioase cuiva, care nu le poate nici citi nici falsifica: De când cunosc pe Mântuitorul, totul e limpede înaintea ochilor mei. Cu el pot deslega totul».

După Luthard, Apologetische Vorträge. vol.I.

* * *

Marele istoric *Leopold von Ranke*, un spirit adânc religios și escelent creștin, era un cititor neobosit al Sfintei Scripturi. Când fu aproape de moarte și nu mai putea citi el singur, puneă pe cei dimprejurul său să-i citească bucăți pe care le alegea el. Înainte de a închide ochii pentru veșnicie, el puse să i se citească psalmul 125: «Când va mântui Domnul pe robii Sionului atunci vom fi ca cei cari visează. Atunci gura noastră se va umple de râs și limba noastră de laudă».

E. Guglia, L. v. Rankes Leben und Werke.

* * *

Un alt mare istoric german, *Markus von Niebuhr*, scrie: «Cartea lui Ionă, care, acum câteva veacuri, era luată în râs, dă o dovadă strălucită de exactitatea istorisirilor biblice. Ceeace se spune în ea despre Ninive s'a confirmat întotul de ultimile descoperiri făcute la fața locului».

Geschichte Assurs und Babels.

* * *

Cel mai mare filosof german, *Immanuel Kant* scria unui cunoscut al său:

«Faci bine că-ți cauți liniștea în Evanghelie, pentru că ea este un izvor nesecat al tuturor adevărilor, cari nu se mai găsește nicăiri».

Allgemeine deutsche Biographie, Articolul Jung.

* * *

Marele pedagog, scriitor și cugetător francez *Jean Jacques Rousseau* se exprimă astfel despre Sf. Scriptură:

«Mărturisesc că majestatea Sf. Scripturi mă umple de uimire: Sfințenia Evangheliei vorbește inimii mele. Uitați-vă la cărțile filosofilor cu toată pompa lor, cât sunt de mici față de ea! E cu puțință ca o carte așa de sublimă și totodată așa de simplă, să fie cuvânt omenesc? E cu puțință, ca acela a cărui istorie o povestește, să fie numai om? Ar fi mult mai de neînțeles, dacă câțiva oameni s'ar fi grupat la un loc spre a compune această carte, decât ca să fi fost o singură persoană care să dea materialul pentru compunerea ei. Afară de aceasta, Biblia, Evanghelia are trăsături de adevăr așa de mari, așa de surprinzătoare, așa de fără pereche, că născocitorul lor ar fi mai de mirat decât eroul».

Emile vol. IV. p! 109.

* * *

Insuș genialul și plinul de spirit și de ironie poet ebru *Heinrich Heine*, scrie despre Sf. Scriptură precum urmează:

«M'am explicat în cea din urmă carte a mea, în «Romancero» asupra schimbării care s'a petrecut în sufletul meu cu privire la lucrurile dumnezești... Luminarea mea o datorez pur și simplu citirei unei cărți. Unei cărți? Da. Ba încă este o carte veche, simplă, modestă cași natura și naturală cași aceasta. O carte care are înfățișare obicinuită și lipsită de pretenții ca soarele care ne încălzește, ca pâinea care ne hrănește. O carte care ne privește cu atâta încredere și bunătate ca o bunică, care citește zilnic cu buzele ei subțiri și tremurătoare, cu ochelarii pe nas, în această carte. Și această carte se numește scurt și cuprinzător «Cartea-Biblia». Cu dreptul se numește ea și Sfânta Scriptură. Cine a pierdut pe Dumnezeuul său, acela îl poate găsi dinnou în această carte și cel care nu l'a cunoscut niciodată, acela găsește aci adierea cuvântului dumnezeesc. Ebreii, cari în deobște țin mult la lucrurile scumpe, își dau foarte bine seama de ceeace făceau, când—la ar-

derea celui de al doilea templu al lor din Ierusalim—lăsară să se distrugă obiectele de aur și de argint cari serviau la sacrificii, candelabrele și candelarele, ba chiar și pectoralul marelui preot cu marile lui pietre prețioase, și scăpară din flăcări numai Sfânta Scriptură. Aceasta făcă bogăția templului și slavă Domnului, flăcările n'au mistuit-o».

Abhandlung zur Geschichte der Religion und Philosophie in Deutschland.

«Redeșteptarea sentimentului meu religios o datoresc acelei sfinte cărți și ea a fost pentru mine atât izvor de mântuire cât și un obiect de cea mai pioasă admirațiune. Ciudat! După ce toată viața mea am bătătorit toate terețele filosofiei, după ce m'am datat tuturor orgiilor spiritului, după ce am cochetarisit cu toate sistemele posibile, fără ca să mi gădesc mulțămirea, mă află acum din nou pe acelaș punct de vedere, pe care stă și moș Toma, pe punctul de vedere al Sfintei Scripturi. Ce umilire! Cu toată știința mea n'am putut ajunge mai departe ca sărmanul, neștiitorul negru, care abiă a învățat să silabisească».

Geständnisse, in Sämmtliche Werke.

* * *

Teologul raționalist francez *Albert Reville* scriă în 1864: «Bibliă rămâne ceea ce este, monumentul neperitor al originii noastre religioase și cea mai bună hrană a pietății care reflectează. Din ea a ieșit în cea mai mare parte concepțiunea modernă despre lume. Niciodată, ca în zilele noastre, n'a fost Biblia obiectul unei critici mai profunde și mai îndârjite și totuș niciodată influența ei n'a fost mai mare și răspândirea ei mai întinsă. Ea e tradusă în mai mult de 135 de limbi (în 1864) și ca altădată la Goții lui Ulfila, așa și azi la multe popoare, ea este carte după care se învață alfabetul, cititul și scrisul.

Revue des deux mondes, 1864.

Acelaș teolog povestește într'un articol al său următorul fapt: «Intr' o zi s'a pus întrebarea într' o adunare de oameni serioși, ce carte ar fi mai potrivit să'și aleagă un osândit la închisoare pe viață și căruia i s'ar îngădui să'și ia cu el o singură carte. Erau de față în adunare catolici, protestanți, filosofi și materialști. Toți au fost de acord că numai Sfânta Scriptură ar putea fi aleasă».

P. Plitz. Was berühmte Männer über die Bibel sagen.

* * *

Celebrul teolog danez, *Sören Kierkegaard*, scrie într'una din operele sale: «Ascultătorule, cât de mult prețuești tu Cuvântul lui Dumnezeu? Nu zice că'l prețuești așa de mult, că nu găsești cuvinte ca s'o poți spune, căci se poate vorbi foarte bine în cuvinte înalte, fără ca să se spună ceva. Pentru ca să ne înțelegem să luăm un exemplu omenesc. Dacă tu prețuești Cuvântul lui Dumnezeu mai mult decât cel de care'ți voi vorbi în exemplul meu, cu atât mai bine. Inchipue-ți un îndrăgostit, care primește o scrisoare dela iubita lui. Pecăt îi este de scumpă această scrisoare îndrăgostitului, pe atât de scump presupun eu că'ți e ție Cuvântul lui Dumnezeu. Cum citește acest îndrăgostit scrisoarea, așa presupun că citești tu, că socotești tu că trebuie citit Cuvântul lui Dumnezeu.—Poate însă că vei zice: «Da, dar Sfânta Scriptură este scrisă într' o limbă streină». De bună seamă numai cei învățați pot citi Sfânta Scriptură în limba originală. Dar dacă tu nu vrei altfel, dacă ții ca să citești Sfânta Scriptură în original, să ne întoarcem atunci la scrisoarea îndrăgostitului. Să presupunem că și scrisoarea acestuia este scrisă într' o limbă pe care el n'o înțelege, și că nu e nimeni în localitate care să'i o poată traduce, sau că el n'ar voi să recurgă la ajutorul altuia, pentruca să nu'i afe nimeni tainele. Ce va face el? Va lua un dicționar, va silabisî fiecare cuvânt din scrisoare și'l

va căută în dicționar, pentru a traduce coprinsul scrisorii. Să presupunem acum că vine la el un cunoscut în vremea când el se îndeletnicește cu acest lucru. Acesta știe că i-a venit scrisoarea și văzând-o pe masă zice: «Citeai scrisoarea care ți-a venit dela iubită?» Ce crezi că va răspunde îndrăgostitul? El va răspunde: «Ce? ești nebun! Crezi că aceasta însemnează a citi o scrisoare dela iubită! Nu, prietene, mă căsnesc cu ajutorul dicționarului s'o traduc și sunt gata să mă prăpădesc de nerăbdare; sângele mi se urcă în cap, așa că'mi vine să arunc dicționarul și aceasta numești tu a citi! Ori îți bați joc de mine? Cu ajutorul lui Dumnezeu voi fi în curând gata cu traducerea și atunci, atunci voi citi scrisoarea dela iubita mea. Aceea va fi cutotul altceva. Dar cu cine vorbesc eu?... Nesocotitul, piei din ochii mei! Nu pot să te văd, pentru că ți-a trecut prin minte să mă insulti pe mine și pe iubita mea, numind aceasta citire de scrisoare! Dar nu, nu. Stăi. Știu că e numai o glumă. Imi pare chiar foarte bine să rămâi, dar îți spun sincer că n'am timp să stau de vorbă, pentru că mai am încă puțin de tradus și sunt foarte nerăbdător să ajung s'o citesc. Deaceea nu te supără și mai bine du-te, ca să pot isprăvi». Astfel îndrăgostitul face deosebire când e vorba de citirea unei scrisori dela iubită între citire și citire, între citirea în dicționar și citirea scrisorii. Acum a isprăvit traducerea, iată-l că citește scrisoarea. Toată lucrarea pregătitoare, această lucrare de învățat, dacă vrei s'o numim așa, o privește el ca un rău necesar, peste care nu poate trece, spre a ajunge să citească scrisoarea dela iubita lui. Să presupunem mai departe că scrisoarea dela iubită nu coprinde, ca scrisorile obicnuite de acest soi, numai exprimarea unui sentiment, ci exprimă și o dorință pe care s'o împlinească iubitul. Să presupunem chiar că dorința e grea de îndeplinit, foarte grea, încât ar fi motiv puternic, ar zice un al treilea, ca

să dea de gândit, îndrăgostitul însă va face totul ca chiar în acel moment să îplinească dorința iubitei. Să presupunem iarăși că îndrăgostiții se întâlnesc peste câțiva timp și iubita zice: «Dar dragul meu, eu nu ți-am cerut aceasta. Trebuie că ai înțeles greșit cuvântul meu, sau l-ai tradus greșit». Crezi că îndrăgostitului 'i va părea rău, că el — înloc să fi îndeplinit numai decît dorința — făcerea mai bine, dacă stă puțin pe gânduri, sau recurge la încă câteva dicționare, după cari ar fi putut traduce exact și s'ar fi dispensat de împlinirea dorinței, crezi că l-a supărat procederea sa și că pentru aceasta va plăcea mai puțin iubitei sale? Prin urmare îndrăgostitul face deosebire, vrînd să citească scrisoarea iubitei sale, între citire și citire. Mai departe, caută să îplinească fără întârziere dorința ce crede că e cuprinsă în ea. Acum gîndește-te la Cuvîntul lui Dumnezeu. Dacă 'l citești ca un învățat, cu dicționar etc. atunci nu citești Cuvîntul lui Dumnezeu, căci adu-ți aminte de cuvintele îndrăgostitului: «Aceasta nu însemnează a citi scrisoarea iubitei mele». Ești învățat? Ferește-te atunci, ca nu din cauza savantei tale citiri (care nu însemnează a citi Cuvîntul lui Dumnezeu) să uiți a citi Cuvîntul lui Dumnezeu. Nu ești învățat? Nu fii gelos pe el, ci bucură-te, că poți citi Cuvîntul Domnului. Și dacă dai în el de o dorință, de o poruncă, adu-ți aminte de îndrăgostit. Vei zice, poate, că în Sfînta Scriptură sunt multe locuri întunecoase, chiar cărți întregi, cari sunt o enigmă. La aceasta 'ți răspund: Dacă e să 'ți răs-torn obiecțiunea, dă-mi voe mai înainte să te întreb: Ai îndeplinit cele ce se spun întoate locurile lesne de înțeles? Așa ar fi făcut îndrăgostitul cu scrisoarea, dacă în ea ar fi fost locuri întunecoase și dorințe exprimate? El și-ar fi spus: «Mai înainte voi aduce la îndeplinire dorința și după aceea voi vedea cum va rămîne cu locurile întunecoase; căci cum aș putea sta pe gânduri asupra locurilor neînțelese și să las neîmplinită dorința, pe care am înțeles-o limpede!» Aceasta va să zică, că tu ci-

tind Cuvântul lui Dumnezeu, ești obligat să faci ceea ce e în locurile înțelese, nu ceea ce e în cele întunecoase. Chiar dacă un singur loc din toată Sfânta Scriptură l-ai înțelege, trebuie să faci mai întâi ce se spune în el, iar nu să te pui mai întâi să gândești asupra celor din locurile întunecoase. Cuvântul Domnului ți s'a dat ca să te conduci după el în faptele tale, iar nu pentru ca să te exersezi să explici locurile întunecate. Dacă citești Cuvântul lui Dumnezeu, așa fel că stai pe gânduri dacă trebuie să faci sau nu puținul ce ai înțeles, atunci nu citești Cuvântul lui Dumnezeu....»

*Sören Kierkegaard de A. Bärthold în colecținea:
„Ewigkeitsfragen im Lichte grosser Denker“,
vol. II, p. 131 sqq.*

* * *

Napoleon cel Mare, împăratul Franciei, a zis: «Evanghelia are o putere ascunsă, ceva care influențează cu putere atât asupra minții cât și a inimii. Evanghelia nu e o carte, ci o ființă vie, cu o activitate proprie, cu o putere care învinge tot ce'i stă în cale. Iat-o aci pe masă această carte a cărților (zicând aceste cuvinte, el o atinse cu respect); nu voiu simți oboseală citind-o și încă în fiecare zi cu mare plăcere.—Sufletul încântat de frumusețea Evangheliei nu'și mai aparține sie; Dumnezeu se face cu totul stăpân pe el; El 'i conduce gândurile și puterile. Un astfel de suflet este cutotul al lui Dumnezeu».

După Luthardt, Apologetische Vorträge.

* * *

Marele învățat—filosof, psiholog, naturalist, scriitor—și pios creștin, germanul *Gustav Theodor Fechner* scrie despre Sfânta Scriptură următoarele cuvinte celebre:

«Am fost odată într'un oraș plin de case și de palate de cărămidă, de piatră, de marmură, construite toate pentru un anume scop și după anume reguli, tra'nic lucrate și una

întrecând pe alta prin frumusețe. În mijloc se află însă o colibă sărăcăcioasă, necorespunzătoare vreunui scop omnesc, plină de spărturi, de găuri, de unghere întunecoase, fără ca o parte din ea să se potrivească cu alta; lipsiau scoabe, grinzi, stâlpi; eră o adevărată minune că se mai putea ține. Și răsaiu de această colibă, rămasiță dintr'o vreme pe jumătate barbară într'un oraș așa de frumos și bogat și ziseiu: Măine va fi țărână. Și când veniiu dinnou peste o sută de ani, țărână erau toate casele și palatele dimprejur, țărână sau reclădite, și altele stau împrejur pe alt loc, după o regulă nouă și după scopuri nouă. Vechea colibă stă în mijloc pe vechiul ei loc, neschimbată, cu spărturile, cu găurile și cu ungherele ei întunecoase, aceeaș ca cu o sută de ani mainainte, cași cum dintele vremii care roade toate, s'ar fi rupt în ea. Și încăodată peste o sută și iarăș- peste o altă sută de ani fu acelaș lucru: vechea colibă eră tot aceeaș, iar împrejur totul nou. Atunci ziseiu: Puterea lui Dumnezeu o ține. Și din case și din palate ieșiau bolnavi și osteniți și boliau pe strade și nu se puteau însănătoși și niciun doctor nu le putea ajuta, iar cine intră în colibă—care părea că ea însăș are nevoie de doctor—se însănătoșiă și se înveseliă. Atunci ziseiu: Aci sălășluește puterea mântuitoare a lui Dumnezeu. Și când intraiu în colibă, văziiu pe cinevă, care și puneă mâinile peste bolnavi și osteniți și prin aceasta se vindecau și recunoscuiu pe Hristos.—Vechea colibă, de nimic bună pentru scopuri omenești, rău înjghebată după regulele omenești, cu spărturile, cu găurile, cu ungherele ei întunecoase, cu scoabe, cu grinzi, cu stâlpi lipsă, este Sfânta Scriptură...

I. Mihălcescu

Discursul I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei ținut cu
ocazia deschiderii primei conferințe a protopopilor și revizo-
rilor școlari din județele Moldovei de sus.

La 7 Octomvrie 1910 în sala cea mare a cancelariei Mitropoliei din Iași, s'au întrunit pentru întâiaș dată în conferință sub președința I. P. S. Pimen, Mitropolit al Moldovei, pp. cc. protopopi, d. Inspector general al Învățământului primar și d-nii revizori școlari, spre a se sfătui și a hotărî un plan de muncă al preoților cu învățătorii sătești, pentru luminarea și îndrumarea țărănimei pe o cale mai bună.

I. P. S. Mitropolit, luând cel dintâi cuvânt, a adresat către membrii conferinței următoarea cuvântare:

*Domnule Inspector general și
Domnilor reprezentanți ai școalelor sătești,*

Vă salut de bună venire la noi.

Această salutare v'o fac cu atât mai bucuros, cu cât în tîiaș dată la această Mitropolie, se întrunesc laolaltă reprezentanții școalei sătești, cu reprezentanții preoțimei sătești, protopopii din județele Moldovei de sus; și am credința că dela sfaturile ce se vor face în această întrunire, va ieși mare bine pentru țara noastră și mare folos pentru poporul nostru.

Intrunirea în conferință a d-lor revizori școlari de județe cu părinții protopopi, este rezultatul propunerii Mele făcută în Sinodul țării, unde eră de față și d. Ministru Haret.

O așa întrunire am mai avut la Galați, când eram Episcop al Dunărei de Jos; cu acea ocazie, M'am convins, cât de instructive și folositoare sunt discuțiile făcute, pentru preotul și învățătorul sătesc. Vă puteți deci lesne închipui, domnilor, bucuria ce simt în acest moment, când vă văd în jurul acestei mese, adunați într'un scop atât de folositor pentru poporul nostru.

Sunteți aici reprezentanții celor două așezăminte naționale: *Biserica* și *Școala*. Și atunci când Biserica și Școala vor fi în unire și vor lucra mână'n mână pentru luminarea poporului, țara noastră va merge spre bine și poporul nostru va deveni din ce în ce mai fericit.

Lipsurile, ori de ce fel ar fi ele, dar cari bântue po-

porul și ale căror urmări îl slăbesc și-l istovesc de puteri, trebuie să preocupe deopotrivă și pe preotul și pe învățătorul sătesc.

Când poporul nostru va fi în stare morală și materială bună, atunci va fi o dovadă că preoțimea și învățătorimea noastră sunt la înălțimea cuvenită.

Din contra, când poporul nostru va fi în stare morală și materială rea, atunci, trebuie să înțelegem că nici Biserica prin preoțime, nici Școala prin învățătorime nu și-au făcut datoria cu toată inima.

Examinând starea poporului nostru dela oraș și dela țară, nu putem să zicem că este bună. Dinpotrivă, ea lasă mult de dorit, ca să nu zic că e rea.

Această stare se datorește diferitelor împrejurări.

Țăranul nostru a fost surprins de nevoile zilei, cerute de situația noastră ca Stat, înainte de a fi pregătit și pregătirea n'o putea face nimeni mai lesne decât preotul și învățătorul sătesc.

Cu prilejul călătoriilor Mele canonice prin orașele și satele Moldovei de Sus, am văzut și M'am convins despre starea populației noastre românești; ea lasă mult de dorit și din punct de vedere moral și din punctul de vedere economic-social; ba pe unele locuri este rea de tot.

Constatarea acestei rele stări a țăranului nostru, nu este a Mea cea dintâi, Eu, ca și ceilalți cari avem datoria de a ne interesa de starea poporului nostru țărănesc, mai ales din această parte a țării vă spun că: *am rămas foarte îngrijorat.*

Domnilor și părinților,

Românul din firea lui e deștept.

El prinde cu ușurință orice învățătură, ca și orice meșteșug. În școală, fiul de țăran să dedă lesne la carte. În fața unei mașini fie oricât de complicată, țăranul, după câteva explicații date de omul de meserie, îi cunoaște îndată mecanismul și o conduce cu siguranță. Chiar lucrările ingineresti, cu mașinării perfecționate, pentru găuritul pământului, pentruca să scoată din el bogățiile ascunse, ca și cu mașinele din ateliere, țăranul nostru cu înlesnire se deprinde a le conduce. ca și cum ar fi învățat la școală această meserie. Cu un cuvânt: țăranul român e vrednic de orice treabă; și dacă el este înapoiat până și în aface-

rile lui gospodărești, apoi vina nu este a lui ci a conducătorului lui.

Și cine sunt acești conducători?

Nimeni altul decât preotul și învățătorul sătesc.

Ei sunt luminătorii satelor și de aceea lor li se cere ca, prin muncă pornită din toată inima și cu toată iubirea pentru ridicarea țaranului nostru, să iasă într'un cerc mai larg și mai luminos.

A sosit vremea ca preotul român să nu-și mărginească munca pastorală, numai între pereții bisericii. El trebuie cât mai în grabă, să iasă afară, peste pragul bisericii, și peste împrejmuirea cimitirului, și în tot cuprinsul parohiei lui, să se intereseze de traiul țaranului de viața lui, de gospodăria lui și în fine de tot ceea ce contribuie la ridicarea lui *spre a-i face viața mai fericită.*

Preoțimea a unui niam, nu este chemată a chivernisi schelete omenești, ci este datoare a purta grije de om, așa precum l-a făcut pe el Dumnezeu; cu alte cuvinte preotul este dator a se ocupa și de cerințele vieții sufletești a omului și de cerințele de toate zilele ale vieții.

De asemenea și învățătorul sătesc; nu este destul ca el să stea numai de capul școlărilor lui, ci să iasă afară din curtea școlii și în mijlocul sătenilor, să-i învețe cu drag, cum să lucreze cu spor, cum să-și economisească agonisita muncii, cum să-și crească vitele, cum să-și înfrumusețeze grădinile și holdele; cu alte cuvinte, cele ce învață pe copii în școală, să le pue la cei bătrâni în practică.

Nimeni nu cunoaște nevoile poporului mai bine ca preotul și învățătorul satului.

Și apoi și unul și altul au destul timp, afară de slujba preoțească și cea învățătorescă, cum și de interesele lor personale, să se ocupe de soarta țaranilor.

Preotul și învățătorul au frumoasa chemare de a privi și în afară de biserică și școală.

Prin încredere și prin bună înțelegere ei pot face minuni.

Azi, înfrățirea forțelor e mijlocul cel mai puternic de cucerire. Organizarea pe toate cestiunile, prin înfrățirea forțelor e năzuința timpului, e cerința zilei. Însoțirile și tovarășiile ar fi pentru țaranii noștri, rezultatele cele mai fericite ale înfrățirii și aceasta ar trebui să preocupe în deosebi pe conducătorii satelor noastre.

În așa fel se rostește un frate român de peste hotare

în privința însemnătății preotului și învățătorului sătesc.

Este adevărat că înființarea băncilor populare și a asociațiilor țărănești, se datoresc preoților și învățătorilor noștri.

Aceasta este o dovadă pipăită că mulți preoți și învățători lucrează pentru binele poporului.

Recunosc, domnilor, că învățătorii, prin conferințe, au căpătat o pregătire mai bună în ce privește purtarea cuvântului și discutarea diferitelor chestiuni, fie în cercurile culturale fie în școlile de adulți. De aceea, pentru a pregăti și pe preoți, la îndeplinirea acestei sarcini pastorale, i-am obligat a se întruni în cercuri culturale preoțești, cel puțin odată pe lună. Am nădejdea, că pe această cale preoții noștri vor răspunde prin o muncă spornică și în această privință.

Iată, onoraților părinți și domnilor, cum văd Eu rostul preoților și al învățătorilor în o muncă cât mai spornică pentru folosul poporului.

Domnule Inspector general și domnilor revizori.

Veți binevoi a cunoaște că această a noastră întrunire o consider ca un semn bun pentru poporul și țara noastră, prin munca preoțimii și a învățătorimii. Și călăuzit de acest dor, voi fi cu cea mai mare luare aminte Eu și slujbașii mei, ca în sat pacea să fie asigurată din partea preotului și la nevoie nu voi întârzi să iau măsuri contra preotului care s'ar cercă, fie pe față, fie pe căi pezișe, să jignească autoritatea învățătorului sătesc, sau să-l împiedice în îndeplinirea sarcinilor lui. Și nu mă îndoesc că și d-voastră care reprezentați ministerul instrucțiunii, să privegheați foarte de aproape, și la caz de nevoie, să luați aceleași severe măsuri, contra învățătorului care s'ar cercă, fie pe față, fie pe căi piezișe, să jignească autoritatea preotului sătesc sau să-l împiedice în îndeplinirea sarcinilor lui.

Să stăruiți și să convingeți pe învățătorii sătești să se deprindă a găsi în preoți pe prietenii sinceri și pe tovarășii de muncă; ca astfel cu toții să-i vedem iubindu-se unii pe alții, trăind în desăvârșită înțelegere și lucrând cu puteri unite pentru luminarea poporului.

Rog pe Dumnezeu ca munca preoțimii și a învățătorimii, să producă roadele cele mai fericite pentru fericirea poporului nostru românesc.

Dumnezeu să vie în ajutorul lucrului ce începem.

Intervenirile împăraților bizantini în afacerile religioase.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română», Anul XXXIV No. 8).

II.

Nu avem texturi precise cari să ne arate limpede faptul, dar din felurite scrisori ale împăraților și ale episcopilor se poate constată în mod neîndoelnic că episcopii au încercat și în mare parte au dobândit dela împăratul Constantin cel Mare o jurisdicțiune proprie a episcopatului nu numai în afacerile religioase, ci și în cele civile. Chiar de la început creștinii s'au luptat să aibă pe lângă organizațiunea specială a lor, și o specială jurisdicțiune, și astfel să fie scoși de sub puterea tribunalelor obștești ale statului. E de sine înțeles că dând statului o religie nouă, Constantin trebuia să facă o schimbare în întreg domeniul juridic al statului, să reformeze jurisprudența de până atunci și să-o adapteze noilor stări de lucruri. Reforma trebuia făcută progresiv și încet, pentru că păgânismul era încă tare și tradițiile vechi erau prea înrădăcinate, ca să poată fi tăiate dintr'odată, fără să se producă o serioasă turburare a ordinii de stat.

El dădea episcopilor puteri foarte mari, și în dorința sa de a alipi cât mai mult pe creștinii de tron—fiindcă ei, din punct de vedere politic erau partidul dinastic, personal a.

lui Constantin—a scos clerul creștin de sub jurisdicțiunea civilă, dându-le tribunale proprii în cauze religioase, iar episcopilor le dăde chiar jurisdicțiunea civilă, asimilându-i magistraților imperiali, astfel că puteau să pronunțe sentințe în ultima instanță și, ceea ce e mai curios, jurisdicțiunea li se întindea nu numai asupra creștinilor, dar și asupra păgânilor.

Însă aceste două din urmă prerogative, adică pronunțarea de judecăți în ultima instanță și jurisdicțiunea asupra păgânilor au fost două lucruri cari au trecut cu mult dincolo de hotarul bunelor intențiuni ale lui Constantin; ele au dat cauză multor turburări, așa că urmașii lui Constantin au fost siliți să atace aceste prerogative, să le scurteze mereu și chiar să le anuleze. Acest fapt a fost obiectul unei continue fluctuațiuni, și aceasta e cauza că nu știm nimic precis în chestia de care vorbim, fiindcă nu era într'adevăr nimic precis și statornic. Nici nu se puteau preciza multe într'o chestie așa de delicată. Un împărat restrângea oarecare drepturi ale episcopului, al doilea le lărgea, al treilea le desființa, ca urmașul său să le dea iarăși ființă și, poate, nu în forma lor veche, ci într'una nouă, și procesul continuă în modul acesta fără sfârșit.

Episcopii se bazau în lupta lor și pe dreptul câștigat dela Constantin și pe dreptul divin, întemeiat pe evanghelii, și pe tradițiile primelor asociațiuni creștine. Din partea aceasta împărații recunoșteau dreptatea cauzei episcopilor, dar nu o puteau recunoaște dintr'alte motive.

Maiu întâiu, să nu uităm că cei dintâiu împărați creștini n'au renunțat și nici nu înțelegeau care ar fi putut să fie motivul ca să renunțe la calitatea lor de Pontifex maximus. Precum am arătat și în articolul precedent, imperiul roman se dezvoltase într'o formă de guvernământ absolutist, și împăratul era suveran autocrat, suprem legiuitor, suprem judecător, suprem comandant militar și suprem

preot. Toate aceste atribuțiuni formau acea omnipotență care se numea *imperiu*. O comparație, deși nu întru toate exactă, o avem în felul de guvernământ autocrat al imperiului Rusiei, în care țarul are toate atribuțiunile ce le avea un împărat roman. O despărțire a puterii civile de puterea spirituală ar fi periclitat unitatea imperiului; și de aceea nici un împărat al Constantinopolului, până la absolută biruință a creștinilor, după totala înfrângere a păgânismului în imperiul roman de Ost, n'a renunțat la dreptul său de a fi suprem judecător al conștiințelor. E drept că din secolul V, dela împăratul Grațian încoace, împărații renunțau cu totul la titlul de Pontifex maximus, de oarece în inscripții numai găsim nicăeri acest titlu adăugat pe lângă numele împăraților. Aceasta însă nu dovedește că a renunțat și la drepturile desemnate prin acest titlu. Desigur că ar fi fost o curioasă anomalie pentru primii împărați creștini, faptul că pentru o jumătate dintre supușii săi, adică pentru păgâni, el să fie supremul legiuitor și judecător în cele religioase, ca Pontifex maximus, iar pentru cealaltă jumătate, adică pentru creștini, să nu fie, cu toate că religia acestora eră tocmai religia statului, iar statul eră însuși el, împăratul.

Dându-se episcopilor dreptul de a judeca în ultima instanță, fie în afaceri civile, fie religioase, nu se încălcau drepturile coroanei? Nu se făceau stat în stat? Nu erau doi suverani într'acelaș imperiu: autoritatea episcopală și împăratul? Și eră așa de lesne să vie în conflict aceste două autorități!

Nici însuși Constantin n'a înțeles să renunțe la suprema sa autoritate în afacerile religioase ale creștinilor. Și a păstrat titlul de Pontifex Maximus până la moarte. Deși a dat episcopilor drepturi aproape nelimitate, pe timpul domniei lui nu s'au ivit conflicte între autoritatea imperială și cea episcopală, fie că s'au ferit episcopii, spre a

nu compromite dela început drumul ce-l urmăreau, fie că s'a ferit însuși Constantin spre a nu desilusiona pe creștini în marile lor speranțe, fie în urmă că nu s'au ivit ocaziuni pentru conflicte. Însă conflictele trebuiau neapărat să se ivească mai târziu.

Sfântul Ambrosie scrie lui Valentinian cel tânăr astfel: «Părintele vostru, de augustă memorie, a arătat prin vorbele sale și prin faptele sale că trebuie lăsată judecata cauzelor bisericești aceluia ce nu este nici mai inferior prin oficiul său, nici cu drepturi mai puține, ceea ce voeă să spue că e treaba preoților a judeca pe preoți. Dar când ai auzit vreodată, prea îndurătorule împărat, că laicii pot decide în materie de credință? Dacă răsfoim scripturile sfinte, și scrierile sfinților părinți vedem că episcopii judecă pe împărați, iar nu împărații pe episcopi». Din rândurile acestea se vede limpede situația pe care voiau să o ia episcopii față de împăratul, dar eră oare cu puțință? Episcopul este deci «acela ce nu e nici mai inferior prin oficiu» adică are acelaș rang cu împăratul, e un suveran în domeniul său, și iată statul în stat, și e acela «care nu e cu drepturi mai puține» decât împăratul. Se înțelege că aceste drepturi sunt de origină divină. Dar și drepturile împăratului sunt tot de origină divină, căci el e un «ales a lui Dumnezeu» așezat pe tron prin directa intervenire a lui Dumnezeu, și iată deci suverani într'acelaș stat, amândoi așezați în tronul lor printr'un drept de origină divină. Numai atât că episcopul, pe lângă voea divină atârnă foarte mult de voea lumească a împăratului.¹⁾

Intransigența lui Ambrosie este expresiunea multor si-

¹⁾ Alegerea episcopilor eră un drept al poporului. Dar eră numai fictiv. Nici un episcop nu se alegea fără consimțământul împăratului. Cazuri ca a lui Ambrosie din Milan și a lui Hrisostom în Constantinopol, nu s'a mai repetat. Se vorbește și de alte asemenea cazuri, când poporul a aclamat ales pe un episcop, dar de multe ori erau înscenări ale împăraților.

noade din Occident, ale căror sforțări au fost neconținut îndreptate spre o absolută independență a clerului de puterea laică. Clerul din Occident a reușit în urmă să se scuture cu totul de autoritatea imperială, și prin marea ruptură dintre răsărit și apus, Papa a ajuns într'adevăr Pontifex maximus al creștinilor de sub a lui jurisdicțiune, supremul judecător al conștiinților ș'a izbândit nu numai în ceea ce doreau episcopii din Orient, nu numai independența absolută a bisericii în propriile ei afaceri, ci a ajuns și la supunerea sbsolută a puterii laice sub puterea spirituală, și de aici la acea fatală putere lumească, încât Papa nu mai eră suveran alături cu suveranii statelor, ci omnipotentul autocrat al regilor și al împăraților. Culmea celor urmărite de Papi a fost marea biruință asupra împăratului Enric IV. Atât de tenace a fost stăruința Papiilor în urmărirea puterii lumești, în cât a ajuns la o așa temeritate, cu toate că așa numiții împărați romani, a căror serie începe cu Carol cel Mare, erau investiți cu toate drepturile ce le aveau împărații Romei, după *Lex Regia*, și cu aceleași prerogative, și deci erau de drept și pontifici maximi. Dar aici, în lupta ce a dus'o pontificele maxim din Roma, Papa, cu pontificele maxim care eră împăratul, acest din urmă a rămas strivit.

M. P.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțumiri publice obștei locuitorilor din comuna Stroiști jud. Vâlcea, care prin stăruința preotului D. Ionescu parohul respectiv a procurat bisericii din acea comună următoarele obiecte: 23 candelargint de China în valoare de 368 lei. O Evanghelie îmbrăcată în argint de china 108 l, O Evanghelie simplă 160 lei. 3 cădelnițe de metal 100 lei. 1 policandru de metal 350 lei. 1 Epitaf 70 lei. 7 sfeșnice metal pentru sf. masă 105 lei O pereche cununii 18 lei. 3 miruitoare 6 lei. 3 treplote 5 lei. 1 chivot 40 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Statie Gh. Ciortan arhitect din București, care a dăruit bisericii filiale din satul Lupoia parohia Roșița, jud. R. Vâlcea, un policandru de alamă masivă cu 12 lumânări în valoare de 400 lei și a ajutat și la reconstruirea sus zisei biserici.

Invățătorul N. Lungulescu din comuna Mărășești depunând o lăudabilă muncă și stăruință în reconstruirea bisericii din Mărășești, jud. R. Vâlcea i se aduc mulțumiri publice spre îmbărbătarea și altora în astfel de fapte creștinești.

Se aduc mulțumiri publice D-nei Maria Coloni proprietară în comuna Deveselu jud. Romanați, care cu cheltuiala sa a reclădit biserica din acea comună, a înzestrat-o cu tot mobilierul, odoarele, vestminte. sf. vase și cărțile de ritual necesare serviciului divin.

Epitropia bisericeii Sf. Nicolae din comuna Brastavăț, jud. Romanați, aduce, public, viile sale mulțumiri d-lui Crigorie Șt. Pleșa, proprietar, care a contribuit cu 50 lei la procurarea unui chivot și unei cruci de argint. Obștii satului, se aduc de asemenea mulțumiri, fiindcă a completat suma trebuincioasă la cumpărarea acestor obiecte bisericesti.

Se aduc mulțumiri publice. obștei locuitorilor din Cârbești jud. Gorj, cari au contribuit cu suma de lei 225 pentru cumpărarea unui rând de vase sfinte și un chivot. Precum și persoanelor: D-nul Const. Trăncău o Evanghelie în valoare de 17 lei. D-nul Ștefan Keia ofițer în rezervă un Liturgier 6,50, care le-au dat pentru biserica filială sf. Nicolae din aceiași comună D nul Ilie Alexandrescu învățător o Cazanie nouă 4 lei. D-nul Alexandru Babu, un botezător 10 lei. D na Stanca T. Șendroiu

o Evanghelie 17 lei, și D-nul Ioan C. Militaru o cruce 40 lei, care au binevoit a le da pentru biserica filială Cârbești.

Se aduc mulțumiri D-lui Andrei Noica, arendașul moșiei Comunei Răsuceni, jud. Vlașca, care a donat bisericii parohiale cu hramul Sf. Nicolae din acea comună, un mare clopot în valoare de lei 540.

Se aduc mulțumiri D-lui Gh. Iliescu-Măciucă proprietar și D-lui Tănase Vasilescu arendași, cari au contribuit cu suma de lei 250, la reparațiunea bisericii parohiale din com. Frasin jud. Vlașca.

Se aduc mulțumiri publice cuviosului Ieromonah Ioil Lascu, Superiorul Sf. Schit Iezeru (R.-Vâlcea) care a donat acelu Sf. Schit, suma de lei 250, cu care sumă s'a făcut îmbunătățiri la numitul Sf. Schit și la gospodăria lui. De asemenea D-lui N. OGREZEANU care a dăruit bisericii Sf. Schit, 3 perdele la icoanele împărătești și două poale pentru iconostas și proscomidie, cum și o candelă de metal. D-lui FIRU N. POPESCU, din Craiova, care a dăruit o cădelniță de alamă. D-lui IORGU DUMITRESCU din comuna Podu-Bărbierului gara Ghergani, care a dăruit mai multe poale pentru strane și sf. Prestol și D-lui CĂPITAN STANOMIRESCU pensionar, din Craiova, care a donat 2 sfeșnice de lemn portative.

Se aduc mulțumiri D-lui Gavril Popovici, functionar la Gara Vălenii-de-Munte, Jud Prahova, care a dăruit bisericii „Mănăstirea“ un costum complet vestminte preoțești, anume: Știhar, Felon, Epitrahir, Rucavițe, Brâu și un rând acopereminte pentru Sfintele Vase, toate în valoare de lei 400.

Se aduc mulțumiri d-lui Gh. Negoescu enoriaș al bisericii parohiale cu hramul Adormirea Maicei Domnului din parohia și comuna Ghinești, județul Dâmbovița, care a binevoit să doneze acestui Sf. Lăcaș o Sf. Evanghelie și icoana Sf. Nicolae în valoare de 140 lei.

Se aduc mulțumiri D-nei Ecaterina P. Andreescu care a donat două scaune de Marsilia și d-lui Teodor Hagiuc care a donat două prapure și o cruce de lemn în valoare de 85 lei bisericii parohiale Sf. Dumitru din urbea Huși.

Se aduc mulțumiri d-lui Arhitect Carol Nemsovici din Turnu-Severin care a binevoit să dăruiască Epitropiei bisericii parohiale Maioreasa cu hramul Adormirea Maicei Domnului din localitate două tuburi de ciment pentru scurgerea apei, în valoare de 100 lei.

Se aduc mulțumiri publice d-lui Paul Teodor și soției sale Eugenia, din urbea Rotoșani, pentru că au donat bisericii parohiale Sf. Ioan Botezătorul din acea urbe, un frumos acoperemânt pentru Sf. masă.

Se aduc mulțumiri publice Preotului Dimitrie Apostiu și Epitropului M. Balaucă, cari au binevoit a contribui cu suma de 250 lei pentru împrejmuirea bisericii parohiale din Buzeni jud. Botoșuni.

Se aduce mulțumire publică D-lui Alexandru Stârcea proprietar, care a binevoit a donă bisericii filiale Adormirea din parohia Verpolea jud. Dorohoi, un policandru în valoare de 100 lei.

Se aduce mulțumire publică D-nei Melința Stroici, care a binevoit a oferi suma de 200 lei. cu care s'au reparat vestmintele bisericii filiale „Cuvioasa Parascheva“ din orașul Botoșani.

Biserica filială din căt. Vlădiceni parohia Bucium jud. Iași încă din anul 1902 ajungând în o stare completă de ruină și în anul 'expirat 1909, reconstruindu-se din nou și împodobindu-se cu toate obiectele necesare de către piosul creștin D-nul Nicolai Gheorgiu, comerciant și epitrop acestei parohii din anul 1894 pentru care a cheltuit suma de 37 326 lei și fiind răsplătit cu medalia „Răsplata muncii pentru biserică“ clasa I-a în anul 1909. Pentru această faptă lăudabilă și vrednică de neuitat se aduc mulțumiri publice d-lui N. Gheorghiu și soției d. sale Eufrosina.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane cari au contribuit cu bani la procurarea mai multor obiecte liturgice pentru biserica filială din satul Găureana, parohia Dolina județul Botoșani și anume: Maria Gh. I. Chiriță, cu 30 lei pentru o cădelniță de argint de China; Gh. M. Sumanariu cu 20 lei, P. Budeanu și I. Gheorgiu cu câte 10 lei, Isidor Kuper 5 lei și C. Grădinaru cu 3 lei, cu care s'a cumpărat o lespede de marmură pentru Sf. masă.

Se aduc mulțumiri publice D-lui P. Sărățanu care a donat 100 de duzi în val. de 60 lei, cari s'au plantat în curtea bisericii parohiale Sf. Ierarh Nicolai din parohia Popăuți orașul Botoșani. Asemenea următoarelor persoane cari au dăruit cărți pentru biblioteca acelei parohii și anume: D-ra Hanrieta Cernescu 2 volume, Pr. N. Dărângă 2 volume, I. Făureanu 3 volume, Elena Preotul V. Dimitriu 35 volume, Dr. D. Galianu 4 volume, Administrația Cassei Bisericii 50 volume și Academia română 39 volume.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Bisericii Autocefale Ortodoxe Române

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pânză.		Cheltuieli de Transport.	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
1	Acatister	1	50	4	50	8	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
3	Arhieraticon.	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	—	50
7	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1	80
8	Canonul, Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	50
9	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
10	Carte de Rugăciuni, ediție de lux, din 1899	1	—	3	—	2	—	—	50
11	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
12	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	8	—	—	60
13	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	8	—	9	—	5	50	—	80
14	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
15	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
16	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
17	Invățătura creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
18	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
19	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
20	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
21	Mineele (un corp).	100	—	160	—	130	—	6	—
22	Un volum din Minee	10	—	—	—	—	—	1	80
23	Monastirile și Bisericele din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
24	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	80
25	Octoihul cel mare.	18	—	25	—	21	—	1	80
26	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	1	80
27	Orologiu cel mic	8	50	6	50	5	30	—	80
28	Panihidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
29	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
30	» Sf. Dumitru Isvorătorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	50
31	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
32	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
33	» Sf. Paraschiva	—	80	—	—	—	—	—	50
34	Predicator (fragment) de In. Moisiu	—	50	—	—	—	—	—	50
35	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
36	Psaltirea mică,	1	—	3	—	2	—	—	60
37	Rânduiala Proscomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	80
38	Slujba Invierei	2	—	5	—	8	80	—	60
39	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	8	80	—	60
40	Slujba Sfințirii Steagului unei Corporațiuni	—	50	—	—	—	—	—	35
41	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
42	Șease-zeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

A eșit dela tipar Calendarul pe 1011, de perete. Se vinde cu 10 bani foaia. La o sută de foi se dă rabat 30%.

MITROPOLIA A UNGRO-VALAHEI, tipărită în mai multe culori, și se vinde cu o lei șutze de cărți.

50
10
10
20
50

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și piază.		L.	B.
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
44	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
45	Tipic bisericesc	8	50	7	50	6	—	—	80
46	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
47	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
48	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	180
49	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
50	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Evangheliști pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
52	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registrelle pentru contabilitatea epitropiilor bisericesti se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, si se trimet franco. O coală buget sau cont. cerute în plus, costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu **5 lei suta.**

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime, Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului și Sfinții Voievozi*, format mare și mic, lucrate artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu **30 bani** cele mari și **20 bani** cele mici. Cererile să se adreseze acelei Librării.

Cheltuelile de transport sânt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericesti dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, *cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți*, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunei, și a Administrației Cassei Bisericeii,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sânt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, *fără cheltueli de transport.*

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Mărci postale și timbre fiscale nu se primesc.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de priimirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhiereu Melește Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

De luat în seamă

BISERICA

ORTODOXA ROMÂNĂ

REVISTA PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL

INV: 208

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCUREȘTI
BIBLIOTECA "DIMITRU STĂNILGAE"
Secția Teologică

COTA: PT-4

Acte Oficiale. Regulamentul de procedură asupra apelului preoților și diaconilor la Sf Sinod în caz de caterisire și pentru judecarea membrilor aleși ai Consistoriului Superior Bisericesc.

I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei. Epistolă Pastorală.

C. Erbiceanu. Judecata și condamnarea la răstignire a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

P. G. Un moment cultural la Administrația Cassei Bisericii.

P. S. Episcop al Argeșului. (Traducere). Cugetări asupra Chestiei unirei Bisericii.

I. Mihălcescu. Mărturii despre prezența și intervenirea lui Dumnezeu în natură și în istorie.

Drag. Demetrescu. Așezămintele Sfinților Apostoli și Scrierile de origine Apostolică în legătură cu ele.

Badea Mangâru. Unirea vechilor catolici cu Biserica Creștină Ortodoxă a Orientului.

C. Influența moralei Creștine asupra fericirii societății.

M. P. Intervenirile împăraților bizantini în afacerile religioase.

Arhim. I. Scriban. Pentru ce Biserica Rusă a osândit pe Tolstoi?

Oficiale. Mișcarea în personalul clerical din țară.

D. Diverse.

Oficiale. Donațiuni.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1911.

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*” se compune din: *P. S. Arhiepiscopul Calistru Bârlădeanu*, *D-nii, C. Erbicănu*, *Dr. Petru Gârboviceanu*, *Dr. Mih. Popescu*.

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanul*, Directorul Tipografiei și Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe cîte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama de-a dreptul *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanul*, Directorul Tipografiei.

Scrisori nefrancate nu se primesc

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista „*Biserica Ortodoxă Română*” se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vîndare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I. P. S. Iosif Gheorghian. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrate, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindînd pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu.

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. 10 b.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericesti*» Prețul 1 leu.

Evangelia sau Viața și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călduza Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. 5 l.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

De același: *Duminica, Botezul și Ierarhia Bisericească după Adventiști*. Prețul 0,80.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Cane. Prețul 12 lei.

Noul Testament, partea I, Evangheliile, de P. S. Sofronie Craioveanu. Prețul 4 lei.

Curs de Drept Bisericesc de I. S. Berdnikov, tradus de Silvestru Bălănescu, Episcop al Hușilor. Pr. 7 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani.

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Libera Cugetare și Cugetarea liberă. De Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 1 leu.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diclescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: *Monastirea Strâmba*. Prețul 2 lei.

De același: *Monastirea Polovragi*. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

ACTE OFICIALE.

CAROL I.

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate.

Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și instrucțiunii sub No. 32.582;

Văzând jurnalul consiliului Nostru de miniștri cu No. 1697, încheiat în ședința sa dela 23 Noemvrie 1910.

Potrivit votului Sf. Sinod din ședința sa dela 28 Octomvrie 1910.

Am decretat și decretăm:

REGULAMENTUL

De procedură asupra apelului preoților și diaconilor la Sf. Sinod în caz de caterisire și pentru judecarea membrilor aleși ai Consistoriului Superior Bisericesc

CAPITOLUL I.

Art. 1. Preoții și diaconii osândiți de consistoriile spirituale la caterisire, pot face apel la Sf. Sinod (can. 12 Cartagena).

Art. 2. Apelul se face în termen de o lună de zile, socotindu-se dela înmânarea sentinței.

Art. 3. Apelul se va face prin petițiune adresată Mitropolitului Primat, președinte al Sf. Sinod.

Art. 4. Apelul ca să fie valabil trebuie: a) să fie însoțit de o declarațiune de nemulțumire față de sentința consistoriului spiritual, sau a Consistoriului Superior Bisericesc; b) să fi fost făcut în termenul indicat la art. 2 din acest regulament, și c) să fie însoțit de o copie depe sentința consistoriului spiritual, sau a consistoriului superior bisericesc. Copia se face pe o coală de 2 lei.

În apel nu se va primi nici o cerere nouă, privitoare la altă chestiune, care nu s'a făcut la prima instanță.

Art. 5. Primindu-se apelul, președintele Sf. Sinod cere, prin chiriarul respectiv, dosarul cu actele cari au servit la judecarea procesului.

Art. 6. Directorul cancelariei Sf. Sinod înregistrează petițiunea de apel și dă apelantului chitanță, în care se indică ziua primirii apelului.

Art. 7. În intervalul sesiunilor Sf. Sinod, directorul cancelariei studiază toate actele în cauză, prevăzute la art. 4 și 5 din prezentul regulament și observă validitatea sau nevaliditatea temeiurilor apelantului, dacă are sau nu dreptul de apel; de se află sau nu veri-o neregularitate în procedura consistoriilor; adună toate științele necesare la completarea instrucțiunii și despre toate referă Mitropolitului Primat, președinte al Sf. Sinod.

Art. 8. Mitropolitul, Primat, președinte al Sf. Sinod, la deschiderea Sf. Sinod, trimite referatul directorului, dimpreună cu actele în cauză, la comisiunea de petițiuni aleasă de Sf. Sinod, spre a și da avizul.

Art. 9. Comisiunea, studiind referatul directorului, dosarul și cererea de apel, vine cu raport la Sf. Sinod.

Art. 10. Comisiunea studiind actele referitoare la apel, dacă găsește că judecata s'a făcut în regulă, cu aplicarea Sf. Scripturi, a tradițiunii, a canoanelor și a legilor și regulamentelor pentru disciplina bisericească, opinează la respingerea apelului.

Art. 11. Dacă însă comisiunea Sf. Sinod găsește că nu s'au îndeplinit formele de procedură și că nu s'a ținut seamă de sfintele canoane și de legile și regulamentele bisericești, atunci opinează la casarea sentinții și la trimiterea actelor la Consistoriul superior bisericesc, spre a judeca procesul din nou.

Art. 12. Hotărârea Sf. Sinod, președintele său o comunică, atât apelantului cât și chiriarhului respectiv și ministerului de culte, spre executare în părțile referitoare.

Art. 13. Reformarea opiniunii din prima instanță, prin Consistoriul Superior Bisericesc, nu atrage nici o responsabilitate asupra primilor judecători.

CAPITOLUL II.

Judecarea preoților și diaconilor caterisiți, la Consistoriul Superior Bisericesc în apel.

Art. 14. Primindu-se la Consistoriul Superior Bisericesc actele împreună cu dosarul condamnatului la caterisire, de Sf. Sinod, se rânduește la comisiunea aleasă pentru judecarea preoților și diaconilor.

Art. 15. Comisiunea studiind actele se constituie în tribunal bisericesc, alegând din sânul său un președinte.

Comisiunea aceasta poate lucra în permanență.

Art. 16. Președintele comisiunii chiamă în judecată pe pârît și citează martori conform art. 33—38 din prezentul regulament.

Art. 17. La termenul hotărît se prezintă pârîtul împreună cu martorii părților.

Art. 18. Pârîtul se poate apăra singur sau printr'un apărător cleric hirotonit, care nu face parte din Consistoriul Superior Bisericesc.

Art. 19. După ascultarea martorilor și a apărării, comisiunea își formulează deciziunea sa, pe care cu osebit raport, o aduce la Consistoriul Superior Bisericesc.

Art. 20. Citindu-se în ședința Consistoriului Superior Bisericesc, a membrilor aleși, raportul și deciziunea comisiunii de judecată, consistoriul decide asupra concluziunilor raportului.

Art. 21. Deciziunea Consistoriului Superior Bisericesc se înaintează Sf. Sinod spre ratificare și aprobare.

Art. 22. Sentința rămânând definitivă se aduce la îndeplinire prin chiriarhul respectiv.

Art. 23. În caz când și Consistoriul Superior Bisericesc opinează pentru caterisire, sentința se aduce și la cunoștința Ministrului de culte și instrucțiune, spre a șterge pe cel caterisit din statul clerului.

CAPITOLUL III

*Procedura în materie de judecată
bisericească în fața Consistoriului Superior Bisericesc,
a membrilor aleși.*

Art. 24. Pentru judecarea membrilor aleși, se institue un tribunal compus din membrii comisiunii de judecată, a Consistoriului Superior Bisericesc, sub președenția unuia din cei trei membri ai comisiunii.

Art. 25. La proces, chiriarhul să fie reprezentat prin revizorul eparhiei sale, și ministerul prin defensorul bisericesc.

Art. 26. Acest tribunal, în caz de trebuință, va lucra în permanență.

Art. 27. Comisiunea de judecată a Consistoriului Superior Bisericesc va judeca și pedepsi în primă instanță pe membrii săi aleși, în tot timpul cât vor funcționa în această calitate, pentru abaterile lor bisericești, cum și pentru vinele prevăzute la art. 21 din legea clerului mirean și art. 118 din regulamentul acelei legi.

Art. 28. Atât prea sfințiți chiriarhi cât și onor. minister de culte și instrucțiune pot a trimite în judecata comisiunii de judecată a Consistoriului Superior Bisericesc pe membrii aleși.

Art. 29. La trimiterea lor în judecată se va observa aceeași normă de urmat ca și la trimiterea în judecata spiritualului consistoriu, atât în ce privește cercetarea cazului care se va face de preasfințiții chiriarhi sau ministerul de culte cât și în ce privește chemarea în judecată, care se va face de președintele comisiunii de judecată a Consistoriului Superior Bisericesc.

Art. 30. Foștii membri ai Consistoriului Superior Bisericesc, cari vor fi judecați de spiritualele consistorii, vor avea dreptul pe apel înaintea Consistoriului Superior Bisericesc, contra hotărîrilor pronunțate de acele consistorii.

Art. 31. Apelul se va înainta înalt preasfințitului Președinte al Sf. Sinod, care va urma aceeași cale ca și în chestiunea apelului diaconilor și preoților judecați de spiritualele consistorii.

Cererea de apel va fi însoțită de o copie, pe o coală

timbrată de 2 lei, după hotărîrea spiritualului consistoriu.

Chemarea în judecată se va face de preşedintele comisiunii de judecată a Consistoriului Superior Bisericesc.

Art. 32. Preşedintele comisiunii de judecată a Consistoriului Superior Bisericesc, primind dela preasfinţitii chiri-arhi sau de la onor. minister de culte, actele de darea în judecată a vreunui membru ales, va proceda la citarea părţilor împricinate, spre judecare.

Art. 33. Citaţiunile vor cuprinde numele exact al celui chemat, comuna, plasa şi judeţul în care îşi are domiciliul, ora şi ziua pentru care este chemat, cum şi calitatea pe care o are în proces.

Art. 34. Acelaş mod de redacţie se va întrebuiţi şi la citaţiunile martorilor.

Art. 35. Acuzatului membru ales, chemat spre judecare, în prima instanţă, înaintea Consistoriului Superior Bisericesc, odată cu citaţia i se va trimite şi o copie de pe raportul şi depe procesul-verbal, redactate de persoana însărcinată cu cercetarea cazului.

Art. 36. În toate cazurile, citaţiunile se vor înmâna părţilor prin protoereul respectiv, sub luare de dovadă sau în lipsă dela domiciliu a persoanei citate, prin dresare de proces verbal, constatator că citaţia s'a dat veriunii casnic al său, sau în lipsa acestora s'a lipit pe uşa casei sale.

Art. 37. Dovezile de predarea citaţiunilor, cum şi procesele-verbale de lăsarea lor la domiciliu se vor înainta preşedintelui comisiunii de judecată a Consistoriului superior bisericesc; lipsa lor din dosare atrăgând după sine amânarea procesului.

În caz când părţile citate sunt faţă la proces, comisiunea de judecată decide asupra amânării.

Art. 38. Comisiunea de judecată a Consistoriului Superior Bisericesc pentru judecarea proceselor, ce i se trimit conform art. 31 din prezentul regulament, ţine şedinţe în permanenţă, ori de câte ori i se prezintă procese spre judecare, conform art. 26 din regulamentul de faţă.

Art. 39. Conducerea desbaterilor o va avea preşedintele comisiunii de judecată, care ţine şi buna rânduială.

Art. 40. Dacă părţile împricinate ies din marginile buneii cuviinţe, vor fi chemate la ordine pentru prima oară şi li se va lua cuvântul a doua oară.

Pentru cazuri grave președintele comisiunii de judecată va deschide acțiune contra celui vinovat.

Art. 41. Această acțiune se va judeca imediat de comisiunea de judecată, care va hotărî asupra cazului cu aprobarea președintelui Consistoriului superior bisericesc, sub rezerva ratificării ei de către Sf. Sinod.

Art. 42. Pentru stricta observare a ordinii și a liniștii la judecarea proceselor, președintele comisiunii de judecată va putea să ceară concursul forței publice mai înainte chiar de a deschide ședința.

Art. 43. În ziua fixată pentru judecată, părțile împrișinate se vor chema din ordinul președintelui comisiunii de judecată, după numirea lor, de către unul din secretari, prin unul din servitorii Consistoriului.

Art. 44. Dacă una din părți lipsește, procesul se poate judeca, dacă partea prezentă stăruiește pentru judecare.

Dacă lipsesc ambele părți, judecarea procesului se va amâna, afară de cazul când există deja o condamnare civilă definitivă și când judecata se va face după actele din dosar.

Art. 45. La o adoua chemare procesul se va judeca, chiar dacă părțile lipsesc, pe temeiul actelor din dosar.

Despre aceasta se va comunica părților prin citații, spre a ști că judecata se va roști și în lipsa lor.

Art. 46. Hotărîrea dată în lipsa pârîtului sau a apelantului, nu se înaintează Sf. Sinod spre ratificare decât după zece zile, după ce i s'a comunicat acuzatului sau apelantului rezultatul hotărîrii și a cerut comisiunii de judecată judecarea din nou a pricinii sale.

Acest caz, părțile se vor cita pentru un nou termen și se va face o nouă judecată.

Art. 47. Acuzarea în fața comisiunii de judecată se va face de reprezentantul chiriarhului sau al ministerului.

Art. 48. Persoanele date în judecata comisiunii de judecată, atât în prima instanță cât și în apel, pentru cazurile prevăzute la art. 27 din acest regulament, vor putea fi asistate de un apărător.

Art. 49. Acest apărător va fi cleric hirotonit și va fi ales de către pârît din membrii clerului, nu însă dintre membrii Consistoriului Superior Bisericesc.

Art. 50. La înfățișare, președintele comisiunii de jude-

cată va da cuvântul mai întâiu reclamantului «în prima instanță» sau apelantului «în apel».

Art. 51. Fiecare parte are dreptul ca să vorbească de două ori.

În caz de trebuință, președintele comisiunii de judecată poate acorda cuvântul și de mai multe ori.

Pârîtul va avea totdeauna cel din urmă cuvântul.

Art. 52. Părțile împricinate, acuzarea și apărarea, nu pot aduce în debateri decât chestiuni cari se referă la cauza în debateri.

Art. 53. Apărarea făcută personal sau prin apărători, va fi verbală sau scrisă.

Când este verbală se vor lua note depe dânsa și se vor consemna în procesul-verbal al ședinței.

Când este scrisă atunci după ce se va citi, se va consemna de persoana în drept și se va anexa la dosarul cauzei.

Art. 54. Părțile pot fi obligate, de către comisiunea de judecată, ca să depună concluziuni scrise la închiderea debaterilor.

Art. 55. Dacă comisiunea de judecată va fi luminată asupra cazului supus judecării, președintele comisiunii va declara debaterile închise.

Art. 56. Când comisiunea de judecată, are să judece pe un membru ales în prima instanță, atunci pentru dovedirea vinei de care este acuzat, în ce privește probele și mărturiile, va proceda după dispozițiunile din regulamentul de aplicarea legii clerului, art. 183—214, ținându-se seamă și de dispozițiunile prezentului regulament, în ce privește acuzarea și apărarea.

Art. 57. Când are să judece cazuri de apel ale foștilor membri aleși contra hotărârilor consistoriilor eparhiale, sau ale preoților și diaconilor caterisiți de consistoriile eparhiale și trimise de Sf. Sinod spre a se judeca din nou, atunci pentru dovedirea vinei va fi în deajuns depunerile martorilor făcute sub prestare de jurământ înaintea primei instanțe și cercetarea întregului dosar al cauzei.

În caz când ar fi nevoie de un supliment de anchetă se va putea cita un număr restrâns de martori.

Art. 58. Comisiunea de judecată, după ce va judeca ca-

uza trimisă judecății sale, va da deciziunea întemeiată pe actele din dosar și după convingerea ce și-a format din desbaterile urmate.

Art. 59. Decizia dată va fi întemeiată pe sf. canoane, pe legile și regulamentele bisericești aplicate la cauza judecată.

Art. 60. Deciziunea se va da cu majoritatea voturilor membrilor comisiunii de judecată.

În caz de paritate de voturi președintele decide majoritatea, dacă însă se abține dela vot, paritatea de voturi însemnează achitarea.

Art. 61. Pentru orice caz judecat se va încheia un proces-verbal în care se va cuprinde dispozitivul deciziei.

Dacă motivele deciziei nu s'au redactat odată cu dispozitivul, ele se vor întocmi în termen de cel mult opt zile dela pronunțarea ei.

Pentru redactarea deciziei în întregime, președintele comisiunii de judecată va însărcina pe unul din membrii comisiunii care a luat parte la judecată.

Art. 62. Deciziunea semnată de membrii cari au judecat și pronunțată în public are toată puterea legiuită și nici un membru nu-și mai poate retrage semnătura.

Art. 63. Redactarea deciziei se va face după norma stabilită prin art. 225 și 226 din regulamentul legii clerului, cu observarea dispozițiilor prezentului regulament, privitoare la acuzare și apărare.

Art. 64. Deciziunile asupra judecării membrilor aleși ai Consistoriului Superior Bisericesc fiind date în prima instanță, vor prevedea termenul de apel, care nu va trece peste două luni dela comunicare.

Apelul se va adresa în acest termen Sf. Sinod, spre a-l avea în vedere la ratificarea deciziei.

Art. 65. Deciziunile asupra judecării în apel a foștilor membrii aleși vor fi date cu dreptul de recurs la Sf. Sinod, tot în termenul de două luni dela comunicare.

Aceste recursuri se vor adresa Sf. Sinod, spre a le avea în vedere la ratificarea deciziei.

Art. 66. Deciziunile comisiunii de judecată după ce vor fi aprobate de Consistoriul Superior Bisericesc, vor fi înaintate Sf. Sinod spre ratificare.

Ele vor fi ratificate dacă nu vor contrazice sf. canoane și legiurile bisericești în vigoare.

Art. 67. Deciziunile comisiunii de judecată, ratificate de Sf. Sinod, se vor aduce la îndeplinire de către prea sfinții chiriarhi respectivi; iar când urmează din ele suprimarea sau suspendarea lefei, de către ministerul cultelor și instrucțiunii.

Art. 68. Comisiunea de judecată, pe temeiul sf. canoane, a legilor și regulamentelor în vigoare, după gravitatea cazurilor, prin deciziunile sale, poate aplică persoanelor bisericești pedepsele prevăzute în regulamentul Sf. Sinod și în regulamentele de aplicare a legii clerului mirean art. 234—254 inclusiv.

Art. 69. Deciziunile comisiunii de judecată vor fi definitive și executorii numai după ce vor fi ratificate de Sf. Sinod.

Art. 70. Condamnarea definitivă a unui diacon sau preot la caterisire, va fi comunicată și ministerului de culte și instrucțiune de către Înalt Preasfințitul Președinte al Sf. Sinod, spre a dispune pe de o parte ștergerea lui din tabloul preoților și a diaconilor țării; iar pe de alta spre a publică prin *Monitorul Oficial* și revista *Biserica Ortodoxă Română* excluderea din cler a celui caterisit.

Clericii caterisiți, rămânând simpli mireni, cad în prevederile legii recrutării în armată.

Art. 71. Părțile împricinate pot recuză direct sau prin apărători, pe orice membru al comisiunii de judecată, urmând întru aceasta dispozițiunile din art. 289—297 inclusiv din regulamentul legii clerului mirean.

În acest caz Președintele Consistoriului Superior Bisericesc va delega pe unul din membrii aleși pentru completarea comisiunii de judecată.

Prezentul regulament s'a votat în unanimitate de Sf. Sinod, în ședința din 28 Octombrie 1910.

† Președinte, *Athanasie Mitropolit Primat.*

Dat în București la 2 Decembrie 1910.

CAROL.

Ministrul Cultelor și Instrucțiunii,
Sp. Haret.

No. 3.521.

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate.

Asupra raportului ministrului Nostru Secretar de Stat la departamentul Cultelor și Instrucțiunii sub No. 32.580/910;

Văzând jurnalul sub No. 1698 al consiliului Nostru de miniștri, încheiat în ședința dela 23 Noemvrie 1910;

Potrivit votului Consistoriului Superior Bisericesc din ședința sa dela 20 Octomvrie;

Am decretat și decretăm:

Modificarea art. 190 și 213 din regulamentul pentru punerea în aplicare a legii asupra Clerului Mirean și Seminarilor, capitolul: «Procedura în materie de judecată bisericească».

Art. 190 va avea următorul cuprins:

«In cazurile dela alin. II și III ale art. 189, persoanele cari invoacă martori, vor comunica Consistoriului, cu cel puțin o lună înainte de data fixată pentru judecată, lista martorilor, care în nici un caz nu va cuprinde mai mult de trei martori pentru fiecare parte.

«In această listă se va arăta limpede numele și pronumele acestor martori, profesiunea și domiciliul lor».

Art. 210 și 211 se suprimă.

Art. 213 va avea următorul cuprins:

«In caz când martorii din diferite împrejurări de forță majoră, nu se pot prezenta în instanță, Consistoriul va delega un cleric să le ia depunerile la localitate, tot sub prestare de jurământ.

«Cheltuelile de transport a persoanei delegate vor fi în socoteala intimașilor».

Dat în București la 3 Decemvrie 1910.

CAROL.

Ministrul Cultelor și Instrucțiunii,
SP. HARET.

No. 3568.

CONSISTORIUL SUPERIOR BISERICESC AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE
ORTODOXE ROMÂNE

Prea Sfințite,

Am onoare a Vă comunica, că Consistoriul Superior Bisericesc în ședința din 11 Mai a. c., în vederea raportului comisiunii de petițiuni privitor la suplica preotului Gh. Chirică și Ioan Andreiu, profesori de religie la liceul din Ploești, prin care arată propaganda ce fac vrăjmașii Bisericii noastre ortodoxe, a aprobat atât concluziunile raportului comisiunii, care se înaintează pe lângă aceasta în copie, cât și următoarele propuneri: 1) Ca preoțimea noastră să lucreze pentru luminarea poporului de a nu-și mai da copiii în școalele, cari urmăresc propagandă contrară Bisericii noastre; 2) Să formeze pe copii printr'o bună educațiune; 3) Să se intervină la D-nul Ministru ca în școalele străine să se învețe limba română, istoria patriei, religia ortodoxă, și în Duminici și sărbători, copiii ortodoci să fie duși la biserica ortodoxă și 4) Să se aleagă un membru din Consistoriul Superior Bisericesc, care să supravegheze ce se face în școale cu învățământul religios.

În vederea votului dat de Consistoriul Superior Bisericesc, am onoare a Vă trimite și broșurile primite pe lângă suplica înreg. la No. 27/910, precum și suplica în copie și Vă rog să bine-voiți a le pune la dispozițiunea Comitetului redactor al Revistei «Biserica Ortodoxă Română» spre a se conforma votului dat de Consistoriul Superior Bisericesc în ceea ce-l privește.

Primiți, Vă rog Prea Sfințite, ale mele întru Hristos frățești îmbrățișări.

Președinte, *Athanasie Mitropolit Primat.*

Director, *Icon. Ovidiu Musceleanu.*

* * *

Înalt Prea Sfințite Stăpâne,

Comisiunea de petițiuni a Consistoriului Superior s'a ocupat cu descrierea ce fac doi profesori de religie la liceul din Ploești, prin suplica ce a înaintat acestui înalt

corp bisericesc, relativă la propaganda ce fac sectarii religiilor străine, ca: Protestanți, Catolici, Adventiști, Anabapțiști, Pocăiți, Sabatiști etc., spre a trage la credințele lor pe locuitorii indigeni români ortodoxi, profitând de neglijența cu care se instruește tineretul în studiul religiei noastre prin școalele noastre naționale, și aceasta se petrece mai mult în județul Prahova, unde industria noastră de petroliu și alte materii chimice a atras mulțime de străini.

Spre a informă mai lămurit pe Consistoriul Superior de natura acestei cestiuni și de pericolele ce amenință religia noastră ortodoxă națională, comisiunea găsește cu cale a ceti în extenso petițiunea citată, care este precum urmează: (citirea ei).

În urmare comisiunea constatând gravitatea celor expuse, este de opinie a se publică petiția în revista «Biserica Ortodoxă», spre a se informă tot clerul de încercările ce fac propagandiștii în detrimentul religiei ortodoxe și a deșteptă pe credincioși să fie cu luare aminte asupra curselor ce li se întind; a vedea și conducătorii superiori ai școalelor noastre naționale lipsurile și defectele care trebuiesc îndreptate în predarea studiilor religioase, prin regularea programelor ce ar tinde la ameliorarea studiului religios.

Apoi a se atrage luarea aminte asupra acestor cestiuni, a conferințelor preoțești ce urmează în curând a se introduce în toate eparhiile țării.

În fine a se trimite cele 7 broșuri alăturate de petiționari; prin care propagandiștii străini își strecoară ideile lor înșelătoare și depărtate de principiile Bisericii Ortodoxe. Aceste broșuri sunt imprimare în țări străine în limba română și franceză. Ele trebuiesc trimise comitetului redactor al revistei Sf. Sinod spre a le studiă și a scrie articole întemeiate pe învățătura și principiile Bisericii noastre naționale întru apărarea celor binecredincioși. În același timp a îndatoră pe parohii respectivi a deșteptă poporul la cursele ce străinii propagandiști îi întind.

Această opinie se supune cu respect Consistoriului Superior de subscrisul raportor.

Raportor (ss) *Econ. N. Iancu.*

Membrii Comisiunii (ss) *Arhiereul Valerian.*
(ss) *Econ. Cosma Petrovici.*

* * *

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

De câtva timp un fenomen curios se observă în viața noastră religioasă, ceea ce nu s'a întâmplat nici în timpurile de grea suferință pentru noi Români, când Românul nu eră stăpân în țara lui și îndurà dela străini toate nenorocirile.

În acele timpuri grele, Românul, în deosebi țăranul, nu-și părăseà religie strămoșească pentru nimic în lume, suferind chiar chinurile cele mai crude; astăzi, când Românul este stăpân în țara lui, când își ascultă sfânta slujbă bisericească în limba înțeleasă de dânsul, când are Chiriarii săi de același neam cu dânsul, e curios și neexplicabil cum poate fi atras, dela religia lui strămoșască, pe care a mărturisit-o moșii și strămoșii lui,—la fel de fel de secte religioase, care de care mai absurde. Uneltirile contrarii credințelor și obiceiurilor noastre strămoșești din partea: Catholicilor, Protestanților, Adventiștilor, Anabaptiștilor, Pocăiților, etc. se cunosc de toți, căci presa română le-a făcut cunoscut publicului.

Subsemnații, ca profesori de religie și ca fii ai Bisericii creștine ortodoxe și doritori de a ne apăra credința și obiceiurile strămoșești, cu cel mai profund respect aducem la cunoștința Inalt Prea Sf. Voastre, că în orașul Ploești și în județul Prahova s'au stabilit de câtva timp mulți agenți propagandiști ai diferitelor secte religioase; unii ca profesori și profesoare la școlile catolice și protestante, sau ca profesori particulari pentru predarea limbilor: engleză, germană și franceză, iar alții ca comisioneri, exploatatori de petrol, dar în realitate sunt agenți propagandiști cei mai înfocați ai sectelor: Adventiștilor, Pocăiților, etc. cari au și făcut aderenți chiar dintre Români orășeni, ba chiar și din țărani, așa că întreaga populație este subminată de aceste secte primejdioase pentru neamul românesc.

Sectele acestea religioase, pentru a-și ajunge scopul celor urmăresc, uzează mai cu seamă de următoarele mijloace: 1) Catholicii și Protestanții înființează prin orașe școli, atât pentru fete, cât și pentru băieți, sub diferite numiri și

aduc ca profesori cei mai iscușiți propagandiști, cari caută prin mijloacele cele mai diabolice să convertească pe tineretul ce-l au sub conducerea lor, reușind pe unii a-i atrage la confesiunea lor, iar la alții se mulțumesc a le infiltra în inima lor indiferentismul, disprețul către religia și clerul nostru.

2) Adventiștii, Pocăiții, etc. trimit agenți de ai sectelor lor prin orașe ca profesori pe la institutele particulare, sau se stabilesc ca profesori în case particulare, dând anunțuri prin ziarele locale în felul următor: «Profesor titrat, predă lecțiuni de limbile: engleză, germană, italiană, franceză cu prețuri modeste. Lecțiunile se încep cu ori și ce număr de elevi, chiar și cu unul singur, căci scopul urmărit este de a infiltra ereziile sectei ce profesează, dându-le pentru citit broșuri, reviste religioase propagandiste, scrise în spiritul învățăturilor lor. Cât psivește plata ce trebuie să le dea pentru lecțiuni este foarte mică, chiar și gratis pentru cei ce n'au mijloace, numai ca să-i poată atrage la credință.

3) Acești propagandiști, după ce-și fac un număr oarecare de aderenți, pășesc pe față în public, trâmbițând *urbi et orbi*, că religia lor este cea mai bună și conform cu timpul; se întrunesc în case anumite, în fiecare săptămână, spre a-și face rugăciunile lor religioase, botezurile etc. La aceste întruniri ale lor, vin predicatori din alte părți, foarte bine dresați, cu talent oratoric, pregătiți anume prin școlile lor din Germania, Anglia, Franța, etc.; iar ca auditori fiecare aderent e obligat să aducă rude, cunoscuți de ai lor, chiar și necunoscuți; de aceia se văd la aceste adunări: militari, funcționari, comercianți, băieți de prăvălie, elevi de prin școlile Statului, femei, fete, etc. După ce se fac rugăciunile obișnuite, se încep corurile religioase, formate din aderenții lor; apoi predicatorul ține o conferință cu subiect religios, atât din Vechiul Testament, cât și din Noul Testament, într'un mod foarte atrăgător și cu multă finețe, în cât cu foarte multă ușurință atrag în cursa lor pe cel neștiutori.

Pentru a reuși mai bine în scopul lor, acum se trimit Români, aderenți de ai lor, în școlile ce au în străinătate pentru a-i pregăti ca predicatori, cum este în prezent trimis Ștefan Dumitrescu din Ploești, un fost locotenent în armată, așa că se adeverește fabula: *toporul și pădurea*.

4) Din ancheta ce am făcut noi prin diferitele persoane de încredere și care sunt mai cu seamă de pe la țară, am aflat că sectele acestea au făcut aderenți pe la sate, astfel: Țăranii români fiind ca lucrători pe la diferitele fabrici din județ și din orașe, au stat în contact cu aderenții acestor secte, iar alții, cum sunt cei dela munte, se duc vara la lucrul câmpului prin județele Dobrogei, Brăila și Ialomița, unde iarăși se întâlnesc cu astfel de secte, care le infiltrează în sufletul lor tot felul de erezii, care de care mai absurde și mai periculoase; apoi aderenți din oraș, fiind îndemnați de agenții propagandiști, contribuie prin toate mijloacele a ademeni pe rudele lor dela țară, ducându-se chiar în timpul verii cu acești agenți prin satele din județ, mai cu seamă prin localitățile climaterice, unde răspândesc învățăturile lor, așa că tot județul este infectat de aceste secte primejdioase, mai cu seamă valea Teleajenului și a Prahovei.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne,

Din cercetările ce am făcut, am constatat că cauza care face ca aceste secte primejdioase să prindă aderenți din Români, este: *Lipsa de cultură religioasă temeinică*, care nu o poate dobândi nici dela familie, nici dela școală, nici dela biserică, adică dela cei trei factori mai însemnați, care sunt chemați a da o educațiune religioasă-națională poporului nostru.

a) Din familie, cultura religioasă-națională nu o poate căpăta, pe deoparte din cauză că majoritatea părinților nu o au, iar pe de alta, unii cari au o cultură religioasă, sunt crescuți și educați în școlile străine catolice și protestante, și ca a are cultura lor religioasă nu este ortodoxă, adică națională.

b) Școala de asemenea nu-i poate da o cultură serioasă religioasă, din cauză că studiul Religiei în școalele primare, nu se predă de persoane competente și după un program bine alcătuit; iar în școalele secundare, în care se predă Religia, încă dela înființarea lor, acest studiu a fost considerat ca ceva superficial (mai mult de formă) numai pentru ca să nu se zică că Religia este exclusă din aceste școli. Căci ce cultură religioasă se poate dobândi în licee și în

școlile secundare de fete ale noastre, în o singură oră pe săptămână de clasă, cu 60 de elevi, și chiar această singură oră pentru Religie nu se prevede în toate clasele, nici la licee, nici la școlile secundare de fete, așa că nici un obiect de studiu nu are ore de predare mai puține ca studiul Religiei. Apoi, în cele mai multe școli române, cum sunt: școlile comerciale, militare, de meserii, de agricultură, de silvicultură etc. studiul Religiei a fost și este cu totul exclus, ca și cum elevii acestor școli n'ar avea trebuință de o cultură religioasă-morală, atât de folositoare și ca elev și ca viitor cetățean român.

Iată pentru ce foștii elevi ai acestor școli sunt, mai cu seamă ademeniți de agenții propagandiști ai sectelor religioase cele mai periculoase pentru neamul nostru.

Dela disconsiderarea studiului Religiei în școli a provenit și micșorarea prestigiului profesorilor de religie, în societate, față de elevi, puindu-l, în ceea ce privește autoritatea morală, pe o treaptă cu totul inferioară față de colegii lor, ceilalți profesori de alte obiecte de învățământ, dând a înțelege elevilor că obiectul ce-l predau dânsii nu este de aceeași însemnătate ca celelalte obiecte de învățământ și ca atare să nu-i dea atențiunea cuvenită. Iată dar ce cultură religioasă națională pot dobândi elevii noștri, chiar din școlile unde se predă Religia.

c) Clerul bisericii noastre naționale nu-și poate îndeplini cu succes misiunea ce are din cauză că tineretul și persoanele vârstnice, fiind lipsite de o cultură religioasă din copilărie și neobișnuiți cu mergerea la sfintele slujbe, n'au auditori în bisericile lor, în timpul sărbătorilor, așa că cuvintele și învățăturile lor se pot perde fără nici un folos. Pentru aceia mijloacele propuse de I. P. S. Voastră și care se pot vedea din discursul program ce l'ați ținut la deschiderea primei ședințe a Consistoriului Superior Bisericesc, și anume: *cercuri culturale religioase, școli de Duminici, șezători pastorale, instrucțiuni catihetice* etc., sunt mijloacele cele mai bune și mai potrivite în timpul de față pentru a da tineretului și persoanelor vârstnice, atât celor ce n'au venit la școli, cât și celor ce au eșit de pe băncile școlii, o cultură religioasă națională, în-suflându-le dragostea pentru biserica noastră creștină ortodoxă, care a făcut și face tăria neamului nostru.

Pe lângă acestea, ca un mijloc bun, spre a se opune propagandelor primejdioase, ar trebui ca unele din revistele noastre religioase, ce apar astăzi, să fie scrise într'un stil ușor și atrăgător, și distribuite cu preț mic, mai mult gratis, pentru credincioșii Bisericii noastre, mai cu seamă pentru tineret, ca din citirea lor să-și capete o cultură religioasă-morală în spiritul Bisericii ortodoxe, mijloc de care se servesc mai toate sectele religioase din țara noastră, pentru a răspândi ereziile lor.

Iar venirea în număr mare a credincioșilor, în timpul sărbătorilor, pe la unele biserici din orașe și anume la acelea, care au coruri religioase, cântăreți buni, serviciul divin mai pompos, predicatori cu talent, etc., ne dă a înțelege că acestea sunt mijloacele cele prin care îi putem atrage ca să vină la biserică și să asculte cu evlavie învățăturile Bisericii noastre creștine ortodoxe.

Inalt Prea Sfintite Stăpâne,

Cu cea mai mare încredere vă aducem la cunoștință acestea, ca să luați măsurile ce le veți crede de cuviință în contra pericolului ce amenință religia noastră creștină ortodoxă din partea acestor secte primejdioase, căci odată cu religia strămoșască, amenință și unitatea noastră națională, care a făcut și face tăria neamului nostru, fiind cu toții de aceeași credință.

Suntem ai Inalt Prea Sfintiei Voastre prea supuși fii sufletești.

(ss) *Preotul Gh. Chirică; Ioan Andreiu*
Profesori de Religione la liceul din Ploești.

P. S. Odată cu aceasta, cu cel mai profund respect, Vă înaintăm 6 broșuri și două reviste religioase propagandiste a acestor secte.

EPISTOLĂ PASTORALĂ.

*Dată de I. P. S. Mitropolit PIMEN al Moldovei și
Sucevei către pp. cc. protoșopi de anul nou 1911*

Prea Cucernice Părinte,

În clipa, când ni e dat să vestim închierea unui an al Domnului și începerea altui an al Lui, credem că-i nimerit și folositor, să amintim p. c. voastre și tuturor iubiților noștri preoți din acel județ mai cu seamă două datorii, ce avem de îndeplinit în această clipă: datoria de a mulțămi lui Dumnezeu pentru cele primite dela El în anul ce sfârșim și a ne ruga Lui să nu ne lipsească de mila Sa nici în anul ce începem; și datoria de a ne face, așa zicând, bilanțul întregii munci ce-am desfășurat anul trecut și să ne înjghebăm planul de muncă, ce avem de făcut în curgerea anului viitor pentru întărirea sfintei noastre credințe strămoșești și propășirea scumpului nostru popor.

Și dacă la sfârșitul fiecărui an avem a mulțămi lui Dumnezeu pentru toate binefacerile primite dela El, apoi cu deosebire trebuie să mulțămim Părintelui ceresc la sfârșitul anului 1910, pentru că în curgerea acestui an, între altele, cu o deosebită dărnicie și-a deschis El mâna Sa asupra scumpei noastre țări, dăruind roadă îmbelșugată câmpiilor și țărinilor noastre, și tot în acest an ne-a trimis El și pe îngerul Său ocrotitor, care ne-a apărat de cumplitul bici al ciumei și holerei, ce a lovit alte țări și ținuturi vecine.

Și iarăși: dacă la începutul fiecărui an se cuvine să rugăm pe Dumnezeu ca să ne hărăzească în anul ce începem pace și milă, apoi cu deosebire trebuie să facem aceasta

la începutul anului 1911, și să rugăm pe bunul nostru Părinte cerească să deschidă și în anul viitor mâna Sa tot atât de binevoitor, ca și anul trecut și să leze pururea lângă noi pe inșgeru! Său ocrotitor împotriva acelu grozav bici, care stă încă amenințător la hotarele țării noastre.

Cu datoria de a mulțămî și a ne ruga lui Dumnezeu pentru neam și țară, stă în strânsă legătură o altă datorie, datoria de a munci pentru luminarea poporului în care Dumnezeu ne-a rânduit păstori. Și acum, când sfârșim un an și începem altul, se cuvine să cercetăm cu deamăruntul tot ce am lucrat în curgerea anului trecut, pentruca să vedem cari părți din munca noastră au dat roadele dorite și cari nu, și astfel să ne putem întocmî planul de muncă pentru anul viitor. Dorim însă ca din planul de muncă al preoțimei noastre pe anul viitor să nu lipsească cele două puncte de căpitenie: îndrumarea poporului tot mai mult pe calea religioasă morală, lămurindu-i-se cât mai bine adevărurile sfintei noastre legi creștine strămoșești, și călăuzirea poporului la o vieață de toate zilele cât mai bună, mai tihnită, mai curată și mai corespuuzătoare cu vrednicia de om și de creștin.

Amintind p. c. voastre și iubitului nostru cler cele de mai sus și neîndoindu-Ne că cu toții sunteți însuflețiți de aceeaș iubire către sfânta noastră chemare și de aceeaș dragoste către norod și către țară, cu inima și sufletul plin de bucurie dorim tuturor filor noștri duhovnicești din acel județ ca și din cuprinsul arhidiecezei noastre mitropolitane har, pace și an bun și fericit dela Dumnezeu, iar din parte-Ne binecuvântare.

PIMEN.

Judecata și condamnarea la răstignire a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos de către Iudei.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 9).

Urmează dar că au ieșit la El ca la un tâlhar, noaptea și fără a avea vre-un mandat de a-l aresta. Apoi dacă Petru a scos sabia ș'a tăiat urechea lui Malh pentruce nu l'au arestat? Că el a ridicat arma contra autorității și era vinovat ca răsvrățitor? Dar n'aveau drept. Aceasta însemnă că Iudeii n'aveau putința de a aresta pe cineva fără știrea autorității romane. Cum dar de au arestat pe Iisus și legat și aceasta noaptea, când nu-i permis după nici o lege? Apoi culpa lui Iisus nu era încă calificată nici de delict, nici de crimă până în acest moment. Dupăce dar l'au prins și l'au legat l'au dus astfel pe Iisus la Ana, care n'avea altă calitate, decât că era socrul marelui Arhiereu Caiafa, în loc să-l ducă la judecătorul legal, aceasta i o călcare a dreptului și o neregularitate în drept. Dela Ana la dus tot legat la Caiafa în curte, unde era frig și făcuse foc să se încălzească. După legea iudaică nu era îngăduit de a se urmă procesul noaptea, ci trebuia să aștepte ziua. În curtea lui Caiafa apoi Iisus a fost palmuit, scuipat și lovit peste obraz, ceea ce nu-i permis până nu este condamnat cineva legal. Iar aceste maltratări nu sunt barbarii? Văzând în fine că nici cu acestea nu-l pot condamna la moarte, Evangelistul Luca ne spune: că bătrânii poporului Arhieriei și preoții împreună cu Scribii s'au adunat ș'au chemat pe Iisus înaintea lor (Luc. cap. XXII v. 66). În

această adunare deși nu era legal constituită, că era noaptea, apoi Caiafa nu putea să fie și acuzator și judecător totodată, că el spusese mai înainte că trebuie Christos să moară pentru popor. Apoi procedura nu putea fi executată pentru că era ajunul Paștelui, cea mai mare sărbătoare, când nu se putea nici condamna și nici judeca un individ. Cu toate acestea este supus unui interogatoriu. «Deci Arhiepiscopul l'a întrebat pe Iisus de ucenicii lui și de învățătura lui: Răspuns'a Iisus lui: Eu de față am grăit lumii, Eu totdeauna am învățat în Sinagogă și în Biserică, unde toți Iudeii se adunau și într'ascuns n'am grăit nimic. Ce mă întrebați, întrebați pe cei ce au auzit ce am grăit lor; iată aceștia știu cele ce am grăit Eu. Și acestea zicând, una din slugi a dat o palmă lui Iisus zicând: așa răspunzi Arhiepiscopului?» (Ioan cap. XVIII, v. 19, 20, 21 23 etc). După ce a fost pălmuit și cu pumnii lovit, ceea ce nu-i permis după nici o lege de a bate pe un justițiabil, pentru că Christos nu era încă condamnat; Iisus s'a adresat celui ce l'a lovit și a zis: «De am grăit de rău, mărturisește de rău, iar de am grăit bine pentrucă mă bați? (Ioan cap. XVIII v. 23). Caiafa nu trebuia să îngăduie ca să fie Iisus în fața lui maltrătat, pentru că era președintele Sinedriului. Pornirea înverșunată a Iudeilor era de a inventa mărturii false pe care bazându-se să-l poată condamna la moarte, spre a fi măcar la aparență legali în hotărîrea lor, cu toate că ei nu aveau dreptul după situația lor politică, de a condamna la moarte pe cineva, pentru că aceasta aparține absolut Guvernatorului provinciei, care era reprezentantul Cesarului din Roma, cum vom vedea curând. Sf. Apostol Marcu ne spune: «Iar Arhiepiscopii și tot Sfatul căutau împotriva lui Iisus mărturii, ca să-l omoare și n'au aflat. Că mulți mărturiseau minciuni asupra lui și nu erau asemenea mărturiile lor», adică nu consonau între ele, se contraziceau (Cap. XIV. v. 56). Tot în acest capitol ni

s'a conservat și alte două mărturii mincinoase, așa «și unii sculându-se au mărturisit minciună asupra lui grăind: Că noi l'am auzit pre El zicând: că voi strică această biserică făcută de mâni, și în trei zile alta ne făcută de mâni voi zidi. Și nici așa nu erà asemenea mărturile lor». Și sculându-se Arhiereul în mijloc a întreat pre Iisus zicând: Nimic nu răspunzi la câte aceștia mărturisesc asupra Ta? Iar El tăceà și nimic nu răspundeà. Iarăș la întreat pre El Arhiereul, și i-a zis lui: Tu ești Christosul Fiiul Celui binecuvântat (Dumnezeu), iar Iisus a zis: Eu sunt și veți videà pre Fiul omului șezând deadreapta puterei și vindind pre norii cerului. Iar Arhiereul rupându-și hainele a zis: ce ne mai trebuesc nouă alte mărturii? Ați auzit hula și ce vă pare vouă? Iar ei toți l'au judecat pre El că este *vinovat morții* (Cap. XIV v. 56—35). Aceasta-i întâia sentință de moarte dată de Iudei contra lui Iisus Christos. Este condamnat Iisus ca *blasfemător* dumnezeirei. Apoi în cestiunea ruinării Bisericei, ei au înțeles fals pe Iisus, nu erà vorba despre templul din Ierusalim, care abià în 40 de ani s'a putut clădi, ci aici trebuie înțeles în sens ideal cuvântul de templu; căci Iisus vorbeà despre corpul său, care după trei zile va învià. Prin urmare rău au înțeles cele spuse de Iisus. Tot asemenea nu-i permis a constrânge pe inculpat prin jurământ să-i smulgă mărturii contra sa, prin aceste maniere violente se constatà că Iudeii erau datori ași procurà mărturii contra lui Iisus. Cu toate acestea Christos n'a tăgăduit și pe față a declarat: *Eu sunt Fiiul lui Dumnezeu.*

Aceasta a spus'o și înaintea lui Pilat, clar și lămurit. Iar cei ce erau în corabie venind s'au închinat lui zicând: Cu adevărat Fiiul lui Dumnezeu ești (Mat. cap. XIV v. 13). Rezultatul Sinedriului a fost, ni se spune tot de Evangelistul Marcu: «Ș'au început unii a'l scupà pre El și a'i acoperi cu balele lor față lui și a'l bate cu pumnul și a zice lui:

Prorocește cine este care te a lovit? Și slugile îl băteau pe El cu palme peste obraz (Marcu cap. XIV v. 65). Aicea să termină după Evangeliști injuriile, scuipările, loviturile, palmele, bătăile nemiloase și tot felul de tiranii din partea Arhiereilor, Fariseilor și Saducheilor, cari adunase indivizi ignoranți în jurul lor și le îngăduise a-și bate joc de Iisus cât mai mult. Este permis ca cel condamnat la moarte să fie supus la tot felul de torturi, dar Iisus nu era încă condamnat definitiv, pentru că Iudeii n'aveau acest drept, cum se va proba. Toată procedura arbitrară de până acuma asupra lui Iisus Hristos a fost o crâncenă răzbunare a acuzatorilor lui. Pentru a înțelege just cestiunea, trebuie să descriem situația politică și religioasă a Iudeilor pe acest timp, ș'atunci să lămurește lucrul. Palestina era cucerită de Romani, prin urmare își perduse independența sa și dar și dreptul de condamnare, căci Tacit zice: *Apud Romanos jus validi gladii, cetera transmittuntur.* Irod zis cel mare a lăsat prin testamentul său pe fiii săi moștenitori regatului său și împăratul August i-a confirmat testamentul, însă nu le a lăsat de Romani și titlul de rege ce'l purta tatăl lor. Lui Arhelau unuia din fiii săi i-a căzut Iudea, dar pentru cruzimile sale a fost scos și îndepărtat; iar comandamentul a fost încredințat unui Guvernator, și Palestina a fost alipită la Siria, în care rezidă un reprezentant al Cesarului (Iosif Flavie Anticit Iudaice cartea VII, cap. 15). August trimetea în urmă administratori particulari în Iudea, ceea ce făcù și Tiberie mai apoi; astfel întâlnim pe Pilat pe timpul lui Hristos cu titlu de Guvernator al Iudeii, dar sub Guvernatorul Syriei. Pilat era un simplu funcționar, cu drept de a strânge dările și a administra localitatea. Acești *procuratores cesaris*, din micile provincii n'aveau drept asupra vieții indivizilor, decât prin delegațiune dela Roma. Fiind dar Palestina pendintă de Siria, Pilat se ocupa mai mult cu cause fiscale, și nu era direct repre-

zentantul Cesarului, ci cel al Syriei. Așa rezultă din legile romane. În această situație era Iudea pe timpul lui Iisus Hristos, deși Romanii li lăsară Iudeilor uzul legilor civile și săvârșirea publică a religiei lor, n'aveau însă dreptul asupra vieții și a morții individelor, acest atribut aparținea Suveranității romane. Aceasta era regula generală la popoarele cucerite. Care era dar dreptul autorităților Iudeilor față de Iisus Hristos? Arhieriei, Scribii și amicii lor Fariseii au putut să se spăimânte de învățătura, de predica și succesul lui Iisus în Palestina, au putut să se alarmeze pentru cultul lor, a supune la un interogator pe Iisus asupra doctrinelor și credințelor sale, a face un fel de instrucție preparatorie, a proba Romanilor că ei sunt amenințați în doctrinele lor de Iisus, acesta era tot dreptul lor și nimica mai mult. Ura însă, invidia și interesul, orbește dreapta judecată; patima omenească dar a făcut ca Iudeii să se pornească cu atâta inverșunare asupra lui Iisus, care nu le-a făcut decât bine și nu i-a sfătuit decât în folosul și binele lor, iar ei i-au răsplătit cu răstignirea pe Cruce! Sfatul Iudeilor n'avea dar de loc dreptul de a pronunța o hotărâre definitivă de moarte, aceasta aparținea autorității Romane, ci aveau numai dreptul de a acuză pe un vinovat. Aceasta o întărește și Sf. Evangelist Ioan în capitolul XVIII unde citim: «Eșit-au drept aceea Pilat la ei și a zis: Ce pîră aduceți asupra omului acestuia? Răspuns-au și au zis: de n'ar fi fost acesta făcător de rele, nu l'am fi dat pre El ție. Deci a zis lor Pilat, luați-l pre El voi și duple legea voastră judecați-l pre El. Și au zis lui Iudeii: *Nouă nu ni este cu putință să omorîm pre nimeni*». Iată dar și declarația unui Evangelist prin care să constată că Iudeii pe timpul lui Hristos n'aveau drept asupra vieții și morții cetățanilor lor. Aduse ei dar cestiunea înaintea lui Pilat, pentrucă știeau ei că nu aveau dreptul de a condamna la moarte, pentru aceea Pilat începe, cum să

constată, procesul dela început, neținând samă de ceea ce făcuseră ei până atunci lui Iisus. Pilat îi întreabă de probe asupra lui Iisus pentru a-l judeca. Ei nu aduc nici o probă asupra lui. Renunțase la acuzarea lor că-i *răsvrățitor* de norod, că-i *Blasfemator* contra Dumnezeirei și câte alte închipuiri de acuzări iluzorii. Când e vorba de condamnare la moarte, Romanii nu aveau numai dreptul de executarea unei sentințe—*executio*, dar mai ales aveau dreptul de a cerceta și scruta amărunt afacerea crimei—*cognitio* și ultim a se pronunța asupra causei ca Suverani. De aceea Pilat le pretinde probe legale. Iar ei nu-i răspund decât ceva vag «că dacă n'ar fi fost făcător de răle nu l-am fi dat pre El Ție» (Ioan C. XVIII, v. 30). Iar Pilat a zis lor: luați-l pre El și dupre legea voastră judecați-l pre El. Și au zis lui Iudeii: «Nouă nu ni este cu puțință să omorîm pre nimene». (Ioan cap. XVIII v. 31). Aici să da pe față intenția Iudeilor, care căutau condamnarea la moarte a lui Iisus, iar nu o altă pedeapsă mai mică; pentru că ei voiau să scape de El, care-i demască și li biciuea abuzurile lor. Apoi Pilat îl întreabă pe Iisus: «Tu ești Impăratul Iudeilor? Răspunse Iisus și a zis lui, tu zici aceasta sau alții au grăit ție pentru mine»? (Ioan cap. XVIII v. 33 și 34). Apoi iarăș îl întreabă Pilat: «au împărat ești Tu? Răspuns-a Iisus: Tu zici, adică răspuns afirmativ. «Eu spre aceasta m'am născut și spre aceasta am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul. (idem v. 37). Și iarăș au ieșit la Iudei Pilat și a zis lor. Eu nici o vină nu aflu întru El» (idem 38).

Negăsind Pilat nici o vină asupra lui Iisus, căută un mijloc legal de a-l scăpa dela moarte. «Pilat auzind de Galilea a întrebat, au galelian este omul? Și înțelegând că din ținutul lui Irod este, l-a trimis pre El la Irod, fiind și el în Ierusalim într'acele zile. Iar Irod văzînd pre Iisus s'a bucurat foarte, că doreă de multă vreme să'l vază pre El,

pentru că auzisă de El, și nădăjduia să vadă vre-un semn făcându-se de El. Și l-a întrebat pe El cu cuvinte multe, iar El nimic nu i-a răspuns lui. Și stau Arhiereii și Cărturarii cu dânsul pârindu-l pe El. Iar Irod împreună cu ostașii săi batjocorindu-l și râzându-și de El l'a îmbrăcat într'un veșmânt luminat (semn de nevinovăție) și l'a trimis iarăș lui Pilat». (Luca cap. XXIII. v. 8 — 12). Atunci Pilat a chemat pe Arhiereii și pe boeri și pe popor și a zis către ei: Mi-ați adus pe omul acesta, ca pe cel ce răzvrătește poporul și iată eu înaintea voastră întrebându-l, nici o vină n'am aflat în omul acesta, de care îl pârâți pe El. Și nici Irod, că v'am trimis pe voi la el, și iată: nici un lucru vrednic de moarte nu este făcut de dânsul. Deci certându-l îl voiu slobozi». (Luca cap. XXIII, v. 13—17). Făcând mai multe încercări Pilat de a-l scăpa pe Iisus dela moarte, «iar ei strigau zicând: răstignește-l, răstignește-l pe El. Iar Pilat a treia oară a zis către ei: dar ce rău a făcut acesta, nici o vină de moarte n'am aflat întru El; deci certându-l pe El, îl voiu slobozi. Iar ei strigau cu glasuri mari, cerându-l pe El să se răstignească și să întăreau glasurile lor și ale Arhiereilor». (Luca cap. XXIII v. 21—23). După ce Pilat l'a certat adică bătut pe Iisus, crezând că prin acest fapt se va potolit încâtva pornirea vrăjmașilor lui și vor fi mai blânzi, nădăjduind de a-l putea scăpa dela moarte; căci văzuse că toată vina lui eră numai ura vrășmășască a Cărturarilor și a Fariseilor contra lui, pentru învățătura și minunile ce săvârșă în popor. Eră un obicei la Iudei de a se elibera un condamnat la moarte în ziua sărbătorii Paștelor și le-a propus să le elibereze pe Iisus cu acea ocazie, și să le dea spre moarte de cruce pe Varava, care eră tâlhar vestit. Atunci Iudeii au strigat: de vei slobozi pe acesta, nu ești prietin Cesarului. Tot cel ce să face pe sine împărat stă împotriva Cesarului (Ioan C. XIX v. 12). Atunci Pilat

a alergat la alt mijloc de a scăpa de moarte pe Iisus. A strigat și i-a adus apă și ș'a spălat mâinile în fața lor zicând: «Nevinovat sunt de sângele dreptului acestuia, voi veți vedeà. Și răspunzând gloatele au zis: Sângele lui asupra noastră, și asupra feciorilor noștri. Prin urmare zadarnică i-a fost și această încercare. Atunci le-a slobozit lor pe Varava, iar pe Iisus bătându-l l'a dat să se răstignească». Și desbrăcându-l pre El, l-au îmbrăcat cu hlamida roșie. Și împletind cunună de spini au pus pre capu lui și trestie în dreapta lui și îngenunchind inaintea lui își băteau joc de El, zicând: «Bucură-te Impăratul Iudeilor». (Mateiu cap. XXV v. 24—30).

Aceste insulte și schingiuri neumane le-a suferit Hristos, deși de judecătorii legali a fost declarat nevinovat, esceptând pe Iudei. Ne reușind Pilat în încercările sale, apoi considerând că tumultul creșteà în gloatele adunate și că tot mai multă gâlceavă se face, considerând că în interesul său erà mai bine de a satisface cerirea mulțimei și a o pacificà, considerând că Pilat nu erà decât un simplu funcționar trimis în Palestina de Impărat, și că și poate pierde ușor postul, a cedat la urma urmei ș'a condamnat la moarte de cruce pre Iisus, iar pe Varava l'a eliberat. Este culpabil Pilat că ș'a călcat conștiința sa, ce-i spuneà că-i nevinovat Iisus și pe care'l declarase de trei ori în public că-i nevinovat. Un judecător trebuie să asculte cu orice preț chiar și până la moarte, vocea internă a conștiinței sale, când este convins că pronunță o hotărîre de moarte nedreaptă. Nu trebuie să aibă el în vedere rangul, demnitatea și funcția sa, ci dreptatea trebuie să planeze peste toate aceste considerațiuni ominești. Sentința dată și scrisă de Pilat și care s'a pus deasupra Crucii este: «Iisus Nazarineanul Impăratul Iudeilor» (Ioan C. XIX v. 19) Așà erà pe atunceà obiceiul ca sentința morții să se afișeze spre a ști poporul care-i cauza morții, acest obicei s'a

transmis până la noi. Sentința a fost scrisă în trei limbi, Latinește, pentru că era limba oficială, Evreește și Grecește. Mai marii Iudeilor au cerut de la Pilat să schimbe cuprinsul Sentinței, pretextând că Iisus se zicea pe sine Împărat al Iudeilor; iar Pilat le-a refuzat cererea răspunzând «Ceeace am scris, am scris (quod scripsi, scripsi) (Ioan XIX. v. 21 și 22). Astfel Iisus este acum victima unei acuzații politice, a fost răstignit dar pentru o crimă imaginară, că adică ar fi gândit a atentă la puterea suverană a Cesarului, numindu-se rege al Iudeilor, acuzație absurdă fără nici o bază legală și pe care nici Pilat n'o crezuse și de aceea n'a luat'o în serios, cu toate bârfiturile Fariseilor și Saducheilor. De atunci a rămas până astăzi reproducându-se sentința morții lui Iisus Hristos prin inițialele I. N. R. I. Ceeace a urmat după aceasta, este că l-a dus direct spre Glgota, locul unde trebuie să fie răstignit împreună cu doi tâlhari. Iar pe Iisus l'a obligat să-și ducă pe umeri crucea, pe care trebuie să se răstigniască; dar cum Iisus era ostenit, obosit de atâtea schingiuri și insulte barbare, a căzut pe cale și n'a mai putut continua a o duce și atunci au pus pe un alt individ, anume pe Kirineu, de i-au dus crucea până la locul desemnat. Suferințele lui sunt mai presus de orice descriere, sunt crâncene și neomenoase. El n'a fost întovărășit la crucificarea lui decât de mama sa Sf. Maria și de evangelistul Ion, iubitul său ucenic, căruia de pe cruce îi recomandă să îngrijească de ea, cu cuvintele: «Iată fiul tău». Acum poate orice persoană creștină să cugete în cunoștință de cauză despre patimile și suferințele Mântuitorului nostru Iisus Hristos și să aprecieze răsplata pentru binele ce a luat Iudeii de la El, apoi gravele erori făcute în drept de judecătorii săi. S'a schimbat de atâtea ori denumirea învinuirii, mai întâiu că a fost răsvrățitor, apoi că a fost blasfemator, și acestea de Iudei cari n'aveau dreptul de a'l condamna la moarte;

în fine de judecătorul Roman Pilat, care sfârșit și silit a pronunțat sentința de moarte pe cruce, pentru că a atentat la autoritatea Statului, făcându-se Iisus pe sine Impărat al Iudeilor, fapt absurd și fals.

Astfel a fost jertfit pentru omenire Mielul cel nevinovat, Fiul lui Dumnezeu și Domnul nostru Iisus Hristos.

C. Erbiceanu.

Notă. Dacă timpul îmi va permite, voi continua cu descrierea sacrificării și Invierei Lui Iisus Hristos.

Un moment cultural la Administrația Cassei Bisericii.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV, No. 9).

IV.

După D-nul Sp. Haret, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii, a vorbit D-nul *Ion Kalinderu*, Președintele Comisiunii Monumentelor Istorice. Cuvântarea D-lui Ion Kalinderu e o adevărată dizertație savantă și-i suntem recunoscători că domnia sa ne-a pus-o la dispoziție s'o publicăm mai întâiu aici.

Iată ce a vorbit domnia sa:

*Inalt Prea Sfințite,
Prea Sfințiți Părinți,
Domnule Ministru,
Doamnelor, Domnilor.*

Sunt numai din anul 1902 în Comisiunea Monumentelor Istorice, în locul rămas vacant prin încetarea din viață a prea regretatului V. A. Urechia.

Comisiunea a făcut progresele de cari am luat cunoștință cu toții, și mulțumesc cu recunoștință d-lui Ministru Haret și d-lui Garboviceanu pentru aprecierea ce au binevoit a rosti la adresa mea. Li rog să creadă însă că, după cum știu cât datoresc aceste cuvinte măgulitoare generozității domniilor lor, tot așa nu uit că ceace s'a putut împlini,

s'a făcut numai grație sprijinului Ministerului și căldurei cu cari am lucrat toți membrii Comisiunii, ajutați fiind, cu pricepere și râvnă, de d-nii arhitecți și secretari, care ne-au fost alipiți.

Felicit, la rândul mi, cu toată sinceritatea pe d-nul Ministru, pentru înviorarea ce a adus în activitatea Comisiunii Monumentelor Istorice prin înființarea Cassei Bisericii și pentru tot interesul și stăruința ce a pus—și personal și prin d-nul Garboviceanu—la conservarea și restaurarea monumentelor noastre istorice, cari sunt povestirea vie a Istoriei, legătura dintre trecut și prezent.

Nouă nu ne-au rămas statui sau altfel de monumente simbolice, care să ne amintească figura marilor domni sau faptele lor însemnate. Avem însă sf. mănăstiri și biserici, prin cari fericiții lor întemeietori, lăsându-le pomenire viitorimei și voind să întărească astfel și religiunea în norod, ne-au făcut să vedem, în lumină vie, cât de mult erau înșiși pătrunși de binefacerile dreptei credințe. Intr'unele din aceste sfinte lăcașuri se găsesc zugrăvite chipurile Domnilor sau ale ctitorilor, cari sunt înfățișați ținând imaginea bisericii în mână, cum bunăoară: Mircea cel-Bătrân cu fiul său Mihail, ținând biserica sf. mănăstiri Cozia; Neagoe Basarab cu Doamna Despina și copii lor, ținând biserica Curții-de-Argeș; Matei-Basarab cu Elena Doamna, ținând biserica mănăstirii Caldărușani și a. m. d. Toate acestea ne arată și mai mult adâncă lor iubire de Dumnezeu, despre care vorbesc de altfel și inscripțiunile de deasupra ușilor de intrare în biserici.

Ștefan-cel-Mare ridică după fiecare biruință câte o biserică, ca jertfă de mulțumire lui Dumnezeu. Tot astfel Mircea-cel-Bătrân, Alexandru-cel-Bun, Neagoe Basarab, Matei-Basarab, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu, gelosul protector al culturii, și mai toți ceilalți voievozi, cari încă au înălțat sfinte locașuri, au refăcut pe cele vechi, ruinate, sau le-au întărit daniile dinainte, ori le-au dăruit moșii nouă și obiecte prețioase.

Au mai întemeiat mănăstiri și biserici mulți slujitori ai Altarului și mulți boeri evlavioși, căci cu toții, dela mic la mare, priviau sf. biserică drept scutul cel mai puternic al neamului nostru. Cuvine-se să ne aducem aminte și de Dom-

nițe, dintre cari unele se întreceau cu Domnii la clădirea de biserici, dăruindu-le însă mai toate odoare și mai cu seamă odăjdii scumpe. Asemenea de jupânele-soții ale marilor dregători de pe timpuri ai țării, care, prin viața religioasă ce duceau și despre care ne vorbesc numeroase biserici, luau pildă de sus și o transmiteau în jos, în celelalte straturi sociale.

Și aceasta de laudă tradiție s'a urmat din vechime până în zilele noastre, neîntrerupt. În timpurile din urmă, ea s'a îndreptat în mod natural și asupra trebuințelor fizice și luminării minții, după cum ne arată Așezămintele Brâncovenesti, Eforia Spitalelor Civile, Școala «Elena Doamna», Fundațiunea Universitară «Carol I», Fundațiunea «Carol Elisabeta» pentru ajutorarea sătenilor în vreme de secetă și altele.

Exemplu puternic sunt însuși Auguștii noștrii Suverani.

Încă dela urcarea pe tron, M. S. Regele, adânc încredințat, că popoarele cari îngrijesc monumentele lor se ridică pe ele înși-le și că numai prin harul lui Dumnezeu se pot săvârși fapte mari și bune, a avut toată sollicitudinea pentru conservarea mănăstirilor și bisericilor noastre istorice și a lucrat, împreună cu Augusta noastră Regină, la menținerea și întărirea evlaviei și credinței în inimile române.

Astfel, au ajutat la întemeieri de biserici și au dăruit obiecte de cult la numeroase sfinte lăcașuri din toată țara; iar în vremea din urmă, când finanțele Statului erau strâmtorate, până acum vr'o doi ani, M. S. Regele a întreținut cu sute de mii de lei serviciul pentru restaurarea și construcția bisericilor cu care a fost însărcinat dl Lecomte du Noüy. Pe Domeniile Coroanei, bisericile nouă sau restaurate radical, se lătoresc de asemenea marinimiei Maiestăților Lor.

Dar multe din mănăstirile și bisericile vechi au mai fost locuri de scăpare în vremuri de restriște, întărituri pentru apărare și locuri de învățatură pentru neamul românesc.

Dealungul multor veacuri biserica a fost chiar singura instituție purtătoare de lumină; dovadă vechile manuscrise și cărți tipărite. Literatura ce se făcea într'însele, bisericăscă ori lumească, e întemeietoarea culturii de mai

târziu, cum și un bogat izvor pentru cunoașterea istoriei noastre naționale. Într-o vreme literatura aceasta a contribuit și la apropierea sufletească a Românilor de dincoace și de dincolo de munți, la formarea unei gândiri și simțiri românești comune. Și tot pe măsură ce se răspândiau cărțile tipărite românește, dispărea limba slavonă din documentele de care aveau trebuință mai cu seamă sătenii.

Alături de faptele însemnate, de credința neștrămutată în Dumnezeu și de cultura noastră, aceste sfinte locașuri ne amintesc totdeauna începutul și dezvoltarea artelor la noi. Pentru aceasta n'avem decât să ne aducem aminte de vechile manuscrise sau de cele dintâi cărți tipărite. În ornamentele de pe frontispicii, în chenare, în înfloriturile titlurilor și a literilor mari ale lor, găsim primele manifestații de artă în țara noastră.

Arta bisericească a evoluat și la noi, mai ales în epocile de viață națională puternică, care se știe că sunt mai totdeauna și epoci de înflorire estetică. De aceea și mănăstirile și bisericile întemeiate în asemenea epoci se disting prin podoaba lor, după cum se poate vedea în prețioasa colecție a Muzeului nostru de Antichități, în colecția noastră de aci și în însuși sfintele locașuri. Construcțiile, cu minunate săpături de arcuri frânte, cu linii cari merg alături drepte până la mijloc, unde se taie și se înalță, cu ciubuce împletite deasupra ușilor, cu roate de zmalț colorat, înfățișând animale fantastice din zodii și din povești; iar înăuntru: podoabele icoanelor, prețioasele odăjdii de stofe scumpe și grele, bogate cruci, potire și vase sfinte, toate sunt de un stil și de o execuție artistică mai perfectă.

*Inalt Prea Sfințite,
Prea Sfințiți Părinți,
Domnule Ministru,
Doamnelor, Domnilor,*

Multe din comorile din trecut s'au pierdut, dar și multe au rămas și pot sluji ca o neprețuită călăuză artiștilor la alegerea elementelor constitutive ale artei noastre naționale.

Muzeul ce se deschide astăzi e făcut în acest scop și mai cu seamă pentru pictorii noștri de biserici, deoarece creștinismul a dat precădere picturii, ca una care poate înfățișa mai bine pe omul supus abstenenței, pe omul idealizat de creștinism.

Cauza acestei preferințe se poate căuta, nu numai în teama părinților bisericii vechi de a nu vede, mai ales poporul simplu, căzând în idolatrie prin întrebuințarea sculpturii, dar și în canoanele bisericesti, cari opriau pe întemeetorii artei bizantine de a reprezintă omul sau oricare ființă veșuitoare sub aspectul frumuseții pământești; aceasta era privită ca o ispită a Necuratului. Datoria artistului era deci de a da figurilor numai expresivitatea religioasă, cea curioasă, extatică sau ascetică. Iată de ce arta aceasta nu întrebuințează animalele, decât într'un mod simbolic, și nu zugrăvește sfinții, decât cu trupurile dureros slăbite de lungi rugăciuni și posturi, cu fața palidă, dar cu ochii mari, ficși și părând deschiși și țintiți pentru totdeauna asupra tainelor cerești. Iată de ce Bizantinii întrebuințează ca element decorativ plante și combinații liniare!

Apoi, prin natura sa, pictura a fost și este mai apropiată de speranța ce ne dă credința într'o viață ideală și către care ne îndrumază morala creștină prin preceptele ei.

Iconografia bizantină își trage origina din vechile civilizații.

D-l Charles Diehl, în lucrările sale, amintește de un pasagiu din Sf. Ion Chrisostom, în care se vorbește despre portretele zugrăvite cu ceară (à l'encaustique). Mai sunt și alte mărturii posterioare, care arată că arta tehnică întrebuințată în Egipt la portrete, era în toiu în Bizanț prin secolul al VI-lea și chiar mai târziu, în ce privește figurile sfinte. Episcopul Porfirie Uspenski a adus la Muzeul din Kiew icoane, probabil din secolul al VI-lea, din care se vede că pictura icoanelor derivă din aceea a portretelor. Dar această derivație se poate vede și din alte icoane, din acelaș Muzeu, cum și din picturile aflătoare în Muzeul din Cairo.

În veacurile următoare arta bizantină a părăsit împrumutul vechilor civilizațiuni și a luat, sub puterea penelului și a impulsului culturai și firei dreptcredincioșilor, ca-

racterul religios, dând concepțiunilor creștine strălucirea credinței triumfătoare. Astfel, după perioada din veacul al VI-lea, au urmat altele, până în secolul al IX-lea, când pictura bisericească orientală a trecut la caracterul mistic. Acest caracter se găsește și la Athos și seamănă cu resturile iconografice păstrate în Peninsula Balcanică și în țările noastre până la Manuil, supranumit Panselin, care în veacul al XVI-lea, ca un Giotto al picturii orientale, a schimbat fața picturii bisericești: «luminând cândva arta iconografiei, ca un alt soare și întunecând pe toți zugravii vechi și noi», după cum zice Furno-Agrafiotul. Porfirie Uspenski, acest paleograf rus, zice «că Panselin a introdus pictura naturală, nu numai pe pereții bisericilor, dar și în icoane și că până la el erau prețuite chipurile făcute în linii drepte și întunecoase, ca cele dela Ivir și ca icoana Maicei Domnului, supranumită Vrednica, dela Protatul. Din mâna ușoară a lui Panselin a eșit și s'a introdus în Athos iconografia naturală, și aceasta, nu după genul academiilor, ci după chipurile cari se găsesc în vechile manuscrise. Lui Panselin i-a venit în minte, dela sine sau împrumutată dela alții, ideea să reproducă vechile reprezentațiuni într'un desen și colorit conforme cu figura și să redea culoarea și îmbrăcămintea omului, mai regulat, mai viu, mai natural».

La Ruși, arta bizantină, curând după introducerea ei, s'a resimțit de influențele din Asia și Occident, astfel că a dobândit un caracter propriu. Dar aceasta numai în ce privește arhitectura și sculptura, de oarece pictura a rămas credincioasă stilului bizantin. Prin veacul al XV-lea unii Țari au adus artiști din Occident, mai cu seamă italieni, cari, fără a atinge tradiția, au căutat să modifice în câtva pictura bisericească creând stilul așa zis: friajsky.

În scrierea «Iconografia sau arta de a zugrăvi templele și icoanele bisericești», prea sf. Ghenadie,—întru fericire răposatul Episcop al Râmnicului—, urmărind istoria picturii din muntele Athos, ne spune că opera de regenerare a lui Panselin, deși privită rău de unii, a fost totuși continuată în muntele Athos, întâi de zugravul David, apoi de ieromonachul Dionisie Furno-Agrafiotul, cel cu manualul «Explicarea zugravilor», care a fost folosit și de

pictorul Damaschin, încetat din viață la începutul veacului trecut.

Merită pomenire și un alt zugrav dela muntele Athos, anume Veniamin, care prin 1806—1816 a copiat, în miniatură, operele lui Panselin din mănăstirile Protatul, Rusicul și Hilindarul, cum și o icoană din schitul Vatope-dului. Còpiile le a transmis meșterului Macarie și servesc încă de modele pentru iconografia Athosului.

Acestea în ce privește iconografia bizantină, în genere. Cât pentru pictura religioasă românească am avut și noi zugravii noștri, aduși anume sau așezați aici. Numele unora din ei se găsesc scrise pe zugrăvelile ce au făcut, ca la Hurezi și în alte părți. Toți aceștia au fost vreme lungă străini, din țările vecine de peste Dunăre—și chiar din Grecia—țări mai înaintate decât noi, fiindcă erau geograficește mai aproape de izvorul artei bizantine. La biserica din Hârlău e îngropat «maistorul Gheorghe Zugravul», care pare să fi fost grec. Zugravi greci întâlnim și mai târziu, cum e Dima și Gheorghe «istoriograful», cari iscălesc sub un zăpis ocnean la 1692. Ei au lucrat în felul zugravilor din Muntele Athos, pe care îl dețineau dela iconografii bizantini și transmiteau arta dela maestru la elev, dar mai ales din tată în fiu, astfel că pictura lor eră, dacă nu o continuare, atunci o ramură a celei bizantine.

Aceasta să vede și din împodobirea bisericilor, întocmai ca cele din Bizanț, cu picturi menite a arăta Raiul coborât pe pământ, totdeauna gata a primi pe dreptcredincioși. De sus în jos pereții bisericilor sunt zugrăviți cu ființe cerești: îngeri, arhangheli, evangheliști, apostoli și sfinți, cari stau cu toții în slăvire tăcută, sub ochii Pantocratorului, ai Maicei Domnului, a chipurilor împărătești care domnesc, ca din Cer, din înălțimea bolților, și încronează întreaga decorațiune. În mijlocul acestei lumi minunate, supranaturale, care răsare—pe un fond albastru în bisericile mai sărace, iar în cele bogate pe unul auriu—și ne înconjoară ca un paradis, suntem cuprinși de temere, ca să nu zic de frică religioasă și simțim că o putere divină tronează în aceste chipuri și ne înalță sufletul.

Numai pe zidurile din dreapta și din stânga intrării se găsesc uneori figuri din lumea aceasta: portrete de ale ctitorilor, de ale familiilor lor sau ale apărătorilor bisericeii; pe fațada peretelui pronaosului se văd apoi, foarte adesea, două compoziții mai mari, înfățișând raiul și iadul, care vestesc pe creștini despre soarta lor.

Această grupare decorativă și semnificativă e împrumutată dela Bizantini și reprezintă pentru noi aceeași eră altădată pentru Occident «Biblia Pauperum» sculptată pe catedralele gotice.

Domnul Profesor Nicolae Iorga, într'un articol: «Meșteșugul de Pictură și Sculptură în Trecutul românesc», publicat în Convorbiri Literare, zice că «arta se primiă «ca niște moaște închise în scumpe cutii, pe care nu e «slobod să le deschidă nimeni. Țarii bulgari și sârbi, «Cnejii rusești, Voevozii noștri au stat și ei de pază la «acest chivot, unde zăceă frumosul cel sfințit, stăpânire «dumnezească ce nu se poate înstrăina». Mai departe adaugă, în ce privește pictura, că: «Moldovei îi ajungeă, «pe timpul lui Ștefan-cel-Mare, marea sânguință evlavioasă «a călugărilor ce urmează datinile grecești și sârbești ale «vechilor mănăstiri răsăritene».

O deosebire, care se poate observa totuși, e, că, pe când Metropola Ortodoxismului se împărtășia din splendoarea și bogăția Orientală, în țara noastră s'a transplatat numai genul picturii. Noi n'am avut bizantinismul orașelor, îmbrăcat în aur mult și cu pietre scumpe, ci bizantinismul dela țară, mai sărac și mai puțin rafinat. Acestui bizantinism îi lipsește strălucirea și măreția, dar are în schimb un farmec nespus de naivitate, ceva ca un parfum al sufletului rustic și credincios.

Legătura cu arta bizantină se vede și dela Manuil Panselin încoace, care fiind ajutat de Domnii români, după cum a zis Părintele Ghenadie, Episcopul Râmnicului, a făcut și pentru țara noastră lucrări, și a cărui metodă n'a întârziat să fie scrisă într'un tratat.

În 1674, preotul Daniil a găsit în mănăstirea Sf. Sava, de lângă Ierusalim, un vechiu manuscris grecesc intitulat: «Carte despre arta picturii», cuprinzând sărbătorile, numele profeților cu profețiile lor, vârsta, descrierea fizionomiei

și a părului apostolilor, cum și o colecție de rețete necesare și folositoare iconografiștilor. Această lucrare pare că a întrecut toate tratatele anterioare de acest fel. Ea a fost tradusă în multe limbi, devenind catechismul zugravilor de biserici și asemănându-se mult cu «Livre d'Art» a călugărului Theophil sau Cenino Cenini din Occident.

Dar, în manuscrisul descoperit de Daniil, arătându-se nu numai subiectele, ci orânduindu-se aproape și culorile ce trebuiau folosite, pictorii erau obligați a reproduce la fel aceleași chipuri, consacrate pe cuvântul că perpetuitatea imaginii lucrurilor sfinte—a ceea ce este și ce va fi—nu poate să se schimbe.

Individualitatea artistică, înglobată într'o vastă școală, supusă unui hieratism confesional, n'a putut dar nici să se afirme, nici să se desvolte. Puterea creatoare, prinsă în marginele unei formule înguste, se văzù condamnată a reface mereu, ca și monahul oriental al Thebaidelor, acelaș vis, aceiași închipuire religioasă.

Astfel toate aceste picturi, cu deosebire cele mai vechi, nu diferă aproape una de alta. Inchipuite după acelaș model, par chiar executate cu acelaș penel; abia dacă se distinge, ici-colea, mâna mai dibace, sufletul mai delicat al unui artist, care a știut să dea câtorva figuri grații și sublimități prerafaelice, de o nuanță specială — singurele expresiuni dealtminteri admise de bizantinism.

În România pictura religioasă a rămas neschimbată, după cum afirmă și d-l A. Vlahuță, în scrierea despre genialul nostru pictor N. Grigorescu, la pagina 4, unde zice:

«Înainte de venirea lui, a lui Grigorescu—în afară de «acea veche, amestecată și risipită pictură bisericească, «la care nu se prea uitau cei cari mergeau să se închine, «pe care foarte puțini știeau s'o prețuiască și din care «nimeni nu învățà, ce erà de învățat—nici o cărare, nici «un semn luminos nu se arătà sufletului artist, care ar fi «vrut să afle încotro e adevărul».

Grigorescu încă se plânge în amintirile sale de lipsa de orientare de pe atunci, spunând că «erà o carte veche, «cu slove cirilice, care da rețete dela Muntele Athos pentru prepararea colorilor și câteva lămuriri despre vârsta, «îmbrăcămintea, viața și însușirea fiecărui sfânt». Această

carte e desigur lucrarea despre care am pomenit în această cuvântare.

Numai de pe la jumătatea veacului trecut s'au făcut încercări de modernizare de către Tătărescu și alții.

Gh. M. Tătărescu s'a născut la 1818. Primele noțiuni de pictură le-a învățat la un unchiu zugrav; cu subvenția Episcopului Chesarie al Buzăului, a urmat la Roma în Academia Sf. Luca, pe care a terminat-o în 1848, luând premiul cel mare; iar după aceea a vizitat Parisul, Haga și celebrele galerii ale Europei. A stat și în Rusia multă vreme, iar la 1852 s'a întors în țară, ocupându-se la început cu pictarea de biserici, cum e biserica dela Măgurele a Logofătului Ion Oteteleşanu și alte foarte multe, iar mai în urmă Mitropolia din Iași.

Tot cam în timpul acela apare și marele N. Grigorescu ca pictor de biserici.

Născut la 1838 dintr'o familie ai cărei membri pare a fi fost înclinați către arta zugrăvirei—căci Grigorescu a avut un unchiu zugrav, pe Ion Grigorescu, cum și un frate, cel mai mare, care a învățat acelaș meșteșug—a intrat la vârsta de 10 ani la un iconar. După 2 ani de ucenicie zugrăviă singur iconițe, pe cari le vindea la Obor, iar mai târziu și icoane mai mari,—semnate *Nicu*,—pentru mănăstiri și biserici, ca icoana «Isvorul Tămăduirei» dela mănăstirea Căldărușani.

Înainte de a pleca la Paris, a lucrat cu un meșter 2 ani la zugrăvirea bisericii Zamfira din Prahova și 3 ani, singur, la biserica Sf. Voivozi a mănăstirei dela Agapia, pe care a terminat'o în 1861. Așă dar în vremea când zugrăviă și Tătărescu biserici.

Despre pictura bisericească a lui Grigorescu, găsim în însuși amintirile lui, în partea în care povestește despre mănăstirea Zamfira, că meșterul cu care a lucrat, văzând serafimul zugrăvit de el, din creștetul bolței turlei și plăcându'i a exclamat: «Bravo, mă băete, să trăești! E cel mai frumos «inger pe care l-ai făcut tu. Leit Mariuca popii, da par-«că-i și mai frumoasă aici!» Grigorescu făcuse adică, fără să vreâ, chipul de care îi erà tot sufletul plin.

Tot așă la pictura bisericii dela Agapia. Despre aceasta d-l Vlahuță, în opera amintită, scrie următoarele, la diferite locuri:

«Sfinții lui Grigorescu sunt vii, omenește vii—și destul
«de sfinți prin expresia de bunătate, de îndurare și de
«evlavie, pe care pictorul a știut să le-o dea, fără să-i des-
«figureze, fără să-i bizantinizeze prea mult—înțelegând ins-
«tinctiv că un sentiment ceresc nu poate decât înfrumu-
«seța o figură omenească. De altcun, încă de pe atunci el
«nu lucră decât având înaintea lui un model viu, care să-i
«dea figura și atitudinea cerută. Pentru sf. Gheorghe de
«pe una din dverele Altarului, i-a pozat profesorul dela
«Iași, Miltiade Toni—un tip de frumusețe; pentru Maica-
«Domnului, cutare femeie din Filioara; băețașul unui dul-
«gher—pentru copilul Iisus; iar cutare măicuță, uitată de
«vremi, slabă, cocoșată și sbârcită ca un hrib, cată azi cu
«jale la sfânta Varvara; își vede tinerețea ei acolo—aido-
«ma gura și ochii ei de acum 50 de ani».

«Pictura dela Agapia—pictură murală în ulei—aminte-
«ște prin moliciunea liniei și prin căldura coloritului, fac-
«tura maestrilor Italieni ai Renașterii, despre ale căror o-
«pere Grigorescu, doar din auzite și din palide reprodu-
«ceri, de va fi știut ceva la vremea aceea».

Dar, dacă Grigorescu, cu firea sa religioasă, căci de mic
iubiă icoanele, înaintea cărora stetea cu sfială; dacă el a
început să picteze biserici, fără altă înrâurire decât cea
a naturii însăși, despre care spune atât de sugestiv în a-
mintirile despre Agapia, unde zice că «uneori lăsa bidi-
«nelele, o luă rasna peste munți și umblă câte o zi în-
«treagă pentru a se apuca a doua zi de lucru, ca alt om»
și că «intrând o rază de soare, deodată se luminea, și bi-
«serica și sufletul său». În sfârșit, dacă Grigorescu a pic-
tat biserici fără nici o pregătire streină, a trecut totuș
peste tradițiile artei bizantine, ca și Tătărescu și ceilalți
pictori cu studii din Occident, cari, dorind să imprime pic-
turei caracterul lor, s'au grăbit a o înlocui prin zugrăveli
după moda occidentală. Aceste schimbări, deși de un de-
semn mai corect, sunt însă contrarii stilului bizantin, care
nu numai n'a întrebuintat niciodată modelele vii, dar s'a
distins totdeauna prin zugrăvirea sfinților după închipui-
rea religioasă a sfinților părinți, adică cu trupurile slăbite
de lungi rugăciuni și posturi, cu fața palidă, dar cu ochii
mari, ficși, părând deschiși și țintiți pentru veșnicie asu-

pra tainelor cerești. Inșăși canoanele bisericești opresc, după cum am zis, înfățișarea omului sau oricărei ființe viețuitoare sub aspectul frumuseții pământești, ca fiind o ispită a Necuratului.

Din toate aceste motive ce am arătat, pictura noastră religioasă nu se poate dar lămuri fără studiul celei bizantine, a artei care n'a prins rădăcini adânci numai la vecini: ruși, români, sârbi, bulgari și puțin chiar la unguri, dar a pătruns până departe în Occident.

Ea e o comoară, și artistică și religioasă, și ca să rămână veșnic cu menirea sa, trebuie să păstreze puritatea stilului, să nu mai cadă în schimbări regretabile ca cele ce am amintit.

Comisiunea Monumentelor Istorice a propus, iar Administrația Cassei Bisericești a admis și trimis, acum doi ani, doi tineri pentru studiul artei bizantine. Până acum au lucrat în Veneția și Ravenna, iar după ce vor lucra la Grotta-Ferrata și în Sicilia, vor trece la Sf. Munte, căci singurii iconografi, cari au păstrat arta și secretul vechei picturi, sunt călugării din Muntele Athos, pe cari marea și meditațiunea îi despart de restul lumii.

Dela Sf. Munte, din această Thebaidă vie, trebuie să se inspire dar pictorii, dacă vroim să zugrăvim bisericile noastre ortodoxe în stilul și tradițiunile artei bizantine.

Imi pare o chestiune capitală pentru pictura noastră religioasă, creiarea unei școale române de artă bizantină, și fac urări ca trimiterea celor doi tineri în străinătate, să fie începutul fericit al ei.

Fie-mi permis a mai adaugă că, dacă am vorbit aci pe larg despre arta bizantină, am făcut-o în interesul păstrării tradiției în biserica noastră. Nu mă îndoiesc că Sfântul Sinod, care e chemat să păzească această tradiție, va feri bisericile noastre de orice zugrăvire inspirată de alt spirit decât cel al picturii bizantine.

Avem numeroase cercetări despre arta bizantină la noi. Infînțându-se acest muzeu, să sperăm că ele vor sporii și mai mult, mai cu seamă că relicvele fiind strânse la un loc, și comparația și studiul lor se va putea face mai u-

șor. Bogăția adunată în aceste camere ale Ministerului e numai o mică parte din câtă avem în țară. Dar, cu interesul cald ce Ministerul Cultelor și Administrația Cassei Bisericii va purta de sigur și de aci înainte bisericeii, colecția va crește până la împlinirea temeinică a locului ce i se cuvine în acel mare muzeu al neamului, despre care d-l Gârboviceanu ne-a vorbit atât de frumos și pe care îl dorim cu toții. Din parte-i, Comisiunea Monumentelor Istorice încă nu va șovăi să dea tot concursul, în marginile trase de lege, publicând între altele «Buletinul» său și adunând material pentru Istoria artelor noastre. Până acum ea are însă numai vot consultativ; să nădăjduim însă că pe viitor i se va lărgi chemarea și i se va pune la dispoziție tot mai mult personal competent, căci dacă până acum au fost multe greutăți de înlăturat, pe viitor lucrările vor fi mai numeroase.

*Inalt Prea Sfințite,
Prea Sfințiți Părinți,
Domnule Ministru,
Doamnelor, Domnilor,*

Cu aceste sentimente încheiu, făcând urări, ca la restaurările de până acum să se alătore altele, cât de multe, pentru a aminti cu tărie generațiunii actuale credința în care Voevozii și străbunii noștrii au găsit în timpuri de grea cumpănă puterea să iasă biruitori în lupte, iar în timpuri de pace, îndemnul și dragostea de a fericii poporul!

Dea Domnul ca mărețele noastre monumente istorice să inspire și viitorimei iubirea de țară și de neam, care ne-a menținut pe plaiurile românești!

Fie ca Muzeul ce inaugurăm să servească totdeodată celor de față și viitori, ca îndemn la continuarea tradiției de a face binele, înființând sau lăsând din averea lor, pentru opere pioase, pentrucă întocmai după cum respectarea cultului divin este o cauză de mărire a Statelor, tot așa disprețuirea lui aduce decăderea lor!

Biserica noastră să fie dar totdeauna, dacă nu mai sus, cel puțin la înălțimea la care a fost altădată.

V.

După aceasta, toți invitații au mers în etagiu, unde se află colecțiunea icoanelor, fotografiile bisericilor monumente istorice, biblioteca cărților vechi religioase și alte obiecte vechi bisericesti. Toți vizitatorii au rămas încântați de aceste colecțiuni și au adus mulțumiri și D-lui Ministru și Administratorului Cassei Bisericii.

Scriitorul acestor rânduri a avut momente din cele mai fericite în ziua aceasta, fiindcă a putut să arăte în mic de ce eace trebuiă să se facă mai de mult și de ce ar trebui să se facă în viitor. Nu spun mai multe cu acest prilej, pentru că 'mi rezerv aceasta. Voi spune-o în curând într'un studiu special.

G...

CUGETĂRI ASUPRA CHESTIEI UNIREI BISERICII

În numărul trecut s'a publicat răspunsul D-lui C. Erbiceanu, membru în comit. red. al Revistei, la articolul Prințului Max de Saxa sub titlul de mai sus; reproducem acum pentru cunoștința cititorilor Revistei, însuși articolul în chestiune pe care l-a tradus P. S. Sa Episcopul de Argeș.
D. D. Gherasim.

De veacuri se tratează chestiunea aceasta. Câte scrisori n'au fost schimbate între papi și patriarhi, spre a vindeca rana aceasta și a umplea prăpastia ce s'a deschis între cele două jumătăți mari ale creștinătății. Câte opere teologice, prin evul de mijloc, n'au tratat punctele dogmatice controversate între bisericile ortodoxe-răsăritene și romano-catolice! Câți mijlocitori n'au fost trimiși peste mări, ca să negocieze această unire așa de mult dorită!

Vai! Câte lupte și persecuții n'au adus aceste chestiuni, câte scandale, care, de ar fi în putință, ar trebui să lipsească din paginile istoriei omenirii și ale bisericii! O dorință de unire rău înțeleasă, a făcut pe Latini să întrebuițeze forța, când se aflau în Orient. Persecutând biserica răsăriteană în tot felul, ei au făcut soluția chestiunii din ce în ce mai imposibilă.

Unii răsăriteni, din protivă, iritați de modul cum Roma tăcea unirele, urmăriră pe uniști, cum a făcut Rusia după împărțirea Poloniei. Chiar sinoade, socotite cel puțin de Latini, ca ecumenice, au fost adunate în scopul obținerii acestui rezultat! Dar mai ales în zilele noastre câte sforțări generale nu s'au făcut! Și cu toate acestea se pare că lupta aceasta a fost zadarnică și chiar în viitor n'avem o speranță mai bună. Pare că lucrăm la o cauză desperată, ocupându-ne de aceste chestiuni. Și iată că o nouă revistă începe să apară, cu scopul de a trata asemenea chestiuni. Este oare de spus ceva nou, care să nu se fi spus în cursul atâtor veacuri de despărțire? Și oare n'ar fi nefolositor a mai repetă de atâtea ori, ceea ce s'au spus de atâtea ani? Rezultatul nefavorabil al acestei munci de nouă ori seculare, provine oare din lipsa de dorință de unire, de bună voie dintr'o parte și din alta? Latinii vor zice: Cât ne privește, noi am dorit cu foc unirea; dar Grecii încăpățânați, orbiți, trufași, ei nu voesc. Orice le-am oferii noi, ei refuză. Și cu toate acestea, cu siguranță nu se găsește nici un om serios din amândouă părțile, care să nu recunoască importanța și folosul acestei împăcări.

Cu toții vor zice: Mântuirea creștinătății atârână de unirea Răsăritului cu Apusul. Numai astfel vom învinge doctrinele protestante și necredința din sânul creștinismului chiar.

Pentru că biserica catolică și universală va fi încunjurată de mai multă autoritate, dacă cele două jumătăți, care o compuneau, se unesc între ele. Va fi încă și mai ușor creștinilor a răpune mahometanismul. În fine, creștinismul câștigând puteri noi, va putea mai cu înlesnire să ducă vestea cea bună lumii păgâne. Și cât de mult ar contribui o conlucrare a Răsăritului cu Apusul, spre a înmulți ideile și a aduce păreri nouă în vieța bisericească!

Nimeni nu va refuză a dorii cu căldură și din toată inima

unirea. Nici un monarh nu va zice: voesc ca despărțirea creștinilor să fie pentru totdeauna. Nici un patriarh, episcop, preot sau călugăr al bisericii de răsărit, pe care-l veți întrebă, nu va răspunde: nu voesc unirea, socotesc desbinarea creștinilor ca o stare normală. Din contră va spune: din toată inima dorim realizarea unei fapte așa de frumoase. Apoi nu ne rugăm noi în toate zilele lui Dumnezeu în liturghiile noastre ca să se îplinească dorința aceasta? Fieștecare om, bărbat și femeie, fie că se țin de clasa celor instruiți, fie din popor, va răspunde la fel. Și dacă s'ar putea cerceta generațiile trecute în privința aceasta, toți ar fi de acord. Impărații Bisanțului, patriarhii, preoții și chiar acei ce erau socotiți ca vrăjmași înverșunați ai unirei, vă vor răspunde: dar acesta a fost visul nostru de a vede a creștinătatea unită cum era la început.

Insuși Marcu Efesianul, marele adversar al sinodului dela Florența, nu va recunoaște că a fost contra unirei; el vă va spune din potrivă: am făcut apel călduros adversarilor mei, dar nu m'au ascultat. În sfârșit, cine este acela din toată lumea, care să îndrăznească a zice: doresc desbinările, doresc ca zizania să fie semănată cu grâul la un loc? Ar trebui să fie un om rău sau un necredincios care să cugete astfel. Dacă este așa, dacă din amândouă părțile este dorită împăcarea, dacă s'au lucrat de veacuri fără a se ajunge la capăt, ce trebuie să credem, decât că sunt neînțelegeri; că s'a privit acelaș lucru în chip cu totul diferit, și din pricina aceasta a devenit imposibilă realizarea scopului. Dacă doi oameni doresc acelaș lucru înțelegând ceva cu totul deosebit, pot să discute secole întregi acelaș lucru, și să nu ajungă la nici un rezultat.

Iată ce s'a întâmplat cu chestia unirei bisericilor: primul pas, spre a putea nădăjdui că s'ar face ceva spre ajungerea scopului, ar fi să se definească, ce se înțelege prin numele acesta de unire și cum să se stabilească. Dar tocmai aceasta nu s'a făcut. Biserica latină, cam obișnuită cu porunceala, a voit să impună bisericii orientale unirea cu dânsa, fără să se întrebe dacă ideia aceasta este primită de sora sa. Ea totdeauna s'a socotit pre sine vrednică a face legile. Cine nu voește să recunoască unirea în forma pe care voesc să o dau eu, este adversar al unirei.

Marcul din Efes. b. o. se consideră ca adversar unirei pentru că nu o voia în forma dată de biserica apusană la sinodul din Florența. Din contră n'ar fi obiectat nimic în contra unirei, așa cum o doreă biserica de răsărit. Pentru biserica apuseană, unirea eră identică cu supunerea completă. Biserica orientală eră socotită ca o fiică răsvrătită a bisericii romane. Apusul n'avea să schimbe nimic, nici să facă ceva spre a obține unirea. Orientul din contră trebuiă să se pue cu desăvârșire sub jurisdicția pontificelui roman și în fine să recunoască toate dogmele pe care teologia latină le-a dezvoltat în timpurile mai nouă ca adevărate. Toate încercările făcute de Roma și Apuseni dela desbinare n'au avut alt scop. Delegați, scrisori, tratate teologice, sinoade de unire, întrebuițări de mijloace politice și chiar forța câte odată, toate acestea n'au avut altă intenție. Biserica orientală din contră a primit unirea din alt punct de vedere. Pentru dânsa, unirea va să zică dragoste, concordie și frăție, iar nu supunere. Ea consideră cele două ramure ale creștinătății ca două surori, egale în demnitate și în drepturi una ca alta. Ea mai este de părere, că pentru a se uni, trebuie a se reveni la punctul de când s'au despărțit. Cele două mari jumătăți ale creștinătății ar trebui să creadă tot ceea ce credeau înainte de desbinare. Relațiile între ele ar trebui să fie aceleași cum erau din vechime. Ea consideră învățăturile din evul mediu și apoi doctrinele dogmatice din veacul al XIX ca niște abateri. După socotința sa, biserica apusană a părăsit temelia doctrinară veche spre a introduce inovațiuni, precum: purcederea Duhului Sfânt din Fiul și nu numai din Tatăl, existența purgatoriului, primăția pontificelui roman și altele de felul acesta. Ar trebui dar ca biserica apuseană să părăsiască aceste inovațiuni care împiedică unirea și dragostea frățească. Indată ce va face jertfa aceasta, concordia turburată prin aceste inovațiuni, se va întări iarăși.

Dintr'o parte se zice: mândria grecilor, carii nu vor să-și plece fruntea pontificelui roman, împedecă unirea. De altă parte se zice: unirea este cu neputință din pricina trufiei papilor, cari se cred stăpâni peste lumea întreagă și chiar ai dogmei, și cer ca toți să se închine înaintea lor. Din

cele două părți urmărindu-se astfel un ideal cu totul deosebit, unirea nu se poate face niciodată.

În adevăr, vedem că biserica orientală a refuzat mai în totdeauna să primească concepția romană despre unire, care i se părea neadmisibilă, și fără îndoială că nici în viitor nu o va primi. Numai sub influența împrejurărilor politice apăsătoare, a arătat câte odată tendința de a recunoaște acest sistem, pe care Roma-l dorea și care i se părea odios. Din cauza împrejurărilor politice au oferit împărații Bizanțului o asemenea unire cu Roma. Din motive politice prea apăsătoare, s'a primit pentru câțva timp la Lion și la Florența sistemul acesta apusan; la Lion spre a scăpa de pretenții Latini, cari amenințau tronul grec de Bizanț; la Florența, spre a scăpa Constantinopolul din mâna Turcilor. Unele părți din biserica orientală, cum sunt Rușii, au primit definitiv sistemul, cum îl dorea Roma. Dar este sigur că biserica orientală în genere va refuza negreșit, și nu va putea să-l primească potrivit vederilor sale. Și aceasta este pricina pentru ce biserica orientală pare că ar dori mai mult unirea cu vechii catolici din occident sau cu anglicanii, decât cu biserica romană. Pentru că știe bine și simte că acele comunități n'ar voi să-i impună autoritatea lor, că s'ar considera ca surori față de dânsa și mai veche decât ele, pe când Roma pune alternativa: ori se supune, ori nu-i unire.

Dacă este vorba de unire, trebuie mai întâi să spunem ce se înțelege prin numele de *unire*. Cine scrie despre o asemenea chestie, trebuie să fie sincer, să nu se servească de termeni equivoci, nici să înșale partea adversă. N'ar fi lucru sincer, cum s'au făcut adesea ori, de a reprezenta unirea ca o concordie frățească, ascunzând dorința, ce o are în inima sa, de a vedea partea cealaltă supusă, ca un adversar învins în bătălie. Nu trebuie a întinde curse prin cuvinte frumoase, ci a-și spune cuvântul așa precum este. Nu cumva noțiunea dreaptă, s'ar afla între două concepțiuni așa ca să se poată scoate idei din fiecare? Eu nu înțeleg sub numele de *unire* o supunere complectă, care ar părea a fi o contradicție a termenului însuși. Chiar în occident nu s'a pierdut cu desăvârșire ideea, că împăcarea bisericii orientale cu cea de occident ar trebui să se

facă altfeliu decât întoarcerea unor eretici. De aceea numele de *unire* n'ar avea nici un înțeles, dacă ar fi vorba numai de supunere. Totuși, în practică, nu se caută altă ceva. Singura deosebire între primirea ereticilor și unirea așa cum este practică de secole, este, că se lasă orientalilor uniți ritul lor și unele puncte de disciplină orientală, dar și aceasta socotindu-se ca o grație. Numai în sensul acesta vorbește astăzi Roma de *unire*. Mai întâi unirea nu trebuie să fie privită ca o supunere a bisericii orientale sub jugul latin, cum a observat cu multă dragoste acum de curând părintele Nicolae Franco în scrierea sa italiană despre *unire*. Aceste două ramure ale creștinismului sunt absolut surori una cu alta, egale în toate privințele.

Nu există nici un privilegiu, nici drept de legislație a bisericii apusene ca atare. Din protivă, popoarele din răsărit sunt mult mai vechi decât acele din apusul de astăzi. Episcopii răsăriteni au aceeași vrednicie ca și cei apuseni. Ar putea fi vorba numai de supunere către episcopul Romei întru cât acesta are drepturi asupra bisericii Orientale, dar nu înjosire față de biserica apusană. Dificultatea însă stă în aceea, că papalitatea romană apare orientalilor ca o instituție latină și nu catolică și universală. A se supune papei și a se supune bisericii latine pentru ei este tot una. Ar trebui să se facă deosebire între pozițiunea de papă, ca șef special al bisericii latine și ceea ce o ocupă față de univers. Dar de ordinar acestea se confundă și nimenea nu-și dă socoteala a le deosebi lămurit. Chiar față de papa, n'ar trebui să fie vorba de o *supunere* a bisericii orientale în adevăratul înțeles al cuvântului.

Am uitat istoria și nu mai știm ce eră în vechime. Iată pentruce se crează bisericii orientale o situație pe care n'a avut'o niciodată.

Așezământul bisericesc, așa cum se prezintă astăzi este deosebit de cel din vechime. Domnul nostru dăduse privilegii Sf. Petru. Totuși noi nu întâlnim urme de supunere a Sf. Paul față de el. Din contră se consideră ca frate absolut egal cu Sf. Petru, și se laudă că l-a înfruntat. De asemenea biserica catolică nu eră timp de mai multe veacuri o monarhie. Fiecare episcop administră liber eparhia

sa, de asemenea și cel de Roma aveà drepturi particulare, a se ocupa de afacerile bisericii universale și exercită o putere mare. Dar aceasta în totdeauna a fost mai mare în apus, unde erà patriarh, decât în orient. Nu aveà o jurisdicție directă în eparhiile din orient, ci exercită indirect o influență asupra lor, când se ocupa de afacerile bisericii universale.

* * *

Mai ales din veacul al noulea, constituția bisericească s'a schimbat cu totul în occident. Biserica devine monarhie absolută și se asemănà unui stat împărțit în provincii. Episcopul Romei deveni superiorul nemijlocit al tuturor episcopilor. Toate afacerile bisericești trebuiră să fie regulate la Roma. Legile dictate aci, deveniră regulă de conduită pentru toate bisericile. Sistemul acesta și-a luat origina în parte din decretaliile pseudo-Isidoriene, cari au apărut în timpul acesta. Sistemul desigur e bun și folositor în apus. El întărește concordia și unitatea obiceiurilor. Dar voiau dela început să-l impue bisericii orientale. Și desigur aceasta a fost una din cauzele despărțirii bisericilor.

Câte odată biserica din Constantinopole se plecà cerințelor Romei și se păreà că se supune acestui sistem nou, dar totdeauna fără voie. Menținerea acestei intențiuni din partea Romei a făcut unirea cu neputință. Astăzi apusenii s'au obicinuit cu sistemul acesta esercitat peste o mie de ani, se crede chiar că nu s'ar puteà fără el și că chiar s'ar fi pierdut ideia că altădată erau alte împrejurări. Dacă este vorba de antichitatea creștină, se represintă totdeauna așa, cași constituția de astăzi. Dacă deci se face vreo unire, totdeauna se caută a se împacă cu sistemul acesta monarhic așa cum este stabilit astăzi.

Lăsându-se la o parte riturile Orientale, îi supune cu desăvârșire jurisdicției Papei și chiar unei congregațiuni romane. Ei trebuie să urmeze mai mult după legile curat latine și toată teologia latinilor sub toate raporturile. În realitate ei sunt latini îmbrăcați oriental (câte odată nici chiar în haine orientale) și cu rugăciuni orientale, dar nu mai sunt represintanți adevărați ai bisericii orientale. Sunt o contrazicere vie a toată istoria bisericească a antichității și a orientului.

Deci existența acestor uniați, în loc de a înainta chestia unirei în general servește mai mult a o întârziă. Căci orientali, văzându-i, pot să zică: iată ce ne așteaptă în cazul când am primi unirea cu Roma. Am înceta de a fi orientali și am deveni latini. Demnitatea bisericii noastre ar fi înjosită; ea ar deveni slujnică în loc de a fi doamnă. Această poziție ce se dă orientalilor uniți, vatămă chiar și raporturile lor cu ceilalți catolici, cari îi consideră pe jumătate catolici și jumătate nu.

Nu zic aceasta, cași cum n'ași iubi pe uniați: din pro tivă mă interesez mult de soarta lor și lucrez pentru ei. Dar ceea ce vreau eu să zic, este că am dori să-i vedem uniți în chip mai perfect și care să conrespundă mai bine demnității bisericii orientale.

* * *

Uniații pe cari i-am câștigat, de sigur trebuie conservați. Dar spre a atrage în adevăr biserica orientală, trebuie de urmat un sistem cu totul deosebit de aceea ce s'a urmat până acum. Biserica orientală trebuie să rămâe ceea ce este. Ea nu-și poate schimba caracterul. Cuvântul *unire* nu va să zică, că o parte să fie cu totul schimbată ca să fie asemenea celeilalte; dar cuvântul acesta înseamnă două lucruri, care rămân ceea ce sunt și nu caută decât relații întreolaltă. Este o părere cu totul nedreaptă și contrazicătoare istoriei, de a considera biserica orientală ca o fracțiune, o provincie a bisericii Romane, de care s'a despărțit. S'ar putea zice aceasta de protestanții apuseni, cari odinioară făceau parte din biserica latină, dar nicidecum de orientali. Biserica orientală trebuie să rămâe absolut independentă și să se guverneze de sine cum face astăzi și eum a fost dela începutul creștinismului. Relațiile ei cu Roma ar trebui să fie astfel cum erau în antichitatea creștină înainte de despărțire. Biserica orientală de sigur va trebui să recunoască pontificelui roman drepturile ce le-au avut și pe care le-au exercitat în periodul acela. Va primi aceste decisiuni în afacerile mari care privesc toată creștinătatea. Prin aceea primăția va fi ocrotită și unirea va fi în acelaș timp un fapt și nu numai un nume. Dacă Roma s'ar putea a se hotărî să primească ideia aceasta,

unirea ar fi posibilă. Câtă vreme se va tinde a se supune orientalii sistemului eclesiastic actual, orice încercare de unire va fi zadarnică. Ar trebui jertfe, ca să se obțină unirea; ar trebui să renunțăm la unele tradiții ce există de secole. Dar o lucrare așa de mare cum este împăcarea creștinătății, nu merită să i se facă orice jertfă trebuincioasă? Câtă cinste pentru papalitate, dacă va face vreodată acest act de abnegație și de jertfire pentru binele public și cauza creștină. Atunci vor începe a crede în orient că Roma nu este interesantă și că este sinceră dorința ei de unire. Până acum s'a crezut, că nu se urmărește un scop creștin, ci ambiția, dorința de stăpânire. Dacă Roma supune pre orientali regimului, actualmente în vigoare, ar trage de aici foloase? Puterea sa devine foarte mare, pentru că se înfațșază ca stăpâna lumii. Prestigiul este îndoit, și chiar bani mulți va căpătă din pricina atâtor apeluri, cereri de dispense etc. S'ar putea zice, că lucrează așa din egoism. Dacă episcopii din orient trebuie să-și procure o recunoaștere a Romei, plătind mii de franci pentru o bulă de preconizare, cum trebuie să facă cei din occident, în zadar li se va zice că s'au schimbat pozițiunea lor pentru mântuirea sufletelor. Dacă din contră Roma se hotărăște a restabili față de orient starea veche de lucruri, nu va primi nici un ban, nu va putea să se considere ca doamnă a acestor țări, ci va fi câștigat un mare prestigiu real de o valoare neprețuită. Nimeni nu ar putea să atace intențiunile ei; ar fi luminat ca soarele, că nu caută decât lucrul lui Dumnezeu și mântuirea sufletelor.

* * *

— Ar rămâne partea cea mai grea a chestiunii: regularea diferențelor dogmatice, care există de veacuri între cele două biserici, cum să resolvim problema aceasta cu adevărat foarte grea? Poate să fie unire când este deosebire de dogmă? Nu este oare absolut necesar; sau ca biserica latină să renunțe la dogmele care au fost dezvoltate sau definite mai târziu și care nu erau încă învățate în antichitatea creștină, sau ca biserica răsăriteană să primească toate aceste definițiuni ale apusului? Oare poate să fie o adevărată unire sau dragoste între biserici, dacă

nu este înțelegere asupra acestor lucruri dumnezești? Evident că nu.

Unitatea bisericească a presupus în totdeauna unitatea credinței. Dar este de crezut ca una din cele două biserici să renunțe la învățătura sa? De sigur biserica orientală ortodoxă nu va face aceasta. Ea a păstrat neatinsse toate dogmele, așa cum au fost învățate de toți membrii bisericii catolice în anticitatea creștină. Ea nu va primi cu ușurință definițiile emantate dela biserica apusană fără conlucrarea sa. Căci ceea ce a semnat la Florența era contra voinței sale; ea era silită de împrejurări. Cum s'ar putea crede că biserica orientală ar mărturisi purcederea Sfântului Duh dela Fiul, pentrucă ea se ține de textul verbal al evangheliei, de învățătura sfinților părinți ai bisericii, de sinodul ecumenic din Constantinopole, de simbolul comun al credinței, care toate vorbesc din purcederea din Tatăl? Asemenea și cu alte multe puncte dogmatice, care ne mai despart. Iar biserica latină putea-va renunța la acele definițiuni din timpurile mai nouă asupra purcederii Sf. Duh, asupra purgatoriului etc.? Nici nu este de gândit la aceasta, pentrucă ea susține, că acestea sunt desvoltări și preciziuni ale doctrinei vechi. Dar oare drept este ca să le impue surorii sale din orient vederile sale, cum a făcut la Lion și la Florența? Nu, nicidecum, căci prin aceasta s'ar susține ipocrizia, făcând pre oameni să mărturisească lucruri care lor li se par false. Dar ce-i de făcut? Incurcătura nu este oare mai mare? S'au disputat de veacuri întregi în jurul acestor puncte dogmatice și niciodată nu s'a făcut măcar un pas înainte. Socotința fiecăreia din cele două biserice pare justificată; nici una, nici alta nu poate fi învinovățită de erezie. Ce rămâne alt, decât să se găsească o învoială.

Ar trebui să se poată dovedi că nu este între ele cel puțin în unele privințe, nici o deosebire de credință, ci numai formule teologice.

Atunci unirea ar fi posibilă și fiecare din cele două biserici ar putea să-și păstreze modul său de a învăța și a mărturisi adevărul, fără ca una să impue alteia sistemul său dogmatic. Ar fi deci de datoria bisericei apusene a dovedi bisericei răsăritene că definițiunile sale sunt numai

niște concluzii trase din premisele cunoscute în antichitatea creștină. Biserica orientală va recunoaște părerea ca bună și legitimă, fără să se oblige a predică ea însăși toate dogmele acestea și așa vor fi în pace una cu alta fără să se învinovătească întreolaltă.

Ereticii, cari învață doctrini false, nu trebuie să fie îngăduiți în comuniunea bisericească. Pentru ce n'ar fi cu putință să fie cineva în biserică, care să nu creadă greșit, și care să nu mărturisească tot ceea ce biserică apusă învață acum?

Sfinții din secolele primari au fost fără îndoială membri ai bisericii catolice și chiar podoabele sale cele mai frumoase și totuși ei n'au mărturisit că sfântul Duh precede de la Fiul, că este un purgatoriu, că sfânta Fecioară s'a zămislit fără păcat, etc. Ei bine, biserică orientală se află tot în aceeași situație. Ea n'a luat parte la dezvoltarea această doctrinală de apăs, care i-a rămas streină, ea se află în imposibilitate de a recunoaște toate acestea. Să rămâe dar în poziția pe care o ocupau sfinții din primele veacuri; să i se permită a se mântui, mărturisind ceea ce au mărturisit martirii și părinții Bisericii. Aceste osebiri teologice nu trebuie să împiedece unirea.

Mai bine ar trebui să se zică: nu este vorba de a restabili sau de a crea o unire care nu există, ci trebuie a da o expresiune mai vie aceleia ce totdeauna a existat și care niciodată nu s'a pierdut cu totul. S'ar putea foarte bine zice: orientul și occidentul nici odinioară n'au fost despărțite cu totul întreolaltă, au fost numai neînțelegeri, vrăjmășie și răceală regretabilă; dar legătura trebuie să fie mai tare, și relațiunile trebuie să fie exterioare și vizibile, nu numai invizibile. Ar fi deci unitate de credință și totodată neînțelegeri asupra unor puncte, care de către unii ar fi învățate, oarecum, implicit, adecă întru atâta întru cât sunt în mare parte cuprinse în vechia doctrină, iar de alții explicit.

Dacă mai târziu va fi vre-o dată un sinod ecumenic și liber al creștinătății întregi, unde chiar orientalii, fără să fie constrânși prin presiune morală, s'ar încredința bine de adevărul învățăturilor apusene și le-ar primi formal, atunci și ea ar putea să predice anume și să vestească a-

ceste adevăruri, ceea ce va fi cu atât mai bine. Iată sensul în care înțeleg eu cuvântul *unire*. Trebuie să fie în toate privințele ceva liber, nu o violare a conștiințelor. Dacă vorbesc și scriu despre *unire*, voesc să se înțeleagă așa. Nu vreau să înșel nici pre latini, nici pre orientali, făcându-i să creadă că înțeleg altceva sub concepția aceasta. Părerea aceasta poate să fie în contradicție cu multe pe care le-am scris și vorbit mai înainte. Dar cu cât se studiază această chestiune, cu atât se schimbă părerea.

* * *

Trebuie de adaos un cuvânt asupra mijloacelor de întrebuințat spre a realiza scopul acesta al uniunii exterioare și vizibilă între biserici. Aceste mijloace sunt simple după părerea mea. Sunt două arme vechi, cunoscute de toți, dar și foarte rar întrebuințate. Sunt acele care trebuie să însoțească orice lucrare religioasă: ele se numesc *adevărul* și *dragostea*. Adevărul, sinceritatea este de toți lăudat și foarte rar întrebuințat. Este vorba a cunoaște adevărul și a-l face cunoscut așa precum este el. Nu trebuie să ne îngrozească: este totdeauna stăpânitor și frumos, chiar când înspăimântă câte odată. Lipsa de cunoaștere a adevărului este totdeauna răsbunătoare. În ce privește chestiunile orientale, mai că nu le cunoaște nimenea în occident. Spre a le pricepe, nu trebuie a ascultă numai părerea unora, ci și a celorlalți. Spre a servi cauza orientală trebuie a cunoaște sufletul răsăritean, argumentele teologilor răsăriteni, dorințele bisericeii de răsărit. Dar ce facem noi în de comun? Ne închidem în cameră, ne nutrim cu propriile noastre idei, închidem ochii la orice argumentare din altă parte, ba încă voim să judecăm trebile lor după părerile noastre. Rezultatul trebuie să fie o judecată pripită și chiar nedreaptă.

Înainte de toate trebuie să cunoaștem adevărul în ce privește începutul acestei nenorocite desbinări a bisericilor. Dăm vina pe orientali și nu voim să vedem lanțul cel lung de erori și greșeli comise de apuseni. Vedem numai greșelile lui Fotie și nu se studiază epistolele papei Nicolae I, adversarul său, care ne spun, că acest papă cu spiritul său îngânfat, cu mândria sa, cu tendința de a stăpâni cu desăvârșire biserica din Constantinopole și a face din ea o

parte a celei din Roma, este tot atât de responsabil de desbinare, mai ca și Fotie. Se acuză cu dreptul Mihail cerularie, dar nu se comentează epistolele papei Leon al IX, adversarul său, pline de invective, făcute spre a întărită spiritele. Nu se vorbește de sumeția și spiritul violent al cardinalului Humbert, legatul său, care n'a căutat să îmbunătățească starea lucrurilor. Dacă n'am arătat acestea în cursurile mele asupra chestiunii orientale, este că nu studiasem încă aceste epistole papale. Vorbim adesea de binetacerile pe cari le-a revărsat apusenii asupra orientului. Și nu ne gândim la aceea, că toată tendința popoarelor apusene și chiar a papei a fost în toteauna îndreptată în contra orientului, cel puțin în timpurile posterioare. Se uită că prin încoronarea lui Carol cel Mare s'a căutat formal detronarea Bizanțului, până chiar a dispută monarhilor săi titlul de *împărați romani*; s'au făcut războaie împăraților și li s'au răpit posesiunile legitime din Italia, întemeindu-se pe donațiunea pseudo-constantină. Uităm că pretinsele cruciate răpuseră imperiul de orient, aserviră Grecia, o apăsară și o făcură sclavă pentru mai multe secole. Uităm că atunci, din porunca papei Inocentie al III chiar, s'au ocupat proprietăți eclesiastice grecești fără cel mai mic scrupul. Li s'au răpit bisericile și le-au transformat în sancturii latine. Episcopi în vârstă înaintată au fost alungați din scaunele lor.

Cunoașterea adevărului este necesară și în ce privește diferențele dogmatice. Dacă voim să ne înțelegem pe terenul acesta, trebuie mai 'nainte de toate să cunoaștem starea lucrurilor așa precum este.

Dar tocmai aceasta a lipsit totdeauna. S'a scris mult asupra acestor chestiuni, cel puțin asupra purcederei sf. Duh și asupra întrebuițării azimelor, care în evul de mijloc eră considerat ca un punct de doctrină iar nu de disciplină bisericească. Și tot astfel cunoștința părerilor adversarilor și dificultățile reale lipseau. Fiecare consideră chestiunea din punctul său de vedere, argumentau cum le convenea și o împăcare a celor două opiniuni rămânea iarăș imposibilă.

La sinodul din Florența s'au tratat toate punctele acestea de diferență, dar cu multă ușurință. Nu se cunoștea nici istoria bisericii, nici părinții. Latinii se serviră de ar-

gumente false spre a dovedi grecilor că sfântul Duh precede și dela Fiul. S'a citat chiar un cuvânt din al VII sinod ecumenic care ar fi învățat aceasta, dar erà un text fals. Asemenea se citară texte false din părinții bisericești, se interpretară și altele în chip meșteșugit după dogma latină. Desigur că nu din rea voință lucrau astfel. Se credea probabil de bună credință, că textele false ce se citau, erau autentice, și nici Grecii, nici Latinii nu posedau atunci de ajuns o judecată critică, nici înțelesul istoric spre a putea deosebi textele apocrife de textele autentice. Mulțimea pretinselor texte patristice ce învățau purcederea din Fiul a impus așa de mult Grecilor, așa că, pre cât se pare nu mai îndrăzneau să opue nimic și din cauza aceasta primiră învățătura latină, crezând că așa a fost învățată și de părinții vechi. Cam tot așa se petrec lucrurile până în ziua de astăzi. Mai întotdeauna învățătura aceasta și dificultățile ce prezintă ea, n'au fost bine dezvoltate.

Așa și cu primatul papei. Se întrebuițează cele mai mici probe din anticitate, care arată o autoritate oarecare a episcopului roman, ca probă de dogmă a primăției, așa cum este astăzi învățată. Nu se dosibesc bine textele și se identifică fără socoteală, acele care nu sunt nici decum dogmatice, cu dogma însăși. Trec ușor peste ele, dar nu se taie nodul greutăților de care nici nu-și dau socoteala. Este mare deosebire între o putere care există de fapt, și o doctrină care învață că este stabilită direct de Dumnezeu și este temelul necesar bisericii. Cu toate acestea cele două lucruri sunt absolut identificate de polemică. Și fiecare părinte, care dă un titlu onorific oarecare vreunui episcop roman este citat ca mărturie pentru dogma primăției.

Acelaș fel de argumentare se întâlnește și când este vorba de purgator. Se consideră chestia eficacității rugăciunelor pentru morți și cea a existenței purgatorului ca absolut identice. Dar nu sunt. Nu toți câți se roagă pentru morți primesc prin aceia ideia unui loc de curățenie.

Chestiunea prefacerii în liturgie n'a fost pe cât se pare niciodată serios examinată în apus.

S'au întemeiat numai pe liturgia romană, care nu posedă epiclesa. Necunoscând deci nici liturgiile, nici învățăturele orientalilor, s'a zis că numai pronunțarea cuvîn-

telor sacre ale Domnului Nostru săvârșește taina. Dar nimeni n'a ținut sama de universalitatea întrebuițării *Epiclesei* (Rugăciunea prefacei) și anticitatea doctrinei, care vede în ea partea principală a consacrării. Sf. Cyril de Ierusalim, cel mai mare autor liturgic al anticității, de sigur nu este un martor de puțină valoare, nici o cantitate neglijabilă. Cu dânsul și alți părinți renumiți ai bisericii orientale, învață același lucru. Asemenea nu se ține seamă și încă și astăzi sunt siliți orientalii de rit unit a mărturisi că sfințirea se face numai prin cuvintele Domnului Nostru. Dar atunci tot ritul solemn al prefacei a devenit o ceremonie de prisos. Ar fi o lovitură de moarte ce s'ar da liturgiei orientale, dacă tocmai ceremonia care formează punctul său culminant, este declarată lipsită de sens. Dar atunci orientalul a devenit curat latin. El nu mai sfințește după ritul și învățătura bisericii sale, ci după ale bisericii romane, chiar dacă s'ar servi de textul epiclesei. Și totuși aceasta se face, pentru că niciodată opinia aceasta latină n'a fost definită sau înălțată la demnitatea unei dogme, nici chiar la apuseni. Și cât de ușor ar fi de împăcat cele două păreri. N'am avea decât să spunem că cuvintele Domnului efectuează taina, pentru că ele trebuie să corespundă adevărului, dar cuvintele acestea produc efectul lor în urma consacrării bisericii și din cauza intențiunii sale. Dar fiindcă în liturgia romană consacrarea se compune numai din cuvintele Domnului Nostru, acestea trebuie să producă efectul lor imediat ce sunt pronunțate. Fiindcă din contră în biserica orientală și după socotința sa epiclesa, care urmează cuvintele Domnului Nostru, este partea principală a consacrării și scopului, urmează de aici, că în orient cuvintele produc efectul lor prin epiclesă și că Domnul Nostru este prezent numai când epiclesa e terminată.

Dacă nu s'ar primi posibilitatea aceasta, ar urma ca unii din cei mai mari dascăli ai bisericii să fie în eroare și biserica însăși în cea mai mare parte ar fi în rătăcire, și încă rătăcită în cel mai mare și mai sfânt mister al cultului dumnezeesc. Cine ar îndrăzni să primească o alternativă așa de supărătoare și așa de gravă în urmările sale? Un asemenea caz este și cu taina confirmării.

Din timpul lui Fotie apusenii au început să considere confirmarea orientală, administrată de preoți, ca invalidă.

Astăzi se presupune că preoții uniți din ritul oriental au o autorizare dela sf. scaun pentru a confirma, și că din cauza aceasta confirmarea lor este valabilă. Dar și aceasta este o explicație ce nu s'ar fi primit, dacă se cunoșteă istoria. Este un obicei exclusiv latin și datând din timpurile posterioare că confirmarea s'a rezervat episcopului. La început toată creștinătatea cași astăzi tot orientul, unia confirmarea cu botezul. Cine făcea botezul săvârșă și confirmarea fără să se întrebe de este episcop sau preot. Mai târziu, când botezul copiilor mici deveni regulă, obiceiul latin de apus, despărți cele două rituri unul de altul, rezervând confirmarea pentru o vârstă mai înaintată. Atunci se împărțiră cele două rituri între cei doi miniștrii, cari în vechime administrau botezul când unul, când altul. Se dădù preoților botezul, și confirmarea episcopilor. Avându-se în vedere aceste împrejurări, cum am putea să ne îndoim de valoarea confirmărei făcută de preoți?

Trebue să servim adevărul prin adevăr, prin examenul serios al lucrurilor și să nu facem o apologie superficială și nesinceră, care ascunde dificultățile și care reprezintă împrejurările sub alt aspect. Voind să înconjurăm adevărul, este o politică cu vedere scurtă și va avea urmări nefericite. Ascunzând dificultățile se înșală pe sine. Credința nu este solidă atunci și bine întărită. Va fi cu atât mai turburată și rușinată când se va întâlni odată cu adevărul pentru care nu eră pregătită a-l primi. Nu se capătă astfel acel pe care voești a-l câștiga, dacă-l câștigi astfel, lucrul e foarte slab. Se va feri cu atât mai mult, cu cât lucrul i se prezintă sprijinit pe argumente slabe și false. Sau dacă asemenea argumente îl câștigă pentru moment, va vedea mai târziu că lipsește fondul și urmările vor fi cu atât mai rele.

Dar noi trebue să cerem și orientalilor, aceeași dragoste de adevăr, aceeași curățenie de gândire, când este vorba de dogme. Și ei nu trebue să se împrotivească adevărului învățăturelor și să închidă ochii la argumente bune și solide. Dacă recunoaștem de ce în orient epiclesa este legitimă, orientalul care va studia patrologia latină, va trebui să recunoască și el, că învățătura latină în privința consacrării este foarte veche și nu are nici un rezon a se îndoii de validitatea unei consacrări, care se face fără epiclesă.

Aceeași dragoste de adevăr ne va face să cunoaștem împrejurările, vederile, caracterul părții cu care voim să tratăm.

Și aici se ivește una din cele mai mari greutăți. Apusul nu cunoaște răsăritul, și orientul nu cunoaște occidentul; de aceea și apropierea între dânsele este grea. Dacă studiem istoria vedem că apusul a voit totdeauna să influențeze răsăritul, fără să-l cunoască; sufletul lui eră străin pentru dânsul. Nu știa ceea ce-i place orientului, de ce se ferește și fuge. Aceasta se vede mai ales în epistolele papilor din diferite epoce. De sigur, erau dictate adesea cu intențiuni bune, dar Roma nu cunoaște orientul și-i spune adesea din nenorocire cele mai nepotrivite lucruri. Dar dacă pe deoparte doriau să reguleze afacerile orientului și de altă parte nu se cunoaște starea lucrurilor de acolo, trebuiă cu timpul să se creeze o situație de nesuferit, și dezbinarea trebuiă să urmeze mai curând sau mai târziu. Și până în zilele noastre nu voim să recunoaștem plângerile legitime și dorințele orientalilor.

Ei se plâng că nu ținem seamă de ele, cred că avem aerul de a ignora dificultățile și amărăciunile ce au contra noastră. Noi nu eșim din casă, nu cetim decât cărțile noastre, nu privim cestiunile decât din partea noastră și ne prinde mirarea, care se pare naivă orientalilor: pentru ce oamenii aceștia îndărătnici nu primesc unirea, pe care le-o propune Roma, când aceasta le face atâtea rugăminte și se arată așa de binevoitoare?

Dragostea de adevăr ne va împiedecă a întrebuiță o mulțime de viclenii, de mijloace nesincere, spre a atrage pre aproapele în cursele noastre. Numai adevărul, fără rezervă, sinceritatea absolută, ne va mântui și pre noi și pre alții. Sinceritatea să inspire fiecărei din cele două părți căință și mărturisirea greșalelor. Adevărul, chiar dacă nu este plăcut, nu trebuie să depărteze, ci să apropie.

* * *

Afară de adevăr mai este încă o armă, care se întemeiază pe el: este dragostea, iubirea. Desigur și adevărul singur este o putere. După o carte *Preotul*, care în Septuaginta este chiar numărată printre scrierile canonice. Zorobabel dovedește regelui Darie, că adevărul este tot ce poate fi mai puternic în lume. Este de sigur o legă-

tură. Și de asemenea spre a face o amiciție și o apropiere, dragostea este iarăși necesară. Poate să se înțeleagă în privința adevărului și să nu fie de acord în viață.

Lipsa dragostei duce adesea la lipsa adevărului, pe când iubirea este prietena adevărului. Lipsa de dragoste măi ales a desbinat orientul și apusul de veacuri. Din amândouă părțile a fost o ură neîmpăcată și o aversiune națională care în mare parte există și astăzi. Este o parte integrantă a tradiției părintești a multor orientali, de a privi cu groază pe latini. Și de asemenea o parte integrantă a tradiției tuturor popoarelor apusene, pe care chiar protestanții au păstrat-o în mare parte, de a desprețui pe orientali, de a fugi de ei și a-i urî.

Ar trebui să începem a ne respecta într-o altă, a ne interesa ca să ajungem a ne iubi. Soarta orientului a fost nenorocită, nenumărate rane i s'a dat. A fost lăsat aproape mort pe marginea drumului, ca omul care căzuse între tâlhari. Și noi suntem responsabili de aceste rane, căci am părăsit orientul lăsându-l dușmanilor săi. Nu se află samarineanul care să aibă milă de bietul nenorocit, ci chiar preoții și leviții trec fără să le pese de suspinurile și suferința sa. Gânditu-ne-am noi la soarta acestor popoare, la catastrofa istoriei lor.

Nici chiar plângerile lui Ieremia n'ar fi de ajuns a plânge.

Iată de ce se plâng orientalii. Nu li se arată interes, decât din punct de vedere religios, voesc să-i supue Romei, și atâta tot.

Dacă nu-și ajunge scopul, își întorc fața dela ei. Dar nu li se arată simpatie națională. Interesele lor nu sunt și ale noastre. Apusenii din vechime ș'au pus toate puterile a răpune puterea musulmanilor. Mai târziu, chiar după căderea Constantinopolului câte odată, s'au luptat contra Turcilor, dar niciodată din interes pentru creștinii din orient, stăpânii legitimi ai teritoriului, ci din contră pentru a supune și a creâ principate latine în mijlocul orientului.

Orientalii sunt astfel obișnuiți a fi desprețuiți de apuseni că se întâmpină adesea greci, cari sunt recunoscători și atinși din cauza celui mai mic semn de simpatie, pentrucă mai aud măcar câte odată alte vorbe decât acele pe care sunt obișnuiți a-le auzi. Trebuie dragoste neinteresată, iubire fără târguială. Și dragostea aceasta ar trebui

să se vadă mai ales între persoanele bisericesti. Nu voesc să intru în amănunte. Nu se poate dar o regulă dinainte, cum ar trebui să se arate iubirea.

Ea este ingenioasă și-și găsește singură calea dacă este sinceră.

Iată cele două arme de care voiam să vorbesc. Nimeni nu-mi va contesta valoarea. Nici că se poate ceva mai frumos și mai temeinic. Adevărul în dragoste și iubirea într-un adevăr, iată ce poate înfruntă toate piedecile. Compunând acest articol citesc în breviarul meu frumoasele cuvinte ale sf. Bernard, care desfășură mai aceeași idee. El explică locul din evanghelie, care zice: că ochiul este luminătorul trupului și dacă ochiul este curat, tot trupul este luminat. (Luca II 34). «Curățenia ochiului inimii, zice, se bazează pe două lucruri: pe dragostea intențiunii și adevărul în alegerea mijloacelor. Dacă cineva iubește binele și nu alege ceea ce este adevărat, are zelul lui Dumnezeu, dar nu după rațiune» (Rom. 10, 2). Nu știu cum ar putea adevărata curățenie, după judecata adevărului, să stea alături cu minciura. Cum poate să fie ochiul curat, dacă nu cunoaște adevărul? Cum se poate închipui curățenie adevărată, când Dumnezeu, însuși adevărul, nu este cunoscut de el? Căci zice: nu voi cunoaște pe cel necunoscător (I cor. 14, 38). «Precum ochiul curat este rezultatul a două lucruri bune, a iubirii de bine și a cunoștinței adevărului, așa și ochiul rău din contră este rezultatul a două lucruri rele, a orbirei care împiedică cunoștința adevărului și a stricăciunii, care ne face să iubim nedreptatea» (sf. Bernard: sur le commandement et la dispense).

O frații mei iubiți dela răsărit și dela apus, vă doresc tuturor acest ochi curat și simplu compus din adevăr și iubire. Atunci toate vederile noastre vor fi adevărate și drepte; atunci lumina va cădea asupra întregului corp al bisericii și a creștinătății. Ceea ce se pareă întunecat va fi atunci luminat.

Dacă cu toții am posedă aceste calități și ochiul curat, care este rezultatul lor, chestia va fi rezolvită pentru totdeauna. Ea este grea de deslegat, din cauză că aceste calități lipsesc dintre oameni. Este ușor de deslegat, ba încă nici n'ar avea nevoie de deslegare, îndată ce aceste două calități sunt acolo și ele domnesc. Să rugăm deci pe

marele Dumnezeu, care este și supremul adevăr și însuși dragostea, să ne împărtășască aceste două calități și nouă făpturilor sale, și nu numai chestia aceasta, ci toate celelalte din lumea aceasta vor găsi soluția lor satisfăcătoare și definitivă.

Max Principe de Saxa.

* * *

Am tradus articolul acesta al Principelui Max, fratele regelui Saxoniei, care îmbrăcând rasa, se ocupă serios cu științele teologice, pentru că mi s'a părut de o însemnătate capitală. Chestia unirei bisericilor a preocupat pe toată lumea și fiecare o dorește, dar nimenea n'a pus-o pe adevăratul ei teren. Fiecare din cele două biserici susține cu tărie, că numai la una din ele este mântuirea. Cine nu crede ca dâșii, nu se poate mântui. Vine unul cu curățenia sufletului și ne spune că totul se poate face, numai să fim stăpâniți de adevăr și dragoste. Iată terenul pe care trebuie să lucrăm și dorim din tot sufletul, să fim una așa precum s'a rugat Mântuitorul înaintea patimei sale Părintelui ceresc: «Părinte sfinte, păzește-i pe dâșii întru numele tău pe cari mi-ai dat mie, ca să fie *una* precum și noi». (Ioan 17, II). Poate că Dumnezeu se va milostivi asupra noastră și nu ne vom mai privi dușmănește, ci vom trăi ce niște frați uni, fii aceleiaș mume duioase, care poartă grijă de noi. Va veni vremea când fiecare limbă va lauda pre Dumnezeu în graiul său. Fiecare națiune va avea biserica sa, fiecare țară ierarhia sa. Atunci nu vor mai fi de acei ce iubesc mai mult slava oamenilor decât slava lui Dumnezeu. Vom avea un singur cap, care este Domnul nostru Iisus Hristos, care s'a jertfit pentru toți. Nu vor fi unii ai lui Petru, alții ai lui Pavel, alții ai lui Apolos, ci toți ai lui Hristos, cu egală îndreptățire.

Gherasim.

Mărturii despre prezența și intervenirea lui Dumnezeu în natură și în istorie.

La înmormântarea marelui botanist german *Albert Wiggand*, s'a citit următoarea declarațiune, scrisă de el cu mână proprie.

«Doresc ca la mormântul meu să se pronunțe simbolul credinței apostolice, și să se mărturisească în numele meu că cu ajutorul lui Dumnezeu am crezut toate articolele lui (ale simbolului), că—deși înzestrat cu spirit critic și deși am trecut prin viață cu ochii totdeauna deschiși—totuș nici în întreaga mea viață de toate zilele, nici în știință nu m'am îndoit o clipă măcar de ceva din întreaga învățătură creștină, și că numai în această credință am găsit deslegarea tuturor enigmelor firii și deplina mulțămire. Două articole au fost îndeosebi punctele centrale ale vieții mele lăuntrice: 1. «Cred în Dumnezeu, Tatăl a-totțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului». Nu cred numai, ci știu. *Cel mai sigur și mai nediscutat rezultat al serioaselor mele cercetări este că pretutindeni în natură am aflat nu numai urmele lui Dumnezeu, ci că la fiecare pas am găsit dovada despre existența Creatorului personal.* (Romani I, 19—20). 2. «Cred și într'una, sfântă Biserică creștină». Unitatea Bisericii se întemeiază pe botez, prin care toți creștinii s'au făcut fiii lui Dumnezeu și sunt membrii unei singure familii..... In această formă biserica corespunde idealului dumnezeesc ca mireasa, care are făgăduința de a primi pe mire și a-l aștepta cu cuvintele: «Vino, Doamne»

Iisuse».—Astfel amândouă articolele de credință—cari au stat în centrul vieții mele lăuntrice, în jurul cărora s'au învârtit toate cercetările și toată experiența mea—corespund celor dintâiu și celor din urmă cuvinte ale Sfintei Scripturi: «La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul» și «Vino, Doamne Iisuse».

*Pestalozzi, Die christliche Lehre in Beispielen,
Neue Folge pag. 73—74.*

* * *

Naturalistul *Oswald Heer*, sfârșește opera sa «*Lumea străveche a Elveției*» cu următoarele cuvinte memorabile: «*Cu cât pătrundem mai adânc în cunoașterea naturii, cu atât mai mult ajungem la convingerea că numai credința într'un Creator atotputernic și prea înțelept,—care a făcut cerul și pământul după un plan întocmit din veci,—poate deslegă enigmele firii și ale vieții omenești. Prin urmare nu numai inima omenească ne vorbește despre Dumnezeu, ci și firea, și când privim din acest punct de vedere minunata istorie a țării noastre și a lumii sale animale și vegetale, atunci o vom vedea în adevărata ei lumină și vom simți cea mai mare plăcere studiind-o*».

Osw. Heer, Die Urwelt der Schweiz, p. 601.

* * *

Renumitul chimist francez *Chevreul*, mort în vârstă de 103 ani, a spus între altele:

«Dacă ateii impută celor cari cred în Dumnezeu, că ei susțin ceva ce nu se poate dovedi, eu 'i rog să fie așa de buni și să'mi dovedească că teoria lor este adevărată...

«Ca să aveți aprobarea mea, domnilor atei, trebuie să-mi arătați mai întâi că ați descoperit ceva mai real decât nădejdea creștină, cu care se poate mângâia o mamă de moartea fiului său, cu care se poate ajuta un nenorocit și a se îndrepta un condamnat....

«Veți putea să-mi dovediți că eu mă trag din maimuță? Eu fiu al unui urang-utang? Niciodată....»

«Acei cari vor să înlăture din vorbire cuvinte ca Dumnezeu, providență și să le înlocuiască cu natură, putere creatoare, sunt cei mai răi oameni, încât cu dreptate Dante 'i pune pe cea mai de jos treaptă omenească.

Pestalozzi, Opera citată, p. 75.

* * *

Despre genialul fizician englez *Faraday* se spune, că, pecând puterile 'i scădeau și el se apropiă cu pași repezi de groapă, obișnuia să șadă la fereastra camerei sale, care da înspre apus, ca să poată vedea mareașă priveliște a apunerii soarelui. Intr'o zi, când soția sa 'i arată un frumos curcubeu, ce tocmai se ivise pe cer, Faraday, privi pedeașupra burei de ploae și a frumosului curcubeu și cu ochii pironiți în infinit zise: *El (Dumnezeu) a pus scaunul său în nori*».

Pestalozzi op. citat, p. 77.

* * *

Adolf Würtz, unul dintre cei mai mari chimiști ai veacului trecut, a zis în cuvântarea de deschidere a celui de al treilea congres al societății franceze pentru înaintarea științelor, ținut în Paris în anul 1874:

«*Știința ne ajută să privim din ce în ce mai mult în armonia și profunditatea planului naturii, prin acel locșor pe unde ea isbutește să dea la oparte vâlul care acopere lucrurile. Ea se ocupă și cu cauzele prime, dar acestea fac parte, propriu vorbind, din cellalt domeniu, (al religiunii), pe care o trebuință a sufletului nostru ne impune să-l străbatem și să-l cultivăm. Aceasta e realitatea și n'o putem schimbă In zadar va vorbi omului știința despre armonia lumilor și ordinea fenomenelor, căci el vreă să se ridice mai sus și, în convingerea involuntară că lucrurile*

nu'și au în ele cauza ființării lor, ființarea și obârșia, va ajunge să le atribue unei unice cauze primare, lui Dumnezeu».

Idem, ibidem.

* * *

Printre hârtiile marelui naturalist *Karl Ernst von Baer* s'a găsit și o poezie compusă de el, din care reese cu multă claritate credința lui în conducerea lumii de către Dumnezeu, credință pe care el a expus-o, susținut-o și a apărat-o cu deosebită căldură în numeroase ocaziuni. Iată un fragment din acea poezie:

«Și atunci Domnul îmi va zice: Vino în împărăția luminii, Apropie-te de Adevărul pururelnic! Privește la veșnicia vremii și la imensitatea spațiului, Vezi cum negura trupului pământesc se risipește înaintea ochilor sufletului. Știi confuz și pe pământ, că temelia tuturor transformărilor, Este necesitatea regulată a materiei, Puterile, cum se numesc în știința voastră. Să știi acum că necesitatea și datoria, sunt expresia voinței mele. Necesitatea e pentru materie, Datoria pentru voia liberă. Necesitatea e lanțul de rob al materiei, Datoria este chemarea, către locul de unde izvorăște viața».

Idem, ibidem.

* * *

Doctorul berlinez *Heim*, erà un mare cunoscător al muschilor vegetali și aveà cea mai frumoasă colecție de muschi din vremea sa. În tinerețe, când se bolnăvi greu și erà aproape să moară, de nimic nu-i părea mai rău decât că, dacă moare nu-și mai poate continua studiile asupra muschilor. Insănătoșindu-se se ocupă toată viața cu acest studiu și la vârsta de 85 de ani, când fu aproape să moară, dăruì colecțiunea sa de muschi universității din Halle. Dela acest mare cunoscător al acestor făpturi atât de puțin în-

semnate, cum sunt muschii, avem frumoase și instructive cuvinte, cum sunt d. p. acestea: «*Cel mai mic muschiu spune cu glas tare celui ce-l cunoaște, cași cerul înstelat: Este un Dumnezeu!*» Tot el scrie: «*Adesea în cercetările mele asupra câte unui muschiu, am privit și am luat seama la el ca la un preot, care 'mi vorbià de atotputernicia lui Dumnezeu. Și muschiul m'a mișcat și m'a edificat mai mult decât multe predici ale preoților*».

Christoterpe, 1901.

* * *

Botanistul *Leunis* scrie într'o celebră operă a sa:

«Numai oamenii cari n'au în ei duhul creștinesc, pot face studiului științelor naturale imputarea că el duce la materialism, fiindcă *afară de descoperirea dumnezească, făcută lumii prin Iesus Christos, nimic nu e mai în stare să păstreze și să întărească credința ca studiul istoriei naturale*».

Leunis, Synopsis der Naturreiche, vol. I, p 12.

* * *

În anul 1527 se făcù în principatul Saxonia o vizitațiune canonică la care luă parte și reformatorul *Martin Luther*. Într'un sat oarecare un țaran recită crezul. Abià începù el «Crez într'un Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul» și Luther îl oprì punându-i această întrebare: «Ce însemnează atotțiitor?» «Nu știu» răspunse țaranul. «*Da, omule*», adăogă Luther, bătând pe țaran pe umăr, «*nici eu, nici ceilalți oameni învățați nu știu ce este atotțiitor. Crede însă în neștiința ta, că Dumnezeu 'ți poate ajuta cu adevărat și sigur ție și nevestii și copiilor tăi în toate nevoile. Aceasta va să zică că Dumnezeu e atotțiitor*».

Pestallozzi, op. cit. p. 50.

* * *

Cunoscutul scriitor religios, germanul *M. Frommel*, pornind dela o pildă împrumutată din activitatea misionară, face următoarea frumoasă comparație:

«Când îndrăsnețul, de duhul lui Christos pătrunsul norvegian *Hans Egede*, se duse în Grönlanda, spre a propovădui Evangelia, stătù vreme îndelungată între Eschimoșii păgâni, fără ca să priceapă măcar o silabă din limba lor și fără puțința de a se înțelege cu vreunul din ei. În cele din urmă află că cuvântul «Kina» însemnează în limba grönlandeză: «Ce-i asta?» Atunci se bucură el mult căci aflase cheia. Luă dar un cuțit în mână și întrebă: Kina? Arată-mi-mi la ochi și urechi, la corabie și la mare, la cer și la pământ și întrebă, Kina? Cu această întrebare, mereu repetată, căpătă toate răspunsurile dorite, învăță toate cuvintele și se făcù stăpân pe limbă. Întrebarea lui Egede, zice *Frommel*, trebuie să fie întrebarea noastră către natura înconjurătoare, dacă vrem să-i învățăm limba: *Cel care pune cerului și pământului, stelelor și florilor, animalelor și oamenilor întrebarea: «Ce-i asta?» acela va primi un răspuns oarecare dela cedrul care crește pe Liban și dela isopul care crește pe ziduri; acela va primi răspunsuri de pretutindeni, din deal și din vale, dela pădure și dela câmpie, din casă și din curte, acela se va găsi împresurat de i-coane și închipuiri pline de adânc înțeles».*

H. Frommel, Bilder und Vorbilder.

* * *

«Ce mult îmi place curcubeul, domnule doctor» zicea un bolnav către doctorul său: «El este un semn al neschimbării cuvântului lui Dumnezeu de a nu mai pierde lumea prin potop». «Da de unde? Curcubeul nu e făcut de Dumnezeu; el e rezultatul resfrângerii razelor soarelui prin picăturile de apă ale ploiei», răspunse doctorul.—«Crezi D-ta aceasta, domnule doctor? Te mulțamește această explicațiune?»—«Desigur»—«Pe mine nu»—«Cum așa?»—«Cine a făcut ca razele soarelui să se resfrângă prin picăturile de ploae? și cine a făcut soarele, lumea și ploaea? Ce e o lege firească și care e puterea și viața ei?» «Da, se poate și așa».

Römhheld, Die sittliche Weltordnung. p. 142.

* * *

Călătorul *Mungo Park*, căzù odată în Africa în mâinile tâlharilor și se văzù deodată în cea mai critică situație. Coprins de spaimă, stătù el un timp privind încurcat împrejurul său. Ori încotro se întorcea, nu vedeâ decât primejdie și amenințare. Se află în mijlocul unei pustii, în anotimpul ploios, înconjurat de fiare sălbatice și de oameni și mai sălbatici. De coloniile europene erà la o depărtare de cinci-sute de mile. Aceste reflexiuni 'i covârșiau sufletul. *Atunci își aduse aminte de Dumnezeu, spre care se întoarse cu încredere.* În acea clipă zări un muschiu de o frumusețe rară. Nu erà mai mare ca vârful unui deget și totuși gingașele forme ale rădăcinilor, foilor și capsulelor semințelor sale, te umpleau de mirare privindu-le. *Se poate își zise el, ca ființa care a plantat în acest loc îndepărtat un lucru de o așà de mică însemnătate, care l'a udat și l'a făcut să crească, să fie nepăsătoare față de situațiunea și de suferințele unei ființe pe care a făcut-o după chipul său? Nu, niciodată!* Acum Park își recăpătă curajul. Uitând foamea și oboseala, se sculă și porni mai departe cu nădejdea că scăparea este aproape. Intr'adevăr nu se înșelă, căci în curând ajunse într'un mic sat.

Semaine religieuse.

* * *

Opera principală a marelui astronom *Kepler* se închee cu următoarele cuvinte: «*Mulțumesc ție, Doamne, Făcătorul și Stăpânul meu, că mi-ai dat să mă bucur atât de făptură și să fiu atât de încântat de lucrurile mâinilor tale. Am scăut cunoscută oamenilor măreția lucrurilor tale, atât cât putea spiritul meu mărginit să coprindă nemărginirea ta. Dacă voi fi zis ceva care să nu fie vrednic de tine, iartă-mi cu harul tău.*»

Pestalozzi, op. cit. p. 53.

I. Mihălcescu.

(Va urmà)

Așezămintele Sfinților Apostoli și scrierile de origină Apostolică în legătură cu ele.

(Urmare și finit. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII No. 7).

În capitolul 41 al cărții a VII-a se află textul simbolului credinței creștine, textul aceluși simbol pe care catechumenii, când se botează, erau datori să-l mărturisească, pronunțându-l cu glas tare, înainte de a primi sfântul botez.

Simbolul acesta, după cum ne arată Așezămintele, face parte din ritualul tainei sf. botez. El era punctul culminant și central al ritualului acestui sfânt mister, și indică momentul suprem și solemn în viața neofitului ce venea la sfântul botez; căci el, cu această mărturisire, intră în numărul credincioșilor, după ce făcea lepădările în fața altarului lui Dumnezeu, înaintea liturgicilor ce săvârșiau taina și a poporului ce asistă.

Cât privește locul și pozițiunea ce ocupă simbolul în ritualul misterului sf. botez, Așezămintele ne arată, că catechumenul trebuia mai întâi să se lepede de *omul cel vechiu*, care era în întunerecul morții, sub stăpânirea păcatului și a diavolului, și că pentru a se împreună cu Christos și a arăta că crede întru El, *trebuia să facă public acele lepădări*, mărturisind astfel că, de a sa bună voie, voește a ieși din întunec și din viața cea păcătoasă și că dorește a se împreună cu Christos, spălându-se și curățindu-se de păcat și crezând în El. Catechumenul dar, care se botează, trebuia să rostească public înaintea tuturor simbolul. Așezămintele spun: «După lepădare, împreunându-se cu Chri-

«stos, să zică: «Și mă împreună cu Christos, și cred și mă
 «botez, într-unul singurul adevăratul Dumnezeu, nenăs-
 «cut, Atot Țiitorul și Tatăl lui Christos, Ziditorul și Crea-
 «torul a toate, dintru carele sunt toate. Și într-unul Domnul
 «Iisus Christos, Fiiul său; Unul născut, Întâiul născut a
 «toată făptura, carele cu bună voirea Tatălui, s'a născut,
 înainte de veacuri; prin carele s'a făcut toate, cele din ce-
 «ruri, și cele de pre pământ, văzute și nevăzute. Carele, în
 «ultimele zile, s'a pogorât din ceruri, și a luat trup, și s'a
 «născut din sfânta fecioară Maria, și a petrecut cu cuvio-
 «șie, după legile lui Dumnezeu și Tatăl său; și s'a răs-
 «tignit în zilele lui Pilat din Pont, și a murit pentru noi,
 «și a înviat din morți, a treia zi, după patima sa, și s'a
 «sosit la ceruri și șade de a dreapta Tatălui, și iarăși va
 «veni la sfârșitul veacului, cu mărire, spre a judeca vii și
 «morții, a căruia împărăție nu va avea sfârșit. Mă botez
 «și într-unul Duhul Sfânt, adică Mângâitorul, Cel ce a lucrat
 «din veac într-unul toți sfinții, iar în cele din urmă s'a trimis
 «și Apostolilor, dela Tatăl, după făgăduiala Mântuitorului
 «nostru și Domnul Iisus Christos, și prin Apostoli tuturor
 «celor ce au crezut în biserica cea sfântă și apostolică. Și
 «întru învierea trupului, și întru iertarea păcatelor, și întru
 «împărăția cerurilor, și întru viața veacului viitor»¹⁾).

Simbolul acesta a dat foarte mult de lucru celor ce s'au ocupat și se ocupă cu Așezămintele sf. Apostoli; mai ales pentru a hotărî vechimea lor. Forma și cuprinsul său arată, fără nici o îndoială, că datează din timpurile anterioare Sinodului I ecumenic ce s'a ținut la Nicea (an. 325. d. Ch.). Din el lipsește cuvântul *de o ființă* (ὁμοούσιος), care să știe că a fost admis oficial de întreaga biserică creștină la acest sf. sinod, întâiul Sinod ecumenic sau universal al bisericii. Prin urmare este cea întâi și cea mai convingătoare probă că este anterior; căci odată admis a-

¹⁾ În ambele aceste din urmă 4 propozițiuni se subînțeleg verbele *cred și mă botez*.

cest cuvânt dogmatic de biserică, trebuie a' l crede și mărturisii toți și mai ales la botez.

Pe de altă parte foarte mulți teologi vor să vadă în acest simbol, o formă arhaică a simbolului întrebuințat de Eusebiani în secolul al IV, contra lui Marcel, episcopul Angyrei. Această supozițiune însă pe deantregul ei nu se bazează decât iarăși pe lipsa cuvântului *de o ființă*, din simbol, și nu provine decât din faptul istoric că Eusebianii nu primeau cu nici un preț acest cuvânt.

Judecat însă simbolul după coprinsu' său și comparat cu cele mai vechi simboluri ale bisericii, și chiar cu cuvintele Domnului, coprinse în Evangheliile¹⁾, fie cine este obligat a mărturisi că simbolul, care ne preocupă, este unul din cele mai vechi. El are cea mai perfectă asemănare cu simbolul bisericii ierosolomitane, din cele întâi veacuri, fiind o reproducțiune aproape literală a acestui simbol, precum ne încredințează despre aceasta sf. Ciril, Episcopul Ierusalimului, în cathehesele cărui avem textul acelu simbol.

Supozițiunea dar a acelor cari admit că acest simbol ar fi unul din simbolurile întrebuințate de Eusebiani, cade dela sine, căci admitându-se această ipoteză, compunerea cărței a VII a Așezămintelor ar fi să se datoreze jumătăței a II a secol. al IV, de oarece Sinodul, unde Eusebianii au discutat cu Marcel al Angirei, s'a ținut la Antiohia în anul 341, și simbolul nu se putea făuri de ei decât cel mult cu această ocaziune. Iar dacă s'ar admite că acestora se datorește simbolul, el n'a putut fi intercalat în Așezămintele Apostolice, decât în timpurile posterioare, și nu este nimeni cari să admită sau să susțină că compunerea acestor orânduiri atribuite sf. Apostoli, s'a făcut în timpuri așa de târzii, adică la finele veacului al patrulea.

* * *

Cât privește vrednicia sau valoarea de credință a Așe-

¹⁾ Comp. Math. XXVIII, 19 și 20.

zămintelor Apostolice, deja am văzut cum se rostesc despre ele sf. părinți ai bisericii din primele veacuri, și cum le privesc, toți acei părinți, cari le-au cunoscut și au vorbit despre ele în scrierile lor.

Sinodul al șaselea ecumenic, ținut în Constantinopol (în Trula, de unde și numele său de Sinodul Trulan), la anul 692, ocupându-se de toate poruncile și orânduile cari trebuie să aibă valoare în biserică și la credincioși, precum și de tot ce creștinii cei adevărați trebuiau să creadă și să mărturisească, pe lângă altele se ocupă, precum am arătat în precedentele, și de Așezămintele Apostolice. Am arătat mai sus chiar cuvintele coprinse în canonul al doilea al acestui sf. Sinod, care, precum am văzut, face deosebire între vrednicia de credință a Așezămintelor sf. Apostoli și între canoanele Apostolilor, cari formează capitolul ultim (47) al cărții a VIII a Așezămintelor. Acest sf. Sinod se îndoeste dar despre vrednicia de credință a Așezămintelor, și se îndoeste, nu pentru că ele nu ar cuprinde tradițiuni apostolice, dar precum se arată în acel canon, pentru că ele, în decursul timpului, ar fi fost stricate și falsificate de eretici și vrăjmași ai credinței cei adevărate în Iisus Christos.

Față de această autoritate și vrednicie de credință a Așezămintelor se observă însă două lucruri: a) Că Biserica creștină, chiar și după această hotărîre și apreciere severă a Sinodului ecumenic, ea, prin glasul autorizat al multor și mari părinți și scriitori bisericești, ca sf. Ioan Damaschin, Patriarhii Nichifor, Tarasie, Fotie și alții, le-a primit cu multă bunăvoință, ca având mare valoare și autoritate de credință. Le-a primit cu acea valoare pe care o meritau și pe care au avut-o în secolele anterioare. b) Că în forma și coprinsul în care au ajuns până la noi, Așezămintele, nu cuprind mai nimic, care să fie în potriva învățătorei celei adevărate a Bisericii.

Insemnat d'asemenea este faptul că această autoritate și valoare își au conservat'o în întregul decurs al veacurilor; iar astăzi, la toți teologii bisericii creștine, fără deosebire de confesiune, Așezămintele, sunt un obiect de studiu însemnat, cari dă lumini asupra multor învățături de credință și asupra multor lucruri și tradițiuni însemnate, aflate în deosebi în biserica creștina ortodoxă, și a căror origină și autoritate apostolică, e' a foarte mulți cari o contestau.

*
* * *

Ne deslipite de Așezămintele Apostolice sunt cele 85 canoane numite Apostolice și cunoscute și sub numele de *canoanele sfinților Apostoli*.

Incepând cu cele mai vechi manuscripte ale Așezămintelor, aceste canoane le găsim alipite la ele și formează, precum am văzut, capit. ultim (47) al cărței a opta. Așa în cât Așezămintele Apostolice, sfârșesc cu aceste canoane, 85 la număr.

Alipirea lor la Așezăminte, ca astfel să formeze un întreg, mulți o cred a fi posterioară timpurilor Sinodului al VI ecumenic, care, precum am văzut, face deosebire între aceste canoane și între Așezămintele Apostolice, respingând pe acestea, dar primind și recunoscând vrednicia de credință și autoritatea apostolică a canoanelor Apostolice.

Mulți însă cred și admit că această alipire este anterioară. Sunt însă unii cari socot că ar fi fost totdeauna; și că ea s'ar datorî faptului: că atât Canoanele, cât și Așezămintele Apostolice, s'au făcut cunoscute și s'au încredințat Episcopilor, prin unul și acelaș autor sau colector al lor, Clement, Episcopul Romei, al cărui nume îl poartă până în ziua de astăzi, atât Așezămintele cât și Canoanele¹⁾.

¹⁾ In inscripțiunea Așezămintelor Apostolice se află cuvintele: Διαταγαὶ τῶν ἀποστόλων διὰ Κλήμεντος τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου καὶ πολίτου—καθολικὴ διδασκαλία.—*Așezămintele Apostolilor prin Clement episcopul Romei și cetățeanul*,—*învățătură pentru toți (universa-*

Alipirea celor 85 Canoane ale sf. Apostoli la Așezămintele Apostolice, foarte mulți teologi o atribuesc faptului, că Așezămintele au servit ca cel mai temnat și mai de căpetenie izvor întru compunerea lor¹⁾.

* * *

În unele manuscripte vechi aceste canoane ale sfinților Apostoli sunt în număr numai de 50, iar nu de 85; se află adică numai cele dintâiu 50.

Cestiunea aceasta pare a-și avea o origină istorică și se explică în modul următor: Cele dintâiu 50 canoane din ele, se vede a fi fost mai cunoscute și mai universalizate în biserică. Și s'au făcut cunoscut foarte de timpuriu și în părțile apusului; iar în secolul al V s'au făcut cunoscute și în limba latină în următoarele împrejurări: Stefan episcop în Salona Dalmației, voind să cunoască coprișul canoanelor cari purtau numele sfinților Apostoli, a rugat pe monahul Dionisie, supranumit, cel mic, pe care îl cunoștea personal, ca să îi traducă din grecește în limba latină aceste canoane. Dionisie pentru a satisface dorința lui Stefan, prietenul său, a tradus, precum el însuși spune²⁾ după vechi manuscripte grecești în limba latină pe cele întâiu 50 canoane, din cele 85 intitulându-le: «*Regulae ecclesiasticae sanctorum Apostolorum, prolatae per Clementem ecclesiae Romanae Pontificem.*»

Pentru că aceste canoane purtau numele lui Clement, Dionisie, în epistola sa către Stefan își arată nedomirirea sa,

lă). Iar în canonul 85, la fine se zice: Două epistole ale lui Clement și Așezămintele, compuse din 8 cărți, s'au dat vouă episcopilor prin mine Clement.

¹⁾ Comp. J. S. Drey. *Neue Untersuchungen, über die Constitutionen und Canones der Apostel* Tübingen 1832 pag. 403. Fr. X. Funk, *Die apostoleschen Constitutionen* Rotterdam 1891 pag. 188 și *Das achte Buch der Apostolischen Constitutionen und die verwandten Schriften...* Tübingen 1893.

²⁾ Comp. Epistola lui Dionisie către Stefan pe care i-o trimite împreună cu traducerea canoanelor.

și, în începutul acestei epistole, ce însoțește canoanele traduse, pe care le trimite lui Stefan, îi scrie: «*In principio itaque canones qui dicuntur Apostolorum, de graeco translulimus*. El nu putea adică să-și explice cum aceste canoane, ale Apostolilor, purtă numele lui Clemer .

În timpurile posterioare lui Dionisie găsim pe Ioan, supra numit scolasticul, preot al bisericii din Antiochia și mai în urmă patriarh al Constantinopolului: făcând uz d'aceste canoane, și introducându-le în Nomocananul său, le-a făcut cunoscute întregii biserici creștine, ca *reguli și porunci normative, de cari să se conducă episcopii și biserica*.

Canoanele coprinse în Nomocananul lui Ioan Scolasticul sunt cele 85 pe cari le avem și astăzi, atribuite sfinților Apostoli. El făcându-le cunoscut bisericii și Episcopilor, ca și Clement Romanul, scrie înaintea lor următoarele memorabile cuvinte: «Sfinții Ucenici și Apostoli ai Domnului, ne-au lăsat prin Clement Episcopul Romei aceste 85 canoane ca reguli de viață și conducere a Bisericii¹⁾.

În afară de hotărârea Sinodului al VI ecumenic care am văzut cum privește aceste canoane și câtă valoare și vrednicie de credință le atribue, acela care le amintește în timpurile posterioare este Sf. Ioan Damaschin. El le amintește, și spune clar că sunt ale sfinților Apostoli și s'au dat bisericii prin Clement Episcopul Romei²⁾.

* * *

Asupra originii apostolice a acestor canoane, cestiunea ce o pun teologii din zilele noastre, fără deosebire de confesiune, este următoarea: Ei se întrebă: «sunt ele scrise

¹⁾ Comp. Evagrie istoria bisericească cartea IV, cap. 24. Comp. d'asemenea și Fr X. Funk Die Apostolischen Constitutionen, Rottemburg 1891 pag. 197.

²⁾ Comp. Damaschin despre cred. ortod. Cartea IV, cap. 17.

«de însuși sfinții Apostoli, sau copriind pur și simplu tradițiuni, învățături, reguli și așezări privitoare pe credincioși și biserică, cari își urc origina lor, până la timpurile apostolilor.

Cestiunea dar, față de origina lor, este dublă. a) Dacă aceste canoane sunt scrise de însuși sf. Apostoli și sunt ei autorii lor. b) Dacă ele își au pur și simplu origina dela Apostoli, și sunt colectate și grupate într'un întreg, în timpuri posterioare și atribuite Apostolilor, fiindcă erau rânduirii, precepte și reguli date de ei.

Răspunsul la ambele aceste cestiuni astăzi este dat, și dat cu prisosință, în mod clar, critic și îndestul de documentat.

La prima cestiune răspunsul este negativ. Ele nu sunt scrise de Apostoli, și întru susținerea acestei păreri, se invocă mărturia și autoritatea testimonială a tradițiunii bisericesti, manifestată prin glasul sf. părinți cei mai autorizați, și din timpurile cele mai vechi.

În adevăr. Părinții și scriitorii primelor veacuri nu amintesc nici unul că sfinții Apostoli ar fi scris canoane sau reguli privitoare pe Biserica și vieța credincioșilor. Și tăcerea lor aceasta se adeverește prin faptul că, dacă canoanele, cari li se atribuesc și poartă numele lor, ar fi fost scrise de însuși sf. Apostoli și ar fi fost operă legitimă a lor, a unuia sau câtorva din ei, acest lucru nu'l puteau trece cu vederea părinții și scriitorii primelor veacuri ale creștinătăței. Dacă canoanele ar fi fost scrise de Apostoli, ele nu numai că nu ar fi fost trecute cu vederea, dar ar fi fost puse în catalogul scrierilor sfinte, alături cu scrierile sf. Apostoli, cari compun Noul Testament.

Canoanele acestea însă nu se menționează de nimeni. Ele nu figurează în nici unul din vechile cataloage cari copriind canonul, adică numărul și numele scrierilor apostolice ce compun Noul Testament. În canonul lui Mura-

toriu, dovedit și recunoscut a fi unul din cele mai vechi cataloage ale scrierilor apostolice, ele nu sunt prenumărate. D'asemenea nici istoricul Eusebiu, care vorbește de scrierile scrise de Apostoli, atât de cele admise de toți; cât și de cele îndoelnice sau contestate și chiar și despre cele respinse sau false, nu amintește nimic despre acestea ¹⁾.

Astfel fiind rezolvită prima cestiune, cea d'a doua rămâne în picioare. Asupra ei răspunsul este afirmativ. Nu numai tradițiunea bisericeii creștine din toate timpurile, dar și teologi și scriitorii tuturor bisericelor creștine, fără deosebire de confesiuni, sunt de acord întru a susține și a admite că: Aceste canoane copriind tradițiuni, porunci, așezări și reguli privitoare pe biserică și vieța credincioșilor, cari în marea lor parte, își urc origina până la Apostoli. Această opiniune care astăzi este comună, admisă, primită și susținută de toți teologii, se întemeiază, pe de o parte, pe mărturiile sfinților părinți ai bisericeii, dar mai ales pe hôtărârile sfintelor sinoade ecumenice și locale, căci toate aproape vorbesc și amintesc despre aceste canoane și le atribuesc Apostolilor, negreșit după copriinsul lor.

Intreagă această mărturie, care este aproape unanimă a sinoadelor Bisericeii, se bazează, fără îndoială, și se confirmă prin canonul 85, în care se zice lămurit, că: «A-
«ceste canoane, ca și Așezămintele Apostolice, cari se dau
«Episcopilor, sunt ale sfinților Apostoli, iar Episcopii trebuie să le păstreze și să le păziască, și să rămână pururea întru ele ca să se poată mântui și să aibă pace; iar călcându-le, vor fi pedepsiți, și pururea vor avea război între ei» ²⁾.

* * *

Dacă atât în fruntea Așezămintelor Apostolice, cât și în ultimul canon (85) al sfinților Apostoli figurează nu-

¹⁾ Comp. Eusebiu istoria bisericească cartea III, cap. 25.

²⁾ Compară ultima parte a canonului 85.

mele lui Clement, Episcopul Romei, prin care, ambele se fac cunoscute Episcopilor, adică tuturor bisericilor lui Iisus Christos, aceasta, iarăși nu înseamnă că Clement este autorul lor.

Atât în Așezăminte, cât și în ultimul canon, cestiunea o lămurește prepozițiunea *διὰ-prin*, pusă înaintea numelui lui Clement, care arată; *nu pe autorul lor, ci pur și simplu, mijlocul sau persoana prin care se face cunoscută învățătura universală (καθολικὴ διδασκαλία) a Apostolilor, către toate bisericile, adică Așezămintele, cât și canoanele cari copriind tradițiunile Apostolice—canoanele Apostolilor.*

Numele lui Clement dar arată că toate aceste învățături și tradițiuni cari își au origina lor dela Apostoli, se fac cunoscut prin el, Clement, discipol al Apostolilor și Episcop al Romei, și se fac cunoscute tuturor Episcopilor bisericilor lui Iisus Christos, spre a le avea în vedere, a se călăuzi de ele și a le păzi, căci sunt orânduirii și așezăminte apostolice.

* * *

Acesta este rezultatul critic și științific la care s'a ajuns astăzi prin studii serioase și aprofundate asupra tuturor acestor scrieri de origină apostolică și în deosebi asupra Așezămintelor și Canoanelor sfinților Apostoli. Astăzi s'a lămurit cu toată claritatea și s'au deosebit între ele cele două cestiuni, cari pururea păreau unite și aduceau toată confuziunea. S'a deosebit origina lor apostolică, de autorul sau autori, cari le-au scris. S'a dovedit și s'a stabilit că sunt de origină apostolică; iar nu scrise de însuși Apostoli, și numai după această origină, se atribuesc lor și se numesc *ale Apostolilor, atât Așezămintele cât și Canoanele.*

* * *

Sub forma lor actuală, în care le avem astăzi, netăgăduit după vechi manuscrite, ba încă după foarte vechi, cu nici un preț nu se pot atribui, în totul și în întreg-

gul lor sf. Apostoli, căci astăzi, atât Așezămintele cât și canoanele cuprind unele lucruri, tradițiuni și orândueli, cari se știu precis, că nu pot să-și urce origina lor până la sfinții Apostoli, tradițiuni posterioare cari, netăgăduit se dovedește că au fost adăogate și alăturate la vechile tradițiuni, cu origină Apostolică. Toate aceste tradițiuni posterioare, însă tot din primele veacuri, pentru a avea și ele aceeași valoare, putere și vrednicie de credință, ca fiind necesare și de folos biserici și credincioșilor, încorporându-se cu acelea, s'au atribuit și acestea tot sf. Apostoli, ca astfel să fie primite și respectate de toți.

Așa în cât în întregul lor, tot ce cuprind Așezămintele și canoanele, nu se pot urca toate până la Apostoli; dar și în acest caz, lucrul este d'asemenea lămurit. Dacă în unele părți, Așezămintele și canoanele referă lucruri și așezări bisericesti posterioare timpurilor sfinților Apostoli¹⁾ aceste orânduirii sunt puține, foarte puține, pe când grosul cuprinsului lor, aceea ce formează fondul cuprinsului, întregul corp atât al Așezămintelor și al Canoanelor sf. Apostoli, sunt toate învățături și așezări Apostolice, adică cari sunt dovedite că-și au origina lor dela sf. Apostoli.

Apoi se observă și aceea că chiar și acele lucruri și așezări, cari vădit nu-și pot urca origina lor până la Apostoli, și acestea nu sunt cu desăvârșire prea depărtate de timpurile Apostolilor. Toate aceste dispozițiuni, învățături și așezări posterioare, în nici un caz, nici una nu sunt mai noi ca veacul al II și cel mult al III, căci nici menii până astăzi n'a putut dovedi și nici nu poate afla în ele, nimic care ar dată din timpuri posterioare acestor veacuri. Pentru aceasta și aceste așezări fiind foarte apropiate de epoca apostolică, au putut să fie aduse bisericii, prin episcopi, unii discipoli ai Apostolilor direcți, iar alții indirecti, dar foarte apropiați. Toți aceștia au putut

¹⁾ Comp. can. 7 apostolic, 46, 69 etc.

da așezări, pe cari le cunoșteau din tradițiuni, poate chiar dela însuși Apostoli, și astfel s'au adaos la tradițiunile apostolice.

* * *

Astfel explicând origina întregului coprins al Așezămintelor și în deosebi a Canoanelor sf. Apostoli, Biserica cea adevărată a lui Iisus Christos, inspirată totd'auna de glasul și mărturia autorizată a părinților și scriitorilor din primele veacuri, le-a socotit ca cōprinzând învățături și tradițiuni apostolice, și ca atari le-a considerat și le consideră până în ziua de astăzi. Ea a recurs totdeauna la autoritatea și vrednicia lōr de credință cu atât mai mult, cu cât prin ele dovedește origina apostolică și vechimea stărei canonice a bisericeii, așa cum o avem astăzi, probând astfel tuturor că am păstrat cu fidelitate toate, așa cum le-a așezat Domnul prin sfinții săi Apostoli și următorii acestora dela început. Adăogându-se la aceasta și faptul istoric necontestat că aceste tradițiuni au servit drept bază și izvor nescabil pentru întregul sistem de așezări, canoane și reguli de viață, conducere, disciplină și organizațiune, de care Biserica a avut nevoie în timpurile posterioare și până în ziua de astăzi; și zic aceasta, în deosebi, de Biserica cea adevărată a lui Iisus Christos, de Biserica creștină ortodoxă a Răsăritului, ai căreia fii și credincioși devotați suntem toți fii Bisericeii Române.

Drag. Demetrescu

i
u
j
c
e
a
t
a
a
F
c

Unirea vechilor catolici cu Biserica Creștină Ortodoxă a Orientului.

După ce Roma, cu bisericile Apusului pe cari le stăpânea, a ieșit din sânul bisericii celei adevărate a lui Christos (anul 1054 d. Chr.), ea pentru a putea săpâni popoarele și a-și ajunge scopurile ce le urmăreau Papii de veacuri, d'a organiza adică biserica după placul lor și a avea supremație absolută asupra tuturor credincioșilor, au continuat seria sinoadelor ecumenice și le continuă până în ziua de astăzi.

Ultimul sinod ecumenic, convocat d'această biserică s'a ținut la Roma în anii 1869—1870. Este cunoscut sub numele de sinodul din Vatican, căci s'a ținut acolo, în Vaticanul Romei și este una din isprăvile Papei Piu al IX.

Piu al IX-lea, păstorește pe scaunul episcopal al Romei dela anul 1846—1878. Chiar dela început avea a lupta cu însuși fiii săi păstoriți cei mai apropiați, cari urmăreau unirea Italiei. În această luptă a rămas învins, cu tot sprijinul Franței, căci unirea Italiei s'a făcut; Papa 'și a pierdut toată stăpânirea politică și însuși Roma, sediul său episcopal, a fost declarată de capitala noului Regat unit al Italiei. Dar Piul al IX-lea cu toate aceste pierderi și înfrângeri politice înfricoșate, fiindcă pe tărâmul bisericesc, avusese oarecari succese; căci în anul 1854 (Decembrie) a declarat dogma despre concepțiunea imaculată a sfintei Fecio re, și a reușit a o impune în toată lumea catolică, cu tot murmurul și protestarea unor teologi, fiindă reuși-

se în 1861 să declare sfinți pe cei 27 catolici cari cu 200 de ani înainte suferise martirul în Japonia; apoi încântat de succesul enciclicei sale din 1864 și de silabul ce o însoțea în care excomunică unele idei și organizări moderne; dar în fine îmbătat de marele succes ce l-a avut în 1867, cu ocaziunea sărbătoririi *centenarului lui Petru*, când a umplut Roma cu episcopi, clerici și credincioși din toată lumea, a crezut că este momentul oportun și convoacă un sinod ecumenic.

Zis și făcut. Sinodul a fost convocat și a început lucrările sale în ziua de 20 Nov. (2 Decem. 1869), și au luat parte la el peste 700 episcopi din întreaga lume catolică; cum și mulți clerici și teologi erudiți.

Cea mai mare ispravă a acestui Sinod, unde partidul jesuitic ce intră în vederile Papei era în majoritate, a fost *proclamarea dogmei despre infailibilitatea Papei, în Iunie 1870.*

Cu tot protestul episcopilor și al teologilor însemnați Francezi, Germani, Englezi și chiar Italieni dogma a fost promulgată și Papa *declarat infailibil!*

Faptul acesta însă consumat în contra tradițiunii, a științei teologice și a însuși spiritul sfintei credințe creștine, a jignit adânc amorul propriu al multora din cei ce luase parte la sinodul Vaticanului, și astfel a provocat schizma căci mulți n'au voit a recunoaște noua dogmă creștină (?) prin care Papa se recunoaște că este negreșibil.

Toți cei ce n'au voit a recunoaște au rămas sub vechia credință și rupând orice legătură și contact cu Roma s'au numit *catolici vechi*, și au rămas cu bisericile lor aparte; iar guvernele țărilor Germania, Anglia, Franța, Elveția etc., pe unde *vechii catolici* se aflau, nedând nici o importanță preoților Romei, le-a lăsat să funcționeze în pace.

Odată despărțiți de Roma acești vechi credincioși ai bisericii Romane s'au numit *vechi catolici* ca ceice au ră-

mas credincioși vechei organizațiuni a bisericii catolice. Ei au proclamat public principiile și credința lor la întruniri, meeting-uri colosale și adunări bisericesti ținute în *München* (1871), în *Colonia* (1878), *Constanța* (1873), *Freiburg* (1874) și aiurea și au rămas cu bisericile lor separate de Roma. Tot astel au făcut și *vechii catolici* din *Franța* și *Anglia* și alte țări.

Apoi acești vechi catolici, deși la început au respins numai noua dogmă despre infailibilitatea Papei, curând însă au procedat la reforme radicale în biserica lor.

Astfel au respins dogma despre concepțiunea imaculată a sf. Fecioare, au introdus limba poporului în serviciul liturgic și în genere în cult, au admis alegerea clericilor de către popor, împărtășirea sub amândouă formele și altele.

Apoi, chiar dela început, toți de pretutindeni au început cu deadinsul o năzuință de a se apropia de Biserica Creștină Ortodoxă a Orientului provocând sinoade bisericesti cu delegații din partea tuturor bisericilor Orientale la Bon și aiurea, ajungând și la oarecari vederi comune cu teologii și reprezentanții bisericilor Orientale.

Acum ziarele și marile reviste ale lor și a bisericii Orientale ne aduc îmbucurătoarea știre despre o propunere făcută de biserica *vechilor catolici* din *Anglia și Irlanda*, către patriarhia ecumenica din Constantinopol spre a se uni cu Biserica Orientală. Propunerea s'a făcut prin Inalt Prea Sfințitul Mitropolit Nectarie al Pentapolei de către episcopul lor Dr. Arnold Mathew.

Pasul făcut pare a fi destul de serios, căci au înaintat și o mărturisire de credință, care comportă tot interesul de a fi cunoscută și știută. Despre această cestiune s'a ocupat sinodul patriarhiei ecumenice în mai multe ședințe. S'au scris și articole și aprecieri atât din partea Orientalilor cât și din partea *vechilor catolici*.

Iată mărturisirea de credință a *vechilor catolici* din *Anglia și Irlanda*, cari au cerut unirea cu Biserica Creștină Ortodoxă de Orient:

VECHEA BISERICĂ CATOLICĂ A ANGLIEI ȘI IRLANDEI.

*Mărturisire de credință*¹⁾.

I. *Simbolul credinței*²⁾.

II.—*Cele 7 sinoade ecumenice.* Cele șapte sinoade pe cari le recunoaște biserica catolică sunt: sinodul din Niceea (325), contra Arienilor. Sinodul din Constantinopol (381), contra lui Apolinarie și Macedonie. Sinodul din Efes (431), contra Nestorianismului. Sinodul din Calcedon (451), contra Monofisiților. Sinodul din Constantinopol (553) contra Nestorianilor și Monoteliților. Sinodul din Constantinopol (680), contra Monoteliților și Sinodul din Niceea (787) contra iconomahilor.

III.—*Misterele.* Catolicii³⁾ cred că misterele Noului Testament, nu sunt pur și simplu semne sacre preînchipuind darul divin și sigilii cari le adevăresc, ci sunt organe ale Sfântului Spirit, cari prin puterea cuvintelor ce se pronunță și prin actele externe ce se săvârșesc, comunică darul divin, presupunându-se că Catolicii nu pun nici o piedică pentru lucrarea acestor mistere prin dispozițiunea lor sufletească rea și vicleană.

IV.—*Botezul.* Botezul, așezat de Iisus Christos, este misterul care curățește sufletele de păcatul original și le face

¹⁾ Această mărturisire de credință cuprinde 19 puncte sau articole.

²⁾ Aci mărturisirea de credință a *vechilor catolici*, raportă simbolul credinței întocmai ca și noi Orientalii, fără adaosul *Filioque* și dela Fiul; cu singura deosebire că la art 2 după cuvintele mai înainte de toți vecii, urmează cuvintele *Dumnezeu din Dumnezeu* ceea ce succede a fi mai mult o eroare de transcriere.

³⁾ Prin cuvântul Catolici se înțelege pe ei *Vechi Catolici*.

creștine. Este misterul renașterii, «De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre întru împărăția lui Dumnezeu». (Ioan III, 5).

V.—*Mirul*. Săvârșitorul mirului este de regulă Episcopul. Prin acest mister se comunică toate darurile Sfântului Duh. «Numai botezați erau întru numele Domnului Iisus; atunci puneau mâinele preste ei Apostoli; și luau Duh sfânt». (Faptele VIII, 16—17).

VI.—*Pocăința*. Iisus Christos a binevoit să dea Bisericii sale puterea de a erta păcatele săvârșite după botez aceluia ce calcă legea evanghelică. Ori ce preot hirotonisit canoniceste, are prin puterea meritelor lui Iisus Hristos această putere. «Căroră veți erta păcatele, se vor erta lor; și căroră le veți țineă, vor fi ținute». (Ioan XX, 23).

VII.—*Dumnezeiasca Euharistie*. Euharistia este în același timp jertfă și mister. În jertfa cea fără de sânge a sfintei liturghii, care este actul de căpetenie și cel mai esențial al cultului public, se aduce adevărata jertfă expiatorie pentru cei vii și pentru cei morți. În sfântul mister al Dumnezeieștii Euharistii se află cu adevărat și în mod real departe trupul și sângele lui Iisus Christos. «De nu veți mânca trupul Fiului omului și nu veți bea sângele lui nu veți avea viață întru voi». (Ioan VI, 53).

VIII.—*Ungerea extremă* (sf. maslu). Ungerea bolnavului este mister al Noului Testament, așezat pentru mângăierea sufletească și trupească aceluia bolnav. «Este bolnav cineva între voi? Să cheme preoții bisericii; și să se roage pentru dânsul, ungându-l pre dânsul cu untdelemn, întru numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav, și îl va ridică pre dânsul Domnul; și de va fi făcut păcate, se vor erta lui». (Iacov V, 14, 15).

IX.—*Sacerdoșiul*. *Sacerdoșiul sau preoția* este misterul prin care se comunică celor hirotonisiți canoniceste puterea de a săvârși diferitele servicii sacerdotale. Numai E-

piscopii sunt săvârșitori acestui mister. Biserica catolică deosebește în sacerdoție trepte mai de jos și mai înalte; aceste din urmă se numesc astfel din cauza superiorității demnității pe care o pot da și din cauza însemnatelor obligațiuni ce li se impun.

X.—*Nunta*. Nunta este misterul care sfințește unirea legiuită a bărbatului cu femeia. «Pentru aceea va lăsa omul pre tatăl său și pre muma sa, și se va lipi de femeia sa, și vor fi amândoi un trup. Taina aceasta mare este; iar eu zic de Christos și de Biserică». (Efes. 31—32). Nici un om n'are dreptul să deslege legăturile nunții. «Deci, ce a împreunat Dumnezeu omul să nu despartă». (Mat. XIX, 6). Cei căsătoriți, care au chemarea pentru sacerdoție, se hirotonisesc conform practicei care își are origina din timpurile cele mai vechi ale credinței, și care este încă în uz în toate bisericile Orientale, precum chiar și în acelea cari încă păstrează unirea cu episcopul Romei.

XI.—*Biserica*. Biserica văzută a lui Christos este societatea, în care toți credincioșii uniți prin mărturisirea aceleiași credințe formează un trup, al căruia numai Iisus Christos este cap și izvor de sfințenie.

XII.—*Treapta Episcopală*. Treapta Episcopală este așa de necesară pentru viața bisericii, ca și respirațiunea pentru viața omului. Este centrul comun al unirei și păzitorul depozitului divinei descoperiri. Toți Episcopii sunt deopotrivă întru putere și stăpânire sau autoritate după (în puterea) dreptului divin, și lor le incumbă datoria d'a apăra adevărul și tradițiunile universale, în scopul ca Biserica întreagă fiind unită (una) sub conducerea lor să fie: «Totdeauna un Domn, o credință, un botez, un Dumnezeu și Tatăl tuturor care este preste toate și întru noi toți». (Efeseni IV, 5). Numirile de Arhiepiscop, Mitropolit, Patriarh și celelalte, sunt date pentru începătoriile bisericesti.

XIII.—*Viața Monahală*. Catolicii recunosc că ordinea:

monahale fiind izvor de putere și binecuvântare nu trebuie să fie neglijate; ci din contra, să fie îngrijite și dezvoltate între fiii lui Dumnezeu. Viața de jertfă și în deosebi consacrată iubirii către Dumnezeu și către aproapele, care a caracterizat pe Apostoli, a trebuit să o imiteze suflete alese chemate în Biserică de Duhul Sfânt, pentru o jertfă de bunăvoie adusă pe altarul iubirii, ca astfel să se dea lumii exemplul virtuților evanghelice. Viața celibatară de bunăvoie, către care sunt unii chemați este bine primită de Dumnezeu, spre slava Sa și pentru o mai sigură mântuire a sufletelor lor.

XIV.—*Sfintele icoane.* Noi respectăm și venerăm sfintele icoane și celelalte, ca obiecte sacre, care reprezintă persoane sacre. Biserica catolică nu obligă pe nimeni să întrebuințeze icoane sacre în cultul său. Se recomandă pur și simplu ca o faptă pioasă și de religiozitate, care însă nu este indispensabilă nici pentru îndreptarea omului nici pentru mântuirea lui.

XV.—*Îngeri și Sfinți.* Unul singur este mijlocitor între Dumnezeu și între oameni, omul Iisus Christos (I Timot. II, 5) este bine și de folos a invoca pre îngeri și pre sfinți, pre acești prea măriți frați ai noștri ca și ei să ne ajute prin rugăciunile lor; căci dacă, mult poate rugăciunea dreptului care se face în lumea aceasta, cu cât mai puternici vor fi aceștia aflându-se lângă scaunul lui Dumnezeu, întru Împărăția slavei Sale. Ca cei ce s'au strămutat din lumea aceasta, frați ai noștri întru Christos, se roagă pentru noi, aceasta o știm din tradițiunea universală a bisericii și din sfintele Scripturi. Ca exemplu avem pe profetul Eremia, care se roagă pentru popor. «Acest frate iubit este cel ce se roagă mult pentru popor și pentru sfânta cetate, Eremia, profetul lui Dumnezeu». (II Macab. XV, 14).

XVI.—*Sfintele Scripturi.* Catolicii primesc sfintele Scripturi ca cuvântul cel inspirat al lui Dumnezeu. Această preț-

oasă descoperire o iau și o primesc în înțelesul acela că sf. Duh a voit să ne învețe și așa precum le explică Biserica căreia aparține dreptul de a judeca despre adevăratul lor înțeles și despre adevărata traducțiune a scripturilor. Niciodată ei nu înțeleg sau explică cuvintele lui Dumnezeu în contra opiniunii sau glasului unanim al Părinților. Acele cărți sunt primite ca canonice care sunt generalmente primite de toate bisericile catolice de pre toată suprafața pământului. Episcopii și preoții bisericii trebuie să inspire în sufletul credincioșilor datoria și dreptul de a citi cuvântul lui Dumnezeu. În adevăr acestea făcând astfel nu fac altceva decât reproduc cuvintele părintelui Bonifaciu, care zice: «Inlătură tot ce te poate împedea dela citirea sfintelor Scripturi. Caută în ele înțelepciunea divină, care este mai strălucită decât aurul, mai curată decât argintul, mai strălucitoare decât diamantul, mai transparentă ca cristalul și mai prețioasă ca topazul. Tănărul nu trebuie să caute povățuitor mai bun, bătrânul nu poate dobândi binefacere mai prețioasă ca sfânta Scriptură, care îndreaptă corabia sufletului și o duce fără naufragiu la limanurile binecuvântate ale paradisiului, și la sălașurile de odihnă divină unde se află îngeri».

XVII.—*Papismul*. Patriarhul Romei, dacă ar fi fost ortodox, ar fi fost după ordinea bisericească, cel întâi din cei cinci Patriarhi, dar fiind ortodox, schismatic și eretic, nu are nici o putere asupra adevăratei Biserici catolice. Pentru catolicii din insulele Britanice, *capul văzut de pre-pământ al bisericii*, este episcopia catolică care unește pre toți credincioșii, episcopia care este pururea vie și niciodată nu poate greși, căci Hristos a zis *tuturilor* Apostolilor: «Iată eu cu voi sunt, în toate zilele până la sfârșitul veacului. Cel ce ascultă de voi, de mine ascultă». Tot astfel și atunci când le-a dat poruncă d'a învăța toate neamurile, iarăși tuturor a zis: «Cărora veți ierta păcatele, iertate vor fi; cărora le veți ține, ținute vor fi». El nu s'a

adresat numai lui Petru, ci tuturor Apostolilor împreună. (Math. XVII, 18; Ioan XX, 23; Math. XVI, 18—19). Netăgăduit Christos a zis lui Petru: «Tu ești Petru, și pe această piatră voi zidi Biserica mea, și porțile iadului nu o vor sfărâma». Petru însă în această împrejurare eră organul sfântului Duh, și glasul lui eră glasul tuturor Apostolilor. Dar promisiunea *voiu zidi*, a început a se împlini numai în ziua Cincizecimii, când pecetea Duhului sfânt și Puterile s'au pogorît asupra tuturor Apostolilor deopotrivă așa precum tuturor se dăduse cheile împărăției cerurilor, puterea d'a legă și a deslegă. Că Petru este pur și simplu numai una din cele douăsprezece pietre de temelie ale bisericii, ne învață Sfântul Duh în epistola către Efeseni (II, 20). Biserica este așezată pe temelia Profeților și Apostolilor, Iisus Hristos fiind piatra cea din capul unghiului. Petru este o piatră de temelie, așa precum și Apostolii și Profeții sunt pietre ale temeliei, chiar Iisus este piatra cea din capul unghiului».

Papa Romei nu este nici izvorul, nici singurul mijloc pentru transmiterea puterii în Biserica lui Dumnezeu, «Papa își are puterea sa din Biserică, iar nu Biserica dela el». Scripturile și istoria bisericii ne arată că stăpânirea nu se află în voința unui singur individ, oricare ar fi el, ci în întreaga Biserică și în voința comună a tuturor celor ce compun Biserica.

XVIII. *Unul din motivele pentru care suntem adevărați catolici.*—Oricine cunoaște sau trebuie să cunoască că în anul 1870, episcopul Romei, adică Papa, a fost cauza ca toți membri bisericii sale, sub pedeapsa de afurisenie să creadă că el este negreșibil (infailibil, fără de păcat) în cestiunile de credință și morală. Noi am protestat în contra unei astfel de susțineri. Biserica catolică, adică Biserica părinților noștri, niciodată n'a crezut în așa ceva. A fi negreșibil sau fără de păcat, aparține numai lui Dum-

nezeu. Nimeni, oricine ar fi, nu este în drept să se închiuiască pe sine a fi asemenea lui Dumnezeu. Părinții noștri, care ne-au predat nouă catolicismul niciodată n'au crezut în astfel de născocire omenească. Numai în acești din urmă ani s'a cerut Romano-catolicilor să creadă că Papii Romei sunt infailibili. Toți catolicii înainte de anul 1870, mărturiseau în simbolul lor negreșibilitatea unui om oarecare, sau Papă, sau Episcop, sau preot. Acesta este catolicismul nou, pe care îl socotim în totul contrar celui vechi. Sntem catolici fiindcă predicăm și practicăm credința vechei biserici catolice, cea înainte de separațiunea Latinilor de Greci în anul 1050. Păstrăm cu cea mai mare scrupulozitate credința catolicilor ortodoxi, adică credința cea veche, care a fost primită de toți Patriarhii lumii. Aceia ce au primit aceea, primim și noi, și ceia ce au lepădat ei, lepădăm. Mărturisim împreună cu toți vechii martiri și mărturisitori simbolul neschimbat și misterele bisericii celei una, sfântă, catolică și apostolică. Lucrând astfel suntem credincioși Bisericii lui Dumnezeu, în potriva inovărilor omenești. Suntem catolici, fiindcă am păstrat catolicismul Scripturilor și al credinței celei vechi. Dar catolicismul nu este nici vechi, nici nou, sau mai bine zis este totdeauna vechiu și totdeauna nou.

XIX.—*Legătura unirei noastre.* Noi nu permitem deosebiri asupra cestiunilor de credință. Recunoaștem pe cele șapte Sinoade Ecumenice, ca temelia unității de credință. In ele se află calea păcii. Din ele izvorăsc râurile darului care într'o zi vor nimici toate desbinările. Lumina lor cea lină va conduce toate ereziile la unire, prin o întoarcere sinceră la Ortodoxie. Dacă din nenorocire vreun membru al Bisericii se va ridica contra credinței, unul ca acesta încetează d'a fi membru al ei. Pentru că nimeni n'are dreptul d'a adăoga ceva sau d'a lăsa ceva din credința dejă hotărîtă. Indemnăm pe toți adepții Papei ca să socotească ca negreșibil conducător și povățuitor al lor

și dascăl numai pe Dumnezeu, care vorbește prin corpul unit al Episcopilor sinodului Ecumenic. Sunt multe greutăți foarte serioase pentru primirea dogmei despre negreșibilitatea Papei. Unii Papi au fost declarați eretici și astfel au fost anatematizați de către următorii (succesorii) lor și de către Sinoade. Alții au fost ridicați și înălțați la demnitățile papale, fiind încă copii mici. Mulți Papi au fost oameni corupți; unii dintr'înșii simoniaci, ale căror hotărâri nu pot fi considerate ca decurgând dela Duhul sfânt fiind cel puțin bănuite, căci nu se poate socoti astfel de acte ca insuflate de El. În timpul desbinării celei mari, care a durat mai bine de 50 ani, nimeni nu putea spune care din cei doi, sau trei Papi, cari se războiau între dânsii era cel legal. Aceasta și astăzi este nesigur! La ce dar folosește darul sau grația negreșibilității Papei? Înainte de anul 1870 foarte mulți pioși Romano-catolici nu credeau în aceasta, precum și vechea biserică a Angliei, reprezentată încă și astăzi în Olanda și noi înșine și sfânta Biserică Ortodoxă a Orientului. Rugăm pe prea proslăvita Mama lui Dumnezeu și pe sfinții Ingeri, și pe toți sfinții, pentru restabilirea credinței celei în Marea Britanie și în toate părțile.

Aceasta este mărturisirea de credință pe care am alăturat-o la cererea și propunerea pe care *Vechii Catolici* ai insulelor Britanice au făcut-o de a se uni cu Biserica Creștină Ortodoxă de Orient. Propunerea este făcută de Înalt Prea Sfințitul Episcop Arnold H. Mathew, doctor în teologie, sub a cărui conducere și păstorie se află. El a fost hirotonisit la 28 Aprilie (st. n.) 1908, de către Arhiepiscopul din Utrecht d. Gerard Gulielm d'asemenea doctor în Teologie și carele trece de șeful întregii lumi creștine a *Vechilor Catolici* din Apus.

Badea Mangârău.

Influența Moralei Creștine asupra fericirii societății.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIV No. 9).

Autorul nostru mai zice: «Se învață creștinii, că este mai bine a se supune lui Dumnezeu, decât oamenilor. Ce este a se supune lui Dumnezeu, dacă nu a urmări poruncilor clerului? Dumnezeu nu vorbește decât în cărțile, ce i sunt atribuite de cler. Când aceste cărți se contrazic, este dat clerului a hotărî, ce trebuie să facă cineva. Dacă trebuie a prigonii pe vrăjmașii clerului este Dumnezeul răzbunărilor, care vorbește; iar dacă trebuie a rămâne în pace, atunci se aude Dumnezeul milostivirilor: îndată se supune lui Dumnezeu, făcând binele, și îndată făcând răul.

Acest îngâmfat trebuie să și amintească, despre cele ce a zis, că cei bisericești, nu sunt mai mult stăpâni ai credinței lor, decât cei laici. Asemenea este și despre morala lor. Credința și morala creștină există dela întemeietorul lor. Biserica universală este păzitoarea acestui îndoit deposit. Nu este după părerea din afară, că clerul deosebitelor națiuni creștine se învoesc a schimba tot într'un fel, în toate bisericile din lume învățătura și morala. Domnului Iisus Hristos. Mai înainte, când clerul creștin nu atribuia lui Dumnezeu cărțile Vechiului Testament, Iudeii le priveau deja ca cuvântul lui Dumnezeu; cât despre acelea ale Noului Testament, credincioșii bisericilor apostolice le-au dat mărturie, ca și clerul.

Filozofii cei vechi au zis înainte de noi, că trebuie a se supune mai bine lui Dumnezeu, decât oamenilor; cei mo-

derni zic, că trebuie a se supune mai degrabă naturei, de cât legilor omenești și fac să vorbească natura după placul lor. Când natura prescrie morala galeriei deschise, când pe aceea a lui Epicur; pe când una ne expune învățături falnice, cealaltă judecă asupra moralei în adevăr furios. Aceeași înțelegere a domnit altădată între stoici, epicurieni, pironieni, cinici și cirenaici; cu toate acestea toți judecau asupra naturei.

Dupăce au hotărît, că morala este întemeiată pe dorința fericirii, se învoesc, că doi oameni nu pot avea aceeași părere, că fericirea este prin neapărată trebuință redusă temperamentului și constituției fiecărui individ, și sub această cunoștință năzuesc a întemeia o morală ne-schimbată.

Pentru că morala creștină li se pare așa de vătămătoare și urăcioasă, pentruce nu ne-au dat ei până acum o legiuire de morală mai desăvârșită, mai potrivită cu trebuințele și destoinicia tuturor, care poate să slujească de catichism la toate vârstele, împotriva căria nu se poate forma nici o observare, nici a termina vre-o ceartă? Intrebați acești oracoli asupra sinucigașului, robiei, poligamiei, autoritatea părintească, omorîtorului de copii, mincinosul, răzbunarea, nu veți găsi doi, cari se învoesc. Ingâmfwările lor împotriva moralei evanghelice sunt deja o contradicere grosolană cu aceea ce au zis, când erau dești.

Tot omul, zic ei, simpte, că trebuie a face altuia, ceea ce voește să-i facă și lui alții asemenea. În adevăr, un om învățat, moderat, scutit de patimi neînfrânate, care meditează asupra naturei și asupra îndatoririlor societăței, simpte. Un sălbatic, un neînvățat singuratic fără creștere, aproape tâmpit, nu simpte nicidecum; un caracter tare, mândru, crud, simpte prea puțin. Omul în prada unei patimi furioase nu mai simpte. Inființăm noi asupra unei temelii atât de schimbătoare o morală statornică?

Ceea ce este bun în învățăturile protivnicilor noștri, este un furt, ce au făcut evangheliei; dacă erau născuți la Huroni, la Negri sau la Tartari, nu ar fi avut cea mai mică noțiune; ei nu încetează de a lovi pe muma, ce'i au născut și hrănit. Un deist le-au imputat: «Nu știu, zice el, pentru ce voește cineva să atribue progresului filozofiei frumoasa

morală a cărților noastre. Această morală, trasă din evanghelie, eră creștină înainte de a fi filozofică. Creștinii o învață, fără să o pună în practică: ce fac mai mult filozofii? Dacă nu este altceva, decât a'și da multe laude cari, nefiind repetate de nimeni, nu probează mare lucru».

După ei, morala creștină înlesnește învățături, pricinuiți, exemple, pentru a desvinovăți toate patimile și toate viciile.

Aceasta nu este nicidecum adevărat, că în morala creștină Spinoza și alți filozofi au găsit învățături și pricinuiți, spre a încuviința o morală furioasă; că Chinezii, Indienii, Sălbaticii au scos legile lor nechibzuite și obiceiurile lor barbare; că vechii filozofi au cetit greșalele lor în fapt de morală.

Un om poate fi destul de înrăutățit, spre a încuviința crimile și patimile sale, prin învățăturile Sfintei Scripturi, luate în înțeles contrar; prin exemple destul de rău aplicate și suntem încredințați chiar prin obiecțiunile protivnicilor noștri. Dar 'i va fi mai greu a găsi pricini într'o natură stricată, într'o greșită socoteală de interese, într'o greșită idee de fericire. Aceasta s'a făcut în toate veacurile și se face încă la toate națiunile.

Încă odată. Când ni se va arăta, că moravurile popoarelor necredincioase sunt mai bune, ca ale noastre, că morala filozofilor este mai curată ca aceea a Evangheliei, că numărul crimelor se micșorează pretutindeni, unde ateismul domnește, am putea crede, că Evanghelia este izvorul răului și că preoții sunt adevărații corumpători ai moralei.

Se zice, că virtutea creștinilor nu se compune, decât din practică de răs, cari nu se învățeste, decât în folosul preoților; iată pentrue aceștia sunt așa de zeloși a le propovedui.

Cu toate acestea nimeni nu a propoveduit încă, că aceste practici scutesc pe creștini de a observa Decalogul, care dăinuește mai mult de trei mii de ani, spre marea uimire a necredincioșilor și cu toată ura lor împotriva cultului dinafară, susținem, că este trebuincios, căci el amintește oamenilor despre existență, Providență, prezența lui Dumnezeu, propria lor-destinație, datoriile societății și cu cât necredincioșii se vor încapățâna a'l atacă, cu atât mai mult preoții vor fi zeloși a'l apăra. Datoria lor este nu

numai de a supraveghea întru aceasta, dar și a explica poporului datoriile, înțelesul, urmările; ei nu au alt interes, decât acela, ce fiecare om cinstit pune în slujbele, cu care este însărcinat și despre cari este dator să dea socoteala lui Dumnezeu, conștiinței sale și publicului.

Acest cult este împovărător celor mari, pentru că el 'i apropie de popor; desfrănaților, pentru că el supără moliciunea, sufletelor bune, cari nu au nimic de comun cu oamenii de rând, cu poporul.

Aplecarea lor de a scutura jugul și a'l apăsa, aruncă asupra lor un fel de necinste. Ei ar voi să'l șteargă, însă furioși de a nu putea ajunge la aceasta, se ușurează prin cuvinte injurioase.

Este mai cu seamă în biserica, unde domnește nenorocirea ce ei deplâng: naștere, educație, nuntă, mărturisire, cele din urmă taine, înmormântări, rugăciuni pentru morți, totul este în mâinile preoților, pe acest lucru este întemeiat creditul și venitul lor.

Abuz înfricoșat! O religiune, în care preoții sunt trebuincioși, nu valorează nimic pentru filozofi; ea nu dă acestora nici credit, nici autoritate, nici venit și 'i reduce întru a rostii cuvinte cu întristare în camera lor. Așa dar trebuie a o reduce.

Cu toate acestea în Englitera, țară de înțelepciune și binecuvântare, preoții au păstrat mai aceleași slujbe; toate sectele îngăduite, sunt silite a trece prin mâinile clerului anglican, care vinde slujbele sale mult mai scump decât preoții catolici. «Biserica anglicană, zice un martor învățat, botează tot, înmormântează tot, puțin cam scump într'adevăr, dar fără deosebire de credință, nici de secte și fără cercetare; drepturile sale, pentru toate aceste ceremonii, sunt un fel de amendă, ce ea face să plătească toți aceia, cari sunt de altă religiune». După taxa amintită de acest autor, amenda este prea mare. Clerul Engliterei ar câștiga atât mai puțin la reunirea tuturilor sectelor, întru cât cea mai mare parte din vechile sale drepturi 'i au fost păstrate.

Trebuie așa dar, după plăcerea necredincioșilor, o reformă mai întinsă, care desființează clerul și pune rânduiala publică în mâinile filozofilor. Ei vor lăsa poporul a se

naște, a vieții și a morții ca animalele: fără zgomot va putea cineva înăbuși un copil la nașterea sa, va fi scutit a-i da educația cuvenită, în loc de căsătorie, moravurile rele vor fi stabilite; va fi mai cu înlesnire d'a se scăpa de un vrăjmaș, când înmormântarea publică va fi desființată. Ce pagubă, ca neamul omenesc să fie îndestul neînțelegător, spre a nu voi să se predea cu mâinile și picioarele legate și a se lăsa cu totul la voința necredincioșilor.

Politica clerului roman, după însemnatul nostru moralist, pretinde că sclavii se corup, ca ei să fie îndatorați a cere ajutor dela dânsul. Biserica a găsit taina de a pune o dajdie asupra nedreptăților și păcatelor oamenilor. Mărturisirea, departe de a contribui la curățenia moravurilor, slujește a le strică. Ele au devenit mai bune în țările, de unde mărturisirea a fost izgonită. Dacă ele au schimbat în mai bine aiurea, sunt științele, cari au lucrat spre acest rezultat, iar nu religiunea. Mărturisirea nu mai este un frâu, de când, ea a devenit un obicei ca mașină: nimic nu este mai propriu a micșora groaza crimei, decât a face popoarele să creadă, că oamenii au puterea de a erta păcatele. Este cu neputință, că într'o atât de mare mulțime de preoți, însărcinați cu această slujbă, nu se găsește un bun număr, lipsit dela împlinirea datoriilor, îngăduitor prin interes.

Dacă mărturisirea produce un bine oarecare, face să preîntâmpine greșeli ușoare, ea a făcut asemenea să se săvârșească crime mari.

Este foarte ciudat, că însuși Iisus Hristos a însemnat planul politicii clerului, dând apostolilor săi puterea de a erta păcatele. Fără îndoială, acest Dumnezeuesc Stăpân a avut oarecare interes a da asemenea preoților mijlocul, ca să corumpă pe sclavii lor. O vorbire de rău atât de nechibzuită, aduce cu sine respingerea sa. Dacă este adevărat, după cum spun unii filozofi, că cineva se mărturisea în tainile păgânismului. Iată dar Iisus Christos, apostoli și clerul ertați de urita descoperire a mărturisirei.

Ce dare a pus biserica asupra mărturisirei? Este bine cunoscut de toată lumea, că această taină se săvârșește curat fără nici o plată. Este una din îndatoririle cele mai grele, cele mai obositoare, cele mai desgustătoare, cu care

un preot este însărcinat. Ea cere, mai cu seamă în privința poporului de jos, o răbdare, o milostivire, un zel ne-strămutat. Nu se vede, decât la clericii lumești, ambițioși, destrăbălați să fie prea grăbiți de a împlini această sarcină.

Autorul face, după obiceiul său, o judecată vrednică de răs. După el, dacă moravurile s'au curățit între noi, sunt științele, iar nu religiunea, nici mărturisirea, cari au contribuit la aceasta. Dacă aceeași revoluțiune s'a făcut la protestanți, nu sunt științele cari au contribuit, ci numai pentru că ei au schimbat religiunea și au desființat mărturisirea. Dar dacă religiunea ea însăși a influențat la păstrarea sau renașterea științelor, cum n'a avut nici o parte la rezultatele produse de științe?

Nu se poate crede, ca moravurile să fi devenit mai bune, în țările, de unde mărturisirea a fost izgonită, căci chiar protestanții ne spun dinpotrivă acest lucru

Mărturisirea nu ar mai fi un frâu, dacă ea ar deveni o obicinuință mecanică, dar persoanele cele mai obicinuite la mărturisire, sunt ele mai adesea ori cele mai vițioase? Criticul nostru însuși mărturisește, că cei răi întăriți la inimă, și criminalii cei mari, nu se mai duc la mărturisire și pentru aceasta este ea răspunzătoare de răutatea aceloră, cari nu fac uz de această mărturisire?

Un nelegiuit poate fi destul de înrăutățit a se preface, că se mărturisește și împărtășește adesea ori, că în acest chip să economisească numele cel bun și să depărteze sau să înlătore până la cea mai mică umbră de bănuială, ascunzând crimele sale și are asemănare cu un ateu vițios, care nu încetează a vorbi de morală și păstrează un exterior regulat, spre a ascunde mai bine desfrânările sale. Ipocrizia unuia nu dovedește mai mult, decât a celuilalt.

Se va micșora fără îndoială groaza crimei, dacă ar învăța cineva, că oamenii au puterea a ertă păcatele, fără nici o dispoziție din partea păcătoșilor, fără părerea de rău pentru greșalele lor, fără hotărîre a se îndrepta, fără reparație de nedreptățile ce au făptuit, dar biserica nu a învățat niciodată această greșală; nu este mărturisitor în destul neînvățat pentru a crede aceasta, nici destul de răutacios, spre a voi să se osândească fără interes prin iertările ce le dă.

Cum a putut istoria să țină însemnare de crimele uneltite în mărturisire? Marturisitorii negreșit nu s'au dus a le destăinui, nici a învinui ei însuși, dacă ei nu au fost pârți, decât numai de criminali, proba nu este destul de puternică.

Nelegiuții înrăutățiți, spre a săvârși o crimă, au putut să fie asemenea deajuns a împovăra în chip greșit pe un mărturisitor, care nu putea să se apere și care a trebuit să sufere mai bine moartea, decât a da pe față mărturisirea. Este trist pentru cei protivnici, neavând a produce decât asemenea martori, nenorocite sfârșituri ale mărturisirii.

După părerea lor, mărturisirea face să întâmpine și să îmbunătățească greșalele ușoare. Așa dar, ea face asemenea să întâmpine și să îmbunătățească crimele cele mari, dacă cineva le învinuște. Așa dar este nechibzuit a imputa unui om crime, cari i au fost șterse.

Ce este mai folositor binelui public, ca un criminal să fie încredințat, că prin o adevărată pocăință el poate repara tot și a primi iertare, sau ca el să creadă, că după întâia crimă totul este pierdut, că el numai are nimic a iconomisi, că după douăzeci de crime grozave mai mult, el nu va fi nici mai mult, nici mai puțin osândit? Până când necredincioșii vor îndeplini această întrebare, ei pot spune din nou, după placul lor, cuvintele pompoase ale protestanților împotriva mărturisirii.

C.

(Va urmă),

Intervenirile împăraților bizantini în afacerile religioase.

(Vezi «Biserica Ortodoxă Română», Anul XXXIV No. 9).

Al doilea motiv al rezistenței primilor împărați creștini din Constantinopol contra drepturilor episcopilor, pe care le câștigaseră dela Constantin, eră incompatibilitatea acestora cu rolul de judecători civili, nu numai ai creștinilor, dar și ai păgânilor, ai acestora mai ales în cauze religioase. Pericolul ce izvoră de aici eră multiplu. Intâiu de toate foarte mulți episcopi erau atât de ocupați și atât de zeloși în afacerile lor juridice încât lăsau cu totul deoparte datoriile lor de servitori ai bisericii. Toată ziua erau în tribunal și nu se gândeau decât să se specializeze în apucăturile advocățești și în toate cotiturile dreptului penal. Unii din ei puneau mare preț pe haina de avocat, și se mândreau că sunt judecători, mai mult decât ar fi trebuit. Iaș aceasta eră spre dauna bunului mers al bisericii.

Dar răul se sporeă prin faptul că mulți episcopi luau mită și se lăsau corupți prin daruri ca să deă sentința într'un fel sau altul. Cât de mult bântueă printre ei slăbiciunea aceasta, o putem judecă din faptul că sinodul dela Tarragona a trebuit să oprească prin canoane (4 și 12) de a face judecată pentru bani, și a luă daruri dela împričinați, precum și de a ține ședințe Duminica. Dar

răul neputând fi curmat nici printr' aceste canoane, împăratul Valentinian III, printr'un edict a desființat toate tribunalele civile ale episcopilor, și nu le-a lăsat decât dreptul de a judecă în cauze ce privesc religia, cultul și credința. Pentru ședințele de Duminică a trebuit să intervină canonul, fiindcă eră un scandal ce-l făcea unii episcopi, adunând împricinații în sala de judecată chiar pe timpul serviciului divin, așa că episcopii și creștinii în loc să fie la rugăciuni în biserică, erau la gâlceavă în tribunal.

Chestiunea, apoi, a judecării păgânilor de către episcopii creștini, eră și ea o dificultate. Această chestiune e și până astăzi în multe privințe tot nelămurită, și nu putem ști nimic până unde se întindea și cum. Desigur eră vorba de cauze mixte, înțelegem judecați între un creștin și un păgân, și acest fel de neînțelegeri puteau să fie și de natură religioasă. În cazul acesta judecătorul putea să partinească pe creștin, și să facă presiune asupra păgânului, și nu eră deci garantată imparțialitatea și libertatea conștiinței. Exemple avem multe și sunt lesne de explicat. Energia se preface ușor în fanatism, și—dând adevărului ce este adevăr—primilor creștini nu le-au lipsit fanatismul religios.

Creștinii persecutați de păgâni—nu numai pentru adevărurile religiei lor, dar și pentru faptul că veneau cu o religie nouă, cu o reformă, cu o schimbare a obiceiurilor vechi, și persecuțiunile erau o reacțiune s'au mai bine o apărare a celor ce voiau să conserve starea de lucruri—acei creștini persecutați, au devenit, îndată ce li s'a recunoscut existența legală, persecutători ai păgânilor. Și abea primiți în societatea ce-i proscrisesse până atunci, ei au încercat să devie stăpânitori acestei societăți, și să-și impună vederile lor. Din punct de vedere creștin aprobăm acest lucru, dar punându-ne din punctul de vedere al păgânilor, cari își apărau nu numai zeii lor mincinoși, dar și

tradițională ordine de stat, și o veche stare de lucruri stabilită prin legi și obiceiuri, lucrul în multe privințe pare istoricului ca nejustificabil.

III.

Luând acum cazuri concrete, chestiunea aceasta se prezintă astfel.

Vom arăta mai întâiu cazul cel mai simplu, cazul când se judecau doi clerici între ei. Dacă obiectul neînțelegerii eră vre-o cauză religioasă, lucrul e de sine înțeles că numai un tribunal bisericesc putea să le-o judece. Dar obiectul neînțelegerii dintre ei putea să fie de ordin civil, de drept comun, și atunci tribunalul bisericesc ar fi încălcat drepturile oficiale ale Statului. Episcopii susțineau că și în cazul acesta dreptul de a judeca îl are exclusiv biserica. În sinodul dela Halcedon s'a dezbătut cu multă apringere acest lucru, și sa luat următoarea deciziune: «Dacă un cleric are vre-o neînțelegere cu alt cleric, să nu recurgă la tribunalele civile, ci să-și ducă plângerea înaintea episcopului eparhiei sale. *Dacă nu e mulțumit cu hotărîrea episcopului, el poate apelă la alt tribunal eclesiastic, se înțelege de sine, numai cu consimțământul adversarului său. Dacă el se abate dela această prescripțiune; este pasibil de pedepse canonice*». Așa glăsuște canonul al noulea. Dar precum se vede, el coprinde în sineși germenele unei alte încurcături: dacă acel care a pierdut procesul, sau cel care e nemulțumit de sentință, vreă să apeleze la alt tribunal, iar adversarul său nu consimte, ce se va întâmplă? Dreptul de a apelă îl are, însă e numai iluzoriu, cât timp acest drept e absolut îngrădit de dreptul de veto al adversarului. În cazul acesta, neputând apelă la alt tribunal bisericesc, și el, simțindu-se nedreptățit, va apelă la un tribunal civil, chiar cu rizicul de a primi pedepse canonice.

Acelaș canon zice mai departe: «Dacă un cleric are neînțelegeri cu episcopul său, sau cu episcopul altei provincii, va decide sinodul provincial. Dacă un episcop sau un cleric are neînțelegeri cu Mitropolitul, atunci își va duce plângerea la exarhatul diecesei, sau înaintea tribunalului imperial din Constantinopol și acolo se va judecă».

Intreg canonul acesta vrând să afirme dreptul clericilor de a se judecă numai între ei, fără nici un amestic al autorității civile, nu face alta decât tocmai să confirme dreptul autorității de a judecă pe clerici. Pentrucă în cazul dintâiu (un cleric cu alt cleric) au văzut că nemulțămiiului cu judecata îi este închisă posibilitatea de a apela, prin refuzul de consimțământ al adversarului, și astfel el se va duce de-adreptul la autoritățile civile, iar în cazul al doilea (neînțelegerile între episcopi) se dă un drept nelimitat de apel, și deci ca ultimă instanță, poți merge până la împăratul, care ori va judecă singur, ori va dă delegațiune unui tribunal.

Canonul nu specifică felul neînțelegerilor, însă e clar: vorbește de cauze de ordin civil.

Când dintre părțile ce se judică, unul e cleric, altul e laic, cauza lor poate fi judecată ori de tribunalul civil, ori de episcop. Până la sfârșitul imperiului norma a rămas aceeași, cu toate că prin felurite deciziuni ale unor împărați a suferit unele modificări.

M. P.

PENTRU CE BISERICA RUSĂ A OSÎNDIT PE TOLSTOI?

INTRODUCERE.

Moatea vestitului romanțier rus a fost pentru mulți motiv de a discuta iarăși situațiunea lui față de Biserica rusă. Date fiind simpatiile pentru Tolstoi a celor ce judecau cazul excomunicării lui, lucrurile erau cercetate (unde se cercetă, căci foarte mulți n'au cercetat de loc) numai pe baza simpatiei. Astfel sentința era pronunțată în mod invariabil: Sinodul rus s'a făcut vinovat de asprime, față de un om care a afirmat în lume cu o putere neobișnuită puterea credinței, și a călcat datoria dragostei creștine.

Cazul acesta s'a întâmplat și la noi. În diferite ziare au apărut cununi de laude împletite în onoarea lui Tolstoi și odată cu ele, blamarea faptei Sfântului Sinod al Bisericii surori din Rusia. Unul dintre aceștia a fost și D-l Vlăhuță de la *Universul* care a declarat fapta arhierilor ruși drept lucru nepotrivit cu fețele unor păstori.

E în psihologia omenească ca un om care se distinge și-și câștigă nume într'un domeniu, să fie privit mai mult sau mai puțin cu aceeași admirațiune și în pașii făcuți de el în alt domeniu. Numele pe care și l-a făcut în prima fază, servește ca o temelie care îndreptățește admirațiunea pentru fazele ulterioare ale activității cuiva. Totuși poți însemna ceva într'un teren oarecare de activitate și să nu mai fii de aceeași valoare într'alt teren spre care ai evoluat. Poți fi mare avocat și să fii slab profesor, poți fi mare literat și să fii slab filozof ori teolog. Mai cu seamă lucrul acesta din urmă se întâmplă ușor, pentru că unii literați au mania de a-și privi îndemînarea lor la condei și

la întrebuințarea limbii ca o îndreptățire îndestulătoare de a intra în diferite terenuri străine de îndeletnicirile lor de pînă atunci, și a se pronunța cu o siguranță și o mină pe care nici specialiștii nu îndrăznesc să le aibă. Și lumea care stă la o parte se călăuzește de fama de la început a literatului, se ademenește de vestmîntul frumos al vorbelor lui și privește drept bune afirmări care în multe cazuri n'au nici o documentare și nici un studiu pe care să se sprijine.

Tocmai acesta e cazul lui Tolstoi. El a apărut mai întâi pe arena literelor și s'a încărcat de o glorie nemuritoare. Mai apoi a evoluat din ce în ce spre misticism și a ajuns să se preocupe tot mai mult de chestiunea religioasă. În faza aceasta însă el nu mai era de aceeași viçoare ca în cea dintâi. Dar numele odată făcut, era de ajuns temei ca lumea să-l admire, orice va face mai tîrziu și oricîte greșeli va comite.

Că omul își dăruiește ușor admirațiunea sa, odată ce un om se distinge într'o direcțiune oarecare, e un fapt care se poate verifica ușor. În propria noastră experiență găsim pilde de oameni gata să creadă că, dacă un om se pricepe în una, e priceput în toate. Eu mi-aduc aminte de unu căruia nu-i venea să creadă că răposatul Hirdău nu știa limba ebraică. El nu pricepea că acest bărbat, care se bucura de un așa de mare nume de filolog, poate să mai aibă ceva nestăpînit în ceia ce privește limbile.

Cazul lui Tolstoi nefiind cunoscut la noi și în partea curat religioasă a chestiunii; lumea judecîndu-l mai mult după gloria lui literară, foarte ușor cădem pe povîrnișul de a infiera pe Sinodul rusesc.

Socotind că e nedrept ca ceva să se judece numai dintr'un punct de vedere și fără a asculta toate elementele, mi-am propus să public o examinare a doctrinei religioase a lui Tolstoi și apoi să vedem cine e cel cu dreptatea: Sfîntul Sinod al Rusiei, ori literații care judecă cu simpatie și nici se gîndesc ce înseamnă principiile religioase ale doctrinei lui Tolstoi.

CARACTERISTICA CREȘTINISMULUI LUI TOLSTOI.

Grozavă e puterea atracțiunii lui Iisus Hristos. Chiar acei care se despart de dînsul cu învățăturile lor, nu vor să se declare despărțiți, ci constant afirmă că stau sub steagul Lui. Pare că nu s'ar găsi mai bun sigil și mai bună recomandare a acelor învățături, de cît punerea lor sub scutul lui Hristos. Din pricina asta vedem că fel de fel de direcțiuni, pînă la extremele socialismului, vor să stea în comuniune cu acest mare nume al istoriei: Iisus Hristos ¹⁾.

Și Tolstoi se afirmă tot ca discipul al lui Iisus Hristos. De fapt el e atît de departe de ceia ce noi numim *creștinism*, că e de mirare cum se poate vorbi de «creștinismul lui Tolstoi».

Tolstoi suprimă tocmai niște principii fundamentale din religiunea lui Iisus Hristos. El nu ia din învățătura creștină de cît unele puncte care corespund felului său de a cugeta și simți. Dar le prefăce, și mai cu seamă le zmulge cu totul de pe pedestalul pe care le fixase Mîntuitorul Hristos. Și această operațiune o îndeplinește într'un chip atît de arbitrar și cu ușa puțină grijă față de regulele critice istorice, că e greu de priceput cum acest «creștinism» mai poate sta în picioare!

Tolstoi nu se interesează de faptele istorice care stau legate de aparițiunea creștinismului. El își formează «creștinismul» său pe cale *filozofică*. Il deduce din înclinarea lui sufletească, pe care altoiește cîteva idei din evanghelie. Merge înainte cu această procedare, iar încolo faptele istorice relative la creștinism n'au pentru el nici o valoare.

Tolstoi face, desface, îndreaptă și schimbă ideile evangheliei fără nici o îndreptățire alta de cît propria sa părere. Au mai fost alții cari au interpretat cum au vrut ei, dar nu într'un chip neobișnuit, ci pe baza studiilor lor. Tolstoi se lipsește de studii și face ce n'a mai făcut nici

¹⁾ Iisus Hristos e marele nume al istoriei. Sînt altele pentru care mori; el e singurul adorât la toate popoarele, la toate rasele în toate timpurile. Didon: *Jésus-Christ*. Paris, 1891, p. II.

Strauss nici Renan, nici nimenea altul de vreun renume oarecare. Pînă și Haeckel nu se crede dispensat de obligațiunea studiilor. De și nu le întreprinde în felul lui Strauss și Renan, totuși, cînd e vorba să pronunțe o judecată relativă la creștinism, simte trebuința de a consulta măcar pe vreun autor care se ocupă de începuturile creștinismului¹⁾. Și e drept că, neorientat cum e el, se întîmplă de consultă abea autori de mîna a treia. Totuși, ca chestiune de principiu, recunoaște că trebuie să ceri de undeva informațiuni asupra unui domeniu de care vrei să te ocupi.

Tolstoi își ia ca principiu tocmai absoluta dezinteresare de felul de lucru al oamenilor învățați și-și dezvoltă creștinismul lui într'un fel care nu e de loc creștinismul lui Iisus Hristos. El însuși spune: «Rog pe cititorul care se apucă să citească *Expunerea Evangheliei* publicată de mine să nu se încurce în punctul de vedere bisericesc, nici în acel ajuns acum comun în lumea învățaților, adică în punctul de vedere critic istoric. Eu nu aprob acest mod de a concepe evanghelia și-l socotesc cu totul nefolositor. Eu nu privesc creștinismul nici ca o absolută revelațiune a lui Dumnezeu, nici ca un fapt istoric; ci îl privesc numai ca o învățătură care dă un înțeles vieții»²⁾.

Pornit de la acest principiu, care nu are altă autoritate de cît pe autorul lui, Tolstoi se avîntă la niște afirmațiuni de o absurditate vădită, pentru că le face bătîndu-și joc de tot ce istoria a stabilit pînă la dînsul. Astfel despre Iisus Hristos și origina evangheliilor spune: «Acum o mie opt sute de ani s'a ivit un cerșetor care a spus cîte ceva. Pe urmă l-au biciuit, l-au ucis, și apoi toate s'au uitat, căci cîte cazuri de felul acesta nu se petrec pe lume! Timp de două sute de ani lumea n'a mai auzit vorbindu-se de acel cerșetor. Dar întîmblarea a voit ca cineva să-și aducă aminte de cele spuse de cerșetorul acela și să povestească unuia și altuia. Povestirea împrăștiindu se, multe milioane de oameni, înțelepți și neînțelepți, învățați și neînvățați, nu se putură desface cu gîndul că acel om a fost

¹⁾ Vezi Loofs: *Anti-Haeckel*. Halle, 1906, p. 6—7.

²⁾ *Scurtă expunere a Evangheliei* trad. germană, Lipsca, Reclam. p. 13.

Dumnezeu». In altă parte zice tot despre asta: «Cititorul să-și amintească că Iisus Hristos n'a făcut cum au făcut Platon, Filon sau Marcu Aureliu; aceia au scris, iar el n'a scris nimic. Iisus Hristos de asemenea, n'a vorbit la persoane care să fie în stare să scrie ceva sau care să fi avut vre o cultură, ci numai la niște analfabeți pe care i a întâlnit în viața sa. Așa mult timp după moartea lui înțimplarea a făcut ca unora să le vie în minte că lucrurile spuse de el ar fi de oarecare însemnătate și că, prin urmare, n'ar fi rău să se puie pe hîrtie ceva din ce el spusese sau făcuse. Cam un secol mai tîrziu se începu să se scrie ceia ce auziseră de la el».

Ei bine, aceste spuse ale lui Tolstoi despre începuturile creștinismului și origina evangheliilor sînt absolut lipsite de orice temei istoric. Cîte vorbe atîtea inexactități.

Mai întăi Iisus Hristos n'a fost ascultat numai de «analfabeți». El s'a întreținut și cu persoane mai sus puse din societatea iudaică. N'a avut El dese dispute cu fariseii, care erau oamenii învățați ai aceluia timp! Apoi motivarea aparițiunii evangheliilor prin faptul că după o sută, două de ani mai tîrziu ar fi venit cuiva în minte că lucrurile spuse de acel «cerșetor» ar avea oarecare însemnătate, e lipsită de orice bază. Adevărul e că evangheliile apar nu din simpla părere a cuiva, ci din cauza trebuinței simțite în urma răspîndirii creștinismului. Că, persoana Mîntuitorului ar fi trecut ca o figură comună și că lumea mai tîrziu și-ar fi adus aminte de dînsa, e iarăși un lucru lipsit de orice temei. Aparițiunea Mîntuitorului a produs mișcare între Iudei, mișcare care crește în intensitate foarte curînd după retragerea Mîntuitorului de pe scena istoriei. E o sfidare a istoriei a spune că un secol sau două de la moartea lui Iisus Hristos se scurg fără ca să se simtă ceva despre El, că foarte tîrziu unora le-a venit în minte că acele învățături pot avea oarecare însemnătate și că atunci le-au scris. E o sfidare, pentru că curînd după înălțarea Domnului se ivește apostolul Paul care întreprinde o întinsă și vie activitate creștină. Creștinismul apărut cu Mîntuitorul nu se întrerupe, ci continuă și ia proporțiuni din ce în ce mai mari. E fapt care nu mai este supus nici unei îndoieli că evangheliile sînt produs al veacului întăi. Ultima evan-

ghelie, a lui Ioan, se poate urmări pînă la începutul veacului al doilea în mențiunile care ici și colo se fac despre ea. Deci e un neadevăr patent că evangheliile ar apărea după o întrerupere, un secol sau două mai tîrziu, din cauza gîndului venit independent în capul unuia sau altuia. Că toată continuarea creștinismului ar fi fost numai că «vreunul și-a amintit de cele ce spusese cerșetorul și că le-ar fi povestit unuia și altuia», e o afirmare în aier, cînd știm că creștinismul foarte curînd începe a fi persecutat de Iudei. Ce rost era ca Iudeii să se alarmeze, dacă creștinismul era numai atît cît spunea Tolstoi? Dimpotrivă, faptul că, abea apărut, începe a înscrie nume de martiri în analele sale, arată că noua învăță ură a Mîntuitorului trăia, și trăia cu temei în sufletele oamenilor.

Iată deci sistemul lui Tolstoi, a-și prezenta creștinismul într'un chip cu totul arbitrar și fără a se sinchisi de loc de faptul că elementele constitutive ale creștinismului sînt un rezultat al istoriei peste care nu se poate trece. Dar a nu avea în vedere istoria într'o asemenea chestiune, înseamnă a nu mai fi în realitate.

Procedarea lui Tolstoi în această materie nu are valoare obiectivă, pentru că el se apucă să reconstruiască creștinismul pe niște baze rupte din înlănțuirea ideilor creștine și fără a ținea seamă de ceia ce 'e dat în creștinism ca element obiectiv. El întreprinde un fel de alegere în materialul găsit în Noul Testament. Ia ce i se pare că trebuie luat și respinge ceia ce nu cadrează cu felul său de a vedea. Regula după care face aceasta e cea impusă de felul său special de a vedea. Puterea sa subiectivă îi este o unealtă suficientă pentru a deosebi adevărul de neadevăr în creștinismul tradițional, în ciuda istoriei care poate dovedi de false ideile declarate ca adevărate de cunoștința subiectivă.

Cititorii obișnuiți ai lui Tolstoi nu prea știu lucrurile acestea, pentru că ele nu sînt cuprinse de cît în chip parțial și șters în operele lui mai mari de cuprins literar. În schimb ele se găsesc limpede înfățișate într'o carte a lui mai mică, intitulată *Scurtă expunere a Evangheliei*. Dintr'însa se vede că criteriul lui pentru a deosebi adevărul de neadevăr în povestirea evanghelică nu e cercetarea isto-

rică, ci cunoștința subiectivă. El a găsit că unele învățături cuprinse în această carte sfântă «erau nobile și dădeau cheia pentru a înțelege viața omenească, deci trase încheierea că evanghelia e adevărată, sfântă, demnă de primit, bine înțeles, în măsura în care i se părea lui».

CUM ÎȘI APLICĂ TOLSTOI METODUL SĂU.

Tolstoi pune mîna pe mijloace foarte bune și foarte frumoase și care, bine întrebuințate, ar da rezultate bune. El spune, de exemplu, că, văzînd multul bine pe care creștinismul l-a făcut în lume, pentru el e deajuns ca să declare această doctrină de adevărată¹⁾. Ea răspunde unei nevoi simțite de viața omenească și deci, dacă aceasta se face mai productivă și de o calitate superioară prin creștinism, înseamnă că creștinismul îi convine ei. Așa în creștinism viața noastră își găsește adevăratul ei înțeles.

Această observare e bună. Ea se găsește formulată și în filozofia pragmatistă din timpul de față (William James). Dela dînsa înainte Tolstoi începe a greși. El stabilește în chip arbitrar care sînt elementele care dau un sens vieții și nu se poate vedea după care normă unele elemente dau un sens vieții, altele nu. Aci decide bunul plac al lui Tolstoi. Dacă el va decide că un Dumnezeu în afară de noi nu dă nici un sens vieții (cum și decide el de fapt), atunci creștinismul va fi reconstruit fără credința în Dumnezeu.

Tolstoi afirmînd aceste lucruri, se pronunță în favoarea unei direcțiuni pe care sufletul lui o încercase. E vorba aci de o experiență personală pe care el însuși o descrie. Zice că ajunsese vârta de 50 de ani și se plictisise de toți și de toate. Întreba pe cei mai înțelepți dintre prietenii săi asupra scopului vieții și nici unul nu putea să-l lămurească, nici un răspuns nu-l putea mulțami. Ajunsese la așa desnădejde, că se gîndea să se sinucidă. În așa împrejurări, cu mintea dusă tot de gînduri, își aduse aminte de vremea cînd era copil și avea credință; pe a-

¹⁾ *Scurtă Expunere a Evangheliei*, trad. germană, p. 15.

tunci viața avea un sens pentru dînsul. Deci începu să se gîndească la răspunsul pe care creștinismul îl dă relativ la scopul vieții către acei oameni care duc o viață adevărată.

Cu aceasta atențiunea lui a fost atrasă de evanghelie. Părerea lui a fost însă că în această carte se află amestecate și multe lucruri străine și fără valoare, dar că între ele se puteau găsi și mărgăritare prețioase.

Ajuns aci cu gîndurile lui, Tolstoi se gîndi să întreprindă reconstruirea evangheliei. Cînd se apucă de lucru, procedă într'un chip cu totul radical, potrivit planului lui de a înlătura orice considerațiuni istorice obiective.

Vom trece îndată să vedem cât de departe de evanghelie a reconstruit ei evanghelia și cîtă dreptate a avut Sinodul rus să se alarmeze. Căci la dînsul n'a fost ca la un naturalist oarecare a cărui atitudine antireligioasă se știe și poporul credincios e informat cu cine are a face. Tolstoi a trecut drept creștin, drept unul care stă în mijlocul nostru și totuși el în religione a fost mai radical de cît cei mai radicali protestanți. Fără a exagera ceva noi putem declara că Tolstoi a fost ateu, pentru că Dumnezeu lui e un Dumnezeu fără ființă care nu există nicăieri, un Dumnezeu care nu se poate numi astfel nici măcar atîta cît se poate numi al panteiștilor.

Pînă a ajunge însă să vedem aceste lucruri, să arătăm mai întăi cîteva exemple din felul în care procedează Tolstoi pentru a reconstrui evanghelia.

La pag. 13 a *Expunerii Evangheliei* pune în gura lui Iisus Hristos cuvintele proprii sale interpretări, adică îl face să vorbească așa cum i se pare lui că e înțelesul unor cuvinte ale Mîntuitorului. Aceste cuvinte sînt următoarele: «Cine va voi să urmeze învățătura mea, va primi viața cea adevărată. Probe despre adevărul învățăturii mele nu se dau, pentru că ea e viață și, după cum nu se aprind lămpi pentru a lumina lumina, tot așa nu se poate proba adevărul adevărului. Învățătura mea e lumină și adevăr, pentru aceasta nu e trebuință de probe».

Versetul 34 cap. din Ioan îl face: «Voi nu trebuie să cereți dovezi de la mine, ci să mă urmați» Dar această interpretare e falsă, e rezultatul unei cugetări care leapădă minunile, pentru că se știe că Domnul Hristos deseori s'a

referit la minuni și la profeții. Tolstoi însă care nu se sinchisește de adevăratele vorbe ale lui Hristos și care nu dă ca adevărat de cât ceia ce reface în mintea lui prin interpretarea sa specială, nesprijinită de nici un studiu, nu se interesează de ceia ce Iisus a spus într'adevăr. Teoria sa e aceea a unei totale indiferențe față de ceia ce e sau nu al lui Hristos. Interesul său e numai de a găsi ideile care dau un înțeles vieții, și găsirea aceasta se îndeplinește prin dictatul intim al simțului său moral. «Pentru mine, spune Tolstoi, e lucru cu totul indiferent dacă Iisus Hristos a fost sau nu Dumnezeu, după cum, de asemenea, pentru mine n'a fost de trebuință nici de vreo importanță oarecare să știu când și de cine a fost spusă evanghelia sau una din parabolele sale, dacă trebuie atribuită lui Hristos sau nu».

Arhim. I. Scriban.

(Va urmă).

Mișcarea în personalul clerical din țară.

N U M I R I.

Nou hirotonitul în preot Ionescu I. Gh. se numește paroh al parohiei Talpa Băscoveni din jud. Vlașca, pe ziua de 15 Octombrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Georgescu Vasile, se numește paroh al parohiei Micloșani din jud. Muscel, pe ziua de 1 Octombrie 1910.

Preotul Drăgan Gheorghe, supranumerar în parohia Caceamac din jud. Constanța se numește paroh al parohiei Gârlița din acelaș județ, pe ziua de 1 Octombrie 1910.

Preotul Gh. Nițu dela biserica Precista-Mare din urbea Roman, se numește paroh al Parohiei Precista-Mică din aceeași urbe, pe ziua de 1 Septembrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Proca Nicolae se numește preot ajutor pe seama bisericii filiale Sf. Nicolae-Nicuț din parohia Domneasca din urbea Câmpulung, pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Preotul Constantinescu C. supranumerar în parohia Sutești din jud. Brăila, se numește paroh al acelei parohii în locul preotului Epureanu Petre, care trece în locul său ca supranumerar, pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Negulescu I. Const. se numește paroh al parohiei Căscioarele din județul Ilfov, pe ziua de 15 Noem. 1910.

Nou hirotonitul în preot Negurescu G. Vladimir, se numește paroh al parohiei Cornățelu din jud. Argeș, pe ziua de 15 Noemvrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Cercel Ștefan, se numește paroh al parohiei Valea Mare II din județul Muscel, pe ziua de 15 Noemvrie 1910.

Nou hirotonitul în diacon Popescu F. Ioan se numește diacon pe seama bisericii catedrale Sf. Ioan Botezătorul din urbea T. Severin pe ziua de 15 Noemvrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu P. Dumitru se numește paroh al parohiei Moldoveni din jud. Ialomița pe ziua de 15 Noem. 1910.

Nou hirotonitul în preot Popescu Voicu se numește paroh al parohiei Drăcșănei din jud. Teleorman pe ziua de 1 Noemvrie 1910.

Pr. Bleescu Nicolae supranumerar în parohia Sf. Ilie din urbea Roșiori de Vede, se numește paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Decemvrie 1910.

Pr. Blagoi Dicoș supranumerar în parohia Ceamurli de Sus, județul Tulcea, se numește în mod provizoriu paroh al acelei parohii pe ziua de 1 Decemvrie 1910.

Pr. Dumitru Dicu se numește în mod provizoriu paroh al parohiei Trajan din jud. Tulcea pe ziua de 15 Noemvrie 1910.

Pr. Const. Florescu se numește paroh al parohiei Moișa din județul Suceava pe ziua de 1 Decemvrie 1910.

Nou hirotonitul în preot Timircan Gh. se numește paroh al parohiei Hârșova din jud. Vaslui, pe ziua de 1 Decemvrie 1910.

Nou hirotonitul în diacon Popescu G. Petre, se numește diacon pe seama mănăstirii Zamfira din județul Prahova pe ziua de 1 Decemvrie 1910.

Preotul Demetrescu Ene, supranumerar în parohia Grebănu din jud. R.-ărat, se numește paroh al parohiei Sf. Pantelimon din urbea Ploești, în locul preotului Daniel Cristea care trece ca supranumerar în aceeași parohie, pe ziua de 15 Dec 1910.

Nou hirotonitul în preot Mănescu N. Nicolae se numește paroh al parohiei Conțești din județul Muscel pe ziua de 15 Dec. 1910.

Nou hirotonitul în preot Ștefănescu Iosif se numește paroh al parohiei Lucieni din județul Mușcel, pe ziua de 15 Dec. 1910.

Nou hirotonitul în preot Coadă Nicolae, se numește paroh al parohiei Pantelimon din jud. Constanța pe ziua de 15 Dec. 1910.

Nou hirotonitul în preot Isaia Al. Nicolescu, se numește paroh al parohiei Bălilești din jud. Mușcel, pe ziua de 1 Ianuarie 1911.

TRANSFERĂRI

Preotul Cfasniuc Const. parohul parohiei Zlătunoaia din județul Botoșani, se transferă la parohia Băsnoasa din același județ, în locul preotului Dimitrie Enășescu, care trece în locul său la parohia Zlătunoaia, pe ziua de 1 Octomvrie 1910.

Preotul Ioan A. Parfenie, parohul parohiei Rădenii din jud. Iași, se transferă la parohia Brăești din acelaș județ, pe ziua de 1 Octombrie 1910.

Preotul Păunescu Gh. parohul parohiei Vânători din jud. Teleorman, se transferă la parohia Traian în locul preotului Popescu Dumitru, care trece în locul său pe ziua de 1 Octombrie 1910.

Preotul N. C. Nițescu, parohul parohiei Lucieni din jud. Muscel, se transferă la parohia Boteni din acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Preotul Ionescu Gh. parohul parohiei Bărsănești jud. Bacău, se transferă în aceeași calitate la parohia Boiștea din acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Preotul Onescu Gheorghe, parohul parohiei Ciomăgești din județul Olt, se transferă în aceeași calitate la parohia Rădești din acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Preotul Podgoreanu Șt. parohul parohiei Priboenii de sus din județul Muscel, se transferă în aceeași calitate la parohia Zgripțești, acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Preotul Ilie I. Cercel, parohul parohiei a II-a Valea Mare din județul Muscel, se transferă la parohia Priboenii de sus din acelaș județ și în aceeași calitate pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Preotul Ciosu Gheorghe, parohul parohiei Milești din jud. Bacău, se transferă în aceeași calitate la parohia Bărsănești din acelaș județ, pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Preotul Gherghișanu Const. parohul parohiei I. C. Brătianu din jud. Tulcea, se transferă ca preot ajutător la biserica Sf. Apostoli din urbea Măcin, pe ziua de 15 Octombrie 1910.

Preotul Paveliu Nicolae, ajutător la biserica catedrală din urbea Constanța, se transferă la biserica Adormirea din aceeași urbe și în aceeași calitate pe ziua de 1 Octombrie 1910.

Pr. Filip D. Dumitru parohul parohiei Ungureni, din jud. Romanai se transferă la parohia Dobrunu din acelaș județ pe ziua de 1 Noembrie 1910.

Pr. Dăscălescu Nicolae parohul parohiei Moișa județul Suceava, se transferă la parohia Buda din acelaș județ, pe ziua de 1 Decembrie 1910.

Preotul Pascal Vasile, parohul parohiei Bălușești din jud. Roman, se transferă la parohia Brătești din acelaș județ, pe ziua de 1 Decembrie 1910.

Pr. Mateescu Vasile, parohul parohiei Cuibu din jud. Prahova se transferă la M-rea Zamfira pe ziua de 15 Decembrie 1910.

Preotul Brezeanu I. Ioan, parohul parohiei Slonu din județul Prahova, se transferă la parohia Surani din acelaș județ, pe ziua de 15 Decembrie 1910.

Preotul Ioan Ștefănescu, parohul parohiei Punghina din județul Mehedinți se transferă la parohia Traian din acelaș județ, pe ziua de 1 Ianuarie 1911.

PUȘI ÎN RETRAGERE DIN OFICIU.

Pr. Ioan Diaconescu supranumerar în parohia Nicolcioiu din jud. Gorjiu se pune în retragere din oficiu, pe ziua de 1 Octom. 1910.

Pr. Teodorescu Marin paroh al parohiei Fata din jud. Olt, se pune în retragere din oficiu pe ziua de 1 Oct. 1910

Pr. Bărbulescu Marin, supranumerar în parohia Fata, jud. Olt, se pune în retragere din oficiu pe ziua de 1 Oct. 1910.

Preotul Petre Bădescu parohul parohiei Boteni din jud. Muscel se pune în retragere din oficiu pe ziua de 1 Oct. 1910.

Pr. Marin Ivănescu supranumerar în parohia Gura-Sărăței din județul Buzău, se pune în retragere din oficiu pe ziua de 1 Aprilie 1911.

Preotul Minculescu Toma, parohul parohiei Brătieni din județul Argeș, se pune în retragere din oficiu din cauza vârstei înaintate, pe ziua de 1 Aprilie 1911.

D E C E S E.

Pr. Vasile Văideanu supranumerar în parohia Dragomirești din jud. Neamț, a încetat din viață în ziua de 26 Iulie 1910.

Pr. D. Teodorescu, parohul parohiei Boldești din jud. Prahova, a încetat din viață în ziua de 22 Iulie 1910.

Pr. Gh. Radu, parohul parohiei Intrarea în Biserică din urbea Roman, a încetat din viață în ziua de 4 August 1910.

Preotul Florea Gheorghe supranumerar în parohia Șirna din jud. Prahova, a încetat din viață în ziua de 13 August 1910.

Pr. Dobre Botin parohul parohiei Dracea din jud. Teleorman, a încetat din viață în ziua de 15 August 1910.

Pr. Ioan Rizescu supranumerar în parohia Vulturești din județul Muscel, a încetat din viață în ziua de 14 August 1910.

Pr. State Rădulescu parohul parohiei Grădinari din județul Ilfov, a încetat din viață în ziua de 14 August 1910.

Pr. Blându Vasile supranumerar în parohia Nașterea Maicei Domnului, din urbea Odobești, a încetat din viață în ziua de 9 Aprilie 1910.

Pr. Barbu Constantinescu supranumerar în parohia Alimănești din jud. Olt. a încetat din viață în ziua de 28 Martie 1910.

Pr. Dumitrescu Florea, parohul parohiei Călărașii Vechi din jud. Ialomița a încetat din viață în ziua de 17 Aprilie 1910.

Pr. Stănescu Alex. parohul parohiei Dudești din jud. Ilfov a încetat din viață în ziua de 24 Aprilie 1910.

Pr. Petre Mălăanu parohul parohiei Hagiești din jud. Ilfov, a încetat din viață în ziua de 27 Aprilie 1910.

Pr. Vârgolici N. Vasile parohul parohiei Vârlezi II din județul Covurlui, a încetat din viață în ziua de 19 Aprilie 1910.

Pr. Vasile Popovici supranumerar în parohia Căciulești II din județul Neamțu a încetat din viață în ziua de 25 Aprilie 1910.

Pr. Mirăuță Marin parohul parohiei Grumăzești din jud. Neamțu, a încetat din viață, în ziua de 23 Aprilie 1910.

Pr. Dim'trie Diaconescu supranumerar în parohia Făgețelul din jud. Olt, a încetat din viață în ziua de 8 Aprilie 1910.

Pr. Radu Gălățeanu, parohul parohiei Mera din jud. Putna, a încetat din viață în ziua de 15 Aprilie 1910.

Pr. Anastasiu Vasile parohul parohiei Moara Domnească din jud. Vaslui, a încetat din viață în ziua de 23 Martie 1910.

Pr. Grigore Matei supranumerar în parohia Gemenele din jud. Brăila, a încetat din viață în ziua de 22 Aprilie 1910.

Pr. Macarie Ciorăscu, parohul parohiei Suceveni din jud. Tutova a încetat din viață în ziua de 15 Sept. 1910.

Pr. Penescu Ștefan, supranumerar în parohia Sf. Arhangheli din urbea Brăila, a încetat din viață în ziua de 26 Sept. 1910.

Pr. Mihăilescu Gh. supranumerar în parohia Barnovschi a încetat din viață în ziua de 5 Oct. 1910.

Pr. Cantu Gheorghe, parohul parohiei Ciocănești din jud. Argeș, a încetat din viață în ziua de 17 Sept. 1910.

Pr. Vasile Profiriu, supranumerar în parohia Uspenia din urbea Botoșani, a încetat din viață în ziua de 7 Oct. 1910.

Pr. Vasiliu Gh. parohul parohiei Sf. Nicolae din urbea Hârlău, a încetat din viață în ziua de 8 Oct. 1910.

Pr. Ștefănescu Ioan supranumerar în parohia Sf. Vineri-Herasca din București a încetat din viață în ziua de 8 Oct. 1910.

Pr. Ionescu Chiriac, supranumerar în parohia Capra din Capitală, a încetat din viață în ziua de 8 Octomvrie 1910.

Pr. Popescu Alexandru supranumerar în parohia Sf. Apostoli din urbea Alexandria, a încetat din viață în ziua de 29 Sept. 1910.

Pr. Marin Stănescu, supranumerar în parohia Zănoaga, jud. Romanați, a încetat din viață în ziua de 4 Noemvrie 1910.

Pr. Vasile Marinescu, parohul parohiei Celeiu din jud. Romanați, a încetat din viață în ziua de 30 Octomvrie 1910.

Preotul Dimitrie Mândrilă, parohul parohiei Panaci din jud. Suceava, a încetat din viață în ziua de 21 Octomvrie 1910.

Pr. Tatulescu supranumerar în parohia Tătulești din jud. Olt, a încetat din viață în ziua de 5 Noemvrie 1910.

Pr. Lazăr Poenariu, parohul parohiei Botești din jud. Roman a încetat din viață în ziua de 21 Oct. 1910.

Pr. Gheorghiu Vasile, parohul parohiei Brătești din jud. Roman, a încetat din viață în ziua de 9 Noemvrie 1910.

Pr. C. Popescu supranumerar în parohia Vulturul din jud. Putna, a încetat din viață în ziua de 3 Decemvrie 1910.

Preotul Rădulescu C-tin supranumerar în parohia Adormirea Maicei Domnului din urbea Ocnele Mari, a încetat din viață în ziua de 18 Noemvrie 1910.

Pr. Turturescu C. supranumerar în parohia Precista din urbea Slătina, a încetat din viață în ziua de 30 Noemvrie 1910.

D I V E R S E

Trei cuvinte ale filozofului german Șiler despre credință.

Am să vă spun trei cuvinte zice el. Sensul lor este adânc. Sunt purtate d'n gură în gură, și cu toate acestea ele ies din inimă, și numai inima le înțelege. Omul care nu crede în ele, este nevrednic de a purta numele de om.

I. *Omul s'a născut liber.* Da cu adevărat omul este liber, chiar de s'ar naște și în lanțuri.

II. *Virtutea nu este un cuvânt deșert.* Omul să o săvârșiască în lume. Și dacă, din cauza ei, s'ar nenoroci, să nu înceteze de a o săvârși niciodată. Ea să fie tot d'auna începutul și sfârșitul faptelor sale.

III. *Dumnezeu există.* Dacă voința omului este slabă, există însă o voință sfântă, eternă și totd'auna aceeași. Mai presus de timp și infinit ideea cea mare despre existența lui Dumnezeu se poartă totd'auna vie. Dacă toate se schimbă continuu și neîncetat, în mijlocul însă al tuturilor acestor schimbări, spiritul rămâne totd'auna același și neschimbat.

Păziți totd'auna aceste trei cuvinte; iar gura părinților să le sufie totd'auna la urechea copiilor, și să le spună totd'auna că: ele ies din inimă și numai inima le înțelege; și că omul dacă nu crede în ele, nu este vrednic d'a purta numele de om.

* * *

Când o țară este bine condusă și deci fericită.

După un vechi proverb chinezesc o țară este fericită:

Când săbiile sunt acoperite de rugină; iar plugurile strălucesc.

„ Jitnițele (coșarele) sunt pline, iar închisorile goale.

„ Brutari se plimbă în trăsuri. iar doctorii pe jos, și în fine

„ Scările bisericilor sunt tocite, iar ale tribunalelor sunt acoperite cu iarbă crescută pe ele.

* * *

Dialog între un preot și un condamnat la moarte.

Condamnatul erà dus la locul de osândă al execuțiunei, iar preotul care îl însoția îl mângâia și îl încurajia zicându-i:

— Adu-ți aminte, fiul meu, că și Domnul nostru Iisus Hristos, a primit în liniște și neturburat moartea.

— Da, părinte al meu, îi răspunse condamnatul. Dar Domnul nostru Iisus Hristos, erà nevinovat, și apoi el știà că a treia zi va învià.

* * *

Cum privià Tolstoi războiul.

Războiul este cea mai mare insultă la legea Creatorului. Prin război omul distrugând aceea ce el nu poate creià, lucrează împotriva drepturilor Creatorului.

* * *

O statistică curioasă.

Pe toată suprafața pământului se vorbesc 2523 limbi dintre cari în Europa 587, în Asia 396, în Africa 376, și în America cu Oceania 1264.

Religiuni sunt aproape 1000.

Numărul bărbaților pe suprafața pământului este aproape egal cu al femeilor.

Copii: a patra parte mor înainte de anul al șaptelea al vârstei lor, iar jumătate din ei până la anul al șaptesprezecelea.

La 1000 de oameni, se află unul de 100 ani. La 100 oameni, se află 6 de 60 ani; și la 500, se află 2 de 80 ani.

Pământul este locuit de un miliard și jumătate și mai bine de oameni. În fiecare an mor aproape 33.000.000. Pe fiecare minut mor 60, și pe fiecare secundă câte unul.

Indoirea populațiunii Europei. După cele mai exacte statistice, nașterile covârșesc decesele; iar din această diferență calculată, locuitorii Europei, unde se păstrează mai bine datele statistice, se vor îndoii într'un interval aproximativ de 95, în următoarea analogie pe state.

In Franța în timp de 185 ani	In Grecia în timp de 94 ani
» Germania » » 93 »	» Italia » » » 99 »
» Austria » » 80 »	» Olanda » » » 75 »
» Ungaria » » 57 »	» Portugalia » » » 92 »
» Belgia » » 97 »	» Rusia » » » 78 »
» Danimarca » » 73 »	» Suedia » » » 88 »
» Ispania » » 92 »	» Norvegia » » » 51 »
» Anglia » » 64 »	» Elveția » » » 324 »
» Scoția » » 53 »	» România » » » 150 »
» Irlanda » » 74 »	

D.

DONAȚIUNI.

Se aduc mulțămiri publice d-lui Traian Orghidau, casierul-comptabil al administrației moșiilor Onești, pentru că a cheltuit 300 lei cu procurarea unei Evanghelii ediția Sf. Sinod, a îmbrăcat-o în argint și a contribuit și la cumpărarea unui rând de veșminte.

Se aduc mulțămiri publice d-lor Gh Sumanariu, care a donat două sfeșnice de nichel în valoare de 40 lei și Ioan N. Tomiță o icoană Maica Domnului, în valoare de 250 lei, bisericii parohiale din Leorda, Botoșani.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane cari au donat bani și obiecte în folosul bisericii parohiale din parohia Tătărășeni, județul Dorohoi și anume: D-lui Nicolae și Artur Roșeti cari au donat 660 lei pentru acoperirea bisericii cu tablă și două sfeșnice de bronz pe sfânta Masă. Enoriașul V. Stoica două steaguri în valoare de 120 lei. Ioan Melhei două felinare în valoare de 12 lei. D-na S. Nastasanu o icoană în valoare de 10 lei. D-na Constanța Munteanu un acoperemânt pe sf. Masă în valoare de 10 lei și d. Gh. Stoica o perdea la ușele Impărătești în valoare de 20 lei.

Se aduc mulțămiri publice cuviosului ieroschimonah Calistru Gheorghiu pentru că a îmbrăcat cu argint alpacă icoanele Impărătești dela biserica din parohia Sodomeni județul Suceava, și a ajutat cu 100 lei la cumpărarea unui clopot. Asemenea și următoarelor persoane, cari au contribuit la facerea noii biserici din parohia Pleșești jud. Suceava. Preotul V. Pleșoianu care a contribuit cu 4400 lei, Vasile Costăchescu cu 135 lei, Ion Safta 100 lei, d-na Aneta V. Pleșoianu 2000 lei, Dimitrie Ioanițoaei 650 lei, Mihai Dragonciu 350 lei, ieromonahul Vasian Popescu 300 lei, Costachi a Botezoaei 200 lei, N. Turcu 100 lei, I. D. Marand 100 lei, V. Pădurariu 110 lei, Gh. Tănăsescu 140 lei, Sucofie Bolohan 100 lei, Gh. Zoia 125 lei, V. Alexandroei 10 lei, C. Stratin 100 lei, Gh. I. Moșanu 100 lei, Nicu C. Ioan 100 lei, Gh. Beșleagă 100 lei, Chiric Lăzărescu 100 lei, D. Safta 100 lei, D. Tomescu 100 lei și T. Crăciun a dat piatră în valoare de 100 lei.

Se aduc mulțămiri publice enoriașilor bisericii Sf. Voevozi din urbea Tecuci și anume: D lui Ion Lăpușneanu, care a donat bisericii menționate, un clopot în valoare de 600 lei, d-lui Ionică Andrei care binevoeste a întreține biserica parohială cu vinul necesar la serviciul sf. Liturghii; d lui Mitică Popovici, care a donat bisericii filiale Sf. Dimitrie 9 sfeșnice de lemn portative și d-lui Marcu Bobocea, care a dăruit bisericii filiale sf. Voevozi-Noi, un prapur (steag) în valoare de 50 lei.

Se aduc mulțămiri d-lui V. Roșioru din parohia și comuna Câmpurile, județul Putna, care a binevoit a donă bisericii filiale cu hramul „Cuvioasa Paraschiva“ din cătunul Ciurucul, un clopot în valoare de 600 lei.

Se aduc mulțămiri publice onor. Administrației Cassei Bisericii care a binevoit a donă bisericii parohiale Sf. Treime din comuna Găiceana jud. Tecuci un rând complet de cărți de ritual.

Se aduc mulțămiri d-lui Apostu Drucă și soției sale Ecaterina, cari au dăruit bisericii Sf. Voevozi din urbea Bârlad o cruce de argint suflată cu aur în valoare de 50 lei.

Se aduc mulțămiri Preotului Econom Stravofor Grigore Stanciu care împreună cu soția sa Ana din urbea Mizil a donat bisericii din com. Fintăști jud. Buzeu un policandru în valoare de 600.

Se aduc mulțămiri d lui Vasile Mateescu și soției sale Chira, cari au dăruit acestei biserici din comuna Căldărești, jud. Buzeu o dveră de lână în valoare de 8 lei, și doamnelor Stana V. P. Gărbă și Vița Petre V. Gărbă, care au dăruit cea dintâi două fețe de masă de pânză una vărgată cu arniciu și alta cu bumbăcel, ambele în valoare de 5 lei; iar cea de a doua una cu bumbăcel în valoare de 4 lei.

Se aduc mulțămiri publice d-lui Gheorghe A. Plageno și soției sale Maria Gh. A. Plageno, pentru donațiunea ce au binevoit a dăruî bisericii din com. Martinești jud. R.-Sărat două sfeșnice mari de alamă în valoare de 160 lei.

Se aduc mulțămiri următoarelor persoane, cari au binevoit să contribuie cu bani, la reparațiunile bisericii din parohia și com. Coteana, jud. Olt, și anume: Principelui Constantin M. Basarab care a dăruit 500 lei, D-nei Elena Nicolau 200 lei, D-lui P. Vasilescu, arendaș 200 lei, D-lui T. Georgescu, arendaș 100 lei, D-nei Ecaterina T. Georgescu 10 chilo lumânări și un rând perdele pentru icoanele împărătești, Cucern. preoți: paroh Stoica Stoichicescu și supranum. D. Coteanu, D-lor Ivan Safeni, Gh. Chiriacescu, M. Milcoveanu, Iv. Marinescu, Marin Marușcă și Florea Petre Dumitru fiecare cu câte 20 lei. Intregei obște a parohiei de 600 familii fiecare familie cu câte 5 lei.

Se aduc mulțămiri publice D-nei Alexandrina D. Ioanid, din urbea Pitești care a binevoit să dăruiască un rând de vestminte, în val. de lei 320, bisericii parohiale „Mavrodolu“, din acelaș oraș.

Se aduc mulțămiri publice următoarelor persoane cari au binevoit să îmbrace în argint, patru iconițe din bis. Schitului Trivalea, orașul Pitești și anume: Iconița Sf. Treime, îmbrăcată de P. S. Episcop Gherasim; Iconița Sf. Nicolae de D nul Nae Predescu; Iconița Sf. Ioan Botezătorul de D-nul Gheorghe Ionescu și iconița Sf. Dumitru de D-nul Dimitrie Iancu.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane cari au contribuit fiecare cu sumele arătate, pentru procurarea unei sobe necesare bisericii din parohia Potur, jud. Constanța și anume: Tănase Niță (Invățător), Haralambie Gheorghiu, Tănase Mitu (primar) și Dumitru Dumitru, câte 5 lei; Gheorghe Batinof și Peniu Jeliu Ivanof câte 3 lei; Nicolae Păun 1 leu; Moniu C. Moniu și Tudor Dumitrof câte 0,50 bani.

Se aduc mulțămiri publice persoanelor mai jos notate, cărora încredințându-li-se zece cutii sigilate, de către Kiriaria Sf. Episc. Dunărei de-Jos, au colectat suma de 388 lei 40 bani, în scopul înavuțirii fondului de construcție al bisericii „P. C. Parascheva” din Brăila și anume: Simion Springhel și Gr. Pârlog 140 lei. Dumitru Nedelcu 62 lei. Nicolae Ionescu 50 lei 75 bani. Ștefan D. Ionescu 40 lei. Alexandru Bălan 45 l. Gh. Sergentu și Șt. Bălănescu 35 lei 75 bani. Vasile Coman 4 lei 25 b. Gr. Ioan și Stelian Z. Leoacă 5 lei 35 b. Vasile Lipan și Ioan Neagu 3 lei 25 b. Stan Gât-Strâmb (Bârneț) 2 l. 5 b.

Se aduc mulțămiri publice d-lui Vasile Corăcărescu și soției sale Maria, cari au donat bisericii filiale din Hamangia, jud. Constanța, un steag în valoare de 50 lei.

Se aduc mulțămiri publice d-lui Stan Preda Corcăneanu din satul Geormăneasca, pendinte de comuna și parohia Bertești-de-jos, județul Brăila, care a donat bisericii din acea parohie, un rând de veșminte complet și cu acopereminte în valoare de 160 lei.

Se aduc mulțumiri publice următoarelor persoane cari au făcut donațiuni bisericilor parohiei Târgu-Bujor din jud. Covurlui și anume: bis. parohiale Adormirea Maicii Domnului. D-nul Constantin Trandof și soția sa Lucreția au dăruit o îmbrăcăminte de pluș pentru Sf. Masă în val. de lei 130, d-na Esmaralda Ventură 100 lei pentru repararea Capelei dela cimitir, d-nul D. Dropol un prapor în val. de 80 lei. Bis. filială Sf. Dumitru: a donat D-nul Topali 1100 de lei, pentru facerea unui Cafas. precum și 450 de lei pentru tencuitul și vopsitul bisericii, d. Nicu Hilohi 200 lei pentru diferite reparații, d. Inginer D. Pastia 200 lei pentru reparații și 30 lei pentru lumânări, d-na Alex. Costea 100 lei pentru reparații, d. D. Nicoară 50 lei pentru pictarea a două tablouri murale, d-nii Alecu Chirichiță și Ștefan Solomon o față de pluș pentru sf. Masă în val. de 120 lei, d. I Vasilevski un sfeșnic de lemn în val. de 30 lei, d-nii: Ștefan Mocan, Costache Neagu, Costache Mardare și d. Ruxandra N. Mardare, câte un sfeșnic de lemn în val. de 30 lei și d-nul Grigore Cristea un sfeșnic mic de lemn în valoare de 8 lei.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICESTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de Transport.	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pânză.			
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
1	Acatister	1	50	4	50	3	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
8	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	—	50
7	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1	30
8	Canonul, Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	5
9	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
10	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
11	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	8	—	—	60
12	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	8	—	9	—	5	50	—	80
13	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
14	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
15	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
16	Invățătura creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
17	Legea organică și Reguimentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
18	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
19	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
20	Mineele (un corp).	100	—	160	—	130	—	6	—
21	Un volum din Minee	10	—	—	—	—	—	1	80
22	Monastirile și Bisericile din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
23	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	8
24	Octoiubul cel mare.	18	—	25	—	21	—	1	30
25	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	1	80
26	Orologiu cel mic	8	50	6	50	5	30	—	80
27	Panihidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
28	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
29	» Sf. Dumitru Isvorătorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	50
30	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
31	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
32	» Sf. Paraschiva	—	80	—	—	—	—	—	50
33	Predicator (fragment) de In. Mcisiu	—	50	—	—	—	—	—	50
34	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
35	Psaltirea mică,	1	—	3	—	2	—	—	60
36	Rânduiala Proscomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	30
37	Slujba Invierei	2	—	5	—	8	80	—	60
38	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	8	80	—	60
39	Slujba Sfințirii Steagului unei Corporațiuni	—	50	—	—	—	—	—	35
40	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
41	Șesezeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

A eșit dela tipar Calendarul pe 1911, de perete. Se vinde cu 10 bani foaia. La o sută de foi se dă rabat 30%.

MIROPOLII A UNGRO-VLAHIEI, tipărită în mai multe culori, și se vinde cu 3 lei suta de cărți postale.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltueli de Transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și piază.		L	B.
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
42	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
43	Tipic bisericesc	8	50	7	50	6	—	—	80
44	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
45	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
46	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pa- vei, tâlcuite de Teofilact	6	—	—	—	—	—	—	18
47	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	6
48	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	6
49	Evangheliști pe satin	8	—	—	—	—	—	—	5
50	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registreele pentru contabilitatea epitropiilor bisericești se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60; iar al unei serii duble 2.50, și se trimet franco. O coală buget sau cont. erute în plus, costă 10 bani.

Statele pentru plata personalului bisericilor urbane se vînd cu 5 lei sută.

Au eșit dela tipar icoanele: *Sf. Treime, Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului, Sfinții Voevozi, Sf. Nicolae și Sf. Dumitru*, format mare și mic, lucrare artistic. Se vînd de Librăria Națională din București cu 30 bani cele mari și 20 bani cele mici. Cererile să se adreseze acelei Librării.

Cheltuelile de transport sînt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru persoanele particulare, care doresc să-și cumpere cărți bisericești dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericești,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sînt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, fără cheltueli de transport.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din streinătate.

Mărci postale și timbre fiscale nu se primesc.

Odată cu efectuarea comandai, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhierelui Melește Constantinul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

De luat în seamă

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL:

Partea Oficială. Sumarele ședințelor Sf. Sinod.

C. Erbiceanu. Despre cei trei Sfinți Corifei ai Ortodoxismului.

Econ. Const. Nazarie. Horepiscopii.

Achim. I. Scriban. (Urmare). Libera cugetare și cugetarea liberă.

I. Mihălcescu. Religiunea și Știința.

N. Dobrescu. (Urmare). Din Istoria Bisericii Române sec. al XV-lea.

Dr. Ioan Lupăș. (Urmare) Problemele culturale și religioase ale preoțimii române din Ardeal.

M. P. Depunerea lui Hrisostom.

Econ. Șt. Călinescu. Omul materialismului și omul creștinismului.

Oficiale. Regulamentul interior al Consistoriului Superior Bisericesc.

Șt. Popescu. Două Axioane dedicate I. P. S. Mitropolit Primat D.D. Athanasie Mironescu.

G...
M. { Cronica bisericească internă.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1910.

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*” se compune din: D-nii, *C. Erbiceanu, Dr. Petru Gârboviceanu, Dr. Mih. Popescu.*

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantinianul*, Directorul Tipografiei și Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe câte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulate, vor reclama de-a dreptul *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantinianul*, Directorul Tipografiei.

Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista „*Biserica Ortodoxă Română*” se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărilor Bisericești se află de vânzare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I.P.S. Mitropolit Primat D. D. Iosif. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrat, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindând pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere. Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericesti*». Prețul 1 leu.

Evangelia sau Viața și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Călăuză Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Canev. Prețul 12 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani.

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diculescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: Monastirea Strâmba. Prețul 2 lei.

De același: Monastirea Polovragi. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCERCALE ORTODOXE ROMÂNE

INV:

207

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA "DIMITRU STĂNILGAE"
Secția Teologică

COTA: PT-4

SUMARELE ȘEDINTELOR SFÂNTULUI SINOD.

Ședința din 23 Octombrie 1909.

Ședința se deschide la orele 9 dimineața, sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat.

Se citește apelul nominal al P.P. S.S. membri: 14 prezenți, 1 absent și 1 decedat.

Este de față și d. ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și, punându-se la vot se aprobă.

Se adaogă în prezentul sumar că, în ședința din 16 Octombrie 1909, s'au aprobat și rapoartele comisiunii de petițiuni privitoare la cereri de tundere în monahism, cari din scăpare din vedere, nu s'au trecut în sumarul respectiv, și anume a fraților: Stanciu Constantin din M-rea Ghighiu; Ion I. Covrig și Gheorghe Negulescu din M-rea Cheia-Teleajenu; Constantin I. Popescu-Șerboianu din Mănăstirea Căldărușani; Marin Nicolae, Chirilă Ion, Anghel Tănase și Mitrea Coman din M-rea Cernica; Corneliu Ernescu din M-rea Peștera Obârșia; Aurel Florian din M-rea Sinaia; Mihail Luca Prodan, Gheorghe Papil, Constantin C. I. Popa, Vasile G. Agapi Ungureanu, Matei V. Manolachi, Nichita Enache, Simion Luncan, Ion Gavril, I. Axentioaei, Nicolae G. Chelariu, Vasile Moroșanu, Ion Turcu și Ion Trifan din M-rea Neamțu-Secu; Petre Pegeanu, Nicolae T. Dima și Dumitru I. Nazarie din M-rea Cocoșu; Ioan Balcan din schitul Saon, și a surorilor: Eufrosina Iftimie Ilie Popa, Maria M. Gănguță, Paraschiva M. a Ruști, Maria Triboiu,

Ana Terzioglu, Sofronia Petrea a Savi, Marghioala Anghe-lache Anton, Zoia Goia, Eugenia D. Ciornei și Elena D. Ciornei din M-rea Agapia; Victoria T. Banciu, Nastasia I. Șerban Boacă, Floarea M. Badea și Maria I. Poede din Sf. Schit Trotușanu; Maria Sion, Floarea Sion, Ana Agachi, Elena Manole Popa, Ecaterina Loghin, Ruxanda Blănariu, Vasilca G. S. Pădurariu și Tasia Scutariu din Sf. Schit Giurgeni; Maria I. Ivănoi și Olga L. Luchian din M-rea Celic-Dere; precum și recunoașterea călugăriei săvârșită în caz de boală a fratelui Ioan Nistor din M-rea Cheia-Teleajen.

P. S. Arhiepiscopul Calistrat Bârlădeanu, cere a se rectifică în sumarul ședinței precedente că P. S. Sa n'a aderat la comunicatul dat prin *Monitorul Oficial* cu privire la incidentul relativ la memoriul P. S. Episcop al Romanului.

I. P. S. Mitropolitul Primat, Președinte, răspunde P. S. S. Arhiepiscopului Callistrat Bârlădeanu că comunicatul s'a votat de unanimitatea membrilor prezenți, când P. S. Callistrat plecase din ședință.

P. S. Episcopul Dunărei-de-jos, secretar, citește următoarele comunicări:

Adresa Sfintei Episcopii a Dunării de-Jos, prin care comunică că preotul Gh. Șaramatescu, fost paroh la comuna Bugeac, județul Constanța, a fost judecat din nou de Consistoriul eparhial și a fost pedepsit cu aspră dojană arhierescă. Se ia act.

Idem a Direcțiunii tipografiei cărților bisericești, cu care înaintează 16 exemplare din scrierea «Evanghelia sau viața și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos», după cei 4 Evangheliști, pusă în șir cronologic și parafrazată de P. S. Melhisedec, fost episcop al eparhiei Romanului. Se decide a se distribui P.P. S.S. membri și a se dispune de onor. Administrația Cassei Bisericești ca să se distribue și bibliotecilor parohiale pe un preț mic.

Suplica cuvioasei monahii Epiharia Moiescu, cu care înaintează un manuscript pe psaltichie cuprinzând slujba «Adormirii Maicii Domnului» și roagă a se cerceta și aproba. Se trimite la comisiunea respectivă.

Idem a D-lui Alexandru Ionescu, din Iași, cu care înaintează manuscriptul intitulat: «Acatistul, prohodul și pa-

raclisul Sf. Alexandru» și roagă a se cercetă și aprobă. Se trimite la comisiunea pentru cărțile de ritual.

Idem a librăriei naționale din București, prin care roagă a i se da voie să tipărească în broșuri separate viața fiecărui sfânt, întocmai după cele prelucrate de P. S. Episcop Nifon, spre a le răspândi în popor.

P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu este de părere a se tipări astfel de broșuri mici, cari să cuprindă viața fiecărui sfânt, în tipografia cărților bisericești, și să se răspândească în popor cu un preț foarte mic.

P. S. Episcop al Hușilor este de părere a se tipări cât s'ar putea mai multe cărți mici de cuprins moral, spre a se răspândi în popor și a forma astfel o bibliotecă religioasă, începând cu prescurtări sau bucăți alese din Sf. Evanghelie, după care se va tipări viața fiecărui sfânt a parte și apoi și alte cărți de cuprins moral.

P. S. Episcop al Dunărei-de-jos zice că e bine a se răspândi în popor astfel de cărți de cuprins religios-moral, dar până când se vor putea tipări în tipografia cărților bisericești, care are acum multe lucrări de efectuat, cum sunt: Mineele, Psaltirea, Evanghelia și Penticostarul, a căror tipărire s'a aprobat de Sf. Sinod, crede că ar fi bine să nu se oprească acei pioși creștini cari doresc a tipări cărți morale folositoare și a le răspândi gratuit în popor, cum a făcut d. Iorgu Dumitrescu, care a cheltuit mult cu tipărirea vieților Sfinților, minunile Maicii Domnului și alte cărți morale și care este dispus a mai cheltui pentru a tipări astfel de cărți și a le răspândi gratuit în popor.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei zice că împărtășește părerea de a se tipări cărți morale și a se răspândi în popor, căci prin aceasta se ajută mult la educațiunea morală a poporului. Că această idee a fost anunțată de către I. P. S. Președinte în discursul de deschiderea acestei sesiuni, ceea ce dovedește că I. P. S. Sa se îngrijește de educațiunea morală a poporului, pentru care-i mulțumește cu recunoștință că a adus în Sf. Sinod această propunere. În ceea ce privește însă tipărirea în broșuri a vieților Sfinților, I. P. S. Sa, crede că ar fi bine să se tipărească numai rezumate din viața fiecărui sfânt și acest drept de a tipări astfel de broșuri să-l aibă exclusiv nu-

mai Sf. Sinod și instituțiunile bisericesti, cum sunt societățile clerului, care să ajute din venitul ce va rezultă dela vânzarea unor asemenea broșuri pe nenorocitele familii preotești, cari n'au nici un ajutor și sunt lipsite chiar de cele necesare pentru existența zilnică. Prin acest mijloc, societățile clerului își vor îndeplini și scopul lor filantropic și vor lucra și pentru educațiunea morală a poporului. I. P. S. Sa conchide că, chestiunea aceasta fiind foarte importantă, roagă pe Sf. Sinod a o lăsa la chibzuința comisiunii aleasă pentru revizuirea textului bibliei.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte; zice că împărtășește părerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei de a se putea tipări cărți de cuprins moral, spre a se răspândi gratuit în popor și de către pioșii creștini, cum a făcut d. Iorgu Dumitrescu, dar acele cari se fac spre a se vinde cu un preț cât de redus, să fie tipărite numai de tipografia cărților bisericesti. Punându-se la vot propunerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei complectată de I. P. S. Președinte, se aprobă.

P. S. Episcop al Dunării de Jos roagă pe D-nul ministru ca să binevoiască a da și piosului creștin Iorgu Dumitrescu medalia «Răsplata muncii pentru Biserică», în vedere că a cheltuit din modesta sa avere sume însemnate ca să tipărească cărți morale folositoare, pe cari le-a împărțit gratuit și a ajutat la zidirea și reparațiunea multor biserici din capitală și din țară.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că se unește și I. P. S. Sa, precum și ceilalți P.P. S.S. membrii, la această rugăminte a P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos.

Domnul Ministru zice că o va satisface, fiind o scăpare din vedere că nu i s'a dat până acum.

Se comunică adresa direcției tipografiei cărților bisericesti, prin care roagă a se încuviința retipărirea cărții de Te-Deumuri, în ediția a doua.

P. S. Arhiereu Valerian Râmnicianu, zice că de oare ce în sesiunea aceasta nu mai este timp de a veni comisiunea cu un raport asupra acestei chestiuni, supune cunoștinței Sf. Sinod că comisiunea este de părere a se încuviința retipărirea cărții de Te-Deumuri în 3.000 exemplare și în acelaș format.

P. S. Episcop al Argeşului zice că P. S. Sa este de părere a se revizui această carte mai înainte de a se retipări.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei zice că și I. P. S. Sa este de această părere, pentrucă la multe din Te-Deumuri asistă M. S. Regele, Curtea Regală, D-nii miniştrii și înalții funcționari ai Statului, precum și reprezentanții altor State și este bine a se revizui textul Te-Deumurilor spre a se înlocui unele cuvinte cari nu sunt în graiul poporului și nu corespund vechei și curatei limbi românești, care se găsește în cărțile vechi ale Bisericii noastre. Tot odată, cu ocaziunea revizuirii ar fi bine să se alcătuiască Te-Deumuri și pentru alte ocaziuni, cum este, de pildă, pentru deschiderea conferințelor preoțești și altele.

I. P. S. Sa crede că ar fi bine să se dea această însărcinare comisiunii pe care a ales-o Sf. Sinod ca să se ocupe cu revizuirea textului bibliei.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos zice că împărtășește părerea I. P. S. Mitropolit al Moldovei, fiind necesar a se revizui textul cărții de Te-Deumuri, în care s'au strecurat unele cuvinte neobișnuite, și în loc de «Domnitor» să se zică «Regele nostru». P. S. Sa este de părere că ar fi bine să se alcătuiască un Te-Deum și pentru sărbătoarea națională «Unirea Principatelor» și crede că tot în cartea de Te-Deumuri ar fi bine să se pună la sfârșit și rugăciunea care a aprobat-o Sf. Sinod în una din sesiunile trecute și care s'a tipărit în foaie volantă.

P. S. Episcop al Huşilor zice că și P. S. Sa se unește cu această parere, dar crede că ar fi bine să se tipărească cărțile bisericesti așa după cum se tipăreau cele vechi, adică titlurile și diferite însemnări cari se găsesc în ele, privitoare unele la tipic, să fie cu cerneală roșie și împodobite pe alocurea cu iconițe, iar pe margini să aibă chenar ales și potrivit pentru cărțile bisericesti.

P. S. Arhiepiscop Valerian Râmniceanu, zice că dacă Sf. Sinod încuviințează a se revizui cartea de Te-Deumuri, crede că ar fi bine să se adauge tot aci și serviciul pentru sfințirea steagurilor, care s'a aprobat în una din ședințele precedente și s'a dat un vot ca să se tipărească la o nouă edițiune în Evhologiu sau în Aghiazmatar.

Punându-se la vot propunerea I. P. S. Mitropolit al Mol-

dovei împreună cu lămuririle date de P.P. S.S. Episcopi al Hușilor și al Dunărei-de-Jos, și P. S. Arhiepiscop Valerian Râmniceanu, s'a primit.

Terminându-se comunicările,

P. S. Arhiepiscop Teodosie Ploșteanul zice că P. S. Sa a observat o mulțime de greșeli în broșura intitulată «Practice religioase sau Rânduiala ridicării Panaghiei la mireni», tipărită de Iconomul Coman Vasilescu, de Huși, care se zice că are aprobarea Sf. Sinod. P. S. Sa crede că nu este folositor ca să fie răspândite în popor astfel de broșuri, care se tipăresc cu greșeli; supune cazul la Sf. Sinod, spre a decide cele ce va crede de cuviință. Se decide a se opri răspândirea acelei broșuri, pentru că cuprinde greșeli.

P. S. Arhiepiscop Callistrat Bârlădeanu, zice că a prezentat o petițiune Sf. Sinod, prin care se plânge de purtarea d-lui P. Garboviceanu, administratorul Cassei Bisericești, și a văzut că acea petițiune nu s'a comunicat deloc la biuro.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că acea petițiune nu se putea primi, pentru că d. Garboviceanu este funcționar superior al ministerului cultelor, iar nu al Sf. Sinod.

D. Ministru al Cultelor și Instrucțiunii zice că d-sa cunoaște bine pe d. Garboviceanu și crede că d-sa a avut în totdeauna o purtare foarte cuviincioasă cu P. P. S. S. membri ai Sf. Sinod.

Punându-se la vot închiderea incidentului, se aprobă.

P. S. Arhiepiscop Callistrat Bârlădeanu roagă pe Sf. Sinod și pe d. Ministru să revie asupra hotărârii de a fi descărcat P. S. Sa de însărcinarea de redactor la Revista «Biserica Ortodoxă Română».

D. Ministru al Cultelor și Instrucțiunii zice că nu d-sa l-a descărcat pe P. S. Callistrat de însărcinarea de redactor la «Biserica Ortodoxă Română», ci a întrebat pe Sf. Sinod: dacă P. S. Callistrat, care a citit o declarațiune prin care se asociază la memoriul P. S. Episcop al Romanului și, prin urmare, s'a pus în răzvrătire față de Sf. Sinod, mai poate să fie redactor la Revista Sf. Sinod?—D-sa crede că s'ar putea să se revină asupra hotărârii ce a luat Sf. Sinod numai în cazul când P. S. Callistrat și-ar retrage acea declarațiune.

Punându-se la vot închiderea incidentului, s'a primit.

P. S. Arhiereu Meletie Constănțeanu citește raportul comisiunii privitor la manuscriptul intitulat «Tezaurul liturgic al Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe de Răsărit» înaintat de d. Dr. Badea Cireșeanu, profesor la Facultatea de Teologie. Se aprobă concluziunile raportului, cari sunt: că lucrarea este de mare importanță pentru literatura noastră teologică și merită a se da autorului aprobarea ca să o poată tipări.

P. S. Arhiereu Sofronie Craioveanu citește raportul comisiunii de petițiuni privitor la cererea de tundere în monahism a surorii Zinca Toma Iordache din M-rea Zamfira.

Se aprobă concluziunile raportului, cari sunt de a se admite tunderea în monahism a numitei surori.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos citește raportul privitor la manuscriptul intitulat «Prohodul Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos», înaintat de Economul Alex. Popescu-Cernica. Se aprobă concluziunile raportului, cari sunt de a-i se acordă înalta binecuvântare ca să-l tipărească.

Acelaș *P. S. Raportor* citește raportul privitor la adresa ministerului Cultelor—administrația Casei Bisericii,—cu care s'au înaintat spre cercetare următoarele schițe de tablouri religioase și icoane:

- 1) Maica Domnului cu Pruncul în brațe.
- 2) Iisus în Biserică în mijlocul dascălilor.
- 3) Iisus binecuvântând pruncii, și
- 4) Sf. Apostol Pavel înaintea Areopagului.

Se aprobă concluziunile raportului, cari sunt de a se aprobă menționatele schițe de tablouri religioase și icoane înaintate de administrația Cassei Bisericeii.

P. S. Arhiereu Nicodem Bacaoanul mulțumește respectuos Sfântului Sinod și Onor. Guvern pentru alegerea și confirmarea de Arhiereu a *P. S. Sale* și făgăduște înaintea Sf. Sinod, că toate slabele sale puteri le va închină serviciului Sfintei noastre Biserici și Patriei.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că, fiind la sfârșitul acestei sesiuni, când urmează ca *P.P. S.S. Chiri-arhi*, să meargă la Eparhii spre a păstori turma drept credincioșilor creștini, păstrând unitatea dragostei întru legă-

tura păcii, mulțumește Sf. Sinod pentru dragostea cu care a lucrat pentru binele Sfintei noastre Biserici, precum și D-lui ministru pentru partea ce a luat în lucrările Sf. Sinod, cu spiritul D-sale luminat și cu patriotismul cald pe care în totdeauna l-a avut în Sfântul Sinod.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos zice că P. P. S. S. membri ai Sf. Sinod au cea mai desăvârșită dragoste către I. P. S. Președinte, care și în această sesiune a condus debaterile Sf. Sinod cu mult tact și înțelepciune; că P. P. S. S. Lor în totdeauna vor stă strâns uniți cu I. P. S. Sa, dându-i tot concursul devotat și sincer, ca, uniți în gânduri și în simțiri, să lucreze pentru folosul Sfintei noastre Biserici și al scumpei noastre Patrii.

Cu aceste gândiri și simțiri, zice P. S. Sa, rugăm pe Dumnezeu să dăruiască I. P. S. nostru Președinte ani mulți pe scaunul Primațial, ca deplin sănătos să conducă debaterile acestui Sf. Sinod.

D. ministru citește Mesagiul regal de închiderea sesiunii. Ședința se ridică la orele 11 $\frac{1}{2}$ dimineața.

Președinte, *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar, - *Calist Botoșeneanu.*

SESIUNE EXTRAORDINARĂ.

Ședința din 19 Decembrie 1909.

Sesiunea extraordinară a Sf. Sinod s'a deschis cu solemnitatea obișnuită. La orele 11 s'a oficiat Te-Deum în Catedrala Sf. Mitropolii, la care au asistat P. P. S. S. membri și D-nul ministru al Cultelor și Instrucțiunii, iar în sala de ședințe a Sf. Sinod s'a făcut sfințirea apei.

D. Ministru a citit Mesagiul regal de deschiderea sesiunii.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, a citit discursul de deschiderea sesiunii, în care arată că dela închiderea sesiunii de toamnă a Sf. Sinod până la această sesiune extraordinară s'au petrecut câteva fapte ce merită a fi menționate. În acest interval de timp a avut loc adunarea în sesiune extraordinară a Consistoriului Superior Bisericesc,

pe care am salutat-o cu toții ca începutul unei ere noi în dezvoltarea Sfintei noastre Biserici. Lucrările făcute de Consistoriul Superior Bisericesc în această sesiune și bunele impresii ce ne-a lăsat întâlnirea și consfăturile noastre cu PP. CC. membri aleși, ne dau dreptul a nădăjdui însemnate îmbunătățiri în viața noastră bisericească.

Un alt fapt nu mai puțin îmbucurător este buna primire ce a găsit în marea majoritate a poporului nostru bine-credincios hotărârea luată de Sf. Sinod asupra regretabilului incident provocat în sânul acestui înalt și sfânt corp de către P. S. Episcop al Romanului.

I. P. S. Sa amintește și despre serbarea creștinească și înălțătoare ce ni s'a dat prin sfințirea bisericii Legațiunii rusești din Capitală, încă un locaș dumnezeesc ortodox, în care se pomenește la toate serviciile dumnezeesti Sf. Sinod al sfintei noastre Biserici autocefale ortodoxe române.

Nu mai puțin îmbucurătoare este și manifestarea de mulțumire a coloniei albaneze din Capitală, atât către I. P. S. Sa, cât și către autoritățile civile, pentru că li s'a învoit a săvârși sfintele slujbe în limba albaneză.

Mai departe, I. P. S. Sa zice că Sf. Sinod în această sesiune extraordinară va avea să dea înalta sa aprobare, conform legii, unor lucrări venite de la Consistoriul Superior Bisericesc, iar în deosebi va chibzui asupra măsurilor de luat pentru curmarea neorânduclii produsă în biserică de către P. S. Episcop al Romanului.

Atitudinea pașnică a Sf. Sinod în sesiunea de toamnă a avut drept rezultat favorabil orientarea spiritelor în această regretabilă afacere. Că ar fi fost bine dacă P. S. Episcop al Romanului revenea la sentimentele de dragoste frățească ce trebuie să ne însuflețească pe toți pentru mărirea lui Dumnezeu, dar din nefericire P. S. Sa persistă în răsvrătire, spre sminteala obștească. Aceasta se vede mai ales din răspunsul ce i-a adresat P. S. Sa la frățeasca poftire de a participa la lucrările Consistoriului Superior Bisericesc, în care răspuns depășește marginile cuviinței, pentru care se va supune și el deliberării Sf. Sinod spre a hotărî cum îl va lumina Dumnezeu pentru pacea sfintei noastre biserici și zidirea credincioșilor.

I. P. S. Sa termină astfel: fie ca Mângâietorul, Duhul

adevărului, al dreptății și al dragostei să povățuiască lucrările Sf. Sinod și în această sesiune extraordinară.

P. S. Arhiereu Calist Botoșăneanu, secretar, citește apelul nominal al PP. SS. membri; prezenți 14, absent P. S. Episcop al Romanului.

Se citește sumarul ședinței ultime din sesiunea de toamnă și se aprobă cu rectificările cerute de I. P. S. Mitropolit al Moldovei, care arată că trebuie să fim mulțumiți cu sumarele așa cum se fac, pentru că la Sf. Sinod nu sunt stenografi ca la Cameră și Senat, pentru ca să scrie cuvântările întocmai, și PP. SS. membri să și-le poată revedea. În sumarul care s'a citit, I. P. S. Sa cere a se rectifica, că n'a zis să se tipărească în broșuri toate viețile sfinților, ci numai acelea cari pot folosi poporului la învățătura credinței și a moralei, și din binefacerile cari vor rezulta din vânzarea acelor broșuri, să se dea o parte și pentru ajutorarea familiilor sărace ale preoților decedați.

P. S. Arhiereu Calist Botoșăneanu, secretar, mulțumește I. P. S. Mitropolit al Moldovei că se mulțumește cu sumarele așa cum se fac, neavând stenografi, și roagă ca, după ce sumarele se aprobă, să nu se mai facă îndreptări, pentru a se reface din nou.

P. S. Episcop al Hușilor zice că este necesar să fie stenografi și la Sf. Sinod, după cum au fost mai înainte și după cum sunt și la Cameră și Senat, fiind prevăzuți în regulamentul interior al Sf. Sinod, spre a se putea publica în revista Sf. Sinod—după cum se făcea când erau stenografi—cuvântările PP. SS. membri și toate lucrările dezvoltate. Este necesar de a se publica aceste cuvântări, atât pentru orientarea vechilor membri ai Sf. Sinod asupra cazurilor mai vechi întâmplate, cât și mai ales noilor membri ai Sf. Sinod, cari nu au de unde a se orienta asupra lucrărilor trecute, pentru a se pune în legătură cu cele viitoare, plus că și pentru Istoria Bisericii contemporane vor putea servi aceste publicațiuni date în revista Sf. Sinod, rămânând ca numai sumarele să se publice în *Monitorul Oficial*. Acum nu se poate face aceasta, din cauză că nu avem stenografi și directorul cancelariei ia note așa cum poate, ba fiind câte odată chemat de la biuro ca să aducă lucrări, atunci nu are cine să noteze, cât de scurt, aceea ce se vorbește.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că aceasta este o propunere pe care anume trebuie să o faceți P. S. Voastră.

Se procede la alegerea secretarilor biuroului. Se aleg prin aclamațiune P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos și P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu.

Se aleg asemenea în comisiunea de petițiuni: PP. SS. Arhieriei: Sofronie Craioveanu, Theodosie Ploeșteanu și Nicodem Bacaoanu.

În comisiunea pentru cercetarea manualelor de învățământ religios: I. P. S. Mitropolit al Moldovei, P. S. Episcop al Hușilor și P. S. Arhiereu Meletie Constanțeanu.

În comisiunea pentru cercetarea lucrărilor de muzică bisericaască: PP. SS. Episcop al Argeșului și al Dunării-de-Jos și P. S. Arhiereu Theodosie Ploeșteanu.

În comisiunea pentru revistă, tipografie și cărți de ritual: PP. SS. Arhieriei Valerian Râmnicianu, Sofronie Craioveanu și Theodosie Ploeșteanu.

P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu, secretar, citește următoarele comunicări: scrisoarea primită dela Sf. și îndreptătorul Sinod al Bisericii Rusiei, privitoare la alegerea și confirmarea I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Athanasie. Se decide a se citi în întregime în ședința viitoare,

Adresa Academiei Române, cu care înaintează câte un exemplar din Noul Testament (Belgrad, 1648), Biblia (București 1688) și Biblia (Blaj, 1795), cerute prin adresa No. 231 din 1909, spre a servi la revizuirea textului Bibliei, care se face potrivit hotărârii Sf. Sinod. Se ia act și se vor aduce mulțumiri călduroase Academiei pentru prețioasa donațiune făcută Sf. Sinod.

Idem a ministerului Cultelor—Cassa Bisericii—prin care răspunde la adresa Sf. Sinod No. 195/909, că se unește în totul cu propunerea privitoare la conferințele Protoiereilor, la cari vor lua parte revizorii școlari, rămânând ca PP. SS. Chiriarhi să încunoștiințeze ministerul când vor convocă pe Protoierei în conferință, spre a da ordin revizorilor școlari cl. I și II să ia parte la întrunire, delegând și pe un inspector școlar sau alt delegat al ministerului ca să ia parte. Se ia act și se va comunica PP. SS. Chiriarhi spre regulă.

Raportul comisiunii de petițiuni a Consistoriului Superior Bisericesc, privitor la manualul de predici înaintat de Economul I. Grigoriu, profesor în Vaslui, spre a se aprobă și de Sf. Sinod.

Petiția D-lui Dr. Dragomir Demetrescu, profesor la facultatea de teologie prin care arată că sunt neîntemeiate învinuirile ce i s'au adus și roagă a se reveni asupra hotărârii ce a luat Sf. Sinod și a i se da postul pe care l'a avut ca redactor la revista «Biserica Ortodoxă Română».

Acestea se trimit la comisiunea de petițiuni.

Raportul comisiunii pentru cântări bisericești a Consistoriului superior bisericesc relativ la regulamentul și programa analitică a școalelor de cântăreți bisericești, spre a se aprobă de Sf. Sinod.

Cererea D-lui Terențius Bugariu, preot militar din Temes-Var, Ungaria, cu care înaintează un manuscris cuprinzând cântările bisericești dela botezul Domnului pe notațiune liniară.

Aceasta se trimite la comisiunea respectivă.

Adresa ministerului cultelor, adm. C. B., prin care răspunde la adresa Sf. Sinod No. 172/909, că a luat cuvenitele măsuri pentru aducerea la îndeplinire a votului dat de Sf. Sinod cu privire la descărcarea din postul de redactori la revistă a d-lui Drag. Demetrescu și a P. S. Arh. Callistrat Bârlădeanu.

Idem a aceleiași minister, direcțiunea învăț. secundar și superior, prin care răspunde la adresa Sf. Sinod No. 196 din 1909, că în principiu, profesorii de religie n'au dreptul a se plânge pentru neegalitatea lefurilor, căci această neegalitate există și pentru maeștri și e consacrată prin lege având în vedere și faptul că profesorii de religie trebuie să fie și preoți și că nu au în genere numărul de 12 ore de curs.

Idem a Sf. Episcopii a Argeșului, prin care comunică că, prin decretul regal No. 2.993, s'a aprobat înființarea parohiei Rătești-Furduești din județul Argeș, cu biserica parohială Adormirea, și a parohiei Fălcoeni Potcoava-de-Sus din județul Olt, cu biserica parohială Sf. Nicolae, alipindu-i-se cătunul Broscări.

Idem a aceleiași Sf. Episcopii, prin care comunică că,

prin decretul regal No. 2.845, s'a aprobat ca satul Ceaușești, cu biserica Sf. Dumitru, să se deslipească dela parohia Morărești și să se alipească la parohia Ioanicești, județul Argeș.

Idem a aceleeași Sf. Episcopii, prin care comunică că s'a aprobat, prin decret regal deslipirea cătunului Curteanca dela parohia Găujani, județul Argeș, și alipirea lui la parohia Podeni, acelaș județ.

Idem a aceleeaș Episcopii, prin care comunică că s'a aprobat, prin decret regal, deslipirea cătunului Jarcaleții, cu biserica filială Sf. Dumitru, dela parohia Crăciuneniide-Jos, și alipirea lui la parohia Poiana, acelaș județ.

De acestea se ia act.

Idem, a Sf. Episcopii a Dunării-de-Jos, cu care înaintează un tablou de preoții din județul Tulcea cari doresc să-și procure Pravila Mare și Pidalionul.

Se ia act și se vor trece în tabloul respectiv.

Idem a decanatului facultății de teologie, cu care înaintează 17 exemplare, orariul cursurilor acelei facultăți pe anul școlar 1909—1910, pentru biblioteca Sf. Sinod și P.P. S.S. Membri.

Idem, a aceluiaș decanat cu care înaintează 277 teze de licență, dintre cari 259 în câte un singur exemplar, pentru biblioteca Sf. Sinod și 18 în câte 17 exemplare, dintre cari unul pentru biblioteca Sf. Sinod, iar 16 pentru P.P. S.S. membri.

De acestea se ia act și se vor distribui P. P. S. S. membri.

Idem a P. S. Episcopal Romanului, cu care înaintează 38 exemplare, răspuns la adresa No. 238/909, prin care a fost rugat să vină să ia parte la lucrările Consistoriului superior bisericesc care s'a deschis, în sesiune extraordinară, pe ziua de 14 Decembrie 1909.

Această adresă să citește în întregime.

I. P. S. Mitropolit Primat, președinte zice că această adresă, împreună cu anexa ei crede că trebuie supusă discuțiunii Sf. Sinod, spre a hotărî ce va crede de cuviință.

Ședința se suspendă pentru 5 minute.

La redeschidere,

I. P. S. Mitropolit Primat, președinte, roagă pe Sf. Si-

nod a se rosti asupra adresei înaintate de P. S. Episcop al Romanului și a broșurei anexată la acea adresă.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos zice: este incontestabil că dela o vreme Biserica noastră ortodoxă națională trece prin grele încercări. În anul 1893, cu prilejul votării legii clerului mirean, Episcopul Dunării-de-Jos de pe atunci, deși combate legea cu vehemență timp de 3 zile în Senat, totuși, după a ei promulgare, i se supune și o aplică cu punctualitate în Eparhia sa. Și atunci, ca și acum Mitropolitul Primat, care a susținut acea lege, a fost supus la grele cercări; dar atunci întreg Sf. Sinod s'a ridicat contra unuia singur, l'a caterisit, degradându-l din treapta de Mitropolit Primat la aceea de simplu monah. Cu toate acestea, acel ierarh s'a supus cu resemnație hotărârii Sf. Sinod și *n'a rostit cuvânt de hulă ori de blestem asupra fraților săi Ierarhi*, care-l condamnase. Drept care Sf. Sinod, în a sa înțelepciune și înalta chibzuire, după 6 luni i-a ridicat caterisirea, redându-i Arhieria; iar el, pentru a sa liniște sufletească și-a dat demisia, retrăgându-se la monastire, spre ași petrece restul zilelor vieții.

Actualmente însă lucrul se petrece invers.

Un membru al Sf. Sinod,—P. S. Episcop al Romanului, un ierarh pe care ne deprinsesem a-l vedea blând și cuvios, după ce combătuse în senat modificările aduse legii sinodale, după ce participă cu noi toți la lucrările Sf. Sinod în sesiunea de primăvară, când s'a discutat și votat de Sf. Sinod și regulamentul pentru punerea în aplicare a legii sinodale, și în fine după ce ne despărțim frățeste la închiderea sesiunii din luna Mai a. c., și oficiază cu dragoste evanghelică în catedrala Mitropolitană din Iași, împreună cu I. P. S. Mitropolit al Moldovei și cu P. S. Episcop al Hușilor, la sfințirea în Arhieriu a noului Vicar P. S. Nicodim, deodată ca din senin, neștiind și nebănuind nimeni dintre noi absolut nimic, blândul nostru Gerasimu al Romanului se prezintă în prima zi a sesiunii de toamnă a Sf. Sinod cu un memoriu pe care îl citește în Sf. Sinod și prin care, după ce declară de antidogmatică și anticanonică legea sinodală investită cu toate formele legale, pronunță *anatema* asupra celor cari au făurit și susținut legea, cum și asupra acelora cari vor aderă la dânsa și

pleacă din Sf. Sinod. Vă aduceți aminte că am rămas cu toți surprinși și perplecși de această eșire neobișnuită a P. S. Gerasimu al Romanului, la care absolut nimeni nu se gândea, după atitudinea pacinică ce P. S. Sa avusese în prima sesiune după promulgarea legii. Pentru moment, Sf. Sinod în a sa înțelepciune, știind mai ales și firea P. S. Sale, n'a voit să ea o pozițiune severă față de acela care afurisise pe frații și șefii săi din Sinod, ci printr'un delegat al său a dorit să-l aducă la sentimente mai bune arătându-i calea greșită pe care a apucat; dar demersul delegatului Sf. Sinod rămânând infructos, s'a lăsat răgaz de gândire P. S. Episcop al Romanului.

În acest timp se deschide sesiunea corpurilor legiuitoare și P. S. Episcop al Romanului vine regulat la Senat, trece pe lângă banca fraților săi, fără să le dea măcar bună ziua și se așează de o parte, în fundul sălii, nevoind să aibă nici un fel de comunicare cu nici unul din noi, spre râsul și batjocura celor ce ne priveau cum stăm răsleți, fără să-i fi tăcut sau să-i fi zis vreunul din noi ceva.

Se convoacă prin decret regal Consistoriul superior bisericesc și I. P. S. Președinte îi face cuvenita poftire frățască de a participa la lucrări. P. S. Episcop de Roman trimite drept răspuns o altă broșură, prin care asvârle indirect fel de fel de săgeți veninoase la adresa I. P. S. Președinte D. D. Atanasie. Acestea sunt în rezumat fazele prin cari a trecut incidentul ridicat de P. S. Episcop al Romanului și pentru a descri mai clar acest regretabil incident păgubitor bisericii și țării și să-mi pot mai lesne trage concluziunile la care voesc să ajung, rog pe Sf. Sinod să-mi îngăduie a mă servi de o comparație sau asemănare, care este cea următoare:

Dela 12 Octombrie a. c. a intrat în degetul arătător dela mâna mea cea dreaptă o țeapă, pe care crezând-o că e o țeapă obișnuită am pansat degetul cu alifi dulci și alinătoare, ferindu-mă chiar a irită locul înțepat. Au trecut aproape 2 luni de atunci și de unde speram că țeapa va eși și degetul se va tămădui, spre bucuria mea de a mă folosi de el ca și mai înainte, de câteva zile simt dureri grozave în acel deget și în întreaga mână.

Văzând primejdia, chem un consult de 4 medici și cu

toții ne silim chiar în sala Senatului să scoatem țeapa ca să putem vindeca degetul și chiar mâna. Toate silințele depuse însă au fost zadarnice, căci țeapa fiind veninată și adânc înfiptă de cel vrășmaș, doctorii m'au consiliat să mă supun la operație, spre a mi se tăia acel deget pe care oblojindu-l cu delicateță, l-am lăsat a da în cangrenă și acum amenință tot corpul. Vai! cum mă voiu sui pe masa de operație? Vai! cum mă voiu lipsi de acel deget, cu care am scris atâta pentru promovarea intereselor bisericii? Mă cuprind fiori, dar la urma urmei decât să pierd mâna pentru un deget și să-mi rămâie trupul schilod și de râsul lumii, voi închide ochii conștiinței și răbdând toate durerile momentului, voi fi nevoit a mă supune operației. Voi urmă pildei Mântuitorului care zice: *Dacă ochiul tău te smintește, scoate-l pe el, și dacă mâna ta cea dreaptă îți este de sminteală, tai-o pre ea; căci mai bine îți este fie să pierzi un ochiu sau o mână decât tot trupul tău să fie aruncat în gheena.*

Așa este și cazul P. S. Episcop al Romanului. După ce P. S. Sa se răsvrătește în contra unei legi votată de corpurile legiuitoare, sancționată de capul Statului și promulgată, deci investită cu toate formele legale, apoi aruncă asupra fraților săi și în Eparhie streină *anatema*, respingând orice contact cu noi și orice interveniri de împăcare pentru liniștea țării și a bisericii. Sf. Sinod a procedat față de P. S. Sa cu destulă prudență și îngăduială, conformându-se cuvintelor Mântuitorului care zice:

De-ți va greși fratele tău, mergi și-l muștră pre dânsul între tine și el singur. De te va ascultă, ai dobândit pe fratele tău; iar de nu te va ascultă, mai ia împreună cu tine încă pre unul sau doi, ca prin gura a două sau trei mărturii să stea tot adevărul. Iar de nu-i va ascultă nici pre ei, spune-l soborului, și de nu va asculta nici de sobor, să-ți fie fie ca un păgân și vameș.

M'a delegat pre mine Sf. Sinod să-i vorbesc; dar nici nu mi a făcut măcar onoarea să-mi răspundă la telegrama ce i-am dat. Am luat în jurul meu patru P.P. S.S. Episcopi și l'am rugat cu stăruință în sala Senatului să vie la sentimente mai bune pentru pacea bisericii și liniștea țării. P. S. Sa a rămas însă tot ne înduplecat. Acum să

mai facem ultima cercare să-l poftim frățește să vină la Sinod, să discutăm între noi, iar nu prin presă și parlament, căci nouă celor duhovnicești, se cuvine a nu ne da în vileag, ci a ne consfătuî frățește aci în adunarea noastră pentru tot ce este de trebuință și de folos bisericii și neamului nostru.

Vă mărturisesc că după discuțiunile urmate în Senat, am plecat acasă cu ochii plini de lacrimi, n'am putut mânca și nici dormi din pricina surescitării în care mă aflam; că mi-a fost dat să aud asemenea lucruri și să asist la acea privescătoare urâtă, unde tineri și bătrâni, femei și streini cari umpleau lojile Senatului făceau haz pe socoteala scumpei noastre biserici naționale și mi-am zis: mai bine nu primeam nici de data asta episcopatul și eram gata să-mi prezint demisia din episcopat, decât să văd pe un frate al meu, care pune ambiția sa mai presus de interesele bisericii și ale țării, că se iubește mai mult pe sine decât pe instituția din care face parte și vrea să vadă împerecheri și neorândueli în țara care l-a hrănit și căreia nu vrea să-i dea liniștea de care au nevoie creștinii ortodoxi. Episcopul este adevărat că reprezintă biserica, dar el este ales de reprezentanții biserici și ai țării întruniți la un loc. Cel ales episcop nu mai e al său ci al instituției care l'a chemat la apostolat. Bisericii și țării trebuie să ne închinăm toată munca noastră, toată viața noastră. Noi știm că orice cetățean trebuie să se supună legilor Statului ori cât de aspre ar fi acele legi, căci *dura lex sed lex*, (aspră e legea, dar e lege). Și dacă orice cetățean este dator să se supună legilor Statului, cu atât mai mult noi Episcopii suntem datori să dăm exemplu de supunere la legi. Biserica fiind instituție în Stat—după orânduile bisericii ortodoxe de răsărit—reprezentanții ei trebuie să lucreze împreună cu Statul la promovarea intereselor țării și a neamului nostru. Acela care se împotrivește unor asemenea orândueli, se împotrivește orânduilor lui Dumnezeu, și cine se împotrivește lui Dumnezeu, osânda își va lua.

S'a zis mai departe că suntem eretici. Eu nu văd erezie într'o lege cu caracter administrativ bisericesc. Eretic se numește acela care falsifică înțelesul vre unuia din arti-

colele simbolului credinței, ori tăgăduște o învățătură constantă a bisericii. Ori, în legea ce ne preocupă, nu văd o asemenea pretinsă erezie. Că legea, după părerea Episcopului Romanului, va fi având oarecare lucruri de îndreptat, socotesc că nici un guvern nu va rămâne nepăsător la glasul unanim al Sf. Sinod de a introduce oarecare modificări, pe care timpul și experiența ni le va proba.

Exemple de această natură avem destule și dacă se pretinde că legea Sinodală este anticanonică, să-mi dea voie prea iubitul și respectatul meu frate, Episcop de Roman, să-i spun frățeste că mult mai anticanonică a fost procedarea P. S. Sale și persistența de a nu cedă în ambiția sa, pentru pacea bisericii și liniștea sufletească a credincioșilor ei. Și dacă P. S. Sa dorește îndreptarea ei, oare aceasta este calea? dar pentru că Sf. Sinod a fost călăuzit de spiritul evanghelic în incidentul ridicat de fratele Episcop al Romanului, rog cu respect pe Sf. Sinod să mai facem o ultimă încercare cu prilejul acestei sesiuni extraordinară a Sf. Sinod, delegând o comisiune de 2 Episcopi, care să meargă la P. S. Sa și să-l poștească cu dragoste frățescă să vie la Sf. Sinod să discutăm și dacă ajungem la convingere, să ne îmbrățișăm frățeste, ertând toate pentru sf. sărbători. Ajunge zilei răutatea ei, ne-am făcut privilegii și îngerilor și oamenilor și dracilor, de această turburare rîd și se folosesc vrăjmașii neamului nostru, iar Sf. noastră Biserică, care este stîlpul naționalității, rămâne turburată. Biserica fiind instituție divină, noi, reprezentanții ei, suntem datori să lucrăm în pace și armonie deplină, pentru binele și fericirea poporului nostru, care este condus cu o deosebită oblăduire părintească de piosul, înțeleptul și viteazul nostru Rege Carol I.

Acestea fiind convingerile mele în cazul de față, cu inima curată și cu conștiința împăcată le declar aci în Sf. Sinod. Așa să-mi ajute Dumnezeu.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, propune să se delege doi P.P. S.S. Membri cari să facă P. S. Episcop al Romanului cuvenitele chemări canonice. Se aprobă și se aleg prin aclamațiune P.P. S.S. Episcopi: al Dunării-de Jos și al Râmnicului.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte zice că acum ur-

mează să se aleagă și comisiunea care să cerceteze ultima broșură înaintată de către P. S. Episcop al Romanului și care să supună Sf. Sinod, în ședința viitoare, rezultatul cercetării sale. Se aleg prin aclamațiune P.P. S.S. Episcopi al Argeșului, al Râmnicului și al Dunărei de Jos.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, mulțumește P. S. Episcop al Dunării-de-Jos pentru frumoasa și înțeleapta cuvântare prin care a arătat sentimentele P. S. Sale pentru binele Sf. noastre biserici. I. P. S. Sa zice că a dorit și dorește din tot sufletul să fim cu toată răbdarea și crede că foarte înțelepțește a procedat Sf. Sinod când a hotărât asupra memoriului citit de către P. S. Episcop al Romanului în ședința dela 12 Octombrie, de a se trece la ordinea zilei, deși s'a zis de unii că trebuia să luăm o hotărâre mai riguroasă. Dorința I. P. S. Sale a fost și este ca în această înaltă Instituțiune să domnească pacea și buna rânduială. De aceia a rugat și pe P. S. Arhiereu Valerian, care este cel mai bătrân dintre membrii Sf. Sinod, să se ducă la Roman și să arate P. S. Episcop al Romanului, că rău face de nu voește să revină la dragostea și unirea care trebuie să domnească între noi. Și cu durere a luat cunoștință de modul cum l-a primit și l-a tratat. Ține să se constate că I. P. S. Sa ca președinte, caută să-și îndeplinească datoria; că, în ceea ce privește purtarea I. P. S. Sale către P. S. Episcop al Romanului, a fost totdeauna cu toată dragostea și numai Dumnezeu știe cât l-a ajutat.

I. P. S. Sa a declarat că toți suntem datori să respectăm legile țării noastre și această declarațiune o menține. Duhul dragostei să ne însufletească totdeauna, dar nu putem să lăsăm dezordinea în Sf. Sinod.

P. S. Arhiereu Valerian Râmniceanu, spune cum s'a dus la P. S. Episcop al Romanului ca prieten și au vorbit de cele petrecute; că P. S. Episcop i-a declarat că nu cedează și l-a rugat să nu mai vină, totuși P. S. Sa s'a dus a doua oară și atunci n'a voit nici să-l lase să-i sărute mâna după cum se obișnuște între clerici, respingând și de astădată orice propunere de împăcare, repetându-i și acum să nu mai vină și să nu se mai ducă nici în biserica catedrală.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, zice că aceste declarațiuni ale P. S. Arhiepiscop Valerian sunt foarte prețioase.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei, zice că PP. SS. Membri ai Sf. Sinod își aduc aminte că în sesiunea de primăvară a fost ales și confirmat pentru a fi hirotonit Arhiepiscop P. S. Nicodim Bacăoanu. Cu ocazia acestei hirotonii I. P. S. Sa a poftit pe toți PP. SS. Chiriarhi cari fac parte din jurisdicțiunea Sf. Mitropolii a Moldovei, ca să ia parte la hirotonie. P. S. Episcop al Dunării-de-Jos s'a scuzat că nu poate să vină fiind ocupat în Eparhie. Au venit numai PP. SS. Episcopi al Romanului și al Hușilor pe care i-a primit cu toată dragostea în Palatul Sf. Mitropolii, că au fost cu toții în catedrală la iposifire și au semnat în condica sfântă actul iposifirii.

Asemenea a doua zi s'au dus cu toții în Biserică, s'au închinat împreună, au oficiat Sf. Leturghie și au săvârșit hirotonia, asemenea împreună, asistând în Catedrală foarte multă lume. Au semnat împreună actul hirotoniei în condica sfântă și cel dintâi care l-a felicitat pentru săvârșirea acestei hirotonii a fost P. S. Episcop al Romanului. Că de atunci până la Octombrie, când s'a deschis Sf. Sinod, în sesiunea de toamnă, între I. P. S. Sa și P. S. Episcop al Romanului nu s'au mai schimbat întru nimic bunele relațiuni și mare i-a fost mirarea când la deschiderea Sf. Sinod în Octombrie a auzit ceea ce a făcut P. S. Episcop al Romanului și nu-și putea explica motivul care l-a îndemnat să declare, că rupe orice legătură canonică cu I. P. S. Sa, căci știa foarte bine că nu i-a făcut nici o supărare, ba din contra când P. S. Sa a plecat la Roman dela Mitropolia din Iași, după săvârșirea hirotoniei P. S. Nicodim, l-a rugat pe I. P. S. Sa să-l viziteze la Roman dacă va binevoi, și I. P. S. Sa i-a promis că cu mare plăcere îl va vizita ca pe un bun prieten iar nu ca mitropolit.

Știind toate acestea, I. P. S. Sa declară că regretă din tot sufletul purtarea din ultimul timp a P. S. Episcop de Roman, pentru care n'a avut nici un motiv, că I. P. S. Sa n'are pe suflet nimic, nici în privința legii pe care a susținut-o, fiind convins că este bună și nu este în contra canoanelor, nici tată de P. S. Episcop al Romanului. Că regretă foarte mult atitudinea P. S. Episcop al Romanului, care nu cruță

nici demnitatea bisericii nici pe ierarhii ei. I. P. S. Sa conchide că dorește ca chemările care se vor face P. S. Episcop al Romanului să aibă de rezultat venirea P. S. Sale în Sinod pentru pacea și liniștea bisericii.

P. S. Episcop al Hușilor, zice că atunci când s'a discutat legea în Senat a luat cuvântul împăciuitor pentru că mai mulți d-ni Senatori, venind rând pe rând la banca Prelaților, întrebau ce este cu aruncarea cuvântului de anatemă, pronunțat acolo de P. S. Episcop al Romanului. P. S. Sa a lămurit cum că nu poate fi aici vorba nici de schismă și nici de anatemă, pentru că prin dispozițiunile legii discutate, nu se ating nici dogmele Sf. Biserici ortodoxe, nici tainele ei și nici morala creștină, căci numai într'un asemenea caz ar putea fi vorba de schismă sau de anatemă asupra celor în adevăr vinovați; iar în cazul de față legea pe care o discutăm are un caracter numai administrativ și disciplinar tinzând la regulamentul bunului mers al trebilor noastre bisericesti, și ca o lege administrativă, ea în punctele unde s'ar dovedi nepractică va putea fi schimbată, acomodându-se trebuințelor și locului, precum se întâmplă și cu alte legi, pe care Corpurile Legiuitoare le fac și le prefac. Această explicație, zice P. S. Sa, este de o natură curat împăciuitoare, pentru liniștea tuturor și bunul mers al bisericii. Drept care la ultima redacție a proiectului de lege în discuție, P. S. Sa făcând apel la memoria I. P. S. Președinte și a D-lui ministru, a susținut documentat: 1) Necesitatea existenței arhierilor titulari în țară la noi, pe a căror desființare totală o cerea P. S. Episcop al Romanului, dar pe care P. S. Sa a apărât-o pe baza tradiției formate mai dinainte și apoi consfințită prin legea din Decembrie 1872 și pe care arhieriei, dacă i-am desființat astăzi, s'ar face două rele: 1) că s'ar desființat o specială pepinieră pentru episcopatul țării și 2) s'ar produce nemulțumiri în poporul ortodox, carele fiind evlavios și deprins cu diferitele mari servicii arhieresti nu ar avea cine le îndeplinească pe viitor, de oare ce singuri chiriarhii eparhioți având atâtea ocupațiuni pastorale, nu vor putea îndeplini și numeroasele servicii de felul acesta mai cu seamă în capitalele țării.

Iar în ce privește înființarea Consistoriului Superior Bi-

sericesc, P. S. Sa în aceiaș ședință specială, față fiind toți PP. SS. Chiriarhi eparhioți și d. ministru a consimțit la înființarea acestui Consistoriu anume pe considerentul că: 1) se vorbește de un fel de prăpastie ce ar fi existând între chiriarhi și preoțime, aceia ce nu este adevărat, dar asupra căruia punct trebuiă a se gândi serios, simțindu-se nevoe, mai ales după multiplele cerinți a legii clerului, ca să se deă un mai mare impuls activității pastorale în popor, aceea ce s'ar putea face prin stârnirea unei emulațiuni mai puternice între preoțimea noastră, și al 2) pentru că variatelor reclame ale PP. SS. Chiriarhi nu totdeauna li s'au dat curs regulat de către Onor. Minister de Culte, căci acolo fiind o prea mare aglomerație de lucrări din toată țara, adeseori lucrările chiriarhilor se rătăcesc fără nici un curs și din care cauză, pentru multe necesități urgente, trecându-se timpul oportun, toate rămân zadarnice, pe când, dacă ar fi luați în ajutor și preoții, cari prin natura ocupației lor, cunosc mai în profunzime necesitățile religioase în poporul sătesc, ei prin reprezentanți eminenți aducându-le la cunoștința celor superiori, atuncia vocile lor fiind multe și ajutate de vocile Chiriarhilor nu vor mai putea fi trecute cu vederea ca până acuma. Iată pentru ce Consistoriul Superior Bisericesc este necesar și folositor.

Drept care la discutarea legii în Senat P. S. Sa susținând că legea fiind de caracter administrativ și disciplinar și neatacând întru nimic constituțiunea bisericii, credea că de această părere este întreaga bancă a prelaților, către care a făcut apelul uitându-se, dar la care gest singur P. S. Episcop al Romanului s'a declarat că nu împărtășește această părere, ceea ce a surprins pe toți care până aci aplaudaseră cuvântul împăciuitor al P. S. Sale Mai departe P. S. Sa arată, că nepărându-se opoziția P. S. Episcop al Romanului a fi cu totul serioasă, s'a dovedit aceasta, cât mai curând, căci la sesiunea de Maiu a Sf. Sinod, hotărându-se alegerea și sfințirea a doi arhierei titulari, iar I. P. S. Mitropolit al Moldovei invitând pe toți sufraganii pentru hirotonia P. S. Arhiereu Nicodim Bacaoranu, cu această ocazie P. S. Episcop al Romanului dimpreună cu P. S. Sa și alătura de I. P. S. Mitropolit al Moldovei, au hirotonit pe acest nou arhiereu titular, au

conliturghisit, cu toții împreună și nu erà vorba atuncea de excomunicări ci erà o perfectă înțelegere, deși P. S. Episcop al Romanului fusese mai înainte contra instituții arhierilor titulari, iar acum a participat la o asemenea hirotonie consimțind la dânsa.

Ce s'a întâmplat mai pe urmă în decursul vacanții când P. S. Episcop al Romanului și-a schimbat convingerile practicate până aci, în bună înțelegere cu Chiriarhul său canonic și cu colegii sufragani, este un mare mister. Des-tul că în prima zi a sesiunii de Octombrie toată lumea bisericească și laică a rămas surprinsă de memoriul său prezentat la Sf. Sinod și imediat publicat în broșură, plin de cuvinte grele și de amenințări necanonice și nelogice. Iar din cele petrecute de atunci și până acum și prin scandalul provocat în presa chemată și nechemată, prin publicațiunea broșurii și atitudinea P. S. Sale, văzându-se că toate se răsfrâng asupra prestigiului Sf. noastre Biserici, pe cari cu toții datorim să-l apărăm, este foarte de dorit ca P. S. Sa să vină la o mai bună, mai împăciuitoare și mai patriotică atitudine, urmând sfatul Psalmistului care zice: Caută pacea și urmeaz'o pe aceasta, căci nu este de folosul nimănui de a se alerga pe cărări nepașnice și cari pot duce la multe rezultate nenorocite.

Ședința se ridică la ora 1 și jumătate și se decide ședința viitoare pentru Luni, 21 Decembrie curent, orele 9 dimineața.

Președinte, *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar, *Nifon al Dunării-de-Jos.*

*Ședința din 21 Decembrie 1909.**

Ședința se deschide la orele 9¹/₂ dimineața sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat.

Se citește apelul nominal al PP. SS. Membri. Prezenți 14, absent P. S. Episcop al Romanului. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă.

Se citesc următoarele comunicări:

Petiția D-lui Dr. Ștefan Dinulescu, prin care roagă a i

se da un post de redactor la Revista Sf. Sinod. Se decide a se aveă în vedere votul dat de Sf. Sinod în sesiunea de toamnă în această chestiune.

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care înaintează un dosar cu actele privitoare la cererea de tundere în monahism a soriei Ecaterina Iosif Gheorghe Luca din sf. M-re Nămăești, jud. Muscel. Se trimite la comisiunea de petițiuni.

Se citește în întregime scrisoarea Sfântului și îndreptătorului Sinod al Bisericii Rusiei, prin care răspunde la comunicarea ce i s'a făcut cu privire la alegerea și confirmarea I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Athanasie.

Se decide a se publică în original și în traducere în limba română în Revista Sf. Sinod «Biserica Ortodoxă Română».

Se comunică și se citește în întregime scrisoarea I. P. S. Arhiepiscop al Carlovițului, Mitropolit și Patriarh Sârb D. D. Luchian, prin care răspunde la comunicarea ce i s'a făcut despre alegerea și confirmarea I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Athanasie.

Se ia act și se decide a se publică în Revista Sf. Sinod în original și în traducere în limba română.

Se comunică și se citește în întregime și scrisoarea aceluiaș I. P. S. Arhiepiscop al Carlovițului, Mitropolit și Patriarh Sârb, prin care comunică că în urma trecerii către Domnul a Prea Fericitului Patriarh Gheorghe Brancovici, a fost ales de soborul poporului sârb ortodox și confirmat de către Majestatea Sa imperială și Apostolică Regală și apoi instalat în demnitatea de Arhiepiscop ortodox de Carlovitz, Mitropolit și Patriarh Sârb, I. P. S. Sa D. D. Luchian. Sf. Sinod ia act și însărcinează pe I. P. S. Mitropolit Primat, președinte, de a răspunde la această scrisoare noului Ierarh Arhiepiscop de Carlovitz, Patriarh și Mitropolit Sârb.

P. S. Episcop al Argeșului propune a se publică cât mai curând în *Monitorul Oficial* sumarele ședințelor Sf. Sinod. Se admite.

P. S. Episcop al Râmnicului aduce la cunoștința Sf. Sinod că P. S. Sa împreună cu P. S. Episcop al Dunării de-Jos, următori însărcinării ce li s'a dat de Sf. Sinod,

s'au dus la P. S. Episcop al Romanului, spre a-i face chemările canonice ca sa vină la Sf. Sinod. PP. SS. Lor au arătat P. S. Episcop al Romanului că datoria oricărui Ierarh al Bisericii este de a lucra pentru pacea și binele Bisericii, iar nu pentru turburarea Ei; că față de turburarea care s'a produs în Biserica noastră dela sesiunea de toamnă până acum, dorința tuturor este de a se aduce pacea și liniștea Bisericii iarăși. P. S. Episcop al Romanului a rămas însă nedecis și întâmplător, probabil, fiind acolo la P. S. Sa și d. Disescu, d. Cornoiu și d. Chiricescu, au stabilit o formulă, care dacă va fi admisă, ziceau d-lor, P. S. Episcop al Romanului va consimți să vină în Sinod. PP. SS. Episcopi delegați de Sf. Sinod au răspuns că PP. SS. Lor n'au mandat dela Sf. Sinod ca să trateze în această chestiune prin stabilirea de formule, ci au mandat numai de a chema canoniceste pe P. S. Episcop al Romanului să vină la lucrările Sf. Sinod, căci dorința tuturor este să fie pace și liniște în Biserică.

La aceasta, P. S. Episcop al Romanului le-a răspuns că nu poate să se pronunțe imediat. De observat este însă că nu P. S. Sa se decide ce trebuie să facă, ci aceia care-l anturează, tratează în numele P. S. Sale și din cauza aceasta este greu de a-l convinge pe P. S. Sa să prefere mai presus de orice alte considerațiuni pacea și liniștea Bisericii. Despre rezultatul și îndeplinirea mandatului dat de Sf. Sinod PP. SS. Lor au comunicat eri I. P. S. Mitropolit Primat și D-lui Ministru al Cultelor. D. ministru, animat de cele mai bune sentimente pentru a ajunge la liniștea acestei turburări, care s'a produs în timpul din urmă în Biserică prin atitudinea P. S. Episcop al Romanului, a făcut și D-sa o formulă, pe care PP. SS. Lor au comunicat-o P. S. Episcop al Romanului și s'au înțeles să le dea răspunsul P. S. Sale astăzi, la orele 3 p. m.

P. S. Arhiereu Calist Botoșeneanu zice: noi, membrii Sfântului Sinod, suntem datori a vorbi ca duhovnici numai noi între noi duhovnicește. Eu cred că comisiunea noastră a făcut prea mult față de P. S. Episcop al Romanului, întru cât comisiunea trebuie să-l poftască aici ca să discutăm chestia dintre P. S. Sa și Sf. Sinod, pentru că discuțiunea în afară de Sinod nu trebuie să se facă

și comisiunea ne comunică că n'a șezut de vorbă cu P. S. Episcop al Romanului, ci cu profesori dela Facultatea de teologie și dela drept. De aceea roagă pe Sf. Sinod ca să facă chemare P. S. Episcop al Romanului să vină aici în Sf. Sinod și aici unde a aruncat anatema să discutăm.

P. S. Episcop al Argeșului zice că P. S. Sa face parte din comisiunea pentru cercetarea celor două acte cunoscute ale P. S. Episcop al Romanului și fiindcă aceste acte nu s'au trimis, comisiunea roagă a se înainta fiecărui membru câte un exemplar din aceste acte; și pentru că acum suntem oboșiți de lucrările Consistoriului Superior Bisericesc și dela Senat, roagă a se proroga sesiunea Sf. Sinod până la 11 Ianuarie viitor. Până atunci are timp de a se mai gândi și P. S. Episcop al Romanului și dacă nu va voi nici atunci să se supună Sf. Sinod, crede că va trebui să se aplice can. 19 al Sf. Sinod IV ecumenic, care zice: că Episcopii, cari nu vor voi să vină în Sinod, sănătoși fiind și slobozi de toată neapărata și de nevoe îndeletnicire, să se supună muștrării,—trebuie să i se facă acest avertisment.—Afară de acestea se poată să fie nevoe și de vre-o cercetare în Eparhia Sa și canoanele zic, că nu se poate face aceasta decât când Sinodul este deschis. Pentru aceste considerațiuni P. S. Sa roagă să se admită a se proroga sesiunea Sf. Sinod până la 11 Ianuarie și atunci se va vedea ce trebuie să se facă.

P. S. Arhiepiscop Valerian Râmniceanu zice: că ieri a primit o anonimă în care se zice că P. S. Episcop al Romanului e un sfânt și membrii Sf. Sinod trebuie să ceară iertăciune dela P. S. Sa. Dar aceasta este pretențiune prea mare și de aceia P. S. Sa ș'a formulat următoarea opinie pe care o citește: «In chestiunea modificării legii sinodale, la care s'a admis înființarea Consistoriului superior, P. S. Episcop de Roman, nu poate avea acum păreri deosebite, cum descrie prin osebitele sale broșuri, ce a lansat în public, fiindcă, la aplicarea acestei legi, s'a supus ei, luând parte la sesiunea Sf. Sinod din Mai și coliturghisind cu Mitropolitul Său căruia îi este sufragă, pe care l-a și pomenit la Sfintele slujbe, conform canoanelor, făcând toate acestea până la 12 Oct., când a avut cetezanța a veni ca o furtună în Sf. Sinod aturisind pe cei ce

vor urmà după legea căreia s'a supus și el însuși. După această îndrăzneală năpraznică, a și părăsit ședințele Sf. Sinod.

Acest mod de judecată a P. S. Sale a umplut de uimire și de mirare pe toți Chiriarhii țării, care luând actul P. S. Episcop de Roman ca nesocotit, cu iubire, frățească i-a dat timp de trei luni a reflecta asupra actului ce a comis, în care timp a fost și oficial și în mod intim chemat a reveni la datoria sa de supunere Sf. Sinod și legilor țării cărora se supusese până la 12 Octomvrie.

Apoi fiindcă P. S. Sa stăruie în apucătura sa nechibzuită făcând scandaloasă dezbinare în Biserică, și cauzând împerechere între credincioși, scrisul este de opinie a se recurge la învățătura Domnului, care ne învață zicând: de te smintește pre tine ochiul drept scoate-l pre el, asemenea și mâna să o tai ca să nu se vatăme tot corpul. De aceea cred că este timpul a se aplică P. S. Sale hotărârea Domnului; tăindu-se dela Biserică noastră Ortodoxă Autocefală Română, ca pe un membru cangrenat, ca să nu vatăme mai mult Sf. noastră Biserică creștină.

I. P. S. Mitropolit Primat președinte, zice, că asupra propunerii făcută de către P. S. Episcop al Argeșului are de observat, că este bine într'adevăr să fim însuflețiți de duhul păcii și al dragostii trătești și crede că Sf. Sinod a dovedit aceasta cu prisosință. A ne duce la Eparhii fără a luà vreo măsură în această chestiune, care ne preocupă și pe noi și pe guvern și pe bărbații politici ai țării, aceasta ar fi o dovadă de slăbiciune, care nu se poate, nu trebuie să fie. Broșurile P. S. Episcop al Romanului sunt cunoscute tuturor. Asupra celei dintâiu s'a pronunțat Sf. Sinod, deci numai asupra celei de a doua va aveà să se rostească comisiunea. Noi suntem convinși că legea nu este anticanonică, nici contrară dogmelor Sf. noastre Biserici Ortodoxe. Cu toții mărturisim că credem într'una, Sfântă, sobornicească și apostolească Biserică, cu toții respectăm Ierarhia Sfintei noastre Biserici precum și drepturile și datoriile ei, prevăzute în Sf. canoane. Constatăm că Sf. Sinod a rămas intact prin legea de curând votată și sancționată și deci nu poate fi vorba de strămutarea Bisericii de pe temelia ei dogmatică și canonică.

În ceea ce privește rezultatul comunicat de comisiunea Sf. Sinod, I. P. S. Sa crede că bine a făcut comisiunea, că a fost rezervată și nu s'a pronunțat asupra formulei ce i s'a prezentat; că dorința de pace o avem toți și pentru aceasta crede că ar fi bine să se mai facă o încercare pe lângă P. S. Episcop al Romanului, fără însă să se jignească demnitatea Sf. Sinod sau a se lăsa să se înțeleagă că Sf. Sinod făcea «mea culpa» sau a se recunoaște că legea ar fi în contra canoanelor. Sf. Sinod este instituția cea mai înaltă a Bisericii noastre, recunoscută ca atare de însăși Constituția țării. Sf. Sinod chiamă pe Episcop la datorie și Episcopul ori care ar fi, trebuie să se supună Sf. Sinod, iar în caz de nesupunere, Sf. Sinod are dreptul de a-l judeca și pedepsi.

Iată pentru ce trebuie să ne pronunțăm și să punem capăt acestei chestiuni și pentru ca să nu se zică că este slăbiciune. Noi suntem conștienți de drepturile și de datoriile noastre.

P. S. Episcop al Argeșului zice că P. S. Sa crede că n'ar fi de trebuință să se cerceteze broșura aceea a P. S. Episcop al Romanului, întru cât I. P. S. Președinte, a declarat aici, care este credința adevărată, adică așa cum crede toată lumea ortodoxă despre Biserică și ierarhia ei.

Asemenea a arătat că legea nu jignește drepturile Kiriarhilor, nici nu este în contra canoanelor. P. S. Sa conchide, că este de părere a se proroga sesiunea Sf. Sinod până la 11 Ianuarie când se va vedea ce este de făcut.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei, zice că este foarte prețioasă comunicarea făcută Sf. Sinod de comisiunea însărcinată să facă chemările canonice P. S. Episcop al Romanului ca să vină la Sf. Sinod. Că P. S. Episcop al Romanului a declarat că va veni la Sf. Sinod, dacă se va găsi o formulă, care să poată a fi primită, și poate că s'ar fi ajuns la acest rezultat, dacă n'ar fi intervenit alte piedici. Trebuie însă să se știe că aici nu e vorba de o citațiune dela o judecătorie oarecare, ci rolul delegaților Sf. Sinod este mai înalt. I. P. S. Sa crede că părerea P. S. Arhiepiscopului Callist Botoșăneanu este bună și se unește și cu părerea I. P. S. Mitropolit Primat, președinte, de a i se face încă o chemare.

Domnul Ministru zice că și d-sa crede că părerea P. S. Callist Botoșăneanu este bună, pentru că nu este de demnitatea Sf. Sinod ca delegații săi să trateze cu alte persoane, cu atât mai mult că acele persoane cari s'au spus, sunt sub autoritatea și supravegherea Sf. Sinod, de aceea nu pot avea calitatea de a parlamenta cu Sf. Sinod și deci comisiunea Sf. Sinod n'ar trebui să trateze cu dânșii ci cu însuși P. S. Episcop al Romanului, care poate ar fi putut să fie convins ca să pună mai presus de orice pacea și liniștea bisericii și a țării. Este deci o influență rea, care se exercită asupra sa și tocmai pentru aceasta delegații Sf. Sinod ar fi bine să nu trateze decât cu P. S. Episcop al Romanului și cel mult și cu d. C. Disescu, ca consilier al P. S. Sale, pentru că d. Disescu este membru al Parlamentului și a fost ministru și poate să mai fie.

În ceea ce privește propunerea făcută de P. S. Episcop al Argeșului, d. ministru declară că este la dispoziția Sf. Sinod puțința de a se proroga sesiunea și crede că este bine a se proroga până la 11 Ianuarie, când se întrunesc și Corpurile legiuitoare.

P. S. Arhiepiscopul Meletie Constantin, zice, că s'a văzut cu câtă căldură și dragoste creștinească s'a dus comisiunea Sf. Sinod la P. S. Episcop al Romanului și l'a poftit să vie să lucreze împreună în interesul bisericii și al țării. În scopul de a se putea ajunge să se redea bisericii pacea și liniștea atât de mult dorită de toți. P. S. Sa spune că are o moțiune semnată de 5 P.P. S.S. Membri, pe care o citește în cuprinderea următoare: «Sf. Sinod, consecvent votului său din ședința dela 12 Octombrie 1909, și declarației făcute, cum că în toate chestiile cari sunt exclusiv de competența canonică a Chiriarhilor, deja prevăzute în lege la art. 14, 18 alin. III și 21, Consistoriul Superior Bisericesc are caracter pur consultativ, așteaptă cu bucurie sufletească revenirea în mijlocul său a P. S. S. Episcopul de Roman care, pentru reluarea relațiilor canonice și legale cu Sf. Sinod și cu I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, va retrage acuzațiile și calificativele din răspunsul imprimat, făcut de P. S. Sa la adresa No. 238 din 5 Decembrie 1909 a I. P. S. S. Mitropolitului Primat președintele Sf. Sinod și al Consistoriului Superior Bisericesc

și înaintat pe lângă adresa sa No. 1905 din 14 Decembrie 1909.

Sf. Sinod, în vedere că, legile omenești sunt totdeauna supuse la îmbunătățiri, crede că dacă după aplicarea legii sinodale din 1909, și după experiența făcută se va ivi nevoie de ceva schimbări, ele se vor cere la timp onor. guvern.

Această moțiune este semnată de P. S. Arhiepiscopul Meletie Costănțeanu, P. S. Dionisie al Buzăului, P. S. Sofronie Craioveanu, P. S. Theodosie N. Ploeșteanu și P. S. Nicodem Bacăoanu.

P. S. Episcop al Dunării-de-Jos zice, că P. S. Sa care dela început a fost pentru pace și pentru liniște, a apărut însă cu toată energia demnitatea Sf. Sinod în casa P. S. Episcop al Romanului, arătându-i că biserica este mai presus de orice, și chiar dacă ar pieri unul sau mai mulți din slujitorii ei, Biserica trebuie să rămâne neatinsă, pentru că noi suntem trecători, dar Biserica este sfântă și veșnică după cum sfânt și veșnic este și Capul și Intemeietorul ei, Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Că tot astfel și demnitatea Sf. Sinod nu trebuie a fi înjosită, ci trebuie să lucrăm cu toții ca să o ținem sus pentru prestigiul Sf. noastre Biserici. Fiecare din noi trebuie să lupte cu prețul vieții sale, ca să țină sus demnitatea Sf. Sinod. P. S. Sa mulțumește D-lui Ministru, că și acum ca și în trecut a fost călăuzit de cele mai frumoase sentimente creștinești care-i fac mare onoare, nu numai ca ministru dar chiar ca creștin. P. S. Sa este încredințat că P. S. Episcop al Romanului nu face aceia ce face, cu deplină voință și știință. De aceea să-l mai lăsăm să se răzgândească și poate că va vedea, că ceea ce face după povățuirea altora, nu este spre binele și folosul bisericii noastre și nu poate folosi decât vrăjmașilor. P. S. Sa roagă a se da comisiunii o copie după moțiunea care s'a votat cu unanimitate spre a o aduce și la cunoștința P. S. Episcop al Romanului, astăzi când comisiunea se va duce la P. S. Sa spre a-i face încă o chemare canonică, ca să vină la Sf. Sinod. Și dacă nu va voi să înțeleagă nici de astădată, că trebuie să se supună Sf. Sinod, atunci vom vedea ce măsuri vom lua.

tiu
du-
mă
du
ș
din

ș
l. l
Est
dup
ș
per
fide
pis
Eri
Ro
și C
făc
mat
for
Sf.
trat
nat
una
mot
Jos,
cea
Bise
rug
și E

I. P. S. Mitropolit Primat, președinte, pune la vot moțiunea care s'a citit și s'a primit în unanimitate, hotărându-se a se trimite în copie comisiunii delegată a face chemările canonice P. S. Episcop al Romanului, spre a o aduce la cunoștința P. S. Sale.

Ședința se ridică la orele 11 și jum. și se decide ședința viitoare pentru mâine Marți 22 curent, orele 9 dim.

Președinte, *Athanasie Mitropolit Primat*.

Secretar, *Nifon al Dunării-de-Jos*.

Ședința din 22 Decembrie 1909.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat*. Prezenți 15 PP. SS. Membri. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

P. S. Episcop al Romanului cere cuvântul, I se acordă după comunicări.

Se citește sumarul ședinței precedente și se aprobă.

P. S. Episcop al Râmnicului zice: Țin de cea mai imperioasă datorie a mea să reproduc, cu cea mai mare fidelitate, rezultatul delegațiunii noastre față de P. S. Episcop al Romanului, în urma votului dat de Sf. Sinod. Țin, zice P. S. Sa, ne-am prezentat la P. S. Episcop al Romanului, unde se găseau și D-nii C. Disescu, I. Cornoiu și C. Chiricescu. Că PP. SS. Lor, Delegații Sf. Sinod, au făcut cunoscut P. S. Episcop al Romanului, că este chemat a doua oară să vie la Sf. Sinod, iar în ce privește formula D-lui Disescu, a adus la cunoștința P. S. Sale, că Sf. Sinod nu le-a dat însărcinarea să facă nici un fel de tratative. Asemenea i-a adus la cunoștință moțiunea semnată de cinci PP. SS. Membri și primită de Sf. Sinod în unanimitate în ședința din 21 Decembrie. Ascultând acea moțiune, pe care a citit-o P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos, D-nul Disescu a zis, că principiul e salvat, căci aceasta s'a cerut de noi, ca lucrările Consistoriului Superior Bisericesc să fie consultative. După acestea PP. SS. Lor au rugat pe P. S. Episcop al Romanului să vină în Sf. Sinod și P. S. Sa n'a făcut nici o obiecțiune și acum ne bucu-

răm, pentru că vedem că a venit în mijlocul nostru și roagă pe Dumnezeu ca venirea P. S. Sale în Sf. Sinod să fie din toată inima pentru liniștea și pacea Bisericii.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte, mulțumește PP. SS. Episcopi al Râmnicului și al Dunărei-de-Jos, pentru modul înțelept și pentru devotamentul cu care s'au împlinit mandatul ce li s'a dat de Sf. Sinod. Să dea Dumnezeu ca rezultatul la care am ajuns să rămână constant pentru liniștea Bisericii.

P. S. Episcop al Romanului având cuvântul citește o adresă cu No. 1947, prin care arată, că la poftirea ce i s'a făcut prin PP. SS. Episcopi al Râmnicului-Noul Severin și al Dunărei-de-Jos, s'a prezentat la Sf. Sinod, dar rezoanele pentru care dela 12 Octombrie 1909 n'a venit să ia parte la ședințele Sf. Sinod, sunt cele cuprinse în actele ce a prezentat Sf. Sinod la 12 Octombrie și în Decembrie 1909 ca urmare a combaterii ce a făcut în Senat proiectului de modificarea legii sinodale din 1872 și a atitudinii P. S. Sale din sesiunea de Mai 1909 a Sf. Sinod. Că aceleași rezoane cuprinse în menționatele acte îl împiedică și azi de a lua parte la ședințele Sf. Sinod. După ce a citit această adresă a depus-o la biurou și a eșit din sala de ședințe.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos arată, că P. S. Sa a avut onoarea de a fi delegat de către Sf. Sinod, împreună cu P. S. Episcop al Râmnicului, ca să poștească la Sf. Sinod pe P. S. Episcop al Romanului; că, după ce i-au făcut cunoscut despre însărcinarea ce li s'a dat și i-au citit moțiunea votată în unanimitate de Sf. Sinod, arată că osebit de rolul oficial pe care l-au avut, l-au rugat și personal, ca pe un frate mai mare și n'a rămas nici un motiv sau rezon pe care să nu-l pună în evidență față de P. S. Episcop al Romanului; dar toate au rămas fără efectul dorit, de a-l convinge să părăsească calea pe care a apucat. E de regretat, zice P. S. Sa, că sunt unele persoane, care n'au voit să îmbrace rasa, fiindcă li s'a părut grea; dar au știut să profite de bunătatea ierarhilor, iar când li s'au părut că vre unul din ierarhi îi privesc mai rece, au început să-i critice. P. S. Sa vede cu mâhnire, că în afară de Sf. Sinod, se discută de persoană nechemate,

chestiunile pendinte în Sf. Sinod. Apoi P. S. Sa mai zice, că spărtura în ograda canoanelor bisericești s'a făcut atunci când s'a votat legea din 1893, căci de atunci s'au introdus defensorii eclesiastici și alte dispozițiuni, care nu sunt canonice.

Că dacă acum s'a înființat Consistoriul Superior Bisericesc, ca să cheme și pe preoți să lucreze cu PP. SS. Chiriarhi, aceasta nu poate să fie un lucru dăunător bisericii; căci ce bucurie am fi avut chiar noi când eram preoți, dacă am fi fost chemați mai de cu vreme și puși la lucru. P. S. Sa conchide că este de părere a se amâna chestia până după sărbători și a se face P. S. Episcop de Roman și a treia chemare la 11 Ianuarie 1910, pentru a i se lăsa timp destul de gândire și pentruca să se vadă câtă răbdare are Sf. Sinod și cât de îngăduitor a fost cu P. S. Episcopul Romanului.

P. S. Episcop al Argeșului zice, că față de actul citit în ședința de azi de către P. S. Episcop al Romanului, P. S. Sa este de părere și propune Sf. Sinod ca să-l suspende din toate serviciile Arhieresti punându-se o locotenență, care să administreze Eparhia până când se va supune Sf. Sinod.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei zice, că P. S. Episcop de Roman persistă a rămâne pe calea greșită pe care din nenorocire a apucat și de aceea propunerea P. S. Episcop de Argeș o găsește întemeiată.

Mai departe *I. P. S. Mitropolit* spune, că în ședința de azi a avut o clipă de bucurie, văzând că P. S. Episcop de Roman a venit la ședință, cu alte cuvinte, s'a reîntors în mijlocul fraților pe care fără un motiv i a părăsit, dar se vede că P. S. Sale îi lipsește duhul păcei, îi lipsește iubirea de pace în biserică pentru folosul poporului.

Când l-am văzut adineauri intrând aci, în incinta Sf. Sinod, drept vă spun, bucuria m'a împins, cam fără voia mea, știind că nu i-am făcut nici o nemulțumire—a zis *I. P. S. Mitropolit al Moldovei*—așa că apropiindu-mă de P. S. Sa cu toată cuviința, l-am întrebat: De ce atâta turburare a produs în Sf. Sinod și în lumea noastră creștină, care așteaptă dela noi pildă de pace, iar nu de răzvrătire! *I. P. S.* Sa i-a amintit de ziua de 24 Mai, când

la Mitropolia din Iași au slujit cu toții—cu P. S. Episcop de Huși, cu ocazia hirotoniei Arhiereului Nicodem, s'au împărtășit toți împreună și P. S. Sa ca Episcop a pomenit la Sfânta liturghie pe I. P. S. Mitropolit, deși trecuse două luni dela promulgarea legii. La toate acestea P. S. Episcop a răspuns: că va ceti o hârtie. A cetit hârtia. Ați auzit-o. Ceea ce a făcut la 12 Octombrie și 14 Decembrie a repetat și azi. Iată duh de pace! Cel puțin nici ca la un creștin de rând, ne cum ca la un Episcop al bisericii blândului Hristos.

P. S. Episcop al Hușilor declară, că se unește cu propunerea P. S. Episcop al Argeșului, pentrucă, cazul în loc să se liniștească, mai mult se agravează. Astăzi când am văzut că P. S. Episcop al Romanului vine în Sf. Sinod, credeam că s'a convins și s'a supus Sf. Sinod, revenind la sentimente mai bune. Dar din actul prezentat astăzi vedem că P. S. Sa nu voește să înțeleagă, că ceea ce face este în contra bunei ordini ce trebuie să domnească mai ales în Biserică. P. S. Sa zice, că eră de părere să fie suspendat imediat și să se numească o locotenentă până când va fi judecat; dacă însă Sf. Sinod voește să se amâne rezolvirea după Sfintele sărbători, declară că n'are nimic de zis.

P. S. Sa zice, că prin această turburare, pe care a făcut-o P. S. Episcop al Romanului, se turbură liniștea generală și conștiința bunilor creștini. Din cauză că alții lucrează prin P. S. Sa, nu trebuie să lăsăm a continua această stare de lucruri. Noi am lucrat legal, canonic și creștinește. Noi dorim pacea Bisericii, dar dacă P. S. Sa nu voește, suntem datori să luăm măsuri energice,

P. S. Arhiereu Callist Botoșăneanu declară că se unește și P. S. Sa la propunerea P. S. Episcop al Argeșului.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte, zice, că în ședința de ieri și de azi, P.P. S.S. Delegați pentru a chema pe P. S. Episcop al Romanului la Sf. Sinod ne-au făcut revelațiuni cari sunt de natură a da chestiunii adevăratul ei caracter. Departe de mine, zice I. P. S. Sa, de a bănuî un moment buna credință a P. S. Episcop al Romanului. P. S. Sa a lucrat împins de râvnă, de dragoste pentru biserică, din datoria jurământului ce a făcut, și a-

ceasta-i face cinste, fiind de bună credință, însă nu tot așa sunt aceia cari s'au folosit de buna credință a P. S. Sale, ca să-și arate răzbunarea lor pentru situațiuni pierdute în sânul bisericii, situațiuni pe care le-au folosit fără a trage la jug la nevoile Bisericii sau fără a îmbrăca această rasă, ca să vadă cât se simt de strâmtorați în culetele ei, măcar că e largă. Că este în adevăr un pretext ceeace se zice, că se răstoarnă Biserica de pe temelia ei. Dela 1893 s'au făcut precedentele și cea mai mare greșală, care s'a făcut atunci de a se atinge drepturile Episcopatului a fost că s'a pus condițiunea, ca Protoiereii să nu fie numiți numai de Kiriarhi, ci și de Minister, că Sf. Evanghelie zice: «Nimenea nu poate sluji la doi domni, că sau pe unul va iubi sau de altul se va lepăda». Ceeace se invoacă astăzi este în adevăr un pretext; să primim în deosebi art. 21 din lege care zice: «că Consistoriul Superior Bisericesc, în urma intervenirei Ministerului Cultelor se va pronunța și în chestiile de administrație eparhială și hotărârile sale vor deveni executorii după ce vor fi ratificate de Sf. Sinod, dacă sunt de natură curat spirituală, sau a aprobării Consiliului de Miniștrii, dacă sunt de orice altă natură». Dreptul de a veni Ministrul cu propuneri a fost și în legea și în regulamentul Sf. Sinod dela 1872. Ministrul, după legea Cassii Bisericii, n'are dreptul de a da în judecată pe preoți? S'a privit aceasta ca o știrbire a drepturilor Episcopatului? Acum se aduce la cunoștința Consistoriului Superior Bisericesc, unde suntem și noi cu toții. De ce să fim așa de geloși, când e vorba de drepturile noastre Kiriarhale? Nu trebuie să ne apărăm numai drepturile noastre ci pe ale tuturor. Ministrul nu face decât să aducă la cunoștința Consistoriului Superior Bisericesc neregulile care eventual s'ar produce și avizul Consistoriului se ratifică de Sf. Sinod. Prin urmare principiul aprobării în ultima instanță de către Sf. Sinod este menținut și în cazul de față.

În ceeace privește chestiunile de ordin material, experiența ne-a dovedit că se pot întâmpla neregularități; și în legea clerului se prevede, că Ministrul are dreptul de a pedepsi pe parohii cari se fac vinovați de neregularități materiale. Acelaș principiu este și în legea cea nouă cu

deosebire că trebuie să ia și avizul Consistoriului Superior Bisericesc și să aibă aprobarea consiliului de miniștrii. Să nu mi se bănuiască buna credință, după cum eu nu am bănuțit buna credință a P. S. Episcop al Romanului.

Statul a luat administrația averii materiale a bisericii, deși canoanele zic că episcopii să administreze și bunurile materiale. De ce aceia, cari găsesc astăzi un pretext de a se face apărători ai canoanelor, nu s'au sculat mai demult să apere drepturile bisericii și canoanele? Dar ar fi serioși dacă ar ridică obiecțiuni în asemenea chestiuni? Noi nu ne preocupăm de chestiunile materiale, statul este în dreptul său deplin să facă regulă în aceste lucruri. E un pretext din partea aceloră, care se pretind că s'au atins canoanele. Și de oarece Sf. Sinod a considerat la 12 Oct. 1909 ca neavenit memoriul P. S. Episcop al Romanului și de oarece în ședința dela 19 Oct. a închis incidentul și a infirmat ca neîntemeiată anatema P. S. Sa este evident că P. S. Sa era dator să se supune legii și Sf. Sinod; cu mâhnire vedem însă că nu voește să se supună și dacă astăzi a venit în Sf. Sinod, n'a venit să se supună, ci ca să-și reînnoiască atitudinea de nesupunere în care perzistă dela 12 Oct.; cu toate că știe că Sf. Sinod nu recunoaște ca întemeiate motivele invocate de P. S. Sa și consideră de cea mai gravă abatere răsvrătirea P. S. Sa în contra autorității Sf. Sinod, cărui-i este dator să se supună, iar nu să dea pildă urâtă de răsvrătire.

P. S. Sa știe, că după canonul 10 Apostolic, Episcopul de Episcopi se judecă și nu este admisibil ca un Episcop să afurisească un sinod întreg, lucru pe care Sf. Părinți nici nu l-au putut măcar bănuț ca s'ar putea întâmpla, și de aceia nici nu au prevăzut în canoane cazul acesta. Dar să ne uităm în biserica greacă. Acolo e prevăzut cum se poate pronunța afurisania. În cartea de drept canonic făcută de Apostol Christodul, fost profesor de dreptul canonic la Halki și acum Episcop, găsim că un Arhieru nu poate roști afurisania nici asupra unui laic fără voia Regelui.

Asemenea în biserica rusă, e legiuit cu deamănuntul în ce împrejurări se poate pronunța anatema și afurisania. Anatema e depărtarea definitivă dela biserică; iar afuri-

sania e escluderea provizorie. Nici anatema, nici afurisania nu o poate pronunța—în special anatema—de cât după ce va slătui de trei ori prin Protodiaconul său și Duhovnicul său să vie la calea cea dreaptă, și numai după aprobarea în scris a Sinodului poate să dea anatema. Aceasta e conform cu canonul 10 Apostolesc.

Deci sancțiunea P. S. Episcop al Romanului, la actele ce produce e neîntemeiată. P. S. Sa a aruncat anatema, asupra cui a aruncat-o se știe; și cine judecă asupra unui asemenea caz iarăși se știe,—că Judecătorul nu poate să fie decât Sf. Sinod. Din canoane asemenea se știe când se pcate da această pedeapsă. Sf. Sinod s'a pronunțat asupra anatemei aruncată de P. S. Sa prin votul ce a dat chiar în ședința din 12 Oct. 1909 și în ședința dela 19 Decembrie când s'a hotărât să se dea și un comunicat cu privire la acest caz. Tot în ședința din 19 Decembrie s'a desaprobat și actele P. S. Sale. Așa dar Sf. Sinod s'a rostit că este neîntemeiată și necanonică sancțiunea dată de P. S. Episcop al Romanului—actelor sale. Acum situațiunea P. S. Sale este cu totul anormală, în afară de canoane, în afară de legile țării.

I. P. S. Sa declară, că n'a avut nici de cum intențiunea de a aduce în discuțiune aici legea, ci de a arătă că ceea ce se face de către P. S. Episcop al Romanului sunt pretexte din partea acelora, care zic că legea e necanonică, din cauză că vor să-și răzbune pentru situațiuni pierdute.

Noi nu ne ocupăm acum de acele persoane, ne vom ocupă la vreme. Acum ne ocupăm de P. S. Episcop al Romanului care nesocotește autoritatea Sf. Sinod, care e cea mai înaltă instituțiune bisericească recunoscută de legile Țării. S'a propus suspendarea P. S. Sale din toate serviciile arhieresti, la propunere au aderat mai mulți PP. SS. Membri, totuși I. P. S. Sa crede, că ar fi bine să se lase încă timp de gândire P. S. Sale până după Sf. sărbători, pentru a nu se produce turburare în sufletele credincioșilor și pentruca să vază că ceea ce face nu este bine, nu este în interesul păcei și al dragostei, care trebuie să ne însuflețească pe toți. Dacă însă nu va încetă de a merge pe calea răzvrătirei și nu se va supune Sf. Sinod,

atunci trebuie a se lua măsuri energice. De o cam dată acum avându-se în vedere moțiunea aprobată în ședința de ieri, să i se pue în vedere: că nu poate să dea sancțiuni pe care nici canoanele, nici mintea sănătoasă nu le primește; că trebuie să înceteze de a nu pomeni la sfințele slujbe pe Mitropolitul său.

I. P. S. Sa roagă pe Sf. Sinod să chibzuiască asupra hotărârei ce urmează a se lua cu privire la atitudinea P. S. Episcop al Romanului, de oarece sesiunea Sf. Sinod se proroagă și va reîncepe la 11 Ianuarie 1910 când și Corpurile legiuitoare își reîncep ședințele.

P. S. Episcop al Argeșului declară, că renunță la propunerea P. S. Sale și că se unește cu propunerea I. P. S. Președinte ca să fie chemat la ordine P. S. Episcop al Romanului și să i se arate răul pe care-l face în Biserică nepomenind pe Mitropolitul său.

Spune că și P. S. Sa a avut o atitudine rezervată în ce privește legea, mai ales în privința art. 21 pentru că, crede că se jignește demnitatea Kiriarhilor, dar s'a convins, că de oarece canoanele prevăd când Episcopul poate fi dat în judecată, nu poate fi vorba în acest articol decât de administrația bisericească, iar nici de cum de a se jigni în ceva demnitatea Kiriarhilor. De alt-minteri s'a zis și în moțiunea care s'a votat ieri, că dacă se va observa oarecare nedumeriri în practică se va aduce îndreptarea cuvenită. Conchide, că ține să se constate și cu această ocaziune, că legea nu atinge drepturile și demnitatea Kiriarhilor.

Domnul Ministru mulțumește cu adâncă recunoștință I. P. S. Președinte și P. S. Episcop al Argeșului pentru că din cuvântările P.P. S.S. Lor se vede că din ce în ce ese la iveală și părțile bune și părțile rele ale legii. Că năzuințele D-sale au fost de a apropiă Biserica de popor și n'a avut intențiuni ascunse. Că de nenumărate ori a repetat și o repetă până va închide ochii, că Biserica are un rol capital în viața poporului. Pentru aceasta și-a dat toată osteneala de a redă Bisericii rolul pe care trebuie să-l aibă în popor. Un vrăjmaș al Bisericii nu lucrează așa. Cu mâhnire vede, că acum bisericile se golesc de credincioși, când știe că altădată țăranul nu pune nimic în gură până nu

se duceà la Biserică. Dacă ar fi fost vrăjmaș, s'ar fi bucurat, că scapă lumea de prejudiciile bisericesti. Că D-sale îi plac discuțiunile largi, pentrucă se consideră, că nu are Duh Sfânt și-i pare bine că au început a se risipi îndoelile, care s'au manifestat în privința legii. Că legea nu a atacat întru nimic atribuțiunile Sf. Sinod și Consistoriului Superior Bisericesc s'au dat mai mult chestiuni, cari mai nainte nici nu veneau la Sf. Sinod, iar acum vin prin mijlocul Consistoriului, cum este de pildă: chestiunea programelor, numirea de inspectori, regulamentele de disciplină etc. D-sa dă lămuriri în privința art. 21 și zice, că în acest articol se vorbește de dreptul Ministrului de a propune în discuțiunea Consistoriului Superior Bisericesc oarecari lucruri, care trebuesc aprobate de Sf. Sinod, iar pentru acelea care nu trec prin Sf. Sinod, nici altădată nu treceau; și prin urmare Ministrul și-a restrâns dreptul său. Mai înainte când se făcea vinovat un paroh de rea administrație materială, se trimeteà la parchet, iar acum se cere și avizul Consistoriului Superior Bisericesc. Că denunțați la Senat a citat două cazuri cu ocazia numirei unor preoți, în care ministrul a fost în conflict cu Episcopul. Care e chipul de a eși din încurcătura asta? Până acum nu erà nici unul. D-sa nu puteà să numească un paroh. Dacă ar fi adus astfel de lucruri la Sf. Sinod, le-ar fi dat o importanță prea mare. Acum în asemenea chestiuni arbitru e Consistoriul Superior Bisericesc; el își dă părerea, dar dacă părerea lui depășește în drepturile Kiriarhului, atunci Sf. Sinod zice: Acesta este dreptul Kiriarhului. Așa dar până ce nu se va vedeà ce este rău sau îndoios, nu putem să modificăm legea. Numai astfel se va ajunge a se vedeà, că legea a fost făcută cu bună credință, și la timp se va puteà modifica, când se va vedeà ce neajunsuri are, dupre cum s'a modificat și legea învățământului secundar și superior.

P. S. Episcop al Dunării-de-Jos mulțumește cu recunoștință I. P. S. Președinte, pentru cele ce a adus la cunoștința Sf. Sinod și pentru lămuririle ce a dat în privința unor părți din lege, care s'ar fi părut dubioase. Mulțumește asemenea și D-lui Ministru, pentrucă în cuvântarea D-sale binevoitoare a arătat, că legea este făcută spre

binele bisericii. Că P.P. S.S. Kiriarihi n'au de ce să se teamă întru cât legea nu le știrbește drepturile canonice și nu se poate teme de cât atunci când cineva ar lipsi dela datorie și dreptate, și nu i-ar plăcea lumina și corectitudinea.

P. S. Sa declară că împărtășește propunerea făcută și a se lăsa încă timp P. S. Episcop al Romanului de a se mai gândi până după Sf. Sărbători, asupra atitudinii P. S. Sale.

Ședința se suspendă pentru 10 minute.

La redeschidere P. S. Episcop al Dunării-de-Jos, ca secretar al biroului citește avertismentul formulat, care se va comunica P. S. Episcop al Romanului D.D. Gerasimu și care punându-se la vot se primește în unanimitate.

Iată textul avertismentului:

Sf. Sinod în ședința sa din 22 Decembrie 1909, față de actele P. S. Episcop al Romanului D. D. Gerasimu, prin care se răsvrătește în contra Sf. Sinod, atacând legea sinodală, votată de Corpurile legitime și sancționată de Capul Statului;

Față de atitudinea P. S. Sale de a rămâne în răzvrătire, persistând în actele sale necumpănite și nejustificate;

Având în vedere, că Sf. Sinod a procedat cu cea mai mare îngăduință și blândețe față de P. S. Sa pentru a-l face să revie la supunere către Sf. Sinod, spre a se redă bisericii liniștea și pacea atât de trebuincioasă pentru buna sa dezvoltare;

Având în vedere și officia cu No. 1947 citită de P. S. Sa în ședința dela 22 Decembrie;

Cu mâhnire văzând, că toate încercările făcute de a-l readuce pe P. S. Sa în Sf. Sinod au rămas zadarnice, căci P. S. Sa stăruiește în răzvrătirea și calea rătăcită pe care a apucat.

Sfântul Sinod.

Prin votul său dat în ședința din 12 și 19 Octombrie și în cea dela 21 Decembrie, neaprobând actele P. S. Episcop de Roman în cestiunea legii Sinodale; P. S. Sa urmă să se supună votului Sf. Sinod și să ia parte la aplicarea legii, apărându-și părerile sale în sânul acestui

Sfânt Corp Bisericesc, mai ales că nu se respinge cu totul o eventuală modificare a legii la timp.

Tot de odată Sf. Sinod infirmând sancțiunea prin anathema pronunțată de P. S. Episcop al Romanului în actele sale ce a publicat, întru cât ea este și contra canoanelor și contra uzurilor stabilite în alte Biserici Omodoxe și chiar însăși a dreptei judecăți, P. S. Sa neputând aplică singur asemenea sancțiuni.

Pe de o parte reprobă purtarea răzvrătită a P. S. Episcop al Romanului față de Sf. Sinod, ca contrară canonului 34 Apostolic; iar pe de altă parte invită pe P. S. Sa Episcopul de Roman D.D. Gerasimu a se conforma canonului 14 al Sinodului I—II din Constantinopol și a pomeni pe Kiriarhul său la sfintele slujbe, întru cât Sf. Sinod nu vede un motiv întemeiat pentru pretinsa P. S. Sale desbinare de Kiriarhul său și de cei-l-alți Kiriarhi ai sfintei noastre Biserici.

Făcând cunoscut P. S. Voastre aceasta, Sf. Sinod nu încetează de a nădăjdui, că Vă veți supune autorității Sf. Sinod; căci în caz contrar Sf. Sinod va ști să-și facă datoria față de P. S. Voastră, dacă și această ultimă încercare nu va avea rezultatul dorit.

I. S. S. Mitropolit Primat, președinte, mulțumește PP. SS. Membri ai Sf. Sinod pentru că și acum ca în totdeauna au fost povățuiți de duhul dragostei și al păcei și le urează sărbători fericite.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos mulțumește I. P. S. Președinte pentru spiritul pacinic și pentru înțelepciunea cu care a condus desbaterile Sf. Sinod și în această sesiune și-i urează a petrece și I. P. S. Sa Sf. sărbători deplin sănătos întru mulți ani pe scaunul de Mitropolit Primat, înconjurat de dragostea tuturor PP. SS. Membri ai Sf. Sinod.

Ședința se ridică la ora 12 și se decide ședința viitoare pentru Luni 11 Ianuarie 1910 ora 9 dimineața.

Președinte *Athanasie Mitropolit Primat.*

Secretar *Nifon al Dunărei-de-Jos.*

Ședința din 11 Ianuarie 1910.

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat. Prezenți 14 PP. SS. Membri, unu în concediu. Este de față și D-nul Ministru al Cultelor și Instrucțiunii.

P. S. Episcop al Romanului roagă a i se acordă cuvântul. I se acordă după comunicări.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos, secretar citește sumarul ședinței precedente și punându-se la vot se aprobă.

P. S. Arhiepiscop Callist Botoșeneanu secretar, citește următoarele comunicări:

Adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei cu care se înaintează petiția preotului D. Mușăteanu, din comuna Brăniștari, jud. Vlașca, prin care se plânge că preoții nu pot să cumpere măcar un loc de casă din pământurile rurale, pentru ei și copiii lor și roagă a se decide cele ce se va crede de cuviință. În urma declarațiunii făcută de D-nul Ministru al Cultelor că a luat înțelegere cu D-nul Ministru al Domeniilor de a se satisface această cerere a preoților, Sf. Sinod trece la ordinea zilei.

Idem a Sf. Mitropolii a Moldovei cu care înaintează dosarul cu actele privitoare la cererea de tundere în monahism a fratelui Gh. I. Ciubotariu din Sf. Mănăstire Neamțu, care a fost călugărit în caz de boală, dându-i-se numele Daniil. Se ia act și se recunoaște călugărirea numitului frate, săvârșită în caz de boală.

Idem a Sf. Episcopii a Argeșului prin care comunică, că s'a aprobat, prin Decret Regal, ca parohia Valea Ungureni din județul Argeș să fie trecută în județul Olt, alipindu-i-se satele Cojgărei cu biserica filială Cuvioasa Paraschiva, Ciorâca, Crudelești și Gherăsești.

Se ia act spre știință.

Se comunică răspunsul pe care I. P. S. Mitropolit Primat Președinte l-a făcut spre a se trimite, potrivit însărcinării dată de Sf. Sinod, I. P. S. Arhiepiscop al Carlovitzului, Mitropolit și Patriarh Sârb D. D. Luchian, la scrisoarea I. P. S. Sale, prin care face cunoscut despre alegerea și confirmarea I. P. S. Sale în demnitatea de Arhiepiscop al Carlovitzului, Mitropolit și Patriarh Sârb. Se

decide a se citi în întregime. Citindu-se în întregime s'a luat act.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte comunică, că P. S. Arhiereu Nicodem Bacaoanul neputând să vină la ședința de astăzi roagă a i se acordă congediu pentru astăzi. Se acordă congediul cerut.

P. S. Episcop al Romanului luând cuvântul zice, că a venit în Sf. Sinod ca să-și facă o sfântă datorie, relativ la avertismentul ce i s'a trimis de Sf. Sinod, și face o întâmpinare pe care o citește și prin care arată, că învinuirile ce i se fac: că s'a răsvrătit în contra Sf. Sinod, nesupunându-se lui, că atacă legea sinodală și că a săvârșit acte necumpănite și nejustificate, le respinge ca nedrepte și nefondate. Mai adaugă apoi, că prin actele ce a dat Sfântului Sinod la 12 Octombrie și 14 Decembrie 1909 n'a avut în vedere persoana P. S. Sale, nici vre-o chestiune de amor propriu, ci a avut în vedere principiile sfinte și înalte ale Bisericii Ortodoxe. P. S. Sa nu se crede că a ajuns la o înaltă perfecțiune stoiciană, pentru că știe că e slab și are nădejde în rugăciunile fraților în Hristos și așa cu mila lui Dumnezeu merge înainte. Declară că P. S. Sa ține foarte mult la pacea Sf. noastre Biserici și a Țării noastre, pe care o dorește din adâncul sufletului. Arată că pe când se află elev în clasa V a liceului din Craiova l-au pus amândoi Directorii liceului, adică și al liceului și al internatului, pedagog și fiindcă eră fără experiență a făcut greșeli din cauză că eră prea autoritar cu elevii, care au început să-și arate nemulțumirea lor, să-i se împotrivescă. Văzându-i nemulțumiți i-a întrebat, care e pricina nemulțumirii lor. Ei i-au răspuns: Vina ești D-ta, pentru că nu te porți bine cu noi. De atunci s'a îndreptat și a fost iubit și respectat de elevi. Această lecțiune i-a servit și mai pe urmă când a ajuns profesor și director de seminar și chiar astăzi îi prinde bine. Zice că această întâmplare din viața P. S. Sale a spus-o nu pentru ca să facă cuiva lecțiuni; că P. S. Sa își cunoaște puterile și știe că ceilalți PP. SS. Membri ai Sf. Sinod sunt mai puternici decât P. S. Sa și cu știința și cu experiența și de aceea îi roagă ca și în împrejura-rea de față să fie tot așa de prudenți, duple cum au fost și în trecut și să judece obiectiv și cu înțelepciune.

Declară că n'a luat cuvântul asupra sumarului, pentru rezerve canonice, care-l privesc pe P. S. Sa. Că nu s'a condus în actele ce a făcut de nimeni, decât numai de capul P. S. Sale, și mulțumeste mult milostivului Dumnezeu, că până acum se conduce singur. Că dacă vine cineva la P. S. Sa în casă, nu poate să-l dea afară, primește pe cine este de primit și stă de vorbă cu dânsul, duple cum crede că face fiecare din PP. SS. Membri. Acestea, zice P. S. Sa că s'a crezut dator să le spună, pentrucă s'a zis, că n'are știință și voință de ceia ce face, cu toate că s'a putut vedeà din actele sale, și din cele ce a susținut în Senat, că are știință și voință din mila lui Dumnezeu. Ca om, zice că, poate să ceară și sfatul cuiva, căci românul zice: De toți să ascuți, dar să faci cum crezi că e mai bine. În privința legii Sinodale, zice că aproape toți recunosc, că trebuie a se modifica și dacă este astfel, atunci nu rămâne decât chestia de procedură, dacă nu este vorba de jignirea amorului propriu al cuiva.

P. S. Sa crede, că trebuie a se gândi creștinește și zice, că întru cât îl privește pe P. S. Sa, declară că nu s'a gândit să înfrângă voia Guvernului sau a Corpurilor Legiuitoare, sau a Sf. Sinod, sau a Capului Statului. Trebuie să fie cineva cu mintea de jelit, ca să ceară aceasta. Cum pot eu, zice P. S. Sa, să am pretențiunea aceasta? Pretenția mea este că, ca creștini suntem datori să judecăm creștinește, nu lumește. E aici vorba de pofta lui Gerasimu, Episcopul Romanului, sau de adevărul lui Hristos, întrupat pentru mântuirea noastră? Să respectăm adevărul, călcând chiar peste amorul nostru propriu. Suntem datori să recunoaștem adevărul și să nu ne uităm la amorul propriu. Dacă suntem creștini adevărați, cu frica lui Dumnezeu și cu smerenie, să recunoaștem că trebuie a se modifica legea.

Dar cum s'ar putea face? Dacă suntem însuflețiți din adâncul inimei, ca să se păstreze Biserica pe bazele ei canonice și dogmatice trebuie a se proceda astfel ca să se împace toate; să procedăm cu răbdare, cu pace, cu prudență și cu înțelepciune. Să se vadă dacă Gerasimu Episcopul Romanului are dreptate sau nu; dacă însă nu voiți așa, ci voiți să se facă cu turburare, cu război, rog:

pe Dumnezeu să nu puteți să dați cât voi putea eu să rabd; dar mă voi apăra și eu, se'nțelege, cum voi putea. Nu fac amenințări. Acestea am avut de zis.

După acestea P. S. Sa depune la biurou întâmpinarea pe care a citit-o și voește să plece din sala de ședințe. Mai mulți PP. SS. Membri stăruiesc ca P. S. Sa să stea pentru a se putea ajunge la o bună înțelegere pentru a se readuce pacea în Biserică.

D-nul Ministru zice, că P. S. Episcop al Romanului este dator să stea în ședință, pentruca să se termine odată această chestiune, care turbură Țara și Biserica de trei luni de zile; căci dacă nu voește să stea, însemnează că-i este frică de răspunsurile care trebuie să-i se dea.

P. S. Episcop al Romanului declară că stă în ședință, dar să se considere ca și cum n'ar fi.

I. P. S. Mitropolit Primat, Președinte zice, că cea dintâi datorie este de a se aduce la cunoștința P. S. Episcop al Romanului încă odată, moțiunea votată de Sf. Sinod în ședința din 21 Decembrie.

P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos, Secretar, citește moțiunea.

I. P. S. Mitropolit Primat Președinte întreabă pe P. S. Episcop al Romanului, ce are de zis la această moțiune? *I. P. S. Sa* zice, că aceasta este un act votat de Sf. Sinod, la care trebuie să se supună P. S. Sa. În acest act se constată că: Biserica noastră Autocefală Ortodoxă Română rămâne pe temelia ei canonică, condusă de Episcopi ca următori ai Sf. Apostoli, duple cum noi toți mărturisim în Simbolul credinței, că credem: Și într'una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică.

Al doilea, că Sf. Sinod a considerat ca neavenite actele P. S. Episcop al Romanului și a infirmat sancțiunea dată de P. S. Sa. Și odată ce Sf. Sinod n'a primit sancțiunea dată de P. S. Sa, în conformitate cu canonul 15 pe care-l citează P. S. Sa și pe care Pravila Mare, tipărită la Târgoviște, interpretându-l zice: că de judecata Sf. Sinod atârână ca o asemenea măsură să aibă valoare; P. S. Sa ca Episcop și membru al Sf. Sinod, este dator să se supună autorității Sf. Sinod.

I. P. S. Sa zice, că Sf. Sinod nu face nici un fel de

presiune asupra conștiinței P. S. Episcop al Romanului. P. S. Sa poate să lucreze pe căi legale pentru modificarea legii, dar nu în Sf. Sinod, pentru că nu de Sf. Sinod s'a făcut legea, ci acolo unde s'a făcut, adică în Corpurile Legiuitoare. Că Sf. Sinod a declarat, că până când legile se fac de oameni, nu sunt perfecte, căci nimeni din oameni nu este perfect. Că văzându-se lipsurile legii, noi vom fi cei dintâi, care să cerem modificarea ei. Ce mai voiți P. S. Stăpâne mai mult decât această declarațiune? Pentru că nu urmăm din amor propriu, ci pentru pacea Bisericii și în vederea dragostei, care trebuie să domnească între noi.

Iată motivul actului ce vi s'a citit. Că P. S. Sa, ca Episcop și membru al Sf. Sinod datorește respect și supunere Sf. Sinod și I. P. S. Sa îl roagă, cu toată dragostea, a nu persista în atitudinea în care s'a pus dela 12 Octombrie până acum, ci să rămână în Sf. Sinod, pentru că să lucrăm cu toții aici, în folosul Sf. noastre Biserici și a poporului creștin, încredințat păstoriei noastre duhovnicești. Noi aici trebuie să ne ocupăm de afacerile mai însemnate ale Bisericii. Toți dorim pacea, faceți cât atârnă de P. S. Voastre să fie pace, ca să lucrăm în unire și în perfectă armonie, pentru binele Sfintei noastre Biserici.

Domnul Ministru, zice că în afacerea aceasta foarte regretabilă merge din surprindere în surprindere. Că a crezut că poate a fost o eroare, din o parte sau din alta, dar acum s'a convins că eroarea nu poate să fie decât din partea P. S. Episcop al Romanului. Că P. S. Sa e intransigent față și de Sf. Sinod și de Stat. Că D-sa l-a ascultat astăzi cu cea mai mare atențiune pe P. S. Episcop al Romanului și din cele ce a spus P. S. Sa, se vede că are un gând oarecare, dar acel gând i se pare chiar P. S. Sale așa de extrem în cât n'are curajul să-l spună pe față. Că a vorbit o jumătate de oră fără ca să spună ce trebuie a se face pentru că pacea să fie restabilită, că de trei patru luni D-sa n'a putut nici până acum să vadă ce cere P. S. Sa, pentru că atunci când este întrebat ce vrea, nu spune.—Dar se vede că cere să venim acum cu modificarea legii—.S'a spus că lucrările Consistoriului Superior Bisericesc au caracterul curat consultativ, acelea care trebuie a fi ratificate de Sf. Sinod, dar se vede că

P. S. Sa voește să fie tot așa și în celelalte lucrări, care nu trebuesc a fi aprobate de Sf. Sinod.

Dacă aceasta voește atunci cere ca să fie băgat sinodul în daraveri materiale, care nu sunt de competența sa. Voește P. S. Sa să se ocupe Sf. Sinod de hrana semina-riștilor și de alte chestii de asemenea natură? În art. 14 din lege se spune lămurit, că sinodul rămâne tot așa cum a fost și după legea din 1872, nu s'a schimbat o virgulă.—P. S. Sa zice că legea nu-l satisface și să declarăm, că o vom modifica acum.—Dar aceasta ar însemna că pretinde ca înaintea unui om să capituleze toate autoritățile constitu-ite ale Statului și Corpurile Legiuitoare și Sinodul și Gu-vernul. Dar noi nu vedem că se ating canoanele. Aceasta a spus-o Sinodul, aceasta a spus-o și guvernul de atâtea ori. Vrea P. S. Sa să venim azi la Senat să cerem mo-dificarea legii. Îl roagă să spună aici verbal ce vrea P. S. Sa? P. S. Sa vedeți, zice D-nul Ministru, că nu voește să declare ce vrea. Intreabă dacă este conformă cu spiritul de pace și concordie atitudinea P. S. Sale? Că aici nu e vorba de amor propriu, că dacă ar fi fost dorința de pace pe care a zis că o dorește s'ar fi putut face pace chiar dela 12 Octombrie; că ceia ce a făcut P. S. Episcop al Romanului nu s'a întâmplat nici odată, dacă nu în toată Biserica creștină, cel puțin în Biserica Română nu s'a în-tâmplat. Că Sf. Sinod a fost foarte îngăduitor cu P. S. Sa, căci altfel avea și autoritatea și puterea și dreptul ca să ia măsuri în contra P. S. Sale. Că P. S. Sa a făcut apel la rugăciunile celorlalți Ierarhi. P. S. Sa care e dator, după canoane, să pomenească la slujbele bisericesti pe Mitro-politul său nu o face, cum dar cere ca alții să se roage pentru P. S. Sa? Oare nu e drept ca și singur să facă aceia ce cere altora să facă, mai ales când este și dator să o facă? P. S. Sa a insistat în cuvântarea sa ca să arate că ceia ce face, face după capul P. S. Sale. Pe noi nu ne privește aceasta acum. Chiar dacă a avut sfătuitori ca să-l bage în impasul acesta, ei știu că nu răspund ei, ci P. S. Sa. Când se va dovedi că au fost alții, cari au lucrat în afacerea aceasta, ne vom răfui noi cu dânșii cum vom crede că se cuvine. Aici e vorba de pacea Bisericii. Că Sf. Sinod și-a călcat pe propria sa demnitate, căci altfel

ar fi putut să-l cheme chiar din prima zi la datorie și supunere. Cine vrea războiu? Că a auzit ce ar vrea să facă. D-sa declară că are mijlocul să scoată sinodul din cauză și va avea de a face cu D-sa și dintre amândoi îl asigură că D-sa e mai tare.

Personal nu-l atacă nimeni, dar nu poate fi permis ca o persoană să împedice tot organismul Bisericii. Că nici în biserică nu e nici un canon care să-i permită P. S. Sale de a lovi pe superiorii săi și a turbura pacea Bisericii. P. S. Sa vede, că de o parte e P. S. Sa și de altă parte e un întreg Sinod unanim, o întreagă țară unanimă, toți oamenii politici sunt unanimi, că P. S. Sa nu are dreptate. Unde dar trebuie să fie eroarea? E admisibil, că toți se înșală, numai P. S. Sa singur are dreptate? Chiar dacă ar crede așa că are singur dreptate ar trebui să-și zică: Să mă supun, că va veni timpul când să se vadă dreptatea mea. Că în vremea lui Hristos era robia, legile acelea groaznice de raporturi între oameni, a venit Hristos și a răsturnat tot edificiul de minciuni pe care societatea veche era sprijinită, dar pentru asta au trebuit 300 de ani și Hristos era Dumnezeu, iar P. S. Sa nu e Dumnezeu. vă întreb care e eșirea? Să capitulăm și Sinod și Corpurile Legiuitoare, și guvern și Rege, aceasta voiți? Aceasta nu se poate; nu trebuie. Dacă e nevoie de capitulare P. S. Voastre trebuie să o faceți, dar nu e nevoie de capitulare, căci nu e nimic întemeiat în temerile P. S. Voastre. Ce vă spune declarația Sf. Sinod? Spune că canoanele nu sunt atinse. Dacă cereți ca toate chestiunile, adică și acelea care nu sunt de competența Sinodului să fie supuse aprobării sinodului n'aveți dreptate. Că s'a declarat de Sinod că legea nu e perfectă, dar să se lase timp ca să se vadă ce e rău. Ca să trecem noi prin furcile caudine de plăcerea P. S. Voastre aceasta nu o facem. D-sa îl roagă pe P. S. Sa să vadă că nu e bine ceiace face și să facă ca pacea să se restabilească în Biserică. Nu e nevoie de războiu. S'a recurs la toate mijloacele de împăcare. Când mijloacele de împăcare se vor isprăvi, vom recurge și la altele pentru că de partea noastră este și dreptatea și puterea.

P. S. Episcop al Dunării-de-Jos zice, că P. S. Sa e

bolnav și ar fi putut să-și ceară concediu, dar s'a gândit ca nu cumva absența P. S. Sale să se comenteze altfel. Adevărul e, că în Biserica noastră dela o vreme se ivesc lucruri cari turbură pacea; parc'ar fi o mână vrăjmașă care le mânuește. P. S. Sa roagă pe Dumnezeu să dea Bisericii pacea și liniștea pe care o dorim cu toții; căci râd streinii de noi și se bucură când văd turburări în Biserica noastră. Ne-am făcut priveliște și îngerilor și oamenilor și dracilor. Că și P. S. Sa ca și P. S. Episcop al Argeșului și ca și P. S. Arhiepiscop Callist Botoșăneanu a avut îndoieli în privința legii, dar a văzut că principiul e bun, că e bine ca și preoții să fie chemați la lucru, căci sunt lucruri pe care noi Kiriarii nu le putem vedea, dar de care preoții le văd fiind zilnic în contact cu poporul. Că vrăjmașii privesc cu ochi răi progresele pe care le face țara noastră în toate direcțiunile. Că și acum repetă ce a zis în ședința trecută: că ce bucurie n'am fi avut și noi când eram preoți dacă am fi fost chemați la lucru mai de mult. Cu privire la declarația ce a făcut, că principiul legii e bun, face o asemănare cu chinina; care fiind medicament suveran contra frigurilor și a răcelei, dacă o ia în lingură cu apă îi displace, dar dacă o ia în capsule îi place. Când s'au dat lămuriri că drepturile canonice ale kiriarhilor nu sunt atinse, n'am mai avut nici o îndoială, că nu e bine ca să nu respectăm legea; căci noi trebuie cei dintâiu să dăm pilda cea bună de supunere și respect legilor. De aceea te rugăm frățeste, zice P. S. Sa; P. S. Stăpâne, te rog eu ca prieten și ca fiu duhovnicesc, fă să revie pacea în Biserică, pentrucă Biserica și Țara au nevoie de pace. Dacă te-am jignit cu ceva sunt gata să retractez tot ce am zis, numai pacea să se dea bisericii. Ați protestat că nu vă împăcați cu legea, ați susținut că se jignește drepturile Episcopatului și canoanele, destul atât, veți rămâne o figură măreață în istoria Bisericii noastre dar nu trebuie să mergeți mai departe, pentrucă biserică are trebuință de pace. Vrăjmașii jubilează când văd în Biserica noastră turburare. Credeți P. S. Voastră că noi toți nu suntem tot așa de geloși pentru paza și respectarea canoanelor? Și când vom vedea că e ceva nepotrivit vom cere

cu toții modificarea legii. Dacă P. S. Sa voește să-și mențină vederile P. S. Sale, poate să declare că și le menține dar să rămână în Sf. Sinod, spre a se redă Bisericii pacea. Știți prea bine că Mântuitorul Hristos a zis: «Poruncă nouă vă dau vouă ca să vă iubiți unul pe altul, că întru aceasta vor cunoaște oamenii că sunteți discipulii mei, de veți avea dragoste între voi.

D-nul Ministru roagă stăruitor din nou pe P. S. Episcop al Romanului să declare lămurit acum, ce cere P. S. Sa? Voește să se modifice legea chiar acum? căci din actele P. S. Sale D-sa nu vede ce voește. Să presupunem că Sinodul s'a înșelat. Invățați-ne P. S. Voastră ce să facem? Ce voiți să facem acum? Iată că nu voiți să declarați ce voiți? D-sa roagă pe Sf. Sinod să ia act, pentru ca să se știe, că P. S. Episcop al Romanului nu voește să declare: ce cere? ce voește? ca să fie pacea în Biserică, la repetatele cereri ce i-a făcut D-sa, de a se pronunța lămurit, ce voește? Aceasta e bine și trebuie să se constate, pentruca să se știe, cine turbură pacea Bisericii.

P. S. Episcop al Romanului zice că P. S. Sa a arătat ce voește, în actele ce a dat Sf. Sinod. Că P. S. Sa voește să se reazeze Biserica pe bazele ei canonice și dogmatice, aceasta a cerut și tot aceasta cere și acum. Că P. S. Sa cere să se modifice legea în acest sens, însă nu cere să se modifice imediat, ci când se va găsi cu cale de Onor. Guvern și de Sf. Sinod. Dacă însă Sf. Sinod crede că P. S. Sa n'are dreptate, să se constituie în tribunal bisericesc și să-l judece. Că P. S. Sa dorește să fie pacea în Biserică, dar nu cu călcarea dogmelor și a canoanelor. Dacă se modifică legea P. S. Sa se împacă, că și P. S. Sale i se sfășie inima pentru turburarea păcii Bisericii, dar crede că nu P. S. Sa e vinovat de aceasta.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei roagă pe P. S. Episcop al Romanului să rămână în Sf. Sinod și să continue a veni și la ședința viitoare pentru ca să se termine odată cu turburarea aceasta, că e în interesul Bisericii să fie pace în Biserică. Nu vedeți, zice Inalt Prea S. Sa, că nu e bine ce faceți? D-nul Ministru a declarat că se va modifica legea dacă se va vedeà, după aplicarea ei, că are oarecare lipsuri. Ce mai voiți? Tot asemenea și Sf. Sinod a decla-

rat în actul care vi s'a citit, că dacă legea se va constată că are lipsuri, se va modifica la vreme, căci nici o lege omenească nu e perfectă.

Nu vă gândiți că pacea Bisericii e mai presus de toate? Gândiți-vă că sunteți om bătrân, mâine poimâne ne vom duce înaintea dreptului Judecător și ne vom da seama de toate; și grea răspundere veți avea pentrucă nu voiți să fie pace în Biserică.

P. S. Episcop al Argeșului zice, că *P. S. Episcop al Romanului* a declarat în ședința de astăzi că dorește să fie pace în Biserică, apoi dacă dorește pacea, de ce nu voește să rămână în Sf. Sinod? ca să lucrăm cu toții și să fie pace iar nu turburare. Noi dorim toți pacea Bisericii, nu cerem *P. S. Sale* să retracteze nimic, de oarece Sf. Sinod s'a rostit asupra actelor *P. S. Sale*. Ce voește să-l chemăm la judecată? Dar actul *P. S. Sale* de acuzare nu e semnat de cel puțin trei membri, deci nu poate fi luat în considerare. Declarați că rămâneți în Sf. Sinod și pacea Bisericii este restabilită.

Ședința se suspendă pentru cinci minute. La redeschidere, *P. S. Episcop al Dunărei-de-Jos* zice, că mulțumește, din tot sufletul, *P. S. Episcop al Romanului*, pentrucă-l vede că voește să fie pace în Biserică, și crede că de acum înainte *P. S. Sa* va veni în Sf. Sinod, pentrucă să ia parte, ca în totdeauna la lucrările sale; de oarece Sf. Sinod are nevoie de luminile și experiența *P. S. Sale*.

P. S. Episcop al Romanului declară că va veni și la ședința viitoare.

Ședința se ridică la ora 12 și se decide ședința viitoare Miercuri 13 Ianuarie curent, ora 9 dimineața.

Președinte *Athanasie Mitropolit Primat,*

Secretar *Nifon al Dunărei-de-Jos.*

Despre cei trei Sfinți Corifei ai Ortodoxismului.

La vârsta mea 'mi place a citi viețile Sfinților din Biserica noastră Ortodoxă, pentru că multe sunt și edificatoare și instructive. Apoi se potrivesc și cu situația mea, că nu mi-i îngăduit mai mult de datorie a mă ocupa cu lucruri grele de înțeles și profunde, spre a nu 'mi cășună vreun rău, ce ar proveni din încordarea prea mare a minții. Rog dar pe cititori a'mi iertă pentru aceste cuvinte de a li istorisi ceva pe scurt despre acești mari bărbați din Ortodoxism și din care pot vedea real: cine au fost ei și cât au lucrat și luptat pentru Biserică; deaceia după ce-i prăznuiește pe fie care în parte în această lună, apoi la 30 ale aceștiaș luni îi serbează pe toți trei deodată. Citind dar în viețile Sfinților cum am zis, a lui Nicodim Aghioritul, în grecește, dau peste cauza pentru ce ei sunt serbați la un loc la 30 Ianuarie. Tot odată tot acolo li se descrie și fiziologia fie căruia din ei și li se arată și calitățile lor speciale, în literatura bisericească. Astfel dar avem și o critică asupra lor și o apreciere făcută tocmai în secolul al XI. și care, după mine, este bine a fi cunoscută de clericii Revistei. Traduc din grecește dar aceste critice literar, Iată-le: Cauza pentru care s'a făcut sărbătoarea aceasta a celor trei Ierarhi a fost așa: Pe timpul Impăratului Alexie Comnen, ce a împărățit după Botaniat pela anii 1100 dela Hristos, în timpul acesta zic, a existat în Constantinopol deosebite vederi și au avut loc discuții multe între bărbații Bisericii învățați și virtuoși asupra valorii acestor Sfinți Ierarhi. Unii dintre ei susțineau că este mai mare între ei Sfântul Vasilie; pentru că prin învățăturile lui a scrutat și cercetat natura ființelor, cum de exemplu în Exaimeron, iar prin virtuțile lui se aseamănă și rivalizază cu îngerii; pentru că el nu iertă curând pe păcătoși, ci eră aspru, chiar și în purtarea sa, și părea că n'avea în sine nimica pământesc. Mai jos de el puneau pe Sfântul Hrisostom; pentru că a-

cesta avea un alt mod de a vedea viața lumii, contrar Sfântului Vasilie, ș'apoi că cu ușurătate iertă pe păcătoși, deși însăș vorbirea lui eră atrăgătoare spre pocăință.

Iar alții din contră înălțau pe sf. dumnezeescul Hrisostom și'l socoteau superior și sf. Vasile și sf. Grigorie; pentrucă întrebuință învățături mai potrivite naturei noastre și mână pe toți prin fraza lui înțeleasă, atrăgătoare și ușoară, îndemnând puternic pe toți păcătoșii spre pocăință. Apoi ziceau că întrece pe cei doi Mari părinți cu marea lui mulțime de scrieri care se asemănă cu dulceața mierii, prin sublimul și măreția ideilor sale. Alții însă apreciind scrierile teologice ale lui Grigorie, susțineau că-i mai superior și sf. Vasilie și sf. Ioan Hrisostom pentru că acesta prin frumuseța și variațiunea frazei sale prin sublimul și profundele lui idei și prin încântătoarele lui expresii și poezia lui, a întrecut pe toți filozofii, atât pe cei vechi și renumiți în filozofia greacă din afară (laică), precum și pe cei mai noi scriitori bisericești. În cât din această ceartă și discuție s'a desbinat în trei plinitudinea Creștinilor, astfel că unii se numeau Ioaniți, alții Vasiliți iar alții Grigorienii.

Deci pentru că așa erau desbinați Creștinii și așa se desbinau și bărbații lor, pentru acea s'au arătat în vis acești trei Ierarhi și Dascăli, la început fiecare aparte, iar după acea toți trei împreună episcopului depe acea vreme Ioan din cetatea Evhaitelor (și care să chiemă și Evticatia și în genere Eflim, care să află în Galatia și este supusă Metropoliei Gangrelor). Eră acest Ioan bărbat învățat și desăvârșit în cultura greacă, duple cum mărturisesc scrierile lucrate de el; pe lângă aceasta eră bărbat ce ajunsese la culmea virtuței. Acestuia arătându-i-se zic, cu o gură îi spun lui cei trei: Noi una suntem înaintea lui D-zeu, cum vezi și nici o contrarietate nu avem și nici luptă de prioritate, ci după deosebitele vremi în care am trăit, așa fiecare dintre noi, mișcați de sfântul Duh, am scris și deosebite învățături, și acea ce ni am învățat dela Duhul stânt acea am și publicat (scris) pentru mântuirea oamenilor. Astfel dar întâiu între noi nu există, nici întâiu, nici al doilea, ci dacă pronunți pe unul, imediat urmează și ceilalți doi.

De acea ordoană celor ce se discută să nu se dezbine:

între ei din cauza noastră. Căci la noi eră o ocupație, o dispoziție întru aceasta, cât am fost în viață, după cum și acum, cât și după ce am trecut în altă viață, ca să fim în pace și să ducem lumea la unire și unitate și să n'o desbinăm. Prin urmare puneți-ne într'o zi pe noi tustrei, și compune tropare și cântări sărbătorești, după cum mintea vă va povățui și atunci predă-le creștinilor, pentru că noi una suntem înaintea lui D-zeu. De bună samă că și noi atunci vă vom ajuta rugându-ne împreună spre mântuirea acelora, carii vor săvârși pomenirea noastră în comun; pentru că și noi părem că avem oare care trecere și îngăduință înaintea lui D-zeu. Aceste zicând Sfinții sau văzut cum sau înălțat spre ceruri, luminați de o lumină mare, și numindu-se unul pe altul pe nume.

După ce s'a deșteptat din somn sfințitul Ioan, a făcut după cum au dispus sfinții Ierarhi. Mulțimea poporului atunci s'a liniștit iar ceice se certau s'au împăcat (căci eră vestit prin virtute Episcopul Ioan de aceia și cuvântul său aveă tărie și producea convingere în ascultători). Astfel el a predat acest serviciu ca să se serbeze aceasta în Biserica lui Dumnezeu. Vezi dar cititorule înșelepiciunea și judecata acestui bărbat. Căci pentru că a găsit în luna lui Ianuarie că se sărbătoresc toți acești trei Ierarhi, Marele Vasilie la întâiu Ianuarie, iar Grigorie Teologul la 25, în fine dumnezeescul Hrisostom la 27 a aceleiaș luni, pentru aceea el, iarăș i-a unit pre ei la 30 a aceleiaș luni, compunând tropare și canoane și cuvinte lor de laudă, după cum se cuvine ca la niște astfel de Mari părinți ai bisericii, cel cu acelaș nume Ioan, în cât se pare că după o îndemnare și îmboldire morală după, cum socot, a celor trei Ierarhi sau compus cântările a acestui serviciu. Căci ele n'au nici o lipsă în întreprinderile sale la acele ce au în vedere laudele Sfinților. De aceia troparele acestea sunt superioare tuturor altor tropare ce s'au făcut până acum, și celor ce se vor mai face în viitor.

Respectiv de starea trupească și caracterul unor astfel de persoane ale celor trei Ierarhi zicem: Deși am vorbit despre acestea la serviciul fiecăruia în parte. Așa dumnezeescul Hrisostom eră de o statură mică la trup, avea capul mare, eră uscățiv și foarte puțină carne aveă pe el,

eră cu nasul mare și avea nările dezvoltate, eră galben și alb tot odată, avea ochii cam întroși înăuntru, iar urmele ochilor mari. Din această cauză urmă ca ochii lui să lumineze cu o grațiozitate, deși în celelalte părți ale corpului arăta că el a fost suferind. A avut fruntea mare și fără peri, întretăiată cu multe încrețituri, avea urechi mari, iar barba mică și prea frumoasă, înflorită cu puține fire albe, din cauza postului avea fălcile sale prea ieșite în afară.

Mai este oare de nevoie să spunem pentru acest Sfânt că prin discursurile și prin elocvenția sa oratorică a întrecut pe toți înțelepții și oratorii Grecilor? Iar mai ales și excepțional estinderea ideilor, și prin claritatea și înfloritura frasei sale. Atât de mult el a lămurit și explicat Sf. Scriptură, ca nimeni altul, și cu astfel de învățături ale sale atât de mult a ajutat și îmbogățit predica Evangheliei, în cât unde Sfântul n'a fost întrebuințat, (deși este o îndrăzneală spune acesasta) ar trebui pare că iarăși să vină pentru a doua oară Hristos pe pământ. Atât de mare a fost acest zis *Gură de Aur*, și respectiv de filozofia teoretică și practică așa că pe toți i-a întrecut cu virtuțile sale, fiind izvor de fraternitate și de îndurare ori milă; și în genere fiind în realitate iubitor de omenire și de învățatură. Acesta în sfârșit trăind 63 de ani și păstorind Biserica lui Hristos a trecut curând spre El.

Iar Marele Vasilie a fost relativ de starea sa trupească foarte înalt, eră uscat și puțin corpulent, negricios și galben tot odată la față, nasul 'l avea mare, avea sprincenile curbe, iar carnea de deasupra sprincenelor o avea ca adunată ce ea se arată asemenea oamenilor gânditori și cari iau aminte de sineș, fața o avea cu puține trăsături de sbârcituri, avea obraji mari și tâmplele acoperite de peri, deși aveau forma rotundă. La arătare părea că ar avea părul tăiat puțin. Barba îi eră destul de mare, iar părul eră amestecat negru cu alb. Acest sfânt întrecea prin învățatură cuvintelor lui nu numai pe cei înțelepți și culți ce erau pe timpul său, dar încă și pe cei mai vechi. Ajuns a fi stăpân pe tot felul de învățături, și la fiecare din aceste în parte a câștigat victorie. Nu numai acestea, dar încă cu fapta se exercită cu filozofia, și prin practică au ajuns la gradul teoriilor existențelor (τῶν ὄντων). Pentru aceste ca-

lități s'a înălțat și la treapta Arhieriei, fiind de 40 de ani și păstorind 5 ani Biserica, a trecut spre Domnul.

Iar Sf. Grigorie Teologu a fost de statură mijlociu, puțin cam galben și om plăcut, avea nasul covoiat și c'amelat, sprincenele 'i erau drepte, privirea-i erà blândă și atrăgătoare, ochiul drept îl aveà mai uscăcios decât cel stâng și se vedeà o urmă de rană la o parte a ochiului său. Barba 'i erà deasă și de ajuns de multă, nu erà însă și lungă. Erà chel și alb la cap, păreà că vârful barbei sale erà afumată. Este demn să spunem despre acest Teolog, că dacă ar trebui să fie o coloană însuflețită și vie, care să conțină împreună toate virtuțile, acesta erà Marele Grigorie Teologul. A învins deci cu strălucita sa viață pe cei experimentați în fapte; la atâta sublimitate de teorii s'a înălțat, în cât toți recunoșteau că erau învinși prin înțelepciunea ce posedà, atât prin cuvânt cât și în dogme, în cât ș'a câștigat într'un chip excepțional să se numească Teolog. A păstorit Biserica din Constantinopol 12 ani, trăind pe pământ 80 de ani.

Aceștia sunt cei trei mari Dascăli ai Bisericii lui Hristos. Aceștia cu sf. Apostol Pavel au întemeiat pentru vecinicie Creștinismul. Fără ei ar fi fost sfâșiat poate curând de eretici ș'ar fi întârziat foarte mult consolidarea Așezămintelor sfintei noastre Biserici. Tot ei ni au arătat desemnându-ni pentru eternitate calea cea dreaptă a Ortodoxiei pe care umblăm noi Ortodoxii și pe care vom umblă pururea cât vom trăi pe acest pământ. La scrierile lor ca la un izvor dumnezeesc recurgem de câte ori voim să ne întărim în Ortodoxismul nostru. Ei sunt spinile ghimpos de care se înghimpă prin scrierile lor toți ereticii și schismaticii, ce să îndepărtează dela calea desemnată de ei. Acești trei mari luceferi ne luminează cu abundență pe noi ortodoxii în calea cea grea și anevoiasă din această viață trecătoare.

Dacă am voi să caracterizăm pe fie care din aceștia în parte, ce a lucrat, ce a făcut și pentru ce Biserica li-a dat numirea de *Mari Dascăli ai lumii*, vom zice pe scurt acestea, după convingerea personală ce mi-am făcut, citind mult și multe din scrierile lor: Sf. Vasilie este un doctor neîntrecut, profund cunoscător a naturei omenești;

dar aspru și riguros, pentru că însuși era un ascet neîntrecut. Stilul său este grav, cuvintele lui sunt un fel de dicton imperativ, fraza lui este impunătoare, iar credința lui prin ele se manifestă la tot pasul, căci avea adânci convingeri religioase și neștrămutate. Exaimerul lui, adică explicarea celor șase zile a facerii, sunt pline de probe științifice până astăzi, pentru el ziua sau epoca este același lucru față de D-zeu. Canoanele lui riguroase, hotărăsc calea pe care trebuie să meargă cu siguranță cel ce speră a câștiga făgăduințele Cerului. Sf. părinți de după el au mai îmblânzit rigurozitatea și asprimea din canoanele sale, având în vedere natura omenească slabă și mlăduitoare mai mult spre rău de cât spre bine, ș'au îndulcit mult epitiimiile din canoanele sale, mai ales Pusnicul zis.

Este dar Marele Vasile tipul caracterului defer, ce nu șovăește după baterea vântului, credință hotărâtă, tare și ne schimbată, convingeri puternice însădite în inima sa. Coleg de școală cu Iulian Paravatu, care l'a amenințat tâindu-i în două Metropolia Sa Cesaria Capadociei, el însă n'a cedat întru nimica. De aceea el este reprezentantul caracterului tare în Biserica Ortodoxă.

Sf. Ioan Hrisostom era un talent extraordinar, învățat și moral. Oratoria lui încă n'a fost învinsă de nimeni până acum. Avea o bogăție de cuvinte nesfârșită o foarte mare claritate în expresiile sale. O nespusă abundență de fraze bine întocmite, asociată de o pătrundere unică în toate privirile. Toată viața lui n'a fost decât ca o convorbire morală și strict religioasă cu ascultătorii săi, carii îl ascultau cu mare plăcere; pentru că era înzestrat cu o voce dulce, plăcută și atrăgătoare, posedând și o vervă puternică de rostire, deși era slab ca trup. Sf. Ioan Hrisostom nu înțălăgea să se facă serviciu bisericesc fără predică; pentru acest cuvânt alergau ca cei flămânzi și înșătați creștinii spre ai auzi predica sa și a se adăpa din discursul său plin de suc și de hrană sufletească. El nu se repetă, ci pururea ce spunea era ceva nou. Discursurile sf. Ioan nu cuprindeau teorii abstracte și greu de priceput, ci conțineau idei morale, practice înțelese de toți și de realitate. Aceasta era și cauza pentru care poporul îl urmărea ca să-i asculte învățăturile lui. Era pentru ei, ca un nou teatru, ca o nouă

piesă ce n'o auzise până atunci și care-i interesă mult, pentru că făcea și aluzii la cele ce să petreceau în societate combătând abuzurile. Predicile lui erau ca niște lecții bine întocmite și cu căldură exprimate, de aceia și entuziasmă mai mult pe auditor. Marele Hrisostom ș'a pus de temă de a explică poporului sf. Scriptură toată cu priviri practice și aplicate la viața zilnică. De acea când el a fost surgunit, lumea ce nu'l mai ascultă, se exprimă: *numai este gura lui Hrisostom, a tăcut!* Numărul scrierilor sale este imenz de mare, așa că dacă am crede ceace spune tradiția de Origen, poate acela să fi scris mai mult de cât sf. Ioan Hrisostom. Dacă voești să-ți dai seamă de orce greutate de text din sf. Scriptură, deschide pe Hrisostom și ai explicația desăvârșită. El este un adevărat tesaur creștinesc, este biblioteca cea mai perfectă pentru un cleric și pentru orce creștin. Este o mare lipsă că în graiul nostru românesc nu-i tradus decât o parte din scrierile acestui mare învățat, ce-i coroana tuturor, pentru a se instrui și moraliză orcine. Comparația și privirile practice joacă mare rol în toate cuvântările lui. Este cel mai talentat orator, plăcut și variat. Cuvintele lui te atrag spre citire ca și o carte folositoare, ca și o istorisire cunoscută, însă bine scrisă. Fraza lui te subjugă, cuvintele lui te înveselesc și te încântă. Ține mult seamă pururea de natura slabă a omului, care deși greșit și păcătos, el caută a'l readuce pe calea cea bună, dovedindu i aceasta prin măreția îndreptării ori a corecțiunei, probând că nu-i decât pentru binele și folosul greșitului. Sfătuește adesea de a se feri omul de desperare ori cât de căzut ar fi moralicește, pentru că prin penitență sinceră și zdrobirea de inimă poate speră omul cu siguranță în mântuirea sa.

Toată grija sa eră de a predică poporului moralizându-l ș'a reușit mult în cariera sa pastorală. Este greu de a enumera toate scrierile sale, cum am zis, pentru că sunt prea multe și toate de aceiaș valoare mare.

De aceea mă rezum și zic: Sf. Ioan Hrisostom a fost un bărbat bisericesc extraordinar, un orator fără pereche, un păstor neîntrecut și în cuvânt și în fapte. Viața lui a fost viața unui pusnic, plin de virtuți și fapte mari. Pentru aceste cuvinte biserica la pus de model tuturor păstorilor bisericesti.

Sf. Grigorie Teologul era un profund cugetător, un adânc cercetător al dogmelor creștinești, un mare teolog, care prin cercetările lui a adus pe mulți rătăciți la credința unui singur D zeu în trei ipostasuri.

El avea și talent poetic, de aceea ni-au și rămas dela el o serie de poezii exametrice religioase de o frumuseță neîntrecută, și toate de cuprins religios. El sa dedat în toată viața sa la gândiri înalte, voind a proba cât mai mult existența lui D-zeu; dar această cestiune oricât am scruta-o noi muritorii, ea rămâne și va rămânea tot cestiune de credință. Ne putem prin cugetarea noastră a ne apropia numai de D-zeu, dar al cunoaște pe deplin niciodată.

Fără de credință nu este cu putință a cunoaște pe D-zeu. De acea se spune că un amic al sf. Grigorie l'a întrebat zic, dacă a aflat pre D-zeu? iar sf. Grigorie i-a răspuns: păcat că n-ai venit mai înainte puțin, că-ți arătam pre D-zeu. Iată chiar acum a trecut peste muntele acesta, arătându-i un înalt munte, dacă veneai mai înainte de ceața care acopere acum vârful muntelui acestuia, care nu era atunci îl vedeai. Să înțelege că păcla sau ceața ce să pune pururea înaintea minții noastre și ne întunecă vederea misteriiilor, este cauza neștiinței noastre, dar această ceață va exista în totdeauna până când omul va fi în situația actuală. Omul este ființă mărginită și în zadar caută să înțeleagă și să vază ne-mărginitul, este ceva absurd ceace noi pretindem. *Cu inima se crede spre dreptate și cu gura se mărturisește spre adevăr.* Astfel dar acești trei Mari Stâlpi ai edificiului lui Hristos, sprijinesc casa lui—Biserica. Unul prin caracterul său tare și aspru și prin marea lui ierudiție; altul prin puterea predicei cuvântului Evanghelii explicându-o poporului spre a'l moraliza și a'l pune pe calea adevărului în mersul său în această viață; altul în fine prin adâncimea cugetărilor sale demonstrându-ne profunditatea misteriiilor și prin proză și prin poezie. Aceștia sunt fala noastră a Ortodoxilor și cu carii nu vor putea rivaliza nici odată protivnicii noștri. Ei sunt apărătorii neîntrecuți ai credinței noastre strămoșești.

C. Erbiceanu.

HOREPISCOPII.

Intre oamenii de știință, cestiunea dacă horepiscopii erau sau nu episcopi, ori arhieriei, se consideră ca tranșată în sens negativ. Numai unii, codași în ale științei, sau interesați în cauză direct, ori indirect, mai susțin contrarul.

În jurnalul Academiei spirituale din Petersburg, anul 88 de pe luna Aprilie 1908, părintele A. Petrovski publică un articol foarte documentat în această cestiune. În cele ce urmează, vom estrage, în scurt, miezul cestiunii din care se va vedeà, că horepiscopii nu erau arhieriei.

Profesorul A. A. Dimitrievski a descoperit câteva manuscrite cu rânduiala sfințirii horepiscopilor ¹⁾. În biblioteca patriarhiei de Alexandria a descoperit două manuscrite: unul din secolul al XIV cu No. 149-104, iar altul din secolul al XV cu No. 371-48; în biblioteca monastirei Sinaia a descoperit un manuscris din secolul al XV cu No. 1006. Fiecare dintre aceste manuscrise cuprinde rânduiala sfințirii horepiscopilor cu oarecari deosebiri, din toate însă nu reiese nici măcar pe departe vre-o asemănare între sfințirea lor și hirotonia episcopilor.

Expunerea mai pe larg a rânduelii sfințirii horepiscopilor o are manuscrisul patriarhiei de Alexandria cu No. 371-48 din secol. al XV. Acest manuscris e cunoscut în două redacțiuni: după una, rânduiala sfințirii horepiscopilor are următorul chip: «După îmbrăcarea patriarhului, hartofilacsul aduce la el pe cel ce are a fi hirotonit și acesta plecând capul, zice hartofilasul, ori arhidiaconul: să luăm aminte. Patriarhul rădicându-se grăește în auzul tu-

¹⁾ A. A. Dimitrievski „Opisanie liturghiceschich rucopisei“ t. II.

turilor celor ce-l încunjură, următoarele: «Harul întru tot prea sfântului Duh prin smerenia noastră te face horepiscop al cutărui... de Dumnezeu păzit oraș». Și cântă de trei ori: «εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα». După aceasta patriarhul făcând semnul crucei asupra capului celui adus și punându-și pe el mâinile citește următoarea rugăciune: «Stăpâne Hristoase Dumnezeule nostru cea ce pururea ai purtare de grijă pentru sfintele Tale Biserici și ai rânduit pentru ele, diferite sfințite slujiri, binecuvintează și acum pe robul tău acesta, chemat la slujirea (servirea) de horepiscop pentru întoarcerea celor rătăciți la calea cunoștinței Tale și a celor ce sunt întru întunecare către lumina ta cea adevărată, ca și în el să se proslăvească prea sfânt numele Tău al Tatălui și al Fiiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor». Aduc epigonatiul și îl pune arhiereul pe partea dreaptă a coapsei hirotonitului zicând: «ἄξιος». Și cei ce împreună stau cântă de trei ori ἄξιος și apoi se începe dumnezeiasca liturgie¹⁾.

A doua redacție a serviciului rădicării la rangul de horepiscop, fiind mai detaliată, prezintă, față cu cea întâi, oarecari particularități. După această redacție sfințirea se face după eșirea cu Evangelia înainte de cântarea Trisaghiului. Cel ce are a fi sfințit se aduce în altar de hartofilacs și primul preot. Aici face trei închinăciuni înaintea sfintei mese zicând: «Doamnă, binecuvintează». Arhiereul zice: «Dumnezeu să te binecuvinteze ca horepiscop al cutărui loc» și îl binecuvintează cu cuvintele: «în numele Tatălui și al Fiiului și al Sfântului Duh, amin». După aceasta unul dintre preoți zice ectenia, iar episcopul punând pe capul celui se sfințește, omoforul și mâna, citește două rugăciuni. În prima dintre ele: Stăpâne al tuturor, Cel ce ai împodobit Biserica Ta cu bunăcuviința celor ce

¹⁾ Op. cit. t. II, p. 377.

slujesc în ea.... arhiereul, între altele, cere, dela Domnul «ca să umple pe cel pus înainte de toată credința, dragostea, puterea și sfințirea prin revărsarea întru tot prea sfântului și de viață făcătorului Duh». În a doua rugăciune: «pleacă Doamne urechea Ta» să roagă să'l arate credincios și înțelept econom (οἰκονόμος)». După terminarea rugăciunii cel sfințit se îmbracă cu felonul pronunțându-se următoarele cuvinte: «Se îmbracă horepiscopul locului cutare în felonul horepiscopilor». Episcopul și toți preoții îi dau sărutare frățească, se citește rugăciunea Trisaghiului și se face cealaltă rânduială a liturgiei ¹⁾.

Ritualul rădicării la rangul de horepiscop, după manuscrisul bibliotecii patriarhiei de Alexandria No. 149-104 se începe cu două rugăciuni. Una dintre ele și anume: «Stăpâne Hristoase Dumnezeu nostru, Căla ce cu viața dumnezeștilor și slăviților tăi apestoli sfințești toată făptura și o umpli cu lumina bunei cinstiri și a cunoștinței de Dumnezeu, Insuți și acum întărește cu conlucrarea Sf. Tău Duh în sfânta slujbă cătră care este chemat și îl învrednicește de ajutorul și bunăvoința ta», în unele manuscrise nu se află; iar a doua: «Stăpâne Hristoase Dumnezeu nostru, Cel ce pururea ai purtare de grijă» reproduce rugăciunea din manuscrisul bibliotecii patriarhiei de Alexandria din sec. XV No. 371-48.

După citirea rugăciunilor amintite arhiereul zice: «Binecuvântat este Domnul, acest frate al nostru va fi horepiscop al cutărui oraș, în numele Tatălui și al Fiiului și al Sf. Duh». Tot poporul zice de trei ori ἁγίος. Arhiereul luând nebedernița o pune pe coapsa dreaptă a celui hirotosit.

Tot aceiași formă o are și rânduiala hirotesiei horepiscopului; după manuscrisul bibliotecii Sinaite, manuscris din sec. al XV cu No. 1006. Purtând inscripția «ἐὺψῆ σὶς

¹⁾ Ibid. p. 381—82.

χωρεπίσκοπον» ea se începe cu citirea rugăciunilor: «Pe Tine Te rugăm Doamne Dumnezeu mântuirii noastre binecuvintează cu bunătatea Ta și sfințește cu mâna mea a păcătosului pre robul tău acesta, din preot în horepiscop al sfintei lui Dumnezeu biserici... cercetându-l cu Duhul Tău cel sfânt și dă-i lui sporire în vârstă și anii bătrâneții, ca să vadă bunătățile Ierusalimului în toate zilele vieții lui și să bineplacă Ție»... Vozglas: că a Ta este puterea... Domnului să ne rugăm: «Doamne Dumnezeu nostru. Cea ce ai binecuvântat pe sfinții părinții noștrii Avraam, Isac și Iacov și i-ai arătat părtași ai împărăției Tale, Insuși și acum binecuvintează pe robul Tău acesta în horepiscop și lucrurile mâinilor noastre le sfințește, viața noastră neosândită o păzește, cu solirile prea binecuvântatei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor sfinților Tăi. Că Ție se cuvine toată slava în veci». Apoi îi dă lui nebedernița și grăește: «încinde sabia Ta la coapsa ta, puternice. Acesta va fi horepiscop al orașului nostru (cutare) în numele Tatălui și al fiului și al Sf. Duh, acum și în veci»¹⁾).

Ori pe care dintre aceste redacții le-am luà, rânduiala sfințirii horepiscopului nu are nici umbră de asemănare cu hirotonia arhierescă. În ea nu se vorbește nici despre participarea a cel puțin trei episcopi la hirotonie, nici despre înconjurarea sfintei mese, nici despre punerea Evangheliei pe capul hirotonitului, nici despre citirea rugăciunii de consacrare: «Dumnezeescul Har», nici despre punerea omoforului—semnul treptei episcopale (arhieresti). Dintre veștmintele arhieresti horepiscopului i se dă numai epigonatiul (nebedernița). Dar nici această particularitate nu ne permite a vedea vre-o apropiere între hirotesia horepiscopului și hirotonia arhierelui, căci după cum se vede

¹⁾ A. Dimitrievski ibid p. 618 – 19.

din cuvintele lui Simeon al Tesalonicului dreptul de a purta epigonatiul se da și preoților respectabili. Unii bătrâni, adică stavroforii și unii dintre arhimandriți, zice el, au și epigonatiul; aceasta după bunavoință episcopului, ca și crucea, fiindcă nimenea, afară de arhieru, nu poate purta cruce pe felon și epigonatiu. Acestor persoane, pentru hirotonia lor, la chemarea întăetăței între ceilalți, li se da (dreptul) a purta cruce și a pune nebedernița la slujbă. De oarece împreună cu preoția unii au primit hirotonia judecătorului—o slujire bisericească mai importantă—alții se pun păstori ai sufletelor și economi, pentru care și poartă oarecari deosebiri ale primului păstor, pe care și sunt datori a'l urmă»¹⁾. După cuvintele lui Simeon al Tesalonicului poartă epigonatiul «cei prohirisiți la chemarea de primi între alții», puși păstori de suflete și economi. Astfel de păstori de suflete și economi sunt horepiscopii (binecuvintează și acum pre robul Tău acesta, chemat la slujirea de horepiscop, pentru întoarcerea celor rătăciți la calea cunoștinței Tale și a celor ce sunt întru întunec cătră lumina Ta cea adevărată;» «pleacă Doamne urechea Ta... și-l arată credincios și *înțelept econom*») și potrivit cu aceasta li se dă epigonatiul. Nu se poate să nu se întoarcă luare aminte și la faptul, că horepiscopului i se dă nebedernița la sfârșitul prohirisirii, pe când cel ce se hirotonisește arhieru o îmbracă cu celelalte vestminte înainte de hirotonie²⁾ punerea epigonatiului nu intră în rânduiala hirotoniei episcopului.

Nefiind hirotonie de episcop, hirotezia horepiscopului nu este consacrare în vre-o treaptă ierarhică oarecare. Despre aceasta ne atestă categoric lipsa rugăciunii de consacrare «Dumnezeescul Har», ca și celelalte detalii (lipsa a trei

¹⁾ Pisanie otzew i ucitelei Tzerkvi t. II p. 104.

²⁾ Rânduiala hirotoniei episcopului după un manuscris din sec. XIV bibl. lui Sava Cel sfințit No. 362. A. A. Dimitr. ibid. p. 310.

episcopi etc). Nefiind hirotonie, prohirisirea horepiscopului se aseamănă cu rânduiala prohirisirei protoiereului, egumenului etc. Și în adevăr că rânduiala prohirisirei horepiscopului concade și cu cea a protopresviterului și cu cea a egumenului. Cu cea întâiu se aseamănă prin formula: «binecuvântat este Domnul»¹⁾, cu a doua în rugăciunea: «Pleacă Doamne urechea Ta» și în formula: «Harul întru tot prea sfântului Duh, prin smerenia mea te prohirisește» etc.²⁾ Deci horepiscopii nu aveau hirotonie arhierescă.

Econ. Const. Nazarie.

LIBERA CUGETARE ȘI CUGETAREA LIBERĂ

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII No. 10).

Statul avînd mare interes ca indivizii care-l compun să formeze un corp cît mai bine încheșat, nu poate fi indiferent nici către factorii care servesc să restrîngă legăturile dintre oameni. El nu poate simți de cît cu durere și groază că în sînul său există pături ca străine una față de alta și pline de sentimente dușmănoase, gata a izbucni. Aceasta e un semn că unitate sufletească nu există acolo, —și, fără ea, unitatea Statului e numai artificială.

Să privim Statul francez unde atîtea pături sociale se mișcă în curențe deosebite care se încrucișează și se dușmănesc și se ciocnesc. Ele sînt un indiciu că coeziunea e ruptă pe unele părți, că unitate sufletească nu există și, prin asta, că țara e slăbită.

Evident, se poate spune că mulțimea curențelor e o probă de bogăție sufletească, că ele nu pot de cît bucura.

¹⁾ A. A. Dimitr. ibid. p. 348.

²⁾ Idem ibid. p. 377—78, 350.

Așa ar fi cînd ar fi numai manifestări sufletești pozitive, cînd am privi pe om cum, pe căi diferite, se mișcă spre acelaș ideal. Dar căutarea lui vine împreunată cu dezlănțuiri de patimi, cu amenințări și cu pornirea de a se arunca unii asupra altora. Și, în definitiv, oricît de bogată ar fi viața aceasta, tot e nevoie ca oamenii, cu toată varietatea mișcărilor lor, să aibă puncte comune care să-i unifice. De aceea e necesar ca toți cetățenii să fie patrioți. Cînd patriotismul va fi un sentiment al tuturor, prezența lui la toți indivizii care compun Statul va da coeziune acestei unități sociale pe care o numim «Stat». Tot din acest motiv Statul trebuie să aibă mult interes de a găsi și cultivă factorii în stare a-i garantă lui unitatea sufletească și coeziunea cetățenilor.

Chestiunea este acum: Unde pot fi găsiți acei factori?

Am văzut că unul este religiunea. Dl. Dr. Thiron însă îl înlătură, și în loc pune «investigațiile științifice». Dar noi am văzut că sub imperiul științei am ajuns la o diversitate a vieții, în nici un caz la «o singură mentalitate, o singură conștiință, o singură morală».

S'ar putea pretinde că ceia ce nu s'a obținut până acum, se va obține de acum înainte. Nu putem judeca însă de cit după elementele existente deja, și ele în unele cazuri sînt concludente.

Știința nu îmbrățișează toată plenitudinea vieții sufletești; multe ascunzișuri foarte reale ale omului rămân în afară de atingerea ei. De aceea omul rămas numai pe bază științifică de multe ori se simte ca fără busolă și călăuză. Unde nu pătrunde știința însă, pătrunde religiunea, și anume până în cotiturile cele mai adînci ale sufletului omnesc. De aceea și are ea caracterul de conducătoare a vieții omenești.

Că e și în rolul ei de a pune stăpînire pe suflete și a formă mentalitatea oamenilor, se vede din marea mulțime a aderenților religiunii. Ceilalți factori cu menirea și pretențiunea de a formă și ei mentalitatea oamenilor, sînt mult mai puțin proprii a face asta; nici numărul aderenților lor nu se potrivește cu numărul aderenților religiunii. Mi-aduc aminte de acum 2—3 ani, pe cînd mă aflam la cursul de Morală al docentului von der Pfordten dela

universitatea din Strassburg, că el menționează marele număr de aderenți ai religiei față de ai filozofiei. Zicea că asta înseamnă mult în favorul religiei și că filozofia nu se poate lăuda niciodată cu așa rezultate.

Există însă curente de idei (libera-cugetare) ori curente sociale (socialismul) care pretind a lua ele rolul religiei și a călăuzi pe om. Și unele și altele pretind că se servesc de «Investigațiile științifice» în care se nădăjduiește D-nul Dr. Thiron. Să le vedem mai de aproape ce rezultate au produs.

XII.

Ce țară se impune mai mult privirilor noastre când e vorba să observăm curente care se încrucișează, care pretind a cuceri pe om și a-i forma mentalitatea, de cât Franca! Într'însa găsim organizate libera-cugetare, anarhismul, socialismul (cu toate ramificațiunile lor). Abstracțiune făcînd de partea politică a unora din aceste mișcări și mărginindu-ne la ceia ce formează fondul lor de idei, găsim că ele s'au menținut mai mult prin opozițiunea contra catolicismului, și fără vre-o bază pozitivă care ar fi în stare să asigure prin ea însăși viața unui curent de idei. De aceia în multe grupări se observă răcire, amorțeală, indiferență, nepăsare, dezinteresare. Nici vorbă de însuflețirea și spiritul de jertă pe care-l produc curente religioase. Deci rămîi cam sceptic, cum mișcări zise emancipate de concepțiunea religioasă, ba de cele mai multe ori dușmănoase ei, mișcări întemeiate pe baza «investigațiilor științifice» vor ajunge să formeze «o singură mentalitate, o singură conștiință și o singură morală»?

Ne vom servi aici de o cărticică, care ne arată cu ce succes aceste curente lucrează în sînul tinerimii franceze.

Există în Franca o organizare a tinerimii sub numele de «Tinerimea laică» (*Jeunesse laïque*) la care chiar din nume se observă atitudinea contrară Bisericii. Ea are un organ cu titlul de «Anale ale Tinerimii laice» (*Annales de la Jeunesse laïque*). Las să vorbească cărticica numită mai sus pentru a se vedea care e însuflețirea mișcărilor întemeiate pe «investigații științifice» în sprijinirea organizațiilor lor.

«Dorind să se numere, cititorii *Analelor* (care în Ianuarie 1905 erau cam 6000, atât abonați, cât și cititori cu numărul) organizară pentru sărbătoarea Tuturor Sfinților ¹⁾ în 1902 la Paris (odată cu conferența jubilară a Uniunilor tinerilor creștini) un prim «Congres național». Dar promotorii lui au păstrat în ceia ce privește partea practică a acestor ședințe, cea mai prudentă tăcere. Știu dela unul care a fost de față că ședința cea mai răsunătoare, convocată într'o mare sală de pe Țărmul stîng, a reunit abea 150 de asistenți care așteptară în zadar pe un orator care nu veni. Fu un triumf cam îndoelnic» ²⁾.

In congresul din 1903 s'a ales un comitet executiv care să oblige secțiunile din provincie să facă un raport asupra situațiunii lor. Comitetul spunea către secțiuni: »Punem conferențieri la dispozițiunea amicilor noștri care ne vor adresa cereri în această privință».

«Aceste hotărîri entusiaste fură rău îndeplinite. «Comisiunea executivă» din Paris, numită pe un an, trebuia să cuprindă 80 de membri. Ei fură atât de numeroși... pe hîrtie, că nimenea nu făcu nimic. Comisiunea merită numele de «Comisiune fantomă» și ajunse la capătul mandatului său fără budget precis, fără raport explicit și fără alt efectiv al administrațiilor săi de cît mențiunea a opt secțiuni existente» ³⁾.

In Paris s'a luat hotărîrea ca congresul pe 1904 să se ție la Nîmes.

«Acest Congres din Nîmes (vorbesc oarecum *de visu*, pentru că mă aflam în acest oraș în momentul acela) n'a avut o însemnătate mai mare... Efectivul Congresului fu de 110 delegați, reprezentînd, ni se spune, 90 de societăți și 20 de aderenți individuali. De și reduși la numărul de 18 voturi oficiale, acești delegați au crezut că pot să proclame căderea Comisiunii executive din Paris (vestita «Comisiune

¹⁾ Ziua de 1 Noembrie la catolici. Congresul a fost convocat demonstrativ cu ocaziunea acestei sărbători, ca și banchetele organizate de liber-cugetători în Vinerea Patimilor.-N. Tr.

²⁾ Geisendorf. *L'Action de la Libre-pensée de l'Anarchie et du Catholicisme au sein de la jeunesse française*, publicațiune a Asociațiunii studențești creștine din Elveția, 1905, p. 8.

³⁾ Geisendorf: Op, cit., p. 10.

fantomă») și să-și strămute sediul la Nîmes. Această hotărîre contra statutelor provocă energice împotriviri în Paris, unde, la 18 Decembrie 1904, se încercă să se riposteze printr'alt Congres național, dar fără succes. Comisiunea din Nîmes își trimise emisarii săi care, prin obstrucțiunea lor, știură să provoace fiasco» ¹⁾).

În scopul de a mări tirajul *Analelor* și a le face să apară de două ori pe lună; după cum apar *Analele Tinerimii catolice* (*Annales de la Jeunesse catholique*), directorul, Dl. G. Béret, prezident al Comisiunii de organizare al primului Congres al Tinerimii laice, ceruse de la cititorii săi un capital de 36000 de franci. O foaie de subscripțiune se deschise care avea în cap pe deputatul Gérault-Richard cu 500 de franci. Dar încercarea asta nu merse peste 2700 fr., și cred că neregularitățile de gestiune operate cu această sumă au produs fiascul ei. Invinovățiri destul de vii apărură...» ²⁾).

Între motivele de slăbiciune ale acestor organizațiuni autorul citat pune: «... idealul lor e prea exclusiv negativ pentru ca, odată primul avînt dat, să mai rămîie ceva material, constructiv. Anticlericali, anticapitaliști, antimilitariști, iată ce sînt acești tineri, și nu ajunge.

«După oarecare strălucire trecătoare, cred că mișcarea merge spre neizbîndă.

«Voește cineva un exemplu mai doveditor de cît ultimul Congres al Liberei-Cugetări ținut de curînd la Paris ³⁾ în incinta de la Trocadero?... De îndată ce a fost vorba să se construiască, alt aer, alt cîntec. Dl. Buisson... a vrut să se facă teoreticianul moralei fără Dumnezeu, și a înfășurat într'o elocvență sonoră și subtilă golul concepțiunii sale. Față de care, un anarhist mai consecvent, Dl Paraf-Javal, strigă că, din momentul ce se mai voesc legi morale, el, care e liber-cugetător libertar, nu primea nici lege nici morală. Și fu destul de logic. De asemenea, cînd a fost vorba (cum cerea tot Paraf-Javal) să se definească Libera-

¹⁾ Ibidem.

²⁾ Geisendorf: Op. cit., p. 12.

³⁾ E vorba despre Congresul din 1905. Dezbaterile lui le-am publicat în revista *Viitorul* pe 1—15 Noembrie 1905.

Cugetare, acești partizani ai libertății de spirit s'au luat de păr și au trebuit să părăsească sala... Dl Allemane, președintele Comitetului de organizare a trebuit, chiar a doua zi după Congres, să recunoască lamentabilul său fiasco și să facă apel, pe un ton desperat, la disciplina și unirea liber-cugetătorilor dezuniți în ședințele lor!»¹⁾

«Tot un adept al gândirii și acțiunii libere, Lericollais, scria în 1904: Cea mai mare parte din camarazi (și eu între ei) mărturisesc mai mult sau mai puțin descurajați, că *nu mai merge* și, lucru extraordinar, alătura de constatarea asta găsești alta care pare a o contrazice pe cea dintâi: «numărul adeptilor noștri crește regulat și constant». Atunci ce? Ce înseamnă această incoerență?—Inseamnă numai că într'adevăr... numărul celor dezgustați crește în fiecare zi și că ei vin la noi bucuroși.—Cam pretutindenea se constituiesc grupări libertare în care se discută asupra ideilor care ne sînt scumpe. Dar... din nenorocire asta e totul. Unii camarazi cu gânduri bune își închipuie că au făcut ceva, dacă în fiecare săptămînă se întrunesc într'o crișmă (cîrciumă) oarecare unde strigă și ocărăsc între vasele cu consumațiuni multicolore. Aici se oprește toată aprinderea.

«In timp de un ceas sau două societatea e tăiată în fâșii și ruptă în fășii, după temperamente. După care, ferbințele mai răcindu-se, lumea se desparte, făgăduindu-și «să înceapă din nou Duminica care vine», după cum zice cîntărețul. Sterilitatea cea mai dezastruoasă rezultă din toate aceste întruniri anunțate pretutindenea ca regeneratoare. Revoluțiunea rămîne mărginită la crișmă! Ce loc plăcut pentru regeneratorii umanității: să refaci lumea sorbind absint cu zahar!»²⁾

După această dezvăluire, autorul nostru spune:

«La această mărturisire a unui luptător, pe care mai degrabă ai lua-o drept o aspră critică a unui adversar, se poate adăuga altă critică datorită însuși directorului ziarului *Homme libre*, Ernest Girault. Văzînd că organul său se primejduiește, Girault a făcut o anchetă. A observat că

¹⁾ Geisendorf: Op. cit., p. 17—18.

²⁾ Geisendorf: Op. cit., p. 24.

mai întâi un număr oarecare de depozitari, care-și ziceau anarhiști, l-au înșelat. Unii îi datoresc pînă la 1000 de exemplare și declară verde că nu pot sau nu vor să plătească. Pe urmă, într'un oraș unde erau, de exemplu, 15—20 de camarazi, se cumpără pe rînd două numere din ziarul *Temps nouveaux*, două din *Libertaire* și două din *Homme libre* care apoi se împrumută la întîlnire unei grupe sau unui sindicat. Astfel se economisesc 40 de bani pe săptămână. Sînt și unii care cumpără ziarele, dar rari. Aceștia sînt cele cîteva sute de devotați, totdeauna aceiași!»

«Și Girault încheie cu vehemență: «Văd că anarhiștii sînt ca și ceilalți: indivizi care mai degrabă vreau să dea 50 de bani pe băutura de cît să-și cumpere ziare și publicațiuni. Mărturisesc că-mi făcusem iluziuni asupra devotamentului acestor «vestiți camarazi.» În materie de solidaritate mai multă *flecăreală zădarnică* (muflerie)!»

«Fie ca această apostrofă virulentă să lumineze pe acei care găsesc în anarhie Evanghelia societății viitoare! În tot cazul ea probează că metoda lui Jean Grave dezvoltă din cale afară de puțin simțul coeziunii»²⁾

Altă organizare este așa numita *medio-libristă* care tinde să realizeze medii de viață liberă, un fel de colonii ca aceea din Amana (Iowa), America. Iată ceva despre solidaritatea și coeziunea lor: «... 180 dintre dînșii s'au grupat într'o «Societate pentru crearea și dezvoltarea *Mediului liber* în Provence». Era vorba ca prin cotizațiuni benevole să se adune suma de 2000 de franci, pentru cumpărarea sau închirierea și amenajarea unui teren potrivit scopurilor lor. Din nenorocire, după un frumos avînt de entusiasm, care dăduse aproape 600 de franci, dezunirea se născu între medio-libriști. Partizanii coloniei fură tratați de unul din adversarii lor de «Rentieri ai anarhiei». Cu tot succesul unei sărbători cu reprezentarea unei piese anarhiste intitulate «Liberarea», care ridică capitalul la 840 de franci, Comitetul medio-librist se descurajă de a mai trimite amicilor săi «circulări pline de lacrimi», și după un an de silințe, se renunță la proiect. Se propuse să se facă un

²⁾ Ibidem.

început cu doi coloni, unul cultivator și altul industrial: fu muncă perdută, colonii înșiși au lipsit.

«Această izbîndă este cam tristă pentru cei cîțiva devotați care visau mai bine. Dar e semnificativ. Asta nu probează oare că chiar cu programele cele mai largi, cu idealul cel mai înalt, cu intențiunile cele mai bune, anarhia e incapabilă de a putea crea ceva! Și dușmănia oficială contra Evangheliei, al cărei scop moral vrea să-l primească, fără a se împăca cu ceia ce ea cere de la om, nu ilustrează în de ajuns cuvîntul lui Iisus: «Fără de mine voi nu puteți face nimic!»¹⁾.

Cum vedem, fondul de idei al acestor organizațiuni, numescă-se ele anarhiste, socialiste ori liber-cugetătoare, nu e de natură a închea pe oameni într'o comunitate sufletească din care să țasă acțiuni mari. Cimentul ideilor lor e atît de slab, că greu pot duce ceva la capăt. Și trebuie să avem în vedere că toate aceste grupări caută să se unifice, nu călăuzite de vreo concepțiune religioasă, ci atîrnînd toate de spiritul așa zis științific.

Fondul moral sau intelectual alcătuit pe această bază străină de religione, vedem că e improductiv. Nici pe departe nu se poate compara cu rodnicia oamenilor care lucrează din impuls religios.

Te uiți la aceste organizări și vezi că nu sînt în stare să aducă la îndeplinire nici lucruri fără mare însemnătate, —atît sînt de lipsite de coeziune și de un simț comun care leagă pe toți dintr'un interes superior!

Arhim. I. Scriban.

(Va urmă).

¹⁾ Geisendorf: Op. cit., p. 32.

RELIGIUNEA ȘI ȘTIINȚA

(Prelucrare după E. Dennert „Bibel und Naturwissenschaft”).

Intre științele naturale și religiune există un conflict acut, care departe de a fi aproape de sfârșit ia din ce în ce mai mari proporțiuni din cauza necredinții care bântuie cu furie societatea contemporană. Preconizarea progreselor realizate de științele naturale, cum o întâlnim în operele de popularizarea științei și chiar în unele lucrări de știință pură, ne asurzește cu strigătele ei de bucurie. Dacă ar fi să credem acestora, ar trebui să admitem că muritorii de la începutul veacului al XX au smuls naturii toate secretele, pe care ea le ținea ascunse cu invidie și răutate, au zărit unde se află cârma universului și că mai este numai o chestie de timp până să ajungă a pune mâna pe ea și a o suci și conduce după bunul lor plac. Și cu toate acestea printre milioanele de chiote de veselie urechea atentă distinge și oftatul prelungit al cercetătorilor sinceri și conștiincioși ai tainelor naturii, accentele lor disperate că toate silințele depuse de ei au rămas sterpe și că ceea ce numim știință sau cunoaștere a naturii este în mare parte numai presumțiune vanitoasă.

În fața unei astfel de stări a lucrurilor suntem datori să examinăm baza pe care stau șt. naturale și faptele pe care se sprijină ele și să vedem dacă sunt într'adevăr mai solide, mai sigure de cât baza pe care stă religiunea și faptele pe care se reazimă ea și dacă deci războiul de exterminare dus în contra religiunii în numele șt. naturale este îndreptățit, sau nu:

Pentru aceasta să vedem mai întâi: *Ce e știința în ge-*

nere, ce însemnează a ști? Obișnuim să zicem: Știu aceasta sau aceea, când suntem ferm convinși de realitatea aceea ce zicem că știm. Pentru ca știința să fie sigură trebuie însă ca convingerea, care la început este ceva subiectiv, personal, să devină ca siguranță obiectivă, de care să putem convinge în tot momentul pe orice alt om. În știința propriu zisă este vorba mai mult *de lucruri din afară de noi*, (psihologia nu e știință propriu zisă, cu toate eforturile psihologilor experimentali de a-i revindica acest titlu), pe care pentru a le cunoaște trebuie să aibă loc mai întâi o impresiune asupra noastră, asupra organelor simțurilor noastre. *Intuirea* prin intermediul sensurilor este dar prima treaptă pentru a ajunge la știință. Intuițiunile singure însă nu ne dau știința. Ele se transformă în știință numai după ce le asociem și prelucrăm potrivit *experiențelor* făcute mai înainte și *legilor rațiunii*... Șt. naturale în special caută să reducă fenomenele la cauze deja cunoscute, și când aceasta a reușit pe deplin, atunci zicem că explicațiunile date acelor fenomene sunt științifice. Cei trei factori pe care se întemeiază știința sunt dar: *intuițiunea, legea rațiunii și experiența anterioară*.

Cum stă lucrul însă cu mărturia acestor factori? Este ea absolut demnă de crezut?

- Intuițiunea externă este condiționată de organele sensurilor. Dar cât de puțin ne putem noi încrede în ele și în dispoziția lor ca dovezi ale adevărului! Nenumăratele și variatele impresiuni înregistrate de simțuri, se reduc toate numai la mișcări sau ondulațiuni ale eterului. Aceeaș ondulațiune eterică intuită de ochiu se prezintă în conștiință ca impresie vizuală, intuită de ureche, ia caracterul de impresie acustică, intuită de membrana pituitoare a nasului devine impresie olfactivă ș. a. m. d. potrivit așa zisei legi psihologice și fiziologice a energiilor specifice. Undeva în apropiere coardele unei viori sau ale unui cla-

vir sunt puse în vibrațiune pe cale curat mecanică—prin atingere cu un arcuș sau cu degetele—; aerul dimprejur, izbit de coarde, se pune asemenea în mișcare; se produc unde care ajung la urechea noastră și pun în mișcare sau vibrațiune timpanul și întreg aparatul auditiv până la fibrele nervului acustic, pe care-l gădilă. Această gădilitură este simțită în creier ca ton. La dreptul vorbind ce poate avea comun tonul cu acea mișcare ondulatorie a eterului provenită din atingerea coardelor viorii sau clavierului? Și să mai ne gândim și la acea curioasă senzațiune pe care o numim «*țiuitul urechilor*». Când ne țiuie una din urechi, nervul acustic nu mai e impresionat de nimic din afară, nici o vibrațiune a aerului provenită din izbirea unui obiect oarecare nu l'a atins și cu toate acestea auzim foarte clar un sunet particular în ureche. În realitate sunt mici dezordini în circulațiunea sângelui care produc țiuitul urechilor, și luarea de chinină poate asemenea produce astfel de efecte. Experiențele acustice ne dovedesc că urechea ne spune că de multe ori când auzim un simplu ton, este unul singur, și cu toate acestea sunt în realitate mai multe, 2, 3 și 4 dispuse în octavă sau în quintă perfectă, ori în quintă perfectă și octavă. Prin urmare o întreagă armonie. Așa dar nervul acustic ne poate înșelă și chiar ne înșelă producându-ne impresiuni, senzațiuni fără ca el să fi fost motivat din afară. Și dacă el ne înșală prezentându-ne ca existând aceeace nu există, nu ne poate înșelă și în sensul contrariu: ascunzându-ne unele tonuri? Mulți chiar dintre naturaliști au fost de părere că mișcarea de rotațiune și translațiune a pământului și a tuturor corpurilor cerești ar produce o armonie foarte plăcută și puternică, pe care noi n'o auzim, sau n'o percepem, n'o distingem numai pentrucă trăim fără încetare în mijlocul ei, pentrucă ne sună neconținut la ureche, după cum nu simțim greutatea coloanei de aer ce purtăm în spate și

care după calculele fizicienilor ar fi de mai multe zeci de mii de kilograme. Dacă aceasta este adevărat—și obiecțiunea că nu poate fi adevărat, pentru că noi n'auzim nici un sunet de felul acesta, n'are nici o putere, pentru că e dovedit că auzul ne înșală—atunci încrederea pe care avem s-o dăm sensului auzului ca și sensului percepției greutății—din care unii psihologi fac al șaselea simț—suferă o mare reducere.

Acelaș lucru se petrece și cu sensul vederii. În eter—a cărui existență este admisă în mod curat dogmatic (fără probe)—se produc vibrațiuni, care dacă ating nervii sensitivi din piele ne dau senzațiunea de căldură, iar dacă ajung la ochiu și pătrund până la nervul optic ne dau senzațiuni de lumină și culoare. Aci iarăș avem de observat că legătura dintre senzațiunile noastre de căldură, lumină, culoare și vibrațiunile eterului trece peste puterea de pricepere a minții noastre. Din senzațiuni nu putem nici într'un caz conchide că ele sunt rezultatul vibrațiunilor eterului. Motivele care au condus la formularea acestei ipoteze sunt luate cu totul din altă parte. Faptul real este dar că noi nu intuim ceea ce este în afară de noi (mișcările eterului) ci ceea ce ne prezintă organele sensurilor—fiecare după constituțiunea sa: nervii tactului căldură, nervul optic lumină și culoare. Afară de aceasta ochiul—ca și urechea—ne poate da senzațiuni de lumină și culori, fără ca să fie impresionat de un obiect din afară, de vibrațiuni eterice pornite dela el. O lovitură a ochiului face asemeni să ni se pară că vedem ceva exterior, că vedem stele verzi, cum se zice. Un baston introdus într'un vas cu apă transparent, ne pare frânt dela suprafața apei, un turn patrat ne pare din depărtare rotund, jocul razelor solare pe o suprafață plană în timpul verii dă naștere mirajului, acea iluziune optică în care ni se pare că vedem apă la o distanță oarecare și când ne apropiem.

ea dispăre. Tot în acelaș fel ni se pare că avem înaintea ochilor castele, cetăți etc... când în realitate nu e decât tot o iluziune optică, aceea ce numim fata morgana. La acestea se mai adăogă în fine, că există vibrațiuni eterice, așa zisele raze ultraviolete pe care nu le putem vedea cu ochiul, cu toate că ele sunt de aceeaș natură ca razele violete ale șpectrului solar. De existența lor ne conving însă clișeele aparatelor fotografice perfecționate. Fizicienii ne spun și ne dovedesc cu calcule și experiențe că ochiul nostru nu este în stare să vadă, să perceapă de cât o parte minimală din lumina soarelui. Din toate acestea rezultă dar mai întâiu—cum am mai zis dejă—că ochiul ca și urechea nu ne dă în impresiile vizuale adevărata realitate a lucrurilor din afară, că amândouă nu sunt decât instrumente relative pentru cunoașterea lumii înconjurătoare și că în fine și unul și altul sunt foarte supuși greșelii.

Nu altfel stă lucrul cu fiecare în parte din organele sensurilor.

Aceste considerațiuni plus altele par a fi fost acele care au determinat pe Kant să susțină că cunoștințele noastre se reduc numai la aparența lucrurilor, la felul cum ele se prezintă sensurilor, iar nici decum la ființa lor, la lucrul în sine (das Ding an sich), care rămâne pentru mintea noastră o problemă irezolvabilă, un mare și perpetuu x. Un naturalist modern ar protestă cu energie contra părerii lui Kant, ca și contra părerii mult mai extreme a lui *Berkeley*, după care lumea fenomenală este numai simplă iluziune. Și cu toate acestea noi recunoaștem în de comun acord cu naturaliștii că lumea externă nu este ceva care nu s'ar putea cunoaște, sau ar sta mai presus de simțuri. În organizațiunea corpului nostru avem instrumentele cu care s'o cunoaștem. De aceea ea nu este numai închipuirea, ideea noastră, ci un obiect real. Organele sensurilor ne comunică pe cât le este posibil impresiuni, care nu sunt lipsite de realitate și le

traduc în creier prin imagini pe cât se poate de corespunzătoare. Științele naturale nu analizează prin urmare fantasmagorii, chimere și nici numai procese psihice. Trăsătura de unire dintre lucruri, așa cum ne apar și cum sunt în însăși ființa lor intimă, o formează adaptarea organelor cunoștinții la intuirea lucrurilor și dreapta interpretare a lor.

Cu toate acestea constatările de mai sus, că organele sensurilor ne pot adesea înșelă și că nu ne putem încredința în mod absolut rapoartelor lor, aceste constatări rămân în picioare neștirbite. Când 10 oameni d. ex. observă același lucru, câți din ei văd și aud într'adevăr același lucru? De câte ori în viață trebuie să roșim convingându-ne că ne-am înșelat amarnic în observațiunile noastre, când aveam tot interesul și intențiunea fermă de a observa adevărata realitate! Să mai adăogăm apoi, cum văzurăm, că sensurile ne pot induce în eroare, involuntar poate, sau din cauză că sunt bolnave, sau afectate într'un moment dat, că observațiunile ce facem sau impresiunile ce primim dela obiecte și interpretarea lor variază foarte mult după gustul ce avem, după educațiunea ce am primit-o, după temperament, dispoziția momentului etc. și după toate acestea să ne punem în toată sinceritatea inimii întrebarea:

Sunt sensurile noastre întotdeauna și în toate împrejurările martori absolut siguri ai adevărului? Sunt impresiunile ce primim de la obiectele din afară pe deplin corespunzătoare cu firea lucrurilor și observațiunile trase din ele sau silogisme încheiate în baza lor absolut drepte? Sau cu alte cuvinte: Este absolut sigură știința noastră, aceea ce zicem că știm? Un răspuns afirmativ nu poate fi dat fără oarecare șovăire și îndoială sufletească.

Așa stă dar lucrul cu primul factor al științii, cu intuițiunea sau cu funcțiunea îndeplinită de sensuri: un grad mai mare sau mai mic de siguranță, dar *nici într'un caz siguranță absolută.*

Al doilea factor în dobândirea științei am zis că este *rațiunea*, care asociază, combină și judecă impresiunile sensurilor. Rațiunea este supusă unor anumite legi, care sunt aceleași pentru toți oamenii cu constituțiune psihică normală. Putem concepe d. ex. noțiunea de timp și spațiu fie cu Kant ca ceva pur intelectual și aprioric, fie cu Psihologia experimentală mai nouă, ca d. ex. a lui Wundt, ca ceva real și aposteriori, aceasta nu importă, destul că suntem cu toții de acord că știința omenească n'ar putea exista fără aceste 2 noțiuni și de o altă știință de cât cea omenească nu poate fi vorba la noi oamenii pe pământ. Trebuie să ne mulțumim cu aceasta, pentru că un grad mai înalt de știință, un alt gen nu putem atinge cu constituțiunea psihofizică de care dispunem. Cu toate acestea nu putem tăgădui că pentru o rațiune altfel organizată, supusă altor legi de cât a noastră n'ar fi posibilă și o altă știință despre această lume materială, lume a sensurilor. Posibilitatea unei asemenea științe este tot așa de admisibilă din punct de vedere rațional ca și a unui ochiu care să coprindă toată lumina solară și razele ultraviolete. Și asemenea lucruri nu sunt iarăș simple fantasmagorii, când în însăș lumea sensurilor găsim unele indicii care ne îndreptățește la astfel de concluziuni. Ochiul vulturului d. p. ființă cu mult inferioară omului, dispune de un nerv optic cu mult mai perfect de cât al omului, acesta îi permite să vadă la distanțe colosale și să distingă foarte bine chiar cele mai mici obiecte. Prin urmare este un fel de telescop și microscop tot odată. Și cum ochiul vulturului vede mai departe și mai clar, tot astfel nu e absurd a presupune că poate exista un ochiu care să vadă și razele ultraviolete. Tot asemeni există specii de animale care au mirosul și auzul cu mult mai ager de cât omul. Ei bine aceste viețuitoare dacă ar avea și rațiune sau putere de sintetizare, ar trebui să aibă o idee de lume cu totul diferită de a noastră.

știința lor ar trebui să fie superioară alei noastre în multe privințe. Și dacă există ființe cu sensuri mai perfecte și poate și mai multe de cât ale noastre și cu rațiune superioară, atunci știința lor despre lumea care ne înconjoară este incomparabil mai desăvârșită de cât a noastră. Însă știința noastră, a celor de la începutul veacului al XX, care dispunem de instrumente mai perfecționate, care ne servim de telescop, microscop, fotografie, analize spectrale, etc. etc. în scrutarea naturii este cu mult superioară științei predecesorilor noștri pe scena lumii de acum 15—20 de de veacuri și mai înainte. Iar știința urmașilor noștri de peste câteva veacuri va fi mult mai pre sus de a noastră. Câte din teoriile admise în știința veacurilor trecute ca absolut sigure n-au fost răsturnate cu trecerea vremii? Să ne gândim numai la concepțiunea ptolemeică despre sistemul planetar. Câtă diferență între ea și cea cöpernicano-kantiană-laplasică, care i-a luat locul!

Știința noastră e prin urmare obiectivă numai din punct de vedere curat omenesc și numai într'un anumit timp sau perioadă de timp. Siguranța absolută și nerăsturnabilă 'i lipsește dar și din punctul de vedere al rațiunii.

Ce se atinge în fine de al treilea factor al științii, *experiența anterioară*, cu care comparăm noile intuițiuni, apoi aceasta s'a făcut în trecut ca și acum și deci am fost supuși și atunci ca și acum acelorași greșeli, ba chiar mai mult atunci de cât acum, pentru că eram neobișnuiți cu asemenea operațiuni și deci termenul de comparațiune, unitatea de măsură poate fi greșită chiar din temelie. La aceasta se mai adaogă că experiența anterioară aparținând trecutului, chiar dacă a fost bine făcută, se poate să ne-o reamintim incomplet, schimbată, greșit chiar, ceea ce ne-o arată aforismul: *Errare humanum est*, al cărui adevăr și înțelepciune se bazează pe o observațiune care se socoțește cu miile de ani.

Trebue s-o spunem fără înconjur: Istoria fiecărei științe ne desfășură dinaintea ochilor o rușinoasă înlănțuire de erori și științele naturale nu fac și n'ar putea face excepțiune de la această regulă. O istorie a erorilor sau rătăcirilor omenești nu s'a scris încă, dacă s'ar scri ar coprinde tot atât de multe volume ca și cea mai complectă Enciclopedie a științei omenești. Adevărații cercetători mari au fost în toate timpurile conștienți de această insuficiență a științei noastre și au mărturisit pe față și cu modestie socratică modicitatea științii. Numai diletanții în ale științei, cavalerii de industrie, acei care petrec la marginile științei—cum zice celebrul chimist Liebig într'una din scrisorile sale despre materialisti — numai aceștia sunt care azi ca și întrecut n'au recunoscut și nu recunosc relativitatea științei.

I. Mihălcescu.

(Va urmă).

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE.

SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII, No. 10).

2. O ALTĂ EPARHIE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ.

În afară de mitropolia Țării Românești, despre care a fost vorba până acum, se mai înființă în această țară, în anul 1370, o nouă eparhie, poate mai mult nominal la început, căci se avusese în vedere mai mult persoana lui Daniil Kritopulos, care, călugărindu-se, luă numele de Antim și pe care «Acta Patriarchatus» îl intitulează «mitropolit al unei părți a Ungrovlahiei, adică a jumătății»¹⁾. A-

¹⁾ Miklosich—Müller: *Acta Patriarchatus* I. 532—536.

numite împrejurări politice și bisericești de atunci vor fi contribuit de asemenea la înființarea acestei eparhii nouă¹⁾. Regiunea Țării Românești, pentru și peste care se făcuse această eparhie, e arătată, în acte, mai târziu ca timpul înființării, ca fiind în părțile Severinului²⁾ În a doua jumătate însă a secolului al XIV părțile dela Severin fură stăpânite alternativ, când de Domnii români, când de regii unguri³⁾. Aceasta este și cauza pentru care noua eparhie avu o existență cam șubredă, fu sdruncinată și chiar întreruptă în timpul când Ungurii avură stăpânire peste Severin și puseră episcop catolic aci. Supt Domnul Mircea cel Mare (1386—1418) însă, Românii intrară iarăș în stăpânirea părților dela Severin⁴⁾. Atunci capătă și eparhia din aceste părți o existență mai statornică; căci din 1389 încoace vedem în «Acta Patriarchatus» de mai multe ori atestată existența ei până în 1401. Catagrafiile tronurilor mitropolitane ale patriarhiei din Constantinopol de asemenea o pun în numărul mitropoliilor dependente de patriarhie, dându-i rangul mitropoliei Amasiei⁵⁾, adică al XII-lea scaun; lui Antim în 1370 i se dăduse locul celui din Melitini⁶⁾. Numele mitropolitului din părțile Severinului de pe timpul domniei lui Mircea ne este cunoscut. El se chiamă Atanasie și apare pentru întâiaș dată în 1389⁷⁾. Se întâlnește după aceia în actul intern din 1394⁸⁾ — ceeace este o dovadă că a venit în țară și a fost cunoscut aci — după aceia iarăș într'un act extern de prin anii 1396—

¹⁾ N. Dobrescu, *Intemeierea Mitropoliilor*. București 1906, pp. 49—56.

²⁾ *Ibid.* p. 53.

³⁾ D. Onciul: *Titlul lui Mircea cel Bătrân* în „Convorbiri literare“ anul XXXVII p.p. 27, 28—30, și *Originile principatelor române*. București 1899 pp. 57, 64, 227.

⁴⁾ N. Iorga: *Geschichte des rum. Volkes* I. 280, 287 seq. și D. Onciul: *Titlu lui Mircea*. „Convorb. lit.“ XXXVII p. 210.

⁵⁾ *Hieroclis Synecdemus et notitiae graecae episcopatum ex recognitione* Gustavi Parthey. Berolini 1866 p. 137. Cfr. și Ralli și Pothlis: *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων*. Atena 1855 V. p. 501.

⁶⁾ *Acta Patriarchatus* op. cit. I p. 536.

⁷⁾ *Acta Patriarchatus* op. cit. II. p. 135.

⁸⁾ Hasdeu, *Istoria critică* p. 126. n. 12.

1397¹⁾ și putem admite că el a rămas mitropolit al Severinului până la moartea lui Antim, căruia e probabil că îi a urmat pe scaunul mitropolitan dela Argeș, de oarece vechile pomelnice ale mitropoliei Ungrovlahiei, cum am văzut, cunosc ca urmaș al lui Antim pe un mitropolit Atanasie.

Dacă Atanasie, cel din urmă mitropolit din părțile Severinului atestat istoricește, a mai avut vreun urmaș, dacă acel urmaș a fost tot un grec sau poate un Român, aceasta nu se poate ști cu siguranță. Un lucru însă se poate spune sigur și anume: multă vreme, după începutul secolului al XV-lea, nici eparhia aceasta din părțile Severinului nu a mai durat; fiind că îndată, după moartea lui Mircea cel Mare, Severinul este luat în 1419 (sau 1420) de Unguri, cari îl țin până în 1524, când li-l iau și lor Turcii²⁾ Firește că atunci la căderea Severinului supt Unguri, s'a încheiat și existența acestei eparhii din Severin. Nu este exclusă posibilitatea ca vlădica ce va fi fost atunci în Severin să se fi refugiat aiurea pe pământ stăpânit de Domnii români: în vre-un centru bisericesc din Oltenia ca Tismana, ori Cozia, sau poate și la Strehaia. Asemenea nu pare a fi cu totul imposibil ca acel vlădică să fi avut și urmași cari, purtându-i, cel puțin, titlul, perpetuau amintirea despre această eparhie; fiind că un lucru nu se poate tăgădui și anume: că amintirea despre această eparhie s'a păstrat multă vreme după încetarea ei din Severin: iar când la începutul secolului al XVI se reorganizează biserica din Țara Românească și se înființează, pentru Oltenia, episcopia Râmnicului, se dădă acestei episcopii pe lângă titlul de «a Râmnicului» și cel de «a Noului-Severin»,³⁾ cea ce vra să zică că Râmnicul în noua organizație bisericească este un «Nou-Severin», iar episcopia Râmnicului făcută pentru și peste teritoriul pe care fusese altă dată eparhia din părțile Severinului, era considerată ca o continuare sau mai bine zis ca o reînnoire a acelei eparhii.

¹⁾ *Acta Patriarchatus* op. cit. II. 291.

²⁾ D. Onciul: *Titlul lui Mircea cel Bătrân*, în «Convorbiri Literare» XXXVII pp. 224—226.

³⁾ N. Iorga, *Geschichte des rum. Volkes* I 398. A. Lăpădatu: *Episcopia Strehaei* București 1906 p. 29.

3. MĂNĂSTIRILE.

În a doua jumătate a secolului al XIV-lea fu introdus în noi — de la vecinii slavi de peste Dunăre, cari 'l luaseră și ei dela Bizantini — călugărismul, viața mănăstirească. Atunci se înființară cele mai vechi mănăstiri din Țara Românească,¹⁾ ca: Vodița, Tismana, Cozia, Cotmeana etc., așezate în pozițiuni întărite și apărate de natură, devenind un fel de cetăți, cari asigurau trecători, apărau cursuri de apă și întotd'auna pe cei ce locuiau sau se adăpostiau în ele. În aceste dintâi mănăstiri pe lângă călugării cari se îndeletniceau cu practica cultului divin, cu slujbele religioase, sau rugăciunile, mai erau alții cari își făcuseră din condeiu un meșteșug, îndeletnicindu-se cu scrierea, copierea cărților bisericești, în limba culturală a timpului: în slavonește.

Odată introdusă, spre finea secolului al XIV, organizarea mănăstirească, la noi, ea se întinse și mai mult în secolul al XV-lea.

Înainte însă de a trece la mănăstirile cari se înființează acum, în secolul al XV, să vedem mai întâiu ce se poate spune în acest secol cu privire la mănăstirile înființate anterior.

Vodița, cea mai veche mănăstire din Țara Românească încetează de a mai exista către sfârșitul secolului al XV-lea. În mai multe documente din prima jumătate a secolului al XV-lea date de Domnii români²⁾, sau și de împăratul-rege Sigismund, ori de Ioan Corvin de Hunyade³⁾—cari de asemenea acordară privilegiile călugărilor de aci—vedem a-

¹⁾ N. Dobrescu. *Intemeierea mitropoliilor și a celor dintâi mănăstiri* Op. cit. p. 57.

²⁾ Documentul din 29 Septembrie 1420, la Ștefulescu: *Mănăstirea Tismana* ediția II p. 157; ed. III din 1909—dupre care facem toate celelalte citațiuni—p. 178. Documentul din 5 August 1424 la Hasdeu *Arhiva istorică* I. 1. 19—21 și la Ștefulescu, *Tismana* p. 179. Originalul la Arhivele Statului. Documentul din 1429 Octombrie 28 la Academia Română XI, 246 și Ștefulescu p. 180—181.

³⁾ Documentul din 1444 Octombrie 20 la Academia Română XI, 248. Ștefulescu p. 183 și Academia Română XI. 244. Ștefulescu p. 180—181.

testată alături de Tismana și mănăstirea Vodița, care prin urmare există în acest timp. În a doua jumătate a secolului al XV-lea însă, nu mai găsim nici măcar o singură mărturie documentară, care să ne pomenească măcar despre mănăstirea Vodița. Ba ceva și mai mult! Găsim chiar teritoriul, moșia, pe care se aflase mănăstirea Vodița, că este închinată mănăstirii Tismana¹⁾. Aceasta va să zică că acum către sfârșitul secolului al XV-lea și începutul celui de al XVI-lea, mănăstirea Vodița încetase de a mai exista. Una din cauzele cele mai însemnate care adusesese distrugerea ei, fu, de bună samă, întinderea stăpânirii și puterii Turcilor în părțile învecinate cu mănăstirea. Turcii jefuind, prădând, și poate chiar arzând mănăstirea, au dus-o repede la peire²⁾. Astăzi pe locul unde a fost altădată mănăstirea Vodița, sunt numai ruine³⁾.

Mănăstirea Tismana fu până la 26 Dechemvrie 1406, supt conducerea lui Nicodim⁴⁾ care murì la această dată⁵⁾, și fu înmormântat în pridvorul bisericii în partea din dreapta, în mormântul pe care și-l pregătise el singur, fiind încă în viață. Astăzi moaștele lui se află la Ipec, în biserica patriarhală, unde au fost duse, nu se știe bine în ce împrejurări, pela începutul secolului al XIX. În mănăstirea Tismana nu a rămas din moaștele lui de cât un deget⁶⁾. Dela el se crede că a mai rămas mănăstirii și un felon. Sigur însă de la Nicodim avem o «evanghelie» scrisă de el în ultimii ani ai vieții sale⁷⁾ și aflătoare astăzi la Mu-

1) Documentul dela Vlad Călugărul din 1493 Iunie 3, originalul la Arhivele Statului (secția istorică), publicat la Ștefulescu *Tismana* p. 200. Documentul dela Radu cel Mare din 1499 Oct. 31. Inedit la Academia română.

2) N. Iorga: *Sate și mănăstiri* p. 344.

3) *Ibid.* p. 343; cfr. și G. Enăceanu: *Vizite canonice* București 1890 p. 143—144.

4) Asupra-i vezi N. Dobrescu *Intemeierea mitropoliilor* op. cit. pp. 63—67.

5) Pomenirea lui se face în ziua de 26 Dechemvrie cu slujbă bisericească anume întocmită.

6) Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana* op. cit. p. 60—61.

7) Data pusă pe ea este anul 6913, care poate fi sfârșitul anului 1403, sau lunile până la Septembrie ale anului 1404.

zeul de anticități din București. În afară de meșteșugul condeiului, Nicodim mai era și un bun cunoscător al scrip-turii, și inițiat în cele bisericesti; căci așa ni-l arată co-respondența sa cu patriarhul bulgar, Eutimie ¹⁾, pe care îl întrebase în diferite chestiuni de morală, de dogmatică, ori de cercetarea vieții dela 15 ani în sus a celor ce vo-esc a se preoți. Nicodim lăasă după sine mai mulți uce-nici: unii de cărturărie slavonă, alții de practică religioasă. Unul dintre aceștia, de bună samă cel mai de frunte, fu *Agaton*, care îi urmă în conducerea mănăstirii, fiind, de sigur, designat la aceasta de Nicodim.

Nicodim se interesase de aproape de soarta celor două mănăstiri întemeiate de el: le asigurase privilegiul d'a 'și pune ele singure conducătorii, fără vre-un amestec din a-fară venit de la Domn, mitropolit sau de la boeri; iar la moartea sa, Nicodim singur avea să designe pe cel ce eră să'i urmeze în conducerea mănăstirii²⁾. De Tismana Nicodim se îngrijî până în ultimul timp; căci numai cu o lună și trei zile înainte de moartea sa, el mijloci pe lângă Mircea cel Bătrân, — care se ducea spre Severin să se întâlnească cu Sigismund — de a acordă mănăstirii privilegiul pescuirii și al pășunatului ³⁾. Mircea îngrijî apoi și el mai departe — după moartea lui Nicodim — de mănăstirea Tismana, a-cordându-i privilegiul de a lua ea singură dăjdii și d'a i se face numai ei servicii de locuitorii din satele mănăstirii ⁴⁾. În documentul pentru acordarea acestui din urmă privilegiu se mai cuprinde și recunoașterea urmașului lui Nicodim, Agaton: «Precum ați avut și ați cinstit pe popa Nicodim, încă tot așa de azi înainte să cinstiți și să ascultați pe popa Kir Agaton, ca și obrazul Domniei mele, așijderea

¹⁾ E. Kaluzniacki: *Wercke des Patriarchen von Bulgarien Euthy-mius* op. cit. pp. 205—220 și 221—224.

²⁾ N. Dobrescu: *Intemeierea mitropoliilor și a celor dintâiu mănăstiri* op. cit. pp. 60—61.

³⁾ Venelin: *Vlacho-bolgariskija ili dako-slavjanskijà gramaty* Petersburg 1840 p. 22—23. Hașdeu: *Arhiva istorică* I, 1. 98. Ște-fulescu *Tismana* p. 173. Copie la Academia română XI/240. 48/178 c, 51/113. Originalul la Arhivele Statului (secția istorică).

⁴⁾ „Cine din boerii Domniei mele ar veni între voi ca să ia sau alte robote să vă împartă, pe ori-care *loviți-l în cap*“.

pe toți frații» ¹⁾. Pe acest Agaton 'l găsim în documente ca egumen al mănăstirei până în anul 1429. La stăruințele lui, de bună samă, fură întărite vechile privilegii ale mănăstirii și se adăogară altele nouă, supt Domnul Dan II (1420—1431), care adaose mănăstirii trei sate ²⁾, apoi Țigani și niște mori ³⁾. Trecerea de care se bucură pe atunci acest egumen se vede că era așa de mare în cât el mijloci, cum ne spune un document din 1420, la craiul Sigismund ca să se acorde locuitorilor din Țara Românească libertatea de a-și ținea legea lor, iar mănăstirilor să li se confirme privilegiile de până atunci. Agaton la data pomenită eră superior al celor două mănăstiri mai vechi: Vodița și Tismana ⁴⁾. Pentru cea din urmă oară întâlnim pe egumenul Agaton într'un document din 28 Octomvrie 1429 când el mijloci dela Impăratul-rege Sigismund ca să se întăriască stăpânirea peste posesiunile de până atunci ale ambelor mănăstiri, recunoscând călugărilor dreptul de a umblă după treburile lor, «fără să dea vamă, ci să meargă liberi și în credința lor să rămână și legea lor să și-o țină în bisericile lor» ⁵⁾.

În anul 1444 este atestat un alt egumen al celor două mănăstiri, anume *Gherasie*—firește ales de călugări după rânduiala lui Nicodim—într'un document de întărire dat mănăstirilor acestora de Ioan Corvin de Hunyade, care mai dăruî acestui egumen și un felon cu corbul—insigniile Hunyadeștilor—în spate, și cusut cu aur și pietre scumpe⁶⁾, care danie ne arată că și acest egumen se bucură de mare

¹⁾ Documentul e fără dată (dar după 1406 și înainte de 1418). Originalul la Arhivele Statului (secția istorică). publicat la Venelin *op. cit.* pp. 26—27, și la Ștefulescu *op. cit.* pp. 174—175.

²⁾ „Ceaurii, Dusești și Ungureii“. Documentul din 5 August 1424. Originalul la Arhivele Statului (secția istorică) publicat de Hasdeu: *Arhiva istorică* I, 1, 19—21, Ștefulescu p. 179—80.

³⁾ Documentul fără dată. Originalul la Arhivele Statului (secția istorică). Publicat la Ștefulescu *op.cit.* p. 177. Morile se aflau la Târgu-Jiu.

⁴⁾ Ștefulescu, *Tismana* *op. cit.* p. 178—79.

⁵⁾ Copie la Academia română XI. 246. Cfr. și—după Venelin *op. cit.* p. 55—59.—Ștefulescu *Tismana* p. 180—81.

⁶⁾ Academia Română doc. XI. 248. Ștefulescu *Tismana* p. 184.

trecere pe lângă conducătorul de atunci al Ungurilor, Hunyade. Danii, mai pe urmă, se fac, nu numai de Domni, ci și de boeri. Într'un document din 17 Noemvrie 1479 dela Basarab cel Tânăr (1477—1482), prin care se confirmă trei sălașe de țigani dați mănăstirii Tismana de «cumnatul meu jupân Stanciu și sora mea Anca», întâlnim pe un al treilea egumen al mănăstirii, anume pe «popa Kir *Matei*»¹⁾ care mai apare apoi și în documentele din 1480 Aprilie 3 dela Basarab Voevod și din 1482 Iunie 1 dela Vlad Călugărul (1482—1496), pentru confirmarea posesiunilor mănăstirii. Ultima dată îl întâlnim pe egumenul Matei în 1490 Ianuarie 7 într'un document dela Vlad Călugărul dat Tismenii pentru stăpânirea satului Ceaurii, pe care i-o contestase un boier²⁾.

În anul următor, anume la 3 Septemvrie 1491 găsim ca egumen al Tismenii pe *Ioanichie*³⁾. El se mai întâlnește ca atare și în anii 1493, 1497, 1502, în documente de dații sau întăriri, cum sunt, de pildă, ale lui Radu cel Mare, care dă Tismenii 300 vedre de vin din venitul domnesc, două care de sare dela Ocnă iar mai pe urmă și 800 de bolovani de sare pe an⁴⁾. Pe la 1500 boerii craiovești dăruiră Tismenii un engolpion frumos de argint suflat cu aur⁵⁾. Ultima dată întâlnim pe Ioanichie într'un document din 18 Aprilie 1503⁶⁾.

Firește că toți acești egumeni sunt aleși de soborul mănăstirii, după cum se stabilise încă de pe vremea lui Nicodim. Supt ei s'au mai continuat și tradiția de cărturare slavonă moștenită dela Nicodim, dar mai ales s'a continuat cealaltă: de practică religioasă a cultului, majoritatea călugărilor dedicându-se acesteia din urmă.

¹⁾ Originalul la Arhivele Statului (secția istorică). O copie la Acad. rom. XI. 252. Ștefulescu: *Tismana* p. 191.

²⁾ Originalul la Arhive, (secția istorică); publicat *Magazin istoric* I. 210. Hasdeu *Arhiva istorică*, I. 1. 66. Ștefulescu *op. cit.* p. 197.

³⁾ Document aflător la Arhivele Statului (secția istorică), publicat la Venelin *op. cit.* pp. 129—130.

⁴⁾ Documentul din 1493 Aprilie 10 (Arhive, secția istorică); documentul din 1493 Iunie 3 *ibid.*; documentul din 1497 Iulie 29 *ibid.* și Academia rom. XI. 259. Cfr. și Ștefulescu p. 198—202; documentul din 1502 Aprilie 3 (Arhive, secția istorică).

⁵⁾ Tocilescu, *Raport asupra mănăstirelor* p. 72.

⁶⁾ Originalul la Arhivele Statului (secția istorică).

Mănăstirile *Cozia și Cotmeana*, întemeiate de Mircea cel Mare (1386—1418) încă dela începutul domniei sale, primă dela Mircea danii constând în sate, mări, vii, livezi, țigani, obținură și ele privilegiul d'a-și alege ele singure stareții, fără vre-un amestec sau influență din afară. Starețul, cel dintăiu al acestor două mănăstiri, unite și ele supt o singură conducere, este *Gavriil*, de bună samă unul dintre discipolii lui Nicodim. Gavriil avea să dispună la moartea sa cine să-i fie urmaș în stăreție, iar mai târziu călugării din mănăstire aveau să facă alegerea ¹⁾. Mircea cel Bătrân se interesă în deosebi de mănăstirea Cozia ²⁾, pe care și-o alesese ca loc în care avea să fie înmormântat și o vizită «în postul cel mare luna Martie în 28» (anul 1415), când îi dăruie printr'un document scris aci, în mănăstire «vama dela Genune ca să fie spre hrană sfinților monahi cei ce vor vrea a fi și împreună a petrece întru acest sfânt lăcaș spre veșnică pomenire, mai vârtos și pentru sănătatea trupească a Domniei mele» ³⁾. Egumen al mănăstirii eră la această dată *Sofronie*.

Dintre vechile noastre mănăstiri multe au servit și de cavouri dōmnești. Un asemenea rol a avut și Cozia care, la moartea lui Mircea cel Mare (în 1418) îi primī ose-mintele.

Din timpul de după Mircea există o mulțime de documente referitoare la mănăstirea Cozia. Prin ele însă nu se face altceva de cât sau se confirmă vechile danii, sau se adaogă altele nouē, făcute acum nu numai de Domni, ci și de boeri, sau în fine se întăresc cumpărăturile făcute de călugări din veniturile mănăstirii. În afară de punerea în evidență a sentimentului religios al boerilor și al Domnilor noștri de pe acel timp, aceste numeroase danii ne mai pun în pozițiune de a vedea și pe cei ce au fost egumeni ai mănăstirii în această vreme.

¹⁾ N. Dobrescu: *Intemeierea mitrōpoliilor și a celor dintăi mănăstiri* pp. 62—63.

²⁾ Precum ne arată trei documente, fără dată, dela Mircea, în originale la Arhivele Statului (secția istorică).

³⁾ Originalul la Arhive (secția istorică); Copie la Academia română doc. XI. 241.

Aşa în 1440 Septembrie 16 e atestat ca egumen al mănăstirii, *Dorotei* ¹⁾. În 1451 August 7, ²⁾ precum și în 1457 Aprilie 11 ³⁾ se întâlnește ca egumen al Coziei, *Iosif*, acela despre care noi am admis că a ajuns pe scaunul mitropolitan. În documente din anii 1464, 1465, 1466, și 1467 se întâlnește ca egumen *Simeon*, ⁴⁾. În 1475 Iulie 15 se întâlnește ca năstavnic al Coziei ieromonahul *Macarie*, ajuns și el probabil mitropolit al țării ⁵⁾. La 1478 Septembrie 9 e atestat ca egumen al Coziei *Ilarion*, ⁶⁾ ajuns, după toată probabilitatea și acesta mitropolit. *Iosif*, «năstavnic» și *Dorotei* egumen sunt atestați în 1488 Februarie 4; ⁷⁾ Aparițiunea a doi conducători ai mănăstirii ne arată că o deosebire se făcea totuși între năstavnic și egumen; că, pe cât se pare, unul va fi fost însărcinat cu conducerea gospodăriei mănăstirii, altul cu conducerea duhovnicească. *Visarion* este atestat ca egumen în 1488 April 17 ⁸⁾, *Dorotei* atestat și în 1495 Martie 24 ⁹⁾; *Simeon*, la 24 Mai 1501, la 11 Ianuarie 1505.

.Ce privește mănăstirea *Cotmeana* din județul Argeș notăm că ea duse o existență mai modestă. Unită dela început cu Cozia, au fost timpuri când a avut împreună cu Cozia unul și același conducător. Cu timpul *Cotmeana* devine metoc al mănăstirii *Cozia*, până ce mai târziu fu cu

¹⁾ Originalul la Arhivele Statului (secția istorică) cfr. și *Cozia* pachet. D netrebnic No. 134. *Condica Coziei* pp. 176—178.

²⁾ Original la Arhive (secția ist.) și *condica Coziei* pp. 66—68.

³⁾ *Condica Coziei* (la Arhivele Statului) pp. 193—195.

⁴⁾ Document din 30 Mai 1464 Original secția ist. *Condica Coziei* p. 205.

Document din 14 Oct. 1465 Original (secția ist.) Copie Acad. rom. XI, 251.

Document din 14 April. 1466 Traducere veche la Arhivele Statului *Cozia* pachet. B netrebnic No. 2.

Document din 15 Ianuar 1467 Original (secția ist). *Condica Coziei* pp. 816—819.

⁵⁾ Originalul la Arhivele Statului (secția istorică). *Condica Coziei* pp. 11—13.

⁶⁾ Arhivele Statului, *Condica Coziei* pp. 14—16.

⁷⁾ Originalul documentului la Arhive (secția istorică).

⁸⁾ *Condica Coziei* (la Arhive) pp. 69—72.

⁹⁾ Documente aflătoare la Arhive (secția istorică).

totul închinată Coziei «cu toate satele și cu toate veniturile ei» de mitropolitul Luca pe la începutul secolului al XVII lea. Pe vremea Domnitorului Brâncoveanu (1688-1714) atât Cotmeana cât și Cozia fură reînnoite. De atunci încoace însă la Cotmeana nu s'a mai făcut nimic. Casele mănăstirești s'au prăpădit; chiar biserica este astăzi în ruină ¹⁾. Din vechile odoare ale mănăstirii Cotmeana nu se mai păstrează de cât un clopot făcut în anul 1413 și dăruit Cotmenei de Mircea cel Mare. Prin sunetul lui, destul de frumos și de pătrunzător și până astăzi, pare că chiamă în nereligiositatea și neglijența de astăzi «amintirea vremurilor de evlavie și de vrednicie a trecutului».

N. Dobresca.

(Va urmà)

Problemele culturale și religioase ale preoțimii române în Ardeal²⁾

VI.

Și dacă e vorba de asemenea probleme, care dintre ele s'ar putea numi mai actuală azi, decât *chestiunea școlară*? De câțiva ani încoace această chestiune ține într'o fierbere și încordare extraordinară, aproape toate satele noastre și a fost în stare să pricinuească atâtea învăluri și frecări neplăcute în sînul poporului nostru. De aceea, după ce mi-am rostit cuvântul asupra misiunii religioase și culturale a bisericii noastre, dați-mi voie, fraților, să-mi spun în scurt părerea și asupra acestei chestiuni, deosebit de gingașe și de importante. Zic părerea și nu programul, fiindcă în starea aceasta de nesiguranță a școalelor noastre, între multele încurcături și glasuri haotice sau stridente, ce au început a răsună de prin satele noastre, e

¹⁾ N. Bănescu, *Mănăstirea Cotmeana* în revista „*Ramuri*“ pe 1907 No. 7—8 pp. 193—199.

²⁾ (Urmare). Cuvântare de introducere în oficiu, rostită la 30 August 1909, în «Biserica cea mare» din Săliște de Dr. Ioan Lupaș, administrator protopopesc.

cu neputință de aflat o cărare sigură, care să ne scoată din acest labirint, o normă de procedare generală și uniformă. Deosebiriile sunt așa de dese și așa de izbitoare dela sat la sat, mulțimea capetelor, cari judecă și a glasurilor, cari se amestecă în aceste sfaturi, adeseori desperate, e așa de mare, în cât rămâne în sarcina fiecărui sat să-și arate toată măsura vredniciei sale. Și astfel vom avea de aici înainte două categorii de sate: sate vrednice, cari jertfesc pentru școală și sate slabe, cari nu înțeleg, nu vor sau nu pot să jertfească. Dar cine ar putea proci, câte din potecuțele răslețe se vor mai întoarce în drumul cel mare al culturii noastre, sau câți din afluenții numeroși vor mai spori cu apă curată fluviul vieții și culturii noastre românești?!.. În privința școalelor, durere, exprimă mult adevăr această oftare jalnică a cântărețului:

Astăzi nu mai ai zi bună
Școală veche și pustie
A vieții noastre triste
Cea mai tristă mărturie.

(«Libertatea» 1909 nr. 34).

Și din această mărturie tristă trebuie însă a ne da toată silința să făurim o dovadă de vrednicie culturală. Să mergem cu stăruințele noastre pentru școală până la cele din urmă granițe ale sentimentului de jertfă. Să facem tot ce ne stă în putință, ca chiar și în caz de pierdere să nu ne poată atinge osânda viitorimii pentru nepăsare, ci mai bine uimirea și lauda ei pentru stăruințele noastre însuflețite și însuflețitoare.

Un lucru îmi este cu desăvârșire clar: adevărat că am putut exista în trecut veacuri îndelungate fără școală, în viitor însă aceasta nu va mai fi posibil, căci înaintând toate popoarele repede în știință și cultură și fiind lupta pentru existență, în forma ei de azi și de mâine, mai mult o luptă culturală, care se poartă cu armele minții și învățaturii, noi Români cu ce vom lupta, cum ne vom susține traiul, dacă ne lipsesc aceste arme? Ne va înghiți iarăși întunerecul cumplit, ne va călca toți în picioare și cu timpul pomenirea noastră o să piară. A renunța deci la școală însemnează a renunța la viitor, căci cine are școală, al celuia este și viitorul. Și pentru biserică ar fi o lovitură de moarte pierderea școalei, Mitropolitul Șaguna scria la 1861, că «*partea cea mai însemnată a bisericii e școala*

și institutele ei literare». Fiindcă noi avem și trebuie să avem un viitor mai senin, decum ne-a fost trecutul, plin de lacrimi și de dureri, fiindcă nici biserica noastră nu se poate lipsi de mijloacele necesare pentru fericirea vremelnică și vecinică a credincioșilor săi—de aci urmează ca neînduplecată necesitate logică, lozinca: să nu lăsăm școala noastră!

VII.

Pe lângă terenele de muncă, ce ni le deschide școala și biserica, vrednicia înaintașilor noștri ne-a mai înzestrat și cu altele. Cea mai de frunte între ele e «Asociațiunea pentru literatura și cultura poporului român», sub a cărei flamură luminoasă ar trebui să vedem înșiruită toată suflarea românească, întreg poporul nostru din țara aceasta. Și în privința acestei însemnate instituțiuni culturale, realitatea este însă crudă și cu mult mai tristă, decum ar trebui să fie. Poporul are prea puțină cunoștință de existența ei. Și mulți dintre conducători își aduc aminte de ea numai când e vorba să-și plătească taxa anuală de 10 cor. Alții, dacă ai de gând să cobori în satele lor, cu privilegiul așa numitelor adunări generale, par cuprinși nu de bucurie, cum s'ar aștepta, ci mai curând de o groază nejustificabilă, și te roagă cu insistență, să faci bine să mai amâni, să nu mergi la ei până peste 2—3 ani.

O repede schimbare spre bine trebuie încercată și aici, că orice sat românesc să se simță fericit, când îl cercețează cărturarii noștri în numele culturii și fiecare sat să-i roage însuși să vină, iar să nu-i lase a se îmbiã singuri în diferite părți zadarnic.

Ca membru în secția istorică a «Asociațiunii» am muncit și până acum, cât m'au iertat puterile, propoveduind cuvântul cu graiul și cu condeiul, la orașe și prin sate. De aici înainte nădăjduesc, că împrejurările îmi vor permite să muncesc cu zel îndoit și poate cu mai multă ispravă. Și nu voi munci numai eu, ci prin îndemnuri continue cred că voi putea porni și pe alții la muncă culturală, ca astfel să fâlfâie din ce în ce mai viu flacăra științei în toate satele din acest ținut. Dacă din vrednicia înaintașilor noștri avem aceste cadre de organizare culturală, să ne silim a le și da un conținut real și o viață mai îmbelșugată. Pe lângă prelegerile populare, ținute până acum în

mod mai mult întâmplător, va trebui să încercăm, cel puțin aici, în centrul acestui despărțământ și organizarea unor cursuri sistematice, la cari cred, că ne vor da concursul mulți dintre oamenii noștri de carte și de condeiu. Și vom putea să le ținem acestea sau iarna, când au oamenii răgaz să le asculte și să mediteze asupra lor, sau în timpul verii, când se adună în satul nostru mulți caspeți din diferite părți.

VIII.

Aceste pe teren *cultural*, iar în privința vieții sociale mă voi năzuî a da tot sprijinul diferitelor instituțiuni, pe cari le cred necesare și de folos. Și voi cerea să sădesc în sufletul poporului nostru, ca într'un ogor roditor binecuvântările păcii, ale înțelegerii și frăției adevărate, căci numai în acest semn și prin aceste mijloace vom putea și noi să ajungem la liman. Destul ne urăsc pe noi alții, la ce ne-am mai învrăjbi și la ce ni-am mai sfârtică și noi între noi? Ori numai ca să facem bucurie celor ce ne urăsc? Să nu fie! Voiu propovedui fără încetare, ca împlinind porunca Mântuitorului, să fim cu adevărată dragoste unul față de altul, să iubim și pe străini; iar pe aceea cari ne fac noauă rău, să-i răsplătim cu bine. Să fim față de toată lumea, prieteni sau dușmani, cu duhul blândetei și cu dreptate, căci, după cuvântul Scripturii, *dreptatea înalță neamurile, iar păcatul înjosește popoarele* (Pildele lui Solomon 14, 34).

Si în orice împrejurări voi stăruî a face pe toți să înțeleagă, că numai subordonând interesele particulare celor generale, e cu putință unirea cugetelor și a voințelor într'o lucrare armonică solidară și în curente sociale sau culturale, demne de un popor chibzuit, conștient de menirea lui pe acest pământ. Căci numai interesele generale, obștești sunt în stare a-i împreună pe oamenii singuratici și a-i ținea la olaltă în armonie, pe când cultivarea exagerată a intereselor particulare egoiste îi desbină și produce vrajbe între ei. Pe teren *economic*, nefind aci inițiat de ajuns, voiu ascultă sfatul specialiștilor în materie, voiu urmări cu atențiune lucrările similare ale altor neamuri și nu voiu pregeta a-mi da concursul, dacă nu voiu putea altfel, cel puțin cu cuvântul, la orice întreprindere economică menită să sporească bună starea materială a po-

porului nostru și să propage în sînul lui principiul de întovărășire a puterilor, spiritul de cruțare, de muncă, de ordine și disciplină.

IX.

Prevăd, că în tendința de a da ființă viețuitoare tuturor desideratelor înșirate până aci, voiu întâmpina multe piedeci și mari greutăți. Dar sunt obicinuit cu greutățile, nici până acum nu m'am prea dat în lături din calea lor. Voiu cercă și în viitor a le întimpina cu bărbăție și ale învinge, iar dacă nu voiu reuși, voiu rămânea cel puțin cu mângăierea, că voința nu mi-a lipsit. Și nu mă voiu lăsa copleșit de resemnare și amărăciune pentru merita-bilele lipse de succes, ci voiu urmă totdeauna sfatul apostolului Pavel, care poruncește astfel: «Propoveduește cuvântul, stăruiește cu vreme și fără vreme, muștră, ceartă, îndeamnă cu toată răbdarea și învățătura. Că va fi vreme, când învățătura cea sănătoasă nu o vor primi, ci după poftetele sale își vor alege loru-și învățători, cari vor scărpină urechile. Și dela adevăr auzul își vor întoarce și la basne se vor plecă. Iară tu priveghiază întru toate, pătimește răul, fă lucrul Evanghelistului, *slujba ta fă-o deplin* (Tim. II. 4, 2—5).

Toată slujba aceasta, ale cărei puncte de căpetenie le-am schițat în cele premergătoare, voiu cercă să o fac *deplin*. Ceea ce nu voiu isbuti însă altfel, decât cu ajutorul lui Dumnezeu și cu sprijinul oamenilor de bine, cu concursul ce ni-l vor da în toate lucrările tovarășii mei de muncă, preoții și învățătorii împreună cu întreg poporul de o parte, iar de alta superioritatea bisericească și cei mai aleși și mai recunoscuți conducători ai poporului din aceste părți. Preoții și învățătorii acestui ținut știu, că sunt dintre cei mai aleși fii ai neamului nostru și presupun, că sufletul fiecăruia dintr'înșii e cuprins de râvna de a face cât mai mult bine pentru neam și biserică. Și ei vor avea prilej de ajuns de aci înainte să dovedească poporului că sunt cei mai buni conducători ai lui muncind cu abnegație și devotament în via Domnului, în școală și în biserică și înbrățișând celelalte terene ale așa numitei activități extrabisericești și extrașcolare. În deosebi învățătorii să nu-și piardă cumpătul, să nu stea înlemniți în fața împrejurărilor fatale, ci să păsească cu îndrăsneală bărbătească și cu

încredere în viitorul neamului înainte pe calea progresului, să-și dea silința a dovedi poporului că sunt vrednici de jertfele ce acesta a adus pentru școală, unde a adus. U-măr la umăr cu preoții să îmbărbăteze poporul, să-l mângăie și să-l lumineze. Asemenea dela ceilalți fruntași de orice categorie ar fi și orice funcție ar ocupa, nădăduesc tot sprijinul, fiindcă pe toți îi cred conștienți de chemarea lor națională și pătrunși până în adâncul sufletului lor de necesitatea de a contribui fiecare fiu al poporului nostru cu tot ce are mai bun, la progresul nostru cultural. Mai mult decât în sprijinul oamenilor îmi pun credința și nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu. Cătră Atot-puternicia Lui milostivă se înalță în momentul acesta rugăciunea sufletului meu: «Tu, Doamne, care ai arătat, că vei scurta zilele durerii, de dragul aleșilor tăi, și pentru cei păcătoși (Marcu 13, 20), cu adâncul înțelepciunii, și științei tale luminează cărările acestui popor credincios, fă-l să fie popor ales și râvnitor de fapte bune, trimite-i spor și înaintare întru toate, căci bună starea lui, va fi bucuria și cununa vieții mele. Umples Doamne cugetul meu de duhul înțelepciunii, dă-mi mie cuvântul adevărului și al cunoștinții, ca cu credința'n inimă și cu biblia'n mână să pot îndrepta pe toți cei ce cu încredere și cu dragoste vor năzui cătră mine. Trimite gând bun poporului credincios, ca să aștepte ca ploaia cuvântul meu și să se pogoare ca roaua graiurile mele (Moisi V. 32, 2). Ajută-mi Doamne, ca să pot face slujba deplin și să fie întreagă roada muncii mele spre mărirea numelui Tău, spre binele bisericii, spre cinstea neamului și spre întărirea credinții, ca întreg poporul acesta să poată mărturisi cu cântărețul și adevărată să-i fie mărturisirea aceasta:

Credința mea nu-i val ce se fărîmă
 Lovindu-se de stânca'ncremenită
 Nu-i far, pe care vremurile-l surpă
 Nu-i pavăză de lovituri zdrobită.

Credința mea e pisc măreț de munte
 Etern, precum etern e Dumnezeu

Și nu va fi putere pământească

O clipă să ni abată'n gândul meu».—Amin.

DEPUNEREA LUI HRISOSTOM

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul al XXXIII-lea, No. 10).

Impăratul a întărit sentința depunerii, însă de les-majestate nu vorbește nimic, fiindu-i frică să verse sângele lui Ioan. Poporul a aflat despre depunere cam în amurgul serii; vestea a trecut din gură în gură, și îndată tot orașul a fost în plină revoltă. Cu strigăte mari cutreeră strădele, insultând pe Teofil și amenințând pe împăratul. În fața bisericii lui Ioan se îngrămădiseră mii de oameni, și toată noaptea au păzit pe iubitul lor Patriarh, ca să împiedice pe cei ce ar fi voit să-l scoată din biserică. Negreșit, dacă puterea armată ar fi încercat să-l scoată cu deasila, s'ar fi produs o încăerare cumplită, fiindcă însuși Hrisostom, indignat de cutezanța sinodului, eră hotărât să nu cedeze decât forței armate. De altfel el credeà că împăratul se va răzgândi și-și va retrage porunca de a fi trimes în exil. O frumoasă vorbire a ținut Hrisostom celor ce-l păzeau, arătând o tărie eroică, și biciuind cumplit pe dușmanii săi.

După ce însă nici a treia zi nu-și retrăsese împăratul ordinul, când a văzut Ioan că vine putere armată s'a pre-dat și, ca să nu se facă vărsare de zânge, a plecat pe

ascuns din biserică. Crabia cu el a plecat tot pe tăcute, așa că nici prietenii, dar nici dușmanii săi, n'au știut decât a doua zi că el a plecat. Dar unde, nu știa nimeni.

Teofil, a doua zi, a intrat cu toți ai săi în capitală, și a alungat de prin biserici pe credincioșii lui Ioan, huiduindu-i și bătându-i cu ajutorul armatei. Severian a ținut o predică, spre a domoli poporul, dar fiindcă vorbi rău de Ioan, mai rău l-a întărâtat. Revolta era să izbucnească; mulțimea adunată în fața palatului era gata să comită orori, vociferând și cerând dela împăratul pe Ioan. În noaptea viitoare s'a întâmplat un cutremur de pământ, care a făcut multe pagube în cetate și mai ales palatului imperial, din care a dărâmat o parte. Toți priveau aceasta ca o urgie a lui Dumnezeu pentru Ioan. Spaimă mare cuprinde pe oameni, și mai ales pe împărăteasa Eudoxia, care era și superstițioasă și se simțea și vinovată foarte de exilarea lui Ioan. Plângând ea a îmbrățișat genunchii împăratului, și l-a rugat să aducă îndărăt pe Ioan.

Soli au fost trimiși numai decât să-l reîntoarcă; și fiind că aceștia întârziu cu sosirea lor și a lui Ioan, alți soli au fost trimiși și urmă alții și alții, așa că Bosforul era plin de trimeșii împăratului. Eudoxia scria lui Ioan: «Să nu crezi Sfinția ta, ea eu ași fi știut ceva despre cele întâmplate. Eu sunt nevinovată de sângele tău. Oameni fără Dumnezeu și niște stricați au făurit aceste lucruri nedemne. Martor lacrimilor mele mi-e Dumnezeul meu, căruia i le vărs. Eu nu pot uita că pruncii mei de *tine* au fost botezați.» Câte vorbe, atâtea minciuni!

Poporul încunoștiințat de reîntoarcerea lui Ioan, l-a primit cu multă însuflețire, și tot portul cetății era umplut de corăbii și de făclii aprinse. Dușmanii lui Ioan au dispărut de odată; toți au fugit în toate părțile, și mai repede Teofil, căci mulțimea îl căută să-l arunce în mare ¹⁾.

¹⁾ După spusele lui Socrate și ale lui Sozomen se iscăse o ceartă

Ioan n'a voit să între în capitală până ce un sinod mai mare nu-l va declară nevinovat. Poporul însă înțelegea altfel întârzierea lui și se agita, de aceea fu nevoit să între în Constantinopol, unde a fost primit cu aclamațiuni din toate părțile. Cu această ocaziune ținu trei cuvântări, în prima aduce laudă și mulțumire lui Dumnezeu pentru toate; într'adoua atacă pe Teofil, care a vrut să poarte război, dar a fost biruit. Și cum a purtat el războiul? Cu ciomege. Și cum a fost el biruit? Cu rugăciunea. Într'a treia vorbește de dușmanii săi, cari au fugit, goniți de conștiința cea rea a lor.

Hrisostom, dela reîntoarcerea sa, a stăruit mereu pe lângă împărat să convoace un sinod ecumenic, care să-l restabilească în scaunul de patriarh. Nici nu visă nefericitul Ioan că și acum, ca și de rândul dintâiu, el cere un sinod împotriva sa, și că tocmai ceea ce cere ca argument pentru sine, îi va fi un argument contra sa. Pentru că pacea între Eudoxia și Ioan a fost iluzorie, așa că ura împărătească a izbucnit din nou, și de rândul acesta fără nici o cruțare. Motivul a fost o statuie a împărătesei. Fiindcă împăraților romani, începând cu Octavian August, li se da onoare ca zeilor, obiceiul a degenerat așa de mult în cât împărații aveau prin toate orașele statui de argint și de aur pe piețele publice, și acestea se adorau cu toată evlavie convenită unei divinități. Asemenea statuie i se ridicase și Eudoxiei, în capitală, în apropiere de biserica Sf. Sofii; iar sfințirea ei se făcuse cu multe beții și scene păgânești. Pentru aceste lucruri Ioan a dojenit poporul; Eudoxia însă a privit dojana ca vătămare intenționată a per-

între Constantinopolitani și Alexandrineni, care a degenerat în bătăe sângeroasă și în omoruri, pentru Eraclide din Efes, pe care cei dintâi îl apărau, iar cei din urmă cereau să fie judecat pentru nu știu ce crimă inventată. Acest Eraclide era episcopul pe care-l pusese Hrisostom în Efes în locul mult păcătosului Antoniu.

soanei sale, și s'a turburat de furie¹⁾. Acum însăși ea a început să lucreze pentru adunarea sinodului cerut de Ioan. Teofil a fost chemat să-l prezideze: «Ori mai vino tu încă odată, cu toată graba să prezidezi sinodul ori, dacă te temi de furia poporului, propune ne normele cum trebuie să începem lucru».

Teofil n'a îndrăznit să vie, dar i-a învățat ce să facă; să se provoace la un canon al sinodului din Antiohia după care un episcop destituit nu poate fi reîntegrat în scaun de cât numai printr'un sinod și mai mare, dar dacă el își reocupă tronul cu ajutorul puterii lumești, atunci pentru vecie rămâne caterisit.

La sinod s'au adunat episcopii din Frigia, Pont, Capadocia și Siria (404) și toți câți au venit, au comunicat cu Ioan și credeau că vin să-l pue din nou pe scaun. Dar dușmanii lui Ioan, și mai ales cei dela curte, i-au făcut în curând să treacă pe partea lor. Cu Ioan țineau patru zeci și doi de episcopi. În sinod Ioan s'a apărat cu toată energia, în cât adversarii săi s'au zăpăcit și nu știau ce să mai spue. Singura lor acuzație la sfârșit se rezemă pe acel canon al sinodului din Antiohia, dar Ioan le-a răspuns că nu recunoaște acel canon, fiindcă sinodul în care s'a adus a fost al Arienilor, împotriva lui Atanasie, și el nu se supune unui canon alcătuit într'un sinod de eretici. Și chiar dacă ar recunoaște acest canon, partea a doua a lui nu-l privește, căci el n'a fost depus de un sinod legiuit ci de puterea lumească, și deci tot puterea lumească trebuie să-i dea îndărăt scaunul.

Vechii dușmani Acaciu, Antioh și Severian stăruiau mereu pe lângă acest canon; atunci Ioan a cerut împăratu-

¹⁾ Pe vremea aceasta se zice că ar fi spus Ioan vestitele cuvinte de pe amvon, cu ocazia serbării lui Ioan Botezătorul: «Irodiada iarăș turbează, iarăș e nebună, iarăș dansează, iarăș caută să aibă pe tipsie capul lui Ioan».

lui să provoace pe Acaciu și Antioh să se declare: dacă ei subscriu că sunt de aceeași credință cu aceia ce au e-dat acel canon, pe baza căruia vreau să-l depună, atunci el (Ioan) se supune judecății. Acaciu și Antioh au strigat în gura mare că sunt gata să subscrie, însă temându-și bunul nume de ortodoxi nici unul n'a scris canonul stabilit de arienii eretici. Ce a dezbătut apoi, și ce a hotărât acest fals sinod nu se mai știe.

Înt'acestea trecea vremea și se apropiau Paștile. Cei din sinod se temeau să nu se facă scandal cu ocaziunea adunării poporului pe la biserici într'aceste zile, și precum s'au grăbit Iudeii să prindă pe Hristos înainte de Paști, ca să nu se facă scandal în ziua Paștilor, așa s'au grăbit aceștia. Antioh a mers la împăratul și i-a spus minciuna că Ioan e depus, și deci trebuie să-l alunge din biserică. Împăratul a poruncit lui Ioan să plece. El însă a răspuns că biserica o are dată în grijă de Hristos, și nu o va părăsi, dar dacă împăratul voește, fiindcă e a lui cetatea, atunci să-l alunge cu puterea, ca astfel el să părăsească locul său silit de forța armată. În Vinerea mare împăratul a repetat ordinul, iar Ioan a repetat și el același răspuns.

M. P.

OMUL MATERIALIȘTILOR ȘI OMUL CREȘTINISMULUI.

De când lumea a început să prinză firele cugetării omenesti, să-și dea seama de această activitate a spiritului; de atunci s'a înscris în Istoria omenirii o mulțime de direcțiuni ale spiritului, și deci ale cugetării omenesti.

Aceste direcțiuni sau căi de urmat ale cugetării omenesti s'au format în sisteme, sau chiar școale filozofice.

Lăsând la o parte alte direcțiuni ale păgânismului antic amintim numai școala *materialismului* și școala *spiritualismului*.

Cugetătorii antici, numiți *filozofi*, în cercetările lor îmbrățișau, toată natura, adică tot ce cade în domeniul simțurilor. Pentru aceasta în cea mai mare parte, ei, până la Socrat, ca naturaliști erau materialști și formau școala materialistă susținută de Leucip și Democrit și de alții la Greci, iar la Romani de Lucrețiu. Direcțiunea spiritualistă, propriu vorbind, începe cu Socrat și este continuată de școlarii săi: Platon și alții.

Școala materialistă, cu toată direcțiunea școalei spiritualiste a lui Socrat, a continuat activitatea ei până astăzi, iar școala spiritualistă continuându-și calea și după Socrat și Platon, a primit întărire prin venirea creștinismului cu principiile sale superioare și revelate.

În cele ce vom expune aci nu avem să luptăm, nici să

polemizăm cu materialişti, cu toate că mulți nu mai sunt de sinceritatea celor vechi, care așa vedeau lucrurile în natura, care îi încungiurà și nu puteau să le vază altfel, ne având ajutorul supranatural al creștinismului; ci materialismul modern format ca sistemă opusă nu numai spiritualismului vechiu, ci opusă și creștinismului, refuză orice lumină a creștinismului, ba i-se arată chiar ostil.

Deci vom face numai o espunere sinceră a teoriei materialiştilor în privința omului și o expunere iarăși sinceră a privirei creștinismului la om, ca din acest paralelism să judece oricine, unde este dreptatea și adevărul.

Materialişti recunosc și admit numai pe omul fizic; Spiritualismul recunoaște în om suflet și corp, sufletul superior corpului.

Voind să arătăm urmările ideilor materialiste puse în circulațiune prin viu graiu, sau prin scris, fac uz de următoarea povestire:

Doi oameni se urau unul pe altul și-și purtau sâmbetele. Unul dintre ei s'a unit cu alți 3—4 și a făcut, ca atunci, când s'o întoarce de undeva vrăjmașul, să-l întimpine; prietenii s'au așezat din distanță în distanță, ca fiecare să-l ia în primire, să-i spue câte ceva spre a-l speria, ca în urmă să l facă a se bolnăvi.

Cel ce l-a întâlnit întâi, cum l-a văzut, i-a zis: *Vai, dar ce ai, de ești așa de schimbat la față?* Acela răspunde că n'are nimic. Nu se poate! Bietul om din bun sdravăn începe să îngălbenească. Trece înainte; îl ia al doilea în primire, întrebându-l cu mai mare îngrijorare, ce are? Acum nu mai răspunde că n'are nimic, ci zice: de... știu eu ce-oiu fi având? Al treilea cu mirare și spaimă îl turbură și mai tare, în cât omul abiă se ținea pe picioare. Tot așa urmează și al patrulea. În cele din urmă omul sănătos ajunge acasă bolnav deplin, se așază la pat și spune că nu-i e bine, e greu bolnav, nu știe ce s'o alege de capul lui.

Așa se bolnăvesc mulți în lume supt influența ideilor ce aud și citesc despre om că ar fi un simplu animal și nimic mai mult.

Să nu ne prinză mirare de această afirmațiune. Sunt în lume oameni de diferite temperamente, cu diferite înclinațiuni, cu diferite dispozițiuni, cu diferite slăbiciuni fizice și mintale, se ieaă după toate vânturile:

La început nu prea crede lumea, a doua oară zice: mai știi? A treia oară zice: poate, căci or fi știind ce spun cei ce scriu, Asta este știința și de... o fi așa. Și așa treptat până când rămân oamenii cu impresiunea, apoi cu convingerea că oamenii sunt animale.

Ce ce susțin asemenea idei nu prea au intenție curată, sau sunt inconștienți; căci zic: ce vă uitați la ale religiei? Acelea sunt prostii, adevărul este că oamenii sunt animale. Cei bisericești au născocit multe, ca să trăească, dar nimic nu e adevărat, ci omul este animal.

Cu asemenea idei se amețește lumea. Par'că religia și Biserica n'ar fi isvorâte din firea și trebuințele sufletești ale omului.

Dar credința și religia în sinul omenirii a existat înainte de a fi oameni aleși pentru îndeplinirea actelor religiunii.

Economul Șt. Călinescu.

(Va urmă)

REGULAMENTUL

INTERIOR AL CONSISTORIULUI SUPERIOR BISERICESC.

CAP. I.

Sesiunile Consistoriului Superior Bisericesc.

Art. 1. Deschiderea sesiunilor Consistoriului Superior Bisericesc se va face printr'un serviciu religios, la care vor asistă membrii și reprezentantul guvernului.

Art. 2. După slujba religioasă membrii trec în sala de ședințe unde d. ministru al cultelor și instrucțiunii, sau înlocuitorul său legal, va da citire decretului regal pentru deschiderea sesiunii.

Apoi I. P. S. Mitropolit Primat ocupând fotoliu președential, în calitate de președinte, printr'o cuvântare de deschidere va arăta chestiunile cu cari are a se ocupa Consistoriul Superior Bisericesc.

Art. 3. Consistoriul superior Bisericesc se convoacă de două ori pe an: primăvara și toamna, și durata unei sesiuni va depinde de numărul și felul lucrărilor ce va avea de rezolvat.

Art. 4. Ședințele Consistoriului Superior Bisericesc nu sunt publice.

Art. 5. Orice discuțiuni cari ar atinge dogmele bisericii creștine ortodoxe sunt oprite.

Art. 6. Membrii Consistoriului Superior Bisericesc primesc o indemnizare de câte 20 lei pe zi pe tot timpul sesiunii, precum și câte un bilet permanent pe căile ferate române.

CAP. II.

Despre biurou.

Art. 7. Consistoriul Superior Bisericesc este prezidat de către I. P. S. Mitropolit Primat; în lipsă, de I. P. S. Mitropolit al Moldovei; iar în lipsa amândorora, de către Prea Sfințitul Episcop cel mai vechi în hirotonie.

Art. 8. Atribuțiunile I. P. S. Președinte sunt: de a păstră ordinea în ședințe; de a priveghea stricta observare a regulamentului și a păstră rândul membrilor cari au cerut cuvântul.

I. P. S. Președinte este în drept a chema la chestiune pe cel ce s'ar abate dela obiectul în discuțiune.

I. P. S. Președinte are dreptul a interveni în debateri, spre a chema la ordine pe vorbitorul care s'ar abate dela regulament, sau ar face chestiuni personale, ori ar lipsi dela buna cuviință.

Art. 9. La începutul fiecărei sesiuni, Consistoriul Superior Bisericesc alege prin vot secret sau prin aclamare 4 secretari.

Art. 10. Indatoririle secretarilor sunt: a face apelul nominal în ordinea ierarhică, a priveghea și redacta, sub supravegherea I. P. S. Președinte, sumarele de ședințe, a da citire actelor depuse la biurou, a însemna voturile și, în genere, a îndeplini toate lucrările de cancelarie în ședințe.

Art. 11. Lucrările de cancelarie ale Consistoriului Superior Bisericesc se vor îndeplini de către directorul și celalt personal al cancelariei Sf. Sinod, care va fi mărit și remunerat potrivit cu sporul lucrărilor.

Consistoriul Superior Bisericesc va avea și unul sau doi stenografi.

Art. 12. Indatoririle directorului vor fi: revizuirea și corigerea notelor stenografice, a sumarelor și a discuțiunilor ce se vor trimite spre tipărire; păstrarea și orânduirea arhivei și bibliotecii Consistoriului Superior Bisericesc, precum și îndeplinirea tuturor lucrărilor de cancelarie.

CAPITOLUL III.

Despre ședințe.

Art. 13. După deschiderea ședinței, se va face apelul nominal de către unul din secretari.

În fiecare ședință, Consistoriul Superior Bisericesc apreciază motivele invocate de membrii absenți și hotărăște asupra cererilor de concedii. Hotărârea se va comunica celui în drept de către I. P. S. Președinte.

Art. 14. Ministrul Cultelor și Instrucțiunii asistă la deliberările Consistoriului Superior Bisericesc cu vot consultativ.

Administratorul Cassei Bisericii poate asista la desbaterile Consistoriului Bisericesc.

Art. 15. Ședințele Consistoriului Superior Bisericesc se țin în zilele și orele indicate de I. P. S. Președinte cu asentimentul membrilor.

Art. 16. Consistoriul Superior Bisericesc ține ședințe în toate zilele de lucru, afară de Duminici și sărbători.

Art. 17. Consistoriul Superior Bisericesc, lucrează cu majoritatea membrilor în exercițiu, afară de cazurile de judecată, prevăzute de art. 20 din lege, când trebuie să fie 2/3 din membrii aleși.

În cazul acesta, precum și în toate cestiunile cari, pentru a deveni executorii, trebuiesc a fi aprobate de Sf. Sinod, nu vor lua parte la ședință membrii Sf. Sinod. Despre aceasta li se va comunica de biurou în ședința precedentă.

Art. 18. După apelul nominal se citește sumarul ședinței precedente.

Art. 19. Fiecare membru este în drept să ceară modificarea redactării sumarului. Votul Consistoriului decide.

Art. 20. După citirea sumarului ședinței, Consistoriul Superior Bisericesc își începe lucrările conform cu ordinea de zi.

Ordinea de zi se fixează de I. P. S. Președinte. Ea nu se poate schimba decât prin votul majorității Consistoriului și în chestiuni urgente.

Art. 21. Nici un membru nu poate vorbi decât după ce a cerut și a obținut cuvântul dela I. P. S. Președinte. Fiecare membru poate schimba rândul cu un alt vorbitor.

Art. 22. Nici un membru nu poate vorbi decât de două ori în aceeaș chestie, afară de cazul când Consistoriul va hotărî altfel.

Art. 23. Fiecare membru este liber a vorbi pentru păzirea regulamentului, pentru chestiune personală sau pentru a explica înțelesul cuvintelor sale; în asemenea cazuri, aceste chestiuni au întâietate și nu se poate lua cuvântul decât odată.

Art. 24. Membrul vorbitor se adresează către I. P. S. Președinte, membrii ierarhi și membri, în chipul următor: I. P. S. Stăpâne.

Art. 25. Raportorii comisiunilor pot vorbi ori când va trebui să dea lămuriri asupra chestiunilor în discuție.

Art. 26. Numai I. P. S. Președinte poate întrerupe pe vorbitor, și aceasta numai pentru păzirea regulamentului și chemarea la chestiune.

Art. 27. I. P. S. Președinte, cu aprobarea Consistoriului Superior Bisericesc, poate opri pe un orator de a mai vorbi în aceeaș chestiune și în aceeaș ședință, când a fost chemat la ordine de două ori.

Art. 28. Reclamațiunile ce se vor ivi cu privire la ordinea de zi, precum și chestiunile prealabile, au preferință înaintea chestiunilor fixate în ordinea de zi.

Art. 29. Chestiunile prealabile cele referitoare la primirea sau neprimirea proiectului sau propunerii în discuțiune, chestiunile de amânare și amendamente se pun la vot înaintea propunerii principale.

Art. 30. Cinci membri cerând închiderea discuțiunii, I. P. S. Președinte consultă Consistoriul Superior Bisericesc dacă trebuie sau nu să se închidă discuțiunea.

CAPITOL IV

Despre comisiuni și voturi.

Art. 31. Orice chestiune sau propunere ar veni înaintea Consistoriului superior bisericesc, ori se rezolvă imediat, sau se trimite comisiunilor respective.

Art. 32. Pentru studiul chestiunilor prevăzute în lege se aleg următoarele comisiuni:

- a) Comisiunea de petițiuni;
- b) Comisiunea pentru așezămintele clericale, programele de studii ale acestora, precum și a celorlalte școli în ceea ce privește învățământul religios;
- c) Comisiunea pentru parohii;
- d) Comisiunea pentru monastiri;
- e) Comisiunea pentru construcții și zugrăviri de biserici și recompensarea preoților meritoși;
- f) Comisiunea de judecată a preoților și diaconilor;
- g) Comisiunea pentru cântările bisericești;
- h) Comisiunea de cercetare a cărților didactice pentru învățământul religiei în școli;
- i) Comisiunea pentru privigherea imprimării, cercetării și îndreptării cărților bisericești de ritual;

Comisiunile dela literile *b*, *c*, și *d*, se vor alege dintre membrii întregului Consistoriu superior bisericesc, iar comisiunile dela literile *e*, *f*, *g*, *h*, și *i* se vor alcătui numai dintre cei 21 membri aleși.

Art. 33. Pentru chestiunile neprevăzute și cari s'ar mai ivi înaintea consistoriului superior bisericesc și ar necesita un studiu deosebit, se vor institui comisiuni ad-hoc.

Art. 34. Comisiunile dela literile: *c*, *d*, *e*, *h*, și *i* sunt permanente. Permanența se înțelege dela o sesiune ordinară la alta.

Art. 35. Toate comisiunile se vor compune din câte trei membrii.

Art. 36. Membrilor din comisiunile permanente li se vor acorda o îndemnizare, socotită după zilele de lucru.

Art. 37. Domnul ministru al cultelor și instrucțiunii face comunicări și propuneri Consistoriului superior bisericesc. Ele se vor rezolva potrivit legii și regulamentelor.

Art. 38. Fiecare membru este în drept, în limitele legii, a face propuneri privitoare la disciplina și administrația preoțească.

Asemenea propuneri spre a putea fi puse în discuție de către biuro, trebuie să fie susținute de 5 membri.

Art. 39. Petițiunile venite la Consistoriul Superior Bisericesc se trimit la comisiunile respective. Opinia comisiunii se supune cu osebuit referat Consistoriului spre aprobare.

Petițiunilor sau altor hârtii ce ar veni la Consistoriu și ar cuprinde expresiuni necuviincioase, nu li se vor da curs.

Art. 40. Comisiunile au dreptul de a cere prin biuro orice acte, informațiuni și științe relative la lucrările lor dela autoritățile respective.

Art. 41. Comisiunile permanente sunt obligate a depune raport asupra tuturor lucrărilor ce li s'a încredințat la sesiunea ordinară imediat următoare; iar celelalte comisiuni își vor depune raportul în termen de trei zile libere.

Art. 42. Voturile Consistoriului Superior Bisericesc sunt secrete sau pe față.

Ele se vor face cu bile; iar votul pe față prin apelul nominal sau prin sculare și ședere.

Art. 43. Votarea secretă se va face atunci, când o va cere cinci membrii.

Art. 44. I. P. S. Președinte și secretarii votează în totdeauna pe urmă.

În caz de paritate de voturi, I. P. S. Președinte decide majoritatea; de acea I. P. S. Președinte votează pe față și biuroul însemnează cum s'a exprimat acest vot, pentru sau contra, spre a se putea face uz de dânsul în cazul menționat pentru determinarea majorității.

În caz de paritate de voturi și în cazul când I. P. S. Președinte s'ar abține dela vot, paritatea de voturi însemnează căderea propunerii.

Art. 45. Ori când 10 membri vor socoti că este trebuință a se introduce vre-o modificare în regulamentul Consistoriului superior bisericesc, vor face pentru aceasta o propunere subsrisă de dânsii.

Această propunere se va ceti în trei ședințe succesive, după aceste trei cetiri, dacă Consistoriul cu majoritate de 2/3 va lua propunerea în considerație, o va trimite la o comisiune specială spre a se face modificările cerute.

Prezentul regulament s'a votat de Consistoriul superior bisericesc în ședințele dela 17 și 18 Decembrie 1909 și s'a primit în total cu unanimitatea voturilor.

† Președinte, *Athanasie Mitropolit Primat.*

Dat în București, la 10 Februarie 1910.

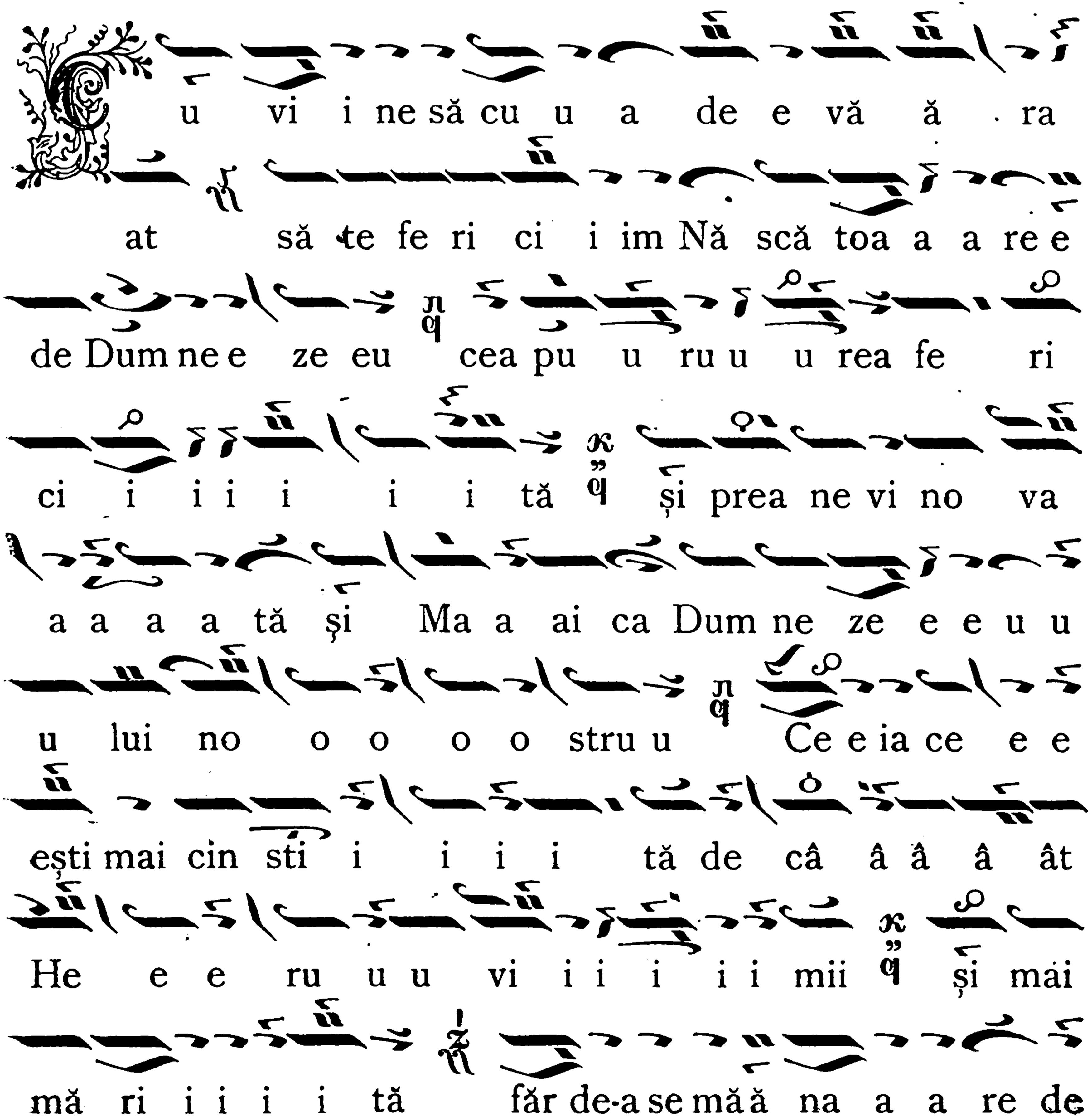
DOUĂ AXIOANE

PE EHUL AL III-LEA ȘI AL IV-LEA

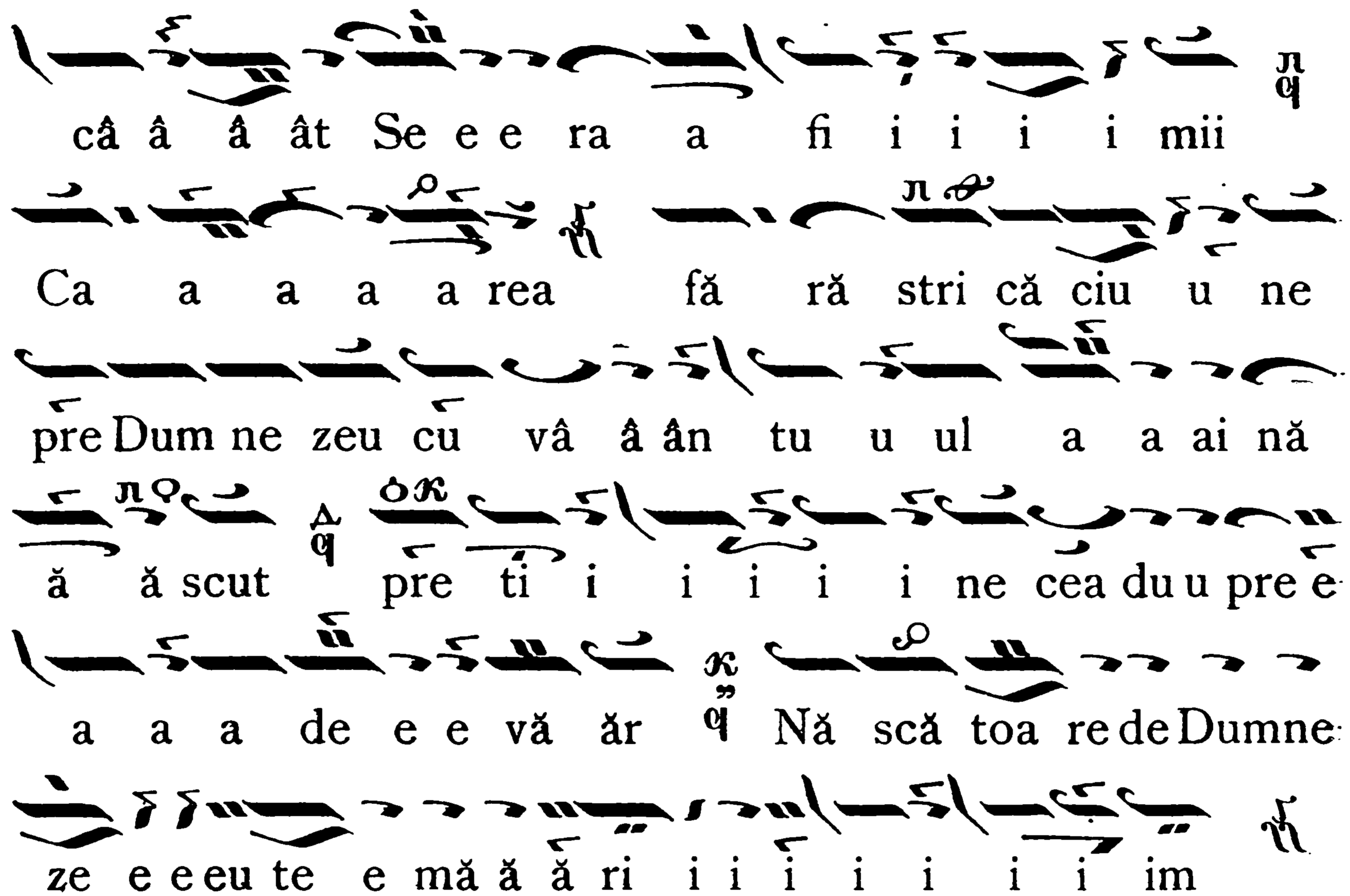
Melodii originale în stilul românesc, lucrate de St. Popescu, fost Profesor de Musica Bisericească la Seminariile Central și Nifon.

Dedicate I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Athanasie Mironescu, în semn de profund respect, stimă și amintire. (Autorul)

Ehul III, Ți ga 7

u vi i ne să cu u a de e vă ă ra
at să te fe ri ci i im Nă scă toa a a re e
de Dum ne e ze eu cea pu u ru u u rea fe ri
ci i i i i i i i tă și prea ne vi no va
a a a a tă și Ma a ai ca Dum ne ze e e u u
u lui no o o o o stru u Ce e ia ce e e
ești mai cin sti i i i i i i i tă de că â â â â t
He e e ru u u vi i i i i i i mii și mai
mă ri i i i i i i i tă fără de-a se măă na a a re de

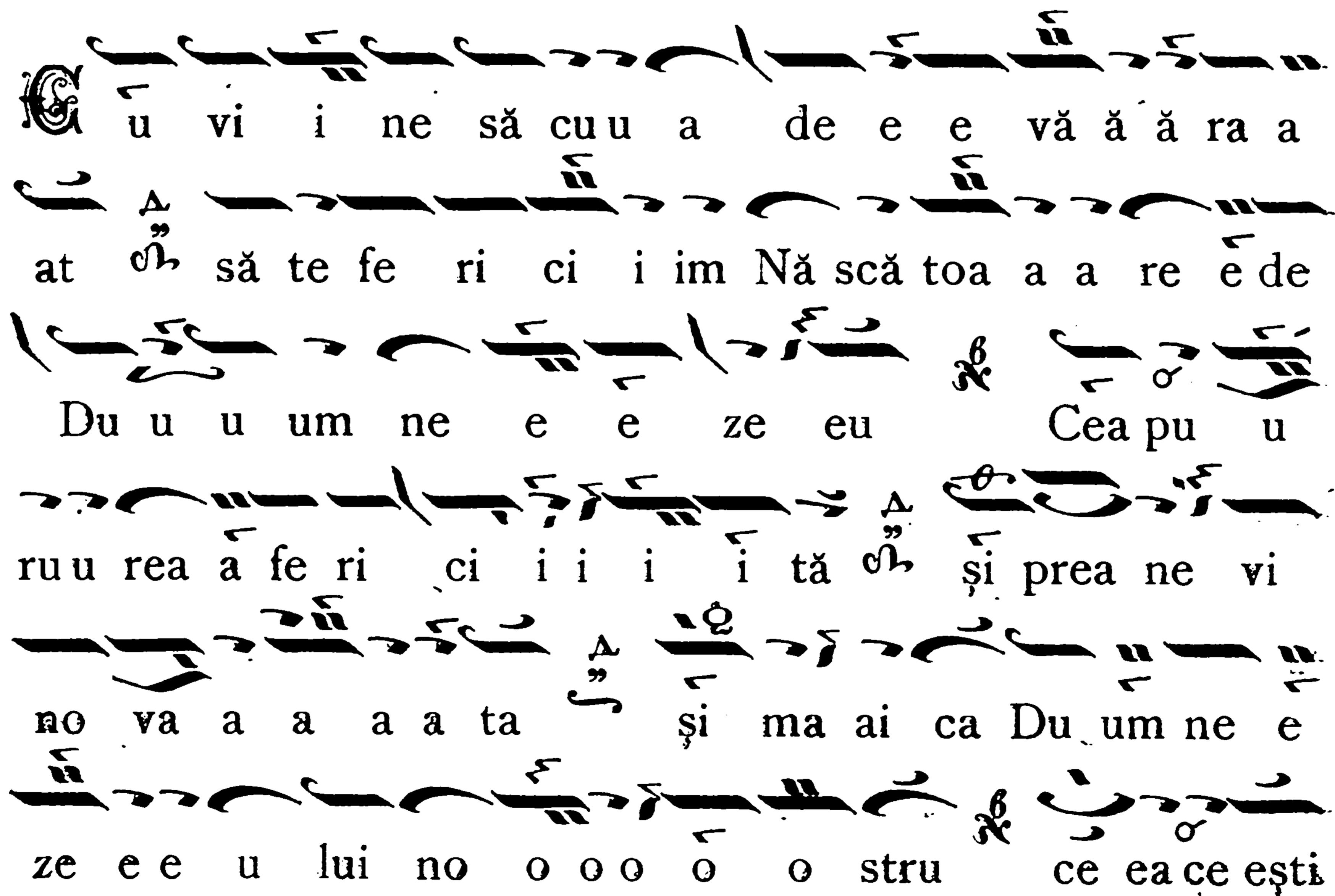

câ â â â t Se e e ra a fi i i i i mii
 Ca a a a a rea fă ră stri că ciu u ne
 pre Dum ne zeu cū vâ â ân tu u ul a a ai nă
 ă ă scut pre ti i i i i i ne cea du u pre e
 a a a de e e vă ăr Nă scă toa re de Dumne
 ze e eu te e mă ă ă ri i i i i i i i im

ALT AXION

Ehul al IV-lea leghetos, lucrat de acelaș Stefan Popescu

Ehul IV

Gu vi i ne să cuu a de e e vă ă ă ra a
 at să te fe ri ci i i i i tă și prea ne vi
 Du u u um ne e e ze eu Cea pu u
 ruu rea a fe ri ci i i i i tă și prea ne vi
 no va a a a a ta și ma ai ca Du um ne e
 ze e e u lui no o o o o o stru ce ea ce ești

mai cin sti tă de câ â t He ru vi i i i mii
 și mai mă ă ri i i tă fă ră ă de e a a se mă na a
 a re de câ â t se ra a fi i i i i mi i ii
 ca a a a rea fă ră stri că ciu u ne pre Dum ne zeu
 cu vâ ân tu u ul a a ai nă ă ă scut pre ti i
 i i i i i ne cea a a du pă a a a de a văr
 Nă scă toa re de Dum ne ze e eu te e e mă ă ă.
 ri i i i im

CRONICA BISERICESCĂ INTERNĂ.

1. *Preoții Militari.* Cu prilejul discuții în Senat asupra legii soldelor militare I. P. S. Pimen Mitropolitul Moldovei și Sucevei a spus următoarele:

D-lor Senatori, nu trebuie să vă prindă mirare că unul din noi luăm cuvântul în discuția unei legi militare; căci și pe noi, ca pe toți ne leagă cele mai frumoase aspirații și avem cea mai mare dragoste și cel mai înalt ideal și iubire pentru armata noastră.

Biserica în toate zilele se roagă lui Dumnezeu pentru vitejia armatei, căci, dela buna stare a armatei și dela vitejia ei în cazuri grele, atârnă onoarea și soarta țării, ca și a neamului nostru românesc.

Aceasta este o legătură firească de aspirații între biserică și armata noastră și ea a existat totdeauna la noi.

Așa dar intervenirea mea în discuția acestei legi și în numele colegilor mei după această bancă, trebuie să fie considerată ca bine venită și ca un omagiu și solitudine pentru armată.

Fără îndoială, legea de față prezintă un deosebit interes și o datorie pentru orice cetățean.

Armata formează un zid viu și straja neadormită pentru paza țării și pentru ordinea din năuntru.

Nu numai atât.

După organizația timpului nostru, armata unui Stat, nu este privită numai ca o putere de luptă și de apărare contra vrăjmașului țării, ci, armata în toate Statele civilizate, este considerată și cu drept cuvânt, ca o instituțiune de cultură și educație națională a soldatului; așa că, soldatul cazarmat de azi să devină bunul gospodar și cetățean de mâine.

Cazarma nu se mai consideră azi numai ca locuința soldatului ci ea este privită și ca școala de lumină și educație a soldatului.

Acest mod de a judeca trebuie să-l avem mai ales noi românii cari suntem un stat mic și tânăr și poporul nostru încă nu este cu o cultură ca cel din Statele vechi.

Să dăm armatei ceea-ce-i trebuie, și de putem, să-i dăm cât mai mult. Să o înavușim cu toate cele trebuincioase pentru propășirea și tăria ei, asigurând nevoile ofițerilor de toate treptele, îngrijindu-ne de cerințele soldatului în cazarmă, ca și în campanie.

Să facem tot pentru armată, ca să avem dreptul de a-i cere serviciul ei și în timp de pace și în timp de războiu. Să le înarmăm brațul pentru luptă, căci ei sunt fiii țării care, la vreme sunt chemați a o apăra cu prețul vieții lor.

Însă, d-lor senatori, nu este destul ca numai la aceste îmbunătățiri să ne gândim și să le dăm armatei noastre. Alături cu acestea și odată cu ele trebuie să dăm armatei și o educațiune militară cât mai îngrijită. Pe lângă asigurarea poziției ofițerilor de toate gradele—atât cât mijloacele permit—și pe lângă o bună îngrijire a soldatului, trebuie să ne îngrijim de educația soldatului așa fel ca din ea să iasă nemărginita iubire de patrie și dragostea nețărmurită pentru apărarea ei, ca și ascultarea cu drag de ordinele șefilor și supunere.

Soldatului trebuie să i se dea în cazarmă o astfel de educațiune militară, încât timpul militariei să rămână pentru el cel mai frumos din viață, iar slujba armatei să fie privită nu ca o datorie ci ca un drept față de țara lui.

Soldatul să fie deprins a îndeplini greutățile militariei, nu de teamă sau de frică de pedeapsă, ci din o convingere că așa se cuvine.

Să se deprindă a iubi, a stimă și ascultă de ordinele șefilor, îndeplinindu-le cu plăcere.

Scurt, soldatului român trebuie să i se dea o așa educațiune, ca inima lui să fie totdeauna caldă pentru țara și neamul lui.

Altfel, dacă am neglija educațiunea soldatului și ridicarea sufletului lui, și dacă ne-am mulțumi să-i înarmăm brațul cu cele mai perfecționate arme, iar inima să o aibă rece atunci vitejia nu este asigurată.

Așa se cuvine să ne îngrijim de educațiunea soldatului român. Acum se naște întrebarea: Cine are sarcina de a face această educație a soldatului nostru? Ofițerul? Da, și el; însă o altă educație este chemat a face ofițerul. Educația tehnică militară sau arta militară.

Misiunea aceasta se cere în deosebi altui factor, care este recunoscut ca atare în toate Statele și deci și în armată și Statul nostru românesc.

Preoțimea, d-lor senatori, în toate armatele bine organizate din lume, are un rol foarte însemnat *în această privință*.

Imi amintesc de organizațiunea serviciului militar preoțesc din Austria, ca și din Rusia, și din alte State mai puternice ca Statul nostru. Acolo, în fruntea fiecărui regiment este un preot titular; în fie care garnizoană, și la fiecare instituție militară, în afară de cazărmi, precum la aresturile militare, sunt preoți titulari, însărcinați cu anumite sarcini de a face educația militarilor.

În fruntea tuturor, ~~preoții~~ preoții militari,—de toate confesiunile—stă un episcop, care își are reședința sa la Viena. El conduce tot corpul preoțesc creștin, adică: catolic, ortodox și protestant, etc. El dispune ca chestie de educație și de disciplină, tot ceea ce trebuie să facă preoțimea pentru armată.

În Rusia este o organizație întinsă în privința preoțimei de armată. Acolo și la armata de uscat și la marină se află un mare număr de preoți cu diferite însărcinări: pe la spitale, la aresturi, la regimente, la garnizoane și divizii militare. Toți preoții armatei sunt puși sub ordinile și conducerea unui șef al lor cu gradul de protopop s'au arhimandrit, care șef, are dreptul a fi și membru al Sfântului Sinod rusesc.

Vedeți dar, ce însemnătate are preoțimea în armatele acestor mari și puternice state ca: Austro-Ungaria și Rusia.

La noi, d-lor senatori, rolul preoțimei în armată este cu desăvârșire redus. La noi nu se pune acel preț care ar trebui să se pună, deși, tocmai noi ar trebui să fim mult mai atenți asupra acestei părți de educațiune a tinerilor cari merg să-și facă serviciul militar, de cât în orice altă țară, pentru că mare parte dintre soldații noștri după cum vă este cunoscut,—sunt neștiutori de carte, și din acest punct de vedere am fi foarte câștigați dacă, precum am spus adineauri, cazarma ar avea rolul nu numai a fi locuința soldatului, ci și școala lui, din care la timp întorcându-se în mijlocul familiei și a consătenilor lui să se ducă și cu îndeplinirea datoriei față de țară și cu cunoștința de carte, atât cât îi trebuie să știe a ceti și scrie.

Pe lângă acest considerent trebuie să mai avem în vedere și altele și anume: la noi nu de mult s'a răspândit și se răspândesc

în popor niște învățături și credințe primejdioase, răspândite cu multă sârguință de o sectă religioasă, care, în doctrina sa are și acea învățătură de a refuza serviciul militar.

Am avut ocazia acum câți-va ani, când eram episcop la Dunărea-de-Jos, să atrag atenția guvernului asupra acestei primejdioase secte, care propovăduiește, precum am spus, refuzul serviciului militar sau refuzul punerii mâinei pe armă, dar n'am fost ascultat. Aceasta este așa numita sectă a *adventiștilor*, și este venită la noi din Ungaria prin lucrătorii din fabrici. Atunci când am făcut cunoscut guvernului că în Dobrogea erau o mulțime de cuiburi de acești sectari, nu s'a pus cuvenitul interes pentru cele ce spuneam căci, din nenorocire, cam așa se face la noi, și nu târziu am avut înștiințare din partea ministrului de război, că într'un regiment s'au găsit soldați care au refuzat serviciul militar, sau punerea mâinei pe armă. Aceasta m'a pus pe gânduri și am căutat să văd dacă secta aceasta este răspândită și aiurea decât în Dobrogea. Și cu multă îngrijorare, am văzut că această sectă este răspândită mai în toate orașele și în multe din satele noastre.

Sunt informat că în Ploești sunt 22 de case de rugăciune în care se adun acești sectari, și țin conferinți în timpul nopții, răspândind astfel doctrina aceasta a lor care este foarte primejdioasă și din punctul de vedere al îndeplinirii datoriilor către țară.

Acesta ar fi un considerent foarte puternic ca d. ministru de războiu să binevoiască a lua măsuri ca să dea serviciului preoțimei de pe lângă armată o mai mare însemnătate, așa încât preotul să fie un lucrător demn și în aceiași măsură ca ofițerul care deprinde pe soldați la mânăuirea armei. Căci, d-lor senatori repet încă ceeace am zis, nu este destul să armăm brațul soldatului cu arma cea mai perfecționată, căci dacă atunci când cu mâna prinde arma va fi indiferent pentru țara lui și inima nu va fi caldă pentru neamul și legea lui, apoi nu vom avea vitejii de altădată cari ni-au apărat aceea ce azi moștenim. (Aplauze).

Să avem—d-lor—convingerea că deși vom pune în mâna soldatului o armă mai puțin perfecționată, dar dacă va avea inima caldă vitejia va fi cu noi.

Eu am avut ocazia vara trecută să vizitez împreună cu d. general Tătărăscu, comandantul corpului IV de armată, arestul militar de la Iași. Am găsit acolo închiși peste o sută de soldați dezertori. Am stat de vorbă cu acești soldați; le-am dat povețile mele; le-am arătat calea greșită și rătăcită și le-am făcut morala cuvenită, timp mai mult de un ceas și am văzut cum toți acești soldați, cari, într'un moment de rătăcire și pentru alte apucături rele, au părăsit postul lor, dezertând, pe acești rătăciți, i-am văzut cum în urma câtorva cuvinte și dojeni, au început să-și cunoască greșeala și să și-o ispășiască prin lăcrămile lor. Atunci am înțeles cât de mult ar face o preoțime aleasă și bine pregătită, cât de însemnată îndrumare ar da soldaților, cari, sunt mai puțin pătrunși de ascultarea de șefii lor și de iubirea de țară. Atunci când vom chibzu

lucrurile aşâ, ca să avem un personal preoţesc cât de bine pregătit pentru această frumoasă chemare şi cât mai numeros, vom face mare serviciu armatei şi ţării.

Impins de acest gând şi dorinţă, m'am adresat d-lui ministru de război şi i-am propus ca să găsim mijlocul pentru a însărcina preoţi conferenţieri bine pregătiţi cari, în aresturile militare să facă cât mai dese conferinţe soldaţilor dezertori închişi. (Aplauze).

Şi am spus că eu însumi am să mă duc cât mai des, precum de altfel am fost şi la spitalul militar. D. ministru de război care de sigur că are toată solitudinea pentru armată şi care este cunoscut ca un bun militar, mi-a răspuns: nu am mijloace bugetare şi deci, deocamdată nu pot satisface această propunere.

D-lor senatori, nu avem pretenţia ca această propunere să se satisfacă imediat, ci să se prevadă un preot ales la arestul militar dela Iaşi şi remunerat pentru aceasta cum trebuie. În orice caz am rămas sub impresiunea că e absolut necesar de a se da o mai puternică şi pricepută muncă din partea preoţimii pentru armata noastră.

Să merg mai departe în această ordine de idei. Am rămas foarte îngrijat de cele ce s'au întâmplat zilele trecute la consiliul de războiu din Bucureşti. Am citit că nişte soldaţi dezertori, după ce au fost condamnaţi pentru vina lor, în urma pronunţării hotărârii consiliului, au avut îndrăsneala şi curagiul să insulte pe membrii consiliului.

Nu e aceasta o notă care trebuie să ne îngrijească pe noi toţi?

Oare nu trebuie să ne gândim cu toţii să luăm măsuri printr'o conlucrare chibzuită şi cumpănită prin preoţime să dea sfatul şi educaţia trebuincioasă unui soldat care trebuie să aibă iubire şi dragoste pentru şefii lui chiar atunci când pentru greşeli este nevoit să-l pedepsească?

Numai prin aceasta se garantează întărirea zidului nostru de apărare, adică armata.

Mi se va răspunde că şi azi se fac oarecari servicii din partea preoţimii în armată.

Da, ştiu, se face un serviciu, însă este cu desăvârşire sumar ca să nu zic mai de tot redus. Acest serviciu se face numai la depunerea jurământului soldaţilor recruţi când, trebuie să asiste un preot. Şi în acele împrejurări am văzut cu multă satisfacţiune că sunt mulţi d-ni ofiţeri superiori cari ţin cuvântări foarte bune în acel moment, aşa de însemnat în viaţa unui militar sau la începutul carierei militare. Nu am văzut aşâ ceva însă din partea acelor cari sunt chemaţi să o facă; din partea preoţilor. O fi pe undeva, eu însă nu cunosc.

Mai departe; ştiu, că la începutul fiecărei luni, preotul merge cu apă sfinţită,—aghiasma—la cazarmă. Da, e un obicei vechiu creştinesc ca la începutul fiecărei luni preotul să meargă la cazarmă ca şi la gospodăria fiecărui creştin. Dar, nu e suficient ca soldatul să vadă odată, şi numai odată pe preot la cazarmă când vine cu

apă sfințită și pe urmă să nu-l mai vadă decât poate atunci când duce pe un coleg al lui dela spital la cimitir.

Nu e destul!

E absolut neîndestulător acest serviciu din partea preoțimii pe lângă armata noastră, și eu cred, că insuficiența aceasta va avea răsunetul ei, ceea ce să ne ferească Dumnezeu.

Trebue să le păstrăm calde piepturile soldaților noștri pentru țară, pentru Suveran, pentru drapel, pentru onoarea și siguranța noastră! (aplauze).

În acest proiect de lege pentru apunamentele militarilor nu văd absolut nimic privitor la starea preoțimii. Văd că se ocupă de ofițerii și de personalul civil care e chemat în serviciul autorităților militare, de capul de muzică, de capul de biuro, de ajutorul de biuro, de registrator, de copista și copistului de clasa I, II, III și prevede apunamente de 150, 140, 120 lei pe lună.

Nimic, absolut nimic pentru preot. Numai la art. 6 găsesc că «funcționarii și maeștrii din armată și din marina militară precum și în general oricare alt personal aflat în serviciul armatei și marinei care nu e prevăzut în legea de față, vor fi plătiți cu salariu ori diurnă după regulamentul acestei legi și prevederile bugetare».

D-lor, am auzit adineaori pe d. Xenopol că trebue să ținem socoteală *de demnitate*. Da demnitate.

Când este vorba ca să fie plătit un preot cu 30 lei pe lună, mai bine să nu fie plătite cu nimic și să fie însărcinat din oficiu ca să-și facă această datorie către armată, decât să fie trecut într'o rubrică la rând cu cei din urmă slujbași chemați să facă o slujbă în armată. (Aplauze).

Oștenii lui Ștefan-cel-Mare și ai lui Mihai-Viteazul, au fost tot atât de viteji, ca și buni creștini și fanateci apărători ai legii și ai țării pe cari ni le-au lăsat spre moștenire. (Aplauze).

Ei bine, d-lor, am credința că dacă ne-am îngrijii să dăm soldatului nostru mai multă educație creștină, l-am face să fie un fanatic apărător și un mai-bun ascultător de șefii lui; prin aceasta n'am greși, ci din contră am face un serviciu țării. Dar, pentru aceasta este trebuință de acel factor firesc preotul, care, trebue să se găsească pe lângă armată, căci, orice s'ar zice; de firetul ofițerului, soldatul știe mai mult de frică, căci el este șeful lui care adesea este aspru și procedează fără nici o cruțare când greșește. Ofițerul nu poate avea, în privința educației soldatului acea înrâurire puternică asupra sufletului soldatului pentru a-l face să iubească armata, cum o are preotul, a cărui datorie este să povăduiască iubirea, supunerea și ascultarea de șefii lui.

În sfârșit, d-lor senatori, nu voiu merge mai departe. Știu că d. ministru de războiu are toată bunavoință și nu mă îndoesc că pe cât posibil va fi, va face ca armata noastră să fie mai îngrijită din punctul de vedere al îndatoririlor preoților ei și de aceia cred că ar fi bine ca și preoților armatei să li să facă dreptate. Cel puțin, aș propune ca pe lângă aresturile militare, cari mi se pare că

sunt patru sau cinci, să fie câte un preot conferențiar, care să se ocupe foarte de aproape cu educația soldaților cari din nenorocire au apucat pe o cale rătăcită și în loc să-și facă serviciul militar, dezertează din armată și în arest contractează alte moravuri și adeseori ies din închisoare cu niște porniri periculoase pentru societate. Tot așa cred de bine ca la fiecare divizie sau garnizoană să fie câte un preot titular, ales dintre cei mai destoinici titrați în teologie și îndatorat să facă școală regulat și conferințe militărești la toate cazărmile, și să îngrijească de bolnavii din spital. Un așa preot poate avea o mulțime de îndatoriri foarte însemnate pentru militar, cari toate nu pot fi de cât pentru folosul țării și pentru întărirea și vitejia iubitei noastre armate. (Aplauze).

*

2. *I. P. S. Mitropolit Primat Athanasie și limba bisericească.* I. P. S. Mitropolit Primat Athanasie a trimis P.P. C.C. Protoerei o circulară prin care le atrage atențiunea, ca preoții să întrebuițeze în vorbirea lor cu credincioșii numai cuvinte curat românești și pe înțelesul tuturilor. Ne bucurăm foarte mult de această intervenire a Inaltului Chiriarch. Limba vechilor noastre cărți bisericești e cea mai frumoasă și fiecare preot să caute să și-o însușiască. Ea e în acelaș timp și limba poporului dela sate. Și dacă avem o limbă înțeleasă de toți Românii din Dacia Traiană apoi aceasta se datorește în cea mai mare parte și cărților bisericești. Să nu stricăm noi ai bisericii această limbă căci am păcătui contra neamului nostru.

Publicăm aici această circulară spre a fi cunoscută de toți cititorii acestei reviste.

Dumnezeeștile slujbe săvârșite la diferite nevoi religioase atât în biserică cât și în popor, precum și cuvântările preoților spre a fi cu înlesnire înțelese și folosite, să cuvine a fi înfățișate și propuse în un grai pe înțelesul tuturor și care nu poate fi altul decât cel întrebuițat în vechile noastre cărți bisericești, — aceste comori de frumusețe literare în cari s'au păstrat cuvinte minunate pentru fiecare icoană de lucruri și fapte, precum și alesături de forme sintactice proprii firei limbei românești.

Mi se aduce însă la cunoștință, că în multe locuri Cucernicii preoții în diverse momente a slujirei lor pastorale se folosesc de un grai întrețasut adeseori cu cuvinte nouă și fraze străine, așa că unii credincioși își trudesca mintea în zadar ca să cuprindă înțelesul celor auzite, iar alții, în cazul cel mai rău, pleacă de multe

ori nu numai nedumeriți, dar chiar desgustați fără să fi câștigat vre-un folos duhovnicesc din starea la biserică ori la alt serviciu religios din popor.—

Uită acești Cucernici preoți că graiul cărților noastre bisericești stă în strânsă legătură cu însăși ființa feluritelor slujbe dumnezeiești, căci precum acestea sunt de Sfinții Părinți atât de desăvârșit întocmite, încât în șirul neîntrerupt al veacurilor au rămas și rămân neschimbate, tot astfel trebuie să fie și graiul în care ele se înfățișează minții și inimii ascultătorilor, adică unul și același, grav, cuprinzător și apropiat înțelegerii tuturor, până la sfârșitul veacurilor. În atingerile ce poporul român a avut cu civilizația apusului au suferit înrâurirea ei în toate ramurile de activitate omenască. Dacă însă pe terenul propriu științific și iconomic, această înrâurire a fost necesară și chiar folositoare, întru cât ne-au adus o măsură însemnată de cunoștinți și termeni proprii, în ce privește limba ea a fost primejdioasă, căci o adevărată năvălire de cuvinte streine, mai ales franceze și italiene, s'a produs în grai și scrisul literar și fără a aștepta ca timpul să le primească pe acelea ce s'ar potrivi cu firea limbei românești. Din contră s'au căutat de oarecari capi de direcții nouă literare, să le așeze la locuri de slavă, gândind că așa vor schimba icoana străbună și sfântă a graiului adevărat românesc, păstrată cu scumpătate în vechile cărți bisericești și cronici ale neamului nostru.

Aceasta este pricina că unele ediții de cărți bisericești se găsesc împetrișate cu cuvinte și forme gramaticale nouă, care au șters gingășia și vraja limbei vechilor noastre cărți bisericești. Așa de pildă se găsesc în ele cuvinte ca: *paralitic*, în loc de: *slăbănog*; *buna temperatură a aerului*, în loc de: *buna întocnire a văzduhurilor*; *acum și în tot deauna*, în loc de: *acum și pururea*; *promisiune*, în loc de: *făgăduință*; *corp*, în loc de: *trup*; *crucificat*, în loc de: *răstignit* și altele.

Sfânta Biserică ortodoxă de răsărit spre a avea neîntrerupt înrâurire mântuitoare asupra sufletelor credincioșilor ei, trebuie ca adevărurile adânci și veșnice pe care le-a primit de la Domnul și Mântuitorul Iisus Hristos și păstrat cu sfințenie până astăzi să le propună într'un grai popular, așa că toți: cărturari și necărturari să poată veni cu înlesnire la lumina și cunoștința credinței celei adevărate.

Aceasta este cerută acum cu mai mult temei Cucernicilor preoți întru cât și maeștri literaturii românești se îndrumează către izvorul cel limpede al graiului popular, de care s'au folosit tălmăcitorii vechilor cărți bisericești, pentru a culege din acel grai adânc și sănătos, cuvinte și forme prețioase cu care să împodobească lucrările lor, spre a le veșnici printre veacuri prin frumusețe literară.

În vederea acestor expuse, vă invit, să puneți în vederea Cucernicilor preoți, să folosească la toate sfintele slujbe ca și în cuvântările către poporeni, limba vechilor cărți bisericești. Cucerniciile

lor să cugete serios, că o vorbire în care la fiecare propozițiune se va întâlni cuvinte nouă, va împrăştia luarea aminte a unora dintre credincioşi de la temeiul învăţătorei sau a sfintei slujbe, iar cei mai mulţi vor rămănea reci şi indiferenţi. Nu tot aşa se va întâmpla, când va grăi pe înţelesul tuturor, căci afunci fiecare cuvânt va stărnî în sufletele credincioşilor răsunete armonioase de cugetări adânci şi pioase cu privire la actul sărbătoresc al luminării sufleteşti şi al desăvârşirei morale.

*

3. *Separarea bisericii de Stat.* Socialiştii dela noi s'au constituit în partid şi şi-au întocmit şi un program. Acest program a fost votat într'un anume congres ţinut în Bucureşti în primele zile ale lui Fevruarie. In programul socialist s'a admis şi despărţirea bisericii de Stat, pe motiv că chestiunile de credinţă sunt afaceri personale ale cetăţenilor. Un domn avocat *Protopopescu* a cerut chiar desfiinţarea bisericii de Stat. Un domn *Al. Costin* spune, că socialismul vrea o economie pentru stat prin aceea că nu trebuie să susţină biserica băneşte.

Doi oratori socialişti şi anume d-nii *Cocea* şi *Al. Ionescu* susţin în sprijinul unui asemenea punct din program, că însuşi unii din prelaţi doresc separarea bisericii de stat. In sfârşit ideia s'a admis în programul socialist.

Din parte-ne adăogăm de o cam dată numai un cuvânt. Separarea bisericii de stat la noi ar fi o adevărată nenorocire şi pentru biserică şi pentru stat. Că socialiştii noştri doresc aceasta nu ne miră de loc. Socialismul la noi e internaţional şi nu naţional. Că s'or fi găsind însă şi bărbaţi din cler, cari ar dori aceasta, nu credem, căci ar trebui să fie s'au întunecaţi la minte, sau streini de aspiraţiunile neamului şi ţării noastre.

G...

4. *Şcoală mănăstirească.* In mănăstirea de călugăriţe Celic-Dere din jud. Tulcea, s'a înfiinţat prin stăruinţele P. S. Nifon, episcopul Dunării-de-Jos şi cu binevoitorul concurs al Onor. Minister de culte o şcoală menită să ducă mult folos bisericii şi neamului nostru, mai ales în acea parte a ţării unde ea e situată, în Dobrogea, care e aproape copleşită de streini.

Această școală, cu patronul «Sfânta Ana» are 3 secțiuni: 1) Pentru pictură bisericească, spre a se învăța zugrăvirea de icoane în stilul bizantin și a se răspândi prin sate și orașe; 2) Pentru țesătorie națională, în care se va învăța țesutul pânzelor și al scoartelor cu motive românești și 3) Pentru facerea vestmintelor sfinte arhieresti, preoțești și diaconești și a altor podoabe bisericești, cusute și brodate cu fir de aur și argint.

În școală se primesc numai călugărițe și surori din mănăstirile noastre. Cursurile durează 6 ani pentru pictură, 3 pentru țesătorie și 4 pentru facerea vestmintelor sfinte. Fiecare secție va avea câte 2 maestre, admise în urma unor probe de aptitudine și aprobarea Chiriarhiei. Una din ele se alege directoare pe timp de 3 ani și conduce școala sub directa priveghere a superioarei și a comitetului mănăstirii și cu aprobarea Chiriarhului.

Un regulament special făcut de P. S. Nifon hotărăște disciplina care va domni în școală, felul cum se vor ține cursurile, vizitarea atelierelor etc.

Școala se întreține dintr'o subvenție anuală dată de Cassa Bisericii, dintr'o sumă prevăzută în bugetul mănăstirii, din 6⁰/₀ din venitul rezultat din vânzarea produselor școalei, din venitul fondului de 1000 de lei, donați de P. S. Nifon și din orice alte donațiuni ce eventual s'ar mai primi.

Produsele școalei se vor vinde în mănăstire de maici însărcinate anume cu aceasta și prin bisericile din eparhie, de către epitropiile bisericești sau de vânzători de naționalitate români și cu purtare morală în societate. Venitul regulat din vânzare se împarte între mănăstire, maestre și calfe, eleve și școală (pentru procurarea materialului necesar). Se lucrează și comenzi, însă numai în școală, fiind absolut interzis maestrelor, calfelor și elevelor a se duce să lucreze undeva înafară de mănăstire.

Fie ca noua școală să trăiască, să înflorească și să dea roade, așa cum dorește orice bun român și creștin și să servească de model pentru înființarea de cât mai multe școli de scest fel și în restul țării!

M.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București.

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie. Cele de ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de Transport.	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pânză.		L.	B.
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
1	Acatister	1	50	4	50	8	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
3	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Arheologia biblică de Is. de Onciul	15	—	—	—	—	—	—	80
7	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	—	50
8	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1	30
9	Canonul, Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	50
10	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
11	Carte de Rugăciuni, ediție de lux, din 1899	1	—	3	—	2	—	—	50
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
13	Cuvinte pentru săptămâna întâia a Postului Mare	1	—	—	—	—	—	—	60
14	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	8	—	—	60
15	Didahii (Invățătur) de Ilie Meniat	8	—	9	—	5	50	—	80
16	Evangelhia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
17	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
18	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
19	Introd. în Test. Vechi de Is. de Onciul	10	—	—	—	—	—	—	80
20	Invățătura creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
21	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
22	Liturgierul.	4	—	9	—	6	50	—	80
23	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
24	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
25	Monastirile și Bisericile din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
26	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	80
27	Octoibul cel mare.	18	—	25	—	21	—	1	30
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	1	30
29	Orologiu cel mic	8	50	6	—	5	30	—	80
30	Panibidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
31	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
32	» Sf. Dumitru Isvorătorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	50
33	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
34	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
35	» Sf. Paraschiva	—	80	—	—	—	—	—	50
36	Penticostar	6	—	11	—	—	—	—	80
37	Predicator (fragment) de In. Moisiu	—	50	—	—	—	—	—	80
38	Prohodul Domnului	1	—	—	—	—	—	—	80
39	Psaltirea mică,	1	—	—	—	—	—	—	80
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	80
41	Slujba Invierei	2	—	—	—	—	—	—	80
42	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	—	—	—	60
43	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
44	Șeaze-zeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

MIROPOLII A UNGRO-VLAHIEI, tipărită în mai multe culori, și se vinde cu 6 lei sută de cărți postale.

VEDEREA SFINTEI

carte postală

a aparut in format

in formatul acestei programe

cu literele acestei programe

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de Transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și plină.		L	B.
		L.	B.	L.	B.	L.	B.		
45	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
46	Tipic bisericesc	8	50	7	50	6	—	—	80
47	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
48	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
49	Cele patrusprezece trimiteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teoflact	6	—	—	—	—	—	—	180
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Evangeliiști pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
58	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registrelle pentru contabilitatea epitropiilor bisericesti se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, si se trimet franco. O coală buget sau cont, cerute în plus, costă 10 bani.

A eșit dela tipar calendarul bisericesc de perete pe 1910. Se vinde cu 10 bani foaia. La comande de 100 foi se acordă rabat de 30/0.

Cheltuelile de transport sânt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal și numai pentru persoanele particulare, care doresc să-și cumpere cărți bisericesti dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți, este scutită de cheltuelile de transport, potrivit legii de organizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Assei Bisericești, lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1900; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sânt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, fără cheltueli de transport.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din străinătate.

La primirea comandei, fiecare cumpărător va primi și cheltuelile de transport și costul cărților, care chitanță este de asemenea scutită în baza sus menționatei legi.

Se recomandă să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată.

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhierem Melele Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

se luat în seamă

ANUL XXXIII. No. 12. MARTIE 1910.

P 1-4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SPÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL:

I. P. S. Mitropolit Primat. Sfătuire pentru⁷ Sfântul Marele Post dată în Sf. Mitropolie din București.

Teodor T. Burada. Cum s'a serbat Boboteaza la Iași de către I. P. S. Pimen, Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

C. Erbiceanu. Epistola Sf. Ioan Hrisostom scrisă din Surgun către episcopul Chiriac.

Econ. Șt. Călinescu. (Urmare) Omul materialismului și omul creștinismului.

N. Dobrescu. (Urmare). Din Istoria Bisericii Române sec. al XV-lea.

Arhim. I. Scriban. (Urmare). Libera cugetare și cugetarea liberă.

I. Mihălcescu. (Urmare) Religiunea și Știința.

M. P. (Urmare din «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII No. 8) Elemente Ebraice în limba Noului Testament.

P. G. O dreaptă plângere a preoților și învățătorilor.

Arhim. Valerie. Mănăstirile.

N. Dobrescu.

I. Mihălcescu. | Cronica Bisericească Externă.

Arhim. I. Scriban. |

Oficiale. Tabela Materiilor pe întregul an.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

60, STRADA PRINCIPATELE UNITE, 60.

1910.

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*” se compune din: D-nii, *C. Erbiceanu, Dr. Petra Gârboviceanu, Dr. Mih. Popescu.*

Toată corespondența privitoare la Tipografie și la Revistă precum și banii, se vor înainta cu adrese separate: *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanul*, Directorul Tipografiei și Revistei „*Biserica Ortodoxă Română*”, str. Principatele-Unite No. 60. București.

Abonamentele la revistă se fac pe câte un an. Prețul abonamentului pe un an este de 10 lei în țară; iar în străinătate 12 lei.

Abonații cari nu vor primi numerile regulat, vor reclama de-a dreptul *P. S. Arhiepiscopul Meletie Constanțeanul*, Directorul Tipografiei.

Scrisori nefrancate nu se primesc.

Se aduce la cunoștința clericilor titrați, că potrivit votului Sf. Sinod, în Revista „*Biserica Ortodoxă Română*” se pot publica articole bine scrise cu cuprins religios și se va plăti suma de 100 lei pentru o coală tipărită.

La Tipografia Cărților Bisericești se află de vânzare următoarele cărți teologice particulare.

Istoria Bisericească de Eusebiu al Cezareei, traducere de I.P.S. Mitropolit Primat D. D. Iosif. Prețul 3 lei.

Istoria Bisericească de Sozomen, traducere de același. Prețul 8 lei.

Sf. Vasilie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Evagrie, traducere de același. Prețul 2 lei.

Istoria Bisericească de Socrate, traducere de același. Prețul 8 lei.

Papalitatea Schismatică sau Roma în raporturile sale cu Biserica Orientală, traducere de același. Prețul 2,50

Luterani și Greci-Ortodoxi, traducere de același. Prețul 0,50 bani.

Note și Meditațiuni asupra Psalmilor, în 8 vol., de P. S. Episcop de Argeș Gherasim Timuș. Prețul 10 lei.

De același: *Dicționar Aghiografic* cuprindând pe scurt viețile Sfinților. Prețul 5 lei.

Tipic asupra serviciilor Divine, de P. S. Gerasimu Saffirinu Episcop al Romanului. Prețul 1 leu.

De același: *Legea și poruncile lui Dumnezeu*, traducere. Prețul 0,75 bani

De același: «*Monahii sunt gloria Bisericii lui Hristos*», disertație. Prețul 0,10 bani.

De același: «*Slavoslovia*» pe opt glasuri. Prețul 20 bani.

De același: «*Culegere de cântări bisericești*» Prețul 1 leu

Evanghelia sau Viața și Invățătura Domnului nostru Iisus Hristos, după cei patru Evangheliști, de Melchisedec fostul Episcop al Romanului. Prețul 2 lei.

Ermeneutica Biblică, ed. II, de Dr. C. Chiricescu. Prețul 2 lei.

Căldușa Predicatorului de Dr. C. Chiricescu și Icon. Const. Nazarie. Prețul 5 lei.

Apologetica Creștină, traducere de Icon. C. Nazarie. Prețul 6 lei.

Teologia Dogmatică vol. II, III, IV și V, traducere după Silvestru de Canev. Prețul 12 lei.

Compendiu de teologia simbolică de Dr. I. Mihălcescu. Prețul 2 lei 50 bani.

Viața religioasă a Românilor de D. Stănescu. Prețul 4 lei.

Cincizeci predici de Arhimandritul Iuliu Scriban. Prețul 2 lei.

Episcopul Melchisedec. Studiu asupra vieții și activității lui, de Const. C. Diculescu. Prețul 3 lei.

De același: «*Din corespondențele Episcopului Melchisedec*» Prețul 1,50 bani.

Predici Exegetico-morale de Ec. V. Predeanu. Prețul 8 lei.

Cântări religioase de Ieromonahul Dometie Ionescu. Prețul 1,50. Se află de vânzare și la autor Schitu Icoani strada Păci No. 1. București.

Monastirea Tismana de Al. Stefulescu. Prețul 4 lei.

De același: Monastirea Strâmba. Prețul 2 lei.

De același: Monastirea Polovragi. Prețul 2 lei.

Biserica Stavropoleos de generalul P. V. Năsturel. Prețul 2 lei.

Dela aceste cărți P. P. C. C. Protoierei și D-nii librari nu beneficiază de rabat

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTĂ PERIODICĂ ECLESIASTICĂ

A

SFÂNTULUI SINOD AL SFINTEI BISERICI AUTOCEFALE ORTODOXE ROMÂNE

INV: 207

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCUREȘTI
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILĂȘI"
Secția Teologică

COTA:

PT-4

SFĂTUIRE PENTRU SFÂNTUL MARELE POST.

*Data în biserică Sfintei Mitropolii din București la
Duminică lăsatului de brânză*

DE

I. P. S. MITROPOLIT PRIMAT.

Măine începe sfântul marele post. El începe anul acesta în întâia zi a luni de primăvară, - ca să înțelegem cu atât mai bine că postul este pentru sufletele noastre, ceeace primăvara este pentru firea văzută.

Precum primăvara firea toată se deșteaptă ca dintr'un somn adânc, începând o viață nouă, câmpul se împodobește cu iarbă, codrul cu frunză, grădinile cu flori, iar văzduhul răsună de cântecele paserilor și de glasurile muncitorilor; astfel, în sfântul marele post, firea noastră duhovnicească trebuie să se deștepte din amorțeala în care o confundă grijile pământești și plăcerile lumești, să-și vină așa zicând în sine, să cugete cu deadinsul la starea sa de față și la ceeace trebuie să fie, cu un cuvânt, să se înoiască pre sine, împodobindu-se cu roduri de fapte bune.

Pentru aceasta, sfântul marele post se și numește primăvara duhovnicească, întru care sufletele creștinești se curățesc înoindu-se cu duh drept, se încălzesc cu nădejdea

în iubirea de oameni a lui Dumnezeu, și cu postul și cu rugăciunea ca cu niște aripi se ridică mai presus de lucrurile pământești și se smulg din lațurile patimilor trupești.

Se cuvine dar a zice cu Apostolul: «Iată acum vreme bine primită, iată zi de mântuire» Intr'această vreme cu deosebire primește Dumnezeu rugăciunile noastre și ne dăruiește toate cererile cele către mântuire, căci în vremea judecăței ce începe dela ceasul morții, nu ne mai ascultă Dumnezeu, precum zice marele Vasilie: «Vremea aceasta de acum este a pocăinței, iară vremea aceia este a răsplătirei».

Ce pocăință făcut-am însă până acum? O! cât de departe suntem de ceia ce ar trebui să facem, dacă am asemăna slabele noastre silinți, pentru îndreptarea noastră cu învățăturile sfintei Evanghelii, cu hotărârile sfinților părinți și cu pildele înalte ce ne-au lăsat atâtea bărbați curvioși ai sfintei noastre Biserici.

Cât trebuie să ne înfiorăm de soarta noastră veșnică, dacă luăm în privire neînfrânarea noastră și îngăduința fără margini către noi înșine! Mântuitorul zice că de nu ne vom pocăi, toți vom peri (Luca XIII, 3). Putem oare zice că măcar am început a ne pocăi? Când ne amenință seceta, foametea sau alte primejdii, ne aducem aminte că aceste nevoi vin asupra-ne mai totdeauna pentru păcatele noastre, dar îndată ce trec ele, uităm să ne mai pocăim și așa tot mai multă osândă ne agonisim. Sfântul Vasilie cel Mare zice: «Vrei să împlânzești dreptatea lui Dumnezeu? Adă-I Lui post cu lacrimi».

Noi facem în fiecare zi un pas către mormânt. În fiecare zi vedem apunând dela ochii noștri, rudenii, prietini și cunoscuți, tocmai când se așteptau mai puțin.

Curând va veni și rândul nostru și, odată duși, nu ne mai întoarcem. Atunci, nu va mai fi pentru noi vreme de pocăință.

Să ne silim deci a împăcă dreptatea dumnezească până când suntem încă în această viață, că zice Apostolul: «Infricoșat lucru este a cădea în mâinele Dumnezeuului celui viu (Ebr. X, 31), mai înainte de a fi potolit mânia sa și de a fi dobândit iertare prin fapte vrednice de pocăință.

Bunul Dumnezeu ne chiamă pre toți în toată vremea, iară mai ales în vremea sfântului marelui post a ne pocăi cu inima înfrântă și smerită. El ne strigă prin proorocul Ioil: «Intoarceți-vă la mine din toată inima voastră, cu post, cu plângere și cu tânguire». Tot această îndemnare ne face și Sfântul Ap. Iacov: «Apropiați-vă de Dumnezeu și se va apropiă de voi....» pocăiți-vă și lăcrămați și plângeți, râsul vostru spre plâns să se întoarcă și bucuria într-o tânguire».

Sfânta noastră Biserică, urmând acestei rândueli proorocești și apostolești, chiamă și ea pre toți fiii săi la pocăință în aceste zile de înnoire sufletească. Ea face tuturor această strigare pătrunzătoare: Voi cei cofundați în somnul neîngrijirei de sufletele voastre, deșteptați-vă din această toropială, soră cu moartea. Căci aceasta ne învață ea prin deasa cântare din zilele postului: «Suflete al meu, suflete al meu, scoală, pentru ce dormi! Sfârșitul se apropie, și vrei să te turburi. Deșteaptă-te dar, ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu....»

Sfânta noastră Biserică în dorința ferbinte ce are ca toți fiii săi să viețuească cu tresvie, să fie cucernici, blânzi, primitori de învățătura cea sănătoasă, fără de mânie, împăciuitori, milostivi și către toți îndurători, spre a putea îmblânzi, la vreme, mânia lui Dumnezeu cea pe dreptate pornită asupra noastră, de vreme ce, după cuvântul Apostolului «multe greșim toți» (Iac. III, 2), ne îndeamnă stăruitor pre toți, fără deosebire la curățirea sufletelor și a trupurilor, la omorârea patimilor și la propășirea întru toate faptele cele bune. De aceea, strigă neîncetat, întru

aceste prea curate zile: «Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul trândăviei, al grijei de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert nu mi-l da mie; iar duhul curăției, al răbdării și al dragostei, dăruiește-mi mie, slugei tale, ca să văz greșalele mele și să nu osândesc pre fratele meu».

Rămânea-vom oare nesimțitori la glasul bunei noastre Maice? Departe de noi, mai ales acum, când Ea ne aduce aminte că Mântuitorul însuși a postit în pustie, patruzeci de zile, înainte de a începe lucrarea sa cea mântuitoare, sfințind astfel postul la care noi suntem chemați, și arătându-ne cum trebuie să înfrânăm patimile noastre, ca să ne ferim de meșteșugirile diavolului, care se slujește de trupul nostru, ca să ne prinză în mrejele sale, și să ne facă robi păcatului.

Să luăm aminte deci, la chemarea sfintei Biserici, căci prin ea ne chiamă însuși Domnul din înălțimea Crucei sale ca să-I urmăm Lui: «să ascultăm cel puțin de astăzi înainte glasul Său și să nu ne mai împietrim inimile noastre» precum zice Psalmistul.

Poate că suntem acum chemați pentru cea din urmă oară. Poate că nu vom mai ajunge alte Păresimi. Căci cine știe de va putea ajunge ziua de mâine? Știm însă că Dumnezeu depărtează mila Sa de păcătoșii cei nepocăiți, către care El arată atâtea dovezi de îndurare. Bolnavii cari resping orice doctorii, nu mai pot avea nădejde de îndreptare. Tot așa se va întâmpla și cu sufletele care rămân împietrite la toate chemările ce Dumnezeul îndurării le face pentru mântuirea lor. Vai nouă, de nu ne vom folosi de vremea cea priincioasă întru care El ne chiamă cu atâta dragoste și stăruință.

Această vreme este a sfântului marelui post, închinat amintirii și cinstirii patimilor Domnului. El însuși, bunul nostru învățător, ne spune că, unde sunt doi sau trei adunați în numele Său, este și El în mijlocul lor. Și dacă

rugăciunile unui așa mic număr de credincioși. El pot îndupleca să se milostivească, cum nu se va milostivi El când obștia credincioșilor se adună zi și noapte prin biserici, ca să-L roage cu tânguire, smerindu-se înaintea sa și sârguindu-se a îmblânzi dreptatea sa?. Când slujitorii bisericești stau înainte zilnic în mijlocul bisericei, înălțând glas rugător în fața catapetesmei, ca să se milostivească Dumnezeu spre zidirea Sa, să o curățească, iertându-i greșelele cele nenumărate și să o mântuiască? Cum nu se va milostivi El când slujitorii bisericii strigă ca și preoții de care scrie proorocul Ioil: «Milostiv fi Doamne spre poporul Tău și nu da moștenirea Ta spre ocară» (II, 17).

Să fim, deci următori chemării sfintei Biserici, mulțumind lui Dumnezeu, că ne-a învrednicit a ajunge întru prea cinstite zilele acestea. Să aducem Domnului jertfă trupurile noastre, precum învață Apostolul, zicând: «Să vă puneți înainte trupurile voastre jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu». Prin această slujbă cuvântătoare se îmblânzește Dumnezeu, căci ea este mai presus de jertfele de dobitoace, pe care Jidovii le aduceau în Biserica legii vechi. Să ne silim a păzi curate trupurile noastre, ca și sufletele, căci ele sunt biserica Duhului Sfânt. Inșă nu vom putea face aceasta, nici nu vom putea aduce roduri de fapte bune, cum e: pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, binefacerea, credința, blândețea și înfrânarea poftelor, de nu vom omori în noi patimile și plăcerile trupului, precum grăunțul de grâu, aruncat în pământ, nu poate aduce roadă, de nu va muri. Indeletnicirea cea bună a postului, este ca un chip de învățătură, de a ne stăpâni dela lucruri iertate, spre a putea și mai bine stăpâni dela cele neiertate. Cel ce poartă mult grije de trupul său, își face vrăjmaș pe însuși casnicul său. Cel ce dă sufletului său plăcerea poftei, se face pre sine bucurie vrășmașilor săi. Cel împătimit de îndulcirile lumii, nu are în inima sa pre Hristos.

În acest duh, să săvârșim curgerea postului, și Dumnezeu ne va învrednici de Harul Său, a ne lupta lupta cea bună, a păzi credința nedespărțită și a ajunge să ne închinăm și Sfintei Invieri.

Darul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți. Amin.

28 Februarie 1910.

Cum s'a serbat Boboteaza la Iași în an. 1910 de către I. P. S. S.
Pimen Mitropolit Moldovei și Sucevei.

O mulțime de datini și obiceiuri aparținând unele dogmelor bisericii ortodoxe, altele obiceiurilor strămoșești, transmise prin tradițiune dela o generație la alta, se păstrează la poporul român cu prilejul serbării sfințirii apei — *Iordanul* sau *Bobotează*, care e una din cele mai însemnate la creștini, și care se prăznuiește în fiecare an cu cea mai mare solemnitate și pompă religioasă. Această serbare amintește *Botezul Domnului nostru Iisus Hristos*, fiul lui Dumnezeu care a fost trimis în lume sub chip omenesc, spre a propovedui înfrățirea între oameni, libertatea, egalitatea, învățătura care a dat naștere progresului uriaș ce a făcut omenirea.

Noi aici nu vom arăta decât felul cum se serbă această zi însemnată la noi în vechime, și cum s'a serbat în anul acesta în orașul nostru.

Iată cum ne povestește *Marcus Bandinus*, Episcop al bisericilor catolice din Moldova, ceremonia bisericească și procesiunea ce s'a făcut în Capitala Moldovei cu prilejul Bobotezei în anul 1647, sub Vasile Lupu Vodă, când atunci clerul catolic după vechiul obicei s'a dus la Vodă ca să'l ureze de sfintele sărbători, și cum preoții dela biserica catolică în acel an, au serbat *Boboteaza* împreună cu clerul nostru:

«In ajunul Bobotezei, scrie Bandinus, după usul și obiceiul primit: *omnes Vladicae* sau *Episcopii schismatici* ai Moldovei (qui sunt quatuor cum Metropolita), se adună la scaunul Metropolitan din Iași, unde cu tămîie, aghiazmă, cu sărutatul crucei și cu alte asemenea ceremonii, aduc urări lui Vodă, poftindu-i, *felix regimen, felices annos, fortunatos rerum progressus*.

Dela biserica parohială catolică, a plecat o procesiune. In fruntea procesiunii, mergeau 12 copii îmbrăcați ca îngeri. In urmă apoi urmă corul preoților. După dâșii cei trei crai încoronați reprezentând misterul festivității. Doi copii purtau soarele și luna, tăiate din lemn. Soarele aurit, respândeà raze strălucitoare. Fața plină a lunii argintie, împodobită cu netezi nourași, strălucea ca o coroană, doi copii țineau scuturi cu însemnele Domnitorului și ale țării, așezați înaintea tronului Domnitorului în fața boerilor. Soarele și luna servitoare a Prea fericitei Fecioare țineau icoana ei, soarele spre răsărit luna spre apus se mișcă, *motu trepidationis*. Fecioara născătoare de Dumnezeu, arată pe copilul Iisus la Magi, spre a l adora. Deasupra icoanei lui, străluceà o stea, care se întorceà cu o mișcare circulară.

«Intre aceste noi apropiindu-ne, Domnitorul s'a ridicat de pe tron, și cu capul descoperit, stând în picioare, a primit binecuvântarea noastră, orațiunea și stropirea cu aghiazmă, și a sărutat crucea. Aceste terminate, se începu parada, astfel: Un copil de 7 ani, îmbrăcat ca înger, și ținând pe umăr icoana Născătoarei de Dumnezeu, purtând o coroană pe cap, *cântă în românește: mărire întru cei de sus lui Dumnezeu*. Un părinte jesuit făcù o cuvântare în latinește cu urări pentru Domnitor.

«Un copil de 8 ani, eșind în fața lui Vodă și a boerilor, spre minunarea tuturor, continua salutarea părintelui: *«quasi ex ore Patris eripiens»*. Apoi înaintà un copil de 12 ani, care le perorà *în românește*. Vodă râdea cu voie bună, iar Mitropolitul și Vlădicii, foarte ades ziceau, *amin, amin*. Alți copii urmară și rostiră în latinește și *românește*, poftind lui Vodă, auspicii voioase.

«Această urare, plăcù întregii nobilei curtene, dar mai ales lui Vodă, care nu întorceà ochii dela copiii cari re-

citau, și privi până la sfârșit tot, acum zimbînd, acum aprobând din cap. Apoi ordonă slujbașilor săi boeri să se dea la toți vin în cupe de aur, iar lui Bandinus la plecare îi dăde un mic dar de bani de împărțit. Această solemnitate a impresionat mult pe popor, care a urmărit procesiunea până la biserică».

Apoi tot Bandinus ne spune cum s'a petrecut, a doua zi și serbarea ortodoxă a *Bobotezei*, la noi:

«La această serbare asistă însuși Domnitorul cu soția sa, cu fiii și cu toată Curtea sa. Domnitorul ședează într'un tron întors cu fața spre răsărit... Estrada pentru ceremonie eră așezată *într'un loc larg și deschis pregătită ad-hoc, și aflătoare afară de porțile scaunului metropolitan*. Spre nord și răsărit dela locul lui Vodă, eră ceata preoților, călugărilor și cântăreților. La dreapta lui Vodă, spre miază-zi, mai aproape de Curte, stătea *Proefectus*, cu cei doi soți ai lui, al doilea și al treilea; lângă tron îndărăpt trei purtători de arme, ținând unul sceptrul strălucind de petre scumpe, altul spada, al treilea gladiul cu două tăiușuri. După aceștia veneau 10 arcași; în urma acestora, 100 de pușcași pedestri. La 5 pași dela tron spre dreapta stătea Logofătul sau marele Cancelar, Hatmanul, Judecătorul Domniei, și alți fruntași stăteau în ordine după vrednicia lor, cu capul gol. Pe toți aceștia îi încunjurau 49 de arcași și 200 pușcași pedestri; spre apus între tronul lui Vodă și al Doamnei, stăteau 100 de ieniceri.

«Lângă Doamna, soțiile boerilor mari îmbrăcate în mătase, strălucind de brățări și sălbi. După acestea în rînduială, spre nord, 30 de arcași, împrejurați de 200 flintași pedestri. Îndărăptul tuturor acestora, eră armata, 10,000 de călări, dar atunci pedestri. Călări nu stăteau decît 150 de dragoni, îndărăptul boerimei. Pe laturile răsăriteană și meridională eră înșirate deosebite icoane de sfinți printre cari, ca printre niște cortine se vedeau *trâmbițașii, timpaniștii, diverși fluerari, cântăreți de lire*, (lyricines) și alți cântăreți de alte instrumente. Pe toți aceștia îi încingeau 1,000 de pedestri cu puști. Cealaltă mulțime de oameni trecea peste 20,000 ¹⁾).

¹⁾ Această mulțime de asistenți, arată că Iașii eră un oraș relativ foarte populat pe la an. 1647..

«Vodă stătea la mijloc și-și aruncă ochii în toate părțile, cu privirea sa mai severă, purtă o majestate împărătească. La hainele sale bumbii cei aveà valorau 100,000 de galbeni.

«Pe locul ceremoniei erà o masă cu un vas de argint aurit, și șase candelabre tot de argint. Al șaptelea îl ținea un băetan a lui Vodă lângă masă. Mai erau două căzi pline cu apă pentru aghiazmă, cu câte 15 candelabre de lemn în jur, pe picioare înalt așezate. Mitropolitul purtă pe cap o coroană ducală lucrată artistic, întreagă de aur. *Saphyro affabre elaborato virentem pretiosissimis unionibus stellantem.* O cruce mare de o palmă și ceva, lucrată cu minunată artă din verde safir, strălucind de aurul care îi încadră marginea, strălucia în mâna Mitropolitului. Dela locul lui Vodă, primul loc îl ocupà Mitropolitul, apoi veneau episcopii de *Roman*, de *Rădăuți* și de *Huși*, și după aceștia episcopul catolic Bandinus. Mai erau și alți episcopi străini, cari fiind izgoniți în exil de cătră Turci, veniră în Moldova.

După ce toți veniră la locul unde se făcea parada, Mitropolitul tămâia pe Vodă, pe fiii și pe soția lui. Ceilalți trei Vlădici făcură și ei tămâierea ca și Mitropolitul. Pe când se tămâia, cântăreții cântau; după tămâiere se ceti evanghelia și se binecuvântă apa, când atunci se sloboziră tunurile. Indată apoi Mitropolitul stropi cu aghiazmă pe Vodă, pe fii și pe soția lui, precum și pe boerii țării.

«După aceia, se aduseră 24 cai de rasă din grajdurile curții, în sunetul trâmbiților și a timpanelor, pe cari Mitropolitul îi stropi de asemenea cu aghiazmă.

«Terminându-se această ceremonie, Mitropolitul împreună cu Vlădicii se duseră la Palat, unde au fost primiți și ospătați din belșug, iar ceilalți monahi și popi se duseră pe la casele lor, pe când Arhiepiscopul Bandinus cu cei 12 copii, cu cei 3 crai îmbrăcați în haine noue, și cu icoana Născătoarei de Dumnezeu se întoarse la Parohie, cântând în *românește* și *latinește*, fiind urmați de o mulțime de oameni» ¹⁾.

¹⁾ Vezi mai pe larg *Codex Bandinus*. Memoriu asupra scrierii lui Bandinus dela 1646, de V. A. Urechia. București, 1895, pag. CXL și urm. (Ediția Academiei Române).

Arhidiaconul Paul de Alep, care a însoțit pe Macarie Arhiepiscopul său, Patriarhul de Antiohia, ce a călătorit prin Moldova și Valahia între anii 1652—1660, încă ne vorbește duple solemnitatea ce se făcù pe atunci cu prilejul serbării Bobotezei, spunându-ne că: «după tot ce a auzit și a văzut el, mulțimea și bucuria gloatelor la Bobotează, întrece tot ce se pèterece la Curțile celor mai mari Principi ai creștinătății.

«La Bobotează ne spune el, că în acea zi, se adunau mii de Egumeni, preuți, călugări, diaconi, cari îmbrăcați cu feloane și cu crucea-n mână, mergeau cu toții, împreună la Domn de'l stropeau cu aghiazmă, după aceia mergeau și la Mitropolitul țării, și de acolo pe la Miniștri și pe la casele tuturor cetățenilor celor mai avuți de-i stropeau și pe ei cu aghiazmă.

«Apoi se duseră și la Patriarh, cântând psalmi dându-li-se un dar în căldărușă. Tot așa făcê și banda muzicanților, având *tobe*, *fluere* și torțe aprinse, cutrieră politica în cursul nopții și în noaptea următoare, cântând boerilor, ducându-se apoi și la Patriarh.

În dimineața serbătorii Bobotezei, se pusă o masă pe care eră un vas mare de argint umplut cu apă, lângă el mai multe cupe, precum și o cutie cu moaște de a sfinților, între altele mâna dreaptă a Sf. Mihail episcopul Sonadei și a sfintei Marine, încadrată în aur curat. *Procesiunea eră astfel: stegarii doi câte doi cu însemnele și steagurile lor cu crucea în vârf, apoi cei cu torțe, vineau după aceia preoții doi câte doi, și Patriarhul cu Mitropolitul.* Numărul trupelor se concentrară atunci și se urcă cam până la 100,000. La popor se împărți lumânări. Când Domnul sărută crucea, se descărcară toate muschetele. Apoi Patriarhul stropi cu aghiazmă pe boerii cei de față.

După terminarea ceremoniei Bobotezei, se aduseră caii domnești de-i stropi cu aghiazmă după vechiul obicei, și apoi Domnul cu alaiul se duse în Palat unde se dădù masă. În timpul ospățului muzica cântă, tãbele bâteau, fluerile se auzeau, și se descărcău muschetele și sacălușele și veselia eră mare.

A doua zi de Bobotează după obiceiul de atunci, toți muzicanții, *toboșerii*, *fluerașii turci* și *români* umblau pe

la casele tuturor bogaților cântând din instrumentele lor dându-li-se bacșiș»¹⁾.

Gheorghiaci al doile Logofăt a lui Grigorie Ion Voevod, vorbind despre ceremoniile ce sunt obicinuite a se face în ziua *ajunului* și în ziua Bobotezei ne spune, că pe timpul său anul 1762, și după vechiul obicei, vine Episcopul de Roman în ajunul Bobotezei și slujește, iar Mitropolitul în acea zi nu vine la biserică. După eșirea din Biserică merge Domnul în Spătărie și stă pe Domnescul scaun, apoi intră Mitropolitul cu Arhierii și cu toți boerii, pe urmă vin și preuții Curții cu protopsaltul și cu alți cântăreți cântând troparul și condacul zilei. Domnul cu Beizadelele, cu Mitropolitul și cu toată boerimea stau în picioare. Mitropolitul ținând crucea în mână, Vodă o sărută și-l stropește cu aghiazmă, când atunci se slobod 3 tunuri, și cântă apoi *mehterhaneaoa* (muzica militară). După aceea Arhierii și toată boerimea sărută crucea, iar diaconul Curții spune orații. Vin apoi Egumenii Greci și Egumenii de țară, apoi Protopopul cu preoții de târg. Mai pe urmă de toți vine și *Pater Proefectus* (adică popii ungurești), cari după obicei sunt primiți, dând și ei crucea în mâna Mitropolitului, de o duce la Domn de o sărută, spun atunci și orații latinește.

A doua zi, în ziua Bobotezei, vine Domnul în biserică, mergând înaintea lui doi curteni îmbrăcați cu dulămi de taftă, unul din a dreapta și altul din a stânga, fiecare cu câte o făclie de ceară aprinsă împodobită cu pânză și cu mătăsurii, în chipul făcliilor celor de Botez. Un curtean stă cu făclia sa înaintea Icoanei lui Iisus Hristos, iar altul înaintea Precistei, fiind făcliile aprinse, apoi se face *polileu* și *kerodosie*, adică dare de lumânări de ceară. Apoi Mitropolitul și Domnul cu toată boerimea și cu tot alaiul, ies la *Jordan*, și se face *osfeștania*, fiind pregătită o masă, lângă care sunt aduse atunci, după obicei, două icoane dela Mănăstirea Golia și dela S-ta Vinere, precum și alte icoane de pe la toate bisericile cu steagurile lor.

Mitropolitul cu paterița în mână, fiind îmbrăcat cu toate veștmintele, cu mitra pe cap, cădește întâi sfintele icoane

¹⁾ Vezi mai pe larg *Arhiva istorică a României* de B. P. Hăjdeu. București, 1865. T. I. Partea II, pag. 92 și următ.

și apoi masa cea de osfeștanie, și apoi începe slujba, cădește de 9 ori pe Domn, iar pe Doamna tip, pe Beizadele de 3 ori, apoi pe Arhieriei, pe Egumeni, pe preuți și pe toată boerimea, și apoi săvârșește Mitropolitul toată slujba Iordanului în veliglas, iar Domnul când sărută crucea se face șanlic cu slobozirea tuturor tunurilor și cu focul cel mărunț și îndată apoi cântă și Mehterhaneaoa.

După ce toată gloata a sărutat crucea și a fost stropită cu aghiazmă, atunci se așază pe scaune Domnul, Doamna, Beizadelele și o samă de boeri, când apoi începe a se aduce caii cei Domnești, trec mai întâi *telegarii*, *armăsarii*, apoi calul cel Impărătesc care se numește *tablabaș*, cu alaiu frumos, resunând trâmbețele Domnești, și cu Ciohodarii Domnului pe lângă dânsul, după obicei, stropindu-i cu sfânta Aghiazmă. După aceea merge Domnul cu tot alaiul în Ospătărie și se cinstește cu *vutcă*, *confeturi* și *cafe*, atât partea bisericească cât și cea boerească, și de nu este masă merg boerii pe la casele lor.

A doua zi de Bobotează, vin dascălii cu ucenicii lor despun engomiile cătră Domn.

A treia zi, după vechiul obicei, Domnul făcea Divan *Egumenilor dela munte*, și se dădea masă călugărilor veniți atunci, și se poroncea de cătră Domn lui G. Logofăt să le isprăvească trebile și să le dea pecetliturele cele de sare și să-i pornească să-și meargă la mănăstiri»¹⁾.

Iată acuma arătăm aici cum s'a celebrat *Boboteaza* și la noi în Iași, în ziua de 6 Ianuarie 1910, de cătră I. P. S. S. Pimen Mitropolit Moldovei și Sucevei.

În mijlocul pieții *Unirei* s'a construit o estradă pentru ceremonia bisericească frumos împodobită cu ramuri de brad și cu steaguri tricolore în fața căreia s'a așezat o cruce mare toată de ghiață, precum și o masă pe care s'a pus un vas de argint umplut cu apă precum și toate cele trebuincioase pentru slujba Iordanului.

La 10 ore dimineață sosesc în piața Unirei trupele din garnizoana Iași, în ținută de ceremonie precum și toate

¹⁾ Vezi mai pe larg: *Condica ce are întru sine obiceiuri vechi și noi*, scrisă în Iași la 1762 de *Gheorgaki*, al doilea Logofăt, tipărită în *Letopisițile Moldovei și Valahiei*, de M. Kogălniceanu. București t. III. pag. 314 și următ.

corporațiile cu steagurile lor, apoi studenții, școlarii și un public numeros năvălește, și îmbulzeala eră mare și piața eră ticsită de lume, după cum nu se mai văzuse la noi, nu se mai putea circula. Cordoane de sergenți de oraș, mențineau ordinea.

De dimineață I. P. S. S. Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, cu întregul cler a Mitropoliei, a asistat mai întâi la Sfânta Liturghie, săvârșită la biserica Sf. Spiridon de cătră P. S. S. Arhiereul Nicodim Munteanu, Vicariul Sfintei Mitropolii, încunjurat de clerul acelei biserici, în fața reprezentanților autorităților civile și militare, și a unui mare număr de drept credincioși.

După terminarea Sf. Liturghii, I. P. S. S. Mitropolitul îmbrăcat cu mantia Mitropolitană, cu mitra pe cap, iar în mână purtând Sf. Cruce, precum și tot clerul Mitropoliei cu veșmintele sacerdotale cele mai alese, au pornit într'o procesiune impunătoare, în sunetul clopotelor și a imnurilor intonate de corul Mitropolitan, spre piața Unirii unde urmă a se face solemnitatea sfințirii apei; mulțimea ce o urmă eră adânc mișcată.

Dela biserica Sf. Spiridon până în piața Unirii, străzile erau frumos împodobite cu brazi și cu steaguri.

O asemenea procesiune solemnă și impunătoare nu s'a mai pomenit să se fi făcut în orașul nostru.

Procesiunea a urmat în ordinea următoare conform programului ce se afișase cu câteva zile înainte de serbare: Un pluton de jandarmi cari deschideau calea, oamenii cari duceau Sf. Cruce, felinarele și prapurile, corul vocal al Catedralei Mitropolitane, preoții și diaconii câte doi, cei dintâi purtând icoane, cei din urmă cădelnițe, I. P. S. S. Mitropolitul, D-nii Prefecți al Poliției și al Județului, D-nul Primar al orașului, precum și celelalte autorități civile și militare și invitații.

Când clerul a ajuns în piața Unirii la locul destinat pentru facerea Iordanului, în mijlocul unei profunde tăceri, I. P. S. S. Mitropolitul a început slujba sfințirii apei; și când s'a început a se cânta: «In Iordan botezându-te tu Doamne», bubuitul tunurilor așezate pe dealul dela Galata, și sunetul muzicilor militare care cântau «*spre rugăciune*» și «*Imnul Regal*»—ascultate de trupe cu capetele descope-rite—facea să clocotească văzduhul.

După terminarea acestui serviciu, a urmat defilarea trupelor, pe care I. P. S. S. Mitropolitul le stropea cu aghiazmă.

Serbarea s'a sfârșit pe la orele 11 și jumătate, iar Inaltul Prelat a mai stat după aceea binecuvântând mulțimea care venise să sărute Sf. Cruce și să ia aghiazmă.

Eră ceva înălțător această solemnitate și această procesiune care nu se mai făcuse în orașul nostru cu atâta pompă, de mai bine de 200 de ani.

La vederea acestei mărețe și impunătoare serbări religioase tot poporul adunat eră cuprins de un sentiment de evlavie, de o puternică emoțiune ce se petrecea în sufletul lor, și de un moment de supremă reculegere sufletească.

Inalt. Prea Sfințitul Pimen, Mitropolit Moldovei și Sucevei, nefiind străin de trecutul nostru, și în dragostea sa cea mare ce o are pentru menținerea vechilor noastre tradițiuni, a căutat să le desgroape din noianul uitării, arătându-ne că procesiunea religioasă și serbarea Bobotezei ce a avut loc în afară de curtea bisericii Mitropoliei, pe un loc deschis pentruca să încapă cât mai multă lume, nu e ceva nou; s'a făcut Boboteaza după cum ne spune Bandinus în timpul lui Vasile Lupu Vodă în afară de porțile Mitropoliei la un loc deschis, când se adunase atunci peste 20,000 locuitori ai Iașului, după cum s'a arătat aceasta mai sus.

Serbarea Bobotezei așa după cum s'a făcut în anul acesta a produs o mare însuflețire în popor. Cu toții avem o datorië de îndeplinit cătră Inaltul Prelat, aceea de ai aduce mulțumirile noastre din adâncul sufletului, și ai exprima, cea mai adâncă recunoștință pentru nemărginita dragoste și osteneală ce'și dă spre ridicarea prestigiului bisericii și a clerului, precum și a moralului poporului român, întărindu'l în credința strămoșilor noștri, pentru păstrarea naționalității noastre, care pe zi ce merge e pe cale de a apune.

Teodor T. Burada.

Epistola Sf. Ioan Hrisostom scrisă din Surgun către Episcopul Chiriac, fiind tot în Surgun și el și prin care'l îndeamnă a suferi pentru Hristos.

Epistola Sf. Ioan Hrisostom către Episcopul Chiriac, ce eră și el exilat, și prin care Epistolă caută să mângăie pe Chiriac Sf. Hrisostom pentru suferințele grele ce îndură și acela în exil. Traduc această epistolă așa, deși-i cunoscută poate de mulți, pentrucă ea este un model de îndemn în suferinți pentru Creștinism persoanelor bisericesti și pe care cale trebuie s'o urmeze la nevoi și persecuții mari pentru triumful adevărului, orice cleric, conștiu de misiunea sa. Numai așa s'a putut susține, apăra, crește și însedi în inimi Religia creștină. Să ascultăm pe Sf. Ioan Hrisostom ce ni zice:

«Vin'o, frate Chiriace, că având eu timp să vindecăm împreună durerea sufletului tău, și să alungăm din mintea ta negura ce te stăpânește! Ce lucru este, frate Chiriace, care te faci să te întristezi și să te neliniștești atâta? Pentrucă iarna este atât de grea și furtuna așa de cumplită, încât a zguduit puternic Biserica lui Dumnezeu? Da, este iute și ne'ncetat dureroasă, da, este grea și o simțesc și eu și nimeni nu zice dimpotrivă la aceasta. Dar dacă mă iubești, eu îți voi aduce ție o asemănare la tulburările din prezent. De multe ori vedem marea de sub ochii noștri, care să tulbură dela suprafață până în adâncul ei. Ne uităm și la marinarii, cari neputând nimic să-i facă mării înviforate de furtună, își pun mâinele lor pe genuchi și stau nemișcați și în nedumerire, pentrucă ei numai văd nici ceriul, nici marea și nici uscatul. Altă dată stau întinși pe coverta corăbiei, și acolo plâng și se vaicarează ne'n-

cetat. Deci dupre cum să întâmplă astfel de furtună în marea văzută, tot așa și acum în Biserica lui Dumnezeu, urmează furtuni și valuri cumplite.

De aceea roagă, frate, pe Stăpânul și Domnul nostru Iisus Hristos, care vrând nu liniștește numai această furtună prin artă și cu greutate, ci numai cu privirea și voința sa, ș'o face să înceteze de a mai fi turburată. Și dacă adese te-ai rugat lui Dumnezeu și n'ai fost ascultat, să nu te necăjești de aceasta și să încetezi de a te ruga; pentru că astfel de obicei așa numit, există la Dumnezeu iubitorul de oameni, de a nu ne ascultă cererile îndată, având în vedere tot mântuirea noastră. Nu cumva el n'a putut izbăvi îndată pe cei trei Sfinți tineri de a fi aruncați în cuptorul cel înfocat? Deși a putut, dar nu i'a izbăvit mai înainte, ci după ce ei au fost sclăviți în Babilon și au fost duși în țara Varvarilor ș'au fost robiți din patria lor strămoșească, și apoi a fost aruncați în cuptorul cel inferbântat, ș'au desnădăjduit cu toții, în cât nici o umbră de nădejde nu li mai rămăsese; atunci și numai atunci în adevăr, adevăratul Dumnezeu, de odată, ca de năprasă, ș'a arătat minunea puterii Sale, ș'a împrăștiat vapaea focului din cuptorul aprins al Haldeilor. Prin urmare atunci cuptorul a devenit Biserica pentru tinerii, ce se aflau în el. De aceia și ei au chemat toate Puterile, pre Îngeri și toate creaturile și așa cu toții adunându-se ca în cor au strigat: «*Bine cuvântați toate lucrurile Domnului pre Domnul*». Vezi dar, frate cum răbdarea celor drepti a schimbat focul în rouă, și cum aceasta a convins pe Navuhodonosor ca să trimită ordine în toată împărăția lui și să spună: «*Mare este Dumnezeul lui Sadrah, Mesah și Lidavgo*» și privești ce hotărîre întricoșată și de odată a dat: Și care s'ar împotivi, zice, celor trei tineri, aceluia să i se rîpească casa și avutul lui să i se declare împărătesc.

Prin urmare nu te mâhni, frate Chiriace, pentru că și eu

când-am fost surgunit din Constantinopol nu m'am îngrijit de nimica, ci 'mi ziceam în sine-mi: dacă poate împăratul și voește, să mă surgunească, «*a Domnului este pământul și plinirea lui*» (psal. 25. 1.), dacă voește poate să mă ferestrească, să mă tae cu ferăstrăul, am exemplu pentru această pedeapsă în profetul Isaia. Dacă voește să mă arunce în mare, îmi amintesc pe profetul Ionă, care a suferit aceasta. Dacă poate și voește, să mă svârlă într'o groapă, am exemplu pe profetul Daniil, care a fost aruncat în groapa leilor. Dacă voește să măucidă cu pietre, am tovarăș de suferință pe protomartirului Ștefan, care a suferit aceasta. Dacă voește să-mi tae capul și să-mi iee averea, dacă o am, s'o iă «*Gol am ieșit din pântecel mamei mele, gol mă voi duce*» (Iov. 1. 21).

Mie-mi poruncește și Apostolul zicând: «*Persoana omului o iă Dumnezeu*». (Galat. 2. 6) și «*dacă ași plăcea oamenilor nu ași mai fi servitorul lui Hristos (idem 10) mă mai întărește pe mine și David când zice: «Am vorbit în mărturiile tale în fața împăraților și nu m'am rușinat (Ps. 118) multe au meșteșugit asupra mea cei ce mă urăsc pre mine; dar toate le-au făptuit prin invidia și răutatea lor. Știu de sigur că te întristezi, frate, pentrucă cei ce m'au exilat fățiș să preumblă acum pe piețe și sunt urmați de mulțime de oficiali și de slavi. Dar amintește-ți pe bogatul Lazar, care în viața de acum a suferit și ce răsplată a luat în viața ceialaltă. Și întru cât l'a jignit pe Lazar sărăcia de aici? Nu s'a dus el în sinurile lui Avraam cu mărire ca un luptător și învingător? Ce i-a folosit bogăția că eră îmbrăcat cu porfira și vison? ¹⁾ De sigur nimic. Pentruce, pentrucă unde-i mai sunt acum oficialii lui, unde's ce-i ce purtau insigniile lor? Unde mai sunt caii lor*

¹⁾ Visonul este o materie de lână foarte albă și foarte subțire, din care se fabrică veșminte prea subțiri și foarte albe și pe care le poartă vara cei bogați în Orient.

cei înhămați cu aurarii? Unde's lingușitorii și masa lor regală? Nu s'a dus la groapă nenorocitul înfășurat ca un tâlhar, avându-și sufletul lui gol din lumea aceasta și strigând cu glas puternic, dar în zădar: «*Părinte Avraame, miluește-mă pe mine și trimite pe Lazăr ca să-și moae vârful degetului lui în apă și cu el să-mi răcorească limba mea, care se frige amar în flacăra aceasta*» (Luc. 16. 24).

Nenorocite bogate, pentruce numești părinte pe Avraam, a cărui viață nu iai urmat? Avraam pe orice om îl găzduie în casa lui, iar tu pe nici un sărac n'ai căutat să'l sature! Nu trebuie cineva să jălească și să deplângă pe acel nenorocit bogat, ce aveà atâta avuție și care a devenit lipsit și de o picătură de apă. Și pentru ce aceasta? Pentruca în iarna acestei vieți n'a sămănat, de aceia când a venit vara altei vieți n'a avut ce săcerà. Iar aceasta să întâmplă după economia Stăpânului a toate Dumnezeu; adică să *există* pedeapsă pentru neevsevioși și păcătoși și liniștea celor evsevioși și drepti, opuse una altia. Pentru ce? Pentruca să se vază unul pre altul cei religioși cu cei nereligioși, cei păcătoși cu cei drepti și așa să se cunoască unul pre altul. Atunci orice martir va cunoaște pe tiranul ce l'a muncit și dinprotivă orice tiran va cunoaște pe martirul ce l'a schingiuit.

Că aceste ce spun nu sunt cuvintele mele, ascultă ce zice Înțelepciunea lui Solomon: «*Atunci să vor pune de față mulți, cel drept înaintea celor ce l'a chinuit pre el*» (Sol. 5. 10). Căci dupre cum voiajorul ce umblă în căldura soarelui și s'ar întâmplă să găsiască un izvor cu apă limpede, căci să usucă de sete, dar este oprit ca să bea din acea apă, sau dupre cum unul prea flămând și stă lângă o masă, ce cuprinde felurite bucate, dar este oprit de cel mai mare ca să mănânce, dupre cum, zic, aceștia și cel însetat și cel hăimisit de foame sunt încercați prin osândă și pedeapsă pentruca nici cel însetat nu poate să-și as-

tâmpere setea lui cu apă, și nici cel flămând nu poate să și alineze flămânzenia sa cu bucate. Astfel va fi și în ziua judecăței. Pentru că vor vedea pe sfinți veselindu-se, iar nereligioșii și păcătoșii nu se vor putea împărtăși și veseli din împărăteasca masă a dreptilor.

De aceea și Dumnezeu voind să pedepsească pe Adam l'a pus să stea în fața Raiului, dar să lucreze pământul, pentru că în fiecare zi, privind acel dorit loc al Raiului, din care a fost scos, ne mai putându-l câștiga din nou, să aibă pururea osteneală și întristare nesuferită în sufletul său.

Dacă poate, frate Chiriace, dacă nu ne vom întâlni unul cu altul în viața de acum, dar însă acolo, în cealaltă, nimeni nu va fi în stare să ne oprească de a ne întâlni și să conviețuim unul cu altul. Atunci vom vedea și pe acei ce ne-au exilat, după cum și Lazăr a văzut pe Bogat și Martirii vor vedea pe găzii ce i-au tiranisit.

De aceea prin urmare nu te întristă, iubite frate, ci adă-ți aminte de profetul Isaia ce spune: «*Nu vă temeți de ocările oamenilor și răutăței nu vă supuneți*», «*căci după cum haina se strică de timp și după cum lâna se strică de molii, astfel se vor strica și ei* (Isaia 51. 7). Gândește-te și la Stăpânul nostru Hristos cum el chiar dela nașterea sa a fost prigonit și alungat în pământul varvar al Egiptenilor. Cine? Acela care ține lumea în mâinile lui; și pentru ce? pentru că să fie exemplu, tip nouă, pentru ca să nu ne jăluim și să ne căim de necazurile noastre. Adăți aminte, pentru mângăerea ta, și suferința Domnului și câte injurii n'a suferit el Stăpânul a toate. Căci unii dintre Iudei îl numeau Samaritean și băutor de vin; iar alții că are drac și că-i profet minciunos. Căci ziceau: «*Iată omul măncau și băutor de vin* (Luc. 7. 34). și că «*cu Domnul dracilor scoate pe draci*» (Mat. 9. 34).

Ce să-ți spun? cum s'au dus ca să'l răstignească pre

el? Și cum scui-pau în persoana lui? Și-i dădeau palme? Ce să zic? Cum îl adăpau cu oțet și cu trestiiile îl loveau peste capul său întru tot sfânt? Și'l îmbrăcau cu hlamidă de batjocură? Ce să mai spun? cum cu spini îl încununau pre el? și îngenuncheau înaintea lui bătându-si joc de el și orice soi de ridicularizare îi pronunțau? Ce să zic, cum l'au dus pre patimă, la cruce, gol și condamnat, ca pe cei vărsători de sânge? Și cum toți ucenicii lui l'au părăsit? Petru l'a negat, iar Iuda l'a trădat și ceilalți au fugit ș'a rămas singur în mijlocul acelor adunături! (Căci eră atunci Sărbătoarea Pashăi, care adună pe toți Iudeii în Ierusalim ca să sărbătorească). Sau ce să spun, cum l'au răstignit pre el ca pe un rău între doi tâlhari? Ce să mai istorisesc, cum a stat ne'nmormântat când l'au pogorît de pe cruce, până când a venit Iosif Arematianul și a cerut trupul lui ca să'l îngroape? Și cum îl huleau că n'a înviat, ba încă zicând că ucenicii lui l'au furat? Adă-ți aminte iarăși de Apostolii Domnului cum la începutul Evangelisărei erau persecutați din orice loc, și cum se ascundeau în orașe? Pavel a fost ascuns la femeea ce purtă porfiră, iar Petru la Simon tabaciul și cum n'aveau trecere la cei bogați? După aceea toate au devenit ușoare la ei. Așa și tu, frate, nu te întristă pentru că acum continuă încă cele întristătoare, pentru că în urmă au a urmă cele de bucurie. Ascultă și despre acel blasfemator Arsachie, pe care l'a pus împărăteasa Patriarh în scaunul meu. Că el mult a întristat pe frați și pe fecioare, care mă apărau și n'au voit să conlocuiască cu el, din care mulți au și murit în temniți pentru dragostea mea! Acel lup îmbrăcat în piele de oaie, care are forma de episcop, dar este un curvar în adevăr. Pentru că dupre cum femeea să numește curvă, când până trăește bărbatul ei, iea un alt bărbat, așa și acesta-i curvar, nu după trup, ci după duh. Pentru că trăind eu Episcopul Constantinopolului, acesta a răpit scaunul meu.

Acestea-ți scriu ție frate Chiriace din Cucuson, unde împărăteasa a poruncit și m'a exilat. Multe supărări și ispite am întâlnit în drumul meu, dar despre acestea nu m'am îngrijit. Când am ajuns în țara Capadochienilor și în Tavrocilicia, cete cete de sfinți părinți mă întâmpinau. Ba încă și mulțime de Monahi și Fecioare care vărsau râuri de lacrimi din ochii lor, și plângeau nemângăeate văzându-ne cum ne ducem în exil și și ziceau unul cătră altul: Eră mai de trebuință să se stingă lumina soarelui din Lume, decât să tacă gura lui Ioan. Aceste cuvinte m'au turburat și m'au mâhnit frate mai mult decât toate suferințele ce am îndurat, pentrucă-i videam pre toți plângând. Iar despre altele ce mi s'a întâmplat, nici o grijă n'am avut. Mulți m'au primit bine și Episcopul acestui oraș și mi-a arătat multă dragoste, încât, dacă eră posibil și dacă nu păzam hotărârile și canoanele, care nu îngădue să se facă permutări de Episcopi și să nu fie doi Episcopi în acelaș timp în una și aceeași Episcopie, de sigur, ar fi voit să-mi dea și scaunul său. Prin urmare te rog și mă cuceresc ție aruncă supărarea și neliniștea din sufletul tău, și-ți adă aminte și de mine în rugăciunile tale cătră Dumnezeu.

*O mică reflexiune asupra cuprinsului moral-religios
a acestei Epistole.*

Orice persoană ce mai are o inimă, ce mai bate în el, citind cu pătrundere această epistolă de consolare și încurajare în întristări și zguduri morale, ce întimpină omul în curgerea acestei vieți trecătoare, nu poate să nu se convingă de adevărul, că nedreptatea și arbitrarul din lumea acesta nu vor putea rămâne fără nici o răsplătire chiar aicea mai curândă sau mai târzie. Faptele petrecute acum chiar sub ochii noștri observându-le noi bine, dovedesc pe deplin aceasta. Cum să întâmplă și cum să realizează aceasta în lume, o văd, o constat, dar mărturisesc că nu

pricep modul ne'nțeleas a acestei procedări din lume! Știu pozitiv, ca creștin, că inima ne duce spre credința metafizică ori teologică; numai inima formează pe adevăratul teolog; mintea caută numai a justifica cerințele simțurilor inimii; de aceea individul ce nu are inimă caldă și vie în el, nu are ce căută în cestiuni teologice, nu le va pricepe, nu sunt pentru el. *Cu inima se crede spre dreptate, și cu gura să mărturisește spre adevăr.* Din această epistolă să constată măreția inimii Sf. Ioan Hrisostom, și care convingere din inimă să reflectă în toate scrierile sale. Numai omul pătruns de convingeri este capabil de progres real și la care nu există conflict între religie și știință. Convingerile interne provenite din o inimă profund convinsă a adus în lume tot ceea ce noi ne fălim, ca bun, drept, adevăr și frumos. Cine ne-a creat a sădit în noi atâtea taine în cât mai în toate acțiunile noastre dăm preste necunoscuț și numai vedem clar cu mintea noastră cum să lucrăm. Acest îngust orizont al minții ni se lărgeste foarte încă prin o șoptire tainică a inimii, pe care dacă o urmăm foarte adese reușim, deși nu ni se dovedește că așa trebuie să facem. Acest impuls al inimei ni este foarte binefăcător. Dar nu știm și nici nu pricepem de unde ne vine el, dacă nu admitem că-i înăscut în noi. Aicea-i taina Tainilor pentru om. Mintea singură n'a fost și nu va fi în stare se producă ea ceva de felul acesta în folosul omenirii. Ea judecă, compară, apreciază etc., dar pe un cuprins îngust. Martirii, sunt stâlpii statornici ai științei și ai Creștinismului sau oameni cu convingeri neștrămutate pentru că inima lor eră pătrunsă și străbătută de convingeri intime creștine. La ei lipsa probelor experienței o îndeplinește Credința. Pentru ei viața prezentă eră ca o călătorie ce ș are curând sfârșitul ei. Tot ceea ce a inventat mintea ni sunt folositoare în viață, dar multe din cele aflate de minte nu le cunoaștem pe deplin, ci mai mult la

suprafață ori superficial. Toate aproape cestiunile propuse de ea sunt discutabile. Pē' când cele ce omul a simțit cu inima sunt pentru el fapte hotărîte pe care le admite, nu le discută, sunt *dogme*. Inima duce direct *la credință*, de aceea la omul corect conflict între Știință și Religie nu există, pe când mintea câte odată deși e de acord cu inima, dar mai adese este indisonantă și mână direct spre cercetări ori dovezi, și care duc adese la îndoeli ori dubiu și chiar *necredință*. Puține știm, multe cunoaștem. Între inimă și minte este o luptă tăcută de seculi dar care luptă-i puternică și vie. Care va învinge? Cu știință în mână nu pot ști, cu credință, da. Știu că omul este mărginit și că până când el va fi în astă situație nu va câștiga de sigur lupta dusă de veacuri. Inima parcă presimte că va ieși la urma urmei victorioasă. Dar nu ne descopere secretul său. Are ceva însădit în ea inima și care-i spune în taină individului că ea are dreptatea cu sine.

Sf. Ioan Hrisostom a avut o astfel de inimă mare și convinsă pe lângă o înțelegință vastă și clară. De aceea el este mare între mari, sfânt între sfinți și martir între martiri; iar această calitate așa rară să datorește inimei lui mari ori credinței lui hotărîte în Creștinism.

C. Erbiceanu.

OMUL MATERIALIȘTILOR ȘI OMUL CREȘTINISMULUI.

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII, No. 11).

Trebuințele religiunii au esistat întâiu și în urmă s'au ales slujitorii religiei. De n'ar fi așa, fiecare om ș'ar fi făcut altă carieră în lume; dar trebuința simțită de omenire pentru practica actelor de credință, și în special în creștinism pentru biserica și religia creștină s'a simțit necesitatea de oameni speciali, ca pentru orice instituțiune publică.

Dar cei ce urăsc credința omenirii și religia, fără să-și dea seama, spun când una, când alta, până când vor reuși să facă pe lume a crede că omul este un *simply animal*. Pentru aceasta s'a scos la iveală tot felul de idei și teorii de animalizare a omului.

În cele precedente am zis că oamenii din cauza temperamentului lor adesea sunt influențați într'o direcție, sau alta.

Asupra firilor bolnăvicioase au influență ideile și pornirile rele și produc efecte dezastruoase.

Asupra oamenilor sănătoși și bine echilibrați au influență ideile și cugetările serioase și le deșteaptă mintea spre cunoașterea adevărului curat și înalt.

De nu s'ar exercita aceste influențe asupra lumii, nu s'ar produce în lume atâtea drame îngrozitoare, care zguduiesc societatea, în cât rămănem încremeniți și uimiți.

Câtă înrîurire funestă produc publicațiunile rele, înrîurire, care orbește pe mulți din cei slabi de înger și de gândire, în cât îi face să uite tot, ce nu trebuie uitat.

Și prin publicațiuni și prin graiu viu se spune oamenilor și, putem zice, și în școale, că orang-utangul, sau gorilul este strămoșul omului, în cât școlarii unii cred, alții rîd.

De această boală și cădere a omului voim să ne păzim.

Dorim să ferim pe cei chemați a fi lumină de asemenea rătăciri.

Acesta este scopul celor ce scriem. Să știm că omul este și rămâne om, cum a fost dela creațiunea sa și cât va fi lumea.

Lumea nu s'a început cu noi și nu se va sfârși cu noi, pentru aceasta, în cele ce desfășurăm aici, vom ține seamă de cele ce au examinat și spus inteligențele alese ale omenirii în trecut și în prezent. Cestiunea fiind de cel mai mare interes, m'aș simți oare cum neliniștit, dacă n'aș fi într'un mediu accesibil ideilor; ce aș desfășurà; căci se cere puțină filosofare.

Dar când cititorii sunt alese spirite, a căror agerime este în stare să prinză din zbor cele mai subtile gândiri, să smulgă din înălțimi scânteii de lumină, orice sfială dispare și suntem în plăcuta pozițiune de a face ici coala puțină filosofare, adică să ne dăm bine seama prin cuge-

tări serioase. Cititorii Revistei nu iau în nume de rău cuvântul *filosofare*, căci în toate zilele filosofăm, judecăm despre orice ne încungiură. Când toți știm că filosofia este iubirea de înțelepciune, de știință, întru nimic nu ne contrariază cuvântul *filosofare*.

În expunerea ce voi face, voi uni iubirea de înțelepciune cu iubirea de știință despre om. Cu cât vom avea noțiuni mai clare despre om, cu atât vom avea cercul conștiinței noastre mai luminos, vom fi în spiritul creștinismului și vom putea fi de acord cu marii cugetători ai lumii: Socrate, Bacon, Descartes, cari au îndreptat filosofia în calea de a studia firea omului, ca cea mai distinsă ființă din lume. Căci multa știință ne duce să recunoaștem valoarea omului. Multa știință ne apropie de Dumnezeu, iar puțina știință ne depărtează, zice Bacon. Să urmărim sfatul lui Bacon, ca să avem lumină de ajuns.

Este mare lucru ca omul, care a primit dela Creatorul său toate puterile sufletești, să le întrebuițeze spre a se cunoaște; căci de la o cunoștință deplină pleacă toată activitatea vieții noastre.

Înainte de toate voi enumera diferitele numiri, ce s'au dat omului în cursul veacurilor trecute.

Și numirile ne vor spune ceva, dar mai ales ne vor arăta cel puțin că omul singur este în stare de a da nume și lui și altor ființe; pe când celelalte ființe din lume nu au nici priceperea și nici putința de a da nume la ceva, sau cuiva.

Acesta este privilegiu al omului.

Aristotel, observând starea și dispozițiunea naturei omului de a trăi în societate și anume, în societate organizată, numea pe om: ζῷον πολιτικόν, adică *viețuitoare politică*. Alții mai grațioși, și mai nu știu cum, știind că ζῷον însemnează și animal, au tradus: *animal politic*. Eu nu prea sunt încântat de această traducere!

Platon, fie serios, fie în glumă, nu știm, a numit pe om de ambele sexe: *Omul este un cocoș fără aripi*; el observase numai că și cocoșul umblă în două picioare. Dar pe când el discuta în Academia sa cu alții, un posnaș a tăiat aripile unui cocoș și l-a băgat în academie, zicând: *uite omul lui Platon*.

Fie-care a avut punctul său de vedere, când a dat o numire sau alta. Așa au făcut și alții în urmă, dar cei mai mulți au păstrat cu scumpătate cuvântul *animal*. Astfel unii au numit pe om animal religios, observând că numai omul are simțul religios și moral.

După atâtea grațiozități materialistii au crezut că prea se dă mare însemnătate omului, dacă îl numesc *politic*, *religios* și au înlăturat aceste numiri, numind pe om *simplu dobitoc* mai însemnat din toate dobitoacele de pe scara zoologică; deci în loc de progres au făcut *regres*.

De o cam dată să nu fim indispuși pentru atâtea numiri ciudate, căci mai sunt și alte numiri ale omului, formulate înțelept și potrivit cu natura lui.

Creștinismul pe baza sfintei Scripturi numește pe om, *ființa după chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, în privința sufletului, iar pe creștini îi numește *fi ai lui Dumnezeu*.

Pe baza observațiunii firei omenești, care este constituită din suflet și corp, omul este numit cu vorbele grecești *microcosm*, din $\mu\iota\kappa\rho\sigma\varsigma \kappa\omicron\sigma\mu\omicron\varsigma$ = *lumea mică*.

După această ultimă numire omul este lumea întreagă în miniatură, de oarece în el se coprind substanțele din univers: *spirit și materie*.

În această numire putem spune că eră și este progres.

Dar nu, omul nu s'a mulțămît cu atâta. Acî putem aplica cuvintele Scripturii: *omul, în cinste fiind, nu a priceput, se alătură cu animalele și vrea să fie asemenea lor*.

Zic aceasta pentru ceice nu se împacă cu ideea că sunt oameni, ca specie, ca gen propriu de ființe în lume.

Ce credeți că fac unii oameni sub numele de știință?

S'a răspândit în lume că englezul Darwin a găsit adevărata origină a omului; că omul se trage din maimuță, fără să spue și de maimuță din cine se trage. Acum altă numire: *omul este orang-utang, este goril, este cimpanzeu*.

Mă rog, ori ce ar ar fi, numai om, cum este, să nu fie.

Eu știam că este foarte supărător pentru un om, când i s'ar zice că moșii și strămoșii săi sunt netoți, sunt ursari. Dar acum mulți aplaudă, sunt încântați că sunt descendenți ai unor ființe, care nu pot nici să vorbească.

Tinerimea din lume, ca tinerime, împărțâșind unii părerea că sunt strănepoții orang-utangului, ne zic nouă,

care nu împărtășim părerea: e he! oamenii aceștia au rămas în urmă de tot! Ce umblă aceștia să ne depărteze de strămoșii noștri? Așa sunt tinerii! Voiu aminti aci un caz, care se aseamănă mult.

O dată explicam școlarilor vorbele ce auziți în biserică: *să luăm aminte sfintele sfinților*. Le spuneam că sfintele sunt *sfintele taine*, cu care îndată se vor împărtăși în biserică, pentru care li se atrage luarea aminte. Le spuneam că cu numele *sfinți* sunt numiți creștinii din biserică. Spre încredințare le dam toate interpretațiunile din scrieri grecești și românești, că așa a înțeles totdeauna biserică acea numire și chiar apostolii numesc pe creștini *sfinți*. Ca ultimă încredințare le spuneam că chiar poporul din biserică așa înțelege, căci prin *cor*, sau cântăreți poporul răspunde cu modestie: *nu suntem sfinți, ci unul este sfânt, unul este Domn, Iisus Christos; care este în mărirea lui Dumnezeu*. Școlarii, după ce au ajuns în alte clase mai sus, au iscodit pe un alt profesor, care știa multe, dar de... nu știa toate, și el le-a spus: ce umblați cu *d'astea*? Aci se înțelege *sfânta sfințelor* din templul evreilor de la Ierusalim. Băeții au rămas cu gura căscată, zicând: *vezi mă!* așa este cum zice acesta. După ce a mai trecut timp și s'au mai întâlnit pe la universitate cu această discuțiune s'au încredințat că eu le spuseseam adevărul, zicând: tot Călinescu are dreptate!

Așa va fi și în cestiunea darvinismului. Se va potoli și vor veni toți la adevăr, mulțămindu-se că au explorat cestiunea, dar n'au dat de adevăr, ci numai gimnastică au făcut.

Așa este inteligența omului; ea nu stă locului, mai cu seamă a inteligențelor voitoare de a explora tot. Este un bine; este un rău numai când se oprește cineva la o idee greșită și nu i-o mai poate scoate nimeni din minte.

Spiritul prin cercetări serioase se ascute, străbătând cele mai grele probleme și se simte fericit, când a găsit adevărul.

Pitagora a jârftit zeilor o sută de boi, după ce a deslegat teorema pătratului pe ipotenusă din geometrie.

Arhimede, când a descoperit legea fizică a plutirii corpurilor în apă și apoi aplicată la plutirea în aer, a eșit din apă, unde a descoperit legea, și gol alerga pe stra-

dele Siracuzei, strigând cât îi lua gura pe stradă: *evrica, evrica*, am aflat, am găsit! Eră culmea estazului lui. Dar, mă rog, el găsisese adevărul, care nici astăzi și nici odată nu vă cădeà.

Bucuros! dacă aflăm adevăruri irecusabile!

Darvinismul cu descendența omului din maimuță, fără să fiu un alt darvin adversar și fără să fiu prooroc, afirm că va cădea, este căzut; iar lumea va rămâneà cu suvenirea că a fost o cestiune darvinică, dar au fost bășici pe apă și s'au spart.

Dar spiritul savanților n'a stătut pe loc, și nu va sta cât lumea, căci progresul e înainte. Dacă nu reușește în toate, va apucà alte probleme, în care omul va fi mai fericit.

Acum paralel cu darvinismul este cestiunea *generațiunii spontanee*.

Este o altă formă de discutat, despre origina omului, pe care mulți savanți nu vor s'o recunoască, că omul este creat de Dumnezeu, ci este *născut dela sine și prin sine*.

Darvinismul și generațiunea spontanee sunt două probleme uriașe cu rezultat nul.

De aceea se zice latinește: *parturiunt montes, nascitur ridiculus mus* = *Se chinuesc munții și se naște un șoricel*.

N'au putut savanții să dovedească nici generațiunea spontanee, a ființelor superioare, deci nici a omului.

După acest nesucces au trecut la ființele inferioare și chiar la cele microscopice. Dar nici aci n'au putut dovedi generațiunea spontanee. Insuși savantul german Virchow, văzând imposibilitatea de a se dovedi generațiunea spontanee, a fost silit să mărturisească aceasta zicând: *asupra unirei regnului organic cu cel neorganic, trebuie să recunoaștem că în realitate nu știm nimic*.

Nu se cunoaște măcar un fapt, care să stabilească că o generațiune spontanee ar fi avut loc vre o dată; că o masă (sau grămadă) anorganică să se fi transformat vre o dată în masă organică.

Cu toată starea de cultură superioară din alte țări crez că nu trebuie să admitem că cugetarea și capacitatea este monopolul numai al unora. Deci și savantul nostru doctor Paulescu a demonstrat în mod peremptoriu că generațiunea spontanee nu există.

Nu putem zice că numai streinii pot rezolvă probleme mari căci ne lovim de podul Carol I de peste Dunăre făcut de un român, Saligny și este o minune a timpului nostru, de doctorul Paulescu, de doctorul Toma Ionescu, etc. Doctorul Paulescu în urma cercetărilor a proclamat sus și tare: Nu există generațiune spontanee, zicând cu Linee, *sunt tot species, quot infinitum Ens Creavit.*

A mai stărui și crede în generațiunea spontanee este a ne uni cu cei din vechime, când marele poet roman Virgiliu și cei de atunci credeau că din carnea putrezită a taurului au eșit albine, din carnea calului vespi, din carnea asinului a eșit rădașca sau răgăoacea, din a raței au eșit broaștele.

Aceasta ar fi tot una cu a crede că din orz s'a făcut grâu, din ștejar salcie și alte lucruri ciudate.

Ne apărat discuțiunile vor continua; căci sunt o gimnastică a inteligenței omului; dar putem asigura că sfârșitul e cel arătat. După cele zise să ne întoarcem atențiunea asupra omului.

Mulți antropologiști ca Topinard, Husley, Vogt și alții au susținut că omul pe scara animalelor este cel d'întâiu animal puțin depărtat de maimuța *Goril*. Dar nu toți savanții lumii împărtășesc această convingere. Foarte mulți savanți nu-și mai pierd timpul cu generațiunea spontanee, sau cu transformismul speciilor de ființe; recunosc în mod sincer origina omului, ca operă a creațiunii, ca și creștinismul și se miră cu uimire; nu pot pricepe ce interes și ce satisfacțiune ar fi simțind materialistii, când se ostenească cu atâta stăruință, ca să înjosească demnitatea și superioritatea omului?!

Este neînțeleș, de ce pentru motivul de a face știință, omul însuși să-și dea osteneala de a reduce din calitățile superioare și admirabile, care sunt gloria omenirii și să tinză cu orice preț să nu deosibească pe om de animale?

Oare corpul omului este cauza? Dar corpul omului este cea mai frumoasă întocmire în lume! Filozofii anticității recunoșteau că nu este în lume nici o ființă cu un corp mai bine format de cât omul și credeau că zeii lor nu pot avea altă formă decât figura omenească.

Insuși fiul lui Dumnezeu, Iisus Christos, ca să vie în

lume, să vorbească cu omul, a luat natură și corp omenească, cu care a unit firea sa dumnezească, iar nu corp de goril. S'a întrupat ca om, nu ca orang-utang.

Deci nu corpul omenească este cauza dorinței oamenilor de a pogori pe om între animale. O înclinațiune, ce pleacă din amorul propriu, dacă nu din egoism, ar mai fi justificată, ca omul să se înalțe; căci așa este doctrina creștină, ce auzim în biserică, când ni se zice: Christos se naște, slăviți-l, Christos (a venit) pe pământ, înălțați-vă etc. Dar o tendință îndârjită de a pogori pe om la animale cu orice preț, rămâne fără nici un sens!

Creștinismul combate numai înălțarea orgolioasă, ce tinde la desprețuirea semenilor și la călcarea lor în picioare, iar nu înălțarea omului la demnitatea cuvenită, căci superioritatea omului este un adevăr irecusabil și absolut.

Ne vor obiecta materialistii că savanții *caută adevărul*.

În alte cestiuni de adevărat interes suntem recunoscători savanților lumii, cum suntem lui Pitagora, Arhimede etc. dar în privința omului n'avem pentruce să le mulțămim, căci nu ne dau adevărul, ci ne afundă într'un întuneric, din care nu mai putem eși ca din labirintul Cretei, de cât cu niște încordări titanice.

Drept să spun că din înjosirea omului nu pricep nici un interes, nici un folos pentru viața omenirii; căci cu lingura îi dăm să mănânce și cu coada îi scoatem ochii; îndemnăm la muncă pentru progres, iar pe de altă parte spunem omului că este un animal și atâta tot; să-l pogorâm, să-l umilim și apoi să-i cerem mult. Asta nu o poate pricepe o minte înțeleaptă.

Înălțarea dă sbor puterilor sufletești, iar nu înjosirea.

Nu este fără interes amintirea unei împrejurări de înjosire omenească.

La facerea unei case aveam mai mulți emancipați lucrători.

Niște emancipați, când se odihneau, îmi făceau întrebarea: Țigarii pot să se facă preoți? Eu le răspund: cum nu! dați copii voștrii la școală, stăruiți cum veți putea ca ei să învețe bine, duceți i cu școala până să poată a fi preoți și atunci sigur; ei răspund: aș! nu se poate! Așa e țiganul rânduit dela Dumnezeu, să care var și cărămidă, nu să ajungă mai sus!

Vedeți umilirea unde duce? Cum pierde omul orice convingere de a se înălța.

Savanții lumii sunt gloria spiritului uman și arătarea darurilor lui Dumnezeu date grațios numai ființei omenesti.

Dar savanții ar trebui să dea omenirii lumini de înălțare, iar nu de înjosire a omului. Dacă acești savanți cunosc marea putere de gândire a sufletului omenesc, putere, pe care nu o găsesc la nici o altă ființă din lume, ar trebui să dea lumii numai cunoștințe, care să dea sbor minții omenesti pentru rezolvarea de probleme adevărat folositoare omenirii în mersul ei progresiv spre bine, spre înălțarea omului și recunoașterea măririi lui Dumnezeu. Dar idei vătămătoare sunt abuz de darurile acordate omului și nerecunoaștere că aceste daruri au fost date omului spre înălțare și fericire, să despice problemele veacurilor pentru binele și folosul omenirii, cum au făcut marii inventatori ai timpurilor, de când noi am văzut lumina vieții până astăzi.

Au fost și sunt savanți naturaliști, care zic: omul este ființă mare în lume, deci respect omului.

Deci nu primim teoriile savanților pentru pogorârea omului în rândul animalelor; căci animalizarea omului prin asemenea teorii a adus ruină morală în societate. Faptele animalizării au smintit adevărata viață morală de familie, de rudenie, căci sunt de așa natură, în cât cum zice apostolul Pavel, e rușine a le și grai.

Din cele ce voiu espune, se va vedeà câtă dreptate este în zisele mele.

Incepem cu arătarea caracterelor fizice și în urmă vom descrie caractere psihice ale omului.

Toate popoarele din vechime au ținut în seamă formațiunea corpului omenesc și unele au numit pe om *Adam*, adică pământ, *homo* din *Humus*. Numai grecii n'au ținut în seamă materialitatea corpului, ci au luat în considerațiune ținuta corpului și puterile sufletești. Pentru aceste motive au numit pe om: "Ανθρωπος, adică ființă, care privește în sus fizicește și la lumea gândirilor înalte sufletește.

Ținuta verticală a omului este cea mai caracteristică. Materialiștii susțin că și orang-utangul are ținută verticală, observând pe acest animal în oarecare domesticire.

Dar după ce au studiat acest animal în starea naturală prin păduri și locurile de traiu, s'au convins că nu are ținută verticală. Formațiunea corpului acestui animal este agățătoare de arbori, să umble din cracă în cracă, din arbore în arbore, să stea atârnat, iar nu să umble ca omul în (două) picioare; iar când sunt prin locuințele omului să li se dea vre un băț sau baston ca să se ție mereu vertical, cum este și ursul.

Constituțiunea corpului omului este să stea numai vertical; orice altă ținută îi este supărătoare, afară de dormire. Picioarele omului sunt întocmite numai pentru ținută verticală.

Obiecțiunea, că orang-utangul umblă înbrăcat în haine și poartă joben, nu este ceva serios; căci imitează.

Imitațiunea lor este cunoscută. Odată un turc a plecat la *Meca* cu desagii plini de fesuri. L'a apucat ploaea prin o pădure și i-a udat toate fesurile. După ce a stătut ploaea, într'un loc pe lângă drumul său a întins la soare fesurile să se usuce și s'a culcat cu fesul pe cap. Adormind a eșit din pădurea, lângă care dormiâ, o droae de maimuțe, i-au luat fesurile și le-au pus fiecare în cap, suindu-se în arbori. Deșteptându-se turcul a văzut că i s'au furat fesurile, a început a se bocî și de supărare a luat fesul din cap și l-a trântit jos. Atunci maimuțele au început să asvârle și ele fesurile jos. Cine nu mă crede să întrebe pe turc. Ba uneori, cum se publică acum câteva luni se zicea că cimpanzeul s'a dus să se bage slugă la o prăvălie la noi și nu i a convenit. Acestea sunt din domeniul fantaziei și al curiozității de menagerie. Elefantul nu face serviciu pe lângă casa domesticitorului? Și ce rezultă din aceasta? Că și el ar fi strămoșul omului?

Vedeți, că arătăm lucruri nu din lună și stele, ci lucruri pe care le vede omul, și-și dă seama de ele. Nu spunem închipuiri, ci realități, cărora de multe ori nu le dăm atențiune, ca foarte cunoscute și comune.

' Dar să dăm atențiune tuturor părților corpului omnesc, spre a nu ne scăpă din vedere de cât puține.

Corpul omului, fie individul cult sau incult, civilizât, sau necivilizat nu este acoperit cu păr. Nici eschimoșii, care trăesc pe gheața oceanului în toată viața, nici negrii de la tropice, care umblă despueți n'au păr pe corp.

Toate animalele și chiar cele, cu care este asemănat omul de materialisti, au păr pe spinare, omul nu are.

Mișcările musculare de pe suprafața corpului la animale nu se află la om, ci numai pe obraz și la ochi pentru manifestarea cugetării și senzațiunii, din care cauză se zice: *animus habitat in oculis*.

Unii zic că omul, dacă se găsește acum așa, ar fi o degenerare din maimuță.

Degenerare fizică este în lume; izinire, pipirnicire este, dar nu se aplică în cazul nostru.

Dar susținătorii degenerării maimuței în om răstoarnă toată filozofarea corectă.

Oamenii pot degenera din cauza împrejurărilor și mediului, în care s'ar afla, cum au degenerat eschimosii și alte triburi inculte de pe globul nostru.

Dar maimuța degenerată în om este absurditate completă, căci omul n'ar fi degenerare, ci perfecționare.

Degenerare se găsește la popoare, cum sunt gușați etc. Maimuța degenerată în om nu e posibil.

Omul degenerat în maimuță ar fi consecință; dar maimuța degenerată în om este un adevărat anahronism. Această însă n'a fost, nu este și nu va fi cu puțință cât lumea; ci fie care specie de ființe rămâne, cum le-a întocmit *Infinitem Ens*.

Să observe ori cine prin menagerii și va vedea că și dinții maimuțelor se deosebesc de ai omului. Ai maimuțelor sunt lungi, ca arme de apărare; dinții lor canini sunt separați prin intervale și se petrec în sus și în jos, când gura le este închisă. La om, care are alte arme de apărare date de inteligență, formațiunea și situațiunea dinților este altfel.

S'au făcut studii anatomice asupra creierilor și ai omului și ai maimuțelor. S'au găsit diferențe care dovedesc superioritatea omului. Volumul creierilor omului este de trei ori mai mare ca al maimuțelor. Circumvoluțiunile creierilor la maimuțele superioare se cunosc prea puțin, la cele inferioare de loc nu se găsesc. La om nu tot așa. La om circumvoluțiunile apar înainte; iar la maimuțele, la care sunt oarecare circumvoluțiuni, se află în partea din urmă a capului.

Deci nici vorbă de o descendență din maimuță.

Unghiul facial format de două linii ce pleacă dela frunte și dela urechie și se întâlnesc la nările nasului, la rasa albă este de 80 de grade, la negrii de 70 de grade, iar la maimuțele superioare este de 35—40 grade. Ce asemănare dar poate avea loc între om și maimuță?

Numai caracterele fizice enumerate până aci ar fi de ajuns să ne facă a înțelege că omul este ființă în genul său propriu și nu are a face nimic cu nici un alt soi de ființe; este marea familie a neamului omenesc. Dar să arătăm și caracterele psihice sau sufletești.

Drept vorbind, nu caracterele fizice, nici comparațiunea omului cu animalele vor dovedi superioritatea omului. Căci fizicește o comparațiune între om și animale, avându-se în vedere forța brută, ne-ar duce să vedem inferioritatea omului, ca lipsit de armele cu care atacă animalele și cu care ele se apără.

Caracterele psihice ne vor dovedi puterea și superioritatea absolută a omului și ne vor face convingerea deplină despre *ce este omul*.

În antichitate nici un popor, nici un trib de oameni nu s'a găsit atât de stupid, ca să nu înțeleagă existența sufletului omenesc.

Cei ce se cred fără de suflet, ne vor zice: da, credeau în suflet ebreii, știind aceasta din Scriptură! Noi răspundem că nu numai ebreii credeau, ci și toate neamurile de atunci credeau într'un fel sau altul. Dacii și poate și popoarele din prejurul lor aveau credința în suflet și nemurirea lui.

Despre greci numai este nici vorbă, nici despre romani. Cei ce n'au idee despre ceva, nu au nici în limba lor o vorbă, cu care să numească o ființă sau lucru, despre care nu știu nimic, cum n'au cei de la tropice idee de *sanie*.

Grecii însă au cuvântul *psichi* ψυχή) = suflet; iar Romanii aveau cuvintele: *anima* și *animus*.

Economul Șt. Călinescu.

(Va urmă)

DIN ISTORIA BISERICII ROMÂNE.

SECOLUL AL XV-lea.

Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII, No. 11).

Cu privire acum la celelalte mănăstiri pe care le constatăm ca existente în secolul al XV, avem o observațiune preliminară de făcut. Mai toate aceste mănăstiri au începuturi cât se poate de modeste, fiind înființate, la început, de câțiva călugări numai, veniți dintr'una sau dintr'alta din mănăstirile mai de samă și mai vechi. Ele constau dintr'o bisericuță de lemn în care puținii călugări își făceau rugăciunile, și din niște modeste lăcuințe, făcute și acestea tot din lemn, în preajma acelei bisericuțe. De bună samă că cele mai multe datau încă de pe vremea, când trăia introducătorul călugărismului la noi, Nicodim, din a căruia școală de călugărie vor fi eșit mai mulți discipoli, cari într'un colț sau altul al țării vor fi pus începutul acestor modeste mănăstiri. Mai târziu însă, după ce au dus, câtăva vreme, o astfel de existență modestă, Domnii și boerii, interesându-se de aproape de aceste lăcașuri, le dăruiră moșii, sate, odoare etc; le făcură în locul bisericuțelor de lemn, biserici de piatră; le înconjurară cu ziduri puternice, transformându-le astfel în cetăți, construire, în lăuntrul zidurilor, case tot din piatră, pentru a servi de lăcuințe călugărilor etc.. Atunci la multe din aceste mănăstiri, s'a întâmplat ca să se numească ca întemeietori acei care le transformaseră numai, scoțându-le din existența modestă de până atunci; s'a întâmplat ca să se socotească că ele există numai din vremea de când au fost transformate, deși ele au

putut să existe cu deceniile, dacă nu chiar și cu un secol, înainte de această transformare.

Mănăstirea Dealului de lângă Târgoviște ne ilustrează, cum nu se poate mai bine, acest lucru. Până acum s'a crezut¹⁾ despre ea că a fost înființată de către Domnul Radu cel Mare (1496—1508). Dar mănăstirea Dealului e cu mult mai veche. Ea datează chiar din primele decenii ale secolului al XV, fiindcă este pomenită într'un document al lui Alexandru-Voevod, din 17 Noemvrie 1431, care dăruiește «mănăstirei din Deal și lăcașului sfântului arhierarh și făcător de minuni Nicolae» satele Alexenii la Ialomița și Răzvadul aproape de mănăstire «pentru pomenirea părintelui Domniei mele Mircea-Voevod și pentru a noastră», sate pe cari le scutește de orice dări față de Domn²⁾. Că există ca mănăstire, cu viață călugărească, adică: cu egumen și călugări, se vede dintr'un alt document dat de Vladislav-Voevod la 1451 Martie 18, prin care confirmă «sfântului hram și sfântului lăcaș al sfântului părintelui nostru Nicolae, mănăstirii din Deal, și egumenului și năstavnicului sfântului lăcaș acestue, popa *Sisoe* și tuturilor celor întru Hristos frați», stăpânirea peste moșia Jugureni, Cereșani etc, cum și peste niște munți³⁾, donații, cari fuseseră făcute anterior, pentru a li se da acum confirmarea. Tot mănăstirii Dealului îi face danii și Radu cel Frumos la 1472⁴⁾, iar în 1478 avem atestată existența unui alt egumen al mănăstirii Dealului, popa *Iosif*⁵⁾. Radu cel

¹⁾ Dela Odobescu încoace, care puneă chiar anul 1504, ca an al înființării; cfr. *Revista română* 1. 824.

²⁾ Originalul la Arhive (secția istorică) și *Dealul* pachet. 22 No. 1. Vezi și *Condica Dealului* (la Academie) p. 177.

³⁾ Originalul la Arhive (secția istorică). *Condica Dealului* (la Academie) p. 89.

⁴⁾ *Condica Dealului* (la Academie) p. 166.

⁵⁾ *Condica Coziei* (la Arhive) p. 156.

Mare, căruia i s'a atribuit înființarea mănăstirii Dealului, nu a făcut altceva, de cât în locul chiliilor și bisericii simple de lemn, «să zidească și să înnoiască din temelie mănăstirea»¹⁾ făcând tot atunci și biserica «cu piatră cioplită și stâlpii ușilor și ai ferestrelor tot de marmoră»²⁾.

Acelaș lucru și cu *mănăstirea Snagov* din județul Ilfov. *Cronica Țării*³⁾ ne spune că Vlad Țepeș (1456—1462) a făcut această mănăstire. Mănăstirea Snagovului însă datează de mai nainte vreme, poate chiar din timpul lui Mircea cel Mare, când un boier Vintilă—este adesea-ori numită și lăcaș Vintilesc⁴⁾—va fi dat mijloace de trai și stăpânirea insulii din mijlocul lacului, pentru ca să se stabilească aci câți-va călugări și să înceapă o modestă existență de viață mănăstirească. Ducând o asemenea existență—ca a ori-cărui început de altfel,—mănăstirea Snagov există înaintea de anul 1428; căci în acest an, printr'un document al său, cu data de 7 Octomvrie 1428, Dan II Voevod adaogă, la celelalte posesiuni anterioare ale mănăstirii, moșia Vrăești⁵⁾. La 1431 Iunie 7, stolnicul Drăghici dăruie mănăstirii Snagov un panaghier, adică o icoană a Maicii Domnului⁶⁾. În 1441 Iunie 30 Vlad Dracul întărește mănăstirii Snagov stăpânirea peste satele și moșiile pe cari le avusese de mai nainte vreme⁷⁾. Mănăstirea deci există

¹⁾ N. Iorga, *Inscripții*. I. p. 98.

²⁾ *Viața lui Nifon* de Gavriil Protul, ediția Erbiceanu-Naniescu pp. 58—59.

³⁾ *Istoriile Domnilor Țării Românești* de Constantin Căpitanul Filipescu publicate de d. N. Iorga București 1902 p. 15 cfr. și *Magazin Istoric* IV, 233.

⁴⁾ Odobescu în *Revista română* II. 363.

⁵⁾ La Academia română, Documentul XX, 285.

⁶⁾ Odobescu în *Revista română* II. 363. N. Iorga *Inscripții* I. pp. 156—157.

⁷⁾ Originalul la Arhive (secția istorică). Copie la Academie XX. 268. Tot aci *Condica Snagovului* p. 1 sequ.

înainte de Vlad Țepeș; iar dacă cronică spune despre el că: «au făcut sfânta mănăstire dela Snagov» se poate ca acest Domn să nu fi făcut decât biserica de zid, în care el poate că a și fost îngropat, sau să fi terminat, din clădirea mănăstirii, numai aceea rămasese neterminat de alții, și din această cauză s'a putut ușor naște tradiția că el ar fi fondat mănăstirea. După Țepeș, Radu cel Frumos confirmă la 28 Octomvrie 1464, donațiile anterioare, adăogind dela el o vie și vama dela Prahova, dând în acelaș timp și mănăstirii Snagovului privilegiul, care fusese acordat de mai nainte vreme Tismenii și Coziei, adică: d'a alege singură mănăstirea, soborul ei, pe egumen, dintre călugării din mănăstire, fără vre-un amestec din partea Domnului, boerilor sau mitropolitului; egumenul ales să fie pe viață și să nu-l scoată nimeni înainte de moarte¹⁾. Și dela Domnii următori mănăstirea Snagov obținù danii și întăriri de posesiuni.

Egumenii mănăstirii Snagov, atestați în mod documentar, în secolul al XV-lea sânt: 1) *Domențian* atestat în documentul din 1441 Iunie 30, de care fu vorba mai sus. 2) *Vișainul* în documentul din 28 Octombrie 1464, de care iarăș fu vorba. 3) *Evtimie* atestat într'un document din 1478 Ianuarie 9²⁾, precum și în documentul din 1482 Martie 23;³⁾. 4) *Domențian* într'un document din 1487 Iulie 31⁴⁾. 5) *Nicodim* care la 1495 Martie 24 este fost egumen al Snagovului.

Cu toate că era la șes, mănăstirea Snagovul, fiind situată pe insula din mijlocul lacului cu acelaș nume, prin

¹⁾ Originalul la Arhive (secția istorică). *Condica Snagovului* (la Academie) pp. 3—5.

²⁾ In *Condica Coziei* (la Arhive) p. 156.

³⁾ Originalul la Arhivele Statului (secția istorică) Cfr. mai sus p. 34.

⁴⁾ Academia română, doc. XX, 173.

însă această pozițiune, la care trebuie să mai adăogăm și întinsele păduri, greu de străbătut, de altă dată, din împrejurii, devenea o întăritură apărută mai ales, prin situațiunea sa, de natură.

O altă mănăstire, care datează tot din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, și care fusese întemeiată tot în părțile șese ale țării—probabil tot în locuri adăpostite și întărite de natură, ca și Snagovul—este și mănăstirea *Strugalea*, din părțile Giurgiului, undeva în județul Vlașca de azi. La 1409 Mai 11, Mircea cel Mare scutește satul Pulcouții, închinat de jupân Galea mănăstirii Strugalea, ca să rămână spre folosul mănăstirii, căreia Domnitorul îi mai adaogă dela el 15 găleți de grâu pe an și 2 buți cu vin ¹⁾.

Și Strugalea, ca și Snagovul, este o fundațiune boerească. Mircea îi confirmă daniile făcute de boeri, adăogând totuși și ceva dela el.

Aceste două din urmă mănăstiri ne arată că și boerii, luându-se după exemplul Domnilor evlavioși de atunci, se îngrijesc de înzestrarea modestelor mănăstiri din apropiere, și a căror înființare se datorește, cum am spus, discipolilor lui Nicodim, cari răspândindu-se într'o parte sau alta a țării, puseră bazele, făcură începutul acestor mănăstiri, cum și altora ce sunt atestate în timpul imediat următor, ca de pildă Glavaciocul, Govora etc.

Cu privire la *mănăstirea Glavacioc* (din județul Vlașca) s'a crezut că ea a fost înființată de Vlad Călugărul (1482-

¹⁾ Documentul e publicat de Hasdeu, în *Arhiva istorică* I. 1. p. 97, însă cu data greșită de 1399, în loc de cea adevărată care e 1409. Eroarea a provenit din cauză că un I=10 dela finea leatului a rămas necitit, dar care I se distinge totuși foarte bine pe originalul aflător la Arhivele Statului (secția istorică).

1496)¹⁾. Mănăstirea aceasta însă e cu mult mai veche; ea datează, fără îndoială, din timpul lui Mircea cel Mare, ca și celelalte mănăstiri de mai sus. Căci un document dela Radu cel Mare cu data de 20 Iulie 1507, întărind mănăstirii Glavacioc satele Călugărenii de pe Neajlov și Călugărenii din Teleorman, date de Mircea, spune textual: «pentru că au fost închinat aceaste sate de moșii noștri, încă de Mircea Voevod»²⁾. Un document din 1441 Mai 14 dela Vlad Dracul ne arată că la această dată, când Domnul îi făcù danié două sate, (Berilova și Mircești) mănăstirea Glavacioc, cu hramul Blagoveșteniei, există³⁾. Vlad Călugărul, despre care s'a spus că a fondat-o, nu va fi făcut aci, decât tot ceea ce făcuse Țepeș la Snagov, sau ceea ce făcuse Radu cel Mare la mănăstirea Dealului, adică: zidirea bisericii, sau transformarea mănăstirii, scoțând-o din existența modestă de până atunci. Dar în afară de reconstruirea mănăstirii sau bisericii, pe altă bază, într'alt stil și într'alte proporții decât cele de până atunci, Vlad Călugărul mai dăruî mănăstirii în 1493 o moșie, iar în 1495 o braniște⁴⁾. Din aceste din urmă două danii aflăm și numele celor dintâi egumeni, cunoscuți istoricește, ai Glavaciocului și anume: *Sava* atestat în 1493, *Visarion* în 1495. În această mănăstire fu îngropat, la moartea sa, Vlad Călugărul, ca Țepeș la Snagov, ca Mircea la Cozia, sau ca fiul său Radu cel Mare, la Dealul.

*

Alte mănăstiri cari datează din secolul al XV-lea⁵⁾ sunt:

¹⁾ A. Lăpădatu: *Vlad Vodă Călugărul* în „Convorbiri Literare“ XXXVII pp. 619—620.

²⁾ Originalul la Arhivele Statului (secția istorică).

³⁾ Idem.

⁴⁾ Idem.

⁵⁾ Din secolul al XV ar mai dată, după *Genealogia Cantacuzinilor* (publicată în *Trompeta Carpaților* I. No. 5 p. 19 și apoi de d. N. Iorga, în volum aparte București 1902 p. 63) și mănăstirea

A) *Mănăstirea Tânganul* (din județul Ilfov) făcută, precum ne spune cronica¹⁾, de Domnul Radu cel Frumos (1462—1474). Din vechea mănăstire, azi, nu s'a mai păstrat nimic. În locul ei se află astăzi o biserică de sat cu totul nouă²⁾.

B) *Mănăstirea Govora* (din județul Vâlcea). Și cu această mănăstire s'a întâmplat acelaș lucru ca cu altele: întemeierea ei a fost pusă pe socoteala reconstruitorului ei, în stil mare, Radu cel Mare³⁾, pe când o mănăstire simplă, cu biserică și chilii de lemn și ducând o existență modestă, există încă de mai nainte vreme, poate tot din timpul lui Nicodim și al lui Mircea cel Mare. Că mănăstirea Govora e mai veche decât timpul lui Radu cel Mare ne o dovedește un document al lui Vlad Călugărul din 4 Fevruarie 1488, prin care dăruiește mănăstirii Govora, «năstavnicului ei părintelui Iosif și egumenului popei Dorotei și tuturor fraților» moșia Hința⁴⁾. Tot Vlad Călugărul dă în 1489 Septemvrie 11, mănăstirii Govora, egu-

Târgșoru (din județul Prahova), zidită fiind de Vlad Dracul. Un document însă al lui Alexandru Ipsilante din 1775 ne spune că această mănăstire a fost făcută în secolul al XVII de Antonie Vodă. Dacă mărturia din «Genealogia Cantacuzinilor» e întemeiată, atunci Antonie Vodă ar fi numai restauratorul mănăstirii.

Mănăstirea Comana (din județul Vlașca) poate să dateze în forma ei primitivă încă din secolul al XV. Documentul însă din 1462, care vorbește de fondarea ei, în acest timp, de către Vlad Țepeș (A. Lăpădatu, *Buletinul Comisiunii monumentelor istorice* I. p. 10—11) este vădit o falșificare a călugărilor greci de mai târziu. (Cfr. și Brezoianu: *Mănăstirile închinat și călugării streini*. București 1864 p. 44). Către finea sec. XVI și începutul celui d'al XVII Comana fu reconstruită de Radu Șerban Basarab (A. Lăpădatu în *Buletinul comisiunii monumentelor istorice* I p. 11) ceea ce a făcut ca el să fie considerat ca întemeietor.

¹⁾ *Istoriile Domnilor Țării Românești* de Constantin Căpitanul Filipescu, ediția Iorga, op. cit. p. 22 Cfr. și *Magazin istoric* IV, 234.

²⁾ N. Iorga, *Istoria Românilor în chipuri și icoane* II. p. 13.

³⁾ Odobescu în *Revista Română* I. 824.

⁴⁾ Document la Arhivele Statului (secția istorică. Copie și traducere)

menului Dorotei și tuturor fraților viețuitori în acest sfânt lăcaș, satul Naniești, întărește danile făcute de boeri, cum și cumpărăturile făcute de egumen¹⁾. Acest din urmă fapt: cumpărăturile făcute de egumen din banii mănăstirii, poate fi un indiciu că mănăstirea există încă de multă vreme; căci numai așa fel putea strânge mijloace ca să facă cumpărături de proprietăți. Vlad Călugărul dăruiește de asemenea și în anul următor (1490) mănăstirii Govora balta Pirotul și Lișteava, precum și o gărlă²⁾ În anul 1494 îi dăruie satul Ionești³⁾; iar în 1495 un ieromonah Macarie dăruiește Govorei o vie la Ocnă «să fie călugărilor de hrană, iar lui de pomenire în tot anul»⁴⁾—Toate acestea ne arată că înainte de suirea lui Radu cel Mare—presupusul întemeietor—pe scaun, mănăstirea Govora există. Radu, fiind un domn evlavios, reconstruie mănăstirea și biserica, făcându-le de piatră. Un document al lui din 1 August 1496 zice: «pe care (mănăstire) învechită am văzut-o, rămasă fiind de cei întru sfințenie răposați moși ai noștri, pentru aceia ostenindu-ne am ridicat-o pe cât a fost prin putință și am reînnoit-o»⁵⁾, făcând-o, bine înțeles, acum din piatră, după ce existase, ca simplă mănăstire, făcută din lemn, ca și celelalte, încă de pe timpul lui Mircea cel Bătrân. În cele 9 documente (dintre 1496—1500) pe cari Radu cel Mare le dă mănăstirii Govora⁶⁾, la cece avea mănăstirea mai înainte, Radu cel Mare adaogă țigani-robii pentru serviciul mănăstirii, vin din vinăriciul domnesc (200 vedre), vamă din vadul dela Slatina, o livadă, o poiană și parte din moșia Curtișoara.

1) Originalul la Arhivele Statului (secția istorică).

2) Ibid.

3) Ibid.

4) Ibid.

5) Documente aflătoare la Arhivele Statului (secția istorică) cum și în pachetele Govorei. Apoi la Academia română XI, 257, 258.

6) Ibid.

Egumen al mănăstirii Govora e atestat în anii 1488, 1489, 1490, 1494, 1496, 1497, 1498 și 1499 *Dorotei* afară de o singură dată și anume în 1494 April 1¹⁾, când apare ca egumen un altul numit *Ioil*.

C) *Schitul Babele* (din județul Vlașca) a fost făcut de Domnul Vlad Călugărul. Gata fu în anul 1493, sau în ultimele 4 luni ale anului 1492. Inscricția însăș nu s'a păstrat până astăzi, coprinsul ei însă ne a fost reprodus de mitropolitul Neofit I²⁾. Ni se dă aci leatul 7001 fără lună, iar numele, egumenului *Visarion*. Acest schit astăzi nu mai există.

D) In timpul domniei lui Vlad Călugărul (1482—1496). există și *mănăstirea Râncăciouul* (din județul Muscel); căci in trei documente din anii 1497—1498³⁾ este amintită această mănăstire, cu ocazia confirmării stăpânirii peste moșiile ei, între care unele dăruite mănăstirii încă de Vlad Călugărul, tatăl lui Radu cel Mare.

E) Din ultimul deceniu al secolului al XV-lea datează și *mănăstirea Bistrița* (din județul Vâlcea), așezată lângă râul Bistrița, la poalele munților cu acelaș nume. Această mănăstire nu e domnească, adică: nu e fondată de Domni, ci e boerească. Puternicii și bogații boeri din Oltenia de pe la finea secolului al XV, frații Craiovești, sunt întemeietorii acestei mănăstiri. Mănăstirea există în 1492, căci în acest an jupân Barbu Banul îi dăruî mai multe sate⁴⁾. Dar pentru ca fundațiunea lor să capete o existență sigură și să fie recunoscută, ei mijlociră la Domn și scoaseră documentul din 16 Martie 1494 dela Vlad Călugărul—iscălit, cum am văzut⁵⁾, și de mitropolitul Ilarion în fruntea

¹⁾ Ibid. (nota 5 pagina precedentă).

²⁾ *Biserica ortodoxă română* II. 326. cfr. și mai sus p. 35.

³⁾ Originale la Arhivele Statului (secția istorică).

⁴⁾ Arhivele Statului. *Bistrița* pachet 2 netrebnic No. 35/135.

⁵⁾ Cfr. mai sus p. 35.

boerilor din divan—prin care se recunoștea formal și solemn existența mănăstirii Bistrița, confirmându-i-se tot d'odată și toate satele, moșiile și țiganii, cum și toate celelalte lucruri dăruite mănăstirii de întemeietori: jupân Barbu cu frații săi Pârvu, Danciu și Radu. I se mai adăogară, la acestea, și câte-va venituri acordate de Domn ¹⁾. Tot din acest document se vede că primul egumen al Bistriței este «*chir Macarie*». La daniile boerilor Craiovești vin de se adaogă și ale evlaviosului Domn Radu cel Mare, care, în 1501, dă mănăstirii Bistrița un mertic de 5000 de aspri «ca să fie spre ajutorință și spre întărirea sfintei mănăstiri și spre hrană dumnezeștilor monahi, iar nouă și părinților noștri spre veșnică pomenire, și să le fie netăgăduit și să vină frații de la sfânta mănăstire la toate Paștele pentru mai sus zisul mertic» ²⁾. În această mănăstire fură aduse de Craiovești, din Serbia, moaștele sfântului Grigore Decapolitul, care se păstrează până astăzi aci. Mănăstirea Bistrița ajunse în curând una din mănăstirile de frunte ale țării, jucând mai ales un rol cultural destul de însemnat în secolul ce urmează.

F) Către finea secolului al XV-lea există la *Tutana* (în județul Argeș), pe râul Argeș, un schit de călugări. Căci într'un document dela Radu cel Mare cu data de 1 April 1497 ³⁾ e vorba de «călugării dela Tutana». Schitul acesta a fost reconstruit,—adică scos din existența sa modestă dela început—abia în secolul al XVI și anume la 1577 de Mihnea-Vodă. Din vechiul schit s'a păstrat până astăzi numai biserica, restaurată și aceasta; chiliile și zidurile din împrejur sunt în ruină ⁴⁾.

¹⁾ Documentul original la Arhivele Statului (secția istorică) publicat în foaia societății „*Românismul*” pe 1870 p. 156 sequ..

²⁾ Originalul la Arhive (secția istorică).

³⁾ Arhivele Statului *Radu Vodă* pachetul 19 bis No. 1.

⁴⁾ *Dicționar geografic al județului Argeș* de G. I. Lahovari p. 153 și *Marele dicționar geografic al României*, V p. 669.

G) In fine, în anul 1500, într'un document dela Radu cel Mare e vorba și de cel dintâi schit de călugărițe din Țara Românească, anume de *Schitul Ostrovul*, așezat pe insula Oltului, din fața băilor Călimănești de astăzi. In acest document cu data de 26 Aprilie 1500, ni se spune că Radu Voevod a dat «acestui sfânt și cinstit loc de mănăstire ce se chiamă Ostrovul, hramul cinstita și slăvita naștere a sfintei Fecioare», câte 2000 aspri pe an; «să vină surorile dela sfânta mănăstire la ziua Invierii să ia mila sfintei mănăstiri și din județul Oltului 5 găleți de grâu și 5 găleți de orz și din vinăriciul domnesc dela Râmnic pe tot anul câte 200 vedre de vin»¹⁾.

Tot din secolul al XV poate să dateze și *mănăstirea din Câmpulung*,—unde încă de pe vremea Domnitorului Nicolae Alexandru (1338—1364) există o biserică în care el a și fost îngropat—cu clădiri în care residase Domnul. In aceste clădiri însă un Domn religios din secolul al XV fondă mănăstirea²⁾.

Mai avem de adăogat, nu în privința mănăstirilor din țară, ci a celor din afară, încă un fapt, și anume: acum, către sfârșitul secolului al XV, dărnicia și evlavia Domnilor noștri încep să se reverse și asupra mănăstirilor din împărăția turcească, în special asupra celor dela Muntele Atos, dându-le «milă» bani în numerar, în sume destul de ridicate. Așa Domnul Vlad Călugărul dăruie mănăstirii Filoteia de la Atos 4000 de aspri. Tot el dăruie mănăstirii Dochiaru 3000 de aspri. Mănăstirii sfântul Ilie dela Atos îi dădu 10,000 de aspri. Fiul său Radu cel Mare dădu, în 1497, mănăstirii Dochiaru 3000 de aspri etc³⁾. Daniile

¹⁾ Originalul la Arhivele Statului (secția istorică).

²⁾ N. Iorga. *Istoria bisericii românești* I. p. 31.

³⁾ *Convorbiri literare* an. XXXVII pp. 1150—1154. Documentul din 24 Martie 1490 dela Vlad Călugărul pentru mănăstirea Dochiaru, al lui Radu Voevod din 1497 pentru aceeași mănăstire în originale la Arhive (secția istorică) cfr. și Cipariu *Arhivul* p. 190. și N. Iorga *Istoria bisericii românești* p. 115.

acestea în bani făcute de Domnii noștri, în secolul al XV, mănăstirilor de la Muntele Atos, merită să fie semnalate aci, fiind-că, ori cum, închinărei unora din mănăstirile noastre celor dela Muntele Atos sau din alte părți,—fenomen care se constată în secolul al XVI-lea—aceste danii în bani de pela finea secolului al XV, au servit, dacă nu ca prim început, de sigur, ca o îndrumare.

4. BISERICA ȘI CUTURA.

A. Mănăstirile ca centre culturale.

Instituțiunea care, în trecutul românesc, a desfășurat un rol cultural însemnat a fost biserica. Oamenii bisericii, fie simpli călugări de prin mănăstiri, fie demnitari bisericești, sunt cei dintâi, la noi, cari s'au îndeletnicit cu meșteșugul condeiului, cu cărturăria, lăsându-ne, firește în limba de cultură a timpului: slavona, unele mărturii ale scrisului lor, cari ni se păstrează până astăzi. În instituțiuni bisericești, în special în mănăstiri, avem cele mai vechi focare, de unde au pornit, de unde au răsărit cele dintâiu raze de lumină.

Am văzut, când am vorbit, mai sus, despre Nicodim că el nu numai că a fondat, la noi, mănăstiri, nu numai că a făcut școală de călugărie, dând discipoli cari la rândul lor întemeiază numeroasele mănăstiri cari apar în timpul lui sau îndată după el, ci el a dat—în mănăstirile fondate de el, mai întâi, și apoi din acestea și în altele—și o direcțiune cărturărească, lucrând el însuși în această direcțiune și îndemnând și pe alții să se ocupe cu scrisul, cu cărturăria în limba slavonă. Dela Nicodim, reprezentantul de samă pe acest timp al culturii slavone, în biserica și țara noastră, ni s'a păstrat, cum am văzut, până azi o «Evanghelie», ca dovadă a îndeletnicirii lui în această direcțiune. Dar în afară de Nicodim, au mai venit, și pe timpul său, dar mai ales în decursul secolului al XV-lea de peste Dunăre, și alți clerici slavi, preoți și mai ales

călugări—fugăriți de cucerirea turcească,—despre care istoria nu ne-a mai păstrat amintire, pomenindu-i, ca pe Nicodim, cu numele. Toți aceștia s'au așezat de bună samă prin mănăstirile noastre, apărate de orice năvală și prin pozițiunile lor naturale și prin zidurile tari cari le înconjurau. Cei mai mulți dintre acești călugări de peste Dunăre erau cunoscători ai graiului și ai scrisului slav bisericesc, pe cari îl cultivară aci la noi mai departe, învățând și pe ai noștri să cunoască mai bine această limbă. Astfel mănăstirile noastre de frunte, ca: Tismana, Cozia, apoi Bistrița, ajung locul de refugiu, de adăpost al culturii slavone, fugărite dela sudul Dunării. În unele din mănăstirile Țării Românești s'au păstrat din aceste timpuri până aproape de zilele noastre textele (slavone) ale unor cărți de ritual, scrise, bine înțelese, pentru secolele XIV și XV, cu mâna. Unele din textele acestor cărți, sunt de proveniență sud-dunăreană¹⁾, altele, mai puține la număr, sunt scrise aci în mănăstirile noastre. Pe unele din aceste din urmă manuscrise se făceau dierite înflorituri la titluri sau la literile mari dela început. Aceste înflorituri se pot privi și ca cele mai vechi manifestări artistice, din trecutul nostru, în această direcție.

Culturii slave însă nu-i fu dat să se sălășluiască definitiv, și mai ales nu-i fu dat să înflorească în mănăstirile din Țara Românească. Decăderea politică a Țării Românești în secolul XV²⁾, deasa schimbare a Domnilor, scurtimea domniilor și timpurile turburi de atunci, nu erau

¹⁾ Cum e, de pildă, o „Psaltire slavonă“ (în manuscris) găsită la mănăstirea Bistrița (din județul Vâlcea) și scrisă în Serbia sub Ștefan Dușan la 1346; sau un manuscris deteriorat, cu data de 1408 la sfârșit, adus dela mănăstirea Chilandar, probabil prin anul 1509, când Craioveștii, persecutați de Mihnea Vodă, fugiră în Serbia. (*Revista Română* I. p. 709).

²⁾ Cfr. mai sus p. 27.

tocmai împrejurări prielnice unei dezvoltări culturale. De aceea nu peste multă vreme cultura slavonă va trece în mănăstirile moldovenești, unde, la adăpostul unor domnii lungi, pacinice sau glorioase, ca: a lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, găsind împrejurări mai prielnice va lua un avânt și o dezvoltare cu mult mai mare. De aceea și comparația ce s'ar face cu privire la mișcarea culturală în secolul al XV în Țara Românească și în Moldova, nu ar ieși în desavantajul Moldovei.

Cu toate acestea nici mănăstirile din Țara Românească nu rămân cu totul lipsite, în restul secolului al XV de orice mișcare culturală: manuscrisele cărților bisericești scrise, în acest timp, în ele, ne spun în deajuns acest lucru. Idee și mai lămurită despre această mișcare, cum și mai ales despre nevoia sufletească ce se simția atunci de oamenii bisericii, ne dă percurgerea în treacăt a manuscriselor acelor cărți, cari erau pe atunci în circulație prin mănăstiri și pela biserici, fie că fuseseră scrise peste Dunăre, fie într'una sau alta dintre mănăstirile noastre de frunte, în care însă aceste manuscrise s'au păstrat până în zilele noastre¹⁾. În prima linie aceste manuscrise sunt *cărți de ritual*: Evanghelie, Apostol, Psaltire, Octoih, Minee etc, toate trebuincioase pentru slujba bisericească, ceea ce va să zică că cea mai de căpetenie nevoie sufletească a străbunilor noștri de pe atunci era îndreptată spre formele externe ale cultului, era satisfăcută de practicile religioase. În afară de manuscrisele cărților de ritual găsim: *Sbornice* care cuprind cazanii, vieți de sfinți; *Lestavița* lui Ioan Scărarul trebuitoare în primul rând călugărilor din mănăstiri ca să și îndrepteze și conducă viața după ele. Cam la atât s'a mărginit în acest timp cultura bisericească în mănăstiri și

¹⁾ Cfr. *Manuscrise slave și rusești în bibliotecile românești* (în limba rusă) de Iațimirscki. Petersburg 1905 passim.

cam acestea erau nevoile sufletești simțite de străbunii noștri pe atunci.

Mănăstirile noastre au fost aduse, pe acest timp, prin forța lucrurilor, să mai aibă încă un alt rol cultural. Pe atunci în biserica noastră slujba era în limba slavonă, și cum singurele locuri, centre, unde era cultivată și unde se putea învăța această limbă erau mănăstirile, apoi din aceasta a urmat ca cele mai multe dintre mănăstiri să servească ca un fel de pepiniere, sau ca școale de pregătire pentru viitorii clerici, fără însă să aibă vre-o organizațiune specială în acest sens, cum și-ar putea închipui cineva, ci numai ceva de felul acesta: cel ce doria să se facă preot eră adus la unul sau la altul dintre călugării cunoscători de slavonește dintr'una sau dintr'alta din mănăstiri, și rămânea pe lângă el până ce se deprindea să citească, mai mult sau mai puțin bine, rugăciunile în această limbă, rugăciuni pe cari de multe ori le vor și fi memorat unii, neputând deprinde bine limba.

Nu mai încape îndoială că și cărțile de care acești preoți au avut nevoie la îndeplinirea slujbelor religioase în satele, în care, după învățarea în mănăstire și hirotonisirea de vlădică, se duceau, și le procurau tot de prin mănăstiri, unde, călugări mânuitori harnici ai condeiului se îndeletniciau cu copierea lor, câștigând de multe ori plată destul de bună pentru copierea aceasta a cărților de slujbă bisericească.

N. Dobrescu.

(Va urmà)

LIBERA CUGETARE ȘI CUGETAREA LIBERĂ

(Urmare. Vezi «Biserica Ortodoxă Română» Anul XXXIII No. 11).

XIII.

Morala pe care D-nul Dr. Thiron o dorește pentru a formă «o singură mentalitate, o singură conștiință și o singură morală» e morala rezultată «din investigațiile științifice».

Cu aceasta venim la chestiunea moralei religioase și a moralei fără Dumnezeu. Dl. Dr. Thiron, ca fanatic al științei, crede că poate găsi într'însa și temelia moralei. În fapt știința nu a putut duce la acest rezultat, și astăzi trăim în deplina confirmare a acestui lucru.

S'a crezut, ce e drept, în avântul pe care l-a luat știința, că ea va ajunge să stăpânească toate domeniile și că va oferi omului tot ce-i trebuie pentru viață. Apologeții materialismului, îmbătați de cuceririle atât de frumoase, de natură a extazia pe cineva, ale științei, stînd și sub presiunea evidenței cu care se prezintă investite multe din rezultatele științelor exacte, au vorbit mulțimei cu pasiune, au exercitat o acțiune de prozelitism și au căutat a o câștiga pentru convingerile nouă.

Faptul acesta e foarte explicabil. Rezultatul frumos te încîntă și-ți dă încredere. Omul însă nu e numai ființă logică care se oprește la faptul strict pe care l-a constatat. În acelaș timp e ființă poetică care iubeste frumosul, care iese din marginile faptelor și-și alcătuieste apoi, după cele constatate, propriile lui teorii, în care intră, în mare măsură, personalitatea și idealurile sale. Și acestea nu stau totdeauna în deplin acord cu faptele constatate, ci conțin și o parte a elementului poetic din om.

Din cauza aceasta s'a crezut că se poate da științei rolul de regatoare a tuturor actelor vieții, deci și a moralei. Dar epoca aceasta de extaz n'a putut dura conti-

nuu. E în natura începuturilor de a fi mai înflăcărate, mai pline de entuziasm, ca niște ape pline de nămol care în mersul lor iute amestecă totul în sînul lor. Cu timpul însă totul se limpezește, nămolul se așează, mintea vine și discernere fără a mai fi influențată de ingredientul entuziasmului.

Cu cîtă pasiune n'a fost devorată și propagată cartea lui Büchner: *Forță și Materie!*... Astăzi însă, cînd timpul a dat răgaz ca toate să se cerceteze și experimenteze pe îndelete, judecățile care se exprimă asupra ei sînt mult mai puțin entusiaste ca altădată. Citez pe unul care nu e teolog, și de preferență citez pe aceștia ca să nu aibă asupra lor bănuiala părtinirii.

«La Büchner diferitele concepțiuni se schimbă cu o superficialitate lipsită de orice rațiune». Și apoi despre «Enigma Lumii» a lui Haeckel, pe care o judecă luînd ca termen de comparațiune cartea lui Büchner: «Cartea are același caracter de aroganță naturalistă, aceiași ținută dușmănoasă contra direcțiunii filozofice tradiționale și actuale, tradează aceiași nepermisă ignoranță în chestiuni de istoria filozofiei, a religiunii și a Bisericii și aceiași lipsă de bunăvoință de a judeca aceste lucruri drept și fără prejudeții, ca și opera lui Büchner «Forță și Materie»¹⁾. Astfel a ajuns cursul secolului XIX ca să se facă bilanțul materialismului și să se vadă neputința lui de a da un tablou valabil despre realitatea universului. Epocei de efervescentă i-a urmat cea de reflecțiune, și sistemul n'a putut ținea pept spre a eși curat din cercetarea acestei ultime perioade.

N'a putut el să-și justifice propriul său drept de viață; va putea să-și susție pretențiunile derivate, precum e alcătuirea unei morale, căci doar de materialism e vorba cînd Dl. Dr. Thiron vorbește de o morală alcătuită pe baza investigațiunilor științifice!... Nu numai că n'o credem, dar avem destule argumente și afirmări de la bărbați fără caracter bisericesc.

Slăbirea credințelor religioase a avut de efect slăbirea

¹⁾ Külpe: *Die Philosophie der Gegenwart in Deutschland*, Leipzig 1905, p. 39 și 46.

moralei în societate. Slăbirea aceasta s'a făcut în favoarea materialismului, în favoarea investigațiilor științifice cu care au început a se făli mulți și a și le declara drept singura zeiță a vieții. Totuși ceia ce parțial scăpase din mîna religiunii n'au putut continua «investigațiile științifice». A intrat îndoiala în suflete, voința n'a mai avut de ce fi călăuzită, o temelie morală pe care să se miște faptele omului n'a mai venit în loc, și așa a început a se vorbi de o criză morală a timpurilor noastre ¹⁾.

Și în România s'a arătat că de perdut perdem cu slăbirea simțului religios, iar în loc nu poate veni nimic ca să îndeplinească funcțiunea socială a lui. Avocatul C. A. Popescu spune într'o lucrare a sa: «.... spiritul religios, din cauzele arătate, se dizolvă mult mai repede. Această stare de fapt, este una din marile cauze ale dezordinei noastre sociale actuale» ²⁾.

Nu numai atîta; dar după ce s'a văzut că «investigațiile științifice» își au rolul lor însemnat aiurea, în morală însă nu, s'a început a se face analiza chestiunii și a se arăta pentru ce știința nu poate lua rolul pe care îl are religiunea. Credința că investigațiile științifice ar putea fundamenta o morală s'a arătat ca o eșire din marginile propriu zise ale științei, ca o însărcinare dată științei de a îndeplini un rol care nu e al ei. A trebuit însă să se facă experiența neputinței spiritului științific de a întemeia o morală, pentru a ajunge la încheierea că temeliiile moralei se găsesc în alt teren.

E bine că s'a făcut această experiență, pentru că cel puțin nu mai putem fi încântați de vorbele și laudele materialismului. Faptul că am trecut prin acest stadiu, a motivat aparițiunea lucrărilor care ridică la rangul de principiu neputința «investigațiilor științifice» de a forma o morală. Pe ele le cercetăm acum ca constatare și discutare ale experienței făcute.

Se știe cît caz s'a făcut de darwinism. Rezultatele lui au fost date și ca temeliiuri pentru clădirea unei morale. Lupta pentru viață, în virtutea căreia numai indivizii cei

¹⁾ Paul Bureau: *La Crise morale des temps modernes*

²⁾ C. A. Popescu: *Pentru Adevăr și Cinste*, București, 1906, p. 192.

mai tari ajung să trăiască, a servit lui Nietzsche ca punct de plecare pentru a încerca o schimbare a concepțiilor vechi ale moralei (Umwertung aller Werte) și a perfecționa rasa omenească.

Totuși nu erà de loc în natura studiilor biologice să fundamenteze o morală și de aceea scrie filozoful francez Gaultier: «Biologia e mărginită la studiul vieții organice și, ca atare, e neputincioasă de a regula mișcările spiritului, care e mai pre sus de funcțiunile corpului, în acelaș fel în care respirațiunea sau mistuirea e departe de un avînt al inimii sau de o mare cugetare. De și își are în corp punctul său de sprijin și de plecare, activitatea psihică nu e totuși prinsă în activitatea fizică până la așa grad, în cât să se reducă la dînsa. Deci cum ar putea biologia să procure altceva de cît indicațiuni pentru cea existență nu numai fizică, ci și ideală, care e viața morală? Cum ar putea ea oare măcar să explice purtarea atâtor oameni, sacrificiul, cînd examenul funcțiunilor fiziologice ne învață numai să ne satisfacem poftetele? A căută norma moralului în vital, e a voi să reduci nu numai spiritul, ci și moralitatea care-i schimbă fizionomia la cea ce le condiționează fără a le explica; e a pretinde să călăuzești voința prin cea ce ea întrece îndoit, prin cea ce ea are ca proprietate, ba aș putea zice drept misiune sau, cel puțin, drept funcțiune de a întrece. E ca și cum ai voi să reduci toată viața animalului la cea a vegetalului imobil și insociabil. Nimic mai puțin științific în adevăratul sens al cuvîntului, pentrucă știința are drept regulă primordială de a nu generalizà nici odată dincolo de marginile observațiunii. Deci nimic mai puțin extraștiințific și mai puțin justificat de cît toate încercările, oricare ar fi ele, făcute din diferite părți (fie de Gumplowicz sau de Lilienfeld, ne mai spunând nimic de Nietzsche) de a întemeia o morală curat biologică. De altfel biologia e mai mult studiul mecanismului exterior și funcțional al vieții de cît al vieții înseși; al mecanismului care e însuși manifestarea a ceva care simte sau care tinde să simtă, să gîndească, să voiască, a ceva psihic care deja îi scapă. Neputincioasă de a epuiza noțiunea obiectului său, cum ar putea ea regula cea ce e în afară de teritoriul ei, nu

numai prin supremația, ci încă și prin interioritatea sa?»¹⁾.

Iată, deci, cât de limpede se vede cum cu «investigațiile științifice» din domeniul biologiei nici vorbă nu poate fi de a încheia o morală.

Nu e altfel cu «investigațiile științifice» aplicate la alt ordin de fapte. S'a încercat doar nu un sistem de morală, ci fel de fel. S'a observat legătura care există în natură la animale, și pe baza ei s'a căutat a se stabili doctrina cooperării și ajutorului reciproc. «Ereditatea și selecțiunea, împărțirea funcțiilor și asociațiunea au găsit, rînd pe rînd, campioni care au încercat fiecare să întemeieze o etică pe baza acestor deosebite aspecte ale vieții animale. De aci vine că am avut o morală a solidarității și o morală a asociațiunii, o morală a lui *struggle for life* (lupta pentru viață) și o morală a eredității, după gustul fiecărui savant sau, mai degrabă, după mersul întîmplător al studiilor lor»²⁾.

Aceste sisteme de morală sînt întemeiate după cum spune Gaultier, pe generalizări pripite. Fouillée le numește pseudo-morale.

Alteori se procedează cu fundamentarea moralei prin «investigații științifice», într'un mod care nu e nici o fundamentare. Astfel e cu direcțiunea sociologică în morală. Ea dă ca punct de plecare trebuința intimă a omului de a se constitui în societate. Traiul acesta motivează aparițiunea oarecăror regule. Ceia ce servește la conservarea societății, precum vitejia, sacrificiul, sînt privite bine și recomandate. Altruismul numai de aceia e bun, pentru că singurele grupe de oameni cari au putut supraviețui au fost acelea în care a dominat altruismul. Deci în virtutea teoriei sociologice, morala își găsește temelia în desvoltarea societăților.

Aceste idei le reprezintă și filozoful român Conta³⁾. Totuși, oricît de «științific» vor fi «investigate» aceste lucruri și oricît de lămurit ni se va arăta prin studiu cum s'a ajuns la ideile morale de azi, o morală nu vom avea. Vom

¹⁾ *L'Idéal moderne*; Paris 1908, p. 6—7.

²⁾ Gaultier: Op. cit., p. 6.

³⁾ *Teoria Ondulațiunii universale*, Iași, p. 57—60.

avea numai o descriere a moravurilor, ni se va înfățișa o treaptă evolutivă a lor, dar nu o morală. Căci ceia ce ni se dă sînt numai fapte, constatări; morala însă conține porunci, idealuri, așa că una trebuie moralei și alta îi dă direcțiunea sociologică cu investigațiile ei științifice. Această teorie face mai mult istorie de cît fundamentează o morală. Ea lasă la o parte factorul intern care împinge pe om la lucru, ca reacțiune a lui față de atingerile din afară, și se pune numai pe descris și explicat obiceiurile societății, ca și cum înșirarea lor ar fi tot una cu morala, ca și cum faptul de a le ști ar fi tot una și cu a te îndemna să le practici. Fără îndoială și aceasta poate servi moralei, dar nu ajunge, pentru că morala nu se formează numai cu datele intelectuale procurate. Mai înainte de toate «de când a te sui la originile unei instituțiuni înseamnă a o explica? E o iluziune stranie și căreia cad victime mulți dintre sociologi, aceia de a-și închipui că istoria ne dă motive sau că ne scutește de ele. Ea descrie, și asta e totul... Prea des uită asta moraliștii școalei sociologice care dau în sofisma «istoricității», cum a numit-o Dnul Maurice Blondel. Pentru a explica niște instituțiuni ei neglijează prea adeseori cheia care e internă și psihică. Oricît de instructivă și folositoare ar fi ea, sociologia (adică istoria civilizațiunii și a moravurilor, la care ea se reduce actualmente) nu ne dă de cît exteriorul și, așa-zicînd, cadrul: resortul îi scapă. Dacă legile morale au început prin a fi ordine sociale, asta nu înseamnă că ele n'ar avea un izvor psihic și rațional, oricît de confuz și turbure ar fi el la început. Orice s'ar face, morala nu poate fi explicată numai prin societate, independent de factorii personali, psihici și, prin urmare, raționali pe care îi presupune. Morala nu e numai o convențiune, fără rădăcini în natura noastră... Noi nu ne naștem într'o stare de «stupiditate morală» absolută, cum pretindea George Eliot. Omul e în definitiv cel care a inventat morala. Dacă el n'ar fi avut germenele într'însul, ea n'ar fi putut crește, după cum un stejar nu crește fără ghinda din care răsare...

«Odată admisă asta, e cu neputință să prescrii regulile de purtare numai după considerațiuni sociologice de solidaritate sau de interes comun. Societatea e un fapt și

nimic mai mult. În numele cui ar trebui să mă sacrific eu pentru dânsa? Dacă ea îmi reprezintă suma plăcerilor individuale, pentru ce mi-aș sacrifica eu plăcerea mea pentru a altuia? Numai din punct de vedere matematic totalul fericirii indivizilor e superior fericirii unuia singur. Pentru mine însă fericirea mea prețuește mai mult de cât a tuturor celorlalți. Ei bine, de oarece de cele mai adeseori nu pot cumpăra fericirea lor de cât cu prețul unei suferințe personale, ce să găsești în sociologie care să te îndemne la asemenea schimb?»¹⁾

Se înțelege că nimenea nu contestă dreptul la viață a unei științe care s'ar ocupa cu geneza moravurilor societății, cum ele la diferite popoare și în diferite timpuri s'au cristalizat în instituțiuni și au ajuns să constituie «totalul prescripțiilor, obligațiilor și opririlor care formează uzurile unei colectivități. Numai că asemenea știință să nu pretindă că ea însăși e morala și că de acum a explicat totul.

Acelaș lucru e cu morala evoluționistă a lui Herbert Spencer. Și ea, cu adaptarea ei la mediu, ca și cea sociologică, e explicativă. Morala însă nu numai explică, dă nu numai definițiuni, ci norme. Nici această morală a filozofului englez nu poate convinge pe individ să-și sacrifice viața pentru progresul universal. După dânsa mersul omenirii e asigurat prin puterile care se află într'însa. Cu aceasta însă silința individuală apare de prisos, și atunci în ce mai constă morala?

În genere se poate spune despre toate aceste sisteme de morală întemeiate pe «investigații științifice» că privesc lucrurile numai pe deasupra, în timp ce «morală e cu totul interioară, psihologică, obiect și operă a conștiinței». În al doilea rând omul cu «investigații științifice» are înainte numai faptul material. El constată, înregistrează și stabilește legi. El fixează acte de existență, adică *cum* există lucrurile, care sînt relațiunile dintre dânsese. Cum *ar trebui* să fie, e de domeniul moralei, pentru că moralistul judecă lucrurile după valoarea lor, după binele ori răul pe care-l aduc, după viciul sau virtutea pe care le conțin. Deci unul

¹⁾ Gaultier: Op. cit., p. 10—11.

are a face cu faptul brut și-l consemnează ca atare, fără a se întreba mai departe, căci problema lui s'a sfârșit aci; moralistul, dimpotrivă, e interesat de valoarea lui pentru individ, de ce înseamnă faptul pentru perfecționarea morală a vieții individului.

Dacă e așa, cum ar putea rezulta o morală din «investigațiile științifice», când diferitele ramuri ale științei se referă numai la ce este, în timp ce morala se referă la viitor, la un ideal de realizat, la ceia ce trebuie făcut?

Cartea lui Gaultier e prea bogată pentru a putea fi epuizată aici. Aș dori ca fiecare s'o citească pentru a se vedea cum un filozof modern constată toată zădărnicia sistemelor de morală cu «investigații științifice»! Dintr'o asemenea operă se învață mult. Chiar și Dl Dr. Thiron ar învăța din citirea ei mai mult de cât știe acuma.

Greșala D-lui Doctor e intelectualismul său. Domnia Sa crede că e de ajuns să știi unele lucruri ca să le și faci, că, dacă oamenii vor ști în amănunte o morală întemeiată pe «investigații științifice», se vor și conduce de dînsa în viața lor.

Adevărul este că morala nu se face prin teorie. Există foarte multe sisteme de morală (din care nu lipsesc cele cu «investigații științifice» la baza lor) concepute cu multă trudă și ingeniozitate, și totuși nu se găsește un om care să se conducă după ele. Sistemul moral al lui Kant este străbătut de un înalt idealism, și totuși unde găsim în viață oameni care urmează moralei kantiane? Vor fi existînd, cine știe, prin vreun cabinet de filozof; însă atît de puțin se observă, că realitatea nu contează cu ei.

Și actualmente se alcătuiesc sisteme de morală. Unele sînt proaspete, precum e al lui Wundt, al moniștilor. În realitate avem numai teorii asupra moralei, care pot fi fermecătoare și adînci la citire, dar fără puterea de a face pe cineva să le urmeze lor.

Toate aceste morale sînt numai cărți de studiu și po-doabe pentru biblioteci. Pentru moralitatea propriu zisă însă ele nu înseamnă nimic, sînt numai niște copii născuți morți.

Cauza este că în morală nu ajunge numai să compui cărți. Practica moralei înseamnă acțiune, și tocmai morala

în acțiune este cea în stare a face și pe alți oameni morali și să urmeze anumite norme de purtare. Mai mult de cât învățatură abstractă, morala contează cu influența personalității care ți-o împărtășește. În mîna ei este o anumită putere în stare a mișca coardele sensibilității omenești, a da impuls inimii și a o face să urmeze direcțiunii indicate. Nu numai învățătura ca atare decide, ci și anumite idealități, sentimente și impresiuni care o însoțesc. Fără o anumită influență de la o persoană oarecare, pătrunsă și ea într'un grad extraordinar de idealism, care să zguduie ființa omenească, nu există morală. Nu puține din învățăturile aduse de Mîntuitorul existau într'un grad oarecare și mai înainte de El. Mai cu seamă Evreii caută a scădea ființa Mîntuitorului nostru prin observarea că și în tradițiunea iudaică existau deja lucruri spuse de Iisus Hristos și că, deci, nu avem a face cu lucruri nouă în morala creștină¹⁾. Tocmai aici e însă cheia și lăcata și dovada puterii extraordinare a Mîntuitorului. Căci dacă acele învățături erau și mai înainte, pentru ce nu li s'a dat duh de viață și valoare practică fără venirea Mîntuitorului, pentru ce n'au trecut în vinele omenirii și să se asimileze ființei ei pînă n'a venit Mîntuitorul s'o predice?...

Deci personalitatea e cea care dă viață unui sistem de morală și-l face să între ca normă în societatea oamenilor. Dacă Mîntuitorul Hristos a întors lumea spre o organizare nouă a vieții morale, cauza e, mai mult de cât înălțimea învățăturii, caracterul extraordinar și unic al persoanei sale. Sistemul, oricît de desăvîrșit, nu învingea fără ființa Celui care l-a răspîndit. Acesta e și lucrul pe care-l spun contemporanii Săi. Ei declară că Domnul Hristos nu învață în felul cărturarilor, ci ca unul *care are putere* (Mat. VII, 29).

Pentru aceia dreptate are Gaultier să spuie că învățători în morală nu sînt savanții, ci sfinții: «Adevăratul creator în morală nu e filozoful, ci sfîntul. Mai mult, eșit din practică, idealul moral e făcut ca să reîntre într'însa. În practică e el pus la încercare.... Teoriile cărților sau verbale nu sînt de cât ideologii lipsite de consistență, dacă n'au fost verificate la contactul de oamenii de acțiune»²⁾.

¹⁾ König: *Talmud und Neues Testament*, Gr.—Lichterfelde—Berlin 1907, p. 9—20.

²⁾ Op. cit., p. 48.

Deci fiecare cu tăria lui: Savanții sînt tari în știință și strălucesc cu dînsa; Sfinții se disting prin viața morală, și de aceia pe ei îi putem numi savanți în acest domeniu. Rolul lor e aci, și nu a savanților. Ori cît ar umbla ei cu «investigații științifice», pot fi cu mult întrecuți de cel mai simplu om în îndeplinirea datoriilor.

Proba acestor lucruri s'a și făcut: Moralele religioase, întemeiate de personalități care au putut îmboldi inima, există ca morale reale, pe cînd celelalte sînt numai specii de muzeu de care savanții se ocupă și de care lumea habar n'are, ba cărora și savanții încep să le întoarcă spatele ca la niște producțiuni intelectuale fără nici un efect pentru morala vie. Morala religioasă însă, în forma înaltă a creștinismului, se încarcă de elogii în afară de cercurile curat bisericesti, ca singura formă potrivită de a călăuzi pe om. Astfel, după Gaultier, găsim pe Doctorul Kirn, profesor în Leipzig, care spune: «Concepțiunea creștină despre viața morală este atît de simplă, atît de mare și de convingătoare, că n'are nevoie să-și asigure superioritatea prin scoborîrea altor cugetări morale. Trebuie numai să scoatem la lumină adevăratul ei sens și să curățim terenul de prejudițiile fără temei, pentru ca adevărul și puterea ei să iasă la iveală» ¹⁾,

Natural că așa și este. Noi n'avem nevoie să înjosim alte sisteme de morală ca să scoatem la iveală valoarea creștinismului. Spiritul științific își are valoarea lui, cum vom vedea îndată. Noi constatăm numai că moralele cu «investigații științifice» n'au fost în stare să devie morale reale, a căror prezență s'o poți semnala în viața practică. Cînd morala fără Dumnezeu a căutat să între și ea în curentul vieții și s'o călăuzească cu principiile ei, a dat rezultate rele. «Cea mai mare dintre sectele antice care a încercat să trăiască pe baza moralei independente, cea stoică, a ajuns la justificarea sinuciderii ca singurul mijloc de întoarcere la libertate. Epictet declară că degeaba caută împrejurul său un adevărat stoic, iar Marcu Aureliu are expresiuni sfîșietoare asupra incapacității sale de a-și realiza idealul moral.

¹⁾ *Sittliche Lebensanschauungen des Gegenwart*, Leipzig 1907. p. 122.

«Hegel a avut dreptate să vorbească, cu privire la acest period, despre *nefericirea conștiinței păgâne*. In periodul acesta mai mult de cît oricînd cele mai bune spirite păgîne erau torturate de contrazicerea relevată de Ovidiu: *video meliora proboque, deteriora autem sequor*. Soluțiunea problemei pe care o vedem aci o găsim în exemplul viu al lui Hristos; apostolul Paul o formulează și răspîndește. Omul prin el însuși e neapt de a-și realiza propria sa perfecțiune; dar dacă se căiește, dacă renunță la orice merit al său, dacă consimte ca într'însul să nu lucreze voința sa, ci a lui Dumnezeu, prin aceasta e rescumpărat în chip virtual și admis din ce în ce mai mult să aibă părășie la perfecțiunea divină. Pentru a face aceasta n'are de cît să urmeze exemplul lui Hristos. Creștinismul vede rațiunea disidenței dintre cunoștința binelui și capacitatea de a l realiza în pornirea voinței spre egoism, și zice că împotrivirea voinței așa pervertite nu poate fi învinsă de cît de Dumnezeu însuși care lucrează în om prin mijlocul grației. Această soluțiune răspunse trebuinței sufletelor; avu succes, organiză imprejurul său Europa medievală și lumea modernă, inițiază un nou period de istorie, fuzionînd și coordinînd cu totul religiunea, morala și dreptul. Și opera sa fu atît de eficace, că veni un moment cînd spiritul educat de dînsa putu să se desfășure liber, cercetînd și diferențiindu-se în diferite forme de activitate»¹⁾.

Cam lung fu acest citat, însă dintr'însul văzurăm în paralel cît de slabă poate fi eficacitatea socială a unei morale independente și cît de grozavă și biruitoare e cea creștină.

Am spus că spiritul științific își are și el valoarea lui morală, — și i-o recunoaștem fără încunjur. Intr'adevăr, ocupațiunea cu știința exercită o disciplină asupra omului, făcînd ca gîndurile sale să fie hrănite de preocupările acestei sfere superioare care e știința. Cine se află în pozițiunea de a se ocupa cu știința, simte mai mult sau mai puțin influența ei. A te ocupa cu dînsa, înseamnă a te îndeletnici cu lucruri de ordine sufletească, și acest soi de ocupare fiind de natură superioară, nu poate rămînea

¹⁾ *Nova et Vetera*, Roma, An. I, 10—25 Iulie 1908, p. 75—76.

fără efect asupra omului. Munca cu creerul, încordarea voinței, desfacerea de lucrurile de un ordin mai puțin ideal mențin în om puterea sufletului și nu-l lasă să cadă spre cele de mai puțin preț și de o calitate inferioară.

«E incontestabil că practica metodelor științifice dă spiritului o mare justeță, și acolo unde aceasta lipsește, mai este oare dreptatea inimei întreagă sau, cel puțin, eficace?

«Inaltele speculațiuni ale științei greu se pot împăca cu lîngezeala unei vieți dominate de plăceri sau cu agitațiunea unei vieți criminale. Munca cu inteligența e sănătoasă și, de și știința pozitivă, care dă acestei munci forma sa cea mai precisă, nu are putere directă asupra hotărîrilor și actele noastre, totuși vigoarea pe care spiritul și-o cîștigă în relațiune cu dînsa, nu trece fără a se comunica sufletului întreg și a-i da o mai mare forță de voință și lucru»¹⁾.

Deci e adevărat că știința are o influență morală asupra omului care se ocupă cu dînsa. Are,—însă cu o măr-ginire: Nu are caracterul unui sistem moral de natură a cuceri pe alții, ci servește ca o pîrghie morală pentru acel care se ocupă cu știința. El va gusta efectele ei, dar numai el. Cei care nu se ocupă cu dînsa rămîn neatinși de ea, pentru că ceia ce a căpătat unul din munca sa științifică ca ajutor moral, n'are caracterul comunicativității ca să se poată transmite la alții.

De aceia nu se poate găsi în știință elementul pentru călăuzirea vieții omului, și toate «investigațiile științifice» puse la lucru pentru a forma o morală care să înlocuiască pe cea religioasă, sînt muncă zadarnică. S'a tot investigat doar, și rezultatul a fost convingerea mai adîncă că aceste morale nu pot trece pragul cabinetelor din care au eșit.

Arhim. I. Scriban.

(Va urmà).

¹⁾ Bourbon-Busset: *La Science considérée comme force morale*, Paris 1904; p. 2.

RELIGIUNEA ȘI ȘTIINȚA

(Vezi Biserica Ortodoxă Română, anul al XXXIII-lea, No. 11).

Ca să ne facem o idee mai lămurită despre aceasta să lăsăm să vorbească înșiși reprezentanții șt. naturale. «*Să nu uităm—zicea cu câteva decenii în urmă marele botanist darwinian Nägeli—ceeace ne va rămâne necercetat și nepătruns de minte în toate domeniile existenței. Chiar dacă urmărim pas cu pas un proces sau mișcare a vieții și-l putem determina după legi absolut sigure, ne rămâne totuși ascunsă cauza primă, momentul care a dat impuls mișcării. De unde veni impulsul, care a făcut corpurile cerești să se miște circular? De unde puterea care împreună oxigenul și hidrogenul în apă și elementele gazoase și liquide în substanțele organice? De unde înclinarea acestor materii de a se organiza în celule, plante și animale? Aci suntem siliți să ne luăm refugiul către o putere care întrece cunoștințele noastre¹⁾*»... Acum câțiva ani cel mai însemnat paleontolog german contemporan K. A. von Zittel într'o cuvântare a sa «*Despre adevărul științific*» zicea între altele: «*Adevărul științific este o noțiune variabilă, dependentă de sfera științei noastre. Ceeace azi trece drept adevăr întemeiat, este adesea recunoscut după trecere de câteva decenii de eroare grosolană. Din totalitatea experiențelor noastre într'un moment dat tragem anumite concluziuni și le privim drept adevăr științific. Dar orice descoperire nouă mărește conținutul lui. Cu cât știința este mai întinsă și mai sigură, cu atât sunt mai numeroase adevărurile pe care le tragem din ea și cu atât mai mult servesc acestea de bază altor cer-*

¹⁾ Duilhé de St. Projet, Apologie, 112.

·cetări. Pe drumuri laterale și de multe ori prin greșeli a-
iungem la adevăr. Din neștiință însă nu reese niciodată
adevărul. Dar cu cât pătrundem mai adânc în ființa lu-
·crurilor, cu atât mai convingător ni se arată dinaintea ochilor
nemărginirea a ceea ce nu știm. Orice progres ne pune în
fața a noi enigme și în cele din urmă ajungem la limitele
peste care spiritul omenesc nu poate trece».

O altă mărturisire foarte prețioasă că șt. naturale nu
sunt infalibile o face medicul german M. Benedikt în inte-
resanta sa scriere: «*Das biomechanische Denken in der
Medizin und Biologie*» (1903). El introduce Matematica
în metoda tratării Biologiei și vorbește de ecuațiuni bio-
logice în care, ca și în cele algebrice fiind dați termeni
cunoscuți, se caută o necunoscută. După aceea zice: «*Cauza
cea mai frecventă a diletantismului de cugetare care dom-
nește azi în mod suveran în medicină este că, din aflarea
câtorva necunoscute într'o ecuațiune biologică, noi conchidem
că am deslegat toată ecuațiunea. Cu cât sunt mai însemnate
noile dezlegări cu atât mai naiv credem că ne aflăm la
finele rezolvirii desăvârșite. De aceea se ascunde un atât
de enorm procent— cum ne arată Istoria—în toate teoriile
din orice timp*».

Este de o importanță capitală să ne aruncăm privirile
în această legătură de idei și asupra metodei favorite în
demonstrarea adevărului în științele naturale. Aceasta este
·așa zisă *metodă inductivă*. Metoda aceasta constă— precum se
știe — în aceea că se adună prin observațiuni și experi-
mente o serie de fapte și din uniformitatea lor se scoate,
se deduce o lege. Această lege nu este prin urmare de
cât expresiunea părții comune a tuturor faptelor observate
sau experimentate.

Este o idee în genere admisă că legea explică feno-
menele. Aceasta este însă fals din temelie și nu poate fi
admis de cât de mințile nedepriuse cu cugetarea critică,
pentru că în realitate nu poate fi vorba de așa ceva. Să

luăm un exemplu cât se poate de simplu și comun pentru a ilustra zisele noastre. Nenumărate și zilnice observațiuni ne arată că un corp nesprijinit de nimic, o bucată de lemn, de piatră, de metal etc. cade de sus în jos, adică către pământ. Pe baza acestor observațiuni s'a formulat legea: Toate corpurile nesuținute se mișcă de sus în jos. Această lege nu coprinde nici o explicațiune cauzală, nu ne arată cauza pentru ce corpurile nesprijinite cad pe pământ. Ne este dar permis să zicem: *Pentru că* toate corpurile nesprijinite se mișcă de sus în jos, va face aceasta și corpul ce eu țin în mână? De sigur că n-o putem zice, fiindcă legătura cauzală indicată prin «*pentru că*» este falsă.

Căderea corpurilor se atribue mai departe legii atracțiunii pământului, sau legii gravitațiunii. Dar nici prin aceasta legea în sine—ca legătură logică dintre o mulțime imensă de observațiuni singurite—n'a fost atinsă, definită. Tot atât de puțin se explică fenomenele prin legi, dacă li se dă acestora predicatul (mai mult ca un *epitheton ornans*) de «veșnice», *pentru că*, fie veșnice fie trecătoare, ele nu ne lămuresc asupra fenomenelor: cum se întâmplă ele? și *pentru ce* se întâmplă așa și nu altfel. Legea este numai o abstracțiune a minții noastre, o regulă de care ne conducem sau ne ținem pentru a putea înțelege mai ușor lucrurile și raporturile dintre ele, grupându-le în categorii mai mari sau mai mici, după anumite caractere comune. Legile au valoarea numai întru cât mintea noastră judecă lucrurile după ele, dar ele n'au nici o influență, nici o acțiune asupra obiectelor. Și cu toate acestea în operele de popularizare a științei, în care se duce războiul cel mai înverșunat contra religiunii, sărmanele «legi veșnice ale naturii» sunt descrise ca ceva personal, ca niște atotputernici zei, care fac tot ce voiesc. Cu totul altceva este când în loc de legi vorbim de *puteri*. Este cu totul altceva când zicem: Corpurile nesprijinite cad pe pământ în virtutea puterii de atracțiune a pământului. În acest caz fe-

nomenul căderii corpurilor nu este explicat, întru cât este o putere care le atrage spre pământ și puterea n'o putem concepe decât ca ceva activ, ceva care poate influența asupra unui lucru, și deci în stare de a provoca o mișcare. Dar legea, cum era ea să miște corpurile? Cât de puțin știm noi însă ce sunt aceste puteri sau forțe ale naturii! Ce știm noi d. ex. despre puterea de atracțiune a pământului? sau despre gravitațiunea universală? Am putea răspunde: aproape nimic. Și dacă este așa să privim atunci spusele fizicienilor despre gravitațiune ca o știință sigură? Nu e posibil să vedem înlăturată într'o zi această teorie de o alta mai probabilă?

Dar să ne întoarcem la metoda inductivă. Cine ne poate spune că am făcut destule observațiuni, sau câte trebuie să facem, ca să putem deduce din ele o lege generală? Întâmplarea poate face ca să dăm peste o altă observațiune care să fie începutul unei întregi serii de observațiuni ce vor conduce la o convingere cu totul opusă? Nu se bază concepțiunea ptolemaică sau geocentrică a universului pe o mulțime de observațiuni? N'a descoperit Arhimede grație întâmplării unei singure observațiuni principiul său aplicat la lichide? Cine poate tăgădui toate aceste fapte?

Să presupunem că un fizician—care nu cunoaște legile recunoscute azi de dominante în fizică—se apucă să studieze influența căldurii asupra corpurilor. Observând schimbările care se produc prin căldură într'un corp, două, zece, o sută etc. el stabilește legea: toate corpurile își măresc volumul sub acțiunea căldurii. Mai târziu întâmplarea îl face să studieze apa la temperaturi scăzânde. Aci constată el spre marea sa mirare că apa nu se supune legii formulată de el. Acest singur caz este de ajuns să răstoarne legea sa, care fusese stabilită în baza celei mai stricte metode inductive. Știința sa, neclintită până aci, ca o stâncă

de granit, se clatină acum ca o mărgea. Un singur caz de nepotrivire cu concluziunea trasă de el în baza atâtor observațiuni a fost de ajuns s'o sdruncine din temelie. Un alt exemplu.

Un zoolog serios observă cu atențiune lumea animalică. El supune examenului mai întâi animalele din jurul său și găsește că toate au un schelet osos. Repede pune mâna pe condeiu și satisfăcut în cel mai înalt grad fixează pe hârtie constatarea sa bazată pe sute și mii de observațiuni: Toate animalele au un schelet osos. Aceasta este după el un adevăr veșnic, o lege imutabilă. Dar iată că tot întâmplarea îi îndreptează atențiunea spre melci, scoici insecte etc. Ce-i asta? își zice el mirat, aceste viețuitoare n'au schelet. Această constatare 'i slăbește convingerea sa de până aci, legea lui începe a se clătină. O revelere a ei, observațiuni întinse mai departe și la alte animale de pe treptele inferioare ale scării animalice îl conving că știința sa eră o țesătură de vânt.

Exemple de acestea se pot cită multe. Și cutoate că ele nu s'ar puteă repetă în zilele noastre, în starea înaintată în care se află știința, totuș se pot întâmplă altele similare, căci drumul către știință, către adevăr conduce—cum am văzut că o afirmă și naturaliști sinceri—prin rătăcire. Și dacă aceasta este adevărat, pot zice atunci naturaliștii: acum am ajuns la țintă, acum știm tot cu precizie absolută, orice rătăcire este de acum în colo exclusă nimic nu mai e probabil, totul e sigur în știința noastră și orice afirmațiune contrară este eo ipso falsă?

Afirmativ cred că n'ar puteă răspunde la această întrebare nici chiar diletanții în șt. naturale și cu atât mai puțin cercetătorii conștiincioși, pentrucă atunci ei ar trebui să pună mâinile în pozunar și să se plimbe satisfăcuți că au văzut în fine știința lor dusă la cap. Orice cercetare mai departe, orice studiu cât de superficial al naturii, orice

încercare de revizuire a legilor existente ale naturii n'ar fi decât o flagrantă *contradictio in adjecto*, un războiu formal între spusele și faptele lor.

După toate acestea suntem dar îndreptățiți să zicem: Ceeace se numește știință nu merită la drept vorbind acest nume, nu-l merită cel puțin, dacă prin aceasta se înțelege siguranță absolută, nerăsturnabilă. Cu toată știința noastră nu putem trece dincolo de un grad mai mare sau mai mic de *probabilitate*, de convingere personală, variind dela individ la individ.

Aceasta nu însemnează a nega sau degradă știința, a semăna neîncredere în sufletul celor cari se ocupă sau ar voi să se ocupe cu ea. Din contră, însemnează a o reduce la adevărata ei valoare, a arăta marginile până la cari ea se poate întinde și peste cari nu se poate trece, greutățile cu cari e de luptat în cultivarea ei și relativitatea rezultatelor obținute de ea. Cine pornește la treabă sau începe vreo întreprindere cu iluziuni prea mari, cu speranțe nejustificate de natura lucrurilor ce sunt a se întreprinde, acela mult mai repede va cădea victima descurajării, va fi învins mai ușor de scepticism, decât acel care pornește dela început cu mai puțin bagaj de iluziuni și speranțe de reușită sigură și deplină.

Cum stă acum lucrul cu baza religiunii sau a credinții?

Când se vorbește de credință în viața de toate zilele, se înțelege sub acest nume sau: ceva ce nu se știe sau nu este pe deplin sigur, sau ceva care trebuie a fi luat ca sigur în baza încredințării unei autorități. Ca exemplu pentru felul întâi ar fi d. p. credința că se va întâmpla un eveniment oarecare, ca exemplu pentru cea de a doua credința unui discipol în cuvintele maestrului său, discipol pentru care adagiul: *διδάσκαλος ἔφη*=*magister dixit* are putere de lege.

În ambele cazuri se înțelege prin credință ceva de

mai puțin preț și în opozițiune cu știința. În urma celor ce spuserăm ne-am convins însă că nici știința nu e siguranță absolută. Și dacă reflectăm cât de restrâns este numărul aceluia cari pot să controleze ceea ce li se pune înaintea ca știință, atunci ajungem la convingerea că și știința este pentru cea mai mare parte din oameni tot o credință în spusele aceluia cari sunt sau se dau de autorități științifice. Din acest punct de vedere este dar o greșală, dacă știința și credința se prezintă ca două cantități cu totul diferite: știința este și rămâne mai mult sau mai puțin o credință tare, iar credința este în ultimă linie o știință mai mult sau mai puțin sigură.

Merită dar credința religioasă mai puțină stimă, este drept să ne o reprezentăm ca un mai mic grad de știință față de credința științifică? Sau ceea ce este tot una: Joacă mai mare rol credința în știința religioasă de cât în cea naturală?

Suștinem despre o persoană cu care stăm în strânse legături, că ne iubește. De unde știm aceasta? Anumite observațiuni, făcute asupra purtării sale față de noi, ne îndreptățesc la această concluziune, ne dau siguranța că ne iubește. Cu alte cuvinte observațiuni de fapte ca și în științele naturale. Metodă inductivă aci ca și acolo. Totuș ceea ce ne dă siguranța în acest caz nu sunt atât de mult observațiunile făcute asupra conduitei persoanei în chestiune față de noi, cât un sentiment intern, o experiență lăuntrică. Pe siguranța ce tragem din asemenea experiențe se bazează întreaga noastră viață socială. Nu este însă aci vorba de o credință? Evident că da. Și tot astfel este și pe tărâmul religios. Nu atât lucruri din afară sau observațiuni, nici operațiuni ale gândirii ne dau siguranța religioasă, adică convingerea fermă despre adevărurile fundamentale ale religiunii, despre așa numitele veritates aeternae: D-zeu, nemurirea sufletului și libertatea voinții, ci un simțământ

intern, din adâncul sufletului, simțimânt care poate fi întărit prin observațiuni externe, dar niciodată produs de ele ¹⁾).

Desigur există și pe `tărâmul religios o credință care are de bază numai cele ce se spun de autoritatea spirituală, de biserică și de învățătorii bisericești. E însă nedrept să se pună în cumpănă această credință cu știința zisă pozitivă, căci dacă e ca cineva să ia ceva de bun numai pentru că astfel i-a afirmat o autoritate, atunci este indiferent pentru acel cineva, dacă acele afirmațiuni se referă la religiune sau la știință. Cine condamnă pe cei cari cred în dogmele și misterele religiunii fără a se fi convins de adevărul lor prin cercetare proprie, și cred pentru că așa au auzit dela părinți și învățători, acela—dacă vrea să fie imparțial—trebuie să condamne și pe acei cari cred în acelaș fel în aserțiunile științei auzite din gura altora, d. p. a unui profesor. Se va obiecta poate că în ultimul caz se poate controla adevărul aserțiunii profesorului, dar în primul caz nu. Dar tocmai aceasta nu este adevărat. Experimentul religios—dacă ne este permis să uzăm de această expresiune—se poate repetă tot așa de bine ca și cel științific. Pentru unul ca și pentru altul se cer anumite condițiuni. Pentru a face o experiență științifică d. ex. fizicală se cere o serie întreagă de cunoștințe și anume aparate. Cine nu posedă unele sau altele din acestea nu poate face experiența, nu se poate convinge prin sine însuș de adevărul aserțiunilor științei, ci trebuie să se mulțamească cu a crede pe cuvânt pe acei cari'i expun adevărurile științifice. Acelaș lucru este și cu adevărurile

¹⁾ Despre «Experiența religioasă» a scris cunoscutul filozof american William James o carte pe cât de voluminoasă pe atât de interesantă. La exagerările și unele din afirmațiunile sale puțin întemeiate a răspuns teologul german W. Schmidt în nu mai puțin voluminoasă și interesantă sa operă: „Die verschiedenen Typen religiöser Erfahrung und die Psychologie“, (1908).

religioase. Se cer multe cunoștințe și o îndelungată practică în observarea de sine pentru a putea reproduce după voie d. p. sentimentul de pietate, de rezignațiune, speranță, infinit etc. Reproducerea lor și experimentul sunt posibile. Deci dar adevărurile științifice nu stau nici în această privință mai presus de cele religioase.

Un lucru însă nu trebuie scăpat din vedere: experimentul științific este legat de observațiuni din afară, care sunt mai ușor de făcut, în vremece experimentul religios se bazează pe observațiuni și acte interne, cari pentru mulți sunt mult mai grele de făcut decât cele științifice. Când însă experimentul religios s'a făcut, atunci el este cu mult mai sigur decât cel științific, pentru că experiența internă se întipărește adânc în minte și se șterge anevoe, pe când experiențele științifice se pot face și uită mult mai lesne, așa că cele ce am învățat din ele trebuiesc dinnou învățate. Experiențele religioase, sufletești nu se pot învăța dela alții, ci trebuiesc făcute de fiecare prin el însuș, dar nici nu se pot uită.

O altă eroare este asemeni de înlăturat. În locul noțiunii « credință » se întrebuințează adesea termenul de « dogmă » sau « dogme », care apoi se ia în sensul de ceva aproape absurd, ceva care se crede numai, fără a se putea demonstra. Este foarte adevărat că multe dogme nu se pot demonstra pe cale experimentală ori silogistică, dar de aci nu urmează că sunt absurde, afară de aceasta, dogme, adică adevăruri întemeiate numai pe credință, nu există numai în religiune, ci în toate domeniile cugetării omenești, ergo și în științele naturale. Acestea însă în loc să le numească dogme, le zic ipoteze.

Din toate cele spuse până aci reese că cunoștințele dobândite cu ajutorul metodelor de care fac uz științele naturale, au întru totul acelaș caracter ca și dogmele religiunii, pentru că o însemnată parte a fiecăreia din aceste

cunoștințe nu se poate dovedi în mod exact și iarăș multe din celece se raportă la fiecare din ele se întemeiază pur și simplu pe convențiune. În special această din urmă însușire a cunoștințelor științifice este uitată de mulți sau trecută intenționat sub tăcere.

Toate fenomenele cu cari se ocupă știința se reduc la *materie*, care la rândul-i se descompune în molecule, atomi și electroni ca părțile ei constitutive, la eter, și în fine la *forță* sau mai precis la *energie* sub diferitele ei forme, după cum toate preceptele sau învățăturile oricărei religii, cunoscută pân'acum ca existentă în omenire, se reduc la ideia de *Dumnezeu, suflet și nemurire*. Și după cum ideile fundamentale ale vieții religioase nu se pot demonstra *ad oculos*, ci se admit prin credință, tot astfel nu se pot demonstra nici ultimile baze ale științelor naturale. Molecula, atomul, eterul etc. nu se pot dovedi pe cale experimentală. Pentru conceperea și admiterea lor este nevoie de speculațiune, de o operațiune a cugetării. Și câți pot controla această speculațiune și ceeace'i stă ei la bază? Pentru cei mai mulți oameni aceasta este cu totul în afară de limitele posibilului. Unui însemnat număr de muritori ipotezele despre moleculă, atom, electron eter, energie sunt dogme în sensul cel mai strâns al cuvântului, adică adevăruri pe cari le cred fără a le putea dovedi. Cu multă dreptate zice un renumit teolog german: «*Știința noastră este 9 părți din 10 numai credință în știința reprezentanților științei*». Întru nimic dar siguranța cunoștințelor științifice nu întrece pe a celor religioase. Mai mult chiar. Este mult mai ușor pentru simplul muritor să controleze adevărul dogmelor fundamentale ale religiei decât ale științelor naturale.

Acuzațiunea adusă aderenților religiei, că cred fără a-și da seamă de ceeace cred sau fără a cerceta, este neîntemeiată și se aplică cu mai mult drept la susținătorii

evoluționismului naturalistic, la adoratorii lui Darwin și Häckel, pentru că aceștia nu fac altceva decât să creadă orbește în toate spusele acestor doi campioni ai evoluționismului, fără să încerce a verifica adevărul afirmațiilor lor.

Există și o credință religioasă moartă, întemeiată numai pe rutină, o credință în litera legii, despre care omul nu caută să-și dea seama, dar aceasta nu este adevărata credință. Credința vie, adevărată, este acea credință luminată, de care individul își dă pe deplin seama, care se întemeiază pe cunoașterea desăvârșită a spiritului religiunii. Aceasta singură este acea credință tare, care poate muta și munții. Dacă pionierii științei moderne confundă aceste două feluri de credință și le încarcă pe amândouă deopotrivă cu sarcasmul lor, aceasta nu trebuie să ne mire, nici să ne neliniștească. Confundarea acestor două feluri de credință trădează totala lor necunoaștință a materiei contra căreia îndreaptă săgeți veninoase și pentru acest motiv judecata lor are în această privință aceeași valoare ca judecata unui orb despre colori.

* * *

Am expus până aci credința și știința punându-le una în fața alteia și căutând să determinăm natura faptelor pe care se sprijine în ultima linie fiecare din ele. Ce privește credința însă, izvorul ei nu este numai cel expus: experiența internă, sufletească, ci ea are și un altul mai înalt: *revelațiunea dumnezească*.

Este de importanță capitală pentru subiectul nostru de a examina mai de aproape, deși pe scurt, ce este revelațiunea și în ce raport stă ea cu știința zisă pozitivă.

Sub numele de revelațiune înțelegem descoperirea lui Dumnezeu către oameni. Se recunoaște în genere o între-

ită descoperire dumnezeiască: în natură, în istorie și în unii oameni.

Cea dintâiu însemnează că Dumnezeu pătrunde cu spiritul său întreaga natură și că deci dar el poate fi cunoscut din observarea sau contemplarea naturii, cum zice sf. apostol Paul: «*Pentru că ce este cunoscut al lui Dumnezeu, invederat este lor, de oarece Dumnezeu însuș le-a invederat. Căci cele nevăzute ale lui sunt zărite dela facerea lumii, pricepându-se cu mintea prin tăpuri—adică veșnica lui putere și măreție dumnezeiască—pentru că dânsii să fie fără cuvânt de apărare*» (Rom. I, 19—20). Frumoasa scriere a astronomului francez Camille Flammarion intitulată: «*Dieu dans la nature*» își propune tocmai să demonstreze această temă și tot atât de științific ca el o demonstrează și teologul german *Ulrici* în cartea sa «*Gott und die Natur*» Dacă există în realitate acest fel de revelațiune, aceasta este o problemă foarte însemnată, pentru că ea se reduce în definitiv la chestiunea dacă sf. Scriptură stă în contradicție cu șt. naturale. Asupra chestiunii în această din urmă formă vom mai reveni, de aceea de o cam dată trecem la al doilea fel de revelațiune.

Noi, cei cari credem în D-zeu, vedem urmele sale, mâna sa în desvoltarea popoarelor, în desfășurarea istoriei. Acesta este unul din sensurile în care și atribuim revelațiune sfintei Scripturi a V. T., căci ea ne arată în desvoltarea istorică a poporului Israel miraculoasa educațiune a acestui popor de către D-zeu, îndreptarea tuturor pașilor săi către o țintă bine determinată. În acest sens chiar simpla povestire istorică a evenimentelor mai însemnate din viața poporului israelit are pentru noi caracterul de revelațiune, pentru că din ele cunoaștem planul educator al lui D-zeu, menirea istorică a lui Israel, care fu de a pregăti spiritele și terenul pentru venirea Mântuitorului. Marele *Lessing*, este acela care a conceput întâia oară revelațiunea D-ze-

iască ca o educațiune a neamului omenesc și a îndreptat privirile tuturor asupra educațiunii model a poporului israelit. Nu ne putem reține de a nu cită câteva din cuvintele sale din renumita-i scriere: «*Die Erziehung des Menschengeschlechtes*»: «Educațiunea este revelațiune făcută fiecărui om în parte și revelațiunea este educațiune, care s'a dat și se dă încă neamului omenesc:... Precum în educațiune nu este indiferentă ordinea în care se dezvoltă puterile sufletești ale omului și nu i se dă deodată totul, așa și D-zeu a păstrat în revelațiunea sa o ordine și măsură anumită. Dacă primul om a fost înzestrat cu noțiunea de un D-zeu unic, această noțiune comunicată lui, iar nu dobândită prin propriile-i sforțări, nu putea rămâne mult timp în forma sa primitivă. Indată ce rațiunea începù s-o prelucraze, descompuse Incomensurabilul unic în mai multe părți comensurabile și dădù fiecăreia din ele câte o notă distinctivă. În acest chip s'a uâscut pe cale naturală politeismul și idololatria. Și cine știe câte milioane de ani ar fi rătăcit mintea omenească pe aceste drumuri greșite..... dacă D-zeu n'ar fi binevoit să-i dea o nouă direcțiune. Și fiindcă El nu mai putea și nici nu mai voia să se reveleze fiecărui om, și-a ales un singur popor spre educațiune și tocmai pe cel mai necioplit, mai sălbatic, ca cu acestă s-o înceapă iarăș d'a capo».

Dumnezeu nu se descopere însă deodată unui întreg popor, ci numai unor persoane alese din sânul aceluia. Cu aceasta am ajuns la al treilea fel de revelațiune, la cea făcută anumitor oameni. Asupra acesteia ne vom opri ceva mai mult.

Revelațiunea făcută unui om poate fi sau externă, adică se poate adresa simțurilor, sau internă adică se adresează deadreptul sufletului. Cea dintâi se operează prin minuni materiale, ex. rugul arzând, coloanele de foc, vedeniile de îngeri etc. cea de a doua este ceva pur su-

fletesc. Despre cea dintâi se poate trata vorbindu-se de minuni, pe cari noi le vom atinge numai în treacăt și nu aci. Despre cea de a doua să tratăm acum.

Revelațiunea aceasta individuală sau internă se numește cu un singur cuvânt *inspirațiune*¹. Mulți când aud pronunțându-se cuvântul «inspirațiune» cred că e vorba de inspirațiune în sensul cum învățau teologii evului mediu, după cari inspirațiunea autorilor cărților care compun Sf. Scriptură, constă în acea că ei numai au scris, au fixat pe hârtie, ca simple instrumente, fără nici o libertate de gândire, aceea ce le-a dictat sf. Duh și că deci nu numai fiecare idee, ci și fiecare cuvânt, și chiar interpunțiunea și vocalizațiunea (pentru V. Test). trebuiesc privite ca operă directă a lui D-zeu și prinurmare ca indiscutabile. Consecința firească a acestui fel de a concepe inspirațiunea eră dar că tot ce se coprinde în sf. Scriptură, atât adevărurile religioase, cât și toate noțiunile științifice, datele istorice și geografice, cum și tot felul de cunoștințe omenești, sunt adevăruri absolute și eterne.

Această noțiune cu totul mecanică despre inspirațiune a cauzat nespus de mult rău sf. Scripturi. Din cauza ei multe spirite alese au aruncat Biblia ca pe o colecțiune de neadevăruri. Și cutoatecă concepțiunea aceasta despre inspirațiune este de mult părăsită și dată uitării, totuș mulți din adversarii Creștinismului o iau drept învățătura oficială a Bisericii.

Nu există nici un loc în sf. Scriptură pe care s'ar putea întemeia această concepțiune îngustă despre inspirațiune. Cele două pasagii clasice din N. T. pe care se bazează inspirațiunea sf. Scripturi (II Timotei III, 16 Πᾶσα γραφή θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγμὸν, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ) și II Petru I, 21 «Ὅτι γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλὰ ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενον ἐλάλησαν ἀπὸ θεοῦ

ἄνθρωποι») nu ne îndreptățesc să conchidem, la inspirațiunea mecanică.

În N. T. găsim din contră multe texte din care reese cu claritate că inspirațiunea trebuie luată într'un sens mult mai general, mai larg. Sf. evanghelist Ioan zice în penultimul verset al evangheliei sale: *«Acesta este ucenicul care mărturisește pentru acestea, care a scris acestea. Și noi știm că mărturia lui este adevărată»*. Atât de liber înțelegea dar sf. evanghelist Ioan inspirația în cât își atribue în acest loc numai sie scrierea evangheliei. Sf. evanghelist Luca, expunând mobilul care l-a îndemnat să scrie evanghelia sa, arată și mai mult libertatea deplină pe care i-a lăsat-o inspirația Duhului Sf. în descrierea faptelor expuse în Evang. sa. *«De vreme ce mulți—zice el—încearcă să alcătuiască o istorisire despre faptele adevărate cu desăvârșire între noi, după cum ne-au dat cei cari de la început au fost martori cu ochii și slujitori ai Cuvântului, am găsit și eu cu cale, după ce am urmat cu deamănuntul toate dela început, ca să-ți scriu ție pe rând, puternice Teofile....»¹⁾*.

I. Mihălcescu.

(Va urmă)

¹⁾ Vezi și A. Comoroșan, Prelegeri academice din Dogmatica ortodoxă, partea generală, pag. 275 și I. B. Jaugey, Dictionnaire apologétique de la Foi catholique, col. 932 et. sqq.

ELEMENTE HEBRAICE ÎN LIMBA NOULUI TESTAMENT.

Am început în No. 8 al acestei reviste să arăt cuvintele hebraice întrebuințate de autorii Testamentului Nou, și voiu continuă cu acest studiu.

10) Γέεννα, numele propriu al unei văi. Il întrebuințează Mateiu, Marcu, Luca și Iacov. Mateiu, cap. V, v. 22 și cap. XXIII v. 15. «Iar cine va zice: nebune, vinovat va fi gheenei focului», și «Vai vouă cărturarilor și fariseilor fățarnici că înconjurați marea și uscatul, ca să faceți un nemernic ¹⁾, și dacă se face, îl faceți pe el fiu Gheenei mai îndoit decât pe voi». Traducerile noastre mai nouă lasă în tot locul cuvântul gheena, unde e în textul grec (vezi și la Luca, cap. XII, v. 5. la Marcu, c. IX v. 43 și în epistola lui Iacov 3, 6), dar vechile traduceri înlocuesc pretutindeni cuvântul gheena cu matcă, sau cu adânc, d. e., «iar cine zice nebune, vinovat easte în matca focului» și «temeți-vă de cela ce are putere după ucidere să arunce întru adâncul focului (Luca, 12, 5).»

11) Γολγοθᾶ, numele propriu al unui deal. Il întrebuințează Mateiu 27, 33: Și venind la locul ce se cheamă Golgota, care se zice Locul căpățânei. Și la Ioan 19, 17: a ieșit la locul ce se cheamă al căpățânei, care se zice evrește Golgota. Tetravanghelul cel mai vechiu zice: merseră la loc, chema-se Golgota ce easte de se grăiaște locul tăstului.

12) Κορβᾶν, o singură dată la Marcu 7, 11. Iar voi ziceți: De va zice omul tătâne-său și măne-sei, *Corban*, adică *dar* este acea cu care te ai folosit dela mine.

¹⁾ Archaism, însemnează prozelit, adept.

13) *Μαμωνᾶς* și *Μαμμωνᾶς*, întrebuițat de trei ori, de două ori de Luca, dându-i înțelesul de avere, bogăție; și odată de Mateiu, care îi dă înțelesul de zeu al bogățiilor, duh ispititor spre avere și—fiindcă îl pune în opoziție cu Dumnezeu—ar fi identic cu Diavolul. Luca XVI, 9: «și eu zic vouă: faceți-vă vouă prieteni din mamona nedreptății», și în vers 11; «deci dacă întru cel nedrept mamona n'ați fost credincioși.....» etc. Iar la Mateiu e și mai clar: «Nu puteți slujii lui Dumnezeu și lui mamona» (VI, 24). Tetraevangheliul lui Coresi păstrează cuvântul mamona în versetul lui Mateiu: «nu poate Dumnezeu lucra și lui mamon», și e interesant de observat că zice mamon, masculin, nu mamona, feminin, dar îl traduce în versetele lui Luca cu «avuție nedreaptă».

14) *Μάννα*. Foarte des întrebuițat în psalmi; în Testamentul nou însă numai de două ori. În evanghelia lui Ioan VI, 31: Părinții noștri mană au mâncat în pustie, precum este scris, pâine din cer le-a dat lor de au mâncat. În Apocalips II, 17: Celui ce biruește voi da lui să mănânce din mana cea ascunsă, și voi da lui piatră albă.... etc. Cuvântul a intrat în limba de toate zilele prin psalmi.

15) *Μεσσίας*, (=Χριστός), tradus unsul Domnului, rege uns, trimisul celui Etern. Cuvântul a intrat în toate limbile popoarelor creștine și e foarte des întrebuițat. În limba poporului însă n'a putut să intre prin evanghelii, căci în tot Testamentul Nou cuvântul Mesia nu e întrebuițat decât de două ori, numai de evanghelistul Ioan. Și anume în cap. I, 41 și în cap. IV, 25: A aflat acesta întâiu pe Simion fratele său, și i-a zis lui, am aflat pre Mesia ce se tâlcuește Hristos. Și în celalt loc: Zis-a lui muerea: Știu că va veni Mesia, care se cheamă Hristos.

În toate traducerile noastre s'a păstrat cuvântul, începând dela cea dintâiu, care traduce așa: «aflat-am Mesia

ce easte de se spune Hristos» și «știu că Mesia va veni grăește-se Hristos».

16) Πάσχα, τό, cu două înțelesuri, și de sărbătoare a Paștilor și de miel ce se taie cu ocazia acestor sărbători. În înțelesul prim, la Mateiu XXVI, 18: Mergeți în oraș la oarecine și ziceți lui: Invățătorul zice, vremea mea aproape este: la tine voi face Paștile cu ucenicii mei. Marcu, cap. XIV, 1: Și erau Paștile azimile după două zile. Ioan XI, 25: Și erau aproape Paștile Iudeilor; cap. XII, 1: Deci Iisus mai înainte de Paști cu șase zile; iar în cap. XIII, 1 Ioan zice: Iar mai înainte de praznicul Paștilor... etc. Paul către Ebrei cap. XI, 28: Prin credință a făcut Paștile etc... Iar într'al doilea înțeles (de miel) la Mateiu cap. XXVI, 17 și 19: Unde voești să gătim ție să mănânci Paștile? Apoi la Marcu cap. XIV, 12, 14 și 16: Și în ziua cea dintâiu a azimelor, când jerfeau Paștile, au zis ucenicii lui: unde voești să mergem să gătim ca să mănânci Paștile? Și mai la vale: Unde este sălașul întru care să mănânc Paștile cu ucenicii mei?—Și au aflat precum le zise lor și au gătit Paștile.—La Luca în cap. XXII în versetele 7, 8, 11, 13 și 15: Și a venit ziua azimilor, întru care se cădea să se jerfească Paștile.—Și a trimes pe Petru și pre Ioan, zicând: Mergeți de gătiți nouă Paștile, ca să mâncăm.—Cu poftă am poftit aceste Paști, să le mănânc cu voi mai înainte de patima mea.

Cuvântul a rămas în limba tuturor popoarelor neolatine, cu înțelesul de sărbătoarea Paștilor. Cu înțelesul de miel nu s'a păstrat. Noi însă Românii îl avem cuvântul și cu înțelesul de mâncare, deși nu ca miel, ci ca pâine, acele pâini rotunde, ce se fac pe unele locuri și se duc la biserică spre a fi sfințite. Le numim *pască*, tot așa cum numim și azimile evreești pască jidovească.

17) 'Ραββί sau 'Ραββεί, învățător, magistru. La Mateiu XXIII, 7 și 8: (Și le place) a se chema Ravvi, Ravvi, iar voi să nu vă

numiți Ravvi, căci unul este învățătorul vostru, Hristos. La Marcu X, 5 1, traduceri noastre au înlocuit cuvântul *ῥαββουεῖ* sau *ῥαββονί* sau *ῥαββουνί* cu învățătorule. La Ioan I, 38: Ce căutați? Iar ei au zis lui: Ravvi (ce se zice tâlmăcindu-se Invățătorule) unde lăcuești. Tot la Ioan acelaș cap. V. 49: Răspuns-a Natanail și i-a zis lui: Ravvi, tu ești Fiul lui Dumnezeu. Tot la Ioan XX, 11: Zis-a ei Iisus: Mario! Intorcându-se acea a zis lui Ravvuni! ce se zice Invățătorule.

Textele cele mai vechi când schimbă pe ravvi, când îl lasă. In tetravanghelul lui Coressi, Natanail răspunde: Invățătorul, tu ești fiul lui Dumnezeu! In versetul lui Marcu are ca și traduceri cele nouă învățător în loc de ravvi. In cap., XX, 16 a lui Ioan, Maria răspunde cu ravvuni. De mirare e însă că și în versetul lui Mateiu schimbă pe ravvi în învățător, desi aici e necesar cuvântul ravvi, fiind că e vorba de două lucruri deosebite. Hristos vrea să zică: nu fiți îngânfați a vă numi ravvi (maestru), ci modești să vă numiți numai frați. Textul lui Coressi zice: (iubesc) a se chema de oameni învățătoare, învățătoare. E voi nu vă chemareți învățători, căci unul este al vostru învățător, voi toți frați-vă sunteți.

Cuvântul e cunoscut azi limbilor europene, fiindcă el s'a păstrat ca titlu preoțesc la Ebrei, rabî și rabin. In creștinism n'a pătruns cuvântul, poate având ca piedică tocmai vorbele Mântuitorului (la Mateiu): iar voi să nu vă numiți rabini!

18) *Ρακά* sau *ῥακά*, însemnă în limba ebraică nebun, secătură, om de nimic. Una dintre insultele obicinuite la Ebrei. Cuvântul e întrebuințat o singură dată de Mateiu V, 22: Cine va zice fratelui său Raca, vinovat va fi soborului. Vechile traduceri nu-l au. Astfel în tetravanghelul lui Coressi: Cine grăește fratelui lui *ocară*, vinovat este gloatei.

19) *Σάββατον*, în singular, ca ziua Sâmbetei, și *τὰ σάββατα*, în plural cu înțelesul de săptămână (zilele săptă-

mânei). Se găsește întrebuițat în multe locuri. Mateiu cap. XII, 1 și 8. În vremea aceea mergea Iisus Sâmbăta prin semănături.—Că Domn este și al Sâmbetei fiul omului.—Marcu cap. VI, 2. Și Sâmbătă fiind a început să învețe în sinagogă¹⁾. La Luca cap. XIII, 14, 15 și 16. Iar mai marele Sinagogei mâniindu-se căci o vindecase Iisus Sâmbăta..... deci într'acestea veniți a vă vindecă, iar nu în ziua Sâmbetei.

În înțelesul de săptămână, Sâmbăta e întrebuițată de Ioan cap. XX, 1: τῆ δὲ μιᾷ²⁾ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνή etc. care s'ar traduce: iar în cea dintâia zi a săptămânei. Biblia de Buzău tot așa traduce: iar în ziua dintâiu a săptămânei.

Numele *sabbaton* a rămas în limbile europene, ca *Sabat*; cu înțelesul de sărbătoare a dracilor, urgie a vrăjitoarelor, care se adună la locul de întâlnire, după credințele evului mediu. *Sabat* se numeau adunările nocturne ale anabapțiștilor și valdigensilor. În înțelesul metaforic se întrebuițează des în literatură. Iar popoarele au făcut, după legile lor fanatice, din *sabbaton*, cuvinte însemnând toate acelaș lucru³⁾.

M. P.

¹⁾ Numai ca o curiozitate cităm din Coressi vers. 1 și 2 din cap. VI a lui Marcu: În vremea aceea vine Iisus în *moșia* lui, și după el mergea ucenicii lui. Și era Sâmbătă. Incepu în *gloate* a învăța. Ce deosebire de înțeles între «moșia» de acum și «moșia» dela 1560!

²⁾ Μιᾷ, un hebraism, căci în limba hebraică la numărarea zilelor și anilor se întrebuițează numărul cardinal.

³⁾ Romanii o numeau ziua lui Saturn, Francezii Samedi, Italienii Sabat, Germanii Samstag, Slavonii Sobat etc. Singuri Englezii o numesc Saturday, după numele lui Saturn.

O DREAPTĂ PLÂNGERE A PREOȚILOR ȘI ÎNVĂȚĂTORILOR.

Prin legea de împrumetărire dela 1864 preoților și învățătorilor nu li s'a dat pământ pentrucă n'au fost considerați ca lucrători manuali de pământ. Au fost în schimb împrumetărite bisericile după numărul preoților și mai în urmă și școalele prin legea pentru vânzarea bunurilor statului. Mai mult, prin legea dela 1864 s'a dat pentru biserici, în cele mai multe părți și locuri de casă în vatra satului pentru preoți. După cum vom vedeă însă dispozițiunile acestea n'au rezolvat de loc chestiunea și iată de ce. Preoții și-au făcut case pe locul bisericii din vatra satului; și-au întocmit gospodărie cu grădini cu pomi roditori, unde s'a putut. După moartea preoților, li s'a cerut casele pentrucă erau construite pe locuri, ce nu erau proprietatea lor. Și astăzi sunt numeroase procesele pentru revendicarea unor asemenea locuri. În cele mai multe cazuri se primesc schimburi pentruca urmașii preoților să poată locui mai departe nesupărați în casele părintești. Ce sunt vinovați urmașii preoților de o asemenea situațiune?.. Preoții au crezut în sinceritatea lor, că locurile de case date prin legea din 1864 sunt proprietatea lor și a urmașilor lor.

Preoții și învățătorii sunt elementele cele mai răsărite din satele noastre! Ei sunt elementele conducătoare de suflete! Cu toate acestea, ei nu se deosibesc prin felul de viață de săteni și nici nu trebuie să se deosibească. Ei

trebuie însă să servească de pildă în toate sătenilor în mijlocul cărora trăesc. Să aibă gospodărie model. Să îndrumeze pe săteni, să-și cultive bine pământul. Să-și crească bine copiii și altele și altele.

Pe alocurea s'a făcut case parohiale pentru preoți și locuințe pentru diriginți de școale. Să presupunem că lucrul ăsta se va generaliza în toată țara. Vom avea adică case parohiale pe lângă toate bisericile și locuințe pentru toți învățătorii. Cu aceasta însă după cum am spus nu s'a rezolvat chestiunea. Mor preoți și învățători! Ce se fac atunci soțiile și cu copiii?... Rămân pe drumuri. Cunososc cazuri strigătoare la cer. O preoteasă dintr'un sat din județul Dâmbovița rămâne văduvă și cu 7 (șapte) copii, toți minori. Părăsește casa parohială sau casa închiriată și pleacă la București, adică pleacă în lume. Afirm numai, că rar se poate închipui o mai neagră mizerie ca a acestei nenorocite preotese. Și credeți că numai un caz este de acestea? Dar nenorociții orfani de tată și de mamă? Am cunoștință de cazuri foarte dureroase!...

Atunci ce e de făcut?... Să se dea preoților și învățătorilor dreptul de a cumpăra locuri de casă în vatra satului și din locurile date sătenilor prin diferite legi de împroprietărire. Preoții și învățătorii sunt și ei oameni și au datoria să se îngrijească de soarta soțiilor și a copiilor pentru ziua de mâine. Ce nenorocire mai mare poate fi ca aceea, să vedem soțiile preoților și ale învățătorilor gonite din casele parohiale și din locuința școalelor, fără să aibă măcar un bordeiu ca adăpost? Nu e drept și nu e demn! Legea trebuie modificată, căci o cere dreptatea. Așteptăm măsurile în acest sens, căci după cunoștința noastră, D-nul Sp. Haret, ministrul Cultelor și Instrucțiunii a făcut demersurile necesare.

Mulți din copiii preoților și învățătorilor rămân în sate și duc viață țărănească. De ce nu se dă voie atunci și

preoților și învățătorilor să cumpere și ei acolo unde se poate, din pământ rural până la un anumit număr de pogoaane? Nu-și au ei oare viața legată de a țăranilor? Și n'oceram noi asta zi cu zi? Atunci de ce lăsăm cu știință proletari pe copiii acestor doi factori însemnați pentru lumina-rea și întărirea țărânilor și prin aceasta a țării noastre?

Cred că nu e nevoie să intru în amănunțimi. Cei citorii acestei reviste cunosc chestiunea. Am voit să atrag numai atențiunea celor în drept asupra unei nevoi sociale și nedreptăți în acelaș timp, cu gândul de a fi înlăturată cât mai în grabă. Avem elemente minunate în satele noastre ca preoți și învățători și ținem să fie legați temeinic sufletește de mediul în care lucrează. Să nu fie numai cu trupul acolo, iar cu sufletul aiurea, unde e mai multă lumină și loc mai prielnic și pentru buna lor stare materială. Să ținem cu orice chip și cu toate mijloacele pe preoții și învățătorii de elită, la sate, căci acolo e mai multă nevoie de adevărat apostolat!

P. G...

MĂNĂSTIRILE. ¹⁾

Înalt Prea Sfințite Stăpâne,

Starea tristă, ca să nu zic deplină decădere, în care să află mănăstirea Neamțu, metania mea, din punct de vedere material și intelectual, și mai ales din punct de vedere moral, de mult mi-a umplut sufletul de mahnire și de îngrijorare. Iar de când Dumnezeu, prin voința I. P. S. Voa-

¹⁾ Raportul Stareșului Mănăstirii Neamțu către I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei. Privitor la călătoria ce a făcut pe la monastirile din Basarabia și Rusia-Mică.

stre și glasul soborului, mi-a încredințat greaua sarcină de stareț și părinte duhovnicesc al frăției din această mănăstire, la îngrijorarea mea s'a mai alăturat și simțul puternic al datoriei ce am mai cu seamă eu, ca stareț, de a lucra din răsputeri pentru ridicarea acestei vechi mănăstiri la fala strălucitului ei trecut și la numele ei de citadelă a legii și virtuților creștine și fortăreață puternică a tot ce neamul nostru are mai scump și mai ales.

Când însă, împins de aceste simțiminte, am început să mă mișc și să mă apuc de lucru, spre grozava mea mahnire am văzut, că-mi lipsesc nu numai puterile și mijloacele de muncă, ci mi lipsește ceva mai însemnat, — îmi lipsește planul de lucru, călăuză, care să mă povățuiască și să-mi ajute a mă strecură printre greutateți, spre a ajunge la ținta dorită. Și o astfel de călăuză am crezut că n'opot găsi nicăiri mai lesne, decât în trecutul acestei mănăstiri și în genere a călugărismului, precum și în vizitarea mai multor mănăstiri din țară și de peste hotare.

I. Căutând îndărăt asupra lungului trecut al bătrânei lavre Neamțul, l'am găsit măreț din toate punctele de vedere. Cine cunoaște istoria țării noastre acela cunoaște de asemenea și marea însemnătate religioasă, națională, culturală și economică, pe care au avut-o în viața poporului nostru mănăstirile în genere, și în deosebi m-rea Neamțul.

După cum știut este, începuturile acestei lavre se confundă aproape cu începuturile principatului Moldovei. Intemeiată prin jumătatea a doua a veacului al XIV de către trei călugări: Sofronie, *Pimen* și Silvan, ea a crescut răpede și curând o găsim ocupând locul de frunte printre mănăstirile cele mari ale țării. Aceasta mulțumită vieții cuvioase, adânc religioasă și harnice a celor ce trăiau între zidurile ei, precum și sprijinului puternic, dat de domnii țării: Ștefan I, Alexandru Cel Bun, Ștefan Cel Mare și alții.

Punctul cel mai înalt de dezvoltare și de slavă l'a ajuns însă mănăstirea Neamțul, pe la sfârșitul veacului al XVIII și în întâia jumătate a veacului al XIX, sub vestitul reorganizator al vieții monastice Paisie, stareț al acestei mănăstiri. Sub acesta și sub câți-va urmași ai lui, cu toate timpurile și împrejurările grele, mănăstirea înflorește.

Cerințele sau condițiunile vieții monahice: castitatea, sărăcia de bună voie, ascultarea unită cu munca harnică, sunt riguros păzite. Pravila bisericească se urmează neștirbit după tipicul muntelui Atos. Viața obștească de asemenea este strict observată; în mănăstire dela stareț până la poslușnic niminea n'are nimic al său, ci totul e obștesc: rugăciunea obștească, masa obștească, haina obștească, munca obștească.

Părinții și frații în număr dela 2000—3000, cari viețuiesc în mănăstire și în numeroasele ei schituri și metoace, pe lângă săvârșirea și ascultarea pravilei bisericești, se mai indeletnicesc cu felurite ascultări sau ocupațiuni, afară de cei bătrâni și infirmi, cari își au azilul lor, cunoscut sub numele de bolnița bătrânilor. Unii se indeletnicesc cu cărturăria, cu cititul, cu scrisul și cu tălmăcitul cărților din grecește, din slavonește și din alte limbi. În mănăstire sunt felurite ateliere: tipografie, atelier de iconografie, de săpătorie sau sculptură, de turnat litere, de fabricat cerneală, de legătorie de cărți, de croitorie, de potcaperie, de cizmărie, de stolărie, de rotărie, de butnărie, de ferărie, fabrică de postav, de lumânări, de tăbăcit piei, și altele. În mănăstire se fac linguri și tot felul de vase de lemn, oale și vase de pământ; se cultivă pomii roditori de soiurile cele mai bune pe o scară foarte întinsă; să cultivă albinele; pe pământurile mănăstirei se cultivă zarzavaturile, legumele și tot felul de cereale. Mănăstirea crește și are cele mai bune vite: boi, vaci, bivoli, cai și oi în număr mare.

Toate acestea nu se mărginesc a răspunde numai la nevoile mănăstirei și monahilor din ea, ci să revarsă până departe asupra poporului.

Mai întâi mănăstirea practică pe o scară întinsă faptele carității creștine, mai ales în timpuri grele. După aceia sute de tineri vin în mănăstire, lucrează în diferite ateliere și apoi întorcându-se la lume, duc în satele și orașele lor felurite meșteșuguri.

În cursul anului sute de mii de închinători, din toate țările locuite de români, dar mai cu seamă din Moldova, Ardeal, Bucovina și Basarabia, vizitează mănăstirea și la reîntoarcere, pe lângă mângăerea sufletească dobândită din

slujbele bisericesti și sfaturile bătrânilor, mai duc cu ei cărți, icoane, cruci, diferite lucruri: linguri, panere, pueți de pomi aleși și felurite semințe. Astfel influența religioasă, culturală și economică a mănăstirei se revarsă până departe peste hotarele Moldovei.

Dar influența ei religioasă și culturală s'a mai revărsat și pe altă cale asupra poporului român. Pe lângă propagația religioasă și pilda de gospodărie aleasă, pe lângă diferiți cărturari și meșteșugari, ea a mai dat poporului și țării ierarhi destoinici și vestiți, cum au fost Mitropoliții: Moldovei: Teoctist, Neofit, Mitrofan, Gheorghie II, Gheorghie al III, Gheorghie IV, Grigorie III, Gheorghie VI, Nechifor, vestitul Iacov Stamate—starețul Mitropolitului Veniamin, Grigorie IV, marele Mitropolit al Ungrovlahiei, și alți numeroși episcopi.

Iată ce a fost mănăstirea Neamțul până la jumătatea veacului XIX: focar de înaltă viață creștinească morală, focar de cultură religioasă și națională. pildă de gospodărie pricepută și harnică.

Dela anul 1860 însă, începe a decădea și în mai puțin de o jumătate de veac nu mai rămâne aproape nici o urmă din slăvitul ei trecut. Pricinele au fost mai multe.

Vine mai întâi secularizarea. Însă nu atât actul secularizării, ci ideile și dezordinile ce au pătruns de atunci în mănăstire, au pricinuit rălele cele mai mari. Cu prilejul secularizării, grosului monahilor, pentruca să nu fie ostili acestui act, li s'a sugerat ideia, că prin secularizare li se face și lor un bine, de oarece nu vor mai munci așa de mult, vor fi toți egali, nu va mai fi deosebire între proestos și monahul de rând și se va prevedea pentru fiecare o anumită subvențiune în budget. Prin aceasta s'a sdruncinat una din temelii de căpitenie a vieții călugărești: *ascultarea* sau disciplina, și în locul ei se încurajază dezordinea și lenea.

Curând după aceea arde mănăstirea cu biserică principală și trapeza sau sala de mâncare. De aici înainte călugării ascultă slujba prin diferitele bisericuțe mici, ce se aflau în afară de corpul principal al mănăstirei, să așază în chilii singuratiche și-și iau masa fiecare la chilia sa. Prin aceasta, se dărâmă a doua temelie de viață monastică: *viața obștească*.

După arderea mănăstirei grija de căpetenie a starețului și conducătorilor mănăstirei, e îndreptată asupra gășirii mijloacelor de restaurare a mănăstirei. Monahii ne mai fiind supravegheați și povățuiți așa de aproape, încep a-și face case și gospodării proprii, cei mai mulți nu mai vor să iasă la ascultări obștești, ci-și cheltuesc vremea lucrând la chiliile lor pentru dâșii, și astfel, mai ales după ce se răresc bătrânii, deprinși cu vechia viață călugărească, să formează în mănăstire o generație de călugări, cari seamănă mai degrabă cu niște mici proprietari sau pensionari. Ba mai mult încă, acești călugări proprietari de case, au început să-și închirieze casele lor la mireni, care veneau să petreacă vara la aer curat. Negreșit, au venit în mănăstire familii onorabile și de bună condiție, dar pe lângă acestea s'au strecurat și oameni cu purtări rele. Ba, cu timpul s'au ivit în mănăstire și o crâșmă. Mulți din monahi, mai ales din cei neformați în deajuns, au început să împrumute deprinderi rele și cu totul protivnice chemării lor. Astfel s'a zdruncinat foarte mult și temelia de căpetenie a vieții mănăstirei: *castitatea și curățenia vieții*.

Acestea au fost pricinele de căpetenie, care au adus vestita lavră Neamțul în starea tristă de astăzi.

II. Înalt Prea Sfințite Stăpâne, cele spuse mai sus despre trecutul așa de măreț al mănăstirei Neamțu, precum și despre cauzele care au adus o în starea de astăzi, singure de sine ne indică măsurile ce ar trebui de luat pentru îndreptarea lucrurilor. Totuși pentruca să pot fi încă și mai bine luminat asupra chipului cum trebuie să lucrez și ce măsuri trebuie de luat, am crezut că-mi va fi de mult folos să văd cum stau lucrurile și prin alte mănăstiri. Iată pentru ce în toamna trecută V'am cerut binecuvântarea și I. P. S. Voastră mi-ați dat-o cu amândouă mâinile, ca să vizitez mai multe mănăstiri din țară și de peste hotare.

Mai întâi am vizitat mai multe mănăstiri din Muntenia, și anume: Sinaia, Cernica și altele, întru cât cele din Moldova îmi erau aproape toate bine cunoscute. Dar cu părere de rău trebuie să spun că, starea lor n'am găsit-o mult mai bună decât a Neamțului. Și acolo, ca și la Neamț, aceleași cauze au produs aceleași efecte.

Atunci mi-am îndreptat privirile în altă parte, și anume,

spre mănăstirile din Rusia, unde auzisem că lucrurile ar fi stând mult mai bine. Folosindu-mă de împrejurarea, că tocmai atunci un bun prietin al meu, P. C. Arhimandrit Teodosie Soroceanu, vrednicul stareț al comunității fraților români «Sf. Ioan Teologul» din muntele Atos, trecea spre Basarabia, am trecut și eu împreună cu P. C. Sa în Rusia și am vizitat împreună 14 mănăstiri: 11 de călugări și 3 de călugărițe din Basarabia, Odesa și Kiev.

Trebuie să mărturisesc din capul locului, că dela întâiul pas ce am făcut în mănăstirea «Noul-Neamț», care a fost cea întâi vizitată de mine, am rămas plăcut impresionat de cele ce mi s'au înfățișat privirilor mele. Și impresiunea aceasta a fost cu atât mai plăcută, cu cât îmi era pricinuită de starea înfloritoare a unei mănăstiri care este o fică a vechei lavre moldovenesti—Neamțul. Această impresiune plăcută mi-au făcut-o și toate celelalte mănăstiri, pe cari le-am vizitat după aceia. Pretutindenea am văzut o viață călugărească curată, evlavioasă și harnică. Călugării și călugărițele își îndeplinesc cu râvnă îndatoririle cinului lor și tot cu aceeași râvnă îndeplinesc și diferite ascultări, îndeletnicindu-se cu felurite meșteșuguri. Tot timpul le e ocupat de rugăciune și muncă. la dâșii e obștesc; rugăciunea obștească, masa obștească, locuințele obștești, mobila din chilii obștească, îmbrăcămintea obștească. Astfel că mănăstirea nu i decât o mare familie, iar monahii și frații sunt membri ai acestei familii, cu aceleași drepturi și cu aceleași datorii, supunându-se starețului, ca tatălui de familie. Cu alte cuvinte, ceia ce auzisem și citisem că a fost în trecut mănăstirea Neamțului, vedeam acum cu ochii mei în realitate.

Pentru a se putea vede mai bine chipul cum sunt organizate mănăstirile vizitate de mine peste Prut, și cum își petrec monahii viața în acele mănăstiri, voi descrie în trăsuri generale trei din ele, care mi s'au părut mai tipice, și anume: Noul Neamț din Basarabia, Lavra Pecersca din Kiev și mănăstirea de călugărițe Pocrovul, tot din Kiev.

Mănăstirea Noul Neamț a fost întemeiată pe la anul 1867 de 26 călugări din mănăstirea Neamțului din Moldova, cari după secularizarea averilor, au trecut în Basarabia, sub conducerea ieromonahului Teofon, care a și fost

primul stareț al noiei mănăstiri. Mănăstirea aceasta s'a organizat după modelul cum eră organizat vechiul Neamț și această organizație să păstrează și astăzi. Ea este situată pe un deal, care înaintează într'o cotitură a Nistrului, la jumătatea drumului între orașele Bender și Tiraspol. În mănăstire sunt 56 de monahi, ca la 70 de frați, 4 biserici, o trapeză (sală de mâncare) un arhondaric pentru primirea musafirilor, o bibliotecă mare, 150 chilii pentru părinți și frați, un ospiciu pentru bătrâni, o fabrică de lumânări, ateliere de potcaperie, de croitorie, de cismărie, de stolerie, de ferărie, de tinichigie, de săpătorie sau sculptură, de butnărie, o pitărie și o prescurărie sistematică. Mai are de asemenea o mare prăvălie, în care se desfac tot felul de obiecte lucrate de călugări, aduse de prin toate mănăstirile, și care dă mănăstirei un venit anual de peste 15000 de ruble (cam 40000 lei). În afară, pe moșia dimprejur, care este proprietatea mănăstirei, mănăstirea are 4 livezi cu peste 80000 de pomi roditori, de cele mai alese soiuri; o grădină de zarzavat, sistematic cultivată; o uzină pentru rădicat apa din vale, atât pentru trebuințele mănăstirei, cât și pentru grădini și livezi; 3 mori, una cu abur și două de vânt; 4 vii mari; stână cu aproape 1000 de oi; o prisacă sistematică; boi, vaci, cai, un mare iaz cu tot soiul de pești etc.

Administrația să face de stareț, ajutat de un consiliu economic și de un consiliu duhovnicesc.

Viata în mănăstire este obștească, pătrunsă de cea mai mare rânduială și cuviință. Călugării și frații aproape toți români, spre marea lor cinste, știu toți carte. Pravila bisericască se săvârșește după vechea rândueală din mănăstirea Neamțului în românește și slavonește, fără cea mai mică știrbire. Bisericile și chiliile precum și toate clădirile mănăstirei sunt în cea mai bună stare și pretutindenea strălucește o deplină curățenie, mai ales în biserică, arhondaric și prin chilii. În toate atelierile și fabricele, lucrează monahii și frații; livezile, grădinile și moșia tot ei le cultivă și numai în caz când brațele lor sunt insuficiente, se recurge la năimirea de lucrători. Într'un cuvânt în mănăstire să desfășură o strașnică hărnicie, din care cauză domnește în ea belșugul de toate; dar tot din a-

ceastă cauză nu se pot oploși aicea oameni leneși și trândavi. De altmintrelea, primirea în mănăstire să face cu multă scrupulozitate; iar tunderea în monahism este precedată de o cercare de zeci de ani.

Toate acestea, cum și primirea plină de dragoste ce mi-au făcut-o P. C. Stareț și părinții, mi-au umplut inima de bucurie și de mângăere și dorul de a vedea această fericită stare de lucruri, domnind și în metropola acestei colonii, mi-a cuprins și mai mult sufletul.

O impresie deosebit de plăcută mi-a făcut P. C. Arhimandrit Gherman, starețul mănăstirei, al treilea dela întemeierea ei. Bărbat prezentabil, cuvios, cu un nume frumos, și bine cunoscut în toate părțile, P. C. sa se bucură în mănăstire de autoritatea unui adevărat părinte. De toți se înterează și se îngrijește de aproape. Pe toată lumea care vine în mănăstire o primește cu dragoste. Pe noi ne-a primit cu atâta bunătate și bucurie și ne-a arătat toate în mănăstire cu atâta bună voință, în cât ne-a robit pentru totdeauna. Ba mai mult încă, la plecarea noastră din mănăstire, ne-a însoțit până la Odesa și de acolo spre Kiev ne-a dat de însoțitor pe părintele casier.

Sosind la Kiev, ne-am dus deadreptul la lavra Pecersca. Aici aceeași viață călugărească ca și la Noul-Neamț, decât numai că mănăstirea asta și toate așezămintele din ea sunt ne asemănat mai mari. Pecersca e un adevărat oraș călugăresc. Are 27 biserici, toate frumoase și bogat împodobite, două catacombe lungi cu o mulțime de capele și nenumărate racle cu sf. moaște. Tot felul de ateliere, ca și în Noul Neamț, printre care să remarcă, o mare tipografie, ateliere de pictură, de litografie, de xilografie, de țincografie, de fototipie etc. O școală de copii orfani, azil de infirmi, spital de pelerini etc. Cei 800 de monahi și peste 1000 de frați duc o viață cucernică și activă în adevăratul înțales al cuvântului, și influența lor se întinde până departe asupra poporului, dusă de sutele de mii de pelerini ce vizitează mănăstirea peste an, precum și de cărțile, icoanele și feluritele obiecte ce se lucrează aicea.

La Kiev, între altele am vizitat și mănăstirea de călugărițe Pocrovul, de curând înființată de către Marea Kneagzină (princesă) mătușa Țarului. Aici viețuesc peste 1000 de

călugărițe și surori. Viața e obștească și strict călugărească. Monahiile, pe lângă pravila bisericească, să îndeletnicesc cu lucrul în diferite ateliere de brodărie, croitorie, țesătorie, pictură și chiar cu argintăria. Măreața biserică a mănăstirii este toată zugrăvită și împodobită de călugărițe. În mănăstire se lucrează cu multă artă: icoane în pictură și argint, se brodează tot felul de veștminte scumpe preoțești și arhieresti, mitre prețioase, etc. Tot în mănăstire se află spital de femei și de copii, unde toată îngrijirea și toate serviciile se îndeplinesc de maice și surori, sub poava medicilor, ba călugărițele învață aicea chirurgia și farmacia. Totul în aceste spitale e în cea mai deplină curățenie și regulă și bolnavilor li se dă cea mai duioasă îngrijire.

Văzând viața cuvioasă și plină de hărnicie a călugărilor și călugărițelor din mănăstirile rusești, vizitate de mine, mi-am dat numai decât seamă pentru ce în acele mănăstiri e belșug de pace sufletească și toate cele pentru traiul zilnic—și pentru ce mănăstirile sunt așa de prețuite de creștini.

Cele înșirate până aicea, atât despre trecutul măreț al sf. noastre mănăstiri Neamțul, cât și despre starea înfloritoare din punct de vedere și duhovnicesc și material a mănăstirilor vizitate, precum și dorul mare ce am de a vedea din nou înflorind vechea noastră lavră românească, îmi iau curajul să supun cu cel mai profund respect la chibzuința I. P. S. Voastre câteva propuneri și anume:

1) Istoria și experiența ne arată, că viața obștească totdeauna a prezentat cea mai proprie și cea mai îndămnatică formă de viață mănăstirească, pentru îndeplinirea mai cu înlesnire a votului rugăciunii, ascultării, sărăciei de bună voie și al ostenelei pentru Domnul, dat de fiecare monah la tunderea sa în monahism. De aceea ar trebui ca această formă, această întrupare a idealului de viață monahală să fie introdusă numai decât. Și această viață obștească nu trebuie să se mărginească numai la slujba bisericească și la masă,—ci să se întindă asupra întregii vieți a monahului; totul să fie deobște: rugăciunea, masa, haina, încălțămintele, chilia, mobila necesară, munca. De aceea n'ar trebui să se mai prevadă în stat subvențiune pe nu-

mele monahilor,—ci suma ce statul acordă astăzi monahilor, s'o acorde pe viitor în bloc pentru întreținerea mănăstirei și a unui număr hotărît de monahi. Cu chipul acesta se va pune capăt la multe neajunsuri, și în primul loc monahii vor înceta de a se mai considera ca niște legii ai statului. Apoi monahilor să li se interzică de a mai avea chilio, grădini și gospodării proprii. În genere, trebuie înlăturat din viața monahului orice interes material personal, atât de străin duhului călugăresc, și a face ca interesele obștești ale mănăstirei, să fie socotite de fiecare monah ca ale sale proprii.

2) Dărăpănarea vieții mănăstirești s'a început dela slăbirea și lipsa disciplinei. Disciplina este sufletul ordinei și buneii rânduelee, iar buna rânduială este condiția indispensabilă a prosperațiunei mănăstirei. Trebuie deci introdusă disciplina. În acest scop pe lângă stareț și consiliul duhovnicesc, trebuie reînviat vechiul sistem al duhovnicilor supraveghetori, după care sistem toți părinții și frații sunt împărțiți și dați câte 10 sau 15, sub supravegherea și poavața unui duhovnic mai bătrân și mai experienț, care răspunde de purtarea fiilor săi de duhovnicie.

3) Trebuie scos bine la iveală principiul, că mănăstirea există pentru monahi, pentru mântuirea sufletelor celor ce doresc să se cultive pentru împărăția lui Dumnezeu nu numai prin îndeplinirea externă a faptelor legeei,—ci și prin cercare și desăvârșirea lor internă, prin lupta cu sine însuși și cu omul cel vechiu din lăuntru lor. De aceea nu trebuie a îngădui călugărilor să primească spre a locui în chiliile lor străini,—trebuie îndepărtate din monastire acele cete de țigani și derbedei, cari ziua cerșesc prin mănăstire, iară noaptea pradă. Toți străinii cari vizitează mănăstirea, să fie primiți la arhondaric și să nu le fie îngăduit a vizita chiliile, decât cu învoirea starețului și în prezența unui însărcinat al acestuia.

4) În mănăstire întreaga viață trebuie să graviteze, ca împrejurul unui centru, cătră pravila bisericască. De aceea serviciul bisericesc trebuie să se săvârșască cu cea mai mare evlavie și exactitate. El trebuie să încălzască în monah duhul rugăciunei, să dispună sufletul lui a umblă pururea înaintea Domnului, și de aceea citirile și cântările

să fie săvârșite fără grăbire, cu evlavie. Tot timpul liber monahii trebuie să-l întrebuințeze în ocupațiuni și ascultări. În scopul acesta trebuie înființate în mănăstire diferite ateliere în care să se lucreze și să se confecționeze tot ceea ce care mănăstirea are nevoie. Afară de aceasta, o ocupație frumoasă pentru părinți ar fi cultivarea livezilor de pomi roditori, a grădinelor de zarzavat, a albinelor și chiar cultivarea pământului ce alcătuește vatra mănăstirii, cum am văzut că se face la Noul-Neamț și pe aiurea. Iar pentru timpul de recreație să se înființeze o sală de lectură, unde părinții să poată găsi tot felul de cărți folositoare.

5) Inșă, pentru ca toate măsurile de mai sus să poată fi aplicate cu izbândă, este de neapărată trebuință a se ridică nivelul cultural al monahilor, ca să fie conștienți de chemarea lor, și a-i deprinde la diferite meșteșuguri precum și la cultivarea livezilor și grădinilor. Aceasta se va putea atinge în parte prin înființarea școalei de pictură și pomicultură ce I. P. S. Voastră ați hotărât să se deschidă în mănăstirea Cetățuia, unde negreșit că vor merge spre a se instrui și călugări din Neamț. Pe lângă aceasta e de neapărată nevoie să se deschidă în mănăstirea Neamțului și o școală călugărească, unde să se poată da călugărilor tineri o cultură potrivită cu chemarea lor și de unde să se poată recruta pentru mănăstire diaconi, preoți și mai cu seamă duhovnici și cărmuitori pricepuți și destoinici.

6) Pentruca atât școala dela Cetățuia, cât și atelierile ce s'ar înființa în mănăstirea Neamțului precum și prin celelalte mănăstiri, să poată fi conduse cu pricepere, ar fi bine să se trimită călugări tineri dintre cei mai pricepuți prin atelierile călugărești din Rusia ca să se învețe meșteșuguri și să se deprindă cu rândueala călugărească de acolo. Aceștia după întoarcerea lor în țară ar fi de mare folos pentru conducerea școalelor și atelierelor din mănăstirile noastre.

Inalt Prea Sfințite Stăpâne, când am îndrăznit a Vă supune la Inalta apreciere măsurile de mai sus, am fost îndemnat nu numai de starea înfloritoare în care se află altă dată mănăstirea Neamțului prin destoinicia călugărilor și de cele ce am văzut la mănăstirile din Rusia,—ci și de faptul că terenul pentru realizarea lor începe a fi pri-

elnic și în mănăstirea Neamțului. Mulțumită sfaturilor părintești și pline de dragoste părintească ce ați dat cu prilejul vizitărei acestei mănăstiri pentru întâia oară ca Mitropolit și Arhiepiscop al strălucitului scaun metropolitan al Moldovei și Sucevei, ocupat în trecut de atâția ierarhi mari ai bisericii române, cari n'au pregetat a se interesa și de mănăstiri, rădicându-le în tot felul; mulțumită măsurilor ce ați luat și instrucțiilor neconținute ce ați dat în toate împrejurările și mai cu seamă în conferințele cu stăriții mănăstirilor, lucrurile—spre marea bucurie a mea și a celor ce doresc rădicarea mănăstirii,—au început să ia altă față și vederile celor mai mulți dintre părinți au început să se schimbe în bine. Cei mai mulți văzând râvna ce aveți pentru mănăstire și munca ce desfășurați pentru ridicarea ei, încep să vadă în faptul că purtați același nume, pe care l'a purtat și primul fondator al mănăstirii Neamțul, un semn de bun augur.

Să Vă ajute bunul Dumnezeu, ca să vedeți îndeplinite frumoasele dorințe și gândiri, ce aveți pentru rădicarea călugărismului moldovan, iar mănăstirile noastre, strălucitele ctitorii ale celor mai mari și mai evlavioși Voevozi, să le vedeți în vechea lor strălucire.

Sunt Înalt Prea Sfințite Stăpâne
Al Înalt Prea Sfinției Voastre prea plecat și
supus împreună cu tot soborul

Arhimandritul Valerie
Starețul Mănăstirii Neamțu.

CRONICA BISERICIASCĂ EXTERNĂ,

A). DIN LUMEA ORTODOXĂ.

1. *Cauzele și fazele conflictului din patriarhia Ierusalimului.* Intre alte fapte cari stau în legătură cu proclamarea constituției în imperiul turcesc, din Iulie 1908, trebuie pus neapărat și conflictul, care izbucni în patriarhia Ierusalimului—îndată după proclamarea constituției—între Grecii și Arabii din Palestina, pentru stăpânirea asupra patriarhatului și asupra sanctuarelor din Țara sfântă.

Credincioșii ortodoxi din patriarhia Ierusalimului sunt de două neamuri: Grecii, puțin de tot la număr și locuind de preferință prin orașe dedați la comerț; și Sirienii sau Arabii, elementul indigen, care formează marea majoritate a populației țării. Pe teren bisericesc și cultural indigenii erau puși într'o pozițiune inferioară față de Greci; căci Grecii administrau averile, slujiau la altare, dirijau școlile; tot ei ocupau și ocupă scaunele episcopale, marile demnități bisericești. Dintre Sirieni, abia dacă sunt câțiva preoți, dar și aceștia afară prin sate, la câte vre-o capelă mică, ori la câte un trib, unde slujesc în limba arabă. Acești clerici indigeni sunt ținuți la distanță, lipsiți de orice influență; ei n'au să se amestece în administrație, în alegeri, în instrucție; calea la demnități ori locuri însemnate le este închisă; căci acei tineri sirieni, cari doreau să se facă preoți, erau puși mai întâiu să se căsătorească ca astfel să li să închidă calea de a ajunge mai departe, rămânând preoți la câte un trib. plătiți cu câte 20—30 de franci, pe când Grecii, ajunși în rangurile bisericești înalte, beneficiau de venituri mari.

În administrarea numeroaselor venituri și averi ale bisericii din Ierusalim, Sirienii nu aveau nici un amestec, nici un drept, de când se instituiseră—cu patru secole în urmă—confrăția sfântului mormânt, care, făcând paza sfântului mormânt, consideră aceste venituri și averi (provenite dela pelerini mai ales) ca o proprietate a sa exclusivă, și nu da Sirienilor nici dreptul de a beneficia și ei de ele, nici pe cel d'a-și spune și ei cuvântul la administrarea acelor venituri. Starea aceasta privilegiată a confrăției sfântului mormânt—al căreia președinte de drept e patriarhul—fusesse recunoscută prin mai multe firmane imperiale. Proclamându-se constituția, în vară anului 1908, Sirienii socotiră că e cea mai bine venită ocazie ca să ceară drepturi egale cu Grecii. Ei își manifestară atunci dorința de a examina și ei socotelile; cu un cuvânt, de a fi și ei stăpâni la ei acasă, ca și Sirienii din patriarhia Antiohiei. Căci nu puțin a contribuit la izbucnirea acestui conflict în Ierusalim, și faptul

că cu vré-o 9 ani mai înainte Sirienii din patriarhatul Antiohiei înceuseră lupta în contra elementului grecesc și obținuseră diferite succese. Aceasta putea să încurajeze și a încurajat pe Sirienii din patriarhia Ierusalimului ca să înceapă și ei lupta. Unii mai adaogă că de mișcarea Sirienilor din Palestina nu ar fi cu totul streină și o mare putere europeană.

Nemulțumirea și-o arătaseră Sirienii și mai nainte vreme, în diferite ocaziuni. Mulți dintre ei, din cauza vitregiei cu cari îi trată clerul grecesc, din cauză că nu li se satisfăceau cererile de ordin religios și intelectual, trecură la catolicism. După proclamarea constituției turcești (Iulie 1908), nemulțumirea Sirienilor începu să se dea și mai mult pe față. Profitând de un articol din constituție, indigenii formară un «comitet național» compus din 40 de membri și însărcinat să urmărească apărarea propriilor lor interese. Comitetul se prezentă la patriarhul Ierusalimului, Damian, și ceru ca să se institue pe lângă patriarhie, un «consiliu mixt» compus,—ca la patriarhia din Constantinopol, Antiohia și din alte părți—din laici și clerici, cari să controleze administrația centrală și să restabilească egalitatea între „grecii hagiotași” și indigeni. Patriarhul Damian, om bun și blând, le răspuse că și la Ierusalim se va institui consiliul cerut, când timpul d'a-l institui va veni, dar că nu le poate da nici o satisfacție cu privire la administrarea bunurilor religioase. Nemulțamiți cu răspunsul patriarhului, Sirienii se pregătesc de luptă și își formulează mai multe desiderate, între care,—în afară de instituirea acelu consiliu și de dreptul de a conduce averile strânse din veniturile provenind dela pelerini:—mai figură și dreptul de a participă la alegerea patriarhului și a mitropoliților, precum și dreptul de a introduce, în biserica sfântului mormânt, o strană arabă. Toate aceste cereri ale indigenilor ținteau la nimicirea privilegiilor exclusive ale Grecilor; de aceea sunt combătute și respinse de aceștia. Sirienii adoptă mai întâiu rezistența pasivă, nu se mai duc în biserici, opresc pe preoții sirieni de a mai sluji și dau numeroase petiții, telegrame guvernatorului din Ierusalim, Sublimei Porți. Apoi se coboară în stradă, organizează meetinguri, manifestațiuni, scot jurnale și uimesc pe Greci, cari nu credeau că o opoziție serioasă din partea Sirienilor e posibilă. Când Sirienii încearcă la 5 Noembrie 1908 să împiedice pe patriarh de a sluji în biserica sfântului Iacov, și când se recurge la forța armată pentru a țineă mulțimea în frâu, atunci de abia se deschid ochii Grecilor și văd că situația e cu mult mai grea pentru elenism, de cât cum crezuseră ei până atunci. Ziarele grecești din Constantinopol, preocupate de certurile lor cu Junii Turci, nu dăduseră până atunci nici o atenție conflictului. Acum însă ele arată toată gravitatea conflictului, pericolul pentru elenism în Palestina: titluri și articole din ce în ce mai grozave se îngrămădesc în aceste ziare, tiradele aprinse se succed zilnic. Dar din acest punct de vedere, nici Arabii nu cedează, prin presa lor Grecilor, și zgomotul făcut și de unii și de alții începe să devină asurzitor. Grecii voesc să între-

bunțeze măsuri de constrângere în contra Sirienilor. Un mare număr de familii ortodoxe indigene se adăposteau în locuințele pe care confrăția sfântului mormânt le pune în mod gratuit la dispoziția lor. Sinodul hotărăște să alunge din aceste locuințe pe toți acei cari își pot preîntâmpina nevoile lor și ale familiei lor. Măsura era destul de gravă; dacă s'ar fi putut executa, mulți ar fi rămas fără adăpost; dar nu era bine chibzuită, căci ar fi trebuit să aibă la dispoziție și mijloace de a o executa și pe urmă această măsură se zădărnici și din cauză că fu anunțată cu 3 luni înainte; abia la 24 Ianuarie 1909, avea să părăsească indigenii locuințele confrăției. Când fu cunoscută în public această măsură, Sirienii hotărăsc să se apere și apoi se duc la consulul rus, rugându-l să le rezerve veniturile moșiilor închinete din Basarabia. Jurnalelor arabe, confrăția sfântului mormânt hotărî să le opună jurnale care să apere cauza grecească. E drept că apărea de mai nainte vreme o revistă greacă «Noul Sion» redactată de profesorii seminarului Sfânta Cruce din Ierusalim, dar aceasta avea un caracter prea savant și apărea de 2 ori pe lună. Atunci se hotărâră să scoată un organ de luptă, care să apară în fiecare săptămână și să fie redactat în grecește și în arăbește. Astfel apărî la 5 Decembrie 1908 «Heroldul Palestinian» al cărui program era d'a apăra privilegiile Grecilor, susținând statu-quo, și d'a se opune la orice act sau silință care ar lovi în situația de până atunci. Un incident neînsemnat veni să deslănțuiască o furtună, aproape o răscoală. Un călugăr grec, insultat, de un băeat fără căpătâiu, în bazarul din Ierusalim, trase cu revolverul ca să se apere. Fapta aceasta, nepotrivită pentru un cleric, făcî ca mulțimea asistenților, în bună parte Sirieni, să-și iasă din fire. Soldații intervin, arestează pe călugăr și găsesc la el mai multe arme periculoase. În urma intervenției patriarhului i se dă însă drumul. În timpul acesta indigenii s'au strâns cu sutele, vociferând în strada patriarhatului și în aceea a creștinilor, cu capul gol, cum fac ei cam de obicei. Armata împrăștie pe manifestanți. Mulțimea vociferază și mai mult, dar nu se întâmplă nici un conflict sângeros între armată și mulțime. Această mișcare avu loc în ziua de 6/19 Decembrie 1908. A doua zi Ierusalimul își luase înfățișarea sa obicinuită. Arabilor, fantastici copii ai deșertului, le pare lucrul acesta cu neputință; în imaginația lor aprinsă se năzarește o luptă formală care s'ar fi dat într'o mănăstire, în care luptă ar fi fost omorât un călugăr, iar 6 ar fi fost răniți. Jurnalul lor «Cântatul Cocoșului» povestește bătălia cu un lux de amănunte, toate scoase din fantazia redactorului arab. În acest timp și Grecii și Arabii trimit telegrame după telegrame și petiții după petiții marelui Vizir, ministrului cultelor, cum și acelor pe cari și-i știau amici în capitală, ca să le susție și să le câștige cauza. La Constantinopol cercurile conducătoare așteptaseră 5 luni fără să ia vre-o măsură. După incidentul dela 6/19 Decembrie, ministerul turc se gândi abia că e timpul să ia oaricari măsuri. Se hotărî atunci ca să se mențină de o cam dată statu-quo, dar să se acorde și Arabilor concesiuni de o importanță mai mică și cari păreau mai

bine întemeiate, Se trimit în acest sens instrucții guvernatorului turc din Ierusalim. În bunătatea și blândețea sa, patriarhul Ierusalimului, Damian, găsisse că unele cereri ale indigenilor sunt legitime și se află astfel de partea lor. Deciziunile ministeriului turcesc sosesc la Ierusalim Sâmbătă, la 13/26 Decembrie 1908; sunt citite de patriarh înaintea sinodalilor săi și le dă aprobarea sa, recunoscând adică, că e drept d'a satisface oarecari revendicațiuni ale indigenilor. Uimirea sinodalilor nu mai cunoaște margini, nici revoltele lor nu mai cunoaște hotar, când văd că patriarhul lor, grec ca și ei, încuviințează asemenea măsuri. Profitând de momentul când Damian lipsia din sala în care se întrunise sinodul, 14 membri se înțeleg ca să-l depună de pe scaun. Damian, aflând și venind în mijlocul lor, le spuse că nici vorbă nu poate fi despre demisia ori depunerea lui. Atunci mitropolitul Tiberiadei, Meletie, luând cuvântul, cere demisia patriarhului, prezentându-i totdeodată și un act iscălit de 14 membri ai sinodului prin cari de asemenea i se cere demisia. Patriarhul nici nu voește să audă de așa ceva, și părăsește sala. Sinodul continuă ședința sub presidenția mitropolitului Tiberiadei. În urma discuției urmate, sinodul declară detronat pe Damian, pentru incapacitate pastorală și pentru lipsă de autoritate, respect și încredere, și numește ca locuitor de patriarh pe Meletie mitropolitul Tiberiadei. Lucrul este adus la cunoștința marelui Vizir, a ministrului de justiție, a guvernatorului din Ierusalim. Reprezentantul din Constantinopol al sfântului mormânt este de asemenea încunoștiințat, ca acesta, la rândul său, să transmită știrea patriarhiei Constantinopolitane. Se pare pentru un moment că biruința este a Grecilor. Sinodul din Constantinopol, a cărui intervenție o ceruseră Grecii dela sfântul mormânt, ezită de a se arunca orbește într'o chestie atât de spinoasă. Totuși solidaritatea lor națională triumfă și atunci fu trimisă la Ierusalim o telegramă prin care aprobă cele hotărâte de sinodul ierusalimitan în privința detronării lui Damian.

Patriarhul detronat, departe de a se da bătut, desfășură și el o activitate uimitoare. Protestă cu ultima energie în contra măsurii prin care era lovit, măsură luată în absența lui, și pornită din rațiuni politice, nu canonice, și prin urmare de nulă valoare. Porunci apoi tuturor preoților din patriarhatul său ca să-l pomenască tot pe el la slujbe: sinodul hotărâse ca până la alegerea de nou patriarh să fie pomenit sinodul. Contra lovitura pe care o dădă Damian: rămânând la postul său, în contra voinței celor cari 'l alungau, făcând pe Damian foarte popular. Portretul lui este expus pe toate străzile, în bazar, înconjurat de flori și de drapele. Se fac numeroase manifestațiuni în favoarea sa și în contra «hagiotafiților», atât în Ierusalim, cât și în Betleem, Iafa etc. Episcopul de Betleem, care a votat detronarea patriarhului, nu poate, din cauza manifestațiunilor mulțimii, să se întoarcă acasă, și e nevoit noaptea să revină în Ierusalim. La Iafa egumenul grec refuzând să pomenască pe patriarh, este alungat de Sirieni, cari rămân stăpâni peste mănăstire. Pe calea către Ierihon, episcopul Sofronie, mergând la

Iordan să sfințească apa (la 6 Ianuarie 1909), este oprit de Beduinii ortodoxi, și trebuî, amenințat de aceștia, să făgăduiască că va pomeni pe patriarhul Damian.

În timpul acesta la Constantinopol marele Vizir Kiamil-Pașa, având nevoie de cele 23 de voturi ale deputaților greci în contra Junilor Turci, era înclinat să recunoască detronarea lui Damian și trimisese chiar și o telegramă în acest sens la Ierusalim, când, intervenind un factor neașteptat, modifică așa fel lucrurile în cât luare o direcție favorabilă Sirienilor ortodoxi. Aceștia n'au în parlamentul turcesc, ca reprezentanți, pe nimeni, nici din partea patriarhatului de Ierusalim, nici a celui de Antiohia. În camera turcească se află un singur deputat creștin arab: un maronit din Beyruth și emirul drus; ceilalți reprezentanți arabi sunt musulmani. Aceștia formează un grup compact, deosibiți de ceilalți și purtând în totdeauna și pretutindenea costumul lor național. Acești deputați arabi intră de odată în arenă și chiar în ziua când Sultanul Abdul Hamid oferă deputaților otomani faimosul banchet, pentru a reconcilia nația cu suveranul, cer marelui vizir dreptate și satisfacție pentru conaționalii lor creștini din Palestina. Kiamil-Pașa nu poate să se dea la o parte, căci sprijinul deputaților arabi îi este cu mult mai trebuincios de cât al celor greci, și atunci însărcinează pe ministrul de interne Hilmi-Pașa—care era puțin simpatic Grecilor, din cauză că le descoperise agitațiile lor suspecte în Macedonia—să reguleze afacerea. Soluția este găsită repede. Guvernul turcesc nu poate recunoaște scoaterea lui Damian din scaun, votată de Sinod, din cauză că regulamentul patriarhatului din Ierusalim se opune. Acest regulament nu prevede cazul detronării unui patriarh, ci numai pe acel al demisionării. Or, Damian nu numai că nu își dăduse demisia ci nu încetase d'a protesta în contra depunerii sale. Din acest moment linia de conduită a guvernului turcesc e indicată: el trebuie să considere decizia sinodului ca neavenită, trebuie să proteagă pe patriarh și la nevoie să intervină cu forța armată în contra tuturora. Peoșilor din patriarhatul Ierusalimului li se pune în vedere ca să pomenească la slujbe pe Damian, ca și mai înainte. Aceasta e decizia guvernului turcesc, care dă, prin urmare, deplină satisfacție Arabilor.

Turcii însă nu rămân multă vreme la această soluție francă, cavalească. Pe sub mână se înțeleg cu Grecii, și voiesc să facă pe Damian să dimisioneze de bună voie, să se retragă la o proprietate a patriarhiei, asigurându-i-se o bună pensie anuală. Și pentru ca să influențeze și mai mult asupra lui Damian, i se interzice, sub un pretext oarecare, să slujească de Crăciun la Betleem, ceremonie care revenia de drept patriarhului, dar pe care acum avea să o prezideze Meletie al Tiberiadei, locuitorul pus de Sinod. Grecii au și ei acest triumf: sub protecția baionetelor ei oficiază la Betleem. Consulul rus, din prudență, rămâne acasă; cel grecesc participă în mare ținută. Ortodoxii sirieni fac gol în jurul membrilor Sinodului și nici nu se pot da la manifestațiuni ostile sinodalilor, căci erau armata, adusă la fața locului, ca să-i împedice.

Ce se va face cu Damian? Va rămâne patriarh sau se va retrage și va fi ales în locul lui un altul? Aceste întrebări se impuneau cu atât mai mult, cu cât în contra lui Damian se găseau uniți, înțeleși, patriarhii din Constantinopol și din Alexandria, precum și ex-patriarhul Ierusalimului, Nicodim, ca și ex-patriarhul Antiohiei, Spiridon, cari protestează cu toții în contra atitudinii lui Damian. Acesta însă le răspunde printr'o dilemă: și de bun simț și ingenioasă, căci, după el, judecata Sinodului care îl depusese e canonică sau nu e. Dacă e canonică, ceilalți patriarhi nu au dreptul să mai intervină, dacă nu e canonică, de ce este împedicat d'a-și împlini funcțiile sale de patriarh? Asemenea zicea: motivele invocate pentru a'l depune sunt de ordine canonică sau de ordine politică? Dacă sunt vini de natură canonică, ele trebuiesc dovedite și discutate în prezența lui, dacă sunt de natură politică, nu au nici o valoare și nu sinodul se va pronunța. Ori care ar fi soluția care s'ar adopta, el declară că păstrează atribuțiile sale potrivit canoanelor. Lui Damian îi dădea mâna să vorbească ast-fel fiindcă el știa că are la spatele lui populația indigenă, și, fără să știe de înțelegerea secretă dintre Greci și Turci, mai credeă că are de partea lui și guvernul turcesc. Dar la 3/16 Ianuarie 1909, Marele Vizir trimite telegrafic guvernatorului din Ierusalim ordinul d'a face pe patriarh să plece cât mai curând și d'a aproba pe locoțiitor. La acesată știre, revolta izbucnește. În ciuda trupei însărcinate de a păzi intrarea la patriarhie, Sirienii dau năvală acolo, reușesc să între, spre a apăra pe patriarh și a se opune la alungarea lui. Susținuți și sprijiniți de mulțimea care se îngrămădise și strigă pe stradă, Sirienii, cari năvăliseră în locuința patriarhului, se insultă reciproc cu călugării greci cari ocupau mănăstirea din față. Un călugăr grec aruncă cu vitriol asupra poporului, dar el nu reușește să facă altceva decât să chiorască pe un soldat turc. Toată noaptea de Sâmbătă spre Duminică și toată ziua de Duminică 4/17 Ianuarie 1909, zarva continuă. Sirienii din Iafa vin în ajutorul connaționalilor lor din Ierusalim. În acest timp călugării greci sunt alungați din mănăstirile din Iafa, Ramleh, Lydda și Betleem. Lozinca care se dăduse între Sirieni era d'a pune mâna pe mănăstirile și școalele comunității grecești. Se comit jafuri și violențe. Atunci intervine și consulul rusesc, luând partea patriarhului. Consulul trimite doi din cavașii săi să stea de pază la poarta patriarhatului, în timp ce oamenii din popor vin cu sutele de sărută mâna lui Damian. În astfel de împrejurări guvernatorul nu putea să execute ordinele marelui Vizir, căci se amestecase și consulul rus, și mai ales nu putea să aducă ordinele la îndeplinire, din cauză că indigenii bărbați, femei, copii ocupau toate apartamentele patriarhatului și făceau într'una pază aci. Dacă ar fi întrebuițat forța, contra lor, aceasta ar fi însemnat că un război civil cu Sirienii era în perspectivă, și aceasta numai pentru a favoriza pe Grecii străini și puțini în țară, în contra acelora. De aceea raportând guvernului de starea lucrurilor, Poarta revine asupra deciziei sale dela 3/16 Ianuarie 1909 și hotărăște trimiterea la Ierusalim a unei comi-

siuni compusă din trei membri (între cari și un grec) ca să ancheteze, și să facă un raport, care va fi apoi supus parlamentului, ca acesta să decidă în ultima instanță. În Februarie anul trecut comisia a și plecat spre Palestina, ea avea să lucreze în Ierusalim, în timp ce alte două comisiuni, una trimisă de Greci, alta de Arabi, aveau să lucreze în Constantinopol susținând fiecare cauza conaționaliilor lor. Lupta se dădea deci și în Palestina și la Constantinopol. Dacă ar demisiona Damian, Grecii ar obține o primă victorie. Dar patriarhul nici nu vrea să audă de așa ceva și nici în ruptul capului nu vrea să recunoască sentința sfântului Sinod. Fotie, patriarhul Alexandriei, îl îndeamnă se renunțe, din umilință, la onorurile patriarhale, dar Damian nu ascultă acest îndemn. Patriarhilor, episcopilor, preoților și laicilor greci, cari îl acuzau fără încetare că ar fi trădat cauza bisericii și nației grecești, Damian le răspundea simplu: „În primul rând e necesar de a arăta crima pe care am comis-o contra sfintei mării biserici și în contra pioasei noastre nații și atunci sunt gata să sufăr pedeapsa canonică. Dar cât timp dovada nu va fi adusă, eu protestez înaintea lui Dumnezeu, înaintea bisericii și înaintea nației, nu numai că eu sunt nevinovat, dar că mi-am împlinit datoriile mele față de biserică și față de nație cu desinteresare și cu oarecare succes“. La Constantinopol și la Alexandria se lucră mereu la rezolvarea crizei. Fotie, patriarhul Alexandriei ar fi voit să facă o anchetă la fața locului, în Ierusalim, probabil ca să poată ajunge el în locul de tronatului Damian. Intră în vorbă cu Grecii din Ierusalim, dar nu ajunse la nici un rezultat. Atunci se îndreaptă spre Constantinopol, unde și sosi la finele lui Ianuarie. Jurnalele grecești din capitala imperiului turcesc nu îl privesc cu ochi buni, nu se încred în el, se tem de intrigi. I se cunoaște gândul că vrea să se urce pe scaunul patriarhal din Ierusalim, pe care mai stătuse și înainte vreme. Grecii din Constantinopol nu puteau, din cauza ambiției lui, să ducă lupta și în contra Arabilor și în contra Rușilor, de care se putea să aibă nevoie. Jurnalele grecești spun că nu de un om ca Fotie e nevoie în Ierusalim, ci de un altul, ca patriarh.

La 8 Februarie (stil nou) comisia trimisă din Constantinopol sosește la Ierusalim. Populațiunea arabă o salută la gară, iar la intrarea în oraș e primită cu salve de tunuri. Confrăția sfântului mormânt n'a crezut că e nevoie să se deranjeze, poate și din cauză că viața membrilor ei nu era în siguranță. Comisia se pune imediat pe lucru. Având în vedere starea de surescitare a spiritelor, ea văzù ca se impune îndepărtarea din Ierusalim a câtorva fruntași clerici greci. Aceasta era însă o primă satisfacție dată Arabilor și o încurajare de a persista în cerințele lor. Indigenii ocupă atunci toate bisericile, școalele, mănăstirile, cu excepția mănăstirilor grecești din Ierusalim, apărute bine de călugări înarmați. Patriarhatul, unde rezidă Damian, e în mâna indigenilor. La sfântul mormânt slujbele nu se mai fac, călugării greci sunt prizonieri în propriile lor locuințe.

Patriarhii din Constantinopol și din Alexandria protestează în

contra primei decizii a comisiei otomane dela Ierusalim, ca nedreptăţind pe Greci, înainte de a examina procesul. De fapt îndepărtarea din Ierusalim a 3 campioni ai elenismului făcea ca se considere cauza lui ca pierdută. La 15/28 Februarie doi din cei trei Greci alungaţi din Ierusalim sosesc în Constantinopol, de ochii lumii se zicea că sunt delegaţi ai confrăţiei, de fapt erau alungaţi şi unul din ei (Eftimie, casierul) era bătut măr de Sirieni, cu ocazia unei ciocniri dintre Greci şi Sirieni, ce avusese loc în Ierusalim în ziua de 1/14 Februarie, când clerul grecesc, revoltat în contra patriarhului lor, slujeşte, apărat de baionete, la sfântul mormânt, dar la întoarcerea în mănăstirile lor, Arabii ţinându-le calea se produse o ciocnire între ei. În învălmăşeală numeroşi clerici sunt loviţi, răniţi. Intre aceştia fu şi Eftimie casierul în contra căruia clocotea mai ales furia Arabilor.

În noaptea de 10 (23) spre 11 (24) Februarie 1909 se întâmplă de moare locoţiitorul de patriarh Meletie, mitropolitul Tiberiadei. Asupra morţii lui, care a fost probabil naturală, se fac felurite comentarii. În locul lui fu pus ca locoţiitor de patriarh Teofan, mitropolitului Nazaretului. În ziua de 11 (24) Februarie, Miercuri seara, pe la 6 ceasuri, în două locuri se trag focuri de puşcă asupra Arabilor inofensivi cari circulau pe stradă. Unul cade mort pe loc, alţi doi mor îndată, fiind grav răniţi, iar un al patrulea moare, din cauza rănilor, peste vre-o 10 zile. Răniţi usor sunt mai mulţi. Fie că aceste ucideri se datorau unor răsbunări particulare, fie că se datorau clericilor greci, indigenii sunt unanimi în a face pe Greci răspunzători de aceste asasinat. Arabii ortodoxi cer a doua zi viaţa a 3 Greci influenţi din Ierusalim, fără însă să li se întâmple vre un rău nici în timpul următor acestor 3 Greci. În ziua de 12 (25) Februarie, cu ocazia îngropării celor 3 victime se face o manifestaţie grandioasă. Cadavrele victimelor sunt plimbate pe străzi, se pronunţă discursuri înfocate, mai ales de avocatul arab Bechara Tasso, care declară de mai multe ori că, „dacă autoritatea civilă nu poate să-i apere, poporul va da cauza sa în mâinile tari ale armatei, care a proclamat şi susţinut constituţiunea imperiului». Ofiţerii turci dau din cap în semn de aprobare a unor asemenea declaraţiuni. Arabii musulmani din Ierusalim şi din satele de prin prejur iau asemenea partea compatrioţilor lor creştini în contra Grecilor străini. În ziua de 14 (27) Februarie, Sâmbătă seara, patriarhul nu face întrarea solemnă la sfântul mormânt; ceremonie religioasă care are loc în fiecare an înainte de postul mare. Din contră, sinodul care voia să se substituie lui Damian, ar fi voit el să facă această ceremonie, dar nu poate găsi trupe turceşti ca să le ia apărarea, să-i proteagă, şi fără soldaţi turci, clericii greci nu se puteau hazarda în afar de mănăstirile lor. În aceiaşi zi, Teofan, locoţiitorul de patriarh, telegrafiază patriarhului din Constantinopol că «presidentul comisiei otomane face presiuni asupra sinodului de a admite fără discuţie 6 cereri ale indigenilor arabi, cu mult mai radicale decât primele, şi răsturnând complet bazele confrăţiei». Ajutorul urgent pe care locoţiitorul îl cerea, veni sub forma

unei telegrame, trimisă de patriarhul Constantinopolei și al Alexandriei, adresată însă lui Damian, în cari îi fac imputări, și îi atrag atenția ca să se supună sinodului său, care, precum îl alesese, putea să îl și destitue.

Peste două zile însă, și anume în ziua de 16 Februarie (1 Martie) 1909, lucru neașteptat de nimeni, Damian se împacă cu toți sinodalii săi, cari cu două luni mai înainte îl depuseseră. Toți aceștia afară de unul îl recunosc din nou patriarh. A doua zi Marți 17 Februarie (2 Martie) la sfântul mormânt se desfășură mare ceremonie. Damian primește, în mijlocul aclamațiilor poporului, jurământul de supunere din partea tuturor membrilor confrăției. Pe strade mulțimea cântă și manifestă voios: e triumful elementului indigen asupra celui grecesc.

Conflictul pare terminat, cel puțin cu privire la persoana patriarhului. Ar rămâne acum să se examineze cererile Arabilor și să li se acorde cele mai legitime. Înainte însă trebuie ca împăcarea lui Damian cu sinodalii săi, să fie ratificată de patriarhii din Constantinopol și Alexandria, cari dăduseră deja aprobarea lor detronării lui Damian. Fotie al Alexandriei refuză să admită o asemenea soluție a conflictului. Ioachim al III-lea al Constantinopolei nu vrea să se dezică. Ambii patriarhi deci nu acceptă ceea ce se făcuse de curând în Ierusalim. Fotie voia să se țină la Constantinopol un fel de sinod general, în care să se reguleze situația bisericii din Ierusalim. Planul lui se izbîi însă de opoziția absolută a sinodului patriarhiei Constantinopolitane.

Situația lui Damian era dificilă, căci nu știa ce să facă acum față de opoziția celor 2 patriarhi, nici ce măsuri să ia în contra clericilor din patriarhatul său, cari ocupaseră, în Constantinopol, metocul sfântului mormânt și refuzau să-l recunoască. Glicherie mitropolitul Sebastei era reprezentantul patriarhiei ierusalimitene pe lângă cea de Constantinopol, era cel ce se instalase și deținea metocul sfântului mormânt de aci, fără a voi să recunoască pe Damian. Lui Glicherie îi telegrafie Damian la 21 Februarie (6 Martie), cerându-i să își lămurească situația față de patriarh. Glicherie, de acord cu cei trei Greci alungați din Ierusalim, ca unii cari simțeau că la spatele lor sunt toți Grecii, răspunseră peste trei zile lui Damian, că desaprobă înțelegerea dintre patriarh, sinod și confrăție, ca fiind obținută cu forța, rămânând tot la decizia sinodală din 13 Decembrie 1908, prin care, cum știm, Damian era declarat detronat. Pacea deci nu se poate face, și lupta se continuă. În Constantinopol se îngrămădesc acum toți acei cari nu se împacă în Ierusalim cu noua stare de lucruri. Jurnalele din când în când, anunță că cutare sau cutare membru al confrăției, influent sau nu, refuzând să recunoască starea nouă a lucrurilor, apucă calea exilului și se refugiază la Constantinopol, adăpostindu-se la metocul sfântului mormânt. Ziarele grecești se umplu acum cu doleanțele lor; atât cei fugiți, cât și cei rămași acasă sunt prezentați ca victime, în lupta pe care elenismul trebuie să o ducă în contra trădătorului. Jumătatea dintâiu a lunii Martie (1909) se scurge în

acuzări reciproce și inutile. În acest timp în Ierusalim o comisie de 40 de membri e numită de Arabi cu scopul de a controla veniturile și cheltuelile sfântului mormânt; ei mai voesc ca Gherasim să ia locul casierului fugar, Eftimie. Apoi însărcinează cu sanctuarul dela Betleem pe un preot arab. Arabii refuză să evacueze mănăstirea din Iafa ocupată de dâșii. La începutul celei de a doua jumătăți a lunii lui Martie, Damian cu sinodul său trimite o telegramă patriarhiei din Constantinopol, cerând ca să se găsească un mijloc de a regulă chestia reprezentării în Constantinopol a sfântului mormânt. Depeșa e transmisă și lui Glicherie al Sebastei, care răspunde că va da procura sa, ori cărui cleric numit în mod regulat de patriarhatul din Ierusalim. Acest răspuns este aprobat de patriarhul Ioachim III, nu însă și de sinodul său, care ar voi să accepte înțelegerea făcută la Ierusalim. Într'o ședință a sinodului patriarhal din Constantinopol, ținută în ziua de 18 (31) Martie 1909, 11 membri se pronunță pentru recunoșterea lui Damian. Unul singur numai, mitropolitul de Grevena și patriarhul se opun. De părerea acestor 2 opozanți e și patriarhul Fotie al Alexandriei, precum și reprezentanții sfântului mormânt în Constantinopol. Patriarhul Ioachim III, neputându-se înțelege cu membrii sinodului său, ridică ședința. Altă ședință ținută a doua zi nu aduce nici o schimbare. Patriarhul voiă să reunească cele două corpuri, spre a lua o decizie. Dar până în Duminica Floriilor 22 Martie (4 Aprilie) situația rămăsese neschimbată. Cele două corpuri fuseseră convocate Vineri înainte de Florii. Majoritatea membrilor laici s'a dus, ș'a dat patriarhului o notă în care spuneau că adunarea celor 2 corpuri nu a avut loc, și rugă pe patriarh să amâne provizoriu executarea deciziei sfântului Sinod și să convoace consiliul mixt într'o adunare extraordinară sub preșidenția sa. Laicii deci aprobau pe patriarh în tendința acestuia de a lucra în contra membrilor sinodului, cari de altfel nici nu veniseră în ziua aceea de Vineri din naintea Floriilor, când fuseseră convocați cu consiliul mixt, spre a se pronunță într'o afacere, care, după membrii sinodului, eră de natură curat spirituală. Venind Paștele, soluția este lăsată pentru o dată ulterioară. Dar nici după Paști nu putu fi îndată reluată. Căci. Marți, a treia zi de Paști, izbucni, în Constantinopol, revolta corpului I de armată, urmată de venirea armatei rumeliote asupra Constantinopolului, de bombardarea și luarea Capitalei, cum și de detronarea Sultanului Abdul-Hamid, în cele din urmă. De bună samă că în vălmășagul acesta chestia patriarhiei din Ierusalim a fost, mai bine de o lună, lăsată la o parte. Prin Mai se vorbește iar de această chestie. Acum însă sosise în Constantinopol arhimandritul Pantelimon, care în numele patriarhului Damian cerea să i se dea în posesie metocul sfântului mormânt din Capitală. Toți acei cari se aflau la metoc (patriarhul Alexandriei, 3 episcopi din Palestina și mai mulți arhimandriți) refuzară însă să facă acest lucru. Alungat de acolo, arhimandritul Pantelimon se adresă patriarhiei, se adresă marelui Vizir, dar nu primi decât vorbe, ori făgăduințe.

La finea lui Iunie 1909 conflictul se află în această fază: patriarhul Damian împăcat cu sinodul său erà respins, nerecunoscut de patriarhia de Constantinopol și de cea din Alexandria, iar reprezentantul său, arhimandritul Pantelimon bătând la diferite uși în Constantinopol spre a fi pus în posesia metocului Sfântului mormânt.

Intr'un număr viitor, vom vedea fazele ultime, și soluția dată acestui conflict, după revistele: *Echos d'Orient* și *Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια*, de care ne servim.

2. *Soluția conflictului din patriarhatul Antiohiei.* Se știe,—și chiar în numărul de pe Noemvrie 1909 al acestei reviste s'a spus,—că în patriarhatul Antiohiei încă din anul 1898 a izbucnit un conflict, între Grecii, cari dețineau puterea și conducerea în acest patriarhat și între Sirienii indigeni, cari voiau să le ia locul. Cu ajutorul vâdicilor greci cari sperau să ajungă patriarhi, Sirienii reușiră în 1898 să depună pe patriarhul Spiridon. În loc însă d'a alege vre-unul dintre mitropoliții greci ca patriarh, Sirienii, după ce îi goniră și pe ei, își aleseră ca patriarh pe mitropolitul Laodiciei, Meletie Dumani, sirian de obârșie. Alți 13 Sirieni fură făcuți episcopi în locul episcopilor greci alungați. Relațiile dintre patriarhatul Antiohiei și celelalte patriarhii orientale fură atunci întrerupte. În Februarie 1906 patriarhul sirian Meletie a încetat din viață și în locul lui a fost ales, în Iunie acelaș an, un alt sirian Grigorie Hadad, mitropolit de Tripoli. Această alegere nu fu recunoscută de celelalte patriarhii, pe motiv că nu ar fi fost făcută în conformitate cu regulamentul în vigoare al patriarhatului Antiohiei. Nemulțumirea crescù cu atât mai mult cu cât doi dintre mitropoliții greci,—alungați de Sirieni,—cari se mai aflau în viață, refugiați în Egipt, nu puteau să și reia scaunele ocupate de Sirieni, ca să ia și ei parte la alegerea patriarhului. Acești doi mitropoliți erau cel de Adana și cel de Alep. Așa fiind lucrul, situația apărea și mai complicată, căci nu erà numai o ruptură între patriarhul Grigorie al Antiohiei, și ceilalți patriarhi, dar și între patriarh și doi din mitropoliții patriarhatului său.

Negocierile pentru a ajunge la o înțelegere se începură între patriarhia de Constantinopol și cea de Antiohia, încă dela finea anului 1908. Patriarhia din Constantinopol voia ca mitropoliții de Adana și Alep să fie reinstalați; ca limba grecească să fie menținută în slujba bisericească, ca și înainte de ruptură; ca și clerici din alte patriarhii să fie înscriși pe listele candidaților la tronul patriarhal al Antiohiei. La 29 Iulie 1909 ziarele grecești din Constantinopol aduc știrea—confirmată apoi și de organul oficial al patriarhiei, *Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια* în No. 30 din 1909 p. 234—235,—că. pentru binele și pacea bisericii, Sinodul patriarhiei din Constantinopol a hotărât ca să se reia legăturile de bună frăție, cu patriarhia Antiohiei, întrerupte de 10 ani.

Iată însă cum s'a ajuns aci.

Patriarhul Antiohiei Grigorie publică o scrisoare patriarhală, prin care relatea în mod oficial alegerea sa, care, cum știm, avusese loc cu trei ani mai înainte, și cerea să fie recunoscut de patriarhia din Constantinopol, pentruca să se păstreze unitatea în Hristos și

în dragoste. De altă parte, pentru a împăcă și conflictul dintre patriarhul Antiohiei și mitropoliții greci alungați, mitropoliții bisericii antiochiene se adunară în sinod la Damasc. Patriarhul Grigorie le aduce la cunoștință că o enciclică a sa din anul trecut, prin care vestează diferitelor biserici urcarea sa pe scaun, rămăsese fără răspuns, le vorbește apoi de nevoia păstrării unității bisericești. Mitropoliții adunați în Sinod sunt de părerea patriarhului Grigorie, și, în vederea împăcării și pentru restabilirea unirii bisericii, adresează la 22 Aprilie (5 Mai) 1909 o scrisoare în acest sens patriarhiei Constantinopolitane.

Patriarhul de Constantinopol Ioachim III aduce chestiunea înaintea sinodului său în Iulie 1909, întrebându-l ce e de făcut. Unii dintre membri sunt de părere ca să se mai amâne. Când însă li se aduce la cunoștință demersul făcut de sinodul ținut în Damasc, atunci se hotărăște să se desbată imediat. Lucrurile eșind așa după cum se îndrumaseră, făcându-se adică împăcarea dorită, marele arhidiacon primește ordinul de a înscrie în pomelnice numele patriarhului de Antiohia. I se trimite apoi patriarhului de Antiohia o telegramă în care i se spunea că a fost trecut în pomelnice, adăogându-se că el a ocupat în mod canonic scaunul și că prin urmare patriarhia din Constantinopol îl recunoaște. Impăcarea aceasta se face în ziua de 29 Iulie 1909. În acelaș timp lucrul se aduse telegrafic la cunoștința patriarhilor din Alexandria și din Ierusalim. Damian al Ierusalimului se grăbește să adereze la hotărârea patriarhiei din Constantinopol. Din potrivă, Fotie al Alexandriei cere lămuriri asupra condițiilor împăcării, înainte de a o admite și el. Atunci i se trimit și lui condițiunile în care se făcuse împăcarea cu patriarhul Antiohiei, și împăcarea este primită, în cele din urmă, și de el.

Iată cari sunt—după *Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια* și după *Echos d' Orient*—condițiunile pe cari le pusese patriarhia din Constantinopol la această împăcare:

1) Cei doi mitropoliți Greci de Adana și de Alep, expulzați din diecezele lor de mai mult timp, să fie rechemați în patriarhatul Antiohiei, pentruca să ocupe Nectarie, fost de Alep, scaunul mitropolitan din Adana, iar Gherman, fost de Adana, să primească scaunul din Teodosiopolis sau din Erzerum. În acelaș timp trebuia să se găsească o persoană capabilă de a dirige, în împrejurările grele de acolo, diecesa Diarbekir.

2) Limba grecească să aibă în biserica Siriei locul ce i se cuvine după istorie și după evanghelie. Să se deschidă într'un oraș: Beyruth sau Damasc, o școală în care învățământul să se dea în limba greacă, la care s'ar mai adăoga și studiul altor limbi folositoare.

3) Restabilindu-se unirea între cele patru patriarhii ortodoxe, să se facă, în regulamentul cel nou al bisericii siriene, modificări, în sensul ca să poată fi aleși la marile demnități bisericești și clerici aparținând celorlalte 3 patriarhate.

Sirienii au primit aceste condițiuni, neputându-se altfel ajunge la o înțelegere. De altfel prima condițiune nici nu eră așa de greu de primit de Sirieni, din cauza că credincioșii din diecezele A-

dana și Erzerum, sânt în mare majoritate Greci, și prin urmare era mai potrivit ca acolo să fie episcopi greci de cât sirieni. Pe urmă nici nu se credea că cei doi mitropoliți alungați vor primi acele eparhii, și unul din ei a și declarat că nu primește să revină și mai bine rămâne în Egipt.

N Dobrescu.

3. *Incerări de unire a bisericilor.* În Septembrie trecut s'a ținut la Viena un congres internațional al Catolicilor vechi, în care s'a discutat chestiunea unirii diferitelor biserici creștine. Dela 1870, decând Catolicii vechi s'au despărțit de biserica papistașă din cauza proclamării dogmei despre infalibilitatea papei, ei au ținut mai multe congrese de acestea internaționale, în scopul de a se ajunge la o unire a bisericilor, care nu recunosc autoritatea papei. La unul din aceste congrese, ținut în Bonn la anul 1875, au luat parte și răposații episcopi Melhisedec și Ghenadie fost Argeș. Mai mult decât să se discute și să se exprime desiderate nu s'a făcut la niciunul din aceste congrese și la o unire doctrinală nu se va putea ajunge, după toată probabilitatea, niciodată, pentru că desigur nici vechii Catolici nici Protestanții nu vor renunța la erorile lor dogmatice și fără aceasta biserica noastră ortodoxă nu se va putea uni cu ei. Singurul lucru ce se va putea câștiga din desbaterile acestor congrese va fi o mai mare apropiere, o mai strânsă legătură de dragoste și pace între ierarhia și membrii acestor biserici creștine și aceasta va însemna mult. De notat este că în ultimul congres s'a citit și o scrisoare trimisă de Mitropolitul Petersburgului, cu autorizarea sfântului sinod al bisericii rusești. Iată (după «Revue internationale de Théologie») textul acestei scrisori:

«Urmând pilda Mântuitorului, care înainte de patimi s'a rugat Tatălui său ceresc ca toți ucenicii și urmașii săi «să fie una», și biserica ortodoxă de răsărit se roagă neconținut la slujba ei dumnezească pantru bună starea sfintelor lui Dumnezeu biserici și pentru unirea tuturor. Așteptând cu credință împlinirea cuvintelor Domnului că odată va fi «o turmă și un păstor», biserica ortodoxă—păzitoare a adevărului ecumenic—se bucură cu bucurie sfântă de orice mișcare între creștini, care țintește la cunoașterea și întărirea adevărului. În această direcțiune au lucrat și lucrează dintre creștinii apuseni cu o deosebită râvnă Catolicii vechi. Din această pricină, biserica rusească, prin cei mai buni teologi ai ei, s'a arătat chiar dela începutul mișcării Catolicilor vechi și se arată și în prezent față de ea cu o deosebită simpatie. Sfântul ei sinod m'a autorizat acum să salut al optulea congres internațional al Catolicilor vechi cu urarea, pentru care ne rugăm, ca lucrările lui să fie încoronate de izbândă și ca unirea sfintelor lui Dumnezeu biserici să se îndeplinească. Precum 'i este cunoscut bisericii catolice vechi, cu încuviințarea sfântului sinod s'a constituit în Rusia o comisiune specială de învățați, cu scopul de a lămuri deosebirile dintre părerile teologice ale Catolicilor vechi și ale Ortodocșilor și a intra în tratative cu comisiunea Catolicilor vechi din Rotterdam, care ființează în acelaș scop. Rezultatul de până acum al acestor tra-

tative a fost că s'au limpezit și redus multe deosebiri de păreri, iar unele s'au înlăturat cu desăvârșire. Aceasta ne îndreptățește să nădăjduim că cercetările teologice și continuarea tratativelor dintre ambele comisiuni vor avea de rezultat unirea într'un viitor nu tocmai îndepărtat a Ortodocșilor cu Catolicii vechi, unire pentru care s'a rugat Iisus Christos, capul bisericii». Să dea Dumnezeu ca dorința și străduințele sf. sinod al bisericii ruse în această direcțiune să se împlinească, căci ar fi numai spre binele întregii creștinătăți unirea din nou a tuturor bisericilor!

B). DIN LUMEA ETERODOXĂ.

4. *Conferință despre clericalism și statul modern.* Contele german Paul von Hoensbroech, cunoscut prin scrierile și activitatea ce desfășură împotriva Ultramontanilor, a ținut în Viena, în ziua de 8 Februarie, o conferință despre clericalism și statul modern. Inițiativa pentru ținerea conferinței a fost luată de «Societatea germană democratică» de sub conducerea baronului Hock, membru al Reichsratului. La conferință, care s'a ținut în palatul «Gremium», al Societății comercianților, în vasta și frumoasa sală de primire, a luat parte un foarte numeros public, care a făcut călduroase ovațiuni contelui Hoensbroech.

Iată rezumatul acestei conferințe, după «Neue Freie Presse» din 8/21 Februarie c.

«Oratorul dete mai întâi pe scurt lămuriri asupra Ultramontanismului, pentru a dovedi apoi că aspirațiunile politice ale Ultramontanismului stau în flagrantă contradicție cu exemplul și cuvintele Mântuitorului și chiar ale papilor de demult. Domnul Christos a pronunțat cuvintele: „Impărăția mea nu este din lumea aceasta“, și cu porunca: „Dați Cesarului ceea ce este al Cesarului și lui Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu“; întemeietorul Creștinismului a tras cum nu se poate mai exact linia de despărțire între religie și puterea lumească. Sfântul apostol Petru zice în întâia sa epistolă: „Supuneți-vă stăpânirii lumești“ și sf. Pavel întărește acest îndemn în capitolul VII din epistola sa către Romani. Deosebit de instructivă este purtarea papei Grigore cel mare, care a avut în cel mai înalt grad conștiința misiunii sale dumnezeiești. Când împăratul din Constantinopoli decretă o lege, care se păru papei că contradice religie, acesta și spuse părerea fără rezervă într'o scrisoare. După ce însă papa Grigore își varsă tot focul care-l avea la inimă, continuă: „Dar ce sunt eu care vorbesc astfel către împărătescul meu stăpân?“ și încheie cu declarațiunea că el — după ce a dat lui Dumnezeu ceea ce e al său, prin cuvântul sau de dojană — va promulga legea în partea de apus a imperiului, spre a da astfel Cesarului ceea ce este al Cesarului. Aceasta a fost purtarea tuturor papilor până în veacul al nouălea și adversarii Ultramontanismului n'au deci să se rușineze de societatea în care se găsesc. Numai necunoștinței maselor despre ceea ce este Ultramontanismul și scopurile urmărește el, trebuie a se atribui, că reușește încă vechiul joc, de a înfățișa pe adversarii Ultramontanismului ca dușmani ai religiei și a-i face cu chipul acesta nevătămători. În evul mediu

papii nu puteau rezista ispitei de a se amesteca deadreptul în toate afacerile lumești, de a detrona pe regi și a împărți monarhiile lor. Când înfârșit acest sistem a dat faliment, Ultramontanismul îmbracă pofta sa de stăpânire într'o altă formă, inventând învățătura despre „stăpânirea indirectă“ care revine bisericii asupra tuturor lucrurilor lumești, ca urmare a legăturii în care acestea stau cu morala și legea morală. În propozițiunea a 24-a a syllabu-lui papei Pius IV, acest principiu de drept este proclamat în cuvintele următoare: „Biserica are stăpânire fie directă fie indirectă asupra lucrurilor lumești-politice“. Aceasta au urmărit-o și ultimii trei papi și spre aceasta și au îndreptat activitatea lor.

Cât de straniu contrastează cu felul de gândire al papei Grigore cel mare, căruia nu-i se va putea tăgădui că a simțit catolicește, fapta lui Pius IX, care a declarat de nule legile fundamentale ale statului austriac și legea prusiacă din Maiu și a proclamat suveranitatea bisericii mai presus de a statului. Leon XIII a dat chiar expresiune acestei cugetări într'o enciclică și actualul papă a explicat într'o alocuțiune ținută în 1903 colegiului cardinalilor că biserica are pretențiunea de a fi judecătoare supremă și în chestiunile politice ca în cele de credință și moravuri. Astfel de frase lapidare ar trebui scrise pe pereții parlamentului. Conte Hoensbroeck arată că Pius IX a ridicat catolicilor Italiei dreptul de vot prin decretul „Non expedit“, și dovedește că papa în 1887, cu prilejul luptei pentru septenat, s'a amestecat foarte mult chiar și în chestiunile naționalo-militare. Poate îngădui un stat independent ca o altă putere internațională să se amestece în afacerile sale? Deja Dante a combătut Ultramontanismul în opera sa „De monarhia“ și Bismarck a strigat către partidul centrului, în Reichstag: „Am convingerea, că cu principiile Ultramontanismului nici imperiul german nici statul prusian n'ar putea dăinui“. Conte Hoensbroeck a sfârșit cu îndemnul îndreptat către adversarii Ultramontanismului, de a căuta să cunoască bine sistemul acestuia. Numai astfel s'ar putea combate cu succes acțiunea acestui dușman al culturii atât de strălucit organizat și care e o crescătură bolnăvicioasă pe trupul bisericii catolice și n'are nimic comun cu ea.

5. *Voci pentru modificarea liturgiei luterane în Prusia.* Se știe că liturgiile protestante în genere sunt foarte simple (constau din cântarea de psalmi de către popor, din câteva rugăciuni scurte, recitarea simbolului credinței, a rugăciunii domnești și din predică), și se pot schimba prin legi de stat. Actuala liturgie a fost compusă în cea mai mare parte, după alte liturgii mai vechi de regele Friedrich Wilhelm III, între anii 1806-1814. Pentru admiterea ei în toate bisericile din Prusia regele a avut mult de luptat și s'a văzut silit să scrie chiar broșuri anonime, spre ași apăra opera împotriva teologilor timpului său, care se pricepeau în această materie cu mult mai puțin decât el. În decursul timpului s'au adus numai puține modificări acestei liturgii și chiar sinodul general prusian din 1894, ocupându-se special cu modificarea liturgiei, a introdus în ea, după propunerea unei comisiuni de 23 de profesori teologi, numai neînsemnate modificări, ceea ce e o dovadă că regele Friedrich

Wilhelm III făcuse o lucrare solidă. Anul trecut sinodul general prusian s'a ocupat din nou de chestiunea modificării liturgiei, a cărei limbă e privită ca învechită și rugăciunile prea monotone. Indreptările de care se simte nevoie nu se vor putea introduce decât printr'o lege votată de parlament. Revistele protestante s'au ocupat și ele cu această chestiune. „Evangelische Gemeindeblatt für Ostpreussen“ a propus ca actuala liturgie să se îmbogățească cu mai multe formulare de rugăciuni, spre a se evita monotonia din serviciul divin și dacă aceasta nu se poate face printr'o lege de stat, autoritatea bisericească să dea la lumină o edițiune oficioasă a liturgiei cu astfel de rugăciuni nouă. Fecare biserică să fie liberă a introduce această nouă liturgie, sau a primi din ea numai ceea ce îi va conveni, ori să rămână tot la cea în uz. Propunerea aceasta a fost bine primită de mai multe alte reviste.

Dorința aproape generală a Luteranilor prusieni—care e desigur și dorința altora din alte provincii ale imperiului german și chiar din alte țări—de a înfrumuseța și de a face mai atrăgător serviciul liturgic, este o dovadă strălucită că pompa cu care se săvârșește la noi ortodocșii sf. liturgie, precum și bogăția rugăciunilor, cântărilor și mișcărilor simbolice care compun serviciul liturgic, nu sunt ceva de prisos sau nefolositor ori cu caracter pur teatral, cum ne acuză Protestanții și cum pretind și dintre noi mulți din cei cari nu pot să și scuze altfel neducerea la biserică.

6. *Contra moralei ireligioase.* Așa zisa morală independentă, care și întemează preceptele și normele sale de purtare numai pe luminile rațiunii și nu vrea să audă nimic de religiune, a găsit și în apusul Europei (origina ei e America) mulți propoveduitori și face mari ravagii. „Societatea femeilor germane protestante“ publică în jurnalul său „Evangelische Frauenzeitung“, dela 15 Decembrie trecut, următoarele cu privire la această nouă morală imorală:

Noua morală e clădită pe contraziceri. Ea înfățișează căsătoria monogamică ca idee, dar cere în acelaș timp și recunoașterea relațiilor libere, care ruinează căsătoria și distrug viața familială.

Noua morală atinge dreptul copiilor, cari suferă, dacă tatăl sau mama își schimbă de mai multe ori tovarășul de căsnicie. Ea pune în primejdie creșterea în bună înțelegere a copiilor de către tată și mamă, la care trebuie să se tindă principial.

Noua morală înjosește demnitatea femeii, prin aceea că susține că femeia e liberă să trăiască cum va voi. Ea (morală) face să scadă în genere prestigiul femeii, conducând-o către totală corupțiune prin practicarea relațiilor libere.

Noua morală este jignitoare pentru bărbații cu adevărat morali, pentru că înfățișează ca un drept natural al bărbatului ceea ce în realitate e numai rătăcire și abuz din partea unora.

Noua morală nu va împușina prostituțiunea. Relațiunile libere pot lua în unele cazuri locul prostituțiunii, de regulă însă va arunca mai multe femei în brațele prostituțiunii.

Noua morală este neaplicabilă, din punct de vedere practic, la toată lumea. Ea nu cuprinde în sine elementele unei morale sociale. Pentru traiul laolaltă al tuturor sunt necesare anume forme-

și legi, cărora trebuie să se supună și firiile excepționale, care poate n'ar avea trebuință de ele spre a duce o viață morală.

Noua morală este din principiu primejdioasă și dușmană a creștinismului cu știință și voință. Ea dă însemnătate în individualismul exaltat numai motivelor, nu și faptei; ea confundă deosebirea dintre judecarea unei fapte și a omului care a săvârșit fapta.

7. *Un filosof care tăgăduște existența Mântuitorului Hristos.* Profesorul de filosofie dela școala tehnică superioară din Karlsruhe, *Artur Drews*, care până decurând era în chestiunile de metafizică și de religione un elev—deși nu tocmai credincios—al filozofului pesimist Eduard de Hartmann, a intrat acum în serviciul ateismului Häckelian. Anul trecut el a publicat o carte (*Christusmythe*), în care a încercat să dovedească că Mântuitorul Christos n'a trăit în realitate, n'a existat, ci tot ce se spune despre el e un simplu mit, un basm. Nemulțămît de succesul pe care l-a avut cu publicarea cărții sale, Drews a adoptat procedeul confrăților săi ateï din „Liga monistă” de sub conducerea lui Häckel și a pornit din oraș în oraș să țină conferințe despre mitul relativ la Mântuitorul și să discute în public cu adversarii ideilor sale. În ziua de 1 Februarie Drews a ținut conferința sa în Berlin în fața unui numeros public, compus din ateï, socialiști, evrei, studenți și profesori și un mic număr de buni creștini. Biserica n'a luat parte. Numai profesorul de Exegeza Noului Testament dela facultatea teologică, von Soden și doi pastori au fost de față, spre a lua parte la debaterile ce vor urma după conferință. Profesorul von Soden cu întinsele sale cunoștințe și cu marele său dar oratoric a arătat publicului că faptele pe care se întemează Drews, în susținerea sa că Domnul Hristos n'a existat, sunt adevărate mituri, că în tot ce spune Drews nu e nimic nou și că teologii cunosc și au respins multe fantasmagorii ca ale lui Drews. Cei doi pastori berlinezi au secundat cu mult talent pe magistrul. Din partea lui Drews au luat cuvântul doi foști pastori, un cunoscut orator socialist și Drews însuși. Fiecare a tratat chestiunea dintr'un anume punct de vedere. Cel mai slab dintre toți în discuție a fost Drews, care—deși a scris asupra acestui subiect—totuși nu e la el acasă în materie de teologie și nu poate discuta chestiunea din orice punct de vedere. Așa pate oricine se amestecă unde nu-i fierbe oala. Din inițiativa cercurilor înalte bisericesti și cu concursul teologilor din direcțiunea ortodoxă s'a ținut în Duminica de 20 Februarie st. n. o întrunire în marea sală a cercului Busch, în care mai mulți profesori și pastori au luminat mulțimea asupra ideilor propagate de Drews și a scopului ce se urmărește prin propaganda sa. De dimineață, în domul imperial, predicatorul curții ținuse predica sa asupra aceluiaș subiect și îndemnase pe credincioși să ia parte la întrunirea creștinească ce avea să se țină ca răspuns la întrunirea provocată la 1 Februarie de necredincioși. Întrunirea a fost într'adevăr măreață. Rar s'a văzut în Berlin o adunare așa de numeroasă și pătrunsă de acelaș gând ca cea dela 20 Februarie. Cuvântările ținute s'au tipărit în sute de mii de exemplare și se vând toate la un loc pe prețul de 10 pfe-

nigi = 12 bani. E de notat că Drews și a întemeiat parte din susținerile sale pe afirmațiunile unora dintre teologii protestanți raționaliști, ceea ce a făcut ca să se deschidă acum ochii multora dintre ei și să vadă unde poate duce critica lor nesocotită.

I. M

8. *Dreptul de veto la alegerea Papii.* Se știe împrejurările în care a fost ales actualul Papă Piu X. În conclavul ținut după moartea lui Leon XIII pentru alegerea urmașului său, multe voturi au fost date cancelarului fostului Papă, Cardinalul Rampolla. Se vorbea cu insistență că acesta va urma șefului său la purtarea tiarei. Se petrecu însă faptul neprevăzut al unui veto, pe care Austria, prin intermediul Cardinalului Puzyna, episcop de Cracovia, îl opuse la alegerea lui Rampolla. Și astfel de această alegere nu mai putu fi vorba, iar pe scaunul papal se sui actualul papă.

Acest veto însă a fost ultimul în alegerile papilor, căci într'o culegere de acte ale Sfântului-Scaun, apărută anul trecut, se găsește un document de foarte mare interes, relativ la legislațiunea conclavelor, document în care dreptul de veto contra vreunui cardinal se înlătură definitiv sub pedeapsa excomunicării. E vorba de o constituțiune apostolică a Papii Piu X care desființează dreptul de veto și lovește cu excomunicarea pe oricare cardinal care ar mai îndrăzni să se facă în vreun conclav organul unui guvern oarecare și să pronunțe excluderea contra vreunuia dintre colegii săi.

Despre existența unei astfel de constituțiuni apostolice se știa chiar în primele timpuri ale pontificatului lui Piu X și anume că avea data de 20 Ianuarie 1904. Așa anul trecut însă ea a fost publicată oficial.

Cînd s'a pronunțat veto în ultimul conclav din 1903, Cardinalul Rampolla s'a rîdicat și a spus că nimic nu e mai departe de dînsul de cît gîndul de a se face papă, dar că protestează contra amestecului autorității laice la alegerea șefului suprem al Bisericii.

Nu e sigur însă că Rampolla ar fi fost ales nici în cazul cînd Austria n'ar fi venit cu acest veto. În ultimul conclav opozanții vechiului secretar de Stat a lui Leon XIII formau un grup destul de numeros și puternic. «Mai mulți din șefii acestui grup mi'au declarat», spune corespondentul din Roma al ziarului *Journal de Genève* din care ieu aceste știri, «că niciodată și în nici un caz ei n'ar fi con-

simțit să-și dea voturile lor Cardinalului Rampolla. Ceia ce e adevărat însă e că intervenirea Austriei produse dezordine în rîndurile cardinalilor rampollieni și contribui în oarecare măsură să asigure înălțarea Cardinalului Sarto».

Așa fiind, e drept să ne întrebăm: Pentru ce actualul Papă vine acum cu pedepse severe să desființeze acel veto grație căruia s'a suit pe scaunul episcopilor Romei? Adevărul e că recenta constituțiune apostolică dă exprimare dorinței tuturor, ca vechiul obicei al lui veto să înceteze, și alegerea Papii să se facă în deplină libertate, cîntărindu-se numai interesele Bisericii. Această suprimare a unui drept vechi mai corespunde și pozițiunii nouă pe care Biserica catolică o are în societatea modernă. Ea e urmarea silită a despărțirii Bisericii de Stat și a laicizării progresive a puterilor publice care s'a afirmat tot mai mult în vremea noastră. Menținerea dreptului de veto ar însemna un anahronism tot atît de izbitor ca și restabilirea vechii puteri temporale a Papii.

Dreptul acesta de veto nu se întemeiază pe vre-o dispozițiune emanată de undeva. Nu există nici o bulă și nici un document pontifical care să pomenească de el sau să-l stabilească. E un simplu obicei care s'a fixat pe încetul în curgerea vremii, în virtutea căruia cele trei mari puteri catolice: Francia, Spania și Austria se bucurau de dreptul de a exclude dela tiară pe orice candidat pe care nu l-ar fi voit. Acest obicei îl vedem admis și practicat fără protest mai cu seamă cu începere din sec. XVII și XVIII.

Orice putere nu poate utiliza dreptul de veto de cît o singură dată în cursul unei alegeri. El nu putea avea efect de cît atîta timp cît candidatul la tiară, contra căruia acest drept era exercitat, nu întrunise încă majoritatea voturilor.

Amestecul puterii civile în alegerea șefului Bisericii se rîdică pînă în primele timpuri ale papalității. Împărații bizantini revendicau deja dreptul de a confirma alegerea papii. După Carol cel Mare șefii sfîntului imperiu, împărații suabi sau saxoni, pretinseră de asemenea să dea episcopului Romei investitura, după cum o dădeau deja episcopilor care erau supuși ai lor. Dar papii izbutiră să îndepărteze aceste pretențiuni și să monopolizeze alegerea suveranului pontifice în mîinile cardinalilor. Cu toate acestea în tot cursul eului mediu vedem pe Hohenstaufeni, apoi pe regii de Neapol și Aragon, și mai cu seamă pe regii Franciei, în timpul șederii papi-

lor la Avignon, amestecându-se deseori la numirea suveranului pontifice, prin influențele multiple de care dispuneau ei. În sec. XV și XVI, când casele de Franca și Austria își disputau posesiunea Italiei, alegerea Papii (pe atunci principe temporal italian și care dispunea de un întins teritoriu) prezenta un înalt interes politic. Puterile care luptau să aibă preponderanța în peninsulă, aveau cel mai mare interes să îndepărteze de la tiară pe candidații pe care ele îi știau ostili stăpînirii lor. În faptul acesta, nu aiurea trebuie căutată adevărata origină a dreptului de *veto* așa cum a fost practicat pînă în zilele noastre. Acest drept izvora din nevoia de a stabili în Italia oarecare echilibru politic și de a împedea suirea la treapta de suveran pontifice a unui candidat care ar fi fost cu totul devotat Franciei, Austriei sau Ispaniei. În acea epocă papii erau aleși în cea mai mare parte din familiile aristocrației romane. Dar aceste familii aveau simpatii bine precizate; unele luau partea Franciei, altele a Austriei și Ispaniei. În aceste condițiuni dreptul de *veto* apare, dacă nu cu totul justificat, cel puțin ușor de înțeles.

Dar, cum se întîmplă deseori în instituțiunile omenești, efectul trăi mai mult de cît cauza. Chiar cînd puterea politică și teritorială a papalității ajunse la declin și cînd alegerea șefului Bisericii încetase, din punct de vedere temporal, să mai prezinte vre un interes de prima ordine, guvernele care posedau dreptul de *veto* continuară să-l exercite, poate cu mai multă gelozie ca înainte. Astfel în conclavele din sec. XIX, *veto* fu aproape constant practicat. În conclavul din 1823, în care eră vorba să se găsească un succesor în locul lui Piu VII, Austria pronunță excluderea contra Cardinalului Severoli, vechi nunțiu la Viena și *persona ingrata* pentru Metternich. În conclavul din 1830, Cardinalul Albani, însărcinat să pronunțe excluderea contra Cardinalului Mauro Cappellari (Grigorie XVI), care predicase odinioară în Tyrol într'un chip socotit prea liber de autoritățile austriace, nu apucă să de curs însărcinării, pentru că fu surprins de faptul îndeplinit al alegerii. Tot așa fu și la conclavul din 1846. Cardinalul Gaisruck, arhiepiscop de Milan se porni pe drum spre Roma ducînd cu sine *veto* al Austriei contra Cardinalului Mastai. Dar, în urma unor pedeci care avură loc în cursul călătoriei, Cardinalul Mastai era deja ales de cinci zile sub numele de Piu IX cînd prelatul austriac sosi la Roma. În sfîrșit, în conclavul din 1903 tot Austria fu aceea care pronunță *veto* contra Cardinalului Rampolla.

Se poate afirma, fără a risca să ne înșelăm mult, că aceasta e de sigur ultima dată cînd un guvern mai întrebuițează acest drept. Constituțiunea apostolică a lui Piu X a dat lui *veto* o lovitură din care el nu se va mai rîdica. Și poate că nu atît din cauza pedepselor severe cu care el fulgeră contra cardinalilor care ar îndrăni să se facă organul vreunui guvern, cît pentru că dreptul de *veto* azi nu se mai poate justifica prin nimic și constituie o anomalie izbitoare. Acest drept era esențial legat de cele două fapte care au încetat să existe: puterea temporală a Papii și unirea strînsă dintre Biserică și Stat. Dreptul de *veto* se putea înțelege cînd papa-

litatea reprezenta în Italia o putere politică și când suveranii care aveau pretențiunea de a se amesteca la alegerea șefului Bisericii se proclamau înșiși ca apărători de drept ai credinței catolice. Astăzi însă papalitatea e numai o putere spirituală, și chiar în țările cu concordat, precum Ispania și Austria, libertatea cultelor a fost proclamată, și suveranul e dator să acorde protecțiune egală tuturor confesiunilor. Cît despre Francia, prin faptul chiar că a decretat separațiunea Bisericii de Stat, e căzută din dreptul său secular. De altminterlea această separațiune există mai mult sau mai puțin virtual în toate țările, și puterea civilă se abține din ce în ce mai mult de a se amesteca direct în domeniul religios și bisericesc. Și apoi cum să admiți că o putere ca Ispania, de exemplu, să aibă un privilegiu care să fie refuzat altor state catolice? În Germania există astăzi mai mulți catolici de cît în Ispania. Impăratul Germaniei nu e interesat la alegerea Papii mai direct decît regele Ispaniei?

Dar oare înseamnă asta că desființarea dreptului de *veto* va suprima orice amestec al puterii civile în alegerea Papii? Ar fi foarte naiv cine ar crede-o. De și nu se va mai produce sub forma cam brutală a excluderii, amestecul acesta va continua să se exercite, dar prin alte mijloace, și pînă la un punct pare justificat. Biserica catolică e o societate prea întinsă și prea puternică pentru ca statele moderne să poată privi cu indiferență alegerea șefului ei. Ziua în care guvernele se vor dezinteresa cu totul de alegerea Papii, va însemna că papalitatea și-a pierdut orice prestigiu și orice influență în lume. Ceia ce e sigur e că amestecul puterii civile nu se mai produce în timpul conclavului, cum era cazul cu *veto*, ci se va putea exercita liber mai înainte de reunirea cardinalilor.

Presupun, de exemplu, că un guvern ar avea motive serioase de adus contra unui cardinal. În ajunul Conclavului, guvernul, prin organul ambasadorului său, remite Sfîntului Colegiu o notă diplomatică în care atrage atențiunea cardinalilor asupra gravelor inconveniente care ar rezulta pentru creștinătate din alegerea cutărui candidat. Dacă motivele invocate de guvern sînt serioase și legitime, fără îndoială că Sfîntul Colegiu va fi cel dintăi care să ție socoteală de ele, și, prin urmare un amestec de asemenea natură a unui guvern în esență își va fi ajuns scopul.

Inalte personaje bisericești cu care am avut ocaziunea să mă întrețin, după publicarea recentei constituțiuni apostolice a lui Piu X, mi-au afirmat că Sfîntul Scaun n'are nici o obiecțiune de rîdicat contra unei acțiuni a guvernelor care s'ar exercita înainte de Conclav și în chipul pe care l-am indicat. Cît despre *veto*, repet, de acum înainte a trăit, și Cardinalul Rampolla va fi fost ultima sa victimă.

Arhim. I. Scriban.

TABELĂ MATERILOR

DIN

Revista periodică ecclesiastică «Biserica Ortodoxă Română» pe anul al XXXIII (1909—1910), însoțită și de numele autorilor.

PARTEA OFICIALĂ

Carte pastorală a I. P. S. Mitropolit Primat pag. 1—5. Carte pastorală a I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei pag. 6—11. Acte oficiale pag. 108—109. Mișcare în personalul clerical din țară pag. 110—113; 233—236; 349—354; 474—477; 585—588; 836—839; 1194—1198. Deschiderea sesiunii de primăvară a Sf. Sinod pag. 121—124. Acte oficiale pag. 125—134. Carte pastorală dată de P. S. Ghenadie Episcop al Râmnicului Noul Severin pag. 135—137. Modificarea legii Sf. Sinod. pag. 208—217. Acte oficiale pag. 241—268. Evanghelia sau viața și învățătura D-lui nostru Iisus Hristos pag. 338—348. Publicație pag. 360. Vizite Canonice pag. 466—473. Publicațiune pag. 589—591. Înștiințare pag. 600. Două rapoarte către I. P. S. Mitropolitul Moldovii pag. 699—712. Înștiințare pag. 720. Corespondențe privitoare la relațiile lui Șaguna cu Arhieriei din țara Românească și Moldova pag. 731—735. O vizită la spitalul și la închisoarea militară din Iași pag. 825—827. Serbarea de la Internatul Facultății de Teologie pag. 828—831. O monastire model pag. 832—835. Înștiințare pag. 840. Comunicat pag. 841—842. Acte oficiale pag. 843—852. Sumarele ședințelor Sf. Sinod pag. 853—906. I. P. S. Mitropolit al Moldovei, De ale mănăstirilor pag. 947—949. Rezultatul alegerilor membrilor pentru Consistoriul Superior Bisericesc pag. 952—958. Deciziuni pag. 959. Înștiințare pag. 960. Cuvântarea I. P. S. Athanasie Mitropolit Primat la sfințirea bisericii legațiunii imperiale ruse din București pag. 1049—1050. Decret Regal pag. 1066. Grațierea unui condamnat din penitenciarul Pângărați de către M. S. Regele, în urma intervenirii I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei și Sucevei pag. 1076—1078. Înștiințare pag. 1080. Acte oficiale pag. 1081—1084. Consistoriul Superior Bisericesc pag. 1085—1107. Epistolă Pastorală de anul nou 1910 dată de I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei pag. 1169—1171. Necrolog Moartea I. P. Partenie fost Mitropolit al Moldovei și Sucevei pag. 1199. Înștiințare pag. 1200. Sumarele ședințelor Sf. Sinod pag. 1201—1251. Regulamentul interior al Consistoriului Superior Bisericesc pag. 1304—1308. Sfătuire pentru Sfântul marele Post dată în biserica Sf. Mitropolii din București în Duminica lăsatului de brânză de I. P. S. Mitropolit Primat pag. 1321—1326.

P. S. ARH. CALISTRAT BĂRLĂDEANU.

Datoriile omului către sine însuși impuse de legea naturală pag. 78—86; continuare în No. 2 pag. 168—175. Săracii și cerșetorii la Ebrei pag. 305—311. Cuvântări însemnate din veacul trecut pag. 407—418; continuare în No. 5 pag. 508—516. Cuvânt la îngroparea blagocestivului Domn Ioan Vodă pag. 645—655. Cuvânt la înmormântarea Vornicului Dimitrie Plaghino pag. 766—774.

Dr. DRAG. DEMETRESCU.

Credința în popor pag. 49—60. O carte folositoare pag. 176—188. Bisericile Comunităților elenice din străinătate și tomul sinodic al patriarhiei ecumenice din Constantinopole pag. 269—276. Hatmanul Lupu Bogdan și dascălul Ieremia Cacavela pag. 394—406. No-ul Ionă pag. 481—492. Așezămintele Sf. Apostoli și scrierile de origine apostolică în legătură cu ele pag. 663—682; continuare în No. 7 pag. 802—817.

C. ERBICEANU.

Continuarea explicării psalmului 50, pag. 37—48. Continuarea la partea a doua din explicarea psalmului 50 și despre pocăință de Sf. Ioan Hrisostom pag. 138—156. Cestiuni variate pag. 277—291. Despre sinucidere pag. 261—373. Persoana lui Iisus Hristos pag. 493—507; 601—616. Petru Movilă pag. 539—552; 629—644; 907—915; 1107—1117. Jubileul centenar pentru marele Mitropolit Andreiu Șaguna pag. 726—730. Câteva teorii de drept bisericesc ortodox pag. 987—998. Despre cei trei Sfinți Corifei ai ortodoxismului pag. 1252—1259. Epistola Sf. Ioan Hrisostom scrisă din Surgun către episcopul Chiriac, fiind în Surgun și el și prin care îl îndeamnă a suferi pentru Hristos pag. 1335—1343.

Dr. P. GARBOVICEANU.

Alegerea, investirea și instalarea noilor Episcopi pag. 12—36. Necrolog. pag. 114. Serbarea dela Seminariul Central pag. 195—207. Monumentele noastre religioase pag. 312—318. Lumânările de ciară curată pag. 325—331. Legea clerului mirean și regulamentul ei pag. 553—570. Cronica Bisericească pag. 451—465; continuare în No. 5, pag. 579—584; continuare în No. 6 pag. 695—697. Consistoriul Superior Bisericesc pag. 655—662. Bisericele românești din Transilvania și Ungaria pag. 689—694; continuare în No. 7 pag. 791—801. Centenarul marelui Mitropolit Andreiu Șaguna pag. 721—725. Literatură religioasă pag. 950—951. Unirea Românilor cu Biserica Romei pag. 916—920; continuare în No. 9 pag. 1064—1065. Consistoriul superior bisericesc pag. 1067—1071. Literatură religioasă pag. 1188—1189. Cronica bisericească internă pag. 1311—1319. O dreaptă plângere a preoților și învățătorilor pag. 1402—1404.

Dr. M. POPESCU.

Hrisostom ca orator pag. 87—91. Patriarhatul lui Hrisostom pag. 189—194; continuare în No. 4, pag. 438—444; continuare în No. 5, pag. 533—538. Hrisostom ca educator pag. 319—324. Depu-

nera lui Hrisostom pag. 683—688; continuare în No. 7 pag. 818—824; continuare în No. 10, pag. 1126—1130; continuare în No. 11 pag. 1297—1301. Elementele ebraice în limba Noului Testament pag. 921—926; continuare în No. 12 pag. 1397—1401. Cuvântare ținută la inaugurarea Palatului Cassii Bisericii și al Cassii Școalelor pag. 1050—1063.

I. P. S. MITROPOLIT IOAN MEȚIANU.

Centenarul Marelui Mitropolit Andreiu Șaguna pag. 698.

ECONOMUL ȘT. CĂLINESCU.

Omul materialismului și omul creștinismului pag. 1302—1304; continuare în No. 12 pag. 1343—1354.

SOFRONIE CRAIOVEANU.

Insemnarea și întrebuițarea cuvântului Evanghelie pag. 445—450.

Dr. D. G. BOROIANU.

Păstorul de suflete să fie cucernic și înțelept pag. 61—70. Câteva cuvinte asupra sinodului Eparhial ori Mitropolitan pag. 157—167. Ciprian pag. 292—304. Biserica și organizația ei pag. 374—393. Biserica și statul pag. 517—532.

ECONOM. CONST. NAZARIE.

Din vremile trecute pag. 1030—1032. Cronica bisericească externă pag. 1072—1075. Horepiscopii pag. 1260—1265.

I. MIHĂLCESCU.

Necesitatea morții de cruce a Mântuitorului Hristos pag. 71—77. Activitatea lui Șaguna pe tărâmul bisericesc pag. 751—765. Cunoașterea lui Dumnezeu din studiul naturii neînsuflețite pag. 930—938; continuare în No. 9, pag. 999—1015; continuare în No. 10 pag. 1156—1168. Bibliografie pag. 1078—1079. Cronica bisericească externă pag. 1185—1188; continuare în No. 11 pag. 1319—1320; continuare în No. 12 pag. 1428—1433. Religione și Știință pag. 1273—1281; continuare în No. 12 pag. 1382—1396.

N. DOBRESU.

Din Istoria Bisericii Române, secolul al XV pag. 938—942; 1033—1048; 1131—1140; continuare în No. 11 pag. 1281—1291; 1355—1369. Cronica Bisericească externă pag. 943—946; 1071—1072; continuare în No. 10 pag. 1179—1182; continuare în No. 12 pag. 1416—1427. Bibliografie pag. 1190—1193.

PR. I. POPESCU-MĂLĂEȘTI

Biblia tipărită de Șaguna pag. 746—750. Comentarii și reflexii scripturistice pag. 926—930; 1016—1029.

ST. POPESCU.

Două axioane pag. 1309—1311.

TEODOR T. BURADA.

Cum s'a serbat Boboteaza la Iași în an. 1910 de către I. P. S. Pimen Mitropolit Moldovei și Sucevei p. 1326—1334.

IV

THEODOR ST. GHIGA.

Critica bibliografică pag. 775—790.

DR. IOAN LUPAȘ.

Probleme Culturale și religioase ale preoțimii române din Ardeal pag. 1172—1178; continuare în No. 11 pag. 1291—1296.

ARHIM. I. SCRIBAN.

Libera cugetare și cugetarea liberă pag. 961—987; Continuare în No. 10 pag. 1118—1126; Cont. în No. 11 pag. 1266—1272; cont. No. 12 p. 1370—1381. Cronica Bisericească externă pag. 1183—1185; continuare în No. 12 pag. 1433—1436.

DIACONUL N. M. POPESCU.

Bibliografie pag. 1193—1194.

PR. CONSTANTIN MORARIU.

Virtuțile cardinale pag. 332—337.

ICON. ILIE TEODORESCU.

Judecata preotului pag. 419—437. Mama pag. 571—578; 617—628. Duhovnicul și păcătoșii pag. 1141—1155.

RADU CRISTESCU.

O scrisoare pag. 92—97.

Pr. GH. CHIRICĂ.

Discurs ocazional pag. 104—107.

CICERONE IORDĂCHESCU.

O carte samaritană a lui Iosua pag. 98—103.

ECON. OVID MUSCELEANU.

Localul Sf. Sinod pag. 218—223.

ICON. STAVROFOR A. POPESCU-CERNICA.

Inaugurarea conferințelor preoțești pag. 224—232.

Pr. N. PROCOPIE.

Raport pag. 592.

I. POPESCU-PĂSĂREA.

Cel ce ai săturat, irmos scris pe muzica bisericească pag. 713—714.

ARHIM. VALERIE.

Mănăstirile pag. 1404—1415.

DONAȚIUNI.

Pag. 115—120; 237—240; 355—359; 478—480; 593—599; 715—719; 1199.

B.M.M.B.
2006-2007

Se aduce la cunoștință, că în atelierul acestor programe a apărut în lume. Dăruie Lupaș. Se vinde cu 6 lei suta de cărți postale.
MITHROPOLII A INGRO-VLAHIEI. tipărită în mai multe gulori, și se vinde cu 6 lei suta de cărți postale.

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

Strada Principatele-Unite No. 60. București.

CATALOG

De Cărțile (tipărite cu litere latine) ce se pot procura dela această Tipografie Cele de ritual sânt aprobate de Sf. Sinod al Sf. Biserici Autocefale Ortodoxe Române.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:							
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și pinză.		Cheltuieli de transport.	
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
1	Acatister	1	50	4	50	8	—	—	80
2	Aghiazmatar	3	—	8	—	5	50	—	80
3	Arhieraticon	4	—	9	—	6	50	—	80
4	Al doilea Paraclis al Născătoarei de Dumnezeu	—	50	—	—	1	50	—	50
5	Apostol	6	—	11	—	8	50	—	80
6	Arheologia biblică de Is. de Onciul	15	—	—	—	—	—	—	80
7	Autocefalia Bisericii Române	—	50	—	—	—	—	—	50
8	Biblia de Buzău (cu litere vechi)	6	—	—	—	—	—	1	30
9	Canonul, Acatistul și Viața Sf. Ecaterina	—	50	—	—	2	—	—	50
10	Catavasierul ed. III.	2	50	5	50	4	50	—	80
11	Carte de Rugăciuni, ediție de lux, din 1899	1	—	3	—	2	—	—	50
12	Cauzele urei creștinilor contra Armenilor	1	—	—	—	—	—	—	50
13	Cuvinte pentru săptămâna întâia a Postului Mare	1	—	—	—	—	—	—	60
14	Cuvinte sufletești de Carmen Sylva.	1	50	—	—	8	—	—	60
15	Didahii (Invățături) de Ilie Meniat	8	—	9	—	5	50	—	80
16	Evanghelia în 16 limbi (dela a doua înviere).	1	—	—	—	2	—	—	50
17	Expunerea Doctrinei.	1	—	—	—	2	—	—	50
18	Iconografia.	4	—	—	—	—	—	—	60
19	Introd. în Test. Vechi de Is. de Onciul	10	—	—	—	—	—	—	80
20	Invățătura creștinească (partea I și II).	2	—	—	—	—	—	—	80
21	Legea organică și Regulamentele Sf. Sinod.	1	—	—	—	2	—	—	50
22	Liturgierul.	4	—	9	—	6	50	—	80
23	Liturgia Sf. Ioan Gură-de-Aur.	—	50	—	—	1	50	—	50
24	Mărturisirea ortodoxă	1	25	—	—	—	—	—	60
25	Monastirile și Bisericile din România.	2	—	—	—	—	—	—	60
26	Noul Testament,	1	25	—	—	—	—	—	80
27	Octoihul cel mare.	18	—	25	—	21	—	1	30
28	Orologiul cel mare	20	—	27	—	24	50	1	30
29	Orologiu cel mic	8	50	6	50	5	30	—	80
30	Panahidă (Rânduiala Parastasului).	1	—	—	—	2	—	—	50
31	Paraclisul Sf. Dumitru Basarabov	—	25	—	—	—	—	—	25
32	» Sf. Dumitru Isvorătorul de Mir.	1	—	—	—	—	—	—	50
33	» Sf. Filoteia.	1	—	—	—	—	—	—	50
34	» Sf. Mina.	—	50	—	—	—	—	—	25
35	» Sf. Paraschiva	—	80	—	—	—	—	—	50
36	Penticostar	6	—	11	—	8	50	—	80
37	Predicator (fragment) de In. Moisiu.	—	50	—	—	—	—	—	50
38	Prohodul Domnului	1	—	—	—	2	—	—	50
39	Psaltirea mică,	1	—	3	—	2	—	—	60
40	Rânduiala Proscomidiei (tablou).	—	50	—	—	—	—	—	30
41	Slujba Invierei	2	—	5	—	8	80	—	60
42	Slujba Sfințirii Bisericii.	2	—	5	—	8	80	—	60
43	Studiu despre Ierarhie	—	50	—	—	—	—	—	50
44	Șease-zeci și patru cuvinte (Predici)	4	—	9	—	6	50	—	50

Se aduce la cunoștință, că în atelierul acestor cărți aparut în România. Către Poșta, și se vinde cu 6 lei sută de cărți postale. MIROPOLII A UNGRO-VLAHIEI, tipărită în mai multe culori, și se vinde cu 6 lei sută de cărți postale.

No. curent.	TITLUL CĂRȚEI.	VALOAREA:						Cheltuieli de Transport	
		Broșată.		Legată în piele.		Legată în piele și plină.			
		L.	B.	L.	B.	L.	B.	L.	B.
45	Tipic Arhieresc.	—	50	—	—	—	—	—	50
46	Tipic bisericesc	3	50	7	50	6	—	—	80
47	Triod	18	—	25	—	21	—	—	130
48	Viața Repausaților.	2	—	—	—	—	—	—	80
49	<i>Cele patrusprezece triniteri ale sf. Apostol Pavel, tâlcuite de Teofilact</i>	6	—	—	—	—	—	—	180
50	Carnet cu certificate de botez	2	50	—	—	—	—	—	60
51	Carnet cu certificate de cununie.	2	50	—	—	—	—	—	60
52	Evangeliiști pe satin	8	—	—	—	—	—	—	50
53	Pâinea spre ființă.	—	25	—	—	—	50	—	35

Registrele pentru contabilitatea epitropiilor bisericesti se pot procura NUMAI DELA ACEASTA TIPOGRAFIE. Costul unei serii mici este de 1.60: iar al unei serii duble 2.50, și se trimet franco. O coală buget sau cont, cerute în plus, costă 10 bani.

La tipografia cărților bisericesti se află de vânzare *state* pentru plata personalului bisericesc din țară cu **10 bani** fiecare exemplar. Comandele trebuie însoțite de cost, potrivit dispozițiilor luate.

Cheltuielile de transport sânt calculate pentru fiecare carte în parte, potrivit tarifului postal, și numai pentru *persoanele particulare*, care doresc să-și cumpere cărți bisericesti dela această Tipografie.

Expediția cărților și a tuturor imprimatelor, proprietatea acestei Tipografii, *cerute sau comandate numai de P. C. Protoierei sau Cucernicii Preoți*, este scutită de cheltuielile de transport, potrivit legii de reorganizare a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, și a Administrației Cassei Bisericești,—lege ce s'a publicat în Monitorul Oficial No. 16 din 21 Aprilie 1906; deci, Cucernicii Preoți ce doresc a-și procura cărți de ritual, sânt ținuți a trimite pe adresa P. S. Director al Tipografiei, costul cărților, *fără cheltuieli de transport*.

Persoanele particulare nu pot beneficia de această scutire.

La Mandatele postale care au o valoare mai mare de 10 lei se va adăoga 10 bani în plus, sau 20 bani la mandatele ce trec de 100 lei, ca plată de factagiu.

Cărți cu ramburs nu se expediază, afară de cererile ce ne vin din străinătate.

Odată cu efectuarea comandei, fiecare cumpărător va primi și chitanța de primirea costului cărților, care chitanță este de asemenea scutită de timbru, tot în baza sus menționatei legi.

Comandele să se noteze pe cuponul mandatului postal, spre ușurință de corespondență.

La comande se va indica neapărat^r Oficiul Postal, ori Gara cea mai apropiată

Comandele de cărți și costul lor se vor adresa P. S. Arhieru Meletie Constanțianul, Directorul Tipografiei Cărților Bisericești București.

Se luat în seamă

